PARIS. — IMPRIMERIE PIERRE LAROUSSE

RUB NOTRK-Da MI-DKS-CIUMP*. O

COMMENTARIA

IN

SCRIPTURAM SACRAM

R. I*. CORNELII A LAPIDE

E SOCIETATE JESU,

6ANCTÆ SCRIPTUR.E OLIM LOVANII, POSTEA ROMÆ PROFESSORIS,

ACCURATE RECOGNOVIT AC NOTIS ILLUSTRAVIT

JOS. MAX. PERONNE

CiNON. DKXCK8I1 SUKSSIONILNSta, OUM 8CHIPTVHÆ SACR-tt PROFKASOft.

------ 3------

EDITIO NOVA

ACCURATE EXPURGATA MENDIS QU.« IN PRIOREM IRREPSERANT.

TOMUS TERTIUS

IN JOSUE, JUDICES, RUTH

ET IN LIBROS I, H ET III REGL'M.

LIBRARY-^
the Missionaries of the S. Heart
NATICK, R. I.

PARISHS

APUD LUDOVICUM VIVES, BIBLIOPOLAM EDITOREM

13, VIA VULGO DICTA DELAMIUIK, 13

MDCCC LXX1V

COMMENTARIA

IN JOSUE

-------LIBRARY-------
oí the Missionaries of the S. Heart,
NATICK, R..I.

PROLOGUS ET ARGUMENTUM.

Jesus Nave, ait S. Hieronymus Epist ad Paulinum, *typum Domini non tantum gestis, sed et nomine prafert : Jordanem transit, hostium regna subvertit, dividit terram victori populo, et per singulas urbes, viculos, montes, [lumina, torrentes atque confinia (allegorice) Ecclesia?, (anagogice) calestisgue Jerusalem spiritualia regna describit.*

Ab Evangcliis (quibus toti novo Testamento coronidem imposui), redeo auspice Deo ad vetus Testamentum, ab antitypo ad typum, a Jcsu inquam ad Josué, qui Mosi ejusque Deuteronomio (ubi Pentateuchum finivi) successit (i). Ubi ergo manum de tabula amovi, illic rursum admoveo, ac a Josué usque ad Psalmos veterem historiam psalmosque pertexo, itaque pariter toti veteri Testamento duobus tomis (si Deus vitam viresque dederit) coronidem imponam. Olim ante 40 annos luce ipsa Lovanii in publicis prælcclionibus dictavi cldocui. More meo solito brevis, imosolito brevior ero, ne tomi in S. Scripturam nimis excrescant, et quia libri hi sunt historici, qui planam, facilem et jucundam a Josué usque ad Davidem prisci ævi historiam enarrant, idcoque commentatione tanta non egent, quanta Propheta?, Evangelia et Epistola?. Sensui litterali moralem subjungam, quoties cum in S. Hieronymo, Augustino, Origene, Thcodoreto, Rabano, Ruperto cæterisque Patribus repcrcro litterali insistentem et accommodum.

Quaeritur ergo *primo,* cur liber hic inscribitur Josuc? Respondeo, quia gesta Josué describit,quibus ille Chananæain bello subegit, illamque duodecim tribubus divisit, ac Rempublicam Israelis in eadem constituit, eamdemque tam in paco quam in bello prudentissime gubernavit. Voluit enim Deus in Josué dare exemplar optimi Imperatoris, Ducisct Principis, multo excellentius quam Xenophon descripserit in *Cyro,* Plato in *lltpublica,* Aristoteles in *Politicis :* quod proinde merito omnes Christiani Principes sibi ob oculos ponere, ac jugiter intueri et imitari debeant. Adde Josuc videri libri hujus auctorem, dc quo mox plura.

Quæritur *secundo,* an liber hic sit Canonicus S. Scriptura?? Respondeo, non tantum esse Canonicum, sed proto (primo) canonicum, adcoque inter primos S. Scripture libros, de quorum auctoritate nemo unquam orthodoxus dubitavit, censeri. Porro Hebraei hunc librum in suo canone collocant inter Prophetas primum. Hebræi enim, teste S. Hieronymo in *Prologo Galeato* (qui quasi galea S. Scriptum pra?figilur), S. Scripturam tripliciter partiuntur, illamque dividunt in *Thora,* id est, legem sive Pentateuchum Mosis; in *Nebiim,* id est, Prophetas; et *Ketubim,* id est, Hagiographa. Prophetas autem alios nuncupant priores, alios posteriores. Inter priores primum statuunt Josuc; secundum, librum Judicum; tertium, Samuclis, sive librum primum et secundum Regum ; quartum, Regum, nimirum librum tertium cl quartum eorumdem. Posteriores recensent Isaiam, Jerciniam, Ezechielem et duodecim Minores Prophetas : priores vero illos, licet historici sint, Prophetarum tamen ordine et nomine numerant, sive quia a Prophetis conscripti sunt, sive quia omnis ista illorum historia futura Messim tempora mutuo quodam vaticinio adumbrabat.

Quæritur *tertio,* quis sit libri auctor? Respondeo, Thcodorelus hic, *Quais'..* XIII; Abulensis, Quœst.V, et Andreas Masius, illum longe post mortem Josuc ex antiquis diariisel annal ibus(quicap.x, vers. 13, vocantur « liber justorum ») ab aliquo spiritu Dei afflato sive Propheta fuisse collectum, puta ab Esdra, ut sentit Masius; a Samuele, ut Abulensis : idque verisimilius esse patebit ex libri decursu, maximo cap. x, vers. 12 et 13, cap. xix, vers. 47, cap. xi, vers. 16, ac ex fine libri. Porro diaria hæc ab ipso Josué primitus fuisse conscripta censent Hebræi, qui ipsum Josuc hujus sui libri faciunt auctorem, idque satis siguilieatur cap. ult., vers. 26 : «Scripsit, inquit, omnia verba hæc

(I) Josnc primo vocatus *Oscas,* significans *salcator,* ct deinde *Jchoma,* id est, *Joc<r salus,* nomen hoc accepit a Moyse o|> zelum suamque fidelitatem eximiam. Filius erat Nun et de tribu Ephraim. Moysi acerrime deditus, a Deo electus fuit ad gubernandum populum Israeliticum post hujus legislatoris obitum.

in volumine legis Domini. » Sicut enim Moses sua gesta scripsit in Pentateucho, sic ct Josué, Mosis discipulus et successor, sua hic describit ; perinde ac Julius Cæsar sua acta et bella in ipsis castris sigillatim conscripsit, indequc librum vocavit *Commentarium de Bello Gallico,* etc. Diariis autem hisce a Josué vel ejus Amanuensi conscriptis, nonnulla in hoc libro addita sunt ab eorum collectore, quro post mortem Josué contigerunt, uti sunt ea quæ cap. xv de Axa, filia Caleb, cl cap. six, vers. 47, de filiis Dan narrantur, ipsa denique mors Josué cap. till.

Porro quis, qualis ct quantus fuerit Josuc, patebit cx libri decursu. Audi Ecclesiasticum cap. xlvi, vers. 1, ejus valut heroum herois elogia ct magnalia recensentem : aFortis in bello Jésus Nave, successor Moysi in Prophetis, qui fuit magnus secundum nomen suum, maximus in salutem electorum Dei, expugnare insurgentes hostes, ut consequeretur hroreditatem Israel. Quam gloriam adeptus est in tollendo manus suas, ct jactando contra civitates rhompheas! Quis ante illum sic restitit? Nam hostes ipse Dominus perduxit. An non in iracundia ejus impeditus est sol, ct una dies facta est quasi duo? Invocavit Altissimuin potentem in oppugnando inimicosundique, ct audivit illum magnus ct sanctus Deus in saxis grandinis virtutis valde fortis. Impetum fecit contra gentem hostilem ct in descensu perdidit contrarios : ut cognoscant gentes potentiam ejus, quia contra Deum pugnare non est facile. » Vide ibi dicta. Fuit ergo Josuc Dux, Princeps ct Imperator Israelis; fuit Propheta Deo familiaris, zelator legis cultusque divini; fuit victor ct triumphator, qui, expulsis Chananreis, populum fidelem in terram promissam reduxit, idcoque expressus fuit typus Jcsu Christi, qui suos fideles facit triumphare de carne, mundo ct dtemone, itaque cos in terram viventium et in cœlis regnantium reducit. Hinc ct Josuc prrotcr morem illius œvi fuisse crolibcm ct virginem, imo ante Eliam exterosque omnes primum vexillum virginitatis erexisse docet S. Ignatius, epist. nd *Philadclphics;* S. Hieronymus, lib. l *Contra Jmin.,* ct S. Chrysostomus, serm. De *Martyribus,* quem audi : «Ab origine mundi innocens Abel occiditur, Henoch Deo placens transfertur, justus Noe invenitur, Abraham fidelis probatur, Moses mansuetus dignoscitur, Jesus castus, David lenis, Helias acceptus, Daniel sanctus, tres pueri victores redduntur. »

Denique llcbr. *Ichosua,* et erasi sive *lesna,* Grxce lw.5;, Latine *Jesus,* idem est quod *Salvator.* Hæc ergo omnia unum idemque suut nomen. quo primum Josne noster, deinde ejus ant typus Jesus Christus appellatus est. De hoc nor ine multa habet hic noster Serarius; ego quoque plura d<; eodem dixi Yum. cap. xiit, vers. 17; *Mutili.* cap. i, vers. 21, cl *Philipp.* cap. U, vers. 10. Karr t B. Gregorius Turonensis, lib. *be Gloria Confess.,* cap. xl, Florentium patrem suum gravibus febribus ct doloribus afflictum, coelesti monitu nomen Jcsu Nave hastulro inscriptum capiti supposuisse, itaque illico omni morbo ct dolore liberatum.

Porro ad hæc omnia Josué a Mose, jubente Deo, electus et impositione manuum ordinatus, auctoratus et quasi consecratus est dux populi, *Num.* cap. XXVII, vers. 18; ac rursum ab eodem ad tam heroica opera animatus est, *Dcutcr.* cap. xxxi, vers. 7 : «Confortare, ait, ct esto robustus; tu enim introduces populum istum in terram, ctc. Dominus ipso erit tecum. »

Quæritur *quarto,* quæ sit libri hujus materia et argumentum? Respondeo, argumentum est prosequi historiam Mosis, camque pertexere usque ad finem vitæ Josuc. Moses enim in Genesi conscribit historiam mundi, incipiens ab ejus creatione, illamquc pertexit usque ad mortem Joseph patriarchæ, ubi Genesim finit. Deinde in Exodo, Lcvitico, Numeris ct Deuteronomio prosequitur historiam Israelis a morte Joscphi, ac præsertim gesta sua usque ad mortem. Josuc vero hic, Mosi succédons, sua ct Israelis post mortem Mosis heroica facta recenset, ac præcipuc bella quibus Chananæam devicit, camque inter Israelitas possidendam distribuit. In hoc ergo libro clarissimum divinæ providcntiæ ct fidei in promissis servandis exemplum resplendet : ulpote in quo liquet quod Deus, post promissionem Abrahæ de Chananæa possidenda datam anno 470, qui fuit annus a creatione mundi 2494, ct ab egressu Ilcbrroorum cx Ægypto 40, omnes duodecim tribus a Jacob, Isaac ct Abraham progenitas, salvas in terram promissam ejusque possessionem induxerit. Hoc est quod dicitur *Exodi* xn, 40 : « Habitatio autem filiorum Israel, qua manserunt in Ægypto, fuit 430 annorum.» Adde nunc numero 40 annos peregrinationis in deserto, qui fluxerunt ab egressu cx Ægypto usque ad ingressum in terram Chanaan, habebis 470 annosjain dictos.

Itaque causa litteralis scribendi hujus libri fuit, ut creationis mundi historia a Mose cœpta, ut Ecclesi® veteris continua propagatio ordine temporum non interrupto pertexeretur, utque divinæ Providenti® fides in promissis praestandis toti mundo testata ficrct.

Moralis causa fuit, ut in Josuc daretur idroa perfecti Principis, optime tam in bello quam in pace Rempublicam gubernantis. Cicero Pompeium laudans quatuor dotes in Imperatore requirit, scilicet scientiam rei militaris, virtutem, auctoritatem ct felicitatem, liro omnes in Josué mirifice elucent. Unde Tertullianus, lib. Iit *Contra Marcion.* cap. xvt, censet Josué esse angelum illum ac ducem quem promisit Deus, *Exodi* cap. xxiti, dicens : «Ecce ego mitto Angelum memn ante faciem luam, qui te custodiat in via, et introducat in terrain quam paravi libi; intende illi ct exaudi omn, ne inobaudicris cum ; non enim

celavit te, quoniam nomen meum super ilium est. Angelum quidem eum dixit ob magnitudinem virtutum quas erat editurus, ct ob olllcium Propheta», nuntiantis scilicet divinam voluntatem; Jesum autem, ob nominis sui futuri sacramentum.»

Allegorica, ut in Josuc pingeretur Jcsus Christus debellans peccatum et omnem inferorum potestatem. Unde do Josuc ita canit Tertullianus, lib. Ili *Contra Manion.,* in carni, cap. in :

Spiritus hunc Sanctu* socium sibi nomine junxit, clc. Numinis exemplum, Christi virtutis imago.

Vide nostrum Sabanum, tomo II, anno mundi 2G00, ubi omnia Josué facta Christo adaptat.

Tropologica ct anagogica, ut in eodem repræscnlaretur, qua ratione fidelis quisque ceu miles septem non gentibus, sed vitiis capitalibus animic debellatis, victor in terram viventium vincentibus promissam contendere debeat. Ita Origines, Thcodorctus, Ruperlus. Hac de causa Josué, uti fide sua Jordanem divisit siccavitque, ac solem stitit, sic innocentia sua Mosca superavit ; Moses enim Deum oflendit ad aquas Contradictionis, adcoque a terra promissa exclusus fuit, ut in eam Israelem induceret innocens Josuc, *Num.* cap.xx; nil enim in Josué culpatum fuit, sed laudata omnia, ac præsertim ejus erga Deum fides, fiducia, obcdienlia, religio, charitas, zelus, fortitudo, integritas, justitia, politia, paupertas, clc., quibus ipse meruit in Sanctorum catalogum referri in *Martyrologio llomano,* ad diem primum Septembris, quo hæc scribo. Denique audi S. Augustinum, lib. XVIII *De Civit,* cap. xi : « Moysi successit Jesus Nave, ct in terra promissionis introductum populum collocavit ex auctoritate divina, debellatis gentibus, a quibus eadem loca tenebantur. Qui cum populum rexisset post mortem Moysi vigiliti et septem annos, etiam ipse defunctus est, regnante apud Assyrios octavo decimo Amynta, apud Sicyonios sexto decimo Corace, apud Argivos decimo Danao, apud Athenienses quarto Ericthonio.»

Quinto quæritur, quot annorum gesta complectatur hic liber. Respondeo? omnes fere consentiunt Josué per septem annos gessisse bulla ad subigendam Chananœam, quæ omnia hic describuntur. Inde secuta est pax, in qua quot annis superstes fuerit, ct populum gubernaril Josuc, non omnino constat. Variant enim Interpretes ct Chronologi. Rabbi Moses enim censet Josuc mox post bella obiisse; alii Josuc post bella, pacis annos dant decem vel undecim, ita ut universim præfucril populo annos scptemdccim vel octodecim. Ha Gencbrardus, lib. I *Chronol.,* Salianus, Torniellis, Adrichomius, Arlas et Lucidus; Josephus vero, lib. V *Antiquit.,* cap. i, in fine, Josué universim attribuil annos viginti quinque ; Bcda ct Bellarminus, viginti sex. Ilebrei autem, quos sequuntur Patres, ut Eusebius, lib. X *Prcepar. ;* Clemens Alexandrinus, lib. I *Strom.;* S. Augustinus, lib. XVIII *De Civit.* cap. xi ; Sulpitius, lib. I *Sarne Ilist.;* Magalianus et Masius in cap. ult. *Josué,* eidem dant annos viginti septem. Quare cum Josuc mortuus sil anno ætatis 110, ut palet cap. ult., vers. 20, sequitur eum ducatum populi suscepisse anno ætatis 83. Dume enim annos 27 ducatus ejus ab annis HO vitæ ejusdem, incides in annum iuili ducatus 83. Quæ harum sententiarum sit verior, indicabo cap. ultimo.

Porro Moses Genesim orditur a creatione Adæ ct mundi; finit vero cam in morte Joseph, quæ contigit anno mundi 2310, a diluvio C33, ab Abraham 361. A morto vero Joseph usque ad exitum Hebræorum ex Ægypto, ct ducatum Mosis fluxere anni LH. Moses autem præfuit populo 40 annis. Ergo Josué ei immediate succedens, cœpit imperare anno a crealione mundi 2494, 4 diluvio anno 837, ab Abraham 545, a Repromissione 470, a morte Joseph 184, qui fuit ante nativitatem Christi annus 1436. Vide Chronolaxim quam præfixi Pentateucho.

INTERPRETES.

Scripsit in Josuc Orígenes homilías 36, qui more suo moralis est. Ad litteram scripsit Theodoretus* Procopius, ct S. Augustinus Quœstiones triginta. Exstant tom. IV, post *Questiones in Genesim totumque Pentateuchum.*

Posteriori saxulo scripsit Ruperlus, Lyranus, Hugo Cardinalis, Dionysius Cai Lhusianus, Cajetanus, ac fuse ct exacte Alphonsus Toslatus, Episcopus Abulcnsis. Nostro sœculo docte ac pie scripsit Andreas Masius, consiliarius Ducis Cliviœ, ut linguarum apprime peritus; sed hoc habet quod subinde vulgarem interpretem carpat, licet fere in rebus minutis. Habet etiam nonnulla minus sana vel sane sonantia, ut de cruce non adoranda, et de imaginibus in altari non collocandis, quæ caute legenda ct inlelligenda sunt. Notavit ea D. Joannes Molanus in limine operis posteriori editione. Masius excellit in geographia ct locis singulis terne sanet® graphico describendis.

Masium secutus est Arias Monlanus, qui in elegantia styli excellit. E nostris copiose commentatus est Cosmus Magalianus, docte ct recondite Nicolaus Serarius, accurate Jacobus Bonfrerius (I).

(1) Quibus adde Emininuel de Naxera, cujus Com* Tncntrrii cdJt 3* A^'nerpiíe in Incetn exiit ann. 1658.

Post mortem Moysi, — post expletos triginta dies luctus, quibus Hebrsei planxerunt mortem Mosis, *lient,* cap. nit. 8; illis cnitn lugendum et quiescendum erat. Ita Abulensis, Serarius et Cajelanus, licet contrarium autumet Lyranm, Salíanos et Masius Tbalinudicos secuti, de quo cap. in. Quare cum Moses mortuus sit sub diem tertium februarii, ac deinde eum planxerint Hebraei per triginta dies, uti patet *lieutcr.* cap. ult. 1 et 8, ac statini post planctum Josué sumpserit imperium populi vice Mosis, auctoratus et roboratus hic a Deo, bine sequitur hanc apparitionem et confortationem ei factam sub diem tertium mensis primi Nisan ; cujus decimo die llebræi transierunt Jordanem, ut patet cap. iv, 19; ac 14 die celebrarunt Pascha, ut patet cap. v, 10.

Ut loqueretur Dominus, — per Angelum vices Dei gerentem , sicut et per Angelum locutus erat Mosi, eique legem dederat in Sina, ut patet *Galat.* cap. in, 19. « Angeli enim sunt administratorii Dei spiritus, » *Hcbr.* i, 14. Quocirca quoties in veteri Testamento Deus dicitur apparuisse vel locutus esso, non ipse per se, sed per Angelum id præstitit, uti in Pentateucho ostendi. Porro Angelus hic locutus est Josué, vel locutione spiritali objiciendo menti ejus notiones verborum horum, eo modo ac si Josué Deum ipsum prasentem loquentem audiisset, aut locutione corporali in assumpto corpore apparens et oretenus loquens ad Josué : utrumlibet enim est probabile. Josué ergo hic immediate a Deo per Angelum constituitur et auctoratur dux populi, ideoque ab co per omnia eruditur, dirigitur, prosperatur victoriis, decoratur spoliis et regnis locupletatur : cum «eteri reges et principes a Deo non immediate, sed mediante electione populi vel optimatum constituantur.

S. Hieronymus in illud Apostoli, *Constituas per civitates presbyteros, sicut cl disposui tibi,* ad. Tit. cap. i, 5: «Moyses, inquit, amicus Dei, potuit utique successores principatus filios suos facere, et posteris propriam relinquere dignitatem, sed extraneus de alia tribu eligitur Jesus, ut sciremus principatum in populos non sanguini deferendum esse, sed vitæ. At nunc cernimus plurimos hanc rem beneficium facere, ut non quierant eos, qui possunt Ecclesko plus prodesse, et in Ecclesia erigere columnas: sed quos vel ipsi amant, vd quorum sunt obsequiis deliniti, vel pro quibus majorum quispiam rogaverit, et, ut deterius taceam, qui ut clerici fierent, muneribus impetrarunt. »

Ven. 2. Surge, — id est, eia age. E4 enim vox hortantis, excitantis et animantis, non autem jubentis, ut in pedes se erigat.

Quam ego dabo.— Hcbr. *do,* 7. *d.* Ita certo dabo ac si jam darem, imo jam hoc ipso momento dare incipio.

Ven. 3. Omnem locum quem calcaverit vestigiim pedis vestri, voms tradam (Hcbr. TOD *natatu,* id est dedi, tradidi, hoc est,jamjam certissime tradam), sicut locutus sum Morsi.— «Omnem locum, » id est lotam Chananæam, in quem pergebant llebræi, promisit Abrahte, Moysi cl Hebræis, *Genes,* cap. xv, 18; *Exodi* XXIII, 31 ; *Deut.* cap. xi, 9, et alibi sa-pc. Nunc Deus promissa præstat, ac per Josué Hebræis cam possidendam tradit, quia summus illius mundique totius est Dominii'. « Domini enim est terra ct plenitudo ejus, orbis terrarum et universi qui habitant in eo, » *Psal.* xxm, 1.

Tropologice Origcncs, Aom. 1 : Chananæa nostra est concupiscentia, puta motus superbiae, irae, libidinis, gulae, impatientis, acedías, avaritiae: quos si generose pugnando calcaverimus, nobisque subjecerimus, eis dominabimur duce Josué, id est, per gratiam Jesu Christi.

Ruperlus vero hic cap. vi : Omnis locus, ait, est omne cor, vel omnis conscientia, quam calcat pes Jesu, id est, quæ se calcandam subjicit pedibus Jesu instar Magdalenæ ; hœc ergo est ipsius Jesu, hœc est Salvatoris et sempilernæ salvationis, ut cam Jesus, id est, Salvator et salus possideat. E contrario quos non calcavit vestigium pedis Jesu, id est, qui non sunt ei traditi cl subditi, hi diabolo dati sunt, ac proinde non populus acquisitionis, sed perditionis filii sunt.

S. Bernardus autem subtiliter ct pie serm. 1.'i in psalm. *Qui habitat :* « Sperate, ait, in Domino, omnis congregatio populi ; qucmcumque enim locum calcaverit pes vester, vester erit : pes vester utique spes vestra est, ct quantumcumque illa processerit, obtinebit; si tamen in Deum tota ligatur, ut firma sit et non titubet. » Qui ergo sperat in Deum, omnia ab eo obtinebit, quia Deus id passim in Scriptura ct Evaugeliis promisit : quare cum ipse sil fidelissimus, promissa præstabit, cumque sit elementissimus et liberalissimus , non patietur vinci se spe nostra, sed eam superare sataget. Unde idem S. Bernardus, serm. 3 Dc *Annunt. :* « Sola, ait, spes, apud te (Domine) miserationis obtinet locum, nec oleum miscricordke nisi in vase fiduciæ ponis. »

Anagogice, Orígenes per omnem locum accipit coelum,coelique gloriam ct felicitatem: « Lucifer, ait, sedem habebat in caelis; postea vero quam factus est Angelus refuga, si eum vincere potero et subjicere pedibus meis, si meruero ut Dominus meus Jesus conterat Satanam sub pedibus meis, consequenter locum Luciferi accipere merebor in coelis. «

Denique S. Franciscus : Calcare,ait, est contemnere; contemnit autem omnia, calealque paupertas spiritus. Ipsa ergo est omnium Domina ct mundi Regina, juxta illud : a Fideli lotus mundus divitiarum est.» Ha refert Lucas Waddingus in dictis et scriptis S. Francisci. Avarus enim, ait S. Bernardus, terrena esurit ut mendicus, pauper spiritu contemnit ut Dominus. Causam dat S. Cyprianusin Oratione Dominica, dicens : «Qui renuntiavitjam sæculo majorest honoribus ejusetregno.

cl ideo qui sc Deo el Christo dedicai, non lerrena, sed coelestia regna desiderat.» EIS. Chrysoslomus, horn. 15 od Populum : «Sicut, ait, c summo montis vertice prospectantibus omuia pusilla, ac nou solum homines et arbores, sed etiam urbes integre et magni exercitus, formicarum instar super terram ire videntur: sic qui animo erecto in coelestia quasi in sublimi commorantur,iis omnia humana, potentia, gloria, opes ita minuta cl exigua apparent, ut ne digna quidem judicent, quibus hanc immortalis animi nobilitatem applicent. »

Talis igitur est aquila, quæ, ut ait Job, xxxix, 27 : « In arduis ponit nidum suum, ctc. Inde contemplatur escam, et de longe oculi ejus prospiciunt : » nimirum « mens fixa in cœlo mundi ludibria ridet. » Talem sc fuisse fatetur S. Gregorius cum religiosam vitam in monasterio ageret. Scribens enim ad Thcoclistcm, sororem Imperatoris, lib. I, *epist.* ᵗ› : «Nihil, ait, in hoc mundo appetens, nil pertimescens, videbar mihi in quodam rerum vertice stare, ita ut in mc pene impletum crederem, quod pollicente Domino ex Propheta didicissem : sustollam te super altitudines terræ. Super enim altitudinem terræ sustollitur, qui et ipsa quæ alta et gloriosa presentís videntur sæculi, per mentis despectum calcat, n

4. A DESERTO ET LIBANO USQUE AD FLUVIUM MAGNUM Euphratem, omnis terra IIethxorum usque **AD MARE MAGNUM CONTRA SOLIS OCCASUM, ERIT TERMINUS** vester. — Circumscribit hic Deus terram promissam trans Jordanem a tribus mundi plagis, indeque ternos ei assignat terminos : ipsa enim Arabiam Desertam habet ad meridiem, Libanum et Euphratem ad septentrionem, mare magnum, id est, Mediterraneum ad occidentem. Omittitur quarius orientalis plagæ terminus, videlicet Jordanis, quia non longe ab eo consistebat Josué, indeque Deus terram hanc ipse ostendebat.

Libano. — Septuaginta, *Antilibano :* sed idem est mons, qui versus mare Mediterraneum velut laxiore valle dividitur, et apudTripolim Libanus, apud Sidonem Antilibanus dicitur, ait Strabo lib. XV!. Grece ÁvnXíCwoí proprie idem est quod *mons Libano oppositus* : Antilibanus enim apud Sidonem ita curvatur, ut Libano opponi videatur. Unde S. Hieronymus in Locis *Ilebr. :* Omnis regio, ait, quæ est supra Libanum ad Orientem, respiciens circa regionem Damasci, quæ cecidit in sorte tnbus Manasse, Antilibanus appellatur.

Porro Libanus H br. dicitur a pb *Laban,* id est *albus,* quod nive semper albeat in summitate ; item a *Manon,* id est *thus,* quod Libanus cedrorum, pinorum, cypressorum aliarumque resinosarum et thuriferarum arborum ferax sit, ait Misius et Adnchomius. Libanus enim est omnium Syriæ montium maximus, allissimus, fertili" mu*, amœni^imus, pulcherrimus. Hinc patet *c it* l 'Lvbcus, cap. xxxix, vers. 18, dixerit: • Quasi Libanus odorem suavitatis habete, florete flores quasi hlium, cl date odorem, et frondete in gratiam, » id est ad gratiam, gratis ct amoenis frondibus ; « et collaudate Dominum, et benedicite Dominum in operibus suis. » Item cur gloria Ecclesia; decori vel odori Libani comparetur *Isaice* cap. i.x,vers. 13: a Gloria Libani, ait, ad te veniet, abies et pinus et buxus. » Et cap. xxxv, vere. 2 : *a* Gloria Libani data est ei, decor Carmeli elSaron.» Et Osce cap. xiv, vers. 7 : a Germinabit sicut lilium, erumpet radix ejus ut Libani, erit quasi oliva gloria ejus, et odor ejus ut Libani.» Et *Cant.* cap. iv, vers. 8 : « Veni de Libano, sponsa mea. »

Omnis terra Retusorum, — id est, Chananreorum. Est synecdoche. Ex una enim gentes caderas sex terram promissam incolentes intelligit, sicut alibi easdem vocat Amorrhteos, qui ex hisce septem gentibus una tantum gens erat. Sic *Gen.* xxvn, vers, ult., Rebecca non vult ut Jacob filius suus accipiat uxorem de filiabus Heth, sive llethæam, id est Chananæam, uti explicatur cap. xxviii, 1. ita Abulcnsis.

Porro Helhæi progeniti et appellati sunt ab Hethæo, filio Chanaan, filii Cham, filii Noe, *Genes.* cap. X, vers. 15, et incoluerunt locum, qui ab ipsis dictus est llelh in regione llebronis. Unde ab Hethæis hisce Abraham emit speluncam duplicem in llelh ad sepeliendam Saram, *Genes,* cap. xxii, vers. 26. Erant autem llcthæi viri fortes, bellicosi cl formidabiles, ut et nomen ipsorum indicat. Ilethœi enim Hebr. dicuntur CD'on *Chitlim,* id est, conterentes et pavorem incúbenles. Unde apud Hethœos erant gigantes terribiles dicti Enacim, iucolæ llebronis, *Nunicr.* cap. xiu, vers. 3 . Ilethæus quoque erat Urias, miles fortissimus, quem David occidit gladio filiorum Ammon, ut uxore ejus poliretur, ll Jlej. xn, vers. 9. llelhæos ergo hic præ cœteris gentibus Chananæis nuncupat, quia hi ob robur suum erant formidabiles Josué ct Hebræis,q. d. Ne timeas llelhæos, licet giganteos ct pugnacissimos; ego enim illos domabo, tibique subigam. Ita Masius.

Usque ad mare magnim, ctc., erit terminus vester. — Nola : Hi fuere ampli ct vasti limites Chananæœ a Deo Hebreis promissi, sed cos omnes reipsa non obtinuere Hebraei, partii» ob suam ignaviam, pai lini quia Deum suis sceleribus offenderunt, seque ejus promissis indignos reddiderunt, ut patebit *Judie,* n, 20.

5. Sicut fui cum Moïse, ita ero tecum,—te adjuvans, pro te pugnans, Chananæos percellens, tibique subigens,ac dividcnssiccansquc Jordanem,sicut Moses divisit siccavilque mare Rubrum. Chaldœus vertit, *sicut verbum meum fuit auxilio Moysi, sic erit verbum meum auxilio libi,* itaque passim ipse vertit, quando in Scripturis dicitur Deum mortalium rebus interesse, ad casve descendere, ut cis opituletur, idque facit ad insinuandam, ut videtur, generationem verbi a Patre œlerno. Unde ct Patres, ut S. Justinus, *Dialog, contra Tryphonem;* TerluUianus, lib. ll *Contra Meationem,* et alii quos in Genesi citavi, docent in apparitionibus Dei, Vc». s

quæ narrantur in velcri Teslamenlo, semper apparuisse l'ilium, non Patrem, ncc Spiritum Sanctum, hoc est Angelum in illis apparentem gessisse personam Filii, ut significaret eum quandoque in terram descensurum, cl carnem assumpturum ad salvandum hoinincs.

Non dimittam, nec derelinquam te, — nisi tu vel tui me prius derelinquant, uti dereliquit me Achan rapiens spolia c Jerichuntc contra meum praceptum, ideoque vos dereliqui ad tempus, ac cædendos tradidi Chananœis incolentibus urbem liai, cap. vu. Porro quod Josué, hoc omnibus fidelibus juslisquc Jesu Christi filiis promittitur. Unde Apostolus, *Ilebr.cap.* xiii, vers, a : «Sint mores, ait,sine avaritia, contenti præsentibus; ipse enim dixit : Non te deseram, neque derelinquam, n Hinc etiam S. Augustinus ct Concilium Tridenlinum, sess. M, can.11,doccnlhunc esse stimulum justis: « Ut magis se obligatos ad ambulandum in via juslitiæ sentire debeant; Deus namque sua gratia semel justificatos non deserit, nisi ab cis prius deseratur.»

Vers. 6. 6. Tu enim (annis subiges, cl subjectam) sorte DIVIDES COPULO UUIC TERRAM, — Ut SÌS lypUS JcSU Christi, qui ccelum aperuit, illudque electis suis distribuit.

Audi S.Chrysostomum, horn, in *Acta,* sub finem ; «Educite, ait, in bellum centum myriades, et unum sanctum, scimus quia plura operetur. Exiit Jesus Nave in bellum, et solus omnia operatus est strenue, ct ita alii nihil proficiuul : multitudo, quando voluntatem Domini non facit, nihil differt ab his qui non sunt. » Et post pauca : « Vellem, inquit, ut multitudine ornetur Ecclesia, sed multitudine probata : si autem hoc fieri nequit, saltem pauci illi probati sint; hoc videtis quod melius eit habere unum lapidem pretiosum, quam mille obolos. »

Vers. 7. 7. Confortare igitur, et esto robustus valde, — Ilebr. 7X0 *mcod,* id est nimis, hoc est valde ; oportet enim pro lege ct Deo ultra natura vires conari, ut legem Dei supcrnaturalem impleamus; quod ergo nimis est natura, hoc salis est graliæ et charilati. Ingenti ergo et coelesti robore opus est, ut concupiscentias, tentationes omniaque legi Dei adversantia vincamus, itaque totam Dei legem exsequamur. Qua de causa 1er hic repetit Deus to *confortare, ct esto robustus,* ut patet vers. 6, 7,9, ut indicet cum trino summoque robore sanctissima* Trinitatis indigere.

Ut custodias (mente) et facias (opere) omnem LEGEM QUAM PRA-CETIT TIBI MOSES.—Intclligil IcgCID generatim latam, datainque toti populo a Mose in Sina, quæ Deuteronomio cæterisque quatuor Pentateuchi libris continetur : non autem legem aliquam specialem Josué traditam, ut patet vers. 8. Dicit tamen specialim : « Quam praccpit tibi, » ut sciat Josué legem communem sibi præcipue, ut duci, esse impositam ct commendatam a Deo, ac proinde illam sibi pra cœteris cordi et euroi esse debere, ut cam ipse primus servet, ac deinde ab aliis servandam curet, idque faciat non tam verbis et minis, quam vita et gestis, ut videlicet ipse dux populo animata et oculata sit lex, uti Cyrus ait apud Xenophontem.

Ne declines ab ea aD DEXTERAM vel sinistram.— *Primo,* declinare ad dexteram, est addere aliquid legi; ad sinistram vero, est aliquid ab ea demere, aiunt !t> bræi et Vatabhis. *Secundo,* Serarius: declinare ad dexteram, inquit, est legem ob spes ct commoda prævaricari ; ad sinistram vero, ob metum cl minas camdem transgredi.

Verum dico esse llebraismum, qui non aliud significat quam recta legis via incedendum esse, ut ab ca neutram in partem quis declinet, si ad ccelum pertingere velit, sicut viatores rectam regiamque viam tenent, ut ad terminum vite perveniant, ne semitis vel diverticulis in speciem planioribus et brevioribus se ab ca abduci sinant, ne in avia abducantur, ac a termino aberrent, ut volentes tendere in Jerusalem, cant in Jericho. Sic enim peccatores volentes pergere in ccelum, avia legis aberrantes, in fine vilæ inveniunt se in gehenna et tartaro. Pro *ab ea* Hebr. est UDD num-*mennu,* id estati eo, quod scilicet lex praecepit : sed *tnimmennu* ponitur pro rDDO *mimincnna,* id est, *ab ea,* scilicet DIVI *thora,* hoc est lege. Est enallage generis.

Ut intelligas cincta quje agis.— Ilebr. *ui intelìiijas omnia in quibus incedis,* id est, omnia quæ agis. Actiones enimet opera Ilebr. vocantur viæ, quia per illas quasi per vias tendimus ad felicitatem, cadum et Dernu : ut *inlclligas.* id est, ut prudenter agas; hoc enim est Ilebr. TDCD *lasciai;* sic rape in Proverbiis prudentia vocatur intellectus, scientia, doctrina, sapientia practica, scilicet quæ hominem ducit ad salutem, ideoque beat.

Hinc palet Josué a Deo electum in successorem Moysi, ct ducem populi ob suam fidelitatem,probitatem et obedientiatn, qua tum legi Dei, tum Moysi Domino suo obedierat. Unde S. Ephrem, tract. *De Virtute,* cap. n : « Jesus, inquit, filius Nave, perfecta sua obcdienlia tantum donum promeruit, ut Moysis successor fieret:» nimirum, qui bene suo superiori paret, rite aliis imperat, ideoque imperaro meretur.

8. Non recedat volumen legis hujus (*Deute-* v«. «. *ronomii* ct *Pentateuchi,* quæ dedi Moysi) ab ore tuo : sed meditaberis in eo diebus ac noctibus, ut custodias et facias omnia quje scritta sunt in eo, — *q. d.* Legem Dei assidue animo orequo versato: Ilebr. enim HJH *haga,* significat meditari ita sæpc et fervido, ut ex fervida meditatione verba legis quasi susurrando in ore nascantur ct ebulliant; utque illa populum tibi subditum doceas. Hinc illud : « Osjusti meditabitur (id est, meditato, vel ex meditatione), loquctur sapientiam.» Innuit Principis esse populum docere legem Dei, uti fecit Moses in Deuteronomio, ac Jagello, prin-

ccps Poloni®, qui ore suocatechizando et concionando Polonos docuit fidem Icgemqiie Christi. Sane bæc pietas et hoc legis studium Josué ad tot tantasquo victorias viam stravit, ut vere dixerit Rab. Simeon: « Exemplum legis fuit vexillum Josuc. D

Dims ac noctibus, — scilicet per vices interpolatas, hoc est, frequenter, diligenter, assidue; continuo enim et semper meditari in lege Dei homini in hac vita est impossibile, utpote qui dormire, comedere, laborare debet. Quare nimis *ftricie Ii.* I-mael rogatus a sororis suoe filio, num po't Mosen evolutum liceret sibi Grocornm scripta legere, respondit licere, dummodo id non faceret die vel nocte. Omne enim diei et noctis tempus dandum esse legi, juxta hoc Dei præceptum.

Tlnc diriges (llebr. H'SïD *(asliach,* id est, prosperabis, fortunabis, felicem facies) viam tuam (id est, vit® tua* actiones), et intelliges eam.—llebr. bOvH *taschil,*id est, prudenter dispones eam, sive intelligcns et prudens eris, uti dixi vers. 7. Nota hic junctam esse prudentiam cum prosperitate et felicitate, quasi matrem cum filia; prudentia enim actiones prosperat, sæpc in hac vita, ct semper in futura; nam eas semper dirigit ad felicita-

retornara.

Vfn. ». 0. Non timere, quoniam tecum est Dominus Decs TUUS IN OMMBIS AD QUÆCVMQUI PERREXERIS. — Quis enim timeat, Deo comite, imo duco? Quare hoc singulis imitandum est, ut satagant in omnibus qu® agunt ct destinant, Deum habere studii operisque sui ducem, idcoque ejus opem initio operis humili prece efflagitent, uti srepe monui. «Si enim Deus pro nobis, quis contra nos? n Rom. vin. Praeclare S. Ambrosius, lib. II *Oflc.* cap. i : « Vitain beatam ^efficiunt, inquit, tranquillitas con. scienti® et securitas innocenti®. « Idem, lib. II *Dc Jacob et vita beata,* cap. vi : « Perfecta, ait, virtus habet mentis tranquillitatem et stabilitatem. Perfectorum est enim non facile mundanis moveri, non turbari metu, non exagitari suspicione, non terrore conculi, non dolore vexari, sed quasi in littore tutissimo, adversus insurgentes fluctus s®-cullariuui procellarum mentem immobilem fida statione placidare, d

vn n il. Preparate vobis cibaria, — non manna; hoc enim quotidie cadebat c colo; ct quotidie colligendum erat, nec in alterum diem servari poterat; si enim servabatur, putrescebat, *Exodi* ivi. Sed pulmenta cl carnes ex proda regnorum Og ct llasan, v. g. oveset boves ibidem captos mactate, coquite, salite, ct in vasa condite.

Nota : adhuc pluebat llebræis manna e cado ; nam manna defecit demum decimo quinto dic mensis, cum fruges novas Chananœ® gustarunt ct possederunt llebrrei, ut patet cap. v, vers. 12. Hinc ergo patet Hebreos in deserto prater manna (quod mulli culo-iores fastidiebant, præsertim cum per octo et triginta annos assidue illud comedissent), aliis quoquo cibis, ut carnibus, quibus deliciosa illa gens inhiabat, ut patet *Num.* cap. xi, vers. 13, usos fuisse, quos manna vclut pani quasi obsonium adhibebant. Id patet ex eo quod cibos hosco emerint a vicinis Murareis et Moabitis. Audi Deum *Deuler.* cap. n, vers. G : « Cibos emetis ab cis pecunia, ct comedetis. » Et vers. 27, llebræi aiunt Sehon regi petentes ab eo transitum : « Transibimus per terram tuam, publica gradiemur via, etc. Alimenta pretio vende nobis, ut vescamur, » Hinc ct *Dcutcr.* xxix, G, non do carne, sed de pano dunlaxat ct vino dicitur : « Panem non comedistis, vinum et ciceram non bibistis.» Pienliores vero ex llebræis, reque ac pauperiores in deserto ex solo manna vivebant, atque in eo gustabant carnes, pisces, ova, ct quicquid gustare vellent, juxta illud *Sapient,* cap. xvi, vers. 20 : «Angelorum esca nutrivisti populum tuum, et paratum panem de cœlo prostitisti illis, sine laboro, omne delectamentum in se habentem, et omnis saporis suavitatem. »

QUONIAM POST DIEM TERTIUM (1) TRANSIBITIS JORDANEM. — Quærilur, quomodo hoc sit verum : nam cap. sequenti Josué misit exploratores in Jericho, qui printer tempus itus ct reditus per triduum latuerunt in montanis, ut dicetur cap. sequenti, vers. 22; quibus ad Josué regressis, ejus jussu llebræi moverunt castra ad Jordanem, ibique hæserunt 1res alios dies, ut palet cap. ni, vers. 1. Unde ut minimum sex dies intercesserunt transitum Jordanis. Quomodo ergo dicitur, « post tertium diem? »

S. Augustinus hic, *Quæst.* I, putat Josué tempos tridui hic prostituisse non ex revelatione et certitudine divina, sed ex spe humana : sperabat enim eo tempore transitum fieri posse, si exploratores cito revertissent; sed cis tardantibus et non redeuntibus mutata fuisse Josuc consilia.

Verum facilior ct commodior responsio est, si dicamus hic esse hysteron proteron, missionemque exploratorum, adeoque totum caput secundum anteponendum esse huic precepto Josué : voluit enim Scriptura promptam obedientiain ct cxccu lionera Josué verbis jussuique Domini proxime subnectere, quomodo videlicet ipse mox lotum populum ad transitum Jordanis a Domino præccpluin ct prodictum comparare se jusserit; ac deinde cap. secundo redit ad ea qu® processerunt, quibus scilicet Josuc transitum hunc particulari ratione premunivi!. Igitur hi 1res dies, do quibus hic fit mentio, iidem sunt cum illis cap. ni, vers. I, ubi dicitur Josué commoratus cum Hebreis apud Jordanem per 1res dies, ac postero dic transiissc Jordanem. Ita Abulensis. Et sane hrec sententia novo duci Josuc majorem conciliat auctoritatem

(1) Isti tres dies numerandi sunt a postridie ejus diei quo Josué sie locutus est : scilicet septimo die mensis Nisan; nam infra iv, 19 dicitur, Israelitas transiissc Jordanem decima die primi mensis, *Abit/* sive *Hitan* dicti.

ct gratiam apud suos populares, quæ multum imminuta fuissent, si in primo ductu eum falsum vel spe sua frustratum vidissent; ac melius respondet promissioni Rei hic vers. 9 et cætcris.

Ilie ergo fuit rei gestæ ordo: Josuc peracto tricenario luctu mortis Mosis, dic tertia mensis primi Nisan, id est marlii, excitatus roboratusque a Deo, capessit populi ducatum. Undo codein dic cx Setim, ubi degebat, mittit duos exploratores, qui explorent Jericho, quæ a Selim, teste Joscpho, distabat sexaginta stadiis, id est septem milliaribus Italicis, quæ faciunt duas leucas Gallicas cum dimidia. Milliaro faciunt mille passus : leuca est iter unius horæ. Exploratores in Jericho excepti a Rahab, proditi, et quæsili ab incolis, a Rahab occulte dimissi latuerunt in montanis per triduum : quare reversi sunt ad Josué sub finem dieisexlæ ejusdem mensis Nisan; quibus auditis Josué nocte proximo sequenti movet castra ex Setim ad Jordanem, ubi tres dies commorans jubet populum parare cibaria, cæteraquc ad transitum Jordanis; unde postero die, qui fuit decimus Nisan, divisum a Deo Jordanem sicco pede cum llebræis transit, ut palet toto cap. ni, et cap iv, vers. 19: sequenti vero undecimo Nisan, Josuc populum circumcidit in Galgalis, cap. v, vers. 2. Mox decima quinta dic ad vesperam ibidem celebrant Pascha cap. v, vers. 10; cumque jam fruges terræ sufficerent alendo populo, deficit manna ningere, ibidem vers. 12 ; dic decima quinta Nisan, Josuc jussus a Deo circuit muros Jericho, per septem dies, ac tandem dio septimo, qui fuit vigesima prima Nisan, clangentibus tubis corruunt muri Jericho, llcbraei eam ingressi succendunt, slaluuntque æternum anathema, salvant Rahab, quam Salmon filius Nahasson, princeps tribus Juda, sibi in uxorem adsciscit cap. vi, vers. 20 etseq.

Mystice, S. Augustinus, semi. 100 Dc *Tempore* : « Quid est aliud, ait, dicere : Parale vobis cibum ad diem tertium, nisi, Trinitatis suscipite sacramentum? Post hæc Jordane transito, quasi Baptismi completo mysterio, populus Israel terram repromissionis ingreditur. »

Et Ruperitis hic cap. vin, censet hæc allegorico impleta osse in Jesu Christo, quando dio tertia resurgens Apostolis dixit: « Euntes, docete omnes gentes, baptizantes cos in nomine Patris, ct Filii, ct Spiritus Sancti, </. d. Ego die tertia resurrexi a mortuis, idcirco vos in morte mea terna mersione baptizate in nomino Patris, ct Filii, ct Spiritus Sancti, ut quomodo ego surrexi a mortuis per gloriam Patris, ita ct vos in novitate vilæ ambuletis. „

Et intrabit is ad possidendam terram. — llebr. JlwlS *larescet,* id est *ad hrrreditandum,* vehit avita predio et hærcdilatein suam, ut scilicet terram i.hanaan a Deo vobis datam jure quasi hærcditario possideatis. Addit S. Augustinus, serin. 105 Dc *Temp.,* Deum reddidisse llebræis Chananæam quasi jure debilam,co quod illa, ut habet traditio, in divisione orbis obliger!t Sem filio Noe, sed ejus posteros ex illa expulerunt Chananæi. Unde Hebron ex Sem prognati rursus eam hic repetunt, quasi sibi ex proavo suo debitam.

12. Ri BENITIS QUOQUE ET Ga DITIS , ET DIMTDIÆ V»n. I* tribui Maxasse ait. — lire tres tribus petierant a Mose portionem terræ cis Jordanem sitæ, illamque ab eo obtinuerunt ea lege, ut ipsi cum cætcris tribubus pergerent trans Jordanem, casque armati prœircnt ad debellandam Chananæam reliquam, ut eam inter se cætcræ tribus dividerent. Promiserunt id tres tribus Mosi; Josuc ergo hic promissum ab eis reposcit. Vide dicta *Num.* cap. XXXII.

13. Mementote. — llebr. TDÎ *zachor,* id est me- «N *viento,* o trina iribus, vel *meminisse,* scilicet vos oportet Est enallage, vel temporis vel numeri.

Et omnem terram, — hanc scilicet cis Jordanem, in qua consistimus, quæ fuit Og ct Sehon regum Amorrhæorum, quam vobis Moses possidendam dedit.

11. Jumenta , — pecora et pecudes. Hæc enim v<:! "• vocant hebr. mpo *inikne,* Septuaginta xnjm, id est possessio, opes, substantia, quæ olim consistebat fere m pecoribus.

TRANSITE ARM ATI ANTE FRATRES VESTROS.—« Ante, » id est coram aliis tribubus, aitMasius. Simplicius alii « ante, » scilicet ut cælcras tribus precedati*, ut vertit Noster cap. iv, vers. 12. Sic enim eis animum addetis ad invadendam ct possidendam terram trans Jordanem, sicut vos eam possidetis cis Jordanem.

Omnes fortes manu. — Licet enim Moses ab omnibus viris harum trium tribuum exegerit promissionem præcedendi caderas Iribus trans Jordanem, tamen permisit Josuc successori suo libertatem evocandi ex eis quos vellet ct quotquot forent utiles, vel necessarii. Josuc ergo cx cis fortiores duntaxat evocavit, quia cæteris non indigebat, ac creteri relinquendi erant domi ad tutelam terræ cis Jordanem sitæ, ne a Chananæis aliisque vicinis invaderetur.

17. Sicut odediyimds in cunctis Moysi, ita obe- v- - it, hiemus et tibi.—Patres horum sæpc rebelles fuerant Mosi, idcoque exclusi fuere terra promissa, ac mortui in deserto; filii vero eorum obedienliorcs fuere Mosi, ideoquo in terram hanc inducti sunt. Aut certo id dixerunt illi, qui in cunctis obcdicranl Mosi; si alii idem dixerint, qui subinde Mosi rcbcllarant, mentiuntur quidem, sed fatentur tamen se in cunctis Mosi obedire debuisse, ac simili modo sese deinceps obedituros Josuc quasi novo duci spondent.

Tantum sit Dominus Deus tuus tecum, sicut fuit cum Moyse. — Hæc vota sunt populi, fausta novo suo imperatori succlamantis, non vero conditiones imperii, *q. d.* Quod ad nos attinet, obediemus tibi in omnibus : cæterum optamus ut Deus, quite Mosis successorem delegit, omnia tua secundet, sicut cum Mose eum fecisse scimus.

Ila facium. Unde Josuc llcbræîs fuit quasi alter Moses.

Dux *ergo* cl praeses uni Deo nitatur, ciqiic per orat.oncm cl pietatem, innocentiam, obedientiaro, *sil* gratus ct familiaris. Audi Leouem Imperatorem aurea suo duci hac de re præcepla danti m in *Tachéis,* in Epilogo : « Primum, quidquid dictums facturusve es, a Deo principium habeat, nihilquc sine illius commemoratione ac deprecatione agatur. Curenimnon principium rerum agendarum aDeo capiendum sil, cum Deus Pater noster, factor ct inspector dictorum factorumque omnium, judex cogitationum omnium notionumque cordis, nullaquc creatura abdita coram eo sit, sed omnia nudata ct explicata ante oculos ejus sint, quemadmodum divinissimus Paulus loquitur ? Itaque prælcr sententiam ejus nihil a nobis ageudum est. 0

Aliam deinde causam diviniorem subjicit : «Cognatio enim quædam nobis cum illo est, talisquo affectus qualis erga patrem esso debet. Nam illius munero in lucem aspectumque venimus, pro illo et vivere et mori debemus ; benignitate illius alimur, in ipso vivimus, movemur et sumus: tantum *illi* obedimus, quantum subjecti prefecto, servi domino, magistratus regi ; omnes illius sumus, qui omnem habet imperium; nobis per illum omnia subjecta sunt, tum animata, turn inanimata, nos vero illuni colimus; universa bestiarum natura a nobis gubernatur, nos vero ab illo pascimur principe pastorum, qui nostra causa nostram naturam induit. » Vide plura, quibus idem stabilit et inculcat, ac demum sua *Tactica* ita de Deo ct cum Deo concludit : « Unde par est te, Imperator, supplici mento semper Deo preces adhibere, et in omnibus auctori salutis, pro iis quæ maxime salutaria sunt, supplicare. »

CAPUT SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Josw *mittit exploratores in Jericho : illos excipit, abscondit, dirigitque Ilahab. Jerichuntini rem odorati, illos persequuntur ; ilii, vers.* 9, *cum Ilahab supplice pacti fidem silentii, ejus domui salutem promittunt, cjusqtu signum dant funiculum coccineum. Dimissi ergo ab ea per funem fugiunt, vers.* 15, *lalcnlque in montibus 1res dies, aedemum, vers.* 27, *ad Josué redeunt, narrant pavorem Jcrichuntinorum, ac spondent de cis victoriam.*

1. Misit igitur Josué filius Nun de Sctim duos viros exploratores in abscondito, cl dixit eis : Ite, et considerate Terram, urbemque Jericho. Qui pergentes ingressi sunt domum mulieris meretricis, nomine Rahab, et quieverunt apud eam. 2. Nuntiatumque est regi Jericho, et dictum : Ecce viri ingressi sunt huc per noctem dc filiis Israel, ut explorarent Terram. 3. Misitquc rex Jericho ad Ilahab, dicens : Educ viros qui venerunt ad te, ct ingressi sunt domum tuam; exploratores quippe sunt, ct omnem Terram considerare venerunt. 4. Tollensque mulier viros, abscondit, et ait : Fateor, venerunt ad me; sed nesciebam unde essent. 5. Cumque porta clauderetur in tenebris, et illi pariter exierunt, nescio quo abierunt; persequimini cito, et comprehendetis cos. 0. Ipsa autem fecit ascendere viros in solarium domus suæ, operuitque cos stipula lini, quæ ibi erat. 7. Ili autem qui missi fuerant, secuti sunt cos per viam quæ ducit ad vadum Jordanis, illisquc egressis statini porta clausa est. 8. Necdum obdormierant qui latebant, et ccce mulier ascendit ad cos, ct ait : 9. Novi quod Dominus tradiderit vobis Terram; etenim irruit in nos terror vester, et clanguerunt omnes habitatores Tcrræ. 10. Audivimus quod siccaverit Dominus aquas maris ad vestrum introitum, quando egressi estis ex Ægyplo, et quæ feceritis duobus Amorrhæorum regibus, qui erant trans Jordanem, Schon etOg, quos interfecistis. 11. Ethæc audientes pertimuimus, ct elanguit cor nostrum, nec remansit in nobis spiritus ad introitum vestrum": Dominus «•nim Deus vester, ipse est Deus in cœlo sursum, ct in terra deorsum. 12. Nunc ergo jurate mihi per Dominum, ut quomodo ego misericordiam feci vobiscum, ita et vos faciatis cum domo patris mei ; detisque mihi verum signum, 13. ut salvetis patrem meum et matrem, fratres ac sorores meas, ct omnia quæ illorum sunt, cl eruatis animas nostras a morte. 14. Qui

responderunt ei : Anima nostra sit pro vobis in mortem, si tamen non prodideris nos. Cumque tradiderit nobis Dominus Terram, faciemus in te misericordiam et veritatem. 15. Demisit ergo eos per funem de fenestra : domus enim ejus haerebat muro. 16. Dixitque ad eos : Ad montana conscendite, ne forte occurrant vobis revertentes, ibique latitate tribus diebus, donec redeant, et sic ibitis per viam vestram. 17. Qui dixerunt ad eam : Innoxii erimus a juramento hoc, quo adjurasti nos. 18. Si ingredientibus nobis Terram, signum fuerit funiculus iste coccineus, et ligaveris eum in fenestra, per quam demisisti nos ; et patrem tuum ac matrem, fratresque et omnem cognationem tuam, congregaveris in domum tuam: 19. Qui ostium domus tuæ egressus fuerit, sanguis ipsius erit in caput ejus, et nos erimus alieni. Cunctorum autem sanguis, qui tecum in domo fuerint, redundabit in caput nostrum, si cos aliquis tetigerit. 20. Quod si nos prodere volueris, et sermonem istum proferre in medium, erimus mundi ab hoc juramento, quo adjurasti nos. 21. Et illa respondit : Sicut locuti estis, ita fiat; dimiltensque cos ut pergerent, appendit funiculum coccineum in fenestra. 22. Illi vero ambulantes pervenerunt ad montana, et manserunt ibi tres dies, donec reverterentur qui fuerant persecuti : quærentes enim per omnem xiam, non repererunt eos. 23. Quibus urbem ingressis, reversi sunt, et descenderunt exploratores de monte; et, transmisso Jordane, venerunt ad Josué filium Nun, narraverunlque ei omnia quæ acciderant sibi, 24. atque dixerunt : Tradidit Dominus omnem terram hanc in manus nostras, et timore prostrati sunt cuncti habitatores ejus.

Vers. 1. 1. Misit igitur Josué filius Nun (Septuaginta *Nave,* sed corrupto : ex affinitate enim litteræ Græcæ * cum x, pro «û» corruptum est vxuf.) de Setim duos viros exploratores. — Hæc verba nectenda sunt versui 9, cap. i, ac ponenda ante vers. 10. Est enim hic hysteron proteron, ut ibi dixi ; Josué enim, excitatus et corroboratus a Deo ad invadendam Chananæam , illico id fecit, misitque exploratores in Jericho Jordani vicinam, ad eam primo subigendam. Quare : a Misit igitur, v hoc est, *miserat igitur* (I), scilicet antequam juberet Hebræos parare se ad transitum Jordanis post tres dies cap. i, vers. 10. Ponitur enim praeteritum perfectum pro plusquam perfecto.

Mystice S. Augustinus, serm. 100 De Temp.: «Jesus, ait, duos exploratores mittit, quia verus Jesus daturus erat duo præcepta dilectionis. Quia et revera quid nobis aliud quos mittit verus Jesus, nisi ut diligamus Deum, diligamus et proximum. Dixit ergo Jésus : Preparate vobis cibum, et estote parati ad diem tertium. Sicut enim tunc preparali» cibis dic tertio ventum est ad Jordanem fluvium : ita et nunc in Ecclesia Catholica assumptis spiritualibus cibis fidei, spei et dilectionis, pervenitur ad Trinitatis mysterium, et ad Baptismi sacramentum. »

De Setim. — Setim erat in campestribus Moab juxta Jordanem et montem Nebo, ubi ante mensem mortuus erat Moses, *Deutcr.* xxxiv. In Setim fornicatus est populus cum filiabus Moab et Madian, ibique Phinees Israelitam cum Madianitide fornicantem pugione confodit, *Num.* xxv. Et hoc loco dicte sunt arbores Setim, quarum lignа sunt omnium levissima, nitidissima et pulcherrima, et quæ putredinem non sentiunt; unde ex iis cunctæ tabulæ arcæ, tabernaculi et templi factæ sunt.

Duos. — Rabbini dicunt, vel potius fabulantur hos duos fuisse Phinees et Caleb ; sed quis credat Phinees jam Pontificem a Deo designatum, et Caleb auctoritate et annis gravem, ad tantum periculum electos? Præsertim cum Septuaginta Romæ correcti eos vocent πρεσβυτέρους, id est juvenes, et ita vocantur cap. vi, vers. 23, in Hebræo.

In abscondito.—Hebr. הַחְרִשׁ *cherits,* id est, tacite, occulte; ita Chaldæus: tum ne eos incarcerarent et occiderent hostes Jerichuntini; tum ne id scirent sui Hebrei, quinti ante ann.38 ob missos exploratores murmurarant, ita nunc rursum facile murmurare potuissent. Adde in rebus arduis, præsertim bellicis, summa expeditionis sæpe consistit in secreto arctissimo. Facile enim a civibus res secreta ad hostes emanat. Ita Cajetanus, Masius et Serarius. Rabbini a-b cherts interpretantur *mutum* vel *surdum,* aut *fiyulum,* quasi jusserit Josué exploratoribus ut se simularent surdos et mutos, ulpoto linguæ Chananæorum ignaros; vel, ut alii, figulos, quodque ferrent vasa fictilia, quasi ea venditurі in Jericho. Sed hæc sunt Rabbinorum commenta et fabulæ. Verisimilius dicerent eos simulasse se esse rusticos. Sic enim exploratores solent ut rustici, qui libere urbes ingrediuntur, incedere, ac machinationes suas simulatione rusticitatis obte

(1) Nil obstat quin admittatur sensus litteralis vocis hujus *misit,* supponendo quoti Josue viros exploratores misit eodem die quo jubebat Hebræos parare se ad transitum Jordanis post tres dies : etenim do Setim ad Jordanem sunt sexaginta stadia, nempe tres leucas communes, et totidem a Jordane ad Jerichuntem : an viri fortes et expediti potuerunt igitur redire ad Josué anlo decimum diem mensis, quo Josué Jordanem transivit.

gere. Nam radix CHH *charas* per *sein* significat non tantum tacere et obsurdescere, sed etiam arare ct fabricare : CIH *dieres* vero per *sin* significat testam et vas Celile.

Considerate terram,—non tantum Chananæam, sed Jordani vicinam, quam proxime transito Jordane invadere destino, an scilicet munita sit, an incola: sint bellicosi, an animati et parati ad prelium nobisenm ineundum, etc. Sic Leo Imperator suo belli duci ita prescribít in *Tactilis,* cap. xni, num. 2: « Exploratoribus et speculatoribus sedulo hostiutnslAlum exquires, qui notent illorum quanta multitudo, qualis acies : itaque te adversum eos pra parabis, ut ne subito ac de improviso invadere ab illis.n Et cap. xx, num. 178: «Si quid clam hostes facere volueris, vel castra movere, vel aliquid aliud gerere, nulli hoc consilium, nisi uni alicui ex profectis credas : talibus enim temporibus permulti sunt, qui remunerandi cupiditate consilia tua hostibus prodituri sunt. » Eodemque cap. num. 216 : «Quoniam venator bonus lupos et vulpes artificio venatur, sic cl tu hostium speculatores solerlia capies. Si enim extra vallum tuum custodias locaveris, deinde jusseris ut utrumquemque ignotum teneant, et interrogent, neque dimittant priusquam profecti nomen ct contubernii unde sit, ct tesseram ejus contubernii commemoraverit, et cos qui hæc facere nequiverint exploraveris quinam sint, facile speculatores illorum invenies. *

Solertcr quoque Vegetius, lib. Ili *De Ile milit.* cap. ult., hunc exploratores deprehendendi modum suggerit: uCum explorator hostium, inquit, latenter aberrat in castris, omnes per diem ad tentoria sua redire jubeantur, et statim deprehenditur explorator, » quia non habet tentorium.

Urbemqok Jericho. — *q.* d. Precipue etpræ aliis locis lustrale urbem Jericho. Id jubet, quia Jericho in regione illa erat urbs primaria Jordani vicinissima et munitissima. Similes phrases sunt lll *Regum* xi, 1 : « Rex Salomon amavit mulieres alienigenas ct (id est, sed precipue) tiliam Pharaon». » Ps. xvn, 2 : a Eripuit eum de manu hostium, et de manu Saul, » scilicet precipui et acerrimi sui persecutoris. ll Beg. », 30 : « Defuerunt de pueris David decem et novem viri, excepto Azdelc, » omnium primario. *Marci* xvi, vers. 7 : • Dicite discipulis, et (id est, precipue) Petro. »

Porro Jericho olim urbs fuit magna, populosa (unde et suum regem habuit, nt patet vers, sequenti), sita in regione campestri et pinguissima. lbi balsamum, quod est liquor odoratissimus, pre- «tantissimum provenit, nusquam alibi. Abundat rosetis,cannis mellis, palmetis, unde ct civitas Palmarum appellata est : ut videatur fuisse mundi pa- : adisus. Dictat, teste Josepho, lib.V *Belli,* cap. iv, a Jordane sexaginta stadiis, hoc est,septem milliaribus Italicis cum dimidio, quæ leucas Gallicas unius bore duas cum me Jia efficiunt : distata Jerusalem stadiis 150, hoc cot milliaribus Halicis octodecim cum dimidio, quæ faciunt leucas Gallicas sex cum quadrante. In Jericho hospilatus est et habitavit Elisæus, IV *Rey.* ». Ibidem Christus Zachæum e sycomoro vocavit, *Luca:* xix.

Dicta est Jericho vel a HT *iareach* id est Luna, quod Lunæ nascentis formam habeat planities illa, quæ ambit Jcrichuntem : ila Arias Montanus; vel a mi *ravach,* id est dilataro, quod in latissimo sita sit campo; vel a nn *reach,* id est odor, quod suavissimum balsami, mellis, rosarum, etc., exspiret odorem. Ita Josephus, Masius, Pagninus.

Symbolice, Jericho typus est mundi, qui instabilis est, ct mutatur ut Luna; ac latissimus est, ct odoratas delicias suis amatoribus exhibet, sed quæ illico instai* odorum et vaporum evanescunt. Unde Jesus ex ea Zachæum ad so advocavit, docens contemnere mundana, et ambire coelestia nipote prestantissima, et in ælcrnum duratura. Ila S. Gregorius, Rupertos et alii.

Qui pergentes (vel natatu, vel vado, ut innuitur vers. 7, vel scapha Jordanem transmittentes), INGRESSI SINT DOMUM MULIERIS MERETRICIS, NOMINE Rahab.—Pro *meretricis* hebr. est HDT *zona,* quod ct cauponariam sive tabernariam, ut vertit Chaldæus et Rabbini, et meretricem significat. Meretricem hic vertunt Septuaginta, et cum talem eam nuncupet S. Paulus *Hebr.* xi, 30, fieri potest ut Rahab ct cauponam et meretrix fuerit. Sæpe enim feminæ marito carentes, quæ publicis hospitiis dant operam, fornicationis subeunt periculum, aut certe suspicionem: licet noster Serarius in *Tobia:* VI, cap. i, *Quast.* Ill, multis contendat illo ©vo non fuisse in usu cauponas, nec hospitia publica. Quare certum est Rahab meretricem fuisse, incertum an fuerit cauponaria. Prudenti sane consilio, Deique ductu exploratores hi domum Rahab adierunt, ubi occultissime latitarunt, nipote portæ vicinam, et muro urbi adhærentem. Erat ergo illa eis ad quiescendum et latendum, ©que ad cíTugicndum, si res posceret, opportunissima. Ita Arias, Valablus, Masius et alii.

Nomine Rahab. — *Bahab* hebr. idem est quod *dilatatio,* vel *se dilatavit,* uti fecit hæc, cum nupta Salmoni, Davidis, Salomonis, regum omnium, ipsiusqüe Christi effecta est mater, de quo paulo post plura. Porro Rahab hoc tempore fuisse inquit Torniellus quatuordecim, vel quindecim annorum, ©que ac ejus maritum Salmonem : nam sub annum ©talis centesiniuin genuerunt Boos, proavum Davidis, ut patebit in fine libri *lluth ;* sed hoc difficile est creditu : unde illud examinabo cap. vi, 25. Notat S. Hieronymus in cap. i *Matth.,* in genealogia Christi non nisi infidelitate, vel luxuria infames nominari feminas, scilicet Ruth, Thamar ct Rahab, ut qui, inquit, propter peccatores venerat, de peccatoribus nascens omnium peccata deleret. Ita quoque S. Ambrosius, Chrysoslomus, Euthymius et alii.

Excepit et Rahab exploratores llebræorum, illuminata et impulsa a Deo, quasi divini consilii

In Chananæa fideli popnlo subigenda procuratores. Intellexit enim Deum in hac re velle uti sua opera, ne proinde velle ut ipsa cos exciperet, absconderet et dirigeret : quare ipsa debuit parere Deo, ct cives impios patriamque suam Dei populo tradere , et ut ita dicam, prodere, sicut Abraham debuit Deo jubenti immolare suum Isaac.

v«n 3. 3. MisiTQUunF.x Jsnicno ad Rabab.—«Rex,» id est regulus, dux, princeps urbis Jericho. Tunc enim singulæ urbes suos habebant reges, id est rectores et duces. Undo cap. xii, 9, triginta urbium triginta nominantur reges, quos Josué devicit. Rex ergo hos duos peregrinos ccnsuit esse llebræos et exploratores : pavidis enim tempore belli omnes sunt suspecti ; suspicionem auxit peregrina illorum vestis, lingua ct mores.

V«rs. 4. 4. TOLLENSQUE MVI.IEH MBOS ABSCONDIT. — Ex Ilebræo clare cum Vatablo sic vertas : *Acceperat autem mulier duos illos viros, ct abdiderat illum* (id est, unumquemque illorum seorsim, ait Arias); abdiderat autem illos Rahab, antequam regii nuntii eos quæsituri advenirent. Cum audiit mussitare vicinos, duos illos peregrinos ad se divertentes esse exploratores, aut alio indicio, vel certe probabili suspicione conjecit, duorum horum ad se adventum regi nuntiandum fore. Quare conjiciens delationem hanc, metuensque inquisitionem ct scrutinium domus sute, prudenter illud prævenit, et exploratores abscondit : ac forte regiis nuntiis ad scrutinium adventantibus, ipsa adhuc occultandis exploratoribus occupabatur; idque insinuat Noster, dum vertit : «Tollensque mulier viros, abscondit. »

Porro Rabbini, quod est in Ilebræo, *abdidit illum,* in singulari, sic explicant, scilicet Rahab unum duntaxat absconderit, scilicet Caleb ; Phinees enim ei responderit : « Ego sum sacerdos ; sacerdotes vero, quippe Angelorum similes, si volunt, aspectabiles sunt; si nolunt, cerni nequeunt. » Itaque solum Caleb, non vero Phinees a Rahab fuisse absconditum arbitrantur; sed hæc Rabbinorum commenta, solita sunt fabulonum istorum figmenta. Probabilius Philo, non illo celebris, sed Biblicarum antiquitatum scriptor obscurus (llebræus tamen), ait hos exploratores fuisse duos filios Caleb, scilicet Cenez et Sccniamian. Undo id habeat, ignoro.

VrlJ B. Nescio qlo abierunt .— Mentitur vafra mulier. Calvinus hic ei id vitio tribuit, sed ita ut virtuti hospitalitatis admixtum, ei non fuerit ad culpam imputatum. Sed hic est error in Deum blasphemus. Facit enim Deum quasi cæcum, qui sinat sibi obduci voloriquo oculos, ut vilium non videat ; aut malorum symmysten ct socium, qui vitia non censeat esso vilia, neque ea vitio vertat. Fuit tamen mendacium hoc non perniciosum, sed officiosum, idcoquo veniale, præserlim in femina rudi ct pagana, quæ sibi persuadebat mendacium hoc casu esse licitum, imo honestum, utpotc necessarium ad salvandos hospites. Nec id mirum, cum olim Plato, Orígenes, S. Hieronymus, Chrysostomus,Theodorctus,Thcophylactus, Cassianus, aliique plures tam Christiani, quam Gentiles, censucrunt mendacium subinde esse licitum, illoque utendum esse quasi hellcboro, uti ostendi in mendacio obstetricum, *Exodi* i.

Porro Abulensis hic, *Quast.* XXX,censet Rahab a Deo motam fuisse ad peccatum veniale, scilicet ad mendacium hoc officiosum. Deus enim, inquit, potest moverehominem ad peccandum veniahler, propter magnum bonum, quod inde sequitur, et ne in majora peccata incidat. Simili modo, inquit, si quis alterum quæral ad mortem injustam, et alius simplici mendacio ejus vitam conservare possit, debet conservare, et si mentiri recusaverit, alius injuste peribit.

Verum hæc sunt falsa et paradoxa. Dens enim nullius peccati potest esse auctor, cum sit summa puritas, veritas ct sanctitas. Rursum, mentiri non licet, etiamsi inde totius mundi salus sequeretur. Non cniin sunt facienda mala ut eveniant bona, ait Apostolus, nec mendacium necessarium est ad salvandam alterius vitam ; potest enim quis in tali casu uti amphibologia : et si necessariam esset, non tamen mentiri liceret, quia mendacium intrinsece maluin et peccatum est, quod nullo casu faccre licet.

Dices : Hoc mendacium erat in exitium suæ gentis, quam prodebat Hebræis hostibus; ergo erat perniciosum. Respondeo, mendacium hoc fuisse quidem damnosum Chananæis et Jerichuntinis; tamen quia Rahab Dei instinctu certo sciebat illos ob sua scelera a Deo esse proscriptos et exilio addictos, adeoque Hebraiis cum suis pQSsessionibus deditos, non debuit illa, nec potuit nisi improbe patrocinari causæ injustæ Jerichuntinorum, et causæ, belloque justo et pio Hebræorum adversari, ac Deo ipsi reluctari. Quia vero ut Deo obediret, cordata admodum fide ct pietate, mortis discrimini fortissime et sanctissime se objecit, ut ab ea merito eam laudet Apostolus, *Hebr.* xi, 31, et operibus hisce justificatam esse asserat S. Jacobus cap. ii, vers. 25. Quare ipsa illuminala tactaquc a Deo, a libidine sua per pœnitentiam et castitatis propositum ad Deum sese convertit, faclaque est llcbræa et sancta, adeoque hoc generoso hospitalitatis adii, quo Hebræis ingressum in Chananæam patefecit, se nobilitavit, Hebræosque sibi adeo devinxit, ut ob hanc ejus beneficentiam Salmon, princeps tribus Juda, eam in conjugem acceperit, ex caque prognati sunt omnes principes et reges Juda, ac tandem Christus ipse, ut patet *Matth.* i, ubi ipsa nominatur, ct prae aliis feminis ponitur in genealogia Christi: quia videlicet fuit alienigena et meretrix, ct quia de populo Dei optimo merita. Licet enim esset alienigena, tamen jam conversa ad Judaismum duci potuit in uxorem a Judreo principe. Talium enim connubia non velantur *Deuter.* vu, 3, sed alienigenarum

duntaxat persistentium in idololatria, ut palei ibidem vers. 4.

llcbræi tradunt Rahab bac fide cl pietate promeruisse, ut octo Prophète et Sacerdotes ex ejus stirpe procrearentur, scilicet Jeremías, Releías, Suraias, Maasias, Baruch filius Norie, llanamecl, Sellum, Ezechicl et lluldam. Fuit Ilanameel filius Sellum, patruelis Jcrcmiæ. Rursum iidem numerant novem feminas gentiles, quæ maritis llebræis nubentes, vel llcbræis adhærentes, ab iis conversai fidelem magnamque sobolem procrearunt, scilicet Agar Ægyptiam, uxorem Abrabæ; Asencth, uxorem Joseph; Sephoram Madianilidem, uxorem Mosis; Scphoram et Phuam obstetrices, quæ infantes Hebræorum a cædc Pharaonis servarunt, *Exodi* i, 15; Pharaonis filiam, Rabal), Ruth et Jabcl. Porro S. Augustinus, lib. *Contra mendacium,* cap. xv : «Quod scriptum est, inquii, Deum bene fecisse cum llcbræis obstetricibus, et cum fiahab Jcrichuntina meretrice, non ideo factum est, quia mentite sunt, sed quia in homines Dei misericordes fuerunt. Non est itaque in eis remunerata fallacia, sed benevolentia : benignitas mentis, non iniquitas mcnlicntis. »

Ver» «. 6. Lx solarium. — Hebr. JJ *gag,* id est tectum, ut vertit Chaldæus et Septuaginta, quod in Judæa erat planum, utin eoambulare,cubare, sedere liceret. Vide dicta *Deut.* xxil, 8. Dictum solarium, quia soli expositum. Tropologice Oiigcncs, hom. 3 *in Josué : a* Hæc, inquit, susceptos cos in superioribus collocat, atque in editis et excelsis fidei constituit sacramentis. Nemo enim qui aJesu mittitur, invenitur deorsum et humi jacens, sed in superioribus permanet. »

Operlitqve eos stifvla lini. — Ilebr. *in linis ligni,* sed llcbræi lina ligni vocant lina lignea, sive quæ lignescunt, puta lina, quæ integra canna constant, quod Latine Latinus interpres clare expressit, vertens *stipula Imi.* Nam ligni nomen Hebræi tribuunt etiam plantis, ut junco, hyssopo, lino, quæ calamo suo sensim durescunt ct lignescunt, ut patet III *Ilcgum* iv, 33. Temere ergo Masius hic carpit nostrum Interpretem. Illi enim favent Chaldæus et Josephus, qui vertunt, *lini fasciculos.* Et Pagninus vertens, culmos *lini,* et Tigurina vertens, *cauliculos lini.* Hic versus explicat versum 4.

V. , 9. Novi quod Dominus TnADwrnir vobis terram. — «Tradiderit,» id est tradere decreverit,assignari!, donarii, ac reipsa mox traditurus sit. Noverat hoc Rahab parlim cx miraculis ct portentis, quæ Deus pro llcbræis pugnans operatus erat; parlim ex Dei ipsius instinctu et revelatione.

Quæres,qua lingua Rabab cum llcbræis exploratoribus collocuta sil? Respondeo, sua, id est Chanaua a. Rane enim calluisse videnlurcxploratorcs; imo hæc ipsa llcbraicæ erat allinis et vicina, ut palei cx nominibus quibus Chananæi suas urbes et homines vocilarunt, qualia suntSalem, Sichem, Jericho, Carialbarbe , Bethlehem, Melchiscdcch, Adoniscdcc, Rahab, Abiinclcch, etc. Hæc enim Hebrea sunt. Pluribus id probat Serarius hic *Quast. XXV.*

Elanguerdnt. — Hebr. 1J1ÚJ *namoggu,* id est, instar cerae *liquefacti sunt,* dissoluti et labefacti sunt : pavor cniin ingens liquat, enervat et dissolvit omne robur, omnesque animæ ct corporis vires. Chaldæus, *fracti sunt;* Vatablus, *consternati sunt metu vestri,* hoc est panico terrore acti quasi colliquescunt. Septuaginta, vers. 11, vertunt i;»-«rrur», id est, obstupuimus, cxtatici facti sumus, extra nos rapti defecimus, emoti sumus e mente nostra. Pavor enim facit inopes consilii, emotæ mentis, et quasi amentes.

10. Quos interfecistis. — Hebr. DTIOnnn *hc-* Ver», io. *cheramthem,* id est anathema fecistis, anathematizastis, id est velut anathema, id est hostiam Deo et justitiæ vindiclæque divinos consecratam immolastis et occidistis. Vide dicta *Levit,* cap. xxvn, vers. 28.

11. Dominus exim Deis vester ipse est Deis lx Ver», ii. COELO SURSUM, ET LX IERRA DEORSUM, *q. d.* DCUS vester solus est Deus vertis, qui caelum ct terram rcternis regit imperiis, ct ubivis locorum operatur ea quæ voluerit. Hebr. enim est *Elohim,* quæ vox significai Deum qua gubernatorem rerum omnium. Sensus est, g. *d.* Cum Deus verus pro nobis pugnet, nee Chananæi, nec quis alius illi vobisque obsistere poterit, aut vos possessione terne hujus arcere, uti sat arguit illis injectus a Deo pavor, qui eos alioqui fortissimos, imbelles et enerves reddidit. Chaldæus vertit, *et quod Dominus Deus vester sit Deus, cujus divinitas est in calo supra, ct dominatur super terram subter.* Hoc est quod ait Moses *Deuler.* xxxm, 2G : « Ascensor coeli auxiliator tuus. Magnificentia ejus discurrunt nubes, habitaculum ejus sursum, et subter brachia sempiterna; ejiciet a facie tua inimicum, dicetque : Conterere ; » ubi plura hac do re dixi. Rahab ergo parlim cx miraculis ct prodigiis, parlim cx Dei illustratione, cognovit idola Chananæorum esse deos falsos fictosquc, solum autem Deum Hebraeorum esse Deum verum (Hebr. enim est *Je*-Ziova),ideoque in cum credidit, speravit, dilexit, ac peenitens peccatorum suorum veniam ab eo flagitavit, itaque justificata est, uti docet Apostolus, *Hebr.* cap. xi, vers. 31, et Jacobus cap. n, 25.

14. Anima nostra sit provodis in mortem, —hoc vers i», est, pereat anima nostra, id est, pereamus nos, Deus nos perdat, vel terra nobis dehiscat, si vobis llcbræi nocuerint. Jurant enim, uti petierat Rahab, juramento cxsccratorio, ut patet vers. 17. Sciebant enim id Josué et Hebreos ratum habituros, imo illi pro tanto hospitalitatis, qua aditus in terram promissam pandebatur, officio, gratias acturos, ac majora beneficia illi relaturos. Sciebant pariter legem Dei jubentis omnes Chananæos occidi, non intclligi de ea quæ tam amice Hcbræos exceperat, cisque viam in Chananæam ad tot victorias aperuerat. Hoc enim eis epiikia dictabat; Chaldæus vertit, *anima nostra (radi-*

tæ sunt pro animatus vestris. Clare Vatablus: Animus *nostras pro totis morti devovemus, prastituros nos beneficium ct fidem tibi;* quod sic explicat, ‹7. d. «Servabimus vos ctimn,si nobis sil moriendum. » Sed prior explicatio est germanior.

Fa CIUIUS IN TE MISERICORDIAM et veritatem. — « Veritatem, n id est aequitatem ct fidelitatem, ut vertit Vatablus, officium scilicet officio reddendo, ct fidem saltdis quam tibi dedimus, reipsa præslando. Est enim veritas justitiæ, uti est loquelae, ut bonum quod vere promisimus, verc præstemus, de qua ait Joannes in *Etang,* cap. vin : «Ille (diabolus) in veritate, id est, in fide cl obedientia Deo promissa, non stetit, » Et in III *Epist.* : « In veritate ambulas, n Et alibi : « Dominusn«picict veritatem.» Et : « Universa? viæ Domini misericordia et veritas. »

Vers. 15. ^EMISIT FRGO ros VER FUNEM DE FENESTRA. — Sicut Paulus Damasci 0 fenestra demissus est in sporta, cujus hi exploratores fuere typus ct figura, *Actor.* IX, 25.

Domus enim ejus h·erebat muro. —Septuaginta : *Quoniam domus filius erat in muro, ct in muro ipsa habitabat.* Quod Romre quoque ct alibi fit, ubi summa est pax : nam tempore belli id periculosum est; per domos enim muro hærcntcs exploratores, hostesque ipsi secure in urbem ingredi ct egredi possunt.

Vers in. 1G- Ad montana conscendite, — quasi ad avia ct semota. Mystice Orígenes: Apostolis, ait, jussit Christus coelestia predicare, quasi dicat : Nolite per valles incedere , humilia ct dejecta refugite, excelsa ct sublimia docete.

Innoxii erimus a juramento hoc quo adjurasti (ita jurare fecisti, sive ad quod nos adegisti. Ita Pagninus et Vatablus) nos.

Vers. IS. 18. SI INGREDIENTIRUS NODIS TERRAM, SIGNUM FUERIT FUNICULUS ISTE COCCINEUS. — Ita legunt Hcliræa, Chaldrea, Septuaginta ct Romana, sine negatione ; Complutenses tamen ct alii legunt cum negatione : *Signum non fuerit.* Sensus ergo est, *q. d.* Innoxios non praestabimus, fldemquo nostram liberabimus ab hoc juramento, quo juravimus te tuosque servare, si funiculum istum alligaveris ad fenestram, ut ex eo quasi signo domum tuam omnes llcbræi a cæteris internoscant, sciantque illam esse quam servaturos nos juravimus. Ita Vatablus.

Verum quia Hebr. *nckiim,* id est innoxii, potius significat immuneset obligatione juramenti solutos, sive, ut vulgo dicunt, deobligatos, ut patet vers. 17 cl 20: hinc ex Hebreo hic videtur esse sensus, *q. d.* Juramento nostro liberi solutique erimus,si duo quæ jure exigimus non servaveris. Exigimus enim *primo,* ut funiculum istum nobis pro signo des, tuam esso domum; *sci undo,* ut tuos cognatos omnes in tuam domum congreges, itaque sciamus esso tuos, non alienos; si hæc duo non servaveris, juramento nostro nos soluti erimus : sin servaveris, co obligatos nos ccnscbimus, illiidrjuc sancte servabimus. Unde Complutenses aliique, ut dixi, per negationem legunt : *innoxii erimus, etc., si signum non fuerit funiculus iste.*

Funiculus (Hebr. *funis}* iste coccineus « Iste, » scilicet qui hic sc oculis nostris offert. Alii : « Iste, » scilicet quo nos per murum demisisti, nt idem funis crassior, quo exploratores e manu Chananæorum liberat, Rahab quoque eorum liberatricem de manu Hebræorum liberaret. Exploratores dant signum funis, quod petierat Rahab vers. 12, quodque antequam a muro demitterentur dare debuissent, sed id cis oh periculum turbatis animis tum non occurrebat, cum omnes ad periculi fugam per securam c fenestra demissionem toti intenderent.

Coccineus. — Dei providentia id facium, ut per cum, utpotc rubeum, Christi sanguis repraesentaretur. Inde S. Ambrosius lib. V De *fide,* cap. v, censet Rahab hoc coccineo fune significare voluisse passionem Chri-ti, cujus fide ct meritis liberabatur a morte animæ ct corporis. Audi cum lib. V De *fide,* cap. iv, sub finem : « Vidit hoc meretrix, cl quæ in excidio civitatis remedia desperare t salutis, quia fides vicerat, signa fidei atque vexilla Dominica: Passionis attollens, coccum in fenestra ligavit, ut species cruorismystici,quæ foret mundum redemptura, vernaret. Ita fons Jesu nomen fuit proeliantibus ad victoriam, intus species Dominicæ Passionis periclitantibus ad salutem. Ende quia intellexit Rahab coeleste mysterium, dicit Dominus in psalmo : Memor ero Rahab et Babylonis scientium me. »

Sic et S. Augustinus in *Psalm,* lxxxvi : « Memor ero, inquit, Rahab. Quæ est ista? Meretrix illa in Iliericho, meretrix quæ suscepit nuntios, et alia via ejecit, quæ praesumpsit in promissione, quæ timuit Deum, cui dictum est ut per fenestram mitteret coccum, id est, ut in fronte haberet signum sanguinis Christi. Salvata est ibi, ct Ecclesiam gentium significavit. Unde Dominus superbientibus l'harisœisdixit: Arnen dico vobis, publicani ct meretrices preccdunt vos in regno coelorum. Praecedunt, quia vim faciunt. Impellunt credendo, ct ceditur fidei, nec obsistere potest quisquam, quia qui vim faciunt, diripiunt illud. » Sic ct S. Hieronymus, epist. 2 *adXcpotianiim,* mullis docet coccineum esse symbolum sanguinis Christi, æque ac charitatis ignitæ, qua audebat Rahab. Et Orígenes hic liom. 4 : Sanguis Christi est signum redemptionis, inquit, in domo Rahab, id est in Ecclesia.

Er omnem cognationem tuam, —pulanon solum parentes, sed avunculos, materteras, patrueles, imo et affines, scilicet cognatorum uxores et cognatarum maritos; hi enim per uxores et maritos pertinebant ad Rahab, ejusque censebantur cognati. Negat hoc Abulensis, Quœst. LV, eo quod vers. 13, Rahab solos fratres suos ct sorores petierit liberari. Sed immerito, nam nomine fratrum

cl sororum Dépotes et cognati apud Hebræos in- *telUgvntur;* quos enim ibi fratres vocavit, hic cognatos vocat.

vrrj. i». 19. Sanguis ipsius erit in caput ejus. — « Sanguis,» id est, culpa sanguinis sui effusi in ipsummet recidet, *q. d.* Ipso sua culpa peribit, non nostra, quia pacta non servavit.

vera. w. 20. Mundi, — id est, *liberi et* juramenti obligatione soluti.

Vera. ii. 21. Dimittensqle, — puta valedicens eis, v. g. dicendo: « Ilo in pace,» vel « Pax vobiscum; » jam enim funiculo eos per murum dimiserat : hic ergo dimissis valedicit.

Vera.«. 22. Pervenerunt ad montana, et manserunt ibi tres dies, —non integros, sed dimidiatos vel inchoatos. Nam dic tertio mensis Nisan sive martii, missi a Josuc lustrarunt Jericho, et hospitali sunt apud Rahab *; sed* cum illico eorum adventus nuntiatus esset regi, ilieque cos inquiri juberet, Rahab eadem nocte eos per murum demisit : demissi et dimissi latuerunt in montanis ad 1res dies, scilicet die quarta, quinta et sexta Nisan, sed inchoata; nam die sexto ad vesperam redierunt ad Josué. Quare non videtur verum, quod scribit Josephus, eos post ingressum suuin in Jericho, sequentem diem totum insumpsisse in exploranda Jericho, sic enim proditi et capti fuissent, et satis ex Rahab intellexerunt melum stalumquo urbis, ut lania lustratione non esset opus, praesertim in tanto periculo, omnium oculis in eos intenlis.Nain ob viciniam Hebræorum omnes Jerichunlini erant consternati, el quasi exanimali, ut ait Rahab : quare urbem suam clauserunt et ardissime custodierunt, singulos ingredientes exacte inspiciendo et examinando, ac nominatim peregrinos, corumque nomina ad regem deferendo, uti fieri solet singulis diebus ad vesperam in urbibus, quæ vicinum hoslem metuunt. Si quis nolit hisce temporis angustiis arctari, malitquo 1res dies integros latebrarum accipere, dicat exploratores a Josuc fuisse missos, venisseque in Jericho, non tertio dio Nisan, post expletos triginta dies luctus ob mortem Mosis; sedante cos expletos dieprimo Nisan, ita ut secundo dio Jcrichuntem cxplorarinl, tertio die redierint, latucrintqucin montibus tres integros dies, ac dio sexto reversi sunt ad Josué. Ita ex Lyrano et Masio Salianus.

21. Er timore prostrati. — Ilebr. *timore lique-* v«n.i*. *facti.* Vide dicta vers. 9.

Allegorico S. Augustinus, Orígenes, Rupertos : Rahab, inquiunt, repræsentat Ecclesiam Gentium : *Primo,* quia sicut ipsa, ait Rupertus, cap. x, prius erat prostibulum dæmoniorum et lupanar idolorum, sed ex infideli et incesta per receptionem exploratorumHebræorum facta est fidelis et casta : sic gentes idololatrro et impuræ, per receptionem Apostolorum, factæ sunt Christian® et sancì®. *Secundo,* sicut Rahab per funiculum coccineum, sic Ecclesia per sanguinem Christi salvata est. *Tertio,* Rahab servavit omnes cognatos, itaque, ut videtur, omnes ad fidem et cultum veri Dei Hebraeorum adduxit; unde et Rahab hebr. idem est quod dilatatio : sic Ecclesia per omnes gentes se dilatavit. *Quarto,* extra domum Rahab oinnes occisi sunt : sic extra Ecclesiam omnes pereunt, nullique salus conceditur. *Quinto,* Rahab justificata est per fidem el hospitalitatem, sic et Ecclesia per fidem et charilatem.

Tropologice, Rahab est omnis peccatrix etpoenitens instar Magdalenœ, quæ per Josuc et exploratores, id est, per Jesum et viros Apostólicos, ex luxuriosa, fit casta ct sancta, ideoque ab excidio gehennæ servatur, ¡ino et alios servat, dum eisdem poenitentiam ct puritatem suo verbo et exemplo persuadet.

CAPUT TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Jordanem miraculose divisum, duce arca foderis prtrcunle, sicco pede transeunt Hebraei.

i. Igitur Josuc dc node consurgens movit castra ; cgrcdicnlcsque de Sctim, venerunt ad Jordanem ipse ct omnes filii Israel, ct morati sunt ibi 1res dies. 2. Quibus evolutis, transierunt præcones per castrorum medium, 3. el clamare cœpcrunt: Quando videritis arcam fideris Domini Dei vestri, el sacerdotes stirpis Lcvilicæ portantes eam , vos quoque consurgite, el sequimini precedentes: 4. silque inter vos el arcam spaliuin cubitorum dunm millium, ul procul videre possitis, elnossepcr quam viam ingrediamini : quia prius non ambulastis per earn ; el cavete ne appropinquetis ad arcam. 5. Dixilque Josuc ad populum : Sanctificamini; cras enim faciet Dominus inter vos mirabilia. G. El ait ad sacerdotes : 'follile arcam federis, et precedile populum. Qui jussa complentes, tulerunt, el ambulaverunt

ante eos. 7. Dìxitquc Dominus ad Josué : Hodie incipiam exaltare te coram omni Israel, ut sciant quod, sicut cum Moyse fui, ita et tecum sum. 8. Tu autem praecipe sacerdotibus, qui portant arcam fœderis, et dic eis : Cum ingressi fueritis partem aquæ Jordanis, state in ea. 9. Dixitque Josué ad filios Israel : Accedite huc, el audite verbum Domini Dei vestri. 10. Et rursum : In hoc, inquit, scietis quod Dominus Deus vivens in medio vestri est, et disperdet in conspectu vestro Chananæum et Ilethæum, Hevæum cl Phcrezæum, Gergezæum quoque et Jcbusæum, et Arnorrhæum. 1i. Ecce area fœderis Dei omnis terræ antecedet vos per Jordanem. 12. Parale duodecim viros de tribubus Israel, singulos per singulas tribus. 13. El cum posuerint vestigia pedum suorum, sacerdotes qui portant arcam Domini Dei univers® terræ, in aquis Jordanis, aquæ quæ inferiores sunt, decurrent atque deficient : quæ autem desuper veniunt, in una mole consistent. 14. Igitur egressus est populus de tabernaculis suis, ut transiret Jordanem; et sacerdotes, qui portabant arcam foederis, pergebant ante cum. 15. Ingressisque eis Jordanem, el pedibus eorum in parle aquæ tinctis (Jordanis autem ripas alvei sui tempore messis impleverat), 16. steterunt aquæ descendentes in loco uno, et ad instar montis intumescentes apparebant procul ab urbe, quæ vocatur Adom usque ad locum Sarlhan; quæ autem inferiores erant, in mare solitudinis (quod nunc vocatur Mortuum) descenderunt, usquequo omnino deficerent. 17. Populus autem incedebat contra Jericho; et sacerdotes, qui portabant arcam fœderis Domini, stabant super siccam humum in medio Jordanis accincti, ornnisque populus per arentem alveum transibat.

v»h. i. 1. Igitur Josué de nocte consurgens movit castra, — scilicet finiente, puta in crepusculo matutino. Hebraice enim est, *manicavit mane.* Ita Septuaginta; vel, ut Chaldaeus, en *aurora.* Ita Noster quoque accipit nodem cap. vi,vers. 12. Non enim nox obscura, sed auroralucifera apta est movendis castris et expeditionibus bellicis. Discat hic princeps et belli dux non stertere in mullam lucem, sed ante solem in aurora surgere, juxta illud Homeri:

Où ïtî TwZyjei iCìiiv PcAr.tfop'.v dbJfa.
Non decet noctem totam dormire virum consiliariam.

Hebrœi censent hanc noctem sive auroram fuisse nona dic Nisan, sive marlii. Asserunt enim Mosen mortuum fuisse die septima februarii, et die septima marlii sequentis, nempe sub finem triginta dierum lucius, Dominum allocutum Josué, el eodem die promulgationem factam populo de parandis cibis; quinta vero die ejusdem mensis missos fuisse exploratores, et octavo die ipsos reversos; nona autem die filios Israel profectos a Selim venisse ad ripam Jordanis, ac decima die Jordanem transisse.

Verum aptior est ordo, si dicamus Mosen mortuum sub diem tertiam februarii; inde post triginta dies luctus, sub diem tertiam marlii, Deum excitasse Josuo ad Chananæam invadendam. Quare Josué eodem dio misisse exploratores, qui post triduum, die sexto marlii, ad vesperam redeuntes ad Josué, illum animarunt ad Chananæos perculsos aggrediendum (1). Josuo ergo postero mane dici septimœ castra movit ad Jordanem, ac per præconcm edixit ut omnespararent se ad transitum Jordanis, post tres dies futurum. Pararunt se ergo per dies tres, scilicet septimum, octavum et nonum , ac decimo die Jordanem transierunt, ut dixi cap. i, vers. 11.

Et morati sunt ibi tres dies — jam dictos, parantes se ad transitum. Hæc verba non sunt in Hebræo, Septuaginta et Chaldæo hoc versu, sed sequenti, ex quo noster Interpres ea huc transtulit claritatis causa.

2. Quinus evolutis,— id est, ad finem tenden- Vers. s.
tibus, puta sub vesperam diei nonæ.

3. Quando videkitis arcam foederis, — in qua v*b.3.
Deus residebat super propitiatorium et Cherubim, indeque dabat oracula *Exodi,* xxv, 10. Deus ergo hic in arca residens prœibat castra, ct Jordanem divisit, ac populum sicco pede per eum traduxit.

Et sacerdotes stirpis Levitklb (ex Levi patriarcha prognatos) portantes eaji. —Licet enim in peregrinatione per desertum arcam portarent Levilo», puta Caathitæ, utijusserat Deus *Num. iy,* 13, tamen in re gravi ct miraculosa portabant eam sacerdotes, uti hic ad findendum Jordanem, ct cap. vi, ad prosternendos muros Jericbo, el ad inferendum eam cum majestate in magnificum Salomonis templum recens ab eo ædificatum, III *fieg.* vin. Perperam ergo Sigonius, libro V *De llcpub. Ilebr.* cap. ir, per sacerdotes stirpis Levities hic intelligit Levitas. Minus recte quoque Chaldæus vertit, *Sacerdotes et Levitas.*

VOSQUOQLE CONSURGITE, ET SEQUIMINI PR.ECEDEN IES. — Ilebræa, Chaldœa, Septuaginta, *ibitis post eam,* scilicet arcam; sed arca portabatur a sacerdotibus: cos ergo sequendo seauebantur pariter arcani.

(1) Verisimile est quod Josuo moverat castra antequam exploratores redirent ad Sclim, ob insuperabiles diilicultates tantam rem molieudi paucissimis diebus istit-

V;r», 4. *i. SITQVE* INTER VOS ET ARCAM SPATIUM CUBITORUM bulk millium, — scu pedum trium millium, qui efficiunt quinque stadia, hoc est medium milliare Italicum, et insuper conium quinque et viginti passus, quod est iter Sabbati, ail Josephus, lib. XX *Antiq.* cap. vi; stadium cnirn est octava pars milliaris : milliare autem faciunt mille passus; quare quinque stadia *continent* sexaginfa quinque ct viginti passus,

Car pui L rl4îlî ' j0 Qturres, cur tantum interstitium inter arcam cl P°Pu^um præcepil Deus? Respondeo *primo,* religionis et reverentias causa ; arca enim Deum rcpresentaba!, imo eum quasi gestabat, qui iter in terram promissam Ilebræis pandebat, ac quasi dux præibat. *Secundo,* ut omnes commodius arcam, ct miraculum divisi per eam Jordanis eminus cum admiratione, cxullationc et gratiarum actione Deum glorificantes conspicerent, quomodo scilicet a sacerdotalibus pedibus aquœ diffugerent , exaresceret alveus, medias per undas via sterneretur, ait Serarius; atque, ut ait S. Augustinus, *Quast,* lit, ne si tam grande populi agmen post arcam proximum pergeret, non eam omnes praeeuntem viderent, neque nossent qua sequerentur. Utramque hanc causam assignat Josué, dum statim subdit : « Ut procul videro possitis, et nosso per quain viam ingrediamini, etc. Et cavete ne appropinquetis ad arcam, » Ex hoc autem precepto facloquo intelligcndum relinquitur,

C«h®n* nubu tri r»- cubuil Quod columna illa nubis, quæ movendis castris colebat signum dare, iliaque motu suo preire, iterque ostendero, jam evanuerat, nec amplius apparebat : alioqui enim ipsa more suo castra hic Præ*v*ssct>non arca. IlaS. Augustinus, Abulensis, Hugo, Lyranus, Cajclanus, Arias, Dionysius ct alii. Mystice in Josué, id est Jesu Christi ducatu, nulla est nubes, nulla caligo umbratica, sed aperte veritas, quan attulit arca foederis, id est, lex nova.

Ah» ciB.a. Alias causas addit Masius, nimirum quod alveus Jordanis esset duorum millium cubitorum, ut arca alveum hunc in adversa ripa egrederetur, cum Judaei cumdem in citima ripa ingrederentur. Verum Geograpbi terra sanctæ asserunt Jordanem circiter triginta cubitos duntaxat in latitudine continere.

Rursum, ut significaretur duo millia annorum cflluxura ab boc Jordanis transitu usque ad nativitatem Christi; sed errant in computa : nam fluxere tantum anni lUiG, ut patet ex Tabula Chronographica. quam Genesi præfixi.

Porro R. Salomon censet hic duas fuisse arcas, scilicet arcam foederis ct arcam continentem ossa Jo-eph, co quod Ilcbr. sit 13'3 *benau* plurale ; sed errat, tum quia in Hebreo legendum est alio puncto Ay3 *heno,* in singulari, id est *inter cam,* scilicet arcam, uti legit Noster, Septuaginta ct Chaidæa; tum quia etiamsi legas *benau,* illud quidem est affixum nominis pluralis, sed significans rem singularem; alioqui enim dicendum fuisset OÌI'J'3 *benchcm,* id est *inter cas,* scilicet arcas, uti norunt Hebraei. Mystico arca significat hun initatem Christi, a cujus præslantia et perfectione nos peccatores longissime distamus.

5. OIXITQUB JOSUB AD POPULUM : SANCTIFICAMINI, Ven. S. — lotione vestium ctsecubitu, *q. d.* Lavando vestes et abstinendo ab uxoribus mundate vos, ct religiose comparate ad trajectionem Jordanis tam admirabilem et divinam. Hæc enim sanctificatio, sive lustratio corporalis fuit rudis illius sæculi priscique populi, quæ typus fuit lustrationis spiritualis per contritionem ct poenitentiam a Christo inducenda}. Hinc eadem lustratio præcepta fuit Ilebræis, cum eis Deus daturus esset legem in Sina, *Exodi* cap. xix, 10, et cum prostraturus esset muros Jericho hic cap. vu, vers. 13, et cum David a Samuele in regem deligendus foret, I *Regum* svi, Î5, et alibi. Interius vero « sanctificamini, n excitando firmam fidem, ct spem obtinendi a Deo ea quæ ipse promiserat. Unde subdit: «Cras enim Dominus faciet mirabilia. »

Disco hic continentiam ct castitatem vocari sanctitatem, quia ipsa purificat animam ct corpus. Hinc Apostolus ait, l *Thess.* iv, 4 : « Ut abstineatis vos a fornicatione, ut sciat unusquisque vas suum possidere in sanctificatione, n Et l *Corinth.* vu , ait de virgine : « Ut sit sancta corpore et spiritu. »

Cras enim faciet Dominus mirabilia, — scilicet Jordanem dividet, siccabit, sistet, attollet, ut vos traducat. Loquitur Josué toque ac Moses instinctu Jow» «t ct jussu Dei, non ut princeps, sed ut Propheta, ac ut talis a Deo auctoratus imperat sacerdotibus res tibus insacras vers, scq., ut scilicet arcam tali ritu transferant, quod ut merus princeps licite facere non potuisset. Nam, ut docetS. Ambrosius epist. 13 *ad l* i*™]- *Marcellinam sororem,* Imperatori cura murorum, Episcopo cura sacrorum a Deo commissa est. Sed audi cum generose Valentiniano Imperatori, ecclesiam pro Atianis petenti intonantem : « Nolito gravare, Imperator, ut putes te in ca quæ divina sunt, imperiale aliquod jus habere. Noli te extollere, sed si visdiuliusimpcrarc, esto Deo subditus. Scriptum est: Quæ Dei Deo, quæ Cœsaris Cœsari. Ad Imperatorem palatia perlinent, ad sacerdotem Ecclesia. Publicorum tibi mœnium jus commissum est, non sacrorum. »

8. Cum ingressi fueritis partem aqub Jordanis, Vers. e. state in ea. — Pro *partem* hebraico est Flïp *katse,* id est finem, extremitatem, per quam Masius intelligit ulteriorem ripam, *q. d.* Cum transgressi fueritis Jordanem, consistite in ejus extremitate juxta adversam ripam, donec populus transeat, et seniores lapides e Jordane tollant ponanlquo in monumentum hujus transitus. Undo ct Pagninus vertit, *cum veneritis ad finem aquas larden, in lardein stabitis.*

Serarius vero accipit citeriorem (hanc enim significat yp *kels,* vers. 12) ripam, *q. d.* Cum primum attigeritis aquas Jordanis, ibi subsistite, do-

ncc diviso Jordane sensim defluat aqua, ac relinquat alveum siccum, per quem transeatis ad adversam ripam, ut dicitur vers. 13.

Ego inter utrumquo inedius incedo, ac cum Serario citeriorem quidem ripam accipio, verum ila ut non in ea, sed in medio Jordania subsistere sacerdotes jubeantur. Nam non in ripa,sed medio Jo'danis constitisse sacerdotes diserto asseritur vers, ult., et cap. IV, veis. 10. Hebraeum enim *katse* proprio significat sectionem et pariem a totopræcisam; hæc enim jam est totius finis et extremitas, atque hac de causa Noster ct Septuaginta semper hic *katse* vertunt *partem :* nam radix riïp *katsa* significat praecidere, abscindere, detruncare, extrema succidere. Sensus ergo est, *q. d.* Cum veneri lis ad *katse,* id est, ad sectionem Jordanis, ubi scilicet Jordanis sectus jam finitur, atque utrimque sua extremitate jam secla terminatur, ingredimini hanc ejus sectionem, sive partem jam sectam, atquo in medio ejus subsistite, tum ut populus fidenter transeat, videns arcam et sacerdotes in medio Jordane jam fisso siccoque intrepidos consistere, nec metuat aquarum post arcœ transitum in alveum suum reditum et revolutionem ; turn ut ibidem lapides duodecim erigantur, ct alii duodecim tollantur erigendi in Galgahs, ad monumentum perpetuum miracolosi hujus transitus. Unde hebraico ad verbum est : *Cum veneritis ad sectionem Jordanis, in Jordane (medio) subsistite.* Rationem dat noster Serarius : Congruum erat, inquit, ut arca co loco subsisti rei, ubi maximum erat periculum, ut tanto fidentius totus populus pcrlransircl. Si enim arca in alterutra ripa substitisset, vereri potuissent timidiores, ne salva arca, ipsi in medio alveo aquis in suum locum redeuntibus obruerentur.

in medio tkía -'r- c>.

Ilie igitur rei geste fuit ordo : Sacerdotes cum arca praecesserunt agmen populi per duo cubitorum millia versus Jordanem; cumque ipsi nd cum pervenissent, aquasque pedibus Lingerent, illico nquæ quasi arcam, vel potius Deum in arca residentem venerantes fugerunt; Angelus enim cas illico dissecuit, alveumque siccavit : per eum ergo perrexero sacerdotes usque ad medium alvei jam siccati, ibique constiterunt, donec totus populus transiret, cl lapides jam dicti tollerentur, ct in monumentum erigerentur : populus enim per alveum tuto secureque transibat, non dubitans se foro ab aquis immunem, ubi ab iisdem immunes osso videbat sacerdotes ct arcam.

Compìtitio ‹li- Jwdinii u curii lintri.

Divisio ergo Jordanis facta per Josué, partira similis fuit divisioni maris Rubri facte por Mosci), xlv› —, ut ibi ostendi; partira dissimilis ct major : nam *primo,* illa facta est per virgam Moysi super mare extensam, hæc vero per arcam Reum vehentem, quæ proinde nobilior erat virga Mosis. Secando. *Secundo,* ibi Angelus divisit marc sub initium noctis, sed ventus ab eodem inductus, illius jam divisi alveum tota nodo flando siccavit, ut sub auroram illud sicco pede transirent Ilebræi : hic vero Angelus dividens Jordanem, illico eumdem siccavit, praesertim quia is exiguus erat et arenosua. *Tertio,* ibi aquœ maris ab Angelo divisio, in montes quasi creclœ constiterunt immote , quia mare ipsum non fluit, sed in eodem loco immotum consistit : hic vero Jordanis fluens assidue aquas in Jordanem divisum defluebat; quare Angelus illas colligere, ct in montes albores erigere debebat, ne alveum jam siccatum invaderent et obruerent.

State in ea ,— intrepidi, quia Deum in arca præsentem habetis protectorem, ut hac animositate reliquum populum animetis, ct corroboretis ad transitum : stale ergo, quia vobiscum stat Deus.

10. In noe scietis quod Dominus Devs aivens (Hebraico 'Fi^Rc/ *chai,* id *est, fortis virens)* ix medio vestri est. — Qui scilicet vivus, agifis, vegelus, omnia vivificans, vegetans ct roborans, divina sua industria, providentia et omnipotentia, vos per Jordanem transvehet, traducetque illæsos, salvos ct incolumes. Ven. io.

13. Et CIM POSUERINT VESTIGIA PEDUM SUORUM SACERDOTES, QU PORTANT ABCAM DOMINI DEI UNIVERSA! TERRJE IX AQUIS JORDANIS, AQUÆ QUÆ INFERIORES SUNT, DECURRENT ATQUE DEFICIENT (hebr. pFliO' *Hccaretun,* id est *exscindentur,* hoc est ita d<fluent cl deficient, ac si funditus exscisæ essent). Quæ autem desuper veniunt (de novo affluent), in una mole consistent. — Hebraice, Wl *uno acervo stabunt,* hoc est in unum acervum, et quasi montem sensim ex novæ semper aquœ affluxu crescentem cl intumescentem, attollentur. Hinc palet sacerdotum pedibus quasi repulsas Jordanis aquas seso dissecuisse, ut iis aditura panderent. Sacerdotibus autem hæc vis data fuit a Deo, propfer arcam quam portabant : area enim crai scabellum pedum Dei sedentis super Cherubim et propitiatorium, quod erat quasi operculum arcæ, super illam instar sedis ct throni expansum, ita ut area subjecta esset quasi scabellum pedum ejus, juxta illud : « Adorate scabellum pedum ejus, n id est, adorateci veneramini arcam, *Tsal.* xeni, vers. 5« A ide dicta *Exodi* xxv, 10, ubi dixi arcam allegorico significasse humanitatem Christi, propitiatorium vero ejus divinitatem; symbolice vero arcam repræsentare B. A'irginem ct Sanctos. Hi enim sunt quasi arca Deum in se continens, ac proinde ab cis fugiunt aquœ tum deliciarum, tum tribulationum hujus mundi. Ven. 13.

15. Jordanis autem ripas alvei sii tempore jiests impleverat. —Hebraice, *tempore novarum frugum.* Erat enim tunc dies decimus mensis primi Nisan, qui partira raartio, partira aprili respondet, quo in Palicslina, nipote regione calida, matures-cunt segetes aliquæ, præsertim hordeaceæ, adeoque tempus messis ibidem a Nisan incipere patet *Levit.* XXIII, 10; *Exodi xm,* 4; *Deut.* xvi, 1; *Josué* cap. V, vers. 11. yeri.

Ripas suas impleverat. — Septuaginta, *Jor-*

danis autem implebatur secundum totam ripam suam. Veram quia hebr. *al,* d *secundum* ct *supra* significat, hinc secundo vertas : *Et Jordanis implebatur,* id est, *exundabat super omnes ripas suas.* uti vertit Masius et Va(ablus,ct ita vertit Noster *I Paral.* xxii, 15, 7. *d. Jordanis tunc* erat maximus, nec poterat capi alveo suo. Solet enim Jordanis *tempore messis* exundare, sive quod ea singularis fluminis istius sit natura, sive quod, ut communis habet opinio, e montibus Jordani vicinis nives per æstum solis liquatæ copiosam in eum aquam effundant. Ita Abulensis, Masius, Arias. Idem accidero Tigri æque ac Nilo docet *Eccli.* cap. XXIV, vers. 35.

Tempus hoc exundationis Jordanis elegit Deus huic trajectui Hebræorum, ut tanto singularius esset beneficium, quanto admirabilius erat miraculum.

Ver» **16. STETERUNT AQUÆ DESCENDENTES IN LOCO UNO.**— Hebr. tn *aceno uno;* Chald. *in utre uno;* Septuaginta, crjuxû, id est, *concretio* vel *congelatio una* (aquæ enim stabant quasi conglaciatœ instar montis crystallini), **ET AD INSTAR MONTIS INTUMESCENTES APPAREBANT PROCUL AB URBE QUÆ VOCATUR AOUM** (ita Ilcbnra, Septuaginta, Romana. Male ergo Complutenses et alii legunt *Edom),* usque Sarthan, — id est, ab Adom (quæ *usque ad Sarthan,* scilicet pertingit, et fines suos extendit) usque ad Bethabara, ubi Hebræi Jordanem transibant. Nam Hebraice est *ab Adorn,* vel *in Adom* (hebræa enim quædam legunt *beadum,* id est iu Adom, quædam CTNO *meudom,* id est ab Adom) *urbe, quæ est a latere,* vel *ad latus Sarthan.* Sic et Septuaginta in Regiis et Complui. Unde mirum est iu Romanis pro *Sarthan* legi *Carialhiarim,* id est, urbs sylvaium; nisi dicas ita dictam quoque fuisse Sarthan ob vicinas sylvos. Sensus ergo et>t, </. *d.* Aquæ Jordanis arcæ Dei præsentia repulses, cum continuo novæ affluerent, adeo intumuerunt et quasi in montem excreverunt, ut mons illo in altum sublatus a loco trajectus, qui inde dictus est *Bethabara,* id est domus transitus , remote et procul apparuerit illorum locorum incolis usque ad urbem Adom ignobilem, sive usquo ad locum Sarthan tam celebrem (Sarthan enim est ad latus urbis Adom), hoc est usque ad lacum Gencsarcth, sive mare Galilææ, quod et Tiberiadis dicitur, ut fuse probat hic Masius ex Hl Return iv, 12, ubi Sarthan dicitur opposita esse Jczrahel, quæ vicina erat civitati Betbsan, sive Scythopoh : mare autem Galilææ terminabat Scythopolim.

Apparuit ergo hic aquarum mons cx Bethabara usque ad Sarthan cimare Galilœæ, quod est spatium vîginti leucarum sive horarum.

Imo ex Uebrœo videtur hic esse sensus, quod aquæ h e Jordanis intumescentes non tantum apparuerunt, sed et continua serie intumuerint a Bethabara usque adSarthau, *q. d.* Aquæ Jordanis, arcæ D *i aspectu repulsæ, cum assidue novæ affluerent, ct hro rursum mox ab Angelo retrorsum repellerentur, ipsa hac repulsa refluxerunt, atque hoc refluxu suo tam longo tractu intumuerunt, quantus est a Bethabara usque ad Sarthan, puta per vigiliti leucas, sive quantus fere est a mari Mortuo, hoc est a lacu Asphaltite (juxta illum enim est Bethabara), usque ad mare Tiberiadis. Unde Hebræa et Chaldæa habent, *steterunt aquæ usque ad Sarthan :* ita Masius. Nimirum Deus omnium opifex, qui terminum ponit aquis, easdem quovis muro adamantino fortius hic relinebat (I).

Minus recte Adrichomius hic fingit aliud Sarthan juxta Bethabara, in quo scilicet Hebræi Jordanem trajecerunt, indeque mons ille aquarum Jordanis visus intumuerit usque ad Adom.

Symbolice, Rupcrlus censet hic representari spatium temporis, quo Hebræi possessuri erant terram promissam, scilicet a trajectu Jordanis sub Josué in Bethabara, usque ad Adom ct Sarthan, id est, usque ad Titum ct Romanos, qui eos ob occisum Jcsum Christum mactarunt, afflixerunt, expulerunt : *Adom* enim hebraico idem est quod *rubra, Sarthan* vero idem, quod *tribulatio eorum.*

Tropologice, fidelis a transitu Jordanis, id est, a baptismo, debet intumescere, id est, crescerò in patientia ct virtute usque ad *Adom,* id est, effusionem sanguinis ct martyrium, ac *Sarthan,* id est, arctationcm ct tribulationem extremam. Cum ergo tribularis, o Christiane, animos sumo ac dilata; nondum enim usque ad Adom, id est, usque ad sanguinem restitisti, ut fecit Christus ct

(I) Philosophus Fcmensis perplurcsquo alii increduli miraculum esse transitum Jordanis negarunt, dicendo latitudinem Jordanis non superaro quadraginta pedes, ideoquo facillimum fuisse Hebræis pontem ligneum injicere- super aquas. Verum certissime constat ex sinceris ct perspicacibus testimoniis Antonii Rcgnaut, Maundrcll, Morisson, Rev. Patris Naud et Shaw, qui diu commorati suut in ripas Jordanis, 1° Jordanis alvei latitudinem mediam, qualis assignatur a supradictis scriptoribus Maundrcll et Shaw, esse quinque et septuaginta pedum, id est ea duplo ampliorem, quem falsu assignat Voltarius. 2° Alvei cujus lluminis latitudinem fuisse sexto saxulo ter qualuorve ampliorem ea quæ superest decimo nono sæculo, cum ex relatione Antonii Regnaut, qui scribebat anno millesimo quingintesimo septuagesimo tertio, ripas Jordanis æque distantes fuisse ac ripe Tibridis, cujus latitudo fere est trecentorum pedum. 30 Jordanis alveum esse altissimum et suas undas volvere cursu adeo precipiti, ut nemo eas cunlligcro po&dt.

Ex quibus supradictis invictissime sequitur : 1° quod erat impossibile Josué ligneum pontem super Jordanis aquas injicere, nam tuuc ejus latitudo erat fere milio et ducentorum pedum; aliunde Hebncis adhuc arserat ignota pontes fabricandi. 2® Quod erat impossibile Ji>sue Jordanem transire cum suo exercitu per alvei aditum, nullus enim adest lluminis aditus quando alvei sui undæ ripas implent. Igitur haud est dubium Jordanis ab Hebræis stupendum transitum effectum esse miraculi ad perpetuandam et confirmandam xcrarn religionem tutius populi, imprimis vero juventutis, suamque tidem in uno buio Deo opifice ct gubernatore totius orbis.

Martyres. Cogita quanta passi sint S. Laurentius, S. Vinccntius, S. Euplieinia, S. Ecbroniacætcriquo Martyres, et parum tibi videbitur quicquid pateris.

Quæ AUTEM INFERIORES ERANT, IN MARE SOLITUDINIS (in lacum Asphaltitem, in quem conversa fuitSodoma et Pentapolis post rrelesto incendium), quod nunc vocatur Mortuum (co quod nullum animal vivum alat, sed omnia viventia in illud illata illico moriantur), descenderint. — Jordanis enim recle labiturin hoc mare, coque absorbetur ct quasi evanescit.

17. Populus autem incedebat contra Jericho, — (male nonnulli legunt, *contra Jordanem :* nam u contra Jericho » habent llebr.ea, Chaldæa, Septuaginta ct Ilomana). Hic locus, in quo Hebræi sicco pedo transierunt Jordanem a Deo divisum, hebraico dictus est *Bethabara,* id est *domus,* hoc est locus, *transitus,* ubi S. Joannes I) iptista baptizabat, ibiquo Christus ab co baptizatus est, Joan, cap. i, vers. 28 (vide ibi dicta) : nimirum, ut quo loco baptismus primuin isto Hebræorum trajectu fuerat adumbratus, eodem quoque primum perficeretur a Joanne. Transitum enim Jordanis baptismum præfigurasse docet S. Augustinus, semi. 10(5 Dc *Tempore :* sicut enim Josué Hebræos per Jordanem traduxit in terram promissam, sic Jesus suos fideles per baptismum traduxit in coelum. Hinc elS. Hieronymus in *Locis Hebr.* litt. B : u Bethabara, inquit, ubi Joannes in poenitentiam baptizabat : unde et usque hodio plurimi dc fratribus, hoc est dc numero credentium, ibi renasci cupientes, vitali gurgite baptizantur, « uti S. Basilios ex Cappadocia profectus est ad Jordanem, in eoque baptizatus.

Porro Arias, pag. 265, censet Bethabara cunidem esse locum cum Bethbera dc quo *Judie,* vu, 21, id est domus frumenti vel comestionis, id est, locus fertilis ob aquarum Jordanis viciniam ct irrigationem; unde juxta illuni Hebræi fruges temu comederunt cessante manna, *Josué* v, 11 ct 12.

Et sacerdotes, qui portabant arcam foederis Domini, stabant slper siccam humum in medio Jordanis accincti, — donec totus populus secure et sine metu transiret, ut ostenderetur populo miraculum hoc transitus fieri virtute Dei, qui Dominus et princeps erat foederis (tabularum duarum Decalogi) area contenti, cujus foederis compos populus, non tantum pervio, sed ct sicco omnino uteretur Jordanis alveo. Hoc est quod canil Psalh s *Psalm,* cxiv, 7 : «Quid est tibi, mare, quod fugisti T ct tu, Jordanis, quia conversus es retrorsum ? A facie Domini (super arcam residentis) mota est terra, a facie Dei Jacob. »

Moraliter Orígenes, *homil.* 4 : « Sacerdotum ministerio, ait, deducitur populus ad terram repromissionis. Et quis hodie in sacerdotibus tantus ac talis est, qui in illo ordine mereatur adscribí Î Si enim sit aliquis talis, cedent ei flumina Jordanis, ct ipsa elementa verebuntur; pars aquarum fluminis retrorsum resiliet, pars vero in mare salsum rapido cursu effugiet. » Et inferius : « Beati qui appropinquant arcæ, id est, Deo ; sed memento quod scriptum est : Qui approximant mihi, approximant igni pios illuminanti, impios adurenti. »

Accincti. — Hebraico p,*l *hachen,* id est *firmando,* scilicet se in eodem vestigio, hoc est firmiter, pede fixo. Chaldaice /ire. aut *recte,* ct sic uti coeperant. Ita Arias; Tigurina, *de industria;* Septuaginta, Aquila et Symmachus, *parate,* ad transeundum; Masius, *parando,* scilicet populo transitum : licet enim *hachen* sil verbum infinitivi hiphil, tamen apud Hebræos h rc verba sæpo capiuntur pro adverbiis, ut patet *Osee* cap v, 2, et cap. is, 9; *Joña* cap. iv, I ; *Isaia* cap. xxxi, G, in llebræo.

OllM'Ql E POPULUS TER ARENTEM ALVEI M TRANSIBAT. — Hebraice, *ct omnis Israel transibat per aridum, usque dum absolvisset omnis populus transire Jordanem.* Sic et Septuaginta, Chaldæa, Vatablus, Masius et alii.

CAPUT QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Jubet Josué duodecim lapides erigi, tum intra, tum extra Jordanem ad perpetuam transitus Hebræorum memoriam.

1. Quibus transgressis, dixit Dominus ad Josué : 2. Eligo duodecim viros singulos per singulas Iribus ; 3. et præcipc eis ut tollant de medio Jordanis alveo, ubi steterunt pedes sacerdotum, duodecim durissimos lapides, quos ponetis in loco castrorum, ubi fixeritis bac nocte tentoria. 4. Vocavitque Josué duodecim viros, quos elegerat de filiis Israel, singulos de singulis tribubus, 5. et ait ad eos : Ite ante arcam Domini Dei vestri ad Jordanis medium, et portate inde singuli singulos lapides in humeris vestris, juxta numerum filiorum Israel,

6. ut sit signum inter vos : et quando interrogaverint vos filii vestri cras, dicentes : Quid sibi volunt isti lapides? 7. respondebitis eis : Defecerunt aquæ Jordanis anto arcani fœderis Domini, cum transiret cum ; idcirco positi sunt lapides isti in monumentum filiorum Israel usque in ælcmum. 8. Fecerunt ergo filii Israel sicut præcepit eis Josuc, portantes de medio Jordanis alveo duodecim lapides, ut Dominus ei imperami, juxta numerum filiorum Israel, usque ad locum in quo castrametati sunt, ibiquo posuerunt eos. 9. Alios quoque duodecim lapides posuit Josuc in medio Jordanis alveo, ubi steterunt sacerdotes, qui portabant arcam fœderis; et sunt ibi usque in præsentem diem. 10. Sacerdotes autem, qui portabant arcam, stabant in Jordanis medio, donec omnia complerentur, quæ Josuc, ut loqueretur ad populum, praeceperat Dominus, et dixerat ei Moyses. Fcslinavitque populus, et transiit. 11. Cumque transissent omnes, transivit et arca Domini, sacerdolesquc pergebant ante populum. 12. Filii quoque llubcn, cl Gad, et dimidia tribus Manasse, armati pracedebant filios Israel, sicut eis præceperat Moyses : 13. et quadraginta pugnatorum millia per turmas, et cuneos, incedebant per plana atque campestria urbis Jéricho. 14. In dic illo magnificavit Dominus Josuc coram omni Israel, ut timerent cum, sicut timuerant Moyscn, dum adviveret. 13. Dixitque ad eum : IG. Præcipc sacerdotibus, qui portant arcam fœderis, ut ascendant de Jordane. 17. Qui præcepit eis, dicens : Ascendite de Jordane. 18. Cumque ascendissent portantes arcam fœderis Domini, et siccam humum calcare cœpisscnt, revers® sunt aquæ in alveum suum, et fluebant sicut ante consueverant. 19. Populus autem ascendit de Jordane, decimo die mensis primi, et castrametati sunt in Galgalis contra Orientalem plagam urbis Jericho. 20. Duodecim quoque lapides, quos de Jordanis alveo sumpserant, posuit Josuc in Galgalis, 21. et dixit ad filios Israel : Quando interrogaverint filii vestri cras patres suos, et dixerint eis : Quid sibi volunt lapides isti? 22. docebitis cos, atque dicetis : Per arentem alveum transivit Israel Jordanem istum, 23. siccante Domino Deo vestro aquas ejus in conspectu vestro, donec transiretis; 24. sicut fecerat prius in mari Rubro, quod siccavit donec transiremus : 2o. ut discant omnes terrarum populi fortissimam Domini manum, ut et vos timeatis Dominum Deum vestrum omni tempore.

vm. a. 3. l'R.r.cirE eis ut tollaxt de medio Jordaxis ALVEO, UBI STETERUXT PEDES SACERDOTI», — HOU praeciso ex loco pedum, sed cx loco vicino. Nam versu 4 dicunt : a Ito ante arcam, etc., ct portate inde singuli singulos Iapides, n nimirum duodecim, ut significent duodecim tribus Israel juxta eos Jordanem siccum transisso. Ilcbr. addunt pn *hachen,* id est *firmando,* sive stato flxoque pedes, ut dixi cap. ni, vers. ult. Septuaginta w *hachen* referunt ad lapides. Unde vertunt *parietes,* scilicet *durissimos,* qui durent ;ad multa sæcula, ut Noster transtulit.

Qvos poxetis is loco castrorum, — in Galgalis, ut patet vers. 19 et 20.

ve»».» 6. Ut sit signum, — et trophæum victi a vobis vindique quasi Jordanis, indeque totius Chananææ, quod scilicet duodecim tribus Deo duce flumen hoc, indeque lotam terram promissam miraculose superarmi; secundo, ut sit signum easdem tribus a Deo conscriptas esso cives ct incolas, adeoque bæredcs ejusdem terne; *tertiam* causam dat vers. 13 : a Ut discant omnes terrarum populi fortissimam Dei manum. » *Quartam* ibidem : « Ut ct vos timeatis Dominum Deum vestrum omni tempore, » ac posteros vestros doceatis Deum timere, amaro ct colere, qui tanto prodigio vos in hanc terram induxit, ct inductos conservabit, quamdiu in ejus fido et cultu perstiteritis : quando aulcm ab eo defeceritis, ab ea expellet, uti illos expulit per Babylonios, ac deindo per Titum ct Romanos. Disco hic quam rigido Deus exigat beneficiorum suorum memoriam, ct gratos iis praemiet, ingratos iis privet ct puniat.

Cr as,—id est, deinceps futuris sœculis. Hebræi enim per cras significant tempus futurum, sicut per heri ct nudiustertius praeteritam. Est synecdoche ct catachresis.

9. Al ios qvoqlb duodecim lapides posuit Josle Ver». ?. IX medio Jordanis alveo.— Hinc patet hos lapides non fuisse positos in ulteriori ripa Jordanis, ut contendit Masius, sed in medio Jordanis. Ita enim constanter vertit Noster et Septuaginta. Positi autem sunt iisdem de causis quibus priores extra Jordanem in Galgalis, ut scilicet Dei gloria ct rei

(1) Ex hac voco *alios* verisimilius concludi patet duo monumenta erecta fuisse in Jordano ab Ilebræls ; qti® hypothesis admitti nequit. Auctoris enim rensus fuit ad mentem omnium gentium revocaro munumentum ab Hebraeis in hoc loco fuisse erectum ad perennem memoriam benellccnliæ et omnipotentia) divini*.

gesta veritas omnibus sœculis testata fleret, ac lapides hi ferientes assidue oculos Hebraeorum, mentibus eorum Dei beneficentiam, omnipotentiam, timorem et reverentiam jugiter repraesentarent. Positi autem videntur Dei, si non jussu, ut priores in Galgalis, certo instinctu, licet id Scriptura non exprimat. Poterant vero lapides isti esse monumentum, ac conspici nolariquo ab iis qui in ripa consisterent, praesertim decrescentibus aquis, quia erant lapides grandes, et Jordanis aquæ purissimæ maximeque perspicuae esse perhibentur, ait Abulensis et Arias. Denique non videntur lapides hi præciso in medio Jordanis collocati : ibi enim aegre videri potuissent, sed versus ripam, ubi conspici poterant. Nam « *iri medio* idem est quod sub medium, versus medium, non longe a medio.

Hos lapides designasse videtur S. Joannes Baptista, dicens, *Matth.* nr, 9 : « Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahœ. » Joannes enim baptizabat in Bethabara, ubi Jordanem transierant Hebræi. Erant enim hi lapides figura gentium, ignorantia Dei et errorum fluctibus obrutarum; sed tandem de imo viliorum et tenebrarum alveo ad Ecclesiam, et filiorum Dei gloriam, a Joanne el Christo per baptismum suscitandarum. Ita Rupcrlus, Abulensis, Magalianus hic, ac Rcmigius, Anselmus et alii in cap. in *Matth.,* et Pineda in *Job* i, vers, 1, num. 38.

Denique Cajetanus opinatur hos duodecim lapides in unum acervum fuisse congestos. Verisimilius Abulensis, Serarius et Magalianus censent scorsim singulos fuisse erectos, ut innuit hic Scriptura, idque ad repræsentandum duodecim Iribus Israel, quæ per Jordanis alveum sicco pede transierant.

Porro jussit Deus statui hoc monumentum divisi Jordanis, quia fuit opus admirabile et divinum. Celebrant historici Euphratis divisionem, quam *primo* fecit Semiramis; *secundo,* Cyrus; *tertio,* Alexander Magnus. Cyrus enim Babylonem expugnavit, Euphratem, qui eam interluit,' m fossas plurimas derivando, ac per siccum Euphratis alveum in urbem milites immittendo, teste Herodoto, lib. III, et Xenophonte lib. VII. At quot mensibus in his fossisclTodiendis laboratum est? quantis impendiis? a quot hominum millibus? .'osuo vero Jordanem, inferendo duntaxat in eum arcam fœderis, illico divisit siccavitquo, ac per cum tricies centena millia hominum, cum tot millenis gregibus ovium, boum, asinorum-, camelorum, equorum, curruum, etc., paucis horis traduxit, ac eodem dio cum omnibus perrexit in Gaigaia, qui locus distat a Jordane quinquaginta stadiis, teste Joscpho, lib. V *Antiq.i,* hoc est sex milliaribus Italicis, id est, sex millibus passuum, et insuper ducentis et quinquaginta passibus.

Simili modo Elias pallio suo percutions Jordanem cum divisit, ac per divisum sicco pede transiit : idem fecit Elisons IV Jbg. xxviii et xiv. Vide hic quanti Deus faciat suos fideles et sanctos, nipote qui in eorum gratiam flumina sccct, et elementa cælcra commutet. Simili modo sub finem mundi Angelus siccabit Euphratem, ut reges per cum transeant, *Apoc.* xvi, 12.

Allegorico, transitum Jordanis apposite Orígenes, Rupcrlus et Thcodoretus, ac S. Gregorius, homi!. 2G *in Etang.,* applicant sacramento Baptismi et Poenitentiae, ac morti cujusque fidelis, de quo plura in fine capitis. Hinc et duodecim lapides in Jordane positos duodecim Patriarchas repraesentasse, alios vero in Galgalis locatos figuram gessisse duodecim Apostolorum asserit Rupcrlus. Sic et S. Augustinus serm. 10G *De* Temp., qui et causam addit : « Post mortem enim Moysis, sepullis Patriarchis Apostoli surrexerunt ; sic et in Psalmo legimus: Pro patribus, inquit, tuis nati sunt tibi filii, constitues eos principes super omnem terram ; sic scpultis Patriarchis, Apostoli nascuntur, quomodo sepulto seniore populo, junior populus Jesu duce in terram repromissionis inducitur. »

Quin et Tertullianus, lib. IV *Contra Marc.* cap. Nili : « Deprehendo, inquit, duodecim lapides ab Jesu de Jordane electos, et in arcam testamenti conditos. Totidem enim Apostoli portendebantur, proinde ut fontes et amnes, rigaturi aridum retro et desertum a notitia orbem nationum, sicut et per Isaiam : Ponam in terra inaquosa flumina. Proinde ut gemma illuminaturi sacram Ecclesiae vestem, quam induit Christus pontifex Patris. ITOinde ut et lapides solidi fide, quos de lavacro Jordanis Jesus verus elegit, et in sacrarium testamenti sui recepit. » Ubi adverte Tertullianum lapsum videri memoria, cum ait, duodecim hos lapides conditos in arcam testamenti : nil enim tale habet hic Josuc, imo hoc crat impossibile; arca enim parva tot tantosque lapides capere non poterat. Forte Tertullianus, per tn *arcam* intellexit *ante arcam,* vel *coram arca,* licet hoc non sat respondeat ejus mititypo de Apostolis, dum typum explicans subdit, per duodecim lapides in arca significatum esse, duodecim Apostolos in sacrarium Ecclesia a Christo fore recipiendos.

10. Sacerdotes autem qu portabant arcam, **vers,** io **STABANT IN JORDANIS MEDIO, DONEC OMNIA COMPLERENTUR, QU.E JOSUE, UT LOQUERETUR AD POPULUM, PRÆCEPERAT** Dominus, et dixerat ei Moyses. Fes- **TINAVITQUE POPULUS, ET TRANSIIT. — « Quæ JOSUC,** ut loqueretur ad populum, praeceperat Dominus,n scilicet ut tollerent duodecim lapides, eosque secuta deferrent in Gaigaia, in perpetuum transitus monumentum, utque secure transirent per Jordanem in terram promissam, memores se Deum habere in arca præsentem et ductorem. Videtur ergo Josué Mosis imitatione et jussu, intra alveum Jordanis juxta arcam et sacerdotes consistens, transeunti et circumfuso populo beneficii illius memoriam inculcasse, legisque et præceptorum Dei summam repetiisse, ac eorum custodiam acri

exhortatione commendasse. Josué enim quasi ducem præcessissepopuhim cum arca, patet Deu/, in, vers, penult., ubi id ei Deus per Mosen princepit, ac mox cap. iv, vers 1 et seq., mandata sua populo inculcat. Idem ergo hic videtur fecisse Josué. Ita Arias et alii. Est autem hoc versu anaccphalæosis sive recapitulatio jam dictorum, sternens viam sequenti narrationi.

Festinavitque populus, et transiit ,—tum quia omnes eodem die paucis horis transire debebant *Jordanem, cl pergere* in Galgala, ipsamque Chanæam : erat autem populi turba copiosa ct quasi innumera; tum quia infirma erat eorum fides, et pro se quisque verebatur ne horribilem illum aquarum Jordanis montem a dextris exstantem. et in aere quasi pendulum non sat cito effugeret, festinabat ergo quilibet, et alius alium praevertere conabatur.

11. CUMQUE TRANSISSENT OMNES, TRANSIVIT ET ARCA DOMINI, SACERDOTESQUE PERGEBANT ANTE POpiLUM. — Hæc fuit rei gestæ series et ordo. Sacerdotes cum arca praecesserunt populum per bis mille cubitos, primique ingressi Jordanem, deinde in medio ejus constiterunt, ac populus juxta arcam transiit; inierim Josué eum exhortante ad Dei cultum et obedientiam, stetit arca, donec totus populus cum omnibus armeniis ct impedimentis transiret, ut eis fiduciam transeundi daret. Cumque omnis populus transisset, arca quoque reliquum Jordanis transiit, ac rursum tota Hebraeorum agmina praeivit per bis mille cubitos usque ad Galgala, ubi figenda erant castra, ut esset itineris dux, populi propugnatrix, et hostium terror. Ita Abulensis, Serarius et Salianus. \rcam sequebantur tribus Ruben, Gad, et dimidia Manasse, deinde cæteræ novem tribus. Arca ergo quæ prima transitum Jordanis coeperat, eoque fisso iter siccum patefecerat, ultima absolvit, rursumque populum praecedens illi se ducem praebuit, illi antelata velili solium regis Dei, vcctaque humeris sacerdotum, quorum otticium est exemplo suo aliis anteire. Audi Leonem Imperatorem in *Tacticis* duci belli in itineribus praecepta dantem, cap. ix, num. 12 : a Sin admodum lubrica et difficilia loca fuerint, teipsum oportet primum eo transire, deinde ibi consistere et commorari, donec omnes sine offensione transierint. » Et num. 13 : a Hoc enim patrem nostrum regem Basilium fecisse cognovimus, quando contra Germanicam Syriæ civitatem copias duxerat, et Paradisum fluvium anticiparet, qui lampadibus in medio constitutis, ipse sua ip>ius præsentiaalque ope universum exercitum facile ct sine offensione traduxit, qui sæpe manum illis afflictis porrexerat, ct quosdam ex periculis eripuit. »

r 13. Er quadraginta pugnatorum millia. — To *ct* significat, id est, *q. d.* Ex Rubenilis, Gadilis ct Manasscnsibus quadraginta millia praecesserunt castra llebræorum in Chanaan. Unde Hebraea ct Chaldaea carent w *ct ;* sic enim habent : *Circiter quadraginta millia transierunt ante Dominum* (id est ante arcam, vel potius coram arca consistente in medio Jordanis; Chaldæa, *ante populum Domini] ad bellum versus campos Jericho.* Sic alibi quoque accipi to *et,* ostendi *Levit,* vi, 1 (1).

15. Dixitque ad eum ,— scilicet Deus ad Jo- Veri.
sue. Ex Hebrœo clarius vertas cum Masio, *dixerat enim,* vel *dixerat autem ad cum.* Est enim hic repetitio, sive enarratio clarior versus undecimi qui praecessit, ut quomodo in suum alveum revolutus sit Jordanis, apte recenseat, scilicet cura ultima arca, quæ suspenderat, suspensumquo detinuerat Jordanem, donec populus transiret, Jordanem transiit, illico aquæ quasi officio suo circa arcam venerandam perfunctæ, in alveum suum redierunt.

18. Er fluebant sicut ante consueverant. — Ven. te.
Ilebræi addunt, *per omnes ripas suas,* hoc est, alveo pleno, imo exundante. Vide dicta cap. in, 15. Fluxit autem Jordanis uti prius, quia Deus molem illam aquarum in alto suspensam sensim demisit, ut per alveum suum deflueret suo cursu in mare Mortuum, sive in lacum Asphaltitem. Nam si Deus totam aquarum molem simul laxasset, illa omnia longe lateque obruisset, quin ct castra llebræorum saltem ultima mersisset.

19. PoPULUSaUTEM ASCENDIT DE JORDANE DECIMO Vers. 19.
die mensis primi (I). — Hinc patet llebræos integros quadraginta annos peregrinatos fuisse in deserto, ac finiente anno quadragesimo transiisse Jordanem, et ingressos esse terram promissam, detractis quinque diebus. Exierunt enim ex Ægypto decima quinta die mensis primi, quo Pascha celebraran!, et agnum Paschalem immoleront ; ingressi vero sunt terram promissam decimo die ejusdem mensis, eo quod ibidem circumcidi deberent ad celebrandum Pascha decima quinta die. Porro fallitur Torniellus, qui in *Annal,* scribit, llebræos transisse Jordanem nona dic mensis primi, ac in ripa Jordanis pernoctasse, mox sequenti mane diei decimæ perrexisse in Galgala. Nam ascendere de Jordane hic idem est quod transire Jordanem, et pergere in Galgala. Utrumque ergo factum est eadem die decima, non nona mensis primi. Porro fuit hic annus a creatione mundi 2491, a diluvio 837, ab Abraham 543, quo Hebraei transmisso Jordane ingressi sunt Chananæam, uti dixi in fine proœmii, juxta chronotaxim quam Genesi praefixi.

Castrametati sunt in Galgalis, — id est, in loco, qui postea dictus est Galgala. Est prolepsis sive anticipatio ; necdum enim huic loco inditum erat nomen Galgal, sed paulo post cap. v.

Porro in Galgalis, ob loci opportunitatem, diutissime mansere llebræorum castra, ibique depositi fixique sunt duodecim lapides sublati c Jordane. Hinc patet lapides hos non fuisse posi-

ti) Decima die primi mensis anni sancti erat dio septimo anni civilis.

tos in arca, uti ait Tertullianus, lib. IV *Contra Mardon.* cap. XII.

Minus recte quoque R. Levi censet cos juxta nrcarn collocatos, cum caque transferri solitos : depositi enim fixique sunt in Galgalis, ibique perpetuo manserunt, ut patet ex hoc versu, ct ex versu 3; imo S. Hieronymus in *Epitaphio Paulæ*) asserit lapides hos a S. Paulo visos in Galgalis. Quare falsum quoque videtur quod ait Josephus, ex lapidibus hisce erectum fuisse altare, in eoque Josué sacrificasse.

23. Siccante Domino Deo yestro aquas, — eas scilicet dividendo et suspendendo; ut siccus vobis ad transeundum maneret alveus : vel siccavit aquas Jordanis, id est, siccavit Jordanem ipsum, alveumque Jordanis. Nam aquæ proprie non fuerunt siccatæ, sed pars defluxit, pars altera in altum erecta fuit suspensaque.

25. Ut et vos timeatis Dominum, — id est, Deum quasi Dominum vestrum rerumque omnium agnoscatis, ametis, veneremini, omnique reverentia et studio colatis. Hoc enim est atgxcfc, ut vertunt Septuaginta. Recte enim advertit Masius timoris nomine omnem religionem ‹t cultum, piumque affectum erga Deum significari in veteri Testamento. Erat enim lex illa vetus timoris, sicut nova est amoris , nimirum, ut ille ait : « Primus in orbe Deos fecit timor, n Sic *Levit.* cap. XVIII, vers. **Ii,** dicitur : « Non maledices surdo, sed timebis Dominum Deum tuum, n id est, obedies Deo præcipienti ne maledicas surdo. *Deut.* vi, 13 : a Dominum Deum tuum timebis, ct illi soli servies, » illum amando, reverendo, colendo, laudando, gratias agendo, etc. *Deut.* x, vers. 12 : a Et nunc, Israel, quid Dominus Deus tuus petit a te, nisi ut timeas Dominum Deum tuum ? » ut timeas, id est, ut illum ames et colas. I *Peg.* x», 24 : « Si timueritis Dominum et servieritis ei. » Timet ergo Deum, qui illi debitam servitutem, id est latriam, obcdienliam cultumquo omnem exhibet. *Tubia* cap. iv, ull. : a Multa bona habebis, si timueris, » id est colueris « Deum. » *Psal.* n, I! : « Servile Domino in timore, et exáltate ei cum tremore. » *Psalm,* xxxm. 10: a Timete Dominum, omnes sancii ejus, » timore non servili, sed filiali, sicut filii timent offendere parentes, ne eis displiceant, scilicet ex amore, non ex timore; « quoniam non est inopia timentibus eum. n *Psalm,* cxvin, 38 : « Statue servo luo eloquium tuum in timore tuo. ® Ibidem versu 120 : a Confige timore tuo carnes meas, a judiciis enim tuis timui, d

Allegorico, sicut transitus prior llebræorum, quo duce Mose transierunt mare Rubrum, repraesentat baptismum, in quo sanguine Christi candidamur a peccatis antea commissis: sic transitus posterior llebræorum, quo duce Josué transierunt Jordanem, figurat pœnitentiam ejusque Sacramentum, quo abluimus peccata post baptismum admissa.

Primo, Jordanis est fluvius populi fidelis, qui ad radices Libani oritur, crcscitque ex confluxu duorum fluviorum, scilicet Jor et Dan (unde Jordanis est dictus), indeque per amoenissimos campos labilur, ac tandem efficit lacum Genesareth, sive mare Galilææ, ex quo rursum egrediens fertur in mare Mortuum, coque absorbetur : quare Jordanis Jndæam et Judæo? disterminabat ab Arabibus, Moabitis cæterisque Gentilibus. Sic baptismus suscipitur ab infideli, cumque facit fidelem; poenitentia vero suscipitur a fideli, cumque perficit facitquc sanctum. JeHante u*. Primo,

Secundo, sicut Hebræi, post transitum Jordanis, celebrarunt Pascha : sic post poenitentiam sumitur Eucharistia, in qua Christum quasi Agnum Paschalem manducamus. Secundo,

Tertio, sicut per Jordanem Hebræi ingressi sunt terram promissam: sic per poenitentiam ingredimur vitam sanctam, quæ nos ducit in cerium. Tertio,

Quarto, « Jordanis « hebraica idem est quod *fluvius judicii :* talis est poenitentia, in qua poenitens est accusator sui, et sacerdos judvx, juxta illud Pauli : a Si nosmelipsos dijudicaremus, non utique judicaremur; dum judicamur autem, a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur, » I *Corinth.* xi, 31. Qwt*

Quinto, per Jordanem ibatur in desertum, uti per cum in eremum ivit Joannes Baptista poenitentia? dux et præco, ac Christus, postquam baptizabis fuit a Joanne, ivit in desertum, ibique jejunavit quadraginta diebus, orationi et contemplationi vacans. Sic S. Maria Ægyptiaca, transito Jordane, ivit in solitudinem, ibique in summa abstinentia, sanctitate et oratione vixit per septem ct quadraginta annos. Hinc ibidem frequentia magna exstitit Monasteriorum , sanctorumquo Monachorum, Ascctarum et Anachoretarum, quorum duces ct primipili fuere Elias, Eliseus et filii Prophetarum. Oa21110-

Sexto, sicut Jordanis hic a Deo actus intumuit, cl conversus est retrorsum : sic pœnitens vitam commutat, ut qui prius lerrena ambiebat, jam ambiat cœleslia (uti explicat S. Augustinus illud *Psalm,* exui : « Jordanis conversus est retrorsum o), quæ reipsa, si perseveret, consequelur, ac tum dicet cum Jacob : o In baculo meo transivi Jordanem istum,ct nunc cum duabus turmis regredior, » *Genes,* xxxn, 10. Sexto,

Septimo, Naainan leprosus lavans septies in Jordane lepram abluit, IV *Λcg.* v : sic peccator per pœnilenliam expurgat lepram peccati. Rursum hic adapta septem mirabilia Jordanis, quæ recensui *Num.* xxxn*, 12. SepU®*

Denique Jordanis fluvius nos tacite admonet omnia vitæ hujus, tam prospera quam adversa, fluere, et illico prælcrfluere : quare illa humiliter, hœc fortiter esse superanda, ut utraque generose calcantes in cœluni contendamus, ac mentem in beata æternilato figamus; alioqui enim si fluxum Jordanis, id est, hujus mundi sequamur, OcUrow

illa nos oecum rehet in mare Mortuum, ubi fuit Sodoma, *id est,* in Tartara. Rursum, sicut Ilebrad, transito Jordane, cum Chananæis assidue bella gesserunt, donec iis expulsis terram possederunt: sic et nos post pœnitentiam et mutatioem vitae, assiduo cum septem vitiis capitalibus confligamusoporlet, donec quietem terra?, id est, animæ nostra, hic in terris, ac tandem in codis oblineamus.

Quocirca *Orígenes hic,hom. t› :* Transire Jordanem, *inquit,* est omnia implere, quæ mandantur in Evangelio, ut omnibus terrenis nudati ad terram viventium in ccelis tendamus, ac præscrtim servemus illa quæ octo beatitudinibus continentur, scilicet : a Beati pauperes spiritu, beati mites, beati qui lugent, » *etc.* Hinc S. Gregorius, lib. XXXIII *Moral,* cap. vi, explicans illud *Job* iv : a Et habet fiduciam quod influat Jordanis in os ejus, » illud attribuit sanctis quos diabolus devorare conatur : «Jordanis, oit, Hebreo vocabulo descensio eorum dicitur. Et sunt nonnulli qui viam veritatis appetentes, semetipsos abjiciunt, ntquo a vitæ veteris elatione descendunt : cunique adorna cupiunt, valde se ab hoc inundo alienos reddunt, dum non solum aliena non appetunt, sed etiam aliena derelinquunt ; ct non solum in eo gloriam non quærunt, sed hanc cum se obtulerit, etiam contemnunt. » Claudat agmen S. Bernardus, qui serm. *ad milites templi,* cap. ix, ait: «Quid in fluminibus isto (Jordane) cminenlius, quod ipsa Trinitas sibi quadam evidenti presentía dedicavit? Pater auditus, visus Spiritus Sanctus, Filius est baptizatus, » *Mattii.* cap. m.

CAPUT QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Circumciduntor Hebraei in Galgalis. Mox, vers. 10, *celelrant Phase; deficit* manna, *cum fruges terree comederunt. Denique, vers.* 13, *Angelus armatus apparens Josué eum* animat, *jubetque ut* solvat *calceos, eo quod* in *terra sancta consistat.*

1. Postquam ergo audierunt omnes roges Amorrhæorum, qui habitabant trans Jordanem ad Occidentalem plagam, et cuncti reges Cbanaan, qui propinqua possidebant magni maris loca, quod siccasse! Dominus fluenta Jordanis coram filiis Israel donec transirent, dissolutum est cor eorum, ct non remansit in eis spiritus, timentium introitum filiorum Israel. 2. Eo tempore ait Dominus ad Josué : Fac tibi cultros lapideos, et circumcide secundo filios Israel. 3. Fecit quod jusseral Dominus, et circumcidit filios Israel in colle præputiorum. 4. Ilæc autem causa est secunda) circumcisionis : Omnis populus, qui egressus est de Ægypto generis masculini, universi bellatores viri, mortui sunt in deserto per longissimos vi® circuitus, 5. qui omnes circumcisi erant. Populus autem qui natus est in deserto, G. per quadraginta annos itineris latissimo solitudinis, incircumcisus fuit; donec consumerentur qui non audierant vocem Domini, ct quibus ante juraverat ut non ostenderet eis Terram lacle ct meile manantem. 7. Horum filii in locum successerunt patrum, et circumcisi sunt a Josué : quia sicut nati fuerant, in præpulio erant, nec eos in via aliquis circumciderat. 8. Postquam autem omnes circumcisi sunt, manserunt in eodem castrorum loco, donec sanarentur. 9. Dixitque Dominus ad Josué : Hodie abstuli opprobrium Ægypli a vobis. Vocatumque est nomen loci illius Galgala, usque in præsentem diem. 10. Manserunlquc filii Israel in Galgalis, et fecerunt Phase, quarta decima die mensis ad vesperum, in campestribus Jericho ; 1 i. et comederunt de frugibus terra die altero, azymos panes, et polentam ejusdem anni. 12. Defecitque manna, postquam comederunt de frugibus terræ, nec usi sunt ultra cibo illo filii Israel : sed comederunt de frugibus præsenlis anni terræ Chanaan. 13. Cum autem esset Josué in agro urbis Jericho, levavit oculos, et vidit virum stantem contra se, evaginatum tenentem gladium, perrexitque ad cum, était : Noster es, an adversariorum? 14. Qui respondit : Nequaquam, sed sum princeps exercitus Domini, et nunc venio. 15. Cecidit Josué pronus in terram, et adorans ait : Quid Dominus meus loquitur ad servum suum? 16. Solve,

inquit, calceamentum tuum de pedibus tuis : locus enim, in quo stas, sanctus est. Fecilque Josué ut sibi fuerat imperatum.

Vw» i. 1. Reges Amorrileorum, etc., et reges Ciianaan. — Septuaginta, *ct reges Phœniciæ.* Sub his duobus populis omnes septem gentes habitantes in terra promissa intclliguntur per synecdochen, scilicet Hevæi, Jcbusæi, llcthæi, Phcrezæi et Gerpezæi, *Deuter.* vu, 1. Porro Amorrhæi vocabantur, ebant- flu* versus Jordanem habitabant; Chananæi, qui rh»Di-l versus mare Mediterraneum, quos Septuaginta ¿s. hic vocant Phoenices; alibi passim vocantur Palæslini sivi Philistini; imo subindo non solum Philistini, uti sunt Gazæi, Azotii, Accaronitœ; sed et omnes Judæi et Iduinæi vocantur Phoenices ; uti ex Dionysio Afro, et Strabone, lib. XVI, docet Masius. Hinc mulier quæ a Matlhæo, cap. xv, vers. 22, vocatur Chananæa; a Marco vocatur Syrophoenissa. El sane Tyrum ct Sidonem, quæ erant Phœniciæ metropoles, olim ad Chananæam sive ad terram Judæis a Deo promissam pertinuisse omnes consentiunt, etsi Hebraei ob suam ignaviam nunquam iis potiti sint. Pulchre ct fuso idipsum confirmat hic Masiuset Arias, ct Pererius *in Exodum,* pag. 186, in fine.

Dissolutesi est cor eorum, et non remansit in eis spiritus. — Est hyperbole, *q. d.* Ita Chananæi et cætcri, ob Hebræorum per Jordanem sicco pede transitum, animo sunt percussi, ac si vita ct spiritus cos exanimes defecisset. Septuaginta, *liquefacta! sunt mentes eorum, ct consternati sunt, ct non erat in cis prudentia ulla,* suggerens consilium conveniens ad resistendum Hcbræis.

Porro, cor vocata est ca pars animi, in qua fortitudo ct constantia est posita; spiritus vero illa animi vis, qua sapimus, et quod agendum sit dispicimus et deliberamus : nam corde liquescente ct fatiscente, scilicet cum per metum labascit fortitudo, perturbari simul ac fatiscere sapiendi facultatem, nccessum est.

Ven. Î. 2. Eo tempore ait dominus ad josue : Fac tibi cultros lapideos, et circumcide secundo filios Israel. ——«Lapideos,» Septuaginta, *petrinos;* Masius, *saxeos ;* Hebraico esinniX *tsurim,* quod Chaldæns, Cajelanus, Arias, Pagninus ct Valablus vertunt *acutos;* alii, cote *exacutos.* Melius Nostcr, Septuaginta, S. Augustinus, Theodoretus, Orígenes, Rupei tus, Masius et alii vertunt *lapideos.* Hebr. enim "DÏ *tsur* passim petram, lapidem ct saxum significat. Unde et *tsor* (indequo Tor ct *Tyrus)* dicta est urbs illa potens Phœniciæ, co quod in rupe maris esset ædificata, ‘idcoquo inexpugnabilis. Sic ct Sephora, uxor Mosis, cultro lapideo filios circumcidit, *Exodi* iv. Et multi censent Christum circumcisum fuisse cultro petrino (1).

(1) Refertur cultros lapideos adhuc esso tn usum apud quasdam gentes, quia sunt ad circumcisionem aptiores, nullam producentes œsluationem.

Qnæres, cur Josué jusserit Hebraeos circumcidi cultro petrino? Respondeo, litteralis causa fuit, quam dat Theodoretus , quod eo loci petrarum erat copia, ferri vero et chalybis inopia. Versabanlur enim Hcbræi circa Arabiam, quæ e copia petrarum dicta est Petræa, ubi petras exacuunt instar ferri, ex cisque cultros faciunt acutissimos. Sic et abbi olim ferrum erat rarum , ideoque carum magnique pretii. Unde Lycurgus apud Spartanos monelam cudi jussit ex ferro, ut ejus gravitate ct pondero furta arceret, teste Plutarcho in ejus Vita. Et Catullus Atyn castratum scribit silice : Cor ent- cnmcui. Cia“

Devolvit, *ait,* ipse «colo libi pondera silice.

Quin ct Graecos olim silice calamos acuisse scribit Julianus, lib. Vi *Epigr.:* a Lapidem, ait,qui obtusam acuit genam calami. »

Allegorica causa fuit, ut hi cultri petrini essent typus et figura Christi, qui spiritualis est petra, et spirituali circumcisione non carnem a praeputio, sed mentem a vitiis circumcidit, et corpus a morbis et morte circumcidet in collo præputiorum, id est, in resurrectione mortuorum, ait Ruperlushic, cap. xvi; sicci Theodoretus, Quæst.I, Orígenes, Procopius ct alii. Aitegeri-

Porro S. Augustinus, serm. 141 *De Tempore;* S. Bernardus, serm. 1 *De Circumc.,* ct Magister Sententiarum in IV, agens de circumcisione, censent circumcisionem debuisse Geri cultro lapideo, co quod idipsum hic jubeat Deus : sed hoc praeceptum soli Josué datum est, noncœlcris. Unde *Gen.* cap. WH, vers. 10, ubi circumcisionis institutio ct praeceptum a Deo sancitur, nulla lapidei cultri fit mentio. Quocirca cliamnum Judæi se suosque circumcidunt cultro ferreo, non lapideo. Ita Abulensis, Hugo Victorious, S.Thomas, Lyranus, ct diserteS. Justinus (qui fuit Judæus, puta Samaritanus) dialog. *Contra Tryphon. :* a Prima, ait, illa vestra circumcisio olim fiebat ferro, et etiamnum fit, ideoque permanet in vobis cordis duritia; at nostra, quæ est secunda, Ct per acutos lapides, puta per Christum et Apostolos, qui vilia cordis circumcidunt. »

Circumcide secundo filios Israel. — Cur « secundo? » An semel circumcisi recrescente, vel attracto præputio (quod olim fecit Symmachus, S. Scripturae interpres, ct alii a Judæis ad Samaritas transfugientes, ut ostendi 1 *Corinth,* vu, 18), secundo illud circumcidero jubentur? Minimo gentium. ctawnciíi0 T

Primo ergo Theodoretus, *Quast.* Ill, cl Masius putant hanc circumcisionem dici secundam, respectu primæ, quæ facta est ab Abraham, qui jussu Dei primus se cum tota familia circumcidit, Genes, xvn. Verum respectu Abrahæ hæc non se- R»*p.

cunda, sedplusquam decima, imo centesima erat circumcisio ; nam post Abraham per 400 annos usque ad Mosen omnes ejus posteri fuere circumciso ;

nec pugnaro, nec ambulare posset, ut patet in Sichimilis, idcirco a Simeone et Levi cœsis ad vindicandum Dinæ stuprum , *Genes,* xxxiv. Quare ob crebrum incerlumque motum castrorum Hebræi fuere excusati a circumcisione, ne per eam in vit® periculum incurrerent. Ita Abulensis, Lyranus, Masius, Serarius et S. Thomas, III *part., Quœst.* LXX, art. 4.

In Chanaan vero, ubi figenda erat sedes, circumcisi fuero, mox in ipso ejus ingressu, puta in Galgalis ; idque *primo,* quia lex erat conditio fœderis inter Deum et Abraham ejusque posteros initi de danda cisChananæa : legis autem inchoatio ct quasi janua erat circumcisio, uti Christianismi est baptismus : per circumcisionem ergo eos capessere terram promissam parerai; *secundo,* quia paulo post, scilicet 14 die mensis ad vesperam, jussu Dei comedendus erat agnus Paschalis, vers 10; hunc autem nemini comedere fas eral, nisi prius circumciso, itaque in familiam Abrahæ et Synagogam Israelis cooptato; *tertio,* quia in ipso limine Chananæœ, Respublica Hebræorum tum civilis, tum sacra statini instituenda erat, ac consequenter omnes leges Dei etiam cæremoniales (inter quas prima erat circumcisio) et judiciales ab Hebræis erani observandos. Unde slatini celebrarunt Phase, ut sancte et religiose auspicarentur possessionem terræ promisses. Decimo ergo die mensis primi Nisan transiere Jordanem et castra fixerunt in Galgalis, ac sequenti die undecimo ibidem circumcisi ob plagam vulneris quievere tres dies, atque quarto demum die, qui fuil 14 Nisan, ad vesperam celebravere Pascli i.

Moraliler, discant hic fundatores ct gubernatores rerumpublicarum suum regimen ordiri a Deo, ejusque lege el cultu, uti orditur hic Josué; Deus enim propitiatus illud secundabit. Discat el quisque fidelis sua ofllcia et actiones inchoare cum Deo el a Deo, juxta illud : « A Deo incipe. »

Porro mendose hic et *Num.* xiv, 33, Septuaginta pro quadraginta annis peregrinationis deserti habent duo ct quadraginta annos. Constat enim præci.se tantum fuisse quadraginta.

Rursum mendose habent uaCíxdr.Si, pro quo per melathesin litteræ J cum p legendum ^zíCxpÍTtSi, quod nomen ex Ilcbræo nano *midbar,* id est desertum , mutuati ad Græcum idiotismum inflexerunt. Eremum ergo madbarilidem vocant eremum Hebræorum, sive quam Hebræi vocitarunt suum *midbar,* id est desertum.

Denique potuit hæc populi circumcisio uno die, scilicet undecimo Nisan peragi, quia circumcidere poterat quivis circumcisus, etiamsi mon esset sacerdos vel Levita, sed laicus : unus autem poterat per diem multos circumcidere. Circumcisi autem tunc erant, et superstites vivebant, qui circumcisi egressi fuerant ex Ægypto, cum necdum attigissent annum vigesimum : qui enim cum attigerant, hi omnes ob murmur mortui sunt in deserto. Rursum qui primi dio undecimo hic circumcidebantur, hi mox alios piares circumcidere poterant.

Ut **OSTENDERET EIS TERRAM LACTE ET MELLE MANANTEM.**—Corrige cum Romanis, Hebræis et Septuaginta, *ut non ostenderet.* Juraverat enim Deus se omnes murmuratores occisurum in deserto, *Numer.* xin.

9. Hodie abstuli opfrodrhm Ægypti a vobis, **Ven B.** (quia hodie a vita ct moribus incircumcisorum per circumcisionem in gentem, Synagogam : legem el religionem meam sanctam transtuli. Idcirco) **VOCATUM EST NOMEN LOCI ILLIUS GALGALA, — id CSt** *amotio,* scilicet prœnutii, ct consequenter opprobrii Ægyptiorum : *gala!* enim significat volvere, devolvere, removere, auferre; a *galal* geminata prima syllaba fit *gilgal* ct *galgala.* Unde hic locus dictus est *Gilgal, Gaigai, Galgala,* a S. Hieronymo *Golgal,* quæolim fui civitas inclyta in recto itinere a Jordane in Jericho : a Jordane distans stadiis quinquaginta, a Jéricho decem:in Galgalis Saul a Samuele uncius est in primum regem, I *Regum* vn, 10. Ibidem Cxi sunt duodecim lapides, testes transitus Hebræorum per Jordanem divisum. In Galgala quoque versalus fuit Elisæus propheta, IV *Reg.* iv, 38. Rursum S. Ilieronymus, Reda ct Lyranus *Galgala* vertunt, ro*tam, revolutionem, circulationem* Unde a *galal* ct *gilgal* formatum est *gulgold, ct* Chaldaice *gulgolta,* indeque *Golgotha,* id est Calvaria sive cranium, ita dictum a convolutione, quia rotundum. Hinc mons Calvari®, ita dictus a craniis reorum ibi plexorum, in quo crucifixus est Christus. Quare Jo>ephus *Galgala* interpretans *Ubertatem,* consulere voluit pudori Hebræorum more suo, ac Vespasiani et Romanorum auribus blandiri, si non adulari. Gilgih ⊓o<J«dto' U Etpjj-

Tropologice Orígenes, *hom.* 5 : «Si, inquit, post remissionem (quasi circumcisionem) peccatorum ultra non pecces, vere ablatum est a te opprobrium Ægypti. Si vero iterum peccaveris, iterum in te vetera revolvuntur opprobria, idque eo magis, quo mullo majoris criminis est Filium Dei conculcare, ct sanguinem testamenti pollutum ducere, quam legem Moy&i negligere. » Ægyptii enim tempore Josué erant incircumcisi ; Gentiles, idolis et vitiis addicti. Postea tamen circumcisionem acceptarunt, ut docet *Jercm.* cap. ix, vers, ultim. Vide ibi dicta. Illam cos acceptasse nonnulli autumant tempore Salomonis, cum isduxit uxorem filiam Pharaonis regis Ægypti, IH *Reg.* x.

Rursum, noster Alvarez, tract. *De mortificatione,* opprobrium accipit active, quo scilicet Ægyptii Hebræis ex Ægypto exeuntibus improperabant illos ire ad famem et mortem, *q. d.* Certe vidistis quia siccato Jordane in hanc regionem transivistis, el terram vobis promissam occupastis, et in ea tanquam in terra vobis pacifica circumcisi estis, et per 1res dies sine ullo timore donec sanaremini, quievistis : non ergo ad mortem eduxi vos ex Ægypto, ut vestri oppressores dicebant,

sed ul liberi et securi viveretis. Ita et a nobis spiritilcmcircumcisionem, id est mortificationem colentibus, mundi opprobrium auferetur ; quia mundani videbunt nos per abnegationem nullo modo vitam perdidisse, sed vitam carnalem ct Deo invisam, pro vita spiritali et Deo grata commutasse.

v>H. i#. jo. Et fecerunt Phase quarta decima die mensis (primi Nisan) ad vesperum, — ob causas datas vers. 6: fuit boc tertium Pascha Hebreorum. Primum enim celebrarunt pridie quam egrederentur CX Ægypto, *Exodi* xn; secundum anno sequenti, post acceptam legem et erectum tabernaculum in Sina, Num. ix, 2; tertium hic. Allegorico Josuc hic novum primumque in terra sancta Pascha colebrans, repraesentat Jesum Christum novum Pascha, id est, Eucharistiam in ultima coena instituentem.

«•. 11. Et comedebvnt de frugibus (de frumento) TEGILE DIE ALTERO, AZYMOS PANES, ET POLENTAM EJUSDEM anni,— sde frugibus,» sive hornis et praeteriti anni, ut vult R. David ct Vatablus, eoque alludit vox llebr. H3P *ahur,* a radice *abar,* id est transivit, pretcriil; sive potius novis presentís anni, uti exprimunt Septuaginta. Porro Hebraicum *abur,et* Chald. *Mura,* quaslibet fruges significat anni tam presentís, quam preteriti. Ita Masius.

Die altero. — Hebraice, *crastino Paschæ,* id est postridie primæ diei azymorum, puta secundo dic azymorum, sivo dio decima sexta mensis Nisan ; illo enim primum Deo oiferre debebant manipulum spicarum, antequam vescerentur frugibus presentís anni, juxta legem *Levit,* xxiu, 14.

R. David vero per crastinum Paschæ accipit primum diem azymorum, sive decimam quintam Nisan. Pridie enim illius, puta decima quarta ad vesperam, comederunt agnum Paschalem. Ipso enim, ut dixi, fruges accipit hornas, id est, anni preteriti, quibus vesci licebat ante oblatum manipulum spicarum die secundo azymorum ; hic enim offerebatur quasi primitiæ novarum frugum anni presentís, non preteriti.

Polentam. — Hebraice 'ibp */¡alvi,* id est tostas fruges. Vide *Levit.* n, 14.

it ¿J''¡l <„t 12. Defecit manna, — scilicet pluere vel ningero c coelo. Deus enim qui Hcbreis ob alimenti inopiam manna fuerat largitus, oblataalteriuscibi copia manna subtraxit : perinde ut aves aderunt cibum pullis in nido dum teneri sunt, at cum crescendo validiores facti, sibi sufllccre possunt, cas sibi relinquunt, ut sibi annonam parent. Deus enim uti non decsl in necessariis, sic ncc redundat in superfluis.

Illustre exemplum est apud Thcodoretum in *Philothn,* cap. X. Theodosius Abbas, inquit, instar Mosis orans, et virga petram percutions, ex ea fontem aqurc perennis elicuit, qui monasterium a se in loco arido ædifleatum irrigaret. Hic fons exstructo postea in monasterio lavacro exaruit, sed eo destructo rursus fluere ccepit, quasi necessitati succurrens, et cum ca cessante cessans.

Tropologice, qui voluptates terræ ambiunt ct gustant, privantur coelestibus : Deus enim spiritum orationis et contemplationis in deserto manentibus tribuit, carnis nimirum voluptates et sæculi ambitionem relinquentibus; et ab illis qui corde in sæculum redeunt, abscondit. Hi paulatina ex spiritualibus carnales fiunt, ct hujus manna: suavitatem gustare desinunt ; illi vero quotidie magis puri et spirituales evadunt : gustato enim spiritu desipit omnis caro. Et viceversa, cui sapii caro, huic desipit spiritus. Audi S. Bernardini), epist. 3 *ad Falconem* : « Quomodo ignis et aqua simul esse non possunt, sic spirituales et carnales deliciæ in eodem se non patiuntur. Ubi crapulam ructantis inter pocula senserit Christus, vina sua dulciora super mei et favum inenti propinaro non dignatur. Ubi curiosa ciborum diversitas, ubi divitis supellectilis discolor varietas oculos pariter pascit et ventrem, coelestis panis jejunam deserit mentem.» Idem, serra. G *De Ascensione* : « Errat omnino, inquit, si quis coelestem illam dulcedinem huic cineri, divinum illud balsamum huic veneno, charismata illa spiritus misceri posse hujusmodi illecebris arbitretur. » Audi et S. Hieronymum, epist. 4 *ad Julianum* : « Difficile, imo' impossibile est, ut preseutibus quis et futuris fruatur bonis, ut hic ventrem et ibi mentem expleat, ut de deliciis transeat ad delicias, ut in utroque sreculo primus sit, ut in cœlo et terra appareat gloriosus. »

Tropologice, qui voluptates terræ ambiunt ct gustant, privantur coelestibus : Deus enim spiritum orationis et contemplationis in deserto manentibus tribuit, carnis nimirum voluptates et sæculi ambitionem relinquentibus; et ab illis qui corde in sæculum redeunt, abscondit. Hi paulatina ex spiritualibus carnales fiunt, ct hujus manna: suavitatem gustare desinunt ; illi vero quotidie magis puri et spirituales evadunt : gustato enim spiritu desipit omnis caro. Et viceversa, cui sapii caro, huic desipit spiritus. Audi S. Bernardini), epist. 3 *ad Falconem* : « Quomodo ignis et aqua simul esse non possunt, sic spirituales et carnales deliciæ in eodem se non patiuntur. Ubi crapulam ructantis inter pocula senserit Christus, vina sua dulciora super mei et favum inenti propinaro non dignatur. Ubi curiosa ciborum diversitas, ubi divitis supellectilis discolor varietas oculos pariter pascit et ventrem, coelestis panis jejunam deserit mentem.» Idem, serra. G *De Ascensione* : « Errat omnino, inquit, si quis coelestem illam dulcedinem huic cineri, divinum illud balsamum huic veneno, charismata illa spiritus misceri posse hujusmodi illecebris arbitretur. » Audi et S. Hieronymum, epist. 4 *ad Julianum* : « Difficile, imo' impossibile est, ut preseutibus quis et futuris fruatur bonis, ut hic ventrem et ibi mentem expleat, ut de deliciis transeat ad delicias, ut in utroque sreculo primus sit, ut in cœlo et terra appareat gloriosus. »

Anagogice Rupcrtus hic, cap.xvii : Manna, ait, terrestre, id est Eucharistia, deficiet, cum fruges solidas coeli nobis exhibebit Christus. Ibi enim ipse seipso, quasi pane vilæ nos pascet, ct quasi vino divino inebriabit, juxta illud : a Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, et torrente voluptatis tuæ potabis cos, *Psalm,* xxxy, 9.

Audi Rupcrlum : « Pascimur mento legendo vel audiendo verbum Dei, pascimur ct ore manducando de mensa Domini panem vitæ œtcrnæ, et bibendo calicem salutis perpetuae. At ubi venerimus ad illam terram viventium, in illam beatam Sion, ubi in sua specie videbitur Deus deorum, neque verbo doctrinae indigebimus, neque in istis speciebus panis et vini, sed in propria substantia videndo panem Angelorum manducabimus. Igitur postquam comederunt terræ fruges, defecit manna, quia videlicet postquam venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est. »

Allegorico manna defecit, id est bona legis veteris defecerunt, cum Jesus cis substituit Eucharisliam, qui vere est panis Angelorum et manna coelorum. Ha Nysscnus in *Vita Mosis.*

13. Cum autem esset Josué in agro urbis Jericiio. — Hebraice, cum *esset in Jericho,* id est, in ditione vel agro urbis Jericho, nisi malis prœpositionemin pro apud per enallagen llebræis usitatam sumi. Simile est cap. x,vers. 19.

Awgogi- M'

AlUgoti- M-

v.».». Tropoiogit8,

Sive ergo cx Galgalis Josuc castra moverit in agrum Jericho, sive castris manentibus in Galgalis (Galgala enim a Jéricho tantum decem stadiis, id est vix media leuca distabant), Josué dux pervigil de Jerichunte primo obvia excidenda sollicitus, deque excidii ejus ratione ct modo consilia animo versans, Deumque orans, in agrum Jcrichunlis exierit, aut etiam locum oppugnandæ urbi opportunum speculatum iverit : ibidem hæc ei objecta est visio , quæ illi ad rem peragendam animos adderet : ita dum magna sanctaque animo machinamur, Deus so consiliis nostris insinuat, viresque et modos ea exsequendi demonstrat.

Vidit virum stantem contra se. — Hebraice Twa *benegdo,* id est, coram se, e regione et cx adverso sui. Erat hic Angelus specie "P3J gcfcir, id est viri. Unde nonnulli cum Gabrielem fuisse putant.

Evaginatum tenentem gladium, — instar prælianlis; ideoque galea quoque, thorace ct balteo accinctus, uti opinatur Serarius. Solet Deus vel Angelus congruam personæct rei, de qua agitur, ct ob quam apparet, formam, speciemquc et habitum assumere. Strictus ergo fulminansque gladius in viri foriis manu, Dei potentiam ct vindictam repræsentat Josuc quasi militi ducique suo assistere, cique præsentem ct paratam esse ad bellum tam cruentum contra Jerichuntcm conficiendum. Ita Ruperitis. Sic Christus apparuit Magdalena; in horto ut hortulanus, duobus discipulis peregrinantibus ut peregrinus, Stcphano stanti ccrtantiquc stans, *Ador,* vu, 5S.

Perrexitque ad eum. — Septuaginta, *aggressus est cum.* Nola hic intrépidos Josué animos, quibus solus solo armato occurrit, iisque verbis salutat, quæ plane aut duellum aut amicitiam decernant.

Et ait ei : Noster es, an adversariorum?—Putant aliqui Josuc putasse virum hunc esse hominem, non Angelum, cique dixisse : Ex nostrisne es, an ex Chananæisî Unde Angelus subjicit :

Ver», n. 14. Nequaquam. — Non sum vester vel cx vostris castris egressus, neque cx adversariorum, sed sum Angelus Dei. Ita Abulensis, Serarius ct alii. Ex adverso videtur Josué cx tam augusta viri forma cognovisse, vel certe suspicatus esso cum esse Angelum tutelarem vel Ilebræorum, vel Chananæorum, ideoque rogasse : « Noster cs, an adversariorum? » Ita Orígenes hic, *hom.* 4, qui ait Josuc dubitasse an bonus an malus esset hic Angelus. Sic etS. Gregorius, Arias Montanus et alii. Favet Ghaldæus qui vertit, *opitulatum nobis venisti, an hostibus nostris ?*

Porro a Josuc Angelum quidem cognitum fuisse, ct an ipse custos esset amicorum, an hostium, internoscere voluisse, Jobius.Monachus apud Photium in sua *Bibliotheca* cum multis aliis, in hunc fere modum scribit. Multa enim Josuc docebant neque aliquem esse hunc ex hostili acie, ac nequc cx proprio exercitu, ut quod subito astitisset, quod nemo adversariorum auderet vel per medias hostium copias transire, vel in conspectum imperatoris venire; quin et quod tanta usus audacia, nihil omnino hostile fecisset; alioqui nec sapientissimi imperatoris erat ignorare, qualis contribulium esset habitus atque apparatus, qualis item alienigenarum. Verum noverat quidem Josuc visum illud, unumintelligentium spirituum esse; sed hoc cognoscere avebat,utrum quod apparuisset cx hostibus esset, an de illo exercitu qui protegebat Israel.

Tropologice, simili modo cum instinctibus et impulsibus animæ agendum, rogandumque : « Nostri estis, an adversariorum? » ut si ab Angelo bono immittantur, admittantur; si a malo, repellantur.

Hinc et S. Gregorius, lib. XXXIII *Moralium,* cap. XXII, ait Josuc timuisse hic illusionem diaboli: ipse enim a Satanas transfigurat se in Angelum lucis, » II *Cor.* xi. « Hanc transfigurationem, inquit, Josuc timuit, quando videns Angelum, cujus esset partis inquisivit dicens : Noster es, an adversariorum? ut videlicet si adversæ virtutis esset, eo ipso quo se suspectum cognosceret, ab illusione resiliret. »

Idem habet B. Petrus Damianus, lib. II, *epist.* 7, quæ ordine est 28.

Moraliler, S. Antonius apud S. Athanasium, ex hoc dicto faetoque Josué, docebat nos idem facere debere in quovis timore, tentatione, horrore, præserlim cum spectra vel phantasmata nos percellunt, ut audacter ea invadamus, rogemusque qui sint, ct unde veniant. Hac enim audacia metum omnem ct dolos diaboli discutiemus. Audi S. Antonium : a Cum aliqua se vobis obtulerit visio, audacter requirite quis sil ille, et unde venerit; ac sine mora si sanctorum fuerit revelatio, Angelica consolatione limor vertetur in gaudium. Si vero diaboli fuerit tentalio, fidelis animæ percunctationibus evanescit : quia maximum est securitatis indicium interrogare quisnam est ct unde? Sic et Nave filius auxiliatorem suum interrogando cognovit, nec Danielem percunctantcm latere potuit inimicus. »

Qui respondit : Nequaquam (sumadversariorum), SED SUM PRINCEPS EXERCITUS DOMINI, — tam cœlestis *(q. d.* Sum princeps omnium Angelorum) quam terrestris, puta fidelis populi sive Israelitaiuin, hoc est : Ego sum Michael, qui præsum Ecclesiie tam Angelicæ in coelis triumphanti, quam vestrae hic in Chananæa militanti. ItaTheodoretus, Lyranus, Abulensis, qui addit hunc Angelum fuisse cumdcm cum illo qui castra Ilebræorum in columna nubis quasi dux viæ præibat, et alii passim. Nam Michael, *Daniel,* x, vocatur princeps geniis Judæorum, ct confligit cum Angelo Persarum, ut Judæos fideles e captivitate Babylonica liberet. Vide ibi dicta. Audi nostrum Franciscum Suarez tract. *De Angelis,* lib VI, cap. xix, num. 22.

« Hinc nonnulli putant illum Angelum fuisse Mich idem, qui princeps populi Israel dicitur *Dai id.* cap. X. Abulensis vero, *Qturst.* LXX1, credit fuisse Gabrielem,qui etiam curam habebat populi Judaici, ut ex *Daniel,* cap. vni, ixet x constat : ct fortasse Michael habebat superiorem curam, et Gabriel propriam totius exercitus bellatorum, in quo sensu etiam probatur inde dari Angelos custodes exercituum, præsertim fidelium, et qui causam *Dei agunt.* Quod etiam confirmari potest ex *ìlio Psalm,* xxxiii : Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum, et eripiet eos. Quo etiam testimonio ad hoc Patres communiter utuntur. » Hucusque Suarez.

Michael ergo fuit olim præses Synagogæ Judæorum, sicul nunccsl præses Ecclcsiæ Christianorum, ac ut talis abea invocatur, ut eam contra dæmones, contra infideles et quoslibet impios tueatur et propugnet. Sic quaelibet regna ct provinciæ suum habent Angelum prœsidem, æque ac singuli exercitus fidelium, uti habuit Judas Machabæus Angelum equitem in veste candida hastam auream vibrantem, qui castra præibat, H *Machab.* xi, 8; et Ezechias rex, cujus Angelus occidit una nocte centum quinque ct octoginta millia Assyriorum. Hoc est quod canit Psalles, *Fsal.* xxxm, 8 : a Immittet (Hcbr. nan *chone,* id est, castra metabitur) Angelus Domini in circuitu timentium cum. » Quare dux et milites in præliis assidue suum hunc Angelum invocent, orentque cum Juda Machabæo : a Dominator coelorum, mille Angelum tuum bonum anle nos in timore cl tremore magnitudinis brachii tui, ut metuant qui cum blasphcmia veniunt adversus sanclum populum luum, » II *Slachab.* xv, 23. Ad hoc Deo militant Virtutes, Potestates, Principatus et Dominationes. Sic Angelus in columna nubis præivit castra Hebræorum in deserto per quadraginta annos, cisque plurimas victorias contra Amalee, Og, Sehon, etc., dedit.

Et kvnc venio, — ut singulari mca præsentia, licet invisibili vobis assistam, ac pro vobis muros Jerichuntis prosternam, itaque vos in urbem inducam, indequo cætcros Chananmos debellem , ac eorum civitates ct arces vobis (radam.

15. Er adorans, — non latria ut Deum, sed vera.u dulia ut Angelum præsidem. Adoratio enim, sive ut Hcbr. rninjTOH *hislachavc,* id est incurvari cl incurvatio, in Scriptura non soli Deo datur, sed Angelis quoque ct hominibus, quomodo Japones, Sinæ aliiquo Orientales se incurvantes, et fronte humum ferientes suos reges adorant, id est, venerantur. Et hoc significat Grœcum XIMÎV (I).

Moraliter, notanda hic prompta ct demissa animi Josué religio ct devotio erga Angelum.

16. Solve calceamentum, — *q. d.* Memineris te Ver*ia' coram Deo, cujus vices ego gero, quemque ut legatus repræsento, stare, iisque quæ vides, ct deinceps audies voluntatem consiliuinque summi Numinis libi declarari, cui proinde reverentiam exhibere par est depositione calceorum ; locus enim hic Dei per me apparentis præsentia sanctus saccrque est. Idem jussit dixilquc Angelus Mosi in rubo ardenle apparens, ac forte idem fuit utrobique. Vide dicta *Exodi* in, 5. Porro plura hic Angelus dixit Josué de modo expugnandi Jerichunlem, quæ audiemus capite sequenti, vers. 2.

Disce hic qua religione et reverentia in templis versandum sit, ut non fabulis, sed orationi vaces, quamque Deus non tantum interiorem, sed ct exteriorem cultum cæremoniamque requirat. Unde pro « locus in quo stas sanctus est, » Hcbr. est *sanctitas est,* id est, sanctissimus est ob Dei præsentiam.

(i) Curatius notandum est hanc vocem *adorans* non indicare semper in Scripturis adorationem proprie dictam, sed aliquando simplex indicium venerationis exterioris. Calviniana hærcsis nostris his diebus catholicam fidem lacessere non desinit hanc causam recti judicii defectu.

CAPUT SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Josué, arcœ per septem dies circumductu, Jcrichuntcm ruentibus inuris expugnat, statuilque anathema, ct delet funditus, solam lUihab cum suis servat, ac ejus reœdifleatori Dei maledictionem imprecatur.

1. Jericho autem clausa erat atque munita, timore filiorum Israel, et nullus egredi audebat aut ingredi. 2. Dixilquc Dominus ad Josuc : ecce dedi in manu tua Jericho, et regem ejus, omnesque fortes viros. 3. Circuite urbem cuncti bellatores semel per diem : sic facietis sex diebus. 4. Septimo autem die sacerdotes tollant septem buccinas, quarum usus est in jubilæo, et praecedant arcam foederis : septiesque circuibitis civitatem, et sacerdotes clangent buccina. 5. Cumquo inaonuerit vox tubæ longior atque concisior, et in auribus

vestris increpuerit, conclamabit omnis populus vociferatione maxima, et muri funditus corruent civitatis, ingrcdienlurque singuli per locum contra quem steterint. 6. Vocavit ergo Josuc filius Nun sacerdotes, et dixit ad eos : Tollite arcam fideris ; et septem alii sacerdotes tollant septem jubilæorum buccinas, et incedant ante arcam Domini. 7. Ad populum quoque ait : Ite, et circuite civitatem, armati, praecedentes arcam Domini. 8. Cumque Josué verba finisset, et septem sacerdotes septem buccinis clangerent ante arcam fcederis Domini, 9. omnisque praecederet armatus exercitus, reliquum vulgus arcam sequebatur, acbuccinis omnia concrepabant. 10. l'ræcepcrat autem Josuc populo, dicens: Non clamabitis, nec audietur vox vestra, neque ullus sermo ex ore vestro egredietur, donec venial dies in quo dicam vobis : Clamate et vociferamini. 11. Circuivit ergo arca Domini civitatem semel per diem, ct reversa in castra, mansit ibi. 12. Igitur Josuc de nocte consurgente, tulerunt sacerdotes arcam Domini, 13. et septem cx cis septem buccinas, quarum in jubileo usus est : præccdcbantque arcam Domini ambulantes atque clangentes, ct armatus populus ibat ante eos; vulgus autem reliquum sequebatur arcam et buccinis personabat. 11. Circuieruntqiie civitatem secundo dic semel, et reversi sunt in castra. Sic fecerunt sex diebus. 15. Die autem septimo, diluculo consurgentes, circuleront urbem, sicut dispositum erat, septies. 16. Cumque septimo circuitu clangerent buccinis sacerdotes, dixit Josuc ad omnem Israel : Vociferamini ; tradidit enim vobis Dominus civitatem : 17. sitque civitas hæc anathema, et omnia quæ in ea sunt, Domino; sola Rahab meretrix vivat, cum universis qui cum ea in domo sunt: abscondit enim nuntios quos direximus. 18. Vos autem cavete, ne de his quæ præcepla sunt, quippiam contingatis, ct silis prævaricationis rei, et omnia castra Israel sub peccato sint atque turbentur. 19. Quidquid autem auri et argenti fuerit, et vasorum æneorum ac ferri, Domino consecretur, repositum in thesauris ejus. 20. Igitur omni populo vociferante, et clangentibus tubis, postquam in aures multitudinis vox sonilusque increpuit, muri illico corruerunt, ct ascendit unusquisque per locum, qui contra se erat ; ceperuntque civitatem, 21. et interfecerunt omnia quæ erant in ea, a viro usque ad mulierem, ab infante usque ad senem. Boves quoque ct oves cl asinos in ore gladii percusserunt. 22. Duobus autem viris, qui exploratores missi fuerant, dixit Josué : Ingredimini domum mulieris meretricis, et producite eam, ct omnia quæ illius sunt, sicut illi juramento firmastis. 23. Ingressique juvenes, eduxerunt Rahab, cl parentes ejus, fratres quoque, cl cunctam supellectilem ac cognationem illius, cl extra castra Israel manere fecerunt. 24. Urbem autem, et omnia quæ erant in ea, succenderunt, absque auro ct argento, et vasis æneis, ac ferro : quæ in ærarium Domini consecrarunt. 25. Rahab vero meretricem, et domum patris ejus, et omnia quæ habebat, fecit Josué vivere, ct habitaverunt in medio Israel usque in præsentem diem; eo quod absconderit nuntios, quos miserat ut explorarent Jericho. In tempore illo, imprecatus est Josuc, dicens : 26. Malcdiclui vir coram Domino, qui suscitaverit cl ædificaverit civitatem Jericho. In primogenito suo fundamenta illius jaciat, ct in novissimo liberorum ponat portas ejus. 27. Fuit ergo Dominus cum Josuc, et nomen ejus vulgatum est in omni terra.

ven i. 1« Jenicno autem rn.vr clusa et munita. — Hebraice JTUDOl ꝛnw *sogeret umisgeret*, quod .Masius, Vatablus, Pagninus vertunt, *Jcricho erat claudens se ct clausa,* id est, diligentissime erat clausa, plane obserata et occlusa. Unde Nostcr cl Septuaginta id explicantes vertunt : « Jericho erat clausa et munita. » Et clare Chaldaeus : *£rat autem Jericho occlusa foribus ferreis, et munita vectibus ancis ante filios Israel. Non erat qui exiret cx ea, neque qui intraret in eam Non erat qui exiret ex ca ad pugnandum, ncque qui intraret in eam ad pacificandum.*

Hic versus inseritur quasi per parenthesin, ut melius intelligaulur mira illa, quæ deinceps Angelus præcepit duci Josuc ad urbis tam rnuniku expugnationem. Unde Paguinus versum hunc collocat ultimum capitis præcedentis.

2. Djxitque Dominis ad Josué : Ecce dedi in Ver», *i.* manu tua Jeiucuo. — a Dominus, » id est, Angelus locatus Dei, ejusque personam rcpræscnlaus.

l odo *Hebraico* vocatur Jchova, quod est nomen Deo proprium. Deus enim per Angelum loquitur, sicut Res loquitur per legatum. Sic Angelus vice Dei promulgans ejus legem in Sina vocatur Jobova, *Exodi* XIX, 20. Pergit enim hic loqui Angelus, qui in fine capitis præccdcntis Josué jusscrat, ut *so excalcearet, ct* excalceatus audiret jussa Dei; hic *ergo* illa pandit ct promit, docctque modum quo Deus velit expugnari Jerichuntem, scilicet non fragore armorum, sed clangore tubarum.

Ver» J. 3. Circuite LnBEM (ita remote ab ea, ut silis extra teli jactum, ne quis ex ea illud in vos jaciat) CUNCTI BELLATORES SEMEL PER DIEM : SIC FACIETIS sex dieces. — llebroa addunt : o Et sacerdotes tollant buccinas quarum usus est in Jubilæo, et procedant arcam fœderis; » quæ Noster rejecit in versum sequentem. Unde liquet primis quoque sex diebus sacerdotes clanxissc buccinis, sed semel duntaxat per dies singulos, septimo autem die septies.

vk» 4. 4. Septimo altem die sacerdotes tollant septem BUCCINAS QUARUM USUS EST IN JUBILEO, — SCÍlicet in anno quinquagesimo, qui totus crat festus et lælus. Erant hæ buccinæ ex cornu, non arietum, ut habet Chaldæus, sed boum, ut ex S. Hieronymo ct aliis ostendi Levir, xxv, 20.

Septies circlìbitis civitatem, et sacerdotes CLANGENT DUCCINIS, — Scilicet SCpticS, Cum Cæteris sex diebus semel tantum circuircnt, ideoque semel tantum clangerent, uti dixi vers. 1 ; itaque reipsa factum esso patet ex ipsa procepli hujus exsecutione, quæ narratur versu 13. Ita Abulcnsis.

Sed cur jubet Deus Sacerdotes clangere buccinis Jubilaei iisque expugnari Jerichuntem? Respondeo, ut significaretur tempus instare,quo terra sancta a Chananæis, lanquam iniquis ct injustis possessoribus, ad Deum quasi communem verumque Dominum ct Principem vindicata, aliis iisque justis ct fidelibus traderetur colonis, puta Hebræis Abrahæ posteris, quibus a Deo crat addicta. In Jubilæo enim prodia et possessiones venditae, vel quovis modo alienata), ad primos redibant heros et dominos, *Levit,* xxv. Judæi autem in patre suo Sem, filio Noe, possederant Palt slinam, sed posteri ejus ex illa a Chananæis fuero expulsi. Juro ergo hic quasi in Jubilæo eorum posteros, scilicet Hebræos, quasi primos pristinosque heros in illam reduxit Deus ; ideoque buccinis Jubikei cos clangerò jussit.

Aliam causam dat Procopius : a Cur, inquit, tubis corneis ac jubilæis classicum canere jussit? Eo quod animalibus cornigeris cornua murorum vice sunt,adeoque nobis loco cornu Dominus esse debet, juxta illud : Protector meus cornu salutis meæ, ▪ Psalm, xvu, 3.

Tertiam causam dat S. Ambrosius in cap. x vers. 30, dicens : a Religionis insignia arma sunt sacerdotis, » g. d. Sacerdotum arma sunt non galcæ capitis, sed buccinæ Jubilœi, quia his suam religionem et sacerdotium testantur, quo prostravere Jerichuntem.

Porro hæc cærcmonia pompaquo per septem dies circumeundi Jerichuntem cl buccinis clangendi, speciem habebat obsidionis et oppugnationis (sed umbratilem, videlicet, ut Hebroorum fides exerceretur, et a timore excitaretur clangore tubarum, ac ut manifestissime pateret non humana arte, sed Dei unius voluntate ct potentia urbem superari. Ita Abulcnsis, Arias, Masius ct alii.

Hoc est quod ait Apostolus, *Hebr.* xi, 30 : « Fide muri Jericho corruerunt circuitu septem dierum.» « Fide, » qua scilicet Josué et llebræi crediderunt Deo idipsum promittenti, ideoque ei obediunt urbem circumeundo ct clangendo.

Ilie autem fuit ordo totius pompæ. llebræi bellatores armati præibant circumeuntes urbem quasi sc ostentantes urbi ad cam invidendam : illam mox sequebatur arca fœderis cum sacerdotibus bajulis ct duce Josué. Claudebat agmen vulgus imbelle. Arca ergo crai in medio, ct anterius armatis, posterius cœtero populo cingebatur , ne a Jcrichuntinis erumpentibus intercipi posset. Unde arca hic non processif, nec ab armatis distabat duobus millibus passuum, uti factum crat in transitu Jordanis; sed cos immediato sequebatur. Primis sex diebus semel circuierc urbem clangendo ; septimo vero dic septies, ac tum ultimo circuitu, et clangore ac clamore horrisono totius populi corruerunt muri Jcrichunlis; atque llebræi eam cingentes suo quisque loco ingressi illam vastarunt ct concremarunt, feceruntque anathema.

Huc perlinet proccptum Leonis Imperatoris datum ab eo suis ducibus ct militibus in *TaclMs,* cap. XX, num. 188 : a Quando, inquit, in acie, sole contra lucente cum hostibus conflicturus es, priusquam prælium committatur, jube milites sursum arma, nudos gladios, ferrea scuta ct illustria, ct hastarum cuspides tollere; hæc enim si admodum fulgeant, in aliquam perturbationem hostes conjicient. Quando vero jam manus conseïlurus es magno cum clamore vocis ct armorum contra hostes contendant, itaque prolium cum hostibus ineant. »

Moraliter discant hic Duces et Præsidcs suos subditos semper labore aliquo occupare, no marcescant otio. Unde Leo Imperator ducibus suis ita præcipit in *Tacticis,* cap. xx, num. 175 : « Si exercitum tuum ad labores assuefacias, paratos et obedientes eos tibi semper habebis, et aciem servantes, ct corpore robustos. Otium enim languida et infirma facit corpora, timidas elTeminatasque mentes reddit : exercitatio autem et labores corpora strenua ac robusta, mentes viriles atque alacres facit. Ante tempus igitur omnia ad res agendas idonea praparentur, ut necessariis temporibus omnia in promptu sint, n

Anagogice, « Jericho, » id est, *Luna,* typus cst mundi mutabilis ct perpetuo seso mutantis, qui in dio judicii canente tuba Archangeli evertetur, et igne conflagrationis comburetur. Ita Orígenes hic *hom.* 7.

Tropologice, sicut tunc clangentibus buccinis inuri Jcrichuntis corruerunt, ita nunc in lege nova, personanto predicanone Apostolorum et successorum, cadit mundi superbia cum suis turribus ct vitiis. Unde S. Chrysostomus, hom. 21 *in epist. ad Ephes. :* Israelita), ait, Jerichuntem everterunt, choreas agentium et cantantium more potius, quam bellatorum. Audi Origenem : «In adventu Jesu (Josué), inquit, muri Jericho subversi sunt, in adventu Domini mei Jesu mundus vincitur : si tubam prædicationis ejus audis et scquéris, tibi destructus est mundus. » Subdilque Jesum destruxisse mundi muros, id est, firmamenta, scilicet ¡dolorum cultum, divinationem dæmonura, commenta augurum, aruspicum ct magorum, ac Oratorum eloquentiam, et Philosophorum sapientiam, rationes ct argumenta. Clanxit autem Christus tubis quatuor Evangeliorum, ac Epistolarum SS. Petri, Pauli, Jacobi, Joannis et Judæ.

Audi S. Augustinum, serm. 10G De *Temp. :* « Sicut tunc canentibus tubis muri ceciderunt, ita ct nunc oportet ut civitas mundi, id est, superbia cum suis turribus, avaritia scilicet, invidia atque luxuria, simul cum populis, id est, omnibus concupiscentiis malis, assidua sacerdotum pradicatione destruatur atque dispcrcat. Non ergo oportet ut sacerdotes in Ecclesia taceant, sed audiant Dominum, dicentem : Clama, no cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, ct annuntia populo meo scelera eorum, » *Isaicc* ivm. Et post nonnulla : « Tuba itaque peccatoribus necessaria est, quæ non solum aures eorum penetret, sed ct cor concutiat, nec delectet cantu, sed castiget auditu, ct strenuos quosque hortetur in bonis, ct remissos terreat pro deliciis. Nam sicut in prælio tuba formidolosi militis mentem dejicit, ct animum fortis accendit: ita ct sacerdotalis tuba mentem peccatoris humiliat, animos viri sancti corroborat, nec parcit voci, ut parcat saluti, et uno codemque sono isli adhortationem dat, quemadmodum sit fortior ad vincendum; illi terrorem incutit, quemadmodum sit tardior ad peccandum. » Causam inferius subjicit : « Nam sacerdotales illius temporis tubas quid aliud prefigurasse credimus, quam hujus temporis sacerdotum praedicationes, per quas non cessant peccatoribus terribili sono austerum judicium nuntiare, tristem gehennæ interitum predicare et quodam comminationis strepitu aures delinquentium verberare? Sicut enim tunc tubarum clangor destructis cæmcntorum muris ad populi interiora pervenit : ita nunc prædicalio sacerdotum destruetis pravis cogitationibus ad auimæ nudapertransit. Et sicut sacræ vocis sonus contumacem populum destruxit ct captivavit, ita et nunc saccrdotalis prædicalio populum peccatorem subjugat. »

Sed cur septenario circuitu et clangore ruit Jericho? Respondeo, quia septenarius in Scripturi sacer est ob festum seplimæ dici, sive sabbatum, atque significat universitatem, quia sex diebus Deus creavit mundum, ct septimo quievit. Hinc septem hic fuere buccinæ, septem sacerdotes, septem clangores, septem dies circuitus et clangoris. Vide dicta *Levit,* xxm, 21, et Num. xi, 3. Audi S. Augustinum loco citato : « Septenario numero nunc per sacerdotes Dei non tam una civitas destruitur, quam totius mundi iniquitas dissipatur. Nam sicut in singularis urbis nuncupatione universi mundi habitus figuratur: ita septem dierum circulo totius mundi spatia distinguuntur, per quæ sacerdotalium predicalionum tubæ ipsi sæculo excidium annuntiant, et judicium comminantur, sicut scriptum est : Quoniam mundus pciibit, et omnia quæ in mundo sunt. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum, sicut ct Christus in œternum manet. » Mysticam septenarii circuitus significationem et causam assignabo vers. 15.

Denique S. Chrysostomus, homil. 5 De *Pernitentia,* ct Procopius hic notant septem dierum circuitum precepissc Deuro, ut Jcrichuntinospercelleret, et ad poenitentiam peccatorum inducerct. Hoc enim spatium pœnitendi ex sua clementia iis dedisse, ut excidium evaderent, sicut tre* dies dedit Ninivitis predicante Joña cap. iv, qui ct per eam excidium evaserunt.

5. Ct'MQVE IXSOMJiarr VOX Tl'DJB L0XG10R ATQIK Veri. 5. coxcisior.—Hebraice, cum *trahent in cornu jubilai.* Masius, *aim cornu jubili inflabunt sono productiore,* ideoquo concisiore, ut recte addit Noster, tum quia trahere vocem est vocem coucidere et frangere : sic enim dum terram trabis, eam serrando incidis; tum quia dici halitus hominis tubam rollare nequit, quin inflationem hanc retrahat, infringat et incidat, ut respiret, ct halitum spiritumque ad inflandum resumat.

7. Armati prjecedextes arcam Domisi.— S. Chry- Ven. 7. sostomus in *Psalm.* xliii, quærit : Si muri erant casuri, cur armis induuntur ? Ac respondet, ut facilius llebræi crederent urbem a se expugnandam ; armantur ergo quasi revera bellaturi. Planius dicas velle Deum ut nos sibi in miraculis coopcremur, ac faciamus id quod est ex parte nostra ; time enim faciet Deus id quod suum est. Deus enim ab otiosis abest, negotiosis adest, et conans juvat conanlcm, *q. d.* Annato vos, o Ilebrei, et cum armis circuito urbem ; tunc ego vobis adero, ac inuros prosternam, ut armati urbem ingredientes, arinis vestris cives omnes mactetis, ct civitatem evertatis.

Porro Josuo hic accurate servat praecepta militaria, quæ assignat Vegetius, lib. Ill *De lie militari,* cap. ult., dicens : « Exercitus labore proficit, otio

consenescit. Nunquam ad certamen publicum *producás militem,* nisi cuín cuín videris sperare *victoriam.* Subita conterrent hostem, usitata vilescunt. Nulla consilia meliora, quam illa quæ ignoraverit adversarius antequam facias. Quid facturus, tracta cum paucissimis *cl fidelissimis,* vel potius ipse *tccum.* »

vm. 8. Beccons clangerent. — Harum ergo clangore, sine halistis, sine arietibus, corruere muri Jericho.

Disce hic tropologice quam infirma, exilis cl vana sit Jericho, id est mundi gloria, nipote quæ solis tubarum flatibus ruit ct evanescit. Audi S. Gregorium, lib. XX *Moral,* cap. xxiv : a Præscntis vite gloria quasi in alto cernitur, sed nulla stabilitate solidatur. » Audi ct S. Chrysostomum, hom.1 *in Epist.* I *ad Corinth.:* a Non videtis pueros, quando ludentes struxerint aciem et ordinarmi milites ; ct eos praecedunt lictores, ct praecones, et puer incedit in medio, loco Imperatoris, quam sint ea quæ fiunt puerilia? tales sunt res human®, iisque viliores ct abjectiores, ut quæ sint hodie, cras non sint. »

vtn *9.* 9. Deliquum vulgus arcam sequebatur.— Ilebr. est ¿JDND *mcassaph,* proprie idem est quod *congregans,* sive *colligens,* scilicet præeuntcm turbam, hoc est *claudens agmen,* ut vertit Masius, Vatablus, Pagninus et alii. Septuaginta, *extremum agmen,* scilicet senum, famulorum, proselytorum, puerorum, feminarum, rcliquique imbellis vulgi, quod arcam sequebatur. Prima enim acie præibant bellatores, in media erant sacerdotes cum arca ct buccinis, in ultima erat reliquum hoc vulgus. Porro Chaldæus vertit, *ct tribus stirpis Dan ibat post arcam.* Quin ct Masius vertens, *claudentes agmen,* per hos inlclligit Danitas, Asentas ct Nephlhalianos ; hæ enim tres tribus solebant claudere agmen castrorum in deserto. Verum in deserto arca crat in medio castrorum et duodecim tribuum; nam sex tribus antecedebant arcam, scilicet Judas, Issachar, Zabulon, Ruben, Simeon ct Gad; sex vero sequebantur arcam, scilicet Ephraim, Manasse, Benjamin, Dan, Aser ct Nephlali, ut patet *Num.* x, 12, 21 ct sequent. Hic vero omnium tribuum bellatores armati præibant arcam, ut palei hoc versu ; vulgus vero imbelle sequebatur arcam. Quare minus recte Cajelanus censet tribum Ruben, Gad et dimidiam Manasse præcessisse arcam, reliquas vero novem tribus post arcam incessisse.

Ac BUCCINIS OMNIA CONCREPABANT.— HÍUC collige non solum sacerdotes, sed et reliquum populum buccinas suas inflasse ; sed hæ divers® erant a buccinis sacerdotum, quæ erant Jubilœi ; populi vero erant vulgares ct populares. Voluit enim Deus populum non esse otiosum, sed Deo ct sac ¡dotibus in clangendo consentire ct cooperari, ut horrisono omnium clangore Jcrichuntini percellerentur. Negat id Masius, Lyranus ct alii; sed dire id significat Noster, et Septuaginta hic ; ct clarius vers. 13, ubi dicitur : « Vulgus autem reliquum sequebatur, et buccinis personabat;» quæ verba ita *manifesta* sunt, ut sine violentia ad sacerdotes torqueri nequeant. Quod ergo vers. seq. Josué populo imperat silentium, fuit hoc vocis et clamoris, non buccinarum ct clangoris. Ait enim :

10. Non clamabitis, nec audietur vox vestra, Ver», io. NEC ULLUS SERMO EX ORE VESTRO EGREDIETUR. — Eccehic nulla clangoris cl buccinarum fit mentio, aut velatio. Causam dat Procopius ct Chrysostomus, hom. *De Pœnitentia* : Jussit, inquit, vulgus in cauda consequi, ut doceret neminem Dei aciem deserere debere, verum pro virili adversis copiis resistere, sive in eadem stent acie, sive decertantes sequantur.

Donec veniat dies (septimus) in quo dicam voris : Clamate et vociferamini. —Hebræa ct Septuaginta, *clamate, ct tunc clamabitis;* Masius, *ululate, et ululabitis;* quod Noster significantius eodem sensu vertit : «Clamate et vociferamini, » quasi communi omnium voce vos invicem cohortantes ad prælium, ac quasi communibus animis armisque Jcrichunlem invasuri. Hebraice est 1JJHD *tariu,* quod Noster et alii in *Psalmis* vertunt *Jubilate.* Unde Vatablus hic vertit, *Vociferamini, tum jubilum edite,* hoc est triumphum canite, quasi certi de victoria ct urbis expugnatione. Et Orígenes hic, *homilía* 7, vertit, *Jubilate.* « Beatus populus, inquit, qui scit jubilationem. Quare vociferatio populi concors ct unanimis jubilatio quœdam fuit, et victoriæ acclamatio per modum hymni aut gratiarum actionis, ut merito dici beatus hic populus valeat, quippe qui sciat jubilare. » Et inferius: Si jubilationis consensum de teipso exigas, id est, si cogitationum ct sensuum tuorum populus concordem semper et consonam proferat vocem, ut in verbis ct factis verax sis et constans, ac spiritus carni dominelur, jubilationis emitte vocem, quia tibi victus est mundus. Itec Origenu fusius, sed ego brevitatis studio plura ejus verba in pauca contraxi.

CIRCUIVIT ERGO ARCA. — Ilebr. *jaSSCb* in Hiphil, id est *circumduxit.* Sed lliphil sæpe pro Cal sumitur; unde omnes hic vertunt, *circuiva.* Vers.il. Vcrs.il.

12. Igitur Josué de nocte consurgente. — Ilebr. *babboker,* id est, in aurora, mane, sive in crepusculo matutino cum dicsceret, quando finitur nox, ct incipit lux cum die. Vers. lì.

15. Die autem septimo. — Tradunt Ilcbræi ex Thalmud Babylonico, tract. *De sabbato,* cap. i, septimum hunc diem fuisse sabbatum, coque muros Jericho corruisse (ad religionem cultumque sabbati populo persuadendum) septima urbis circuitione septimoque clangore, ita ut primus dies circuitus fuerit Dominicus. Sic et Lyranus, Serarius ct alii. Hinc Marcion blasphemabat Deum veleris Testamenti fuisse sibi contrarium, nipote qui sabbati quietem Judreis praecepisset, ct tamen Vers.

hic illos in sabbato urbem circuire juberet. Sed respondet Tertullianus, lib. II *Contra Marcion.* cap. XXI, Deum in sabbato prohibuisse opera humana dunlaxat, non divina, seu quæ Dei jussu fiunt, quale hic erat circuire urbem; Deus enim erat Dominus sabbati, nec tantum in eo dispensare, sed et illud abolere poterat, uti prius illud instituerat. Judiéis ergo fixit legem sabbati Deus, non sibi ipsi, quia ipse semper etiam sabbato operatur in coelo et in terra omnia, quæcumque generantur et fiunt.

Circuititi srpicm Ju5ftd° quidT

Porro Josephus scribit primum diem circuitus Jerichuntis fuisse diem Paschalis, sive decimam <lu*ntam Nisan. *Seder Olam rabba,* id est, Chronicon llcbræorum magnum, ct Serarius censent fuisse primum diem post octavam Pascli®, qui erat vigesimo secundo Nisan. Verum nihil hic certo statui potest, cum Scriptura nil de eo Iradat.

Mystice Ambrosiastcr (namS. Ambrosium non esse auctorem patet, ex eo quod meminit Longobardorum Italiam invadentium, quæ invasio diu post mortem S. Ambrosii contigit) in cap. i Apoc., hos septem Jerichuntis circuitus, ad septem Ecclesiæ et justorum specula refert : « Jericho namque, inquit, omne corpus reproborum, quod est civitas diaboli, significat; per filios vero Israel electi significantur ; per sacerdotes, prædicatores; per tubas, doctrina prædicationis ; per populum vero qui eos sequebatur, omnes justi designantur, qui eorum doctrinam sequebantur, ct actus imitabantur; per arcam autem quam ferebant, Christus intelligilur, qui in sanctis cordibus eorum habitans portabatur. »

Et paulo inferius : « Prima igitur circuitio ad cos justos qui ante diluvium fuerunt, perlinet, qui ctfilii Dei dicti sunt; civitatem igitur Jericho tamdiu circuierunt, quamdiu a societate reproborum se sequestraverunt.

» Sccundæ diei circuitus ad cos qui post diluvium usque ad Moyscn fuerunt, perlinet : qui et ipsi civitatem Jericho circumierunt, quia ab iniquitatibus reproborum se separaverunt.

n Tertius vero circuilus ad cos qui sub lege fuerunt, perlinet : qui quanta sollicitudine a societate iniquorum se secernere deberent, ipsa lex manifestat. Prophet® vero ad quos quartus circuitus perlinet, in tantum peccata principum hominumque impiorum spreverunt atque reprehenderunt , ut pro hoc quidam eorum lapidati, quidam ¡interfecti, quidam vero in occisione gladii mortui sunt. Apostoli vero ct hi, qui ex Judæis crediderunt, ad quos quinius circuitus perlinet, quanto studio se ab infidelium Judæorum consilio atquo operibus segregaverint, Lucas in Actibus Apostolorum narrat. Gentes vero ad quas sextus circuitus perlinet, quanto ardore se a societate impiorum disjunxerint, martyres requisiti dicant. Septimus vero circuitus ad cos, qui temporibus Antichristi futuri sunt, perlinet; sed ct illi quomodo Antichristi ministrorumque ejus refutabunt perfidiam, hic liber manifestat. Septimo ergo dic circumeuntibus sacerdotibus cum arca Jericho, atque vociferantibus, muri Jericho ceciderunt, ornnisque populus cum rege suo interfectus est : quia prædicantibus in fine mundi prædicaluribus veritatis finemque mundi annuntiantibus, subito finis mundi adveniet, ornnisque civitas diaboli destruetur, atque cum ipso capite suo diabolo perpetua morte damnabitur. »

16. Dixit Josué ad omnem Israel : Vociferamini. **Ven. i«.** — Vox Josué non poterat audiri a toto populo, ulpotequi constabat tribus hominum millionibus. a Dixit » ergo id iis qui sibi vicini erant, cthi idem dixerunt proximis, ct hi sequentibus, et ita deinceps usque ad ultimos. Aut certe « dixit, » id est, per præconcs edixit, uti solet fieri in castris. Aut denique a dixit » duodecim principibus duodecim tribuum, quisque ex cis idem dixit singulis capitibus familiarum in sua tribu, cl hi vicissim singulis patribus, et hi omnibus suis filiis et famulis.

17. SITQUE CIVITAS DIC ANATHEMA. — Hcbr. Vcrt. 17. Olii *cherem,* id est, res Deo soli devota, cl in ejus honorem (ut de sceleralis qui cum læscrunt, justa sumatur vindicia, itaque per eam divinæjustillo hoc piaculum litetur,quo honos Dei ablatus quasi restituatur) morti et excidio, vel reali, vel civili addicta. Tam enim *chcrcm* et anathemata sunt quæ Deo in perpetuum dicantur, et ad profanos usus redire nequeunt, uti hic erat aurum, argentum, ces, ferrum, ctc., quam quæ Deo in holocaustum adolentur, aut per ferrum ignemque abolentur. Vide dicta *Levit.* xxvn, 28, cl *Ñum.* xxi, 2 ct 3.

Quod vero prœter legem *Deuteron,* xx, vers. 16, curi n- com- qua solum jubetur ne ulli Chananæorum parcant, sed omnes occidant, hic insuper jubetur bQsU' ipsa urbs Jericho concremari, quod in aliis Chananæorum urbibus deinceps a Josué expugnatis facium non legimus, causa fuerunt 1res.

Prima, quod Deus Jcrichuntcm primam hostilem urbem, sibi quasi primillas Chananææ deposceret : primili® autem iutegr® Deo persolvi debebant. Ila Josephus, Thcodorclus, *Quast.* VI, et Hebræi.

Secunda, quod solius Dei vi hic parta esset victoria ct Jericho expugnata, cum in cœteria urbibus subigendis Hebræi acriter decertariut, cl eas insulin militari superarmi.

Tertia, quod Deus voluerit exemplum severæ vindici® cælcris Chananææ urbibus in prima Jc- i ichuntc statuere , cisque lerrorem incutere, ct simul ad pœnitentiam sceleralissimæ vit® provocare.

Porro hæc Josué gessisse Dei instinctu, vel Angeli monitu, licet Scriptura non exprimat, par est credere ex dictis cap. i ct cap. v, in fine, et cap. vi, vers. 2. Sic Romani urbes hostiles diris ct ana Hiemali certa verborum formula devovebant. Livius, lib. Vili, narrat Decium consulem in bello

contra Latinos se una cum hostibus anathemati devovisse, hac prece : « Jane, Jupiter, Marspiter, Quirine, Bellona, Lares, vos precor uti populo Romano vim victoriamque prosperetis; hostesque populi Romani terrore, mortequo afficiatis; sicut verbis nuncupavi, ita pro República populoque Romano legiones auxiliaque hostium mccum diis Manibus tellurique devoveo. »

V(rt, IS. 13, YOS AUTEM CAVETE NE DE HIS QUÆ PRXCEPTA SUNT QUIFPIAM CONTINGATIS, ET SITIS PRAEVARICATIONIS r e i. — Hebraice, *Tantum servate vos ab anathemate, ne forte anathematizetis* (anathematis culpam et pænam vobis imponatis) *ct capiatis de anathemate (clarius* vertit Masius : *Ne forte anathematizetis,* id est, capiatis de anathemate; tò enim *et* est *tlvyr-txit,* id est, cxplicalivum, idemque valet quod, *id est), ct ponatis castra Israel in anathema,* ut propter anathema per sacrilegium Deo sublatum, castra ipsa fiant anathema, id est, excidio a Deo per justam vindictam addicantur ; quod Noster vertit : « Et omnia castra Israel sub peccato sint atque turbentur, » ne scilicet unus qui aliquid ex Jericho suffurabitur, peccati ct anathematis sui contagio ct communione, omnia castra involvat ct contaminet peccato, æque ac poena peccati furtique sui. Castra enim censebantur esse unum corpus politicum, sive unus populus ; quare quæ unus ex cis peccasse!, Deus occulto judicio in omnes vindicare, omnesque anathemati, id est excidio, subjicere decreverat. Sensus est, *q. d.* Cavete ne ex Jerichunte anathemati addicta quidquam suffuremini, ne sitis causa anathematis ct perditionis, non tantum vestra, sed ct totorum castrorum Israel. Similis phrasis est cap. scq., vers. 1 et 11; *Jlalt/i.* XXVI, 8; Joan, xii, 4; Deui, xxi, 8. Hac quoque de causa toties in Scriptura ingeminatur : « Auferte malum de medio vestri, » de quo plura cap. scq.

Vorro pro 13'tnn *tacharimu,* id est *anathematizetis,* Septuaginta vertunt Mjiw.Orrn;, id est, in animum inducentes, cogitantes quasi pro n legentes attine, putat, pro *tacharimu,* legerint itlCflD *tachmodu,* id est, desideretis, concupiscatis, ait Masius; aut certe, ut Serarius, Septuaginta nove acceperunt T9 *Mjurhiin;* pro Wjux/arrt;, id est, in ira ponentes, scilicet iræ et vindicte Dei subjicientes, camque in vos accerscntcs : cnim non tantum animum, sed ct iram significat.

v«u n. 10. Quidquid autem auri et argenti fuerit, et VASORUM ÆNE0RUM AC FERRI, DOMINO CONSECRETUR. — Hebraice, *sanctitas est ipsi Domino,* id est, quasi res sancta et sacra Deo consecretur ; unde, ut talis, sit « repositum in thesauris ejus. » Chaldæus, in *thesaurum domus sacrarii Domini inferatur,* puta in tabernaculum, quod erat quasi templum mobile Hebræorum, ad ejus usum cl ornatum. Jericho cnim facta erat *cherem,* id est anathema : tota ergo Deo soli cedere debebat, Ecilicci urbs per incendium, aurum vero, argéntum ct œs (sub quibus stannum, chalybem, plumbum cætcraquc metalla, quorum rarior erat usus in tabernaculo, intellige) per oblationem in tabernaculo : nil vero ex ea in privatos vel profanos usus converti poterat.

Tropologice Procopius : Viros Dei, inquit, non divitiarum, non gloriæ, non potentini, non sapientiae saecularis cupidos esso decet. Est autem aurum divitiarum figura seu imago, argentum gloriam représentât, æs sapientiae loquacitatem, ferrum robur ct potentiam. Deus simul cum Achan propinquos ipsius perdidit, quod facinoris ipsius conscii fuissent. Ipso quidem pennas dat; populus autem ad pietatem redditur instructior, cautione sacrilegii tanquam rei pestiferae cis subcunte.

20. ÍGITLR OMNI POPOLO VOCIFERANTE ET CLAN- '*??*W* gentibus TUDis. — Hebraice est, et *clamavit populus, cl clamaverunt tubis.* Prius sacerdotes clanxcrunt tubis, deinde populus hoc clangore excitatus clamorem suum clangori junxit. Undo Vatablus vertit, *Conclamavit igitur populus, postquam clanxerunt cornibus.* Sic ct Masius. Ac claro Septuaginta in editione Romana, *Et clanxerunt tubis Sacerdotes ; ut vero audivit populus tubas, jubilavit universus populus jubilatione magna.* Hebraice enim 1JP1D *tariu,* quod Noster vertit, *Clamaverunt, vociferati sunt,* Septuaginta vertunt r.).á- id est jubilavit; áXa>áíw enim est jubilo, vociferor, clamo, ululo. Vide dicta vers. 10, ubi adverte ¿XoA&w duo significare, primo , clamorem edere militarem ad congrediendum, qualem edunt milites ante pugnam instructa acie conflicturi, ut animos iramque in hostes exacuant. Unde Masius vertit, *ululate; secundo,* jubilare, sive exultare et canere triumphum parla jam victoria; quanquam Varro asserat jubilare proprie significaro querelam, sive quiritationem rusticorum aliorum opem implorantium. Utrumque huic loco congruit. Nam Hebræi clamabant ante pugnam , quasi invasuri Jcrichuntom ; et simul jubilabant, quasi ex Dei promissione certi do victoria ct ejus excidio. Porro Leo Imperator in *Tacticis,* cap. XX, num. 20 í, de clamore militum ita sancit : « Ut robur exercitui inseras, præcipc ut si hostes cum clamore contra tuos veniant, tui slatini cum silentio et taciturnitate procédant : sin illi silentes ac taciti ambulaverint, tum clamore ac stridore armorum lui illos invadent. »

Muni corruerunt. — Hebraico, *ceciderunt moenia subter se.* Chaldæus, *labcbalur murus urbis, ct absorptus est subter se.* Audi Cajelanuin : « Dicendo *sub ea,* manifestat quod vel in fossam circumcirca, vel majori miraculo sub terram casurus erat murus, ut Israelite non impedirentur a ruinis muri,sed liberum haberent ingressum circumcirca in civitatem. » Septuaginta, *cecidit murus circumquaque,* impellentibus scilicet ad hoc signum sonumque murum Angelis, vel Deo con

cursum suum muro stanti ad standum subtrahente. Sicut enim sole subtrahente radios suos lux evanescit, sic Deo subtrahente concursum suum res corruit cl evanescit. Porro potest Deus subtrahere concursum suum rei ad consistendum crcctæ, itaque facere ut res erecta non consistat, sed corruat, et non subtrahere ad existendum, sed rem in sua cxislentia conservare. Ita fecit hic : subtrahendo enim concursum erectioni muri fecit cum labi ct ruere; conservando vero eumdem existential muri, fecit ut lapides muri ruentis in suo esso permanerent, et non abirent in nihilum, utique in nihilum abituri, si Deus ab existentia eorum concursum suum subduxisset. Praeter hunc Dei concursum necessarius fuit alius, quo Deus concurrit cum muri casu, ut scilicet is ex alto in terram caderet ct rueret.

Omnis enim res sicut in sui creatione, sic et in sui conservatione intime pendet a Deo; conservatio enim est quasi continua creatio. Sic Christi vox dejecit armatam cohortem in monte Oliveti, ct Paulum in campo Damasci : vox Domini confregit cedros Libani, vox Petri dejecit Ananiam cl Saphiram, ct Britannos hierclicos jussu S. Germani decantatum Alleluia, ut Beda testatur lib. I *Ilistor.* cap. XX. Et Albigenses illud ex hymno : « Hostem repellas longius, » ut uarrat *Historia* Simonis Montisforlii (1).

Quin cl Roberlus Francia) rex psallens cum sacerdotibus, urbis Avellonis quam obsidebat, muros dejecit, suisquo in eam aditum patefecit, uti narrat Lipsius in *Exempt. polit.* cap. n.

Vers. ît. 21. Et interfecerunt omnia Qua in ea erant.— Hebraico 10'iri' *iacheriinu,* id est anathematizarunt, perdiderunt, exciderunt. Jericho enim erat *cherem,* id est anathema ct excidio addicta.

Mystice Lyranus : «Jéricho, ait, significat civitatem culptn, quam fecit amor sui usque ad contemptum Dei. Hæc civitas triplici muro clauditur, muro scilicet carnalis concupisccntiæ, temporalis affluentia), et mundialis excellcntiœ. » Et paulo post : « Triplex hic murus subvertitur sonitu sancta) prædicalionis, clamore devoto) orationis, circuitu propria) discussionis; qui circuitus debet fieri septem vicibus, id est perfecte, quia perfectio numero septenario designatur. Qui enim convertitur do culpa ad gratiam, debet diligenter ct perfecto discutere propriam conscientiam. Quidquid autem in hac civitate reperitili* saluti contrarium, debet interimi. Quod autem ibi invenitur auri philosophico) sapientia), argenti eloquentia), vasorum æneorum, id est, naturalis industrio), quæ valet ad multa, sicut et vasa ferri, id est, corporalis et temporalis potential, debel Domiuo consecrari, id est, de cætero bonis acli-

(t) Corruentes muri Jericho Hebneorum ululatibus divinum est miraculum ad fidem stabiliendam. Prædiclus fuerat mirabilis hic eventus a Josuo ; quæ prædiclio haud incertum facit hoc miraculum eo quod naturales hominis inspirationes superet

bus applicari. Raliab cum suis propter opus pietatis salvatur, quia secundum dictum Salvatoris, *Maith,* cap. V : Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam conscqucntur. »

22. Producite eam (Rahab) et omnia qv.e illius sunt. — Hebraice IX'Xlrt *hotsiu,* id est, *educite* illam, scilicet extra domum suam. Hæc enim tota urbe conflagrante pariter conflagravit. Tota enim Jericho erat anathemati ct incendio addicta. Aliqui tamen ex vers. 25, censent domum Rahab ab incendio communi servatam, ac Rahab eductam extra castra, de quo vers. seq. Notet hic dux belli fidem hosti datam a suis servare, sicut Josué servavit fidem datam Rahab ab exploratoribus. Unde S. Ambrosius in cap. x lucœ, vers. 20 : « Isto (Josué),ait, sollicitus magis fidem servare, quam vincere, meretricis prius mandat salutem quam excidium civitatis. » Ven.tt. il-

Porro, perperam Masius Rahab hanc censet esso diversam a Rahab, quæ ponitur in genealogia Chri-ti *Slatlh.* cap. i; eodem inclinat ibidem Theophylactus. Nam S. Hieronymus ct alii passim docent esse camdem.

23. Ingressique JUVENES. — Hebraice, *juvenes exploratores.* Unde patet cos fuisse non senes, sed juvenes, nipote ad tale facinus apGssimos. Perperam ergo Rabbini censent exploratores hos fuisse Caleb et Phineos, qui (aiunt ipsi), licet retate essent senes, robore tamen ct vigore erant juvenes.

Extra castra Israel, — quia illa sancta erant per circumcisionem, per publicum Dei veri cultum, per arcam foederis, per Josuc, sacerdotes, etc.; Rahab vero erat e gente infideli ct impia, ac necdum publice Judaismo nomen dederat : cognati quoque ejus et affines erant adhuc infideles et idololalræ ; sed paulo post a Josué cl Ilebræis ad fidem cultumque unius Dei, et ad judaismum fuero conversi, ideoque inter castra Israelis admissi. Ita Abulensis, Masius, Salianus ct alii.

25. Er domum vatius ejus. — Per « domum n non materialem, sed familiam intellige, puta fratres, cognatos ct affines Raliab. Unde R. Simeon : Rahab, ait, sua fide tantam apud Deum consecuta est gratiam, ut etiamsi ducentos homines cognatos sibi conjunctos habuisset, atque illi cum ducentis alienis prosapiis affinitatem contraxissent , omnes illius gratia salvati fuissent. Ven. is-

Porro nupsit postea Rahab Salmon principi tribus Juda, si non ut primaria, certe ut secundaria uxor; erat enim polygamia tunc licita. Torniellus ct Salmeron putant Rahab nupsisse Salmon anno œtatis suæ decimo quarto, Hebræi quinquagesimo ; verisimilius Salianus censet Rahab fuisse quinque et viginti vel vigiliti annorum (fuerat enim meretrix), Salmonem vero fere quadraginta annorum exstitisse.

Fecit Josué vivere, —id est, sanam et incolumem eum omnibus suis præstitit, in vita conser-

vavil; hoc enim significai Hebraice ITUII *hechtíe.* Minns recle ergo llcbræi exponunt : alimenta ad vitam necessaria ei suppeditavit, licet et hoc fecisse Josué non sit dubium.

v,r. *!c* *20.* Imprecatusest Josué, dicens: Maledictos vin, etc, QiT XDiFiCAVERiTJcnicno.—Dira hæc imprecatio Josué facta est Dei instinctu, ut par est credere, idqueeofine, utœternumin ruderibus *Jerichunlis exstaret* monumentum divinæpolenti®, *el* vindictas in impios ejus cives; ac benignitatis, veritatis et fidclitatisin pios Praelitas, quod omnibus sæculis terrorem incuteret, omnesque ad Dei timorem ct cultum provocaret. Ita Masius, Arias et castori.

Ix primogenito sto. — Masius, *In primogenitum suum jaciat ipsius fundamentum, ct in minimum suum collocet illius valvas,* quasi lapides jaciendo in fundamentum Jerichunlis, eosdem jaceret in suos, iisque eos lapidaret ct occideret. Sensus est, *g. d.* ait Masius : Quisquis unquam per futura saecula ausus fuerit instaurare Jerichuntem a Deo statutam anathema, hic cum prima urbis fundamenta jecerit, maximum natu ex filiis suis amittat, deinde inter œdificandum cælerosomnes cx ordine, postremo autem minimum omnium, cum jam opere absoluto ad januarum locationem devenerit. Ha Ruperlus hic cap. XVI, qui et culp® congruam hanc fuisse poenam ostendit, dicens : « Ut ambiendo conditoris nomen, totum cum effectu perderet genitoris honorem, » *g. d.* Justum est ut conditor velit® urbis desinat esse genitor sobolis. Ita has diras reipsa incurrit inobediens Ilici, qui Jerichuntem rcædificans filios amisit, ut patet III *Reg.* xvi, 34, ubi dicitur : « In diebus ejus aedificavit Hiel do Bethel Jericho; in Abiram primitivo suo fundavit eam, cl in Scgub novissimo suo posuit portas ejus : juxta verbum Domini, quod locutus fuerat in manu Josué filii Nun. »

Tropologice, destruit Jéricho, qui abrenuntiat Satanae et mundi pompis ; reaedificat vero, qui vertitur ad vilia : hic amittit primogenitum in fundatione, et novissimum in portarum positione, quia ct fundamenta fidei, a quibus bona virtutum aedificia inchoantur, et claustra bonae actionis perdit. Ita Beda, et cx eo Angelomus; ct Eucherius in III Jleg. xvi, 34.

CAPUT SEPTIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Ac/ian *furatur ex spoliis Jerichunlis, ideo caduntur Hebroei ab IIaiensibus ; mox, vers.* 7, *orante Josuc Deus* furtum *Achan* sortitione detegit, ideoque ipse *furtum confessus, vers.* 20, *cum suis igne consumitur.*

1. Filii autem Israel praevaricati sunt mandatum, ct usurparunt dc anathemate. Nam Achan filius Charmi, filii Zabdi, filii Zare dc tribu Juda, tulit aliquid dc anathemate, iratus-<jue est Dominus contra filios Israel. 2. Cumque mitteret Josué de Jericho viros contra Hai, quæ est juxta Bethaven, ad Orientalem plagam oppidi Bethel, dixit eis : Ascendite, el explorate Terram. Qui præcepta complentes exploraverunt Hai. 3. Et reversi dixerunt ei : Non ascendat omnis populus, sed duo vel tria millia virorum pergant et deleant civitatem ; quare omnis populus frustra vexabitur contra hostes paucissimos? 4. Ascenderunt ergo tria millia pugnatorum. Qui statina terga vertentes, 5. percussi sunt a viris urbis Hai, ct corruerunt ex eis triginta sex homines, perscculique sunt cos adversarii de porta usque ad Sabarim, ct ceciderunt per prona fugientes : perlimuitque cor populi, et instar aquæ liquefactum est. 6. Josué vero scidit vestimenta sua et pronus cecidit in terram coram arca Domini usque ad vesperam, tam ipse quam omnes senes Israel : miseruntque pulverem super capita sua, 7. ct dixit Josué : Heu, Domine Deus, quid voluisti traducere populum istum Jordanem fluvium, ut traderes nos in manus Amorrhxi, ct perderes? utinam, ut cœpimus, mansissemus trans Jordanem! 8. Mi Domine Deus, quid dicam, videns Israelem hostibus suis terga vertentem ? 9. Audient Chananæi, et omnes habitatores Terræ, et pariter conglobati circumdabunt nos, atque delebunt nomen nostrum de terra ; ct quid facies magno nomini luo ? 10. Dixilque Dominus ad Josué : Surge, cur jaces pronus in terra? 11. Peccavit Israel, ct prxvaricatus est pactum meum : luleruntquc dc anathemate, ct furati sunt atque mentiti, et absconderunt inter vasa sua. 12. Nec poterit Israel stjre ante hostes suos, cosque fugiet :

quia pollutus est anathemate, non ero ultra vobiscum, donec conteratis eum qui hujus sceleris reus est. 13. Surge, sanctifica populum, et dic eis : Sanctificamini in crastinum ; haec enim dicit Dominus Deus Israel : Anathema in medio tui est Israel ; non poteris stare coram hostibus tuis, donec deleatur ex te qui hoc contaminatus est scelere. 14. Accedelisque mane singuli per tribus vestras, et quamcumque tribum sors invenerit, accedet per cognationes suas, et cognatio per domos, domusque per viros. 15. Et quicumque ille in hoc facinore fuerit deprehensus, comburetur igni cum omni substantia sua : quoniam prævaricatus est pactum Domini, et fecit nefas in Israel. 16. Surgens itaque Josué mane applicuit Israel per tribus suas, et inventa est Iribus Juda. 17. Quæ cum juxta familias suas esset oblata, inventa est familia Zare. Illam quoque per domos offerens, reperii Zabdi : 18. cujus domum in singulos dividens viros, invenit Achan filium Charmi, filii Zabdi (1), filii Zare de tribu Juda. 19. Et ait Josué ad Achan : Fili mi, da gloriam Domino Deo Israel, et confitere, atque indica mihi quid feceris, ne abscondas. 20. Respondilque Achan Josué, et dixit ei : Vere ego peccavi Domino Deo Israel, et sic, et sic feci. 21. Vidi enim inter spolia pallium coccineum valde bonum, ct ducentos siclos argenti, regulamque auream quinquaginta siclorum : et concupiscens abstuli, et abscondi in terra contra medium tabernaculi mei, argentumque fossa humo operui. 22. Misit ergo Josué ministros : qui currentes ad tabernaculum illius, repercrunt cuncta abscondita in eodem loco, et argentum simul. 23. Auferentesque de tentorio tulerunt ea ad Josué, et ad omnes filios Israel, projeceruntque ante Dominum. 24. Tollens itaque Josué Achan filium Zare, argentumque et pallium, et auream regulam, filios quoque et filias ejus, boves et asinos, et oves, ipsumque tabernaculum, et cunctam supellectilem (et omnis Israel cum eo) duxerunt eos ad vallem Achor, 25. ubi dixit Josué : Quia turbasti nos, exturbet te Dominus in die hac. Lapidavitque eum omnis Israel; et cuncta quæ illius erant, igne consumpta sunt. 26. Congregaveruntque super eum acervum magnum lapidum, qui permanet usque in praesentem diem. Et aversus est furor Domini ab eis. Vocatumquc est nomen loci illius, Vallis Acbor, usque hodie.

7cn. **i.** **1.** Fil ii autem Israel prevaricati sunt mandatum, **ET USURPAVERUNT DE ANATHEMATE , — id** CSt, de spoliis Jerichunlis, quæ anathemati, id est, exilio ct incendio a Beo erat addicta. Nota : Unus Achan id fecerat; illius tamen unius peccatum per synecdochen toti societati et corpori, puta populo Israel, cujus ipse pars erat, tribuitur, ut ostendatur,

Primo, quam Deo res exosa et invisa sit peccatum , utpotc quod ab uno admissum tam multos iræ et vindictæ Dei subjecerit.

Secundo, quantum valeat bona vel mala societas, utpotc in qua sit, ut communis viticet conditionis, sic et viliorum virtutumque et actionum omnium communio.

Tertio, quam præsides ct superiores debeant singulis in congregatione sua, cui præsunt, invigilare, no unius peccatum in totam congregationem redundet, imo suo contagio proserpat. Sicut enim ovis ovi affricat suam scabiem, sic vicinus vicino affricat suum scelus. Ita Origcnes hic, *hom.* 17. Audi S. Chrysoslomum horn. 1 in verba Isaiæ, *Vidi Dominum :* « Lues quiedam , inquit, est peccatum, per ultionem evulgetur ac traducatur apud omnes, ne corrumpat omnes, ut ubi cognorint quantas minas una peperit transgressio, fugiant ultionem; de multis alioqui sumendam æternam vindictam. »

Quarto, quam singuli de locis suis ex charitate debeant esse solliciti ; utpotc quorum virtus vel vitium non solum in ipsos, sed ct in totam congregationem a Deo præmielur vel vindicetur. Quocirca S. Matthias Apostolus, teste Clemente Alexandrino , hb. Ill *Strom.,* dicere solebat : a Si electo vicinus peccavit, peccavit electus. Nam si ita so gessisset, ut jubet verbum vel ratio, ejus vitam ita vicinus esset reveritus, ut non peccasset.» Hinc toties ingeminat Scriptura : « Auferte malum de medio vestri. »

Nam Achan, etc., tulit aliquid de anathemate. — Septuaginta Achan vocant *Achar,* et ita ab omnibus vocatur I *Parai,* cap. H, vers. 7. Achan ergo fuit *Achar,* id est turbator, quia suo furto turbavit tota castra Israel, ut ab llaiensibus hostibus crederentur. Undo I *Parat.* cap. ii, 7, causa cur vocetur *Achar* addicitur, dum dicitur : a Qui turbavit Israel. « Radix enim 10^ *achar* significat turbaro. Undo locus supplicii Achar vocatus est

Q) Septuaginta et Yulgatus I *¡'arat,* xi, vers. 6, vocant Achar filium Zambri, vel Zamri ; non vero Zabdi, ut Hebraa.

rallis *Achor, id est,* vallis turbationis, ut patet *vers. ult. Porro hrc* Achan tantalio fuit humana: *difficile est* enim militem victorem a spoliis hostium cohiberi ; unde idem srepe victoriam quam peperit, perdit, Audi S. Ambrosium, lib I *Offic.* cap. xxxix : « Frequenter pulsis hostibus, inclinata in fugam adversariorum acie, dum exuviis casorum capitur prælialor, inter ipsos quos stravit, miserandus occubuit, et triumphis suis allcclre *legiones dum* spoliis occupantur, hostem in sc revocarunt qui fugerat. » Quoties id vidimus in Christianis Tureas sternentibus?

Fu.» Zaddi. — I *Paral,* ir, 7, vocatur filius Zamri. Avus ergo Achan fuit binomius, tamquo Zabdi quam Zamri vocabatur. Uree ergo fuit ejus genealogia: «udas genuit Phares et Zaro de Thamar, Zarc genuit Zabdi, Zabdi genuit Charmi, Charmi genuit hunc Achan, qui proinde fuit quartus a Juda; a Juda autem usque ad furtum Achan, fuere anni ut minimum 2G0 ; quare quisque eorum generare debuit anno ut minimum 65: nam qualcr 65 faciunt 2G0, sed hoc illa celate erat frequens.

n<. j. 2. CIMQUE MITTERET JOSUE VIROS COSTRA HAI. — Urbem hanc ex S. Hieronymo, Josepho et aliis ita describit Adrichomius in *Descript, terree sanctae :* « Hai, quæ et Chai, el Josepho Ada vel Aina, Hieronymo Agai et Ai, civitas quondam pulcherrima, et in montanis, ut ait Bredenbachius, capta a Josué succensa, rego suspenso ct cæso populo. In Isaia Aiath appellatur, ut notat Benedictus, per quam Sennacherib rex transiit oppugnaturus Jerusalem, *Isaiæ*cap. x. Fit ejusdem mentio *Jerem.* xlix, 1 ; Esdr.n, 2; Esdr. vn. Ejus Hieronymi tempore vix parvæ ruiuro residebant, et locus tantummodo monstrabatur. Est ad Occidentalem plagam Bcthelis, non multum ab ea distans. »

QUÆ EST JUXTA BETHAVEN, AD ORIENTALEM PLAGAM oppidi Bethel. — Hinc patet Belhaven distinctum fuisse locum a Bethel. Ipsa tamen Bethel (1), id est, domus Dei,dicta est quoque Bethaven ab Osee, cap. IV ct scq., id est domus idoli et iniquitatis, ob collocatos in ea a Jeroboam vitulos aureos, quos quasi idola Israel adoravit.

5. Et CORRUERUNTEX EIS TRIGINTA SEX HOMINES.— Vr' ' Ecce uuius Achan furtum punit Deus crede sex ct trigintahominum,etfuga trium millium, qui quoniam, ait Procopius, deteriores forte aliis fuerunt, opporlunesuorumdelictorumlueruntsupplicium.

PeRSECUTIQUE SUNT EOS ADVERSARII DE PORTA (UFbis Hai) usque ad Sadarim. — Masius censet hunc locum dictum fuisse Sabatini ab hac strage ct contritione Hebrreorum : scabar enim significat frangere, confringere, conterere. Porro Septuaginta et Chaldreus pro *Sabarim* aliis punctis legentes on'3W1 /tisbirum, vertunt, *usque dum contriverunt* cos. Cajetanus Sabarim interpretatur saia fracta, quod locus esset saxosus, confragosus et praeruptus.

(t) Bethel erat slu ad septentrionem Jcrkho.

Pjh it ih u it q u k con po po l i. — Hebraice, *liquefiebat cor populi, et evadebat in aquam,* fiebat fiuidum, solutum, trepidans ct languidum instar aquæ.

6. Josué vero scidit vestimenta sua, — ex pu- Veri. c. blico calamitatis sensu et dolore , quem ipsc velili dux præ omnibus, imo pro omnibus acerrimum sentiebat.

Porro scissio vestium erat cærcmonia olim usitata in luctu, vel in rei et sceleris alicujus atrocitate. Sic Jacob ob filium Joseph amissum scidit vestes suas, *Genes,* xxxvh, 34. Idem fecit Caiphas ob speciem blasphcmiæ, ut ipso putabat, *Matth.* XXVI, 65.

Miser u nt que pul ver em super capit a sua. — Hoc alterum est signum lucius, humilitatis ct pcenitenliæ, datum primitus Adæ post lapsum : « .Memento quia pulvis es, et in pulverem reverteris,» *Genes,* m, 19. Sic Job cap. ult., vers. 6 : a Ago poenitentiam, ait, in favillaci ciñere.» Et David: a Quia cinerem tanquam panem manducabam, » *Psalm.* xxxYi. Et Daniel, cap. ix, 9, coepit Deum «deprecari in jejuniis, sacco ct cinere. » Sic rex Ninive prædicante Jona, cap. m, G, pœnitens « indutus est sacco ct sedit in cinere. » Judith quoque, cap. IX, 1, itura ad Holophcrnem, « induens sc cilicio posuit cinerem super caput suum. » Idem fecit Esther itura ad Assucrum, cap. xiv, 2, et Mardochæus, cap. iv, 1. Hinc multi Sanctorum, ut S. .Martinus,S. Carolus Borromæus, S. Franciscos morientes, cilicio ct cinere aspersi animam Deo reddiderunt. Idem etiamnura faciunt multi fideles et religiosi.

7. Er dixit Josué : Heu, Domine Deus! — Josuc, Vcrî- 1' quia dux populi, ejus cladem in sc suscipit, pro coque plangit coram Domino, ut veniam obtineat, ct toti populo salutem victoriamque impetret. Idem faciat Princeps et Prælatus in publica calamitate : hrec enim a publica persona ct Principe deprecanda ct amolienda est.

Ut inam, ut coepimus, mansissemus trans Jordanem! — videlicet in Galaad commorantes, puta in regnis regum Og et Basan. Sic enim evasissemus cladem hanc, quam transito Jordane apud urbem Hai accedimus.

8. Mi Domine.—Hebraice ' *biAdonai,* id est Vers. ». *in me Domine,* scilicet respice, ut benignis misericordi® oculis me tolumquo populum intuearis, nobisque reconcilieris. Est placida et fidens Dei compellatio, quam Noster optime vertit : « Mi Domine. »

9. Delerunt nomen nostrum db terra, et quid Vets. 9. facies magno nomini tuo? — *q. d.* Parvi momenti est nostrum (qui viles homunciones el peccatores sumus) nomen exile deleri do Ierra, sed co delelo delebitur quoque de terra nomen tuum, Domine, quod magnum est. Nos enim fere soli illud novimus ct colimus. Ratio est, quia tu promisisti te terram hanc nobis liciturum : jam autem cum permittis nos ab ejus incolis credi, dicent gentes te promissa tua prreslare non potuisse, itaque

adiment tibi nomon et titulum Omnipotentis; vel eerie noluisse, itaque tibi tollent noinen sancti et fidelis in promissis. Rursum cum nomen tuum magnum JEIIOVA caeleris et Gentibus non indicaris, illudque soli Mosi et Israeliti» revelaris, ut ab illis solis adoretur, si Isracleм perdis, quis nomen tuum celebrabit et colet? Si nobis justo irasceris ob scelera nostra, nosque vis castigare, consule saltem glorias tute et sanctificationi nominis tui, ut nos non perdas, sed more luo protegas, ac in Chananææ possessionem, uti pollicitus es, inducas, ut omnes gentes nomen tuum glorificent, tcque omnipotentem, fidelem et benignum erga inos fideles agnoscant, timeant et venerentur. Efficax est haec oratio, quæ Deum quasi stringit et cogit ad miserendum, ne nomen ejus sanctum a gentibus rideatur et blasphemetur.

Ver.-, io. io_ Surge, cun jaces promus in tema? — Prostraverat ergo totum sc Josuc pronum in terra, ut summe coram Deo se humiliaret, summamque ei reverentiam reque ac poenitentiam exhiberet. Jacens enim pronus quasi dorsum suum Deo ad verbera offerebat, *q. d.* En ego pro populo reum me tibi offero : quod ille peccavit, ego exsolvam. Amove ergo ab eo flagella tua, iliaque in dorsum meum converte et reciproca quantum lubet.Unde Deus exoratus : « Surge, ait, quid jaces? » quasi dicat : Surge, noli te diutius affligere, scio quid velis, faciamquc ut scias quid facto sit opus, ad cladem a luis acceptam resarciendam : ego enim cor tuum contritum et humiliatum despicere nequeo, sed benigne aspicere a mea pietate quasi cogor.

Ver», u. n. Peccavit Israel, — unus ex Israel, scilicet Achan, qui noxam dcdccusque suum toti Israeli afflavit.

Mestiti sunt. — Mentitus est Achan ; professus est enim sc servaturum pactum meum legemque et sententiam anathematis in Jcrichuntcm a me fulminatam : porro non verbo, sed facto mentitus est, anathemata mea sibi suffurans et rapiens.

vers. n. 13. Surge, sanctifica populum, — id est, jube ut populus se sanctificet, hoc est, lustret et purificet lotione vestium, praesertim et secubitu, ut scilicet lavet vestes, et ab uxoribus abstineat, itaque excitetur ad luctum et poenitentiam. Vide dicta cap. m, vers 5, et *Exodi* six, 10 : ut hac lustratione comparetur ad anathema hoc occultum deprehendendum et vindicandum, itaque mihi reconcilietur.

Anatuema in medio tui est, Israel ,—quasi dicat : O Israel ! tu officii lui pactique es proditor, nipote qui anathemata mea fureris, habeasquo et abscondas in medio tui. Quare a non poteris slaro coram hostibus tuis, donec deleatur ex te qui hoc contaminatus est scelere. » Audiant hoc Principes et Prrelati, ut anathemata, hoo est sacrilegia et scelera auferant e populo, si Deum placare, publicasque bellorum, famis et pestis clades ab eo immissas avertere satagunt. Audiant Leonem Imperatorcin suo duci de die belli mandantem in Tachéis, cap. xiv, num. 1 : « Hoc ante omnia praecipiendum est, ut purus ac sanctus exercitus tuus sil, et pridie vesperi preces efficaces ac diuturnæ adhibeantur, omnesque Deo consecrentur, verbis factisque persuadeantur se Deum adjutorem habere, atque hoc modo ad bellum puros, sinceros alacresquc procedere. »

14. ACCEDETISQUE MANE SINGULI PER TRUJES VES- Vert. K.
TRAS, ET QUAMCUMQUE TRIBUM SORS INVENERIT, ACCE-
DET (illa tribus inventa rea) per cognationes suas, **ET COGNATIO PER DOMOS, DOMLSQCK PER YIROS.** — *Primo* ergo, jacta fuit sors per duodecim Iribus, ac inventa est rea tribus Juda. *Secundo,* jacta fuit per omnes cognationes descendentes a Juda, et inventa est rea cognatio Zare. *Tertio,* jacta fuit per omnes domos et familias progenitas a Zare, et inventa fuit domus sive familia Zabdi. *Quarto,* jacla fuit sors inter omnes qui erant e familia Zabdi, et deprehensus est Achan reus anathematis,sive furti et sacrilegii, ut patet vers. 16 et seq.

Quem sors invenerit, — id est qui sorte data vel jacla fuerit deprehensus. Hebraice est, *quem ceperit Dominus,* quod

Primo, Hebræi explicant de arca foederis. Talmudici enim affirmant omnes Israelitas juxta arcam transire jussos ; et, reliquis impune ac Ubere abeuntibus, solum criminis reum veluti injecta manu ab arca ita retentum, ut ne pedem quidem ulterius movere potuerit. Ac si ante sanctitatem illius arcæ clarissime radiantem, occultari non posset illius furti ac sacrilegii turpitudo ; et quod de Deo cecinit David : a Non habitabit juxta te malignus, neque permanebunt injusti ante oculos tuos, » *Psalm.* V, vers. G, hoc ipsum de arca dici possit, quai nemini apud sc maligno patrocinetur.

Secundo, R. Salomon censet Achan fuisse deprehensum per Rationale Pontificis, in quo erant duodecim gemmæ, inscripto) duodecim nominibus duodecim tribuum Israel; putat enim omnes tribus transisso juxta Rationale, et cum transiret Iribus Juda, gemmam smaragdi (ut dixi *Exodi* xxvni, 17), in qua scriptum erat nomen Juda?, olïuscatam fuisse, suaquo fuscedine et nigredine tribum Judre ream esse denotasse; sed deinceps quæ cognatio, et quæ domus, quæ persona in tribu Juda rea foret, per soi tes fuisse exploratum. Verum tuncdicisolet Deum consultum per Ephod, vel per *Urim* et *Tummiin,* respondisse, quod hic non dicitur.

Tertio, vere Achan deprehensus fuit per sortem, quæ hoc vel simili modo peracta est, ut chartulis singulis singula nomina eorum, qui erant in domo Zabdi inscriberentur, iliaque in urnam imponerentur, ut cujus chartula primo educeretur, ille haberetur reus, ac deinde Josué educens chartulam primam, invenit in ea nomen Achan, qui proinde reus est habitus. Probatur id *primo,* quia Noster diserto ait eum sorte fuisse deprehensum.

Secundo, idem asserii Josephus, R. Levi, B. Gerson et Interpretes.

Tertio, quia capi a Domino, est capi a sorto imperata ct directa a Domino, ut patet *l Peg.* x, 20, ubi Saul sorte electus est in regem. Ibidem, cap. XIV, vers. 42, sorte deprehensus est Jonathas violasse juramentum patris de jejunio; atque utroque loco Hebræuin est idem verbum quod hic, scilicet *nilcad, id est captus est,* Jonathas *ct* Saul. Sane utrobique Hebræa expendenti, et cum hoc loco conferenti liquet idem utrobique dici. Ergo cum ibi capi a Domino sit capi a sorte, ut vertit Noster, Septuaginta ctalii, idem hic quoque do sorto accipiendum est. Nam « sortes mittuntur in sinum, sed a Domino temperantur, » *Proverb,* xvi, ult. Denique co tempore communis usus erat sortium, et per illas rem conficere erat facillimum ct expeditissimum. Hinc Jonas, cap. i, captus est sorte; S. Matthias in Apostolum electus est per sortem, *Actor.* i.

Nota ex Divo Thoma, Il II, *Quast.* XCV, art. S, triplicem esso sortem. Prima est divisoria, qua res aliqua, v. g. hærcditas inter hærcdcs sorto dividitur : sic milites inter se diviserunt vestes Christi per sortem, Joan, xix, 24. Secunda sors est consulloria, cum per illam in dubiis, quid faciendum sit, deciditur, v. g. utri subvenias, si uterque æque indigeat, et uterque tibi æque sit proximus, nec utrique subvenire valeas. Tertia sors est divinatoria, qua quæritur veritas rei arcan® vel futuræ. Du® prim® sortes licit® sunt, ut docet S. Augustinus, lib. Il *De Doctrina Christiana,* cap. XXVIII, et epist. 180 *ad Honoratum.* Tertia sors, scilicet divinatoria, illicita est et superstitiosa, nisi Deo palam jubento, vel interius instigaute mittatur, uti hic factum; tuneque non tantum est licita, sed et certa ac divina : Deus enim jubens vel instigans ad sortem, hoc ipso promittit se sortem directurum, ut in eum vere cadat qui quæritur. Vide dicta *Joña i,* ct *Ador,* i, in sorto Jon® et Mattili®, ct *Pfov.* xvi.

10. **16. SIUGtXS 1TAQLE JOSVE MANE APPLICUIT ISRAEL** PER trujes suas. — « Applicuit, n id est, admovit sorti, sive sortes eis dedit, idque corain Domino, id est, coram arca foederis, quia Dei jussu fiebat hœc sortitio, ctquia a Deo exspectabatur promissa sortis directio in eum, qui sacrilegii occulti commissi vere erat reus.

ve». i(› 19. Et ait Josué ad Achan : Fili mi, da gloriam Domino Deo Israel, —*q. d.* Da veritatis sive voracitatis honorem prim® et ætern® veritati, id est judicio divino sorte hac ostenso, confitendo scilicet rectum verumque esse hoc Dei dc tc judicium, teque vere esse sontem, nocentem ct reum sacrilegii, ut tam nobis totique Israeli, quam tibi tuteque saluti ætern® per pœnilentiam et coni' sMonem consulas et prosis : confitere ergo veritatem , quæ Deum minime latet, ac mihi Dei vices gerenti, teque juridice interroganti et constringenti indica quid feceris ; sic enim si veritatem verumque tuum sacrilegium ; quod latet, confitendo manifestaris, Deum glorificabis. Ostendes enim Deum vere te per sortem reum designasse, et ab eo facile veniam culp® el peen® ætern® impetrabis. Ostendes pariter Deum vero *esse justum* et sanctum, ideoque sacrilegiorum et scelerum vindicem, æque ac fidelem in promissis :qu® omnia cedent in magnam Deigloriam, facicntquo ut omnes eum metuant et revereantur. Confessio ergo rei glorificat Deum quem offendit. Audi S. Bernardum, epist. 113 *ad Virginem Sophiam : a* Ama, inquit, confessionem, si affectas decorem. Confessioni jungitur decor, jungitur pulchritudo. Confessionem et decorem induisti, *Psal. cvm,* 2. Revera ubi confessio, ibi pulchritudo, ibi decor. Si peccata sunt, in confessione lavantur : si bona opera, confessione commendantur. Bonum anim® ornamentum confessio, qn® ct peccatorem purgat, ct justum reddit purgatiorem. Absque confessione justus judicatur ingratus, ct peccator mortuus reputatur. Confessio igitur, peccatoris est vita, justi gloria. » Audi et S. Augustinum iu *Psalm.* xciv : « Quare maxime pertinet ad laudem Dei, quando confiteris peccata tua ? Quia tanto plus laudatur medicus, quanto plus desperatur ægrotus. Confitere itaque peccata tua : tanto enim major est laus ignoscentis, quanto major exaggeratio est peccata confitente. »

20. Vere ego peccavi Domino (in Dominum, Vms.îo. ejus mandatum de cavendo anathemate violando), et sic, et sic feci, — enarrando ea qu® ex Jericho sulfuratus erat, ut sequitur. Videtur ergo Achan pœnituisse, ac per poenitentiam ct satisfactionem lapidationis evasisse pœnam œternam. et ad salutem pervenisse : incendio enim corporali et temporali redemit æternum anim® incendium in gcbenna, instar Ananire et Sapphiræ. *Actor,* v. Noluit enim se occultare, ct incendium hoc effugere, sed ad illud animose se obtulit. Quarc licet eum damnatum asserat Cassianus et AcllJin Concilium Aquisgrancnso sub Pipino, salvatum ulm. tamen cum censent Rabbini, Cajetanus, Masius, Serarius, Magalianus ct Abulensis, *Qucest. LV,* quem audi: «Non videtur, inquit, quod iste fuerit æternalitcr damnatus, quia pro peccato suo condignam poenam hic tulit; non ergo videbatur quod post mortem puniendus foret, potissime quia videtur de peccato suo doluisse Achan, et illud confessus est humiliter dicens : Vere ego peccavi Domino Deo Israel. » Dubitat tamen S. Augustinus, cujus verba citabo vers. 25.

Moraliler, disce hic quanta sit vis pœnilenti®, vispant de qua Tertullianus, lib. De *Pœnit.* cap. ix : « Tantum, ait, relevat confessio delictum, quantum dissimulatio exaggerat. Confessio enim satisfactionis consilium est, dissimulatio contumaci®. Satisfactione confessio disponitur, confessione pomitentia nascitur, poenitentia Deus mitigatur. Itaque exomologesis prosternendi ct humilificandi

hominis disciplina est conversationem injungens misericordi® illicem. »

S. Ambrosius in *Psalm,* xxxvii : a Plurimum, ait, suffragatur reo verecunda confessio, et poenam quam evitaro non possumus, pudore sublevamus. n

S. Augustinus in *Psalm,* lxvi : a Ut nobis peccatorum vulnera nunquam deesse possunt, sic et confessionis medicamenta deesse non debent. Non enim ideo vult Deus ut confiteamur peccata nostra, quod ea ipse scire non possit; sed quia diabolus hoc desiderat, ut inveniat quod nobis ante tribunal Judicis œterni objiciat. Ideo vult ut magis defendero, quam accusare peccata nostra velimus. E contrario autem Deus noster, quia misericors est, vult ut ea confiteamur in hoc sœculo, no pro illis confundamur in futuro. Si enim nos confitemur, ille parcit; si nos agnoscimus, ille ignoscit. »

S. Chrysoslomus, serm. *De Pœnit. ct Conf. :* a In externis, ait, judiciis post confessionem confusio et pœna,in divino virtus, justitia, mercesct absolutio; idcirco Psalles suspirans istud ipsum, ne quis veritus pœnam post confessionem, neget peccata : Confitemini, ait, Domino, quoniam bonus, quoniam in sœculum misericordia ejus. Et Prophela: Dictu prior iniquitates luas, ut justificeris,» *Psalin.* cxvn.

Orígenes, hom. 2 tn *Psalm,* xxxvit : a Sicut hi, inquit, qui habent inlus inclusam escam indigestam, aut copiam humoris vel phlegmatis stomacho graviter et moleste imminentem, si vomuerint, relevantur : ita etiam hi qui peccaverunt, si quidem occultant ct retinent intra se peccatum, intrinsecus urgentur, et propemoduin suffocantur a phlegmate vel humore peccati : si autem ipse sui accusator liat, dum accusat semelipsum et confitetur, simul evomit ct delicium, atque omnem morbi digerit causam. » Sic Serapion confessione expiavit non tantum furtum suum, sed ct furandi cupiditatem, uti narrat Cassianus, *Collation.* Il, cap. xi.

Vers. 11. **21.** Vidi **BNII1 INTER SPOLIA PALLIUM COCCINEUM.**— Hebraice, *pallium Scnnaar,* id est Babylonium. Babylon enim erat in terra Sennaar, *Genes,* x, 2. Ha Chaldæus, Masius, Cajetanus, Valablus et alii. Noster ct nonnulli Hebræi coccineum vel purpureum vertunt. Nam Persarum finilimarumquo gentium luxum co se ostentare solere vel cx eo constat, quod captis ab Alexandro Magno Susis, illic inventa fuerint decem millia pondo, sive talenta purpurro Hermionicæ, teste Plutarcho ia *Alexandro.* Josephus vocat chlamidcm regiam, lotam auro contextam. Vestis enim regum erat purpura.

Regulamque auream quinquaginta siclorum. — Hebraice, *linguam auream quinquaginta siclorum,* hoc est laminam auream, in lingu® formam fusam , vel extensam, quæ ponderabat ct valebat ducentos aureos. Siclus enim aureus appendebat quatuor drachmas Atticas, hoc est quatuor aureos, sive dimidiam unciam auri; sicut siclus argenteus appendebat quatuor drachmas argenti, sive quatuorjulios Romanos, vel quatuor regales Hispanicos. Quare siclus aureus valebat duodecim siclos argenteos, ut colligitur I *Paralip.* xxi , 23, collato cum II *Peg.* xxiv, 24. Nam aurum argenti esse duodecuplum, sive unam unciam auri valere duodecim uncias argenti docet Plato in *Hipparcho.* Ergo tota sacrilegii Achan materia quadringentorum aureorum non excedebat pretium, ct tamen tantam Deo offensionem et iram, tantamque publicis rebus calamitatem attulit.

Porro quod noster Vilalpando in *Apparatu,* part. II, lib. II, disp. iv, cap. xxin, opinatur, et mullis contendit, regulam sive laminam hanc fuisse gladium idoli cujusdam, v. g. Martis, ideoque Deum tam acriter punivisse Achan cum suffurantem, conjectura est levibus et incertis subnixa indiciis.

Morahter, disce hic quam cupida, avidaque et effrænis sit avaritia, adeoque quam Josué facilius fuerit sistere solem ct lunam, quam cohibere avaritiam. Audi S. Ambrosium, lib. II *Ofic.* cap. xxvi : « Jesus Nave, inquit, qui potuit solem sistere ne procederet, avaritiam hominum non potuit sistere ne serperet. Ad vocem ejus sol stetit, avaritia non stetit. Sole itaque stante confecit Jesus triumphum,avaritia procedente pene amisit victoriam. »

Contra medium tabernaculi mei.—Hebraice, in *medio tabernaculi mei.*

23. **PROJECERUNTQUE ANTE DOMINUM, — id est** Vers. H. ante arcam et tabernaculum, quod eratquasi domus ct solium Dei inter Hebræos habitantis. Ibi ergo projecerunt hæc sacrilegia, ut Domino redderentur, quæ Achan sacrilege abstulerat, sibiquo vindicarat.

24. Ad vallem Acuor ,—quæ scilicet paulo post V<n.u. dicta est a Achor, » id est turbationis, eo quod Achan turbator Israelis ibi c vita exturbatus sit, ut patet vers. tilt. (1).

23. Quia turbasti nos, exturbet (Hebraice *cx-* Vers.»s. *turbabit)* te Dominus, — c castris Israel,æqueac c vita, hoc est, te reum plectat, lapidet et comburat. Loquitur Josué ut judex sententiam in Achan reum et confessum pronuntians, non ut exilium imprccans. Inde videtur limitare eam ad mortem prœsentis vil®, ut vitet œternam in gehenna.

Lai'Idavitqub eum omnis Israel. — Quæres, quomodo Hebræi lapidarunt sacrilegum Achan, cum eum Deus vers. 15, jusserit igne comburi velut anathema? S. Augustinus hic, *Quast.* IX, per ignem inlelligil lapidationem, quod per illam velut ignem expiaretur omnis sacrilegii culpa, a Duce, inquii, causa mihi occurrunt, propter quarum alleram Josué non combussit hunc Achan.

(1) Hæc vallis ia territorio Jericho erat supra viam ducentem ad Jerusalem.

Aul *enim vere* pœnituit, et Ha dignus non eral *igne gehennæ,* idcirco ncc igne volait eum Jesus coœburercjaulnonpœnituil verc,et ita fuit æterno igne torquendus. Ideo illam pœnam ignis reservavit Josué Domino, et ipse aliam pœnam, *scilicet* lapidationem inflixit. »

Verum facilior ct planior responsio *esi,* Aehan ct lapidatum fuisse et combustum. Dum enim rogus ille Jussu Dei struitur, incenditur, conscenditur, populus sceleri ct scelesto indignans, ac placandi Numinis avidus, ut Achan quasi catharma ct communem Israelis perniciem a se propelleret, a lapidibus manus continere non potuit, quin cum, ut sacrilegum ctanathemati addictum, lapidarent : lapidatum deinde igni tradiderunt {licet noster Serarius censeat Achan prius vivum combustum, deinde cineres ejus lapidibus obrutos fuisse). Unde sequitur :

Er CUNCTA QUÆ ILLIUS CHANT, IGNE CONSUMPTA SUNT.

— « Cuncta, » scilicet boves, oves, asini, tabernaculum, supellex, quin et fdii et filiæ : hos omnes enim nominavit vers. 21. Unde patet cum Achan filios quoque et filias, adde ct uxorem (licet id neget AbuIcnsis): hœc enim cum marito censetur una esse caro unaque persona (sic facium est uxoribus Core, Dathan cl Abiron, *Nurn.* xvi, 27), fuisse combustos. Achan enim erat Israelis anathema, quod totum cum omnibus suis perimendum erat. Ita AbuIcnsis hic, *Quœst.* LXVIII, licet ipse cos non igne, sed lapidibus obrutos putet.

Dices : Quo jure, peccante patre, cum eo plectuntur filii cl filiæ? Nam Deus, *Ezcch.* xvin, sanxit L « Filius non portabit iniquitatem patris. » Respondeo, verisimile est filios cl filias Achan grandiores furto paterno consensisse ct cooperatos esse, abscondendo res ab eo furto sublatas ex cupiditale cl avaritia. Ila Procopius. Si qui ejus filii cl filiæ parvuli fuerunt ct infantes, adcoque furto immunes ct innocentes, hi tamenjuste quoque a Deo cum patre nocente occidi jussi sunt, quia Deus est absolutus vitæ necisque omnium, etiam innocentini! Dominus, atque ob culpam saltem originalem, mortis reatu ct debito quandocumque et quomodocumque (id est, quocumque mortis genere) Deus volet, solvendo, omnes etiam infantes illi obstringuntur; sic igitur hic quoque Deus filios Acbau paterni criminis non conscios pari cum patre poena damnavit, ut eo gravior esset patris poena, quo ipse ob suam culpam videbal infantes quoque suos sccum plecti ; ac ut tali supplicio, lalique anathemate omnia castra metu Dei percellerentur, ne quis deinceps Ule quid attentare auderet. Vide Deuter. xiu, 13, ubi jubetur urbs tota perimi, slatuique anathema, ex qua egresssi sunt idololatræ dicentes ct docentes : * Serviamus diis alienis. » Sic Numer. cap. XXXI, vers. 17, jubet Deus omnes Madianitas masculos, etiam parvulos interfici, eo quod ipsi Ucbræos impulerint ad cultum Beelphegor. Sic *II Ileg.* XXI, nepotes Saulis ob ejus scelus vivi fuere crucifixi.

Porro notat AbuIcnsis, *Quasi.* XXXI, Deum nusquam jubere filios occidi ob culpam parentum post eorum necem, sed ipsis adhuc viventibus, ut scilicet parentes viventes filiorum cœdcm sentiant et doleant, itaque in filiis puniantur. « Solum, inquit AbuIcnsis, puniuntur peccata patrum in filiis, cis viventibus; post mortem autem patrum quicquid accidat filiis, jam non est pro peccatis patrum, sed pro suis, quia pater non posset puniri in filiis post mortem, cum pœnam .illorum non agnoscat, cum nesciat an nobiles, an ignobiles sint, ut dicitur Jot cap. xjv, 21, de mortuo : «Sive nobiles fuerint filii ejus, sive ignobiles, non intelligct. »

Moraliter, disce hic quam grave ct teirum sit peccatum, quamque Dei oculos offendat, nipote quod morte etiam innocenlum expiandum fuit, ac morte ignis : verisimile est enim cos omnes non prius strangulatos, sed vivos fuisse combustos.

Audi S. Augustinum, *Quast.* VIII,-alta hic Dei Cnriu» judicia expendentem, et 1res hujus supplicii cau- r<calL sas assignantem. *Prima* est : « Non enim aliud, quantum attinet ad universi mundi adminislrationem, contingit mortalibus, cum moriuntur quandoque morituri; ct tamen apud cos qui talia metuunt, disciplina sancitur, ut non se solum quisque curet in populo, sed invicem sibi adhibeant diligentiam, ct tanquam unius corporis, et unius hominis, alia pro aliis sint membra sollicita. » Et nonnullis interjectis *secundam* causam assignat : a Simul etiam ostenditur quanta connexa sit in populi societate ipsa universitas, ut non in seipsis singuli, sed etftim tanquam partes in toto existimentur; per unius igitur peccatum, mortemque paucorum admonitus est populus universus, tanquam in corpore universo quærcre quod amissum est. » *Tertiam* denique subjicit : « Simul etiam significatum est quantum mali fleret, si universa illa congregatio peccasset, quando ne unus quidem ita potuit judicari, ut ab co possent cæteri esse securi. » Subdit deinde Augustinus id Josué, vel alteri homini judici non licere, sed soli Deo, a qui potens est etiam post mortem, quod homo non potest, liberare vel perdere ; » sed tamen Deum post mortem neminem perdere ob patris, sed solum ob propriam ejus culpam.

Moraliter, disce hic quam acriter Deus vindicare fi «eri soleat sacrilegia. Sic Heliodorus templi pecuniam u's'u auferre satagens ab Angelis flagellatus, vix precibus Oniæ Pontificis mortem evasit, 11 *Machab.* iit, 20. Lege horrendam Antiochi Epiphanis sacrilegi mortem, 11 *Machab.* cap. ix, vers. D ct sequentibus.

Leo Constantini Copronymi filius, religiosus quidem imperator ct pius ab initio ; verum ubi «enhcoronam Ecclesiæ a Mauritio donatam gestasset, ‘‘um.

carbunculi morbo percussus, ardenti febre tandein exstinctus est, teste Zonara,lom.ll!, etGlyca IV part. *Annal.*

Petrus Aragonum rex Tarraconensem Ecclesiam invadens, a S. Thccla ejus protectrice sibi apparente alapa percussus sensim extabuil, ac moriens facti pcenitens jussit Tarraconir Episcopum in pristinas possessiones restitui. Ita babet Vita S. Theclæ, et Hieronymus Suritanus, lib. X *Annal,* cap. xxxix.

Princeps Capuanus, direptor bonorum Ecclesi® coenobii montis Cassini, anno Domini 1078, caecitate percussus fuit, uti narrat Leo Ostiensis, lib.HI *Hist. montis Cassini,* cap. xlv.

Julianusavunculus Juliani Imperatoris Apostata-, cum suis quæsloribus Felice et Elpidio inauditis morbis lellialibus ictus, ob direptum magnum Antiochee templum miserrime interiit, uti narrat Nicephorus, lib. X, cap. xx.

Magis horrendum est quod ex B. Petro Damiano narrat Baronius, tom. XI, ad annum Christi 1055, comitem quemdam Germani® ob occupata et distracta bona Ecclesiastica, ad inferos cnm hærcdibus damnatum, ibi crepitantibus flammis exuri.

Rrligio-Bûiutn. Porro ejusdem anathematis ct sacrilegii rei sunt Religiosi, qui contra votum paupertatis bona monasterio communia surripiunt, cl sibi appropriant : Religioso enim proprium habere non licet, lalesquc ut anathemata exterminandi sunt. Sic S. Petras Ananiam et Sapphiram, quod contra votum partem predi ex agro vendito sibi retinuissent, morte punivit, *Ador.* v. Narrat S. Hieronymus, epist. 22 *ad Eustoch.,* monachum quemdam morientem reliquisse centum solidos, quos texendo lino acquisierat, quos Macarius, Pambo et Isidorus, cœlcriquc seniores decreverunt infodiendos esse cum eodem, dicentes: a Pecunia tua tccum sil in perditionem. » Unde tantus, inquit, cunctos per totam Ægyptum terror invasit, ut unum solidum dimisisse sit criminis. S. Gregorius, lib. IV *Dialog.* Lv, narrat se, cum Abbas esset,Copiosum monachum, qui 1res aureos occultaverat, morientem a nemine visitari, sed ab omnibus vitari jussisse, ac mortuum in sterquilinio sepeliri, eique ab omnibus declamari : Pecunia tua sit tecum in perditionem.» Auctor sermonum *ad Fratres in cre*inoapudS. Augustinum, tom.*X,scrm.* 5, jussit Januarium monachum, cum centum ct undecim siclis, quos in cella absconderat, sepeliri, omnesque flendo ci intonare : « Pecunia tecum sit in perditionem.» Plura vide apud nostrum Jacobum Alvarez, tract. *De paupertate,* lib. V, part. I, cap. v.

26. COXGIIEGAVEIIUXT SITEtI ECM ACEHVIM MA- Veri. Î*. GXLM lapidum. — Alia est hæc lapidatio ab illa, de qua vers. 25; illa enim facta est vivo Achan, hæc mortuo : ut scilicet percam acervus lapidum erigeretur, in perpetuum lapidationis prioris et vindicati sacrilegii monumentum.

CAPUT OCTAVUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Josué, metum fitgamque simulans, llaienscs ex urbe Hai ad se insequendum elicit; quibus egressis, a tergo latentes in insidiis in urbem civibus vacuam immittit. Quare in llaienscs egressos conversus, cos trucidat, urbemque concremat, ac spolia inter suos dividit. Secundo, vers. 30, *fccdus populi cum Deo instaurat, ac benedictiones legis observatoribus promissas, ct maledictiones ejus transgressoribus comminatas in montibus Garizim ct llebal proclamari jubet, juxta jussa Mosis,* Dcut. xxvii.

1. Dixit autem Dominus ad Josué : Ne timeas, neque formides; tolle tecum omnem multitudinem pugnatorum, et consurgens ascende in oppidum Hai, occo tradidi in manu tua regem ejus, cl populum, urbemque et terram. 2. Faciesque urbi Hai, et regi ejus, sicut fecisti Jericho, et regi illius; praidam vero, cl omnia animantia diripietis vobis: pone insidias urbi post eam. 3. Surrexilque Josué, et omnis exercitus bellatorum cum eo, ut ascenderent in Hai ; et electa triginta millia virorum fortium misit nocte, 4. præccpitque eis dicens : Ponite insidias post civitatem; nec longius recedatis, cl erilis omnes parati. 5. Ego autem, cl reliqua multitudo quæ inecutn est, accedemus ex adverso contra urbem. Cumque exierint contra nos, sicut ante fecimus, fugiemus cl terga vertemus; 6. donec persequentes ab urbe longius protrahantur : putabunt enim nos fugere sicut prius. 7. Nobis ergo fugientibus el illis persequentibus, consurgetis de insidiis, ct vastabitis civitatem : tradetque eam Dominus Deus vester in manus vestras. 8. Cumque ceperitis, succendite eam, ct sic omnia facietis ut jussi. 9. Dimisilquc cos, ct perrexerunt ad locum insidiarum, sederuntque inter

Bellici et Hai, ad Occidentalem plagam urbis Hai : Josué autem nocte illa in medio mansit *populi, 10.* surgensque diluculo recensuit socios, et ascendit cum senioribus in fronte exercitus, vallatus auxilio pugnatorum. *11.* Cumque venissent et ascendissent cx adverso civitatis, steterunt ad Septentrionalem urbis plagam, inter quam et cos erat vallis media. 12. Quinque autem millia viros elegerat, *et* posuerat in insidiis inter Bethel et Hai, ex Occidentali parto ejusdem civitatis : 13. omnis vero reliquus exercitus ad Aquilonem aciem dirigebat, ita ut novissimi illius multitudinis Occidentalem plagam urbis attingerent. Abiit *ergo Josuc nocte* illa, cl stetit in vallis medio. 14. Quod cum vidisset rex Hai, festinavit mane, et egressus est cum omni exercitu civitatis, direxitque aciem contra desertum, ignorans quod post tergum laterent insidi®. 15. Josué vero et omnis Israel cesserunt loco, simulantes metum, et fugientes per solitudinis viam. 1G. At illi vociferantes pariter else mutuo cohortantes, persecuti sunt cos. Cumque recessissent a civitate, 17. et ne unus quidem in urbe Hai ct Bethel remansisset qui non persequeretur Israel (sicut eruperant aperta oppida relinquentes), 18. dixit Dominus ad Josuc : Leva clypcum, qui in manu tua est, contra urbem Hai, quoniam tibi tradam eam. 19. Cumque clevasset clypcum ex adverso civitatis, insidi® quæ latebant, surrexerunt confcstim ; ct pergentes ad civitatem, ceperunt, ct succenderunt eam. 20. Viri autem civitatis, qui persequebantur Josué, respicientes ct videntes fumum urbis ad cœlum usque conscendere, non potuerunt ultra huc illueque diffugere : præsertim cum hi qui simulaverant fugam, ct tendebant ad solitudinem, contra persequentes fortissime restitissent. 21. Vidensquc Josuc ct omnis Israel quod capta esset civitas, et fumus urbis ascenderet, reversus percussit viros Hai. 22. Siquidem cl illi qui ceperant et succenderant civitatem, egressi ex urbe contra suos, medios hostium ferire coeperunt. Cum ergo ex utraque parte adversarii cædcrenlur, ita ut nullus de tanta multitudine salvaretur, 23. regem quoque urbis Hai apprehenderunt viventem, ct obtulerunt Josuc. 24. Igitur omnibus interfectis, qui Isracl ad deserta tendentem fuerant persecuti, et in eodem loco gladio corruentibus, reversi filii Israel percusserunt civitatem. 25. Erant autem qui in eodem dic conciderant a viro usque ad mulierem, duodecim millia hominum, omnes urbis Hai. 20. Josuc vero non contraxit manum, quam in sublime porrexerat, tenens clypcum, donec interficerentur omnes habitatores Hai. 27. Jumenta autem et prædam civitatis diviserunt sibi filii Israel, sicut præcepcral Dominus Josué. 28. Qui succendit urbem, et fecit eam tumulum sempiternum. 29. Regem quoque ejus suspendit in patibulo usque ad vesperam ct solis occasum. Præccpilque Josuc, ct deposuerunt cadaver ejus de cruce ; projeccruntque in ipso introitu civitatis, congesto super cum magno acervo lapidum, qui permanet usque in præsentem diem. 30. Tunc ædificavil Josué altare Domino Deo Israel, in monte Ilebal. 31. Sicut præcepcral Moyses famulus Domini filiis Israel, et scriptum est in volumine legis Moysi : altare vero de lapidibus impolitis, quos ferrum non tetigit ; cl obtulit super eo holocausta Domino, immolavitquc pacificas victimas. 32. Et scripsit super lapides Deuteronomium legis Moysi, quod ille digesserat coram filiis Israel. 33. Omnis autem populus, ct majores natu, duccsque ac judices stabant cx utraque parte arcæ, in conspectu sacerdotum qui portabant arcam fœderis Domini, ut advena ita cl indigena. Media pars eorum juxta montem Garizim, cl media juxta montem Ilebal, sicut præcepcral Moyses famulus Domini. Et primum quidem benedixit populo Israel. 34. Post hæc legit omnia verha benedictionis et maledictionis, et cuncta quæ scripta erant in legis volumine. 35. Nihil ex his quæ Moyses jusserat, reliquit intactum, sed universa replicavit coram omni multitudine Israel, mulieribus ac parvulis et advenis, qui inter eos morabantur.

i. **i.** Tolle tecvm omkem mcltitldisem pugnatoium,— ut lotis viribus adoriaris Hai, ct inde re« liquas Chananææ urbes, ulquc Hebraeis priore suorum clade consternatis animos addas, ne

putent sc ob paucitatem fuisse cæsos, ac denique ut omnes prædæ et spoliorum llaicnsium participes efficias.

Ver».2. ». Faciesque **unni** Hai et regi ejus, sicut fecisti Jericho et regi illius, — ut omnes domos urbis comburas, cl cives omnes occidas una cum rege, uti fecisti in Jericho.

Ver». 3. **3.** et ELEcta triginta millia virorum fortium misit nocte.

Ver». 4. **4t PllAICEPITQUE EIS DICENS : PONITE INSIDIAS** post civitatem. — Dices : Vers. 12 dicitur Josuc posuisse in insidiis quinque millia virorum duntaxat, quomodo ergo hic insidiis dantur triginta millia? Respondeo cum Abulensi, insidias hascc universim fuisse triginta millium, uti hic dicitur, sed ex iis deputata fuisse quinque millia duntaxat quæ, Ilaiensibus urbem egressis ad Hebrœos persequendum, urbem a tergo ingrederentur, camque succenderent : reliqua vero quinque ct viginti millia ad hoc destinata fuisse, ut se cum Josué contra Ilaienscs aperto jam marte pugnante lateraliter conjungerent, et ut insidiis quinque millium urbem invasuris, si illæ detegerentur, aut invaderentur, essent auxilio; unde iis praecepit dicens :

Nec longius recedatis, et eritis omnes parati, — ad insidias quinque millium, si invadantur, defendendum, vel si id non fiat, ad inecum contra tlaicnses pugnandum. Denique ut Ilaienscs undique cingatis, et fugientes excipiatis ct occidatis, ne quis effugiat.

Vers. s. a. Cumque exierint contra nos, sicut ante fecimus (revera fugiendo), fugiemus et terga vertemus — fugam simulando.

Ver», o. g. Donec persequentes ab urde longius protrahantur .— Fuga ergo hæc materialis erat duntaxat, non formalis, uti fuerat prior ob stragem ab Ilaiensibus editam, a Fugiemus» ergo, hoc est, ut sequitur, a terga vertemus, » et retrorsum curremus, quasi territi, ctcædi metuentes uti prius. Quare erat hic simulatio fugro potius quam fuga. Eslquo hoc stratagema familiare militibus in pr.eliis. Simulant enim fugam, ut hostem ex urbe extrahant, ac extractum cingant et cædant.

Anitmu-, hUo.. mendi-Cium? Quærit hic S. Augustinus an hæc simulatio sit licita?Videtur enim esse mendacium, quodsempur est turpo et illicitum : sicut enim mendacium fit verbis, sic et factis, ac turn dicitur simulatio, quæ non est aliud quam mendacium in actionibus vitæ, scilicet cum quis per has intendit aliud significaro quam interius in animo sentit, uti faciunt hypocritae, qui simulant sanctitatem, ut alios decipiant, comunque gratiam sibi concilient. Respondeo esso licitam, quia, ut recto notat Cajetanus, mendacium non tam facile committitur factis, quam verbis : verba enim proprio instituta sunt ad significandum mentis conceptus, non facta; undo verba determinatam et præcisam habent significationem, quæ si mentis conceptui adversetur, est mendacium ; facta autem latam ct indeterminatam, imo dubiam ct ambiguam sæpe habent significationem. Quarc etiamsi videantur mentis conceptui adversari, revera tamen non adversantur, ac proinde nec continent mendacium, v. g. si Josuc hic verbis dixisset Ilaiensibus : Nos metu vestri fugimus, quia timemus a vobis cædi, mentitus fuisset. Jam autem hoc non dixit verbis, sed factis hoc visus est dicero, sed revera non dixit. Fugit enim, hoc est retrocessit, non ut significaret sc metuere Haienses, idcoquc fugero, sed ut cos ex urbe eliceret ad sc insequendum, ac insequentes cingeret et mactaret. Hoc enim vere intendebat, non aliud, et hoc vere significabat hæc materialis ejus fuga, id est retrocessio : non ergo mentiebatur, quia quod facto significabat, hoc corde intendebat. Sciebat tamen Ilaienscs aliter suam hanc fugam interpretaturos, scilicet se fugere metu cædis, itaque decipiendos; sed hanc eorum deceptionem ipse facto suo non significavit, nec formaliter intendit, sed tantum fieri permisit ob suum commodum , ut scilicet eos cx se deceptos ipse caperet et occideret. Idem quotidie fit in præliis : unde communis militum hominumque est sensus in hujusmodi stratagematibus bellicis nil esse vitiosum, nullumquc mendacium, sed ingeniosam industriam ad hostes superandum, parandamque victoriam. Quare talis fuga communi militum æstimatione non censetur esse fuga, sed simulatio fugee, atque simulationem facto ipso præ se ferre et significare, non autem veram fugam. Nullum ergo in fuga hac est mendacium, quia ipsa ex communi hominum usu et æstimatione non fugam . sed simulationem fugae duntaxat indicat ct significat. Simulatam enim fugam aliter significare nequeunt milites, quam simulate fugiendo, quod dum faciunt, significant id quod in corde intendunt, ac proinde non mentiuntur, licet hostes putantes cos vere fugere, fallantur et decipiantur ; sed id fit non ex significatione militum, sed ex suspicione et imprudenti temerarioque judicio hostium, cujus culpam et poenam ipsi sibi imputent, non aliis. Celebre est Platonis dictum : « Hostes industria magis et arte vinci, quam viribus, » quorum alterum ducis est, alterum militum.

Audi Leonem Imperatorem in *Tacticis,* cap. xx, num. 183 : » Insidile omnes vehementiores habent impetus, quam cæleræ incursiones; eæ tamen quæ a tergo fiunt, longe vehementissimæ. Nam hujusmodi insidias aliquando si comparaveris, longe meliores efflcacioresquc videbis esse iis quæ a latere fiunt. » Et num. 8 : « Alia, inquit, inimicis dicito,, alia ipso facito. Res graves atque secretas cum multis no communices, sed paucis iisque fidelioribus amicis tuis. Ha enim hostes decipero sævo necessarium esso diximus. » Et num. 53 : n Ad omnes vitæ partes, praeterquam in ballo, incallidum to esso præcipimus; ibi autem et in iis imperatoriis consiliis dolus

adjuvat, ubi hostes eo decepturus es. » Juxta *illud :*

Dolas, an virias quis in hoste requirat?

Ratio est, quod hic nulla injustitia intervenit, nec fides data hosti frangitur, sed solertia ct prudentia militari res *geritur, qua lit* ut ct hostibus belli consilia occultentur, ac victoria certior securiorque sit, et minori militum jactura comparetur. Quocirca Xenophon in *Hipparcho :* a Nihil, ait, in bello utilius dolis. » Antigonus rogatus quomodo essent hostes aggrediendi, dixit : « Aut dolo, aut vi; aut aperte, aut insidiis. » Lysander ait : « Si in pr.rliis leonina pellis sufficere non possit, induenda certe vulpina est. » Ammianus, lib. XVII, refert cx rege Sapore, « esse quosdam qui prosperos belli eventus, seu viribus, seu insidiis contigissent, maximo laudabant, u Agesilaus apud Plutarchum : « Hostes, dicebat, in bello fallere, non justum solummodo valdeque gloriosum, sed etiam suave ct lucrosum esse. » Brasidas insignis dux, apud Thucydidem, lib. V, asserebat : « Illa belli furta pulcherrimam laudem habere, per quæ hostes maxime decipiuntur, ct amici plurimum juvantur. » Generosior tamen est pugna et victoria, si aperto matte confligatur et hostis superetur. Unde cum Alexandro Magno dux quidam suaderet ut noctis occasione contra Darium uteretur : a Absit, ait, meum non est suffuratas quærere victorias.» In eadem sententia erat Virgiliauus ille Turnus, *Æneidos* lib. IX, ubi detestatus veteres Græcorum insidias, ct apertas Latinorum pugnas Trojanis comminatus, sic inculcat :

Tenebras et inertia furta
Palladii, casis summi custodibus arcis,
Ne timeant : nec equi caeca condemur in alvo.
Luce palam certum est igni circumdare muros.

Antiochus, illustrem victoriam dc Galatis per insidias consecutus, illacrymavit dicens, ut habet Alcialus, *Emblem,* cxxiii :

Ut superasse juvat, sic superarse pudet.
Nemo, *inquit,* mentis alta clanculum velit occidere hostem.

V . **9. JOSLE MANSIT IX MEDIO POPULI. — RCX CrgO** sil in medio regni, quasi centrum in circulo, ut omnia circumcirca œque circumlustret, curet, dirigat, administret, sicut cor est in medio hommis, et sol in medio mundi. Vide Julium Fron-
I- !ii- tonem libris quatuor quos scripsit *BuStratagema-*
tdus ; ac lib. 11, cap. v, multa insidiarum exetn-
<xc‘ ' pia recenset. Accipe pauca c multis. Tomiris Scytlnrum regina Cyrum Persarum ducem œquo marte certantem, simulato metu elicuit ad notas militi suo angustias, atque ibi repente converso agmine natura loci adjuta devicit.

/Egyplii conflicturi acie in cis campis, quibus junclæ paludes erant, alga cas contexerunt, commissoque prælio fugam simulantes, hostes in insidias sevocaverunt, qui rapidius vecti per ignota loca, limo inhæscrunt circumvenlique sunt.

Maharbal vinum infecit mandragora, quæ soporem inferi; nocte deinde intempesta, relictis intra castra quibusdam sarcinis, ct omni vino infecto, fugam simulavit : cumque Barbari occupatis castris in gaudium effusi medicatum avide merum hausissent ct in modum defunctorum strati jacerent, reversus cepit eos ac trucidavit.

Annibai, cum sciret sua et Romanorum castra in eis locis esse quæ lignis deficiebantur, cx industria in regione deserta plurimos armentorum greges intra vallum reliquit : qua velut prœda Romani politi, in summis lignationis angustiis insalubribus se cibis onerarunt. Annibai, reducto nocte exercitu, securos cos et semicruda graves carne majorem in modum vexavit.

Alexander Macedo, cum hostis in saltu editiore castra communissct, seducta parte copiarum, præcepit his, quos relinquebat, ut ex more ignes excitarent, spcciemquc præberenl lotius exercitus : ipso per avias regiones circumducta manu, hostem superiore aggressus loco depulit.

Iapyges P. Licinio Proconsuli pagos quoque sub specie deditionis obtulerunt, qui recepti, ct in postrema acie collocati terga Romanorum ceciderunt.

Scipio Africanus cum adversa haberet bina hostium castra, Syphacis ct Carthagincnsium, statuit Syphacis, ubi mulla alimenta erant, aggredi nocte iguemque injicere, ul cx ea re Numidas quidem cx suis castris trepidantes cædcrcl, Pœnos autem, quos certum erat ad succurrendum sociis praecursuros, insidiis dispositis exciperet. Utrumque cx sententia cessit. Hæc omnia hisce Josuanis insidiis sunt persimilia, ac ducum magnorum stratagemma.

10. Recbnsdit socios, — tum ut cx cis ordinaret Vera- ioaciem per centurias militum contra Ilaienscs pugnaturas ; tum ut cx inito numero postea constaret, num quis in pugna futura occubuisset, ct quot illi forent ; tum denique ut paucas militum turmas præmillcrct, majorem vero partem exercitus longiuscule subsequi juberet ; ne ab llaiensibus conspici posset. Si enim Ilaienscs totum exercitum Ilebræorum, qui erat sexcentorum millium, vidissent, consternati fuissent, nec ausi urbe egredi : jam autem videntes paucitatem eorum, qui præmittcbantur, ausi fuere cos invadere, uti fecerant prius.

12. Quinque autem millia vinos elegerat, et Ve», it-
POSUERAT IX INSIDIIS INTER BETHEL ET HAI. — Eo ordine ct fine, quo dixi versu 3, scilicet ad urbem civibus egressis vacuatam invadendam ct occupandam. Pro *Bethel* perperam Septuaginta habent *Bethaven.* Bethel enim legendum cum llebræis, Chaldæis ct Romanis, æque ac versu 9.

43. O',v · VERO RELIQUUS EXERCITUS AD AQUI-

LONEM (urbis Hai) ACIEM DIRIGEBAT, ITA CT NOVISSIMI ILLIUS MULTITUDINIS OCCIDENTALI M PLAGAM urbis attingerent. — Pro *novissimi* Ilcbraicc est ' py icte, quod Chaldæus, Masius, Pagninus ct Yalablus vertunt *insidias.* Radix enim Dpy cftcl», significat calcaneum; indo 3py *akab* est supplantare, insidiari, decipere : unde Jacob idem est quod *supplantator.* Verum Noster, Septuaginta, Arias et alii melius vertunt *extremi,* vel *novissimi :* Hebraice enim npy *ckeb,* quia significat calcaneum, quæ extrema hominis est pars, hinc significat rei extremum et novissimum. Sensus ergo est, 7. *d.* Josué direxit aciem exercitus sui ad Aquilonarem urbis liai partem, ita tamen ut ultimum agmen, sive novissimi, ad Occidentalem urbis partem, ubi latebant insidite, se dilatarent, ut scilicet insidiis sejungere, et si opus esset, auxilium ferre possent. Eodem ergo redit sensus, sive vertas *insidias,* sive vertas *novissimos;* insidiæ enim crant ad Occidentem, ibi pariler erant novissimi eo se dilatantes.

Adiit ergo Josué nocte illa (cum toto reliquo exercitu), et stetit in vallis medio. — Videtur hic versus pugnare cum veru 9, ubi dicitur : « Josuc autem nocte illa mansit in medio populi. » Sed respondeo non pugnare. Est enim hic anacephalæosis, sive recapitulatio. Hic ergo fuit rei gestae ordo : Josué noctu, praemissis insidiis, eas cum toto populo eadem (non sequenti, ut vult Masius) nocte subsecutus est ad dimidium vallis, quæ media erat inter ipsum ct urbem Hai; sed ita ut major exercitus sui pars non ita foret conspicua, ac vel colle, vel fossis, curribus aut sylvis tegeretur, ne Ilaienscs tantam multitudinem cernentes terrerentur, nec urbe egredi auderent. Mansit ergo Josuc nocte illa in medio populi sive castrorum, sed sub fiucm noctis, puta summo mane, paucis sccum delectis sociis versus urbem contendit, ut Ilaienscs foras pelliceret. Quod ergo hic ait, « nocte illa, » intclligc finiente, hoc est in aurora, sive summo mane in crepusculo. Ilaienscs igitur videntes cum cum paucis, illico in cum ex urbe eruperuut, ac a multitudine Ilebræorum sensim sc aperiente circumventi, omnes ad unum cresi sunt.

Discat hic dux belli a Josuc esse vigil ct matutinus, atque audiat Leonem Imperatorem in *Taclicis,* cap. u, num. i : « Sobrium autem ct vigilantem esse decet, ut in maximo acierum apparatu animo quasi cxcubct. Nocte cuim quando animus maxime requiescit Imperatoris, sæpo sententia versando mutatur, sæpc cogitando confirmatur. »

Ven. II. 14. Contra desertum, — id est contra aciem Josuc, quæ veniebat ab Aquilonari urbis parte, ubi pariter erat desertum; vel, ut al:i vertunt, locus campestris : ulrumquc enim significat llebræum nmy *araba.* Hebræi addunt lyioh *lammoed,* id est, ad tempus constitutum, scilicet illa hora, quæ eruptioni a rege erat indicia.

1». JOSUE VERO ET OMNIS ISRAEL CESSERUNT LOCO Ven *•'• simulantes metum, — id est fugam cx metu, quasi fingerent metuentes cœdi ab Haiensibus, ut prius ab eis caesi fuerant. Hebraice est lyjJ' *innageu,* id est *percussi sunt,* hoc est, simularunt sc perculi, vel ita se gesserunt ac si percjterentur cl fugarentur. Sic enim Hebræi sua verba saepe per videri vel apparere exponunt.

16. At illi vociferantes pariter, et se mutlo Vcn. 1«. exhortantes persecuti sunt eos. — Fideliter Interpres reddit sensum, etsi non verbum verbo. Ad verbum enim Hebraeam est, *et evocati tel exciti sunt omnis populus in civitate, persequendo cos, q. d.* Ilaienscs urbe egressi, videntes Hebræosfugere , suo clamore exciverunt omnes qui in urbe manserunt, ad persequendum cos, ita ut nullus in urbe remaneret.

17. Et ne unus quieem in urbe Hai et Bethel Vers. it. remansisset. — Vide hic temeritatem ct stoliditatem llaiensium, oriam cx præfidenlia prioris victoriae. Debuerant enim ad urbis tutelam aliquos relinquere, ac portas ejus claudere, nc per insidias Hebræi illam occuparent ; sed excæcati a Deo volente cos tradere llebræis, neutrum fecerunt.

18. Dixit Dominus ad Josué : Leva clvpeum qui TerJ B- **IN MANU TUA EST CONTRA URBEM IIAI. — Pro c/ypeum,** Hebraico est JTV3 *kidon,* quod Josephus quoque, Symmachus ct Thcodotion vertunt *clypcum* Septuaginta vero, Chaldæa ct recentiores vertunt *loricam,* vel telum, aut *hastam,* aut *vexillum.* Verisimile est Josuc clypcum hasta in altum sustulisse, ut ab insidiis a tergo urbis a sc dispositis conspici posset : illudquc cis signum a Josuc fuisse datum (licet Scriptura id non exprimat), quo admonerentur, urbem civibus egressis vacuam a tergo invadere.

Erat *secundo,* hæc clypei a Josué elevatio, signum pressentis opis, virtutis ct ultionis divinæ, sicut ct elevatio manuum Mosis contra Amalee, dum Josuo cum eo pugnaret; unde et altare a sc in victoriam erectum vocavit : a Dominus exaltatio mea,» vel a Dominus vexillum meum,» *Exodi* XVII, 12 et sequentibus. Vide ibi dicta. Hinc clypcum eousquo omnes in altum elevatum tenuit Josuc, quousque omnes Ilaienscs cæderentur, ut dicitur versu 26.

Porro S. Hieronymus (si tamen ipse est auclor) Quæst. *in libros Regum,* asserit locum hunc, in quo clypcum extulit Josuc, esso aream illam, in qua arcam nutantem tangens tenensque Oza a Deo percussus occubuit, II *Rcg.* vi. Undo I *Paral.* cap. Ain, vers. 9, vocatur arca *Chidon.*

Allegorico Orígenes : Josué sivo Jesus protendit **Elevatio** manus versus Hai, id est mundum a dæmone vastatum, ac vastationi (hanc enim significat Ilebraico Hai) ct excidio ob scelera a Deo addii - nill„ tum, quando Jesus Christus manus suas cruci Cbn»ti affixit, ct alllxas tenuit, donec omnis contra dae- cnK,ai,' monem ot mundum victoria consummaretur.

Audi S. Augustinum, scrm. 93 *De Temp.,* extensionem manuum Mosis contra Amalee (quod mullo magis Josuanæ hic elevationi hastæ compctitjextensioni manuum Christi in cruce contra diabolum allegorico adaptantem : a Advertite, fratres : Moyses manus quidem levat, non tamen extendit. Cui ergo servabatur ut manus extenderet, nisi Domino nostro Jesu Christo, qui extentus in cruce universum orbem complexurus, brachia pietatis expandit? *Moyses* ergo levavit manus ; ct *licet non* expandit, tamen ista elevatione mysterium crucis ostendit. Videte, fratres, jam tunc per Sacramentum crucis superatas esse adversarias gentes. Et nos, fratres dilectissimi,si adjuvante Domino manus erigimus, diabolum superamus. In manibus opera debemus accipere : si ergo talia sunt opera tua ut illa possis in altum in conspectu Domini levare, potes etiam et tu in teipso adversarios tuos exstinguere. Quis bene manus levat, nisi qui per eleemosynam jugiter in cœlo thesaurizat? »

Porro apte clypeus in hastarcpræscnlatcrucem Christi, quia crux nobis est clypeus et hasta : ipsa enim omnia armatam defensiva quam offensiva subministrat. Ipsa enim est clypeus nobis ad repellendum omnes tentationes carnis et dæmonis. Ipsa est hasta ad carnem configendam et domandam.

ver*, n. jg. Succenderunt bam, — ignem injicientes in aliquas Ilaiensium domos, ut fumum excitarent, quod signum darent Josué et llcbræis a se capiam jam esso urbem. Nam postea Josué rursum totam urbem jussit cremari, vers. 28.

Ve* !0. **20. VIDENTES FIMUM IRBIS AD COELUM USQUB** conscendere. — « Ad coelum,» id est altissime. Est hyperbole. Sic Poeta ait :

It clamor cœ'o.

Et:

Aurea femineus perstringit sidera clamor.

Non **POTUERUNT ULTRA** huc illucque diffugere. — Habebant enim a tergo urbem suam Hai jam ab hoste incensam, a sinistra altera insidiarum triginta millium partem, a fronte vero et a dextera totum reliquum Israelitarum exercitum , qui ab ortu ad meridiem se distendentes fugam paulo ante simularunt; jam vero conversi cos invadentes, undique cingebant, quod fuit consilium Josué, ut nemo hostium evaderet.

llebrœa habent, non *erant cis ad fugiendum* C3H’ *iadaim,* id est manus, id est locus : ita Masius ct Pagninus; vel *facultas* : ita Chaldæus et Vatablus. Utrumque enim significat *iadaim,* scilicet ct locum, ct vires sive facultatem.

Vei 1’ **27. PltiDAM CIVITATIS DIVISERINT SIDI FILII ISRAEL.** — In Jericho preda omnis fuit combusta, quia Deus eam statuerat anathema ad terrorem cederanno urbium. In Hai vero Deus prædam dedit llcbræis, ut cos pauperes ditaret et animaret ad secutura prælia.

28. Qui succendit urbem, et fecit eam t Cmu- Ver’ » LUM sempiternum, — Hebraice, *excussit Josué Hai, redegitque cam in acervum perpetuum, et in desolationem usque ad diem hanc;* Chaldaice, *fecit eam cumulum desolatum in perpetuum ad vastitatem. Pro sempiternum* Hebraice est *tzhvj olam,* quæ vox sæpc non internum ncc perpetuum significat, sed longum tempus, quod tamen insigni quapiam rerum conversione interrumpatur. Sic Hai hic juxta nomen suum a Josué vastata et vasta, rursum post mille annos ædificata ct habitata fuit tempore Esdræ et Nchemhc, cap. xi, vers. 31, quando videlicet nova post captivitatem Babylonicam videbatur esse œtas, novumque sæculum.

In Hai ergo impletum fuit illud *Isaiæ* xxiv, 10: « Attrita est civitas vanitatis, deserta est omnis fictilia, translatum est gaudium teme. » Vide ibi dicta.

29. Regem quoque ejus suspendit in patibulo. v“». «. — Septuaginta, *in ligno gemino.* In cruce enim ct patibulo duo sint ligna oportet, unum erectum, alterum transversum, sive instar crucis, sive instar littcræ Græcæ r, aut Hcbrææ 1, quod Orígenes hic, *homil.* 8, allegorico de Christi cruce interpretatur. Christi crux, ait, gemina fuit, hoc est gemina et duplici ratione constat : quia visibiliter in cruce crucifixus est Christus, invisibiliter vero ipso diabolus, juxta illud *Coloss.* n : « Chirographftm quod erat nobis contrarium, tulit illud de medio affigens cruci suæ, exuens principatus et potestates traduxit, libere eas triumphans in ligno crucis. » Sic enim habet Græcus, pro quo Latini habent «in semelipso.» Crux ergo fuit trophæum diaboli, in qua ipso crucifixus est ct triumphatus. Hinc aiebat Paulus: a Mihi absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo,» *Galat.* vi. Nos enim mundo crucifigimur tunc, cum veniens princeps mundi in nobis non invenit quidquam; ct nobis mundus crucifigitur, cum peccali concupiscentias non recipimus. Iluc usque Orígenes.

Porro Josephus more suo hæc omnia narrat ad pompam, ut gratiora sint auribus Vespasiani ct Romanorum, utque apud cos famæ ct honori gentis suæ, puta Judæorum, consulat. Unde plura habet S. Scriptura dissona, imo contraria, ut quod ait, Hebreos cepisse ct servasse parvulos, feminas ct servos urbis Hai,cum diserte Scriptura, cap.vm, vers. 25, asserat omnes ejus incolas a viro ad mulierem fuisse occisos.

30. Tunc ædificavit Josué altare Domino Deo ver*. 30. Israel in monte Hi.bal. — «Tunc, » scilicet sub illud tempus, quo devicta Jericho et Hai secure poterat Josué eum llebrreis pergere in Sichem, ad montes Garizimct Hebal, ut cum jam terra a Deo promissa polirentur, confirmarent fœdus olirn cum Mose initum cum Deo in inonte Sina, idque in eodem loco, in quo patriarcha Abraham, cum

primum relicta Chaldæa (erra sua, vocante Deo, Chananream esset ingressus, altare Deo erexerat, *Genes,* cap. xii, vers. 7. Vide dicta *Levit.* capit. xi, vers. 30. Porro hos montes Garizim ct Hcbal sitos esse juxta Sichem, non juxta Jericho, ut vult Eusebius sive Hieronymus in *Locis Hebraicis,* diserte docet Josephus, lib. IV *Antiq.* cap. ull., S. Hieronymus in *Epitaph. S. Paulas,* Adrichomius ct alii.

ven. 33. 33. Er riUMCM dexedjxit. — Clare Noster sejungit ac dividit, quas in Hcbræo commiscentur hoc modo : *Sicut praecepit Dominus Mosi aci benedicendum populum Israel.* Subaudi, sic fecit Josué juxta formam benedicendi a Deo præscriptam, *Numer.* vi.

34. Post iiec legit, — hoc est, legi jussit a Levitis. Ita enim præccpcrat Deus per Mosen, *Deut.* cap. xxvn, ubi totum hunc ritum benedicendi ct maledicendi explicui; quare hic ea non repetam. Ven.34-

CAPUT NONUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Gabaonita, simulantes se exteros cl remotos, pacem a Josué et Ilclsccis dolose impetrassi. Quare incaute cis jurantes Hebraei, dolo licet cognito, parcunt; sed ob fraudem lignationi et aquationi cos addicunt.

I. Quibus auditis, cuncti reges trans Jordanem, qui versabantur in montanis el campestribus, in maritimis ac littore magni maris, hi quoque qui habitabant juxta Libanum, llcthæus, et Amorrhæus, Chananæus, Pherezœus, et llevæus, etJebusæus, 2. congregati sunt pariter, ut pugnarent contra Josué el Israel uno animo cadcmquc sententia. 3. At hi qui habitabant in Gabaon, audientes cuncta quæ fecerat Josué, Jericho ct liai, 4. et callide cogitantes, tulerunt sibi cibaria, saccos veteres asinis imponentes, et utres vinarios scissos atque consutos, 5. calceamcntaque perantiqua, quæ ad indicium vetustatis pittaciis consuta erant, induti veteribus vestimentis : panes quoque, quos portabant ob viaticum , duri erant, et in frusta comminuti ; G. perrcxcruntque ad Josué, qui tunc morabatur in castris Galgalæ, et dixerunt ei, atque simul omni Israeli : De terra longinqua venimus, pacem vobiscum facere cupientes. Responderuntque viri Israel ad cos, atque dixerunt : 7. Ne forte in terra, quæ nobis sorte debetur, habitetis, et non possimus fœdus inire vobiscum. 8. At illi ad Josué : Servi, inquiunt, tui sumus. Quibus Josué ait : Quinam estis vos? et unde venistis? 9. Responderunt : De terra longinqua valde venerunt servi tui in nomine Domini Dei tui. Audivimus enim famam potentiæ ejus, cuncta quæ fecit in Ægypto, IO. cl duobus regibus Amorrhæorum qui fuerunt trans Jordanem, Schon regi Ilcsebon, et Og regi Basan, qui erat in Astarolh : 11. dixcrunlquc nobis seniores, cl omnes habitatores terræ noslræ : Tollite in manibus cibaria ob longissimam viam, ct occurrite cis, ct dicite : Servi vestri sumus, fœdus inite nobiscum. 12. En panes, quando egressi sumus de domibus nostris, ut veniremus ad vos, calidos sumpsimus, nunc sicci facti sunt, ct vetustate nimia comminuti ; 13. utres vini novos implevimus, nunc rupti suntet soluti; vestes et calceamenta quibus induimur, et quæ habemus in pedibus, ob longitudinem longioris vico trita sunt, cl pene consumpta. I i. Susceperunt igitur de cibariis eorum, clos Domini non interrogaverunt, lo. Fecitque Josué cum cis pacem, cl inito foedere pollicitus est quod non occiderentur : principes quoque multitudinis juraverunt eis. 1G. Post dies autem (resinili foederis, audierunt quod in vicino habitarent, ct inter eos futuri essent. 17. Moveruntque castra filii Israel, et venerunt in civitates eorum dic tertio, quarum hæc vocabula sunt, Gabaon, cl Caphira, et Bercili, eiCarialhiarim. 18. Et non percusserunt eos, eo quod jurassent eis principes multitudinis in nomine Domini Dei Israel. Murmuravit itaque omne vulgus contra principes. 19. Qui responderunt cis : Juravimus illis in nomine Domini Dei Israel, ct idcirco non possumus cos contingere. 20. Sed

hoc faciemus eis : Reserventur quidem ut vivant, ne contra nos ira Domini concitetur, si pejeraverimus ; 21. sed sic vivant, ut in usus universas multitudinis ligna credant, aquasque comportent. Quibus hæc Joquentihus, 22. vocavit Gabaonitas Josué, et dixit eis : Cur nos decipere fraude voluistis, ut diceretis : Procul valde habitamus a vobis, cum in medio nostri sitis? 23. Itaque sub maledictione critis, et non deficiet de stirpe vestra ligna credens, aquasque comportans in domum Dei mei. 24. Qui responderunt : Nuntiatum est nobis servis tuis, quod promisisset Dominus Deus tuus Moysi servo suo, ut traderet vobis omnem terram, et disperderet cunctos habitatores ejus. Timuimus igitur valde, et providimus animabus nostris, vestro terrore compulsi, ct hoc consilium inivimus. 25. Nunc autem in manu tua sumus: quod tibi bonum ct rectum videtur, fac nobis. 20. Fecit ergo Josué ut dixerat, et liberavit eos de manu filiorum Israel, ut non occiderentur. 27. Decrevilque in illo die cos esse in ministerio cuncti populi, et altaris Domini, cædentes ligna, ct aquas comportantes, usque in præsens tempus, in loco quem Dominus elegisset.

' '»• i- 1. Qlibls auditis. — Refert ad stragem ab Hebræis editam in Jericho ct liai, non ad foedus in Ikbal cum Deo initum, quod proxime præccssit : illud enim obiter tautum inseritur ; nam posterius contigit post expugnatas urbes intermedias, ut secure omnes pergere possent in Sichem et llcbal, uti jam dixi.

Lhtore macm maris, — puta maris Mediterranei , quod erat magnum respectu maris Galilææ et maris Mortui, quorum ulrumquc est in Judoea. Porro juxta mare Mediterraneum habitabant Tyrii, Sidonii aliique Phoenices, qui gente ct genere erant Chananæi, item Philistini, qui Chananteis expulsis eorum urbes occuparant. Quare hi omnes (corumquc regiones) traditi erant Rebræis, etsi sua ignavia eas re ipsa non occuparmi.

V j. 3. At in Qti UAuiTADAxr i» Gadaon. — Gabaon uibs erat magna et potens, habebatque incolas robustissimos, ut dicitur cap. x, 2; distabat a Jerusalem itinere duarum circiter horarum versus uccidcntem, sita erat in tribu Benjamin in monte : unde dicta Gabaon, id est mons vel collis. Audi Adrichomium in *Descript, tcrræ sancite,* pag. 17 : t Gabaon metropolis olim ct regia urbs llcvæorum,quiorliab Ucvœo filio Chanaan, distat ab Jerusalem stadiis plusminusquinquaginta,in monte Silo sita, ut auctor est Brochirtus. tilde et ibi dicitur fuisse excelsum maximum. Habuit sub sccivitatcsCaphira,Berothcl Carialhiarim : post vero Atributa est tiliis Aaron Levitis. Nunc vero, ait Hicronymus,ostenditur villa eodem nomine in quarto milliario B.lbelis contra Orientalem plagam, juxta Rama ct Itcmmon, ubi Salomon ubtulit victimas. Hujus incolae Gabaonitæ induti vestibus tritis, ct vetustatem præsc ferentibus, in dolo supplices adtosuc venerunt in Galgala, ct callide fcedus inierunt : deprehensa fraude in aquarios et lignarios templi perpetuo mancipati sunt, dicti Nathinæi, id est dati vel donati ad serviendum templo; quos cum Saul postea delere voluisset, ob hoc tota terra Iribus annis fame afflicta est. Hic Salomon in tabernaculo Moysi (erat quippe hic tabernaculum, I *Paral,* xvi, 21, cl II *Paral,* i), immolatis super altare æncum mille hostiis, sapientiam a Deo petiit et obtinuit, » III *Reg.* di, 9.

i. Et callide cogitaxtes. — Hebraice, *fecerunt etiam ipsi in calliditate,* vel astutia aslutaquo prudentia , videlicet callide cl prudenter cogitantes quomodo sibi prospicerent, uti faciebant alii Amorrhæi : sed hi belli inibant consilia, unde victi cæsiquc sunt; at Gabaonitæ prudenliorcs, simulatione remotioris habitationis, vitam ab Hebræis petierunt ct impetrarunt. Videbant enim se, licet bellicosos ct fortissimos, Deo pro Hebræis pugnante, resistere non posse. Quare hac in re non peccarunt, sed pie ct prudenter egerunt. Videbant enim se excidium evadere non posse, nisi per hanc simulationem supplices fierent Hebræis, in qua licet mendacia nonnulla miscuerint, tamen bona fide putarunt in articulo tantæ necessitatis licitum esse mentiri, quod olim putavit Plato, Cassianus aliique viri sapientes. Vei». 4.

Tllerlxt sidi cibaria. — Sic quoque vertit Chaldæus, quin ct Septuaginta, si apud cos, uti ex Syro vult Masius, legatur ïï:t<nn«wTo, non autem Immnarre, id est *instituerunt,* uti legunt Complutenses : sic et Hcbræa, si pro n legatur alfine 1, scilicctn'üX' *iitstaiadu,* pro 1 W *iilstaiaru.* Radix enim nvx *tseda* significat victum vel annonam. Masius vero, Cajelanus cæteriqucreccntiorcs,quia per 1 legunt *hitstaiaru*, hinc vertunt *legatos egeltint*, vel *legatos sc simularunt ;* TÏ *tsir* enim significat legatum, inde in llilpael n'üxn *hitstaicr* lignificai legatum agere vel simularo, ita Marinus in *Léxico.*

Saccos (cibariis aliisque rebus ad iter necessariis plenos) YETERES ASIXTS IMI'OXE.XTES.— Ha 1Cgendum cum Hebræo, Chaldæo, Romanis et cæteris. Irrepsit ergo mendum in Septuaginta, qui pro «•<«■», id est asinis, habent Suur», id est humeris.

5. QUJIAD INDICIUM VETUSTATIS PITTACIIS CONSUTA erant. — « Pittaciis, » id est variis frustis resarta. Ilebræum enim ixbúlalu significat varium vellus diversis particulis consulum, quod S. Franciscas Ver». 5.

dicere solebat, vestes et calceos rappcciatospaupertatis esso indices, idcoquo cos suis asseclis commendabat. Hinc Masius vertit, *quorum sola frustis suppacta erant.*

Paxes quoque, etc., dirierant, et ix frusta comminuti. — Hebr. vocantur panes EZ> IpJ *nickudim,* id est *punctorum,* scilicet qui præ ariditate in frusta et micas, ceu puncta comminuerentur, aut comminui facile possent. Undo Arias vertit, *panes punctatos;* Vatablus, *mucidos;* Septuaginta, *situ obsitos ct corrosos;* Masius, *mucore maculosos :* mucidus enim habet mucoris maculas quasi puncta; Chaldæus, *cruslulas ;* alii, *adustos,* a rad. *tacad,* id est urere.

Vers. o. G. Perrexeruntque ad Josué, quitüNCmorabatur ix castius Galgala. — Verisimile est cniin Josuc post eversam Jcrichuntera cl liai, rediisso ad prima castra in Galgalis, idcoquc in Galgalis fixisse cl munivisse castra contra incursus Chananæorum. Galgala enim erat juxta Jordanem, trans quem morabantur in urbibus munitis Iribus Gad, Kuben cl dimidia Manasse, quas ad se evocare, vel ad eorum urbes se recipere poterat, si a Chananæis premeretur. Quare ex Galgalis processit ad expugnationem Jerichuntis, liai et cætcrarum urbium, relictis impedimentis et imbelli turba in Galgalis, utpote loco ct natura et arte munitissimo, præsertim ob viciniam Jordanis, atque expugnatis evorsisquo urbibus redibat ad castra in Galgalis, ibique manebat donec Dei monitu in alias expeditiones evocaretur, ut colligitur ex cap. X, 7, 43 ; XIV, G.

Moins fl geodi castra. Audi Leonem Imperatorem do loco castrorum praecepta suis ducibus dantem in *Tacticis,* sive do ordinanda acie cap. xi, num. i : « Aplicla igitur, sive fossatum (nam aplictum proprie fossatum totius exercitus est) valide quantum poles munies. Si in locis spatiosis laxisque commode castra ponere potueris, ita facias : sin minus, non negligenter, sed sedulo, firmiter et denso castra pones; illa autem loca imprimis fugies, quæ aliquid prope celsius ac eminentius habent, ne illud inimici noctu et confortini anticipantes, multa mala vobis ex eo loco inferant. » Et cap. xx, num. 27 : «Castra munire semper tutum cst,ct amiciliæ pacisque tempore. Si prope hostes fueris, fossatum circumducito vel ex lapidibus, vel ex lateribus circumvallatum, et ita castra tua in tuto ponas. Si enim aliquid adversum contingat, minus imperatorium erit dicere aliquando : Non putaram.» Idem præccplura dat Vegetius, /Elianus, Cyllenius, Lipsius, Valtrinus ct alii, qui de re militari scripserunt. Subjungit Leo non expedire ut castra diu eodem loco consistant, ob sordes ct immunditias, quæ a singulis quotidie in loco arcto egeruntur, idcoquo acrem inficiunt, ac morbos ct pestem generant, uti in Italia et alibi experti sumus, et in dies experimur, per adventum exterorum pestem invehentium.

De terra longinqua VEXIMUS. Mentiuntur, sed id sibi licitura putant ad salvandam suam suorumque vitam; ct licet mendacium hoc mox ab Hebræis deprehendendum scirent, tamen ob religionem juramenti quod extorserunt, sibi parcendum sperabant.

7. NE FORTE IN TERRA QUX NODIS SORTE DEOE- Veri. 7.
tir, habitetis. — Hebraice tantum est, *forte in medio mei* (id est, terne meæ, mihi scilicet a Deo promissæ,et inter nos sorte dividend®) *tu habitas.* Tangunt rei punctum ct veritatem, 7. *d.* Si terra vestra nobis a Deo promissa est, nolumus eam a vobis occupari cl nobis adimi. Unde Deus vetuerat Hebræis ne cum incolis Chananreæ fœdus inirent, sed omnes mactarent. *Dculcr.* vn,2; Erodi xxxiv, 12, ct alibi.

8. At illi ad Josué : Servi, inquiunt, tui sumus. v»».». — Dicunt hoc non tantum per aulicismum, uti aulici dicere solent sibi invicem : Servus tuus sum ; sed vere ct sincere. Sciebant enim sibi ab Hebræis parcitum non iri, nisi eis se subjicerent cl servos efficerent. Cupiebant ergo servitute vitam redimere. Unde cl Josuc mortem naturalem cis in civilem, id est, iu servitutem convertit. Ita Serarius ct alii. Id magis patebit ex eorum dictis vers. 9 et sequentibus.

9. Responderint. — Hebraice, *cl dixerunt filii* v»n. *l Israel,* id est, quisque Israelita, *ad Heveeum* (Gabaonitæ ergo erant Hevæi) : *Forsitan in medio mei (u sedes* (habitas), *et quomodo feriam tecum fxdus?* Hoc enim vetuerat Deus, *Deut.* vir, 2.

De terra longinqua valde venerunt servitui in nomine Domini Dei tui. — Hebraice, *ad nomen Domini Dei tui,* hoc est, exciti fama potenti® et prodigiorum Dei tui, quibus ipse in deserto Og ct Selion reges, vestros hostes, percussit. Tacent excidium Jerichuntis et Hai, quia illud novum ct recens erat, nec poterat ad longinquos (quales se fingunt) tam cito pervolare. Vide hic eorum astutiam artemquo fallendi. Unde nonnulli censent a *Gabaon* et *Gabaonitæ* derivatum Italicum *(jabare* cl *qabatorc,* id est, decipere cl deceptor. Hinc palet Gabaonitas, metu potentis Dei vindici® in hostes llebræorum esercitai perculsos, ejus majestatem, potentiam et divinitatem agnovisse, ac in eum ut solum Deum verum credidisse, vel ut in eum credant eamque colant, promptos et paratos se offerre : ideoque Deus cos præ cœteris Chananæis in sua idololatria obstinatis servavit, ac Josuc cl llebræos impulit ut eis parcerent, proselytos facerent et suæ Ecclcsiæ unirent. Aiunt ergo : « Venimus in nomino Domini, » Hebraice, *ad nomen Domini, q. d.* Venimus excitati per nomen ct famam gestorum admirandorum Dei lui, ut vobiscum in canidem societatem conjungamur. Ila S. Augustinus, Lyranus, Cajetanus, Arias. Alibi venire in nomine Domini est venire Dei ope, potentiae! virtute, ut *Psal.* cxyii : «Benedictus qui venit in nomine Domini. » Et *Joan,* xvii : « Puter sancte, serva cos in nomino tuo, » id est, virtute tua. « Cum essem cum cis, ego servabam cos in

nomine tuo, » *id est* virtute a te mihi data ; sed ambulare in nomine Domini, est cum colere, invocare, ct in cum sperare, ac rem quampiam *aggredi.*

Vκ i 14 IL SUSCEPERUNT IGITUR DE CIBARIIS EORUM,— non ut ex cis ederent: habebant enim recentes ex frugibus terræ panes; sed vel in symbolum amicitiæ ct foederis, ut volunt Lyranus, Arias, Vafablus ct Cajetanus: cibos enim accipere, et pregústalos ab aliis degustare, antiquum et vulgatissimum fuit mutua communicationis . fidei, amicitiæ, hospitalitatis symbolum apud omnes olim nationes, et hodie quoque ab Orientalibus, œque ac ab Hibernis observatur; vel, ut Masius, explorandi causa, ut nimirum explorarent an vera dicerent, an scilicet vere panes essent vetustate aridi et mucidi, ut ipsi asserebant. Opponit enim hoc ei quod sequitur :

Eros Domini non interrogarunt, — ‹7. d. Voracitatem legatorum ac longinquitatem explorarunt suis oculis et manibus, non autem consulendo Dominum per pontifleem Rationali, in quo erant I rim et Tummim, induto. Vide dicta *Exodixxviu,* 30; adeoque errarunt et decepti fuere. Fuit ergo hic aliquod Hcbræorum peccatum,primo, inconsideralionis, quod cum Deum haberent præsentem, dirigentem ct respondentem, eum in re tam gravi non consuluerint; *secundo,* temeritatis et precipilationis, quod tam cito cum peregrinis ct incognitis, imo do mendacio suspectis fœdus inierint, illudque juramento firmarmi, nec prius rem tantam magis examinarint, an quis dolus in ea lateret, uti vere latebat; sed Deus id permisit, lumenque suum eis subduxit, ut Gabaonitas jam se agnoscentes ct metuentes tam in vita, quam in sui agnitione metuque et cultu servaret ct promoveret. Quocirca Leo Imperator suo belli duci ita præcipit in *Tacticis,* cap.xx, num. 9 : u Tardo ac circumspecte deliberare, et ea quæ deliberata conslilutaquc sunt aliqua cunctatione aut formidine non rejicere, necessarium cum primis est: timor enim non solum tuta res non est, sed etiam rebus bonis inventis adversissima est. »

Moraliter, disce hic in rebus dubiis et arduis Deum consulere, ejusque lumen implorare, ac viros doctos et religiosos, preserlim Confessarios ac Superiores, qui locum Dei tenent, adire ct audire. Si sapis ergo, nil magnum inchoato, nisi prius Deo consulto et propitiato. Ita Judas Machábaos semper ante prælium legitur Deum invocasse, ideoquo ejus ope tot lantasquc victorias obtinuisse excepto ultimo prælio, in quo non legitur orasse, ideoquo licet fortiter pugnans, occubuit.

15 15. FECIT QUE JOSU E CUM EIS PACEM, ET INITO FOEDERE POLLICITUS EST QUOD NON OCCIDERENTUR,— HcbraiCC, *ad rui/Uandum cos,* id est quod vitam eis conservaret, nec eos occideret. Hic enim erat tinis pacis cl feed ris a Gabaonilis expetiti. AudiS. Ambrosium lib. Ili Üe *Offirus:* Josué, inquit, quia adhuc erat ignarus locorum^ atque incolarum inscius, non cognovit fraudes eorum; neque Dominum interrogavit, sed cito credidit. Adeo sancta crat illis temporibus fides, ut fallere aliquos posse non videretur : quis hoc reprehendat in sanctis, qui cæteros do suo affectu æstimant? Et quia ipsis amica est veritas, mentiri neminem putant, fallere quid sit ignorant. Libenter credunt quod ipsi sunt, nec possunt suspectum habere quod non sunt.

Quæres, an Josué licite potuerit fœdus inire cum Gabaonilis, cisque vitam dare, cum Deus veluisset Hebræis fœdus cum Chananæis (quales erant Gabaonitæ) inire, jussisselque cos omnes occidi? *Exodi* XXII, 32. Respondeo, licite potuisse Josué fœdus cum eis inire positis duabus conditionibus. Prior erat, ut Gabaonitæ suas urbes, agros ct ditiones cederent Hebræis : ipsis enim a Deo datas erant; ac proinde eis so ut servos subjicerent. Posterior, ut fierent proselyti, ac relictis idolis suis, fidem cullumquc veri Dei susciperent, itaque in unam cum Hebræis Ecclesiam ac Rempublicam transirent. Causa enim cur Deus eos jusserat occidi, erat quod ipsi essent idololatra ct scelerati, ac periculum erat ne Hebraeos ad sua idola et scelera pertraherent. Hanc cniin causam dat Deus, *Exodi* xxm, 32 ct 33, et *Deut.* vn, 4. Hoc autem periculo cessanto permittebat Deus ut cis parceretur et vita condonaretur; ulrumquc autem præsliterc Gabaonitæ : nam et servos se obtulere Hebræis, ct eorum Deum agnovere, paralosquo se obtulere ad ejus religionem capessendam; ergo Josué cis parcere poterat. Id ita esse palet *primo,* quia simili modo llebræi dedere fidem Rahab Chananææ, quod ipsam omnesque ejus cognatos ct affines servarent, ac fidem datam praestiterunt, quia scilicet Rahab cum suis se subjecerat llebræis, ac parata erat fidem et religionem eorum capessere. Cur non simili modo poterat Josué vitam condonare Gabaonilis?

Fadm c^ll'"nl u>ii-dtum.

Prob. l.

Secundo, quia Josuc de facto pepercit Gabaonilis, postquam dolo eorum detecto cognovit cos esse Chananæos, voluitque fidem cis datam et juratam servari. Hoc autem facere non potuisset, si hoc fœdus fuisset illicitum et a Deo vetitum. Nulla enim promissio, etiam jurata rata est et valida, quæ Deo Dcique legi ct jussui adversatur. Nemo enim potest se obligare aut promittere se legem Dei violaturum, vel contra cam facturum. n.

Tertio, quia Deus severe punivit posicros Saul, cosque jussit crucifigi, II *Hcg.* xxi, 1 ct scq., co quod Saul Gabaonitas contra fidem a Josuc datam occidisset. Voluit ergo Deus fidem cis datam esse ratam, ac sancte servari. m.

Quarto, quia Deus, *Dcuter.zx,* 10, jubet Hebræis ut hostibus offerant pacem, ac sl eam acceptent, cum cis fœdus ineant. Sub his autem etiam Chananæos comprehendi censent Interpretes. Nam quod Deus ibidem vers. 15 ct 18, differentiam facit inter Chananæosprope, et alias gentes longinque ir.

habitantes, in co tantum facere videtur, quod velit Chananæos omnes omnino occidi, ne Hebræos ad idola sua pertrahant, in cælcris autem Gentibus velit parci mulieribus ct infantibus. Magisidipsum patebit ex dicendis vers. 19.

Ven. it. 17. Gabaon, et Capiira, et Beroth, et Cariathiabiu. — Videntur illis Chananæorum urbibus nomina indita variis de causis, petitis a loci situ, natura ct ingenio, item a commodis et incommodis, quro illis ccrtæ res vicinæ afferebant. Sic Gabaon Chananæum vocabulum *culmen* significat, quia urbs hæc sita crai in monte ; Caphira significat *leunculum,* quia fortes instar leonum habebat incolas ; Beroth significat *puteos,* qui ibi erant excellentes et copiosi ; Cariathiarira idem est quod *urbs sylvarum,* ob earum ibidem copiam. Ita Arias. Proprie Gabaon idem est quod collis iniquitatis ct doloris, ait S. Hieronymus in *Nomin. Hebr.,* quia Gabaon ante Josuc crat urbs scelerata, ideoquo doloribus plena, donec eam servavit ct salvavit Jcsus.

Vers. 19. An juramentum obligavil?

19. JURAVIMUS ILLIS IN NOMINE (per nomen) DOMINI Dei Israel, et idcirco non possl mls eos conungere. — Quæritur, an juramentum hoc Principum datum Gabaonilis de vita cis servanda, illos obligavit ad fidem, quam cis dederant, praestandam? Obligasse negant Abulcnsis, Masius, Arias, Magaliunus, Serarius ctS. Augustinus hic, *Quast.* XIII.

LonnuUi '1Qn 05l prima, quia hoc fœdus et juramentum fraudo ct dolo Gabaonitarum fuit extortura; *secunda,* quia in eo intervenit error personæ : putabant enim Josué el Principes se non cum vicinis Chananæis, sed extraneis ct remotis, puta Arabibus vel Syris, quales so mentiebantur Gabaonitæ, fœdus inire ct jurare, lisque tantum so obligaro intendebant. Juramentum enim, ut docent Sylvester, Lcssius et cæteri, sequitur naturam sui actus vel contractus, atque intclligi debet secundum conditiones ct restrictiones, quæ in tali actu vel contractu intelliguntur.llic autem intelligitur illa conditio : a Si non estis Chananæi. » Quare cura Gabaonitæ essent Chananæi, Hebræi intendebant quod cum illis nollent pacisci, ncc fœdus inire, ac consequenter illis juramento so non obligare. *Tertia,* quia ipsum factum eral contra legem Dei, jubentem omnes omnino Chananæos deleri, *Num.* xxin, 52; *Dcut.* xx, 1G. Putarunt tamen Principes so hoc juramento obligari : ex quo errore colligas quanta ea ælalo fuerit nominis divini reverentia ct religio: permisilque Deus, quem consulere neglexerant, cos errare , ut inde Gabaonitarum salutem eliceret, in cosque suam clementiam ostenderet. Fuerunt tamen obligati Israelita* renovata pactione, quia fraudem paulo post cognoscentes, prius pactura fidemquo cis datam ratam habuerunt, ad hoc Deo cos impellente; nam Deo placuisse ut illis pacem ultro petentibus parceretur, fidesquo data servaretur, connivendo in lege mortis contra Chananæos lata, palet ex co quod fœdus hoc a Saule violatum gravissime Deus sit ullus, Il *Regum,* cap. XXI, vers. 1. Hæc sententia est probabilis.

Probabilior tamen est contraria, scilicet hoc M«lhw fœdus et juramentum obligasse Josué ac Hebræos ad fidem, et vitam Gabaonilis datam præstandam, uti censent Lyranus, Hugo, Dionysius, Cajetanus, S. Ambrosius, lib. III *Offic.* cap.x; Gratianus, lib. XXII, Quast. IV, cap. finali, ac fuse solideque Suarez, lib. II *De Juramento,* cap. xvni, qui citat S. Thomam, Bonavenluram, Richardum. Ratio est : m

Prob. i. *Prima,* quia Deus permiserat, imo quasi jusserat parci Chananæis, si ipsi pacem peterent, ac suas urbes cederent Hebræis, eorumque religionem capesserent, uti ostendi vers. 15. Omnia autem hæc præstitere Gabaonitæ. Ergo poterat, imo ex cbarilatc debebat eis parci, fœdusque cum eis iniri. Idipsum satis significat Scriptura, cap. xi, 19, ubi ait : a Non fuit civitas, quæ se tradcr&t filiis Israel, præter Hevæum qui habitabat in Gabaon ; omnes enim bellando cepit. Domini enim sententia fuerat ut indurarentur corda eorum, ct pugnarent contra Israel, et caderent, ct non mererentur ullam clementiam, ac perirent sicut præceperat Dominus Moysi, d *g. d.* Ideo jussit Deus deleri Chananæos, quia ipsi obstinate restiterunt Hebræis; quia vero id non fecere Gabaonitæ, qui erant llcviei, sed pacem petierunt, idcirco illam cis dari voluit Deus.

n. *Secunda,* quia dolus hic Gabaonitarum non crat circa substantiam rei, aut circa id quod juramentum requirebat utessel validum, sed circaaccidens duntaxat, scilicet circa proximitatem vel longinquitatem habitationis corum; ergo non vitiabat, ncc irritabat juramentum, nec fœdus juratum. Fuisset circa substantiam, si ipsi voluissent suas urbcssuamqueidololairiam retinere, itaque fœdus inire cum Hebræis : hoc enim crat a Deo vetitum, ideoque llebræi nullo ad hoc juramento se obligare poterant; jam autem, cum offerant sua prædia Hebræis cl eorum religionem cupiant amplecti, substantiam fœderis a Deo permissi, imo jussi prestan! : nec dolus illam violat aut elidit.Quare non fuit hic error personæ, sed alicujus accidentis personæ. Volebant enim llebnri cura praesentibus Gabaonilis contrahere fœdus; sed errabant in accidente, putantes eos remote, non propinque habitare, quod fœdus non vitiat : sicut si quis contrahat matrimonium cum femina presente, valido contrahit, esto erret, putetque eam esso Italam, cum sit Germana.

Dices : Josué non intendebat contrahere cum Gabaonilis, nisi hac conditione, quod non essent Chananæi. Respondeo, adde, vel non manerent Chananæi, si scilicet vellent persistere in hostilitate, infidelitate ct impietate Chananæorum. Jam autem Gabaonitæ hæc tria a se abdicarunt, cupierunlque in amicitiam, religionem et pietatem

Hebræorum transire. Quare jam non Chananæi, sod *potius* Hebræi el proselyti censendi sunt, cuín qualibus Josué optabat fœdus inire.

3. *Tertia,* quia dolus hic non erat noxius, sed commodus Hebræis. Quid enim profuisset eis cædes et mors Gabaonitarum, nisi ad opinionem el infamiam crudelitatisbarbaræ, *quod pótenles* pacem mactassent,apud omnes gentes conciliandam? Vita autem eorum multum Hebræis profuit, quia cis usi sunt quasi servi ad lignationem et aquationem. Ergo dolus hic non vitiabat fœdus, nec faciebat Hebræos involuntarios ; nam paulo post cognito dolo voluntario fœdus initum approbarunt.

Quarta, Gabaonitæ supplices petebant vitam duntaxat, offerentes sead omnemscrvilutem; quis nisi barbarus id cisnegasscl,cosque trucidasse!? Sane id non fecit Tabcrlancs, nec Amurathcs, nec Oltomanus, ncc quis alius quantumlibct crudelis cl tyrannus.

Quinta, Josuc potuisset ct debuisset, ac proinde voluisset cis parcere, si ipsi sine dolo fatendo se Chananæos se ipsi subjecissent, ct in servos addixissent. Hæc enim erat mens Dei, uti jam ostendi. Ergo cum ipsi idem nunc faciant, eis parcere debuit, esto dolus aliquis interveniat : unde ct do facto dolo cognito cis pepercit.

Serta, id diserte ipsi hic fatentur ct asserunt : « Juravimus, inquiunt, illis in nomine Domini Dei Israel (cujus fidem ct cultum ipsi agnoscunt ct suscipere cupiunt) : ct idcirco non possumus cos contingere, n Et mox : « Ne contra nos ira Dei concitetur, si pejeraverimus. » Nota ·I» *juravimus,* scilicet in preterito ; loquuntur ergo do juramento non post dolum agnitum renovato, sed primitus ante doli cognitionem prestito, coque se obligari asserunt. Idem patet ex violatione hujus juramenti , quam Deus ullus est crucifixione posterorum Saulis, ll Reg. xxi. Hinc patet responsio ad argumenta contrariæ sententi®. Denique verisimile est Elcazarum Pontificem cognito dolo Deum consuluisse (hoc enim jusscrat Deus *Num.* xxvn, 21), quid in re tam gravi et perplexa facto foret opus; aut certe Josuc Deum orasse, et ab eo audisse ut Gabaonitis parceret, corumque tam corpora quam animas per veræ religionis professionem servaret.

Dices : Chananæi erant homines sceleratissimi cl corruptissimi, ideoque Deus omnes deleri jusscrat, no sua vitia affricarent Hebræis. Ergo licet Gabaonitæ metu mortis promitterent morum ct vitiorum emendationem, tamen cis Hebræi credere non debebant, sed metuere ne paulo post in pristina scelera relaberenlur, ideoque illos omnes delere, uti jusserat Deus. Respondeo, communiter id verum erat, at non in Gabaonitis, qui tam serio se in servos ad omnia paratos et ad veri Dei coitum offerebant. Adde eorum mentem et constantiam fuisse probandam, cisque adhibendos laisse religionis magistros, æque ac inspectores et custodes, qui si deprehenderent eos ad sua idola relabi, ad Josuo idipsum referrent, cujus erat cos castigaro et exterminaro, uti jam fit Maronis c! Judicis ad Christum conversis; ncc dubium Josuo idipsum prostitisse. Verum eventus docuit Gabaonitas in fide et Judaismo fuisse constantes, ideoque Deus eorum cædem in Saulis posteris adeo graviter vindicavit. Rebellionis hic non erat periculum, quia Gabaonitæerant pauci exarmati et inter Hebræos distributi, ut inter se coire et contra cos conspiraro non possent.

Disco hic quam sancte fides, præsertim jurata, sil servanda hosti, etiam impio et infideli, quales erant Gabaonitæ. Idem diserto docet sancitquo Leo Imperator in *Tacticis,* sive de acie ordinanda. Fido enim sublata evertitur omnis hominum contractus et societas, quæ fidei quasi innititur, ut homines jam non homines, sed leones, tigrides et feræ esso videantur.

21. Sed sic vivant, ut in usus universa multi- Ve
TUDINIS LIGNA C.EDANT, AQUASQUB COMPORTENT. — Principes hic Gabaonitas vita donant, scdscrvilulc damnant, idque juste, tum quia vitam duntaxat cis promiserant ctjurarant; tum quia Gabaonitæ dolum fecerant; ct fraude juramentum extorserant; tum quia ipsi erant Chananæi; quos Deus volebat occidi, el si quibus ob deditionem parceretur, cos servituti addici. Mitis ergo fuit hæc eorum pœna, quæ tandem facta est honorata sors ct conditio serviendi templo, uti patebit versu ultimo.

QI t DUS ILEO LOQUENTIBUS, VOCAVIT GABAONITAS Josué, — ut Principum sententiam approbans, camdem quasi summus Princeps ct Judex promulgaret Gabaonitis. Recto quoad sensum vertit Interpres, quod in Hebræo sic ad verbum sonat, *Cum locuti essent do illis Principes, vocavit cos Josué,* etc. Hebraice enim *caasar* non tantum *sicut,* sed ct *cum,* vel *quando* significat.

23. ITAQUB SUB MALEDICTIONE ERITIS, — puta Sub Vers
servitute ct onero lignandi cl aquandi. Servitus enim onerosa est species quædam maledictionis, id est, malcficcntiæ ct castigationis.

27. DECREVITQUE IN ILLO DIE EOS ESSE IN MINISTE- Ver:
RIO CUNCTI POPULI , ET ALTARIS DOMINI. — Duplex ergo fuit onus ct officium Gabaonitarum : Prius, comportare ligna et aquam totis Hebræorum castris. Unde a Joscpho, lib. XI *Antiquit.* cap. iv et V, vocantur îtuîmci.id est, publici servi.

Posterius, eadem comportare tabernaculo, ct postea templo, cui fere soli addicti fuere post divisionem castrorum ct tribuum, terræque promissæ possessionem, præsertim tempore Salomonis, idque ex præscriplo ct distributione exactiore officiorum templi facta a Davide, quem verisimile est cos vocasse Nathinæos, quorum crebra est mentio *Esdrce* cap. n, 43 et 50; cap. vin, 20; *Nehem.* ni, 26 et 31 ; I *Paral,* ix, 2. Nam Gabaonitas hos esse Nathinæos non tantum reccntiores docent, ul Lyranus, Masius, R. Salomon, Sigonius,

lib. V *De Repub. IIclrocorum,* cap. vu; Ribera, lib. Ill *De Templo,* cap. nr; Vilalpando in *Apparatu,* part. I, lib. II, cap. vn; sed et S. Hieronymus (si tamen ipso est auctor) in *Tradition. Uebr.* in lib. I *Parai. :* « Nathinæi, inquii, id est donati (a radice JD3 *nathan,* id est dedit), sunt Gabaonitæ, co quod ad serviendum dati sint ad templum Domini, n donati, scilicet primum a Josuc hie : unde Hebraice est D3D* *iitenem,* id est *dedit cos* (undo Nalhinæi nomen) *Tabernaculo;* deindo a Davide: donati, inquam, ut subservirent Sacerdotibus ct I.evitis, non proximo tanquam Subdiaconi Diaconis, ut vult Sigonius, sed remote, ut laici, et exteri personis sacris ex Levi oriundis, idque indicat Scriptura, *Esdras* cap. vili, 29, ct I *Paral,* ix, 2. Unde ct valde verisimile est Gabaonitas sacris Judaicis fuisse initiatos, ac per circumcisionem in Judaismum transisse, uti bene probat Abulensis. Atque hac de causa Josephus cos vocat sacros servos, id est, servos sacri templi. Natbinæus ergo Hebraice idem est quod *Deodatus.* Sic apud Carlhusianos et alios Religiosos fratres laici vocantur donati vel oblati, scilicet ordini ct Deo. Hi ergo Nathinæis priscis sunt similes, ac recte Nalhinæi vocari queunt.

Dices : Salomon in templo fabricavit mare œncum aquis refertum, item aquæductus piares, quibus aqua influeret in templum. Erat insuper probatica Piscina juxta templum ad abluendas victimas Deo sacrificandas. Hebræi quoque ligna offerebant templo, et ad illud convehebant : ergo ad neutrum munus opus erat Nathinæis. Respondeo negando conscqucntiara. Nam Salomon tot aquaeductibus alleviavi! quidem onus Nathinæorum, non tamen omnino sustulit. Nam ex aquæductibus Nathinæi aquam deportare debebant, non tantum ad altare, sed etiam ad omnes sacerdotum culinas altari vicinas. Idem dico de lignis. Insuper sacerdotes Nathinæis utebantur ad quoslibet templi usus, uti nos utimur sacristanis corumquc ministris. Templum enim erat vastissimum instar urbis, ac quotidie plurimæ, cl subinde millcn® (uti fecit Salomon) in eo oves, vituli ct boves sacrificabantur, ad quorum ablutionem, coctionem ct crematìonem ingens vis aquarum requirebatur. Qnarc sicut Sacerdotes et Levit® per vices serviebant templo, turaque habitabant in templo, sic et Nathinæi ; alioqui verisimile est eos sparsim habitasse in urbibus sacerdotibus assignatis, cisque serviisse. Denique Salomon in fabricando templo inter alios operarios usus fuit Nathinæis, uti docet Vilalpando ct alii.

Ix loco quem Dominus elegisset ,— ad collocandum in eo Tabernaculum cum arca fœderis, Cherubim ct Propiliatorio, ct consequenter ad sui venerationem, cultum, sacrificia ct adorationem. Hic locus primo fuit in Galgalis, deinde in Silo, tertio in Nobe, quarto in Gabaa, denique in templo, cum illud Salomon cxlruxit. Porro arca mansit in Galgalis toto septennio, quo Josuc Chananæos debellavit : arca enim erat in castris, castra autem erant in Galgalis, ut patet cap. x, vers. ult. Bellis septennalibus finitis, octavo anno ducatus sui, Josué transtulit arcam e Galgalis in Silo, ut patebit cap. x y iii, vers. 1.

CAPUT DECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Quinque reges Chananæi oppugnant Gabaonitas quasi transfugas ; sed cis Josué succurrit, hostes fugat, qui lapidibus e calo pluentibus conteruntur. Mox, vers. 12, *Josuc sistit solem ct lunam, donec hostes omnes profligaret. Deinde, vers.* 22, *quinquo reges in spelunca latentes pedibus calcari ct suspendi jubet. Denique, vers.* 28, *piares urbes expugnat, quo facto revertitur ad castra in Galgalis.*

1. Quæ cum audissel Adonisedee rex Jerusalem, quod scilicet cepisset Josué Hai, et subvertisset eam (sicut enim fecerat Jericho et regi ejus, sic fecit liai ct regi illius), ct quod transfugissent Gabaonitæ ad Israel, cl essent foderati eorum, 2. timuit valde. Urbs enim magna erat Gabaon, el una civitatum regalium, ct major oppido Hai, omnesque bellatores ejus fortissimi. 3. Misit ergo Adonisedee rex Jerusalem ad Oham regem Hebron, et ad Pharum regem Jcrimoth, ad Japhia quoque regem Lachis, cl ad Dabir regem Eglon, dicens : 4. Ad me ascendite, et ferle præsidium, ut expugnemus Gal aon, quare transfugerit ad Josué, et ad filios Israel. 5. Congregati igitur ascenderunt quinque reges Amorrhæorum, rex Jerusalem, rex Ilebron, rex Jcrimolh, rex Lachis, rex Eglon, simul cum exercitibus suis, ct castrainetati sunt circa Gabaon, oppugnantes eam. 6, Habitatores autem Gabaon urbis obscssæmisc-

runt ad Josué, qui tunc morabatur in castris apud Galgalam, et dixerunt ei: Ne retrahas manus tuas ab auxilio servorum tuorum; ascende cito, et libera nos, ferque præsidium : convenerunt enim adversum nos omnes reges Amorrhæorum, qui habitant in montanis. 7. Ascendit itaque Josué de Galgalis, et omnis exercitus bellatorum cum eo, viri fortissimi. 8. Dixitque Dominus ad Josué : Ne timeas eos; in manus enim tuas tradidi illos : nullus ex eis tibi resistere poterit. 9. Irruit itaque Josué super eos repente, tota nocte ascendens de Galgalis. 10. *Et conturbavit eos* Dominus a facie Israel : contrivitque plaga magna in Gabaon, ac persecutus est eos per viam ascensus Beth-boron, et percussit usque Azeca et Maceda. 11. Cumque fugerent filios Israel, et essent in descensu Belh-horon, Dominus misit super eos lapides magnos de cœlo usque ad Azeca ; et mortui sunt multo plures lapidibus grandinis, quam quos gladio percusserant filii Israel. 12. Tunc locutus est Josué Domino, in die qua tradidit Amorrhæum in conspectu filiorum Israel, dixitque coram eis : Sol contra Gabaon ne movearis, et luna contra vallem Aialon. 13. Steterimtque sol et luna, donec ulcisceretur se gens de inimicis suis. Nonne scriptum est hoc in libro justorum ? Stetit itaque sol in medio cæli, et non festinavit occumbere spatio unius diei. 14. Non fuit antea nec postea tam longa dies, obediente Domino voci hominis, et pugnante pro Israel. 15. Reversusque est Josué cum omni Israel in castra Galgalæ. 16. Fugerant enim quinque reges , et se absconderant in spelunca urbis Maceda. 17. Nuntialumque est Josué, quod inventi essent quinque reges latentes in spelunca urbis Maceda. 18. Qui praecepit sociis, et ait ; Volvite saxa ingentia ad os speluncae, et ponite viros industrios, qui clausos custodiant; 19. vos autem nolite stare, sed persequimini hostes, et extremos quosque fugientium cædite : nec dimittatis eos urbium suarum intrare præsidia, quos tradidit Dominus Deus in manus vestras. 20. Cæsis ergo adversariis plaga magna, et usque ad internecionem pene consumptis, hi qui Israel effugere potuerunt, ingressi sunt civitates munitas. 21. Reversusque est omnis exercitus ad Josué in Maceda, ubi tunc erant castra, sani et integro numero : nullusque contra filios Israel mutire ausus est. 22. Præcepitque Josué dicens : Aperite os speluncæ, et producite ad me quinque reges qui in ea latitant. 23. Feceruntque- ministri ut sibi fuerat imperatum ; et eduxerunt ad eum quinque reges de spelunca, regem Jerusalem, regem Hebron, regem Jerimolh, regem Lachis, regem Eglon. 24. Cumque educti essent ad eum, vocavit omnes viros Israel, et ait ad principes exercitus qui secum erant : Ite, et ponite pedes super colla regum istorum. Qui cum perrexissent, et subjectorum colla pedibus calcarent, 25. rursum ait ad eos : Nolite timere, nec paveatis, confortamini et estote robusti; sic enim faciet Dominus cunctis hostibus vestris, adversum quos dimicatis. 26. Percussitque Josué, et interfecit eos, atque suspendit super quinque stipites, fuerunlque suspensi usque ad vesperum. 27. Cumque occumberet sol, præcepit sociis ut deponerent eos de patibulis. Qui depositos projecerunt in speluncam, in qua latuerant, et posuerunt super os ejus saxa ingentia, quæ permanent usque in præsens. 28. Eodem quoque die Macedam cepit Josué, et percussit eam in ore gladii, regemque illius interfecit, et omnes habitatores ejus : non dimisit in ea saltem parvas reliquias. Fecitque regi Maceda, sicut fecerat regi Jericho. 29. Transivit autem cum omni Israel de Maceda in Lebna, et pugnabat contra eam : 30. quam tradidit Dominus cum rege suo in manus Israel; percusseruntque urbem in ore gladii, et omnes habitatores ejus; non dimiserunt in ea ullas reliquias. Feceruntque regi Lebna, sicut fecerant regi Jericho. 31. De Lebna transivit in Lachis cum omni Israel : et exercitu per gyrum disposito oppugnabat eam. 32. Tradidilque Dominus Lachis in manus Israel, et cepit eam die altero, atque percussit in ore gladii omnemque animam quæ fuerat in ea, sicut fecerat Lebna. 33. Eo tempore ascendit Roram rex Gazer, ut auxiliaretur Lachis : quem percussit Josué cum omni populo ejus usque ad internecionem. 34. Transivitque de Lachis in Eglon, et circumdedit, 35. atque

expugnavit eam eadem die : percussitque in ore gladii omnes animas quæ erant in ea, juxta omnia quæ fecerat Lachis. 36. Ascendit quoque cum omni Israel de Eglon in Ilebron, cl pugnavit contraeam : 37. cepit eam, ct percussit in ore gladii, regem quoque ejus, et omnia oppida regionis illius, universasquc animas quæ in ea fuerant commorat® : non reliquit in ea ullas reliquias ; sicut fecerat Eglon, sic fecit et Ilebron, cunct^ quæ in ea reperii consumens gladio. 38. Inde reversus in Dabir, 39. cepit eam atque vastavit : regem quoque ejus atque omnia per circuitum oppida percussit in ore gladii : non dimisit in ea ullas reliquias; sicut fecerat Ilebron et Lehna et regibus earum, sic fecit Dabir et regi illius. 40. Percussit itaque Josué omnem terram montanam ct meridianam atque campestrem, et Ascdoth, cum regibus suis ; non dimisit in ea ullas reliquias, sed omne quod spirare poterat, interfecit, sicut præceperat ei Dominus Deus Israel, 41. a Cadesbarne usque Gazam. Omnem terram Gosen usque Gabaon, 42. universosque reges, et regiones eorum, uno impetu cepit atque vastavit : Dominus enim Deus Israel pugnavit pro eo, 43. reversusquc est cum omni Israel ad locum castrorum in Galgala.

Vers. ‹ı **1.** Qujb cum audisset Adonisedec rex Jerusalem, — quæ a Gabaon lautum distabat duabus leucis sive horis, ideoque ejus rex invasit Gabaonitas, quod ad Hebraeos transissent, quodque sibi vicini panderent Ilebræis iter ad suam Jerusalem expugnandam. Videtur Adonisedec hoc nomen assumpsisse a Mclchisedcch, qui in cademante 400 annos regnarat, camque justis suis legibus, moribus ct exemplis fecerat sedem **plï** *tsedee,* id est justitiæ, ut scilicet in ea vigeret justitia, Dei cultus, veraque religio. Audi Masium : Vocabantur priscis illis temporibus omnes roges llicrosolymæ (ut autumant Judæi) vel Mclchisedcch, vel Adonisedec, quorum illud regem Justitiæ, hoc dominum Justitiæ significat. Undo conjicitur urbem illam primum *tsedee,* id est justitiam (quam in ea plantarat primus justus sanctusquc ejus rex .Mclchisedcch) fuisse nominatam : postea vero *salem,* id est pacem, quod in ea secure ct pacifice habitaretur (nam nomen Jebus, quod aliquando illi a vulgo attributum est, 1 *Paralip.* xi, 4, incolarum, non urbis proprium erat), ac deinde Jerusalem, idque factum est sivo a Davide, ut innuit Josephus, lib. Vil *Antiq.* cap. ni, sive ab aliquo alio , per conjunctionem sivo combinalionem duarum vocum. Nam cum Abraham eodem loco sacrificaturus filium suum, loco nomen dedisset HX1' *Adonai tire,* id est, videbit vel providebit Dominus sibi victimam, ex illo tíre, id est providebit, ct vetustiore nomino *salem,* conflatum est nomen *Jerusalem,* id est, providebit, aut videbit pacem, sive visio pacis. Iloec Masius. Vide dicta *Genes,* xxu, 14. Falluntur ergo Josephus, lib. Vil *Belli,* cap. XVIII, ct llogcsippus, lib. Ill, cap. ix, dicentes Melchisedec!) urbis conditorem posuisse hoc nomon Jerusalem, eo quod ipse ad velus nomen *salcm* addiderit li?;*, id est *sacrum,* propter ædificatuin ibidem a sc templum, quasi Jerusalem idem sit quod t«?w, id est, sacrum templum urbi -.*Salem.* Alii cum Eusebio, lib. IX *Prapar.* cap. iy , Saiomoni id tribuunt, quasi Jerusalem idem sit quod ti¡>s», id est, sacrum templum Salomonis Verum noe Mclchisedcch, nec Salomon Græce locutus est, sed Hebraice.

Errat pariter Slephanus Byzantin-, lib. *De Urbibus,* asserens a Solymis montibus Solymos dici cl Salcm, quæ postea dicta est /Elia ab /Elio Adriano Imperatore ejus restauratore.

A vero quoque alienum videtur quod scribit noster Christophorus a Castro in cap. iv *Baruch,* sub finem, Jerusalem dictam a Jebusæis incolis, *q. d.* Jerusalem, id est, *timete* urbem nostram *Salem,* ut vel ipso urbis nomine vicinis civitatibus terrorem incuterent. Alienum pariter videtur quod indicat S. Hieronymus, *De Locis Hebraicis,* lilt. T, Jerusalem dictam a *Ictus* fdio Chanaan et pronepote Noe, ac *Salem,* (Jcbusæi enim incoluere Jerusalem), commutata scilicet littera S in R euphoniæ causa, quasi Jerusalem idem sit quod Jcbussalcm.

Divinitus autem hæc nomina urbi data sunt, propter œconomiæ passionis, crucis et mortis mysterium in ea peragendum, in quo mysterio justitia, pax et felicitas totius orbis posita fuit, juxta illud *Thren.* n : a Hæcciue est urbs perfecti decoris, gaudium univers® terne?» Et illud *Psal.* Limi : a Deus autem rex noster ante sæeula, operatus est salutem in medio terne. » Et illud *Isaia* n : « De Sion exibit lex, et verbum Domini de Jerusalem, n Et *Apoc.* xxi, 2 : a Vidi sanciam civitatem Jerusalem novam descendentem de coelo, a Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo.» VidcTobiam, cap. xni, 11 ct seq., in elogiis Jerusalem exultanlcm. Audi Adrichomium in *Descript. Jerusalem :* « Jerusalem civitas Dei electa, *itmu-*sancta et gloriosa, fundata in montibus sanetis, loci eminentia. cœli solique felicitate cunctas mundi urbes superans, in lotius orbis et Judææ medio, ceu centrum ct umbilicus terne sita est; et tanquam recia inter omnes accolas, valut caput in corpore eminet, splendidisque œdificiis sicut sol præ cæteris lucet. Tanlaque gloria illustratur, ut singulari auodam privilegio unicus olim electus a Deo locus, ac non tantum fidelis cujusque

nnimæ, verum *diam* militantis Christi in terris Ecclesie, denique et beatæ illius in ccclo triumphantis exstiterit figura. Urbs perfecti decoris, gaudium ct cxultatio universa terræ. Hæc circa annum a mundo creato 2023, tempore Abrahami a Melchisedcch rego condita, Hebraice Salem, Græcc vero Solyma vocata tfst; atque ab co CO annis possessa videtur. Quam deinde Jebusæi a Jebusæo filio Chanaan prognati occupaverunt; a quibus Jcbus et Jebusæum aliquando dicta est; quo tempore ejus regem Josué occidit. Tenuerunt autem cam Jebusæi annos octingentos et vigiliti quatuor, tantumque urbis fidebant firmitati, ut Davide rege ipsam oppugnaturo per contemptum cæcos, claudos et mutilos in mœnibus collocarmi, dictitantes bos ad arcendum hostem sufficere. » Hucusque Adrichomius.

Denique S. Hieronymus, epist. 17 *ad Marcella/»,* invitans cam ut Roma migret Jerusalem : « In tribusnominibus,ait,Trinitatisdemonslrat fidem : Jebus, Salem ct Hierusalem appellatur. Primum nomen calcata, secundum pax, tertium visio pacis. Paulatina quippe pervenimus ad fidem, ct post conculcationem ad pacis visionem erigimur : cx quo Salomon, id est pacificus, in ea natus est, ct factus est in pace locus ejus. Et in figura Christi sub etymologia urbis, Dominus dominantium et Rex regum nomen accepit. »

v n. ». 2. Urbs exim magna erat Gabaon, et una civitatem regalium. — Hebraice, *sicut una civitatum regni,* q.d.Gabaon erat una ex præcipuis regni Chanæorum civitatibus. Septuaginta, una *praecipuarum civitatum* regum ; Masius, *quanta ulla urbium regni;* Chaldæus, regnorum.

ven. i. 4. Quare transfugerit, — impune scilicet « ad Josué,» *q.* d. Quoto permittemus impunitum hoc Gabaonitarum a nobis ud Hcbræos transfugium ? *q. d.* Puniamus hanc eorum a nobis apostasiam, cl exscindamus eos, ne quis audeat cos imitari, et ad Hcbræos transfugere, a quia pacem fecit cum Josué. »

Vrs.9. 9- Irruit itaque Josué super eos repente tota nocte ascendens de Galgalis, — *q. d.* Josué tota nocte proficiscens de Galgalis, summo mane pervenit ad Gabaon, ac subito et ex improviso in castra hostium eam obsidentium irruit, itaque cos somno sopitos, turbatos pavidosque oppressit. Nota hic novum stratagema Josué, quo celeritate et matutina irruptione hostium castra turbavit ct superavit. Prudenter enim ait Themistocles, magnus Græcorum in præliis dux, a amicos patientia, hostes celeritate superandos esse. » Et Julius Cæsar : « Veni, vidi, vici, » quod imitatus Carolus V, pientius dixit : a Veni, vidi, vicit Christus. » Celer ct pervigil fuit Annibai, æquo ac Vespasianus Imperator. Vide dicta Apoc. cap. in, vers. 3. Sic Troja a Græcis capta est, qui, ut ait Virgilios, *Æneid.* H :

laMduat urbem Marno vxnoqnc sepultam.

Noctu ergo sumine contra hostes tam corporis quam animæ excubandum est. Noctu enim dæmones perambulant ut turpia, scelesta cl infanda concitent. Quare contra cos sub noctem, ut opem Dei et angelorum imploremus, recitamus *Psalm.* xc : « Qui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei cœli commorabitur, etc. Non timebis a timore nocturno, etc. A negotio perambulante in tenebris. » Chaldæus, *non timebis a timore dæmonum, qui ambulant in nocte, a morte in tenebris ambulante.*

10. In Gabaon, — in agro Gabaon; obsidebant vcrt. Io enim Gabaon. Vide simile cap. v, vers. 3.

Persecutus est eos, — scilicet Israel Amorrhæos, vel Deus per Israclcm quasi militem suum. Hebræi enim sæpe subticent verbi suppositum illudque ex circumstantiis, quasi obvium lectori intelligendum supplendumque relinquunt.

11. Dominus misit super eos lapides magnos de Vcr4. tl. collo (1). — Lapides grandinis intclligc. Addit Josephus, lib. V *Antiqiut.* cap. », tonitrua ct fulmina; quare non solum lapidosa et inusitate magnitudinis grandine, sed etiam tonitru et fulminibus terribilem fuisse hanc tempestatem, rcque ac fuerat illa Ægyptiaca, *Exodi* ix, 23. Similia fulminum auxilia a Deo fuisse immissa legioni Christianœ (quæ indo Fulininatrix est appellata) sub Marco Aurelio Imperatore, narrat Eusebius, libro V *Ilistor.* cap. v; ac Theodosio Imperatore contra Eugcnium profilanti narrat Claudianus, dum ila canit :

0 nimium dilecte Deo, cui tundit ab antris,
.-Eoius annatas byeines, cui militat ælber,
Et conjurati veniunt ad classica venti.

Sic ad Samuelis preces Deus Philisthæos per tonitrua perculit, et Ilcbræis percutiendos objecit, I *Rcg.* v», 10.

12. Tunc locutus est Josué Domino.—Chaldæus, vers. it *tunc Josué laudavit Dominum,* et laudando eum rogavit fiducia plenus, ut sisteret solem, donec plenam de hostibus cæsis obtineret victoriam; qua prece ad Deum præmissa, Josué fidens omnino divinæ virtuti opique, imperavit soli quietem ct solstitium. Ecclesiasticus, cap. xlvi, 4, docet Josué id fecisse ex zelo ct justa ira contra hostes populi Dei, utique impellente eum Spiritu Sancto. Vide hic quam potens sit fides magna in Deum; sed liane nobis suggerat ct inspiret Deus oportet, uti eam inspiravit Josué: alioqui enim temerarius fuisset imperando soli stationem. Hoc est quod Christus promisit *Mattii.* xxi, 22, dicens : « Omnia quæcumque petieritis in oratione credentes, accipietis. » Quantum ergo credis et speras, tantum a Deo accipies. Quis ergo non sumina speret a Deo, ut summa accipiat ?

(i) Quavis sil opinio Interpretum de grandineis petnvisve lapidibus, haud est dubium quin ¿rande sil el divinum miraculum.

Sol, costra Gadaon ne movearis, et lona contra vallem Aialon.— Hebraico est, *sol, tace* (1). Quod 11. Salomon intclligit do Pythagorico coelorum concentu, *q. d.* Sol, no canas uti soles, sed taco ct audi vocem jussumque meum, ac sisto gradum. Verum hoc ridiculum csl ct futile. *Sol, tace,* ergo idem est quod, *Sol, quiesce,* ne loco movearis. Septuaginta, *Sol, apud Gabaon stato, ct luna apud vallem Elonis.* Sensus ergo est, *q. d.* Tibi, o sol, in virtute Dei omnipotentis jubeo, iinpcroque ut non movearis, sed immotus fixusque ex adverso urbium Gabaon ct Aialon consistas, ut lucem nobis præbeas, donec hostes nostros persequamur, omnesque ad internecionem deleamus. Nam urbs Aialon vicina erat urbi Gabaon, ct inter eas vallis erat media, in qua prelium hoc gerebatur. Unde apparet illo dic fuisse circa novilunium, lunamquc soli fuisse conjunctam. Quod vero lunam nominet Josué, facit hoc, non quasi id necessarium esset ad præbcndum suis lumen (hoc enim aliunde præstabat solus sol), sed quia poetica copia ludit in sole ct luna, sicut in Gabaon ct Aialon ; hic enim versus œque ac duo sequentes sunt Hebraici ryllimi, deprompti ut videtur ex libro *Justarum.* Unde apparet eos non esse compositos a .'osuc, sed hic inseri ex libro *Justorum, sive* Esdras restaurator librorum sacrorum, sive quis alius cos hic inseruerit, nisi quis dicat librum *Justorum* hic vocari annales publicos, in quibus quolibet anno vel œvo justorum, praesertim heroum, illustria facta scribebantur, quasi cos citet hic Josué.

Secundo, nominat lunam, ut innuat non tantum solem, sed ct lunam, omnesque coelorum orbes jussos fuisse gradum sistere : sole enim ct luna, quæ astra sunt nobilissima, ac diei ct nocti praesunt, omnia reliqua coelestia astra ct corpora significant; alioqui enim statio lunæ ad lumen et ad victoriam hic non requirebatur; significat ergo Deum tunc omnes coelorum orbes cohibuisse, ne videlicet constitutus ab co a mundi creatione perpetuus inter orbes hos ordo, tonor ct consensus unius aut duorum inæquabili progressione perturbaretur, uti fuse docet Abulonsis ct Masius, ac Conimbricenscs in lib. Il *De Calo,* Quœst. 11, art. 3, in fine. Simile accidit *Isaia* cap. xxxvni, 8, ubi Isaías ad preces Ezecluæ regis solem decem gradibus retrocedere jussit.

Hoc ergo Josuano die non fuit tempus, cujus mensura est motus primi mobilis (hic enim motus illo dic cessabat), sed fuit duratio quæ rem quamvis existentem ct perdurantem naturaliter comitatur, ct cujus mensura poterat esse duratio primi mobilis, etiam dum ipsum quiescit. Atque hæc duratio mensurari poterat per horologia non solaria, sed arenaria vel ferrea, quæ suis temporibus librata stato tempore decurrunt, singulasque horas suo indice vel sono pulsuque indicant. Simili modo cessante motu solis et lunæ, cessavit reciprocatio sive fluxus cl refluxus maris ; bic enim a motu lunæ causatur. Ha Conimbriccnses.

13. Nonne scriptum est noe in libro Justorum. Vcn. tJ. — Fuit hic liber quasi sanctorum catalogus, in quo preclara virorum fide et religione illustrium facta erant descripta. Quis ct qualis fuerit nescitur, nam plane intercidit. Ita Theodorctus ct alii. Vide Sixtum Senensem in *Catalogo sacrorum litrorum,* varias de hoc libro virorum sententias referentem.

Stetit itaque sol in medio coeli, —• id est, in ipso cado magno et vasto: est Hcbraismus frequens; vel in hcmisphærio nostro, quod dimidium est respectu alterius hemisphœrii, quod respicit antipodes.

Et NON FESTINAVIT OCCUMBERE SPATIO UNIUS DIEI. Stetit S'A — Hinc videtur quod Josué imperarli stationem soli sub vesperam, cum is occumberet, ideoque vereretur Josué ne hostes per tenebras imminentes effugerent. Justinus Martyr, dialog. *Contra Tryphonem,* opinatur diem hunc Josuanum fuisse sex et triginta horarum. Nam preter duodecim horas naturales, addit illi quatuor et viginti horas supcrnaturales, quibus solem stetisse putat ; nam dicitur hic sol stetisse spatio unius diei,quodipse de dic naturali viginti quatuor horarum accipit. Verius id accipias de die artificiali; hæceuimsola lucem præbet, idque innuit Ecclesiasticus, cap. XLVi, 5, dicens : « Una dies facta est quasi duo, » *q. d.* Dies quæ solet esso duodecim vel qualuordecim horarum, facta est quatuor et viginti, vel octo ct viginti horarum. Stetit ergo hic sol per duodecim vel potius qualuordecim horas. Hæc enim pugna contigit sub solstitium æslivum, quando in Judœa dios est quatuordccim horarum.

Plura do hac statione solis litteralia cl mystica dixi *Ecclcsiast.* xlvi, 5,quibus adde tropologice: In luna cognitionem intellectus, quæ in hac vila semper minus clara est, et in sole ardorem affectus considera. Hæc interdum in uno summo bono intuendo ct diligendo absque varietate subsistunt, donec ulciscatur se homo do inimicis suis. Nihil enim ita imperfectiones nostras domat ct absumit, ac donum istud perfectissima contemplationis, qua homo beneficio Domini novit angelicos spiritus œmulari.

Physico ct bellico Leo Imperator in *Tacticis,* in *Epilogo,* num. 51 : « In acie instruenda, ait, solem a tergo et ventum habeas, ct in hostium oculis utrumquo collocabis. » Idem dicas do pulvere, ut cum a tergo, ct a fronto hostium colloces, ut in eorum oculos involet, cosque cxcæccl, ut

(1) **Communiter censent recentiores interpretes quod Josuo sic locutus est do verisimili solis reali vero lunæ statione. Innumeris argumentis incredulitati ævi nostri respondemus nil esse Deo impossibile, lunam sicut terram cujus csl satellitem stetisse, librum Josuo narrasse hunc mirabilem eventum do Palaestina quam incoluerat, non vero do aliis regionibus : stupendum hoc miraculum una voco nec non per totum orbem terrarum a Judæis et a chrislianis fuisse pro semper creditum.**

præliari *nequeant;* nimirum pulvis sequitur ventora.

a F-'*. Anagogico Rupcrlus : In hac sfafionc solis, ait, est figura judicii extremi; quando enim Christus judicaturus adveniet, tunc stante sole longus erit dies donec ulciscatur se de inimicis suis. «Juxta est, ail Sophonias, cap. r, dies *Domini* magnus, diesiræ, dies tribulationis et angustia?, dies calamitatis et *miserine.* » Imo post diem judicii cessabit omnis craJorum motus, ac sol, luna et stella? consistent eodem loco in raternum, uti docent Theologi.

All"-'9- r<s Allegorico, Josuc hic typus fuit Jesu Christi. a Sicut enim pugnanto Propheta (Josué) sol stetit, ita dum Salvator noster morte sua mortem dissolveret, sol meridie continuit radios suos, ct tenebris replevit terram, » ait Thcodoretus, *Quæst.* XV.

Denique Hebræi, ob impetratam hanc a Josué solis stationem, sepulcro ejus insculpserunt solem ad perennem tanti miraculi memoriam, quod ipse fuisset solis stator, ac instar solis nocte ct dio fuisset pervigil; nam a vigili stant bella magistro, p de qua rc rursum dicam cap. ult. vers. 30.

Ven. 14. **14. Nox FCIT ANTEA NEC POSTEA TAM LONGA DIES.** — Nam dies Ezechiæ ab Isaia prolongatus fuit duntaxal quindecim borarum. Decem enim horis diei Isaías adjecit quinque ; hic vero Josuanus dies fuit octo ct viginti horarum. Nam quatuordecim horis diei Josué adjecit alias horas quatuordecim. Vide dicta *Eccli.* xlv, S, et *Isaia:* xxxviii, 8.

Obediente Domino voci uominis, et pugnante ruo Israel. — Portentum est quod Deus obediat homini, sicut Deus obedivit Josué petenti ut sisteret solem, quia Josuc in omnibusobediebat Deo. Vis ut Deus tc audiat, audi tu Deum, ciquc obedi ; sic faciet tibi obedite omnia a se creata, Ubique quasi omnipotentiam suam communicabit. Scriptum est enim : a Voluntatem timentium so laciet. » Ita S. Dominicus dicebat se a Deo impetrare quicquid ab eo postularet. Idem cliamnum experiuntur viri sancti. « Ex quo intclligitur Deum servorum suorum precibus obedire, ct ad eorum necessitatem creaturas suas opportune gubernare, » ait Auctor *De mirabit. S. Script.,* apud S. Augustinum, tom. HI, lib. II, cap. iv.

Miratur S. Bernardus Deum natum ex Virgine illi quasi filium obedivisse; at magis mirum Deum obedire Josuc. Christus enim mairi obedivit, non qua Deus, sed qua homo et filius, hic vero Deus ut Deus obedivit Josué. 0 prodigium, o stupor, o dignatio nunquam in coelis vel terris audita, quod Creator creatura, Deus homini obedit! Exclamat S. Bernardus : Erubesco, cinis : Deus sc humiliat, et tu te exaltas. Erubesce, pulvis : Deus obedit homini, ct tu nec homini, nec Deo obedis!

Sanctas ergo Josuo imperatcaelis, ac quasi rex illis leges figit, atque solem ct lunam in medio cursu sola voce ct imperio, Unquam habenis mirabiliter dctinclct frenat. Sic sancti imperant vitra et morti, coelo et inferno, dum mortuos suscitant, ct animas gehenna? addictas convertendo in coelum transferunt. Cui enim Creator obedit, illi et Angeli, et dramones, et homines omnesque creaturo? obediant oportet. Vide hic quanta sil vis orationis, qua? Deum nobis facit obedire. Undo Jacobin oratione luctans cum Deo, iliumque volentem vincens vocatus est « Israel, » id est, « dominans Deo, p *Genes,* xxxn, 28. Orans ergo Deum fit Israel, Deoque prravalet. Vide dicta *Jacob,* v, 1G ct seq. Unde Chaldaeus hic vertit, *ut exaudiretur coram Deo oratio hominis, quia per verbum suum pugnabat Dominus pro Israele.* Sic et Masius, Pagninus, Arias et Vatablus. AudiaturS. Hieronymus in cap. xxvni *Isaiæ :* « Fiducia habitantis in so Dei, locutus est Jesus : Stet sol. p S. Ambrosius, lib I *Ofllc.* cap. XL : « Jesus Nave, cum adversum Gabaonitas surgeret praelium, et vereretur ne nox impediret victoriam, magnitudine mentis ct fidei clamavit : Stet sol; et stetit, dum hrac victoria consummaretur. p D. Bernardus apud ejus Vitra auctorem, lib. II, cap. vir, cum adversus leoninos schismaticos constanter agendum ardenterque precandum suaderet : « Josuc, ait, pugnat et ut ad consummationem Victoria? dies sufficiat protelata, soli ut stet non tam orat quam imperat, ct meretur fides tam solis obedientiam, quam de hoste prostrato victoriam, p

15. Reversusque est Josué cum omni Israel in ver», is. castra (in locum pro castris munitum) Galgal-e. — a Reversus est, p scilicet confecto prorsus bello, quo Deus miraculose pugnabat pro Israele solem sistendo, donec omnes hostes eraderentur, uti pracessit. ilic ego versus per anticipationem hic ponitur et quasi per parenthesin interjicitur; nam proprio loco collocandus esset in versu ultimo capitis. Ita Masius; aut planius et magis connexe cum versu sequenti, *q. d.* a Reversus est, » hoc est, reverti incipiebat Josuc, quia fugerant quinque reges hostium duces, ct videbantur effugisse; absconderant enim sese in spelunca Maceda : quod cum audisset Josuc, reflexit iter, ac speluncam custodiri jussit, donec sui cralcros eorum asseclas persequerentur ct eraderent, uti sequitur. Unde Vatablus vertit, *ct Josué adornabat reditum.*

16. Fugerant enim,—juxtasensum jam datum, Ver», ift. Masius ct alii vertunt, *fugerant autem,* ut hic versus nectatur cum versu 13, ct versus 1-4 per parenthesin inseratur.

19. Persequimini hostes. — Audi quid dc hos- Ver». 10 tes fugientes insequendo sanciat Leo Imperator in *Taclias,* cap. xx, num. 202 : « Victoria tibi a Deo concessa,ne statini turbulentcctconfuse illos insequaris, sed inter insequendum ne conversi te rursus adoriantur providebis : nam effusaci intemperans insectatio opportunos ad offensionem facit cos, qui insequuntur.»

Et Vegetius, lib. HI, cap. ult. : « Qui dispersis

suis, inquit, inconsulto insequitur, quam acceperat, adversario vult darò victoriam. » Unde Josué hic jubet ut totus Ilcbræorum cuneus hostes persequatur.

Ven. ti. 21. Ix Maceda ubi tunc erant castra. — lusserai enim Josuc suos custodire quinque reges absconditos in Maceda, ibiquo castra figere, donec pars una exercitus fugientes persequeretur et cædercl, quæ hoc peracto ad cætcros in Maceda rediit. Castra ergo hic vocantur potior ct munitior exercitus porlio. Ex Maceda deinde cæsisquinquo regibus, rediere ad pristina plcnaque castra sila in Galgalis, ut patet versu ultimo.

Nullusque CONTRA FILIOS ISRAEL METIRE ALSUS est. — Hebraice, *nemo contra filios Israel acuit linguam suam.* Masius, *nec canis acuisset linguam suam in quemquam filiorum Israel, q. d.* Israel nil passus est mali, fuitque omnibus circumcirca gentibus formidabilis; quare nemo ausus fuit ipsum illatrare, ne canis quidem, animal alioqui cumprimis irritabile, sed dentibus, non lingua metuendum; canes cniin multum lingua latrantes vix dentibus mordent. Est proverbium.

Vers. il. 21. PONITE PEDES SUPER COLLA REGUM ISTORUM. — Non fuit hoc insolentis animi, aut victoria elati. Josuc enim optime callebat illud Aristidis tom. II, orat. 2 *De pace : a* Usus victoriæ honestus, non minorem quam victoria laudem affert.n Jussit ergo suis colla regum calcare, *primo,* ut suis fiduciam et animos ad cætcros Chananæorum reges debellandos adderet, ostenderetque Deum implere promissa per Mosen,Dcutcr. xxxni, vers. ult. ubi dicitur : « Negabunt te inimici lui, et tu eorum colla calcabis. »

Secundo, ut meritas do impiissimis tyrannis sumeret peonas.

Tertio, ut suos longius ab infandis eorum sceleribus et communione cum scelestis Chananæis abdicaret, utpoto quos tam Dei vindicta, quam Josuc sententia calcari, necari, nccatosquo in crucem agi oslcntarique viderent. Allegorico: « Fuit hæc non crudelitas, sed humanitas, ait Orígenes, *homil.* 11, Christi sacramentum designans , quod Dominus Jesus adumbratum prius a filio Nave per singulas civitates, nunc in veritate per singulas animas credentium complet : ut quæ possidebantur a pessimis .regibus, secundum principem mundi hujus, expulsis iis et peremptis, facere eas dignetur habitaculum fidei ctSancti Spiritus templum. »

Symbolice S. Hieronymus, lib. 1 *Contra Jovin.,* per quinque rcgps accipit quinque sensus, qui in homine regnant, sed a Jesu pugnante superantur, o Significatur, inquit, quod antequam Dominus populum suum educeret de Ægypto, et circumcideret cum, visus, odoratus, gustus, auditus tactusque regnaverint, ct his quasi principibus fuerint universa subjecta, quos Jesus ad speluncam corporis confugientes et ad tenebrosum locum, id est, ipsum ingredientes corpus, interfecit, ut per id occiderentur, per quod ante regnabant. »

31. De Lebna transivit in Lacuis. — Vide ut Josuc sapienter utatur victoria, ac regibus cæsis urbes omnes consternatas capiat et instar fulminis pervadat. Peccavit ea in re Annibal; si enim cæsis Romanis ad lacum Trasimenum Romam perrexisset, eam cepisset. Unde de eo dictum : « Vincere scit Annibal, sed victoria uti nescit. » *<«.«!.

37. Cepit eam. — Josué ergo cepit Hebron, sed pervolando. Unde nonnulli gigantes eam rursus occuparunt, quos in eadem postea delevit Caleb, ut patet cap. xv, 11, de quo cap. seq., vers. 21. Ven. 37.

Er percussit ix ore gladii, — id est, in acie gladii ; quod Galli dicunt, *au fil de ¡'¿pie.* Hac phrasi significatur omnes gladio fuisse trucidatos; quod enim homini est os, hoc gladio est acies. Sicut enim homo cibum quem ore contingit, devorat : sic gladius quicquid acie sua ferit, consumit.

Regem quoque ejus, — scilicet jam ante percusserat gladio, ac percussum suspenderat in patibulo, uti dixit vers. 2G. Repetit enim regis eaedem, quia recenset stragem communem urbi ejus Hebron illatam, cum rex casus sit non in Hebron, sed in Maceda.

■10. Percussit, etc. Asedotb. — Ita legendum cum Romanis non *Ascoth.* Sic et Septuaginta Hebræum nomen ut proprium regionis retinuerunt, tam hic quam cap. xn, S, ct cap.xni, 20 ; sed et Eusebius in *Locis Ilclr.* asserit, *Asedoth* esse nomen proprium urbis. Masius tamen et alii hoc nomen accipiunt non ut proprium, sed ut appellativum, vcrtunlquc *effusiones,* sive loca devia ct convalles, ubi scilicet montes collesve in valles camposque se porrigunt ct effundunt. Nostcr, *Deut.* cap. it , vers. 27, vertit *radices montis,* ac *Numer.* cap. xxi, vers. 15, vertit *scopulos,* qui in flumine se protendunt et effundunt. Ven. ao.

Omne quod spirare poterat, interfecit. — Hebraice, *omnem animam,* id est, omnem hominem, qui spiritu et halitu vitaque fruebatur, » interfecit : » nam pecora non esse casa, sed in praedam abacta patet cap. sequenti, vers. 11. Nusquam enim Deus jussit pecora occidi nisi in Jericho, cap. vi, 21, quia ipsa statuta fuit anathema. Ita Abulensis, *Quast.* XCVIJl.

■11. A Cadesbahne usque Gazan. — Vide hie fortitudincm, felicitatem, celeritatem, victorias Josué , quibus quasi fulmen transvolando omnia stravit ct subegit, licet munitissima, qualis erat Gaza, urbs Philistinorum fortissima, adeo ut Alexander Magnus spatio bimestri eam oppugnarit, antequam caperet, teste Diodoro, lib. XVII. Hinc et a robore nomen accepit. Gaza enim Hebr. est HW Azza, vel Gaza (nam litteram *ain* sæpe pronuntiant ut *g :* sic mOJJ pronuntiant *Gomorrha, -ityj gomor,* etc.). Hoc tamen nomen alia de causa eidem confirmatum est postea a Cambyse, filio Cyri, quam recenset Pomponius Mela, lib, 1, Ven.4i.

cap.xr: «In Palestina, ait, estingensetmunilaad-*modum Gaza.* Sic Persæ ærarium vocant. Et inde nomen est, quod cum Cambyses armis/Egyplum *peteret,* huc belli opes et pecuniam intulerat, » ut illa in Gaza, nipote munitissima, esset tntissiina. Itine et paulo post Josué transitum, gigantes receperunt Gazam, eamque inunitiorem efflecorunt, uti narratur cap. scq., vers. 22.

CAPUT UNDECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Josué *prctlio superat Jabín regem Asor præpolentem cum regibus sibi faderatis, ac Chananœam pene totam subjugat, itaque a proeliis cessat. Iluc usque audivimus bellum Australe Josué, nunc audiemus Aquilonare; ipse enim subacta Chanancea Australi, arma jam vertit ad Aquilonarem.*

1. Quæ cum audisset Jabin rex Asor, misit ad Jobab regem Madon, et ad regem Semeron, atque ad regem Achsaph : 2. ad reges quoque Aquilonis, qui habitabant in montanis et in planitie contra meridiem Cenerolb, in campestribus quoque etin regionibus Dorjuxta mare; 3. Chananæum quoque ab Oriente ct Occidente, et Amorrhæum atque Ilethæum ac Phærezæum cl Jcbusæum in montanis : Ilevæum quoque qui habitabat ad radices Hermon in terra Maspha. 4. Egrcssique sunt omnes cum turmis suis, populus multus nimis sicut arena quæ est in littore maris, equi quoque ct currus immensæ multitudinis : 5. conveneruntque omnes reges isti in unum ad Aquas Merom, ut pugnarent contra Israel. G. Dixilqiic Dominus ad Josué: Ne timeas eos, cras enim hac eadem hora ego tradam omnes istos vulnerandos in conspectu Israel ; equos eorum subnervabis, et currus igne combures. 7. Yenilque Josuo ct omnis exercitus cum co, adversus illos ad Aquas Merom subito, et irruerunt supéreos, 8. tradidilque illos Dominus in manus Israel. Qui percusserunt cos, ct persecuti sunt usque ad Sidonem magnam, et Aquas Masercphoth, campumque Masphc, qui est ad Orientalem illius partem. Da percussit omnes, ut nullas dimitteret ex cis reliquias : 9. fecitque sicut præceperat ei Dominus; equos eorum subnervavit, currusque combussit igni. 10. Rcversusque statini cepit Asor, et regem ejus percussit gladio : Asor enim antiquitus inter omnia regna hæc principatum tenebat. 11. Percussilque omnes anirnas, quæ ibidem morabantur; non dimisit in ca ullas reliquias, sed usque ad internecionem universa vastavit, ipsamque urbem peremit incendio. 12. Et omnes per circuitum civitates regesque earum cepit, percussit atque delevit, sicut præceperat ei Moyses famulus Domini. 13. Absque urbibus, quæ erant in collibus et in tumulis sitæ, cælcras succendit Israel ; unam tantum Asor munitissimam flamma consumpsit. 14. Omncmquc prædam istarum urbium ac jumenta diviserunt sibi filii Israel cunctis hominibus interfectis. 15. Sicut præceperat Dominus Moysi servo suo, ita præcepit Moyses Josué, cl ille universa complevit : non praeteriit de universis mandatis, nec unum quidem verbum quod jusserat Dominus Moysi. 16. Cepit itaque Josué omnem terram montanam, et meridianam, terramque Goscn, et planitiem, et Occidentalem plagam montemque Israel, ct campestria ejus; 17. et partem montis quæ ascendit Seir usque Baalgad, per planitiem Libani subter montem Uermon : omnes reges eorum cepit, percussit, et occidit. 18. Multo tempore pugnavit Josué contra reges istos. 19. Non fuit civitas quæ se traderet filiis Israel, prælcr Ilevæum, qui habitabat in Gabaon : omnes enim bellando cepit. 20. Domini enim sententia fuerat, ut indurarentur corda eorum, et pugnarent contra Israel et (.nièrent, et non mererentur ullam clementiam, ac perirent, sicut præceperat Dominus Moysi. 21. In illo tempore venit Josué, et interfecit Enacim de montanis, Hebron, et Dabir, et Anab, et de omni monte luda cl Israel, urbesque eorum delevit. 22. Non reliquit ullum de stirpo

Eiiacim, in terra filiorum Israel, absque civitatibus Gaza, el Gelb, et Azoto, in quibus solis relicti sunt. 23. Cepit ergo Josué omnem terram, sicut loculus est Dominus ad Moysen, et tradidit eam in possessionem liliis Israel secundum paries ct tribus suas, quievilque terra a prælиis.

Ven. i. 1. Jabin nrx Ason.— Asor erat totius Cbananære metropolis, inter omnia ejus regna tenens principatum : ccssil tribui Nephtali : distat a Cæsarea Philippi sex milliaribus,a mari Mediterraneo novem. Ita ex Josepho et aliis Adrichomius.

Vei» i. 2. Contra meridiem Cenerotii, — hoc est ad meridiem stagni Genesarclh, quod alio nomine mare Tiberiadis sive Galilææ dicitur (1).

Ve« ». 4. Populus multus nimis, sicut arena quje est in littore maris,— id est magna et innumerabilis hominum multitudo. Est enim hyperbole in Scriptura usitata, pertinens ad amplificandam victoriam, ac simul lcrrœ promissæ fecunditatem (utpotc quæ tantam multitudinem alere potuerit) commendandam. Josephus, lib. V *Antiq.* cap. ii, asserit fuisse trecenta millia peditum, decem equitum ct duo millia curruum.

Ver». ». G. Vulnerandos. — Alii vertunt, *occidendos* : utrumque significat Hebr. *chalalim,* ct utrumque hic factum; jusscrat enim Deus omnes Chananæos occidi.

Equos eorum subnervabis, — hoc est, equis nervos vel suffragines aut crura incides, ut videlicet inutiles reddantur, nc posthac illis utaris in bello, ct fiduciam ponas in cis me neglecto. Hac enim dc causa equorum copia a Deo fuit improbata ct vetita llebræis, *ficut.* xvn, 16; *Psal.* cxlvii, 10; *Psal.* XX, 8. Vide dicta *Exodi* xm, 13. Eadem dc causa jussit et currus comburi : reliqua vero præda camelorum, asinorum, boum, ovium, etc., llebræis fruì permisit. ItaAbulcnsis, Masius, Arias, Vatablus. Vide dicta *Exodi* xm, 13.

Tropologice Orígenes: Cum dæmone pugnantes, inquit, arma ei eripiamus ncccsse est : equum ergo enervamus, cum lascivum corpus jejunio frangimus : corpus enim eslquasi equus lasciviens, cui animus quasi eques insidet et præsidet, ut illud domet, et flagello disciplina» quasi auriga moderetur et regat.

Ven. s. 8. Usque ad Sidonum magnam, — non quod alia fuerit Sidon minor, sed quod Sidon vicina Tyro cognomen habuerit *magna.* Sidon enim artificum industria, navium nautarumque copia ct maximo portus commoditate ab omnibus celebrata fuit. Dicta est Sidon a Sidone filio Chanaan conditore, ut vult Josephus, lib. I *Antiq.* cap. vi, ct S. Hieronymus in Quæst. *in Gcn.;* vel, ut Justinus, lib. XVIII *Histor.,* Strabo, lib. XII, cl alii a piscium copia. Phoenices enim piscem vocant *said* (quod Hebraico significat venari); unde ct hodie Sidon vulco a Tureis et Svris vocatu" *Soid,* vel *Saida.* Est autem hæc urbs in Phoenicia, adeoquo videtur olim fuisse metropolis Phoenicio?; Unde *Isaiæ* xxui, 12, Tyras illa mercibus opibusque ct viribus inclyta vocatur filia Sidonis. Sita est in littore maris Mediterranei sub Antilibano. Ita Masius.

Er aquas Maserephoth. — *Et* niDTSS *misrephot aquarum,* hoc est, *ct ustrinas aquarum,* ut vertit Masius; vel, ut alii, *adustiones* vel *incendia aquarum;* Tigurina, *cakfactiones aquarum* : per quas Vatablus ct R. David intelligunt aquas calidas, quales sunt Aquisgrani ad balnea. Alii salinas intelligunt, quod scilicet ibidem aqua ex mari perennales deducta, solis radiis excocta, et quasi exusta in salem durabatur. Ita Chaldæus, Lyranus, R. Salomon, Adrichomius et alii. *Tertio,* Masius fornaces vitrarias intelligit : arenam enim vi ignis excoctam et liquatam , ex qua conflatur vitrum, hic vocari aquam : omne enim liquidum subinde aqua vocatur.

10. Asor enim antiquitus inter omnia regna hjec ver». io. PRINCIPATUM TENEBAT. — IlinC liquet ASOP fuisse metropolim Chananææ, ut dixi vers, f, ideoque Jabin regem Asor hos omnes reges et urbes Chananææ, quæ hic nominantur, non tantum habuisse foederatas, sed etiam sibi quasi principi subditas.

11. Non dimisit reliquias. — Nonnullos tamen Ven. u. fuga, vel tum, vel antea evasisse, qui paulo post mortem Josué vires receperint, urbesque restaurarmi, ac novos reges sibi crcarint, qui Hebræos vexarunt et afllixerunt, palet *Judie,* iv, 2, ubi post 130 annos Jabin rex Asor dicitur per viginli annos dominatus llebræis. Unde verisimile est Jabin fuisse commune nomen regum Asor, uti

Hp»

deinde Ptolemœus, ac regum Syriæ nomen erat Antiochus. Ha Masius. Simile accidit in Madiauitis, qui excisi a Mose, *Num.* xxxi, rursum succreverunt, ac iterum bella moverunt Israelitis. Unde a Gedeone prostrati sunt *Judie,* vi. Sic ct Hebronitæ a Josué succisi, rursum vires, urbemque Hebron receperunt, ac a Caleb devicti suut, ut patet vers. 21, conferendo cum *Judie,* i, 10.

Porro Procopius, lib. IV *De Belio XVandalorum,* cl ex co Evagrius, lib. IV *Hist.* cap. xviii, asserunt multos Chananæorum cernentes so Josué non posse resistere, ex Chananæa profugisse in Ægyptum, Libyam ct Africam, ibique novas (edificasse urbes, nonnullos quoque in Germaniam, aliasquo Europæ provincias pervenisse tradunt Rabbini, ac imprimis Aben Ezra, ct ex iis Genebrardus in *Chron.*

13. Absque urbibus QUje erant in collibus et in Yen. u.

(1) Cencrotn civitas erat quæ nomen suum dabat loco eupra quem sita erat, ct ad meridiem Asor.

TUMarssm, ceteras scccendit Israel.—Hebraice, *tantum urbes qua erant in tumulis suis, non succendit.* Unde recle infert noster Interpres, asscrilquo esteras urbes, quæ non erant in collibus, a Josué fuisse succensas. Dicuntur vero urbes *in tumulis* sibe, quæ eminenliore sunt loco, vel in collibus, ideoque loci natura munitae. Lude Theodoretus, Chaldæus et Vatoblus vertunt, *urbes fortes;* Masius, *aggeribus munitas.* Sensus est, *q. d.* Josué urbes non inunitas succendit, eo quod timeret ne illæ se abeunle rursum a Chananæis hostibus occuparentur, cum ipse pauciores haberet milites, quam ut omnes urbes quas capiebat, valido presidio firmare posset : urbes vero in collibus munitas non succendit, utpote quas facile parvo praesidio tenere et tutari poterat, excepta tamen urbe Asor, quæ caput erat et metropolis aliarum; hanc enim exussit : quia si illa mansisset integra, fuisset continua belli materia, Chananæis ad regiam hanc urbem repetendam, et sibi vindicandam perpetuo intentis et excubantibus. Ita AbuIcnsis.

Vf.i u. Ifi- Momeuqie Israel. — Quærcs, quis sit hic mons? Masius et Arias censent montem hic vocari loca montosa circa Samariam. Mons cmm Samariæ dictus est mons Israelis, postquam decem tribus facientes schisma a Juda et Roboamrcge, nomen Israelis sibi appropriarmi!, regniquo sui caput fecerunt Samariam, ac regem sibi crearunt Jeroboam. Hinc colligit Masius hunc librum non a Josué, sed diu post eum ex Diariis a Josué relictis fuisse conscriptum.

Alii per montem Israelis accipiunt montem Sion, in quo œdificatum fuit templum, ut ille ob templum antonomasticc vocetur mons Israelis. Alii accipiunt montem Bethel, ubi Jacob, qui alio nomine dictus est Israel, vidit scalam e terra in cœluin porrectam, Deumque seal e innixum, ac ab eo promissionem Chananœæ a posteris suis possidendæ accepit, Genes, xxvui, 12. Alii cum Cacciano et Saliano inlelligunt montem Garizim, vel similem juxta Sichem, silum in agro, quem Jacob ibidem emerat, *Genes,* xxxm, 19.

Vtn. i?. 17. Et partem montis quæ ascendit Seir , — id est, in Idumæam. Recte vertit noster Interpres, si m Hebreo moderna puncta a Rabbinis substituta commutes, ac loco pbnn*hechalach,* legas *hachelec,* id est, istam partem. Aquila quoque, Chaldæus et Vatablus vertunt *montem divisionis,* id est, divisum ct dividentem, quia Cbananœam dividit et disterminat abldumœa. Rccentiores cum Symmacho et Masio vertunt xdw, id est levem, politum, glabrum, id est, nudum et arboribus vacuum. Septuaginta retinuerunt nomen Hebreum quasi proprium.

Verti. 18. Mllio tempore pugnavit josce contra reges bros.— Josephus, lib.V *Antiq,* cap. ii, asserit Josué quinquennio subegisse Chananæam. Verius est eum id fecisse septennio, saltem inchoato. Id enim diserte tradunt Chronologi Hebraeorum in *Seder Olam,* ac Theodoretus, Abulensis, Masius, Serarius, Torniellusel alii, idquo satis colligitur ex annis Caleb, cap. xiv, 7, ut ibi ostendam.

19. Non fuit civitas quæ se non traderet. — Ve». (9 Corrige cum Romanis, *quæ se traderet.* Hebraice enim est, *quæ pacem faceret,* vel offerret, aut oblatam acceptaret. Tradunt enim Rabbini, quos sequitur Masius, Josué obtulisse pacem singulis urbibus Chananæae, sed omnes pacem abnuisse, quod nollent conditionem pacis, scilicet subjectionem et servitutem Hebræorum subire. Alii tamen negant Josué obtulisse eis pacem, eo quod Deus vellet omnes occidi. Locus enim *Deufer.* xx, 10, ubi jubetur ut pax offeratur urbibus hostilibus, ambiguus est et dubius, an ad exteros dunlaxal, an vero etiam ad Chananæos pertineat.

20. Domini enim sententia fuerat, ut indurarenter corda eorum. — Vcr«.so. Hebraice, *a Domino erat ut indurarent cor suum.* Ita Masius. Ipsi ergo Chananæi se indurabant ut nollent cum Hebræis pacisci, non vero, ut ait Calvinus hic, ipse Deus qui veniam Chananæis negari jusseral, cos in cæcum furorem impulit, ne locum darent misericordi®. Id tamen Domini sententia cl judicio factum est, ob nefaria eorum scelera; factum, inquam, non active et impulsive, sed permissive et objective: illa nimirum providentia, quam circa peccata, sanctissima Dei majestas habet : quæ, qualis cl quanta sit, explicui *Exodi* vir, 3.

Hinc elicitur quod, si Chananæi pacem a Josué et Hebræis petiissent, ac pœnitcnles in unius veri Dei castum cultum cum Hebræis transire voluissent, Deum decretum suum de illis occidendis revocatili um fuisse, aut potius declaraturum illud non comprehendere Chananæos pœnitentes, sed tantum impœnitenlcs et in sua impietate obduratos. Ita Abulensis, Masius et alii.

21. Interfecit Enacim, — id est gigantes pos- Vers, st* teros Enac gigantis.

Quæritur, quomodo Josué gigantes, corumque urbes Hebron, Dabiret Anab deleverit, cum post mortem Josué id fecerit Caleb el Othoniel, ut dicitur cap. xiv, 12, cl *Judie,* cap. i, vers. 10, 11 et 12? AbuIcnsis, *Quæst.* lxxxv, respondet esse hie anticipationem, Iribuiquc hie Josuc ilia quæ ipse inchoavit, sed posteri ejus perfecerunt. Melius respondet Masius utrumque contigisse : gigantes enim a Josué parlim cæsos, parlim pulsos esse ex Hebron, Dabir ct Anab, cum ipse illas urbes victor percurreret; pulsos vero ac profugos, qui scilicet Josué manus evaserunt, fugisse, et sesc recepisse in Gazam , Gelh et Azotuin, quæ erant urbes Philistinorum. Unde po<t mortem Josué viribus resumptis, majorum suorum sedes, scilicet Hebron, Dabir et Anab recuperarunt, rursumque occuparunt donec tandem a Calen cl Olhoniele funditus fuere deleti. Id insinuat versus sequens.

Porro *Enacim* hebraico idem est quod *torquati,* torque ornati. Sic Manlius apud Romanos cogno-

minatus est Torquatus, quod Gallo in prælio torquem ademisset. Porro torques aurei militibus ob rem strenue gestam donari ab Imperatoribus solebant : unde torquati dicti qui duorum generum erant, simplares duplaresquc. Vegetius, lib. II : Torquati, inquit, duplares, torquati simplares erant, quibus torques aureus solidus virtutis premium fuit:quem qui mt ruisset, propter laudem interdum duas consequebatur annonas, duplares duas, simplares unam. Torquati tamen hodie vocitari debent equites, qui vulgo cochleati dicuntur, quos Rex noster gestamine suo regioqtio insignivit, quique ordinem regium gestaro dicuntur. Ita Budæus. Sic tradunt Rabbini gigantes hosco bellipotentes vasta sua corpora torquibus implesso et ornasse. Enacim enim erant colosseo! gigantes ct monstra hominum.

ve», si. 23. Cepit ekgo Josve omxem teubam — Chananææ. « Omnem, » id est, potiorem et quasi omnem ; pauca enim intacta reliquit ; vel « omnem, » scilicet quam bello lentavit, quam adire et expugnare voluit: nullam enim adiit, quam non expugnant, uti Deus illi promiserat cap. i, ven. 3. Aliquas tamen in Chanan.ea urbes non adiit, intaclasque reliquit æqnc ac Gazam, Getii, Azotiun ct caderas urbes Philistinorum, perinde acTyrum, Sidonem cælerasquc Phœniciæ urbes, quæ lamen ambitu terre a Deo Hebræis promisse continebantur. Cur id fecerit, causas afferam *Judir.* ii. 21.

Secuxdum cartes et tribes. —*El* significat *id est, q. d.* Secundum partes, id est, secundum tribus. Hebraice, *juxta partitiones eorum,* od *tribus eorum,* id est, prout Hebræi per suas Iribus erant divisi et dispertiti.

Qcievitqie terra, — id est, habitatores terre aJosuc vel occisi, vel suppressi subactique, nullum Israeli bellum moverunt. Ha Arias, Vatablus ct alii.

CAPUT DUODECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Numerantur **31** *reges a Josuc in Chananaa casi.*

Vide *hic ut Josué regum omnium fuerit terror, imo judex et vindex.*

1. Hi sunt reges, quos percusserunt filii Israel, ct possederunt terram eorum trans Jordanem ad solis ortum, a torrente Arnon usque ad montem Hermon, ctomncm Orientalem plagam, quæ respicit solitudinem. 2. Schon rex Amorrhæorum, qui habitavit in Hesebon, dominatus est ab Arocr, quæ sila est super ripam torrentis Arnon, et mediæ partis in valle, dimidiæque Galaad, usque ad torrentem Jaboc, qui est terminus filiorum Ammon; 3. et a solitudine usque ad mare Ceneroth contra Orientem, ct usque ad mare Deserti, quod est mare salsissimum, ad Orientalem plagam per viam quæ ducit Betsimoth; clab Australi parle, quæ subjacet Asedolh, Phasga. 4. Terminus Og regis Basan, de reliquiis Raphaim, qui habitavit in Astarolh, et in Edrai, ct dominatus est in monte Hermon, cl in Salceha, atque in universa Basan, usque ad terminos. 5. Gessuri, el Machati, et dimidiæ partis Galaad : terminos Sehou regis Hesebon. G. Moyses famulus Domini, ct filii Israel percusserunt eos, tradiditque terram eorum Moyses in possessionem Rubenitis, ct Gaditis, et dimidiæ tribui Manasse. 7. Hi sunt reges terræ, quos percussit Josuc, cl filii Israel, trans Jordanem ad Occidentalem plagam, a Baalgad in campo Libani, usque ad montem cujus pars ascendit in Seir : tradiditque eam Josuc in possessionem tribubus Israel, singulis partes suas, 8. tam in montanis, quam in planis atque campestribus. In Asedolh, cl in solitudine, ac in meridie Helhæus fuii et Amorrhæus, Chananæus ct Phcrczæus, Hevæus et Jebuz eus. 9. Rex Jericho unus, rex Hai, quæ est ex latere Bethel, unus, 10. rex Jerusalem unus, rex Hebron unus, 11. rex Jerimoth unus, rex Lachis unus, 12. rex Eglon unus, rex Gazer unus, 13. rex Dabir unus, rex Gader unus, 14. rex Herma unus, rex Hered unus, io. rex Lebnaunus, rex Odullam unus, 1G. rex Maceda unus, rex Bethel unus, 17. rex Taphua unus, rex Opher unus, 18. rex Aphec unus, rex Saron unus, 19. rex Madon unus, rex Asor unus, 20. rex Semcron unus, rex Achsaph unus, 21. rex Theuac unus, rex Mageddo unus, 22. rex Gades unus, rex Jachanan Carmeli

unns, 23. rex Dor, et provincia) Dor unus, rex Gentium Galgal unus, 24. rex Thersa unus ; omnes reges triginta unus.

Vet I 2. DOMINATES EST, CtC., MEDI.E PARTIS IX VALLE. — Hebraice, *dominatus est in tnedio vallis.* Ita Septuaginta,quasi dical : Dominatus *est per* dimidiam vallem, quæ dividitur fluvio Arnon, ita ut medietas fluvii ct vallis adjacentis esset Sehon regis Amorrbæorum, altera vero dimidia pars esset Moabitarum. Vide *Dcut.* m, 16.

Ven. i. I. Raphaim.— Ita vocabantur gigantes prognati cx Itnpha, sicut Enakim prognati ex Enac. Vide dicta Genes, xiv, 5.

Qvi habitavit is Astaroth. — Ita dicta est hæc urbs ct regia Og regis Dasan, ab Astarte idolo Dian® sive Junonis, hoc est lunre, quæ ibi colebatur; undo et cognominabatur *carnaim,* id est, duorum cornuum, quia luna dum nascitur bicornis est. Vide dicta *Genes,* xiv, t>; sic ct Baalgad, ait Arias, cx numine Fortunæ, quæ ibi colebatur, nomen accepit : *Gad* enim est fortuna, ut dixi *Genes,* xxx, 11 ; *Baal* est Deus.

Ver». ». 9. Rex Jéricho omis. — « Rex, » id est regulus, sive princeps. Singulæ enim urbes cum suis municipiis suos habebant reges, id est, rectores ct principes, ut palet exseq.; olim enim singularum urbium domini vocabantur reges, teste Aristotele, lib. 111 *Polit.,* Strabone, lib. XVI, ct Plinio, lib. VI, cap. IX. Hinc collige quanta fuerit illius aevi simplicitas, cum reges suis contenti urbibus alias non ambirent, sed cum cis contra communes hostes, V. g. Hebrœos conspirarent. Jam autem non raro videmus tantam esse hominum ambitionem, ut ci saliandæ totus mundus non sufficiat. Unde de Alexandro Magno cecinit Poeta :

Unus Pellaeo juveni non suflicit orbis,
Sarcophago contentus erit.

Quid miseri mortales terram ambitis? quid agros agris, urbes urbibus, regna regnis adjicere satagitis? quid lota vita vosmetipsos in fundorum dilatatione excruciatis, cras morituri, Deo judici vindicique ambitionis, injustitiæ et tyrannidis exactam rationem reddituri ? in tumulo terræ oclopcdali sepeliendi ? in gehenna per omnem ætermtalem orsuri? Hoc est terræ punctum, quod inter mortales ferro ct igni dividitur. O quam angusti sunt mortalium termini? O quam angusti cæciquc mortalium animi ! itane terræ punctum vastissimis, pulcherrimis, opulentissimis coelorum orbibus regnisque antefertis?

23. Rex Gentilji Galgal vxus.— Hebraico ad *Galgal* additur articulus *lamed, q. d.* « Rex Gentium Galgal, » vel in Galgala « unus. » Certum est Galgal hic non esse Galgala, ubi Josué transito Jordane fixit castra : ibi enim nulla erat civitas, nullus rex. Quare verisimiliter Masius et alii censent Galgal esse Galilæam. Hæc enim Hebraice dicitur h'bj *Galil. Galgal* autem idem est quod *Galil,* geminata duntaxat littera *guimel,* quod frequens est Hebræis. Unde Septuaginta in editione Romana *Galgal* vertunt *Galilæam,* nec usquam aliam invenimus *Galgal*quam Galilæam. Hæc vocatur *Gentium,* tum quia vicinos habebat Tyrios, Sidonios aliosque Gentiles; tum quia in ea habitabant et permixtæ erant variæ Chananæorum aliorumque populorum Gentes, inquit Abulcnsis; tum quia ad illam ob maris emporia et mercimonia magnus erat aliarum gentium concursus, ait Masius. Accessit postea quarta causa, quod Salomon Hiram regi Tyri Gentili, ob præstitam in fabrica templi operam, in Galilæa dederit viginti urbes, ut notat S. Hieronymus. Verum hæc donatio Galilææ primitus non indidit cognomen *Gentium,* sed jam inditum roboravit ct confirmavit. De Galilæa plura dicam cap. scq., vers. 2.

24. Omnes reges triginta unus. — Notat S. Ilie- vers. 2i.
ronymus, epist. *ad Dardanum,* terram Hebræis a Deo promissam datamque in longitudine a Dan usque ad Bcrsabee continere tantum centum cl sexaginta millia passuum, sive centum ct sexaginta milliaria Italica; latitudinem vero, quam a Joppe ad Jordanem metimur, complecti sexaginta passuum millia : ergo angustior erat Italia, imo et Belgio. Quare tot in terra tam angusta dominari regulos, totque alios in ca superesse populos, de quibus cap. sequenti, arguit admirabilem olim fuisse soli illius ubertatem, meri(oque vocari terram lacte ct meile manantem.

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Jubet Reus Josuc ut reliquis novem tribubus Chananoeam trans Jordanem, tam bello subactam quam subigendam distribuat, sicut Moses distribuerat caindcm cis Jordanem sitam tribus tribubus, scilicet Ruben, Gadct dimidiae Manasse. Unde, vers. 15, *recenset ct repetit sortem et terminos a Mose datos tribui Ruben, ac* vers. 24, *datos tribui Gad, et vers.* 29, *datos tribui Manasse.*

1. Josué senex proveclæque ætatis erat, et dixit Dominus ad eum : Senuisti, et longœvus es, terraque latissima derelicta est, quæ necdum sorte divisa est: 2. omnis videlicet Galilæa, Philisthiim et univorsa Cessuri. 3. A fluvio turbido, qui irrigat Ægyptum, usque ad terminos Accaron contra Aquilonem : terra Chanaan quæ in quinque regulos Philisthiim dividitur, Gazæos et Azolios, Ascalonitas, Getbæos/et Accaronitas. i. Ad meridiem vero sunt Ilcvæi, omnis terra Chanaan, et Maara Sidoniorum, usque Apheca ct terminos Amorrbæi, ejusque confinia. 5. Libani (¡noque regio contra Orientem, a Baalgad sub monte Hermon, donec ingrediaris Etnalh. G. Omnium qui habitant in monte, a Libano usque ad aquas Maserephoth, universique Sidonii. Ego sum qui delebo eos a facie filiorum Israel. Veniat ergo in pariem bæreditatis Israel, sicut praecepi tibi. 7. Et nunc divide terram in possessionem novem tribubus, et dimidiæ tribui Manasse, 8. cum qua Ruben et Gad possederunt terram quam tradidit eis Moyses famulus Domini, trans fluenta Jordanis ad Orientalem plagam. 9. Ab Aroër quæ sita est in ripa torrentis Arnon, ct in vallis medio, universaque campestria Medaba, usque Dibon, 10. et cunctas civitates Sehon, regis Amorrbæi, qui regnavit in Hesebon, usque ad terminos filiorum Ammon, 11. ct Galaad, ac terminum Gessuri ct Machati, et omnem montem Hermon, et universam Basan, usque ad Salecba, 12. omne regnum Og in Basan, qui regnavit in Astaroth cl Edrai, ipse fuit dc reliquiis Raphaim : percussitque cos Moyses, atque delevit. 13. Nolueruntque disperdere filii Israel Gessuri et Machati; et habitaverunt in medio Israel usque in presentera diem. 14. Tribui autem Levi non dedit possessionem; sed sacrificia et viclimæ Domini Dei Israel, ipsa est ejus hæreditas, sicut loculus est illi. 15. Dedit ergo Moyses possessionem tribui filiorum Ruben juxta cognationes suas. 16. Fuitque terminus eorum ab Aroër, quæ sita est in ripa torrentis Arnon, et in valle ejusdem torrentis media : universam planitiem, quæ ducit Medaba, 17. et Hesebon cunctosque viculos carura quæ sunt in campestribus; Dibon quoque, et Bamothhaal, et oppidum Baalmaon, 18. et Jassa, et Ccdiraolh, ct Mephaalh ; 19. et Cariathaim, et Sabaraa, et Saralbasar in monte convallis. 20. Bethpbogor et Asedotti, Phasga et Bethiesimotb, 21. et omnes urbes campestres, universaque regna Sehon regis Amorrbæi, qui regnavit in Hesebon, quem percussit Moyses cum principibus Madian : Hcvæum, ct Reccm, et Sur, ct llur, el Rebe duces Sehon habitatores terræ. 22. Et Balaam filium Beor ariolum occiderunt filii Israel gladio cum cæleris interfectis. 23. Factusquc est terminus filiorum Ruben Jordanis fluvius. Hæc est possessio Rubenitarum per cognationes suas urbium et viculorum. 24. Deditque Moyses tribui Gad ct filiis ejus per cognationes suas possessionem, cujus hæc divisio est : 25. Terminus Jascr, ct omnes civitates Galaad, cl dimidiam partem terræ filiorum Ammon, usque ad Aroër, quæ est contra Rabba, 20. et ab Hesebon usque Ramoth, Maspbc et Bethouim; el a Manaim usque ad terminos Dabir; 27. in valle quoque Belharam, et Bethnemra, et Socoth, et Saphon reliquam partem regni Sehon regis Hesebon : hujus quoque finis, Jordanis est, usque ad extremam partem maris Cenereth trans Jordanem ad Orientalem ulagam ;

28. hæc est possessio filiorum Gad per familias suas, civitates et villas carum. 29. Dedit ct dimidi® tribui Manasse, filiisque ejus juxta cognationes suas possessionem, 30. cujus hoc principium est : a Manaim universam Basan, et cuncta regna Og regis Basan, omnesque vicos Jair, qui sunt in Basan, sexaginla oppida, 31. et dimidiam partem Galaad, et Astarolh, ct Edrai, urbes regni Og in Basan : filiis Machir, filii Manasse, dimidiæ parli filiorum Machir juxta cognationes suas. 32. *Hanc* possessionem divisit Moyses in campestribus Moab trans Jordanem contra Jericho ad Orientalem plagam. 33. Tribui autem Levi non dedit possessionem, quoniam Dominus Deus Israel ipse est possessio ejus, ut locutus est illi.

Vtn. i, I. Qcæ necdvm sonTE divisa est. — Hebraice, *supcrest terra ad possidendum eam,* videlicet per sortis jacicndæ divisionem a te, o Josuc, faciendam, ut Noster clare exprimit, idque sive cajam a te occupata sit, ut Galilæa, sive occupanda restet, ut terra Philistina.

ve». î. 2. Omxis videlicet Galilæa (1).-Chaldæa, Septuaginta, rcccntiores llcbræi nomen **mih**'l» *Gelilolh,* accipiunt non ut proprium, sed ut appellativum, verluntquc *limites,* vel *littora Philistinorum* (simile dixi *Joclis* in, 4), indequo Galilææ nomen est inditum, ait Masius, vel propter sinuosos littorum et riparum recessus, vel quia fluctus illic ventis aut æslu reciprocantur volutatimque ludunt (SSj *galal* enim significat *volvere, revolvere, convolvere),* vel denique a congestis convolutisque ibidem passim arenarum tumulis. Duplex enim est Galilæa, ct utraque mari adjacet, ideoque in llcbræo est nomen plurale F"H77J *Geliloth, q.*

Caïn» *d. Galilæas.* Galilæa enim alia est inferior circa Tiberiadcmclstagnum Gcnezarcth, quam occuparunt tribus Zabulon et Issachar; alia est superior circa Capharnaum, Tyrum ct Ptolemaida, quam occuparunt tribus Ascr ct Kcphlali : hæc enim dicta est Gentium, quod a Gentilibus circumquaque vicinis frequentaretur, ut dixi capite xn; utraque opima erat ct fertilis, fontibus aquæ perennis, ac torrentibus irrigua, totaque frumenti, vini, olei ct cunctorum fructuum ferax, ideoque universa erat habitata cl exculta : liinc iu ea erat magna civitatum et vicorum multitudo, ac incoia plurimi, illique fortesci pugnaces. Josephus, dux Galilæorum contra Romanos, in Vita sua narrat in Galilæa fuisse ducentum et quatuor urbes ct vicos, quorum minimus continebat quindecim hominum millia.

Denique Galilæam nobilitavit, tum Josué, tum potius ejus antilypus Jesus Christus. Hic enim ipse conceptus ct educatus est : hic ct plurimum habitavit ct versatus est : lue Evangelicæ prædicationis semen primum spargere coepit, ac promulgaudi Evangelii gratia, una cum Apostolis qui plcrique Galilæi erant, Galilæam totam Cis circumivit, singtilasquo ejus civitates et vicos peragravit, docens ubique in Synagogis, ejiciens dæmonia, ct curans omnem morbum ct omnem languorem in populo. Atque ob hanc educationem ct conversationem suam, quam in Galilæa duxit, Christus Galilæus vocatus fuit. Prætcr quam rationem, Apostoli, quod plcrique hic nati essent, etiam Galilæi appellati fuere. Quapropter ct Imperatori Juliano Apostatæ, ut Eusebius ct alii sæpe memorant, solemne erat ut Christum Galilaeum, cl tum a Christo, tum ab Apostolis Christianos omnes Galilæos nominaret. Ita Adrichomius in *Descript. Galilææ.*

Tropologice Galilæus princeps est, et cum Josué Galilæam subjugat, qui carnem domans passionesque fortiter subjugans, regnorumque et regum statuumquo circulationes, revolutiones, mutationes, procellas ct turbines despicit ct quasi pede calcat. Galilæa enim Hebraice idem est quod tornatilis, volubilis, ait Pagniuus in *Nomin. llcbræis.* Hoc est quod orat Ecclesia Dominica quarta post Pascha : « Ut inter mundanas varietates ibi nostra fixa sint corda, ubi vera sunt gaudia. «Nam, ut ait Paulus : « Nostra conversatio in coelis est, » *Philip,* in, 20; ideoque non sumus « hospites et advenæ, sed cives sanctorum et domestici Dei, supcrædificati super fundamentum Apostolorum ct Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu, » *Ephes,* ii, 19.

3. A FLCVIO TLIIBIDO. — Is CSt Nilus; 11ÍC CnilU Vers. 3

Hebraice vocatur "nn*© *sichor,* id est turbidus, quia aqua ejus limo quem vehit, est turbida et nigra. Uude et a Græcis ¡uto;, id est *niger* cognominatur. Hinc ct /Egyptus {úxáu&ülc;, id est *nigrigleba,* dicitur, ideoque pinguis et fertilis. Quapropter *Nilus* dicitur vtx M;, id est *novus limus.* Unde Mantuanus :

Limiter .-Egyptum toto semel irrigat anno :

videlicet in aestate, dum sol est in Cancro : tunc enim Nilus exundans agros /Egypti oblimat, impinguat ct .fecundat. Audi TibuHum :

Fertilia sstiva Nilus abundat aqua.

ItaLyranus, Vatablus, Arias, et S. Hieronymus epist. *ad Bardan.* Vide dicta *Jcrcm.* n, 18.

Dices : Terra promissa non extendebatur usque

(I) Varii interpretes consuerunt hoc nomen *Galilcea* posterius esse temporibus Josué, indeque quidam temerarii negarunt Josué verum esse hujus libri auctorem, sed absque probatione : nemo enim demonstrare potest nomen hoc posterius esso Josué, equidem in qua hypothesi non inferendum est Josué non esse hujus libri auctorem ; reterà nomen hoc ab inspirato copista adjungi potuit textui, ut clarior fieret.

ad Ægyptum, ncc ejus terminus meridionalis erat Nilus, sed rivus quidam Nili, sive torrens dc cremo veniens, qui inter Rinocoluram ct Pelusium urbem Ægypti in mare ingreditur. Undo alibi in Scriptura vocatur torrens Ægypti, alibi torrens deserti. Ilcspondco, ita est, uti recte ostendit Ribera, *Amos* vi, num. 43. Hic tamen Nilus ponitur quasi limes ct terminus terno promissœ, tum quia torrens ille deserti, qui terne est limes, est rivus Nili : unde mulli per Nilum hic accipiunt rivum istum Nili, qui torrens deserti dicitur ; tum quia inter torrentem hunc usque adRinocoluram ct Pelusium est desertum, terraque inutilis cl inhabitata, quæ proinde non computatur, ncc illius habetur ratio: quare recte dicitur Nilus, juxta quem terra est cullaci fertilis, esse terminus terne promissœ. Porro Ilinocoluram versus meridiem esso terminum Judææ, docet Plinius, lib. V, cap. xi», ct Strabo, lib. XVI, cl S. Augustinus lib. XVI *Dc Civit.* XXIV. Dicta est urbs hæc Rinocolura a naribus reorum amputatis (fl» enim est nasus), quod scilicet, ut ait Strabo, homines malefici præcisisob scelera naribus a rege quodam /Elhiopum, qui in /Egyptum venerat, in ea collocati sint, quasi in exilio ad terrorem cæterorum. Hodie Pharamicam dici nonnulli asserunt.

Porro Nilus sua exundatione ita fecundat /Egyptum, ut pluvia non egeat, sitque omnium regionum fertilissima. Audi Ciceronem, lib. Il *De Natura Deorum :* « Irrigat /Egyptum Nilus, ct cum tota cesiate obrutam opplctamquc tenuit, tum recedit, mollitosquo cl oblimatos agros ad serendum relinquit.» Augetur enim Nilus certis diebus mirum in modum, ct per totam spatiatus /Egyptum, fecundissimus innatat. Undo unica spes Ægyptiis in Nilo, ait Seneca, lib. IV *Natur. Quæst.* cap. ii. Audi Claudianum qui VI *Epigramm.,* 1,do Nilo ita canit :

Ægyptus sino nube ferax, imbresque serenos
Sob tenet, secura poli, non indiga venti,
Gaudet aquis quas ipsa vehit Niloque redundat.

Quocirca Pharao superbiens æstimabat se non tam regem, quam Deum Ægypti, ideoque audivit a Deo : « Ecco ego ad te, Pharao rex Ægypti, draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum et dicis :Mcus est fluvius, ct ego feci memetipsum; ct ponam fnenum in maxillis tuis,» ctc., *Ezcch.* XXIX, 3.

Meminit ergo Nili hic Scriptura, ut indicet Judœam illi vicinam, illoquelimitatam, ejus fertilitatem participare, ut sit terra fecunda, lacto cl meile manans.

Terra Ciianaan, qux in quinque regulos Philis* thiim dividitur ,Gazjsos et Azotios, Ascalonitas, Getbæos et Accaronitas. — Pro *terra Ciianaan,* Hebraico est, *Chananœo censebitur;* Chaldaice, *Chananccorum terree annumerari debet, q. d.* Licet Philistini nunc has quinque Palæslinæ urbes ct satrapias occupent, illæ tamen sunt Chananæorum, qui ibi primi habitarunt, indeque sedibus suis pulsi sunt a Philistinis, sive a Caphlorim,id est, Cappadocibus, *Douter,* n, 23 ; ideoque urbes hæ limitibus Chananææ Hcbræis a Deo promissœ continentur: quanquam llcbræi sua segnitie,sceleribus ct culpa illas, uti et plurcs alias, nunquam vel certe exiguo tempore sub Davide et Salomone occuparmi. Ita S. Hieronymus *ad Dardanum.*

Quinque regulos. — Hebraice, *quinque Sarnim.* Est vox Palæstina significans Satrapas, Præfectos, Principes : consentit cum Hebrœo 0'JID *rozenim,* per metathesin litter® r cum s. Chaldæus vertit *turnaia* (Chaldæi enim litteram s in *t* commutant), unde tyranni nomen, quo olim censebantur reges, deductum videtur, ail Arias : nam, ut ait Justinus, lib. I *¡list. :* a. Quæque civitas et gens rcruinpublicaruin imperium ab initio penes reges (quasirectores)habebat, quos ad hujusmodi fastigium majestatis non ambitio popularis, sed speciata inter bonos moderatio provehebat, qui cl tyranni ob fortitudinem vocabantur. » Unde Virgilios, VII *Æneid. :*

Para mihi pacis erit dextram tetigisse tyranni.

Qui ergo Hebraice *rozenim,* Palæstinc *sarnim,* hi Persice *satrapi,* id est Præfecli (unde Satrapia est regio sive præfcctura), Chaldaice *turnaia* dicebantur. Quinque igitur erant Philistinorum urbes, quarum quælibct suam habebat satrapiam sive præfecturam, suumque satrapam sive præfectum quasi regulum, nimirum Gaza, Azotus, Ascalon, Geth ci Accaron, quæ perpetua cum llcbræis gessere bella.

4. Ad Meridie» vero sunt Hevxi, omnis terra vers. a. Ciianaan, — id est, Phoenicia, ait Masius. Vide dicta cap. v initio.

Et Maara Sidoniorum. — Recentiores ti *Maara* accipiunt non ut nomen proprium, sed ut appellativum, vcrluntque cum Masio, *usque ad prata* vel campos *Sidoniorum.* Hinc et ex vers. G, clare palet Sidonem ,* æque ac Tyrum, terminis Chananææ comprehensam fuisse, ac ad terrain Judæis promissam pertinuisse, etsi Judæi sua segnitie nunquam eam occuparmi. Melius Noster « *Maara* retinuit ut nomen proprium. *Maara* enim Hebraice speluncam significat, uti vertit hic Chaldæus, Pagninus cl alii, quæ apud Sidonem exstat, estque municipium admirabile ct inexpugnabile , quod postea *Cavea Tyri* dictum est, quod post Christum anno 11G7, praesidiarii milites Christiani pecunia corrupti Saracenis tradiderunt, ait Tyrius, lib. XVI *Belli sacri,* cap. xi, et cx eo Adrichomius.

5. Ejusque confinia. — Hebraice 'bjJH pxm ver», s. *vehaarcts haggibli,* quod recentiores cum Masio et Vatablo accipiunt ut nomen proprium, vertuntquc,cl *terra Gcbalenorum,* id est Bybliorum. Byblus enim urbs est in Phoenicia non procul a Sidone. Unde Septuaginta vertunt, *ct omnem terram Gabii.* Verum Noster propter articulum aliis punctis Ic-

git *haggebuJi,* id est, terminalis terra, puta terræ fines sive confinia. Articulus enim apud Hcbræos crebrius apponi solet nominibus communibus quam propriis : quanquam utraque versio eodem redeat. Byblus enim erat confinis Sidoni, uti dixi.

Donec ingrediaris Emath. — Duplex, ait S. Hieronymus in cap. vi *Amos,* sub initium, erat Ematb, scilicet major, quæ postea ab Antiocho dicta est Antiochia; ct minor, quæ Epiphania est appellata : utraquo est in Syria. Posterior in Scriptura ponitur terminus terræ sanctæ Judæis promissæ versus Syriam, sed exclusive; unde additur, « ad introitura Emath. » Judæa enim pertingebat fere usque ad Epiphaniam.

Virj.7. **7. Er NLNC DIVIDE TEKRAM IX POSSESSIONEM NOVEM** tribubus, et dimidiæ TRiRt i Manasse. — Nam alteri parti dimidiæ tribus Manasse, œque ac duabus cælcris tribubus Ruben et Gad, Moses jam dedit suam sortem ct partem Chananœæ cis Jordanem. Restant ergo novem tribus cum dimidia tribu Manasse, quibus tu, o Josuc, Chananæam trans Jordanem sitam dividas. Undo sequitur :

Vm. ». 8- Cum qua Ruben et Gad possederunt terram, **QUAM TRADIDIT EIS MOYSES. — « CuiD qua, »** SCìlÌ- cet dimidia tribu Manasse, non illa, quæ cum novem tribubus trans Jordanem suas sedes te sortiente accipiet, sed altera, quæ juncta est Rubenitis ct Gaditis cis Jordanem. Sunt enim verba hæc non Dei, sed auctoris libri historiam suam prosequenlis. Hic enim finiuntur verba Dei jubentis, novem tribubus cum dimidia Manasse a Josuc distribui Chananæam trans Jordanem, atque incipiunt verba auctoris historico narrantis quomodo Moses alteri parti tribus Manasse, una cum Rubenitis et Gaditis suas terræ portiones cis Jordanem jam ante distribuerit, ut simili modo do cæteris tribubus a Josué distributis narret ; unde pro cum *qua,* Hebraico est 1DJJ *tnimo,* id est, ut Vatablus exponit, *cum alia dimidia tribu Manasse, q. d.* Tu, o Josué, divide terram trans-Jordaninain novçm tribubus et dimidiæ tribui Manasse, quia Moses alteri dimidiæ tribui Manasse et duabus reliquis tribubus (omnes enim tribus numero sunt duodecim), scilicet Ruben et Gadjam divisit terram cis-Jordaninam : sic fiet ut omnes duodecim tribus suam in Chananæa partem sortemquo occupent. Hebræi enim confuse loquntur multaquo simul convolvunt quæ lectori cx circumstantiis, vel alibi dictis, aut aliunde notis evolvenda, secernenda et distinguenda relinquunt. Porro sortes hæ a Mose distribulæ Gaditis, Rubenitis ct Manassensibus recensentur, Num. **lixii**, vers. 32; hic vero eadem repetuntur et minutius explicantur.

V, 13. **13. NOLUEBUNTQUE DISPERDERE FILII ISRAEL** Gesscbi. — Non quasi Moses cum suis a Deo jussus eos disperdere, id facere renuerit, cum ipso Deo fuerit obedientissimus ; sed quod ad collocandas primum in cis-Jordanina regione duas tribus cum dimidia, satis tunc agrorum oppidorumque erat, ac cum toto exercitu trajiciendum erat in terram promissam trans Jordanem ad cara expugnandam. Hac do causa duæ illæ gentes Chananœæ, scilicet Gessuri et Machati, relietæ fuere posteris expugnandas.

21. Er **OMNES URBES CAMPESTRES, UNIVERSAQUEVrri.il** regna Sehon, — *q. d.* Hæ campestres cl montanæ urbes universæ perlinebant ad regna Schon; non ergo vult dicere quod soli Rubenitæ universa regna Schon occuparint.

Quem percussit Moyses cum principibus Madian : **IIEVÆUM, ET DECEM, ET SUR, ET liUR, ET REBE DUCES** Sehon habitatores terra:. — Moses primo percussit Sehon regem Amorrhæorum, *Sumer.* xxi, 21 ; deinde percussit quinque hos principes, Hcvreum, Rocera, Sur, Hur ct Rebo in bello Madianitico, *Num. xxxi.* Erant enim ipsi Madianilæ; hic tamen dicuntur duces Sehon, eo quod ejus fuerint vectigales vel stipendiarii, ideoque illi suppetias tulerint contra Hebræos, sed ipso cæso redierunt in Madian, ubi paulo post ipsi quoquo a Mose occisi sunt.

2». Dimidiam partem terræ filiorum Ammon. — Ver».». Videtur hoc pugnare cum *Douter,* n, 19, ubi dicitur : « Non dabo tibi de terra filiorum Ammon. » Respondeo cum Abulcnsi, Sehon rcgein bellicosum Ammonitis partem ditionis Sur bello ademisse, quam profligato Sehon cum aliis ejus urbibus, juro belli sibi vindicarunt Israclilæ, ideoque, *Judie,* xi, 13, rex Ammonilarum expostulavit cum Jephte, volens eam sibi restitui, sed immerito; Deus enim concesserat dederatque llebræis omnia regna quæ parebant Amorrhœis, inter quæ erant et hæc. Nam illo loco *Douter,* tantum excipit illa loca, quibus tunc dominabantur Amnionitæ ; hæc enim eis vult relinqui. Tantum enim vetat llebræis no Ammonitas invadant, et cum cis bello decertent, idque in gratiam Lot eorum parentis, virique justi, qui erat nepos Abrahæ Hcbræorum Patriarch®. Hanc ergo Ammonilarum regionem Sehon subegerat, cujus ditionem dimidia ex parte possederunt Gaditæ, alteram vero dimidiam tenuerunt Rubenitæ.

Quæ est contra Rabba, — id est, quæ est o regione sive opposita civitati Rabbæ, quæ postea a Philadelpho dicta est Philadelphia.

30. Et cuncta regna Oü regís Basan, — quæ Vers. ao. fucre tria, Argob, Basan, et pars Galaad. Sæpius tamen Og vocatur rex Basan, et sub Basan cætera duo intelliguntur. Vide *Douter,* tu, 13 et scq.

31. Et dimidiam partem Galaad, —scilicet dedit Ver». H. Moses Manassensibus; nam alteram dimidiam dedit Gaditis. Porro v» *et* est ínrpr.rixw, sive cxplicativum ; explicat enim quæ fuerint regna Òg regis Basan, aitque inter ea fuisse poliora dimidiam partem Galaad, Astaroth ct Edrai.

(I) Vox hæc *Unctum* est equivoca ; hic significat *Evi* qui fuit unus ex principibus Mailianitanim, non vero *Herenni,* quod nomen fuit unius cx populis Clrananæis

Dimit il e pa r t í FILIORUM Ma c u ir .—Solus .Machir, filius Manasse, fuit patri superstes ; quaro idem est tribus Machir, quod tribus Manasse : Machir enim, utpote solus filius, cx asse fuit lueres patris sui Manasse : Machiro tamen additos fuit Jair ejus ex filia nepos, cum alioqui Jair ob patrem esset de tribu Juda : unde posteri Jair in Galaad cum posteris Machir habitarunt, 1 *Paral,* n, 21 et sequentibus.

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Prasparatur divisio Chananaœ per sortes in duodecim tribus; unde ei qutrdam praemittit, nimirum debere tribum Levi ab ca excipi, ac tribum Joseph in duas dividi, svilirci in Ephraim ct Manasse, atque Calebo extra sortem dandam esse illam terras portionem, quam ipsi ob merita olim Deus per Mosen assiqnarat.

1. Hoc est quod possederunt filii Israel in terra Chanaan, quam dederunt eis Eleazar sacerdos et Josuc Clius Nun, ct principes familiarum per tribus Israel. 2. Sorte omnia dividentes, sicut præceperat Dominus in manu Moysi, novem tribubus, et dimidiæ tribui. 3. Duabus enim tribubus et dimidiæ dederat Moyses trans Jordanem possessionem : absque Levitis, qui nihil terræ acceperunt inter fratres suos ; 4. sed in eorum successerunt locum filii Joseph in duas divisi tribus, Manasse et Ephraim : nec acceperunt Levita aliam in terra partem, nisi urbes ad habitandum, et suburbana earum ad alenda jumenta et pecora sua. 5. Sicut præceperat Dominus Moysi, ita fecerunt filii Israel, ct diviserunt terram. 6. Accesserunt itaque filii Juda ad Josué in Galgala, locutusque est ad eum Caleb, filius Jephone Cenezæus : Nosti quid locutus sit Dominus ad Moysen hominem Dei de me et te in Cadesbarne. 7. Quadraginta annorum eram, quando misit me Moyses famulus Domini de Cadesbarne, ut considerarem terram, nuntiavique ei quod mihi verum videbatur. 8. Fratres autem mei, qui ascenderant mccum, dissolverunt cor populi; ct nihilominus ego secutus sum Dominum Deum meum. D. Juravilquc Moyses in die illo, dicens : Terra, quam calcavit pes tuus, erit possessio tua, et filiorum tuorum in ælernum, quia secutus es Dominum Deum meum. 10. Concessit ergo Dominus vitam mihi, sicut pollicitus est usque in præsentem diem. Quadraginta et quinque anni sunt, cx quo locutus est Dominus verbum istud ad Moysen, quando ambulabat Israel per solitudinem : hodie octoginta quinque annorum sum, 11. sic valens, ut eo valebam tempore quando ad explorandum missus sum; illius in me temporis fortitudo usque hodie perseverat tam ad bellandum quam ad gradiendum. 12. Da ergo mihi montem istum quem pollicitus est Dominus, te quoque audiente, in quo Enacim sunt, et urbes mago® atque munita : si forte sil Dominus mccum, et potuero delere cos, sicut promisit mihi. 13. Bencdixitquc ci Josuc, et tradidit ei Hebron in possessionem. 14. Atque ex eo fuit Ilebron Caleb filio Jephone Ccnczæo usque in præsentem diem : quia secutus est Dominum Deum Israel. 15. Nomen Ilebron ante vocabatur Carialh-Arbe : Adam maximus ibi inter Enacim situs est, et terra cessavit a præliis.

Ven. i. 1. Quam dederunt eis Eleazar saderdos (summus scilicet Pontifex) et Josuk filius Nun, et PRINCIPES FAMILIARUM (idCSt, tribuum) PER TRIBUS Israel, — *q. d.* Et duodecim principes juxta duodecim tribus Israel : quœquo enim tribus suum habebat principem. Hebraice, *capita Patrum* (id est, principes) *tribuum filiorum Israel.* Igitur 1res hic ponuntur divisionis ct sortitionis præsides et exccutores, scilicet primus Eleazar Pontifex, secundus Josué populi princeps, tertium ordinem faciunt duodecim principes tribuum, quorum quisque suam tribum represen labat, ejusquo curam gerebat, ne qu® eis injuria aut sortis imminutio fieret, ut principibus tribuum contentis , omnes tribus content® sortitioni acquiescerent.

Porro præponilur hic Eleazar Josuc, quia dignior : dignior enim est Pontifex principe et rege.

Negat id Abulensis, censetque Josuc digniorem fuisse Eleazaro; sed contrarium ostendi ex ipsis Scriptura verbis *Num.* xxvii, 21.

Vm.j. .3. ABSQUK I.EVITIS, QUI NiniL TERRM ACCEPERUNT OTER fratres suos, — quia Levitarum portio erat Dominus, id est oblationes; oblationes enim ct victimarum Deo immolatarum pars cedebat Lcvilis.

T*n, *i.* *i.* Sed O eorum successerunt locum filii Joseph IX duas divisi tribus, Maxasse et Ephraim. — Carpit hic Masius vulgatum interpretem,quod Hebreo nonnulla adjungat. Nam in llcbræo tantum est, *quia filii Joseph fuerunt dua tribus Manassect Ephraim.* Verum respondeo, Nostrum id clarius interpretari vertendo : « Sed in eorum locum successerunt filii Joseph, » *q. d.* Quia seclusa tribu Levi, tantum restabant undecim tribus Chananæam divisurae, hac de causa Iribus Joseph divisa est in duas, ut numerum duodenarium tribuum Israel expleret, itaque acciperet duas terræ promissae portiones, unam pro tribu Joseph, alteram pro tribu Levi, quam scilicet illa acceptura fuisset, si inter duodecim fuisset computata : jam autem ca exclusa, successit illi altera pars tribus Joseph, ac duodecimam tributa constituit, itaque duodecimam partem terra promissæ obtinuit. Volebat enim Deus duodecim tribubus distribui Chananæam, ideoque eam in duodecim portiones dividi, atque hac ratione tribus Joseph successit quoque tribui Ruben injure primogeniture, quod erat ut primogenitus (qualis erat Ruben) duplicem portionem hærcditalis paternæ obtineret, «cleri vero fratres simplicem. Hoc jure excidit Ruben propter incestum cum Bala noverca sua commissum, ideoque illud datum est casto Joseph. Undo ipse per duos filios suos, scilicet Ephraim ct Manasse, duas tribus constituit, ct duplicem sortem terra sanclæ adeptus est.

V«n. ». 6. Ad Josué ix Galgala.—Ibi enim erant castra el stativa Josuc et Hebræorum;quare ibidem hæc omnia gesta sunt, faclaque hæc prima divisio Chananreæ in quinque tribus : nam posterior divisio in septem reliquas tribus facta est in Silo, cap. xviii, vers. 1.

LOCUTUSQIE IST AD EUM CALEB FILIUS JePHOXE Cexrzxus. — Caleb hic exploraverat terram sanctam, missus a Mose cum Josuc et caderis decem exploratoribus, hisquo illam calumniantibus ct murmur populi excitantibus, Caleb cum Josué restitit, murmurque repressit, terram promissam laudando, camque Dei ope facilem expugnatu ostendendo. Quare Deus illi in premium jussit dori extra sortem Hebronem ejusque confinia, Num. cap. xiii et xiv; quæ proinde ipse hic a Josué sibi assignari deposcit. Quocirca alius est hic Caleb a Caleb, qui fuit atavus Deselect, cl filius immediatus Esron filii Phares,filii Juda, de quo l Parol, ii, 18, uti contra R. Salomonem probavi, *Ej 'Mi* iu i, t. Eslo hic quoque Caleb descendat de Juda cl forte a Phares et Esron, sed mediantibus avis el abavis. Ca/c& hcbraice idem est, quod *canis,* idque apposito, quia ipso ut canis allatravit exploratores terræ sancho detrahentes, murinurque populi repressit. Rursum *Caleb* idem est quod *quasi cor,* quia ipse corde generoso cl magnanimo tuitus est causam fidemque Dei contra cætcros exploratores ct populum murmurantem.

Filius Jephoxe. — Nonnulli *Jephona* accipiunt non ut proprium, sed ut appellativum, significans oculatum, sagacem, c J1JD *pane,* quod signifika! aspicere, inspicere, perspicere. Verum certum est Jcphonc esso nomen proprium patris Caleb, cujus tamen etymon uni datum apprime convenit Calebo, ulpotc oculatissimo et prudentissimo.

Cexezjeus. — Cur Caleb vocatur Ccnczæus? Numerantur Ccnczæi inter cætcros Chananææ populos, *Genes.* XV, 19. Sed certum est Caleb inde non vocari Ccnczæum : fuit enim ipso gente et genere Ilebræus, non Chananæus. Rursum fuit aliusCenezab Esau progenitus (unde testo S. Hieronymo in *Locis Ilcbr.,* Idumæi nonnulli dicti sunt Ccnczæi), de quo *Genes,* cap. xxxvi, vers. 15 ct 42 ; sed certum pariter est ncc ab co Caleb dici Cenezæum : constat cniin cum fuisse Judæum, non Idumæum, atque a Jacob, non ab Esau progenitum.

Dico ergo Caleb vocari Ccnczæum ab avo vel proavo, qui fuit Ccnez, fuitque vir eximius, ideoque nomen suum posteris communicavit, ut ab co vocarentur Ccnczæi ; id ita esse colligimus ex co quod nomen hoc Ccncz frequens et celebre fuerit in familia Caleb; nam cl frater Calchi, qui fuit pater Olhoniclis judicis, vocatus est Ccnez : nepos quoquo Calchi cx filio nuncupatus est Cencz, ut patet cap. scq.,vcrs. 13; *Judie,* cap i, 13; I *Paral,* iv, 13 et 15 : idque cx avo vel præavo suo viro illustri, qui dictus erat Ccnez, ut videtur. Quare non est verisimile Ccnez hunc fuisse vitricum vel patruum Calchi, uti nonnulli volunt. Ccnez ergo genuit Jcphonc, Jcphonc genuit Caleb, indo Caleb dictus est Ccnczæus. Unde Ccnczæus Hebraice idem est quod *possessio mea iste* vel *nidus meus iste,* ait Pagninus in *Nomin. llebr., q. d.* Caleb fuit vere nepos cl hærcs avi sui Ccnez viri illustris, ac cum possessione et hærcditato simul ejus virtutes heroicas possedit et hærcditavil : quarc vere fuit, diciquc potuit Ccnczæus, rcque ac Israelita ct filius Abrahæ.

9. Terra quam calcavit pes tuus erit posses- ver». a. sio tua. — Quæ fuerit hæc terra, non explicuit Moses *Nuincr.* cap. xiv, vers. 24; sed hinc liquet fuisse Hebronem quam adiit Caleb, dum terram cura aliis exploratoribus lustraret, cum illi cam adire non auderent ob melum gigaulum cam incolentium.

10. QUADRAGINTA et QUINQUE ANNI SUXT EX QUO Veri. 10. LOCUTUS EST DOMINUS VERBUM ISTUD AD MOSEX, QUANDO amudalbat Israel per solitudl 'em; hodie octo-

cìnta quinqué annorum sum.—Hic locus magnam lucem affert toti huic libro; Caleb enim hisco verbis lotam istius temporis cbronologiam complectitur, ex quo certo colligitur bellasse Josuc cum Chananreis per sex annos, iisque subactis anno septimo divisisse eorum terram per duodecim tribus Israel. Hæc ergo est periocha el synopsis gestorum Josuc.

Chronologic *g*» Morum Joses.

Josué anno sui ducatus sureque gubernationis primo, dic decima mensis primi, traduxit populum Israel per Jordanem, cedentibus aquis, in terram Chanaan, ut audivimus cap. in ct iv. Pascha vero celebravit in Galgalis die decima quarta mensis primi iu planitie Hierichunlis ; sequenti die populus comedit de frumento terræ, quo facto, mox postero dic manna desiit, ut dictum est cap. V. Hinc patet Josué et Hebræos mox ab obitu Mosis, anno scilicet ineunte 41 ab exitu ex Ægypto, ingressos esse Chananæam, et eversa Jericho cum cæleris gentibus bellum gessisse, idque per sex annos. Septimo enim anno omnibus subactis, divisit Josuo Chanaan Hebræis. Id ita esse patet ex collatione historiae recensita; hoc cap. cum iis quæ narrantur Aum. xni, ct *Dcuter.* n. Nam cum Josuo inchoaret hanc divisionem, Caleb ait ei hoc versu, se cum inter alios ad explorandam terram Chanaan de Cadesbarne *Num.* xni emitteretur, fuisse 40 annqrum, cl ab co tempore ad præsens fluxisse 45 annos, seque jam 85 esse annorum. Certum estautem cum cum aliis exploratoribus fuisse missum anno secundo ab exitu ex Ægypto, *Num.* x ct xni, ct *Josué* xiv, a quo anno usque ad aunuin 40 ab exitu ex Ægypto quo mortuus est Moses, ct Josuc dux constitutus, fluxerunt anni 38; jam computa ab anno 38 ad 45, habebis septem annos , quibus sex prioribus bello domitis et ccsis Chananæis, septimo eorum terram diviserunt, cum scilicet jam Caleb esset 85 annorum. Divisio ergo hæc terræ facta est anno 47 ab exitu cx Ægypto, qui fuit ducatus Josuc septimus, saltem inchoatus, ita Thcodorclus hic, *Quæst.* XVI, Abulensis, in cap. xni, Qucrsf. 111, clin cap. XXII, *Quæst.* li, ubi refutat Joscpluim quinquennio, ct Lyranum sexennio tempus belli definientem. Sic ct Masius, Magalianus ct alii hic. Denique hæc est communis Hebræorum sententia.

Ver», n. 11« Sic valens. — Deus Calchi servavit in senecta robur pristinum, tum in præmium suæ fidelitatis, ut terra promissa, pro qua contra murmuratores steterat, vigens valensquo poliretur ct fruerelur; tum ut testis csscl oculatus omnium quæ gesta erant a Mose in deserto caque narraret junioribus Hebræis: omnes enim murmuratores a Deo morte puniti fuere in deserto; eorum ergo Clii juvenes, qui non murmuraverant, ingressi sunt terram promissam. His igitur Caleb, senex, testatus est cl prædicavitinira, quæ Deus patribus præstilerat in deserto. Sic mox post Christum longævi fuere S. Joannes, S. Simeon, S. Dionysius Areopagita, S. Polycarpus aliique plures, ut posteris essent oculati vel auriti testes gestorum Christi. Similis fuit Paulus Concordiensis, cujus validam senectam ita describit S. Hieronymus, epist. 21 *ad cumdem :* « Ecce, inquit, centenus retatis circulus volvitur, et tu semper præccpta Domini custodiens, futuræ beatitudinem vita per presentía exempla meditaris. Oculi lumine vigent, pedes imprimunt certa vestigia, auditus penetrabilis, dentes candidi, vox sonora, corpus solidum et succi plenum, cani cum rubore discrepant, vires cum retate dissentiunt : non memori® tenacitatem, ut in plerhque cernimus, antiquior senecta dissolvit; non callidi acumen ingenii frigidus sanguis obtundit; non contractam rugis faciem arata frons asperat; non denique tremula manus per curvos cere tramites errantem stylum ducit : futuræ nobis resurrectionis virorem in te Dominus ostendit, ut peccati sciamus cs«e,quod creteri adhuc viventes premoriuntur in carne; justitiæ, quod tu adolescenti am in aliena aitate mentiris, n

Tam a» bellandum, — cum gigantibus in llcbrone mihi a Deo data degentibus, ut cos expellam, ct Hebronem expugnem mihique vindicem. Unde sequitur :

12. Da ergo **Mini** montem istum, quem **POLLICI-** **Ven. 1î-**tus est Dominis te quoque audiente, in quo Enacim sunt. — « Montem istum, » in quo sita est Hebron, Dabir ct Anab urbes : has enim Deus promisit Calebo, *Num.* xiv, 24. Licet enim Scriptura eas ibi nominalim non exprimat, tamen Moses viva voce idipsum declaravit, ut patet ex hoc loco, scilicet terram co loco a Deo promissam Calebo, esse montana Hebron. Causa cur Deus hæc præ aliis assignant Calebo fuit prima, invicta et excelsa virtus ac fortitudo Calebi, qua paulo ante dixit se jam quinque et octoginta annorum tam esse validum animo el corpore, quam cum esset quadraginta annorum. *Secunda,* quia montana Hebronis ab Enacim, id est gigantibus, insidebantur, quos cæteri Hebræi mire formidabant, nec ausi fuissent cos aggredi, uti aggressus est Caleb. Tertia,quia ante annos quadraginta, Caleb ingressus fuerat hæc montana, caque cum gigantibus lustrerai, populoque dixerat illa facile per Deum posse expugnari, cum cæteri exploratores meticulosi id negarent, populumque motu giganturn ab ingressu in terram promissam absterrerent. Voluit ergo Deus ostendere verum esse quod dixerat Caleb, ac per cum gigantes debellare. Ila Deo duco fortissimos quosque et qureque ardua superamus, si Deo nixi rem fidenter ct animoso aggrediamur. Deus enim opem quam promisit prestai, ct incipientes adjuvat, roborat, promovet, ut rem alias difficilem facile expediunt. Sic David carneam illam turrim, ut ait Chrysostomus, puta Goliath, lapillo prostravit, quia Deo confisus magno animo cum eo duellum iniit. S. Antonius, teste S. Alhanasio, vidit quandoque diabolum specie gigantis caput inter nubila attollere cl condere, sed ejus

fraudem agnoscens : Frustra, inquit, me lentaro conaris ista molo corporis. Age si quid habes in me potestatis ct virium, excro : « Dominus illuminatio mea, et salus mea, quem timebo? Dominus protector vitæ, a quo trepidabo? » Quo dicto larva illa gigantea evanuit. Tales difficultatum larvas singulis objicit daemon; sed si Deo nixi eas spernamus, ac contra eas conemur, in fumum ibunt.

Ix Qio Exacim sunt, — puta gigantes prognati ab Enac gigante : licet enim gigantes hos llebrone expulerit Josué cap. xi, vers. 12, tamen hinc liquet nonnullos cladem istam evasisse, ac profugisse ad Philistinos, indeque reparatis viribus rediisse llebronem, eamque quasi avorum sedem insedisse, idcoque Calebum rursus eos expulisse.

Si forte. — Non quod Caleb dubitet de promissis Dei, sed quod modeste de se sentiat, vereaturque ne Dei opem sibi promissam sua culpa vel socordia avertat.

Ven. u. 13. Bexedixitque ei Josué, — *q. d.* Josuc prospera omnia apprecatus est Calebo, ct prteserlim felicem expugnationis montanarum urbium quas insidebant gigantes, exitum, *q. d.* Deus te fortunet, Deus tibi benedicat, Deus gigantes tibi subjiciat. Ita Abulensis. Aliter Arias cl Vatablus: Benedixit, inquiunt, id est collaudavit animos et virtutem Calchi. Masius vero, *concessit* (Calebo) *ea qua: audiebat.*

Ver*, i*. Quia secutus est Domixum Deu» Israel. — Hebraice, *quia complevit* post *Dominum Deum Israel,* id est, quia plene secutus est Deum, sicut cumdem olim secutus fuerat Israel sive Jacob paler ct patriarcha suus. Septuaginta, eo *epiod ipse secutus esset mandatum Dei Israelis.* lidem vero, vers. 8, vertunt, *ego vero aditasi Domino Deo meo.* Sensus est, *q. d.* Caleb non solum privatila pio sauclequc vixit, sed Dei etiam gloriam, ac proximorum, puta llebræorum, prosperitatem cl salutem quibus fieri poterat modis, ad ultimum usque vilœ actum sedulo ct constanter procuravit, ct omnino munere illo cui cum Deus præfeccrat, graviter, attente cl constanter perfunctus est. Ita Masius.

Ver*. IS. **15. NOMEN HEBRON ANTE VOCABATUR** Ca RIATH-Arbb : Ada» maximus ibi ixter Enacim situs est. — Ostendit Enacirn, id est, gigantes fuisse in Hebron, uti dixil vers. 12, ex eo quod llebron olim sit dieta Cariath, id est civitas Artic gigantis.

Nota primo: Hæc civitas dicta csl Hebron; nam de ea dicitur *diurner.* xiii, 23 : a Hebron septem annis ante Tanim urbcm Ægypti condita est. d Deinde llebron occupata fuit ab Arbe gigante cum suis posteris, indeque cognominata est *Canaih,* id csl civitas *Arbe,* qui fuit « Adam, » id est homo, a maximus inter Enacirn; n vel qui antonomastice cognominatus est Adam, quia homo erat maximus inter gigantes, ac in Hebron sibi sedem sepulcrumque delegerat. Unde ex Rebraco sic proprie 'clareque vertas, *Hebron antea vocata est Cariath-Arbe, is homo maximus fuerat infer Enacirn.* Ita Chaldæus, Masius, Cajclanus, Valablus, Arias, Pagninus ct alii. Hunc genuinum hujus loci esso sensuin patet ex llebræo, et ex eo quod hic Arbc fuerit pater Enac, ut dicitur cap. XV, vers. 13, ct cap. xxi, vers. 11. Ab Enac autem prognati sunt Enacirn gigantes. Hinc Arbc hic vocatur maximus, tum vastitate corporis, tum principatu ct imperio, tum rerum gestarum gloria, tum dignitate, ut qui fuerit pater, imo patriarcha Enacirn, a quo scilicet omnis hæc gigantuin soboles est proseminala, idcoque nomen ejus inditum fuit Hebroni, in qua gigantes hi habitavere. Idem liquet ex Septuaginta, qui vertunt, *nomen Ilebronis olim urbs Arbe* (perperam nonnulli legunt *Argob) metropolis ipsorum Enacirn ista.*

Aliter hæc interpretatur S. Hieronymus in cap. XXVII *Matth.,* et Quæst. *in Paralipom.,* ac Hebræi in *Bercscit Ilabba,* id est, in Genesi majori, atque cos secuti Lyranus, Rugo, Dionysius Carlhusianus, Abulensis, videlicet, *q. d.* Hebron prius vocata est *Cariath-Arbe,* id est, *civitas quatuor,* scilicet virorum illustrium, quia in ea sepulti sunt quatuor Patriarchis, nimirum Adam, Abraham. Isaac et Jacob cum uxoribus suis. De tribus ultimis patet ex *Genesi* cap. x l v ii, vers. 30, ct alibi ; de Adamo patet ex hoc loco. Idcirco enim S. Hieronymus hic nomen Adam protoplasto proprium retinuisse videtur, ut indicaret eum in llebron esse sepullum, ideoque expressit r'o *situs,* id est sepultos est, quod in llebræo non exstat, sed subintelligi potest. Porro S. Hieronymus, licet in hanc sententiam videatur pronior, tamen eam non plane plcnequc astruit. Audi eum in *Epitaph. S. Paula :* « Ascendit llebron, hæc est Cariath-Arbe, id csl oppidum virorum quatuor, Abraham, Isaac, Jacob ct Adam magni, quem ibi conditum juxta librum Jesu Nave Hebræi autumant; licet pleriquc Caleb quartum putent, cujus ex latere memoria monstratur. » S. Hieronymum sequuntur Isidorus, Ruperlus, Marianus, Scotus ct alii jam citati. Favet nomen *llebron,* quod Hebraico significat societatem, conjunctionem, copulationem, nimirum in ea scpulturæ societatem acceperunt quatuor summi Patriarchæ.

Porro quod Joannes Lucidus, lib. I De *Emendat, temp.* cap. iv, censeat Adamum fuisse gigantem ; ex eo quod hic vocatur u Adam maximus inter Enacirn,» improbabile est: sic enim fuisset homo monstrosusa Deo conditus, ac naturæ monstrum. Dicitur ergo a maximus inter Enacirn, » non proceritate, sed dignitate, quia fuit primus homo creatus a Deo, et parens cæterorum omnium, item dolatus magna scientia, sapientia, gratia, positusque in paradiso. Illud autem, « inter Enacirn, » tantum significat eum in Hebronc inter Enacirn esse sepullum. Rursum S. Hieronymus suam sententiam accepit ab Hebræis, qui in *Berescit Ilabba*

scribunt, ideo nomen *Aria,* quod significat quatuor, illi urbi esso impositum, quia priscis saeculis quatuor illic viri habitaverunt, Aner, Escol, Manure et Abraham; iidem illic sint circumcisi; quatuor item matronæ cclcbcrrimæ ibidem sepultas fuerunt, lleva, Sara, Rebecca ct Lia : et quatuor Patriarch® Adam, Abraham , Isaac et Jacob : ct quod ex co loco Abraham quatuor reges insecutus percusserit. Verum ut plurima quæ sunt in illis Commentariis, fictilia esse constat, sic hæc parum firma ct probabilia esse debent.

Audi nunc Abulenscm : Iste est verior et communior sensus, quem omnes fere Catholici tenent. Nam Adam vixisse perhibetur apud urbem llebron, et ibi finivisse dies suos, ibique scpultus est cum Eva conjugo ; ibi quoque eum a Deo formatum esse perbibent. Nam extra paradisum eum plasmatum constat. Eva autem formata est in paradiso ex costa Adæ, Genes, n; sic quoque testantur Gentes, quæ nunc habitant apud urbem llebron , quæ ab incolis Vallis lacrymarum dicitur, eo quod Adam ibi Abclem a Caino occisum luxerit centum annis. Hæc Abulensis. Eadem tradunt Saligniacus, Bredembachius, Borcbardus, et ex iis Adrichomius in *Descript, tribus Juda,* num. 7, 90, 91,100 et 143. Hinc et David rex inauguratus est, ct regnavit in llebron , quasi in avita patrum ct avorum urbe, II *Deoum* cap. ii,vers. 3. Ibi quoquo fuit domus Zachariæ, in qua natus et educatus estS. Joannes Baptista. Hinc et Masius in cap. xv, vers. 1.3, asserit vicinas Hebroni urbes fuisse nuncupatas *Dabir,* id est sacrum peneiralo, ct quasi oraculum ; *Carialhsepher,* id est civitas litterarum, quod in illa quasi in archivo servarentur monumenta Patrum antiquorum.

Verum hæc omnia accepta videntur ex S. Hieronymo, cujus auctoritatem posteri Latini vulgo cecuti sunt. Nam cæteri antiquiores ct doctiores asserunt, Adamum habitasse in Judæa ac Jerosolymis, ibique mortuum et sepullum esse non in llebron» sed in Golgotha, sive monte Calvari®, ubi crucifixus est Christus, imo a calvaria Adm nomen accepisse montem Calvari®. Ila Orígenes, horn. 35 *in Matth.;S.* Epiphanias, *haresi* 46, quæ est Tatianorum ; S. Athanasius, tract. *De Passione Domini;* S. Cyprianus, serin. *De llcsurrectione;* S. Ambrosius , lib. V , *cpist.* 19, ct in *Lucie* cap. XXIII; Theophylaclus el Euthymius in cap. xxvn *Matth.;* quin ct ipse S. Hieronymus, epist. 17 *ad Marceli.;* S. CyriUus, Moses-Ber Cepha, lib. *De Paradiso;* S. Germanus Patriarcha Conslantinopolit.inus, Anastasius Sinaila, lib. VI *JIcxam.,* et alii quos citant et sequuntur Suarez, Hl *part. Quast.* XLVI, art. 10; ct Sixtus Senensis lib.VI *Biblioth.* annotat. 1.32. Hos priscos sequunlur recentiorcs, scilicet Baronius, Pererius, Torniellus, Fevardentius qui ail hanc esse constantem Ecclesiæ sententiam, Salianus et alii.

Conantur nonnulli utramque sententiam conciliare, dicendo Adamum primo fuisse sepultum in llebron, deinde in Golgotha. Ita Hononus Augustodunensis in *Chron.,* Vilalpandus in *Appar.* lib. I, cap.ix, Delrio, ct favet Serarius: idque ob traditionem incolarum Terræ sancite, quam recenset Borchardus, Adrichomius et alii ; Genebrardus vero lib. I *Chronol.,* ait Adamum juxta Hebreos sepullum in llebron, juxta Patres vero in Golgotha. Ut ut est, mihi certum est id de llebron hoc loco non significari. Nam *Adam* hic non csl nomen proprium, sed appellativum, significans hominem; nec protoplastum, sed Arbegigantein denotat. Sic H Jlcg. vu, 19, dicitur : « Ista est lex Adam (id est hominis), Domine Deus. » Et *0* ce xi, 4 : «In funiculis Adam traham cos. » *Adam,* id est hominis, quibus scilicet traili solent homines, et sæpe alibi, praesertim in Hebreo. *Adam,* enim dicitur ab HOIK *adama,* quæ vox significat terram rubram, sicut *homo* ab *humo, Genes,* n. Explicat enim quis fuerit Arbe, scilicet Adam, id est homo maximus, tum mole corporis, tum potentia, dignitate ct auctoritate. Unde videtur quod *Arbe* idem sil quod m *rab,* id est magnus, potens, princeps, a radico H33 *raba,* id est multus, id est magnus fuit, ut aleph in Arbe non sit radicale, sed heeinanticum sive formalivum nominis; nisi malis *Arbe* proprie accipere, ut significet quatuor, ct quartum vel quadratum, quasi Arbc hic fuerit quartus primorum gigantum ct principura, aut unus ipse quatuor aliis par et æquipollens exstiterit.

Porro Deus propter Caleb,cui dedit Hebronem, ita in sortitione tribuum sortes direxit, ut sors tribus Juda caderet juxta Hebronem, nc Caleb eam possidens a sua tribu Jud» divelleretur. Denique Calchi sepulcrum juxta Hebronem assignat S. Hieronymus, Adrichomius et alii.

Er terra cessavit a PRJEUis. —Clausura hæc more Hebra® referenda est ad antecedentia, non proxime, sed remote, scilicet ad bella a Josué confecta, de quibus actum est superioribus capitibus, *ij.d.* Bellis confectis, suppressisquo Chananreis, cum sorte dividenda esset eorum terra duodecim tribubus Israel, cumque suain in ea sortem a Josuc petiisset et impelrasset Caleb, terra ista quievit aprælиis, utpole victoribus Hebræis ¡am subdita,

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Josué per sortes dividit Chananæam duodecim tribulus. Igitur hoc cap. primo, narrantur regiones quæ sorte obtigere tribui Judce. Deinde, vers. 13, *quomodo Caleb armis obtinuerit Ilcbroncm locaque vicina. Tertio, vers.* 21, *numerantur civitates quaj in hac sortitione tribui Judæ obvenerunt.*

Torro sors tribus Judæ major fuit sortibus aliarum tribuum, tum quia tribus Juda erat major ct numerosior catcris omnibus, ut patet num. 2, 3 *ct scq.; tum quia Caleb extra sortem in tribu Juda jussu Dei obtinuit confinia Hebronis.*

1. Igitur sors filiorum Judæ per cognationes suas ista fuit : A termino Edom, desertum Sin contra Meridiem, et usque ad extremam partem Australis plagæ. 2. Initium ejus a summitate maris salsissimi, et a lingua ejus, quæ respicit Meridiem. 3. Egrediturquc contra Ascensum Scorpionis, et pertransit in Sina: asccndilque in Cadcsbarne, et pervenit in Esron, ascendens ad Addar, et cicuiens Carcaa, 4. atque inde perlransiens in Asemona, et perveniens ad torrentem Ægypti; cruntque termini ejus mare magnum. Hic erit finis Meridian© plagæ. 5. Ab Oriente vero erit initium mare salsissimum usque ad extrema Jordanis : et ea quæ respiciunt ad Aquilonem, a lingua maris usque ad eumdem Jordanis fluvium. G. Asccndilque terminus in Belli Ilagla, et transit ab Aquilone in Belli Araba : ascendens ad lapidem Boen filii Ruben, 7. et tendens usque ad terminos Deberá de valle Achor, contra Aquilonem respiciens Galgala, quæ est ex adverso Ascensionis Adommim, ab Australi parte torrentis, Iransilque aquas, quæ vocantur Fons solis : et erunt exitus ejus ad fontem Rogel. 8. Ascenditque per convallem filii Ennom ex latere Jebusæi ad Meridiem ; hæc est Jerusalem : ct inde se erigens ad verticem montis, qui est contra Gcennom ad Occidentem in summitate vallis Raphaim contra Aquilonem, 9. pertransitque a vertice montis usque ad fontem aquæ Nephthoa, et pervenit usque ad vicos montis Ephron ; inclinaturque in Baala, quæ est Cariathiarim, id est, urbs silvarum. 10. Et circuit dc Baala contra Occidentem, usque ad montem Seir : iransilque juxta latus montis Jarim ad Aquilonem in Cheslon ; ct descendit in Bcthsames, transitque in Thamna, 11. et pervenit contra Aquilonem partis Accaron ex latere : inclinaturque Sechrona, et transit montem Baala; pervenitque in Jebneel, ct magni maris contra Occidentem fine concluditur. 12. Ili sunt termini filiorum Juda per circuitum in cognationibus suis. 13. Caleb vero filio Jephone dedit pariem in medio filiorum Juda, sicut præccpcral ei Dominus : Carialh Arbe patris Enac, ipsa est Ilebron. 14. Delevilquc ex ea Caleb 1res filios Enac, Sesai et Abiman et Tholmai dc stirpe Enac. 15. Atque inde conscendens venit ad habitatores Dabir, quæ prius vocabatur Carialh Scpher, id est, civitas litterarum. 1G. DLxilque Caleb : Qui percusserit Carialh Sepher, ct ceperit eam, dabo ei Axam filiam meam uxorem. 17. Cepitque eam Olhoniel filius Cenez frater (1) Caleb junior : dedilque ei Axam filiam suam uxorem. 18. Quæ, cum pergerent simul, suasa est a viro suo ut peteret u patre suo agrum, suspiravilque ut sedebat in asino. Cui Caleb : Quid habes, inquit? 19. At illa respondit : Da mihi benedictionem. Terram australem et arentem dedisti milii, junge et irriguam. Dedit itaque ci Caleb irriguum superius et inferius. 20. Hæc est possessio tribus filiorum Juda per cognationes suas. 21. Erantque civitates ab extremis partibus filiorum Juda juxta terminos Edom a Meridie : Cabseel et Eder et Jagur, 22, et Cyna et Dimona

(1) **Fratris nomen in Scripturis non raro in sensu extenso sumitur, Olhoniel erat consobrinus Caleb illius Jepheniæ.**

et Arlada, 23. el Cades et Asor ct Jelhnam. 24. Ziph el Telem ct Balotb. 25. Asor nova et Cariolb, Ilesron, hæc est Asor, 20. Amam, Sama el Molada, 27. et Asergadda et Ilassemon ct Belhphelet, 28. el Ilasersual et Bersabee et Bazíolhia, 29 el Baala el lim ct Esem, 30. el Eltholad et Ccsil ct Ilarma, 31. et Siceleg et Medemena el Senseuna, 32. Lebaolh el Selim et Aen (1) ctRemmon : omnes civitates viginti novem, et vfllæ carum. 33. In campestribus vero : Eslaol et Sarea et Asena, 34. et Zanoe et Ænganim ct Taphua et Enaim, 35. et Jerimolh et Adullam, Socho ct Azcca, 30. ct Saraim et Adithaim ct Gedcra ct Gederolliaim : urbes qualuordccim, et vili® earum. 37. Sanan et Hadassa ct Magdalgad. 38. Delean et Mascpha et Jcclhel. 39. Lachis et Bascath et Eglon, 40. Chebbon et Lchcman et Celhlis, 41. ct Gideroth et Belhdagon et Naama ct Maceda : civitates sedecim, ct vili® earum. 42. habana el Ether cl Asan, 43. Jephtha et Esna el Nesib, 44. el Coila et Acbzib et Maresa : civitates novem, ct vili® earum. 45. Accaron cum vicis et villulis suis. 40. Ab Accaron usque ad mare : omnia qu® vergunt ad Azolum ct viculos ejus. 47. Azolus cum vicis et villulis suis. Gaza cum vicis ct villulis suis, usque ad torrentem Ægypti, et mare magnum terminus ejus. 48. Et in monte : Samir et Jether ct Socoth. 49. Et Danna et Carialhsenna, hæc est Dabir : 50. Anal) et Islemo et Anim, 51. Gosen et Olon et Gilo : civitates undecim, et vili® earum. 52. Arab et Ruma elEsaan, 53. et Janum et Belhthaphua et Apheca. 54. Alhmatha, ct Carialharbc, hæc est Hébron, ct Sior : civitates novem, ct vili® carum. 55. Maon ct Carmel et Ziph et Jota. 50. Jezracl et Jucadam et Zanoe, 57. Accain, Gabaa, et Thamna : civitates decem, ct vili® carum. 58. Ilalhul, ctBcssur, et Gedor. 59. Mareth et Bethanolh, et Eltecon : civitates sex, et vili® carum. 00. Carialhbaal, hæc est Cariathiarim urbs silvarum, ct Arebba : civitates du®, et vili® earum. 01. In deserto Belharaba, Meddin, ct Sachacha, 62. et Nebsan, et civitas salis, ctEngaddi : civitates sex, et vili® carum. 03. Jebusæum autem habitatorem Jerusalem non potuerunt filii Juda delere : habilavilque Jebuzæus cum filiis Juda in Jerusalem usque in præsentem diem.

Vers. I. **1. IGITUR SOUS FILIORUM JUD® PER COGXATIOXES** (familias) suas ista fuit.

Quali sorte divisa sit terra? Bop. Primo.

Qureres, quis fuerit modus harum sortium, et quali sortitione Chananæa per duodecim tribus earumque familias sit divisa? *Primo,* Arias Montanus censet sortitionem hanc factam per Urina ct Tuinmim, et quæ erant in Rationali Pontificis : Pontificis enim illis amicti Deumque consulentis animo, inquit, atque oculis a Deo imago objiciebatur ejus rei de qua responsum quærcbatur, *Exodi* cap. xxvm, vers. 30. Verum hoc erat oraculum, non sors, quare non sortitione, ut ait Scriptura, sed prophetia ct responso Dei facta fuisset hæc divisio.

Secando.

Secundo, Andreas Masius opinatur Chananæam in duodecim æqualcs partes fuisse descriptam, ct schedulis ex urna casu eductis, similive sortiendi modo cuique tribui suam terno portionem, alteri cuivis tribui aequalem obtigisse. Verum hoc recte refellit Abulcnsis, *Quast.* V, in cap.xvm, qui cum Lyrano inæqualcs fuisse putat regionis portiones. Et merito : nam tribus valde erant inæqualcs : aliquæ enim erant numerosissimæ, uti tribus Juda eral dupla ad tribum Manasse et Benjamin, ut patet *Numcr.* cap. n. Quare iniquum fuisset tribum Dan æquari tribui Juda in portione possessionis.

Tertio,

Tertio, Abulcnsis censet lustratores et descriptores Chananææ illam in duodecim partes inæquales divisisse , ac cuique tribui suam partem majorem vel minorem pro sui amplitudine vel exiguitate assignasse : ivisse deinde ad sortes, ac sortes divisionem jam ab cis factam confirmasse ct approbasse. Verum hoc non satis congruit cum Scriptura, quæ hic et *Num.* cap. xxvr, vers. 55 et 56, ac *Num.* cap. xxxiii, vers. 54, diserte jubet sorto dividi terram, ut quod sortitione cuique obtigerit, hoc illi cedat, ac quisque illud capiat quod sorte ei ceciderit. Unde liquet quod sors primo divisionem hanc peregerit, non vero descriptorum partitio.

Quarto, Josephus lib. V *Aiitiq.* n, tradit sorte educta esse ex urna nomina singularum tribuum, ac illam, quæ primo educta fuit, primam optione elegisse sibi illam Chananææ partem, quam præ aliis optabat. Simili modo et optione illam, quæ secundo loco educta fuit, partem Chananææ sibi delegisse, ac deinde illam qure tertio loco educta fuit, et ita de creteris. Verum hæc mutila ct manca est sortitio, scilicet solarum tribuum, non au-

(1) **Verisimile est ut legendum sit AGa-Remnion, Hebraica enim dicit Aln-Rcmmon, cap. xii, vers. 7.**

lem regionum; nec tam sortitio est, quam optio et electio : Scriptura autem dicit terram ipsam sorte fuisse dividendam, ac reipsa divisam, atquo cuique tribuendam portionem prout sors cecide-rit, non quam optio cujusque elegerit.

Quieto. *Quinto,* verisimilius Rabbini, lib. De *Pactis seu contract,* part. I, cap. in, tradunt duas fuisse sortium urnas, ac in unam conjecta fuisse nomina duodecim tribuum sortientium, in alleram vero nomina descriptarum regionum, ac deinde Eleazarum Pontificem urnam coram omnibus quassasse, sursumque et deorsum agitasse ; deinde ex una extraxisse nomen tribus sorte casuque occurrentis, ex altera vero nomen regionis primo in manum incidentis, atque hanc regionem tribui isti sortitione hac attribuisse.

Dico ergo probabilius videri totam Chananæam descriptam fuisse in duodecim partes, non tam magnitudine quam œstimationc, puta bonitate et fertilitate (hujus enim maximam habitam fuisse rationem in œstimationc harum sortium, tradit Josephus) œquales, diasque rursum in alias minores fuisse subdivisas, ut satis colligitur ex oppidorum per singulas regiones descriptione hoc cap., vers. 31, 41, 44, 57,62, deinde descriptores hosce dispexisse magnitudinem vel parvitatem singularum tribuum, carumque inter se proportionem infisse, quædam quarta parte, quædam media, quædam tertia, etc., aliis tribubus erant majores, quædam minores, quædam œquales, ac proinde minores ex duodecim Chananææ portionibus jam distributis vel quartam portionis unius partem, vel dimidiam, vel tertiain duntaxat pro sua parvitate sibi deposcebant. Aliæ vero majores pro sui amplitudine prætcr unam integramque duodecimam Chananææ portionem, insuper aliam quartam alterius portionis partem, vel dimidiam, vel tertiam sibi adjungi, suo jure postulabant : quod enim uni minori demebatur, hoc alteri majori accedebat, et vice versa. Hoc facto, chartulas nominum duodecim tribuum in unam urnam, duodecim vero portionum regionis cum suis subdivisionibus, jam dictis in alteram urnam conjecerunt, tumque primo ex urna una eduxerunt nomen tribus, ac ex altera nomen portionis terne primo occurrentis, illamque tribui cductæ assignarunt; sed proportione Geometrica, juxta cujushbel tribus magnitudinem vel exiguitatem; ita scilicet ut juxta eam educerent chartulas regionis, quæ ad integram, vel dimidiam, vel sesquialteram, aut aliam pordonis proportionem cuique tribui debitam continerent, v. g. Si ponamus tribum Juda fuisse duplam ad caderas, dicendum est persortes datam ilÛ fuisse duplam terræ portionem, sed vicinam et contiguam, ut tota tribus simul in eadem regione habitaret, nec una pars ab alia seorsim habitando divelleretur. Rursum, simili sorte portio Iribus cujusque subdivisa fuit in singulas ejus familias. Hunc fuisse sortis et sortitionis modum indicat Scriptura rYum. cap. xxvi et XXXVII, ct hie cap. xvni et xix, ubi pariter claro significatur illam tribum, cujus nomen primo ex urna sorte educebatur, primam ex altera urna regionis et portionis sibi cessuræ sortem eduxisse, ac deinde illam quæ secundo; tertio, quarto, etc., educebatur, quamque scilicet ordine sortis et vicis suæ. Unde cap. xix, vers. 1, dicitur : « Et egressa est sors secunda filiorum Simeon. » Et vers. 10 : a Ceciditque sors tertia filiorum Zabulon. » Et vers. 17 : « Issachar egressa est sors quarta. » Et vers. 24 : « Ceciditque sors quinta tribus filiorum Aser, » etc.

Porro videntur descriptores regionum Chananææ in prima ejus descriptione errorem commisisse, in designatione portionis quæ Judæ obvenit, aut certo in magnitudine ct proportione tribus Juda cæleris tribubus œstimanda : nam nimis magnam tribui Juda partem obvenisse liquet, ex co quod hæc tribus aliquam suæ regionis partem postea cesserit tribui Simconis, ut patet cap. xix, vers. 1, imo ct tribui Dan, ut patet de Saraa ct Estaol, quæ hoc cap., vers 33, Judæ assignantur, cum tamen cap. xix, vers. 41, tribui Dan attribuantur, indeque ortus sit Samson, qui fuit Danita. Atque hac de causa, scilicet de errore commisso subdubitans Josué, ut cum corrigeret cap. XVIII, misit novos descriptores, qui secundo et certius septem tribubus in indivisa adhuc terra, vel si ea justo sit minor, etiam in terra jam divisa septem sortes describant.

Denique adverte : Plurcs in Chananæa fuere urbes idem habentes nomen, ut non mirum sit idem nomen urbis diversis tribubus adscribí. Sic una fuit Bethlehem Judæ, in qua natus est Christus, altera Bethlehem data Zabulonilis cap. xix, 15. Sic una Samaria attributa fuit tribui Ephraim, quæ postea Sebaste dicta est, fuilque metropolis regum Israel; altera data tribui Zabulon cap. xix, 15. Sic Belhorou alia fuit in tribu Ephraim, dicta superior cap. xvi, 5; alia inferior in tribu Benjamin, cap. xvm, 3.

2. IxiTIUM EJUS A SUMMITATE MAIUS SALSISSIMI,— id Veri. î. est, ab extremitate maris Mortui sive lacus Asphaltilis, in quem conversa est Sodoma et Pentapolis.

Et a lingua ejus. — Lingua maris Mortui, ait Masius, est sinus maris, quo scilicet ejus pars angustior in continentem excurrit in speciem linguæ, ubi videlicet hoc mare desinit juxta Idumæam. Graphicchoc repræsentat Adrichomius in suis *Tabulis Geographicis Terra, sanctæ.* Sic *Isaia* xi, lingua maris Ægypli vocatur pars sinus Arabici, quæ linguæ figura Ægyptum alluit.

4. Mare magnum, — id est Mediterraneum, quod magnum est respectu maris Galilææ et maris Mortui. Alioqui absolute mare magnum est Oceanus. Ver». 4.

6. ASCENDITQUE TERMINUS IN Bet U **11AGLA. — Bcth** llagla nunc, qui olim dicebatur Area Athad, locus est trans Jordanem, ubi Joseph et filii Israel planxerunt Jacob patrem suum, quando eum tu- Ver». *6.*

Ierunt de Ægypto. Unde etiam *Bcthagla,* hoc est *locus gyri* dictus est, eo quod ibi more plangentium circumjecerunt in funere Jacob. Ha S. Hieronymus in Locis *Ilebr.,* Borchardus, Adriebomius et alii. Ragia enim Hebraico circulum ct gyrum significat. Vide dicta *Genes, t,* 10.

Vera. 7. 7. Respiciens Galgala, quæ est ex adverso Ascensionis Adommim. — Alia est hæc, ut videtur, Galgala a Galgala juxta Jordanem, ubi Josué sua habuit castra. Nam hæc longe distabant ab Adommim, Galgala hujus versus cap. xvm, vers. 18, in Ilebræa vocantur nbbj *Geliloth,* ubi S. Hieronymus vertit, *tumulos.* Masius opinatur Galgala hujus versus esse eadem cum Galgalis, in quibus erant idola tempore Aod Judicis, *Judie,* ru, 19. Porro *Adommim* locus erat in via Jerichuntis infestus latronibus. Unde dictus est *Adommim,* id est *rubedines,* ob crebram sanguinis effusionem, quæ ibi fiebat; huneque locum notat Christus in parabola Samaritani, cum ait : « Homo quidam descendebat ab Jerusalem in Jericho, et incidit in latrones, n *Luca* x, 30.

Ab Australi patite torrentis, — non Carith, ut vult quidam, sed Cedron, qui per vallem Josaphat juxta Jerusalem Huit, ct tandem labitur in mare Mortuum. Ha Adrichomius.

Et erunt exitus ejus ad fontem Rogel, — *q. d.* Idemque exit et terminatur a ad fontem Rogel,» id est, ad fontem Fullonis : qui Hebraice dicitur *rogel* a btCT *regel,* id est, pes, eo quod fullo pedibus suis calcans pannos abluat. Erat hic fons juxta Jerusalem, hortosque regios irrigabat, juxta quem Isaias, Achaz regi Christum ex Virgine nasciturum prædixit *Isaia* vu, 30.

Ver*. 8. 8. Ascenditque per convallem filii Ennom, — Iuputa perGehennom : NUlgc enim vallem significat, quid? Porro Gehennom, ait Adrichomius, quæ et Benhennom, id est vallis filiorum Ennom, locus erat in suburbanis Jerusalem, contra Orientem sub monte Offensionis, juxta piscinam Fullonis, ut Tempe amoenissimus, fontibus Siloe, ac lluxu torrentis Cedron irriguus, viridariis et horiis consitus lotusquc nemorosus ac deliciis plenus.

In hac valle parentes immolabant et crema-bant suos infantes idolo Moloch, et ne ejulatus eorum audirentur, pulsabant fpo *toyh,* id est tympanum. Unde locus dictus est *Topini.* Fuit hoc præludium et viva species inferni, qui indo dictus est gehenna. Vide dicta *Levit,* xvm, 21.

Hæc est Jerusalem. — Dices : Quomodo Jerusalem hic numeratur in sorte tribu Juda, cum alibi dicatur esso in tribu Benjamin ? Respondet Abulensis, cap. xvm, in fine, Jerusalem proprie pertinuisse ad sortem Benjamin, ut patet cap. xvm, vers, ult.,et *Judie,* i, vers. 21,fuisse tamen tribui Judæ confinem, ut hoc loco significatur; unde facium est sequentibus annis, ut conniventibus Benjamitis, vel etiam eis invitantibus Judæi ex Judaoriundi Jcbusæos validissimos, Jerusalem occupantes, ex ea expulerint, urbemque jure belli sibi vindicarint, ac caput regni effecerint. Sicut David urbem Siccleg, quæ hic Simeonitis annumeratur, Philistinis extorsit suæque tribui Juda adjunxit, l *Leg.* xxvn, G. Sic et Josephus Jerusalem Benjamitis attribuit lib. V *Aníiq.* cap. i et n. Hinc ct Moses, *Deuter.* cap. xxxin, 12, predici! in sorte Benjamin, id est, in Jerusalem ædificandum fore templum, in quo Deus habitet. Aliqua tamen Jerusalem pars pertinuit ad tribum Juda, ut patebit ex verbis proxime sequentibus.

Et inde se erigens ad verticem montis (Sion sive Moria, in quo Salomon ædificavil (cmplum) qli est contra Gehennom ad Aquilonem in summitate vallis Rapiiaim (id est gigantum,qui a Rapha ' oriundi dicti sunt Raphaim), contra Aquilonem. —Sensus est, *q. d.* Sors tribus Judæ Aquilonaris, postquam a valle Ennom pertigit ad sedes Jebusæi, in radice montis Moria sese attollit, indeque protenditur usque ad verticem montis ejusdem, qui mons est c regione vallis Ennom, camque habet ad Orientem; idem deinde mons flectitur ad occidentem Jerosolymæ, ibique desinit in extremitate vallis Raphaim, quæ respicit Aquilonem. Hinc patet aliquam partem urbis Jerusalem pertinuisse ad tribum Juda, aliam et potiorem ad tribum Benjamin. Unde *Esdra* xi, 4, tam filii Juda quam Benjamin dicuntur habitasse in Jerusalem; nimirum, ut hic dicitur, funiculus Juda ducebatur per verticem montis Moria ad latus Jebusæi, qui arcem occupabat, ita ut eum relinqueret ad Austrum : quare Australior pars modica montis Moria ad Juda pertinebat, ita ut reliquam montis partem Borcalem, in quo ædificatum est templum, reliquamque urbem inferiorem Benjamitis relinqueret. Consentiunt enim Hcbrei et Christiani templum fuisse in sorte tribus Benjamin, non Juda.

11. Et pervenit contra Aquilonem partis Acca- Vtn. u ron. — Hinc et magis ex vers. 45, 4G ct 47, patet Accaron et cæleras quatuor Satrapias Philistinorum, puta, Azolum, Ascaloncm, Getii et Gazam primitus pertinuisse ad tribum Juda, postea tamen partem eorum cessisse tribui Dan, ut patet cap. xix, 43 : quæ enim ibi Acron vocatur est Accaron, ut manifestum est in Hebreo; licet enim eam deinde cxpugnarinl bellatores tribus Juda *Judie.* i, tamen id fecerunt non quod Accaron ad se pertineret, sed quod ejus incolæ sibi essent infesti, utpote vicini. Denique Philistini omnes hasce quinque Satrapias tandem occuparunt, ct perpetua cum Judæis bella gesserunt (1).

13. Caler verofiuo Jephone dedit (Josué), etc. ver¡. u. Cariatii Arre patris Enac, — id est, civitatem Arbe, qui fuit pater Enaci giganlis, ex quo prognati sunt Enacim gigantes. « Ipsa est Ilebron. »

15. Atque inde conscendens venit ad habitato- Ver*, is. res Dabir, quæ prius vocabatur Cariath Sepiier,

(t) In hoc vers. 11 nominatur quædam regio sub vocabulo *Jelmetl,* haud dubium est quin signified *Jamnia.*

ID EST CHITAS LITTER ARUM.— Videtur CTg0 hæc fuisse Academia Chananæorum, in qua litterali litteras librosque quoslibet docebant. Porro hæc urbs tria habuit nomina; nam *primo,* dicta est T37 *Datur,* quasi oraculum sapientia) ; aut a 137 *dalar,* id est, loqui, quod in ea eloquentia rcctc-quo loquendi ars doceretur; *secundo,* dicta est *Cariath Sepher,* id est, civitas litterarum; *tertio,* eadem, ut patet ex vers. 49, dicta est *Cariath Senna, id* est, urbs acuminis, in qua scilicet acute de rebus singulis disserebatur : *Scanan* enim (littera *Samedi* in vicinam *Schin* commutata) est acuere. Unde *Scenina* apud Chaldæos significat *acumen ingenii,* et *Sanan* acuto disserere. Hinc Septuaginta ibidem vertunt, *Civitas litterarum.* Ilæc ergo fuit antiquissima et prima orbis academia, quam in Scriptura legimus. Vide hic antiquitatem Academiarum. Hæc enim Academia erat celebris et vetus tempore Josuo, qui Christum praccssit annis 1456. Vide Middendorpium, lib. *l)c Academiarum origine.* Ita Lyranus, Abulensis, Serarius, Arias cl alii hic, ac Dricdo, lib. IV *De Dogmat. variis,* pag. 238. Sic metropolis Hispanice olim Mantua nuncupata, a Mauris occupata Africane vocata est *Madrid,* id est, « mater sdentile, » quod Mauri in ca scholas ct aeademiam suam erexerint, uti ex Hispanicis archivis referi Serarius in cap. i *Judie.,* vers. 12. Talis quoque posteriore ævo fuit Thecua; unde sapiens illa mulier Thecuilis vocat cam matrem iu Israel, ideoque rogat Davidem ut ei parcat, HRcg. cap. xiv, vers. 2. Talis quoque fuit urbs Thcman apud Idumæos, ex quaprodiit Eliphaz Thcmanitcs, amicus Job. Unde Themanilici Sophi et Sapientes celebrantur, *Danieli* ni, 23. Tales quoque fuere Alhenas in Gracia , Memphis cl Heliopolis in Ægypto. Masius ex Chaldæo *Cariaih Sepher* vertit, *urbem archiorum,* sive *tabulariorum* quod in ca esset Archivions, quod scilicet in ca multa vetustatis monumenta post orbis diluvium reposita fuerint. Arias vocat « Bibliothecam publicam. »

CZPITQUK EAM Ot HOXIEL FILIUS CeXEZ FRATER CALED junior. — « Frater, » id est, cognatus, puta fratris filius, sive nepos Calchi : nam Caleb non fuit Clius Ccnez, sed Jephone, ac proinde non potuit esse frater germanus Othonielis, qui fuit filius Ccnez. Cencz ergo fuit frater Calchi, ct pater Othonielis. Unde Septuaginta,Vaticana ct Romana habent áJo.y.5 (Regia tamen habent ó íú s a í), id est *fratris.* Chaldæa quoque cl Vatablus vertunt in genitivo, *filius Cene: fratris Caleb,* sive filius Ccnez, qui fuit frater Caleb junior. Hebræi enim s epe subliccnt pronomina relativa ct verbum est. Itaque hic videtur genuinus sensus : filius Cencz. Qui (Ccnez) fuit frater Caleb junior.

Masius tamen ct alii censent Caleb vere fuisse fratrem germanum Othonielis, sed uterinum dunlaxat, quod uterque camdcm habuerit matrem, ex qua Jephone genuerit Caleb ; Cencz vero genuerit OlhonieL m. Poterat autem licite Olhonicl, licci patruus, ducere neptem suam ex fratre, puta Axam, quia *Levit,* xvui, vers. 9, velatur dunlaxat conjugium amitæ cum nepote, non autem neptis cum patruo. Ilæc sententia csl probabilis, valdeque conformis versioni Vulgate.

Porro Deus rem hanc totain direxit, quia destinabat Olhoniclem successorem Josué in principatu. Dedit ergo ci animos ct vires, ut Cariath Sepher a viris fortissimis et giganteis insessam expugnaret, ut cximiiB suæ virtutis ct fortitudinis specimen daret, ob quam mereretur fieri princeps, ct auctoritatem Principe dignam apud populum nancisceretur ; ideoque Caleb ci filiam suam Axam uxorem promisit, utpotc conscius ejus virtutis, ct prascius non alium quam ipsum rem tantam attentaturum.

18. QUJB, CUM PERGERENT SIMUL,— *q. d.* Cum Axa quasi sponsa deduceretur in doiniun Othonielis sponsi sui. Moris enim tunc erat (uti eliamnum est mullis in locis) ut sponsæ nupte cx parentum domo ad ædes mariti magna cognatorum turba comitante deducerentur, quæ si longius abessent, asinis vel mulis, vel equis, vel camelis (uti Rebecca *Genes,* xxiv, G l), pro regionis consuetudine, honoris causa vehebantur. Atque adeo, ait Arias, apud montanos illos viros qui rupi nostra in Aracenæ agro (in Hispania) vicina eolunt, novam nuptam ad templi usque limen asello vehi honestum putatur. Ven. IB

Porro Rabbini hoc dant etymon Axæ. Axa, inquiunt, Hebraice idem est quod ira vel irasccns, co quod Axa adeo esset pulchra, ut quicumquc intueretur cam irasceretur uxori, eo quod pra Axa videretur esse deformis. Itec illi carnales ct crassi. Longe melius Pagninus ct alii : Axa, inquiunt, idem est quod eleganter calceata, adornata, ct composito gradu incedens, *Isaiai* in, 1G, juxta illud Canite, vii , 1 : « Qu iin pulchri sunt gressus lui in calceamentis, filia Principis !» vide ibi dicta. Talis tropologice csl anima modesta, quieta, composita et passionibus suis dominans.

Suasa est a viro suo. — Ilebraa contrarie habent : *Impulit ipsa eum,* scilicet Axa virum suum ; sed respondeo, Axam impulisse maritum, ut vel ipse peteret a patre suo Caleb terram irriguam, vel sibi permitteret camdcm ab eo petere, ac suaderet quid in ca re foret melius; maritum autem annuendo respondisse ct suasisse ut ipsa peteret. Suasu ergo mariti ipsa illam petiit, ut sagaciter ct breviter vertit noster Interpres ; idque innuunt Septuaginta, dum vertunt, *consuluitque cum coactam a patre meo agrum.*

SusriRAvnQUE. — Hebraum nji'D *tisnadi,* quod Masius, Vatablus, Pagninus cl passim Hebraizantes vertunt, *dimisit se,* vel *defixit se in terram* ; nam ct Noster, *Judie,* it , 21, vertit *defixit;* Septuaginta ct alii, *infixit.}*

Verum Nostro consentiunt Septuaginta, qui hic vertunt iCir.aw, id est *clamavit, el Judie,* i, 14, i-pi-fjon, id est *murmuravit* : sive quia tam Nostcr

quam Septuaginta pro ri3Vl3 tisnac/i, legerunt noxn *tcenach,* id est *ingemuit, suspiravit;* nam x et y sunt littore vicinæ : sivo quia ri3ï *tsanach,* subinde pro affini ri3X *anach* capi sciebant, quod nos jam sciro non possumus, co quod verbum *tsanach* nusquam alibi rcpcriatur. Et sane suspirasse Axam, ac suspirio permovisse patrem ad concedendum ca quæ postulabat, valde est verisimile. Hic enim est feminarum mos, hæc carum est ars.

Ver», i». **19.** At illa respondit : Da miiii benedictionem. — Acuto ct apposite, ait Arias, prudens sagaxque puella usa est voce Hebrea i—DID *berccha,* quæ et benedictionem,ct faustitatem,ct bonas preces, et singulare beneficium, privilegium, fertilitatem, atque etiam aquæ copiam significat. Omnia enim hæc,unica voco *bcrcchu* postulabat Axa.

Allegorico Rupcrtus in lib. *Judie,* cap. n : «Othoniel, ait, est Christus, Salvator noster ct judex, qui Cariath Sepher, id est, civitatem litterarum percussit, quæ prius Dabir, id est, loquens sivo loquela vocabatur, quando manifestata ventato Evangeli! loquacem Scribarum et Pharisæorutn Synagogam in littera legis gloriantcm redarguit, » etc. Et paulo inferius : a Proposito sibi premio ut acciperet Axam conjugem, id est, novam de gentibus Ecclesiam; cujus pater per fidem factus est Caleph, quod interpretatur quasi cor, scilicet Deus qui nobis factus est quasi cor, dicendo : Convertimini ad me, ct ego convertar ad vos. Mine ipse qui factus est ei vir Salvator mundi, suasit ut peteret a patre suo agrum. Docuit enim Ecclesiam suam orare, ct petere a Deo Patro regnum coelorum. Quæ cum suspirassct sedens in asino, dixit ei Caleph : Quid habes? Axa sedens asino suspirat, quando conversa ad Christum Ecclesia, prima jam gratia, id est, peccatorum remissione percepta secundam gratiam, id est, Sancti Spiritus illustratione regni coelestis desiderium postulat, n

Terram Australem et arentem dedisti mihi, junge et irriguam. — Licet enim Auster in Europa sil pluvius et fecundus, ideoquo terra Australis sil fecunda : Judæis tamen Auster, utpotc a vasta Arabiæ solitudine spirans, csl calidus, urens ct siccus, ideoque humorem terre exsugens, eam facit aridam ct sterilem ; ventus vero Occidentalis, utpotc o mari veniens, Judæis est pluvius et fecundus, ut patet III *Reg.* xvm, -11; *Amos* v, 8; *Lue.* XII, 54.

Dedit itaque ei Caleb irriguum superius et inferius. — Hebraico C3'0 JTÒ3 *gulloth maim* , id est, ait Masius, vortices aquarum, sive scatebras vel scaturigines, quibus quasi terre venis ebullientes aquæ volutatim (*7^3 *galal* enim significat volvere, convolvere) protrudi videntur, easquo duplices, scilicet superiores quibus clivosa; et inferiores, quibus pleniora locaci campi irrigari, itaque fecundari possint. Cum scatebris : fundos quoque carum accipe, uti mox dicam. Itaque quoque Thcodorctus, Quæst. 11 in lib. *Judie.,* et Procopius, qui addit Symmachum vertisse, *possessionem* fn *superioribus, et possessionem in inferioribus.* Per quæ tropologice, ait Procopius, innuit facultatem cœlestis ac sublimis cogitationis, æque ac humiliationis; quare possessio superior est oratio ct meditatio; inferior, humiliatio et mortificatio.

Planius ct pressius S. Gregorius (quem sequitur Rupcrtus), lib. Ill *Dial.* cap. xxxiv, et lib. VI *Registri,* epist. 23 *ad T/ieoctist.,* docet duplicem hic notari compunctionem : « Axa, inquit, super asinum sedet, cum irrationabilibus carnis suæ motibus anima præsidet. Quæ suspirans a patre terram irriguam petit, quia a Creatore nostro cum magno gemitu quærcnda est lacrymarum gratia. Sunt namque nonnulli qui jam in dono perceperunt libere pro justitia loqui, oppressos tueri, indigentibus possessa tribuere, ardorem fidei habere, sed adhuc gratiam lacrymarum non habent. Hi nimirum terram Australem et arentem habent ; sed adhuc irrigua indigent, quia in bonis operibus positi, in quibus magni atque ferventes sunt, oportet nimis ut timore supplicii aut amore regni coelestis mala etiam quæ antea perpetraverunt deplorent.» Quocirca mox subjungit : «Sed quia, ut dixi, duo sunt compunctionis genera, dedit ei pater suus irriguum superius ct irriguum inferius. Irriguum quippe superius accipit anima, cum sesc in lacrymis cœlestis regni desiderio affligit; irriguum vero inferius accipit, cum inferni supplicia flendo pertimescit. Et quidem prius inferius, ac post irriguum superius datur. Sed quia compunctio amoris dignitate preeminet, neccsse fuit ut prius irriguum superius, cl post irriguum inferius commemorari debuisset. » Unde paulo ante dixit : a Sicque fit ut perfecta compunctio formidinis tradat animum compunctioni dilectionis. » Audi S. Augustinum, lib. *Meditai.* cap. XXX! i : a Da mihi, inquit, evidens signum amoris tui : irriguum lacrymarum fontem, jugiter emanantem, ut ipsæ quoque lacrymæ tuum in me teslenliir amorem; ipsæ prodant,ipsæloquantur quantum te diligit anima mea, dum pre nimia dulcedine amoris tui nequit se a lacrymis continere. »

Irriguum. — Perperam in Septuaginta legitur XiJpwsiv, id est, *redemptionem,* uti legunt Theodoretus, S. Augustinus, Procopius pro id est, *ablutionem, irrigationem,* ut vertit Theodotion. Cajelanus, per irriguum superius accipit fontes in montibus erumpentes, per inferius puteos. Abi per irriguum superius accipiunt agrum pluviis irriguum, sive qui pluviis rigari solet ; per inferius, fontes. Alii melius inlelligunt agros et fundos montanos, ct declives fontibus aquisque irriguos; poterant enim filiæ fundorum esso h;eredes, si nuberent viro suæ tribus et familia?; tunc enim non transferebantur ad aliam tribum et familiam, quod tantum velatur *Nurner.* xxxvi, vers. 6.

Vo» ». 32. Ornes civitates hginti rover. — Sunt soptern *ct triginta, si* singula nomina numeres; sed inter eas vici quidam celebriores commemorati sunt, ut proprio urbes fuerint novem ct viginli duntax.il. Ita Masius.

ve» it 62. Et civitas salis.— Ita dicta, co quod vicina sit mari Mortuo sive salso ; aut quod juxta cam uxor Lot respiciens retro, versa sil in statuam salis, aut quod in ea essent salina?, in quibus aquæ o vicino mari .Mortuo sive salso caloro solis decoquebantur, ex iisque fiebat sal. Nonnulli suspicantur hanc esse Segor, in quam fugit Lot, *Genes.* six, 23. Adrichomius tamen ct alii illam a Segor distinguunt, et propriam per sc civitatem salis constituunt.

vwf.43. G3. Jedusjecm altem habitatorem Jerusalem non **POTUERUNT FILII JtDA DELERE, — ob SUain SOCOr**diam ct peccata, quibus irritatus Deus opem suam cis subtraxit, ut dicitur *Judie,* cap. U, vers. 20.

Quin ct Davidis tempore Jcbusæos habitasse inter Israelitas, adcoqno Davidem cis eripuisse arcem Sion, ncc tamen cos omnino eliminasse, sed subjugasse duntaxat, ac Jcbusæos ut in jus ditioncinquc, sic ct in sacra religioncmque Israclitarum transisse colligitur ex H *Ilcg.* xlii, 22, ubi David ab Arcuna Jebusæo emit arcam in qua Deo immolaret. Ita Masius. Est prolepsis. Nam hæc post felicia Josué tempora sub Judicibus contigerunt : igitur Josué cepit Jerusalem, ejusque regem Adonisedeo cum aliis quatuor regibus occidit,ut audivimus cap. x; arcem tamen Jerusalem non cepit, sed cam tenuere Jebusæi : inde factum, ut iidem post obitum Josuc sensim urbem totam rursum occuparint, uti occuparunt Hebron et Dabir a Josuc ante expugnatas; hinc neccsse fuit ut filii Juda Jerosolymam expugnarent, quod fecerunt post mortem Josuc, ut audiemus *Judie,* i. Perperam ergo R. David ait non licuisse Judæis expugnaro Jerusalem, co quod cam tenerent Jebusæi oriundi ex Abimelech, cum quo Abraham foedus inierat *Genes,* xxi ; sed id fecisse Davidcm, cum foedus hoc longinquitate temporis esset exstinctum. Ilæc enim mera sunt figmenta.

Tropologice, Jebusæus Hcbr. idem est quod calcator (D13 *bus* enim significat calcare); hic significat nostram concupiscentiam, ejusque motus, qui Judæum, id est, rationem ct mentem fidei ct pietatis erga Deum professorem, quotidie exagitant, vexant, proculcant, ncc viribus nostris expelli possunt, sed Davido opus est, is est Christus ex Davidis sanguino ortus ; sed neque hic illos prorsus exterminat, sed subigit, ut assidue cum eis luctando, cosque supprimendo, perpetuum habeamus bellandi et vincendi exercitium.

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Describuntur fines limitesque regionis, quæ sorte tribui Ephraim obvenit.

1. Cecidit quoque sors filiorum Joseph, al) Jordane contra Jericho ct aquas ejus ah Oriente : solitudo quæ ascendit de Jericho ad montem Bethel : 2. ct egreditur de Bethel Luza, transitque terminum Archi, Atharoth; 3. et descendit ad Occidentem juxta terminum Jcphleti, usque ad terminos Belli horon inferioris, cl Gazer : finiunturque regiones ejus mari magno ; 4. possedermene filii Joseph Manasses ct Ephraim. 5. Et factus est terminus filiorum Ephraim per cognationes suas : ct possessio eorum contra Orientem Atharolh-addar usque Bethoron superiorem. G. Egrediunturquc confinia in mare; Machmcthath vero Aquilonem respicit, et circuit terminos contra Orientem in Thanathsclo : ct pertransit ab Oriente Janoe; 7. descenditque de Janoe in Atharoth ct Naaratha : ct pervenit in Jericho, egredilurque ad Jordanem. 8. De Taphua pertransit contra mare in Vallem arundineti, suntque egressus ejus in mare salsissimum. Hæc est possessio Iribus filiorum Ephraim per familias suas. 9, Urbesque separabo sunt filiis Ephraim in medio possessionis filiorum Manasse, et villæ carum. 10. Et non interfecerunt filii Ephraim Chananæum, qui habitabat in Gazer : habitavilque Chananæus in medio Ephraim usque in diem hanc tributarius.

Yr.- i. **I**. Cecidit quoque sobs filiorum Joseph, — scilí t Ephraim ct Manasse, qui, ut audivimus cap. XIV, vers. 4, duas tribus constituerunt. Jam duiudia tribus Manasse portionem regionis suæ a Mose acceperat cis Jordanem; restabat ergo allera dimidia cum tota tribu Ephraim, quæ hic a Josué trans Jordanem partem suam sorte accipiunt, sed ita ut sors Manasse vicina esset et con-

ligua sorti Ephraim. floc capite ergo describitur sors Ephraim, sequenti vero cap. sors dimidiæ tribus Manasse; utrique deindo lateralis ct contigua erat sors Betribus njamin. Graphice singularum tribuum sortes, urbes, montes ct fluvios describunt S. Hieronymus et Eusebius, in *Locis Ilcbr.,* .Masius hic et Arias in Apparatu *Biblior, Begior.* libro *Caleb,* atquo eadem in *Tabulis Geographicis* oculatim spectanda exhibet Adrichomius, etsi nonnulla in cis desiderentur. Eas adeat Lector; spinosum enim esset et operosum, ac Lectori tædiosuiu parumque utile, si ea hic commentando persequerer.

Ven. ». 8. In Vallem arundineti. — Masius ct alii, *in torrentem arundinis.* Valles enim, per quas labantur torrentes et aquæ, fertiles sunt arundinum; hæ enim nascuntur in locis paludosis ct humeetis.

SUNTQCE EGRESSUS EJUS IN MARE SALSISSIMUM , — id est, in mare quod natura sua est salsum. Hebraico *mare salis,* quod Noster vertere solet mare *salsissimum,* significat mare Mortuum, sive lacum Asphaltitem, ut patet cap. xvin, vers. 19; *Numer.* cap. XXXIV,vers. 3, ct alibi. Verum hic illud accipi nequit : ab eo enim longo abest tribus Ephraim ; quare hic accipi debet mare Mediterraneum. Unde Serarius opinatur tò *salsissimum* hic irrepsisse; nam eo carent Hebræa, Chaldæa ct Graea, illudque Noster omittit cap. seq., vers. 9, ubi mare (scilicet Mediterraneum) assignat terminum tribus Manasse, quæ contermina erat tribui Ephraim.

9. Ur DESQUE SEPARAT.?. SUNT FILIIS EPHRAIM IN ME- Vert. ». DIO POSSESSIONIS FILIORUM MANASSE, ET V1LLB (id CSt, pagi vel vici suburbani, ait Masius) earum, — *q. d.* Cum sors urbium quæ ceciderat tribui Ephraim, non sufficeret tantæ multitudini Ephraimitarum, adjunct® sunt eis aliquæ urbes ex tribu Manasse , quæ tribui Ephraim erat cognata ct contermina.

10. Ha BITAVITQLE CIIANANXUS IN MEDIO EPHRADI Ver». 10 LSQt E IN DIEM HANC TRIBUTARIUS.— Factum 110C CX ignavia Ephraimitarum; jusscrat enim Deus Chánameos exterminari, nec foedus cum cis iniri etiam sub pacto tributi.

TropologiccS. Gregorius,lib. IV Moral, cap. xxii: « Quid Chananæus, inquit, gentilis videlicet populus nisi vitium significat? et sæpc magni* virtutibus terram repromissionis ingredimur, quia spe intima de irlernitato roboramur ; sed dum inter acta sublimia vitia quædam parva relinemus, quasi Chananæum vivere in terra nostra concedimus. Qui tamen nobis tributarius efficitur, quia hoc ipsum vitium, quod subigere non possumus, ad usum nostra utilitatis humiliter retorquemus, ut eo de sc mens et in summis vilia sentiat, quo suis viribus etiam parva quæ appetit non expugnat, »

CAPUT DECIMUM SEPTIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Describuntur fines dimidies tribus Manasse cis Jordanem, ct alterius dimidies trans Jordanem, vers. 5, *qua pariter reliquit in sua sorte nonnullos Chananaos, cosque fecit sibi tributarios. Denique, vers.* 14, *conquc-rentibus filiis Joseph de habitatione angusta, Josuc respondit* ut *annis sibi spatia laient, ejiciendo Chananaos ex montibus.*

1. Cecidit autem sors tribui Manasse (ipse enim est primogenitus Joseph) : Machir primogenito Manasse patri Galaad, qui fuit vir pugnator, habuitque possessionem Galaad, ct Basan : 2. et reliquis filiorum Manasse juxta familias suas, filiis Abiezer, et filiis Ilelec, et filiis Esricl, et filiis Scchcm, ct filiis Hcphcr, et filiis Semida; isti sunt filii Manasse filii Joseph, mares, per cognationes suas. 3. Salphaad vero filio llcpher filii Galaad filii Machir filii Manasse, non crani filii, sed solæ filiæ : quarum ista sunt nomina: MaalaetNoact Hegla clMelcha ct Thersa. 4. Vcncruntquc in conspectu Elcazari sacerdotis, ct Josué filii Nun, ct principan), dicentes : Dominus præcepit per manum Moysi, ut daretur nobis possessio in medio fratrum nostrorum. Deditque cis juxta imperium Domini possessionem in medio fratrum patris carum. 5. Et ceciderunt funiculi Manasse, decem, absque terra Galaad et Basan trans Jordanem. G. Filiæ enim Manasse possederunt hæreditalem in medio filiorum ejus. Terra autem Galaad cecidit in sortem filiorum Manasse qui reliqui erant. 7. Fuitque terminus Manasse ab Ascr, Machmethath quæ respicit Sichem : et egreditur ad dexteram juxta habitatores fontis Taphuæ. 8. Etenim in sorte Manasse ceciderat terra Taphuæ, quæ est juxta terminos

Minasse filiorum Ephraim. 9. Desccnditque terminus Vallis arundineti in meridiem torrentis civitatum Ephraim, quæ in medio sunt urbium Manasse: terminus Manasse ab aquilone torrentis, ct exitus ejus pergit ad mare : 10. ita ut possessio Ephraim sit ab austro, et ab aquilone Manasse, et utramque claudat mare, ct conjungantur sibi in tribu Aser ab aquilone, ct in tribu Issachar ab oriente. 11. Fuitquehæreditas Manasse in Issachar ct in Aser, Belhsan et viculi ejus, ct Jeblaam cum viculis suis, et habitatores Dor cum oppidis suis, habitatores quoquo Endor cum viculis suis : similiterque habitatores Thenac cum viculis suis, et habitatores Mageddo cum viculis suis, et tertia pars urbis Nophet. 12. Nec potuerunt filii Manasse has civitates subvertere, sed cœpit Chananæus habitare in terra sua. 13. Postquam autem convaluerunt filii Israel, subjecerunt Chananæos, et fecerunt sibi tributarios, nec interfecerunt eos. 14. Locutique sunt filii Joseph ad Josué, ct dixerunt : Quare dedisti mihi possessionem sortis ct funiculi unius, cum sim lantæ multitudinis, et benedixerit mihi Dominus? 15. Ad quos Josué ait : Si populus multus es, ascende in silvam, et succide tibi spatia in terra Phcrczæi cl Raphaim : quia angusta est tibi possessio montis Ephraim. 16. Cui responderunt filii Joseph : Non poterimus ad montana conscendere, cum ferreis curribus utantur Chananæi, qui habitant in terra campestri, in qua sit® sunt Belhsan cum viculis suis, et Jezrael mediam possidens vallem. 17. Dixitque Josué ad domum Joseph, Ephraim et Manasse : Populus multus es, et magnæ fortitudinis, non habebis sortem unam, 18. sed transibis ad montem, ct succides tibi, atque purgabis ad habitandum spatia : et poteris ultra procedere, cum subverteris Chananæum quem dicis ferreos habere currus, ct esse fortissimum.

Vert. L 1. Ipse exim est primogenitus Joseph (1). — Dat causam cur tribus Manasse fuerit una o tribubus quæ Chananæam sorte diviserunt, nimirum quia licet Manasse non esset filius Jacobi patriarchæ, sed nepos, tc-nicn quia filius erat Josephi, Jacob cum sibi in filium adoptarat, et pari jure cum exteris filiis suis immediate Chananæam dividere et hxreditaro jusscrat Gen. x l y iii.

Macuir primogenito (imo unigenito) Manasse.— Ilie enim non alium reliquit filium quam Machir, qui fuit pater Galaad. «Qui (Galaad) fuit vir pugnator, non in Chananæa, sed in Ægypto sub Pharaone in bellis Ephraimitarum,qui caesi narrantur l *Parat,* cap. vu, 21. Galaad enim natus est in Ægypto vivente adhuc Josepho avo ; quare Pharaoni in bellis servire potuit ante coeptam ejus in Hebræos persecutionem *Exodi* i. Videtur Galaad mortuus in Ægypto, vel certe in deserto ; nam in egressu Mosis et Hebræorum ex Ægypto, ipse, si adhuc vixit, fuit 140 annorum; in ingressu vero Hebræorum in Chanaan fuisset 180 annorum, quæ ælas nulli illo œvo contigit. .

Ven U 4. Dominus prjccepit ,— JBTumer. xxvn. Vide ibi dicta.

Ven. 5. 5. Et ceciderunt funiculi Manasse decem, absque terra Galaad et Basan trans Jordanem. — « Funiculi, » id est, portiones, sive sortes hærcdilariœ; olim enim funiculis dimetiebantur limites ct hereditates, sicutjam metiuntur virgis vel baculis mensoriis, esto hæc tantæ terræ dimensio non sit facta funiculis (hoc enim nimis longum ct operosum fuisset), sed oculari inspectione ct spatii œstimatione. Est ergo catachresis.

Porro tribus Manasse divisa fuit in duas partes. Dimidia enim tribus obtinuit Galaad ct Basan cis Jordanem, altera dimidia obtinuit suas sortes trans Jordanem, casque decem, quia decein familiis Manasse'dandæ erant decem sortes, nimirum quinque filiis, scilicet Abiczer, Helec, Esrcl, Sichem et Semida, vers. 2, ct quinque filiabus Salphaad, scilicet Maala, Noa, Hcgla, Melcha ct Thersajnam sextus filius Ilepher nullos genuit filios nisi Salphaad, qui hasce quinque filias duntaxat post se reliquit, sihique substituit, vers. 3.

8. Et enim in sorte Manasse ceciderat terra vers. ». Taphuæ, quæ (terra Taphuæ) est juxta terminos Manasse, cstquo filiorum Ephraim. — Undo cx llebræo sic clare vertas : *Ipsius Manasse fuit (erra Taphuæ: Taphua vero in termino Manasse,* fuit *filiorum Ephraim.* Sensus est, *q. d.* Terra vicina urbi Taphuæ fuit filiorum Ephraim; unde versu sequenti dicitur civitates aliquas Ephraim (uti erat Taphua) fuisse in medio urbium Manasse. Idem dixit cap. vi, vers. 9. Causa erat quod tribus Ephraim esset copiosor ct numerosior, quam in regione, quæ sorte sibi obtigerat, tota commode habitare posset; quare terminos ejus nimis arctos laxare oportuit, ut aliquas in sorte Manasse urbes occuparet ct incoleret, relictis tamen agris vicinis ipsi tribui Manasse, co quod agri, qui tribui Ephraim obtigerant, adeo fertiles essent, ut toti tribui alendæ sufficerent. Ita Masius ct alii.

(t) Primogenitus erat Manasse, quamvis sit nominatus ultimo- in wrle a Jacob, id est post tribum Ephraim.

Vín. II. 11. Fuitqüe h.Kredita9 Manasse in Issachar et IN Aser. — a In, » id est, juxta, vel in confinio ct quasi complexu tribuum ¡Issachar et Aser, quomodo Hebraice dicitur urna aurea habens manna, et virga Aaron fuisse in arca,id est, juxta arcam; nam in arca erant duntaxat tabui® legis. *Hebr.* IX, 4. Vide ibi dicta.

« Belhsan,» qu® postea dicta est Scytopolis,id est, Scytharum civitas, quod a Scythis habitata sit, uti indicáis. Augustinus, Quæst. Vili in lib. *Judie.;* Josephus, lib. V *Antiq.* cap. i; Herodotus,lib. I, ct alii.

Ven. u. 14. Locutique sunt filii JosEPn (putaManasscnscs et Ephraimitæ) ad Josué et dixerunt : Quare dedisti unii possessionem sortis et funiculi UNIU8, CUI! SIN TÀNTJB MULTITUDINIS, ET BENEDIXERIT Nini Dominus? — *q.d.* Cur nobis qui facimus duas tribus, scilicet Ephraim clManassc, tam angustos dedisti limites, ut unius funiculi, id est unius sortis ct tribus esse videatur, quia vix uni soli tribui sufficiunt; cum tamen Deo nobis benedicente in magnam multitudinem excreverimus? Dicunt hoc, non quod regiones cis sorte assignat® utrique tribui non sufficerent, sed quod pleræquc possiderentur a Chananæis, quos ipsi expellere se posse diffidebant, coquod^arccs et urbes in montibus ct rupibus occuparent situ et arte munitas. Sperabant ipsi so a Josué, utpoto suo contribuii (erat enim Josué ex tribu Ephraim) obtenturos ut ex aliis tribubus regiones aliqu® pacific® sibi assignarentur. Sed stetit Josué foriis, noluitque aliis tribubus quidquam adimere, quod su® tribueret. Nihil ergo dedit carni ct sanguini, sed totum jusliti®, justamque distributionem jam factam confirmavit. Unde ait :

Ven. u. 15. Si populus multus es, ascende in silvam, et SUCCIDE TIBI SPATIA IN TERRA 1'HEREZXI ET RAPHAIM, — *q. d.* Si abundas hominibus, cl quæris laxiora ad habitandum spatia, noli ea postulare in aliis tribubus cum illorum injuria, sed spatia tibi assignata in terra Pherezœi et Raphaim iis expulsis, ct instar silv® excisis,occupa, excole, ædifica.Est metaphora; terram enim a Chananæis occupatam vocat silvam, eo quod sicut silva exscindi debet, ut locus arari possit; sic exscindendi erant Pherezœi, ut eorum terram occuparent Josephitæ.

1C. Non poterimus ad montana conscendere, cum Ven. u, FERREIS CURRIBUS UTANTUR CHANANJEI. — Erant 1Ü falcati currus, qui falcibus et gladiis armati in hostes immissi, homines et obvia quæque secabant, et quasi demetebant. Talibus usus est Darius rex Persarum pugnans contra Alexandrum Magnum. Audi Curtium, lib. IV : a Ipse ante se falcatos currus habebat, quos signo dato universos in hostem effudit. Ruebant laxatis habenis aurig®, quo plures nondum satis proviso impetu obtererent. Alios ergo hast® multum ultra temonem eminentes, alios ab utroque latere dimiss® falces laceravere. »

Xenophon, lib. VI *Cyropedice*. Cyrum horum curruum facit inventorem; sed hinc liquet, tempore Josué, qui Cyrum nongentis annis antecessit, talibus curribus usos fuisse Chananæos. Porro terror iste curruum mox evanuit; nam iis opposuere milites longis hastis densatos, qui equorum ventres suffoderent, itaque iis occisis vel cæsis currus eorum inutiles redderent. Adinvenit hoc Alexander Magnus, teste Curtio, lib. IV, et Diodoro Siculo, lib. XVII ; a Pedites, inquit, omnis phalangis commonuit, quando propius impulsi fuissent currus, ut clypeos conjungerent, sarissisque eos vehementer pulsarent, eo strepitu consternatos equos quadrigas retrorsum rapturos, quod ita accidit. »

17. Dixitque Josué. — Josué, nil Manassensium Ve:< it. replica motus, stat firmus, nec aliud eis responsum dat, quam id quod jam dedit, scilicet ut armis sibi spatia laxent.

CAPUT DECIMUM OCTAVUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Sortitio tribuum capta in Galgalis, sed intermissa, jussu Josué restituitur in Silo. Mittit ergo ipse mensores, qui reliquam Chananaam adhuc indivisam exactius dimetiantur, ct in septem regiones pro septem reliquis tribubus partiantur. Quocirca Iribus Benjamin prima unam ex septem sorte occupat, vers. 11, *cujus deinde urbes ct limites describuntur.*

1. Congregatiquc sunt omnes filii Israel in Silo, ibique fixerunt tabernaculum testimonii, et fuit eis Terni subjecta. 2. Remanserant autem filiorum Israel septem tribus, quæ necdum acceperant possessiones suas. 3. Ad quos Josué ait : Usquequo marcetis ignavia, et non intratis ad possidendam Terram, quam Dominus Deus patrum vestrorum dedit vobis. 4. Eligite dc singulis tribubus ternos viros, ut mittam cos, ct pergant atque circumeant Terram, ct describant eam juxta numerum uniuscujusque multitudinis; referantque ad me quod

descripserint. 5. Dividite vobis Terram in septem partes : Judas sit in terminis suis ab Australi plaga, et domus Joseph ab Aquilone. G. Mediam inter hos terram in septem partes describite ; et huc venietis ad me, ut coram Domino Deo vestro mittam vobis hic sortem : 7. quia non est inter vos pars Levitarum, sed sacerdotium Domini est eorum hæreditas. Gad autem et Ruben, et dimidia tribus Manasse, jam acceperant possessiones suas trans Jordanem ad Orientalem plagam ; *quas dedit eis* Moyses famulus Domini. 8. Cumque surrexisscut viri, ut pergerent ad describendam Terram, præccpit eis Josué, dicens : Circuito Terram, ct describite eam, ac revertimini ad me, ut hic coram Domino, in Silo, mittam vobis sortem. 9. Itaque perrexerunt, et lustrantes eam, in septem partes diviserunt, scribentes in volumine; reversique sunt ad Josué in castra Silo. 10. Qui misit sortes coram Domino in Silo, divisilque Terram filiis Israel in septem parles. 11. Et ascendit sors prima filiorum Benjamin per familias suas, ut possiderent Terram inter filios Juda ct filios Joseph. 12. Fuilquc terminus eorum contra Aquilonem a Jordane : pergens juxta latus Jericho Septentrionalis plagæ, ct inde contra Occidentem ad montana conscendens, et perveniens ad solitudinem Bethavcn ; 13. atque perlransiens juxta Luzam ad Meridiem, ipsa est Bethel : desccnditque in Atharolh-addar, in montem qui est ad Meridiem Beth-horon inferioris ; 14. ct inclinatur circulons contra mare ad Meridem montis qui respicit Beth-horon contra Africum : suntque exitus ejus in Cariath-baal, quæ vocatur cl Cariathiarim, urbem filiorum Juda. Hæc est plaga contra mare, ad Occidentem. 15. A Meridie autem cx parte Cariathiarim egreditur terminus contra mare, ct pervenit usque ad fontem aquarum Nephtoa. 16. Desccnditque in partem montis, qui respicit Vallem filiorum Ennom : cl est contra Septentrionalem plagam in extrema parte Vallis Raphaim. Desccnditque in Geennom (id est, Vallem Ennom) juxta latus Jebusæiad Austrum ; et pervenit ad fontem Rogcl, 17. transiens ad Aquilonem, et egrediens ad Enseraos, id est, fontem Solis : 18. et pertransii usque ad tumulos, qui sunt c regione Ascensus Adommim; desccnditque adAbcnbocn, id est, lapidem Boen filii Ruben, et perlransit cx latere Aquilonis ad campestria: desccnditque in planitiem, 19. et prætcrgreditur contra Aquilonem Beth-hagla ; suntque exitus ejus contra linguam maris salsissimi ab Aquilone in fine Jordanis ad Australem plagam : 20. qui est terminus illius ab Oriente. Ilæc est possessio filiorum Benjamin per terminos suos in circuitu, ct familias suas. 21. Fucrunlque civitates ejus, Jericho ct Beth-hagla ct Vallis Casis, 22. Both Araba ct Samaraim cl Bethel. 23. Et avim et Aphara cl Ophcra. 24. Villa Emona et Opimi ct Gabce : civitates duodecim, et vili® carum. 25. Gabaon et Rama et Bcroth, 26. et Mesphe ct Caphara ct Amosa; 27. et Recem, Jarcphel ct Tharela, 28. ctSela, Eleph et Jebus, quæ est Jerusalem, Gabaath et Cariath : civitates quatuordccim, et villa) carum. Hæc est possessio filiorum Benjamin juxta familias suas.

V rs. I. **CONGREGATI SUNT OMNES FILII ISRAEL IN S1L0 (Silo** est mons altissimus, ct civitas in monte), ibique **FIXERUNT TABERNACULUM TESTIMONII; — in qUO SCÌ-**licct erat testimonium, id est, tabulæ legis cum arca ct Cherubim. Hinc patet arcam ct cum arca castra Hebræorum o Galgalis fuisse translata in silo, quæ erat in tribu Ephraim, cx qua erat dux Josué. Par enim erat ut arca esset in tribu Ducis, ac Ducem populus sequeretur, præsertim quia Silo erat juxta Jerusalem (ab ea enim distabat duabus leucis sive horis duntaxal) in qua Deus sibi sedem templumque statuere decreverat. Mansit arca in Silo 330 annis et amplius, puta a Josuc usque ad Samuclem, 1 JUy. xiv, 3. Rabbini putant hanc arcæ c Galgalis translationem factam anno 11 ducatus Josuc, indeque computant annos Jubilaros, quos ipsi numerant 17, puta 850 annos quibus llebræos terram promissam occupasse ipsi asserunt; sedhallucinantur in mullis. Verius Tomicllus cl alii censent hanc arcæ translationem factam post septem annorum bella, puta anno octavo ducatus Josuc.

Tunc enim Josué Chananæam a se debellatam pacifice possedit, camque inter duodecim tribus distribuit; quare tunc singuli domos incolere vineasquo et agros excolere coeperunt. Tunc ergo pariter leges et cæremoniæ a Deo præscriptæ per Mosen in praxin inductor sunt, ac consequenter ritus anni septimi, pariter ct quinquagesimi, sive Jubilari,

Igitur annus octavus Josuo (non primus, quo ingressus Chananæam expugnavit Jerichunlcm, uti nonnulli volunt) fuit exordium horum annorum : ab illo enim numerari coeperunt anni tam Sabbatici, quam Jubihei, juxta legem a Deo sancitam *Levit.* XXV, Setseq., uti ibidem ostendi.

Vers.». 2. REMANSERANT AUTEM FILIORUM ISRAEL SEPTEM TRIBUS, QU.B NECDUM ACCEPERANT POSSESSIONES SUAS. — Id factum est, partim ex torpore et ignavia septem tribuum, hanc enim cis objicit Josuc versu sequenti ; partim quod cis oborta fuerit suspicio priorem terræ sanctæ dimensionem non satis æquo esse factam, in caque a mensoribus commissum esse errorem ; nam ut is emendetur, Josuc denuo mittit novos descriptores, qui septem tribubus exactius restantem terram dimetiantur, cl in septem regiones distribuant.

Vers. 3. 3. AI> QUOS JOSUE AIT : USQUEQLO MARCETIS IGNAVIA? clc. — Solet labore fessos corripere sopor cl torpor; sic hic Israelitas bello septcnnali fatigatos invasit ignavia ad mittendum Geometras, qui Chananæam reliquam in septem partes æque septem tribubus partirentur. Non ergo significat liic Josuc multum temporis, scilicet septem annos inter priorem ct posteriorem liane Chananææ divisionem intercessisse, ut volunt Rabbini, cl cos secuti Masius ct Magalianus : tantam enim moram el ignaviam nec tulisset Josuo, nec llebræi. Quis enim eos tam numerosos (erant enim plusquam decies centena millia hominum in septem hisce tribubus) aluisset, nisi ipsi singuli terram, quæ sortitione sibi obvenerat, arassent, seminassent, coluissent? Tantum ergo urget cos, ut illico missis agrimensoribus terram dividant, ut divisa septem tribubus sortitione distribuatur ; ne ipsœ cætcris tribubus, quæ jam suas sortes possidebant, litem moveant, aut eorum limites invadant et deprædentur. Otium enim est causa indigentiæ, indigentia est causa furti et rapinæ.

v«n. i. -I. Describant eam juxta numerum uniuscujusque multitudinis, — id est, juxta numerum tribuum, ut scilicet pro septem tribubus terram describant ct dividant in totidem portiones sive regiones, sed ita ut numerosiori tribui major vel fortior terræ portio assignari queat. Ita se explicat versu sequenti : jaciebantur enim sortes pro quantitate tribus, ut si illa esset magna, regio sorte dilatari; si parva, regio sorte arctari posset.

6. Mediam inter nos terram in septem partes Vm. «. distribuite. — Ts *mediam inter hos* non est in Hebræo, Chaldæo ct Septuaginta; nam etiam ultra sortem tribuum Ephraim et Manasse, sors septem tribuum extendebatur usque ad Libanum. Unde aliqui suspicantur hic esse mendum, et corrigendum sic, *reliquam inter vos.* Et sane *-ñ mediam* exponendum est *reliquam.* Reliqua enim terræ pars erat media, vel inter Judæos cl Josephitas, vel inter Josephitas et Libanum, vel inter Judæos et Idumæos. Hi enim crani limites terræ Hebræis promissa», a Deo statuti.

7. Sed sacerdotium Domini est eorum hereditas. *xm.* — *a* Sacerdotium, » id est, Sacerdotalis proventus, pula oblationes, victim®, primitiæ, vota, quæ sacerdotibus cx lege dari debebant, erant quasi hæreditas Levitarum; inde enim vivebant, quia non habebant portionem terræ, uti cæteræ tribus.

9. Reversiqle sunt ad Josué in castra Silo. — Ver». •• Josephus ait cos septem mensibus occupatos fuisse in hac terræ descriptione, ac septimo mense ad Josuc in Silunlcm reversos.

14. Er inclinatur. — Hebraice 18.1 *taar,* id est v«o. i», delineatur, figuratur cum aliqua inclinatione et flexu. Unde Masius vertit, *gyrabat;* Tigurina, *reflectit.*

1G. DeSCENDITQUE IN PARTEM MONTIS, QUI RESPICIT ▾ ««. ,8< Vallem filiorum Ennom.— «Montis, » scilicet Moria, ut dixi cap. XV, 8.

18. Et pertransit usque ad Tumulos. — Hc-Ven. i?-braice *usque ad Geliloth,* quod Noster vertit *Tumulos.* Tò Tumulos ergo hic est nomen proprium urbis, vel loci ita dicti ab acervis vel tumulis arenarum vel lapidum, etc. Vide dicta supra cap. xv, vers. 7.

21. Vallis Casis. — Hebraice pyp *basis,* quæ Vew.ii» vox significat cxscisioncm vel finem. Est nomen proprium vallis et urbis in ea sitæ, quod illa divisa ct quasi discissa foret. Unde Masius vertit, *vallis abrupta,* vel *planities discissa.* Alii vertunt, *vallis* incisionis, quod in ea balsamum non ferro, sed acuto vitro, osse vel lapide incideretur; si ferro enim incidatur, frutex emoritur, ait Plinius lib. XII, cap. XXV, et Josephus, lib. XIV *Antig.* cap. i. Erat enim vallis hæc non procul a Jerichunte, quæ sola ferebat balsamum, ut docet Josephus ibidem.

CAPUT DECIMUM NONUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Sorte datur, vers. 1, tribuí Simeon sua Chananaa portio, ac tribui Zabulon, vers. 10, *mox Issachar, vers.* 17, *deinde Ascr,vcrs.* 24, *ac Nephthali,* vers. 31, *et Dan, vers.* 10. *Denique, vers.* 49, *ipsi Josué datur Thamnath Sare, quam petierat.*

1. Et egressa est sors secunda filiorum Simeon per cognationes suas, fuitque hæredilas 2. eorum in medio possessionis filiorum Juda : Bersabee et Sabee et Molada, 3. et Ilasersual, Bala et Asem, 4. etEIlholad, Belimi cl Hanna, 5. et Siceleg et Belhmarcbaboth ct Hasersusa, G. et Belhlcbaolh et Sarohen : civitates tredccim, et villæ earum. 7. Ain et Remmon et Athar et Asan : civitates quatuor, et villæ carum; 8. omnes viculi per circuitum urbium istarum usque ad Baalath Beer Ramati) contra Australem plagam. Hæc est hæredilas filiorum Simeon juxta cognationes suas. 9. In possessione et funiculo filiorum Juda : quia major erat; ct idcirco filii Simeon possederunt in medio hæredilatis eorum. 10. Ceciditque sors tertia filiorum Zabulon per cognationes suas : et factus est terminus possessionis eorum usque Sarid. 11. Ascenditquc de Mari et Mirala, ct pervenit in Delibaseli), usque ad torrentem qui est contra Jeconam. 12. Et revertitur de Sarcd contra Orientem in fines Ceseleththabor; ct egreditur ad Daberclh, ascenditquc contra Japhie, 13. ct inde perlransit usque ad Orientalem plagam Gelhhephcr et Thacasin : et egreditur in Rcmmon, Amtliar ct Noa. 14. Et circuii ad Aquilonem Hanalhon : suntque egressus ejus Vallis Jephlahcl, 15. ct Calhetd ct Naadol ct Semcron ct Jedala el Bethlehem : civitates duodecim, cl villæ earum. IG. Hæc est hærcditas tribus filiorum Zabulon per cognationes suas, urbes cl viculi earum. 17. Issachar egressa est sors quarta per cognationes suas. 18. Fuitque ejus hærcditas, Jezracl et Casalolh ct Sunem, 19. et Ilapharaim clScon, ct Anaharalh, 20. et Rabbolh clCcsion, Abes, 21. ct Ramelh, ct Engannim, etEnhadda, et Belbpheses. 22. Et pervenit terminus ejus usque Thabor et Sehesima et Belbsamcs ; crunlquc exitus ejus Jordanis : civitates sedecim, et villæ earum. 23. Hæc est possessio filiorum Issachar per cognationes suas, urbes ct viculi earum. 24. Ceciditque sors quinta tribui filiorum Ascr per cognationes suas : 25. fuitque terminus eorum Ilalcalh et Chali ct Beten et Axaph, 26. cl Elmclech ct Amaad ct Mcssal ; ct pervenit usque ad Carmelum maris et Silior et Labanalh. 27. Ac revertitur contra Orientem Bethdagon : et perlransit usque Zabulon et vallem Jeplhahel contra Aquilonem in Bethemcc et Nehiel. Egrcditurque ad lævam Cabul, 28. ct Abran ct Rohob cl Hamon cl Cana, usque ad Sidonem magnam. 29. Rcverliturque in llorína usque ad civitatem munitissimam Tyrum, et usque llosa ; crunlquc exitus ejus in mare de funiculo Achziba, 30. et Anima et Aphec ct Rohob : civitates vigilili duæ, cl villæ carum. 31. Hæc est possessio filiorum Aser per cognationes suas, urbesque et viculi earum. 32. Filiorum Nephthali sexta sors cecidit per familias suas; 33. et coepit terminus de Ileleph ct Elon in Saauanim, et Adami, quæ est Neceb, ct Jebnael usque Locum : et egressus eorum usque ad Jordanem, 34. rcverliturque terminus contra Occidentem in Azanotlhabor, atque inde egreditur in Hucuca, et perlransit in Zabulon contra Meridiem, et in Aser contra Occidentem, et in Juda ad Jordanem contra ortum solis : 35. civitates munilissimæ, Assediai, Ser, el Email), ct Reccalh, ct Cencreth, 3G. el Edema, el Arama, Asor, 37. el Cedes el Edrai, Enhasor, 38. ct Jeron el Magdalel, llorem cl Belhanath, el Belbsames : civitates decem et novem, ct villæ earum. 39. Hæc est possessio tribus filiorum Nephthali per cognationes suas, urbes et viculi earum. 40. Tribui

filiorum Ran per familias suas egressa est sors septima : 41. et fuit terminus possessionis ejus Saraa el Esthaol, el Hirsemes, id est, civitas Solis. 42. Selebin et Aialon et Jethela, 43. Elon ct Thcmna ct Acron, 44. Elthece, Gcbbelhon el Balaath, 45. ct Jud, et Bane, el Barach, el Gctbrcmmon : 46. ct Mejarcon ct Arccon, cum termino qui respicit Joppcn, 47. et ipso fine concluditur. Asccnderuntque filii Dan, ct pugnaverunt contra Lescm, ceperuntque earn, et percusserunt cam in orc gladii, et possederunt, ct habitaverunt in ea, vocantes nomen ejus Lcscm Dan, cx nomine Dau patris sui. 48. Hæc est possessio Iribus filiorum Dan per cognationes suas, urbes et viculi earum. 49. Cumque complesset sorte dividere Terram singulis per tribus suas, dederunt filii Israel possessionem Josuc filio Nun in medio sui, 50. juxta praeceptum Domini, urbem quam postulavit, Thamnalh Saraa in monte Ephraim : et ædificavit civitatem, habilavitque in ca. 51. Hæ sunt possessiones, quas sorte diviserunt Eleazar sacerdos el Josué Clius Nun, et principes familiarum ac tribuum filiorum Israel, in Silo, coram Domino ad ostium tabernaculi testimonii, parlitique sunt Terram.

Vtr». i. 1. Fuit que ii.ereditas eorum (Simeonitarum) in medio possessionis filiorum Juda. — R. Salomon asseritSimeonitas in sortitione duodecim tribuum fuisse præteritos, eo quod Jacob maledicens Simconi dixerit de co ct Levi : «Dividam cos in Jacob, ct dispergam cos in Israel,» *Gen.* xux, 7; quare Simeonitas fuisse exsorteshærcditatis, sed reliquas tribus jecisse sortem quænam illos in se reciperet; ac sortem cecidisse super tribum Juda : hanc ergo eis intra sc recepisse, sed œgrc ct coacte, ideoque cos a sc expulisse sub Davide, idque colligit ex I *Paral,* iv, 31. Verum hæc sunt mera commenta, imo errores S. Scripturæ repugnantes, quæ hic expresso asserit, Simconilis œque ac aliis tribubus sorte portionem suam in Chananæa obtigisse. Quod ergo hic dicuntur ipsi sortem recepisse in medio filiorum Juda, sic accipe, quod sors eorum contermina fuerit sorti tribus Juda, illique immissa; quodque tribus Juda, cum nimis laxa haberet terrarum spatia, quam ut omnia excolere ct contra feras tueri posset, partem eorum cesserit tribui Simconis. Hæc enim cætcris tribubus erat minor, minusqne numerosa. Nam in ultimo censu in ca duntaxat numerati sunt 22200. Porro oraculum Jacob non favet II. Salomoni, sed aliud intendit, uti ostendi *Genes,* xlix, 7. Ita Masius ct alii.

Ven u. 11- Ad torrentem qui est contra Jeconam. — Verisimiliter Masius opinatur torrentem hunc esso juxta limites Sidoniorum, quem Pagida vel Belum historici nominant, qui arenam vehit, ex qua optima conflantur vitra, teste Plinio lib. V, cap. six, cl lib. XXXVI, cap. xxvi; Joscpho, lib. U *Bell»,* cap. IX; Tacito, lib. V; Strabo, lib. XVI, ct Guiliclmo Tyrio, lib. XIII *Helii sacri,* cap. in.

v«n. n. 13. Amt iia r. — Sic ct Septuaginta vocem Hebræam "IXDOH *hammetoar,* ut nomen proprium urbis accipiunt. Symmachus vero accipit ut nomen appellativum, cl cpilhctum *Remnon;* undo vertit, *Remnon inclytam.* Chaldæus, Masius, Vatablus, Pagninus, Arias, R. David et Rabbi Salomon vertunt, *quæ gyratur vel circumflectitur in Noa.*

26. Et pervenit usque ad Carmelum maris. — Ven. i«. Additur tí *maris,* quia duo erant montes Carmeli in Terra sancta, unus in tribu Ascr adjacens mari Mediterraneo, alter in tribu Juda, cujus incola fuit Nabel maritus Abigail.

27. Beth Dagon, — id est, domus Dagon, quia Ven. W. scilicet in hac urbe colebatur Dagon forma piscis, vel potius Sirenis. Unde Serarius in *Judie.* cap. XVI, Quæst. XXIII, opinatur Dagon fuisse Venerem, de quo plura I *Reg.* v, 2.

35. Cenereld. — Ab hac urbe nomen accepit Ven- as. lacus Genczarcth, sive mare Galilœæ illi adjacens. Masius et Arias censent Cencreth esse illam, quæ postea in gratiam Tiberii Caesaris dicta est Tiberias. Alii volunt esse Capharnaum.

•47. Ascenderuntque filu Dan, et PUGNAVERUNT Ven. at. contra Lesesi. — Id post mortem Josuc factum, ut fuse narratur *Judie,* cap. xvni, I elsequcnl. Hinc patet hunc librum non esse scriptum a Josué; vel potius ab co qui illum digessit ct edidit, multa illi fuisse inserta cl addita, ut sunt illa cap. xv, vers, 1i ct ult., ct cap. XMi.vers. 12 ct 13, ctc. (i).

49. Dederunt filii Israel possessionem Josué.— Ven. 4». Nota hic ct mirare modestiam ducis Josuc ; nam qui primo omnibus aliis sortes divisit, suam ultimus accepit. Rursum ipse noluit sortem sibi jaci uti aliis, sed datum a populo suscepit. Nimirum Josué fuit typus Jesu Christi, qui cum primus esset omnium, imo a ct w, pro nobis factus est virorum novissimus, *Isaice* 1 iii, 3.

50. Juxta prxceptum Domini.— Hoc præceplum va», so. A'tu/1. XIV, 24, non exprimitur, sed hic suppletur. Hinc ergo liquet Deum prreccpisse ut Josuc daretur illa porlio terræ, quam ipse optaret. Si enim Deus ibidem jussit dari Calebo Hebronem, cur non et socio ejus Josué, qui Calebum superavit, fuitque dux et princeps populi? idque satis insinuat Caleb, cum hic cap. xiy, vers. 6, ait ad

(I) Non inde concludi posse videtur hunc librum non esse scriptum a Josuo, tantum vero hanc historiam huic libro additam 1'uisso a Samuele, Esdravo aut ab alio inspirato scriptore.

Josué : « Nosti quid locutus sit Dominus ad Moysen hominem Dei do me et le in Cadcsbarnc. »

Urbem quam postulavit : Thamnath Saraa in monte Ephraim. — Petiit Josué hanc urbem, tum ut inter contribules suos in tribu sua Ephraim habitaret, tum modestia: causa. Nam urbs hæc Thamnath cognominata est « Saraa, » ab aritudine cl inutilitate loci : *Thamnath Saraa* enim Hebraice idem est quod *figura diffluens,* vel *inutilis ;* vel, ut alii, *imago superfluitatis* aut *fœtoris;* vel, ut Pagninus, *numerabis residuum;* quasi Josué occupavit id quod aliis omnibus erat residuum ct inutile; sicut S. Ludovicus, S. Hcdwygis,S. Elisabeth humilitatis ct devotionis studio, sæpe comedebant reliquias mensæ pauperum quos alebant. Elegit ergo Josuc ultimus omnium urbem deteriorem ct incultam, inter montana cl aspera loca sitam, ducibusque ac magistratibus insigne continentiœ ct paupertatis exemplum reliquit, fccitque illud monitum *Ecclesiastici* cap. xxxn, 1 : « Hectorem te posuerant ? noli extolli ; esto unus in illis quasi unus cx ipsis. Curam illorum habe, et sic confide, ct omni cura tua explicita (id est, finita) recumbe.» Sane S. Hieronymus in *Epitaph. S. Paulce,* scribit ipsam, cum Josuc monumentum viseret, demiratam fuisse, quod ipse possessionum omnium distributor sibi montosa et saxosa loca delegisset. Atque hac in re Josuc fuit typus Jesu Christi, qui cum dives esset, ct Rex gloria», pro nobis minor et pauperior fieri voluit, ut nos sua paupertate ditaret, et sua vilitate exaltaret. Ita Orígenes, fiumi/. 24; Theodoretus, *Quast.* XVH ; Masius, Avias ct alii.

Notent ct imitentur hoc Josuc exemplum Principes, Principumque consiliarii, Præfecti et Pnesides, uti nostro levo fecil Thomas Morus Angliæ Cancellarius, qui a prima tutate magnis in república muneribus perfunctus, cum familiam haberet amplam, tamen tota vita annuum censum non auxit ultra septuaginta aureos, uti narrat Stapletonius in ejus Vita, cap. ni et vm.

Et ædificavit civitatem, —id est, jam æditicatam instauravit, auxit, ornavit.

51. Partitique sunt terram, — id est, partiri dederunt, partitionem finierunt. Hebraico enim est, *et finierunt a dividenda terra.* Septuaginta pro * >1 vaieccoZu, id est, cl *finierunt,* aliis punctis, per melathesin legentes Id Sh *vaielechu,* vertunt, *ct abierunt a dividenda terra,* ad cani incolendam et excolendam. Omnia ergo eodem redeunt. Ven.si.

CAPUT VIGESIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Josuc designat sex urbes refugii, 1res cis, et tres ultra Jordanem.

1. Et locutus est Dominus ad Josué, dicens : Loquere filiis Israel, ct dic cis : 2. Separate urbes fugitivorum, de quibus locutus sum ad vos per manum Moysi ; 3. ut confugiat ad eas quicumque animam percusserit nescius, ct possit evadere iram proximi, qui ultor est sanguinis : 4. cum ad unam harum confugerit civitatum, stabit ante portam civitatis, el loquetur senioribus urbis illius ea quæ se comprobent innocentem ; sicque suscipient cum, et dabunt ei locum ad habitandum. 5. Cumque ultor sanguinis eum fuerit persecutus, non tradent in manus ejus : quia ignorans percussit proximum ejus, nec ante biduum triduumvc ejus probatur inimicus ; 6. et habitabit in civitate illa, donec stet ante judicium causam reddens facti sui, et moriatur sacerdos magnus, qui fuerit in illo tempore ; tunc revertetur homicida, ct ingredietur civitatem cl domum suam de qua fugerat. 7. Decreverunlque Cedes in Galilæa montis Nephtali, ct Sichem in monte Ephraim, et Cariatharbc, ipsa est Ilcbron, in monte Juda. 8. Et trans Jordanem contra Orientalem plagam Jericho, statuerunt Bosor, quæ sita est in campestri solitudine, de tribu Itubcn, cl Ramolli in Galaad de tribu fiad, et Gaulon in Basan de tribu Manasse. 9. Hæ civitates constituí® sunt cunctis filiis Israel, et advenis qui habitabant inter eos ; ut fugeret ad eas qui animam nescius percussisset, cl non moreretur in manu proximi effusum sanguinem vindicare cupientis, donec staret ante populum expositurus causam suam.

Vtn. t. 2. Separatb vubfs fugitivorum, — Hebr. *urbes refugii,* ad quas scilicet confugiat, qui involuntarie et fortuito aliquem occidit, utjussit Dominus, *Numer.* xxxv et scq., ubi fuse hæc explicui.

Yin. 0. 6. Donec stet ante judicium, causam tieddens facti sui. — Ut si probet suam innocentiam, scil.ccl se casu ct inscium occidisse, reducatur ad civitatem refugii, ibique maneat, donec Pontifex moriatur ; sin autem pateat eum voluntarie et studio occidisse, occidatur ct ipse.

CAPUT VIGESIMUM PRIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Assignantur Lcvitis triginta octo civitates in variis tribubus ad habitandum.

1. Accesseruntque principes familiarum Levi ad Eleazarum sacerdotem, et Josuc filium Nun, et ad duces cognationum per singulas tribus filiorum Israel. 2. Locutique sunt ad eos in Silo terræ Chanaan, atque dixerunt : Dominus præcepit per manum Moysi, ut darentur nobis urbes ad habitandum, ct suburbana earum ad alenda jumenta. 3. Dcderuntque filii Israel de possessionibus suis juxta imperium Domini, civitates et suburbana carum. 4. Egrcssaque est sors in familiam Caath filiorum Aaron sacerdotis, de tribubus Juda, et Simeon, et Benjamin, civitates tredccim. 5. Et reliquis filiorum Caath, id est, Lcvitis qui superfuerant, de tribubus Ephraim, et Dan, ct dimidia tribu Mauasse, civitates decem. G. Porro filiis Gerson egressa est sors, ut acciperent de tribubus Issachar, et Aser et Nephlhali, dimidiaque tribu Manasse in Basan, civitates numero tredccim. 7. Et filiis Merari per cognationes suas, de tribubus Ruben et Gad ct Zabulon, urbes duodecim. 8. Dcderuntque filii Israel Levitis civitates et suburbana earum, sicut præcepit Dominus per manum Moysi, singulis sorte tribuentes. 9. De tribubus filiorum Juda et Simeon dedit Josué civitates : quarum ista sunt nomina, 10. filiis Aaron per familias Caath Levitici generis (prima enim sors illis egressa est) 11. Cariatharbc patris Enac, quæ vocatur Hebron, in monte Juda, ct suburbana ejus per circuitum. 12. Agros vero et villas ejus dederat Caleb filio Jephone ad possidendum. 13. Dedit ergo filiis Aaron sacerdotis Hebron confugii civitatem, ac suburbana ejus, et Lobnam cum suburbanis suis ; 14. ct Jcther, clEsthemo, 15. et Holon, ct Dabir, IG. et Ain, et Jeta, clBelhsamcs, cum suburbanis suis : civitates novem de tribubus, ut dictum est, duabus. 17. De tribu autem filiorum Benjamin, Gabaon, ct Gabac, 18. et Anathoth et Almon cum suburbanis suis, civitates quatuor. 19. Omucs simul civitates filiorum Aaron sacerdotis tredccim, cum suburbanis suis. 20. Reliquis vero per familias filiorum Caath Levitici generis, hæc est data possessio. 21. De tribu Ephraim urbes confugii, Sichem cum suburbanis suis in monte Ephraim, clGaser, 22. cl Cibsaim cl Beth-horou, cum suburbanis suis, civitates quatuor. 23. De tribu quoque Dan, Eltheco et Gabathon, 24. et Aialon et Gcthremmon, cum suburbanis suis, civitates quatuor : 25. porro de dimidia tribu Manasse, Thanach et Gethremmon, cum suburbanis suis, civitates duæ. 2G. Omnes civitates decem, et suburbana earum, datæstlnl filiis Caath inferioris gradus. 27. Filiis quoque Gerson Levitici generis dedil de dimidia tribu Manasse confugii civitates, Gaulon in Basan ct Bosram, cum suburbanis suis, civitates duas. 28. Porro de tribu Issachar, Cesión ct Dabcrelh, 29. cl Jaramoth, et Engannim, cum suburbanis suis, civitates quatuor. 30. De tribu autem Aser, Masalct Abdon, 31. ct Ilelcalh cl Rohob, cum suburbanis suis, civitates quatuor. 32. De tribu quoque Nephlhali civitates confugii, Cedes in Galilæa, ct Hammoth Dor cl Carthau, cum suburbanis suis, civitates tres. 33. Omnes urbes familiarum Gerson, tredccim cum suburbanis suis. 34. Filiis autem Merari Lcvitis inferioris gradus per familias suas data est do tribu Zabulon, Jecuam et Cariba, 35. cl Damna clNaalol, civitates quatuor cum suburbanis suis. 36. De tribu Ruben ultra Jordanem contra Jericho civitates refugii, Bosor in solitudine, Misorel

Jaser ct Jcthson et Mephaath, civitates quatuor cum suburbanis suis. 37. De tribu fiad civitates confugii, Ramoth in Galaad, et Manaim et Hesebon ct .laser, civitates quatuor cum suburbanis suis. 38. Omnes urbes filiorum Merari per familias et cognationes suas, duodecim. 39. Itaque civitates universa) Lcvilarum in medio possessionis filiorum Israel fuerunt quadraginta octo, 40. cum suburbanis suis, singulæ per familias distributee. 41. Deditquc Dominus Deus Israeli omnem terram quam traditurum se patribus eorum juraverat : et possederunt illam, atque habitaverunt in ea. 42. Dataque est ab eo pax in omnes per circuitum nationes, nullusque eis hostium resistere ausus est; sed cuncti in eorum ditionem redacti sunt. 43. Ne unum quidem verbum, quod illis præstilurum se esse promiserat, irritum fuit, sed rebus expleta sunt omnia.

Ven. i. 1. Accesseruxtque principes familiarum Levi.— Nola Jacob patriarcham morientem, *Genes,* xlix, 7, filio suo Levi, ejusque posteris Levitis in castigationem cædis Sichimilarum irrogasse poenam dispersionis inter fratres suos : sed Deus, qui dives est in temperanda vindicta ct in clementia, pœnam hanc ob merita posterorum in laudem et gloriam convertit, voluilque ut Levitarum ac saccrdolumcoetus ctcollegiaper omnes tribus spargerentur, ut omnes cx sacerdotio tam dignitatem quam utilitatem sanæ doctrinæ legisque divinx cognoscendæ acciperent. Erant enim hæc collegia quasi seminaria religionis ct pietatis, cx quibus civitates vicinæ coelestis disciplinæ semina sanctiorisquo vitae exempla petere possent. Sic pollicetur Deus *Oseen,* 23, quod per universam terram seminabit « Jczracl, » id est, « semen Dei, » scilicet sacerdotes quasi Apostolos ct viros Apostólicos. Sic S. Basilius, teste S. Gregorio Nazianzeno, orat. 20, monasteria construxit juxta urbes, ut utrorumque incolæ commoda sua inter se communicarent, uti faciunt terra et mare, terne idcirco immixtum; ut scilicet monasteria ab urbibus alerentur, urbes vero a monasteriis, quasi gymnasiis pietatis sanctiorem vitam addiscerent. Hac de causa passim in Germania, aliisque in locis juxta urbes celebriores ædificata sunt monasteria antiquissima, imo urbibus ipsis antiquiora, ac qux urbibus ipsis occasionem cl initium dederunt, ut recte advertit Thomas Bozius in signis Ecclesiae.

Sicwdoliiqwr^ilaodïcm trilJj. °lBei cui-

Quocirca S. Chrysostomus, hom. t>9 *ad Populum,* cum horiatur ut crebro monasteria ct monachos invisat, a Sunt enim, inquit, omnia ibi illecebris vacua, et ab omni interpellatione ct inquietudine libera: insuper sunt portus tranquillissimi, quos qui inhabitant, voluti ignes sunt, qui cum c loco editiori cmiccnt, lucem eminus exhibent adventantibus, cumque in portu resederint, exteros ad suam alliciunt tranquillitatem; neque cos qui so intuentur pati naufragium sinunt, vel in tenebris esse qui ad se oculos intenderint. Adi igitur viros tales, utere eorum contubernio, accede, inquam, sanctos, tange pedes; multo enim honestius est illorum pedes amplexari, quam aliorum caput. Dic enim mihi, si quidam statuarum pedes apprehendunt, quoniam regis tantum imaginem habent, tu si cum tenueris, qui in scipso Christum habet, non salvus eris ? Sancti igitur sunt pedes tales, vel si vilissimi fuerint. »

Ven. i. 3. Dederuntque filii Israel. — Nota : Hæc urbium distributio a duodecim tribubus facta Levitis, contigit paulo post sortitionem cl divisionem terra, antequam singulæ tribus sortis suæ possessionem adirent; idque nc primi possessores suis sedibus a Levitis exturbarentur. Reliqua dixi *Num.* XXXV, ! ct scq.

Porro plures urbes dalæ Levitis hic numerantur, quam exteris tribubus, idque tum ad honorem sacerdotii, ut sacerdotes et Levitæ dc domibus non solliciti, totos sc darent Dei cultui,ait Philo lib. De *Sacerdotali honor.;* tum quia cætcræ Iribus, prxtcr urbes habebant mullos pagos ct vicos; Levitæ autem non, sed tantum suburbana ad mille passus. Ita Abulensis. Denique Levitis per totam Judæam sparsis sacerdotibus obtigerunt urbes Jcrosolymæ ct templo futuro vicinæ, ut illud, œque ac illius cives et principes, facilius adire possent, ac cum tribu Juda conjugia contrahere, quia has duas tribus voluit Deus permisceri, a co quod Christus, qui cx tribu Juda nasci debebat, non rex solum futurus erat, sed et Pontifex,» ait Theodorclus.

vcu. u. 11. Cariatu Arre patris Enac. — Hoc est, urbs Arbe gigantis, qui fuit pater Enac, a quo prognati sunt Enacim gigantes.

veri. ii. 21. Urbes confugii Sichem. — Hcbræa, Chaldæa et multa Latina manuscripla cum Abulcnsi legunt *urbem* in singulari. Nam una dunlaxatfuil hio civitas refugii, scilicet Sichem ; cætcræ vero, scilicet Gazer, Cibsaim ct Bethoron, cessero Levitis ad habitandum duntaxat, non homicidis ad confugiendum. Idem est vers. 26,31, 33,30, omnibus enim hisce versibus pro *civitates refugii,* Hcbræa, Chaldæa ct manuscripla cum Abulcnsi legunt in singulari *civitatem refugii,* ob causamjam dictam. Vide Franciscum Lucam hic Annoi. 30.

veri.39. 36. De tribu Ruben, etc. — Totus bic versus in Hebræo jam decst : Noster videtur cum cx Septuaginta transtulisse. Vide Franciscum Lucam *Annot.* 37. Olim videtur extilisse in Hebræo ; nam nonnulli codices Hebraici eum habent, œque ac

Chaldæus, qui pro *Jaser* et *Jcthson* legunt *Jassa* et *Cademoth*. Ita quoquo legit Noster I Para?, vi, 78 et 79; quero videntur hæ urbes duo habuisse nomina.

▼ tn.O. 41. Deditque Dominus Decs Israel omnem terram QUAM TRADITURUM SE PATRIBUS EORUM JURAVERAT, ET POSSEDERUNT ILLAM, ATQUE HABITAVERUNT IN ea. — Dices : Videtur hoc repugnare iis quæ dicta sunt hic versu 4, et quæ dicentur Judie, i, ubi asseritur Hcbræos multis in locis non potuisse exterminare Jebusæoset Chananæos : quare multa adhuc ab llcbræis necdum possessa, sed possidenda supererant. Respondeo primo, Deum dedisse llcbræis omnem Chananæam, quoad jus cl dominium, quod ipsi in eam totam habebant, undo et eam vel eis per sortes distribuit. Rursum quoad ejus possessionem, sed cum limitatione, quam ipse expressit Erodi xxm, 19, dicens: a Non ejiciam cos a facie tua anno uno, ne terra in soliludinem redigatur, ctcrescant contrate bestiæ; paulatina expellam eos de conspectu tuo, donec augearis et possideas terram.» Hoc enim commodius ct utilius erat llcbræis. Dedit ergo Deus omnem terram a se promissam, non totam simul cl semel, sed sensim et pedelenlim, expellendo cx ea Chananæos, ne illa jaceret inculta, feræque eam occuparent, donec llcbræi eam totam incolere et excolere possent. Ilæc enim est conditio, quam promissioni suæ addiderat; quæ conditio non onerosa, sed commoda erat Hebraeis. Ita Abulensis, Masius ct alii. Similem phrasim audivimus cap. xi, vers. ult.

Subtilius respondet S. Augustinus, Quæst. XXI, totam terram promissam llcbræis a Deo esse datam ; quia etiam illæ portiones quas ipsi non possederunt, datæ sunteisad quamdam exercitationis ut litatcm, ut scilicet discercntcum hostibus confligere.

CAPUT VIGESIMUM SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Josué Rubenitas, Gaditas, et dimidiam tribum Manasse ad sedes suas cis Jordanem benedicendo remittit. Illi altare ibidem adiflcant : unde caderas tribus concitantur ad bellum, sed missis legatis excusationem eorum accipiunt, quod scilicet altare asdificarint, non ad sacrificium, sed ad monumentum societatis.

1. Eodem tempore vocavit Josué Rubenitas, el Gaditas, et dimidiam tribum Manasse. 2. Dixitquc ad cos : Fecistis omnia quæ præcepit vobis Moyses famulus Domini; mihi quoque in omnibus obedislis, 3. nec reliquistis fratres vestros longo tempore usque in presentera diem, custodientes imperium Domini Dei vestri. 4. Quia igitur dedit Dominus Deus vester fratribus vestris quietem et pacem, sicut pollicitus est, revertimini, et ite in tabernacula vestra, et in terram possessionis quam tradidit vobis Moyses famulus Domini trans Jordanem : 5. ita dunlaxal ut custodiatis attente, et opere compleatis mandatum et legem quam præcepit vobis Moyses famulus Domini, ut diligatis Dominum Deum vestrum, et ambuletis in omnibus viis ejus, ct observetis mandata illius, adhærealisque ei, ac serviatis in omni cordo, et in omni anima vestra. 6. Bencdixitquc eis Josué et dimisit eos. Qui reversi sunt in tabernacula sua. 7. Dimidiæautem tribui Manasse possessionem Moyses dederat in Basan : et idcirco mediæ quæ superfuit, dedit Josué sortem inter cæteros fratres suos trans Jordanem ad Occidentalem plagam. Cumque dimitteret eosin tabernacula sua, et benedixisset eis, 8. dixit ad eos : In multa substantia atque divitiis revertimini ad sedes vestras, cum argento ct auro, ære ac ferro, et veste multiplici ; dividite prædam hostium cum fratribus vestris. 9. Reversique sunt et abierunt filii Ruben, et filii Gad, cl dimidia Iribus Manasse, a filiis Israel de Silo quæ sila est in Chanaan, ut intrarent Galaad terram possessionis suæ, quam obtinuerant juxta imperium Domini in manu Moysi. 10. Cumque venissent ad tumulos Jordanis in terram Chanaan, ædificaverunt juxta Jordanem altare infinito) magnitudinis. 11. Quod cum audissent filii Israel, et ad eos certi nuntii detulissent, ædificasse filios Ruben, et Gad, et dimidiæ tribus Manasse, altare iu terra Chanaan, super Jordanis tumulos, contra filios Israel ; 12. convenerunt omnes in Silo, ut ascenderent cl dimicarent contra eos. 13. Et ime-

rii» miserunt ad illos in terram Galaad Phinees filium Eleazari sacerdotis, 14. et decem principes cum eo, singulos de singulis tribubus, ia. Qui venerunt ad filios Ruben, ct Gad, et dimidiæ tribus Manasse, in terram Galaad, dixeruntque ad cos : 1G. Haec mandat omnis populus Domini : Quæ est ista transgressio? Cur reliquistis Dominum Deum Israel, aedificantes altare sacrilegum, et a cultu illius recedentes? 17. An parum vobis est quod peccastis in Beelphegor, et usque in praesentem diem macula hujus sceleris in nobis permanet? multique de populo corruerunt. 18. Et vos hodie reliquistis Dominum, et cras in universum Israel ira ejus desævicl. 19. Quod si putatis immundam esse terram possessionis vestræ, transite ad terram in qua tabernaculum Domini est, ct habitate inter nos : tantum ut a Domino et a nostro consortio non recedatis, nidificato altari præter altare Domini Dei nostri. 20. Nonne Achan filius Zarc prævaricatus est mandatum Domini, ct super omnem populum Israel ira ejus incubuit? Et ille erat unus homo, atque utinam solus periisset in scelero suo! 2L ResponderánIque filii Ruben et Gad, et dimidia tribus Manasse, principibus legationis Israel : 22. Fortissimus Deus Dominus, fortissimus Deus Dominus, ipse novit, ct Israel simul intelliget; *si* praevaricationis animo hoc altare construximus, non custodiat nos, sed puniat nos in præsenü ; 23. et si ea mente fecimus, ut holocausta, et sacrificium, ct pacificas victimas super eo imponeremus, ipse quærat cl judicet : 24. ct non ca magis cogitatione atque tractatu, ut diceremus : Cras dicent filii vestri filiis nostris : Quid vobis ct Domino Deo Israel? 25. Terminum posuit Dominus inter nos el vos, o filii Ruben, et filii Gad, Jordanem fluvium : ct idcirco partem non habetis in Domino. Et per hanc occasionem avertent filii vestri filios nostros a timore Domini. Putavimus itaque melius, 2G. et diximus : Extruamus nobis altare, non in holocausta, neque ad victimas offerendos, 27. sed in testimonium inter nos ct vos, ctsobolem nostram vestramque progeniem, ut serviamus Domino, ct juris nostri sit offerre, et holocausta, et victimas, et pacificas hostias; et nequaquam dicant cras filii vestri filiis nostris : Non est vobis pars in Domino. 28. Quod si voluerint dicere, respondebunt eis : Ecce altare Domini, quod fecerunt patres nostri, non in holocausta, neque in sacrificium, sed in testimonium nostrum ac vestrum. 29. Absit a nobis hoc scelus, ut recedamus a Domino, et ejus vestigia relinquamus, exstructo altari ad holocausta, et sacrificia, ct victimas offerendas, præter altare Domini Dei nostri, quod exstructum est ante tabernaculum ejus. 30. Quibus auditis Phinees sacerdos, et principes legationis Israel qui erant cum eo, placati sunt : et verba filiorum Ruben, et Gad, et dimidiæ iribus Manasse, libentissime susceperunt. 31. Dixilque Phinees filius Eleazari sacerdos ad cos : Nunc scimus quod nobiscum sit Dominus, quoniam alieni estis a prævaricalione hac, et liberastis filios Israel de manu Domini. 32. Reversusque est cum principibus a filiis Ruben et Gad de terra Galaad, finium Chanaan, ad filios Israel, et retulit eis. 33. Placuitque sermo cunctis audientibus. El laudaverunt Deum filii Israel, et nequaquam ultra dixerunt, ut ascenderent contra cos atque pugnarent et delerent terram possessionis'eorum. 34. Vocaveruntquo filii Ruben, et filii Gad, altare quod exstruxerant, Testimonium nostrum, quod Dominus ipse sil Deus.

Vtn. 3, **3.** Nec **RELIQUISTIS FRATRES VESTROS LOSCO TEMPORE.** — llebræi in Seder Olam dicunt fuisse duo septennia, sive qualuordecim annos ; septem enim annis pugnatum esse ante primam sortitionem, ut colligitur cap. xiv, vers. 10, ac totidem exactos oprima sortitione usque ad secundam, qua completa est divisio terne promissus cap. xy et scq. Hebræos sequitur Masius, Magalianus et alii. Sed verius est unum duntaxat fuisse septennium, quo scilicet bellatum est : h® enim tres tribus non nisi ad bellandum venerant; bellis ergo septennio confectis domum redierunt, uti dixi cap. x y iii, vers. 1 ct seq.

Magnam sane fldem, obcdicnliam ol patientiam hae 1res tribus prostiterunt, dum per septem annos a domo, liberis, uxoribus abfuerunt, ut fratribus bellando prieirent, cosque in Gbanamea trans Jordanem collocarent.

ven. 4. 4. In tabernacula vestra, —in domos vestras : militum enim domus castrenses sunt tabernacula. Ili autem fuerant, crantquo milites.

Ver», e. G. Benedixitque eis Josué, — hoc est, bona et fausta cis apprecatus est.

Ven s. 8. In (id est cum) multa substantia atque divitiis revertimini. —Est imperativus,non indicativus, ut patet ex Ilebræo Ì3TO *sculu,* pro quo Septuaginta alio puncto legentes *i3b scatii, vertunt, reversi sunt.*

Dividite prjedam hostium cum fratribus vestris. — Non consulit, sed praecipit, ait /Abulcnsis, Serarius ct Masius. « Dividite, » scilicet in duas partes aquales, ut dimidium prædæ cedat vobis, qui ad pugnam existis, dimidium vero fratribus vestris, qui in Galaaditc ad sarcinas manserunt, illasquc tutati sunt : sed in hoc dimidio plus cessit iis, qui ad pugnam exierunt, quam iis qui in Galaaditc remanserunt; nam pauci erant qui exierant, mulli qui remanserant. Exierant cniin dunt axal quadraginta millia, manserant ad octoginta millia. Secutus est Josuc exemplum et mandatum Mosis, qui *Num.* xxxi, jussit spolia Madianitarum ex æquo dividi inter pugnantes ct restantes ad sarcinas. Unde idipsum postea secutus David lege perpetua firmavit, sanxilqnc : « Æquapars enim descendentis ad prœlium, et remanentis ad sarcinas, ct similiter divident, » I *Reg.* xxx, 24.

De Silo ,QU.« sita est ix Chanaan; ut intrarent Galaad terram possessionis suje. — Chanaan hic significat terram trans Jordanem sitam usque ad mare Mediterraneum, quam occuparunt novem Iribus : Galaad vero terram cis Jordanem, quam possederunt tres tribus, scilicet Ruben, Gad et dimidia Manasse, quæ proinde jam confectis bellis ex Silo ct Chanaan rcvcriuntnr ad sedes suas in Galaad. Alias tota terra duodecim tribuum alibi sæpc vocatur Chanaan.

ver», io. 10. Cumque venisset ad tumulos Jordanis in terram Chanaan, — id est, cum venissent ad fines Chanaan, puta ad tumulos Jordanis, ubi scilicet Jordanis arenarum cumulis ct tumulis coercetur, ne alveum suum egrediens exundet. Unde Josephus, lib. V *Antiq,* vertit, *ripam Jordanis;* Symmachus, *limites;* Masius, *aggeres Jordanis.* Septuaginta Hebræam vocem *Galiloth* retinuerunt, quasi nomen proprium loci. Hinc ergo patet tres tribus hoc altare erexisse non in Galaaditc, sed in Chanaan, hoc est in ripa citeriore Jordanis, quæ pertinebat ad Chanaan, non vero in ripa ulteriore quæ spectabat ad Galaaditcm. Ratio crai, quia hoc altari testari volebant jus suum pristinum, quod habebant in Chanaan, præsertim ad sacrificandum in altari templi cœteris novem tribubus communi.

Altare infinita magnitudinis ,—hoc est, vastissimum ct maximum. Est hyperbole.

Contra filios Israel .—Non quasi contra novem tribus habentes suum altare in Silo, novum sibi altare in ripa Jordanis erecturi; hoc enim crat lege vetitum, ideoquo schismatis initium, uti interpretabantur novem tribus : sed *contra,* id est, e regione ex opposito, ita scilicet, ut altare hoc medium esset inter Galaadilas et Chananæos, sive inter 1res tribus ct caderas novem, ac has illis sociaret et in religione jureque sacrificandi connecleret.

12. Ut dimicarent contra eos, — quasi apostatas et schismaticos, qni scilicet a lege ct tabernaculo; altariquc Mosaico desciscerent et novam sibi legem cum novo altari conderent. Vide hic zelum Phinees ct novem tribuum in propugnanda avita lege et fide,'ne diversa religio in unam suam Synagogam ct Rempublicam irreperet, itaque in universum populum, omnesqne tribus id permittentes ira Dei dcsæviret. Omnes enim duodecim tribus faciebant unam Rempublicam unamquo Ecclesiam : quare potior pars, scilicet novem tribus, tenebantur curare ut reliquæ tres in eadem permanerent, nec schisma facerent, novamque Ecclesiam sibi conderent. v«r*. t».

17. An parum voris est quod peccastis in Beel- riiEGOR? fdolum hoc adorantes et fornicantes cum filiabus Moab, *Num.* xxv. v*n. tr.

Et usque in prmsentem diem macula hujus sceleris in nobis permanet, — macula tum infami®, tum culpæ ; erant enim mulli qui eam pœnitentia necdum deleverant; imo fornicationem istam adhuc desiderabant : tum pœnæ; Deus enim adhuc tam enormis idololatriæ et fornicationis poenas ab Hebræis exigebat.

18. Et cras in universum Israel ira ejus desx- viet, — « Cras, p id est, mox. Deus enim tam enorme ct publicum sacrilegium indignans, illico acerrime vindicabit, tam in vos velut ejus auctores, quam in nos velut ejus permissores. Ver». is.

19. Quod si putatis immundam esse terram, — ob idola ct scelera priorum incolarum, quæ per sacrificia vobis expiare non liceat, uti licet nobis qui altare Dei habemus in Silo. Septuaginta pro *immunda* habent ¡uxsx, id est, parva ; scdlegendum [Mxpá, id est, *immunda, a* Habitate inter nos, p partem terræ nostra vobis cedemus, nostro dispendio vobis locum in terra nostra dabimus, nosque coarclabimus ut vos a scelere avocemus, et in avita fide servemus. Vide liic veram charitatem. vm.ii.

20. Atque utinam. — Legit Interpres X1b *Iu,* id est, *utinam* : jam alio puueto legunt XŸ7 *lo,* id est, non , unde vertunt, *et ipse* unus *homo non mortuus est* in *scelere suo* (sicque legunt Septuaginta in Complut., etsi in Romana desit -w *non), sed* cum eo plurcs alii, qui ob scelus ejus cæsi sunt ab Haiensibus, cap. vu. Ven. w.

22. Fortissimus Deus, Dominus, ele., ipse novit. — Contestantur Deum se innocenti pioque animo altare erexisse; undo dant ei tria nomina huic loco congrua, eaquo repetunt : *primum* est bs *ei,* id est fortis; *secundum* Q'nihx *Elohim,* id est Deus omnium gubernator, judex et vindex; *tertium, lehova,* id est, *i* w/, id est, *qui est,* sive *ipsum ens.* Ver», it.

Sed quia Hebræi ex reverentia pro *tehova,* quod est nomen Dei proprium, legunt *Adonai,* hinc Noster cos secutus vertit, *Dominus.* Contestantur ergo tria præciptia Dei attributa, scilicet potentiam, justitiam ct majestatem, *q. d.* Contestamur Deum, Dcique fortissimi robur et omnipotentiam, ut ipsi illam in nos exerceat, si idipsum machinati sumus. Contestamur tertio Dei essentiam ct majestatem immensam, a qua omne nostrum isse,seu radius a sole pendet, ut illud a nobis adimat, nosque annihilet, si ab eo, sine quo esse non possumus, separare nos voluimus. Ex hisce Aa rhi- verbis Hebræi prisci opinati sunt Phineos esse Eliu»'l *^jam» C0S<Iue sequitur B. Petrus Dainianus, epist. 12, vel, ut alii dividunt, 11, cap. n *ad Nicolaum* II *Pont.,* quem audi : « Elias interpretatur Dominus Deus, quod cx hac occasione ei impositum creditur; quia cuín legatus a populo ad Duben ct Gad, qui novum altare construxerant, mitteretur, hoc ab eis responsum excusationis accepit: Fortissimus Deus Dominus ipse novit, si praevaricationis animo hoc altare construximus. Inde ergo Phinces vocatus est Elias, ut illorum responsum ejus videatur esse vocabulum. »

Quare censet ipse quod Pbinccs, nipote Elias, adhuc vivat, ct victurus sit usque ad finem mundi, quando prædicans contra Antichristum ab eo occidetur, et martyr occumbet. Verum hanc sententiam ut paradoxam confutavi *Numcr.* cap. xxv, vers. 13.

Ven îj. 23. Et sacrificium. — Hebraice rnnjO *mincha,* id est sacrificium farris ct farinæ, de quo *Levit,* n, unde distinguitur hic ab holocaustis ct victimis pacificis, quæ carnea erant, non farrea.

IPSE QUXRAT ET JUDICET , — *q. d.* Ipse ut judex inquirat, etsi nos reos sacrilegii invenerit, a judicet, « id est, damnet, puniat ct vindicet.

Ven. u. 21. Atque tractatu. —Hebraice rnùNI *deaga,* id est, cura, sollicitudine, quæ animum multa versare, sccumquc ct cum sociis tractare et volvere cogit.

Cras dicent filii vestri filiis nostris, etc. partem NON DARETIS IN ÜOMINO,— id CSt, VOS HOU CStis populus Domini particularis, ut ipsius peculiaris cultus participes, ac promissionum Abrahæ ct Jacobo patribus nostris de Messia deque cura populi Israelitici a Deo factarum hærcdcs silis, quia Jordane a nobis divisi estis : quarc ad vos non pertinet Deus noster, nec noster Deus est vester Deus : abite ergo ad vestros gentium Deos. Sic II *llcg.* is , 8, aiunt decem tribus ad Roboam : « Non est nobis pars in Isai, » *q. d.* Nolumus tecum participare, qui es filius Isai sive Jcsse, ex co per Davidcm et Salomonem progenitus, nolumus te tam crudelem nobis dominari, nolumus tibi esse subjecti. Sic ct Christus ait Joan, xin, 8 : * Si non laverò te, non habebis partem mecum.n Sensus est, *q. d.* Nolumus desciscere a Domino, nec a vobis ; altare autem a nobis fabricatum non ereximus ad proprium altaris usum, scilicet ad sacrificandum in eo, qualo solum in lege vetitum est a Domino, sed tantum ad œternum aviti» religionis et professionis nostræ monumentum, utquo omnibus testatum maneat ; nos ad cultum, altare et sacrificia, quæ trans Jordanem in Silo et Jerusalem apud vos peragentur, pertinere, ac jus habere cum reliquis novem tribubus trans Jordanem, victimas nostras Deo in templo vestro offerendi. Esto ergo Jordanis nos a vobis dividat, religio tamen, Ecclesia ct Respublica non dividet, sed vobis socii ct contribules in omnibus erimus, uti hactenus fuimus. Ha Abulcnsis, Masius et alii.

Nota hic modestiam, æque ac zehnn trium tribuum, quo plane sedarunt novem tribuum, animos contra se ira accensos.

Zelus ergo religionis impulit cos ad ædificanduni hoc altare potius quam aliud quodvis monumentum , quia altari hoc in Chanaan finibus erecto testabantur sc velle colere Deum, quem colebant cætcræ tribus habitantes in Chanaan, adcoque se cum illis conspirare in unam camdemque religionem; hæc enim maxime consistit in sacrificio quod fit in alteri. Quare altare est symbolum sacrificii, æque ac fidei et religionis. Ita Abulcnsis.

27. Sed in testimonium inter nos et vos,— quod Ven. 27. scilicet nos jus habeamus in altari vestro sacrificandi, ct vos non habeatis jus nos impediendi.

31. Et liberastis filios Israel de manu Domini, Ve». 3i. — abstinendo a schismate et nova religione, ob quam Deus universum Israel acriter castigasset.

32. De terra galaad fimum Chanaan. — lia le- Ver». 32. gunt Romana, *q. d.* De terra Galaad, quæ est in finibus Chanaan, sive quæ finit et terminat Chananæam, inquit Hugo ct Abulcnsis. Verum Biblia Complutensia, Regia aliaque legunt sic : *De terra Galaad in terram Chanaan.* Sic enim habent Hebrea, Chaldæa et Septuaginta, quæ lectio planum elarumque exhibet sensum.

34. VoCAVERUNTQUE FILII RUHEN ET FIMI GAI) ALTARE QUOD EXSTRUXERANT, TESTIMONIUM NOSTRUM quod ipse sit Deus. — Septuaginta, Romana asserunt ipsum Josuc hoc nomen imposuisse altari. Sed Latina, Hebræact Chaldæa asserunt Rubenitas el Gaditas id fecisse. Quarc videtur in Septuaginta irrepsisse mendum, nisi dicas Josuc nomen hoc a Rubenitis altari impositum confirmasse, eiquo suum calculum addidisse. Nomen ergo altaris erat hoc : «Testimonium nostrum quod ipse sit Deus,» *q.d.* E» eximus hoc altare, ut testemur Deum verum Israelis tam esse nostrum quam cælerarum novem tribuum Deum, ideoque nos nullo modo ab eo velle recedere, el alium Deum invocare, sed illi firmiter adhærere, illum solum colere et ab eo promissa Abrahæ ct posteris ejus bona sperare : testamur igitur hoc altari illum æque esse Deum nostrum ac vestrum, o novem tribus : nos enim sumus filii Abrahæ cl Israel sive Jacob, æque ac vos. Quare Deus ipsorum tam est Deus noster quam vester, ac promissa ejus ipsius facta tam ad

Vert. 31.

nos quam ad vos perlinent. Quocirca aliare hoc vocamus isto nomine : a Testimonium nostrum quod ipse sil Deus. » Sic cum Josuo debellasse! Amalee, a ædificavit Moses altare, ct vocavit nomen ejus, Dominus exaltatio mea, dicens : Quia manus solii Domini ct bellum Domini erit contra Amalee a generatione in generationem, » *Exodi* xvu, 13.

Simili modo Jacob aliare Deo erexit in titulum, *Genes,* xxvm, 18. Unde colligit Bcllarminus, tract. *De Imaginibus;* Vasquez, lib. *De Adoratione;* et Serarius hic recte cl sancte imagines, titulos, statuas fabricari, quæ Dei, Christi ct Sanctorum memoriam nobis renovent, ac eorum beneficia rcfriccnt, itaque devotionem et pietatem exacuant.

CAPUT VIGESIMUM TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Josuc hortatur Israelitas ad Dei veri cultum, et ad legis ejus custodiam, utgue gentilium societatem et connubio vitent : id si fecerint, promittit cis omnem Dei benedictionem ; si non fecerint, sed ad Chananaorum idola ct vitia deflexerint, comminatur cis Dei maledictionem omnegue malum.

1. Evoluto autem mullo tempore, postquam pacem dederat Dominus Israeli, subjectis in gyro nationibus universis, et Josué jam longævo, ct persenilis aetatis : 2. vocavit Josué omnem Israelem, majoresque natu, ct principes ac duces, et magistros, dixitque ad eos : Ego senui, et progressioris aetatis sum ; 3. vosque cernitis omnia quæ fecerit Dominus Deus vester cunctis per circuitum nationibus, quomodo pro vobis ipse pugnaverit; 4. et nunc quia vobis sorte divisit omnem Terram, ali Orientali parte Jordanis usque ad mare magnum, multæque adhuc supersunt nationes : 5. Dominus Deus vester disperdet eas ct auferet a facie vestra, et possidebitis Terram, sicut vobis pollicitus est. G. Tantum confortamini, et estote solliciti, ut custodiatis cuncta quæ scripta sunt in volumine legis Moysi : ct non declinetis ab cis neque ad dexteram, neque ad sinistram : 7. ne postquam intraveritis ad Gentes, quæ inter vos fuluræ sunt, juretis in nomine deorum carum, et serviatis cis, et adoretis illos; 8. sed adhærcatis Domino Deo vestro, quod fecistis usque in diem hanc. 9. Et tunc auferet Dominus Deus in conspectu vestro gentes magnas ct robustissimas, et nullus vobis resistere poterit. 10. Unus e vobis persequetur hostium mille viros : quia Dominus Deus vester pro vobis ipse pugnabit, sicut pollicitus est. 11. Hoc tantum diligentissime præcavete, ut diligatis Dominum Deum vestrum. 12. Quod si volueritis gentium harum, quæ inter vos habitant, erroribus adhærere, cl cum eis miscere connubio, atque amicitias copulare : 13. jam nunc scitote quod Dominus Deus vester non eas deleat ante faciem vestram, sed sint vobis in foveam ac laqueum, ct offendiculum ex latere vestro, et sudes in oculis vestris, donec vos auferat atque disperdat de terra hac optima quam tradidit vobis. I i. Eu ego hodie ingredior viam universæ terræ; et tolo animo cognoscetis quod de omnibus verbis, quæ se Dominus præslilurum vobis esse pollicitus est, unum non praeterierit incassum. 15. Sicut ergo implevit opere quod promisit, et prospera cuncta venerunt : sic adducet super vos quidquid malorum comminatus est, donec vos auferat atque disperdat de Terra hac optima quam tradidit vobis, 16. eo quod praeteritis pactum Domini Dei vestri, quod pepigit vobiscum, et servieritis diis alienis ct adoraveritis eos, cito atque velociter consurget in vos furor Domini, et auferemini ab hac terra optima quam tradidit vobis.

Vers, i 1. Vocavit Josub omnem Israelem, — principes scilicet ct primores omnium tribuum, ac cætcros qui commode venire poterant. Vocavit autem cos ia Thamnath Sare, ait Serarius, aut potius in Silo, ut censet Masius; in Silo enim erat tabernaculum cum arca, in qua residebat Deus.

7. Ne, CtC. JURETIS IX NOMINE DEORUM EARUM. — Veri. T. Per juramentum hic el alibi Scriptura intelligit

exterum Dei cullum; quem enim quisque colit Deum, per hunc ct jurat, idquo crebro : multi enim proni sunt adjurandum pernomen Dei sui. Hehræi præmiltunt : *Et nomen deorum eorum non commemoretis;* quod ctiamnum Judæi religiosiores tam strìde observant, ut nunquam idola vel deos, Jovem, Venerem, Martem,etc. nominare audeant. Audiant ct imitentur hoc Christiani, in quorum ore crebro sonat Hercules, Jupiter, Venus, etc. sentiant hoc esse piaculum.

Veii, ix 13- 5ed sint vobis in foveam. — Legit S. Hieronymus mna *pachat,* id est, foveam; jam legunt na *path,* id est, laqueum; sic enim habent Hebræi, *erunt vobis in laqueum, offendiculum ct flagellum ex latere vestro, ct spinee in oculis vestris.* Quæ omnia non tantum de scandalo pœnæ et vindictas divinte, sed ct culpæ accipi possunt. Laqueis enim, ait Masius, ct retibus societatis cum impiis, præsertim idololalris, ac illecebris blandæ voluptatis peccati primo impeditur cultus Dei; sccnudo, ubi illa semel devinctus est animus, facile ad omne fingitiuni ab ea vclut flagro impellitur : mox vero usque eo occœcatur, ut veritatis splendorem deinde intueri amplius nequeat.

II. EN EGO HODIE INGREDIOR VIAM UNIVERSIS TERRA!, Vera. u — id est, universorum mortalium in terra degentium. Est metonymia; quod alibi per synecdochen dicitur : « Ingredior viam univers® carnis, » id est, viam mortis; ad eam enim tendit omnis caro, id est, omnis homo, *q. d.* En propero ad mortem, en sensim emorior, mors mihi imminet ; spiritus enim et vita me destituunt. Pro *ingredior* Septuaginta vertunt *iz-A-.iyu,* id est, percurro, excurro ; vita enim nostra continuus est ad mortem cursus, præsertim in senio et ætale ultima.

Er TOTO ANIMO COGNOSCETIS , — id Csl, plene CÍ plane cognoscetis, vel *q. d.* toto animo advertite ct recognoscito.

CAPUT VIGESIMUM QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Josué in Sichem ardenti concione populum ad Dei timorem exstimulat ; mox, vers, ìli, *eurndem novo fœderc Deo astringit, ac tandem, vers.* 29, *moritur, ct sepelitur in Thamnath Sare.*

1. Congregavitque Josué omnes tribus Israel iu Sichem, ct vocavit majores natu, ac principes, et judices, ct magistros, slcteruntquc inconspecta Domini; 2. et ad populum sic loculus est : llæc dicit Dominus Deus Israel : Trans fluvium habitaverunt patres vestri ab initio, Tharc pater Abraham et Nachor; scrvicruntquc diis alienis. 3. Tuli ergo patrem vestrum Abraham de Mesopotamia^ finibus : et adduxi eum in terram Chanaan, mulliplicavique semen ejus; 4. et dedi ci Isaac, illique rursum dedi Jacob et Esau. E quibus, Esau dedi montem Seir ad possidendum : Jacob vero , et filii ejus descenderunt in Ægyptum. 5. Misique Moysen el Aaron, et percussi Ægyptum mullis signis atque portentis. 6. Eduxique vos et paires vestros de Ægypto, cl venislis ad mare, pcrseculique sunt Ægyplii patres vestros cum curribus et equitatu, usque ad mare Rubrum. 7. Clamaverunt autem ad Dominum filii Israel : qui posuit tenebras inter vos cl Ægyplios, el adduxit super cos mare, et operuit cos. Viderunt oculi vestri cunela quæ in Ægypto fecerim, et habitastis in solitudine mullo tempore : 8. cl introduxi vos in terram Amorrhæi, qui habitabat trans Jordanem. Cumque pugnarent contra vos, tradidi eos in manus vestras ; ct possedistis terram eorum, atque interfecistis eos. 9. Surrexit autem Balac filius Sephor rex Moab, cl pugnavit contra Israelem. Misilquo ct vocavit Balaam filium Beor, ut malediceret vobis ; IO. ct ego nolui audire cum ; sed e contrario per illum benedixi vobis, et liberavi vos de manu ejus. 11. Transislisque Iordanem, cl venislis ad Jericho. Puguaveruulque conlra vos viri civilalis ejus, Amorrhæus, cl Pbcrezæus, cl Cbananæus, cl llclhæus, et Gcrgczæus, et Ilcvæus, el Jcbuzæus : et tradidi illos in manus vestras. 12. Misique aule vos crabrones ; ct ejeci cos de locis suis, duos reges Amorrhæorum, non in gladio nec in arcu tuo. 13. Dedique vobis Terram, in qua non laborastis, el urbes quas non ædificaslis, ut habitaretis in eis ; vineas et oliveta, quæ non plantastis. 14. Nunc ergo límete Dominum, ct servile ei perfecto corde atque verissimo : ct auferte deos, quibus servierunt patres vestri in Mesopotamia cl in Ægypto, ac servile Domino.

15. Sin autem malum vobis videtur ut Domino serviatis, optio vobis datur : eligito hodie quod placet cui servire potissimum debeatis, utrum diis quibus servierunt patres vestri in Mesopotamia, an diis Amorrhæorum, in quorum Terra habitatis ; ego autem et domus mea serviemus Domino. 1G. Responditque populus, était: Absit a nobis ut relinquamus Dominum, ct serviamus diis alienis. 17. Dominus Deus noster ipse eduxit nos, ct patres nostros, de terra Ægypti, de domo servitutis : fccilque videntibus nobis signa ingentia, et custodivit nos in omni via per quam ambulavimus, ct in cunctis populis per quos transivimus. 18. Et ejecit universas gentes, Amorrhæum habitatorem Terr® quam nos intravimus. Serviemus igitur Domino, quia ipse est Deus noster. 19. Dixitque Josué ad populum : Non poteritis servire Domino; Deus enim sanctus, ct fortis æmulator est, nec ignoscet sceleribus vestris atque peccatis. 20. Si dimiseritis Dominum, ct servieritis diis alienis, convertet se, ct affliget vos, atque subvertet postquam vobis præstiterit bona. 21. Dixitque populus ad Jome : Nequaquam ila, ut loqueris, erit: sed Domino serviemus. 22. Et Josué ad populum: Testes, inquit, vos estis quia ipsi elegeritis vobis Dominum ut serviatis ei. Rcsponderuntquc : Testes. 23. Nunc ergo, ait, auferte deos alienos de medio vestri, et inclinate corda vestra ad Dominum Deum Israel. 24. Dixitque populus ad Josué : Domino Deo nostro serviemus, et obedientes erimus præceptis ejus. 25. Percussit ergo Josué in die illo fœdus, et proposuit populo præccpta atque judicia in Sichem. 2G. Scripsit quoque omnia verba hæc in volumine legis Domini : et tulit lapidem pergrandem, posuitque cum subter quercum, quæ erat in Sanctuario Domini; 27. et dixit ad omnem populum : En Iapis iste erit vobis in testimonium, quod audierit omnia verba Domini quæ locutus est vobis ; ne forte postea negare velitis, et mentiri Domino Deo vestro. 28. Dimisitquc populum, singulos in possessionem suam. 29. Et post hæc mortuus est Josué fdius Nun servus Domini, centum cl decem annorum : 30. sepelieruntque cum in finibus possessionis suæ in Thamnathsare, quæ est sila in monte Ephraim, a Septentrionali parte montis Gaas. 31. Servivitque Israel Domino cunctis diebus Josué, et seniorum qui longo vixerunt tempore post Josué, ct qui noverunt omnia opera Domini quæ fecerat in Israel. 32. Ossa quoque Joseph, quæ tulerant filii Israel de Ægypto, sepelierunt in Sichem, in parte agri, quem emerat Jacob a filiis Hemor patris Sichem, centum novellis ovibus, ct fuit in possessionem filiorum Joseph. 33. Eleazar quoque filius Aaron mortuus est, et sepelierunt cum in Gabaath Phineos filii ejus, quæ data est ei in monte Ephraim.

Vir», i. 1. IxSiCiiEM.—ItaIIcbræa,Chaldipa, Romana. Dices: Septuaginta habent *in Silo;* ibi enim erat Sanctuarium, puta tabernaculum ropnesentans Deum, coram quo Josué fœdus hoc iniit. Respondet Serarius hæc contigisse in Silo, sed Silo fuisse in agro Sichem. Verum Sichem decem milliuribus distabat a Silo, teste S. Hieronymo in Locis *Ilebr.* Dico ergo in Septuaginta legendum esse *in Sichem,* uti legunt Septuaginta in Bibliis Compì, cl Regiis (1).

Causa, cur Josué in Sichem potius quam iu Silo hac concione fœdus renovaverit, fuit, quod Deus per Moscn jusserat in Sichem ad Garizim et Ilebal montes sanciri hoc fœdus, repetique primum fœdus initum in Sina, *Exodi* xix, idque Josué exsecutus erat cap. vin, 30. Ibidem ergo hoc fœdus jam renovat, ut prius fœdus ibidem, æque ac in Sina initum populo in memoriam revocet, ad illudquo eum prorsus astringat. In Sichem enim Abraham Chananæam ingrediens primum Deo sacrificium obtulit, *Gen.* xii, G et 7. In Sichem quoquo Joseph cæterique Patriarch® ejus fratres sepolti sunt, ut patet hic vers. 32, ct *Actor.* vn, 1G. Voluit ergo Josuo eodem loco, paulo ante mortem, legis et foederis cum Deo repetitione suis Israelitis ultimum valedicere : qua in re imitatus est suum magistrum Mosen, qui idem fecerat toto Deuteronomio, maxime cap. xxxu, idque in Sichem , ut ubi Abraham hieres Chananææ a Deo institutus est, Genes, xii, ibi posteri ejus, hieredilate ejus adita, in Dei legem soleinnit- r jurarent, ibique æternuin religionis ct juramenti sui haberent monumentum, de quo plura vers. 2G.

Ix coxspECTU Dosiixi,— id est, coram arca quæ erat quasi scabellum Dei sedentis supra alas Cherubim in propitiatorio. Arcam enim Josué ex Silo transferri fecit in Sichem, ut coram eo fœdus hoe sanciret, ut patebit vers. 23.

(t) Urbs Sichem sita erat in vallo tecta montibus Hobal cl Garizim.

Vtn i. 2. Trans fluvium (Euphratem in Mesopotamia) TUBEFATERUNT PATRES VESTRI AB INITIO, THARE PATER Abraham et Nachor (frater Abrahæ) servierunt-QUB diis alienis, — scilicet Thare cl Nachor; hi enim coluerunt idola, non vero Abraham, qui semper exstitit verus unius Dei cultor, uti ex S. Augustino, Abulcnsi, Pererio ct aliis ostendi Genes, xi, 31.

Vrn. 4. 4. Esau DEDI montem Seir, — puta Idumæam.

Ven. f. 6. Et venistis ad mare — Rubrum, sive ad sinum Arabicum, qui Arabiam ab Ægypto dividit.

Ven. 9. 9. SUBREXIT AUTEM BALAC FILIUS SENIOR REX Moab, et pugnavit contra Israelem. — *a* Pugnavit, t) non effectu ct armis, nipote qui se videns Hebræisinferiorem ct imparem, bello abstinuit, sed affectu, conatu ct consiliis magicisque artibus Hebræis exitium per Balaam ariolum intentando. Nam Balaam, rogante Balac, maledicere volebat Hebræis, quæ maledictio si eventum suum sortita fuisset, Balac cos invasisset ct delevisset; sed videns Deum maledictiones Balaam in benedictiones convertere, exterritus llebræos aggredi non est ausus. Vide *Numer.* cap. xxii, vers. 11. Paulo aliter S. Augustinus. « Pugna, ait, fuit armata defensio. »

Vide hic ut llebræorum verba sæpo significent actum, non perfectum, sed inchoatum, imo affectum ct conatum duntaxat, non effectum. Sic vers. 11, dicuntur Jerichuntini pugnasse, id est, parasse se ad pugnam contra llebræos. Sic Adiós ix ,3, dicitur : «Sise celaverint ab oculis meis, » id est, si se celaro tentarint; nam reipsa nemo ab oculis Dei lucidissimis se abscondere potest. *Psal.* xxxn!, 4. « Magnificate Dominum mccum.» *Lue.* i, 47 : a Magnificat anima mea Dominum, » id csl, magnificare gestit et optat; nam revera Deum magnificare vel exaltare non possumus.

Vers. 12. 12. Misique ante vos crabrones, et ejeci eos de locis suis, duos (Septuaginta, Romana habent Sóíiz.1, id est, duodecim, sed Complulcnsia et Regia habent Jú», id est, duos, puta Sehon ct Og), REGES AMORRHÆORUM, NON IN GLADIO, NEC IN arcu tuo, — id est, non viribus et virtute gladii et arcus tui, sed crabronum a me præmissorum. Crabrones enim ita attriverunt Amorrhæos, ut eos sequentes Hebræi facile ipsos suis gladiis trucidarmi et sagittis confixerint. Vide dicta *Exodi* XXIII, 28, ct *Sapient,* n, 8.

v«. i.. 15. Optio vobis datur : eligite hodie quod placet, cui servire potissimum debeatis, — *q. d.* In vestro arbitrio est eligere Deum verum, vel deos falsos gentium; sed si hos eligatis, cerla acrisque vos excipiet Dei ultio ct vindicta; sin autem Deum eligatis, omnibus bonis ipse voscuinulabit.Quaro non veram optionem eligendi Deum vel deos hic Josuc concedit Hebræis, qui cap. præced. eos adegit ad verum unius Dei cultum ; sed artificio rhetorico uliLlur, ac tot commoda affert cultus veri Dei, tot incommoda vero cultus idolorum, ut non nisi amens sil, qui neglecto Deo vero, si deos falsos sibi colendos eligat (1).

16. Non poteritis servire Domino. — Aggravat difficultatem serviendi Deo, ut magis Hcbræos incitet ad ei serviendum, *q. d.* Deus vult solus coli, sibique serviri exacte et constanter ex toto corde; vos autem propensi estis in idola ac vitia, cstisquo animo variocl inconstanti; quare non poteritis ei servire, nisi novos, magnosquo cl constantes animos induatis ad idola vitiaque respuendum, ac ad Deum toto corde sancte amandum, jugiterquo colendum : illos ergo induito. Id patet ex ratione quam subdit : Ver». («.

Deus enim sanctus. — Hebraice O'iTÔN ' RUICTJ'unp *ki elohim kcdoscim hu,* id est, *quia Dii saucii ipse.* Tó *sancti* est numeri pluralis. Utitur autem plurali adjectivo, tum ad innuendam personarum in Deo et S. Trinitate pluralitatem, ut multi volunt; tum quia nomem Dei *elohim,* apud llebræos est plurale; tum quia numerus pluralis hoc loco ad comparationem cum multis diis gentium est opportunior; quasi dicas: Dii gentium sunt impuri ct scelerati, at nostri sunt puri ct sancti (ainat enim Deus nostòr, puta Pater, Filius ct Spiritus Sanctus, sanctitatem, odit scelera); tum denique ad omnigenam ct absolutissimam Dei sanctitatem significandam. Sanctitas enim Dei omnem sanctitatem omnium Angelorum et hominum complectitur, et in immensum transcendit. Vide Riberam *hlichææ* cap. v; num. 37.

23. Auferte deos alienos de medio vestri. — Ver».tJ. S. Augustinus, *Quast.* XXIV, putat nulla tunc fuisse idola inter llebræos, idque colligit ex vers. 31 , ubi dicitur : « Servivitque Israel Domino; n quare per deos alienos sive idola S. Augustinus accipit cogitationes a Deo Deique majestate alienas , puta vana phantasmata, quæ quis sibi de Deo fingit, cum Deum alienum esse imaginatur, quam revera sit. Sic tropologice idolum avari est aurum, superbi honor, gulosi dcliciæ, luxuriosi Venus. Verum Josué omnino videtur loqui de idolis proprie dictis, sive quæ tum in populo fuerint, sive quæ paulo post posteri erecturi erant; nam ad posteros quoque sua hæc verba dirigit Josuc. Denique licet tempore Josué nullum publicum fuerit idolum, quod significatur vers. 31, verbis jam citatis, tamen privatim Hcbræos idola coluisse etiam in deserto patet *Amos* cap. v, vers. 26, ct *Actor,* cap. vu, vers. 45. Vidi ibi dieta. Ita .Masius, Serarius et alii.

25. Percussit ergo Josué in die illo foedus. — y,r, ss. Foedus hoc erat, quod populus promitteret se unum Deum culturum, ejusque leges a Mose latas servaturum, uti audivimus vers. 21. Josué vero, vicissim ex parte Dei promitteret populo, quod Dominus ipsi foret Deus, id est, protector, provi-

ti) Hebræis datur optio ut melior pars merito et libenter eligatur.

sor, promotor, enroque in terra promissa conservaret, aleret, exaltaret.

Porro ritum sanciendi fœderis recensui *Genes.* cap. XV, vers. 17 ct 18, *Exodi* cap. xxiv, vers G ct seq. Sanciebatur enim foedus per victimas fœderalcs quæ tunc credebantur ct immolabantur, indeque dicebantur icere vel percutere fœdus; quia percutiebant victimam, tacito imprecante similem percussionem illi qui fœdus violaret. Undo illud :

Stabant, ct exsa firmabant foedera porca.

Quare omnino videntur in hoc foedere victimre illæ fuisse immolatae; erat enim hoc solemne foedus, quo Josuc moriturus populum universum Deo astrinxit.

Et proposuit populo præcepta atque judicia,— id est, curavit per sacerdotes legi ex Deuteronomio praecepta Dei tam moralia ct creremonialia, quam judicialia, ut eorum memoriam populo refricaret ct inculcaret.

26. Scripsit quoque omnia verba hæc in volumiNÉ legis Domini, — *q. d.* Ad perpetuam memoriam Josuc scripsit ritum ct rationem hujus fœderis verbis conceptis utrimque sanciti in libro *Deuteronomii,* puta ad calccm libri; hunc enim librum Moses jusscrat in latere arere collocari, *Deuter.* XXXI, 24 ct 2G, co quod hic liber contineat omnia Dei praecepta, quae sunt conditio fœderis inter Deum ct populum per Moseniniti, ctpcr Josuc hic renovati (t).

Et tulit lapidem pergrandem,—ut cum erigeret in signum et perenne monumentum fœderis initi, quod llebræos jugiter moneret coranique oculos verberaret, ut sancte hoc fœdus colerent ct praecepta observarent.

POSUITQUI! EUM SUBTER QUERCUM, QUÆ ERAT IN sanctuario Domini,—quæ Gratin atrio tabernaculi, quod cum arca Josuc ex Silo in Sichem per Sacerdotes ct Levitas transferri curaverat, ut coram co, quasi coram Dco in co residente, fœdus hoc sanciretur. Hebræi, quos sequitur Masius, putant hanc ilicem sive quercum esse caindcm cum illa, sub qua Jacob defodit idola, *Genes,* xxxv, 4, imo caindcm esse cum ca, juxta quam Deus primo apparuit Abrahre, cique terram istam promisit, *Genes,* xn, G, ut ibi Abraham linares terne a Deo fuerat institutus, ibi Hebræi jam terram possidentes fœdus cum Deo renovarent, idcoque locum hunc hic vocari sacrarium, sive sanctuarium Domini; quia scilicet in co Abraham primus Dco aram sacraverat, in quo Jacob ct alii postea Deum invocaverunt.

Dices : Quercus illa non poterat tam diu vivere et esse superstes; nam ab Abraham usque ad Josuo fluxero anni 545, quercus autem communiter tantum trecentos annos vivunt; primis enim centum annis crescunt in justam altitudinem et crassitiem ; secundis centum annis in ea et robore suo se firmant et durant ; tertiis centum annis sensim deficiunt et emoriuntur. Respondeo : Hoc communiter verum est, sed tamen nonnullte quercus sunt annosiores et diutius vivunt ; lignum enim habent durissimum, unde ct robora appellantur. Adde quercum hanc fuisse quercetum, ut vertit Chaldaeus, quod semper durat, dum una quercus emoriens per glandes in terram decidentes sese proseminat, ut ex iis alia quercus enascatur, ct ex hac alia et alia, ita ut semper perennent.

Septuaginta pro *quercum* vertunt *terebinthum,* quia Hebrrea vox ;—iSx *alia,* vel pbx *elon,* quamvis arborem glandiferam significat. Unde S. Augustinus per eam accipit crucem Christi, perquam novum Testamentum et fœdus sancitum est. Audi cum hic, *Quast,* ult. : a Jam vero quod sub terebintho statutus est lapis, hoc significat quod virga ad petram ut aqua proflueret, quia neque hic sine ligno statutus est lapis. Ideo autem subter, quianon fuisset in cruce exaltatus, nisi humilitate subjectus : vel quod illo tempore quo illud agebat Jesus Nave, adhucobumbrandum mysterium fuit. Terebinthi enim lignum medicinalem lacrymam exsudat, quæ arbor a Septuaginta Interpretibus hoc loco posita est, quamvis secundum alios interpretes quercum legatur. »

Dices : Deus jussit *Deut.* xvi, 21, dicens : « Non plantabis lucumetomnem arborem juxta altare;» quomodo ergo bree quercus fuit in tabernaculo juxta altare. Respondeo, vetat Deus plantari arborem, non autem erigi tabernaculum ct arcam juxta arborem jam ante plantatam. Adde vetari arborem, id est, arbores qure faciunt lucum sive silvam more Gentilium. Undo llebræa et Septuaginta habent : *Non facies ex omni arbore,* id est; ex omni arborum genere.

27. Et LAVIS ISTE ERIT VOBIS IN TESTIMONIUM, Veri. *7. QUOD AUDIERIT OMNIA VERBA DOMINI QUÆ LOCUTUS EST vobis. — « Audierit. » Ita legendum cum Hebræs Septuaginta ct Romanis., Male ergo quidam scioli scripserunt *audieritis.* Est prosopopoeia; tribuitur enim lapidi insensibili, quasi testi propter inscriptionem, auditus ad nervum orationis : revera autem non aliud significatur quam lapidem, coram quo hrec acta sunt, esse testem et memoriale fœderis initi. Sensus ergo est, *q. d.* Si lapis sensum haberet, fœdus hoc audisset et testari posset ; nunc cum sensum non habeat, testis erit inanimis, *q. d.* Si vos non audieritis verba Dei, hic lapis erit testis mulus, vos hrec pacta audisse et violasse. Undo Chaldrea vertit : *Ecce lapis iste erit nobis ut dua tabula lapidis faderis; nam eum fecimus ad testimonium; nam verba qua scripta sunt super ipsum, ex oculo omnium verborum Domini, qua locutus est nobiscum, et erit vobis* th *memoriale.* Hinc patet lapidi inscripta sive incisa fuisse verba vel signa hujus fœderis.

ti) In his verbis evidentissime patet quæcunique fœderis sanciti verba Josuc manu fuisse scripta.

Simili *modo ad* pathos, ut Judæos duros ct in-*seosibiles* confundat, pungat ct exstimulet Moses, *Deut.* xxxn, 1, invocat coelum ct terram, ut ipsa, licet insensibilia, sentiant et audiant verba Dei, qu® populus sensu ct ratione praeditus audiro nou vult. « Audite, coeli, inquit, quæ loquor, audiat terra verba oris mei.» El Isaías, cap. i, 2 : a Audite, cœli, et auribus percipe, (erra, quoniam Dominus locutus est. Filios enutrivi ct exaltavi, ipsi autem spreverunt me. » Et Jeremías, cap. n, 12 : a ObstupescitOjCœli, super hoc, et porte ejus desolamini vehementer, dicit Dominus : duo enim mala fecit populus meus : Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, » etc.

v,.< -, 29. Et post uj-c. mortuus est Josué filius Nun, SERVES DOMINI, CENTUM ET DECEM ANNORUM.— Quoto anno principatus sui mortuus sit Josuo, incertum est; variant enim Chronologi. Serarius hic duodecim eorum sententias recenset, c quibus duæ sunt probabiliores ct probatiores, pluresquo habent anciores. Prior dat Josuo ducatui septemdecim vel octodecim annos, posterior septem et viginti; cl ulraquc conciliari potest, si quis dicat Josuo præcise præfuisso annis octodecim duntaxat,¡Hoque anno mortuum, sed librum Josuo extendi ad gesta post mortem ipsius,scilicet hic vers. 31, narrare quod Israel multis annis servierit Domino, quamdiu scilicet vixit Eleazar, et seniores qui viderant opera ct prodigia Dei pugnantis pro Israele, ac tandem mortuum esse Eleazarum, quod forte contigit sub annum vigesimum septimum ab inchoato principatu Josuo: quanquam hi anni seniorum post mortem Josuo excurrentes contineantur in annis Othonielis, qui successit Josuo, ut patebit Judie, cap. i etseq.

Cbrono- i. » «-nologia tr., jo- *u'' CtNTUM ET DECEM ANNORUM. — Hinc patet chronogestorum Josué. Si enim ponamus cum præfuisso populo octodecim annis, hæc erit annorum series. Moses mortuus est ab exitu Ilebræorum ex Ægypto anno 40 , qui fuit mundi 2494. Eodem anno Mosi successit Josuo, populumquc deduxit in terram promissam, ac deinde septem aunis bellandoChananæamsubjugavit; vixilposthiec adhuc undecim annos, scilicet ad annum decimum octavum sui ducatus. Mortuus est ergo ab exitu llebræorum ex Ægypto anno 58, mundi 2512, post mortem Joseph (cui fuit retate par : nam et Joseph vixit H0 annos) 181.

Hinc sequitur Josué natum esso anno mundi 2102,qui fuit postmortem Joseph 92; quarc Mose fuit junior septem et viginti annis. Nam in exitu llebræorum ex Ægypto Moses erat octoginta annorum , Josué vero tres cl quinquaginta. Calebo vero Josuo fuit senior quindecim annis ; nara Caleb post septennium belli, quo subacta csl Chananæa,crat quinque ct octoginta annorum, ut ipse ait cap. xiv, vers. 10, tunc autem Josué erat centum annorum.

Nola 1res partes totidemque status annorum vdrquc Josuo. Ipse enim in Ægypto natus, ibidem vixit annos 1res et quinquaginta, deindo in deserto annos quadraginta, ubi anno secundo debellavit Amalee, *Exodi* xvn, 10, item Og, Schon cœterosquo hostes Israelis. Denique terram promissam ingrediens subjugansque, in ca vixit annos septemdecim vel octodecim. Primos egit in servitute, secundos in peregrinatione, tertios in principatu, c quibus priores septem in bellis, ultimos decem in pace et ordinanda Republica exegit, in quo diem obiit anno ætalis 110, qui fuit ante Christi natalem annus i 118.

30. Se pe I.IERUNTQUF. EUM IX FINIBUS POSSESSIONIS Vers. «0. suæ in Tiiamnath Sahe. — Hebraice *in Thamnalh Sarach,* sed ultimum *chech,* quia asperæ pronuntiationis, Septuaginta ct Noster solent omittere ; unde pro *Noach* vertunt Aoe, pro *Corach Core,* pro *Terach Thare* (1).

Jam Hebræi in Seder Olam tradunt, *Thamnalh Scrach,* per melathcsin poni pro *Thamnalh Chercs,* id est **oin flWn** *temuna chores,* id est, *imago,* vel *statua solis, eo* quod illam Israelite collocarmi super sepulcrum Josué, ad conservandam memoriam illius prodigii, quo solem stiterat. Idem asserunt R. Salomon, Masius, Arias, Cajelanus, Magalianus, Serarius, Adrichomius ct alii. joiuc»c-pulcro impositi iougo solis

Unde *et Judie,* n, 8, *Thamnalh Scrach,* in Ilebræa, Septuaginta et Latinis nonnullis vocatur *Thamnalh Chares,* id est imago solis. Plinius, lib. XXXIV, cap. vu, præ omnibus colossis celebrat colossum solis. « Ante omnes, ait, in admiratione fuit solis colossus Rhodi, quem fecerat Chares Lyndius, Lysippi supradicti discipulus. Septuaginta cubitorum altitudinis fuit, lloc simulacrum post quinquagesimum sextum annum terræ motu prostratum, sed jacens quoque miraculo est. Pauci pollicem ejus amplectuntur. Majores sunt digiti quam pleræquc statute. Vasti specus hiant de fractis membris. Spectantur intus magnte molis saxa, quorum pondere stabiliverat constituens. Duodecim annis tradunt effectum ccc talentis, quæ contulerant ex apparatu regis Demetrii, relicto more regio. »

Sed hic colossus nihil est, si comparetur cum statione solis et colosso hoc Josuano.

Addunt Septuaginta in editione prima Romana: « Illic posuerunt cum eo in monumento, in quo sepelierunt eum, gladiolos saxeos, quibus circumciderat filios Israel in Galgalis Jesus, cum educeret eos ex Ægypto, sicut mandatai Dominus; ct illic sunt usque ad hodiernam diem. » Quam narrationem expendens Cyrillus Alexandrinus, lib. IV *in Joannem,* cap. v : a Non absque causa, inquit, cultri cum illo eodem in loco positi sunt, verum ut nos discamus circumcisionis spiritualis gratiam (quæ bonorum coelestium nobis est pronuba) Salvatoris morti esse affixam. »

Addit Gregorius Turonensis, lib. I Mirae, sive Duo mi.

(1) Mortis cl sepultura Josué narratio fuil addita huic libro manu extranea , inde vero concludi nequit hunc librum sua manu non fuisse scriptum.

ncnh h juede- lUJKlle

De *Gloría Martyrum,* cap. xxviii, duo alia mira, j ni¡racu|ft josuo ; rt Pviuio sunt, ait, ad Levidam civitatem aquæ calidae, in quibus Jesus Navo lavaro solitus, ubi similiter leprosi mundantur. Est autem ab Hiericho 12 millibus. Secundo propo Hiericho habentur arbores qmo lanas gignunt. Exhibant enim poma in modum cucurbitarum, testasincircuitu habentia duras, intrinsecus autem plena sunt lame. Et do his enim ferunt ipsi Jesu Navo solere fleri indumenta. Sed ct hodie tales exhibent lanas : ex quibus nos a quibusdam delatas vidimus, et admirati sumus vel candorem vel subtilitatem earum. »

A SEPTENTRIONALI PARTO MONTIS GAAS. — S. IIÌCronymus, Masius, Adrichomius ct alii asserunt montem Gaas esse pariem vel appendicem montis Ephraim. Hinc et Hebræi in Seder Olam tradunt Josuo defunctum esso 20 Nisan, quæ quasi coincidi! cum dio 25 marlii, qua Jesus Chrislus ejus antitypus in cruco pro mundi saluto mortem obiit : quanquam in Romano Marlyrologio Jesus Sanctis adscriplus legatur dio prima scplcinbris.

Tradunt Hebræi in Seder Olam, ct in Hidras Ruth, magnum, cum sepeliretur Josuo in monto Ephraim, exstitisse terræ motum, ex coque montem vocatum Gaas, id est, commotionis ac tremoris : üitt fjaas enim commoveri ct tremere significat. Ridet hocMasius ut fabulam,sed ut historiam defendit Serarius, aitquo hac in ro Josuo fuisse typum Jesu Christi, in cujus morte « terra mota est, et petræ scissæ, » *Maith,* xxvii, 51.

Porro Hcbræos mortem Josuo œquo ac Mosis planxisse solemni pompa non est dubium ; nulla tamen hic planctus fit mentio, quod ad mysterium referunt Patres, scilicet eo significari, in veteri lege sub Mose plangendos fuisse defunctos, eo quod in infernum ad limbum patrum descenderent; in nova vero lege in morte fidelium esso gaudendum, quod Jesus moriendo cis cœltnn reseravit, ut ipsi eo conscendant, quo ipso primus introivit viamque præivit.

Denique liberorum Josuo nulla fit mentio, quia pse fuit cælebs et virgo, ut ex S. Ignatio , Chrysoslomo cl aliis dixi in prooemio. Audi S. Hieronymum, lib. l *Contra Jovin.:* « Jesus, ait, sepelitur in Thamnalh Sare, id est, in perfectissimo principatu, sive in numero operimenti novi, ut virginum significaret greges Salvatoris auxilio coopertos: in monte Ephraim, hoc est, in monte frugifero, ab Aquilone montis Gaas, qui interpretatur commotio. Mons enim Sion, latera Aquilonis, civitas Regis magni, quæ opposita semper invidio) est, per singulas tentationes dicit : Mei vero pene moli sunt pedes : » Et inferius : « Quamobrem et Moyses moriens plangitur a populo Israel, Jesus autem quasi victurus non plangitur. Nuptiæ enim finiuntur in morte, virginitas post mortem incipit coronari. »

Porro mira ct lepida narrant Rabbini in libro suo *Juchasin,* de bello quod Josué gesserit cum quinque ct quadraginta regibus Armeni®, Persidis et Mediæ, quæ hic ad longum recenset Serarius, ac deinde ut fabulosa confutat, *Quast.* XIII, pag. 474.

31. SennvriQUB Israel Donno cunctis diebus Ver?, ji. Josué, — quia scilicet Josué cum verbo et exemplo in Dei cultu ct pietate continebat. Audi Tullium, lib. I, cpisl. *ad Lentulum* : u Sunt haec apud Platonem nostrum scripta divinitus : Quales in Republica principes essent, tales reliquos solere esse cives. »

Et seniorum, qei losco vixerunt tempore post Josué. — Seniores hi erant Eleazar Pontifex, Caleb cœteriquc qui tempore exploratorum Terræ sanct e necdum annum vicesimum ælatis attigerant, nec murmuraran! ; cæleri enim omnes ob murmur in deserto mortui sunt, nec Chananæam viderunt, *Numtr.* xin ct xur.

32. Ossa qgoqge Joseph, qvx tulerant filii Is- Venrael de Ægypto, sepelierunt in Sichem. — Id enim jusserat Joseph, ut non in Ægypto inter infideles ct impios, sed in Chanaan inter fideles ct pios, cum avis et abavis suis Patriarchis sepeliretur; præsertim quia sciebat Christum in Chanaan nasciturum, passurum, resurrecturum, ac se cum eo ct per cum resurrecturum sperabat, quod ct contigisse est verisimile. Fuit et alia causa, ut scilicet Joseph animaret Hcbræos ad exitum ex Ægypto, et ad ingressum in terram a Deo promissam. Vido dicta *Gen.* xxiii, in fine, ct *Genes,* 1, 23, el *Erodi* xin, 19, ubi Moses volis ultimis Joseph satisfaciens, ejus ossa egrediens ex Ægypto sccuin extulit.

Simili modo Noe ossa Adami in arcam religiose suscepit, ct post diluvium illa inter 1res filios suos distribuit, ac Sem, quem cæteris duobus anteferebat, dedit Adæ cranium, cum coque Judæam, uti narrat Jacobus Orro Haita, sive Edessenus, qui fuit magister S. Ephrem, ct exeo Masius, qui ejus librum in Latinum transtulit. Tanta in priscis fuit cura honorque sepulcri, ob fidem quam habebant de animæ immortalitate, ct ob spem resurrectionis ex meritis Christi, in Chanaan victuri ct morituri.

In parte agri quem emerat. — Vide dicta *Genes.* cap. XXXIII, 19.

Er FUIT IN POSSESSIONEM FILIORUM JOSEPH, — id est, cessit Ephraimitis, qui ex Ephraim filio Joseph prognati sunt. Vide dicta *Genes.* xlviu,22.

33. Eleazar quoque filus Aaron mobiles esi, et Vers JJ SEPELIERUNT EUM IN GaBAAT PHINEES FILII EJUS, QUX data est ei in MONTE Ephraim,— An Gabaa primitus sit data Eleazaro, ut vult Masius et Abulcnsis,an vero ejus filio Phinees, ut vult Vatablus, et insinuat S. Hieronymus in *Epitaph. S. Paula,* incertum est. Certum est *Gabaa* cognominatam esse *Phinees,* sive quod is diutissime in ca habitaril, sive alia do causa. Porro Eleazar Pontifex dirigebat Josué, pro eoque Deum in rebus ambiguis consulebat, ut jusserat Deus per Mosen

Num. cap. xxvir, vers. 21; unde *Eleazar* Hebraico idem est quod Pei *auxilium;* hoc enim ipse exhibuit principi Josué, (olisque caslris Hebrœorum. Successit Eleazaro patri in Pontificatu Phineos, filius magni vir zeli, ut patet *Num.* xxv, 11.

Ix monte Ephraim. — Hinc patet Gabaa fuisse in tribu Ephraim; mirum ergo est, quod S. Hieronymus vel potius Eusebius in *Loris Hebraicis* cani ponat in tribu Benjamin ; licet enim plcræque urbes Lcvitis assignat® cap. xxt, essent in tribu Juda vel Benjamin ; tamen Gabaa extra ordinem data est Eleazaro et Phineos, tum ob eorum merita, tum ut Eleazar Pontifex vicinus esset principi Josuc in sua tribu Ephraim habitanti, ac cum consiliis omnique ope adjuvaret ct dirigeret.

Denique Septuaginta in editione Romana nonnulla addunt, quæ etiam agnoscit Thcodoretus et Syrus (undo colligas Syrum ex Græco Septuaginta translatum esse, non ex Hcbr®o, uti alias monui), teMc Masio. Ea sunt hæc : « In illa dio sumentes filii Israel arcam Dei, circumdederunt in scipsis (Syrus, in Israele), ct Phineos functus est sacerdotio pro Eleazaro patre suo quoadusque mortuus est, ct defossus in Gabaa, quæ ipsius. Filii autem Israel abierunt unusquisque ad locum suum, ct ad suam civitatem. Et coluerunt filii Israel Aslartcm ct Aslarolh, ct deos gentium qu® in circuitu ipsorum. Et tradidit cos Dominus in manus Eglon regis Moab, ct dominatus est eorum annos decem ct octo. »

Verum hæc huc transcripta videntur ex libro *Judicum,* ubi ea audiemus. Unde et Syrus ait hrec notari obelisco, quasi addititia. Nam in Ilebræo, Chaldæo, Latino, Septuaginta, Complutcns. cl Regio desunt hoc loco. -S-,

COMMENTARIA

IN

LIBRUM JUDICUM.

ARGUMENTUM.

Dicitur hic Liber Judicum (1), populi Israel, qui scilicet cum a Philislhinis, Moabilis, Ammonitis, Madianilis, etc., afflictum cl servitute oppressum, ab eorum injuriis vindicarent et in libertatem assererent. Deus enim ob idololatriam aliaque scelera populum his gentibus castigandum tradebat, ut is ad cor et ad Deum rediret : quod
Judias dum faceret, submittebat cis Judicem qui eos a
viudas tyrann*do cl tyrannis opprimentibus liberaret. Unde cap. in; 9, dicitur : a Suscitavit salvatorem eis, ct liberavit cos, Olhonicl videlicet. » Quocirca judicare in hoc libro, uti et alibi sœpe, significat punire, defendere, vindicare. Hebraice hic liber dicitur 071DTO *Sophctim,* id est, Judices. Inde magistratus summus apud Pomos nomen accepit, qui *Suffetes* dicitur, ut ait Livius lib. Vili, *Decade* 3. Poenos enim ct Phoenices multas ab llebræis voces accepisse docet S. Augustinus, libro *Contra Epist. Pctiliani,* cap. civ. Fuit vero inter Judices ct Reges differentia, quam assignat Lactantius, lib. IV *De Sapientia,* cap. x : « Primo, ait, non dominio regum subjecti fuerunt Judæi, sed populo ac legi civiles Judices prœsedcrunt. Non tamen in annum constituti sunt, sicut Romani consules, sed perpetua jurisdictione subnixi. »

Horum ergo populi Judicum, id est vindicum, gesta liber hic prosequitur, idque hoc fine, ut pateat Dei liberalitas in fideles et pios, ac ejusdom vindicta in infideles ct impios. Unde notat Procopius cx hoc libro clare perspici, quod e vera fide ac religione retenta, diligenlerquo culta, omnis rcrumpublicarum salus cl amplitudo pendent : contra vero quemadmodum ex ea deserta et neglecta fœduin cariimdem sequatur exilium, ruina et dedecus. D. Augustinus, lib. X\l *De Civit.* cap. xml : « Temporibus, ait, Judicum sicut se habebant peccata populi, ex misericordia Dei, alternaverunt prospera ct adversa bellorum. » Et lib. X\lll, caj>. ini : u Post mortem Jesu Nave populus Dei judices habuit, quibus temporibus altornaverunt apud cos et humilitates laborum pro eorum peccatis, ct prosperitates consolationum propter miserationem Dei. » S. Celestinos, epist. *ad Theodosium Imperatorem :* a Major, ait, vobis fidei causa esse debet, quam regni, ampliusquc pro pace Ecclesiarum clementia vestra debet esse sollicita, quam pro securitate omnium terrarum. Subsequuntur enim omnia prospera, si primitus quæ Deo sunt chariora serventur. #

Quæres *primo,* quænam Judicum horum fue- ûfidx runt officia? Respondeo, *primum* fuit populum e servitute liberare, uti jam dixi. *Secundum,* bellis præcsse; erant enim hi Judices quasi belli Duces et Imperatores. Unde Josephus eos vocat çprrpù;, id est, Imperatores, et id est, subimperalores, sub Deo videlicet summo populi bellique Duce. *Tertium,* proprie judicare, id est jus populo dicere, corumque lites justa sententia dirimere , uti fecit Samuel et Iteli. Unde nonnulli Judices, ut Thola, Abcsan, Ahialon, Abdon, nulla leguntur gessisse bella, sed tantum populo præfuissc et jus dixisse. Hinc licet ipsi non haberent absolutum jus necis cl vite, reos tamen juxta legem morti adjudicabant cl plectebant.

Quæres *secundo,* quale fuit horum Judicum regimen? Scitum est triplex esse Reipubhcæ regimen, scilicet Democralicum cum Siuc;, id est, populus scipsum regit, in quo pluralitas vocum prævalct, remquo dubiam definit, uti fit apud Helvetios; Arislocralicum, in quo ¿piçci, id est, optimates imperant, uti erant ohm Romœ Consules ct Senatores, ac etiamnum sunt Venetiis, Genuæ ct aliis in locis; Monarchicum, in quo est, unus solus imperat, uti Monarchs in regnis suis sunt Reges ct Principes absoluti, ac fresares.

Dico ergo, Judices hos habuisse regimen non Democralicum, nec Aristocraticum, sed Monarchicum. Unus enim solus Judex suo tempore præeral populo : monarchiam ergo oblinebat, at non regiam regum; nam ncc novas leges condere , nec tribula populo imponere poterat, uti possunt reges, ncc diademate ct sceptro utebatur, ncc satellitio regio utebatur, nec ungebatur, uti

(1) **Ilie liber continens historiam gestorum a Josuc mortuo ad regimen Sainuclis hebraico *Sophctim* vocatur;co quod Judicum attributa erant œque ac magistratuum, quos vocabant Phoenici nomino *Sufetes*.**

unguntur reges, nec hærcdilariojure snccccdcb.it, ut faciunt filii regum, sed electione Dei vel populi creabatur. Electus tamen per omnem vilain manebat Judex, id est, princeps ; quarc non erat dominus, sed conservator duntaxat et curator Reipublicx. Ita Abulcnsis. Erat ergo potestas Judicum valde limitata ct restricta. Fuit igitur hic magistratus apud Hebræos similis magistratui Dictatorum apud Romanos; in eo tamen dissimilis, quod hic temporaneus esset, ille vero perpetuus. Porro monarchia hæc Judicum mixta erat Aristocratic. Nam Judices in rebus difficilioribus supremi consilii, quod Sanhedrim dicebatur, sententiam exquirere, ejusque decretis stare debebant, in caeleris vero legem Dei sequi ac juxta eam populum gubernare : unde non tam ipsi, quam Dei, Dcique lex popnlum regebat. Hoc est quod Deus dixit Samueli Judici : « Non tc abjecerunt, sed me, ne regnem super cos, » I *Bcg.* vm. Judicibus similes erant apxart; apud Athenienses, ct nunc sunt Duces apud Venetos.

AmîJ«- lli0_ ' Quærcs *tertio,* quot fuerunt Judices, quotann's rcKnarunt? Respondeo fuisse quindecim, ac imperasse per annos 336, si Samueli demus annos octodecim duntaxat, juxta chronologiam quam Pentateucho præfixi ; sin cum Saliano ct aliis Samueli des annos duo et viginti, fient anni Judicum 360. Primus enim Judex fuit Othonicl, qui imperavit annis quadraginta ; secundus Aod annis octoginta ; tertius Samgar per paucos menses; quartus Barac cum Debbora annis quadraginta ; quintus Gedeon pariter quadraginta; sextus Abimclech annos 1res; septimus Thola annis tres ct viginti ; octavus Jair annis duo ct viginti ; nonus Jcphtc annis sex; decimus Abesan annis septem; undecimus Ahialon annis decem; duodecimus Abdon annis octo; decimus tertius Samson annis viginti; decimus quartus Heli annis quadraginta; decimus quintus Samuel annis duo et viginti. Ultimus ergo Judex fuit Samuel ; nam post eum populus petit regem, ac Dei jussu Samuel Saulcm eis regem creavit, hoc tamen libro duorum ultimorum, scilicet Deli et Samnelis acta non narrantur, sed iu libro primo Regum, eo quod filii Heli petendi regis et regni occasionem sua improbitate populo dederint, ac Samuel reipsa regem ei dederit. Quare restant tredccim priores quorum gesta boo libro narrantur. Complectitur ergo bic libor chronologiam gestorum ipsorum per 298 annos, scilicet ab anno mundi 2512, quo mortuus est Josuo, ct mox successit ei Othonicl Judicum primus, usque ad annum mundi 2810, quo mortuus est Samson, cui successit Heli et Samuel, quorum duorum gesta non hoc libro, sed in primo Regum recensentur.

Quærcs *quarto,* an omnes hi Judices fuerint Sancti. Respondeo fuisse, excepto Abimelcch, qui non fuit Judex, sed tyrannus : ipse eniin principatum vi invasit, occisis fratribus omnibus qui crani filii Gcdconis. Judex enim constituebatur a Deo; quod si id non fieret, populus sibi eligebat ct creabat Judicem : modo ex una, modo ex alia tribu. Porro Judices hos esse Sanctos palet ex S. Paulo, qui cos ut Sanctos celebrat *Hebr.* xi : « Deficit me tempus, ait, enarrantem de Gedeon, Barac, Samson, Jcphtc, David, Samuel et Prophetis, qui per fidem vicerunt regna, operati sunt justitiam, adepti sunt repromissiones, obturaverunt ora leonum, cxlinxerunt impetum ignis, effugerunt aciem gladii, convaluerunt dc infirmitate, forlcs facti sunt in bello, castra verterunt exterorum. » Et Ecclesiasticus, cap. xlvi, vers. 13 : a Et Judices, inquit, singuli suo nomine, quorum non est corruptum cor : qui non aversi sunt a Domino, ut sit memoria eorum in benedictione, ct ossa eorum pullulent de loco suo, et nomen eorum permaneat in reternum, permanens ad filios illorum virorum sanctorum gloria. » Judíeos Si::cl1'

Quieres *quinto,* quis hunc librum conscripsit? Respondeo id incertum est. Verisimile est Esdram, vel Prophetam aliquem posteriorem, aut potius Samuclem (1), eum ex antiquis diariis et annalibus, quæ Judex quisque aut alius ejus tempore conscribebat, collegisse, et in hunc librum scribendo redegisse; ita Thcodorctus hic, *Quast.* I. Idem dico de libro Ruth, ct simile dixi de libro Josué. Auctor.

Denique auctores, qui in librum Judicum commentaria scripserunt, sunt hi : Orígenes, S. Augustinus, Thcodorctus, Procopius, Isidorus, Hugo de S. Victore, Lyranus, Hugo Cardinalis, Dionysius Carlhusianus, Abulcnsis, Cajetanus, Joannes Ferus, Arias Montanus, et c nostra Societate Nicolaus Serarius ct Cosmas Magalianus, ct Jacobus Bonfrcrius.

(1) ILrc opinio probabilior est.

CANONES

LIBRO JUDICUM PROPRII.

Pnmuj. Crebro hio numerantur variis temporibus varii servitutis ct oppressionis Hebræorum anni, quibus scilicet ipsi ab Egloo, Jabin, Madianitis, Philistinis aliisquo regibus et gentibus vexati ct oppressi fuere. Verum omnes hi anni non scorsim in chronologia ponendi computandi

sunt, sed intra Icirtpora cl annos proxime praecedentium vel sequentium Judicum includuntur. IJ ita esse ostendam cap. iv, vers. 3.

Secundus. S. Scriptura annorum numerum consignans subindo intelligit eorum terminum, non quod integro in tali loco vel actiono exacti sint, sed quod actio ibidem sit terminata. Sic *Exodi* xii, 40, dicitur : « Habitatio filiorum Israel in Ægypto fuit 430 annorum, » id est, 430 anno terminata est, ait S. Augustinus, lib. XVI Dc *Civit,* cap. xxiv, in Ægypto enim habitarunt tantum 215 annos. Sic Judith, cap. ult., vers. 28, dicitur permansisse in domo viri sui 105 annos, id est, usque ad annum vitæ suæ 105 : nam puellares annos egit in domo parentum, non viri. Sic *Judie,* xiv, 17, dicitur Dalila septem dies convivii flevisse, id est, usque ad septimam diem ; nam flere cœpit post tertium convivii diem.

Tertius. Respublica Hebræorum (ut et multar aliro) post singulos 400 annos mutavit suum statum ct formam ex Arislocratia in Monarchiam vel Democratiam ; hæc enim est periodus multarum Rcrumpublicarum. Id liquet ex tabula chronol. quam Pentateucho præfixi.

Quartus. In hoc libro nonnulla narrantur, quæ a Judicibus non sunt gesta, sed tempore Judicum contigerunt. Quocirca du® sunt libri hujus partes. Priore gesta Judicum narrantur, additis initio eorumdem præambulis. kl fit a cap. i usque ad cap. XVI, inclusive. Posteriore recensentur hislo-riæ quædam, quæ sub Judice quopiam, qui non nominatur, evenerunt. Id fit a cap. xvi ad finem libri. Nam cap. xvu et xviii, narratur historia Mich® et idoli collocati in Dan ; tribus vero ultimis capitibus recensetur historia uxoris Lcvilæ, ob cujus violationem tota tribus Benjamin pene ad internecionem cæsa est.

Quintus. Omnes hi Judices fuere typi ct figura Christi. Sicut enim ipsi fuere salvatores Israelis, sic Jesus Christusest Salvator mundi, de quo plura cap.in, 9.

Sextus. Spiritus Domini dicitur induisse Gedeonem, ct irruisse in Samsonem, quoties aliquid ardui aggressurus erat: qua phrasi significatur primo spiritum Dei illum prevenisse et ad tantum opus impulisse; *secundo* significatur copia ct abundantia spiritus et fortitudinis illi indita, qua rem omnem supra vires naturæ facile et feliciter confecit.

Septimus. Sunt in hoc libro nonnulla insignia symbola et hieroglyphica, uti est ros in vellere Gedeonis cap. vi,ol slratagema militum Gedeonis lagenas complodentium facibus emicantibus, quo perculsi et prostrati fuere Madianitæ cap. vn, et septem cincinni Samsonis cap. xvi.

Item Apologi, uti estille arborum in regem sibi Rhamnum eligentium cap. n, vers. 8.

Item Ænigmatum, quale est illud Samsonis de leone habento favum mellis: a De comedente exivit cibus, ct de forti egressa est dulcedo, ■ cap. xiv, vers. 14.

CAPUT PRIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Post Josué, tribus Juda prima bellum **init**, *et reliquas Chananœorum urbes expugnat. Secundo, vers.* 12, *Caleb Othonieli ob captam Cariath Sepher* **uxorem** *dat Aram* **filiam** *suam, eique postulanti dat irriguum superius et inferius. Tertio, vers.* 21 *et segq., cœteræ tribus non* **exterminant** *Chananaos, ut jusserat Deus, sed cos faciunt tributarios, idcoque ab* **eis** *afflictæ fuere.*

1. Post mortem Josué consuluerunt filii Israel Dominum, dicentes : Quis ascendet ante nos contra Cbananæum, et erit dux belli? 2. Dixitque Dominus : Judas ascendet; ecce tradidi terram in manus ejus. 3. Et ait Judas Simeoni fratri suo : Ascende mecum in sortem meam, et pugna contra Cbananæum, ut et ego pergam tecum in sortem tuam. Et abiit cum eo Simeon. 4. Ascendilque Judas, ct tradidit Dominus Cbananæum ac Pherezæum in manus eorum ; et percusserunt in Dczec decem millia virorum. 5. Inveneruntque Adonibezec in Bezec, et pugnaverunt contra eum, ac percusserunt Cbananæum et Pberezæum. 6. Fugit autem Adonibezec, quem persecuti comprehenderunt, cæsis summitatibus manuum ejus ac pedum. 7. Dixitque Adonibezec: Septuaginta reges, amputatis manuum ac pedum summitatibus, colligebant sub mensa mea ciborum reliquias: sicut feci, ita reddidit mihi Deus. Adduxeruntque eum in Jerusalem, et ibi mortuus est. 8. Oppugnantes ergo filii Juda Jerusalem, ceperunt eam, et percusserunt inore gladii, tradentes cunctam incendio civitatem. 9. Et postea descendentes pugnaverunt contra Cbananæum, qui habitabat in montanis, et ad meridiem, et in campestribus. 10. Pergensque Juda contra Cbananæum, qui habitabat in Hebron (cujus nomen fuit antiquitus Cariath Arbe) percussit Cesai, et Aliiman, et Tholmai : 11. atque inde profectus abiit ad habitatores Dabir, cujus nomen vetus erat Cariath Sepher, id est, civitas litterarum. 12. Dixitque Caleb : Qui percusserit Cariath Sepher, et vastaverit eam, dabociAxam filiam meam uxorem. 13. Cumque cepisset eam Olhonicl filius Cenez frater Caleb minor, dedit ei Axam filiam suam conjugem. 14. Quam pergentem in itinere monuit vir suus ut peteret a patre suo agrum. Quæ cum suspirasset sedens in asino, dixit ei Caleb : Quid habes? 15. At illa respondit : Da mihi benedictionem, quia terram arentem dedisti mihi : da et irriguam aquis. Dedit ergo ei Caleb irriguum superius et irriguum inferius. 16. Filii autem Cinæi cognati Moysi, ascenderunt de civitate palmarum, cum liliis Juda, in desertum sortis ejus, quod est ad Meridiem Arad, ct habitaverunt cum eo. 17. Abiit autem Judas cum Simeone fratre suo, et percusserunt simul Clianan æum, qui habitabat in Sephaath, et interfecerunt eum. Vocatumque est nomen urbis Horma, id est, anathema. 18. Ccpilque Judas Gasam cum finibus suis, ctAscalonem, atque Accaron cum terminis suis. 19. Fuilque Dominus cum Juda, et montana possedit : nec potuit delere habitatores vallis, quia falcatis curribus abundabant. 20. Dederuntquc Caleb Hebron, sicut dixerat Moyses, qui delevit ex ea tres filios Enac. 21. Jebusæum autem habitatorem Jerusalem non deleverunt filii Benjamin ; habitavitque Jebuzæus cum filiis Benjamin in Jerusalem, usque in præsentem diem. 22. Domus quoque Joseph ascendit in Bethel, fuilque Dominus cum eis. 23. Nam cum obsiderent urbem, quæ prius Luza vocabatur, 24. viderunt hominem egredientem de civitate, dixerunlque ad eum : Ostende nobis introitum civitatis, et faciemus lecum misericordiam. 25. Qui cum ostendisset eis, percusserunt urbem in ore gladii; hominem autem illum, et omnem cognationem ejus

dimiserunt. 2G. Qui dimissus, abiit in terram Iletthim, et ædificavit ibi civitatem, vocavitque eam Luzam : quæ ita appellatur usque in prccsentem diem. 27. Mauasses quoque non delevit Bethsan, ct Thanac cum viculis suis, et habitatores Dor, et Jeblaam, cl Mageddo cum viculis suis, cœpitque Chananæus habitare cum eis. 28. Postquam autem confortatus est Israel, fecit eos tributarios, ct delere noluit. 29. Ephraim etiam non interi cit Cbananæum, qui habitabat in Gazer, sed habitavit cum eo. 30. Zabulon non delevit habitatores Cetron, et Naalol : sed habitavit Chananæus in medio ejus, factusquc est ei tributarius. 31. Aser quoque non delevit habitatores Aecho, ct Sidonis, Ahalab, et Achazib, et Helba, et Aphec, et Rohoh ; 32. habitavitque in medio Chananæi habitatoris illius terræ, nec interfecit eum : 33. Nephthali quoque non delevit habitatoresBelhsamcs, et Belhanath : ct habitavit inter Cbananæum habitatorem terræ, fueruntque ci Bethsamitæ et Bcthanitæ tributarii. 34. Arctavitquc Amorrhæus filios Dan in monte, nec dedit eis locum ut ad planiora descenderent : 35. habilavitque in monte liares, quod interpretatur testaceo, in Aialon et Salebim. Et aggravata est manus domus Joseph, factusquc est ei tributarius. 3G. Fuit autem terminus Amorrbæi ab ascensu Scorpionis, petra, ct superiora loca.

Veis. i. i. Post mortem Josué consuluerunt filii Israel Dominum, etc. quis erit dux belli? — *q. d.* Cum mortuo Josuc duce nostro nullum habeamus, qui ei in ducatu succedat, sed principes tribuum et concilium Sanhedrim Rcmpublicam administrent, jamque tribus omnes succreverint, ut sufficiant reliquam Chananæam expugnare, incolere ct excolere, quod antea eis ob paucitatem non licuit, juxta decretum Domini, *Exod.* xxm, 29, quis nobis erit dux belli, hoc est, quæ tribus prima bellum uJosue contra Chananæoscœplumprosequclur, ut eos qui in sorto sua reliqui sunt expugnet, ac cætcris tribubus exemplum cl initium det Chananæos in sorte sua residuos exterminandi ? Patet cx Hebraeo. Non enim quaerunt ducem, qui toti exercitui omnibusque tribubus praesit, sed qui partiale bellum inchoet in sua tribu cujus victoria, fama et gloria cæteros Cháñameos consternet, ut cælcrœ tribus singulae partiali bello Chananæos in terra et sorte sua adhuc residentes, similiter adorientes facilius superent et extrudant.

Consuluerunt — Dei oraculum ct responsum per Pontificem, sive Elcazarum, sive, si is mortuus erat, per Phineos, ut ait Josephus., lib. V, cap. i, filium cl successorem ejus, Rationali ac *Vrtm* ct Tinnmnn indutum, uti jusscral Deus *Num.* xxvii, 21. Id factum est in Silo, ibi enim adhuc residebat tabernaculum cum arca. Ila Josephus, qui et addit post Josuc Israclem caruissc principe per octodecim annos, post quos ob invasionem regis Mesopotamia:, Deus principem designavit Olhonielein. Tunc ergo majores, scilicet principes tribuum, etconciliumSanhcdrimgubernabalRempublicam. Idem (radunt Hebræi in Seder Olam. Ili tamen octodecim anni interregni inannis quadraginta Olhonielis includuntur, ut ostendam cap.iv, vers. 9. ita Salianus ct alii.

Tropologice, discant hio Principes cæterique, nec bellum, nec quid aliud arduum aggredi, nisi prius consulto Deo, uti fecero David, Josaphat, Judas Machabæus, ac imprimis Moses et Josué, uti dixi Josué cap. ii, vers. 2 cl 9 ; a Deo enim pendet victoriafelixqucrcicujuslibctprogTessuset exitus.

2. DiXITQUEDOMINUS : JCDASASCENDET. — ttJudaSo Ven Î- hic est nomen proprium non viri ct ducis, uti nonnulli autumant, sed tribus, *q. d.* Tribus Juda incipiet præliari. Ipsa enim erat omnium fortissima, generosissima, nobilissima et famosissima, ac in castris Israel primam tenebat aciem : unde Jacob ei promiserat sceptrum et regnum, *Genes.* XLix, 10 , idque quia ex ea nasciturus erat Christus dux, rex, triumphator et debellator dæmonum, peccatorum, mortis et inferni. Porro tribus Juda sibi ducem belli creavit Caleb, ut videtur, cujus nota erat fortitudo, prudentia, virtus, auctoritas.

3. Et ait Judas Simeoni fratri sto, — id est Ven. J. Judæi dixere Simeonilis, sive tribus Juda dixit tribui Simeonis. Vocantur autem hic fratres, peculiari ratione, quia scilicet Iribus Simeon intra tribum ct sinum Juda sortem acceperat, Josué xix, 1, alioqui omnes duodecim tribus erant fratres, quia prognata: ex duodecim Patriarchis filiis Jacob, qui inter se erant fratres.

5. Adonibezec. — Alius est hic ab Adoniscdec : Ve«. s. hic enim erat rex Jerusalem, illo rex Bezec urbis in tribu Juda; hic cæsus a Josué, illo a Judæis; hic hebraico significat dominum justitiae, ille dominum fulguris : pin *bezec* enim est fulgur, coruscatio. Apposito ergo Adonibezec instar fulguris omnes præcellebat suo roboro et sævitia, adeo que septuaginta regibus summitates manuum et pedum truncarat. Sic Poeta ait de utroquo Scipione :

Duo fulmina belli Scipiadu.

Sic Jacobus ct Joannes a Christo vocantur « Boanerges, » id est, filii tonitrui, puta fulmina; hæc enim cx tonitru, quasi filii ex patre, nascendo prosiliunt.

v..*,#, G. Casis summitatibus maxuuji ejus ac pedum (1). — Pro *summitatibus* Hebraice est rTDlHU *behonoth,* id est *pollicibus,* ut vertunt Chaldæus, Lyranus, Vatablus, Pagninus, Cajetanus ct Nosier, *Exodi*XXIX, 20, cl alibi passim. Noster ct Septuaginta hic vertunt, *summitates,* quod pollices in manu summi ct potissimi sint. Unde pollex dictus a pollendo, « quod inter cæteros digitos virtute polleat,» ait isidorus. Hinc ctGræce ¿vri/.ap, dicitur, quod oppositus cæteris manus digitis, illis quasi æquipolleat. Judrci ergo pollices manuum pedumque amputarunt Adonibezec, justo Dei judicio et instinctu, ad poenam talionis ejus superbiis ct crudelitati reddendam; ipse enim septuaginta regibus pollices amputara..

Porro in hoc supplicio prelcr dolorem duo inerant, ait Serarius. *Brimum,* ut qui mutilati sic erant, neque arma deinceps tractare possent, neque pedibus effugere, quemadmodum ostendit in *Augusto* cap. xxiv, Suetonius, dum refert: « Equitem Romanum duobus adolescentibus, causa detrectati sacramenti,pollices amputasse.» Cicero, lib. Ill *Offlc.,* dum ait Athenienses Æginclis pollices præcidisso : « Ut classe, inquit Valerius Maximus, lib. IX, cap. ii, potens populus in certamen maritimarum virium sccum descendere nequiret, » atque, ut adjicit lib. II *Historia: varia:* 4£lianus, « ne hastam ferro posset. »

Secundum, ut iis ignaviæ quædam velut expro-batio esset, quod manu ignavi, pedibus vero fugaces exstitissent. Unde poltroni apud Italos, Gallos ct Belgas vocantur homines viles, desides, ignavi, quasi pollice trunci sive truncati. Audi Pierium, *Hieroglyph.* 36, cap. x : « Id potius referemus, robur validasquo vires per pollicem significari, si subrigatur quatuor reliquis ad vol un (ppressis. Nam ea dc causa àvTt'x«p a Græcis dicitur quod pari cum reliqua tota manu robore contendat, altcriusque manus vice fungatur, ut Galenus interpretatur. Apud Latinos autem, quod precipue polleat, nomen habet : is cmm dominatur io manu, nec sinistra cessat, quamvis ca tota sil ignavia, neque minus quam tota manus semper in officio est. Quin cl veteres hunc prestare alii intelligentes. Halium cum appellabant, quod in reliquorum dorsa unusomnium insiliret: aspirationem enim loco s lilteræ positam ab antiquis invenias, et vice versa s pro *h.* Sed simplicius est hallum ab á»xi, vel *áxiquu,* deducere, id enim salire est. Hominem bello inutilem ostendere qui volunt, manum abscisso pollice faciunt : digitus enim hiesummotus hominem actionibus cl prœscrlim bello inutilem reddit. Eaque de causa legas graviter animadversum in nonnullos, qui bellum detrectandi causa, sponte sibi pollices amputassent, ut a Senatu in G. Voclienum, vel ut alibi loquitur Voticnum. » Hos prisci murcos vocabant, ait Ammianus, lib. XV, Itali pollronos. Sic Marcus Eremita (non Evangelista, ut quidam falso putant) pollicem sibi amputavit, ne cogeretur fieri sacerdos, uti legimus in Vilis *Patrum.*

Notant Thalmudici in *Sutha,* cap. x, quinque viros, qui in illa re qua excellebant, plexi punitique sunt : scilicet primus, Samson in suo robore; secundus,Saul in collo olliori; tertius, Absalomin capillo; quarius, Scdecias rex in oculis; quintus, Asa rex in pedibus. Sic dives epulo arsit in lingua, quæ arserat gula.

Simili modo foedifragis ct falsariis, qui litteras regias aut monelam manibus suis vitiant, manus præcidunlur. Undo Tertullianus, lib.V *Contra Marcionem :* « De manibus, ait, hœrctici præcidendis, non miror si syllabas subtrahat, cum paginas totas subducit.» S. Valerianus, serm. *De Bono disciplina:,* cum ait : « Nemo cum sanam dexteram videt, falsilatis reo, debito jure supplicia judicet fuisse concessa.» In militia desertores eadem abscissione mulctati. Nam de Anidio Cassio Vulcatius Gallicanus : « Mullis, ait, desertoribus manus excidit; aliis crura incidit ac poplites, dicens majus exemplum esse viventis miserabiliter criminosi, quam occisi. » Et postea cx Æmilio Partheniano : « Manus mullis amputavit. »

7. Septuaginta keges (reguli, id est principes; quæquc enim urbs suum habebat regem, ut vidimus *Josué* xi!, 9 ct seq.) amputatis manuum ac **Vers.7.** PEDUM SUMMITATIBUS, COLLIGEBANT SUB MENSA MËA cinoiiUM reliquias.—Scilicet pollices cis amputarat, ne rebellare vel effugere possent : cx fastu vero cis quasi canibus ciborum reliquias sub mensa projiciebat, ideoque ci poenam talionis irrogarunt llcbræi. Sic Valerianus Imperator dum Christiana sacra conculcat, a Sapore Persa comprehensus, cl quoties in equum ascenderet, conculcatus fuit, (este Eusebio lib. VII *Hist.* cap. ix. Idem contigit Bajazeto Turearum Imperatori, qui Tamerlani sella canisque fuit. Cum cnim cum jam captum interrogaret Tamerlanes : Si in tuam potestatem venissem, quomodo tu in meam venisti, quid fecisses mihi? Ille : Fecissem, inquit, caveam ferream, ct in ca te posuissem. Tu adversus teipsum sententiam pronuntiasti, inquit Tamcrlancs. Itaque illi accidit quod ipse fecisset, ct in cavea fuit ad diem usque mortis.

Alexander Imperator, teste Lampridio, quemdam impostorem fumocx stipulis ustulari jussit, præconc clamante : «Fumo punitur qui vendidit fumum. »

Sicut feci, ita reddidit mihi Deus. — Hoc est quod sancitur *Sap.* xi, 7 : « Per quæ pcccat quis, per hæc etiam torquetur. » Eo perlinet illa Christi sententia *Malth.* xxvi,52:« Omnes qui acceperint gladium gladio peribunt. » Et *Apoc.* xui, 10 : « Qui in captivitatem duxerit, in captivitatem vadet : qui in gladio occiderit, oportet cum gladio occidi. » Et Genes, ix : « Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius, »

(1) **Hac horrendo supplicii genere victores intendebant vkios nunquam futuros esse idoneos ad arma ferenda.**

etc. Et *Ilabaaic* ii, 8, alloquitur Deus regem Babylonis: «Quia, inquit, spoliasti gentes mullas, spoliabunt te omnes qui reliqui fuerint de populis Israel.» Denique lex talionis exstat *Exodi xxi,24:* *a* Oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede, » etc. Sic Constantino Imperatori ab Irene matre oculi eruti sunt eadem dio, qua ipso ante quinquennium Nicophorum patruum quasi imperium affectantem excæcaverat, uti narrat Zonaras tom. Ill,qui ct similo addit de Lconlio Imperatore, ipsum scilicet naso fuisse truncatum ct Imperio depulsum ab Absimaro, eo quod ipso Justinianum Rhinotmetum truncato naso Imperio exuisset.

Porro videtur Adonibczcc hac poena humiliatus in so reversus animum mentemque mutasse; nam ct priorem suam crudelitatem confessus est, et Dei aequitatem praedicavit. Agnovit ergo pernitens justam Dei in se vindictam, ideoque vocat cum Elohim, id est, justum judicem cl vindicem, cumque unum ct solum, non plures, undo et ductus fuit in Jerusalem, id est, in agrum suburbanum Jerusalem, ail Josephus, ideoque in ipsam urbem Jerusalem; postquam eam expugnarunt Judæi, ail Hugo Victorious, ibique mortuus: idque apto symbolo, quasi a peccatis ad poenitentiam, ab impietate ad veri Dei cultura, cx idololatri® cæcitate ad fidei pacisque visionera, a fastu ad demissionem, a blasphcmia ad Dei laudem traductus fuerit, ideoque Hebraei ei vitam condonarunt,'ait Magalianus. Quare Adonibczec, id est, dominus fulguris, iraeque fulgurem factus est Adoniscdec, id est, dominus justitiæ, juslæque patientiæ et pœnitentiæ.

Symbolice dœmon, ait Serarius, est vere Adonibezec, seu fulguris dominus : *primo,* quia do co Salvator, *Luc.* x, 18 : « Videbam, ait, Satanam sicut fulgur dc coelo cadentem. » *Secundo,* quia fulgur recte superbiam vanamquo gloriam significat, quæ claritatis aliquantulum spargit, sed ita ut subito pcrlranscat, momento evanescat, sæpequo fulminum ct gravissimarum tempestatum initium sit. Est vero a Satan rex super universos filios superbite, » *Job* x l i, 25. Isto Adonibczcc reges capit, et quidem septuaginta, id est, quam plurimos. Ii vero sunt qui aliis potentia, dignitate, auctoritate, doctrina praestant.

v«n. s. 8. Oppugnantes ergo filii Juda Jerusalem, ceperunt eam.— Prius Jerusalem capta fuerat a Josué, oap.x, 1, qui et regem ejus Adoniscdec occiderat; sed postea Jcbusæi arcem Sion tenentes urbem recuperarunt. Unde hic rursum eam expugnavere Judrci, excepta arce Sion, quam diu post primus Jebusœis extorsit David, II *Ucg.* v, 7.

Porro Jerusalem proprie perlinebat ad tribum Benjamin; hic tamen dicitur expugnata a tribu Juda, quia hæc in urbe partem habebat; ct quia Benjaminitæ viribus suis diffidentes eam expugnandam tradiderunt Judreis, uti dixi *Josué* cap. x.

Tradentes cunctam incendio civitatem, — eo quod a Josué et Judiéis subacta eis rebellasse!, ct quia Deus incendio volebat ab idololatria et scelti ibus purgari urbem, totamque renovari, in qua templum et Reipublicæ œque ac Ecclesiæ caput collocare statuerat. Sic jussit incendi Jericho, Hai aliasque nonnullas Chananæorum urbes.

10. Cariatharrr. — Hæc et sequentia usque ad v«». n. vers. 10 audivimus Josué xiv, 12, ct cap. XV, vers. 13 el scq., ubi ea explicui.

16. Filii autem Cinsi cognati Moysi, ascende- **Ver».i«.**
HUNT DR CIVITATE I'ALMARUM, CUM FILUS JUDA IN DESERTUM SORTIS EJUS, QUOD EST AD MERIDIEM ARAD, ET habitaverunt cum eo. — a Filii Cinæi, » id est, c>-ii filii Hobab, qui erat filius Jethro soceri Mosis : Moses enim Scphoram filiam Jethro duxerat uxorem; inde Hobab, Sephoræ frater (alio nomine dictus Gin et Cinæus, ail Hugo Victorious et Serarius) ejusque posteri Cinæi, cognati, id est, affines Mosis, Mosi quasi cognato adhæserunt, factique proselyti secuti sunt castra Hebræorum per desertum, cl cum eis ingressi sunt in terram promissam. Ad hoc enim cos invitara! Moses, promittens eis id quod in ca erat optimum, *Numer.* cap. x, vers. 32. Quocirca Cinæis data est ab Hebraeis civitas Palmarum, id est, Jericho palmis et palmetis, œque ac balsamo omniumque rerum copia abundans, non quasi Jéricho a Josuc solo æquata tam cito reædificata fuerit, sed quod civitas hic œque ac cap. in capiatur pro arca civitatis et agro civitati vicino.

Sed cur Cinæi, relicta Jerichunte adeo amœna et fertili, inde migrarunt in sterile desertum Juda? Rabbini causam dant, ut jungerent se tribui Juda et Olhoniel principi, ac ab eo legem discerent; sed hæc discenda potius erat a Phinees pontifice ct Levitis. Quare verisimilius credit Serarius, ct ex eo Salianus, eos divinitus solitudinis desiderio d wU monastic® vil® atque anachoretic® rudia quæ- 6K?1- dam fundamenta jecisse, qu® deinde in Rechabitis aliquo modo propagata sit, *Jercm.* xxxv, ubi inter alia sino domo in tabernaculis dicuntur habitasse, quod de Haber Cinæo cap. iv *Juduum* etiam dicitur; Cinæi ergo fuere viri pii ct religiosi, undo eorum posteri fuere Rcchabilæ, adeo laudati a Jercinia, cap. xxxv, ac deinde Esseni, primi fero monasticos professores, tantopere celebrati a Philone, Josepho, Eusebio ct S. Hieronymo, uti docui *Sum.* x, 29. Hi ergo delicias carnis in Jerichunte, quasi mentis spirilusque rigorem et vigorem enervantes aspernati, paupertatis amantes loca descría cl solitaria captarunt, ubi liberius ct commodius contemplationi, virtutum exercitio et rebus divinis vacarent. Hiuc Cinici, Hebraice tZ2'0'p *kinim,* sunt *lamentantes,* scilicet ab hoc exilio ad coelum suspirantes. Undo Threni Jcrcmi® hebraico vocantur *kinoth.* Praeluserunt ergo ipsi Eli®, Elisæo ct filiis Prophetarum, qui ante Christum; Anachoretis et Monachis, qui post Christum iisdem in locis vitam solitariam vel monasticum

egerunt, versantes cum Deo et Angelis, velut angeli terrestres et homines coelestes.

v«n is. 18. Cepítque Jcdas (tribus Juda) Gazam cum finibus sus, et Ascaloneji atque Accaron. — Sic quoque habent Hebraea ct Septuaginta. Complutensia habent *Azotum.* Quare mirum est in Septuaginta Romæ emendatis contrarie legi : *Et non possedit Judas Gazam, neque Ascalonem, neque Accaron.* Pejus Josephus, lib. V *Antiq.,* ail Judæos cepisse Ascalonem et Azotum, non vero Gazam et Accaron, co quod hæ duæ in planitie sitæ curribus bellicis pollerent; contrarium enim hic asserit Scriptura. Quare Judæi hic urbes has ct satrapias Philistinorum ceperunt, sed mox Philistini eas recuperarunt, et perpetua cum Judæis bella gesserunt, ut audiemus cap. m. Porro Accaron pertinebat ad tribum Dan, Judas tamen hic illam expugnavit conniventibus Danitis, eo quod sortis suie contermina esset ac infesta, ut nisi eam caperet, quieto in sua sorte habitare non posset.

Vers. i». **19. QITA FALCATIS CURRIBUS ABUNDABANT, — qui** scilicet falcibus armati obvios ct obvia quæque demetebant, ut dixi *Josué* cap. xvn, 1G. Sic quoque habent Septuaginta, Complutensia. Unde mirum in Romana legi, *quia Rachab obstitit eis;* itaque legit Theodoretus, qui sic explicat, *q. d.* liobab filius Jethro, alio nomine dictus Rechab, persuasit Judæis ne vallis hujus mari adjacentis incolas bello appeterent, eo quod timeret Judæos, si maritima possiderent, per commercium navale cum gentibus ab cis perversum iri. Nimirum legit ipso pro 3D1 *rccheb,* id est currus, alio puncto *Rccfiab,* quasi nomen proprium viri. Porro non peccarunt Judæi sic Chananæos hos permittendo, quia cos ita videbant armatos, ut cos debellare so posse diffiderent; cætcræ vero tribus peccarunt, quod cum Chananæos debellasscnt, cos non occiderent, ut jusserat Dominus, sed tributarios facerent.

Veri il. **21. JEBUSJEUM AUTEM HABITATOREM JERUSALEM NON DELEVERUNT FILII BENJAMIN, HABITAVITQUE** JeBUSÆUS cum filiis Benjamin in Jerusalem, — *q. d.* Bcnjaminitæ cum Judæis sociis ducibus suis urbem Jerusalem ceperunt quidem ct incenderunt, ut dictum est vers. 8, excepta arce Sion, quam tenuerunt Jebusæi usque ad Davidem, II *Req.* v; sed Jcbusæi cx arce descendentes, urbem quoque una cum Benjiminilis, ipsis permittentibus, sopito jam bello incolere coeperunt.

Tropologice S. Bernardus , serm. 58 *in Cant. :* « Quantumlibet, inquit, in hoc corpore maucns profeceris, erras si vilia putas emortua, et non magis suppressa. Velis nolis, intra fines tuos habitat Jebusæus, subjugari potest, sed non exterminan. » Mox remedium suggerit : « Unum, inquit, intanto discrimine concilium est, observare diligenter, ct mox ut renoscentium capita apparebunt, prompta severitate succidere. Non potest virtus cum vitiis pariter crescere ; ergo ut illa vigeat, ista crescere non sinantur. Tolle superflua, et salubria surgunt; utililati accedit, quidquid cupiditati'demis. Demus operam putationi. Putetur cupiditas, ut virtus roboretur. Nobis, fratres, putationis semper est tempus, sicut semper est opus. »

22. Domus quoque Joseph (puta tribus Ephraim, Ver», it, qui fuit filius Joseph) ascendit in Bethel. — Putat Adrichomius duas fuisse Bethel, unam in tribu Ephraim, alteram in tribù Benjamin, uti dicitur Josué cap. xviii,vers.l3 et 22. Melius Masius et alii consent unam camdemque esse Bethel, eo quod ilia quæ hic vers. 23, prius vocata dicitur Luza; Luza quoque appellata dicatur *Josuc* xvm, 1.3. Fuit sita in confinio tribus Ephraim et Benjamin, ideoque nunc uni nunc alteri tribuitur. Adde : videntur fuisse hæc duo loca vicina, scilicet Luza urbs, quæ postea Bethel, vel Bethel Luza dicta est a visione scalæ quam ibidein habuit Jacob, et locus ipso visionis Jacob, quæ nomon dedit Luzæ urbi vicinæ ; hic enim locus erat in tribu Benjamin, urbs vero ipsa erat in tribu Ephraim. Hæc ergo est Bethel, ubi Jacob vidit Deum scalre innixum, adeoquo Jeroboam postea in ea vitulum aureum quasi idolum collocavit. Unde Bethel, id est, domus Dei, dicta est Bethaven, id est, domus idoli. Vide dicta *Gen.* xxvin, 19.

2L Viderunt hominem egredientem de civitate, ver», *u.* **DIXERUNTQUB AD EUM : OSTENDE NOBIS INTROITUM CIVI-**TATIS —Rabbini tradunt Luzaranon habuisse portam, sed introitum quemdam occultum : fuisse enim ipsam instar nucis undique clausam : nb *luz* enim hebraico nucem significat, sed hæ sunt fabulonum naniæ : dicta est enim Luza, quod *nux,* id est, nucibus et amygdalis abundaret, ait S. Hieronymus. Per «introitum 0 hic ergo non portam, sed aditum in urbem facilem ob muros humiliores vel disruptos, inlellige.

Et faciemus tecum misericordiam, — id est, vitam tibi condonabimus. Poterant id licito faccro llebræi : etsi enim Deus jussisset Chananæos omnes occidi, tamen ob tantum beneficium patefacti introitus in urbem parcere ei poterant, uti pepercerunt Rahab excipienti exploratores, *Josuc* cap. ii. Addo Hebræos non permisisse ut hic proditor urbis in ea remaneret; hoc enim duntaxat vetuerat Deus, ne Chananæi inficerent Hebræos suis idolis ct vitiis.

23. Qui cum ostendisset eis, percusserunt urbem Vers. ». in ore (in acio) gladii. — Peccavit hic proditor ostendendo Hebræis aditum in urbem, quia patriam suam eis prodidit; hoc enim est contra pietatem; licet enim patriam impiam ct noxiam in bello injusto popugnare non liceat, tamen eam hosti prodere pietas vetat, sicut patrem meum juste a magistratu invasum armis defendere nequeo, sed tradere et prodero non possum sine insigni nota impietatis. Minuit tamen proditionis crimen hic metus mortis illi ab Hebræis intenti. Quocirca Aurelianus Imperator, audiens cum qui sibi locum capicndæ Tbyanæ urbis indicaratj ea capta

cum ahis incolis eæsum esse, lætalus est, dixitque : u Ego enim proditorem amare non potui, cl libenter tuli quod eum milites occiderent; neque enim mihi Udem servare potuisset, qui patriæ non pepercit. » Ha Vopiscus in *Aureliano.*

vers.20. 26. Abiit in terram IIbttium, — id est, in Cyprum, ait Procopius. Cyprus enim hebraico dicitur Cethim, Jsmic xxni, 1. Verum tunc Celhim scribitur per *Capii ;* hic autem scribitur per *Chet,* quare alius est locus Hclthim a Cethim; quis autem illo sit ignoratur (i).

vers. i'. 27. Manasse quoque non delevit Betusan. — Septuaginta addunt, *qua; est Scylharum urbs;* unde cl Scythopolis dicta est.

vers. 34. 31. Arctavitque Amorrhæus filios Dan in monte, NEC DEDIT EIS LOCUM, UT AD PLANIORA DESCENDERENT. — Danitæ præ aliis tribubus ab Amorriñéis fuere arctati, ut sortis suæ montes steriles duntaxat occuparent, non vero valles frugiferas : qua de causa alias terras quærcre sunt coacti, uti audiemus cap. xviii.

ver,, j-. 33. Habitayitque (non Dan, sed Amorrhæus, ut patet ex Hebræo et Septuaginta) in monte Hares, QUOD INTERPRETATUR TESTACEO, IN AIALON ET SaLEbim, — *q. d.* Amorrhæus Danitis non tantum ademit urbes vallium, sed ct tres in monte sitas, scilicet liares, Aialon ct Salebim.

Testaceo : — Sic legendum non *testado,* ut legunt nonnulli ; nam *Uares* hebraico est *testa :* mons ergo hic vocatus est testaceus, vel quod in eo vasa testacea a figulis formarentur, vel quod illorum ruptorum fragmenta ibidem projicerentur, uti Romæ facium videmus in monte ad portam S. Pauli, qui inde Mons Testaceus nominatur. Septuaginta vertunt, *in monte liares, ubi ursæ et vulpes,* scilicet abundant; quare pro Aialon nonnulli legisse videntur O'31 *dubbim,* id est, ursi, ct pro *sahalim* sive *salebim* legisse D'SpM? *scualim,* id est, vulpes. Licet enim ursi majores ct plurcs sint in regionibus frigidis et Septentrionalibus, tamen reperiunlur quoque in calidis ct Meridionalibus, ut Judæa : nara ibi David occidit ursum, I Rcg. xvn, 31, et Elisœus per duos ursos occidit duo et quadraginta pueros sibi illudentes in Bethel, lib. IV Reg. ii, 24. Forte Samson, qui fuit Danita, ex hoc loco tribus suæ, scilicet ex *Salebim* vulpibus abundante, trecentas suas vulpes collegit, ad quarum caudas alligans faces, Philistinorum segetes succendit, ut audiemus capit. XV, vers. 4.

Et aggravata est manus domus Joseph, pactusque est ei tributaries.—*q. d.* Ephrairaitæ posteri Joseph, vicini Danitis, graviter oppresserunt Ainorrhæos in sorte tribus Dan habitantes, cosque jure belli quasi a se subactos sibi fecerunt tributarios. Igitur omnes fere tribus peccarunt in hoc, quod Chananæos a se subjugatos non reciderint, uti jusserat Dominus, sed fecerint sibi vectigales, uti patebit initio cap. sequent.

36. Ab ascenso Scorpionis (2). — Septuaginta et Ven- 3« alii, *super acrabbim,* id est, super locum scorpionum. Est nomen loci ita dicti, quod acraWim,id est, scorpionibus abundaret, ait Lyranus, Abu-Icnsis, Dionysius, Arias et alii. Ab hoc *acrabbim,* id est, loco scorpionum, dicta est, Acrabalena urbs, et Acrabatenæ/egio, quæ fuit una ex undecim Judææ toparchiis, eratque terminus Samariæ, et confinium Amorrhæorum. Vide de ea S. Hieronymum in Locis *Hcbr.,* Josephum, lib. 11 *Belli,* cap. xi, Adrichomiumct alios Chorographos Terræ sanctæ.

Petra. — Est nomen urbis in petra sitæ in confinio Judææ cl Amalee. Alia fuit Petra in Arabia, quæ inde l'ctræa est cognominata.

(i) Quamdam esso regionem HettlKCorum ad meridiem terræ Cbanaan nobis videtur.

(2) Ascensus Scorpionis ponebatur intra limites deserti Sim et mare Mortuum.

CAPUT SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Arguuntur Hebrai ab Angelo, quod idola colant; inde, vers. 11, *recensetur causa institutionis Judicum, scilicet quod Ilcbræi post mortem Josuc coluerint idola, ideoque Deus cos tradiderit Idumccis aliisque hostibus; undo ipsi pernitentes ad Deum redierint, ejusque opem implorarint: qui proinde misit as Judices, ut ipsi JIebraos a servitute ct tyrannide gentium liberarent.*

1. Ascenditque Angelus Domitii de Galgalis ad locum Flentium, et ait: Eduxi vos de Ægypto, et introduxi in terram, pro qua juravi patribus vestris : et pollicitus sum, ut non facerem irritum pactum meum vobiscum iu sempiternum : 2. ita duntaxat ut uon feriretis fœdus cum habitatoribus terræ hujus, sed aras eorum subverteretis; et noluistis audire vocem meam ; cur hoc fecistis? 3. Quam ob rem nolui delere eos a facie vestra, ut habeatis hostes,

et dii eorum sint vobis in ruinam. 4. Cumque loqueretur Angelus Domini hæc verba ad omnes filios Israel, elevaverunt ipsi vocem suam, et fleverunt. 5. Et vocatum est nomen loci illius, locus Flentium, sive Lacrymarum ; immolavcruntque ibi hostias Domino. 6. Dimisit ergo Josué populum, et abierunt filii Israel unusquisque in possessionem suam, ut obline-rent eam : 7. servieruntque Domino cunctis diebus ejus, ct seniorum qui longo post eum vixerunt tempore, et noverant omnia opera Domini quæ fecerat cum Israel. 8. Mortuus est autem Josuc filius Nun, famulus Domini, centum et decem annorum, 9. et sepelierunt eum in finibus possessionis suæ in Thamnafhsare in monte Ephraim, a Septentrionali plaga mon-tis Gaas. 10. Omnisquc illa generatio congregata est ad patres suos, et surrexerunt alii, qui non noverant Dominum, et opera quæ fecerat cum Israel. 11. Feceruntque filii Israel malum in conspectu Domini, et servierunt Baalim. 12. Ac dimiserunt Dominum Deum patrum suo-rum, qui eduxerat eos de terra Ægypti : et secuti sunt deos alienos, deosque populorum, qui habitabant in circuitu eorum, et adoraverunt cos ; clad iracundiam concitaverunt Domi-num, 13. dimittentes eum, et servientes Baal et Astaroth. 14. Iratusque Dominus contra Israel, tradidit eos in manus diripientium : qui ceperunt cos, ct vendiderunt hostibus, qui ha-bitabant per gyrum, nec potuerunt resistere adversariis suis; 13. sed quocumque pergere voluissent, manus Domini super cos erat, sicut loculus est, ct juravit cis : et vehementer afflicti sunt. 16. Suscitavilque Dominus judices, qui liberarent cos de vastantium manibus; sed nec cos audire voluerunt, 17. fornicantes cum diis alienis, ct adorantes eos. Cito dese-ruerunt viam, per quam ingressi fuerant patres eorum : cl audientes mandata Domini, omnia fecero contraria. 18. Cumque Dominus judices suscitaret, in diebus eorum flectebatur mise-ricordia, et audiebat afflictorum gemitus, ct liberabat cos de cædc vastantium. 19. Post-quam autem mortuus esset judex, revertebantur, et mullo faciebant pejora quam fecerant patres eorum, sequentes deos alienos, servientes eis, et adorantes illos. Non dimiserunt adinventiones suas, ct viam durissimam, perquam ambulare consueverunt. 20. Iratusque est furor Domini in Israel, était : Quia irritum fecit gens ista pactum meum, quod pepi-geram cum patribus eorum, clvocem meam audire contempsit; 21. cl ego non delebo gentes quas dimisit Josuc, ct mortuus est : 22. ut in ipsis experiar Israel, utrum custo-diant viam Domini, cl ambulent in ca, sicut custodierunt patres eorum, an non. 23. Di-misit ergo Dominus omnes nationes has, et cito subvertere noluit, nec tradidit in ma-nus Josuc.

1. Ascexditqub Angelis Domisi de Galgalis ad locem Flestilm. — Primo ergo Angelus liic apparuit in Galgalis, ut cx loco Hebraeos memo-res redderet professionis et obedicnliæ Deo pra*-standæ, a so susceptæ ct promissœ. In Galgalis enim se sacro Circumcisionis ritu initiaverant ct professi erant se legem Dei a Mose latam serva-turos, sicut nos in Baptismo profitemur legem Christi. Ex Galgalis vero transtulit sc Angelus ad locum, qui postea vers. 5, al) cvenlu dictus est Flentium, quo braclitæ, hostium ct miseriarum ••uarum sensu pressi, suam calamitatem deplo-rantes convenisse videntur, vel communi consilio, ut ibi de remedio inter se consultarent, vel potius monitu Angeli, qui apparens in Galgalis videtur monuisse Hebraeos, ut ad locum Flentium se con-ferrent : habere enim se quod cis ibidem diceret, quodque calamitatis remedium suggereret.

Porro Rabbini censent hunc Angelum fuisse Phinccs Pontificem: sed certum est fuisse proprie dictum Angelum : probabile est fuisse S. Michac-lem, tum quia ipse erat præscs ct lutor Syna-gogae, uti jam est Ecclesiae; tum quia idem appa-ruit Josuc, cap. v, vers. 13, inilio gubernatio-nis suæ docens ct dirigens cum. Undo videtur idem hic apparuisse, modumque suggessisse lle-bræis impetrandi a Deo judices, qui cos a servi-tute liberarent. Quocirca hic Angelus loquitur in persona Dei, sicut legatus loquitur in persona sui Regis, ac populus putabat eum esse Deum, non Angelum. Ait enim : « Eduxi vos de /Egyp-to,n etc. Denique apparuit hic Angelus, atque hæc llebræis dixit non vivente adhuc Josuc, ut volunt Abulensis et Torniellus ; nam vivente Jo-suc Hebræi coluerunt Deum verum, sed post ejus mortem, cum nova progenies succrescens, ac cum vicinis gentibus, præserlim Tyriis ct Sidoniis, conversans, ab iis ulpotc divitibus didicit colere eorum idola, Baalim ct Astaroth. Ila Procopius, Cajetanus, Serarius, cl favet S. Augustinus.

Ver».!. 2. Ita DUNTAXAT, UT NON FERIRETIS FOEDUS CUJI HABITATORIBUS TERRS, — ne ¡psí VOS ad SUO ¡dolici scelera conversando pellicerent. Vetuit ergo Deus hæc federa : quare illa llebræis fuere illicita, at non statina irrita; Hebræi enim ineuntes fedus cum Chananæis, licet illicite, post contractum tamen de eo initum tenebantur illud servare, praesertim si juramento id confirmassent : tum quia hoc exigit jus naluræ ct gentium, alioqui enim tollerentur omne commercium oinnisque hominum societas, si federa ct pacta violaro liceret; tum quia hoc exigebat reverentia nominis divini in juramento invocati, ne pejerare viderentur si illud violarent; tum denique quiaChananæi nesciebant Deum vetuisse, multo minus irritasse hæc cum eis federa: quare valde scandalizati fuissent, si Hebræi ca violassent, ac tam ipsos quam Deum ct religionem eorum blasphémassent. Postquam tamen eis palam constitit Deum hæc federa vetuisse, scandalizari non potuerunt, si Hebræi Deo obedientes illa rescinderent. Unde Esdras, lib. I, cap. is, irritavit ct separavit matrimonia llebræorum cum gentibus contra legem Dei contracta. Etsi enim vera erant rataque, tamen in ea lege erant solubilia per libellum repudii a Deo eis concessum, si justa subesset causa, ut hic erat disparitas cultus, et periculum perversionis ab infideli, quod subibat conjux fidelis.

Vers. 3. 3. Quamobrem nolui (ct cliauinum nolo, itaque statuo ct decerno) delere eos a facie vestra, ut habeatis hostes (qui vos puniant, affligant, ct ad Deum redire compellant), et dii eorum sint vobis in RUINA». — Ti *ut* in hac posteriore parte consecutive accipiendum est, non causaliter. Nec enim Deus sanctissimus poterat intendere hanc Hebræorum ruinam, lapsumquc in idololatriam, sed tantum permittere ad puniendum precedent ia eorum peccata, ‹7. *d.* Permisi vos a gentibus, quas contra meum jussum tolerastis, deduci ad colendos eorum deos, ut deinde vos castigarem ct exterminarem : ruinam enim in culpam permittit Deus ob ruinam in pœnatn; hac enim culpam castigaro intendit. Non enim permittit Deus malum culpæ, nisi hoc fine, ut ex eo eliciat bonum, vel miserendi, vel si nolint uti misericordia, puniendi, puta ostendendi suam clementiam in condonando, vel justitiam et vindictam in castigando, ut docet S. Augustinus, S. Thomas cætcriquc Theologi.

v«» i. 4. Ad omnes filios Israel, — ad totum coelum Israclitaruni, sive ad omnes qui convenerant.

vu». 5. s. Et vocatum est nomen loci illius locus Flentium sivb Lacrvmarum.— Septuaginta xUuijiw*, id est *locus Plangentium,* ab eventu jam dicio, quia, ut dixi vers. 4, filii Israel audita comminatione Dei per Angelum, « levaverunt voces suas ct fleverunt. »

Quæres, quis, ct ubi fuit hic locus Flentium, sivo Kkxjû|x.u‹ ? Respondet Adrichomius fuisse juxta Gaigaia, inde enim ascenderat Angelus. Alii putant fuisse Silo, ibi enim erat arca; undo eo confluebat populus ad sacrificandum, quod et hic fecit. Hinc sequitur : « Immolaveruntquo ibi hostias Domino. » Verum dico locum Flentium fuisse in tribu Juda, juxta Jerusalem a parte Occidentali , in sylva, sita ultra vallem Raphaim, quæ a tergo habebat Philistinos. Id ita esse liquet ex eo quod David in hac eadem sylva latuerit, cum Philisthæos in valle Raphaim, ad motum cacuminum arborum sylvæ, aggressus cecidit, II *Reg.* v, 24. Hunc enim locum fuisse a in sylvis, quæ loca Flentium appellata sunt, n diserte ail Josephus, lib. Vil *Antiy.* iv, et clare Septuaginta, Il *Reg.* v, 23 : *Accedes,* inquiunt, *ad eos prope Claulhmona* (id est locum Flentium), et *erit cum audieris meem collisionis a sylva Clauthmonis, tunc descendes ad cos.*

Nimirum voluit Deus hunc locum Flentium esso exemplum perpetuum llebræis ad agendam poenitentiam in fletu ct lacrymis, quoties ipsi ex lege quotannis Jcrosolymam ad templum oraturi cl sacrificaturi porgerent.

Tropologice Mw, sive locus Flentium, est terra cl vita hæc hominum, a Deo ob Adæ peccatum exulantium. Adam enim, ct nos in eo, e paradiso ejecti sumus in hanc vallem lacrymarum, ut pernitentia peccatum omne expiemus, ideoque damnati sumus ad mille labores, dolores ipsamque mortem, *Genes. 111,* ct *Psalm,* lxxxui, 6.

Rursum locus Flentium est pœnilentia et compunctio, ad quam concionator instar Angeli hujus populum excitaro debet, « ut moveat planetum, non plausum, » ait S. Bernardus; nam, ut idem ait, serm. 39 *in Cant. : a* Lacrym® pernitentium vinum sunt Angelorum, quod in ühs vitæ odor, sapor grati® sit, indulgcnliæ gustus, reconciliationis jucunditas, sanitas redeuntis innocenti®, serenat® suavitas conscienti®. » Vide Climachum, gradu 5 De *pernitentia,* ubi miram priscorum compunctionem et lacrymas recenset in loco Flentium, quem carcerem vocabant. B. Antiochus, *hom.* 107 : « Rorulent®, ait, adspergines lacrymarum, ut dulcor mellis sunt cordi, aut suave fragrans thymiama apud Deum. » S. Chrysostomus, homil. G *in Mattii.* : a Sicut, inquit, post vehementes imbres mundus aer ac purus efficitur, ita etiam lacrymarum pluvias serenitas mentis sequitur atque tranquillitas, oinnisque illa de peccatorum tenebris effusa caligo dissolvitur. Et sicut ex aqua et spiritu, sic rursus ex lacrymis ct confessione purgamur. »

Immolai ERUNTQUB ibi hostias Domino. — Licet enim proprius immolandi locus esset in templo et ante templum in tabernaculo, quod tunc erat in Silo, tamen graves ob causas Judæi subinde alibi immolabant, uti fecit Samuel in Bethlehem, I *Reg.* ivi, 4 et 5, ac David in area Areuna Jebusæi, I *Reg.* XXV. Nam eo ipso quod ibi apparebat Angelus, et populum ad Deum propitiandum hortabatur, videbatur locum sanctum indicaro, simulque potestatem ibi sacrificia offerendi facere. Addunt correcti Septuaginta ascendisse Angelum

istam *etiam* ad Bethel el domum Israel : quo significatur eum varias Israelitarum urbes pervolasse et incolas Siluntem coegisse ; vel per Bethel ct domum Israel intelligendi Bethelitæ et Israelite qui eo loco convenerant. Ita Serarius.

v»n «. 6. Dimisit ergo Josué populum. — Est hic hysteron proteron : repetit enim ex fine præcedentis libri Josué, gesta ejus quædam, ut inde commode et ordinate ad Judicum, qui ei successere, institutionem et originem transeat. Hic enim liber connexus est libro Josuc, et historia Judicum pendet cxhistoria Josué, quasi a sui principio. Altius ergo a primo sui exordio, puta a Josué, acccrsit hic Judicum primordia (1).

v«r». «. 9. In Toahnatii sare, — Debraia et Septuaginta, *in Thamnath chcrcs,* id est, in imagine solis, quæ sepulcro Josuo insculpta est, eo quod ipse stiterit solem, ideoque urbs ejus *Thamnat sare* per inetathesin dicta est *Tkamnat cheres.* Vide dicta *Josué,* **XXIV, 30.**

v-n. io. 10. Et servieruxt Baalim , — id est idolis, sive diis Gentium ; nam per *Baalim* significantur omnes dii masculi, sicut per *Astaroth* omnes deæ fornirne. Porro *linai* in singulari hebraico significat Dominum ; unde antonomaslicc Deurn suum vocarunt *Baal,* id est Dominum absolute. Primus autem Baal fuit Ncmrod, quem coluere Assyrii ; Ncmrod autem fuit Baal, sive Belus pater Nini, mariti Semiramidis. Idem ergo sunt Baal, Bal, Beel, Bel, Belus, etc. Ab Assyriis idolum ct cultus Beli transit ad Babylonios, ut patet *Daniel,* xiv, 2, a Babyloniis ad Sidonios et Phœniccs : inde omnia idola ct dii Gentium, nomine dilatato, dicti sunt Baal, Bel, Baalim. Unde a deorum, vel a locorum ct eventuum varietate dicti Beelphcgor, id est Priapus; Beelzebub, id est Deus musca; Beelscphon, id est Deus Aquilonis, vel Deus absconditus, puta Mercurius, Baal Gad, id est Deus fortuna, Baal sccmes, id est Deus sol, etc. Vide dicta Genes, x, 10. Inde a Baal composita sunt nomina Punica (hæc enim lingua affinis est llebrææ): Aunibal, id est castrorum Dominus; Asdrubal, id est villarum vel atriorum Dominus ; Mulhumbal, id est mortis Dominus; Adherbal, Maharbal, Ithobal, Jerobaal, etc. Ita S. Augustinus hic, *Quast.* XVI.

Veti. IJ. Astiteli) ‹I' 4 ? 13. Serviextes Baal et Astaroth .—«Astaroth. » Quercs primo, cujus linguai sit hæc vox, undeque dicta? Suidas in *Astarte* censet esse vocem Graecam, dictam ab astro : «Ab astro, inquit, cognomen fecerunt ; ipsi enim esse Luciferum fabulantur. » Et Phavorinus in *Astarte :* « Astarte, ait, astri simulacrum; ipsum astrum Lucifer, » quod Venerem nuncupant. Sic el Etymologicus, quiet causam addit: Praises enim astrorum est Dca hæc. Unde nonnulli censent Astartem esse Asteriam deam, tiliam Phœbi ct Cei, quam Perses in uxorem dux?., dc qua Hesiodus in *Theogonia.*

Verum errant. Astaroth enim est vox Syra, non Graeca significans oves, præsertim feminas, cum mammis turgent, et agnos suos lactant, ita dicte ab IDp *athar,* id est multiplicaro, quod sint fecundæ, et in Syria mullos per annum pariunt agnos; atque ab *asear,* id est ditare, quod caseo, lana, lacte, fœtu heros suos ditent; unde veterum opes erant in ovibus, non in auro ct argento.

Quocirca multi censent Astartem esso *Venerem* Unusat. cognomento ireXufwîÇcn, id est *multimammeam,* vel potius , id est *magniinammcam,* quod magnas haberet mammas, quod symbolum erat fecunditatis, qualis est in ovibus feminis. Indo ergo hæc Dea ab ovibus effecta est a Tyriis et a Sidoniis, ut ab ea ovium fecunditatem impetrarent; ilaquo ditarentur ct bearentur. Hebraice enim *asear* tam beare quam ditaro significat, quia dives a mundo æslimalur beatus. Unde Cicero, lib. III *De Natura Deorum :* « Quarta, inquit, Venus Syria, Tyroque concepta, quæ Astarlo vocatur; quam Adonidi nupsisse traditum est. » Sic ct Herodotus, lib. I, Diodorus, lib. II, cap. n, Thcodoretus, lib. I Itej. iv, 14, ibique Procopius, Aquila et Scholiastcs Græcus, cap. vu. Audi ct S. Hieronymum in *Vita S. Ililarionis :* «Cum insignito agmino monachorum pervenit Elusam eo forte dio, quo anniversaria solemnitas omnem oppidi populum in templum Veneris congregaverat. Colunt autem illam ob Luciferum, cujus cultui Saracenorum natio dedita est. » Scribit Epiphanius, *haresi* 55, matrem Melchiscdech dictam Astaroth sive Asteriam. Quid, si hæc a posteris culta fuerit ut Dea, indeque Deæ dicte sint Astaroth?

Porro « Astaroth » est numeri pluralis, tum ad emphasim et honoris causa, ut hanc Deam plurium, imo omnium rerum dominam esse significarent, quod rebus omnibus homines ditaro possit, indeque Deus hebraico vocatur Adonai, ct Adomin, Elohim in plurali, tum quia Astartes nomen ad quaslibet Deas feminas translatum est. Erat enim Astarte Babyloniorum, quam S. Epiphonius, *hceresi* 19, Dianam vocat ; alia Carthaginensium, quam S. Augustinus hic, *Quast.* XVI, asserit fuisse Junonem; alia Edessenorum, quam Lucianus ait fuisse Lunam. Hæc enim fœtus piscium, avium, ovium, dum plena est, multiplicat, itaque homines ditat. Primitus enim prisci gentiles ignorantes Deum verum adorabant Solem ct Lunam, a quibus omnis in terra fertilitas manat : unde eos Romani vocabant Jovem et Junonem ; Ægyptii Osiridem et Isidem ; Syri Baalim ct Astaroth. Quia enim ipsi videbant in terra fecunditatem provenire præsertim a Sole ct Luna, per calorem ct pluviam, quibus terram humectant ct fccundaut, hinc cos ut Deos coluere : hæc enim sunt duo primaria astra in terram intlucntia. Accessit et tertium, scilicet stella Veneris sive Luciferi, quæ post Lunam cælcris stellis clarius emi-

'1 *í ímltíi* pro *dfmüerat.*

cat. Undo veteres dixere Venerem esso Lunam minorem, Lunam vero esse Venerem majorem. Quocirca llerodianus, libro V, Astartem vocat Açp:à?z.T,v, *Astroarchem,* id est astrorum primatem et principem. Et Philo Bibliensis : Astarte, ait, imposuit proprio capiti regni insigne tauri caput, ut corniculatam Lunam significaret. Hinc cl *Astaroth,* urbi in qua Astarte colebatur, cognominatur O'Olp *carnaim,* id est *bicornis,* ob duo Lun® cornua : quare nonnulli suspicantur hanc esso illam urbem, quam Plinius, lib. V, cap. xx, *Carne* nominat. Alludit quoque hoc nomen *Carnaim* ad cornua arietum ct ovium, ut significetur cornuti gregis copia, ait Marinus in *Léxico.* Hebraice enim pp *keren,* id est *cornu,* æque ac pa *sac,* id est *saccus,* in plurimas gentium linguas manavit.

Porro «Astaroth» propriequidcmsignificatovcs, ut dixi : si tamen per direresim legas min ©p *as toroth,* significat *tincam legum,* ait Pagninus, quia idola ct idololatria instar tine® consumunt omnes hominis facultates, leges, virtutes, opes et vires. Diabolus enim ita sui cultores ludificat, ut eis temporalia promittat, reterna adimat, sed temporalia modica quibus eos lactavit auferat. Ipse enim est tyrannus, ac sicut Deum odit pessime, sic et Dei creaturas, præsertim homines, ut non nisi eorum damnum, noxam, exilium tam corporis quam animre sitiat.

Tropologice, «Astaroth » cuique est sua concupiscentia; nam, ut ait Orígenes, *hom.* 2 : « Unusquisque quod prre caderis colit, quod super omnia miratur ct diligit, hoc ei Deus est. » Sic guloso « Deus venter est,» ait Paulus, *Philip,* ui, 19; ct Virgilios, lib. IX *Æneid. :*

Sua cuique Deus sit dira cupido.

El alter :

Ambitiosus bonos, ct opes, ct blanda voluptas,
Ilxc tria pro trino numine mundus babet.

vers. ti. 11. Et vendiuerdnt hostires. — Hcbrrea ct Septuaginta, *ct vendidit,* scilicet Deus, *q. d.* Deus Israelitas quasi idololatres vendidit, id est tradidit hostibus, ut cos vexarent, spoliarent, in servitutem redigerent, occiderent. Noster pro 0130'l *vaiimkcrcm,* id est *vendidit cos,* legit *vaiitnkerum,* id est *vendiderunt cos.*

Vers. is. is. Manos Domini super eos erat. — « Manus,» scilicet vindex, vindicans ct flagellans, *q. d.* Vindicta Dei ubique cos insequebatur, exagitabat ct male mulclabat.

Ve», io. io. Viam durissimam, — quia erant inobedientes et durre cervicis : via ergo durissima erat eorum impia cl obstinata, colendi idola, aliaque scelera patrandi consuetudo (1).

Vtri.H. 22. Ut IX ipsis experiar Israel. — Ut scilicet per experientiam ostendam et palam faciam an Israelita me colant meamque legem custodiant, an vero Chananreorum idola. Nam Deus ipse, utpote cui omnia sunt prresentia, quique omnia, etiam futura una mentis cernit in ictu, non eget experientia, quia ipso omnia prrescit et prrenoscit antequam fiant. Porro h.ec Dei experientia consistebat in permissione occasionis et tentationis, quæ hic llebrreis objiciebatur. Nam Judrei simul viventes cum Chananreis vicinis, cum cisque conversantes, ab eis sollicitabantur utsecum sua idola colerent. Ita Abulcnsis. *Secundo,* «ut experiar, » hoc est, ut omnibus notum fiat Israelitas me colere, quando subtrahentes se a communione et vita Chananreorum, me opitulante eos superabunt; ct vice versa quod me non colant, quando eis adhaerentes, ab eis superabuntur ct dirc affligentur. Ita Lyranus et Dionysius. *Tertio* et germanius, « ut experiar, » hebr. nw *nassot,* id est *ut lentem cos,* hoc est ut eos stimulem, pungam, affligam, atque hoc stimulo et afflictione probem ct experiar (hocest ita me geram ac si vellem experiri, ct per experientiam ignoti alicujus cognitionem exquirere. Est catachresis : Deus enim omnia novit ab reterno, sed experiri dicitur anthropopathi;, cum rem occultam probando vel tentando manifestam facit); « utrum ipsi custodiant, » hocest, utrum ipsi custodire velint «viam (legem) Domini : » hactenus enim custodierunt viam, id est legem Baalim, id est idolorum qure coluerunt, uti paulo ante dixit. T» *custodiant* ergo significat actum non perfectura vel proficientem, sed inchoantem, ac mutata mente destinatum et incipientem, *q. d.* Israelita hactenus me relicto coluerunt idola; permittam ergo eos a Chananreis affligi, ut experiar an per hanc afflictionem ad cor redeant, et ad me meique cultum revertantur, itaque incipiant custodire meas leges a Mose sancitas Quod si fecerint, ego eos a Chananreorum tyrannide ct oppressione liberabo : si non fecerint, permittam eos gravius ab illis affligi, contundi ct opprimi. Porro mulli inter Israelitas erant sani iu fide, nec deflexerant ad colendum Baal, sed persistebant in avita patrum religione veroque unius Dei cultu : hos Deus per Chananreos probare et experiri voluit, « utrum custodiant, » id est custodire pergant « viam (id est legem) Domini : » utrum scilicet minis et plagis Chananreorum territi, vel prosperitate, opibus et commodis eorumdem allecti, a Deo vero ad eorura idola desciscerent, cum cisque commercia ctconnubia contraherent ; an vero constanter hæc omnia contemnerent, solique Deo suo fideliter firmiterque adhrererent : quod si facerent, a jugo Chananreorum cos liberarem; sin autem, illo durius opprimi permitterem, sicque cos erudirem, docercmquo mihi servire, non idolis. Unde Noster hebraico *nassot,* mox cap. seq., vers. 1, vertit, « ut erudiret iu eis Israelem ; » per Chananreos enim Judrei experti sunt, quam Deus flagellet apostatas a Deo ad idola desciscentes, quamque li-

(1) **Iniquitatis via est impiis durissima ob sua jurgia cl tcclera.**

beret et tueatur, prospcrctquc cos qui in sui cultu firmiter persistunt, aut ab idolorum cultu pernitentes ad Deum redeunt.

Huic sensui apte insistit tropologia, quam affert S. Gregorius, lib. Ill *Dialog.,* cap. xiv, in fine : «Dominus, inquit, Chananæos diutius reservavit, ut in cis experiretur Israel, quia nounnnquam, ut dictum est, eis etiam quibus magna dona tribuit, parva quædam reprehensibilia relinquit, ut semper habeant contra quod bellum gerant, ct devictis magnis hostibus mentem non erigant, quando cos adhuc adversarii etiam minimi fatigant Fit itaque ut miro modo una cadcmque mens et virtute polleat, ct ex infirmitate lassescat, quatenus et ex parte constructa sit, ct ex parte conspiciat esse destructam, ut per bonum quod quaerit et habere non valet, illud servet humiliter quod habet. » Hinc et S. Bernardus : « Jcbusæus, inquit, velis nolis in terra tua habitat (scilicet concupiscentia incarne), subjugari potest, exterminari non potest. »

Ciam-rui' rfiic-ii. cort pnmi s-xuodi.

Permisit ergo Deus Chananæos nonnullos, nolu›t(Iuc omnes a Josué exscindi a Chananæa variis de causis. *Primo,* ut ipsi Hebraeorum apostasiam cl ‘dololatriam Slla oppressione castigarent. Se*iun‹io,* ut Deus experiretur an hac afflictione ad se redirent, imo cos redire quasi compelleret. Erant enim Chananæi quasi stimuli pungentes Hebræos, cogentcsque ad Deum colendum, ejusquo opem implorandam, ut hostium oppressione ipsos liberaret. *Tertio,* quia non sufficiebant Hc-

T itii,

bræi ad omnem terram Chananæorum incolendam ct excolendam. Chananæis ergo ejus partem permisit, ut ipsi eam colerent, ne a lupis ct feris illa occuparetur cum damno cl noxa Hcbræorum. Hanc rationem dat Deus, *Exod.* xxm, 29 : « Non ejiciam, inquit, cos a facio tua anno uno, ne terra in solitudinem redigatur, ct crescant contra te bestiæ.» *Quartam* causam dat cap. scq., vers. 2 : « Ut postea discerent filii eorum certare cum hostibus ct habere consuetudinem præliandi,» ut scilicet vitarent otium, quod ignaviæ omnisque maliliæ est causa, utque bellis assuescerent, quæ crebra habituri erant cum vicinis gentibus, uti habuit David.

Qjirii.

Simili de causa olim cum ventilaretur Romre in Senatu an delenda esset Carthago jam quasi subacta, ac Cato suaderet urgerctquo delendam, utpote Romanis tam periculosam et infestam, Scipio Nasica suasit et persuasit non esso delendam ob belli cl bcUandi exercitium, ut scilicet Carthago esset cos juventutis Roraanæ, qua Romani discerent bella gerere, militiæ assuescerent, corda et corpora ad frigoris, æstus, famis omnisquo incommodi tolerantiam obdurarent, idquo recto et sapienter; nam deleta Carthagine virtus Romanorum otio, inertia ct luxu clanguit et defluxit. Undo Juvenalis, *Satyra* G, causam cur prisci Romani fuerint casti, sobrii, vigiles, hanc dat:

> **Proximus urbi**
> **Annibai, ct stantes collina in rupe mariti.**
> **Nunc patimur long® pacis mala, sxvior armis**
> **Luxuria incubuit, totumque ulciscitur orbem.**

Hinc ct Spartani non permiserunt suo regi delere urbem hostilem, dicentes : « Noli abolere cotem juventutis noslræ. »

ilinc vicissim Lycurgus, testo Plutarcho in ejus Vita, sanxit ne Lacedæmones cum iisdem hostibus diu srepcquo bellarent: no videlicet docerent cos arma tractare, itaque sua militari arte ct industria tandem Lacedæmones superarent ct subjugarent. Idem principium ct militare ct politicum habet ct observat Turea. Quocirca Agesilao Sparire regi assidue cum Thebanis bella gerenti, ct in pugna quadam vulnerato falco dixit Antalcidas : « Pulchram a Thebanis mcrcedcm reportas, quos invitos et nescientes pugnaro docuisti. » Nam nunquam bellicosiores fuere Thebani, quam dum a Spartanis sive Laccdæmoniis bello crebro fuere impetiti.

Tropologicam causam dat Abbas Daniel apud Cassianum, *Collât.* IV, cap. vi, dicens : «Quam utique pugnam non invidens Deus quieti Israclis, ncc malo eidem consulens, sed sciens esse utilissimam, reservavit, ut dum gentium semper istarum impugationc deprimeretur, nunquam so sentiret auxilio Domini non egere, ct ob id scraper in ejus meditatione ct invocatione persistens, nec inertia solveretur, ncc bellandi usum et exercitia virtutis amitteret. Frequenter enim quos superare non polucruut adversa, securitas et prosperitas dejecerunt. »

CAPUT TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Ilebræi ob conjugia atm Chananæis inita, indeque secutum idolorum cultum, tyrannorum servitute pressi, panitcntcs invocant Dominum, qui cos liberat primo a Chusan rege Mesopotamia! per Othonielem, qui proinde fuit primus eorum Judex ct Princeps ; secundo, vers. 12, *ab Eglon rege Moab per Aod, qui fuit secundus Judex; tertio, vers.* 51, *a Philistinis per Samgar, qui fuit tertius Judex.*

1. Ilæ sunt gentes quas Dominus dereliquit, ut erudiret in eis Israelem, et omnes qui non noverant bella Chananæorum : 2. ut postea discerent filii eorum certare cum hostibus, et habere consuetudinem præliandi : 3.'quinque satrapas Philistinorum, omnemque Chananæum, et Sidonium, atque Ilevroum, qui habitabat in monte Libano, de monte Baal Ilermon usque ad introitum Emalh. 4. Dimisitque cos, ut in ipsis experiretur Israelem, utrum audiret mandata Domini quæ praeceperat patribus eorum per manum Moysi, an non. 5. Itaque filii Israel habitaverunt in medio Chananæi, et Ilelhæi, et Amorrhæi, cl Pherezæi, et Hcvæi, et Jebusæi : G. et duxerunt uxores filias eorum, ¡psique filias suas filiis eorum tradiderunt, et servierunt diis eorum. 7. Feccruntque malum in conspectu Domini, ct obliti sunt Dei sui, servientes Baalim ct Astarotb. 8. Iratusque contra Israel Dominus, tradidit cos in manus Chusan Rasalhaim regis Mesopotamia, servieruntque ci octo annis. 9. Et clamaverunt ad Dominum, qui suscitavit eis salvatorem, et liberavit eos, Olhoniel videlicet filium Cencz, fratrem Caleb minorem : 10. fuilque in eo Spiritus Domini, et judicavit Israel. Egressusque est ad pugnam, et tradidit Dominus in manus ejus Chusan Rasalhaim, regem Syriæ, et oppressit cum. 11. Quievitque terra quadraginta annis, ct mortuus est Olhoniel filius Cenez. 12. Addiderunt autem filii Israel facere malum in conspectu Domini, qui confortavit adversum cos Eglon regem Moab : quia fecerunt malum in conspectu ejus. 13. Et copulavit ei filios Ammon, et Amalee: abiilque cl percussit Israel, atque possedit urbem Palmarum. 14. Servieruntque filii Israel Eglon regi Moab decem et octo annis : 15. et postea clamaverunt ad Dominum, qui suscitavit eis salvatorem vocabulo Aod, filium Gera, filii Jemini, qui utraque manu pro dextera utebatur. Miserunique filii Israel per illum munera Eglon regi Moab. 1G. Qui fecit sibi gladium ancipilcm, habentem in medio capulum longitudinis palmæ manus, cl accinctus est co subter sagum in dextro femore. 17. Oblulilque munera Eglon regi Moab. Erat autem Eglon crassus nimis. 18. Cumque obtulisset ei munera, prosecutus est socios, qui cum eo venerant. 19. Et reversus dc Galgalis, ubi erant idola, dixit ad regem : Verbum secretum habeo ad le, o Rex. Et ille imperavit silentium : egressisque omnibus qui circa eum erant, 20. ingressus est Aod ad cum; sedebat autem in æstivo cœnaculo solus, dixitque : Verbum Dei habeo ad te. Qui statim surrexit do throno. 21. Extenditque Aod sinistram manum, ct tulit sicam de dextro femore suo, infixilquo eam in ventre ejus, 22. tam valide, ut capulus sequeretur ferrum in vulnere, ac pinguissimo adipe stringeretur. Nec eduxit gladium, sed ita ut percusserat, reliquit in corpore : statimque per secreta naluræ alvi stercora proruperunt. 23. Aod autem clausis diligentissime ostiis cœnaculi, et obfirmatis sera, 24. per posticum egressus est. Servique regis ingressi viderunt clausas fores cœnaculi atque dixerunt : Forsitan purgat alvum in æstivo cubiculo. 25. Exspcctantesque diu donec erubescerent, et videntes quod nullus aperiret, tulerunt elavem: et aperientes invenerunt dominum suum in terra jacentem mortuum. 26. Aod autem, dum illi turbarentur, effugit cl pertransiil locum idolorum, unde reversus fuerat. Venitque in Seirath : 27. et statim

insonuit buccina in monte Ephraim, desccnderuntque cum eo filii Israel, ipso in fronte gradiente. 28. Oui dixit ad eos : Sequimini me; tradidit enim Dominusinimicos nostros Moabitas in manus nostras. Desccnderuntque post eum, et occupaverunt vada Jordanis quæ transmittunt in Moab : ct non dimiserunt transire quemquam ; 29. sed percusserunt Moabitas in tempore illo, circiter decem millia, omnes robustos et fortes viros. Nullus eorum evadere potuit. 30. Ilumiliatusque est Moab in die illo sub manu Israel, et quievit terra octoginta annis. 3!. Post hunc fuit Sarngar filius Anolh, qui percussit de Philisthiim sexcentos viros vomere; ct ipse quoque defendit Israel.

1. Ut erudiret. — Ut scilicet doceret cos tractarc arma, moduinque pugnandi cum hostibus per assiduum cum Chananæis bellandi exercitium. Rursum, ut doceret colere Deum, non idola; ob hæc enim traditi sunt Chananæis, a quibus cos Deus liberavit, hebraico est *nassot,* id est, *ut tentarci,* do quo dixi cap. præced., vers. 22; ubi Noster vertit, « ut experiar. » Porro addit : *a* Ut erudiret Israclcm, et omnes qui non noverant bella Chananæorum. » Ubi ct est cxegeticum, significans id est, *q. d.* Voluit Deus per Chínameos erudire Israclcm, hoc est omnes juniores Israelitas, qui non noverant bella, quæ patres eorum duce Josué gesserant contra Chananæos, itaque bellorum erant inexperti : quare ut per experientiam discerent pugnare cum hostibus, idcirco Deus reliquit Chananæos, quasi antagonistas, cum quibus assidue bellarent. Unde explicans subdit :

2. Ut postea discerent filii eorum certare cum HOSTIBUS, ET IIACERE CONSUETUDINEM PRÆLIANDI. — Juxta sensum jam datum, qui clarus est ct obvius, quem proinde tradunt Latini plcrique, licet Rabbini aliter explicent, *q. d.* Ut discerent juniores Israelitæ bellorum inexperti,quid sit præliari cum Chananx-is; quam scilicet noxia sint bella, utpote per quæ suis opibus, libertate, et sæpc vita ab cis spoliabantur; idcoque caverent peccata, ob quæ Deus hæc cum cis bella permittebat. Scilicet dulce bellum inexpertis, expertis autem amarum. Sic Adam, comedendo pomum velitum, per experientiam didicit bonum ct malum, quam scilicet bonum sit obedire Deo, ct quam malum non obediro, utpote per quod mortem et tot ærumnas ipse cum omnibus posteris incurrit.

3. Quisque satrapas Philistinorum, — id est quinque prefectos sive principes Philistinorum. Erant enim quinque urbes eorum, scilicet Ascalon, Accaron, Azotus, Gclh et Gaza, quæ cum suis vicis et pagis singulas constituebant satrapias sive prefecturas, quibus totidem præcraut salrapæ sive prefecto. Repete ex vers. 1 : a tó Dominus dereliquit, etc., quinque satrapas Philistinorum omneinque Chananrçum. » Josué plurimos Chananæos deleverat. Hic ergo per Chananæum accipe Phoenices; hi cnim ex Chanaan oriundi sæpo diam a profanis scriptoribus vocantur Chananæi, uti dixi in Josué, et *Proverb,* xxxi, 24. Unde et mulier Chananæa, *Matth.* xv, 22, a Marco Vocatur Syrophoenissa, quia oriunda ex Phoenicia, puta ex finibus Tyri ct Sidonis. Phoenices enim nunquam ab Hebræis fuero subacti, multo minus exacti, etsi eorum regio comprehenderetur terminis terre promissæ. Unde explicans subdit : « Et Sidonium. » Sidon cnim erat caput Phoeniciae; hæc autem urbs nomen accepit a Sidone filio Chanaan, *Genes,* x, 15.

7. Servientes Baalim et Astaroth. — Ita legit Noster in llebræo. Alii cum Septuaginta legunt DTOX *ascaroth,* id est *lucis.* Luci erant sylvæ diis dicatæ, in quibus erexerant aras ad iis sacrificandum. Serviebant ergo *lucis,* id est idolis quæ colebant in lucis. Est inetonymia. Ven.7.

8. Tradidit (hebraico tZTDQ» *iimeherem,* id est vendidit eos. *Vendidit,* id est tradidit, perinde ac si cos ipsis vendidisset. Est catachresis, significans plenam traditionem; talis cnim ostrei venditæ), EOS IN MANUS CHUSAN RaSATHAIM REGIS MESOPOTAMIE, SERVIERUNTQUE EI OCTO ANNIS. — Hæc prima llebræorum fuit servitus, primaque idololatriæ eorum in Terra sancta castigatio, qua traditi sunt regi Mesopotamia}. Ha dicitur regio, quæ in medio duorum id est fluminum, scilicet Tigris et Euphratis, sila est, iisque ambitur ct circumdatur. Unde hebraico vocatur O'iriJ OTX *Aaram naharaim,* id est Syria duorum fluminum, sive duobus fluminibus jam dictis intercepta; erat cnim multiplex Syria. Ver». 8

Porro *Ckusan Rasalhaim* hebraico idem est quod *ÆtMops* (Chusim cnim sunt /Ethiopcs, ita dicti a Chus filio Cham, *Genes.* x), *duarum impietatum,* ait Pagninus, qualis erat hic tyrannus, quia Hebreos tyrannide opprimebat, ct quia cos ad suos deos colendos alliciebat.

Talis tropologice est diabolus, ait Orígenes, cui Deus vexandos tradit homines, dum contra cum superbiunt, ut cos humiliet, affligat ct conterat, donec resipiscant ct sub Deo se humilient. Talis quoque est Turea ct quilibet hostis, ait Serarius. Dupliciter vero improbus est, qui ncc Deum timet, nec homines veretur, qui et in animam ct in corpus suum peccat; qui juxta superbus est ct libidinosus, qui susque deque fert mortales et veniales culpas. Duplici nos malo affleit, qui animum religione, corpus libertate solitisque commodis spoliat; qui spiritalia ct temporalia eripit, qui a timore Dei nos abducit, ct vitiis non sci vire facit, qui et in presentís saeculi

ærumnas, ct in œtcrna futuri sæculi supplicia nos conjicit.

Audi Anastasium Nicænum post *Quant.* XCI1, pag. 268 : « Quomodo, ait, civitates nutriunt lietores, ut homicidas et sepulcrorum effossores, et qui alia hujusmodi scelera admittunt, per eos puniant, non laudantes quidem, sed valde etiam odio habentes eorum instituta, ferentes tamen propter usum eorum ministerii : ita etiam mundi administrator concedii ut sint tyranni tanquam quidam lictores, ut per cos pœnas sumat de impiis ct sceleratis. Postea autem eos quoque exactissimo tradit supplicio, quoniam non tanquam Deo ministrantes, sed suæ improbitati servientes, gravia illa et intoleranda fecerunt. Sic Israclcm, cum peccasse!, Assyriorum tradidit crudelitati ; postquam autem isti ne agnoverunt quidem fructum supplicii, vel potius scopum ct institutum, tunc eorum quoque fracta potentia coegit eos servire aliis, ut docent etiam Propheto. A quibus Plato, ut arbitror, sulfuratus occasionem, dicit cos qui sunt incurabiles castigari ad aliorum utilitatem. n

Vers 9. **9.** Et CLAMAVERUNT AD DOMINUM , QLT SUSCITAVIT EIS SALVATOREM, ET LIBERAVIT EOS, 01TIONIEL VIDELICET. — Advertendum, ait S. Augustinus, *Quast.* XVIII : a Salvatorem etiam dici hominem, per quem Deus salvos faciat. » Simile est, IV *lier/.* Kin, 5 : a Dedit, ait, Dominus salvatorem Israeli.n Et II *Esdra* ix, 27. Sic Plato, lib. V De JlepuAL, Principes vocari vult a Reipublicœ salvatores. »

Fuere ergo Judices Israelis salvatores, idcoque figura cl typi Jesu Christi Salvatoris mundi. Unde S. Hieronymus *ad Paulinuin,* epist. 103 : a In Judicum libro, ait, quot principes populi, tot figura sunt.» Judices salvarunt populum in corpore, Jesus sanat fideles in anima ; Judices profligarunt tyrannos, Jesus dæinones mundum opprimentes. Quocirca nomen Jesu formidabilecsldæmonibus, adeo ut eo audito diffugiant. Audi S. Chrysostomura, hora. 8 *in Epist. ad Rom.:* a Sunt nobis incantationes spirituales, ipsum nomen Domini Jesu Christi; tum ipsius crucis potentia. Hujusmodi incantatio non solum draconem de speluncis abigit, atque ita in ignem conjicit, sed et vulneribus quoque medetur. Hoc tamen et dæinonibus terribile est, ct perturbationibus cl nigritudinibus salutare. Hoc igitur ornemur ipsi ; hoc tanquam muro nos muniamus. » Et Orígenes, lib. 1 *Contra Celsum :* a Tanta, ait, vis nomini Jesu inest contra dæmoncs, ut nonnunquam a nobis nominatum sit efficax. Quod docens Jesús dicebat : Mulli mihi dieent in die illa: In nomine tuo dæmonia ejecimus. » Et Theodorelus in epist. *ad Philemonem :* « Sufficit, ait, nobis nominis mentio ad efficiendum ut revereatur vel maxime adversarius, » etc. Mirum, sed multis comprobatum exemplis, quod Tyrcus noster ail in lib. De *Damon.,* cap. xui, num. 22 : « Sagis, ait, et iis qui se diabolo devoverunt mandari el rCr¡0 prrasipi scimus, ut si quando nocturnos conventus habent prorsus a nomine Jesu abstineant, quanqnam Jesum abjuraverint. Scimus subito et diabolum et prasentem turbam disparuisse, si quando collegarum alicui etiam praeter intentionem nomen Jesu excidisset, » ele.

Tropologice, salvatores Jesum Salvatorem imlmitantes sunt ii, qui animas in viam salutis dirigere satagunt. Audi Ruperlum : « Si ergo illos dixit salvatores (nempe Scriptura), per quos Deus temporaliter liberavit Israel ; quanto magis recte illi dicuntur salvatores, quorum labor Salvatori no-tro Deo ad nostram æternam salutem cooperatus est, n cie.

Idcirco S. Ignatius fundator Societatis nostra noluit nos vocari Ignatianos, sed Societatis Jesu, ut hoc nomine nos exstimularet ad strenue procurandam animarum salutem. Valentinianus Imperator, teste Vopisco, laudavit Probum (qui et postea Imperator exstitit), quod esset a vir sui nominis, » scilicet bonus cl probus. Simus et nos viri nominis nostri, ut quasi socii Jesu salvare omnes contendamus. Militi adolesccntulo, qui Alexander vocabatur, dicebat magnus Alexander in Tyri expugnatione : a Animose, o commilito, fac facinus nomine quod geris dignum, » etc. Huc spectat quod de Diadumeno puero narratur, cum et imperio et Antonini nomine donaretur : « Ego, inquit, elaborabo ne desim nomini Anloninorum. Scio cnim me Pii, me Marci, me Veri suscepisse nomen, quibus satisfacere perdifficile est.»

Preclare S. Augustinus, tract. 5 *in Epistola* I S. *Joannis:* « Quomodo, inquit, te gloriaris esse Christianum ? nomen habes, ct facta non habes. Si autem nomen secutum fuerit opus, dicat te quisque paganum, (u factis te ostende Christianum : nam si factis non ostendis te Christianum, quid prodest nomen, ubi res non invenitur?»

Denique audi S. Hieronymum in *Abdiam,* sub finem : «Ipsa, inquit, Petra Petro donavit ut petra sit. Pastor quoque bonus Apostolis pastorum largitus est nomina, et quodeumque dicitur de eo, servis tribuit ut dicantur. Sic ipse Salvator Apostolos suos mundi esse voluit salvatores. »

Fratrem Caleb.—Vide dicta *Josué* xv, 17. Porro Philo Biblicus asserit Josué morienti in principatu successisse Cenez, cumque præfuisse Israeli quinquaginta et septem annis, cl inulta miraque ejus gesta dictaque enarrat. Post Cenez vero præfuisse Israeli Zebul per viginti el quinque annos, post lume Debboram el Barac. Verum hæc repugnant S. Scripture, quæ post Josué primum Judicem assignat Ollioniel, secundum Aod, tertium Samgar, quartum Barac. Quare Philo iste non Biblicus est, sed errorum ct nugarum Bibulus.

10. Fuitqub in eo spiritus Domini, et judicavit (id est vindicavit et ab oppressione Chusan Rasathaim liberavit) Israel. — « Spiritus Domini, » id est fortitudo, prudentia ct maxime impetus ad bellandum, ardorque ct zelus ad vindicandum Ven. io.

suos populares in libertatem, a Deo Othonieli aspiratus et inspiratus. Omnis enim virtus et qualitas, sive naturalis sive supcrnaturalis, omnisque gratia, tam gratum faciens quam gratis data, uti est fortitudo bellica, in Scriptura vocatur spiritus, ut recte advertit Abulcnsis. Sic peritia fabricandi tabernaculum, a Deo indita Bescleeli, vocatur spiritus, *Exod.* cap. sur, 3. Vide ibi dicta. Unde sequitur: a Et judicavit Israel,» tum moribus ct legibus bellicis Israelitas instruendo, tum potius sumendo de hostibus Mesopolamis vindictam, eosque supprimendo. Simili phrasi dicitur spiritum Domini induisse Gedeoncm, id est cum incitasse ct direxisse ad bellum Madianiticum. Sic sæpo dicitur spiritus irruisse in Samson, cap. xiv, G ct scq., quotiescumque cum impulit ad heroica fortitudinis opera generose aggrediendum. Sic spiritus Domini dicitur insiliisse in Saul, cum cum incitavit ad liberandum Hebræos a tyrannide Naos regis Ammon, I *Dcg.* xi, 6.

Vert. H. **11. QUIEVITQUE TERRA QUADRAGINTA ANXIS, ET** mortuus est Othoniel. — a Quadraginta annis, » id est usque ad annum quadragesimum, quo officio Judæis perfunctus ct defunctus est Othoniel, primus Israelis post Josué princeps. Hebræi enim sæpe numeros cardinales pro ordinalibus sumunt, nli ostendi *Canon.* 1 ct 2, ac *Exod.* xn, 40. Adde terram Israel quievisse (id est cessasse a præliis, uti explicatur *Josué* xiv, 15) per quadraginta annos, quia videlicet sub Olhonielc pauca fuerunt bella; nam inilio Hebræi a Chusan fuere suppressi ; deinde post victoriam de eo ab Othonicle habitam ita erecti ct elevati, ut hostes eorum omnino quiescerent, ncc cos invadere auderent. Ita Ribera, lib. 1 De *Templo,* cap. i.

Porro Olhoniclis quadraginta in imperio annos ita probabiliter conjectando distribuit noster Salianus, ut primis scptemdccim ejus annis, quibus adhuc post Josuc vixere seniores Israel Deo vero servierit, inde deflexerit ad colendum Baalim et Astaroth per annos circiter quinque : quocirca traditus regi Mesopotamia} ei servierit per annos octo, scilicet ad annum trigesimum Olhoniclis, qui ultimis decem vilæ suæ annis cum debellavit, paccmque cl quietem Israeli reddidit. Unde apposite *Olhonicl* hebraico significat *tempus Dei,* vel *tempus meum Deus,* ait Pagninus, fuitque typus Christi Salvatoris, ait Rupertus, qui tempore a Deo præfixo in mundum per incarnationem descendit, ut cum a Chusan, id est /Ethiopc, puta diabolo oppressum liberaret ct redimeret.

V- .. It. **12. Qui CONFORTAVIT ADVERSUS EOS EGLON REGEM** Moab. — Dices : Ergono Deus excitavit Eglon ad bellum injustum contra Hebræos, ut tyrannico eos opprimeret, ac consequenter ad peccatum et i; » tyrannidem? Respondeo : Deus dicitur excitasse ‘p. .. ' Eglon, Nabucbodonosor, Cyrum, Alexandrum, t.j. etc., ad bellandum contra Judæos aliasque gentes, quia ipsorum scelera per iUos castigare des- ii—.. Unabat. Fecit autem idipsum primo, augendo Eglon, Cyro, etc., vires ct animos, consilium et dexteritatem præliandi, Item socios foederatos, arma, milites, quibus confortati invaserunt Judæos vel alias gentes. *Secundo,* ex adverso infir- Semaio, mando vires, milites, arma Hebræorum, cisque animum eripiendo, ac terrorem cl pavorem immittendo. Ha S. Augustinus, *De Gratia ct libero arbit.,* cap. xx, idque probat ex illo *Josué* vu, 12 : «Non poterit Israel stare ante hostes suos, cosque fugiet.» *Tertio,* immittendo Eglon regi cogitatio- Tt,lK0. nem quod terra Israel fertilis foret ct dives, æque ac inermis ct a Deo deserta, Dcumque velle gravia eorum scelera punire. *Quarto,* omnia belli 0"''10- impedimenta submovendo, dandoque ei prosperos præliorum successus ct victorias, quibus omnibus bene vel male uti poterat Eglon. Sunt enim hæc bona adiaphora sive indifferentia, quibus quis bene vel male uti potest pro suo arbitrio ; prævidebat tamen Deus Eglon regem ex mala sua voluntate, ct imperii ambitu dominandique cupidine iis male usurum, bellnmque imperandi libidine Ilebræis injusto illaturum ct prosecuturum, quod ipse permittere decrevit, ut per eum Hebræos peccantes castigaret. Vide dicta *Exod.* vu, 3, ct xi, 2.

Ulterius non polcrat Deus directe Eglon regem incitare ad bellum Ilebræis inferendum, nisi justam belli causam haberet rex, quæ nulla hic liquet; vel nisi ipse regi suam indicaret voluntatem, scilicet velle se punire scelera Hebræorum, ac ad hoc rege uti quasi administro ct castigatore, quod Nabuchodonosori Deum indicasse opinatur Abulcnsis ex illo *Isaiæ* v, 2G : « Elevabit signum in nationibus procul, ct sibilabit ad cum de finibus terne; » cui Dei voluntati ct instinctui si Eglon se conformasse!, utique bellum justum auctoritate divina contra Hebræos gessisset : fuisset enim quasi liclor carnifex, ct executor vindicte et juste scnlentiæ a Deo contra Hebræos late. Verum quia tyrannorum animi magis ad opes, gloriam, dominatum, quam ad Dei voluntatem attendunt, hinc bella eorum plerumque sunt injusta; nec Deus cis suam voluntatem revelat, ut cis tribuat potestatem fideles invadendi, sed eorum superbia cl tyrannide utitur, permittendo illam ad fidelium castigationem.

13. Et copulavit (scilicet Deus vindex, ut patet ex Hebræo et Septuaginta) ei filios Ammon.

Possedit urdem Palmarum,—puta Jericho: hæc enim erat fertilissima et opulentissima, eratque juxta Jordanem, ut ex Moab, sila trans Jordanem, facilis in Jericho esset transitus ; ulquc occupato Jordane separaret tres tribus trans Jordanem sitas a cwlcris novem cis Jordanem sitis, ne sibi mutuo opem ferre possent.

14. Servieruntque filii Israel Eglon regi Moab Ven. ia. decem et octo annis. —Nota : In hoc libro sæpius recensentur plures oppressionis ct servitutis Hebræorum anni; sed hi omnes intra præcedentium vel sequentium Judicum annos includuntur. Ne-

Anni Mr-vilutis intra an-nos Judi-cum In-cludi.

gat id Melchior Canus, lib. I De *Locis ad duodecim argum.,* sed constanter uno ore affirmant Hebræi, Græci, Latini, ac nominatim Eusebius, S. Augustinus, Orosius, Isidoras, Beda in *Chron.,* Lyranus, Abulcnsis, Dionysius, Adrichomius, Genebrardus, Salianus, Tornicllus, Ribera, libro 1 Dc *Templo,* cap. i, et alii passim, idque satis colligitur ex cap. XV, versu ult., ubi Samson dicitur judicasse Israel viginti annis in diebus Philisliim, quibus scilicet Philistini oppresserunt Hebræos per quadraginta annos, ut dictum est cap. xvm, vers. 1. Ergo codam tempore quo Hebræi a Deo traditi sunt Philistinis, saltem posterioribus annis, Samson fuit excitatus a Deo, ut cos ab illis liberaret, uti cap. sui, vers. 2 ct scq. narratur. Quare ex quadraginta illis annis, viginti posteriores continentur intra viginti annos Samsonis ; viginti autem priores inter annos Judicum, qui Samsonem præccsscrunt.

Prob. Primo.

Secundo.

Secundo, idipsum liquet ex HI *Ilcg.* vi, 1, ubi ab ingressu Hebræorum ex Ægypto usque ad annum quartum Salomonis^ quo ipso ccepil fabricare templum, numerantur præcise anni 480; ergo servitutis anni non sunt computandi. Si enim illos computes, invenies centum ctundecim plurcs,puta 59!, non 480; ct licet id concedat Melchior Canus, ac noster Serarius eodem inclinet, quasi 480 illi anni tantum sint anni quibus præfuerunt Judices, non quibus oppressi a tyrannis Hebræi cis servie, runt; hos enim fuisse 591, tamen hoc directe advcrsatur Scriptum quæ totum tempus ab exitu ex Ægypto usque ad annum quartum Salomonis numerans, præcise consignat annos 480. Audi ejus verba : « Factum est ergo quadringentesimo ct octogesimo anno egressionis filiorum Israel dc terra Ægypti, in anno quarto mense Zib (ipse est mensis secundus) regni Salomonis super Israel, aedificari coepit domus Domino. » Sic enim uniformiter habent Ilebræa, Chaldæa, Græca et Latina. Quare errat Josephus, vel certe mendum est in Josepho, dum ipse numerat annos 592.

Porro hos 480 annos licet varii varie numerent, verisimillimus tamen est computus Aria Montani in Daniele, quem fero sequuntur Adrichomius, Salanius, Tornicllus ct alii: nimirum Hebræi ab egressu ex Ægypto tendentes in Chanaan peregrinati sunt in deserto annis quadraginta.

Indo a Josué usque ad Othoniolcm primum Judicem fluxere anni septemdccim.

Othonieli Scriptura hic assignat annos quadraginta.

Aod, qui successit Othonieli hic vers. 30, attribuit annos octoginta.

Samgar, qui Aod secutus est, omnes dant pauculos menses, idque vers. 31 sal indicatur.

Darac cl Debboræ cap. y, vers, ult., memorantur anni quadraginta.

Gedeonis pariter cap. vin, vers. 28, recensentur anni quadraginta.

Abimelech Gedeonis filio cap. ix, vers. 22, dantur anni 1res.

Tholæ cap. X, vers. 2, dantur anni viginti et tres.

Jair cap. x, vers. 3, anni viginti ctduo.

Jcphtc cap. xn, vers. 7, anni sex.

Abesan cap. xn, vers. 9, anni septem.

Ahialon cap. xn, vers. 11, anni decem.

Abdon cap. xn, vers. 14, anni octo.

Samson cap. xv,vcrs. ult., anni viginti.

Heli, I Dcj. tv, 18, anni quadraginta.

Samucli ctSauli, Actor.XIII,2!, tribuuntur anni quadraginta.

Davidi, 111 Jìcj. n, li, anni quadraginta.

Salomoni quatuor.

Adde omnes hos annos, ct invenies præcise numerum praedictum 480 annorum.

Porro dc omnibus his res certa est, excepto Josué, cui nonnulli dant annos non septemdeeim , sed viginti ctseptem; ct Samsonc,cujus annos viginti aliqui includunt in quadraginta annis Holi, sed perperam : constat enim Samsonem fuisse Judicem (dicitur enim cap. xv, vers. 20, judicasse Israel) distinctum ab Heli qui ei successit; quare cum Scriptura Samsoni assignat annos viginti, cap. xv, vers. ult. et cap. xvi, vers, ult., hi utique eo seorsim ab Heli dandi sunt. Ex hoc computu collige Josué dandos esse annos septemdccim, et non viginti ct septem.

Quærcs, quotnam sunt servitutis Hebræorum anni hoc libro recensiti, sive quoties, quando, ct quamdiu Hebræi servierant aliis gentibus? Respondeo, servivisse annis centum ct undecim, ut patet ex enumeratione quam subjungo. Hebræi servierunt Chusan regi Mesopotamiœ, ut patet cap. ni, vers. 8, annis octo.

Eglon regi Moab, ut patet cap. in, vers. 11, annis octodecim.

Jabin regi Chanaan, ut patet cop. it , vers. 3, annis viginti.

Madianilis, ut patet cap. vi, vers. 1, annis septem.

Philistæis cl Ammonitis, ut patet cap. x, vers. 18, annis octodecim.

Rursum Philistæis, ut palet cap. xni, vers. 1, annis quadraginta.

Adde hos omnes annos, invenies annos servitutis centum ct undecim, qui in Chronologia non sunt computandi ; quia in annis Judicum includuntur, uti dixi.

15. Er postea clamaverunt ad Dominum. — Vide Ver». is. hic quam afflictio sit utilis : docet enim, imo cogit Deum prope invocare, idcoque Deus illam immittit, ut compellat nos per creaturas vagantes ad se redire. Rursum tribulationes et Argelia, sicut bonis et rectis corde sunt consolationes et materia cœlcstium præmiorum, sic malis sunt primiliæ gehennalium tormentorum, ait B. Petrus Damianus, lib. VIH, eptsl. 6, qui proinde addit : ‹i Dum ergo verberibus cingeris, dura castigaris,

non mentem desperatio deprimat, non querela murmnrationis erumpat, non tristitiæ moeror absorbeat, non impatientem pusillanimitas reddat, sed semper serenitas in vultu, hilaritas in mente, gratiarum actio resultet in ore. » Quia sicut signum est amoris et prædestinationis divinœ, si peccatorem castiget, quod scilicet velit cum salvare; sic vice versa signum iræ ct reprobationis divinœ est, quod cum impune agere sinat ; quia scilicet vult eum perdere et cruciare in gehenna, ut ostendi *Proverb,* ni, H etseqq.

Qui SUSCITAVIT EIS SALVATOREM VOCABULO AOD. — Fuit hic secundus Israelis Judex; primus enim fuit Olbonicl. *Aod* hebraico idem est quod *gloriabor* vel *gloriosus ;* T)H *hod* enim est *gloria :* talis fuit Aod, quia Eglon, id est, de vitulo (hunc enim hebraico significat *Eglon)* hoc eslde vitulantc et petulante rege, magna cum gloria triumphavit (1).

Fil ii Jemini. — Hugo Victorious per Jcmini accipit Benjamin. Melius alii accipiunt virum illustrem oriundum ex Benjamin : nam ct Semei, qui maledixit Davidi, fuit filius Jcmini de tribu Benjamin, ncque ac Saul, ut patet l *Ilcg.* xvi, 5, ct cap. xa, 18, et lib. Ili *lìcg.* cap. m, vers. 8.

Qui utraqub manu rao dexteba utebatur. — Quem proinde Septuaginta tam hic quam cap. xx, vers. 16, vocant àuçoTif'.JiÇtw, idestambidextrum. Hebraice enim est U'O' t HON *itter iad iemino,* quod Vatablus, Arias, Pagninus, Cajetanus ct alii Hcbraizantcs vertunt, *clausum,* sive *captum manu dextra,* qui scilicet manum dexteram habebat mancam, vel contractam et impotentem, ideoque sinistra pro dextra utebatur, qualem Latini vocant scævain, id est, sinistram (o«uà enim est sinistra). Unde Mutius ille Romanus qui dexteram coram Porsena rege Hctruriæ animose exussit, ideoque deinceps sinistra usus est pro dextera, cognominatus cstScævola, id est, sinister, quem Itali appellant *Mancino,* Franci *gaucher,* Flandri, *slincks.*

Verum S. Hieronymus ct Septuaginta tam hic quam cap. xx,vers. 16, constanter vertunt *ambidextrum,* quibus utique magis credendum est. Ambidexter ergo dicitur clausus, id est septus, conclusus ct cinctus manu dextera; quia utraque manu utens pro dextra, undique ab utroque latere, dextra quasi propugnatrice cingitur et protegitur. Unde S. Hieronymus illud *Psal.* 1 x v iii, 16 : « Neque urgeat super me puteus os suum, » vertit : *Non coronet super mo puteus os suum;* os enim putei rotundi dum operculo circulari tegitur, co quasi coronatur, ut Hebræum 1UX *alar, per aleph* affine sit et cognatum cum TJp *atar, per ain,* id est coronavit ; Chaldæus vero, et ex eo Marinus contrarie vertunt : Non *aperiat super me puteus os suum,* ut scilicet me absorbeat. Sic hoc loco juxta illos *apertus dextera* dicitur, qui dexteram cx utroque latere habet aperiam ct expeditam ad pugnam, sive quia tam sinistra quam dextera operatur et præliatur. Unde Syrus vertit, *theri gemino,* id est, *qui duas habet dexteras;* Josephus vero, *manu sinistra melior et ab ea omnem virtutem habens.* Saepe enim ambidcxlri, qui sinistra pollent , minus pollent dextera. Porro magna commoditas æquo ac laus, præsertim militi est, esse ambidextrum : utraque enim manu pugnat in hostem, qui una duntaxal præliatur. Unde ab Homero *Iliade* II, laudatur Asteropæus, quod esset ambidexter, signum enim est magnæ virilitatis ct fortitudinis. Nam, ut ait Galenus in *Aphoris.* vn Hippocratis, « viri quidem ambabus manibus ut dextris utentes sæpe visi sunt, femina vero hactenus nulla. » Et Plinius, lib. VII, xvn : « Observatum est, inquit, vires dextra parte (ob calorem cordis ct jecoris) majores, quibusdam æquas utraque, aliquibus læva manu praecipuos, nec id unquam in feminis. » Unde documentum fuit Platonis, quod recitat Aristoteles, lib. II *Politic.,* in fine, in Politica viros debere studere ut ambidextri evadant, quo aptiores reddantur bello. Id fit assuetudine : si quis enim sinistram exerceat, aptabit eam quasi dexteram. Vidi Romæ Patrem Societatis nostræ, qui sinistra assueverat scribere, idque tam commode quam dextra. Hinc est illud Hipponactis apud Galenum : « Ambidexter sum, nec aberro percutions, » sicut sæpe aberrant qui sola dextra feriunt. Unde optimi milites utraquo manu digladiantur, ctin orbem præliantur.

Ambi, d'iid

Tropologice, vir sanctus est ambidexter : novit enim uti tam adversis quam prosperis, tam desolatione quam consolatione, tam tentatione et humiliatione, quam honore ct exaltatione, ad suum commodum, uti fecit Job, David, ct Paulus dicens: « Per arma justitiæ a dextris et a sinistris, » I *Cor.* vi. Vide Cassianum *Coll.* VI, 10, ubi post mulla hac de re dicta ita concludit : a Erimus igitur ambidcxlri, quando nos quoquo rerum præsenlium copia vel inopia non mutarit,ct ncc illa nos ad voluptatis noxiæ remissionem impulerit, ncc ista ad desperationem attraxerit et querelam, sed similiter Deo grates in utroque referentes, parem fructum de secundis adversisque captemus, qualem sc ille verus ambidexter doctor gentium fuisse testatur, dicens : Ego cniin didici in quibus sum sufficiens esse, scio cl humiliari, scio ct abundare : ubique et in omnibus institutus sum, ct saturari ct esurire, et abundare cl penuriam pati, omnia possum in eo qui me confortat. »

16. Qui fecit sibi gladium ancipitem.—Hebraice, v (g *habentem duo ora,* id est duas acies, quem Septuaginta vocant Jiçqxw, id est utrimque acutum, ut utrimque secare queat. Qualis hic fuerit jam dicam.

Habentem ix medio capulum. — Nil de hoc capulo habent Hebræa, Chaldæa et Septuaginta, nec tamen id finxit aut temere addidit S. Hieronymus ; sed, ut advertit Abulensis soler1er, vidit hoc in-

it) Tyranni occisio Eglon ab Aod fuit, inspirante Deo, pro populo magua gloria cl juxta jus belli

cludi in τὸ *ancipitem,* rivo *duorum orum,* hoc csl acierum. Habuitcnim hic gladius sive pugio duas ncics sive mucrones, ut utrimque regem quomodocumque situm ferire posset; volebat enim cum ferire non aperte et cœsim, sed occulto cl punctim, ut actum declinare non posset. Quare nccssc fuit ut gladius hic haberet capulum in medio, quo utrimque, si opus esset, sua acie cl mucrone regem pungere et transfigere valeret.

Aliter Serarius : Fuit, ait, gladius iste latior, ct in latitudinis hujus medio fuit capulus, scilicet in longitudinis extremo, uti alias esso consuevit: sed si erat latior, ergo ad cædendum erat, hic autem fuit ad pungendum : erat ergo strictior, ct acutus instar cuspidis et pugionis. Unde Noster vers. 2!, vocat *sicam,* aqua dicti sicarii. Fuit ergo hæc nova species et forma gladii, id est, gladioli sive pugionis, ideoque forte Aod ipse fuit faber, cumque sibi fabricavit. Sic Marius romanus dux fuit faber; unde, cum ex insidiis interimeretur, dixit interemptor : a Hic est gladius quem ipse fecisti, » uti narrat Trebellius Pollio libro De *Triginta tyrannis,* cap. vn.

Palmus ti palmi rtillerant?

LONGITUDINIS PALMI. — Refert 110C 11011 **ad ca**pU?l/m# seci ad gladium, ut patet ex Ilebr® >, Clialdæo et Septuaginta. Per palmam accipe palmum sive spithamam, ut vertunt Septuaginta ; alioqui palma proprie est mensura exigua quatuor digitorum transversim positorum, palmus vero sive spithama est spatium quod distenta manu inter pollicem ct ultimum digitum interjacet, continctque duodecim digitos transversos. Hebraice est IOlà *gomed,* quod passim Hebraizantes vertunt *cubitum.* Undo *gammadim,* id est cubitales vocantur pygtnrei, *Ezcch.* xxvn, 11. Cubitus est sesquipes, continet vigilili quatuor digitos, sive duas spithamas : quare hic cubitus minor debet intelligi, qui æquatur spitham®, conlinctquc duodecim digitos, ita Serarius : sed sicut olim digiti erant majores modernis, sic cl spithamæ : nisi quis dicat palmum hic non simplicem, sed duplicem accipi; hic enim æquatur cubito, ct solent gladioli sive pugiones esse cubitales, alioqui cultri sunt potius quam gladii.

Et accinctus est eo subter sagum (nota est hæc militum vestis) sld dextro femore, — tum ut gladium sive gladiolumct machinationem cædis occultaret : gladio enim solemus ad sinistrum femur accingi, non ad dextrum, tum ut eum facilius educeret manu sinistra, qua percussurus erat regem incautum.

Veri. 17. 17. Erat autem Eglon **CRASSUS NIMIS,** — instar vituli; *Eglon* enim hebraico vitulum significat. Dicit hoc, ut cum ex multo adipe suo oppressum ct suffocatum significet, ut explicat vers. 22. Septuaginta vertunt àçûcç, id est festivus, quia pingues solent esso festivi, hilares ct joviales. Forte pro *icû'-c,* Septuaginta verterunt niZb,-, id est, pinguis, obesus, vel çaruAç, id est, ponderosus, gravis. Vide hic ut gulosis-obsit sua gula ; gula enim occidit gulosum et obesum Eglon. Obesus enim noe se ab ictu surripere, nec eum inhibere potest, ictusque suo adipe suffocatur : macilentus vero sua gracilitate et agilitate ictum declinare vel infringere potest, ac læsus facile curatur. Porro, ut ait S. Hieronymus, epist. 2 *adNepotian. :* « Pulchre dicitur apud Græcos et nescio an apud nos æquo resonet : Pinguis venter non gignit mentem tenuem. » His ait Amos propheta, cap. it , vers. 1 : « Audite verbum hoc, vaccæpingues, quæ estis in monte Samariæ, quæ calumniam facitis egenis, ct confringitis pauperes; quæ dicitis dominis vestris : Afferte, ct bibemus. » De his Moses Deuter. xxxn, 15 : « Incrassatus est dilectus et recalcitravit : Incrassatus, impinguatus, dilatatus dereliquit Deum factorem suum, ct recessit a Deo salutari suo. *n*

19. Et **REVERSUS DE** Ga LGALIS, **UDI ERANT IDOLA.** Ven. 19. — Aod post oblata Eglon regi munera, ut facinus legeret, ab co et aula regia discessit cum sociis, cosque comitatus est usque ad Gaigaia, inde solus reversus est ad regem ; idque tum ut solus subiret discrimen vit® sociosque ab illo eximeret; tum ut secretior esset cædes et minus suspicioni obnoxia; quod non fuisset, si statim oblatis muneribus eam atlentasset, ait Abulensis. Unde legati Cæsaris et Regum ad Turcam, dum ei munera offerunt, a Bassis honoris specie ducuntur, itaque brachiis constringuntur, ut gladium ferrumvc stringere, Turcamque ferire nequeant : adeo tyrannis est formidolosa et omnia luta timet.

De Galgalis udi erant idola. — Masius, ut dixi in libro Josuc, opinatur alia Uæc esse Gaigaia a Galgalis in quibus circumcisi sunt filii Israel, *Josué* v, eo quod ibi non essent idola. Dici tamen potest illa a Moabitis ibi posita fuisse, tum ut Galgala et circumcisionem Judæorum profanarent; tum ut ipsi ibi deos suos invocarent ad terram promissam sibi subigendam; in ejus enim ingressu erant Galgala ; tum ut Judæos initiari suis sacris idololatricis cogerent eo loci, ubi olim patres eorum initiali fuerant sacris Judaicis.

Verbum secretum habeo ad te, o Rex. — Fingit sc habere oraculum a Deo sive diis acceptum in Galgala ad regem perferendum, vel certe secretum aliquod in itinere a sc cognitum, quod regi indicandum foret; mentitur ergo, sed olim tali casu et necessitate mentiri licitum esse censebant non tantum plebcii, sed et Philosophi ac Theologi, uti jam sæpe monui. S. Augustinus tamen Aod excusat a mendacio, quod per verbum intellexerit factum phrasi Hebræa, *q.* d. Habeo quod tibi dicam, hoc est faciam, scilicet ut te occidam; hoc enim mihi suggerit jubetquo Deus. Ita loquitur, ut rex ex Galgalis idolorum suorum sibi ab Aod oraculum afferri putet, itaque consurgat, accedatque ad reverentiam verbo Dei exhibendam, ut stans stantem ct vicinum silentissime transfigat.

Hinc Anastasias Nicœnus, Quæstion. LXXI *in*

S. *Script-, docci* licere subinde uli artificioso simulatione, non tamen mendacio, atque id probat Sindorum exemplis. « Primum, inquit, exemplum sit Moyses; quoniam jussu Dei apud regem præ se tulit, quod viam trium dierum abducturus esset populum ad Deum colendum. » *Exod.* in, 18, ct *Exod.* V, 3. « Quanquam ejus esset propositum omnino Israel dietim populum liberare, et traducere ex Ægypto in Judœam. Tale est ct quod fecit, qui ad ungendum Davidem in regem missus est a Deo præ se ferre quod esset sacrificaturus, nc Saul cognosceret, quod regem pro se constituit, et uo periculum venerit Samueli, » l *Tlcg.* xvi, 1. Et paulopost aliis exemplis commemoratis : « Jam vero, inquit, ad sumendum justam de inimicis ultionem sa*pe doli sunt probati; cuj'usmodi fuit Aod, qui interfecit Eglon; ct Jahel, quæ occidit Sisaram; et Judith, quie interemit llo-Jofernem. Propter hos ergo dolos non sunt sancti appellandi mendaces, sed sapientes quidem ad bonum; sinceri autem ad malum. » Nec aliud vult S. Thomas, li II, *Quast.* XL, art. 1, dicens omnem dissimulationem esse peccatum ; quia loquitur de illa simulatione, que cx intentione ipsis dissimulantis falsum significat, non autem defila qure ex acceptione audientium tantum ad falsum significandum detorquetur.

Et ille imperavit silentium, — non famulis vel aulicis, sed ipsi Aod Hebraice enim est, *tace, q. d.* Tace secretum quod habes, ne illud aulici audiant, sed exspecta donec omnes adslantes emittam, itaque solus illud a te excipiam. Ita Interpretes. Abulcnsis tamen per silentium accipit secessum stipatorum.

V<r» Î0. **£0. VIRBVM 1)EI HABEO AD TE, — quia Scilicctjubet** mihi Deus ut te Israelis oppressorem occidam. Ila S. Augustinus. Dicit hoc ut rex e throno surgat, quasi reverenter excepturus Dei oraculum et mandatum, itaque facilius ct occultius cum lethalitcr ferirò et occidere possit, ut dixi. Itaque factum, nam Eglon « st dim surrexit de throno, » ut reverentiam exhiberet Deo ejusque legato Aod. sicut nos assurgimus Evangelio, dum legitur. Sic Balaam ait Balac regi : a Sta, Balac, ct ausculta, u *Num.* xxiii, 22. «Sic viator,ait Plmius, lib. XVII!, cap. in, Cincinnato nudo ct aranti dixit: Vela corpus ut proferam Senatus populique Romani mandata, d Porro Deus castigavit Valentinianum Imperatorem, quod Arianæ uxoris improbitate ac suasu S. Martino non assurrexisset veniente. « Regiam enim sellam operuit ignis, ipsumque regem ea pute corporis, qua sedebat, afflavit in endium. » ita, in quit Sulpilius, *Dialog.,* lib. I, cap. vi, solio suo superbus excutitur et Martino invitus assurgit : mu ltunique complexus, quem spernere ante decreverat, virtutem sensisse divinini emendatior fatebatur, »

Yfr, «i 21. Inpixitque eam in venire ejus, — punctim ergo cum fenil, non cojsim, ut dixi. Fecit hoc Aod Dei instinctu, coque hostem potius interemit, quam populi rectorem tyrannum, ait S. Thomas, lib. l *De regim. Principum,* cap. vi.

Eusebius in *Chron.* tradit, tempore Aod Troem condidisse Trojam, regnasse Athenis Erichthonium, in Creta Minoem,in Lycia Rhadamanthum, apud Argos Pelopem, Thebis Cadmum, ejusque nepotem Bacchum in India. Quare tunc fuit Deorum ælas; tunc enim floruere duodecim viri ct feminæ illustres, ideoque inter Deos relata», quos Cicero, *Tuscul.* 1, cx Ennio his versibus comprehendit : Tr.; conditi •ubA«J

Juno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars, Mercurius, Jupiter, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

Tunc quoque floruit *Xamolxis* Gothorum in Scythia legislator et deus : Elysa Sibylla Libyca, ex Jove ct Lamia Neptuni filia. Danaus quinquaginta suarmn filiarum opera totidem Ægypti fratris filios interfecit, solo Lynceo, qui post cum regnavit, evadente : Crassus Argivorum rex, sub quo sacerdotio primum functus est Calipias Pyrantis primi filius. Apud eosdem Hypermnestra, Danai filia, sacerdotio fungitur.

2-2. Stercora proruperunt .— Naturale enim est vers. h. ut, dum violenter mors infertur, cx angore anima fugiente venter solvatur ct sordes per alvum vel vesicam egerantur, ut palet in iis qui suspenduntur.

21. Per posticum egressus est. — Perperam Ly- ven.ti. ranus legit, *per porticum :* Septuaginta A'crtunt, *ordinatosi* S. Augustinus, *Quast.* XXII, « milites observantes,» qui scilicet excubare solent ante regis cubiculum. Chaldteus vertit, *exedram,* quales esse solent in anticamera Regum et Principum, quo conveniunt aulici esteri regem adituri, exspectantes donec a rege evocentur. Verum sequentia plane indicant Aod, non per anticameram, ibi enim ab omnibus visus, notatus ct captus fuisset, sed per posticum latenter fuisse egressum.

28. Occupaverunt vada Jordanis quæ transmit- vcrs.îa. tunt in Moab,—ut scilicet presidium regis Moab, quod erat cis Jordanem in Jericho, trucidarent, ne per Jordanem in Moab elTugcre posset.

30. Er quievit terra octoginta annis, — id est ven. 30. usque ad octogesimum annum a morte Othoniclis, quo mortuus est Aod cjus successor. Quare in his 80 annis includuntur 18 anni, quibus llcbræi subacti senuerunt Moabitis. Quis enim credat Aod 80 annis præfuisse Israeli, tolidemque annis nullum in Israele fuisse bellum? Vide dicta vers. 11.

31. Post hunc fuit Samgar. — Ilie ordine ter-Vcrt31t tius fuit Judex, sed modici temporis, et paucorum mensium. Hinc *Samgar* hebraico idem est qvod *peregrinalus est,* ait Orígenes , vel *admiratio peregrinantis,* ait Pagninus. Undo in eo liquet quod verum sit illud *Eccl.* cap. x, 1 i : « Omnis potentatus vita brevis. » Sic do Mario Imperatore ait Trebellius : « Ena die factus est Imperator, alia dic

vians ost imperare, tertia dic interemptus est; n nimirum : « Rex hodie est, et cras morietur,» ait *Eccl.* ibidem, vers. 12. Idem Marius Vicon'ul sex pomeridiani horis consulatum suffectum tenuit; unde a Cicerone tali aspersus est joco : « Consulem habuimus tam severum, tamque censorium, ut in ejus magistratu nomo pranderit, nomo cmnaverit, nemo dormierit, n Ita Trebellius, lib. *De triginta Tyrannis,cap.* v ii.

Qui percussit (per sc solus, ait Abulcnsis, non per socios, ut vult Lyranus) de Puilistidi sexcentos vinos vomere. — Sic ct Septuaginta, Orígenes ct S. Augustinus vertunt,*vòmere;* Chaldrus vero, Pagninus, Vatablus ct Rabbini vertunt, *stimulo boum.* Vomer est ferrum sivo cuspis aratri, quo terra finditur et proscinditur, quodque liras facit, et utrimque terram subruendo quasi vomit, indeque dicitur vomer vel vomis. Videtur ergo Samgar fuisse agricola, ct irruentibus l'hilislha is ab aratro arrepto vomere subito prosiliisse ad pugnam, uti ctiamnum faciunt Hungari irruentibus Tureis, ct olirn fecerunt Hispani ingruentibus Mauris : in cujus rei signum etiam rustici Hispani, dum arant, gladiati incedunt, quasi parati ad resistendum hosti repente invadenti. Sic Samson maxilla asini occidit mille Pbilisti os, cap. xv, vers. 16; nimirum in re subitanea, obvia quæquo arripiuntur, cum furor arma ministrat, juxta illud Claudiani :

Pro (do geritur quidquid suggesserit ira.

Simili modo ab aratro ad Dictaturam vocati fuere prisci Romanorum heroes, ut Camillus,Gurius, Cincinnatus, Fabricius, etc., qui Romam a Gallis, Samnitibus aliisque hostibus liberarunt. « Fortissimi, ait Plinius, lib. XVIII, cap. v, viri ct milites strenuissimi cx agricolis gignuntur, minimeque male cogitantes. » « Agricola, inquit Maximus Tyrius, *orat.* 24, continuo labore exercetur,sub dio degit, amicus soli, domesticus nivibus, compactis membris discalceatus; manu promptus, pervigil, pedibus pernix, ad ferendum robustus ; quem si pugnare oporteat, militem videas exercitatum in laboribus veris, quales expertus est Darius in Marathonia pugna. »

Hinc vetus proverbium : « Inflige plagam ab aratro, sive impinge vomerem,» dici solitum, cum quis jubet strenue pugnare, licet sine arte. Cujus originem recenset Pausanias, lib. *Elia* n: Glaucus, inquit, quidam Caristius, cum terram aratro proscindenti vomer forte fortuna excidisset ab aratro, sublatum aptavit manu vice mallei. Quod ubi conspexisset pater Dcmylus, juvenem produxit in Olympia ad pugilum certamen. Verum "ul»i jam artis imperitus plagis afflictus pene deficeret, pater acclamavit : a Impinge vomerem,» admonens ut sic peteret hostem, sicut vomere solebat vulnerare terram. Hac voce rediit animus juveni, vicitquo. Idem p (cabis vicit Pythia, octies Ncmenia, item octies Isthmia : nimirum validi et duri sunt rusticorum ictu»; olim enim non sclopetis, sed lacertis certabat ir.

Tropologice Glossa: Vomer, inquit, est confes- vomaris
sio; quia sicut vomere aperitur scindilurque terra, iyniioli'
ut semen recipiat ct fructificet; sic confessione rescinditur terra cordis no tri, ut semen verbi ct grati® Dei recipiat, per illudque fructus bonorum operum producat. Hac ergo percutiuntur Philist;ei, id est, cadentes, id est, peccata et vitia, qu® nos cadere faciunt in profundum Inferni. Orígenes per vomerem accipit simplicem monitionem, qu® etiam convertit anima*. Vomer quoque significat vim verbi Dei in anima, quo eradicantur' spinrevitiorum ctcordisduriliamollitur.ItaS. Hieronymus in *Isaia* cap. u. Vomer tertio designat linguam prœdicantium, *Isaia* n, 4. Vomeres ergo Dei sunt pr.vdicatores virique zelosi, qui agrum Domini operibus charitatis verboque et exemplo scindunt et arant, quique, ut ait Tertullianus mox citandus, sunt bon® frugis operarii. Vomer denique significat affectum geminae charitatis, vel sensum ct animum probum. Ita Tertullianus, lib. IV *Contra Marcionem,* cap. i Item studium pacis, modesti®, concordi®. Vomere enim terra aratur tempore pacis, non belli. Ita Tertullianus, lib. Ill *Contra Marcionem,* cap. xxi.

Allegorico Samgar fuit typus Christi, qui vomere Evangelic® prædicalionis percussit Philistseos, id est dæmones, idololatrasct impios, dum idololatriam et impietatem exmentibushominumsustulit.

CAPUT QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Dcbbora ct Barac Sisaram ducem Jabin regis profligant in monte Thabor. Sisara ***fugit,*** *ac dormiens clavo per tempora adacto a Jahcl occiditur. Quartus ergo Israelis Judex* ***fuit*** *Barac, cujus gesta hic recensentur.*

1. Addiderunlque filii Israel facere malum in conspectu Domini post mortem Aod, 2. et tradidit illos Dominus in manus Jabin regis Cbanaan, qui regnavit in Asor : habuilque ducem

exercitus sui nomine Sisaram, ipse autem habitabat in Haroscth gentium. 3. Clamavcruntque *filli Israel* ad Dominum : nongentos enim habebat falcatos currus, et per viginti annos vehementer oppresserat eos. 4. Erat autem Debbora prophetis uxor Lapidolh, quæ judicabat populum in illo tempore. 5. Et sedebat sub palma, qu® nomine illius vocabatur, inter R una et Bethel in monte Ephraim, ascendebantque ad eam lilii Israel in omne judicium. G. Quæ misit et vocavit Barac filium Abinoem de Cedes Nephlali, dixilque ad eum : Pr®cepil tibi Dominus Deus Israel, vade, et duc exercitum in montem Thabor, lollesque tecum decem millia pugnatorum de filiis Nephtali, ct de fdiis Zabulon; 7. ego autem adducam ad te in loco torrentis Cison, Sisaram principem exercitus Jabin, et currus ejus, atque omnem multitudinem, ct tradam eos in manu tua. 8. Dixilque ad eam Barac : Si venis mecum, vadam ; si nolueris venire mecum, non pergam. 9. Quæ dixit ad eum : Ibo quidem tecum, sed in hac vice victoria non reputabitur tibi, quia in manu mulieris tradetur Sisara. Surrcxit itaque Debbora, et perrexit cum Barac in Cedes. 10. Qui, accitis Zabulon et Nephtali, ascendit cum decem millibus pugnatorum, habens Debboram in comitatu suo. 11. Haber autem Cinæus recesserat quondam a cæteris Cinæis fratribus suis filiis llobab, cognati Moysi : et tetenderat tabernacula usque ad vallem, qu® vocatur Sennini, et erat juxta Cedes. 12. Nuntiatumque est Sisar® quod ascendisset Barac filius Abinoem in montem Thabor : 13. et congregavit nongentos falcatos currus, et omnem exercitum de Ilaroselh gentium ad torrentem Cison. 14. Dixitque Debbora ad Barac : Surge, hæc est enim dies in qua tradidit Dominus Sisaram in manus tuas; en ipse ductor est tuus. Descendit itaque Barac de monte Thabor, et decem millia pugnatorum cum eo. 15. Perterruilque Dominus Sisaram, ct omnes currus ejus, universamque multitudinem in ore gladii ad conspectum Barac; in tantum, ut Sisara de curru desiliens, pedibus fugeret, 1G. et Barac persequeretur fugientes currus, et exercitum, usque ad Ilaroselh gentium, et omnis hostium multitudo usque ad internecionem caderet. 17. Sisara autem fugiens pervenit ad tentorium Jahel uxoris Haber C.iuæi. Erat enim pax inter Jabin regem Azor, et domum Haber Cinæi. 18. Egressa igitur Jahel in occursum Sisar®, dixit ad cum : Intra ad me, domine mi; intra, ne timeas. Qui ingressus tabernaculum ejus, et opertus ab ea pallio, 19. dixit ad eam : Da mihi, obsecro, paululum aquæ ; quia sitio valde. Quæ aperuit utrem lactis, et dedit ei bibere, et operuit illum. 20. Dixitque Sisara ad eam : Sta ante ostium tabernaculi ; et cum venerit aliquis interrogans te, ct dicens : Numquid hic csl aliquis? Respondebis : Nullus est. 21. Tulit itaque Jahel uxor Haber clavum tabernaculi, assumens pariter et malleum : et ingressa abscondite ct cum silentio, posuit supra tempus capitis ejus clavum, percussumque malleo defixit in cerebrum usque ad terram, qui soporem morti consocians defecit, et mortuus est. 22. Et ccce Barac sequens Sisaram veniebat; egressaque Jahel in occursum ejus, dixit ei : Veni, et ostendam tibi virum quem quæris. Qui cum intrassel ad eam, vidit Sisaram jacentem mortuum et clavum infixum in tempore ejus. 23. Humiliavit ergo Deus in die illo Jabin regem Chanaan coram filiis Israel, 24. qui crescebant quotidie et forti manu opprimebant Jabin regem Chanaan, donec delerent eum.

Ve;, i. 2. Jadis regis Chanaan, qvi regnavit in Asor.— Josué cap. xii, II et seq., cepit et succendit Asor, bed mox Chananæi eam restaurarunt, adeoque in ea regnavit Jabin (1).

IIABUTQIE DICEM EXERCITES SUI NOMINE Sisaban — Josephus, lib. V *Antiquit.* cap. vi, eum vocat Susares ct Sisares. *Susares* Hebraice idem csl quod *equum videns,* oio *Sus* enim est *equus. Sisares* est *tineam videns.* Graso enim <n«, est *tinea.* Alcinius, lib. VI, cap. xv, asserit Sisaram fuisse giganlem ac regem, id est regulum sivo principem.

Tropologice Orígenes, *hom.* 4 : Sisara, inquit, interpretatur Visio equi; iste est enim animalis, non spiritualis, qui non videt nisi ea quæ animulis sunt : ipse est ejus visio, ipse ejus intuitus, donec animæ Deum invocanti suscitetur Debbora,

(t) Awr vel HaroseUi, juxta quosdam interpretes, ala erat ad portem septentrionalem laci Semechón.

ut secundum prophetiæ gratiam gubernetur, discatquo sapore non ca quæ carnis, sed quæ spiritus sunt.

Ipse (Sisara potius quam Jabin) autem habitabat in Haroseth gentium, — ubi scilicet erat concursus ct confluxiis gentium, tum ili rum quæ a Josué sedibus suis pulso» fuerant, ait Arias; tum aliarum quarumlibet, ait Serarius, mtHH *Haroseth,* Il* braice fabricam vel sylvam (uti vertit Noster, i *Ilcg.* xxm, 15, et Il *Paral,* xxvn, 4) significat. Unde Adrichomius eam censet a sylva vicina ita dictam, camque collocat ad Sarnochinitom lacum, qui valde sylvosus ct amoenus erat. Alii verisimilius ita dictam censent a fabris ct fabrcfactionc (unn *charos* enim fabricare significat) quod in ca fabricati fuerint nongenti currus falcati Sisaræ, illeque in ca suum habuerit armamentarium. Undo Chaldæus vertit, *in munitione arcium gentium.*

Vers. 3. 3. Nongentos enim habebat falcatos currus, — de quibus dixi *Josué* xvn, 1G.

Vers. 4. 4. Erat autem Debbora prophetis uxor Lapidotii, quæ judicabat populum in illo tempore. — Debbora Hebraice idem est quod *apis,* quia ipsa ut apis erat casta, industria, operosa, divina. Sic dcS. Cæcilia canit Ecclesia : « Cæcilia famula tua, Domine, tibi quasi apis argumentosa deservit. » Fudit enim mella piorum sermonum, quibus Valerianum sponsum, Tiburtium, Maximum aliosque quadringentos infideles ad Christum convertit. Porro apis symbolum est sapienti®, ut ostendi Prov. XXIV, 14 cl seq.

Audi S. Hieronymum, epist. 10 *ad Furiam* : « Nobis ad hoc nominabitur quod Prophetissa fuerit, et in online Judicum supputetur. Et quia dicevo poterat : Quam dulcia gutturi meo eloquia tua! super mei ct favum ori meo; apis nomen accepit, Scripturarum floribus pasta, Spiritus Saneli odoro perfusa, ct dulces ambrosiæ succos prophetali ore componens. »

Porro Debbora fuit apis suis mellea, sed hostibus aculeata ct fulminea, quia per Barac quasi fulmen in cos insiliens occidit. Sic S. Jacobus, episcopus Nisibis, Persas Nisibin obsidentes, oratione sua, immissis a Deo apibus fugavit et perdidit, ut refert Thcodorelus in *Vhilotheo* : apes enim irritate in furorem aguntur, et instar fulminis in hostes involant; suis ergo bombis quasi tonant, alis vero ct aculeis fulminant. Ita hic Debbora fulmineos belli ardores indidit Barac, quibus ipse fulminaret in Sisaram, nimirum : a Accendit faculas æmula solis apis. »

Prophetis.—« Prestai hoc, ait Orígenes, *hom.* 5, consolationem mulierum sexui, ut non desperent prophetiæ gratiæ capaces se fieri posse; sed intelligant ct credant quod meretur hanc gratiam puritas mentis, non diversitas sexus. » Sic prophcliæ spiritum habuit Holda, uxor Sollum, IV *Deg.* XXII, 14; Maria, soror Mosis, *Exodi,* cap. xv; Elizabeth, uxor Zachariæet materS. Joannis Baptiste, *Lurte* cap. i ; Anna, filia Phanuel, *Jjicoe* n ; S. Brigida, S. Hildegardis, S. Mathildis et plures aliæ. « Existimo, ait Thcodorctus, *Qwest.* XI, Debboram in contumeliam virorum prophetiae donum adeptam esse. Na n cum ex viris nullus inveniretur dignus, qui Spiritum Sanctum promereretur, h re donum sanctissimi Spiritus est consecuta.» « In probis, inquit Cicero lib. I *Oflic,,* maxime in promptu est, si quid tale dici potest :

« Vos etenim juvenes animum geritis muliebrem,
Iliaque virgo viri. »

Uxor Lapidoth. — Hoc erat nomen mariti Debbono. Rabbini et Arias vertunt, *mulier Lychnoría,* quæ scilicet concinnabat clychnia tabernaculi. HTdS *Lapidoth* enim et OH'Sh *lappidim,* Hebraice significat lampades, faces, tedas : indeq ic deducta est Græca cl Latina vox lampas, ait Arias, qui vertit, *mulier lampadarum,* sive *splendorum,* eo quod D bbora divinis illuminaretur splendoribus ct oraculis. Alii putant Lapidoth fuisse ipsum Barac Judicem. Verius Serarius ct alii censent Lapidolh fuisse maritum Debboræ; cumque alium a Barac : si enim idem fuisset, hoc non tacuisset hic Scriptura.

PorroS. Ambrosius, lib. *De Viduis,* censet Debborain fuisse viduam : « Vidua, ait. populos regit, vidua ducit exercitum, vidua duces eligit, vidua bella ipsa disponit, mandat triumphos. » Negat hoc S. Hieronymus, *epist.* 10, quia hic vocatur uxor. Utrumque conciliant Abnlensis, Arias et Serarius dicendo Debboram eo tempore quo gratiam prophetiæ accepit separasse se a toro mariti, sicque fuisse uxorem quoad vinculum conjugii, viduam vero quoad commentimi et tori separationem.

Qljb judicabat populus. — Jus dicebat populo. Quæres, an ergo Debbora fuerit judex et princeps populi? Affirmant S. Ambrosius et S. Hieronymus locis jam citatis. Melius Abnlensis, Arias, Genebrardus, Cajetmus, Serar us et Rabbini censent eam abusive vocari judicem, proprie tamen non fuisse; nec enimpermisissent Jabin et Sisara dominantes Hebræis. Judicavit ergo, id est jus dixit Debbora, nil Serarius, litesque nonnullas composuit absque jurisdictione ulla, sed ex prophetia tantum et auctoritate quam hæc illi pariebat, sicut Dcioclcs initio, antequam rex fieret, ex sola sapientia; et auctoritate hinc subsecuta, Judicem apud Medos egit, ut narrat libro primo Herodotus : et siculi de occultis dubiisque rebus iis qui eum consulerent respondebat Samuel, l *Hcg.* cap. lx. Et sic quod Scriptura, quod Patres dicunt cam judicasse, rexisso populumque gubernasse, intelligendum, « judicabat, inquitS. Augustinus, lib. XVIII *De Civitate,* cap. xv. Apud Hebreos femina Debbora ; sed per illam Dei spiritus id agebat, uam et Prophetissa erat. » Judex ergo tunc jussu Dei per Debboram factus est Borae, non vero ipsa Debbora.

5. Er sedebat (habitabat) sub palma, quu nomine lixios vocabatur. — Palma Debboræ. Apposite, quia ipsa palmam victoriæ do Sisara suis oraculis plectebat Barac et Hebræis; et quia «justus ut palma florebit, n ait Orígenes.

Inter Rama et Bethel.—« Rama, ait Orígenes, *homil.* 5, interpretatur excelsa; Bethel, domus Dei. Videto in quibus locis residere dicitur prophetia, inter excelsa ct domum Dei. Nihil enim humile, nihil dejectum, nihil vile erga prophetiæ sedem reperiti potest. Prophetia, quæ nunc in Dcbbora describitur, inter excelsa ct domum Dei dicitur habitare; non enim nos docet quæ super terram sunt quærere, sed quæ in coelis sunt et in excelsis, ubi Christus est in dextera Dei sedens. Illuc nos prophetia hortatur ascendere, illuc discipulos molitur traducere, »

In omne judicium, — ad omnes lites Debboræ sententia et judicio decidendas cl terminandas.

Ven. «. 6. Quæ misit et vocavit Barac filium Abinoem. — S. Ambrosius, lib. *De Viduis,* opinatur Barac fuisse filium Debboræ; 13 6ar enim filium significat, quia Dcbbora, cap. v, vers. 7, vocatur mater in Israel. Genobrardus censet Barac fuisse patrem, Rabbini nonnulli fuisse maritum Debboræ. Sed plane hic innuit Scriptura eum fuisse exterum, non consanguineum Debboræ. Nam Dcbbora fuit ex tribu Ephraim, Barac vero ex tribu Nephtali, ut patet vers. 5 ct 6. Barac Hebraico significat *fuhnen,* quia ipse instar fulminis insiliens, coelesti vi prostravit Sisaram ejusque castra validissima, ut patebit vers. 15, juxta illud do utroque Scipione Asiano ct Africano dictum : < Duo fulmina belli Scipiadæ. »

Pater Barac fuit *Abinoem,* qui Hebraico idem est quod *paler pulchritudinis,* aut *pater pulcher,* amamus, gloiiosus. Audi Ruperlum, cap. iv : « Barac idem qui et Lapidoth (quod jam refutavi) vir Debboræ prophetes fuisse traditur. Interpretatur autem Lapidoth fulgur. Barac quoque fulmen. Fulgur idcirco, quia antequam ulcisceretur Israel de Chunanæis, quasi fulgur splendebat in populo meritis scilicet et prærogalivis operum. Postquam vero ullus est Israel de Cinnameis, fulmen, id est percutiens vocatus est. »

Duc exercitum IX monte Timeor (1). — Thabor mons est ollissimus et amoenissimus in quo transfiguratus est Christus, cujus Barac, id est, fulgur fuit typus : visa enim est tunc Christi facies fulguren et vestis ejus fulgens. Graece id est *effd'jwrans,* ait Lucas, cap. ix, 29. Hinc *Thabor Hebraico* idem est quod punías, *vel electio,* vel *lumen veniens,* sive *adventus luminis.*

Vhki. 8. Dixitque ad eam Barac : Si venis mecum, vadam; SI NOLUERIS VENIRE MECUM, NON PERGAM.— Causam addunt Septuaginta, qui ex se addunt, uti legimus apud S. Augustinum, Quœsl. XXVI : Nescio diem in qua prosperat Dominus Angelum suum mecum. » Apud S. Ambrosium, lib. *De Viduis :* « Non novi diem , in qua dirigit Dominus Angelum suum mecum. » Quod explicat S. Augustinus, *q. d.* « Nescio an Dominus faciet mecum prospera per Angelum. » Nescio an Dominus Angelorum mecum dic tali fortunet, seu an per eum mihi affuturus coeplutnque fortunaturus sit.

Fuit Barac initio, audiens sibi a Deo tantum tamque arduum munus debellandi Sisaram imponi, tardus in credendo et obediendo; unde Debborain comitem poposcit : mox tamen resumens animos, et a Dcbbora confortatus, magna fide et spo rem aggressus est cl feliciter confecit; unde ejus fidetn celebrat Apostolus, *Hebr.* xi, 32.

9. Qujr dixit ad eim : Ibo quidem tecum; sed Veri.». IN HAC VICE VICTORIA NON REPUTABITUR TIBI , QUIA in manu mulieris (Debboræ, vel potius Jahel, ut palet vers. 21..) tradetur Sisara. — Hebraice, *eundo ibo team : verumtamen non erit gloria tua in via,* seu *ob viam qua graderis. In manu enim fminee vendet Dominus Sisaram.* Pro *victoria* enim Hebraice est "¡mSD *tipharlecha,* id est decus, laus, gloria tua. Septuaginta vertunt irscnjr.u.», id est *preestantiam sive primas, q. d.* Quia non slalim ¡credidisti, nec obedisti Deo, sed instar feminæ trepidasti, hinc gloriam victoriæ futura transferet a te Deus, facietque ut non tu, sed Jahel fcinina occidat Sisaram. Vide quam cito ct fortiler sibi obediri velit Deus, in rebus etiam arduis et naturam superantibus. Audi S. Ambrosium, lib. *De Viduis :* Debbora ducem Barac «quasi mater erudiit, quasi judex proposuit, quasi foriis instituit, quasi Prophetes victoriæ certa transmisit. Denique in mulieres manu summam fuisse victoriœ docet Barac filius, dicens ; Nisi tu veneris mecum, non ibo, quia non novi diem, in qua dirigit Dominus Angelum suum mecum. Quanta ergo femin® istius virtus, cui dux dicit exercitus : Nisi tu veneris, non ibo? »

14. Ex IPSE DUCTOR EST TUUS. — ChaldæUS, Vers. U. *nonne Angelus Domini exiens ad prosperandum ante te?* Septuaginta, *nonne Dominus ibit ante te? Sic* Angelus pracessit Judam Machabæum, cumque fecit victorem.

15. Perterruitque (Hebraice OSH *hamam* , id vers. IS. est conturbavit, contrivit, perdidit) Dominus StSARAM, ET OMNES CURRUS EJUS UXTVERSAMQUB MULTITUDINEM.— Josephus, et ex eo Abulensis asseiit fuisse trecenta millia peditum et decem millia equitum; Sisaram enim omnes reges non tantum subditos, sed ct socios amicosque ad hoc prœlium coegisse et conflasse. Favet Chaldæus, qui cap. v, 8, numerat quinquagena ct ducenta millia militum Sisara, prater nongentos currus falcatos. Addit Josephus partem eorum telis gladiisque Israelilicis caesam, partem a suomet ipsorum equitatu ct peditatu terrore panico in eum a Deo immisso protritam, partem a Deo procellis, tonitribus ut fulminibus sideratam, itu inte-

(J) MonsTbabor erat ad contines Zabulon, ad meridiem.

riisse, nt ne unus quidem cladi superfuerit, ut habent Hcbræa vers. 16. Hoc est quod dicitur cap. seq. vers. 20 : a De cœlo dimicatum est contra cos; stellio manentes in ordine ct cursu suo adversus Sisaram pugnaverunt, n Addit Josephus Barac, ducentem exercitum ad Asor urbem Jabín regis, ipsum rogem obvium factum interfecisse, ipsamquo urbem solo œquasso.

Simili modo Deus Pharaonem procellis, tonitribus ct fulminibus perculit et sideravil in mari Rubro, *Exodi* xiv, 2$, et Chananœos, Josué x, 10, ct Philifiknos sub Samuele, I *licy.* vn, 10; hi enim sunt currus, hæc arma quibus impios ferit, uti docet Psalles, *Psalm.* xvn, 14 : a Et intonuit de cœlo Dominus; n cl *Psalm,* cxLiii, G : « Fulgura, inquit, coruscationem, et dissipabis eos : emitto sagittas tuas, ct conturbabis cos. » Sic exercitu Marci Aurelii Imperatoris ab hostibus circunsesso, Christiani milites oratione sua a Deo impetrarunt pluviam, fulgura ct tonitrua cum grandinibus, quibus hostes perculsi in fugam versi sunt. Unde legio illa dicta est KtpxurJ&Xc;, id est Fulminatrix, tosto Tertulliano, *Apolog.* cap. v, ct Eusebio, lib. V *Uistor.* cap. v. Idem accidit Theodosio Imperatori contra Eugcnium tyrannum pugnanti, quod pulchre hisce versibus describit Claudianus in Panegyr. Dc *tertio Consulatu Honorii :*

regio fnlmiMtri,'

Tc propter gelidis Aquilo de monte procellis
Obruit adversas acies, revololique tel i
Vertit in auctores, cl turbine repulit hastas.
0 nimium dilecte Deo, cui fundit ab antris
/Eoius armatus hiemes, cui militat alher,
Et conjurati veniunt ad classica venii l

Idem rccilat ct celebrat S. Augustinus, lib. V Civit, cap. XXVI.

vers. to. 16. 'Omnis hostium multitudo usque ad internecionem caderet. — Hebraico, *ut ne unus quidem superesset.* Rara ergo et novo miraculo prodigiosa fuit hæc victoria. Philo Biblicus asserit c castris Sisarte cæsacsso 997 millia, quod vix videtur credibili' (I).

Vers. 17. 17. Sisara autem fugiens pervenit ad tentorium Jahel uxoris Haber Cinæl Erat enim pax inter Jabín regem Azor et domum Habí n Cin.ei. — « Urat enim pax,» vel coactu, metu videlicet potentissimi tyranni Jabin vicini, ut vult Abulensis, *Quxst.* XXIV, unde non obstanto hac pace Jahel juste occidit Sisaram, volui hostem Rcipublicæ. Vel certo erat pax non pacto certo inita, ncc juramento confirmata, sed quia Jabin rex vexans Hebræos, sinebat Cinæos intactos in pace vivere, eo quod ipsi a bellis rebusque politicis abstinerent, sibique e.l Deo vacantes vacarent orationi et contemplationi : quare Jabin regi fuere in veneratione, amore ct honore. Fecit id Deus ut Hebrœi discerent quantum valeat pictas, cum viderent Cinæos pios paco fruì, adeoque apud tyrannum auctonlate pollere, vero ob idololatriam assidue ab co vexari et affiigi.

Dices : Si pax crat inter Haber et Jabin, ergo Jahel occidens Sisaram ducem Jabin violavit pacem , fuitque fœdifraga. Respondet Arias pacem inter viros sanciri, quare ea non comprehendi feminas. Solidius alii respondent picem hanc vel fuisse coactam, vel liberam, ut ulriquc parti pro suo commodo liberum esset eam violare. Ad !c, etiamsi fuisset pacta ct jurata, potuisse tunen a Jahel violari, tum quia Deus per Dcbboram, vers. C, jiisscrat id fieri, bellumque contra Sisaram a Barac et Hebræis capessi. Cìqtì autem, qualis erat Jahel,oto non essent llebræisanguino, erant tamen affinitate, quia Jethro filiam suam dederat uxorem Mosi. Quocirca Jahel cum aliis Cinœis m Hebræorum coloniam, hæredilatem cl Reinpublicain, ac ut verisimile est, fidem cl religionem transierat, uti dixi ^Yuwer. x, 29. Poterat ergo, imo debt bat ipsa quasi membrum Reipublicæ Hebra orum Sisaram, velut communem et publicum eorum hostem, imo jam aclu invasorem populi sui, prodere aut perd re. Quisque en in tenetur patriam et Rempublicam defendere, ejusque invasorem publicum, talemque vel a Deo vel a Republica proclamatum et proscriptam arcere ct tollere, vel aperto marte si potest, vel occulta aite, dolo et stralagemate, uti fecit Jahel simulans amicitiam cum Sisara, cique pallium et lac porrigoa*. D nique non est dubium, qu n Jahel femina arcano Dei instinctu ad tantum facinus audendum acta et impulsa sit, ut populum suum tyrannide Sisaræ oppressum liberaret. Ita Ab.i-Icnsis, Arias et alii, quin cl Josephus.

18. Ne timeas, — *q. d.* Nulli hic sunt armati, Versae, nulli hostes, quorum gladios extimescas. Non mentitur, quia hoc erat verum.

Opertus ab ea pallio, — veste longiore, vel stragulo, ut cum absconderet, ne si quis Hebræorum domum ingrederetur, eum inveniret et occideret. Fecit astulo id Jahel ut suspicionem fraudis, quam ipsa machinabatur, Sisaræ adimeret, utque facilius cum sub stragulo jacentem occideret.

19. Quæ aperuit utrem lactis, et dedit ei bibere. — Jahel Sisaras poscenti aquam præbuit lac. tum urbanitatis causa, tum ut Sisara facilius obdormiret, itaque secreto et securc ab ea necari posset; lac enim, si a sitibundo large bibatur, vapores ct fumos excitat, qui ad caput ascendentes illi gravedinem somnumque conciliant, ut videre est in infantibus, qui lac sugentes vel comedentes crebro dormiunt, atque idcirco biliosis et febre laborantibus lac a medicis n -gari solet, uti doeet Hippocrates,ct exeo Arias et Abulensis,quin ct Orígenes, *Hom.* 8. Unde Josephus ait : a Cum Sisara lac avidius ingurgilassct, in somnum solutus est. » Hinc et cap. v, vers. 25, Jahel benedicitur, a quia aquam petenti lac dedit.» Forte etiam ipsa lacti miscuit opium, mandragoram, vel aliam herbam succinnve soporiferum, uti olim, et hoc

Veri *w.*

ti) Hæc vox hebraica, ne *unus quittem superesset,* non accipicpi'a esi strido seti lii perbolico sciami.

etiam sæculo factum scimus ab iis, qui hostem somno vinoque vel lacte sepullum perdere destinabant.

v<r».!i 21. Totrr itaque Jahel uxor Harer clavum tabernaculi, — unum scilicet o paxillis ferreis, quibus in terra tabernaculum funibus extentum figitur, cumque malleo per tempora *ct* cerebrum Sisara adegit, itaque dormientem occidit: in temporibus enim ct cerebro est vitalitas sensus ct motus : quare illa si vulnerentur et transfigantur, statim homo deficit ct emoritur. Vero S. Ambrosius, lib. *Dc Viduis:* « Debbora, ait, prodii prophetavit eventum, Barac justus produxit exercitum, Jahel cepit triumphum. »

Dices : Cur Jahel manu sua occidit Sisaram, ct non exspectavit Barac, ut cum illi traderet? Respondeo, quia periculum erat in mora, ne scilicet Sisara, si viveret, experrectus fugeret ct effugeret, rursumque bellum renovaret. Prudenter ergo occasionem cædis arripuit, ne illa elapsa frustra eam requireret, *n* Strpe in bello parvis momentis magni, ait Cresar lib. I *Belli civilis,* casus intercedunt.»# Itaque armatus intcnlusque sis, inquit Livius, lib. XXII, ut neque tuæ occasioni desis, neque suam hosti des (1). »

Qui soporem morti consocians defecit et mortuus est. — Septuaginta : *Et ipse stupefactus* (Basilccnsis Codex habet, *palpitavit), obtenebratus et mortuus est.* Philo, vel potius Pseudophilo, quem aliqui putant Joannem Annium Viterbienscm, in *Tradition. Biblicis,* addit: a Et cum moreretur, dixit Sisara ad Jahel : Ecco dolor accepit me, Jahel, et morior tanquam mulier. Et dixit ad cum Jahel : Vade, gloriare apud patrem tuum in inferis, ct dicito quoniam incideris in manus mulieris. » Sed hæc ad verisimilitudinem dicta efilctaque, potius quam a priscis historicis accepta videntur, imo repugnant Ilebræo et versioni Vulgatæ, quæ ail: Soporem morti *consocians;* dormiens ergo Sisara in sopore suo mortuus est.

Allegorico Debbora ct Jahel reprresentant Dei Ecclesiam, cl tropologice animam sanciam, fortem et pro Deo zelantem; Barac Synagogam, Sisara diabolum, lac orationem, 'qua diabolus quasi consopitur ct enervatur. Audi S. Ambrosium, lib. *De Viduis,* post medium : u Et ideo Sisaro) silis lactis poculo restinguitur, quia oratione superatur. Quod cuim nobis salutare ad escam, hoc ad-

versarim potestati lethale ad infirmitatem. Arma Ecclcsiæ fides, arma Ecclesiæ oratio est, quæ adversarium vincit. Ergo secundum historiam ad provocandos animos feminarum, femina judicavit, femina disposuit, femina prophetavit, femina triumphavit, et præliaribus intermixta copiis, imperio viros docuit militare femineo. Secundum mysterium vero, fidei militia, Ecclesiæ victoria est. Non ergo habetis quod per naturam vos excusetis feminæ. Non habetis viduæ quod ad infirmitatem sexus, aut ad amissionem subsidii maritalis mobilitatem vestram referre possitis. Satis unicuique præsidii est, si virtus animi non desit. » Et S. Augustinus, libro XII *Contra Faustum,* cap. XXXIII : a Quæ, inquit, est illa mulier plena fiduciæ, hostis tempora ligno transfigens, nisi fides Ecclcsiæ cruce Christi regna diaboli perimens? »

AudietOrigcnem, *hotn.li* : « Jahel interpretatur ascensio (a rad. nbp *ala,* id est ascendit, alioqui *Jahel* Hebraice idem est quod *damula* aut *cervus,* ait Pagninus) : quia revera non est alia ascensio qua ascendatur ad ccelum, nisi per Ecclesiam multiformis sapienti® Dei. Ipsa est ergo quæ, dum a corporalibus ad spiritualia, et a terrenis ascendit ad coelestia, interfecit Sisaram, qui carnalium vitiorum, ct animalis vel stolidi hominis tenet figuram; quia Sisara interpretatur visio equi, de quo ait *Psal.* XXXI, 9 : Nolite fieri sicut equus ct mulus, quibus non est intellectus. Palo (paxillo sive clavo ferreo) ergo cum interfecit, id est, ligni crucis acumine et virtute eum prosternit, idque in maxilla, quia illud os quod do carnalibus loquebatur, ligno crucis confoditur et terebratur.» Crux enim docet carnis mortificationem æque ac lingua.

Denique Jahel fuit typus B. Virginis ; de ipsa enim dicitur *Cant,* vin, 5 : n Quæ est ista qure ascendit de deserto deliciis affluens, innixa super dilectum suum. » Ipsa est damula gratiosa, imo omni gratia plena, ipsa est quæ contrivit caput serpentis, hoc est diaboli, Gen. in. Audi S. Bernardum, semi. 2 *Super missus est* : « Cui hæc servata victoria, nisi Marite? ipsa procul dubio caput contrivit venenatum, quæ omnimodam maligni suggestionem tam de carnis illecebra, quam de mentis superbia deduxit ad nihilum.» Et post pauca : « Hanc requirebat Salomon , cum vehementer admirons dicebat : Mulierem fortem quis inveniet? et ita videbatur congruere, ut qui vicerat per feminam, vinceretur per ipsam, *n*

it) pAlri® causa salutis ct glorias vis amoris hospitalitatis cilicia erga gentis suou oppressores et l^raunos MiperesU

CAPUT QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Debbora cum *Barac de prostrato Sisara canit epinicium.*

Canticum hoc non tantum poeticum, *sed et* propheticum spiritum *redolet; quare a Debbora prophetissa compositum videtur, qua:* deinde *cum Barac illud publice* cecinit. *Ita Abulensis, Dionysius, Arias, Cajetanus, Serarius, Salíanos et* olii.

Quinque ejus sunt partes : prima, vers. 3, lawlat Deum velut primum *tanta* victoria *auctorem; secunda, vers.* 9, *laudat Nephtalitas,* Zabulonitas, Issacharitas *et* alios, *omnesque creaturas, qum Deo victori cooperata sunt ; tertia, vers.* 17, *culpat Galaaditas, Danitas et costeros, qui a bello hoc metu Sisara se subduxerunt ; quarta, vers.* 21, *benedicit Jahel, qua Sisaram occidit ; quinta, vers.* 28, poetice représentât *ululatum matris Sisara.*

1. Cecineruntque Debbora et Barac filius Abinoem in illo die, dicentes (1) : 2. Qui sponte obtulistis de Israel animas vestras ad periculum, benedicite Domino. 3. Audite, Reges, auribus percipite, Principes : Ego sum, ego sum quæ Domino canam, psallam Domino Deo Israel. 4. Domine, cum exires de Seir, et transires per regiones Edom, terra mota est, coelique ac nubes distillaverunt aquis. 5. Montes fluxerunt a facie Domini, et Sinai a facie Domini Dei Israel. G. In diebus Samgar filii Anath, in diebus Jahel, quieverunt semitæ, et qui ingrediebantur per eas ambulaverunt per calles devios. 7. Cessaverunt fortes in Israel, et quieverunt, donec surgercl Debbora, surgeret mater in Israel. 8. Nova bella elegit Dominus, et portas hostium ipse subvertit : clypcus et hasta, si apparuerint in quadraginta millibus Israel. 9. Cor meum diligit principes Israel : qui propria voluntate obtulistis vos discrimini, benedicite Domino. 10. Qui ascenditis super nitentes asinos, et sedetis in judicio, et ambulatis in via, loquimini. 11. Ubi collisi sunt currus, et hostium suffocatus est exercitus, ibi narrantur justitias Domini et clementia in fortes Israel : tunc descendit populus Domini ad portas, et obtinuit principatum. 12. Surge, surge, Debbora, surge, surge, et loquere canticum : surge, Barac, ct apprehende captivos tuos filii Abinoem. 13. Salvatæ sunt reliquiæ populi, Dominus in fortibus dimicavit. 14. Ex Ephraim delevit eosin Amalee, et post eum ex Benjamin in populos tuos, o Amalee : de Machir principes descenderunt, et de Zabulon qui exercitum ducerent ad bellandum. 15. Duces Issachar fuere cum Debbora, et Barac vestigia sunt secuti, qui quasi in præceps ac barathrum se discrimini dedit : diviso conira se Ruben, magnanimorum reperta est contentio. 16. Quare habitas inter duos terminos, ut audias sibilos gregum? diviso contra se Ruben, magnanimorum reperta est contentio. 17. Galaad trans Jordanem quiescebat, et Dan vacabat navibus: Aser habitabat in littore maris et in portubus morabatur. 18. Zabulon vero et Nephtali obtulerunt animas suas morti in regione Merome. 19. Venerunt reges et pugnaverunt, pugnaverunt reges Chanaan in Thanach juxta aquas Magcddo, et tamen nihil tulere prædanlcs. 20. De cœlo dimicatum est contra cos : stella) manentes in oidine ct cursu suo, adversus Sisaram pugnaverunt. 21. Torrens Cison traxit cadavera eorum, torrens Cadumim, torrens Cison : conculca, anima mea, robustos. 22. Ungula) equorum ceciderunt, fugientibus impetu, et per præceps ruentibus fortissimis hostium. 23. Maledicite terra) Meroz, dixit Angelus Domini ; maledicite habitatoribus ejus, quia non venerunt ad auxilium Domini, in adjutorium fortissimorum ejus. 24. Benedicta inter mulieres Jahel, uxor Haber Cinæi, et benedicatur in tabernaculo suo. 25. Aquam

(1) Communiter censent Interpretes Debboram esso solum hujus cantici auctorem.

polenti lac dedit, ct in phiala principum obtulit butyrum. 2G. Sinistram manum misit ad clavum et dexteram ad fabrorum malleos, percussitque Sisaram quærens in capite vulneri locum, cl tempus valide perforans. 27. Inter pedes ejus ruit, defecit, cl mortuus esi : volvebatur ante pedes ejus, et jacebat exanimis et miserabilis. 28. Per fenestram respiciens, ululabat mater ejus, *et* de cœnaculo loquebatur : Cur moratur regredi currus ejus? quare tardaverunt pedes quadrigarum illius? 29. Una sapientior cæteris uxoribus ejus, hæc socrui verba respondit : 30. Forsitan nunc dividit spolia, ct pulcherrima feminarum eligitur ei; vestes diversorum colorum Sisara) traduntur in prædam, et supellex varia ad ornanda colla congeritur. 31. Sic pereant omnes inimici tui, Domine : qui autem diligunt te, sicut sol in ortu suo splendet, ita rutilent. 32. Quievilque Terra per quadraginta annos.

vs r». •. a. Oli sponti? obtulistis de Israël animas vestras ad periculum (eundo ad prælium formidolosum Contra Sisaram potenlissimnm), benedicite Domino, — qui nobis illustrem hanc de Sisara dedit victoriam, Hebraico est rnjHD *biphraa perahot,* quod primo Pagoinus, Cajelanus, Arias ft alii vertunt, *dum ulciscitur ultiones in Israel, dum sponte se offert populus, benedicite Domino.* Ita Complutensia. Verum Romani Codicescl Septuaginta habent, *revelata est revelatio in Israel duin sponte offerret se populus, benedicite Dominum.*

Chaldæus moro suo paraphrastic^ : «Quando rebellarunt domus Israel, venerunt super eos gentes, ct expulerunt cos do urbibus suis; et quando redierunt ad faciendum legem, fortificati sunt superas : ita super ultione fractus est Zizzara, ct super signum ct liberationem, quæ facta est Israeli ,» etc.

Genuine tamen sic ex llebræo vertas, *in liberando libertates in Israel, in spontanee offerendo se populum,* hoc est qui liberastis ct pleno libertati restituistis Israel, spontaneo vos offerendo certamini cum Sisara : « Benedicite Dominum, » qui vos do eo triumpharo fecit, Hcbræum enim JTID para significat nudare, solvere, liberaro.

3. Audits, Reges, —mirabilia hæc Dei proelia, ut eum agnoscatis, timeatis cl colatis.

Tropologico Orígenes, *hom.* G : «Exulta, populo Dei, audiens tute nobilitatis insignia. Tu vocaris ad audiendum verbum Dei, et non ut plebs, sed ut rex vocaris. Tibi enim dictum est : Genus regale ct sacerdotale, populus in acquisitionem. Ideo quiavos reges estis, merito Rex noster Christus Domiuus Rex dicitur regum, et Dominus dominantium. » Modum deinde quo rex fias docet : < Regem te omnium esse facit, 'i regnet Christus in te. Rex namque a regendo dictus est. Si ergo et in te animus regnat ct corpus obtempérai, si concupiscentias carnis subjugum imperii lui millas, si viliorum pentes sobrietatis luæ frenis arctioribus premas, merito rex diceris, qui le recto regere noveris. Cum ergo talis fueris effectus, digee ut rex ad audienda divina verba vocaberis. »

4. Dosine, cum exires de Seir, et ihansirbs ver

REGIONES EDOM, TERRA MOTA EST, COELIQUE AC NUBES distili.AVerunt aquis. — Seir idem est quod Edom, pula Esau, qui habitans in Idumæa illi nomen suum indidit.

5. Montes eluxerunt a facie Domini, et Sinaia vers. s. facie Domini Dei Israel. — « El Sinai. » Tò ct significat, *id est,* tantum enim in Sina legimus visa fulgetra, tonitrua, pluvias, terræ motus. Vide dicta *Eaodi* xts, 18. Undo ct poetica elegantia montes fluxisse dicuntur, quia mons Sina fumans, et quasi tremens ex reverentia ct metu Dei ibidem legem dantis, Mosi et Hebræis videbatur quasi fugere, solvi ct colliquescere. Est catachresis : eadem phrasis est *Psahn.* lxvii, vers. 8, quæ ex hoc loco sumpta est.

Alludit ad *Num.* x, 33, ubi Moses, cum movenda essent castra, orabat Dominum supra arcam in pi'opiliatorio residentem : «Surge, Domino, et dissipentur inimici lui ; n et *Dcuter.* cap. xxxil, 2 : « Dominus do Sina venit, ct do Scie orlus est nobis. » Vide ibi dieta.

Sensus ergo est, *q. d.* Quando nobiscuin, o Domine, cum arca, super cara quasi solium tuum præsidens, perambulabas in deserto, cui adjacet Seir sivo Edom, hoc est Idumæa, acpræscrtiin in montesina, tunc ibidem luam Mosi ct Hebræis patribus nostris præsentiam, potentiam, providentiam cl magnificentiam ostendisti per procellas, tonitrua, terræ motus ct fulmina, quibus Idumaeos aliasque gentes vicinas ita perculisti, ut non auderent nobis resistere, eo quod cernerent te pro nobis pugnasse contra Pharaonem in mari Rubro, ac in dies pro nobis pugnare ct nos protegere. Refricat Debbora pristina Dei beneficiad porlenta Israeli per Mosca exhibita, ut ostendat Deum illa nunc in hac victoria portentosa renovasse, ideoque continuare suam erga Israclem curain et beneficentiam ; quare dignum esse, ut ipse a se et a couteris Israelitis omni ævo laudetur cl glorificetur: ita Lyranus, Serarius et alii; Abulcnsis tamen, *Qucest.* n, hæc proprie ut sonant accipit, censctque illa ita prorsus ut hic dicitur contigisse, licet in Pentateucho non siut scripta. Vide dicta *Num.* XXI, vers. I i.

G. In diebus Samgar hui A.n.uu, in djepus Jahel

QUIEVERUNT SEMITE, ET QUI INGREDIUNTUR PER EAS AMBULAVERUNT CALLES DEVIOS. — q. d. Ante 110C bellum cum Sisura feliciter confectura, omnia itinera erant ab hostibus insessa et infesta, ideoque per obliquas, invias et occultas semitas proficisci oportebat, ne quis in eorum manus incideret. Licet enim Samgar dicatur fuisse Judex, tamen exiguo is fuit tempore, et liberationem Israelis tantum orsus est, sed eam perfecerunt Debbora ct Barac hoc prælio et victoria. Unde et tempus quo præfuil Samgar sub annis Barac complectitur hic vers. ult.

Sed cur Jahel jungitur cum Samgar? Suspicantur aliqui Jahelem fuisse uxorem Samgar, qui idem sit cum Haber : unde co mortuo Jahelem fuisse viduam et prœfuissc toti domui. Samgar enim videtur fuisse Cinœus, qualis erat Jahel. Unde *Samgar* Hebraice idem est quod *advena illic,* quales erant Cinæi.

Verum hoc plane incertum est. Unde certius dicas Jahelem hic induci, eo quod primaria inter Cinæos erat femina, ad quam proinde Cinæi confluerent, sed difficulter ct occulte ob vias ab hostibus insessas, ut dixi. Significat ergo Jahelem non potuisse vias securas facere ct mala populi avertere, donec Debbora prophetissa instinctu Dei Barac et Hebræos, ac consequenter Jahelem ad bellum hoc, ct ad occidendum Sisaram excitavit. Ha Hebræi, Serarius ct alii.

Vers. 7. 7. Cessaverunt fortes. — Rccenliores vertunt, *cessaverunt villæ,* scilicet rusticorum, ob grassationem hostium desertæ.

Donec surgeret Derrota, sirgeret mater in Israel. — Hinc S. Ambrosius, lib. *De Viduis,* censet Debboram fuisse matrem Barac judicis. «Quem, inquit, quasi mater erudiit, quasi judex præposuit, quasi foriis instituit, quasi prophetes victo- transmisit.

Verum dico Debboram hic vocari matrem Israelis ob charilalem maternam, qua quasi mater populum tanquam prophetissa curabat, dirigebat, tutabatur ct liberabat, uti mater solet facere filio.

Vers. 8. 8. Nova bella elegit Dominus. — tò *bella* non est in llebræo. Unde Septuaginta, Theodoretus, Augustinus, Cajclanus, ct alii vertunt, *novos deos elegit Israel,* ideoque a Deo traditus fuit Sisar®. Hcbræum enim *Elohim* tam Deum quam Deos significat; est enim plurale. Verum hic non est locus commemorandi deos, ubi Deo vero canitur epinicium. Quare melius ct aptius Noster, subaudiens *bella,* vertit, *nova bella elegit Dominus;* quia scilicet ipse per Hebræos paucos ct inermos, ut sequitur, plurimas et armatissimas profligavit Sisaræ copias, et quia do cœlopro eis pugnavit, ut dicitur vers. 20. Denique quia non per viros, sed per imbelles feminas Debboram cl Jahelem bellum hoc confecit.

Debbora iTpui B. Allegorico Dobbora fuit typus B. Mariœ Virginis. *Primo,* quia *Debbora* Hebraice idem est quod *apis,* ita dicta a 131 *dabar,* id est, *verbum, sermo,* Vfrgtafc. eo quod apis continue susurrum quasi sermonem Pfùao' edat, ait Marinus in *Léxico, q. d.* Apis est *debora,* id est, *eloquens.* Sic B. Virgo edidit nobis Verbum divinum, dum illum in visceribus suis carne humana corporavit peperitque. Rursum ipsa est Debbora, quia edidit illud canticum sanctissimum, sonanlissimum, suavissimum : «Magnificat anima mea Dominum,» etc., cui Debbora hoc suo cantico prœlusit. Ad hæc ipsa quasi prophetissa assiduo eructabat Dei verba et oracula. Hinc licet Hebræi moderni vocent cam Deboram per simplex *b,* Septuaginta tamen ctS. Hieronymus vocant eam Debboram per duplex 6. Dicilur ergo ipsa non Debora (ut quidam volunt), sed Debbora, quasi *debbera,* id est loquens et eructans continuo magnalia Dei, quod præ illa fecit B. Virgo.

Insuper *apis* dicitur *Debora* a HW *dibarahid* est consuetudo, series, ordo, eo quod ipsa suos favos ordine pulcherrimo, mira arte ct industria componat. Quid ordinatius B. Virgine, de qua ait Sapiens, *Prov.* cap. vin, 23 : « Ab æterno ordinata sum?» Unde tota ejus vita fuit speculum ordinatissimas virtutis, charitalis omnisque perfectionis, adeoque ipsa, ut ait S. Ambrosius, fuit « norma probitatis, forma virtutis. »

Secundo, apis est castissima, manensque virgo Secolo, generat suas apiculas. Sic B. Maria est Virgo virginum, quæ proinde non hominem, sed Deum generare meruit. Id de ape tradit Aristoteles, lib. IX *Ilistor. Animal.* cap. iv, cl S. Ambrosius, lib. I *De Virgin.* : «Digna, ait, virginitas quæ apibus comparetur; sic laboriosa, sic pudica, sic continens. Rore pascitur, nescit concubitus, mella componit. »

Tertio, apis est sedula ct operaria, conficitque Tertio, duas res præstantissimas, ceram qua ad lumina in ecclesia ad Deum colendum utimur, et mei quod est suavissimum et sanissimum. Unde *Debbora,* id est *apis,* alludit ad C31 *debas,* id est *md,* quod producit. Quocirca *Proverb.* vi,6 et scq. : «Vade ad formicam, o piger,» etc. Septuaginta addunt, *vadead apim, ct disce quomodo operaria est, operationem quoque quam venerabilem facit.* Vide ibi dicta. Sic B. Virgo operatur assidue opera religionis, pietatis, charitalis; unde ab Ecclesia vocatur et invocatur « mater misericordiæ, mater pulchrædilectionis, vita, spes cl dulcedo nostra. » Nam, ut ait S. Bernardus, nullus, quantumvis miser vel sceleratus, ad eam confugit, qui non dulcissima ejus misericordiæ viscera experiatur.

Quarto, Debbora fuit prophetissa. Sic el beata Qturto. Virgo Prophetarum est regina. Rursum Debbora peperii victoriam de Sisara : B. Virgo de diabolo. Unde Isaias, cap. vin, 3 : «Accessi, ait, ad prophetissam (B. Virginem), et concepit et pcperil filium. Ut dixit Dominus ad me : Voca nomen ejus, accelera, spolia detraho, festina prædari. »

Quinto, Debbora jussit Barac ire in montem Quinto. Thabur, id est puritatis, ibique confligendo pros-

travit Sisara? copias; sic B. Virgo genuit Christum, qui quasi Barac, id est, fulmen in eodem monte Thabor transfiguratus devicit impietatem et impuritatem, hominesque docuit non carnales cl spurcas, sed puras et coelestes voluptates ambire.

Seito. *Sexto,* Barac noluit ire ad conflictum nisi comite, imo duco Debbora. UndeS. Alcimus, lib. VI, cap. XV, ait ipsam castra prœivisse; sic enim de ea canit :

Et memori none mento tenca, ut Debbora quondam
Duceret instrucUs post fortia classica turmas,
Et mulier sumpto præcederct agmina signo,
Mirantes hortata viros : quos ipsi ferocem
Exemplo verboque monens accendit in hostem.
Quas postquam ducens Princeps animosa catervas
Impulit accendens vegetata furoribus arma,
Barbarica cecidere manus.

Sic B. Virgo quasi Virginum, Apostolorum, Martyrum Sanctorumquo omnium antesignana omnes præit, verboque et exemplo hortatur ad generose cum carne, mundo et dæmone certandum. Quare illa longe præstantior est *Victorina,* sive *Victoria,* quæ olim mater castrorum dicebatur, ut ait Trebellius Pollio, lib. De *triginta Tyrannis.* Hæc sunt nova bella qu® elegit Dominus.

Septimo. *Septimo,* Debbora fuit missa ad curandum logis Doctores, uti ex Chaldæo audiemus vers. 9. Sic B. Virgo est patrona, imo doctrix Apostolorum et Doctorum omnium.

Portas hostium ipse subvertit. — a Portas, » id est, omne robur, hoc enim solet esse in portis. Hebraice est CZDnpv? Cznb ÎX *az lacham sccarim,* id &\,*tunc comedit* vel *devoravit.* Septuaginta vertunt, *tunc pugnaverunt civitates Principum,* quia *lacham* significat devorare et pugnare; sicut enim os devorat panem, sic gladius devorat hominem. Rursum Septuaginta to *sccarim* acceperunt, ut tò *see* sit relativum significans, *qui,* deinde *arim* significet urbes, *q. d. pugnarunt qui erant urbium,* scilicet Principes. Porro S. Augustinus, *Quœst.* XXX, et Thcodoretus ex alia versione Septuaginta legunt, *elegerunt deos novos ut panem hordeaceum,* id est deteriorem ; hordeum enim deterius est tritico : sic Dii novi deteriores sunt Deo vero ; quia *lachan* quoque est nomen significans panem, et si pro *sccarim* aliis punctis legas *scorim,* significat hordeum. Unde *lachcm scorim* significat *panem hordei* sive hordeaceum.

Clypbus et hasta si apparuerint in quadraginta millibus Israel. «Sin id est *non, q. d.* Non erant in quadraginta millibus, id est in universo (numerus enim certus ponitur pro incerto) exercitu Israel clypei ct hast®, sed fundis, fustibus, vomeribus (ut Samgar), ligonibus armati, cæterique inermes Israelite, hostes armatissimos Deo duce profligarunt. Nimirum Chananæi æque ac PhilisUuei astuto eripuerant Hebneorum arma, imo curabant ut non esset faber ferrarius in Israel qui ea fabricare posset, ut patet I *Ilcg.* xm , 19. Porro Septuaginta hic uti ct in seqq., variant ct sunt corrupti ; habent enim contrarium delendo Tò sí, sed illud restituerunt Romani in correct. Septuaginta.

9. Cor meum diligit principes (Hebraice »ppin *chokeke,* id est Principes, Legislatores, Doctores, Scribas) Israel (quia cum regunt docentque legem Dei, præsertim cos qui, ut sequitur), propria **VOLUNTATE OBTULISTIS VOS DISCRIMINI (idcOqUC jam** triumphantes), benedicite Domino. — Disce hic pro Deo nullum detrectare periculum, cum ipso ad illud vocat : nam, ut ait S. Leo, «juste instat præccplo, qui praevenit auxilio; » tunc enim Deus tacite spondet felicem exitum ct victoriam, si periculum ultro ct generose capessamus. Porro Chaldæus more suo paraphrastice hæc accipit de Doctoribus ct Scribis : « Dixit, ait, Debbora in prophetia : Ego missa sum ad laudandum Scribas Israel, qui, quando fuit tribulatio illa, non cessarunt ab interpretanda lege, ctsic pulchrum illis, quod sedentes in domo congregationis in capito aperto, ct docentes populum verba legis, ct benedicentes et confitentes populum. » Vers. 9

10. **Qui** ascenditis super nitentes asinos, et se- **Ven. io.**
DETIS IN JUDICIO, ET AMBULATIS IN VIA, LOQUIMINI. — Est periphrasis virorum honoratorum, ct magistratuum ct judicum. Hi enim apud Judíeos vehebantur asinis vice equorum, ut palet cap. x, vers. 4, tum quia Deus eis vetuerat copiam equorum, tum quia asini ibidem sunt fortes, eximii ct *nitentes,* Hebraice IsecAorol, id est *fulgentes.* Sensus est, 7. *d.* Vos ° primores et judices, æque ac plebeii, qui per vias Israelis olim periculosas, nunc securas inceditis, loquimini magnalia Dei, quæ ipse nobis exhibuit in hoc prælio.

Tropologice Orígenes, ascendit super asinam, qui corporis sui motus et desideria freno rationis moderatur, ut veniant sub jugum verbi Dei; tu neque asina, id est, caro refulgere dicitur, cum castitatis et pudiciliæ splendore fuerit decorala.

11. Ubi collisi sunt currus (nongenti falcati Sisaræ), et hostium suffocatus est exercitus (in torrente Cison. Clare vertit Interpres Hebræa quæ obscura suut, et ad verbum sic habent , *a voce sagittantium inter haurientes aquas,* cum scilicet Sisariani sagittarii precipitali in aquas Cison eas hauserunt et ab cis hausti sufTocatique sunt. Ita Arias, Cajetanus, Vatablus ct alii), ibi narrantur justitiæ (id est, justa vindicia, quam Deus sumpsit de tyranno Sisara) et clementia in fortes Israel. — Quibus victoriam de eo dedit. Vert. 11,

Tunc descendit populus Domini ad portas, et obtinuit principatum,— quasi dicas: Quando occisus est Sisara, Israel obtinuit portas ct urbes hostium.

12. Surge. — Hebraice pm *uri,* id est, expergiscere, evigila, Barac, ct apprehende captivos quos in prælio cepisti, cosque et eorum spolia diripe, et inter commilitones distribue. Tu, inquam, o Barac. veri. 11.

Fili Abinoem. — *Abinoem,* Hebraice idem est quod *pater decoria* vel *pulchritudinis,* aut *pater meus pulchritudo vel decor,* aut *pater meus delectatio vel jucunditas. Noam* enim est decor, pulchritudo, delectatio, jucunditas. Hujus ergo filius fuit victor et triumphator Barac.

vers. <3. **13.** Salvata sunt reliquia populi. Dominus in fortibus (cum fortibus, vel fortes Israelitas) dimicavit. — Hebra;-! nervosius ad verbum sic habent, *tunc dominabitur reliquus,* vel *residuus illustribus populi, Dominus dominabitur mihi in fortibus.*

Veri. ia. **14. Ex** Ephraim delevit eos in Amalec, et post eum ex Benjamin in populos tuos, o Amalec.— Hebraice, de *Ephraim radix eorum in Amalee post te Benjamin in populis tuis.* Sed Noster melius pro C3ZHÜ *schorescam,* id est *radix eorum,* quæ nullum hic habet sensum, alio puncto legit *scercscccm,* id est *eradicavit,* sive *delevit cos.* Nam et Septuaginta vertunt id est *eradicavit.* Rursum Noster subaudit tò o *Amalcch,* ex eo quod praecessit ac pro **1'inx** *achancha,* id est post *te;* legit VUIN *acharan,* id est *post cum.*

Sensus hic est difficilis et obscurus ob historias tum peraclœ ignorantiam, ac ob phrasis et styli poetici involutam obscuritatem.

Primo, communiter exponunt de bello, quo Josué prostravit Amalee, *Exodi* xvn, *q. d.* Josuc qui erat ex tribu Ephraim prostravit Amalccitas, et futuro tempore surget alius dux cx tribu Benjamin, pula Saul, qui amplius populos tuos affiiget, o Amalee. Vide historiam I *Beg.* xv.lla Chaldaeus, Rabbini, Hugo de S. Victore, Abulensis, Lyranus, Dionysius, Cajetanus, Arias, Vatablus cl alii. Verum quid Josué facit ad Barac, et Amalee ad Sisaran), de quo hic epinicium canitur?

Secundo, ergo magis apposite, *q. d.* Barac cum suis fugientes Sisarœ copias ex monte Thabor, persecutus est usque ad tribum Ephraim, et ci vicinum Benjamin; quare id videntes Ephraimitæ, et post cos Benjaminitæ, junxerunt se Barac, et Sisarianos cum eo persecuti sunt usque ad ultimos Judœw fines, imo usque ad Amalee illis contiguum, itaque plane omnes ceciderunt et deleverunt, ut nemo supererei.

Tertio et plane, *q. d.* Amalecilæ quasi veteres Judieorum hostes, audientes Sisaram laniis copiis Judaeos invadere, decreverunt ei mittere suppetias; quod intelligentes Ephraimil e, et Benjaminitæ eis vicini, eos invaserunt et trucidarunt. Hoc exigere videtur tú *in Amalee,* et w tn *populos tuos, o Amalee.*

Porro Septuaginta hic variant : Complutensia enim et Regii Codices habent, *ex Ephraim ulti sunt cos in valle* (pro *Amalec enim* videntur legisse poy *emee,* id est, *valle) frater tuus* (pro fnOR *achai echa,* id est, *post tc,* legerunt *achicha,* id est, *frater tuus) Benjamin in populis tuis.* Verum Codices Romæ emendati habent ut Vulgatus : Kr *Ephraim eradicavit cos in Amalee, post tc Benjamin in populis tuis.*

De Machir principes descenderunt. — Machir fuit filius unicus Manasse. Sensus ergo est, *q. d.* Manasscnsinm priores cum suis popularibus vicini monti Thabor, audientes in eo a sociis confligi contra Sisaram, accurrerunt, eisqueopem tulerunt. Laudat enim hic Manasscnscs, Zabulonitas et Issacharianos. quod Nephtalitis opem contra Sisaram animose tulerint, cum id Rubenitæ, Galiditæ et Gadite sibi metuentes facere detrectarent, quos proinde carpit et perstringit

Septuaginta pro *principes* vertunt, *perscrutantes,* quod Procopius sic explicat, *q. d.* Manasscnses fugientes Sisarianos, seseque in speluncis et cavernis abscondentes perscrutati sunt, cosque extraxerunt cl mactarunt.

Et de Zabulon (repete, *principes descenderunt)* qui exercitum ducerent ad bellandum — cumBirac contra Sisaram. Septuaginta vertunt, *et de Zabulon potentes in sceptro scribas,* Hebræa *trahentes in virga* vel *sceptro,* per quos significantur magistratus, primores et principes. Alii intelligunt Scribas et Doctores, quasi tantus fuerit fervor concurrentium ad bellum, ut etiam Doctores suos calamos et stylos scriptorios in arma et gladios commutarmi, et ad pnvlium descenderint.

15. Duces Issachar fuere cuy Debbora, et Ba- Vert.t5.
hac vestigia sunt seclti. — Laudantur Issachariani, quod cum Barac et Debbora aleam prælii tam ardui et formidolosi generose subierint.

Qui (Barac) quasi in prœceps ac barathrum se discrimini dedit. — Videbatur euim cum paucis et inermibus ruere in innumeras et armatissimas Sisaræ copias, quasi in certum exitium, sed Deus ejus fidem et fortitudinem remuneratus,exitium vertit in triumphum. Hebraice, *in vallem missus cum fortibus suis;* Septuaginta, *in valle misit peditcs suos, q. d.* Barac dans se suosque prælii periculo, se cum eis videbatur praecipitare in vallem, et profundam exilii sepulcrique fossam.

Diviso contra se Ruben, magnanimorum reperta est contentio. — Hebraice, *in divisionibus Ruben magnorum* vel *magna cogitationes cordis;* Vatablus, *discrepationes cordis.* Videtur laudari Ruben, ait Serarius, quod gregum bonorumque suorum omissa cura, bello interfuerit. Verum alii passim censent vituperari hic Rubenitas, quod studiis propriis et commodis vacantes inter se divisi fuerint; nec consentientes in illo bello, sed inter ovium suarum balatus et caulas desidere maluerint : vel quod belli eventum cxspeclarinl, ut, si vinceret Sisara,ei dicerent : Tui sumus; sin vinceret Barac, ei sejungerent, ail Chaldæus. Sensus ergo est,g. *d.* Cum RubcniLe inter se disceptant an bello Barac socios sc jungere velini, an vero domi se continere, ac proinde nullas Baraco suppetias mittunt magnanimi illi milites, qui se Baraco ad discrimen socios obtulerunt, id videntes mirali sunt, ac inter se disceptarunt, dixcrunlque : Cur Rubenilæ domi sc continent? cur nobis auxiliares copias non mittunt ? cur periculum commune, quod

nos snblmns,ipsi detrectant? kl magis patebit ex versu sequenti, *q.* d. Rubenitæ ob suam desidiam facti sunt fabula ct probrum Nepbtalitis militibus et victoribus.

Vir». 1«. **16. QIATIE HABITAS INTER DUOS TERMINOS, UT AÜ-**DIASsibilos gregum?—*q. d.* Cur, o Ruben, habitas et desides in terra tua, quæ sila est inter duos terminos, id est inter Moab et Chanaan cis Jordanem? vel potius, ut Chaldæus: Quarc, o Ruben, tam mecum quam cum Sisara pacem habere voluisti, ac ut vulgo dicitur, cur inter duas aquas natas, ut audias sibilos gregum, *q, d.* Mavis greges tuos pascere, corumquc balatus ct pastorum sibilos audire,quam buccina* mcæ sonitum : mavis quietem prædii, quam laborem ct discrimen praelii. Culpat ergo eorum inertiam, timorem ct pusillanimitatem, quod maluerint vacare rusticationi quam prxliationi.

Diviso contra se Ruben, magnanimorum reperta EST contentio, — jam explicata vers. 15. Repetitur hoc hemistichium vehit carmen intercalare, ad elegantiam, mutata una duntaxat littera; nam vers. 15, habetur nS 'ppn *chicke leb,* id est cogitationes, vel disceptationes cordis ; hic vero dicitur b npn *chiare leb,* id est investigationes vel perscrutationes cordis. Sed eodem redit sensus.

Vim. i7. 17. Galaad trans Jordanem quiescebat, et Dan **VACABAT NAVIBUS, ASER HABITABAT IN LITTORE MARIS.** — Taxantur Galaadilæ, Danitæ ct Ascritte, quod sua privata commoda sectantes in terra sua desidere maluerint, in caque quiete vacare agricultura, navigationi ct mercimoniis, quam commune belli periculum pro patria contra Sisaram subire; ignavia enim hæc erat non ferenda.

v‹h. u. 18. Zabulon vero et Reputali obtulerint animas (vitas) suas morti (mortis periculo) in regione Muróme, — quæ adjacet monti Thabor, ubi commissum est pralium contra Sisaram. Ita Adrichoinius. Septuaginta appellative accipiunt tò *aiereme,* vertuntque super *altitudines agri* : quia scilicet in alta lataquc planitie montisThabor gestum est hoc bellum.

V. s. i». 19. Venerunt reges (reguli ct principes confederati Sisaræ cl Jabin regi Asor) et pugnaverunt : pugnaverunt reges Ciianaan in Thanacu juxta aquas Magedoo. — Hæc enim loca vicina sunt Thabor, sive loco prodii.

y, ; : 20. De coelo dimicatum est contra eos : stellai **MANENTES IN ORDINE ET CURSU SUO, ADVERSUS SISARAN** pugnaverunt. — Rupcrtus, Glossa, Vatablus ct alii per stellas accipiunt Angelos, quasi hæc poetice dicantur, nilquc aliud significent, quam quod Deo cl Angelis pro llcbræis pugnante etiam *tcllæ Deo obedientes et lucentes cum eo ct pro co pugnasse videantur. Sic ct Franciscos Valcsius, Surce *Philos,* cap. XXXI, per stellas accipit Angelos, quorum cursus dicitur assidua illa ct continens op¿ratio, qua homines custodiunt ct gubernant. Sic *Apocal.* xli, 4, dicitur draco cauda sua traxisse tertiam partem stellarum, id est Angelorum, cl misisse eas in terram. Planius accipias ipsas stellas, sed a suis Angelis motas, impulsas et directas. Sensus est, *q. d.* Stcllœ c caelis pro llebrreis contra Sisarianos pugnaverunt, ejaculando in cos grandinem, ventos, procellas, fulgetra, tonitrua, ignes, ct stellas cadentes, quæ cos perculerunt cl interemerunt, uti contigit Josué contra Cháñameos pugnanti, cap. x, vers. 11. Angeli enim per stellas in nubes per se congregatas ct rite dispositas more suo influentes, causarunt procellas ct fulmina, quæ Angeli ita direxerunt, ut non in Hebræos, sed in Sisarianos ferrentur. Philo Bíblicos ait Deum, orante Debbora, præccpisse astris : « Descendite, astra, et incendite inimicos meos, ut sciant virtutem meam. Et descenderunt astra, ct expugnaverunt castra eorum. » Et anterius : a Cum, ait, Debbora et Harae iverunt ad prælianduin cum hostibus, Deus conturbavit motum stellarum suarum, et dixit ad eas : Festinate ct ile, ct conturbate brachia hostium, ct conterite virtutem cordis eorum, quoniam veni ut dominetur populus meus : ct profecta sunt astra sicut præcepluin erat cis, ct incenderunt inimicos eorum. » Intellige astra non descendi se de coelo motu locali, sed virtute et efficientia sua, quia scilicet c coelis ignes et fulgura vibrarunt in Sisarianos.

Pulchre hic alludit nomen Ducis. Barac enim Hebraice fulgur significat : fulmineo ergo Barac Deus fulminans subministrabat sua fulmina. Sic Marsa Poetis dicitur fulminare, et Ptolomœus vocatus est Ceraunus, id est fulmineus. Consentit Josephus, lib. V, cap. vi : a Commissa, ait, pugna vehemens imber mixtus grandine supervenit, quem ventus in adversos Chananoeorum vultus inferens, et prospectum adimens, inutiles eorum jaculatores ct funditores reddidit, atque etiam scrutati inanibus rigentibus præ frigore gladios vix retinebant. »

Sic dc Clodovco multa roperies similia apud Grcgorium Turonicum, lib. II *llistor. Franc,* xxx. Honorii exercitum divino miraculo victoriam incredibilem de Gothis retulisse scribit S. Augustinus, lib. V Dc *Civitate Dei,* cap. xxni. Ariulphuni ducem S. Sabinus martyr prope Spoletum suo clypeo munivit ct in bello protexit, ait Paulus Diaconus, lib. IV, cap. xvii. Roberlus monachus, lib. VI et VH Dc *Bello sacro,* refert sæpc S. Grcgorium, Mauritium cl Demetrium visos sub nostris castris militasse. S. Georgius Aragonensibus in bello Ostensi maximum Agarcnorum exercitum prostravit, ut narrat Carbonellus, lib. I, ct in bello Valentino sæpe nostris auxilium tulit. S. Jacobus Apostolus Ilispaniarum patronus Ramiro regi Legionis, prope victo atque prostrato ejus exercitu, in colle, qui Clailinus nominatur, Hispanice *clavija,* apparuit, ct victoriam pollicitus est, quam postero die a Mauris obtinuit, ut constat cx Regio privilegio ejusdem Ramiri, 9 Kalendarum junii, era 972 ; et refert Colixtus II, lib. De *Stira-*

culis T). Jacolì, ct VincontiuR Bcllovaccnsis, lib. XXVII *Speculi historialis,* cap. xxxi. Plura vide apud Thomam Bozium, tom. Il *De Signis Ecclesia,* lib. XVII, signo 79.

stella "isnei,. * p.iuio.

Stelle manentes in ordine et censo seo, adVEnsus Sisaram plgnavemjnt, — *q. ti.* Slcllæ, qaæ imperante Josué cura sole ct luna steterunt immotæ, ut ad exitum Israclitarum victoria perduceretur, nunc juverunt Barac cursu non ini rmisso.

At quomodo pugnaverunt contra Sisaram?Respondet Rabbi Salomon, stellas de coelo incanduisse, luiumque itinerum ila calefecisse, ut ungula) equorum Sisaroe nimio calore decidermi solutæ, quo illo incommodo affectus pugnaro haud potuit.

s-cnnlo. *Secundo,* Rabbi David Kimchi ait stellas ita calefecisse milites Sisaro:, ut cum refrigerai i vellent in torrento Cison, in eo perierint; quod significari putat illis verbis : a Torrens Cison traxit cadavera eorum. »

Tertio. *Tertio,* Abulcnsis putat stellas manentes in ordine suo proptcrca dici contra Sisaram pugnare, quia forte sidera videbantur infiammala cadere super Sisane exercitum, cometis nimirum ct fulguribus in eum jactatis.: Sic enim et currus turbati in praerupta ferebantur, ct militibus do cado tactis mors Chananæorum oculis oberrabat. Hebraeis nullo intérim læsis detrimento.

Quitto. *Quarto,* plene ct germane, *q. d.* « Stellai manentes in ordine suo, » Hebraico in *semitis suis;* Vatablus, *e stationibus suis,* hoc est ordinata acie incedentes pugnaverunt contra Sisaram, quia in cum ejusquo castra jaculatm sunt ventos, procellas, fulgetra, quibus ea afllarunt et prostrarmi!. Ti ergo *manentes in ordine cl cursu suo,* significat *primo,* stellas ordinate more suo incessisse, uti incedit acies militum. Nam in Scriptura stello) vocantur militia sive acies Dei : in acie autem maxime spectatur ordo militum ; hic enim, si servatur, vincit; si lurbetur, vincitur. *Secundo,* stellas non cominus, sed eminus c cado pugnasse contra Sisaram. *Tertio,* Angelos qui ordinem ct cursum stellarum moderantur, per eas contra Sisaram certasse. *Quarto,* solem ct stellas hic non constitisse, uti constiterunt sub Josuc, Soli stationem imperante, cap. x, vers. 12, sed motum suum ordinarium continuasse, itaque produxisse procellas ct fulmina, caque in Sisarianos vibrasse. Ita Lyranus, Cajetanus cl alii. *Quinto,* stellas e suis stationibus in cado facile perdidisse Sisarianos in terra, quia ex alto facile est perdere hostem infra in valle consistentem. Facilius enim, fortius cl certius tela ex alto in imum, quam ex imo in altum jaciunlur. Unde duces pradiaturi solent captare locum excelsum, illudquo est omen ct causa victoria:: tum quia hostis ex imo in eum magno nisu scandere debet, itaque vires exhaurit, antequam cum antagonisti suis, qui quieti integris sunt viribus, confligat ; tum quia offloacius tela ex monte in vallem, quam cx valle in montem vibrantur; tum denique quia cx alto omnes hostium acies, vires, machinationes, etc., conspiciuntur, ut cis occurratur. Addunt Rabbini in *Seder Olam :* a Omnia quæ in ccclis, et quæ in terris sint, pugnasse contra Sisaram,» pro Barac et llebmds.

2l.Tor.BEXS Cison traxit cadavera eorum. — **Ven.ii.** Pro *traxit* Hebraice est rpj *garaph,* id est *volvit, devolvit, convolvit, volutavit;* Septuaginta, *ejecit;* Chaldæus, *fregit;* Vatablus, *stopavit,* id est, instar scopa* everrit. Torrens Cison fluit ad radices montis 'ihabor, ubi contritus est Sisara : quare milites ejus fugientes per torrentem Cison, eo per Dei providentiam aquis reduntante ct tumido hausti mersiqne sunt, quare torrens devolvit eorum cadavera. Unde Josephus ait Deum tunc ingentem immisisse imbrem, quo utique auctus valde intumuit torrens Cison. Festive II. Eliezer, cap. xur, narrat voluisse Deum, ut in mari Rubro submersi Ægypti sepelirentur, sed deprecatam hoc terram, quod qui ab aquis interempti essent, ab aquis etiam absorberi deberent ; Deum vero dixisse : « 0 terra, hac vice suscipe istos: alia vice eos qui super te interfecti fuerint projiciim in marc. Dicitur enim : Torrens Cison traxit cadavera eorum. » Ethopœiacst Rabbinica, qua significatur omnes res etiam inanimas Deo ad nutum inorem gerere, omne que ab illo suaviter ct ipsarum naturis convenienter gubernari. Ita Serarius.

Cuta-"*•?, ¿'¿..i-‹)•« *pnaw'*

Torrens Cadumim, Torrens Cison. — Torrens Cadumim idem est cum torrente Ci«on, ut habet Chaldæus. Ipse, inquit,est *torrens* Cison; sed cur diclus est « Cadumim? • *Primo,* Septuaginta in Codice Romano pro *torrens Cadumim,* vertunt, *tori ens antiquitatum : kedem* enim significat antiquum, priscum, primum, quod Marinus simpliciter explicat, *q. d.* Cison est torrens antiquus; licet enim sil torrens, tamen ab antiquo fluit, nec fluere cessat, ut alii torrentes «epe siccantur in restate, et fluere desinunt. Sublimius Chaldæus sic explicat : *Fluvius in quo facta sunt signa ct fortitudines Israel ab antiquo;* R. Ralbag vero : Dicitur Cison, inquit, Cadumim, id est, antiquus, quod in eo renovatum sit antiquum prodigium maris Rubri ; quia sicut Deus illo mersit Pharaonem, sic in Cison mersit copias Sisaro:. Sic ct Rupertus, qui censet Cadumim esse mare Rubrum, itaque vocari ob antiquum mersi in eo Pharaonis prodigium.

Optime Arias et Vatablus sic explicant, *q. d.* Ab antiquo, ab olim, ab initio torrens Cison a Deo factus ct ordinatus est ad hoc, ut in eo pugnante Barac mergerentur Sisariaui.

Se‹ undo. Serarius torrentem *Cadumim* vertit, tor- s-xpndo. *ventem Orientalium : kedem* enim Orientem quoque significat. Torrens enim Cison labilur partim versus mare Mediterraneum, quod est ad Occidentem; parimi in mare Galikere, quod est ad

Orientem : quare *Cadamim* hic notare partem hanc Orientalem torrentis, qua mersi fuere Chananæi.

Teiflx *Tertio,* alii *Cadumim,* quod est participium passivum, proprie vertunt prœventormn, praoccu- *patorum;* ubi scilicet Sisariani ex inopinato aquis praeventi ct "suffocati *kadem* enim significat praevenire, prœoccupare. Omnes hæ expositiones probabiles sunt conjecturae; nil enim certi hic statui potest. Unde S. Hieronymus in *Locis Hebraicis* : « Cadomi, ait, torrens, juxta quem Debbora bellum gessit.» Addit Adrichomius rivulum quemdam procedentem cx torrrente Cison vocari *Cadumim,* sed an ab urbe quapiam ita dictus sit, an aliunde, non explicat.

Allegorico B. Petrus Damianus, *serm.* 40, qui est de S. Cassiano martyre, totum hoc prælimn applicans Ecclcsiæ, per torrentem Cison accipit Baptismum, a Nam cum catechumenus, inquit, lavacro sacri fontis immergitur, tanquam Sisara cum suo exercitu, sic nequissimus spiritus cum his quæ sibi militant vitiis omnibus necesse est perimatur. »

Porro hujus victoriæ, utpole illustris ct coelestis, subinde fit mentio in Scriptura, ut *Psalm.* Lxxxii, 10 : a Fac illis sicut Madian et Sisaræ, sicut Jabin in torrente Cison, » id est, perde nostros hostes, sicut perdidisti Madianitas per Gedeonem, ac copias Sisaræ ducis ct Jabin regis in torrente Cison. Nec enim ipse Sisara periit in Cison, utpotc occisus a Jahel, multo minus eo periit Jabin rex, qui prælio non interfuit. Rursum, Elias sacerdotes Baal jussit occidi ad torrentem Cison, III Beg. xviii, 40, idque apposite, ut scilicet ubi Sisariani gentiles mersi fuerant, ibi et Baalitæ idololatræ mergerentur, liinc *Cison* Hebraice idem est quod *duritia,* vel *induratus,* vel *stipula;* torrens enim hic eos quasi stipulas dure abripuit, eo quod ipsi in suo scelere et idololatria essent obdurati.

Conculca, anima mea, robustos. — Poetico hoc ait Debbora, *q. d.* Gaude, exulta, triumpha, o anima mea, quia Deus Sisarianos quanlumlibet armatos et robustos cecidit, libique calcandos subjecit.

Aliqui vertunt, *Calcabas, anima mea, fortiter, q. d.* Torrentem qui mersit Sisarianos, tu, o Debbora , forti siccoque pede calcasti, sicut m ire Rubrum quod hausit Pharaonem se dividens, siccum dedit alveum et transitum Hebræis. Favent Septuaginta et Romani qui habent, *conculcavit eum* (torrentem Cison) *anima mea potens.* Ita Serarius. Quod si verum est, novum est ct prodigiosum miraculum. Verum Complut. Regii et alii pro *eum* habent eos, scilicet milites Sisaræ. I nde et Chaldæus vertit, *ibi conculcavit anima mea occisos eorum in robore.*

Abo prorsus abit Cajetanus, qui vertit : *Anima mea,* id est, populi mei, *diriget fortitudinem,* hoc est in Deo fortitudinem suam locabit.

22. Ungule equorum ceciderunt fugientibus im- v<r».J/.
PETU, ET PER PR.F.CEPS RUENTIBUS FORTISSIMIS HOSTIUM. — Solent enim unguite in vehementi cursu, ex collisione ad saxa, equis ex pedibus excidere. Significatur ergo hac phrasi ingens hostium pavor, indeque impetus in fuga, Septuaginta, Romani vertunt, *quando impediti sunt calcanei equi, festinatione festinaverunt.* Coinplutensia vero ct Regii habent, *tunc abscissa sunt crura equorum hinnitibus potentium illius.*

Fortes ejus. — Aquila, inquit Procopius, hebraico mmo *midaroth, exposuit Deus irruentium, hoc est ungulæ equorum in acie agillimorum inutiles factæ sunt.* Chaldaice, *tunc eductæ sunt ungulæ equorum a fremitu.*

23. Maledicite terr e Meroz, dixit angelus Do- Vcis.tj.
mini. —Quæsit terra «Meroz,» ignoratur. Probabiliter Pagninus in *Nom. llebr.,* opinatur *Meroz* esse *Merom,* tum quia litleræ pene sunt cædem, tum quia *Josuc* cap. xt, vers. 7, ante annos 120 ibi cecidit Jabim regem Azor, antecessorem hujus Jabin, cujus dux Sisara cæsus fuit a Barac. Porro *Merom,* inquit Adrichomius ex S. Hieronymo, lacus est triginta stadiis latus et sexaginta longus, qui inter Cæsaream Philippi et mare Galilææ quasi in medio situs est, quem Jordanis fluvius medius perfluit. Qui quidem lacus tempore resolutionis nivium a Libano monte defluentium valde accrescit ac dilatatur, ac cestivo tempore ex majori parte exsiccatur. Quo fit ut diversi generis herbæ, arbusta ct arbores in sylvam eo loci accrescant, quæ leonibus, ursis, pardis, aliisque feris maxime abundat, ac regibus principibusque viris gratam et jucundam præbet venationem.

Maledicuntur ergo hic præ cæteris accolæ lacus Merom, quod suppetias non tulerint Nephtalilis contra Sisaram, sed potius occulte faverint Sisaræ, ideoque per terram *Merom,* id est, excelsa, hic vocatur Jferoz, id est secretum, quod secreta contra Hebræos cum Sisara consilia agitarint; alioqui enim ob negatas suppetias duntaxat non cis malediceret Angelus, cum easdem negarint Rubenitæ, Danilæ, Aseritæ, vers. 16, 17, quibus tamen idcirco non maledicit : quocirca maledicit terræ *Merom,* ut fiat terra *Meroz, id* est, macilenta et sterilis (üt *ras* enim maciem significat), utque hoc ipsa voce innuat pro *Merom,* id est, celsitudo vocat eam *Meroz,* id est, maciem el sterilitatem, quam hac maledictione ei induxit, sicut David eamdem imprecatus est montibus Gelboc, ob *oesum* in iis Siulem et Jonathan), II *lleg.* cap. i, 21. Unde Septuaginta hic vertunt : *Maledictus omnis inhabitans eam.*

Dixit angelus Domini. — Quæres, quis hic Angelus? *Primo,* Chaldæus censet esse Barac, qui dicitur Angelus, quod a Deo sil missus ad parandam Israeli de Sisara victoriam. *Secundo,* Procopius censet esse Pontificem. Sacerdos enim, præserlim summus, Angelus Domini exercituum est,

nt ait Malacliias, cap. n. *Tertio,* Cajetanus ccnsct esse Debboram. *Quarto,* plane ct genuine Abulcnsis censet fuisse verum Angelum, scilicet Michaelem, qui bello huic præfuit tanquam Israelis princeps ac protector, *Daniel, x.* Sic ct Rupcrtus. Arias vero censet fuisse Angelum, qui hoc canticum Debboræ suggessit ct dictavit : sed hunc verisimile est fuisse cumdem qui bello præfuit, puta S. Michaclcm.

Quia non venerunt in auxilium Domini, — per suos fideles Hebræos pugnantis contra impios Chananœos. Unde explicans subdit : a In adjutorium fortissimorum ejus, » militum Hebræorum. Septuaginta in Codice Regio habent: *Quia non venerunt tn auxilium, Dominus auxiliator noster, Dominus in pugnatoribus potens.*

v¡n. îi. 24. Benedicta inter mulieres Jahel. — Hebraice Q'WO *minuascim,* id est, ex *mulieribus,* vel præ *mulieribus Jahel.* Hinc Gabriel Archangelus sumpsit suam salutationem, qua B. Virginem salutavit, *Ducas* i, dicens : « Ave, gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus.» Jahel enim fuit typus B. Virginis, uti dixi cap. iv, 28.

vtrs.is. 23. Aquam petenti (Sisaræ) lac dedit (ad cum somno consopiendum, ut dormientem occideret), et in phiala PRiNCiPUM (hoc est in phiala præclara et præstanti, ex quali bibere solent principes, uti erat Sisara), obtulit dutyrum, — hoc est lac pingue ct spissum ; ex hac enim lactis pinguedine agitata coagulatur ct fit butyrum. Ncc enim Jahel butyrum, sed lac dedit sitienti, potumque petenti Sisaræ. list catachresis.

ver» îo. 2G. Sinistram manum misit ad clavum, — quasi ad instrumentum in tabernaculo suo obvium. Videtur hic clavus fuisse ferreus; hic enim acutior est, faciliusque incutitur et penetrat usque ad terram. Aliqui tamen censent clavum fuisse ligneum, ut fuerit typus crucis Christi, quæ fuit ex ligno. Verum aptius clavus hic fuit typus, imo idœa clavorum ferreorum, quibus Christus fixus in cruce in eadem confixit Sisaram, id est diabolum, omnes ei vires adimendo, ut superius dixi ex Origene. Audi Ruperlum hic, cap. vu : a Clavus tabernaculi ipsum est stigma passionis Christi. Clavum tulit, quæ jussa mortificare membra sua super terram, crucem suam bajulavit, crucifigens carnem suam cum vitiis ct concupiscentiis. Hoc tunc valide fit, quando non pro vanilate huinanæ laudis, sed pro gloria assumitur Dei afflictio carnis; non, inquam, in ambitione auræ popularis, sed in timore Domini. Idcirco Psalmista postulat : Confige timore tuo carnes meas, » *Psal.* cxvm.

Ven.S7 27. Volvebatur ante pfdes ejus, — non capite, ulpotc Jahel clavo jam terræ affixerat, sed motitando ct agitando pedes cl latera, cum expirare! Sisara. Ita Abulcnsis.

y«n.ts. 28. Ululabat mater ejus, — Sisaræ. Vatablus: *ejulabat,* scilicet, quod Sisara filius more suo ad se triumphans et spoliis onustus non reverteretur. Unde cx hac ejus mora et tarditate suspicans quid sinistri ci contigisse, auguransque ejus sredem (hanc enim ei mens pavida præsagiebat) lamentabatur. Podice hic inducitur matris lamentum, uti fil in tragœdia, ut tragicus Sisaræ interitus melius repræsentetur.

29. Una sanentior cxteris uxoribus ejus (scili- Ven. *». ccl Sisaræ) n.r.csocrui (matri Sisaræ ejulanti quod Sisara non rediret) verba respondit, — ut ejus dolorem leniret, ct suspicionem sinistram in opinionem meliorem converteret, quod scilicet spolia hostium ampla diriperet, ideoque redire tardaret.

31. Sic pereant omnes inimici tui, Domine, — Ven.Ji uti periit Sisara impius cum omnibus suis, licet plurimis ct fortissimis.

Qui autem diligunt te, sicut sol in ortu suo splendet, ita rutilent. — Sol oriens spargiljubar suum aureum, splendoremquc suum pulcherrimum ct gratissimum, qui sensim usque ad meridiem crescit, ct pulchrior fit ac robustior. Sic pariter Israclitæ cæterique diligentes te, o Domine, omni decore, gratia, robore, lætitia, viribus, prosperitate, victoria, felicitate et triumpho resplendeant, iisque semper te benedicente increscant et proficiant, ut nemo eisausit vel possit resistere, donec iisdem donis plane impleantur ct abundent, quod fiet in ccelo cum videbunt Deum deorum in Sion, ac ejus gloriam, omneque bonum participabunt, juxta illud *Proverb,* iv : a Justorum semita quasi lux splendens procedit, et crescit usque ad perfectam diem. ∎ Vide ibi dicta.

Pro in *ortu suo,* Hebraice est Vni3J3 *bigburatho,* id est, *in virilitate* sua, hoc est in *fortitudine sua.* Ita Chaldæus : âfisericordiœ, inquit, ejus (Dei) *splendescent, sicut exire solet sol in fortitudine sua.* Septuaginta, i» «mu, id est, in *potentatu suo,* cum scilicet sol claro mane exoriens appareret auricomus, ac fortiter suos splendoris radios longe latcquc totis quasi viribus ejaculatur, iisque omnes tenebras dispellit, omniaque suis fulgoribus superat ct collustrat, ut nil ei obsistere valeat. Hoc est quod ait Malachias, cap. iv, vers. 2: «Orietur vobis timentibus nomen meum sol justitiæ. V Et *Sapient,* m, 7: «Fulgebunt justi sicut sol.» Et *Eccli.* cap. xxvn, 12: « Homo ^sanctus in sapientia manet sicut sol. » Vide quæ illis locis annotavi, reque ac *Isaia:* xlv, 1, ad illa .* a Uree dicit Dominus Christo meo Cyro.» Cyrus enim Persice idem est quod sol.

32. QIIEVITQUB TERRA PER QUADRAGINTA ANNOS.— Va*. « Sub his quadraginta annis continentur vigiuli anni quibus Jabin oppressit Hebræos, cap. iv, 3. Vide dicta cap. m, vers, i l et 30. .Minus ergo recto Josephus : « Postquam, inquii, solo tenus urbem Asor æquassel (Barac) ducem Israelitarum agit ad anuos 40. »

Addit Philo Biblicus in *Antig.,* Debboram morienteni convocasse populum, cique hæc ultima dedisse monita ; < Ecce ego moneo vos tanquam

mulier Dei, et illumino vos tanquam ex femineo genere, ct obaudite mihi quasi matri vestræ, et intendite verbis meis tanquam morituri et ipsi. Ecco ego proficiscor mori viam totius carnis, quo venietis ct vos! tantum cor vestrum dirigite ad Deum Dominum vestrum in tempore vitæ veslræ, quoniam post mortem vestram in his in quibus vivitis, poenitere non poteritis. Nunc ergo, filii mei, vos obaudite voci metn, donec habetis tempus vitæ ct legis lumen, dirigito vias vestras. Et dum loqueretur Debbora verba hæc, levaverunt omnes populi vocem unanimiter ct plorantes dixerunt : Ecco nunc, mater, inoreris, ct relinquens filios tuos, cui commendas cos? Ora itaque pro nobis, et post recessum tuum erit anima tua memor nostri in sempiternum.»

CAPUT SEXTUM.

SfNOPSIS CAPITIS.

ITcbraoS rursus idololatrantcs opprimunt Madianitce; quare pœnitentes Deum invocant, qui liberatorem cis per Angelum designat Gedconem. Unde Angelus, vers. 48, *Deo sacrificat. Mox Gcdcon, vers.* 23, *jussu Dei aram Baal subvertit, idcoque Jerobaal, id est, ultor Baal vocatur : inde, vers.* 34, *classico milites convocat, ac signum victorien a Deo petens accipit rorem in solo vellere, et mox siccitatem in solo vellere, Quintus ergo Israelis Judex fuit Gedeon, cujus acta hic enarrantur.*

1. Fecerunt autem filii Israel malum in conspectu Domini, qui tradidit illos in manu Madian septem annis, 2. ct oppressi sunt valde ab eis. Feceruntque sibi antra ct speluncas in montibus, et munitissima ad repugnandum loca. 3. Cumque sevisset Israel, ascendebat Madian et Amalee, cætcrique Orientalium nationum : 4. ct apud cos figentes tentoria, sicut erant in herbis, cuncta vastabant usque ad introitum Gaz.n : nihilquc omnino ad vitam pertinens relinquebant in Israel, non oves, non boves, non asinos. 5. Ipsi enim et universi greges eorum veniebant cum tabernaculis suis, et instar locustarum universa complebant, innumera multitudo hominum et camelorum, quidquid tetigerant devastantes. G. Ilumihatusque est Israel valde in conspectu Madian. 7. Et clamavit ad Dominum, postulans auxilium contra Madianitas. 8. Qui misit ad eos virum prophetam, et loculus est : Hæc dicit Dominus Deus Israel : Ego vos feci conscendere de Ægypto, cl eduxi vos de domo servitutis, 9. et liberavi de manu Ægyptiorum, et omnium inimicorum, qui affligebant vos, ejecique eos ad introitum vestrum, cl tradidi vobis terram eorum, 10. et dixi : Ego Dominus Deus vester, ne timeatis deos Amorrhæorum, in quorum Ierra habitatis, et noluistis audire vocem meam. 11. Venit autem Angelus Domini, et sedit sub quercu quæ erat in Ephra, et perlinebat ad Joas patrem familiæ Ezri. Cumque Gedeon filius ejus excuteret atque purgaret frumenta in torculari, ut fugeret Madian, 12. apparuit ei Angelus Domini, et ait : Dominus tecum, virorum fortissime. 13. Dixitque ei Gedeon : Obsecro, mi domine, si Dominus nobiscum est, cur apprehenderunt nos hæc omnia? ubi sunt mirabilia ejus, quæ narraverunt paires nostri, atque dixerunt: De Ægypto eduxit nos Dominus? Nunc autem dereliquit nos Dominus, et tradidit in manu Madian. 14. Respexilque ad eum Dominus, et ail : Vade in hac fortitudine tua, et liberabis Israel de manu Madian ; scito quod miserim te. 15. Qui respondens ait : Obsecro, mi domine, in quo liberabo Israel; ccce familia mea infima est in Manasse, et ego minimus in domo patris mei. IG. Dixitque ei Dominus : Ego ero tecum, et percuties Madian quasi unum virum. 17. Et ille : Si inveni, inquit, gratiam coram te, da mihi signum quod tu sis qui loqueris ad me. 18. Nec recedas hinc donec revertar ad te, portans sacrificium, et offerens libi. Qui respondit : Ego praestolabor adventum tuum. 19. Ingressus est itaque Gedeon et coxit hædum, et de farinæ modio azymos panes : carnesque ponens in canistro, et jus carnium mittens in ollam, tulit omnia sub quercu, et obtulit ei. 20. Cui dixit Angelus Domini : Tolle carnes et azymos panes, ctponc supra petram illam, et jus desuper

fundo. Cumque fecisset ita, 21. extendit Angelus Domini summitatem virgæ quam tenebat in manu, ct tetigit carnes et panes azymos, ascenditque ignis dc petra, ct carnes azymosque panes consumpsit : Angelus autem Domini evanuit ex oculis ejus. 22. Vidensque Gcdeon quod esset Angelus Domini, ait : Heu, mi Domine Deus, quia vidi Angelum Domini facie ad faciem. 23. Dixitque ei Dominus : Pax tecum; ne timeas, non morieris. 24. Ædificaût ergo ibi Gcdeon altare Domino, vocavilque illud, Domini pax, usque in præsentem diem. Cumque adhuc esset in Ephra, quæ est famille Ezri, 25. nocte illa dixit Dominus ad eum : Tolle laurum patris tui, et alterum taurum annorum septem, destruesque aram Baal, quæ est patris tui : et nemus quod circa aram est succide : 26. et ædificabis altare Domino Deo luo in summitate petræ hujus, super quam ante sacrificium posuisti : tollcsque laurum secundum, et offeres holocaustum super struem lignorum quæ de nemore succideris. 27. Assumptis ergo Gcdeon decem viris de servis suis, fecit sicut præccperat ei Dominus. Timens autem domum patris sui, et homines illius civitatis, per diem noluit id facere, sed omnia nocte complevit. 28. Cumque surrcxisscnl viri oppidi ejus mane, viderunt destructam aram Baal, lucumqne succisum, et taurum alterum impositum super altare, quod tunc ædificatum erat. 29. Dixcruntquc ad invicem : Quis hoc fecit ? Cumque perquirerent auctorem facti, dictum est : Gcdeon filius Joas fecit hæc omnia. 30. Et dixerunt ad loas : Produc filium tuum huc, ut moriatur ; quia destruxit aram Baal, et succidit nemus. 31. Quibus ille respondit : Numquid ultores estis Baal, ut pugnetis pro eo? qui adversarius est ejus moriatur, antequam lux crastina veniat : Si Deus est, vindicet se de eo, qui suffodit aram ejus. 32. Ex illo dic vocatus est Gcdeon, Jerobaal, eo quod dixisset Joas : Ulciscatur se de eo Baal, qui suffodit aram ejus. 33. Igitur omnis Madian, ct Amalee, ct Orientales populi congregati sunt simul : et transeuntes Jordanem, castrametati sunt in valle Jczrael. 34. Spiritus autem Domini induit Gcdeon, qui clangens buccina convocavit domum Abiezer, ut sequeretur se. 35. Misilque nuntios in universum Manassen, qui et ipse secutus est eum : et alios nuntios in Aser et Zabulon et Nephtali, qui occurrerunt ei. 36. Dixitque Gcdeon ad Deum : Si salvum facis per manum meam Israel, sicut locutus es, 37. ponam hoc vellus lanæ in area : si ros in solo vellere fuerit, et in omni terra siccitas, sciam quod per manum meam, sicut locutus es, liberabis Israel. 38. Faciumque est ita. Et de noctu consurgens, expresso vellere, concham rore implevit. 39. Dixitque rursus ad Deum: Ne irascatur furor tuus contra me, si adhuc semel teniavero, signum quærensin vellere. Oro ut solum vellus siccum sit, et omnis terra rore madens. 40. Fecitque Deus nocte illa ut postulaverat; et fuit siccitas in solo vellere, et ros in omni terra.

Veri. i. 1. Fecerunt autem filu Israel malum in conspectu Domini, — id est, fecerunt idola et idololatriam. Hæc enim antonomastico dicitur malum, quia summum scelus, idquo in conspectu Domini, quia Deum videnti et indignanti opponit alium Dcmn, cumque creatum, et sæpe factum fletumquo e.x lapido, auro, argento vel ære, quæ summa Dei injuria, vilipensio ct offensio.

Qui (iratus; justeque tantum scelus, tantamque sui injuriam vindicans) tradidit illos in manu Madian septem annis. — Madian fuit filius Abrabæ ex Ccthura; Gen. xxv, 2, a quo ejus posteri dicti sunt Madianilæ, et regio eorum Madian. Duplex autem fuit regio Madian, una juxta mare Rubrum ad Orientem, in quam fugit Moses pavitque oves Jethro, ejusquo filiam Scphoram uxorem duxit, *Exodi* u; altera vicina Moabilis juxta Arnon ct Arcopolim, cujus incolæ masculi omnes occisi ct excisi sunt a Mose, A'iuwr.cap. xxxi, vers. 7, eo quod Hcbræos provocassent ad fornicationem ct cultum Beelphcgor, *Numcr.* cap. xxv. Verum plures tunc hanc cladem metuentes, jam ante ad vicinas gentes profugerunt, qui postea in Madian redierunt : alii quoque vicini, in Madian incolis hac cæde vacuatam, ingressi, illam occuparunt, qui pariter dicti sunt Madianitæ. Hi ergo Judæam invaserunt, et a Gedeone cæsi sunt. Porro Madian abundat camelis, ovibus et capris. Philo Biblicus asserit Israelitas traditos Madianitis sub Gedeone, eo quod incitati a quodam Madianita mago, cui nomen Aod, consuluissent Deos Madianitarum.

Madian, — Hebraico *Midian,* idem est quod litigium, jurgium, contentio, ait Pagninus, quia

licet Midianitæ fratres cssenl Hebræorum, requo ac Ismaelita sive Saraceni, atque Idumæi posteri Esau, utpote ex eodem patre Abraham et Jacob respective prognati, tamen eorum perpetui fuere hostes. Rursum *Madian,* hebraico *Midian,* idem est quod *Middin,* id est, ex judicio, ait Pagninus, quia *justo Dei judicio* invaserunt Hebræos ad castigandum eorum scelera. Orígenes vero *Madian* interpretatur *extra judicium;* quia Madianita injuste, quantum est ex parle ipsorum, licet juste ex parte Dei, expilarunt Hebræos; hi enim nullam eis injuriam intulerant. Unde

Tropologico, Madianitffi sunt Turcœ, hærelici, tyranni cœterique impii, qui pios injuste affligunt, sed Deo id permittente vel ad peccatorum castigationem, vel ad palienliæ probationem.

v«n. 3. 3. Cumque sevisset (seminasset triticum, hordeum, avenam, pisa, fabas, etc.) Israel, ascendebat Madian et Amalec (id est, *populus lingens* hebraico), cæterique Orientalium nationum. — Hebraice *filii Orientis,* ex Abraham et Cethura progeniti, habitantes ad Orientem, qui proinde vocantur filii Orientis, *Genes,* cap. xxv, vers. 6. Tales quoque dici possunt Ismaelitæ, Moabilæ, Ammonitie, etc.

Vm. 4. 4. Et apud eos (filios Israel) figentes tentoria, SICUT ERANT IN HERBIS CUNCTA VASTABANT, — pascentes in eis suos camelos, boves, oves, nec permittentes ut sala in grana et messem crescerent et maturescerent; quare omne frumentum omnemque annonam succidebant, ut Israelita fame perirent.

Tropologico, Madianita est dtemon, ejusque asseelæ, qui bona virtutis semina vel a Deo, vel a concionatore aliove simili mentibus hominum immissa disturbant, suffocant et auferunt, ne in opus bonuin adolescant.

Ven. 3. S. Instar locustarum. — Hob enim innumera sua copia, œque ac edendi rodendique aviditate omnia germina radicitus succidunt et depascuntur, ut nihil frugis succrescere et nasci queat. Unde grandis hæc fuit plaga octava Ægypti, *Exodi* cap. x.

y,.., í. 6. IIUMILIATUSQUE EST ISRAEL. — Hebraice, *attcnuatus est',* Septuaginta, *depaupéralas el ad mendicitatem redactus.*

v»n.7.' *T-* Er (id est idcirco, quia scilicet fames cogebat) clamavit ad Dominum.— Nimirum, fames docet homines Dei oblitos illius recordari; imo ad eum clamare ut eam levet. Sic siepe Superiores qui subditos habent rebelles, adimendo eis cibum, humiliant, et ad obôdienliam officiumque reducunt. Qui enim alium pascit, jus in ‹um acquirit jubendi quæ velit. Homines enim sunt animales, et instar animalium esca ducuntur. Venter enim latrans quidvis subit, ut se satiet.

Vtn B. 8. Qui MISIT AD EOS VIRUM PROPHETAM.— S. Augustinus suspicatur fuisse Angelum illum, qui inox vers. II, apparuit Gcdeoni. Verum alii passim censent fuisse hominem prophetiæ spiritu a Deo dotatum, missumque ad Hebræos more cietcrorum prophetarum. Quisnam hic fuerit ignoratur, quia Scriptura eum non nominat. Rabbini divinant fuisse Phinees Pontificem, sed temere; ille enim jam pridem erat vita functus. Si enim hoc tempore vixisset, fuisset ducentorum annorum, quæ ætas illo ævo erat insolens et insueta. Porro Deus volens exaudire clamorem Hebræorum, cosque a Madianitis liberare per Gedconem, praemisit hunc prophetam, qui eorum ingratitudinem, idola et scelera acriter perstringeret, ut ad cor redirent, ac deinceps soli Deo servirent. Deum imitetur Prælalus, qui subditis offensas condonare statuit, ut prius aceto correctionis cos perfundat et compungat, ne ad vomitum redeant.

Ven. io. 10. Ne timeatis deos Amorrhæorum, — id est, ne colatis cos, ne eos revereamini (1). Timor enim in Scriptura omnem cultum Dei significat, tum quia a primus in orbe Deos fecit timor;» tum quia Deus maxime colitur, metu ct reverentia, juxta illud: «Si Dominus ego sum, ubi est timor meus?» *Malach.* i, G. Dominus enim a servo poscit timorem, ab eoque timeri et coli vult.

Vers. ii. 11. Venit autem Angelus Domini, et sedit sub quercu quæ erat in Epura, — urbe ita dicta, quæ fuit patria Gedeonis, ad quem hic Angelus mittebatur. Alia est ergo Ephra ah Ephrata; hæc enim erat in tribu Manasse, ex qua erat Gedeon, ut patet versu 13. Rursum Ephrata hebraico scribitur per *Aleph:* Ephra vero per *Ain.* Ad hæc *Ephrata,* Hebraice idem est quod *incrementum : Ephra* vero idem quod *pulverulenta,* vel *damala,* vel *cerva.* Porro Angelus hic sedit sub quercu apposite, quasi Gcdeoni robur ad bellandum contra Madian additurus. Quercus enim robusta symbolum est roboris. Unde eum salutans ait: « Dominus lecuin, virorum fortissime. » Sic Dcbbora sedebat sub palma, quia suis oraculis texebat palmam victoriæ Barac et Ilebræis contra Sisaram.

Et pertinebat (quercus sub qua degebat Angelus) ad Joas patrem familiæ Ezri,— ex qua erat Gedeon. Joas enim erat pater, id est, princeps, sive primus ct caput familia? Ezri, ex qua prognatus est Gedeon. Tales alibi vocantur principes domorum, id est familiarum. Hebræumcst 'tty 'UN *abi ezri,* quod Valablus et alii ut nomen proprium accipiunt, vcrluntquc *ad Joas* oriundum ex *Abiezri:* fuit enim familia *Abiezri* celebris, ut palet versu 34. Porro *Abiezri* hebraico idem est quod *pater auxilii; ex* hoc ortus est Gedeon, qui destinabatur a Do in auxi ium Israelis, ad liberandum eum a Madianitis.

Cumque Gedeon filius ejus (Joas) excuteret ATQUB PURGARET FRUMENTA IN TORCULARI, UT FU-

(1) Ne *tímeatíi* pro *ne putetit* deos esse.

geret Madian.—a Excuteret,»scilicet flagello, uti Belgæ ct alii flagellando segetes excutiunt grana ex aristis. Alioqui in Palestina (uti ctiamnum fit in Italia) boves triturabant segetes cas ungulis calcando, itaque grana excutiendo; unde illud: « Non alligabis os bovi trituranti,» *Dent.* XXV, 4. Sed et Gedcon hic flagello tritiiravil, quia secreto ct festinanter id fecit, no a Madianitis appropinquantibus comprehenderetur; cademqne de causa id fecit in torculari, ubi uv® solent exprimi, ex cisque vinum elici; torcular enim hoc erat in loco plano, et forte in horreo, ut vult Vatablus, ubi solent segetes flagellari et triturari.

Tropologice S. Gregorius, lib. HI *Moral,* xvii: « Quid est, ail, frumentum virga cædcre, nisi rectitudine judicii a viliorum paleis virtutum grana separare? sed hæc agentibus Angelus apparet : quia tanto magis Dominus interiora denuntiat, quanto se studiosius homines ab exterioribus purgant. »

Allegorico S. Augustinus, serm. 10S *Dc Temp.:* «Torcular, inquit, ubi messem terebat, propter assiduas tribulationes Ecclcsi® typum gessit. Messis quæ cœdcbalur Christianum populum significavit, quem adveniens Christus virga disciplina* vel baculo crucis suæ a paleis, id est, a peccatis omnibus separavit. Nam ct Angelus illo qui venit ad cum, cl ipso in typum Domini Salvatoris accipitur. Arborem sub qua stetit, et virgam quam tenuit crucem significasse manifestum est. Petra illa super quam Gedcon obtulit holocaustum, Christus crai. Sic enim ait Apostolus : Petra autem erat Christus. Hædus ille qui oblatus est, humanum genus peccatis obnoxium designavit. Quod Angelus virga sua tetigit petram ct exiit ignis, et consumpsit hædum illum; crux tetigit Christum, et de peira quæ erat Christus, ignis~cxiil charitalis, qui humani generis peccata consumpsit. De ipso enim verus Gedeon Christus in Evangelio dixit: Ignem veni mittere in terram ; et quid volo nisi ut accendatur?»

El S. Ambrosius, procem. in lib. 1*DeSpir. Sancto :* «Non otiose, ait, vellus non in campo posuit, vel in prato, sed in area, ubi messis est tritici (messis enim multa, operarii autem pauci), eo quod per fidem Domini futura esset messis fecunda virtutum. »

v,r.. n. 1-. Er ait (Angelus) : Dominus tecum (sit), virorum fortissime. — Hebraico S'HH niDJ(/i6k»r Aechail, id est, *fortis robore* vel *strenuitate;* Septuaginta, *potens fortitudine,* Chaldaea, *vir virtutis ;* Vatablus, *vir fortissime : gibbor* enim significat virum fortem, potentem, robustum, quales erant gigantes: cAu/vero significat robur, industriam, strenuitatem, vires. Undo Serarius suspicatur pro *virorum* legendum *vinum,* sed nil cogit hoc dicere : nam tò *virorum* respondet Hebrivo *gibbor; gibber* autem ct fortem et virum significat; viri enim sunt fortes. Unde *Gabriel* dictus est quasi *fortis Dei,* vel *vir Dei.* Adde : qui viribus est fortissimus, hic virorum est fortissimus.

Porro Gedcon fuit fortis non tantum corpore, sed magis animo, quo tantum bellum generose aggressus est. Rursum fuit fortis non solum naturali, sed et supernatural!, quam Deus hic illi indebat, ct deinceps illi inditurus erat a<l opus tam arduum capessendum, fortitudine. Cum enim Deus cuipiam nomen aliquod attribuit, simul et rem dotemque nomine significatam illi indit. Sic cum D. Virgo salutata est a Gabriele Dei legato, «gratiaplena, » tunc simul Deus novam grati® copiam et pleniludinen illi indidit : salutatio enim Dei (et sanctorum ejus, ut S. Pauli, ait Chrysostomus)esl efficax, ac Dei dicere est facere. Sic Deus Simoni nomen commutans, cumque vocans *Kepha* (Cephas), id est, *Petrum,* petrinam fortitudinem , qua foret Eccles:® basis, ilh indidit. Idem dicendum de Joanne cl Jacobo, cum eos vocavit Boanerges, id est, filios tonitrui, ctdc Abram, cum cum vocavit Abraham, id est patrem mullarum gentium, etc.

Dicitur ergo Gedcon virorum fortissimus, ait Serarius, quia corporis viribus excellebat, animique robore præslabat. Secundo, quia ob Dei presentían) cl opem mullo magis deinceps iisdem corporis animique viribus valiturus, magnaque ad populi sui salutem gesturus erat, eaque ipsi tam corporis quam animi, tam prœsensquam futura ideo proponebatur fortitudo, ut magna cum fiducia cl alacritate ad Israelitici populi vindicias aggrederetur, neque sese nimium despiceret, imparemque oneri ct operi huic duceret. Sic enim et lucta mirabili ac diuturna confirmatus est Jacob, dum in præferocis ac perirati Esau conspectum venire deberet, *Genes.* xxxn.

Porro Septuaginta vertunt in nominativo Juw:; rf, low, ut habent Complutensia, id est, *potens* vi, vel tiTx»r«c*«" id est, *fortis virtutum,* ut habent Romana. Unde S. Augustinus hic, *Quast.* XXXII, censet hoc esse epithetum non Gedeonis, sed Dei, *q. d.* Dominus tecum est, o Gedcon, Dominus, inquam, qui est fortis virtutum. Verum melius Noster, Chaldæus et alii vertunt in vocativo, ut Gedcon ab Angelo salutetur, vocelurque virorum fortissimus. Nam causam hujus tituli dat Angelus versu 14, cum ait : a Vade in hac fortitudine tua, et liberabis Israel de manu Madian. »

14. Rkspexitqie ad eum Dominus, — puta Angelus legatus Domini, ejusque personam reprœsentans. a Respexit » oculis benignis, sed acribus, Gcdeonem timidum erigens ad fiduciam eitjue suam opem blando vultu nutuque promittens, ideoque cum exstimulans ad capessendum munus Judicis et Ducis contra Madianita», quod ipse illi offerebat. Recto rò *resj>exit* respondet n *obsecro.* Hebraico *bi,* id esi *in me,* scilicet obsecro ut respicias, hoc est mihi meisque sis propitius,quod dixerat Gedcon versu præccd. : respiciendo ergo in eum Angelus petitioni ct votis ejus satisfecit vcn.14

Vade in nie fortitudine tua. — Hebraico "¡niDD *becochacha,* id est in roboro quod tibi olim indidi, ct nunc adauxi, ac deinceps magis augebo et amplificabo. Unde Abulensis sic exponit: « Vado in fortitudine tua,» hoc est «in fortitudine adjutorii, quod tibi jam promisi. » Audi Theodoretum, *Queest.* XII : «Memor erat Gedeon mirabilium Dei, firmamque de Deo tenebat opinionem, etc. Et meruit ut audiret ab Angelo : proficiscere in robore fidei hujus, et vinces. »

ver* 1«. **16.** Ego ero tecum, et percuties Madian quasi unum virum, — *q. d.* Ne timeas, o Gedeon, tot millia Madianitarum ; ego enim te ita roborabo, adeoque eis potentiorem efficiam , ut omnes tam facile caedas, perindo ac si omnes essent unus duntaxat vir, sive quam facile cædilur unus vir, tam facile tu mea ope cædcs tota castra Madian. Sic enim unus Angelus pro Ezechia pugnans cecidit una nocte in castris Sennacherib 183 millia Assyriorum, IVficj. xix, 33. Tam potens est Deus, imo unus Dei Angelus.

Vert. 17. **17.** Da **Mini SIGNUM QUOD TU SIS, QUI LOQUERIS** ad me. — Non peccavit Gedeon petendo signum, quia nesciebat an is qui secum loquebatur esset homo propheta, an Angelus Dei vel diaboli. Satanas enim se transfigurat in Angelum lucis. Ita Abulensis. Ait ergo : «Da mihi signum quod tu sis,» scilicet talis, cui divinam opem victoriamque tam admirabilem de Madian pollicenti fidem habere possim et debeam. Videbat Gedeon Angelum instar juvenis pulcherrimi, vultu, habitu et moribus elegantissimuin, ac miram ex ejus praesentia ct alloquio sentiebat consolationem, alacritatem ctlætiliam : sed necdum certo quis esset, ct unde veniret ei constabat. Idipsum ergo signo petit sibi declarari ct confirmari. Porro signum hoc poscenti Gedeoni dedit Angelus versu 21,- cum virga tangens panem ct carnes, illico ex eis ignem elicuit, quo illa Deo in sacrificium obtulit, coque facto disparuit. Licet aliqui putent Gedcoucm pro signo postulasse id quod proxime subjicit : « Ne recedas hinc donec revertar ad te; » quibus favent Septuaginta, sed planius, dicemus duo petiisse Gedconem, primo, signum jam dictum; secundo, ne Angelus abiret antequam munus aliquod ei honoris ergo attulisset.

v<rt. n. An Gebt" A*- Krani

18. Ne recedas hinc donec revertar ad te, porTANS SACRIFICIUM ET OFFERENS TIBI. — QuæFCS, an u-vere Gedeon hic obtulerit sacrificium? Affirmat S- Augustinus, *Quast.* XXXI. Voluit, inquit, Gcdeon coram Angelo sacrificium offerre velut adjuvandus præsentia ejus sanctitatis. Sic ctTheodoretus, *Quast.* XII, ct Abulensis, *Quast.* XVI. Probant *primo,* quia id diserte asserit Noster dicens : *Portans sacrificium offerensque libi; secundo,* quia Septuaginta Vertunt frjaixv, xai Gjao iiuwi» to>, id est, *feram sacrificium, et sacrificabo coram te;* sic et Vatablus; *tertio,* quia hoc signum petiit Gedeon ab Angelo, ut ipse se a Deo missum ostenderet per ignem a se miraculose productum, quo panem et carnes a Gedeone allatos cremaret et sacrificaret; qua ratione Elias se verum Dei esso Prophetam contra sacerdotes Baal demonstravit, ignem c ccelo eliciendo, qui bovem suum inflammaret, ct quasi holocaustum Deo adoleret, 111 Jleg. Win. Et Manue, pater Samsonis, jubento Angelo, cap. xi», 10, holocaustum obtulit. Non ergo Gedeon, qui sacerdos non erat, obtulit sacrificium, sed materiam sacrificii detulit Angelo sino igne, ut is igne miraculoso illud consummaret, itaque sacrificaret, atque hoc signo ostenderet so a Deo cui sacrificabat esse missum. Unde pro eo quod Noster vertit, *offerens tibi,* Hebraico est *dimittam,* vel *deponam coram te,* ut scilicet tu ea inflammes, ct per ignem coelestem Deo in sacrificium offeras ct consumas. Coxit vero Gedeon carnes sacrificii, quia simul volebat prandium ferre vel Angelo in corporo humano apparenti quasi homini, vel Prophetaj (nesciebat enim an esset Propheta, an Angelus, sed de eo dubitabat, et alterutrum esso suspicabatur), ut pars illi in cibum cederet, si esset Propheta, pars vero altera in sacrificium Dei: Angelus vero ut ostenderet so esso Angelum, ncc cibo vesci, utque evidentius esset miraculum, omnia, etiam jus ipsum Deo concremavit, ct concremando sacrificavit. Nec enim Angelus legibus sacrificiorum in Lcvilico latis, qure non permittunt carnem coctam sacrificari, tenebatur. Ita Abulensis. Hæc sententia est probabilis, iliique favent Septuaginta, qui signum hoc Gcdeonis in hoc sacrificio Angeli constituere videntur.

M-iim "*"*'* Verum contrarium est verius, scilicet Gedconem panem et carnes attulisse Angelo, non ad sacrilicium, sed ad prandium ; ut videlicet Angelus specio humana apparens quasi homo ea comederet; nesciebat enim Gedeon esse Angelum, sed dubitabat an homo esset, an Angelus.

pn>b. rrimo. Probatur *primo,* quia nullus hic orat sacerdos qui sacrificaret. Gcdeon enim non erat ex tribu sacerdotali, puta ex Levi, sed ex Manasse. Angeli etiam non solent sacrificare. Et Gcdeon nesciebat eum qui apparebat esse Angelum.

Sccnndo *Secundo,* quia hædus ex lege non poterat sacrificari, nisi pro peccato principis, *Levit,* iv, 2.

Tertio, *Tertio,* Gedcon coxit panes ct carnes : ergo ad prandium. Nam ad sacrificium debebant afferri carnes crudae, imo animal vivum, quod a sacerdote maciabatur, coquebatur ct comburebatur in honorem Dei.

Quirla, *Quarto,* extra tabernaculum sacrificaro non licebat : ergo ncc in area Gedeonis.

Quinto, *Quinto,* quia Angelus hic apparebat specie viatoris, ideoque virgam sive scipionem viatorium manu gestabat, jamque quasi de via fessus, et umbram quietemque captans sedebat sub quercu. Videtur ergo Gedcon hospitale officium ei exhibere voluisse, ac panes et carnes ad cum refocillandum attulisse. Sic enim fecit Abraham, angelis quasi peregrinis de via ad so divertentibus

prandium parando, *Genes,* cap. xvm, ct Manue cap. XIV, vers. 15.

Solo. *Sexto,* quia pro *sacrificium,* Hebraico est rnflJO *mincha,* id est munus vel donum, ut vertit Cbaldæus. Sic Aod obtulit regi *mincha,* id est munus, cap. mi, 15. Fateor *mincha* spedalini quoque significaro munus, quod ex farro vel pane Deo offertur, puta sacrificium farreum, *Levit,* n. Verum *mincha* nunquam significat sacrificium carneum; carnes autem hic attulit Gcdeon.

Ad *primum* ergo respondeo : Pro *sacrificium,* hebraico est *mincha,* id est donum. Noster tamen vertit *sacrificium,* quia Angelus paulo post donum Gcdconis noluit sibi usurpare, sed illud convertit in sacrificium, quod Deo obtulit : et quia cpulœ per catachresin sæpe vocantur o-jsìa, id est sacrificium ct victim®, ut patet *Prov.* ix,2; I *lieg. xxv;* in Septuaginta, *Matth.* xxn, 4. ^¿xenim dicitur a Oùo, id est, occido; unde *tuer* Gallicum. Idem dico ad *secundum.* Addo, pro 6ùoo, id est, *occidam,* in Septuaginta legendum videri W-.su per x, id est, *ponam;* ita enim legit S. Augustinus, *Quœst.* .XXXV. Ad *tertium* patet responsio ex jam dictis. Adde, nescisse Gedconem an is qui apparebat esset sacerdos, qui posset sacrificare. Denique Gedconem non cogitasse de sacrificio patet, ex co quod non erexit altare, non attulit ligna ct ignem, quibus hostia cremaretur; unde nullam Angelo sacrificii fecit mentionem; multo minus præscivit Angelum virga sua ignem eliciturum, quo carnes ab co allai® sacrificarentur. Ita Theodorclus, Procopius, Cajetanus, Avias,Serarius. Audi Procopium : «Sacrificium id dicit, quod ad epulum destinatum erat. Victima enim non coquebatur juxta legem. Cætcrum sub quercu ponit Abrahamum imitatus, ac ratus hunc fercula absumpturum, x

Ven.it». 19. Azymos panes, — non quod esset tempus Paschale, quo Judreis non nisi azymo vesci licebat, sed quod Gcdeon festinaret, inclueretque no Angelus ob moram abiret; quare cum non haberet tempus farinam fermentandi, ex ea infermentata azymos panes festinanter coxit.

Ven.to. 20. Pone supra petram illam. — Petram ergo illam Angelus statuit pro altari, in quo omnia hæc Deo per ignem sacrificaro destinabat. Petra hæc erat typus Christi, I *Cor.* x, 4, qui simul est altare, sacerdos et victima, quam Deo in Eucharistia offerimus. Aliud signum enarrat Philo Bíblicos, scilicet Angelum jussisso Gedconi ut aquam super petram effunderet, ac Gedconem ab Angelo petiisse hoc signum, dixisseque : «Fiat medium sanguis ct medium ignis ; ct offudit Gcdeon aquam super petram, ct factum est, cum effudisset, ut fieret media pars flamma, inedia autem pars sanguis, cl commixta sunt utraque, id est, ignis et sanguis, et non cxlinxit ignem sanguis, ncc sanguinem ignis exussit (1). » Addit Philo per Gedeonem cosa esse centum et viginti Madianitarum millia, et cætcros fugisse. Verum hic Philo est suspeelæ fidei.

21. Extendit summitatem viroe, **etc.,** et tetigit Vcn CARNES ET PANES AZYMOS, ASCENDITQCB IGNIS DE PETRA, ET CARNES AZYMOSQCP. PANES CONSUMPSIT. — Ecce hoc est signum quod Gedeoni poscenti Angelus exhibuit, quod *primo* ostendit se esse Angelum a Deo missum; *secundo, sc* non vesci cibo; *tertio,* se hæc omnia a Gedeone allata, sibique oblata Deo per ignem sacrificare. Ignem autem produxit ex valida collisione petræ per virgam cuspide ferrea, ut videtur armatam ; sicut silicem collidendo ad ferrum, ex eo elicimus ignem, aut alio simili modo applicando activa passivis, co modo quo cx secretis natura causis sciebat producendum ignem. Angelus ergo hic sacerdotis officio functus est, Gedcon vero ministri. Ita Theodorctus, Abulensis, Lyranus, Dionysius et alii.

Mystice, caro hædi est culpa, jus sunt illecebra cupiditatum. Quod ergo Angelus extendit virgam ct tetigit petram, de qua exivit ignis, ostendit quod caro Christi repleta spiritu coelesti igneque divino, peccata omnia hominum exureret. Ita S. Ambrosius, prooemio in lib. I *De Spiritu Sancto,* quem audi : « Jam tunc igitur in mysterio declaratum est; quia Dominus Jesus in carne sua totius mundi peccata crucifixus aboleret, ncc solum delicta factorum, sed etiam cupiditates animorum; caro enim hædi ad culpam facti refertur, jus ad illecebras cupiditatum, sicut scriptum est: quia concupivit populus cupiditatem pessimam, ct dixerunt: Quis nos cibabit carne? Quod igitur extendit Angelus virgam cl tetigit petram, de qua ignis exivit, ostendit quod caro Domini spiritu repleta divino peccata omnia humanæ conditionis exureret. Uudo ct Dominus ait : Ignem veni mittere in terram. »

Eadem ad verbum exstant in S. Augustino, serm. 1(18 De *Temp.* Quare cx alterutro in alterum transcripta sunt. Audi et S. Grcgorium, lib. Ill *Moral.* XVII : « Angelus occidi hædum præcipit, id est, omnem appetitum carnis nostra immolari, carnesque supra petram poni, ct jus carnium desuper fundi. Quem alium signat petra, nisi eum do quo per Paulum dicitur : Petra autem erat Christus? carnes ergo super petram ponimus, cum corpus nostrum in Christi imitatione cruciamus. Jus etiam carnium desuper fundit, qui in conversatione Christi ipsas etiam a se carnales delectationes exinanit. Quasi enim jus cx carne liquidum in petram fundilur, quaudo meus a cogitationum carnalium fluxu vacuatur. Quæ tamen mox Angelus virga tangit, quia intentionem nostram nequaquam potestas divini adjutorii deserit. De petra autem ignis exit, et jus carnesque consumit,quia atllatus a redemptore spiritus tanta cor nostrum flamma compunctionis concremat, ut omne quod in eo illicitum est ct operis ct cogitationis exurat. »

(1) **Apud antiquos magnificentia grandis erat præstandi sangutuis convivia ad esum.**

Angelus autem Domisi evanuit ex oculis ijus. — Ascendens m cœlum, ait Cajetanus, unde venerai. Unde Chaldæus vertit : *Ascendit e regione oculorum ejus.* Inde quoque agnovit Gedeon hunc esse Angelum Dei. Unde sequitur:

Vtn *n.* 22. VIBEXSQCE GEDEON QUOD ESSET ANGELUS DOMINI, ait : Heu, mi Domine Deus **(moriendum mihi est),** quia vidi Angelum Domini facie ad faciem.

vtn ta. 23. Dlxitque ei Dominus (Angelus legatus Dei) : Pax tecum, ne timeas, non morieris. — Ex hoc Gedeonisdicto, ct exilloManue cap. xm, vers. 22 : « Moriemur, quia vidimus Deum, » liquet communem vulgi opinionem tunc fuisse moriturum cum, qui Deum vel Angelum vidisset. Unde Juaæi ¿anc coHigunt regulam : a Quicumque manifeste Angelum viderit, hunc statini consequctur mors. » Orta videtur ista opinio cx eo quod Anget* sint subtilissimi spiritus ac familiares Deo ; quaro cum hominibus apparent, videntur cos velle a carne ad spiritum seenni traducere ad Deum, ac subinde citare cos adjudicem Deum. Adde quod Angeli subinde morituris apparent, ut eos ad aliam vitam traducant. Unde Jacob viso Angelo admirans se non mori ait : a Vidi Dominum facio ad faciem, ct salva facta est anima mea, » *Gen.* xxxii, 30. Tanta enim est Angelorum lux, gloria, majestas, ut hominem exanimare videatur. Aucta est hæc opinio cx illo Dei ad Mosan oraculo, *Exod.* xxxii, 20 : « Non videbit me homo ct vivet, » ait S. Augustinus hic, *Quæst.* L1V. Item ex aliquorum punitione, qui ob scelera ab Angelis occisi sunt, uti ab eis cæsi sunt primogeniti .Egyptiorum, *Exod.* xu, ct Sodomitae, Gen. xix, Hcr et Onan, Gcn. xxxvi. Sic ctiamnum do spiritibus, corumque apparitionibus multi mulla imaginantur ct narrant, quæ vana ct fabulosa sunt.

Opini® Tnortto- quiidt. r.tAngeÒ" v'T

Verum hunc eorum timorem vanum fuisse liquet cx visionibus Angelorum factis Abrahæ , Jacob, Mosi, Josué, Gedeoni cl aliis. Hi enim videlunt Angelos, nec tamen mortui sunt. Unde Angelus hic ait Gcdeoni : a Ne timeas, non morieris.» Etsi enim hic Angelus jam evanuisset cx oculis Gedeonis, tamen hanc vocem formavit in aere vicino auribus Gedeonis, ut ipsi metum mortis adimeret, ait Abulcnsis.

vu», ti. 24. Ædificavit ergo idi Gedeon altare Domino, vocavitque illud : Domini pax. — Eo quod Angelus ci dixerat : a Pax tecum, ne timeas, non morieris. » Erexit ergo hoc altare non ad sacrificandum; hoc enim velitum erat erigi extra tabernaculum sive templum, Levit, xvn, 4, sed in monumentum incolumitatis ct pacis sibi ab Angelo viso præstitæ, salutisque et liberationis Israelis a Madionitis ab eodem sibi promisso*. Unde vocavit illud: « Domini pax. » Simile altare aedificarunt llubcnitæ, *Josué* xxii, IO. Ha Abulcnsis, nisi malis cum Cajctano, Lyrano, Aria et Serario, hoc altare idem cs*e cum eo quod jussu Dei ædificavit Gedeon vers. 20; idque pariter est probabile.

'i .» 23. Dixn Dominus ad eum : Tolle taurum patris tui, et alterum taurum annorum septem, destruerqub aram Baal, etc. — Chaldaico, *taurum qui pinguefactus sit annos septem.* Unde Arias et Rabbini, quin et Thcodorctus putant hunc taurum vel a civitate, vel a patre Gedeonis Deo dicatum fuisse in sacrificium ab initio persecutionis M idianilarum, ut ca cessante Deo in sacrificium offerretur, ideoque tot annis quot durarat persecutio fuisse saginatum, ac pluribus saginandum fuisse, si persecutio diutius durassct (1).

26. Et ÆDIFICABIS ALTARE DOMINO DEO TUO IN SUM- V«H.U. MITATE PBTRÆ HUJUS, SUPER QUASI ANTE SACRIFICIUM (victimam panum et carnium) posuisti : tollesQUE TAURUM SECUNDUM, ET OFFERES HOLOCAUSTUM. — Unde Arias putat utrumque taurum fuisse immolatum ct sub secundo priorem intclligi. Eicri tamen potest, ait Serarius, ut e duobus unus hic tantum luce oriente, ut Abulcnsi videtur, *Quæst.* /XL, vel alia quapiam de causa immolari potuerit, et hic prius immolatus sit,- quia septennis pinguissimus, servitutique finiendae accommodatissimus, ideoque vel altero jam cremato penitus, vel adhuc postea cremando, hunc solum aræ superpositum , et adhuc ardentem invenerunt Ephrœi, vers. 28.

Hic ergo Gedconem, licet non cx tribu sacerdotali scilicet Levi, sed cx Manasse Deus creavit sacerdotem; jussitque ei sacrificare sibi, ut esset typus Christi, qui fuit sacerdos.

Allegorico S. Ambrosius, prooemio in lib. I De *Spiritu Sancio :* « S. Gedeon, ait, occidit vitulum a patre suo idolis deputatum, et ipse septennem alium vitulum immolavit Deo. Quo facto manifestissime revelavit, post adventum Domini omnia gentilitatis abolenda sacrificia, solumque sacrificium Deo Dominicos Passionis pro redemptione populi deferendum. Etenim vitulus ille erat in typo Christus, in quo septem spiritualium plenitudo virtutum, sicut Isaias dixit, habitabat. Hunc vitulum et Abraham obtulit, quando diem Domini vidit, ct gavisus est. Hic est qui nunc in hædi typo, nunc in ovis, nunc in vituli offerebatur. Hædi, quod sacrificium pro delictis fit; ovis, quod voluntaria hostia; vituli, quod immaculata sit victima. Prævidil ergo mysterium S. Gedeon. » Eadem habet Augustinus, semi. 108 Dc *Temp.,* sed phrasis magis redolet stylum S. Ambrosii.

31. Numquid ultores estis Baal, ut pugnetis pro eo ? Qui adversarius est ejus, moriatur antequam LUX CRASTINA VENIAT. Si DEUS EST, VINDICET SE DE eo qui suffodit aram ejus. — Significantius habent Hebræa, *Num vos litigabitis pro Baal? num vos cum servabilis ?* Apparenti argumento Joas pater liberat filium Gcdeoncm, aræ Baal eversorem a morte, *q. d.* Si Baal Deus est, sentit utique hanc injuriam in succisione aræ suie sibi irrogatam ; quare si ipse Deus est omnipotens et impietatis Vert.»

(I) **Probabilissimo Gedeon duos tauros tulit, ut unus pro semelipso cl familia sua. alter vero pro peccatis su® gentis m holocaustum offerretur.**

vindex, servet se suumque cultum, ac vindicet se de eo qui evertit nrarn ejus ante crastinum diem, ut omnibus appareat cum esse Deum, ab omnibus timendum colendumquc.

Ver». 31. 32. Ex ILLO DIB VOCATUS EST GEIiEOX JEROBAAL, EO QUOD DIXISSET JOAS : ULCISCATUR SE DE EO Baal, qui sufi ›dit aram ejus. — Gedcon, Hebraice idem est quod succisor *iniquitatis et idoli,* item *succisor doloris ;* hic enim comitatur iniquitatem, sicut lictor reum. Idem dictus est *Jcrobaal,* quasi bj?3 *IWiarubbaal,* id est litigans,contendens, certans cum Baal. Unde pro *ulciscatur se de eo,* hebraico est 13 33' *iarcb bo,* id est litiget cum eo, litem illi contendat, intendat ct certet cum eo, ac si potcnlior est, ulciscatur se dc eo, eumque castiget ct puniat, *q. d.* Ut quid vos litigatis cum Gedeone filio meo, eo quod everterit aram Baal? litiget ipso Baal, si Deus est, cum eo. Si enim Deus est, potens est et justus, ut injuriam hanc suam puniat ; quare non eget vobis actoribus et litigatoribus. Est argumentum in speciem probabile, et ad hominem. Cives enim et incolte Ephra cultores Baal, hanc dc suo Baal opinionem ct sensum habebant ; sed revera ipsum in sc est imbecillum et invalidum. Simili enim modo liceret dicere ha-rclicis iconoclasta. Si Deus et Sancti a-gre ferunt imaginum suarum confractionem, vindicet sc dc nobis nosque castiget. At hoc dicere non licet, nec sufficit ad facti excusationem : tum quia Deus ultionem suæ injurias siepe in hac vita dissimulat, differtque in alteram vitam, ut sit acrior cl reterna ; tum quia constituit reges et magistratus, qui injurias sibi illatas judicent et vindicent; quare illi cx officio idipsum facere obligantur.

Porro pro *Jcrobaal,* per crasin Gedeon vocatus est *Arbcl,* ut patet *Osce* x, 14. Vide ibi dicta.

Tropologico : Vis esso Gedeon, id est, succisor iniquitatis? Succide cx corde tuo et proximorum omnes cupiditates noxias; hæc enim sunt idola et arte Baal, quæ quisque sibi in mente pingit et fingit, quæ si succidat, facile Madianitas, id est, dæmoncs superabit.

Aliter nomen Gedeon (nescio a qua radice Ilebrada) interpretatur cxplicatquo S. Gregorius, libro XXX *Moral,* xvn : a Gedeon, ait, interpretatur circumiens in utero. Dominus enim noster per majestatis potentiam omnia complectitur ; et tamen per dispensationis gratiam intra uterum Virginis humilitatem sumens venit. Quis est ergo circumiens in utero, nisi omnipotens Deus sua dispensatione nos redimens, divinitate cuncta complectens, ct humanitatem intra uterum sumens? In quo utero et incarnatus est, ct clausus non est, quia et intra uterum fuit per infirmitatis substantiam, ct extra mundum per potentiam majestatis. Madian vero interpretatur de judicio. Ut enim hostes ejus repellendi destruendique essent, non do vitio repellentis, sed de judicio juste judicantis fuit. ›

31. Spir it us aut em Domixi ix duit gedeox. — Septuaginta, *et Spiritus Domini fortificarli Gedconem ;* Chaldæus, *et Spiritus fortitudinis ab ante Dominum vestivit Gedeon, q. d.* Gedcon a Deo plenitudinem et abundantiam spiritus et fortitudinis accepit, ad instruendum prælium contra Madianitas innumeros. Hoc enim significat verbum *induo,* ut patet *Job* vii, fi : « Induta est caro mea putredine,» hoc est piena est putredine, et tota quasi putida ct putrida. Et cap. vili, vers. 22 : « Qui oderunt tc, induentur (id est replebuntur) confusione. » *Psal.* xxxiv, 2fi : u Induantur (repleantur) confusione ct reverentia qui magna loquuntur super me. » *Psalm.* cvni : « Induit maledictionem sicut vestimentum , » quo undique ambitur cl cingitur : « Fiat ei sicut vestimentum quo operitur, et sicut zona qua semper praecingitur. Induantur qui detrahunt mihi pudore, ct operiantur sicut diploide confusione sua, » I *Cor.* cap. xv, oportet « corruptibile hoc induere incorruplionem. » *Ephes.* vi : « Induite » Jcsum Chridum, ut ejus spiritu pleni, undique co quasi ambiamini, ipsumque intuentibus repræsentetis, ut qui vos viderit ct audierit, ipsum Christum in vobis se videre ct audire existimet. Ven M

30. Dixit que Cedeos ad Deum : Si salvus pacis vu» j«. Israel per maxum deam sicut locutus es.

37. POXAM HOC VELLUS LAXJB IX ARIA : SI ROS IX ▾ «'» 3' SOLO VELLERE FIERIT, ET IX OMM TERRA SICCITAS, SCIATI QUOD PER MAXUM MEAM, SICUT LOCUIUS ES, LIDERABis Israel. — Gedcon jam certa habuerat indicia Angelum Dei sibi apparuisse, per ignem miraculose ab eo c petra elicitum, Deumque velle ut ipse prælium contra Madian capesseret; cur ergo dc novo petit ejus rei signum, puta rorem in vellere? S. Thomas, Il II, *Quast.* XCVII, art. 2, ad 3; Abulcnsis hic, ct nonnulli alii censent Gedeoncm peccasse infidelitate, vel mortali, vel saltem veniali, eo quod dubilarit de promissis Dei, ac ab co cx debilitato fidei novum signum petierit.

Mitius meliusque Orígenes, *hom.* 8; S. Ambrosius loco citato, Lidorus, Lyranus, Cajetanus, Arias, Serarius ct alii asserunt eum non peccasse, quia Apostolus, *Hebr.* xi, Gedeoncm inter sanctos veteris Testamenti annumerat, cumque a fide eximia collaudat; ct quia Deus hic tam facile petitioni utrique Gedeonis obsecutus est.

Videtur ergo Gedcon cx magna in Deum fiducia, animoquo lœtilia gestiente (jam enim spiritus Domini eum induerat) ad Dei gloriam hæc duo signa petiisse, non tam ad suam, quam ad suorum commilitonum, quos ad sc et prælium hocco suum jussu Dei convocabat, fidem et spem erigendam; ut scilicet ipsos sensim ad sc confluentes his signis divinis confirmaret, et in certam victorior spem accenderet; unde et coacto jam exercitu signum hoc petiit. Ha Cajetanus, Salianus et Suarez. Rursum videtur Gedcon a Deo motus et instinctus hæc signa peliise?ad mysterii, quod

iis de *Christo figuraoatur,* significationem, de quo mox plura. Simili do causa Moses petiit a Deo signum missionis suro ad Pharaonem, *Exod.* m, et Ezccbias sanationis su® e morbo, *Isaiœ* xxxvm, 22. Ita Suarez, tom. I De *Ilelig.,* lib. I De *irreligiositate,* cap. h , ct Lcssius, lib. Il De *Virtut. Card.,* cap. x l v , dub. l ; tertiam excusationem Gedeonis affert Suarez, camquo pr® c®teris probat, ipse æquo ac Serarius, quod scilicet Gedeon petierit hoc signum, utomnein dubitationis motum etiam involuntarium ex animo tollerci : licet enim ipso firmiter crederet Deo promittenti victoriam, tamen sentiebat in re tam ardua aliquos dubitationis motus et diffidenti® tenlationcs, quas ut eximeret, fidemque omnino solidaret ct augeret, petiit hoc signum. Quartam affert Dionysius Carthusianus, quod scilicet crederet quidem Deo promittenti victoriam, sed metueret ne promissio hæc esset conditionata, si scilicet Hebrrei toto cordo Deo servirent, non absoluta : quare petit hoc signum, quo Deus declaret promissionem hanc esso absolutam; petiit ergo Gedeon geminum signum, sive unum idemque inversum. Prius enim petiit ut ros solum esset in vellere ovis, in reliqua vero terra esset siccitas; posterius vero petiit ut solum vellus esset siccum, reliqua vero terra esset rorulenta et húmida.

n-. in iati nm, Sed cur hoc signum potius quam aliud qiiodpostulavit Gedeon? Ad litteram Arias censet quod ipso per vellus indicavit suam vilitatem et abjectionem, ac incpliludincm ab bellum hoc conficiendum; unde petierit rorem, id est gratiam, misericordiam, spiritum et fortitudinem a Deo sibi ad hoc infundi. Hebraice enim **niJ** *gizza, id csl vellus,* alludit ad ÎT3 *gazaz* (littera enim *zain* continet *de,* ideoqne continet *daleth,* qu® est in nomino *Gedeon),* id est detondere, succidere, excidere, *q. d.* Ego, o Domine, stun quasi vellus ovile detonsum, ct omni robore viribusquo succisum; tu ergo roro tu® grati® et fortitudinis illud imple, ut illo roboratus tantum prælium capessere audeam, illudque feliciter conficiam.

E contrario id posteriore signo Arias opinatur, rorem in terra fuisse sudoris ct anxietatis symbolum, quasi Gedeon per hoc edoceri voluerit an, sine labore magno magnaquo suorum cæde, ingens futura esset Madianitarum hostium strages ct excidium, quasi orarii : Esto, o Domine, velleri, id est mihi siccitas, quies et amplitudo (huc enim Hebraice **min** *chorcb,* id est *siccitas,* per metathesin in symbolis usitatam alludit, ut *chorcb* sit unin *rocheb,* id est dilatans ct dilatatio) : terr® autem omni hostili reliqui®, puta Madianitis, esto sollicitudo, anxietas, pavor, commotio, dejectio. Et hunc alludit Hebræum 'IO *tai,* id est ros, quod alludit adb'D *hl* etV?13 *talal,* id est projicere, *dejicere.* Arias ergo censet Gedeonem per vellus intellexisse se ac suos, per terram circumjacentem Madianitas, ct in priori signo per rorem victoriam; in posteriori voro sudorem, lacrymas et calamitatem portendi.

Verum durum videtur eumdem rorem hic duo contraria significare, scilicet victoriam ct calamitatem. Quare congruentius tum ad sensum litteralem, tum mysticum, dicemus rorem ulrobiquo idem significaro, nimirum Dei gratiam et misericordiam, opem, victoriam; ut scilicet Gedeon in priori signo velleri, id est sibi petierit rorem divin® opis ct fortitudinis ad Madianitas superandos, cum reliqua Judæa esset illius expers, sicca, afilíela ct sterilis; in posteriori petierit eumdem rorem fortitudinis sibi in priori signo postulatum, etiam cœteris Judæis suis popularibus præsertim suis commilitonibus infundi, ut ipsi se socios Gcdconi ad pugnam cum Madianitis tam arduam animose offerrent.

Porro in vellero hoc signum petiit, *primo,* quia vellus hoc velut ovium Pastor habebat obvium et ad manum; *secundo,* quia vellus aptum erat symbolum hujus victori®. Vellus enim est lana ab ovibus evulsa ct detonsa. Olim enim lanam ab ovibus vellebant, cui vulsioni postea successit detonsio. Ilæc ergo, ut ait Varro lib. II *De Ile rustica,* cap. xi : « Vellera alii vellumina appellant; ex quorum vocabulo animadverti licet, prius lan® vulsuram quam tonsuram inventam. Qui etiam nunc vellunt, ante triduo habent jejunas quod languid® minus radices lan® retinent. » Idem, lib. IV *De lingua Latina: a* Veil®, ait, unde essent plurcs accipi causas, in queis quod ibi pastores Palatini ex ovibus ante tonsuram inventam vellere lanam sint soliti ; ex quo vellera dicuntur. » Varroni consentit Isidorus, lib. XIX *Originum,* cap. XXVII : « Lana, inquit, a lanicndo, id est, vellendo dicta. Hinc ct vellus dictum, quod prius lan® vellerentur, non tonderentur. »

Velleris symbolo ergo tacite innuit Gedeon, Madianitas totondisse omnia sala et germina Jud e®, sicut vellus hoc detonsum crat ab ove, ac proinde petere se ut vicissim ipse simili modo Dei ope detondeat, et ab Israele abradat Madianilas. Hinc nomen *Gedeon* Hebraice significat suocisorem, cxcisorcm, detonsorem, ac alludit ad HU *gizza,* id est vellus ab ove detonsum.

Qiuercs *secundo,* quid mystice significet ros in vellere; ct mox in terra?

Bf«p. P"™0-¡n Vr‖itrt est ci>H- ¡Q l n

Respondeo, allegorice ros in vellere est Christus in Virgine. Ros enim significat Verbi in Virginem illapsum ct incarnationem instar roris fore secretum , tranquillum, castum, suavem, spiritalem, fecundum, sine virginitatis corruptione, ct sine partus dolore. Vellus enim est tam uterus Virginis, quam humanitas Christi Virginis utero concepta, in quam divinitas se ut ros ecclesiis insinuavit. Unde S. Ambrosius, S. Ephrem, S. Sophronius, Proclus ct alii, B. Virginem vocant ct invocant : a Vellus Gedeonis. » Audi S. Ambrosium, *serm.* 9 : « Maria, ait, recte velleri comparatur, qu® ita concepit Dominum, ut toto eum

corpore hauriret, nec ejus discissuram corporis pateretur, sed esset mollis ad obsequium, solida ad sanctimoniam. » Et S. Hieronymus in *Epitaphio Paula :* « Pastores nocte vigilantes audire meruerunt : Gloria in excelsis Deo, et super terram pax hominibus bontn voluntatis, dumque servant oves, invenerunt Agnum Dei puro ct mundissimo vellere, quod in ariditate totius terræ coelesti rore complutum est. » Hinc S. Bernardus, serm. 2 super *Missus est : a* Quid, ait, Gedeonis vellus significat, quod utique de carne tonsum, sed sino vulnere carnis in arca ponitur et nunc quidem lana, nunc vero area rore perfunditur, nisi carnem assumptam do carne Virginis absque detrimento virginitatis? cui utique distillanlibus coelis tota se infudit plenitudo divinitatis ; adeo ut cx hac plenitudine omnes acceperimus, qui vere sine illa non aliud quam terra arida sumus : huic quoque Gcdconico facto propheticum dictant, pulchre salis convenire videtur, ubi legitur : Descendet sicut pluvia in vellus. »

Idem, serra. *inNativ. Maria: :* a Intuere, o homo, consilium Dei, agnosce consilium sapientiae, consilium pietatis. Coelesti rore arcam rigaturus, totum vellus prius infudit ; redempturus humanum genus, pretium universum contulit in Mariam. » Ecclesia denique in ipsa primarum Circumcisionis vesperarum antiphona secunda, ita canit : « Quando natus es ineffabiliter ex Virgine, tunc implclæ sunt Scripluræ; sicut pluvia in vellus descendisti, ut salvum faceres genus humanum, *n*

Denique B. Petrus Chrysologus, serm. 3 *De Annuiti. :* « Coelestis imber, ait, Virgineum in vellus placido se fudit illapsu, et tota divinitatis unda bibulo se nostra) carnis celavit in vellere ; donec per patibulum crucis expressum, terris omnibus in pluviam salutis se effunderet, » etc.

Plura hac do re dixi *Isaiæ* x l v, 8, ad illa : « Rorate, coeli, desuper, » ubi novem analogias roris ct Christi recensui.

Porro piius signum impletum est in conceptione Virginis; tunc enim ipsa sola rorem coelestem, id est Verbum divinum utero suo concepit, reliqua terra, id est feminis cætcris manentibus siccis, et hujus roris expertibus; posterius in ejusdem partu, tunc enim patiens Christum rorem hunc in terram effudit, ipsaque mansit quasi vacua ct quasi sicca.

Kptice. Mystico : Ros fidei et gratin) Dei primo depluit in vellus Gedeonis, id est in Judæos Gedeonis contribules usque ad Christum : at co predicante hic ros apud Judæos ob eorum incredulitatem in Christum exaruit, ct derivatus est ad reliquam terram, id est ad omnes gentes, quæ fidem et gratiam Christi avido susceperunt. Ita Orígenes, Thcodoretus, Procopius, Rupcrtus hic ct S. Augustinus, serm. 108 *De Teinp.;S.* Ambrosius, lib. *De Viduis,* et proœin. lib. l *De Spiritu Sancto,* ac Chrysostomus in *Psalm.* l x x i, ad illa : « Descendet sicut pluvia in vellus, cl sicut stillicidia stillantia super terram. » Significatur ergo hic electio Gentium , ct reprobatio Judæorum, qui prius rore divinæ legis ct electionis irrigati fuerant : a Indo est quod nunc fidei rore totus orbis tumescet, » ait S. Ambrosius. Audi S. Hieronymum ad *Paulimim :* « Postquam siccato vellere universus orbis cadesti rore perfusus est, ct multi de Oriente et Occidente venientes recubuerunt in sinu Abrahæ, desiit esse notus tantum in Judiea Deus et in Israel magnum nomen ejus, sed in omnem terram exivit sonus Apostolorum, et in fines orbis terræ verba eorum, n Uberius D. Augustinus, lib. *De Unitate Ecclesia,* cap. v : a Non video, ait, quid hic aliud figuratum et praenuntiatum sit, nisi ut aream intelligamus orbem terrarum, locum velleris populum Israel. Erat autem apud illum populum hoc munus in vellere, id est, in velamine, et quasi in nube secreti, quia nondum fuerat revelatum. Nunc autem videmus orbem terrarum jam revelato rore saginari per Evangelium Domini nostri, quod tunc in illo tegmine figurabatur; illam vero gentem amisso sacerdotio quod habebat, quia in Scripturis non intclligit Christum, tanquam in sicco vellere remansisse. »

Symbolice, S. Ambrosius, lib. *De Viduis,* post SymtsUinilium, per vellus accipiens humanitatem Christi, ** quæ rorem vitæ divinæ in Incarnatione excepit : « Vellus hoc, ait, in morte desiccatum expresso sanguine ceu rore, eodem per gratiam suam totum mundum irrigavit. » Idem, proœm. lib. l *De Spiritu Sancto :* a Venit, ergo, inquit, jam Dominus, venit ct pluvia. Venit Dominus stillicidia seenni cœleslia deferens, et ideo jam nos bibimus, qui ante sitiebamus, ct divinum illum spiritum haustu interiore potamus. Hoc ergo prævidit S. Gedeon, quia verum ct spiritualem rorem etiam gentes uationesque erant fidei perceptione bibiturœ, ct ideo dnigentius exploravit. »

Et S. Irenæus, lib. Ill, cap. xix : « Quapropter, ait, necessarius est nobis ros Dei, ut non comburamur (igne tentationis et concupiscentia) neque infructuosi efficiamur. » Rorem hunc verbi divini specialiter excipimus per conciones, lectiones, orationes, inspirationes Dei, realiter vero per Eucharistiam, in qua ipsam carnem Christi agni immaculati manducamus, nobisque unimus, caque quasi vellere purissimo vestimur, inde rorem omnem graliæ cœlestis exsugimus, ac præsertim ejus humilitatem et mansuetudinem (cujus symbolum est vellus laneum et molle) induimus.

Tropologice, P. Berthonius, et ex eo Serarius : Tr^lss « Ecclesiastici, ait, qui more velleris Domino sunt conjuncti, et esse debent molles, humiles et benigni, solebant esse rore divinæ gratile præ cætcris madefacti, area vero, id est, populi sœculares, respectu corum erant indevoti, aridi ct duri, sed vero hodie videmus contrarium ; area magis est rorida quam vellus, sæculares devotiores sunt quam regulares, laici quam clerici, subditi quam Frodali, ut compertum est. »

Mimetica, velleris ab humore circumciso defensi miraculum renovatum fuit in S. Bernardo, qui scribens primam epistolam ad Robcrtum Nepotem sub dio, cum circumcirca plueret, chartam tamen non madefecit, ait Baronius, torn. Xil, annodinoti 1125.

Nuper Superior cujusdam prisci et numerosi Ordinis, suos ad primævurn vii tutis fervorem exhortan?, argute sic orsus est : « Primitus in nobis vigebat conscientia; ex conscientia decurtata secuta est scientia, inde utraque prœcisa, mera facti sumus *entia,* hoc est stipites et lapides. Redeundum ergo nobis est ad pristinam conscientiam, ut eam primo patrum nostrorum spiritu et sanctitate repleamus. » Vitium hoc est commune rerum creatarum, ut sensim degenerent, arescant, deficiant, et senescentes in suum nihilum ex quo venerunt redeant : quare viri ecclesiastici et religiosi crebro se renovent oportet, ut primævum vocationis suæ spiritum fugientem revocent, conservent et adaugeant, uti cos facere conspicimus. Sane hoc sæculo, quo Lutherus quasi novus Madianita, imo Madianitarum Dux Ecclesiam Dei, sua lueresi, crapula ct luxuria deformavit, atque quasi *Zeb,* id est lupus oves agnosque Christi diripuit et laniavit, Deus quoque illi S. Ignatium de Loyola fundatorem Societatis Jesu, quasi novum Gedeonem opposuit, per gratiam Christi migno omnium gaudio cernimus, omnes Ecclcsiæ Ordines magno studio sese reformare, ct ad primaevum instituti sui vigorem, rigoremque ingentibus animi passibus contendere. Deo sit laus ct gloria. Pergamus omnes strenue hac via qua orpimus, ut quisque suæ religionis vellus exarescens rore divina sapientiæ et gratiæ imbuere satagat, ut vitam Angelorum, ad quam vocali sumus, æmulcmur, simusque homines coelestes et Angeli terrestres; ut nimirum ardeamus amore cum Seraphim, divinorum scientia fulgeamus cum Cherubim, spirituales facti omnia judicemus cum Thronis, nobis ipsis dominemur cum Dominationibus, fortiter resistamus inordinatis motibus nostris malignorumque spirituum suggestionibus cum Virtutibus , regnum anirnæ in justitia et pace gubernemus cum Potestatibus, subditis nostris debile provideamus cum Principatibus : magna, si hibernus, proximis nostris communicemus cum Archangelis; minora subsidia indigentibus impertiamur cum Angelis.

Secundo, idem roris vellerisque miraculum quasi renovatum fuit in S. Arnulpho Melensi episcopo , a quo omnis familiae Pipini et Caroli Magni prosapia, æque ac nobilitas et sanctitas, quasi a fonte derivata descendit. Hic enim anno Christi 485, peccatorum veniam a Deo poscens, annutum projecit in Mosellam dicens: a Tunc me put ibo culparam nexibus absolutum, quando istum quem projicio recepero annulum; » ac post ahquod tempus annulum hunc in pisce sibi a piscatore allato inveniens, peccata sibi remissa cognovit, Dcoque gratias egit. Ita narrat Paulus Diaconus in ejus Vita, idque ex Caroli Magni oro se accepisse profitetur, additque : «Ncc dissimiliter paler hic venerabilis cum Gedeone illo signum a Domino poposcit, ille etenim indicium per vellus in arca positum capere voluit, utrum ¡n bello victoriam de inimicis habere potuisset; iste annulum in profundissimum fluminis gurgitem projiciens, experiri cupit utrum dc inimicis jam victoriam cepisset. Fortes quidem erant quos ille devicerat, sed hi quos iste superaverat fortiores. »

Denique ex hoc Gedeonis vellere orla est historia vel fabula Argonautarum, qui sexaginta annis post Gedeonem sub Abesan Judice floruisse dicuntur ab Eusebio, Genebrardo ct aliis in *Chronie.* Hi enim fuere 5Í heroes, qui in navi dicta Argo navigarunt in Colchum, ut vellus aureum auferrent; quorum duces ct primores fuere Jason, Castor, Pollux, Hercules, Orpheus, de quibus Virgilius, *Eclog.* IV :

> **Alter erit tum Tipbys, et altera quæ vehat Argo**
> **Delectos heroas.**

Vide Diodorum, lib. V, cap. in , et Hyginium, *Pab.* 15.

Rursum ad utrumque hoc vellus, scilicet Gedeonis ct Jasonis respiciens Philippus cognomento *Bonus,* Burgundi® Dux, Caroli Audacis pater, anno Domini 1430, die tertia Idus januarii instituit ordinem celeberrimum equitum Aurei Velleris, constantem heroibus nobilissimis ac fortissimis, qui collapsam Christian® fidei dignitatem erigerent,ac Baalis aras, id est Turcicas Mosqueas, ait Serarius, atque hœreticorum conventicula quasi novi Gedeones dejicerent et succiderent. Ita Pontus Heutcrus, libro IV, Burgundius Guilielmus Menncnsis, libro I *Dc Aureo vellere,* cap. i et n; Hadrianus Barlandus, Alvarus Gomcticus, Jacobus Meyerus, et alii qui res Belgicas ct Burgundicas scripserunt.

38. Expresso vellere coxcuam rore implevit .— vew. 3?. ut certo sciret vellus esse rorulentum, imo rore turgidum; hoc enim signum sibi a Deo dari petierat. Mystice, quomodo mens nostra debeat esse concha, primo seipsam implens rore et aqua gratiæ et virtutis, antequam illam in alios derivet, non canalis, qui omnem aquam quam recipit emittit, nihil sibi relinens, pulchre docet S. Bernardus , serm. 18 in *Cant. :* « Disce, inquit, ct tu non nisi de pleno effundere, ncc Deo largior esse velis. Concha imitatur fontem : non manat ille in rivum; nec in lacum extenditur, donec suis salietur aquis, etc. Implere prius, ct sic curato effundere. Benigna prudensque charitas affluere solet, non effluere. » Unde S. Ambrosius, proœmio lib. I *De Spiritu Sancto : «* Aqua, inquit, est ros gratiæ cœlcstis. Veniat igitur, Domine Jesu, hæc aqua in meam animam, in meam carnem, ut hujus humore pluvi® nostrarum convalles

mentium, atque intimi cordis arva viridescant, Veniant in me stillicidia tua gratiam immortalitatcmquo rorantia. Dilue gressus mentis mcæ, ne iterum pecccm. Ablue animi mei calcaneum, ut possim abolere maledictum, ne morsum serpentis interiore pede sentiam, sed sicut ipse jusslsti sequentibus te, ut serpentes ct scorpiones illæso possim calcare vestigio. »

CAPUT SEPTIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Gcdcon jussu Dei e triginta duo millibus militum formidolosos dimittit ad viginti duo millia, mox cos qui prono ore biberant aquam fluminis : quare solos trecentos sibi reservat. Semndo, vers. 9, *descendens in castra Madian, audit Madianita: somnium de pane subvertente castra Madian, iliumque pamm esse gladium Gedeonis. Unde certam victoria: spem concipit. Tertio, vers.* 1G, *cum trecentis irruit in Madianitas innumeros, ac clangens tubis, langcnarum complosionc, ct inde lampadibus effabjurantibus, Madianitas percellit, ut ipsi mutua se cade trucident.*

1. Igitu Jrcrobaal qui el Gcdcon, de nocte consurgens, et omnis populus cum eo, venit ad fontem qui vocatur Ilarad ; erant autem castra Madian in valle ad septentrionalem plagam collis excelsi. 2. Dixitque Dominus ad Gcdcon : Mullus tccum est populus, ncc tradetur Madian in manus ejus, ne glorielur contra me Israel, et dicat : Meis viribus liberatus sum. 3. Loquere ad populum, et cunctis audientibus prædica : Qui formidolosus et timidus est, revertatur. Recesseruntque de monte Galaad, et reversi sunt de populo viginti duo millia virorum, ct tantum decem millia remanserunt. 4. Dixitque Dominus ad Gcdcon : Adhuc populus multus est, duc cos ad aquas, et ibi probabo illos : et de quo dixero tibi ut tccum vadat, ipse pergat : quem ire prohibuero, revertatur. 5. Cumque descendisset populus ad aquas, dixit Dominus ad Gcdcon : Qui lingua lambuerint aquas, sicut solent canes lambere, separabis eos seorsum ; qui autem curvatis genibus biberint, in altera parte erunt. 6. Fuit itaque numerus eorum qui manu ad os projiciente lambuerant aquas, trecenti viri : omnis autem reliqua multitudo flexo poplite biberat. 7. Et ait Dominus ad Gcdcon : In trecentis viris qui lambucrunt aquas, liberabo vos, et tradam in manu tua Madian ; omnis autem reliqua multitudo revertatur in locum suum. 8. Sumptis itaquo pro numero cibariis et tubis, omnem reliquam multitudinem abire praecepit ad tabernacula sua : et ipse cum trecentis viris se certamini dedit. Castra autem Madian erant subter in valle. 9. Eadem nocte dixit Dominus ad cum : Surge et descende in castra, quia tradidi eos in manu tua; 10. sin autem solus ire formidas, descendat tccum Phara puer tuus. 11. Et cum audieris quid loquantur, tunc confortabuntur manus turo, ct securior ad hostium castra descendens. Descendit ergo ipse et Phara puer ejus in partem castrorum, ubi erant armatorum vigilia). 12. Madian autem et Amalee, et omnes Orientales populi, fusi jacebant in valle, ut locustarum multitudo : cameli quoque innumerabiles erant, sicut arena quro jacet in littore maris. 13. Cumque venisset Gedeon, narrabat aliquis somnium proximo suo; et in hunc modum referebat quod viderat : Vidi somnium, cl videbatur mihi quasi subcinericius panis ex hordeo volvi, et in castra Madian descendere; cumque pervenisset ad tabernaculum, percussit illud, atque subvertit, et terrro funditus coaequavit. 14. Despondit is cui loquebatur : Non est hoc aliud, nisi gladius Gedeonis lilii Joas viri Israelita); tradidit enim Dominus in manus ejus Madian, et omnia castra ejus. 15. Cumque audisset Gedeon somnium et interpretationem ejus, adoravit ; et reversus est ad castra Israel, et ait : Surgi tradidit enim Dominus in manus nostras castra Madian. 1G. Divisitque trecentos viros tres parles, et dedit tubas in manibus eorum, lagenasque vacuas ac lampades in me

lagenarum. 17. Et dixit ad cos : Quod me facere videritis, hoc facite, ingrediar partem castrorum, 'et;quod fecero sedamini. 18. Quando personuerit tuba in manu mea, vos quoque per castrorum circuitum clangite et conclamate, Domino et Gedeoni. 19. Ingressusque est Gedeon, et trecenti viri qui erant cum eo, in partem castrorum, incipientibus vigiliis nodis mediæ, et custodibus suscitatis, cœpcrunt buccinis clangere, et complodere inter se lagenas. 20. Cumque per gyrum castrorum in Iribus personarent locis, et hydrias confregissent, tenuerunt sinistris manibus lampades, et dextris sonantes tubas, clamavcruntque: Gladius Domini ct Gedconis ; 21. stantes singuli in loco suo per circuitum castrorum hostilium. Omnia itaque castra turbata sunt, ct vociferantes, ululanlesque fugerunt : 22. et nihilominus insistebant trecenti viri buccinis personantes. Immisitque Dominus gladium in omnibus castris, ct mutua sc caede truncabant, 23. fugientes usque ad Bethsetla, ct crepidinem Abclmchula inTebbath. Conclamantes autem viri Israel de Ncphtali, ct Aser, cl omni Manasse persequebantur Madian. 24. Misilquc Gedeon nuntios in omnem montem Ephraim, dicens : Descendite in occursum Madian, ct occupate aquas usque ad Belhbera atque Jordanem. Clamavitque omnis Ephraim, ct praeoccupavit aquas atque Jordanem usque Belhbera. 25. Apprchcnsosquc duos viros Madian, Orel), et Zeb, interfecit Oreb in petra Orel), Zeb vero in torculari Zeb. El persecuti sunt Madian, capita Oreb ct Zeb portantes ad Gedeon trans fluenta Jordanis.

Ven-1. 1. Ad fontem qui vocatur IIarad. — *Tlarad,* Hebraico significat timorem, ut discamus quod «initium sapienti® sit timor Domini. » Nam a boatus homo qui semper est pavidus, » *Prov.* xxvin, 14. Fons hic typus est baptismi et pœnitcntiœ, quam milites prælio prœmillcrc debent, uti fecere jussu Constantini Imperatoris pugnaturi contra Maxentium, qui idcirco de eo victoriam retulere, uti narrat Theodoretus, lib. Ill, cap. in.

Vtr». !. 2. Ne glorietur contra me Israel et dicat : Meis viribus liberatus sum. — « No opus coelestis dexfræ virtuti assignetur human®, » etc. « Ut sibi de pattalo divinitus belli opere paucitas usurpare nihil posset, » ait Salvianus, lib. VII De *Providentia, q. d.* Volo ut trecentos tantum, cosque inermes ad prælium hoc adhibeas, ut omnibus conslot victoriam non militum, sed meis viribus esse partam. Hac dc causa Deus elegit infirma mundi, ut confundat fortia, I *Corinth,* i, scilicet viles ct indoctos piscatores, ut per cos quasi Apostolos orbem converteret ; horum enim typus fuere hi Gedconis milites.

Veti. 3. 3. Qui formidolosus et timidus est revertatur, — ne aliis militibus hanc suam formidinem affriccl, idque juxta legem *Dcut.* xx. 8. Sic Christus timidos a sua militia rejecit, dicens : « Qui non accipit crucem suam ct sequitur me, non est me dignus,» *Matth.* x, 38. Dicat ergo animosus Christi miles : « Dominus illuminatio mea ct salus mea, quem timebo? Dominus protector vit® mea», a quo trepidabo?» *Psalm,* xxvi.

Recesseruxtque de monte Galaad. — Alius csl hic mons a Galaad, in quo Jacob cum Laban foedus iniit, Genes, xxxi, 48, qui erat trans Jordanem : hic enim erat cis Jordanem, ibi enim castra sua habebat Gcdcon. Serarius putat montem Gelboe hic vocari montem Galaad. Favet Adrichomius Q).

5. Qui lingua lambuerint aquas, sicut solent Vcrscanes lambere (ut manu aquam cx flumine haustam in cos injiciant, uti explicat versus sequens, sicut canes lingua lambentes aquam in os injiciunt, non autem os aqu® applicant, ut aquam sugant, sicut faciunt equi ct boves), separabis eos seorsum (ut cos in militiam ct expeditionem tuam contra Madian cooptes); qui autem curvatis GENIBUS BIBERINT, IN ALTERA PARTE ERUNT, — Ut cos a castris tuis domum ableges. Josephus putat a Gcdconc hic electos cos qui erant ignavi, fortes vero rejectos. Audi cum : « Ut ergo sciant rem totam pendere a Dei auxilio, jussit ut circa meridiem, cum icslus fervet maxime, exercitum ducat ad fluvium, et quotquot procumbentes biberent, cos viros fortes crederet, quotquot autem trepide cl tumultuarie potum sumerent, sic existimaret cos metu hostium hoc facere, ct cum his jussit hostem invadere.» Unde Abulensis colligit lambentes aquas, tanquam timidiores, ignavos ct contemptibiles fuisse a Gcdconc et Deo electos, ut major Dei virtus in hac victoria eluceret. Sic ct Theodoretus, *Quæst.* XV, et S. Augustinus, *Quæstione* XXXVII.

Verisimilius Lyranus, Arias, Serarius ct alii consent electos qui lambucrant aquas præ illis, qui curvato genu biberant, quasi teinpcranliores, tolcranliores salis, ct expeditiores, utpote qui toti ad certamen imminens intenti, obiter cl cursim more canum aquam lambendo sitim restinguerent, ideoque ad prælium aptiores. Nam *primo,* hi stantes bibebant, cœteri vero genu flexi

(i) Alii interpretes putant *Galaad* vocari mons *Mie*.

vel proni in terram; *secundo,* hi aquam modi am ad os manu injiciebant; cælcri vero ore flumen sorbebant, ut totum ventrem implerent, quod magnæ gulae erat indicium.

Tropologice, qui ad res terrenas ct corporeas flecti nescii, qui vitiis non indulge!, neque ob peccati sitim sternitur pronus, ille probabilis, ille electus est. Hoc tandem desiderium nos a possessione Dei, boni in infinitum melioris excludit. Egregio namque Prosper ait : « Qui vult Deum possidere, renuntiet mundo, ut sit illi Deus beata possessio. Nec renuntiat mundo is, quem terrenæ possessionis adhuc delectat ambitio; quia, quamdiu sua non relinquit, mundo cujus bona relinet, servit. Et ulique non potest mundo servire simul ct Deo : ac si propterea voluit Deus cultores suos omnibus renuntiare, propter quæ diligitur mundus, ut exclusa cupiditate mundi, divina in cis charitas possit augeri vel perfici.» Huc u que Prosper, lib. II *De Vita contemplativa,* cap. xvi. Rursum S. Gregorius, lib. XXX *Moral,* cap. xxxiii : «Aquis, inquit, doctrina sapientiae, stante autem genu recta operatio designatur. Qui ergo dum aquas bibunt genuflcxisse perhibentur, a bellorum certamine prohibiti recesserunt; quia cum illis Christus contra hostes fidei pergit ad prælium, qui cum doctrinae fluenta hauriunt, rectitudinem operum non inflectunt. »

Vert 0. **G. FUIT ITAQUE NUMERUS EORUM, QUI MANU AD OS PROJICIENTE LAMBUERANT AQUAS, TRECENTI VIRI.** — Ecco hic explicat quid sit lambere aquas more canum, scilicet manu aquam in os injicere, sicut canis injicit lingua. Nam alioqui stantes non poterant lingua aquam contingere, uti faciunt lambendo canes : in eo ergo erant canibus, qui manus non habent, sed lingua pro manu utuntur, dissimiles : «Manu, ait S. Augustinus, *Quaslionc* XXVII, aquam raptam in os projiciebant, cl hoc erat similo bibentibus canibus, qui non ore apposito, sicut boves, aquam ducunt, aquam bibunt, sed lingua in os rapiunt, sicut etiam isti intelliguntur fecisse, sed cum manu in os aquam projicerent, quam lingua exciperent. »

Nimirum ait Orígenes, *hom.* 9 : «Ille probabilis, illo electus est qui, postcaquain ad aquas baptismi ventum est, flecti ad necessitates terrenas ct corporeas nescit, qui vitiis non indulge!, neque ob peccati sitim sternitur pronus. » Addit deinde Orígenes : « Sed ct quod dicit cos manu vel lingua aquam lambere non absque sacramenti quadam significantia hoc mihi videtur scriptum, scilicet, quod et manu ct lingua operari debent milites Christi, hoc est opere et verbo; quia qui docet cl facit, hic magnus vocabitur in regno coelorum. Quod autem etiam similitudinem canis lambentis Scriptura posuit, videtur mihi istud animal hoc in loco propterea nominatum , quod super omnia cadera animalia amorem dicitur proprii domini servare, nec tempore nec injuriis obliterari in eo fertur allectus. »

10. Descendat tecum Pnxiu puer tecs, — id est, ven. io. famulus tuus. Puer hic animosus Gedconis metum dispellens fuit typus Christi, ait Eeo Castrius in *Isaia* cap. x : « Phara » enim idem est quod *frugifer,* vel *rami[iratus,* ct exaltatus in arbore crucis; hac enim Christus martyribus fidelibusque metum ademit.

Mystice S. Gregorius, lib. XXX *Moralium,* cap. xxxiii. Trecenti repraesentant mysterium S. Trinitatis, ait, additquo : « Iste trecentenorum numerus in Tau littera continetur, quæ crucis speciem tenet. Cui si super transversam lineam,id quod in cruce eminet adderetur, non jam crucis species, sed ipsa crux esset. Quia ergo iste trecentorum numerus in Tau littera continetur, et per Tau litteram, sicut diximus, species crucis ostenditur, non immerito in his trecentis Gedeonein sequentibus illi designati sunt, quibus dictum est, » *Luca* cap. ix : « Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, cl sequatur me. Qui sequentes Dominum, tanto verius crucem tollunt, quanto acrius et sc edomant, et erga proximos suos charitatis compassione cruciantur. Unde et per Ezcchiclem (cap. ix) prophetam clicilur : Signa Tau super frontes virorum gementium ct dolentium. ∎ Sic et S. Augustinus, serm. 10S *De Tempore.*

13. Vidi somnium, et videbatur mihi quasi sub- Ven. ij-
CINERICIUS PANIS EX HORDEO VOLVI, ET IN CASTRA Madian descendere. — Pro *subcinericius,* hebraico est b'bï *tselil,* quod R. David ct similes vertunt, *strepitum,* vel *tinnitum edens, a* bb* *(salai,* id est strepere, tinnire. Melius Noster, Septuaginta, Chaldæus cl alii vertunt tostum vel *assatum sub cinere,* hoc est subcinericium a radice nbx* *(sala,* id est, assavit, torruit : sic ab nJH *haga,* id est, meditari, loqui, fit p»in *higgaion,* id est meditatio.

Congrue Deus in somnio hoc,Madianitæ militi primario immisso, per panem hunc hordeaceum ct subcinericium significabat Gedeonem in speciem abjectum ct contemptibilem, qui tumultuarie ct subito, quasi ex cinere hunc exercitum exiguum trecentorum militum collegerat. Ha S. Augustinus, *Quast.* XXXVII, Lyranus, Abulensis, Arias et alii, idque allusione pulchra. Ilcbræi enim bellum vocant Htjnbt) *milchama,* id est comestionem , sive devorationem hominum, ducto nomine a onb *lechcm,* id est panis. Unde ad hoc apposite dicitur, *Num.* xiv, 9 : « Sicut panem devoraro cos possumus. » Significat ergo hæc visio Gedeonem ct Hebreos, qui hactenus fuerant panis Madianilarum, ulpoto ab eis devorati, uti devoratur panis, deinceps foro gladios, percussores ct occisores Madianilarum se devorantium.

Conjectavit igitur optime Madianita hic cx ambigua nominis significatione; nam Onb *lechcm* ct panem cl bellum significat. Ex hac ergo conjunctione et affluitate, nou nature (qutu enim est affinitas panis ad gladium?), sed significationi*,

conjecit per panem significari gladium et bellum, quod a Gedeone jam imminente Madianitarum castris imminebat. Ita Arias et noster Gaspar Sanchez in *Isaiæ* cap. xiv, num. 29. Apposite Gedeoni in area grana ad panem excutienti, el panes Angelo liberalitcr offerenti, in præmium hospitalitatis Deus panem dedil omen et signum victoriæ, ut ostenderet quam efficax sit beneficentia cl hospitalitas, utpote quæ panes vertat in gladios, quibus hostes quoslibet prosternat.

Allegorico, hic panis fuit typus Eucharistiæ, quæ Madianitas, id est dæmoncs cætcrosque hostes quasi gladius ferit et dejicit; hic cnim csl panis qui decœlo descendit, et castra hostium subvertit, sicut panis hic videbatur ex alto descendere in castra Madian, quasi a Deo in illa demissus ut eadem disturbaret.

CT'MQUE PERÌ EXISSET AD TABERNACULUM, PERCUSsiT illud. — « Tabernaculum b inlelligc principis, sive ducis, indeque cælcrorum militum. Tabernaculum ergo, id est, tabernacula, quæ in medio castrorum esse solent, ut sint tutiora ab hoste. Unde mox versu sequenti tabernaculum hoc interpretatur omnia castra Madian. Ita Cajetanus, Arias et alii.

Ven. 14. **14. RESPONDIT IS CUI LOQUEBATUR, — puta COm**mililo, sive socius Madianitæ, qui somnium quod viderat sibi narraral : «Non est hoc aliud nisi gladius Gedeonis, n ob analogias jam recensitas. Dixit hoc utique instinctus a Deo; undo subdit : «Tradidit enim Dominus in manus ejus Madian et omnia castra ejus. » Ita Abulensis.

Ver», is. 15. Cumque audisset Gedeon somnium (linguam cnim Madianiticam intelligebat, sive quia illa vicina erat llebrææ, sive quod a Madianitis Judæam jam per septennium occupantibus eam didicisset) adoravit — Deum, quod sibi hoc omen divinum vicloriæ prænunlium præbuisset.

Ver» 1«. **10. DIVISITQUE** trecentos viros **IN TRES** partes (quasi in tres acies, ut ternis turmis Madianitas cingeret), et dedit tubas in manibus eorum, lagenasque **VACUAS, AC LAMPADES IN MEDIO LAGENARUM.** — Vox *lampades,* Hebraice OHdS *lappadim,* in genere significat lucentem flammam, in quacumque re vel materia illa sit. Chaldaeus vertit, *beguraca,* id est, *incensa* vel *ignita.* Unde non est verisimile lampades has fuisse nostrates vulgares, quæ oleo ardent et aluntur; hæ enim inclusæ lagenis iis complosis fuissent exstinctæ, sed, ut ait Arias, lignei erant torres ex pino, cupresso, cedro aut simili oleaginosa et pingui arbore, qui ignem accipere, fovere, ac diutius servare possent vento obluctante excitandum augendumque potius quam exstinguendum; præscriim si insuper pice, cera, oleo, bitumine, etc., obliti unctique fuerint. Itaque omnia hic ad terrorem comparata percalluerunt Madianitas, quia inopinata ct nocturna scilicet multitudo trecentarum tubarum clangentium ad prælium ; fragor lagenarum, quarum quisque suam commilitonis lagenæ allidebat, indeque subito emicantes vicinæ circumquaque lampadum, id est, torrium sive titionum flammæ, hostem inscquenles (1). Simili strata- Ifarnll*.
gemate Annibai a Q. Fabio Maximo ad Gasilinium obsessus, eum elusit ct evasit : nam duo- 6
bus boum millibus ad cornua singulorum faces accensas alligavit, itaque eos stimulando impulit in montes a Romanis insessos, «ac metus ipso relucentis flammæ ex capite, ait Livius, *Decade 3,* lib. II, calorque jam ad vivum ad imaque cornuum adveniens, vehit stimulatos furore agebat boves, quo repente discursu haud secus quam sylvis montibusque accensis omnia circumvirgulta ardore, capitumque inquietatio excitans flammam hominum passim discurrentium speciem præbebat. Qui ad transitus saltus insidendos locati erant : ubi in summis montibus ac super 6e quosdam ignes conspexerunt, circumventos se esso rati præsidio excessere : qua ingens emicabat flamma velut tutissimum iter petentes summa montium juga, tum in quosdam boves palantes a suis gregibus inciderunt : et primo cum procul cernerent, voluti flammas spirantium miraculo attoniti constiterunt, deinde ut humana apparuit fraus, turn vere insidias rati esse cum inulto maximoque strepitu concitant so in fugam, lovique armaturo hostium incurrere. »

Huic similia sunt quæ recenset Julius Frontius, Et »ii>
lib. II *De Stratagem.,* cap. iv : « Hispani, inquit, tua1, contra Halmicarem boves vehiculis adjunctos in prima fronte constituerunt, veliiculaquc tædre ct sebi et sulphuris plena signo pugnæ dato incenderunt, actis deindo in hostem bobus consternatam aciem perruperunt.

«Phalisci et Tarquinienses, compluribus suorum in habitu sacerdotum subornatis faces et angues furiali habitu proferentibus, aciem Romanorum turbaverunt. Idem Veienses ct Fidenates facibus arreptis fecerunt.

« Albeas, rex Scylharum, cum adversus ampliorem Triballorum exercitum confligeret, jussit a feminis ct pueris omnique imbelli turba greges asinorum ac boum ad postremam hostium aciem admoveri, ct credas hastas proferre : famam deinde diffudit, tanquam auxilia sibi ab ulterioribus Scythis adventarent, quæ asseveratione avertit hostem. »

Idem, lib. HI, cap. vili : « Cyrus, ait, rex Persarum, incluso Sardibus Crœso, qua proruptus mons nullum aditum prostabat, ad moenia malos exæquantes, altitudinem jugi subrexit : quibus simulacra hominum armata Persici habitus imposuerat, noctuque cos monti admovit. Tum prima luce ex altera parte muros aggressus est ; ubi orto sole simulacra illa armatorum referentia habitum refulserunt; oppidani captam urbem

(1) Hai **lampades quædam faces erant bitumino unctæ quarumque fiamma lagenis ligneis tegebatur.**

n tergo credentes, ct ob hoc in fugam dilapsi, victoriam hostibus concesserunt. »

Idem, lib. II, cap. v : «Alexander Macedo, inquit, cum hostis in saltu editiore castra communissct, seducta parte copiarum, præcepit his quos relinquebat, ut cx more ignes excitarent, speciemque præbcrcnt totius exercitus : ipse per avias regiones cirumducta manu hostem superiore aggressus loco depulit. »

Allegorico, Procopius ct S. Augustinus, serm. 108 *Dc Temp. :* Milites Gedconis, inquit, sunt discipuli Christi, qui miraculorum faces præ se tulerunt et prædicationis tubam, quibus Madian, id est gentilismum et idolorum cultum prostravere.

Tropolopica do riba*." Tropologice Rupertus : Lagenæ, ait, sunt fragilia et quasi testea martyrum corpora, quibus Per mortem fractis coeperunt coruscare miracula, per quæ in fugam acti sunt persecutores, ct conversi ad Christum infideles. Sic fere et S. Ambrosius, lib. I *De Spiritu Sancto,* cap. xvi, ac fuse S. Gregorius, lib. XXX *Moral,* cap. xxxiti, quem audi: « Designatur in tubis clamor prædicanlium, in lampadibus claritas miraculorum, in lagenis fragilitas corporum. Tales quippe sccum dux noster ad prædicationis prælium duxit, qui despecta salute corporum hostes moriendo prosternerent, eorumquo gladios non armis, non gladiis, sed patientia superarent. Armati cnim venerunt sub duce suo ad prælium martyres nostri; sed tubis, sed lagenis, sed lampadibus. Qui sonuerunt tubis, dum prædicant; confregerunt lagenas, dum solvenda in passione sua corpora hostilibus gladiis supponunt; resplenduerunt lampadibus, dum post solutionem corporum, miraculis coruscarunt. Moxquc hostes in fugam conversi sunt; quia dum mortuorum martyrum corpora miraculis coruscare conspiciunt, luce veritatis fracti, quod impugnaverunt, crediderunt. »

Idipsum clarius explicat, dum subdit : a Cecinerunt ergo tubis, ut lagenæfrangerentur; lagenæ fractæ sunt, ut lampades apparerent; apparuerunt lampades, ut hostes in fugam verterentur, id est, prædicavcrunt martyres, donec eorum corpora in morte solverentur; corpora eorum in morte soluta sunt, ut miraculis coruscarent; coruscavcruut miraculis, ut hostes suos cx divina luco prosternerent; quatenus nequaquam Deo erecti resisterent, sed eum subditi formidarent. » Eadem ad verbum habet, cl cxS. Gregorio transcripsit Beda.

Rursum Orígenes hic, *hom.* 9, sub finem : a Vide, ait, quia electi milites Dei cum lampadibus pugnant. Sic cnim cos Christus armaverat, dicens : Sint lumbi vestri præcincti, et lucernæ vestræ ardentes. Et iterum : Sic fulgeat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, ct glorificent Patrem vestrum qui in coelis est. Talibus ergo lampadibus accensis pugnare decet milites Christi, luce operum refulgentes ct splendore gestorum. Quæ sunt autem buccinæ corncæ in quibus tuba canunt? Qui de coelestibus loquitur, qui de spiritualibus disserit, qui mysteria regni coelorum revelat, ille buccina concinit, ille de tuba loquitur, qui de magnis et maximis loquitur, qui scientiam Christi humanis auribus pandit. Sed cur ct cornea dicitur buccina? Quia et de sancto dicitur. Cornu ejus exaltabitur in gloria. Unde ct uniuscujusque buccina dicitur cornea, in eo quod multiplicem scientiam Christi, et crucis ejus, quæ in cornu designatur, disserit sacramenta. Cura hac ergo buccina militantes, ct cum hac pugnantes vincimus alienigenas, et hostes in fugam vertimus, etiamsi fuerit multitudo eorum sicut locustæ. Locustis enim comparata est dæmonum multitudo, quibus neque in coelo ncque in terris est sedes. Praecedat ergo ct nos hoc bello operurn lux, scicntiæ virtus, divini verbi praedicatio. »

17. QtOD ME FACERE YIDERITIS, HOC FACITE, — ni- IX

mirum hæc sex ait Serarius : « *primo,* me tuba clangente, clangitote ct vos; *fecundo, me* clamante, Domino et Gedconi, clamatote et vos; terito, me lagenam meam frangente, frangitote ct vos vestras; *quarto,* me læva manu lampadem tenente, tenetote ct vos; *quinto,* me manu dextera tubam tenente, eamque porro inflante, tenetote similiter ct inflatote etiam vos; *sexto,* me meo in loco stante, state et vos in vestro singuli.»

Tropologice, discat hic Prælatus subditos præirc exemplo, coque illos magis docere, quam verbo. Exempla enim fortiora sunt verbis, magisque persuadent. Pudet enim militem cessare, ubi imperatorem laborare ct certare videt. Ita fecit Christus, de quo Lucas, *Act.* cap. i, vers. 1 : «Cœpit Jesus facere » primo « et » secundo « docere : » « Discite, ait ipse, a me, quia mitis sum et humilis corde, » *Matth.* cap. xi, vers. 29. Unde S. Ephrem, epist. *ad Joan. Monachum :* « Recte, inquit, agis, exemplum bonorum operum teipsum praebens, et potissimum fratribus, qui tecum habitant, secundum eum qui habet : A me videbitis, et sic facietis. »

Moralitcr igitur disce hic ducem militibus, patrem filiis, Superiorem inferioribus ad ardua precedere debere, primumque manum rei difficili admovere, si illam cito rccteque confectam velit Ita fecit Calo, qui apud Lucanum, lib. IX, sui exemplo milites ad omne discrimen impellit, dicens :

Ingrediar, primusque grados in pnlrere ponam.
Me calor ailhereus fenat, mihi plena veneno
Occurrat serpens, fatoque pericula vestra
Pretentate ineo: sitiat quicumque bibentem
Viderit, aut umbras nemorum quicumque petentem
Aistuet aul equitem peditum precedere turma*
Deficiat, si quo fuerit discrimine notum
Dux aul miles eam, etc.

18. Conclamate Domino et Gedeoni, — scilicet v,u (j sit hoc prælium et victoria. Undo vers. 20, dicitur eos conclamasse : « Gladius Domini el Gedeonis, » scilicet hic est qui vos, o Madianitæ, per-

«equitur, cædit ct sternit. Unde Chaldæus, *gladius a facie Dominiprocedit, ct victoria per Gedeonis manus est,* quem vos, o Madianit®, velut antagonistam formidatis, ac per somnium do vobis triumphaturum jam cognovistis, *q. d.* Deus est, Deus inquam est, qui Madianilas ulciscitur, suum in cos gladium vibrat, ipsos neci dat; Gedeon vero hac in re illius minister est, ab illo ultorem accipit gladium, suisque ipsum in hostes defigit manibus. Audi S. Augustinum, *Queest.* XL : « Hoc significat quod gladius id erat operaturus, quod Domino placeret et Gedeoni. »

Hinc laudandi Poloni et Ilungari, qui instar Gedeonis proelium adoriuntur inclamato nomine Jesu, et Hispani nomino S. Jacobi, ideoque sæpe victoriam de hostibus reportant.

Ver» I». 19. EXCIPIENTIBUS VIGILIIS NOCTIS MEDIS ET CUSTODIBUS SUSCITATIS, COEPERUNT SUCCINIS CLANGERE. — Nox ipsa et tubarum clangor percalluit Madianilas, ut putarent maximum Israelitarum exercitura in se irruere, cui so posso resistere diffiderent. Unde in fugam versi se invicem protrivere et confecero. Hoc slratagema imitantur callidi belli duces; cum enim paucos habent milites, multas tubas inflari curaut, ut ex iis hostes suspicentur maximas contra se venire copias, itaque de fuga cogitent. Sic fecit Pompeius contra Mithridatem s nii.-t- ¡ajgnaturus. Audi Dionem, lib. XXXVI : « Primum, ait, tubicines omnes ex composito simul bellicum cecinerunt, tum milites et reliqua omnis turba conclamarunt : ct illi quidem hastas aut pila ad scuta concutiebant; isti (calones ctlixæ) lapides etiam ad ærca vasa. » Simile fecit Fredegundis, regina Franci®, pro Clothario filiolo suo pugnans, nam jussu Landcrici ducis, milites ejus singuli praecisis arborum ramis septi, ct tintinnabula pulsantes intempesta nocte hostes perterrefecerunt, et in fugam compulerunt, uti narrat Aimoinus, lib. Ill, cap. lxxxi.

Et complodere inter se lagenas, — ut parlim fragore hujus complosionis, parlim coruscatione tot tcdaruin sive titionum inde emicantium et effulgurantium, Madianit® consternerentur. Simili '-tratagcinate Octavium Caesarem, postea Augustum, Salonas obsidentem fugarunt Salonitani, uti narrat Dio, lib. XL1I : «Mulieres,ait, dimissiscapillis, vestitu nigro indutæ, acceptis facibus, denique quam maxime terribili habitu composito: media nocte ad castra oppugnantium accesserunt : metuque exanimatis excubitoribus (quippe dæmonum speciem illis exhibebant) omnibus simul locis castrorum ignem injecerunt, eas subsecuti viri multos eo tumultu excitatos, multos etiam dormientes occiderunt : ita et castra et stationem navium, quam Octavius tenebat, confeslim occupavere. •

Tropologice, auctor homil. De Virgin., apud S. Bernardum : « Exierunt, ait, cum lampadibus lumbos habentes praecinctos, et lucernas in manibus ardentes, ut et castitatis cingulum astringatur in corpore, et ad utilitatem proximi ct gloriam patris lux exempli clareat in operatione. Sic Gedeon in lagunculis lampades occultans, sed in hora certaminis fractis vasculis demonstrans, repentina luce hostes terruit et vertit in fugam; terrentur enim principes tenebrarum visa luco bonorum opcrura, quia stare ante lucem tenebr® non possunt. » Et Isaias Abbas, *orat.* 17 : «Qui corporis, ait, timet infirmitatem, ad id quod secundum naturam est non perveniet; qui supplex ad Deum confugit, in eo quietem inveniet : ni Gedeon hydrias confregisset, non aspexisset lampadum splendorem. Itidem homo, nisi corpus contempserit, divinitatis lumen non intuebitur. Etenim Jahel uxor Aber Cinæi, nisi tulisset clavum tabernaculi, Sisar® superbiam non oppressisset. Si mens igitur se confirmaverit, decrcvcritquo charitatem sequi, omnia carnis vitia superabit. »

20. Tenuerunt sinistris manibus lampades, et Vcrs.so. dextris sonantes tubas, — ut firmius tenerent, ideoque majori vi sonoque eas inflarent; major enim vis est in dextera. Mysticam significationem ct causam dat S. Gregorius lib. XXX *Moral,* cap. XXXIV : « Pro dexlero, inquit, habere dicimur quidquid pro magno pensamus ; pro sinistro vero quod pro nihilo ducimus. Bene ergo illic scriptum est, quod in dextera tubas, lagenas autem in sinistra tenuerunt; quia Christi martyres pro magno habent praedicationis gratiam, corporum vero utilitatem pro minimo. Quisquis enim plus facit utilitatem corporis, quam gratiam praedicationis, in sinistra tubam atque in dextera lagenam tenet. Si enim priori loco gratia praedicationis attenditur, ct posteriori utilitas corporis, certum est quia in dextris tub®, et sinistris lagen® teneantur. »

21. Stantes singuli in loco suo per circuitum Ver».ti. castrorum hostilium. — «Stantes,» ut scilicet stando fingerent se transitum dare copiis suis maximis Madianilas invadentibus, quasi quælibet tuba, et quilibet tubicen suam duxisset armatorum cohortem; quælibet enim turma equitum suum habet tubicinem : erat nox cum nihil videtur, ideoque multa quæ non sunt, videri videntur, praesertim pavidis ct consternatis.

Omnia itaque castra turbata sunt, — non tam ob linguarum diversitatem, ut vult Josephus, quam quod in castris suis putarent esse Israelitas, seque mutuo non agnoscerent, et divina quadam cæcitate ac rabie per obvios omnes grassarentur. Sic tropologice hx-relici, qui sunt nostri Madianit®, contra se invicem digladiantur, sesequeeon - ficiunt. Vere S. Hieronymus in *Ezech. :* « Ikcroticorum compugnatio, inquit, nostra victoria est. » Et S. Hilarius, lib. VII *De Trinitate :* « Bellum hæreticoruin, ait, pax est Ecclesi®. »

22. Immisit qub Dominus gladium in omnibus cas- Ven. W. tris, et mutua se cede truncabant : — nimirum immisit Deus in Madianilas terrorem ct cæcilatem, et putantes Hebræos in mediis castris stragem edere, pm pavore, prae somni impotentia, prae

mœroro ct ira quisque sibi vicinum hostem esse existimans gladio feriret, quique fugiebant sequentes se pariterque fugientes, crederent esse Israelitas hostes insecutoresque suos; quare dum cos putant ferire et credere, ceciderunt se mutuo, co quod Israelite continuo clangore tubarum ct fulgore lampadarum, sive titionum ardentium eos insequerentur. Hoc meruit fides etspes excelsa Gedeonis, qua Deo obediens cum trecentis militibus, qui ludicris armis lagenarum cl lampadarum armabantur, animose invasit innumeros Madianilas armatissimos, ideoque cos prostravit, et ut ait Sidonius Apollinarius in *Panegyr.:*

Solo venit victoria cantu.

Simili modo perculit ct percussit Deus hostes Josaphat regis Israel, Il *Parai,* xx. Ex Gentilibus Gedeonem imitatus est Leonidas, qui cum trccenlis Lacedremoniis animose ad Thermopylas objecit se Xerxi ejusque copiis innumeris, casque cecidit ct fugavit, qui proinde ab omnibus historiis celebratur.

In his omnibus Gedeon fuit typus Christi, uti per sedecim analogias ostendi *Isaia* cap. ix, 4, ad illa prædicta de Christo : « Sceptrum exactoris ejus superasti sicut in die Madian. »

Denique exercitus Madian erat ut minimum 135 millium, e quibus hic cresa sunt 120 millia, reliqua 15 millia fugientia persecutus Gedeon cecidit trans Jordanem, ut audiemus cap. seq., vers. 10. Atque bree omnia perfecit cum trecentis duntaxat militibus; sed per stratagemata Deo pro eo pugnante ct hostes percellente. Vere Judas Machabreus alter Gedeon : «Non in multitudine exercitus, ait, victoria belli, sed de coelo fortitudo est,» I *Machab.* in, 19.

CAPUT OCTAVUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Gedeon Ephraitnilas jurgantes, quod ad bellum vocati non essent, leni responso placat. Secundo, vers. 10, *eœdlt reliquias Madian. Inde, vers.* 15, efees *Soccoth et Phanucl, co quod superbe panes sibi negassent, conterit. Tertio, vers.* 21, *principes Madian trucidat. Quarto, vers.* 22, *regnum sibi ab Hebrœis oblatum recusat. Quinto, vers. ~1, ex manubiis hostium fabricat Ephod, quod ejus posteris fuit in ruinam idololatria et excidii. Denique, vers.* 50, *ejus filii mors, ct sepultura locus recensetur, ac eo mortuo relapsus Ilcbrœorum ad cultum Dual.*

1. Dixeruntque ad cum viri Ephraim : Quid est hoc quod facere voluisti, ut nos non vocares, cum ad pugnam pergeres contra Madian? jurgantes fortiter, et prope vim inferentes. 2. Quibus ille respondit : Quid enim tale facere potui, quale vos fecistis? nonne melior est racemus Ephraim vindemiis Abiezer? 3. In manus vestras Dominus tradidit principes Madian, Orel) et Zeb: quid tale facere polui, quale vos fecistis? quod cum loculus esset, requievit spiritus eorum, quo tumebant contra cum. 4. Cumque venisset Gedeon ad Jordanem, transivit eum cum trecentis viris qui sccum erant : etpræ lassitudine, fugientes persequi non poterant. 5. Dixilque ad viros Soccoth : Date, obsecro, panes populo qui mccum est, quia valde defecerunt, ut possimus persequi Zebee cl Salmana reges Madian. G. Responderunt principes Soccoth : Forsitan palmeo manuum Zebee et Salmana in manu tua sunt, et idcirco postulas ut demus exercitui luo panes. 7. Quibus ille ait : Cum ergo tradiderit Dominus Zebee et Salmana in manus meas, conteram carnes vestras cum spinis tribulisque deserti. 8. Et inde conscendens, venit in Phanuel ; loculusque est ad viros loci illius similia. Cui et illi responderunt, sicut responderant viri Soccoth. 9. Dixit itaque et eis : Cum reversus fuero violor in pace, destruam turrim hanc. 10. Zebee autem et Salmana requiescebant cum omni exercitu suo. Quindecim enim millia viri remanserant ex omnibus turmis Orientalium populorum, erosis centum viginti millibus bellatorum educentium gladium. 11. Asccndensquo Gedeon per viam eorum qui in tabernaculis morabantur, ad Orientalem partem Nobæ et Jegbaa, percussit castra hostium, qui securi erant, et nihil adversi suspicabantur. 12. Fugerunlque Zebee et Salmana, quos persequens Gedeon comprehendit, turbato omni exercitu eorum. 13. Reverlensque de bello ante solis ortum, 14. apprehendit puerum de viris Soccoth:

interrogavitque eum nomina principum et seniorum Soccoth, et descripsit septuaginta septem viros. 15. Vcnilque ad Soccoth, et dixit eis : En Zebee et Sahnana super quibus exprobrastis mihi, (' centes: Forsitan manus Zebee et Salmana in manibus tuis sunt, et idcirco postulas ut demus viris, qui lassi sunt et defecerunt, panes. 16. Tulit ergo seniores civitatis et spinas deserti ac tribulos, et contrivit cum eis, atque comminuit viros Soccoth. 17. Turrim quoque Phanuel subvertit, occisis habitatoribus civitatis. 18. Dixitquead Zebee et Salmana: Quales fuerunt viri quos occidistis in Thabor? Qui responderunt : Similes tui, et unus ex eis quasi filius regis. 19. Quibus ille respondit : Fratres mei fuerunt, filii matris meæ; vivit Dominus, quia si servassetis eos, non vos occiderem. 20. Dixitque Jether primogenito suo : Surge, et interfice eos. Qui non eduxit gladium ; timebat enim, quia adhuc puer erat. 21. Dixeruntque Zebee et Salmana : Tu surge, et irrue in nos; quia juxta ætatem robur est hominis. Surrexit Gedeon, et interfecit Zebee et Salmana ; et tulit ornamenta ac bullas, quibus colla regalium camelorum decorari solent. 22. Dixeruntque omnes viri Israel ad Gedeon : Dominare nostri tu, et filius tuus, et filius filii tui; quia liberasti nos de manu Madian. 23. Quibus ille ait : Non dominabor vestri, nec dominabitur in vos filius meus, sed dominabitur vobis Dominus. 24. Dixitque ad eos : unam petitionem postulo a vobis ; date mihi inaures ex praeda vestra. Inaures enim aureas Ismaelitæ habere consueverant. 25. Qui responderunt : Libentissime dabimus. Expandentesque super terram pallium, projecerunt in eo inaures de præda, 26. et fuit pondus postulatarum inaurium, mille septingenti auri sicli, absque ornamentis, et monilibus, et veste purpurea, quibus reges Madian uti soliti erant, et præter torques aureas camelorum. 27. Fecitque ex eo Gedeon Ephod, et posuit illud in civitate sua Ephra. Fornicatusque est omnis Israel in eo, et facium estGedeoni et omni domui ejus in ruinam. 28. Humiliatus est autem Madian corain filiis Israel, nec potuerunt ultra cervices elevare : sed quievit terra per quadraginta annos, quibus Gedeon præfuit. 29. Abiit itaque Jcrobaal filius Joas, et habitavit in domo sua ; 30. babuitque septuaginta filios qui egressi sunt de femore ejus, eo quod plures haberet uxores. 31. Concubina autem illius, quam habebat in Sichem, genuit ei filium nomine Abimelecb. 32. Morluusque est Gedeon filius Joas in senectute bona, et sepullus est in sepulcro Joas patris sui in Ephra de familia Ezri. 33. Postquam autem mortuus est Gedeon, aversi sunt filii Israel, et fornicali sunt cum Baalim. Percusseruntque cum Baal fœdus, ut esset cis in Deum : 34. nec recordati sunt Domini Dei sui, qui eruit cos de manibus inimicorum suorum omnium per circuitum. 35. Nec fecerunt misericordiam cum domo Jeroboal Gedeon, juxta omnia bona quæ fecerat Israeli.

Ver». I. **1. DIXERUXTQUEAD EUM VIRI EpDRAIM, CtC., JURGASTES** fortiter. — Erant enim Ephraimitæ arrogantes, ut patet *Isaiæ* xi, 13, ob numerosam et potentem suam tribum, quodque illa a Jacob praelata esset tribui Manasse, ex qua erat Gedeon. Jurgantur ergo contra eum, quod ipsos ad bellum non vocarit, præsertim quia Ephraimitæ arctiori cognationis vinculo conjuncti erant Manassensibus.quam cæteris tribubus, eo quod Ephraim et Manasse patres harum tribuum fuissent immediati lilii Joseph, qui frater erat Judæ, Ruben, Gad, etc., e quibus prognatæ sunt cœteræ undecim tribus. Joseph enim unus e duodecim Patriarchis, non unam, ut cæteri ejus fratres, sed duas tribus constituit.

Via. ». **2.** Quibus ille resvoxuit : Quid eximtale facfhe fotui quale vos fecistis?— qui fugientes Madianitas ad Jordanem cecidistis plurimos et quasi innumeros, eorumque principes Oreb et Zeb, uti dictum ex cap. præccdenti, vers. 24. Sapienter id dixit Gcdcon, ut jurgium modesto placidoque responso sopiret, juxta illud : « Responsio mollis frangit iram,» *Prov.* xv, 1.

Docet ergo hic Gcdcon superbiam et litem adversarii nulla rc magis placari, quam si te sub eo humilies, cumque laudes el libi præfcras. Qui hoc facit sapiens est et magnanimus. Vere enim Philemon in *Ecdicasomcno* : « Nihil, ait, neque jucundius, neque docto viro dignius est, quam posso conviciantem ferre.» Et Ovidius, lib. III *Tristium:*

Quo quisque est major, magis est placabilis ire,
Et faciles motus mens generosa capit.

Quocirca Josephus, lib. V, cap. yiu : « Plus, ait,

profuit hæo mansueta Gedeonis responsio, quam Madianitica victoria. »

Nonne melior est racemus Ephraim vindemiis Abiezek? — Est proverbium idem significans, *q. d.* ut explicat Chaldæus. Infirmissimi tribus Ephraim præstantiores sunt robustissimis familiæ meæ Abiezer. Aut melius, g. d. Pauro personae rosæ ab Ephraimitis, scilicet Orel) et Zeb principes Madian, pluris ©stimami© sunt, quam omnes Madianitæ, quos nos Manassenses cecidimus. Tertio et optime, Gedeon metaphorice suam victoriam vocat vindemiam, reliquas vero victori© racemationem, quæ uv© post vindemiam reliquæ colliguntur, *q. d.* Mea victoria fuit quasi vindemia colligens uvas ex vinea plena : sic enim ego cecidi et turbavi omnia castra Madian ; vestra vero persecutio, qua turbatos a me fugientes insecuti estis et cecidistis, fuit quasi racematio post vindemiam, id est, victoriam; sed hæo vestra racematio pluris est mea victoria, tum quia cecidistis ipsos principes Madian, tum quia plurimos gregarios trucidastis. Ita Arias, Abulensis et alii.

Posset quoque nervoso ex Hebræo sic verti : *Pueriles conatus Ephraim majores sunt forti irruptions Abiezer,* hoc est mea. Hebraico enim nihhip *Olcloth* significat pueriles cogitationes, conatus, opera, ab *Olcb,* id est puer. Porro Gedeon ortus erat ex familia Abiezer, qui erat pronepos Manasse.

Vers. 4. 4. Cumque venisset Gedeon ad Jordanem, transivit eum cum trecentis viris. — Est hysterologia : jam ante enim Gedeon transierat Jordanem ; ibi enim delata sunt ad eum capita Oreb et Zeb, ut dictum est vers, ult., cap. procedenti. Hic tamen ejus transitum per Jordanem enarrai ut recenseat ubi, et qua ratione persecutus sit fugientes, eosque ceciderit, nimirum trans Jordanem.

Vers. 5. 5. Dixitque ad viros Soccoth. — Locus sive urbs ita dicta, quod ibi Jacob veniens e Mesopotamia fixisset tabernacula. Hæc enim hebraico significat *Soccoth, Gen.* xxxiii, 17. Hinc patet Gedeonem transivisse Jordanem juxta mare Gabbro, eo loco ubi Jordanis e mari illo emergit, ideoque est major, quam sit anterius ubi in mare hoc primum influit; ibi enim ad egressum Jordanis ex mari sita est Soccoth in tribu Gad (1).

Vers. 6. 6. Forsitan palma manuum Zebee et Salmana in MANU TUA SUNT, ET IDCIRCO POSTULAS UT DEMUS EXERCITUI tuo panes. — « Palm©, » id est, vol© manuum, hoc est manus ipsæ. Est sarcasmus, *q. d.* Videris, o Gedeon, imperioso nobis loqui, quasi jam victor do Zebee et Salmana evaseris, eosque manibus post terga revinctis captivos ante te abducas; at nondum illos vicisti, ut audeas a nobis panes potero. Nimirum frustra prosumis te cum (recentis duntaxat quindecim millia, quæ ipsi secum ducunt, rosurum. Vide hic ut opera heroica subeant calumniam et invidiam ab iis, qui illa laudare et promovere deberent. Hanc enim subit hic Gedeon a Gaddis, sicut paulo ante subivit ab Ephraimilis. Fuit h©c barbara Gaditarum inhumanitas, qua Gedeoni judici, principi et liberatori suo, pro se contra Madianitas pugnanti, adeoque postulanti non carnes, sed panes denegarunt; unde ipse eam acriter castigavit.

7. Conteram (7TCH *fasti,* id est, *triturabo)* carnes vestras cum spinis tribulisque. — Pro *tribuli** hebraico est *barkanim,* quod significat spinas sive tribulos acerrimos, qui, ut fulgor, oculos penetrant ac lædunt, ita illi corpus, pia *harae* enim significat fulgur. Rursus *barkanim* per metathesin alludit ad *accrabim,* id est, scorpiones. Ita sunt dicte cpinæ magna» et acute, quæ martyrum carnes discerpebant et laniabant instar scorpionum,animalium venenatorum. Audi Isidorum, lib. VI *Etymol.* cap. ult : a Virgæ sunt extremitates frondium arborumque : si lenis, virga est, si autem nodosa vel aculeata, scorpio rectissimo nomine vocatur, quia arcuato vulnero iu corpus infligitur. »

His ergo tribulis sive scorpionibus percutiebant reos usque ad necem, ideoque subinde cos humi sternebant, ibique flagellando quasi triturabant, sicut trituratur frumentum. Aliqui hanc triturationem censent faciam, quod ferrata carpenta (his quoquo triturabant, et grana excutiebant) super eos induxerint, uti fecit David Ammonitis, Hlicq. Xu, vers, ult., sed nulla carpentorum horum fit hic mentio. Dicitur cairn duntaxat quod tribulis cos triturant, sicut flagellis triticum triturant Belgæ.

8. Venit in Piianuel. — Locus juxta Soccoth, Venita dictus a Jacob, eo quod ibi luctans cum Angelo dixisset : « Vidi Dominum facie ad faciem, et salva facta est anima mea,» Gen. xxxn, 30. *Phanuel* enim hebraico idem est quod *facies fortis,* hoc est Dei.

9. Destruam turrim hanc, —quam Phanuelite vers.** ædificarant, ut ad eam confugerent ingruente hoste, putantes in ea se fore tutos, ideoque superbo Gedeoni respondentes, negabant ei panem pro alimonia exercitus. Addit Abulensis, *Quæst.* XI, Phanuelitas Gedeoni mortem minitanti respondisse se ipsius minas nihili facere, sibi adversus illas turrim istam stare, tum Gedeonem subjunxisse, se non ipsos tantum, sed et turrim excisurum.

10. Zebee autem et Salmana (duces Madian) Ver»,r REQUIESCEBANT CUM OMNI EXERCITU TRANS JORDkNEM, — ideoque Gedeonem, a quo cis Jordanem rosi erant, non formidantes, sed securi, ideoque securos et imparatos ex inopinato adortus Gedeon cecidit. Addunt Septuaginta, Hebræos et Chaldæus, eos requievisse in *Carcar,* do quo ita scribit S. Hieronymus, in *Locis Ilcbr. :* a Carear ubi erant filii *(-i filii* irrepsisse videtur, ideoque

ti) Soccoth civitas erat sita prope Jordanem, ad meridiem torrentis Jaboc.

delendum) Zebee et Salmana, et est usque hodie castellum cognomento Carearía, uuius diei itinere a Petra distans. » Petra est civitas Arabiae, a qua cognominata est Arabia Petrœa in Moabitica regione, cui confinis erat tribus Rubén.

Quindecim enim millia vim remanserant (qui effugerant stragem Madianitarum editam a Gedeone cap. procedenti', essis centum viginti millibus bellatorum. — Hinc patet castra Madian habuisse 135 millia bellatorum, prolcr calones, lixas, famulos cælcramquc imbellem turbam, c quibus a Gedeone ct sociis cwsa fuere 120 millia, quindecim vero millia effugerunt, quæ .hic ab eodem trucidata sunt. Perperam Josephus pro *quindecim* habet *octodecim millia.*

Veri. II. **11, ASCENDENSQUE GEDEON PEU VIAM EORUM, QUI IN TABERNACULIS MORABANTUR, — 110C CSt ArabllUl,** qui exinde Sccnitæ vocantur : nam *mñ* est tabernaculum, ita dictum ab Hebræo pj sacAan, id est habitavit; quia Arabes hi non habent domos fixas, sed vagantes cx una regione quaui depasti sunt, transeunt cum suis tabernaculis in aliam vicinam, illamquo similiter depascuntur ; abundant enim camelis, equis ct vaccis. Unde ct Nomades (Wpo* enim est pascere) appellantur, dc quibus Plinius, lib. VI, cap. xxvm, ct Strabo, lib. XVI. Unde Gedeon non recta via, sed a tergo per Arabes hosco Sccnilas invasit castra Zebcc ct Salmana, ut cos nil tale cogitantes cx improviso invaderet ct opprimeret, quia in ro so rei bellico) ct stratagcmalum, egregie peritum ostendit.

Ver», ii 13, ante squs 0RTtM. — Hebraice ad verbum est : *ab ascensu solis,* ut vertit Pagninus in *Léxico,* hoc est *ante ascensum* (id est, ortum) *solis,* ut vertit Vatablus: quare minus recte Lyranus, Arias, Cajetanus ct alii vertunt, *desuper existente sole,* quasi jam ortus fuerit sol, ut vult Arias, aut quasi fuent meridies, quo completur ascensus solis, uti putat Cajetanus, aut quasi fuerit vespera ante occasum solis, ut conjicit R. David cl Lyranus. Licet enim Daniel, cap. vi, vers. 20 : « Ascensio solis » vocetur a occasus solis; » tamen hæc est phrasis Chaldaica, qua lingua scriptus est liber Daniclis. Nam llebræa, Græca et Latina phrasi ascensus solis significat ortum solis', quo scilicet sol ascendit super horizontem, ait Vatablus. Nota hic rursum stratagema Gedconis, quo nocte ante ortum solis hostes somno vinoque sepultos adoritur et trucidat.

v.-j. i*. 16. Contrivit. — Hebraice est IHV toda, id est *scire fecit,* scilicet per flagella ct verbera, hoc est castigavit, punivit. Sic magister discipulo petulanti minans virgas ait : Hisco docebo tc, id est castigabo te, quanquam Serarius putet pro *ioda* legendum CT1' *iadus,* id est trituravi!. Sic enim legitur vers. 9.

v-» n 18. Dixitque (Gedeon) ad Zedeb et Salmana : Quales flerunt viri quos occidlstis in Thabor.— Audierat Gedeon fratres suos uterinos ex eadem main? natos, imminentibus Madianitis de more fugisse in montem Thabor; audierat pariter ibidem nonnullos cœsos esse a Madianitis; suspicatus est ergo cæsos esse suos fratres : cl vera fuit ejus suspicio, ut patet vers. 9.

Qui responderint : Similes tui (fratres enim non raro fratribus, œque ac parentibus assimilantur), et unus ex eis quasi filius regis. — Sensus planus est et clarus, scilicet unum ex eis insigniorem habuisse vultum eximium et regium. Nonnulli tamen sic explicant: «unus,» id est quilibet «ex eis» erat forma tam eleganti, ut videretur esse filius regis. Unde Septuaginta in Codice Romano habent : *Sicut tu, sic illi, in similitudinem filii regis.* Complutensia ct Regii : *Sicut tu, sic illi, similis tu similis illis, qualis species filiorum regum.*

22. Dominare nostri tu, et filius tuus, et fi- Vers. 22,
LIUS FILII TUI, QUIA LIBERASTI NOS DE MANU MADIAN. — Erat Gedeon jam populi judex et princeps a Deo constitutus : non ergo Israelite hic cum Judicem creare volunt, sed plenum imperium, hoc est regnum illi offerunt, illudque hæredilaritim usque ad secundam generationem. Hoc enim significat to *dominare,* scilicet mero ct pleno juro quasi rex. Judex enim illo icvo populo Israel dominari non poterat, sed juxta leges eum judicaro ct regere debebat. Rex enim est absolutus omnium dominus, ideoque quasi Deus terrestris; unde ct multi reges voluerunt haberi colique ut Dii, ut Caligula et Domitianus, quem proinde Martialis sive adulando sive corripiendo vocat Dominum Deumque : « Edictum, inquit, Domini Deique nostri. » Porro Augustus Cæsar audiens natum regem Messiam, puta Christum, noluit vocari Dominus.

23. Quidus ille ait : Non dominabor vestri, ven. îj.
etc., sed dominabitur vobis Dominus. — Modeste titulum domini, regisquo jus recusat Gedeon, illudquo in Deum transcribit, qui proprie erat Israelitarum rex ct dominus, ideoque postea legre tulit eos a Samuele petere regem : instantibus tamen dedit Saulem ; quia rex videbatur decerpere aliquid tum nomini, tum juri Dei in suum populum, poteratque impune leges ct jussa Dei violare, imo novos deos inducere, uti fecit Jeroboam, M masses, Salomon aliique reges Israelis.

26. Mille septingenti auri siclì, — qui faciunt v,rs Mi
6800 coronatos Francicos (1), sive libras auri fere 79. Siclus enim est seminuda. Quare non est verisimile totum hoc aurum expensum fuisse in solum Ephod. Quis enim Pontifex, imo quis homo ferret Ephod, sive vestem ponderantem 70 libras? Quare pars hujus auri in alia ornamenta fuil expensa. Simili modo dicitur David, l *Paral.* cap. XX, vers. 2, fecisse sibi diadema ex corona imposila idolo Melchoin, quod ponderabat talentum auri, lì *Reg.* xii, 30. Quia scilicet partem corona} aptavit in diadema, non vere totam. Quis

(1) **Mille septingenti auri sicli faciunt Cere 17,867 fr.**

mina talentum auri capite suo gestare posset?

Ver», *n.* 27. Fecit qie ex eo Gedeon Ephod, — id est, superhumerale, *Exodi* xxvm, G. Quæritur, quale hoc fuerit Ephod, ct an Gedeon illud faciendo peccant?

Ephol Cu? qnid'î *Primo,* Procopius ct alii apud Abulenscm censcd' Ephod hoc fuisse idolum, unde pro posu,t hebraico est *'' *iatseb,* id est *statuti,* sicut solent statui idolorum statum. Hinc ct Israel *fornicatus est,* id est idololalravit in co : a Hinc quoque factum est Gcdeoni cl omni domui ejus in ruinam.» Verum quis credat virum sanctum, imo Deo familiarem, et ab co dilectum ct electum, qualis fuit Gedeon, post tantam victoriam a Deo acceptam, a Deo ad idola deflexisse, cl idololatri® fuisse auctorem, sicut fuit Jeroboam primus rex Israel conflando vitulos aureos, cosque quasi Deos colendos statuendo in Dan ct Bethel ?

Secundo. *Secundo,* Arias censet hoc Ephod, utpote aureum, diversum fuisse ab Ephod Pontificis facto ex cocco, purpura, bysso ct hyacintho, Exodi cap. xxvm, vers. G, ac factum a Gedeone hoc fine duntaxat, ut esset perpetuum victori® tam admirabilis monumentum. Unde Cajetanus ccnsct Ephod hoc fuisse loricam ex auro ductilem, ut esset signum militi®, pugn® et victori®. Lorica enim humeros ct pectus tegit munitque, mque ac Ephod sive superhumerale. Huic sententi® satis favent Hebræa, qu® habent, et *fecit illud in Ephod, ct statuit illud in Ephra;* qu® verba innuunt cx auro spoliorum factum esse hoc Ephod, ideoque fuisse quasi loricam auream, quam proinde posteri quasi idolum coluerunt. Hæc expositio valde est accommoda.

Tertio. *Tertio,* Lyranus per Ephod proprio accipit Ephod Pontificale, ct sub eo intelligit cæleras vestes sacerdotales, quasi Gcdcon illas fecerit, ut ipso iis sacrificaret domui su®, ideoque a peccarit mortaliter, » sed dc eo ante mortem pœnituerit. Verum nec hic, neo alibi quidquam legimus dc hac ejus pernitentia.

Quarto. *Quarto,* verisimilius S. Augustinus, *Quast.* XLI; Thcodoretus, *Quast.* XVI; Dionysius, Serarius ct alii ccnsont Gcdeoncm fecisse Ephod Pontificalo, cæterasque Pontificis vestes; h® enim sub Ephod quasi veste primaria intclliguntur, ait S. Augustinus tam hic quam cap. xvu, fi, et cap. win, vers. 14 el 18. Undo Osceni, 4, Septuaginta *Ephod* vertunt r¡» Incmû», id est sacerdotium omneque instrumentum sacerdotale. Sio ergo per Ephod hic accipe omnem supellectilem ad sacrificium necessariam. Hoc igitur Ephod fecit Gcdcon *primo,* ad perenne victori® monumentum : hanc enim consecutus erat per sacrificium, in altari a se jussu Dei erecto oblatum. Undo ct postquam rccusassct regnum sibi ab llcbræis oblatum, illudque in Deum resignasset, fecit hoc Ephod, ut so profiteretur religiosum esso Dei ministrum, ejusque jussa œque ac curam populi se in humeros suos excipere, ut ca corumquc infirmitates humeris suis portet, ac mediator ac sequester sit inter Deum ct populum. Hoc enim repræsentabat Ephod sivo superhumerale. Hinc ct cx spoliis hostium efficit hoc Ephod. Unde hebræum est: *Fecitcpie illud* (scilicet lotum hoc spoliorum cx auro donum) »n *Ephod,* id est ex co ejusque pretio confecit Ephod.

Secundo, fecit hoc Ephod Pontificalo splendidum auroque fulgens, quia in co erant Rationale Urim ct Tummim, per qu® Deus a Pontifice consultus dabat oracula principi et rcipublic®, *Exodi* cap. xxvm, non ut ipso Gcdcon co uteretur, sed ut Pontifex, qui non longe a sua urbe Ephra habitabat in Silo, ubi erat tabernaculum cum arca, ab eo in Ephra evocatus, hoc Ephod indutus pro se consuleret Dominum, sicut cum consulebat David per Abiatlnr Pontificem ; Gedeon enim erat Judex populi, ac in rebus dubiis ac perplexis sæpc occurrentibus responso et oraculo Dei indigebat.

Tertio, videtur Gcdcon Ephod hoc fecisse, ut Pontifex eo indutus pro se ct populo sacrificaret in altari, a se jussu Dei erecto in Ephra cap. vi, vers. 2G. Ad quid enim altare , nisi ut in eo sacrificetur ? Addit Serarius Gcdeoncm ipsum per se in eo sacrificasse. Cum enim ipse jussu Dei in eo immolasse! taurum cap. vi, vers. 26, existimasse videtur quod Deus secum dispensasse!, ut licet non esset sacerdos ex tribu Levi, tamen quasi prætcr ordinem auctoratus a Deo in eo sacrificaret. Idcirco enim videtur Deus jussisse illi ut hoc altare erigeret. Altare enim essentialiter respicit sacrificium; nam, ut ait Aristoteles, lib. I Dc *Calo,* cap. iv : « Frustra est calceus, cujus non est usus. »

Igitur non peccavit Gedeon faciendo hoc Ephod. Kon p^. Probatur *primo,* quia dicitur hic quievisse in sc- ‘‘'il ‹*• nociute bona; *secundo,* quia a S. Paulo, *Hebr.* cap. xi, collocatur in catalogo Sanctorum et he- Ephvj. roum veteris Teslamenti, qui fide eximia et operibus fidei heroicis excelluerunt; *tertio,* quia vivente Gedeone ejus ductu Israel servivit Deo ; post mortem vero ejus deflexit ad Baalim, ut dicitur vers. 33.

Favet S. Augustinus, *Quast.* XLI, dum ait: «Deus illud factum Gedeonis patienter tulit, ut pax in terra perseveraret, quia licet factum erat quod prohibuerat : non tamen longo recessum ab eo, qui tale aliquid in tabernaculo in suum honorem fieri jusserat : » imo non prohibuerat Deus uspiam fieri talc Ephod, uti nec tale tabernaculum simili illi Mosaico, ut recte advertit Serarius. Nam tale tabernaculum fecit Salomon, lib. II *Paral,* cap. i, vers. 4 et fi.

Peccarunt tamen posteri Gedeonis, qui memoria miraculos® victori® tanquam per splendidum hoc Ephod adept®, impulsi divinos ei honores detulerunt. Unde sequitur :

Formcatcsque est omnis Israel in eo. — Hebraice 7inx *acharau,* id est, *post cum,* scilicet post

mortem Gedeonis. Ita Septuaginta, Chaldæi ct alii. Noster tamen *riposi cum* refert ad Ephod, quod in illo ctcum illo Israel fornicatus sit mystice, id est idololatriam commiserit, illud ut idolum et deum adorando, vel certe illo ad cultum Baalim abutendo, scilicet quod sacerdos Baal illi sacrifl-carct,hoc Epbod iudutusct ornatus. Gaudet enim dœmon, si Deo res suas surripiat, ac illa quibus colitur Deus ad sui cultum traducat.

Et factum est Gedeoni et domui ejus in ruinam. — Hebraice ©pioh *lemokes,* id est in laqueum, tum culpæ idololatriæ, tum pœnæ ejusdem : ob illam enim culpam tota posteritas Gedeonis excisa est, ut audiemus cap. sequenti. Atque pœnam hanc subiit etiam Gedeon ipse, qui incaute Ephod hoc, quod posteris in idola adeo proclivibus futurum erat occasio idololatriæ, fabricavit. Gedeon enim ob hoc perdidit omnem suam posteritatem. Culpam vero idololatriæ commisit non ipse Gedeon, sed ejus posteri. Id non prævidit Gedeon; unde a culpa saltem mortali excusandus est, venialis enim imprudentia et inadvertentia in eo admitti potest. Unde hoc sensu cum dicitur : « Gedeoni ct domui ejus, « *ct* accipiendum est expositive per exegesin, ut significet, *id est, g. d.* «Gedeoni, n hoc est domui sive posteritati ejus : hæc enim Ephod hoc adoravit, æque ac Israelite adorarunt serpentem æneum a Mose erectum, *Num.* xsl, qui proinde ab Ezechia rege confractus est, IV *Reg.* cap. xviii, vers. 4.

Moraliter, hic discant Principes quam periculosum ct exitiale sit immiscere se rebus sacris. Ecce ibi Gedeon, faciens Ephod bona licet mente, perdidit omnem suam progeniem. Sic Ozias rex, volens thus adolere Deo, lepra percussus est, II *Paralip.* XXVI, 17. Idem tentantes Core, Dalhan et Abiron vivi a terra absorpti sunt, *Num.* xvi.

Vtr». is. 28. Quievit teiuia peu quadraginta annos, — id est usque ad annum quadragesimum Gedeonis ; unde sub his quadraginta annis complectitur Scriptura septem annos, quibus Israel servivit Madianitis, ut dixi cap. ni.

vfM. io. 29. Abiit itaque Jerobaal, — id est, litigator et cxcisor Baal, falsi dei, puta Gedeon.

vm. 3o. 30. Habuitque septuaginta filios, — præcise incluso quoquo Abimelech, do quo vers, sequenti, inquit Serarius, licet alii septuaginta filios accipiant quos habuit cx uxoribus, excluso quem habuit ex concubina, ita ut cum Abimelech habuerit unum et septuaginta.

Porro hi filii mortuo Gedcono videntur coluisse idola, acprœscrtim Ephod a Gedeone fabricatum, ideoque Deo vindice occisi ct excisi. Hoc cnim est quod jam dixit : « Et factum est domui (id est, familiæ, puta filiis) ejus in ruinam. » Disce hic quam vana sit iu filiis parentum spes ct gloria : nemo enim cx tot filiis patri Gedconi in principatu successit, imo omnes mox interempti sunt, nimirum « heroum filii noxæ. » Sic « Artaxerxi, ait Justinus, lib. X, regi Persarum cx pellicibus centum quindecim filii fuere, sed 1res tantum cx justo matrimonio suscepti, Darius, Ariarolcs cl Ochus, qui omnes inglorii periere. »

31. Concubina autem illius, — nomine *Druma,* Ven.3t ail Josephus, lib. V, cap. ix. Concubina erat secundaria uxor, quæ erat quasi ancilla, ac proinde ejus filius non succedebat cum filiis uxorum in hærcditatcm patris. Quare Abimelech non fuit nothus sive spurius, uti eum vocat Josephus, sed legitimus Gedeonis filius.

In SicnEM. — Id dicit ut indicet occasionem, qua Abimelech affectavit regnum; quia scilicet a suis civibus Sichimilis ad illud fuit provectus.

Genuit et filium nomine Abimelech. — *Abimelech* hebraico idem est quod *pater rex,* vel *pater regis; vel pater regius.* Indidit bocci nomen mater ad.dignitatem sibi ct.filio suo conciliandam, utpotc quod esset filius Gedeonis, qui erat judex et quasi rex Israelis : forte etiam hoc nomen voluit esse omen regni, quod scilicet ipse aliquando regnaret, ut ipsa optabat. Sic Agrippina, consulens divinos, an Nero filius suus esset futurus rex ct imperator, audiensque foro, sed cum matrem suam occisurum, regni filii sui avida respondit : « Occidat dum imperet, » ac vero ab eo occisa temerarii sui voti meritas dedit poenas.

Audi quid de Regilliano,lib. *De Tyrannis,* scribat Trebellius : « Mirabile fortasse videatur, si quæ origo imperii ejus fuerit, declaretur. Militari cnim joco regna promeruit. Nam cum milites cum eo quidam ccenarcnt, adslilit Valerianus Tribunus, qui diceret : Regilliani nomen unde credimus dictum? Alius continuo : credimus quod a regno. Tum is qui aderat scholasticus, coepit quasi grammaticaliter declinare et dicere : Rex, regis, regi, Rcgillianus. Milites, ut est hominum genus pronum ad ca quæ cogitant, dixerunt : Ergo potest rex esse. Item alius : Ergo potest nos regere. Item alius : Deus tibi regis nomen imposuit. Quid multa? Ilis dictis cum alia dic mane processisset, a principibus Imperator est salutatus. Ita quod aliis vel audacia vel judicium detulit, huic jocularis astutia. »

32. Mortiusque est Gedeon filius Joas insenec- Ver», jî. tute bona. — « Bona, » id est *primo,* provecta, grandi, annosa. *Secundo,* «bona, » id est quieta et tranquilla. *Tertio,* « bona, » id est gloriosa, quam omnes venerarentur, colerent et suspicerent. *Quarto,* « bona» bonitate virtutis cx bona conscientia, probitate cl sanctitate : hæc enim cæterarum bonitatum omnium est fons ct origo. Vidit hoc quoque Cicero, qui lib. *Dc Senectute :* « Aptissima, inquit, omnino sunt arma senectutis artes exercitationesque virtutum, quæ in omni retate cullre, cum diu multumque vixeris, mirificos afferunt fructus, non solum nunquam deserunt, ne extremo quidem tempore relatis (quanquam id quidem maximum est). Verum etiam quia conscientia bene acte vite, multorumque benefactorum recordatio jucundissima est. D

Sic in scncctuto bona mortuus est Abraham, Genes. XXV, 8; David, I *Parai,* xxix , 28; Tobias, cap. XIV, 15 : nam « senectus non annis, sed moribus veneranda, superioris vite portus debet esse, non vitæ superioris naufragium, n ail S. Ambrosius, libro *De Jacob et vita beata,* cap. x. Idem, lib. *De Abel,* cap. i : « Cogitationes nostra*, inquit, bonorum operum processibus explicentur, ut nihil imperfectum finis noster inveniat, nihil inexplicatum terminus vitæ nostra offendat, nihil tanquam in incudo positum usus nostri operis derelinquat. n Et paulo post : « Partus noster fides sil, nutrimenta nostra præccpta doctrinœ sint. Ilis quædam cordis nostri imbuatur infantia, instituatur pueritia, juvcnculescat adolescentia, senecta canescat. Ætas enim senectutis vita est immaculata. Itaque ca demum bona est animæ senectus, quam nulla perfidiai inquinamenta maculaverint. »

Idem, lib. I *lixam,* cap. vin : « Sed senectus, inquit, ipsa in bonis moribus dulcior, in consiliis utilior, ad constantiam subeundae mortis paratior, ad reprimendas libidines firmior. Infirmitas quoquo corporis sobrietas mentis est. Undo ait Apostolus : Cum infirmor, tunc potens sum. Itaque non in virtutibus, sed in infirmitatibus gloriabatur. Responsum quoquo divinum refulsit oraculo salutari; quia virtus In infirmitate consummatur. »

33. Postquam autem mohtucs est Gedeon, aversi sunt Pii.il Israel (a Deo Deique cultu), et fornicati sunt cum Baalim (idolis, Diis gentium) perccsseruntque cum Baal foedus, ut esset eis in Deum. — Hebraice, *profecerunt sibi Baalem fodere in Deum,* id est, fœdus inierunt cum Baal, ut esset eis in Deum; Chaldaice, *posuerunt sibi faderead errorem;* Septuaginta, *posuerunt sibi Baal berilh in fadus, ut esset cis ipse in Deum.* Sic quoque legit S. Augustinus. Unde ex Hebræo et Septuaginta liquet Hebraeos pro Deo coluisse *Baal berith,* id est *Baalem foderis,* quem scilicet quasi præsidem fœdcrnm, hocfœderc sibi quasi Deum confœderarunl : nna *berith* enim est fœdus. «•

35. Nec fecerunt misericordiam cum domo Jero- *«*■ is. baal (qui proprio nomine dictus) Gedeon, — quia permiserunt ejus domum, id est filios omnes occidi a tyranno Abimelech, imo in occidendo juverunt, ut patebit cap. sequenti. *Misericordia,* Hebraice nert *chcscd,* significat omnem virtutem, quæ in proximum sc exserit, scilicet beneficentiam, pietatem, gratitudinem, justitiam, fidelitatem, etc. Israelite ergo Deo infideles in Gcdeonem quoque fuere infideles, malefici, impii, ingrati, injusti, ut patebit ex cap. ix.

CAPUT NONUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Abimelech filius Gedeonis, casis 79 fratribus, imperium Israelis per Sichimitas cognatos suos invadit et obtinet. Quare Joalham ejus frater, vers. 8 ct scq. per apologum rhamni ipsi oque ac Sichiinilis exitium intentat ct pronuntiat, quod deinde rei eventus comprobavit, uti narratur vers. 23 et scq., per spiritum dissensionis, quem Deus inter utrosque immisit. Abimelech ergo fuit sextus Israelis non tam judex quam tyrannus.

1. Abiit nutem Abimelech filius Jerobaal ia Sichem nd fratres matris suæ, et locutus est nd cos, et ad omnem cognationem domus patris matrisque suæ, dicens : 2. Loquimini ad omnes viros Sichem : quid vobis est melius, ut dominentur vestri septuaginta viri omnes filii Jerobaal, an ut dominetur unus vir? simulque considerate quod os vestrum et caro vestra sum. 3. Locutiquo sunt fratres matris ejus de eo ad omnes viros Sichem universos sermones istos, et inclinaverunt cor eorum post Abimelech, dicentes : Frater noster est. 4. Dedcruntquo illi septuaginta pondo argenti de fano Baalbcrilh. Qui conduxit sibi ex eo viros inopes ct vagos, sccutique sunt eum. 5. Et venit in domum patris sui in Ephra, et occidit fratres suos filios Jerobaal septuaginta viros, super lapidem unum : remansitque Joatham filius Jerobaal minimus, et absconditus est. C. Congregati sunt autem omnes viri Sichem, et univers® familiæ urbis Mello : abicruntque et constituerunt regem Abimelech, juxta quercum quæ stabat in Sichem. 7. Quod cum nuntiatum esset Joatham, ivit, et stetit in vertice montis Garizim; clevataque voce clamavit, et dixit : Audite me, viri Sichem, ita audiat vos Deus. 8. Ierunt ligna, ut ungerent super se regem ; dixeruntque olivæ : Impera nobis. 9. Quæ respondit: Numquid possum deserere pinguedinem meam, qua et dii utuntur et homines, ct

venire ut infer ligna promovear? JO. Dixeruntque ligna ad arborem ficum : Veni, ct super nos regnum accipe. 11. Quæ respondit cis : Numquid possum deserere dulcedinem meam, fruclusque suavissimos, et ire ut inter cætera ligna promovear? 12. Locntaque sunt ligna ad vitem : Veni, et impera nobis. 13. Quæ respondit eis : Numquid possum deserere vinum meum, quod laetificat Deum et homines, ct inter ligna cætcra promoveri? 14. Dixeruntque omnia ligna ad rhamnum : Veni, et impera super nos. 15. Quæ respondit eis : Si vere me regem vobis constituitis, venite, et sub umbra mea requiescite; si autem non vultis, egrediatur ignis de rhamno, ct devoret cedros Libani. 16. Nunc igitur, si recte ct absque peccato constituistis super vos regem Abimelech, ct bene egistis cum Jcrobaal, et cum domo ejus, et reddidistis vicem beneficiis ejus, qui pugnavit pro vobis, 17. ct animam suam dedit periculis, ut erueret vos de manu Madian, 18. qui nunc surrexistis contra domum patris mei, ct interfecistis filios ejus septuaginta viros super unum lapidem, ct constituistis regem Abimcledi Clium ancili® ejus super habitatores Sichem, co quod frater vester sil : 19. si ergo recte et absque vitio egistis cum Jcrobaal, ct domo ejus, hodie laetamini in Abimelech, et ille lætetur in vobis. 20. Sin autem perverse : egrediatur ignis ex eo, et consumat habitatores Sichem, ct oppidum Mello ; cgredialurque ignis de viris Sichem, et de oppido Mello, et devoret Abimelech. 21. Quæ cum dixisset, fugit, ct abiit in Dora; habitavitque ibi ob metum Abimelech fratris sui. 22. Regnavit itaque Abimelech super Israel tribus annis. 23. Misitque Dominus spiritum pessimum inter Abimelech et habitatores Sichem, qui coeperunt cum detestari, 24. ct scelus interfectionis septuaginta filiorum Jcrobaal, ct effusionem sanguinis eorum conferre in Abimelech fratrem suum, et in cætcros Sichimorum principes, qui cum adjuverant. 25. Posucruntquc insidias adversum cum in summitate montium ; et dum illius præstolabantur adventum, exercebant latrocinia, agentes prædas de praetereuntibus, nuntialumque est Abimelech. 26. Venit autem Gaal filius Obed cum fratribus suis, et transivit in Sichimam. Ad cujus adventum erecti habitatores Sichem, 27. egressi sunt in agros, vastantes vineas, uvasque calcantes; cl factis cantantium choris, ingressi sunt fanum dei sui, et inter epulas et pocula maledicebant Abimelech, 28. clamante Gaal lilio Obed : Quis est Abimelech, et quæ est Sichem, ut serviamus ei? numquid non est filius Jcrobaal, et constituit principem Zebul servum suum super viros Ilemor patris Sichem? Cur ergo serviemus ei? 29. Utinam daret aliquis populum istum sub manu mea, ut auferrem dc medio Abimelech. Dictumque est Abimelech : Congrega exercitus multitudinem, et veni. 30. Zebul enim princeps civitatis, auditis sermonibus Gaal filii Obed, iratus est valde, 31. et misit clam ad Abimelech nuntios, dicens : Ecce, Gaal filius Obed venit in Sichimam cum fratribus suis, et oppugnat adversum te civitatem. 32. Surge itaque nocte cum populo qui tecum est, cl latita in agro, 33. ct primo mane oriente sole, irrue super civitatem, illo autem egrediente adversum te cum populo suo, fac ei quod potueris. 34. Surrexil itaque Abimelech cum omni exercitu suo nocte, cl tetendit insidias juxta Sichimam in quatuor locis. 33. Egressusque est Gaal filius Obed, et stetit in introitu porlæ civitatis. Surrexit autem Abimelech, et omnis exercitus cum eo de insidiarum loco. 36. Cumque vidisset [populum Gaal, dixit ad Zebul : Ecce de montibus multitudo descendit. Cui ille respondit : Umbras montium vides quasi capita hominum, et hoc errore deciperis. 37. Rursumque Gaal ait : Ecco populus de umbilico terræ descendit, et unus cuneus venit per viam quæ respicit quercum. 38. Cui dixit Zebul : Ubi est nunc os tuum quo loquebaris? Quis est Abimelech ut serviamus ei? Nonne hic populus est quem despiciebas? Egredere et pugna contra eum. 39. Abiit ergo Gaal, spectante Sichimorum populo, et pugnavit contra Abimelech, 40. qui persecutus est eum fugientem, et in urbem compulit: cecidcruntque ex parte ejus plurimi, usque ad portam civilatis.41. Et Abimelech sedit in Ruma: Zebul autem, Gaal cl socios ejus expulit de urbe, nec

in ea passus est commorari. 42. Sequenti ergo dic egressus est populus in campum. Quod cum nuntiatum esset Abimelech, 43. tulit exercitum suum, et divisit in tres turmas, tendens insidias in agris. Videusque quod egrederetur populus de civitate, surrexil, et irruit in eos 44. cum cuneo suo, oppugnans et obsidens civitatem : duæ autem turmæ palantes per campum adversarios persequebantur. 45. Porro Abimelech omni die illo oppugnabat urbem, quam cepit, interfectis habitatoribus ejus ipsaque destructa, ita ut sal in ea dispergeret. 4G. Quod cum audissent qui habitabant in turre Sichimorum, ingressi sunt fanum dei sui Beritb, ubi fœdus cum eo pepigerant et cx eo locus nomen acceperat, qui erat munitus valde. 47. Abimelech quoque audiens viros turris Sichimorum pariter conglobatos, 48. ascendit in montem Selmon cum omni populo suo ; ct arrepta securi, praecidit arboris ramum, impositumque ferens humero, dixit ad socios : Quod me videtis facere, cito facite. 49. Igitur ccrtatim ramos de arboribus præcidentes, sequebantur ducem. Qui circumdantes præsidium, succenderunt : atque ita factum est, ut fumo et igne mille homines necarentur, viri pariter et mulieres habitatorum turris Sichem. 50. Abimelech autem inde proficiscens venit ad oppidum Thebes, quod circumdans obsidebat exercitu. 51. Erat autem turris excelsa in media civitate, ad quam confugerant simul viri ac mulieres, et omnes principes civitatis, clausa firmissime janua, et super turris tectum stantes per propugnacula. 52. Acccdensque Abimelech juxta turrim, pugnabat fortiter : et appropinquans ostio, ignem supponere nitebatur. 53. Et ecce una mulier fragmen molæ desuper jaciens, illisit capiti Abimelech, ct confregit cerebrum ejus. 54. Qui vocavit cito armigerum suum, et ait ad eum : Evagina gladium tuum, et percute me, ne forte dicatur quod a femina interfectus sim. Qui jussa perficiens, interfecit eum. 55. Ilioque mortuo, omnes qui cum eo erant de Israel, reversi sunt in sedes suas : 5G. et reddidit Deus malum quod fecerat Abimelech contra patrem suum, interfectis septuaginta fratribus suis. 57. Sichimilis quoque, quod operati erant, retributum est, et venit super eos maledictio Joatham filii Jcrobaal.

Vers. î. **2. QUID VODIS EST MELIUS, UT DOMINENTIR VESTRI SEPTUAGINTA MRI OMNES FILII JEROBAAL.** — Fingit tyrannus omnes septuaginta fratres suos ambire regnum, ac fore inter eos de regno continuam concertationem, ut sibi uni illud attribuant. Nam filii Judicum parentibus in principatu non succedebant, sed uno moriente alius cx alia familia ct tribu a Deo vel populo eligebatur. Et esto aliquis filiorum hic Gedeoni successisset, is fuisset unicus, videlicet primogenitus, non septuaginta. Undo patet Abimelech luce confingere ct mentiri, ut sibi uni regnum deferatur.

Ven. 4. **4. DEDERUNTQUE ILLI SEPTUAGINTA PONDO ARGENTI** de fano Baalderitii,—ut iis milites conscriberet, per quos regnum Israelis invaderet et occuparet. Hebræa non habent to pondo, sed tantum 70 *argenti,* scilicet siclos, inquiunt Vatablus, Arias ct alii. Verum 70 sicli argenti sunt 70 fioroni Brabantici, quorum quisque continet quatuor julios llomanos sive quatuor regales Hispanicos, quibus vix unum alterumve militem conscribere potuisset. Quare Arias ex Rabbinis asserit nomine argenteorum in Pentateucho intclligi siclum, in Prophetis (qualis apud Hebneuin est hic liber Judicum) libras, in Hagiographis talenta. Hoc etsi ubique non sit verum, huic tamen loco congruere potest. Nam libra argenti continet 2 i siclos sive florenos Brabanticos : quare 70 libræ argenti faciunt 1GS0 siclos sive florenos Brabanticos, hoc est coronatos Francicos 560, quibus illo aevo plurcs conscribi poterant milites, saltem ad inchoandum bellum. Alii minas intelligunt, mina autem continebat 60 siclos, EsetA. x l ii, 12: quare 70 rninæ continent -1200 siclos. Alii talenta subaudiunt ; talentum autem Hebraeum continebat tria millia siclorum, hoc est uncias 1500. Atticum vero siclos 1500, hoc est uncias 750 : quare 70 talenta ingentem faciunt argenti vim. Noster vertit *pondo,* quæ vox proprie fibram significat, licet pondo subinde idem sit quod pondus sive sicli, sive unciae seu alterius rei, quæ pondere mensuratur (1).

De fano Baalbkritii,—hoc est *Baal,* qui pneerat *berith,* id est foederi, quale jam Sichimitœ cum Abimelech inierant. Sic enim Romani, testo Dionysio Halicarnasseo, lib. IV, colebant deum Pistium ct Fidium, quasi fidei ct foederum tutorem et vindicem, nc Jovem fulmen manu continentem , quod scilicet in cos qui fidem et foedus violarent, torqueret; ct Jovem lapidem: nam foedus ineuntes illud sanciebant maciando porcum, dicendo : « Si fidem fallam,. Jupiter me fe-

li) 70 sicli argentei faciunt fere 103 fr, 90 c.

rial, *sicut ego lapido porcum* hune feriam cl immolabo* » fia Livius, lib. I. Vide quomodo tyranni *Sichiniitw* tyrannicum suum imperium ordiantur a scelere et sacrilegio. Expilant enim ærarium dei sui, ut illud tyranno suo tribuant .Mox sacrilegio addunt parricidium. Undo sequitur :

Qui conduxit ex eo sibi vinos inopes et vagos. — Hebræus, *vacuos et leves; Arias, perditos ct vagos;* Pagninus, *cerebro vacuos ct instabiles;* Lyranus, *cervicosos;* Chaldæus, *vacuos ct libertinos;* Septuaginta, *vacuos ct stolidos.*

Ven. 5. 5. Et occidit fratres suos filios Jrrobaal (Gcdeonis) septuaginta vinos super lapidem unum.— Erant præcise tantum G9 ; nam Joalham septuagesimus effugerat, imo tantum G8, si Abimelcch inter septuaginta filios Gcdconis annumeres. Sed Scriptura more suo rotundum pcrfcclumquo numerum assignat, etiamsi illi aliquid dasii vel supersit; computat enim per denarios, centenarios et millenarios. Ita Serarius ct alii.

Super lapidem unum. — Arias censet lapidem hunc fuisse altare, ab Abimelcch tyranno dicatum idolo suo Baalberith, crcctnmquc eodem loco, quo ante Gedcon pater ejus aram Baal destruxerat, cap. vi, ideoquo dictus estJcrobaal, quasi ipse ulcisci voluerit injuriam a patre faciam deo Baal, idcoque ad sarciendam hanc injuriam illi eodem loco occiderit, ct quasi immolarli septuaginta Gcdconis filios ct fratres suos. Hinc et Sichimitæ pro restituto cis suo Baal, videntur in singula cœsorum frairum capita numerasse ei pondo argenti, scilicet 70 pondo pro septuaginta filiis Gcdconis ab co cæsis.

Fratrie!- <Urnm tXen,p ** Simili barbarie ct parricidio Phraates Orodis Parthorum regís ex pellice filius, ut regnaret, patrem senem ct triginta fraires occidit, testo Justino, lib. XLII, qui cl lib. X, narrat Ochum Persarum regem octoginta fratres interemisse; sic Amurathcs, Sciimus, Bijazelcs ct alii Turearum Imperatores fraires suos occidunt, no ab cis imperio priventur. Patrum memoria ad Carolum Quintum confugit Mulcasscs, rex Tunetanus, a proprio filio nomino Amida regno pulsus, ct ferro candenti exoculatus, idque justo Dei judicio, co quod ipse Mulcasscs prius octodecim fratres partial mactasset, partim exoculasset. Ecco quo agit homines cæca ct furens dominandi libido.

lime patet Abimelcch non fuisse vere Israelis Judicem ct Principem, utpote nec a Deo, nec a populo, sed a paucis Sichimilis civibus suis electum ct vi intrusara, sed tyrannum. Unde nec tribus Juda, neccætcræ cum acceptasse leguntur. Hinc cl ipse fere in Sichem dunlaxat regnavit, ut patet ex vers. G et seqq.

v» * e. G. Constituerunt (Sichimitæ) regem Abimelkcii JUXTA QUERCUM QUÆ STABAT IN SICHEM. — Andreas Masius in Josué, cap. ult., vers. 2G, cl Serarius hic opinantur ct probabiliter conjectant hanc quercum esse *Elam* more, ubi Abraham veniens ex Cbaldæa in Chanann primum altare Deo erexit, *Genes,* xn, G, ct sub qua Jacob idola domus sum defodit, *Genes,* xxxv, 4, indequo vocari hic *clamutsab,* id est *quercum statam,* ubi scilicet Patriarchio stato inoro solebant Deum invocare. Quercus ergo hæc annosa fuit. 3

Religione patrum multos servata per annos,

scilicet quingentorum annorum : tot enim fluxerunt ab Abraham usque ad Abimelcch. Verum, ut dixi *Josué* ult., vers. 2G, hæc res incerta est, ct communem quercuum (quæ communiter ad trecentos annos vivunt) ælatem superat.

Porro vocatur hæc quercus 3SO *mutsab,* ¡<l est stationis, ut vertunt Septuaginta, quod ad miradora convenire solerent Sichimitæ, ibiquo stationes ct conventus suos agere.

Urbis Mello. — Hæc urbs Mello diversa est a voragine Mello quæ erat inter Sion ct Jerusalem. Hæc enim crai urbs sila juxla Sichem, eique subjecta quasi ejus colonia vel municipium.

7. Quod cum nuntiatum esset Joatiiam (qui erat minimus Gcdconis filius, elcædetn frairum effu- Ven.7. **gerat), IVIT ET STETIT IN VERTICE MONTIS GARIZIM** (qui imminet urbi Sichem), elkvataque voce clamavit et dixit : Audite me, viri Sichem, ita audiat vos Deus, — *q. d.* Adjuro vos, o Sichimitæ, per Deum, ut me audiatis. Aut, *q. d.* Audite mc recta juslaquc loquentein, ut ct Deus vos exaudiat. Ex adverso Cajctanus. Hæc verba, inquit, sunt imprecatio ultionis divina) in impios Sichimilas, *q. d.* Opto ct imprecor vobis ut ad vestram iniquitatem attendat, camque audiat et videal, et puniat ac vindicet Deus justus judex, et scelerum vindex. j|

8. Ierunt ligna ut ungerent super se regem, ven.*. dixeruntque olivæ : Impera nobis, etc. — Hic est primus elegantissimus ctcætcrorum omnium antiquissimus apologus. Gedcon enim et Joalham mullis sæculis antecesserunt Phædrum, Anienum, Æsopuni aliosquo fabularum ct apologorum scriplores. Do apologorum origine, elegantia, usu, etc., inulta dixi in *Ecclesiastico.*

Porro ut apologum hunc lotum paucis explicem et oculis subjiciam, notandum est *primo,* illum hic induci a Joalham, ut ostendat Sichimilis, quam inique ct impio egerint tyrannum Abimclech in regem extollendo, cæsis septuaginta ejus fratribus, ipsosquo dignos esse ut qui parricidam, quia cognatum sibi ducem constituerint, ipsum pariter parricidam sentiant. Unde diras illis non tantum imprecatur, sed ct cx solita Dei in tales vindicta denuntiat.

Nola *secundo,* in apologis, parabolis ct similitudinibus quædam ad decorem cl elegantiam apologi vel parabola) adjici, quæ rei per ipsum significabo adaptare non est neccsse, imo subindo est impossibile. Quare hic non est necease, quæ dc oliva, ficu et vite iterantur, sigillatila applicare : pleraque tamen applicali possunt.

Apologi cipiici- tio.

Nota *tertio,* arborem hic esse hominem, sed invcrsam (arbor enim habet radices deorsum, ramos sursum ; homo vero radices sensus ct motus habet in capite sursum, pedes vero quasi ramos deorsum), ac consilii rationisque capacem.

Oliva, fl- CUS, vi- li». rham- ni ni ; quiT Eiplica- tnr. Primo.

Oliva, ficus ct vitis quæ recusant oblatum sibi ab arboribus regnum, sunt Olhoniol, Debbora ct Gedeon, ait Lyranus, qui priores fucrc Judices, iique optimi, quia invite ct coacti quasi a Deo principatum capessiverunt. Audi Lyranum : Dicunt llcbræi quod per olivam significatur Olhonicl, qui fuit de tribu Juda, ut dictum fuit supra, cap. i. Tribus autem Juda vocatur oliva, *Jerem.* xi, 1G : a Olivam uberem, pulchram, fructiferam, speciosam vocavit Dominus nomen tuum. » Per ficum, quæ habet fructum dulcem, intelligilur Debbora : quæ in llebræo scribitur Debbora, ct interpretatur apis quæ facit mei dulce, et sicut ficus fructum dulcem, ita quod proprietas hujus arboris respondet interpretationi nominis. Per vitem vero intelligilur Gedcon, qui erat dc filiis Joseph, eo quod Joseph vocatus est filius accrescens, *Genes,* xux; vitis autem ramus crescit notabiliter in una æslate. Hucusque Lyranus.

Secundo.

Rursum aptius idem Lyranus : Per olivam, inquit, de qua exprimitur oleum; ct ficum, quæ habet dulcem fructum ; ct vitem, quæ facit fructum plurimum, intelliguntur ahi filii Gcdconis, qui erant pingues in divitiis, dulces in mansuetudine, et multiplicati in prole. Per rhamnum autem, quæ est arbor vilis, intelligilur Abimelcch, qui crat dc ignobili matre, qui regnavit aliis occisis.

Tertio.

Plenius et universalius : Oliva, ficus ct vitis denotant homines qualibet ratione ad imperandum idoneos et aptos; et Arias quidem per olivam sapientes, per ficum divites, per vilem lenes modcslosquc accipit; rhamnum vero (qui licet adeo inter arbores non excellat, ut ne arbor vel lignum quidem sit, sed frutex, sed spinæ tantum exiles, acutæ cl pungentes, statini tamen imperium inter ligna oblatum capessit), significare imperio ineptos ct tyrannos.

Qmrio genuine,

Rursum aptius per ficum accipias viros mites, blandos, suaves; per vitem, ferventes, aeres ct efficaces in agendo : hi enim apti sunt ad regendum , imitantur enim Dei sapientiam omnia gubernantem, quæ « attingit a fine usque ad finem fortiter, cl disponit omnia suaviter, » *Sap.* vm, 1. Rege ergo suaviter, sed fortiter.et sapienter reges. Oliva notat viros misericordes cl bonitate pingues, ac charitalc quasi adipatos. Chapitas enim uti est regina virtutum, sic est hominum. Qui ergo charitalc sunt copiosa, optime regunt. Objurga, puni, castiga; sed ostendo te id facere non ex odio, sed ex amore, cl placebis iis quos objurgas et castigas. Undo Christus Petrum profecturus Ecclesiæ : «Simon Joannis, inquit, diligis me plus his? » coque respondento : < Domine, tu scis quia amo te, » subjecit : « Posce oves meas, m *Joan,* xxi, 15. Qui igitur regit, sit ficus per suavitatem, sil vilis et vinum per fortitudinem, sit oliva ct oleum per compassionem et charitalem.

Nola *quarto,* quod oliva, ficus ct vilis uno ore consone respondent, non convenire sibi ut deserant pinguedinem, dulcedinem ct vinum suum, quibus tribus ct homines in epulis, et dii in sacrificiis delectantur, ut in reges promoveantur, hoc tantum significare quod person» privatae sibi suæquo perfectioni ct commodis vacare possint: at publie» quæ aliis præsunl, ila publicis rebus cl curis distineantur; si quidem ut par est rebas non poliri, sed consulere velint, ut sibi suisque vix vacare liceat; quod qui amet, imperio abstineat. Rursum roges cl principes debere omnem suam pinguedinem, dulcedinem et lætitiam transfundere in subditos, ac se quasi de paupertate, ut cos ditent, si vere reges boni et cvcrgcke, hoc est benefici esse velint. Causam aliam dat Arias : « Nulla, inquit, ex omni plantarum genere avariti» studium aptius refert quam Ceus : cujus ad exsugendum undique humorem el frequentissima radices, cl nonnullæ adeo longe deprehenduntur, ut ad puteos cl fontes ac paludes longo intervallo distantes pertineant, adeo etiam sagaces, ut intra domos loca quærere, subire atque oblinere didicerint, in quibus lagena, hydriæ cæteraque aquaria vasa statuuntur, ibique soleant diutius hærere. n Non aliter ct reges avari alienas opes ardentes sitiunt, ad casque corripiendas in mille manus cl brachia dilatantur, in publicas ct privatas ædes se insinuant, loculos, crumenas, thesauros, quidquid abditum ct repositum est lentant, palpant, adoriuntur. Verum hæc causa hoc loco imperlincns est.

Quod vero rhamnus insolenter respondet : « Sub umbra mea requiescite, v tantumdem est ac si dieat tyrannus : Sub meam protectionem, quæ nulla, vel non nisi aculeata, pungens, affligens ct periculosa est (quia si semel ignem concipit, ille totum pervadet, omniaque vicina comburet), concedile, totosquo vos mihi regendos (radite. Rhamnus enim exilis est ; unde vix umbram jacit quæ prolegal, ac sub se delitescentes pungit et stimulat : sin autem, « egrediatur ignis do rhamno ct comburat cedros Libani. » Sensus est, *q. d.* Tyrannus in suos etiam nobilissimos, si qua in re ei adversentur litemque moveant, exitium per suos lictores ct milites immittet, quo tamen ipse quoque affletur et intereat, uti in picrisque tyrannis contigisse narrant historia'. Utcumque ergo res cadat, a tyranno nulla utilitas, maxima vero pernicies exspectanda est. Æquum ergo et in promptu est utel ipsum vobis, o Sichimitæ, eveniat, nipote qui non viros aptos imperium detrectantes; sed Abimelcch tyrannum illud ambientem elegistis, ut idem, inquam, eodem modo vobiscum ct cum rege vestro Abimeleeh sacrilego et parricida agatur, utquo discordia, lis ct bellum

inter vos concitetur, quo utrique pereatis. Ita fere Arias.

Aii-gori-ec· Allegoriam habet Ceda in *Quæst.* hic : Ligna *sylvæ,* ait, sunt homines; his merito noluit imperare oliva, ficus ct vitis, quia minime id merebantur : oliva enim gratiam Spiritus Sancti et unctionem pacis significat; ficus sacra; legis habet imaginem : unde paterfamilias in vinea plantat ficum, id est legem; vitis significat Christum, ut ait Christus, Joan, xv, 1 ; rhamnus notat Antichrislum,qui omni asperitate ct feritate humanum genus vastabit ; sed exibit ignis de rhamno, id est iniquitas de Antichristo, et omnes qui in eo confidunt pariter devorabit.

Rursum S. Hieronymus in cap. n *Aggiri,* per ligna accipit homines impios, per olivam, ficum et vitem, tres personas S. Trinitatis, per rhamnum vero diabolum.

Symboli-ce- Symbolice S. Methodius, tractat. *De Castitate,* apud Photium in *Bibliotheca,* pag. 315, per ficum accipit legem status innoccntiæ in paradiso : ibi enim ficum comedit Adam, quæ nos omnes perdidit; per vitem accipit legem naturæ sub Noe : hic enim invenit vitem et vinum ; per olivam, legem Mosis et Prophetarum, hi enim ungebantur oleo; per rhamnum legem Christi: hæc enim pungit instar rhamni, quia ipsa est lex mortificationis, castitatis et crucis (unde et spinas, quibus coronatus est Christus, fuisse o rhamno censet Gretscrus, Bellonius et alii primæ note, tract. *lie Cruce),* quæsola potuit vulnera nostræ concupiscenti® sanare, ac iis qui sanari nolunt, eo quod ad crucem nolint accedere, minatur ignem æternum. Unde S. Methodius ibidem censet Eliam fugientem Jcsabelemquievisse «subrhamno,» pro quo nos habemus a sub junipero, » III *Beg.* xix, 4. Sic ergo hunc apologum symbolice explicat, *q. d.* Postquam ficus, id est lex natura in paradiso, ct vilis, id csl lex naturæ data Noe post diluvium, et olea, id est lex Mosis fœtentia human® natura vulnera curare non potuissent, «misit quarto Deus rhamnum (id est crucem), ct castitatem, quæ illis imperaret, qu.equo voluptatibus superatis, etiam in reliquum tempus illis interminata est, quod nisi sibi parerent omnes, ct sincero ad se accederent, futurum ut omnes flammis gehennæ absumerentur. » Hæc ingenioso dicta sunt, sed minus huic loco apposite ad litteram. Rhamnus enim hic notat tyrannum Abimelcch, ac proinde apte representare nequit Christum, Chrisliquo crucem et castitatem, sed potius Anlichristum. Noster tamen Gretscrus, lib. I *De Cruce,* cap.xu, censet ideo dici hic delatum fuisse regnum Israelis rhamno, ut significaretur Christum regem Judæorum coronandum rhamno, sub quo fideles placide conquiescunt, ibique quietem inter medias spinas inveniunt : a Hoc diadema ex rhamno, inquit Clemens Alexandrinus, inimicum iis qui insidiantur, eos prohibet ; iis autem qui in Ecclesia simul versantur amicum, cos circumscpit ct munit. Hæc corona est flos eorum qtil crediderunt in eum qui fuit glorificatila ; cruentat autem et castigat cos qui non crediderunt. Nam juxta votum rhamni, ignis e rhamno, hoc est Christo coronato egreditur, qui omnes cedros Libani consumit, ct tunc maximo consumet cum audient illud : Ite in ignem internum. » De spinis coronai Domini hæc refert Gregorius Turoncnsis : «Ferunt ipsas coronæ sentes quasi virides apparere, quæ tamen si videantur aruisse foliis, quotidie tamen reviviscere virtute divina. Hucusque Gretscrus.

Trc^u. sico- Tropologico Glossa : Per olivam, ficum, vilem, significantur tria genera hominum dignitatem regiminis refugientium. Primi sunt devoti, quærentes in oratione et divino obsequio occupari, a quibus retrahit cura regiminis, quæ causât distractionem mentis; et isti significantur per olivam. *Psal.* xv, vers. 10 : «Ego autem sicut oliva fructifera in domo Dei. » *Secundi* sunt homines in sacra Scriptura studiosi, de qua dicitur *Ecclesiast.* cap. XXIV, vers. 27 : « Spiritus meus super mei dulcis, et hæreditas mea super mei et favum. » Et ideo in ca studiosi refugiunt per curam regiminis, a dulcedine ejus separari, ct isti signantur per arborem ficum, qui respondit : « Numquid possum deserere dulcedinem meam, » ctc. *Tertii* sunt homines vero humiles, qui non reputant se dignos promotione ad regimen aliorum, propter quod hæc refugiunt quantum possunt, et isti signantur per vilem; quæ licet non possit sustinere, sed ab alio fulcitur, tamen ex ea fructus optimus producitur : sic vere humilis per alium regi ct sustentari quæril, et fructum optimum facit dicens : a Numquid possum deserere vinum meum, quod lætificat Deum et homines, et inter cintera ligna,» ctc. Humilitatis enim fructus est valde placens Deo ct hominibus : propter quod beata Virgo Maria propter humilitatem ad concipiendum Dei Filium fuit electa, sicut ipsa dicit, *Lucæ* i, 48 : « Respexit humilitatem ancillæ suæ, » etc. Hucusque Glossa.

Rursum S. Clemens, lib. Vili *Const. Apost.* cap. x l v i, apologum rhamni Episcopis, qui a spiritualibus ad sæcularia curanda animum deflectunt, accommodat. Audi eum: «Ierunt ligna ut ungerent super se regem, ctc. Hactenus parabola, quæ in Episcopos plane convenit : hi enim sunt qui relicto verbo Dei dulci, vitali ct illuminante, ad spineta litium sive rerum saecularium, ut in carum judiciis regnent se transferri patiuntur, cx arbore fici, olcæ ct vitis facti arbores rhamni, id est infrugifera* et spinosæ: sive potius dicendum est, in arborem fici, oleæ ct vilis rhamnum inserentes : non intelligentes cum utrumqnc facere volunt alterum eorum, quod prœcipuum est, plane deserere, sicut sancti Apostoli docuerunt, cum aiunt in Actis Apostolorum : Non est æquum nos relinquere verbum Dei et ministrare mensis. »

9. Qua (oliva) r e s p o n d i t : N u m q u i d p o s s u m d e s e - vers. ».

HERE PINGUEDINEM MEAM, QUA ET DII UTUNTUR ET HOMINES? — Oleum enim hominibus csl cibus, medicina, lux; Deo vero quotidie accendebatur in septem lampadibus candelabri, *Exodi* xxv. Insuper oleum erat libamen in sacrificio mincha, sive farinæ et larris, *Levit,* n. Oleo quoque ungebantur sacerdotes, Pontifices ct vasa tabernaculi.

Vert. io. 10. Ficum. — Ficus non floret, nec ulla se speciosa ornamentorum luxurio ostentat, sed fructum edit dulcissimum. Unde repraesentat cos qui pauca dicunt, sed multa magnaque faciunt, juxta illud Pythagora : «Magna noli promittere, sed facere.»

Ver». 13. 13. NUMQUID POSSUM DESERERE VINUM MEUM QUOD Deum est ipicat et homines? — Quod scilicet est res optima, ait ValesiusS. Philothco, cap. xxvir. Nam Deus, Genes, cap. i, creans omnia vidit bona, sed quædam optima, uti est vinum, quod ipsum ct homines lætificat : quo enim res quæquc in se est mclior, eo illius intuitu magis delectatur Deus : vinum ergo quod est optimum mire laetificat tam Deum, quam homines. Hoc verius est in vino consecrato Eucharistiae quod Joatham ignorabat, qui forte etiam putabat Deum esse corporeum , ac vere delectari vino, uti Gentiles putabant deos vesci nectare et ambrosia. Vinum enim Deum lætificat; quia vinum erat libamen quod cum hostia libabatur, id est effundebatur Deo ad cornu altaris. Sacrificium enim erat quasi convivium, quo cum hominibus epulabatur Deus. Unde in eo erat farina loco panis, carnes loco epularum ; sal pro condimento, vinum vice potus, oleum pro unctione. Porro vinum, ait Valcsius, lætificat, quia citissimo abit in vitales spiritus, ac satis cito in sanguinem calidum; quæ enim cito nutriunt, præstant alacritatem refectione illa facili spirituum, ac revocant ab exolutionc et deliquio, itaque exhilarant; robur vero ad sustinendos labores non ita præstant, quia facile dissipantur. Quare vinum facit hominem oblivisci dolorum et molestiarum, ut curas omnes deponat. Vide dicta *Eccles.* xxxi, ad illa : « Vinum injucunditatem creatum est,ct non in ebrietatem. » Jucunditatem enim hanc parit cita, ut dixi, spirituum vitalium refectio, quorum penuria quia laborant melancholici, hinc tristes sunt. Ilursmn vinum calefacit, laxat funditque cor, ideoque lætificat : lælitia enim est cordis laxatio et diffusio, quam facit calor; tristitia vero ejusdem contractio ct lorpor, quam causal frigus. Quare indicibilcm sympathiam vinum habet cum corde.

Porro in apologo hoc regni arborum proponi poterat palma, cedrus, laurus, quercus, cyprcssus, etc. Sed maluit Joatham proponere olivam, ficum ct vitem, quia hæc magis sunt in hominum usu, ac apud plurcs gentes, ut Syros, Indos, Italos sunt communia, atque fructus ferunt omnibus communes, obvios cl utilissimos.

Veti. ii. 11. Ad rhamnum. — « Rhamnus, ait S. Ilieronymus in *Arjgxi* cap. n, spinosus frutex, et arbuscula sentibus uncinisque contexta, qum teneat quidquid attigerit ct retentum vulneret, ct vulneratorum sanguine delectetur. » Isidoros, libro XVII; Orígenes, cap. vu : «Rhamnus, inquit, genus est rubi, quem vulgo senticem ursinam appellant, asperum nimis et spinosum. »

Egrediatur ignis de rhamno. — Rhamnus enim facile concipit ignem, ait Abnlensis. Non ex agitatione, collisione et attritu ramorum, uti fit in silice alliso ad ferrum ; sed ex stipula similive materia illi subjecta, quæ facile ordente sole, aut aliquo accendente ignem concipiens eodem rhamnum succendit.

Ignis hic notat discordiam : hæc enim exardescens inter tyrannum cl subditos, utro^que flagranti bello quasi incendio consumit. Sic Valens Imperator Atianus, a Gothis quos Atianos fecerat, concrematus est : «Justo quippe Dei judicio, inquit, lib. II, *epist.* 3, Petrus Damianus, ab eisdem consumptus csl flamma vindicte, quos ipse percusserat igne perfidiæ. Sic enim juxta Scriptura sententiam : Egressus est ignis de rhamno, ct devoravit cedrum Libani. »

Allegoriam deinde subjungens Damianus, asserit Gedeonem esse typum Christi Salvatoris : « Per plurimas ejus uxores diversas debere nationes intclligi, quæ sibi cohæserc per fidem; per septuaginta filios, totidem linguarum populos; per concubinam Synagogam; per Abimelech, Antichristumqui Synagogæ filius erit. Unde et in Apocalypsi his qui crediturі sunt dicitur : Qui dicunt se Judæos esse, et non sunt, seul sunt synagoga Satanas. Et sicut ille peremit septuaginta fratres, sic iste persecuturus est omnes quæ sibi non consentient nationes. »

Idem deinde tropologiam subnectens ait : « Quid per Joatham, qui interpretatur consummatus sive perfectus, nisi sanctum et doctum quempiam prædicatorem debemus accipere? Hic in montem Garizim ascendit et voce magna clamavit. Prius ascendit, et poslmodum clamavit. Ante consurgit in montem, et sic elevat vocem, quia nisi Doctor virtutum prius culmen ascendat, inaniter clamat. » Pergit Damianus cætcra enodando , cujus verba fusa in pauca contraham : «PerGarazim sancta designatur Ecclesia, quæ est virtutum omnium schola, et coelestium segetum ubertate fecunda. Per olivam significantur ii qui, Spiritus Sancti pinguedine delibuti,evangelizando pacem reconcilianthomine-Creatori. Per ficus, qui sancte legis eruditione sunt sufficienter instructi. Per vitem, qui triumphum Dominicæ Passionis predicare non cessant, itaque per doctriuæ suæ botros arentia corda nostra vino beati cruoris inebriant. Cum igitur oliva, ficus ac vitis, hoc est spirituales viri lignis praesse sylvestribus, id est terrenis hominibus atque carnalibus nullatenus acquiescant, offert se rhamnus, et ab eis consumendus, et eosdem vel pravæ conversationis

exemplo vel erronei dogmatis incendio consumpturus. Rhamnus enim spinis crebrescentibus horret, per quem scilicet quilibet perversus innuitur, qui sic peccatorum tanquam veprium asperitate densatur. » Ex quibus tandem concludit : « Lignis itaque petentibus regem, id est pravis quibusque carnaiiter eligentibus præsulem; rhamnus accedit in medium, quilibet videlicet reprobus, qui ct ignem damnationis in se ex eorum pravitatibus augeat, et eos perverso vivendi vel docendi reciproca combustione consumat. »

20. Egrediatur ignis ex eo, et consumat habitatores Sichem. — «Ignis, » scilicet ir®, vindicte ct furoris egrediatur ex Abimclech, ct consumat Sichimitas. Est hæc proprie exccratio ct imprecatio, qua Joatham impiis Sichimilis imprecatur diras, puta justam Dei vindictam ct exitium, iliaque fuit efficax; nam revera exscisi sunt. Sic efficax fuit maledictio Josuc, capite vi, vers. 26, qua ipso diras imprecatus est ei qui rcædificarct Jericho; etElisæi, qua maledixit pueris sibi per ludibrium inclamantibus : «Calve, calve; » nam mox ab ursis lacerati fuere, IV *Jlcg.* n, 24. Deus enim ulciscitur impiorum in pios injurias, eorumque gemitus, preces ct imprecationes exaudit.

Egrediatur ignis de viris Sichem, etc., et devoret Abimelecii. — Ita factum est, ut patet versu 57 : licet enim mulier, quæ tegula occidit Abiinelech, non fuerit ex Sichem, sed ex Thebes; tamen Thebes crai in finibus Sichem, ait S. Hieronymus in Locis *Hebr.* Adde Sichimitas fuisse occasionem cur a muliero occisus sit Abimclech. Denique Thebes videtur fuisse Sichimorum colonia æquo ac Mello.

Ven.il. 21. Et abiit in Cera. — Audi S. Hieronymum in *Loris Hebr.* Distat vicus Bcra ab Elcutheropoli octo millibus ad Aquilonem. Elcuthcropolis urbs crat tunc celebris in tribu Juda non longe dissita a Jerusalem.

Ver». 23. 23. MISITQUE DOMINUS SPIRITUM PESSIMUM INTER Abimelecii et habitatores (Hebraice *baule,* id est viros vel dominos et principes) Sichem. — Dea» «Spiritum,» odii scilicet et discordi®, qua se q . I <-lo mutuo exitio confecerunt. Fecit hoc Deus non tanu?"‘ tum permissive, sed cl positive, objiciendo eis tua> di>- occasionem discordi®, nimirum injiciendo scrucordrtî puium Sichimilis de parricidiis Abimclech, quorum ipsi causa fuerant, quodque ipsi hominem, tam impium ct fratricidam sibi regem créassent : inde enim eum detestari cœpcrunt; quod sentiens Abimelecii vicissim cos detestatus est; atque hic fuit fons belli mutui, quo utrique se confecerunt. Ita Abulcnsis. Licet enim Deus positive nequeat esse causa peccati, v. g. odii et discordi®, sed ad illud se habeat permissive duntaxat; tamen potest positive aliquid indifferens facere bono tine ex quo præscd multa peccata secutura. Scrupuli ergo jam dicti Deus positive fuit causa; peccatum vero ct odium inde secutum permisit duntaxat. *Secundo,* S. Augustinus, *Quast.* XL1V, Cajctanus et Arias per spiritum hunc pessimum accipiunt diabolum : huic enim volenti turbaro eorum pacem ct bellum concitaro, Deus non tantum permisit id facere, sed et positive eum quasi tortorem immisit, ad ipsos tam impios divexandum ct castigandum, ut sui sceleris et parricidii, ob quod castigabantur, recordarentur cl pœnilenliaiu agerent : turbare ergo pacem impiorum pios unanimi vi opprimentium, ob finem jam dictum, est virtus, non vitium : in diabolo vero est vitium, quia ipse malo fine id facit, ut scilicet odia, cædcs aliaquo peccata suscitet. Sic Deus spiritum exitii immisit in impium Achab ad eum in bello occidendum, HI *Ilcg.* cap. ult. Hinc Poet® dicunt Jovem id facere per Alecto cæterasquo Furias; de qua ita canit Virgilios, lib. VII *Ænid. :*

Luctificam Alecto diranno ab sede sororum
Infernique ciet tenebris, cui tristia bella,
Iraque, insidixquo, ct crimina noxia cordi.

Et mox :

Disjice compositam pacem, sere crimina belli;
Arma velit, poscatque simul rapiatque juventus.

Denique justo hæc omnia direxit Deus ad castigandum parricidia Abimclech, ct idololatriam Sichimitarum.

Sapienter S. Augustinus, lib. XXII *Dc Civitate,* cap. i : « Mulla quidem, inquit, fiunt a malis contra voluntatem Dei; sed tantæ est ille sapientiæ tanlæquc virtutis, ut in cos exitus sive fines, quos bonos et justos ipse præscrivit, tendant omnia quæ voluntati ejus videntur adversa. » Et *Enchirid.* cap. c : «Non sineret bonus fieri male, nisi Omnipotens etiam de malo facere posset bene. »

Nota hunc locum pro poena vermis conscienti®, qua castigavit hic Sichimitas, ct castigat in æternum improbos in gehenna, qui sano magnum eis est tormentum. Torquet enim eos acerrime hæc cogitatio : Tu tua culpa et stultitia te conjecisti in has poenas, tu facillime poteras culpam cl tormenta hæc vitare. Cur tam demens fuisti ut ob modicam voluptatem in æterna hæc incendia te conjiceres? o stoliditas! o malitia! o cupiditas, quo me duxisti! o irrevocabilis error meus :

Minet, œternumque manebit
Supplicium sceleri» spretæquc injuria legis.

Qui coeperunt eum detestari. — Sic ct Septuaginta. Hcbræa vero habent TtD’ *iibgcdu,* id est prarcaricatt *sunt, rebellarunt;* Chaldæa, *mentiti sunt.*

24. Et scelus interfectionis septuaginta filiorum Jerobaal, etc., conferre in Abimelecii. — Hebræus, Septuaginta et Chaldœus hæc recensent ut ad Deum pertinentia; sic enim habent: *Et immisit spiritum malum inter Abimclech et habitatores Sichem, qui rebellarunt ci; ut veniret injuria septuaginta filiorum Jerobaal, et sanguis eorum, ut poneret* Ver», 2i).

super Alrimelcch fratrem illorum, qui occiderat cos, ct super dominos Sichem, qui fortificaverunt manus ejus ut necaret fratres suos. Noster tam'-n Interpres litcc tribuit Sichimilis, non Deo, quia solerter et profunde vidit Deum huno discordi® spiritum immisisse in Sichimitas, per immbsam a se conscientiam et remorsum parricidii, cujus auctorem faciebant ipsum Abimclech, ideoquo cum ut parricidam et patri® perditorem aversabantur, ac contra eum bellum parabant. Nulla enim alia hic odii causa probabilis asseri potest.

Yen. te. 23. Venit autem Gaal. — Fuit hic Gaal hostis ct temulus Abimclech, qui eo velut vili et indigno dejecto, ambiebat fleri princeps Sichimitarum, ut colligitur ex vers. 28 (1).

Ver». 17. 27. Vastantes vineas, — uvas colligendo et in torculari exprimendo. Vine® h® erant principimi Sichem, qui Abimclech in regem evexerant: forte etiam erant vine® ipsius Abimclech. Ita Abulcnsis.

Ingressi sunt fanum dei sui,—puta Baalberith, vers. 4.

Ver», ts. 28. Clamante Gaal filio Oded: Quis est Abimelecii et quæ est Sichem, ut serviamus ei? Numquid NON EST FILIUS JeRODAAL, r.T CONSTITUIT PRINCIPEM Z1.DUL SERVUM SUUM SUPER VIROS 11EM0R PATRIS Sichem? Cur ergo serviemus f.i?

Quatuor rationibus Gaal concitat Sichimitas ad rebellandum regi Abimclech a se electo. *Pruna* est: « Quis est Abimclech? » *q. d.* Abimclech est vilissimus Sichimitarum, utpotc filius concubin®, parricida, tyrannus. Ergo indignum est pali, ut ipse Sichimilis et Israeli dominatur. *Secunda:* « Qu® est Sichem?» *q.d.* Sichem est nobilis, antiqua, potens divesque civitas, in qua sunt multi sapientes cl præstanlcs viri digni imperio. Quis ergo ferat infamem Abimclech illis dominari? *Tertia:* u Numquid non est filius Jcrobaal? » id est Gedeonis, qui vestrum deum Baal profanavit (•jusquearam evertit? *q.d.* Gcdcon vestrum deum Baal evertit, Abimclech autem est filius Gedeonis. Quid ergo a filio hoc exspectandum, nisi similia patèrn® audaci® exempla, ut Baalcin et numina vestra pessumdet? *Quarta:* « Et constituit principem Zebul servum suum super viros Hemorpatris Sichem. » Quasi dicat: Abimclech super Sichimitas principem et vicarium suum constituit Zebul, ignobilem et exosum servum: indignum ergo est ut ei parcamus. Quis enim patiatur vilem servum liberis et nobilibus capitibus dominari? Sichimitas appellat « viros Hemor patris Sichem,» i o quod cives essent urbis Sichem, in qua ante t>00 annos regnarat celebris illu in Genesi princeps Hemor, pater Sichem, qui nomen suum dedit urbi, Genes, xxxui et xxxiv. Unde Sichim® antiquitas ct dignitas œsliinari pote>t, ut non ferendum sit Zebul vile mancipium illam regere et gubernare. Hisce rationibus Gaal persuasit Sichimitis, ut rebellare pergant regi Abimclech, eumque regno expellant, ac ad illud ipse se cis ducem obtulit, unde subdit:

Utinam daret aliquis populum istcm su* manu MEA, UT AUFERREM DE MEDIO ABIMELECH. — Ut egO ipse pro eo regnarem.

Porro Septuaginta Zebul vocant *Episcopum,* id est superintendentem et præsidem Sichem. Sic Cicero vocat se Episcopum, id est Præsidem Campani®.

Denique Hebræa ex aliis punctis qu® substituerunt Massoret®, jam aliter habent; nimirum sic: « Num filius Jcrobaal ct Zebul praepositus ejus? Servite viris Hemor patris Sichem; et cur serviemus ei nos? » Qu® verbi obscura sunt, et vix apertum habent sensum. Quare interpunctio et versio S. Hieronymi uti planior, ita est 11 verior, praesertim quia ei consentiunt Septuaginta.

31. Et OPPUGNAT ADIERSIM TE QV1TATEM.—— Op-V:r$. JI. pugnat, » id est obsidet, occupat, opprimit cives ct civitatem. Erat enim Gaal in ipsa civitate Sichem sollicitans cives ad rebellandum Abimclech, ac in ea contra ipsum se armans et fortificans: Hebraice est d h s *tsarim,* id est, ut Chaldæus, *arctat;* Septuaginta, *obsidet;* Vatablus, *occupat.*

37. Rursumqcb Gaal ait: Eccr populus de tM-ven-3». muco TERR.E descendit. — a Dc umbilico, » id est de summitate montium, ut dixit vers, præced. Sicut enim umbilicus in homine exstat, sic montes Mott-i eminent in terra, ita Abulcnsis, Arias, Vatablus. Rursum sicut umbilicus est quasi centrum sive ®ar, medium in homine, ut si circini pedem unum figas in umbilico quasi in centro, indeque alterum pedem per extensas hominis manus œque ac pedes circumagas, perfectum circulum circa hominem sis descripturus: sic pariter montes sunt quasi in medio terr® circumcirca adjacentis et aspectabilis, ut homo in monte quasi in centro consistens, circumcirca terram subjacentem in orbem quasi oculis aspicere ct circumlustrare possit. Sic Jerusalem. *E'.ech.* xxxvm, 42, vocatur umbilicus terr®, quia ipsa crat medium et quasi centrum terr® tunc habitat® ct cognit®. Sic Plinius, hb. HJ, cap. xii, lacum Reatinum appellat umbilicum Itali®; Livius /Elolorum regionem vocat umbilicum Grœciæ; Cicero, Aci. 6 in Fermi, Ennensem sylyam nuncupat umbilicum Siedi®.

Et unus cuneus venit ter viam que respicit qi ircum,— Ilebræus additur, *quercum* CD'Myo *mconenim,* id est *prastiqiatorum;* Septuaginta, aspicientium; Vatablus, *auqurum.* Chaldæus et Pagninus nomen Hebraicum *Mconenim* ut proprium retinent. Certa ergo hic quercus designatur ex voce *Meoncnun* tunc nota, nunc ignota.

•12. Sequenti lrgo die egressus est populus in v«n. campum, — non ad reliquum vindemiae peragendum, ut voluut Josephus et Procopius, sed ad pugnandum contra Abimeleeh. Undo sequitur:

Quod cum nuntiatum esset Abimelecu, tulit

(i) Ga?l crai de progenie Chananæorum.

exercitem suum et divisit in toes turmas ; — nimirum unam turmatn sibi adscivit, caque civitatem Sichem civibus in campum egressis vacuam oppugnavit ct cepit; duabus vero ceteris jussit prosequi Sichimitas urbe egressos, omnesquo maciare, atque hac ratione universos cives cum civitate disperdidit. Ita Abulcnsis et Arias.

Vers. 45. 4*i. Ipsa QUE destructa ut sal in ea dispergeret, — non tam ut urbem desiccaret redderetque sterilem ; sal enim quia igneum omnia germina erodit, adurit ct siccat, *Psalm.* evi, vers. 33 ct 34; *Deutcr.* XXIX, 22 et 23; *Jcrem.* xvn, G; *Sophon.* n, 9. Sic Vesuvius mons juxta Neapolim nuper eructans cineres, omnes circumcirca agros si cavit, sed ad tempus duntaxat; cineres enim sunt salsi. Verum hoc in agris fieri subindo solet ab hostibus, non in urbe, utpoto quæ non colitur, n o seritur, sed incolitur et habitatur. Fecit id ergo Abimelech ad significandam summam suam in Sichem iram ct indignationem. Putat Abulcnsis veterem illum morem fuisse puniendi urbes per aspersum in iis sal, in crimine læse majestatis.

Addit Abulcnsis Abimelech juste sic Sichimitas punivisse, eo quod ipsi sponte eum in regem susceperant, ct paulo post gravissimas ei injurias intulerant. Sic enim juste punit rex subditos sibi rebellantes. Verum Abimelech non fuit legitimus rex, sed tyrannus et invasor regni; nec enim Deus, nec cæteræ tribus eum regem crearan!, sed pauci Sichiraila', qui non habebant potestatem et jus creandi regem totius Israelis.

Vm.it. 46. In terre SicutMORUM. — Verisimiliter Serarius et alii censent turrim hanc esse oppidum Mello, quod cum Sicbimitis rebcllarat regi Abimelccb. Hoc dicitur turris, quia in eo erat arx excelsa ct munita instar turris. Dicitur «Sichimorum, » quia erat eorum colonia. Mellonitæ enim audita clade Sichimorum, male sibi conscii eamdem sibi metuentes, confugerunt ad hanc turrim, ut inca contra Abimelech se lutarentur.

Dei sui Gerito. — Decurtate, nam integre vocabatur *Baalberith,* ut palet vers. 4.

v<« is. 48. Ascendit in montem Selmon ,— Sicliimæ et Mello vicinum, de quo *Psalm.* lxvii, 15.

ver«. w. 50. Thebes. — Urbs crai in Judæa, « in finibus Neapoleos pergentibus Scythopolin, quasi in decimo tertio ejus lapide, quam oppugnans Abimelec fragmine molar ictus interiit, » ait S. Hieronymus in Loris *Hebr.,* Eusebius, Adrichomius et alii Quare alia hæc est ab urbe Thebes in Ægypto, ex qua oriundi fuero milites et martyres Thebæi, quorum dux fuit S. Mauritius ; alia quoque fuit Thebe in Gnncia, a qua dicti fuere Thebani, quorum dux fuit Epaminondas. Porro Thebes hæc Judææ alia est a Thesba, ex qua oriundus Elias propheta cognominatus est Thesbiles', uti contra Lyranum docent S. Hieronymus, Eusebius; Adrichomius, Borcbardus et alii. Porro *Thcbes* Hebr. idem est quod *ovalis* vel *canosus,* ait Pagninus, idquc hic est appositum ; ibi enim Abimelech capite, quod ovalis est figurar, confracto, in cœnum ct terram prolapsus occubuit.

53. Fragmen molæ , — fragmen lapidis molaris, vtrs. sj.

54. Ne forte dicatur quod a femina interfectus **Ven.54.** s; i. — Ita Abimelech, qui tota vita gloriam regni quarsierat, juste ingloria morte punitus est, occisus afemina. Juste lapide percussus interiit, qui n<.ge}ct. super lapidem septuaginta fratres occiderat*. Sic «». » tegula a muliere dejecta misere Argis periit Pyrrhus rex Epirotarum, teste Plulareho. Et orbis terror, flagellum Dei, Attila Hunnorum rex a femina percussus cultro est, ait Marcclliuus. Et Hermannus, Saxonum rex, arcem unam mutato habitu oppugnans, saxo a femina dejecto interemptus est, teste Aventino, lib. V. Quocirca Gentilis ille apud Virgilium, *Æneid.* X, ita cadentem solatur :

> **Hoc tamen infelix miseram sohbcre mortem ;**
> **Æncæ maguí dextra cadis.**

Moraliter Thcodorctus, *Quæst.* XVI : « Ex his, ait, quæ contigerunt Abimelech ct Sicbimitis, discimus improbam consensionem interitum afierro utentibus ea, et tandem in dissensionem desinere; siquidem qui liberos Gedeonis interfecerant, mutuis plagis perierunt. »

Denique in Abimelech verum fuit illud : « Ingressus est ut vulpes, regnavit ut leo, mortuus est ut canis, » non baculo, sed lapide a femina percussus.

CAPUT DECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Septimus judex Thola eligitur ; octavus Jair, vers. 3. *Mox, vers. G, Hebræi ad* sua *idola redeuntes, castigantur a Deo per Philistceos ct Ammonitas octodecim annis. Unde, vers.* 10, serto *panitentes Deum invocant, qui eos increpans tandem, vers.* 16, *eorum miseretur.*

i. Post Abimelech surrexil dux in Israel Thola, filius Phua patrui Abimalech, vir de Tssachar, qui habitavit in Samir montis Ephraim : 2. et judicavit Israelem viginti et tribus annis,

mortuusquo est, ac sepullus in Samir. 3. Buie successit Jair Galaadites, cpii judicavit Israele») per viginti ct duos annos, 4. habens triginta filios sedentes super triginta pullos asinarum, et principes triginta civitatum, quæ cx nomine ejus sunt appellato Havotli Jair, id est, oppida Jair, usque in présentent diem, in terra Galaad. 5. Mortuusque est Jair ac sepullus in loco cui est vocabulum Camón. 6. Filii autem Israel, peccatis veteribus jungentes nova, fecerunt malum in conspectu Domini, et servierunt idolis Baalim et Aslarolb, et diis Syriæ ac Sidonis cl Moab ct liliorum Ammon et Philistiim : dimiscruntque Dominum, et non coluerunt eum. 7. Contra quos Dominus iratus, tradidit eos in manus Philistiim et filiorum Ammon. 8. Aflliclique sunt, et vehementer oppressi per annos decernet octo, omnes qui habitabant trans Jordanem in terra Amorrhæi, qui est in Galaad: 9. in tantum, ut filii Ammon, Jordane transmisso, vastarent .ludam et Benjamin el Ephraim : afflictusque est Israel nimis. 10. Et clamantes ad Dominum, dixerunt : Peccavimus libi, quia dereliquimus Dominum Deum nostrum, et servivimus Baalirn. 11. Quibus loculus esi Dominus: Numquid non Ægyplii cl Amorrhæi, filiique Ammon cl Philistiim, 12. Sidonii quoque el Amalee et Chanaan oppresserunt vos, ctclamastis ad me, eterni vos dc manu eorum? 13. El lamen reliquistis me, et coluistis deos alienos : idcirco non addam ut ultra vos liberem : I i. Ite, cl invocale deos quos elegistis; ipsi vos liberent in tempore angusti®. 15. Dixeruntque filii Israel ad Dominum : Peccavimus, redde tu nobis quidquid tibi placet; lanium nunc libera nos. 10. Quæ dicentes, omnia dc finibus suis alienorum deorum idola projecerunt, et servierunt Domino Deo, qui doluit super miseriis eorum. 17. Itaque filii Ammon conclamantes in Galaad fixere tentoria : contra quos congregali filii Israel, in Maspha castrametati sunt. 18. Dixerunlque principes Galaad singuli ad proximos suos : Qui primus ex nobis contra filios Ammon cceperil dimicare, erit dux populi Galaad.

Veis i

1. Post Abimelech surrexit dux in Israel Thola, filius PnuA patrui Abimelech. — Eral ergo Thola consobrinus Abimelech, ulpote filius Phua, qui erat frater (1) Gedeonis, patris Abimelech. Videtur Thola electione populi creatus Judex, nam Dei hic nulla fit mentio. Ita Abulcnsis. Sic a populo Judices electi fuere Jcphtc, Abosan, Ahialon ct Abdon, cap. xii, vers. 8. «Surrexit » ergo electus a populo ad corrigendum scandalum, ct abolendum tyrannidum Abimelech, ne quis deinceps illam imitaretur, ct simile quid attentaret. Undo Hebræa ct Septuaginta addunt, *surruit* ad *salvandum* Israel, scilicet ut liberaret Rempublicam a tyrannide et idololatria Baalberith inducta ab Abimelech, utquo cam ab hostibus vicinis, si more suo Israclem invader, nt, defenderet; et forte rcipsa defendit, etiamsi Scriptura factum non commemoret. Erant enim Judices Israelis salvatores, ut dictum est cap. n, vers. 1G, ct cap. m, vers. 9.

Pro *patrui Abimelech,* Hcbræum est rm Ï3 *ben dodo,* id est, *filius patrui ejus,* scilicet Abimelech, supple : erat Thola novus hic Judex. Sic ct Septuaginta, quin et Chaldæus, nisi quod vertat in genitivo *filii patrui ejus;* quasi non Thola, sed pater ejus Phua fuerit filius patrui Abimelech. Rabbini vero, ct ex iis Pagninus, Arias, Vatabins, Cajetanus, ■» *Dodo* relinent ut nomen proprium, vertuntque, *Thola filius Phua, filii Dodo;* quasi Dodo fuerit pater Phua, ct avus Thola Judicis. Sed magis credendum S. Ilteronymo, Septuaginta et Chaldæo, qui dodo vertunt, *patrui ejus* Nimirum Hebræi ob merita Gedeonis voluerunt ex ejus prosapia creare Judicem, qui ei succederet; cumque filii Gedeonis omnes ab Abitaelech essent occisi, acceperunt filium fratris ejus, scilicet Thola, cumque crearunt Judicem.

Vir de Issachar. — Dices : Gedeon fuit de tribu Manasse, quomodo ergo frater ejus Phua, ejusque filius Thola fuit de tribu Issachar? Respondet S. Augustinus, ct alii Gedeoncm ct Phua fuisse fratres uterinos duntaxat, ita ut mater eorum nupserit primo Joas Manasscnsi, cx coque genuerit Gedeoncm, deinde nupserit alteri viro c tribu Issachar, ex eoque genuerit Phua patrem Thola. Poterant enim feminœ extra tribum suam viris alterius tribus nubere, quando illa' habebant fratres, qui patrum suorum cranth credes, corumque hereditatem in tribu eorum servabant, ne illa ad virum alterius tribus per feminam (si deficiente prole mascula ipsa foret hæres) illi nubentem transiret, *Num.* cap. ull.

Qui habitavit in Samir (urbe) montis Epurai». — Licet ergo esset cx tribu Issachar, tamen habitavit in tribu Ephraim, ut habitans quasi in medio magis numerosarum tribuum, eas vclut Judex facilius regeret. Regem enim decet esse in

ti) Phua erat frater uterinus Gedeonis, qui erat do tribu Manasse.

centro regni, ut facile ab omnibus regni partibus *adiri ct* conveniri possit.

Allegorica, *Thola* hebraico idem est qnodvermi-*culus* vel *coccineus.* Unde typus fuit Christi, qui ait : « Ego sum vermis et non homo, » *Psal. xxi,* 7; idem sanguine œque ac charitate fuit coccineus, quia sanguine suo pro nobis purpuratus, et charitate ignea flagrans fuit filius *Phua,* id est Anguli, quia ipse est lapis angularis Ecclesia). Sedos ejus fuit *Samir,* id est custodia, fæx, sentes, adamas. Magna enim nobis in tot periculis ct insidiis opus custodia, magna fiecis noslr® cognitione atque contemptu, magna carnis animique compunctione, magna denique constantia et adamantino robore.

Ven. 3. 3. Huic successit Jair Galaadites, — ac proinde o tribu Manasse; hæc enim habitabat trans Jordanem in Galaadite juxta montem Galaad ; unde et oppida, quibus filii ejus triginta præfucrunt, erant in tribu Manasse. Fit hic octavus Judex Israelis.

Jair hebraico idem est quod *illuminans,* quia Israelem sua justitia, virtute ct religione illustravit. Omnes Judices ad hoc a Deo dati sunt Israeli, ut cum in vera Dei fide ct cultu continerent, ideoque omnes sancti fuere, atque ut tales laudantur ab Ecclesiastico, cap. XLVi, vdrs. 13, et ab Apostolo, *Ucbr.* xi, 32. Hinc Jair typus fuit Christi, qui quasi lux mundi « illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, » *Joan,* i, 9.

Tropologice, Prælatus ct fidelis quisque sit («Jair,» id est illustrator aliorum, juxta illud Christi : «Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est, » *Malth. v,* 16.

v«-i. i. 4. Habens triginta filios sedentes (Hebraice, *equitantes;* Septuaginta, *conscendentes ;* Josephus, *equitandi perilissimos)* surta triginta pullos asikarum. — Cajclanus vult pullos hos fuisse equinos, non asinos; quia, inquit, hoc affertur hic ad ostendendam principum horum gloriam; gloria autem est equitare super equum, non asinum : sed errat Cajetanus. Hebraice *aiarim,* pullos asini, non equi, significat hic ct alibi, teste S. Hieronymo, Septuagita, Pagnino et aliis passim. Sic ct Lyranus, Arias, Vatablus et Abulensis, qui per pullos asini accipiunt mulos, qui ex asino cl equa gignuntur; nobiles enim mulis vehuntur. Simplicius accipias meros asinos, quia hos significat Hebraice *aiarim,* atque hi in Palestina vegetiores ct fortiores sunt nostris ; unde ibi asinis pro equis utebantur, præsertim quia Deus Hebræis vetuerat usum ct copiam equorum, uti ostendi in Pentateucho, *Deuter.* xvn, 16, ad illa : «Non multiplicabit sibi equos, n Huc facit etymon asini, de quo S. Isidorus lib. Xll *E'ymol. :* « Asinus , inquit, et asellum a sedendo dictus quasi assedus;sed hoc nomen, quod magis equis conveniebat, ideo hoc animal sumpsit, quia priusquam equos caperent homines huic præsidere coeperunt. Animal quippe tardum ct nulla ratione reniions, statini ut voluit sibi homo substravit. »

Et principes triginta civitatum. — In Hebræo est pulchra paranomasia in voce *aiarim,* quæ ct pullos et civitates significat. Similis est in Græco jtwXcu; ct irsXtt;.

Quæ ex nomine ejus sunt appellata Havotii Jair, id est oppida Jair. — Jam pridem h® triginta civitates, et insuper ali® triginta, hoc est sexaginta, ab alio antiquiore Jair nuncupat® erant civitates Jair, ut patet *Num.* xxxii, 41 ; hic tamen illud nomen cis confirmatum est, ct quasi de novo inditum ob novam rationem, quia scilicet triginta his urbibus præcrant triginta principes filii Jair judicis; cæterarum vero triginta hic non fit mentio, quia ili® ad hos triginta principes non spectabant.

8. Oppressi per annos decem et octo. — Ili 18 Ven.o. anni comprehendi nequeunt annis Judicis sequentis, puta Jcphte, hic enim tantum sex annis præfuit. Quocirca Serarius vult cos omnino addendos in chronologia annis cæterorum Judicum. Verum capite ut ostendi id fieri non posse. Quare hi 18 anni comprehendi debent annis præccdentis Judicis, scilicet Jair, qui præfuit 22 annis. Licet enim Jair omni studio contenderet Israelitas continere in cultu unius veri Dei, tamen ipsi partim ex innata malitia ct proclivitate ad idola, partira ex commercio et connubiis vicinarum Gentium idololalrarutn, partira ex continua 23 annorum pace sub Thola judice opibus epulisque abundantes ct lascivientes defluxerunt ad idola ct vilia Gentium ; quare Deus justus perfidile vindex, slatini illos castigavit, immittendo in cos Philislæos ct Ammonites, qui eos spoliarent et opprimerent, idque per 18 annos, donec ipsi tot flagellis fracti, serio idolis abjectis pœnitentes ad Deum redirent, qui proinde hac poenitentia reconciliatus liberavit cos per Jcphte, ut palet cx sequenti. Hoc est enim quod pnedixit Scriptura, cap. n, vers. 16 : « Suscitavitque Dominus Judices, qui liberarent eos de vastantium inanibus; sed nec eos audire voluerunt, fornicantes cum diis alienis. »

12. Et Ciianaan. — Sic quoque vertunt Septua- Ver*, li ginta. Hebraice ppo *maon,* quod alii relinent quasi nomen proprium loci. Vide S. Hieronymum in *Locis Ilebr. :* « Maon, ait, regio Moabitariim, juxta Jeremiam, » capito xi.vm, vers. 23; juxta Septuaginta, Marinus in *Lexica* et alii putant Maon idem osse cum Bethmaon et Baahnaon, qu® erat urbs Moabitarum juxta torrentem Arnon in tribu Iluben. Hinc incol.e Maon, I *Paralip.* IV, 41, el II *Paralip.* xxvi, 7, vocantur *Meonenim,* ubi Septuaginta vertunt *Mínaos.* Unde et Septuaginta, *Job* capite n, versu II, Sophar amicum Job constituunt regem *Minœorum.* S. Hieronymus vero, ll *Paral,* xxvi, 7, vertit *Ammonite»,* Unde videtur ipse Meonenim per rnetathesin accepisse pro *Ammonim,* id est Ammonilis. Priore vero loco.

I *Paral,* iv, 41, vertit *habitatore,* hoc enim significat tò *meonenim.* Ut ut est, certum est hos fuisse Cháñameos. Sic enim vertunt Septuaginta ct Noster, qui commune Chananæorum nomen cis appropriant, quasi ipsi illo ævo præ cœteris vocali sint Chanaan et ChananæL

Ver*. n. 14. Ite et invocate deos quos elegistis. — Est sarcasmos similis illi *Deuter.* xxxn : a Ubi sunt Dii eorum, in quibus habebant fiduciam? etc. Surgant ct opitulentur vobis, et in necessitate vos protegant. »

v n. te 16. Idola projecerunt. — Ecce hoc est signum serii doloris et pœnitcntiæ, idola ct vitia sua abjicere : ideoque mox Deus eorum misertus est.

Qui DOLiw* super miser!IS eorum. — Hebraice *katsar,* id est, *angustata est anima ejus in labore Israelis.* Septuaginta, ¿>>.vp>TrM id est, *imminuta ve\ contracta est.* Dicitur hoc anthropopath»;: nec enim angustia cadit in Deum, sed figurate significat magnum in Deo commiserationis affectum. Sic Deus ait, *Jtrem.* xvm, 7 : « Repente loquar adversus gentem ct adversus regnum, ut eradicem ct destruam cl disperdam illud. Si pœnilcnliam egerit gens illa a malo suo, quod locutus sum adversus eam : agam ct ego poenitentiam super malo quod cogitavi ut facerem ei. Et subito loquar de gente et de regno, ut ædifleem et plantem illud. » Videatur S. Chrysostomum, homil. 5 *ad Populum,* et 23 *in Genes,* ac 63 *in Malth.*

17. Itaqlb filii Ammon conclamante (id est, *nr**. n. suos ad bellum convocantes) in Galaad fixere tentoria. — Nam regio Ammon vicina est Galaad ct Galaaditis, puta Minas-ensibus, qui proinde primi eis irruentibus sc opposuere.

Contra quos congregati filii Israel n Maspha castrametati sunt. — Duplex est Maspha, una in tribu Gad, altera in tribu Manasse, quæ hic intclligitur; tum quia Ammonite tribum Manasse sibi vicinam invaserant; tum quia cis quasi dux appositus fuit Jcphte, qui erat ex Manasse, ut audiemus cap. sequent. Porro *Maspha* hebraice idem est quod *specula,* quia erat loco alto, cx quo Ammonitarnm aliorumque vicinorum hostium adventum speculabantur, ut contra cum sibi prospicerent.

IS. Qu primus ex nobis contra filios Ammon v n. s, **COEPERIT DIMICARE, ERIT DUX POPULI GALAAD, — ita** tum quidem tumultuario consilio decreverunt, sed non satis recto. Unde paulo post sanius consilium cis in mentem venit de acccrscndo Jephte viro bellicoso, ut audiemus capite sequenti. Ita Abulensis.

CAPUT UNDECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Jcphte Judex nonus Israelis a populo constituitur, qui primum ratione agit cum rege Ammon, ut ab invasione Israelis cesset, sed frustra : quare, vers. 29, *irruente in eum Spiritu Dei Israelitas ad bellum convocat, facitque votum* **ut,** *si ipse victor redeat, eum qui primus sibi e domo sua occursurus* **sit,** *Deo immolet; victori redeunti occurrit filia : quare illam quasi voti reus Deo sacrificat.*

1. Fuit illo tempore Jephte Galaadites vir fortissimus atque pugnator, filius mulieris meretricis, qui natus est de Galaad. 2. Ilabuilautem Galaad uxorem de qua suscepit filios, qui, postquam creverant, ejecerunt Jephte, dicentes : Ilæres in domo patris nostri esse non poteris, quia de altera matre natus es. 3. Quos ille fugiens atque devitans, habitavit in terraTob: congrcgaliquc sunt ad eum viri inopes, et latrocinantes, et quasi principem sequebantur. 4. In illis diebus pugnabant filii Ammon contra Israel. 5. Quibus acriter instantibus, perrexerunt majores natu de Galaad, ut tollerent in auxilium sui Jephte de terra Tob. 6. Dixeruntque ad cum : Veni et esto princeps noster, et pugna contra filios Ammon. 7. Quibus ille respondit : Nonne vos estis, qui odistis me, et ejecistis de domo patris mei, et nunc venistis ad me necessitate compulsi? 8. Dixeruntque principes Galaad ad Jcphte : Ob hanc igitur causam nunc ad te venimus, ut proficiscaris nobiscum, et pugnes contra filios Ammon, sisque dux omnium qui habitant in Galaad. 9. Jephte quoque dixit eis : Si vere venistis ad me, ut pugnem pro vobis contra filios Ammon, tradideritque eos Dominus in manus meas, ego ero vester princeps? 10. Qui responderunt ei : Dominus, qui hæc audit, ipse mediator ac testis est, quod nostra promissa faciemus. 11. Abiit itaque Jcphte cum principibus Galani, fecilquo cum omnis populus principem sui. Locutusquc est Jephte omnes sermones suos

coram Domino in Maspha. 12. Et misit nuntios ad regem filiorum Ammon, qui ex persona sua dicerent : Quid mihi et tibi est, quia venisti contra me, ut vastares terram meam? *13.* Quibus ille respondit : Quia tulit Israel terram meam, quando ascendit de Ægypto, a finibus Arnon usque Jaboc atque Jordanem ; nunc ergo cum pace redde mihi eam. 14. Per quos rursum mandavit Jephte, et imperavit eis ut dicerent regi Ammon: 15. Hæc dicit Jephte: Non tulit Israel terram Moab, nec terram filiorum Ammon; 16. sed quando de Ægypto conscenderunt, ambulavit per solitudinem usque ad mare Rubrum, et venit in Cades. *17.* Misitque nuntios ad regem Edom, dicens : Dimitte me ut transeam per terram tuam. Qui noluit acquiescere precibus ejus. Misit quoque ad regem Moab, qui et ipse transitum praebere contempsit. Mansit itaque in Cades, 18. et circuivit ex latere terram Edom et terram Moab: venitque contra Orientalem plagam terræ Moab, et castrametatus est trans Arnon; nec voluit intrare terminos Moab, Arnon quippe confinium est terræ Moab. 19. Misit itaque Israel nuntios ad Sehon regem Amorrhæorum, qui habitabat in Hesebon, et dixerunt ei : Dimitte ut transeam per terram tuam usque ad fluvium. 20. Qui et ipse Israel verba despiciens, non dimisit cum transire per terminos suos: sed infinita multitudine congregata, egressus est contra eum in Jasa, et fortiter resistebat. 21. Tradidilque eum Dominus in manus Israel cum omni exercitu suo, qui percussit eum, et possedit omnem terram Amorrhæi habitatoris regionis illius, 22. et universos fines ejus, de Arnon usque Jaboc, et de solitudine usque ad Jordanem. 23. Dominus ergo Deus Israel subvertit Amorrhæum, pugnante contra illum populo suo Israel, et tu nunc vis possidere terram ejus? 24. Nonne ea quæ possidet Chamos deus tuus, tibi jure debentur? Quæ autem Dominus Deus noster victor obtinuit, in nostram cedent possessionem ; 25. nisi forte melior es Balac filio Sephor rege Moab ; aut docere potes quod jurgatus sit contra Israel, et pugnaverit contra eum, 26. quando habitavit in Hesebon, et viculis ejus, et in Aroer, et villis illius, vel in cunctis civitatibus juxta Jordanem, per trecentos annos. Quare tanto tempore nihil super hac repetitione lentastis? 27. Igitur non ego pecco in te, sed tu contra me male agis, indicens mihi bella non justa. Judicet Dominus arbiter hujus diei inter Israel, et inter filios Ammon. 28. Noluitque acquiescere rex filiorum Ammon verbis Jephte, quæ per nuntios mandaverat. 29. Factus est ergo super Jephte Spiritus Domini, et circulons Galaad, et Manasse, Maspha quoque Galaad, et inde transiens ad filios Ammon, 30. votum vovit Domino, dicens : Si tradideris filios Ammon in manus meas, 31. quicumque primus fuerit egressus de foribus domus meæ, mihique occurrerit revertenti cum pace a filiis Ammon, cum holocaustum offeram Domino. 32. Transiviique Jephte ad filios Ammon, ut pugnaret contra eos, quos tradidit Dominus in manus ejus. 33. Percussilque ab Aroer usque dum venias in Mennith, viginti civitates, et usque ad Abel, quæ est vineis consita, plaga magna nimis ; humiliatique sunt filii Ammon a filiis Israel. 34. Revertente autem Jephte in Maspha domum suam, occurrit ei unigenita filia sua cum tympanis et choris ; non enim habebat alios liberos. 35. Qua visa, scidit vestimenta sua, était : Heu me, filia mea, decepisti me, et ipsa decepta es; aperui enim os meum ad Dominum, et aliud facere non potero. 36. Cui illa respondit : Pater mi, si aperuisti os tuum ad Dominum, fac mihi quodcumque pollicitus es, concessa tibi ultione atque victoria de hostibus tuis. 37. Dixitque ad patrem : Hoc solum mihi præsta quod deprecor : Dimitte me ut duobus mensibus circumeam montes, et plangam virginitatem meam cum sodalibus meis. 38. Cui ille respondit : Vade. Et dimisit eam duobus mensibus. Cumque abiissel cum sociis ac sodalibus suis, flebat virginitatem suam in montibus. 39. Expletisque duobus mensibus, reversa est ad patrem suum, et fecit ei sicut voverat, quæ ignorabat virum. Exinde mos increbruit in Israel, et consuetudo servata est, 40. ut post anni circulum conveniant in unum filiæ Israel, et plangant filiam Jephte Galaaditæ diebus quatuor.

ven. I» 1« Fuit illo tempore Jephte Galaadites (ideoquc ex tribu Manasse, non Gad, ut vult Cajctanus. Manassenscs enim passim vocantur Galaadike, non Gadilæ, etsi ct ipsi pariem regionis Galaad occuparent) vir fortissimus.— Hebraice 113) *gibbor chail,* id est, vir *virtutis,* vel *roboris,* vel *strenuitatis.*

Filius mulieris meretricis, — non publico cxposike, sed concubmæ privatae. llebrœum est FC1Î *zona,* quæ vox ct meretricem, ut vertunt Septuaginta ct Noster, ct tabernariam, ut vertit hic Chaldæus, significat. Fuit ergo Jephte spurius, quales nunc legibus arccnlur a principatu, æque ac a sacerdotio, ob infamiam ct mores subinde minus honestos, eo quod neglcctim educentur. Verum Jephte hæc omnia abolevit sua fortitudine et virtute, quare Deo dispensante in lege *Dcut.* xmii,2, quæ sancit nc inamzcr, id est spurius, admittatur in Ecclesiam Dei ad jura populi Israel, Jephte admissus factus est dux populi. Similia spuriorum ad principatus evectorum exempla recenset Plutarcbus, Atbcnœus cl Serarius hic.

Qui natus est de Galaad. — Pater ergo Jephte vocabatur Galaad. Ila Septuaginta, idquo patet cx versu sequenti.

ven.i. 2. Ejecerunt Jephte dicentes: IIjeres in domo PATRIS NOSTRI ESSE NON POTERIS, QUIA DE ALTERA matre natus es,— id est, quæ esset alterius tribus, scilicet diversæ a sua, inquit Malthæus Galenus Cancellarius Duacensis, scribens in cap. xi *ad Hebr.* Nemo cnim, inquit ipse, poterat uxorem non suæ tribus honeste ducere: si quis tamen illectus forma id tentasset, mulier *zona* vocabatur. Unde Septuaginta eam vocant iroípow, id est amicam ; defuncto autem marito hæc sine dote et hœrcditato ad propriam tribum redibat; filius lamen si quis natus fuisset in patris tribu sortiebatur hereditatem, quod modo fratres Jcphlo negabant, ut ipso iis exprobat vers. 7, non ausurus hiscere, si scorto natus fuisset. Ha Galenus. Verum falsum est quod Israefitidcs feminee sine notad infamia non possent nubere in alia tribu. Nam principes Juda sæpo ducebant Glias sacerdotum cx tribu Levi, idque sibi honori ducebant, uti Aaron duxit Elizabeth filiam Aminndab, principis tribus Juda. *Exod.* vi, 23. Et Zacharias duxit Elizabeth cognatam B. Virginis, quæ erat ex tribu Juda, *Luca* i.

Porro *mulier altera* hic non inteUigitur ca quæ sit alterius tribus, sed quæ sit alia a legitima uxore,id est,quæ sit meretrix ct concubina,quam Septuaginta honeste vocant taitpxv, uli nos vocamus amicam : vel quæ sit uxor alterius viri, ideoquo adultera, qualem matrem Jephte fuisse insinuat Josephus.

Ejecerunt, — injuste; spurio cnim a patro cl domo jure communi debentur alimenta, non tamen hærcdilas, uti docet Sylvester cl alii Doctores Casuum.

Ven. 3. 3. Habitavit in terra Tob, — quæ sita erat in terra Galaad, ait Josephus ct Adrichomius. Scrarius putat esse Tubin, de quo I *Machaba* vi, 13. Porro ‹t Tob n significat bonum; sane terra hæc Jephte fuit bona eminenter, id est optima, quia benigne fugientem excepit ct aluit.

CONGREGATIQUB SUNT AD EIM VIRI INOPES ET LATROCINANTES. — Tò *latrocinantes* non est in llebræo, Græco ct Chaldœo , quare videtur cx margine in textum irrepsisse, intrusum ab aliquo volente explicare Te *inopes ;* inopes cnim milites sæpe rapinis ct latrociniis vivunt. Porro rapirne hæ juste sunt, si rapiantur ab hoste bello justo; injuste, si ab amicis, vel ab hostibus in bello injusto. Quare latrones hi, quibus produit Jephte, iuere milites et prædones,qui forte antea injuste rapiebant aliena; sed postquam Jephte secuti sunt, non nisi justas, puta ab Ammozilis ct Philistei* prædas egerunt, uti fecere illi qui Davidem a Saule profugum sectili sunt, I *Reg.* xxn, 2.

Latro cnim priscis idem erat quod miles, qui dictus est latro quasi latero, quod lateri Ducis adhærcret, cumque stiparet; vel a latendo, quod latenter et cx insidiis ad prædandum irrueret. Ha Varro, Festus, Nonius, Marcellus ct alii.

8. SISQUK DUX OMNIUM QUI HABITANT IN GALAAD.— Vert- Sed post victoriam de Ammonitis cælcræ quoque tribus Jephte in ducem suum acceptarunt.

•11. Locutusque est Jepuie omnes sermones suos Ven. n. coram Domino in Maspha. — *Primo, a* coram, d id est publice, pro concione et audiente populo, in cujus medio censebatur esso Deus, ait Valablus. *Secundo,* a coram Domino, » id est invocando Deum in testem pacti, quod cum legatis de Ducatu inibat. Ita Abulensis. *Tertio, «* coram Domino,» id est coram Pontifice, Ephod ct Ration di, in quo erant Urim et Tummim, induto: hic cnim repraesentabat Deum, cumque consulens pro principe oracula accipiebat. *Quarto,* a coram Domino,» id est coram altari, quod ibi ut videtur erexerunt, ut sancte hoc fœdus sancirent. Porro sermones quos ibi loculus est Jephte, fuit promissio, qua promittebat legatis se fideliter cl strenue bellum populi administraturum, ac vicissim illi promittebant se constanter ejus quasi Ducis sui imperium et jussa secuturos. Atque ad hoc invocavit Deum, tum in testem, tum in auxilium, ut imperium bocce suum et bellum secundaret, uti fecit Josué, Judas Machabœus, Constantinus, Theodosius aliique Duces, qui proinde Dei ope victoriam adepti de hostibus triumpharunt.

13. Quia tulit Israel terram meam, quando as- Vtrs CENDiT de Ægypto, a finibus Arnon usque Jaboc atqle Jordanem. — Casus hic est : Sebón rex bello occupavit urbes aliquas Moab ct Ammon; Moses vero cl Hebræi Schon regem occiderunt, omniaquo quæ ejus erant occuparunt. Queritur ergo nunc rex Ammon de injuria sibi facta, terramque suam a Sebón occupatam ab Hebræis, qui Schoni illam bello extorserunt, repetit cl reposcit.

Tulit (scilicet injusto per vim et bellum injus-

tum) terram jieaM; — hanc enim injusto invasit et occupavit Sehon rex Amorrhæorum : vos vero, o Hebræi, Schon invadentes et occidentes, omnia quæ ipse tam juste quam injuste occupabat, vobis usurpastis, excluso me, qui etiam primus et justus hæros, cui proinde ea reddere debebatis, non vero ea vobis vindicare. Historia narratur *Num.* xxr, 25 etseq., ct licet ibi tantum terra; Moabitarum a Schon subaclæ, ac eo occiso a Judæis occupata;, fiat mentio; tamen Ammonitidis quoque partem tunc fuisse ab cis occupatam liquet ex hoc loco. Aut certe dicendum cum Lyrano, Cajetano, Dionysio et aliis cumdem fuisse olim, vel tunc regem Moabitarum ct Ammonitarum : Moabitæ enim Ammonitis erant conjuncti, utpote a duobus fratribus Moab et Ammon a Lot progeniti, *Genes.* XIX. Rex ergo Ammon agit pro Moabiti, vel ut subditis, vel ut sociis et fœderatis, qui jus suum per cum ab Hebræis repetunt.

Vmj. is. is, Xox tulit Israel terram Moad, nec. terram filiorum Ammon, — quam scilicet actu tunc possidebant Moabitæ et Ammonii®; vetuerat enim Deus Hebræis, ne cos quasi sibi ex Lot cl Abraham cognatos invaderent, *Num.* xxi, et *Deut.* n et m; illam veroMoabitidis etAmmonitidis partem quam bello sive justo sive injusto (res enim hæc incerta estet dubia) occupavit Sehon rex Amorrhæorum, Hebræi eo prostrato jussu Dei occuparunt, ut in sequenti narrat Jephte; quia illa jam non erat Moabitarum, sed Schonis regis hostis Hebraeorum, quam ab eo recipere ct bello repetere nequiverant Moabitæ; quare illam ut Sehonis, non ut Moabitarum, jure belli, annuente Deo occuparunt Hebræi. Est hæc prima ratio, qua Jephte probat regem Ammonitarum falso queri de terra sua ab Hebræis sub Mose occupata, ideoque injuste eum Ammonites in Judæam immisisse ad eam opprimendam. Verum hæc ratio sola non sufficiebat, nec satisfaciebat regi Ammon, hinc alias subjungit Jephte, quibus eam corroborat (I).

Vers. îl. **21. NONNE EA QUÆ POSSIDET CIJAMOS DEUS TUUS TIRI JURE DEBENTUR? QUÆ AUTEM DOMINUS DEUS NOSTER VICTOR OBTINUIT, IN NOSTRAM CEDENT POSSESSIONI M.** — Est hæc secunda ratio, </. *d.* Tu occupas regiones illas, quas deus tuus Chamos tibi dedit; ergo pari jure nos occupamus terram Sehon regis (in qua erant aliquæ urbes ab co Moabitis et Ammoniti® crept®),quam pro nobis pugnans victor Deus nobis dedit. Hæc ratio Jephte non quaquaversum est solida. Deus enim Tureis aliisque tyrannis dat victorias, et regiones Christianorum subjugat; ct tamen Turcæ ct Tyranni injuste eas invadunt cl detinenl ex ambitione ctcupidine doni nandi. Impia enim est Alberici Gentilis, lib. 1 Dc *Jure Ulli,* cap. xxii, sententia, juste a Turea possidi ri omnia quæ ipse Christianis eripuit, eo quod ipse ex voluntate Dei volentis castigare Chrislianos id facial : neque verum crat Chamos dedisse terram illam Moabitis.

Erat tamen hæc ratio apposite ad hominem, *q. d.* Tu, o rex Ammon, cdicitoa quo ct quo juro obtineas omnes tuas regiones ct urbes. Sane nihil splendidius dixeris dederisque, quam dei tui Citamos voluntatem ct voluntariam donationem. At ego similiter assero Deum nostrum terram illam, quam repetis, nobis per victoriam suam nobis concessam donasse; Deus autem est omnium regnorum Dominus, qui proinde transfert regna dc gente una in aliam prout ci libuerit.

Verus autem titulus juris llebræorum ad occupandas hasce regiones erat, quod ipsi e Dei mandato invaserant regna Sehon ct Og regum Amorrhæorum, eodemque mandato occupabant ct possidebant omnia, quæ eis fuerant subjecta, ut patet *Num.* xxi, ct *Deu!,* n. Hunc titulum insinuat, sed expresse non allegat Jephte, quia illum Gentili regi Ammon vix probaro potuisset. Ita Abu-Icnsis.

25. Nisi forte melior es Dai.ac filio Sepiior Vew.». rege Moab, — *q. d.* Cum Hebræi,cæso Schon,occuparuntcjus ditiones, tunc Balac crat rex Moab, isque sapiens ct potens. Atqui hic tunc ne vcrbulo quidem ditiones hasce ab Hebræis repetiit. Ergo nec tu, qui illo trecentis fere annis posterior es, illas repetere debes aut potes. Est hæc ratio tertia. Sequitur quarta.

26. Per trecentos annos, — *q. d.* Trecentis an- V«».w. nis occupavimus has regiones, quas nunc postliminio repetis. Ergo longissima temporis proscriptione eas occupamus, præsertim cum per tot annos nullus illas a nobis repetierit.

Quare tanto tempore niuil super hac repetitione tentastis? — sed siluistis, ac silentio vestro vos contentos significastis, ct ut eas possideremus tacite consensistis? Nota hic a Mose ad Jephte præcisc non Huxissc trecentos annos, sed 2G6duntaxal; sed Jephte more vulgi annosadauxit ad magis roborandam proscriptionem, atque usus est numeris rotundis et perfectis, scilicet centenariis, *q. d.* Jam agitur tertius annorum centenarius, agitur tertium proscriptionis et possessionis sæculum : ergo frustra laboras ut nosca tam sero deturbes. Porro Melchior Canus et Serarius, qui annos oppressionis llebræorum ab annis Judicum separant ct separatim numerant, computant a Mose ad Jephte annos 340 ut minimum. AbuIcnsis opinatur illo ævo proscriptionem per longum tempus, etiam cum mala fide, jure gentium valuisse, ct rem tamdiu possessam confirmasse possidenti ; alioqui enim, inquit, replicasse! rex Ammon hanc llebræorum possessionem initam fuisse cum mala fide, ideoque proscriptionis tempus hic non valere. Verum hoc ei probandum fuisset. In dubio enim melior est conditio possidentis. Et adorisi possessorem e sua possessione deturbare velit, incumbit mala; fidei probatio. Quisque enim præsumilur esso bonus et

(t) Jephte loquebatur in nomine Ammonitarum et M 'ilóurum, qui populi erant fratres ct sub eodem regimine uniti a morte EgIon rege Moabitarum.

bon® fidei possessor, nisi contrarium probetur.

Soiymv Sic nuper Solymanus, Turearum Imperator, Post annos m'^e omnia jura reddi volebat, qu® olim .Magni Coustantini fuissent, testo Jovio, libro XXX. Hoc est Turcicum.

ambitio. Porro simili modo quo Jephte, responderunt olim Laccdæmonii apud Isocratem in *Archici. :* « Hanc colimus terram ab Herculis posteritate datam , Delphico oraculo confirmatam, ct incolis ejus bello superatis. Non vos latet possessiones sive privatas sive publicas proscriptions longi temporis confirmari. Messanam tenuimus amplius -Í00 annos. »

Ven. Î7. «7. Judicet Domines arbiter hujus diei, — id est hujus litis, quam hoc die agimus. Sic dies pro judicio sumitur, l *Corinth.* iv,3, ct *Jerem.* xvn, 16; est metonymia.

Vert. Î0. 29. FaCTUS EST ERGO SUPER JEPHTE SI'IRITUS DOsiini,— hoc est immisit Deus Jephte Spiritum fortitudinis, ardoris cl zeli ad capessendum bellum contra iniquum regem Ammon ; coque impulsus convocavit ad illud incolas Galaad, ct tribus Manasse, ct « Maspha Galaad, » id est, Maspha, qu® est in extremis terminis Galaad versus montes Libanum et Hermon ; hisce enim maxime ct proxime imminebant vicini hostes Ammonii®.

Ven. 30. 30. Votum vovit Domino dicens : Si tradideris filios Ammon in manus meas, quicumque primus FUERIT EGRESSUS DE FORIDUS DOMUS ME.Ii, MIMIQUE OCCURRERITIU VERTENTICUMPACEA FILIIS AMMON, EUM HOLOCAUSTUM OFFERAM DOMINO. — Huic simile cSt quod scribit Aldrovandus in Asino : Alexandro Macedoni, inquit, cum reddita sors esset, cum qui primus occurrisset interimeret; ubi quemdam prœ se agentem asellum vidit, arripi hominem confcslim cx oraculo imperavisse tradunt. Al eum jamjam jugulandum intellecta mortis ratione proclamavisse anteambulonem suum, non so peti cx responso, quando is obviam occurrisset prior, puta asinum suum.

Quid vovil Jephte ? Ilrsp. Primo»

Quœrcs *primo,* quam victimam hic voverit Jephte? *Primo* aliqui censent cum vovisse primum hominem sibi c domo sua occursurum Deo immolare. Ita S. Augustinus.

Secundo. *Secundo,* Rabbini ct AbuIcnsis putant eum vovisse pecus immolabile primo occurrens, sive is bos esset, sive vitulus, sive hircus, sive aries, Deo sacrificare; sed postea Jephtedo mente ct materia hac voti sui dubitasse, quia verba ejus erant generalia : quare primo occurrente filia, censuisscso ad illam immolandam obligari.

Tortio. Tertio ct optime, intendit Jephte primum vivens, sive primum animal c domo sua sibi occursurum Deo mactare. Undo ex llebræo verti potest in genero neutro : *quodeumque,* scilicet animal primo mihi e domo obvium immolabo. Ha Chaldtcus, Valablus, Pagninus ct alii. Id patet cx eventu : nam cum prima ci c domo occurreret filia, putavit so voto ad illam immolandam obligari ct cogi.

Quæres *secundo,* an hoc votum fuerit licitum, nn illicitum? Primo, multi censent illud fuisse impium, stultum ct parricidale ItaS. Ambrosius,lib. *Offic.* cap. ult., S. Augustinus, *Quast.* XLIX, Tcrlulliantis, lib. HI *Contra Marcion.,* Nazianzenus, orat. *De Madiabais,* Theodoretus ct Procopius ; hic Chrysostomus, hom. *De Jephte.* Et S. Thomas citans S. Hieronymum, H II, *Quast.* LXXXVHI, art. 2: « In vovendo, ait, fuit stultus, quia discretionem non habuit, et in reddendo impius. » Impium enim est tiliam occidere, impium est Deo homines immolare, ct humano sanguine litare. Unde S. Hieronymus, lib. l *Contra Jotin.,* ante medium : «Ro prehenditur pater voti temerarii, etc. Si enim canis, inquiunt, si asinus occurrisset, quid faceret?» Lege enim vetitum erat offerru canem vel asinum. Pergit S. Hieronymus : « Ex quo volunt (Hebræi) Dei dispensatione esse factum, ut qui improspecte voverat, errorem votorum in filiæ morte sentiret, » ut temeritas voventis castigaretur, ait S. Augustinus, *Quast.* XLIX.

Vofnm Jrplbo ruullí ceo^nt

Si dicas Jephte laudari ab Apostolo, *TTebr.* xi,respondet AbuIcnsis cum laudari ex merito fidei ; quod scilicet ipse confidens Deo exposuit se periculo mortis in prælio pugnans contra tam potentes Ammonilas, non autem a voto; salis autem constat quod Jephte, ct quilibet virorum illorum, quos in illo suo fidei Catalogo posuit Apostolus, graviter peccarti, ait AbuIcnsis. Unde et Gentiles vituperarunt ct damnarunt cos qui homines Saturno immolarunt. Quis Creonti, ait Serarius, vitio non dat, quod Menœcum filium Thebis Erichtheo, quod Praxilhcam filiam Athenis immolarti? Nonne suum regem expulerunt Idomeneum Cretenses, quod a Trojano bello reversus, nostri hujus Jephte instar, deorum aris obvium filium cx voto imponere voluerit? De Agamemnonis Iphigenia quam Poet® mulla! et in Suasoria Seneca : Nonne ct hoc nomine infames olim Scyth®, Tauri, Pontici et Afri? do quibus in *Scorpiaco* Tertullianus, in *Octavio* Minucius, in *Protreptico* Clemens cl Euripides.

Quocirca Procopius ait victoriam hanc a Deo concessam fuisse Jephte non ob votum, sed ut injurias Israeli ab Ammonitis factas esse, manifestum fieret.

Secundo, alii cx adverso censent hoc votum Jephte fuisse pium et sanctum, co quod facium sit ex impulsu Spiritus Sancti. Ita S. Ansclmus, Ambrosiaster in cap. xi ad *llcbraos,* Serarius cl Salíanos hic, ac favet hic S. Augustinus et S. Hieronymus, epist. *ad Julianum,* ubi ait Jephte obtulisse virginem filiam, et idcirco in enumeratione Sanctorum ab Apostolo collocari.

l'^h0'nt lr' °' Probant *primo,* quia hic dicitur irruisse in cum Spiritus Dei, quod licet ad pugnam referri debeat, tamen ad votum quoque, quod pugnæ ct victorior fuit medium, imo principium, referendum videtur.

Secundo, quia Ecclesiasticus, cap. alvi, et Apo-

status, ITebr. xr, Jephtc ponit in Catalogo Sanctorum, quare non videtur peccasse hic; aut certo si peccavit, mox pœnituit.

Tertio. *Tertio,* quia Deus per votum hoc videtur ei concessisse tantam victoriam. Ergo illud ratum gratumque habuit.

Qnjfic. *Quarto,* quia filia ejus offerens se immolandam ad satisfaciendum voto patris, a Patribus mire laudatur, ct Isaaco comparatur.

Ouinio. *Quinto,* quia immolatio hæc filiæ fuit typus immolationis Filii Dei in cruce, ut docent Patres : nullus enim illius expressior fuit typus et figura, quam hæc filia immolata a patre pro salute Israelis. Videtur ergo Deus voluisse hunc typum dare, qui proluderei et præsignificaret immolationem Christi.

Tertii «nnt me- Tertia sententiaest media et verisimilior, scilicet votum j10C qU¡¿|era jn so fuisse illicitum et impium, eo quod per hoc hominem, imo filiam Deo mactarit, quod omni jure naturo, divino et humano est vetitum. Jephtc tamen excusari vel a toto, vel a parte per ignorantiam et religionis zelum, quod simplici, candido et pio animo putaret se hoc voto obligari ad filiam immolandam, co quod ipsa prima sibi occurrisset. Erat enim rude hoc sæculum, et casuum conscicntiæ ignarum. Ac Jcphto erat homo militaris; milites autem putant sc suis juramentis et votis, etiamsi perperam factis, obligari ex religione et veneratione quam Deo debent. Ita S. Hieronymus, in cap. vn *Jcrem.,* sub finem, excusat Jephtc per ignorantiam invincibilem, quod intentio offerentis esset bona, etiamsi oblatio mala, eo quod illo (evo rudi non esset propheta, imo nec summus sacerdos, ait Abulensis hic, *Quœst.* XLVIII, qui sciret hunc casum resolvere. Audi Serarium : Extenuatur Jephtc factum *primo,* quia cum Dei veri cultus tam sæpe et tam diu collapsus esset, ea jam apud Israelitas obtinuerat opinio e Gentilium erroribus petila, Deo isliusmodi sacrificium gratum esse; *secundo,* exemplum Abrahami aspiciebat, sicquc illum recte imitari putabat, et fortasse, ut indicat D. Augustinus, sperabat, si sacrificium Deo gratum non esset, impeditum iri instar illius Abrahami, *Genes,* xxn; *tertio,* magna etiam in eo fidei laus fuit, quod ut idem notat Augustinus, quantumvis molestum sibi esset, maluerit votum reddere, quam suo ipsius dolori obsequi; *quarto,* credebat, inquit idem Augustinus , bonæ virginis animam bene recipi, seu in cœlum evolare, quæ uon scipsam voverat immolandam, sed voto ct voluntati non restiterat patris, et Dei secuta fuerat judicium; *quinto,* boni communis publicæque salutis erat peramans; ideoque verebatur ne, si votum non expleret, indignaretur Dominus, ac se populumque totum calamilate afficeret aliqua; *sexto,* valde ipsum movebat, quod tam nobilem de tam ferocibus ac superbis hostibus, stalim post volum adeptus esset victoriam, ut cerio sibi persuaderet suum Deo haud displicuisse votum, ideoque ipsi a so jam satisfaciendum.

Hinc Jephtc a nullo Propheta vel Pontifice legitur reprehensus, sed ab Apostolo, ct Ecclesiastico laudatus. Cur ergo nos cum damnemus?

Porro S. Augustinus, Quœst. XCIX *ad Orthodoxos,* ait diabolum fecisse ut filia cum cythara gratulaos patri victoriam prima occurreret, hoc fine, ut Jephtc filiæ unicæ amantissimus votum violaret. Jcphte vero tentationem hanc vicisse, ac filiam votam immolasse ad testandam suam erga Deum pietatem, ideoque eum Catalogo Sauciorum esse adseriptum (1).

Quocirca Patres in hac immolatione filiæ Jcphte Materia magna agnoscunt mysteria.

Nam primo, S. Augustinus, *Quœst.* XLIX, ait per l' c' illam significatum fuisse humano sanguine litandum esse Deo Patri.

Secundo, S. Chrysostomus, homilía De *Jcphte,* tom. I, ait hic adumbratum fuisse, quod Christus filiam suam, id est Ecclesiam, quasi virginem Deo esset oblaturus in holocaustum, præserlim per immolationem martyrum tempore persecutionis. Andi S. Chrysostomum : « Jcphte existimo esse Dominum nostrum Jcsum Christum victorem mundi ; qui obtulit filiam suam unicam ipsam Ecclesiam tempore persecutionis malis Pontificibus, non agnorum, sed luporum, dicente ipso : Ecco ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Obtulit ergo Ecclesiam per immolationem martyrum tempore persecutionis, ct victima unica oblata est Deo, ut sacrificium acceptabilo esset Patri cx lucris Unigeniti. Offert unicus unam, sponsus sponsam, pater filiam. Quid enim inveniri potest fortius integritate ct virginitate Ecclesiæ, quæ concipit in corruptione, creat in integritate? Virgo est ista quæ virum non novit. »

Anagogico S. Augustinus : Significabatur, inquit, nos per immolationem mortis transituros ad beatam immortalitatem, uti transiit filia Jcphte.

Tropologice, innuebatur quemque suam filiam, id est, animam deberá Deo offerre per mortificationem cupiditatum ct passionum, «occidendam in malis, vivificandam in bonis, » ait S. Chrysostomus et S. Augustinus.

35. Filia mea, decepisti me, et ipsa decepta es. Vera.», — « Decepisti, » quia cum tu unica mihi sis proles et hæres, sperabam cx te posteritatem ; at jam omnem ejus spem mihi tuo occursu subtulisli. «Decepisti *ergo* me,» quia meam spem fefellisti. « Decepta cs, » quia putabas mihi lælitiam, tibi gloriam mihi victori occurrendo afferre ; at

(1) Probabilissima opinio hæc est : quod Jephtc filiam suam realitcr holocaustum obtulit Domino ; inde vero nil concludi potest contra divinumcharactcremrcligionis hebrææ, votum enim Jephtc sibi proprium erat et nullatenus lege hebnea præccplum. Nobis favent hæc verba S. Ambrosii. « Non possum accusaro virum qui nccesso haberet implere quæ voverat, sed tamen miserabilis necessitas, quæ solvitur parricidio. » *Dc Offlc.* Ili, xn.

jam mihi tristitiam, Ubi mortem peperisli. He* bræutn est : *incurvando incurvasti me,* vel *humiliando humiliasti me, et tu fuisti inter turbantes me.* Est pulchra allusio per metathesin ínter pio *cara,* id est, humiliare, ct *achar,* id est, turbare, *q. d.* Turbasti me, quia me measque spes humiliasti et prostravisti. Septuaginta et Romana, *perturbatione perturbasti me, et tu fuisti in perturbatione mea.* Videntur Septuaginta utroque modo legisse *achar,* id est, turbare; Complutensia vero et Regii habent : *implevisti me, ct scandalum factaes in oculis meis. S.* Ambrosius, lib. 1 *Offic.* cap. xi!, legit : « lieu ! mea filia, impedisti mihi, in stimulum dolorum facta es mihi. » Idem, lib. De *Virginitate :* alicui mea filia, perdidisti me.»

APERUI ENIM OS MEUM AD DOMINUM (vovendo mC cum qui primo occurreret illi immolaturum), et aliud facere non potero, — *q. d.* Votum jam editum retractare nequeo, quare cx illo te, utpotc primo occurrentem, Deo immolare debeo. Hinc palet Jephte non intendisse vovere solum animal immolabile, sed et hominem, imo filiam, si primo occurreret. Sic enim ipse illud hic interpretatur. Nemo autem melior est mentis et voti sui interpres, quam ipse vovens. Hinc cl apte vocatur *Jcphte,* id est aperiens, scilicet os ad vovendum, aperiens, inquam, nimis ample ct improvide.

V-u.36. 3G. Cui illa respondit : Pater mi, si aperuisti os tuum ad Dominum (id est, si vovisti me immolaro Deo), FAC MIHI QUODCUMQUE POLLICITUS ES, CONCESSA TIBI ULTIONE ATQUE VICTORIA DE HOSTIBUS tuis. — Vide ct admirare in hac filia animos, obedientiam, religionem ct amorem palrire, quibus se morti cl immolationi generose cl alacriter offert. Potuisset enim ipsa patri replicare : Ego non vovi me Deo immolare; ncc tu, o pater, cs vitæ mcæ dominus, ut mo invitam devovero ct mactaro possis. Nolo ergo adolesccntula et illiberis mori, volo florem juventutis ineæ laeta peragere : volo stirpem meam ct tuam propagare. Quare votum tuum irrito ct dissolvo : atque ita sc morte, patrem voto cl mœrorc liberasse!. Sed noluit, ut suam erga Deum religionem, erga patrem obedientiam , erga Rempublicam charitatcra testaretur. Fecit ergo seipsain victimam, imo holocaustum Deo pro patre cl patria. Timebat enim ne, si ipsa mortem recusaret, poena violati voti in patrem ct patriam recideret, ac victoria accepta in cladem converteretur. Audi S. Ambrosium : «Quod in spectatis ct eruditis viris plenum miraculi est, hoc in virgine mullo magnificentius, multoque illustrius deprehenditur. » Et paulo post : a Ncc fletus, inquit, æqualium movit puellam, ncc dolor inflexit, nec gemitus retardavit, ncc dies prætcriit, ncc fefellit hora. Rediit ad patrem quasi ad votum rediret, et voluntate propria cunctantem impulit, facitquo arbitratu spontaneo, ut quod erat impietatis fortuitum, fieret pietatis sacrificium. »

Porro Deus id fleri permisit, ait Serarius, gravibus de causis. Prima est, ut mortis quam Christus Dorninus causa nostra, non voluntate tantum ac desiderio, sed effectu etiam ac rcipsa perlaturus erat, figura esset clarissima. *Secunda,* ut splendesceret magis Jephte fides, cl summa erga Dcuin religio; a qua eum neque rei tam caræ amissio, neque posteritatis amor, neque praesentis futurique temporis tam acerbum vulnus deducere potuissent. *Tertia,* ut similiter eximia (cnerrimœ virgunculæ fides, erga Deum religio, erga patrem patriamque totam pietas et projections animi magnitudo, velul speculum, in quo orbis terrarum totus posset intueri, publice statueretur. *Quarta,* ut intelligcret mundus universus quam accurate, diligenter et immolate, quæcumque vel consilio bono, vel divino monitu ac instinctu vota essent, Deo reddi deberent, etiam mille gravissimæ occurrerent difficultates.

37. Dimitte me ut duobus mensibus circumeam MONTES, ET PLANGAM VIRGINITATEM MEAM CUM SODALIBUS meis, — quod scilicet virgo sine prole et hærede moriar; hoc enim illo ævo erat triste ac dedecorosum , jam autem per Christum virginitas summos laudi cl gloriae ducitur, quasi cœlestis conversatio ct imitatio vitae Angelicae.

Flevit ergo hæc fifia virginitatem suam, id est, ælatem suam virginalem nuptiis opportunam, sed sterilitate cx voto patris damnatam. Hujusmodi denicales feriæ (ita a nece appellatae) fuere quoque apud Romanos, inquit Arias.

Formulam planctus, sive threnum filiæ Jephte Philo Biblicus asserit hunc fuisse : a Audite, montes, threnum meum, et intendite, colles, lacrymas oculorum meorum, cl testes estote, petra, in planctu animæ ineæ. Ecce quomodo accusor, sed non in vano recipiatur anima mea. Proficiscantur verba mea in cœlis, ct scribantur lacrymæ mcæ ante conspectum firmamenti, ut pater non expugnet filiam quam devovit sacrificare, ut princeps illius unigenitam audiat in sacrificio promissam. Ego autem non sum saturata thalamo meo, ncc repleta sum coronis nuptiarum mearum. ▪ Et post nonnulla : a Inclinate, arbores, ramos vestros, ct plangite juventutem meam; venite, fera sylvarum, cl conculcate supra virginitatem mcain , quoniam abscissi sunt anni mei, et tempus vitæ mcæ in tenebris inveteravit, » etc. Hæc ipse more suo. Tht»n«i fillJ li’

Porro Jephte imitati sunt Gentiles. Ita enim Erichteus bellum contra Eumolphuni gerens, doctus victorem so forc, si filiam victimæ loco immolasse!, re cum uxore communicata, filiam hostia» in mortem mactavit. Ita Plularchus in *Parallelis.* Idem ibidem, sub finem : «Pestilentia, inquit, Lacedsmonem urgente, divinitus significatum est cessaturam luem, si pro more generosam immolarent virginem. Helena autem cum esset aliquando sorte ducta, et ornata produceretur, aquila devolans gladium abripuit, ct in armentum deferens buculæ imposuit, quo facium

est ul *exde* virginis abstineretur. » Idem prorsus contigit Valante Lupcrcæ, quæ aræ destinata, cum aquila gladium rapuisset, et buculæ cuidam injecisset, Valeria, bucula mactata, rem sacram fecit, inquit Plutarchus.

cnr em Quæritur, cur cupit circumire montes in hoc suo P'anc*11^ Causas tres dal Arias. *Prima* est, Vontri! " clamor ct lamentatio in sublimi loco edita Rap. longius ac latius ad circumvieinorum aures pertingeret. Namque hæc est vocis natura et vis. n *Jeremía;* xxxi : a Vox in Rama audita est, ploratus atque ululatus mullus. •o*Secunda,* «utlongius montium prospectus monumentum rei tam incolis, quam hospitibus et viatoribus frequentius repræsentaret. n *Tertia,* auto solitariis a sc visis et peragratis locis pluribus, unum aliquem ubi intra claustri parietes inclusa vitam perageret solitariam, optaret; » sed hanc causam superius confutavi ct mox plenius confutabo.

Causa litteralis ct proxima fuit, quod tota illa regio montosa sit. Habitabat enim in Maspha, id est, in alta inontis specula, ex qua in subjectos montes descenditur, ul habent Hebræa.

v K. 39. 3Í). Er fecit ei sicut vovebat. — Rabbini, et cx na'¡ni cis Lyranus, Pagninus, Vatablus tradunt scribas sapientes Hebræorum, intellecto hoc Jephlo uortli- voto, consultos respondisse posse mortem filiæ gKiiu. naturalem a patre voto promissam commutari in mortem civilem, videlicet in vitam religiosam et casiam; itaque facium esse; quare tiliam hanc non fuisse occisam a patre, sed fecisse sc Nazaream, id est, religiosam ct quasi monialem. Sicut S. Bernardus occurrens reis a Praetore ob delicta suspendendis, eos liberavit, monachosque effecit dicens : Vos brevi morte vullis cos occidero, ego longa morte morlilicalionis assidue in monasterio cos consumam ct perimam.

C»fa- Verum hæc sententia falsa est, et plane repug- umu. nat versuj. a pccit c¡, faquir sicut voverat.» Atqui voverat cam Deo non tantum mactare, sed et in holocaustum offerre, id est, jugulatam totam cremare ct comburere in honorem Dei (hoc enim exigebat holocaustum) ; ergo revera eam jugulavit ct cremavit. Ilie est communis Patrum sensus, ut Theodoreti, S. Augustini, Beds, Procopii, Rupcrti, Abulensis, Hugonis Victorini, Dionysii, Serarii, Saliani, Tomiclli hic, et S. Ambrosii, lib. 1 *Offic.* cap. ult., Tertulliani, lib. ili *Contra Marcionem,* cap. iv, S. Hieronymi, epistola 3-4 *ad Julianum,* S. Cbrysostomi, hora. *De Jephte,* Origenis, tom. IX in *Joannem,* Nazianzcni, orat. De *Machabais,* D. Thomæ, H 11, *Quast.* LXXXV1H, ari. 2, ad 2, Suarez, Lessii, Azoris ct aliorum passim.

Denique Philo ait nomen hujus filiæ fuisse Scitam, utique aeterna memoria dignum.

Vih i 40. Et plamgaxt filiam Jiphte. — llebr. nwb *tetannot,* quod Septuaginta vertunt, *ad plorandum;* Chaldaica, ad *lamentandum* tiliam tepide ; alii, *ad enarrandum ;* alii; *ad donandum,* scilicet laudem filiæ Jephte. Porro Rabbini, Pagninus ct Vatablus vertunt : *ad alloquendum vel consolandum lilium Jephte,* quod cx volo patris debeat manere innupta. Putant enim ipsi mortem naturalem incivilem , sive in caelibatum fuisse commutatam. Unde quatuor diebus in anno patebat ad eam accessus, ait Vatablus, ut eam alloquerentur ct solarentur, sicut ad moniales in claustro reclusas subinde in anno palet aditus; verum hoc jam refutavi.

Denique S. Augustinus, *Quast.* XLIX, et ex co J'-pbu Hugo Victorious ostendit Jephte per omnia fuisse c'^"' typum Christi. Nam *primo,* inquit, *Jephte* hebraico bun:. ' idem est quod *janua* quæ aperitur. Et sic Christus ail : « Ego sum ostium, » *Joan,* x, per quod palet aditus ad cœlum : u Ipse enim aperit, et nemo claudit,» *Apocal.* in, 7.

. *Secundo,* fratres Jephte domo ejecerunt quasi Stanti, filium fornicarne : sic Christum c Synagoga sua ejecerunt Scribm quasi violatorem legis, nec legitimum Synagogæ filium.

Tertio, Jephte exulans habitavit in terra Tob, Teni», id est bonitatis, hoc est optima : sic Christus, a Judæis vita expulsus, ivit ad vitam beatam in cœlum.

Quarto, ad Jephte colligebantur inopes cl latroncs : sic ad Christum meretrices ct publicani, ac intercos latro in cruce, atque mystici prædones, qui sua pcenitcnlia ct virtute vim faciunt cudo, rapiuntque regnum cadorum.

Quinto, Galaaditæ requisierunt cxulem Jephte Quinto, ut eis esset dux belli contra Ammonites : sic Gentiles requisierunt Christum a Judæis spretum, ut a peccati et diaboli jugo liberarentur. Huc usque S. Augustinus.

Sexto, Jephte ante prælimn votum vovit Do- Semininо : sic Christus ante passionis et mortis duellum oravit in horto, seque hostiam Deo devovit dicens : «Non mea voluntas, sed tua fiat. »

Septimo, Jephte immolavit filiam suam: Cirris- Septimo, tus carnem et humanitatem suam.

Octavo, Israelita planxerunt quotannis mortem Octiro. filiæ Jephte. Sic Christiani quotannis in hebdomada sancta plangunt mortem Christi, cique thronos Jercmiæ lamentando decantant : tum quoque Ecclesia quasi virgo plangit suorum fidelium peccala. Audi S. Augustinum, Quast. XLIX : « Per sex mundi ætates, tanquam per sexaginta dies, flevit sancta Virgo Ecclesia virginalia sua, quia licet virginalia, tamen fuerunt peccata deflenda, propter quæ universa ipsa virgo toto orbe diffusa quotidie dicit : Dimitte nobis debita nostra. Eosdem autem sexaginta dies duos menses maluit appellare, quantum existimo, propter duos homines, unum perquein mors, alterum per quem resurrectio mortuorum, propter quos etiam duo testamenta dicuntur. »

CAPUT DUODECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Jephte Ephrathaos ob rebellionem ct convicium cadit. Mox, vers. 7, *sexto anno sui principatus moritur, eique succedit decimus Judex Abcsan, ac post cum undecimus Ahialon, quo vita functo suffectus est duodecimus Abdon.*

1. Ecce autem in Ephraim orta est seditio. Nam transeuntes contra aquilonem, dixerunt ad Jephte : Quare vadens ad pugnam contra filios Ammon, vocare nos noluisti, ut pergeremus tecum ? Igitur incendemus domum tuam. 2. Quibus ille respondit : Disceptatio erat mihi ct populo meo contra filios Ammon vehemens ; vocavique vos, ut praeberetis mihi auxilium et facere noluistis. 3. Quod cernens posui animam meam in manibus meis, transivique ad filios Ammon, et tradidit eos Dominus in manus meas. Quid commerui, ut adversum me consurgatis in prælium? 4. Vocatis itaque ad se cunctis viris Galaad, pugnabat contra Ephraim; percusseruntque viri Galaad Ephraim, quia dixerat : Fugitivus est Galaad de Ephraim, cl habitat in medio Ephraim et Manasse. 5. Occupaveruntquc Galaaditæ vada Jordanis, per quæ Ephraim reversurus erat. Cumque venisset ad ea de Ephraim numero fugiens, atque dixisset : Obsecro ul me transire permittatis; dicebant ei Galaadiles: Numquid Ephralæuses? quo dicente : Non sum, G. interrogabant eum : Dic ergo Scihbolclh, quod interpretatur Spica. Qui respondebat : Sibbolelh, eadem littera spicam exprimere non valens. Slatimque apprehensum jugulabant in ipso Jordanis transitu. Et ceciderunt in illo tempore de Ephraim quadraginta duo millia. 7. Judicavit itaque Jephte Galaadies Israel sex annis, et mortuus est, ac scpullus in civitate sua Galaad. 8. Post hunc judicavit Israel Abcsan de Bethlehem, 9. qui habuit triginta filios, cl totidem filias, quas emittens foras, maritis dedit, cl ejusdem numeri filiis suis accepit uxores, introducens in domum suam. Qui septem annis judicavit Israel, 10. morluusque est, ac sepultus in Bethlehem. 11. Cui successit Ahialon Zahulonites, ct judicavit Israel decem annis; 12. morluusque est, ac sepultus in Zabulon. 13. Post hunc judicavit Israel Abdon, filius Ilici, Pharalhonites, 14. qui habuit quadraginta filios, et triginta ex eis nepotes, ascendentes super septuaginta pullos asinarum, cl judicavit Israel octo annis; 15. morluusque est, ac sepultus in Pharalhou terræ Ephraim in monte Amalec.

1. Ecce autem in Ephraim ohta est seditio, — similis illi qua fidem eadem de causa murmurarunt contra Godeoncm, cap. vin, vers. i. Erant enim Ephraimil® sive Ephratbæi homines arrogantes, ac se Mannsscnsibus (qualiserat Jephte) superba præfcrebant, uti dixi cap. vin, vers. 1.

Nam transeuntes (Jordanem) contra Aquilonim dixerunt ad Jephtb. — Ephraimilæ cum dimidia tribu Manasse liabit Ulani cis Jordanem : hic ergo transeunt Jordanem ad alteram dimidiam tribum Manasse habitantem versus Aquilonem, puta versus montem Libanum et llermon, ut cum Jephte ibidem in Maspha habitante expostulent, quod ipsos ad belli societatem non vocarit.

Igitur incendemus domum tuam, — ac te in ea. Hebræa enim et Septuaginta addunt *tecum* vel *super te.*

3. Posui animam meam in manibus meis, —hoc est v,r*- 01 exposui vilain meam periculo et discrimini in pugna ancipiti contra Ammonites, *q. d.* Ego vobis ad belli aleam vocalis, sed periculum detrectantibus, illud solus pro vobis subivi, illudque a vobis et loto Israele victor depuli. Mihi ergo non obstrepere, sed gratias agere debetis. Sic Job ait, cap. sin, vers, 1 i : « Animam meam porto in manibus meis, *n* Et David : «Anima mea in manibus meis semper, » *Psalm.* cxvm, 109. «Et posui animam meam in manu mea, » I *Peg.* xxviu, 21. Qui enim aurum, oleum, vinum similemve rem pretiosam non recondit ul servet, sed in manu portat, certo periculo, ne illa ei eripiatur, vel in terram cadat et dilabatur, eamdem exponit.

4. Fugitivus est Galaad db Ephraim; et habitat Vim. 4. in medio Ephraim et Manasse. — Hæc est vis etsi-

gnificatio hujus convicii, *q. d.* Tu, o Jephlc, æque ac tui Manassenses trans Jordanem in Galaadilo habitantes, es homo ignobilis et vilis, quia quasi spurius o domo patris ejectus fugisti in Galaad, æque ac tui Manassenses exclusi a communi habitatione tribus Ephraim et dimidiæ tribus Manasse, commorantium cis Jordanem cum cæleris omnibus tribubus Israel: quare ab iis videmini quasi expulsi et rejecti tanquara fugitivi, in extremitatem et angulum istum Galaaditis trans Jordanem retrusi, velut indigni qui cum cæteris tribubus in terra cis Jordanem promissa habitetis, *q. d.* Vos estis meri miserique Galaaditæ; vos estis quisquiliæ Israelis; vos estis fæx Ephraim et Manasse cis Jordanem habitantis : quare esto jactetis vos in medio duarum harum nobilissimarum tribuum habitare cl ad eas pertinere, eo quod juxta eas habitetis, tamen revera estis earum rejectamentum, quia non intereas, sed quasi fugitivi ab eis expulsi habitatis in Galaad semota, quasi in extremo terræ promissæ termino, talesque ab Ephraimitis et cæteris Manassensibus cis Jordanem habemini et æslimamini. *Secundo,* proprie : «Fugitivus est Galaad de Ephraim, » *q. d.* Nos Ephraimitas subito et inopinato invadentes vastantesque Galaaditem, fugerunt c pagis ad suas urbes Galaaditæ. Fugitivi ergo sunt, nec nobis resistere valent vel audent. Ita ipsi superbe. Verum mox vires suas colligentes Galaaditæ ostenderunt se non esse fugitivos, sed ipsos Ephraimitas ceciderunt, et fugere compulerunt. Vide hic petulantiam et damna linguai intemperantis. Ob hoc enim verbum et convicium cæsa sunt ex Ephraim a Jcphlo duo ct quadraginta millia, vers. G.

vers. s. 3. Numquid Ephiiathæus es ? — hoc est oriundus ex tribu Ephraim, quæ nobis hanc litem et pugnam movit.

Ver» C. G. Dic ERGO SCIBBOLETH, etc., QUI RESPONDEBAT Sibboleth.—Galaaditæ fugientes Ephrathœos hostes persecuti, cum illi se Ephrathæos negarent, ne ab eis occiderentur, veritatem explorant per pronuntiationem vocis *Scibboleth.* Ephrathæi enim *Scibboleth* aspirato pronuntiare nequibant, sed pro ca leniter ct quasi blæse sibilando dicebant *Sibboleth;* nimirum non valentes pronuntiare litteram *schin,* sed pro ca dicentes *sin,* indeque agnoscebantur esso Ephrathæi et hostes, ideoque jugulabantur. Simili prorsus modo in pronuntiatione ejusdem aspirationis, Flandri explorant an quis Gallus sil necne ⁑. Pronuntia, inquiunt, *add en tachtentich* (id est 88). Galli enim, aspirationem *ch* efferre non valentes, dicunt leniter *act en tactenlic,* indeque Galli esse dignoscuntur.

Quod interpretatur spica. — Potest quoque *Scibboleth* verti *fluminis* ***fluxus,*** *alveus* vel *inundatio,* uti vertunt Pagninus, Vatablus clalii, idque apposite ad locum. Fiebat enim hoc examen Ephrathæorum ad vada fluxumque Jordanis, quasi inde c re præsenli hoc nomen præ aliis, velut nationis cl gentis indicium tesseramque acceperint. Septuaginta vertunt : *Dicite jam spica tesseram,* id est pronuntiate tesseram, scilicet vocem *Scibboleth,* id est *spica.* Milites enim habent suam tesseram noctu, cx qua cognoscant an quis amicus sit an hostis; amici enim illam norunt, hostes camdcm ignorant.

7. Sepultos in civitate sua Galaad, — hocc.-l in Maspha, quæ erat civitas Galaaditis regionis, patet ex Ilebræo; in co enim Galaad est genitivi casus. Ita Serarius et alii. Vwi.7.

8. Abesan de Bethlehem. — Maldonatus in cap. n *liatth.* vers. I , accipit Bethlehem, quæ erat in tribu Zabulon ; ideoque censet Abesan fuisse Zabulonitam : sed alii passim accipiunt Bethlehem, quæest in tribu Juda,asseruntque exea oriundum fuisse Abesan. Porro Rabbini conjectant Abesan esse Booz maritum Ruth ; sed non probant, esto temporum series fere consentiat. Vcrs.5.

11. Cui successit Aiiialon.— Septuagita, *Ælom.* ven n. .Mirum est hunc omitti ab Eusebio in *Chronico.* Tempore Ahialon eversa a Græcis est Troja, occisus Priamus, Æneas fugit in Latium, ibique regnavit; cum ante eum ibidem régnassent Janus, Saturnus, Picus, Faunus, Latinus annis 150. Æneæ successit Ascanius, ct post cum alii, a quibus tandem prognati Romulus et Remus Romam condidere sub tempora Achaz regis Juda. Tunc etiam contigere errores Ulyssis, gesta Pyladis et Orestis cælcrorumque Trojanorum et Græcorum principum, qui po-t Trojæ excidium iloruerc, vel floruisse a Poetis finguntur. Ita Eusebius, Bellarminus, Salianus, Torniellus ct alii in *Chron.*

13. Abdon filius Illel Phahathonites. — Hinc patet Abdon fuisse c tribu Ephraim; in hac enim erat Pharalhon, ut palet vers. 15, et ex Joscpho, lib. XIII *Antiq.,* qui et addit sepulturam ejus fuisse splendidam. Ver*, i?,

15. In monte Amalec. — Mons hic, ail Abulensis, nominatus fuit Amalec, sive a viro, cujus nomen proprium erat Amalec, cujus hic mons fuerit, ut vult Dionysius, sive quod olim ab Amalecitas pertinuerit. Vers, is-

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Nova Jlcbraorum idololatria nova Philistinorum oppressione a Deo castigatur. Quare Angelus matri et patri Manuc praenuntiat ortum Samsonis, gui cos liberet, jubctgue cum fieri Nazaræum. Mox Manue, vers. 14, *immolat* **hxdum**, *in cujus flamma Angelus in cadum redit. Denique, vers.* **ÌA**, *nascitur Samson, ct Spiritu Dei imbuitur, fitque decimus tertius Israelis judex et vindex.*

1. Rursumque filii Israel fecerunt malum in conspectu Domini, qui tradidit eos in manus Philistinorum quadraginta annis. 2. Erat autem quidam vir de Saraa, et de stirpe Dan, nomine Manue, habens uxorem sterilem. 3. Cui apparuit Angelus Domini et dixit ad eam : Sterilis es ct absque liberis ; sed concipies et paries filium : 4. cave ergo ne bibas vinum ac siceram, nec immundum quidquam comedas, 5. quia concipies el paries filium, cujus non tanget caput novacula ; erit enim Nazaræus Dei ab infantia sua, et ex matris utero, et ipse incipiet liberare Israel de manu Philistinorum. G. Quæ cum venisset ad marilum suum, dixit : Vir Dei venit ad me, habens vultum angelicum, terribilis nimis. Quem cum interrogassem quis esset, ct unde venisset, et quo nomine vocaretur, noluit mihi dicere ; 7. sed hoc respondit : Ecce concipies el paries filium ; cave ne vinum bibas, nec siceram, et ne aliquo vescaris immundo ; erit enim puer Nazaræus Dei ab infantia sua, ex utero matris suæ usque ad diem mortis suæ. 8. Oravit itaque Manue Dominum, et ait : Obsecro, Domine, ut vir Dei, quem misisti, veniat iterum et doce.it nos quid debeamus facere de puero qui nascilurus est. 9. Exaudivilque Dominus deprecantein Manne, et apparuit rursum Angelus Dei uxori ejus sedenti in agro ; Manue autem maritus ejus non eral cum ca. Quæ cum vidisset Angelum, 10. festinavit et cucurrit ad virum suum; nunli.ivitque ei dicens : Ecce apparuit mihi vir quem ante videram. 11. Qui surrcxil, el secutus est uxorem suam ; venicusque ad virum, dixit ei : Tu es qui loculus es mulieri? El ille respondit : Ego sum. 12. Cui Manue : Quando, inquit, sermo tuus fuerit expletus, quid vis ut faciat puer? aut a quo se observare debebit? 13. Dixitque Angelus Domini ad Manue : Ab omnibus quæ locutus sum uxori tuæ abstineat se; 14. el quidquid ex vinea nascitur, non comedat; vinum et siceram non bibat, nullo vescatur immundo; et quod ei præcepi, impleat, atque custodiat. 15. Dixitque Manue ad Angelum Domini : Obsecro te ut acquiescas precibus meis, et faciamus tibi hædum de capris. 1G. Cui respondit Angelus : Si rae cogis, non comedam panes tuos; si autem vis holocaustum facere, oiler illud Domino. Et nesciebat Manue quod Angelus Domini esset. 17. Dixitque ad eum : Quod est tibi nomen, ut si sermo tuus fuerit expletus honoremus te? 18. Cui ille respondit : Cur quæris nomen meum quod est mirabile? 19. Tulit itaque Manne hædum de capris, et libamenta, et posuit super petram, offerens Domino qui facit mirabilia ; ipse autem et uxor ejus intuebantur. 20. Cumque ascenderet flamma altaris in ccelum, Angelus Domini pariter in flamma ascendit. Quod cum vidissent Manne et uxor ejus, proni ceciderunt in terram, 21. et ultra eis non apparuit Angelus Domini. Stalimque intellexit Manue Angelum Domini esse, 22. et dixit ad uxorem suam : Morte moriemur, quia vidimus Deum. 23. Cui respondit mulier : Si Dominus nos vellet occidere, de manibus nostris holocaustum ct libamenta non suscepisset, nec ostendisset nobis hæc omnia, neque ea quæ sunt ventura dixisset. 24. Peperit itaque filium, el vocavit nomen ejus Samson. Crevitque puer, ct benedixit ei Dominus. 25. Cœpilque spiritus Domini esse cum eo in castris Dan inter Saraa ct Eslhaol.

Ve* I. A ' io

tb7»'X n .ucL

£>•"- "®'e Bcri, â- niauiir.

1. TRADIDIT EOS IN MANUS PHILISTINORUM QUADRAGINTA ANNIS. — Hos quadraginta ut et cæteros scrv'h,lis Hebræorum annos, ab annis Judicum separant Melchior Canus et Serarius. Verum in illis istos includi ostendi cap. ni, idem liquet cx hoc cap. ct sequenti, ubi narratur quod tempore Samsonis Judicis Philistei oppresserint Hcbræos. £rgo cum annis Samsonis concurrunt, in iisque includuntur anni oppressionis Hebræorum. Licet enim Samson in vita sæpius Philisteos ceciderit; non tamen eorum jugum ab llcbræis prorsus ab'tulit nisi in morte, cum principes corum so cum ruina domus occidit ct sepelivit. L'nde Angelus signanter de co hic ait vers. 5 : *a* Incipiet liberare Israel de manu Philistinorum. » Et rursum cap. XV, vers. 20, de co dicitur : « Judicavitquo Israel in diebus Philistiim (quibus scilicet Philistini dominabantur Israeli) vigiliti annis. »

Ex dictis liquet hos 40 annos empisse vigiliti annis antequam Samson esset Judex, ac durasse per 20 annos, quibus Samson fuit Judex, atque finiri in ejus morte. Moriens enim secum oppressit omnes Philistinorum principes cum tribus Philistinorum millibus : quarc tunc plane vires eorum infregit, ac jugum eorum ab Israele abstulit. Cœperunt ergo hi 40 servitutis anni anno sexto Abesan : ac sequenti anno septimo ejusdem natus est Samson ; nam post coeptam, imo propter cceptam servitutem natum esse Samsonem liquet cx verbis Angeli, vers. 5 : « Ipse incipiet liberare Israel de manu Philistinorum. » Ergo Samson factus est Judex anno decimo nono servitutis, ac viginti annis fuit Judex : quare mortuus est anno ætatis 39, qui servitutis Hebræorum fuit quadragesimus ct ultimus. Ita Salianus, Torniellus et alii, licet Serarius Samsoni det annos vite duntaxal 34 vel 35, scilicet totidem quot vixit Christus, cujus ipse erat figura et typus.

Quare minus vere Eusebius in C/iron., Lyranus, Abulcnsis et Gencbrardus, hos 40 annos ita numerant, ut cœpcrint cum principatu Samsonis, ac toto ejus tempore durarint per ¿0 annos, atque deinde per alios viginti annos durarint sub licii Pontifice et Judice, qui Samsoni successit. Nam, ut dixi, hi quadraginta anni cœperunt ante nativitatem Samsonis. Ideo enim ipse natus est ut servitutem hanc excuteret. Adde annos vite ejus 19 exactos antequam ipse fieret Judex, ct 20 quibus fuit Judex, habebis annos 40 servitutis, quos quærimus.

t. 2. De stirpe Dan. — Hæc enim tribus conermina erat Philistels invasoribus, ideoque pi ima eorum rapinas sentiebat : quare ex ea a Deo electus fuit Judex ct vindex Samson : fuit ergo ipse Damta. Inde de eo vaticinans Jacob, Genes, cap. xux, vers. 17, ait : « Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita mordens ungulas equi, Ut cadat ascensor ejus retro. » Vide ibi dicta.

Manie. — Hic fuit pater Samsonis Judicis, ad hoc a Deo electus ob suam et uxoris virtutem, religionem et pietatem; unde meruit cmn Angelo colloqui, atque cx sterili uxore hunc filium Israelis liberatorem virtute divina procreare. Sic viri m». alii Prophète virique magni nati sunt cx parentihus sterilibus, ut Isaac, Joseph, Samuel, Joannes Baptista, etc., ut ostenderetur cosa Deo datos curt mundo ad ipsius salutem; ac essent typus Christi cx Virgine nascituri : quare hi non tam parentum quam Dei fuere proles cl filii. Hinc *Manue* M?nn» hebraico PUJO *Manoach,* idem est quod *Noach,* sive *Noe,* id est requies : sicut enim Noe requiem dedit mundo ab universali cataclysmo sive diluvio, juxta illud *Genes,* vi, 29 : a Iste consolabitur nos ab operibus ct laboribus manuum nostrarum in terra, cui maledixit Dominus. » Sic Mamie per Samsonem filium consolatus est Israelem, dans ei quietem a vexatione Philistinorum. Ex nomine ergo videtur Manne fuisse vir quietus, placidus, bonus et benignus. Audi Josephum, lib. V, cap. x : a Manoches quidam vir inter Danitas optimus, et palriæ suæ sine controversia princeps, uxorem habuit eximia pulchritudine suspiciendam supra omnes ejus ætatis feminas : cx qua cum nihil liberorum susciperet, ægre ferens orbitatem in suburbanum suum, quod erat in campo magno, cum uxore ventitans, crebris precibus sollicitabat Deum ut daret sibi liberos. » Falsum ergo est, quod idem subdit, Manuc fuisse uxoris suæ valde zelotypum.

|'u n w .

Et S. Ambrosius, *epist.* 70 : «Pater, ait, illi (Samsoni) eral de tribu Dan, timens Deum, haud ignobili genitus loco, prœstans cætcris. Mater vero sterilis, sed virtutibus animi haud infecunda, quæ propriæ hospitio mentis recipere meruit visionem Angeli, n H. Abraham, in lib. *Inchasin,* ait nomen matris fuisse *Ilatseli Cophunith,* camqtic prognatam ex tribu Juda.

4. Cave ergo ne bidas vinum ac siceram, — id Ver». «. est omne quod inebriare potest. Causam subdit :

5. Quia concipies et paries filium, cuius non Ver», s. TANGET CAPUT NOVACULA ; ERIT ENIM NAZAREUS (id est, separatus ct consecratus) Dei ab infantia SUA ET EX MATRIS UTERO, ET IPSB INCIPIET LIBERARE Israel, — *q. d.* Deus destinat Samsonem filium ex te nasciturum liberatorem Israelis, ideoque vult jubetquo eum esso Nazaræum, id est, sibi dicatum ab utero per omnem vitam : quarc pariter jubet tibi, quæ es mater ejus futura, ut vino ct sicera abstineas quamdiu eum utero gestabis, et jam natum lactabis ; ne scilicet ipsum alas ct lactes, inliciasquc vino ct sicera a te hausto, cum velit ipsum esse Nazaræum, qui iis omnino abstinere debet. Vide dicta *Nutner.* vi. Samson ergo fuit Nazarœus per omnem vitam, mater vero ejus non fuit Nazaræa; sed tantum vino ct sicera abstinere debuit toto tempore conceptionis et lactationis ejus, ne Nazaræatum ejus infrigerct. a Samuel et Samson, inquit S. Hieronymus, lib. ll *Cunh a Jovin.,* vinum ct siceram non bibunt. Erant

enim filii repromissionis, ct per abstinentiam jc-juniumquo concepti. » S. Basilius, bom. De Jaunie : « Quid fortissimum Samsonem inexpugnabilem reddidit? Nonne jejunium, per quod in matris utero conceptus est? Jejunium concepit, jejunium nutrivit, jejunium fortem effecit : quod sane Angelus matri præcepit, monens, quæcumquo ex vile procederent, ne attingeret, non vinum, non siceram biberet. »

CIIJUS NOX TANGET CAPUT NOVACULA. — DÌCCS*. id non videtur verum ; nam Dalila totondit capillos Samsonis mariti sui. Respondeo, hoc fecit Samsoni dormienti et invito fraudulenter et hostiliter, ut eum capillis æque ac viribus spoliatum prodoret et traderet Philislæis : hic autem jubet Angelus, ut nec Samson, nec parentes tondeant vel radant caput Samsonis, eo quod Deus velit cum esse Nazaræum, cujus consecratio ct sanctitas consistebat in coma integra cl intonsa. Mandatum ergo hoc est rei faciendæ, non oraculum rei futuræ. Causa fuit, quod prolixi capilli signum sint pulchritudinis, majestatis, venerationis, terroris, austeritatis, consecrationis, uti hic in Sanisene liquet.

Erit enim Nazaræus Dei ab infantia sua, et ex matris utero. — Hinc nonnulli putant Samsonem fuisse sanctificatum in utero. Nazaræus enim idem est quod separatus ct consecratus Deo. Sed per-
Simson ríísYri- Pcram- ‘sani jubetur Samson esse Nazaræus ab
piiciter. utero, ita ut in utero non sugat succum cx vino ct sicera a matre haustum, ac proinde ut mater iis abstineat, ut hac ratione Deo dicetur quasi Nazaræus legis veleris, non autem sanctificatur in utero. 1'uit ergo Samson Nazaræus, hoc est *primo,* separatus a cætcris Judæis; *secundo,* coronatus coma sua; *tertio,* consecratus Deo; unde fuit typus Christi et Religiosorum novi Testamenti, uti fuso ostendit Hieronymus Piatus, lib. II *Dc Bono status religiosi,* cap. xix. Tropologice discant hic parentes filios quos a Deo acceperunt ipsi reddere : « Fidens, ait *ad Lentam* S. Hieronymus , loquor accepturam te filios, quæ primum foetum Domino reddidisti. Ista sunt primogenita, qure offeruntur in lege. Sic natus est Samuel; sic ortus Samson est; sic Joannes Baptista ad introitum Marite cxultavit ct lusit. »

Et (id est, *quia)* irsB incipiet liberare Israel de manu Philistinorum.— Ideo volo cum esso Nazaræum, id est mihi dicatum, quia per cum quasi meum volo liberaro Israel a servitute Philistinorum. Hinc disce abstinentiam a vino ct sicera facere, homines non tantum sanctos, sed ct sanos ct robustos, uti fecit Samsonem; hic enim robur suum hausit a Nazaræatu, cujus præcipua lex crai abstinere vino, ct alere comam. Quocirca Samson fuit typus Christi, de quo scriptum est : « Quoniam Nazaræus vocabitur. » Undo ct Christi ortus ab Angelo Gabriele fuit praenuntiatus, sicut et ortus Samsonis. Nota tò *incipiet,* quia pleno ct perfecte Samson in vita non liberavit Israelitas, sed ni. tantum inchoate. Nam non uno prælio Philistæos plane prostravit, uti fecere alii Judices, sed pluribus minutis cladibus eos cecidit et debilitavit, donec in morte principes eorum secura ruina domus oppressit; tunc enim plane videtur eos enervasse, sed ita ut paulo post, resumptis viribus, rursus sub Samuele Hcbræos afflixerint.

G. Vir Dei venit ad me. — Nesciebat esse Ange- Vm. « lum, sed putabat esse Prophetam. Porro, sicut Angelus hic primo apparuit matri Samsonis, deinde patri; sic Gabriel Archangelus primo apparuit B. Virgini, nuntians ei Verbi incarnationem, utpotc quæ virgo paritura erat, deinde Josepho ejus conjugi.

Quem cum interrogassem. — Chaldæa et Recentiores contrarie vertunt, non *interrogavi cum,* qui legunt Rl? *lo* per *Aleph,* id est non. Noster autem inelius cum Septuaginta legit *'h lo* per tau, idque notatur in margine, quod Hebræi vocant *keri ukctib,* id est *lectio ct scriptio,* scilicet differens ct diversa. Nam matrem interrogasse Angelum de nomine patet cx eo quod subdit : « Noluit mihi dicere, n

1G. Faciamus tibi iiædum de capris, — progeni- v«n is tum, id est hædum caprinum tenerum et juvenculum. Ts *faciamus* est ambiguum : significat enim et cibos epulasque parare, et sacris operari, sive hostiam Deo cædere ct incendere. Quare Manue per rò *faciamus* explorare volebat, quis esset qui sccum loquebatur, homone an Deus, vel Angelus Dei. Si enim permitteret sibi sacrificium offerri, certum erat ipsum esse Deum ; sin id abnueret, et cibum tantum sibi apponi cuperei, certum erat eum esse hominem. Unde Angelus utrumque recusans respondit : « Si me cogis, » invitando et urgendo, a non comedam panes tuos, » quia sum Angelus, qui cibo non visibili, sed invisibili vescor, ut aiebat Raphael, *Tobia* cap. xii, vers. 19 : « Si autem vis holocaustum facere, offer illud Deo, » non mihi, qui Dei sum Angelus.

18. Cur quaeris nomen meum, quod est Mirabile? v«n. it — Hebrœum ’xbû pc/i, quod et miratile significat, ct *arcanum,* ut vertit Chaldæus.

Nonnulli putant nomen Angeli hujus fuissePde, id est Admirabilis. Verum falluntur : Angelus enim recusat nomen suum edicere, eo quod sit admimirabilc et dictu ineffabile. Ita Noster, Septuaginta et ahi.

Porro S. Augustinus hic, *Quast.* LU, LUI, LIV, opinatur Angelum hunc dictum *Pele,* hoc est admirabilem esse Christum. Hic enim est a magni consilii Angelus, » ut vertunt Septuaginta, *Isaia* cap. lx, vers. G, ideoque « Admirabilis, » ut ail ibidem Isaias: bine in fiamma cum victima sacrificii ascendit in cœlum, quia significabat Christum hominem factum non accepturum sacrificium, sed ipsummet fore victimam et sacrificium. Verum certum est Angelum hunc proprie fuisse Angelum, typice nutem représentasse Christum. Unde ct in *Pele* additur *lod,* dicilurque *Peli,* ut

sipniñcctur Christi nomen fore *Jesus,* cujus prima littera est *iod,* ait Leo Caslrius in *Isaiæ* cap. ix.

QuœrcSjCur Angelus hic ait suum nomen esso *'7 'e ?ce' 'd csl Admirabile? Respondeo *pruno,* quia *..... Angeli cum sint puri spiritus, non habent nomina vocalia cl corporalia, sed mentalia ct spiritualia, quæ homini sunt incognita ct nova, ideoque admirabilia. Loquuntur enim Angeli sibi invicem, et se mutuo compellant appcllantque per signa spiritualia, puta per conceptus mentis, quos ei cui loqui volunt ostendunt et patefaciunt. Quare Angeli, dum apparent et nomina assumunt, ut vocentur Michael, Gabriel, Raphael, non ea assumunt quasi ea sint ipsis propria, quibus in cœlo vocentur cl compellentur, sed ut per ea innotescant hominibus, cisque suggerant nomen, quo ab cis vocari ct invocari possint. Hinc Raphael vocatur quasi medicus Dei, qukr Tobiam curavit a caecitate; Gabriel quasi fortitudo Dei, quia pro populo Dei fortiter pugnavit, *Daniel,* x.

Secundo, nomen Angeli est admirabile significatione, quia significat Angeli naturam ac dotes, præsertim grati® cl glori», quæ hominum captum superant, ideoque cis sunt admirabilia.

Tertio, nomen Angeli hujus fuit admirabile efficacitate, quia ipse efficax fuit in operando magna, stupenda cl admirabilia : unde explicans subdit, « qui facit mirabilia. » Angelus enim hic mira vi ct quasi miraculo ex petra elicuit ignem, quo hædus Manue Deo sacrificaretur. Rursum mira nuntiavit dc Samsonc ex sterili matre nascituro, quodque ipso futurus esset N izaræus, ideoque judex cl vindex Israelis; ipse quoque admirandam Istam fortitudinem procuravit Samsoni ad patrandum opera heroica, quæ mox audiemus. Denique ipse in flamma illæsus ascendit in coelum, ct corpore suo in elementa (e quibus illud compegerat ct assumpserat) resoluto evanuit, quæ omnia Manue ct uxori ejus erani admiranda.

Quarto, nomen Angeli fuit admirabile repræsentationo. Angelus enim hic *primo* repræsentabat Deum, cujus erat nuntius;sicul legatus repraesentat personam sui principis a quo mittitur. Deus autem, Deique nomen c l admirabile, nipote significans admirabilem ejus deitatem, virtutem, potentiam ct gloriam, juxta illud *Psalm,* vin, I : n Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra! n Mirabilis enim est, omnemque Angelorum cl hominum intellectum superat Dei essentia, majestas, sapientia, bonitas, operatio cælcraque ejus aliribula, ulpolc immensa cl infinita.

la Chili- *Secundo,* Angelus hic reprascnlat Christum, cu-
J^^' jus admirabili* fuit incarnatio, nativitas, vita, sanctitas, doctrina, opera, miracula, mors, resurrectio,ascensio,missfo Spiritus Sancti, qui proinde admiranda per Apostolos operatus est, adeoque touim mundum ad se convertit, ac in dies per fideles suos similia operatur. Quarc qui magna et mira ad Dei gloriam animo destinat, invocet Angelum « Pele, » invocet Christum, cujus nomen est « Admirabilis, n ut per se operetur magna ct mirabilia. Ha S. Augustinus. Vide dicta *Isaiæ* ix, G. Hinc cl B. Virgo, Christi genitrix, vocatur et invocatur a fidelibus « Mater admirabilis, » hicquo titulus ipsi est gratissimus, ut ipsamet cuidam viro sancto revelavit : quia ipsa fuit mater et virgo, mater Dei ct hominis, mater Creatoris, adeoque mater sui Patris, quia genuit cum a quo genita est, etc. Quæ omnia sunt stupenda et admirabilia.

Porro David Chylræus opinatur quod a *Pele* dicta sit *Pallas* dea sapienti» apud Gentiles. « A Peli, inquit, Græcorum Palladem deam sapienti® et doclrinæ, ex cerebro Jovis natam, nomen accepisse magis consentaneum est, quam a zxUnv seu vibranda hasta. Non enim dubium est doctrinam Ecclcsiæ de Filio Dei, esterna sapientia, ex Jehovæ mente ab œlcrno genita, cl caput Gorgonis seu draconis diaboli a se contritum ostentante, *Coloss.* n, ab Ethnicis depravatam, cl in Palladis idoluin conversam esse. » Verum hæc nova Novatoris sunt commenta, si non figmenta; esto enim res in se non sil absona, nomen tamen dissonat : a *Peli* enim dicenda fuisscl *Pelia,* non Pallas.

Denique probabiliter opinatur Serarius hunc Angelum Pele, id est Admirabilem, fuisse S. Michaelem (hic enim olim erat protector Synagogæ Hebræorum, cui præfuit Samson, sicul nunc est EcclcsiæChristianorum), qui cum superbo Lucifero confligens, Dei majestatem et nomen admirons, humiliter dixit *mi ca cl,* id est, *quis sicul Deus?* ideoque cum cœlo deturbans ejus locum occupavit, sua humilitate factus omnium Angelorum princeps, sicut Lucifer sua superbia factus est dæmonum caput, ct imus in inferno, ncc tantum Angelorum, sed ct hominum. Audi Serarium docentem Michaelis nomen et invocationem mire valere contra omnes tenlationcs. Age, inquit, proponatur libi flagilium quodlibet, slalimquc animo succurrat, Deum illud vetare. Numquid lu illud admitios? Nonne te ab co slatini hæc abducet cogitatio : « Quis sicul Deus? » Titillet te voluptas et illecebra quælibet. At «quis sicul Deus? » Terreat te potens ac formidabilis quispiam. At « quis sicut Deus? n Tibi parentes, propinqui, et sodales cordi sint. At « quis sicul Deus?» in omnibus denique peccatorum occasionibus, invitamentis ac lenociniis prodest semper plurimum Michaelis nomen, id est a Dei » prohibentis, benignitate tanta nos prosequentis, præmia œterna promittentis, gehennam perpetuam minitantis, omnia semper ct ubique intuentis, omnium ab omnibus rationem reposcentis, comparatio cum fruclu cl delectatione, quæ inanis ct fallax e peccato quæritur; ct cum quolibet, aut dæmonc aut homine nos ad ambitionem, superbiam, iracundiam, vindiciam, ebrietatem, aliudvc quodeumque scelus aut flagilium hortante et pelliciente.

Angelas hîc ['u S Micluej.'

Ven. 19. Tulit itaque Manue iil dum dl capris, — id est hæduin tenerum , adhuc lactentem et sugentem ubera caprae matris suæ (hocenim significat to *dc capris)* cumque mactavit, excoriavit, coxit, et ad Angelum attulit, ut is si Propheta esset indo comederet; sin esset Angelus, Deo offerret, ut ipse dixerat vers. 1ÎJ.

Andini Ìiru*4''l" Et libamenta. — Hebraice ìinì'D *Mincha* (quod ad nomon AfanoacA, id est Manue : omnes enim utrobique litleræ sunt cædem : Manue enim hic obtulit Deo *Mincha),* id est vinum, oleum, panem vel farinam, quæ homini in convivio, rcque ac Deo in sacrificio libari, id est ad cornu altaris effundi vel cremari solebant.

Et posuit super petram, offerens Deo qui facit mirabilia. — ‹t Offerens, » non tam per se, quam per Angelum. Angelus enim hic functus est officio sacerdotis, cl sacrificavit dum ignem c petra elicuit, quo lundi caro Deo sacrificaretur ct combureretur. Unde Vatablus et Rabbini pro *qui facit mirabilia,* verluni *mitificavit facere,* scilicet Angelus, hoc est fecit miraculum, quia cx petra elicuit ignem. Manue vero fuit quasi ejus minister ct diaconus, dum bædum mactavit, coxit ct cum libamentis in petra posuit, ut ab Angelo Deo cremarentur. Unde sequitur :

Ipse autem et uxor ejus intuebantur. — Simile prorsus fecit Angelus cum Gedeone, carnes ab co allatas cl petræ impositas miraculoso igne a se producto consumens, Dcoquc sacrificans, uti audivimus cap. vi. Deo enim dispensante non tantum Angelus, sed cl Manue laicus ex tribu Dan, non Levi, sacrificare poterat, etiam extra tabernaculum.

Veri. SO. **20. CUMQUE ASCENDERET FLAMMA ALTARIS (ab** Angelo e petra, quæ erat hic loco altans, tactu baculi sive scipionis, quem manu gerebat, elicita ad comburendum holocaustum) in coelum, Angelus Domini pariter in flamma ascendit, — ut se non hominem Prophetam, sed Angelum esse ostenderet, ideoque a flamma ilkesuin in coelum c quo venerat, redire, sequo mystice repræsentare Chrisluin, qui immolans so in ara crucis per flammam tum amoris, tum doloris, tertio dio a morte surrcclurus, et quadragesimo dic incceluin glorioso crat ascensurus. Ita S. Augustinus. Rursum quod ipso in sacrificio Eucharistie per flammam charitatis jugiter incruento immolandus cl manducandus foret sub speciebus panis ct vini, sed ita ut speciebus in stomacho consumptis, ipse vivus et illæsus evanescat, cl in coelum quasi ascendat. Unde S. Andreas Apostolus *ad Æjearn Tyrannum:* a Ego, inquit, omnipotenti Deo, qui unus cl verus est, immolo quotidie non taurorum carnes, nec hircorum sanguinem, sed immaculatum Agnum in altari, cujus carnem postquam omnis populus credentium manducaverit, Agnus qui sacrificatus est, integer perseverat cl vivus. »

vtrj •• 22. Morte moriemur, quia vidimus Deum, — id est Angelum Domini, ulprœcessit. Angelus enim repræsentabat Dominum, sicut legatus repraesentat principem a quo mittitur; videbant ergo Deum in Angelo, vel certe Angelum esse Deum putabant, ait S. Augustinus. Hebraeus enim *Elohim* et Angelum et Deum significat. Porro illoævo communis hominum sensus et timor (licet inanis et vacuus), erat eum qui vidisset Deum vel Angelum, illico moriturum, ob causas quas recensui capite vi, vers. 22.

21. Et vocavit nomen fjus Samson.— Í Vocavit,* V u scilicet mater parions, ut patet cx Hebraeo, sed inspirata a Deo; nam Samsoni nomen hoc inditum fuisse a Deo docet S. Chrysostomus homil. 18 *in Joan. Samson* Hebraice idem est quod *Sol latitiæ, scemos,* id est *sol,* et pzrs *sason,* id est *gaudium, laetitia;* vel potius *Samson,* id est *panus sol, soliculus, sohllus.* Est enim nomen diminutivum a *Sccmcs,* id est *sol,* sicut ab tPK *isch,* id est tir. diminutive dicitur *iscon,* id est *tiruncu-lus,* et a *sabbat,* pJW *sabbathon,* id est *sabbatulum,hoc* est parvum sabbatum. Vocavit ergo s>m<.n filium *Samson,* id est *soliculurn,* ut hoc nomine quasi omine qualis futurus esset indicaret, *q. d.* Israeli in tenebris luctus et moeroris ob servitutem wi. ct oppressionem Philistinorum constituto Deus oriri fecit novum solem, puta Samsonem, qui sua virtute ct fortitudine has tenebras dispellat, ct nova nos libertatis, læliliæ cl felicitatis luce perfundat et recreet. Hinc Samson fuit typus Christi, qui est sol justitiæ, juxta illud Zachariæ : « Visitavit nos oriens ex alto, illuminare his qui in tenebris ct in umbra mortis sedent,» *Lue.* i. Et illud *Malach.* iv, 2 : a Orietur vobis timentibus nomen meum sol justitiæ ct sanitas in pennis ejus. » Et Isaias, cap. ix, 2, ac ex co Matthaeus, cap. iv : «Populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam; ct sedentibus in regione umbrae mortis lux orta est cis. » Ha S. Augustinus, Beda, Arias, Serarius ct alii. Porro Arias : Samson, ait, idem est quod sol diruens, vastans ct populans, scilicet Phihstœos; O2« *scamam* enim est diruere, populari. Denique Talmudici iti *Suta,* cap. i, asserunt Samsonem a Deo nominatum, illum siquidem *Psalm.* Lxxxm, vers. 12, vocari *sccmcs et magni,* id est *solem ct scutum.* Nam liquet Samsonem etiam in generatione temporeque suo fuisse Israeli scutum.

Sic Cyrus fuit sol Persidis, uti ostendi Isaiœ xn, I. El S. Columbani matri visum est se parere solem, cum cx eo esset gravida.

Chaldaice vero *Samson* idem est quod *ministerium* vel *minister,* scilicet Dei, ad magna miraque opera patrandum : *scemes* enim est *ministrare,* ait Pagninus.

Et benedixit ei Dominus,— suis bonis et donis cum cumulando, ac præsertim heroica animi ct corporis fortitudine eum donando, ut quotidie in ea cresceret ad Philistæos profligandos.

25. COEPITQUE SPIRITUS DOMINI ESSE CUM EO IN Vi i ÌJ. castris Dan inter Saraa et Est iia ol,— id est, in

loco qui postea, cap. xvm, vers. 12, ab eventu vocatus est *castra Dan,* situsque erat inter Saraa ct Esthaol ; nam Hebræi tunc non habebant castra, utpotc oppressi a Philislæis. Ilcbræa est, *cœpit spiritus Dei, lepaamo,* id est, per vices cum agitare, excitare et impellere, scilicet ad ardua audenda *ct* molienda. Unde deinceps quotiescumque narratur Samson aliquid eximium aggredi, promittitur: «Spiritus Domini irruit in Samson. » Hinc notat S. Ambrosius in illud *Luc.* i, 17 : a Ipse præibit in spiritu ct virtute Eli®, » hæc duo, scilicet spiritum ct virtutem sive fortitudinem semper esse conjuncta. Nam omnis fortitudo tam ad ardua agendum et aggrediendum, quam ad dura patiendum, est a spiritu, quem nobis aspirat Spiritus Sanctus. Ille ergo assiduo nobis invocandus est. Sic Joannes Baptista dicitur habuisse spiritum cl virtutem Eli® ; *ct* Gabriel dixit B. Virgini : «Spiritus Sanctus superveniet in te, ct virtus Altissimi obumbrabit tibi, » *Luc.* i; ct Christus Apostolis, *Act.* i, ait : a Accipietis virtutem Spiritus Sancti supervenientis in vos. » Ubi vides semper virtutem jungi et Iribui Spiritui Sancto. Quocirca Septuaginta hoc loco vertunt : *Cœpit cum co spiritus proficisci,* cum comitari , ct quasi pædagogus deducere, atque ad actus heroicos exstimulare. Chaldæa : *Mansit spiritus fortitudinis a Domino ad roborandum eum.* R. Radacius : *a* Incœpit prophetia illi venire vice prima.» Idem rursum sic : a Cœpit prophetiæ spiritus cum pulsare, ct quasi tinnitum ci facere, quasi ante ipsum aliquod foret tintinnabulum, n Cajelanus : « Cœpit cum spiritus agitare signo aliquo sensibili, quod tamen quale fuerit scriptum non est.» Arias : «Cœpit spiritus Domini impellere cum, ita scilicet ut feliciorum temporum fortasse memor, et præsentium pcrlesus, animo divinitus excitato de Israeliticarum rerum correctione cl restitutione, deque hostium damno ct labefactione cogitare cceperit. »

Denique audi S. Ambrosium, epist. 24 *ad Vigilium :* a Cum diuturna injuria long® subjectionis ita essent depressa llebræorum pectora, ut nullus virili ingenio ad libertatem animos tollere auderet, oi tus csl illis Samson divino oraculo praedestinatus, magnus vir, ncc in pluribus numerandus, sed in paucis præstanlissimus, ct quod sine ulla controversia sil, viribus corporis omnium facile primus; coque ingenii admiratione nobis spectandus a principio, non illa qu® temperantia» et sobrietatis jam inde a puerilia vini abstemius præclara insignia dedit, nec illa quæ intonso capite Nazaræus sacra diu servavit custodia ; sed ab adolescentia, quæ in aliis ætas mollior in hoc egregia atque supra humanum modum perfect® virtutis stupenda facinora effecit, quibus divini oraculi mox aperuit fidem, quod non perfunctorie tanta cum anteisset gratia, ut descenderet Angelus, per quem ortus ejus proter spem parentibus annuntiaretur, futuri regimen et præsidium suis. Nam gravibus jam diu Palæstinorum imperiis afflictabantur, n Et initio libri *De Spiritu Sancto :* a Samson divina promissione generatus spiritum comitantem habebat. Sic enim legimus : Quia benedixit eum Dominus, et cœpit Spiritus Domini comitari cum in castra. » Sic vero Augustinus, serm. 107 *Dc Tempore :* « Ubi erat potentissima illa forliludo nisi in eo quod Scriptura dixit : Incedebat cum illo spiritus Domini. Ad Domini spiritum pertinebat illa fortitudo. In Samson vas erat. In spiritu plenitudo erat. Vas impleri ct exinaniri potest. »

Porro Samson, ait Eusebius in *Chronico,* similia vel eadem fecit quæ Hercules, imo non alium fuisse Gentilium Herculem, quam llebræorum Samsoncm docet noster Gaspar Sanchez in *Minores Prophetas,* pag. 805, ac fabulas de heroicis gestis Herculis exSamsonis historia esse petilas, de quo p]ura cap. xvi, in fine.

Imeh Saraa et Esthaol (1). — R. Ase in tractat. *Sutah,* cap. i, asserit hos duos esse magnos montes, quos Samson evulserit, cl manibus suis contriverit instar mol®; sed hrec ridicula sunt Rabbini figmenta : sunt enim hæ dm» urbes (non montes) terminales, quæ tribum Dan a tribu Juda disterminant, ut palet *Josué* xv,33; Il *Esdræ* xr, 29, ac inter eas natus et sepultus est Samson.

Porro *Saura* hebraico idem csl quod *lepra. Esthaol* idem quod *postulatus,* aut *ignis* vel *uxor stultitia:,* ait Pagninus in *Nomin. Ilebr.*

(1) **Saara ct Eslhaol erant do tribu Dan.**

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Samson impulsu Dei postulat uxorem Philistaam, ad quam vadens Iconem obvium discerpit, in cujus ore post aliquot dies reperii examen apum ct favum mellis. Inde, vers. 10, *in nuptiali suo convivio, sodaKbws proponit hoc arnigma* : De comedente exivit cibus, et de forti egressa est dulcedo. Oucd *cum illi solvere nequirent, per uxorem a Samsone solutionem extorquent, camquc Sansoni edicunt. Quare ille triginta sindones triginta Ascalonias occisis ereptas cis ex pacto persolvit, an iratus domum redit.*

1. Descendit ergo Samson in Thamnatha, vidensque ibi mulierem de filiabus Philistiim, 2. ascendit, et nuntiavit patri suo et mairi suæ dicens : Vidi mulierem in Thamnatha de filiabus Philistinorum : quam quæso ut mibi accipiatis uxorem. 3. Cui dixerunt paler et mater sua : Numquid non csl mulier in filiabus fratrum tuorum, et in omni populo meo, quia vis accipere uxorem de Philistiim, qui incircumcisi sunt? Dixilque Samson ad patrem suum : Hanc mihi accipe; quia placuit oculis meis. 4. Parentes autem ejus nesciebant quod res a Domino fieret, et quærcret occasionem contra Philistiim; eo enim tempore Philistiim dominabantur Israeli. 5. Descendit itaque Samson cum patre suo et matre in Thamnatha. Cumque venissent ad vineas oppidi, apparuit catulus leonis sævus, et rugiens, et occurrit ci. G. Irruit autem Spiritus Domini in Samson, ct dilaceravit leonem, quasi hædum in frustra discerpens, nihil omnino habens in manu; et hoc patri et matri noluit indicare. 7. Descendilque et loculus est mulieri, quæ placuerat oculis ejus. 8. Et post aliquot dies revertens ut acciperet eam, declinavit ut videret cadaver leonis, et ecce examen apum in ore leonis erat ac favus mellis. 9. Quem 'cum sumpsisset in manibus, comedebat in via; veniensque ad patrem suum et matrem , dedit eis partem; qui et ipsi comederunt, nec tamen eis voluit indicare quod mei de corpore leonis assumpserat. 10. Descendit itaque paler ejus ad mulierem, et fecit filio suo Samson convivium. Sic enim juvenes facere consueverant. 11. Cum ergo cives loci illius vidissent eum, dederunt ei sodales triginta ut essent cum eo. 12. Quibus locutus csl Samson : Proponam vobis problema, quod si solveritis mihi intra septem dies convivii, dabo vobis triginta sindones, et totidem tunicas; 13. sin autem non potueritis solvere, vos dabitis mihi triginta sindones, ct ejusdem numeri tunicas. Qui responderunt ei : Propone problema, ut audiamus. I i. Dixitque eis : De comedente exivit cibus, ct de forti egressa est dulcedo, nec potuerunt per 1res d :s propositionem solvere. 15. Cumque adesset dies septimus, dixerunt ad uxorem Samson : Blandire viro tuo, cl suade ci ut indicet tibi quid significet problema, quod si facere nolueris, incendemus te et domum patris tui; au idcirco vocastis nos ad nuptias ut spoliaretis? 16. Quæ fundebat apud Samson lacrymas, et querebatur, dicens : Odisti me, et non diligis, idcirco problema quod proposuisti filiis populi mei non vis mihi exponere. At ille respondit : Patri meo et matri nolui dicere, cl libi indicare potero? 17. Septem igitur diebus convivii llebat ante eum, tandemque die septimo cum ei esset molesta, exposuit. Quæ statini indicavit civibus suis. 18. Et illi dixerunt ei die septimo ante solis occubitum : Quid dulcius meile, cl quid fortius leone? Qui ait ad cos : Si non arassclis in vitula mea, non invenissetis propositionem meam. 19. Irruit itaque in eum Spiritus Domini, descendilque Ascalonem, et percussit ibi triginta viros, quorum ablatas vestes dedit iis qui problema solverant. Iratusque nimis ascendit in domum patris sui; 20. uxor autem ejus accepit maritum unum de amicis ejus ct pronubis.

Vctku f. Descendît frco Samson in Thamnatiia. — «Thamna, d inquit Adrichomius pag. 24,Thamnas, Thamnatha ct Thcnina est in via inter Ptolemaidam ct Gazam, et eadem via progrediendo venitur in Accaron et Gelh. Hic oves suas totondit Judas. Civitas Philistinorum, juxta quam Samson discerpsit ct laceravit leonem, atque inibi duxit uxorem ex Philistœis, quam coeperunt Philistæi, munita est postea hæc urbs a Bacchide.

Thamnatha ergo erat oppidum in confinio trium tribuum, scilicet Juda, Dan et Ephraim, versus mare Mediterraneum, inter Ptolcmaidam ct Gazam in finibus Diospolcos, ait S. Hieronymus, quod in sortem'suam accepit tribus Juda, *Josué* xvi, 17; sed Judæis eripuerunt Philislæi, ut palet
, cx hoc capite, idque diserte asserit Josephus : recuperarunt illud postea Judæi, ut patet II *Paral.* xm, 18. Judæis iterum illud extorserunt Philistæi tempore Achaz regis Juda, ut ibidem dicitur.

vtra.3. 3. Hanc mihi accipe, quia placuit oculis meis,— non tantum quia pulchra, sed et quia occasio mihi erit invadendi Philistæos, itaque ordiendi meum liberatoris Hebræorum officium ad quod me Deus destinat, ut patet cx seqq.

i. 4. Quod res a Domino fieret. — Ilinc patet Samsonem non peccasse, quod contra legem petierit uxorem Philistinam, quia id fecit Deo impediente, ac proinde in lego sua dispensanto : alioqui matrimonia hæc cum infidelibus, æque ac cum hærclicis communiter sunt periculosa ct noxia, uti fuse docet S. Ambrosius, episf. 21, idque suo malo expertus est Samson, qui hic, uti et in aliis, fuit typus Christi, qui Ecclesiam ex Gentibus sibi despondit repudiatis Judæis. Unde S. Ambrosius, *epist.* 70, juxta editionem veterem, quæ in editione Romana exstat lib. Ill, epist. 24 *ad Vigilium,* et lib. I De *Abraham,* cap. ult., habet per insignia axiomata hæc : « *Primo,* in connubio religio quæritur. *Secundo,* non potest congrucrfi chantas, si discrepet fides. *Tertio,* sæpe illecebra mulieris decepit etiam fortiores maritos, et a religione fecit discedere, d Unde concludit : « Cave, Christiane, Gentili aut Judæo filiam tuam tradere; cave Gentilem, aut Judæam, aut alienigenam, hoc est, hæreticam, et omnem alienam a fide tua uxorem accursas tibi. »

Vide Apostolum, II Cor. vi, 11, ubi mullis hæc matrimonia cum infidelibus dissuadet. Unde S. Juliana Gentili diviti cam conjugem ambienti generose respondit : «Tuum matrimonium est societas cum inferis, et scpulrrum positum in oculis. » Quocirca Ecclesia matrimonia disparis cultus irritavit, et nulla decrevit.

Et QIMBEBET OCCASIONEM CONTRA PIIILISTHM. — Samson enim faciebat hoc dilemma : Philistœi vel mihi dabunt Philistinam uxorem quam peto, vel negabunt : si negent, arripiam occasionem invadendi eos, eo quod uxorem negando dedecore me afficiant. Si dent, debebunt mihi meisque llebræis esse benigniores, utpotejam eis affinitate conjuncto; quod si non præstent, crit mihi hæc occasio nov® litis; occasio, inquam, eos persequendi et damnis afficiendi. Ita S. Ambrosius, *epist.* 24 : a Ignorantes, ait, parentes, quod in eo intentio vergeret ut Palæstinis aut negantibus infestior foret, aut acquiescentibus affectus inferendæ in subditos injuri® demeretur, cum cx conjunctione requalitas par, ct gratia consortii jure accresceret; aut si quid offensum esset, longius ultionis studia procederent, quasi alienigenam declinandam arbitrabantur, »

Addit S. Ambrosius Samsonem ineunte juventute duxisse uxorem, ut periculum fornicationis, quod juvenes ob fervorem œtatis subeunt, effugeret: «Talibus, inquit, commendatus insignibus, ubi primum adolevit, conjugio intendit mentem, sive quod vagam ac familiarem adolesccntulis abhorreret animo lubricæ libidinis consuetudinem ; sive quia jam causa quœrebatur, quemadmodum a cervicibus plebis su® averteret Pa-Iffistinorum potentiam, duraque imperia. »

5. Apparuit catulus leonis sevus et rugiens.— Vera. s. Catelli enim Iconis grandibus sunt sæviores, tum quia magis fament latrante stomacho; tum quia juventus facit eos pctulantiores, animosiores ct ferociores. Ha Plinius, lib. VIII, cap. xvi : «Leoni, ait, praecipua generositas tunc cum colla armosque vestiunt jubæ. Id enim ætatc contingit e leone conceptis.»

G. Irruit (Septuaginta, *insiluit)* autem spiritus Vtn. e. Domini in Samson, — cum animans ct roborans ad invadendum ct occidendum leonem. Undesc-quitur :« Et dilaceravit leonem.» Audi S. Ambrosium, *epist.* 24 : a Occurrit ei Ico ferus dc sylva, agresti libertate sævior. Comes nullus, telum in manibus haudquaquam suppeditabat : cedere pudor, ct conscia virtus fiduciam dare. Tunc irruentem in se brachiis amplexus necat, ct lacertorum nodo exanimatum prætcr aggerem supra sylveslria germina projicit, ac dereliquit. Locus erat lælus pabuli herboso gramine, vinetis consitus. »

Hinc patet robur et vires Samsonis non fuisse naturales, sed supernaturalitcr illi a Deo inditas: unde et a capillis ejus, Deo ita ordinante, pendebant, uti audiemus cap. sequenti.

Tropologice, leo est res ardua, ut gravis ten- Leo at talio, quam instar Samsonis invocato Dei spiritu animose invadere et superare debemus : occide hunc terroris leonem, occisus amplius te non ve- Sanum xabit; sicque fiet ut qui piius videbatur leo in- leo»*™* vincibilis, jam videatur formica debilis. Talis enim animosis est dæmon. UndeaJob, cap. iv, vers. 10

(I) ***Spiritus nomini*** **non sumilur hic in sensu inspirationis divina nec amoris virtutum, roboris vero et fortitudinis spiritus, qui irruerat in Samson ad debellandos Philistinos Dei inimicos infensissimos : unde patet suas vires ese supernaturales invitis argumentis impiorum do Polydama , qui inermis leonem detrusit in monte Olympo.**

ct 11, juxta Septuaginta vocatur *myrmicolcon,* id èst formica leo : si enim euin timeas, sævicl ut leo; sin contemnas, erit debilior formica. Hinc Salomon ait *Prov.* xxn, 13 : « Dicit piger : Leo est foris; in medio platearum occidendus sum.» Ex adverso dicebat Alexandro Magno festive Craterus : « Macte, Alexander, pro regno cum leone pugna. » Idipsum quisque sibi cum dæmone pro regno cadesti pugnanti, a Deo dici putet. S;epc, ait Seneca, nos terrent non res ipsæ, sed rerum uinbræ et phantasmata, scilicet nimia difficultatis apprehensio ct ponderatio. Quarc cæcis quasi oculis invadenda sunt ista imaginationis terriculamenta, uti facit leæna, de qua Plinius, lib. VIH, cap. xvi : «Cum pro catulis, inquit, fœta dimicat leæna, oculorum aciem traditur defigere in terram, ne venabula expavescat. »

Porro primus hic fuit fortitudinis Samsonis actus, quo cæteris majoribus prælusit, ac Philistæis terrorem incussit : qui enim leonem animalium fortissimum laccrarat, quem non laceraret? Tradit Plinius et alii leonis animos viresque infringi, si quis in oculos vultumque ejus pallium vestemve aliam injiciat. Ardor cniin et vis ejus consistit in oculis, qui si velo obducantur, ipso sc cæcum et captum putat, itaque se capi ct feriri permittit; atque hoc modo nonnulli leones superarunt ct mactarunt. At Samson nil tale hic fecit, sed leonem videntem ct oculatissimum sino gladio vel fuste inermis aggressus, sola manu apprehensum laceravit, ut ostenderet sc esso Iconibus fortiorem, ac plusquam Iconem irruiturum in Philistæos.

Et hoc patri et matri noluit indicare, — tum modesliæ causa; tum quia Dei destinationect instinctu, ex leone hoc occiso, ct meile in ejus ore reperto facturus erat œnigma, quod propositurus erat Philistæis, cujus solutionem illi facile invenissent, si leonem ab eo occisum, ct favum in eo repertum maudissent ab ejus parentibus. Docet hic Samson, quod qui secretum servare vult, illud nulli, nec amicissimo vel parenti indicet, dicatquccum Isaia, cap. xxiv, vers. 1G : «Secretum meum mihi. » Aristoteles interrogatus, « quid omnium esset difficillimum,» respondit : «Tacere quæ loqui non oportet. » Facilius enim ignitum carbonem ore continuerit quis, quam arcani qiiidpiam, ut olim dixit Socrates, quem in jocis imitatus, lib. II De *Oratore,* Tullius. Magno igitur opero laudandum ac imitandum Samsonis in leonina cæde, mcllificiiquc novi monstratione, silentium.

Vert j 8. Et ecce examen apum in ore leonis erat ac favus mellis. — Chaldaice, *in corpore;* melius Noster in Septuaginta ct alii, *in ore.* Solent enim apes oro animalium sivo vivorum sive mortuorum delectari; ita tamen ut aliquibus in oro sedentibus cæteræ corpori leonis insiderent, vel illud cir-
Apea homiDuni duu>. cumvolitarcnt. Hinc apes visæ sunt insidere ori pin(iar¡ ct pjatonis et S. Ambrosii, ut melleam eorum facundiam praesignificarent. Quin et ad Jovem puerum, qui postea factus est rex Crete, ac post mortem deus et deorum princeps, apes advolasse ejusque os meile implesse, itaque eum nutrivisse narrat, vel potius fabulatur Virgilios in fine Georj. Porro*solent apes, teste Plinio, Virgilio, Plutarcho, Columella ct aliis, quos citat ct sequitur Ulysses Aldi ovandus, tract. *Dc Apibus,* e corpore boum mortuorum naturaliter nasci, ac rex apum cx ipso bovis capite, cæteræ cx reliquo corporc. Cur non et nasci possint cx cadavere leonis? Quanquam hic non dicuntur nate cx leone, sed ori ejus insedisse, nimirum circumvolitantes per flores campi, in quo erat cadaver leonis, os ejus ingressœ in eodem favum construxere, in coepio mei suum de more condiderunt. Denique Deus per Angelum dirigens Samsonem effecit, ut apes cx cadavere leonis nascerentur, vel alibi nate in os Iconis involarent, ibique mellificarent, ob gesta Samsonis, quæ exinde secuta sunt, ct ob mysteria, quæ per hoc Deus representare volebat, de quibus mox. Sic in Hippocratis medicorum principis (ut habet ejus Vita) sepulcro inventum est examen apum ad multum tempus mellificantium, item in capite Onesili jam exinanito, teste Herodoto (1).

Allegorico, leo significabat Christum, ipse enim est Leo de tribu Juda, *Gen.* xux, ct *Apoca!,* iv et v, qui sua morte devicit mortem, peccatum, dæmonem ct gehennam. Unde ex eo post mortem prodiit mei Eucharistiæ, ct examen apum, id est, innumera fidelium ct sanctorum copia. Ita S. Augustinus cujus verba mox citabo.

Porro Abulcnsis ct Lyranus has apes c leone natas censent fuisse sordidiores ct viliores, quia leonis gravis est odor et halitus, quem apes mundæ fugiunt. Sicut in Sardinia mei est amarum, eo quod ibi apes pascantur absinthio, quod est amarum, teste Plinio lib. XXI, 13. Verum contrarium censet Serarius ct alii; vivi enim Iconis gravis est halitus, non mortui. Num vile famulo suo mei dedit Dominus? Num suis Samson parentibus, suœquc, ut Josephus vult, sponsæ? in animalium generosissimo generosissimas quoque apes fuisse arbitror, et generosissimum a Deo Samsoni datum incl, quod non falso laudaril infra, versu li.

12. Próponam yobis problema ,—Hebraice mn vers,a. *chiùda,* id est *œnigma;* proprie enim fuit hoc œnigma, id est obscura, arcana el involuta positio.

14. De COMEDENTE EXIVIT CIBIS, ET DEPORTI EGRES- Vers. u. sa est dulcedo. — Ecco hoc est problema, id est œnigma a Samsono propositum Philisteis juvenibus in convivio. Veterum enim mos erat œnigmala ct gryphos similes convivis in convivio, pro-

ti) Hæc verba *post aliquot dies* vertuntur hebraica, *post elapso quodam tempore :* inde palet errasse incredulos fictionem videndo in hoc eventu : sol enim Palæslinæ æstuaus leonis cadaver dcssicaverat adeo, ut nullus pestilens odor apes divertere posset.

misso solventi præmio, proponere, uti ostendi *Ecclesiastici* cap. xxxii, vers. 4 et 5. hiem patet ex Plutarcho et Alhenæo *De Cernis sapientum :* « Non minus, ail lib. VII *Salum.* cap. i, Macrobius, quam dulcedo vini hilarant verba convivium ; ct crateri liquori ad lætiliam nati adbibenda non modo nympharum, sed musarum quoque admixtione, temperies. »

In ilebræo est pulchra paronomasia; sic enim habet, de *comedente exivit comestibile.* Sensus est, *q. d.* Dc leonis ore, qui alia animalia vorare solet, prodiit favus, qui est cibus suavissimus; ao de forti, id est de eodem leone, qui animalium est fortissimus, egressa est dulcedo, id esimei dulcissimum, nimirum leo a me occisus præbuit mihi mei, ut significetur actus heroicos mcæ fortitudinis parituros mihi et cuilibet alteri mirificam voluptatem, gaudium, felicitatem ct gloriam.

Allegorico S. Augustinus, serm. 107 Dc *Tcmp. :* a Do edente, ait, exivit cibus, et de forti est egressa dulcedo. Quid aliud significat quam Christum a mortuis resurgentem? De edente utique, id est do morte, quæ cuncta devorat atque consumit exivit cibus illo qui dixit : Ego sum panis vivus, qui de coelo descendi, quem humana exacerbavit iniquitas, cique aceti ct follis amaritudinem propinavit, atque ab eo plebs gentium vitee dulcedinem conversa suscepit, ac si de mortui Iconis ore, id est, de Christi morte, qui accubans dormivit ut leo, apum, id est Christianorum, processit examen. »

Tropologico S. Ambrosius, lib. 1 Dc *Elia et jeju;no,*cap.xi, legens cum nonnullis codicibus Græcis (qui pro toxvpw habent w.?» *de tristi exiit dulce,* subdit, *sedet forte laboriosum est; exit enim dulcedo de tristitia vel honore;* unde et Hebraico *VJ az,* significat durum, acerbum) ; nam in tentationibus ct laboribus superatis, quasi in leonibus interfectis, suavissimi consolationum, gaudiorum et præmiorum favi inveniuntur; quocirca « Christus favos post fella gustavit, » ait Tertullianus. Idem fecero Martyres, quorum expressum hic typum exhibet Samson. Sic Paulus gaudet se liberatum de oro leonis, id est Neronis, II *Timoth.* IV, 17. Nimirum « bonorum laborum gloriosus est fructus, et quæ non concidat radix sapientiæ, » *Sapient,* m, 15. Hoc est « sugero mcl de petra, oleumquo de saxo durissimo. » Quocirca S. Ambrosius, loco jam citato, docet amara esso praoptanda dulcibus, iisque dulcia esse temperanda, ac præsertim epulas jejunio : « Ipsa, ait, corpora dulcibus frequenter inllanlur ct mello jecur tenditur; idem tamen cscæ amaritudine temperatur. Ideo non mediocris, sed laudata quæslio : De manducanto exivit esca, cl do forti dulcedo. » Alii habent, *et de tristi dulce,* Græci Codices maxime, *sed et forte laboriosum est. Exit enim dulce de tristitia vel labore.*

Idem Ambrosius, lib. De *Tobia,* cap. xv, hoc œnigma explicat do eleemosyna : « Do manducante, inquit, exivit esca, et de forti exivit dulce, n Græcus *et de tristi* habet. «Sic invenimus. Tamen do forti hoc intclligitur, quia leo fortis est feritato : et qui ferus tristis. Et de vobis, qui pecuniam devorastis ct avaritiam, exeat misericordia. Hæc est enim esca egenorum. Et de tristi exeat dulco, ut dimittatis ei qui non habet undo solvat. »

Porro inter Iconem et apem multæ sunt ana- Ansio-
logiæ. *Primo,* in colore, qui utriquo est fulvus, fil® '!'• et in complexione, quæ utriquo est ardens et 'llfi °** cholerica. *Secundo,* in fortitudine ; apis enim, licet parva, suo aculeo omnes fugat. *Tertio,* in generositate ; apis enim generosa est, ncc quid impurum patitur. *Quarto,* in industria, qua apis superat Iconem; assidue enim laborat conficitquo favos, et in iis mcl ac ceram. *Quinto,* in pariendo; leo enim primo parit quinque catulos, deinde pauciores, ac tandem unum, indo nullum; sic ct apis initio plurcs parit apiculas, deindo pauciores ct minores, ac tandem nullas. Ita Aldrovandus in ape.

I I. Nec potuerunt per tres dies propositionem **ven. u.** SOLVERE.

15. CUMQUE ADESSET DIES SEPTIMUS. — Videntur Veri. 15. hi Philistæi sodales Samsonis prima dio submisisse uxorem Samsonis, quæ ab eo aenigmatis solutionem exquireret, interim et ipsi cogitarunt, sperantes se ejus solutionem inventuros; sed cum per 1res dies cogitando illam non invenissent, rursum urserunt uxorem cum minis, ut a Samsono solutionem eliceret : quod cum Samson facere abnueret, tandem die septimo et ultimo totis viribus aggressi sunt uxorem, ut a Samsonc rem expiscaretur ; quod ni faceret, minabantur se eam cum domo combusturos. Fecit uxor suorum civium postulata per septem dies flens, ac tandem die septimo lacrymis ct lamentis omnia miscens Samsonis animum expugnavit, uti dicitur vers. 17.

AN IDCIRCO VOCASTIS NOS AD NUPTIAS UT SPOLIA-RETIS? — Sindonibus et tunicis nostris, quas Samson tollet, nisi œnigma ejus solverimus. Pro *ut spoliaretis,* Septuaginta cl Vatablus vertunt, ut *pauperes faciatis;* Chaldæus, *ut possideatis nos,* id est ut nostras vestes aucupemini ct occupetis.

17. Septem igitur diebus convivii flebat ante Veri. n. **EUM : TANDEMQUE DIE SEPTIMO, CUM EI ESSET MO-**LESTA, exposuit .— Hunc versum exposui vers. 15, quibus adde alleram expositionem solidiorem, scilicet « septem diebus, » hoc est durantibus septem diebus in certamine hoc propositis, puta die septimo antequam is finiretw, flebat ante cum assiduo : unde tandem victus Samson eodem dic septimo ante soils occasum, ci rem totam exposuit. Non enim primis hujus septenarii diebus, sed ultimo et septimo urserunt eam Philistæi cum minis incendii, ut solutionem ænigmalis a Samsonc expiscaretur; nam ante diem

septimum sperabant ipsi se, cogitando, solutionem illius iuveuluros; ct adveniente dic septimo quo muleta indicta solvenda erat, si ante vesperam œnigma non exponerent, desperantes do ejus solutione uxorem stimularunt, ut omni ratione et modo illam a Samsonc extorqueret. Hoc est enim quod paulo ante dictum est vers. 15 : « Cumque adesset dies septimus, dixerunt ad uxorem, n etc. a Septem diebus » ergo « flebat, n id est in fine septem dierum, sive dio septimo ct ultimo flebat. Cum enim spatium temporis nominatur, cujus nulla pars designatur, significatur ejus plenitudo sive complementum, uti dixi in Canonibus prooemii. Idipsum docet noster Gaspar Sanchez in *¡labacuc.* pag. 1202, liti. B, ct Vatablus : *Septem diebus,* inquit, *id est usque ad septimum diem; nam incaperai quarta die fiere.* Vide hic quam insidiosa) sint lacrymæ mulieris. Vere Cato :

Conjugis irai® noli la verba timere,
Insinui insidias lacrymis, dam femina plorat.

Qi'£ statim indicavit civibus suis. —Vide hic ut uxor prodat maritum Samsonem. Vere Menander : « Mulier, ait, etiam cum dicit optima cl suavissima, formidanda est vel maxime, n Et Anliphanes : « Unum hoc se dicebat mulieri credere, fore ut mortua cum fuerit non reviviscat; in aliis omnibus, quamdiu vivit, ei nihil credere.» R.Joso celebris illius Antigoni discipulus in *Pirke Avoth* cap. i : « Ne, inquit, sermonis multum cum muliero habeas : ne quidem ut dixerunt Rabbini cum uxore propria, quanto minus cum aliena? Unde ct dixerunt sapientes : Quotiescumque cum femina sermonis plus habet vir, sibi ipsi malum acccrsit, et a studio legis impeditur, landemquo in gehennam descendit. »

vers. is. Quid m H. » “ ‘ ’

18. Quid dulcius melle, et quid fortius leoxe? — *q. d.* Ænigmatis lui : « De comedente exivit c*bus› ct de forti egressa est dulcedo, » hæc est solutio, quod tu in ore Iconis voracis ct foriis inveneris favum mellis : « Quid enim dulcius meile, et quid fortius leone? » S. Ambrosius, *epist.* 21, quæ in veteri editione est 70, ex Josepho addit Samsonem tum illico subjecisse : « Quid muliere perfidiosius? »

Alleged- M'

Allegorico,hæc omnia Christo eleganter ct mullipliciter applicat S. Paulinos, *epist.* 4. *Primo,* « Christus, inquit, ipse nobis leo est, in cujus mortui ore cibum mellis invenimus. Quid enim dulcius Dei verbo? Et quid fortius Dei dextera? Aut in cujus mortui oro favus, et apes nisi in cujus verbo salutis nostra) bonum et congregatio gentium?»

Secundo : « Quarum (Gentium) potius figuram pleriquc in hoc leone posuerunt, quia populus gentium, qui credidit, corpus feritatis crai ante, nunc Christi est, in quo Apostoli velut apos a rore coeli ct divinarum floribus gratiarum mella sapienti® condiderunt, ac sic esca ab ore edentis exierit, quia prius efferæ a Deo nationes receptum Dei verbum fideli cordo sumentes fructum salutis ediderint. »

Tertio : « Qui vero Christum magis in eodem sibi leone proponunt, Samsonem Judæorum figuram accipiunt, videlicet ut illum leonem quasi Christum Judœis occideret, id quoque assignantes mysticæ præparationi, quod eo potissimum tempore, quo conjugium petebat optatam potentis bclluæ egerit erdem : quia videlicet non posset firmari conjugium, quod in Christo ct Ecclesia pactum est, nisi occiso leone de tribu Juda. Idem enim Dominus et Leo ille qui vieil ct catulus Iconis est, sua sponte sopitus, et a semclipso resuscitata, de quo scriptum est : Quis suscitabit cum? Voluntarie enim sacrificans pro nobis Patri hostiam sui corporis; idem summus in ælernum sacerdos animam suam, sicut ipse testatur, eadem resumpsit potestate qua posuit. »

Quarto : a Ilie leonis catulus, quia Filius Dei, cl idem Leo, quia æqualis Patri, quare ut mihi videtur, huic aptius est leoni. De edente exivit esca, et dc potente dulcedo. A quo enim nisi a Salvatore nostro, cujus sermo vita est, et qui hanc nobis escam simul ct ruminavit docens, ct prompsit impertiens; et si placet aliter, ut de edente esca sic exeat, quia hic leo de tribu Juda pro nobis victor, ex ore nos adversi leonis eripiens, ideo venatur ut servet, capit ut absolvat, frangit ut solidet, mandit ut integret, hoc in nobis edens, quo corrumpimur. Quamobrem optemus hujus leonis proda fieri, ne simus pr.eda leonis inimici; efficiamur esca Dei, ne simus esca serpentis; edat nos Christus, ne diabolus voret. »

Ambagi- “‘*

Anagogice : a Edente enim Christo in nobis absumitur, quo consumitur ; Christus etenim vita est, et mortale hoc non poterimus deponere, nisi absorbeamur, quia mortem nosiram devorat Christus. »

Tropologice : a Cibus enim Christi esso non possumus, nisi faciamus voluntatem ejus, ut vicissim cl ipse cibus nobis fiat, in quo semper vivimus, si ad ejus praecepta vivamus. Sic ergo dc potente exit dulce, cum amaritudine molili® nostra? per ipsum in dulcedinem bonitatis commutata, dulcis a verbo ejus esca procedimus, qui nos edendo consumpsit peccato, reparavit ad vitam. Solus hic potens, dulciter potens, qui liberavit pauperem ab avaro potente, qui feritatem mei corporis per mysterium pietatis suæ in mortem sui corporis perimens, ibi cibum viLe edit, ubi miser® fames mortis arebat, qui mihi offensionem gratia, peccatum justitia, infirmitatem virtute, mortem vila, confusionem gloria, regno mutavit exilium, quia audiebamus : Terra es, et in terram ibis; nunc jam audimus : Conversatio vestra in cœlis est. »

Tropotogu<>

Qlid dulcius melle?— Respondeo, saccharum; sed saccharum isto levo et pluribus sequentibus

fuit incognitum. Unde in Scriptura nulla ejus fit mentio. Legi totam S. Scripturam, et nusquam
&rebi- inveni vocem *saccharum ;* imo primi qui sacdiari mentionem faciunt fuere Dioscorides, Pii-
íU-írtü- n*us ct Galenus, qui tamen tantum cannarum
tuo. sacchari meminerunt, modum vero illud per ignem liquandi, ac ad candorem, spissitudinem, ct eximium dulcorem miro modo excoquendi non atliugunt: ita ex Mattinolo et Cardano nostri Conimbriccnscs in *Meteora* lib. VII, cap. x. Audi Plinium, lib. XII, cap. vin : *a* Saccharum el Arabia fert, sed laudatius India. Est autem mei in arundinibus collectum guinmium modo candidum, dentibus fragile. Amplissimum nucis avellana) magnitudine ad mcdicin® tantum usum. » Hæc Plinius, nec plura habet de saccharo.

Mystice : a Quid dulcius mello? » Audi Sapientiam : « Spiritus meus super mcl dulcis, et hæreditas mea super mcl ct favum, » *Eccli.* cap. xxiv, vers. 27.

Ql ìd fortius leone? — Audi Zorobabcl : « Forte est vinum, fortior rex, fortiores sunt mulieres, super omnia autem vincit veritas, » III *Esdræ,* cap. ih , vers. 10. Veritas ergo est fortior leone, adeoque rerum omnium fortissima. Tropologiam dedi vers. 13 ct 14, cui addo in leonum ore inveniri mel, cum in ore superborum, in quo prius erat putor arroganti® et hlasphemi®, postea poenitendum et humilium invenitur dulcedo laudis ct grati® Dei.

Qui ait ad eos : Si non arassetis in vitula mea, NON INVEXISSETIS PROPOSITIONEM (ænigma) MEAM.— Nonnulli per arationem intelligunt fornicationem Philistinorum cum uxore Samsonis, utpotc pariter Philistaea; ri enim *vitulam* notat eam fuisse petulantem, procacem et lascivam. Verum nulla hic fornicationis facta est mentio, sed potius minarum, quibus Philiskei coegerunt illam a Samsonc exquirere ænigmatis solutionem. Dico ergo : Hebraice tnri *charas* significat excogitare, vestigare, et insuper arare : itaque arare hic ponitur pro vestigare, scrutari, rimari, quia sicut araudo aperitur terra tecta, sic rimando aperitur ct invenitur rei occult® veritas. Sensus ergo est, q. d. Nisi fraudulenter per uxorem meam perfidam exquisissctis solutionem mei ænigmatis, nunquam illud vestro acumine invenissetis. Porro uxorem vocat vitulam ob juvenilem ejus levitatem, imprudentiam ct inconstantiam, qua marito Samsom hoc onus solvendi triginta sindones sua perfidia imposuit, ac suos Philistæos licet nec con-
i< ‘n sanguineos, nec affines illi antetulit. Decem mu-
lieris formas, ait Serarius, depinxit olim Simo-
r„D nides. Alias enim dixit sues, alias vulpes, alias canes, quasdam vero terræ similes, quasdam mari, nonnullas cineri asinoque clitellario, mustell®, jubato equo, simi®, demum vero apibus etiam, hasque unas, siculi et Phocylides, laudavit. Samson vero noster monstrat quasdam etiam esse vitulas, que lascivas, loquaces, infido?, jugique impatientes, ac Domino conjugato suo molest® ac noxiæ.

Mystico S. Ambrosius, lib. II *Do Spiritu Sancto.* in prooemio, docet per uxorem Samsonis, hoc est per Ecclesiam c Gentibus collectam, quærendom a Christo revelationem arcanorum Dei, fidei ct salutis : « Quid dulcius melle, quid fortius leone? Ad quæ ille respondit : Si non domuissetis vitulam meam, non invenissetis quæstioncin meam. 0 divinum mysterium! o evidens Sacramentum! Evasimus interemptorem, potentem vicimus. Ibi nunc cibus vit® est, ubi erat ante miser® fames mortis. In salutem pericula, in suavitatem amaritudo convertitur. Gratia ex offensione processit, potentia ex infirmitate, vita de morte. Sunt tamen qui o contrario putent fundari non potuisse conjugium, nisi occiso leone de tribu Juda. Et ideo in corpore ejus, hoc est, Ecclesia apes repertas, qu® condunt mella sapienti®, quia post Domini Passionem magis Apostoli crediderunt. Hunc igitur leonem Samson, quasi Judreus occidit, et in eo mel in figura redimend® hærcditatis invenit, ut reliqui® salv® fierent secundum electionem grati®. »

19. Irruit itaque in eum Spiritus Domini (ittiiî, pellens eum ad heroicam Ascalonitarum hostium Israelis stragem) ; descenditque Ascalonem , et PERCUSSIT IDI TRIGINTA VIROS, QUORUM ABLATAS VESTES dedit iis qui problema solverant (I). — Ita nimirum hostibus promissum hosticum præmium ex hostium eorumdem c®de et spoliis persolvit. Juste ergo hoc fecit Samson, tum quia justum erat Israeli cum Philistæis bellum, tum quia ad hoc cum agebat irruens Spiritus Domini, qui pariter effecit, ut Thamnatenses Philistœi et OEdipi, qui ænigma hoc solverant, vel nescirent Ascalonilas hos sibi confoederatos a Samsono caesos, vel si scirent, in eum insurgere, ct sociorum necem ulcisci non auderent.

Dices : *Humer.* vi, vetitum erat ne Nazaræi tangerent quid immundi, v. g. cadaver; quomodo ergo Samson, qui erat Nazaneus, cadavera occisorum a sc tetigit, ut eis tunicas adimeret? Respondeo, a peccato, aeque ac ab immunditia legali excusat eum necessitas solvendi debitum paranymphis promissum. Adde Samsoncm hæc omnia fecisse impulsu irruentis in sc spiritus Dei, uti hic dicitur. Deus enim cum quasi magister dirigebat, ac proinde in lege cum eo dispensabat. Id patet ex eo quod Deus paraverit ei cibum favi et mellis in ore leonis mortui, ac potum in maxilla asini pariter mortui, cap. xv. Quis autem non utatur escis ct potibus sibi a Deo paratis?

Iratusque nimis ascendit in domum patris sui. — « Iratus, » tum uxori su®, quæ sccrctam ænigmatis solutionem a Samsonc acceptam revelave-

(1) Ascalon urbs eral Philistinorum circa duodecim leucas Thamnathi ad meridiem.

rat et prodiderat Pbilistœh, ideoque causa fuerat cur ipso iisdem pendere deberet triginta tunicas et sindones, quæque magis amabat juvenes Phillstæos quam sponsum suum Sainsonem. Unde ct ipsa a Samsone fecit divortium, alteri, scilicet Philistæo cuidam c pronubis Samsonis nubens; indeque Samson novam malefaciendi Philistcis sumpsit ansam.

Iratus, — quoque paranymphis suis Philbtznis, qui fraudo per uxorem Phiüstæani ænigmatis solutionem, indeque præmium triginta sindonum a sc extorserint. Iratas denique toti urbi Philistinœ, quæ tam fraudulentos paranymphos sibi assignaverat.

20. Uxor autem fjcs accepit maritcm usum de amicis ejus et iRONURis. — Septuaginta eum vocant *nymphayoyum;* alii, *paranymphum.* Christus, *Maith.* ix, vocat eos a amicos sponsi; * alibi vocantur « filii sponsi, » vel « filii nuptiarum, ® qualis Christo fuit Joannes Baptista, dum ejus cum Ecclesia nuptias sua prædicationc honestavit et quasi conciliavit.

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Samson, ob uxorem sibi ademptam ct alteri traditam, per 150 *fares ad caudas trecentarum vulpium alligatas segetes Philistinorum succendit; guare Philisttri ejus uxorem cum patre comburunt. Mox, vers* 8, *Samson ingenti plaga cos percutit. Quare ipsi confato exercitu Safnsoncm sibi a Judaic dedi pascunt; hi illum ligatum dedunt, sed ille ruptis funibus mille Philistxos maxilla asini occidit, vers.* 15. *Deinde sitiens orando cx eadem maxilla aquam elicit, sitimque restinguit, vers.* 18.

1. Post aliquantulum autem temporis, cum dies triticeæ messis instarent, venit Samson, invisere volens uxorem suam, et attulit ci hædum de capris. Cumque cubiculum ejus solito vellet intrare, prohibuit eum pater illius, dicens : 2. Putavi quod odisses eam, ct ideo tradidi illam amico tuo; sed habet sororem, quæ junior et pulchrior illaesi, sit libi pro ca uxor. 3. Cui Samson respondit : Ab hac dic non erit culpa in me contra Philiatæos; faciam enim vobis mala. 4. Pcrrexitque et cepit trecentas vulpes, caudasque earum junxit ad caudas, cl faces ligavit in medio; 5. quas igne succendens, dimisit, ut huc illucquc discurrerent. Quæ statini perrexerunt in segetes Philistinorum. Quibus succensis, et comportata' jam fruges, ct adhuc stantes in stipula, concrcmatæ sunt, in tantum, ut vincas quoque et oliveta flamma consumeret. 6. Dixcruntquc Philistiim : Quis fecit hanc rem? Quibus dictum est : Samson gener Thamnathæi; quia tulit uxorem ejus, et alteri tradidit, hæc operatus est. Ascendcrunlquc Philistiim, et combusserunt tam mulierem quam patrem ejus. 7. Quibus ait Samson : Licet hæc feceritis, tamen adhuc ex vobis expetam ultionem, et tunc quiescam. 8. Pcrcussitque eos ingenti plaga, ita ut stupentes suram femori imponerent. Et descendens habitavit in spelunca pclr® Elam. 9. Igitur ascendentes Philistiim in terram Juda, castrametati sunt in loco qui postea vocatus est Lochi, id est, maxilla, ubi eorum effusus est exercitus. 10. Dixcruntquc ad eos de tribu Juda : Cur ascendistis adversum nos? Qui responderunt : Ut ligemus Samson venimus, cl reddamus ci qu® in nos operalus est. i 1. Descenderunt ergo tria millia virorum de Juda, ad specum silicis Etam, dixcruntquc ad Samson : Nescis quod Philistiim imperent nobis? quare hoc facere voluisti? Quibus illo ait : Sicut fecerunt mihi, sic feci cis. 12. Ligare, inquiunt, te venimus, et tradere in manus Philistinorum. Quibus Samson : Jurate, ait, ct spondete mihi, quod non occidatis me. 13. Dixerunt: Non te occidemus, sed vinctum trademus. Ligaveruntque cum duobus novis funibus, cl tulerunt eum do petra Etam. 14. Qui cum venisset ad locum Maxillæ, et Philistiim vociferantes occurrissent ei, irruit Spiritus Domini in eum, ct sicut solent ad odorem ignis lina consumi, ita vincula quibus ligatus erat dissipata sunt ct soluta. 15. Inventamque maxillam, id est, mandibulam asini, quæ jacebat, arripiens, interfecit in ea

mille viros. 16. El ail : In maxilla asini, in mandibula pulli asinarum, delevi cos et percussi mille viros. 17. Cumque hæc verba canens complesse!, projecit mandibulam de manu, ct vocavit nomen loci illius, Ramathlcchi, quod interpretatur elevatio maxillae. 18. Sitiensque valde, clamavit ad Dominum, et ait : Tu dedisti in manu servi tui salutem hanc maximam atque victoriam; en siti morior, incidamque in manus incircumcisorum. 19. Aperuit itaque Dominus molarem dentem in maxilla asini, et egressæ sunt ex eo aquæ. Quibus haustis, rcfocillavit spiritum, et vires recepit. Idcirco appellatum est nomen loci illius, Fons invocantis de maxilla, usque in præsenlem diem. 20. Judicavitquc Israel in diebus Philistiim viginti annis.

Ve». J. **3. AU HAC DIE NON EIUT COLPA IX ME CONTRA** Pllt-LisTXOs; faciam exim voms mala, — 7. *d.* Ulciscar injuriam in uxoris meæ ablatione mihi illatam; quare vobis imputate clades a me inferendas, non mihi. Ego enim vobis injuriam non intuli, sed vos mihi intulistis. Vestra ergo est culpa, vestra erit ctpœna. Porro Samson maxime intendebat ulcisci publicas injurias toti populo a Philistæis illatas, sed iis tacitis suas privatas cis objicit, ne Philistæi iras ct arma in totum populum, sed in se solum convertant. Ipse cnim omnes quasi ad duellum provocabat, quod erat opus beroicæ fortitudinis, æquo ac prudentia) ct charitatis in suos populares ct cives, ut eos a 1'hilistæorum vindicta faceret immunes.

v.r. 4. 4. Cepit trecentas vulpes (I). — Hinc patet Samsonem ¿eque callidumac fortem fuisse, utpote qui vulpes adeo dolosas dolo superarit ct ceperit. Tritum est illud : « Annosa vulpes non capitur laqueo ; » sed norat ipse vulpinari cum vulpibus, fecitquc quod Lysander aiebat : a Si Iconis exuvias non sufficiunt, vulpis pellem cis assue, n hoc est, quod robore conficere nequis, confice astutia. Et illud Pindari, *be Melisso,* ode 4 : « Ille animositate similis audaciæ graviter frementium leonum ad venandum cum labore ; solcrtia autem est vulpes, quæ supina cohibet impetum aquile; oportet autem quodlibet faciendo labefactaro adversarium. » Addo Deum, per Angelum secundantem actus Samsonis, has vulpes collegisse co loco ct modo quo sciebat illas facile a Samsonc capiendas, sicut animalia oinnia adduxit ad Noe tempore diluvii, ut ipse ca corumque stirpem servaret in arca, aut certe artem et rationem has vulpes capiendi Samsoni suggessisse. Porro Judia, acprascrlim tribus Dan, abundat saltibus, unde in tribu Dan erat locus *Salebim, in quo erant vulpt* s, cap. t, 33, ut vertunt Septuaginta. Hinc cl illud *Cant,* i : «Capite nobis vulpes parvulas quæ demoliuntur vineas. » Sic Julius Cosar Romoa spectaculum dedit Iconum quadringenta. Probus Imperator mille, item mille leopardorum, mille cervorum, mille aprorum, mille ibicum, mille struthionum ; Heliogabalus collegit mille mustelas, totidem sorices, decem millia murium, decem millia pondo aranearum et muscarum, testo Lampridio ot Vopisco in eorum Vita, ac Plinio, lib. Vili, cap. xvt. Quid mirum si Samson trecentas collegerit vulpes ? Collegit autem eas, tum nc vineas civium suorum vastarent, tum ut segetes Philistinorum succenderent. Ita civibus suis lanium profuit quantum hostibus nocuit.

Ca UDASQCE 1 ARUM JUNXIT AD CAUDAS. — Noluit Samson singulis vulpibus alligare faces, licet id opinetur Abulensis, no singula) in antra sua se abderent ct faces exstinguerent, sed binis vulpium caudis singulas faces alligavit, ut dum una huc, altera illuc conatur faces ctlugere, in campos segetum plenos profugiant illasquc succendant. Rursum ut moram ad succendendum segetes omnes necessariam eis injiceret, dum una vulpe fugiente altera sistit, vel alio se proripere satagit.

Et faces ligavit in medio. — Pro *faces* Hebraico csl OH'Db *lappidim,* id est torres, tædas, titiones ex pino, cedro, cupresso aliaquc pingui materia, quæ facile ignem concipiunt, diuque fovent ct relinent. Hebræum est : *Convertit caudam ad caudam, ct facem posuit in medio duarum caudarum.* Non ergo implexro vel astrici n a Samsonc fuero vulpium caudæ; hoc enim difficile fuisset ct impedimento vulpium cursui, sed ulriusque vulpis caudæ fortiter adnexo, quin ct longius tracio fune Samson medium titionem vel facem alligavit, ut a binis fortius traheretur, minusque objectis stipulis vel impedimentis retineretur : sicubi vero implicaretur, acuto astuloque vulpium ingenio expediretur. Porro vulpes hæ ignem ad caudas se insequentem continuo fugientes (valde cnim ignem horrent vulpes), ad segetes, ut in iis latitarent, putantes so ignem effugere posse, receperunt; illasquc succensas a so rursum fugientes, in alias cl alias segetes profugerunt, cisque pariter ignem immiserunt; quocirca plurimas non tantum segetes, sed ct vincas ct oliveta succenderunt. Ingens ergo damnum hic Philistæis intulit Samson.

Serarius opinatur cx hoc facto Samsonis orta esso Vulpinalia Romæ. Romani cnim quotannis aprili mense, quando in Circo celebrabant Equiria, id est ludos equestres, simul solebant vulpem ardenti Leda exurere, cujus ritus originem Ovidius, lib. IV *Fusior.,* refert ad rusticum quemdam, qui Carseolis vulpem, eo quod gallinas suas Vnlpim-

tti Uti vulpes vulgo nominantur gallico *¡chacal),* medium lenente inter canem cl lupum.

comedisset, exurere ccepit; sed vulpes cx rogo elapsa in vicinas segetes eas succendit. Verum hoc videtur esso fabula, vera autem esthæc vulpium historia a Samsonc edita. Unde videntur Romani illam, ut ct multa alia ab Hebræis accepisse. Omnium cnim gentium ritus ct superstitiones Roma in sc transtulit.

Vnlpc» luntha- rcllcl' Primo. TropologiceS. Ambrosius in *Psalm.* civili,serra, **ii,** ¡n tine, S. Augustinus, serm. 107 De Tcmp. hom. 4 *in Cant.,* per vulpes accipiunt hærclicos : *Primo,* quia ulrisque ingens inest dolus ct ars fallendi. Hinc S. Isidorus, lib. XII *Etymol.* cap. n, vulpi hoc dat etymon : a Vulpes, inquit, dicitur quasi volupes; est cnim volubilis pedibus, ct nunquam rectis itineribus, sed tortuosis anfractibus currit fraudulentum animal, insidiisque decipiens. Nam dum non habuerit escam, fingit mortem : sicquc descendentes quasi ad cadaver volucres rapit et devorat. »

Audi S. Ambrosium, loco jam citato : « Per hanc figuram (vulpium) significans quod improbi ac fraudulenti homines, ct maxime hæretici liberam linguam habeant ad latrandum, sed exitus impeditos : aul religiosa principia, finem vero fraudis suæ incendio deputatum, idcoque et trecentas vulpes dimisit, eo quod perfidi crucis quidem sc praedicatione commendare desiderant, sed mysterium ejus tenere non possunt, qui bac prædicalione composita et falsa atque simulata urere magis conantur fructus alienos : cum utique vera crux Domini non exurat aliena merita, sed fecundet. » Idem iu cap. ix, 5, *Lucæ : a* Hæretici, inquit, fructus succendere conantur alienos. Ad præsens ore liberi, sed in futurum ignem jam vincti, cauda facibus significantes sui finis incendium. »

Secundo. *Secundo,* vulpes bæ capitibus dissociantur, sed caudis sociantur; quia apud hæreticos tot sunt sententi®, quot capita; omnes tamen in fine conspirant ad fidem orthodoxam impugnandum.

Tertio. *Tertio,* hæretici instar vulpium Samsonis suis litibus, bellis, cædibus, incendiis omnia devastant.

Qmrto. *Quarto,* Philistæis, id est aliena dogmata sectantibus nocent, non fidelibus in fide constantibus.

Quinto. *Quinto :* « Quid sibi volunt caudæ vulpium, ait S. Augustinus, nisi posteriora hærclicoium, qui prima habent blanda magna deceptoria opera, » quasi capita ; «posteriora vero ligata, id est, damnata, ct ignem in fine trahentia,ut cormn fructus ct acta consumant qui suis seductionibus acquiescunt. »

Bato. *Sexto,* vulpes cicurari nequii, nec ulla arte inores et dolosam indolem mutat ; sic ncc hæretici. Unde nullus hærcsiarcha (excepto Berengario, cujus dubia est salus) legitur ad fidem Orthodoxam rediisse. Vidi Lovanii vulpeculam recens natam, quæ juncta catulis felis cum iis lacto felis alebatur, sed ipsa illico catulos felis occidit : vidi aliam cum catulo canis grandiore educari, sed ita ut vulpes non caninos, sed canis vulpinos a socio vulpe mores indueret.

Septimo, vulpes cum vult imitatur latratum canis cl ululatum lupi; sic hæretici alios sc simulant, et Orthodoxam vocem fidemque imitari se jactant.

Octavo, vulpes nunquam redis itineribus, sed tortuosis semper anfractibus currit. Sic apud hærclicos omnia sunt prava, vafra, distorta, ncc aliud nisi dolos, cædcs, proditiones Catholicorum machinantur. ocUto.

Nono, vulpes in spclæum una via intrat, alia exit, ait S. Augustinus in *Psalmo* lxxx ; sic hæretici, dum ratione premuntur, alia dabuntur. Rursum per blanditias irrepunt, at cum dominium assecuti sunt, feroces evadunt, exeuntque per rapinas, strages ct funera civium. Soa3.

Decimo, vulpes callida est, quia calida, indeque fœtens ; sic hæretici ardent invidia, ira ct libidine, indeque putent. D

Undecimo, vulpes ubi minxerit, illico terram cflicit sterilem, ut germinare nequeat : sic ubi hæretici suam hteresim effuderint, omnia virtutum germina exarescunt. Ipsi igitur v^dm«.

Astutam vafro gestant sub pectore vulpem.

Samson ergo capiens vulpes est doctor revincens hæreticos, ac per cos hæresum libros ct Synagogas comburens. Ita Orígenes, hom. 4 *tn Cant., et* S. Augustinus in *Psal.* lxx.

Ü. Et **COMPORTATJE JAM FRUGES, ET ADHUC STANTES** Ven J in stipula, — id est, segetes tam demessas cl in acervum comportatas, quam non demessas et in agro adhuc stantes. Hebraice, *succendit ab acervo usque ad segetem ;* Septuaginta, *arserunt ab area usque ad spicas rectas.*

C. Et combusserunt tam mulierem quam patrem v ijvs, — eo quod secundis suis nuptiis occasionem dederit Samsoni succendendi suas segetes. Addit Josephus cognatos quoquo ejus fuisse exustos. Ecco mulier hæc volens effugere crematione a Philistæis sibi comminatam, sua perfidia in curadem ignem recurrit. Rursum disce hic adulteras (qualis erat hæc mulier) olim punitas morte, eaque ignis ct incendii. Unde et Judas Thamar nurum suam ob adulterium jussit comburi, Genes, cap. xxxvnr, vers. 24. Vide ibi dicta. Audi S. Bonifacium, epist. 19 *ad Ethibaldum Merciorum regem :* « Saxones adulteram cogunt per laqueum suspensam vitam finire, ct super bustum illius incensœ et concremalæ corruptorem ejus suspendunt, p

8. 1'ERCUSSITQUE EOS INGENTI PLAGA (obvios qUOS- Vers. 8. que passim feriendo, sternendo et mactando); it a UT STUPENTES SIHAM FEMORI IMPONERENT, — **quod** iniens® et an.xiæ cogitationis signum est : tunc enim quasi stupentes solemus suram pedis unius alteri femori imponere. ItaS. Augustinus ctllugo Victoriatis. Hebræa, *percussit eos tibia super femur plaga magna.* Vatablus, percussit eos tn *crure una*

cum tibia: hoc est percussit cos in cruribus sinui! ct femoribus. Chaldæus, *percussit equites cum peditibus;* Rabbi David, *percussit eos circumagendo se super pedes,* id est circumgyrando omnes circumcirca occidebat, ne a tergo tedi posset. Sic Lusitani pauci in India contra inultos barbaros pugnantes,circumgyrando se, pugnant in orbem. Hebræi et Burgensis : *Percussit cos sura, id est, calcibus femora Philistinorum, q. d.* Non armis feriendo, sed calcibus calcitrando eorum femora illisit. Ha varii varie. Verum optime ct plenissime vertit Noster juxta sensum quem dedi, cui consentiunt Septuaginta qui vertunt, *percussit cos tibiam super femur* (præ stupore ponentes) *plagam magnam.*

Est hæc secunda hujus capitis plaga a Samsonc Philistæis inflicta, tertiam par maxillam irrogatam audiemus vers. 15.

Ha bit a vit in spel unca pet r .ii Et a m, — quæ sita erat in tribu Juda, habebatque vicinum torrentem, ait Adrichomius. Innuit hic Scriptura prrecedcntem Samsonis pugnam in vicinis Juda montibifs contigisse, indeque victorem Samsonem ad speluncam Etam demigrasse, ubi propter locorum angustias, unus aliquis miles perimis bellatoribus par essa posset, tan loque magis Samson, qui solus in medio campo pluribus centuriis præstabat. Neque tamen eo secessit metu, sed, ut ait Dionysius, quo ibi quietius vacaret Deo, quo impulsore ista patrabat. Et ne urbs, quam adiissct, ipsius causa periclitaretur: cum ille vellet suo se tantum periculo ac vii tute lutari. Ha Salianus.

v<n. u. 13. Li ga ver unt que eum. — Potuisset Samson civibus suis resistere ac dicere : Ego vestri causa peicussi Philistreos, ut eorum vires infringam, ne vobis dominentur, cur ergo me liberatorem vestrum eis traditis ; sed noluit ut cos immunes cl indemnes a Philistæis redderet, qua in re illustre dedit exemplum justitiæ legalis, æque ac civicæ charitatis, quia ipse vitam suam pro publica civium cl Reipublicœ saluto periculo mortis exposuit. Audi S. Ambrosium paraphrastice hunc locum ct sensa Samsonis graphice describentem *ipist.* 21, quæ in veteri edit, *epist.* 70 : a Et quæ justitiæ forma est genus Abrahamidarum, ut circumscripte primo conjugis, deinde abducte perniciosa mihi vindicta sit, ct sine periculo domesticam injuriam non licuerit ulcisci? Tantumno inclinatis auimos ad turpe vernularum obsequium, ut exeeutores vos alienæ præbeatis insolentite, atque in vosinelipsos vertatis manus? Si pereundum est, quia dolorem habui, liberum juvat perire manibus Pakestinorum. Tentata domus, sollicitata uxor. Si non licuit mihi vivere sine eorum fraude, saltem liceat mori sine meorum scelere. Retuli ego acceptam injuriam, non intuli. Vos (Estimalo an digna vicissitudo fuerit. Illi de damno fructuum queruntur; ego conjugis amissione. Conferte manipulos messis cl sociam tori. Dolorem rr tum ipsi probarunt, cujus «njurios vindicaverunt. Videto quo vos ministerio dignos patant. A vobis eum morte afllci volunt, quem ipsi ultione dignum, de iis qui me teserant, judicaverunt, et qui vindicte prxbuero ministerium. Sed si adeo subdita superbis colla geritis, tradito me hostium manibus, vos nolite occidere. Non mortem abnuo, sed vestrum fugio contagium. Verum si formidine ceditis, insolentibus alligate vinculis manus : inermes licet invenient sibi ar ma nodis soluta. Certe conditioni imposite satis futurum arbitrati sunt, si viventem in potestatem daretis. »

Allegorico, Samson hic fuit typus Christi, qui a civibus suis Judæis ligatus et traditus est Pilato ct Romanis, ut ab cis crucifigeretur. Ha S. Augustinus.

II. Er sicut solent ad odorem IGNIS LINA CONsumi,—I id est facillimo Samson rupit funes, perinde ac lina, quæ sicca, mox ut calorem ignis senserint, comburuntur. Metaphorice sensus caloris vocatur odor. Undo Septuaginta, *sicut stuppa cum olfecerit ignem.* Perperam ergo nonnulli Codices pro odorem legunt *ardorem,* el pro *lina, ligna.* Vas. II.

In vent a mque max il l a m, id 1st mandibul a m a sini, ql m JACEDAT. — Hebraico *maxillam* H'H3 *tcria,* id csl *virentem,* id est *humentem et tabo adhuc fluentem.* Ita Chaldæus (1).

In ter fecit in ea mil l e vir os. — Asini enim ufi magna habent duraque capita, sic ct maxillas, præsertim in Syria, ubi sunt grandiores cl fortiores nostratibus; quanquam naturaliter vix fieri poterat ut una maxilla occideret mille viros; nam percutiendo tot viros maxillam sæpius confregisset : sed Dei virtus ei adfuit, quæ ct maxillam in suo robore conservavit, ut tot ictibus allisa duris corporibus non rumperetur, acSamsoni vires dedit, ut per illam mille viros necaret. Ilie impletum illud *Psalm,* in, 8 : «Percussisti omnes adversantes mihi sino causa, » ubi pro *sine causa,* Ilebræum est 'fll? *lochi,* id est *maxilla.*

Symbolice, in maxilla asini Samson percussit mille Philistæos. Homo enim carni, gulæ ct luxuries deditus (uti erant Philistei) nihil csl aliud quam bucca aut maxilla, ait Clemens Alexandrinus, lib. 11 *Padag.* cap. i, sub initium. Mala ergo sive maxilla asini percussit asinos, id csl Philisteos asininos et carnales. Sicut ergo Hercules non telo, sed clava tot monstra cecidit; sic Samson maxillam vertit in clavam, caque hostes prostravit.

MysticeS. Ambrosius, lib. 11 *De Spiritu Sancto,* in procomio, per maxillam accipit patientiam, quæ omnium est vichix : «Invictus Samson, inquit, atque ita insuperabilis, ut in maxilla asini viros mille percuteret; ita plenus gratte coelestis, ut etiam aquam in maxilla asini sitiens reperirei; s',ve ad hoc miraculum conferas, sive ad miracu-

(1) ***Interfecit*** **sumitur hebraico** ***percussit,*** **mirabilisqua harc victoria soli Samson tribuitur, quia per prælia ducem sequitur gloria militum.**

limi verlas, quod in populi ford humiliate gentilis cl requies cl triumphus, jnxla quod scriptum
A/atth.w osi : Qui to percusserit in maxillam, præbo ei ct alleram. Per hanc enim injuriarum patientiam, quam erudiunt sacramenta baptismatis, cl de quibusdam stimulis iracundiæ triumphamus, ut morte obila resurrectionis requiem consequamur. n

Hinc Cabalistas tradunt TJH *chamar,* id csl asinus, per anaslrophcn idem esso **quodonve***chcm,* id est misericordia, qua Christus pro nobis pugnans dæmones, omnesquo nostros hostes proiligaril.

Vrn. 16. **16,** Et ait : In **MAXILLA ASINI, IN MANDIBULA** pulli asinarum delevi eos, — in Ilebræo pulchra est paronomasia : CWnDn "ìlDn *litichi chamar chamorathaim,* quod Pagninus, Cajetanus, Vatablus et Rabbini vertunt : *In maxilla asini acervum acervorum duorum percussi, q. d.* Duos acervos vel cumulos Philistinorum cecidi. Ludit in voce *chamar,* id est asini, quæ deducta est a *chômer,* id est acervus sive mensura quæ corns dicitur, conlinotquo triginta modios: hæcenim erat asinarium onus, quod asinus in Palæslina bajulabat. Ita Xilalpando, parle II *He Templo,* lib. HI, cap. ix.

Porro Josephus cl S. Ambrosius, *epist.* 70, opinatur Samsonem hæc ex arrogantia dixisse, ideoque sili a Deo aíDiclum. Audi S. Ambrosium : « Ulinain quam fortis in hostem, tam moderatus in victoria fubsett Verum quod facile usu venit, insolens rerum secundarum animus qui debuit eventum pugnæ divino favori et præsidio deferre, sibi arrogavit dicens: In maxilla asini delevi mille viros. Nec aram statuit Deo, ncc hostiam immolavit, sed negligens sacrificii, assumptor gloria», ut triumphum suum perpetuo consecraret nomine, vocavit locum maxillæ interfectionem. »

Verum melius Abulcnsis, Serarius ct alii censent Samsonem hoc cantico gratias Deo egisse, quod ejus ope solus per unam maxillam ceciderit exercitum Philistinorum. Addunt Lyranus, Abulcnsis, Cajetanus et Arias (idque colligitur ex vers, sequenti) Samsonem prolixius carmen hic Deo cecinisse V. g. illud quod postea cecinit David, *Psahn.* cxi.nl : « Bénédictin Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad pr.elium, cl digitos meos ad bellum, » eie., ac post singulos versus iterasse : «In maxilla asini, in mandibula pulli asinarum dolevi cos, n quasi carmen intercalare.

Ven. is. 18. Siiiensqui. Vaide, — ex labore tum itineris, tum mactandi lot Philislæos.

Ven. i® **19.** aperuit itaqie Dominus molarem dentem (Septuaginta,/ani/n *qui iu maxilla* ; perperam Chaldæus, *petram qua in maxilla,* nisi per petram accipias os dentis durum ut petram. Hebraico enim ÜH32 *machíes,* dentem molarem significat) in manilla **ASINI, 1T EGRESSÆ SUNT EX EO AQUÆ. — S. AIU**brosius,*epist.* 70: «Dei misericordia,inquit, cum projecisset illo maxillam, aperuit scissuram ejus, cl fons erupit cx ca. » D. Hieronymus in *Epitaph. Paula :* « Fontem do molari maidlœ denle produxit» Prudentius in *Enchiridio:*

Ab ore leonis
Mella fluunt : mndl'1 asini innUm vomit ultro,
Slullilii exundat lymphis : date ¿dire virios*

Et S. Ephrem, tom. I, pag* 128 : « Tanloe, inqu.t, erat Samson sanctimo.'úe, ut etiam quandoque sitiente co, cl in inopia ¿quæ erante, cx arrepta mandibula asini emortua aquæ scaturirent. » S. Chrysostomus, *homil.* 15, ex variis in Mallhæum locis : «Sanctus erat Simson, atque ia tantum sanctus, ut cum sitisse! post laborem pugnæ, in loco sicco deprecatus in defectu animes suæ Dominum , slatim cx ipsa maxilla quam in manu tenebat, erumpente aqua, biberit, atque lude sitis cestum cx eodem mortui pecoris osse quo vicerat, refectus exstinxerit. »

Nota quod ait Chrysostomus, « quam in manu tenebat, d hoc est manu tenuerat; nam jam ante mm in terram projecerat, ibique eo orante ex illa fons erupit. Porro erupit hic fons ex terrain maxillam, indeque scaturii!, ut majus appareret miraculum, idque congrue ad meritum Samsonis cl præmium : quia enim ipse per mandibulam foltissimo pugnans et cedens Philislæos ingentem contraxit sitim; hinc Deus pereamdem maxillam silis remedium præbuit, eliciens cx illa fontem aquæ perennem. Disco hic quam magnus Deus per res viles ct parvas, uti per maxillam, magna operetur; quare nemo desperet so ejus ope magna facturum, dummodo ei strenue cooperctnr.

Idcirco aepellatum est nomen loci illius : Fons invocantis de maxilla. —Ti *de maxilla* refert ad tí *fons,* non ad *invocantis,* ut patet ex Hcbrœo, *q. d.* Fons invocantis (Samsonis) qui est in *lecht,* hoc est in loco dicto *Ùamalh Ischi,* id est elevatio maxillæ, co quod ibidem Samson orans ex maxilla fontem hunc elicuerit.

Usque in rnrsENTni diem. — Fontem hunc perdurasse ad sua tempora tradit S. Hieronymus in *Epitaph. Paula,* imo el Glycas, pari. Il *Annahuin,* diserte : « Hic fons, ait, in hodiernum usque diem in Eleulhcropolis suburbio conspicitur, et Fons maxillæ nuncupatur. » UndeScrarius fontem istum adhuc exstare ct aquas fundere opinatur. Nam Glycas, inquit, vix 500 annis nostrum sæculum antecessit, cum usque ad Joannem Comnenum Imperatoris Alexii filium suos protulerit annales. Nam quis ex eo tempore illum vel arefecisset æ.dus, vel obstruxisset Iulum , vel dissipasse! manus?

TropologiceS. Gregorius, lib. XIII *Moral,* cap. vi : « Maxilla, inquii, Ecclesia» sancii prædicatores sunt, sicut sub Judæa' specie per Jeremiam dicitur : Plorans ploravit m nodo, et lacrymæ ejus in maxillis ejus; quia in adversitate Ecclesiæ illi amplius plangunt, qui vitam carnalium confriiigerepradicando noverunt. Peripsos quippesancta Ecclesia iniquos a viliisconterit, cl quasi glutiens in sua membra convertit. Unde ipsi quoque primo predicatori, velut maxillæ Eccksiæ dicitur : MmUU

Occide et manduca. Hinc est etiam quod Samson maxillam asini tenuit, et hostes peremit; quia redemptor noster simplicitatem atque patientiam pr.rdicantiuin sute manu virtutis tenens, a vitiis suis carnales interfecit. Et maxilla in Icrram projecta postmodum aquas fudit, quia data morti praedicatorum corpora magna populis monstravere miracula. » Apposite in *Martyrol.* dio 24 februarii Baronius : « S. Babylas, ait, mortuus velut redivivus contra Gentiles pugnas aggressus est majores. Nam raorc Samsonis, ossibus pugnans in fugam vertit Philistæos. »

20. JUDICAVITQUE ISHAEL IX DIEDVS PHH.ISTHJI VI- Vers. 20.
GiXTi ANNIS, — quibus scilicet Philistini opprimebant Hebraeos. Hinc patet *primo* annos Samsonis concurrero cum 40annis servitutis, quibus Hobræi servierunt Philislæis, ut dixi cap. xin, vers. 1. Patet *secundo* Samsonem vere fuisse Judicem Israelis, quia «judicavit, » id est vindicavit et liberavit cum a servitute Philistinorum. Fuit tamen ipso dispar et dissimilis cæteris Judicibus, qui per exercitus pugnarunt; ipso enim solus contra exercitus prælialus est, cosquo fudit ct occidit. Palet *tertio* eum judicasse per 20 annos.

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Samson Gazæ a Philislæis circumccssus, allatis urbis portis, egreditur; mox, vers. 4, *amans Dalilam, ab ea urgentibus Philistinis varie lentatur, ut aperiat in quo sila sit sua fortitudo; cujus assidua importunitate victus, vers.* 47, *indicat eam sitam in capillis; hos ergo ei dormienti abscindit Dalila, itaque cum Philislæis prodit ct tradit. Ili cum vinciunt, exoculant, incarcérant, diesque festos ct ludos agunt. Tandem, vers. 26, Samson recrescentibus capillis et viribus, concutiens duas columnas domus, ejus ruina principes et tria millia Philistinorum, secum obruit ct sepelit, phiresque occidit moriens quam vivens.*

1. Abiit quoque in Gazam, et vidit ibi mulierem meretricem, ingressusque est ad cam. 2. Quod cum audissent Philistiim , et percrebruisset apud cos intrasse urbem Samson, circumdederunt eum, positis in porta civitatis custodibus, et ibi tota nocte cum silentio præstolanles, ut facto mane exeuntem occiderent. 3. Dormivit autem Samson usque ad medium nodis, et inde consurgens apprehendit ambas portæ fores cum postibus suis et sera, impositasque humeris suis portavit ad verticem montis, qui respicit Hebron. 4. Post hæc amavit mulierem quæ habitabat in valle Sorec, et vocabatur Dalila. 5. Veneruntque ad eam principes Philistinorum, atque dixerunt : Decipe eum, et disce ab illo, in quo habeat tantam fortitudinem, cl quomodo eum superare valeamus, ct vinclum affligere; quod si feceris, dabimus tibi singuli mille et centum argenteos. G. Locuta est ergo Dalila ad Samson : Dic mihi, obsecro, in quo sit tua maxima fortitudo, et quid sil quo ligatus erumpere nequeas? 7. Cui respondit Samson : Si septem nerviceis funibus, necdum siccis cl adhuc humantibus, ligatus fuero, infirmus ero ut cæleri homines. 8. Allulcrunlque ad eam satrapæ Philistinorum septem funes, ut dixerat, quibus vinxit eum, 9. latentibus apud se insidiis, cl in cubiculo finem rei exspectantibus, clamavilque ad eum : Philistiim super te Samson. Qui rupit vincula, quomodo si rumpat quis filum de stuppæ tortum putamine, cum odorem ignis acceperit ; et non est cognitum in quo esset fortitudo ejus. 10. Dixilque ad cum Dalila : Ecce illusisti mihi, cl falsum loculus es ; sallem nunc indica mihi quo ligari debeas. 11. Cui ille respondit : Si ligalus fuero novis funibus, qui nunquam fuerunt in opere, infirmus ero, et aliorum hominum similis. 12. Quibus rursum Dalila vinxit cum et clamavit : Philistiim super te Samson, in cubiculo insidiis præparatis. Quiita rupit vincula quasi fila telarum. 13. Dixilque Dalila rursum ad eum : Usquequo decipis me, cl falsum loqueris? ostende quo vinciri debeas. Cui respondit Samson : Si septem crines capitis mei cum licio plexueris, et clavum his circumligatum terræ fixeris, infirmus ero. 14. Quod cum fecisset Dalila, dixit ad cum : Philistiim super te Samson. Qui consurgens de somno extraxit clavum cum crinibus et licio. 15. Dixilque ad cum Dalila : Quomodo dicis quod amas me, cum animus tuus non sil me-

cum? Per 1res vices mentitus es mihi ct noluisti dicere in quo sil maxima fortitudo tua. 16. Cumque molesta esset ei, et per multos dies jugiter adhaereret, spatium ad quietem non trihuens, defecit anima ejus, ct ad mortem usque lassata est. 17. Tunc aperiens veritatem rei, dixit ad eam : Ferrum nunquam ascendit super caput meum, quia nazaræus, id est, consecratus Deo sum de utero matris meæ; si rasum fuerit caput meum, recedet a me fortitudo mea, ct deficiam, croque sicut cacteri homines. 18. Vidcnsquc illa quod confessus ei esset omnem animum suum, misit ad principes Philistinorum ac mandavit : Ascendite adhuc semel, quia nunc mihi aperuit cor suum. Qui ascenderunt, assumpta pecunia quam promiserant. 19. At illa dormire cum fecit super genua sua, et in sinu suo reclinare caput. Vocavilque tonsorem, et rasit septem crines ejus, et cœpit abigere eum, et a sc repellere; statim enim ab eo fortitudo discessit, 20. dixilque : Philistiim super te Samson. Qui de somno consurgens, dixit in animo suo : Egrediar sicut ante feci, et me excutiam, nesciens quod recessisset ab eo Dominus. 21. Quem cum apprehendissent Philistiim, slatini eruerunt oculos ejus, et duxerunt Gazam vinclum catenis, et clausum in carcere molere fecerunt. 22. Jamque capilli ejus renasci ccepcrant, 23. et principes Philistinorum convenerunt in unum, ut immolarent hostias magnificas Dagon deo suo cl epularentur, dicentes : Tradidit deus noster inimicum nostrum Samson in manus nostras. 24. Quod etiam populus videns, laudabat deum suum, eademque dicebat : Tradidit deus noster adversarium nostrum in manus nostras, qui delevit terram nostram, et occidit plurimos. 25. Lætanlesque per convivia, sumptis jam epulis, praeceperunt ut vocaretur Samson, et ante eos luderet. Qui adductus de carcere ludebat ante eos, feceruntque eum stare inter duas columnas. 26. Qui dixit puero regenti gressus suos : Dimille me, ut tangam columnas, quibus omnis imminet domus, et recliner super eas, el paululum requiescam. 27. Domus autem erat plena virorum ac mulierum, et erant ibi omnes principes Philistinorum, ac de tecto et solario circiter tria millia ulriusquc sexus spectantes ludentem Samson. 28. At ille, invocato Domino, ait ; Domine Deus, memento mei, ct redde mihi nunc fortitudinem pristinam, Deus meus, ut ulciscar me de hostibus meis, cl pro amissione duorum luminum unam ultionem recipiam. 29. Et apprehendens ambas columnas quibus innitebatur domus, allcramque carum dextera , ct alleram leva tenens, 30. ait : Moriatur anima mea cum Philistiim, concussisque fortiter columnis, cecidit domus super omnes principes, et cæleram multitudinem quæ ibi erat : mulloque plures interfecit morions, quam ante vivus occiderat. 31. Descendentes autem fratres ejus ct universa cognatio tulerunt corpus ejus, el sepelierunt inter Saaraet Esthaol in sepulcro patris sui Manuc, judicavitque Israel vigiliti annis.

v.,-n. i. **i**. Vidit ibi mulierem meretricem, ixcbbssvsqve est ad eam, — non ut cum ca fornicaretur, sed alterius negotii vel mysterii causa, ait S. Augustinus semi. 107 *Dc Tcmp.* Verum ingredi ad meretricem in Scriptura significat fornicari ct meretricari. Quare fornicatus est hic Samson.

ven. 3. 3. iJirosiTASQUE (portas Gazæ) humeris scis portavit ad verticem MOXTis. — Peccavit mortaliter Samson fornicando cum meretrice, et tamen retinuit suam fortitudinem supernaturalem, qua portas urbis impositas humeris tulit in montem; quia fortitudo hæc erat gratia gratis data, non gratum faciens, ac consistebat cum peccato mortali. Sita enim erat in ejus Nazaræatu, id est in coma intonsa, ac abstinentia avino ct sicera; fornicatio autem non tollebat ejus Nazaræalum, ac consequenter ncc cjusforlitudinem.

Allegorico, Samson media nocte tollens portas Gazæ représentai Christum, post mediam noctem c sepulcro resurgentem, ac lapidem sepulcri amoventem, insuper portas mortis et gehennæ auferentem, indeque Patriarchas et Prophetas Sanclosquo omnes cum triumpho educentem. Ita S. Augustinus, serm. 107 De *Tcmp.,* S. Hieronymus in cap. i *ad Ephes.,* S. Gregorius, hom. 2 *in Evanrj.,* quem audi : « Quem nisi Redemptorem Samson ille significat? Quid Gaza civitas nisi infernum designat?Quid per Philislæosnisi Judæoruin perfidia demonstratur? Qui cum mortuum Dominum viderent ejusque corpus in sepulcro jam positum, custodcsillico deputaverunt, et eum qui auctor vitæ claruerat, in inferni claustris retentum, quasi Samsonem in Gaza sc deprehendisse lætali sunt. Samson vero media nodo non

Simwn IoIUw partis est Clinn-

e '

solum exiit,sed etiam portas tulit; quia videlicet Redemptor noster ante lucem resurgens, non solum liber de inferno exiit, sed cl ipsa etiam inferni claustra destruxit. Portas tulit, et montis verticem subiit, quia resurgendo claustra inferni abstulit, et ascendendo cœlorum regna penetravit. Hanc ergo resurrectionis ejus gloriam, fratres diarissimi, quæ cl prius demonstrabatur ex signo, cl post patuit cx facto, tota mente diligamus, pro ejus amore moriamur. »

Himeris suis. — R. Simeon Jlacchasid in *Suta* cap. i, fol. 10, censet humeros Samsonis tam fuisse latos, ut unus ab allero distaret sçxaginta cubitis; quare cum fuisse gigantem. Verum omnes refutant utrumque. Nec enim fortitudo Samsonis in gigantea corporis mole, sed in capillis sila eral.

Ver* 4. ihiih 4. Post hæc amavit mulierem, quæ habitabat in valle Sorec (ubi erant viles uvæcl vina præstantlissima) et vocabatur Dalila (I).

Quæres, an hæc fuerit Samsonis uxor, an concubina el meretrix? Uxorem fuisse censet S. Chrysostomus, *hom.* 17 cx variis in *Matth.* locis : «Hunc lanium, inquit, el talem virum et pulchritudine, et veritate, et sanctitate, uxor sua sicut inimicum decipiens, alligans Allophylis tradidit.» Et postea : « Subdola irrepsit in præcordia mariti. » Et S. Ephrem, serm. *Adversus improbas mulieres,* tom.I : « Tante sanctitatis, pulchritudinis ct fortitudinis virum propria mulier deturbavit, ct \elut hostem vinctum in alienigenarum manus tradidit, et cui neque leones, neque alienigenæ resistere quibant, hunc propria conjux dejecit. »

Idem sentit Abbas Joseph apud Cassianum, *Coli.* XVII, xi, et Rabbini nonnulli, ac S. Prosper,lib. *De Promiss.* xxn, et Pererius inxxxiGe/i., disp. 1.

Verum alii passim opinantur Dalilam non fuisse

Verini rdicT* uxorem Samsonis, sed concubinam, tum quia ipsa domi suæ Philistæos Samsonem capturos abscondit inscio Samsone : si enim ipse ejus fuisset maritus, perviam habuisset lotam domum, nec quis eo inscio in ca celari potuisset ; tum quia si fuisset maritus Dalilæ, duxisset eam in domum suam, non autem ad domum ejus divertisset; ac habuisset cognatos, famulos et ancillas, qui ei dolos Dalilæ, æque ac Philistœosabea domi absconditos detexissent.

Unde Josephus Dalilam vocat meretricem, æque ac S. Ambrosius, *epist.* 70, S. Hieronymus, epist. 12G ad *Evagrium,* AbuIcnsis, Quasi. VII, Serarius cl alii, qui propter easdem rationes autumant Üalilam Philislœam fuisse, non Judream.

Hinc apposite Hebraice vocatur *Dalila,* id est paupertas, tenuitas, infirmitas, exhaustio, ait Pagninus in tfomtn. *Hcbr.,* quia talis solet esse meretrix ; et quia « dcbilil tvit ct informavit, » tum aliorum, tum a Samsonis robur, » ait Elias in *Thibi,* * cor et opera. »

(t) Soroc urbs erat vicina Saraa, iu qua natus crai Samson.

Vere Comicus in *Truculento:* « Nec omnis irlas, inquit,ad perdiscendum sal est amanti, dum id perdiscat, quot pereat modis, quot ludificetur exemplis, quoique exoretur exorabulis. Ha disci-* piina iu redibas cs lenoniis. Priusquam unum dederis, centum quæ poscat, parat. » Et vere ibidem Gela : « Meretricem, inquit, esse reor, mare ut esi, quod des devorat, nec unquam abundat. Meretrix meum herum miserum sua blanditia intulit in pauperiem, privavit bonis, luce, honore atque amicis. »

Vide hic quam perniciosa sil mulier. Quid fortius Samsone? quid sanctius Davide? quid sapientius Salomone? Et tamen hos viros perdidit mulier, reque ac Eva Adainum omnesque ejus posteros. Vide S. Chrysoslomum, hom. 17 *ex diversis in Matth.,* el S. Ephrem , serm. *Contra improbas mulieres* AudiS. Hieronymum, episl. 22 *ad Eustoch. :* a Samson leone fortior cl saxo durior, qui et unus el nudus mille persecutus est armatos, in Dalilæ mollescit amplexibus. » Et S. Ambrosia- , Apolog. 2 *David,* cap. in : « Samson, inqi.it, validus ct foriis leonem suffocavit; sed amorem suum suffocare non potuit. Vincula solvit hostium; sed suarum non solvit nexus cupiditatum.Mosses incendit alienas; et unius ipse mulieris accensus igniculo, messem sure virtutis amisit. » Mulier 4 pcr^,u°

Denique Dalila, prodens Samsonem per capillos, fuit typus Judie prodentis Christum per osculum. uti docent Patres.

5. Dabimus tibi singuli mille et centum argén- Veri. 5. Teos. — Argenteus, supple siclus, erat florenus Brabanticus continens quatuor regules Hispanicos, sive quatuor julios Romanos; mille ergo cl centum argentei faciunt totidem llórenos Brabanticos. Multiplica hos per quinque (quinque enim eram Sali ¿pire, et Salrapre sive Principes Philistinorum, scilicet Accaron, Ascalon, Azolus, Gaza,elGeth), habebis quinque millia cl quingentos tlorcnos Brabanticos, quibus Ddlila Samsonem vendidit.

7. Si septlm nerviceis fumbus, — hoc est, funi- Vers.7. bus confectis et contortis cx nervis bouin, taurorum, vel aliorum animalium. Hebraice enim *iether* ct nervum ct funem significat. Pagninus hic vertit, *virgas;* Arias, *vimina;* Josephus, *palmites vitis;* Septuaginta, Chaldreicl alii, *funes.* Mentitur Samson, ut Dalilam deludat et a so ableget, ne secretum fortitudinis suæ ei revelet.

9. Qui rupit vincula , quomodo **SI RUMPAT QUIS Ven.9. FILUM DE STUPPÆ TORTUM PUTAMINE, — 110C CSI de** sluppre quisquiliis, quæ putari ct abjici solent, hoc est filum vilissimum cl debilissimum; putamen enim est omne id quod non tantum a nucibus, sed ab aliis etiam rebus excutitur ac projicitur, ait Nonius. AbuIcnsis el Lyranus pro pulamine legunt *sputamine,* id est sputo, puta filum sputaticium : nentes enim el nectentes funes solent crebro conspuere stuppam, ut tanto facibus eam stringnntct torqueant.

ver*.U. 16. Defecit anima nus, et ad mortem usque lassata est ,—id est, in maximos angores animique angustias redactus est, ut fere mortem mallet quam contentissimam illam cum sua Dalila pugnam ct importunitatem; ita multos vincit d vmoû el caro continuatione et prolixitate lentationis, qui primo fortissime ei restiterant : sensim enim hac duratione animi cum viribus languescunt ct enervantur, landemque vinci se sinunt, cedunt ct succumbunt, ni Dei auxilium assidue imploratum adsit, ct constantiam homini tribuat.

Vers. 17. **17. Si rasum fuerit caput meum, recedet a me** Fortitu- fortitudo mea. — Hinc patet fortitudinem hanc admirabilem, et vires nature superantem, fuisse **u** iu ca- qualitatem supernaluralilcr Samsoni inditam, sed pini*, cum pacto ; si videlicet ipse Nazareus esse perseveraret et comam non tonderet, sed jugiter aleret. Unde quia ipse sua culpa, indicando scilicet Dalilæ suæ hosti et proditrici causam fortitudinis suæ, comam furtiva detonsione perdidit, idcirco fortitudinem hanc subduxit illi Deus; non subducturus illam, si sine culpa, alopecia, aliovc morbo aut incendio, above casu, aut vi illata illam perdidisset, ut recte advertit Abulcnsis ct Auctor *De Mirdbil.* S. *Script.* apud S. Augustinum, lib. II, cap. vi : « Mandati, ait, Dominici observatio donum fortitudinis conservabat. » l uit ergo donum hoc qualitas non transiens, sed permanens quamdiu ipse Nazareus et coma coronatus permaneret, non quod coma hanc fortitudinem causarci, nec quod in capillis fortitudo h ec consisteret (sila enim erat in lacertis, nervis lotoque corporo, ac magis in animo); sed quod servata coma esset conditio et signum Nazaræatus, paclique divini conservatio, ideoque causa moralis hujus fortitudinis ex Dei ordinatione. Quod ergo Samsone opus aliquod heroicum aggrediente dicitur : « Irruit in cum Spiritus Domini, » non significat fortitudinem hanc in illo non fuisse permanentem, ac per singulos actus inditam; sed indicat novum Dei instinctum, novosquo animos ad hoc illudvo machinandum illi à Deo fuisse immissos. Spiritus enim notat inspirationem, instino tum, animosct impetum ad quippiain audendum. Ila S. Paulinus, epist. 4 *ad Severum,* et S. Ambrosius, lib. ll *Dc Spiritu Sancto,* ia procemio, quem audi : « Non ita est, ut tantam vim corporalium capillorum putemus. Sunt quidem crines religionis et fidei : crines Nazarei in lege, perfecti in parcimonia, ct abstinentia consecrati; quibus illa in typo Ecclesia), quæ Domini pedes oleo perfuderat, verbi coelestis vestigia detergebat. Tunc cnimcl secundum carnem noverat Christum. Isti videlicet crines, de quibus dicitur capillatura tua ut greges caprarum; ex illo capito pullulantes, do quo dictum est : Caput viri Christus. Et alibi: Caput ejus aurum Cephas ct crines ejus abietes nigre. »

Ciun Causa ergo litteralis cur durante coma Samsoni duraret ct fortitudo, fuit, quod durante coma permaneret ipse Nazareus, hoc est Deo consecra- reboat tus. Nazarei enim consecratio maxime conside- Sxmir3tk bat in coma, ut dixi *Numer.* vi. Deus enim Nazaræatui Samsonis hoc fortitudinis donum quasi premium assignabat.

Allegorica causa erat, quod per comam Nazarei Alleged- representaba! Christum Nazareum et Nazarenum, a quo omnis fortitudo procedit; Christus enim est caput nostrum ct velamentum ac ornamentum capitis nostri. Unde S. Augustinus, serm. 107 *De Tempore : a* Fortitudinem, ait, non in pede, non in manu habebat, sed in coma, id est velamento; et in velamento Christus habebat virtutem, quando umbre legis veleris cum legebant. Coma ergo Samson in velamento erat, quia in Christo aliud videbatur, aliud intclligebatur. »

Tropologica causa erat, quod capillus notat co- Trû^k- gilalioncs cl intentiones hominis ; sicut enim a capite sano germinant sani capilli, sic cx mente bona oriuntur bon e cogitationes, a quibus omnium virtutum fortitudo germinat.

Symbolica causa fuit, ut indicaret Deus hoc esse **spa**- donum suum, qua ratione enim vilis ct exilis ca- cc' pillus, id est capitis pilus, per se tantam fortitudinem causare potuisset? Rursum, ut Deus moneret capillorum, id est rerum minimarum nobis exactam curam esse habendam ; a minimis enim pendent maxima. Minima ergo da Deo,et ab eo obtinebis maxima; sin illa Deo neges eldes rebus lei renis, perdes maxima. Audi S. Ephrem, in sermone ascetico *Dc vita religiosa : a* O miraculum ingens, o obstupescendum, sicut namque Ico animal generosissimum unico saltem capillo in terra vinctum tenetur atque humiliatur, ita profecto el ista virtus (quæ leoni comparatur) terrena qualibet cura, velati capillo uno colligatur, et in lena marcescit atque vilescit. Quamobrem sobrium ac vigilem, carissime, te præbe; et leipsum vincens, manusque admovens, capillum in te illum exiguum ac vilem abscinde, ut non in derisum venias, quemadmodum Samson ille fortissimus, qui in uno momento ictu oculi, sola asini maxilla armatus mille viros occidit, el quasi unum capillum septenos validissimos funes amputavit, ct seipsum a vinculis liberans, inimicos occidit, cl Deo victoriam dedicavit; oratioque ejus maxillam asini in fontem aquæ convertit : hic autem licet lanius ac talis esset, adcoque multa preclara preslilisset, semelipsum tamen per imprudentiam hostibus vinclum tradidit ; humilialusquc valde est, postquam crines ei ablati sunt, lerribilesque illas suas el admirabiles vires colligavit ac perdidit. Qiiare et tu libi ipsi attende, » etc.

Hinc S. Ambrosius, lib. I *Offic.* cap. xxvi, capillos Samsonis vocat « invidi crinis ornatum, prerogativam virtutis. » El S. Paulinus *ad Cytherium :* a Samson, ail, vi capillorum potens, virtute crinitus sacra. » El : a Ille recepit robur recretis crinibus, d S. Chrysostomus, hom. 17 *ex variis in Matth. locis.* capillos Samsonis appellat a arca-

num virtutis suæ martyrium,» id est testimonium.

/o id & in io fiicuo-B„? Quæres, an Samsonis fortitudo in solis capillis, ftn etiam in reliquis caeremoniis Nazaræatus, ac præscrtim m abstinentia a vino ct sicera sita fuerit,utsi vinum biberet, fortitudinem amitteret, esto capillum intonsum servaret? Affirmat Abu-Jensis, S. Basilius et alii mox citandi, et ratio est, quia ob Nazaræalum datum fuit ei hoc robur. Atqui Nazaræatus tam consistebat in abstinentia vini ct siceras, quam in coma intonsa, ideoque Deus abstinentiam hanc tam severe præceperat non tantum Samsoni, sed et matri ejus, cap. xin, 4; idque ut doceret nos sanitatem ct robur non consistere in vino, sed esse donum Dei, qui statuit ut abstinentia sit mater tam roboris ct sanitatis, quam sapientiæ ct sanctitatis, ut patet in priscis Anachoretis. Negat Serarius ct alii. Datio est quod Samson hic solum capillorum meminerit, in iisque suam fortitudinem sitam asseveret. Porro scivit hoc Samson indicante hoc matre, vel revelante Angelo, vel inspirante Deo. Utraque sententia est probabilis, sed prior probabilior.

Vert. i». 19- At illa dormire eum fecit super genua sua. — Putat noster Delrio, lib. Ili *Disquisii, magic.,* part. 1, quœst. Il, Dalilam papaver aliaque soporifera Samsoni in cibo vel potu dedisse, ut fortius dormiret, nec expcrgiscerelur in detonsione capillorum, idque a similibus mulierculis factitatum docet ex Virgilio, Apuleio ct Ctesario. Addunt ahi propinasse ci vinum, quod in Sorcc, ubi ipsa habitabat, erat praelautissimum ; nam a sine Cerere cl Baccho friget Venus. » Et : a In vino luxuria, » ait Apostolus, *Ephes,* v, 18; a ct Venus in vinis, ignis in igne furit. » Unde cl Josephus Samsonem vocat ebrium; idem insinuant S. Ambrosius, *epist.* 70; S. Basilius, orat. 1 ct 2 *De jejunio,* cl Theodorelus, Quæst. L *in lib.* Ill *Ilcj.* Quod si verum est, jure meritoque Samson permissus est a Deo incidere in somnum, m coque perdere comam, cl cum ca fortitudinem, quia contra legem Nazaræatus vinum bibit, et conira legem temperante plus æquo bibit. Negat tamen idipsum Abulensis, quia Scriptura nullam vini vel temulentiae facit mentionem, factura utique, si ipse percam Nazaræalum suum a Deo commendatum infregisset. Sed audi S. Basilium, homil. 1 *l)e jciunio :* « Quæ res fortissimum virum Samsonem inexpugnabilem reddidit? An non jejunium? Cum jejunio in utero matris conceptus est, cum jejunio educatus e$l, jejunio in virum adolevit, quod jejunium Angelus matri indixerat? Quidquid sequitur c vinea ne edat, vinumque cl siceram ne bibat. Jejunium prophetas generat, potentibus addit robur. Jejunium legum latoribus subministrat sapientiam, bona animæ custodia, corpori tutus convictor, armatura foi liter belligerantibus, athletis exercitium.» Et *hom.* 2, exaggerat dicens : « Jejunium magnum illum Samsouem educavit, idque quamdiu viro adfuit, singulis conflictibus milleni hostes prostrati sunt, urbium porlæ subruptæ sunt, Icones robur manuum illius non sustinuerunt. At simul atque ebrietas ac scortatio corripuit hominem, captus est ab hostibus atque exoculatus, pro ludo expositus est pueris alienigenarum. » Ex quibus concludit S. Hieronymus, lib. Il *Contra Jovin. :* « Quam pulchra res quæ placat Deum, leones mitigat, dæmones terret ! »

Et rasit septem ciunes ejus, — hoc est septem cincinnos quibus constabat, et in quos distincta erat Samsonis cæsaries, ne si tota sparsa diffluer-et, oculos ejus totamque faciem velaret. Ita Abulensis. Alii per septem crines accipiunt omnes crines. Septenarius enim est symbolum universitatis.

Allegorico, sicut Dalila totondit crines Samsonis, sic Judæi per noctem PassiÓnis Christi, illudentes ei ejus capillos vulserunt, vel raserunt, juxta illud *Isai.* 1, 8 : « Genas meas dedi vellentibus; faciem meam non averti ab increpantibus cl conspuentibus in me. » Hem cum milites corona spinea comam ejus lacerarent.

.Mystice S. Ephrcm, tom. I, serm. *Adversus improbas mulieres :* « Septem crines in capite gestabat Samson, qui septiforme lumen designabant gratis. » Et postea: « Mysterium fortitudinis ipsius inter dormiendum noctu per dolum depræ-dans mulier, illum jam nudum atque inermem circumvenit.» Et pluribus interjectis, hæc mulieri make dat epitheta et malitiæ elogia : « Quid est mulier? Naufragium super terram, fons nequitiæ, thesaurus immundiliæ et malitiæ, mortifera conversatio atque confabulatio, oculorum pernicies, animarum exitium , cordis spiculum, juvenum perditio, sceptrum inferni et concupiscentia princeps. Quid est mulier? Causa diaboli, requies serpentis,diaboli consolatio, dolor inconsolabilis, caminus succensus, eorum qui salvantur offensio, malitia incurabilis, diurna confabulatio, hospitium lascivorum cl officina dæmonum. Quid est mulier? Amor flagitiosus, bestia impudens, incontincntissimus impetus, effrenatum os rerum arcanarum, triumphus tenebrarum, dux delictorum, oblectamentorum magistra, insatiabilis concupiscentia, nequitiæ et (eterni supplicii conciliatrix. Quid mulier? Prudentia terrena, vini socordia, concumbens incontinentia, excitata cura, vipera vestita, pugna voluntaria, quotidiana calamitas, procella domus, viri naufragium, immanis bcllua, adulterorum diversorium, arma diaboli, expetita rabies, exornata mors, ul non immerito dictum sit a Sapiente : Brevis omnis malitia super malitiam mulieris. »

Epiiheii molterb IDa1*'

Er COEPIT ABIGERE EUM ET A SE REPELLERE; STATIM exim ab eo FORUTUDO discessit. — Tale est mercirieum ingenium, ul virorum opes viresque exhauriant, mox inopes pauperesque repellant. En tibi ut tanta Samsonis virtus ab imbecilli muliercula prosternitur, et prostrata illuditur.

Nili eo- „l?a jil SaiDw. oli.

Ex hoc facto Samsonis ct Dalil® orta est hislo- na› vc' Pot,'U3 fabula Gentilium de Nisi Megarorum regis, sub idem hoc tempus regnantis, coma adeo cadesti, ul, quamdiu cam servarci, nec vinci, nec regno pelli posset; sed Scylla Nisi filia, amore Minoris urbem obsidentis dementala, patri dormienti comam resecuit, itaque patrem et patriam hosti prodidit. Verum Minos Scyllam nipote tam infamem parricidam exhorruit, eamque pedibus colligatis in mare prœcipitcm dedit dicens :

Di tc submoveant, o nostri infamii sædi !
Orbo suo, tdlusque tibi ponlusque negetur.

Ita ex Pausania, Servio, Apollidoro et aliis. Martinas de Roa, lib. V *Singul.* cap. vu, ct Serarius, *Quast.* XVI, qui ct addit : Alii, ul Ovidius, tradunt eam furiis correptam ct agitatam scipsam in pelagum prœcipitcm dedisse, ac ob Minois imprecationem in avem migrasse, qua quia Græeisxtipnv est tondere, suo sibi perpetuum dedecus ac infamiam nomine conflaret :

Pluma fuit, plumis in avem mutata vocatur
Ciris, et a tonso est hoc nomen adepta capillo.

Quibus omnibus quid significatur aliud, quam funestus facinorum omnium exitus, propudiosum scelerum dedecus, infamis libidinum mcrccs? Et nostra quidem Ciris Dalila est, cujus etsi extrema ignoramus, imo ct depensas ci a Satrapis pecunias videmu% vers. 18, nihil tamen dubitandum quin ct diris conscienti® agitata furiis suorum preñas dederit flagitiorum.

Vers. it. **21.** Quem cum apprehendissent Philistum, statim ERUERUNT OCULOS EJUS, — Ut SÌ fortitudo ÍpS¡ ECdiret, illam ct inutilem redderent, cum non videret quem feriret, itaque immunes ct securi ab co forent. Samson excæcalus a Philistæis fuit typus Christi oculis velali in Passione a Judæis illi illudentibus, æque ac cxcœcalionis Judæorum , quæ inde secuta est. Ita S. Augustinus, serm. 107 *De Tempore.*

Juste congruaque pœna Samson privatur oculis, quia cis lascive aspexerat ct concupierat Dalilam, quæ proinde justo Dei judicio ejus captivitatis cl cæcitatis fuit causa. «Visu, ail S. Hieronymus in cap. XXVIII EsecA., quia male fuerant abusi, Samson cl Sederías privantur; » nimirum libido cxcæcal oculos tum corporis, quia spiritus visivos exhaurit, tum potius mentis. Euit tamen lune pœna ci salubris; nam percæcitatem oculorum corporis aperti sunt oculi mentis, ul cx pœna agnosceret culpam, de caque pœnilcrct, pœnitensque Deum invocaret, itaque cum eo in gratiam rediens fortitudinem suam al) co reciperet.

Tropologice, audi S. Gregoriana, lib. VII *Morat.* cap. xin : a Plerumque, ait, prius oculus contemplationis amittitur, ct post per carnis desideria, hujus mundi laboribus animus subjugatur, prout testatur Samson ab Allophylis captus, qui postquam oculos perdidit ad molam deputatus est : quia nimirum maligni spiritus, postquam lentationum stimulis intus aciem contemplationis effodiunt, foras in circuitum laborum mittunt. » Et S. Brigitte, lib. IV, cap. cxxvi. a tribus ho tibus Episcopo cavendum monet: «Quorum secundo* pungit oculos, ut est, ait, pulchritudo mundi ct possessiones terne, apparatus rerum cl vestium, favores hominum cl honores. Cum enim omnia ista appetuntur et offeruntur, sic excæcant oculos anione et rationis, quod dulcius videatur staro cum Samsonc ad molam cune mundialis, quam cum sponsa Ecclesia ad dispensationem cur® pastoralis. »

Audi ct S. Paulinum, *epist.* 4 : « Cæcitatc Samsonis, quam corporeis tantum captus oculis, spiritales non amisit, illuminor ad intellectum bonum, ut exemplo illius sciam quos magis debeam oculos habere. Non enim invocasset ille vir Dominum in suæ virtutis auxilium, nisi mentis oculos habuisset incolumes, quibus lumen est Christus, in cujus lumine videbimus lumi n. » Et postea : « Et mortem mihi Samsonis cl cæcitatem volo, ut vivam ct videam Deo. Nam forsitan ille, receptis propler futurum mysterium in comi viribus, recipere simul, ut amiserat, oculos ideo non desideravit ; quia virtus illa cœloslis grati® internis sana luminibus corporeo non egebat obtutu. » Unde ex cæcitatc hoc morale elicit documentum : *a* Hoc igitur exemplo ct nos contentis ad Dominum sensibus, carnales oculos sæculariuni rerum aversione cœccmus, quibus orbari Propheta desiderabat, cum diceret : Averte oculos meos ne videant vanitatem. Et Dominus ipso oculis Judæorum cæcitatem præfcrens dicit : a Si cœci essetis, peccatum non haberetis. Reminiscamur qua pernicie illis in Paradiso oculi sint aperti ; quos tamdiu habuerunt illuminatos Deo, quam liti clausos habuero peccato. Nam tum demum pubertalis ut aetatis suæ hauserunt pudorem, cum bon® conscientis castitatem cujus lumine vestiebantur, prævaricalionis crimine perdiderunt. Et ideo veri luminis damnum esi ad usum tenebrarum uti luminibus, ct oculos in terrena defixos cæcare cœleslibus. Illuminatur autem anima tali decitato, qua despicit mundum, ut couspieiat Deum. »

Vinctim catenis et clausum (Hebraice, *liganuit cum ncchusliiim,* id est, *duobus erneis aut chalybcis vìncutis)* in carcere molere fecerunt. — « Molere,» id est, molas trusatiles (quibus olim frumentum commolebant mancipia in pistrino) eum versare cl circum igcre coegerunt.

Tropologice S. Paulinas, eput. i *ad Severum :* «Qui peccatum operatur, ait, de mola vit® suæ hostile trilicum molit, ut Zabulum (id est, diabolum) pascat, cui panis fit anima, quæ sibi fames est. »

Rabbini moderni et prisci, teste S. Hieronymo in cap. XLVii fsaiar, vers. 1, pro molere accipiunt actum venereum, quasi ad eum coegerint Phili-

stini Samsonem, ut ex eo similo semen, id est, proles fortes elicerent, ut scilicet ipse eis gigneret novos Samsoncs, qui Hebraeis talionem redderent, eosque opprimerent, sicut Samson oppresserat Philistaeos.

Verum apage hanc obscenitatem : illa se pascant Rabbini obsceni, æque ac Gentiles, qui teste Apollidoro, lib. II *Bibliolh.,* tradunt Thestium regem filias suas quinquaginta Herculi dormienti supposuisse, «summa ope adnitens ut Herculis semine replctœ omnes sibi nepotes procrearent.» Idem lentarunt Saraccnno fornirne apud Patrem Gasparem Barzeum, Armuzii Samsonem, sed frustra, uti referi noster Trigautius in ejus Vita.

Ven. H. **22. JAMQUE CAPILLI EJUS RENASCI COEPERANT.** — Verisimile est, ait Abnlensis, quod tunc Samson ad cor reversus, suæ fornicationis ct imprudenti® pœni.'enliam egerit, ac rursum servaverit regulam vitamque Nazaneoruiu; itaque se Deo reconciliant, ac crescentibus capillis paulalim donum fortitudinis récupérant ct a Deo receperit. Idem asserit Auctor De *Mirabilibus S. Scriptura* apud S. Augustinum, lib. II, cap. vi, Arias, Serarius ct alii. Hinc etiam colligitur Samsonem non diu fuisse detentum captivum; nam capilli resedi illico recrescunt.

Tropologice S. Paulinas, epfsL 4: «Illam, ait, speciem, quæ in illo Samsone vel rccrinito vel moriente retexitur, ct in omnem Christi famulum convenire arbitror : homo enim qui prævcntus fuerit in aliquo peccato, ct salubriter pœnilendo ad instaurationem gratae quasi capillis renascentibus revertitur, ponens ut arcum icrcum brachia sua, id est, fidem spei veræ, et spem fidei non fictam, exercens idem ad prælium manus suas operibus pietatis, cujus exercitatio ad omnia utilis csl; Ium ut quibusdam bonæ conscientiæ et fidei firmæ lacertis valens audebit invadere, ct poterit vertere inimicorum columnas : quæ quidem sunt column® hostilis domus quibus nititur, in qua velut nostri victor epulatur, illudens capiti, si membris nostris, ut armis suæ iniquitatis utatur.

V ÎJ. 23. Ut **IMMOLARENT HOSTIAS MAGNIFICAS** Da GON deo sto.—Quis et qualis fuerit Dagon dicam lib. I *Bcg.* cap. v, vers. 2.

Ven. »3. **25. ET ANTE EOS LUDERET.** — Saltando motum ct motionem agendo. Eccc Philistiei hic illudunt Samsoni quasi scurræ, uti Judæi Christo patienti, dicentes: «Prophetiza quis est qui te percussit?» Vide ad quam indigna deductus sil Samson Israelis judex ct princeps. Unde Abulensis ejus sortem miserans, *Quast.* XXXV, exclamat : « O admiranda Samsoms calamitas ! o Judaici populi gravissima infelicitas et opprobrium ! fortissimus illo virorum, atque toti populo stupendus, ipsoque nomine terribilis Samson, qui Icones sœvissiinos facili manus ictu domuerat, magnos hostilis exercitus cuneos fundens inauditam omnibus saeculis stragem egerat, ct quod mirabilius est lauta facilitate, ut facilius sibi agere quam nobis cogitaro foret. O nimis plangendo vir, imo virorum flos, qui omnes viribus superans sola prudentia caruisti et miserabilis mulierculas pulchritudine tractus, et fallacibus lacrymis deceptus in extremam deci disli sortem, ita ut cunctorum quos legerim, miserior factus, turpiter ab hostibus utroque privatus lumine, in tclcrnutn totius populi llebræorum opprobriumadmolam asinariam molere cogaris.»

Porro quomodo Samson fuerit typus Christi, audi docentemS. Augustinum,serm. *107 DeTemp.:* « Samson Christum significabat. Verum mihi videor dicere, sed continuo occurrit cogitantibus : Et Christus vincitur blanditiis muliebribus? Et Christus quomodo dicitur ad meretricem intrare potuisse? Deinde et Christus capite nudatur, capillo raditur, virtute spoliatur, alligatur, excicalur, illuditur. Evigila, fides, attende quid sil Christus, non solum quid fecerit, sed etiam quid passus sit Christus. Quid fecit? Operatus est ut foriis, passus ut infirmus. In uno intelligo ulrumque, video fortitudinem Filii Dei; video infirmitatem filii hominis. » Et paucis interjectis : « Quædam fecit Samson ex persona capitis, quædam ex persona corporis, totum tamen ex persona Christi. In co enim quod virtutes et mirabilia operatus csl Samson, caput Ecclcsiæ Christum significabat: in eo autem quod prudenter fecit, illorum qui in Ecclesia juste vivunt imaginem gessit. Ubi forte prævcntus est et incaute egit, cos qui in Ecclesia peccatores sunt figuravit.»

2G. Ut tangam columnas, quibus omnis imminet v«n.!6. domus. — Samson hic typus fuit Christi manus extendentis ad duo crucis extrema, quibus collisit ct oppressit dæmoncs, peccatum ct gehennam. Sic ergo ipse suos interemptores interemptus oppressit, et illius passio facta est interfectio persequentium, ait S. Augustinus, semi. 107 Dc *Tempore.* smusm onri"M in «uu.

Domus. — Mulli censent domum hanc fuisse sacram, sive templum Dagon. Nam, vers. 23, dicuntur l'hilislæi immolasse hostias deo suo Dagon, ibidemque epulati ob captum Samsonem; hosti® autem immolabantur in domo sacra, puta in templo. Ita Suidas, Abulensis, Dionysius, Serarius, Salianus et alii. Hinc Philo, lib. *De Plantat. Noe,* docet olim convivari solitos in templo, ut cum Deo modeste et religioso convesci viderentur; additque, « ex hoc more» natam aiunt vocem (uOúiw (id est exhilarari, inebriari) quasi uitx t» Outw (post sacrificium), « quia post sacra prisci demum indulgebant poculis. » Sic cap. ix, vers. 27, Sichimilæ in fano dei Berilli inter epula et pocula maledicebant Abimelech; ibi ergo idolis suis immolabant, ibidemque idolothyta, id csl idolis immolata comedebant, ut docet Apostolus, I *ad Cor.* cap. vin, vers. IO. Ibi quoque laudes diis suis canebant, et deinde omni luxus ct luxuri® genere lasciviebant, uti fecere Hebræi adorantes vitulum aureum, *Erodi* cap. xxxii, c< II *Machab.*

cap. vi, vers. 4; *Daniel,* cap. v, vers. 4. Idem testatur Virgilius *Æncid.*

Accedii quod domus privato non sint tam amplæ, ut capiant tria millia spectantium, ncc habeant aulas tam amplas ubi Samson ludens a tribus millibus conspici potuisset : templa vero ad hoc capacia permulta sunt.

Veri. 27. **27. AC DR TECTO ET SOLARIO CIRCITER TRIA MIL-**LIA. — Tecta enim in Palestina erant plana, habebantquo fenestras ita dispositas, ut per cas spectantes videro possent quidquid erat in infima domus parte, ut Samsonem hic saltantem. Ha Abulensis.

Vers. 30. **30.' MORIATUR ANIMA MEA CÜM PHILISTIIM. — Est** synecdoche. Anima enim mori nequit, cum sit immortalis. Anima ergo quasi pars precipua ponitur pro toto homine, 7. d. Moriar ego. Aut certe anima mori dicitur non in se, sed in corpore, 7. *d.* Moriatur anima corpori, ut illud deserat, ncc amplius vivificet, 7. *d.* Moriar ego, dummodo moriantur Philisto!. Opprimam mina domus Philistœos hostes Israelis, etsi ego eadem opprimendus sim. Morte mea emam mortem hostium ct vitam civium.

Simsoo non peccavil M occidendo. lie<p. I'inno. Dices : Samson hic occidit scipsum, ergo fuit sibi homicida; ergo peccavit mortaliter, cumque in hoc peccato obierit, est damnatus. Respondet S. Augustinus hic, ct lib. I *De Civit,* cap. xxi, Samsonem non peccasse, quia so occidit cx Dei instinctu : Spiritus, inquit, latenter hoc jusserat, qui per illum miracula faciebat, adcoque hic preces ejus exaudivit, ct pristinam fortitudinem ad id faciendum restituit.

Srcu ndo. Respondeo *secundo :* Non peccavit hic Samson, quia columnas domus concussit hoc fine, ut ejus ruina omnes principes Philistinorum, plurimosque e populo opprimeret, itaque insignem hostibus suis cladem inferret. Licet enim ipse hic privatam tantum excæcationis suæ ultionem a Deo flagitet; tamen quia ipse publicus erat populi sui Judex vindexque, ct quia Apostolus, Wefcr. cap. xi, cum a fido et fortitudine commendat, ct quia Deus hic supernaturaliler eum ad hanc ruinam adjuvit; hinc omnino verisimile est ipsum omnem hanc ultionem retulisse ad Dei honorem et Rcipuklicœ suæ bonum, utque laudes idolo Dagon a Philistvis ob se captum attributas adimeret et Deo vero restitueret.

Itaque Samson hic proprio et physico seipsum non occidit, uti fecisset si gladiose transfodisset, vel caput ad columnam allisisset; sed permisit tmtum se communi cum hostibus ruina opprimi, sicut Eleazar videns elephantem regium illi se supposuit cumque occidit, ac ejus ruentis molo obrui se permisit, ut populum liberaret, lib. I *Machab.* cap. vi, vers. 46.

Nec etiam se occidit morali imputatione, quia directo intendebat Philisteos occiderc, so vero indirecto et permissive tantum eadem clade, quam evadere non poterat, involvero, quod sicut magnre fortitudinis fuit, sic el magna pro preteritis culpis fuit poma et satisfactio. «Non eligitur, inquit Cajelanus, in hujusmodi casibus mors propria in seipsa, sed per se eligitur mors hostium, ct concomí kins propria mors toleranda admittitur propter bonum ultionis. Sic princeps exercitus, prostraturus hostes, mortem propriam concomitantem non respuit. » Sic cl Lyranus, et Franciscos Victoria, BeZecL cap. x, *De Ilomieid.,* in fine; Dominicus Soto, lib. ll *De Just.* Quæsl. IX, art. 8; Lessius, lib. Il *De Justit.* cap. ix, dub. 6, num. 33. Quid cl S. Ambrosius, qpist. 70, ait Samsonem, in morte scipsum vicisse : « Etsi incomparabilis, inquit, in hac vita fuerit, tamen in morte seipsum vicit, ct insuperabilem gessit animum, ut contemneret et quasi pro nihilo haberet vite finem omnibus formidolosum. Virtutis igitur fuit quod victoriarum numero diem clausit, ncc captivum exitum, sed triumphalem invenit. Denique non telis, sed cadaveribus hostium pressus humatus est proprio tectus triumpho.* Hjc Ambrosius etS. Paulimis *ad Cytherium :* a Qui servus gloriante vixerat hoste, obruto victor cadit. » Denique Baebiarius,epist. ad Januar. *De recipiendis I/rpsîs,* Samsonem vocat martyrem, quod pro Dei religione cl honore ultro occubuerit, sed abusive. Sic enim milites contra H.rreticos ct Turcas pugnando occumbentes essent martyres, quod nemo dicet; martyr enim non pugnat, sed patitur. Submo 003 m 'r'

Symbolice, disce hic quam vane sint vires, æque ac opes omnesque res mundi. En libi lacertosus Samson viribus suis periit. Sic et Milo Crotoniates, qui pugno ferocem taurum occidebat, cumque humeris ferebat per miUiare, suis viribus occubuit. Nam senex effectus per sylvas vadens, volens experiri pristinas vires, cum quercum diffringeret, partibus distractis vi sua rursus coeuntibus captus et collisus est. Sic pugnacissimi milites pugnando, peritissimi natatores natando occumbunt.

Denique mulli censent ex historia Samsonis Gentiles mutuatos esse gesta fabulasque sui lier- H-reuirs culis; cum revera abus non fuerit Hercules, quam Samson. Ha Philastrius, lib. *De Ifares.* cap. vili: « Pagani, ait, fortes viros ex Samsonis figura usurpantes, Hercules nuncuparunt.» D. Augustinus, lib. XVlll *De Civit,* cap. xix : « Hebneorum judex Samson, cum mirabiliter foriis esset, putatus est Hercules.» Otho Frisingensis, lib. I, cap. xxv : «Fortissimum Samsonem, ob incredibilem fortitudinem Herculem putabant. *

Pererius i ll Genes, cap. xux, prophetia 6: «Fuit Pn?b. talis revera Samson robore corporis ac fortitudine l>ritaeanimi, qualem fuisse Herculem ambitioso mendacio finxerunt Græci. » Marlinus do Roa, lib. V *Singularium,* cap. vu : «Herculis labores, vires ct œrumnascx Samsonis historia veteres depinxere.»

Probant *primo,* quia plewquc Gentilium fabula) ucceptæ sunt a S. Scriptura, ut fabulæ Tilanum cx historia gigantum; diluvium Deucalionis ex

diluvio Noe; incendium Phaclonlis ex incendio Sodomæ; campi hortique Elysii cx Paradiso terrestri, etc., ufi docet Orígenes lib. IV *Contra Celsum;* S. Justinus, *Apolog.* cap. i; Clemens Alexandrinus, cap. i *Strom.;* Tertullianus in *Apologet.;* Nazianzenus, *orat.* 20; S. Hieronymus in cap. v Amos ; S. Augustinus, lib. !I *De Doctrin. Christ.* cap. xxvm.

Ssnndo. *Secundo,* quia Hercules dicitur vixisse eodem siculo quo Samson. Unde Eusebius, Prafat. in *Chron. :* «Mihi, ait, videntur Herculesct Samson non multum inter se distare tempore, siquidem ambo circa Trojæ captivitatem fuerunt. » Sic ct S. Augustinus, lib. XVIII *De Civit,* cap. xn : « Ilis, ait, temporibus Hercules in Tyria alias Syria clarus habebatur. »

Tertio. *Tertio,* quia Hercules celebris erat, cl colebatur quasi heros ct deus magnus a Tyriis ct Palrestinis, teste Herodoto, lib.),cap. xx. Cicerone, lib. Ill *Dc Naturo Deorum,* Plinio, lib. XXXVII, cap. v, et S. Augustino loco jam citato. Atqui ibidem, puta in Judæa, quæ Philistinis Tyriisque contermina est, floruit Samson. Rursum Hercules non gladio, sed clava pugnabat, unde cum clava pingitur. Sic et Samson non ense, sed maxilla asini, quisi clava Philistæos mactavit.

Qwte. *Quarto,* quia Hercules (Grace fuit symbolum solis; Samson autem Hebraice idem est quod parvus sol, uti dixi cap. xiii, vers. 24. Audi Macrobium, lib. I *Satur.* cap. xx. « Et revera Herculem solem esso vel cx nomine claret. Heracles enim quid aliud est nisi heras, id est aeris cíeos, quæ porro alia aeris gloria est, nisi solis illuminatio, cujus recessu, profunditate occulitur tenebrarum? Pmterca sacrorum administrationes apud Ægyptios multiplici actu multiplicem Dei asserunt potestatem, significantes Herculem hunc esse.» Duodecim labores Herculis sunt duodecim signa Zodiaci, quæ sol quotannis percurrit et conficit.

Quato. Quinto ct maxime, quia gesta Herculis similia et quasi eadem sunt cum gestis Samsonis. Hercules enim leonem interfecit, unde et pingitur cum leonis exuviis, sic et Samson. Hercules ut se suosque liberaret, maximos subiit labores et agones : sic cl Samson. Audi Serarium, *Quast.* XXXVI. Herculis Nemæus leo, nonne Samsonis Thamnathæus leo est? Hydra, Centauri, Stymphalides aves aliaque id genus commentitia, nonne Ascalonitarum, Gazæorum, Philistinorumque aliorum impetus innuunt, majoribusque omnia mendaciis cumulant? Quid duæ Herculis columna?, nonne illæ duæ sunt, quas concussit et per quas quemdam velut malorum oceanum in Philistæos immisit Samson? Fœda item Herculis apud Omphalem servitus ct effeminatio, de qua lib. Ili ct MI *Contra Celsum* Orígenes; caderaque ejus vitæ impuritas, ac libido, nonne Samsonis in Gazea meretrice ac Dalila petulantiam acerbamque servitutem clamat? Ejusdem vero Herculis post homicidia libidinesque pœnilenlia, de qua idem Orígenes, lib. III *Contra eumdem Celsum,* et Plinius, lib. XXXV, cap. xi, iteratæquo per Thæslium et Eumolphum expiationes, ac Eleusiniorum sacrorum initiationes, quid nisi Samsonis poenitudinem, sacrique Nazaræatus religionem ac renovationem indicat? Mors in OEta monte ultro ac sponte suscepta, de voluntario etiam Samsonis interitu non omnino nihil significat.

Denique in Samsonis vita plane cernitur illud Herculeum :

Melior milii dextera lingua est.

30. Mcltoqie plores interfecit moriens, quam VeM.I», ante vives occiderat. — Occidit enim moriens omnes principes Philistinorum, et tria millia o populo. Minus vere ergo Philo Biblicus asserit cum moriendo oppressisse quadraginta millia hostium. Hoc est quod intendebat Samson, scilicet Philistinis ingentem cladem inferre, per quam Hebraeos ab eorum servitute liberaret, etiamsi sciret se eadem ruina opprimendum. Morte ergo sua peperit vitam et libertatem populi sui. Atque hac in re fuit typus Christi, qui plures occidit moriens quam vivens; quia morte sua enervavit vires daemonum, peccati, mortis, gehennæ, nosque ab eorum jugo liberavit. Nam, ut ait S. Paulimpcpisi. 4 : « In Christi passione Zaboli (id est, diaboli) domus cecidit, ct regnum mortis solutum est. Haque mortem ipsam moriendo destruxit, solvens inimicitias in carne sua, cl faciens utrumque unum, id est, hominem et Deum, quem in seipso connexuit Deus et homo Christus Jesus. »

Sic Judas Machabæus in ultima pugnacum paucis contra plurimos confligens, et occumbens, plures occidit moriens quam vivens. Ita noster Edmundus Campianus Angliæ Samson, qui primus e Societate Jesu pro Orthodoxa fide generose occubuit, plures convertit moriendo sua pietate, modestia, fortitudine, hilaritate, quam vivens predicando, uti mihi narrarunt oculati testes, imo tunc ab co conversi. Ita Martyres plures occiderunt, imo vivificarunt moriendo quam vivendo, quia plures converterunt sua patientia, constantia, alacritate in morte, quam viventes suis exhortationibus; unde in Vitis Martyrum legimus jam centum, jam trecentos, jam mille, jam tria vel quinque millia fuisse ad Christum conversa : nimirum «sanguis martyrum semen est Christianorum, » ait Tertullianus in *Apologet.*

Huic simile est quod narrant Græci do suo Achille .Achilles enim ab Apolline telis confixus ct lethaliter sauciatus, acrius invasit Trojanos, pluresque cecidit, alios in fugam egit, ila ut Trojani etiam ad ejus occisi cadaver, quasi adhuc spiraret cædes, non auderent accedere. Quin cl moriens fugientes Trojanos compellans : « Heu meticulosi Trojani, inquit, ne mortui quidem mew hastie vos fuga subtrahere poteritis, sed mor£ pœnas luelis vestris furiis. Ut dixit, illi exhorrue-

runt, pcrindo ûc ut in montibus hinnuli vocem rugientis leonis expavescunt formidolosi,» ait Q. Calaberius, lib. Ill *Paralipom.*

Denique noster Salíanos in *Epitaphio Mandatai Samsonis* inter alia hæc ei dat elogia : « Samson heros mille prodigiis inclytus, imo totus ipse prodigium, etc. Columnas ingentes mullorum millium sedem quassat ct concutit, et cum universo Dagonis templo dejicit ac devolvit in præccps, ct suis moriens oppressus trophæis, hostem ac servitutem populi sui eodem sepulcro concludit, in quo col rutilans (Samson enim Hebr. idem est quod Sol) et orbitam suam nullo remorante decurrens, ct cursum amisit ct lurem. Anno mundi eu crj rj ccc ic, ætatis xxxix, ante veri Samsonis ortum co c l iv . »

CAPUT DECIMUM SEPTIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Mater Michos dat ducentos argenteos a< conficiendum idotum ; quare Michas feat Ephod ct Thcraphim, unumque e filiis sacerdotem creavit. Mox, vers. 1, Levitam peregrinante™* in *domum recipiens, eumdem sui idoli sacerdotem constituit.*

1. Fuit eo tempore vir quidam de monte Ephraim nomine Michas, 2. qui dixit matri suæ: Mille et centum argenteos, quos separaveras tibi et super quibus me audiente juraveras, cccc ego habeo, et apud me sunt. Cui illa respondit : Benedictus filius meus Domino. 3. Reddidit ergo eos matri suæ quæ dixerat ei : Consecravi et vovi hoc argentum Domino, ut de manu mea suscipiat fdius meus, et faciat sculptile atque conflatile, ct nunc trado illud tibi. 4. Reddidit igitur eos matri suæ, quæ tulit ducentos argenteos, et dedit eos argentario, ut faceret cx eis sculptile atque conflatile, quod fuit in domo Michæ. 5. Qui ædiculam quoque in ea Deo separavit, el fecit ephod, et theraphim , id est, vestem sacerdotalem, et idola ; implevitque unius filiorum suorum manum, ct factus est ei sacerdos. G. In diebus illis non erat rex in Israel, sed unusquisque, quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat. 7. Fuit quoque alter adolescens de Bethlehem Juda, ex cognatione ejus, eralque ipse Levites et habitabat ibi. 8. Egressusque de civitate Bethlehem, peregrinari voluit ubicumque sibi commodum reperissct. Cumque venisset in montem Ephraim, iter faciens, ct declinasset parumper in domum Michæ, 9. interrogatus est ab eo unde venisset. Qui respondit : Levita sum de Bethlehem Juda, et vado ut habitem ubi potuero, et utile mihi esse perspexero. 10. Dixitque Michas : Mane apud me, cl esto mihi parens ac sacerdos, daboque tibi per aunos singulos decem argenteos, ac vestem duplicem, et quæ ad victum sunt necessaria. 11. Acquievit, et mansit apud hominem, fuitque illi quasi unus de filiis. 12. Implevitque Michas manum ejus, et habuit puerum sacerdotem apud se. 13. Nunc scio, dicens, quod benefaciet mihi Deus habenti levitici generis sacerdotem.

Altera hæc est pars libri, in qua, post gesta Samsonis et Judicum, aliœ quædainhistorie, que sub idem tempus contigerunt, attexuntur; nimirum, cap. XVII, scelesta in tribu Ephraim idololatria; cap. XVIII, Danitarum expeditio, urbisque Lais expugnatio, ac lapsus in idololatriam; cap. xix, tribus Benjamin stuprum; cap. xx, ejusdem excidium; cap. xvi, ejusdem restauratio.

1. El it eo tempore vir quidam de jionte Ephraim xoMUfB Michas. — « Eo tempore, » quo videlicet gesta sunt quæ hoc libro Judicum continentur, quæ quia potissimum erant hujus libri argumentum, Auctor prius ordine enarrare voluit, et tam longam quinque sequentium capitum narrationem in iinem libri rejicere. Ita Lyranus, Abulensis, Salianus, Carthusianus et alii.

Qaindo cniilizil idnlola- Ihj Micha?

Quieres, quando contigerunt ea quæ hisce capitibus seqq. recensentur? Respondet Serarius, *Quast.* XIV, contigisse paulo post mortem Samsonis, antequam lleli ei succederet, uti hic collocantur. Verum alii passim censent contigisse ante tempora Judicum, paulo post mortem Josué, vivente Caleb, et majoribus illi coævis, ut colligitur ex cap. xx, 27, ubi dicitur hæc contigisse vi-

vente Phineas Pontifice, qui fui filius Eleazari filii Aaron, ac pene coævus Jcsue. Et cap. xxui, 30, consecratus dicitur sacerdos Jonathan filii Gersain filii Mosis : et ex co quod tunc ab Ilebræis necdum expugnata esset Jerusalem, quæ tamen expugnata legitur *Judie,* i, 8, ut patet cap. xix, 1!. Ha Abulcnsis, *Quast. let* XVI; Lyranus, Masius in *Josuc,* cap. xix, 47; Ribera in *Osce* cap. x, ct alii. Rabbini vero hic inter se dissentiunt. Alii enim putant hæc accidisse sub Josué adhuc vivente, sed præ senio languente, nec idololalris obsistente; alii ut Raschi ct Seder-Olam hæc collocant sub Othoniele ; alii sub Aod secundo Judice : sed verius est hæc paulo ante Olhonielem contigisse, nimirum paulo post mortem Calebi cl Seniorum, qui *Josué* cap. ult. vers. 31, post Josué dicunlur multo vixisse tempore, puta quindecim, vcl, utSalianus, septemdccim annis : hi enim, si vixissent, non permisissent idololatriam publicam in Israelem induci. Unde sub iis Israel ibidem dicitur serviisse Deo : iis autem mortuis subinlroiit idololatria, cujus origo ct ingressus hic describitur; ob quam Deus illico in Israelem misit Chusan regem Mesopotamiae, qui cum affligeret. Unde Israel afflictus, pœnitens ab idolis ad Deum rediit, Deusque misit Olhonielem primum Judicem, qui eum a servitute Chusan liberavit, uli dictum est cap. in, vers. 8. Accedit quod Danite ideo quaesiverunt novas sedes in Lais cap. xvm, quia ab Amorrhæis arctabantur in montibus, cum tribus Juda duce Caleb, ac cælcræ tribus Chananæos suos dcbellassent, uli narratum est cap. r,3 i. Unde Josephus, lib. V *Antiq.* cap. ii,post mortem Josué cl bella Calebi, ac pacem acæleris tribubus cum Chananœisinitam, statilo subjunxit liane Danilarum contra Lais expeditionem. Quare historia quinque sequentium capitum recto temporis ordine ponenda fuisset ante caput secundum, scilicet immediato ante versum 35 capitis primi. Ha Salianus ct alii, qui urgent quoquo illud quod hic dicitur, tunc non fuisse rex, id est Judex ct Princeps, ideoque quemlibet fecisse id quod ei libebat.

Objicit Abulcnsis : Ilæo contigere ante Jerusalem ab Ilebræis expugnatam, ut palei cap. xyiî, vers. 11. Atqui Jerusalem expugnata est Caleb adhuc vivente, imo ab ipso Caleb, ut dixi cap. i, vers. 8; ergo hæc contigerunt ante mortem Caleb. Respondeo Jerusalem a Caleb quidem expugnatam, sed paulo post rursum a Jcbusœis fuisse receptam; uli et aliæ urbes a Josué expúgnate rursum a Chananœis fuere occupate, œque ac Gaza, Accaron et Ascalon a Philistæis, ut patet cap. irin. Aliam responsionem adjungam cap. xix, vers. IL

Rune Micham videtur significare Sulpitius in CAron., cum post Samsonem ponit Judicem Sï/n-quasi ab llebræo aliquo audiverit

iCw Semo AlùWi, id est *cujus nomen Midiah.* Et huc Samsonis etiam apud Cedrenum successor trahi posset *Scamanes,* vel potius *Schamancs,* vel *Schamadcs.* Nam *CZT2Z' Schamam* hebraico vastaro ac desolare est, *Schamad* perdere ac evertero. Quis vero Israclitarum vastator, desolator, perditor eversorque majorctperniciosior,quam quia vera illius fido abstrahit et ad idola pertrahit? Verum errat u torque ; nam Michas non fuit Judex, sed potius hostis populi Dei ; ncc Samsoni alius successit quam Heli.

Qui (Michas) dixit matri suæ. — Fuit hæc mater vidua ct vetula, nipote habens nepotem sacerdotem, ac cum filio suo Micha superstitiosa ct idolorum cultui addicta. Rabbini nonnulli asserunt, vcl potius fingunt illam fuisse Dalilam, quæ mille ct centum argenteos, quos proditione Samsonis a Philistæis acceperat, ad idoli fabricam contulerit. Verum hæc longe ante Samsonem ct Dalilam contigerunt, ut dixi.

2. Mille et centum argenteos (scilicet siclos, id est totidem floreaos Brabanticos) quos separaveras TIRI, ET SUPER QUIDUS ME AUDIENTE JURAVERAS , ECCE EGO HABEO ET API I) ME SUNT. CUI ILLA RESPONDIT : Benedictus filius meus Domino .— «Quos separaveras libi,» id est quos seposueras ad futuros casus, vel necessitates aut commoditates occursuras. Ilebrœum est, *qui accepti erant tibi;* quod Vatablus, Pagninus, Arias, Cajctanus et alii exponunt, *qui tibi furto erant sublati.* Melius noster vertit, *quos acceperas* ut seponeres, id est, *quos separaveras tibi.* Yers î

Juraveras, — id est jurando voveras te iis fabricaturum ¡dolum. *Secundo,* «juraveras, » id est diris devoveras cum, qui tibi mille ct centum argenteos furto subduxerat. *Tertio* cl planius, «juraveras, » id est adjuraveras me, ut si quid scirem de hisce argenteis quos perdideras, id libi edicerem. Casus est hic. Mulier hæc seposuerat ad futuros usus mille ct centum argenteos : invenit eos cl accepit; imo , ut mulli jam citati volunt, furto surripuil filius ejus Michas : mater non inveniens suos argenteos adjuravit filium, ut diceret, numquid dc bis argenteis sciret. Filius ingenue confessus est cos invenisse, accepisse ct habere. Unde mater ejus voracitatem collaudans ait :

Benedictus filius mkus Domino. — Per « Dominum» inlelligit Deum, non Israelis verum, sed falsum lictumquc, cui mox paravit ¡dolum, ut sequitur. Hic enim in ipsius sensu erat *Jchova,* ut habetur in llebræo. Nomen enim *Jchova* datur non lanium Deo vero, sed ct falso; quem scilicet idololalræ habent, coluulque ut suum Deum, ideoque nuncupant *Jchova,* id est, Deum verum, ut patet cx mullis Scripturæ locis. Nisi quis dicat mulierem hanc simul coluisse Deum verum Israelis, ct idolum gentium, uti fecero Cuthæi sive Samarite, III *Λcg.* xvn. Aut in honorem Dei veri fabricasse suum idolum, quasi minorem deum; nimirum reipsa jungens Deum dtemoni, volensque per cultum dæmonis honorare Deum : qui crassus ct blaspheinus fuit error, sed prius auod

dixi est verius. En tibi origo idololatriæ in Israele fuit mulier. Sic hffireses omnes a mulieribus vel cœperunt, vel propagata; sunt, uti exS. Hieronymo ostendi, Il Tim. cap. ni, vers. 0.

Ver». 3. 3. CONSECRAVI ET VOVI IIOC ARGENTUM DOMINO, — id est, vel Deo meo Baal, vel Astarotb, etc., ut illi cx argento hoc statuam sive idolum conflari vel sculpi curem. Sic Græci et Romani colebant Jovem, Martem, Venerem, Mercurium, Saturnum, iliisque multa idola statuebant, in quibus cos adorabant et consulebant, uti ostendi *Baruch,* vi.

Er FACIAT SCULPTILE ATQUE CONFLATILE. — Abu-Icnsis putat sculptile idem esse quod conflatile. Melius alii hæc distinguunt, censcnlque cx hoc argento facta esse duo idola : unum arte fusoria conflatum ; alterum sculpendo effigiatum, ideoque illud conflatile, hoc sculptile dictum; nam hæc duo distinguuntur cap. xvm, vers. 18.

Et nunc trado illud tibi. — « Trado , » id est mox tradam, ut patet ex llebræo. Materut filium ad reddendos 1 100 argenteos, quos invenerat ct abstulerat, alliciat adigalquc, asserit se illos vovisse Domino, ita tamen ut ipsa sua manu eosdem tradat filio, qui idolum quod voverat, fieri curet : sed mater argenteis omnibus a filio receptis, ducentos tantum idolo fabricando impendit, reliquos omnes sibi servavit. Unde filius Michas e suis opibus Ephod, id est vestes sacerdotales aliaque idola sibi fieri curavit. Ita Arias.

Vers. 5. 5. Et fecit Ephod kt Tukraphih, — id est vestem sacerdotalem ct idola. Nam per « Ephod, » id est superhumerale cum Rationali, velut præcipuam vestem sacerdotalem, c&tcra omnes significantur. «Thcraphim » vero erant idola. Unde Aquila vertit, id est *figuras* vel *figurationes :* jam in his figuris vel figurationibus varia opera intellige opere sculptorio vel fusorio effigiata, sicut *opus Cherubim* hebraico vocatur *varium* varieqno pictum. Ita S. Hieronymus, epistl. *ad Marcellum dc ct Thcraphim,* tom. HI. Porro Septuaginta *Thcraphim* nunc vertunt E&A*, nunc Kiwfya, nunc •yXuffTci, nunc Xr.xa, nunc

Tbora-pinrn ‹iUU

Chaldæa, *Genes,* xxxi, vertit *Silmanaia,* hic *Demain,* id est *imagines ct similitudines.* Erant ergo *Thcraphim* idola domestica, quæ domi colebant, ct quasi oracula consulebant de rebus arcanis vel futuris, quos Romani deos Penates et Lares vocabant. Audi quid de Alexandro Severo scribat Lampridius : «Si facultas esset, id est, si non cum uxore cubuisset, matutinis horis in Larario suo (in quo ct divos Principes, sed optimos, electos, et animas sanctiores, in queis cl Apollonium, ct quantum scriptor suorum temporum dicit, Christum, Abraham cl Orpheum, cl hujusmodi deos habebat, ac majorum effigies) rem divinam faciebat.»

Addunt Arias, Cajctanus, Oleaster et Rabbini « Thcraphim » fuisse hominum imagines ad hoc facias, ut superiorum virtutum sive cœlorum influxum reciperent, itaque futura pronuntiarent. Audi R. Eleazar : « Quare vocantur Halteraphim? adducebant hominem primogenitum et mactabant, cique caput abscindebant, atque hoc sale ct aromate condiebant, ac inscribebant super laminam auream nomen cujusdam spiritus immundi. Supponebant porro nomen illud sub lingua ipsius, cumque reponebant in pariete, atque coram eo accendebant lucernas, ct adorabant cum; ipse vero alloquebatur cos : » mussitando.

Citai hæc Elias in *Thisly, cl* Lyranus. Verum hæc incerti sunt, et locis Scriptura incongrua. Porro dicuntur *Thcraphim* quasi *Seraphim.* Chaldæi enim llebrœam litteram *s* convellunt in *t,* aul ut R. Eleazar *thcraphim* vocantur imagines probrosa', turpes, pulid e, quales sunt idololatria*; quia *theraph* Chaldæis significat *putrescere* et *probris afficere.* Unde *bdh halturpa* csl *domus turpitudinis,* indeque lalinum *turpe* ct *turpitudo.* Vide quæ de Thcraphim fuse dixi *Osce* m, 4.

Porro Philo Biblicus asserit Thcraphim Michæ non unum, sed mulla fuisse idola, per quæ pro variis varie ederentur oracula. Audi cum : « Fecit sibi effigies tres puerorum et vitulorum, et Iconem, aquilam ct draconem ct columbam. Et factum estui omnes qui seducebantur, venirent ad cum, et si quid voluissent pro uxore interrogare, per columbam interrogarent cum : si quis autem jiro filiis, per effigies puerorum. Qui vero pro divitiis, per speciem aquila'. Qui pro fortitudine, per Iconis effigiem consulebant cum. Si autem pro pueris cl pro puellis, per species vitulorum interrogabant : nam si pro longitudine dierum, per draconis effigiem interrogabant. Et erat iniquitas ejus multiformis, ct irreligiositas ejus astuta. » Verum hæc incerta sunt ; nam Philo hic, qui scripsit antiquitates Bíblicas, est Pseudo-Philo, multaque incerta cl fabulosa continet.

IHPLEVITQUE UNIUS FILIORUM SUORUM MANUM, ET factus est ei sacerdos ,—7. *d.* Michas unum c filiis suis, V. g. primogenitum (huic enim olim competebat jus sacerdotii), consecravit sacerdotem idoli a se fabricati. Implere enim manus alicujus, phrasi Ilebræa significat consecrare cum sacerdotem : hoc enim fiebat implendo manus ejus tum donis et victimis, tum unctione olei, ut dixiJVum. m, 3.

7. Fuit quoque alter adolescens de Bethlehem Ve” Juda (est enim alia Bethlehem in tribu Zabulon) EX cognatione uls (scilicet Juda, 7. *d.* oriundus cx Juila), ERATQUE IPSE I.EVITLS.— Scilicet paid* ejus eral cx tribu Levi, mater vero cx tribu Juda: poterant enim Hebræi, præsertim Lévite, ex alia tribu uxorem ducere. Porro Lévites hic fuit Jonathan cx pâtre Gcrsam nepos Moysis, uti audiemus cap. xvm, vers. 30. Peccavit graviter tam Michas, quam Leviles, quod passus sit se a profano Micha sacerdotem consecrari (Levile enim erant dunlaxat ministri Sacerdotum,uti sunt jam Diaconi), idque idoli : sed huc cum adduxit inopia, cl spes alimoniæ ac honoris a Micha sibi promissi. Unde sequitur :

10. Esto miui parens ac sacerdos. — Sacerdos Vcn*,0'

coim *vocabatur « Pater,* n reverenti# causa; ipse enim *laids crat* quasi pater spiritualis, id est sacrorum ct salutis eorum curator, instructor, director, prepositus : simili modo discipulis patres sunt preceptores, civibus senatores, juvenibus senes, Rcipublic® principes, principibus consiliarii, religiosis superiores, prendentibus confessarli, populo praedicatores. Unde S. Augustinus, vel potius Gennadius, lib. *De Ecclcsiæ moribus, cap. XXXI:* a Bi, inquit, patres non solum sanctissimi moribus, sed etiam divina doctrina excellentissimi, omnibusque rebus excelsi, nulla superbia consulunt iis quos filios suos vocant, magna sua in jubendo auctoritate, magna illorum in obtemperando voluntate. »

Hinc disce quanta apud idololatras quoque fuerit sacerdotum reverentia. Audi quid de Tartaris feris ct barbaris scribat Alexander Guaginus in sua *Tartaria :* « Soil'd supremus sacerdos dicitur, qui apud Tartaros in tanta auctoritate et reverentia habetur, ut reges ei advenienti occurrant, stantesque equo insidenti manus porrigant, capitcque inclinato manum illius osculentur, idquo ipsis regibus permissum est. Duces vero non manum, sed genua. Nobiles pedes deosculantur; plebeii autem vestes tantum aut equum manibus attingunt. »

Vestem duplicem. — Cbaldæa ct Septuaginta, *par vestium; ilebræa, ordinem vestium,* id est duas vestes, quibus ex ordine uteretur, scilicet unam æstivam, alteram hybernam; aut unam fcrialcm, alteram festam; aut unam domesticam, alleram forensem. Ita Rabbini, Vatablus, Pagninus ct alii.

12. Et habuit plerum sacerdotem; — scilicet Ver*.u. Levitam illum, do quo vers. 7, qui puer, id est adolescens crat, sacerdotem constituit, et apud se detinuit. Patet ex Hebreo.

13. Nunc scio, dicens, quod benefaciet Mini Deus Ven.ia, habenti Levitici generis sacerdotem. — Imo maledicet tibi Deus : *primo,* eo quod ¡dolum fabricaris; *secundo,* quod Levitam ad idololatriam tuo pretio illexeris; *tertio,* quod idololatriae in Israele sis fons et origo, quæ per mulla durabit sæcula; *quarto,* quod tu, cum sis laicus ex tribu Ephraim, ausus sis Levitam consecraro sacerdotem. En quot ibi sacrilegia !

Hinc tamen disce quanta olim fuerit opinio, ct religio status Levitici et Ecclesiastici. VidcS. Chrysostomum, hom. 18 *in Acta Apost.,* ubi suadet ut fideles domi sacerdotem alant : sic enim Deum benedicturum eis in bonis tam temporalibus quam spiritualibus.

Vere Tertullianus, lib. *De Prescript.* cap. xli : « Ordinationes, ait (hœrelicorum), temerari®, leves, inconstantes, etc. Apostatas nostros hrerclici collocant, ut gloria cos obligent, quia veritate non possunt. Nusquam facilius proficitur quam in castris rebellium, ubi ipsum esse illic, promereri est. » Et S. Hieronymus, lib. VI, in cap. xvi *Isaice : a* Falsa doctrina pro lucro cuncta facit. »

CAPUT DECIMUM OCTAVUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Danite ilota Micha surripiunt, et Jonathan sacerdotem abducunt; inde ex inopinato irruentes in urbem Lais, eam capiunt et succendunt; ibique sedes figunt, vocantes nomine suo Dan, atque in ea idola collocant.

1. In diebus illis non erat rex in Israel, et tribus Dan quærcbal possessionem sibi, ut habitaret in ea; usque ad illum enim diem inter cæteras tribus sortem non acceperat. 2. Miserunt ergo filii Dan, stirpis et familiæ suæ quinque viros fortissimos de Saara et Esthaol, ut explorarent terram-, ct diligenter inspicerent; dixeruntque eis: Ite, et considerate terram. Qui cum pergentes venissent in montem Ephraim, et intrassent domum Michæ, requieverunt ibi ; 3. et agnoscentes vocem adolescentis Levit®, utentesque illius diversorio, dixerunt ad cum : Quis te huc adduxit? quid hic agis? quam ob causam huc venire voluisti? 4. Qui respondit cis : Ilæc et hæc præstitit mihi Michas, et me mercede conduxit, ut sim ei sacerdos. 5. Rogaverunt autem eum ut consuleret Dominum, ut scire possent an prospero itinere pergerent, et res haberet effectum. 6. Qui respondit eis : Ite in pace; Dominus respicit viam 'estrato, ct iter quo pergitis. 7. Euntes igilur quinque viri venerunt Lais, videruntque populum habitantem in ea absque ullo timore, juxta consuetudinem Sidoniorum, securum et quietum, nullo ci penitus resistente, magnarumque opum, ct procul a Sidone atque a cunctis huminibus separatum. 8. Revcrsique ad fratres suos in Saara et Esthaol, et auid egissent

sciscitantibus responderunt : 9. Surgite, ascendamus ad cos, vidimus enim terram valde opulentam ct uberem, nolite negligere, nolite cessare. Eamus et possideamus eam, nullus erit labor. 10. Intrabimus ad securos, in regionem latissimam, tradetque nobis Dominus locum, in quo nullius rei est penuria, eorum quæ gignuntur in terra. 11. Profecti igitur sunt dc cognatione Dan, id est, de Saraa et Esthaol, sexcenti viri accincti armis bellicis. 12. Ascendentesque manserunt in Cariathiarim Judæ, qui locus, ex co tempore, Castrorum Dan nomen accepit, ct est post tergum Cariathiarim. 13. Inde transierunt in montem Ephraim. Cumque venissent ad domum Michæ, 14. dixerunt quinque viri, qui prius missi fuerant ad considerandam terram Lais, cælcris fratribus suis : Nostis quod in domibus istis sit ephod, et theraphim, et sculptile atque conflatile; videte quid vobis placeat. 15. Et cum paululum declinassent, ingressi sunt domum adolescentis Levitæ qui erat in domo Michæ, salutaverunlque eum verbis pacificis. 1G. Sexcenti autem viri, ita ut erant armati, stabant ante ostium. 17. At illi qui ingressi fuerant domum juvenis, sculptile et ephod, et theraphim, atque conflatile tollere nitebantur, et sacerdos stabat ante ostium, sexcentis viris fortissimis haud procul exspectantibus. 18. Tulerunt igitur qui intraverant, sculptile, ephod, et idola, atque conflatile. Quibus dixit sacerdos : Quid facilis? 19. Cui responderunt : Tace, et pone digitum super os tuum, venique nobiscum, ut habeamus tc patrem ac sacerdotem. Quid tibi melius est, ut sis sacerdos in domo unius viri, an in una tribu ct familia in Israel? 20. Quod cum audisset, acquievit sermonibus eorum, et tulit ephod, cl idola, ac sculptile, et profectus est cum cis. 21. Qui cum pergerent, ct ante se ire fecissent parvulos ac jumenta, et omne quod erat pretiosum, 22. et jam a domo Michæ essent procul, viri qui habitabant in ædibus Michæ conclamantes secutisunt, 23. et post tergum clamare cceperunt. Quicum respexissent, dixerunt ad Micham : Quid tibi vis? cur clamas? 24. Qui respondit : Deos meos, quos mihi feci, tulistis, cl sacerdotem, et omnia quæ habeo, et dicitis : Quid libi est? 23. Dixeruntque ci filii Dan : Cave ne ultra loquaris ad nos, ct veniant ad te viri animo concitati, et ipse cum omni domo tua pereas. 26. Et sic coepto itinere perrexerunt. Videns autem Michas quod fortiores se essent, reversus est in domum suam. 27. Sexcenti autem viri tulerunt sacerdotem, cl quæ supra diximus; veneruntque in Lais ad populum quiescentem atque securum, cl percusserunt cos in ore gladii, urbemque incendio tradiderunt, 28. nullo penitus ferente præsidium, eo quod procul habitarent a Sidone, cl cum nullo hominum haberent quidquam societatis ac negotii. Erat autem civitas sita in regione Rohob; quam rursum exstruentes habitaverunt in ca, 29. vocato nomine civitatis Dan, juxta vocabulum palrissui, quem genuerat Israel, quæ prius Lais dicebatur. 30. Posueruntque sibi sculptile, et Jonathan filium Gersam filii Moysi, ac filios ejus sacerdotes in tribu Dan, usque ad diem captivitatis suæ. 31. Mansitque apud cos idolum Michæ omni tempore, quo fuit domus Dei in Silo. Iu diebus illis non crai rex in Israel.

ver», t. 1. Tridos Dan quj-redat possessionem sidi. — Tribus Dan æque ac cætcræ possessionem suam sorte acceperat a Josuc, cap. xix, vers 40, versus marc cl Philistinos; sed his acriter resistentibus, et Amorrhæis alia cx parte eos coarctantibus, ut dictum est cap. i, 34, non potuerunt Danitæ totam sortem sibi a Josuc attributam occuparo : quare videntes so in ea nimis anguste habitare, novas sedes quiesierunt, ac coloniam duxerunt in Lais; hoc est quod hic dicitur : « Sortem non acceperat, » id est armis capere ct occupare non potuerat.

Vtn.o. 6. Dominus respicit viam vestram.— «Dominum» vocat suum idolum, sive theraphim : hujus enim crat sacerdos ; unde illud consulens hoc ab co responsum accepit, vel certe accepisse se finxit.

7. Vexerint Lais, — quæ Josuc xix, 49 (ubi per Yen. *i.* prolepsi» sive anticipationem hæc historia narratur, cum posterius contigerit) vocatur *Lesem,* alibi *Luisa,* postea a Danitis vocata est *Dan,* factaque caput tribus Dan , ct juncto utroque nomine *Lesem-Dan,* deinde Paucas est dicta a Paneade fonte, qui eam alluit. Denique a f'hilippo Tetrarcha in honorem Tiberii Cæsaris instaurata ct ornata, appollala est Cæsarca Philippi, ubi Christus Petro se Filium Dei confitenti dixit : «Tues Petrus, Crb» 1,1,1

ct super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, » *Matlh.* svi. Erat urbs hæc loco amoenissimo sila inter duos rivos Jor et Dan, ad radices fere montis Libani. Undo Jeroboam in ea aeque ac in Bethel posuit suos vitulos aureos. Erat enim ipsa terminus terræ Israel versus Septentrionem, sicut Bersabee versus Austrum; unde dicitur « a Dan usque Bersabee, n id est per totum Israel. Hic oritur Jordanis fluvius, ita dictus, quod conflatur cx confluxu duorum rivorum, scilicet Jor et Dan, aut quasi po m' *ioret middan*, id est, *descendens cx Dan.* Ex hac urbe oriunda fuit mulier illa sanguinis fluxum patiens, quam Christus tactu fimbriæ sanavit, *Matlh.* ix, 20, quæ ibidem proinde statuam Christo erexit, ad cujus basin herba quædam nascebatur, quro sensim crescens, ubi Christi fimbriam attigisset, quoslibet morbos curabat, teste Eusebio lib. VII *Ilistor.* cap. xiv. Ita Christus urbem Dan quæ tantorum monstrorum ct multiplicis idololatriæ fuerat sedes, fidei quasi cathedram thronnmque suum effecit.

VIDEIIUNTQUE POPULUM HABITANTEM IN EA ABSQUE ullo timore. — Tres hic dantur illecebræ et causae, cur Danite Lais invaserint : *primo,* quod cives in ca habitarent securi, ideoque inermes; *secundo,* quod essent opulenti : *tertio,* quod separati a cunctis hominibus, qui cis auxiliari potuissent.

Et procul a Sidone, — itinere scilicet unius diei, ait Josephus.

Tropologice, disco hic quam periculosa sit nimia securitas : hæc enim allexit Hcbraos ut perderent Lais. Rursum noctu maxime esse excubandum contra hostes. Hinc Graci noctu ceperunt Trojam. Audi Virgilium, lib. 11 *Æneid i*

InvaJunl urbem sumno vinoque sepullam.

Sic Cyrus Babylonios corumque regem Ballasarem noctu invasit et occidit, *Daniel.* v, 30; sic Abraham super hostes irruit nocte, cosque percussit, Genes, cap. xiv, 13; sic Nisus noctu cum Euryalo invadens castra hostium, ait apud Virgilium, *Æneid.* IX :

Euryale, andenJum dextra : nnne ipsa vocat res.

Ita quondam et Romani apud Athenæum, lib. V, noctem illunem observantes, ebrios Atheniensis consopitosquc invadunt ct obtruncant. Ita denique ct Gracchus apud Livium, lib. XXIII, silenti profectus agmine, castra campana ut in pervigilio neglecta, simul omnibus portis invadit, diripit et evertit.

v.u.ii 12. Manserunt in (id est, juxta, ut patet cx sequentibus) Cariatuiarim (id est, urbe sylvarum ; erat enim locus sylvosus) Judx. — Erat ergo hæc urbs non in tribu Juda, sed in confinio tribus Dan et Benjamin. Minus recte ergo Adrichomius eam collocat in tribu Dan.

v.... n. 1' Tueraiium, et (id est) sculptile atque conflatile. — a Thcraphim » enim erant idola sculpta, vel conflata ex auro, argento vel ære. Adde « Thcraphim, » id osi idola non solum fuisse sculpta vil conflata, sed picta quoque, malleo deducta, ex argilla a figulo efficta, aliavo arto ct modo effigiata et c (formata, 7. *d.* Erant in domo Aliebro « Thcraphim, » id est idola varia varie efficta, sed præsertim arte fusoria conflata et scultoria exsculpta: hoc enim videtur exigere vi rs. 18, ubi dicitur : « Tulerunt sculptile, ephod, et idola atque conflatile. » Et vers. 20 : « idola ac sculptile. » Denique « Thcraphim » proprie erant idola,a quibus divinatio petebatur, ut dixi superius.

Videte quid vobis placeat, — super hac re scilicet, an idola hæc Michæ accipere, an ei salva relinquere velitis.

19. Pone digitum super os tuum, — *q. d.* « Di- Ven.i», gito compesce labellum, » sile : symbolum enim silentii est digitus ori superpositus. Unde llar- Harpa- pocrates deus silentii pingebatur quasi puer nudus, imberbis, indicem digitum dextra manus ¡Yaití.' ori imponens, sinistra vero cornu copiæ gestans, mythra redimitus. Vide Pierium.

30. Posteriores : sidi sculptile, et Jonathan ven.30. FILIUM GeIISAM FILII MoVSI, AC FILIOS EJUS SACERDOTES in TitiDU Dan. — « Filii .Moysi. » Ita constanter legunt Latina Romana ct cuitara. Sed Septuaginta, Chaldaei et Hebræa moderna legunt, *filii Manasse.*

Verum germana lectio est, *filii Moysi,* itaque habent vetera Hebræa, ut notarunt Rabbini, Cajetat musei Vatablus. «Gersamn enim fuit filius .Moysi, ut patet *Exod.* 11, 22. Cætcrum Debrai olim ut consulerent honori Moysi ne infamia tam gravis a nepote Jonathan, utpote sacerdote idolorum, illi quasi avo inureretur, ad marginem *Moysi* posuerunt *Manasse,* littera 3 in vicinam 1 conversa et mutatis punctis, itaque legere coeperunt *filii Manasse,* quasi significantes quod Jonathan, qui natura erat filius, id est nepos Mosis, tanto ct tam sancto patre, hoc est avo indignus, potius dicendus esset filius Manassis regis idololatra : filius inquam non natura, sed imitatione, aut potius impietatis similitudine. Nam alioqui Jonathan hic aliquot sæculis præcessit Manassen : quæ lectio marginalis tandem in textum Hebraum irrepsit, sed ita ut notetur circulo ct littera 3 elevata cl suspensa; nimirum ut alia vetus lectio quæ habet *Moysi,* vera et germana esse indicetur. Hinc patet hæc non diu post mortem Josuc contigisse ; nam idoli hujus sacerdos erat Jonathan nepos Moysi, qui tum erat adolescens. Ita Josephus ct alii citati cap. XVII, vers. 1.

Vide hic quam «heroum filii noxro,» quamque a parentum virtute degenerent, fiantque perditissimi, ut merito parentibus optandum sit mori illiberes, quam tam infames post sc liberos relinquere. En tibi Moses legislator, dux et propheta populi, fundator Synagogæ ct avite fidei, post se reliquit nepotem Jonathan, qui factus est idolorum sacerdos primus, et princeps crotcroruin qui eum in Israele deinde plurimi secuti sunt. En tibi

tam sancti avi tam sacrilegus nepos. Sic Adam pius post se genuit parricidam Cain, Ezechias Manassen, Josias Joachim, Salomon Roboam, Abraham Ismaelem, Iidi Opimi et Phineos, Samuel degeneres filios, obquos populus petiit regem quem Deus per Samuelcm dedit Saulcm.

Captivi-us Dani-quanto! Usque ad diem captivitatis süæ.— Hebraico, *USfjUC (ltf diem migrationis terræ.* Sicci Septuaginta, Quærcs, quænam fuit hæc Danitarum captivitatis in qua finita fuit eorum idololatria? Sunt tres sententiæ : *Prima* accipit captivitatem Assyriacam, qua dcccm Iribus, inter quas una erat Dan , a Salmanasare abductæ sunt in Assyriam anno sexto Ezechiæ regis, IV *Rcg.* xvn, 2. Ita Seder Olam ct Raschi.

Secunda censet peculiarem hanc fuisse tribus Dan captivitatem, quam alibi Scriptura non narrat. Ita Cajctanus.

Tertia asserit fuisse eo tempore, quo arca Dei sub Ileli Pontifice capta est, et Debrai ingenii strage cæsi et magna clade affecti fuere a Philistæis (tunc enim mulli ab cis bello capti in captivitatem fuere abducti), tam ex tribu Dan quam excælcris tribubus. Ita Lyranus, Abulensis, Vatablus, Arias, Serarius, Gcncbrardus in *Chronolog.,* Ribera in *Osce* cap. x. Probatur *primo,* quia id significant verba sequentia, quibus ait : « Mansitqueapud cos idolum Micha* omni tempore quo fuit domus Dei in Silo. » Atqui hæc fuit in Silo usque ad Iidi cl Samuelcm. Ubi nota Josuc arcam cum tabernaculo collocasse in Silo, quia Silo erat in tribu Ephraim, cx qua erat ct Josuc, ut sic facilius in sua præsens tribu Josuc, servaret purum Dei cultum. Addit Josephus, lib. V *Aniiq.* cap. x, id factum ob loci pulchritudinem. Mansit in Silo arca a sexto anno Josuc usque ad ultimum Ileli per annos 350.

Secundo, quia idolum hoc non fuit in tribu Dan usque ad Salmanasarcm. Quomodo enim publicam hanc idololatriam in regno suo permisisset David rex piissimus ct potcnlissimns? quomodo Samuel? quomodo Josaphat, Asa, Ezechias?

Tertio, si in Dan fuisset idolum Michæ, Jeroboam ibidem non collocasse! suos vitulos aureos quasi idola ; suffecisset enim ipsi idolum Michæ ad populum a Jerusalem in Dan abstrahendum. Porro vituli aurei ipsius substituti fuere huic idolo Michæ, ut facilius a populo reciperentur, nipote qui jam pridem ibidem idolum Michæ, auctoritate Jonathan sacerdotis, qui erat nepos Moysi cl posterorum ejus, roboratum coluisset.

Minus recte ergo Cajctanus putat hic duo tempora vocari : unum, quo Jonathæ sacerdoti durarli posteritas, ct hoc esse usque ad Danitlcam captivitatem, de qua dictum; alterum, quo steterit Michæ idolum, el hoc fuisse ad Philistæam arcæ captivitatem, Relique mortem, uti jam dixi. Nam unum idemque lempus notari hic satis indicant ipsa verba textus, præsertim Hebraici, qui sic habet : *Et constituerunt sibi filii Dan sculptile ct Jchonathanem filium Gersan, filii Mosis. Ipse* (Jehonathan)e/ *filii ejus fuerunt sacerdotes tribus ban usque ad migrationem terræ* T).

Idem ergo fuit terminus ct finis Dauliarum ac sacerdotis et sacerdotii idololatrici, ac consequenter idololatriæ apud eosdem Danitas, nimirum clades Israelis et captivitatis arcæ sub Ileli ; tunc enim plurimi ex Danilis el ceteris tribubus a Philistæis fuere in captivitatem abducti, ac inter alios idola hæc Michæ cum suo sacerdote, ut satis colligitur ex I *Peg.* iv, 10, cl *Psalm,* lxxvii, vers. 61, ubi de hac strage agens ait : « Tradidit in captivitatem virtutem eorum, ct pulchritudinem (arcam) eorum in manus inimici. »

31. Ix DIEBUS ILLIS NOX CHAT IUX IX ISEAEL, — Vers 31

qui suo imperio el potentia idololatriam hanc punire et evertere posset. Impune ergo illagras-ala est, ct duravit per tempora Judicum usque ad Iidi, quia Judices nou habebant tantam auctoritatem cl imperium, quanta ad hoc malum tollendum requirebatur. Hinc videtur quod Samuel sanctissimus atque zelotissimus propheta, crealo rege Saule, omnibus modis apud eum egerit, ut ipse reliquias idololatriæ c domo Michæ ac tolo Israele cum suis sacerdotibus tolleret ; quod ipsum fecisse non est dubium, cl satis significat Scriptura, I *Peg.* xxvm, 9.

(1) N illa adversantium interpretum opinio probat hunc librum Judicum a Samuele non fuisse scriptum.

CAPUT DECIMUM NONUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Cfeore *Levità ab incolis urbis Gabaa, qui erant c tribu Benjamin, infanda libidine occisa, maritus Lecita, cadavere uxoris in duodecim partes dissecto et ad duodecim tribus misso, omnes concitat ad tantum scelus vindicandum. Est hæc secunda appendix ad librum Judicum, in qua recensetur historia stupri ct belli Bcnjaminilici, quæ contigit eodem tempore quo præccdcns Michæ, paulo post mortem Josué et Seniorum illius avi. Nam, ut dicitur cap.* xx, 28, *contigit tempore Phinces,qui patri Eleazaro (hic enim pro Josué consulebat Deum ex jussu Dei ct Mosis* Num. *cap.* xxvii, *vers.* 21) *in Pontificatu successit sub idem tempus, quo Othonicl successit Josué. Videtur enim Elcazarus Josué coævus paulo post illum obiisse. Unde* Josué *cap. ult. vers. ult.,cjus mors statimpost mortem Josué recensetur. Sicut ergo idololatria Michæ ct Danitarum accidit sub Jonathan nepote Mosis, ut audivimus cap.* xvin, 30; *sic hæc historia excidii tribus Benjamin accidit sub Phinees nepote Auront$; Aaron autem fuit frater Mosis. Ila Rabbini, Josephus, Abulensis, Lyranus, Serarius ct Genebrardus in* Chronol. *Minus recte ergo Sulpitius et Arias censent hanc historiam contigisse tempore licii Pontificis; Suidas sub Sansone, et Masius sub Aod secundo Judice, et alii sub Othonicle, (pii fuit primus Judex.*

1. Fuit quidam vir Levites habitans in latere montis Ephraim, qui accepit uxorem de Bethlehem Juda; 2. quæ reliquit eum, et reversa est in domum patris sui in Bethlehem, mansitque apud eum quatuor mensibus. 3. Secutusque est eam vir suus, volens reconciliari ei, atque blandiri, et secum reducere, habens in comitatu puerum et duos asinos, quæ suscepit eum, et introduxit in domum patris sui. Quod cum audisset socer ejus, cumque vidisset, occurrit ei lætus, 4. et amplexatus est hominem. Mansitque gener in domo soceri tribus diebus, comedens cum eo ct bibens familiariter. 5. Die autem quarto de nocte consurgens, proficisci voluit, quem tenuit socer, et ait ad eum : Gusta prius pauxillum panis, et conforta stomachum, et sic proficisceris. G. Sederuntque simul, ac comederunt et biberunt. Dixitquc pater puellæ ad generum suum. Quæso te ut hodie hic maneas, pariterque lætemur. 7. At ille consurgens, coepit velle proficisci. Et nihilominus obnixe eum socer tenuit, ct apud sc fecit manere. 8. Mane autem facto, parabat Levites iter. Cui socer rursum : Ore te, inquit, ut paululum cibi capias, et assumptis viribus, donec increscat dies, postea proficiscaris. Comederunt ergo simul. 9. Surrexitque adolescens, ut pergeret cum uxore sua et puero. Cui rursum loculus est socer : Considera quod dies ad occasum declivior sit, et propinquat ad vesperum; mane apud me etiam hodie, et duc lætum diem, et cras proficisceris, ut vadas in domum tuam. 10. Noluit gener acquiescere sermonibus ejus ; sed statim perrexit, et venit contra Jebus, quæ altero nomine vocatur Jerusalem, ducens secum duos asinos onustos, ct concubinam. 11. Jamque erant juxta Jebus, et dies mutabatur in noctem, dixitque puer ad dominum suum : Veni, obsecro, declinemus ad urbem Jebusæorum, et maneamus in ea. 12. Cui respondit dominus : Non ingrediar oppidum geniis alienæ, quæ non est de filiis Israel, sed transibo usque Gabaa; 13. et cum illuc pervenero, manebimus in ea, aut certe in urbe Rama. 14. Transierunt ergo Jebus, et coeptum carpebant iter, occubuitque eis sol juxta Gabaa quæ est in tribu Benjamin ; 15. diverleruntque ad eam, ut manerent ibi. Quo cum inlrassent, sedebant in platea civitatis, et nullus eos recipere voluit hospitio. 1G. Et ecce apparuit homo senex revertens de agro et de opere suo vesperi, qui et ipse de monte crat Ephraim, et peregrinus habitabat in Gabaa. Homines autem regionis illius erant filii Jemini. 17. Elevatisque oculis, vidit senex sedentem hominem cum sarcinulis suis in platea civitatis, et dixit ad cum : Unde venis, et quo vadis? 18. Qui respondit ei : Profecti

sumus de Bethlehem Juda, et pergimus ad locum nostrum, qui est in latere montis Ephraim, undo ieramus in Bethlehem ; et nunc vadimus ad domum Dei, nullusque sub tectum sunm nos vult recipere, 19. habentes paleas et fenum, in asinorum pabulum , et panem ac vinum in meos et ancilla: tuæ usus, et pueri qui mecum est; nulla re indigemus nisi hospitio. 20. Cui respondit senex : Pax tecum sit, ego præbebo omnia quæ necessaria sunt; tantum, quæso, ne in platea mancas. 21. Inlroduxilque cum in domum suam, et pabulum asinis prœbuit; ac postquam laverunt pedes suos, recepit cos in convivium. 22. Illis epulantibus, et post laborem itineris, cibo et potu reficientibus corpora, venerunt viri civitatis illius, filii Belial (id est absque jugo), et circumdantes domum senis, fores pulsare c ¡ permit, clamantes ad dominum domus, atque dicentes: Educ virum, qui ingressus est domum tuam, ut abutamur eo. 23. Egressusque est ad eos senex, cl ait : Nolite, fratres, nolite facere malum hoc, quia ingressus est homo hospitium rneum,et cessate ab hac stultitia. 24. Habeo filiam virginem, et hic homo habet concubinam, educam eas ad vos, ut humilietis eas, et vestram libidinem compleatis; tantum, obsecro, ne scelus hoc contra natura:.! operemini in virum. 25. Nolebant acquiescere sermonibus illius. Quod cernens homo, eduxit ad eos concubinam suam, et eis tradidit illudendam; qua cum tota nocte abusi essent, dimiserunt eam mane. 2G. At mulier, recedentibus tenebris, venit ad ostium domus, ubi manebat dominus suus, et ibi corruit. 27. Mane facto, surrexit homo, et aperuit ostium, ut ca ptam expleret viam, et ccce concubina ejus jacebat ante ostium sparsis in limine manibus. 28. Cui ille, putans earn quiescere, loquebatur : Surge et ambulemus. Qua nihil respondente, intelligens quod erat mortua, tulit eam, et imposuit asino, reversusque est in domum suam. 29. Quam cum esset ingressus, arripuit gladium, et cadaver uxoris cum ossibus suis in duodecim partes ac frusta concidens, misit in omnes terminos Israel. 30. Quod cum vidissent singuli, conclamabant : Nunquam res talis facta est in Israel, ex eo die quo ascenderunt patres nostri de Ægypto, usque in praesens tempus ; ferte sententiam, et in commune decernite quid facto opus siL

Ver», t. 2. Quæ reliquit eum. — Noster Interpres njin *tiznach,* id est *reliquit,* elongavit se, jair. legunt Í1JID *tizna* per H, id est *fornicata est.* Unde censent Rabbini cani a Levita dimissam fuisse ob adulterium. Verum hujus criminis nec Septuaginta, nec Chaldæa, nec Josephus meminerunt. Septuaginta vertunt, *irata est ei;* Chaldæa, *contempsit eum.* Josephus ait eam discessisse a marito ob ejus zelotypiam. Verisimile est inter cos fuisse mores diversos, ¡Adequo simultates, lites et jurgia, qualia inter conjuges crebra sunt, ideoque uxorem a marito secessisse ad suos parentes. Id colligitur cx illo vers. 3 : «Sccutusquc est eam vir suus volens reconciliari ei. »

Vu» io. io. Et concubinam, — id est, uxorem secundariam.

V»r». it. 12. NOX INGREDIAR OPPIDUM GENTIS ALIENÆ, — puta Jerusalem, qua tunc occupabatur a Jcbusreis; licet enim illa expugnata sit a Caleb, *Judie.* cap. i, vers. 8, tamen postea eam recuperarunt JobusaL Aut potius Caleb urbem Jerusalem quidem expugnavit, sed non arcem Sion ; hanc enim diu post expugnavit David. Quare Jebusæi tenentes arcem dominabantur urbi, in qua mixtim habitabant Judæi et Jcbusœi, puta Beiqaminita:, uti diserte dictum est cap. i, vers. 2!, et *Josuc* cap. xv, vers, ullim. Hac ergo de causa Levita hic noluit pernoctare iu Jerusalem, ne cum Jebusæis idololatris versari cogeretur.

15. Et nullus eos recipere voluit hospitio. — v-.n. is. « Mentior, inquit S. Ambrosius lib. V *llcxam.* cap. XVI, si non Sodomitis hæc fuit causa supplicii, inhospitalitas; » imo *Ezechiel.* cap. xvi, vers. 49: 0 Hæc, ait, fuit iniquitas Sodoma*, superbia, saturitas panis et abundantia, et otium ipsius et filiarum ejus, et manum egeno et pauperi non porrigebant. »

16. Filii Jemini, — id est *filii Benjamin,* hicvers.it. enim per aphærcsin primæ syllabæ *ben* vocatur *Jemini.*

18. Vadimus ad domum Dei, — ad tabernaculum Ve» is. et arcani fœderis in Silo, devotionis gratia, ut ibidem invocato cl adorato Deo, inde incolumes redeamus domum in montem Ephraim.

19. Habentes paleas et fenum. — Hinc liquet v». ı i», tum in Judæa non fuisse publica hospitia, sed proficiscentes rerum annonam detulisse, ac apud amicum vel civem aliquem hospitium qutesivisse, uti ctiamnum fit in Turcia, Tarlai ia, Scythia, etc.

22. Filii Belial, id est absque jugo, — scilicet Ven.ti, homines clïrænes, impii, scelesti. Vide quæ de Belial dixi H *Corinth.* cap. yi, vers. 15.

mi u. 24. Habeo filiam virginem, et inc homo habet CONCI B'NAM, EDUCAM F.AS AI) VOS. — QIlærCS, ail peccarit hic vir offerendo libidini Gabaonitarum filiam suam, ct maritus Levila educendo uxorem suam ad evadendam sodomiam? Respondeo, licite cos potuisse volentibus inferro graviorem injuriam, offerre minorem ad redimendam graviorem. Minor autem injuria erat violari filiam vel uxorem, quam virum libidine nefanda, eumquo hospitem, violando simul jus hospitii, quod tum temporis sanctissimum erat et inviolabile : sic volenti committere adulterium licet suadere fornicationem cum meretrice, ac volenti committere majus peccatum suadere minus. Hoc cnim consilium prudens est et honestum, non cnim suadetor hic minus malum absolute, sed sub conditione hac : sí vis plane committere majus peccatum, committe potius minus; quod est objectum hujus consilii prudens, ct viro cordato dignum. Ila S. Chrysostomus, homil. 27 *ad Populum, et* homil. 13 *in Genes.,* illi qui assuetus est jurare per Deum, suadet ut juret potius per caput suum. Et S. Augustinus, lib. II *bc Adulter, conjug.* cap. xv: «Si facturus est, ait, quod non licet, jam faciat adulterium, et non homicidium,» id est, faciat minus peccatum, potius quam majus; idem docet S. Ambrosius, lib. I *be Abraham,* cap. vi; S. Gregorius, lib. XXXII *Moral,* cap. xx, ac diserte Cajetanus hie; Barili. Fumus, in *Summula Casuum,* vcrboTyrannus;D.Solo,lib.V¡DeJush7í«, Quæst.I, art. 5; Adrianos, quodlibet I, *Quasi.* II ; S. Thomas, Quæst. *be Malo.* Vide Navarrum, cap. xiv, num. 40, in fine. Hoc in genere, jam in particulari.

Respondeo *secundo,* videri virum hunc peccasse contra pietatem. Hæc cnim dictat patri ut filhe suæ pudori et bono consulat, polius quam hospitis externi, etiamsi gravior injuria ei inferenda sil; cl contra justitiam, si ea invila et repugnante (uti fieri solei) violandam obtulit; el contra cbalilatem, si in filia erat periculum consensus in delectationem vencrcam. ItaLyranus, Abulensis, Dionysius cl Percrius in cap. xix Genes, vers. 5, ubi simile dixi de Lot offerente filias Sodomitis ad liberandos hospites. Quod si periculum consensus non erat in filia, ipsaque sponte patri sese submiserat, aut ad tantum nefas evitandum etiam obtulerat, et hoc probrum sustinendum, nullum omnino fuit peccatum.

Denique animi perturbatio, incogitantia ct inopia consilii culpam viri hujus valde imminuerunt.

Magis excusandus est Levila qui, ut propriam injuriam infandam evaderet, obtulit uxorem ad stuprum, si ipsa ad hanc sui oblationem (ad quam non obligabatur) consensit. Quisque cnim polius a se prohibere debet injuriam, pneserlim tam nefariam, quam ab alio, puta ab uxore. Charilas cnim incipit aseipso.

23. Quod cernens eduxit, — ut objecti præsen- Ven.n
lia et feminæ pulchritudine illecti abstinerent a viro, ncc ulterius quid peterent, uti reipsa factum est : ita Abulensis; et forte incolæ Gabaa petebant virum simulate, ut femina quam appetebant, ct cujus per forum transeuntis miram pulchritudinem viderant, eis offerretur, uti asserit Josephus.

Fuit hoc ingens scelus, quod proinde totius pene tribus excidio Deus vindicavit. Unde de co dicitur *Osce* cap. ix, vers. 9 : « Profunde peccaverunt, sicut in diebus Gabaa. Recordabitur (Dominus) iniquitatis eorum, et visitabit peccata eorum. »

29. In duodecim pautes ac frusta concidens, mi- Vew.n
sit in omnes terminos Israel, — puta ad duodecim tribus, cuique tribui unam pariem. Non peccavit hic maritus, quia non concidit uxorem ad dehonestationem corporis ipsius, sed polius ad honorem illi restituendum per vindictam tanti flagitii, quæ paulo post reipsa secuta csl : nam hac concisione omnes excitavit ad ultionem. Ita Abulensis.

Hoc Lcvitæ factum exemplumque citat S. Athanasius, cpisl. *ad Orthodoxos;* similique modo Arianortim nefanda scelera contra Catholicos commissa recensens, eosdem excitat, ul Arianos deteslenlur.

CAPUT VIGESIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Undecim intrus *bellum inferentes lienjaminitis ad vindicandam nefandam eorum libidinem, secundo ab cis caduntur, tertio tandem aggressu eosdem cadunt usque ad internecionem, sexcentis duntaxat fuga in solitudinem elapsis.*

1. Egressi itaque sunt omnes filii Israel, et pariter congregali, quasi vir unus, de Dan usque Bersabee, el terra Galaad, ad Dominum in Maspha; 2. omnesque anguli populorum, cl cuuctæ Iribus Israel in Ecclesiam populi Dei convenerunt, quadringenta millia peditum pugnatorum (3. Ncc latuit filios Benjamin, quod ascendissent filii Israel in Maspha). Interro-

gatusquc Levita, maritus mulieris interfecta, quomodo tantum scelus perpetratum esset, 4. respondit : Veni in Gabaa Benjamin cum uxore mea, illueque diverti : 5. et ecce homines civitatis illius circumdederunt nocte domum, in qua manebam, volentes me occidere, et uxorem meam incredibili furore libidinis vexantes, denique mortua est. 6. Quam arreptam, in frusta concidi, misique partes in omnes terminos possessionis veslræ; quia nunquam tantum nefas ct tam grande piaculum facium est in Israel. 7. Adestis, omnes filii Israel, decernite quid facere debeatis. 8. Stansque omnis populus, quasi unius hominis sermone respondit : Non recedemus in tabernacula nostra, nec suam quisquam intrabit domum ; 9. sed hoc contra Gabaa in commune faciamus : 10. Decem viri eligantur e centum ex omnibus tribubus Israel, ct centum dc mille, ct mille de decem millibus, ut comportent exercitui cibaria, et possimus pugnare contra Gabaa Benjamin, cl reddere ei pro scelere, quod meretur. 11. Convcnitque universus Israel ad civitatem, quasi homo unus, eadem mente, unoque consilio. 12. Et miserunt nuntios ad omnem tribum Benjamin, qui dicerent : Cur tantum nefas in vobis repertum est? 13. Tradite homines de Gabaa, qui hocflagitium perpetrarunt, ut moriantur, ct auferatur malum dc Israel. Qui noluerunt fratrum suorum filiorum Israel audire mandatum : 14. sed cx cunctis urbibus, quæ sortis suæ erant, convenerunt in Gabaa, ut illis ferrent auxilium, et contra universum populum Israel dimicarent. 15. Inventique sunt viginti quinque millia de Benjamin educentium gladium, præter habitatores Gabaa. 16. Qui septingenti erant viri fortissimi, ita sinistra, ut dextera prœliantes; ct sic fundis lapides ad certum jacientes, ut capillum quoque possent percutere, et nequaquam in alleram partem ictus lapidis deferretur. 17. Virorum quoque Israel, absque filiis Benjamin, inventa sunt quadraginta millia educentium gladios, et paratorum ad pugnam. 18. Qui surgentes venerunt in domum Dei, hoc est, in Silo ; consuluerunlque Deum, atque dixerunt : Quis erit in exercitu nostro princeps certaminis contra filios Benjamin? Quibus respondit Dominus : Judas sil dux vester. 19. Slalimque filii Israel, surgentes mane, castrametati sunt juxta Gabaa. 20. Et inde procedentes ad pugnam contra Benjamin, urbem oppugnare coeperunt. 21. Egressique filii Benjamin dc Gabaa, occiderunt de filiis Israel die illo viginti duo millia virorum. 22. Rursum filii Israel fortitudine el numero confidentes, in eodem loco, in quo prius certaverant, aciem direxerunt. 23. Ita tamen ut prius ascenderent et flerent coram Domino usque ad nodem, consulercntque eum, ct dicerent : Debeo ultra procedere ad dimicandum contra filios Benjamin fratres meos, an non? Quibus ille respondit : Ascendite ad eos, ct inite certamen. 24. Cumque filii Israel altera die contra filios Benjamin ad prælium processissent, 25. eruperunt filii Benjamin de portis Gabaa; ct occurrentes eis tanta in illos cæde bacchati sunt, ut decem ct octo millia virorum educentium gladium prosternerent. 26. Quamobrem omnes filii Israel venerunt in domum Dei, cl sedentes flebant coram Domino ; jejunaveruntque dic illo usque ad vesperam, el obtulerunt ei holocausta, atque pacificas victimas, 27. cl super statu suo interrogaverunt. Eo tempore ibi erat arca fœderis Dei, 28. ct Phinccs, filius Eleazari filii Aaron provposilus domus. Consuluerunt igitur Dominum atque dixerunt : Exire ultra debemus ad pugnam contra filios Benjamin fratres nostros, an quiescere? Quibus ait Dominus : Ascendite, eras cnim tradam eos in manus vestras. 29. Posueruntque filii Israel insidias per circuitum urbis Gabaa; 30. et tertia vice, sicut semel cl bis, contra Benjamin exercitum produxerunt. 31. Sed cl filii Benjamin audacter eruperunt de civitate, cl fugientes adversarios longius persecuti sunt, ita ut vulnerarent ex eis sicut primo die ct secundo, et cædercnt per duas semitas vertentes terga, quarum una ferebatur in Bethel, cl altera in Gabaa, atque prosternerent triginta circiter viros; 32. putaverunt cnim solito eos more cædcre. Qui fugam arte simulantes, inierunt consilium ut abstraherent cos dc civitate, et quasi fugientes ad supradictas semitas perducerent. 33. Om-

nes flaque filii Israel surgenlcs de sedibus suis, tetenderunt aciem in loco, qui vocatur Baallhamor. Insidiæ quoque, quæ circa urbem erant, paulalim se aperire coeperunt, 34. et ab occidentali urbis parte procedere. Sed et alia decem millia virorum de universo Israel, habitatores urbis ad certamina provocabant. Ingravatuinque est bellum contra filios Benjamin; et non intellexerunt quod cx omni parte illis instaret interitus. 35. Percussitque eos Dominus in conspectu filiorum Israel, el interfecerunt ex eis in illo die vigiliti quinque millia el centum viros, omnes bellatores et educentes gladium. 36. Filii autem Benjamin, cum se inferiores esse vidissent, coeperunt fugere. Quod cernentes filii Israel, dederunt eis ad fugiendum locum, ut ad præparatas insidias devenirent, quas juxta urbem posuerant. 37. Qui cum repente de latibulis surrexissent, et Benjamin terga cedentibus daret, ingressi sunt civitatem, cl percusserunt cam in ore gladii. 38. Signum autem dederant filii Israel bis quos in insidiis collocaverant, ut, postquam urbem cepissent, ignem accenderent ; ut, asceritjenle in altum fumo, captam urbem demonstrarent. 39. Quod cum cernerent filii Israel in ipso certamine positi (putaverunt enim filii Benjamin cos fugere, el instantius persequebantur, cæsis de exercitu eorum triginta viris), 40. et viderent quasi columnam fumi de civitate conscendere ; Benjamin quoque aspiciens retro, cum captam cerneret civitatem, et flammas in sublime ferri; 41. qui prius simulaverant fugam, versa facie fortius resistebant. Quod cum vidissent filii Benjamin in fugam versi sunt, 42. clad viam deserti ire emperunt, illuc quoque eos adversariis persequentibus; sed cl hi qui urbem succenderant, occurrerunt cis. 43. Atque ita factum est ut ex utraque parte ab hostibus cædcrenlur, nec erat ulla requies morientium. Ceciderunt atque prostrati sunt ad Orientalem plagam urbis Gabaa. 44. Fuerunt autem qui in eodem loco interfecti sunt, decem et octo millia virorum, omnes robustissimi pugnatores. 45. Quod cum vidissent qui remanserant de Benjamin, fugerunt in solitudinem; el pergebant ad Petram, cujus vocabulum est Reminoli. In illa quoque fuga palantes, cl in diversa tendentes, occiderunt quinque millia virorum. Eleum ultra tenderent, persecuti sunt cos, el interfecerunt etiam alia duo millia. 46. Et sic factum est ut omnes qui ceciderant de Benjamin in diversis locis, essent vigilili quinque millia, pugnatores ad bella promptissimi. 47. Remanserunt itaque de omni numero Benjamin, qui evadere, cl fugere in solitudinem potuerunt, sexcenti viri, sederuntque in petra Reminoli mensibus quatuor. 48. Regressi autem filii Israel, omnes reliquias civitatis a viris usque adjumenta gladio percusserunt, cuuclasque urbes ct viculos Benjamin vorax flamma consumpsit.

Ver». i. 1. Egressi itaqve stwr omxes (id est, plurimi, omnes qui commode domo abesse egrediquo poterant) ad Dohintm in Maspha .— Quatuor erant urbes in Judæa dictæ *Maspha,* id est, *specula,* ait Abulensis, qui Galaaditicam hic intclligit. Melius alii accipiunt illam quæ erat in confinio tribus Judœ cl Benjamin; hæc enim erat vicina Gabare, quam punire volebant, reque ac urbi Silo, ubi erat tabernaculum fœderis cum arca, quod ex Maspha videri poterat. Erat enim Maspha in loco alto quasi specula; unde ibidem dicuntur a congregati ad Dominum, » eminus in tabernaculo supra arcam residentem. Adde in tota Synagoga simul collecta ad causam piam, uti hic eral, Ileus aderat, iliique prrecrat. Unde ad eam convenientes dicebantur «congregari ad Dominum. « Hinc cl alias «-repius Hebræi comitia celebrarunt in Maspha, ut patet l Reg. vn. 10; *Jcrem.* XL; l Ifachb. m, 47, ubi et causa additur cum dicitur î « Locus orationis erat in Maspha ante in Israel,» *q. tl.* Esto in Silo esset tabernaculum cum arca, tamen in Maspha erat Synagoga, sive locus orationis, ideoque eo quasi ad Synagogam sive proseucham convenerunt Israelita:. Unde Rabbini Synagogarum originem referunt ad Synagogam celebrem et principem, qure erat in Maspha.

Ver». 2. Or msqie angeli populorum,— hoc est omnes populi habitantes in suis locis, quasi angulis. Sic hodie vocantur Cantones, id est, Anguli Helvetiorum. Rursum et potius *omites anguli,* id est, omnes primores, prrefecti ct duces populorum, omnes principes tribuum, ait noster Salazar in Proverl». cap. i, vers. 21, num. 229. Hi enim populum in unione et officio continent, sicut anguli stringunt continentque totam domum. Hinc angulus pro principe sumitur, ut cum

Christus dicitur « factus in caput anguli, n cl esse a lapis angularis, » id est, columna, basisci princeps Ecclesia?, *Psal.* cxvn, 22, el *Matth.* xxf, 12; ct cum baias ait cap. xix, vers. 13: « Deceperunt Ægyplum angulum (id esi principem) populorum. n Et Zacharias, cap. x, vers. 4: «Ex ip*o angulus,» hoc esi, ex Juda prodibit princeps, pula Judas Machabæus. Similia sunt SopAomœ, in, 6, el 1 Reg. XIV, 38.

Vcri.it. 12. Et miserint nuntios ad omnem tribum Benjamin ,— per universas urbes ct cognationes Benjaminilarum.

Ven. 15. **15. INYENTIQUE SUNT VIGINTI QUINQUE MILLIA DE** Benjamín .—llebræus cl Chaldæus habent 2G *millia,* quibus consentit Lyranus et Abulensis. Sed Septuaginta æquo ac Latina Romana constanter legunt 25 *millia:* atque his plano consentit numerus cæsoruni et superstilum vers. 35 ct 47. Denique facile rVwDn *chamissa,* id est *quinque,* depravari potuit in HüVH uesríssa, id est *et sex.*

Vers. io. 1G. Qui (incoke Gabaa) septingenti erant viri **FORTISSIMI, ITA SINISTRA UT DEXTRA PRÆLÏANTES, ET SIC FUNDIS LAPIDES AD CERTUM JACIENTES, UT CAPIL**LUM QUOQUE POSSENT PERCUTERE.—Est hyperbole, *q. d.* Peritissimi erant fundæ, ut ea jacientes lapidem, certo scopum configerent. Ita Lyranus, Abulensis, Cajclanus. Tales quoque erant incolse Balearium insularum, qui a teneris exercebantur in jactu funda?, adeo ut pueri jentare non possent, nisi jentaculum eminus positum funda dejecissent, teste Strabone. Audi quid de Commodo Imperatore scribat Herodianus : «Cervos cl damas, item cornigera alia praeter tauros, currens pariter ipse atque insecpicns impetebat, ac pravcnla fuga certissimis ictibus prosternebat. Leones vero et pantheras, aliaque id genus nobilissima animalia, currens in orbem superne jaculis confodiebat, sic ut ncc telum quispiam secundum, nec vulnus viderit nisi lethiferum. Nam ut primum se fera concitaverat, statini illam vel in fronte vel in cordo sauciabat, nullo prælerea usus scopo, neque ad aliam corporis partem telo destinato, sic ut pariter cum vulnero ipso conficeretur. » Plura tam peritorum sagittariorum exempla recensui *Thren.* m, vers. 12.

Vers. 18. **18.** Judas **SIT DUX VESTER.— (iJudas» id CSl, tri**bus Juda, ejusquo princeps.

Ven. 13. 23. Fratres meos.—Hostes vocant fratres, ut ostendant quod, licet vitio sint punienda, natura tamen est diligenda, ait Lyranus. Hinc hostis olim erat hospes; unde Italicum *hoste.*

Quibus ille respondit : Ascendite ad eos et inite certamen. — Mira Dei ordinatio : jubet enim undecim tribus semel cæsas a Benjaminilis ad 22 millia vers. 21, iterum cos aggredi, cl ab cis rursum cædi ad 18 millia vers. 25, cl tamen illæ bellum justum piumquo agebant.

r⌒OIQ cAduntid ob Cur 110C<? causa fuit, ut præterita eorum peccata castigaret, ac nominatili! quod permisistent idolum Michæ : item cultum Baalim et Aslaroth, cap. it et in. Ila Hebræi, Lyranus ettnacAa-AbulensLs. ****•***

Secunda innuitur vers. 22, quod scilicet nimis in sua fortitudine et numero confiderent : ut discerent Dei esse victoriam, eamque ab eo dari sttpa paucis ct debilioribus contra piares et potentes.

Tertia, ut castra undecim tribuum, m quibus mulli erant scelerati, a frece expurgaret ; itaque digna redderet, quibus victoriam largiretur: utque probaret ct excitaret eorum fidem ct obedientiam, quæ sane hic magna fuit; nam licet secundo cæsi, tertio tamen bellum Dei jussu instaurarunt, ideoque victores evaserunt. Audi S. Gregorium, lib. XIV *Moral,* cap. xin: «Quid est quod in ultionem sceleris inflammatur Israel, ct tamen prius ip<o prosternitur: nisi quod prius ipsi purgandi sunt, per quos aliorum culpœ feriuntur; ul ipsi jam mundi per ultionem veniant, qui aliorum vilia corrigere festinant? » Confirmat exemplo adultera, cujus accusatoribus ait Christus Dominus : « Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat, » *Joan.* cap. vin, 7, de quibus S. Gregorius : « Ad aliena, inquit, punienda peccala ibant, el sua reliquerant. Revocantur itaque intus ad conscientiam, ul prius propria corrigant, et tunc aliena reprehendant.»

Denique ut ostenderet se supremum esse necis et vitæ omnium Dominum ; itaque omnes sacro sui metu et reverenti.! percelleret, uti ct facium est. Vide Origcnem, homil. i I in *Numer.;* S. Augustinum, lib. V *De* Civit, cap. xxi ct xxn; Salvianum, lib. *De Providentia;* S. Gregorium, lib. XXI *Moral,* cap. in; S. Ephrem, tom. I, serm. *De Patientia.*

Similibus de causis Deus permisit, in bello conira Pharaoncin infidelem inito, occidi Josiam piissimum regem Juda; ct Ladislaum regem Hungarorum ab Amurathe Imperatore Turearum in clade Varnensi ; ac S. Ludovicuru regem Francia*, volentem recuperare terram sanctam, a Soldano Ægypti capi, et in secunda expeditione peste mori, ul miram ejus patientiam acueret, eamque toti mundo ostenderet, el mox in cœlis coronaret, quam sane præ aliis heroicis ejus virtutibus ego admiror ct veneror. Sic S. Ikrnardus ante S. Ludovicum, jussu Dei incitavit Christianos ad capessendam eamdem in terram sanciam expeditionem, quæ tamen male cessit cæsis Christianis. Unde S. Bernardus a mullis impostor audivit; sed ipse se lutatus est, ostendilquc per miracula hanc fuisse Dei voluntatem, ul ipse citans hanc Israelitarum geminam cladem narrat lib. Il *De Consid. ad Euqenium,* sub initium.

Vcn.ts. 2G. JeJUNAVERUNTQUK **DIE ILLO USQUE AD VESPE**ram. — Ex hoc loco et ex ii *Regum* cap. i ct ix, liquet Hcbræos in jejunio solitos jejunare usque ad vesperam. Ex qua consuetudine fluxit superstitiosa observatio Saracenorum, Turearum ct Judicorum posteriorum, qui, cum jejunant, non

ante cibum sumere solent, quam stellam Veneris sive Hesperum (hanc enim colunt Saraceni) conspexerint, ut de Judæis refert S. Hieronymus, libro II *Contra Jovin.,* et Tertullianus, lib. *Contra Psychicos,* sub finem. De Saracenis idem liquet ex cap. ii *Alcorani.*

Ad vesperam quoque olim jejunabant Christiani : unde in hujus rei memoriam eliamnum vespera in jejunio quadragesimæ ante prandium recitantur; quasi prandium, quod deinde sequitur, non tam prandium quam cama sit.

Ven. 37. 37. Qui coh repente. — Intricatus est hic ordo et series historia?, sed cum sic extrices et digeras cum Lyrano ct Abulcnsi. Israelito se diviserunt in tresiurmas sive parles, inæquales tamen : una fuit insidiarum, quæ posito erant a tergo urbis Gabaa, ut Benjaminilis ad Israelitas insequendum egressis, urbem ipsam ingrederetur et succenderet. Altera turma erat decem millium, quæ Benjaminilas urbe elicuit, ut prior turma insidiarum jam dicta urbem intercipere posset, quœquc cos ad tertiam turmam, sive aciem numerosissimam totius reliqui exercitus ad duas semitas consistentem, simulate fugiendo deduxit, dum urbis capto signum a prima turma per fumum daretur: quo facto converterunt se, ct omnes turni® sive acies Benjaminitas aggressæ sunt, ex cisque interemerunt 25 millia, ct insuper contum viros.

48. A viris osque ad jumenta.— Hinc palet par- ven. 4L villos omnes feminasque fuisse occisos, tam in Gabaa, quam in omnibus aliis urbibus ct viculis Benjamin, idque clarius liquet in Hebræo. Fecerunt ergo tribum Benjamin anathema, quale praecipitur faciendum in crimine public® idololalriæ, *Douter,* xiii, 15. Et quanquam hic legis illius ct vincheto metas modumque undecim tribus excesserint occidendo mulieres ct parvulos innocentes; divina tamen providentia id permissum est ad puniendam Sodomilicam elcffrænem Gabaanoruin libidinem, simul ct rebellionem audacem cl temerariam unius tribus Benjamin contra cælcras undecim.

CAPUT VIGESIMUM PRIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Jurant undecim tribus se non daturas BCnjaminitis [dias suas in uxores; unde mox dolentes de tribus illius interitu, sexcentis viris cx illa reliquis uxores dant 400 *virgines cx clade Jabcs Galaad reservatas, et ducentas Siluntinas cx raptu.*

1. Juraverunt quoque filii Israel in Maspha, ct dixerunt : Nullus nostrum dabit filiis Benjamin dc filiabus suis uxorem. 2. Vencruntque omnes ad domum Dei in Silo, clin conspectu ejus sedentes usque ad vesperam, levaverunt vocem, et magno ululatu cœperunt flere, dicentes : 3. Quare, Domine Deus Israel, facium est hoc malum in populo tuo, ut hodie una tribus auferretur cx nobis? 4. Altera autem die diluculo consurgentes, exstruxerunt altare; obtuleruntque ibi holocausta et pacificas victimas, et dixerunt : 5. Quis non ascendit in exercitu Domini de universis tribubus Israel? Grandi enim juramento se constrinxerant, cum essent in Maspha, interfici eos qui defuissent. 0. Duclique pœnitentia filii Israel super fratre suo Benjamin, cœperunt dicere : Ablata est tribus una de Israel, 7. unde uxores accipient? Omnes enim in commune juravimus non daturos nos his filias nostras. 8. Idcirco dixerunt: Quis est de universis tribubus Israel, qui non ascendit ad Dominum in Maspha? Et ecco inventi sunt habitatores Jabcs Galaad in illo exercitu non fuisse. (9. Eo quoque tempore cum essent in Silo, nullus ex cis ibi repertus est.) 10. Miserunt itaque decem millia viros robustissimos, et præcepcrunt eis : Ile, et percutite habitatores Jabcs Galaad in ore gladii, tam uxores quam parvulos eorum. 11. Et hoc erit quod observare debebitis ; omne generis masculini, et mulieres quæ cognoverunt viros interficite; virgines autem reservate. Í2. Invsntæque sunt de Jabcs Galaad quadringeni® virgines, quæ nescierunt viri torum, et adduxerunt eas ad castra in Silo, in terram Chanaan. 13. Miserunique nuntios ad filios Benjamin, qui erant in petra llcmmon ; et præcepcrunt eis ut cos susciperent in pace. 14. Vencruntque filii Benjamin in illo tempore, et dalæ sunt cis uxores de filiabus Jabcs Galaad ; alias autem non repererunt, quas simili modo traderent. 15. Univcrsusque Israel valde doluil, elegit

pmnitentiain super interfectione unius tribus cx Israel. 1G. Dixerunique majores natu : Quid faciemus reliquis, qui non acceperunt uxores? omnes in Benjamin feminæ conciderunt, 17. et magna nobis cura, ingentique studio providendum est ne una tribus deleatur ex Israel. 18. Filias enim nostras eis dare non possumus, constricti juramento et maledictione qua diximus : Maledictus qui dederit de filiabus suis uxorem Benjamín. 19. Ceperuntque consilium atque dixerunt : Ecce solemnilas Domini est in Silo anniversaria, quæ sita est ad septentrionem urbis Bethel, et ad orientalem plagam viæ, quæ de Bethel tendit ad Sichimam, et ad meridiem oppidi Lebona. 20. Præcepcruntquc filiis Benjamin, atque dixerunt : Ile, et latitate in vineis. 21. Cumque videritis filias Silo ad ducendos choros ex more procedere, exite repente de vineis, et rapite cx eis singuli uxores singulas, et pergite in terram Benjamin. 22. Cumque venerint patres earum, ac fratres, et adversum vos queri coeperint, atque jurgari, dicemus cis : Miseremini eorum; non enim rapuerunt eas jurc bellantium atque victorum, sed rogantibus ut acciperent, non dedistis, et a vestra parte peccatum est. 23. Fcccruntque filii Benjamin, ut sibi fuer.it imperatum : et juxta numerum suum, rapuerunt sibi dc his quæ ducebant choros, uxores singulas, abieruntque in possessionem suam, ædificanles urbes, cl habitantes in eis. 2i. Filii quoque Israel reversi sunt per tribus cl familias in tabernacula sua. In diebus illis non erat rex in Israel ; sed unusquisque, quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.

ren. ». Aitare |:<* an 'Clluiu T

4, Altare. — Non peccarunt, quia in sanctuario altare hoc erexerunt. Jam autem, *Deut.* xvi, 2, tantum vetatur ne extra sanctuarium hostias in altari immolent. Adde illud præceptum latum esse a Deo ob periculum idololatriæ ; hic autem nullum ejus erat periculum. Unde videtur hic in illa lege fuisse dispensatum. Ita Abulensis. Cajetanus censet cos non aliud novum altare fabricasse, sed istud quod erat in tabernaculo restaurasse. Quarto ct optime dicas hoc novum altare erectum ob necessitatem. Cum enim omnes tribus congrcgatæ essent, ac singulæ plures vellent Deo offerre hostias, unum altare tabernaculi ad eas capiendas non sufficiebat. Quare ncccssum fuit aliud altare erigi, ut omnibus satisfieri posset. Hic autem casus necessitatis censebatur exceptus a lege illa communi unius altaris. Unde Salomon in simili necessitate aliud altare erexit, HI *Bcg.* vin, 64. Alias vero ad hoc opus fuit peculiari Dei instinctu et dispensatione, per quam Samueli in Dama, Galgala ct Bethlehem sacrificare licuit, II *Bcg.* vu, il ct 16; Davidi in Area Ornan, II *Beg.* XXIV; Elim in monte Carmelo, III *Beg.* .win.

Ven «

6. Ductique poemtextia, — non proprie dicta : nec enim pcccarant occidendo Benjaminitas, sod *pœnilcntia,* id est Dolore, *g. d.* dolentes unam tribum Benjamin peno exstinctam in braci; Deus cniin volebat omnes duodecim Iribus conservari, tum ad honorem Abrahm, Isaac el Jacob patriarcharum, tum ad robur et plenitudinem Synagogae, mque ac Deipublicm Israelis; tum ob mysteria numeri duodenarii, præsertim quia duodecim tribus, et Patriarchio carum capita et principes fuere typus duodecim Apostolorum ; tum denique quiaex Benjamin nasciluruserat Saul, quem Deus destinaverat primum regem Israelis, et S. Paulus Doctor Gentium, ac duodecim millia signati, qui tempore Anliehristi convertentur, eique resistent, *Apocal.* vu, 8. « In Gabaa, inquit S. Hieronymus in *Epitaphio Paula,* urbe ad solum diruta paulum substitit Paula recordata peccati ejus, et concubinæ in frusta divisae, ct tribus Benjamin sexcentos viros propter Paulum Apostolum reservatos, dc quo prædixcral Jacob, ▮ Genes, cap. XLix, 27 : a Benjamin lupus rapax mane comedet prædam, cl vespere dividet spolia. » Dc Paulo ergo recle hic dicas id quod de Fabio M.iximo cecinit Ovidius, lib. I *l)e Ponto,* eleg. 2 :

Qui nasci ut posset, quamvis cecidere trecenti

(Fabii cassi ab Annibaie).

Non omnes Fubios abstulit una (Les.

10. MISBRUXT tTAQUE DECEM MILLIA.—HebræUS, Vers. io. Chaldæus cl Septuaginta constanter habent *duodecim millia.* Sic et Josephus, lib. V *Anliquit.* cap. ii. Unde nonnulli suspicantur hic esse mendum.

Et percutite iiADiTATOBES Jades Galaad,—juste, quia a communi undecim tribuum prælio et sceleris vindicia soli se subduxerunt : unde ab undecim tribubus, hoc est, a toto populo justam mortis sententiam acceperunt. Debebant enim ipsi in publica Reipublicæ causa, conventu et prælio comparare ut cæteri, ac Rempublieam adjuvare, et propugnare ut cæteri. Hoc enim justifia legalis et aurea exigit.

11. ViRGIXES AUTEM RESERVATE. — Virgines 0DÍm Ver». H. magis amant primos sponsos, quam corrupto:. Virgines autem dignoscebant, non per exploralionem matronarum, ut vult Abulensis, sed ex communi fama, quod nunquam fuissent nuptæ.

Vide dicta *Numer.* xm. Porro videntur hic undecim tribus cx zelo nimio modum juste vindicte excessisse, eo quod parvulos quoque et mulieres innocentes occidi jusseruni.

n. 18. Filus enim nostras eis dare non possumus Anjnr - constricti juramento .— Juramentum hoc oblib«nobn. Sa⁀co casu, quo Benjaminilisrcliquis, de uxogibât? ribus, quæ essent Israelilidcs, alia ratione provideri potuisset, ut ipsi non cogerentur ducere gentiles ct alienigenas, vel cogerentur manere cælibcs cum interitu lotius Iribus. Tunc enim non obligabat hoc eorum juramentum, eo casu scilicet, quo una tribus perire debuisset, vel mulieres alienigenæ cx vicinis assumendos fuissent, quod periculosum ct lege vetitum erat; turn quia sicut votum, ita ct juramentum factum de minori bono, quod majus bonum impediat, non obligat quatenus illud impedit; et jurans censetur tacite majus bonum excipere voluisse cum juraret; nam alioqui illicitum fuisset juramentum : quia promissio, licet juramento firmata, non censetur infringi, quando in melius commutatur; hic autem melius erat non perire unam tribum, quam non dare illi filias suas uxores. VideSylveslnim, verbo *juramentum.* Quocirca peccasscnt Israelite, si jurassent se in tali necessitate et periculo non daturos uxores Benjaminilis, ait Abulcnsis; putanint tamen ipsi, cum essent simplices ct rudes, se hoc juramento teneri : unde rationes quœrunt quibus et juramento et conservationi tribus caveatur; et quamvis Abulcnsis fucatas eas fuisse putet, ct in fraudem juramenti; melius tamen Lyranus, Rugo, Cajetanus, Arias censent legitimas fuisse; ct quoad Galaadites mulicrcs cis datas patet, quia Galaaditæ bello non interfuerant (unde ct merito excisi sunt : debuerant enim, ut rcclc Abulcnsis, vocati ad communem vindictam tanti sceleris venire) ; juramentum autem pratentes tantum, qui scilicetjurarant, concernebat, non absentes.

Vets <9. 19. Ecce solemnitas, — non nundinarum, ut vult Abulcnsis, sed festi alicujus. Videtur autem hoc festum fuisse Tabernaculorum, quod celebratur in septembri; tunc enim collectis uvis, vites abundant foliis et pampinis, sub quibus hi virginum raptores latitare potuerunt, ut dicitur vers. 20. Ita Arias, Serarius ct alii.

2!. Rapite ex eis singuli üxores.—Quærcs, an licite raptum hunc consulere potuerint, cl an Benjaminite, consilium hoc exsequendo, virgines Siluntinas rapere? Respondeo affirmative; unde dico nec majores natu, raptum hunc consulentes

Rjftns fuisse perjuros; quia singuli tantum parliculatim
• - M jurarantsc cis proprias filias non daturos, non aukm non daturos aliorum tilias communi decreto. Similiter nec parentes filiarum fuisse perjuros, quia ipsi consilii raptus non erant conscii, nec dederunt filiassuas; sed hæ illis abrepta? sunt, imo, ut textus innuit, parentes prius Benjaminitis petentibus illas negaran!. Unde peccatum, sive inaequalitas ab eorum parte fuisse dicitur, quia scilicet eas petentibus jure suo Benjaminilis, in tali necessitate negarant ob jurisjurandi religionem.

Denique non fuit hic peccatum raptus, ut recte Lyranus, Cajetanus, Dionysius, Arias ; quia is tantum misericordialis fuit non valde invitis filiabus, nec etiam parentibus, nisiob perjurii periculum, quod hic nullum erat; ct quia raptus hic factus est mandato illorum ad quos spectabat cura totius populi, et communis boni, quorum erat in tali necessitate ct providere juramento, et determinaro uxores, modumque eas accipiendi salvo juramento, quas quivis eorum alioqui Benjaminitis dare debuisset, ne tribus illa interiret, vel tarde nimis succresceret.

Riptus Sabiturum. Simili modo Romulus ct Romani instituerunt ludos, ct adventantes ad cos rapuerunt virgines Sabinas, ut eas haberent uxores. Id factum est post annos 700; tot enim Phinces, æque ac Olhoniel, antecessit Romam ct Romulum. Romanorum raptus configit 11 Kalendarum septembris, ait Plutarchus; Benjaminitarum vero eodem mense septembris. Romani rapuerunt virgines 527, vel ut Halicarnassœus G89 ; Benjaminite vero 200. Benjaminites ad raptum coegit necessitas, Romanos libertas, uti docet S. Augustinus, lib. II *I)c Civitate,* cap. XVII, et lib. HI, cap. xni. Unde Romanorum raptus concivit bella ct strages, Bcnjaminitarum vero pacem et lætiliam.

Hic finitur historia duodecim Judicum Israelis, qui fuere typus duodecim Apostolorum, ac pra> fuere populo a Josuc usque ad Holi, per annos 299; nimirum Olhoniel annis 10, Aod 80, Barac 40, Gedeon 10, Abimelcch 3, Thola 23, Jair 22, Jephte G, Abesan 7, Ahialon 10, Abdon 8, Samson 20. De quibus ita scribit Rupertus, lib. IV *De Victoria verbi Dei,* cap. vi : « Erant unici ct veri Salvatoris (Jcsu Christi) vicarii. Salvatio per illos duplici modo, videlicet judicando ct proeliando administrabatur : judicando quippe populum al) idolorum servitute prohibebant; præliando ipsi in fronte gradientes, de hostibus quibus servierant fortiter vindicabant. Erant ergo in disciplina judices, in pralio duces, in utroque salvatores, Sacramenta victoriasque Salvatoris œterni gestis prœcluris et victoriis mysticis prafigurantes. Sicut enim speculum oppositum soli, similem reddit imaginem; ita et salvatorum ct judicum illorum lucida fides, Salvatori cl Judici æterno, cujus erant vicarii, similem pratulit in gestis suis pulchritudinem. »

COMMENTARIA.

IN

LIBRUM RUTH.

ARGUMENTUM.

Pertexitur hic genealogia Judæ Patriarchae a Fhares filio ejus usque ad Davidem, ex quo prognatus est Christus, hoc fine ut Christus (quem quasi scopum ct finem tota S. Scriptura respicit) ostendatur natus ex Juda, uti promiserat ct praedixerat Jacob Judæ filio suo benedicens, Gen. xl, 40. Inducitur autem hic in hanc genealogiam Ruth Moabilis cl Gentilis, sed mox facta fidelis cl proselyta, qui miro casu vel potius Dei providentia in cam subintroivit æque ac Rahab Chananæa : « Ut ostenderet, ait S. Hieronymus, non dedignatum cx peccatoribus nasci, qui venerat ut omnium peccata deleret, utque gentium vocatio ct electio Judæis exclusis a Christo facienda, in Ruth gentili ct avia Christi significaretur. » Tropologice, ut in Ruth idea ct exemplar piæ, modestas et sanclæ uxoris daretur. Symbolice, ut indicaretur nobilitatem generis dari a beo, nipote qui Ruth gentilem, vilem ct pauperem ascivit in familiam Abrahæ et Judæ, camquc fecit genitricem Davidis cl posterorum, quin cl ipsius Christi. Unde Ruth a Rabbinis ct S. Chrysoslomo, el R. Petro Damiano vocatur a Mater regni el regum, n Omnes enim reges Juda ab ca descenderunt.

Est hic liber appendix libri Judicum, unde ct al) Hebræis illi annectitur : ejus enim historia contigit sub Judicibus, ut patet cap. î, vers. LEstque præludium cl quasi manuductio ad librum Regum ; in co enim gesta Davidis cl cæterorum regum ex Ruth prognatorum describuntur. Quocirca recto ordine interjicitur hic liber inter librum Judicum ct Regum. Porro hic liber ab omnibus tam Catholicis quam Hæreticis (excipio Manichæos, qui totum vetus Testamentum, ac consequenter el librum Ruth, velut a Deo malo profectum rejiciebant ct blasphemabant, teste S. Augustino in libris *Contra Faustum)* habitus fuit Canonicus S. Scripturae, esto in nonnullis Arabicis, utpotc manuscripts duntaxat non extet.

Auctor libri est incertus; a nonnullis enim censetur fuisse Ezechias rex, ab aliis Esdras, a pluribus vero Samuel, idque verisimilius videtur, tum quia Samuel sub hoc tempus vixit, tum quia ipse librum primum Regum conscripsit, ad quem hic liber dirigitur.

Scripserunt in Ruth Rupcrtus, Abulcnsis, Lyranus, Rugo, Dionysius, Cajetanus, Serarius, ac Fovardenlius, qui pulchra cl plurima morum documenta ex hoc libro elicit.

CAPUT PRIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Elimelech Bcthlehcmiles, urgente fame, cum uxore Noemi et duobus filiis peregrinatur in Moab : ibi omnibus defunctis, sola Noemi vidua am Huth nuru sua in Bethlehem revertitur.

1. In diebus unius judicis, quando judices præerant, facta est fames in Terra. Abiitque homo de Bethlehem Juda, ut peregrinaretur in regione Moabilide cum uxore sua ac duobus *liberis. 2. Ipse* vocabatur Eiimelech, et uxor ejus Noemi, el duo filii, alter Mahalon, el alter Chelion, Ephratæi de Bethlehem Juda. Ingressique regionem Moabilidem, morabantur ibi. 3. Et mortuus est Eiimelech maritus Noemi, remansitque ipsa cum filiis. 4. Qui acceperunt uxores Moabilidas, quarum una vocabatur Orpha, altera vero Ruth. Manseruntque ibi decem annis ; 5. el ambo mortui sunt, Mahalon videlicet ct Chelion : remansitque mulier orbata duobus liberis ac marito. 6. Et surrexil ut in patriam pergeret, cum utraque nuru sua, de regione Moabilide : audierat enim quod respexisset Dominus populum suum, el dedisset eis escas. 7. Egressa est itaque de loco peregrinationis suæ, cum utraque nuru, et jam in via revertendi posita in terram Juda, 8. dixit ad eas : Ite in domum matris veslræ, faciat vobiscum Dominus misericordiam, sicut fecistis cum mortuis ct mecum. 9. Det vobis invenire requiem in domibus virorum, quos sortitane estis. Et osculata est cas. Quæ elevata voce flere cœperunt, 10. et dicere : Tccum pergemus ad populum tuum. 11. Quibus illa respondit : Revertimini, filiæ meæ, cur venitis mecum? num ultra habeo filios in utero meo, ut viros cx me sperare possitis? 12. Revertimini, filiæ meæ, et abite : jam enim senectute confecta sum, nec apta vinculo conjugali, etiamsi possem hac nocte concipere ct parere filios, 13. si eos exspectare velitis, donec crescant, et annos pubertatis impicant, ante eritis velulæ quam nubatis. Nolite, quæso, filiæ meæ : quia vestra angustia magis me premit, et egressa est manus Domini contra me. 14. Elevata igitur voce, rursum flere cœperunt : Orpha osculata est socrum, ac reversa est; Ruth adhæsit socrui suæ. 15. Cui dixit Noemi : En reversa est cognata tua ad populum suum, el ad deos suos, vade cum ea. 16. Quæ respondit : Ne adverseris mihi ut relinquam te et abeam : quocumque enim perrexeris, pergam; et ubi morata fueris, cl ego pariter morabor. Populus tuus populus meus, et Deus tuus Deus meus. 17. Quæ te terra morientem susceperit, in ea moriar : ibique locum accipiam sepultura. Ilæc mihi faciat Dominus, et hæc addat, si non sola mors me et te separaverit. 18. Videns ergo Noemi quod obstinato animo Rulli decrevisset secum pergere, adversari noluit, nec ad suos ultra reditum persuadere ; 19. profectæque sunt simul, et venerunt in Bethlehem. Quibus urbem ingressis, velox apud cunctos fama percrebruit ; dicebantque mulieres : Hæc est illa Noemi. 20. Quibus ait : Ne vocetis me Noemi (id est, pulchram) ; sed vocate me Mara (id est, amaram), quia amaritudine valde replevit me Omnipotens. 21. Egressa sum plena, el vacuam reduxit me Dominus. Cur ergo vocalis me Noemi, quam Dominus humiliavit, et afflixit Omnipotens? 22. Venit ergo Noemi cum Rulli Moabilide nuru sua, de terra peregrinationis suæ, ac reversa est in Bethlehem, quando primum hordea metebantur.

fert. ‹. "vH'i Bntb? Beep. rumo.

1. In diebus unius judicis. — Quæres, quis fuit bio Judex sub quo hæc fames ct conjugium Ruth cum Booz contigit? Primo, Josephus , Zonata ct Magister Histories Scholastic® censent fuisse Heli pon(jftccnK verum ¡j dic¡ nequit- nam Heli judicavit 40 annis,dcindcSamuelctSaul annis totidem: his successit stalim David, anno (elatis trigesimo. Jam David genitus fuit a Jesse, hic ab Obed, hic a Booz, quæ omnes generationes tam paucis annis, scilicet octoginta, quibus præfucre Heli, Saul cl Samuel, fieri non potuere.

secundo. *Secundo,* Rabbini ct Lyranus censent Judicem hunc fuisse Abesan, de quo *Judie,* x ii; adeoque Abesan esse Booz. Litter® enim utriusque nominis fere sunt eædcm. Verum obstat ratio temporis; nam Abesan factus est Judex anno 272 a capta Jerichunte per Josuc, cap. vi, quando Salmon duxit Rahab, quæ exploratores Josuc exceperat, ex caque genuit Booz, qui fuit maritus Ruth; quare Booz, si est idem cum Abesan, fuit circiter 272 annorum, quod illo ævo erat insuetum et impossibile; tunc enim nemo tamdiu vixit.

Tertio. *Tertio,* Seder Olam censet fuisse Aod secundum Judicem.

Quaito. *Quarto,* AbuIcnsis in cap. iv. *Ruth,* Qnæst. XC, censet fuisse Barac, sub cujus ultimis annis contigerit hæc fames. Accedit Torniellus, nisi quod hic sub annum vigesimum Barac eam accidisse arbitretur.

Oointoct *Quinto,* valde apposite noster Salianus censet famem hanc contigisse sub Abimelcch, filio Gedeonis; conjugium vero Booz cum Ruth, sub ejus successore Thola, de quo plura cap. iv, 21.

Facta est fames in terra, — non universa, sed Israel, ut habet Chaldæus; ad illam enim evitandam Eiimelech concessit in Moab, eo quod ibi non esset fames. Verisimile est famem hanc ob peccata populi a Deo fuisse immissam ; Deus enim solet publica scelera publica fame vel peste castigare. Talia autem fuere parricidia ct idololatria ab Abimclech et Sichimitis commissa.

Fabulantur Rabbini stationem aliam solis, qualis fuit sub Josuc, præivisse hanc famem, ejusque causam extilisse, atque hanc stationem Eiimelech nipote virum sanctum precibus a Deo impetrasse, ideoque ipsum esse, de quo dicitur l *Parat,* iv, 22: a Qui stare fecit solem. » Ubi fuse hac de re agam.

vrrt i -• Ipse vocabatur Elimelech. — Perperam Josephus, Zonaras ct Theodoretus eum vocant « Abimelcch. » *Eiimelech* hebraico idem est quod *Deus meus rex,* vel *Dei mei rex,* aut *fortis mei rex.* Fuit hic vir primarius ct dives, nipote ex familia Salmon principis tribus Juda, ejusque filio Booz propinquus.

Ephratæi, — id est oriundi ex Bethlehem, quæ alio nomine dicebatur *Ephrata.* Sic ct David dicitur filius viri *Ephratæi,* id est, Belhlehemit®,lib. I *Reg.* x ii, 12.

Alibi vero *Ephralxus* vocatur is qui erat ex tribu Ephraim, ut *Judicum* cap. x ii, vers. S, ct l *Regum,* cap. j, vers. 2 et 3.

Et uxor fjus Noemi. — *Noemi* hebraice idem est quodpu/cAra, *suavis, amœna,* qualis hæc fuit tam dictis quam factis. R. Simon ait cam dictam *Noemi,* propter illud *Psalm.* l x x x ix, 17: a Sit splendor Domini Dei nostri super nos; »nam ibi pro *splendor* hebraice est *noam.*

Rabbini tradunt hanc fuisse filiam fratris Salmonis, ideoque neptem Nahassonis, qui fuitprinceps tribus Juda. Nahasson enim genuit Salmon ejusque fratrem, qui fuit pater Noemi. Porro heroicas Noemi virtutes has cx hoc libro colligit Serarius. *Primo* enim elucet hic ejus in vero Dei cultu, etiam cum in idololatrarum regionem extrusa esset, constantia. *Secundo,* zelus, dum ad eumdem cultum nurum suam Ruth adduxit. *Tertio,* prudentia, dum tam perite hujus exploravit animum et confirmavit. *Quarto,* in adversis asperisque rebus tolerantia, maxime in fame,inopia, ct quodam voluti exilio. *Quinto,* patri® amor, dum ad illam vetula jam ct decrepita redire voluit. *Sexto,* sapientia in Ruth conservanda, dirigenda ct ad felicissimum tandem connubium provehenda, e quo salus mundi, terne gaudium, cœlorum lælilia Christus Jesus prognatus est.

Et duo filii, alter Mahalon, et alter Chelion, — *Mahalon* hebraice idem est quod *infirmitas,* vel *chorus : Chelion* vero *defectus,* vel *deficientia.* Apposite, quia uterque premature in Moab diem obiit. Rabbini tradunt hos duos esse eos qui lib. I *Paral,* cap. iv, in llebræo vocantur *Joas elSaraph,* quod Noster vertit, *securus* cl *incendens,* quia desperantes de Israelis a fame liberatione, secure nimis ct remisse in Moab, id est terra idololatrarum degebant, ibique duxerunt uxores Moabilidas; ideoque aiunt eos a Deo addictos exitio et incendio. Sed hæc eorum de more sunt commenta, aut potius figmenta.

4. Qui acceperunt uxores Moabitidas. — Rab- Vert. bini, ut dixi, aiunt eos graviter hac in re peccasse. Nec est quod cogat eos a peccato excusare, ait AbuIcnsis. Excusari tamen possunt parlim necessitate, quod in Moab non invenirent feminas Israelites, quas ducerent; ac ipsis nipote juvenibus, in fervore ætalis, difficilis et periculosus esset cælibatus. Rursum, quod Nocmi eorum mater pia femina videtur cos ad hoc conjugium direxisse ex Dei instinctu, qui per Rulh destinabat nasci Davidem, et cx eo Christum. Addunt aliqui Orpham ct Ruth fuisse ab idolis conversas ad Deum verum, quare licite potuisse duci a Mahalon et Chelion Hebræis, uti Salmon duxit Rahab Chananæam ad Judaismum conversam, *Josuc* cap. n; licitum enim Hebræis erat Chananæas ducere, si illæ ad Judaismum converterentur (I).

Verum hæc responsio hic non habet locum;

(1) Scopus legis Hebræorum erat impedire ne Moabi* lid® usquam pars populi Israelitici lièrent.

;

nani Orpha ad idola sua rediit, el Ruth tunc demum conversa est cum secuta Noemi, cum ca cx >foab migravit in Bethlehem, ut palet ex sequentibus :

Quarum una vocabatur Orpha. — llano Goliath giganti*, quem David prostravit, *fuisse* matrem usserunt Thalmudici, et Philo, seu potius Pscudo-Philo in *Antiquit. Biblici!,* ac Prudentius in *llamartigenia,* dum ail cam præ Noemi sequela maluisse «semiferi stirpem nutrire Goliæ. n Ratio eorum est quod mater Goliath vocetur *Rapha* vel *llarapha,* I Bcg. cap. xxi, vers. 19 ol22, ac I *Paral.* cap. XX, vers G ct 7. *llarapha* autem idem vidctur quod *Orpha.* Verum errant; nam *primo,* llarapha erat Philistæa, Orpha vero Moabitis; *secundo,* llarapha erat ex Gcth urbe Palæstinæ; Orpha vero cx urbe Petra; *tertio,* llarapha fuit tempore Saulis ct Davidis; Orpha vero longe anterius, scilicet (empore Ruth ct Booz, qui fuit proavus Davidis; *quarto,* Orpha hebraico per y *Ain,* llarapha vero per n *He* scribitur. Porro *Orpha* hebraico idem est quod cervicosa, vel *ore nudata.* UudeR. Samuel in *Sutha* cap. vin, ait matrem Goliath fuisse meretricem, ideoque dictam *Ilorpham,* quia cam omnes dcccrvicabant, deprimebant, dedecore voluti scortum afficiebant : *Harapham* vero, quia eam omnes granorum ac triticorum, quæ ll *Reg.* cap. XXIX, ct *Prov.* cap. xxvn ct xxi, *harpihoth* vocantur, instar contundebant.

An Orpha? luth?

Verum alia est Orpha hæc ab llarapha matre Goliath, uti jam ostendi; imo non mater, sed pater Goliath, I *Paral,* cap. xx, vers. G ct 7, vocatur *Rapha* vel *llarapha;* ab co enim posteri Gigantes dicti sunt Raphaim, ut ibi dicitur vers. 4, de quo plura l *Reg.* cap. xxi, vers. 19 ct 22.

Alter vero Rutu. — Thalmudici tradunt Ruth fuisse tiliam Eglon regis Moab, quem occidit Aod, *Judicum* cap. n, ut sic Davidi suo prosapiam regiam ex Moab concilient; sed nugantur. Quomodo enim rex Moab filiam suam dedisset exteris pauperibus cl pene fame pereuntibus?

Porro Ruth erat ex Moab quæ est pars Arabi® Pcireæ, cujus metropolis erat urbs dicta *Petra,* eo quod in rupe esset sila (quam Bellonius, lib. II, cap. lui, opinatur esse *Mecham,* ubi exstat sepulcrum Muhomctis; sed errat), id patet cx illo *Isaiæ* cap. XVI : «Emilie agnum, Domine, Dominatorem terræ, dc petra deserti ad montem fili» Sion. EI inlelligebalur dc Messia qui futurus erat de filiis David : et ipse David futurus erat de stirpo Rulli, qui venturus erat dc urbe Moab, quæ vocatur petra deserti, n ait Abulensis hic, *Quæst.* XVI. Vide dicta *Isaiæ* cap. xvi, vers. 1.

Porro Ruth hcbraice idem est quod *irrigua* vel *ebria,* a radice nn *rava,* id est *irrigare,* aut potius vino vel *prophetia,* a radice nxn *raa,* id est *vidit;* quasi Ruth idem sil quod *Rauth.* Ani *inspiratio,* ait auctor Imperfecti *in Maith,* cap. i, a radice rvn *ravach,* id est spiravi!, inspiravit; quasi Ruth sit idem quod *Rachut,* quia sine Dei inspiratione ncc dixisset, nec fecisset ca quæ dixit ct fecit. Unde in ea, ait idem auctor, laudatur dilectio generis Israel, simplicitas, obedientia, fides. Cabalista? aiunt *Ruth* por anatrophen esse *Tur,* id csl *turtur;* quia ipsa ut turtur gemendo maritum suum defunctum luxit. Thalmudici dicunt eam vocatam *Rulli,* eo quod ex ca prognatus sil David, quem Deus prævidcret fore *besciroth,* id est in canticis, psalmis ct laudationibus.

Denique non videtur Rulli fuisse soror Orphie ncc consanguinea in gradu propinquo, sed per affinitatem cognata, ut dicam vers. 15.

8. Ite in domum matris vestile. — Hebræi ct Septuaginta : *Ite, redite, unaqumque in domum matris suæ.* Hinc liquet eas non fuisse sorores, ncc camdcm habuisse matrem, sed diversam. Suadet Noemi nuribus suis Orphæ et Ruth reditum ad suos M rabilas, ut commodius apud suos vivant, ulque ip-a carum cura exoneretur; ac ut ipsas adhuc infideles non deducat apud populum fidelem in Israel; hoc enim fuisset scandalum. Quare tacite (quod alias sæpe aperte fecerat) eas adhortatur, ut convertant se ad fidem et religionem braclitarum, </. *d.* Si vultis mecum pergere in Israel, Israelitico in fide ct cultu unius veri Dei vobis vivendum est. Si id facere non vultis, redite ad vestros Moabitas infideles. Ven.*.

Faciat vodiscum Domixus misericordia», sicut fecistis cum mortuis et mecum; — mortuos enim maritos vestros (qui mei erant filii), dum viverent, coluistis ea observantia et amore, qua par est; mortuos vero decenter sepelistis, luxistis, memoria conservastis, celebrastis, ct in eorum gratiam viduæ huc usque mecum permansistis, me alendo, fovendo, juvando. Unde Chaldæus vertit : *Faciet Dominus bonum vobiscum sicut id quod fecistis cum maritis vestris dormientibus; quod renuistis viros accipere post mortem corina : ct mecum, quod aluistis ct sustentastis me.*

Mullo magis fideles amicis defunctis exhibent misericordiam, cum pro animabas eorum orant ct sacrificant, uli fecit S. Ambrosius Theodosio Imperatori, sicut ipse narrai orat. *De obitu ejus :* « Diluxi, ait, ct prosequor eum usque ad regionem vivorum, donec ilelu et precibus inducam virum, quo sua merita vocant, in montem Domini sanctum, ubi perennis vita, ubi corruptelae nulla contagio, nullus gemitus, nullus dolor, nulla consortia mortuorum, vera regio viventium, ubi mortale hoc induat immortalitatem, et corruptibile hoc induat incoi ruptionem. Magna requies, quæ votum impicat diligentis, magna promissio. »

II. NUM ULTRA HABEO FILIOS IX UTERO MEO, UI Vcri.lt maritos ex me sperare possit is?— Hinc colligitur præler legem, *Douter,* cap. xx , quæ jubet Judæis suscitari semen (id csl prolem) fratri sino liberis defuncto, idipsum in usu fuisse apud Gentiles. Unde Thamar Chananæa ante legem ct Mosen, suscitavit semen filiis Judæ ipsiquo Jud®, *Gen.* cap. xixMu. Cum enim femina in aliqua familia

nupsisset, marito mortuo eidem familiæ adhaerebat, ex caque alium maritum exspectabat, nec transibat ad aliam; idque honestatis ct affinitatis jam cum ca contracta» causa.

Porro Cajelanus ct Serarius hinc colligunt suscitationem hanc seminis fratri defuncto usitatam esse in fratribus quoquo uterinis dunlaxat. Nam si Noemi vidua rursum alteri nupsisset, indeque natos filios dedisset maritos Orphœ et Ruth, illi mariti utique fratres tantum uterini fuissent Mahalon ct Chchón , qui eorum priores fuerant mariti; quod inlellige; si fratres illi uterini patres habuissent quidem diversos, sed cx eadem tamen tribu et familia, tunc enim uxor, marito suo sine prole defuncto, suscitabat semen cx ejus fratre vel consanguineo ejusdem familiæ; ad quod faciendum non videtur fuisse obligata, si posterior frater uterinus cx patre alterius tribus vel familiæ fuisset progenitus.

Vere. 13. 13. Ante eritis vetulæ QUAM nubatis. — Hebraice est riMyn *teagena,* quod alii *ZVJ og,* id est *uri, ustulari* derivantes vertunt : *Num aduremini absque marito?* quasi Apostolus huc alludat, dum ait : a Melius est nubere quam uri,» I *Corinth.* cap. vu. Germanius Septuaginta, Chaldæus, Vatablus, Pagninus, Marinus et passim Recenliorcs vertunt : *Num detinebimini* vel *retardabimini, ut maneatis vidues donec ego novos vobis gignam? q. d.* Num vos obligabitis (hoc enim significat *xrix«cOxi, ut vertunt Septuaginta) ad manendum in viduitate, donec ego novos filios procreem, qui vestri fiant mariti? llebrœa hic sunt obscura, sed ca plane et claro sic vertas : Si *dicerem : Est mihi spes; etiam fui hac nocte cum viro, ct genui etiam filios : An propterea exspectaretis quousque magni fierent? anpropterea di/ferretis, ut non essetis cum viro?* juxta hunc sensum explicandi sunt Septuaginta pariter obscuri.

V.H B. «S- En reversa est ; — quia Orpha minus amabat Noemi (piani Ruth; hinc Ruth aditesi! Nocini, Orpha vero ab ca ad suos recessit.

Cogna ia tua. — Orpha freiría tua, qua» scilicet maritum habuit fratrem mariti tui; voscniin duro nupsistis duobus fratribus, ac proinde per nuptias cum iis facias, estis cognatio, hoc est, allines. Hoc enim significat Hebraice *icbama.*

A» populum suum et ad deos suos.— Non quasi Nocini hortetur nurum suam Ruth , ut instar Orpine redeat ad deos Gentium, quos hactenus in terra Moab coluerat; illud enim suadere fuisset peccatum; sed volens eam consolari, hortatur ut redeat ad populum suum, ibiquo rursum nubat; permittit vero ut pergat deos suos colere (quod connexum erat, quodque ipsam facturam sciebat, si ad suos, qui erani idololatra», rediret); idque facit ut sincerum cl constantem Rulli nurus suæ animum exploret, qui necessarius erat ad religionem cum patria mutandam, condantcrquc retinendam, ne ipsa postea quereretur se Nocini socrus suæ artibus vel fraudibus impulsam transiisse in alienam ac minus sibi gratam religionem. Ila Abulensis.

Et ad deos suos. — Hinc palei Orpham non fuisse ad Deum conversam, sed patria? religioni ct idolis ejusdem semper adhæsisse ; Rulli vero, quia patriam cimi Noemi mutavit, mutavit ct religionem ac in Israelitarum coloniam ct synagogam transiit. Disce hic quam noxium sit inter infideles, hrereticos cl impios degere; quam bonum vero inter fideles ct pios : illi enim manent vel fiunt infideles, hærelici, impii; hi vero fideles, orthodoxi et pii, juxta illud *Psalm.* xvn : « Cum sancio sanctus eris, cl cum perverso perverteris. » Sic Orpha, rediens ad suos infideles, mansit infidelis : Ruth vero, transiens ad fideles, facta est fidelis.

1G. Nec adverseris mihi 1t relinquam te, — Vere te. Chaldæus, *ne me irrites, ne me rogas.* Hinc patet Rulli initiatam fuisse sacris Judaicis per baptismum, non qui esset sacramentum, sed qui esset ablutio corporis, sicut masculi initiabantur p<r circumcisionem. Audi Thalmudicos ritum hujus initiationis describentes : Qui proselytus esse vult, tria ei, siquidem mas sit, necessaria; ut nimirum circumcidatur, baptizetur, cl in holocaustum offerat vel pecudem, vel par turturum aut columbarum; si femina vero fuerit, duo tantum posteriora faciat, baptizetur nimirum, et holocausti offerat victimam.

Populus tuus, populus meus; Deus tuus, Deus meus, — Magnus fuit hic Ruth amor, observantia et fidelità* erga Noemi socrum suam, qua palriam cum extera regione, et domesticam fidem cum peregrina Judaeorum religione commutare constanter decrevit ; quia videbat eam tam sapientem cl probam, totque virtutibus ct gratiis praeditam, ut certo s bi persuaderei illam veram habere fidem cl religionem, ac Deum ejus esse Deum verum. Inde hoc exemplum nuribus imitandum proponit Orígenes, lib. 1 in *Job,* dicens : alleata Ruth lanium detulit socrui suæ veterana», ut usque ad mortem non sii passa eam relinquere. Idcirco sane in Scriptura perpetuo magnificatur; apud Deum vero in infinita sæcula beatificatur. Judicabit nihilominus atque condemnabit in resurrectione omnes malignas ct impias nurus, quæ soceris vel socribus suis contumeliam vel injuriam ingesserint : non reminiscentes, quod ipsi cis viros genuerint atque nutrierint, ct pro substantia et pro victu illis laborem acquisierint. » Ex quibus hanc conclusionem elicit : « Si igitur diligis virum tuum, o mulier, diligo et eos qui genuerunt eum et nutrierunt sibi filium, libi vero maritum. Noli separare filium a patre vel maire. Noli compellere filium patrem, aut matrem inhonorare, ne in condemnationem incidas apud Dominum Deum, in die terribilis inquisitionis atquo judicii. Sufficiat tibi, o mulier! quia possides virum quem non nutristi, etsubslanliam luam quam non acquisivisli ; quia venis in domum quam non

nidificasti, ctcris domina atque potestatem habens laborum alienorum, pro quibus tu nullatenus laborasti. Noli ergo retribuero mala his qui tibi præparavcrunl, atque suo labore acquisierunt omnia sive virum, sive substantiam. 0 mulier, ne ascendat super te maledictio a Domino Deo. »

Rursum S. Hieronymus (vel quisquis est auctor, stylus enim dissonat, esto sil grandiloquus) tomo IX, tract. *De vera Circumcisione,* asserit Ruth hoc tam animoso pioque responso meruisse ut fieret mater, id est avia Christi ; unde exclamat : « 0 virtutem viris etiam proferendam ! Abrahæ fidem incircumcisæ gentis mulier imitatur, quam virilis circumcisio dereliquit, et per aliena vestigia meritum justificationis ingreditur, a quibus majorum caeca hæredilas deviavit. Deos suos Moabita contemnit, cum tu, Israel, desideres alienos; illa in unum Deum, suorum jam oblita conjurat; et fu post multitudinem fornicaris idolorum : hinc eligitur a Domino; hinc fit Israelita mente, non genere; fide, non sanguine; virtute, non tribu : hinc usque adeo benedicitur, ut prophetarum tuorum mater vocetur et regum, n

II.EC MIHI FACIAT DOMIXCS ET HJEC ADDAT, — Scilicet immillai mihi morbum, paupertatem, persecutiones, et his pejora addat. Ikec enim in juramento hoc Hebraeorum subintelliguntur; ipsi enim per euphemismum illa subliccnl boni ominis causa, ne scilicet illa quæ sibi imprecantur, revera eveniant. Talo eral juramentum Romanorum in foedere, quod recenset Festus, lib. XI : a Jovem, inquit, lapidem juraturi, silicem tenentes, his verbis utuntur : Si sciens fallo, tum me Diespiter salva urbe arceque bonis ejiciat, ut ego hunc lapidem. EI lapidem tunc manu excutiebant, n

Allegorico, Ruth hic typum gessit Ecclesiæ e Gentibus ad Christum transeuntis. Audi S. Chryso-tomum, hom. 3 in MaH/i. : « Considera ea quæ in Ruth facta sunt, nostris quadrare. Hæc enim erat et alienigena, clin extremam delapsa pauperiem; sed videns eam Booz, nec ipsius paupertatem despexit, nec generis ignobilitatem abominatus e*t : sicut cl Christus Ecclesiam suscipiens ct alienigenam, ct magnorum laborantem penuria bonorum, accepit eam consortem. » Subdit deinde modum : a Sed quemadmodum Ruth illa, nisi prius reliquisset parentes, nisi domum contempsisset, et gentem, et patriam atque cognatos, nunquam tali fuisset juncta connubio; ita Ecclesia etiam non ante amabilis efficitur sponso, quam patrios mores ritusque reliquerit. Quod Propheta quoque ad ipsam loquens ait Psaí. XLiv : Obliviscere populum tuum et domum patris tui, ct concupiscet rex decorem tuum. Hoc Ruth etiam fecit, et idcirco æque ac Ecclesia mater regum effecta est. Ipsius enim ex stirpe est David. »

Audi et S. Ambrosium, lib. Ill *in Lucam,* post medium : • Quomodo intravit (Ruth) in Ecclesiam, nisi quia sancta ct immaculata moribus supra legem fada est? si enim lex impiis et peccatoribus posila est; utique Ruth, quæ definitionem logis excessit, ct intravit in Ecclesiam, ct facta est Israelitis, et meruit inter majores dominici gregis computari, propicr cognationem mentis electa, non corporis, magnum nobis exemplum est; quia in illa nostrum omnium, qui collecti ex gentibus sumus, ingrediendi in Ecclesiam Domini figura praecessit. Ilanc igitur œmulcmur, ul quia hæc moribus hanc praerogativam meruit adsciscendæ societatis suæ, sicut historia docet ; nos quoque propter morum electionem in Ecclesiam Domini meritis suffragantibus adlegamur. »

20. Nb me vocetis NoBMi(id est pulchram, item decoram, jucundam, suavem, hilarem); sed vocate me Mara (id est amaram), quia amaritudine valde replevit me Omnipotens. — Privavit enim me marito ct utroque filio, fecilque viduam et orbam. Idem dicere poterat B. Virgo, videns filium suum crucifixum ct mortuum. Ven.20.

Tropologice, cum ob doles aliquas laudamur, defectus nostros inspiciamus, itaque laudes in lamenta vertamus, uti Noemi exemplo fecit S. Gregorius, lib. IÍ, *epist.* 64, cum a Narsc laudatus fuisset : « Multa mihi, inquit, dulcissima chalilos vestra per epistolas suas in bon® operationis laudibus est locuta; ad quæ omnia breviter ego respondeo : Nolite me vocare Noemi, id est pulchrum, sed vocale me Mara, id est amarum, quia amaritudine plenus sum. » Et lib. I, *epist.* G ad cumdem, dolens se e quiete monasterii evectum ad curam Pontificalem : a Simiam, inquit, Leonem vocas. Quod eo modo vos agere conspicimus, quo nos scabiosos sæpc catulos, pardos vel tigres vocamus. Ego enim, bono vir, quasi filios perdidi; quia per terrenas curas recta opera amisi. Nolite ergo me vocare Nocmi, id est pulchrum; sed vocate me Mara, quia amaritudine plenus sum. »

Idem respondit S. Leandro, lib. VII, *epist.* 125. Idem fecit S. Digna virgo et martyr in Hispania anno Domini 853, sub Mahomad Saraceno, de qua ita scribit S. Eulogios illi coævus, et in eadem persecutione martyr, in *Memor.Sanet.,* lib. Ill, cap. vu : a Hæc puella cum pro summa humilitate atque obedienlia inter convirginales ultimam se judicaret, essetque incomparabili apparatu obsecundalrix, nunquam tamen appellari se dignam patiebatur, diccbalque cum lacrymis : Nolite me dignam vocare, sed magis indignam, quia cujus meriti sum, etiam nomine debeo insigniri. »

Pro *Omnipotens* hebraico est *Saddai,* quod et cornucopiam, sive Deum omnibus bonis abundantem, mammosum, æque ac castigantem et vastantem significat: utrumque huic loco competii, *q. d.* Deus qui quasi *Saddai,* id est *Mammosus,* olim me conjugio honoralo et prolibus, opibusque cumularci; nunc quasi *Saddai,* id est *vastans,* iisdem me spoliavit ct vastavit ; idem tamen, ut spero, misertus mei, rursum ut prior *Saddai* benigne solabitur, ditabit cl beabit. Ipse enim suos a mortificat et vivificat, deducit ad inferos et re-

ducit. » Vide quæ do *Saddai* dixi *Genes,* xvii, 1.

ers. ÎÎ 22. Reversa est in Be ni.hiem, quando primum HORDEA METEBANTUR, — Scilicet in Paschale. DÌO enim secunda Paschalis Hebræi offerebant Deo primitias spicarum,ac deinde die tertia eas demetebant. Unde Childrens vertit : *Ilice* (Noemi ct Rulli) *ascenderunt in Bethlehem in ipsis Pascha as»* eensfombu*, <eu cum adesset Paschalis dies, *ei in illo die coeperunt filii Israel metere gomer seu manipulum, qui elevari, seu coram Domino offerri solebat, ct erat ex hordeis.*

Simili modo Josuc, reducens Ilebræos ex Ægyptia servitute, ingressus est in terram promissam in Poschate, *Josué* cap. in.

CAPUT SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Buth in agro Booz spicas colligit, ac benigne a Booz excipitur ct pascitur; domum reversa Noemi socrui sua reliquias affert, ab eaque audit Booz sibi esse affinem.

1. Erat autem viro Elimelccli consanguineus, homo potens, et magnarum opum, nomine Booz. 2. Dixitque Rulli Moabitis ad socrum suam : Si jubes, vadam in agrum, et colligam spicas quæ fugerint manus metentium, ubicumque clementis in me patrisfamilias repercro gratiam. Cui illa respondit : Vade, filia mea. 3. Abiit itaque et colligebat spicas post terga metentium. Accidit autem ul ager ille haberet dominum nomine Booz, qui erat de cognatione Elimelccli. 4. Et ecce ipse veniebat de Bethlehem, dixitque messoribus : Dominus vobiscum. Qui responderunt ei : Benedicat tibi Dominus. 5. Dixitque Booz juveni qui messoribus praeerat ; Cujus est hæc puella? G. Cui respondit : Hæc est Moabitis, quæ venit cum Noemi de regione Moabitide, 7. et rogavit ut spicas colligeret remanentes, sequens messorum vestigia ; cl de mane usque nunc stat in agro, et ne ad momentum quidem domum reversa est. 5. Et ait Booz ad Ruth : Audi, filia, ne vadas in alterum agrum ad colligendum, nec recedas ab hoc loco ; sed jungere puellis meis ; 9. et ubi messuerint, sequere. Mandavi enim pueris meis, ut nemo molestus sit tibi; sed etiam si sitieris, vade ad sarcinulas, et bibe aquas de quibus et pueri bibunt. 10. Quæ cadens in faciem suam et adorans super terram, dixit ad eum : Unde mihi hoc, ul invenirem gratiam ante oculos tuos, et nosse me dignareris peregrinam mulierem? 1i. Cui ille respondit : Nuntiata sunt mihi omnia quæ feceris socrui turo post mortem viri lui ; cl quod reliqueris parentes tuos, et terram in qua nata es, et veneris ad populum quem antea nesciebas. 12. Reddat tibi Dominus pro opere luo, et plenam merccdem recipias a Domino Deo Israel, ad quem venisti, cl sub cujus confugisti alas. 13. Quæ ait : Inveni gratiam apud oculos luos, Domine mi, qui consolatus es me, ct locutus es ad cor ancillæ tuæ, quæ non sum similis unius puellarum tuarum. 14. Dixilque ad eam Booz : Quando hora vescendi fuerit, veni huc, ct comede panem, et intinge buccellam luam in aceto. Sedit itaque ad messorum latus, et congessit polentam sibi, comcditque et saturata est, cl tulit reliquias. 15. Atque inde surrexit, ut spicas ex more colligeret. Præccpil autem Booz pueris suis, dicens : Etiamsi vobiscum metere voluerit, ne prohibeatis eam ; 16. et de vestris quoque manipulis projicite ile industria, et remanere permittite, ut absque rubore colligat, et colligentem nemo corripiat. 17. Collegit ergo in agro usque ad vesperam . et quæ collegerat virga erodens et excutiens, invenit hordei quasi ephi mensuram, id est, 1res modios. 18. Quos portans reversa est in civitatem, ct ostendit socrui suæ; insuper protulit, cl dedit ei de reliquiis cibi sui, quo saturata fuerat. 19. Dixitque ci socrus sua : Ubi hodie collegisti, et ubi fecisti epus? sil benedictus qui misertus est tui. Indicavilque ei apud quem fuisset operata ; et nomen dixit viri, quod Booz vocaretur. 20. Cui respondit Nocmi : Benedictus sit a Domino ; quoniam camdem gra-

tiam quam præbuerat vivis, servavit cl mortuis. Rursiimque ait : Propinquus noster est homo. 21. Et Rulli : Hoc quoque, inquit, præcepit mihi, ut taindiu messoribus ejus jungerer, donec omnes segetes meterentur. 22. Cui dixit socrus : Melius est, filia mea, ut cum puellis ejus exeas ad metendum, ne in alieno agro quispiam resistat libi. 23. Juncta est ¡laque puellis Booz; et tandiu cum eis messuit donec hordea et trilicum in horreis conderentur.

Ven. i. 1. Homo potens et magnarum opum. — Hebraice Tn *is gibbor chail,* id csl vir potens vel fortis robore : ita Septuaginta, hoc est, robustus tam corpore, quam animo ; aul vir potens opibus : has enim *chail* quoque significat, idque hic csl aptius. Booz enim parabatur maritus ad conjugium cum Ruth, in quo maxime spectari solent opes.

Vert. 3. 3. Colligebat spicas post terga metentium, — uti faciunt pauperes et famelici, qui post segetem demessam et in acervos collectam, deciduas ct reliquas spicas legendo faciunt spicilegium : quod lege veteri non tantum licitum crat, sed et commendatum a Beo; imo messoribus jussum ut dc industria spicas aliquas pauperibus colligendas relinquerent, *Levit.* cap. xix, 9, et cap. xxm, 22. Sic Antigonus succedens Alexandro Magno aiebat : *a* Alexander messuit, ego spicas lego. » Sic et nos post messem tot Patrum cl Doctorum, facimus sapienti® spicilegium.

Nomine Booz. — Hebraice Tya *Booz,* ait Pagninus in *Nom. Hebr.,* idem csl quod tn *fortitudine;* vel *in eo fortitudo,* hoc est *fortis.* Talis hic fuit, ut palet vers. 1. Iliuc Auctor Imperfecti hom. l *in Matth., Booz* interpretatur, *prævalens.* Hinc cl duæ column® in templo Salomonis vocabantur *lochili el Booz,* HI *Reg.* vii, 21, id est *directio ct fortitudo,* ut exponunt Septuaginta, lib. II *Paral,* cap. ni, 17.

Ven. i. 4. Dixitque Booz messoribus : Dominus vobiscum, — *q. d.* Dominus vobis adsit, coopcrclur, benedicat, vosque roboret el prosperet. A Deo enim bonitas messis et cujuslibct rei exspectanda cl postulanda est. Hinc Varro, lib. l *De Re rustica : a* Quia Dii, ait, facientes adjuvant, prius invocari vult duodecim Deos Consentes, non urbanos, sed agrestes, qui agricolarum duces sunt, Jovem, Tellurem, Solem, Lunam, Cererem, Liberum, Rodigum, Floram, Minervam, Venerem, Lympham ac bonum Eventum. »

Bomtai Hic primum illa salutandi formula : a Dominus vobiscum, d invenitur, quam post Booz alii usur-

ai* parunt, ut Propheta missus a Deo ad Asa regem Juda, dum viclor cum exercitu reverteretur : « Dominus vobiscum, inquit, quia fuistis cum Domino, » H *Paral,* cap. xv, cl postea Gabriel salutans B. Virginem dicendo: * Dominus tecum, n ac tandem Ecclesia camdem induxit in Missœ sacrificium et officium Ecclesiasticum : de quo vide Bellarminum, lib. 11 *De Missa,* cap. xvi, cl Joanncin Durantum, De Ritibus *Ecclcsiæ* lib. H, cap. xv, el B. Petrum Damianum, *Opuse,* xi. Unde lib. IV Ration. cap. De *salute ad populum,* Guiliclmus Minatensis episcopus : «Hujusmodi, ait, mutius salutationes notant, quod sacerdotis ct populi unus debet esse affectus. El csl sensus : Tu pro nobis facturus cs preces ad Dominum ; ct quia Dominus Deus illas tantum preces approbat et exaudit, quæ cx bono corde procedunt, oramus ct nos similiter pro te, ut ille sine quo nullum csl bonum, sit cum Spiritu tuo, ut qui tccum est in ore, sil ct in corde ct maneat. » Et pergit : « Potest etiam dici, quod in hac responsione populus se refert solum ad actionem immolationis, ad quam sacerdos procedit, in qua per spiritum totaliter elevatus, et ab omni tcrrcnilale prorsus abstractus esse debet. »

Et Isidorus Pelusiota, lib. I, *epist.* 22 : « Illud autem quod a plebe respondetur : El cum spiritu tuo, hanc habet sententiam : Pacem quidem nobis tribuisti, Domine, hoc est mutuam inter nos concordiam. Pacem autem nobis da, hoc est ejusmodi tecum conjunctionem, quæ nullo modo divelli possit, ut cum Spiritu luo pacali, quem nobis in creationis inilio indidisti, a tua charilate nequeamus divelli. »

Denique inConcilio Braccarcnsi, *can.*21 : «Placuit, inquit, ut non aliter episcopi et aliter presbyteri populum, sed uno modo salutent dicentes : Dominus sit vobiscum, sicut in libro Ruth legitur. »

(Economice Booz visitans agrum ct messores docet heros, ut sua sæpe prædia cl operarios visilent : «Sub hoc enim metu, cum familia villicus erit in officio, » ait Cato, *De Re rustica,* cap. n. Unde Plinius, lib. VIH, cap. vi : «Majores, ait, fertilissimum in agro oculum domini esse dixerunt. » Et Aristoteles, lib. I *OEconom. :* a Optimum agrorum stercus, inquit, sunt domini vestigia.» vl*iul

Qui responderunt ei : Benedicat tibi Dominus,— Disce hic priscam piamque salutandi ct resalutandi formulam. Herus enim prior comiter salutans operarios ait : «Dominus vobiscum;» illi aliis verbis, sed idem significantibus officiose eum resalutant : « Benedicat tibi Dominus, » hoc est, Dominus pariter tccum sit, tibique benefaciat, bonisque suis te cumulet et fortunet.

ven.7. 7. Et rogavit (Ruth præfectum messorum) ut spicas colligeret. —Ex lege spicæ hæ erant pauperum; (piare Ruth eas legere poterat sine rogatu; maluit tamen rogare, ut messores sibi magis devinceret, cl liberaliores faeeret ad plures sibi spicas relinquendum.

yer>. 10. Et adorans, — id est, reverentiam ei exhibens corporis demissione, vel capitis curvatione.

Ve», iî. 12. Ad quem venisti et sudcujus confugisti alas? — « Alas, » id est curam, protectionem, providentiam; sic enim pulli confugiunt sub alas gallina, ut ab ea ab injuriis aeris, æque ac a milvis rapacibus protegantur. Simili enim modo, «ad alas,» id est, protectionem Dei confugere debemus, ut ab eo a malis omnibus corporis et animi, ac a dæmonibus defendamur, juxta illud Davidis : « Sub umbra alarum tuarum protege me, » *Psalm.* XVI, 8. Et : « Scapulis suis obumbrabit libi, el sub pennis ejus sperabis,» *Psal.* xc, 4. Dine et Chri:-tus ait Jerosolymæ : « Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, et noluisti?» *Matlh.* xxm, 37. Vide ibi dicta. Hinc Chaldæus hoc loco vertit : *Quia venisti ut proselyto fieres et teipsam absconderes* (vel separares) *sub umbra majestatis gloria ipsius.*

Vers. 13. **13. INVENI GRATUM APUD OCULOS TUOS, DOMINE MI,** — quod tam benigne me exceperis paverisque. Ilebræus et Septuaginta habent in optativo : *Inveniam gratiam,* idque appositum est : optat enim petitque ut Booz gratiam sibi exhibitam continuare ct prorogare pergat.

Qui (Hebr. et Sept, *quia)* consolatus es me, lt LOCUTUS ES AD COR ANCILL.E TUÆ. —Idem , Vel quasi idem sunt *consolari,* ct *loqui ad cor,* scilicet loqui placentia, grata, jucunda, solari, blandiri.

Quæ non sum similis unius puellarium (Hebraico D1D3Ï? *scphacoth,* id est, ancillarum) tuarum. — Ecce mira humilitas Ruth, quæ se facit ancillis omnibus Booz inferiorem, ct anciUarum ancillam, ideoquo meruit fieri ejus uxor. Sic B. Virgo dicens : a Ecco ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum, » meruit fieri mater Dei. Hinc Ordo virginum, quæ vulgoAnnuntiatœ vocantur, quem instituit B. Joanna, filia Ludovici XI ct uxor Ludovici Xll regum Franche, illam quæ præest cætcris monialibus nuncupat *Matrem Ancillam,* æque ac S. Franciscas sui Ordinis superiores appellari voluit *Ministros,* ut impleant illud Christi: « Qui major est vestrum erit minister vester,» *Matth.* xxm, 11.

Ven u. 14. Intinge uuccellam tuam in aceto. — Nola hic frugalitatem illius rovi, qua operarii non aliud habebant embamma vel obsonium quam acetum, quo intingentes panem faciebant offam. Accium enim in æslu laborantes refrigerat, nervos astringit, vires corroborat, putredinem tollit. Undo ctiamnum in Italia rustici panem aceto aqua diluto intinctum, quasi olfam manducant. «Vini, ait Plinius, lib. XXIII, cap. i, etiam vitium transit in remedia. Aceto summa vis csl in refrigerando : non tamen minor in discutiendo.» Elposlca: «Per so haustum fastidia uisculit, singultus cohibet, sternutamenta olfactu. » Et Ruschi : « Acetum, ait, jucundum in æstu (1). »

(1) **Apud æquo veteres ac recenltores acetum frequentissime bibebant rustici operarii.**

15. Et congessit, — ipsa Ruth, dante el in sinum veri. ejus congerente ipso Booz, ut habent Septuaginta et Ilebræus, quod enim ipse vel ejus vicarius dabat affatim, hoc ipsa congerebat.

Polentam sibi. — *Polenta* hebraice *cali, í>-* est tostum far sivo hordeum. Fiebat autem sic, ait Cato, lib. *De Pe rustica,* cap. evi» : «Perfusum aqua hordeum siccabant nocte una, postero die fringebant, deinde molis frangebant servabantque in multos dies. » Audi Senecam, *tpistol.* 111:« Disce parvo esse contentus, et illam vocem magnus atque animosus exclama: Habeamus aquam, habeamus polentam. Jovi ipsi de felicitate controversiam faciamus. » Idem, epist. 18 : « Non injucunda, ait, res est aqua et polenta,aut frustum hordeacei panis, sed summa voluptas est, posse capere etiam ex his voluptatem. »

Er TLLiT reliquias — cibi cl polenta: domum ad Noemi socrum suam, ut eam pasceret, vers. 18. Vide quam officiosa sit Ruth, ideoque a Booz amata, evecta, et in conjugem ascita. Ha videmus cos qui officiosi sunt amari, evehique ad magna.

20. Quoniam eamdem gratiam, quam prebuerat Vfr, vivis, servavit et mortuis, — *q. d.* Booz sicut benefecit Ebmelech marito meo, ejusque filiis Mahalon et Chelion, quasi sibi consanguineis, dum viverent, ita nunc pergit benefacere iis mortuis, dum eorum uxoribus, quæ superstites sunt, scilicet, mihi Noemi, el tibi Ruth, beneficus est, ñusque alit ct pascit.

Propinquus noster est uomo. — Additur in Hebraeo : *c redemptoribus nostris* ipse *est,* seu c vindicibus, id est ex iis ad quos perlinet jus liberandi nos ab orbitate, redimendi facultates nostras, vindicandi nomen filiorum meorum marilique tui ab interitu cl oblivione, semen iis ac posteritatem erigendo, ut habetur *Levit.* xxv, 25.

Ibi nola : *Propinquus* vocalur hebraice 7RU *gocl,* id est redemptor, tripliciter, scilicet agri, uxoris el hrercditalis, famæ et injurios. *Agri,* quia si a quopiam ager esset venditus alicui externo, propinquus venditoris habebat jus redimendi agrum, reddendo pretium ejus emptori, qui agrum emerat. *Uxoris,* quia si quis sine liberis esset defunctus, propinquus ejus habebat jus, imo debitum ducendi ejus uxorem, ut ei liberos suscitaret, sicque eam cum sua hæredilale quasi redimebat, sibique vindicabat. *Fama ct injuria,* quia si quis ab alio fuisset occisus, ad propinquum occisi spec, labat cædem ejus vindicare, ct occisorem ad necem deposcere, cumque apud judices reum mortis peragere : ut hac ratione occiso quasi suum jus, id est suam famam ct innocentiam restitueret.

22. Melius est, ctc., ut cum puellis ejus exeas ver», tt. ad metendum, — non ut tu metas, sed ut jungas te metentibus, ut spicas deciduas colligas, uti dictum est vers. 15 et scq. Unde in Ilebræo non csl vs *ad mc'cn lu-n : caret* ergo fundamento expositio

Abulensis, qui sic explicat, g. d. Noemi : suadeo *tibí, o* Ruth mea nurus dilecta! ut operam tuam impendas Booz, demetendo ejus segetes, idque gratisct sine pretio, ut hoc officio facilius cum tibi concilies, et viam ad matrimonium cum eo ineundum sternas.

CAPUT TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Ruth suasu Noemi matrimonium Booz jure affinitatis postulat ; ille se eam ducturum promittit : ideoque hordeo onustam ad Noemi remittit.

i. Postquam autem reversa est ad socrum suam, audivit ab ea : Filia mea, quaeram tibi requiem, et providebo ut bene sit tibi. 2. Booz iste, cujus puellis in agro juncta es, propinquus noster est, cthac node ream hordei ventilat. 3. Lavare igitur, ct ungere, et induere cultioribus vestimentis, ct descende in arcam. Non tc videat homo, donec esum polumque finierit. 4. Quando autem ierit ad dormiendum , nota locum in quo dormiat : veniesque et discooperies pallium quo operitur a parte pedum, et projicies te, et ibi jacebis : ipse autem dicet tibi quid agere debeas. 5. Quæ respondit : Quidquid præccperis faciam. G. Dcscenditque in ream, et fecit omnia quæ sibi imperaverat socrus. 7. Cumque comedisset Booz, et bibisset, ct factus esset hilarior, issctque ad dormiendum juxta acervum manipulorum, venit abscondite, et discooperto pallio a pedibus ejus, se projecit. 8. Et ecco, nocte jam media expavit homo, et conturbatus est : viditque mulierem jacentem ad pedes suos, 9. ct ait illi : Quæ es? iliaque respondit : Ego sum Ruth ancilla tua ; expande pallium tuum super famulam tuam, quia propinquus es. 10. Et ille : Benedicta, inquit, es a Domino, filia, et priorem misericordiam posteriore superasti ; quia non es secuta juvenes, pauperes sive divites. 11. Noli ergo metuere ; sed quidquid dixeris mihi, faciam tibi. Scit enim omnis populus, qui habitat intra portas urbis meæ, mulierem te esse virtutis. 12. Nec abnuo me propinquum, sed est alius me propinquior. 13. Quiesce hac nocte; et facto mane, si te voluerit propinquitatis jure retiñere, bene res acta est : sin autem ille noluerit, ego te absque ulla dubitatione suscipiam, vivit Dominus. Dormi usque mane. 14. Dormivit itaque ad pedes ejus usque ad nodis abscessum. Surrexit itaque antequam homines se cognoscerent mutuo, et dixit Booz : Cave ne quis noverit quod huc veneris. 15. Et rursum : Expande, inquit, pallium tuum quo operiris, et tene ulraque manu. Qua extendente, et tenente, mensus est sex modios hordei, et posuit super eam. Quæ portans ingressa est civitatem, 10. et venit ad socrum suam. Quæ dixit ei : Quid egisti, filia? Narravitque ei omnia quæ sibi fecisset homo. 17. Et ait : Ecco sex modios hordei dedit mihi, et ait : Nolo vacuam te reverti ad socrum tuam. 18. Dixitquc Noemi : Exspecta, filia, donec videamus quem res exitum habeat. Neque enim cessabit homo, nisi compleverit quod locutus est.

vm. i 1. Postquam autem reversa est (peracta messe) ad socrum suam — Noemi. Legit Interpres 3©n *tascab,* id est *reversa est* : jam aliis punctis legunt *teseb,* id est *sedit,* commorata est.

Queram tibi requiem, — ideslquæram tibi honestum ct opulentum conjugium, in quo a paupertatis fami^que laboribus, cœlerisquc libera, in mariti divitis et placidi cura et providentia conquiescas, vitamque agas quietam, hilarem et jucundam, nimirum quæraintibi maritum divitem, æque ac benignum, cum quo concorditer et hilariter vivas ; nam cum maritis asperis et rixosis non est quies uxori. Porro Aben -Esra: « Non solent pucllæ quiescere, inquit, donec nupserint. » Est enim conjugium « quasi juventutis portus, » ait Plutarchus, ne per vagas libidines castitatis faciat naufragium.

3. Lavare et ungere, — oleo simplici, quasi Ver».* pauper, sed honesta : tales enim tunc oleo ungebantur ad nitorem ct hclitiam. Suadet Noemi nu-

rui suœ Ruth ul ungatur oleo, non nardino, aut simili bene olenti et illecebroso, sed naturali et simplici ; noe ut stibio,'cerussa, ahisque pigmentis ct fucis faciem suam coloret ct immutet, sed ut facie lota et nitida, ct cultioribus vestibus induta comparcat coram Booz; ut scilicet ornata modeste cum invitet ad matrimonium sibi quasi debitum. Ornatus enim modestus vestium, ct magis morum ct virtutum, decet matronam honestam ct casiam, uti docet S. Petrus, *epist.lt* cap. ¡ii,vers. 4. Porro quod de Cleopatra dixit Lucanus, lib. X:

Vultus adest verbis, facies formosa perorat,

in cætcris pariter verum est.

Vers. 4. 4. Et projicies te, et ibi jacebis, ——non nuda ; hoc enim inverecundum ct illecebrosum fuisset, sed cultioribus vestibus induta, ut dixit vers. 3. Quare licet Lyranus et Dionysius, imo S. Ambrosius, libro lll *De Fide,* cap. v, hoc consilium Noemi et factum Ruth accusent, quasi parum honestum ct illecebrosum, tamen utramque excusant Thcodorctus, Auctor Imperfecti, Abulcnsis, Salianus et Serarius et alii, tum quia totus hic ornatus ct apparatus erat honestus ct modestus; tum quia co non aliud petebatur quam matrimonium debitum ; tum quia tam Booz quam Rulli erant granitavi, probata ct casta vita, ut eis de fornicatione non esset metuendum; tum quia hæc res dirigebatur a Noemi, quæ sapiens ct pia crat matrona, ac magis a Deo, qui hoc conjugium contrahi volebat, ut ex eo nasceretur David, et ex eo Christus. Unde Auctor Imperfecti in cap. i *Maith.,* ait *Ruth* hebraico idem esse quod *inspiratio,* eo quod inspirata a Deo hoc egerit : « Nisi, ait, inspiratio Dei fuisset in Ruth, non dixisset quro dixit, nec fecisset quæ fecit, d Nam aliis feminis ct viris hoc factum Ruth non est imitandum, quia periculosum, et ad fornicationem illiciens. Pergit Auctor *Imperfecti :* a Quid primum laudatur in ea? dilectio generis Israel? aut simplicitas? aut obedientia? aut fides? Dilectio quidem generis Israel, quia sic desiderabat filios suscipere cx semine Israel, ct una heri ex populo Dei. Si enim communicationem viri desiderasse! quasi puella lasciva, aliquem juvenum potius appetisset. Quoniam autem non lasciviæ suœ, sed religioni satisfacere cupiens fuit, familiam potius sanciam elegit, quam juvenilem ælatem. Simplicitas autem, non ultronea sub pallium ejus ingressa est ; nec cogitavit ne forte sperneret eam, quasi vir justus lascivam puellam, aut ne deluderet cam, ctquod graviuscrat, contemneret delusam, sicut faciunt mulli : sed obaudiens facta socrus suœ consiliis fidenter credidit, quod prosperaturus fuerat Deus actum ipsius, sciens conscientiam suam, quia non libido ad hoc eam compulerat, sed religio erat hortata (i), n

(1) **Perplurcs increduli de hoc exemplo ad scandalum magno apparatu inhiarunt, antiquitatis simplicitatem moruin negantes; Voltarios tamen hic fugax philosophus l-erncy dicebat : « Nous avons dit bien des fois que ccs temps et ces mœurs n'ont nen de commun avec les nôtres, soit en bien soit en mal ; leur esprit n'est point notre esprit, leur bon sens n'est point uetre bon sens, c'est pour cela même que le Penlaleuque, tes livres de Josué et des Juges sont mille fois plus instructifs qu'Hoinêre d Hérodote. »**

7. Et discooperto palmo (id est stragulo lecti) Ven. a pedibus ejusse PROJECIT, — scilicet vestitam, non ad latus Booz, sed transversim ad pedes ejus ; noe enim honestas exigebat.

8. VIDITQUE MULIEREM. — Licet enim esset nox, Ven tamen quia sub dio in arca dormiebat, ac lucente luna vel stellis, facile videre poterat Ruth esse mulierem, non virum; etiamsi quænam esset ex facie dignoscere nequiret ob noctis caliginem.

9. Expande palulm tuum super famulam tuam, Ver». quia propinquus es,—hoc est, duc me uxorem, quia ad hoc quasi propinquus teneris, ut suscites semen marito meo sine liberis defuncto. Unde Chaldæus vertit : *Accedat, quaso, nomen tuum malte tiue, ut me uxorem ducas,* habeasque tori consortem. Addit Lyranus, sponsum solitum extremitatem pallii sui super sponsam ponere, ut hoc gestu significaret se eam in suam potestatem et tutelam accipere. Accusant nonnulli, ul dixi, hoc didum factumque Ruth, qua i quæ nimis periculose Booz castitatem lentant, ct suam exposuerit. Verum alii passim excusant, quod confisa castitati Booz et suœ, utpote per tot annos probata, censeret nil esse periculi, uli revera ex eventu patuit nihil fuisse.

Addit Abulcnsis Ruth petiisse hac phrasi concubitum Booz. Verum hoc non est verisimile; si tamen cum petiit, petiit ut actum conjugalem, non ul fornicarium. Tunc enim clandestina matrimonia non erant vetita : quare per consensum mutuum sive verbis expressum, sive copula carnali indicatum, contrahebatur matrimonium. Si ergo hoc petiit Ruth, nonnisi debitum conjugale pehit, ac per illud petiit ipsum conjugium; idque fecit, tum utsuœ, ac socrus suœ Noemi viduitati d paupertati per opes mariti divitis prospiceret ; tum ut nomini et mernoriæ mariti sui sine liberis defuncti, suscitando ei semen cx alio marito, consuleret; qui crat actus charitatis et amoris conjugalis : tum ut Dei legi per consuetudinem extensa», jubenti marito suscitare semen, satisfaceret, ipsumque Booz ad eidem satisfaciendum impelleret : qui erat actus obedientiœ d religionis.

Allegorico S. Hieronymus, proœmio in *Osee :* a Salmon, ait, virum justum Booz de Rahab meretrice generavit, qui Ruth Moabitem pinna pallii sui operiens, ct jacentem ad pedes ad caput evangelii transtulit. » Et lib. V in *Isaix* cap. xvi : « O Moabl in quam desaeviturus est leo, et do qua ne reliquia» quidem salvari poterunt, habeto solatium hoc : Egredietur de le agnus immaculatus, qui tollat peccata mundi, qui dominelur in orbe terrarum. De petra deserti, hoc est Ruth, quæ uia-

riti morte viduata, de Booz genuit Obed,el de Obed Jcsse, et de Jesse David, et de David Christum. »

Ven. IO. IO. Et PRIOREM MISERICORDIAM POSTERIORE SUPERASTI. — Hebraice, *meliorem fecisti gratiam posteriorem priore ;* Vatabhis, *præstantiorem fecisti pietatem tuam posteriorem priore, q. d.* Pia fuisti in virum tuum viventem, sed pientior nunc es in mortuum, dum allaboras ut illi sine liberis defuncto suscites semen per matrimonium cum illius propinquo. Audi B. Petrum Damianum, lib. Vili,epist. U *ad Sorores:* « Ruth socrui reverentiam dignam exhibuit, matronalem pudicitiam tenuit; defuncto viro fidem servavit : idolis deditam patriam parenlcsquc deseruit, et ad cultum veri Dei sine ullo doctoris magisterio, nobilis proselyte transivit. Ecce igitur Judith prospera, quibus in vita fulciebatur abjiciens; Ruth adversa quibus premebatur amplectcns. Utraque scilicet mente una, licet diversa fortuna, uni Deo non immerito placuit, quia ncc adversis ita succubuit, nec in prospera suimet oblivisccns, sese illa dejecit. Sed illa tolerabat quibus abundabat, ista fruebatur qua patiebatur; utraque nimirum de mundanæ inconstanti© alternilatibus asserens : sicut tenebra ejus, ita et lumen ejus, d

Vm.R. *a.* Scit enim omnis populus, qui habitat intra portas urbis meal — Hebraus, *scit omnis porta populi mei,* quod Vatablus et alii exponunt, *q. d.* Scit enim omnis Senatus populi mei. Judices enim et Senatus olim in portis sedebant ct judicabant, ut a rusticis ct exteris facile adiri ct conveniri possent. Plenius Nosicr *portam populi* explicat per conversionem *populum portæ,* hoc est, populum intra portas habitantem.

Mulierem te esse virtutis. — Hebraice b' H *thail,* hoc est, strenuitatis, fortitudinis, roboris, *q. d.* Sciunt omnes tc esse viraginem strenuam,sedulam, laboriosam. Unde Septuaginta vertunt : pw ¿mina?, id est *mulierem potentem ct* dwJpbw, id est vi*riiem.* Chaldæus, *apertum est ante omnes, qui sedent in porta magnos Sanhedrim* (id est Congregationis sive Concilii) *populi mei, tc mulierem esse justam, ct in te robur sive vim esse ad aspiciendam praeceptorum J)ei lucernam. »*

Ven. it. 12. Sed est alius me propinquior. — Sciebat utique hoc Noemi; sed norat ejus ingenium, quod nollet pauperculam ct extraneam Ruth uxorem accipere, uti eventus ostendit, idcoque non cum, sed Booz modestiorem et pientiorem ad matrimonium ejus honeste invitandum ccnsuit. Ita Abu- l . Serarius et alii.

Ven 13. 13. Bene res acta 1st. — *tob,* id est *bonum est.* Rabbini nonnulli H *tob* accipiunt quasi nomen proprium propinqui, quasi ille nuncupatus fuerit *Tob,* id est *bonus,* sicut *Tobias* dictus est quasi *bonus* Deo, vel *bonitas Dei.* Unde Raschi: < Salmon, inquit, Elimelech ct Tob fratres fuerunt. » Verum Septuaginta, Chaldæus, Noster et alii to *Tob* accipiunt ut nomen appellativum, vertuntque in genere neutro, *bonum est.*

Ego tb absque ulla duditationb suscipiam — in CifUiu conjugem. Mirare hic insignem charitatein, ©que ac castitatem Booz, utpote qui Ruth accubantem ncc tangere voluerit, sed matrimonium promiserit. Audi Auctorem *Imperfecti,* hom. l *in Mattii. :* « Quid in Booz prædicatur? humilitas, castitas ct religio. Humilitas quidem et castitas, quia non contigit eam quasi lascivus puellam ; nec abhorruit eam quasi castus lascivam : sed mox ut verbum ejus de lege proximitatis audivit, nihil horum omnium lascivi© imputavit, sed universa religioni adseripsit. Ncc despexit quasi dives pauperem; ncc veritus est quasi maturus adulescentulam ; sed paratior fide quam corpore mano processit ad portam, ct provocavit quemdam ex genere, quem jure propinquitatis ©¿limabat propinquiorem, obtinuit, prævaluit non tantum jure proximitatis, quantum Dei eligentis favore. Idcirco forte prævalens dictus est. » *Booz* enim Hebraice idem est quod *fortis.* Hinc Thalmudici Booz conferunt cum castissimo Josepho. Unde R. Eliczcr, cap. xxxix : « Tres fuerunt, ait, qui coram Creatore suo concupiscentiam domuerunt : » Joseph, Boozct Phaltiel filius Lais, de quo ll *lleg.* in, 15. ¡Audi et Abulensem: a Profecto, inquit, admirandum est, etiamsi ferreus aut adamantinus esset, et ossacjusænea,ct caro lapidea. Tulit tamen ista incitamenta venerabilis Booz, virtutis desiderioseipsum temperans.)) Et inferius : «Sola ergo reverentia honestatis, ct juris amor ipsum Booz tenuerunt, ne venereum expleret opus. Valde ergo laudabilis est vir ille, qui data tali opportunitate, tantis Venereis flaminis resistere potuit; ideo nec a nobis sub silentio prœtereundus est, sed aliquali laude canendus. Jure ergo de talibus parentibus Christus nasci voluit, quia tant© virtutis exstiterunt. »

Porro castitatem Booz mullum adjuvit durities lecti et frigus; quod scilicet non in lecto plumeo, sed in area, sub dio in acre frigido cubaret, durities cnim lecti et frigus valde infringunt ardorem concupiscenti©; qua dc causa Pharisæi, quemadmodum alibi dixi, cubantes, laminam plumbi renibus (inquibus origo est seminis) admovebant ad eos refrigerandos, itaque evitandas nocturnas in somnis pollutiones. Hinc quoque mulli Religiosi incedunt nudipedes. Nudi enim frigidique pedes valde restinguunt calorem natura œstunique luxuriœ,uti experientia constat. Hinc denique S. Antonius, S. Hilarión et S. Macarius, cætcrique Anachoreta non in lectis , sed humi dormiebant. S. Francisons, teste S. Bonaventura, in domum Cardinalis cujusdam invitatus, eum noctu in lecto molli decumberet acres sensit dæmonum infestationes; quare mox ex ea profugit, dictitans , « mollibus dæmones ad tentandum allicj, asperis vero deterreri el fugari. »

15. Mensus est sex modios hordei. — Poterat Ven. ts. Ruth hos sex modios humeris portare. Nam siligo levior est tritico, hordeum siligine, ct avena hor-

deo. Erat cnim ipsa «mulier virtutis,® ut dixit vcrs. 11, id est virilis, fortis et robusta.

Symbolice 11. Salomon, apud Lyranum, per sex modios accipit sex dona Spiritus Sancti, quia tot suntin llebræo Isofa cap. XI, vers. 1 et scq. Aben-Esra vero per sex modios accipit sex justos, qui cx Rutb progignendi erant, scilicet Davidcm,)anielem, Ananiam, Misaelem, Azariam et Messiam.

CAPUT QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Booz coram Judicibus, propinquiore jure suo cedente, adit possessionem Elimelech defundi, ejusque nurui *Ruth accipit uxorem* K *ex qua gignit Obed patrem Jcssc, cujus filius fuit Datid rex.*

1. Ascendit ergo Booz ad portam, et sedit ibi. Cumque vidisset propinquum præterire, de quo prius sermo habitus est, dixit ad eum : Declina paulisper, et sede hic, vocans eum nomine suo. Qui divertit, et sedit. 2. Tollens autem Booz decem viros de senioribus civitatis, dixit ad cos : Sedete hic. 3. Quibus sedentibus, loculus est ad propinquum : Partem agri fratris nostri Elimelech vendet Nocmi, quæ reversa est de regione Moabilide ; 4. quod audire te volui, et tibi dicere coram cunctis sedentibus, ct majoribus natu de populo meo. Si vis possidere jure propinquitatis, eme ct posside ; sin autem displicet tibi, hoc ipsum indica mihi, ut sciam quid facere debeam. Nullus cnim est propinquus, excepto te, qui prior es; et me, qui secundus sum. At ille respondit : Ego agrum emam. 5. Cui dixit Booz : Quando emeris agrum de manu mulieris, Rulli quoque Moabilidcm, quæ uxor defuncti fuit, debes accipere, ut suscites nomen propinqui tui in hærcdilate sua. 6. Qui respondit : Cedo juri propinquitatis : neque cnim posteritatem familiæ meæ delere debeo, tu meo utere privilegio, quo me libenter carere profiteor. 7. Hic autem erat mos antiquitus in Israel inter propinquos, ut si quando alter alteri suo juri cedebat, ut esset firma concessio, solvebat homo calceamentum suum, et dabat proximo suo. Hoc erat testimonium cessionis in Israel. 8. Dixit ergo propinquo suo Booz : Tolle calceamentum tuum. Quod stalim solvit de pede suo. 9. At ille majoribus natu, ct universo populo : Testes vos, inquit, estis hodie, quod possederim omnia quæ fuerunt Elimelech et Chclion, et Mahalon, tradente Noemi ; 10. ct Rulli Mc abitidem, uxorem Mahalon, in conjugium sumpserim, ut suscitem nomen defuncti in h ereditate sua, ne vocabulum ejus dc familia sua ac fratribus ct populo deleatur. Vos, inquam, hujus rei testes estis. 11. Respondit omnis populus, qui erat in porta, ct majores natu : Nos testes sumus ; faciat Dominus hanc mulierem quæ ingreditur domum tuam, sicut Rachel cl Liam, quæ ædificaverunt domum Israel ; ut sit exemplum virtutis in Ephrata, el habeat celebre nomen in Bethlehem. 12. Fiatquc domus tua, sicut domus Phares, quem Thannr peperit Judæ, de semine quod tibi dederit Dominus ex hac puella. 13. Tulit itaque Booz Rulli, ct accepit uxorem; ingressusque est ad eam, ct dedit illi Dominus ut conciperet cl pareret filium. 11. Dixcruntque mulieres ad Nocmi : Benedicius Dominus, qui non csl passus ut deficeret successor familiæ tuæ, el vocaretur nomen ejus in Israel. Io. Et habeas qui consoletur animam luam, ct enutriat senectutem. De nuru cnim tua natus est, quæ tc diligit; et mullo libi melior est, quam si septem haberes filios. 1G. Susceptumque Nocmi puerum posuit in sinu suo, et nutricis ac gerulæ fungebatur officio. 17. Vicinæ autem mulieres congratulantes ei, et dicentes : Natus est filius Nocini ; vocaverunt nomen ejus Obed : hic est pater Isai, patris David. 18. Hæ sunt generationes Phares : Phares genuit Esron; 19. Esron genuit Aram ; Aram genuit Aminadab; 20. Aminadab genuit Nahasson; Nahasson genuit Salmon; 21. Salmon genuit Booz; Booz genuit Obed; 22. Obed genuit Isai ; Isai genuit David.

Ve» i. 1. Ascendit ergo Booz ad portam. — In porta enim sedebant judices coram quibus hæc causa cessionisjuris propinquitatis legitime agchda erat.

Vocans eum nomine suo. — Hebraice vocans 'jobx uhfi *peloni almtmi,* quod Cajetanus vertit, *sede hic talis,* viduæ scilicet Ruth propinquus; Septuaginta, *declina huc abscondite;* Chaldaeus, *vir qui absconditor est viæ suæ,* id est, qui videri non vult.

Verins est tB *peloni almoni,* ad verbum significare *talis singularis,* vel *certus quidam, q. d.* Tu talis et talis veni huc, ct audi me; habeo enim negotium quod tecum tractem. Sic enim solemus advocare exteros, quorum nomina non scimus; vel si scimus ea, nominare nolumus. Unde a S ^*peloni* videtur derivatum Hispanicum *fulano,* Greci vocant Jicvx, Itali *un tale,* Galli *un quidam.*

Porro videtur Booz eum nomine suo compellasse, sed noluit Scriptura ejus nomen exprimere, eo quod indignus esset nominari : nipote qui nollet semen et nomen fratris sui defuncti suscitare. Ita Abulcnsis; juste enim nomen ejus sterna oblivione sepelitur, qui nomen fratris et propinqui sui eadem sepeliri permittit.

Denique *almani* derivatur a Ed Sn J nee*lam,* id est obmutuit, quia cujus nomen reticetur, illud quasi mutum non auditur, et ut sic dicam, obmutescit; talis ergo dicitur *almoni :* idem dicitur '0Sd *peloni,* a x Sd *pele,* id est occultum et mirabile, quia ea quæ occulta, miramur. Ita Serarius.

Ve». 3. 3. Partem agri fratris nostri Elimeleco vendit Noemi, — ejus vivi uxor, nunc vidua defuncti; u vendet, m inquam, tam pro se, quam pro nuru sua Ruth alendo : ambæ enim erant pauperes. Licet enim uxores non succederent apud Judæos in hæreditatem maritorum, aut aliorum propinquorum vel affinium defunctorum, tamen ex hoc loco colligitur illas hæredilalis maritorum usumfructum habuisse ad vitam, adeoque eamdem vendere potuisse, sed ita ut jus emendi proxime spectaret ad propinquos mariti defuncti, ad quos post mortem uxoris viduæ devolvenda erat hæredilas. Unde et qui c propinquis hæreditatem hanc, v. g. agrum emere volebat, debebat defuncti viduam relictam uxorem ducere, ut illi, cujus hæreditatem nactus erat, semen suscitaret. Porro verisimile est agrum hunc Elimclcch, eo tempore quo ipse peregrinabatur in Moab, alicui elocatum fuisse, (pii quotannis ex ejus frudibus annuum censum persolveret. Ita Abulcnsis, Lyranus, Fcvardentius ct alii.

v ' * 6. Cedo juri propinquitatis : neque enim posteritatem famil it. MEX delere (Hebraice, *corrumpere.* Sic et Septuaginta) debeo, — *q. d.* Est mihi uxor, sunt filii et fili® : illos alere debeo, ut meam familiam et nomen propagent; quare nolo secundam uxorem Ruth mihi accerserc, ne ct illam cum filiis alere, itaque meis, quos jam genui, alimoniam detrahere vel minuere debeam, atque filios, saltem primogenitum, cx Ruth procreandos non mihi, sed alteri gignam, ut scilicet ejus marito, qui propinquus meus fuit, semen et nomen suscitem. Unde Chaldœus vertit : *Non possum mihi vindicare ob causam seu colorem hunc; quia uxor mihi est, ad quam assumere aliam mihi non facultas, ne forte oriatur in domo mea jurgium, ct corrumpam hæreditatem meam. Vindica tu tibi possessionem meam, quia tibi uxor nulla, et ego non potero mihi vindicare.*

7. Solvebat homo calceamentum suum. — Erat Ven hæc excalcealio, cærcmonia politica; scilicet erat signum quod excalceans cederet juro suo, ac sicut calceum, sic et jus suum tradebat alteri propinquo ad emendum agrum sui propinqui defuncti, ct ad ejus viduam ducendam in uxorem. Porro excalcealio hæc erat duplex : una in poenam; si enim frater germanus nollet fratris sui sine liberis uxorem ducere, itaque ei suscitare semen, lex jubebat *Dcut.* cap. xxv, vers. 9, cum diam invitum excalceari, ct in faciem ejus conspui; quæ ingens erat pœna, contumelia et ignominia. Altera in signum cessionis juris : si enim quis non esset frater germanus defundi, sed cognatus fri secundo, tertio vel quarto gradu, non tenebatur quidem ex lege *Dcuter.* cap. xxv (hæc enim solos fratres germanos tangit) uxorem defundi ducere ad suscitandum illi semen; tenebatur tamen ad id ipsum ex quadam honestate cl consuetudine; si tamen id f .cero nollet, vel non posset, coram judicibus -xcalceabat so, calceumque suum alteri propinquo tradebat ; ut hoc signo significaret se jus suum illi resignare, tam ad agrum defuncti emendum, quam ad viduam ejus accipiendam in uxorem.

Allegorico S. Ambrosius, lib. HI *De Fide,* cap. v : « Designabatur, inquit, futurus ex Judreis, cx quibus Christus secundum carnem, qui proximi sui, hoc est populi mortui semen doctrin® cœleslis semine suscitaret, cui calceamentum nuptiale Ecclesia) copulandæ praescripta legis spiritalia deferebant. Non Moyses sponsus : illi enim dicitur Kcodt m : Solve calceamentum pedum tuorum, ut Domino suo cedat. Non Jesus Nave filius sponsus. Nam ct ipsi dicitur, *Josué* cap. v : Solve calceamentum pedum tuorum, ne ex similitudine nominis sponsus crederetur. Non alius sponsus, sed solus Christus est sponsus, dc quo dixit Joannes: Qui habet sponsam sponsus est. Illis igitur calceamentum solvitur, huic solvi non potest, sicut dixit Joannes : Non sum dignus solvere corrigiam calceamenti ejus. Solus ergo Christus est sponsus, cui illa veniens ex gentibus sponsa, ante inops atque jejuna, sed jam Christi messe dives innubat, quæ manipulos fecund® segetis, verbique reliquias gremio legat mentis interno, ut exhaustam illam viduam morte filii, atque inopem defuncti populi matrem novis pascat alimentis, non relinquens destitutam viduam, et novos quærens. Solus ergo Christus sponsus est, qui ncc Synagog® ipsi manipulos suæ messis invidebat. »

Porro pro *calceamentum suum* Chaldæus vertit, flpJTiJ *nartcko,* id est *vaginam,* vel potius *chirothecam suam.* Porle utrumque fiebat, ut scilicet cedens suo juro et possessione exueret calceum, ct sirnul chirothecain, eamque alteri traderet, significans hoc signo se jus suum illi resignare. Sic enim ct nunc nonnullis in locis per chiroihecam jus resignatur. Hoc enim signum rcsignalionis est appositum ct quasi connaturale. Aut olim hæc resignatio fiebat per calceum, postea vero per chiroihecam. Unde Judici nunc suos conlraclus et resignations faciunt per resignationem lintei, quam ipsi vocant *emptionem sudar,* id est sudarii, teste R. Elia. Fuso do his agunt Abulcnsis ct Serarius; Christiani vero hæreditatem domus adeunt per clavium acceptionem, agri vero per pedum positionem.

Vers. ii. 11. Quæ ædificayerunt domum Israel, —pula genuerunt filios posteros ct nepolcs Jacobi patriarch®, qui alio nomine a Deo vocatus est *Israel,* id est *Dominans Deo,* co quod luctans cum Angelo Dei illi prævaluisset, *Genes.* cap. xxviii. Rachel enim ct Lia uxores Jacobo genuerunt duodecim filios, a quibus *toVadomus,* id est stirps ct familia Israelis propagata ct mire multiplícala fuit. Undo Chaldæus addit : *in duodecim tribubus,* quia hi duodecim Jacobi filii fucro duodecim tribuum parentes, ideoque Patriarch®.

Vers. n. 13. Tulit itaque Booz Ruth et accepit uxorem. — Licite id fecit, quia ipsa jam erat proscIyta ct conversa ad Judaismum. Nam lex illa, *Dcut.* xxin, jubens ne Moabites ingrediatur in Ecclesiam Dei, viros tantum concernit, non feminas, uti docet Abulcnsis. Aliter respondet S. Augustinus in *Dcut.,* Quæst. LV : a Quæslio, inquit, quomodo intraverit Ecclesiam Domini Ruth, quæ Moabilis fuerit, do qua etiam caro Domini originem ducit. Nisi forte istam mystico prophetaverit intraturam, quod ait usque ad decimam generationem. Computantur enim decem generationes ex Abraham, quando fuit cl Lot, qui genuit Moabilasct Ammonitas, » Gen. xix ct xxxvii. Sunt autem istæ generationes : a Abraham, Isaac, Jacob, Judas, Phares, Esron, Aram, Aiuinadab, Nahasson, Salmon, cujus filius Booz. »

Hæc responsio est ingeniosa, sed non genuina. Nam in *Dcut.* additur : « in ælernum. » Moralitcr audi Auctorem *Imperfecti,* hom. 1 *in Malth. :* a Rulh, ait, pro merito fidei suæ nupsit Booz, quia propriam gentem contempsit, ct terram, ct genus, et elegit Israel, et non despexit socrum, viduam simul ct peregrinam, desiderio ducta generis ejus magis quam sui, deos patrum suorum repulit, cl Deum viventem elegit. Rursus Booz pro merito suæ fidei illam accepit in uxorem, ut cx conjugio tali sanctificato genus nasceretur regale. Nam Booz senior constitutus non sibi uxorem accepit, sed Deo; non propter passionem corporis sui, sed propter justitiam legis, ut susciIaret semen proximo suo; non magis amore quam religione ferventior: ætafe senex, juvenis autem fide; et ideo forsan nominatus est in virtute, vel virtus in ipso prævalens. Quoniam qui secundum ætatem ad ineundum conjugium est in virtute, nominabilis et laudandus, quia est in virtute; sed qui extra ætatem conjugalem jam factus, accepit ex religione virtutem ad conjugium ineundum, sicut iste Booz, ille laudabilis et nominabilis est, quia exislit in virtute, et illius talis viri virtus in ipso est. « S. Hieronymus, *epist.* 2S : a Vide, ait, quanti meriti sil desert® præslilisse solatium. Ex ejus semine Christus oritur. »

16. SUSCCPTUMQUB NOBMI PUERUM POSUIT IN SINU SUO, ET NUTRICIS AC CERULÆ FUNGEBATUR OFFICIO,— docens puerum ambulare, loqui, colere Deum, parentibus obedire, legem Dei audire, turpia fugere, honesta sequi, beneficentiam in omnes exercere, nulli nocere, cadum ambire, etc.; a pueritia enim pendet adolescentia, virilis ætas, totaque hominis vita. Quare puerorum recta institutio summi est momenti ad eorum salutem œque ac ad Reipublic® bonum. Quocirca S. Hieronymus, epist. *ad Latam,* de filiola ejus Paula, quæ neptis erat S. Paul®, ita scribit: a Ipse, si Paulam miseris, et magistrum ct nutricium spondeo; gestabo humeris, balbutientia senex verba formabo ; mullo gloriosior mundi philosopho, qui non regem Macedonum Babylonio periturum veneno, sed ancijlam ct sponsam Chihti erudiam regnis coelestibus offerendam. Ven-16.

17. Vocaverunt nomen ejus Obed. — *Obéi he-ven. n.* braice idem est quod serviens, sustentans, sublevans, ait Pagninus. Vocarunt ergo eum <Obed,t quasi optantes ct augurantes ut hic filius parentibus jam labore et celate grandaevis, obsequiis suis serviret, corumque senectam solaretur et sustentaret. Unde versu 15, dicunt de co : * Qui consoletur animam luam, ct enutriat senectutem. » Ita Josephus, Serarius ct alii : sic apud Romanos vocatus est *Scipio, co* quod ipse junior parenti seni et cæculienti, instar scipionis, cui incedens incumberet, subserviret. Obed enim hebraico idem est quod latine scipio sive sustentaculum. Unde mater Tobi®, cap. v, 23, filium suum vocat « baculum senectutis. » Porro Cornelius cognomento Scipio, a quo Scipionum gens patricia initium habuit, patrem luminibus carentem pro baculo gerebat, quem Grammatici *scipionem* appellant : hmc illi cognomen *Scipionis* inditum, quod deindo posteris ejus adhæsil, ait Macrobius, lib. 1, cap. iv. Rursum, *Obed* hebraico idem est quod *coletis,* scilicet Deum, ut ex Chaldæo ait Fevardentius : fuit enim Obed pius tam in Deum, quam in parentes, œque ac Jesse ejus filius, a quibus David suxit suam virtutem ct pietatem. Obed

Dices: Filius hic potius vocandus erat *Mahalon,* quia ei suscitabatur semen. Respondet Abulcnsis, *Quast.* LXXXV: a Oportuisset filium, qui e posteriori matrimonio primus nascebatur, dc-

fundi nomine affici, siquidem qui defuncti uxorem duccret, verus ac proprius illius frater esset, non autem, si frater improprie, id est, cognatus tantum esset. »

Allegorico, Booz repraesentat Christum; Ruth, Ecclesiam c gentibus convocatam. Lege Auctorem *Imperfecti,* hom. 1 *in Matth.*

Moralitcr vide Hugonem, Dionysium, Fevardentiuni, Serarium, ac præsertim Ludovicum de Puente in priore parte *Ducis sui spiritalis,* ubi cx dictis factisque Ruth pulchra cl singularia elicit morum documenta.

VcEi.ii. 21. Salmon genl.it Booz, Booz autem gemit Odeo. — Arias in *Apparatu Bibi. Rcg.* tract. *De Nominibus Hebraicis,* censet *Salmon* idem esse quod *Salomon,* sed fallitur: *Salmon* eniin scribitur per *sin; Salomon* vero per *schin.* Rursum *Salomon* hebraico dicitur *iizhv Selornoh,* habetque ultimam litteram *He;* pobtf *Salmon* vero habet ultimam *Nun.* Denique *Salmon* bebraice idem est quod *vestitus* aut *vestiens; Salomon* vero idem est quod *pacifiais.* Ita Serarius.

v.r-!•. 22. Odeo genuit Isai (qui est Jesse), Isai genuit David. — *Jesse* hebraico idem est quod *munus,* vol *existons* aut *debitor.*

Nota: Salmon fuit maritus Rahab, quæ Jorichuntcm prodidit Hebræis, *Josué* n; a Rahab autem ct Salmon, id est, ab ingressu Hebræorum in Chanaan usque ad annum quartum Salomonis fluxero anni 440, ut colligitur ex III Rcg. vi, 2; ab annis enim 80, qui ibi numerantur, demendi sunt 40, qui ab ingressu Hebræorum fluxere in peregrinatione per desertum, usque ad ingressum in Chanaan. Ergo his 440 annis tantum quinque fuere generationes. Salmon enim genuit Booz, Booz genuit Obcd, Obed genuit Jesse, Jesse genuit David, David genuit Salomonem. Undo nonnulli censent singulos quatuor primos, scilicet Salmon, Booz, Obed ct Jessc, genuisse anno ætatis centesimo, ut conflent 440 annos jam dictos. Ita Abulensis, Serarius, Dionysius, Cajctanus, hic Salmeron, Barradius ct Maldonatus in *Matth.* i. Verum Sfnn hoc violentum videtur, ct ex necessitate confictum. PlaniusLyranus, R. Salomon, Gcncbrardus, Catharinus, Janscnius et Salíanos tres ponunt Booz, qui omnes unico hoc nomino Booz contineantur; sicut *Matth.* i, nomino Jcchoniæ continetur tam Joakim paler, quam Joachim filius, do quo mox plura. Sic ergo has generationum series distribuit Salianus, toni. II, anno Debboræ el Barac 21. Salmon in ingressu Chananitidis, quando duxit Rahab in uxorem, quartum circiter ct trigesimum agebat annum; ipsa vero fermo 25. Post alios ex ea susceptos liberos, genuit anno ætatis sexagesimo primum hujus nominis Booz; de summa ergo 440 annorum, qui numerantur ab ingressu in Cbananæam, usque ad jacta templi fundamenta, tollendi erunt 26 anni. Booz autem primus ac secundus genuerunt 63 ætatis anno, tertius autem septuagesimo, Obed, item el Isai 70; quibus addo 70 annos vitra Davidis, et quatuor de regno Salomonis, efficies omnino 440 annos.

Ex his autem probabiliter collectum vides primum Booz natum decimo Othonicllis anno; secundum, 35Aodi; tertium, 20 Baraci, duxissoquo Rutliam, ac genuisse Obed, septimo anno Tholœ; Isai autem natum primo Samsonis, et genuisse Davidcm anno undecimo Samuclis ineunte.

Si quis tamen malit dicere Salmon, Booz, Obed ct Jesso genuisse anno centesimo, potius quam duos Booz uni sacræ Scriptural adjungere audeat, dicat similia exstare illius, imo posterioris ravi exempla. S. Scrvatius enim Trajcctensis episcopus et patronus vixit 373 annos, teste Sigcberlo in *Chron.* Celebratur in Historiis Joannis de temporibus qui vixit 300 annos. Matfeius, lib. XI *Hist. Indica;,* trecentos pariter annos cuidam Indo assignat. Verum hæc portenta sunt et quasi miracula, quæ in uno duntaxat contigerunt; hic autem oportet asserere longævitatcm hanc contigisse quatuor hominibus sibi invicem continua generatione succedentibus, quod est inauditum; præsertim cum David eorum filius vitam homini sua ætate circumscribat 70 annis: « Dies annorum nostrorum, inquit, in ipsis septuaginta anni,» *Psalm.* Lxxxix. Porro sæpe in Scriptura generationes et nomina aliquorum generantium subticentur, ut *Matth.* cap. i,3, ubi dicitur: a Jorain autem genuit Oziam. » Jorain enim genuit Ochoziam: Ochozias genuit Joas, Joas genuit Amasiam, /Amasias genuit Oziam. Ibidem vers. 11: « Josias autem genuit Jcchoniain, » ubi Jcchonias ponitur pro duobus, scilicet pro Joakim sive Jeconia, et Joachim sive Jechonia; scilicet Josias genuit Jcconiam, Jcconias autem genuit Jechoniam. Accedit ratio: nam hisce 440 annis, qui fluxere a Salmon ad Salomonem, in crateris tribubus non quinque, sed longe plurcs fuere generationes.

Exemplum unum c mullis clarum accipe I *Paralip.* vi, 33. Ab Heman qui fuit Cantor tempore Davidis, ascendendo ad Core qui vixit tempore Mosis, cique rebellans a terra absorptus fuit, *Numer.* ivi, numerantur octodecim generationes. Sic enim ait: «Heman Canior filius Johel, filii Samuel, filii Elcana, filii Jeroham, filii Elici, filii Thohu, filii Suph, filii Elcana, filii Mahath, filii Amasai, filii Elcana, filii Johel, filii Azarira, filii Sophonira, filiiThahat, filii Asir, filii Abiazaph, filii Core. » Numera vò *filii* decies octies repetitum, ct videbis octodecim generationes hic recenseri.

Quare verisimile est hic pariter aliquas prrateriri, et nonnullos filios intermedios quasi obscuriores omitti, nominari vero tantum illustriores, uti Naasson, quia ipso fuit princeps tribus Juda in ingressu terræ sanclæ, duxitque Rahab uxorem; Booz, quia ipso fuit maritus Ruth, cujus

historia hic texitur; Obed, quia ex eis natus est Isai, qui fuit pater Davidis regis (t).

Denique Rabbini in *Juchasin,* pag. 10, tradunt Rulli, cum nupsit Booz, fuisse annorum 40, ac deinde diu admodum vixisse: « Nam fuit, inquiunt, adhuc tempore Salomonis, et ad ejus latus una cum Bcthsabea sedebat in throno regio.» Sic ct filium ejus Obed aiunt vixisse 400 annos, sed hæc incredibilia, idcoque conficta videntur.

Tropologice S. Chrysostomus, hom. 1 in *Matth.*.' « Talis, inquit, Booz ex tali conjugo Ruth, qualem filium genuit? Obed, qui interpretatur *subditus.* Nunc autem qui divitias eligunt, et non mores, pulchritudinem, et non fidem; et qnod in meretricibus solet qureri,hoc in conjugibus optant, propterea non generant filios subditos vel sibi, vel Deo, sed contumaces ct contra se et contra Deum, ut filii eorum non sint fructus juste conjunctionis eorum, sed pcena condigna irreligiositatis ipsorum. Iste autem Obed, qui *subditus* dicebatur, quid genuit ? Jesse, id est, refrigerium ; Jesse enim latino sermone *refrigerium* appellatur. Nam vere quicumque subditus est Deo et parentibus suis, tales filios generat Deo præstante, a quibus refrigeretur, quoniam qui honora* patrem honorabitur a filiis suis; qui autem contumaces existant aut in Deum, aut in parentes, generantes non refrigeria sibi generant, sed dolores, ut a filiis suis recipiant quod fecerunt in parentibus. »

Addit Chrysostomus forte *OLed* sic appellatum quod eo nascente Hebraei Philistæis essent *subditi,* a quibus liberati fuere per Samuelem, sub quo vixit Jesse filius Obed ; ideoque cum vocatum esse *Jesse,* id est, *refrigerium.*

(t) Verisimile est quasdam generationes omissas ponendas esse intermedias Obed et Isai, vulgo lesso.

COMMENTARIA

IN

LIBRUM PRIMUM SAMUELIS

SIVE

EGL

ARGUMENTUM.

Orlo. Libri Regum recto temporum ordino proximo sequuntur librum Judicum, cujus appendix est liber Ruth. Post Judices enim in Israele regnarunt Reges, quorum gesta hic describuntur, ideoque libri Regum nuncupantur. Itaque liber Judicum desinit in Samsone, qui ante Beli ultimus fuit Judex, judicavitque annis 20 . *Judie,* xvi, vers. ult. Sainsoni proxime succesit Beli Pontifex, qui quasi Judex præfuit Israeli 40 annis : Heli successit Samuel et Saul totidem annis. Samuel ergo absolute ultimus fuit Judex : nam sub eo populus petiit regem, quem Samuel jussu Dei eidem primum dedit Saulem. Hic igitur mutavit statum Reipublicæ ac Arislocratiam Judicum convertit in Monarchiam Regum. Beli autem licet Judicis gesta, non in libro Judicum, sed in in hoc libro Regum præmillunlur, quia sub ipso floruit Samuel propheta, qui principatum mutavit in regnum, de quo mox.

M-kfli. Hisce igitur quatuor Regum libris Spiritus Sanctus prosequitur historiam gentis Judaicæ, et Ecclesie sive Synagogæ veteris proxime a Judicum exitu, quorum ultimus fuit Samuel, cujus hic gesta prœmittunlur; quia ab eo facta est mutatio regiminis aristocratici in monarchicum ct regale. Inde Regum nomine hi libri inscribuntur. Nam in *primo* libio agitur de ortu, educatione clprincipatu Samuelis, ac de regno, actis et morte Saulis; in *secundo* agitur de regno Davidis, qui Sauli a Deo ob inobedientiam rejecto, a Samuele jussu Dei surrogatus est : quocirca hi duo primi Hebraice vocantur libri Samuelis, sive quia a Samuelis gestis incipiunt, sive quod gesta Saulis et Davidis, gesta Samuelis censeantur, co quod Samuel eos reges constituit.

s-ci n Porro hi duo primi libri complectuntur tempus quo Heli, Samuel, Saul cl David præfucrunt Israeli, quod fuit 120 annorum. Nam, uldixi, Beli præfuit annis 40 totidem Samuel ct totidem denique David.

Duo vero posteriores libri, scilicet *tertius* ct *quartus* Regum,enarrant acta Salomonis, qui Davidi patri successit, ejusque filiorum ct nepotum, qui in Juda a Salomone usque ad ultimum Sedeciam regnarunt; item gesta Jeroboam et posterorum ejus, qui schisma facientes a Roboam el Juda, in tenacie, id est in decem tribubus regnarunt usque ad ultimum regem Osce, qui a Salmanasar captivus abductus est in Assyriam anno sexto Ezcchiæ rogis Juda. Igitur hi duo libri historiam omnem regum tam Juda quam Israel a primo ad ultimum per annos 430 pertexunt. In qua ad litteram mulla virtutum, mulla etiam divinæ providenti®, Deique juste infideles et impios punientis, ct fideles piosque præmianlis exempla passim describuntur : multa quoque prophetice dicta intexuntur, quæ ad institutionem fidelium cl inores dirigendos mullum conferunt. Audi S. Gregorium hic in *Prooemio:* ‹t Historia Regum, quia eo Spiritu condita, quo et cætcraScripturæ sanet® volumina cognoscuntur, non debet credi cis esse minor Sacramentis , quibus non est inferior titulo auctoritatis. Nam omnes scriplorcscjus fuisse Prophet® referuntur, qui, cum historica narrant, spiritalia signant, exteriora loquuntur, et intima innuunt; terrena ponunt, ut cœlcslia exsequantur,» etc. Et post nonnulla : « Suavis est historia Regum in superficie litter®, allior in typis allcgoriæ, moribus instruendis utilis, lucida in exemplis exhibendis. » EID. Augustinus, lib. XVII *De Civit, cap.* i : « Ipsa Scriptura quæ per ordinem Reges eorumque facta et eventa dirigens, videtur lanquam historica diligentia rebus gestis occupata esse narrandis, si adjuvante Spirilu Dei considerata tractetur, vel magis vel certe non minus prænuntiandis futuris,

quam preteriti* enuntiandis invenietur intenta. »

Porro duo primi libri ab Hcbræis vocantur libri Samuelis, imo ab eis æque ac Syris vocantur *Prophetia Samuelis;* duo vero posteriores soli ab eis vocantur libri *Regum* vel *Regnorum,* quod in cis plurium regum tam Juda quam Israel regna, id est, regnationes modique regnandi recenseantur.

Utilitas. Ubi nola quantum differat historia sacra a profana : illa enim, cum spiritu divino conscripta sit, narrat res humanas ut a divina providentia gubernantur; hæc vero spiritu humano composita refert cas, ut hominum prudentia ct industria proveniunt; itaque illa docet prudentiam divinam, qua mens pio cultu Deo adhærcal, ejusque ope et religione potissimum nitatur; hæc vero prudentiam humanam et minutas quasdam cantiunculas hominum industria invenias, qure plerumque parum habent virium, et sæpe afferant periculum. Quare nihil congruentius principimi instructioni quam sacræ historiæ, præscrlim lib. Regum explicatio. Inde enim clare intelligent fundamentum regni et poliliæ, totiusque prosperitatis in vera religione et justitia collocandum : extra hoc nihil Christiano principi fore firmum aut tranquillum. Profuit id plurimum Carolo V Imperatori, cui adolescenti Adrianos (postea sextus ejus nominis Pontifex) institutor suasit lectitare libros Regum. Unde ille ea hausit gubernandi documenta ct principia, quæ illum non solum Catholicum effecerunt, sed etiam in maximum ct potenlissiinum principem successibus felicem evexerunt.

Pari modo referi Cicero *ad Quintum fratrem,* Scipionem Africanum assidue lectitasse pædiain Cyri, indeque lanium in bello æquo ac pace ducem cl principem evasisse. Lampridius in *Alexandro Severo,* refert cum solitum legere *Rcmpublieam* Platonis; Plutarchus in *Alexandro Magno,* scribit cum sæpe ad manum habuisse Homerum, ex cujus lectione sentiebat sibi addi animos ad heroica facinora, quando in eo tanta Achillem patrasse cernebat. Porro Religionem orthodoxam esse fundamentum imperii scribit, cl inculcat Theodosio Imperatori S. Cyrillus, lib. *De Recta fide,* sub initium. Denique S. Clemens, lib. l *Apost. Const,* cap. vi, docet Christiano lectitandos esso libros Regum, indo enim veras piasque historias petendas esse, non a libris Gentilium.

Aìlegori ce. Allegorico cl tropologice S. Hieronymus, epist. I0 l *ad Paulinum* : « Samuel, inquit, in Holi mortuo el in occiso Saule, veterem legem abolitam monstrat. Porro in Sadoch atquo David, nòvi sacerdotii noviquo imperii Sacramenta testatur. Melachim, id est, Regum tertius cl quartus liber a Salomone usque ad Jechoniam ; cl ab Hieroboam filio Nabal usque ad Osce, qui ductus est in Assyrios, regnum Juda el regnum describit Israel. Si historiam respicias, verba simplicia sunt. Si in litteris sensum latentem inspexeris, Ecclesiæ paucitas, ct hærelicorum contra Ecclesiam bella narrantur. »

Omnes enim reges Juda fuere typi Christi cx eis nascituri, qui est Rex regum ct Dominus dominantium, ut ait hic S. Gregorius. Unde S. Augustinus, lib. XXH *Contra Faustum,* cap. xxiv. « Dico, inquit, illorum hominum non tantum linguam, sed diam vitam fuisse propheticam, totumque illud regnum geniis Hebraeorum magnum quemdam, quia et magni cujusdam, fuisse Prophetam, p

Primum Regum librum scripsit Samuel prophe- Ancla
Ia (unde duo primi libri ab Hcbræis Samuelis vocantur) usque ad mortem suam, quæ recenselur lib. I, cap. XXV. Ita censent S. Gregorius, Tbeodorclus, Procopius, Eucherius, Hugo, Lyranus, Abulensis, Cajelanus, Vatablus, Serarius et alii passim; mortem vero Samuelis et gesta post eam usque ad finem libri secundi scripsit David, ait S. Isidoras, lib. VI *Originum,* cap. n, aut potius Nathan ct Gad prophetœ, qui Davidi erant a secretis et commentariis, ut scilicet ejus acta per singulos dies, quasi Diaria cl Chronica sive Ephemerides conscriberent, uti diserte dicitur l *Paratip.* xxiv, in fine. Ita censet Bellanninus ct Sixtus Sen< isis, lib. I, licet Abulensis hic, et Quæst. IV in cap. xvi! lib. *Judicum,* eos ab Isaia vel Jeremía conscriptos putet, co quod cap. xxvir, vers. 6,St- *cclcg.* dicatur facta regum Juda « usque ad diem hanc : v hoc enim non videtur dixisse David, sed aliquis eo posterior, ut Isaias vel Jeremías. Verum hæc particula libro jam composito addi potuit ab Isaia vel Jeremía, uti similia addita sunt in Pentateucho Mosis, Josué, Judicum et aliis libris.

Duos posteriores Regum libros usque ad Jcrosolym e excidium, cx priscis singulorum regum annalibus a Jeremía scriptos esse censet Procopius, Isidorus, R. Moses Kimchi, quos citat Sixtus Senensis, lib. I. Item Abulensis, Dionysius cl alii; idque confirmatur ex co quod caput ultimum Jeremiæ idem sit cum capite ultimo libri quarti Regum. Isaias enim diu ante posteriorum regum tempora ct captivitatem Babylonicam, quæ hic enarrantur, mortuus fuit : cavero vidit Jeremías. Ubi nola: singuli reges suos habebant a commentariis, qui acta eorum, sive Diaria quotidie conscriberent; sic enim gesta Salomonis scripsit Ahias Silonites et Addo propheta, ul dicitur II *Paralip.* ix, quæ HI *Reg.* xi, vocantur « liber verborum, » id est factorum «dierum Salomonis,» ait Thcodorclus el Abulensis. Sic acta Roboam filii Salomonis, æquo ac Abi® regis filii Roboam, scripsit idem Addo et Scmcias propheta, ut dicitur II *Paralip.* x ii, 15, ct cap. XIII, 22. Sic Ozi® regis gesta scripsit Isaias, ul ibidem dicitur cap. xxn, vers. 22, æquo ac Ezechiœ, uti ibidem dicitur cap. xxxii, vers. 32; unde putant nonnulli Isaiam gesta regum scripsisse, vel ex Diariis collegisse a Salomone usque ad Manassem, a quo Isaias interfectus est ; reliqua deinde usque ad captivitatem Babylonicam post Isaiam pertexuisse Jereiniam. Ita Sanchez. Favet quod quatuor capita kaiæ, scili-

cet xxxn, XXXVII, XXXVIII, xxxix, prorsus eadem sint cum ¡V *Regum* cap. xviii, vers. 19 et 20. Addit Sanchez viros Ezcchiæ, qui collegerunt Proverbia Salomonis, Proverò. xxv, forte Diaria quoque collegisse. Vide Sixtum Senensem verbo *Ezcchias*. Sio pariter Jchu filius Banani scripsit verba dierum, id est Diaria, sive Commentarios ct Annales Josa* phat regis, ut patet II *Paralip.* cap. xx, vers. 31. ¡line etiam a Septuaginta vocatur *liber Paralipomenon,* qui hebraico inscribitur *dibre haiamim,* id est *verba,* hoc est gesta *dierum,* quasi dicat : hic liber continet ca quæ in libris Regum relicta et omissa sunt cx iis, quæ in priscis regum Diariis conscripta erant. Ergo bi Regum libri ex antiquis eorum Diariis collecti sunt, parlim ab Isaia, cæterisqiie viris ab Ezechia ad hoc deputatis, parlim a Jeremía, partira ab Esdra, uti sunt ca quæ post Jercmiam sub Gyro contigerunt.

Libris Regum attexuntur duo libri *Paralipome* non,* id est *relictorum,* sive *residuorum,* et ut S. Hieronymus, epist. *ad Domnioncm,* ait, apræteritorum; » quia hi supplent ca quæ in libris Regum do regibus Juda (nam gesta regum Israel vix tanguntur in lib. *Paralipomcnon*) prætcrmissa sunt; unde cos hic intexam, ubi eadem narrant; peculiaria vero quæ addunt, in illis ipsis explicabo. *Paralipomenon* auctor non fuit Jeremías, quia capite ultimo narratur solutio captivitatis Babylonian, ante quam mortuus est Jeremías (nisi quis dicat hanc illis postea additam, uti mors Mosis addita *tait Deuteronomio);* undellcbræi,Lyranus, Abulensis ct Joannes Dricdo, lib. I *De Script. Eo des.,* ct Sixtus Senensis, lib. 1 *Bibliot.,* probabiliter opinantur cos conscriptos ab Esdra, quia idem est finis *Paralipomenon,* ct initium *Esdræ,* ut patet intuenti : ct quia cum eadem historia narratur in libris *Regum, Paralipomcnon* et *Esdra,* narratio *Paralipomenon* consentit cum *Esdra,* non cum libris *Regum.* Rursum in fine *Paralipomcnon* narrantur gesta Cyri, quæ narrare non potuit Jeremías, qui ante Cyrum, sed Esdras, qui post Cyrum vixit.

Dices, Il *Paral. x,* 9, dicitur : «Fuit arca ibi (in templo) usque in præsentem diem.» Hoc autem de tempore Esdræ dici nequit : nam ante captivitatem Jeremías arcam extulerat et absconderat, ut patet Il *Machab.* n, 5. Respondet Abulensis rò *usfpic in præsentem diem* intelligi de diebus Nathan, Addo et Ahiæ, qui primi Chronica ct Diaria Paralipomcnon conscripserunt, cx quibus Esdras ca descripsit ctin ordinem redegit. Nam alioqui falsum esset quod in fine *Paralipomcnon* de Cyro narratur. Constat enim diu ante Cyrum arcam ob Jeremía fuisse absconditam.

Porro « Paralipomcnon liber, ait S. Hieronymus, epist. 103 *ad Paulinum,* id est instrumenti veteris epitome, tantus ac talis est, ut absque iUo si quis scientiamScripluræ sibi voluerit arrogare, seipsum irrideat.» EtCassiodorus,lib. De *Divin, led.* cap. li : « In Paralipomenon, ait, libris duobus,a patribus magna prædicatur utilitas, qui veram gestorum notitiam breviter quidem, sed plenissimo continero noscuntur. »

INTERPRETES.

Primo, Ad litteram scripsit quæstioncs in libros Regum ct Paralipomenon S. Hieronymus, sed dc iis merito dubitat Bcllarminus ct alii an sint S. Hieronymi , quia S. Hieronymus, lib. *De Script. Eccles.,* testatur se scripsisse Traditiones sive Quæstioncs Hebraicas in *Genesim, Loca Hebraica ct Nomina Hebraica,* sed de Traditionibus sive Quæstionibus Hebraicis in libros *Regum* ct in libros *Paralipomcnon* nihil dicit; prœterea in quaestionibus Hebraicis in *Genesim* adseribit idem S. Hieronymus passim verba Hebraica ; in Quaestionibus autem in libros *Regum* ct *Paralipomenon* › non nisi semel aut iterum id facit. Denique gravior videtur scriptio illa in *Genesim,* quam ista in libros *Regum etParalipomcnon;* sed cujuscumquo sit hoc opus, non magni refert. Quarc Quæstioncs hasesso S. Hieronymi, pernegat Serarius, sunt tamen antiqui auctoris; nam sæpe citantur ab Angelóme.

Secundo, S. Augustinus scripsit librum ad *Simplicianum,* in quo quinque quæstioncs cx libris *Regum* resolvit. Item in *Canticum Anna,* lib. XVII *De Civit.* cap. IV. Adhæc in varios Regum locos sermones decem, nimirum 19G, 200, 201,2O1,20G, 207, 210, 211 *De Tempore,* ct primum inter *Homilías* SO.

Tertio, S. Eucherius ex monacho Lugdunensis cpiscopus, anno Domini 411, tempore Leonis I Pontificis et Theodosii junioris Imperatoris, scripsit in libros *Regum;* quem hisce elogiis ornat Claudianus Mamertos, episcopus Viennensis illi coævus, lib. *Dc Statu animarum :* « Eucherius viridis ævi, maturi animi, terne despuens, cœli appetens, humilis spiritu, arduus merito, ingenio subtilissimus, scientia plenus, eloquio profluus, magnorum sui sæculi Pontificum longe maximus, » ctc.

Verum, ut recte advertit Bcllarminus *De Script. Ecclesiast.* in *Euchcrio :* «Hi commentarii nequeunt esse Eucherii,eo quod auctor sæpcS. Grcgorium citet, ct ad finem expositionis libri primi *Regum,* lectorem invitet ad *Moralia S.* Grcgorii perlegenda, S. autem Gregorius plus centum annis fuerit Euchcrio posterior. Fortasse qui hos libros Euchcrio tribuerunt, ex co permoti sunt, quod Gcnnadius testatur scripsisse Eucherium ad Sa* Ionium et Uranium dc obscuris Sanctarum Scripturarum capitulis. »

Porro auctor horum commentariorum videtur fuisse Anglus, ct vixisse paulo post tempora S. Grcgorii. Nam in lib. HI *Commentariorum in libros Regum,* cap. xxn,sic loquitur : « Nostris, ait, nuper temporibus S. Gregorius Papa, Evangelices roboratus eloquiis, Romanam rexit Eccle-

siam, et reverendissimi Patres Augustinus, Paulus et alii socii eorum jubente illo venerant in Britanniam, n etc. « Atque ab hoc auctore multa iisdem peno verbis descripsit Beda in suis Quæstionibus super libros Regum, » ait Bcllarminus, loco citato. Unde Doctores Lovanicnscs et Sixtus Senensis suspicantur hos commentarios non esse Bucheri!, sed Bcdæ.

Qairto. Venerabilis Beda, qui floruit anno Domini 730, scripsit Quæstioncs in libros *Regum,* quæ incipiunt : *Post librum Judicum.*

Quinto. Angclomus Gallus, monachus Ordinis D. Benedicti Congregationis Lexoviensis, vir in divinis Scripturis nobile sortitus ingenium, jussu Drogonis episcopi Metensis, filii Caroli Magni Imperatoris, collegii c Commentariis veterum Patrum opus in IV libros *Regum.* Claruit anno Domini 830. Porro Angclomus primo sensum litteralem, deinde allcgoricum prosequitur, idque fere cx Quaestionibus S. Hieronymi in libros *Regum.*

Sexto. Posterioribus sæculis scripsere in hos libros Lyranus, Hugo, Dionysius, Abulensis fuse cl exScpUmo. acte. Nuper Cajetanus ct Vatablus. Novissimo nostri Franciscus Mandoza, Gaspar Sanchez et Nicolaus Serarius.

Octavo. Mysticum sensum horum librorum tradit Commentarius Euchcrii jam citatus. S. Augustinus nonnulla variis in locis tetigit, quæ collegit Germanus quidam in opere lucubrationum S. Augustini in *Biblia,* collegit etiam Godcfridus, Tilmanus, Carthusianus Parisiensis in hos libros , œque ac in cæteros bíblicos sensus mysticos cx variis auctoribus, sed fero ignotis. S. Gregorius tropologico scripsit in cap. xvi lib. I *Begum;* Orígenes homiliam unam in prima capita. Exstat Venerabilis Bcdæ expositio allegorica in Samuclcm prophetam, in quatuor libros distincta ad Accani. Nonnulla quoque cx his libris allegorico explicat S. Prosper, lib. *DcPromis. ctprccdict.* Denique in libros *Regum* ct *Paralipomenon* scripsit Procopius Gazæus,sed ejus commentarios necdum vidi, ct an impressi sini dubitat Bcllarminus. Noster Serarius hic testatur so co manuscriplo cx bibliotheca Marci Vclscri usum fuisse.

CHRONOLOGIA REGUM SACRA ET PROFANA.

Post Moscn Josué præfuit Israeli 17 annis, deindo Judices usque ad Samsonem inclusivo per annos 299, uti ostendi inilio *Josué* ct *Judicum.* Judicibus, puta ultimo Samsoni immediate successit Heli per annos 40. Mox Samuel et Saul per totidem annos, indo David per totidem annos, Davidi Salomon tot pariter annis. Quocirca a morio Mosis ct ingressu Hebræorum in Chanaan usque ad Heli, a quo incipiunt libri *Regum* , fluxere anni 31G. Quare cum Moses mortuus sit anno mundi 2495, codemque anno llcbræi duco Josué ingressi sint terram promissam, sequitur Beli Israeli præesse coepisse anno mundi 2811. Illo enim mortuus est Samson eique successit Heli,qui fait annus ante Christi nativitatem 1357. Post captam Trojam (a qua Gentiles omnes suas computant historias) 29. Hæc omnia juxta tabulam chronologicam quam præfixi Pentateucho digessi. Porro Spchro- S. Cyrillus Alexandrinus, Græcorum doctissimus, lib. I *Conira Julianum,* hunc assignat synchronismum , sive combinalionem historias sacræ cum profana: Troja, ait, expugnata est post Moscn anno 410, regnante apud Hcbræos judico Escbon, apud .Egyptios Vaphre, apud Assyrios Teutamo, apud Grecos Agamemnone.

Quinto anno post captam Trojam, apud Latinos regnavit -Eneas, apud Hcbræos Judex Samson.

Anno C3 post captam Trojam mortuus est Holi Pontifex, prophetat Samuel, regnat Saul.

Anno 1G5 post captam Trojam floruerunt Homerus ct Hesiodus, apud Latinos Alba Sylvius.

Anno 268 post capiam Trojam vixerunt Elias et Elisæus, regnante apud Hcbræos Joram.

Anno 273 post capiam Trojam Lycurgus leges dedit Spartanis, Latinis rex Procax Sylvius.

Anno 280 post capiam Trojam prophetarunt Osee, Amos, Isaías.

A capta ergo Troja usque ad primam Olympiadem anni 815.

Prima Olympiade, nascuntur Romulus ct Remus , regnante apud Hcbræos Joathan, in Israel Phacec.

Olymp. 35, fuit Thales Milesius vixitque usque ad Olympiadem 58.

Olymp. 3G, prophetant Jeremías ct Sophonias.

Olymp. 4G, Solon leges dedit Atheniensibus, abrogans Draconis leges.

Olymp. 49, cum Judæi essent in Babylone, prophetant Daniel ct Ezechiel.

Olymp. 50, floruerunt septem Sapientes ct Anaximander.

Olitnp. 5G, regnat Cyrus, prophetant Aggæus, Zacharias. Hæc omnia S. Cyrillus et plura.

Adverte in hocS. Cyrilli computu Judicem Esebon esse Abesan. Hunc enim Septuaginta vocant Ebesan, pro quo Cyrilli codex corrupto habet Ebeson, sub quo captam Trojam censet Cyrillus, licet Eusebius, Salianus ct alii putent precise captam Trojam anno ultimo Ahialon judicis, qui proxime successit Abesan ; sed hoc in tanto numero et computu priscorum annorum exigua est differentia, ac concordari potest dicendo Trojam a Græcis obsessam fuisse per decem annos : quare sub Abesan empisse obsideri, et hoc velle Cyrillum ; sub Ahialon vero fuisse expugnatam et hoc vello Eusebium, Silianum atque alios. Rursum Cyrillus a capta Troja usque ad Samsonem numerat annos quinque : quare pro Esebon in Cynllo legendum videtur Abdou. Hic enim successit Judici Ahialon prefuitque per octo annos, *Judie,* cap. Xu, 8 ct seq. Abdoni autem successit Samson. Hic enim fuit ordo : Abesan præfuit Is-

radi septem annis; posi hunc Ahialon annis decem; post hunc Abdon annis octo; post hunc Samson annis 20. Cyrillus suo Esebon sive Abdon tantum tribuit annos quinque. Hinc rursum asserit anno 65 post captam Trojam, mortuum esso Iteli eique successisse Samuelcm, cum præcise id contigerit anno G9 post captam Trojam, ut patet cx dictis (1).

(f) Contra lusce libros Regum tot figmenta ct nugas objiciunt Fernensis philosophus aliique increduli,ut totidem responsa superasse ac vanum nobis videtur, de quibusdam tamen minus jocosis instabimus,

CAPUT PRIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Annæ sterili ex voto nascitur filius, vocaturque Samuel, qui ablactatus ab ea offertur et dedicatur Deo per manus lieti Pontificis.

Samuel enim hoc libro est quasi choragus, et lìegni Begumjue institutor; unde ipse expressus fuit typus Christi. Nam primo, *sicut Samuel natus est cx Anna sterili, sic Christus ex B. Maria Virgine.* Secundo, *Anna nato Samuele cecinit Canticum Fucharisticum Deo, sic B. Virgo concepto Christo cecinit* Magnificat. Tertio, *Anna ex voto Samuelem obtulit Deo, sic B. Virgo eidem obtulit suum Jesum.* Quarto, *Annx filius dictus est* Samuel, *id est,* nomen ejus Deus; *B. María: Virginis vocatus est* Emmanuel, id *est,* nobiscum Deus, *Matlh.* i. Quinto, *Samuel fuit propheta magnus et sanctus; Christus fuit Prophetarum sanctissimus ct maximus.* Sexto, Samuel *fuit judex ct vindex Israelis contra Philistaos; Christus fuit judex ct vindex omnium fidelium ct Sanctorum, profligans dxmones, mortem et gehennam caterosque eorum hostes.* Septimo, *Samuel instituit regnum ac primum regem Saulem, deinde Doridem auctoravit ct creavit; Christus instituit regnum sacerdotale ct sacerdotium regale, omnesque Christianos creavit reges, ut scilicet dominentur suis cupiditatibus, itaque fiant cives, imo reges coeli, juxta illud* I Pelr. n, 9 : Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, *etc. Denique Samuel omnibus suis dictis ct factis prolusit iis quæ dicenda et facienda erant a Christo, æque ac exteri Judices et Bcgcs. Unde S. Hieronymus, epist.* 103 ad Paulinum : In Judicum libro, *inquit,* quot principes populi, tot figura sunt *Jesu Christi. Quocirca Clemens Alexandrinus, lib.* I Strom., *Judices et Bega qui post Mosen Israeli praefuerunt, prophetas nuncupation quod omnes ore prophetarint, sed quod factis ct regia dignitate Christum in aternum regnaturum prefigurarmi. Idem asserit S. Gregorius et S.* Augustinus, *quorum verba in Prooemio recitavi. Finis enim ct scopus legis, ut ait S. Paulus, ct Prophetarum totiusque saerx Scriptures, est Christus. Ipse enim est rex, salvator, redemptor mundi ; ipse est honor, timor et amor noster ; ipse salus nostra, ipse centrum cordis nostri, ipse portus, quies ct saties nostrorum desideriorum; ipse vita, gloria, felicitas omneque bonum nostrum, ad quem proinde ut solem justitia omnes Bcgcs, omnes Patriarchæ, omnes Propheta:, omnes fideles ct Sancti, seu stellulxab eo lumen gratia: et gloria: emendicantes respiciunt, ipsumque demissis ad pedes qus coronis suis prostrati in terram reverenter adorant,* Apoc. iv ct v.

Samuel typus Christi.
Primo.
Secundo.
Tertio.
Quarto.
Quinto.
Scilo.
Septimo.

1. Fuit vir unus de Ramalhaim-Sophim, de monte Ephraim, et nomen ejus Elcana, filius Jeroham, filii Eliu, filii Thohu, filii Suph, Ephratæus; 2. el habuit duas uxores, nomen uni Anna, et nomen secund© Phenenna. Fuerunlque Phencon© lilii, Ann© autem non erant liberi. 3. El ascendebat vir ille dc civitate sua statutis diebus, ul adoraret el sacrificaret Domino exercituum in Silo. Erant aulem ibi duo filii Holi, Opimi el Phinecs, sacerdotes Domini. 4. Venii ergo dies, cl immolavit Elcana, dcdilque Phenennæ uxori suæ, cl cunctis filiis ejus, et filiabus paries ; 5. Ann© autem dedit pariem unam tristis, quia Annam diligebat, Dominus autem concluserat vulvam ejus. G. Affligebat quoque eam ©mula ejus, el vehementer angebat, in lanium, ul exprobraret quod Dominus conclusisset vulvam ejus; 7. sicque faciebat per singulos annos, cum redeunte tempore ascenderent ad templum Domini; el sic provocabat eam. Porro illa flebat, et non capiebat cibum. 8. Dixit ergo ei Elcana vir suus : Anna, cur fles? et quare non comedis? cl quam ob rem affligitur cor tuum? numquid non ego melior tibi sum quam decem filii? 9. Surrexil aulem Anna, postquam comederat el biberat in Silo. Et licii sacerdote sedenle super sellam ante postes templi Domini, 10. cum esset Anna amaro animo oravit ad Dominum, flens largiter; 11. el volum vovit, dicens:

Domine exercituum, si respiciens videris afflictionem famulæ tuæ, et recordatus mei fueris, nec oblitus ancillæ tuæ, dederisque servæ tuæ sexum virilem, dabo eum Domino omnibus diebus vitæ ejus, et novacula non ascendet super caput ejus. 12. Factum est autem, cum illa multiplicaret preces coram Domino, ut Ileli observaret os ejus. 13. Porro Anna loquebatur in corde suo, tantumque labia illius movebantur, et vox penitus non audiebatur. Æstimavit ergo eam Ileli temulentam, 14. dixitque ei : Usquequo ebria eris? digere paulisper vinum quo mades. 15. Respondens Anna: Nequaquam, inquit, domine mi; nam mulier infelix nimis ego sum, vinumque et omne quod inebriare potest, non bibi, sed effudi animam meam in conspectu Domini. 1G. Ne reputes ancillam tuam quasi unam de filiabus Belial ; quia cx multitudine doloris et moeroris mei locuta sum usque in præsens. 17. Tunc Ileli ait ei : Vade in pace, et Deus Israel det libi petitionem tuam quam rogasti eum. 18. El illa dixit : Utinam inveniat ancilla tua gratiam in oculis tuis ! Et abiit mulier in viam suam, et comedit, vultusque illius non sunt amplius in diversa mutati. 19. Et surrexerunt mane, el adoraverunt coram Domino : reversique sunt, ct venerunt in domum suam Ramatila. Cognovit autem Elcana Annam uxorem suam, et recordatus est ejus Dominus. 20. Et factum, est post circulum dierum, concepit Anna, et peperit filium, vocavitquc nomen ejus Samuel, eo quod a Domino postulasset eum. 21. Ascendit autem vir ejus Elcana, etomnis domus ejus ut immolaret Domino hostiam solemnem, ct votum suum. 22. Et Anna non ascendit ; dixit enim viro suo : Non vadam, donec ablactetur infans, ct ducam eum, ut appareat ante conspectum Domini, et mancai ibi jugiter. 23. Et ait ei Eleana vir suus : Fac quod bonum tibi videtur, et mane donec ablactes eum , precorque ut impleat Dominus verbum suum. Mansit ergo mulier, el lactavit filium suum donec amoveret eum a lacte. 24. Et adduxit eum secum, postquam ablactaverat, in vitulis tribus, ct tribus modiis farinæ, cl amphora vini, et adduxit eum ad domum Domini in Silo. Puer autem erat adhuc infantulus ; 25. el immolaverunt vitulum, et obtulerunt puerum Ileli. 2G. Et ait Anna : Obsecro, mi domine, vivit anima tua, domine. Ego sum illa mulier quæ steti coram te hic orans Dominum. 27. Pro puero isto oravi, cl dedit mihi Dominus petitionem meam, quam postulavi eum ; 28. idcirco et ego commodavi eum Domino cunctis diebus, quibus fuerit commodatus Domino. Et adoraverunt ibi Dominum. Et oravit Anna, cl ait.

VCM. i. 1. Fuit vir vsvs (singularis, egregius, eximius, quasi unus c inultis) de Ramatuaim-Sopiiim. — Patria hæc Elcanæ et Samuelis dicta fuit *Rama,* id est exce/sa, quia in monte sita, et Ramula, et Ramatila el Ramathaim, id est duæ Ramæ : est enim nomen duale, quia urbs hæc erat bipartita ct bicollis, utpole in monte bicipiti sive bicolli sita. Ita Serarius, licet Sanchez putet Ramathaim in duali dici hanc urbem, eo quod vicina esset alteri Ramæ, quæ erat in tribu Benjamin, quasi duæ hæ uibcs ob vicinitatem in unum corpus coaluisso videantur. Eadem addita littera A dicta est Arinalhia, e qua oriundus fuit Joseph nobilis Decurio, qui sepelivit Christum, *Slatlh.* cap. xxvn, uti asserunt S. Hieronymus in *Locis Hebr.,* Beda, Augclomus, Rabanus, Hugo, Dionysius et alii.

Porro Ramalha sive Ramathaim cognominata est Sop'.ím, id est *spéculantium,* quod in ea, utpote in alio monte sitæ essent urbis et regionis tolius speculares turres, et in iis cxcubiæ speculatorum. Ita Vatablus, Cajetanus, Sanchez ct alii. S. Hieronymus, (vel quisquis est auctor) inQtiœsL, Lyranus et R. Salomon censent Rama fuisse oppidum speculatorum, id est contemplativorum, quod in ca quasi Academia residerent Prophctæ virique docti SS. Litterarum studio dediti. Unde Chaldæus vertit : *Fuit vir unus Ramathxus ex prophetarum discipulis.* Elias enim, Elisaeus corumque discipuli degebant in Carmelo aliisque montibus, tum ut turbas fugerent, tum ut in solitudine Deo soli vacarent, tum ut c montibus melius cœlum suspicerent ad illudquc anhelarent.

De jiome Epuilaim. — Tribus enim Ephraim habitabat in loco alto ct montoso. Addit hoc, quia alia erat Rama in tribu Benjamin, alia in tribu Aser, alia in tribu Ncphtaliin ; hæc vero sita erat in tribu Ephraim; imo Saligniacus, Adrichomius el aiii numerant quinque urbes vel villas, quarum nomen erat Rama. *Prima* enim erat juxta Thecuam, in via Hebron. *Secunda,* in Ncphtaliin, proxima castro Scphet. *Tertia,* juxta Scphorim. *Quarta,* in Silo. *Quinta,* juxta Gabaa, quæ omnes vocantur Rama, id est, excelsa, quia in montibus sitæ. Rim» quinta- r''u

Hinc S. Gregorius putat Samuclem, in Rama natum, fuisse prognatum a tribu Ephraim ; sed certum est cum fuisse oriundum c tribu Levi, adeoque a Levi per Caalh et Isaar, non vero per Amram ct Aaron fuisse progenitum, ideoque fuisse Lcvilam, non Sacerdotem, ut patet lib. 1 *Paralip.* cap. vi, vers. 33.

Simnel origine viiu. Dices : Si Samuel eral cx tribu Levi, quomodo natus est in Rama, quæ erat tribus Ephraim ? Respon^co› causa est, quod tribus Levi in divisione Chananææ non acceperat sortem propriam, uti cætcræ Iribus, sed per cas sparsa erat, adeoque in iis sua habebat oppida, inter quæ erat Rama. Cujus dispersionis causas quatuor dat Lyranus in cap. XXI *Josuc : « Prunam,* ne cultus Dei ad unam tantum tribum pertinere videretur; *secundam,* ne una tribus vel duæ de sustentatione Lcvitarum nimis gravarentur; *tertiam,* quia apud omnes gentes illi qui intendunt cultui divino a toto populo sustentantur; *quartam,* quia Levita tenebantur doccre populum de his quæ ad cultum divinum perlinebant, facilius autem docerent per omnes tribus dispersi, quam in unam congregali.»

Has Lyrani rationes ibidem oppugnat Abulensis, *Quæst.* Vili, sed frustra. Hinc patet Samuclem æque ac Elcana fuisse Levitato, non Sacerdotem, quiaex Caath per Core, non per Aaron sacerdotem descendit; unde dicitur *Psalm.* xcvm,vcrs. 6: «Moses ct Aaron in sacerdotibus ejus, cl Samuel

Ex Del dJtpcnac *nlcr cos qu* invocant nomen ejus. » Samuel tamen cx Dei dispensatione sacerdotis officio funclus cs^ sacerdos sacrificium Deo obtulit, ut audiemus in scq. : ita Abulcnsis et alii. Hinc et Hemau ct Asaph cantores fuere filii Joal, filii Samuel, filii Elcana, ut dicitur 1 *Paralip.* cap. vi, vers. 33. Cantores autem erant Levita, non Sacerdotes. Ex citato *Paralip.* loco pariter patet pium Samuclem ex impio Core, quem Mosi rebellantem terra dehiscens vivum absorpsit, *Numcr.* cap. xvi, fuisse progenitum. Ha Deus cx spina rosam produxit.

Er aomen ejus Elcana. — *Elcana* hebraico idem est quod *Dei fortis possessio.* Talis est vir fidelis ct justus, qui per fidem, spem ct charitalem in uno Deo recumbens fit *Elcana,* id est Dei possessio, ut ncc homines, ncc dæmoncs, nec minas, nec tormenta, nec mortem quamlibet liniere debeat.

Filius Jeboham, —ita legendum cum Romanis, Hebræis, Chaldæis, Septuaginta. Perperam ergo in Bibliis Regiis pro *Jeroham* legitur *Jeroboam.*

E ri- lb mi quid ? Epubatuaus.—Cur Elcana vocatur Ephrathæus? Bcspondet *primo* Cajetanus, quia *Ephrathæus* hebraico idem csl quod *augustus, opulentus, magnificus;* talis autem eral Elcana. Verum hæc ratio est symbolica, non litteralis : nam ad litteram *l.phrati,* id est Ephrathæus, est nomen patronyinicum, notans patrem vel patriam Elcanæ.

Secundo, S. Hieronymus in Quwst. *llebr.,* Angelomus, Ruperitis; Hugo, Glossa, Dionysius dicunt Elcana dici Ephrathæum, eo quod ab Ephrata uxore Caleb, I *Paralip.* cap. n, vers. 19, prognatus sil, ita ut Elcana et Samuel per patrem descendant cx Levi, per malrem vero ex Caleb ct Juda, sicut versa vice Christus eorum antilypus, ac B. Virgo ejus mater per patrem descendunt a Juda, per matrem a Levi, ut tam regalem quam sacerdotal'in habeant prosapia suæ dignitatem.

Verum obstat quod Scriptura non a matre, sed a patre soleat viris suum genus ct nomen indere, indeque cognominare.

Tertio ergo, genuine S. Gregorius, Beda, Lyranus, Abulcnsis, Vatablus el aln censent Elcanam dici Ephrathæum, quia ex Hama quæ eral tribus Ephraim erat oriundus, non quod ex tribu Ephraim esset prognatus (fuit enim ipse ex tribu Levi, ut dixi), sed quod in ea habitaret. Ephr dhæus ergo idem est quod Ephraimita , ut patet *Judie.* cap. xi!, vers. 5. Sic Judæi, *Actor.* cap. ir, vocantur Medi, Persæ, Arabes, etc., quod cx parentibus non Medis. Persis, Arabibus, sed Judæis in Media, Persia, Arabia essent nati.

Symbolice, *Ephrathæus* Hebraice idem est quod *frugifer.* Talis fuit Elcana, quia fructum nobilissimum, puta Samuclem prophetam celeberrimum produxit.

EI UABLIT DIAS L'XOBES, NOMEN L.M ANNA, ET NOMEN secunda Phenenna. — Id fuit more illius ævi, quo polygamia Dei permissione erat licita et usitata, ad citius magisquo multiplicandum semen Israel populi fidelis. Porro primaria uxor Elcanæ erat Anna, secundaria Phcnenna : unde hæc ab eo ducta videtur non cx concupiscentia, sed co quod Anna esset sterilis cl illiberis, ut ex ea proles suscitaret : sicut Abraham duxit Agar ancillam Sane primarte uxoris, ipsa assenlicnte, imo rogante, ut cum ipsa esset sterilis, saltem ex Agar ancilla filios marito daret. *Phenenna* Hebraice idem est quod *margarita, Anna* idem quod *gratia.* Apte : Phenenna enim margaritis ct liberis, Anna vero gratia Dei ornabatur. Sic cl hodie nonnullæ ferninæ vocantur Gratia : ita nuper Japonia illa virago, quæ cum omnibus filiis pro fide Christi constanter mortem oppetiit, vocabatur Gratia.

Ibîüça- m el An- ni cijr- non.

Allegorico, *Phenenna* fecunda significat Synagogam Judæorum, quæ olim fidelibus filiis abundabat. Anna sterilis significat Ecclesiam gentium, quæ olim sterilis erat, sed per Christum omnes Gentes Deo peperit. Ila S. Gregorius, Hupertus, Hugo, Beda, Lyranus ct Dionysius.

Symbolice, Anna significat vitam contemplati vani Deo gratam ; *Phenenna,* vitam activam proximis utilem. Ita S. Gregorius, Hugo et Dionysius, utramque enim complecti debet Elcana, id csl vir eximius possidens Deum.

3. Et ascendebat vm ille de civitate sua (Ramatha) statutis diluis (Paschæ, Pentecostes cl Tabernaculorum, *Exodi* cap. xxm. *Deut.* cap. xvi, Vor>. J.

vers. 16), ut adoraret in Silo, — ubi crant arca, aliare ri tabernaculum. Josuc cnim hæc collocavit in Silo, quia Silo crat tribus Ephraim, ex qua erat Josuc : unde mansit arca in Silo loto tempore Josuc ct Judicum, per annos trecentos et amplius, donee capta fuit a l'hilistæis, I *Reg.* cap. v. Porro dicitur Eleana ascendisse in Silo, quia licet Ramatila in qua habitabat sita esset in monte, tamen Silo eo erat altior, imo ollissimus totius Judææ, ait Adrichomius.

Adde : in Scriptura *ascendere* vel *descendere* idem est quod *venire.*

Ebaxt autem iri duo filii Beli, Opiini et Pmnees. — Heli primus fuit Pontifex ex stirpe Ithamar. Aaron enim duos habuit filios, seniorem Eleazarum, juniorem Ilhamar : quare Eleazar Aaroni, ut senior, in Pontificatu successit : Eleazaro successit filius Phinees, ct ita consequenter usque ad Heli. Tunc enim posteri Phinees segniter administrabant Pontificatum, ideoque ille cx familia Elcazari translatus fuit ad familiam Ithamar, puta ad Ileli, in caque mansit per 120 annos, scilicet toto tempore Ileli, Samuelis, Saulis ct Ravidis ad Salomonem, qui Abiatharo abnepoti Heli, eo quod conspirassel cuín \donia regni sui œmulo, Pontificatum ademit, illumquc transtulit in Sadoc, qui erat cx familia Eleazari. Rursum Heli successit Samsoni, ac post eum fui! Judex Israelis : quare utrunique gessit magistratum sive principatum, scilicet Ecclesiasticum et sæcularcm. Gesta ejus fuere communia, ct nil singulare continentia; unde a Scriptura æque ac gesta Abe^an, Ahialon et Abdon, *Judicum* cap. xu, omittuntur.

r-ymon ll Porro *Jlcli* hebraice idem est quod *super me,* vel *ascensio mea,* vel *folium meum.* Apte, quia ipse nimis lenis et lentus permisit filios sibi dominari, ct impune impiequo vivere, ideoque ipse cum filiis ccu folium vento raptum, cito Pontificatu et vita privatus est. Unde Opimi hebraice idem est quod *volans,* vel *avolans,* aut *tenebra mea; Phinees* idem est quod os parcentis vel *confidentis.*

Ven. 4. **4- DtLITQUE PIIENENN.F. UXORI SUÆ ET CUNCTIS PILUS** ejus et filiabus **PARTES.** — Intellige non vcslium, ut volunt Hebræi teste Angelomo, sed carnium Reo sacrificatarum. Ha Orígenes, Angelomus, Lyranus, Abulensis, Vatablus ct alii : licet enim in holocausto tota viclimte caro cremaretur Deo, tamen in victima pacifica solus adeps cum renibus Ileo adolebatur per ignem, reliqua caro cedebat offerenti, qui cx ca ante tabernaculum cum suis epulabatur, et ex ca quasi sacro epulo cuique suam dabat partem, ul palet *Levit,* cap. in, Deut. cap. xn, vers. 27.

Nota hic et imitare religionem ct pietatem Cleans, qui ter in anno cum uxoribus et filiis omnibus ex Ramatila pergebat in Silo (a quo distabat septem militaribus) ibique hostias Deo immolabat, mdeque religiose cum suis vescebatur. Addit Abulensis, *Quast.* X, cum sæpius ventilasse, sed sine uxoribus, ct alia dc causa, scilicet ul quasi Levita per vices suas Levitami» ministerium obiret in tabernaculo.

5. A.N.N.E AUTEM DEDIT UNAM PARTEM TRISTIS. — Vert.J. Pro *tristis* hebraice est *appairn ;* id est *fu-* liebnin cies vel iras. Unde Septuaginta vertunt, *secundum faciem;* Chaldæus, *partem electam;* R. David, *hono-* q *rabilan,* quæ scilicet speciosa crat, cl pulchram habebat faciem, id est speciem. R. Joseph vertit, *partem irarum et tristitia:;* Pagninus, *pariem cum ira vel furore,* eo quod, cum Annam diligeret, indignaretur plurcs ei partes se dare non posse : quod secutus Noster vertit *tristis.* Hebraice cnim *appaim,* ct faciem, et iram tristitiamque significat; utraque cnim passio maxime in facie ostenditur et elucet, atque una alteri conjuncta et allinis est : tristis cnim irascitur malo quod ipsum contristat ; ac vicissim iratus tristatur de malo cui irascitur. Sic II Rcg. cap. vi, vers. 8, pro eo quod Noster vertit, *contristatus est David,* Hebraice est, *iratus est David.* El hic vers. 18, facies sumitur pro tristitia in Hebræo. 'J

Addit Pagninus : Dabat Eleana partem super faciem prostratus, precans pro sua uxore sterili, ul Deus eam fecundaret ct prole donaret, uti fecit Isaac pro Rebecca, *Genes,* cap. xxv, vers. 21.

7. Porro illa flebat et non capiebat cibum. — ver».T. Dicitur Anna comedisse, sed adeo parum, ut non comedisse videretur, ait Lyranus; aut potius initio ex mœrore nil comedebat, postea tamen mariti hortatu aliquid gustavit. Ita S. Gregorius, lib. I, cap. n : «Quæ afllicta, inquit, comedere noluit, a viro cohort ita manducavit.» Addit Philo, lib. *De Ebrietate,* Antiam per omnem vitam vino ct sicera abstinuisse, quasi Nazir.eam. Hac continentia et patientia meruit fieri mater Samuelis, Prophetae eximii. Nam Phenennte æmulæ suæ so calumnianti et irridenti ml respondit, sed flebat. Unde S. Chrysoslomus, hom. 62 *ad Populum :* «Tribulatio, ait, mater est philosophiae (moralis, puta virtutis et patienlioe), Anna sua habens æmul.mi contumelia eam persecuta non est. » Præclare S. Ambrosius tn *Psalm,* xxxiii, vers. 13, citans il- ter, dtp* lud *Thren.* cap. ni, vers. 29, *De Christo patiente:* *lienlu* «Ponet in pulvere os suum, si forte sil spes,» pro coque legens : « Dabit in sepulturam os suum : Ostendit, inquit, quamdam supra modum patientiis taciturnitatem, ut tanquain sepeliat os proprium, ne loquatur; cl vehit quoddam aggere virtutum obstruat, ne vocem doloris emittat: tantum pondus asserens patienliæ, quam spes foveat; ut vocem ipsam velut busto quodam et tumulo sepeliat, oc includat, quam nulla extorquere n lia excitare possit injuria. »

Idem Ambrosius, lib. II *De Offic.* cap.vn: «Quantas, inquit, a populo illatas Moyses absorbebat contumelias? quam miti sermone post injurias appellabat? quomodo consolabatur in laboribus, delinibat oraculis, fovebat operibus? merito cesti-

malus est super homines ; cl ul vultui ejus non possent intendere. »

Appositam huic rei ct loco similitudinem dat S. Chrysostomus hom. il in I «d *Thess.* : a Non vides, inquit, in ædibiis quando cx adverso ct directe steterint du® janu®, sitque ventus vehemens; si alleram clauseris, nihil potest ventus, sed magna pars ejus virium præciditur. Ita nunc quoque dure sunt junuæ, os tuum, et ejus qui tc contumeliis afficit ct conviciis. Si luam clauseris, exstinguis totum spiritum; sin autem aperueris, non potest cohiberi. »

Aliam appositam dat Tertullianus lib. *De Patientia,* cap. vin : «Omni-, inquit, injuriasculingua, seu manu incussa cum patientiam offenderit, codeur exitu dispungetur, qui telum aliquod in petra constantissimæ dur.li® libratum cl obtusum. Concidet enim ibidem irrita opera et infructuosa, et nonnunquam repercussum in eum qui emisit reciproco impelo sæviet, nempe idcirco quis te lædit, ut doleas : quia fructus laedentis in dolore Itesi est; ergo cum frudum ejus everteris non dolendo, ipse dolcat neccssc est amissione fructus sui. »

Veri. 8. **8. NUJIQUID NON EGO MELIOR TIBI SUM QUAM DECEM** (id est mulli) fil ii. — Ego cnim sum vir nobilis, opulentus, pacificus, tui amans, ut in me omnem Consolationem omneque bonum habeas, quod ex multis filiis sperare potes. Tradunt Hebræi Phennenam genuisse dcccin filios, qui Elcan® mensam circumdabant cl ornabant, juxta illud : «Filii tui sicut novellar olivarum in circuitu mens® tune,» *Psalm,* cxxvii, vers. 3. Atque ad eos alludere hic Elcanam, ut soletur Annam sterilem ex aspectu tot filiorum Phenenn® gementem, suamque sterilitatem Ingentem. Sed hoc incertum est : decem cnim hic sumitur pro multis.

Vers. 9. **9. SIRREXIT AUTEM ANNA POSTQUAM COMEDERAT,** etc.

ver», io. 10. Cum esset Anna amaro ammo, oravit ad I)o-
A mensa **MINUM FLENS LARGITER, ET VOTUM VOVIT. — TempUS**
onn- meridianum erat, ait S. Chrysostomus, hom. *De*
’,tn’ A nini, post prandium scilicet, quod omnes faciunt tempus recreationis, ipsa vero fecit orationis: quod imitantur Franciscan! aliique Religiosi, qui mox n prandio orant ct psallunt. Hinc et S. II eronymus, epist. 7 *ad Latam* : a Sic, ait, comedat, ut statini a cibo possit legere, orare, psallere.» El S. Chrysostomus, hom. 21 in epist. *ad Ephes.:* «Vis, ait, discere vigiliam animæ, vade ad Annam. » Et hom. 79 *ad Populum :* « Anna, ait, oraro non potuisset, nisi circa mensam jejunantibus fuisset similis, de. Opus est itaque nos et mensam petentes cl desistentes Deo gratias agere. Ad boo enim paratus nunquam in ebrietatem decidet aut insolentiam, nunquam crapula disrumpetur, sed orationis exspectationem pro freno sensibus habens impositam, cum debita modestia ex omnibus appositis sumet, ct multa quidem animam, mulla vero benedictione corporis implebit. Mensa namque ab oratione rumens initium, et in orationem desinens, nunquam deficiet, sed fonte largius omnia nobis afferet bona. »

Itur um Anna *flens* orabat, intimi cordis compunctione ct profusis lacrymis preces annabat, uti observat S. Gregorius et Orígenes.

Tertio, «votum vovit:» talis sit nostra oratio, sic licum expugnabit, elabco obtinebit quæcumque petit, ut obtinuit Anna. Porro votum hoc Anna*, erat se filium, si ei daretur, facturum Nazareum, id est Religiosum illius ævi, qui scilicet comam non tonderet, ct vinum siceramque non biberet, idque per omnem vilam,uti de Samsone dictum est *Judie,* xin, 5, quique omnibus diebus vit® Deo in tabernaculo ministraret, cum cœleri Levit® per vices tantum, quæ tarde ob eorum multitudinem in orbem ibant et redibant, ministrarent. Erant cnim Levit® æque ac Sacerdotes in suas id est classes distributi.

Porro Anna, vovendo Samuelem facere Nazaræmn, vovit cum non iturum ad funera patris et matris, ct reliquas et cæremonias Nazareorum observaturum, a t Abulensis, licet id neget Cajetanus, qui putat eam vovisse Nazaræalum Samuelis, quoad intonsum capillum ct abstinentiam avino ct sicera duntaxat. Idem dixi de Samsone, *Judie.* cap. sui, vers. 5.

13. Porro Anna loquebatur in cobde sro, tan- v»«. u. **TURQUE LABIA ILLIUS MOVEBANTUR, ET VOX PENITUS** non audiebatur. — Nimirum orabat corde fervido, Ontio “ ita ul verba cx corde in os resultarent, sed adeo silenter ct demisse, ut vox non audiretur. Unde S. Chrysostomus, *hom.* 79, orationis Ann® fervorem exaggerat, quod non fuerit resonans foris, sed attenta, quod ex mente temperanti et pene jejuna profecta, quod ante fores templi, quod contum liam patienter tulerit, etc. Audi Cassianum , *Cullai.* IX, cap. XXVI : « Nonnunquam vero tanto silentio mens intra secretum profund® taciturnitatis absconditur, ut omnem penitus sonum vocis stupor subit® illuminationis includat, omnesque sensus attonitus spiritus vel contineat intrinsecus, vel emittat, ac desideria sua gemitibus inenarrabilibus effundat ad Deum. Interdum vero tanta compunctionis abundantia ac dolore suppletur, ut alias eam digerere nisi lacrymarum eva poratione non possit. »

Hinc S. Hieronymus ad S. *Eustochium :* « Esto, inquit, cicada noctium, » cicad® cnim noctu nou ore quo carent, sed corde et pectore canunt, eodemque cibum capiunt. Nam ul ait Plinius, lib. XI, cap. XXVI : « Unum hoc, cx his qu® vivunt, sino ore est. Pro eo quiddam aculeatum linguis simile, et hoc in pectore, quo rorem lambunt. Pectus ipsum fistulosum,hoc canunt. »

Audi rursum Chrysoslomum, hom. 2 *De Anna :* « Illa, inquit, potissima est deprecatio cum ab intimis voces sursum feruntur, hoc precipue mentis est exercitat®, non intentione vocis, sed animi fervore precationem absolvere. Sic oravit et Lo-

scs; cui com nibil voce resonaret, Deus tamen, *quid* inquit, clamas ad me: Homines quidam externam liane vocem tantum audiunt, at Deus ct ante hanc intus inclamantes audit. Itaque fieri potest ut etiam qui non clamant audiantur, ut per forum ambulans oret accuratissime, ut in consessu amicorum aliorum quidvis aliud agens vehementi clamore invocet Deum, n

Audi denique S. Cyprianum, libro *De Oratione Dominica : a* Anna Ecclesiæ typum portans Dominum non clamosa petitione, sed tacite cl modeste intra ipsas pectoris latebras precabatur. Loquebatur non voce, sed corde ; quia sic Deum sciebat audire, p ctc.

Æstimavit ergo Heu eam temulentam, — puta ebriam. Ita Scriptura, quia Anna cx ingenti mœrore afflictionis, æque ac fervore orationis labia ita motitabat ut instar ebriæ os distorquere, nimiumque depravaro videretur, ail S. Chrysostomus, hom. 79 *ad Populum.* Animus enim moerore ct afflictione æstuans in gestus inconditos ct indecoros, quales sunt ebriorum, erumpit. Heli vero nesciebat Annæ afflictionem, sed post prandium videns eam tales gestus edere, suspicatus est eam in prandio largius bibisse. Ad hæc Anna flebat : mulli autem dum ebrii sunt flere solent, vel ex gaudio, vel cx recordatione suarum aerumnarum : vinum enim facile lacrymas ciet, ipsumque in vapores ct lacrymas resolvitur.

xm ii. 14. Dixit queei : Usquequo ebria eris? — Gravis fuit hæc objurgatio, præserlim.quia a Pontifice profecta, ad quam leniendam Septuaginta vertunt, *Dixit ci puer Heli.* Unde S. Chrysostomus, hom. 2 *De Aima,* ct Philo, lib. *Dc Ebrietate,* censent Heli non per se, sed per servum hæc Annæ objecisse, tunc no eam nimis pudcfaceret, tum quod Pont ficis dignitate indignum putaret cum femina ebria colloqui.

vrn. is. 15. Respondens Anna : Nequaquam, inquit, Domine mi, — temulenta vel ebria sum, uti tu putas, inihique audacter nimis objicis. Notat S. Chrysostomus reverentiam, humilitatem et modestiam Annæ, quæ convicium ebrietatis, quod in femina est grave ct pudendum, sibi ab Heli objectum patienter tulit, ct simplici negatione refellit, ac Heli Dominum vocat, cique ut sacerdoti afflictionem suam pandit, ideoque ab eo benedici, et voti filiique compos fieri meruit. Audi S. Gregorium : < bominum sacerdotem vocans ebriam sc esse abnegat, ut superiori ordini cx humilitate sc subderet, elfalsæ objectioni cum veritate contra iret. »

Sed effudi animam meam in conspectu Domini, — animam, id est, animæ meœ angustias, moerores, afflictiones, item desideria, vota ct spes concipiendi prolem ; hæc enim omnia, et consequenter totum quasi cor, totamque animam suam Anna orando Deo repræsentabat, et instar aquæ sincere et candide effundebat, nihil sibi reservans, nil latens vel occultum tenens, sed omnia paudens ct in sinum Dei effundens. Unde S. Chrysostomus, hom. *Dc fide Annæ : «* Nequaquam, ait, aberraverit, qui hanc mulierem pueri simul et matrem ct patrem appellarli ; quanquam enim ct vir addiderat semen, hujus tamen deprecatio vim effleaciamquo semini præbuit, eflecitquc ut Samuel anspicatoribus exordiis nasceretur. »

Nonnulli apud Abulensemsic exponunt .-effudi animam, id est bilem ct iram animæ mcæ in conspectu Domini, repræsentans ci motus iræ, quos conceperam contra Phenennam me subsannantem, corumque remedium ct solatium abeo postulans, ut effusa tota coram Deo cordis mei ira, cor hoc felle liberarem, ne quid in eo remaneret, quod in Phenennam æmulam meam per os ct verba iracunda effunderem. Atque hoc praesens iræ ct indignationis remedium esse, ut scilicet quis cam totam coram Deo per orationem effundat, docet Abulensis ct alii. „

16. Ne reputes ancillam tuam quasi unam de filiabus Belial, — puta ebriam, sceleratam ct impiam. Vide quæ de Belial dixi II *Corinth,* vi. Nota, inquit S. Hieronymus in *Quast.,* quod omnes qui ebrietatem sectantur filii Belial vocantur. ItaS. Hieronymus et ex co Angelomus. Ven. i«.

17. Tunc Heli ait ei : Vade in pack, et Deus Israel det tibi petitionem tuam. — ECCO, frUCtUS reverentiæ ct humilitatis est Pontificis benedictio ct fausta precatio, quæ Annam voti compotem fecundamque effecit : « Mulier, ait S. Chrysostomus, ex accusatore fecit patronum, nada est intercessorem quem habuerat objurgatorem, n Notat Thcodorctus conjugibus ambiendam esse sacerdotis benedictionem , ut prolem suscipiant probam ct sanctam, uti contigit hic Annæ; Samuel enim non tam Annæ, quam Dei filius, Annæ ab eo per benedictionem Heli datus censeri debuit. Vers-n·

18. Et illa ait : Utinam inveniat ancilla tua gratiam in oculis tuis ! — *Primo,* S. Chrysostomus sic exponit : Utinam cx rei eventu discas me non cx ebrietate, sed afflictione et devotione orasse! *secundo* et melius quasi dicat : Inveniam apud te hanc gratiam ut pro me orare velis, ut Deus hac afflictione me liberet, soletur, ct matrem cfliciat. Ita Hebræi, Vatablus, Cajetanus et alii ; nam invenire gratiam llebræis idem est quod placere, gratum esse. Verx 18.

Vultusque illius non sunt amplius in diversa mutati. — Hebraice, *ct non fuerunt ci amplius facies,* scilicet vari© et divers©, ut nunc incesta, nunc Luta appareret, sed eadem semper facie, gravi, modesta, serena lætaque apparuit. Aliqui vertunt, *et non fuit ci amplius facies,* scilicet incesta; vel *facies,* id est tristitia faciei; quia scilicet per orationem se totam Deo resignans, ab eo donata fuit animi serenitate ct confidentia, ut in Deo, Deique providentia ct voluntate conquiesceret. Deus enim tunc certam illi indidit fiduciam, quod oratio ejus esset ab eo exaudita, quodque filium con-

cipero!. Undo spei plena, ait R. Joseph ct cx co Serarius, abiit primo in suum Silonlinum hospitium; postero deindo dio Ramatham, cibumque jam lœtabunda sumpsit, nec tristi dcjectoque vultu amplius fuit, sed œquali et constanti. « Vides, inquit Chrysostomus, mulieris fidem? priusquam acciperet quod postularet, perinde confisa est quasi jam accepisset; in causa erat, quod oraret mulier cum fervore, » etc.

Voltai Cind?xM amnii comba- UJ*

Porro vultus serenus ct constans, animi sereni cl conslant*s esl index, ab eo enim promanai; nam ut ait Ambrosius, libro I *De Officiis*, cap. xvn! : u Habitus mentis in corporis statu cernitur; vox quædam est animi corporis motus. » Et lib. *De lidia,* cap. x : « Vultus, ait, quidam cogitationis arbiter, ct tacitus cordis interpres. Facies index plerumque est conscienti® ct tacitus sermo mentis. »

Ulrumquo autem est fructus orationis. Audi S. Chrysoslomum in Ps.cxxix,loqucnlcmdeoratione : « Qui, inquit, ita precatur, etiam antequam consequatur, quod postulat, ex oratione magna bona percipit, omnes animi perturbationes reprimens, iram sedans, invidiam expellens, cupiditatem exstinguens, rerum ad vitam perlinentium amorem diminuenset exsiccans, animum in magnam tranquillitatem redigens, in ipsum deinde cœlum ascendens. »

Symbolice Ruperlus et S. Gregorius, lib. XXXIII *Moral.* XXI. Anna non mutavit vultum, quia oculos mentis semel per orationem in Deo defixos ab co deinceps non avertit, sed constanter in eo tenuit, et in oratione perstitit, ut semper Deum haberet in mente.

Vera. 19. **19.** Et SURREXERUNT MANE, ET ADORAVERUNT CORAM Deo, — id est coram arca, Deum super arcam in propitiatorio residentem adoraverunt. Tropologico disce hic mane Deum invocare, antequam itineri, vel operi tc accingas, ut Deus illud secundet ct prosperet : a Egrcdicntcs do hospitio, ait S. Hieronymus, epist. 22, armet oratio, regredienlibusde platea oratio occurrat antequam sessio, n Exaudita igitur est Anna, et magno miraculo natus ei filius.Tertullianus,lib. *Dc Jejunio,* vu : «Annaimpetrat facile a Deo inanem cibo ventrem implere, ct quidem propheta, u Vide quæ de mane orando dixi, *Deui.* vi, 7.

Vera,îo. 20. VoCavitqub nomen ejus Samuel, io quod a Deo postulasse? eum.— Hinc palet *Samuel* hebraico idem esse quod *Saul med,* id est *postulatus a Deo.*

Simnelb rlo* Ila Josephus, Eusebius, Serarius el alii : postula- *n(Iuam › ct postulatione matris impetratus : Hebræi enim in compositione nominum non servant ordinem Grammatico», sed quasdam litteras trajiciunt vel abjiciunt ; socalus est ergo Samuel hoc fine, ut quoties puer hoc suum nomen audiret, recordaretur se a Deo per miraculum matri voventi donatum, ideoque se totum quod esset et viveret, debere Deo quasi peculiarem Dei Filium, ac proinde lotum sc ei traderet, imo redderet, ac Nazaræatus onera, quæ mater voverat, libens capesseret; hujus enim voti reddebatur memor, dum a matre compellaretur Samuc/, *Samuel.*

Secundo, nonnulli apud Abulcnsem censent Sa- Seeoato, *mud* idem esse quod *Ismael,* ut *Samuel* dicatur quasi *Seama d,* id est exaudivit Deus Annæ matris orationem.

Tertio, S. Gregorius et Angelomus: « Samuel,» Tertio, inquiunt, idem est quod *S'cmoel,* id est *nomen ejus Deus* ul « Samuel» sil fere idem, quod « Emmanuel , » id est » nobiscum Deus. » Huc alludit nomen a Samuel, » licci hæc non sit ratio ct etymon nominis. Sicut Moses a Deo constitutus fuit Deus Pharaonis, *Exodi* vu, 1; sic et Samuel Saulis ct Israelis.

Quarto, Franciscas Georgius , tom. 1, *Problem.* q w i j. 4Í2 : *Samad,* ait, idem quod *scarno d,* id est posuit *cum Deus.* Accedit Philo, qui lib. *Quod Deus,* etc., et lib. *De Ebrietate: Samuel,* ait, idem est quod nrac--juivc; 0:5, id est *positus* vel *ordinatus Deo,* quia scilicet Deus cum creavit, ul sibi esset dicatus cl consecratus. Aliud Samuclis etymon postea addidii mater, dc quo versu ultimo.

Prima ratio maxime est propria ct genuina, proinde sequuntur Josephus, Theodoretus, Procopius ct alii passim. Sic *Theodorus,* ct inverse *Dorotheas,* græce idem est quod ew5 id est, *Dei donum :* unde Thcodorctus scribit in *Philotheo,* cap. xm, sibi hoc nomen esse impositum, eo quod mater precibus Macedonii Anachoretæ eum a Deo impelrassel. *Theodorus* ergo grace idem est quod latine : A *Deo datus,* quo nomine S. Augustinus filium suum nuncupavit, vel Deo *datus,* quo nomine appellatus est Philippus H, rex Franciæ, co quod palor Ludovicus jam senior, desperata pene generatione, eum precibus a Deo impetrasse!. Sic Demaratus dictus est filius Aristonis regis Sparite, eo quod omnis populus supplicasse!, ut Aristoni regi optimo filius similis nasceretur, testo Herodoto, lib. \1. *Demaratus* enim dicitur quasi irtuusp,id est populi imprecatio,devotio, votum.

21. Ascendit autem vir ejus Elcana, et 0MNisvtra.su domus (familia) ejus, ut immolaret Domlno uos-11km solemnem (quam in tribus anni solemnilatibus, puta Pascli®, Pentecostes et Tabernaculorum offerre solebat ; unde Hebraice est, *hostium dierum ,* id est annuam) et votum suum. — H nc patet Eki<u> quod vovente Anna uxore votum etiam Elcana vir ejus votum proprium Deo pro Annæ fecunditate et Samuele nascituro nuncuparit, quod nunc co obtento ut nato persolvere velit. Nam mater, repugnante patre, non potest filium vovere Deo, quia filius magis pendet a patre quam a matre, et mai itus est caput uxoris toliu'-quo familiæ. Ita docent Abulcnsis hic, *Quast.* XXII, et Sylvester, verbo *Ddig.* i, *Quæst.* XIII. Sic S. Gregorius N izianzeuus in carm. *De Vita sua,* asserit sc per votum natum, et a Deo datum matri, adeoqueei gravidæ objectam fuisse physionomiam et nomen filii nascituri, ideoque sc jam natum illico u matre fuisse Deo

oblatum. SicS. Nicolaus Tolcntinus natus est per votum parentum, nuncupatum S. Nicolao Myrensi Episcopo, ab coque Nicolai nomen accepit. SicS. Franciscos Assistas, parentibus voventibus, obtinuit filium S. Franciscain dc Paula, fundatorem Ordinis Minimorum, aliique plures similes,

reír îî. 25. Non vadam donec ablactetur infans. — Dices : Anna hic videtur non servasse legem purificationis puerpere, implendam quadragesimo dica partu, *Levit,* xir, quando parentes primogenitum offerebant Deo ct redimebant quinque siclis, *Exodi* xin.

Respondet Abulensis, *Quæst.* XXXVII etseqq., Levitas (qualis erat Anna ct Eleana) hac lege non fuisse obligatos, eo quod ipsi jam Deo orant dicati et consecrati, ac quod in ipsorum utilitatem sacrificia illa purificationis cederent; unde primogenitos suos non redimebant quinqye siclis, ncc hostias cætcris proscriptas offerebant.

Vers. Î3. **23. PAECOBQUB UT IMPLEAT DOMINUS VERBUM SUUM.** — Hinc videtur quod processerit aliqua revelatio do Samuele, quæ hic non sit expressa, uti dixi de volo Elcanæ. Solet enim Scriptura multa tacere, quæ postea suggerit ct supplet. Ita Cajelanus. R. Nehemias asserit vocem in Silo auditam : « Puer nascetur nomine Samuel, qui liberabit Israel de manibus Philistiim;» quare omnes matres tunc filios suos vocasse Samueles; cum autem Anna Clium suum quoque nominasse! Samuelem, dixisse Elcanam : « Impleat Dominus votum suum,» scilicet ut per Samuelem meum liberet Israel a Philistinis. Verum hæc fabellam olent Rabbinicam, uti fuso hic ostendit Abulensis. Nec enim Anna filium vocavit Samuelem, ex vocis oraculo, sed quia ilium per votum et lacrymas postulerai el impetraret a Deo.

Lactavit filium suum. — S. Chrysostomus, hom. *Ds Samuele :* a Ex eo tempore, ait, aspiciebat puerum non tantum ut mater, sed ut rem Deo consecratam, cumque reverebatur. Si enim qui phialas poculaque aurea Deo dicaturi sunt, posteaquam ca jam confecta acceperint, domique reposuerint, nequaquam ca quasi profana vasa intuentur, sed tanquam Deo sacra, nec audent ea temerecitraquo causam attingere quemadmodum alia; multo magis hæc mulier,» etc. Præsertim quia Samuel erat typus Christi, imo a nonnullis patribus nuncupatur u Novus Israelis Moses. » Porro matres debere filios non nutricum, sed suo laete lactare,exemploSaræ ct Ann®docent S. Ambrosius, lib. 1 *De Abraham,* cap, vu; S. Chrysostomus, hom. 1 tn *Psalm,* xx; Clemens Alexandrinus, lib. lll *Padag,* cap. iv; sic enim pueri fiunt validiores, matribus similiores, corumque dotes et virtutes sugeudo imbibunt.

Nui. n. et ADDUxit eum, — jam recens, a lacte amotum, quod apud Hebreos fiebat anno œtatis tertio, ut colligitur II *Machab.* xxvii, 27. Ha S. Gregorius Chrysostomus, Procopius,Theodorclus, Abulendis, Cajelanus, Hugo, Dionysius. Porro tempus triennii aptum esso lactandis pueris docet Galenus, et cx eo Franciscos Valesius, *Sacra Philosoph.* cap. 1 x x x iií.

Tunc igitur Samuel infantulus, ut vocatur versu 21, fuit Deo in templo oblatus. Perperam ergo Lyranus anno œtatis decimo, alii septimo, alii duodecimo Samuelem Deo oblatum censent. Sic B. Virgo trimula fuit Deo in templo presentata, uti docent Patres quos cilat noster Canisius, lib. I *Marial.* cap. xii, et Christophorus a Castro in *Histor. Deipara:,* cap. h i. Audi S. Chrysostomum, Morali, hom. *De Samuele:* « A mamma, inquit, divulsus. » Et inferius : « Prima statini pueritia a mamma matris venit ad mammam spiritualem. » Et S. Ilie- na pae- ronymum *ad Uuth :* « Quid tam pium quam sancto matri sanctum filium custodire? Anna Samuelem non sibi, sed tabernaculo genuit. » S. Augustinum in *Psalm,* xcvm : a Natus Samuel fuit apud matrem tempore laciis; mox ut cum ablactavit, dedit in templum, ut ibi cresceret, ibi roboraretur in Spiritu, ibi Deo serviret. »

Hinc S. Gregorius Nazianzenus, *orat.* 40, exemplo Annæ docet matres debere suos filios ab infantia Deo consecrare. AudiS. Hieronymum, qnst. 7 ad betam *De Instit. /ilice:* a Samuel nutritur in templo, Joannes in solitudine praeparatur, ille sacro crine venerabilis est, vinum et siceram non bibit; adhuc parvulus cum Domino sermocinatur. Ilie fugit urbes; zona pellicea cingitur, locustis alitur, ac meile sylvcslri, et in typum pœnitentiœ predicami® tortuosissimi animalis vestitur exuviis. Sic erudienda est anima quæ futura csl templum Dei. Nihil aliud discat audire, nihil loqui, nisi quod ad timorem Dei pertinet. Turpia verba non inlelligat, cantica mundi ignoret, adhuc tenera lingua psalmis dulcibus imbuatur. » Et pluribus interjectis : «Nutriatur in monasterio, sit inter Virginum choros; jurare non discat, mentiri sacrilegium putet; nesciat sæculum, vivat angelice, sit in carne sine carne; omne hominum genus sui simile putet. »

Sic S. Maurus, S. Placidus, aliique Senatorum ct Principum filii a parentibus traditi sunt S. Benedicto, ut ab eo in pietate ct timore Dei educarentur. In monasterio S. Pachomii (ut habet ejus Vita) alebantur pueri adeo simplices, ut ne quidem suam dextram vel sinistram nossent. S. Thomas Aquinas educatus fuit a monachis in monte Gassino, sic ct plurimi alii principum filii.

Denique S. Paulinos, *epist.* 10, Mclaniam comparat Annæ. Eidem Dorotheas aptius comparat S. Annam matrem Beat® Virginis, quæ non Samuelem, sed Christum ipsum genuit.

Et adduxit eum, etc., in vitulis tribus. — Ita Hebreas, Chaldæus et alii. Mirum ergo Septuaginta vertisse in singulari, *in vitulo trimo sive trienni.* Jam in, id est cum vitulis tribus, quos scilicet cum Samuele suo offerret Deo.

Et tribus modiis faiunæ. — Hebraice, *in Ephu farina,* id est tribus in modiis farinæ. Ephaenim

erat decima pars gomer sivo cori, qui triginta modios continebat. Erat ergo Epha magnus modius, tres minores modios continens. Id responsum sit auctori Quœst. *in lib. Regum,* apud S. Hieronymum cl Angcloino, qui putant hunc locum esse corruptum, legunlque,d unomorfio;causam hujus oblationis dal B. Petrus Damianus, lib. VI, *epist.* 37, qua; in online omnium csl 103: «Samuel, inquit, puerulus tanquam tener agniculus cum tribus farinæ modiis ct amphora vini mensæ Domini, ut ita loquar, apponitur, dum Heii sacerdoti ct templo Dei a parentibus dedicatur. »

Puer autem erat adhuc infantulus. — Hebraice, *ct puer erat adhuc puer,* id est, erat parvulus infantulus , scilicet triennis.

veis. w. 23. Et obtulerunt puerum Heu , — ut juxta votum suum eum quasi a sua domo abdicantes dedicarent Deo, ut ei jugiter serviret in tabernaculo. Audi S. Chrysostomum, hom. I De *Anna,* dubitantem an Annæ, anSamuelis virtutem magis mirari debeat : «Cumsoleant, inquit, indignari pueri, quoties a laete depelluntur; nec ipse puer ægro tulit a matre divulsus, sed ad Dominum respexit, qui matrem creaverat ; nec ipsa mater doluit a puero sejuncta, propterea quod naturalem affectum vicit interveniens gratia, cl ulcrquese alteri convivere existimabat. »

Idipsum deinde apposita similitudine illustrat : « Sicut, ait, eodem in loco fixo fixa vilis in longum produxit palmites, et uva mullo intervallo pendens cum radice habet comm rcium. Itidem et in hac accidit femina, quæ in urbe manens usque ad templum extendit suum palmitem, atque illic uvam suspendit maturam; neo intervallum illud ullum attulit impedimentum; cum charilGs quæ secundum Deum esi, puerum matri copularet. »

Addit Chrysostomus, cap. ni, Annam seipsam quoque cum Samuele Deo obtulisse : ubi enim erat Samuel ibi erat et Anna ; Samuel enim sccum viscera trahebat materna : « Dum talia, inquit, loquitur, sjipsam quoquo dedicavit cum puero, quasi solido quodam naturæ affectu seipsam templo alligans. Et mini si ubi csl thesaurus hominis, illic csl cl cor ejus; multo magis ubi puer mulieris, ibi ct mens illius erit. »

Denique urgel hoc Annæ exemplum S. Chrysostomus, lib. III *Contra Vituper. vitee Monast.,* docetque debere parentes permittere ut filii sui in cœIcsti ministerio famulentur, non in templum cos introducentes, ut Anna Samuelem; sed in ipsum cmlum cum angelis divino ministerio dedicandos, religiosos enim una cum angelis Deo ministrare; cx quo etiam illud sequatur, ut mullo magis ad parentum suorum gloriam ac felicitatem conferant, quam si in sæculo permanserint,

ven W. 26. Vivit anima tua, — id est, juro per animam el vitam tuam : vel tam verum csl quod loquor quam verum te vivere, vel me vitam luam optare.

28. Idcirco et ego commodavi (minus reele S. Gre- Ven. u* gorius legit «commendavin)eum Domino cunctis DIEBUS, QLIBUS FUERIT COMMODATUS (erit) DOMINO.— *Commodavi,* id csl *tradidi,* ut vertit Chaldæus, donavi, ut cum mihi Deus donavit, quasi dicat: Deus mihi cum dedit; quare ego illum Deo reddo ct dedico, ut perpethn ministret illi in tabernaculo; Hebraice enim *scaal,* in Hiphil *hischil,* significat non tantum rogarect postulare, sed et rogatum postulatumque commodare, dare, donare per calachrcsiin ; verba enim llebræorum actionem nunc inchoatam, nunc perfectam significant praesertim in Hiphil. *Scaal* ergo significat ct postulare, ct postulationem exaudire, sive rem postulatam dare ct donare. Ende *Samuel* hicinHebræo vocatur quasi *Saul lee!,* id est, datus vel commodatus traditusque Deo. *Sauf* quoque dictus esi primus rex braelis, quasi datus a Deo, vel postulatus a populo ct vocatus a Deo. Ende a *Saule,* qui erat ex tribu Benjamin, dictus est Saulus Paulus Apostolus cx eadem tribu Benjamin oriundus; hinc ipse, inilio epistola;, hunc sibi dat titulum : a Paulus vocatus Apostolus,» etc.

In Hebræo est pulchra paronomasia. Ait enim Tamt» Anna : Ego *scaalli,* id csl, postulavi Samuelem a Deo et impetravi; idcirco ego vicissim *hiscilti,* i l est, commodavi ct tradidi cum Deo, ut sil Sju/, id est commodatus, datus et dicatus Deo per omnem vitam. Alludit enim ad nomen Samuel, illique aliud dal etymon, quasi dicat : *Samuel* meus iuitio dictus est quasi *Saul meet,* id est postulatus a Deo; jam vero dicitur *Samuel,* quasi *Saul Icci,* id est donatus et oblatus, imo redditus Domino .

a Cunctis diebus quibus fuerit commodatus (supple, erit) Domino, « (¡nasi quamdiu fuerit superstes, erit commodatus, datus, dicalusque Deo, ut is ipse eo utatur ad libitum. Unde Septuaginta vertunt id est *usum Domini,* quasi dicat : Tradidit eum Domino ulendum ad quemlibet ejus usum. Vatablus : *Ego quoque mancipavi* cum *Domino cunctis diebus, quibus ipse mancipatus erat Domino,* quasi dicat : Ego cum dedi Domino, ut per omnem vitam sil mancipatus ct addictus Domino. Audi S. Chrysostomum, hom. 2 *Dc Anna :* « Vide quam sil modesta; ne putes, inquit, magnam rem aut admirandam facere quod infantem dedico; non ego hujus benefacti sum auctor, sed persolvo debitum; depositum accepi, et hoc ei restituo qui dedit. »

Idem, homil.21 *in epist. ad Ephes.:* «Quoniam, inquit, primitias (filiorum, scilicet Samuelem) obtulit, alvus ejus facta est fecunda, et alios etiam fratres illi acquisivi!. » Imitentur hoc parentes, ut filios ad Religionem aspirantes nou avocent, sed potius incilent; sic enim a Deo et filiis ct opibus ditabuntur. Audi et S. Ambrosium, *Exhort, ad Virgines,* laudantem Julianam nobilissimam Roma; matronam, eo quod filium unicum dicasset exemplo Annæ nostræ : «Tu, inquit, fili, impetratus meus ct votivus meus, agnosce a quo donatus sis

mihi; ille tua ora plasmavit; ille tua membra distinxit, illo mea orata suscepit, cujus templo, cujus obsequio te antequam nascereris, sacravi. Non parentibus, non tibi, sed Deo natus es, cujus antequam dc vulva matris exires, esse coepisti. Et omnes quidem illius sumus; sed tamen tu specialiter promissus Domino, redderis, ego quasi Anna promisi ut omnibus vitæ tua) diebus ac noctibus a conspectu Domininoli recedas. Tu exequere. n Concludit D. Ambrosius : a Egregia, ait, semina, quæ sibi nihil reliquit, totum qued habuit Deo obtulit; cujus vita, institutio disciplinæ est, et quædarn formula castitatis, bono proposito et meliore magisterio. »

Audi et S. Bernardum, epist. 110, parentes alloquentem : a Si filium vestrum Deus facit et suum, quid vos perditis? aut ipse quid perdii? fit de divito ditior, de nobili generosior, clarior de illustri; ct quod his omnibus majus csl, sanctus de peccatore; sed vos non perditis eum; quin potius multos per eum acquiritis vobis filios; quotquot sumus in Claravallc, ipsum in fratrem, vos in parentes recipimus. »

Cunctis diebus. — Lyranus censet Samuelcm in templo ministrasse Deo usque ad annum œtalis quinquagesimum duntaxat; illo enim Lcvitæ quasi emeriti libertate donabantur, ncc amplius in tabernaculo servire tenebantur, ut patet *Num.* cap. vi», vers. 2ü. Verum id repugnat huic loco; unde alii passim censent eum in templo serviisse Deo per omnem vitam. Ita Philo, lib. *De Somniis,* in fine, S. Augustinus in *Psalm,* xcvm, S. Hieronymus,incap. XLiv *Eteth.,* B. Petrus Damianus.lib.V, epist. 9,Chrysostomus,hom.4 *in Actu,* quem audi : «Considera Samuelcm, qui post quadraginta annos cum populi rem administrasset, tamen adhuc nutriebatur in templo. »

Hinc Patres docent summam curam parentibus adhibendam esse in educatione puerorum, ipsosque pueros a teneris se virtuti Deoquc dicare debere. Audi inter alios S. Chrysostomum in *Psal.* XIV, quœrentem cur is ct alii inscribantur tn /l-*nem,* ac respondentem : «Quoniam, inquit, docet do justitia ac reliquis virtutibus; qui autem dc his docet, non debet in finem ville suadere hæc, sed ab initio ct ab ipsis incunabulis, o El paulo post : «Si, inquit, nullus vestrum vult possidere servum senem, quanto magis Deus vultadolesccnliam, et tanquam intactam virginem eam sibi jungit; ut ejus vitæ primitias ambiat, ne quis cum juventutem peccato exhauserit, languidam ct enervatam senectutem virtuti reservet, et vile fæcem temperet sapientia. »

Et Clemens Alexandrinus, lib. I *Ptcdag.* cap. v : « Quemadmodum, inquit, patres cl matres lubcntius vident equorum quidem pullos, boum vitulos, leonum catulos, cervorum hinnulos, hominis puellum; ita ct universorum Pater cos recipit, diligit ac defendit. »

Plura in hanc rem congerit hic noster Mendoza. Denique quod dixit Plato, cos qui arte aliqua vel scientia eximii evadere volunt, a puero eam exercere debere, id verius est in studio virtutis ct sanctitatis. Unde Sancti eximii a puero sanctitati se dederunt, ut Samuel, S. Joannes Baptista, S. Nicolaus ct alii.

Porro votum hoc matris non arctabat Samuelcm, quin grandior factus libere posset *c* templo discedere, locumque alium ct statum vitæ deligere, uti docet Lessius, tract. De *Voto,* dub. 10. Voluit (amen Samuel matris votum servare, et ratum facere per omnem vitam.

Et oravit, — gratias Deo agendo, ct canticum sequens, cap. », canendo ; pars enim prima orationis debet esso Dei laus et gratiarum actio, ut docet Paulus. Hinc laus subinde sumitur pro oratione, ut *Thren.* cap. n, vers. 19 : «Consurge, lauda in nocte. » Et *Jercmiœ* cap. v» : « Tu ergo noli orare pro populo hoc, neque assumas pro eo laudem. »

CAPOT SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Anna ob natum Samuelcm exaltans Deo hymnum concinit, simulque prophetat dc Christo. Mox, vers. 12, *narrantur peccata filiorum licii. Inde, vers.* 18, *Samuclis ministerium, et Annœ ab licii benedicta) parius quinque prolium. Denique, vers.* 22, *Heli corripit filios, sed nimis leniter : unde, vers.* 27, *a Deo rq>rchenditur per Prophetam, qui idcirco obventuras, ei tam suas, quam filiorum cl posterorum clades denuntiat.*

I. Exultavil cor ineumin Domino, el exaltatam esi cornu meum in Deo meo; dilatatum est os meum super inimicos meos; quia lælala sum iu salutari luo. 2. Non esi sanctus, ul esi Dominus: neque enim cslalius extra le, el non est fortis sicul Deus noster. 3. Nolite multiplicare loqui sublimia, gloriantes : recedant vetera dc ore vestro, quia Deus scientiarum Dominus est, el ipsi praeparantur cogitationes. 4. Arcus fortium superatus est, et infirmi

accincti sunt robore. 5. Repleti prius, pro panibus se locaverunt : et famelici saturati sunt, donec sterilis peperit plurimos: et quæ multos habebat filios, infirmata est. G. Dominus mortificai cl vivificat, deducit a l inferos cl reducit. 7. Dominus pauperem facit et ditat, humiliat cl sublevat. 8. Suscitat dc pulvere egenum, et dc stercore elevat pauperem, ut sedeat cum principibus, ct solium gloriæ teneat. Domini enim sunt cardines terra, et posuit supéreos orbem. 9. Pedes sanctorum suorum servabit, cl impii in tenebris conticescent, quia non in fortitudine sua roborabitur vir. 10. Dominum formidabunt adversarii ejus, et super ipsos in coelis tonabit : Dominus judicabit fines terra, el dabit imperium regi suo, et sublimabit cornu Christi sui. 11. Et abiit Elcana Ramatila in domum suam : puer autem eral minister in conspectu Domini ante faciem Ileli sacerdotis. 12. Porro filii Ileli, filii Belial, nescientes Dominum, 13. neque officium sacerdotum ad populum; sed quicumque immolassel victimam, veniebat puer sacerdotis, dum coquerentur carnes, et habebat fuscinulam tridentem in manu sua, 14. el mittebat eam in lebetem, vel in caldariam, aut in ollam, sive in cacabunt) : el omne quod levabat fuscinula, tollebat sacerdos sibi ; sic faciebant universo Israeli venientium in Silo. 15. Eliam antequam adolerent adipem, veniebat puer saeerdotis, et dicebat immolanti : Da mihi carnem, ut coquam sacerdoti ; non enim accipiam a te carnem coctam, sed crudam. 1G. Dicebalque illi immolans : Incendatur primum juxta morem hodie adeps, et tolle tibi quantumcumque desiderat anima tua. Qui respondens aiebat ei : Nequaquam; nunc enim dabis, alioquin tollam vi. 17. Erat ergo peccatum puerorum grande nimis coram Domino ; quia retrahebant homines a sacrificio Domini : 18. Samuel autem ministrabat ante faciem Domini, puer, accinctus ephod lineo. 19. Et tunicam parvam faciebat ei mater sua, quam afferebat statutis diebus, ascendens cum viro suo, ut immolaret hostiam solemnem. 20. El benedixit Ileli Elcanæ et uxori ejus; dixitque ei : Reddat tibi Dominus semen de muliere hac , pro fenore quod commodasti Domino. Et abierunt in locum suum. 21. Visitavit ergo Dominus Annam, cl concepit, et peperit 1res filios et duas filias ; et magnifícalos est puer Samuel apud Dominum. 22. Ileli autem erat senex valde, et audivit omnia quæ faciebant filii sui universo Israeli ; cl quomodo dormiebant cum mulieribus quæ observabant ad ostium tabernaculi; 23. cl dixit cis : Quare facilis res hujuscemodi quas ego audio, res pessimas ab omni populo ? 24. Nolite, filii mei ; non enim est bona fama, quam ego audio, ut transgredi facialis populum Domini. 25. Si peccaverit vir in virum, placari ei potest Deus; si autem in Dominum peccaverit vir, quis orabit pro eo? El non audierunt vocem patris sui, quia voluit Dominus occidere eos. 2G. Puer autem Samuel proficiebat, atque crescebat, cl placebat tam Domino quam hominibus. 27. Venit autem vir Dei ad Ileli, el ait ad cum : Hæc dicit Dominus : Numquid non aperte revelatus sum domui patris lui, cum essent in Ægypto in domo Pharaonis? 28. El elegi eum ex omnibus tribubus Israel mihi in sacerdotem, ut ascenderet ad altare meum, cl adoleret mihi incensum, et portaret ephod coram me; et dedi domui patris tui omnia dc sacrificiis filiorum Israel. 29. Quare calce abjecisti victimam meam, cl munera mea quæ pracepi ut offerrentur in templo; et magis honorasti filios tuos quam me, ut comederetis primitias omnis sacrificii Israel populi mei. 30. Propterca ait Dominus Deus Israel : Loquens locutus sum, ut domus tua et domus patris lui ministraret in conspectu meo usque in sempiternum. Nunc autem dicit Dominus : Absit hoc a me ; sed quicumque glorificaveril me, glorificabo eum : qui autem contemnunt me, erunt ignobiles. 31. Ecccdics veniunt, cl præcidam brachium tuum, cl brachium domus patris tui, ut non sil senex in domo tua. 32. El videbis amiulum tuum in templo, in universis prosperis Israel, cl non erit senex in domo tua omnibus diebus. 33. Verumtamen non auferam penitus virum ex te ab altari meo ; sed ut deficiant oculi tui, ct tabescat anima tua : et pars magna domus tuæ morietur, cum ad virilem ælalem venerit. 34. Hoc autem erit tibi signum quod ventu-

rum est duobus filiis tuis, Opimi et Pbinees; in die uno morientur ambo. 33. Et suscitabo *mihi* sacerdotem fidelem, qui juxta cor meum et animam meam faciet, et ædificabo ei domum fidelem, el ambulabit coram Christo meo cunctis diebus. 3G. Futurum est autem, ut quicumque remanserit in domo tua, veniat ut oretur pro eo el offerat nummum argenteum, cl tortam panis, dicatque : Demitte me, obsecro, ad unam pariem sacerdotalem, ut comedam buccellam panis.

Vers. I. EXULTAVIT COR MEUM IN DOMINO. — Est 110C Ann® canticum, vel ut S. Augustinus vocat, «hymnus, d quo de præteritis et præsentibus beneficiis gratias agit, ac de futuris in Christo proplichi vers. 5 el IO. Partim ergo est canticum Each risticum, partim prophetia, ait Theodoretus, Procopius, Abulensis, licet S. Augustinus, lib. I *De Civit.* cap. iv, velit totum esse prophetiam de Christo ct Ecclesia, quod in sensu allegorico verum est. Anna enim, inquit Theodoretus ct Procopius, quia prophetam concepit, prophetiæ quoquo gratiam participavit, sicut et Elizabeth el B. Virgo.

Unde canticum Zachari® ob natum Joannem Baptistam, et canticum B. Virginis ob conceptum Christum, a Magnificat anima mea Dominum, » etc., huic Ann® cantico persimilia sunt, ac subindo ad verbum cum eo consonant, ut patet ea inter so conferenti.

Audi quidde Cantico scribatS. Bernard us, semi. l *in Cant.* : «Non est strepitus oris, sed jubilus cordis, non sonus labiorum, sed motus gaudiorum ; voluntatum, non vocum consonantia, non auditur foris, ncc enim in publico personat; sed sola quæ cantat audit, ct cui cantatur, id est sponsus et sponsa.

Ex dictis constat canticum hoc inspiratum fuisse Ann® a Spiritu Sancio esseque partem Sanctæ Scripturœ.

Er EXALTATUM EST CORNU MEUM IX DEO NEO. — «Cornu,» id est fortitudo ct gloria mea; utriusque enim symbolum est cornu; boves enim, cervi el rhinocerotes in cornibus habent suum robur, decus ct gloriam : hinc et coron® regi® carumque radii cornua vocantur, uti ostendit Pierius, *Uieroff.* 7, Samuel enim coronam regiam dedit Sauli et Davidi. Sensus est, quasi dicat : Deus me imbecillam ct abjectam, imo ob sterilitatem infamem ct conviciis Phenennæ expositam fecit robustam ct gloriosam, per miraculum me fecundando, dandoque filium Samuelcm, qui erit robur ct gloria tam raca quam totius Israelis. Ita , Abulensis, Vatablus ct alii. Unde S. Hieronymus in *Quast.,* per cornu accipit filium Samuelcm, qui ex Anna prodierat, sicut cornu prodit cx capite rhinocerotis. Sicut enim rhinoceros suo cornu ventilat ct configit feras, imo elephantes, sic Samuel ventilavit ct dissipavit Philislæos hostes Israelis. I nde S. Gregorius : «Quæ ergo, inquit, exaltatione, cornu in Deo sustollitur, Deum suum singulariter fatetur; quia summa illa infusio divinæ dulcedinis exaltatum mentem ct sui susccplibilem, ct valde familiarem facit. »

Dil a t a t u m est os meum super inimicos meos, — quasi dicat : Nunc habeo quod ore meo respondeam Phenennæ, ejusque filiis ct cognatis, qui mei sunt œmuli, mihique sterilitatem exprobrant; ostentans enim meum Samuelcm cis silentium imponam.

Quia l e t a t a sum in s a l u t a r i t u o. — Hebraice, SandHo *in salute tua,* qua me salvasti ct liberasti a malo «olo ct probro sterilitatis. Ita Chaldæus, Vatablus, Jan- ®atl eaU senius, Cajctanus. Mystice, *in Christo;* hic enim est salus nostra; unde Septuaginta vertunt owtt^gv, Noster *salutare* vel *salutarem,* id est salvatorem mundi. IlaS. Augustinus, lib. XVII *De Civitat.* iv. Hinc patet non esse verum gaudium in mundo, nisi in Deo ct Christo. Audi S. Chrysostomum, lib. Ill *De Anna:* a Non quoniam salvata sum, sed quoniam per te salvata sum, propterea lætor ct exuito. Tales sanctorum anim® de Deo qui dedit, magis quam de donis gaudent; gratorum, hoc est, servorum, omnibus suis suum præponcre Dominum; cum peccaverimus, non doleamin, quia punimur, sed quoniam Dominum exacerbavimus; ct si quid boni fecerimus, non gaudeamus propter regna cœlorum, sed quoniam rem coelorum Regi gratam gessimus; mentem enim habenti gehenna quoque formidolosius est Deum offendere, ct omni regno desiderabilius Deo placere.» El paulo post : «Talis erat et hæc mulier, ad Deum in omnibus confugiebat, ct accepta gratia magis de Deo datore gaudebat.» Sic et David : «Cor meum, inquit, et caro mea cxultavcrunt in Deum vivum,» *Psalm,* 1 x x x iii, vers. 3.

Audi S. Bernardina, *episl.* 115 : «Illud, inquit, verum ct solum est gaudium, quod non de creatura, sed de Creatore concipitur; ct quod cum possederis nemo tollet ale; cui comparata omnis aliunde jucunditas, mœror est, omnis suavitas niœror est, omne dulce amarum, omne decorum fœdum, omne postremo quodcnmquo aliud delectare posset, molestum, n

Addit Orígenes de Alcana : « Quoties in Deo gaudemus, toties diabolum flagellamus.»

2. Non est Sanctus ut est Dominus. — Celebrat Ver». Anna *primo* sanctitatem Dei, quia hæc est primum cl nobilissimum attributum Dei, ob quod ipse adoratione, omnique veneratione, obsequio, victima ct cultu dignissimus est. *Secundo,* quia Deus in Annæ partu suam sanctitatem declaravit : tum quia ejus innocentiam el probitatem conira Phe-

nonnam invidam defendit; tum quia fidem ci omnium tacite datam de prole per miraculum nascitura sancto præstilit; turn quia ci dedii Saninelem, quem facturus erat prophetam sanctissimum el sanctificatorem Israelis; quæ omnia a Dei sanctitate manarunt, ceu radii a sole, ejusque fuerunt dona el beneficia.

Neque enim est alies extra te, — Deus verus, per essentiam sanctus, ipsaquo increata ct immensa sanctitas, de qua in hymno S. Augustinus: «Tu solus sanctus, n Septuaginta vertunt, nones? *justus sicut Dominus,* ubi justus accipi potest sanctus, vel potius justus, quia ju te meam innocentiam a calumnianlibus defendit.

Et non est fortis sicut Dels noster. — Pro *fortis* hebraico est tsar, id est, petra, in qua contra tempestates ct venatores securi tutique c nsistimus, juxta illud *Psalm,* cui, vers. 18 : «Petra refugium hcrinaciis. A *tsar* dicta est tor, cl Tyrus celeberrima urbs Phcenicke cl munitissima, quia undique mari circumdati, adeo ut a Nabuchodonosore fuerit obsessa per trcdecim annos, ct ab Alexandro Magno tegre expugnata. *Tyrus* enim hebraico dicitur *tsur* vel *tsar,* eo quod in petra fuerit exstructa, atque instar promontorii mari ct tempestatibus maris fuerit opposita. Talis *petra,* talis *tsur,* talis Tyrus Annæ ct piis est Deus, ut proinde iis nec homines, ncc dnunones, nec leones, nec ignes, nec tormenta, nec mors metuenda sint. Audi S. Bernardum, semi. GJ *in Cant. :* «Stat martyr tripudians cl triumphans,toto licet lacero corpore, ct rimante latera ferro, non modo fortiter, sed alacriter sacrum ct carne sua circumspicit ebullire cruorem. Ubi tunc anima martyris? nempe in tuto; nempe in petra, nempe in visceribus Jcsu, vulneribus nimirum patentibus ad introeundum. Si in suis esset visceribus, scrutans ea ferrum, profecto sentiret ; nunc autem in petra habitans, quid mirum si in modum petræ durueriт? neque mirum, si exui e corpore, dolores non sentiat corporis. Neque hoc facit stupor, sed amor. Submittitur enim sensus, non amittitur. »

ven. 3. 3. Nolite multiplicare loqui sublimia gloriantes, — scilicet tu, o Phenenna, luique filii et cognati, qui de vestra fecunditate et felicitate superbo gloriati estis, cum mei meorumquo despectu ct contemptu. Pro *sublimia* Hebraico est yc*boha geboha;* Chaldæus, *magnalia magnalia;* Regia, *altum altum;* Cajctanus, *celsitudinem celsitudinem,* noe est, valde alt i, celsa, magna et sublimia, quæ vestras vires transcendunt. Undo alii vertunt : « Nolite loqui excelsa eminentia; « Theodoretus, «ne loquamini sublimia ad factum;» Orígenes, lil). 1 in *Job :* « Nolito loqui superba in superbia. »

Recedant (Hebraico *exeant)* vetera de ore vest no, — scilicot veteres superbi sermones jam dicti, quibus consueveratis gloriari, mihique sterili insultare. Chaldæus pro *vetera* vertit *blusphcmias ;* Septuaginta, *magniloquium ;* alii, *verbum durum* vel *superbum,* juxta illud Prudentii in *Psychomaxhia :*

Desine grande loqui, frangit Deus omne superbum.
Aha cadunt, infliU crepant, tumeücU premuntor.

Et illud Nazianzcni : « Utres vacuos ventus distendit, fatuos sui existimatio.» Causam subdit dicens :

Qua Decs scientiarum Domines est, — quasi dicat : Nolite superbe vos jactare et gloriari, quia Deus scit ct praevidet omnia, tam futura quam prœterila et præsentia, iliaque cum his connectit; quare ipse scit vestram gloriam in ignominiam, vestram felicitatem in infelicitatem, vestram copiam in inopiam, se decernente ct puniente, convertendam.

Et ipsi preparantir cogitationes, — quasi dicat : Deo parate, id est apertae, cognite et præsenlcs sunt vestra? insolentes ambitiosæque cogitationes, ut illas ipse contrariis suis cogitationibus, id est consiliis, judiciis ct decretis deprimat, obruat ct castiget. Sic Deus Nabuchodonosorem gloriantem in sua Babylone, convertit in bestiam, *Daniel,* cap. iv, ac Balthasarem ejus filium in suo epulo gloriantem, describens in pariete : *Mane, tckel, phares,* eadem nocte per Cyrum occidit, *Daniel.* cap. v.

«Deus ergo scientiarum Dominus est,» quasi dicat : Deus est scicntissimus, *Deus omnia novit,* ail Chaldæus; quare ipse scit tam futura quam præsentia, scilicet mc antea sterilem fore fecundam, ct Phenennam fore sterilem; ideoque ipse est a arbiter conscientiarum » ait S. Augustinus, lib. XVII *De Civitat.* iv, ut superbas earum cogitationes videat, damnet, premat sternatque. Deus est ipsius solis sol, illustrans sensibilem intclligibilis, ait Philo, lib. *De offerenti, viet.* Unde recte admonet S. Augustinus, serm. -16 *De Verb. Domini:* « Ipse, ait, timendus est in publico, ipse in secreto. Procedis? videris; lucerna ardel? videttc; lucerna exstincta est? videt te. Iu cubile intras? videt te. Ipsum time cui cura est ut videat te, et vel timendo castus esto, aut si peccaveris, quœro ubi te non videat, et fac. » Et Boetius, lib. V *De Consol. Phil.,* Prosa 6: « Aversamini igitur vilia, colite virtutes; magna vobis indicta est necessitas probitati-, cum ante oculos agilis judicis cuncta cernentis. »

Mystice S. Bernardus, serm. 15 *in Cant. :* «Origo, ait, fontium ct fluminum omnium mare est, virtutum et scientiarum Dominus Jesus Christus. Quis enim Dominus virtutum, nisi ipse est rex gloriæ, sed ct juxta Annæ canticum, idem ipse Deus scientiarum Dominus est. Continentia carnis, cordis industria, voluntatis rectitudo ex illo fonte manant, non solum autem, sed et si quis callet ingenio, si quis nitet eloquio, si quis moribus placet, inde est; inde scientiæ, inde sapientis sermo; thesauri siquidem sapientiæ ibi omnes absconditi sunt. »

Porro Deus *diciturgræce* ©ii; a ôixc0xi, quod omnia videat; unde Ægyplii Deum appellabant oculum mundi. Audi S. Augustinum, epist. 37 *ad For(un. : a* Deus totas oculus est, totus manus, ct lotus pes, quia omnes videt, omnia operatur et ubique est.» Vide dicta *Eccles.* cap. xvi, vers. 16 et scq. et cap. xxiv, vers. 19.

Et ipsi prxparantur cogitationes, — quasi dicat : Deo cogitationes omnes hominum et angelorum patent, ai) coque diriguntur, temperantur, adimplentur, vel rumpuntur ct eliduntur. Deus est qui ea quæ cogitamus, cupimus, jactamus, dirigit atque perficit, vel discutit ct evertit, uti mea fecunditatis desideria adimplevit, Phenennœ vero invidas et arrogantes cogititiones dissipavit ct disperdidit. Hebraice pro *préparentur* est ijjno *nitkenu,* id est ponderantur, numerantur, appenduntor, mensurantur, quasi dicat : Deus mensurat cogitationes nostras, ac videt an nimis magn® vel parva?, æquæ vel iniqua?, sapientes vel stulta sint, ut sciat cujus cogitationes, quando ct quomodo explere debeat, cujus non explere, v. g. Ann® desideria perficere, non Phenennœ, quasi dicat : Laudo Deum qui perficit ea quæ ego cogitavi ct cupivi ; in illo ergo glorior, non iu me quia sterilitatem, quam ego superare meis viribus non potui, ipse sua divina vi superavit ct discussit. Hoc est quod ait Salomon, *Prop.* cap. ivi, vers. 2 : a Omnes vi® hominis patent oculis ejus : spirituum ponderator est Dominus; » ubi multa hac de re dixi.

Possunt secundo hic cogitationes non tantum hominum accipi, sed ct ipsius Dei, uti vertunt Septuaginta. *Deus,* inquit, *præparans adinventiones suas* ; et Chaldæus, *Dominus,* inquit, *super omne factum suum extendens judicium,* quasi dicat : Dei est perficere non tantum ea quæ nos cogitamus ct cupimus, sed etiam quæ ipse do nobis cogitat cl cupit ; sæpe enim ipse alia cogitat ct vult, quam nos cogitamus ct velimus, lumque facit ea quæ ipse cogitat ct vult, non quæ nos ; sicut hic cogitavit fecundare ct exaltaro Annam, non Phenennam. Unde Chaldæus vertit : *Ipse vobis retribuet culparum vestrarum ultionem;* Theodotion, *Deus præparans exercitationes suas,* id est complens sua consilia; Symmachus, *non sunt apud Deum prætextus et excusationes;* Vatablus, *conatus ejus perficiuntur;* Pagninus, *ipsi directa sunt opera,* id est finem ad quem ab eo diriguntur attingunt. Deus enim suas cogitationes ct voluntates mensurat sua omnipotentia, quæ tanta csl quanta ejus voluntas ct intellectus; quare omnia quæ cogilal ct vult, perficere potest, ctreipsa perficit; cum nos multa velimus quæ perficere nequimus. Sensus ergo est, quasi dicat : a Scientiarum Dominus est,» quia scit tam futura quam presentía, imo ipse omnia recte jusleque ordinat cl disponit; ipse cnim preparai cogitationes, ut scilicet insolentes cl inflatos, qualis csl Phenenna, deprimat ; humiles vero et miseros, qualis ego fui soletur et extollat, sicut extulit Saram sterilem depressa Agar insolenti; quare nemo superbus confidat rebus pratentibus secundis, nemo humilis ct miser in adversis desperet; quia Deus utriusque vices et sortes commutabit, ul hos faciat felices, illos vero infelices.

Hinc nonnulli pro ib *lo,* id est *cl,* legentes Nlb *lo* per *aleph* vertunt, *non sunt* (hominibus vel angelis) *mensurábales cogitationes Dei,* juxta illud Pauli, *Rom.* cap. xi, vers. 33 : «O altitudo divitiarum sapienti® et scienti® Dei! Quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, cl investigabiles vi® ejus! Quis enim cognovit sensum Domini, aul quis consiliarius ejus fuit?»

Tropologice Rupertos : « Scientiarum, inquit, Domino cogitationes preparanti!? pro munere. Si vis ab illo promereri vel impetrare scienti® donum, non muli® oblationes arietum ct taurorum, sed sanet® cogitationes ejus rei preparatori® sunt. »

Hinc vide quid cogites. Deus cnim non solum actiones et sermones, sed et intimas cogitationes ct intentiones pervidet, casque in die judicii toti mundo revelabit ct judicabit, juxta illud *Hebr.* cap. IV, vers. 12 : *a* Vivus est sermo Dei ct efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti, et pertingens usque ad divisionem anim® ac spiritus, compagum quoque ac medullarum ct discretor cogitationum et intentionum cordis.»

Denique aliqui sic exponunt : « Deus scientiarum Dominus est, » hoc est, Deus csl scientissimus, quia ipse scit omnium hominum cogitationes ct conatus convertere ad id quod ipse fieri voluerit; quare cogitationes hominum illi præparantur, sicut præparatur materia artifici, ut ex illa faciat id quod ipse voluerit. Sic cogitationes fratrum de Josepho vendendo convertit in Joscphi bonum, ct exaltationem, ul scilicet fieret princeps in Ægypto ; sic Phenennœ proba et maledicta convertit in laudem ct decus patientis Ann®.

4. Ancus FORTIUM SUPERATUS EST (Septuaginta, Verf. ‹ *infirmatus est),* Er infirmi accincti sunt robore. — Huic versui anlistrophuscsl ille B. Virginis : a Deposuit potentes de sede ct exaltavit humiles. »

Predicai Anna omnipotentiam Dei cx eo quod sæpe fortes fortitudine sua dejecerit, ac vice versa infirmos fortes effecerit. Unde Chaldæus vertit : *El ii qui erant debiles facta: sunt virilitates, q. d.* Deus fortes quasi viros fecit debiles quasi feminas, et vice versa debiles quasi feminas fecit fortes quasi viros, uti jam Phenennam, qu® in pariendo tot filios videbatur fortis, fecit infirmam, ut amplius non pariat, et me Annam sterilem ad pariendum fecit validam, ul pepererim Samuclem, ct quinque alias proles paritura sim; pendet cnim hic versus a versu sequenti : « Donec sterilis peperii,» ele. Areum vocal robur, potentiam, fortiludinem, quia ante inventas bombardas pugnabant arcubus, uti etiamnum pugnant Indi ct Tartari. Proprie vero arcum vocat linguam mor-

dnccm Phcnnnnre, qnm grommataci sannas quasi sagillas in Annam jaculabatur, quas Anna quasi infirma ct sterilis tacita audiebat. Sed Deus hanc linguam ct has sannas infregit, dum Annam fecundavit, itaque Phenenna validiorem effecit. Ita Lyranus, Hugo, Abulensis cl Glossa.

Arem fortiuia tniquk* Be»p. rn,O‘

Porro sententia hæc generalis cd ; unde multis aptar¡ potest. *Primo* ergo S. Gregorius eam adaptat S. Michacli ejusque angelis, ac Lucifero ejusque asseclis dæmonibus, qui erant summi et potentissimi, præ quibus Michael et Angeli videbantur esse minores minusque potentes : « Quos Deus, inquit D. Gregorius, de cado præcipilavil, ul in lapsis angelis disceret homo quid timeret; nam quid de rerco vase fiet, si Deus ncc aureis superbire fœlorc plenis ignoscit? »

SecaLdo.

Secundo, Orígenes, hom. *Dc Elcana,* hanc gnomon accommodat dæmonibus, qui potentissimi sunt spiritus, ct hominibus, qui cornei sunt, idcoque infirmissimi : « Et tamen tu, ait Orígenes, si indutus sis armis Dei, si scuto fidei munitus, cl galea salutis obtectus, cl lorica chai itatis, et gladio spiritus accinctus, arcus contra te potentium pro munimentis talibus infirmabitur. »

Tertio.

Tertio, Redact Orígenes eam attribuunt Philosophis gentilibus ct fidelibus plcbeiis ac simplicibus, de quibus ait Apostolus, epist. l *ad Corinth.* i : « Stulta mundi elegit Deus ul confundat sapientes. »

(harto.

Quarto, S. Hieronymus in *Quast.,* refert ad Pharaonem cl /Egyptios,ac Mosen et llebræos : Pharao cnim potens in equis ct curribus insequens llebræos per mare Rubrun eo mersus est, cum Hebræi salvi validique exirent. Simili modo attribuas Chananæis, quos licet gigantes et bellipotentes, imbelles Hebræi duce Josuc profligarunt.

Quinto.

Quinto, S. Augustinus, lib. XVII *Civit,* iv, S. Gregorius, Theodoretus, Angelomus el Reda referunt ad Judíeos ct Gentiles. Judrei cnim in lege validi, per Christum infirmati sunt : Gentiles vero per cuindem erecti, et Judreis validiores effecti.

Ruto

Sexto, Lyranus refert ad Pharisæos et Apostolos; illos enim nobiles, doctos cl potentes per gratiam Dei dejecerunt rudes, pauperes et infumi Apostoli : « Qui olim, ail S. Gregorius, mulierum verba timuerunt, postea auctoritatem principum libertate frangebant. »

Denique Eulhymius, Cajetanus ct Dionysius illam adaptant superbis ct humilibus; potentes cnim ct fortes in sua fortitudine superbiunt, infirmi vero in sua infirmitate se humiliant, Dciquo potentis opem invocant; unde hi a Domino, cujus ope et robore se indigere sentiunt, roborantur; illi vero robore suo privantur, quia non agnoscunt illud se a Deo accepisse, et ab eo pendere : « Ul non gloriclur coram Deo omnis caro, » sed omnem roboris gloriam Deo a quo datur, attribuat. Atque hrec csl causa, cur Deus per infirmos majora sæpe quam per fortes operetur, ut qui « gloriatur, in Dominoglorietur,» ait Apostolus. « Virtus *cnim Dei* in *nostra* infirmitate perficitur, » II *Corinth,* xii, 9. Vide ibi dicta.

Repleti priüs pro paktbvs selocaverunt, et famelici saturati sunt. — Huic anlistrophon est illud B. Virginis : « Esurientes implevit bonis, et diviles dimisit inanes,» *Lue.* i. Vide ibi dicta. Ad litteram Deus sæpe impios opibus ct cibis repletos depauperai et fame affligit, ut cogantur operas suas pro panibus lucrandis elocare, ct viros suas laborando exhaurire : unde Aquila vertit, *attriverunt se;* uti fecit filio Prodigo, qui prre fame coactus fuit pascere porcos corumquc siliquas comedere, *Luem* cap. xn. Sic Deus ob peccata sæpe sterilitatem et famem populis immittit, ul immisit /Egyptiis lotique orbi tempore Abrahre, *Genes,* cap. xn, vers. 10, et tempore Joseph, *Genes.* x l i, ct tempore Mosis, *Exod.* x, l i, cl tempore Ruth, cap. i, pios vero famelicos Deus saturavit, imo alios per eosdem pavit, ut patet de Joseph pascente /Egyptum lotumque orbem, de Abraham, *Genes.* x ii, de Hebræis quos per quadraginta annos aluit manna in deserto. Sic Judæos a Tito obsessos fame confecit, adeo ul m itres suos filios vorarent, cum Christiani urbe egressi cibis abundarent. Sic Anna hic ob mœrorem sterilitatis non comedens, cap. i, vers. 7, erat famelica, sed jam mœrore per generationem depulso comedens, saturata cl exhilarata est; Phenenna vero prius læla et saturata, nunc mœrens, erepit cibum fastidire, forte etiam ipsa cum filiis ad Uniam egestatem redacta est, ut cogerentur se suasque operas pro panibus congerendis elocare ; hoc enim hic innuit Anna.

Mystice : Deus fideles pios satiat sapientia, præ- Mptk*.
dicatione cl doctrina verbi Dei, Eucharistia ct Sacramentis, cum Judreos aliosquc impios iis privat. Ita S. Ambrosius, serm. 12 *in Psal.* cxvm : a Divites, inquit, eguerunt cl esurierunt, quia qui antea abundabant gratia, postea Limen propter perfidiam suam egere cœpcrunl ; qui autem pauperes crant populi nationum, jam per fidem Christi saliantur ct abundant ; sicut scriptum csl : Edent pauperes et satiabuntur. »

Anagogice, Sanctos Deus hic jejunantes satiat deliciis æternis in cœlo, improbos hic se ingurgi-cr· tantes (orquet fame perenni in gehenna, juxta illud *Isaiæ* l \v, 13 : « Beco servi mei comedent, ct vos esurietis; ecce servi mei bibent, elvos sitietis; ecce servi mei lœtabunlur, el vos confundemini. » Audi Tertullianum, lib. *Dc Spectae,* xxvni : « Vicibus res disposita est ; nunc illi lælanlur, nos confi clamur. » Et paulo post : « Lugeamus ergo, dum Ethnici gaudent, ut, cum lugere creperint, gaudeamus. »

Idem, lib. *Dc Idolis* cap. xiii : a&eculo, ait, gaudento lugeamus, ct sreculo postea lugente gaudebimus. Sic cl Lazarus in sinu Abrahre refrigerium consecutus, contra dives in tormento ignis constitutus, alternas malorum cl bonorum vices remula retributione compensant. »

EIS. Augustinus, serm. 227 *De Tempore:* « Pauper, ait, beatitatem emit mendicitate, et dives supplicium facultate. »

Donec steril is peperit plurimos. — Pendet hæc sententia a vers. 4; celebrat enim nunc Dei fortes infirmantis ct infirmos fortificantis potentiam, ejusque quid eximium ct quasi summum assignat. Idquc significat w *donee;* pro co enim Hcbr. est ip *ad,* pro quo Septuaginta vertunt, *quia;* Chaldaeus, *diam;* Vatablus, *adeo ut.* Sensus ergo est, quasi dicat : Deus potentissimus sæpc fortes infirmat, et infirmos corroborat, *donec,* id est usgua *adeo,* ul faciat sterilem, qualis ego eram, parere
Anni pe- septem, id est mullos filios; fccundæ vero ct filiis abundanti, qualis erat Phenenna, deinceps par-
k uuT tU3 sistat, ut fiat sterilis, imo proles jam genitas sensim auferat, aut pauperes miserasque et infirmas efficiat. Ita S. Hieronymus in *Quast.,* Abulcnsis, Vatablus, Janscnius. Tradunt Hebræi quod Phenennæ tot moriebantur filii, quod nascebantur Anna*, ita ul nato Annæ Samuele primogenito moreretur primogenitus Phenennæ, ct ita deinceps; sed hoc refutat S. Hieronymus ct alii. Sic v» *donec* significat rei extremum et summum, lib. 1 *Deg.* cap. xxx, 4 : « Planxerunt, donec deficerent eis lacrymæ. n Et II *Dcg.* xxm, 10, de Eleazaro : a Percussit PhilisLeos, donec deficeret manus ejus, n Et lib. Ill *Ilcg.* cap. xvnr, vers. 28, do sacerdotibus Daal:«lncidebanlsc juxta ritum suum cultris ct lanceolis, donec perfunderentur sanguine. » *Sap.* X, 13, de Joseph : « Non dereliquit eum, donc afferret illi sceptrum regni. »

Pro plurimos hebraico est *septem.* Unde Josephus ait Annam peperisse septem filios; verum vers.21, tantum numerantur quinque, ut addito Samuele sint sex. riabbini nonnulli pro Samuele substituunt duos ejus filios, ut fiant septem proles Annæ. Rursum Rabbi Salomon duos Phenenuæ filios Annæ assignat, ul septem habeat, idquc quia quoties ipsa pareret, tol.es duo semper Phenennæ filii morerentur. Cumque duo tantum superessent, hos illa rogata suis precibus conservavit : at hæ sunt illorum fabulæ, ut in *homi!,* vocal Orígenes.

Dico ergo ad litteram : Anna peperit septem, id est mullos filios. Septenarius enim est symbolum multitudinis. Prophetat Anna instincta a Spiritu Sancio dc (iliis quos paritura erat vere. 21.
in i- Allegorico, Phenenna significat Synagogam Judaeorum, quæ jam parere Deo filios desiit; Anna Ecclesiam Chi istianorum, quæ plurimos cx omnibus gentibus filios Deo gignit. Unde Chaldœus vertit, *sterilis implebitur prole,* scilicet plurima. Ita Orígenes, Theodoretus, Procopius et S. Augustinus, lib. XVII *De Civit,* cap. iv.
s? i u. Symbolice Cabalisi® : Anna, inquiunt, peperit
®* septem, quia Samuel et *sceba,* id est *septem,* sub characteribus eumdem exprimunt numerum, scilicet 377. Sublimius Philo, lib. *Quod Deussit immutabilis :* Septenarius, ail, est pcrfcclissim® quietis el sabbati symbolum ; unde significat animum in Deo recumbentem et quiescentem, qualis erat Samuelis : « Samuel enim, ait, in solitis Dei ministrorum ordinem ndseitus nemini pradorea serviens, ab uno ct ente honestatur ; quia status est septenarii animos in Deo requiescentis, el nullis mortalibus occupat® negotiis. »

Tropologice Eucherius : « Vir sanctus, ait, qua- Tropi*
lis erat Samuel, est instar multorum, quia pluris B'“-
est apud Deum, pluraqc ab co impetrat quam mulli cæterorum, » juxta illud *F.ccli.* xvi, 3 : « Melior est unus timens Deum, quam mille filii impii. » Vide ibi dicta. Audi S. Chrysostomum, homil. 40 *ad Popul. :* « Helias, inquit, unus erat ; sed totus mundus non erat dignus qui rependeretur ei. Et mundus quidem innumera millia sunt, sed non sunt millia, cum nec ad unius mensuram perveniant. »

El Philo, lib. *De Decalogo,* quærcns cur Deus in singulari dicat : « Non occides; non moechaberis,» respondet : a Quia quicumque Deo paret ac legibus, sequatur frequentissimo populo, vel potius omnibus gentibus, imo inundo universo. » Rursum : « Apud homines, ait, injusta multitudo pluris quum unus justus aestimatur; apud Deum vero bonitas rara proefertur iniquis innumeris. »

Insuper anima peccatrix, ideoque bonorum operum sterilis paril plurimos, cum poenitens mullos fidei, spei, poenitentia:, eleemosynæ, charitalis aliarumque virtutum actus producit : ac vice versa anima sancta, quæ bonis operibus abundabat, dum in peccatum mortale prolabitur, sterilescit adeo, ul non tantum nulla bona opera ct merita pariat, sed et preterita dissipet et disperdat. Audi S. Rasilium in cap. i *Isaia* ad illa : *Ilcgionem vestram alieni comedunt.* «Vide, ait, juvenem quempiam a puero intra cedes educatum; alacriter ct studiose ad orationem prodeuntem, nullum transmittentem bcneficcnlite officium, æterni illius judicii memorem, jugiter acquiescentem sermoni doctrinæ : talem denique mihi considera in fornicationem prolapsum. Quonam pacto miserabilem illum e proximo consequitur omnimoda conversio priorum laborum. Conscientia commissi facinoris non jam cum comitatur, ut se conferai ad orationis locum : non idem in coetu consistit eorum qui in arcano secessu deflent. Fit hinc ad orationem cunctantior. Denique sensim illius menti se inserit meditatio ut a proposito defi-
ciat. Denique ad omnimodam perditionem per varios errorum anfractus adducitur. » Ad hæc Orígenes, homil. *De Elcana. :* «Sterilis, ait, erat in me anima mea, non afferebat fructus justifico; nunc autem ubi per fidem Christi meruit gratiam Spiritus Sancti, ct implevit eam spiritus timoris Domini, certum est quod sterilis peperit septem. » Et nonnullis interjectis : « Fecunda, ait, in propagine erat caro mea habens plurimos carnis fructus, fornicationem, immunditiam, impudicitiam, idololatriam, etc. Hœc crai

carnis nostræ numerosa progenies : sed cum venimus ad fidem crucis Christi, et mortificationem Jesu cœpimus circumferre in corpore nostro, et mortificare membra nostra quæ sunt super terram, et exhibere ea servire juslili® et sobrietati; tunc fecunditas probrosœ hujus generationis exclusa est, et hoc modo fecunda in filiis infirmata

Denique, « Sterilis, ait S. Franciscos, est pauperculus, humilis sanclusque religiosus, qui generandi in Ecclesia filios non habet officium. Hic pariet in judicio mullos, quia quos nunc privatis orationibus et bonæ vitæ exemplo convertit ad Christum, illius gloriæ tunc judex adscribe!. Quæ mullos habet filios infirmabitur; quiaprædicalor vanus el loquax, qui mullis nunc quasi sua virtute genitis gaudet, cognoscit tunc se nihil proprii habere in eis. » Ita Annales Waddingi anno Christi 1220, num. 30, clS. Bonaventura in Vila S. Francisci.

Ven. e. 6. Dominus mortificat f.t vivificat, deducit ad inferos et reducit. — Primo, cum mortuos ad vitam resuscitat : ¡lem cum animas patrum ex inferis, id est ex limbo per Christum resurgentem eduxit, ait Theodoretus, ac dum animas plene purgatas e purgatorio ad cœhim traducit : uude Chaldœus vertit, *ab inferis deducit ad vitas adernitatis.* Rursum cum sanis morbum lelhalem immittit, ac deinde iis pœnitentibus el supplicantibus sanitatem vitamque restituit, ut fecit Ezechiæ regi, *Isuiœ* cap. xxxviii. *Secundo* 9 dum quem tot rerumnis affligi permittit, ut pene mori cogatur, ac deinde humiliatum iis liberat et prosperat. *Tertio,* cum sterilem, qualis Anna erat, fecundat el in prolibus quasi vivificat. StcKlisenim est quasi lignum aridum el emortuum, juxta illud *Isaift* LV, 3 : «Non dicat eunuchus : Ecco ego lignum aridum.» El Apostolus, *Rom.* iv, 19, loqueos de Abraham sene el Sara sterili : « Non, inquit, infirmatus est fide, nec consideravit corpus suum emortuum, cum jam fere centum esset annorum, cl emortuam vulvam Sane, n El *Ezech.* cap. xvn, vers. 24 : «Siccavi lignum viride, et frondere feci lignum aridum. » Sic enim Deus arbores in hyeino defrondans el siccans mortificare videtur, in vere vero easdem frondere faciens rursus vivificare.

Deuf rnorufivificat.

Allegorico, Deus mortificat Synagogam Judiroruin, vivificat Ecclesiam Christianorum, ailS. Gregorius, Beda, Angcloinus.

Tropologice S. Augustinus, lib. XVHCiviL cap. iv, Dominus, cum in nobis carnales affectus mortificat, spirituales spiritumque vivificat : mortificatio enim carnis est vivificatio spiritus, uti docet S. Paulus. Unde Origencs : « Deus, ait, occidit Paulum persecutorem cumque vivificavit ut fieret Apostolus Christi. » Audi S. Ambrosium, serm. *Dc Jejunio. :* a Occidit Deus primum in nobis homicidia, adulteria, scelera, furta per baptismum ; et sic nos tanquam novos homines œtemitatis immortalitate vivificat. Morimur ergo peccatis per lavacrum, regeneramur aulem vitæper spiritum.» El paulo post: «Occidimur, ait, quodammodo, cum desinimus esse quod fuimus; novo enim pietatis genere in uno eodemque homine impius cl adulter occiditur, ul misericors renascatur et castus. Interimitur idololatria, ul religio propagetur. Fornicator el ebriosus exstinguitur, ut continens cl sobrius procreclur. Sic ergo mortificat Dominus ul vivificare faciat : sic occidit ut prosit : sic verberat ul emendet. Hæc est igitur circa homines suos tota ejus severitas, ut in his peccata puniantur, animi conservetur, auferantur detestanda vitia, virtutes optimre nulrianlur.»

Andi S. Gregorium hic: «Deum, inquit, ad inferos ducere, est peccatorum corda aeternorum cruciatuum consideratione terrere; reducere est territas poenitentiam mentes spe vitæ indeficientis attollere. Tunc quippe peccare desinimus, cum futura tormenta formidamus. »

7. Dominus pauperes facit et ditat, humiliat et sublevat. Vers t. — Deus enim hunc pauperem facit, illum divitem; hunc humilem cl abjectum, illum sublimem et elevatum, imo unum eumdemque pauperem et abjectum, mox divitem et sublimem effecit, præsertimeum superbum humiliat, et humiliatum exaltat.

8. Suscitat de pulvere egenum, et de stercore elevat pauperem. Vm. ?. — Pagninus : *Exaltat mendinim, ut sedeat cum principibus, et solium gloriæ teneat.* Sic Job bonis omnibus ipsaque sanitate spoliatum , ac sedentem in sterquilinio elevavit, et ad pristinam regni gloriam reduxit, imo eamdem duplicavit. Sic Saniem ab asinis evexit ad sceptrum; sic David ab ovibus earumque fimo extulit ad gloriam regni Israelis. Sic Joseph e carcere evexit ad principatum Ægypti. Mystice S. Gregorius. Deus peccatorem suscitat e pulvere, cum e veniali culpa, e stercore, cum c mortali eum per pœnitcnliam elevat ad gratiam.

Celebrat hic Anna Dei potentiam per quinque antitheses, ul ostendat Deum posse quemlibet ex imo elevare ad suminum, et vicissim ex summo in imum dejicere, ac proindo nec sublimi ac felici vane gloriandum esse in sua sorte, nec humili et misero in sua infelici fortuna desperandum : Deum enim posse utriusque vices commutare, ac reipsa sæpe commutare, cum superbos deprimit cl humiles extollit, uti hic Annam extulit el Phenennam depressit.

Domini enim sint cardines terræ, et posuit super eos orbem, — *q. d.* Deus mundi cardines in sua habet manu et potestate; quanto magis ea quæ jam dixi efficere potest. Per cardines terne Angelomus, Hugo, Abulcnsis, Dionysius et Jansenius accipiunt quatuor terræ extremas |iarles sive climata, scilicet Orientem, Occidentem, Aquilonem et Meridiem. *Secundo,* noster Sanchez accipit duos cœh polos; super hos enim gyrantur cceli, omnesquo orbes planetarum el elementorum circa terrain, quasi dicat : Sicut Deus (Vatablus, *cohimnœ)* Qidm › Pria», Secundo.

duos polos mundi Arcticum cl Antarcticum constituit, quasi duos cardines cali et terree, ut circa cos assidue moveantur ct gyrentur omnes cœli et elementa, quo fit ut nunc elevenfur, nunc deprimantur; sic pariter Deus gyrat omnes homines omnesque creaturas, ut eas nunc elevet ct beet, nunc deprimat et affligat. Verum hi proprie sunt poh cœli, non cardines terræ, unde supéreos po-

Trrtj» sjtí sunt cœli, non terra. *Tertio,* alii per cardines accipiunt centrum terræ; huic enim quasi basi

(hirto incumbit terra totusque orbis. *Quarto,* alii accipiunt mare, dicentes cum Thalete terram quasi ratem innatare aquis, juxta illud *Psalm.* xxni : « Ipse super maria fundavit eam. » Verum hoc refellit Aristoteles cl Philosophi, lib. III *be Cœlo,*

Onintn p-.-'ioc. cap. i. *Quinto,* ergo genuine pro *cardines* hebraico *mctsukc,* id est *fundamenta* sivo *Lases ct columna terræ;* quare per calachresim simpliciter per illa accipias ipsam terræ firmitatem et soliditatem, ipsi a Deo in creatione mundi inditam, et semper conservatam ac conservandam; in hac enim quasi in firmis cardinibus basibusque suffulta terra, stabilis, firma ct immola consistit, ut non tantum se, sed et orbes omnes cœlcstes et dementares quasi basis ct columna solidissima fulciat et sustentet. Terra enim nullos habet cardines vel bases, sed immutabilis Dei voluntas et potestas, quæ cam semper fulsit ct firmat, unica est ejus basis, columna ct cardo, ait S. Basilios, hom. 1 *llcxam.,* cl Nazianzcnus, *orat.* 3 i. Terra enim in acre est pendula, ibiquo Dei voluntate quasi cardine firma consistit.

sprboB. r iVji ijd- cu. Symbolice, cardines terræ sunt principes et prækl*' h* enim sunt quasi bases et column® Reipublie© : ita S. Hieronymus in *Quæst.* Unde Cardinales sunt dicti, quod ipsi sua prudentia ct sanctitate debeant esse cardines Ecclcsiæ, cl column c basesque fidelium. Ac hebraico *Adon,* id c U Dominus, dicitur ab *eden,* id est basis, œque ac grace fkatUb;, id est rex, a 0xa.;, quod rex sit regni basis cl fulcrum. Ila S. Gregorius, Beda, Angclomus, Jansenius cl alii.

Rursum cardines Ecclcsiæ imo mundi sunt viri justi ctsancti, ail S. Hieronymus. Nam, ut ait Ruffians, Præfat. *in Vitas Pair. :* a Quis dubitat mundum precibus stare sanctorum? » unde pro *cardines terra,* S. Hieronymus in Qu«L vertit, *afflicti* . radix enim *tsuc* significat arctarc, angustiare, affligere) *(eira,* id est humiles cl pauperes spiritu, super quos aiunt Hebræi Deum posuisse orbem, quia eorum sanctitate ct precibus stat ct conservatur, no sicut Sodoma igne cedesti ob scelera m krclur, vel aquis mergatur, uli mersus est in diluvio tempore Noe. Ila cx Hieronymo Ruperlus, l b. 1 *De Sapientia,* cap. xxviii, quem audi : a Et afflicti terræ, qui sunt nisi humiles ct contriti corde? super illos plane qui hujusmodi sunt, Dominus orbem posuit : quia super cos qui praetentam infirmitatem memoriter tenentes, humilis apud se conscientia* sunt, Dominus Ecclesiam suam collocavit; qui videlicet tanto clementius, tanto compaticnlius eumdem orbem portare possunt, quanto amplius clementis atque compalientis gratia se indiguisse meminerunt. »

Idem Ruperlus, lib. HI *in Mattii,* cap. iv : «Afflictio hæc, ait, humilitas esi, quæ ad portandum orbem constantes cos facit et forles. » Unde R. Jonathan apud Lyranum pro *afflicti terræ,* vertit *fortes terree;* vir enim, dum se suaque membra coarctat, fit fortior, sic ct humilis. Talis erat Abraham, de quo S. Ambrosius, lib. *De Abraham,* cap. vi : « Unde discimus, inquit Ambrosius, quantus murus patri® sit vir justus, ct quemadmodum non debeamus invidere Sanctis nec temere derogare. Illorum etenim fides nos servat : illorum justitia ab excidio defendit. Sodoma quoque, si habuisset viros decem justos, potuit non perire.»

Et Philologus, *De Migratione Abrahee :* a Nonne revera, ait, fulcrum generis humani justus est, suas dotes communicans et in publicum usum conferens?» Et paulo post : «Oremus, ait, ut ceu columna in domo, in humano genere homo justus permaneat ad calamitatum remedium. Nam hoc incolumi de publica salute desperandum non est.»

Sic Deus ob S. Paulum in naufragio salvavit omnes qui cum eo erant in navi, numero 270, *Actor,* cap. xxvii, 24. Sic Innocentius HI Pontifex, cum S. Franciscmn petentem ordinis sui confirmationem repulisset, per visionem vidit ecclesiam Lateranensem, quæ est sedes Pontificis, et mater matrixque omnium totius orbis ecclesiarum, labantem cl ruentem inniti et fulciri humeris pauperis S. Francisci : quare illico cum quæri et advocari jussit, ejusquo regulam cl ordinem confirmavit. Ita habent Chronica S. Francisci. Sicut ergo Atlas rex (et ab eo mons) Mauritanien, ob inventam Astrologiam dicitur humeris sustinere cœlum : sic et Franciscus ct sancti sunt Allantes orbis.

Anagogice, Chaldæus pro *cardines orbis* accipit Amgogi. *cœlum,* quod Deus piis, *et gehennam,* quam impiis ° praeparavit. Sic enim vertit : *Ante Dominum revelata sunt filiorum hominis opera; ab inferiori parte apparavit gehennam improbis verborum suorum transgressoribus, et in justis voluntatem suam facientibus fundavit orbem.*

Porro Septuaginta ct ex cis S. Augustinus, lib. XVII *De Civit,* cap. iv, hic addunt : «Deus votum voventi dat,» id quod per votum petit, ut hic Annæ dedit Samuclem.

9. Pedes Sanctorem scorcm servabit. — llæc est Vfri-9- posterior pars cantici, qua Anna prophetat dc futuris, sicul priori hucusque de prœterilis Dei nim beneficiis, Deum celebravit. Prophetat autem promitque septem miracula. Primum est hoc : « Pe- cn ' des Sanctorum suorum servabit, » ne scilicet in culpam, indeque in gehennam corruant ; ita S. Gregorius. Unde Chaldæus, *corpus servorum justorum custodivit Deus a gehenna.* Per a pedes» significantur gressus, motus, actiones justorum, quas Deus dirigit, necubi ofTendant, cespitent, corruant. Unde

cum Psalte tuiquo fideli jugiter orandum, praesertim dura domo vel cubiculo egreditur : a Perfice gressus meos in semitis tuis, ut non moveantur vestigia mea, » *Psalm.* X, 13. Nain ut idem ait *Psalm.* xc, 11 : « Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis. In manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum;» quia ut ait hic Abulcnsis : « Nulla est pars in loto corporo humano, quæ magis lædi possit quam pedes; » et quia super eos tota moles corporis sustentatur.

AipUee. Mystice, pedes auimæ sunt ejus affectus, quos ut dirigat fulciatque Deus, ne ad terrena labantur, jugiter invocandus est. Nam ut ail S. Augustinus in *Psalm.*cxl.iv : u Adimus Deum animo, non vehiculo, affectionibus, non pedibus, » passibus mentis, non corporis. Idem, Præfat. *in Psal.* cxxi: «Ad Deum, ait, ascendit volando qui ascendit amando.» Porro duo animre pedes, quibus ad Deum imus, sunt humilitas et fortitudo, aitS. Gregorius. Denique S. Bonaventura, in PsaZm. cxvin, vers. ION : « Dictis pedibus, inquit, providere debemus, ne inquinentur, ne illaqueentur, ne subvertantur, sed puri, liberi et firmi serventur. Inquinantur autem per luxuriam; illaqueantur per avaritiam; subvertuntur per superbiam, sed servantur per sanctimoniam. De primo : Lavi pedes meos, scilicet per poenitentiam. Quomodo inquinabo illos, scilicet per luxuriam? Ecco pedum inquinatio. De secundo : Laqueos absconderunt pedibus meis. Ecco pedum illaqueatio. Do tertio: Calamitates rncæ illico surrexerunt, pedes meos subverterunt. Ecco pedum subversio. Dc quarto: Pedes Sanctorum suorum servabit. Ecco- pedum servatio. »

Nota : Septuaginta pro *pedes* vertunt *annos: Benedixit,* inquiunt, *annis,* vel ut habent Sixtina, *annosjusti,* dum eorum dies, menses ct annos dirigit prosperat, bonis donisque suis cumulat uc promovet, ut ad annos bealæ æternilatis perveniant. Elul explicat S. Augustinus, lib. XVII De *Civit.* iv : « Ut cum illo sine fine vivat, cui dictum ct anni tui non delicient. » *Psalm.* ci, vers. 28 : « ibi enim stant anni : hic autem transeunt, » imo pereunt; antequam enim veniant, non sunt; cum autem venerint, non erunt, quia cum suo fine veniunt.

Et impii ix tenebris (tum corporis, uti Sodomita, *Gen.* xix, 11, ct /Egyptii, *Exod.* x,21 ; tum potius mentis, scilicet imprudentiae, cæcæ concupiscentia peccatorum, ac tandem utrisque in gehenna) conticescent ,— cx vehementi horrore, pavore et consternatione, ut se mutuo alloqui solarique nequeant. Audi S. Gregorium, l part. *Pastor.* cap. xi : a Cæcus, inquit, est qui superna) contemplationis lumen ignorat; qui prodentis vilæ tenebris pressus, dum veram lucem nequaquam ddigendo conspicit, quo gressus operis porrigat nescit. Hinc etenim prophetante Anna, dicitur : Impii in tenebris conticescent, n

Porro «conticescent,» hoc est primo, obscuri erunt : sic enim lunam non lucentem et obscuram per catachresin vocamus silentem, juxta illud Virgilii, lib. 11 *Æneid.* :

Tacitai per amica silentia lues.

Secundo, a conticescent,» id est immobiles crunt præ stupore, sicut Ægyptii in plaga tenebrarum pavidi et stupidi non audebant se loco movere, quasi «vinculis tenebrarum compediti, » *Sapient.* cap. Wil, vers. 2. Nam ut ibidem dicitur vers. 17 : « Una catena tenebrarum omnes erant colligati. »

Tertio, «conticescent, » quia non habebunt quidquam excusationis, quod culpæ et gehenne suæ obtendant (sed maledicent sibi,parentibus, omnibusque creaturis, quæ sibi peccati et damnationis fuere causa), hoc est, « convincentur ct convicii silebunt.» Unde Chaldæus vertit : *Improbi transgressores dicti sui in gehennam in tenebris judicabuntur, ad ostendendum quod non quisquam sit in quo sit fortitudo puritatis ad diem judicii.*

Hinc gehenna vocatur hebraico núVlduma, id est silentium et locus silentii. Ulne ct Virgilios, lib. VI *Æneid.* :

Et chaos ct Plilegcton loca node silentii tale.

El Ovidius, lib. V *Pastor.* :

Mox etiam Lemures, animum dixere silentum.

Et Seneca in *Hippolyto* :

Adiit silentem nocte perpetua domum.

Est hoc secundum Annæ oraculum.

«Impii *ergo* in tenebris conticescent, » id est damnabuntur ad ælcrnas gehennæ tenebras, qui hic se ct sua superbe jactabant, cl ubique gloriose se magnificantes personabant.

Quia non in fortitudine sua roborabitur vir, — ut Deo fortissimo prævaleat, vel resistere valeat. Refert hæc ad id quod præcessit, quasi dicat : Ideo Deus pedes Sanctorum suorum servabit, quia ipsi cognoscentes infirmitatem suam confisi sunt in fortitudine non sua, sed Dei, eumque suppliciter invocarunt; impios vero permisit labi in peccatum cl ruere in gehennam, quia ipsi in fortitudine sua confisi opem Dei invocaro neglexerunt. Audi S. Augustinum in *Soliloq.* cap. xxni : «Sperabam aliquando in virtute mea, quæ tamen non erat virtus. Et cum sic volui currere, ubi magis stare credebam, ibi magis cecidi. Quod magis credidi posse per me minus semper potui. Dicebam enim : Hoc faciam, illud perficiam, nec hoc, nec illud faciebam. Aderal voluntas, non erat facultas. Aderat facultas, non erat voluntas, quam de meis viribus confidebam. Nunc autem confiteor tibi, Domino Deus meus, quia non in fortitudine sua roborabitur vir. Non est enim hominis velle quod possit, aut posse quod velit, vel scire quod velit et possit, sed potius a te gressus hominis diriguntur. »

Causam dat idem S. Augustinus, lib.:XVII *De Cicit.* cap. IV : « Cum enim, inquit, Dominus possidere nos cœperit; profecto adversarius qui noster fuerat, ipsius fil cl vincitur a nobis, sed non viribus nostris, quia non in virtute sua potens esi vir. »

Ver». IO 10. DOMIMI! FORMIDABUNT ADVERSARII EJUS, — lum tempore proximo, quo Philistæi a Deo per nicum Samuclem tonifruis ct fulguribus exterriti diffugient, uti audiemus cap. iv, vers. 7, ct cap. vu, vers. 10; tum quolibet alio, praesertim tempore Christi, qui turn in hac viti dæmoncs, l'harisæos, infideles omnes vi spiritus sui percellet ct prosternet; tum maxime in dic judicii, quo eos adiget in tartara : tunc enim adeo formidabilis cis apparebit, ut dicant « montibus : Cadito super nos; et collibus : Operite nos, ct abscondite nos a facie sedentis super thronum, et ab ira Agni, quoniam venit dies magnus iræ ipsorum, ct quis poterit stare? p *Apoc.* cap. vi, vers. 17; *Osee* cap. x, vers. 2; *Lucæ* cap. xxiii, vers. 30. lia S. Augustinus, S. Gregorius, Lyranus, Abulensis et alii. Est hoc terlium Annæ vaticinium, sequitur quartum :

Et super ipsos in coelis tonabit. — Hoc fecit Deus *pruno,* cum per Samuclem oratione sua elicientem c coelo fulgura ct tonitrua Philistæos perculit, ul dicctur cap. vu, vers. 10, el cap. xii, vers. 18; *secundo,* cum super Christum intonuit in baptismo, transfiguratione, dalias, *Joan.* cap. x ii, vers. 28 : « Hic est b'ilius meus dilectus, n etc., ne rursum cum in Pentecoste per tonitru ct linguas igneas misit Spiritum Sanctum in Apostolos (undo Septuaginta vertunt : *Ipse ascendit in cados ct tonuit,*ut ipsi pariter voce tonarent, cl vita fulgurarent, itaque Judíeos el gentes percellerent, cosque Christo subjicerent. Unde S. Hieronymus S. Paulum vocat a tonitru gentium, » cl Christus Jacobino el Joanncm vocavit « Boanerges, d id est, filios tonitrui.

Denique in dio judicii sententiam damnationis in impios detonabit ct fulminabit, dicens : a Ite, maledicti, in ignem æternum.n

Taui b u io Mystice, tonat in anima peccatrice Deus, cum injicit minas metusque gehennae, ut cx terrestri fiat cceleslis, imo cx terra fiat ccelum. Nam ut aRS. Ambrosius, in *Psalm,* cxvni, serm. 12 : «Cœlum dicitur, qui vitam Angelorum custodia integritatis exercet, el corpus suum continenti sobrietate moderatur. » Audi S. Hieronymum in *Psalm.* cixxin, vers. 3 : «Multi de terra coeli fiunt, cl multi de cœlo terra. Infelix Judas cœluin fuit, ct factus est terra. Paulus Apostolus, eo tempore q io persequebatur Ecclesiam, terra erat; confessus est, et ccelum factus est. n

E S. Bernardum, serm. 27 *in Cant. :* « Habet, inquit, Ecclesia cœlos suos, homines spirituales vila ct opinione conspicuos, fide puros, spe firmos, I dos charitate, contemplatione suspensos. Lt hi pluentes pluviam verbi salutarem tonant increpationibus, coruscant miraculis, p

Dominus judicabit fines hhr·e, et dabit impe- RIUJJ REGI SCO, ET SUBLIMABIT CORNU C1IRISTI SUI. — Hebræa cl Chaldæa, *Messia: suo.* Est hoc quintum, scxlurn et septimum Ann® oraculum do Christo post mille cl trecentos annos nascituro, quo illi eminus quasi applaudit et gratulatur ; ubi adverte Annam esse primam in Scriptura qu® hic exprimat nomen Messi® sive Christi. Hucusque enim in Pentateucho, Josuc ct Judicibus nomen Christi non audivimus.

Nota hæc tria proxime referri posse ad tempus Annæct Samuelis, ac Saulis ct Davidis, quos Samuel reges constituit cl consecravit; undo Septuaginta prolibo *malcho,* id est *regi suo,* legentes in plurali uoho *melachenu,* id est *regibus nostris,* vertunt, *ipse dabit fortitudinem regibus nostris;* sed sub his omnibus præcipue intclligit Christum, eorum antitypum : Christus enim solus judicabit fines totius terræ. Simili modo Isaias, cap. xiv, parabolice per casum Luciferi de cœlo describit casum Nabuchodonosoris, vel potius Baltasaris : ac Ezechiel cap. xxvni, per casum Cherubini describit casum et occasum Tyri.

Sensus ergo est quasi dicat : Deus per incum Samuclcm «judicabit lines terræ,n scilicet Sanctæ, sive Palæstinæ. Samuel enim judex Israel obibat celebriores urbes judicando, cl lites quaslibet lotius populi dirimendo; itaque totum Israelcm in pace et religione conservabat, ut patebit cap. vu, vers. 10.

Ilursum Dominus per meum Samuclem a dabit imperium (Hebr. *Vj oi,* id est, *fortitudinem)* regi suo, » *primo,* puta Sauli (Samuel enim unxit Saniem in regem, qui proinde uncius ab co fortiter propugnavit Israelem, ac Philistæos aliosque ejus hostes prostravit). Denique Dominus per Samue-Icm sublimabit «cornu », id est regnum, fortitudinem et gloriam «Christi sui,» puta Davidis, ul Sauli succedens eum superet, ac Israelis regnum longe lateque propaget. David ergo fuit Christus, id est uncius Domini, ac ab eo mire dilectus ct electus, ut ex co nasceretur Christus.

Quocirca hæc omnia magis spectant ad Christum. Deus enim per Christum judicavit fines terræ, non tantum Sanctæ, sed totius mundi, eum omnes gentes per prredicationem Apostolorum Christi fidei cl legi Evangelio.® subjecit, ut Christus omnium gentium sit princeps, rex et legislator, juxta illud *Psalm,* n : « Postula a ine, ct dabo tibigcnleshærcditatem tuametpossessionemtuam terminos terr®. » EtPsa/m. l x x i , vers. 1 : « Deus, judicium tuum regi da, et justitiam tuam filio regis, judicare populum tuum in justitia, et pauperes tuos in judicio : » quod maxime de Salomone Davidis filio, sed præcipue de Christo utriusque filio et antitypo dictum est. « Deus » ergo dedit fortitudinem cl «imperium regi suo,» quando Christum omnium gentium regem et dominum constituit, Diasque omnes per Apostolos illi subjecit : quare tunc pariter « sublimabit cornu, » id est robur, regnum ct gloriam « Christi sui. »

Rursum et magis ici faciei Deus in dic judicii. Tunc enim per Christum Judicem judicabit omnes omnium terrarum temporumque gentes ct homines, ac (idoles sibi obedientes cœlo, infideles sibi rebelles inferno adjudicabit. Quarc tunc ut rex cœli el terræ absolutus, omnibus omnino angelis et hominibus imperabit, nc tunc Deus cornu regni et gloriæ ejus sublimabit usque in cœlum cinpyrcum, ut ibi cum sanctis suis in omni felicitate regnet ct triumphet in æternum. Unde Chaldœus hæc referens ad tempora Anlichristi, Gog cl Magog sic vertit : *Favet ultimum dc Gog ct Magog, et exercita gentium raptorum qui venerunt* ex *finibus terræ, ct dabit fortitudinem regi suo, ct multiplicabit regnum Messim sui.*

TropologiccS. Augustinus, lib. VU *De* Ctvit.cap. IV, hæc attribuit cuilibet fideli, sancio cl beato : hic enim est Christus, id est uncius, scilicet chrismato Christi in Baptismo et Confirmatione; ideoque quasi athleta, victor, rex cl triumphator mundi, carnis, ct diaboli, cum Christo regnabit in cœlo per omnia sæcula.

Porro hæc aliter exponit R. Jonathan filius Uziel in translatione sua Chaldaica, cumque sequentes Rabbini posteriores, qui negant Christum venisse; undo hæc a Christo detorquent ad Levitarum successum, potentiam, ct victorias quas habituri erant sub Samuele, et deindo sub Machaban?, quasi illas Deo revelante Anna præsciverit, et hic prædixcril. Vide Abulenscm hic *Quæst.* ult. ct Lyranum.

Veri. H. **11. PUER AUTEM ERAT MINISTER IN CONSPECTU DOMINI ANTE FACIEM HELI SACERDOTIS, — nimirum dis-**cebal legis rudimenta, ac cancro (hoc cmm erat officium Levitarum : unde filii Samuelis fuere cantores, imo eorum preferii, l *Paral,* cap. m ct xxv), custodire tabernaculum, lucernas accendere, cl cœlcra quæ ad officium Levitarum spectabant obire, ait Abulensis; ac, ul ail S. Gregorius : «Erat fratribus utilis, Deo devotus.» Undo S. Chrysostomus, homil. *De Samuele : a* Quanquam, ait, in puero ætas erat immatura, virtus tamen erat matura; omnibus enim in templum ascendentibus multa) pietatis ac religionis magister factus est. » Audi S. Augustinum in *Psalm,* xcvm : «Samuel quid fecit infans ad templum datus? omnes tétales suas inter sancta Sacramenta Dei peregit, ab ineunto ælate famulus Dei. Ipsius coma promittebatur, cl potus aqua erat, ait Josephus, el quidem usque ad ejus mortem, n inquit Philo, *De Nataræatu,* cap. i, vers. 57. Audi S. Hieronymum, epist. ad Lælam *de Instit. filiæ :* « Anna filium quem Deo voverat, postquam obtulit in tabernaculo, nunquam recepit; indecens arbitrata ut futurus propheta in ejus domo cresceret, quæ adhuc alios filios habere cupiebat. Denique postquam concepit ct peperit, non est ausa ad templum accedere, ct vacua apparere coram Domino, nisi prius redderet quod debebat : talique immolato sacrificio reversa domum, quinque liberos sibi genuit, quia pi imogenitum Deo pepereral. Miraris felicitatem sanctæ mulieris? imitare fidem. Ipse, si Paulam miseris, ct magistrum me, et nutricium spondeo : gestabo humeris, balbutientia senex verba formabo, multo gloriosior mundi philosopho, qm non regem Macedonum Babylonio periturum veneno, sed ancillam et sponsam Chrisli erudiam regnis coelestibus offerendam. »

Nola to *ante faciem lieti.* Magnus enim ad virtutem stimulus est, si quis videat se in conspectu viri magni, ut Pontificis vel Principis versari, ab coque videri ct notari. Audi Senecam, lib. I *ad Lucilium,* epist. I0 : «Sic vive cum hominibus, tanquam Deus videat : sic vive cum Deo, tanquam homines audiant.» Eleodemlib , epist.ll : «Aliquis vir bonus nobis eligendus est, ac semper ante oculos habendus, ut sic tanquam illo spectante vivamus, ct omnia tanquam illo vidente faciamus. Magna pars peccatorum tollitur, si peccaturis testis assistat. Aliquem habeat animus quem veneretur, cujus auctoritate secretum suum etiam sanctius faciat. 0 felicem qui sic aliquem vereri potest, ut ari memoriam quoque ejus se componat atque ordinet! Elige itaque Calonem.»

12. Porro filii Heli filii Belial ,— id est erant Vm. tt. improbissimi et impiissimi, ideoque Deus per Samuclem Heli cum filiis castigavit, cl morte punivit, ul sequitur :

13. Nescientes Dominum, — practice, id est Do- Vers. n. mino non servientes, legi ejus inobedientes, sacra profanantes, sacrificia sacrilege violantes, carnes victimarum Deo eripientes ct sibi arrogantes: quia, ul ait S. Gregorius, « pravitatem exercebant operis, sed non errabant in fide conditoris. » Talibus sacerdotibus inten l at Deus pcrOsee cap. iv, vers.G : «Quia tu scientiam repulisti, repellam te nc sacerdotio fungaris mihi.» Preclare Nazianzcnus Deum sic definit : a Deus est quem omnia nesciunt, Deos iit omnia induendo sciunt. » Porro Philo, lib. *De Sacerdotum preemus,* docet sacerdotes debere semper Dei sui, nipote cujus sacerdotes sunt, meminisse : «Dum enim, inquit, assuescunt semper alimenti partem Deo decidere, nunquam in ejus oblivionem veniunt : qua in re nihil in vita potest contingere homini felicius. » Idem de Essæis ita scribit, lib. *De Vita contemplat. :* « Perpetuam habent Dei memoriam, ut ne in somnis quidem aliud eis obvcrsclur, quam imagines divinarum pulchritudinum. Et sunt in his qui somniando produnt preclaras sacræphilosophi® sententias. »

Imo de quolibet fideli ita scribit D. Gregorius Nazianzenus, *orat.* 33, sub initium : « Nec enim, ait, tam sæpe spiritum ducere, quam Dei meminisse debemus. Imo si dici hoc potest, aliud nihil quam hoc faciendum.»

Causam datS. Bernardus, lib. *Do Inter, domo.* cap. ix : « Nam sicut, inquit, nullum est momentum quo non fruamur Dei misericordia, sic nui lum esso debet momentum in quo illum præsentem non habeamus in memoria. »

Ncque officium sacerdotum ad populum. — Hoc est primum filiorum Ileli peccatum, quod scilicet nescientes Dominum, nescientes pariter officium suum, tum practice, tum speculative, quia enim non curabant Deum Dciquo legem et officium suum observaro : hinc ncc curabant eam legere et scire, no hæc scientia pareret eis conscientiam ct remorsum peccati; atque hæc est causa cur mulli suis libidinibus addicti Cant athei, ut scilicet cis libere indulgeant sine metu numinis et vindicte : hic enim metus eorum cupiditates vel frenaret, vel morderet, ac sensum voluptatis eorum magno pavoris dolorisque sensu mixtum dilueret el infringeret; nolunt ergo scientiam et conscientiam suis cupediis oblatrantem ct occlamantem.

Taxantur hic quatuor scelera filiorum Ileli cx gula manantia. *Primum,* ignorantia officii sui jam dicta; *secundum,* rapina victimarum, nimirum quod cum ex victima tantum pectusculum ct armus dexter sacerdoti deberetur *Levit.* vit, 32, ipsi quaslibet viclimæ partes, præsertim pinguiores ct delicatiores sibi usurparent; *tertium,* quod id facerent vi, rapientes eas invitis offerentibus; denique *quartum,* quod id facerent antequam victima Deo per crematiouem ab ipsis esset immolata, ct caro cocta lixaque. Primum enim debebat Deo hostia pacifica offerri coquique, ac deinde pectusculum et armus dexter dabatur sacerdoti, reliqua caro offerenti.

Sic et apud Gentiles non nisi peracto sacrificio eo vesci licebat. Unde proverbium : a Haud immolata sacra sœpe devorat, » quod jactabatur in intemperantes cl ventri deditos, quales erant filii Ileli.

vm n. 17. Erat ergo peccatum puerorum grande nimis, coram Domino, quia retrahebant homines a sacrificio Domini. — Regia legunt, *quia detrahebant homines sacrificio Domini;* Hebraice est niatsu, id est, ut Chaldæus et Septuaginta, *spernebant,* despectui habebant, abominabantur sacrificium Domini, videntes illam irreligiosam avaritiam et gulam sacerdotum.

Fra*- ‘ Vide hic quam grave sit peccatum Sacerdotum, ob scandalum quod datur laicis. Unde Deus, *Osce* cap- un «Audite, inquit, hoc, sacerdotes, etc., quia vobis judicium est quoniam laqueus facti estis speculationi, ct rete expansum super Thabor. » Audi S. Gregorium, hom. 17 *in Evangelia :* « Nullum, fratres diarissimi, ab aliis majus pnrjudicium quam a sacerdotibus tolcral Deus,quando eos quos ad aliorum correctionem posuit, dare de se exempla pravitatis cernit : quando ipsi peccamus, qui compescere peccata debuimus. Plerumque, quod est gravius, sacerdotes qui propria dare debuerant, etiam aliena diripiunt. Plerumque si quos humiliter, si quos continenter vivere conspiciunt, irrident. Considerat ergo quid de gregibus cgalur, quando pastores lupi fiunt. » Et inferius : «Imploremus Hieremiœ lacrymas; consideret mortem nostram, ct deplorans dicat : quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides Sanctuarii in capito omnium platearum? Aurum quippe obscuratum est; quia sacerdotum vita quondam per gloriam virtutum clara, nunc per actiones infimas ostenditur reproba. Color optimus est mutatus, quia ille sanctitatis habitus per terrena et abjecta operand ignominiam despectionis venit. »

Lege sequentia :

18. Samuel autem ministrabat ante faciem Do- Vew.ii.
MINI, PUER, ACCINCTIS LIbOI) LINEO. — Ephod polymitum et geminat.au continens Rationale cum duodecim gemmis, in quibus insculpta erant nomina duodecim tribuum Israel, erant proprium Pontifici : at Ephod lineum crat vestis Levitarum, qualis crat Samuel, cratque simile superpelliceo, quali vestiuntur pueri choraules canontes in templo. Ita duplex hoc Ephod distinguunt EpM Ledi*, rDm- S. Augustinus, *Questione* XLI, in lib. *Judicum,* ct S. Hieronymus, lib. *Contra Jovinian.* Minus recte ergo Procopius ctTheodorctuscensent hoc Ephod Samuelis fuisse sacerdotum, illi ab Ileli Pontifice concessum ob admirabilem Dei gratiam in ipso resplendentem.

Tropologice B. Petrus Damianus, lib. II, *epist.* 10: « Linum, ait, laboriose pervenit ad candorem, et clerici modo litterarum studiis insudando, modo quibusdam gradibus ascendendo, difficile promoventur ad sacri ordinis dignitates. » Et S. Gregorius hic : « Bene, inquit, Samuelis vestis linea fuisse perhibetur, ut novi sacerdotis gloria aperte ostenderet, quod novæ pudiciliæ moribus splenderet. »

20. Reddat tidi Dominus semen (prolem) de mu- Vew.?o
LIBRE HAC, PILO FENORE QUOD COMMODASTI DOMINO, — id est pro commodato vel dono quod obtulisti cl dedisti Deo, puta pro tuo Samuele, quem mihi quasi Dei Pontifici obtulisti.

21. Visitavit ergo Dominus Annam, et concepit Veri, ii*
ET PBPER1T TRES FILIOS ET DUAS FILIAS. — ECCO 11ÌC fuit fructus parlim benedictionis Ileli Pontificis, partira oblationis Annæ, quæ suum Samuelem Deo obtulerat : nam pro uno Samuele quinque proles ei reddidit Deus. Discant hic parentes aliquos filiorum dicare Deo; hi enim eis benedictionem in bonis tam spiritualibus quam temporalibus impetrabunt.

Et magnificatus est pulii Samuel apud Dominum, — hoc est crevit ætate, sapientia et gratia, non tantum apud homines, sed ctapud Deum, uti explicat vers. 20. Unde Samuel fuit typus Christi, de quo ail Lucas cap. n, vers. ult. : a Jesus proficiebat sapientia, et ætate ct gratia apud Deum cl homines. » Tropologice S. Gregorius : « Notandum, inquit, est quod puer Samuel dicitur, cl magnificatus. Cur ergo puer, nisi quia humilis? Et cur magnificatus asseritur , nisi quia ad perfectionis celsitudinem crai sublimatus? » Et ad novæ legis prædicatores idipsum adaptans : « Puer, inquit,

ct magnificatus in conspectu Domini Samuel dicitur, quia novus ordo pr®dicalonim,etsl ad magna; conversationis celsitudinem pervenit, humilitatis suæ virtutem non perdidit. Magnificari quippe non prodesset, si puer esse desisteret : quia humilitato amissa, piacere omnipotenti Deo de conversationis altitudinem non valeret, n

Vers T! 22. DORMIEBANT CUM MLLIERIBI S,QL'B OBSERVABAM ad OSTIUM TABERNACULI. — Chaldæus, quæ teniebant *ad orandum in tabernaculi porta.* Josephus : a Qu® ad Dei religionem accedebant, et in ca perseverabant. n Erant enim h® femin® piæ, qu® se Deo ad ei in tabernaculo serviendum dicarant, inter quas educata fuit B. Virgo, uti sunt noslræ moniales, de quibus dixi *Exod.* xxxvni. Hæc verba jam desiderantur in Septuaginta. Est hoc tertium filiorum Ileli scelus, scilicet luxuria, puta adulterium et sacrilegium, quod scilicet feminas Deo dicatas violarent, idque in loco sacro ct tabernaculo : gul® enim comes est luxuria, ct venter vino œstuansdespumat in libidines, ail S. Hieronymus, etiam sacrilegas. Unde Chaldæus, vers. 32, ail cos peccasse in domo Sanctuarii. Et S. Hieronymus in *Quæst.:* «Locus tabernaculi, ait, subversus est, ct propter vitia sacerdotum Dei Sanctuarium destitutum est. n Idem Hieronymus in cap. vin *Ezcch. :* « In exemplum Opimi et Phinees, inquit, idolorum scelera operamur in tabernaculo Dei, ct fornicamur cum his qu® se militi® ct ministerio Dei voverunt, d Hebræi apud S. Hieronymum in *Quast.i* hoc peccatum extenuant, dicendo filios Ileli non concubuisse cum mulieribus, sed tantum suasisse cis copulam cum maritis tempore menstrui : item ante tempus purificationis quadraginta dierum a partu expletum; sed hæc sunt eorum figmenta, quibus verba S. Scriptura) invertunt. Deniquehæc scelera sacerdotum commemorat Scriptura, ut indicetur cur Deus suscitant Samuclem ad ca corrigendum.

Rursum, ut indicetur sanctitas Samuelis, qui inter tam improbos educatus tam probus tamen evasit. Audi S. Cyprianum, lib. Do *Singularitate Clericorum:* « Mala, inquit, conversatio corruptionem seminat, cupiditatem concipit, ignominiam parit, rabiem concitat, porrigit furiam, lasciviam pascit, petulantiam nutrit, casus exaltat, ruinas (edificai, perditione gaudet, interitum fovet, confusionem mercatur, thesaurizat opprobrium, criminationes exaggerat, accusationes inflammat, ct catervatim in fascem glomerans numerosas indagines captionum, per infinita dedecora simplices mores in perniciem perditorum. »

EtS. Bernardum,epist. 24 *ad llugon. :* «Inter bonos, inquit, bonum esse salutem habet; inter malos vero, cl laudem : illud tant® facilitatis est quant® ct securitatis, hoc tant® virtutis quant® et difficultatis. » Quale nempe csl illud « tangere picem et non inquinari ex ea? in igne sine Lesiono versari, et in tenebris absque caligine esse?» ubi alludit ad illa tria Scriplur® loca : < Qui tetigerit picem inquinabitur ab ca, > EeeLxin, 4. « In medio ignis non sum æstuatus,» Ecd. 1 i,G. « Fact® sunt tenebre horribiles in universa terra Ægypti tribus diebus : ubicumque autem habitabant filii Israel lux erat, » Exod. x, 22.

Porro hæc filiorum Ileli luxuria procedebat Ltmrii partira ex gula, partira cx inobedientia, qua Deo et patri suo rebellabant. Nam, ut ait S. Gregorius, moulib. XXXV *Moral,* cap. xni : « Adam, quia auctori suo esse subditus noluit, jus carnis su® quam regebat, amisit, ut in se ipso inobedientiæ su® confusio redundaret, et superatus disceret quid elatus amisisset. »

Et S. Bernardus, serra. l *in Festo omnium Sanet. :* « Anima, ait, si regnaro desiderat super membra sua, necesseesl ut sit ipsa superiori suo subjecta, quoniam tale inveniet inferius suum, qualem se exhibuerit superiori. Armatur enim creatura ad ulciscendam sui injuriam Creatoris. Et ideo noverit anima qu® rebellem sibi invenit carnem suam, sequoquG minus quam oporteat superioribus potestatibus esse subjectam. » Causam dat S. Augustinus in *Fsal.* Citili : a Agnosce, inquit, ordinem. Tu Deo : tibi caro (scilicet obcdial) quid justius, quid pulchrius? tu majori, minor tibi. Servi tu ei qui fecit te, ut tibi serviat quod csl facium propter te. Si autem contemnis tu servire Deo, nunquam efficies ut tibi caro : qui non obtemperas Domino, torqueris a servo. »

24. No l it e, f il ii mei. — Reprehendit Ileli filios, fexii. sed semel duntaxat, cl nimis leniter. Peccavit ergo *primo,* quia ob tanta flagilia debebat cos acriter ct crebro objurgare; *secundo,* objurgatos, si se non emendarent, a sacrificiis amovere, et sacerdotio privare, aitThcodorelus, *Quæst.* HI, cósase abdicare (exhæredarc) et verberibus afllcere, ait S. Chrysostomus, lib. HI De *Monast.* cap. iv, et maxime peccavit, quod cos a puero non magis ad meliora flexerit, castigavit et correxerit : puerorum enim animi ad quidlibet flexiles sunt; grandævorum vero inflexiles, nipote in prava consuetudine radicati et obdurati. Tritum est illud :

Blanda patrum segnes facit indulgentia natos.

Porro modum corrigendi, ut scilicet severitas condiatur lenitate, docet S. Gregorius H part. Poster. cap. xi : « Neccsso est, ait, ut cum peccati vulnus in subditis corrigendo restringitur, magna se sollicitudine etiam districtor ipse moderetur : quatenus sic jura disciplina contra delinquentes exerceat, ut pietatis viscera non amittat. » El mox : a Curandum est, inquit, ut rectorem subditis ct matrem pictas, et patrem exhibeat disciplina. » Et paulo post : « Sollicita circumspectione providendum ne ut districtio rigida, aut pictas sil remissa, eie. Erga subditos suos ¡nesso rectoribus debel el juste consolaus misericordia, et pic savions disciplina. » Exemplum dat Samaritanum, qui alligavit vulnera læsi, infundens oleum ct vinum, *Lue.* x,3i : « Ut per vinum, inquit D. Gre- Afafaf ^¿ca-

gorjas, mordeantur vulnera, per oleum foveantur. *Recesse* quippe est ut quisquis sanandis vulneribus prsest, in vino morsum doloris adhibeat, in oleo mollitiem pietatis, quatenus per vinum mundentur putrida, per oleum foveantur sananda. Miscenda ergo est lenitas cum severitate, faciendum quoddam temperamentum ex utroque, ut neque multa asperitate exulcerentur subditi, neque nimia benignitate solvantur. »

Vide de castigatione filiorum dicta Proverò, cop. xxvm, vers. 14.

NOX ENIM EST BONA FAMA, — 110C CSt, pessima CSt fama. Est miosis.

Virs ». 25. Si peccaverit vin in virum, placari r.i potest Deus :si altem in Dominum peccaverit hr, quis orabit pro eo ? — « In Deum, » non tantum ejus legem transgrediendo (sic enim omnis qui peccat, in Deum peccat), sed ejus sacerdotium, sacra ct sacrificia, itaque Dei sanctitatem violando d polluendo. Significat hoc peccatum non esso irremissibile, ut volucre Novatiani, sed difficulter remitti. Quis enim pro publico Dei ministro tam scelerato orare audeat? Sane Moses aliquis sit oportet. AudiS. Gregoriani : «Quis ei intercessor remanet, cum illo so transgrediendo prrecipitct, qui ad intercedendum pro aliis ordinatus est? » Et Orígenes, homil. 10 *in Numer. :* « Qui, inquit, meliores sunt, inferiorum semper culpas cl peccata suscipiunt ; sacerdos autem si delinquat aut Pontifex, ipsum suum potest purgare peccatum, si tamen non peccet in Deum : de hujusmodi enim peccatis non facile remissionem aliquam videmus in legis litteris designari. » Et *novella* 123 Justinianus : « Si, ait, illi quibus negotium datum est orandi pro populo, indigni ministerio Dei inventi fuerint, quomodo pro populi .delictis placaro Deum poterunt?» Hinc S. Leo, *epist.* 90, ex Apostolica traditione, probat presbyteris aut diaconis pro crimine aliquo non esse per manus impositionem poenitendi remedium concedendum, sed alia rigidiore ipsis satisfactione utendum.

Pro *placari ei potest,* Hebraice est ibbi) *píllelo,* id est*judicabit,* vel *causam ejus cognoscet Deus* (ita Pagninus), ut si videat cum ab alio in quem peccavit prius fuisse læsuin, vel aliam peccati excusationem habeat, ei parcat.

Porro Chaldæus, Vatablus et R. David per Hebr.Tum *Elohim* intelligentes non Deum, sed Judicem, sic vertunt et explicant : «Si peccaverit vir in virum, judicabit illum judex, lilcmquedirimet, et eum qui innocens est eripiet; si autem in Deum, quis cum illo, vel pro illo dijudicabitur? quis se judicem interponet? »

Et non audierunt >oclm patris sui. — Quartum est hoc filiorum Heli scelus, scilicet contumacia ct obstinatio. Causam subdit :

Quia voluit Dominus occidere eos. — Nola : Prima causa, caque directa et propria, cur filii Heli non audierint patrem monentem, fuit eorum prava ct perversa voluntas in malo obstinata, ob quam noluerunt audire patris monita : sacratameli Scriptura hic moro suo causam aliam indirectam assignat, scilicet in allissimam Dei providentiam ct judicium id refert : nimirum, quod Deus noluerit eorum ob tanta scelera toties iterata misereri, cisque dare gratiam efficacem, quæ pœniterent ct mortem evaderent, sed permiserit cos in suis criminibus volutari ct obfirmari, ut cos justissime toties merita morte puniret, ad reparandum scandalum toti populo ab cis datum, ct ad exemplum terroremque aliorum sacerdotum. Solet enim Scriptura passim inculcare Dei attributa, praesertim misericordiam ctjudicium, ut significet Deum omnium omnino rerum, tam bonarum quam malarum exactam habere providentiam, ut illas præmict, has castiget. Hoc enim facit homines Deum limero ct colere, cosque a peccatis coercet. Nullum enim magis est peccatorum frenum quam Numinis metus, et Dei vindicis seria cogitatio.

27. Venit autem vir Dei (Propheta) ad Heli. — V«» il Quis hic vir? Abulensis, *Quast.* XXII, putat fuisse Angelum specie viri indutum : R. Salomon et Rabbini recentiores censent fuisse Elcanam patrem Samuelis. Rabbini antiquiores apud S. Hieronymum in *Quast.,* arbitrantur fuisse Phineos Pontificem , qui vixit tempore Josué ct Othoniclis: censent enim ipsi Phineos esse Eliam; quare ipsum adhuc vivere ct victurum usque ad Antichristum, a quo occidetur. Sed hoc refutavi *Num.* xxv, 13. Incertum est ergo quis fuerit hic Propheta, eo quod Scriptura ejus nomen, genus aut stirpem non exprimat.

Quando venerit ad Heli pariter incertum est. Videtur autem venisse cum Samuel adhuc esset puer, tum quia id hic ejus pucriliæ subnectitur; tum quia, cum Samuel factus est grandior, Deus eo usus est ad Heli rursum commonendum, imo condemnandum. Ita S. Hieronymus in *Quast.*

Porro hæc prophetia continet primo, refricatque Dei beneficia in Helicollata; deinde vers. 29, ejus et filiorum peccata exprobrat, demum vers. 31, quintuplicem iis poenam infligit.

Numquid non aperte revelatus sum domui (familia}) patris tui (Aaronis), cum essent (ipso ejusque filii ct frater Moses) in Ægvpto in domo Pharaonis? — Tunc enim cx omnibus filiis Israel elegi Moscn in eorum ducem, ac Aaronem in ejus socium ac interpretem, œque ac Pontificem, ut populum ex Ægypto educerent, ac per desertum deducerent in terram promissam.

29. Quare calce abjecistis (Hebraice, *quarc cal-* Ven. ta. *citrastis,* non tam tu quam lilii tui, ac tu per filios tuos) victimam MEAM? — g. d. Quare contempsistis mea sacra, proindo ac si calcibus ca abjecissetis?

Er MAGIS HONORASTI FILIOS TUOS QUAM ME, — quia non ausus fuisti eos reprehendere et castigare, ne cos offenderes; itaque permisisti ut ipsi me offenderent, ideoque tu pariter offendisti me. Ita S. Gregorius : « Magi<, ait, Deum quam filios honoravit;

quia, dum aperta eorum peccata contemneret, lucra temporalia eisdem providebat. »

Ut comederetis primitias omnis sacrificii Israel populi mei? — Ut scilicet primo comederetis carnes victimarum pacificarum (qu® proprio erant populi, quia pro ejus paco et salute offerebantur ct ab eo comedebantur), antequam mihi pi imiti® adipis in altari adolcrcntur ct cremarentur, vers. 15 ct 16. Rursum primitias vocat prœcipuas victimarum partes : has enim fuscinula Deo eri-
piebat, sibique arrogabat servus sacerdotis, vers. 13.

vers. 30. 30. Loquens locutus sum (certe loculus sum, quasi dicat : Firmiter decreveram) ut domus tua ET DOMUS PATRIS TUI MINISTRARET IN' CONSPECTU MEO. — Hinc patet Pontificatum a Deo datum fuisse Heli, ac cx familia Eleazar translatum fuisse ad familiam Ithamar, ex qua crat Heli, ut patet cx co quod Heli, abnepos Abiathar, HI *llegum* n, ex Ithamar prognatus dicilur, I *Paral,* xxiv. Quarc falso aliqui censent Heli propria auctoritate invasisse Pontificatum. Causa translationis ignoratur, sed videtur fuisse ignavia vel peccatum aliquod Eleazaritarum.

serks Pontifi- Porro hæc fuit series ct successio Pontificum per filios : Aaroni successit Eleazar, huic Phineos, huic Abisuc, huic Bocci, huic Ozi, ut patet I Pu-
ral. cap. vi, vers. 4, etex Josepho, lib. V *Antiq.* cap. ult. Ab Ozi translatus est Pontificatus ad Heli, qui erat cx Ithamar fraire Eleazari. Heli genuit Phinccs, qui ante patrem occisus fuit in prælio, cum arca a Philisteis caperetur : loco Phineos succcssit filius Achitob, huic filius Achias, huic filius Achimelech, huic filius Abiatar. Addit Josephus quod Phinccs, patre Heli vivente, functus sit pontificatu eo quod Heli præ senio co fungi non posset; quod inlellige non quod Phinccs fuerit Pontifex, ut videtur velle Josephus; sed quod licii senem manentem Pontificem in administrando Pontificatu adjuverit.

Ex hoc versu patet quod Deus Heli ejusque posteris promiserat continuam filiorum in Pontificatu successionem; si videlicet illi recto co fungerentur; sed his malo co fungentibus, minatur et praedicit hic Deus se rursum illum eis ablaturum. Id fecit sub Salomone, qui Abiathar pontificem descendentem ex Heli ct Ithamar a Pontificatu amovit, co quod contra se cum Adonia conspirasse!, cumque in regem unxisset ; ac Pontificem constituit Sadoo,qui oriundus erat ex Eleazar. ItaAbulensis. Mansit ergo Pontificatus in familia Heli per quinque posteros, scilicet Heli, Phinccs, Achitob, Achias, Achimelech et Abiathar; inde rediit ad Sadoc cl familiam Eleazari, in caque mansit usque ad Christum.

Usque in sempiternum, — non absoluto ut patet, sed respective, scilicet loto tempore legis veteris, sive quamdiu duraret Judaismus usque ad Christum.

vm.3i. 31• l'hecidam brachium tuum, — id est, robur, dignitatem cl auctoritatem tuam pontificiam; id est auferam a te Pontificatum. Ita S. Gregorius, Angclomus, Rupertost LyranusclVatablus.Porro Septuaginta vertunt, *deperdam semen* tuum ;ChaIdieus, *extirpaba for titudinem seminis tui, q.d.* Filios cl nepotes tuos faciam imbecilles, invalidos, infirmos, ut non diu vivant, nec ad senium perveniant, ut sequitur, ac tandem delebo omnem posterilatem tuam. Est hæc prima pœna a Deo inflicta lìdi.

Symbolice,nonnulli per fortitudinem inldligunt arcam testamenti, quæ capta fuit a Philistæis sub Heli, juxta illud *Psalm* lxxvii, 61 : «Tradidit in captivitatem virtutem (h.braicc *fortitudinem)* eorum, V id est arcam, ait ibidem S. Augustinus, Theodorelus, Eucherius ct Hugo. Arca enim crat robur ct firmamentum Israelis, quia Deum quasi vcliebal.

Ur NON SIT SENEX IN DOMO TUA. — «ScnCX,» id CSt Pontifex, ail S. Hieronymus, Angclomus ctS. Augustinus. Simplicius accipe *senex* ut sonat. S:c cnun se explicat vers. 33, dicens : «Morietur cum ad virilem ælatcm venerit. « Rursum aliqui apud Vatablum, *senex,* inquiunt, id est sapiens. Senum enim est sapientia; unde a senibus dictus est Senatus, qui est cœlus sapientoni Reipublic® consulentium. Pœna ergo impiorum præserlim parentibus rebellium (uti fuere In filii Heli),congrua est vil® brevitas, ut ante senium moriantur, juxta illud : a Antequam dies ejus impleantur, peribit; ct manus ejus arescent,» Jo6cap.xv,3î. Et illud ; a Qui sublati sunt ante tempus suum, et fluvius subvertit fundamentum coium, » *Job* cap. xxii, 16. Unde David : «Viri, inquit, sanguinum et doloni non dimidiabunt dies suos, » *Psalm,* liv, vers. 24. Et Salomon : «Noli, inquit, esse stultus, no moriaris in tempore non tuo, » *frclcs.* vn, 18. Vere Seneca, lib. *De Prévit, vild,* cap. vi : a Non accepimus, ait, brevem vitam, sed facimus: noninopes temporis, sed prodigi sumus. »

33. VeRUMTAMEN NON AUFERAM PENITUS VIRUM EX VerK te ab altari meo, — quasi dicat : Auferam quidem a tuis posteris Pontificatum, permittam tamen ut sint minores Sacerdotes vel Levitæ, sed in augmentum pœn® tu® et ipsorum; ut scilicet ipsi videntes se Pontificatu, tantisque ejus opibus et emolumentis spoliatos, ingemiscant, ac præ amaritudine et dolore deficiant cl tabescant. Hæc enim dicuntur Heli, non in persona sua, sed posterorum. Hæc est tertia pœna; sequitur quarta :

Et pars magna domus (fumili®, puta posterorum) IU\E MORIETUR, CUM AD VIRILEM iTATEM VENERIT, — quasi dicat : Morieturjuvenes, non senes, idque violenta morte, scilicet aromphæa sive framea, » id est gladio, ut addunt Septuaginta, ct Chaldæus: *Omnis,* inquit, *multitudo domus tuie occidentur juvenes.* Id factum audiemus cap. xxii, 12 ct seq., ubi Saul occidit Abimclech Pontificem, ac nepotem Heli cum lota sua familia, eo quod panes dedisset Davidi. Porro tò *omnis multitudo,* ut

habent Hebra?» ct Chaldæa, idem est quod plerique, multi : nam aliquos servatos fuisse cl mortem evasisse patet ex sequenti.

ven.M. 34. Hoc autem EiUT tibi sigxum, — has clades posteris tuis obventuras; illas enim non vidit Ileli, utpotc jam mortuus : unde earum signum cl certitudinem dat ei Deus, caedem Opimi et Phinecs; hanc enim ipso vivens audivit et ingemuit. Haec est quarta Beli pœna; sequitur quinta :

35. 35. Et suscitabo mihi sacebdotem fidelem. — Quis hic? nonnulli putant esse Samuelcm, quem putant successisse Heli, non tantum in principatu, quasi judicem populi, sed et in Pontificatu. Ha S. Augustinus, lib. XVII De Civit, iv,el in *Psalm.* xcvin, vers. 2; Detract, cap. lv, ct *Contra Faust.* cap. XXXIII; Gregorius, Euchcrius, Angclomus,

Sjmnei nen Mt icLtifu. hic Hieronymus ad illud l *Cor.* i : *Cum omnibus qui (ntocant nomen Domini,* ubi sic de Samuele : aQUem sacerdotem fuisse illa res probat, quinci sacerdoti successit, ct hostias offerebat. De quo etiam secundum historiam dictum est : Suscitabo mihi Sacerdotem fidelem. » Quin et S. Ignatius, epist. *ad Magnesianos :* «Saul, ait, privatur honori regio, non exspectans summum Sacerdotem Sarnuelem. n

Ratio est, quia Samuel, cap. vu, vers. 9, dicitur sacrificasse et orasse pro populo, ac Saulcm in regem unxisse, ac post eum, Davidcm. Hæc autem sunt munia Pontificis. Favet Josephus, lib. VI, cap. ult., dicens Samuelcm a Pythonissa suscitatum esse cum sacerdotali amictu; Nazianzcnus quoque, *orat.* 40, Ephod Samuclis vocat stolam sacerdotalem : sic et Theodorctus ct Procopius hic.

rrtb. rruDo. Verum contrarium videtur longe verius, scilicet Samuelcm non fuisse Pontificem. Ratio est, quia Pontificatus a Deo addictus crai Aaroni ejusque posteris, ex quibus non crat Samuel.

Stcofido. Rursum, Ileli moriente Samuel erat juvenis, ac juvenis post Ileli judicare coepit Israel, uti ipse indicat cap. xn, vers. 2. At Pontifex nemo creari poterat antequam esset vir triginta annorum, ut docet S. Hieronymus in cap. i *Ezech.* Sed hæc ratio non evincit, uti ostendam cap. xn, 2.

Tertio *Tertio,* quia tempore Samuelis Pontifex erat Achias abnepos Holi, ut patet cap. xiv, 3.

o ¡-to. Denique in serie Pontificum, quam texit Josephus et alii, non ponitur Samuel, ncc Scriptura usquam cum vocat sacerdotem, imo David *Psalm.* xcvin : «Moses, iuquit, ct Aaron in sacerdotibus ejus, ctSamuel inter eos qui invocant nomen ejus.» Ita censent Beda, Rabanus, Abulcnsis hic in cap. vu, Quæst.XXX; Hugo, Lyranus, Cajetanus, Dionysius, Gcncbrardus, ac S. Hieronymus, lib. I *Contra Jovin.:* «Samuel, ait,Levila non Sacerdos, non Pontifex fuit. » Et S. Augustinus fuse in *Quast. iflens ct novi Testamenti,* cap. XLVi (vel quisquis est earum auctor, non enim videtur esse S. Augustinus). EtS. Thomas in cap. vu *ad Hebr.* lect. 3, Serarius, Mendoza, Sanchez, Torniellus ct alii.

Ad argumentum adversio scnlentiæ respondeo, Samuelcm, etsi ex genere cl prosapia duntaxat esset Levita, subindo tamen ex dispensatione Dei sacrificasse, ut cum Saulcm ct Davidcm unxit in reges, idcoquc sacerdotem a multis (ut a Cliry-sostomo, Ambrosio, Augustino, Bernardo, Damiano ct aliis, quosfusc citat hic Mendoza, p.395) vocari ; ac eos unxisse in reges, non ut Pontificem, sed ut Prophetam, æque ac Elias (qui non crat Pontifex) propheta Azaclem unxit in regem Syrice, HI *Reg.* xix, ac Eliseusper unum e suis unxit Jehu in regem Israel, IV *Deg.* ix. Porro Ephod Samuclis lineum ct Lcviticum erat, non polymitum cl sacerdotale. UndoS. Hieronymus in *Psal.* xcvin, 6: « Samuel, inquit, Levitici ordinis regulam tenet : quod Ephod illud lineum atque candidum figuravit, ostendens candidum effici posse, qui per poenitentiam nomen Domini invocans, nigredinem peccati diluerit. »

Cum ergo hic dicitur : « Suscitabo mihi sacerdotem fidelem, » intclligilur Sadoc, quem Salomon loco Abiathar creavit Pontificem, qui fideliter Deo in templo, ct Christo, id est Davidi ct Salomoni regi a se uncto ministravit.

Allegorico significatur hic translatio sacerdotii ab Ileli et Aarone ad Christum : hic enim est sacerdos fidelis Deo. Ila S. Gregorius, Theodoretus, Angclomus, Procopius ct S. Augustinus, lib. XVII *Civit,* cap. iv. Videmus vero hodie Judíeos absque sacerdotio esse : « Et inter cos, inquit Augustinus, quicumquo est ex Aaronico genere, cum videt sacrificium Christianorum toto orbe pollere, sibi autem honorem illum magnum esse subtractum, deficiunt oculi ejiis, et defluit anima ejus tabe mœroris; mors vero illa filiorum significavit mortem ipsius sacerdotis de filiis Aaron, inquit Augustinus, ct sacerdos ille fidelis vers. 35, maximo ct principaliter est Christus Dominus, » inquit Procopius, Theodoretus et alii.

Porro Christus non tantum csl Sacerdos et Pontifex, sed et Christianos quoslibet efficit sacerdotes et reges mysticos, juxta illud *Apocal.* i, 11 : « Fecit nos regnum et sacerdotes, n Unde S. Leo, semi. 3 *in die anniversario assumptionis suce ad Pontificatum :* « Omnes, inquit, in Christo regeneratos crucis signum efficit reges; Sancti vero Spiritus unctio consecrat sacerdotes. » Et mox ostendit qua in re hoc regnum ct sacerdotium consistat : a Quid enim, inquit, tam regium quam subditum Deo animum corporis sui esse rectorem : Et quid tam sacerdotale, quam vovere Domino conscientiam puram, ct immaculatas pietatis hostias de altari cordis offerre? »

Et edificado ei domum (familiam, posteritatem) fidelem, — quæ scilicet fideliter mihi ministrans in Pontificatu, fideliter, id est firmiter el constanter in eo perduret. Hoc de Samuele dici nequit : ejus enim filii æque ac Ileli fuere degeneres et improbi, ut patet cap. vm, vers. 3 : «Declinaverunt, ait, pod avaritiam, acceperunlque munera, et

perverterunt judicium. » Posteri vero Sadoc fideics firmiquo perstiterunt in Pontificatu usque ad captivitatem Babylonicam et eversum templum, imo ct post cam, ut patet *Ezechiel.* cap. XL, 4G, et ex serio Pontificum, quam texit Josephus, lib. X, cap. xi. Et ex co Sigonius dc *Depubl. Ilcbraorum,* lib. V, cap. I.

VWI. 30. 3G. FUTURUM BST AUTEM UT QUICUMQUB MANSERIT IX DOMO TUA, VEXIATUT ORETUR PRO EO. — Minores enim Sacerdotes ac Levita, cam quid peccasscnt, ex lego debebant, ut laici, offerre victimas pro peccato, ct Pontifex debebat orare pro illis.

Et offerebat nummum argenteum, ET TORTAM panis. — Sacerdoti sive Pontifici ut gratiam ejus captet, hoc fino ut ab eo ad partem sacerdotalem admittatur. Ex Ilebræo verti potest clarius : *Veniet ad orandum pro nummo argenti ct torta panis,* orando scilicet ut detur sibi quasi pauperi et famelico nummus exiguus, ct fragmen panis, quo latrantem ventrem satiet. Ita Cajetanus ct Valalus. Unde noster Serarius pro *offerat,* vel, ut alii legunt *afferat,* legendum puta'., *auferat,* id est accipiat *nummum ct tortam panis;* verum Romani habent, *offerat.*

Dimitte me, obsecro, ad unam partem Sacerdotalem (tum viclimæ amcoblatæ, tum quarumlibet aliarum victimarum a populo sacerdotibus oblatarum),ct coxedam buccellam pan ».—Magna fuit hæc abjectio, vilitas ct mendicitas posterorum Heli.

Allegorico, *buccella panis* significat sacrificium Eucharisliæ, quod c pane fit. ita S. Gregorius, Euchcrius, Theodoretus, Procopius. Audi S. Augustinum , lib. XVII *De Civitate Dei* cap. v : « Quod ergo addidit manducare panem, etiam ipsum sacrificii genus eleganter expressit, de quo dicit sacerdos ipse : Panis quem ego dedero, caro mea est pro sæculi vita : ipsum est sacrificium non secundum ordinem Melchisedech ; qui legit intelligat. »

CAPUT TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Deus rursum per Samuelcm pra:dicit exitium Ileli; idgue Samuel Ileli, ab eodem adjuratus, ven. 16, *candide edicit.*

1. Puer nutem Samuel ministrabat Domino eorum Ileli, ct sermo Domini cratpretiosus in diebus illis, non crat visio manifesta. 2. Factum est ergo in dic quadam, Ileli jacebat in loco suo, ct oculi ejus caligaverant, noe poterat videre; 3. lucerna Dei antequam exstingueretur, Samuel dormiebat in templo Domini, ubi crat arca Dei. 4. Et vocavit Dominus Samuel. Qui respondens ait : Ecco ego. 5. Et cucurrit ad Ileli, ct dixit : Ecce ego, vocasti enim me. Qui dixit : Non vocavi; revertere, cl dormi. Et abiit, cl dormivit. 6. Et adjecit Dominus rursum vocare Samuelcm. Consurgensque Samuel, abiit ad Ileli, el dixit : Ecce ego, quia vocasti me. Qui respondit : Non vocavi te, filii mi; revertere, ct dormi. 7. Porro Samuel necdum sciebat Dominum, neque revelatus fuerat ei sermo Domini. 8. El adjecit Dominus, el vocavit adhuc Samuelcm tertio. Qui consurgens abiit ad Ileli, 9. cl ait : Ecce ego, quia vocasti me. Intellexit ergo Ileli, quia Dominus vocaret puerum ; et ait ad Samuelcm : Vade, el dormi, etsi deinceps vocaverit te, dices : Loquere, Domine, quia audit servus tuus. Abiit ergo Samuel, cl dormivit in loco suo. 10. Et venit Dominus, cl stetit, ct vocavit, sicut vocaverat secundo : Samuel, Samuel. Et ail Samuel : Loquere, Domine, quia audit servus tuus. 11. Et dixit Dominus ad Samuelcm : Ecce ego facio verbum in Israel ; quod quicumque audierit, tinnient ambæ aures ejus. 12. Indic illa suscitabo adversum Ileli omnia quæ locutus sum super domum ejus : incipiam, cl complebo. 13. Praedixi enim ei quod judicaturus essem domum ejus in ælernum, propter iniquitatem, eo quod noverat indigne agere filios suos, et non corripuerit cos. 14. Idcirco juravi domui Ileli, quod non expietur iniquitas domus ejus victimis el muneribus usque in ælernum. 15. Dormivit autem Samuel usque mane, aperuilque ostia domus Domini. Et Samuel timebat indicaro visionem Deli. 1G. Vocavit ergo Ileli Samuelcm, cl dixit : Samuel fili mi? Qui respondens, ail : Præsto sum. 17. El interrogavit cum : Quis csl sermo quem loculus est Dominus ad te? oro te ne cclave-

ris me. *Hæc faciat* tibi Deus, et hæc addat, si absconderis a me sermonem ex omnibus verbis quæ dicta sunt tibi. 18. Indicavit itaque ei Samuel universos sermones, ct non abscondit ab eo. Et ille respondit : Dominus est ; quod bonum est in oculis suis faciat. 19. Crevit autem Samuel, cl Dominus erat cum eo, ct non cecidit cx omnibus verbis ejus in terram. 20. Et cognovit universus Israel, a Dan usque Bersabee, quod fidelis Samuel propheta esset Domini. 21. Et addidit Dominus, ut appareret in Silo, quoniam revelatus fuerat Dominus Samueli in Silo, juxta verbum Domini. Et evenit sermo Samuelis universo Israeli.

ver».i. 1. Prtn autem Samuel. — Josephus, libro V, cap. xi, ait eum explesso annum duodecimum. Perperam Rabbini in Seder Olam aiunt cum fuisse annorum -10; Josephuin sequuntur Suidas, Zonaras, Cedrenus, Abulensis, Torniellus, Serarius, Salianus, Mendoza et alii. Porro quot annorum tunc fuerit Heli incertum est. S. Ignatius,cpist. *aci Magnesian.,* ait eum fuisse 90 annorum ; Theodorctus, 8G ; Serarius, 98, Salianus, 72; ita ul deinde adhuc vixerit 26 annos. Mortuus est cnim cum cssel 98 annorum, quando Samuel ei successit, agens annum 59; verum nil certi de Ileli anno hic statui potest.

Coram Heli,— id est instruente cl dirigente eum ileli, cui Samuel ad nutum obediebat. Chaldaeus, *vivente lieti.*

Et sermo Uominierat pretiosus, — id est rarus; qu® enim rara, sunt cara ct pretiosa, quasi dicat: Rari tunc erant prophet® per quos beus loqueretur, idque ob scelera liliorum Ileli sacerdotum, æque ac laicorum. Qualis cnim est sacerdos, talis est populus. Sic *Prov.* xxv, 17, ubi dicitur: «Substrahe pedem tuum; u Hebraice est *pretiosum* (Septuaginta, *rarum) fac pedem tuum in domo amici lui.*

Non erat visio (prophetia) manifesta. — Hebraice ¡nDJ *nipherats,* id est rupta, id est, late diffusa vel sparsa: Vatablus, *vulgaris;* Chaldaeus, *qui pullicc innotesceret;* Septuaginta, *distinguens,* id est distincta et clara. Hæc dicuntur ad laudem Samuelis, quod ipse in mediis scelerum et ignorantiæ tenebris propheta emicuerit, quasi novus quidam sol Israelis.

Vot.s. 2. Heli jacebat in loco suo, — hoc est dormiebat in illa atrii parte, qu® vicina erat tabernaculo : cum in remotiore atrii parte dormiret Samuel cætcrique Lévite; ita Chaldæus.

Am. j. 3. Lucerna Dei antequam exstingueretur, Samuel dormiebat. — Ita lege cum Romana, Hebræa, Chaldæa, Septuaginta, Aquila ct Symmacho. Est periphrasis noctis. Lucerna) enim tabernaculi nocte ardebant, mane exstinguebantur. Sensus est quasi dicat : Cum adhuc lucente tabernaculi arderent, id est cum adhuc esset nox, vel certe aurora incipiens et obscura, ideoque Samuel adhuc dormiret, apparuit ci Dominus. Ita S. Hieronymus. Porro Septuaginta vertunt, *antequam lucerna Dei esset instructa,* quod aliqui exponunt quasi dicat : Antequam esset media nox, tunc cnim lucern® concinnabantur, ut reliqua nocte dimidia arderent. Planius exponas dc noctis line, quasi dicat : Antequam diesccret, summo inane, ante solis ortum, quo lucerno) noctu consumpt® oleo affuso instaurari solent, apparuit Samueli Dominus. Hinc disce mano et in aurora, cum primum evigilas, orare ut Dei vocem et instinctus haurias et audias. Nam summo mane apparuit hic Deus Samueli, non vero vespere, uti opinantur Thcodoretus et Procopius.

Porro Rabanas, ‘Angelomus, Euchcrius, Abulensis cl Cajetanus aliter legunt ct dispungunt, nimirum sic : « Heli videre non poterat lucernam Dei antequam exstingueretur, » *q. d.* Heli cœcutions videre non poterat in aurora, cum adhuc lucerna) arderent; sed videre poterat clara die cum lucerne essent exstincte: verum legendum est cum Romana, ut paulo ante dixi.

S. Et cucurrit ad Heli, et dixit : Eccu ego, Ven.s. vocasti enim me. — Hinc videtur quod Samuel, solitus mane a somnio excitari ab Heli, putaverit se vocatum ab Heli, non a Deo, ulpotc cujus vocem huc usque non audierat. Videtur autem hæc Dei, sive angeli vox fuisse similis voci Heli, ideoque ea audita ad Ileli cucurrit Samuel. Ita Samnd S. Gregorius, Cajetanus et Mendoza. Vide hic prophet® Samuelis obedientiam, ob quam meruit meruit a Deo eligi in prophetam ct principem populi. Rursum disco hic Deum loquentein Samueli remittere cum ad Heli, tum ut Ileli oraculum hoc Jlu' Dei diligentius consideraret et crederet; tuin ut doceret oracula Dei examinanda et dirigenda esse a superioribus, ul servetur debitus ordo et subditorum subordinado, ac ne locus sil illusioni diabolic®. Ita Cassianus, *Collât.* II, cap. xiv. « Ut puerum Samuelem, inquit, judicio prœeleclum suo, nollet per semetipsum divini colloquii disciplina Dominus erudire ; sed recurrere semel et iterum pateretur ad senem, cumque quem ad suum vocabat alloquium, etiam illius qui offenderat Deum, dummodo senioris doctrina vellet institui ; et quam sua vocatione dignissimum judicarat senioris mallet institutione formari, ut scilicet et illius, qui ad divinum ministerium vocabatur, probaretur humilitas, et junioribus forma subjectionis hujus proponeretur exemplo. » Audi S. Gregoriani promptam et constantem Samuelis obedientiam dilaudantem, u Puer, inquit, humiliter homini subjectus atque obedienti® ardua

areo sublimatos, dum vocatus accessit, jursus rediit; quid aliud nobis præbct nisi allissimæ formam obedlentiæ? Vera namque obcdicnlia neo præceptorum intentionem discutit, nec praecepta discernit; nescit cnim judicare quisquis perfecte didicerit obediro. » Et paulo post : a Quis, inquit, nostrum sesea murmuratione compesceret? quis ab ira temperet si vocatum bis aut tcr audiret, ct tamen cx vocantis responso perciperet, quia, vocatus minime fuisset, nec repulsus offenditur, quia vocantis aut repellentis animum videre noluit, qui in hoc solo gaudere noverat, quod obedivit. »

tos.7. 7. Porro Samuel necdum scierat Dominum, — id est, necdum expertus erat Dei vocem, necdum assuctus erat audire Dominum loquentem, ut ejus vocem a voce licii distingueret, Deumque ex sua voce agnosccrct. Ita S. Hieronymus in QuasL, vel quisquis est auctor : puto cnim non esse S. Hieronymum, sed passim putatur ct citatur nomine S. Hieronymi, ideoque et ego sic cito. Loquendum enim ut mulli, sapiendum ul pauci.

Vfl 9 9. Intellexit ergo Heli (vel in netu Dei, ut vult Salianus, vel ratiocinatione humana; quia scilicet nemo alius co loci erat, qui Samuelem vocaret; et quia Samuel Deo erat gratissimus ob suam virtutem ct pietatem), quia Dominus vocaret puerum.

Loquere, Domine, quia audit servis tuus, — ut jussa tua excipiat et exsequatur. iloo cuilibet fideli dicendum', cum Deum quid interius menti suggerentem vel inspirantem audit. Hinc ait S. Bernardus, serm. *De Septem spirit,* sub finem : « Felix, ait, cl beata anima, quæ venas divini susurri percipit in silentio, frequenter iterans illud Samuelis : Loquere, Domine, quia audit servus tuus. » Audi S. Ephrem, lib. *De Virtute* cap. n, loin. Il, fol. 42 : a Samuel per obedientiam quam lidi sacerdoti prostitit dignus est qui vocem Dei audiret.» El *Parœnctic.* 13, fol. 115: «Exemplum humilitatis in Samuele propheta habetis; non cnim exaltatum est cor ejus adversus Ileli sacerdotem, quamvis etiam a Deo audisscl do viro isto. » Et *Paranti.* 21 : « Vide, frater, ne negligas tc sobrium ac vigilantem prœbore in omnibus; nonne audistis quod sœpius vocatus propheta Samuel, neque semel cunctatus sil surgere, quantumvis adhuc puer esset. »

Audiet Origencm, hom. I in *Cant.:* «Beatæ sunt illœ animæ, quæ dorsum suum curvaverunt, ut suscipiant sessorem Verbum Dei super se, et frena ejus patiuntur, ut quocumque ipso voluerit flectat, cl agat habenis præceptorum suorum; quia jam non propria voluntate incedunt, sed ad omnia ducuntur ct reducuntur voluntate sessoris. »

vers, io Î0- Et venit Dominus, et stetit. — Hinc patet Deum, id est angelum Dei vicarium hinc non tantum menti Samuelis hæc inspirasse, sed in corporc assumpto, corporali voco illi esso locutum. Unde Chaldæus hic vertit, *ct revelata est ci gloria Domini,* quasi dicat : Samuel vidit Angelum, Dei legatum in corpore splendido et glorioso, sed confuse; ita ut splendorem videret, sed corpus Angeli distincte non videret; vocem tamen ejus distincte auribus audiret. Unde cognovit tandem so non ab Heli, sed a Deo vocari. Ita S. Gregorius, Abulensis, Dionysius, Cajetanus et alii.

Porro quod Samuelem puerum ob puritatem ct sanctitatem alloquitur Deus neglecto seniore Ileli, ostendit « quanto canitie melior sit juventus, quæ virtute ornatur,» ait Theodorelus, *Quast.* IH.Nimirum «cum simplicibus (Hebraice *cum rectis)* sermocinatio ejus, » *Proverb. i,3.*

Samuel, Samuel. — Audi S. Gregorium : < Nomen ¡teratur, cum in magnam familiaritatem internai majestatis, mens videntis excipitur et ferventibus desideriis ad amorem sc vocantis elevatur; ut prater id quod audit, nihil libeat, atque in lætilia auditus sui immorari perpetuo concupiscat. » Talis fuit illa ejusdem Dei vocatio: «Saule, Saule,» *Actor,* cap. ix, vers. 4,cl illa: «Moyses, Moyses, » *Exodi* ni, 4, ct illa : < Abraham, Abraham, » *Genes,* xxn, 1, de quo D. Chrysostomus, hom. 47 *in Gen.: «* Quid, ait, vult verbi duplicatio? magnæ benevolcntiæ erga Patriarcham argumentum est, et monstrabat ci, vocatione ipsa, quod magnum aliquid ostensurus esset. IT igitur attentiorem redderet, vocationem geminabat. »

11. Facio verbum (id est, rem ct supplicium Vm.il. Deli comminatum, adeo dirum ct horrendum) QUOD QUICUMQUE AUDIERIT, TINNIENT AMBE AURES ejus, — scilicet ul totus percellatur et exhorrescat ; puta arcæ captionem , ait Lyranus, cl filiorum cædem, ait Abulensis, et estera recensita cap. n. Ita Angclomus ctS. Hieronymus in Quest. Metaphora est, ducta ab co qui repente audit cymbalum tinniens, vel boatum bombardæ magna?, vel tonitrui ingentis, cujus vehemens sonus percellit, cl tinnitum diu durantem in auribus audientium excitat.

13. PIIXDIXI ENIM EI QUOD JUDICATURUS (id est, Ven. U. juste puniturus) essem domum (familiam ct posteritatem) EJUS, EO QUOD NOVERAT INDIGNE AGERE FILIOS SUOS, ET NON CORRIPUERIT EOS. — CorripUCrat eos Heli, sed nimis lenitate paterna, non auctoritate ct severitate Pontificia, ait Angclomus. Idcirco morte punitur: luit ergo filiorum scelus sua nece. Sic Deus, populo fornicante cum filiabus Moab, jussit principes suspendi, xxv. Causam dat B. Petrus Damianus, lib. IV, *epist.* 15. « Quid est, ait, quod populus in luxuriæ voragi- nem labilur, et in coruiu propositos vindicatur? Subditi delinquunt, at Principes in patibulis suspenduntur? Scilicet alius est qui peccat : alius ille qui vapulat. Cur hoc, nisi quia culpa subditorum in pra positorum redundat opprobrium? ct quod dc ovibus erralur, negligenliæ Pastoris adseribitur, ct vide quam formidolosa sit conditio Praesidentium, ut non modo pro suis, sed etiam subditorum puniantur offensis. »

Vo* i«. 14. Idcirco jcravi domui Heli, quod non EXPIETIS INIQUITAS DOMES EJUS VICTIMIS ET MUNERIBUS usque in ÆTERNLM. — Hine multi putant Heli osso damnatum, ut dicam cap. iv. Verum id locus hic non evincit. Agit enim de domo Heli, non de ipso Heli, quasi dicat : Supplicia quæ domui Ileli ob ejus peccatum prædixi cl intentavi cap. n, nullis victimis revocabuntur, sed certa et fixa me decernente persiabunt; certoque posteris ejus obvenient : *e* quibus tamen multi prt-bi fuere ct salvati videntur', ut Achias, A himciech, Abiathar.

ver», n. 17. Hæc faciat. — Est formula adjurandi hebraico, quasi dicat : Puniat te Deus, vel male tibi cedat, si hæc me celaveris.

ver* is. 18. Domines est, quod bonum est in oculis suis faciat. — Vide hic responsum Ileli dignum Pontifice poenitente, ¿equanimi, et resignato ad omnem Dei voluntatem, ct castigationem tam horrendam, ob quod Ileli salvatus videtur. Ita Theodoretus, Procopius, Lyranus, Abulensis, Dionysius, Cajetanus, Serarius, Mendoza hic, S. Chrysostomus, lib. HI *Contra Vituperium vitæ monastica:*.

Minus apte ergo S. Ephrem in *Apologia de Ileli,* hoc responsum fieli tribuit ejus pervicacia», quasi dicat : Dominus quod bonum est in oculis suis faciat; ego vero filiis meis molestiam inferre non possum. Et S. Gregorius : a Ista, inquit, responsionis humilitas, si subtiliter inspiciatur, vera humilitas non est; vere esset humilis, si se ad emendationem culpæ, pro qua arguebatur, obtulisset. Dum ergo dicit: Dominus est; quod bonum est in oculis suis faciat; potius elegit minaruin Dei causas incurrere, quam de perpetratis iniquitatis filios condemnare. » Sio et Ruperlus.

Moraliter, hinc discamus adversitates et afflictiones quaslibet a Deo immissas, vel permissas ad nostrum bonum æquanimiter tolerare, ac Deo flagellanti dorsum humiliter subjiccro. Ita fecit Deo fia-]avi(i fugiens Absaloncin ct Saniem : « Justus dnnun inquit, Domine, et rectum judicium tuum, n » tijce. Pia/. Civili, vers. 137. Ubi Ambrosius citat similo Jercmiæ exemplum, qui, cum in luti voragine turpi necandus illuvie mergeretur, clamabat : « Justus es, Domine, » esto hæc verba jam in Jeremía, cap. XXXVIII ct XLV, non reperianiur. Idem tamen T/ircn.cxvm : « Justus, inquit, est Dominus, quia os ejus ad iracundiam provocavi, n Sic 1res pueri in fornace Babylonica, humili exsultatione canebant : « Justuses, Domine, in omnibus quæ E fecisti nobis,» *Daniel,* in, 27, ideoque ab Angelo in igne servati suut illæsi. Idem fecit Daniel in l icu leonum, cap. vi, 1G, ct cap. xiv, 30. Ac Jonas in ventre ceti, cap. n, 10 : *a* Ego, inquit, in voce laudis immolabo tibi. » El Job cap. i, vers 21 : • Dominus, inquit, dedit, Dominus abstulit : sicut Doinino placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedictum. »

Sic Mauritius Imperator, qui S. Grcgoriuin vcxarat, cum a Deo puniretur morte (am sua, quam uxoris ct filiorum suorum omnium, quos ia sua praesentia cernebat a Phoca aemulo ct successore imperii jugulari pœnilcns clamabat : a Justus es, Domine, ct rectum judicium tuum, » uti habent ejus Acta, et cx eis Baronías.

Causam dat S. Ambrosius, loco citato, « quia cum nostra amittimus, Deo illa reddimus, non amittimus : justus ergo Dominus in pcricul.s, justus in damnis, justus in ultionibus est, non solum quia unusquisque justæ pœnæ suœ culpas luit, verum etiam quia dum unus punitur, plurimi corriguniur. »

Et Tertullianus, lib. *De Fuga in perwuHore,* cap. x : « Ubicumque, inquit, fuero, in manu ejus sum : faciat quod vult, non discedo, et si pe ire me volet, ipse me perdat, d an me ego servo illi. »

19. Crbyit autem Samuel. — Septuaginta qxqx- Ven. n. >.jv0r, id est, *magnificatus est,* tum ætatc, tum potius sapientia, virtute, fama ct gloria apud Deum ct homines. Nam ut ait S. Gregorius : « Crescit, qui in virum perfectum mentis ætatc proficit. » Deinde subdit : « Nonnulli sunt qui, dum virtutibus crescunt, elatione corruunt. Ili nimirum crescere videntur ; sed tamen cum cis Dominus non est : quia ase cum, alta sentiendo de se ejiciunt, quem in profectu virtutum positi per humilitatem sccurn habere potuerunt. » Mox invectus in cos qui cx dignitate evanescunt : « Plcrique, inquit, in humiliori ordine Religiosi sunt ; sed cum subito ad culmen sanctitatis pervenerint, prima opera cum humilitate derelinquunt. Samuel igitur profecit, cl proficiens Dominum sccurn habuit. Ut profcclo electorum praedicatorum morem præferret, qui cum dona ct dignitates quibus prosint, aliis assequuntur, de scinclipsis placere Deo non negligunt. »

Et non cecidit ex omnibus verbis ejus in terram. — *Primo,* quasi dicat : Nihil a Samuele dictum fuil irritum , sed omnia ab eo dicta et prædicla, rcipsa fuere impleta. Est metaphora a casu cl ruina domorum, vel rerum pretiosarum liquidarum, in qua mulla diffluunt, dissipantur, franguntur, perduntur, ut colligi nequeant. Ita Eucherius, Abulensis, Lyranus, Dionysius, Cajetanus, Vatablus ct alii.

Secundo, quasi dicat : Sermo Samuelisnon erat contemptibilis, sed apud omnes in magno honore ct pretio; quæ enim contemnimus, in terram abjicimus. a In terram, ail S. Gregorius, verbum praedicatoris cadit cum reproba ejus conversatione vilescit, n

Symbolice, Hugo quasi dicat : Samuel non loquebatur de terra, terrena ; sed de cœlo, carestia; quia ipse erat cœleslis, cl velut angelus inter homines. Unde S. Dionysius, *Cadesti* llicrarcluæ,* capite n : « Tu autem, inquit, o fili, divina loquendo divinus edicere, n Nam ut ait S. Bernardus, *De Inter, domo,* capite x l iii : « Vanus sermo

vanne conscienti® est index : » sicut enim Hispanus est, qui Hispanice loquitur; Germanus, qui Germanice; Polonus, qui Polunicc; sic coelestis est, qui coelestia promit; terrestris, qui terrestria. Nam, ut ait Christus, *Matth.* xv: a Ex abundantia cordis os loquitur. »

Et COGNOVIT UNIVERSUS ISRAEL A DaN USQEE BERsaiiee, — hoc est per totam Judæam ; illius enim limes et terminus ad Aquilonem est Dan sive CœsarcaThilippi, ad Austrum vero limes est, Bcrsabeo. «Cognovit,» inquam, Samuelcm esse «fidelem,» id est, veracem prophetam, «nonin ambitione vanitatis, sed in spiritu Dei, ct sermonis Domini veritate judicantem, » ait Ruperlus ; non enim hominum plausum spectabat, nec eorum minas metuebat, quia in uno Deo solidatus ei soli placere satagebat. Quare idipsum quod ore docebat, opere monstrabat. Nam, ut ait S. Gregorius, hom. 11 tn *Ezcch.:* « Cui aliena cura committitur speculator vocatur, ut in mentis altitudine sedeat, atque vocabulum nominis ex virtute actionis trahat. Non est enim speculator, qui in imo est : speculator quippe in alto debel stare per vitam, ut possit prodesse per providentiam. » « Nil enim , inquit Div. Chrysostomus, hoinil. 1 *in Acta,* Doctore frigidius, qui verbis duntaxal philosophatur. Neque enim hoc Docloris est, sed histrionis et hypocrite; ideoque Apostoli prius vitæ exemplis docebant quam verbis. Quin potius nec verbis erat opus, cum clamarent opera. »

vcn. ïi. 21. Et addidit Dominos [ut appareret in Silo (Septuaginta addunt : *ci,* scilicet Samueli, quasi dicat : Deus iterum apparuit Samueli in Silo), QUONIAM REVELATUS FUERAT DOMINUS SaMLELI IN Silo, — quasi dicat : Quia Dominus coeperat apparere Samueli in Silo; hinc eidem ibidem apparere perrexit ob sanctitatem tnm Samuelis, tum arcæ foederis quæ erat in Silo. Deus enim est constans, ideoque constanter sua errpta promovet ct prosequitur: quare unius beneficii abeo collatio, est ratio ct stimulus alterius conferendi. Secus fit apud homines, qui cum sint arctæ mentis, cum unum beneficium dederint, alterum negant Quid hic Samueli Deus dixerit Scriptura tacet ; verisimile est iterasse ct confirmasssc prius oraculum de supplicio Heli, deque Israelis strage, ac addidisse salutem eidem per Samuelcm, post mortem Ileli, oíTercudam ; solet enim Deus tristibus teta subjungere, ct ultimum hoc proprie tangebat Samuelcm.

Tropologice Philo, lib. De *Migratione Abraha :* « Eons, ait, unde bona promanant est, c im benigno Deo familiaritas; ideo quasi obsignans sua beneficia dicit : Ero tecum. Quid igitur boni defuerit præsentc omnipotente Deo? Tunc proveniunt accrvalim cuncta commoda. »

El S. Chrysostomus, homilia 4G tn Genestm : « Quando, ait, amicum ct benevolum habemus Deum, etiamsi in deserto fuerimus , multo securiores vivemus quam ii qui in civitatibus versantur, divina gratia nobis omnia suppeditante. »

Idem Chrysostomus, hom. 2G *in epist. ad Hebr.:* «Si, inquit, semper mente videmus Deum, si semper in recordationem ejus convertimus montem nostram, omnia nobis facilia apparebunt, omnia portabilia ; omnia sustinebimus, omnibus superiores efficiemur. » El paulo post a minori idipsum confirmans : « Si quisquam, inquit, recordatus amici erigit animam suam delician* ex memoria illius, qui in mente habuerit eum qui nos diligere vere dignatus est, quando poterit aliquam sentire tristitiam, aut terribile aliquid, aut periculosum limere. »

CAPUT QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Narrat clades a Samuele pradictas reipsa evenisse tam **lidi** *ct filiis, quam toti Israeli, scilicet a Philistais casa fuisse* 34 *millia, captam arcam, Opimi ct Phinces trucidatos: unde* **Ileli,** *hac audiens, e sella corruens expiravit ; ct uxor Phinces partu* cx *dolore accelerato pqierit* **Ichabod,** *dicens :* **Translata est gloria** *de Israel.* .*

1. El factum est in diebus illis, convenerunt Philistiim in pugnam ; et egressus est Israel obviam Philistiim in prælium, el castrametatus est juxta lapidem adjutorii. Porro Philistiim venerunt in Aphec, 2. ct instruxerunt aciem contra Israel. Inito aulem certamine, terga vertit Israel Philistæis ; cl cæsa sunt in illo certamine passim per agros, quasi quatuor millia virorum. 3. Et reversus est populus ad castra ; dixcruntquc majores natu de Israel : Quare percussit nos Dominus hodie coram Philistiim ? Afferamus ad nos de Silo arcam fœderis Domini, ct veniat in medium nostri, ut salvet nos de manu inimicorum nostrorum. 4. Misit ergo populus in Silo, et tulerunt inde arcam fœderis Domini exercituum sedentis super Che-

rubim : erantque duo filii Heli cum area fœdcris Dei, Opimi ct Phinees. 5. Cumque venisset area fœderis Domini in castra, vociferatus est omnis Israel clamore grandi, ct personuit terra. 0. Et audierunt Philistiim vocem clamoris, dixcrunlque : Quænam est hæc vox clamoris magni in castris llebræorum ? Et cognoverunt quod arca Domini venisset in castra. 7. Timueruntque Philistiim, dicentes : Venit Deus in castra. Et ingemuerunt dicentes : 8. Væ nobis ! non enim fuit tanta exsultatio heri et nudiusterlius; væ nobis! Quis nos salvabit de manu Deorum sublimium istorum ? Ili sunt dii qui percusserunt Ægyptum omni plaga in deserto. 9. Confortamini, et estote viri, Philistiim : ne serviatis Ilebræis sicut et illi servierunt vobis; confortamini, et bellate. 10. Pugnaverunt ergo Philistiim, et cæsus est Israel, et fugit unusquisque in tabernaculum suum : et facta est plaga magna nimis ; et ceciderunt dc Israel triginta millia peditum, 11. et arca Dei capta est : duo quoque filii Heli mortui sunt, Opimi cl Phinees. 12. Currens autem vir de Benjamin ex acie, venit in Silo in die illa, scissa veste, et conspersus pulvere caput. 13. Cumque ille venisset, Heli sedebat super sellam contra viam spectans. Erat enim cor ejus pavens pro arca Dei. Vir autem ille, postquam ingressus est, nuntiavit urbi ; et ululavit omnis civitas. 14. Et audivit Heli sonitum clamoris, dixitque : Quis csl hic sonitus tumultus hujus? At ille festinavit, et venit, et nuntiavit Heli. 15. Heli autem erat nonaginta ct octo annorum, et oculi ejus caligaverant, et videre non poterat. 1G. Et dixit ad Heli : Ego sum qui veni de prælio, et ego qui de acie fugi hodie. Cui ille ait : Quid actum est, fili mi? 17. Respondens autem ille, qui nuntiabat : Fugit, inquit, Israel coram Philistiim, et ruina magna facta est in populo ; insuper et duo filii lui mortui sunt, Opimi et Phinees; et arca Dei capta est. 18. Cumque ille nominasse!arcam Dei, cecidit dc sella retrorsum juxta ostium, ct fractis cervicibus mortuus est. Senex enim erat vir et grandævus ; et ipse judicavit Israel quadraginta annis. 19. Nurus autem ejus, uxor Phinees, prægnans erat, vicinaque partui; et audito nuntio quod capta esset arca Dei, ct mortuus esset socer suus, cl vir suus, incurvavit se et peperii : irruerant enim in eam dolores subiti. 20. In ipso autem momento mortis ejus, dixerunt ci quæ stabant circa eam : Ne timeas, quia Clium peperisti. Quæ non respondit eis, neque animadvertit. 21. Et vocavit puerum, Ichabod, dicens : Translata est gloria de Israel, quia capta est arca Dei, ct pro socero suo, et pro viro suo. 22. Et ait : Translata est gloria ab Israel, eo quod capta esset arca Dei.

V(fJ I 1. Et facti» est in diebls illis. — Ecco hic expletur prophetia Samuelis ac ininæ Dei, et clades ab eo intentatæ Heli et filiis, totique Israeli. Quantum temporis intercessit a prophetia Samuelis, ad hanc ejus expletionem, incertum est. Serarius et Abulensis putant eodem anno expletam; oditam esso enim anno 98, et ultimo vitas Heli', quo ipse audita arcas captura, expirans corruit. Verius est aliquot annos intercessisse. Nam prasdixit cladem hanc Samuel, cum esset puer, ut dictum est cap. m, 1; clades autem hæc contigit, cum ipse esset vir, vel certe juvenis; nam mortuo Heli illico successit Samuel in pnefecturam populi ; erat ergo grandior et maturæ œtatis. Salianus, ut dixi, putat intercessisse annos 20 ut Samuel factus sit judex post Iteli anno œtatis 39. Mendoza censet intercessisse annos 18 vel 28; alii plures, alii pauciores.

Et castrametatus est juxta lapidem adjutorii. — Erat locus ita postea appellatus a Samuele, quod in eo Hebræi in prælio Dei adjutorium sensissent, ct victoriam obtinuissent, ut patet cap. vu, vers. 12. Porro a castra dicta sunt quasi casta, eo quod ibi castraretur libido, quia nullœ eis mulieres intererant, » ait Isidorus, lib. IX, Orígenes, cap. n. Notent hoc duces ct milites; sic enim erunt fortiores, et victoria potientur.

3. Afferamus ad nos de Silo arcam foederis v<n. » Domini. — Dei enim super arcam residentis, et ex propitialorio responsa dantis præsentiam et opem crebro experti erant Hebræi, ut in transitu Jordanis , in expugnatione Jerichuntis, etc., multo majorem fiduciam habent Christiani in sacramento Eucharistiœ ct reliquiis Sanctorum, quas proinde in periculo belli, famis, pestis cum Litaniis in supplicationibus solemui pompa circumferunt, ac sœpc miram exinde opem experiuntur. Vide Abulenscm hic, *Quast.* V. Audi S. Athanasium, de interpretatione Psalm, *ad Marcellinum :* «Si bellum, ait, populo ingruerat, arca, in qua erant tabulai legis, ante omnes praecedebat, cl hoc sufficiebat illis pro quavis acie in subsidium ; nisi in bajulis

arcæ, aut in populo aliquod scelus, aut hypocrisis hærcrct. Fide siquidem et sana affectione opus est, ut lex precibus nostris cooperclur. »

Vera. 7. Venit Deus in CASTRA, — quia arca erat quasi solium Dei. Addo Philistæos, idolorum cl simulacrorum adoratione ct cultu assuetos, putasse arcam esse Deum, sive idolum llebræorum; vel certo sapientiores cx cis existimasse Dei virtutem, ac divinum quid arcæ esso inclusum; tale enim quid opinabantur dc suis idolis. Ita Abulensis, præserlim quia videbant Deum per arcam tam mira operari. Unde, cap. vi, vers. 19, Deus percussit quinquaginta millia plebis, eo quod vidissent arcam.

Allegorico, arca fœderis est humanitas Christi, præserlim in Eucharistia, ob ¡dures uti inque analogias, quas recenset S. Bonaventura, serm. 2 *in Dominica* IV *Adventus* : « Arca, iiiquit, Dei velo involvi jubetur, *Kumcr.* cap. iv, vers. 5; in velo ergo arca, in arca urna, in urna manna fuit. Per velum species Sacramentales, per arcum corpus Christi, per urnam anima, per manna deitas significatur. Hanc arcam timent Philistini, id est dæmones, imo etiam guttam sanguinis Christi timent. n Et citat D. Chrysostomum, qui ait : a Ubicumque viderint sanguinem, fugiunt quidem dæmones, accurrunt autem Angeli.»

Vers. e. 8. Hi sunt dii qui percusserunt Ægyptlm omni plaga in deserto, — id est mari Rubro, quod vicinum est deserto Arabiae, ait Vatablus; nam in mari hoc Deus mersit Pharaonem cum totis Ægypliorum castris.

Serarius ct alii subaudiunt copulam *ct.* Unde Septuaginta habent, *ct in deserto.* Et Chaldæus, *percussit Ægyptios omni percussione, ct populo suo fecit multa miracula in deserto.*

Et ceciderunt de Israel triginta millia peditum.— Hebræi enim pedites pugnabant, vix equites, eo quod Deus, *Deutcr.* cap. xvn, eis si non usum, certe copiam equorum vetuisst, no in eis, non in Deo spem victoria reponerent. Ex hac communi tot millium strage patet non solos Heli filios sacerdotes, sed et populum, Dcmn offendisse neglectu templi, victimarum, oblationum, aliisque sceleribus. Sacerdotes enim imitatur populus. Ha Abulensis, *q. d.* Andi S. Hieronymum, epist. 3 *ad llcliodor.,* post clades Romani Imperii recensitas, earum causatn suggerentem : «Nostris peocalis barbari fortes sunt; nostris vitiis, Romanus superatus exercitus.» Et paulo post : «Infelices nos qui tantum displicemus Deo, ut per rabiem Barbarorum illius in nos ira desæviat. »

Vrn.ii. **1i.** Et arca Dei capta est. — Cur permisit id Deus? Procopius duas dat causas : *Prior* osi, ut doceret Hcbræos recte viventes Dei providenti a confidere; peccantes vero neque arcro, ncc ipsi Deo fidere. «Legis transgressores, » ait Auctor mirabilium S.Scripluræ, lib. II, cap. vu (exstat tom. Ill S. Augustini). « Nequaquam legis arca tuetur; sed quæ in ca lex erat, arguit,» aitTheodórelas. *Posterior,* ut Philisfæi arcam capientes ejus vim et potestatem agnoscerent cx plagis ab ea immissis, quas audiemus capite sequenti, itaque Deum llebræorum timerent et colerent.

Tertiam causam adde, ut Deus castigaret impietatem filiorum Holi, qui arca ct altari ad suas rapinas cl scelera abutebantur.

Sic Deus permisit Terram sanctam capi a Chaldæis, cl postea a Romanis, ac demum a Tureis, ut ostenderet se « non propter locum gentem, sed propter gentem locum elegisse,» II *Machab.* cap. v, vers. 19. Itu Theodoretus, Qwest. I *in Daniel.*

Tropologice, arca ab alienigenis capta indicabat testamentum Dei transiturum ad gentes, ait Enchérius et S. Gregorius.

Ilæc clades Israelis, mors Heli et captura arcæ contigit anno mundi 2830, et ab exitu llebræorum ex /Egypto anno 397. Id patet cx co quod ab hoc exitu usque ad aedificationem templi, quæ contigit anno quarto Salomonis, fluxerunt anui 480, uti dicitur III *Reg.* cap. vi, vers. 1. Annus autem hic 480 conditi templi incidit in anuum mundi 2933; inde ascende cl tolle 1res annos regni Salomonis, 40 Davidis, et 49 Samuelis ct Saulis, invenies lidi, qui immediate præccssil et judicavit populum ante Samuelem , mortuum esse anno mundi 2850, hoc est ante templum conditum anno 83, jam cum mortuus sit Heli anno œtatis 93, ut dicetur vers. 13. Hinc sequitur eum natum esse anno mundi 2752, ab exitu cx Ægypto anno 299, ante templum ISI ; cumque ipse judicarit Israel 40 annis, sequitur illum principatum hunc infisse anno mundi 2810, ab exitu ex Ægypto 337, ante templum 123, cum ageret annum œtatis 58. Hæc juxta chronologiam quam præfixi Pentateucho.

Nola : Magis puniti sunt Hebræi post adductam in castra arcam, quam ante adductam; nam ante, cæsa sunt duntaxat quatuor millia, post adductam vero triginta millia ; quia scilicet propter arcaci templi a sacerdotibus ct populo violati scelus, a Deo irato ct jam in arca præsente acrius puniebantur : præscrlim quia scelus hoc aliaque plura seria poenitentia non corrigebant. Allegorico, significabatur plures Judæos a Deo damnandos foro post Christum, quam ante Christum, quia scilicet ipsi Christum spreverunt, eumque occiderunt, ct eorum posteri parentum Christicidium defendentes in Christum credere nolunt. ItaBeda.Sic acrius a Deo puniuntur qui coram co in templo peccant, quam qui foris; sacra enim sacrilegos uon tuentur, sed vindicant et castigant.

18. Cumque ille nominasset arcam Dei, cecidit Vtf› ‚s DE SELLA RETRORSUM JUXTA OSTIUM (templi, ait T(Ttullianus, lib. *De Jejuniis,* cap. x, clS. Chrysoslomus, lib. Ill *Contra Vituper. vita monastica,* vel urbis Silo;» in portis enim sedebant judices, qualis erat Heli, piæserlim quia ipse avido exspectabat ub adventantibus ad portam urbis, cognoscere eventum prælii), et fractis cervicibus mortuus est. — Hinc notant Abulensis, Cajelanus et

abi virum pium fuisse Holi, nipote quem non filiorum, nec populi, ita tangeret cura, ut arcæ ct sacrorum religio. Cecidit ergo retrorsum, eo quod plane consternatus, ac præ angore, pavore et stupore, spiritu deficiente jam se in alla sede continere non posset. Retrorsum autem, quia cathedra hæc erat vacua, ct carens fulcris quibus nostra; sedes dorsum sedentis suffulciunt. Ita Abulcnsis. Monet ergo nos Heli, ait Dionysius, quam nos de Terræ sanclæ, ac tot Ecclesiarum ct animarum captione ab hostibus dolere debeamus.

Audi B. Petrum Damianum, lib. I, epist. G *ad Nicolaum Pontificem Prcclatos percellentem :* « Si fieli propter duos duntaxat filios, quos non ea qua digni erant invectione corripuit, cum cis simul ct cum tot hominum multitudine periit; qua arbitramur dignos esse sententia, qui in aula Ecclesiastica ct in soliis judicantium praesident, ct super non ignotis pravorum hominum criminibus tacent? Qui dum dehonestare homines in publico metuunt, ad contumeliam superni Judicis divinae legis mandata confundunt; ctdum perditis hominibus amittendi honoris officium servant, ipsum Ecclesiastic® dignitatis auctorem crudeliter inhonorant. »

Nonao'ji I nuat Quærcs, an Heli sit damnatus? Affirmais. Grcgorius, hic el II *Past.* cap. vi : « Quia, inquit, falsa pídale superatus ferire Heli delinquentes filios noluit, apud districtum judicem semetipsum cum filiis crudeli damnatione percussit; hinc namque divina voce ei dicitur : Honorasti filios tuos magis quam me. »

Et Euchcrius : « Heli sacerdos, inquit, pro filiorum iniquitate damnatus est, quod cos peccantes minus severa animadversione plectebat. Equidem coercuit, equidem corripuit, sed lenitate ct mansuetudine patris, non severitate ct auctoritate Pontificis. Qua sententia discant sacerdotes quomodo filiorum etiam propter scelera puniantur quique; ct quamvis sancti sint, culpa tamen subditorum eisdem, si non coerceant, imputetur.»

Sic ct Beda. Idem videtur sentire S. Hieronymus, lib. 1 *Contra Jovin.,* S. Chrysostomus, hom. î>9 *in Genes.,* et alibi sæpius, et S. Cæsarius Arelalensis, *hom.* 1Î5, B. Petrus Damianus, tom. Ill, *epist.* 16, cap. xviii. Quin et S. Augustinus, lib. *De Civitate* Dei, cap. IV, ait Heli reprobatum eodem modo quo Saul.

VninJ eso *•» '* j ' Contrarium censent Thcodorctus, Lyranus, Dionysius, Abulcnsis, Cajetanus, Serarius, Sanchez, Mendoza. Idque probatur primo, quia Heli fuit vir probus ct pius, ideoque ad eum translatus fuit Pontificatus æque ac principatus; rursum audita arca expirans maximum dolorem, cx coque maximum religionis zelum ostendit. *Secundo,* quia licet peccant nimia lenitate et indulgentia erga filios, tamen cx parte eum excusat, quod præ senio non ita poterat cos severo corrigere, praesertim cum illi jam essent viri, et patris senis jussa dictaque contemnerent. *Tertio,* quia csfo demus Toth. eum Iclhaliter peccasse; tamen videtur poeniluisso, ac duram poenitentiam a Deo injunctam humiliter acceptasse, cum dixit cap. iri, vers. 18 : «Dominus est; quod bonum est in oculis suis faciat.» Quid amplius pcenitens dicere posset? *Quarto,* quia Owto. Deus ideo tam dure cum punivit in hac vita, ut ei parceret in futura; ideo enim ultimus mortuus est, ut tam multas suorum mortes audiendo multoties moreretur. « Deus enim non punit bis in idipsum, » ut ait Sophonius. Porro quo sensu dicatur cap. m : « Iniquitas ejus non delenda in Aeternum, «ibidem explicui. Denique Heli culpam omnem residuam in Purgatorio luisse et expiasse videtur, ait Dionysius ct ex co Mendoza. Porro multi Patrum jam citatorum, asserentium Heli damnatum, exponi possunt dc damnatione ad mortem temporalem, aliasque poenas illi, id est posteris ejus inflictas.

Et ipse judicavit Israel quadraginta annis. — Ita Hebræus, Chaldæus, Josephus, Thcodorctus, perperam ergo Septuaginta pro quadraginta habent viginti. Porro S. Chrysostomus, lib. Ill *De Providentia,* antemedium : «Samuel, inquit,cum intueretur magistrum in mortem miserabilem devectum, ita confusus atque turbatus est, ut decebat gratum amabilemque discipulum. »

Incurvavit se et peperit, — quia angor et dolor accelerarunt ei partum, adeoque peperit foetum septimestrem, ait Josephus, cum communiter gravida parere solebant nono vel decimo mense a conceptu. Porro partus septimestres esse vitales docet Galenus, lib. *Isagogico de definitionibus medicis,* ct alii quos citat ct sequitur Pineda, lib. I *Dc Rebus Salom. cap.* x. Imo Philo, vel potius Pseudopbilo in *Anliguit. Diblicis,* ait Isaac natum septimo mense, ideoque diu vixisse; sed hoc videtur fictilium. Denique matrem hanc paulo post rcipsa expirasse docent Josephus, S. Gregorius, Enchorius, Angelomus, Dionysius et alii passim.

21. Et vocavit puerum Icuabod, dicens : Translata est (hebraico *gala,* id est migravit, transmigravit ab Israele ad Philistæos) gloria de Israel. — *Ichabod* hebraico dicitur quasi nino »k c *chabod,* id est *ubi gloria?* scilicet evanuit. Josephus vertit àJcÇix, id est *ingloria, ignobilitas, vilitas, q. d.* Vocetur hic puer Hebraice *Ichabod,* Græce ôJcÇw;, Latine *inglorius;* quia eo nascente occidit Israelis gloria, quasi dicat : Vc«.«.

Fuimus Troes, fuit Ilium, ct ingens
Gloria Teucrorum, etc.
Nunc lanium cinis, el statio malcfiJa carinis.

Licet enim Ichabod successurus videatur patri suo Phineos et avo lidi in Pontificatu, tamen capta jam arca et translata in Philistaeam, omnis ejus, æque ac totius Israelis gloria concidit et corruit.

Nota : Heli moricnli in principatu successit Samuel, in Pontificatu non Phinces vcl Opimi, ut- Samuel ‘uwMl1

in prin- pole jam occisi, ncc Ichabod ulpotc infans; sed
nui" Achitob nepos licii ex lilio, ut patebit cap. xiv,
Aebitob vers. 3. Ita Mendoza.
inPuuii- Et i*ro soceiio suo et pro viro suo. — *Primo,*
*“‘ pro, id est *dc,* quasi dicat : Translata gloria regni de Israel, ct gloria Pontificatus de socero suo lidi, et marito Phinces.

Secundo, id referri potestad « *vocavit, q.* d. Vocavit mater filium Ichabod, tum ex se, tum pro socero et viro suo, cujus erat nomen filio imponere. Aut ad tí dicens, quasi dicat: Pro, id est propter virum suum cæsum, ct socerum suum mortuum dixit : « Translata est gloria de Israel ; » quia scilicet Israelis principes et pontifices, scilicet lidi et Phinees, occubuere cum arca capta. Ra Chaldæus et Vatablus.

CAPUT QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Arca a Philistæis capta, cl collocata in templo Dajon, prosternit et mutilat Dagcncm. Moi Deus, vers. G, *pudendis morbis ct muribus affligit Azotios ; inde, vers.* 9, *Gethaos, et vers.* 10, *Accaromtas : quare decernunt ipsi arcam* in *Israel esse remittendam.*

1. Philistiim autem tulerunt arcam Dei, et asportaverunt eam a lapide adjutorii in Azolum. 2. Tulerunlquc Philistiim arcam Dei, et intulerunt eam in templum Dagon, et statuerunt eam juxta Dagon. 3. Cumque surrexissent diluculo Azotii altera die, ecce Dagon jacebat pronus in terra ante arcam Domini ; et tulerunt Dagon, et restituerunt eum in locum suum. 4. Rursumque mane die altera consurgentes, invenerunt Dagonjacentem super faciem suam in terra coram arca Domini ; caput autem Dagon, et duæ palmæ manuum ejus abscis® erant super limen. 5. Porro Dagon solus truncus remanserat in loco suo. Propter hanc causam non calcant sacerdotes Dagon, et omnes qui ingrediuntur templum ejus, super limen Dagon in Azoto, usque in hodiernum diem. 6. Aggravata est autem manus Domini super Azotios, et demolitus est eos; ct percussit in secretiori parte natium Azotum, et fines ejus. Et ebullierunt vili® et agri in medio regionis illius, et nati sunt mures, ct facta est confusio mortis magnæ in civitate. 7. Videntes autem viri Azotii hujuscemodi plagam, dixerunt : Non maneat arca Dei Israel apud nos ; quoniam dura est manusejus super nos, ct super Dagon deum nostrum. 8. Et mittentes congregaverunt omnes satrapas Philistinorum ad se, ct dixerunt : Quid faciemus de arca Dei Israel? Respondcruntque Gethæi : Circumducatur arca Dei Israel. Et circumduxerunt arcam Dei Israel. 9. Illis autem circumducentibus eam, fiebat manus Domini per singulas civitates interfectionis magn® nimis; et percutiebat viros uniuscujusque urbis, a parvo usque ad majorem, ct computrescebant prominentes extales eorum. Inicruntque Gclhæi consilium ct fecerunt sibi sedes pelliceas. 10. Miserunt ergo arcam Dei in Accaron. Cumque venisset arca Dei in Accaron, exclamaverunt Accaronitæ, dicentes: Adduxerunt ad nos arcam Dei Israel, ul interficiat nos ct populum nostrum. 11. Miserunt itaque et congregaverunt omnes satrapas Philistinorum, qui dixerunt : Dimittite arcam Dei Israel, et revertatur in locum suum, cl non interficiat nos cum populo nostro. 12. Fiebat enim pavor mortis in singulis urbibus, et gravissima valde manus Dei, viri quoque qui mortui non fuerant, percutiebantur in secretiori parte natium, et ascendebat ululatus uniuscujusque civitatis in cœlum.

i. 2. Statuerunt eam juxta Dagon, — idolum, sive deum suum, tum ul eum hoc dono honorarent, ait S. Augustinus, lib. XVII *De Civit,* cap. iv; tum ut ei quasi victori® auctori nobilissima hæc spolia deferrent, ait Josephus, lib. VI, cap. i. Theodoretus el Procopius, quasi dicat : Ecce Dagon noster vicit Deum Hebræorum, nosque eorum victores effecit. Subdatur ergo arca Dei pedibus Dagonis. Hac de causa injuriam suam tautam ulciscens Deus Dagonem dejecit, ac Philistæos plurimos morte

mactavit. AudiTheodorctumetProcopium: « Bum Philistini arca apparente ct Ilebræis vociferantibus extimuissent, utilitatem cl auxilium acceperunt; cum vero, post victoriam, arcam camdcm contempsissent, ipsa experientia, quanta Dei virtus esset, didicerunt, »

h·h T0 *"* Quærcs, Q111:5 qualis fuit Dagon? Respondeo, fuisse pracipuum Philistinorum deum. Litius Gyraldus *De Diis Gentium,* syntag. 2, pag. 109, r*X. ccnset Dagon fuisse Jovem Aratrium, quem colebant Phœnices, ut frumenti et aratri inventorem, ideoque dictum Dagon a *dagan,* id est /*rurnentum* : sic quoque Eusebius, lib. I *De Praeparat.,* Arias, Pagninus et alii, qui censent Dagon fuisse deum frumentarium, sivo frumenti præsidem, qui scilicet messis copiam et frumenti abundantiam suis cultoribus daret.

Alii passim *Dagon* derivant a *Daga,* id est *piscis,* quod idolum hoc piscis formam haberet: cum enim Philistœi essent accolte maris, piscationi dabant operam, ideoque fabricarunt ct coluerunt Dagon, quasi piscium et piscationis præsidem. Unde S. Hieronymus in *Quæst. :* «Dagon, inquit, idem cslHebr. quod piscis tristitiæ.» Porro idolum hoc erat quidem specie piscis, sed homine mixti. Erat ergo compositum ex homine et pisce, ita ut caput (licet Lyranus, Abulcnsis, Adrichomius ct alii censent Dagon habuisse caput piscis) ct manus essent hominis, cœteris deinde membris ab umbilico deorsum, in piscisque caudam desineret. Id palet, ex co quod manus illi coram arca præcisœ fuerint, vers. 4. Ita Vatablus, Cajetanuselalii mox citandi. Dagon ergo fuit instar Nercidum, Trilonum ct Sirenum, quæ faciem habent muliebrem, et in piscem desinunt; de quibus Horatius in *Arte Poetica :*

Desinit i.1 piscem mulier formosa superne.

Confirmatur, quia Cyri et Palæslini pisces coluerunt quasi deos cl numina. «Syri, inquit Xenophon, lib. I *Expedit Cyri,* pisces habent sacro- b melos.» Cicero, lib. HI *Dc Natura Deorum :* « Syri, r quit, piscem venerantur. » Clemens Alexandrinum in *Exhortatione ad Gentes:* « Qui Phoeniciam i ¡colunt Syri, columbas et pisces impense colunt. » Diodorus Siculus, Lb. Ill, cap. n : « Undo (l Syri, inquit, ad hæc usque tempora his piscibus abstinentibus eos pro diis colunt, n

Insupi r, Josephus et alii asserunt Dagon esse Dercetem (quam alii Atcrgalim vocant), sive deam Syriam, quæ a Syris creditur in piscem mutata, ideoque specie piscis colitur, ila ut inferne habeat caudam piscis, superne faciem hominis, puta feminee.

Quocirca Diodorus Siculus loco jam citato, Antonius Ntbrisscnsis, in *Quinquag.* cap. vi, Sanchez, Lyranus, Abulcnsis, Scaliger, Serarius et alii cení-cal Dagon sive Dercetum esse Venerem. Pisces enim instar Veneris luxuriant et mire prolificane lude Venus dicilur naia e mari, indeque nuncupatur Aphrodite, ac a Poclis fingitur in piscem transformari.

Audi Ovidium, lib. IV *Metamorph. :* *Fji* Venm.

Dercete quam versa squamis velantibus artus,
Stagna Palaestini credunt coluisse ligura.

Et Manilium, lib. IV :

In piscem seso Cytheræa novavit ;
Cum Babylonicas submersa profugit in undas.

Favet quod Herodotus, lib. I, tradat Venerem ab Ascalonilis mire coli in templo suo antiquissimo, indeque Cyprios eidem simile templum dicasse.

Porro Gentes suos deos nominabant et colebant tam specie feminea, uti erat Venus ct Dercete, quam virili, imo unum eumdemquo nunc pingebant ut virum, nunc ut feminam, teste Macrobio, lib. III *Satur.* vui; Horatio, lib. I *Apoi.* xn, et Aminone, lib. *De Interpr.* Vide Serarium in cap. xvi *Judie.* Quœst. XXV. Audi et Rhodiginum, lib. XXV, cap. v : «Scmirainidein, inquit, dcæ cujusdam Dercetus fuisse filiam fabulosa prodit historia. Ejus templum fuerat ad Ascalonem Syrioe civitatem apud stagnum piscibus plenam. Eamdein Plinius vocat prodigiosam Atergatim, quod esset facie hominis, ct corporis reliqua in piscem desinerent. Ferunt Venerem faciam dcæ illi obviam, quandoque adolescentis speciosi amorem injecisset, cui permixta Derecto filiam conceperit, etc. At dolore percita Derceto cx facli turpitudine in lacum se præcipilem edit, deformataque in piscem est. »

Tropologice, *Philistiim* hebraico idem est quod *conspersi* aut *conspergentes,* aut *ruinam ponentes,* aut *ruinam potantes,* ait Pagninus : hi sunt homines animales, terreni et carnales, qui colunt Dagon, id est, Venerem ct venirem, de quibus ait Apostolus, *Philip.m :* «Quorum Deus venter est:» hi sordibus gulæel luxuriæ se nliosque consper-gunt, ac ruinam potant, quia mortem præscnlem acælernamsibi accersunt, juxta illud Pauli : «Qui seminat in carne sua, dc carne ct metet corruptionem,» *Galat.* vi, I8. Unde S. Bonaventura in *P>al.* xxMii, l , *Dagoncm* vocans *idolum Veneris:* « Philislæi, ait, posuerunt arcam Domini juxta idolum Veneris Dagoncm ; sic mali sacerdotes, quando ponunt filium Virginis juxta filium Veneris in altari.» Quam atrociter ergo puniet cos Deus, cum tam atrociter punierit Philistœos!

3. Ecce Dagox jacebat promus in terra ante ar- Vers. L Cam Domini, — quasi ab illa prostratus, illi subjectus, illamque adorans. Nota : Deushic injuriam arae, id est sibi super arcam residenti illatam gravi pœna ulciscitur, caque triplici. *Prima,* in Dagoncm, qui arcam quasi devictam sibi subditam habebat, prosternendo ante arcam ut illam adorare videretur. *Secunda,* in Philistœos, cos parlilo morte, partim morbo ani pudendo mulctando. *Tertia,* in ipsam regionem, mures immillendo,

qui omnia sata cl germina depascerent. Unde prudenter Theodorelus, germ. IO *Dc Pruvidenha :* « Deus, inquit, traditæ arcœ majestatem tuetur allophylos docens quod non Deum vicissent, sed hominum iniquitatem. » Tropologice, S. Chrysostomus citatus a Glossa, *Exodi* xxni, 23 : « Non possunt, inquit, virtutes cum vitiis morari, sed cum a virtutibus vitia fuerint superata, locum quum concupiscentia? spiritus possidebat, chantas obtinebit, quem furor ceperat, patientia vindicabit; quem tristitia mortem operans occupaverat , salutaris ct plena gaudio lætilia possidebit ; quem acedia vastavit, excolet fortitudo; quem superbia conculcabat, humilitas honestabit;singulis vitiis expulsis eorum loca virtutes contrarilo possidebunt,)) quasi dicat : Non possunt simul habitare arca et Dagon, id est virtus et vitium, Deus et diabolus. Rursum, arca est Eucharistia, quæ ab energumenis expellit dæmones. Audi Cassianum, *Collai.* VU, cap. xxx : «Communionem, inquit, cis sacrosanctam a senioribus nostris, nunquam meminimus interdictam : quin imo, si possibile esset, etiam quotidie cis impartir! eam debere censebant, n Et paulo post : «Quæ ab homine præcepla, eum, qui in membris ejus incidet spiritum, seu in ipsis latitare cognoscitur, vclut quoddam exurens fugat incendium. »

Vers. 4. 4. Caput autem Dagon et duæ palmæ manuum (hoc est amba* manus extensæ; hæ enim vocantur vo-ice sive palma? : hoc signo Dagon fatebatur se victum ab arca : nam si manus in pugnum contraxisset, visus fuisset arcai minari, illamquc velle percutere) ejus abscisss erant super limen.

Priori plaga vers. 3, Dagon sua sede et solio erat dejectus in terram dunlaxat : at cum illum in suum solium restituere Philistœi, pejus muletalus est,capite scilicet cl pedibus, ut quasi truncus jaceret in pavimento. Lucifer pro íoww, id est, unaquœque, legens fexro, id est centum in Septuaginta vertit : *Et ambo vestigia manus ejus ablata erant per partes centum.*

Porro videntur alii cliam Philistœorum dii in ca leris eorum urbibus eadem vel simili qua Dagon, pœna mulctali,uti insinuatur cap. vi, vers. 5, per quod mystice significabatur idololatria? interitus per arca? dominica?, id est Christi ct Apostolorum ejus adventum, ail S. Gregorius, Angelomus cl Beda. Rursum, Hugo Victorious, lib.V *Allegor.* cap. vin: a Capul, ait, Dagon, significat superbiam diaboli : duo? palline operationem idololatriæ, limen finem impiæ culluræ. »

Vers. 5. î>. Propter hanc causam non calcant sacerdotes Dagon , etc., super limen. — Tropologice S. Gregorius, «Sacerdotes Dagon, ait, usque in hodiernum diem remanent, quia qui per immunda desideria antiquo hosti sacrificet, adhuc est. Qui profecto super templi limen calcare refugiunt, quia neque immundis suggestionibus, nec malis operibus resistunt. Dagon itaque sacerdotes sunt, quia etsi manufactis se idolis non humiliant, concupiscendarum tamen simulacris per nefariaopera se incurvant. »

Porro Gentiles limina templorum deorum suorum osculatos esse ex historiis clarum est. Audi Tertullianum, libro De *Corona militis,* cap. xiu : « Christianus, inquit, nec januam suam laureis infamabit, si norit quantos deos cliam ostiis diabolus affinxerit. Janum a janua, Limentinum a limine, Forculum ct Cardam a foribus et cardinibus. D

Sic Christiani limina templorum olim osculabantur, cl limina S. Petri cliamnum Romæ osculantur.

6. Et DEMOLITUS EST EOS, — id est, CXCidit, OCCi- VrrM.
dit, perdidit eos, ut patet vers. 9 et sequentibus. *Prima* Dei plaga fuit in deum Dagoncm ; hæc vero *secunda* fuit in ipsos Philistœos; multos enim cx eis Deus subita morte percussit, alios morbo fœtido afflixit. Nam :

Percussit in secretiore parte natium Azoren. Mari**
— Fuit hic morbus alvi et ani, ita ut intestina eo- l
rum computrescerent ct per anum foras prominerent. Unde Vatablus vertit vocatque *mariscas.* Est enim marisca ficus insipida, quæ hiando aperitur, et sua interna rubendo ostentat, de quibus Martialis, lib. XI :

Purpureæquc Chelidonia:, rilesque mansar.

Inde morbus hic ani marisca dicitur,quia fici jam dicti habet similitudinem. Unde Juvenalis, *Satyra* 2 :

Ceduntor tumid* medico vidente marisc*.

Congrua est hæc pœna ventri deditorum, quales erant Philistœi, quorum, ut ait S. Bernardus : « Non alia est cura, quam cibum ingerere, digerere et egererc. » Nam ut ait Christus, *Matth** xv, 17 : a Omne quod m os intrat in ventrem vadit et in secessum emittitur. »

Josephus, et ex eo Theodorelus, Procopius, Dionysius, Lyranus hunc morbum vocant dysenteriam, non vulgarem, sed propriam et peculiarem. Theodorelus ex Aquila vertit phagedænam, id est cancrum, sive ulcus exedens. Alii apud Franciscum Lucam in notis hic vocant cirinnium vel fratigium; alii, luem veneream; Rabbini, Abulcnsis et Genebrardus vocant hœmorrhoidas. Sidonius, pag.592 : a Obscenum turgenti podice morbum. » Videtur hic morbus fuisse peculiaris cl novus, adeoque non unus, sed multiplex, singularité™ Deo vindice Philistæis immissus;nam præter dolores acres, pariebat intestinorum putrefactionem ct egestionem.

Porro hic morbus grassabatur per omnes Philistœorum urbes, pagos et villas, ut patet vers. 6, nec ulli dignitati, ætati vel sexui parcebat, ncc ullo remedio curari poterai, vers. 9, duravitque per septem menses, cap. vi, vers. I. Meminit Herodotus, lib. I, sub medium, hujus morbi; sed more Gentilium res Judaicas depravantium vera

ftlris admiscet, ut notat Josephus lib. X *Antiquit.* cap. r. Ait enim Ascalone esse templum Veneris, quod nonnulli espilarmi, idcoque mariscis percussi sint.

Et nati sunt bures. — Tertia fuit hæc plaga
^.¡7 murium, qui, ul ail Josephus, hortos, agros, vincas, omnesqne segetes, fruges et fructus depascebantur, uti fecit plaga ranarum in Ægypto, *Exodi* vin. Hebræi nonnulli addunt mures hos e mariscis sanguinem suxisse. Addit S. Gregorius, lib. Ill, cap. in, momordisse ventrem Philistinorum, cum eum in secessu exonerare vellent. Causam dat Auctor *Mirabilium Sacræ Scripturae* apud S. Augustinum, lib. II, cap. vn : «Qui misera, inquit, animalia divino cultu venerabantur, per miserrima animalia in adventu dominicæ legis castigantur; qui tabernaculi Domini interiora, id est, arcam extra limites suos protraxerunt, hi interiorum suorum foras prominentium fœda affliguntur clade. »

Alia causa erit, si cum Eusebio, Gyraldo et aliis jam citatis dicamus Dagonem fuisse deum frumenti; quia ergo hunc colebant Philislæi, hinc juste a Deo muribus puniuntur, ut illi frumentum Dagonis rodant cl vorent.

Porro hinc nata est hæresis eorum qui a muribusdicli sunt Musorito, do quibus Philastrius, lib. *De Haeres. :* « Musoritæ, ait, sunt quidam nomine qui sorices colunt, qui sub Belo (ego *sub Helo seu Heli lego)* sacerdote, cum fuisset capta arca Testamenti ab Allophylis, atque ex ira Dei produxisset terra sorices, ul eorum fruges deperirent, admoniti a suis fecerunt aureos inures. »

Porro mures hi Philistinorum supernalurales fuere, ait Abulensis : quia nulla causa naturalis eos tam subito el in tanto numero producere potuisset.

Denique audi S. Antonium Magirum in *Palaestina,* fol. 241 : « Nonnullis, ait, in locis Palieslinæ agri sunt pene deserti ob murium cl soricum abundantiam, quos nisi quædam aves devorarent, nullum sementem possent facere incolte, n

Similes clades a muribus sæpe illat e sunt. Undo < M. Varro, ait Plinius, lib. VIII, cap. xxix, auclor est a cuniculis suffossum in Hispania oppidum, a talpis in Thessalia, ab ranis civitatem in Gallia pulsam, ab locustis in Africa, ex Gyaro Cycladum insula incolas a muribus fugatos. » Idem, lib. X, cap. Lxvm, ait mures c Troade fugasse accolas, ac rationem addit quod mus sit fecundissimus, adeo ut ex uno geniti sint 120. Sic Popielus Poloni® princeps a muribus est comestus, quod patruos suos veneno necasscl, ex eorum enim cadaveribus mures enati ipsum cum uxore el filiis corroserunt, ut narrat, lib. H *Rerum Polonicarum,* Murtinus Cromcrus.

Idem Marroni Archiepiscopo Mogunliæ contigisse scribit Trilhemius *Chron. Hirsaug.,* ad annum 967, et Genebrardus, anno Domini 970; sed id refutat Serarius in sua *Moguntia.*

8. Omnes satrapas, — id est profectos et prin- Ven.t
cipes : a Satrapæ, aitS. Thomas, lib. III *De Regim. Princip.* cap. xxii, dicti quasi sat parati ad munus suum ct ad bellum, d vel quasi « sat rapientes, » hoc est diripientes subditos : ingeniosa csl hæc allusio cl lusus ingenii. Nam constat a satrapas» esse nomen Persicum, *Esther* m, 12; *Daniel.* in, 2. Hinc et Herodotus, lib. III, ait Darium regem Persarum Babylonem divisisse in vigintiet octo satrapias sive præfecturas.

Circumducatur arca. — Hoc consilium dant Gethæi, quia putabant cladem hanc Azotiis accidisse, non arca, sed ex natura loci, v. g. ex infecto et pestilenti aere, vel influxu maligno astrorum, ait Theodorelus et Procopius ; unde et capite sequenti post circumducto arcæ plagas, adhuc explorant per sortes vaccarum, an ab arca, an casu hæ plagæ eis obvenerint. Hinc el Septuaginta vertunt, *transeat arca ad nos, q. d.* Non timemus arcam arcæque vindiciam ; veniat illa ergo ad nos.

Pravum et infidele fuit hoc Gethæorum consilium, quod proinde Deus in ipsos eorumque stragem retorsit. Sic Judæi occiderunt Christum, ut ejus nomen delerent, ct correptiones effugerent; sed per hoc magis ejus nomen auxerunt, et ultimum per Titum excidium incurrerunt. Proclaro Nazianzenus, orat. l *De fuga sua,* sub finem : « Solus, inquit, cx omnibus rebus Deus est qui ncc fuga vitari nec superari potest, cum aliquem arripere ac sub manum cl potestatem redigere voluerit, celeres antevertit, prudentes decipit, fortes subvertit, sublimes contrahit, audaces mitigat, potentiam premit. »

9. Manus Domini,—id est plaga et percussio Dei ; ven. 9.
hæc enim apud homines fit manu : manus autem Dei est immensa ejus potentia.

Et computrescebant prominentes extales eorum, — id est exta sive intestina et viscera putida per anum defluebant, uti contigit Ario hæresiarchæ.

Hebraice est *latuerunt ipsis ophelim,* id est morbi occulti ani, *q. d.* Percussi sunt occultis et pudendis hisce morbin. Septuaginta, *percussi sunt in natibus;* Chaldæus, *in constrictionibus.* Huc respexit David canens, *Psal.* lxxvii,G6 : « Percussit inimicos suos in posteriora, opprobrium sempiternum dedit illis. »

Porro Abulensis, *Quast.* XV, ait nonnullos censere, non lanium Philistoos percussos fuisse in secretiori parte natium, sed etiam Hebræos recentiores, qui frequentem sanguinis fluxum seu hæmorrhoidcm patiuntur in poenam illius sacrilegii, quo postularunt Christi Domini mortem, exclamantes : a Sanguis ejus super nos et super filios nostros. » El in hunc sensum interpretantur illud : « Percussit inimicos suos in posteriora, » *Psalm.* Lxxvii, 66 , sed prudenter opinatur illos errare, cum nullo Scripturo testimonio fulciantur.

Et fecerunt sibi sedes pelliceas. — Biblia Regia, item Hebræa et Chaldæa, S. Gregorius, Lyranus el alii hæcomittunt (vide Eranciscum Lucam

in notis hic); habent tamen Septuaginta correcti, nisi quod rò *pelliceas* omittant, sed morbus hic sedes molles exigebat: tales autem sunt pellice®. Unde et Theodoretus id videtur legisse. Ait cnim eos fecisse sibi *sedes* id est *aureas* ; sed pro XP'»;. legendum videltir , id est *pelliceas.* Ad quid cnim aurc® hoc loco, nisi ad mali ct doloris augmentum? Porro Lyranus, Dionysius, Cajetanus, Mendoza cl alii sedes hic proprie dictas accipiunt ; has cnim aiunt fecisse pelliceas, ut mollius sederent. Verum noster Sanchez persedes apposite per metonymiam intelligit *vestes,* ad partes illas male affectas fovendum, ac ad viscera defluentia ct emplastra cis imposita continendum. Palæstini enim femoralibus non utebantur. Sedes ergo, inquit, sumitur pro *vestes,* id csl natium integumenta,sicut pes sumitur pro calceo, et corpus pro corporis veste. Sic et Abulensis, qui et tertiam causam additane mures paries illas invaderent et roderent. Huc facit quod Septuaginta et Aquila hoc versu vertant : Percussit cos *in sedibus eorum ; in sedibus,* id est, in natibus quibus sedetur : pari cnim modo hic natium tegumenta vocari possunt sedes.

Porro congrua hæc fuit culpæ Philislæorum pœna; quia enim ipsi suum Dagonem ab arca, solio sedeque sua dejectum in illud restituerant, juste ipsi morbo puniti sunt in eo membro quo sedere solebant, ut sedere non possent nisi in sedibus pelliceis, eo quod Deo vero sèlium divinitatis abnegassent, illudquc suo Dagoni assignassent. ItaTheodoretus : *a* Sedis, inquit, morbum passi sunt, qui arcam divinam impie locaverunt, nempe apud Deum falso appellatum. » Sic et Procopius. Huic simile csl quod de Ariano quodam scribit S. Athanasius in epist *ad Solitarium :* « Ut olim, inquit, Azoti incoi® ausi arcam attingere, quam illis vel oculis conspicere nefas fuit, sedium tormentis excruciati peribant; sic Arianus quidam juvenis ausus sellam ligneam templi Alexandrini (ex qua docebat S. Athanasius) convellere, fragmento ligni inde in ventrem resiliente intestina sua perforavit, ct eadem vi qua soliuin disrumpere conabatur, rupta alvo intestina effudit, celeriusque quam ipse thronum auferret, thronus ei vitam sustulit. »

Aliam rationem dat Auctor De *Mirabil. Sacrce Scripturae,* lib. 11,cap. vn : » Quatenus, inquit, qui tabernaculi Domini interiora, id est, arcam extra limites suosprotraxere,inlraneorum suorum (alias interiorum suorum) foras prominentium foeda affligerentur clade. »

Simili viscerum dolore punitus fuit Antiochus ob direpta vasa templi, lib. II JfaeAab. cap. ix.

Tertiam causam dat Ruperlus ct Glossa, scilicet Philistinos fuisse pæderastas et masculorum concubitores, idcoque eo membro quo peccarant fuisse punitos. Insinuat idipsum Isaias,cap. n, vers. 6, dicens : a Augures habuerunt ut Philisliim, et pueris alienis adhæserunt. n

Symbolice Mendoza: « In posterioribus, ait, Philistini percutiuntur, ut in tota sua posteritate feriendi significentur, hoc est, non solum in hac vita, sed etiam in futura; nec solum in suis corporibus, sed diam in suis filiis ac nepotibus. » Sic Petrus Blesensis, *epist.* 48, comparans improbos Prælatos ac Principes cum Philistinis : « Nonne, inquit, isti in posteriora percussi sunt quorum finis interitus, quorum posteritas damnata est, ut successor eorum in Ecclesia Dei de cætero non resurgat, » juxta illud *Psal.* lxxvii, 66: « Opprobrium sempiternum dedit illis. • Huc facit illud Amos i, 8 : a Et Convertam manum meam super Accaron, et peribunt reliqui Philistinorum. »

Simili modo Deus punivit irrisores S. Thom® Cantuariensis, qui amputata equi quo vehebatur cauda cum subsannabant; sed Deus caudam eis rependit. Nam omnes in posterioribus caudali effecti sunt, ncc tantum ipsi, sed omnes eorum posteri usque in hodiernum diem, uti refert Polydorus Virgilius, lib. XIII *Historia Anglicana.*

42. Gravissima value maxvs Dei. — a Manus, » id est, ultio, percussio, interfectio. Philo, in *Antiguit. Biblicis,* numerum essorum ita distinctim assignat : a Mulierum in utero habentium septuaginta quinque millia. Puerorum adhuc infantium el lactentium sexaginta quinque millia. Mulierum nutrientium ct lactantium quinquaginta quinque millia. Virorum jam adultorum viginti quinque millia. Omnium simul collectorum ducenta cl viginti millia.» Verum hic non est Philo, scdPscudophilo. *fc

CAPUT SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Philistæi remittunt arram in Israel cum quinque anis ct totidem muribus aureis, ut supplicium anorum ct murium evadant. Plaustro ergo eam imponunt, non ab equis, sed a duabus vaccis protracto, explorantes an vaccæ recta tendant in Israel, an alio deflectant, ut sciant an a Deo Israel, an casu hæc plaga eis acciderit. Vacete aim arca recta pergunt in Israel ad terminos Bethsames. Bethsamitæ eam excipiunt, ct vaccas in holocaustum o/[erunt ; sed cx eis Deus percussit 50 *millia, eo quod curiosius arcam aspexissent. Quare Bethsamitæ arcam in Cariathiarim mittere destinant.*

1. Fuit ergo arca Domini in regione Philistinorum septem mensibus. 2. Et vocaverunt Philistiim sacerdotes, et divinos, dicentes : Quid faciemus de arca Domini? indicate nobis quomodo remittamus eam in locum suum. Qui dixerunt : 3. Si remittitis arcam Dei Israel, nolite dimittere eam vacuam, sed quod debetis, reddite ei pro peccato, et tunc curabimini; et scietis quare non recedat manus ejus a vobis. 4. Qui dixerunt : Quid est quod pro delicio reddere debeamus ei? Respondcruntque illi : 5. Juxta numerum provinciarum Philistinorum quinque anos aureos facietis, et quinque mures aureos ; quia plaga una fuit omnibus vobis, ct satrapis vestris. Facietisque similitudines anorum vestrorum, ct similitudines murium, qui demoliti sunt terram, ct dabitis Deo Israel gloriam: si forte relevet manum suam a vobis, et a diis vestris, et a terra vestra. 6. Quare aggravatis corda vestra, sicut aggravavit Ægyptus, el Pharao cor suum? nonne postquam percussus est, tunc dimisit cos, el abierunt ? 7. Nunc ergo arripite el facite plaustrum novum unum ; el duas vaccas fœtas, quibus non est impositum jugum, jungite in plaustro, et recludite vitulos carum domi. 8. Tollelisque arcam Domini, et ponetis in plaustro, et vasa aurea, quæ exsolvistis ei pro delicto, ponetis in capsellam ad latus ejus; ct dimittite eam ut vadat. 9. Et aspicietis : cl siquidem per viam finium suorum ascenderit contra Bethsames, ipse fecit nobis hoc malum grande : sin autem, minime ; sciemus quia nequaquam manus ejus tetigit nos, sed casu accidit. 10. Fecerunt ergo illi hoc modo; et tollentes duas vaccas quæ lactabant vitulos, junxerunt ad plaustrum, vitulosque carum concluserunt domi. 11. Et posuerunt arcam Dei super plaustrum, et capsellam, quæ habebat mures aureos et similitudines anorum. 12. Ibant aulem in directum vaccæ, per viam quæ ducit Bethsames, cl itinere uno gradiebantur pergentes cl mugientes, el non declinabant neque ad dexteram, neque ad sinistram; sed et satrapæ Philistiim sequebautur usque ad terminos Bethsames. 13. Porro Belhsamilæ metebant trilicum in valle : et elevantes oculos suos, viderunt arcam, el gavisi sunt cum vidissent; 14. el plaustrum venit in agrum Josuc Bethsamitœ, et stetit ibi. Erat autem ibi lapis magnus, ct conciderunt ligna plaustri, vaccasquc imposuerunt super ea holocaustum Domino. 15. Lcvitæ autem deposuerunt arcam Dei, el capsellam quæ erat juxta eam, in qua erant vasa aurea, et posuerunt super lapidem grandem. Viri aulem Belhsamilæ obtulerunt holocausta et immolaverunt victimas in die illa Domino. 1G. Et quinque satrapæ Philistinorum viderunt, el reversi sunt in Accaron in die illa. 17. Ili sunt autem ani aurei, quos reddiderunt Philistiim pro delicio, Domino, Azolus unum, Gaza unum, Ascalon unum, Gelh unum, Accaron unum; 18. el mures aureos secundum numerum urbium Philistiim, quinque provinciarum, ab urbe murata usque ad villam quæ erat absque muro, et usque ad Abel magnum, super quem posuerunt arcam Domini, quæ erat usque in illum diem in agro Josuc Bethsamilis. 19. Percussit aulem de viris Belhsamilibus, eu quod vidissent arcani Domini; el percussit de populo

septuaginta viros, el quinquaginta millia plebis. Luxitque populus, eo quod Dominus percussisset plebem plaga rnagna. 20. El dixerunt viri Belhsamilæ : Quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancii hujus? el ad quem ascendet a nobis? 21. Miseruntquc nuntios ad habitatores Cariaihiarim, dicentes : Reduxerunt Philistiim arcam Domini, descendite, ct reducite earn ad vos.

Ven. i. 1. Septem mensibus. — Ita Hebræa, Chaldaea et cætcri. Perperam ergo Josephus habet, *(¡uatuor mensibus. In regione Philist.* Septuaginta, in *agro,* quod Theodoretus sic explicat : «Cum, inquit, nulla civitas auderei arcam excipere, eam foris reliquerunt sub dio; sic enim docuit Historiographus: Fuit enim, inquit, arca Domini in agro alienigenarum menses septem : postquam autem existimarunt foris manente arcase esse liberos a plagis a Deo immissis, intulit Deus supplicia etiam rebus inanimis. Immisit enim murium multitudinem in viles cl segetes, qui omnes eorum fructus perdiderunt, n

Sic ct Procopius : quod sic intellige, non quod plaga murium tum coeperit, sed quod tum confirmala sil cl aucta. Hinc colligitur arcam a Philistois fuisse captam in septembri, qui mensis apud Hebræos erat solemnis et magna cx parte sacer. Eo cnimpræter festum Neomeniae, celebrabant festum Tubarum, el Tabernaculorum per octo dies,item festum Expiationis, ac Coetus sive Collecto, ul patet *Levit,* xxm. Quare illo mense omnia erant plena oblationibus ct victimis, quas, quia violaranl el profanarent filii licii, ac mulli c populo eos imitantes, hinc eodem mense voluit Deus capi arcam, ut eodem mense puniretur quo gravius in eam peccarunt. Id ita esse liquet ex eo quod arca capta fuerit in Philistoa per septem menses, quibus exactis remissa in Bethsames cum meteretur triticum, ul dicitur vers. 13. Hec autem messis in Palæstina fit in fine aprilis : jam computa retrogrado ordine septem menses ab aprili, ct incides in seplcmbrcm jam dicium.

Veri. 3. 3. QUOD DEDETIS DEDUITE El PRO PECCATO. — PCCcatum intellige ablatæ arcæ, ideoque irreverente Dco llebræorum illato, præserlim in Philistinorum opinione et conscientia, ail AbuIcnsis. Nam alloqui si Philistini justum contra Hebræos gerebant bellum, non erat gravo peccatum, cum reliquis spoliis arcam quoque religiose transferre. Peccatum autem verum ct grave, ob quod a Deo flagellabantur, erat, quod ipsi arcam cum suo idolo Dagon collocasscnt, imo eamDagoui subjecissent, ct quasi trophæum dicassent : sed ipsi, nipote idololatra* ct cultores Dagon, non (estimaban! hoc esse peccatum; ideoque Deus cos percussit, ut inde discerent hoc peccatum æstimare, arcamque esso majorem Dagone.

Vert b. 5. Quinque anos aureos, et quinque mires aureos, — quasi piaculum plagæ anorum cl murium, quo Deus Israel vos percussit. Sic solent offerri sanctis effigies membrorum, quorum sanitatem ab cis recepimus, quasi anathemata.

Tropologice docemur hic peccata nostra licet pudenda coram Dco confiteri, ut hac confessione quasi deaurentur. Audi S. Cregorium : «Quia ad pretium ælcrnæ salutis peccatorum turpitudines atteruntur, flendo deaurantur. « Et post pauca : «Dum, inquit, commissa attentius lugemus, in justitias splendorem membra deauramus, n Et mox : a Membra, inquit, deaurantur, cum corpus terrena et cmnosa concupiscentiarum fœditate deforme in splendorem commutatur ætcrnæ vito; cum videlicet per sancto conversationis pulchritudinem radiat, quod in appetitum mundanæ dilectionis peccatorum fœtore sordebat, » juxta illud Apostoli : «Sicut exhibuistis membra vestra servire immundities el iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibeatis membra vestra servire justitia* in sanctificationem. »

Si forte relevet manum suam a vobis et a diis vestris. — Hinc patet non solum Dagoncm, sed et cæteros Philistinorum deos a Deo per arcam fuisse prostratos cl afflictos.

7. Et recludite vitulos (adhuc lactentes) earum domi, — retrahentes eos a matribus, scilicet a vaccis in itinere, ac in stabulum recludentes, ut indicant Hebræa ct Septuaginta, ut videatis an vaccæ ad vitulos suos lactentes recurrant, an vero cum arca pergant in Israel. Hinc vaccæ erant « mugientes, V co quod a vitulis suis avellerentur. vm.7.

11. Et posuerunt arcam Dei super plaustrim.— Ven. ii in trivio, ail Josephus, absque auriga, quinque satrapis Philistinorum spectantibus, et considerantibus quam viam sponte sua vaccæ inirent, an eam quæ ducebai m Israel, an aliam. Erant hæ sortes divinatorio?, nec a Deo suggesto, ideoque superstiliosœ el illicito (Philistini enim vacabant auguriis cl sortilegiis, ut patet ex illo *Isatcs* ii, fi : a Augures habuerunt ul Philistiim »); sed Deus eas direxit, vel per angelos, vel per diabolos, ut ex Origene vult Mendoza, sortilegii hujus instigatores, incitavit vaccas ut viam in Israel capesserent, ut Philisto) ex suis sortibus cognoscerent a Deo Israel sibi has plagas fuisse immissas. Sic Deus direxit necromanliam Pythonissa* suscitantis Samuelem, fecitque ul non dæmon ab ea invocatus, sed Samuel prodiret, et Sauli mortem meritam prœnuutiaret, l Ikg. xxvnt.

Peccarunt ergo hic Philistoi, tum quia lentarunt Deum Israelis, quem ex tot plagis agnoscere ct revereri debebant; tum quia utuntur augurio vaccarum, ul explorent an a Deo, an a casu hæ jilagæ acciderint. Prius negai AbuIcnsis, *Quæst.* XVIII, posterius silet : sed utrumque asserit Suarez, *Dc Rclig.* tract. 3, lib. 11, cap. x, § 11. Legi-

mus in Sanctorum historiis, eorum reliquias ab equis *devectas certo* quopiam loco constitisse, ut *hoc signo* indicarent se ibidem humari cl coli velle; sed illa fiebant Dei ductu ct instinctu.

Mystice, vacca mugientes et vitulos suos relinquentes, ac portantes arcam recta versus Bethsames, id est, domum solis significant prædicatores ct Sanctos, qui spiritu Dei acti recta per • *mortificationem carnalis affectus erga* filios et *parentes, et* bona opera in cadum concorditer contendunt. Ita S, Gregorius, Eucherius, Rabanus, Rupcrlus, Hugo, Lyranus, Dionysius et alii. Audi S. Gregorium : « Pergunt vacca, quia sancti viri bona incessanter faciunt : mugiunt vero, quia carnalia desideria in seipsis estinguere sine magna quotidie tribulatione non possunt. Mugire namque ad laborem edomanda carnis pertinet, pergere autem ad perseverantiam bona voluntatis. Nam dum contra naturam caro carnales motus comprimere cogitur, velul mugit, dum graditur, quia propria desideria adimplere prohibetur. n Et mox : « Bene, inquit, duo hæc in Sanctorum profectione describuntur, pergere et mugire; quia, etsi eis ad supernam patriam festinantibus magna est instantia desiderii, est nihilominus invincibilis patientia laboris. » Probat id exempla Apostoli dicentis : «Ad destinatum persequor ad bravium superna vocationis, » *Plui,* in, 14. Et tamen mugiebat dicens : a Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis mcæ, et captivantem me in lege peccati. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? p Rom. vn, vers. 23 el 24. Sic igitur ait S. Gregorius : «Mugiunt vaccœ, sed pergunt; quia sancti viri, etsi magna sunt tcnlamenla, quæ perferunt, viam tamen superna pairia non relinquunt, p Plura in hanc rem congerit hic noster Mendoza.

Vtn. ii 12. Ibant autem in directum vaccæ per viam qu.e ducit Bethsames. — Voluit Deus arcam Bethsames potius quam ad aliam urbem a vaccis duci, quia Bethsames erat vicina Philistææ, ex qua reducebatur arca (ut patet ex Chorographia Adrichomii) cratque urbs sacerdotalis : Sacerdotes autem decebat arcam custodire et curare. *Bethsames* Hebraice idem est quod *domus,* id est, sedes ct civitas *Solis*. Fuit a Judæis ædificata instar Heliopolis Ægypti. Sicut enim vitulos aureos quasi deos ab Ægyptiis, ita et cultum Solis Judæi acceperunt, ait noster Sanchez, *Jerem.* xliii, in fine capitis. Porro Bethsames hæc non erat in tribu Benjamin, uti scribit S. Hieronymus in *Locis Hebraic.,* nec in tribu Dan, ut vult Adrichomius, sed in tribu Juda, uti diserte dicitur IV Reg. xiv, vers. 11. Erat alia quoque Bethsames in tribu Nephtalim, ul patet Josuc m, 38; et alia in tribu Issachar, ut liquet *Josué* xii, 22. Vide dicta *Jerem.* xliii, 13.

v. 11 14 Et plaustrum venit in agrum Josué, — sive Jou, quierat typus Jesu Christi; hic enim est Ikthsamita, id est incola domus Solis; quia ipse ut Sol divinus radios suos sapientia et gratiæ infideles suos circumquaque diffundit. Audi S. Justinum, Dialog. *Contra Tryphon. :* «Non ad cum venero locum, unde arca abrepta fuerat : sed in agrum hominis cujusdam Jesu, seu Josué dicti illi cognominis, qui Jesu nomine transnominatur fuerat, quique populum in terram introduxit, et hæreditario jure ipsis eam divisit : in quem agrum cum venissent, constiterunt. Quo facto indicatur, virtute nominis ductas esse : haud aliter quam prior populus per eum qui nomen Jesu recipit, in terram est deductus. »

Vaccasque imposuerunt super ea holocaustum Domino. — Disputat hic Abulensis an hæc immolatio fuerit licita, multaque affert, quæ probant fuisse illicitam, scilicet *primo,* quod vaccas feminas sacrificarmi, cum cx lege victima deberet esse mascula; *secundo,* quod extra tabernaculum, et sine altari; *tertio,* quod a laicis : verum extraordinarius hic casus tam mirabilis reductionis arca extraordinarium poscebat sacrificium et gaudium, ait Beda, ut vaccas arcæ bajulas Deo immolarent, idque coram arca, quæ tabernaculo erat sanctior; verum non nisi a sacerdotibus : erat enim *Bethsames* civitas Sacerdotalis. Porro altare erat hic lapis in quo sacrificasse Abrahamum tradunt Hebræi. Lapis autem erat typus Christi, qui est lapis angularis Ecclesia.

17. Hi sunt ani aurei. — Hos aureos anos et mu- vers. 17.
res, ait Abulensis, *Quast.* XIII, Hebræi vel in vasa quadam sacra conflaverunt; vel quasi anathemata, ad divina hujus potcutiæ, justaque vindicta memoriam conservarunt in tabernaculo, æque ac serpentem aneum *Num.* cap. xxi, ct thuribulo Core, Dalhan et Abiron, *Num.* xvi.

18. Et MURES AUREOS SECUNDUM NUMERUM URBIUM Vers, is*
Philistiim, quinque provinciarum (quinque satrapiarum Philistinorum qua porriguntur, sesequo extendunt) ab urbe murata, usque ad villam quæ erat absque muro, et usque ad Abel magnum. — Sicut ergo quinque fuerunt duntaxat ani aurei, sic et totidem mures aurei duntaxat a Philislæis oblati : quia tolerant eorum Satrapa et Satrapiae. Minus recte ergo Hebræi apud S. Hieronymum, Cajetanus el Magister *Hist. Scholast.* sic interpretantur; quasi tot mures aureos obtulerint, quot erant urbes et vici in Philistaa. Unde Isidorus Clarius : a Aliarum, inquit, civitatum et locorum homines, audientes consilium sacerdotum, voluerunt et ipsi offerre Deo Israel anos el mures aureos, tímenles quinque pnecipuaruin civitatum oblationem sibi minime suffragaturam. »

Et usque ad Abel magnum, super quem posuerunt arcam. — a Abel magnus » erat lapis magnus, ut verlit Chaldæus et Septuaginta, et patet ex vers. 14 el 15. Ilie lapis dictus est *Abel,* id est luctus, ex luctu Philistinorum, sicut *area Atad* cognominata est *Abel* ob luctum, quem ob mortem Jacob in ea fecerunt Hebræi, *Genes,* l, li; ita Beda, Lyranus, Abulensis, Hugo, Dionysius, Vatablus, Serarius, Mariana, Salianus et alii. *Secundo*

Cajclanus ex R. David *Abel magnum* interpretatur planitiem magnam; sic enim *Abel* pro valle ct planitie capitur *Judie,* vn, 23. *Tertio,* S. Hieronymus in *Quast.,* Procopius, Angclomus, Rupertus, per *Abel magnum* inlelligunt civitatem magnam, puta *Bethsames,* de qua paulo ante actum est : hæc enim dicta est *Abel,* inquiunt, ob luctum caesorum civium qui arcam inspexerant : prima sententia uti communior, ita ct verior est.

Vers. 19. **19.** Percussit (id est occidit) 1) autem de viris Betiisamitibus, eo quod vidissent arcam Domini,— intectam ct nudam : hoc enim sub pœna capitis vetitum erat *Num.* iv; ita Abulensis, *Quast.* XXVI, imo quod introspexissent, ut viderent num Philiste! tabulas legis ex ea sustulissent, vel quid aliud ei imposuissent : unde ex Hebreo vertas, *eo quod inspexissent in arcam.* Ita Serarius, Vatablus, Clarius, R. Salomon asserit *Bcthsamitas arcam sprevisse;* Hugo Victorious, vi *agro reliquisse, ncc in urbem invexisse;* Lyranus 1res alias causas addit : « *Prima,* quod inani lætilia gestierint; *secunda,* femellas sacriflearint; *tertia,* nullis arcam luminibus ante ipsam ardentibus venerati sint : » sed harum *prima* ficta est. *Secunda,* eorum tantum sacerdotum fuisset qui sacrificarunt. *Tertia* nulla est, cum ncc in deserto lumina hujusmodi prelatasint, tanlumque in hibernaculo candelabrum fuerit, *Exod.* xxvi, 27.

Bethsa-Xi cur? Vera ergo causa percussionis fuit, quod Bctbsain^æ arcam Quæ cx Philistea redierat velamentis suis cooperta, iis nudarint, nudamque intuiti sint; quod ne Lcvilis quidem licebat sub pœna mortis, ul patet *Num.* cap. iv, vers. 5 ct 20. Tanta erat arcæ rt ligio, quia ipsa erat Dei quasi sedes et solium, qui in ea quasi invisibilis degere et occultari volebat.

Allegorico, arca continens manna repraesentabat Eucharistiam, quam qui irreverenter aspiciunt cl indigne sumunt, morte praesenti sæpe puniti, ct semper adorna punientur, uti docet Apostolus, I Cor. m, 30. Ita Dionysius. Hac do causa sacerdos in Missa extremas digitorum partes abluit : « IT qui jam antea lotus est, ait S. Dionysius *Ecd. lucrar.* cap. ni, nullam aliam nisi tantum summitatum exlrcmitalumque suarum lotionem adhibeat. Per quam profecto supremam munditiam illud consequitur, ut castissimo in habitu divinœ speciei constitutus, ad divinœ bonitatis imaginem prodeat, vinculis omnibus mortalium allectionum liber atque expeditus. » El paulo post : « Eos, inquii, qui ad sacramenta coelestia conficienda accedunt, ea oportet esse munditia, ut ipsas quoque animœ extremas imagines purgatas habeant. »

Audi Chrysostomum,hom. GO *ad Popul.: a* Quo non oportet esse puriorem tali fruentem sacrificio? quo solari radionon splendidiorem manum, carnem hanc dividentem ? Os quod igne spirituali repletur? Linguam quæ tremendo nimis sanguine rubescit? Cogita quali sis insignitus honore; quali mensa frnaris : quod angeli videntes horrescunt, neque libere audent intueri, propter emicantem inde splendorem ; hoc nos pascimur ; huienos unimur, el facti sumus unum Christi corpus et una caro.»

DeniqueB. Petrus Damianus, lib. I,eptrt. 6 : «Si, inquit, Redemptor noster tantopere dilcxil floridi pudoris integritatem, ut non modo de virgineo utero nasceretur, sed etiam a nutritio virgine tractaretur; ct hoc cum adhuc puerulus vagiret in cunis; a quibus nunc, obsecro, tractari vult corpus suum, cum jam immensus regnat in cœlis? Si mundis attingi manibus volebat in presepio positus; quantam corpori suo nunc vult adesse munditiam, jam in palernæ majestatis gloria sublimatus? n

Er percussit de populo septuaginta viros, — primarios, eo quod septem mensibus reliquissent arcam in potestate hostium, nec quid periculi bellici, ait Theodoretus et Procopius, pro ea suscipere voluissent. Hoc incertum est : certiorem causam jam dedi. S. Gregorius, Angclomus ct Rabbini dicunt cos fuisse Judices, vel Nobiles; Chaldæus, *senes populi.*

Et quinquaginta millia plebis. — Ita et Septuaginta et Chaldæa. Sed cur ob tam levem aspectum cl culpam, lot millia percussa? Josephus, Debrai, S. Hieronymus in *Quast.,* Rupertus, Dionysius, Isidorus, Clarius, Lyranus ct Abulensis aiunt septuaginta tantum fuisse percussos : quare hic mendum irrepsisse, ac tollendum w *et quinquaginta millia plebis,* ait Abulensis, vel ita exponendum quasi dicat illos septuaginta viros adeo eximios fuisse, ut œquipararentur quinquaginta millibus plebis, ait Lyranus. Sicut lib. II, cap.xvni, unus David dicitur esse instar deo m millium. Denique ex Hebreo sic vertas : *Et percussit dc populo septuaginta viros cx quinquaginta millibus virorum]* qui presentes erant, ut quod Noster vertit, ct *quinquaginta millia plebis,* explices in nominativo, *q. d.* ct quinquaginta millia plebis aderant, videbanlque hanc septuaginta stragem. Ita Serarius.

Verum quinquaginta millia plebis percussa fuisse a Deo clare indicat nostra versio, œque ac Septuaginta el Chaldæa. Fuit enim plaga hæc magna, ut dicitur vers. 19. Quare mirare el admirare hic judiciorum Dei sevcrilalcm, œque ac in clade Sodomœ cl diluvii sub Noe. ItaS. Gregorius,Theodoretus, Eucherius, Angclomus, Rupertus, Dionysius, Mariana, Mendoza ct Salianus. Arca enim representaba! Deum, ejusque erat thronus el solium.

Mystico S. Gregorius : « Qui sunt, ait, Bcthsainite percussi, nisi falsa contemplatione decepti hærctici? dum arcam videro in lapide presuinerent, percussi sunt : qui cum Domini ac Redemp-

(I) Varii scriptores, inter quos eminent Lira, Kcnnicott, Bullet, Bergier, Guenée, affirmant porfisso tantummodo septuaginta viros *ex* quinquaginta millia

toris nostri sacramenta indigni discuterent, æternæ damnationis laqueis, per fallaciam sunt depressi erroris. »

Rursum disce hic qua veneratione et cautela sacra vasa tractare debeamus.

Vrn ÎI» **21. MISERUNIQCB NL.MIOS AD HABITATORES** Ca RIAthiarim, — sive quia erant viciniores, ad quos proinde citius posset arca transferri : sive quia fortiores, qui proinde arcam a Philistinis, si eam reptere vellent, facilius tuerentur : sive quia nobiliores, apud quos proinde arca majori cultu ac veneratione servaretur. Ita Mendoza.

CAPUT SEPTIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Arca Bcthsamcs transfertur in Cariathiarim; anno a translatione vigesimo, Samuel Israelem renovato fodere plane ab idolis purgat, ct uni Deo astringit. Inde ingruentibus Philistinis orans et sacrificans per tonitru eos percellit; unde perculsos cadunt Debrai, adeo ut toto tempore Samuclis fuerint humiliati. Quare Samuel quiete judicavit Israelem per omnem vitam suam.

1. Venerunt ergo viri Cariathiarim, et reduxerunt arcam Domini, et intulerunt eam in domum Abinadab in Gabaa; Eleazarum autem filium ejus sanctificaverunl, ut custodiret arcam Domini. 2. Et factum est, ex qua die mansit arca Domini in Cariathiarim, multiplicati sunt dies (erat quippe jam annus vigesimus) et requievit omnis domus Israel post Dominum. 3. Ait autem Samuel ad universam domum Israel, dicens : Si in toto corde vestro revertimini ad Dominum, auferte deos alienos de medio vestri, Baalim et Astaroth ; et preparate corda vestra Domino, cl servite ei soli, ct eruet vos dc manu Philisliim. 4. Abstulerunt ergo filii Israel Baalim et Astaroth, ct servierunt Domino soli. 5. Dixit autem Samuel : Congregate universum Israel in Masphath, ut orem pro vobis Dominum. 6. Et convenerunt in Masphath : hauseruntque aquam, el effuderunt in conspectu Domini, et jejunavcrunl in die illa, atque dixerunt ibi : Peccavimus Domino. Judicavitque Samuel filios Israel in Masphath. 7. El audierunt Philisliim quod congregali essent filii Israel in Masphath, cl ascenderunt satrapæ Philistinorum ad Israel. Quod cum audissenl filii Israel, limucrunla facie Philistinorum. 8. Dixeruntque ad Samuelcm : Ne cesses pro nobis clamare ad Dominum Deum nostrum, ut salvet nos de manu Philistinorum. 9. Tulit autem Samuel agnum lactentem unum, el obtulit illum holocaustum integrum Domino; cl clamavit Samuel ad Dominum pro Israel, el exaudivit eum Dominus. 10. Facium est autem, cum Samuel offerret holocaustum, Philisliim iniere prælium contra Israel : intonuit aulem Dominus fragore magno in die illa super Philisliim, cl exterruit eos, et cæsi sunl a facie Israel, i 1. Egressique viri Israel de Masphath, persecuti sunl Philistæos, et percusserunt cos usque ad locum qui eral subter Bethchar. 12. Tulit autem Samuel lapidem unum, cl posuit eum inter Masphath ct inter Sen; el vocavit nomen loci illius, Lapis adjutorii. Dixitque : Hucusque auxiliatus est nobis Dominus. 13. El humiliati sunt Philisliim, ncc apposuerunt ultra ut venirent in terminos Israel. Facta est itaque manus Domini super Philistæos, cunctis diebus Samuclis. 14. Et reddilæ sunt urbes quas tulerant Philisliim ab Israel, Israeli, ab Accaron usque Gclh, et terminos suos : liberavilque Israel de manu Philistinorum, cralquc pax inter Israel et Amorrhæum. 15. Judicabat quoque Samuel Israelem cunctis diebus vitæ suæ; 16. ct ibat per singulos annos circuiens Belhel et Galgala cl Masphath, ct judicabat Israelem in supradictis locis, 17. Reverleb.ilurque in Ramatila: ibi enim crai domus ejus, et ibi judicabat Israelem ; ædificavit etiam ibi aliare Domino.

1. Veser im ergo vini Car iat iiiar im, et REDiXEMtsi arcam. — Audi Adrichoinium, pag. 22 : a Cariathiarim 1, urbs Sylvarum, quæ, cl Carialh baal, el Bala, Baala, interdum Baul ct Pharasim, cl coa-

junclim Bnnlpharasim, Hieronymo etiam Jarim. Est do Jerusalem ad quatuor milliaria, ct dimidium contra Occidentem euntibus Diospolim. Hieronymus ait milliario uno. Urbs prius Gabaonitarum, postea tribus Judœ, cslque terminus tribus Judœ et Benjamin, sita in colle. In hac mansit arca Domini annis viginti in domo Abinadab, quæ erat in Gabaa, id est in excelso, donec a Davide transferretur Ilierosolymam. De hac fuit Zacharias F. Joiada, quem occiderant inter templum ct altare. Dc hac fuit Urias propheta, quem interfecit Joachim rex in Jerusalem. »

In domum Abinadab in Gabaa. — « Gabaa, n hæc non crat urbs Gabaa in tribu Benjamin, Josué cap. Avili, ut vult Angclomus, Rupcrlus, Lyranus ct Rabbini; sed erat collis sive locus excelsior in urbe Cariathiarim (in qua sita eral domus Abinadab); ad illam enim arcam translatam patet vers. I ct 2. Gabaa enim hebraice collem sive locum altum significat; unde Noster ct.Septuaginta, lib. I *Varalipomen.* xm, collem vertunt. Ita Josephus, lib. VI *Antiquit.* cap. i, Beda, Dionysius, Cajetanus, Vatablus, Torniellus, Serarius, Salianus cl alii. Addit Beda illum collem fuisse arccin totius civitatis : ille ergo locus, nipote celsus, honoratus, munitus, congruebat arcæ, quæ erat quasi arx totius Israelis. Hinc arca erat typus B. Virginis, quæ super omnes cœlos exaltata omnibus se invocantibus patrocinatur.

Ei EAZAULM AUTEM FILIUM EJUS SANCTIFICAVERUNT, — id est consecraverunt per Achilob Pontificem in urbe Silo degentem; vel in Levitam, ut vult Abulensis, Theodoretus, Procopius cl Cajelanus, vel in Sacerdotem, ut censet Angclomus, Hugo cl Dionysius. Erat enim vir justus, ait Josephus : aut sanctificarunt, id est elegerunt, destinarunt, aptarunt, ct pra fecerunt eum custodia) arcæ, ita et Chaldæus, Josephus, Abulcnsis, Clarius, Vatablus.

Vers. 2. Arca quoties rt quo tian. Ili-la?

2. Erat quippe jam annus vigesimus — translationis ct commutationis arcæ in Cariathiarim, et consequenter crat annus vigesimus a morte Ileli, et a principatu Samuclis, qui Ileli successit. Nam eodem circiter anno quo capta est arca, et reducta, ac a Retirâmes translata in Cariathiarim, mortuus est Heli, ac Samuel ei suffectus est : ita Lyranus, Abulcnsis, Salianus, Mendoza cl alii, licet Cajelanus, Gencbrardus el Melchior Canus, lib. XI De *Locis,* cap. v,ol excis Serarius censeant Samuelcm posi hos viginti annos exactos demum coepisse judicare Israelem, ct concionabundum obire provinciam, ut omnes ab idolis ad Dei cultum traduceret. Unde clS. Hieronymus (vel quisquis est auctor) in *Quast. :* a A tempore, inquit, quo reprobatum est sacerdotium Heli, usque ad Samuclis ducatum, viginti fuerunt anni miseriarum ct servitutis.» Verum Samuelcm statim a morte Holi infisse principatum, palet ex chronologia quam assignavi *Judie,* cap. in el iv. Porro mansit deinceps arca in Cariathiarim usque ad septimum annum regni Davidis, qui illam indo, ut dicitur I *Parat,* cap. xm, vers. S, clare el expresse, transtulit in domum Obcdedom; inde in montem Sion ; inde traducta est in templum a Salomone fabricatum. Licet S. Hieronymus, Angelomus ct Lyranus arbitrentur arcam c Cariathiarim post annum vigesimum translatam fnisse in Maspha, inde in Gaigaia, inde in Nobe, inde in Gabaa, inde in domum Obededom; eo quod hisce in locis sacrificatum legamus. Verum hoc non evincit arcam ibidem fuisse. Nam extra locum tabernaculi et arcæ, sæpc ob causas extraordinarias ct peculiares sacrificarunt Hcbræi. Ita Abutendis. Alias ordinarie sacrificia immolabant non ubi erat arca, sed ubi erat tabernaculum; in eo enim erat altare holocaustorum sacrificiis deputatum. Tabernaculum ergo fuit separatum ab arca, ac a Silo translatum in Nobe, et inde in Gabaa ante tempora Saulis, cum arca esset in Cariathiarim. Unde arca educta fuit a Saule ad prælium cap. XIV, ct post prælium reducta.

Et REQUIEVIT OMNIS ISRAEL POST DOMINUM. — Legit Interpres cum Chaldœo *ianudiis,* a (TU *noach,* id est *quiescere.* Jam legunt itnahu a *naha,* id csl *lamentari.* Unde Vatablus vertit, *tt lamentatione quadam post Dominum universa domus Israel anhela fuit;* Abulcnsis, *et festinavit post Dominum.* Idem est sensus, sed nervosior, *q. d.* Totus populus Israel territus clade Heli ct plagis a Deo per arcam illatis, per viginti annos quievit in vero cultu unius Dei, idque hortante ct instigante Samuele, ut sequitur ; etiamsi nonnulli adhuc non publice, sed privatim colerent Baalim et Astaroth; hæc enim vers. seq. abstulit Samuel, ut simul auferret ab eis jugum Philistinorum, quod a tempore IV li hucusque subierant in cultu idolorum, ut miseriis fatigati ab iis ad Dei veri fidem cullumquo redirent. Ita Lyranus, Cajelanus, Dionysius, Salianus, Torniellus, Mendoza et alii. Audi Josephum, lib. \1 *Antiq.* cap. n : « Cum populus loto hoc vicennio volis et sacrificiis operam daret, magnamque religionis cl cultus divini curam præ se ferrei ; Samuel animadversa eorum promptitmlinc,putans se naclmn occasionem adhortandi ad libertatem, el bona quæ illam consequantur, orationem et tempori accommodans, et negotio, verba in hanc ferme sententiam ad eos fecit. »

Contrarium tamen censent llebræi apud S. Hieronymum, scilicet hos viginti annos fuisse idololatria», miseriæ ct servitutis, qua llebræi ob idola oppressi fuerunt a Philistinis : sic ct Abulcnsis ct Serarius.

Tropologice, disce hic in orbe universo non cs$e veram quietem nisi in Deo Deiquo amore et cultu. Hic enim pariet quietem conscience, quietem cum proximis, quietem cum hostibus, quietem a lentalionibus. Audi Dionysium Carlhusianum : a Conquiescere studeamus in Deo; ipse csl enim finis noster, ad quem semper respicere ct adspirarc debemus; in quo solo vera et salutaris quies consistit, ct in ipso per fidem, sapientiam

el *virtutes defigimur.* Optimum est enim gratia stabilire cor.p */Mr.* cap. xni, vers. 9 : «Impii autem in circuitu ambulant. © *Psalm,* xr, vers. 9 : «Quoniam rebus vanis, caducis ct variabilibus, magis quam summo et incommutabili bono inhaerent. Et hæc ipsa inhæsio tam inordinata peccatum est, ct agitatio mentis. Nam *sicut virtutes* mentem in Deo stabiliunt et quielant, sic passiones *ct vilia inquietam et* nutantem et gyrovagam *reddunt.* »

nn.3. 3. Preparate corda vestra Domino. — Audi S. Gregorium : « Cor Domino præparat qui mentem non solum ab immunda cogitatione separat; sed etiam cogitationum sanctarum ac virtutum fulgoribus illustrat, ut velut abjectis et comminutis idolis, se Dei templum efficiat; dum illic divinæjjrati© sedem erigit, ubi reprobos spiritus manere per prava desideria non permisit. »

Et Thcodoretum in *Psalm,* ix, vers. 1 : a Proprium, inquit, est perfectorum hominum totum cor Deo dedicare et omnem mentem ipsi consecrare. Qui enim partitur cogitationes in mammonam et Deum, in Christum et in aurum, in preesentem vitam et in futuram, non potest vere dicere : Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo. »

v«5.5. 3. Congregate universum Israel in Maspuatii, ut orem pro vobis Dominum. — Erat enim Maspha locus editus, regni sedes, utpote in quo Samuel judicabat, id est jus dicebat, ideoque conventu hominum celebris, ac proinde comitiis, concioni ct orationi aptus. Unde *Maspha* hebraico idem est quod *specula,* qualis solet esse in monte vel turri. Hic ergo Samuel renovat et instaurat fœdus populi cum Deo.

ven. 6. 6. Hauserunt aquam et effuderunt in conspectu Domini, — in signum pœnitcntiæ qua perfecte idololatriæ ct peccatis renuntiabant, *q. d.* Sicut aquam hanc, sic et cor nostrum, omniaque ejus vitia effundimus coram Domino, profitentes nos ca detestari, pœnitere et aquam hanc vice lacrymarum fundere. Undo Chaldæus, *effuderunt cor suum in pernitentia;* Rabbini, *hauserunt lacrymas c puteo cordis sui.* «Quid est, ait S. Gregorius, aquam haurire nisi de profunda animi pœnitenlis confusione, lacrymarum fluenta producere? velut enim aquam haurimus, dum quam profunda iniquitate cecidimus, considerantes plangimus, n Aquam ergo pro lacrymis effundebant, *q. d.* Optaremus pro peccatis tot lacrymas fundere, quot sunt guttæ in situla ; sed quia id facere nequimus, nec lacrymas in manu habemus, hinc pro eis aquam effundimus.

Sic ct Abulcnsis, Cajetanus, Vatablus, Sanchez ct alii, qui sic exponunt, *q. d.* Sumus coram te quari aqua effusa. Fuit ergo hæc aquæ effusio, signum candid© et sincera contritionis, *q.* d.Nos terram lotam nostris sceleribus maculavimus; optimus ergo illam hac aqua abluere, significantes nos optare tantam vim lacrymarum e corde contrito profundere, quæ toti terræ humectandæ ct purgandæ sufficiat. Sic David ait *Psalm,* vi, 7 : « Lavabo (Hebraico nnuiX *osche,* id est *natare faciani)* per singulas noctes lectum meum, ct lacry*mis* meis stratum meum rigabo. » A^n»

Rursum aquæ hujus effusione significat se optare, ut peccata ipsorum plane deleantur el pereant, sicut perit aqua eiïusa, ita ut ne gutta quidem culpæ vel pœnæ in iis remaneat.

Perperam ergo Rabbini nonnulli censent Hebræos aquam hanc libasse, id est sacrificasse Deo. Alii, hanc aquam fuisse certis exccralionibus maledictam, ut ea hausta labia idololatraruin sibi adliæresccrent, nec divelli possent, indeque Samuolem agnovisse idololatras, cosque morte punivisse : ut hæc aqua fuerit similis aquæZelolypiæ, *Num.* V. Alii censent Hebræos aqua hac abluisse cinerem capiti inspersum in signum luctus elpœnitentiæ.

Er jejunaverunt. — Ecce hic tres actus pœnitenliæ, scilicet *contritio* significata in effusione aquæ; *confessio,* cum dicunt : « Peccavimus Domino; » *satisfactio,* cum jejunant, lloc enim jejunium non crat *Onasin,* id est coactionum, sive a lege præccptum, sed *Conasin,* id est voluntarium et sponte a pœnitentibus susceptum. Nam ut ait S. Gregorius : « Dum mens flendo compungitur, necesse est etiam ut caro, quæ delectationibus subjacuit, affligatur. » Audi S. Hieronymum, lib. II *Contra Juvin. :* « Congregatum, ait, Samuel populum in Masphath indicto jejunio roboravit, et fecit hostibus fortiorem. » Et S. Leo, ' semi. 1 De *Quadragesima,* ubi agens de Hebræis hoc loco jejunantibus : a Ut superare, ait, hostes suos possent, vires animi ct corporis indicio sibi reparavere jejunio. » Et post pauca : « Abstinentes ergo a cibo et potu, severa sibi castigationis adhibuere censuram, et ut hostes suos vincerent, gulie illecebram in seipsis ante vicerunt. » jejnoii co,nm>

Et Tertullianus, lib. *De Jejunio,* cap. vu : a In aquatione apud Maspham, ait, congretatus a Samuele populus ita statim jejunio delictum delevit, ut periculum pralii simul fugerit, » imo victoriam obtinuerit. Nam ut subdit Tertullianus : « Cecideruntpastos impasti, armatos inermes : hæ erant vires jejunantium Deo, cœlum pro hujusmodi militat : habes formam pralii etiam spiritualibus bellis necessariam. » Audi rursum S. Leonem, serm. *De Jejunio decimi mensis :* « Jejunia, ait, nos contra peccata faciunt fortiores, concupiscentias vincunt, tentationes repellunt, superbiam inclinant, iram mitigant, et omnes bonæ voluntatis affectus ad maturitatem totius virtutis enutriunt. »

Porro S. Athanasius, lib. *De Virgin. :* a Vide, inquit, quid faciat jejunium : morbos sanat, distillaliones exsiccat, dæmones fugat, malasque cogitationes expellit, et mentem nitidiorem reddit, et cor purgatius, cl corpus salubrius, ct ad Ihronum Dei hominem sistit. »

Denique S. Ambrosius, lib. *De Elia ct Jejunio,* cap. m : « Quid est, inquit, jejunium, nisi sub-

stantia et imago caelestis? Jejunium refectio anima», cibus mentis est. Jejunium vita csl Angelorum : jejunium culpæ mors, excidium delictorum, remedium salutis, radix graliæ, fundamentum castitatis. »

Peccavimus Domino. — Praeclare S. Ambrosius, lib. II *DePœnit.* cap. vin : « Novit, ait, omnia Dominus; sed exspectat vocem tuam, non ut puniat, sed ut ignoscat : non vult ut insultet tibi diabolus, et celantem tc peccata tua arguat. Praeveni accusatorem tuum ; si le ipse accusaveris, accusatorem nullum timebis : si te detuleris ipse, etsi mortuus fueris, revivisces. »

Idem, lib. II *De Abel.* cap. ix : « Confessio, ait, pœnarum compendium est. » Idem in Psa/. xxxv: a Justus, inquit, novit quemadmodum peccatorum suorum vincula dissolvat, ncc exspectat accusatorem, sed praevenit, ut confitendo suum allevet omne delictum, nec habeat quod adversarius criminetur. Vocem enim eripit adversario, et quasi dentes quosdam paratos ad praedam criminationis infesUe, peccatorum suorum confessione constringit. »

Judicavit Samuel filios Israel in Masphath. — « Judicavit, n id est judicandi potestatem exercuit, lites juridice definiendo, dissolutos arguendo, reos puniendo, dissidia componendo , dubia resolvendo, etc. Unde Hebræi apud S. Hieronymum, *judicavit,* inquiunt, id est *idololatras morte punivit.*

Onatuor urbano- phath.

Porro urbes dictæ Masphath, fuere quatuor, Prnna in tribu Gad, *Josué* xni, 26; *secunda* in dimidia tribu Manasse ad radices Hermon, quæ fuit patria Jephte, *Judie,* xi; *tertia* trans Jordanem in terra Moab, de qua I Beg. xxn,3; *quarta* hæc nostra in confinio tribus Juda et Benjamin, in qua erat orationis locus, ideoque ad eam crebro conveniebant Hebræi. Alibi *Maspha* vel *Masphc* vocatur. Hanc postea ædificiis munivit Asa rex Juda, et in ca habitavit Godolias, IV *Peg.* xxv.Et Jeremías propheta, cap. XL, vers. 41. Nota : arca non crat in Masphath, uti nonnulli conjiciunt cx hisce Samuelis comitiis ibidem peractis, sed in Cariathiarim, uti ostendi initio capitis.

Mystice S. Gregorius : « In Maspha, ait, sacerdos judicat, cum non humanum arbitrium sequitur, sed divinum, » etc. Et anterius : « Afflictio pœnitcntiæ ad delenda peccata tum demum idonea est, cum sacerdotis fuerit judicio imperata, cum ab eo confitentium actibus discussis, pro modo criminis onus ei decernitur afflictionis. »

Vers. 7. 7. ASCENDERUNT SATRAPA PHILISTINORUM AD ISRAEL,— id csl *contra* Israel, nimirum cum valido exercitu ad eum profligandum, ct comitia dissipandum; quia suspicabantur Hebræos sibi velle rebellare, el jugum excutere, uti revera per Samuclem excusserunt. Ha Dionysius et Cajetanus.

Tropologico S. Gregorius: « Ablatis, ait, diis alienis, pcraclo jejunio,exhibita a praedicatore censura examinis, ad Israel Philistinorum principes ascendunt; quia cum alliori vita proficimus, maligni spiritus, qui semper bene agentibus invident, nobis infestiores sunt. » Quocirca S. Bernardus, ínserm. *De Conver. ad Clericos,* cap. xvni: a Quotidianis, inquii, discimus experimentis eos qui converti ad Deum deliberant, lentari acrius a concupiscentia carnis ; el urgeri gravius in operibus luti, cl laterum, qui Ægypto egredi, el Pharaonis imperium effugere moliuntur. »

9. Tulit autem Samuel agnum lactentem, et ob- Vm»-
TULIT ILLUM IN HOLOCAUSTUM INTEGRUM DOMINO. — Hinc patet Samuclem, licet cx stirpeduntaxat esset Levita, ex Dei tamen dispensatione extraordinarium fuisse sacerdotem, non tamen summum Pontificem, licet id velii Serarius. Vide dicta cap. ir, vers. 35. Eodem modo dispensavit cum Samuele Deus, ut extra tabernaculum et altare holocaustorum sacrificaret in Maspha.

Sed cur dicitur hoc «holocaustum integrum?* Respondeo : a integrum, d id est indissectum : solebat enim victima in partes dissecari, itaque in altari comburi : hoc vero ob ingruentes hostes Philistinos dissecari non potuit, sed integrum fuit arae impositum. Alioqui in omni holocausto tota ct integra hostia debebat Deo comburi. Ha Salianus.

10. Factum est autem, cum Samuel offerret Vers. to.
holocaustum, Philistum (et principes Tyriorum, uti addit *Eccles,* cap. xlvi, vers. 21) iniere Prelium contra Israel :intonuit altem Dominus fragore MAGNO IN DIE ILLA SUPER PHILISTUM, ET EXTERRUIT eos ; — « cum adhuc agni victima arderei, inquit Josephus, perterruit Dominus hostes fulmine, lonitru el terne motu. » Sic Deus per fulmina contrivit exercitum Pharaonis in mari Rubro, ut dixi *Exodi* xiv ; et Chananæos per Josué, cap. xvni, vers. 11, et Barbaros, per legionem Fulminalriccni sub Antonino Imperatore, teste Eusebio, libro V *Distor.* V, ct Eugenium tyrannum per Theodosium Imperatorem, de quo audi Orosium, lib. VII *Distor.* cap. xxxv : « Dominum Christum solus solum corpore humi fusus, mente coelo fixus orabat. Dehinc postquam insomnem noctem precum continuatione transegit, ct testes propemodum, quas in pretium praesidii coelestis appenderat, lacrymarum lacunas reliquit, fiducialiter arma corripuit. * Hinc fulix pugnæ successus, a Continuo, inquit, magnus illo ct ineffabilis turbo ventorum, in ora hostium ruit; ferebantur per aerem spicula missa nostrorum, atque ultra mensuram humani jactus, manu in aere portata nusquam propemodum cadere, priusquam impingerent, sinebantur. Tela etiam quæ hostes vehementer intorserant, excepta ventis,-impetu supinata ac retrorsum coacta, infeliciter configebant. *

Tropologice S. Gregorius : «Tonitrua nubium, ait, sunt ferventia elecloium desideria, quibus suggestiones maligni spiritus expellunt. Imperfecta enim Christianorum desideria dæmonibus terribilia non sunt. Fragor magnus ergo tonitrui perfectum est uniuscujusque desiderium electi.

Cum igitur fragore magno super Philistæos Dominus intonat, tunc a filiis Israel cœdunlur, quia dum electorum mentem perfecta devotio ad superna gaudia erigit, omne quod adversæ parti militat, a se penitus abscindit. Bene quoque prius territi Philistæi, deinde a filiis Israel cædi memorantur : nam terrentur electorum devotione, caeduntur opere; ct quia opere devotio prior est, terreri prius, postea vero cædi recte perhibentur. Nam prius donum bon® voluntatis a Domino accipimus, ut consilia malorum spirituum postmodum confutare valeamus. Bene etiam Dominus super Philistæos intonare, ct exterrere cos dicitur, filii autem Israel illos cædcro perhibentur ; quia bona desideria nobis per divinam gratiam ministrantur, sed nos dona gratiæ per conatum liberi *arbitrii* ad virtutum victorias promovemus. »

Ven ti. PCRCUSSEBUNT EOS USQUE AD LOCUM QUI EDAT subter Bethciiar. — *Bethchar* erat vicus ita dictus a copia agnorum. *Car* enim agnum significat : nisi dicas ab agno a Samuele hic immolato locum ita nominatum; agnus enim hic fuit causa victori®.

Porro *Bethchar* erat in tribu Juda, vicinus Belhsames, ait S. Hieronymus in *Abentzcr,* nec longe ab Aphcsc, ct Lapide adjutorii.

Mystice S. Gregorius *Bethchar,* id est domus agni, notat vitam ct conversationem Christi, ad quam omnes contendere debemus, etiamsi ad illam pertingere non possimus : « Quia, inquit, per indesinentem conatum certaminis, contendere debemus ad arcam perfectionis, ubi jam tanto fimus hostibus nostris terribiliores, quanto redemptori nostro viciniores. »

Veri. I!. 12. Lapis adjutorii. — S. Cyprianus, lib. II *Testimon.,* vertit » lapis auxiliator. » Hic lapis fuit perenne monumentum victori® Hebrœis per preces Samuelis a Deo concuss®. Sic locus coelestis victoriæ a Deo Carolo Magno date appellatus fuit « Mons adjutorii, » teste Crantzio, lib. 11 Saxoni® cap. IV.

Vert. Ih Ii. Erat TQUE PAX INTER ISRAEL ET AMORRHÆUM, — hoc est inter Judffios et Philistinos; hi enim vocantur hic Amorrhæi, quia ipsi occupaverant i«la loca Amorrhæorum ; unde censebantur Amorrhæi, hoc est esse c septem gentibus incolentibus terram Judæis a Deo promissam.

V ». u. 15. Judicabat quoque Israellm cunctis diebus VÎTM SUM.

v<« i». 16. Er ibat per singulos annos circuiens BelUEL (i et Galgala et Maspiiatu. — Ideam hic perfecti Judicis et Principis exhibet Samuel circumeundo urbes Israelis, totumque sesubdilorum commodis impendendo, nec ulli labori parcendo, Bed continue judicando, id est lites decidendo, dissidia componendo, pacem et concordiam inter omnes redintegrando firmandoquo, regendo, Jubendo, castigando malos, bonos premiando toto tempore vii®su®, ita tamen utili senio lilii eum adjuvarent, ac tandem ipse Sani eum a Samuele rex creatus est. Nam quamdiu Saul fuit probus et Deo obediens, Samuclem quasi in principatu socium, imo prophetam coluit, ut patet cap. xi, vers. 7. Improbus vero et inobediens effectus, permisit tamen Samuclem in sua urbe Ramalha degere, et omnium qui ad eum recurrerent, ibidem lites dirimere. Hinc patet Samuclem tempore Saulis regis judicariam potestatem retinuisse, ac cum Saule judicasse populum, usque ad finem vit®. Porro Samuel ct Sani simul præfuerunt populo per annos 40, *Actor,* xm. Quos annos varii varie distribuunt. Noster Salianus censet Samuclem solum judicasse populum per annos 23, deinde anno 24 regem creasse Saulem, ac cum eo perrexisse judicare per annos sedecim, tumque vita functum : ita ut Saul post mortem Samuelis solus regnari! annos dunlaxal duos, de quo rursum inferius agendum. Denique quomodo Princeps recte Rempublicam judicare et gubernare debeat, paucis, sed nervosis indicat Politicus : « Curet, inquit, ut in foro sit fides, in civitate justitia, æquitas in judiciis, auctoritas in magistratibus, in senatu majestas, ct in judiciis gravitas. Discordiam a curia summoveat, omnibus recte faciendi, aut incutiat voluntatem, aut imponat necessitatem. Dominium a latrociniorum metu servet immune; fortuita non civium tantummodo, sed urbium damna munificentia vindicet. Honor dignis paratissimus sit. »

Tropologice S. Gregorius : «Qui sunt, inquit, dies uniuscujusque Doctoris, nisi virtutum spiritualium claritates. Omnibus namque diebus vite suæ Israelem judicat, qui lucem justitiæ quam loquendo asserit, ad subditorum, fidelium exemplum perfectione représentât bonæ conversationis. Qui autem virtutum spiritualium lucem non habet, quia ad docendum assumit bona conversationis extrañe®, diebus profecto judicat vit® alien®, *n*

Denique Samuclem imitentur Principes ct Praelati, ut provincias obeant cl visitent. Unde Concilium Tridcnlinum, *sess.* XXIV, cap. in *Dc reformat.,* ita sancit : a Patriarch®, Primates, Metropolitani cl Episcopi propriam diœcesim per se ipsos, aut si legitime impediti fuerint, per suum generalem Vicarium, aut Visitatorem; si quotannis totam, propter ejus latitudinem visitare non poterunt, saltem majorem ejus partem; ita taincn ut tota biennio per se vel Visitatores suos compleatur; visitare non prætcrmillant. »

Sic Josaphat rex obibat urbes Juda, omnes adhortantes ad pietatem, ct ubique incorruptos Judices constituens, maxime vero in Jerusalem : a Dicebat enim, inquit Josephus, lib. IX *Antiq.* cap. i, rectum judicium constitutum esse debere in ea civitate, in qua cl templum Dei, et habitacu-

(I) Ahqni interpretes censent *Brthcl* hic esse œque ac ¿tai» *Det,* id t t Cirtathiaritn, ubi arca tunc stabat.

Ium eral regis. » Sic Paulus cum Barnaba visitabal Ecclesias, *Actor.* cap. xiii, vers. 36.

'(rk 17' 17. Ædificavit etiam ibi (in Ramatha ubi habitabat) altahe Domino, — ut in co crebro sacrificarci, Deumque toti Israeli placaret. Licet enim Samuel non cx stirpe, sed ex Dei dispensationecxtraordinarius esset sacerdos, famen potestas hæc sacerdotii fuit in co, non ad unum alterumve duntaxal sacrificandi actum, sed constans, stabilis ct perpetua per omnem vitam, ut, quoties vellet ct ubi liberet, sacrificaret : unde a mullis Patribus Samuel vocatur sacerdos, ut dixi cap. n, vers. 35,

CAPUT OCTAVUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Tlebræi a Samuele sene ob filiorum ejus improbitatem postulant regem. Titre postulatio displicuit Deo, et Samueli ; unde Samuel jura ct onera regalia jussu Dei cis enarrat, et praenuntiat, va s ! 1. S¿d Hebraeis in postulatione regis persistentibus, vers. 19, *jubet Deus ut cis acquiescat regemque constituat.*

1. Facium est autem cum senuisset Samuel, posuit filios suos judices Israel. 2. Fuitque nomen filii ejus primogeniti Joel, et nomen secundi Abia, judicum in Bersabee. 3. Et non ambulaverunt filii illius in viis ejus; sed declinaverunt post avaritiam, acceperuntque munera, ct perverterunt judicium. 4. Congregali ergo universi majores nalu Israel, venerunt ad Samuclem in Ramatha. 5. Dixeruntque ei : Ecce tu senuisti, et filii tui non ambulant in viis tuis; constitue nobis regem, ut judicet nos, sicut et universæ habent nationes. G. Displicuit sermo in oculis Samuelis, eo quod dixissent : Da nobis regem, ut judicet nos. Et ‹ ravit Samuel ad Dominum. 7. Dixit autem Dominus ad Samuclem : Audi vocem populi in omnibus quæ loquuntur tibi; non enim te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos. 8. Juxta omnia opera sua, quæ fecerunt a die qua eduxi cos de Ægypto usque a.l diem hanc : sicut dereliquerunt me, et servierunt diis alienis, sic faciunt etiam tibi. 9. Nunc ergo vocem eorum audi : verumtamen contestare cos, et pradic eis jus regis qui regnaturus est super cos. 10. Dixit itaque Samuel omnia verba Domini ad populum, qui petierat a se regem, 11. et ait : Hoc erit jus regis qui imperaturus est vobis : Filios vestros tollet, et ponet in curribus suis, facietquc sibi equites et praecursores quadrigarum suarum, 12. cl constituet sil i tribunos, et centuriones, et aratores agrorum suorum, et messores segetum, et fabros armorum et curruum suorum. 13. Filias quoque vestras laciet sibi unguentarias, et focariis, et panificas. 14. Agros quoque vestros, cl vineas, cl oliveta optima tollet, et dabit servis suis. 15. Sed et segetes vestras, et vinearum reditus addecimabit, ut det eunuchis et famulis suis. 1G. Servos etiam vestros et ancillas, ct juvenes optimos, et asinos auferet, et ponet in opere suo. 17. Greges quoque vestros addecimabit, vosque critis ei servi. 18. Et clamabitis in die illa, a facie regis vestri, quem elegistis vobis, et non exaudiet vos Dominus in die illa, quia petistis vobis regem. 19. Noluit autem populus audire vocem Samuelis, sed dixerunt : Nequaquam ; rex enim erit super nos, 20. et erimus nos quoque sicut omnes gentes, et judicabit nos rex noster, et egredietur ante nos, cl pugnabit bella nostra pro nobis. 21. Et audivit Samuel omnia verba populi, et locutus est ca in auribus Domini. 22. Dixit autem Dominus adSamuclem : Audi vocem eorum, et constitue super eos regem. El ail Samuel ad viros Israel : Vadat unusquisque in civitatem suam.

Vtn. I **1.** Fa CTCM EST AUTEM CUM SENUISSET SAMUEL, POSUIT filios suos judices Israel. — llcbræi tradunt Samuclem fuisse 52 annorum, tuinque mortuum; sed errant. Erat enim senex, cl post hæc inultos adhuc annos vixit cum Saule. Quarc melius Abulensis, Salíanos ct alii censent Samuclem fuisse hoc tempore, circiter 60 annorum, ac post hæc primum regem Saulem creasse, cum coque adhuc sedecim annis vixisse, et I-raelem judicasse, ac defunctum esso anno ætatis 77, atque eo vita

fundo, Saulem solum regnasse per biennium duntexat.

Posiit seos filios judices, — quasi vicarios suos, ait Abulensis, ita (amen ut ipse Samuel summus esset judex, et princeps populi, ac precipua per sc definiret, cætera filiis definienda committeret. Constituit autem *Judices filios suos* non ex carnali affectu, sed quia eos optime erudierat, et pre cætcris dignos judicabat, ait Dionysius, ct forte initio tales erant, sed postea dignitate nova superbientes ct muneribus corrupti, pravi evaserunt. Honores enim mutant mores, sed raro in meliores. Audi nunc S. Gregorium : « Ecce qui prophetiae spiritu plenus fuerat, quos Judices Israeli ponebat, non cognovit. Quid ergo mirum, si falli in disponendis ordinibus possunt, qui prophetia? gratiam non accipiunt; si ii qui prophetia spiritum habent, eumdem spiritum ad disponenda cuncta non habent?»

Ven.!. 2. Judicum n Bersabee. — Erat hic terminus australis Judææ, quem filiis suis regendum tradidit Samuel; partem vero septentrionalem gubernandam sibi reservavit; ita Abulensis. Perperam ergo Josephus addit filios Samuelis judicasse tam in Bethel, quam in Bcrsabec.

Veri. 3. 3* ACCEPBRUXT (filii Samuelis) MUNERA, ET PERVERTERUNT judicium. — Munera enim excæcant oculos etiam sapientoni, uti alibi sæpe ostendi.

Elii wpt degenerarunt, ¿eoertf. rouni (¡¡¡i noxæe w Sed cur [jcus propter filios impios non punivit Samuelem, sicut punivit Heli? Respondent Theodoretus ct Procopius, scelera filiorum Samuelis fuisse minora et Samueli incognita; occulte enim accipiebant munera, idque modico tempore. Nam populus id advertens illico a Samuele pro iis petiit regem.

Moraliter, disce his non esse gloriandum in filiis, quia Id sæpe sunt degeneres. Sic cnim Abraham genuit Ismaelem; Isaac, Esau; Moses, Gcrsam ; Heli, Opimi ct Phinees ; Samuel, Joci et Abia impios; David, Absalonem; Salomon, Roboam; Ezechias, Manassem; Josias, Joachim; nam dignitas imperandi fuit-eis occasio delinquendi : a Steterunt subditi, ait S. Gregorius, sed in culmine prolationis positi, prophète filii ceciderunt,» nimirum, sicut fumus in altum ascendit, ibiquo evanescit, sic et homo. Audi S. Basilium, hom. 7 in divites *avaros* : « Velul flumina, inquit, cx parvis initiis exeuntia, deinde paulatim incrementum iutolerabde in processu accipientia, impetu demum violento quidquid objicitur, secum trahunt; sic et ii qui in magnam provehuntur potestatem, eo quod jam aliquos oppresserunt, ad majora continuo facinora, majoresque injurias progrediuntur. Potentia» incrementum fit eis sceleris occasio majoris. »

Vtn. s. 5. CoxsrncR nobis regem, ut judicet nos, sicut et universa habent nationes. — Causa ergo stimulans Hebreos ad petendum regem, *prima* fuit senectus Samuelis, et iniquitas filiorum ejus; .<c*cunda,* ut regni regumque splendorem haberent, quem videbant apud vicinas gentes; *tertia,* quia sperabant se a rege melius defensum iri contra Philisteos, ait Josephus; *quarta,* quia metuebant regem Ammonilarum, qui contra Israel grave parabat bellum, ut patet cap. xii, vers. 12.

6. Dispi ici it sermo in oculis Samuelis, — tum Ven e. quia displicebat ei filiorum improbitas quam audiebat, et hucusque ignorarat: ita Lyranus ct Abulensis; tum quia justitiam et aristocraliam diligebat, ait Josephus. Licet cnim monarchia sive regnum sit regimen optimum, teste Aristotele inPo/iL, illudque Deus concesserit llebræis, *Deut.* cap. xvir, imo fore prodixit *Genes,* cap. xvii, vers. 49, peccaverunt tamen Hebræi hic regem petendo. *Primo,* quia petunt eum inconsulto, imo invito Deo. Deus cnim instituerat Judicum aristocraliam ; hanc ergo ipsi in monarchiam mutare non debebant, nisi volente, et mutante Deo. Quare Deus novitatem hanc (studiumque novandi regiminis) habuit exosam, ait S. Gregorius. Peccarunt ergo, quia magistratum Judicum a Deo institutum repudiarunt, aliumque regem postularunt, cum potius debuissent petere a Samuele ut filios suos corrigeret, aut eorum loco alios æquos Judices Israelis proficeret.

Secundo, quia volebat Deus esse proprius rex ct immediatus Dominus Ilebræorum, qui cos parlim per se, parlim per Judices a sc excitatos gubernaret; unde œgrc tulit quod pro se alium regem peterent quasi Deum suo Israelis regno spoliare vellent ; ipse cnim dixerat *Erodi* cap. xix, vers. S : « Erilis mihi in peculium de cunctis gentibus; » ct mox : a Erilis mihi in regnum sacerdotale ; n unde Josephus, lib. II *Contra Appionem,* significanter nrLrll ait Deum in Israele non tam *Monarchiam* quam perpeotcxpxr-av, id est *Deiarchiam,* instituisse. Vidcban-ranj P* tur ergo Hebræi petitione hac regem suum abji- 'genit cere; unde Deus indignans ait Samueli vers. 7 : Cart a Non cnim te abjecerunt, sed me ne regaern super cos. » Ha Theodorelus, Procopius, Rupertos, Lyranus, Abulensis, Dionysius, Cajetanus et alii. Unde David : aLætelur, inquit, Israel in co qui fecit eum, ct filiæ Sion exsultent in rege suo, *Psalm.* cxLix, vers. 2, ubi Theodoretus : a Omnium quidem Deus, universitatis est Deus; proprie autem Israelitarum rex nuncupabatur, cum primum igitur ingrati animi morbo laborarunt, alium regem ut esset eis petierunt. »

Tertio, quia hac petitione abjiciebant Samuclem suum judicem, quasi is principatu indignus esset, nec posset aut vellet pro filiis improbis alios Judices probos surrogare : quæ insignis erat injuria et ingratitudo in prophetam tam bene do cis meritum, ulpole qui totam vitam ipsorum commodis impenderat.

Quarto, quod peterent regem talem qualem habebant Gentiles, puta Pcrsæ, /Egyplii, Medi, Chaldæi, qui, ut ait Aristoteles, lib. HI *Polit.,* poles-

totem regiam tyrannidi proximam obtinebant, ideoque eorum regnum vocat *barbaricum,* el z*¡i.-Cxoiuia». Duplex cnim, ait Serarius, est regia potestas : « Una finita certisque logum cl conventorum vinculis astricta; altera vero absoluta ct quodammodo infinita, ubi pro arbitrio pene suo quidlibet reges faciunt in subditos, ct leges ipsas; sic volo, sic jubeo, etc. Est deinde magna satellitii copia, rerum omnium luxuria, successio continua, tribulorum impositio,» etc. El hanc apud Asiaticos istos populos maxime viguisse docet ibidem Aristoteles, de qua Christus, *Luc.* xxii; *Matth.* XX; *Mare,* x : « Reges gentium dominantur,» etc.

Denique reges, excluso Dei cultu, in Isjaclem invexerunt cultum idolorum, uti fecit Salomon, Manasses, Jeroboam caetcrique reges Israel. Unde S. Gregorius : «Illi quidem, inquit, contra Domini voluntatem regem petierunt; sed a regia dignitate postea actum est, ut populus qui Deum abjecerat, idola coleret, simulacra adoraret. Quam reverenda ergo sint majorum consilia cernimus, si hoc sollicite consideramus! quia qui ea despicere ausi sunt, hoc se non providerunt agere; unde tam profundo erroris pelago demergi potuissent. »

Quocirca ipsimet Hebrrei hoc agnoscentes postea dixerunt, cap. xir, 19 : « Addidimus universis peccatis nostris, ut peteremus nobis regem.»

Veri. 7. **7. NOX TE ABJECERUNT, SED 51E NE REGNEM SLPER** eos, — sicut hactenus regnavi, ita particulatim, sollicite ct exacte cos regens, corumque curam gerens, ac si proprius ct immediatus fuissem eorum rex. Cur ergo alium regem quasi meliorem me postulant?

Moraliter, disce hic quod qui Prælalum spernit, Deum spernit, et qui illum honorat, Deum honorat. AudiS. Ignatium, epist. G *ad Magnes.:* « Decet, inquit, ct vos obedire Episcopo, et in nullo illi refragari. Terribile namque est tali contradicere. Nec cnim hunc fallit, qui videtur; sed invisibilem fallere nititur, qui non potest a quoquam falli. Nam, si id fit, non ad hominem, sed ad Deum redit contumelia. Samueli namque dicit Dominus : Non te spreverunt, sed me. »

Et S. Cyprianus, *epistola* 18 : « Quomodo, inquit, possunt censuram Dei ultoris evadere, qui talia ingerunt non solum fratribus, sed et sacerdotibus, quibus honos tantus de Dei dignitate conceditur, ul in ipsis contemptis, Deus ipse contemptus censeatur, » juxta hunc locum : a Non te abjecerunt, sed me. » Porro S. Cyrillus Alexandrinus, lib. X in *Joan.* cap. xxx : « Apostolorum, inquit, vexatio in eum ascendit qui illos inAposlo- l dus apicem evexit. Sic cnim etiam ad Samuelem de filiis Israel dictum esso didicimus : Non te, inquit, sed me contempserunt. Periculosum igitur nimium est convenientem honorem sanctis non attribuero, cum eorum contemptus in illum transeat, a quo missi sunt.» Preclare Salvianus, lib. Vili De *Providentia :* « Sacrileaii, inquit, genus est Dei odisse cultores. Sicut cnim si servos nostros quispiam cædat, in nos servorum cedit injuria; ct si a quoquam filius verberetur alienus, in supplicio filii, pietas paterna torquetur : ita ct cum servus Dei a quocumque læditur, Majestas divina violatur : dicente idipsum ad Apostolos suos Domino : Qui vos spernit, me spernit. »

Allegorico Angelomus : Sicut Judoei hic abjecerunt Samuelem Judicem, sic postea abjecerunt Christum Samuelis antitypum, regem et Messiam suum, clamantes coram Pilato : « Non habemus regem nisi Caesarem. »

9. Peædic eis jus regis. — Deus ut dissuadeat Ve«. ». cl deterreat Hebreos a sua postulatione regis, recenset onera gravia quæ sub eo subituri sunt. Audi S. Gregorium : «Jura hominum proponuntur contemnentibus jura Dei : et his qui mitia ct salubria Divinitatis consilia spreverunt, dura et importabilia humans servitutis onera prodicuntur : ut cx his secum rationem facerent, quam intolerabilia essent imperia hominis eis, qui non tam imperantis, quam monentis Dei consiliis obedire noluissent. »

II. Hoc er it jes regis, etc., fil ios yestros tol- Ven II. l et, etc.

Quæres, an jus hoc æquum et justum sit, an vero inique ct quasi tyrannice a regibus usurpatum : *Primo* S. Gregonus, lib. IV, cap. n, et S. Thomas, lib. Ill *De Jlegïm. Prinrip.* cap. xi, ct lib. H, cap. is, censent hoc jus esse justum non absolute, sed respectu hominum, adeo ad mala proclivium ut non tam politice, quam despotice et tyrannice eos regi justum sit; ut hoc regimen sit jugum eorum, frenum, ac cupiditatis pœna et castigatio.

Secundo, alii plures melius censent jus hoc non esse justum, sed inique a regibus usurpatum. Iniquum enim est ut rex filios subditorum, et filios a parentibus ad libitum abripiat, eosque sua faciat mancipia, ul eorum vineas, agros et oliveta optima auferat, iliaque det servis suis : ut servos, ancillas, asinos ct juvenes optimos heris adimat, eosque operi suo admoveat. Unde culpantur ct morte puniuntur Achab et Jezabel, quod vineam Naboth usurparmi, lib. HI *Regum,* cap. XXI, vers. 19. Quare Deus hoc jus non sancit nec npprobat, sed tantum prædicit : ejusque acerbitatem proponit graphiceque coram oculis Hebraeorum depingit, ut eos a petitione regis avellat. Describit ergo jus regale, non quale est apud fideles, sed quale est apud Ethnicos, verbi gratia Chaldæos, Tureas, Tartaros, ubi reges subditis utuntur quasi servis et mancipiis. Hoc enim jus sibi ipsi usurpant. Audi S. Augustinum, hb. IV *Dc Civitate,* cap. iv : «Remota, inquit, justitia, quid sunt regna, nisi magna latrocinia, quia ipsa latrocinia quid sunt nisi parva regna? » Scitum est illud : « Regum est dimidium totius, tyrannorum vero totum auferre,» quia ignorant illud Platonis, libro 111 *De Legibus :* « Dimidium plus toto. » Et illud : « Ut serves totum, dimidium,

sive dividuum facito. » Hebraice enim UWO w$-*pai, id* est judicium sive jus, significat non jus proprium, sed usurpatum, puta morem ct consuetudinem, licet iniquam, ut palet *Num.* ix, 14, ct cap. XXIX, G, ct *Exodi* xxr, 9, ct alibi. Denique nonnullos reges Israel hac regia potestate usos vel potius abusos esse, palet cx magnificentia curruum, equorum cl mensæ Salomonis; unde do tributis ab co impositis, questus apud Roboam ejus filium populus pejus ab co acceptus est, ideoque fecit schisma, III *Rcg.* xn.

Porro verum æquumque jus regis fidelibus imperaturi describit Deus per Samuelcm inferius cap. x, 25, ct per Moysen, *Deut.* xvn, ubi sancit quid rex Deo, quid populo, quid sibi ipsi præstare debeat. Vide S. Thomam, Bcllarminum, Lipsium, Scribonium ct alios qui de principe Christiano scripserunt.

Unde Clemens Alexandrinus : a Deus, ait, petenti regem populo non humanum pollicetur dominum, sed insolentem se daturum minatur tyrannum, libidini ct voluptatibus deditum.» Ita Clemens, pag. 2G1. Sic ct Abulensis, Cajctanus, Serarius, Mendoza, Salianus cl alii. Quin cl Philosophi idem censent; unde Xenophon in *Memorabil. Socratis,* lib. Ill : «Rex, inquit, eligitur non ut se molliter curet, sed ut per ipsum ii qui elegerunt bene bealeque agant. » Seneca Philosophus, libro I *De Clement, cap.* xvin, docci a non civium servitutem regi traditam, sed tutelam. » Et cap. lix, addit : u Rcmpublicam non esse principis, sed principem esse Rcipublicæ. » Hinc Homerus regem appellavit a Pastorem populorum. » Et Claudianus ad *suum Honorium :*

> **Tu civem palremque geni, tu consule cunctis,**
> **Non libi: ncc tua te moveant, sc i publica damna.**

Denique Romani non ferentes Tarquinii Superbi insolens regnum, reges urbe expulerunt. Audi S. Augustinum, lib. V *De Civit. Dei,* cap.xn : « Romani, inquil, regalem dominationem non ferentes, annua imperia binosque Imperàtorcs sibi fecerunt : qui consules appellati sunt a consulendo, non reges, aut domini, a regnando atque dominando.» Et paulo post : a Fastus, inquit, regius non disciplina putata est regentis, vel benevolentia consulentis; sed superbia dominantis. »

Vert. IJ. 13. Fil u s quoque vestras faciet sim ungüentarías (unguentorum, id est, odorum cl pigmentorum confectrices) et focarías (id est, *coquas,* ait Chaldæus, quæ circa focum versantur. Vatablus, *cupedinarias,* feminæ enim præ viris norunt ad delicias coquere) et panificas, id est, ut Chaldæus, *pistrices,* quæ panem delicatum pinsent.

Praedare Clemens Alexandrinus, lib. Il Pœda*goQi,* cap. vin: «Oportet, inquit, viros imprimis apud nos unguenta non olere, sed vitæ probitatem. Spiret autem femina Christum, qui est regalis unctio, non unguenta.» Ha ille. El S. Hieronymus, lib. 11 Adversus *Jovinian. :* « Odores, inquit, cl diversa thymiamata ct amomum, ct muscus et peregrini muris pellicula, quod dissolutis ct amatoribus conveniant, nemo, nisi dissolutus negat. » Suffragatur 1). Ambrosius, lib. *De Helia ct Jejunio,* cap. x : « Unguento, inquit, se ungunt, qui corpori odoris gratiam quærunt, sed el illa unguenta libidinis illecebras movere consueverunt. » Nervosius S. Chrysostomus, concione 1 *De Lazaro :* «Te, inquit, non oportet olere unguentum, sed spirare virtutem. Nihil immundius anima, quoties corpus talem habet fragrantiam. Corporis enim ac vestium fragrantia arguit intus latere animum graveolentem atque immundum. Cum enim diabolus aggressus deliciis eviraverit animam, omnique viliorum genere compleverit, tum in corpore suæ corruptionis lectum oblinit unguentis.» Denique Diogenes Cynicus: «Cave, ait, ne capitis odor sit vitæ fœtor. » Porro de focariis et panificis ita disserit Clemens Alexandrinus, lib. 111 *Dædagog.* cap. vu : «Quin etiam facilem ct parabilem cibum, nempe panem effeminant; quod frumenti est nutriens, excribrantes : ut quod est alimenti necessarium, sit probrum voluptatis.» Et paucis interjectis : «Nullum, inquit, habet terminum delicata ingluvies. In liba enim ct placentas cl bellaria provecta est : merendarum etcœnæ appendicum multitudinem inveniens. At mihi quidem videtur homo qui est hujusmodi, nihil esse aliud, quam bucca et maxilla. »

14. Eunuchis. — Audi de his S. Basilium, *epist.* 87 : «Ignominiosum, inquil, illud, ac modis omnibus perniciosum eunuchorum genus, ncc femineum, ncc masculinum, insaniens in mulieres, invidiosum, vilis pretii, animo feroci effeminatum, ventri deditum, auri cupidum, sævum, inconstans, illiberale, stabularium, insatiabile, furiosum, ct quod amplius dicendum est, cum ipsa slatini generatione ferro damnandum. » Et paulo post fictam eorum continentiam, cl aperiam lasciviam exprimens : «Ibi, inquil, frustra quidem casti manent per ferrum; insaniunt vero absque fructu propter suam turpitudinem.» Hinc illud Claudiani in *Eutropium Eunuchum ct Consulem :*

> **Omnia cesserunt Eunucho Consule monstra.**

Et :

> **Tu telas, non tela pali potes.**

Et : I

> **Eunuchi quis sceptra fcralî**

19. No l uit auiem popul us audire vocem Samue- Veri, io» l is. — Novum est hic populi peccatum contumacie; cujus proinde postea pœnas luit, ait S. Gregorius : « Magna, inquit, temeritas exstitit, contra Dei voluntatem, regem petere; magnæ duritias consiliis Prophclæ vinci non posse. » El paulo post loquens de hac iterata regis petitione : « In eo, inquit, mali propositi consummatio est cl inconverlibilitas voluntatis. »

21. Locutus est ea in auribus Domini. — Audi Ven. ii.

S. Gregoriani : «In eorum auribus loquimur, apud quos magnte familiaritatis gratiam habemus : sancti autem viri, quia omnipotenti Deo in magni amoris vinculo conjuncti sunt, et in auribus loquuntur : quia divinte propitiationis ejus auditum tanto fiducialius exposcunt, quanto apud ejus misericordiam impetrandi locum sublimius ac ipcrunl. »

Vtrj. ÎÎ. **22. AUDI VOCEM EORUM, ET CONSTITUE SUPER FOS REGEM.** — Sed non talem qualem ipsi petunt, qualunque cis dejunxisti, sed qualem ego descripsi *Deutcr.* ix, qui scilicet fidelibus subditis politice imperet, non despotice : quique non suis, sed Rcipublicæ commodis studeat. Deus enim iniquam Hebræorum petitionem regis ita resecat, ut quod in ea æquuin est concedat, quod iniquum, neget, id est non concedat, sed heri permittat, et fore prædicat.

Quærit S. Gregorius, lib. IV, cap. i, cur Deus concedat id quod male petitur? Respondeo, quia petenti irascitur, cumque vult sua petitione, quasi justa congruaque vindicia plectere et castigare. Sic et S. Augustinus in *Psalm.* li : « Rex, ait, non ad permanendum electus est a Domino, sed secundum populi cor durum ct malum datus ad eorum correptionem, non ad utilitatem secundum illam sententiam; quia regnare fecit hominem hypocritam propter perversitatem populi, » *Job.* XXXIV, 30. Idem Augustinus, lib. V *Contra Julianum,* cap. ix, vocat Saulem « poenam peccantium. » Et S. Cyprianus, epist. 38 *ad Rogationum :* «Uthoc, inquit, ulcisceretur Dominus, excitavit eis Saul regem, qui cos injuriis gravibus affligeret, ct per omnescontumeliasct pœnas, superbum populum calcaret ct premeret, ut contemptus sacerdos de superbo populo ultione divina vindicaretur. »

Id duobus exemplis confirmat Anastasius Nicænus, Quæst. XV *in Script.* Prius est Phocæ Imperatoris et tyranni, qui cum innocentes opprimeret, vir quidam pius Deo conquestus : « Cur, inquit, Domine, cum fecisti Imperatorem?» ab co hoc responsum tulit : « Quia non inveni pejorem. Alterum monachi cujusdam, qui scelerake civitatis creatus episcopus, cum hoc honore insolesceret, ab angelo correptus audivit : «Cur superbis ct magnifice tibi places, o infelix? Non es creatus episcopus quod dignus sacerdotio sis, sed quod civitas talis Idi digna erat episcopo. » Denique audi S. Gregorium : « Petitus rex pro vindicta conceditur; magna etenim vindicta ett, quæ ex districtione procedit interni examinis quando reproba mens sic projicitur, ut quod male deliberat, agere perm itatur. Qui ergo in petendo rege Dominum abjecisse convicti sunt,dum ideis permitteretur agere, per quod a sc Dominum abjicerent, gravior pœna non erat, qua hic plecti debuissent, n

Er CONSTITI E SI FER EOS REGEM. — IIÌHC patet Saulem in regem fuisse electum, et evectum non a República ncc ab optimatibus, sed immediate a Deo per Samuelcm; ac proinde potestatem regiam non a Republica, sed a Deo immediate accepisse : (perinde ac Pontifex, licet eligatur a Cardinalibus, tamen non ab ipsis ncc ab Ecclesia, sed immediate a Christo potestatem pontificum accipit). Quare eum hac potestate Respublica nulla ratione privare poterat, sed solus Deus; uti de facto ipse eum ob inobcdicnliam regno et vita privavit, ciqucsullecil Davidem. Idem dicodc Davide. Hic enim non a Republica, sed a Deo per Samuclem creatus est rex, ab eoque omnem regendi potestatem accepit. Secus est dc posteris Davidis. Hi enim non a Deo, sed a República creati sunt reges. David enim consentiente Republica ex tiliis unum, puta Salomonem, ex Dei voluntate successorem in regno sibi delegit, regemqud constituit. Salomoni deinde successit Roboam, quasi primogenitus; huic Abia, huic Asa eodem jure.

CAPUT NONUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Saul, quaerens asinas, reperii regnum. De iis *enim consulens Samuelcm, ab eo convivio excipitur, pomimque* in *capile mensæ, qui postero mane Sauli oraculum regni a Deo acceptum annuntiat.*

Ilie igitur finiuntur gesta Judicum (nam Ileli ct Samuel fu.re Judices, iique ultimi) ct incipiunt geste Regum; hic enim status Reipublicce aristocráticos mutatur in monarchicum : quare hccc est secunda pars libri, adcoque hic proprie incipiunt libri Regum.

1. El crai vir de Benjamin nomine Cis, filius Abicl, filii Seror, filii Bechoralh, filii Aphia, filii viri Jcmini, foriis robore. 2. El erat ei filius vocabulo Saul, electus el bonus; et non eral vir dc filiis Israel melior illo : ab humero ct sursum eminebai super omnem populum. 3. Perierant aulcm asinæ Cis patris Saul; ct dixit Cis ad Saul filium suum : Tulle locum unum do pueris, cl consurgens vade el quaero asinas. Qui cum transissent per mon-

tem Ephraim, 4. cl per terram Salisa, el non invenissent, transierunt etiam per terram Salim, cl non erant; sed el per terram Jemini, et minime repéreront. 5. Cum autem venissent in terram Suph, dixit Saul ad puerum qui crai cum co : Veni cl revertamur, ne forte dimiserit pater meus asinas, et sollicitus sit pro nobis. G. Qui ait ei : Ecce vir Dei est in civitate hac, vir nobilis : omne quod loquitur, sine ambiguitate venit. Nunc eamus illuc, si forte indicet nobis de via nostra propter quam venimus. 7. Dixitque Saul ad puerum suum : Ecce ibimus; quid feremus ad virum Dei? panis defecit in sitarciis nostris, et sportulam non habemus, ut demus homini Dei, nec quidquam aliud. 8. Rursum puer respondit Sauli, ct ait : Ecce inventa est in manu mea quarta pars stateris argenti, demus homini Dei, ut indicet nobis viam nostram. 9. (Olim in Israel sic loquebatur unusquisque vadens consulere Deum : Venite et camus ad Videntem. Qui enim Propheta dicitur hodie, vocabatur olim Videns.) 10. Et dixit Saul ad puerum suum : Optimus sermo tuus. Veni, eamus. Et ierunt in civitatem in qua erat vir Dei. 11. Cumque ascenderent clivum civitatis, invenerunt puellas egredientesad hauriendam aquam, et dixerunt eis : Num hic est Videns? 12. Quæ respondentes, dixerunt illis : Ilie est; ecce ante te, festina nunc : hodie enim venit in civitatem, quia sacrificium est hodie populi in excelso. 13. Ingredientes urbem, stalim invenietis eum antequam ascendat excelsum ad vescendum ; neque enim comesurus est populus donec ille veniat ; quia ipse benedicit hostiæ, et deinceps comedunt qui vocati sunt. Nunc ergo conscendite, quia hodie reperietis cum. 14. Et ascenderunt in civitatem. Cumque illi ambularent in medio urbis, apparuit Samuel egrediens obviam cis, ut ascenderet in excelsum. 15. Dominus autem revelaverat auriculam Samuelis ante unam diem quam veniret Saul, dicens : 16. Hac ipsa hora quæ nunc est, cras mittam virum ad te de terra Benjamin, et unges eum ducem super populum meum Israel, ct salvabit populum meum dc manu Philistinorum ; quia respexi populum meum, venit enim clamor eorum ad me. 17. Cumque aspexisset Samuel Saniem, Dominus dixit ei : Ecco vir quem dixeram tibi, iste dominabitur populo meo. 18. Accessit autem Saul ad Samuelem in medio porlæ, cl ail : Indica, oro, mihi ubi est domus Videntis. 19. Et respondit Samuel Sauli dicens : Ego sum Videns, ascende ante me in excelsum, ut comedatis mecum hodie, et dimittam te mane ; ct omnia quæ sunt in corde tuo, indicabo tibi. 20. Et dc asinis quas nudiustcrlius perdidisti, ne sollicitus sis, quia inventio sunt. Et cujus erunt optima quæque Israel, nonne tibi et omni domui patris lui? 21. Respondens autem Saul, ait : Numquid non filius Jemini ego sum, de minima tribu Israel ; et cognatio mea novissima inter omnes familias de tribu Benjamin ? quare ergo loculus es mihi sermonem istum ? 22. Assumens itaque Samuel Saulem, et puerum ejus, introduxit eos in triclinium, ct dedit eis locum in capite eorum qui fuerant invitali; erant enim quasi triginta viri. 23. Dixitque Samuel coco : Da partem quam dedi tibi, et prœcepi ul reponeres seorsum apud te. 24. Levavit autem cocus armum, et posuit ante Saul. Dixitque Samuel : Ecce quod remansit, pone ante te, et comede; quia de industria servatum est tibi, quando populum vocavi. Et comedit Saul cum Samuele in dic illa. 25. Et descenderunt de excelso in oppidum, et loculus est cum Saule in solario ; stravitque Saul in solario, ct dormivit. 26. Cumque mane surrexissent, et jam elucesceret, vocavit Samuel Saulem in solario, dicens : Surge, ct dimittam te. Et surrexil Saul : egressique sunt ambo, ipse videlicet, el Samuel. 27. Cumque descenderent in extrema parte civitatis, Samuel dixit ad Saul : Dic puero ul antecedat nos, ct transeat ; tu autein subsiste paulisper, ul indicem libi verbum Domini.

i 1. Nouns Cis. — Ilie fuit pater Sani. *Cis* hebraico significat *durum;* quod licei inilio S. Gregorius in malam pattern de duritia cordis Saulis interpretetur, postea tamen in bonam partem accipit. «Pater, inquit, regis, Cis, id est durus, dicitur; quia profecto ii quorum sancti Prwdicatores imitatores sunt, vita et zelo remissi non sunt ; duri najuque sunt, quia peccatoribus mollia non

loquuntur; duri etiam sunt, quia ut alios beno corrigant, dura quæ illis praecipiunt, in sua conversatione demonstrant.»

Vim Jemini, — id est de tribu Benjamin, ait Vatablus. *Benjamin* enim per aphærcsin decurtatum est *Jamin, elJemini.* Simili enim modo ex *Bcnammi* deductumct decurtatum est nomen Ainmon,Genes, cap. XIX, vers. 38. Ita Chaldæus, Cajetanus, Mariana, Salíanos. Aut potius quia paulo ante dixit: « Erat vir de Benjamin. » Hic *Jemini* fuit celebris ex tribu Benjamin, cujus posteri dicti sunt viri Jemini ; unde ad hunc Jemini, quasi virum famosum deducitur hic genealogia Saulis, in coque sistit quasi per illum sat nota et clara. Ita Abulensis, Mendoza et alii.

Fortis robore,—Septuaginta, *potens robore;* Vatablus, *heros fortis,* id est bellicus et disciplina militari clarus. Talis ergo fuit *Cis,* pater Saulis, ct consequenter ipso Saul : talem enim decebat eligi in regem Israelis, ut cum contra Philisteos aliosquo hostes propugnaret, uti reipsa fecit Saul.

Tropologico, « foriis robore » est, ait S. Gregorius, qui virtutem quam monstrat in opere bono, habet a Spiritu Sancto. Unde Apostolis ait Christus : a Sedete in civitate, quoadusque induamini virtutecx alto,» *Lucæ* cap. xxiv, vers. 49.

Ver*. î. 2. Et erat ei filius vocabulo Saul. — Hebraice *Saul* idem est quod *postulatus.* Nomen ergo hoc ci inditum videtur omine divino, et quasi presagio; quod ipse populo postulante regem a Deo evocandus foret ad regnum.

A Saule quasi primo Israelis rege cx tribu Benjamin creato, nomen accepit *Saul* sive *Saulus* «co quod ad vexandam Ecclesiam a diabolo esset postulatus,» ait S. Hieronymus in epist. *ad Philem.),* qui crai ex eadem tribu, sed ex Sanio a Deo factus est Paulus, id est, ex Judæo, Christianus; cx persecutore, prædicator; ex Pharisœo, Apostolus; ex Judæorum fiscali, Doctor gentium.

Minus genuine ergo Ambrosiasicr in cap. i *ad Romanos, Saul,* vel *Saulus,* derivat aGræco oí).:;, id est maris commotio ct inquietudo, ut *Saulus* sit idem, quod inquietus ct turbator, qualis inilio fait Paulus.

Minus quoque apte alii *Saul* derivant a SpTO *scual,* id est vulpes : *Saul* enim per N scribitur, *scual* per y. Allusio pariter est non etymon, quod recenset Georgius Venetus, sect. 8, *Problem.* 453. *Saul* dici quasi blMP*school,* id est, infernus; nain sicut infernus nullis malis satiatur, sic Saulus crat barathrum vitiorum.

Allegorico Saul fuit typus Christi Regis regum. Nam, ut ait Reda, nomen *Saul* quod dicitur cx*petitio,* Christo aptissimo congruit, qui fuit desiderium gentium, ct magno desiderio semper imploratur et adesse rogatur. Unde Christus a Jacob, *Genes,* cap. XLix, vers. 26, vocatur «desiderium collium œtornorum ; » et a Sponsa, *Cant.* cap. v, vers. 16 : «totus desiderabilis;» Hebneus, *totus dcsidcria;S.* Hieronymus, lib. I *Contra Jovin.,* «totus concupiscentia. »

Electas et bonus, — tum physice, quasi dicat : Saul crat insigni corporis forma ct specie; quæ, ut ait Euripides, digna est imperio. Unde Chaldæus vertit, *juvenis pulcher.* Ita Procopius et Serarius. Unde SeverusSulpitius, lib. I *Sacra: Uist.:* a Saul, inquit, modestus animi, forma excellenti crat, ul merito dignitas corporis dignitati regiæ conveniret : » tum ethice et morahlcr, quia erat vir probus ct virtute prædilus. Ita Josepkus, S. Gregorius, Abulcnsis ct alii.

Porro «bonitas Saulis, ait Abulcnsis, maxime crat circa humilitatem : quod erat valde in eo admirabile; nam ipse crat vir in virtutibus excellens, corporis statura admirabilis; quod solet homines superbos efficere; ipse autem hæc omnia habens, erat valde humilis. »

Tropologice S. Gregorius : «Quid, inquit, in Saul electo et bono significatur, nisi sanctorum Patrum electi imitatores, qui per doctrinam aliis utiles sunt, ct per conversationem sibi? qui sic alios possunt regere, ut sibiinelipsis nequaquam desinant providere? Electi namque ct boni sunt, quia sic lucra aliorum expetunt, ut sui nulla damna patiantur. Pleni quippe in se ipsis sunt affluentes aliis, et de abundantia sui sic abis tribuunt, ut suœ plenitudinis aliquid non amittant.»

Et non erat vir de filiis Israel melior illo,— puta c populo; nam Samuel judex et propheta utique melior et sanctior erat Saule. Hinc cap. xm, vers. 1, dicitur : «Filius unius anni erat Saul, » id est eral tam innocens cl purus, ac si fuisset infans unius anni. Unde Chaldæus, unius anni, ait, *in quo non sunt peccata.* Sic et S. Gregorius, Angelomus, Procopius, Theodorelus, Rupertos, Abulcnsis ct alii.

Causam dat S. Gregorius, H part. *Pastoralis,* cap. i : «Tantum, ait, debet actionem populi actio transcendere Praesulis, quantum distare solet a grege vita Pastoris : ut scilicet tantum præcellat subditis, quantum homo præcellit brutis,» ait S. Chrysostomus, lib. H *De Sacerdot.*

Vide jam, et misererò lapsum Saulis, qui cx tam bono, tam malus evasit, ut a Deo reprobatus vita sil spoliatus et regno. Audi S. Gregorium Nazianzenum, *Oration.* 7 : « Quid de Saule existimamus? nam ct unctus, ct Spiritus factus est particeps, ac tunc spiritualis crat : non enim de eo secus dixerim. » S. Hieronymus in cap. xx £zechiclis : «Eliguntur inquit, presentía: nec statini qui eligitur, tentari non potest, nec perire; quia et Saul electus m regem , et Judas in apostolum suo postea vitio corruerunt.»

Causam lapsus assignat S. Cyprianus, *epist.* 7 : «Salomon, inquit, ct Saul, quandiu in viis Domini ambularunt,datamsibi gratiam tenere potuerunt: recedente ab eis disciplina dominica, recessit ct gratia. » Cyrillus Alexandrinus in *Joan.* cap. xxi, probat quod «Deus superbis resistit, humilibus

autem dal gratiam,» exemplo Saulis : «Saul, inquit, cum parvus esscl in oculis suis, dux super Israel constitutus est ; cum vero in superbiam elatus est, a Deo abjectus et reprobatus : cum David vilis in oculis suis saltaret coram arca ludens cythara, mirum in modum Deo placuit; cum vero tumore animi inflatus populum jussit numerari, vindicem manum Dei sensit. »

tm j. 3. Qiuerb asinas. — Asini in Syria sunt præslantiores Europæis ; unde filii principum vehebantur asinis, *Judie,* cap. x, vers. 4, ct cap. xir, vers. 14. Asinus ergo apud Hcbræos erat jumentum regale. Hebræi enim equis vix utebantur, idque ex Dei monitu, *Douter.* cap. xvn, vers. 16. Hoc ergo Sauli fuit quasi omen regni, ut quærens asinas reperirei regnum, iisque rex insideret. Hinc ct Christus dum quasi Messias rex Israelis inaugurandus, cum ramis palmarum perrexit Hierosolymam, vehebatur asina, *Maith,* cap. xxi, 5.

Moraliter, vide hic quam omnis nobilitas ex vilitale sit orta. Nam ab asinis Saul evectus est ad regnum, ct cx agasone factus est rex. Sic David cx opilione creatus csl rex. Unde S. Chrysostomus, hom. 50 in *Matth.:* «Tu,inquit, qui magna do nobilitate majorum jactas, ultra proavos atque, atavos tuos si progrediaris, invenies multos c genere tuo agasones, forsan aut caupones fuisse. »

Va •. 4. 4. Per terram Salisa ,— quæ et *Bule,* et *Segar* dicta est. Audi S. Hieronymum in (rad. Ilebr. *in Genes. : a Baie,* inquit, lingua ilebræa, *devoratio* dicitur. Tradunt igitur Hebræi hanc camdem in alio Scripturarum loco Salisam nominari, dicique rursum vitulam consternantem, quod scilicet, tertio motu terræ absorpta est, et ex eo tempore quo Sodoma cl Gomorrha, Adama ct Seboim divino igne subversæsunt, illa parvula nuncupetur; siquidem *Segar* transfertur in *parvam. »*

Allegorico Saul csl Christus, ait Bcda, ob quinque analogias cl typos : a *Primus,* quia Saul dicitur electus : sic ct Christus, Isui. cap. xlii : Ecco puer meus quem elegi. *Secundus,* quia Saul super omnes eminebat : cl ita Christus, de quo Sponsa, *Cant.* cap. n,vcrs. 23 : Sicut malus inter ligna sylvarum, sic dilectus meus inter filios. *Tertius,* quia Saul missus est a patro ad quærendas asinas; Christus ad quærendas animas. *Quartus,* quia Saul secum duxit puerum; Christus chorum Apostolorum. *Quintus,* quia Saul quærens asinas invenit regnum; Christus, quærens animas, constitutus est Rex ab eo super Siou montem sanctum ejus,» *Psalm,* n, vers. 6.

v«n. 7. 7. h snarcus nostris. — Si*tarda* sunt perte vel s 'K<u sacculi, quibus panes rcliquiquc cibi ad viaticum ,M,d ' imponuntur. Græcc enim vocatur annona militaris, quasi «í«« id cs frumentum, vel cibus sufficiens. Inde mctonymice peræ hunc cibum continentes vocantur silarcia. Male ergo nonuulli legunt *dstartiis,* quod nomen derivant a Latino *cista,* ct Graeco *q. d.* cista vel tporla panis.

Et sportulam non habemus, ut demus nonini Dei. —Sportula: vocantur munuscula cibaria, vel etiam nummaria, ait Budæus in *Pand.* Itoc enim sportulis, id est parvis sportis ad asportandum imponi solebant, uti fieri videmus Romæ in sportulis quarum frequens est usus ad cibaria transmittenda. Hebraice enim csl miiWl *tcscura,* id est munus, xenium, donum ; hæc enim injuro vocantur sportulæ, eo quod in sportulis offerrentur Judicibus a litigatoribus. Hæc igitur Saul volebat offerre Samueli pro oraculo asinorum, non ut mcrcedein; hoc enim fuisset peccatum simonia), scilicet emere cl vendere prophetiam, quæ est res spiritualis, pretio temporali, sed ut munus gratitudini.*, vel sustentationis causa, ultro oblatum : putabat enim Saul ex honestate Propheto deberi, sed ignorabat virtutem Samuelis, munera quilibet respuentis. Ila Josephus, Procopius, Thcodorelus.

9. Qui exim Propheta dicitur hodie, vocabatur Ven.». ohm Videns, — a visione prophetica, quam a Deo accipiebat. Prophetia enim dicitur visio; unde visio *Isaiæ* inscribitur ejus prophetia, æque ac aliorum Prophetarum.

13. ANTEQUAM ASCENDAT EXCELSUM AD VESCENDUM, Vert. 13. — nimirum Samuel quasi sacerdos obtulit hic sacrificium : hoc enim loco excelso, v. g. in colle, aut monte offerri solebat. Fuit autem íioc sacrificium pacificum : cx tali enim instruebatur convivium, quale hic instruxit Samuel, cum eodem excepit Saulein.

Tropologice S. Gregorius, H part. *Pastor. :* « Quicumque, inquit, ad celsitudinem curæ pastoralis assumitur, in eadein ordinis sui sublimilate habere debet et vitæ propriæ altitudinem, et alienæ infirmitatis compassionem. » Et paulo post : «Samuel ergo Saul ad excelsum tulit, ct in oppidum deposuit; quia summi viri cum sancto Ecclesia) culmen ordinant, illos quos in eodem culmine ponunt, docent sublimiter vivere, plana predicare, sibi esse rigidos, sed subditis temperatos; sic attendere propriæ saluti, ut cum infirmis possint infirmari; infirmari dixerim, per affectum mentis, non per languorem interine ægritudinis; nam si per mentis languorem Doctor jacet, curare ægros, ct jacentes erigere non potest. »

15. Dominus autem revelaverat auriculam Sa- Ven. is. muflís, — quasi dicat : Dominus occulte revelaverat Samueli postridie ad eum venturum Saulem, quem ipse regem designarat, perinde ac si id in aurem ei dixisset. Sic enim in aurem dicimus quod occultum esse volumus.

19. Ascende ante me. — Quare, inquit Dionysius ytrl, u. Carlhusianus, « non dixit : Sequere me, vel pergo mecum in excelsum; sed ascende ante me : an ad prefigurandolo quod Saul erat sibi et aliis praeficiendus in regem? Samuel quoque erat senex; ncc potuit pariter illud montuosum celeriter ascendere. n

Tres alias causas dat noster Mendoza : « Mihi,

Inquit, videtur Samuel hac in re ct humilitatis, et ohedlentiæ, et temperanti n exemplum prabuisao. Humilitatis quidem, quia potiores partes cessit Sauli, pone sequens praeuntcin. Obedienti® vero, quia non solum regi electo, sed etiam eligendo debitam reverentiam deferebat. Tcmperanliie denique, quia qui ad labores ocior provolabat, ad prandium tardior sequebatur. »

Et omnia qu.b sunt in corde tuo, indicabo tibi, — id est quidquid scire volueris, « indicabo libi. » Hebræi, teste S. Hieronymo, tradunt Saniem habuisse omen regni per visionem, qua vidit se in summitate palm® collocari, quæ visio regalis erat; ac de hac voluisse consulere Samuelem. Verum sequentia Saulis verba, quibus Samueli ei regnum denuntianti adeo se humiliat, et quasi obstupescit, significant eum plane hujus rei fuisse inscium, nec quidqtiam de regno cogitasse.

Ver». 10. **20.** Et **CUJUS ERUNT OPTIMA QUÆQUE ISRAEL, NONNE** tibi? — «Optima, » id est regnum sive potestas et dignitas regia : hac enim in República nihil est præslanlius; hebraico est m on bo coi *diem da,* id est, omne *desiderabile:* sive quod omnes desiderant, regnum; sive quod Hebræi desiderabant, regem; *q. d.,* ait Isidoras Clarius : «Totus Israel desiderat habere regem, cl tu es ille in quem omnium vota nutu divino conspirant, n

vm. ii. 21. Numquid non filius Jemini ego sum de minima tribu Israel ?— « Minima,» tum quia Iribus Benjamin ob stuprum pene fuit excisa, cl ad sexcentos viros redacta, *Judie,* cap. xx, vers. 35. ItaAbuIcnsis, Lyranus, Dionysius; tum quia ob stuprum hoc valde fuit diffamata cl deformata, ideoque videbatur principatu ct regno Israelis ob tantam infamiam indigna, æque ac fuit Rubcn licet primogenitus Jacobi.

Quare ergo mihi locutus es sermonem istum? — Intellexit Saul quod Samuel per optima sibi promitteret regnum, quo ipse per humilitatem se indignum censebat, praesertim quia tunc communis omnium erat rumor et exspectatio dc novo rege creando. Ha Angelomus et Abulensis. Somnium est ergo llebræorum, quod Saul per palmæ somnium cognoverit se foro rogem.

Porro Sani humilitate hac sua meruit exaltari evehique ad regnum, quod postea por superbiam perdidit. Audi S. Hieronymum, epist. *ad Heliodorum,* de ejus nepote Nopotiano, qui se sacerdotio indignum asserebat : « Quanto magis repugnabat, tanto magis in se studia omnium concitabat, ct merebatur negando quod esso nolebat, coquo dignior erat, quo magis se clamabat indignum. »

Idem humilitatem S. Paul® in ejus *Epitaphio* ita celebrat : « Fugiendo gloriain, merebatur, quæ virtutem quasi umbra scquilur, et appetitores sui deserens, appetit contemptores. »

v«* »i. 22. Introduxit eos in triclinium, — ad convivium hoc sacrum, puta instructum cx sacrificio pacifico, ut dixi vers. 13. Unde Hebrœa, Græca, cl Noster illud vocant *sacrificium;* Chaldaea, *oblationem sanciam,* ideoque non in urbe et in domo Samuelis, sed foris in excelso monte celebratum csl.

Pro *triclinium* hebraico nrocb *liscata,* id csl *canaculum* : necdum enim erat usus accumbendi mensæ, sed prisci ei assidebant, uti nunc facimus ; undo fratres Joseph mensæ ejus assedisse dicuntur, *Genes,* cap. x l iii, vers. 33. Sic in deserto «sedit populus manducaro et bibere,» Erodi cap. XXXII, vers. 6. Imo etiam multo post David : • Ego, inquit, cx inore sedere soleo juxli rcgr.m ad vescendum, » l Bcj. cap. xx, vers. 3; et Salomon : «Quando sederis ut comedas cum principe,» etc. *Prov.* cap. xliii, vers. 1.

Tr ic l in ium — autem proprie significat 1res ordines lectulorum *(¿¿n* enim csllectus) men*alium, in quibus conviva» scmijaccntes et semisedentes accumbebant mensæ. Ergo hoc proprie non erat triclinium, sed cœnaculum : vocatur tamen a nostro Interprete triclinium, quia posteri usi hisce lectulis, cœnaculum quodlibet vocarunt triclinium, uti etiamnum vocalur, etsi usus accumbendi in lectulis ccssaril, et usus priscus sedendi in mensa sil reducius.

Dedit eis locum in capite, — ut indicaret Saulem ex Dei decreto fore caput et principem Israelis. Porro Deus elegit Saulem in regem, quia tum erat optimus, etsi postea superbiens reciderit. Prosciebat Deus hunc casum, sed eum permittere decrevit, tum quia cum suæ libertati permittere voluit; tum ut puniret Hcbræos, qui regem se invito pcticrant; tum ut daret nobis exemplum eligendi propositos pro tempore dignissimos, ac tolerandi eorum lapsus, si postea a primæva bonitate desciscant.

Aliam causam dat S. Gregorius : « Et fortasse, inquit, idcireo reprobus rex eligitur, ut electus successor ejus rex David in eo cognosceret quid cavere debuisset. Sic nimirum ct de illa Angelorum curia legimus; quia de apostata primo angelo scribitur : Ipse est principium viarum Dei,» *Job* cap. XL, vers. LL «Sed quia ante omnia conditus est per superbiam cecidit, ct in ejus ruina sancti Angeli didicerunt, qua virtute stare potuissent, » etc.

21. Levavit autem cocus armum, et posuit ante v‹n –n ' Saul. — Dices : Armus dexter victim® pacific® (qualis hæc erat) cedebat sacerdoti, putaSamueli; nec nisi ab eo ejusque servo comedi poterat, uti sancitur *Levit,* cap. xxii, vers. 11. Quomodo ergo cum Samuel tradit Sauli? Respondet Abulensis armum hunc fuisse non dextrum, sed sinistrum, qui a laicis comedi poterat. Si malis fuisse dextrum, dicito armum hunc non fuisse victim®, sed animalis communis. Cum victimis enim, si ill® numero convivarum non sufficerent, poterant comedi aliæ carnes communes, quæ non erant Deo sacrificat®.

Moraliter, disco hic frugalitatem prisci œvi. En Samuel Sauli regi non perdices, non phasianos, «rum.

non varia fercula, sed unum armum apponit. Audi qualia fuerint primorum Christianorum convivia, describentem Tertullianum in *Apol.* xxxix : « Non prius discumbitur, quam oratio ad Deum prægustctur,cditur, quantum esurientcscapiunt: bibitur, quantum pudicis est utile : ita saturantur, ut qui meminerint etiam per noctem adorandum Deum sibi esse ; ita fabulantur, ut qui sciant Dominum audire. Post aquam manualem, et lumina, ul quisquis de Scripturis sanctis, vel de proprio ingenio potest,provocatur in medium Deo canere. Hinc probatur quomodo biberit. /Eque oratio convivium dirimit. Inde disceditur ad eamdem curam modesti® et pudiciliæ : ut qui non tam canam canavcrint, quam disciplinam. »

S. Antonius, teste S. Athanasio, solo pane, sale el aqua vixit ad annum ælalis i05. S. Paulus primus Eremita, teste S. Hieronymo, pane et aqua ad annum ælalis 113. S. Hilarión herbarum succo ct paucis carycis posi triduum ad annum 80. Idem fecere cæleri Anachorctæ, teste Theodoreto, Palladio, Cassiano. AudiS. Bcrnardum, epist. 1 *ad fiobcrlum* : a Prudenti, inquit, sobricque conversanti satis est ad omne condimentum, sal cum fame. Surge, praecingere, tolle otium, excre vires, movo brachia, complosas explica manus, excitare in aliquo, cl slalim senties sola te appetere quæ famem tollant, non .fauces demulceant. Reddet quippe sapores rebus exercitium, quos tulit inertia : fames miro modo dulcia reddit, quæ fastidium facit insipida. Olus, faba, pulles panisque cibarius cum aqua quiescenti quidem fistidio sunt, sed exercitato magme videntur dolici®. »

Denique prisci Romani pultibus pro pano vescebantur, testo Valeriano Maximo, lib. II, cap. v. Unde ct pultiphagi sunt appellati, eranique sani et validi, ul totum fere orbem sibi bello subjecerint. Medici cnim docent multimi ad sanitatem et vires conferre, si quis uno duntaxal, coque simplici cibo vescatur, cruditatis cnim, indeque febrium ct morborum causam esse ciborum varietatem. Idem docet experientia.

Qua de industria servatum est tibi. — Causam dant Septuaginta dum vertunt : *In testimonium positum est tibi a populo,* id est, *prater alios,* ut habent Romana, e *populo;* quasi dicat : Hic armus libi servatus est, ut tc quasi futurum regem discriminet a cælcro populo. « Armus, inquit Theodoretus ct Procopius, servatur Sauli, quasi regnaturo ct pro populo periculum adituro, idcoque vocatur testimonium. » Undo Josephus, lib. VI, cap. n , hunc armum vocat « regalem. » Armus cnim symbolum est fortitudinis bcllic®, quæ in regc,præscrtim Saule, hoc tempore pro Israele a Philistæis oppresso, pugnaturo requirebatur. Audi S. Gregoriani : a Quid in armo pectoris nisi fortitudo signatur actionis? n Hæc autem in quovis rege, sed maxime in Saule ad subigendos hostes requirebatur.

Hac de causa sacerdoti cx victima cedebat armus dexter; separatus, ait S. Gregorius, Il pari. *Pastor,* cap. m : a Ut non solum sit ejus operalio utilis, sed etiam singularis. Ncc inter malos tantummodo qu® recla sunt faciat ; sed bene quoquo operantes subditos, sicut honoro ordinis superat, ita etiam morum virtute transcendat. Cui in esu quoque pectusculum cum armo tribuitur, ut quod de sacrificio precipitar sumere, hoc dc semelipso, auctori discat immolare; ct non solum pectore, qu® recta sunt cogitet, sed spectatores suos ad sublimia, armo operis invitet. » Hinc armus hic a Josepho vocatur « porlio regalis : » voluit cnim co facto insinuare Samuel reges ac duces præcipue eminere debere in fortitudine cl magnanimitate, quam annus significat, quem comedere debent, ut in ipsam animam fortitudinem trajiciant, non magni facientes illam quæ est corporis.

Sed Sauli cessit armus sine pectusculo, quia fuit in eo armus fortitudinis; sed defuit ei pectus sapienti®, compassionis ct charilatis in Davidcm, aliosquc suos cives.

Duas alias causas dat Auctor *Antiq. Convivai.,* lib. I, cap. xxxiii. *Primam :* « Quod, inquit, armus in sacrificiis pars esset sacerdotum propria, Samuel hoc symbolo id admonere voluit, ul rex factus cum sacerdotibus conjuncte viveret : ita cnim beatum et florens futurum ipsius regnum. » *Secundam,* « quod cum armus maxime valeat ad onera ferenda, Saul cogitaret se non ad jocum, ad lusum, ad voluptates, sed ad maxima onera ferenda atque sustinenda vocari. »

25. Et locutus est cum Saule in solario. — Quid? Vers, w Rabbini apud Lyranum et Abulenscm : « De limore, inquiunt, Dei et custodia legis; n Carthusianus:«Dc perlinentibus, inquit, ad salutem, admonendocum ad meliora; » Abulensis: a De pertinentibus ad instructionem regis, qualiter iste se deberet habere ad subditos, ct qualiter ad Deum. »

Stravitque (Samuel lectum, puta culcitram, aul saccum stramineum, ut faciunt Hungari cl Poloni) Saul (Sauli, vel ut Gregorius, stravit Saul sibi ipsi) in solario, — pula in ledo soli exposito. In Palœstinaenim tecta sunt plana, ut in iis ambulare, comare, dormire queant, uti dixi *Dcut. xxn,* 8. Audi S. Hieronymum *ad Suniam ct Frctclam in Psal.* ci : « In Palæstinacl Ægypto, ubi, vel scripti sunt divini libri, vel interpretati sunt, non habent in tectis culmina, sed domata, qu® Hom® vel solaria vel meniana vocant, id csl plana tecta, quo; transversis trabibus sustentantur. »

Hæc verba desunt in llebræo, et Chaldæo, ct Latinis Regiis, verum habent Septuaginta, *straverunt,* inquit, *Sauli in solario.* Vide Franciscain Lucam in *Notis* hic.

CAPUT DECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Samuel secreto ungit Saulcm in regem, idque Dei jussu se facere triplici signo Sauli dato confirmat. Primo, est repertarum asinarum. Secundo, trium virorum euntium in Bethel. Tertio, chori Prophetarum, cum quibus ct Saul actus Dei Spiritu prophetat. Mox, vers. 17, Samuel *palam in Maspha coram toto* populo *Saulcm per sortem regem a Deo electum designat.*

1. Tulit autem Samuel lenticulam olei, et effudit super caput ejus, et deosculatus est cum, cl ait : Ecco, unxit te Dominus super hæredilalemsuam in principem, et liberabis populum suum de manibus inimicorum ejus, qui in circuitu ejus sunt. Et hoc tibi signum, quia unxit te Deus in principem. 2. Cum abieris hodie a me, invenies duos viros juxta sepulcrum Rachel in finibus Benjamin, in meridie, dicenlque tibi : Invent® sunt asin e, ad quas icras perquirendas ; et intermissis palcr tuus asinis, sollicitus est pro vobis, el dicit : Quid faciam de filio meo? 3. Cumque abieris inde, et ultra transieris, et veneris ad quercum Thabor, invenient te ibi tres viri ascendentes ad Deum in Bethel, unus portans tres hædos, cl alius tres tortas panis, et alius portans lagenam vini. 4. Cumque te salutaverint, dabunt tibi duos panes, et accipies de manu eorum. 5. Post hæc venies in collem Dei, ubi est statio Philistinorum , et cum ingressus fueris ibi urbem, obvium habebis gregem prophetarum descendentium dc excelso, ct ante eos psalterium el tympanum, cl tibiam, cl citharam, ipsosque prophetantes. 6. El insiliet in te Spiritus Domini, et prophetabis cum eis, ct mutaberis in virum alium. 7. Quando ergo evenerint signa hæc omnia libi, fac quæcumque invenerit manus tua, quia Dominus tecum est. 8. El descendes ante me in Galgala (ego quippe descendam ad te), ut offeras oblationem, cl immoles victimas pacificas : septem diebus exspectabis, donec veniam ad le, et ostendam libi quid facias. 9. Itaque cum avertisset humerum suum ut abiret a Samuele, immutavit ei Deus cor aliud, et venerunt omnia signa hæc in die illa. 10. Yeneruntque ad praedictum collem, et ecce cuneus prophetarum obvius ei ; et insiluit super eum Spiritus Domini, et prophetavit in medio eorum. 11. Videntes autem omnes qui noverant eum heri et nudiustcrlius, quod esset cum prophetis, cl prophetaret, dixerunt ad invicem : Quænam res accidit filio Cis, num ct Saul inter prophetas? 12. Responditque alius ad alterum, dicens: Et quis pater eorum? proplcrea versum est in proverbium : Num et Saul inter prophetas? 13. Cessavit autem prophetare, cl venit ad excelsum. 14. Dixitque patruus Saul ad eum, cl ad puerum ejus : Quo abistis? Qui responderunt : Quærere asinas; quas cum non reperissemus, venimus ad Samuelem. 15. Et dixit ei patruus suus : Indica milii quid dixerit tibi Samuel. 16. El ait Saul ad patruum suum : Indicavit nobis quia invent® essent asin®. De sermone autem regni non indicavit ei, quem loculus fuerat ei Samuel. 17. El convocavit Samuel populum ad Dominum in Maspha; 18. et ait ad filios Israel: Hæc dicit Dominus Deus Israel : Ego eduxi Israel de Ægypto, el erui vos de manu -Egypliorum, el de manu omnium regum qui affligebant vos. 19. Vos autem hodie projecistis Deum vestrum, qui solus salvavit vos de universis malis cl tribulationibus vestris ; cl dixistis : Nequaquam ; sed regem constitue super nos. Nunc ergo state coram Domino per tribus vestras, el per familias. 20. El applicuit Samuel omnes Iribus Israel, et cecidit sors tribus Benjamin. 21. Et applicuit tribum Benjamin ct cognationes ejus, cl cecidit cognatio Metri ; et pervenit usque ad Saul filium Cis. Qutesierunl ergo cum, et non est inventus. 22. El consuluerunt post hæc Dominum utrumnam venturus esset illuc. Responditque Dominus : Ecce absconditus esi domi. 23. Cu-

currenint itagne ct tulerunt cum inde,- stelitquc in medio populi ct nltior fuit universo populo ab humero et sursum. 24. Et ait Samuel ad omnem populum : Certe videtis quem elegii Dominus, quoniam non sit similis illi in omni populo. *Et* clamavit omnis populus, el ait : Vivat rex. 25. Locutus est autem Samuel ad populum legem regni, ct scripsit in libro, ct reposuit coram Domino ; et dimisit Samuel omnem populum, singulos in domum suam. 2G. Sed et Saul abiit in domum suam in Gabaa ; ct abiit cum eo pars exercitus, quorum tetigerat Deus corda. 27. Filii vero Belial dixerunt : Num salvare nos poterit iste? Et despexerunt eum, el non attulerunt ei muncra : ille vero dissimulabat se audire.

Ven. I. **1. TULIT AUTEM SAMUEL LENTICULAM OLEI, ET EFFUDIT** surun caput ejus. — Hic primus est rex Israelitarum qui unctione consecratur : nam apud Gencs ungi jam erat in usu, ul colligitur cx illo *Judic.* is, S. « Ierunt ligna ut ungerent super se regeni.» Sic Cyrus vocatur *Christus,* id est unctus, *Isaia iLV,* 1. Unctio hæc ordinarie fiebat a Pontifice; subinde tamen a Propheta, uti hic. Causre cur ungerentur erant variae. *Prima,* ul significaretur summa regis dignitas in temporalibus, reque ac Pontificis in spiritualibus. Hac enim de causa ungebatur, ait AbuIcnsis. Audi S. Cyprianum, (vel quisquis est Auctor) De *Cardinal. Christi operibus,* tract. *De Chrismate:* «Sicut oleum, inquit, fluitat ethumidis quibuslibet superfertur; ita excellentia sacerdotalis et regire dignitatis, secundum formam Dei et Christi sub se omnia continens, regimen cl munimen tam activre quam contemplativis vilre obtinet. »

Uoctio- re- C»i». PriaiA.

Secunda, ut significaretur novo regi a Deo infundi novas vires ct spiritum, ad populum Dei in vero ejus cultu continendum, ct contra infideles defendendum.

Tertii. *Tertia,* ut admonerent reges lenitatis, benignitatis, dementire, misericordiæ, charitalis et benficcntire (horum enim symbolum est oleum) exercendre in subditos. Ita S. Gregorius : «Oleum, inquit, liquoribus aliis superfertur : oleum ignem fovet; oleum vulnera curare consuevit. Ungatur ergo caput regis, quia spirituali gratia mens est replenda Doctoris. Habeat in unctione sua oleum : habeat misericordiam abundantem, qure virtutibus aliis prreferatur. Habeat oleum, ut dum ardorem Sancti Spiritus in sc nutrit, lucere vehementer aliis per verbum possit. Ilabeat oleum medicinte, ut sapienter disponat, qualiter peccatorum fretorcs tergal, ct regras mentes saluti restituat.» ItaS. Gregorius, tropologice adaptans Doctori, quod ad litteram dicitur de rege.

Qu it u *Quarta,* ut esset typus Christi, qui est summus sacerdos, rex et propheta ; Christus enim uncius est a Deo oleo gratire, tum habitualis copiosissimae, tum unionis hypostaticae, qure in se est eminentissima. Quocirca reges uncti in Scriptura vocantur « sancti, » imo a Christi » sive « Messiae, » ul palet cap. xxiv, 26, et lib. II, cap. i, I.

Hinc mos hic ad Christianos derivatus est, ut eorum imperatores et Reges ungantur, imo dc jure Canonico sancitum est, ul patet ex cap. *Venerabilem, Extra, de electione.* Et cap. *Cum venissent, Extra, dc sacra unctione,* quem inorem Deus miraculo confirmavit. Nam cum S. Remigius Clodovreum in regem Franche ungeret, columbae coelo detulit ampullam olei, quoenm unxit; qure etiamnum Rhcmis asservatur, indeque reges Francité uncti a Deo nanciscuntur facultatem curandi strumas, sive scrophulas, uti asserunt rerum Gallicarum scriptores, et testantur qui prresenles fuerunt, ct idipsum viderunt.

Porro hæ creremonire non ex loge, sed ex consuetudine apud Hebræos in unctione regis adhibebantur, ait Serarius : « *Prima,* rex inaugurandus in sede collocabatur. *Secunda,* diademate ornabatur, II *Paral,* xxm; IV *Reg.* xi. *Tertia,* ungebatur. *Quarta,* ei dabatur in manus liber legis, id est, Deuteronom. *Quinta,* jurabant in ipsius observationem. *Sexta,* sacrificia fiebant omnis generis, HI *Reg.* i, ct hic infra cap. xi, quemadmodum apud Herodionum, lib. II. *Septima,* edebantur varia Irelitire ct approbationis signa, HI *Reg.* et hic vers. 25, 27. »

Lenticulam olei. — Oleo sacro ungebantur Pontifices; reges vero nunc sacro, ut cum a Pontifice ungebantur; nunc communi, ut cum a Propheta quopiam. An Saul unctus sit ab eo sacro cx tabernaculo accepto, an communi, incertum est. Hebraei, teste Vatablo, tradunt solos reges descendentes ex Juda et Davide, sacro oleo unctos fuisse : Saniem vero communi, eo quod reprobandus foret.

Porro *lenticula* erat vasculum sive laguncula lenticulari figura, sive instar lentis, qualem habet cornu (unde ct cornu vocatur). Minus apte ergo AbuIcnsis putat *lenticulam* a liniendo dictam. Idem vasculum Festo ct Varroni guttur sive gutturnium, eo quod propter colli angustiam liquor cx eo gullatim effluat. Parvum erat hoc, tum quia parum olei in caput regis effunditur, tum quia secreta ct privata erat hrec unctio.

Symbolice S. Gregorius : «Lenticula, ait, est parvum vas : quid ergo est, quod lenticula Saul ungitur, nisi quia in fine reprobatur? valut enim lenticula, olei parum habuit, qui spiritualem gratiam projiciendus accepit.» Et inferius: «o contra aulem, cum electus rex (David) ungi praecipitur, eidem prophètes Dominus ait : Imple cornu tuum oleo, » I *Reg. xvi,* 1. Et Rupertus, lib. H *in Joanncm,* cap. i : «Deus, inquit, cum Samuelem

misit, ut in regem ungeret electum suum David non lenticulam, sicut ad inungendum Saul, sed cornu olei tollere jussit; verisimiliter significans doni sui magnitudinem, simul ct fortitudinem, id est, throni ejus firmitatem ct prophetalis gratis celsitudinem. »

Et deosculatus est eum. — Osculum hoc significabat graliæ communicationem, inquit Procopius, ac regalis ct sacerdotalis officii mutuam concordiam ct operam, scilicet reges debere cum sacerdotibus ct Pontificibus esse concordes, ac mutuo se invicem adjuvare, protegere et propugnare. Osculum enim amicitiæ ct pacis est symbolum. Tunc enim optimum est regimen, cum potestas civilis Ecclesiastica), sive cum regnum Ecclesia), cl rex Pontifici subservit ct opitulatur. Audi Thcodorctuin, *Quast.* XVI, causam hujus osculi litteralem et allegoricam assignantem : a Gratia, inquit, quæ sibi inerat eum impertiit. Nam Deus quoque cum insufflasse! in Apostolos, dixit : Accipite Spiritum Sanctum. Etenim ex plenitudine ejus omnes accepimus. Sic Propheta deosculatus est regem cui imposilæ erant manus, n

Addit AbuIcnsis osculum æque ac unctionem fuisse cærcmoniam, qua Saul constitutus fuit rex. Sicut enim cum quis creatur Doctor, inter alios ritus solet accipere osculum a Doctore qui ipsum creat, ct quasi osculo sibiæquat, etincæterorum Doctorum numerum adsciscit : sic Samuel judex et princeps osculatur Saulcm, quasi illum sibi æquans, cl inter principes conlitucns, imo regem efficiens. Sic Isaac osculatus est Jacob, conferens ei benedictionem primogenitura, cl ex ea principatum super fratres, Genes, xxvn, 27. Osculum ergo erat signum primogenitura ct delati principatus.

Eccb unxit te Dominus super hereditatem suam, — id est super populum suum, uti explicans subdit, juxta illud : uilæredilas mea Israel;» Israel enim erat quasi synagoga, respublica ct regnum Deo peculiaro et proprium, juxta illud Erodi six, fi : u Erilis mihi in peculium dc cunctis gentibus. »

Moraliter S. Gregorius : « Doctor, inquit, eligitur, ul de prælationc sua non suum, sed Domini lucrum quierat. Unctionis fructus csl cultus divines hærcditatis. »

Et uoc tidi signum , quia (quod) unxit tk Deus in principem. — Dat Samuel signum , quod jussu Dei cum unxerit, ac Deus per eum liberaturus sit Israelcm dc manu hostium, ut Saulis humilis ct trepidantis, tam novum arduumque opus ct onus subire, animum elevet, roboret ct confirmet, lia Theodoretus, Procopius, Hugo, Dionysius ct alii. Hinc S. Gregorius : a Cum, inquit, sancti viri ad primatum sauctæ Ecclcsiæ sustolluntur, vehementer expavescunt; nc onus tanti ordinis sibi judicio hominum sit impositum, non ordinatione conditoris. Ad robur ergo humilium dantur signa, quibus se a Deo non ab hominibus electos sciant.»

2. kIYENIES DUOS VIROS JUXTA SEPULCRUM RACHEL in pinibus Benjamin. — Hoc sepulcrum erat in Bethlehem, ideoque in tribu Juda, *Genes.* xxxv, 19; sed tribus Benjamin erat confinis tribui Judœ. Ita I.yranus, AbuIcnsis ct Serarius. Alienum enim est sic cum nonnullis dispungere, quasi dicat: « Duos viros » qui nunc, dum hæc loquor, sunt « juxta sepulcrum Rachel, invenies in finibus Benjamin,» cum eo veneris.

Tropologice Rachel, ait S. Gregorius, monet regem debere vacare contemplationi, præsertim de sepulcro et morte sua, indeque progredi ad actiones suas, ct functiones regias.

In 'mer id ie. — Refer hoc non ad locum, sed ad tempus, quasi dicat : Invenies cos in tempore meridiano. Hoc enim significat hebraico **rtïSï** *tseUsach,* id est *clara umbra;* talis enim est in meridie. Septuaginta vertunt, *salientes grande, sive granditer,* a radice **îlbï** *tsalach,* id est *saltare.* Quasi dicat : Invenies duos viros saltantes, id est alacres ct Irelos, ac præ lætilia exilíenles. S. Gregorius, Dionysius, Hugo, AbuIcnsis legunt, *salientes magnas,* vel, *claras foveas :* per quos S. Gregorius tropologice prædicatores accipit : « In meridie, inquit, magnas foveas saliunt, quia per fervorem perfect® charitatis, cuncta quæ videntur sæculi, alta despiciunt. Quidquid enim in hoc sæculo altum cernitur, non est vera altitudo, sed fovea qua) omnes quos in sua ambitione recipit, ad inferna deponit.» Aliter S. Bonaventura : s In meridie , inquit, id est in spirituali prosperitate magnas foveas saliunt, qui laetitiam magnam quam habent in corde, exterius ostendunt : quia invente sunt asinæ, id csl, animtr Christi sanguine redemptæ. »

Et veneris ad quercum Thabor, — montis, in quo transfiguratus est Christus. Ita AbuIcnsis, licet Hugo putet t0 *Thabor* esse nomen viri cujus erat hæc quercus. Mystice, *Thabor* hcbraice idem csl quod *veniens lumen;* unde typus est vitæ couteinplativæ. ItaS. Gregorius : « Hujus, inquit, conversationis viri, dum ad exteriora opera activæ vitæ non exeunt, quasi in umbra sunt : quia incendia tentationum sentire non possunt. Quia enim in cœlcsli desiderio requiescunt, quo longius amoti sunt ab amore mundi, eo quietiores manent in umbra refrigerii. »

Invenient te idi tres viri ascendentes ad Deum in Bethel. Unus portans tres iiedos, — Deo sacrificandos in Bethel. « In Bethel,» id est ubi Jacob vidit Deum innixum seal® per quam ascendebant ct descendebant angeli, Genes, xxvm; inde locus dictus est *Bethel,* id est *Domus Dei.* Hinc Bethel, quasi hac visione Dei, consecratus fuit locus orationis, æque ac immolationis : tum quia necdum fabricatum erat in templum, extra quod sacrificaro Juda'is vetuerat Deus; tum quia tabernaculum, quod erat quasi templum mobile cl portatile, jam erat separatum ab arca, quæ Deum repræsentabat, et arca a tabernaculo, qui erat proprius arcce locus. Tabernaculum enim erat in

Silo, Judie, xvin, *l ;* arca in Cariathiarim, ut audivimus cap. nr, 2. Quare tunc licitum erat alio loco, præsertim a Patriarchis culto qualis erat *Bethel,* sacrificare, Deo id permittente. Hinc ct Jeroboam in *Bethel* collocavit vitulum aureum, quasi idolum : ideoque ex *Bethel,* id est *domo Dei,* fecit *Betavai,* id est *domum idoli,* uti cam vocant Prophetae.

ven. s. 5. Post n.ec venies ix collem Dei, — id est in Cariathiarim, ubi erat arca Dei, ait R. Salomon. Unde Chaldæus vertit, *ad collem in quo arca Domini.* Sic et Isidorus, Clarius, Vatablus ct alii; sed errant : nam Cariathiarim erat in tribu Juda ; Saul autem jam egressus erat limites Juda, cratque in tribu Benjamin. Lyranus, Glossa, Hugo, Dionysius, per collem Dei accipiunt locum in quo degebant Prophetae Dei, de quibus sequitur. Melius Abulcnsis, Sanchez et alii accipiunt Gabaa, quæ crat patria Saulis, cratque in colle : unde ct Gabaa est dicta. *Gabaa* enim hebraico est collis. Adde, in Gabaa crat statio Philistinorum, de qua scquilur, cl patet cap. xxin, 18. Philistini enim, ut Israelitas sub jugo suo continerent, ct ab cis tributa exigerent, certis locis munitis, uti erant colles, habebant sua castra et præsidia. Ita Abulcnsis, Lyranus, Hugo ct Cajclanus. *Gabaa* autem vocatur *collis Dei,* quia in ca Prophet® divinas laudes concinentes morabantur.

Propbe- OnvilM BABEBIS GREGEM PROPHETARUM. — PrO-
hi non erant proprie dicti, qui futura præ-
Dei hu- dicerent; sed crant viri religiosi, qui a turba se-
de» a- cedentes vacabant Deo, illique hymnos ct laudes concinebant, tum voce, tum instrumentis musicis : unde securn ducebant psalterium, citharam, tympanum et tibiam, ut sequitur. Hos videtur instituisseSamucl, qui multis annis Eliam ct Elis®um antecessit. Undo cap. xix, vers. 20, Chaldæus vertit, *et Samuelem stantem docentem super eos.* Hi igitur sunt quasi primi Religiosi, quos in sacra Scriptura invenimus. Pro quibus postea David Psalmos composuit. Undo Chaldæus hos prophetas vocat *scribas,* qui scilicet sacræ Scriptura describendæ, legendæ, disccndæ et mediland® vacabant, uti tempore Christi fecerunt Essici. Ita Lyranus, Abulcnsis, Hugo, Cajelanus, Sanchez, Serarius, Torniclllus, Magister *Historice Scholasticae,* Genebrardus iu *Chronico,* ct alii. Hi ergo sunt Prophelæ, qui in sequent, vocantur /l-*lii,* id est *discipuli Prophetarum,* scilicet Samuelis, Eliæ, Elisei, etc. Eraut tamen inter cos aliqui veri Prophet®, qui futura pranunliarent, ut patet cx eo quod illi ipsi prænuntiarint Elíseo raptum Eliæ in cœlum, lib. IV *Begum,* cap. il, 3. Pluribus id probat Abulensis, cap. xix, *Quæst.* XXXI.

Ipsosqqe prophetantes, — Id est hymnos Deo canentes. Candores ergo hic vocantur prophelæ, præsertim ii qui cx afflatu Dei hymnos hos cruct ibant, uti fecit Saul de quo sequitur. Sic filii Asaph dicuntur prophetasse, id est, Dei laudes cecinase m citharis. Lib. l *Paral,* cap. xxv, vers. 1. Vide quæ do significatis nominis prophelæ dixi, I *Cor.* xiv. Causam cl fructus hujus cantus dat S. Justinus, *Quæst.* CVH : a Excitat, ait, Ecclesiasticus canius cum voluptate quadam animam ad flagrans ejus, quod carmino celebratur, desiderium, affectiones et concupiscentias carnis sedat: cogitationes malas inimicorum, quos cernere non est, suggestione oborientes amolitur : pietas decertatores, generosos et fortes per constantiam in rebus adversis efficit : omnium rerum, quæ in vita tristes et luctuosæ accidunt, piis affert medicinam. »

Et S. Isidorus, lib. VHSenf. cap. vu : a Psallendi, inquit, utilitas tristia corda consolatur, gratiores mentes facit, fastidiosos oblectat, inertes excitat, peccatores ad lamenta invitat. Nam quamvis dura sint carnalium corda, statim ut psalmi dulcedo insonuerit, ad affectum pietatis animum eorum inflectit. » Et paulo post : « Nescio quo pacto modulatione canentis major nascitur compunctio cordis; multi enim reperiuntur qui, cantus suavitate commoti, crimina plangunt, atque cx ea parte magis flectuntur ad lacrymas ex qua psallentis insonuerit dulcedo suavissima. »

G. Et insiliet in te spiritus Domini, et propiie- vus·
tabis cum eis, —hoç est afflatus Dei spiritu et quasi enlhusiasmo actus hymnos dictabis cl canes Deo : u Hoc verbo (insiliet) tanquam ex abdito divinitatis secreto repentinus significat afflatus, » ait S. Augustinus, lib. II *ad Simplicianum,* Quæst. II.

Et mutaberis in virum alium, — majorem a Deo infusam accipies sapientiam et magnanimitatem, ex rusticano agasone fies civilis, politicus, regalis, quia indues animum liberalem ct regium. Fies cx rudi sapiens, cx duro mitis, cx agresti urbanus, cx privato regius. Addit Nazianzcnus dubitandum non esse quin Saul per inhabitantem Spiritum Sanctum fucrit in spiritualem virum commutatus.

7. Quando ergo evenerint signa hæc omnia tibi, Veii 7*
FAC QUÆCUMQUE INVENERIT MANUS TUA. — QUOSI dicat : Ex hisce signis intellige certissimo te esse regem a Deo electum, cl facultatem regiam adeptum cum ope Dei libi assistente, ut possis perficere quæ velis, quotcumque in regimine agenda libi occurrent. Regaliter ergo age cl pugna intrepide pro populo Dei et luo.

Quia Dominus tecum est, — tanquam tuus director ct gubernator. Ita Angclomus, Abulensis ct alii. Audi S. Hieronymum in *Quæst. :* ullis signis noscere poteris, quia Deus te regem fore voluit : ct idcirco ad omnia quæ libi agenda sunt, regaliter age, quia Dominus lecum est. n El Chaldæus, *quando venient hæc signa tibi, parato libi vasa* (instrumenta) *regni, quia dictum* (verbum) *Domini in auxilio tuo.* Lyranus, *dispone,* inquit, *te quantum potueris ad decenter ct potenter regnandum.*

8. Et descendes ante me in Galgala. — Videtur Samuel vel rumore populi, vel instinctu Dei præ-

cognovisse machinationes bellicas Naas regis Ammon contra Jabes Galaad. Hac de ca isa præmiltit Saulem in Galgala, quæ vicina crat Jabes Galaad, seque co secuturum promittit, ut voluntatem Dei do hoc bello illi indicet; sed cum urgeret hostis Samuelcm, exspectare Sauli non licuit, ait Cajclanus cl Lyranus.

Aliter Abulcnsis, qui generalem hic regulam dari Sauli a Samuele censet, ut quandocumque in periculis belli et hostium sil constitutus, se recipiat in Galgala, coque se evocet, ct exspectet quasi dc voluntate Dei ibidem sciscitaturum; idque innuitur cap. xiii, 8. Sic quoque Angclomus ct Mendoza : «Optime, inquit Serarius,jungeretur expositio Lyrani ct Abulcnsis, ut ct tunc temporis id factum sit, ct postea semper de compacto fieri debuerit in difficilioribus negotiis, uti ex Josepho intelligilur,clinfra cap xxni,vers. 8ct 18.n

Porro in Galgala jubet descendere Saulem, tum quia Galgala crai vicina Jordani, ad cum contra hostes, ne per eum transirent in Judæam, defendendum; tum quia Galgala crai locus dicatus orationi et sacrificio, cx quo Hebræi transeuntes Jordanem sicco pede, prima in Galgala posuissent castra, *Josué* iv, 20, tum ut hujus beneficii ct transitus memorem redderet Saulem, cumque magis Deo obligaret.

Ut offeras oblationem et immoles victimas, — quasi dicat : Atieres victimas per sacerdotem immolandas. Nam eas per se Sauli immolare non licebat, quia ipse non erat sacerdos.

Ven. 9. 9. Immutavit ei Deus cor aliud, — *q. d.* Deus cor Saulis, quod, cum esset privatus, crat pusillum, abjectum, agreste, servile ; jam eo rege facto fecit magnanimum, sublime, amplum ct regale, n>u» de- lll nullis periculis cederet, nullos hostes metueret, du cor nullum onus sibi difficile arbitraretur. Sic. S. Catharina Senensis petiit a Christo aliud cor conforme cordi Christi cl obtinuit. Ita Abulensis : o Mutavit, inquit, cieor, quod antea erat parvum ct servile, in cor regale. » litigo Cardinalis : « Altius, inquit, ct audacius cor habuit. » Carlhusianus : « Dedit Sauli cor virluosius et specialiter magnanimius. » Vatablus : « Immisit illi mentem aliam, cl cor regium sive regios spiritus. » Theodorelus : a Quoniam, inquit, crat rusticus solum sciens terram colere, cum ei manus imposuisset, dedit ei spiritum regium. » D. Gregorius : « Cor, inquit, immutatum habebat : quia qui asinas quæsierat, jam de regni dispositione cogitabat. »

Idem tamen Gregorius rursum in malam partem hæc verba explicat : « Si, inquit, aliud cor tunc recepisse cognoscitur, coram propheta humilis fuit; sed ut ccepil discedere,pariter cl coepit superbire : in mente sua jam non esse parvulum; sed regem se cogitabat : adhuc non crat sublimis ordine, sed crat sublimis æstiinationc. »

Proprio tamen hic mutavit Deus cor Saulis, quia fecit «prophetare, « id est Deo laudes canere, uti præcessit.lta Tertullianus, lib. *De Anùha,* cap. xi : « Saulem, ait, tam Dei spiritus antea vertit in alium virum, id est in prophetam, quam et malus spiritus postea evertit in alium virum, in apostatam scilicet, » Sic et alii Interpretes exponunt.

10. Et prophetavit ix medio eorcm, — id est ‹•» afflatus numine easdem laudes Deo cecinit, quas ceeteri Prophet® canebant. Modum explicat Auctor De *Mirabit. S. Script,* lib. I, cap. xi, agens dc cantico Ikbræorum post transitum maris Rubri, *Erodi* xv : «Admiratione, ait, dignum miraculum, ut cuncti pariter senes cum pueris, et omnes relates, eodem inspirati flamine, uno quasi ex ore, nulla pnrmonitione edocti, easdem continenter litteras decantarent in unum. Ubi non consuetudine humani ingenii, sed divino spiritu cantorum pectora et ora inspirantur, Dominus qui paulo ante in profundo coram eis apparuerat, ipse postmodum in tali cantico, eorum linguas cl ingenia gubernabat. »

Addunt Hebræi apud S. Hieronymum Saulem vere prophetasse de futuro saeculo, de præmiis justorum et poenis improborum.

11. Nlm et Sall inter Prophetas, — cx subita Ven **• mutatione tanta Saulis hæc vox adstantium erupit, quæ versa est in proverbium simile illi quo dicimus : « Anser inter olores, asinus inter apes, corvus inter Musas. » Simili modo dixere tempore Christi de Saulo facto Paulo : « Numquid Saulus inter Apostolos? » Numquid ille Jesum prædicat, qui Jesum persqui solebat? ail S. Gregorius. Hoc proverbium quoque usurpes, cum promiscue quilibet sibi magnificam aliquam functionem solitis suis viribus majorem usurpat; ut hoc œvo nemo non tractat sacras hileras, de iisque disputat. Ita S. Gregorius Nazianzenus, *Apol. de fuga sua ad Pontum : «* Pro eo, inquit, quod deberent esse dociles Dei, prophetant omnes, adeo ut et Saul sit inter Prophetas juxta priscam historiam ct proverbium.» Acute Epictetus, cap.xx, *can.* 20: «Philosophari, inquit, desideras?para teipsum, quasi irridendus sis, quasi te subsannaluri mulli sint, quasi dicturi : de repente hic nobis philosophus evasit? et unde nobis hoc supercilium? »

Moraliter, disce hic quam utilis sit societas bonorum : ha® enim aliis suam bonitatem affricat. En tibi Saul in societate Prophetarum, fit propheta ct prophetat. Deus enim suum spiritum afflans Prophetis, etiam Sauli inter cos constituto cum afflabat.

Mystice S. Bernardus, semi. 2 *ad Fratres, de altitudine cordis : «* Magnum, inquit, prophetandi genus, cui vos deditos esse conspicio; magnum prophetiæ studium, cui vos conspicio mancipatos. Quo illud? Nempe juxta Apostolum non considerare quæ videntur, sed quæ non videntur sine dubio prophetare, est ambularo in spiritu ; cx fide vivere, quæ sursum sunt quicrere, non quæ super terram ; oblivisci quæ retro sunt, et extendi in anteriora, cx magna parte prophetare est. »

12. Et qijis pater eorum;—ita legunt Romana, Vtn.it.

quod primo aliqui sic explicant, quasi dicat : Mirum non est Saulem prophetare, quia Prophet® donum prophetia; nou habent a parentibus, quasi cx traduce, sed a Deo : sicut ergo Deus illis idipsum gratis communicavit, sic et Satdi. Ita Lyranus, Hugo, Dionysius, Vatablus, Sanchez ct alii.

Aliter explicant nonnulli per auxesin, quasi dicat : Quomodo Saul subito factus est propheta? imo paler eorum, scilicet et cœterorum Prophetarum? illis enim Saul canendo eminet, quasi pater, id est magister discipulis. Quomodo tam subito factus est Prophetarum magister, qui paulo ante necdum eorum erat discipulus? Ita Hebræi apud S. Hieronymum in *Quast.*

Porro Septuaginta legunt : *Et quis pater ejus?* quasi dicat: Nonne Cis est paler Saulis? Cis autem est homo amusus; quomodo ergo filius ejus Saul illico tam canorus evasit musicus? Quis cum docuit adeo melodico canere? utique non pater Cis, nec quis alius preter Deum. Verum legendum cum Hebræa, Chaldæa et Romana, et *quis pater torum ?*

itu. u. 13. Et venit ad excelsum,— scilicet collem unde ITophetæ descenderant vers. 5; in excelso enim erat locus orationis et sacrificii. Eo ergo ascendit Saul antequam ad suos rediret, ul animum colligeret, ct Deo pro tot donis sibi collalis gratias ageret, ait Abulensis, Hugo et Dionysius. Mystice S. Gregorius: a Ad excelsum, inquit, post prophetiæ ministerium venit, qui ad coelestia gaudia, quæ predicai, mentem erigit, et ad ea amando, sc sublevat, quæ loquendo monstrat. Doctores quidem cum minoribus plana predicant, quasi in plano sunt : cl quia post verba predicai onis ad promerenda ea quæ predicant, se bonis operibus præparaut, ad excelsum venire perhibentur. n

vm. u. 14. Dixit que patruus Saul. — Patruus hic Saulis fuit Ner pater Abner principis militiæ Saulis, inquiunt Beda, Hugo, Abulensis, Dionysius et alii. Nec ergo fuit pater Cis patris Saulis.

Va», i». 16. De sermone autem regni non indicavit el —Cur tam altum de regno suo Saul tenuit silentium? Respondet-Lyranus : a ut evitaret jactantiam, el humilitatem servaret, n Vatablus : « Hoc tribuitur, inquit, modestiæ Saulis. » Abulensis : « Erubuit, inquit, de se hoc dicere, ne videretur sc jactare, si hoc crederet esse verum. » Addit Carlhusianus : a Quo exemplo, inquit, quorumdam jactantia, vanitas, insipientia arguuntur, qui ?ihil norunt celare, ct praserlim, si quid glori® ct honoris eis exhibitum fuerit? aut exhibendum, alere non valent, ct propriam pandunt stolidita-tem.» Porro S. Gregorius : a Verbum, inquit, non indicat, qui magnitudinem sanctitatis per vanam gloriam non revelat. Nara qui magna dignitate, inagnaque sanctitate radiat, mulla vivendo ostendit, quæ loquendo non dicit. »

Secunda causa fuit, ne secretum propalaret : ita Lyranus. « Nam Samuel, ait, unxerat eum secreto, propler quod puerum Saulis fecit præire, no audiret verba ejus, ul supra dictum est : cl ideo voluit tenere secretura, et debuit quousque Samuel negotium publicaret. » Regi enim ad regia negotia summe opus est secreto.

Tertia, ne patrui invidiam sibi concitaret, uti concitavit Joseph narrans somnium fratribus de suo principatu : ita Josephus, lib. VI *Antiq.* cap. iv, Hugo, Abulensis ct alii.

17. Et convocavit Samuel populum ad Dominum in Maspha, — non quod *in Maspha* esset arca Domini, ut vult Lyranus, sed *ad Dominum,* id est ad comitia Domini, ad conventura et Ecclesiam Domini, ad Synagogam Domini ; ubi enim est Ecclesia Dei, ibi est præestque ipse Deus. Rursum *ad Dominum,* id est ad Domini sortes et judicium ; quo scilicet Dominus publice erat designaturus regem Israelis a se electum : ita Cajctanus. Vide dicta de *Maspha,* cap. vu, vers. 5, ct *Judie,* xx, 1. Noluit enim Deus suspectum populo esse Samuclem, quasi humano non divino judicio rem tantam peregisset. Ven. il

18. Ego eduxi Israel, etc. — Vero S. Bernardus, serra. *De septem misericordiis,* de seipso fatebatur : a Sic, inquit, onerat me miserationibus suis Deus, sic obruit beneficiis, ut onus aliud sentire non possim. » Ver». ib.

19. Nunc ergo state coram Domino. — « Religiosus, inquit Cajctanus, sortium usus significatur, per stare coram summo Deo : ut non cx casu, sed ex divina providentia exspectarent effectum sortis, elevatis mentibus in Deum ct devote commendando causam Deo. » vtr». 19.

20. Et applicuit (hcbraice *iacrcb,* id est, appropinquare vel accedere fecit) omnes tribus Israel, — ad sortem, hoc est : dedit vel jecit sortem duodecim tribubus, ut per eam videret quam cx illis Deus eligeret, ut cx ea regem designaret. *Applicuit* cas Samuel, ait Abulensis, ponendo sortes pro illis, vel Deum interrogando pro singulis. Quales fuerint hæ sortes nescimus, quia cas Scriptura non explicat. Ver»,îo.

Nola : Samuel jam ante cx Dei jussu Saulem unxerat in regem, sed secreto; nunc ut cumdem a Deo electum toti populo ostendat, sortem jacet instinctu Dei, qui Samucli suggessit se ita sortes has directurum, ut non in alium quam in Saulem caderent. Prudenti consilio id fecit Deus no quis a Samuele non a Deo electum Saulem ob privatam amicitiam, spes ct commoda arbitraretur; aut se vel alios o Juda, vel aliis nobilioribus tribubus, ait Lyranus, regno digniores esso judicaret. Sors hæc fuit divinatoria, sed a Deo suggesta ideoque licita. Vide quæ de sorte triplici partira licita, partira illicita, dixi *Actor* i, ct *Jonas* i.

21. Et cecidit cognatio Metri. — Inter filios Benjamin qui exacte numerantur libro I *Parat.* cap. vin, vers. 1 et seq., nominatur *Metri.* Quare Hebræi, Lyranus,Abulensis,Hugo, Dionysius ot alii censent aliquem cx posteris Benjamin, qui Vcn.n.

nominantur I *Paral,* vin, cognominatum fuisse *Metri,* id est *jaculatorem,* quod in arte sagittandi, scopum scilicet configendi excelleret ; in hac enim eminuisse Benjaminilas palet, *Judie,* xx, 1G.

Vers if 22. Et consuluerunt post hæc Dominum, —per Pontificem indutum Rationali, in quo erant Irim et Tummim, uti dixi *Exodi* xxvni, 30.

Ecce absconditus est domi,— in vasis quibusdam, ut habent Hebrea et Greca, puta in populi, qui convenerat, sarcinis, ait Vatablus, vel in latebram aliquam fugerat, ut ait Josephus, idque cx humilitate qua se regno indignum judicabat, et onusregcndi formidabat, ait Lyranus, Hugo, Abulensis, cl Cajctanus. Vide hic quomodo honor sequitur fugientes, sequentes fugit, uti secutus est Saulem.

Vers. î3. 23. ALTIOR FUIT UNIVERSO POPULO AB HUMERO ET SUBSUM, —ut sicut corpore, sic el mente, virtute el dignitate regia subditis omnibus emineret. Fuit ergo Saul procerus, ct quasi gigas. Sic Anchises, *Ænciđ.* Vili, ail Virgilius : « cunctis allior ibat, » ct Turnus, lib. Vil, a toto vertice supra est. » Sic procerus fuit Salomon, *Cant,* v, 15, Carolus Magnus, Julius Cæsar, Romulus. Suum Trajanum laudat Plinius in *Panegyrico :* « Quod non humeris hominum, ul alii superbi Imperatores, veheretur; sed sola corporis proceritate elatior ct excelsior, non de patientia civium, sed do superbia Principimi triumphasset. »

Audi Theodorcluiu : «Ideo Deus elegii omnium maximum, quia Hebræi non animi vii tutem, sed corporis magnitudinem mirabantur. »

Tropologice S. Gregorius : « Rex, inquit, præccllit collo, præcellilet capite. Quid enim in collo, nisi locutio? quid in capite, nisi mentis contemplatio designatur? Capite ergo ct collo subditorum omnium capita excellit, si contemplationis altitudine mirabilis est, et sublimilate doclrinæ. » El paulo inferius : « Emineat, inquit, rex collo, emineat capite, sit humero sublimis, ut conversatione perfectus sit, eloquio mirabilis, prie cæIcris arduus in arce contemplationis. »

Sini typntChif-oùr Allegorico Saul fuit lypus Christi, idque ob tres analogias quas recenset Reda, lib. 11 in *Samuel* caP* 111 : inquit, quia Saul de tribu Benjamin, id est, ülii dexteræ, descendit ; ita Christi Domini familia, quæ ab eo pascitur ac regitur, lota dextera est ; nam ejus chapitas in eis solum, qui ad dexteram regni partem perlinent, perfecte generatur. *Secundo,* quia Saul allior fuit universo populo, seu eminebat super omnem populum; ila Christus Dominus suce sanctitatis el poteslatis gloria cunclos facile superabat. Quis enim similis erit Deo, infer filios Dei? » Et iterum : a Qui de cœlo venit, super omnes est. *Tertio,* quia S ml in rogem ungendus absconditus est domi; ita cl Christus Dominus, cum venturi essent ut raperent cum et constilucrcnl sibi regem, fugit. » Nec sine mysterio Saul domi absconditur : a Quia Christus Dominus, inquit Beda, intus sc quieri debere, intus inveniri posse, intus essequæ docet; intus, quo ducit, ostendit. »

25. Locutus est aitem Samuel legem regni, — id est praescripsit leges servandas tam regi circa populum, quam populo circa regem, quid scilicet rex populo, ac vicissim quid populus regi prestare deberet. Hinc liquet jus regis a Samuele recensitum cap.vm, vers, 11, non esse legilimum, sed inique usurpatum.

2G. Et exposuit coram Domino, — puta coram Vcn.**. arca Domini. Hic ergo Samuel publice coram loto populo Saulem cx Dei jussu pronuntiavit regem, ideoque publice rursum eum unxit, cl diademate cœterisquc regiis insignibus decoravit. Ha Abulensis, et sat colligitur ex innovatione regni quæ facta dicitur cap. seq. vers. 14.

Sed et Saul abiit in domum suam in Gabaa. — Vm-n. Mystice S. Gregorius : a Doinus, inquit, regis in Gabaa sita perhibetur. Gabaa quippe sublimis dicitur. Domus ergo regis in Gabaa esse ostenditur, quia electus Doctor non ima cl terrena cogitando incolere, sed alta et cœleslia meditari studet. »

27. Filii vero Belial (homines indomiti, superbi, protervi, inobedientes, rebelles) dixerunt : Num salvare nos poterit iste? — « Iste, » scilicet vilis, plebeius, ignobilis, incognitus, inexpertus; quid faciei hic longolius? quid praestabit turris hæc carnea? a Non est in tanto corpore mica salis. p Ad quid tantum giganlis supercilium, nisi ut capita nostra dcspiciat, caque suis brachiis premat ct tundat? Hic erit noster Cacus, dc quo Ovidius :

> Dira viro facies, vues pro corpore, corpus
> Grande : paler monstri Mokiber hujus erat.

Ille vero dissimulabat se audire. — Hebraice, *obsurdescebat,* gerebat se quasi surdum : « Noluit enim, ait Dionysius, regnum suum a turbatione, lite el sanguine inchoare. Si enim ostendisset sc verba illa audire, ncc vindicassct, pusillanimis videretur; si vero ulcisceretur, ferocitati et arroganli® adseriptum fuisset. » Ergo recte dissimulavit, finxilque se non audire, juxta illud *Eccles.* XXXII, 12 : « In multis esto quasi inscius. » Sapien- Sipiem 1er S. Isidorus, lib. Ill *Sent.* cap.L : «Plerumque, ait, princeps justus etiam malorum errores dissimulare novit, non quod iniquitati eorum consentiat; sed quod aptum tempus correctionis exspectet, quando eorum vilia vel emendare valeat, vel punire, n El Seneca, lib. I *De Clementia* : « Regibus, ait, certior est cx mansuetudine securitas, ipiia frequens vindicta paucorum odium reprimit, omnium irritat, p El paulo inferius : « Clementia ergo non tantum honestiores, sed tutiores prestai; omamentumque imperiorum est, simul certissima salus, p S. Bernardus, *ad Eugenium Pontilicem :* a Pauca, ait, castiges; multa dissimules.» Theodosii Imperatoris in injuriis clementiam ita dilaudat S. Ambrosius, *qnst.* 17 : « Antiochenis, inquit, jam donasti injuriam; inimici lui filios

revocasti, nutriendas apud affinem dedisti; matri hostis tui misisti de cerario tuo sumptus.» Et Augustinus, lib. V *De Civitate,* cap. xxvi : a Inimicorum suorum, ait, filios, quos non ipsius jussus, M?d belli abstulerat impetus, Christiana charitate dilexit ; ncc privavit rebus, sed auxit honoribus. »

Causam dalS. Ambrosius, *serm.* 20 : « Quo enim quis fuerit ad injuriam patientior, eo poteniior constituitur in regno. » Sapienter S. Ambrosius, lib. II *De Interpellat. Job,* cap. in : a Tacere, inquit, debet, qui recognoscit objectum, ne vulnus exasperet el scindatur cicatrix, tacere, et qui non recognoscit ; audit enim alterius, non suum crimen; quod si referat, suum facit; si tacet, retorquet, ct conviciantem vulnerat. »

Sapientius Tertullianus, lib. *De Patientia,* cap. nu, docet claudendas esse aures ne injurias audiant : « Siparum, inquit, æquanimiter audiam dictum aliquod in me protervum aut nequam, reddam ct ipse amaritudinis vicem neccsse est; aut cruciabor impatientia muta. At qui hujusmodi dictis aures obstruxerit, ab utroque incommodo eripietur; neque loquens maledicet, neque tacens affligetur. Ita David suas aures obstruebat. Ego autem, inquit, sicut surdus non audiebam, et sicut mulus non aperiens os suum ; et factus sum sicut homo non audiens, et non habens in ore suo redargutiones. »

Fructum hujus patientiœ subjicit Tertullianus : « Omnis, inquit, injuria seu lingua,seu manu incussa, cum patientiam offenderit, eodem ictu dispungetur, quo telum aliquod in petra constantísimo) duriti® libratum et obtusum. Concidet enim ibidem irrita opera et infructuosa, et nonnunquam repercussum in cum qui emisit reciproco impetu sævicl. Nempe idcirco qui te Ledit, ut dolcas; qui fructus lœdentis, in dolore læsi est. Ergo cum fructum ejus everteris non dolendo, ipse doleat neccsse est amissione fructus sui. »

Regium ergo, imo divinum est, injurias contemnere, despicere, indulgere, ct beneficiis obruere.

CAPUT UNDECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Naas rex Ammon vult viris Jabes Galaad eruere oculos dextros. Audit id Saul, cogitque exercitum, quo cadit castra Naas ad internecionem. Quare, vers. 12, *llebræi applaudunt, eique regnum confirmant in Galgala.*

1. El factum csl quasi post mensem, ascendit Naas Ammonites, et pugnare coepit adversum Jabes Galaad. Dixeruntque omnes viri Jabes ad Naas : llabeto nosfæderatos, et serviemus tibi. 2. Et respondit ad cos Naas Ammonites : In hoc feriam vobiscum fœdus, ut eruam omnium vestrum oculos dextros, ponamque vos opprobrium in universo Israel. 3. Et dixerunt ad cum seniores Jabes : Concede nobis septem dies, ut mittamus nuntios ad universos lerrniuos Israel ; et si non fuerit qui defendat nos, egrediemur ad te. 4. Venerunt ergo nuntii in Gabaa Saulis, cl loculi sunl verba hæc, audiente populo ; et levavit omnis populus vocem suam, el flevit. 5. Et ecce Saul veniebai sequens boves de agro, cl ait : Quid habet populus quod plorat? El narraverunt ei verba virorum Jabes. G. El insiluit Spiritus Domini in Saul, cum audisset verba hæc, et iratus est furor ejus nimis. 7. Et assumens utrumque bovem, concidit in frusta, misilquc in omnes terminos Israel per manum nuntiorum dicens : Quicumque non exierit, et secutus fuerit Saul el Samuel, sic fiet bobus ejus. Invasit ergo timor Domini populum, el egressi sunt quasi vir unus. 8. Et recensuit cos in Dczech : fueruntque filiorum Israel trecenta millia ; virorum autem Juda triginta millia. 9. Et dixerunt nuntiis qui venerant : Sic dicetis viris qui sunt in Jabes Galaad : Cras erit vobis salus, cum incaluerit sol. Venerunt ergo nuntii, el annuntiaverunt viris Jabes : qui laetati sunt. 10. Et dixerunt : Mane exibimus ad vos, el facietis nobis omne quod placuerit vobis. 11. El facium est, cum •liescrastinus venisset, constituit Saul populum in tres partes, cl ingressus est media castra in vigilia matutina, et percussit Ammon usque dum incalesceret dies ; reliqui autem dispersi sunt, ita ut non relinquerentur in eis duo pariter. 12. El ait populus ad Samuelcm : Quis est iste <jui dixit : Saul num regnabit super nos? Date viros, et interficiemus cos. 13. El

nil Saul : Non occidetur quisquam in die hac, quia hodie fecit Dominus salutem in Israel. 14. Dixit aulem Samuel ad populum : Venite et camus in Gaigaia, el innovemus ibi regnum. 15. El perrexit omnis populus in Galgala, cl fecerunt ibi regem Saul coram Domino in Galgala, ct immolaverunt ibi victimas pacificas coram Domino. Et lælatus est ibi Saul, ct cuncti viri Israel nimis.

Veri, h !• Habeto **NOS FOEDERATOS**, — *q. d. Pange nobiscum fœdus,* ut vertunt Septuaginta. Chaldæus vero, *Decerne nobis pactum, ct serviemus tibi;* quasi dicant : Subditi ct servi tui erimus, sed federati, non bello victi ct manu capti, quasi mancipia.

Vers. 2. 2. In hoc feriam vobiscum foedus, ut eruam omnium vestrum oculos dextros, — tum ad ignominiam cl opprobrium,ut sequitur; tum ut vos semicæcos et bello inutiles reddam : « Milites enim oculum sinistrum scuto legunt, dextro vero in pugna rem gerunt, » Ita Abulcnsis. Audi Joscphum, lib. VI *Antiq.* cap. v : a Ilie (Naas) Judæis ultra Jordanem habitantibus infestus, cum magno ct forti exercitu regionem ingressus, urbes eorum subjugare cœpit; ncc contentus libertatem in præsens abstulisse, ut omnem rebellandi materiam in futurum adimeret, tam ultro deditis, quam vi subactis, dextrum oculum eruebat; ut quoniam scutum sinistro prospectum negat, omnino inutiles bello fierent. »

Tertiam causam addit Dionysius, scilicet voluisse Naas hac exoculalionc Jabcsitarum, terrorem sui omnibus Hebræis incutere, ne quis deinceps similis supplicii metu, sibi rebellare auderet.

Tropologice *Naas* hebraice idem est quod *serpens,* puta diabolus, «qui dextros oculos suorum eruit, quando abstinentibus a se devictis, sic per gulam prævalet, ut carnalia sola cupiant, et spiritualia, quæ amare solebant, non attendant,» ait S. Gregorius, Beda et Angclomus; spiritualia enim sunt dextra, id est potiora ct meliora; ideoquo dextro et meliori oculo intuenda : carnalia vero sunt sinistra, id est viliora; ideoquo sinistro et viliori oculo obiter aspicienda. Dextro ergo suspicimus cœlum ct coelestia; sinistro despicimus terram cl terrestria.

Audi S. Nilum in *Ascetico :* «Naas Ammonites, qui serpentem significat, Israeli perspicaci omnem oculum dextrum effossurum so minitatur, ut nulla dextera cogitatio ad ullam dexteram actionem dirigatur; eos enim qui a contemplatione ad actionem se conferunt, valdo proficere non ignorat; nam illi in actionibus suis sine reprehensione egerunt, qui mentis oculis acutissimis, quid agendum sit, antea meditati sunt. »

Verf-1 3. Concede nobis septem dies, — ad petendum a cæteris Hebræis consilium cl auxilium. Concessit cis hoc Naas superbus non ex piotate, sed ex animositate, ait Dionysius, wstiinans neminem ausurum cis succurrere, vel sibi in prælium occurrere. Putabat enim tam paucis diebus tantum exercitum, qui suo par foret, cogi non posse.

4. Venerunt ergo nuntii tn Gabaa Saulis, — Ga- Vo. a baa enim crat patria Saulis, ideoque in ca rex factus residebat.

5. Et ecce Saul veniebat sequens boves de agro. **Vm. 5.** — a Veniebat, ait Hugo, sequens boves de agro; non ut custos boum, quia hoc esset inconveniens, ut rex esset bubulcus; sed casu accidit, ut cum rediret Saul de agro, boves procédèrent eum in via. » Sic ct Lyranus ct Dionysius.

Verum hic sensus contortus videtur et violentus; sequi enim boves de agro, est aratorum bo- Sml rei ves ab aratro reducentium ad stabulum. Fuit ergo flb Saul arator, ait Abulcnsis, cl licet jam foret rex creatus, ad solitam tamen agriculturam, cum alia regni negotia non occurrerent, rediit. Sic et David, postquam a Samuele unctus esset in regem, rediit ad pascendum suas oves. Unde vers. 7, ulrumque hunc bovem suum, quo arabat Saul, concidit in frusta. Erani ergo hi proprii ejus boves, non alieni. Ha Abulcnsis, Cajelanus, Sanchez, Mendoza ct alii. Causam dat S. Gregorius, lib. XIX Mora/. cap. xvii, quia « perit omne quod agitur, nisi sollicite in humilitate custodiatur.» Et «hoc. ait Hugo Cardinalis, est contra Religiosos, qui quando fiunt Episcopi, dimittunt regulam suam.» Vide ct mirare hic simplicitatem cl modestiam primorum regum, Saulis cl Davidis, ac agricultura dignitatem et præstanliam; nipote quam olim reges el principes exercuerint. Sic Romulus, sic ct Remus, Curius, Fabricius, primique romani Se- pnscisanatores cl Principes erant aralores et agricolæ. Audi Propertium, lib. IV :

> Curia, prilexlo quæ nunc nitet alta senatu,
> Pellitos habuit, rustica corda. Paires.
> Baccina cogebat priscos ad verba Quintes.
> Centum illi m prato saqw Senatus erat.

Plinius, lib. XVlH *Hist.* cap. ni : «Ipsorum, inquit, manibus Imperatorum colebantur agri ; gaudente terra vomere laureato, et triumphali aratore.» Valerius Maximus, lib. IV, cap. iv : allii, inquit, prædivites, qui ab aratro acccrscbantur, ut consules fierent, voluptatis causa solum versabant; imo quos pericula Reipublic® imperatores acccrsebant, angusti® rei familiaris, bubulcos fieri cogebant. » Causam dat S. Chrysostomus, hom. 15 *in* H *ad Corinth.* Quod Deus primis pa- Cllr? rentibus agriculturam ut necessariam, arlcmque Agriad-' mnocenlissimam et præstantissimam indixerit, tata juxta illud *Gen.* cap. n, vers. 15 : « Posuit cum in h‘ ⁑ paradiso voluptatis, ut operaretur el custodiret illum. » El mox a diluvio cœpit «Noe vir agricola exercere terram,et plantavit vineam, » *Gen.* ix, 9.

Audi Philonom, lib. *De Abel ct Cain : a* Moyses, ait, præclaram existimans artem pastorum, ipse tractavit hoc negotium. * Et lib. *De Agricultura :* « Tanta, inquit, cura pastoralishonoslas creditur et utilitas, ut Poetarum gens reges soleat vocare pastores populi. » Et lib. *De Joseph,* agens de cura pastoritia : *a* Quæ disciplina, ait, cum civili convenit. Et hoc est, opinor, cur Poche reges vocant pastores populi. Nam qui summus est in arte pecuaria, facile bonus rex evadet, pulcherrimo hominum gregi prapositus, approbata industria in minore negotio.» Denique lib. I *Dc Vita Moysis,* tom. II, de Moyse : «Præfuit, ait, gregibus, ad principatum se praparans.Nam pastoralisad regnum est proludium, hoc est ad regimen hominum, *gregis* mansuetissimi. » Clemens Alexandrinus, lib. *Strom. : a* Moyses, ait, oves pascit, ut qui ad principatum pastoralem prius erudiretur. Ei enim qui hominum gregi cçt profuturus, est præoxcrcitalio, ovium pascendarum scientia. Ab ca autem ducit Deus, ut esset dux Hebræorum exercitus. » D. Ambrosius eleganter idipsum notat lib. l, *epist.* 4 : *a* Abraham, ait, et Jacob, ct postea Moyses et David pastores fuerunt, regalem quamdam in hoc munere disciplinam induentes. » Denique S. Basilius, horn. 26 *De Martyre Mamante :* «No contemnas, inquit, virum ubi paslorem audis. Qui Deo primus placuit, Abel pastor fuit. Moyses magnus ille legislator pecudes pavit in monte Ilorcb; ct per pasturam ad colloquium Dei pervenit. Jacob patriarcha, pecudes pascendo, pro veritate patientiam ostendit, ct in modica imagine universam vitam suam, quasi quodam charactere obsignavit; David a pecudum pastura pervenit ad regnum. Sorores quædam sunt pastura et regni administratio. Quapropter Dominus, ulraque complexus, et pastor est ct rex. »

Vcn. 0. G. Er hiatis est furor ejus nimis. — Acuit Saul iram justam in Naas idololatrem ct tyrannum tam indigna poscentem ab Israelitas; Deo etsibi quasi regi jam subditis, ut illa ipsi esset cos virtutis, cumque stimularet ad justam de co vindiciam, et subditorum defensionem; ad hoc enim opus crat animo heroico et excelso, præsertim in rc tam subita, cum nullum haberet militem, ct hostis lempusque angustum urgerent. AudiS. Rasilium, In 04 virtoUi. bom. 10 *De ira :* «Nervus, inquit, est animæ indignatio, fortitudinem constanliamque præbcns ad res bene gerendas; quæ animam voluptate dclinilam ac lascivientem, voluti ferro quodam cohibens, austeriorem fortioremque ex molli ac remissa dedit. » El paulo post : « Ira, inquit, velut armis utamur. Ideo Moyses omnium hominum mansuetissimus, vituli idololatriam damnans, Levitatum manus in cædem fratrum armavit. Quid Phinecs justum reddidit? Nonne contra fornicantes ira, qui alioqui mitis ac mansuetus existons, protinus utrumque trucidavit; Samuel autem regem Amalec nonne justa ira in medium trahens occidit? Sic itaque fit ira sæpcnumcro bonarum actionum administra. Elias vere Zelotes turpitudinis sacerdotes justa indignatione in lotius Israel utilitatem, ut morte mulclarentur, offecit. »

Quocirca. S. Ambrosius, lib. I *Oflic.* cap. xxi : « Irascimini, ait, ubi est culpa, cui irasci debeatis; non potest enim fieri ut non rerum indignitate moveamur; alioqui non virtus; sed lenitudo et remissio judicatur. Irascimini ergo, ila ut a culpa abstineatis. »

Tropologice S. Gregorius : «Ecce, ait, Saul ut irasci nimis potuerit, prius in cum spiritus Domini insilili. Quam metuenda sil ergo Sanctorum ira cernimus, si insilientem in cos Domini Spiritum cogitamus, si dum illos foris ¡ráscenles aspicimus, commoventem spiritum intus pariter attendamus; quoties ergo majorum zelo corrigimur, sub eorum indignatione vehementer possumus pavere, si eorum impetum motum Sancti Spiritus credimus. »

7. Et assumens utrumque bovem, concidit invsn.7 frusta. — Imitatus csl Saul exemplum Levit®, qui uxorem stupro occisam conscindens in frusta, illa per lotum Israclem dispersit, itaque omnes ad stupri vindiciam accendit, *Judie,* xix, 29. Sic novitas concisionis, novi regis minantis se idem facturum bobus ejus, qui se a bello subduxisset, omnes impulit, ad commune periculum communibus animis armisque propulsandum. Timebant enim tyrannum Naas, ne subjugatis ct exoculatis Galaaditis, victoria insolescens, pergeret trans Jordanem, ibique pari cætcros feritate omnes llebroos sub jugum mitteret el exocularet. Timebant quoque iras cl minas sui regis Saulis. Timebant denique Deum vindicem, ne si regem suum ab eo constitutum desererent, ab eo in manus Naas traderentur.

Quicumque non exierit et secutus fuerit Saul et Samuel, sic fiet bobus ejus. — Hinc patet Samuelem Dei monitu adfuisse Sauli, el interfuisse castris et prælio, ut omnes ad illud animaret, ct suis precibus meritisque, eis a Deo victoriam impetraret. Unde cl ca parta vers. 12, ait populus ad Samuclem : «Quis est iste qui dixit : Saul non regnabit super nos?» El vers. Li : « Dixit Samuel ad populum, » etc., loti ergo huic belli tam periculosi negotio interfuit, imo præfuit cum Saule Samuel, quasi judex vindexque Israelis. Nota hic : tam diu bonus fuit Saul, quamdiu Samuclem directorem secutus csl; quando vero ejus monita jussaque neglexit, factus est malus ct reprobus. Rursus Saul proponit se hic Samueli, quasi rex totius Israelis, ideoquo dignior; licet Samuel eo esset sanctior.

Sic fiet bobus ejus. — Sed cur idipsum hominibus ipsis non comminatur? Respondei R. Salomon apud Lyranum ct Abulensem : « Noluit, ait, comminari pœnam moi lis, vel detruncationis membri, ne in principio regni sui, a magno rigore incipere videretur, n Astipulatur Dionysius : «Comminabatur, ail, Saul pecorum ablationem,

non hominum trucidationem, ut temperate inciperet suam exerccro jurisdictionem. »

Novelli ergo principes, si rapiunt, sequantur illud Claudiani : « Mitissima sors csl regnorum, sub rege novo. »

Vrn. 9. EUERUNTQUR FILIORUM ISRAEL TRECENTA MILLIA, VIRORUM AUTEM JUDA TRIGINTA MILLIA. — Moudaciter Josephus, ut vires suorum Israelilarum Vespasiano cl Romanis ostentet, ait ex Israele fuisse septingenta millia, ex Juda vero septuaginta. Quanquam Septuaginta hic numerent sexcenta millia Israelis, et septuaginta cx tribu Juda. Porro Saul « recensuit cos in Bescch, » qui crat locus juxta Jordanem, cujus rex crat Adoni-Bescc, *Judie,* i, 5, quam Josephus *Balam* vocat, Septuaginta *Bama(\).*

Mystice, *Besec* hebraico idem csl quod *fulgur* vel *egestas,* quod Beda ad mysterium traducens asserit, «fideles omnes, reternæ patrite cives, in Christo Domino, qui fulguri comparatur, *Luca* cap. XVII, vers. 21, numerandos esse ct colligendos. » Et rursus, « qui relictis omnibus sequuntur Dominum, describendos esse et recensendos, ut regno coelorum potiantur, quod pauperes spiritu consequuntur, » *Matth.* v, 3.

Porro numeris 300 ct 30 millium, idem Beda hoc mysterium assignat : «Ternarius, ait, propter confessionem sancite Trinitatis ad fidem ; denarius, et centenarius propter dextere mercedis electionem, cl denarium diurnum bonis vinitoribus dandum, referuntur ad spem. Porro millenarius ad immobilem stabilemque perfeelæ dilectionis respicit operationem. » Et statini : « In filiis Israel, qui est videns Deum, inlelligil speculandum perfectionem; in viris autem Juda, qui interpretatur confessio, confitendum fortitudinem,» suo ulrisque nomine optime accommodato. Nam *contemplatores* mitiori vocabulo *fdii; confessores,* solidiori nomine *viri* nuncupantur.

Ve» 9. 9. Cras erit vobis salus. — Mirare hic prudentiam el celeritatem Saulis, qui uno dic tantas copias conflavit, disposuit, magnis itineribus in hostem contendit, pugnavit, vicit, triumphavit, ut cum Julio Ciesarc dicere posset : « Veni, vidi, vici. » Hinc palet minus vere Joscphum, et ex eo Magistrum *Historiæ Scholastica* pro *cras,* supponere, *tertio die,* «Credibile est, ait Dionysius, quod Samuel divina revelatione cognovit, quod Saul cum suis triumpharet. »

Cum incaluerit sol. — Mystico B. Petrus Damianus, lib. VI, *epist.* 5 : a Cum, ait, mens per desidiam primitus tabefacta, jam in se reversa, ad Conditoris sui desiderium recalescit; cum torporem negligendo) deserit, et frigus insensibilitatis pristina) flamma sancti amoris accendit; tunc velut incalescente solo, victoria do hostibus sumitur, et obsessa civitas de superbi regis manibus liberatur. Hinc est quod de Abraham scriptum est :

(i) Non est mirum quin Saulis exercitus tam numerosior fuerit, nam pro palnæ «Iule apud veteres quisque currebat ad arma.

Quia apparuit ei Dominus in convallo Mimbre in ipso fervore dici, » Genes, cap. xvni, 1. < Hinc est quod de Loi dicitur : Sol ortus est super terram , cl Lot ingressus csl Scgor, » *Genes,* cap. xix, vers. 23. «Recte igitur mundi, sive principis ejus amicitias dedignamur, ct cum cis simul societatis fœdus habere contemnimus, ne dum tenebris jungimur, luce privemur.»

10. Maneexibimus. — AudiS. Gregoriani : «Qui, vm. ii ait, jam de vicino auxilio securi sunt, quamdam spem hostibus tribuunt, quos promittendo illudunt. Voce quidem debilitatem simulant; sed fortitudinem promissi aux lii intus servant. Aliud ergo promittunt, aliud credunt.» Et paulo post: «Dabant, ait, hostibus credere, quod sic se in eorum manibus traderent, ut facere de cis possent quæcumquc voluissent. Sed qui in diem sequentem venturum regem in suum auxilium noverant, exire cum co non ad hostium manus, sed ad interfectionem cogitabant.»

11. Constituit (divisit) Saul populum in tres ven.ii. partes, — ut tribus ordinibus cl locis iu hostium castra ex inopinato irruerent; itaque cos percellerent el occuparent, ne quis eorum evaderet. Rursum, ut si una turma deficeret vel succumberet, altera ei succurreret.

Mystice, B. Petrus Damianus, lib. VI *Epistolarum,* epist. 3 : «Quid est, ait, quod populum in tres constituit partes, nisi quia tres sunt principales animæ virtutes : fides scilicet, spes et chantas? in trifariis itaque bellatorum partibus victoria certaminis oblinetur, quia tribus his virtutibus, duce Christo, omnis diabolica tentatio vincitur.»

Et ingressus est media castra in vigilia matutina, — ut somno sopitos vel semisomnes invaderet el opprimeret. Simili stratagemale usus Josué cap. X, vers. 9, cecidit Auiorrhæum. Vide ibi dicta.

Et percussit Ammon, — pula Ammonite. Addit Josephus ipsum eorum regem Naas fuisse occisum.

13. Et ait Saul : Non occidetur quisquam in die v<«. u. hac, — quia hæc dies est gaudii, victoria) el triumphi, quam non decet cæde luctuque civium funestare, fœdare, maculare, ait Josephus, Abulensis cl Dionysius.

I i. Eamus in Galgala, et innovemus regnum. — ven. u. Elegii Samuel Galgala, tum quia hic locuscrat vicinus Jordani, juxta quem commissum erat praelium, ct victoria parta; tmn quia Galgala locus erat celebris ob castra Josué cap. v; tum quia Samuel in Galgala populum judicare solebat. Ibi ergo fiebat conventus populi el comitia publica; in quibus proindo Samuel voluit innovare regnum Saulis, id est nova populi de tanta ejus victoria gratulatione confirmari. Unde verisimile e^l Samuclem hic rursum unxisse Saulem in regem, cœterisquc regis insignibus cum ornasse. Hinc Josephus, lib. VI, cap. iv, asserii Saulem unctum

in *Maspha* et in *Galgaia.Ter* ergo unctus est Saul a Samuele: *primo,* secreto et privatim cap. x, vers. !; *secundo,* publice in *Masphat; tertio,* post victoriam publice pariter in *Gaigaia.* Ita Abulensis, Sanchez, Serarius et alii. Sic et David ter fuit unctus in regem : *primo,* privatim in domo patris, cap. xn, vers. 13; *secundo,* publice in Hebron a super tribum Juda, » If *Reg.* cap. n, vers. 4; *tertio,* cap. v, vers. 3. Ibidem a super tolum Israel.»

15. Et **OBTULERUNT IBI VICTIMAS PACIFICAS, — iII Ven.** 15 gratiarum actionem pro pace Israeli per victoriam Saulis parta; et in postulationem, ut illa pax tam Israeli quam Sauli foret firma et constans. In nova enim tanüe victori® exsultatione ac novi regis et triumphatoris Saulis inauguratione, par erat hæc sacrificia ad publicam gratulationem offerri « in Galgalis,» esto ibi non esset arca fœderis, nec tabernaculum, vel altare holocaustorum.

CAPUT DUODECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Samuel sui principatus juste sancteque gesti testimonium poscit a plebe. Mox, vers. 7, *refricans Lei in populum beneficia ac populi ingratitudinem, graviter eum contestatur, ut soli Deo serviat; alioqui Dei vindictam experturum ; in cujus rei signum, Dei quasi e calo dicta sua confirmantis vocem elicit per tonitruum, vers.* 18. *Igitur hoc capite populus Samuelis innocentiam probat, sapientiam audit, patientiam videt, potentiam admiratur.*

1. Dixit autem Samuel ad universum Israel: Ecce audivi vocem vestram, juxta omnia quæ locuti estis ad me, et constitui super vos regem. 2. Et nunc rex graditur ante vos; ego autem senui, et incanui : porro filii mei vobiscum sunt ; itaque conversatus coram vobis ab adolescentia mea usque ad hanc diem, ecco præsto sum. 3. Loquimini de me coram Domino, et coram Christo ejus, utrum bovem cujusquam tulerim, aut asinum : si quempiam calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cujusquam munus accepi, et contemnam illud hodie, restituamque vobis. 4. Et dixerunt : Non es calumniatus nos, neque oppressisti, neque tulisti de manu alicujus quippiam. 5. Dixitque ad cos : Testis est Dominus adversum vos, et testis Christus ejus in die hac, quia non inveneritis in manu mea quippiam. Et dixerunt : Testis. 6. Et ait Samuel ad populum : Dominus, qui fecit Moysen et Aaron, et eduxit patres nostros de terra Ægypti. 7. Nunc ergo state, ut judicio contendam adversum vos coram Domino, de omnibus misericordiis Domini, quas fecit vobiscum, et cum patribus vestris : 8. quo modo Jacob ingressus est in Ægyptum, et clamaverunt patres vestri ad Dominum ; et misit Dominus Moysen et Aaron, et eduxit patres vestros de Ægypto, et collocavit eos in loco hoc. 9. Qui obliti sunt Domini Dei sui, et tradidit eos in manu Sisar® magistri militi® Hasor, et in manu Philistinorum, et in manu regis Moab, et pugnaverunt adversum eos. 10. Postea autem clamaverunt ad Dominum, et dixerunt : Peccavimus, quia dereliquimus Dominum, et servivimus Baalim et Astarolh; nunc ergo erue nos de manu inimicorum nostrorum, et serviemus tibi. 11. Et misit Dominus Jerobaal, et Bailan, et Jephte, et Samuel, et eruit vos de manu inimicorum vestrorum per circuitum, et habitastis confidenter. 12. Videntes autem quod Naas rex filiorum Ammon venisset adversum vos, dixistis mihi : Nequaquam, sed rex imperabit nobis; cum Dominus Deus vester regnaret in vobis. 13. Nunc ergo præsto est rex vester, quem elegistis et petistis : ecce dedit vobis Dominus regem. 14. Si timueritis Dominum, et servieritis ei, et audieritis vocem ejus, et non exasperaveritis os Domini : eritis et vos,cl rex qui imperat vobis, sequentes Dominum Deum vestrum; 15. si autem non audieritis vocem Domini, sed exasperaveritis sermones ejus, erit manus Domini super vos, et super patres .vestros. 115. Sed et nunc state, et videte rem istam grandem, quam facturus est Dominus in conspectu vestro. 17. Numquid non messis tritici est hodie? invocabo Dominum, et dabit voces et pluvias; et scietis, et videbitis quia grande malum feceritis

vobis in conspectu Rornini, petentes super vos regem. 18. Et clamavit Sarouel ad Dominum, ct dedit Dominus voces et pluvias in illa die. 19. Et (imuit omnis populus nimis Dominum cl Samuclem, et dixit universus populus ad Samuclem : Ora pro servis tuis ad Dominum Deum tuum, ut non moriamur; addidimus enim univeris peccatis nostris malum, ut peteremus nobis regem. 20. Dixit autem Samuel ad populum : Nolite limere, vos fecistis universum malum hoc; verumtamen nolite recedere a tergo Domini, sed servile Domino in omni corde vestro. 21. Et nolite declinare post vana, quæ non proderunt vobis, neque eruent vos, quia vana sunt. 22. Et non derelinquet Dominus populum suum, propter nomen suum magnum ; quia juravit Dominus facere vos sibi populum. 23. Absit autem a me hoc peccatum in Dominum, ut cessem orare pro vobis, et docebo vos viam bonam et rectam. 24. Igitur timete Dominum, ct servite ei in veritate, el cx toto corde vestro; vidistis enim magnifica quæ in vobis gesserit. 25. Quod si perseveraveritis in malitia, et vos el rex vester pariter peribitis.

Ven. 2. 2. Rex gradiatur ante vos. — Chaldæus : *Ecco rex ductor in capite vestro.* Hoc enim petierat populus cap. vin, vers. 20. Rursum Samuel hic quasi so abdicat principatu, quasi dicat : Ego officio meo perfunctus sum, regem quem petistis dedi vobis Saulem ; ille ergo deinceps erit rex, dux et princeps vester. Unde mox vers. 3, Samuel coram Saule loti populo adminislrationis suæ rationem reddit, uti solent facere ii qui magistratu abeunt, vel eo se abdicant ; qua in re tum reverentiam et obedientiam Sauli detulit, tum suam integritatem ostendit; dum Saulis et totius populi judicio se supposuit, si quis aliquid adversus cum haberet, ait Cajetanus.

Ego sinui et incanui; porro filii mei vobiscum sunt, — ut ino mortuo injuriam vel damnum, si quod alicui vestrum intuli, ex bonis meis præstent ct sarciant; dummodo læsus illud nunc palam edicat, et de eo me convincat. Ita Lyranus. *Secundo,* Dionysius, 7. d. Ego abeo, sed ¡ilii mei pro me, si qua in re opus erit, vobis novoquo regi servient. *Tertio,* Mendoza, 7. *d. :* a Filii mei vobiscum sunt. Optime illos nostis; el ab illis in meam vitam facile inquiretis an ego illorum malitiam foverim, aut juverim, aul aliquo patrocinio ad injustitiam exercendam incitarim. Quare cum hæc inquisitio facilis sil, omnes, quæso, ad hoc judicium concurramus. »

Ex to *senui et incanui,* patet Samuclem hoc tempore fuisse valde senem : scilicet circiter sexaginta annorum, ila ut naius anno secundo Heli, qui 40 annis præfuit, cum ei moricnli successit, fuerit 38 annorum, ac deinde 22 præfueril Israeli.

Sic enim hisce annis addilis conflabuntur anni scxaginla senectutis ejus, quæ in eo citior el gravior fuit, ob labores assiduos, quos in judicando subierat. Dices : Quomodo ergo subdit Samuel : «Conversatus coram vobis ab adolescentia mea?» nam qui 38 esi annorum non est adolescens, sed vir. Respondeo : Samuel adhuc vivente Heli, cum junior esset, multa loco Heli jam grandævi administrabat; exercebat enim eum Deus per Heli, ut idoneus fieret ejus successor : huc enim eum ipse destinabat.

3. Coram Christo ejus, — id est coram Saule, Ven. 1 qui est *Christus,* id est *unctus Dei,* eo quod Deus eum per me regem crearit, ct unxerit. Samuel ergo coram Saule et coram Deo suam integritatem enuntiat, ad Saulis et populi exemplum, ut illud imitentur; simul tacite innuens, se Deo illam acceptam referre. Nam, ut ait D. Augustinus, lib. IX *Confess,* cap. xiii : 0 Quisquis, inquit, libi, Domine, enumerat vera merita sua; quid tibi enumerat nisi munera tua? » El epist. 103 *ad Sixtum :* « Cum, inquit, Deus coronat merita nostra, nihil aliud coronat, quam munera sua. »

Utrum bovem cujusquam tulerim. —Sic clS.Paulus : a Argentum, ait, et aurum, aul vestem nullius concupivi; ipsi scitis, » *Actor,* cap. xx, vers. 33. El iterum : «Capite, ait, nos, neminem læsiinus, neminem corrupimus, neminem circumvenimus,» etc., II *Cor.* cap. y iî, vers. 22.

Hinc B. Petrus Damianus, lib. I, *epist.* 12,coarguit episcopos, qui nolunt se suosque actus a civibus examinari : « Quis, ail, est hic arroganliæ tumor? (piis elationis fastus? quæ denique tanta superbia? ut liceat episcopum ad propri v voluntatis arbitrium vivere, el quod insolenter excessum esi a subjectis suis, dignetur audire.» Et paulo post, hunc fastum per exempla proborum contraria exaggerans : a Beatus, ail, Job dicit : Si contempsi subire judicium cum servo meo,» *Job* cap. XXXI, vers. f3. « Et tu dicis : Absit, ul digner ad examen venire cum Clerico meo. Deus omnipotens per Isaiain clamat : Venite ct arguite me,» *Jsaiæ* cap. 1, versu 18. < Is qui judicat omnia non dedignatur a servis argui; tu servus utique cum servo in judicium venire fastidis? Samuel ultro se arguendum nullis accusantibus obtulit; ct utrum eos in aliquo violenter oppresserit, inquinivi!. Ecco pronto sum, inquit, loquimini do me, » etc.

Si oppressi ALiQUBM. — Samuelis justitiam et modestiam affectatus S. Gregorius Nazianzenus,

oratione 32, se populi judicio submittit : a Quid, ait, populum hunc per avaritiam circumvenimus? numquid privatis utilitatibus consuluimus? numquid Ecclesiam molestia affecimus? Nihil profecto, quantum mihi conscius sum. Purum minimeque adulterinum sacerdotium custodivi. » Mox gravi contentione idipsum perurget dicens : a Quod si Principatus, aut sublimium thronorum studio ductus sum, aut Imperatorum aulas calcare appetii, nunquam aliud quidquam splendoris consequi mihi contingat; aut si consecutus iuero, statini illud projiciam atque amittam, »

Porro Samuel hæc de se recenset coram novo rege Saule, ut eum suo exemplo doceat subditos non opprimere, sed sublevare. Ila S. Chrysostomus, hom. *in epist.* II *ad Corinth.,* qua in re vide et imitare prudentiam Samuelis.

p«.»n rr^iuut ' Si de anu cujusquam munis accept, — etiam uj(r0C(sponte oblatum. Magnœ integritatis, luagnanimitatis ct sanctitatis indicium est, munera refutare. Sic Daniel ad Baltasar, cap. v, 17 : « Rex, inquit, munera tua alteri da.» Quærit S. Chrysostomus *in Psalm,* xcv : *u* Et quod erit interpretationis suæ Danieli præmium?» ac respondet : «A Deo merces veniet; quin potius hoc ipsum mihi veritatis præmium, interpretari veritatem ac puritatem, quæ infamatur, vindicare. » Sic Abraham respuit munera regis Sodomie, quem ab hostibus liberara!, *Gen.* cap. xiv, vers. 22; et Eliseus munera Naaman, quem a lepra curarat, IV *Reg.* cap. v, vers. 14, cl Moses, *Num.* cap. ivi, vers. 15, ct Job, cap. XXXI, vers. 7. S. Hilarión Orionis, a quo legionem dæmonum expulerat, ampla dona refutans, cum ille instaret, ut saltem illa accipiens erogaret in pauperes, respondit : *u* Tu melius poles tua distribuere, qui per urbes ambulas, ct nosti pauperes. Ego, qui mea reliqui, cur aliena appetam? Mullis nomen pauperum occasio avariti® est ; misericordia vero artem non habet. Melius nemo erogat, quam qui sibi nihil reservat.» Tristi autem et in terra jacenti : «Noli, inquit, contristari, fdi ; quod facio pro me el pro te facio : si cnim hæc accepero, et ego offendam Deum, et ad te legio revertetur. »

Hinc S. Bernardus, lib. IV *De Consid.,* mire laudat Gaufridum Legatum Aposlolicum, quod omnia omnino etiam exigua munera spreverit : « Non fuerunt, inquit, qui possent Legato dicere : Ditavimus Abraham. Ipse vero cum Samuele libero condonabatur ad omnes: Loquimini de me,» etc. Addit S. Bernardus exemplum cardinalis Martini, cui cum episcopus quidam equum donassel, ac mox ejus quadam in re suffragium llagitasset ab eo hoc responsi tulit : « Decepisti me, nesciebam tibi imminere negotium. Tolle equum tuum, ecco in stabulo est. »

Tropologice, quisque debet quotidie judicium hoc sui peragere per rigidum conscienti® examen. Audi S. Bernardum *ad Fratres de monte Dei* ‹ Discito tibi præesse, vitam ordinare, mores componere, teipsum judicare, ct te apud teipsum accusare, sæpe etiam condemnare, nec impunitum dimittere. Sedeat accusans justitia, stet rea ct temetipsum accusans conscientia; nemo te plus diligit, nemo fidelius judicabit. Peto a teipso rationem preterite noctis, et venturæ diei, tu, libi canonem proscribito, ct supervenientis noctis regimen indicito : sic districto nunquam aliunde lascivire vacabit. »

4. Non es calumniatus nos, **etc.** neque tulisti **veriu. DE MANU ALICUJUS QUIITIAM. — Magnum 1100 CSt Ct** mirabile totius populi de integritate Samuelis testimonium pariter et judicium. Quocirca S. Gregorius Nysseniis Melelium episcopum Antiochi® virum integerrimum confert Samueli in *Orat,* habita in ejus funere : «Cum primum, ait, illa Ecclesia Melelium vidit; vidit mansuetudinem atque clementiam qualis in Davide fuit; qualis in Salomone, intelligentiam atque prudentiam; qualis in Moyse, bonitatem; qualis in Josepho, continentiam pudiciliamque; qualis in Davide, sapientiam; qualis in Samuele, perfectionem.»

Porro Samuel suæ integritatis testimonium poscit a populo, ut deinde liberius eum de suis seeleribus redarguat. Nam, ul ait S. Gregorius, lib. VII *Moral,* cap. xvi. « Mundus esse a vitiis debet, qui curat aliena corrigere; quia nequaquam pure maculam in membro considerat oculus, quem pulvis gravat; et superpositas sordes tergere non valet manus, quæ lutum tenet. David vir sanguinum templum Deo (edificare prohibetur. » I *Paralipomcnon* cap. xxn, vers. 8. « Quia qui adhuc actibus carnalibus incumbit, necesse est ul instruere spirilualiler mentes proximorum erubescat. » Et Tertullianus, libro *De Patientia,* cap. i : « Oportet, ait, constantiam commonendi, propri® conversationis auctoritate dirigere, ne dicta factis deficientibus erubescant.» EtS. Ambrosius, lib. V *in Lucam,* cap. vi : «Nisi tu, ait, prius interiora tua vacua feceris ob omni labe peccati, non poles aliis ferre medicinam. A te igitur pacem incipe, ut cum fueris ipse pacificus, pacem aliis feras. Quomodo enim potes aliorum corda mundare, nisi tuum ante mundaveris?»

integri, nnlrlb'

Quocirca Ferrandus Diaconus Carthaginiensis hoc Samuelis exemplum, belli ducibus imitandum proponit. Sic enim scribit, Regula prima *Innocentiae militaris :* « Dux, ait, in sua adminislratione, non præesse diligat, sed prodesse : imitetur bonis actibus Samuelem; comparet sibi liberam fiduciam verecundæ ct honeste libertatis, ut ingenua fronte dicere valeat subjectis sibi, sicut dixit Samuel : Ecce adsum ego, etc., aut de manu alicujus accepi pro exhortatione vel calceamentum, etc. Et respondeatur etiam ei, quod dixerunt ad Samuel : Nemini nostri nocuisti, etc. O quam gloriosus dux erit ante faciem principis, qui ista audire meruerit! » etc.

11. Et misit Dominis Jerobaal. — Hic est *Gedeon* Ver». U‹ succisor are Baal, *Judie,* cap. vi, vers. 32.

Et Radam. — Ilic est *Samson,* ut vertit Chaldæus. Sic et S. Hieronymus in *Quæst. llebr.,* Angclomus, Lyranus, Abulensis, Cajetanus, Vatablus et passim Interpretes. Nam *Samson* dictus est *Badan,* quasi [ID *bedan,* hoc est *in Dan habitans,* Fuit enim ipse ex tribu Dan : vel quasi *bendan,* id est *[dius Dan* sive *Danita,* ait Cianus, Pagninus, Abulensis et alii. Unde nonnulli codices addunt *Samson,* quod explicationis *Badan* causa additum in margine, postea irrepsit in textum ; unde cx eo illud delevere Romani. Rursum, *Badan* hebraice idem est quod *vestis ct fortitudo eorum,* ait Pagninus; talis enim llebræis fuit Samson. Denique, per anagramma et alphabelariam revolutionem, quam Hebræi vocant *Albas,* qua ullimæ lillcræ cum primis retrogrado ordine commutantur, v. g. *aleph* prima commutatur cum ultima *tau,* ac *both* secunda a principio, cum *schin,* quæ secunda est a fine, ac *daleth* quarta a principio, commutatur cum *incin,* quæ quarta est a media lod. Hac, inquam, litterarum commutatione *Badan est Samson;* sic cnim per idem anagramma, *Sesach* est *Babel, Jcrem.* cap. xxv, vers. 2G. Vide ibi dicta. Utitur Scriptura hac litterarum revolutione, ut significet fortis Samsonis commutationem, qua vir fortissimus post capillorum resectionem factus est infirmissimus, ac captus a Philistæis exoculatus est.

Ven. it. 12. Videntes altem quod Naas, etc., dixistis : Rex imperabit noris. — Hine patet causam, cur Hebræi petierint regem, fuisse metum imminentis Naas, ut superius dixi.

Vers.n. 14. Si timuerit is Dominum, — cum reverendo, amando, colendo, obediendo, et cavendo, ne qua in re legem ejus transgrediendo cum offendatis. Nam, ut ail S. Chrysostomus in *Psalm,* cxxvn : « Nullum est malum quod non exstinguat Dei metus. Quemadmodum ignis, quodeumquo ferrum ceperit contortum vel rubigine confectum, id clarum reddit ac pulchrum, ferruginem abstergens et quod in eo erat perversum ct inflexum, perfectissime corrigit ; ita Dei metus vel exiguo tempore facit omnia, cl cos qui ab ipso tincti sunt, nulla re humana frangi sinit, n

Eleganter et nervose Tertullianus, lib. *De Praescriptione,* cap. xliii : « Ubi, ait, Dei metus, ibi gravitas honesta, cl diligentia attonita, et cura sollicita, ct adlcctio explorata, cl communicatio deliberata, ct promotio emerita, et subjectio religiosa, cl apparitio devota, el processio modesta, ct Ecclesia unita, et Dei omnia.»

Eruis, etc., sequentes Dominum, — ç. *d.* Ostendetis reipsa vos cx toto corde sequi Dominum, sicut filii sequuntur per omnia patrem, milites ducem, subditi regem. Atque hinc consequamini magnum decus : a Gloria cnim magna est sequi Dominum, » ut ait Ecclesiasticus cap. xxii, vers. 38, ac magnum est pariter emolumentum. Deus enim vos quasi sequaces cullorcsquc suos proteget, prosperabit ct beabit. Unde Septuaginta addunt, *ct liberabit* vos.

13. Si autem non audieritis vocem Domini : sed vergas exasperaveritis sermones ejus. — *Primo,* aliqui cum Ungono sic exponunt : «Si præcepla Dei æstimavcrilis esse aspera ct difficilia, vel impossibilia servatu. » Nam, ut ait S. Gregorius : « Bona opera in dilectione suavitatis habenda sunt, non in aestimatione asperitatis; nam quibus semper dura et aspera videntur, quæ a Domino praecipiuntur, paulatim decidunt et deficiunt.» Et paulo post : «Si non exasperaveritis, ait, os Domini, quasi dicat : Si ea, quæ carnalibus aspera sunt, prœcepta charitatis, usque ad vitæ finem cum jucunditate deducitis. > Piger cnim et nequam servus est, a qui fingit laborem in precepto,» *Psalm,* xeni, vers. 20. *Secundo,* idem Hugo : *q. d.* «Si feceritis Deum aspere loqui propter peccata vestra,» ut scilicet dicat : a Ile, maledicti, in ignem œternum. »

Tertio et genuine, hebraice est, *sed anurricavcritis* vel *amarum feceritis os Domini,* hoc est, si irritaveritis, el ad iram provocaveritis Dominum; ira cnim ostendi solet amaro ore ct vultu, indequo prodeuntibus sermonibus amaris et asperis; unde Chaldæus vertit, *ct rebellaveritis dictis Domini.* Rursum, per os *et sermones Domini,* possunt acciprlegps et præcepla Dei, quæ ipse ore suo edixit, *q. d.* «Si offenderitis legem, eamque ad iram provocaveritis. » Ect prosopopoeia; tribuitur enim legi inanim® anima, sensus et ira. Lex cnim videtur irasci impiis, dum ab iis violatur et contemnitur, ideoque ipsa quasi irata sui violatoribus minas el poenas in se sancitas intentat. Verum per legem inielligilur Deus legislator, qui prævaricaloribus irascitur, cisque pœnas in lege statutas infligit. Hic ergo sensus in idem cura priore redit.

Erit manus Domini super vos, et super patres vestros.—*Primo,* Chaldæus sic exponit : *Erit plaga Domini in vobis, ut hæc quæ fuit in patribus vestris, cum in deserto Deo rebellarunt.* Sic cl Vatablus : *Affliget,* ait, vos *ut afflixit majores vestros, quando fuerunt inobedientes.* Accedii Lyranus : *Manus,* ait, *Domini erit super vos de futuro, sicut fuit super patres vestros de preterito.* Et Carthusianus : «Quidam, ait, sic exponunt : Ita erit super vos in posterum, sicquo puniemini, sicut jam ante fuit, et sicut puniti fuerunt patres vestri transgressores. » Tò enim *et,* quando copulat similia, idem valet quod *sicut,* ul patet in *Proverbiis.*

Secundo, Dionysius, *q. d.* «Tam vos, ait, quam patres vestri, qui vos ad mala inducunt, seu a vitiis non refrenant incurretis debitas pœnas Dei, vel super patres vestros defunctos condemnatos; quorum damnatio seu tormentum augebitur ex iniquitatibus ct condemnationibus vestris, in quantum prœbuerunt vobis occasionem ct exemplum peccandi, cl pœna unius damnati redundat in alium. » Hic sensus, si de vivis accipiatur, planissimus est ; si de mortuis, remolior videtur, ct altius q'uam Hebræorum crassa mens se porrigeret, longiusque petilus.

Tertio, « Erit manus Domini super vos et super

paires,» *id est* principes vestros; princeps enim est pater patriæ, teste Aristotele, lib. VIH *Ethic, cap. xi;* unde Homerus Agamemnonem regem vocat «patrem ct pastorem populorum.» Et Romani senatores suos, qui omnia regebant, vocabant *Paires conscriptos;* ac saepe in Scriptura principes vocantur *Patres. Ita* S. Gregorius, Abulcnsis, Cajetanus. Unde Septuaginta vertunt, *super vos, ct super regem vestrum.* Audi Senecam, lib. I *De Clementia,* cap. xiv : « Hoc, ait, quod parenti, etiam principi faciendum est, quem appellavimus Patrem patriæ, ut sciret datam sibi potestatem patriam, quæ est temperatissima liberis consulens, suaque post illos reponens. Tarde sibi pater membra sua abscindat, ct cum absciderit reponere cupiat, ct in abscindendo gemat, cunctatus multum diuquo. »

Veri. 17. NUMQUID NON MESSIS TRITICI EST HODIE? I.NVOTo-itrJ CABO DOXINUM, ET DABIT VOCES (tonitrua) ET PLU'liui; vus- — I u'l hoc miraculum, ut docet S. Gregorius, Lyranus, Hugo, Abulcnsis, Vatablus, Dionysius, Cajetanus cl «cleri. Nam, ul scribit S. Hieronymus testis oculatus, in Amos. cap. iv, vers. 7 : «Numquid in fine mensis junii, sive in mense julio in his provinciis, maximeque in Judæa, pluvias vidimus? Denique in Regum libris, pro signo magno atque portento, diebus æslalis et messis orante Samuele pluviæ concitate sunt. »

Rursum, quia cum serenum esset coelum, Samuel per preces suas subito hæc tonitrua ct pluvias e cœlo elicuit, et a Deo miraculose fieri impetravit. Audi Auctorem *De Mirabit.* S. *Script.* lib. 11, cap. is, apud S. Augustinum , torn. IH : « Samuele invocante Dominum, cum populus sibi regem peteret, Dominus per pluvias ct horribiles voces intonuit, quibus plebs quæ audierat se Dominum repulisse ne regnaret sibi, intelligcret. Quos fragores per Samuelis iterum Dominus deprecationem compescuit, postquam populi de hac re poenitudinem intus aspexit. »

Addit idem Auctor Samuelem poenitenti populo mox stitisse pluvias et coelum serenasse; quod novum fuit miraculum. Hinc Clemens Alexandrinus, lib. VI *Stromal.,* culpat Grœcos, quod hanc Samuelis historiam detorserint ad Æacum, fingentes ipsum suis precibus a Deo impetrasse pluviam, qua segetes siccitate emortuæ rcvivisce-rent(I).

TropologiccS. Gregorius : « Dominus, ait, vocem dat (hoc est tonitruum), quia peccatorum corda excitat, ut pravitatis suæ nequitiam recognoscant. Dat pluvias, quia excitata corda per infusionem supernæ gratiæ adjuvat, ut non solum deserat mala quisque quæ fecit, sed etiam bona fortiter agat, quæ appetit. » Et paulo post : « Non est, ait, minus miraculum immutatio cordis, quam perturbatio acris. Non minus miraculum est, arealia corda reviviscere, quam æslivis ardoribus, inusitato more pluvias inundare. Majus quippe miraculum est, intimo sonitu insensibilem mentem concutere, quam collisis per ventum nubibus tonitruum insonare. »

li) In Palestina nunquam nisi veris cl automni mensibus pluebat, et In finem mensis jutu frumenti messis cnl.

Er VIDEBITIS QUAM GRANDE MALLII FECERITIS VODIS in conspectu Domini, petentes super vos regem, — tum quia Deus per tonitru, iratum se fuisse vobis testabitur : ipse enim in peccata ct peccatores detonat; tum quia, ut ex R. Salomone ait Lyranus: « Deus excitavit ista tonitrua, ul confutaret pervicaciam populi ; nam si tante erant vires Samuelis ul posset cœlum commovero el tonitrua devocare, quomodo non potuit hostem profligare et Reipublicæ præesse ? »

18. Et Dominus dedit voces, — tonitrua mixta ven.18. fulguribus et grandinibus, ait Josephus, lib. VI *Antiq.* cap. vi.

Porro S. Gregorius, hom. 27 *in Evang.,* citans illud *Jercm.* xv, 1 : « Si steterit Moses et Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum. Quid est, inquit, quod Moyses et Samuel cæleris Patribus in postulatione praeferuntur, nisi quod hi duo tantummodo in cuncta Testamenti veleris serio etiam pro inimicis suis leguntur exorasse? Unus a populo lapidibus impetitur, » *Exodi* xvn, 4, et tamen pro lapidatoribus suis Dominum deprecatur. Alter cx principatu ejicitur, ct tamen petitus ut exorarct, fatetur dicens : Absit a me hoc peccatum in Domino, ut cessem orare pro vobis.»

20. Nolite recedere a tergo Domini. — Hebraice, Ven.to. *de post* Dominum; Chaldaice, *de post cultum ejus, q.d.* Ne dcslitcritissequi Dominum, cumque amare ct colere. Moraliter S. Gregorius : « Pœnitentis, ait, mens tunc bene dirigitur, si divina judicia metuat, et de Dei omnipotentis miseratione confidat. Timor quidem sine spe in desperationem præcipitat ; sed cum spei conjungitur, salutem mentis operatur. Quare summo studio optimus Doctor invigilare debet, ut peccantem terreat, ct territum ad vente spem reducat. Quatenus per metum peccare desinat, et per spem impetrando! indulgentiae, divinæ miscricordiæ portum quærat. »

Tropologice idcmS. Gregorius: «Justi, inquit, stant in conspectu Domini, quia testimonio bonas conscicntiæ de amore Conditoris praesumunt. Peccatores autem, cum mala committunt, a facie Domini fugiunt; cum vero redire poenitendo deliberant, quasi post tergum Domini sunt, quia ei discedere longius nolunt, ct tamen prajsuinerc dc Deo quasi amici non possunt. Hinc est quod peccatrix mulier retro stetisse dicitur, *Lucæ* vu, 38. Retro etiam illa stetit, qute fimbrias ejus tetigit, *Matth.* IX, 20. Retro quidem stat pro verecundia peccati ; sed tangit per virtutem spei. Quia ergo pro commissis iniquitatibus semper erubescere debemus; ct in quibus confundimur, devitare; Samuel peccatoribus imperat, ut a tergo Domini non recedant. »

21. Nolite declinare tost vana, —hoc est *idola,* Ver». il»

quæ falsa sunt numina, ideoque vanissima et mendacissima, quæ opem so invocanti prestare Molo- non possunt. Porro vanitatem idolorum argute LiiTt ' ostendit ct irrisit Dionysius tyrannus, qui, ut ait ul â S. Ambrosius, lib. II *Dc Virgin. : u* Cum venisset in templum Jovis amictum aureum, quo operiebatur simulacrum ejus, detrahi jussit, ct imponi laneum, dicens aurum hieme frigidum, testate onerosum esse. Sic deum irrisit suum , ut nec onus ferre posse, nec frigus putaret. Item, cum /Esculapii barbam vidisset auream, tolli imperavit, ineongruum esse appellans, ut filius barbam haberet, cum Apollo pater ejus adhuc non haberet. Item,simulacris tenentibus aurcas pateras ademit, allegans accipere se debere, quod dii darent. Ita ludibrio habiti sunt, ut neque Jupiter vestem suam defendere potuerit, nec barbam /Esculapios, neque omnes qui dicuntur dii retrahere potuerint pateras quas tenebant, non tam furti reatum timentes, quam sensum non habentes. »

Tropologice S. Gregorius : « In comparatione, ait, œternorum bonorum vana sunt omnia, etiam bona temporalia. Quidquid enim in hoc sæculo lætum, delectabile, sublime, aut prosperum cernitur, vanum profecto est; quia difficile habetur, et cito amittitur. Repente quidem alta sæculi corruunt, pulchra transeunt, læta et prospera evanescunt. Nam, cum stare in his floribus suis mundus blandiens cernitur, repentina fortuna turbatur, aut festina, et omnia deturbante morte concluditur. Vana ergo sunt gaudia sæculi, quæ quasi manentia blandiuntur, sed amatores suos cito transeundo decipiunt. » Et inferius : a Declinare post, est in eorum appetitum defluere ; amorem illorum divino amori proferre. Merito ergo his vana non proderunt ; quia ea, eo ordine, quo condita sunt, habere noluere. »

Vers 22. 22. Et NON DERELINQUET POPULUM SLUM PROPTÈR NOMEN SUUM MAGNUM. — *Primo,* « nOIUCII Dei, u CSt fama Dei, quæ magna crat apud omnes gentes : quod scilicet Deus Israelcm suum populum a Pharaone aliisque hostibus, per tot prodigia liberasse! et propugnarci. Ita Abulcnsis, Vatablus, Dionysius.

Secundo, « nomon Dei, » est ejus omnipotentia, misericordia et fidelitas.

Tertio, « nomen Dei, » est ipse Deus nominatus ct invocatus; Deus enim est optimus ct maximus.

Mystice, « propter nomen suum magnum, » id est propter « Christum; » hic enim est « nomen Patris; » quia loquitur, id est manifestat ipsum mundo, ait Hugo. Hic quoquo « Jesus, » id est a Salvator mundi. Nomen magnum, v ergo est a Jesus. » Audi S. Bernardino, serin. 15 *in Cant. :* « Aridus est omnis animæ cibus, si non oleo isto infundatur. Si scribas, non sapii mihi, nisi legero ibi Jasum :si disputes, non sapii mihi, nisi sonuerit ibi Jesus. Jesus mei in ore, in aure melos, in corde jubilus. » Et paulo post hujus nominis fructus eximios demonstrans : a Iræ, ait, impetum cohibet, superbi® tumorem sedat, sanat livoris vulnus, restringit luxuriæ fluxum, exstinguit libidinis flammam, sitim temperat avariti®, ac totius dedecoris fugat pruriginem. »

23. Absit a me hoc peccatum in (id est contra) Ven.*> Dominum, ut cessem orare pro vobis. — Prelati Pr*utni enim et Prophet® (qualis crai Samuel) officium orti ct debitum est orare pro populo sibi subdito, præ- jLi ribscrlim in periculo offensa ineque Dei constituto, qualis crat hic Israel. Addit S. Gregorius : a Si secundum legis præccptum hoc discutitur, peccatum non esset; si pro abjicientibus se, non oraret ; nam lex Moysis præcipit, dicens : Diliges proximum tuum, et odio habebis inimicum tuum. Quid est ergo quod dicit? Absit a me peccatum, nisi quia vir sanctus ad charitatis verticem sublimatus, non solum diligebat amicos, sed ipsos etiam amplectebatur inimicos? legis quidem veteris mandato instructus; sed novæ gratiæ fulgoribus illustratus, licentiam vetustatis, evangelica perfectione reprehendit, n

Porro Patres hanc Samuelis vocem, ut charitate s>mud in sibi adversos aestuantem, miris laudibus cxtollunt : imo ut benignitatis et charitatis speculum, omnibusimilandum proponunt. Audi S. Grcgoriuni, hom. 13 in *Ezech. : a* Cupimus animum in benignitate dilatare ? Samuel in cogitationem deducatur, qui dc principatu dejectus, a populo, cum idem populus peteret, ut pro eo Domino preces effunderet, respondit, dicens : Absit a me hoc peccatum ad Dominum, ut cessem orare pro vobis. Culpam quippe vir sanctus perpetrare se credidit, si eis, quos adversarios pertulerat usque ad ejectionem, benignitatem gratiæ non reddidisset in prece, W

S. Chrysostomus, homi!. *De cruce et latrone :* « Samuel, ait, qui exordinatus fuerat, qui contemptus, ait : Mihi absit peccare, intermittendo orare pro vobis Dominum, peccatum arbitratur, minus pro inimicis orare. »

B. Antiochus, *hom.* 72, Samuelem vocat virum admirabilem, quod pro iis, qui eum principatu dejecerant, oraverit, ilinc inferi S. Gregorius, homil. 27 *in Evang.:* a Virtus ergo vene orationis est celsitudo charitatis. Et tunc quisque, quod recte polit, adipiscitur, cum ejus animus in oratione nec inimici odio fuscatur. »

23. QUOI) SI PERSEVERAVERITIS IN MALITIA, ET VOS, Vert. 25. ET REX VESTER PARITER PERIBITIS, — quia PCX Cl Rex **cl** populus politico sunt quasi una persona : quare P°Ptllv5. sicut unum quid fiunt in culpa, sic et unum quid fiunt in pœna. penow.

Porro sagaciter S. Gregorius, lib. VI : a Ita, ait, sibi regentium merita connectuntur el plebium, ut sœpo ex culpa præsidenlium, deterior fiat vita subjectorum, et sœpe cx merito plebium , delinquat vita Pastorum. •

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Saul adsciscit sibi et Jonathæ filio tria millia militum. Jonathas percutit stationem Philistinorum. Illi ingentem redintegrant exercitum, parantque praelium. Saul pavidus offert sacrificium, ut Dei opem imploret. Intervenit, vers. 10, *Samuel, cumque objurgat quod se, uti jusserat, non cxspcctarit; idcoque, icrs.* 14, *Deum regnum ab eo (piasi inobediente ad Davidem traducturum edicit. Philistini, vers.* 19, *ut arma Hebræis eripiant, cavent ne apud eos sil faber ferrarius.*

1. Filius unius anni crai Saul, cum regnare coepisset; duobus aulcm annis regnavit super Israel. 2. El elegit sibi Saul tria millia dc Israel ; et erant cum Saul duo millia in Machmas, et in monte Bethel ; mille autem cum Jonatha in Gabaa Benjamin : porro cæterum populum remisit unumquemque in tabernacula sua. 3. El percussit Jonathas stationem Philistinorum, quæ erat in Gabaa. Quod cum audissenl Philistiim, Saul cecinit buccina in omni terra, dicens : Audiant Hebræi. 4. Et universus Israel audivit hujuscemodi famam. Percussit Saul stationem Philistinorum, ct erexit se Israel adversus Philisliim. Clamavit ergo populus post Saul in Galgala. 5. Et Philistiim congregati sunt ad præliandum contra Israel, triginta millia curruum, cl sex millia equitum, et reliquum vulgus, sicut arena quæ est in littore maris plurima. El ascendentes castramelati sunt in Machmas ad orientem Belhaven. G. Quod cum vidissent viri Israel se in arcto positos (afflictus enim erat populus) absconderunt se in speluncis el in abditis, in petris quoque, et in antris, et in cisternis. 7. Hebræi autem transierunt Jordanem in terram Gad el Galaad. Cumque adhuc esset Saul in Galgala, universus populus perterritus est, qui sequebatur eum. 8. El exspectavit septem diebus juxta placitum Samuelis, elnon venit Samuel in Galgala, dilapsusque est populus ab eo. 9. Ail ergo Saul : Afferte mihi holocaustum, et pacifica; et obtulit holocaustum. 10. Cumque complessct offerens holocaustum, ecce Samuel veniebat; et egressus est Saul obviam ei ut salutaret eum. 11. Locutusque est ad eum Samuel : Quid fecisti? Respondit Saul : Quia vidi quod populus dilaberetur a me, cl tu non veneras juxta placitos dies, porro Philistiim congregali fuerant in Machmas, 12. dixi : Nunc descendent Philistiim ad me in Galgala, el faciem Domini non placavi. Necessitate compulsus, obtuli holocaustum. 13. Dixitque Samuel ad Saul : Stulte egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi. Quod si non fecisses, jam nunc præparassel Dominus regnum tuum super Israel in sempiternum ; 14. sed nequaquam regnum tuum ultra consurget. Quæsivit Dominus sibi virum juxta cor suum, cl præcepit ei Dominus, ut esset dux super populum suum, eo quod non servaveris quæ præcepit Dominus. 15. Surrexit autem Samuel, ct ascendit de Galgalis in Gabaa Benjamin. El reliqui populi ascenderunt post Saul obviam populo, qui expugnabant cos venientes de Galgala in Gabaa, in colle Benjamin : Et recensuit Saul populum, qui inventi fuerant cum eo, quasi sexcentos viros. IG. El Saul el Jonathas filius ejus, populusque qui inventus fuerat cum cis, erat in Gabaa Benjamin ; porro Philistiim consederant in Machmas. 17. El egressi sunt ad prœdandum dc castris Philistinorum 1res cunei. Unus cuneus pergebat contra viam Ephra ad terram Saul. 18. Porro alius ingrediebatur per viam Beth-horon; tertius autem verterat se aditer termini imminentis valli Seboim contra desertum. 19. Porro faber ferrarius non inveniebatur in omni terra Israel; caverant enim Philisliim ne forte facerent Hebræi gladium aut lanceam. 20. Descendebat ergo omnis Israel ad Philistiim, ut exacueret unusquisque vomerem suum, el ligonem, el securim, ct sarculum. 21. Relusæ itaque erant acies vomerum, el ligonum,

ct tridentum, cl securium, usque ad stimulum corrigendum. 22. Cumque venisset dies prælii, non est inventus ensis et lancea in manu totius populi, qui erat cum Saule et Jonalha, excepto Saul ct Jonalha filio ejus. 23. Egressa est autem statio Pliilistiim, ul transcenderet in Machmas.

Ver*, i. **1.** Fil ius unius anni erat Saul, cum regnare coepisset ; **DUOBUS AUTEM ANNIS REGNAVIT SUPER ISRAEL.** — Impossibile videtur quod Saul filius unius anni creatus sit rex, ct reipsa regnarit. Quocirca Melchior Canus, lib. XI *De Locis,* cap. v, ad argumentum 12, legendum vult : *a* Filius viginti ct unius anni erat Saul, cum regnare cœpisset. n Scholiastes Græcus vero legit : «Filius triginta annorum erat Saul, cum regnare cœpisset. » Verum huic lectioni repugnant Hebræi, Chaldæus, Septuaginta, Romana, Aquila, Symmachus et cæteri, qui constanter legunt : *Filius unius anni erat Saul.* Adde : Saul hoc tempore plurium quam 20 aul 30 erat annorum; jam cnim genuerat Isbosclh, qui hoc tempore erat 20 annorum, cl Jonatham co seniorem, utpote qui esset dux belli contra Philistæos, ul palet cap. sequenti. At quo sensu ergo dicitur hic fuisse *filius unius anni?*

Smi û- Tnnh Eipul- lio. Primo. *Primo,* Rabanas in Glossa -ri *Saul* accipit in casu dativo, *q. d.* « Sauli inilio regni sui natus erat fi-l,us unius anni, » puta Isbosclh : verum hoc tam violentum est, quam falsum. Violentum, quia *Saul* est hic nominativi casus, ut patet ex eo quod sequitur : « et duobus annis regnavit super Israel ;» quod licet Rabanas referat pariter ad Isbosclh, qui, mortuo Saule patre, duobus annis regnavit, ut palet II *Peg.* n, 10, tamen ad Saulcm referendum esse patet cx antcccd. ct sequent., quæ omnia ad Saulcm spectant, non ad Isbosclh. Falsum, quia Isbosclh hoc tempore non erat unius, sed viginti annorum, ut minimum. Nam Saul post Samuelem regnavit dunlaxat 20 vel 18 annis, quibus exactis mortuus est, successitque ci filius Isboseth, qui tum erat-40 annorum, ut patet Hllcg. n, 10. Deme a 10 annis 20, remanebunt 20.

Secundo. *Secundo,* alii passim sic exponunt, 7. *d.* Saul, cum regnare cœpit, adeo erat simplex ct innocens, ac si fuisset puer unius anni, ct in hac innocentia persistens regnavit duos annos, quibus exactis ab ea defecit per inobedientiam, idcoque a Deo cl Samuele reprobatus est. Unde Chaldæus vertit, *sicut filius unius anni, in quo non sunt culpa, Saul erat quando regnavit.* Ita S. Gregorius, Angclomus, Eucherius, S. Hieronymus in *Quast.* (vel quisquis est auctor), Theodoretus, Rupcrtus, Procopius, Hugo, Lyranus, Abulensis, Dionysius, Cajetanus ct S. Augustinus, lib. *X\l Lotutionum in Judices.* Audi B. Petrum Damianum,lib. II,*epist.20:* «Sic erat innocens, tanquam puer unius anni, cum regnare cœpit; cl duobus annis in ejusdem innocenti® simplicitate permansit; sed qui tunc erat in humilitate filius, poslmodum per superbiam factus csl servus. » Audi ct Rupcrlum in cap.ii Apec. pag.21 : «Saul duobus annis eadem humilitate regnavit; ab hac excidit,quando contra legem holocaustum obtulit, cum non esset sacerdos de stirpe Aaron, pepercit Agag,» etc.

Porro dicit hoc Scriptura, *primo,* ut demonstret optimam fuisse Dei electionem , utpote qui non nisi Saulcm virum optimum ct dignissimum ad regnum evexerit, ut idem nos (acere docet. Ita S.Gregorius. *Secundo,* «ut ostendatur, ait Dionysius, providentia Dei ita semper se habentis, nisi nostra iniquitas obsistat, ut quo majorem confert dignitatem, majorem etiam conferat sanctitatem; ct propterea in Saule cum suprema praesidentia, supremam innocentiam conjunxisse. » *Tertio,* ut omnes metu sacro percellat, nc quis sibi præfidat, et in sua sanctitate sit sccums, videns ex ea excidisse Saulcm adeo innocentem, ait Abulensis. *Quartam* causam dat Lyranus, ut indicet quam leter et profundus fuerit lapsus Saulis; sicut cnim lutum bysso candido?, ita peccatum animo innocenti fœdius adhaerescit. Hinc tropologice S. Gregorius : « Licet, inquit, multis annis regnaverit, illis solis regnasse dicitur, in quibus innocens ac humilis fuisse perhibetur. » Et paulo post : allio ergo, inquit, solum tempore nos vixisse gaudeamus, quo innocenter ct humiliter viximus. Nam illa tempora, quæ in sœculi vanitate cl fluxa carnis vita consumpsimus, quasi perdita, minime memorantur. »

Quocirca Josaphat, Barlaamum suum calcchislam interrogans quot annorum esset, ab eo audivit : a Natus sum annos 45; » miranti Josaphat, quod cum canum videret, respondit: «Si annos meos ab ipso vita? ortu nosse quæris, recte sano cos plusquam septuaginta esse conjecisti. At mihi quidem nullo omnino modo inter vile annos censentur, qui in hujus mundi vanitale consumpti sunt. » Praeclare Philo, lib. *De Praemiis et Panis,* sub finem : a Eorum, ait, qui ncc disciplinis instituti sunt, ncc legibus, ncc numerus inilur, ncc habetur ratio.» Et paulo post : « Virtus, ait, et honestas in qualitale consistit, non in quantilate; unde vel unus dies sine culpa transactus, inlcgræ vitæ sapientis œquiparatur. » Quamobrem cordate ct nervose Eusebius Emissenus (vel polius Gallicanus) homil. 9 *ad Monach :* «Illum, ait, diem tantum vixisse te computa, in quo voluntates proprias abnegasti, in quo malis desideriis restitisti; quem sino ulla regulas transgressione duxisti, illum diem vixisse te computa, qui puritatis et sinché meditationis habuit lucem. »

Hic sensus communis est et commodus; sed tropologicus potius videtur, quam litteralis. Nam sicut duo anni, quibus dicitur regnasse Saul, simpliciter pro annis proprie dictis accipiendi sunt ;

sic et unus *tile* annu?, de quo immediate ante dicitur : « Filius unius anni erat Saul, d

Tatio. *Tertio ergo* nonnuUi sic exponunt, 7. d. «Saul electus in regem une anno quievit, et domi vitam privatam egit, sed exacto *hoc* anno regnare coepit. » Ita Eucherius. a Uno, ait, anno postquam rex electus est a Samuele, in domestica domo sedens, dissimulavit se *esse rogem :* reliquis duobus annis publice judicavit omnem Israclcm, tenens obedienliam cum humilitate. » Et Beda : «Postquam, ait, electus est Saul, et oleo sancto perunctus in regem, toto anno primo humilis et privato similis mansit, nec regio habitu indui, cæteraque regni insignia curavit. » Sic quoque Genebrardus in *ChronoL* Verum hoc non videtur verum; nam mox ab electione sua Saul, quasi rex, gessit bellum contra Naas, regem Ammon, ut audivimus cap. præced. Adde Josephum asserere quod Saul, electus rex, uno tantum mense a regio munere abstinuerit. Denique aliud est esse Clium unius anni, aliud privatam vitam agere.

0 uta. o¡ nee. *Quarto* ergo ct planissime sensus est, 7. d. Saul parta victoria de Naas, ideoque comparata sibi auctoritate et gratia populi, rursum in regem a Samuele unctus, cap. xi, vers, ultimo, agebat, et forte exigebat priiuum regni sui annum, ac inchoabat secundum ; quo exacto elegit tria millia militum presidiariorum, ut sequitur. Ila R. David, Vatablus, Brixianus, Serarius ct alii.

Hunc sensum exigit phrasis hebraica, quæ ad verburn sic habet : *Filius unius anni Saul in rcg~nare ipsum,* quasi dicat : Jam regnabat Saul unum annum ; jam agebat primum regni sui annum. *Secundo,* ex co quod Naas septimo mense a creatione Saulis invasit Galaaditas, ac tum Saul ei occurrens cum cecidit, ct regnum suum confirmavit ct innovavit, ut palet cx dictis cap. xi. Unde hæc omnia fuere acta anni primi regni Saulis.

Est hebraismus; Hebræi enim tempori, dici, mensi ct anno tribuunt nomen *filius,* ut *filius hujus anni, diei,* vel *temporis* dicatur, qui hoc anno, dic vel tempore natus est. Tempus enim, annus et dies dicuntur, quasi patres, generare cos, qui illo tempore, anno cldic nascuntur : quia scilicet annus ct dies adducit causas secundas, puta parentes, qui hunc filium generant. Esi metonymia. Sic *Jana* iv, 10, hedera in Hebreo vocatur *filia noctis,* quia illa nocte orta et nata erat. Sic u fiilius aurora » est Lucifer, sive stella Veneris, quæ in aurora nascitur, *Isaiæ* xiv, 12. Sic « filii prunæ » sunt ¿cintillo?, quæ ex prunis eliciuntur, *Job.* v, 7. Sic «filii Orientis» vocantur in Oriente nati, *Judie.* vi, 33. Sic a filii terre» vocantur terrigenæ. Sic *filii arcus» sunt sagittœ, *Job* x1i, 20, quia cx arcu violenter emittuntur, et quasi parturiuntur. Sic «filii arcæ» est frumentum, vel palea, *isaiæ* 111,10. Sic, *Exodi* Xu, 3, sancitur ut agnus Paschalis sit «anniculus, » Hebraice HOT *ben scava,* id est jUius anni. Sic quoties in *Levit.* cl *Numcr.* jubetur immolari ovis vel agnus *anniculus,* Hebraice est *ben scana,* id est *filius anni.* Simili tropo dicitur veritas *filia temporis,* quia tempus latentem veritatem sensim educit ct aperit.

Duobls autem anxis regnavit super Israel. — Præter expositiones jam recensitas, nonnulli ex hisce verbis censent Saulem per biennium duntaxat fuisse regem, ac in fine biennii in predio occubuisse : ita Hebræi in Seder Olam, cap. xni, Arias apud Lorinum, cap. xm *Actor.,* Adrichomius, et Gerardus Mercator in sua *Chronologia;* verum difficile creditu est Saulem biennio gessisse omnia quæ deinceps usque ad finem libri, ac præsertim cap. xiv, sub finem narrantur; illa enim plures annos exigunt. Adde S. Paulum asserere Saulem regnasse 40 annis, *Actor,* xm, 21.

Secundo, alii sic exponunt, quasi dicant: a Saul post mortem Samuelis tantum regnavit duobus annis. » Id verum esse patet cx Josepho, lib. VI *Antiq.* cap. ult., et Clemente Alexandrino, lib. I *Strom.,* Abulense et aliis passim. Verum cur hujus biennii duntaxat meminit hic Scriptura, cum per plura capita sequentia recenseat acta Saulis vivente adhuc Samuele?

Tertio, alii sic explicant, 7. *d.* «Saúl per biennium duntaxat regnavit, quia post biennium a Samueleexauctoratus, regium ejus imperium abiit in tyrannicum.» Ita Lyranus, Hugo, Abulensis, Vatablus et Pineda, lib. Vili *in Proœmio Saloni.* cap. n. Verum plurcsquam duos hic intercessisse annos, liquet cx sequentibus, ct demonstrat Mendoza.

Quarto ergo genuine, ?'o *duobus annis regnavit,* junge cum sequentibus, *ct elegit tria millia, q.* d. ait Genebrardus, anno mundi 3106. a Cum, inquit, Saul regnasse! duobus annis, elegit sibi tria millia : nempe duobus primis regni annis, sat habuit vitare invidiam, et se adversus malignas linguas modestia ct auctoritate Samuelis tueri. Postea dum se salis confirmasset, cœpil more regio scse stipare satellitibus. Non quodalioqui duobus tantum annis regnarit. » Sic et Torniellus, Haradas, Abulensis, Hugo, Dionysius el Mendoza.

Quaeres, quotannis regnarit Saul? Respondent 0.not in aliqui per 40 annos; hoc cnim videtur asserere Saul T Paulus, *Actor,* cap. xm, vers. 21. Ra Auctor apud S. Hieronymum in *Quæst. Hcbr.,* Serarius in lib. III. *Reg.* cap. vi, proposil. 2, cl Melchior Canus, loco superius citato. Verum cætcri omnes censent Paulum, illis 40 annis quos assignat Sauli, complecti quoque annos Samuelis, quibus ipse profuit. Ita Eusebius, Josephus, Severus Sulpilius, Beda, Frcculphus, Torniellus, Bellanninus, Gordonus, Genebrardus, Gerardus Mercator cl alii in suis *Chronicis,* Lyranus el Abulensis hic, S. Augustinus, lib. XVII *De Civit,* cap. vu; Ribera, lib. 1 *De Templo,* cap. 1; Pineda, lib. VIH *De Rebus Saloni.* cap. n, num. 2; Lorinus in cap. xm *Actorum.* Porro hos 40 annos varii varie inter Saulem et Samuclem partiuntur. Nam Clemens Alexandrinus, lib. 1 *Strom,* cap. xi, Sauli cum Samuele tribuit

annos 27 ; deinde mortuo Samuele, soli Sauli alios viginti; sic universim fierent anni 47, cum Apostolus duntaxat 40 assignet. Rursum Josephus, libro VI *Antig.* cap. xiv, ait «Samuelcm solum præfuisse Rcipublicæ annis 12; deinde cum Saule annis 18; Saulem vero post mortem Samuelis annis 20, n ut habet idem Josephus in fine ejusdem libri VI, et iterum libro X, cap. xi. In textu tamen Gneco libri sexti habet annos viginti duos, sicut et Zonaras, qui Josephum de more sequitur. Verum sic flerent anni 52, cum fuerint tantum 40, ut dixi. Alii Samueli dant annos 30, Saul 10. Alii aliter. Verius Salianus ct alii censent Samuelem solum præfuisse Israeli per annos 22; deinde creato rege Saule, cum eo præfuisse annis sedecim; mortuo vero Samuele, solum Saulem regnasse biennio duntaxat. Junge enim hos annos, et invenies 40. Ilie computus confirmatur ex eo quod arca capta a Philistinis in morte Ileli, indeque post septem menses reducta in Cariathiarim, ibi manserit per 20 annos, quibus, jam mortuo Ileli, præerat ejus successor Samuel, ut patet cap. vu, vers. 2, ac deinde nonnulla Samuelis ct filiorum ejus gesta recensentur usque ad creationem regis Saulis, quæ biennium facile requirunt.

Adde, quod Scriptura, cap. vin, ait, Samuelcm valde senem pro se filios suos constituisse Judices. Atqui natus est, inquiunt nonnulli, Samuel judicante Heli sub annum ejus quartum; Ileli autem judicavit 40 annis. Adde 20 annos Samuelis, quibus arca fuit in Cariathiarim, ac deme 4 annos Ileli ante natum Samuelcm, habebis annos Samuelis 40, qnæ non est tanta senectus, quanta a Scriptura tribuitur Samueli. Ergo pluribus annis judicavit Samuel; ac facile fuit sexaginta annorum , cum præ senio filios constituit Judices. Quare ipse tunc 22 annos videtur explesso in principatu, ac natus Ileli anno secundo; sic enim additis hisce quatuor annis, conflabuntur Samuelis anni 60, quæ justa est ejus senectus. Ita Salianus.

2. Er elegit sini Sail thia millia de Israel. — Quærcs, quando illa elegit? Respondent Abulensis ct Cajctanus anno primo regni sui, postquam cecidit Naas, ct regnum innovavit in Galgalis, cap. xi, vers. 15. Melius Beda, Hugo, Dionysius, Genebrardus, Pineda loco citato. Mendoza cl alii id Saulem fecisse censent anno secundo regni, scilicet postquam *duobus annis regnavit,* uti praecessit; co enim hæc verba pertinent : unde Vatablus vertit, *tum elegit.* Causam cur elegerit dedi versu 1, cui addo Saulem elegisse hæc tria millia, ut irruentibus moro suo repente Philistinis, Ammobilia aliisque hostibus vicinis, haberet ea ad manum, quæ illis statim opponeret, ne Israelis agros urbesque vastarent.

Addunt nonnulli Saulem post biennium regni, a primaria innocentia ct fiducia in Deum defecisse; ideoque ad humana præsidia respexisse, et hæc tria millia conscripsisse; verum defectus et lapsus Saulis postea contigit, ut audiemus vers. 10.

Mystice, Beda per « tria millia, n accipit tres virtutes Theologicas, qnæ nos contra omnes tentationes ct hostes defendunt. «Populus fidelium, inquit, sibi de Israel tria millia elegit, quia dum unitati fidei, sociandam <q>em et dilectionem cognoverit, mox sibi Doctores, qui camdem fidem, spem ct charilatem diligentius sc suosque doceant, atque ab hostis irruptione tutentur, elegit, o D. Gregorius refert ad 1res Eeclesiæ status : «Tria, inquit, millia esse perhibentur, quia in summa perfectionis facie, virgines proferunt, juxta quos, ct continentes cl veritatis defensores ponunt : dnm enim exemplo virginum ad summam incorruptionis alios accendunt, dum continentium vitæ, alios a sæculi corruptionibus auferunt; dum humilium debilitatem per auxilia potentium defendunt; contra hostes sanctæ Ecclesia» boni Doctores, quasi cum tribus electorum virorum millibus veniunt. »

Porro solcrler S. Gregorius urget ó *tria millia virorum,* quod habent Septuaginta. «Quiaprædicatorcs, inquit, veritatis, ad defensionem sanctæ Ecclesiæ, non infirmos ct debiles, sed robustos ct validos bellatores ducunt, » Et paulo post : a Viri, inquit, dicuntur pro fortitudine; de Israel esse referuntur, pro divina contemplatione. » *Israel* enim hebraico idem est quod *videns Deum,* aut potius, *prævalens Deo.*

Cum Saul duo millia ix Machias. — «Machmas, ait Adrichomius, Magmas, ct Megmas civitas magna satis, cujus multa in Scripturis mentio, terminus tribus Ephraim contra Austrum. In hac Jonathas Machabœus habitavit, atque hic B. Virgo percepit puerum Jesum non esse in comitatu, sed remansisse in Jerusalem; quamobrem regressa est in Jerusalem ad quærendum eum. Usque hodie, ait Hieronymus, ostenditur vicus grandis in finibus Æliœ, antiquum nomen relinens, ab ea novem millibus distans juxta villam Rama. Nunc Byra dicitur, et est in dominio Fratrum Militiæ templi, ut Brocardas ct Brcidenbachius tradunt. •

Mystico S. Gregorius : « Machmas, inquil, id est humilitas, quid aliud quam continentium ruborem significat? Nam dum preterita carnis oblectamenta recolunt, erubescunt.» Et paulo post : « Dum recolunt quales fuerunt in sæculo, superbire non possunt de eo, quod magnos se vident esse in Deo. »

Jam *Bethel,* id est *domus Dei,* est Ecclesia, quam sancti præsulcs et prædicatores, contra dæmonum et tyrannorum incursus, quasi validi bellatores propugnant, ait S. Gregorius.

Mille autem cum Jonatua ix Gabaa Bexiamix.— *Jonathas* hebraico idem est quod *columba donum;* unde puritatem purosque denotat, qui in *Gabaa,* id est *in colle sanctitatis* degunt. Audi Bedani : «Jonathas, columbæ donum, institutor virginum dicitur; quia incomparabili gratia Spiritus Sancti elllcilur, ut a manentibus in carne, carnis corruplio nesciatur. Bene ct in sublimi virgines esse di-

cuntur, quia quod naturam humanam supergreditur, in altissimo virtutum culmine situm est. Unde et virgo ille dilectus Jesu, locum virginum insinuans ait : Vidi supra montem Sion Agnum stantem, et cum eo centum quadraginta quatuor millia, etc.Virgines enim sunt, *Apocal.* cap. xiv, vers. *1. In* monte quidem esse cum Agno dicuntur, quia per meritum incorruplionis, quo a terrenisetcarnalibus delectationibus se dividunt, in suprema Redemptoris gloria sublimantur. »

Porro ceterum populum remisit unumquemque ix tabernacula sua. — Mystice S. Gregorius : « In tabernacula, inquit, sua cælera plebs remittitur, ne de allions vil® tcúicritale damnetur, et velut debilis, et infirma in bello pereat, dum altæ conversationis fidem spondet, quæ altæ virtutis robur non habet, d

v. ti 3. 3. Et percussit Jonathas stationem Philistinorum, quæ erat in Gabaa. — *Gabaa* eral patria et sedes Saulis ac Jonathæ, ideoque Jonathas juvenis animosus ct audax illico ex ea exturbavit Philistinorum stationem, id est, ut Septuaginta, Aquila ct Iheodoretus vertunt, Ozoomua, id est *præsidium.* Philislæi enim tempore Samsonis ct postea dominantes Hebraeis, ut eos sub jugo continerent, ne rebellare auderent, locis Judææ allioribus ct munitioribus (qualis erat Gabaa) erigebant arces, sive loca munita, quæ vallo cingebant (Itali vocant *fortezze),* in quibus constituebant milites præsidiarios ; ideoque illa vocabant *stationes,* sive *præsidia militum.* Ita Josephus, Thcodoretus, Procopius, Abulensis, Cajelanus, Dionysius cl alii. Chaldæus vertit, *percussit Jonathas plantationem Philistinorum :* hæ enim stationes erant quasi *plantationes* non arborum, sed hominum cl militum : unde cliamnum Angli, dum Anglorum suorum colonias in Hyberniam traducunt, dicunt se inca facere plantationem.

Quærcs, quibus armis Jonathas percussit Philislæos? nam ferrea cis ademerant Philistæi, ut patet vers. 19. Respondeo, arma priscorum erant brachia: «Nam pugnis rem agebant, a quibus pugna dicitur. Inter ipsos adversarios, inquit Cassiodorus, lib. I. cap. xxx, non erant prius armata certamina, sed pugnis se, quamvis fervida, lacessebat iulcntio, unde ct pugna nomen accepit, » Hinc Lucretius, lib. IV, pag. 118:

Arma anliqia, minos, ungues, etc.

Armi l q X• < Postea Belus ferreum gladium primus produxit, a quo et bellum placuit nominari, p Ante Belum utebantur fundis, arcubus, baculis, fustibus, pertic;s, sudibus praeustis. Audi *Virgilium,* lib. VII *Æncid. :*

Hic tone armatos obusto ;
Stipiti* bic gravidi nodis, quod cuique repertum
Rimanti, telum ira fidi.

Et paulo post :

SûpiUboj doris agitur, sudibusque prxustis.

Potuit quoque Jonathas ignem in stationem injicere, itaque cam comburere : potuit insuper incautos, vel dormientes Philislæos noctu invadere, eorumque arma occupare, iisque ipsosmcl obtruncare.

Mystice S. Gregorius : « Jonathas, inquit, stationem Philistinorum percutit, quia electa virginitas de carne, continenti® arce sublimala, motus turpes extinguil. Bene autem statio Philistinorum dicitur, quia in corpore virginali, carnales motus non habent requiem delectationis, sed statum certaminis. Stant quippe, quia impugnant : sed requiescere non possunt, quia mentem sanciam minime oblectant, p

Quod cum audissent Philistiim, — id est Philistini non jam cæsi a Jonatha, sed cætcri qui in Judæa degebant. Aliqui subaudiunt, *conturbati sunt :* ila S. Hieronymus, Hugo ct Cajelanus; sed id licet verum sil, non tamen csl neccsse hic supplere; nam sensus expletur per id quod subditur : a Saul cecinit, p *(j. d.* Cum audissent Philistini suorum stragem factam a Jonatha, ideoque consternarentur, Saul misit circumquaque buccinatores,qui insonantes buccina, undique convocarent Hcbræos, ut Philislæos hac clade consternatos invaderent ct mactarent. Ita Abulensis, Dionysius ct alii. Audi S. Hieronymum in *Quæst. :* a Hæc buccina signum victori® cl exhortationis fuit, ut audirent ct noscerent Hebræi conturbatos ct superatos esse Philislæos.» D.Gregorius : «Buccina, inquit, canere csl, ct victoriam nuntiare, ct exemplo victorum, aliorum mentes ad spiritualis belli propositum excitare. »

Mystice S. Gregorius : «Jonathas, stationem Philistinorum percussit; sed Saul tuba canens se percussisse perhibuit; quia, nimirum, electorum prædicalorum triumphis adscribilur, quod a subditis occulti adversarii superantur. »

4. Audiant Hebræi — cæsa esse castra Philisti- Vert. i norum, seque hac buccina evocari ad coeptam victoriam prosequendam, ut plane Philislæos c nostra Judæa ejiciamus. Septuaginta pro OnZJJJ *ibrim,* id est *Hebræi,* legentes, E3H3JJ *abadim,* id csl *servi,* vertunt, *inobedientes fuerunt servi.*

Et erexit se Israel adversus Philistiim. — Hebraice, *et fœtidus* (id est odibilis, exosus) *factus est Israel in Philistiim;* Vatablus, *Palœstini abhorrebant ab Israelitis, tanquam a re male olente ct putida;* Cajelanus, *fastidierunt Israclem Palasti™.* Noster sensum reddidit. Ideo enim *fœtidus,* id csl odibilis, *Palaestinis erat Israel,* quia contra cos *se erexerat,* cisque rebellaverat. Unde Septuaginta vertunt, *et contempsit Israel Philistiim.*

Porro Septuaginta Rom® correcti habent : *ct puduit Israel in alienigenas;* unde aptius cx Hebraeis vertas, *et fœtorcm contraxit Israel a Philistiim,* hoc est fœluere Palœstini Israelites ; Palæstini fuerunt Israelitis fœtori, id est pudori et abominationi ; fœluil et puduit Israelitas, quod tam imbellibus et vilibus Philistinis servirent, quodque

jugum eorum tam inermo ct vile non excuterent. Quare indignitate hac ct pudore excitati, animos erexerunt, ut eos c finibus suis ejicerent.

Denique mihi magna suspicio est, Nostrum pro WJ *nibas;* id est *fœtuit,* putidus fuit, legisse Üp33 *nichas* (littore enim utrimque sunt similes), id est *iratus est,* excanduit, sprevit, abominatus est: sic enim videtur legisse Chaldæus, nam vertit, *ct concitatus est Israel in Philislæos.* Et Septuaginta : *Contempsit,* inquiunt, *Israel Philistiim.* Irati enim sunt, ct excanduerunt Israelite, quod tam diu tolérassent jugum ct lyrannidem Philistinorum, cum viderent cos tam facile a Jonatha cæsos. Quare ira hac excitati erexerunt animos, ct in praelium contra cos convolarunt. Ira enim est cos fortitudinis. Unde milites præliaturi acuunt iras in hostem, ut contra cum generose decertent, cumque prosternant.

Clamavit f.bgo popülüs tost Saul in Galgala,— dicendo : Sequamur Saulein regem nostrum ad prælium contra Philislæos, emptam cjus de illis victoriam, cum co communibus animis ct viribus prosequamur, eliminemus Philislæos c terra Israel. Sic enim milites Gedconi in prælio contra Madianitas acclamarunt : « Gladius Domini et Gedeonis, n *Judie,* vn, 20. Porro in *Galgula,* id factum, quia *Golgota* locus erat religiosus, ob circumcisionem a Josuc cap. v, ibidem peractam, ut pie et religiose in eodem loco invocata Dei ope ad prælium animose pergerent.

Moraliler, disce hic illud *Job* cap. vu, 1 : « Militia est vita hominis super terram, » id dc corporali mililia sæpe verum, dc spirituali semper. Nam Hebræi victo Naas, illico a Philisteis lacessiti, acrius cum cis bellum gesserunt. UndcS. Gregorius : a Quoties, inquit, alios hostes vincimus, necesse est ut ad aliorum devincenda certamina præparemur. Omnipotens enim Deus, quia electos suos copiosius remunerat,cos semper vult in pugna consistere, ut ipsi semper possint sibi œterni muneris dona preparare, p Et inferius : « Deus, inquit, magna prælia permittit, quæ vincant; levia excitat, in quibus cadant : ut victoria fortium magna sit, casus innoxius; ut cadentes, sc facile erigant; ct cos fortia, in quibus victores steterant, non extollant, p

Ven. 5. 5. Et Philistiim congregati sunt triginta millia curruum.— Olim enim Syri, Arabes et Asiatici e curribus depugnabant. Mystice Reda : « Crescente, inquit, in bonis ardore virtutis agendæ, crescit ct in immundis spiritibus ardor ejusdem impediendæ ac refringendæ virtutis;qui videntes fidelium contra sc amicos erectos, hos colles, insidiarum deceptionumque variarum copiis expugnaro contendunt. »

Ven 6. G. Absconderunt se in speluncis,—quibus abundat Judæa, teste Josepho, lib. I *I)c Bello,* cap. xn. Undo et David fugiens Saniem abdidit se in spelunca, I *Beg.* XXIV, et *Josuc* x, occidit quinque reges latentes in spelunca.

Ix abditis.—Hebraice el Chaldaice, *in munitioni'us;* Vatablus, *inter spineta;* Cajelanus, *in scissuris montium.* Abulensis explicat,hæc *abdita.* esse loca secreta tam urbium, quam domorum. Tales sunt Rom® cripte et cæmetcriaS. Priscill®,S. Sebastiani, S. Laurentii, S. Pancratii,etc., in quibus tempore persecutionum sc abdebant Christiani, quæ ego sæpius subintrans, vidi subterraneam civitatem ct Romam, vidi et obstupui. Mystice Dionysius Carthusianus : « Sic inquit, aliqui Christiani cernentes se undique a diabolo, mundo et carne lentari, in foramine pclræ, in fossa humo, id est, in Christi vulneribus, din Dominic®passionis memoria salubriter se occultant ; et in proprio humiliationis profundo sc celant, atque in tantum parvi pendunt, el quasi nihil se reputant quod a daemonibus nequeunt tangi. » Et Beda : a Cum viderint, inquit, fideles antiqui hostis insidias, etc. Præsidia mox necesse est lectionum spiritualium, jejuniorum, eleemosynarum, orationum cæteraruinquc virtutum, quibus defendantur, adeant, abscondanlurquc in eis a contradictione linguarum; ut Pater, qui videt in abscondito, misereatur cl adjuvet, p

7. Hebræi autem transierunt Jordanem. — Est Ven.7. paranomasia in Hebreo *ibrim,* id est *Ilebræi,* cl 11DJ *aberu,* jam est *transierunt; ibri* enim, id csl, *Hebræus,* dicitur ab "Op *abar,* id est *transii it,* co quod Abraham veniens ex Chaldæa in Palaestinam transierit Euphratem, ut dixi Genes, xiv, 13,ubi Abraham vocatur *Hebraeus,* id est *transitor* Euphratis, indeque ejus posteri vocali sunt *Hebræi.* Sicut Rom® omnes Germani, Galli, Hispani, etc., vocantur : *Transmontani,* sive *Transaipini.*

Probabiliter censet Abulensis hos Hebreos qui transierunt Jordanem fuisse Rubcnilas, Gaditas ct Manasscnses, qui trans Jordanem habitabant, *q. d.* Ili audito adventu Philistinorum cx Galgalis, transito Jordane, domum redierunt, quasi suo Jordane tuli, cl a Palæstinaseparati.

Addit Auctor *Quæst.* apud S. Hieronymum, ac S. Gregorius, Rabamis, Hugo Victoriiius ct alii, eos ad Philislæos transfugisse; id enim innui videtur vers. 21, cap. xiv, licci id negent Lyranus, Abulensis ct Dionysius.

8. Er EXSPECTAVIT SEPTEM DIEBUS JUXTA PLACI- Verf.S. tum (id csl constitutum et decretum)Samuelis.— Jusserat Samuel Sauli,cap. x, ut, ingruente hoste vel periculo, iret in Galgala, ibique nuntio ad se misso, suum adventum praestolaretur per septem dies integros; ut, invocato Deo, ab ipso audiret quid agendum foret. Paruit Saul, misilquo nuntium ad Samuelem, ejusque adventum exspectavit per septem dies; sed septimo die inchoato, ct necdum exacto, videns populum metu Philistinorum diffluere; non exspectato ulterius Samuele, sacrificium obtulit, ut Deo propitiato, ab eo disceret quid facto foret opus, ab coque robur ad prælіandum acciperet. Atque hac in re peccavit, Saa' pc-

wit. quod *scilicet* non exspectarit finem diei seplimæ, » uil Jusscral $amuel- ^am ante ejus finem Samuel advenit, qui videns Saulem sacrificasse , acriter q<cu- cum de inobedientiareprehendit. ItaS. Gregorius, Tit Lyranus, AbuIcnsis, Cajetanus, Serarius. Audi S. Gregorium : a Idcirco per inobedientiam cecidit, quia integris septem diebus sicut jussus fuerat non exspectavit. » Et postea : a Ecco septem diebus prophetam sustinuit, sed dum præslolari cum in fine dici desiit, gloriam tanta dignitatis amisit. P

Minus recteergononnulliSaulcm excusant,quod integros septem dies Samuelem cxspcctarit; sed quod non recte cos computarli; computasse enim cos a dic, qua misit nuntium ad Samuelem accersendum; cum a postero die cos computare debuisset.

9. Et obtulit holocaustum. — Putant aliqui Saulem per se sacrificasse, ideoque regno privatum esse. Graviter ergo peccavit, quod, cum esset laicus, sacerdotalem functionem usurpare præsumpserit; sicut fecit Ozias rex thurificando, ideoque a Deo percussus est lepra, Il *Paral,* xxvr, 1G. Ita Rupcrtus, Lyranus, Dionysius, cl favet Josephus. Addit R. Levi Saulem hæc sacrificia obtulisse, ut a Deo spiritum prophetia impetraret, quod deinceps sine Samuele regeretur. Unde cl a Tertulliano, lib. II *Contra Marc.* cap. xxiii, vocatur, « despector Samuelis prophelæ. p

Verum nil tale indicat Scriptura, alioqui enim hoc illi exprobrasse! Samuel acerrime ; atque habebat Saul sacerdotes in castris, per quos sacrificia offerre poterat : cur ergo illud sibi vindicaret, sciens id a Deo vetitum? Ita AbuIcnsis, Serarius, Sanchez ct alii. »

Vers.io. 10. Cumque complesset offerre holocaustum, ucce Samuel veniebat .— Vide quid faciet præcipitatio cl impatientia. Si vel ad horam cxspcctasscl Saul, ecce Samuel aderat pro co sacrificaturus, ct Deum consulturus. Jam aulem defectu patientia et perseverantia horariæ, temporale regnum amisit, ac paulatim co decidit, ul tandem amitteret quoque æternum. Volebat enim Deus ut Saul dirigcrctur a Samuele, ac rex a sacerdote ct propheta, ut doceret temporalem potestatem cl principatum debere dirigi a spirituali ct Ecclesiastica, tndc S. Ignatius, epist. G *ad Magnes. :* a Saul, inquit, honoro privatur regio, non exspectans summum sacerdotem Samuelem : oportet itaque ct nos revereri præstantiorcs ; dccetquc non modo vocari Christianos, sed esse. Nec enim dici, sed esse, beatos facit. Si qui Episcopum appellant ct sine eo omnia faciunt ; hujusmodi dicet ipse, qui verus ct primus Episcopus csl : Quid me vocatis, Domino, cl non facitis quæ dico? Tales enim non bona conscientia mihi præditi esse videntur, sed esse simulatores et personali. »

Et egressus est Saul obviam ei. — Causas dat Dionysius : « Honoravit, inquit,Samuelem propter ejus senectutem ct sanctitatem, prophetalcmquc gratiam ; et quoniam ante cum Judex fuerat populì, et suis orationibus ac meritis multa bona a Deo obtinuit populo; sedet hac vico speravit juvari per Samuelem. »

11. Et tu non veneras juxta placitos dies. — **Ven. II.** Hebraice, *ad statutos dies,* quibus scilicet te venturum promiseras ct constitueras, sive *ad constitutum diem,* quem nimirum constituere tibi placuit. Hinc putant aliqui Saulem exspectasse Samuelem per septem dies integros, sed male eos computasse, ut dixi vers. 8. Melius alii dicunt hanc excusationem ab eo obtendi, quod cxspectarit usque ad septimum diem inchoatum, sed non perfectum. Quasi dicat : Exspectavi te usque ad septimum dicm,ct videns te non venire juxta tua promissa, putabam te non venturum; ideoque instante hoste, ct dilabente exercitu , obtuli holocaustum, ut Deum mihi facerem propitium. Auxit peccatum Saul, quod culpam non agnoverit et veniam petierit, sed illam excusari!, et quasi in ipsum Samuelem retorserit. Causam dat S. Gregorius : a Quia, inquit, ex radice superbia, ipsa culpa inobedientia nascitur, solent inobedientes reatus sui magnitudinem audire, sed non humiliter confitendo satisfacere. Nam, cum sublimes videri appetunt, lapsus suos ostendere dedignantur, cl ideo dum excusationes proferunt, justitiam prætendunt, .quia apparere peccatores erubescunt. n Anget PeccAlnm sJDi ei/ cúsanlo,

Porro quam grave sil et exosum Deo culpam excusare docet S. Bernardus, tract. *Dc Præccpto ct dispens.,* loquens de Ada peccato ct excusatione : « Antiqua illa, inquit, tam nota, el tam noxia praevaricatio ; facile ut creditur indulgentiam consequeretur, dummodo confessio, cl non defensio sequeretur. Neque enim tantum nocuit simplicis actionis, quamvis cx deliberatione, transgressio, quantum adjuncta excusationis, cum præmeditatione obstinatio. »

12. Necessitate compulsus. — *a* Saul, inquit Dio- Ven. 11, nysius, mendose se excusavit : quia non erat necessitas vera, absoluta, sufficiens, talisquo usurpata oblatio fuit magis offensiva Dei, quam placativa. *n De* hoc enim sacrificio dici potest, quod D. Bernardus, serm. 24 *in Cant.,* dixit de sacrificio Caini : a Munus, inquit, mortuum offers Deo, sed peccas. »

13. Dixitqub Samuel ad Saul : Stulte egisti Vers. i3. (Hebraice *niscalta f* id est *stultus factus es),* NEC CUSTODISTI MANDATA DOMINI DEI TUI, QUÆ PILECEPiT tibi , — ut scilicet exspectares meum adventum per septem integros dies, ac per me sacrificares, et consuleres Deum, uti tibi Deus per me præcepcrat. Ita Angclomus, AbuIcnsis, Cajetanus et alii. Stultissimum enim est mandatis Dei non obedite; itaque ejus offensam , iram ct vindictam in se provocare. Singula verba habent auxcsiin cl emphasim peccatum Saulis aggravantem. Nam ct solcrlcr expenditS. Gregorius: ‹t Ausus magna transgressionis esset, si ille, cujus

mandata despicis, tantum Dominus tuns, non etiam Deus cxistcret. Quantum ergo est quod commillilui, cum Dei, ac Domini mandata ncgliguntur ! »

Secundo, urget S. Gregorius H *Dei tui, q. d. :* « Ejus præccplum contempsisti, qui, dum te de imo extulit, dum super alios te constituit, dum regem fecit, per impositionem tantorum munerum vclul specialiter tuus fuit. »

Tertio, premit *quæ præcepit* non omnibus generatilo, sed *tibi* speciatim, *q. d. :* « Illa Dei, et Domini tui mandata contempsisti, quæ non valut communia omnibus,sed velut propria, et soli libi singulariter credila, observare debuisti. »

Tropologice, S. Chrysostomus ostendit peccatorem esse *stultum,* quia ex homine rationali se facit quasi bestiam irrationalem. Audi cum, homil. 12 *in Genes. :* a Homo mansuetum animal ct rationale, mores suos in ferinos vertit. Idcirco Scriptura interdum canes vocat, ob impudentiam, *Isaiæ* l ix , 10; equos ob libidinem, *Jcrem. v,* 8; asinos, ob stupiditatem et ruditatem, PsaL x l v iii, vers. 13; leones ct pardos, ob rapacitatem cl habendi aviditatem, *Oseæ* xm, 7 ct 8; aspides ob fraudulentiam, *Psal.* xm, 3 ; serpentes ct viperas, ob latens venenum ct malitiam, *Psal.* cxxxix, 4, cl *Matth.* m, 7, ct alia affectionibus respondentia nomina imponit, ut sic vel tandem confusi ad suam aliquando redeant nobilitatem, ct suo genori confoederentur. »

Quod si non fecisses, jam nunc preparasse? Dominus regnum tuum super Israel in sempiternum.— *Præparasset,* Hebraice pan *hechin,* id est *firmasse!, stabilivisset.* Sic sæpc in Scriptura *præparare* sumitur pro *confirmare,* ul *Psal.* l x x x v iii : « In æternum præparabo semen tuum, » id csl confirmabo posteris luis regnum, ut in co continua generationum serie libi succedant : « in sempiternum,» non absolute, sed respective : quamdiu scilicet duravit respublica cl regnum Israelis. Dices : Quomodo hæc sententia concordat cum illa Genes. x l ix , 10: «Non auferetur sceptrum deluda:» ibi enim Deus promittit regnum perpetuum Judæ; hic vero Sauli, qui non erat e tribu Juda, sed Benjamin? Respondeo: Deus primo decreverat Sauli ct posteris ejus perpetuare regnum, si ilii per omnia sibi fuissent obedientes : verum quia prævidebat id Saulem non facturum, hinc decrevit ab co transferre sceptrum ad Jndam cl Davidem. Prophetia ergo illa Jacobi de regno Judæ, præsupponit prævisioncm culpro cl rejectionis Saulis,licet post aliquot sæcula futura). Hoc enim evincit hæc Samuchs de regno Saulis continuando asserlio.

Ven. II. SED NEQUAQUAM REGNUM TUUM ULTRA CONSURGET, — ut post te in filios tuos transeat : transibit enim ad Davidem. Nain alioqui Saul non fuit privatus regno : imo lota vita sua mansit rex, sed eo moriente Deus regnum a filiis Saulis transtulit ad Davidem. Unde ex hoc loco evinci non potest Saulem hic peccasse mortaliter, co quod privatus Fit regno : poterat enim Deus sine omni ejus culpa regnum ab ejus posteris transferre ad Davidem. Ergo mullo magis id facere poterat ob venialem ejus culpam; quia scilicet non plene obediebat Deo cl Samueli. Sic *Angelus,* id est Episcopus *Ephesi,* pulaS. Timotheus, audivit a Christo, *Apoc.* cap. n, vers. 4, « charitatem tuam primam reliquisti, etc. Prima opera fac. Sin autem, venio libi, cl movebo candelabrum tuum dc loco suo;» hoc csl, amovebo te a luo candelabro, id est, privabo te luo episcopatu. Vide ibi dicta.

Apposite ergo privatur Saul regno, quia Deo regi suo, a quo rex erat constitutus, non obedivil. Sic vicc-rex officio spoliatur, si regi suo non Siui obtemperet. Homo ergo, aut possit imperare, debet Deo esse subjectus,» ait S. Ambrosius in ^b^ *Psal.* civili, serm. 10. Et S. Augustinus in *Psalm.* CXLiii, ad illa : *Qui docet manus meas adprælium.* a Expedit, inquit, ul ille, qui sibi subjici vult quod est inferius, se subjiciat superiori suo. Agnosce ordinem. Tu Deo, libi caro; quid justius? quid pulchrius? Tu majori, minor tibi : servi tu ei, qui fecit te ut tibi serviat, quod facium est propter te. Si iutem contemnis tu servire Deo, nunquam efficies ut tibi caro. Qui non obtemperas Domino, torquens a servo. » dienliatu.

Et S. Gregorius, lib. I *Dialog,* cap. i : «Usus quidem, inquii, recti conversationis est, utpræcsse non audeat, qui subesse non didicerit : nec obedientiam subjectis imperet, quam Prælaüs non novit exhibere. »

Quasivit Dominus sidi virum juxta cor suum, — vir w- scilicet juxla suum gustum ct votum, juxta suum placitum et desiderium ; qui scilicet a cor, » id est ? amentem ct voluntatem suam, » plane et plene conformet a cordi,» id est amenti ct voluntati suæ ; qui » scilicet a faciat omnes voluntates meas,» ut explicat S. Paulus, *Actor,* xm, 22. Hic est David : quod enim vult cor meum, hoc vult ct cor Davidis, ac proinde in co acor,» id est amens mea » se plane oblectat cl conquiescit ; cum in le, o Saul, non conquieverit, co quod mea præccpla non plene, sed ex parle duntaxat expleveris. lia S. Gregorius : a Per Dei cor, inquit, in sacro eloquio, intima ejus voluntas dcsignalur. Juxla eam vero sumus, quando hanc el per intellectum agnoscimus, ct per amorem custodimus. » Et paulo post : «Potest, inquit, intelligi vir, pro fortitudine, secundum cor Dei, pro interna charitate. Quando igitur necessitas exigit, ad curam sanctæ Ecclesi® quœralur vir, ul sit conversatione fortis : quœralur secundum cor Dei, ulper affectum magni amoris quasi unitus sit divina voluntati. » El inferius : «Ideo cum quæsivit, quia lu juxta cor suum esso noluisti. » Unde merito exclamat S. Chrysostomus, hom. *De Davide et Goliath :* a O beatum Davidis sanctissimi meritum, quod laudat Deus, prædicat Dominus, Judex præfcrl summus : dum enim David sanclissimus, homo secundum cor Dei, quidouid Deus cogitat, gerii;

quidquid mente concipit, perficit ; dum, inquam, David cordi Dei cor proprium jungit, et menti ejus mentem suam adneclit ; hoc est, ut quæ vult Deus, velit, et quæ non vult, similiter nolit? sic cum Dominus individuo amore et conjuncta charilafe dilexit. »

Hinc morale dogma utilissimum et sanctissimum elicit B. Petrus Damianus, lib. V, *epist.* 3, quæ in ordine est 72. u Unum, inquit, est, quod mens cujusque fidelis debet solcrler attendere, et intra semetipsam sollicita semper inquisitione versare, scilicet, utrum placeat Deo, quod agit, et an CjUS vita Deus, vel operibus delectetur. Quid enim prodest, quidquid homo faciat, si hoc non placeat Deo? sic de Davide dicitur : Quæsivil sibi Deus virum juxta cor suum. Nam, si nunc Condilor non delectatur in homine, homo postmodum delectari non poterii in Conditore. »

Porro S. Hilarius in *Psalm,* 1 u i , et S. Bernardus, serin. 34 *in Cant.,* docent Davidem maxime fuisse a virum secundum cor Dei, » co quod in inimicos fuerit adeo benevolus. Sic et S. Dionysius, epist. 8 *ad Danophilum :* a Q;fid, inquit, Davidem illum Dei parentem, fecit divina amicitia dignum? nempe, cum esset bonus atque in hostes benignus : Inveni, inquit illo summe bonus ac benignitatis amator, hominem secundum cor meum. »

Er PRÆCEPIT EI DOMINIS UT ESSET DUX SUPER POpiLVM siu m. — « Præcepit, » id est ordinavit, apud se constituit, in corde suo edixit et quasi præceptuin sanxit; sed illud necdum promulgavit. Sic Deus ait Eliæ: a Corvis praecepi,» id est statui, ordinavi, aut pascant te,» III *llcg.* xvn, 4. Causam dat S. Gregorius: aille, inquit, aliis utiliter pnecipit, qui obedire Deo perfecte jam novit; qui solum hoc præcipit, quod cx consilio procedit intimra veritatis. »

Addit S. Gregorius, Prrelatum non debere ambire imperium, sed ad illud præceplo quasi cogi, a Quia, inquit, electi viri ad honorem primatus non ex ambitione veniunt, se coacti perducuntur, bene dictum: Et præcepit ci ut esset dux, quasi dicat : In honorem prœlationis, non per ambitionem subiit, sed coactus ascendit. » Deinde jubens ut ad publicum honorem perfectissimus quisquis diligenter quæratur, subjicit : a Prrecipiatur ei ut sit dux; quatenus sublimitatis ordinem conscendere ex cupiditate non ambiat; sed cx humilitate pertimescat, sicque sibi humilis metuat, ut subdi præcepto Dei devotius agnoscat. »

Eo QUOD NON SERV AVERIS QUE I R LOI VIT DOMINUS. — Tota ergo cau<a, cur Deus a Saulis stirpe abstulerit regnum, fuit, quod Saul non plane et plene accommodasse! cor et voluntatem suam, cordi et voluntati Dei, quam ci explicuerat Samuel, ut scilicet se exspectaret, cl per se sacrificaret, Deuinque concilier» t. Volebat enim Deus ut Saul honoraret Samuelcm, quasi suum sacerdotem cl pro-

ut k internuntius esset inter Saulem ct Deum : sicul Deus jusscrat Josué nil agere, nisi cx Eleazari pontificis consilio ct oraculo, *Num.* cap. XXXIV, vers. 13.

Moraliler, disco hic primo quam plene ct perfecte Deus, ut omnium Dominus, sibi suisque velit obediri ad litteram, sine excusatione et interpretatione. Unde tam graviter punivit Saulem, qui id non fecit : co quod ipse esset primus rex Israelis a se constitutus, privando cum regno; ut David et cælcri deinde reges ejus exemplo saperont, discercntquc Deo ct Pontifici per omniapleno obedire.

Sic primus homo, Adam, comedens pomum in >r|. velitum, punitus fuit morte sua ct posterorum, ut ilii ejus exemplo discerent Deo plane obtemperaro. Sic primus angelus Lucifer, nolens Deo se humiliare cl obedire, cecidit in tartara. Vide ergo hic quam primatus sit periculosus, disceque cum non ambire. In primis enim Deus statuit exempla posterorum : quare primos vult esse exactos, ut sint speculum sequentibus; speculum, inquam, virtutis aut castigationis suæ. Nam ut ait Poeta :

> Principiis obsta, sero medicina paratur,
> Cum mah per lungas iuvaluere inoras.

Non ergo primo loco, at «medio tutissimus ibis.» Primogenitus Abrahæ Ismael, vexans juniorem Isaac, domo Abrahæ expulsus fuit. Primogenitus Isaac fuit Esau, qui jure primogeniture spoliatus est a fratre Jacobo. Primogenitus Jacobi fuit Ruben qui, ob incestam, gradu suo dejectus est. Primogenitus Adæ fuit Cain qui, Abelem fratrem occidens, factus est vagus et profugus. Primogenitus Davidis fuit Ammon qui, ob incestum cum sorore sua Thamar, ab Abbaione fratre occisus occubuit, II *lleg.* cap. xxni, 21 et sequentibus.

Sic primatus Ecclesiasticus, sive Pontificatus, est Pontldca- « onus onerum, » ait S. Leo, el ex eo B. Petrus Damianus,lib. l,cpisl. 20, qui scribens ad Cadaloum ambientem Papatum, imo Anlipapam (qui se Honorium II vocabat) : «Enim vero, inquit, cum religiosus quisque vir subire tam laboriosos sedis onus abhorreat, illicquo vix ullis hominum precibus constitui acquiescat; cur tu onus onelum, ut sanctus Leo Papa dicebat, non modo non paras aufugere, sed ultro etiam preces et pretium offerendo, anxie te conaris intrudere?»

S. Gregorius hic, lib. IV, cap. iv, loquens de Sanie electo in regem, et se domi abscondente: a Videat, inquit, sacerdos qua mente fugiendum sit culmen sanclæ Ecclcsiæ, si culmen sreculi conscendere tam caute reges fugerunt.» Ita fugit ipse S. Gregorius, sesc<pie abscondit, donec columna ignea cœlitus proditus, raptus fuit ad pontificatum. Sic de S. Gonidio Pontifice scribit S. Cyprianus, lib. IV, *cpistol.* 2 : « Qui Episcopatum ipsum nec post davit, nec voluit, nec vi, ut creteri quos arroganliæ et superbi e suæ tumor infial, invasit;

sed quietus ct modestus, ct quales esse consueverunt, qui ad hunc locum divinitus eliguntur, vim passus est, ut Episcopatum coactus exciperet. »

Porro «onus onerum, n quod subit Pontifex. Ita declarat S. Bernardus, lib. II *Dc Consideratione ad Eugcn. Pontif. :* «Tu es, cui claves tradit®, cui oves credit® sunt. Sunt quidem ct alii cœli janitores, et gregum pastores. Habent illi sibi assignatos greges, singuli singulos : tibi universi crediti, non uui, unus. Ncc modo ovium, sed et pastorum, tu unus omnium pastor. Quod si ita est, quanta erit sarcina, quantum onus totum, ut ita dicam, orbem terrarum humeris sustinere! »

Idem, lib. IV : «Te ipsum, inquit, considera : formam justitiæ, sanctimoniæ speculum, pietatis exemplar, assertorem veritatis, fidei defensorem, Doctorem gentium, Christianorum ducem, amicum Sponsi, Cleri ordinatorem, Pastorem plebium, Magistrum insipientium, refugium oppressorum, pauperum advocatum, spem miserorum, tutorem pupillorum, judicem viduarum, oculum caecorum, linguam mutorum, baculum senum, ultorem scelerum, malorum melum, bonorum gloriam, virgam polonium, malleum tyrannorum, regum patrem, legum moderatorem, canonum dispensatorem, sal torne, orbis lumen, sacerdotem Altissimi, Vicarium Christi. Quis non timeat ct tremat hæc audiens, n ut Pontificatus onus Angelicis humeris formidabile ambire audeat?

Denique S. Chrysostomus (vel quisquis est auctor) in Opere imperfecto *in Malthao,* homil. 35 : «Primatum, inquit, Ecclesiasticum concupiscere neque ratio est, neque causa; quia neque justum est, neque utile. Quis enim sapiens ultro se subjicere festinat servituti, labori, dolori, ct quod majus est periculo tali, ut det rationem pro omni Ecclesia, apud justum Judicem, nisi forte qui nec credit judicium Dei, nec timet uli, abutens primatu suo Ecclesiastico, ut sæculari, et convertat cum in sœcularcm?»

v«í is. 15. Surhexit autem Samuel, et ascendit de Galgalis, in Gadaa Benjamin.— Eodem pergebat Saul cum cxercilu, ut sequitur; sed Samuel precessi!, ct so a Saule ob culpam admissam separavit, ut so iratum ostenderet, ct Saulem ad culp® agnitionem ct poenitentiam flecteret. «Quia scilicet, ut ait S. Gregorius, in rego quem arguerat, humilitatem pœnitcntiæ, qua manere cogeretur, minime cognovit, etc. Rex in ministerio relinquitur, ut ipsa Prophet® separatione corrigatur; quia plerumque quos Prædicatoris verba non corrigunt, dividi a Pnedicatorum familiarilate, vel a sanet® Ecclcsiæ unitate pertimescunt. Juxta Pncdicatorcs duri sunt, sed separali resipiscunt.»

Ivit autem Samuel in Gabaa, ut se jungeret Prophetis ibidem habitantibus, ut dictum est cap. x, vers. 5, cum iisquo Dei laudibus vacaret, ac pro Israele oraret, ac populum cum Saule eodem pergentem ad prælium contra Philistœos, sua saltam presentía ad fortiter pugnandum animaret. Mystice S. Gregorius : «Quid est, inquit, quod de Samuele dicitur : surrexit et ascendit, nisi quod in perfectioribus viris aspicimus, qui sic nostra inquinamenta respiciunt, ut ab eis nequaquam sordidentur? sic nobis irascuntur, ut quieti intus, secreti sui alta conscendere velociter possint. Fortes namque et potentes sunt, et qui magna ct fortia sua leviter ferunt, nostris infirmitatibus non gravantur. »

Er reliqui fofuli, — id est o populo reliqui : to enim *populi* non est nominativus pluralis, sed genitivus singularis, ait Abulensis. llæc verba desunt in Hebreo, Cbaldæo et Septuaginta, Regiis et Complutensibus, suntque obscura et implexa: sensus tamen eorum hic esso videtur, quasi dicat : Reliqui, qui cæteris metu Philistinorum diffugientibus manserant in castris, hi cum Saule ascenderunt do Galgalis in Gabaa, quæ erat urbs sita in colle tribus Benjamin.

Odham populo (Philistinorum hostium, qui e vicino oppido *Machmas,* ut dicitur vers, sequenti, excursiones faciebant, et) eipugnadant eos, — scilicet Hebræos, venientes dc Galgala in Gabaa. Jonathas enim expugnaverat stationem Philistinorum in Gabaa, ut dictum est vers. 3. Quare multi Hebræorum c Galgalis pergebant in Gabaa; hos e latere invadebant et cædcbant Philistini, degentes in vicina urbe *Machmas :* ut ergo hoc iter suis securum redderet Saul, cum suis contra cos ascendit; ac simul ut se cum Jonatha degente in Gabaa conjungeret, uti de facto ibi sc conjunxit, ut scquilur :

17. Et **EGRESSI SUNT AD PRÆDANDU!1 DE CASTRIS** Ver* 17 Philistinorum tres cunei. — Hebraice, *tria capita:* Chaldaico, *tres* tanna/Septuaginta, *tria principia ;* Vatablus, *tria agmina. Cuneus* proprie est ferrum acutum, quod sensim crassescit, quo in fissuras inserto ligna finduntur. Unde illud : « Malo nodo malus quærendus est cuneus. » Hinc per metaphoram, cuneus significat peditum multitudinem in cunei formam redactam, quæ in acie angustior cl quasi acutior; deinde latior densiorque procedit, ait Vegetius lib. II *Delie indit.* Unde Virgili!®, lib- XII *Æneid. :*

> Densi, cuneis se quisque coactis
> Agglomerant.

Porro farer ferrarius non inveniebatur in omni ven. <9 terra Israel ; caverant enim PuiListuim ne forte facerent ik.Dn.F.i gladium aut lanceam, — ut eos sub suo jugo continerent, ne rebellare possent. Sic servis a Romanis olim vetita fuero arma, ne heros suos invaderent, nisi in extrema necessitate, qualis fuit post Cannensem cladem : tunc enim contra Annibalem armarunt servos, teste Valerio Maximo, lib. VII, cap. vr. Sic adimenda esse servis arma docet Aristoteles II *Polit,* ir. Sic SymsLydis contra sc rebellantibus ademit arma, to«itn Jncflno, lib. L

Veram Dens elusit cautionem ct prudentiam Philistinorum, dum per Samulem Hebræis dedit victoriam sine ferro ct armis ferreis. Unde S. Gregorius : a Armati, ait, ab inermibus victi sunt, ut totum quod vincitur, omnipotentis Dei laudibus tribuatur. »

Pitaren n-. un» Dpl 'c' Mystice, a faber » csl orans ct meditans, qui folle discursus sui in oflicina ferraria, id est, in medilatione excitat ignem devotionis et charitatis, juxta illud : a In meditatione mea exardescet ignis. » Audi F. Bartholomæum De *Martyr,* archiepiscopum Braccarensem in insigni suo doctrina spiritalis compendio, cap. xxvn, pag. 285: « Faber ferrarius, ignitum ferrum do igne extrahens, ictibus mollire satagit ; sed antequam penitus frigescat, ad ignem reducit, ut iterum faciliter ignescat; sic etiam spiritus noster a fervore devotionis extractus et occupationis terrenæ ictibus percussus, nc omnino frigescat atque induretur, ad fornacem devotionis est reducendus. Nam qui studiose curant devotionem nutrire quotidie, facile conservant ac tuentur; si vero, licet paucissimis diebus, ab officio recedant, difficulter ad exercitii interioris fervorem redire solent. Quapropter illud maxime curandum est, ut orationis assiduitate cor semper Deo pateat, d

Trapelo- Kr' «i i ¡diti- tor. Tropologice, a faber ferrarius » est prædicator, PræceP*or› cl quivis alius castigator vitiorum: hunc tollere conantur « Philistæi, » id est, dæmones, ut homines inermes eorum tentationibus resistere nequeant. Audi B. Petrum Damianum, lib. I, *epist.* 18, quæ ordine est 10G : a Spiritualis quisquis conventus, si fraterni zeli frequenti correptione non utitur, Israelitica} plebis mystica laborat inopia; quæ videlicet incipiente Saul regis imperio, fabrum ferrarium non habebat. » Et paulo post : « Philistæi, inquit, dc terra Israel fabros ferrarios tollunt, cum maligni spiritus, falsa» pietatis obtentu zelum correptionis de fratrum labiis auferunt. » Causam subjicit : « Sicut ferrum reliqua metalla fortiter edomat, ita correptionis malleus vitia delinquentium reprimit, et quasi cudendo rigidæ mentis duritiam frangit. » Ex quibus concludit : a Si de sacro conventu correptionum censura subtrahitur, disciplina} vigor funditus enervatur, ct religio tota destruitur; quia dum unusquisque propria: sequitur voluntatis arbitrium, ad sœcularia rediens,spiritualis observante violat institutum.» Deinde ad praxim cuique hoc pium dat monitum : « Unde quisquis est, cui regularis vitæ fervor inæstuat, correptiones libenter amplectitur : et tunc etiam, cum innocens est, suis reprehensionibus delectatur : non, ut cum conscientia peccasse remordeat ; sed quoniam hoc prodesse cæteris audientibus sperat; ut unde ipse innocens, et mundus arguitur, alii qm vel lapsi, vel lapsuri forte sunt, corrigantur. »

Nam utait Ecclesiastes,cap. xn, vers. 11 : a Verba sapientum sicut stimuli, et quasi clavi in altum defixi, quæ per magistrorum consilium data sunt a pastore uno. » Hinc ct illud *Jeremía* xxm, 29: « Numquid non verba mea sunl quasi ignis ct quasi malleus conterens petram ? » Sic et S. Gregorius, Eucherius, Beda, Hugo, qui et addunt dæmonem adimere fidelibus a fabros ferrarios,» id est bonos prædicatores, vitiorum castigatores, cum facit ut ipsi subtilia, philosophica, poetica vana, elegantia et placentia populo prædicent, ac plausum populi quærant, non planctum, ut ait S. Bernardus.

Rursum, « fabri ferrarii » sunl magistri et doctores qui docent philosophiam, rhetoricam, mathesin, poesin, etc., quæ fidei qt doctrinæ sacræ subserviunt, ut eam contra hærclicos, Gentiles et impios defendant. Hos aufert Satanas, dum satagit ut Religiosi, Clerici et Sacerdotes iis non studeant, sed indocti otio torpeant : inde enim orta fuit hærcsis Lutheri el posterorum ejus, æque ac priscorum hærcticorum. ItaS. Gregorius et Cyrillus Alexandrinus, lib. VH *Contra Julianum.*

Denique, «arma ferrea » sunt mortificationes et pœnitentiæ, quibus concupiscentia carnis retunditur et contunditur.

21. RETUSÆ ITAQUE ERANT ACIES VOMERUM, — quia Ven.tl. continua aratione sulcando terram, ejus resistentia et renitentia retundebantur ct hebetabantur ; ac Hebræis difficile erat, ad eas acuendas, toties ire in Philisliim.

Usque ad stimulum corrigendum, — quasi dicat: Adeo rctusæ erant acies instrumentorum ruralium, ut ne exiguus quidcin stimulus quo boves pungerentur, superesset, qui non esset hebetatus; ideoque corrigi et acui deberet. Ita Lyranus. Aut cum Abulcnsi refer hæc superius ad vers. 20 : « Descendebat ergo omnis Israel ad Philisliim, ut acuerct unusquisque vomerem suum et ligonem, etc., usque ad stimulum corrigendum, » ‹¡. *d.* Non tantum ad majora instrumenta acuenda, sed etiam ad minimos stimulos corrigendos et acuendos, oportebat ire in Philistæam, quia in Israel non erat faber, qui cos acuerct.

22. Cumque venisset dies prælii, non est inven- yfr,. tus ensis. — Populus ergo ct milites sequentes Saulem armabantur arcubus, fundis (Gaûaasitæ enim erant optimi fundibularii, ut patet *Judie.* XX, 1G), perticis , fustibus , ut dixi versu 3 ; hæc enim sunt arma rusticana et prisca : item ligonibus, falsibus, tridentibus, stimulis, malleis, securibus, serris, baculis sive flagellis, quibus triturantur et excutiuntur frumenta, cæterisque instrumentis rusticanis : ac forte ea igne liquando conflabant iu perticas, pugiones et gladios, sed rudes el impolitos, juxta illud Virgilii:

Et curvæ rigidum falces conitantur in ensem.

Sic Samgar judex vomere aratri occidit sexcentos Philistæos, *Judie,* tn, 31. Et Samson, carens ense, mandibula asini occidit mille viros, Judie.

cap. xv, 15. Ex quibus liquet antiquam fuisse hanc Philistinorum cautionem, ne Israelite haberent arma cl fabros ferrarios.

Excepto Sall et Jonatiia. — Mystice Dionysius Cnrlhusianus : «Praelati, ait, ct eorum Vicarii debent tante esse perfectionis, quod quantuincumquo subditi spiritualibus armis priventur, cl passionum immoderantiis agitentur, ipsi tamen in omni virtute, in rationis splendore, in luce sapienti perseverent firmissime et mala vincant in bono, suaque probitate, aliorum dcfccluositales reprimant ac reforment, quoniam ipsi sunt velut mensura ct regula subditorum. »

Porro llebræi dicunt vel fingunt Sauli et Jonathan allatos esse hos enses cœlitus ab angelis. Planius dicas ipsos hos enses occultasse, vel occulte sibi e locis vicinis comparasse.

23. Egressa est avtem statio Píiiustixorch , Ver», n. ct transcenderet in Mutixas. — Jam ipsa erat in *Machmas,* ut dictum est vers. 5; *-à* ergo tn AfacAmas, vel referendum est ad *¿tatto,* non ad *transcenderet, q. d.* Statio Philistinorum, quæ erat in Machmas, transcendit Machmas ivitque ulterius obviam Sauli cl Hebræis ad præliandum cum eis; vel certo *in Machmas f* id est, *ultra Machmas,* ut vertunt Septuaginta. Hebraice, *egressa est statio Philistinorum ad transitum* (Chaldaice, *vadum) Machmas;* Vatablus, in *ulteriorem partem, quæ crai inter Machmas et Gabaa, stationem* sive *præsidium transtulerunt.*

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Jonathas solus aim armigero invadit castra Philistinorum: Dais illis terrorem et perturbationem injicit; unde ipsi mutua se cade trucidant. Audit eorum tumultum Saul, vers. 19, *cdidtque ne quis usque ad vesperam comedat, donec hostes fugientes persequatur, el conficiat. Jonathas, edictum ignorans, mcl in sylva repertum comedit. Milites defatigati ct esurientes, vers.* 32, *contra legem comedunt carnem aim sanguine. Unde Saul, statuta petra, jutet ut in ea sanguinem effundant. Mox, vers.* 36, *Saul, nocte irrupturus in castra hostium, consulit Dominum; sed Dominus non respondet. Quare Saul jacit sortem,* ut *cujus culpa iratus sit Deus, cæ^uirat. Sors denotat Jonatham, vers,* ***ii;*** *ille fatetur* se *nui comedisse. Quare a patre morti addicitur, sed populus cum liberat. Inde, vers.* ***il.*** *Saul debellat Ammonita!,* Maúlalas, *Idumæos aliosque per circuitum hostes. Denique, vers.* 49, *filii Saul recensentur.*

I. El accidit quadam dic ut diceret Jonathas Clius Saul ad adolescentem armigerum suum : Veni, ct transeamus ad slationom Philistinorum, quæ est trans locum illum. Patri autem suo hoc ipsum non indicavit. 2. Porro Saul morabatur in extrema parte Gabaa, suh malogranato, quæ crat in Magron ; ct crat populus cum eo (piasi sexcentorum Virorum. 3. Et Achias filius Achilob fratris Ichabod filii Phinees, qui ortus fuerat ex Ileli sacerdote Domini in Silo, portabat cpbod. Sed et populus ignorabat quo isset Jonathas. 4. Erant autem inter ascensus, per quos nitebatur Jonathas transire ad stationem Philistinorum, eminentes petræ ex ulraque parte, et quasi in modum dentium scopuli hinc et inde praerupti, nomen uni Doses, et nomen alterisene; 5. unus scopulus prominens ad Aquilonem ex adverso Machmas, et alterad Meridiem contra Gabaa. 6. Dixit autem Jonathas ad adolescentem armigerum suum : Veni, transeamus ad stationem incircumcisorum horum, si forte faciat Dominus pro nobis; quia non est Domino difficile salvare, vel in mullis, vel in paucis. 7. Dixitque ei armiger suus : Fac omnia quæ placent animo luo ; perge quo cupis, et ero tecum ubicumque volueris. 8. Et ait Jonathas : Ecce nos transimus ad viros istos. Cumque apparuerimus eis, 9. si taliter loculi fuerint ad nos, manete donec veniamus ad vos : stemus in loco nostro, ncc ascendamus ad eos. 10. Si autem dixerint : Ascendite ad nos; ascendamus, quia tradidit eos Dominus in manibus nostris ; hoc erit nobis signum. 11. Apparuit igitur ulerque stationi Philistinorum; dixeruntque Philisliim : En llebræi egrediuntur do cavernis in quibus absconditi fuerant. 12. Et locuti sunt viri de statione ad Jonatham el ad amigerum ejus, dixeruntque : Ascendite ad nos, ct ostendemus vobis rem. Et ait Jonathas ad armigerum suum:

Ascendamus, sequere me ; tradidit enim Dominus cos in manus Israel. 13. Ascendit autem Jonathas manibus et pedibus reptans, el armiger ejus post eum. Itaque alii cadebant ante Jonatham, alios armiger ejus interficiebat sequens eum. 14. Et facta est plaga prima, qua percussit Jonathas cl armiger ejus, quasi viginti virorum, in media parte jugeri (1), quam par boum in die arare consuevit. 15. Et factum est miraculum in castris, per agros; sed ct omnis populus stationis eorum qui ierant ad prrodandum, obstupuit, cl conturbata est terra, cl accidit quasi miraculum a Deo. 16. Et respexerunt speculatores Saul, qui erant in Gabaa Benjamin, ct ecce multitudo prostrata, ct huc illucque diffugiens. 17. Et ait Saul populo qui crat cum eo : Requirite, el videte quis abierit cx nobis. Cumque requisissem, repertum est non adesse Jonatham, el armigerum ejus. 18. Et ait Saul ad Achiam : Applica arcam Dei (erat enim ibi arca Dei in die iliacum filiis Israel). 19. Cumque loqueretur Saul ad sacerdotem, tumultus magnus exortus est in castris Philistinorum; crescebatquepaulalim, et clarius resonabat. Et ail Saul ad sacerdotem : Contrahe manum tuam. 20. Conclamavit ergo Saul,el omnis populus qui crat cum eo, ct venerunt usque ad locum certaminis; et ecce versus fuerat gladius uniuscujusque ad proximum suum, et erodes magna nimis. 21. Sed etllebrroi qui fuerant cum Philisliim heri et nudiustcrlius, ascenderantque cum eis in castris, reversi sunt ut essent cum Israel, qui erant cum Saul et Jonatha. 22. Omnes quoque Israelita) qui se absconderant in monte Ephraim, audientes quod fugissent Philistroi, sociaverunt se cum suis in prælio. El erant cum Saul, quasi decem millia virorum. 23. Et salvavit Dominus in dic illa Israel. Pugna autem pervenit usque ad Bethaven. 24. Et viri Israel sociali sunt sibi in dic illa; adjuravit autem Sani populum, dicens : Maledictus vir, qui comederit panem usque ad vesperam, donec ulciscar dc inimicis meis. Et non manducavit universus populus panem, 25. omneque terra vulgus venii in saltum, in quo erat mei super faciem agri. 2G. Ingressus est itaque populus saltum, et apparuit fluens mcl, nullusque applicuit manum ad os suum. Timebat enim populus juramentum. 27. Porro Jonathas non audierat cum adjuraret pater ejus populum ; extenditque summitatem virgro quam habebat in manu, et intinxit in favum mellis ; el convertit manum suam ad os suum, ct illuminati sunt oculi ejus. 28. Rcspondensque unus de populo, ait : Jurejurando constrinxit pater tuus populum, dicens : Maledictus vir, qui comederit panem hodie (defeceratautem populus). 29. Dixitquc Jonathas : Turbavit pater meus terram ; vidistis ipsi quia illuminali sunt oculi mei, eo quod gustaverim paululum de meile isto : 30. quanto magis, si comedisset populus de prroda inimicorum suorum, quem reperii? nonne major plaga facta fuisset in Philisliim? 31. Percusserunt ergo in die illa Philistæos a Machmis usque in Aialon. Defatigatus est autem populus nimis ; 32. ct versus ad prrodam, tulit oves, el boves, et vitulos, et mactaverunt in terra ; comcdilque populus cum sanguine. 33. Nuntiaverunt autem Sauli dicentes, quod populus peccasset Domino, comedens cum sanguine. Qui ait : Prevaricati estis ; volvite ad me jam nunc saxum grande. 34. Et dixit Saul : Dispergimini in vulgus, et dicite eis ut adducat ad me unusquisque bovem suum el arietem, et occidite super istud, cl vescimini, el non peccabitis Domino comedentes cum sanguine. Adduxit itaque omnis populus unusquisque bovem in manu sua usque ad noctem ; el occiderunt ibi. 35. Ædiiieav it autem Saul aliare Domino, tuneque primum cropil rodificare altare Domino. 36. Et dixit Saul : Irruamus super Philistæos nocte, ct vastemus eos usque dum illucescat mane, nec relinquamus ex eis virum. Dixitquc populus : Omne quod bonum videtur in oculis tuis, fac. Et ait sacerdos : Accedamus huc ad Deum. 37. Et consuluit Saul Dominum, num persequar Philisliim? si trades eos in manus Israel? El non respondit ei in die illa. 38. Dixitquc Saul : Applicate huc universos angulos populi, ct scitote, et videte per quem acciderit peccatum hoc hodie. 39. Vivit Dominus salvator Israel, quia si

(I) Cardinalis Bcllirminus censet legendum esse *quod,* non vero *quam.*

per Jonathan filium meum factum est, absque retractatione morietur. Ad quod nullus contradixit ei de omni populo. 40. Et ait ad universum Israel : Separamini vos in partem unam, et ego cum Jonatha filio meo ero in parle altera. Respondilquc populus ad Saul : Quod bonum videtur in oculis luis, fac. 41. Et dixit Saul ad Dominum Deum Israel : Domine Deus Israel, da indicium ; quid est quod non responderis servo tuo hodie? Si in me, aut in Jonatha filio meo est iniquitas hrne, da ostensionem; aul si hæc iniquitas est in populo tuo, da sanctitatem. Et deprehensus est Jonathas et Saul, populus autem exivit. 42. Etait Saul : Mittite sortem inter me et inter Jonatham filium meum. Et captus est Jonathas. 43. Dixitautem Saul ad Jonatham : Indica mihi quid feceris. El indicavit ci Jonathas, el ait : Gustans gustavi in summitate virgæ, quæ crat in manu mea, paululum mellis, et ccce ego morior. 44. Et ait Saul : Hæc faciat mihi Deus, et hæc addat, quia morte morieris, Jonatha. 45. Dixitquc populus ad Saul : Ergoue Jonathas morietur, qui fecit salutem hanc magnam in Israel? hoc nefas est : vivit Dominus, si ceciderit capillus de capite ejus in terram, quia cum Deo operatus est hodie. Liberavit ergo populus Jonatham, ut non moreretur. 4G. Recessitque Saul, nec persecutus est Philisliim ; porro Philisliim abierunt in loca sua. 47. Et Saul, confirmato regno super Israel, pugnabat per circuitum adversum omnes inimicos ejus contra Moab, et filios Ammon, et Edom, el reges Soba, et Philistæos, el quocumque se verterat, superabat. 48. Congregatoque exercitu, percussit Amalee, el eruit Israel de manu vastatorum ejus. 49. Fuerunt autem filii Saul, Jonathas, et Jessui, et Melchisua ; et nomina duarum filiarum ejus, nomen primogenita Mcrob, et nomen minoris Michol. 50. El nomen uxoris Saul, Achinoam filia Achimaas ; et nomen principis mililiæ ejus Abner, filius Ner, patruelis Saul. 51. Porro Cis fuil pater Saul, ct Ner palcr Abner, filius Abicl. 52. Erat autem bellum potens adversum Philistæos omnibus diebus Saul. Nam quemcumque siderat Saul virum fortem, cl aptum ad prælium, sociabat eum sibi.

Ven. i. JoMthn l tLctu inva»it entra tbuin" llll

1. Vexi f.t transeamus ad stationem Philistinorum. — Dixit hoc, ct fecit ca quæ sequuntur JonaGias peculiari instinctu Dei, ut patet cx victor*a miracolosa quam ab eo obtinuit; alioqui temerarius fuisset, si solus cum uno atmigero, *nvus'ssct to,a bosfium castra. Deus ergo illi, ut id faceret, suggessit, animosquo illi addidit ac fiduciam victoriœ tam mine consequendae. Ideoque id Jonathas patri non indicavit, ne is illud impediret. Qui enim a Deo regitur, regis alterius regimine non eget. Ita Thcodorelus, Procopius, Abulensis, Cajetanus et alii.

Min ^uKio°r* ' °'

Mira ergo hic celebratur Jonathæ fortitudo, qui Dco n*xu9› tantum periculum solus adiit, certus aut vincere, aul vinci et pro patria mori gloriose. Unde S. Bernardus, serin, *ad Milites templi,* cap. i, cos comparat cum Martyribus, ut si vincant, coronentur corona triumphantis; si vincantur, martyrii laurea. uQuain gloriosi, ait, revertuntur victores do prælio, quam beati moriuntur Martyres in prælio! » Et cap. in: « Secum, ait, proeliantur, nequaquam metuentes, aut dc hostium cœde peccatum, aut dc sua neco periculum. Miles Christi securus interimit, securior interit; sibi præstat, cum interit ; Christo, cum interimit. Cum occidit malefactorem, non homicida; sed, ut ita dixerim, malicida reputatur. Cum occiditur ipse, non periissc, sed pervenisse cognoscitur. Mors ergo quam irrogat, Christi est lucrum; quam excipit, suum.» Et cap. iv, eorum armis recensitis : « Imminente bello, ait, fide intus, foris ferro,non auro muniuntur; quatenus armati, et non ornati, hostibus metum incutiant, non provocent avaritiam. Equos habere cupiunt fortes el veloces, non coloratos, aut phaleratos; pugnam quippe non pompam, victoriam non gloriam cogitantes, cl studentes magis esse formidini quam admirationi. »

Ver».

2. Donno Sail morabatur in extrema parte Gabaa, sub malogranato, que erat in Magron.— Ita Hebrœus, Chaldæus et alii; sed Septuaginta pro l legentes affinet vertunt in *Magdon.* Erat locus hic juxta Gabaa, quæ erat patria et sedes Saulis; cujus meminit et Isaias cap. x, 28: non ergo erat in ipsa urbe Gabaa, sed *in agro Gabaa,* uti hic legunt Biblia Regia, Glossa, Hugo, Abulensis, Dionysius, Vatablus.

Pro *malogranato*, Hebraice est Jlcmmon, quod, ut nomen proprium loci, relinet Vatablus : qui alibi vocatur *collis,* vel *petra Remmon;* in quem, ut locum munitum el tutum, se receperunt sexcenti e clade tribus Benjamin superstites, et reliqui, *Judie,* xx, 27, ideoque ct Saul ibidem castra locavit. Sic nobilis illa Hispaniæ civitas, regnique caput, dicta est *Granata,* a malogranatorum copia vel figura. Sic hic locus hebraico dictus est *Remmon,* a malogranatorum præstantia et abundantia. Sic Jéricho dicta est *civitas palmarum* ab

carum fertilitate, pluresque aliæ civitates dici® sunt *Thamar,* id est, *palma,* a palmetis quibus abundant. Sic Bethel prius dicta est *Luca,* a nucibus, corylis, et amygdalis, *Genes,* cap. xxvni, vers. i9.

Malogra- Apposite Saul rex consedit sub malogranato ; quia hoc speciem habet regis et regni. Nam, ut

Libat re- advertit Mendoza: *primo,* malogranatum in suo tu- flore elegantem purpuream coronam, in pomo autem purpuram, in granis coronam in vellico ostentat: ut plane videatur regem purpuratum et coronatum repraesentare. *Secundo,* « quia dum multa grana sub uno cortice complectitur : vel significat multitudinem negotiorum et consiliorum, quæ a regibus fido silentio occultantur, » ut S. Ambrosius lib. Ill *Hacam.* cap. xiii, insinuat; « vel significat concentum omnium virtutum, quibus æquum est ut regum animi exornentur, » ut S. Hieronymus, lib. I *Contra Joviniaanum,* explicat; « vel significat prudentiam gubernatricem, qua reges suos subditos, cl moribus et honoribus dissidentes, in officio continent, ct in gyrum rationis circumversant, d ut Theodorelus lib. Ill *in Cant,* indicat; a vel significat animorum charitatein, quam reges suo in regno curare et conservare debent, » ut idem Theodorelus clarius significat. Qua de re multa dixi *Cant.* cap. iv, vers. 3.

Tertio, «quia sicut malum granatum pulchrius apparet, cum fatiscit; nam tunc interna grana, quæ sub vili cortice latebant, pyropos imitata expanduntur; ita reges quo majoribus difficultatibus scinduntur ac distrahuntur in suorutn præsidium ac tutamen populorum, eo clariora præbcnt omnium oculis suarum spectacula virtutum. p

Quocirca Henricus IV, Ilispaniæ rex, malogranatum pro insigni regio delegit cum épigraphe: « Acredulce, ut significaret in optimo rege ita severitatem cl humanitatem temperandas, ul nunquam rex, aut sine severitate ignavus, aut sino humanitate crudelis videretur. Non immerito igitur Saul sub malogranato morabatur, ul ab ipsa arbore admoneretur regiœ dignitatis el potestatis , aut sanctitatis quam in rebus arduis difiicilibusque temporibus exercere oportebat. »

Et ebat cum eo **POPULUS,** quasi sexcentorum virghim, — pruder millo qui erant cum Jonatha: nam duo millia quæ sibi delegerat Saul, cap. x iii, vers. 2, melu Philistinorum defluxerunt et fugerant ; ila ut cum Saule ex iis tantum remanserint sexcenti, iique viri fortes ct constantes, qui proinde licet pauci, tantas tamen victorias contra Philutæos plurimos obtinuerunt, quantæ in seq. narrantur.

Moralitcr, disce hic quantum valeat virtus paucorum generosorum. Sic Gedeon cum trecentis prostravit numerosissima castra Madian. Causam dat Josephus, lib. V *Antiq.* cap. vin, vel juxta aliam editionem x : «Imbellem, inquit, naturam hominum sibi Dominus placere declaravit, ul populus victoriam non sibi, sed Deo deputaret. » ludas Machabæus cum paucis superavit copias Antiochi; David superavit Goliath, oinncsquc Philistæos; duodecim Apostoli sua virtuto subjugarunt Christo totum orbem; S. Bernardus, S. Dominicus, S. Eranciscus, el nuper S. ignalius fundator Societatis Jesu cum paucis sociis, quanta ubique terrarum cITecere? virtus ergo non in numero, sed in paucitate generosa consistit. Nam, ut ait Isaias, cap. ¡x, 3: a Multiplicasti gentem, non magnificasti lœtitiam.» Vide ibi dicta. Tritum est illud : « Virtus unita fortior divisa. » Et illud: « Infirma mundi elegit Deus, ut confundet fortia, » I epist. *ad Corinthios* i. Et illud : « Virtus Dei in nostra infirmitate perficitur, » II epist. *ad Corinth,* cap. xr.

3. Et Achias filius Aciiitoii fratris Iciiabod, filii **Ven. 3.** **PUINEES, QUI ORTUS FUERAT F.X IIELI SACERDOTE** (Pontifice) Domisi in Silo, portadat Epiiod ,—id est, pontificalem amictum quasi Pontifex secum deferebat ad pontificatu fungendum; utperUrim et Tummim, quæ erant in rationali et ephod, pro Saule consuleret Dominum, quid in bello tam ancipiti et periculoso agendum foret. Hinc patet Samuelera non fuisse Pontificem, ut vult Serarius etaliijScd Achiam: hic enim portabat vestem pontificalem, et recta linea descendebat ab Heli pontifice. Heli enim genuit Phinees, Phineos genuit Achilob et Ichabod, Achilob genuit Achiam, ait Josephus.

Achia» . f"“

Da SimueI'

Dices: Gap. xxi, versu 9, dicitur Achimelech, filius Achilob, fuisse Pontifex; ergo Achias non fuit Pontifex. Respondeo, Achiam fuisse binomium, et alio nomine dictum « Achimelech. » *Achias* enim hebraico idem est quod *frater Dei. Achimelech* idem, quod *frater Regis.* Deus autem est « Rex regum ; n vel certe Achiæ seniori sine liberis mortuo, in Pontificatu successit Achimelech, qui erat frater Achiæ junior.

Ach”‘

4. Erant autem inter ascensus, per quos nite- **Vera. 4,** batur Jonatiias transire ad stationem Philistinorum, **EMINENTES PETRÆ, etc. NOMEN UNI BOSES,** ET nomen alteri Sene. — Chaldæus, *nomen unitis lucubratio, et nomen alterius conculcatio.* Philistini, ait Josephus, posuerunt castra in rupe praerupta ct quasi inaccessa, ideoque in ea securi degebant, neminem metuentes : idcirco Jonalhas cos hac via invasit. Sic Alexander Magnus hostes in rupe altissima commorantes, ideoque eum deridentes rogantesque an volare posset, a tergo per saxa invia immittens trecentos juvenes generosos, rupem insciis hostibus occupavit, cosque trucidavit: « En, inquit, ostendi me posse volare. » Ita Curtius.

Porro, *Boscs* hebraico idem est quod *humcsccns,* vel *florescens, veloviparus,* ait Pagninus. *Sene* idem est quod *rubus ;* quæ mystice explicans Beda : « Quia, inquit, non minus florente, quam adversante et pungente mundo, Sanctorum ascensus

impeditur; ct ut vel corpore vel cordo deficiat, ab infatigabili liosto pulsatur. »

Hoc est quod aiunt Sancti *Psal.* lxv, 12: «Transivimus per ignem ct aquam, et eduxisti nos in refrigerium. » Nam, ut ait S. Bernardus, serra. De *S. Malachia:* «Transivit per ignem ct aquam, quem nec tristia frangere, ncc delinere mollia potuerunt. »

6. Dixit autem Jonathas ad adolescentem armigerum suum. — Dixit hoc impulsus a Deo, tacite promittente suam opem ct victoriam, ut palet cx eventu, ct victoria tam raira ct felici.

Qua non est Domino difficile salvare vel in multis vel in PAVCts. — Hebraice *non est* nW>0 *rnatsor,* id est, *restrictio,* detentio, vel prohibitio, *q. d.* Nil est quod Deum areici, delincai, restringat ad paucos vel multos, ul vincant. Nam, ul ait S. Augustinus, serra. 119 *De Tempore:* «Omnipotens est Deus ad facienda majora ct minora; omnipotens ad facienda cœlcslia et terrestria; omnipotens ad facienda immortalia et mortalia; omnipotens ad facienda spiritualia ct corporalia; omnipotens ad facienda visibilia et invisibilia; magnus in magnis, nec parvus in minimis.»

Hoc Jonatliæ exemplum imitatus Judas Machabæus, cum paucis contra plurimos decertans : «Facile, inquit, est concludi mullos in manus paucorum; cl non csl differentia in conspecta Dei cadi liberare in multiset in paucis, » I *Machab.* ni, 18. Et cap. iv, 30: «Benedicius, inquit, Salvalor Israel, qui contrivisti impetum polentis in manu servi tui David ; cl tradidisti castra alienigenarum, in manu Jonatliæ filii Saul, ct armigeri ejus,» I *Machab.* iv, vers. 30. Idem dixit Asa rex Juda, pugnans contra decies centena millia .Elhiopum, lì *Paral,* xiv, 11.

Vers. 7. Omen W'tVr iniUnctu Bei- 7. Si taliter locuti fuerint. — Omen hoc cap(a(Jonathas, instinctu el inspiratione Dei, ul pacx huita animositate Jonalhæ potius divina quam humana,el cx tam felici eventu ejus; quare non superstitiosum fuit, ncc Dei tcnlalivum, sed religiosum œque ac animosum, eo quod solus ipse cum armigero præruplam hostium arcem conscenderit, hostes invaserit, fugarit, occiderit. Ita Lyranus, Hugo, Abulensis, Dionysius, Cojelanus, Serarius el alii. Vide Sanchez, lib. II *De Superstitione,* cap. x, num. 10, quiet addit cum Serario ct Abulcnsi Jonathan) huic omini orationem ad Deum præmisissc, in caque a Deo animulum ad hoc audendum. Simile omen de Rebecca, in uxorem Isaaco accipienda, accepit Eliczcr, *Genes.* cap. xxiv.

Omini Jonalhæ simile fuit omen Pazonum, do quo ita scribit Herodotus, initio lib. V : « Pazoncs, qui sunt a Strymone, admoniti divino responso ul bellum Perinthiis inferrent; ct siquidem a Perinthiis cx adverso considentibus provocarentur, nominalim compellantibus, cos invaderent, sin minus, ab invadendo abstinerent. Ita fecerunt cl vicerunt. »

12. Ascendite ad nos, et ostendemus vOBisvers.il. rem, — quam vos per præruptas has rupes scandendo quærcre videmini. Est sarcasmus, sive hostilis irrisio, quasi dicant: Ascendite ad nos, ct ostendemus vobis viam non ad vitam et victoriam, quam vos quæritis, sed ad mortem, hoc est, mactabimus vos. Ita Lyranus, Abulensis, Sobarais et alii. Unde Josephus, lib. VI *Jud. Antiq.* cap. vn : « Venite huc, inquit, daturi pœnas audaci®. »

Ascendamus. — Apposite hoc omen Jonalhæ dedit Deus, quia signum fortitudinis el victori» est praevenire ct invadere hostem, licet potenliorem, itaque eum metu percellere et fugare, uti fecit hic Jonathas. Sic Moses Josuc contra Amalee ituro : « Elige, inquit, viros, ct egressus pugna contra Amalee. » Sic Timotheus cum Juda Machabæo dimicaturus suis ita præcipit: «Cum, inquit, appropinquaverit Judas, et exercitus ejus ad torrentem aquæ; si transierit ad nos prior, non poterimus sustinere eum ; quia potens poterit adversum nos; si vero timuent transire, et posuerit castra extra flumen, transfretemus ad eos, et poterimus adversum illum, » I *Machab.* v, 40. Sic Achab, cum paucis invadens ampla castra Benadad regis Syriœ, ea fudit, fugavit, prostravit, III *Reg.* xx, 13. Sic experti duces, ut animos ostentent, primi hostem invadunt, itaque cum sa*pe percellunt ct sternunt.

13. Ascendit autem Jonathas manibus et pen–Ven. i3 bus reptans, — per prærupta rupis saxa.

Mystice S. Gregorius: a In manibus, inquit, opera solent significari. Reptat manibus pastor, quando peccatoribus viam non profert sapientia verbi, sed exemplo conversationis. » Et inferius: a Bene, inquit, reptans ascendere ad stationem Philistinorum dicitur, quia ad destruenda vilia pervenire illo Doctor potest, qui peccatores magna humilitatis ostensione, ct magna charitatis affectione demulcet. »

Itaque alii cadebant ante Jonatiiam, — *q. d.* Pavore panico a Deo eis injecto, ut patebit versu 15, corruebant ante Jonatiiam, ut ab eo mactarentur; unde Vatablus, Glossa et alii legunt: *itaque cum vidissent faciem Jonalhæ* (quasi ea perculsi), *alii cadebant ante Jonatham.* Quod acceptum videtur cx Septuaginta, qui vertunt, *ct videntes Philistini contra faciem Jonatliæ, et percussit in cis.* Sic ergo Jonathas fuit typus Christi, qui solo aspectu perculit et fugavit ementes ct vendentes in templo. Nam, ut ait S. Hieronymus in *Matth.* cap. ix : « Fulgor ipse et majestas divinitatis occult® in humana facie relucebat. » Et in cap. xvi : « Igneum quiddam et sidereum radiabat cx oculis ejus. »

Quare fictilium videtur quod ait Josephus, Jonatham irruisse in Philistæos dormientes; sic enim scribit lib. VI, cap. vu : « Quam vocem Sauli filius cupide arripiens ul omen victori», lune quidem recessit e loco in quo conspecti fuc-

rant, sod *ox* alia parte ad rupem accedentes propter-sitnm incustoditam, magno labore, diíDcultato Joci superata, erepserunt ad hostem : aggressiquo sopitos, viginti cx his interfecerunt, ct cos stupore ac consternatione repleverunt, ut abjectis armis in fugam sc darent. Pleriquo vero non noscitantes inter se, quod ex multis gentibus conflati essent, pro hostibus se invicem invadebant; ct cum non putarent duos tantum Hebreos in castra penetrasse, mutuo marte cadebant quidam in praecipitia, aut ipsi ruebant, aut alii ab aliis protrudebantur. »

Vers. u. ¡J media PAUTE JUGEE!, — hoc est brevissimo terræ spatio occidit Jonathas viginti, quasi dicat: Unitos occidit, non palantes ct sparsos: dicit hoc ut augeat miraculum Dei, ct fortitudinem Jonathæ; nipote qui non divisos, uti cæsis duobus Horaliis, ultimus Horatius fugiens tribus diversis locis tres Curiatios jam fessos occidit, itaque Albanos Romanis subjecit, teste Livio; sed unitos trucidavit.

VTcfT® rortti i rriti •Q-.trhb Ihthzi. FACTLM EST mîr a CÜLUM in castris, — sçîlicet Doirus ct inusitatus terræ motus, indeque pavor, terror et perturbatio a t)co immissa Philistinis, tam iis qui erant in castris, quam iis quí c caṡtris praėdȧtum per tres cuneos exierant cap.præccd. vers. 17. « Miraculum d ergo, hoc est, miraculosus terræ motus, ac hostium *stupor,* ut vertunt Septuaginta, et *conturbatio,* ut Chaldæus, ct paror, ut Vatablus, et *tremor,* ut alii. Hoc enim significat Hebraice **min** *charada,* adeo cnim obstupefacti, pavidi, cxcœcati ct perturbati fuerunt Philistini, ut socios œslimarcnt esse hostes, ac in cos arma converterent, itaque se mutua crede trucidarent, ut palet vers. 20. Idem fecere Madianil^ clangentibus buccinis ct lagenas flammeas complodentibus trecentis llebræis, Gedeonis militibus, *Judie,* cap. vu, vers. 22. Facile cnim Ileo fuit perturbare eorum phantasiam, ut amicos putarent inimicos : sicut naturaliter id fieri videmus in melancholicis ct maniacis; qui per melancholiam velul atram nubem omnia intuentes, putant cuncta esse atra, tetra, inimica el noxia.

Porro Hebræa ad verbum sic habent: *Et fuit tremor in castris, in agro, ct in toto populo* (Philistinorum); *tum statio, tum qui grassabantur tremuerunt etiam ipsi, ct tremuit terra, ctfuit in tremorem Elohim,* id est, magnum ct validum; quæ cnim Dei sunt, magna sunt. Unde *cedri* et *montes bei* vocantur altissimi et maximi. Ita Vatablus, Cajetanus, Pagninus at alii. Undo cum Romanis legendum: *conturbata est terra,* non autem: *conturbata sunt castra,* uti legunt alii.

T . J i*- ' Morahtcr, disce hic, cum Deus vocat ad ardua, quæ vires superant, non trepidare, nec subterfugere, sed beo parere, remque animose aggredi : mox enim Deus aderit, difficultates complanabit, intricata explicabit, remque omnem facile conficiet, uti lue Jonatha solo cum armigero castra hostium integra invadente, illa perturbavit ct cecidit per ipsosmet hostes.

Legimus in Vitis Patrum, Angelum cuidam Anachoretæ ostendisse vastum gigantem, cique dixisse: cum hoc te luctari oportet. Cumque ille tremeret: a Ne timeas, inquit, incipe duntaxat, ego mox adero, ct gigantem tecum prosternam. Si Deus pro nobis, quis contra nos?» *Rom.* xvm. «Tonans » cnim «juvat conantem. »

18. Er ait Sail ad Aciiiam : Applica arcam Vew. ii. Dei, — hoc est, admove, vel affer huc ad me arcam, ul llieraticam stolam, ail Josephus el Theodoretus, hoc est Ephod, quod positum est juxta arcam, accipias ct induas quasi Pontifex, coque per Urim el Tummim quæ sunt in Ephod, coram arca consulas Deum super arcam in propitialorio residentem, ut per te revelet nobis quid in re tam ancipiti, et in hoc tumultu agere debeamus.

Mystice, in periculis Christiani fugiant ad ar- Fnge ad cam, id est, ad Eucharistiam: item ad B. Virginem, quæ Christum quasi manna, in arca ventris sui continuit ct peperit pro cibo ct salute pericumundi» Audi B. Petrum Damianum, serm. *De Nativitate Virginis:* « Numquid, inquit, quia ita deificala, ideo noslræ humanitatis oblita es? Nequaquam, Domina. Scis, in quo discrimine nos reliqueris, uti jaceant, quantum delinquunt servi tui. Non cnim convenit tanlæ misericordias tantam miseriam oblivisci : quia, elsi subtrahit gloria, revocat natura; neque ita es impassibilis, ut sis incompassibilis. »

Erat exim iri arca Dei in dir illa, — quia co e Cariathiariin fuit translata, petente Saule cl Hebneis, ob belli periculum, ut Deum super arcam residentem consulerent, cumque haberent comitem, imo ducem belli.

19. Et ait Sali, ad sacerdotem : Contrahe ma- Vers. I9. num tuam, — desine explicaro Ephod; imo illud manu tua contrahe, et repone in arcam. Nam urgente hoc tumultu, non est mihi otium consulere Dominum; sed illico involandum in hostes. Putabat cnim Saul filium suum Jonathan a Philistinis circumdatum opprimi : undo ad illos accurrit, ut cum eriperet, ita Lyranus, Abulensis, Vatablus, licet Chaldæus sic vertit, *affer Ephod, q.d.* Festina induero Ephod, ct consulere Dominum. Unde ct Josephus asserit Deum consultum respondisse, ac promisisse llebræis victoriam ct hostium stragem.

20. Et eccr versus fuerat gladius uniuscujus- Ven. îo. que ad proximum suum, — *q. d.* Excæcali et perturbati mutua se cædo truncarunt, œslimanlcs socios esse hostes.

Et cxdes magna nimis. — Josephus, lib. VI, cap. vu, ait cœsa sexaginta Philistinorum millia.

24. Adjuravit altem Saul populum, dicens : Ma- Vers. u. LEDICTUS VIR QUI COMEDERIT PANEM USQUE AI) VESPERAM, DONEC ULCISCAR DE INIMICIS MEIS, — « pailCII),» id est cibum quemlibet; hunc enim Hebræi vocant

panem. Undo Jonathas non panem, sed mei comedens judicatus fuit hoc patris mandatum violasse.

Porro Saul suis hic hanc legem jejunii indixit, ex recto fervore et zelo, ut hostes fugientes insequeretur : ne si sui milites ad cibos defluerent, et in mensa desiderent, hostes fuga elaborentur; atque ut hoc jejunio, Deo gratias ageret pro victoria tam miraculosa, cumque provocaret ad illam plane plencque perficiendam : censebat enim cum Deo tam liberali in se et suos libcraliter esse agendum. Ita Abulensis, Serarius, Salianus ac S. Ambrosius et Hieronymus mox citandi. Atque hanc legem sanxit cum exeeratione, dicens : « Maledictus vir,» *g. d.* Malefaciat ipsi Deus, ac ego malefaciam ei, id est puniam et occidam eum.

Sini in. inniiis buda- lur'

Lyranus vero putat Saniem male id sanxisse et jurasse, ac pejus implesse : eo quod non esset tanta necessitas hostis insequendi, ac in lege hac sua, necessitatis casum excipere debuisset, qualis fuit in Jonatha, et aliis pluribus præ inedia deficientibus; qui utique majorem hostium stragem edidissent, si eos prosequendo, simul aliquid cibi raptim sumpsissent, verbi gratia, mei obvium in sylva, uti fecit Jonathas, ut valentiores ad gradiendum et pugnandum evaderent. Denique, quod lex hæc dederit occasionem Jonatham occidendi, et populo sanguinem lege vetitum comedendi, vers. 33. Favet Lyrano Josephus, S. Gregorius hic et S. Chrysostomus, hom. liari *Popul.,* etnostcr Sanchez, qui hoc præccplum Saulis, ut nimis severum et stultum damnant. Verum esto fervenlior fuerit militaris duraque hæc Saulis sanctio, et aliquid discretionis in ca dcsidcrctur : tamen in sc justa sanclaque fuit, ob causas jam dictas, Unde populus totus eam probavit et acceptavit, quibus addo : si peccasse! Saul, debuisset cum sors vers. 41. indicare, aut certe silere : ibi autem sors non indicavit Saulcm praecipientem, sed Jonathan! præccplum Iransgrcdicntem. Unde Saulcm dilaudat Tertullianus, lib. *l)c Jejunio,* cap. x, ubi, Saulis jejunio, ait «a Deo præstitam auctoritatem.» Ac S. Ambrosius, semi. 3G (inveteri editione est 25) *post Dominicam primam Quadragesimm :* « Bonus plano rex, qui hostes suos non tam armis quam devotione vincebat; et plus dimicabat religione, quam telis. Cum ergo Saul abstinentiam diei suis omnibus indixisset, cl Jonathas ejus filius præcepti nescius, inter medias hostium acies victor incedens, favum mellis intincta sceptri summitate gustasse!, tanta indignatio repente commota est, ul et differretur victoria, et Divinitas læderclur. »

Ab ali- qnihns \ur'l

SM eui ki hTC. d» D.0 nidnn, fuit tamen justa.

Hinc cl Jonathas culpam suam fatelur vers. 43: «Gustavi, ait, paululum mellis, et ecco ego morior. » Chaldæus, *morti obnoxius sum.* El S. Hieronymus, lib. ll *Contra Jovin.,* post medium : «In Exodo, inquit, adversus Amalec oratione Moysi, el lotius populi, usque ad vesperam jejunio dimicatum est. Jesus, filius Navo, stationem impetravit soli et lune, et inediam plus quam unius dici vicions exercitus protelavit. Saul, sicut in Regum primo libro scribitur : Maledictus, inquit, qui ederit panem usque ad vesperam, donec ulciscar me de inimicis meis; et non gustavit omnis populus ejus, et tota terra prandebat. Tantique fuit auctoritas stationis semel Domino destinate, ut Jonalhas, qui causa victori® exstiterat, deprehenderetur sorte, et ignoranti® crimen declinare non posset, patrisque in sc concitaret manum , et vix populi precibus salvaretur. » *Stationis,* id est jejunii. «Stationes» cnim a Tertulliano, Cassiano cl S. Ambrosio vocantur, <stati orationis et jejunii dies, » quod in cis stantes et commorantes inimicos repellimus; et sicut Hebræi per 40 mansiones, sive stationes pervenerunt in terram promissam ; sic Christiani per 40 dies Qundragcsimæ perveniunt ad Pascha et resurrectionem Christi. Ha Baronius anno Christi 57, cap. c l v , et Pamclius in Tertulliano, ad finem libri *De Oratione :* imo ipse S. Ambrosius, initio *senn.* 36 jam citati.

Moralilcr, disco hic jejunium parere victoriam hostium corporalium, æque ac spiritalium.

Dices : Septuaginta hic addunt : *et ignoravit Saul ignorantiam magnam.* Ergo peccavit. Respondeo, *ignorantiam* intelligunt, qua Saul ignorabat futurum, ul cx hac sanctione Jonalhas periculum capitis adiret, sed ignorantia hæc in Saule fuit invincibilis et inculpata : unde enim scire poterat Jonatham comesturum mei?

^aVai.

Hinc apparet Saulcm fuisse virum pium, æque ac fortem, ac Deum ci favisse, dedisseque ei vielorias, ut omnes per circuitum hostes superaret, ut dicetur vers. 47. Quare esto Deus cap. præccd. ob non exspectatum Samuelem, ejus quasi minus perfecte obedienlis posteros regno privarli, timen cum non abjecit, sed direxit et adjuvit, donec gravius inobedienli® crimen, non cædcndo plane plencquc Amaleólas, uti Deus jusserat, committens, a Deo abjectus fuit, ac David in ejus locum a Samuele in regem unctus, de quo cap. xv et xvf.

tr r) *. .i W inobe-

23. Vulgus vexit in saltuh, in quo erat url .— Apes cnim sylvestres in sylvis mellificant, uti videre est in Polonia et Moscovia, ubi proinde cum ursis sylvesiribus depugnant. Ursi enim melli inhiant, itaque arbores in quibus sunt favi scandere nituntur; sed apes in nares ursorum involantes , aculeisque suis pungentes, cos facile deturbant : ursi cnim debili sunt capite in naso.

vers. ¿s. ia uuu

Mystice S. Ambrosius,*senn.* 36 : «Nec in abstinentia positi, inquit, declinemus ad favum. Favus cnim quædam mundi est voluptas, seu vilia quæ, ut scriptum est *Prov.* cap. v, ad tempus quidem impinguant fauces; sed novissima amariora sunt fello. »

Nullusque manum ad os applicuit. Timedat enim populus juramentum, — id est adjurationem et cxccrationem regis dicentis : «Maledicius vir qui comederit. » etc., vers. 21. Mystice S. Gregorius :

Mei ‹ t ;!l

«Mei, inquit, fluit, quia dulcis fama sanctorum dulciter velociterque currit; sed manus ad os nullus ducit, quia de opere bono dulcedinem laudis non accipit. Manum quidem cum meile ad os applicare, est laudem operis sui gratanter accipere. Decurrat ergo mei; et nemo ad os manum applicet ut sanctorum fama dulciter fluat; et ipsos a quibus *defluit, non* extollat. Fluat ut alios satiet; sed non sumatur, ne mortem propinet. »

Ve/r it. 27. Et illuminati sunt oculi ejus, — qui scilicet prius præ inedia, labora ct fame, deficientibus spiritibus opticis caligabant : jam autem sumpto mello restauratis spiritibus, illuminari, rcfocillari ct reviviscere videbantur, ut fortior et promptior esset, ad hostes insequendum. Hinc jejunantium visus caligat, qui sumpto cibo restauratur. Ita Angclomus, Cajetanus, Vatablus ct alii. Aliter Beda, qui illuminatos oculos ait Jonathæ, uti fuere aperti oculi Adæ, cum sc nudum vidit, ct culpam agnovit, *Genes,* cap. in.

Vm. is. 28. Defecerat autem populus. — Hebraice et Chaldaice, *defatigatus* est; scilicet labore insequendi; ac inedia, ut deficientibus viribus ægre insequi posset.

Vera. 29. 29. Turbavit pater meus terram. — Juveniliter hoc dixit Jonathas; verumque fuisset, nisi mora comedendi impedimento fuisset præsentaneæ persecutioni hostium. Ita Abulcnsis et Cajetanus. Non Jooatbu peccavit ergo Jonathas mei comedendo, quia prohibitionem patris ignorabat; peccavit tamen patris prohibitionem publice reprehendendo, ideo- cant co que sors culpæ eum attigit vers. 41. Quia etsi indiscreta fuisset hæc sanctio patris, tamen Jonathæ crat cam non culpare, sed potius excusare, ne populus contra suum regem concitaretur, ct tumultuaretur : quod in castris summum solet creare periculum.

pKCITÍl probil i» lior.fm (Uirif rt- prth*n- dexxlo.

Ven. 31. 31. Defatigatus est autem populus nimis, — tum cx jejunio, tum cx labore continuo insequendi et cædendi Philislæos.

32. Comeditque populus cum sanguine, — quia præ fame non exspectabat, donec sanguis c bobus mactatis efflueret; sed illico mactatorum carnes sanguine conspersas coquebat; imo crudas vel semicrudas non tam comedebat, quam vorabat instar luporum, præ fame et aviditate comedendi. Vetuerat Deus edi sanguinem, ob causas quos recensui, Genes, cap. ix, vers. 4, cl passim in ¿evitico; sed famis vehementia valde hoc eorum peccatum imminuit. Ita Abulcnsis.

\ n. 33. Volvite ad me nunc saxum grande. — Jussit Saul, ait Abulcnsis, ut elevaretur magnus lapis super quem occiderentur omnia animalia, a militibus comedenda, ut ex co pendente capite cujuscumque jugulati pecoris, sanguis universus statim efflueret : prius autem in terra plana illa jugulabant, ubi sanguis ægre, nec nisi lente tardeque effluere poterat, quod ipsi præ festinatione et fame exspectare nequibant. Ita Cajetanus.

. 35. Ædificavit autem Saul altare Domino, — tum ut hoc esset quasi monumentum victoria) de Philistinis adepta), uti fuit altare a Mose erectum, ob partam de Amalec victoriam, *Exodi* cap. xvii, vers. 15; tum ut in eo oflerret hostias pacificas, in gratiarum actionem pro victoria accepta, ac in propitiationem : ut scilicet Deum sibi suisque redderet propitium, ad bella plura quæ supererant simili felicitate conficienda.

TUXCQUE PRIMUM COEPIT EDIFICARE ALTARE DOMINO. — Dices : Jam ante Saul ædificarat altare cap. xni, vers. 9, cum ante adventum Samuelis in co sacrificavit, ideoque a Samuele fuit reprehensus. Respondent *primo* S. Hieronymus in *Tradit.,* Angolomus, Glossa, Lyranus et Hugo, hoc primum fuisse altare Deo gratum, quod Saul erexit. Nam illud cap. xni, fuit Deo ingratum, cx culpa inobedientiæ. *Secundo,* Abulcnsis, Cajetanus, Hugo, Lyranus ct Sanchez respondent altare illud cap. xni, vers. 9, aliena manu, ct opera populi fuisse erectum, hoc proprie jussu ct opera Saulis. Nam, ut recto advertit Lyranus, illud in Galgalis diu ante fuit erectum a Gaditis, Rubenitis et Manassensibus tempore Josué cap. xxit, vers. 10.

36. Accedamus iiuc ad Deum, — id est ad arcam vers. 35 in qua residet Deus, ut cum consulamus, an hac nocte in castra hostium irrucre debeamus. Tropologice S. Gregorius : a Ad Dominum, ait, accedere, est ejus voluntatem secreta contemplatione cognoscere. Et bene accessus dicitur, quia ab exterioribus ad interna tendimus, quando operis nostri exitum in divina voluntate cognoscere lentamus. Nam qui occulta et intima quierit ct exteriora non deserit, ca quæ nescit adire, non invenit. Quando ergo a nobis dc occultis rebus consilium quærilur, ad Dominum accedamus, ut tunc demum quod agendum est proponatur, cum in divina voluntate cognoscitur. Multa enim videntur bona esso, et non sunt. Pleraque etiam facienda sunt, sed utilius fiunt, si congruo tempori reserventur. Quædam quoque alii facere debent, alii vero non debent. Quæ nimirum si electus quilibet in secreto meditationis videre negligit, ca utique recto ordine non disponit, p

Er consuluit Saul Dominum, — per Achiam Pontificem indutum Ephod, in quo erant Urim ctTnmmim; qui nomine Saulis, Deum in arca residentem interrogavit, quid hic facto forei opus. « Antiquitus, ait S. Chrysostomus hom. 14 *ad Popul.,* Deus duxerat bellorum, et absque illius sententia nunquam attingere pugnam ausi fuissent, ct bellum ipsis pietatis materia fiebat : nec enim ex corporis infirmitate, sed a peccato vincebantur, si quando el victi fuissent : nec potentia ct fortitudine, sed superna benevolentia vincebant quandocumquc vincebant. » Audiant hoc cl imitentur nostri casirorum duces, si obtinere volunt victoriam. Hæc enim proprie datur a Deo, ut alibi ostendi.

Er non respondit ei in die illa, — tacuit Deus consultus, ut se subiratum ostenderet. At cui ct

cur? Respondet S. Chrysostomus *hom.* 14 jam citata, Reum Sauli fuisse offensum, ob temeritatem qua legem de jejunio nimis rigidam ct stultam sanxerat. S. Gregorius vero germanius ob ejus hypocrisin : a Nam Deus, inquit, in simili cogitationis luce non cernitur, qui semper in claritate virtutis invenitur, n Addit deinde aliam causam : quia Saul «ita volebat Philislæos perimere, ut eorum nullus ultra movere bella potuisset. Magna quidem hæc dies mentis est, qua sic ætema quaeruntur ut temporalis hostis nullus a cæde relinquatur, sed quia nulli conceditur sic temporaliter vincere, ut non debeat omni tempore pugnare, merito dicitur : Non respondit ci Dominus in die illa. »

Abulcnsis, Cajetanus, Serarius ct alii censent Deum tacuisse, ut indicaret jejunium a Saule sancitum, non fuisse a Jonalha servatum. Esto enim Jonathas sanctionem patris ignorasset, ideoque non violasset cam formaliter, sed tantum materialiter, tamen mulli hoc e populo nesciebant, qui potuissent scandalizari : idcirco Deus voluit hoc suo silentio inquiri prodique Jonathan, ut ipse patefaciendo suam legis ignorantiam, se excusaret : ne videretur Deus, vel Saul esse personarum acceptor, ait Abulcnsis. Addit Cajetanus Deum voluisse Jonatham, non propter factum, hocest, violatum jejunium; sed propter defensionem facti sui, quæ ad factum crat impertinens, qua scilicet patris in lege jejunii sancienda, indiscretionem culpavit, publice hac nota humiliare, ut deinceps in loquendo de edictis regiis esset modestior ct cautior.

Reqm-Micatota j/ccVt "d punitur,

Vide hic ut Deus puniat totam Rcmpublicam ob unius civis peccatum, sicut punivit tota castra Josuo, cap. vi ct vir, ob furtum unius Achan. Undo in orthodoxorum Archimandritaruin libello *Syntax. Constant,* apud Baronium, torn. VII, anno 53G legitur : « Communicant anathemati habentes in medio anathema, sicut ostendit nobis antiqua Scriptura in Achan et Jonathan, qui scienter ct ignoranter inciderunt in anathema, » etc. Nam, ut ait S. Ambrosius loco citato : «Unius culpa cunctis confertur ignavia, unius delicto cunctis generatur infirmitas. » Sic S. Gregorius, Angelomus et alii.

Ven.39.

38. Applicate huc universos angulos populi.— «Angulos,» id est prefectos vicorum vel plateaarum : sic Helvetii suos pagos vocant *Cantones,* id est *angulos.* Nam «quod sunt anguli in domo, hoc sunt principes in populo, ait Vatablus, quia sicut angulis domus, sicut populus principibus innititur. » Igitur sicut Greci urbis partes, pagos, Latini vicos appellant ; sic Hebræi *angulos* vocant : ac sicut aGræcis Præfccli pagorum, *pagit#* nuncupabantur; sicel apud Hebræos, qui *angulis,* idcsl vicis preerant, *Anguli* quoquo appellabantur: simile csl *Judie.* XX, 2.

Ven. 3».

39. Vivit Dosiinus salvator Israel : quia si per **JONATHAM FILIUM MEUM FACTUM EST (hOC Dei ¡rali S¡-Icntium) ABSQUE RETRACTATIONE MORIETUR. — Ila** Romana, licet S. Gregorius legal : «sine retractione morietur. » Hebraice csl, *morte morietur,* id est, certo ct infallibiliter morietur. Chaldaice, *occidendo occidetur,* id csl sine remissione certo occidetur. Culpat hoc Saulis juramentum S. Chrysoslomus, *hom.* 14 citata, ut temerarium ctparricidalc, ideoque a diabolo suggestum, nipote qui eum in filii tanti tamque innocentis cædem impelleret. «El pater, inquit, factus est filii carnifex, el ante examinationem damnationis prolulit sententiam. » Addit Saulein sua hac temeraria jejunii sanctione mullorum perjuriorum fuisse causam. «Eia igitur, inquit, numeremus commissa perjuria. Temeratum est primum Saulis juramentum a filio; secundum rursus, ct tertium ipsius Saulis de filii cæde. El visus csl populus vere jurasse : sed si quis diligenter rem examinet, ct hi rursus omnes perjurii criminibus obnoxii facti sunt. Ipsius enim Jonathæ palrcm pejerare coegerunt, palri filium non dedentes : vides quot homines, tum volentes, tum invitos perjurio obnoxios unum fecit juramentum, quot mala molitum csl, quot cœdcs patravit? »

Jnr> m ot«m

Verum S. Ambrosius, S. Hieronymus, Abulenlensis, Cajetanus, Salianus, Serarius et alii hoc juramentum Saulis ut religiosum laudant, et sacrificio Abrahæ volentis suum filium Isaac immolare comparant. Fuit enim profectum ex magno offensi Dei placandi studio ct zelo.

Iocir-Um-

Fuit tamen incautum. Nam primo, Jonathas comedens mei contra sanctionem patris, nullam admiserat culpam, quia sanctionem ignorabat. Ergo juste occidi non poterat, nipote immunis a culpa et innocens. Neque silentium Dei arguebat culpam esse m Jonalha, sed alias ob causas, quas recensui, contigit. *Secundo,* etiamsi Jonathas sanctionem patris scivisset, tamen transgressio ejus crat levis ct exilis; nipote gustus exigui mellis in gravi vel extrema necessitate famis, idque sine gravi scandalo : quare ipse hoc gustatu non merebatur mortem. Terito, licet daremus Jonatham mortaliter in hac comestione peccasse, tamen adhuc melius erat peccanti parcere, quam eum ut reum punire ct occidere. Erat enim Jonathas miles fortissimus, qui causa victoriæ parta exstiterat. Erat filius regis, illi in regnum successurus. Erat regia indole cl moribus; quare longo utilior cl pene necessaria crai ejus vita toti Israeli, quam mors ad sanciendam disciplinam militarem. Unde juramentum hoc Saulis dc occidendo non obligabat, quia vergebat in deteriorem partem, ac in nocumentum damnumque grave totius regni. Quocirca merito populus Sauli regi contradixit, nec permisit Jonatham occidi, illique tandem Saul assensus est.

Ve«. ai.

41. Da sanctitatem, — id est revela nobis sanetam veritatem, scilicet culpam esse in certa persona e populo. Pro toto hoc versu Hebraea habent duntaxat : *Domine Deus Israel, da Tummim;* id est

per *Urial el* Tummim, occultum reum nobis indica. Septuaginta, Complutensia, *da maiiift stationes;* Chaldæa, *venire fac sortem pro veritate,* id est fac ut sors cadat super peccatorem ; Vatablus, *da perfectionem,* id est sortem veram ct perfectam. Habent tamen Septuaginta, Romani hæc omnia, quæ habet hic editio vulgata; sed videntur esso congesta cx variis interprctationibusrei ejusdem, ul advertunt Cardinalis Caraffa, Franciscus Lucas in *Notis,* ct Serarius hic.

Quœres, cur veritas vocatur a sanctitas? n Respondeo, quia sanctitas, ul ail S. Dionysius, est ipsa puritas. Veritas autem est purissima ct sincarissima, ipsaquo puritas et sinceritas. Unde do sapientia sive veritate ¿eterna dicitur, *Sapient,* vn, 25 : <tCandor est lucis œternæ, ct speculum sino macula, » etc.

Veritis c t une- r\u-H).

SâtuDdû. *Secundo,* quia futurorum contingentium ct arcanorum cognitio (quæ hic a Saule quœrcbatur) adeo sublimis csl, ul hominum ct Angelorum intellectum transcendat, solique Deo, qui Sanctus Sanctorum est, sit propria, u Annuntiate quæ ventura sunt in futurum; ct sciemus quia Dii estis vos, » ait Isaias, xlt, 23.

Tertb. *Tertio,* quia oraculum veritatis hic a Saule quærebatur a sacra persona; pula a Pontifico sacris vestibus, in quibus erant *Urim* ct *Tummim,* id est *illuminationes cl perfectiones,* sive ul Noster vertit, Erodi xxvnr, 28 : a Doctrina cl veritas, » induto. Veritas ergo hic quœrcbatur a sanctitate, id est a Deo sanctissimo, per sanctum ejus Pontificem : jure ergo ipsa vocatur *sanctitas, q. d.* Da, Domine, *Tummim,* id est per sacrum Pontificem, perqué sacrum Ephod ct Tummim, da sanctum sanctæ veritatis oraculum.

Oflirto. *Quarto,* quia veritas auctoris qui crimen commiserat, Lie quœrcbatur, ut Deo offenso per ejus castigationem justamquo vindictam satisfieret; itaque sanctitas Dei, quasi lœsa exterius, redintegraretur. Quœrcbatur enim hic veritas justitiœ, justitia autem est sanctitas. Sensus ergo est, *q. d.* a Da sanctitatem,» id csl indica nobis, Domine, reum qui te offendit; ul cum juste castigemus ct emendemus, itaque tu® sanctitati offensœ per sanciam vindictam satisfaciamus. Dine patet indicare reum Superiori, ut is eum corrigat, esse actum sanctitatis, id est justitiœ et charilalis. Unde in nonnullis Religionibus sancitur, ut Religiosi guorum sociorum errata el lapsus ad Superiorem deferant, ul is cos emendet. Hic enim est actus sanctitatis, puta correctionis fraternae, imo paternno*. Tria enim opera sancta m ea peraguntur : *primo,* satisfit Deo offendo, qui est actus pernitenti® el justifia vindicativa}; *secundo,* lapsus corrigitur et sanctificatur, qui est actus charilalis; tertio, tollilur scandalum, cavcturque ne culpa ad alios proserpat, ne scilicet illi vilium, quod a superiore vident non castigari, sed tolerari, sequantur et imitentur ; qui est actus justitiœ pariter et chorilatis.

im i-.i.cye 5 *7'^. itaoc- uutb.

Symbolice, Deus qui csl prima summaque sanelitas, est pariter prima suminaquc veritas. Ac FiliusDei, cx vi suæ originis ct generationis, est *verbum,* id est vera notio cl intellectio Patris. Unde a S. Joanne sæpe ipse vocatur *veritas,* ut cap. i: a Erat lux vera quæ illuminai omnem venientem in hunc mundum. » El : u Lex per Moyscn data est, gralia ct veritas per Jesum Christum facta est. »

SjdhIU. "

Ethice, ipsa virtus et sanctitas est ipsa prudenlia cl veritas practica. Nam quid aliud sunt virtutes nisi lumina veritatis? lloc cnim honestum ct sanctum est, quod practico verum est: sive quod conforme est veritati ct legi œternæ, quæ est in mente; quodque ipsa recta ratio vere faciendum esse dictat. Hinc S. Joannes in *Evangel.* cap. vin, de diabolo ait : «ille in veritate,» id est sanctitate « non stetit. » Et passim ipse, œquo ac S. Paulus, et David in *Psalmis* jubet ut faciamus a veritatem,» id est opera virtutis ct sanctitatis.

Ethica-

Rursum, quid est veritas, nisi vera fides, spes ct charitas? ct quid hæc tria sunt, nisi ipsa sanctitas?

Denique Christus ait Pilato se venisse in hunc mundum, ut doceret «veritatem,» scilicet fidei, et morum, id est, veram fidem et sanctitatem, *Matth.* xxvn. Veritas ergo est ipsa sanctitas. Unde qui confitetur veritatem, dicitur Deum sanctificare ct glorificare. Sic Josuc, cap. vu, vers. 19, dixit Acban : « Da gloriam Deo, » id est confitere tuum furtum, Deumque esse veracem, qui te furti reum per sortem significavit; ut ipsi sanctitas, laus ct decus veritatis ab omnibus tribuatur.

Et deprehensus est (per sortem de qua sequitur) Jonathas et Saul (esse inculpa, dedisseque Deo causam silendi cl non respondendi) : popules autem exivit ,—liber ct immunis a culpa, *q. d.* Sors non tetigit populum; sed cum quasi insontem prœlcriit: tetigit autem Saul el Jonatham, ac tandem Jonatham: quia in re esto solus Jonathas ultimo deprehensus sit, ct notatus directe; indirecte tamen et Saul notatus csl castigatusquo in suo dilectissimo Jonalha; tacitequc monitus, ul mitiora deinceps, utiliora et observatu faciliora edicta ederet; nec suis imperiose dominaretur, sed modeste consuleret ut paler : alioqui in iis ipsis, quasi suis filiis puniendus ct castigandus.

42. Er ait Saul : Mittite sortem inter me et Jonatiiam. — Nonnulli censent has sortes, nipote divinatorias, fuisse superstitiosas et illicitas, quia earum divinatio exspectabatur a donnone. Unde S. Chrysostomus, hom. 14 *ad Populum,ait* dæmonein instigasse Saulein ad captandas has sortes, ul is peccatum peccato adderet, ac juramentum male conceptum pejus impleret; atque parricidium Jonalhæ mente destinatum reipsa patraret. Verum mitius meliusque censent alii, scilicet Saulem has sortes captale a Deo : nnm paulo nnte

Vcu·

vers. 41, Deum invocavit, ut sortem dirìgerei, ac per eam reum manifestaret. Oliare Deus videtur cum movisse ad lias sortes capessendas, casque direxisse, ut reum indicarent Jonatham. Hac cnim dc causa Deus Sauli, Deum per Pontificem consulenti non respondit, ul daretur occasio sortibus, ul per eas Jonathas deprehenderetur. ItaAbulcnsis, Serarius ct alii. Audi S. Ambrosium, *term.* 3G jam citato : a Denique ncc bello finis imponitur, ncc regi responsum propheticum datur. I nde intelligimus quod Saul hostes non tam virtute militum, quam abstinentia superabat. Denique unius culpa cunctis confertur ignavia, ct unius delicto omnibus generatur infirmitas. Deficit cnim virtus in exercitu, ut deficit in observatione jejunium. Quod ul peccatum Saul cx ipsa divinitatis offensione cognovit, slatini Jonathæ dixit non esse parcendum, sed peccatum admissum effusione ejus sanguinis expiandum. »

Et captis est Jonathas, — ob causas quas superius recensui. Quibus adde, licet nesciret Jonathas patris legem, scire tamen aliquo modo potuit; cum cnim videret tam mullos quos secum habebat, nihil omnino, etsi valde lamentes ct fatigatos obvii mellis gustasse, facile suspicari potuit causam aliquam subessc, quam interrogando facillime intellexisset, vers. 27 et 28. Indicatcnim textus ipsius ordo populum ante ipsum ivisse. Ita Serarius. Adjunge, in Jonalha hic voluisse Deum ostendere, quam subditi Superiorum mandata, licet rigidiora ct severiora revereri debeant, nec eis obloqui, uti oblocutus erat Jonathas, sed iis humiliter el animose sc subdere, ac fortiter illa capessere et exequi. Si quid cnim temeritate peccabat Saul, Jonathæ erat non illum traducere apud populum; sed Samuclem certiorem facere, ut eum secreto admoneret cl instrueret; sicut in Religionibus, Provincialium ct Visitatorum est admonere Hedores, si quid in subditos nimia austeritate vel lenitate peccent; cum subditorum sil tacere cl obedirc, ac dicere cum Psalmista : « Propter to mortificamur tota dic. »

Rursum, voluit Deus ostendere quam mctucndie sint Saulis, id csl Superiorum exccrationcs, el ul Theodoretus ait, «anathemata, » licet leviori de causa irrogala. Ita Theodoretus, Procopius ct alii.

43. Et ecce ego morior. — Hebraice, *ego moriar,* id est, occidar a patre; Chaldaice, *cccc ego obligatus ad mortem, q.d.* Ego gustavi tantillum mellis; sumne proptcrca reus mortis? An pro gutta mellis occidar? Miserabili hac voco ct lamentatione Jonathas populo movit compassionem, ut se morti eriperet. Aliter Jonathæ animum verbaque explicat Josephus, lib. VI *Antiq.* cap. vu, scilicet, Jonatham id dixisse ex constantia ct mortis contemptu : «Saul, inquit, jurat cum scoccisurum; pluris quam genus, aul naturam, aut affectus, jusjurandum faciens. Ille mortis minis non territus. magno ac generoso animo eo praebuit. Nihil inquam, deprecor, pater ; libenter enim hanc mortem fero, quæ te religione solvat; dum prins tam magnificam victoriam videre contigit. Maximum enim mihi fuerit solatium, Pakestinorum insolentiam ab Hebræis esse perdomitam. His omnis multitudo ad dolorem cl miserationem flexa est, jurantque non laturos se ut occidatur Jonathas auctor victories : atque ita cum diris patris eripiant, cl vota Deo pro juvene faciunt, ut ipsum immunem a peccato faciat. » Verum solet Josephus suorum llebræorum gesta dictaque ornare cl phalerare, ut ea Vespasiano ct Romanis ad pompam ostentet.

4 ». Morte morieris, Jonatha .—Accusat S. Chry- Ven. <i.
sostomus, *hom.* 14 citata, Saulcm, quasi parricidam ; excusant Abulensis, Serarius ct alii, ut religiosum Abrahæ imitatorem, qui filium morti pro justitia ct disciplina militari sancienda devoverit; uti Titus Manlius apud Romanos filium injussu suo pugnantem occidit : « Unde ab hoc Manlio, ait Gellius, lib. IX, cap. xtif, imperia aspera cl immitia , Manliana dicta sunt : quoniam bello postea adversus Latinos, cum esset Consul, filium tuum securi percussit, qui speculatum ab eo missus, ne pugnaret interdictus, hostem a quo provocatas fuerat, occidit.> Sed Manlio religiosior fuit Saul, qui Deo offenso filiam reum pro victima immolare destin ivit. Audi S. Ambrosium, *serm.* 3G : a Videto quanta apud Saul regem fuerit religionis observantia, qui offensum Deum optavit etiam parricidio mitigare, ct quanta sil resoluti culpa jejunii, quæ non nisi sanguinis effusione punitur. Etsi ignorans Jonathas indictum a patre jejunium, quia resolverit, morti addicitur: qui sciens indicium a Christo resolvit, quid meretur? Ergo, fratres, statutum uobis custodiamus omni observatione jejunium, ut hostes nostros spirituales carnalesque vincamus. »

43. Dixit quie populus ad Save : Ergone Jonathas **ven. u.**
HORIETUR,QUI FECIT SALUTEM IUNCMAGNAM IN ISRAEL?
— Merito populus Jonatham patris iræ et mortis decreto eripuit, ob causas superius recensitas. Erat enim Jonathas robur, œque ac amor populi.

Quia cum Deo operatus est hodie,—id est, quia per miram Dei opem hodie tantam hostium stragem edidit. Septuaginta, Romana, pro im. id est *cum,* alio puncto legentes *am,* id *est populus,* vertunt, *populus Dei fecit diem hanc.* Pro quo Complutensia pro fXoc, id est pepu/us, corrupte legentes fac;, id est *misericordia,* vertunt, *quia misericordiam Dei fecit in hac dic.* Porro alio deflectit Chaldæus *:quia ante Dominum manifestum est,* inquit, *quod in ignorantia fecit hodie.*

47. Er Saul, confirmato regno, super Israel vm.47.
rignarat per circuitum adversus omnes inimicos,
etc., ET QUOCUMQUE SE VERTERAT, SUPERABAT. —
Vide liic fortitudinem Saulis, et felicitatem illi a Deo datam. I nde patet cum nondum omnino Dei favore et gratia excidisse, etsi posteris ejus Deus regnum jam abstulerat.

r«.4». ‹{›. rrrni.TTT autem filii Sall, Jonathas et Jessui et Melchisua. —*Jessui,* cap. xxxi,2, cl I *Parai.* cnp. nu, 33, vocatur *Aminadab* (a Josepho, *Jesus),* obi ct additur quartus ejus filius *Esbaal,* qui alio nomine dictus est *Isboselh,* II *Ileg. u, 8.* Forte is hic omittitur, quia Sauli fuit superstes, cum erteli tres cum Saule occubuerint cap. xxxi.

ver», w. 50. Er nomen ixoris Saul Acrinoam. — Hæc crat primaria uxor ct regina. Pr.etcrhanc Saul habuit concubinam, id est, secundariam uxorem, nomine *lìespha, ex* qua genuit *Armoni et Miphiboseth,* II *Reg.* XXI.

Abner filiis Ner patruelis Saul. — Erat ergo *Cis* paler Saulis, fraler *Ner* patris *Abner;* ideoque Saul elegit *Abner* patruelem suum in principem militiæ. Porro *Cis* ct *Ner* ufpote fratres cumdem habebant patrem nomine *Abiti,* ut patet de *Ner* hoc loco ; de *Cis* vero cap. n

52. Nam quemcumque viderat Saul virum fortem ET APTUM AD PRÆLIUM, SOCIADAT EUM SIRI. — Ideili faciunt magni castrorum duces. Tropologice idem faciat Episcopus ct Praelatus. Unde S. Gregorius : «Eligat, ait, doctor milites Christi, eligat fortes, ut, dum carnem fortiter domant, immundos spiritus potenter vincant. Eligat ergo aptos ad prælium, ut, dum inter dona fortitudinis non superbiunt, triumphi gloria in ccelcstibus sublimentur. »

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Saul, jussus delere Amalee, parcit Agag regi ct melioribus jumentis : quare a Samuele increpatur, et regno privatur. Ille, vers. 20, se *excusat, ac tandem frigide ait :* Peccavi ; ut *Samuel honorem regium illi coram populo deferat. Samuel, vers.* 32, *jubet Agag regem in frusta concidi, ac jugiter usque ad mortem luget Saulis casum.*

1. Et dixit Samuel ad Saul : Me misit Dominus, ut ungerem te in regem super populum ejus Israel; nunc ergo audi vocem Domini. 2. Hæc dicit Dominus exercituum : Recensui quæcumque fecit Amalee Israel, quomodo restitit ei in via cum ascenderet de Ægypto. 3. Nunc ergo vade, el percute Amalee, et demolire universa ejus; non parcas ei, et non concupiscas ex rebus ipsius aliquid ; sed interfice a viro usque ad mulierem, et parvulum atque lactentem, bovem ct ovem, camelum et asinum. 4. Præcepit itaque Saul populo, et recensuit eos quasi agnos ; ducenta millia peditum, et decem millia virorum Juda. 5. Cumque venisset Saul usque ad civitatem Amalee, tetendit insidias in torrente. G. Dixitque Saul Cinæo: Abite, recedite, atque descendite ab Amalee, ne forte involvam te cum eo ; tu enim fecisti misericordiam cum omnibus filiis Israel, cum ascenderent de Ægypto. Et recessit Cinæusde medio Amalee. 7. Pcrcussitque Saul Amalee, ab lievita, donec Tenias ad Sur, quæ este regione Ægypli. 8. Et apprehendit Agag regem Amalee vivum ; omne autem vulgus interfecit in ore gladii. 9. Et pepercit Saul, et populus, Agag, ct optimis gregibus ovium et armentorum, et vestibus ct arietibus, et universis quæ pulchra erant, nec voluerunt disperdere ea ; quidquid Tero vile fuit ct reprobum, hoc demoliti sunt. 10. Factum est autem verbum Domini ad Samuel, dicens : 11. Pœnitet me quod constituerim Saul regem, quia dereliquit me, ct verba mea opere non implevit. Conlrislatusque est Samuel, et clamavit ad Dominum tota nocte. 12. Cumque de node surrexisset Samuel, ul iret ad Saul mane, nuntiatum est Samueli, eo quod venisset Saul in Carmelum, ct erexisset sibi fornicem triumphalem, et reversus transisset, desccndisselque in Galgala. Venit ergo Samuel ad Saul, et Saul offerebat holocaustum Domino, de initiis prædarum quæ attulerat ex Amalee. 13. Et cum venisset Samuel ad Saul, dixit ei Saul : Benedictus tu Domino, implevi verbum Domini. 14. Dixitque Samuel : Et quæ esthæc vox gregum, quæ resonat in auribus meis, et armentorum, quam ego audio ? 15. Et ait Saul : De Amalee adduxerunt ea; pepercit enim populus melioribus ovibus et armentis,ut immolarentur Domino Deo tuo; reliqua vero occidimus. 1G. Ait autem Samuel ad Saul : Sine me, et indicabo tibi quæ loculus sit Dominus ad me de nocte. Dixitque ei :

Loquere. 17. Et ait Samuel : Nonne, cum parvulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es' uiixitquc te Dominus in regem super Israel, 18. cl misit tc Dominus in viam, et ait : Vade, et interfice peccatores Amalee, ct pugnabis conlra eos usque ad internecionem eorum. 19. Quare ergo non audisti vocem Domini; sed versus ad prædam es, et fecisti malum in oculis Domini? 20. El ail Saul ad Samuclem : Imo audivi vocem Domini, et ambulavi in via per quam misit me Dominus, ct adduxi Agag regem Amalee, ct Amalee interfeci. 21. Tulit autem de pnedapopulus oves ct boves, primitias eorum quæ cæsa sunt, ul immolet Domino Deo suo in Galgalis. 22. El ait Samuel : Numquid vidi Dominus holocausta el victimas, cl non potius ul obcdialur voci Domini? Melior esi cnirn obcdienlia quam viclimæ, ct auscultare magis quam offerre adipem arietum ; 23. quoniam quasi peccatum ariolandi est, repugnare, cl quasi scelus idololalri e, nolle acquiescere. Pro eo ergo quod abjecisti sermonem Domini, abjecit te Dominus ne sis rex. 24. Dixitque ad Samuclem : Peccas i, quia præv aricalus sum sermonem Domini ct verba tua, liniens populum, cl obediens voci eorum. 25. Sed nunc porta, quæso, peccatum meum, cl revertere mccum, ut adorem Dominum. 26. El ail Samuel ad Saul : Non revertar Iccum, quia projecisti sermonem Domini, el projecit le Dominus ne sis rex super Israel. 27. Et conversus est Samuel ul abiret ; ille autem apprehendit summitatem pallii ejus, quæ el scissa est. 28. El ait ad eum Samuel : Scidit Dominus regnum Israel a te hodie, ct tradidit illud proximo tuo meliori te. 29. Porro triumphator in Israel non parcet, et poenitudine non flectetur ; neque enim homo est ul agat poenitentiam. 30. At ille ait : Peccavi ; sed nunc honora me coram senioribus populi mei, et coram Israel, et revertere mccum, ut adorem Dominum Deum tuum. 31. Reversus ergo Samuel secutus est Saulem, et adoravit Saul Dominum. 32. Dixitque Samuel: Adducite ad me Agag regem Amalee. Et oblatus est ei Agag pinguissimus, el tremens. Et dixit Agag : Siccine separat amara mors? 33. Et ail Samuel: Sicut fecit absque Uberis mulieres gladius tuus, sic absque liberis erit inter mulieres mater tua ; el in frusta concidit eum Samuel coram Domino in Galgalis. 34. Abiit autem Samuel iu Ramatila : Saul vero ascendit in domum suam in Gabaa. 35. El non vidit Samuel ultra Saul usque ad diem mortis suæ ; verumtamen lugebat Samuel Saulem, quoniam Dominum pœnilebat quod constituisset eum regem super Israel.

Vtts. i. 1. Dominus misit me (non tam per motum localem, non enim Samuel ivit ad Saulem, 6ed Saul venit ad Samuclem, eum consulturus dc asinis, quain per instinctum internum), vr uxgeiiem te in rbgbm. — Causas unctionis superius dedi; quibus adde S. Chrysostonnim, hom. 4 in epist. ad *Philip.* in moral. : «Idcirco, ait,sacerdotes, reges et prophète ungebantur, quia divinos benignitatis symbolum habebat oleum ; » quanta autem debeat esse benignitas hæc in regibus subjungit dicens : « Si quis principem laudare velit, nihil illi adeo decorum adscribe!; atque misericordiam. Principatus enim proprium est misereri. » Et post multa : « Pretiosum, inquit, vir misericors ; imo misereri, est Deum esse. »

Porro S. Gregorius : « Rex Saul, ait, demoliri Amalccitas praecipitur, ut si mandatum Domini, ejusdem cœdc gentis, perfecerit, prioris inobedientiæ nexus enodaret. »

Nunc eiigo audi vocem Domini. — Deus jusscrat ter delere omnino Amalee: *primo,Exodi* xvn, 14; *fecundo,* Deui, xxv, 17; *tertio* hic, ut ostenderet quam ex animo ct omnino id vellet fieri ; quocirca gravis fuit culpa Saulis, hoc Dei praeceptum praevaricantis. Unde Rupertus, lib. Ifn *Deut.* cap. IV : « Non igitur mirum, inquit, aut injustum, quod talem ob culpam irrccuperabiliter projectus est Saul, quia prtevaricari ausus est quod ex lege semel atque iterum, imo ct tertio, tanta cum gravitate praeceptum est. »

Tropologice , rex et rector obediat Deo, suisque Superioribus, si velit sibi a subditis obediri. Sapenoridli"ns^*' Innuit tí ergo, *q. d.* Deus te fecit regem et rectorem : ergo Deo tuo gratus et obediens esto, ac oWt»-rege juxta ejus voluntatem. Nam, ut ait S. Augustinus Deum alloquens, *Soliloq.* cap. xviir : «Sicut nulla est hora vel punctum in omni vita mea, quo tuo beneficio non utar; sic nullum debet esse momentum, quo tc non habeam ante oculos, in mea memoria; et te non diligam cx omni fortitudine mea. » Audi S. Bernardum, epist. 42 : a Ut secure prreesse possitis, subessc et vos , si cui debetis, non dedignemini. Dedignatio quippe subjectionis, praelatione reddit indignum. Videant lwa lur'

in vobis subditi quod redhibeant. » Hoc est quod David Salomoni filio , novo regi præccpit. » Observa, inquit, custodias Domini Dei lui, ut arabules in viis ejus, ut custodias caeremonias ejus, et præcepla ejus, et judicia cl testimonia, *d lll Jlcg. n,* vers. 3. Quocirca sapienter S. Gregorius, hb. I *Dialog.* cap. i : « Usus quidem, ait, rcctæ convi rsationis est, ut præcsse non audeat, qui subesse non didicerit; nec obedientiam subjectis imperet quam Prælalis non novit exhibere. »

ven. !. 2. Rf.cessli qvæclmqle fecit Ajialec Israeli. — Chaldæus, *recordatus sum;* Orígenes, hom. 19 *in Num., recogitavi;* flebimus, *visitavi;* Septuaginta, *nunc ego ulciscar.* Deus enim in memoria sua tenacissima recondit peccata hominum, ut suo tempore ulciscatur; nisi ab homine per poenitentiam deleantur. Audi Jeremiam, cap. xvn, 1 : « l'cccatum Juda scriptum est stylo ferreo in ungue adamaniino, exaratum super latitudinem cordis eorum ct in cornibus ararum eorum. » Vide ibi dicta. Sapienter S. Augustinus in *Psalm,*en, vers. 8 : «Non sic, ait, tibi videatur Deus misericors, ut non videatur etjustus, n El mox : a Cum tibi thesaurizaveris iram in dieiræ, nonne experieris justum, quem contempsisti, benignum? » S. Hieronymus, vel quisquis est auctor (multi enim tribuunt Habano) in illud *Thrcn.* m, 12 : *Tetendit arcum suum.* «In arcu, ait, quanto longius trahitur chorda, tanto dc eo districtior exibit sagitta ; sic extremi judicii dies quanto longius differtur ut veniat, tanto cum venerit, de illo districtior sententia procedet. »

Causam dalS. Laurentius Justinus in *Ligno vitæ,* cap. iv, dicens : « Lento gradu ad vindictam tui procedit ira divina, tarditalemque supplicii gravitate compensat. Altissimus enim est patiens redditor; quia quos diu, ut convertantur, tolerat; non conversos durius damnat : et quanto diutius exspectat, ut emendentur; lauto gravius judicabit,si neglexerint.» Quocirca Psaltes : «Misericordiam, ait, cl judicium cantabo libi, Domine, » *l'salm.* ci, i.

vtrt-j. 3. Amalec ,— id est, Amalecitæ prognati ab Amalec nepote Esau, qui Hebræorum iter in tcrram sanctam impedire omnibus modis sunt conati; ideoque cæsi fuere a Josuc,Exodi xvit. Vide ibi dicta. Mystice, ex Origene ct S. Gregorio Beda : « Amalec, inquit, qui transito mari Rubro, restilit Israeli, ca peccata demonstrat, quæ nobis post undam Baptismi, ne ad promissa coelestis palriæ regnaperveniamus,obsislunt:quæomniademoliri, neque cis parcere jubemur. »

Porro *Amale** hebraico idem est quod *populus lingens;* unde notat gulosos cl carnales : Hem dæinoncs, ait S. Gregorius : « Nam eorum, inquit, est lambere, id est, mentem ad peccandum carnis blandimento delinite; vclul enim lingua- tactu lambere ambiunt, cum levibus suggestionibus mentem tangunt. »

LMERHCE A viro ESQLR AD MVLIEREM , ET l'ARVLlji et lactextem. —Jusserat Deus, qui c¿l necis vil.-rque omnium Dominus, deleri plane Amalecitas, non solum homines, sed et jumenta; adeoque eorum memoriam aboleri : hæc autem memoria in posteris (eslo ipsi injuriam non fecissent) perdurabat, quare jussit eos funditus exscindi; præsertim quia ipsi parentum odia in Judæos induerant,uliaquc eorum peccata imitabantur. Idcirco enim Samuel occidit Agag regem Amalec, dicens versu 33 : « Sicut fecit absque liberis mulieres gladius tuus, sic absque liberis erit inter mulieres mater tua. » Parvuli quoque ob peccatum originale rei erant mortis, cisque cita mors erat beneficium polius quam supplicium ; ne si adolescerent, gravius peccarent, ideoque acrius io gehenna punirentur. UndeS. Ambrosius, lib. II *De Cain.* cap. ix : « Longævitas Caino indulta, inquit, vindicia est. » Satius est enim peccatores cito mori, no culpam ct gehennam sibi adaugeant. Unde idem S. Ambrosius, lib. *De Interpol. David :* « Vivendo, ait, damna contrahimus innocenlkc; morte finem erroris adipiscimur. Lucmm ergo morte acquiritur, vitæ autem usu, tanquam miseris debitoribus usurarii nominis, ad reatum fenus augetur. »

Hoc est quod apud Balaam vaticinatus est : «Principium gentium Amalec, cujus extrema perdentur, » *Num.* xxiv, 20. Vide ibi dicta. Quocirca S. Chrysostomus, hom. 25 *in Genes.,* quœrens cur Deus ælatem hominum ad 120 annos coarclaveril? Respondeo, id fecisse ex misericordia , ne diutus vivendo, diutius miserias hujus vitæ sentirent, ac cupiditates sectando, gravius peccarent, ideoque acrius punirentur. El Orígenes, hom. l *in Num. :* « Bonitatis Dei indicium est, ait, inimica scelestis regna destruere, ct bellando cum sua gente evertere nationes.»

Propria autem , et potissima causa, cur Dens tam severe jusserit deleri Amalecitas, fuit quod ipsi populum Hebræorum , jam recenter Deo in Sina copulatum, et velut in fide et religione novilium, ac Deum in columna nubis, quasi ducem præeuntem, per omnia sequentem in terram promissam, ab co avertere ; imo lotum hoc Dei opus evertere sint conati. Erant enim ipsi posteri Esau, qui proinde videntes lanium Hebræorum exercitum, Umebant ne jam impleretur prophetia illa, *Genes.* XXV, 23: « Major serviet minori, » id est posteri Esau majores servient posteris Jacob minoris; quare timebant ne ab Hebræis sub jugum mitterentur, cisque servire cogerentur. Idcirco quasi pro libertate pugnantes, extrema qua que contra Hebraeos lentarunt. Hinc disce quam graviter ferat punialquc Deus cos, qui novillos in tide vel religione scandalizant, ct ab ea avertero satagunt. Ili enim in cis nascentem quasi Dᗕ uin Christumquc occidunt; ac proinde sunt quasi Deicid.e et Christicidrc. Ob hoc ergo scelus jussit Deus Amalecitas cum omnibus suis stirpitus exscindi, ac fieri O1FI *chcrcm,* id est *anathema,* imo

statui sœculls omnibus futuris vivum el perenne acris ¡no ct vindicte Dei exemplum, instar Sodomie et Gomorrhæ. Ita Abulensis.

Huc facit terribilis Prœtextatæ pœna, quam recenset S. Hieronymus, epist. 7 *ad Latam* : u Praetextata, ait, nobilissimaquondam femina, jubente viro Hymettio, qui patruus Eiutochii virginis fuit, habitum ejus cultumque mutavit ; ct neglectum crinem mundano more texuit, sibi vincere cupiens et virginis propositum, ct matris desiderium; ct cccesibi eadem nocte cernit m somnis venisse ad sc angelum, terribili voce minitantem pœnas, et hæc verba frangentem : Tunc ausa cs viri imperium preferre Christo! tu caput virginis Dei, tuis sacrilegis attrectare manibus! quæ jam nunc arescent,ut sentias excruciata quid feceris, et finito mense quinto ad inferna duceris. Sin autem perseveraveris in scelere , et marito simul orbaberis ct filiis. Omnia per ordinem expleta sunt; et seram misero poenitentiam velox signavit interitus. Sic ulciscitur Christus violatores templi sui, sic gemmas ct pretiosissima ornamenta defendit. »

Audi S. Anselmum, epist. *ad Goffeidum* : a Si quis separat pretiosum a vili, nempe animam a sæculo, erit tanquam os Dei ; ille cujus os, ct manus extrahat animam adhaerentem Deo ad speculum , quid erit? Nonno super cum cadet, quod Dominus dicit : Qui non colligit mecum, dispergit; cl qui non est mecum, contra me est. »

Audi ctS. Bernardum,epist. exi, parentes filium Eliam a Religione avocantes acriter objurgantem : u O durum patrem ! o sævam matrem ! o parentes crudeles et impios ! imo non parentes, sed peremptores, quorum dolor, salus pignoris, quorum consolatio, mors filii est. Qui mo malunt perire cum cis, quam regnare sine cis. Mira abusio. Domus ardui, ignis instat a tergo, ct fugienti prohibetur egredi, evadenti suadetur regredi. Et hæc ab iis, qui in incendio positi sunt, et obstinatissima dementia, et dementissima obstinatione fugere periculum nolunt. Proh furor! Si vos contemnitis mortem vestram, cur etiam appetitis meam? Si, inquam, negligiti* salutem vestram, quid juvat etiam persequi meam? » Denique hoc crimen valde exaggerat S. Chrysostomus, lib. Ill *Contra vituperat,* vito *monastica.*

Vtn. i. 4. Et recensuit eos quasi agnos,—*q. d.* Saul recensuit suos milites, sicut pastor recensere ct numerare solet suos agnos. Legit Interpres *caltelaim;* jam legunt *battelaim* , quod Vatablus accipit ut nomen proprium loci, vertitque, *in Thelaim.* Unde ct Septuaginta et Josephus vertunt in *Galgalis,* quasi *Thelaim* fuerit locus vicinus Galgalis, sed iis obscurior. Verum alii accipiunt *tclaim,* ut nomon commune significans *agnos.* Unde Chaldæus vertit, *in agnis Paschalibus;* Rabbini, *recensuit cos in agnis;* quod sic explicant, quasi quisque miles adduxerit agnum, ut cx agnorum numero constaret numerus militum. Ration m addunt, quod a Deu vetitum erat populum secundum sc numerare ; quare numeratos Incesse milites non viritim per sc, sed per agnos, quos singoli sigillatine adducebant. Sed hoc frivolum est, œque ac falsum de militibus, hi enim passim in Scriptura numerantur. Sensus ergo est, quem initio dedi.

Porro, apposite milites comparat agnis, ut notet militum tum simplicitatem, facilitatem et obedientiam, quod ut agni sequantur suum regem; tum mansuetudinem » unionem et concordiam, quod sicut agni mansueti gregalim incedunt, el quo unus pra it, co sequuntur et cæteri, sic unirentur ct milites Saulis, ni quo ipse precederei, eo omnes sequerentur. Preclare Tertullianus, lib. *ad Martyres cum diabolo decertantes :* * Vos, inquit, inveniat munitos ct concordia armatos, quia pax vestra, bellum est illi. »

Ducenta millia. — Minus vere Josephus habet: *quadraginta milita;* Soptuag nta correcti, *quadringenta millia.*

Er decem millia virorum Juda. — Hi seorsim numerantur, qum validioreset bellicosiores erant, impili Hugo, Abulensis el Dionysius.

6. Dixitque Saul Cixxo. — Cinæi erant posteri Verl 6 Jethro soceri Moysis; ideoque ejus et Hebræorum amici; crantquc vìi i religiosi el pii : quocirca eos ab Amalecilis evocat Saul, ne cum eis communi geniis excidio involvantur. Vide dicta *Exodi* xvm, *Judie,* i, 16, cl *Num.* xxix, 21.

Tu ENIM FECISTI MISERICORDIAM CUM OMNIBUS FILIIS Israel, cuji ascenderent de Ægypto. — Quam, quando et ubi? Respondent nonnulli, quando Jethro suscepit Moscn fugientem ex Ægypto in Madian. cumque aluit, ct filiam Sephoram ei uxorem despondit,Erodi n, 20. Ita Rabanus, Hugo ct Auctor *Tradit,* apud S. Hieronymum. Verum hæc misericordia facta est soli Moysi, non omnibus filiis Israel, cum ipsi adhuc degerent in Ægypto, ante egressum ex ea; hæc autem dicitur facta: « Cum (ipsi) ascenderent, » id est exirent a de /Egypto. » *St cundo,* alii aiunt respici hic ad Jahel Cuueam. quæ occidit Sisaram hostem Judæorum, *Judie,* cap. iv, vers. 21. Verum hoc factum est non in « ascensa, « id est exitu Hebræorum ex Ægypto, sed diu post ingressum eorum in Chanaau.

Tertio ergo el genuine, id factum est quando Hobab filius Jethro, Cinæus, venit ad Moyseu ct Hebreos in deserto peregrinantes, cosque suo consilio direxit, et per omnia adjuvit. Undè Moyses ci volenti in Madian ad suos redire, ait *Num* cap. x, vers. 29 et 31 : a Noli nos relinquere; tu enim nosti in quibus locis per desertum castra ponere debeamus, el eris ductor noster, » non ut nobis ostendas viam in Chanaan : hanc enim ostendit Angelus in columna nubis castra preceden*, et viæ dux; sed ut demonstres nobis ubi in hoc deserto sint fontes ad bibendum, pascua ad pascendum pecora nostra, ligna ad ignem el

fabricam. Erat enim desertum hoc vicinum Madian c qua oriundus erat Iiobab. Unde desertum hoc ejusque fontes, pascua cl sylvas sat norat. Ita Abulensis, Hugo, Dionysius, Mendoza el alii.

Ve»- 9. Er pepercit Saul et populus Agag, — vel ex superbia, ut de eo triumpharet, ait Serarius; vel potius cx avaritia, ulingensab eo lylrum, cl thesauros absconditos extorqueret, ait Lyranus : uti Hispani ante centum annos, ab Atabaliba rege Americas capto, pro lylro extorserunt cubiculum auro plenum ; sed cum illud eo usque plenum quousque promiserat, praestare non posset, ab (is occisus est; vel denique cx humana erga regem commiseratione, ait Abulensis. Unde Josephus ailSaulcm regi Agag vitam condonasse, ob corporis ejus præslanliam, et ob fortunæ regi® similitudinem; sed prepostere : nam Deus vers. 3, jusserat eum cum omnibus suis occidi. Inobediens ergo fuit Deo Saul, qui suam cupiditatem vel commiserationem pretulit Dei judicio el precepto. Unde in eo impleta est prophetia Balaam, *Num.* XXIV, 7 : «Tolletur propter Agag rex ejus (Saul) et auferetur regnum illius, p Vid$ ibi dicta.

Et optimis gregibus ovum et armentorum, et VKSTIBUS ET ARIETIBUS ET UNIVERSIS QUJB PULCHRA erant (repeti pepercit), nec voluerunt disperdere EA : QUIDQUID VERO VILE FUIT ET REPROBUM , HOC demoliti sunt. — Ecco hic nova Saulis el populi Smiii ¡nobcdicntia, profecta ex cupiditale et avaritia, Renn h Qu® cxcæcabat eorum judicium, ut judicarent sad X. tius esse ca servari ad humanos usus, quam comburi vel demoliri ; esto Deus id prœcepissct. Judicium ergo suum Saul Dei judicio ct decreto prætulit ; ideoque graviter cum offendil, ejusque iram in sc concitavit, ut regno cl tandem vita privaretur. Deus enim clare vers. 3, præccperat dicens : « Demolire universa ejus; non parcas ei, et non concupiscas ex rebus ipsius aliquid, sed interfice a viro usque ad mulierem, el parvulum atque lactentem, bovem ct ovem, camelum ct asinum. » Quid expressius dici juberiquo poterat? Nullus ergo hic tergiversationi vel excusationi erat locus; sed mera elucet cupiditas cl inobedienlia. Cupiditas ergo spoliorum et prædætam opimæcxcæcavil Saulcm ct populum, utpejora mactaret, meliora sibi reservaret, æque ac Cain pejora Deo obtulit, meliora sibi arrogavit, ideoque a Deo cum donis suis rejectus csl, *Genes, iv.* Deus enim volebat Amalccitas statui *chcrcm,* id est *anathema,* ac funditus exscindi, æque ac fecerat Jeriehunli Josué cap. vi, vers. 7. Quarc sicut Aclian cx casuffurans nonnulla, fuit sacrilegus, ideoque ipse factus est an alhema, sic ct Saul iinmemor ipsius Achan, ait Thcodorclus et Procopius. Vide hic miserabilem lapsum Saulis, qui reprobationis ejus causa exstitit; quii scilicet bene coeperat, sed in cœptis non perseveravit, ideoque periit, cunctaque perdidit. Pathetice S. Bernardus, *epist.* 112, juvenem a bene coeptis fervidisque suis desideriis dilabenteiu, ita deplorat et coarguit : « Doleo super te, fili mi Gaufride, dolco super te, et merito. Quis enim non doleat florem juventutis tua» quem Retantibus angelis Deo illibatum obtuleras in odorem suavitatis, nunc a (hemonibus conculcari, vitiorum spurcitiis cl sæculi sordibus inquinari? Quomodo qui vocatus cras a Deo, revocantem diabolum sequeris; ct quem Christus trahere coeperat post se, repente pedem ab ipso introitu glori® retraxisti? »

Et vestibus. — Hebraice *misnim,* quod Pagninus vertit *pinguibus,* quasi *misnim,* per inetathesin idem sit quod D'JOvO *misccmanim,* id est *pinguibus.* R. Salomon vertit, *duplicatorum,* id est, qui sunt duplicali carne ct pinguedine, id est *pinguium.* Alii vertunt, *anniculorum, a sama,* id id est *annus.* Noster recte vertit, *duplicium,* scilicet vestium : hæ enim erant meliores et pulchriores.

II. POENITET ME QUOD CONSTITUERIM SAUL REGEM. Vert. H —Loquitur anthropopathw;,sive humano more: nam proprie in Deum, cum ipse sit immutabilis, sapientissimus, futurorum omnium conscius et præscius, æque ac beatissimus, nullus cadit dolor, nulla poenitentia. Unde vers. 29, de eo dicitur : « Porro triumphator in Israel non parcet ct pœniludine non flectetur; neque enim homo est, ut agat poenitentiam. » Peonilet ergo Deum, cum decreta sua ob hominum culpam mutat; cum beneficia sua retractat, cum dona sua ab ingratis ct indignis revocat, v. g. cum Saulcm hic regno, quod ei contulerat, ob inobcdicnliam ejus spoliat ct privat. Ita S. Gregorius, Thcodorclus, Procopius el alii. Unde S. Hieronymus *in Ezech.* cap. n : a Electio Judæ et Saulis unctio, ait, non arguunt Deum ignoranti® futurorum, sed præsentium monstrant esse Judicem. » Sic cum Deus diluvio vindicaturus esset peccata hominum, dicitur de eo, *Genes,* vi, G : « Pœnituit eum quod hominem fecisset in terra. Et laetus dolore cordis intrinsecus : Delebo, ait, hominem quem creavi a facie terre, p Vide ibi dicta. Preclare S. Augustinus, lib. I *Conf.* cap. iv, Deum alloquens : «Amas, ait, ncc œsluas; zelas, ct securus es; pœnitet te, ct nondoles; irasceris ct tranquillus es; opera mutas, ncc mutas consilium; » uti mutat homo facti pœnitens. Et Tertullianus docens quæ cl qualis sil in Deo pernitentia, lib. II *Contra Marc.* cap. xxiv : « Nihil, ait, aliud inlelligitur, quam simplex conversio sententi® prioris quæ etiam sine reprehensione ejus possit admitti etiam in homine, necdum in Deo, cujus omnis sententia caret culpa. Nam et in greco sono pernitenti® nomen, non cx delicti confessione, sed ex animi demutatione compositum ed. » Hanc enim significat greco jMrxvUa, id est, *poenitentia.*

CONTRISTATUSQUE EST SAMUEL, ET CLAMAVIT AD Dominum tota nocte, — ut Sauli veniam impetraret, sed frustra; tum quia Saul manebat in suo scelere obstinatus, eratque impoenitens, imo illud excusabat ct defendebat, ut patet vers. 20 et seq.;

tum quia licci Saulcm vere sceleris pœnituisset, Deus quidem illi suam gratiam, sed non regnum restituisset. Jam enim ob secundam ejus inobedientiam tam claram, omnino ct irrevocabiliter decreverat eum regno privare, illudque ad Davidem transferro. Hoc enim Deum hac nocte respondisse Samueli narrat ipse Samuel, vers. IG et 17.

Ven. iî. 12. Cumque de nocte subrexisset Samuel, lt ire et ad Saul mane. — Vide hic et imitare celerem obedientiam, vigilantiam, strenuitatem Samuelis nocte surgentis, ut mane rem peragat. Hæc enim duo tempora, scilicet nox sive vespera, et mane, maximo observanda et ordinanda sunt. Audi F. Bartholomæum dc Martyribus, Archiepiscopum Braccarensem, in insigni suo Doctrinæ spiritualis Compendio, cap. xxvn : « Doce sæcularcs, cum cubitum eunt, hæc meditari : vitam in morte Urminari, sicut dies declinavit in noctem ;el corpus exclusa anima in sepulcro collocandum , sicut exuta veste in lecto te collocas; cum autem mane expergiscens, recogita quam acute vigilare oporteat in die judicii, ubi hujus sœculi nox terminabitur; accerseris a sepulcro, rursum indues animam, ut coram Deo in judicio stes, operum tuorum omnium rationem redditurus. Hæc consideratio assidue versetur ob oculos, nempe quo pacto te Dominus ab œterno elegerit, quasi quampluriurn bonarum actionum instrumentum, ut luis potentiis, sensibus, ac membris, beneplacitum ejus in mullis bonis operibus adimpleres; post creationem se libi aliius insinuavit, expelilquc in te ac per te opera, quibus gloria ejus innotescat exercere; tu vero quasi refractarium instrumentum, tanto beneficiorum ponderi non cedis, imo resistis, idque curare videris no voluntas Domini in te perficiatur. »

Nuntiatum est Samueli, eo quod venisset Saul in Carmelum , etc. — Clare Hebrtea : *Nuntiatum est Samueli dicendo : Venit Saul in Carmelum; et statuit sibi manum, ct conversus transiit ivitque in Gaigaia,* n Ita Septuaginta, Chaldœa, Vatablus et alii. Porro *manus* mclonymice vocatur insigne opus manus, sive manufacturo , puta arcus triumphalis. Vatablus *(rophccum,* de relata ab Amatecilis victoria.

Ven. n. 13. Benedictus tu Domino, — hoc est a Domino vel apud Dominum; Chaldæus, *ante Dominum, q.d.* Deus te plurimum diligit, lequc magno favore prosequitur, ac suis benedictionibus, id est donis et beneficiis cumulat. Adulatur Saul Samueli, eum laudando, ut inobcdicnliam suam abscondat, vel corle os Samueli claudat, no cum redarguat.

Vcn.is. 15. Pepercit enim populus melioribus ovibus et ARMENTIS, UT IMMOLARENTUR DOMINO. — Velat Saul suam inobcdicnliam per speciem religionis ct sacrificii, cum revera ejus causa fuerit avaritia. Nam, ut dictum est vers. 9, meliora sibi servavit, deteriora occidit; partem tamen aliquam et prædæ primitias obtulit et immolavit Deo : sed etsi omnia Dcoimmolasscl, inobodientiæ crimen Deique offensam non evasisset, uli ei in sequent, exprobrat Samuel.

17. Nonne cum parvulus esses in oculis tuis, ven. it- caput (rex) in tribubus Isrkel factis es?— Nota hic fructum humilitatis. Deus enim obeam Saulcm evexit ad regnum. Ipse enim < humiles exaltat, superbos humiliat, » uli crebro clamat S. Scriptura. Urget S. Gregorius t-. rn *oculis tuis, q. d.* Qui sc claro cognoscit, sibi vilescit; superbia enim oritur ex recitate ct sui ignorantia. Idem Gregorius, hom.7 in *Evany.,* sic claro et nervose explicat, *q. d. : a* Cum tu tc parvulum aspiccrcs, ego tc præ reteris magnum feci ; quia vero tu te magnum conspicis, a mo parvus æstimaris. * Unde concludit : « Qui sine humilitate virtutes congregat, quasi in vento pulverem portat. »

19. Quare ergo non audisti vocem Domini? — v<rx i>. *q. d.* Cur non perstitisti in primæva tua humilitate ? sic enim pariter perstitisses in primæva tua obedienlia : sed quia elatus ad regnum, defecisti ab humilitate, defecisti pariter ab obedienlia, hoc est superbus, indeque inobediens evasisti. Preclaro S. Bernardus, *epist. 253* : « Vera, ait, virtus finem nescit, tempore non clauditur, charilas nunquam excidit. Nunquam justus arbitratur se comprehendisse, nunquam dicit : Salis est; sed semper esurit sililquo justitiam; ita ut si semper viveret, semper quantum in scusi justior esse contenderet, semper de bono in melius proficere totis viribus conaretur; non enim ad annum, vel ad tempus instar mercenarii, sed in ælcrnum divino sc mancipat famulatui, juxta illud : Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes luas in ælcrnum, » *Psalm.* cxvni, 112.

Radix ergo lapsus Saulis fuit, quod ipse nimis Sani sui judicii esset tenax, ncc illud Dei judicio ct vo- '* lunlati submitteret. Judicabat enim satius esse servare prædam Amalee ad suos suorumque usus, quam illam disperdere sino fructu. Deus autem judicabat cl volebat contrarium. Accessit, imo præccssit avaritia et cupiditas spoliorum tam opimorum ex Amalee. Quare S. Chrysostomus ait Saulcm ose lapsum, co quod totum cor suum non tradidisset Deo; sed partio) Deo, partim suis affectionibus cl cupiditatibus; cum e contrario David cor suum totum tradidisset Deo, ideoque esset vir secundum cor Dei: quare eum Deus, amoto Saule, regem creavit.

20. Et ait Sail ad Samuelem : Imo audivi vo- Vers. «o. CEM Domini. — Inobedienliæ crimen hic excusat et defendit Saul ; qua excusatione valde illud adauget, iramqite Dei in se confirmat magisque accendit : quod si scelus agnovisset et pœnituisset, veniam consecuius fuisset, licet non regnum, ut dixi.

Et Amalec (Amalecitas) interfeci. —Porro non Noa on omnes Amalccitasfuisse interfectos, sed nonnullos absentes vel fuga lapsos, qui rursum exereve-^ ◥ rint, palet cx eo quod postea David eosdem in- Sju I. vaserit, ut dicitur cap. xxix cl xxx.

Vf» !L g*. Msuon EST OBEDIENTIA QUAM VICTIMÆ,— *q. d.* Melius est facere quod Deus jussit, omissis victimis quas non jussit, quam, omisso eo quod jussit, offerre victimas voluntarias, aut etiam prohibitas, uli fecit offerens oves et boves Amalecitarum, quos omnes jusseral Deus in bello mactari, non in templo immolari. Illos enim execrabatur quasi anathemata.

Dices : Religio, cujus officium est offerre victimas Deo, præstantior est omnibus virtutibus moralibus; ergo etiam præstat obedientiæ. Religio enim proxime circa Deum versatur, illique debitum cultum, adorationem el sacrificium defert : obedientia vero versatur circa praecepta Dei ct Superiorum, ac illa adimplet. Respondeo, religio in se melior majorqne est virtus, quam sil obedientia. Obedientia tamen dicitur melior, quia magis necessaria, et in praxi praeponenda religioni. Quod enim Deus jussit, hoc absolute faciendum est, cique obediendum ; actus vero religionis, ut victims et sacrificia, sunt liberi; quare obedientiæ cedant oportet. Nam liberum debet cedere necessario, ct consilium precepto. aMelior ergo csl obedientia quam victimæ,» hoc est, ul habent Hebræa, *melius est obedire, quam victimas offeree;* victimas vero offerre, est liberum et spontaneum. ItaS. Gregorius, Theodoretus, Angelomus, Beda ct alii.

otiedifa-
,
t jis

Adde : Licet, ratione objecti, religio sit virtus præstantior quam obedientia; tamen obedientia cliam libere assumpta, praesertim continua ct perpetua, uti fit in monasteriis, in mullis prestai religioni. *Primo,* quia, ul ait S. Gregorius, lib. XXXV *Moral,* cap. x : « Per victimas aliena caro, per obedientiam voluntas propria mactatur. » Quarc quantum voluntas hominis excellit oves ct boves, tantum obedientia praecellit victimis. Unde S. Bernardus, lib. *De Ordine vitæ :* « Tanto quisque Deum, inquit, citius placat, quanto ante oculos ejus repressa arbitrii superbia, gladio praecepti se immolat.

primo,

p-caü'i *Secundo,* quia per obedientiam voluntas nostra conformatur voluntati divina», que est sanctissima, ac norma el regula omnis virtutis ct sanctitatis. Quare illi proprie competit, id quod Deus ait per Isaiam, cap. Lxii, vers. 4 : a Vocaberis voluntas mea in ea. »

Terto *Tertio,* quia obedientia facit voluntatem quasi vivum ct perenne Dei sacrificium; in victimis vero mortua animalium caro Deo offcriur. Quocirca obedientia mysticum quidem, sed nobilissimum est holocaustum, quod lotum hominem Deo devovet. Unde S. Hieronymus in *Isaiae* cap. xi.iii : • Non exegi, ait, a te oblationes, nec thura quæ->ivi,ctc. Sed obedientiam, qua* est sacrificium, de quo David *Psalm,* 1 : Sacrificium Deo spiritus contribulatus. » Quare in hoc sacrificio, voluntas quasi victima immolatur ct moritur; sed tamen vivit, ideoque est mortua, s:mul ct viva; nimirum mortua sibi, ct vivens Deo divinæquc voluntati. Hæc enim in ca vivit ct operatur. Audi S. Augustinum, lib. X *Dc Civit,* cap. vi : « Ipse homo Dei nomini consecratus ac devotus, in quantum mundo moritur, ut Deo vivat, sacrificium est, etc., corpus etiam nostrum cuín temperantia castigamus, sic hoc, quemadmodum debemus, propter Deum facimus, ut non exhibeamus membra nostra arma iniquitatis ¡leccato, sed arma justitio? Deo, sacrificium est. Si ergo corpus, quo inferiore tanquam famulo vel instrumento utitur anima, cum ejus bonus ct rectus usus ad Dominum refertur, sacrificium est, quanto magis anima ipsa, cum se refert in Deum, ut igne amoris ejus accensa, formam concupiscenliæsæeularis amittat, eique tanquam incommutabili forma? subdita reformetur; hinc ei placens, quod ex ejus pulchritudine acceperit, fit sacrificium. »

Pressius S. Gregorius, hom. 12*in Ezech. :* «Qui, inquit, sic operantur ea quæ Dei sunt, ul tamen et quædam quæ sunt sæculi non relinquant, nimirum sacrificium el non holocaustum offerunt. Qui aulem cuncta quæ mundi sunt deserunt, el totam mentem igne divini amoris accendunt, hi nimirum omnipotenti Domino sacrificium et holocaustum fiunt. »

Beligli nb i!1- {Xm- stum

Quocirca S. Thomas, Il II, *Quast.* CLXXXVI, art. 7, docet statum religiosum non aliud esse quam holocaustum, eo quod omnia suo Deo tradal; et qui se buie statui dicavit, is turn interiora, tum exteriora omnia Creatori suo obtulerit. D. Thomam sequitur Thomas Waldensis insignis theologus, *De Sacrament,* tit. IX, cap. lxxxix, ubi vitam religiosam non tantum sacrificium, sed altum sacrificium esse demonstrat; eo quod actus omnes carnis ct mentis per religionis ingressum perenniter Deo consecret.

Denique obedientiam, fidem, spem, charitatem, religionem cælerasque virtutes sccum adducit, uli recte ostendit Hieronymus Piatus, lib. III *De Bono status religiosi,* cap. ix. Simili dc causa ait Deus : u Misericordiam volo et non sacrificium. » Hinc S. Gregorius, et cx co S. Bernardus, tract. *De Ordine vitæ :* «Sola, ait, obedientia virtus est, quæ virtutes caderas menti inserit inscrtasque custodit. » Quocirca ut idem alibi ail : « Christus perdidit vitam, no perderet obedienlinm : factus obediens usque nd mortem, mortem autem crucis. »

Mystice S. Gregorius : « Victimæ, ait, ad muglile conversationis austeritatem; holocausta ad compunctionem vite secretioris referenda sunt. Melior est enim obedientia quam victimæ; ct auscultare, magis cpiam offerre arietum adipem : quia longe altioris csl meriti propriam voluntatem alien© semper voluntati subjicere, quam magnis jejuniis corpus atterere, aut per compunctionem se in secretiori sacrificio mactare. Quid est enim adeps arietum, nisi pinguis ct interna devotio? Melior csl tamen obedientia, quia qui perfecte voluntatem praeceptoris sui implero

didicit, in cadesti regno et abstinentibus ct (lentibus excellit. n

Vers 23. **23. QCOMAM QUAS! PECCATUM ATUOLAXD1 EST REPUGNARE;** et quasi scelus idololatria molle acquiescere. — Hebraice, *quia peccatum divinationis est rebellio, ct iniquitas Theraphim, abrumpere;* vel avellero se a Dei voluntate et mandalo, îûobd- Vatablus, *quoniam contumacia est peccatum magia,* dimU i*l *Ct ^firmare minium, est peccatum idololatrae.* Nota: Idoioh. Loquitur Samuel de inobodientia, non subitanea tra. et transeunte, cujus paulo post hominem pomitet, ut obediat; sed do obfirmata et obstinata, ut sit rebellio, qualis erat Saulis. *Secundo,* proprio loquitur de inobodientia, non generali, qua quis aliquod Decalogi præceplum, similemve legem transgreditur; sed speciali, qua quis Deo participatin'! aliquid per se vel per prophetam a se missum cuipiam jubenti, non vult obediro, uti fecit Saul nolens occidere oves ct boves Amalee, quod ei per Samuelem praeceperat Deus. Hæc enim inobodientia est propria et praecisa, qua quis Deo non vult obediro, sed jussionem ejus spernit, transgreditur et violat ; qu® gravis est injuria et contemptus Dei. UndeChaldœus vertit: *Attendere loquelis Prophetarum ejus, bonum est præ pinguedine saginatorum. Nam ut culpæ virorum qui petunt ab ariolo: sic culpa omnis viri, qui rebellat super verba legis Domini; ct sicut culpa populi qui enat post errores* (idola), sic *culpa omnis hominis, qui addit super loquelas Prophetarum.*

Porro, non dicitur hic quod inobodientia sit magia, vel idololatria, vel illis æqualis culpa; sed quod utrique sit similis. Nam in se gravius crimen est magia vel idololatria, qua quis d® nonem vel idolum, ut Deum consulit ct adorat in Dei veri injuriam, quam sit inobodientia, qua quis jussis Dei duntaxat non obedit. Hæc tamen utrique illi est similis. Nam, ut ait S. Gregorius : «Quasi peccatum ariolandi, est repugnare; quia vclut contemplo divino altari, ad aras dæmonum responso percipiunt, dum cordis sui prœstigiosis ac superbis adinventionibus credunt, et salubribus Prælatorum consiliis, contraria sentiendo refragantur. Nolle autem acquiescere, idololatri® sceleri simile dicitur; quia nimirum in inobedientia sua obstinatione nemo persisteret, si propositi sui figmentum in corde, quasi idolum non gestaret. Dum enim agenda in cordo concipit, quasi idolum facit. Ut dum conceptum mentis propositum se acturum deliberat, quasi ad adorandum simulacrum se inclinat. Quasi ergo scelus idololatri® est, nolle acquiescere, quia quisquis in propria deliberatione obstinatus est, idcirco foris in majorum contemptum erigitur; quia intus cis qu® fingendo statuit, propositi sui simulacris incurvatur. »

Et Inobediens ergo est similis ariolo, quia conjcc-
m io. tat dc voluntate Dei, cx mendacibus rationis ct judicii sui conceptibus ct figmentis; sicutariolus conjectat de futuris, cx garritu et volatu avium. Imo voluntati Dei sibi revelat® et cognite sur n anteponit, quasi illa sit sapientior et melior divina : ideoque Deo se sapientiorem, prudent orem cl meliorem aestimat. Quare negat Dei omnisciciitiam, omniprudentiam, omnibonitatem ; ideoque Licite negat Deum esso Deum, ac so suumque judicium cl volilum facit Deum, suumque Idolum.

Er QUASI SCELUS TDOLOUTRLB, MOLLE ACQUIES-CERE. — Hebraice tZTDTjn px *aven uteraphim hnptsar,* id est *iniquitas vel idolum, et them phim est reniti et repugnare;* sicut enim *idolum* est mendax Deus, *Theraphim* est mendax oraculum; sic inobediens suum judicium cl voluntatem praeferens divin®, illud quasi fidum suum idolum colit, illudquc quasi suum prudenti® oraculum, sed falsum et mendax, consulit et sequitur. Porro to *haptsar* varii varie vertunt; Cajetanus, Marinus ct alii vertunt, *cogere, compellere, vim facere, q.d.* Scelus idololatri® est, cogere mandatum Domini, iliique vim facere, ac illud ad sui cerebri figmentum detorquere, uli fecit Saul, ac facit omnis inodiens. Chaldœus vertit, *debellare, q. d.* Inobediens Deo rebellans similis est idololatræ. Septuaginta vertunt, *dolorem et labores inducere;* hos enim sibi suisque creat inobediens. Pagninus vertit, *transgredi, q. d.* Inobediens transgreditur Dei jussa sicut idololatra. Alii magis præcise vertunt, *abrumpere, vi avellere, q. d.* Inobediens pugnans cum Deo est similis giganlibus cum Deo; ct Titanihus cum Jove pugnantibus, ut eo de cœlo et solio divinitatis dejecto, se ipsos facerent deos; qui enim spreta Dei voluntate suam illi adversam sequitur, cum Deo pugnat, et seipsum quasi facit Deum. Sicut enim guloso Deus est venter, luxurioso Venus, ambitioso honor, avaro aurum; sic inobedienti Deus est proprium judicium ct propria voluntas; ad hanc enim omnes suas actiones refert, ul huic satisfaciat totis viribus laborat: hanc omnium suorum laborum finem metamque statuit; hanc summum suum esse bonum ¡estimât, huic se suaque omnia dicat ei tradit. Quid hoc est aliud quam illam suum facere Deum?

Unde moralilerS. Bernardus, *lib.DeOrdine vitæ:* «Cernis, inquit, quantum malum, quod idololatri® magicisque comparatur artibus. Adolescentes, qui tali repleti sunt malo, subdi senioribus dedignantur; facta vero eorum aut dicta, tumida el erecta cervice non observant, sed dijudicant ; non venerando exaltant, sed spernendo subsannant; sed non impune. Inde enim evidenter deficiunt, unde miseri proficere debuerunt. » Causam deinde subjicit : « Hoc autem vult Deus, ut homo per hominem doceatur, et minor majori subdatur. Si enim Angelus Angelo imperat, ct inter jubentem cl obedientem summa manet semper concordia : videat ille quam graviter peccat, qui debitam exhibere suis majoribus reverentiam non curat. » Et pluribus interjectis hanc obedientiæ palmam assignat : «Sola obedientia est, qu® fi-

dei meritum possidet, sine qua quisque infidelis convincitur, etsi fidelis esso videatur. Hinc per Salomonem dicitur in ostensione obedientiæ : Vir obediens loquetur victorias. Vir quippe obediens victoria.? loquitur, quia dum alienæ voci humiliter subdimur, nosmetipsosin cordo superamus.»

Plura de obedientiæ præslantia dixi alibi, ac præserlim *Prov. cap. xxi, vers.* 28 jam citato.

Pro eo ergo quod abjecisti sermonem Domini, abjecit te Dominis, ne sis rex, — quia sprevisti, vel reprobasti verbum Domini, sprevit, vel reprobavit te Dominus, ne sis rex. Justa ct congrua est hæc pœna Saulis, ut qui Deo suo subesse noluit, privetur regno ab co dato, no quis subditorum ei subsit, sed illi ei rebellent, sicut ipse rebellavit Deo : perindo ac Adam inobediens Deo, comedendo pomum vetitum, sensit animalia, imo membra sua sensusquo omnes sibi inobedientes et rebellantes.

Ne sis rex. — Putant nonnulli Saulem hic a Deo privari regno, ut amplius non fuerit rex, sed Israelis rex fuerit David; nam ipse cap. seq. a Samuele unctus fuit in regem. Favet S. Chrysostomus, hom. *De David cum Goliath,* dicens : uSaulem regem putari, Davidem vero esse. »

&ui M priTituj • s»- moele?

Melius alii censent Saulem hic privari regno, ‹Iuas*,n ac*u Pr*mo non secundo, hoc est potestate regia illum dejici, sed permitti tamen ei illius usum el administrationem ad vitam. Aut potius denuntiari ei privationem regni, cujus privationis realis exsecutio paulo post facienda erat in ejus clade et morte : sicut hæretici aliique similes, lege Ecclesiastica privantur suis bonis, sed tamen iis uti permittuntur, donec hujus pœnæ et sententi® exccutio fiat a principe, ut per ejus fiscalem reipsa confiscentur et fisco addicantur.

Nam Saulem mansisse regem usque ad mortem palet primo, quia ipse eo usque regnum continuo gubernavit, perinde ut fecerat ante; *secundo,* quia populus eum ut regem suum habuit ct coluit; *tertio,* quia David semper professus Saulem esse regem, se vero ad regnum jus non habere, nisi post ejus mortem. Nec aliud voluit Chrysostomus, dicens Davidem regem esse, scilicet a Deo designatum, ut Sauli abdicato morienti succederet, ac regnum ad posteros transmitteret, in iisque perpetuaret. Denique ipse Samuel, post hanc regni privationem, Sauli honorem regium detulit, eumque ut regem secutus est vers. 32; alioqui enim Israel caruisset rege et principe : nec enim David rexit ante mortem Saulis. Quod ergo ait Samuel : « Abjecit te, ne sis rex ; » hoc est abjecit te, ne diu in regno perseveres : decrevit enim tibi regnum cum vita brevi auferre, illudque in Davidem transferre ; quare non tui, sed Davidis posteri in regnum succedent, cruntque reges continuo Israelis.

v<n i*. 24. Dixit qib Saul ad Samvelem : Peccavi. — Poen**-nl‘a hæc Baulis non fuit vera et scria, cx vero cordis dolore ob Deum offensum profecta, sed labialis duntaxat ct oralis ex metu perdendi regni, ili «s et infami® pubh'cæpromanans. Hoc enim est quod ipso mentem suam explicans ait vers. 30 : a Pec- n“ cavi, sed nunc honora mo coram Senioribus populi mei et coram Israel ; » no illi mo quasi a Deo per te reprobatum reprobent, ct reipsa regno dejiciant. Ita Rupcrtus »n Apoc. cap. n : «Humilitatem primam, ait, reliquit Saul, neque poenitentiam egit; dixit quidem : Peccavi; sed non humilitor dixit aul sensit. Addit enim : Sed nunc honora me; honorem ergo vel gloriam non Dei, sed suam ista confessione mercari voluit, dicendo : Peccavi. »

Et S. Bernardus, serm. tG *in Cant. :* «Numquid, ait, profuit Sauli, quod se ad increpationem Samuelis peccasse confessus est? Culpabilis procul dubio fuit illa confessio quro culpam non diluit. Quomodo enim humilem contemneret confessionem humilitatis magister? ct cui humilibus dare gratiam certo ingenitum est, omnino non poterat non placari; si quæ in ore sonuit, in cordo radiasse! humilitas. »

23. Sed nunc porta, quæso, peccatum meum. — Ver». ¡5. « Porta, » id est suffer, tolera, dissimula, ignosco, parce, condona. Ila Josephus, Chaldæus, Pagninus, Vatablus et alii.

Et revertere mecum (in Gaigaia vers. 12), ut adorem Dominum, — ut coram te et per te sacrificem Domino; itaque populus videat me non projectum a Deo, sed illi tibique esse reconciliatum.

27. Ille autem apprehendit summitatem pallii Ver». w. ejus quæ scissa est. — « Ille, » scilicet Samuel, inquiunt Rabbini nonnulli, apprehendit pallium suum, vel certo pallium Saulis, illudque scidit, ut significaret scissum et separatum ab eo esse regnum. Verum dico, «illo, » scilicet Saul apprehendit pallium Samuelis, illudque renitente Samuele scissum est, ut significaretur scissio ct separatio regni a Saulo ejusque posteritate. Ita Septuaginta, Josephus et S. Augustinus, lib. XVII *De Civitate* vii , ubi contendit cx Septuaginta hieprædici regnum a Judœis transferendum ad Christum et Christianos. Sic enim habent Septuaginta : *Scidit Dominus regnum tuum ah Israel de manu tua hodie; et dabit illud proximo tuo magis bono quam tu. Et scindetur Israel in duo el non revertetur, neque poenitentiam aget Sanctus Israel.* Nam regnum non est scissum ab Israele, nisi in Christo ct per Christum, aitS. Augustinus, qui fuit melior Saule, id est Judæis, quorum rex erat Saul : tuneque *scissum est in duo,* quia pars una Judæorum conversa estad Christum, altera vero mansit obstinata in sua incredulitate ct Judaismo. Et hoc Dei decretum erit æternum, ut amplius Judæi non habeant regem ct regnum, quia in Deum non cadit facti poenitentia. Hæc S. Augustinus el recte in sensu allegorico, non litterali. Nam ad litteram, scissum est hic regnum a Saulo, cum datum fuit Davidi, qui crat obedientior et meliorSaulo : tuneque *regnum* scissum *est in duo;* quia sola tribus

Juda adhæsit Davidi, quasi regi suo, reliquis tribubus Abner dux militi® regefn constituit Isboscth filium Saulis, idque per septem annos, donec occiso Isboscth, omnes tribus Davidem in regem acceptarunt, ut patet II *Λcg.* cap. n, vers. 4 cl sequent.

Simili modo Ahias propheta pallium suum scidit in duodecim partes, ac decem partes dedit Jeroboam; hoc symbolo significans eum fore regem decem tribuum, duas vero Iribus reliquas, scilicet Juda el Benjamin, adhæsuras Salomoni ejusque filio Roboam, III *Deg.* cap. xi, vers. 30. Scissio ergo hæc pallii repræsentabat scissionem regni Salomonis ob ejus idololatriam.

ven. 28. 28. Et tradidit, — id est tradere decrevit : significatur enim actus inchoatus ct destinatus, non perfectus. Sic a scidit,» id est scindere decrevit, «regnum Israel a te, » ut tradat illud a meliori te,» scilicet Davidi.

Vers. 29. 29. Porro triumphator in Israel non parcet.— Chaldæus, *decretum est super te a Domino victoriarum Israel, q. d.* Lata est absoluta et irrevocabilis Dei sententia super le, ul priveris regno. Vocal Deum «triumphatorem in Israel, » ul pungat Saulem, *q. d.* Tu luis victoriis contra Amalee aliosquo hostes superbis el triumphas, ideoque Deo rebellas; sed scito illas victorias non esse tuas, nec tuis viribus partas, sed a Deo tibi concessas. Ipse enim est rex el «triumphator in Israel, » qui pro Israele fideli populo suo pugnans, eum vincere ct triumphare facit dc hostibus. Hebraico, *et etiam victoria Israel non mentietur,* id est Deus, qui fuit causa hujus victoriœ et cæteraruin Israelis, non retractabit suum dictum do auferendo tibi regno. Ita Noster. Alii, *non mentietur,* ul scilicet promissionem regni Davidi decretam revocet ac fallat. Vatablus vero, *q. d.* Deus virtutem Israeli datam non faciei irritam; Deus non destituet Israclcm pristina virtute.

Veis 30. 30. At ille ait : Peccavi; sed nunc honora me (quasi regem) coram senioribus populi mei, et coram Israel, — id esi coram reliquo Israelis populo, ne ille me a te spretum spernat cl regno spo-

PœniUnlis Shnma Di. Ucl. Vidcs hicpœnilcnliam Saulis fuisse humanam, cl rac^u regni perdendi extortam. Unde S. Bernardus in *Declamat.,* versus finem : «Ad quid, ait, libi hæc lionoralio, miser? Hæccine tola eral illa supplicatio : Peccavi, ora Dominum pro me? Murilo sane non pepercit, qui intuebatur cor, falsa non poterai supplicatione moveri. Vix adhuc dixerat David : Peccavi; et responsum illi est : Dominus transtulit peccatum tuum a te. Sic nimirum, sic usque hodie dilectissimi, cujus ad alias consolationes mens inhiat, cl penitus in caducis cl transitoriis non renuit consolari, ipse sibi profcclo cœleslis subtrahit gratiam consolationis. Quam si digna devotione, pleno affectu, desiderio vehementi petere, quærcrc, pulsare satageret; sine dubio petens acciperet, quœrens inveniret, pulsanti aperiretur. »

Audi S. Gregorium hie, lib. VI, cap. n : « Liquet quam pœnitudincm gerat, qui adhuc honorari desiderat. Nam si sui peccati hunc veraciter perniteret, inhonorari potius quam honorari concupisceret, n etc. Angclomus quoque : « In eo quod ait : Honora me coram senioribus populi mei, verecundiam passus, ac superbia detentus loculus est; quia timebat honores amilterc, ct ideo non obtinuit quod petiit, dicens : Peccavi. Quisquis enim sub specie confessionis humanos adime honores amittere timet, iste indulgentiam, quam ficta humilitas postulat, a Deo adipisci non valet,i> etc.

31. Reversis ergo Samvel secutus est Saulem. Ven n. — Cessit Samuel Saulis petitioni, ne cum in desperationem vel furorem adigeret; at ut ejus honorem coram populo lueretur, ne is eum sperneret cl regno pelleret. Hoc modicum consolationis Sauli induisit, ut regni privationem lenius ferret, et ne ad pejora dclaberelur. Nam, ut ait S. Gregorius : n Fortasse si abjectus rex secum ad adorandum Dominum, revertentem prophetam non cerneret, daemonum simulacra adoraret. Et projicit ergo eum, ct cum eo revertitur; quia in potentibus hujus sœcuü sic est damnanda iniquitas, ut bonum quod habent, exasperati non perdant.» Unde colligit : « Bene ergo Samuel cum abjecto rege revertitur, quia electi praedicatores, sæcuh potentes, ct pro iniquitate percutiunt, ct pro exemplo bona agere quædam sinunt. »

Addunt Hebraei apudS. Hieronymum Samuclem primum locum Sauli, quasi regi honoris causa dedisse; sed Josephus ait in eo tantum Sauli detulisse honorem, quod eum non deseruerit.

Quæres, quando miserabilis hic Saulis casus contigerit? Nonnulli censent eum contigisse anno 3 regni Saulis, ex eo quod cap. xiii, vers. 1, dicitur ipse duobus annis regnasse super Israel; quod mulli intelligunt sic, ul innocenter, juste el probe regnarit per biennium, ac consequenter tertio anno sit lapsus. Verum alius illius loci magis genuinus est sensus, uti ibi dixi.

Upu Saul anew srplirrt rguL

Alii aliter : probabilis est sententia nostri Saliani, Saulem esse lapsum anno septimo regni sui, ita ut octavo regni ejus anno David a Samuele uncius sit in regem, ut dicitur cap. sequenti; ac deinde Saul adhuc regnarit decem annos. Universim enim regnavit annis octodecim, cum Samuel ante cum judicaril Israel per annos 22. Sic enim anni Saulis el Samuelis simul juncti conflant 40, quos ei tribuit Paulus, *Actor,* xm. Unde sequitur lapsum hunc Saulis accidisse anno 29 a morte Heli, el ab initio principatusSamuelis, qui immediate successit Heli. Sic enim apposite gesta tam præcedentia, quam sequentia Saulis per hos annos octodecim compartiemur, etsi ex Scriptura nil certi definiri possit, quid quolibet anno gestum sit. Conjectura ergo hic opus osi.

32. Dixitque Samuel : Addicite ad me Agag re- ven 3L GLM, — ul quem Saul noluit occidere, ego occi-

dam, Haque Dei voluntatem expleam in vindicta et anathemate Amalecitarum.

Et OBLATUS EST EI AGAG PINGUISSIMUS ETTRFMENS, — præ pinguedine, 7. *d.* Adeo pinguis ut tremulo et vacillanti gressu incederet. Nam Hebraice est *Agag Alaadanoth,* quod Chaldæus vertit, *Agag deliciosus;* Pagninus, Vatablus et alii, *Agag deliciarum,* id est Agag deliciis saginatus et impinguatus, idcoqnc tremulus. Minus recte ergo nonnulli sic exponunt, quasi dicat : Oblatus est Samneli *Agag cum deliciis,* hoc est gradiens deliciose, incessu regio et superbo. Alii, *gaudens de morte, eo* quod mortem servituti præferret : vel ut R. Kimchi, quod a Samuele benigno vitam speraret. Alii vertunt, *aim vinculis.* Ita qui a vulgata discedunt, abeunt in diversa.

Anua x-, '"1" Porro Aman hostis Judaeorum ab Assuero sus- Pensus, *Esther.* cap. nr, vers. 1 et IO, dicitur fuisse *de stirpe Agag.* Unde ab hoc Agag rege Amalee eum prognatum fuisse censent Josephus, lib. X *Antiq.* cap. vi, llebræi, Chaldæus, Lyranus, Cajetanus, Serarius et Ruperlus, lib. VIII Dc *Victor. Verbi Dei,* cap. iv. Hinc ct Aman, *Esther* cap. xn, vocatur *Bugœus,* quasi *Benagagccus,* vel *Bcngogaw,* id est *filius Agag* vel *Gog.* Nam Septuaginta, *Sumer. XXIV,* 7, *Agag* per apheresim vocant *Gog,* aut *Bugœus,* quasi *Gogttus :* subinde enim littera *B* mutatur in *G, Ezech.* xxvn, 9. *Senes Giblii* vertunt Septuaginta Biblios, et ipsa civitas vocatur Giblus ct Beblus, teste S. Hieronymo, *Dc Locis Hebraicis.* Ita etiam *l* in *B,* cum duellum bellum, duellius, bellius, ait Cicero in *Oratore.* Vide Angelum Caninium in *Ucllenismis.* Esto enim Aman fuerit Macedo, tamen fieri potuit ut aliquis ex Amalee ct stirpe Agag migrant in Macedoniam, ex quo ibidem prognatus sit Aman. Verum potuit alius esso Agag pater vel avus Amani diversus ab Agag rege Amalee; unde nil certi in hac re statui potest. Verisimile Lamen est huncemndein fuisse, tum quia hic fuit celebris, nec alius hoc nomine in Scriptura repetitur; tum quia hic fuit superbus, deliciosus et crudelis, æque ac fuit Am n, ut in eum hosce suos mores cum semine transfudisse videatur. Et hoc innuil ts *Aman de stirpe Agag.*

Et dixit Agag : Siccine separat amaba mors, — quasi dicat : 0 quam amara est mihi delicato et in deliciis enutrito ista mors imminens, ct quam statu meo regali, opibus, honoribus ct deliciis abundanti indigua. Sperabam enim in iisdem quibus assueveram vitam concludere. Ita Abulcnsis. Hoc est quod ait Ecclesiastes, cap. xu, vers. 1 : <0 mors, quam amara est memoria tua homini pacem habenti in substantiis suis, viro quieto, ct cujus viæ directu) sunt in omnibus. « Vide ibi dicta.

Minus apte ergo Vatablus, Pagninus ct alii vertunt, recessit a *me amaritudo mortis,* quasi Agag generoso et regali animo contemnens mortem id dixerit; aut vi.-o Samuele, ab eo vitam sperarit. Hebraico enim TD *sar,* id est *recessit,* in *Cal.* more Ilebræo sumitur pro *ITiphil,* id est pro *recedere facit;* sive, ut Noster vertit, *separat.* Sensus ergo est : Itane mihi moriendum est tam amara, misera ct violenta morte? Itane separanda est anima a corpore, sensus a deliciis suis, Agag a regno suo? aut ut Serarius vertit : « Declinavit ad nn amaritudo mortis, » 7. *d.* Actum est de vita mea, imminet mihi amara et acerba mors.

Tropologice S. Gregorius : «Recens conversi, ait, dum a solitis suis voluptatibus separantur, dolorem instar mortis sentiunt : » unde hac tentations pulsantur : siccine me separat a meis deliciis amara mors pœnitentiæ et sancire vita»? « Quia in eis, inquit, carnalilas sine magna tribulatione minime necatur. Quasi enim visis austeritatibus, quibus subdenda est, dicit menti sensualitas sua: Læta pro tam tristibus spernis?

33. Et ait Samuel : Sicut fecit absque liberis V(rt 3) MULIERES GLADIUS TUUS, SIC ABSQUE LIBERIS ERIT INTER MULIERES MATER TUA , — *q. d.* EgO matrem Ddjrijjj tuam te occidendo faciam viduam sine liberis, upo quia tu multas fecisti viduas necando eorum crudele», filios. Nimirum juste occideris,quia injuste alios occidisti. /Eterna enim Dei lege sancitum est, ut homicida occidatur. Nota deliciosos, qualis erat Agag, sæpe esse crudeles ; quia omnem amorem quem habent sibi ipsis impendunt, ac proinde in alios non nisi odia expromunt ; imo alios fraudant et spoliant, ut plura habeant quibus deliciantur. Omnia enim sibi appetunt, aliis nihil.

Figmenta sunt quæ scribit Philo Biblicus, scilicet Dcuin jussisse Samueli ut Agag regi daret vitæ inducias persequentem noctem; qua proinde Agag uxorem suam gravidam effecerit, indeque natus sit filius nomine *Edab,* qui fuerit Araalecites ille, qui Saulcm se occidisse asseruit Davidi, cap. XXXI, ut per filium Agag justo Dei judicio occisus sit Saul; co quod ipse Agag non occidisset, ut jusscrat Deus. Hæc enim est talionis piena.

Et in frusta concidit eum Samcei. (non per se, ut vult Serarius, sed per suos, ait Josephus) coram Domino, — quasi sceleratum in victimam anathematis juslitiæ divinæ sacrificans; idque non ex sævilia, sed ex zelo juste vindicte; qua- g . lem habuit Phinees occidens principem fornican- ex4l'''')4 tem, *Numer.* cap. xxv, ct Elias occidens sacerdotes occidit Baal, 111 *Begum,* cap. xvm (1). Aw

Tropologice, cum superbia ct vitiis dimicantes, debemus ea frustatim concidere, et nihil ex eis relinquere, quod novum nobis bellum moveat. Ita Beda.

35. Et non vidit Samuel ultra Saul , — id est,.. non invisit Samuel Saulcm amplius, non cum adiit honoris causa, uti feccrat prius, non collocutus est cum eo, non cum direxit, admonuit, reprehendit, uti facerc solebat. Hunc esse sensum patet ex Ilebræo : nam alioqui postea Samuel

(1) Nil ia hoc a Samuele crudelius erga sceleratissimum hunc Agag.

vidit Saulcm inter prophetas prophetantem, cap. xix, vers. 24.

Lugebat Samiel Saulf.m, — quia dolebat Saulcm a so unctum, regno, ac Israelem, rege tam forti cl felici privari; atque nesciebat quis cl qualis ci successurus ossei. Addo, timebat Saulcm uon tantum regno, sed ct vita ac salute œterna privandum; licet enim hic tantum a beo regno spolietur, tamen *à abjecit,* ct hebraice *reprobavit te Deus,* innuit eum a Beo derelictum, in majora scelera ruiturum, in iisque moriturum ac damnandum, uti reipsa contigisse videtur. Lugebat autem› ct simul lugens orabat pro Saule, ut vel regno restitueretur , vel certe in ulteriora mala non decideret. Sperabat enim Dei decretum de abjectione Saulis non esse omnino absolutum et irrevocabile, sed comminatorium, ac precibus flecti mutari* que posse. Unde Deus, cap. seq. vers. I, asserit id esse absolutum; veUtque nc amplius lugeat Saulcm, sed ejus loco in regem ungat Davidcm.

Nota hic ct imitare misericordiam et chnritatem Samuclis erga Saulcm sibi Deoqne inobedientem. Audi S. Gregoriani : a Quid est quod luget quem cernere dedignatur, nisi quia ct cum zelo rectitudinis, sancti Doctores habent affectum magote diari tatis; ipsa nutem diari tatis magnitudo ostenditur, quia projectum regem plangere perhibe* tur? Quo ergo affectu electorum subditorum peccata plangunt, qui pro projectis reprobis plangere tam affectuose didicerunt? instantia namque lucius ostenditur, quia subjunctam est : Usquequo tu luges Sani? » Chirfiu

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Samuel ungit Davidem in regem, ut Sauli mortuo succedat Mox, ceri. U, *Spiritus Dei a Saul transit ad Davidcm, ac Saulem exagitat spiritus malus, (piem David pellit pulsando citharam. Unde, ven.* 21, *cum diligit Saul, facitque suum armigerum.*

I. Dixitque Dominus ad Samuelcm : Usqucquo tu luges, Saul, cum ego projecerim eum ne regnet super Israel? Imple cornu tuum oleo, et veni, ut mittam te ad Isai Bclhlehemilem; providi enim in (iliis ejus mihi regem. 2. Et ail Samuel : Quo modo vadam? audiet enim Saul, ct interficiet me. El ait Dominus : Vitulum de armento tolles in manu tua, et dices : Ad immolandum Domino veni. 3. Et vocabis Isai ad victimam, et ego ostendam tibi quid facias, el unges quemcumque monstravero tibi. 4. Fecit ergo Samuel, sicut locutus est ei Dominus. Venitqne in Bethlehem, ct admirati sunt seniores civitatis, occurrentes ei, dixeruntque : Pacificusne est ingressus tuus? 3. Et ait : Pacificus; ad immolandum Domino veni, sanctificamini et venite mecum ut immolem. Sanclificavit ergo Isai el filios ejus, ct vocavit eos ad sacrificium. G. Cumque ingressi essent, vidit Eiiab, ct ail : Num coram Domino est Christus ejus? 7. Et dixit Dominus ad Samuelcm : Ne respicias vultum ejus, neque altitudinem statura) ejus ; quoniam abjeci eum, ncc juxta intuitum hominis ego judico : homo enim videt ea quæ parent, Dominus autem intuetur cor. 8. El vocavit Isai Abinadab, el adduxit cum coram Samuele. Qui dixit : Ncc hunc elegii Dominus. 9. Adduxit autem Isai Saturna, de quo ait : Eliam hunc non elegit Dominus. 10. Adduxit itaque Isai septem filios suos coram Samuele : était Samuel ad Isai : Nou elegit Dominus ex istis. 11. Dixitque Samuel ad Isai : Numquid jam completi sunt filii? Qui respondit : Adhuc reliquus est parvulus, et pascit oves. Et ait Samuel ad Isai : Mille, ct adduc eum ; ncc enim discumbemus prius quam huc ille veniat. 12. Misit ergo, ct adduxit cum. Erat autem rufus, el pulcher aspectu, decoraque facie, ct ait Dominus : Surge, unge cum, ipse est enim. 13. Tulit ergo Samuel cornu olei, cl unxit cum in medio fratrum ejus ; ct directus est Spiritus Domini a dic illa in David, et deinceps; surgensque Samuel abiit in Ramatila. 14. Spiritus autem Domini recessit a Saul, et exagitabat cum spiritus nequam a Domino. Io. Dixeruntque servi Saul ad cum : Ecco spiritus Dei malus exagitat te. 16. Jubeat dominus noster, cl servi lui qui coram le sunl, quadrent hominem scientem psallere cithara, ut quando arripuerit te spiritus Domini malus,

psallat manu sua, cl levius feros. 17. Et ait Saul ad servos suos : Providete ergo mihi aliquem bene psallentem, cl adducite cum ad me. 18. Et respondens unus de pueris, ait : Ecco vidi filium Isai Bethlehemitcm scientem psallere, cl fortissimum robore, ct virum bellicosum, ct prudentem in verbis, ct virum pulchrum, et Dominus est cum eo. 19. Misit ergo Saul nuntios ad Isai, dicens : Mille ad me David filium tuum, qui est in pascuis. 20. Tulit itaque Isai asinum plenum panibus, ct lagenam vini et hædum de capris unum, et misit per manum David filii sui Sauli. 21. Et venit David ad Saul, ct stetit coram eo; at ille dilexit cum nimis, ct factus est ejus armiger. 22. Misitque Saul ad Isai dicens : Stet David in conspectu meo; invenit enim gratiam in oculis meis. 23. Igitur quandocumque spiritus Domini malus arripiebat Saul, David tollebat citharam, et percutiebat manu sua, ct rcfocillabatur Saul, ct levius habebat. Recedebat enim ab eo spiritus malus.

Ven. ». **1. USQUEQUO TU LUGES SAUL (ct lugendo OTOS** pro co restituendo), cum ego projecerim eum (utpote inobedientein, obstinatum et impœnilcntem), **NE REGNET SUPER ISRAEL? —** *a* **Cur enim, Ut** ait S. Gregorius, projecta persona plangitur, cum melior subrogatur ? » Audi S. Clirysostomum, hom. 5 *De pernitentia: a* Mullum exhausit temporis beatus Samuel pro Saule dcprccans, noclesque multas transegit insomnes pro delinquentis salute. Deus aulcm tempus repudians (non enim cum propheta* oratione peccatoris convenit pernitentia), dicit ad prophetam : Usqucquo tu ploras? usquequo ostendit tempus, ac perseverantiam dcprecanlis? Et repulit Deus tempus deprecationis prophetæ. Non enim cum jusli interven tu, regis pcenilentia stetit, n El S. Bernardus, sermone 12 *in Cantic. :* «Samuel, ail, lugebal Saul, qui sc quærcbat occidere, ad ignem charilatis incalescente pectore liquefactus intus pietatis adeps foras emanabat per oculos. » Subjicit Cbrysostomus secus fuisse in Davide qui, a Nathan correptus de adulterio ct homicidio, serio pœnituit, ideoque ab eo illico audivit : « Transtulit Dominus peccatum tuum, » II Reg. xii.

Providi enim in filiis ejus mihi regem, — id est, destinavi unum e filiis Isai creare regem, qui Cnlkni Sauli succedat. Sed cur eum non designat, nec u a uo- nominat? Causam dat S. Chrysostomus in *Psal.* 1 : '' ,'<< Attende, inquit, diligenter. Non dixit ad Samuc- uniea- lem : Vade, ac Davidem mihi unge ; sed vado , unge mihi unum ex filiis Jesse. Ne videlicet idem Davidi accideret, quod prius Joscpho; ut enim fratres, cum regem eum fore intellexissent, insidias ipsi struxerunt, eodem modo periculum erat, nc isti quoque idem facinus perpetrarent. » Idem etiam Theodorelus expressit, Quœst. XXXVII *in Reg. :* « Nam, ait, cum etiam sic facia electione aperuerunt fratres suam invidiam, fratrem colpiscati in acie, quid non fecissent; si non facta esset hoc modo ? »

Vm.*. **4.** Admirati sunt Seniores, — et simul perterriti , quod insolitum erat tantum Prophetam cl Judicem solum venire; tum quia ex inopinato, nullo prœmonilo aderat; unde timebant nc iratum Saulem fugeret, ejusque iram in Bethlehemitas, quasi Samuclem recipientes devolveret; aut nc triste aliquid præhuntiarct. Tropologice S. Gregorius : « Electi Doctores, inquit, vix aliquando videri in publico debent, esse frequenti s in secreto, negotiis civilibus vacui, spiritualibus pleni. »

Sanctificamini, — id est, sancte vos praeparato ad sanctum sacrificium ; ad quod vos invito ut ei intersitis : licet solum Isai cum filiis vocaril Samuel ad prandium sacrificii, ut secreto ungeret unum e filiis ejus in regem ; unde sequitur :

S. Sanctificaht ergo Isai et filios ejus, et vo- Vcn.5. cavit eos ad sacrificium. — « Sanctificavit, » id est jussit eos sanctificari, sive purificari per secubitum. id est, abstinentiam, porque sparsionem aquæ lustralis : ul si quam irregularitatem legalem contraxissent, illam hac lustratione expiarent. Vide dicta *Numcr.* xix. Idem imitati sunt Gentiles juxta illud : « Casta placent Superis, pura cum veste venite, n Et : « Donec me ilumine vivo abluero. »

Unde illa lex apud Ciceronem, lib. II *De Legibus:* «Casto deos adeunto. » Hinc argumento a minori ad majus colligit S. Gregorius, aitque : « Si interesse sacrificiis non audent nisi sanctificat!; quid de sacrificantibus censendum ? sanctificare enim purgare est. Quantum ergo puros decet esse Pontifices, ubi invitato* ad sacrificium, non nisi sanctificat® admitiendo; sunt plebes? sanctificatio quippe corporis, pudicitia est; sanctificatio mem tis, charpas et humilitas. »

G. Cumque ingressi essent — ad prandium ex Ven.«. peracto Samuelis sacrificio instructum, non enim in sacrificio, utpotc publico coram senioribus, sed in prandio coram Isai cl fratribus, Samuel secreto unxit Davidem in regem; ncSaul rem intclligerct ct utrique, scilicet tam Salimeli quam Davidi, necem machinaretur.

Vidit Eliad, et ait : Num coram Domino est Christus ejus? — *g. d. :* Samuel Eliab primogenitum Isai stitit ct obtulit Domino, cumque interrogavit : lliccine est, Domine, quem elegisti in regem, ut jubeas cum a me ungi; itaque ipse fiat *Christus,* id est uncius Domini?

7. Et dixit Dominus ad Samuelem : Ne resticias **Ver». 7**

vultum fjus (virilem, grandem delegantem), nbque altitudinem statur* ejus (uti Saul rex al> humero sursum eminebat toti populo), quoniam abjeci eum. — Hebraico WDDXO *mcastihu,* id est *reprobavi cum ;* Septuaginta , *quoniam contempsi cum;* Chaldæa, *elongavi,* scilicet a regno, *q.d.* Abjeci Eliab, licet primogenitum, pulchrum ct procerum, ne sit rex. Ita S. Gregorius Abulensis, Hugo, Lyranus ct Dionysius. Alii. g. *d. Abjeci cum,* id est *Christum meum,* quem scilicet a te ungi volo in regem; puta Davidem feci abjectum, id est juvenem et minimum natu inter filios Isai.

Homo enim videt ea qu* parent, Dominus autem intuetur con. — Hebraice, *homo videt* (el videndo judicat) *secundum oculos* (juxta apparentiam externorum oculorum), *Deus autem videt* (cl videndo judicat) *secundum cor.* Quare homines sæpe falluntur. « Oculi (enim) ct vultus sajpe mentiuntur, » ct indicant mentem sapientem vel probam, quæ incipiens est et improba. Cor autem, id esi mens et voluntas mentiri cl fallere nequii; quia aliud se esse quam revera sit fingere nequit. Ileus ergo est *Cardiognostes,* id est cordis inspector, imo Dominus et possessor. Sensus est, quasi dicat : Deus videt cor Davidis medius esse corde Eliab; esto vultus et forma Eliab melior ct grandior sit, quam vultus ct forma Davidis : hac de causa non Eliab, sed Davidi regnum assignabit. Hinc Septuaginta vertunt, *quoniam homo videbit in faciem, Deus autem in cor,* puta arcana et inlima cordis. El Chaldæus, *quia filii hominis vident in oculis suis, et ante Dominum manifestas sunt cogitaHones cordis.*

10. Adduxit itaque Isai septem filios suos. — Habuit ergo Isai, sive Jesse (hæc enim duo nomina apud Hebreos unum idemque sunl), universim
lui hi- octo filios. Nam David absens erat octavus. Di-
ccs : l tiQrallP- cap. lll» cum Davide numerantur septem duntaxat filii Isai sive Jesse. Respondeo, ibi non omnes numerari, sed unum pretermini ob causam nobis incognitam, forte eo quod octavus genitus sit cx concubina, vel uxore secundaria; sicut cap. XIV, vers. 49. Saulis filii numerantur 1res, el omittitur quarius, scilicet Isboseth, de quo H *Deg.* cap. il.

Aliter Lyranus, Cajctanus ct Dionysius; dicunt enim nomen terlii filii fuisse *Nathan, sixv Jonathan ;* cumque omilli , co quod filius esset adoptivus, non naturalis. Verum de hac ejus adoptione nil uspiam legimus. Hinc liquet Samuclem revelasse Isai Dei consilium de eligendo uno cx filiis ejus in regem, coque ungendo. Ideo enim Isai oinncs filios ordine nativitatis adduxit ad Satnuclem, ul videret quem cx cis unum Deus eligeret.

Verj.it. II. Adhuc reliquus est parvulus. — Vide hic quam diversa sint judicia Dei cl hominum. Isai enim Davidem ut juvenem et minimum, ideoque
Alu ju-oves pascentem parvi æstimabat, ncc dignum
Dâhiei con?Pcclu Samuelis : unde cum non adduxit ; Deus
1l3 '' autem eum fratribus omnibus pretulit, regemquo creavit. Unde S. Ambrosius, serm. 18 in *Psalm.* cxvm : a Patris, ait, oves pascebat vili ablegatus obsequio, non est oblatus sacerdoti (Samueli), quasi indignus, qui ungeretur in regnum.» *hrm*-

Parvulis. — Hinc ct magis cxcap. xvn, vers. 23, 42, 58, mulli censent Davidem, cum uncius fuit in regem, retate puerum exstitisse, imo puerulum, ul ait S. Chrysoslomus in *Psal.* 1 ; sic et Josephus, Serarius cl alii.

Ex adverso Hebræi in *Seder-Olam* cap. xm, censent Davidem hoc tempore fuisse 29 annorum, eo quod putent Saulem duos duntaxat annos regnasse el vixisse : quo mortuo slatina ei successit David, cum esset liiginta annorum, ut dicitur Il *Deg.* cap. v, vers. 4.

David Dactas ni woo

Media sententia est verior, scilicet Davidem, cum uncius fuit, fuisse viginti circiter annorum. H nc enim ælas apta esi regno el media inter pueritiom cl virilem ætatem. Probalur *primo,* quia David vers. 18 vocatur a fortissimus robore, vir bellicosus et prudens in verbis. » Ergo facile crat viginti annorum. *Secundo,* quia, ul dixi cap. præccdenli, Saul per inobcdienliam parcendo Agag anno septimo regni sui, co a Samuele privatus est; mox autem anno sequenli, puta octavo Saulis, pro eo jam rejecto unxit Davidem; Saul autem posthæc regnavit adhuc decem annis : universim enim regnavit 18 annis. Quare cum post decem annos mortuus sit Saul, cique in regnum succedens David, fuerit tunc triginta annorum; dicere oportet eum, hoc anno quo primum secreto uncius est, fuisse 20 annorum. Ita Abulensis, Dionysius, Salianus ct alii. Adde quod Saul vers. 21, Davidem fecit suum armigerum; armigeri autem solent esse juvenes, non pueri.

Dices : Quomodo ergo David hic vocatur parvulus? Respondeo, quia respectu fratrum omnium erat parvulus, id est minimus natu, ideoque opilio. Unde pro *parvulus* hebraico est ¡op *baton,* id est *parvus,* ul vertit Chaldæus. Hinc Septuaginta vertunt, *minor,* id est *minimus fratrum.* Sic Benjamin vocatur *parvulus,* id est natu minimus filiorum Jacob, *Genes,* cap. x l iii, vers. 29, cum tamen jam tunc genuisset decem filios, ut patet *Gen.* cap. a l v i, vers. 21.

Er pascit oves. — Sic olim Patriarche et Pria- PriDcl-
cipes fuere agi ¡coke cl pastores ovium, et ex ovi- pw ohm
bus didicerunt pascere regereque homines. Tales fuere Adam, Abel, Abraham, Isaac, Jacob, Joseph, Moses. Tales quoque fuere Romani, de quibus Ovidius, lib. l *Pastor. :*

> Jura calat populis posito modo Pnrtor antro,
> Pasccbalque suas ipse Senator oves.

Vide dicla cap. xi, vers. 5.

Mit te et adduc eum. nec enim discumbemus priusquam huc ille veniat. — Hinc patet ante prandium unctum fuisse Davidem, tum quia ante prandium res arduœ tractari solent; tum quia prophetæ zelosi, qualis erat Samuel, Dei præccpta

urgent, iliaque illico ante res alias exsequuntur; turn quia, ut ail S. Gregorius : « In observatione jejunii celebranda sunt Sacramenta unctionis. » Unde ct sancitum est ut non nisi jejuni sacrum chrisma in Confirmatione accipiant.

v. 5.iî. 12. Erat autem rufus. — Hebraice 'JTOTN admoni, id est *rubicundus,* sanguineus, rufus, quasi esset alter *Adam,* ait Theodorelus, ideoque typus ct figura Christi. Rufi enim sunt pulcini el sæpc r iforaa insigni indole. Unde Ccdrenus scribit Valenlinianum Imperatorem habitum Davidi similem, eo quod rubicundus esset, rufis capillis, oculis caesiis cl pulchris. Rufus enim color accedit ad fulvum, qualis est leonis, qui fortitudine superat omnia animalia, eorumque est rex. Addit Aristoteles in *Pkysiognom.* cap. x : « Quibus color ruber est, acuti sunt; quoniam omnia quæ secundum corpus sunl, a motu calefacta rubescunt. »

Surge, unge eum, ipse est enim — quem in regem elegi, et a te ungi volo. PonoS. Athanasius in *Vita S. Antonii,* ait Davidem a Samuele agnitum fuisse ex Jœlitia vultus, œque ac ex cadmi ab omnibus agnoscebatur Antonius inter mille Monachos : «Si quis enim ignavus ejus inter mullitu- /i 7 it- dinem Monachorum cum videre desiderassi, iU|. nullo indicante cæteris prætcrmissis ad Antonium currebat, c! animr puritatem agnoscebat ex vultu, et per speculum corpoiis gratiam sancire mentis intuebatur. Nam semper hilarem faciem gerens, liquido ostendebat se dc coelestibus cogitaro, sicul Scriptura ail : Corde lælanle vultus floret, sed in moerore continuo tristatur, n ait S. Athanasius. Sic Samuel, inquit, agnovit Davidem : «Izulificatos enim habebat oculos ct denles sicul lac candidos. D

Ritto tii/iut Allegorico, David fuit typus Christi, qui fuil fl ru^QS› S. Gregorius, quia lancea vulneratus; rufus, quia cx passione rubicundus. Unde cl per prophetam ci dicitur : Quare rubrum est indumentum tuum? Rufus quippe exstitit, qui candorem lauke innocenti© pretiosi sanguinis rubore coloravit. Pulcher etiam aspectu fuit, quia ct resurgendo immortalitatis pulchritudinem induit, el mortales nos cx magna charitalc respexit. » Et inferius : a Rufus ergo in sæculo fuit, pulcher in paradiso, decora facie perennis in cœlo; potest et omnis bree trina pulchritudo in hac pnesentis vike ejus conversatione cognosci. Rufus quippe exstitit, quia ferventer amavit cos pro quibus animam posuit : pulcher aspectu fuit, quia omnia novit; decora facie, quia omnia bona fecit.»

T»n. n. J3t TUUT ERGO SAMUEL CORNU OLEI ET UNXIT EI M IN MEDIO FRATRUM EJUS. — tf Non, 111 ail JoSCpllUS, quasi in ipsius aurem insusurrant Samuel ; sed, ut fratres omnes unctionem vidi reni ct intellige- reni, idque ut pluris ipsum deinceps facerent, minoreque invidia laborarent, cum sibi eum præT r feni viderent, n ait Theodorelus, *Quæst.* XXXVI!.

Porro unctus est, non ut slalim regnarci, sed iund. ut Sauli morienli in regno succederet. Rine palet patrem ct fratres Davidis cognovisse eum a Simuelo ungi in regem, ita Abulensis, licet id neget Cajelanus. Ter unctus fuit David : *primo,* hic privatimi *secundo* publico, cum factus est rex tribu? Juda: *tertio,* cum factus est rex omnium tribuum, II *Peg.* cap. n et v. In Græcis codicibus Psalterii additurpsalmum c l i, qui de hacunclioneagil, ubi David de se ita canit : « Parvus eram in fratribus meis, cl junior in domo patris mei; pascebam oves patris mei, etc. Ipse emisit augelum suum, cl tulit me de ovibus patris mei, et unxit me oleo unctionis suæ. Fratres mei pulchri cl magni; cl non bene sensit in cis Dominus.» Tropologice S. Gregorius : a Cornu olei tollitur, ait, ut in excellenti liquore magister Ecclcsiæ vir esse studeat magnæ misericordia). Oleo ungitur capul regis, quia lucere super candelabrum debet per Hammam verbi. Cornu oleum recipit, ut increpando purget, cl miserando per blandimentum trahat. Cornu etiam recipit in sublimitale ordinis oleum ad fomenta virtutis. Sed pleno cornu ungitur, ut virtus Pontificis plena doceatur. Cornu namque plenum in unctione sua habet, si tam in virtute misericordi©, quam charilatis ct verbi perfectus est; plenum etiam cornu in unctione sua habere cognoscitur, cujus omnis potestas per misericordiam dispensatur.» Et post plura : «Oleo quippe in medio aliorum ungitur, quia qui in aliorum exemplum positus est, nullam sui partem habere obscuram debet ut hunc omnes aspicianl, cl ab co lucis exemplum sumant. » Et paucis interjectis : a Vel in medio frairum ungitur, ut unctum ct medium sc esse semper arbitretur. Agnoscat ergo dignilalcm suam, et vim dignitatis exerceat, quia uncius est; videat se medium, ct communis conditionis hominem, ut pares sibi esse cos, quibus eminet, recognoscat. In medio ergo fratrum ungilur, ut si humilis ct sublimis, sublimis ordine, humilis œstimatione. In medio idem ungitur, ul se privalo amore non diligat, sed cx omni quod præeminet, lucra aliorum quærat. Atque hic finii S. Gregorius suam expositionem moralem in lib. *Regum.*

Et directus est spiritus Domini a die illa in Da- spiritui vid — Quærcs, quis fuit hic spiritus? Respon- Donlnl deo *primo,* fuit spiritus fortitudinis tum animi, l,l tum corporis, qui eum bellicosum cl victoriosum r Ap. * effecit; unde posi hanc unctionem David tam leo- rritw›* nem ct ursum, quam Goliath giganlcm interfecit. Hinc Septuaginta vertunt, *insilili in cum spiritus Domini,* sicut msiliit in Samsonem, irruitque, quoties is aliquod heroicum fortitudinis opus aggrediebatur. Ila Lyranus, Abulensis ct Vatablus, qui vertit, *agitare cum cdspit spiritus Domini ;* Chaldæus, *mansit spiritus fortitudinis a Deo super David.*

Secundo, fuit spiritus animi magni ct regii. Sicut Secondo, enim Deus, Saulem ab asinis vocans ad regnum, ei cor rusticanum mutavit in magnanimum cl regium: sic jam eumdein spiritum a Saule transtulit in Davidem. ut qui prius non nisi de ovibus

pascendis cogitara!, jam dc toto Israele gubernando et propugnando cogitaret : magnos ergo novosque animos, novos spiritus, novas cogitationes, nova consilia, nova desideria et vola illa indidit; hoc enim significat Hebraice nhxn *tlsladi.*

i rtio. *Tertio,* fuit spiritus Poetiate elMusicæ, puta psallendi psalmosque dictandi ct canendi : nam ab unctione cœpil psallero ct psalmos componere. Ita Abulcnsis, Dionysius et alii.

Quito. *Quarto,* fuit spiritus prudcnliæ, ut in omnibus dictis factisque mire esset prudens, discretus, providus, iliaque non se suamque familiam dnntaxa!, sed ct lotum regnum sapientissime gubernaret. Unde camdem a Deo postulavit ct obtinuit Salomon Davidis filius, III *Jlcrj.* cap. m, vers. 12. Denique Hebraice *tislach,* quod Noster vertit, *directus est,* cum Marino ct aliis vertas, *prosperavit,* fortunavit, ad felicem effectum direxit; ut scilicet David omnia prudenter cl feliciter conticeret, ac ad optatum finem perduceret.

Qainto. *Quinto,* fuit spiritus propheliæ : David enim fuit propheta, ac in Psalmis non tantum psallit, sedet prophetat de Christo, Chrislique vita, morte, Apostolis, Ecclesia, eie. Ita S. Hieronymus, Josephus et alii.

Spirimi 'mniii m Ibride. Porro spiritus hic non pertransiit, sed conslantcr mans,t in David, saltem quoad aliquas ejus operationes. Hoc enim significat to *a dic illa ct* deinceps. Ita S. Gregorius.

Subita inXuo* r l Subito ergo Dava! per unctionem Dei ct Simuc^s cx abjecto paslorculo ovium, fuclus est rex fortissimus et prudenlissimus, ac Psalles et propheta divinus : nam si antea aliquid horum habuisset, utique paler cl fratres cum non ita .abjecissent ad oves, sed pluris fecissent.

Etymon Ix Davıd. — David ab amore nominatus est quasi *amabilis.* David enim Hebraice idem est quod TH *dod,* id est, *dilectus,* vel *amarci dilectio,* juxta illud *Cant,* i : a Meliores sunt amores lui tllebraice *jn n *dodccha)* vino. » Hinc ct Salomón filius ejus idem nomen a Deo accepit, vocdusquo esi *Icdidia,* id est, «amabilis Domino,» II *Ilcg.* cap. xn, vers. 25. Porro S. Augustinus, lib. XXII *Contra Faust,* cap. i.xxxvir, et in *Psal.* xxxiv: « David, ait, idem est quod manu foriis vel desiderabilis, » ut *David* dicatur quasi T n *dai iad,* id est, *sufficiens* (hoc est, validus, potens) *manu.*

Audi S. Chrysoslomum, homilía *De David et Goliath,* Davidem cum Saule conferentem cl praeferentem: «Inveni mihi David, virum secundum for meum, qui faciet omnem voluntatem meam. O beatum David sanctissimi meritum, quod laudat Deus, predicai Dominus, judex preferì summus! Dum enim David sanctissimus, homo est secundum cor Dei, quidquid Deus cogitat, gerit; quidquid mente concipit, portici!. Dum enim, inquam, David cordi Dei cor proprium jungit, ct menti ejus mentem suam annectit; hoc est, ut quæ vult Deus, velit; et quæ non vult, similiter nolit; sic cum Dominus individuo amore et conjuncta charitalc dilexit. » Et paucis interjectis: « Ilie ab ovibus ad regnum deligitur, ille a regno ad gladium destinatur. Hunc sancta vita promovit, illum mandatorum despectio reprobavit. David adhuc pastor debellat leonem, interficit ursam ; Saul, contemnendo Dominum, malum in se provocai spiritum. Regnat David sanctissimus, sed latenter ; S ini reprobus cfficilur evidenter. Ilie jam rex est, ille putatur; hic jam obtinet, ille tantummodo dicitur ; hic occultam possidet dignilalcm, ille habet publicam regni imaginem; a Deo David Sancto Spiritu inundatur. Saul vero Spiritu isto deseritur. Denique Saul David persequitur innocentem, David vero traditum sibi, illæsum exhibet peccatorem ; ut et in David Spiritus Sanctus mitesceret, et in Saule malus spiritus in innocentem sœvirct, ut vite diversitas, diversa jam merita demonstraret, et causœ istæ hominibus deputarentur non Deo, qui male vel b.ne gerentibus regnum, aut tollerent, aut conferrent. »

Spiiutus autem Domisi hecessit a Saul ,— puta Spiritu spiritus fortitudinis, bonitatis, prudcnliæ, magnanimitatis, animi liberalis cl regii, etc., a recessita Saul,n ac recidit ipse in primaevam suam n »p- animi pravitatem, dejectionem, imprudentiam,Inao' vilitatem, pusillanimitatem: unde qui prius in bellis erat acer et victor, deinceps exstitit imbellis, ignavus, iners, nec quidquam preclare gessit.

Et exagitabat ech spiritus keqcam a Domino. — Quæres, quis fuit hic « spiritus nequam exagitans Saulem? d *Primo,* Hebra us, Josephus, Cajelanus, Genebrardus in *Chron.* anno mundi 3006, Delrio, lib. Ill *Majic.* cap. iv, censent fuisse atram bilem, sive melancholiam cl maniam, quæ Sauli tristes creabat imagines, suspiciones, invidias, moerores, anxietates, desperationes, furores, deliria, amentias: hæc enim concepit, ex eo quod vidit se a Deo rejectum et a Samuele regno privatum. *Primo* probatur, quia Septuaginta vertunt, *suffocabat cum spiritus malus;* Chaldæus, *terruit cum;* Vatablus, *turbavit cum. Se unio,* quia a Josepho spiritus hic vocatur « perturbatio cl morbus a dæmone inflictus, qui suffocationes cl strangulationes illi creabat. » *Tertio,* quia hoc spiritu agitatus invidd Davidi successionem in regnum, ideoque eum voluit occidere, cap. xvm, vers. 19. *Quarto,* quia morbus hic Saulis levabatur per musicam Davidis pulsantis citharam, quia scilicet musica exhilarat, itaque fugat tristitiam.

Poiro, quam malignus sil humor melancholiciis docent Galenus, Fernelius el Levinus Lemnius medicus, lib. *Dc Complexionibus,* sub finem, pag. 162, ubi mira melancholicorum phanlasmata cl curationes recenset. « Primus enim, ail, sibi pcr>uaserat nasum sibi excrevisse instar proboscidis elephantis. Medicus farcimen naribus ejus admovit, illudque et tandem ultimam nasi

Meho- <^i^ ur?

pelliculam cultro abscidit : itaque imaginarium illi nasuin avulsit. *Secundus* credebat ranas et bufones intestina sua perterebrare. Medicus clystere per alvum cum purgavit, ac excrementa pelvi excipiens, in camdem ranas el bufones conjecit. En. inquit, rana; el bufones ventris tui: scito tc jam iis liberatum, itaque phantasma hoc suum illi excussit. *Tertius* imaginabatur sibi femora esse ex vitro; quare nec sedere, nec quid tangere audebat, ne illa collisa dissilirent. *Quartus* opinabatur scosse mortuum, ideoque cibum sumere nolebat : jamque ad septem dies jejunus persistebat (diem autem septimum inediæ medici lethalem autumant) medicus personatos quosdam linteaminibus obvolutos in ejus cubiculum immisit, qui se dicerent mortuos, el tamen coram eo laute epularentur. Invitatus ille ct voce epulantium, ct nidore deliciarum, coepit gustare cl tandem comedere affluentius: peracta autem cœna somnus illi salutaris obrepsit, in eum usum confecto liquamine ; itaque ad vitam ct mentem rediit.» Ilie sensus verus est; sed hoc loco non sufficit.

Swoado. *Secundo,* alii censent fuisse angelum bonum, a Deo Sauli immissum, ad cum affligendum, ut justas ab eo inobcdicnliæ pœnas exigeret.

Tertio. *Tertio* ct verius, alii censent fuisse diabolum, qui non tantum exterius vexavit Saulem, uti vexavit S. Job; sed etiam interius cum possederit, cumque diris phantasmatibus, tristitiis, mœroribus, anxietatibus, doloribus afflixerit, ct per vices exagitari! ; hic enim proprie est ct vocatur « spiritus nequam:» ab co ergo possessus fuit Saul, factusque cncrgumenus et dæmoniacus, ita ut per vices ab eo exagitatus deliraret, insaniret, fureret, uti audiemus cap. scq. vers. 10 et seq. Ita censent Josephus, Rupertus, Isidorus, Eucherius, Lyranus, Hugo, Abulcnsis, Dionysius, Vatablus, Serarius, Sánchez hic, ct S. Gregorius, lib. II *Morat.* cap. vi, ac Thcodorctushic *Quast.* XXXVIII: a Cum divinus, inquit, recessisset spiritus, locum est sortitus malignus spiritus; sic cum Apostolica gratia Judam reliquisset, in eum ingressus est diabolus. »

Porro, *spiritus* hic vocatur *Domini,* quia a Deo Sauli fuit immissus vel permissus ad castiganda ejus peccata. Sic Paulus, II *Corinth,* u, fornicar um tradidit Salarne. Audi S. Gregorium : «Ideo idem spiritus cl Domini appellatur, et malus: Domini, per licentiam justa* potestatis; malus, per desiderium injusta* potestatis. » Hæc enim potestas, ex parte Dei punientis Saulem per diabolum, crai justa ; cx parte vero diaboli tyranni ct tyrannice Saulem excruciantis, erat injusta. Diabolus autem in Saulem nil poterai, nisi potestate a Deo accepta, qui illam limilarat, ut tantum et non amplius eum affligere posset, uti fecit in S. Job.

v«n ie 16. Psallat maxu sua, et levius feras. — Quomodo psallendo fugetur dæmon dicam vers. 23.

18. FORTISSIMUM ROBORE ET VIRUM BELLICOSUM,— Vmj. |». Rabbini apud S. Hieronymum in *Quast.* et Lyranmn censcut Docg Idumaeum, infensum Davidi, hoc dixisse cl finxisse, scilicet hostiliter Davidcm laudasse, ut illi, dum ante furentem Saulem staret, vita* periculum crearet; sed necdum Davidis virtus ct fama adeo increbuerat, ut eum nosse et odisse posset Docg. Hinc ergo patet Davidcm, accepto in unctione sua spiritu fortitudinis, illico fortitudinem suam eximiam exeruisse ad inluenlium stuporem, ac insignia quædain fortitudinis bellicae opera edidisse: quæ qui viderunt, ad Saulem detulerunt, ciquc Davidcm commendarunt.

19. Qui est IX pascuis.— Vide hic modestiam Ven, i». Davidis, qui licet jam uncius esset in regem, ac destinatus Saulis successor, tamen illico rediit ad oves suas, factusque est opilio, æque ac Saul uncius licet in regem, rediit tamen ad suos boves ct aratra, cap. xi, b.

23. David tollebat citharam et percutiebat Ven. h. MARO SIA, Er REFOCILEABATER SAUL, ET LEVIES HABEBAT; — quia scilicet exhilarabatur musica, itaque minuebatur ejus melancholia, indeque sequentes angores cl pravæ animæ passiones. Ad has enim mitigandas vel pellendas mire valet musica. Cassiodorus, lib. II *Variarum,* cap. xi.: « Musica, inquit, tristitiam noxiam jucundat, tumidos furores attenuat, cruentam sæviliain efficit blandam, excitat ignaviam soporantcinqne languorem, vigilantibus reddit saluberrimam quietem , sanat mentis tædium bonis cogitationibus semper adversum.»

Musica excitat animi affectui.

S. Augustinus, lib. X *Confess,* cap. xxxiii, asserit: « Omnes affectus spiritus nostri pro sui diversitate habere proprios modos in voce et cantu, quorum nescio qua occulta familiaritate excitentur. »

Quin et Seneca ex Pythagora, lib. Ili *Dc Ira,* cap. IX : « Pythagoras, inquit, perturbationes animi lyra componebat. Quis autem ignorat lituos ct tubas concitamenta esse; sicut quosdam cantus, blandimenta quibus mens resolvatur? »

Asclepiades medicus id est, passiones moi bosque animi musica lenire ac sedare consuevit. Timotheus excellens fidicen, fides pulsando Alexandrum Magnum ita concitabat, ut ad arma procurreret. Vide Alexandrum ab Alexandro, lib. H *Genial,* cap. xvn. « Graecorum civitates, ait Marianus Capella, sanxerunt ut animorum corporumque morbi ad lyræ modulos curarentur. Unde qui œgris remedia praestabant, olim dicebantur praecinere, inquit Macrobius, el Xenocrates lymphatos carminum modulis a dementia liberavit. Paracelsus ait ischiadicorum dolores lenibus tibiarum Phrygiœ modulis sedari, tibicinemque modulate canentem viperarum morsibus mederi. »

Atque ut cætera sileam, illud quod Saulis per citharae pulsum curationi affine est comincino-

stupor n ł *it'* oorfu nnua cwitor* rabo. Experientia continua ct quotidiana Italos præsertim in Apulia docuit ct docet cos quos momordit tarantula ct stupefecit, ul lethargo correpti somnum Iclhalcm dormiant, ni evigilent, nulla medicorum arte excitari posse, nisi carmine modulato, quod in varios numeros et harmoniam flectunt, donec illam inveniant, qu® morbo ct stupori huic, quasi medela respondeat; illi deinde canendo insistunt; excitatur œger in vigilium ct tripudium; saltu sudorem elicit, itaque venenum omne dispellit, ac sibi mentique et sanitali restituitur. Miraculum hoc musicœ et carminis quis non admirclur?

Dwidd- ll diJt «m, Vl? Sed quid potuit musica et cilhara Davidis in dæmoncm agitantem Saulem ? Respondent Pia* tonici, ac cos secuti Cajetanus in cap. n *ad Ephes.,* Augustinus Niphus, lib. IU *De Demon,* cap. v et seq., Eugubinus, libro Vili *De perenni Phil.* cap.

Primó. XXVI, dæmones habere corpus aliquod subtile, ideoque musicam audire, caque commoveri. Verum hic jam est error. Certum est enim Angelos ac dæmones esse plane incorporeos, ac puros merosque spiritus.

Stcundo. *Secundo,* aliqui censent Deum posse subjicere, imo dc facto subinde subjicere dæmones nonnullis rebus corporeis, v. g. melodiæ, fumojecoris, Tob. cap. vi, hyperico, rosmarino,etc. Ita Lcvinus Lemnius et Franciscus Valesius, *Sacræ Philos.* cap. xxviii: «Jecori piscisTobiæ, inquit, virtus supcrnaturalis tributa est, illuminandi oculos Tobiæ; uti igni inferni tributa est vis torquendi dæmones, ct aquæ benedici® data est vis eosdem fugandi, ct animam a culpis abluendi. » Addit Valesius, aitquo : « Dicunt exorciste nonnulli pelli dæmones suffitu cornu cervini, ct cujusvis stercoris præsertim humani, item ruta et hyperico: duobus prioribus, eo quod sc contemni non ferat dæmon nipote superbissimus.Ego vero, inquit ipse, cos venisse in hanc opinionem pulo, eo quod medici omnes testantur illarum rerum suffilu epilepsiam manifestari. Slatini ergo ul epilepticus illarum suffitum sentit, epilepsi® paroxysmo membrorumque omnium agitatione cl jactatione corripitur, aut si ejus paroxysmo jam laboral, ingravescit: exorciste vero illi hoc d emoni tribuunt cumque visitari autumant. Rutam vero et hypericum salutares esso epilepsi® curandai, patet ex eo quod flatus abigant, qui cerebrum epilepticorum agitant. » Verum licei certum sit Deum posse subjicere dæmones rei corporcæ, ul music®; tamen inccrlum están de facto cos illi subjecerit.

Tutîo. *Tertio* ergo, verius est Davidcm psallendo fugasse dæmoncm Saulis vi parlim naturali, partim supernaturali: naturali, quia musica exhilarat, itaque pellit melancholiam, qua dæmon utebatur ad Saulem cruciandum. Nullus enim humor magis quam hic opportunus est diabolo, ut homines vexet, tonici, incitctque ad moerorem, invidiam, iram, desperationem. Quarc dæmon, qui agit per causas naturales, maxime iililur humore mclancholico ad homines adigendum in angores, scrupulos, diffidentias, disensiones, aversiones, odia, rixas, cædcs, ele. Talis fuit lunaticus ille a Christo curatus, qui cum luna crescente melancholia ct mania magis agitabatur a dæmone, *Mallh.* xvn, 14.

Hinc Franciscus Valesius, *Sacræ Philos,* xxvin: « Dæmones, ail, melancholicos invadunt, aut melancholicos morbos hominibus inferunt, quia melancholicus succus maxime omnium paratus est hominem in insaniam ct desperationem adigere : quod maxime nequam illi spiritus exoptant. Humor enim melancholicus cor deprimit, gravat, contristat, ac cerebrum atra fuligine, quasi caligine obnubilat ; ut per eam omnia atra, tristia, noxia, inimica, horrida videantur. » Quocirca, qui laniationes diaboli evadere cupit, caveat a melancholia; si a natura vel casu tristitiam habet, contra eam pugnet, omnibusque ejus imaginationibus ct suggestionibus, viriliter cl constanter resistat, v. g. cum suspiciones , timores, angores, scrupulos ingerit, dicat : Non credo vobis ; vos enim proceditis a meo hoste , scilicet a dæmone cl melancholia : falsa sunt, inepta, stulta, quæ mihi repræsentalis; contraria ergo, quæ vera sunt, apta et prudentia amplectar. Sic enim dicimus illiqui, laborans vertigine, putat omnia verti ct gyrare : falleris, amice, nihil gyratur nisi tuum cerebrum ; ejusque vertigine quæ te gyrat, fit ul omnia quæ quiescunt, tibi gyris agitato gyrari videantur. Hinc S. Antonius, teste S. Athanasio. aiebai, a nihil efficacius esse ad vincendos dæmones, quam lætiliam spiritualem, p El S. Jacobus , *epistola* cap. v, 3 : a Tristatur aliquis vestrum? oret : Æquo animo est? psallat, p Hac dc causa in officio divino utilur Ecclesia cantu ct musica, ut fideles excitet ad devotionem, alacritatem, lætiliam, quibus Deo serviant, diabolo resistant , ct ad omne opus virtutis alacres procedant. Id in se expertus S. Augustinus, initio conversionis suœ, sic ait libro IX *Confes.* cap. vi : « Quantum flevi in hymnis et canticis luis , suave sonantis Ecclesia) tuæ vocibus commotus acriter. Voces illæ influebant auribus meis, ct eliquabatur veritas tua in cor meum , et ex ea æstuabat inde atfeclus pietatis, ct currebant lacrymœ, ct bene mihi crat cum eis. »

El S.Rasilius in *Prooemio Psalmorum :* «Psalmus, inquit, est profligandis dæmonibus ac depellendis quoddam amuletum : Angelicæ tutelæ conciliator, senium securitatis inter timores nocturnos, diurnorum requies laborum, infantium tutelaris protectio, consistentium in œtatis flore decus et ornamentum, senum solamen. Denique mundus esi mulieribus exornandis appositissimus. » Et nonnullis interjectis : « Psalmus est animarum tranquillitas, arbiter ineundæ pacis, cujus annutu exundantes ac tumultuari® cogitationes se contrahunt et conquiescunt, etc. Psalmus est opus

Angelorum, spirituale thj'miama.» Atque ut alios plures pr.Tlercam, S. Ambrosius, *Prafat. in Psal.:* < Psalmus, inquit, benedictio populi est, Dei laus, plebis laudatio, plausus omnium, sermo universorum, vox Ecclesia}, fidei canora confessio, auctoritatis plena devotio, libertatis lætitia, clamor jucunditatis, lætiliæ resultatio, iracundiam mitigat, sollicitudinem abdicat, mœrorem allevat. Nocturna arma, diurna magisteria. Scutum in timore, festum in sanctitate. Imago tranquillitatis, pignus pacis atque concordi© : cithare modo ex diversis ct disparibus vocibus unam exprimens cantilenam. Diei ortus psalmum resultat, psalmum resonat occasus. »

Hac de causa Elisæus, parans se ad excipiendam a Deo prophetiam, jussit adduci psalten, ut ejus psalmodia mens sua in Deum elevaretur, aptarcturquc ad illuminationem divinam, lib. IV m.

Vis ergo naturalis musices et cilharæ Davidis, leniens melancholiam Saulis, consistebat in duobus : *primo,* quod diverteret ejus phantasiam a tristium rerum cogitatione, ad attendendum Icetis musices sonis cl canticis; *secundo,* quod ipsa voluptas canius cum exhilararet, itaque melancholiam abigeret vel minueret. Ita Lyranus, Abulcnsis, Valesius, Sanchez, Serarius el alii.

Vu ra-17u 'a" cithixk

Verum potior vis hujus cilharæ crat supernaOralis, nimirum quod David cilharæ pulsu mentem suam excitabat (æque ac fecit Elisæus, ut dixi), ut ferventius oraret Deum pro Saulis salute : unde Deus cum exaudiens, ob Davidis ferventes preces ct merita abigebat dæmonem a Saule, ct Santini sibi mentique restituebat. Ila Josephus (qui addit Davidem citharizando psalmos recitasse), Theodorctus, Lyranus, Abulcnsis, Serarius. Simili modo S. Franciscus Senensium animos in mutua odia a dæmonc excitatos, per canticum solis (quod recensui *Eccles,* x1iii, vers. 2) sedavil ct ad pristinam concordiam redegit.

Citbua type* ℂc;*‘ "

Allegorico, cithara representa! crucem Christi; sicut enim chord® in cithara distenduntur, sic Christus distensus fuit in cruce. Audi Angelomum : a Non enim illius tanta virtus crat, sed mysterium crucis Christi per lignum extensione nervorum mystice gerebatur, in qua etiam passio cantabatur. » Sic cl Prosper, parle II *Praedic.* cap. xiv. Imo Angelomus, Eucherius et Beda censent malum spiritum pulsum a Saule virtute crucis Christi futuræ, cujus typus eral cithara Davidis : sicut Hebræi liberati sunt ab Angelo percutiente cl Ægypto per sanguinem Agni Paschalis, qui eral typus sanguinis Christi in cruce immolandi.

Hinc S. Augustinus, serm. 3 *De Tempore,* docet citharam representare carnem Christi. Audi cum : « Adhuc citharam respice, ut muricum melos sonis dulcibus reddat, tria pariter adesse videntur: ars, manus cl chorda ; ct tunen unus sonus auditur : ars dictat, manus tangit, resonat chorda. Tria pariter operantur, sed sola chorda personal quod audiatur, nec ars nec manus sonum reddunt; sed ea cum chorda pariter operantur : sic ncc Pater ncc Spiritus Sanctus susceperunt carnem; et tamen cum Filio pariter operantur : sonum sola chorda excutit, carnem solus Christus accipit; operatio in tribus constat, sed quoniam ad solam pertinet chordam soni redditio, sic perlinet ad solum Christum carnis humana} susceptio. »

Idem Augustinus *in Psal.* xxxvr, ad illa : *Exsurge psalterium cl cithara:* a In psalterio, ait, chord® desuper sonum accipiunt, in cithara autem cx inferiore parte; sic per carnem suam duo genera factorum operatus est miracula ct passiones. Miracula desuper fuerunt ; passiones de inferiori fuerunt : illa enim quæ fecit miracula, divina fuerunt, sed per corpus fecit, per carnem fecit. Caro ergo divina operans, psalterium est : caro humana patiens cithara est. Sonet psalterium , illuminentur cæci, audiant surdi, stringantur paralytici, ambulent claudi, surgant ægroti, resurgant mortui ; iste est sonus psalterii. Sonet ct cithara, esuriat, sitiat, dormiat, teneatur, flagelletur, irrideatur, crucifigatur, sepeliatur. »

Hinc et sancii, qui vel martyrium subierunt, vel carnem modificarunt cum vitiiscrucifixcrunt, citharizant Deo in citharis suis, *Apoc.* xiv, 2. Vide ibi dicta.

Symbolice, Rupertus per citharam accipit dulcedinem prædicationis Evangelii : hæc enim sua suavitate ad se rapuit omnes gentes. « Movit Amphion lapides canendo : n mullo magis saxea corda fregit Christus predicando.

Trcpoio. ri-lbar*‘

Tropologice, spiritualis cithara est senno lenis et blandus ; item docta ct pia concio vel exhortatió : adhnec psalmodia ct oratio, quibus leniuntur cl flectuntur ad pietatem dure, superb®, irat® ct ovare hominum mentes, juxta illud *Prov.* XV, 1 cl 1 : a Responsio mollis frangit iram, lingua placabilis, lignum vil®.)› Vir mansuetus medicus est cordis. Et *Eccli.* vi, 5 : « Verbum dulce multiplicat amicos, ct mitigat inimicos. » Sic dc Judæîs Christum audientibus ait Lucas, cap. iv, vers. 22 : « .Mirabantur in verbis grati®, quæ procedebant de ore ipsius. » Ita Angelomus : « Cum sensus potentium, ait, per elationem in furorem vertitur, dignum est ut ad salutem mentis, locutionis nostræ tranquillitate, quasi dulcedine cithare revocetur. » Idem iisdem verbis habet Euchrius.

Denique qui tam in adversis, quam prosperis Deum laudat, ciquo gratias agit, hic Deo ct hominibus citharizat. Audi S. Augustinum *in Psal.* XXII : « Confitere Domino in cithara : sive tibi abundet aliquid, gratias age illi, qui dedit ; sive tibi desit, sive forte damno libi auferatur aliquid, cithariza securus. Non est enim ille libi ablatus qui dedit, quamvis tibi ablatum fuerit quod dedit. Eliam sic, inquam, cithariza securus, certus

in Deo tuo, tange chordas in corde tuo, et dic tanquain in cithara in inferiore parte bene sonante : Dominus dedit, Dominus abtulil; sicut Domino placuit, ila factum est, sit nomen Domini benedictum, n

filili li- RECEDBBAT «IM AI) EO SPfïlITUS MALUS. — Vidc-

tur ergo dæmon, qui prius ad pulsum cilharæ per tí- Davidis remiserat de sua sœvilia vexandi Saulcm, tbinra eodem pulsu sæpius iterato et continualo tandem Vnidb. pjanc vicius, a Saule recessisse. Pro re *edebat* enim Hcbræa cl Gneca habent, *récessif*, ideoque Saul jam sanatus Davidem ad patrem Jesse domum remisit, l'nde cap. sequenti Saul Davidem ad se redeuntem non agnovit; sed parta a Davide contra Goliath victoria, audiens populum illi acclamare : « Percussit Saul mille, et David decem Sed pos- millia; n invidia cl odio in eum exardescens, te* ite- rursum a dæmone agitari coepit, ul patet cap. te'TuiT xvni, 10; nec deinceps ab eo liberatus legitur, quia Davidem, quasi œmulum, ejusque citharam amplius non ferebat.

Porro David, a Saule dimissus, ad patrem et oves suas rediit; non eo quod immineret bellum Sauli a Philistæis, ut ait Jos phus et Abulcnsis, sed quia Saul jam cúralos Davide non egebat, ac David magis caulam quam aulam, id esi vitam privatam quam aulicam, diligebat. Tunc vero, ait Chrysostomus, born. in *Psal.* 1 : «David adolescens, civitates quidem ac turbas aufugiens, per eremum vero philosophatas nihil commune saecularium habens, non negotiationes, non fenerationes, non aliquid difficile mundi hujus, sed cl parva telato in deserto silentii habitabat ; et sicut in portu tranquillo, in eremo sedens cl ovium curam habens, regnum coeleste meditabatur : ac non robore corporis, sed virtute fidei ursos cl leones gregem suum invadentes occidebat, » ul ipse ait cap. scq. vers. 33 cl 36.

CAPUT DECIMUM SEPTIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Duellum Davidis cuín Goliath, in quo David cum funda, vers. 49, *prostravit, et gladio proprio* caput amputavit. *Unde fugiunt, vers.* 52, *Philistai, ac cadunt cos insequentes Ilcbrai. Denique, vers.* 57, *Abner Davidem triumphantem ct manu gestantem caput Goliath ad Saulem deducit.*

1. Congregantes autem Philistiim agmina sua in prælium, convenerunt in Socho Judæ i et castramelati sunt inter Sodio et Azeca, in finibus Dommim. 2. Pono Saul el filii Israel congregati venerunt in vallem Terebinthi, cl direxerunt aciem ad pugnandum contra Philistiim. 3. El Philistiim stabant super montem ex parte hac, et Israel stabat supra montem ex altera parte, vallisque crai inter cos. 4. El egressusest vir spurius de castris Philistinorum, nomine Goliath, de Gelh, altitudinis sex cubitorum et palmi ; 5. et cassis airea super caput ejus, cl lorica squamata induebatur. Porro pondus loricæ ejus quinque millia siclurum æris eral; G. ct ocreas æreas habebat in cruribus, ct clypeus ærcus legebat humeros ejus. 7. Hastile autem baslæ ejus erat quasi liciatorium texentium; ipsum autem ferrum haske ejus sexcentos siclos habebat ferri, ct armiger ejus antecedebat eum. 8. Slansque clamabat adversum phalangas Israel, cl dicebat cis : Quare venistis parati ad prælium? Numquid ego non sum Philislæus, cl vos servi Saul? Eligite cx vobis virum, et descendat ad singulare certamen : 9. si quiverit pugnare mccum, el percusserit me, erimus vobis seni; si autem ego prova- lucro, ct percussero cum, vos sorsi critis ct servietis nobis. 10. Et aiebat Philislæus : Ego exprobravi agminibus Israel hodie. Date mihi virum, et ineat mecum singulare certamen. 11. Audiens autem Saul, et omnes Israclitæ, sermones Philislæi hujuscemodi, stupebant, et metuebant nimis. 12. David autem erat filius viri Ephratæi, dc quo supra dictum est, de Bethlehem Juda, cui nomen erat Isai, qui habebat octo filios, et erat vir in diebus Saul senex, ct grandaevus inter viros. 13. Abierunt autem 1res filii ejus majores post Saul in prælium, cl nomina trium filiorum ejus, qui perrexerunt ad bellum, Eliab primogenitus, ct secundus Abbiadai), tertiusque Sainma. 14. David autem eral minimus. Tribus ergo majoribus seculis Saulcm, 15. abiit David cl reversus est a Saul, ut pasceret gregem patris sui in Bethlehem. 1G. Procedebat vero Philislæus mane et vespere, et stabat quadraginta diebus. 17. Dixit

autem Isai ad David filium suum : Accipe fratribus tuis ephi polentæ, el decem panes istos, et curre in castra ad fratres tuos, 18. el decem formellas casei has deferes ad tribunum, el fratres tuos visitabis, si recte agant ; el cum quibus ordinati sunt, disce : 19. Saul autem, et illi, et omnes filii Israel in valle Terebinthi pugnabant adversum Philisliim. 20. Surrexil itaque David mane, et commendavit gregem custodi ; et onustus abiit, sicut præceperat ei Isai ; el venit ad locum Magala, et ad exercitum, qui egressus ad pugnam vociferatus erat in certamine. 21. Direxerat enim aciem Israel, sed et Philisliim ex adverso fuerant preparali. 22. Derelinquens ergo David vasa quæ attulerat, sub manu custodis ad sarcinas, cucurrit ad locum certaminis, et interrogabat si omnia recte agerentur erga fratres suos. 23. Cumque adhuc ille loqueretur eis, apparuit vir ille spurius ascendens, Goliath nomine, Philistæus, de Gclh, de castris Philistinorum ; et loquente eo hæc eadem verba audivit David. 24. Omnes autem Israelita^, cum vidissent virum, fugerunt a facie-ejus, timentes eum valde. 25. Et dixit unus quispiam de Israel : Num vidistis virum hunc qui ascendit? ad exprobrandum enim Israel ascendit. Virum ergo qui percusserit eum , ditabit rex divitiis magnis, et filiam suam dabit ei, et domum patris ejus faciet absque tributo in Israel. 2G. Et ait David ad viros qui stabant secum, dicens : Quid dabitur viro qui percusserit Philistæum hunc, et tulerit opprobrium de Israel ? quis enim est hic Philistæus incircumcisus, qui exprobravit acies Dei viventis? 27. Referebat autem ei populus eumdem sermonem dicens: Hæc dabuntur viro qui percusserit eum. 28. Quod cum audisset Eliab frater ejus major, loquente eo cum aliis, iratus est contra David, ct ait : Quare venisti, ct quare dcrelequisli pauculas oves illas in deserto? ego novi superbiam tuam, et nequitiam cordis tui; quia ut videres prælium , descendisti. 29. Et dixit David : Quid feci? numquid non verbum est? 30. El declinavit paululum ab eo ad alium ; dixitque eumdem sermonem. El respondit ei populus verbum sicut prius. 31. Audita sunt autem verba quæ loculus est David, et annuntiata in conspectu Saul. 32. Ad quem cum fuisset adductus, loculus est ei : Non concidat cor cujusquam in eo; ego servus tuus vadam, cl pugnabo adversus Philistæum. 33. El ait Saul ad David : Non vales resistere Philislæo isti, nec pugnare adversus eum ; quia puer es, hic autem vir bellator est ab adolescentia sua. 34. Dixitque David ad Saul : Pascebat servus tuus patris sui gregem, ct veniebat Ico vel ursus, et tollebat arietem de medio gregis; 35. ct persequebar eos, el percutiebam, cruebamque de ore eorum, ct illi consurgebant adversum me, ct apprehendebam mentum eorum, el suffocabam, iulerficiebamquc cos. 3G. Nam ct leonem et ursum interfeci ego servus tuus; erit igitur cl Philistæus hic incircumcisus, quasi unus cx eis. Nunc vadam, et auferam opprobrium populi ; quoniam quis est iste Philistæus incircumcisus, qui ausus est maledicere exercitui Dei viventis? 37. Et ait David : Dominus qui eripuit me de manu leonis, ct de manu ursi, ipse me liberabit de manu Philistæi hujus. Dixit autem Saul ad David : Vade, ct Dominus tecum sit. 38. El induit Saul David vestimentis suis, ct imposuit galeam æream super caput ejus, el vestivit eum lorica. 39. Accinctus ergo David gladio ejus super vestem suam, cæpit tentare si armatus posset incedere; non enim habebat consuetudinem. Dixitque David ad Saul : Non possum sic incedere, quia non usum habeo; ct deposuit ea, 40. et tulit baculum suum, quem semper habebat in manibus ; et elegit sibi quinque limpidissimos lapides de torrente ; et misit cos in peram pastoralem, quam habebat sccum, et fundam manu tulit, et processit adversum Philistæum. 41. Ibat autem Philistæus incedens, cl appropinquans adversum David, el armiger ejus ante ante eum. 42. Cumque inspexisset Philistæus et vidisset David, despexit cum ; erat cnim adolescens rufus el pulcher aspectu. 43. Et dixit Philistæus ad David: Numquid ego canis sum, quod tu venis ad me cum baculo? el maledixit Philistæus David in diis suis. 44. Dixitque ad David : Veni ad me, et dabo carnes luas volatilibus cceli et bestiis terræ. 45. Dixit autom David ad Philistæum : Tu venis ad me

cum gladio, el hasta, el clypeo; ego aulcm venio ad te in nomine Domini exercituum, Dei agminum Israel, quibus exprobrasti 46. hodie, ct dabit te Dominus in manu mea, et percutiam te, ct auferam caput tuum a te, et dabo cadavera castrorum Philisliim hodie volatilibus cœli et bestiis terræ, ut sciat omnis terra, quia est Deus in Israel. 47. El noverit universa Ecclesia hæc, quia non in gladio, nec in hasta salvat Dominus; ipsius enim est bellum, et tradet vos in manus nostras. 48. Cum ergo surrexisscl Philistæus, et veniret, ct appropinquaret contra David, festinavit David, et cucurrit ad pugnam ex adverso Philistæi. 49. Et misit manum suam in peram, tulilque unum lapidem, ct funda jecit, ct circumducens percussit Philistæum in fronte, cl infixus est lapis in fronte ejus, ct cecidit in faciem suam super terram. 50. Prævaluilque David adversum Philistæum infunda cl lapide,percussumque Philistæum interfecit. Cumque gladium non haberet in manu Da\id, 51. cucurrit, et stetit super Philistæum, el tulit gladium ejus, et eduxit cum de vagina sua; cl interfecit cum, præcidilque caput ejus. Videntes autem Philistiim quod mortuus esset fortissimus eorum, fugerunt. 52. Et consurgentes viri Israel et Juda vociferali sunt, cl perseculisunl Philistæos usque dum venirent in vallem, ct usque ad portas Accaron, ceciderunlque vulnerati de Philistiim in via Saraim, et usque ad Gelli, cl usque ad Accaron. 53. Et revertentes filii Israel, postquam persecuti fuerant Philistæos, invaserunt castra eorum. 54. Assumens autem David caput Philislæi, attulit illud in Jerusalem ; arma vero ejus posuit in tabernaculo suo. 55. Eo autem tempore, quod viderat Saul David egredientem contra Philistæum, ail ad Abner principem militi® : De qua stirpe descendit hic adolescens, Abner? Dixitque Abner : Vivit anima tua, rex, si novi. 56. Et ait rex : Interroga tu cujus filius sit iste puer. 57. Cumque regressus esset David, percusso Philislæo, tulit cum Abner, el introduxit coram Saule, caput Philistæi habentem in manu. 58. El ail ad eum Saul : De qua progenie es, o adolescens? Dixitque David : Filius servi tui Isai Bethlchemilæ ego sum.

Vert, 4. 4. Et egressus est vir spurius. — Pro *spurius* Hebraice est EZT33 *benaim,* quod primo Vatablus, Pagninus, Marinus et Rabbini vertunt, *inter duas acies, q.* d. *intermedius,* sequester, ducllio, qui scilicet inter duas acies Ilebræorum ct Philistinorum medium sc interponeret, ac llebræos provocaret ad duellum sccum ineundum.

Secundo, alii *benaim* vertunt, *instar duorum;* Goliath enim tam magnitudine, quam robore par erat duobus. Undo Septuaginta vertunt : Juvari;, id est *potens.*

Tertio, recto Noster vertit, *spurius,* nam *benaim,* cum sit duale, ad verbum idem est quod, *inter duos,* scilicet patres conceptus, cujus scilicet pater est incertus ; qui olim S. P. id est *sine patre,* scilicet *certo,* dicebatur: ideoque *spurius,* ait ex Plutarcho Sigonius in *Nomin. Romanis.* Quia cnim furtivi fornicariorum amores solent esse vehementes et ardentes, idcirco totos se suaque in generatione effundunt, ac procreant gigantes cl monstra. Hæc cnim originis giganlum fuit causa, ut dixi *Genes,* vi. Audi S. Isidorum, lib. IX *Orig.* cap. v, hæc spurio etyma dantem : « Nothus dicitur, qui de patre nobili et inatre ignobili gignitur, sicut ex concubina. Esi aulcm hoc nomen græcum,ctin latinitate deficit. Huic contrarius est spurius, qui de matre nobili et patre ignobili nascitur. Idem spurius pairo incerlo, matre vidua genitus : velut, tantum spurii filius, quia muliebrem naturam veteres spurium vocabant, velut ¿ro Tcû eri;», hoc est seminis non patris nomine. Eosdem ct favonios appellabant, quia quasdam animalia favonio spiritu hausto concipere existimantur. Unde cl ii qui non sunt de legitimo matrimonio. matrem potius quam patrem sequuntur. Latine autem spurii, quasi extra puritatem, id est quasi immundi. »

Spurius ergo a aritftw, id est *seminare* dicitur, co quod e patre nil habeat nisi semen.

Porro Rabbini aiunt vel potius fingunt Goliath ex Orpha prognatum, Davidemex Ruth. Idem asserit Philo in *Antii]. Biblicis;* sed hic est Pseudophilo el Prudentius in *Uammartig.* Vide dicta *Ruth.* cap. i.

Nomine Goliath. — *Goliath* hebraico idem est Etymon *quod captivitas, transmigratio, revolutio,* aitPagni- Gobiih. nus. Apte : nam ipse, captus et cæsus a Davide, causa fuit quod Philistæi socii sui caperentur ct cœderentur ab llebræis, itaque victoria el imperium a Philistœis transmigraret ct revolveretur ad Hæbrcos, primos Philistæorum dominos.

Altitudinis sex cubitorum et palmi. — Erat enim de stirpe giganlum, ait Nazianzenus, *Orat.* 30, et Philastrius, *¡tensi* 39.

5. Et lorica squamata induebatur. — Regíale- Vers, x guai, *hamata;* sed legendum cum Romano, Chat-

Une* H’’- dæo, VaLihlo cl Bagnino, *squamata,* id csl squamis areis operta ct tecla, ait Vatablus. Septuaginta tamen vertunt, *hamata,* id est hamis, id est catenulis contexta, dc qua Virgilios, lib. II! *Æneid. :*

Loricam consertam hamis, anroqne trilicem (i).

Porro, lib. I */legum* xvir, 19, dicitur Adcodalus B'thlehemites percussisse Goliath Gcthæum, «cujus hastile erat quasi liciatorium texentium, n Unde Chaldæus,Rabanus, Lyranus, Glossaci Rabbini per Adeodatum accipiunt Davidem, ut sit eadem historia ct pugna cum hac quæ hoc capite describitur.

Melius Josephus, Abulensis, Serarius ct alii ceu- Ad -<ii- 'c.H.uh' (Crcc». sent esse diversam, co quod I *Paral,* xx, 6, Adeoda*lls ‘licalur percussisse fratrem Goliath : quare sicut David percussit Goliath, sic Adcodalus unus ut. non cx fortibus militibus Davidis percussit fratrem pirli CJUS ‘I™ Pari,cr vocabatur *Goliath,* aut certe dicebatur Goliath, quia proceritate et robore, teque ac superbia ct audacia similis erat Goliatho Davidis. Sic vulgo dicimus de viro forti : Iste est alter Samson, vel alter Hercules.

Viri. 7. 7. Hastile autem uastæ ejus erat quasi liciatorum (Chaldæus cl Vatablus, *quasi jugum)* texentium. —licia vocantur fila quibus in pannis textores implicant ct intexunt stamina, idque circa lignum crassum, quod ab tïs *liciatorium* dicitur vel *jugum,* eo quod textores telam illi jungant el circa illud convolvant. Unde Ovidius, lib. VI Metamorph. : « Tela jugo est juncta. »

Ve». «. Dooiioni iicaûin. 8. Eligite ex vobis virum, et descendat ad singelare certamen. — Subinde licet bellum vertere in duellum, cum id publica auctoritate iit; ut unius cæde multorum strages redimantur. Sicut Romani bellum cum Albanis verterunt in duellum trium Horaliorum cum tribus Curiatiis, utrimque tergeminis fratribus. Vide Theologos de bello el duello disserentes. Verum Goliath hic inique et ex fastu duellum hoc ambivit, et ad illud singulos Hcbræos provocavit, confisus sua proceritate, robore et armatura, putans neminem sibi posse aquari vel resistere : quare merito Deus ejus fastum stravit per Davidem ; uti sæpe in duellis provocantes justo Dei vindicis judicio succumbunt PjH!.. et cæduntur. Sic Radislaus dux Curmiensis, injuste invadens Bobemiam, ejus regem S. Wenccs- u i.’ /, laura provocavit ad duellum ; acceptavit illud rex usu- sanctus, ut bellum duello cl populi periculum suo unius redimeret. Dum ergo equum conscendit, vidit ejus adversarius illi ab Angelo hastam porrigi, se vero hac voce cadesti moneri : « Noli ferire.» Quo viso perterritus, ex equo desiliit, ad pedesS. Wenccslai procidit, veniam petiit, quam ei rex mitis, ad parcendum quam ad ulciscendum pronior, iUico induisit. Ita habet ejus Vita el Æneas Sylvius, cap. xv *Bohemia.* Audi S. Amino-

ti) Ulrica: «piamola: Goliath pondus erat ccnlutn cl vignili librarum, unaquaque sexdccün uncias habens.

sium, libro I *Offic.* cap. xxxv : « Nunquam David nisi lacessitus bellum intulit. Itaque prudentiam fortitudinis comitem habuit in prælio.Nam ct adversus Goliam, immani mole corporis virum singulari certamine dimicaturus, arma quibus oneraretur respuit. Virtus cnim suis lacertis magis quam alienis integumentis nititur. Deinde eminus, quo gravius feriret ictu lapidis hostem interemit : postea nunquam nisi consulto Domino bellum adorsus est. Ideo in omnibus victor præliis usque ad summam senectam manu promptus, bello adversum Titanas suscepto, ferocibus bellator miscebatur agminibus, gloriæ cupidus, incuriosus salutis. »

13. Abierunt altem tres filii ejus majores post ven.u. Saul in prælium.— Ergo Saul jam per Davidem citharizantem liberatus erat a spiritu malo : alioqui cnim ncc ivisset ad prælium, nec Davidem a se demisisset.

17. Accipe fratribus tuis ephi polentæ (I),etc. vean.

18. Et decem formellas casei, — id est, ut Chal- Vtn.ll. dius cl Vatablus, *el decem cascos lactis;* cx lacte cnim coagulantur casci in formas rotundas vel quadratas, quæ *formella;* vocantur.

Allegorico S. Augustinus, *serm.* 197, qui est de Davide et Goliath, totum hoc caput et duellum explicat de Christo duellante cum diabolo : « Isai, inquit, gessit typum Dei Patris. Isai misit David ut requireret fratres suos ; ct Deus Pater misit unigenitum suum, ex cujus persona scriptum est : Narrabo nomen tuum fratribus meis. Ad requirendos cnim fratres suos x’cncrat Christus, quando dicebat : Non sum missus nisi ad oves perditas domus Israel. » Et paulo post : « Venit ergo David cum tribus mensuris, et decem formellis casci, ut fratres suos in prælio positos visitaret; quia venturus erat Christus cum decalogo legis et mysterio Trinitatis, ut genus humanum de potestate Diaboli liberaret. »

Et cum quibus ordinati sunt disce. — Hebraico EDD31P *arubbatam,* id est *mixtionem eorum accipe,* hoc est, cognosce cum quibus mixti cl sociali sunt. Porte Noster pro onmj) *arubbatam,* legil vicinum STOOP *aruccalam,* id est *ordinem eorum.* Unde vertit, *cum quibus ordinali sunt disce;* Septuaginta, *quibus indigeant cognosce ;* Chaldæus, *bonitatem eorum a/fer;* Pagninus, *pignus eorum tolle,* id est redime; Vatablus, *a/fer quadam diversi generis* (quasi mixta) *qua illis tradas.*

20. Et venit ad locum Magala. — Locus ita dic- v»». W- tus quasi *Castrorum vallum* a circulari forma ; buy *ogol* enim significat rotundum sive circulum; vel a curruum ambitu; hisce enim vallare solcnl castra, ac currus rotundis sive circularibus aguntur rotis. Unde Septuaginta vertunt, *et venti in rotunditatem* ; Chaldæus, *venit in castra ;* Vatablus, venit *in vallum castrorum.*

(1) Ephi eral mensura continens triginta lagenas, ct polenta ctllciebatur farina hordeacea cocta cl fracta, et lacte aquae mixto condita.

Yen.M. 26. QUIS ENIM EST HIC PIULIST.EUS 1NCIRCUMCÍSUS, QUI EXPROBRAVIT ACIES DEI VIVENTIS? — ECCO jam spiritu Dei impellente David parturit monoinachiam cum Golia, ut honorem tum Dei, tum Israelis tueatur. Unde S. Ambrosius in *Psal.* civili, serm. 17 : a David, ait, perterritis omnibus, allophyli impetum lusit, el singulari certamine summam belli ct lotius prœlii pondus excepit, virtute sua solus commune crimen refellens cl lotius retorquens in hostem plebis opprobrium. » Et *serm.* 18, docet Davidem hic prælusisse Christo : a Gerebat enim typum ejus, inquit, qui quasi despectus venturus esset in terras, ct sine legato, sine adjutore, sine nuntio lotum populum mundi hujus crucis su® prælioliberaret; cui applauderent anim® sanctorum per baptismatis Sacramenta renovat® , quod verum illum Goliam revelatum nobis ac proditum, verbi sui gladio trucidasset. Jacet igitur verus Golias humilitato Filii Dei stratus ; amisit caput quod in mullas artes vertebat et fraudes. Psallunt secur® jam anim®, qu® ante peccatorum suorum tormenta deflebant. Dicunt tympanis, hoc est corporibus suis peccato mortuis resultantes : Saul triumphavit in millibus, David in decem millibus. Rex ille durus indignatur, ct irascitur diabolus, co quod canerent juvencul®, quia durili® filius paucos decepit, Christus lotum mundum redemit. »

Vas. *9. 28. Quod cum audisset Eliad frater ejus major, etc., iratus est contra David, etc., — vel cx prudentia humana arguens Davidis juvenis curiositatem, superbiam cl temeritatem, quasi qui monomachiam cum gigante ambiret; vel idipsum faciens cx quadam œmulationu vel invidiola, ait Theodoretus. Unde allegorico S. Augustinus, sermone 197 jam citato : a Frater iste senior, inquit, qui David typum Christi gerentem per malitiam increpavit, significavit populum Judæorum, qui per invidiam Christo Domino, qui pro saluto humani generis venerat, detraxerunt, cl multis frequenter injuriis affecerunt. Quare, inquit, dimisisti oves illas et venisti ad prælium? quasi non libi videtur per os ejus saluti hominum invidens diabolus loqui : tanquam si diceret Christo : Quare dimisisti nonaginta ct novem oves qu® non erraverant,cl venisti ut unam requireres qu® perierat, ct eam de manu spiritalis Golia», id est, de potestate diaboli per crucis baculum liberatam ad ovile proprium revocares. Quare, inquit, dimisisti oves paucas illas? n

Ven. 22. 29. Numquid non verbim est ? — *q. d* Non quæro bollare, uti me videris arguere quod ea de causa oves deseruerim, sed tantum sermocinor do communi rumore ct loquela, qu® in omnium orc circa hunc giganlem versatur. Ita S.Chrysostomus,homil. 46 *in Gcn.* : « Vide, ait, hujus prudentiam et mansuetudinem. Nihil temerarium vel asperum iis loquitur, sed reprimens eorum flammam ct demulcens invidiam, inquit : Numquid, inquit, vidistis me arma arripere? Numquid vidistis modordinari cœteris in acie? Tantum videre volui ct interrogare : Unde Unium huic insani®? •

31. Audita suxt autem yerba qux locutus est David, — inquirens de premio vincentis Goliam; unde illa audientes cognoscebant ejus animositatem et desiderium duellando cum Gohath illi a Deo immissum ; idcoque rem totam annuntiaverunt Sauli, qui Davidem videns ct audiens tanto animo ad duellum cum gigante se offerentem, agnovit in co aliquid esse codeste ct divinum. Nam, ulaitS. Chrysostomus, hom. *De Datide et Saule,* David non ex superbia vel temeritate, sed accensus zelo ct patri e chántale ad barbarum cucurrit. V«i.3i.

36. Nam et leonem et ursum interfeci. — Allegoricc S. Augustinus, term. 197 : < David, id est Christus, tunc leonem ct ursum strangulavit, quando ad inferna descendens omnes de eorum faucibus liberavit. Denique audi Prophetam cx persona Domini supplicantem : Erue a framea animam meam, ct de manu canis unicam meam; libera me cx ore leonis. Et quia ursus in manu fortitudinem habet, et leo in ore, in istis duabus bestiis idem diabolus figuratus est. Hoc ergo ex persona Christi dictum est, ut unica ejus Ecclesia dc manu, id est, de potestate, vel de ore diaboli tolleretur. » Ven.ai.

Tropologice, Abbas Pæmen rogatus a quodam tentato spiritu fornicationis, ut daret sibi remedium. respondit illud David, l *Rcg.* xvn : « Quia leonem quidem percutiebam , nam et ursum frequens suffocabam. Hoc autem ita intelligitur, quia furorem ab animo meo abscindebam, fornicationem autem in laboribus affligebam. * Ita RuAlnus in Vitis *Patrum,* lib. HI, num. 16.

38. Er induit Saul David vestimentis suis. — Vidébat cnim tantos Davidis animos non posse esse nisi a Deo ; illum ergo a Deo agi ad hoc duellum censebat. Hinc patet Davidem procero fuisse corporc ; alioqui enim proceri Saulis vestes ct arma illi aptari nequivissent. Minus enim congruum est quod ait Lyranus, Serarius ctalii, vestes has dici Saulis, non quod essent ipsius, sed quod ex vestiario ejus essent deprompta». Pejus Rabbini fingunt Deum vestes Saulis adaptasse corpori Davidis. Fecit hoc Saul, ut Davidem honoraret ct animaret ad duellum. Ver» Dml r^Q› cOrp0Ct,

10. Et tulit baculum suum, etc., et elegit sibi QUINQUE LIMPIDISSIMOS LAPIDES DE TORRENTE, ET MISIT LOS IN PERAM PASTORALEM, — quili Uti Solent pastores, ut in ea reculas suas recondant. Minus apte ergo S. Chrysostomus, S. Augustinus el Nuperius pro penim vertunt *situlam,* sive *mulctram lactis,* in qua pastores solent mulgere lac ex ovibus. Ad quid enim *mulctra* in hoc duello ? Vc«.ao.

Et processit adversim Piiil istjum. — « David hominibus videbatur inermis, sed gladio divinitalis erat armatus, « ait S. Ambrosius, *serm.* 88.

Allegorico S. Augustinus, serm. 197 : a David, inquit, gessit typum Christi. Quis cnim contra

Goliath, *id est,* diabolum pugnare poterat, antequam Christus Dominus genus humanum dc potestate diaboli liberaret? David enim inlerprelatur manufortis. Quid co fortius, fratres, qui universum mundum vicit armatus non ferro, sed ligno? Stabant ergo filii Israel contra adversarios quadraginta diebus. Quadraginta dies propter quatuor tempora et quatuor partes orbis terree, vitam præsentem significat, in qua contra Goliath ct exercitum ejus, id est, contra diabolum ct angelos Christianorum populus pugnare non desinil. Nec tamen vincere posset, nisi verus David, Christus cum baculo, id est, cum crucis myslerio descendisset, n El post nonnulla: « Venit ergo Christus el alligavit diabolum. Sed dicit aliquis : Si alligatus est, quare adhuc tantum praevalet? Verum est, fratres diarissimi, quia multum praevalet, sed tepidis ct negiigentibus, ct Deum in verítate non timentibus dominatur : alligatus est enim tanquam innexus canis catenis, ct neminem potest mordere, nisi eum qui se illi mortifera securitate conjunxerit. Jam videte, fratres, quam stultus est homo ille quem canis in catena positus mordet. Tu, te illi per voluntates ct cupiditates sæculi noli conjungere, el ille ad te non præsumet accedere : latrare potest, sollicitare potest, mordere omnino non potest nisi volentem. Non enim cogendo, sed suadendo nocet, ncc extorquel a nobis consensum, sed petit. » Et mox : a David tulit baculum, Christus portat crucem. » Tropologice S. Bernardus, sermone *in Domi*nfcam IV post *Pentecosten,* per quinque lapides Davidis accipit quinque virtutes, quibus proslcrnimus Goliath, id est mentiselationem, nimirum comminationem poenarum, promissionem præmiorum, dilectionem Dei, imitationem sauctorum, el orationem.

Hinc rursum S. Augustinus in *Psalm,* xxxiii, cone. 1 : *a* Quod David, ait, prostravit Goliam, Christus est, qui occidit diabolum. Quid est autem Christus, qui diabolum occidit? humilitas occidit superbiam. » Et mox : « Viam enim nobis fecit per humilitatem, quia per superbiam recesseramus a Deo, redire ad Deum nisi per humilitatem non poteramus, ct quem nobis prœponcremus ad imitandum non habebamus. Omnis enim mortalitas hominum superbia tumuerat. Et si existeret aliquis humilis vir in spiritu, sicut erani Propheta, Patriarchae, dedignabatur genus humanum imitari humiles homines. Ne ergo dedignaretur homo imitari hominem humilem, Deu.s factus est humilis : ul vel sic superbia generis humani non dedignaretur sequi vestigia Dei. n

vm «. 42. Despexit eux : erat emm adolescexs rufus et pulcher AsrECTU. — «Despexit n Goliath Davidem, quia ipse crat adolescens, ac pene inermis ct pulcher. Despexit ergo ejus ætatem, arma ct pulchritudinem. /Eslimabat cum imbellem; eo quod esset tam pulcher. Bellicosi enim solent esso vultu rnartio et feroci, non eleganti et pulchro. Unde Isidorus Clarius : « Despexit, inquit, cum quod non essel vir bellicosus, et pugnis assuctus, nam cernebat eum juvenem rubicundum, et pulchro aspectu, quales Martiales homines esso non solent, quos radii solares cl assidua defatigatio deformes reddunt. »

Hinc Tertullianus bellum Messim dc quo dicitur *Psalm.* xLiv, vers. 4 : « Accingere gladio luo super femur tuum, potentissime,» lib. IV *Contra Judiaos,* cap. ix, probat foro spirituale, non corporale, eo quod praecessit vers. 3 : «Speciosus forma prae tiliis hominum.» «Valde autem, ait Tertullianus, absurdum est, si quem ad bellum ense cingebat; ei de tempestivitato decoris et labiorum gratia blandiebatur. » Undo Seneca in r«tci.rt. *Hippolyto :* « Quam grata est, inquit, species torva viriliter. » Aristoteles in *Ethicis,* ait primam pulchritudinis partem esse, « ut corpus aptum sil ad ferendos labores; » additque requiri quamdam in «vultu ferociam, ut hostibus terribilis videatur, » qualem in Alexandro Magno fuisse docet Hhodiginus, lib. IX, cap. xxiv, qualem Cicero, lib. I *De Officiis,* vocat «dignitatem virilem,» ac talem in Davide fuisse, et cum aetate bellisque quæassidue gessit crevisse non est dubium, ut patet ex hoc conflictu cum Goliath, ct magis patebit ex sequentibus. « Prestantissima forma, ait Euripides, digna est imperio.» Sicut enim difformités in Juliano Apostata, ut refert 1). Gregorius Nazianzenus, *oratione* 4 contra illum, ct in Caligula, Othone, Galba ct similibus, ut refert Tranquillus, non obscure prodidit illos pessimos fore Imperatores, ita plane dignitas et libéralités formæ cos optime imperaturos præmonstravit. Nam de Julio Cæsarc : « Colore fuisse candido, teretibus membris, ore pleniore, vegclisquc oculis; » dc Augusto : « Forma fuisse eximia, et per omnes ætatis gradus venustissima; » dc Tito Vespasiano : « Forma egregia, et cui non minus auctoritatis inesset, quam gratta,» testatur Suetonius in eorum *Vitis.* idem de Alexandro scribit Plutarchus. Polybius, lib. IV, laudat Philippum Maccdonta regem, Alexandri parentem, ab specie atque egregio aspectu, addens non facile fuisse regem reperire pluribus naturæ dotibus ornatum. Et dc Scipione Plutarchus in ejus Vita : a Erat, ait, Scipio animo aliisque virtutibus vehementer excellens, sed præstantiori etiam pulchritudine oris, totiusque corporis forma conspicuus, kcta, atque hilari fronte, quæ plurimum valent ad gratiam conciliandam. » Pacatus in *Pancgyr. ad Theodosium :* «Augustissima, inquit, quæquc species plurimum creditur habere c cœlo.» El subdit : a Virtus tua meruit imperium, sed virtuti addidit forma suffragium; illa præstitit ut oporteret te principem fieri, luce ut deceret. »

ver*. 43. 43. Numquid caris ego sum? — quasi dicat, ail S. Chrysostomus, horn. 4G *in Genes. :* «Putasti tc adhuc apud oves esse, et canes quosdam persequi; cl ita contra me, quasi contra canem instru-

mentis illis instructus in pugnam venisti? statini experientia disces non tibi cum homine vulgari bellum esse. »

Goiiith ° ' Sed vere Goliath impudentia, infidelitate, spurcitia erat canis; ideoque ut canis lapide percussus est a Davide. Audi S. l'aulinum, *Natali 5:*

Illo gigas pueri funda pistons obivit,
Ul cauis.

Et maledixit Piiilistxus David in diis suis, — dicendo, V. g. : Perdant te dii nostri, percutiat te noster Dagon. Porro David, ait Rasilius Scleucianus, *orat.* 15, hinc animos et omen victori® capiebat, dicens : « Maledicam inimici linguam, victori® pignus teneo; » tum quia maledicos punire, tum quia deos Gentium humiliare solet Deus cum suis cultoribus.

Veri. 45. **45. DIXIT ALTEM DAVID AD PhILIST.EUM t Tu VENIS AD ME CUM GLADIO ET HASTA ET CLIPEO, EGO ALTEM VENIO AD TE IN NOMINE DOMINI EXERCITUUM. — Hinc** patet Davidem a Deo impulsum suscepisse hoc duellum; alioqui enim temere juvenis giganti, inermis armato, imbellis bellicoso se opposuisset. Ita Josephus, Thcodorctus et alii. Deus ergo illi animos œque ac vires indidit, ac spem certam victori®. Unde subdit David :

Ven.4«. 46. Et dabit te Domines in manu mea, — *q. d.* Idcirco plane inermis libi armalo occurro, ut ostendam me uno Deo nili, et in co omnem victori® spem reponere, quod scilicet ipse te adeo elatum mea manu percutiet el occidet. « Sic, sic, aitS. Augustinus, serra. 5 De *Verbis Apostoli,* aliter non, omnino aliter non prosternitur inimicus. Qui pugnat viribus suis, antequam pugnet ipse prosternitur. n Hic voces Davidi inermi victoriam et regnum pepererunt. Undo Rasilius Seleucianus, *orat.* 15, exclamat : a O plenas amoris divini voces, vel ante victoriam potitas victoria ! O qui palam fecisti fidem ad pugnam armis non indigere! O qui in te ipso palam fecisti fidei vim! tales animas legere novit gratia : quarc ct cura gregis distentum vocavit ad regnum. »

Audi S. Chrysostomuin.homil. De *Davide et Goliath :* « David dixit ad cum : Tu venis ad me fidens in gladio, ego in Deo; tu terrenis dimicas, ego coelestibus pugno ; tu in lancea, ego in fide; tu in clypeo, ego in paco : tu venis ad me in armorum virtute, ego in potentissimo genitore. Denique in te tua anna vertentur, in te tuus gladius exerelur; Dei est enim h®c pugna, Dei erit el ipsa victoria. »

Porro Josephus, lib. VI *Antiq.* cap. x, Davidem Goli® dixisse ait : «Tu me invadis hasta tua confisus, ct thorace ct gladio ; mihi vero pro armatura Deus est, qui te ac tuum exercitum hodie nostris manibus deleturus est. d Nota rt *mihi vero pro armatura Deus est.*«Si enim Deus pro nobis, quis contra nos?» Ilom. cap. vili.

Ver». <». **49. PERCUSSIT PIIILISTJBUM IN FRONTE : ET INFIXUS EST LAPIS IN FRONTE EJUS, ET CECIDIT IN FACIEM SUAM** super terram. — Chaldæus, *percussit Phihstaum super domum oculorum ejus, et infixus est lapis in domo oculorum ejus, et cecidit super nasum in terram.* Ergo Goliath galea sua texerat caput, sed non frontem, præsertim quia Davidem quasi inermem despiciebat; aut si cam texerat, tam valide David roboratus a Deo lapidem vibravit, ut galeam perfringeret.

Hinc palet primo Davidem fuisse insignem fundihularium : petiit autem frontem Goliæ, quia ca perfracta lædebat ccrebrum Goli®, a quo omni* spiritus, motus et sensus manat; itaque fecit eum quasi exanimem ct stupidum in terram corruere. Patet *secundo* ictum hunc Davidis adeo fuisse validum, ut lapis frontem Goli® terebraret et cerebrum feriret; inde enim quasi motu et sensu destitutus concidit. Ita Abulensis et Prudentius in *Psychomachia :* im ffi n'r31

Tnjcclumquc cavo terebravit voluere frontem.

Tertio patet primo unius lapidis ictu Goliam corruisse. Minus ergo bene Glossa et Rugo censent Goliam ternis lapidibus cl ictibus a Davide prostratum fuisse, ut trinam Christi a diabolo tentati repulsam ct victoriam repræsentaret. Addit Chaldæus, Rabbini et Philo, vel potius Pscudophilo in Anftg. *Dibhcis,* Davidem lapidi quo percussit Goliath, inscripsisse nomen Ddet Patriarcharum. Verius PanthaleonCarlophylax Ecclesi® Choncnsis, hora. DcS. *Jlichaele* (exstat apudSurium in festo S. Michaelis) asserit Archangelum Michaclem quasi præsidein Synagog® et protectorem Israelis œque ac Davidis regis per cum percussisse Goliam.

Mystice S. Augustinus, serra. 197 De *Tempore:* a Videte, ait, fratres, ubi David Goliath percusserit. in fronte utique ubi crucis signaculum non habebat. Sicut enim baculus crucis typum habuit, ita etiam et lapis ille de quo percussus est, Christum Dominum figurabat. Ipse est enim lapis vivus, de quo scriptum est : Lapidem quem reprobaverunt æùificaulcs, hic factus est in caput anguli. » Et inferius tropologiam afferens : «Quod vero, inquit, in fronte percussus est, hoc significat, quod modo in nostris competentibus exercetur, quia quando catechumenus in fronte signatur, spiritalis Goliath percutitur, et diabolus effugatur. »

Id m Augustinus, *homilia* 31 inter 50, in fine : «Golias, inquit, de viribus suis superbus, elatus, inflatus, primo totam victoriam univers® partis sute in se uno constituit. Et quia omnis superbia habet impudentiam frontis, in ipsa fronte lapide veniente dejectus est. Evacuata est frons qu® habebat impudentiam superbi® su® : ct vicit frons qu® habebat humilitatem crucis Christi. Propterva cl nos signum ipsum crucis in fronte portamus , quia illud intelligimus. » Ita S. Augustinus in ista homilia cujus titulus est : Dc *Monomachia Davidis et Golia.*

Tropologice duellum Davidis cum Golia repr®-

sentat luctam spiritus cum carne, qui scilicet carnem suam lapide austeritatis dejicit, ct gladio mortificationis caput illi abscindit ne prosit, sed subsit. UndeS. Chrysostomus Goliath vocat «turrim carneam.» Rursum, subigit sibi frontem, quia in fronte animi indoles el passiones, ac præsertim superbia, impudentia et feritas cernitur. Unde Aristoteles lib. I *De Histor. anim.* cap. VM : « Quibus, ait, frons magna est, sunt segnes, quibus parva, mobiles; quibus lata, mente moveri idonei; quibus rotunda, iracundi. » Eadem pene ad verbum habet Plinius, lib. XI, cap. 1 ii, qui ct cap. XXXVII, addit : «Frons cl aliis (animalibus), sed homini tantum tristitiæ, hilaritatis, clementiae, severitatis index. » Denique spiritus validus subigit sibi cerebrum sub fronte latens, quod est officina omnis pravæ cogitationis et concupiscenti®.

Vcn. 51. **Er TILir GLADIUM EJIS, etc., PR.ECIDITQUE CA-**PUT ejus. — David ergo Goliam suo ipsius gladio peremit.Eo gloriosior fuit ejus victoria; licet enim Goliath lapide ictus corruerit in terram, non tamen illico mortuus occubuit, sed tunc demum, cum David illi caput amputavit. Porro Philo, vel potius Pscudophilo in *Antiq. Biblias,* narrat vel potius fingit Goliam, cum Davidem suum in se gladium stringentem videret, dixisse : « Festina, ct interfice me, cl exulta. El dixit ei David : Antequam moriaris aperi oculos tuos, ct vide interfectorem tuum qui te interfecit; el respiciens Allophylus vidit angelum, ct dixit : Non solus occidisti me, sed qui tecum adedit, cujus species non est sicut species hominis. Et tunc David abstulit caput ejus ab eo. »

Allegorice D. Augustinus, serm. 197 *De Temperé* : «Quod, inquit, David non habens gladium ascendit super Goliath, ct cum proprio interfecit gladio, designatum est quod in adventu Christi, suo gladio diabolus victus est, qui per nequitiam suam et injustam persecutionem, quam exercuit in Christum, omnium in cum credentium perdidit principatum. »

Denique unctio Samuelis hic operabatur, hoc enim duello et victoria David stravit sibi viam ad regnum, ad quod a Deo destinatus, et a Samuele unctus erat. Unde Salianus et alii censent duellum hoc paulo post unctionem contigisse, scilicet unctum fuisse Davidem anno ætatis 20, qui regni Saulis erat octavus, duellum vero hoc infisso anno ætatis 22, qui fuit Saulis decimus.

Ven. si. W* Assumens autem David caput Piiil ist.ei attulit illud in Jerusalem. — Prius illud in castra intulit; deinde per urbes circumtulit, ac tandem in Jerusalem velut regni Israelis caput detulit. Quare merito S. Chrysostomus, homi). De *Davide,* cum Goliam devicit, ei congratulons hoc epinicium cecinit : «Quibus ego tc laudibus, quibusque gloriis proferam, sancte ac religiose puer, qui innoc ntia pares, virtute fortes, senes merito provenisti; qui potuisti, desistentibus cunctis, immanem bcUuarn vincere, hostem prosternere, inimicum populi detruncare? Tu enim, deficiente roge, rex ipso et dignitate et merito exstitisti. Iu desistentibus fortiter in prolium prosiliisti. Tu, formidanti populo et Goliæ sæviliam molienti, dum fortissime geris, victoriam de hoste Dei populo tradidisti. »

AiUIA VERO EJUS POSUIT IN TABERNACULO SUO, — sed in domo patris sui Jesse, quæ erat in Bethlehem, ac post Saulem rex factus, in regiam suam transtulit. Excipe gladium Goliæ; hunc enim David sacravit Deo ct in ejus tabernaculo reposuit, ut esset perenne victoriæ hujus a Deo accept® monumentum; inde enim David fugiens Saulem, gladium hunc a Pontifice recepit in urbe Nobe, uti audiemus, cap. xxi, vers. 8. Basilius Scleucianus, *orat.* 15 : « Sectum caput, ait, cum sectore gladio, victoriæ parenti donatum offert, ct cum quæ devicerat, Deo offert, ct victoriam arrogat. 0 qui palam egisti fidem ad pugnam nullis egere armis! 0 qui in te ipso palam fecisti fidei vim(!)!•

Porro de gladio hoc ait David, *Psal.* cxi.nr, 11 : a De gladio maligno eripe me. » Nam psalmus hic a Septuaginta inscribitur : *Psalmus contra Goliath;* unde et Chaldæus vertit, A *gladio Goliath eripe me.* Quare David ante duellum psalmum hunc composuisse, coque Dei opem implorasse videtur: unde mox a Deo animatus, duellum iniit, vicit, triumphavit. Aut potius psalmum hunc, parta victoria, quasi epinicium Deo cecinit. Sic enim orditur : « Benedicius Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, ct digitos meos ad bellum, n Simile epinicium Davidi cecinit Ecclesiasticus cap. XLVii, vers. Get scq., ubi cl causam victoriæ assignat dicens : «Nam invocavit Dominum omnipotentem.»

55. De qua stirpe descendit hic adolescens? — Ven.55. Videtur Saul non agnovisse Davidem qui paulo Dirkbm ante fuerat ei familiaris, imo ejus armiger et cilharodus. Unde hoc? Respondet *primo* Pscudophilo 53,11 rzn paulo ante citatus : «Angelus, inquit, Domini iv-sp. erexit faciem David, ct nemo agnoscebat cum. Et videns Saul David, interrogavit cum quis esset? ct non erat qui cognosceret cum. » Sed hoc est fabulosum.

Secundo, Cajctanus ct Torniellus respondent inter duellum hoc ct citharizationcm Davidis mullos secoMo. intercessisse annos, quibus vultus Davidis crescentis ita fuerit immutatus, factusquc virilis, ut ncc a Saule nec ab Abner fuerit agnitus. Verum contrarium innuit hic series hisloriæ, in qua citharizalioni illico duellum hoc subjungitur : undo Salianus asserit inter utrumque octodecim menses duntaxat intercessisse.

Tertio, Theodoretus ct cx co Procopius respon- Tullo, dent Saulem non agnovisse Davidem, vel quia furibundus cithara ludentem non sentiebat, vel quod invidia stimulante diligenter ct accurate

(1) Aliqui Interpretes censent Davidem tantummodo post Jerusalem jam captam caput Goliath attulisse.

cognoscere noluit cujas ct quisnain esset. Verum necdum audierat Saul voces populi : « Percussit Saul mille, et David decem millia, n qu® fuit origo invidi®, atque a Davide citimi izante curatus cessantibus furiis non poterat non cum agnoscere ct diligere, uti dictum est cap. præced. vers. 21.

Omito. *Quarto,* Magister *Hist. Scholast.* respondet Saulem propter exagilationem spiritus maligni factum esse labilis memori®, ideoque Davidis fuisse oblitum. Idem videtur velle Lyranus. Verum etiamsi hoc non sit improbabile, non tamen omnino satisfacit.

Quinio gtuuit.'. Dico ergo varias hujus ignorationis in Saule fujssc causas : *prima,* quod David jam grandescens barba vestiebatur, quam prius non habuerat, ait S. Augustinus, adcoque vultu erat jam magis virili quam juvenili; solent enim juvenes, cum ad virilem ætatem accedunt, paucis mensibus valde in vultu mutari. *Secunda,* quod David jam vestiebatur habitu paMorilio; veniebat enim ab ovibus, cum in aula Saulis veste usus fuisset aulica. *Tertia,* quod reges tot habebant aulicos ct famulos, totque regni negotia, ut multorum obliviscantur. Abncr quoque militi e præfectus sœpius ab aula aberat ct in castris versabatur; unde Davidem vix videre et nosse poterat.

Addunt Lyranus, Dionysius ct Vatablus Saulem hic non quaerere quUnam sit David, sed ex qua stirpe ct quo patre oriundus, ut sciat an dignus sit cui filiam suam det uxorem, in præmium victoriæ coesori Goliæ a se promissum, vers. 25; ideoque Davidem respondere sc esse filium Isai Bethlehcmitæ, id est, se esse e tribu Juda, quæ erat regalis; Jud® enim Jacob promiserat regnum, sicut Levi sacerdotium, *Gen.* xux. Sed jam sciebat Saul Davidem esse filium Jesse Belhlehcmitæ; ab eo enim eum sibi mitti poposcerat, cap. xvi,22.

CAPUT DECIMUM OCTAVUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Davidi ob Goliam ccrsum populus acclamai : Percussit Saul mille, et David decora millia ; *quare Saul illi invidens, dolensque cum sibi proferii, cogitat cum occidere. Primo vibrans in evm lanceam, vers.* 11; *secundo per Philistaos in bello cui eum prafecit, vers.* 17; *tertio, vers.* 25, per *filiam suam quam ipsi despondit, poscens ab eo pro illa centum preeputia Philistinorum, sperans illum ab eis tandem aliquando occidendum.*

1. Et facium est, cum complesse! loqui ad Saul, anima Jouathæ conglutinata est animal David, cl dilexil eum Jonathas quasi animam suam. 2. Tulilque cum Saul in die illa, et non concessit ei ut reverteretur in domum patris sui. 3. Inierunt autem David et Jonathas fœdus; diligebat enim cum quasi animam suam. 4. Nam exspoliavit se Jonathas tunica, qua erat indutus, et dedii cani David, et reliqua vestimenta sua usque ad gladium et arcum suum, et usque ad balteum. 5. Egrediebatur quoque David ad omnia quæcumquc misisset cum Saul, ct prudenter se agebat ; posuitque cum Saul super viros belli, et acceptus era! in oculis universi populi, maximeque in conspectu famulorum Saul. G. Porro cum reverteretur percusso Philistæo David, egressæ sunt piuliercs de universis urbibus Israel, cantantes, chorosque ducentes in occursum Saul regis, in tympanis lælitiæ, el in sistris. 7. El præcinebant inuberes ludentes, atque dicentes : Percussit Saul mille, et David decem millia. 8. Iratus est autem Saul nimis, et displicuit in oculis ejus sermo iste, dixitque : Dederunt David decem millia, ct mihi mille dederunt; quid ei superes!, nisi solum regnum? 9. Non rectis ergo oculis Saul aspiciebat David a die illa, el deinceps. 10. Post diem autem alteram, invasit spiritus Dei malus Sani, ct prophetabat in medio domus sure ; David autem psallebat manu sua, sicut per singulos dies ; tcnebalque Sani lanceam, 11. el misit cam, putans quod configere posset Daxid cum pariete; el declinavit David a facie ejus secundo. 12. Et timuit Saul David, eo quod Dominus esset cum co, et a se recessisset. 13. Amovit ergo cum Saul a se, et fecit eum tribunum super mille viros; ct egrediebatur, et intrabat in conspectu populi. 14. In omnibus quoque viis suis David prudenter agebat, et Dominus erat cum eo. I . Vidit itaque Saul quod prudens esset nimis, el coepit cavere cum. 16. Omnis autem Israel et Juda diligebat David :

ipse enim ingrediebatur et egrediebatur ante cos. 17. Dixitque Saul ad David : Ecce filia mea major Merob, ipsam dabo tibi uxorem ; tantummodo esto vir fortis, et præliare bella Domini. Saul autem reputabat, dicens : Non sit manus mea in eum, sed sil super eum manus Philistinorum. 18. Ait autem David ad Saul : Quis ego sum, aut quæ est vita mea, aut cognatio patris mei in Israel, ut fiam gener regis? 19. Factum est autem tempus, cum deberet dari Merob filia Saul David, data est Iladricli Molatili!® uxor. 20. Dilexit autem David Michol filia Saul altera. El nuntiatum est Saul, et placuit ci. 21. Dixitque Saul : Dabo cam illi, ut fiat ci in scandalum, cl sit super eum manus Philistinorum. Dixitque Saul ad David : In duabus rebus gener meus eris hodie. 22. Et mandavit Saul servis suis: Loquimini ad David clam me, dicentes : Ecce places regi, ct omnes servi ejus diligunt te. Nunc ergo esto gener regis. 23. Et loculi sunt servi Saul in auribus David omnia verba hæc. Et ail David : Num parum videtur vobis generum esse regis? ego autem sum vir pauper et tenuis, 24. et renuntiaverunt servi Saul, dicentes : Hujuscemodi verba loculus est David. 2o. Dixit autem Saul: Sic loquimini ad David : Non habet rex sponsalia neccsse, nisi tantum centum preputia Philistinorum, ut fiat ultio de inimicis regis. Porro Saul cogitabat tradere David in manus Philistinorum. 26. Cumque renunliassent servi ejus David, verba quæ dixerat Saul, placuit sermo in oculis David, ut fieret gener regis. 27. El post paucos dies surgens David, abiit cum viris qui sub eo erant. Et percussit ex Philisliim ducentos viros, et attulit eorum præpulia, et annumeravit ea regi, ut esset gener ejus. Dedit itaque Saul ei Michol filiam suam uxorem. 28. Et vidit Saul, et intellexit quod Dominus esset cum David; Michol autem filia Saul diligebat eum. 29. El Saul magis ccepit limere David ; faclusque est Saul inimicus David cunctis diebus. 30. Et egressi sunt principes Philistinorum ; a principio autem egressionis corum, prudentius se gerebat David quam omnes servi Saul, et celebre facium est nomen ejus nimis.

Ven. I

I. ANIMA JOXATII.E COXGLÜTINA EST AXIMfi DAVID, — *q. d.* Jonathas intime ct tenerrime Davidem dilexit, ita ut videretur anima ipsius glutino affixa, el quasi in unum compacta cum anima Davidis. Amantis enim anima magis est in amato quam in amante, adeoque amantes unam eamdemque videntur habere animam, mentem ct voluntatem. Tales fuere S. Augustinus ct amicus ille ejus, quem non nominat, sed ita describit, lib. IV *Confessionum,* cap. vi : «Mirabar enim cæteros mortales vivere, quia ille, quem quasi non moriturum dilcxeram, mortuus crat; ct me magis, quia ille alter eram, vivere illo mortuo mirabar. Bene quidam dixit dc amico suo dimidium animæ mcæ. Nam ego sensi animam meam et animam illius unam fuisse animam in duobus corporibus, ct ideo mihi horrori erat vita, quia nolebam dimidius vivere ;ct ideo forte mori metuebam ne totus ille moreretur, quem multum amaveram. »

Amistiara iniXLâ una.

Tales quoque fuere S. Basilius ct S. Gregorius Nazianzcnus. Audi Nazianzenum, orat. 20 *in falten* S. *Bastili : «* Una utrique anima videbatur duo corpora ferens. Quod si minor fides iis habenda est, qui omnia in omnibus posita esse dicunt : At nobis certe credendum est, quod uterque in allero, et apud alterum positi eramus. »

Causa amoris fuit similitudo morum cl amorum. Jonathas enim, æque ac David,crai candidus, probus, bellicosus et triumphans de Philistinis, uti jam triumpharat David de Golia. Quare Jonathas cum Davide fœdus amicitiæ perpetuæ iniit et juramento (addit Abulcnsis immolatione quoque victimarum) firmavit. Idque bis renovavit cap. XX et xxm.

Jonathas ergo valde dissimilis fuit patri suo Sauli ; huic enim Davidis virtus ct victoria movit invidiam ct odium intcrnccinum, Jonathæ vero movit summum amorem.

7. Percussit Saul mille, et Davi» decem millia; **Ven r.** — quia David cæso Golia cecidit tota castra Philistinorum, in quibus erant plusquam decem millia; hæc enim videndo cæsum esse Goliam, in quo omne suum robur otnncmquc victoriro spem collocarant, illico fugerunt, ac fugiendo cæsa sunt ab Hebræis inscqucnlibus cap. xvii, vers. 82. Porro canticum hoc in proverbium abiit, quo utimur cum duos ab insigni virtute laudamus, sed unum alteri præfcrimus.

Allegorico S. Augustinus, sermone 197 De *Tempore,* et ex eo llupcrlus, lib. Il in *lib. Regum,* cap. vi : « David, ait, id est Christus, maledicti hostis (peccati et diaboli) caput amputavit, id est, principatum abstulit, ct exinde resurgens ex mortuis in Hierusalem cœlcstem victor ascendit. Hoc au-

dilu excitate per fidem occurrunt animæ nostr® victori publice ct privatim cantantes ct ducentos choros telili®. Quid canimus? quid confitemur? Percussit Saul mille, et David decem millia in millibus suis, id csl, universitatem peccati destruxit in suis virtutibus : suis, inquam, quia non aliunde petitis. »

Percussit Saul mille, et David decem millia. — Sic Aureliano Imperatore, qui suamct manu Sarmatas octo ct quadraginta interfecerat, ct diversis diebus ultra nongentos ct quinquaginta, acclamatum est a pueris dic festo saltitantibus militariter : a Mille, mille, mille, mille, mille, mille decollavimus ; unus homo mille, mille, millcdccollavimus, mille, mille, mille, vivat, qui mille, mille occidit: tantum vini habet nemo, quantum fudit sanguinis. » Ita refert Theoclius Cœsareorum temporum scriptor apud Vopiscum in *Aureliano.* Addit Vopiscus : Idem (Aurelianus) apud Maguntiacum tribunus legionis sext® cum Francos per Galliam vagantes valde afflixisset, iterum de eo facta est cantilena : « Mille Francos, mille Sarmatas occidimus : Mille, mille, mille, mille, mille Persas quærimus. » Similis est illa ad Sponsam acclamatio, *Cantic.* iv, 8 : « Veni de Libano, sponsa mea, veni : coronaberis dc capite Amana, do vertice Sanir et Ilermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum, n

ven g. 8. Iratus est autem Saul nimis, — tum populo sic acclamanti, tum Davidi acclamato, in cumque invidiam ct odium lethale concepit, præscrtim quia videbat populum magis favero Davidi, quam sibi, ac Davidcm se meliorem, fortiorem ct feliciorem a Deo dirigi ; unde conjiciebat in illum transferendum esse regnum, quod Samuel sibi abstulerat. Quare ut regnum sibi suisque posteris assecurarct, omnino statuit occidere Davidcm quasi regni sui æinulum; unde ait:

Quid ei superest nisi solum regnum? — *q.* d. Video Dei gratiam, populi favorem, virtutem ct felicitatem bellicam a me transiisse in Davidcm: quid supcrest, nisi ut regnum meum in illum transferatur? Cupido autem regni in regibus est ardentissima; regnum enim est omniscorum di-Rn¡tas, gloria, opulentia cl felicitas. Qui ergo illud ambit vel aufert, tangit corum pupillam, imo cor transfigit. Hæc fuit causa odii immanis cl perpetui Saulis in Davidem : ideoquo pœna culpæ socia mox cum secula est. Nam rursum invasit cum spiritus malus, a quo David per citharam cum liberarat.

Cnpido rexni in *iXau-*sinu,

Verum ab hoc odio retrahere Saulcm debuisset, ail S. Chrysostomus, homilía *De Davide ct Saule: Primo,* quod vera dicebat pupulus; vere enim David occidendo Goliam percusserat decem millia hostium, cl amplius. *Secundo,* quod pariem victori® daret Sauli dicendo : « Percussit Saul mille, n cum illa lota deberetur David. *Tertio,* quod David ab hac voce populi erat innocens; nec enim eam procurami,aut sciverat fulram. *Quarto,* Davidis modestia, qua semper Sauli se obsequentem, subditum et fidelem in bellis præstilil.

9. Non rectis ergo oculis (sed limis, acerbis*, Vm.t. torvis, invidis) Saul aspiciebat David a die illa ET DEINCEPS.

10. Post diem autem alteram invasit spiritus Vtr*. io. Dei malus Saul, et prophetabat, — eo modo quo energumeni, epileptici, furiosi et abreplilii dicuntur prophetare ct divinare; quia scilicet non loquuntur ex se, sed potius loquitur per eos mania cl furia, scilicet diabolus qui eos corripit el exagitat; cl quia tales subinde quædam occulta cl abdita homini (sed dæmoni nola) pandunt ct revelant. Ha Theodoretus, Procopius, Abulcnsis el Auctor *Quast,* apud S. Hieronymum, qui, *prophetabat,* interpretatur, *aliena referebat ;* Chaldæus, *insaniebat* ; Vatablus, *desipiebat,* id est, insana ct stulta loquebatur, uti faciunt insani el furiosi. Est catachresis : quia enim prophetic sœpe videbantur populo insanire, ac delira ct absurda agere vel loqui ; hinc cl insani ac energumeni, qui emota sunt mentis, ac furiis vel dæmonibus aguntur, cum insana ct delira agunt dicuntquc, prophetare dicuntur; imo Turcæ, epilepticos cl lunaticos, ut veros prophetis habent ct venerantur, eo quod Mahomet eorum propheta, laborans epilepsia, cum ea correptus fureret, ut morbum hunc apud suos legeret, dicebat se corripi tunc a Spiritu divino, ab coque revelationes accipere el prophetare, a Prophetabat » ergo Saul, id csl, furebat, bacchabatur, insana agwbat ct dicebat. Quin ct Plato in *Timero,* el Plutarchus, libro *Dc Oraculis,* cnthusiaslas qui spiritu malo icti mira dicunt faciunlque, vocant *Prophetas :* ac Cicero, orat, *pro Sextio,* ‹ vaticinari cl insanire,» dixit. Ita Theodoretus. « Pseudopropheta, inquit, agitati a malo spiritu sunt similes furore percitis Corybantibus. Hoc passus est eliam Saul vexatus a (temone. » Sic Seneca ait in *Ncdcca:*

> Incerta qualis entheos (id *est, Dei spiritu instincta)*
> cursus tulit.
> Cum jam recepto Minas insanit Deo.

Et Virgilius lib. VI *Æneid.* de Sibylla Æneæ:

> Dicebatur vales, *inquit,* magnum si pectore possit
> Excussisse deum, tanto magis ille fatigat,
> Os rabidum fera corda domans, flngilque premendo.

Porro Philo Biblicus Saulcm hæc de se vere ex spiritu malo prophetasse narrat. « Mansit, inquit, Spiritus in Saul, et prophetavit, dicens: Quid seduceris, Saul? aut quem persequeris in vanum? Completum csl tempus regni tui. Perge in locum (uuin ; tu enim morieris, et David regnabit. Nonne tu ct filius tuus simul moriemini, cl tunc apparebit David regnum. » Atque post hæc subjicit: aEl abiit Saul, et nescivit quæ prophetavit. »

Moralitcr, disce hic diabolicum scelus esse invidhm, ac invidos possideri ac torqueri a dia- lovidu lll

lu d.i- bolo, uti *contigit* Sauli. Invidia enim propria csl i licum, *diabolo;* unde « invidia diaboli intravit mors in orbem terrarum, » *Sapient,* cap. n.

David altem psallebat manu sua, — psalterium aut citharam pulsando, ut malum spiritum a Saule abigeret; sed frustra, quia Saule persistente in sua invidia et odio Davidis, perstitit pariter in eo spiritus malus.

Tenebatqie Saul lanceam, — qua in bellis utebatur, quamque ut regni sui insigne ubique secura circumferebat, vel circumferri curabat, ut alibi regibus prraferlur gladius.

v<n n. II - Et misit eam, putans quod configere posset David cum pariete. — Vide hic quam invidia Saulcm fecit ingratum, ferum el barbarum in Davidem, cui vitam et regnum debebat oli erasum Goliam cl ob citharizationem. Audi S. Chrysostomum, homi). *De Davide et Saule:* « Per illum vicit rei ac principatum obtinuit, ct quam reposuit gratiam ! Nam si quis perpendat preclare gestorum magnitudinem, etiamsi rex a suo capito detractam coronam David capiti imposuisset, nunquam parem retulisset gratiam, sed ampliorem debuisset. Ilie enim ct vitam et regnum illi donavit; ille vero huic regnum tantum erat cessurus. *v*

Allegorico, sicut David lancea Saulis, sic Christus in cruce lancea militis fuit appetitus; sed David illrasus aufugit; Christus vero ea transfixus ad regnum perrexit. Ita Rupcrtus, libro II *in lib. Regum* cap. vu: a Nam iste quidem, inquit, in figura patiens,non confixus fugiendo evasit; ille autem cujus passiones prrafigurantur, lancea clavisque confixus quidem est, sed resurgendo evasit. »

Srpua i<wq- ujnf'i. Hæc est prima persecutio Saulis contra Davidem, quam multai alio?, sed precipua: sex conse0111® sunl› Q1118 hoc ordine recenset hie Rupcrtus, lib. II, cap. vili: « *Prima* est, inquit, ubi nunc mittente Saul lanceam, ut configeret cum cum pariete, declinavit ct fugit. *Secunda,* ubi postquam percussit Philislæos, plaga magna itidem psallentem nisus csl Saul configere; ct eo declinante, lancea casso vulnere perlata est in parietem. *Tertia,* ubi cum fugisset David, et venisset ad Achis regem Gclh, interfecit Saul propter illum sacerdotes Domini. *Quarta,* ubi nuntiaverunt Ziphei, dicentes: Ecce David latitat apud nos, et surrexit Saul, ct persecutus est David in desertum Maon. Cumque desperaret David se posse evadere, nuntius venit ad Saul, dicens : Festina, et veni, quoniam infuderunt se Philiste! super terram. *Quinta,* in deserto Engaddi, ubi cum ingressus speluncam fuisset Saul, ut purgaret ventrem, surrexit David, et precidit oram chlamydis ejus silenter. *Sexta,* ubi iterum nuntiaverunt 'Ziphei, dicentes : Ecce David absconditus est in colle Achile, cl surrexit David, ct descendit in desertum Z.iph, ubi cum dormiente illo dixisset Abisai : Conclusit Deus hodie inimicum tuum in manus tuas. Nunc ergo perfodiam eum lancea in terra semel, el secundo opus non erit. Dixit David: Ne interficias eum. Ac deinceps propitius sit mihi Dominus, ne extendam manum meam in Christum Domini. Nunc igitur tolle hastam quæ est ad caput ejus, ct scyphum aquæ, etc. *Septima,* quæ est ultima, ubi ail David in corde suo: Aliquando incidam in una die in manus Saul. Nonne melius csl ut fugiam, ct salver in terra Philistinorum, ct desperet Saul, ccssetquc me quærere in cunelis finibus Israel ? Fugiam ergomanus cjus. Et surrexit David, cl abiit ipso el sexcenti viri cum co ad Achis filium Mahog regcin Geth. »

Prima persecutio recensetur hic; *secunda,* cap. lix, vers. 10; *tertia,* cap. xxi, vers. I ct seq.; *guarta,* cap. xxin, vers. 19; *quinta,* cap. xxiv, vers. 3; *sexta,* cap. xxvi, vers. 1 ; *septima,* cap. xxvu, vers. I. Porro idem Ruperlus, lib. II, cap. 10, ostendit Deum singulas persecutiones in Davidis piaio0ii bonum convertisse, ut cx singulis ipse fortior et gloriosior evaserit, ut patet hic ca qura singulassloni" persecutiones consecuta sunt legenti; passionis enim comes el assecla est gloria.

Allegorico vero Ruperlus, cap. vin jam dicto, ostendit has septem Davidis persecutiones repræsentasse septem persecutiones, quas Diabolus excitavit contra Christum. *Prima* fuit, cum Herodes cum cum cætcris infantibus in Bethlehem quærasivit ad necem, *Mallh.* n. *Secunda,* cum David citharizans, id est, Christus prradicare incipiens in Nazareth cives offendit, qui cum ejecerunt extra civitatem in montem, utprracipilarent, *Luca:* cap. iv, 29. *Tertia,* cum Judæis commendans esum carnis suæ, ab cis audivit: « Durus csl hic sermo,» ideoque ab eis desertus fuit, *Joan,* vi, G7. *Quarta,* cum Principes miserunt suos ministros, ut cum apprehenderent. Al illi eo intacto revertentes dixerunt : « Nunquam locutus csl homo sicut hic homo,» *Joan,* mi, 4G. *Quinta,* cum Christo dicente : a Antequam Abraham fieret, ego sum, » Judrai tulerunt lapides ut jacerent in cum, *Joan.* vin, 58. *Sexta,* cum Christo asserente: a Ego ct pater unum sumus, » Judtei iterum voluerunt cum ut blasphcmum lapidare, *Joann,* x, 30. *Septima,* cum cum ceperunt ct crucifixerunt, *Mattii.* xxvict xxvn.

Et declinavit David a facie ejus — lanccæ, ait Rupcrtus, aut potius Saulis vibrantis lanceam, ait Lyranus, Abulensis, Hugo, Dionysius, Cajctanus el alii. Tb cniin *ejus,* in Hebræo est masculinum, non femininum, ac proinde Sauli non lancera congruit.

13. Amovit ergo bum Saul a se, — tanquam Veri.n ramulum sibi exosum, ne ejus aspectu dolerci. Sauli enim invido David, quasi regni ramulus et successor, erat dolor oculorum ; ac ne David in aula gratiam sibi aulicorum conciliaret, itaque sensim crescendo se exturbato regnum invaderet.

Et fecit elm tribonuh super mille viros, — creavit cum chiliarcham, quem vulgo jam cofo-*nellum* vocant; fecit hoc Saul, turn ut onus bellandi a sc jam fesso, ignavo et spiritu malo agitalo in Davidem rejiceret; tum ut cum hostibus occidendum objiceret, ut patet vers. 17.

Et egrediebatur et intrabat in consfectu populi, — ‹/. *d.* David ubique populo aderat, quasi Dux eum procedens ad prælium, ¡Hoque finito eum victorem domum reducens. Sapienter Velleius, lib. II *Hister.:* «Ipse (Dux), inquit, primus faciat; nam facere recte cives suos princeps optimus faciendo docet; cumque sit imperio maximus, exemplo major est.»

Ven.li. IL In omnibus quoque viis suis David prudenter agebat, — cavens ne Saulcm offenderet, ct simul ne in manus hostium incideret, sed ab eis victoriam referret.

Et Dominus erat cum eo, — omnes ejus actiones ct conatus dirigens, prosperans, et ad felicem exitum perducens.

Vers, n 17. Ecce filia mea major Merob, ipsam dabo tibi uxorem. — Promisit eam Saul Dividi; sed non prostitit; vel quia ficte promisit, vel quia eum pœnituit; timuit enim ne per filiam regiam uxorem David ad regnum evaderet.

Symbolicam causam dat S. Gregorius, lib. V *in lib.* I *llcg.* cap. i: « Quid est, inquit, quod Jacob utramque sororem habere licuit; David autem ad majoris thalamum non pervenit? nisi quia David rex fuit, Jacob vero rex non fuit. Qui ergo regimen animarum suscipit, hunc censura Ecclesiastica gregem deferre, et remoti) vitæ otiis vacare non sinit, n *Merob* enim Hebraice idem est quod *a magistro,* ait Pagninus, unde notat vitam contemplativam, cujus magister est Deus ct Spiritus Sanctus. *Micho!* idem est quod *rivus,* vel, *decursus aquarum;* unde notat vitam communem, qualis est activa: ulramque egit David, unde contemplans edidit prophetias et psalmos tam divinos; sed ut significaretur reges altos et ordinarios debere potius activa) vitæ intendere quam contemplativa), hinc Davidi Nichol obtigit, non Merob.

Saul autem reputabat dicens: Non sii manis mea in eum (non occidam Davidem manu mea, no infamiam et indignationem populi mihi conflem; populo enim David erat charissimus), sf.d sit SUPER EUM MANUS PHILISTINORUM, — Ut assidue CUIIÌ cis proliando tandem aliquando ab eis occidatur, uti optimi Duces et milites pereunt pugnando in bello, sicut nauta) et natatores in aqua natando.

Swlpro fl:ii in ' Vide hic malignitatem et calliditatem invidio) Saulis, qui semper in pejora ditabitur; per inobedienliam enim cecidit in tristitiam, per tristitiam in invidiam, per invidiam in odium implacàbile Davidis, quo usque ad mortem vitw ejus perpetuo insidiatus est, cumque miris modis afflixit. Per odium hoc incidit in Dei derelictionem et desperationem, inde in magiam, consulens diabolum per Pythonissam; inde in sui ipsius homicidium, ut eadem manu qua voluerat occidere Davidem, occideret seipsurn.

Nimirum agebat cum suis furiis spiritus malus, sed ita ut post agitationis et furoris paroxysmos, Saulcm sibi suæquc invidiœ el libero arbitrio relinqueret; ad hoc ut liberius, ideoque gravius peccaret. Poche, ut idipsum pulchro claroque schemate hominibus representen!, fingunt Furias esse Deas infernales invidiœ et scelerum ultrices, quæ assidue sceleratos insectentur et crucient: unde aiunt cas esse filias Acherontis ct noctis; utpote quæ sccum omnia mala cum eccitate adducant. Dicunt illas esse 1res, scilicet Alecto, Megreram cl Tisiphonem. Audi Claudinum, lib. I *in huffmum :*

> Invilir qnnntam stimulis iocinduit atrox
> Aleno piaci hi late cum cerneret urbes:
> Protinus infernis ad limina tetra sorores,
> Concilium deforme vocat: glomendur in unam
> Innumeræ pestes Ereti, livorqae secundis
> Auxins, €t scisso m«Treas velamine ludos,
> Et limor, ct exeo przceps Audacia rullo.

Vide hic ut David continua el implacabili Saulis invidia fuerit exagitatus, ct assidue ad necem destinatus; idque duravit toto reliquo vitæ Saulis tempore, pula per integros octo annos; lot cnim sunt a decimo Saulis anno, quo David Goliam superavit, usque ad annum Saulis 18, quo ipse in prælio misere occubuit.

Quærcs, cur hoc permisit Deus? Respondeo, ut Davidis patientiam cl virtutem exerceret, acueret, solidaret, perficeret, itaque cum ad regnum disponeret. Audi Rasilium Seleucianum, *orat.* 15: q Ne tibi paradoxum videatur, si David, tanlæ cum esset graliæ Deoque in deliciis, invidile jaculis fuerit expositus. Nam cum invidiam perimere Deus potuisset, invidente perempto, sentiendum non est nullam justi rationem, nullam Davidis curam Deum habuisse. Sic cnim el Nabal sustulit Deus, Davidi gratificaturus, dum ejus injurias morte vindicavit. Sic ab Absalono commota) mentis in patrem pœnas exegit Deus; Davidem tamen Saulis moribus obluctari permittit Deus, ut athleta ope divina invidentiæ victor evadat. I't infirmos Deus non permittit invidi.e, sic fortesclstrenuos vocat in stadium, quo possint dc invidia ipsa triumphare. Aufert infirmum ab invidorum rabie, at fortissimos eo deducit, ubi invidentiæ victores evadant. Hinc Jacob extollit praestantiam Joseph! cap. xLix. Filius accrescens Joseph, filius acerescen> et decorus aspectu: filiæ discurrerunt super murum; sed exasperaverunt eum, ctjurgati sunt, invideruntquo illi habentes jacula. Sedit arcus ejus, » etc.

Simili modo Deus exercuit, promovit ct perfecit Jacobum per Esau, Moyseu per Pharaonem, Isaiam per Manassem, Machabæos per Antiochum, S. Alhanasium per Constantium, S. Chrysosto-

mum per Eudoxiam, S. Ambrosium per Juslinam Imperatriccm.

▾ «». u. IS. Ait autem David : Quis ego sum, aut quæ est vita mea (quid in vita preclare gessi) etc., ut fiam I'»'·ii» gener regis? — Mira hic elucet humilitas Davidis, utpote qui jam rejecto Saule unctus in regem, Goham prostraverat,cratquc dux præliorum,assiduo triumphans de Philistæis, ac tamen indignum sc a»shmat matrimonio filiæ Saulis, ut ejus fiat gcncr. Nimirum certat ipso sua humilitate cum fastu ct invidia Saulis, ut illam frangat el superet, ac praesertim ut illi extundat istum aculeum populi acclamantis : a Percussit Saul mille, et David decem millia,» *q. d.* Sauli : Mi domine rex, non est quod le hæc vox moveat vulgi imprudentis, adeo enim me non movet nec extollit, ut ego mo minimum servorum tuorum æstimein, et indignum qui fiam tuus gcncr. Audi S. Chrysostomum, *homil.* in hæc Davidis verba : *Quis cqo* sum?aQuissumego, domine mi, quod talem gratiam invenerim ante faciem luam? Ego enim minimus fui in tribu mea, ct elegisti me ex ovibus, el assumpsisti me. Videte quomodo subjunxit humilitati innocentiam, ut cum esset homo, diceret: elegisti me ex ovibus. Demonstravit quia hoc genus pecudis innocens est : significabat enim illum pastorem bonum, qui animam suam ponit pro ovibus suis; illum agnum Dei qui venturus erat, ut tolleret peccatum mundi. Electus ergo cx ovibus ut pastorem ostenderet, ct innocentiam non negaret, dicit : Ego enim minimus fui in tribu mea. Quam suave est, quam dulce in auditione verae confessionis, ut diceret sc minimum in tribu sua; non erubuit quod erat, ut esset quod non erat. Confessio ejus adduxit ei non peccatum, sed gloriam et misericordiam. » Subdit deinde Davidem hic gessisse typum Christi : « Quod dixit : .Minimus fui in tribu mea, significabat perfectam Domini humilitatem in mundum venientis, qui formam non ingenui, sed servi assumere voluit. Quid humilius servo? Tamen hoc Dominus esse dignatus est, ut cx servis liberos faceret, ut servitus ipsius nobis ingenuitatem donaret. Hoc significabat quod dixit : Minimus fui in tribu mea. Eia, nunc erigite mentes genus electum, et nolite esse pigri, neque superbi. »

Teii. 11. 21. DIXITQIE SAUL AD DAVID : IN DUABUS REBUS gener heus eris HODIE. — Hebræa ct Septuaginta habent, in *duabus;* unde Hebræi subaudiunt, *uxoribus, q.* d. Duas filias meas tibi addixi, itaque duplici titulo eris meus gener. Nam Mcrob seniorem filiam meam tibi despondi (esto ob casum occurrentem illa postea tradita sit alteri), ac Micho! juniorem nunc tibi despondeo et trado. Pagnmus vero sic explicat, *in duabus,* id est in una duarum, scilicet in Michol cris meus gener. Sic ct Hugo, Dionysius, Vatablus ct alii.

Verum Noster aptius ri tn duaius interpretatur, *rebus;* nam Hebræi genus femininum usurpant pro neutro quo carent. In duaôus, boc est in duo¿its, puta in duobus punctis, sive in duabus conditionibus et rebus. Duæ hæ res sunt : prior, cædes Goliæ; ilium cnini occidenti filiam suain promiserat Saul, cap. xvn, vers. 25; posterior, centum praeputia Philistinorum, quæ nunc exegit Saul, ut patet vers. 23. Ita Angeloinus, Sanchez ct alii. Sic ait Psalles : « Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabilem in domo Domini.» *Unam* hoc csl unum, sive unam rem.

Aliter Auctor *Quasi.* apud S. Hieronymum, Rupertus, Hugo, Glossa, AbuIcnsis, Dionysius et alii: « Duæ res, inquit, sunt ducenta praeputia Philistinorum; » hæc enim numeravit David Sauli, vers. 27. Quare cum Saul pro Michol tantum exegerit centum praeputia, videtur pariter pro Merob priore exegisse centum, quasi dicat Saul : Praestitisti mihi, o David, centum praeputia pro Merob; praesta mihi alia centum, ct dabo tibi Michol; sic Laban pro septem annis servitutis Jacobi substituens Liam, voluit ut alios septem annos sibi serviret pro Rachele, *Genes,* cap. xix, 20 ct 27.

Porro olim mariti coemebant uxores, dando pro cis pretium aut dolem vel dona sponsalia, uli ostendi *Exodi* cap. iv, 20. Sic Saul ait hic Davidi : Non est quod sollicitus sis dc dote et pretio, quo Michol uxorem emas; ista enim, cum sit filia regis, magno pretio æstimanda foret. Nam ego, cum sim rex opulentus, a te paupere pretium non requiro.

25. NON HABET REX SPONSALIA NECESSE. — *Spoil-* Ver». ». *salia* vocat dotem, sive pretium sponsæ jam dictum, ut patet ex llebræo.

Nisi tantum centum præputia Philistinorum. — Cur Saul potius petiit praeputia, quam capita Philistinorum? Respondeo, ne David afferret capita llebræorum, fingens illa esso capita Philistinorum; nam praeputia Hebræi in circumcisione deposuerant: quare si David Sauli praeputia afferret, certum erat illa non esse llebræorum, utpote quibus illa resecta et circumcisa erant, sed Philistinorum. Ita Theodoretus et Procopius. Adde capita tot asportare fuisse valde difficile, ac regi ea offerre fuisset spectaculum horridum ct crudele.

Porro insidiosæ fuere hæ nuptiæ, ct hœc conditio. Ideo enim praeputia hæc contum petiit Saul, ut David cum ccnlum Philistæis conlligens, ab aliquo eorum occideretur. Ila S. Chrysostomus homil. De *Davide cl Saule;* S. Augustinus *in Psalmum* xxxui; S. Ambrosius, serm. 18 *in Psal.* cxvm. Rursum Saul dedit suam Michol Davidi, ut illa Davidem vel perderei, vel sibi prodcrct. Sed Deus Davidi favens utrumque discussit, et in Davidis bonum gloriamque convertit. Nam et David cecidit ducentos Philistæos magna fortitudine cl gloria, ac Michol magis Davidem quam Saulem dilexit, cumque Saulis manibus eripuit, ut audiemus capite sequenti.

27. Et percussii (occidit) ex Philistiim ducen- Ver». 17. tos viros, — ut eorum ducenta præpulia offerret

bauli. Saul tantum petierat centum : David vero obtulit ducenta, ut liberalitatem et generositatem suam Sauli ostenderet.

V(II. 30. 30. Et egressi sunt principes Philistinorum, — ad præliandum contra Hebræos. Sed cur egressi? Respondeo, cx antiquo et innato in Hebræos dissidio et odio ; illud enim ad continua cos bella excitabat. Adde recentem odii bellique novi causam exstitisse, quod ignominiam in cædc Goli® contractam, restauratis viribus et copiis delere voluerint. Reccnlior causa fuit, quod David ducentos eorum occidisset, et præputia corum Siuli obtulisset : quod ingens æstimabant ipsi sunna esse probrum et ludibrium. Aliam causain dant Rabbini, scilicet quod David, utpote novus sponsus, primo anno nuptiarum abstenturus esset bello, ac uxori et familiæ vacaturus: ac proinde putabant Philislæi jam tempus esse invadendi Hebræos, utpote quiescente Davide, quem solum timebant. Sic enim sancit Deus, Deuteronom. cap. XXIV, vers. 5 : « Cum acceperit homo nuper uxorem, non procedet ad bellum, ncc ei quippiam necessitatis injungetur publice : sed vacabit absque culpa domi su®, ut uno anno laetetur cum uxore sua. » Verum hæc lex non vetat novum sponsum ¡read bellum, sed tantum jubet ne quis cum ad bellum, aliudvo onus publicum cogat; hoc enim significat t -. *injungetur*. Quare timere poterant Philislæi, si arma moverent, illico Davidem utpote chiliarcham Læncrosum eis occursurum , uli de facto cis occurrit, ut hic dicitur : sed ipsi marlcm solitum cum Hebræis tentare voluerunt, sperantes se Davidem tandem aliquando superaturos.

CAPUT DECIMUM NONUM.

•tl

SYNOPSIS CAPITIS.

FiTino, *Jonathas Davidem Sauli reconciliat. Secundo, vers.* 8, Darn'd *cadit Philistaos; unde Saul invidia d spiritu malo agitatus lancea conatur eum configere, sed ictum declinans evasit David. Tertio, vers.* 11, *Saul mittit satellites qui Davidem domi capiant ad eadem; sed Michol uxor Davidem monet, et dimittit posito in lecto ejus simulacro. Quarto, vers.* 18, *David fugit ad Samuelem; mox mittit Saul satellites suos eodem, qui omnes cum Samuele prophetant, ac tandem ipse quoque Saul* suos *sequens, cum Samuele ejusque sociis prophetat ; unde proverbium :* Num ct Saul inter Prophetas?

i. Locutus est autem Saul ad Jonathan) filium suum, cl ad omnes servos suos, ut occiderent David. Porro Jonathas filius Saul diligebat David valde. 2. Et indicavit Jonathas David, dicens : Quæril Saul pater meus occidere te; quapropter observa te, quæso, mane, et manebis clam, et absconderis. 3. Ego autem egrediens stabo juxta patrem meum, in agro ubicumque fueris; ct ego loquar de te ad patrem meum; el quodeumque videro, nuntiabo libi. 4. Loculus est ergo Jonathas de David bona ad Saul patrem suum, dixitque ad cum : Ne pecces, rex, in servum tuum David; quia non peccavit **tibi**, et opera ejus bona sunt libi valde. 5. El posuit animam suam in manu sua, ct percussit Philislæum, et fecil Dominus salutem magnam universo Israeli ; vidisti, et lætalus es. Quare ergo peccas in sanguine innoxio, interficiens David, qui est absque culpa ? 6. Quod cum audissel Saul, placatus voce Jonathæ, juravit : Vivit Dominus, quia non occidetur. 7. Vocavit itaque Jonathas David, et indicavit ei omnia verba hœc, el introduxit Jonathas David ad Saul, et fuit ante eum, sicut fuerat heri el nudiuslcrtius. 8. Motum csl aulem rursum bellum; et egressus David, pugnavit adversum Philistiim, percussitque eos plaga magna, et fugerunt a facie ejus. 9. Et factus est spiritus Domini malus in Saul ; sedebat autem in domo sua, et tenebat lanceam, porro David psallebat manu sua. 10. Nisusque est Saul configere David lancea in pariete, et declinavit David a facie Saul ; lancea aulem casso vulnere perlata est m parietem, et David fugit, et salvatus est nocte illa. 11. Misit ergo Saul satellites suos in domum David, ul custodirent eum, ct interficeretur mane. Quod cum annuntiasscl David Michol uxor sua, dicens : Nisi salvaveris te nocte hac, cras morieris; 12. deposuit cum per fenestram. Porro ille abiit et aufugit, atque salvatus est. 13. Tulit aulem Michol statuam, el posuit eam super lectum, et pellem pilosam

caprarum posuit nd caput ejus, ct operuit eam vestimentis. 14. Misit autem Saul apparitores, *qui* raperent David, et responsum est quod ægrolarcl. 15. llursumquc misit Saul nuntios ut viderent David, dicens : A fierté eum ad me in lecto, ut occidatur. 10. Cumque venissent nuntii, inventum est simulacrum super lectum, cl pellis caprarum ad caput ejus. 17. Dixilque Saul ad Michol : Quare sic illusisti mihi, ct demisisti inimicum meum ul fugeret? Et respondit Michol ad Saul: Quia ipse loculus est mihi : Dimitte me, alioquin interficiam te. 18. David nutem fugiens salvatus est, et venit ad Samuel in Ramatila, el nuntiavit ei omnia qua: fecerat sibi Saul; el abierunt ipse et Samuel, el morati sunt in Najoth. 19. Nuntiatum est autem Sauli a dicentibus : Ecce David in Najoth in Ramatila. 20. Misit ergo Saul lictores, ul raperent David ; qui cum vidissent cuneum prophetarum vaticinantium, ct Samuclem stantem super cos, factus est etiam spiritus Domini in illis, el prophetaro cceperunl etiam ipsi. 21. Quod cum nuntiatum esset Sauli, misit cl alios nuntios : prophetaverunt autem ct illi. El rursum misit Saul tertios nuntios, qui clipei prophetaverunt. Et iratus iracundia Saul, 22. abiit etiam ipse in Ramatila, ct venit usque ad cisternam magnam, quæ est in Sodio, ct interrogavit, cl dixit : In quo loco sunt Samuel et David? Dictumquc est ci : Ecce in Najoth sunt in Ramatila, 23. Et abiit in Najoth in Ramatila, ct factus est etiam super eum Spiritus Domini, cl ambulabat iugrediens, el prophetabat usque dum veniret in Najoth in Ramatila. 24. Et expoliavit etiam ipse sc vestimentis suis, ct prophetavit cum cœtcris coram Samuele, et cecidit nudus lota dicilla cl nocte. Unde et exivit proverbium : « Num cl Saul inter Prophetas? »

Veri I. **1. LOCUTUS 1ST AUTEM SAUL AD JONATIIAM FILIUM SUUM, EI AD OMNES SIIIVOS SUOS, UT OCCIDERENT** Damd. — Crescente virtute ct victoriis Davidis, crescit Inoum invidia et odium Saulis. Virtutis onirn comes invidia. Qu uo quem per sc non potuit configere, cum per filium Jonatham el servos suos fidis Imos, alt Josephus, occidi jubet. Sed omnia superavit Dei providentia protegens Davidem, ac invicta Davidis patientia cl prudentia, quæ cum omnibus nuperiorem, indeque ubique gloriosiorem effecit. Nam Jonathas magis (liloxit Davidem quam patris impium mandatum: imo Sauli mandanti restitit, ciquosua efficaci eloquentia Davidis odium eximens, illud in amorem convertit.

Vr<i s. fi. Et posuit animam suam in manu sua, — hoc est, exposuit sc suamquo vitam evidenti mortis ¡X riculo pro te tuoquo regno, dum duellum tam impar cl formidabile cum gigante Golia iniit. Tunc en m llcbreis videbatur David animam, id est, vitam suam in manu gestaro, eamque offerre Golii» ut eam auferret.

Quare iugo peccas in sanguine innoxio? *q. d.* Cur peccare proponis? cur destinas et decorni* effundere innoxium, imo adeo tibi beneficum • mguitiein Davidis; t í ergo peerás, significat actum destinatum ct inchoatum, sed necdum perfectum.

v.. ' 0. Quod cum aidisskt Saul, placatus voce Jonathr II ravit : vivit ûominüs, quia non occidetur. — Vide hic quam efficax fuerit sermo fonatile, æquo ac patientia, modestia, oratio et virtus Davidis, quæ tam imm me odium Sauli excussit, dludquo in umorem transtulit. Ilice est Christi et Sanctorum illustris victoria, qua vincendo in bono malum, adversarios vincunt, non eos occidendo, sed cx inimicis amicos efficiendo; quod longe diffi cillus, gloriosius ct divinius est. Occiditur cniin in liomino vivo odium ct inimicitia, fitque ut in eo vivat amicitia ct charitas. Et hoc sat igcbal peragere David, scilicet non tam ut ipsa cædein Sauli ' evaderet, quam ul Saulem suæ menti, rationi, amori pristino cl gratia: Dei restitueret. Quare David fuit hic typus et precursor Linisti : sicut enim David maleficia Saulis ullus est per beneficia, ideoque eadem sua tolerantia cl beneficentia superavit, ct in sui amorem convertit; sicci Christus cum Pharisæoruni ct Jud eorum odiis certavit incensa sua charitato, ut cum crescerent odia, crescerent pariter ejus miracula, curationes et beneficia : quare odiis hisco eorum ct persecutionibus so vinci non permisit; sed ipse illa divina sua patientia ct chai itate absorpsit, sustulit, et in sc suiquo amorem convertit. Hic ct apex virtutis cl charitatis Christi : quem ipse sancto Stephano, sancto Paulo aliisque Sanctis illustribus inspiravit. Undo S. Chrysostoinus , homil. *De Davide et Saule,* adducens exemplum medici, qui pro œgroto contra nigritudinem pugnat, ideoque phrenetico etiam cum convicianti ‹ t verberanti non irascitur, sed condolens satagii ut ei phrenesim eximat, ita concludit : «Tu quoquo igitur medicus esto ci, qui lo l e- it; unum hoc qu.ere, quo pacto illi morbum adimas. Id quod fecit hic boatus, egestatem prie divitiis, solitudinem pre patria, labores periculaque [ira: deliciis ac securitato, perpetuum exilium pne terrarum orbo elegit, ut Saulom ab illo

in ipsum odio mnlcvolcntiaqiio liberaret. Al nc sic quidem melior factus est Sani, sed persequebatur, sed ubique circumibat quœrens eum, qui non solum nihil læ erat, sed cum esset læsus, tum maxima, tum innumerabilia pro injuriis bona rependerat. Ac Seul imprudens posi incidit in retia Davidis» »

v fJ g «. 1'ERCLSSITQUB EOS PLAGA MAGNA. — Vide Ul Deus Davidis patientiam nova de Philislæis victoria remuneret : sed hæc novam Sauli concitavit invidiam; undo sequitur :

Y f, o 9. Et factus est spiritus Domini malis in Saul, — 7. </. Deus immisit, vel permisit dæmoncm invadere Saulem, ut ejus invidiam cruciando castigaret.

V(I 10. 10. Nisusqur est Saul configere Davii› lancea. — Conatus est lancea transfigere Davidem. Vide <piam varium et inconstans sit cor hominis, præserlun impii ct invidi, qualis crat Saul; hoc enim cum fello rancoris cl odii plane sit imbutum, esto ad tempus meile amoris oblinatur, illico eo evaporanto ad felleas suas iras, invidias ct noxas inolitas revertitur.

ven. n. 11* Misit ergo Sall satellites seos in domum David, ut custodirent eum (nocte ne per tenebras elaboretur), et interficeretur mam ; —ut scilicet mane Davidem domo sua cgrcdicntcm comprehenderent, ct ad Saulem adducerent, ac coram eo ipsum occiderent, ut Saul certo videns occisum Davidem, cum amplius non timeret, quod regnum sibi auferret. Addit Josephus, lib. V, cap. XIV, et eum secutus Abulensis, *Quast.* XI et XII, Saulum constituisse judices, qui Davidem mane ad judicium evocatum capite damnarent : ul scilicet videretur non ex privato Saulis odio, sed justa judicum sententia damnatusel occisus: idque satis S. Scripturo? et rationi videtur consonum. Verum prior expositio planior et facilior ost.

ven.it. 12. Deposuit eum per fenestram. — Quia satellites Saulis custodiebant ostia, ul Davidem comprehenderent el necarent : hinc Michol cum per fenestram dimisit. Sic S. Paulus Damasci ab Arela obsessus, per sportam e muro dimissus evasit, II *Corinth.* cap. xi. Nola hic fidelitatem, prudentiam el amorem Michol m Davidem maritum. Nam *pruno,* imidias patris ei detexit; secundo, consilium prudens dedit ut noctu aufugeret no mano occideretur; fer/to, operam addidit demittens eum per fenestram; *guarió,* ejus simulacrum posuit in lecto, do quo mox.

Vtn n. 13. Tulit autem Michol statuam, et posuit eam 8UPIR LECTUM, LT PELLEM PILOSAM CAPRARUM POSUIT AD CAPUT EJUS, 1.1 OPERUIT EAM VESTIMENTIS.—1'OCÍt hoc Michol co fine, ut David haberet spatium fugiendi ct evadendi. Simulavit enim Davidem ægrotarc et jacere in lecto, ideoque non fugisse. Si enim satellites scivissent cum fugisse, illico fugientem persecuti fuissent et comprehendissent. Dum autem putant eum domi in lecto jacere, tempus commodum ad cum honeste, modeste, sine f trepitu ct inopinate comprehendendum, cum scilicet David dumo egrederetur, exspectant. Dixit ergo cis .Michol Davidem jnicre in lecto cl regrotare ; hoc enim repra tentabal statua Davidis ab ea in lecto collocata, quam ipsi in cubiculo obscuro eminus intuente*, non statuam, bed l avidern ipsum esse putarunt. Interim Saul misit novos apparitores nd Davidem capiendum, quibus idipsum dixit Mi hol, scilicet Davidem n grò- lare. Quare illi idipsum Sauli renuntiant : atque in hoc itu ct reditu, item m deliberatione cl consiliis multum temporis insumptum est, quo Davidi fugere licuit.

l'ro *statuam,* Hebraice est D >> *theraphim,* quod Abulensis vertit, *lignum informe rotundum;* alii vertunt, *idohnn,* vel *oraculum;* alii, *miróla- bium* ad cadi influxus recipiendum compositum; sed certum est *therirphim* significare *statuam,* ut vertit Noster, scilicet effigiem hominis, puta Davidis, ut cen ci Theodorelus, Procopius. Vide quæ de theraphim dixi *Osce* cap. m, i, Judie.cap. win,4 cl 17. Septuaginta vertunt id e t ««pulcra *inania,* «Quomodo enim, ut ait Theodorelus, inane sepub rum videtur quidem habere mortuum , sed non habet ; ita etiam quod per ventes crat compositum, videbatur quidem esso David agens aniinam, bed non crat. »

Pro llcbrœo "P3D Atlír, id ost *pellem pilosam,* Josephus, Procopius, Theodorelus cl alii multi legentes *ra^r,* vertunt, Aepar copra, quod occisa capra adhuc palpitare et se motitare solet, ait Theodorelus cl Procopius, ul videretur non esso statua, sed verus vivusque homo, juila David respirans; qua>i ille videretur agiotare sub stragulis, ibique trahere et agere animam.

Noster cum Septuaginta et Chaldæo melius vertit, *pellam pilosam;* hanc enim posuit Michol, ut per hosco jiilos rufos (in Galaadite enim, quæ vicina est Jerosolymæ, oves ct capnesunt rufi ct fulvi coloris, ul dixi *Cantic.* cap. iv, vers, i), Davidis capillos rufos repræsentarel. Ila Iheodorelus cl Abulensis. Aut certe ut molli hac pelle ü'groti Davidis capitis confovere videretur : undo Vatablus vertit, *cervical,* vel *pulvinar cx pellibus caprarum.* Audi S. Hieronymum, epist. 103 *ad Marni. : a* Venerunt nuntii, et ecco in lecto, pro cenotaphiis in llcbra'0 tcrapliini, id est |4',p-TótxxTx (juxta Aquila* inlerpretalionciii), posita sunt, el non jecur caprarum, ul nostri Codices habent, sed pulvillus de caprarum pelle consutus qui, intonsis pilis, caput involuti in lectulo hominis mentiretur. »

14. Misit autfm Sail apparitores qui raperent ven. u David. —Saul videtur jusú se custodibus, v.l Davidem noctu domi suæ custodirent, mane vero domo egredientein comprehenderent et ad se deducerent occidendum. Verum videns custodes tardare, eo quod, ul ipse putabat, David domi sc contineret, neo egrederetur, moro impatiens

timensque ne David elaboretur, aut (ut suspicax *est* invidia) ne custodes muneribus vel promissis corrumperet, novos misit apparitores, qui domum Davidis invaderent, indeque Davidem violenta manu ad se abriperent; quod si resisteret, occiderent.

Porro David in hisce angustiis constitutus composuit recitavitqac psalmum lvui : « Eripe me de inimicis meis, Deus meus, ct ab insurgentibus in me *libera* me. » Id patet ex ejus inscriptione, quæ sic habet in versione S. Hieronymi : « Victori, ut non disperdat David humilem et simplicem, quando misit Saul ut custodirent domum, ut occiderent eum. n Orando ergo ct psallendo Dei opem invocavit : qui proinde Saulis consilia discussit, et Davidem salvavit. Idem faciamus nos in periculis etærumnis, atque simile Dei auxilium experiemur.

Er hestonsum est (a Micliol vel ejus ancillis ct famulis) quod David ægrotaret. — Ac simul Michol apparitoribus Saulis non credentibus vel dubitantibus, eminus simulacrum Davidis in obscuro angulo lectoque decumbens ostendit, quod illi ipsum Davidem esse rati, rem totam ad Saulem detulerunt. Mentitur hic Michol, sed putabat in tali casu ad salvandam Davidis mariti sui vitam, non tantum licitum, sed et honestum, imo necessarium esse mendacium, uti putarunt obstetrices Ægyptiæ,*Exodi* i, ct Raab,*Josuc* n, aliique permulti etiamnum putant : qua in re errant.

Audi Joscphum, libro VI, cap. xrv : « Parato lecto tunquam ægrotanli, stragulis jecur capræ recens exemptum subjecit, diluculoque venientibus, quos pater ad Davidem miserat, ostendit lectum opertum, ct quod palpitatione jecoris stragula moveri viderent, maritum ægruiu anhelare persuasit, addens lotam noctem inquietam eum egisse. » Sed hepar hoc capræ superius ex S. Hieronymo rejeci.

Ven. is. 18. Ecce David in Najoth in Ramatiia. — «Najoth,» ait Adrichomius, locus est in urbe (juxta urbem) Ramatila sive Rama, tribus Benjamin, sex milliaribus distans ab Jerusalem versus Bethel, ubi David et Samuel manserunt, ac Saul prophetavit. Chaldæus pro *Najoth* vertit, *domus doctrina:*. Hic enim erat *ecclesia,* ul aiunt Septuaginta ct Josephus, hoc est cœlus ct collegium Prophetarum, id csl, virorum religiosorum Deo vacantium.

Vtn.20 **20. Qui CUM VIDISSENT CUNEUM PROPHETARUM VATICINANTIUM**, — id est, laudantium Deum solitis hymnis et psalmis. *Prophetare* cnim subinde est quod laudare et psallere. Sic I *Parat.* cap. xxv, 1, David constituisse dicitur Asaph et Hemam, qui a prophetarent (id csl psallerent) in citharis et p&all riis. • Simile habetur II *Paral,* xxxv, 15; vide quæ de h s Prophetis dixi cap. x.

Et Samuelem stantlm super eos,— 7. *d.* Samuel præsidebal eis quasi corum præcenlor cl choragus. Dices ; Quomodo ergo dictum est cap. xi, vers, ultim., quod Samuel ultra non viderit Saulem usque ad diem mortis suæ? Respondent Hebræi apud S. Hieronymum, Samuelem veniente Saule se abscondisse, aut certe Samuelem non vidisse Saulcm in habitu regio, uti ante viderat. Sani cnim hic prophetans eo se nudaverat. Sed planius dicimus Samuelem non vidisse, id csl invisisse Saulcm, uli dixi cap. XV.

Factus est etiam spiritus Domini in illis, et PROPHETARE (psallere) COEPERUNT ETIAM IPSI. — Spiritus hic Dei dictavit cis hymnos quos canerent, puta eosdem quos canebat Samuel cum suis, ct simul indidit cis affectum canendi, ac modulos vocis ad scite canendum. Fecit hoc Deus in gratiam Davidis, ut eis haberet tempus effugiendi.

Moraliter, disce hic quantum valeat bonorum societas, æque ac Sanctorum virtus ct merita. Nam hi nebulones vel ministri impii Saulis inter prophetas facti sunt prophetæ, Deumque laudarunt quasi Samuel et David cis suum spiritum aillassent.

24. Et **EXSPOLIAVIT ETIAM** ipse se vestimentis suis, Veri, u — ita ut esset omnino nudus, aiunt nonnulli. Honestius Angclomus, Lyranus ct Abulensis censent Saulcm nudasse se exterioribus duntaxat vestimentis regiis, non vero intimis, quia spiritus Dei non adimit pudorem, ait Vatablus, ut libere Dei laudes deprædiccniur : imo spiritus Dei ita Saulcm extra sc rapuit, ut nesciret quid ageret, ait Aben-Ezra. Addit Lyranus : Saul, inquit, vestem regiam deposuit, et pro ca vestem religiosam seu divinis laudibus accommodatam, qualem habebat Samuel et Prophetæ, induit : uti faciunt subinde principes, qui S. Francisci habitum, pietatis ergo assumunt (1).

Et cecidit (ita lege cum Romana, Septuaginta; non *cecinit,* ul legunt nonnulli) nudus (eo modo quo jam dixi) tota die illa et nocte, — ut David haberet tempus sufficiens ad fugiendum. Vide hic quam miram Deus Davidis sui habuerit providentiam , ct quam miris modis eum servarli ; hoc men balur Davidis patientia, confidentia, sanctitas. a Cecidit d ergo Saul, quia viribus ct sensibus destitutus erat, ait Abulensis, Aben-Ezra el Vatablus; vel potius,quia Deum, prosternenssc in terram, cum caderis prophetis adorabat, I Cor. xiv. Ita Serarius.

Num et Saul inter Prophetas? —Idem de Saule dictum audivimus, cap. x, sed ibi novitas; hic autem contraríelas fuit ratio et causa proverbii. Mirabantur cnim omnes Saulcm Davidi prophetæ tam infestum invidumque subito ita mutatum, ut inter socios ejus prophetaret et ipse, psulleretquc.

Addit Auctor *Mirabilium S. Scriptura:* apud S. Augustinum, lib. II, cap. x, Saulcm stricto arcu

(1) **Hæc locutio *nudus* pro semper sumitur latiori sensu tam in sacris quam in profanis scriptoribus : sic Virgilius de aratore, *Georg.* 1 ; sic Titus Livius de Quinto Cincinnato, lib. HI, cap. XXVI.**

famulos suos insecutum. Porro S. Augustinus in *p$al.* cm, ex hoc loco docet etiam improbis (qualis oral Saul) in ipso subinde actu cl æstu improbitatis dari spiritum prophetiæ : hic enim csl gratia gratis data, non gratum faciens uti csl chantas. « Saul, ait, non cum persecutus fuisset, sed cum actu persequeretur Davidem, prophetavit, etc. Impleti sunt spiritu prophetiæ qui missi sunt, cl prophetaverunt. Soci forte bono illi animo venerant vel ob necessitatem officii sui, vel non facturi quod jussum est. Misit cl alios ; hoc in cis factum csl, ct eorum hoc modo animum interpretemur. Cum illi tardarent, venit ipse furens, anhelans cædein, sanguinem sitiens innocentis sancti, qui etiam ingratus erat, cl ipse impletus csl spiritu prophetandi cl prophetavit. Non ergo se jactent, qui forte sine charitale habuerint hoc munus Dei sanctum sicut sanctum baptismum; sed videant qualem rationem habituri sint cum Deo, qui sanctis non sancte utuntur. Ex his erunt qui dicturi sunt : In nomine tuo prophetavimus; non illis dicetur : Mentimini, sed dicetur : Non novi vos; recedite a me qui operamini iniquitatem, quia si habeam omnem prophetiam, charilalcm autem non habeam, nihil sum. Prophetavit autem ct Saul, sed operabatur iniquitatem. »

Sic Balaam prophetavit in ipso actu impietatis, quo persequebatur Rebræos, *Humer.* cap. xxii cl scq., æque ac Caiphas persequens adigensque Christum ad necem, prophetavit oportere eum mori pro populo, *Joan.* XI, ->0.

Moraliter, vide cl mirare hic Dei in impios etiam obstinatos potentiam, æque ac clementiam cl beneficentiam; utpolc quæ eorum cor ita immutet ct elevet, ut prophet ni; itaque eos immutat, ul ad se per poenitentiam redeant; sed illi in sua pervicacia se obdurantes, cum Dei clementia sua duritie pugnant et certant. Sic enim fecit hic in Saule. Simile ct longe amplius fecit in Sanio; dum cum adhuc « spirantem minarum ct c edis in discipulos Domini, » in ipco persecutionis itinere el fervore, cedesti luce et voce sideransillico immutavit, ex Saulo Paulum, ex persecutore Apostolum , cx PharisTO Doctorem G<?nlium effecit, *Act.* IX, ul de eo, æque ac Saule diet retur : « Num ct Sanius inter Prophetas, 0 imo inter Apostolos? Hæc mutatio dexter e Excelsi ; sed major in Saulo, quam in Saule. Nam in Saule mansit cor pravum, invidia et odio Davidis occæcalum cum prophetia; in Saulo vero cor ferreum, odio Christi ct Christianorum a censum, illo a Beo per miraculum exemplo, factum est cor sanctum, cadeste et divinum, insatiabili Christi et Christianorum amore æstuans ct flagrans.

CAPUT VIGESIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

David, cum Jonatha de iniquo patris in sc odio expostulans, cum co *fadus initum certis pactis renovat et confirmai; quarc Jonalhas, vers.* 18, *promittit* ei sc *patris erga eum animum exploraturum, ac per sa-(jittas ejus amorem vel odium significaturum. Ergo, vers.* 27, *Davidem apud patrem excusat; sed pa'er in aim exardescens lanceam parat ; unde, vers.* 3(5, *Jonathas cx condicto odium implacabile patris per sagittas Davidi significat, ac mox cum lacrymis amplexans in pace dimittit.*

1. Fugit autem David de Najoth, quæ est in Ramalha, veniensque loculus csl coram Jonatha : Quid feci? quæ est iniquitas mea, ct quod peccatum meum in patrem tuum, quia quaerit animam meam? 2. Qui dixit ei : Absit, non morieris, neque cnim faciet pater meus quidquam grande vel parvum, ni-i prius indicaverit mihi; hunc ergo celavit me pater meus sermonem tantummodo, nequaquam erit istud. 3. Et juravit rursum Davidi. El ille ait : Scit profecto paler tuus quia inveni gratiam in oculis tuis, ct dicet : Nesciat hoc Jonathas, uc forte tristclur. Quinimo vivit Dominus, ct vivit anima tua , quia uno tantum (ul ita dicam)gradu, ego morsque dividimur. 4. El ait Jonathas ad David : Quodcumque dixerit mihi anima tua, faciam libi. 5. Dixit autem David ad Jonatham : Ecco calcndæ sunt crasiino, et ego cx more sedere soleo juxta regem ad vescendum; dimitte ergo me ul abscondar in agro usque ad vesperam diei tertiæ. G. Si respiciens requisicrit me pater tuus, respondebis ei : Rogavit me David, ut iret celeriter in Bethlehem civitatem suam; quia victimo; solemnes ibi sunt universis contribulibus suis. 7. Si dixerit : Dene; pax erit servo tuo : si autem fuerit iratus, scito quia completa est malitia ejus. 8. Fac ergo misericordiam in servum tuum ; quia fœdus Domini me famulum tuum tecum iuire fecisti. Si autem est iniquitas aliqua in me, tu me

intcrûce, el ad patrem tuum ne introducas me. 9. Et ait Jonathas : Absit hoc a te; ncque enim fieri potest ut, si certe cognovero completam esse patris mei malitiam contra te, non annuntiem tibi. 10. Responditque David ad Jonalham : Quis renuntiabit mihi, si quid forte responderit libi pater tuus dure de me ? *11. El* ait Jonathas ad David : Veni et egrediamur foras in agrum. Cumque exissent ambo in agrum, 12. ait Jonathas ad David : Domine Deus Israel, si investigavero sententiam patris mei crastino vel perendie, el aliquid boni fuerit super David, et non slatini misero ad te, ct notum libi fecero; 13. hæc faciat Dominus Jonathan et hæc addat. Si autem perseveraverit patris mei malitia adversum te, revelabo aurem tuam, cl dimittam tc ut vadas in pace, ct sil Dominus tecum sicut fuit cum patre meo. 14. Et si vixero, facies mihi misericordiam Domini; si vero mortuus fuero, 15. non auferes misericordiam tuam a domo mea usque in sempiternum, quando eradicaverit Dominus inimicos David, unumquemque de terra; auferat Jonathan! de domo sua, ct requirat Dominus dc manu inimicorum David. 10. Pepigit ergo Jonathas foedus cum domo David, ct requisivi! Dominus de manu inimicorum David. 17. Et addidit Jonathas dejerare David, eo quod diligeret illum ; sicut enim animam suam, ita diligebat eum. 18. Dixitque ad eum Jonathas : Cras calcndæ sunt, el requireris ; 19. requiretur enim sessio tua usque perendie. Descendes ergo festinus, cl venies in locum ubi celandus es in dic qua operari licet, et sedebis juxta lapidem, cui nomen est Ezel. 20. El ego 1res sagittas mittam juxta eum, et jaciam quasi exercens me ad signum. 21. Mittam quoque et puerum, dicens ei : Vade, el affer mihi sagittas. 22. Si dixero puero : Ecce sagitlæ intra te sunt, tolle eas; tu veni ad me, quia pax libi est, et nihil est mali, vivit Dominus : si autem sic loculus fuero puero : Ecce sagitlæ ultra te sunt, vade in pace, quia dimisit tc Dominus. 23. De verbo autem quod locuti sumus ego et tu, sit Dominus inter me ct tc usque in sempiternum. 24. Absconditus est ergo David in agro, ct venerunt calcndæ, ct sedit rex ad comedendum panem. 25. Cumque sedisset rex super cathedram suam (secundum consuetudinem) quæ crat juxta parietem, surrexit Jonathas, ct sedit Abner ex laterc Saul, vacuusquc apparuit locus David. 26. El non est locutus Saul quidquam in die illa : cogitabat enim quod forte evenisset ei, ut non esset mundus, nec purificatus. 27. Cumque illuxisset dies secunda post calendas, rursus apparuit vacuus locus David, dixitque Saul ad Jonalham filium suum : Cur non venit filiusIsai nec heri, nec hodie, ad vescendum? 28. Responditque Jonathas Sauli : Rogavit mc obnixe ut iret in Bethlehem, 29. el ait : Dimitte mc, quoniam sacrificium solemne est in civitate, unus de fratribus meis acccrsivii me; nunc ergo si inveni gratiam in oculis tuis, vadam cito, et videbo fratres meos. Ob hanc causam non venit ad mensam regis. 30. Iratus autem Saul adversum Jonalham, dixit ei : Fili mulieris virum ultro rapientis, numquid ignoro quia diligis filium Jsai, in confusionem tuam clin confusionem ignominiosæ malris tuæ? 31. Omnibus enim diebus, quibus filius Isai vixerit super terram, non stabilieris tu, neque regnum tuum. Itaque jam nunc mitte, el adduc eum ad me, quia filius mortis est. 32. Respondens autem Jonathas Sauli patri suo, ait : Quare morietur? quid fecit? 33. Et arripuit Saul lanceam ut percuteret cum. Et intellexit Jonathas quod definitum esset a patre suo, ut interficeret David. 34. Surrexit ergo Jonathas a mensa in ira furoris, ct non comedit in dic calendarum secunda panem. Contristatus est enim super David, eo quod confudisset cum pater suus. 35. Cumque illuxisset mane, venit Jonathas in agrum juxta placitum David, et puer parvulus cum eo, 36. et ait ad puerum suum : Vade, cl affer mihi sagittas quas ego jacio. Cumque puer cucurrisset, jecit aliam sagittam trans puerum. 37. Venit itaque puer ad locum jaculi quod miserat Jonathas ; ct clamavit Jonathas post tergum pueri, et ait : Ecce ibi est sagitta porro ultra te. 38. Clama vilque iterum Jonathas post tergum pueri, dicens: Festina velociter, ne steteris. Collegit autem puer Jonathæ sagittas, ct attulit ad dominum suum ; 39. ct quid ageretur penitus

ignorabat; tantummodo enim Jonathas et David rem noverant. iO.Deditergo Jonathas arma sua puero, et dixit ei : Vade et defer in civitatem. 41. Cumque abiisset puer, surrexit David de loco cpii vergebat ad Austrum, cl cadens pronus in terram, adoravit tertio, et osculantes sc alterutrum, fleverunt pariter. David autem amplius. 42. Dixit ergo Jonathas ad David : Vade in pace; quæcumque juravimus ambo in nomine Domini, dicentes : Dominus sit inter me cl te, cl inter semen meum ct semen tuum usque in sempiternum. 43. El surrexit Da' 'd, cl abiit ; sed ct Jonathas ingressus est civitatem.

vm.3. 3. Uno tantum (ut ita dicam) gradu ego mobsque dividimur, g. *d.* Vicinus sum morti, instat mihi mors parata a patro tuo; tantum decst illi occasio necis mere patranda, illam qurerit, iliaque data certo me occidet. Sic regris et senibus inslat mors, ut ab ea uno lanium gradu vel passu disiare videantur. Sic navigantes in mari uno lanium palmo› et lll Pocla ait, « quatuor digitis, » distant a morte : palmo enim duntaxat limbus navis super mare eminet, quem si mare fluctuans transcendat, eam cum rectoribus submerget. Sic quilibet homo uno gradu distat amorte : si enim vel febri vel peste corripiatur, morietur; imo gutta una aqu® sive calharri nocte in fauces defluens cum suffocabit, uti multis accidere vidimus. Et hæc est vita tam caduca, tam incerta*, tam brevis, cui mortales inhiant, ct quasi semper duratur® incumbunt, ut ei opes, honores, delicias sine fine comparent. 0 quam exigui sunt mortalium termini, o quam exigui sunt mortalium animi! « Filii hominum, ut quid diligitis vanitatem, ct quieritis mendacium?))Cur non vitam presentera tam fallacem contemnitis, ac futuram beatam et œternam ambitis?

Caduci-

Vers. 5. 5. ECCB CALENDA SUNT CRASTINO, ET EGO EX MORE SEDERE SOLEO JUXTA REGEM AD VESCENDUM : DIMITTE ERGO 3IR, UT ABSCONDAR IN' AGRO USQUE AD VESPERAM diei tertia. — a Calcndæ» oral primus dies mensis, qui apud Hebræos non quidem proprie erat festus, sed tamen sacrificiis celebris : vocabalurque Hebraice VHID *Chodcs,* id est innovatio luno? ct mensis, Grrecc wcptrf», Latine *novihmium;* Hebræi enim habebant menses lunares, adeoquo novilunium, sive prima dies nov® lun® cl lunationis, crai primus dies mensis, ut dixi *Humer.* xxviii, 11, ubi causas hujus rei dedi : quare illo die sacrificium, indequo convivium cum amicis agitabant. Hac do causa David, quasi gener regis, co die solebat mens® Saulis accumbere : sed quia cum sibi adeo infensum expertus crai, non fuit ausus ad eum accedere, no rursus ab co lancea feriretur. Ait ergo Jonalli® ul animum patris erga se exploret, so interim mutato habitu latilaturum in agro vicino, ut a Jonatha responsum exspectet usque ad diem tertium; ut si primo dio Calendarum Jonathas non habeat occasionem agendi cum patre de Davide, aucupetur illam secundo, ac tertio die eamdem sibi significet, ul si videat patrem mitigatum cl odium deposuisse, ad mensam ejus accedat; sin autem, fuga saluti su® consulat.

Chaldæus ait fuisse calendas mensis secundi, puta aprilis, ct embolismi diem, quo proinde celebrabatur pascha ; ut David sic in eo a Saule quresitus ad necem, fuerit typus Christi in Paschate a Judæis occisi, sed a morte dio tertia gloriose resurgentis.

Sicel Romani celebres habebant mensium suorum calendas, a Calcndæ enim, ait Macrobius, lib.ISafurn. cap. xvi,in fine, inde sont dicte quod in illis Pontifex calata, id est vocata, in Capitolium plebe, quot numero dies a Calendis ad Nonas superessent pronuntiabat, ct quintanas quidem, dicto quinquies verbo septimanas, repetito septies, prædicabat. n Greci quoque celebrabant festa frqwix, teste Turnebo, libro HI, cap. IV.

Cilnia

8. Qua foedus Domini me famulum tuum tecum inire fecisti. — a Fœdus Domini » vocal fœdus coram Domino, cl interposito Domini in juramento federali nomine, initum. Item Dei respectu , veneratione et amore sancitum. Dicit hoc David, ut acrius pungat animum Jonath® ad fedus servandum, et juxta illud præstandum sibi opem apud patrem ; utpote quam non tantum sibi, sed et Deo quasi promissam præstiturus sit. vers*.

Si autem est iniquitas aliqua in me, tu me interfice, ET AD PATREM TUUM NE INTRODUCAS ME, — DC ille odio suo inveterato ardens in me sœviat, neque crudciiter excruciet, 7. d. Moriar potius manu amica, quam inimica. Sic Phædraapud Senecam ait Hippolyto suo : a Nimis opto amantis immori manibus. » Similiter ait hic David : Si mortem evadere nequeo, si moriendum mihi sit; malo amica tua manu amice occumbere, quam inimici hostili et crudeli vindicta discruciari. Sciebai David Jonalham, nipote amicum, id nequaquam facturum : sed utitur hac phrasi ad pathos, ut cor Jonalli® cruciet, ipsumque adigat ad suam causam apud patrem serio ct efficaciter peragendam. Ita Abulcnsis. Sic enim solent amantes amorem amantium stimulando acuere. Similiter Japones suos cognatos vel amicos a rege ad mortem damnatos sua manu obtruueant, no id fiat per inimicum vel carnificem: hoc enim ipsi infamo et probrosum putant.

9. Completam esse patris mei malitiam contra te, — ul pleno planequo decreverit tc ad necem persequi et occidere. Vers. 9.

ii. Domine Deus Israel, — subaudi, castiga et vindica me, si fidem Davidi meo datam fefellero. Vers. tí.

Jonalhas *cnim* ex restii amoris perturbate, inlcr-*riipto et incise* loquitur, uti solent facere amantes. Nam invocat Deum, nec sensum explet, sed per enallagen personre, mentem et osa Deo ad Davidem adeo ase amatum convertit, *dicens* :

Et non statdi misero ad te (*o David* mi ! Deinde sensum explet dicens) :ILec faciat Dominis Jonatile, et n.EC addat, —- *q. d.* Hisce et hisce pœnis me afficiat, ct plures addat pœnasque pœnis accumulet.

Vr< |3 13. Revelabo acrem tuam, — 7. *d.* Secreto, sed certo tibi quasi in aurem ingeram et indicabo.

Et sit Dominus tecum, sicut fuit cum patre meo, — ut sicut illum ex humili vilique ad regnum evexit, cl tot victoriis cumulavit ; ita faciat et tibi. Tacite enim Jonalhas hic Davidi regnum vaticinatur. Audi S. Hieronymum hic in *Tradit.:* « Sit Dominus tecum,sicut fuit cum patre meo, id est sublime faciat regnum tuum , sicut sublime fecit patris mei regnum. Et si vixero, facias mihi misericordiam Domini ; ut scilicet sim secundus in regno luo ; et si mortuus fuero, non auferes misericordiam luam a domo mea usque in sempiternum. »

Sic ct Angelomus, Lyranus, Abulcnsis et Vatablus, idque ita esse patet, ex eo quod Jonalhas ait Davidi, cap. xxni, vers. 17:aEt tu regnabis super Israel, ct ego ero tibi secundus, sedet pater meus Saul scit hoc. »

Vtn u 11. Et si vixero, facies mihi misericordiam Domini,—id est coram Domino, Dominique nomine interposito mihi a te in fœdere promissam, cap. xvm, vers. 3; sic enim vocavit a fœdus Domini,» vers. 8. Alii, *Domini,* id est *Domino gratam ct placitam,* ait Pagninus. Aut potius *Domini, id est magnam ct insignem,* qualem scilicet solet Dominus suis fidelibus et amicis exhibere : quæ enim Domini sunt magna sunt. Sic dicuntur a Cedri Dei » et a montes Dei, » id est magni et excelsi. Ita Vatablus, Sanchez et alii.

Porro Hebrea hic implexa sunt ct obscura, et a variis varie vertuntur : sed sic optime vertas, ut to nSì *velo,* id est *ct non,* quod ter repetitur, legas non assertive, sed interrogative, hoc modo : *Et non,* id est *et nonne cum adhuc fuero, vivens, nonne, inquam, facies mecum misericordiam Domini ? Et nonne, si moriar, non exscindes misericordiam a domo mea? q. d.* Omnino facies, et non exscindes, ut clare vertit Noster. Sic videntur interpretari Septuaginta, qui pro tò *et non,* vertunt, *ct si,* hoc est *nonne?* si tamen assertive malis legere, post *et non,* subaudiendo *tantum;* sic ad verbum verle cum Pugnino ct Vatablo : *Et non tantum adhuc me vivente facies merum misericordiam Domini, et non moriar; sed etiam* non *abscindes misericordiam tuam a domo mea usque in socculum, nec (tum quidem) cum absciderit Dominus inimicos David;* qui sensus in re idem est cum priori; et utrumque clare reddit vulgatus **Interpres.**

45. Auferat JoNATiiAM de domo sua. — Hæc verba Vert.u non sunt in Hebræo, sed in Septuaginta cl Latinis Romanis. Sensus est, 7. *d.* Si ego Jonalhas tibi, 0 David, fuerim infidus ct foedifragus, precor ut Deus me puniat, et meam familiam poslerilalemque auferat et subvertat, utque Deus requirat, ut judicet, vindicet cl ulciscatur inimicos Davidis, et per consequens me ineosque , si contra fœdus cum eo initum me ejus hostem ostendero. Ita Abulensis. Jurat cnim Jonalhas juramento exccratorio se fidem Davidi datam servaturum.

16. Et requisiate Dominus de manu inimicorum Vm.ii. David. — interrumpit hic Anclor libri seriem hislori® et pacli, ut significet ita reipsa evenisse postea, sicut imprecatus fuerat Jonalhas : scilicet Deum « requisìvisse, » id est exegisse vindictam de Saule cæterisquc inimicis Davidis, qui eum injuste persecuti fuerant et afflixerant. Ita Angelomus, qui et alium sensum affert, nimirum hunc : « Deus requisivi!, n id est rationem exegit ab iis qui noluerunt cum Davide inire fœdus, sicut inierat Jonalhas : nipote cum viderent Dominum stare et pugnare cum Davide.

Porro Septuaginta, Chaldæus, Vatablus, ex Hebræo sic apposite vertunt, *ct requirat Dominus de manu inimicorum David:* sicquc exponunt, ut hæc verba sint quasi materia foederis, quod Jonalhas cum Davide iniit, 7. *d. Pepigit Jonathas fœdus, aim domo David* dicendo : *requirat,* id est castiget cl ulciscatur *Dominus* inimicos Davidis, qui eum inique vexant ct inscctanlur, ac consequenter castiget quoque et puniat me meosque, si fidem fallam, cique ex amico fiam inimicus.

19. Requiretur enim sessio tua, — id est locus Vera. 0. sessionis tuæ in mensa, 7. *d.* QuæretSaul cur vacuus sit locus sessionis tuæ, id est cur tu absis a mensa præter solitum. Solebat enim David sæpo, præsertim diebus festis vel celebribus,- quales crant Calendæ, quasi gener regis illi in mensa assidere tertio loco, aiunt Septuaginta el Josephus. Nam in mensa *primus* sedebat Saul, secundus a dextris sedebat Jonalhas filius, *tertius* David gener : Abner vero patruelis Saulis ct princeps militile sedebat *secundus* a sinistris ex adverso Jonalhœ.

Usque perendie, — primo enim die Calendarum Saul faciebat solemne epulum cx victimis pacificis a se Deo immolatis : secundo vero die reliquias consumebat juxta legem, *Levit,* vn. Quare usque ad tertium diem locus Davidis in mensa Saulis futurus erat vacuus, et causant abscnliæ Davidis cx Jonalha quaesiturus eral Saul.

Descendes ergo festinus, et vemes in locum ubi CELANDUS ES IN DIE QUA OPERARI LICET, — 7. d. PrillO die post Calendas venies *in Ezel,* ut ibi lateas; nam ipso die Calendarum «operari,» et consequenter proficisci et magnum iter faccre non licet. Licet enim Calendæ sive Neomenia non esset proprie festum a lege indictum, ut eo operari et proficisci velaretur;lamen populus cxdevotione et

consuetudine Neomeniam ul festum colebat, illoque die ab opero cessabat, ac sacrificiis cpulisque vacabat. Ita Abulensis, qui citat S. Augustinum dicentem : a Melius facerent Judææ mulieres si in Neomeniis nerent, quam in his impudico saltarent.» Forte etiam Jonathas non loquitur de Calendis, sed de Sabbato, quod tum occurrebat, quo operari non licebat.

Et sedebis juxta lapidem cui nomen est Ezel.— Hebraice *Ilacycl,* hoc est sedebis juxta cerium lapidem qui vocatur *Ezcl t* id est *itinerarius*, ait Pagninus,co quod ilincranfibns in bivio demonstret ulriusque viæ exitum, qualis fuit lapis Mercurii : hic enim erat deus et index viarum. Ili Lyranus et Vatablus. Aut dictus est *itinerarius,* eo quod viatoribus milliaria ct distantiam locorum ostendat. Sic enim postea Romani, omnis politi© ©muli, in celebrioribus viis statuerunt lapides milliarios. Unde ill© phrases : « Primo ab urbe lapide, secundo vel tertio ab urbe lapide; » hoc est primo, secundo vel tertio ab urbe milliario : lapides hi cliamnum Rom© nonnullis in locis exstant. Et talis fuisse videtur lapis hic *Ezel.* Audi Adrichomium : Lapis Ezcl dicitura viatoribus seu do ambulatione; distat a Jerusalem 150 stadiis, et ab Jordane stadiis sexaginta, teste Josepho, lib. V *Antiq.* cap. iv. Idem lapis vel locus a Septuaginta dicitur *Ergab :* causam dicam vers. 4L

Vers, io» «o. Et jaciam quasi exercens me ad signum, — ut scopum sagitta configam. Ita Septuaginta, Chaldæus, Aquila, Symmachus, Theodotion et alii.

ven. si. 2L Dimisit te Dominus, — liberum scilicet; liberavit te Deus de manu Saulis, fccitquc ul cognito per me ejus in te odio liber aufugeres ct abires.

Ven. 22. **22.** De **VERBO** autem quod locuti sumus ego et tu, sit Dominus inter me lt te; — testis scilicet, g. d. Soli nos duo hoc fœdus iniimus; quare nullus ejus est testis nisi Deus, qui unus pro omnibus sufficit, ul jugiter momores nos reddat hujus foederis coram se initi, adigalque ad illud exacte servandum.

Veri !5. **23.** CIMQUE SEDISSET REX SUPER CATHEDRAM SUAM. — Hinc videtur Saul sedisse ad mensam, non discubuisse : quare mos discumbendi apud Hebræos posterius introductus videtur.

Surrbxit Jonathas,—id est, assurrexit venienti Abner honoris causa, ail Vatablus. Porro Chaldæus vertit, *stetit Jonathas;* Septuaginta,*provenit cum Jonathas;* quia enim cathedra Saulis adhærcbat parieti, hinc prius transiré debebat Jonathas ad locum suum, quam Sani sessione sua locum illi ad transeundum occluderet. Aut «surrexit Jonathas,» scilicet ut ad locum suum in mensa pergeret, illumquc sedendo occuparet.

Ven 26. Nec. purificatus. — Hinc videtur quod convivium hoc regis Saulis in Calendis instructum fuerit cx victimis pacificis, hoc est pro pace, prosperitate et felicitate totius mensis Deo oblatis; ut scilicet Deus hunc mensem sibi suoque regno facerct faustum ct salutarem. Nam immundi poterant vesci communibus cibis, et mensas regiis accumbere : nec enim arcebantur communicatione hominum, sed sacrorum, puta ingressu templi. Cogitabat ergo Saul Davidem ex cædealicujus Philistœi, aliavo simili re contraxisse immunditiem legalem, nec ab ea se adirne purificasse, ideoque absentare a mensa regis, in qua carnes Deo oblal© apponebantur, quibus immundi vesci non poterant.

27. Cur non venit filius Isai? — Ecce hic fel ven. w. Saulis se excrit : non enim Davidem nomine suo nuncupat, sed conlcmplim eum vocat *(ilium Isai,* hominis plcbeii.

28. Rogavit me obnixe ut iret in Bethlehem.— Ven. ta. Mentitur Jonalhas, sed officiose, putans id sibi licere ad excusandum Davidem amicum suum.

30. Fili mulieris virum ultro rapientis, — id vm. jo. est fili meretricis : hæc enim viros ambit et ad scelus allicit. Sic et Septuaginta : *Fili,* inquiunt, *puellarum sponte venientium;* unde videntur legisse nriy: *naaroth,* id est *puellarum* per 1 : jam legunt per niyj *naavath.* Unde cum Pagnino vertunt, *Fili perversa: rebellionis;* hanc enim significat flìTIO pro quo Noster cum Septuaginta aliis punctis legit *moredoth,* id *est descendentium ad viros, ct ultro se its ingerentium* : IT tarad enim significat *descendere.* Aut Noster legit *mardot,* id est *dominantium,* quæ scilicet viris sua illecebra ct forma dominantur, a radice *rada,* id est *dominari.* Sensus ergo est *q. d.* Saul : Videris mihi, o Jonatha, non esse illius meus, sed matris adulter©, eo quod non pareas nec faveas mihi, sed Davidem magis ames quam me, quasi ille vel aliquis ejus cognatus sil pater tuus, uon ego, et quasi mater tua non ex me, sed ex Davide te conceperit cl genuerit; ideoque non me, sed Davidis amorem tibi ingenerarit. Unde sequitur :

In confusionem matius tum, — *q. d.* Hoc ipso quod adeo amas Davidem, confundis te et matrem luam; ostendis enim ipsam non ex me, sed ex amico aliquo Davidis concepisse.

31. Filius mortis est, — id est reus mortis est, ver4.li dignus est morte, ideoque a me morti destinatus.

Allegorico Angelomus : «David, inquit, absconditus in agro, est Christus celatus. In mundo (inquit Joannes) crat, ct mundus eum uon cognovit. Juxta lapidem sedebat, quia in tabulis legis scriptus erat. Cum Saul odio habens et inter epulas sedens, filium mortis judicabat : ct Judaica plebs, in Raschie epulis convivans, de nece Christi tractabat. »

41. De loco (lapidis Ezcl) qui vergebat ad Aus- Venui TRUM. — Hebraice 330 *negab,* id est *ad Meridiem,* sive *Austrum.* Porro Septuaginta retinuerunt nomen *negab,* quasi proprium,sed illud a descriptoribus depravatum est, ut pro *negab,* legatur, *Ergab* vel *Argaj,* vel *Argaph,* vel *Annegab.* Audi S. Hieronymum in *Locis ikbr. ; a* Ergab, ad quem

locum Jonathas filius Saul veru direxit, militaribus Jaculis se exercens. Pro quo Aquila ct Symmachus interpretati sunt lapidem, licet Symmachus in alio loco pro hoc «jífurje», id est ambitum dixerit. »

Pono *veru S.* Hieronymus vocat telum vel jaculum, ad veru similitudinem factum, æque ac Virgilius, lib. Vil *Æneid.,* dicens :

Et tereti pugnaci mucrone veraque Sabello.

Proms in terram adoravit tertio, — id est tertio se in terram prostravit, itaque reverentiam Jonathæ exhibuit.

42. Qijæcumqi e juravimus, m nomine Domini, — v«u.n scilicet rata flnnaque sint; vel eorum simus semper memores. Est ellipsis et reticentia mire congruens dolentibus : hi enim ex dolore multa subticent; dolor enim eis os faucesquo occludit, ul verba frangant, et sententiam dimidient vel incidant. Tale est illud Christi deflentis excidium Jerusalem : « Si cognovisses et tu, » *Lucen* cap. xix, vers. 42.

CAPUT VIGESIMUM PRIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

David fugit ad Achimelech pontificem in Nobc, ab coque petit et accipit panes propositionis et gladium Golia:. Inde, vers. 10, *videns in Judœa, utpotc Sauli subjecta, se latere non posse, fugit ad Achis regem Gelh, apud quem proditus et accusatus, simulat se stultum, itaque liber evadit.*

1. Venit autem David in Nobe ad Achimelech sacerdotem ; et obstupuit Achimelech, eo quod venisset David. Et dixit ei : Quare tu solus, et nullus est tecum? 2. Et ait David ad Achimelech sacerdotem : Rex præccpit mihi sermonem, el dixit : Nemo sciat rem, propter quam missus esa me, elcujusmodi præcepta libi dederim; nam ct pueris condixi in illum el illum locum. 3. Nunc ergo si quid habes ad manum, vel quinque panes, da mihi, aut quidquid inveneris. 4. Et respondens sacerdos ad David, ait illi : Non habeo laicos panes ad manum, sed tantum panem sanctum, si mundi sunt pueri, maxime a mulieribus? 5. Et respondit David sacerdoti, el dixit ei : Equidem, si dc mulieribus agitur, continuimus nos ab herid nudius tertius, quando egrediebamur, ct fuerunt vasa puerorum sancta. Porro via hæc polluta est, sed ct ipsa hodie sanctificabitur in vasis. G. Dedit ergo ei sacerdos sanctificatum panem. Neque enim crai ibi panis, nisi tantum panes propositionis, qui sublati fuerant a facie Domini, ul ponerentur panes calidi. 7. Erat autem ibi vir quidam dc servis Saul, in dic illa, intus in tabernaculo Domini; ct nomen ejus Docg Idumæus, polentissimus pastorum Saul. 8. Dixit autem David ad Achimelech : Si habes hic ad manum hastam, aut gladium? quia gladium meum, et arma mea non tuli mccum; sermo enim reg's urgebat. 9. El dixit sacerdos : Ecce hic gladius Goliath Philislæi, quem percussisti in valle Terebinthi, est involutus pallio post Ephod ; si istum vis tollere, tolle. Neque enim hic est alius absque eo. El ail David : Non est huic alter similis, da mihi eum. 10. Surrexit itaque David, el fugit in dic illa a facie Saul ; el venit ad Achis regem Gelli; 11. dixeruntque servi Achis ad cum, cum vidissent David : Numquid non isle csl David rex terræ? nonne huic cantabant per choros, dicentes : Percussit Saul mille, el David decem millia? 12. Posuit autem David sermones istos in corde suo, el extimuit valde a facie Achis regis Gelh. 13. El immutavit os suum coram cis, et collabebalur inter manus eorum, el impingebat in ostia porlæ, defluebantque salivto ejus in barbam. 14. El ait Achis ad servos suos : Vidistis hominem insanum, quare adduxistis cum ad me? 15. An desunt nobis furiosi, quod introduxistis istum, ul fureret me præsenle? lúceme ingredietur domum meam?

Yen. i. **I.** Venit autem David in Node ad Aciiimei.ecii sacerdotem — suminum, sivo Pontificem. Erat enim *Achimelech* filius Achiæ, filii Achilob , filii Phinees, filii lieti Pontificis. S. Marcus, n, 2G, ait Davidem venisse ad *Abiathar,* sive quia *Abiathar* filius Achimelccbi, patre absoute vel œgrolante,

vices ejus obibat; sive quia nomen utrumquo tam filio quam patri crat commune, uti ibidem ostendi. David inilio persecutionis Saulis fugiens, Recundo ct tertio ad eum rediit, sperans cum sibi reconciliaro. At ubi a Jonalha cognovit implacabile ejus contra se odium, fugit, ncc amplius ad Saulem rediit.

In Node. — Civitas hæc cessit sacerdotibus occasione, ut videtur, tabernaculi fœderis eo translati. Nam *Josuc,* cap. xxi, inter urbes sacerdotales non recensetur « Nobe. » Post Josuc ergo data fuit sacerdotibus, cum tabernaculum in illam fuit delatum. Tabernaculo enim deservire debebant sacerdotes. Porro duæ erant urbes diclæ «Nobe, » una in confinio Iribus Juda et Benjamin cis Jordanem, altera trans Jordanem in dimidia tribu Manasse, Diurner. xxxn, 42, et *Judie.* cap. vin, 1!. Multi priorem « Nobew hic accipiunt: Serarius vero posteriorem, eo quod prior illa vicina esset Gabaa Saulis, David vero hic, vers. 1, dicat se illinc egressum non eodem dic, sed ab heri et nudiustertius : ergo inlelligit a Nobe » trans Jordanem sitam : hæc enim longius distabat a Gabaa ubi habitabant Saul et David.

Nota : Tabernaculum fœderis continens arcam, quod Moses fabricavit, fuit in Silo, ibique mansit usque dum capcrctur arca a Philistæis, a quibus post septem menses remissa, collocata fuit arca in Cariaihiarim ; inde translata fuit in domum Obededom ; inde a Davide in Sion : indo a Salomone in templum al) eo erectum. Tabernaculum vero Mosaicum, capta arca, videtur delatum in Nobe; qua a Saule subversa, ut audiemus cap. sequenti, translatum fuit in Gabaon : inde a Salomone traductum in templum, III *Peg.* vm.

Porro Sacerdotes ct Pontifices sacrificia offerebant eo loci, ubi erat tabernaculum; quia in eo crat altare holocaustorum, in quo offerendo) erant victime, I *Paralip.* xxi, 29; subinde tamen Samuel aliique ob graves causas dispensante Deo aliis in locis sacrificarunt, donec Deus elegit sibi stabilem locum in templo Salomonis.

Dices : David dicitur tetendisse arcæ tabernaculum in Sion, II Rcg. cap. vi, 17. Respondeo, hoc tabernaculum non fuisse illud priscum a Mose fabricatum, sed novum a Davide in Sion ad honorem arcæ erectum.

Er OBSTUPUIT ACUIMELF.cn, F.0 QUOD VENISSET DAVID, — quia videbat eum solum et inermem, velut vagum ct profugum, ac causam, scilicet iram Saulis ignorabat.

Quare tu solus, et nullus est tecum? — solus enim David fuerat cum Jonalha, ab coquo cognito decreto Saulis de se occidendo, illico solus famelicus ct inermis profugerat ad Achimelech, quasi Pontificem. Aliter respondent Lyranus, Dionysius ct Athanasius, homil. *Dc Semente,* scilicet Davidem dici solum venisse, quia non veniebat comitatus solita frequentia famulorum cl militum, sed paucis duntaxat stipatus.

2. Rex pujecepit mihi sermonem. — Mcntilur David officiose ad lutandam vitam suam : ne scilicet si diceret se fugere Saulem sibi infensum, Achimelech metuens iram Saulis, non auderet panes sibi dare; rursum ne ipsi Achimelech crearet periculum vil» apud Saniem. Erat enim ibi Doeg, Sauli addictus , qui nihilominus Achimelech apud Saulem accusavit, ideoque causa fuit cur ab eo tot sacerdotes occiderentur, ut audiemus capite sequenti. Verni,

Er purius (famulis) condixi in illum et illum locem. — Hinc videtur quod David solus tecla facie, ne agnosceretur a Doeg, ingressus sit ad Achimelech, famulos vero suos jam ante cum a Jonalha discederet, vel per se adiens, vel per Jonathan), ait Abulcnsis, evocans jussent se in loco condicio juxta Nobe exspectaro : quare ab Achimelech accepisse panes, cosque ad famulos ct socios in locum condictum exspectantes detulisse : omnes enim laborabant ex bidui itinere, inedia et fame : quare omnes ex pinibus sanctificatis famem expleverunt, ut ait Christus *Matth.* XII, 3, quia abunde panes communes ob melum Saulis habere non poterat. Necessitas en m non habet legem. IlaS. Hieronymus, Hilarius, S. Thomas, Maldonatus in *Matth.* xu, S. Ambrosius et Tolctus in *Luca:* cap. vi, Lyranus, Dionysius, Abulcnsis ct alii hic. Allegorico Angelomus: «David, ait, ad Achimelech solus venit ; ct Christus in passione sua solus relictus est. Quod autem ait David, illo et illo in loco condixi pueris meis, hoc indicabat quod Dominus Apostolos suos ante passionem suam informans ait : Postquam resurrexero, præcedam vos in Gahlæam. David ab Achimelech quinque panes qu esivit, sed unum accepit : quia in quinque libris Mosaicæ legis unitas retinctur. »

4. SI MUNDI SUNT PUERI, MAXIME a MULIERIBUS, — Ver», aquanto magis in lege nova maritos ab usu uxorum abstinere decet eo dic, quo panem non propositionis , sed divinum, puta Eucharistiam sumere volunt? ita Theologi.

5. Et fuerunt vasa puerorum sancta. — «Vasa,« vcn.B. id csl corpora, fuerunt munda a mulieribus ct impolluta. Sic Apostolus, I *Thcssal.* iv, 4, jubet ut quisque « vas, » id est corpus, « suum possideat in honore et sanctitate,» id est puritate. Ita Abulcnsis. Aliter Vatablus, qui per « vasa © accipit vestes, *q.* d. Vestes habemus puras et mundas, quibus sanctum propositionis panem accipiamus.

Porro via iiec polluta est, sed et ipsa hodie sanctificabitur in vasis. — HebraicodcrccA, id est via, sœpe sumitur pro more, usu et consuetudine : hac enim res teritur, perinde ac pedibus teritur via sa*pius repolita. Est metaphora, *q. d.* « Via hæc, » id est mos hic laicos, immundus ct pollutus est; quod scilicet laici vescantur panibus propositionis, quos non nisi sacerdotibus ex lege comedere licet : « sed sanctificabitur in vasis, © 7. d. Panis hic sanctus non polluetur,

sed sancto, id est pure, recipietur in sanctis, id est puris corporibus nostris, in hac gravi necessitate famis, qua etiam laicis licet panibus sanctis vesci; quare panis hic mundus non polluetur nec profanabitur, sed a mundis famenlibtis munde comedetur. Ita S. Hieronymus, Lyranus, Abulensis. *Secundo,* Vatablus, pro *via hæc,* mallet legi, *panis hic, q. d.* Panis hic pollutus est profanus, eo quod a conspectu Domini et Tabernaculo sit remotus; quare nobis laicis eum comedere licet. *Tertio,* alii, *q. d.* « Via hæc polluta est » aliis quibusdam inconvenientiis, sed excusabitur propter munditiam a mulieribus. *Quarto,* alii, *q. d.* Licet « via hæc polluta, o et laica sit, id est, laici negotii causa suscepta; propter tamen vestium corporumque sanctitatem sanctificabitur, id est, in necessitate illa instar sanclæ habebitur; panis iste quasi a mundis comedetur; *quinto,* Angelomus, *q. d.* Mentiendo via et iter polluitur, dum a rege missum mc fingo, ct hoc necessitate mortis, sed sanctificabitur in illis, quorum causa etiam fugio, quia illorum non solum mei periculi causa mentior : nam ipsi hujus rei causa salvabuntur; prima explicatio uti simplicior, sic et congruentior videtur.

Allegorico idem Angclomus : « David, ait, per viam pollutam se venisse ad Achimelech professus est, quia ct Christus Dominus inter immundas Judæorum actiones, impollutus pertransivit. Quod autem ait : Sed ct ipsa hodie sanctificabitur in vasis meis, hoc indicabat quod sancti Apoftoli, qui Domini vasa erant, a contagione Judæorum, fide purgante corda, sanctificabuntur. »

Porro Chaldæus in *Bibliis Regis* habet contrarie, *et ipse non in via polluta fuit ambulans. Ipse,* scilicet panis, *q. d.* Licet via, id est, consuetudo hæc comedendi, scilicet panem sanctum, a laicis sit polluta; tamen hic ct nunc apud nos non erit polluta, ob causam jam dictam. Verum Codices Veneti el Basileenscs delent vò non, et sic plano consentit Chaldæus cum Hebræo, Septuaginta et fratina vulgata.

Vai 6. C. NEQUE EXIM ERAT IDI PAMS, MSI TANTUM PAXES propositionis. — Quomodo Achimelech Pontifex in domo sua non habuit panes communes? Respondet Abulensis causain fuisse quod ipse jam posuerat in mensa panum propositionis panes recentes, ideoque juxta legem veteres sustulerat ad victum suum et suorum; neque coxerat alios, co quod illi sufficerent. Verum panes propositionis comedere poterant soli (uti dixi *Levit,* xxiv,) sacerdotes eorumque filii masculi, non vero feminm et filiæ: quare pro iis Achimelech debebat habere panes communes, quos Davidi dare poterat et debebat. Quare planius dicas Davidem hic rem suam egisse cum Achimelech non in domo , sed

Djt ìì cna IdiUse

›--ṉ, nu m tabernaculo, ubi alii non erant panes quam _'-ü' propositionis. David enim simulabat festinalio-, d" ;a nem el urgens negotium, ne fuga ipsius percrebresceret, ilaque ipse caperetur vel occideretur a ministris Saulis. Symbolice S. Augustinus, in *Psal.* 1 i, docet Davidem hic non tantum regis, sed cl sacerdotis personam figurare, dum panes sanctos sacerdotibus propositos comedit, itaque representare Christum, qui fuit sacerdos æque ac rex. Tihm. Mlfc

7. Erat autem idi vin quidam db servis Saul in veri.:. DIE ILLA, INTUS IN TABERNACULO. — Pro *intUS,* Serarius vult legendum *tentus,* hoc est detentus. Sic enim habent llcbræi, Septuaginta, Chaldæa, S. Hieronymus, Vatablus et alii : nimirum obligatus erat volo, quo voverat se per aliquot dies in Tabernaculo mansurum, ut orationi et legi Dei legendm el audiendre vacaret. Ita Rabanus el ex eo Glossa. Aut ut Theodoretus, tenebatur in Tabernaculo, quia torquebatur a quodam dæmonc : aut tenebatur morbo, et ideo in tabernaculo orabat, ut eo liberaretur.

Et nomen ejus Doeg Idum.bus, — quia in Idumæa habilaral; na n Josephus ait cum fuisse Syrum. llcbræi apud S. Hieronymum tradunt eum fuisse armigerum Saulis : qui, Saule se occidente, etiam ipso se occidit cap. xxxi; sed hoc incertum, et a Rabbinis confictum videtur. Prodidit hic Doeg Davidem et Achimelech Sauli, ut audiemus cap. seq., ideoque fuit typus Judæ proditoris prodentis Christum Judæis. Ita S. Augustinus in *Psal.* 1 i. POTENTISSIMUS PASTORUM SAUL, — id CSI, ut Chaldæus, *prafeclus Pastorum Saulis;* Septuaginta vertunt, *pascens mulas Saults;* unde hoc cx Septuaginta traductum in nonnullis codicibus Latinis legitur, æque ac npud Josephum. Verum id recle sustulere Romani, ut ostendit hic Franciscos Lucas in *Notationibus.*

9. Ecce hic gladius Goliath, etc., est involutus pallio post Ephod, — nimirum David gladium hunc quo Goliam truncarat, obtulerat el consecraverat Deo, quasi victoriæ auctori in tabernaculo. Ita Abulensis, Serarius ct alii ; licet id neget Lyranus. Ven.»-

Post Ephod, —id est, post locum sive post vestiarium, in quo Ephod ct vestes sacerdotales asservabantur, ait Vatablus. Alitor Chaldæus: *Gladius Goliat,* inquit, *opertus pallio, postquam quatsivit illi in Epod, q. d.* Gladius hic oblatus fuit Deo per oraculum, quo David consulens Deum per Pontificem indutum Ephod, in quo erant Urim ct Tummiin, ubi vellet reponi hunc gladium, ab co audivit illum sibi dicandum in Tabernaculo. Sic el Serarius qui id colligit ex cap. xxii, vers. 10, 13, 15.

Hinc colligit Abulensis recte in templis dicari Deo gladios, arma, vexilla similiaqito anathemata in memoriam et gratitudinem sanitatum, victoriarum aliorumque beneficiorum a Deo et Sanctis receptorum. Anilh*-llUtl io traipih Dei dicind»

Et ait David : Non est huic alter similis, da hiih eum. — Hinc palet Davidem procero vastoque fuisse corpore, utpole qui gladio Goliœ uteretur et pugnaret.

Aflogorice Angclomus : « David, ait, Goliæ gladium sustulit, quia et Christus Dominus diaboli arma abstulit. Fortis enim ipse spolia diripuit, n

Yert. 10. 10. SURREXIT ITAQUE DAVID, ET FIGIT IN DIE ILLA a facie Saul, et venit ad Acuis regem Getii. — David dimissis alio famulis solus fugit, et venit ad Achis, ut melius lateret incognitus ; ne si cognosceretur tot stragum auctor occideretur, ut patet ex sequenti. Nam Goliath occisus a Davide erat ex *Geth,* cujus rex erat *Achis.* Porro *Achls* hic in titulo psalmi xxxm, vocatur *Abimeleeh,* aut potius *Achimelech*, id est, *Achis rex,* uti vertunt Theodotion, Symmachus, sicque explicat ibidem S. Augustinus.

ven.n. **it.** Numquid non iste est David rex terræ, — qui ubique præliatur, vincit et dominatur? aut, ut Vatablus, *rex terree,* id est, hujus regionis nostra» : ad cum enim regnum terrae nostra» perlinere videtur propler devictum Goliath : ca enim lege pugnatum erat, ut victor possideret regionem victi, *q. d.* Cum ad Davidem regnum tuum videatur perlinere, o Achis, cur cum in illud non admittis?

Vers. IL 12. POSUIT AUTEM DAVID SERMONES ISTOS IN CORDE suo, — cogitans modum et rationem accusationem hanc refellendi vel declinandi, et evadendi

David (am præsens vitæ periculum. Unde tunc oravit
l ¡Íon'll cl composuit psalmum lv, in quo petit ab hosti-
compo» bus maledicis liberari, et paulo post dictavit psal-
P«lmui nuun xxx,n 5 illius enim hic est titulus : «Davidi
L?â h cum immutavit vultum suum coram Achimelech,
xxxin. et dimisit cum et abiit, » I Rcj. xxi. Unde videtur David psalmum hunc dictasse non initio accusationis et periculi, sed postquam ab Achis dimissus liber evasit. Nam Deo pro liberatione gratias agens cecinit : « Benedicam Dominum in omni tempore, » David enim Goliath Gethreum, mullosque alios Gcthreos et Philistinos occiderat, unde eis crat odio ac terrori : Geth enim crai una ex quinque Satrapiis Philistinorum cujus satrapa, sive rex, id est regulus, erat Achis. *Geth* hebraico idem est quod *torcular,* idque hic appositum est. David enim metu Saulis coactus fuit fugere ad Philistinos conjuratos Israelis et suos hostes; unde ibi quasi in torculari pavoris et angoris pressus fuit. Geth tempore S. Hieronymi Diocæsarca dicebatur. Sila est juxta Gazam et Acearon. Ita Adrichomius.

Ven. 13. 13. Et immutavit os suum coram eis. — Pro os *suum,* Hebraice est 'topo taamo, id est, *gustum suum,* hoc est sensum suum, puta mentem suam, hoc est : David, qui prius erat sensatus, finxit se insanum. Ita Vatablus. *Secundo* Pagninus vertit, *sermonem suum,* quasi dicat : David immutabat sermonem, maxime quoad pronuntiationem et accentum ; ac ne Judæus videretur, alia dialecto et pronuntiatione utebatur. Ita Serarius. *Tertio el* plane, *gustum,* id est, habitum oris cl faciei sure : ore enim et facie ostenditur gustus tum corporis tum mentis ; quid scilicet homo gustet, quid ei placeat, quid cum oblectet, quidve ei displiceat, cumque contristet. David ergo *mutavit gustum,* id est, habitum oris et vultos sui, illum detorquendo, contrahendo, dilatando, et in varias formas gestusque os, oculos , nares et labia transformando, uti faciunt stulti, cum quid eis placet, vel displicet.

Allegorico Angclomus : « David, ait, id est Christus , mutavit os suum , dum aliam legem, aliud testamentum, alia præcepta et Sacramenta quam fuerant legis veteris, in lege nova instituit; prresertim Eucharistiam : mutavit enim ipse sacrificia boum el taurorum in sacrificium Eucharisticum corporis et sanguinis sui. » Ita el S. Augustinus in titulo *Psal.* xxxm , qui et addit : « Insanire Christus videbatur Judreis, dum diceret : Nisi manduc averitis carnem meam, et biberitis meum sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Unde dicebant : Durus est hic sermo , el quis potest cum audire ? » *Joan.* vi.

Et cot.labebatur inter manus eorum.—Hebraice bhinjV *iitholel,* quod Pagninus vertit, *insaniebat;* Vatablus, *simulabat sc stultum* ; Chaldæus. *et stupidus factus est in manu eorum,* scilicet David jactando brachia, divaricando tibias, titubando, et cadendo in terram fingebat sc insanum vel epilepticum.

Allegorico , Christus collapsus est in manibus Judreorum, quando ab eis crucifixus fuit. Ita Angelomus, Glossa, et ex caS. Thoma, H II *Quæst.* CXI, art. I, ad 2. Septuaginta vertunt, tv t x í* xtpoUouTw, id est *delirabat,* id est *delira faciebat et delirum se fingebat in manibus suis ;* wpxçtpx enim est mentis error cl deliratio, leste Galeno et Suida, qui quoque appellat Dæmoniacum ; ul David hic repræsentet Christum, qui a Judreis habitus est ul delirus et dæmoniacus , ac ab Herode veste alba, quasi stultus, indutus est. Unde et S. Augustinus in *Psal.* xxxm, qui est de hac re : a Psalmus, inquit, ostendit sanam et sobriam ebrietatem. » Idem tamen ibidem vertit : *Ferebatur in manibus suis,* idque aptat Christo, qui in ultima cœna instituens Eucharistiam, eam gestans manibus suis portabat ; to enim proprie dicitur de ferculis, cum in triclinium mensamque inferuntur. «Ferebalur, ait S. Augustinus, Christus in manibus suis, (piando comedens ipsum corpus suum ait : Hoc est corpus meum. Ferebat enim illud corpus in manibus suis. D

Et impingebat in ostia portar. — Hebraice *ictau,* quod Chaldæus vertit, *lineans super vacuas porter,* quasi dicat : Recta linea in ostia ferebalur, cl arietabat uti faciunt arietes; aut lineas formabat in ostio. Pagninus, *designabat in ostiis portæ ;* Vatablus, *exaruit unguibus in valvis portarum,* vel *pingebat sive scribebat in ostiis portæ,* sicut fatui in ostiis solent digitis suis pingere, et varias lineas describere.

Porro S. Augustinus intitulo *Psal.* xxxm, ex

Septuaginta legit, affectabat et tympanizabat ad ostia civitatis, hoc est, tara crebro cl forlilcr in ostia impingebat, ut tympanum pulsare videretur, aut tympana et alia ludicra in ostio pingebat.

Allegorice vero S. Augustinus, idipsum do Christo crucifixo explicans : « Affectavit, inquit, id est, compassus ct miseratus est nos e supremis; et quoniam qui crucifigitur, in ligno extenditur ; ut autem tympanum liat, caro, id est, corium in ligno extenditur ; dictum est : Et tympanizabat, id est, crucifigebatur, in ligno extendebatur. Affectabat, id est, affectum in nos habebat, ut animam suam poneret pro ovibus suis. Tympanizabat : Quomodo? ad ostium civitatis. Ostium nobis csl, quod aperitur ut credamus in Deum. Clauseramus ostia contra Christum, ct aperueramus diabolo, confia vitam œternam; clausum *cor* habebamus, ille autem Dominus Deus noster, quia clausum cor habebamus homines adversus vitam ælernam, ncc poteramus videre verbum quod vident Angeli, cruce aperiebat corda mortalium, hoc est, tympanizabat ad ostium civitatis. »

Hinc hebraico *ietau,* verti potest, *delineabat Utteram tau,* id est formabat figuram crucis ; hanc enim exhibet littera *tau.* Denique Septuaginta pro *ietau,* videntur legisse, *iatof,* id est *tympanizabat;* >]V1 *toph* cnim est *tympanum :* ita dictum a sono tympani per onomatopæiam.

De FLLEBAMQUE SALIV.E EJUS IN HADDAM, — Uli fit in epilepticis, phreneticis, stupidis el stultis.

Allegorico id de Christo explicat S. Augustinus in titulo *Psal.* xxxm, in fine : «Quid, inquit, sunl? Salivæ enim currunt infantibus. Nonne erant tanquam infantilia verba, manducate carnem meam ct bibite sanguinem meum ? sed ista infantilia verba tegebant virtutem ipsius. Virtus enim in barba intelligilur. Salivæ igitur decurrentes super barbam ejus, quid sunl, nisi verba infirma virtutem ejus legentia ? » Sic quoque Bcda, Euchcrius, Angelomus et Rabanas, qui mure suo S. Augustinum sequuntur.

Aa flciio tum. Qüœres, an David pcccaiil fingendo se stullum. Affirmant nonnulli : ratio est, quia ut docet S. Thomas, Il 11, *Quest.* CXI, art. 1, ad 2, lìdio est mendacium non verbi, sed facti ; mendacium autem est peccatum. Unde S. '1 horna" ibidem ad 2, Davidem non aliter excusat, quam quod fictio hæc fuerit figurali»; fuit cnim figura Christi, qui cum esset Dvus alium se esso (piasi simulavit, cum carnem nostram assumpsit, cl in ca tot labores ct dolores ipsamque crucem subiit.

Mitius veriusquo Abulensis et alii censent Davidem non peccasse, tum quia videtur ad hoc motus a Deo : unde et paulo post recedens ab Achis, Dei instinctu composuit elegantem psalmum xxxm : «Benedicam Dominum in omni tempore ; » tum quia David impingens in ostia, aliasquo actiones deliras faciens, ipso facto non dicebat se esso stultum, sed se id duntaxal simulare ob instans periculum; hoc autem erat verum. Porro sic simulare non est mendacium, sed silentium duntaxat veritatis, sive dissimulatio qua quis aliam quasi personam, alios gestus moresque induit justa de causa, ut tegat veritatem ad evadendum periculum. Sic Samuel finxit se ire ad immolandum in Bethlehem, cum iret ad ungendum Davidem in regem cap. xvr,2. Sic Josué, cap. vin, 5, finxit sc pavidum fugere cives Hai, ut eos ex urbe eliceret et mactaret. Sic Gedeon, *Judie,* vu, 20, cum trecentis, complosione lagenarum et effulguralione lampadarum , finxit se magnum habere militum numerum, ut Madianitas innumeros consternaret. Idem sensero ct fecere Gentiles. Unde Horatius lib. IV *Carmin.,* Ode 12 : « Misce, ait, stultitiam consiliis brevem. Dulce est desipere in loco. » Et Cato :

> Insipiens esto, cum tempus postulat aut res;
> Stultitiam simulare loco prudentia summa est.

El Ausonius, lib. II *Distichorum.* Sic Solon, unus c septem Graecorum sapientibus ct Atheniensium legislator, finxit sc dilirum, ul Atheniensibus persuaderet recuperare Salaminam insulam. Capitale cnim erat ea de rc loqui. Ila Plutarchus in *Solone.* Denique S. Simeon cognomento *salus,* id est, stultus ; S. Franciscas (qui sc nominabat fatuellum mundi), mullique alii Sancti simularunt sc stultos, tum ad insignem humilitatem; tum ut docerent honoris mundique contemptum , ac mundi sapientiam meram esse stultitiam. Unde S. Paulus, 1 *Corinth,* cap. iv : « Nos, inquit, stulti propter Christum. » Et noster S. Ignatius: « Sis, ait, mundo demens, ul sapias Domino, » quia «quod stultum est Dei, sapientius est hominibus,» 1 *Cor.* i, 15. Vide ibi dicta.

15. An desunt nodis furiosi ? — quia sicut nusquam desunt aegrotantes corpore , sic ncc ægri mente : præsertim quia mentis œgriludo ct delirium pendet ex ¿egritudine corporis et cerebri ; quod si minimum lædatur, minuatur, vel distorqueatur, creat epilepsias, phreneses, deliria, furores, etc. Fabulantur Rabbini uxorem el filiam regis Achis laborasse delirio.

CAPUT VIGESIMUM SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

David fugit in speluncam Odollam, inde, vers. !>, monente Gad propheta redit in terram Juda. Audit id Saul suosque incitat ut cum prosequantur, sibique pr dant et tradant. Mox, vers. 9, Doeg accusat Achimelech Pontificem, quod Davidi dederit panes ct gladium Golia. *Quare, vers.* 18, cum cum 83 sociis *Doeg jussu Saulis occidit.*

1. Abiit ergo David inde, el fugit in speluncam Odollam. Quod cum audissent fratres ejus, cl omnis domus patris ejus, descenderunt ad eum illuc. 2. Et convenerunt ad eum omnes, qui erant in angustia constituti, ct oppressi ære alieno, et amaro animo : et factus est eorum princeps, fuerunlque cum eo quasi quadringenti viri. 3. Et profectus est David inde in Maspha, quæ est Moab ; el dixit ad regem Moab : Maneat, oro, paler meus ct mater mea vobiscum, donec sciam quid faciat milii Deus. 4. Et reliquit cos ante faciem regis Moab ; manserunlquc apud eum cunctis diebus, quibus David fuit in præsidio. 5. Dixitque Gad propheta ad David : Noli manere in præsidio, proficiscere et vade in terram Juda. El profectus est David, el venit in saltum liaret. 6. Et audivit Saul quod apparuisset David, et viri qui erant cum eo. Saul autem, cum maneret in Gabaa, et esset in nemore quod est in Dama, hastam manu tenens, cunctique servi ejus circumstarent cum, 7. ait ad servos suos qui assistebant ei : Audite nunc, filii Jemiui, numquid omnibus vobis dabit filius Isai agros ct vineas, et universos vos faciet tribunos, el centuriones? 8. quoniam conjurastis omnes adversum me, et non est qui mihi renuntiet, maxime cum el filius meus foedus inierit cum filio Isai. Non est qui vicem meam dolcal ex vobis, nec qui annuntiet mihi; eo quod suscitaverit filius meus servum meum adversum me, insidianlem mihi usque hodie. 9. Despondens autem Doeg Idumaeus, qui assistebat, ct erat primus inter servos Saul : Vidi, inquit, filium Isai in Nobe apud Achimelech filium Achilob sacerdotem. 10. Qui consuluit pro eo Dominum, et cibaria dedit ei; sed el gladium Goliath Philislæi dedit illi. 11. Misit ergo rex ad accersendum Achimelech sacerdotem filium Achilob, ct omnem domum patris ejus, sacerdotum qui erant in Nobe, qui universi venerunt ad regem. 12. Etait Saul ad Achimelech: Audi, fili Achilob. Qui respondit: Præsto sum, domine. 13. Dixitque ad cura Saul : Quare conjurastis adversum me, tu et filius Isai, ct dedisti ci panes ct gladium, cl consuluisti pro eo Deum, ut consurgeret adversum me, insidiator usque hodie permanens? 14. Respondensque Achimelech regi, ait : Et quis in omnibus servis tuis, sicut David fidelis, et gener regis, et pergens ad imperium tuum, ct gloriosus in domo tua? 15. Num hodie co?pi pro co consulere Deum? absit boca me; ne suspicetur rex adversus servum suum rem hujuscemodi, in universa domo patris mei; non cnim scivit servus tuus quidquam super hoc negotio, vel modicum vel grande. 1G. Dixitque rex : Morte morieris, Achimelech, tu ct omnis domus patris tui. 17. Et ait rex emissariis qui circumstabant cum : Convertimini et interficite sacerdotes Domini ; nam manus eorum cum David est ; scientes quod fugisset, et non indicaverunt mihi. Noluerunt autem servi regis extendere manus suas lu sacerdotes Domini. 18. Et ait rex ad Doeg . Convertere tu, cl irrue in sacerdotes. Conversusque Doeg Idumæus, irruit in sacerdotes, cl trucidavit in die illa octoginta quinque viros vestitos Ephod lineo. 19. Nobe autem civitatem sacerdotum percussit in ore gladii, viros et mulieres cl parvulos, ct lactentes, bovemque ct asinum, et ovem in ore gladii. 20. Evadens autem unus filius Achimelech, filii Achitob, cujus nomen erat Abiathar, fugit ad David. 2!. El annuntiavit ei quod occidisset

Saul sacerdotes Domini. 22. Etait David ad Abiathar : Sciebam in die illa quod, cum ibi *esset Doeg* Idumæus, procul dubio annuntiaret Sauli : ego sum reus omnium animarum patris lui. 23. Mane mecum, ne timeas; si quis quæsierit animam meam, quæret et animam tuam, mecumque servaberis.

ver», t. J. Abiit ergo David inde, et fugit in speluncam Odollam. — «Odollam» erat viens in tribu Juda ad dexteram euntibus cx Jerusalem in Hebron. Audi ex S. Hieronymo, Guiliclmo Tyrio et aliis Adrichomium in tribu Juda, num. 201 : « Spe-
P*«rip- lunca Odollam, in ipsa petra, fuit locus natura
' hir.»" tutus, communitus, in quam cum David fugisset
Obibo, a facie Saul, ibique multos angustia et rere alieno oppressos ad se confugientes susciperet, factus est princeps quadringentorum virorum. Habuit eumdem usum spelunca bree tempore Christianorum : nam Turcre, cum ad ea loca populabundi devenissent, fugerunt habitatores vicinorum locorum, etsese cum uxoribus, liberis, armentis et gregibus huc contulerunt, n

Unde apposite a Odollam, » vel ut Hebraice est *Adulain,* idem est quod congregatio, transitus vel prreda eorum, ait Pagninus in *Nomin. Hebr.*

Symbolice Angelomus ct Eucherius : Spelunca hrec, inquiunt, reprresentat carnem Christi in qua quasi in spelunca abscondita delituit divinitas Christi ; aut sepulcrum Christi, quod testimonium (hoc enim Hebraico significat *Odollam,* ait Boda) fuit Christum esse Deum, cum ipse tertio die ex illo corpus suum redivivum ct gloriosum suscitavit.

Ten. t. 2. Et CONVENERUNT ad HUM OMNES QUI ERANT IN ANGUSTIA CONSTITUTI, ET OPPRESSI ÆRE ALIENO.— Dices : Quomodo illos admisit David in praejudicium creditorum, ne eos cogere possent ad solvendum sibi debita? Respondet Cajctanus illos cessisse bonis, vel impotentes fuisse ad solvendum : unde ipsa impotentia excusabantur a solvendo, usque dum ad pinguiorem fortunam evaderent, quod futurum erat per societatem ct prudentiam Davidis, qui hostium spoliis omnes suos ditavit, ut patet ll *Ueg.* cap. n ct xv.

David»! »eer-/.i- .p-uuj iMire- ’'*• Quod enim David omnes ad se confugientes optime ad omnem justitiam et honestatem instruxerit, patet ex *Psal.* xxxm, quem tum composuit. Hic enim psalmus ad litteram continet doctrinam quam David ibidem dedit suis sociis et militibus; unde eos alloquens vers. 12, ait : «Venite, filii, audite me, timorem Domini docebo vos. » Hem ex eo quod David secum habebat Gad prophetam ct virum sanctum.

Allcgoiice, David fuit typus Christi, ad quem confugiebant omnes regri, afflicti, poenitentes; unde ipse cos advocans ait : « Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, el ego reficiam vos, *Matth.* cap. xi. Ita Angelomus.

v»f’ J- 3. Et profectus est David in Maspha, quæ est Moab, — id est quæ est urbs regionis Moabitidis ad Moabitas, non ad Judreos pertinens. Fugit enim David cx Judrea, utpote Sauli subdita, in terram Moab, in quam nil poterat Saul. Porro alia erat « Maspha» in Judrea, ubi Samuel conventum populi egit cap. vu, vers. G.

Maneat, oro, pater meus et mater mea vodiscum. — Hinc collige Saulem non solum Davidem, sed et ejus parentes et cognatos persecutum fuisse, vel certe illos persecutionem Saulis metuentes extra Judream in Moabilidem profugisse.

4. Quibus David fuit in presidio, — id est in Vm.4. arce vel loco munito terrre Moab. Hunc enim significat Hebraice mii‘3 *metsuda.*

5. Dixitque Gad propheta, etc. : Vade in terra Ven.s. Juda, — quia mansio Davidis in Juda mullis fuit utilis, el plurimum Davidi attulit auctoritatis, ut ad regnum illico a tribu Juda promoveretur, uti rcipsa evenisse audiemus in sequenti. Ita Cajetanus.

Et venit, in saltum Haret, — qui locus desertus erat, invius et incultus, non nisi sentibus et vepribus perhorrescens. « Nihilominus , inquit Rabbi Salomon, divina virtute factus est idem locus abundans fructibus, ct animalibus, et irriguus fontibus, ut Davidem ct viros ejus non solum sustentaret, sed etiam mirifice recrearet.» Quo alludens David : «Dominus, inquit, regit me,» seu ul est in llebræo, *pascit me; in loco pascua: ibi me collocavit : super aquam refectionis educavit me, Psal.* xxn, vers. 1, ubi vides aridas et spinosas vias amantibus co utari in floridas et amainas.

7. Audite nunc, filii Jemini, — id est filii Ben- ver».*i.* jamin, contribules, et cognati mei, agile, certate pro me reque ac pro vobis, ne regnum a me vestraquo tribu ad tribum Juda ct Davidem transferatur.

10. Qui consuluit pro eo Dominum, — per Ephod Ve», io. in quo erant Urim elTummim, de quibus dixi *Exodi* cap. XXVIII, vers. 30. Hinc patet Achímu- Aciime- lech pro Davide petiisse ct accepisse a Deo ora- l c4 i'™ culum, qua via pergere, ct quid agere deberet David, ct quis rerum suarum futurus esset exitus, inm ac- prosper, an adversus: licet Hugo putet Docg id * fingere, et mentiri ut majorem iram Sauli contra Davidem et Achimelech concitet : nec enim eum pro Davide consuluisse Deum.

Moraliter : Nota hic varias, continuas ct acres Fag» is persecutiones, errores, fugas, pericula quibus per decem annos assidue a Saule exagitatus fuit David : idque ob suam virtutem qua Goliath occiderat, ct Israclcm liberarat. Nam *primo,* Saul Davidem pulsantem citharam, itaque sc liberantem a spiritu malo bis lancea vibrata configere voluit, cap. XVIII, vers. 11; cap. xix, vers. 10;

secundo, eumdem contra Philistinos misit, ul ab c b occideretur, ibidem vers. 17 et 25; *tertio,* submisit satellites, qui Davidem domi caperent ad necem; sed Michol cum per fenestram dimisit, cap. XIX, vers. 11 ; *quarto,* David fugit ad Samuelem in Ramatila, ibidem versu 18; *quinto,* cap. xx, abiil ad Jonathan), qui eum Sauli reconciliare conatus est, sed frustra; *scito*, fugit in Nobe ad Achimelech Pontificem, cap. xxi,vers. 2; *septimo,* ex Kobe fugit in Gelh ad Achis regem, ibidem versu 10; *octavo,* latuit in spelunca Odollam, cap. XXII, vers. 1; *nono,* inde secessit in Maspha urbein Moab, ibidem vers. 3; *decimo,* inde transiit in saltum liaret, ibidem vers. 5; *undecimo,* perrexit m Ceilain, eamque a Philistæis liberavit, cap. xxiii, vers, i ; *duodecimo,* abscondit sc in monte Ziph, colle Bachila, ct deserto Maon, cap. x x iii, vers. I » el 24; *decimo tertio,* delituit in deserto Engaddi, cap. XXIV, vers. 1, ubi oram chlamydis Saulis abscidit eo illæso; *decimo quarto,* abdidit se in desertum Ziph, ubi scyphum et hastam Sauli dormietiti abstulit, co intacto, cap. xxxi, vers. 2; decimo *quinto,* fugit ad Achis rugem Gelh, cap. xxvii, vers. 2. Hi sunt omnes errores et fugœ Davidis, quas ordine suo digessi.

Dividis patienta.

Verum has omnes invicta sua patientia el magnanimitate toleravit et superavit David; ideoque ex singulis fortior et gloriosior evasit; adeoque per has omnes, quasi per totidem gradus ad apicem glori© regnumque conscendit.

Allegorico ergo David repraesentavit Christum, qui praedicans, hominesquo a morbis animaci corporis liberans, assiduas persecutiones, contradictiones, convicia, blasphemies Scribarum, Pharisæoruni, Pontificum, invicta constantia, æque ac benignitate sustinuit usque ad mortem Crucis; ideoque gloriam et regnum æternuin in cœlis non tantum sibi, sed et omnibus fidelibus sanclisque suis peperit et acquisivi!.

Tropologia utilitate pTITCUlíODÍJ.

Tropologice, Christum et Davidem imitetur Christianus, ut sibi persuadeat eadem via, scilicet persecutionis et crucis sibi incedendum, si ad culmen sanctitatis, glori© el felicitatis æternœ pervenire velit. .Eterna enim Dei lege sancitum est : « Omnes qui volunt pie vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur,» ll 77woM. cap. in. vers. 12. Sic S. Athanasius per 4G annos persecutiones assiduas ab Arionis passus, vagus et erro lotum quasi orbem fugiendo obivit; sed sua heroica virtute de omnibus victor triumphavit. Si ergo ob fidem, pietatem, virtutem, pateris; cogita te esse Davidem, et cum eo animos non demitte, sed attolle, sciens tuum Saulem, tuum persecutorem tibi fabricaro coronam glori© et diadema regni ©torni. Si innocentia cs Abel, Decesse est ut eam probet ct exerceat invidus Cain. Si simplicitate es Jacob, oportet ul hirsutus Esau te stimulei. Si castitate es Joseph, oportet ul impudica hera te tentei. Si mansuetudine et generositate es Moses, convenit ut tuus te Pharao exagitet, attollat, perficiat.

m.

Audi S. Joanncm, Apor. cap.vn, vers. 14, Martyrum sub Antkhríslo agones et coronas describentem: alii simi qui venerunt de tribulatione magna, et laverunt stolas suas, cl dcalbaverutl eas in sanguino Agni : ideo sunt ante thronum Dei, ct serviunt ci die ac nocte in templo ejus, ct qui sedet in throno, habitabit super illos,» etc.

Denique vide hic quantum malum sil invidia, n quæ Saulem assidue torsit; cl in tolcædes clsce-lura adegit, ul tandem ipse sibi mortem conscisceret. Audi S. Cyprianum Saulis cl cujuslibel invidi noxas et damna recensentem serm. DeZ.fo *ct bvore :* a Ambitionem zelus excitai, dum cernit quis alium m honoribus auctiorem, zelo cxcæcaiite sensus nostros, atque in ditionem suam mentis arcana redigente. Dei timor spernitur, magisterium Christi negligitur, judicii dies non providetur. Inllatur superbia, exacerbatur saevitia, perfidia pnuvaricatur, impatientia concutitur, furit discordia, ira fervescit, nec se jam potest cohibere vel regere, qui factus est potestatis aliente» Hinc Dominio© pacis vinculum rumpitur, hinc eharitas fraterna violatur, hinc adulteratur veritas, unitas scinditur, ad hærcscs atque ad schismata prosilitur. » Ll paucis interjectis invidiam graphice depingens : a Qualis, inquit, est anima» tinca, quæ cogitat onum tabes, pectoris quanta rubigo, zelare in altero vel virtutem ejus, vel felicitatem. id est, odisse in eo, vel m rita propria, vel beneficia divina; in malum proprium bona aliena convertere, illustrium prosperitate torqueri, aliorum gloriam facere suam pœnam, velat quosdaiu pectori suo admovere carnifices, cogitationibus et sensibus suis adhibere tortore*, qui sc intestinis cruciatibus lacerent, qui cordis secreta malevolenti© ungulis pulsent, non cibus talibus lætus, non potus potest esse jucundus, suspiratur semper et ingemiscitur el doletur. »

15. Num hodie coevi pro eo coxsillhk Deum? — Ver», is. quasi dicat : Jam ante sæpe proco, tuo consentii et jussu consului Dominum, cum scilicet David educturus esset luas copias in prælium, an id futurum esset felici successu, an adverso? non ergo jam primum pro Davide nunc libi suspecto el exoso, uti ex verbis tuis colligo, cwpi consulere Dominum, *q. d.* Nesciebam te iram el odium gereie contra Davidem paulo ante tibi adeo amicum el fidelem : quare noli ad culpam et pœnam mihi mcæquo domui imputare, quod panes et gladium ei dederim : non enim illa dedi ipsi, nisi ut iis ad tuum servilium (quod ipse se exsequi assere-bat) uteretur. Nam de tua in cum offensa hucusque nil omnino scivi nec parvum, nec magnum.

16. Dixit qlb rex : Morte morieris, Achimelech Ve», ia tu et omnis domes PATRis tui. — Vide hic summam crudelitatem, impietatem et barbariem Saulis in insontem pontificem ut sacerdotes; imo in omnes cives Nobe, quos innoxios trucidari jus*il cum omnibus parvulis, feminis el armentis, vers. 19. Hæc, inquit Theodoretus, Quasi. LUI, cl Cedre-

Saulis 50HiDU crudelius.

nus, Saulis cædcs fuit omnibus aliis ejus peccatis iiuirjns niagisimpia. Unde cl Josephus, lib. VI, cap. ult., i ¿au*. jnier gaulis mortis causas hanc etiam reponit, et copiose Auctor *Tradit.* apud S. Hieronymum, lib. II Reg. cap. i.

Snl ty- Quare Saul fuit hic typus et præcursor Hero-
r * N^dis, occidentis parvulos in Bethlehem propter
rvda' Christum. Hic expletum fuit oraculum Dei contra Ileli editum, cap. n, vers. 33. Omnes enim hi sacerdotes erant posteri vel cognati Ileli.

Ve», it. 17. Et ait rex emissariis, — id est cursoribus, qui quasi satellites Saulis Achimelech et sacerdotes cx Nobe ad Saulem in Gabaa evocaran! et adduxerant.

Nam manos eorum cum David est, — *q. d.* Fovent juvanlquc Davidem meum hostem et regni aemulum.

Noluerunt autem servi. — Laudandi sunt hi servi, quod Sauli obedire, ct manus suas sanguine sacerdotum foedare noluerint. ItaTheodorclus. S. Chrysostomus tamen in Psci/. cxxxiv, reprehendit cos quod positive et efficaciter non egerint causam sacerdotum apudSaulem, ut eorum cædem impedirent; sicut cap. xiv, intercesserant pro Jonatha, ejusque necem discusserant. Sed alia erat causa fonatine filii Saulis, alia sacerdotum, quos quasi David faventes certo mactare decreverat Saul.

Ven. i8. 18. Conversusque Doeg (Doeg hebraico idem est quod *sollicitans :* scilicet Saulem ad necem Davidis ct sacerdotum) Idumjbus, irruit in sacerdotes, ET TRUCIDAVIT IN DIE ILLA OCTOGINTA QUINQUE (ita Hebræa, Chaldæa, Romana, Septuaginta, Coinplulcnsia. Minus recte ergo Septuaginta Vaticani numerant 305; Theodoretus vero pejus numerat 350) viros vestitos Epiiod lineo, — id est Sacerdotes cl Levitas; hi enim gestabant *Ephod Uncum,* cum Pontifex gestaret Ephod gemmeum et polymitum.

Ecco Doeg accusator cl calumniator Davidis ct Achimelech in scelere profecit, lilquc ejus ct sacerdotum sacrilegus carnifex, ut crimen quod cœpit perficiat. Ita scelestus cx uno crimine in aliud, ex minori ad majus prolabilur. Porro Angclomus in lib. II, cap. xxi, tradit duos Saulis filios parvulos Armoni et Miphiboscth ex Ilespha concubina, cum Doego manus illis attulisse, ideoque etiam propterea a Gabaonitis crucifixos.

Quocirca Philo Biblicus asserit Doeg hoc triste a Deo accepisse oraculum : a Ad Doeg Syrum hæc dicit Dominus : Ecce dies veniunt cito, el ascendet vermis igneus in linguam ejus, cl tabescere faciet cum, ct erit habitabo ejus cum Cain in igne n.dr* inexstinguibili semper.» Venus est Davidem tunc composuisse psalmum li : a Quid gloriaris in ma- l/ ' lilia, qui potens es in iniquitate? tota die injusli- I d.» Horn cogitavit lingua tua, etc. Propterea Deus u. destruet te in finem, n Titulus enim illius psalmi est hic : *In finem intellectus David, cum* temi Doeg Idumeus, et *nuntiavit Sauli : Venit David in domum Achimelech.* Hinc Doeg, ait Enchorius et Angelomus, fuit typus et præcursor tum Judæ proditoris, tum Antichrist!, qui sacerdotes Christi maxime persequelur, cosque martyrio afficiet.

Trucidavit in die illa octoginta quinque viros. — Asserunt vel potius fabulantur Rabbini, et ex iis Philo Biblicus, hos Sacerdotes et Levitas posteros vel cognatos iteli Pontificis scelera filiorum Heli imitatos esse, ac sacrificia violasse, ideoque neci huic a Deo destinatos.

Verius est Heli ejusque filios sceleratos in hisce suis nepotibus innoxiis fuisse punitos, hieque impletum esse illud oraculum Dei contra cos, capite n, 33 : « Pars magna domus tuæ morietur, cum ad virilem ælalem venerit. » Nam hi Sacer- sianio. dotes et Levile, a Saule per Doeg interfecti, vi-l,s dentur evasisse martyres; quia occisi sunt pro virtute misericordia; et charilatis, quam exhibue- fammi rant sancto, sed misero, profugo et famelico Da- "di- vidi, dando ei panes. Sicut enim qui pro castitate ns‡ occiditur fit martyr; sic et qui pro charitate aliaque virtute trucidatur, martyr est. Unde S. Bachiarius, tomo l *Biblioth. SS. Patrum,* sacerdotes hos pro innocenti Davide occisos in martyrum Catalogum refert, ct Beda in Allegoriis non tantum sacerdotes, sed ctomnes civesNobe ob Davidem trucidatos inter martyres collocat : a Nobe civitas, inquit, propter susceptum Davidem cum suis omnibus martyrium passa est. »

19. Nobe autem civitatem sacerdotum percussit Vcn.19. (id est percutiet occidi jussit, scilicet impius Saul in odium Davidis) in ore (in acie) gladii viros ET MULIERES, ET PARVULOS ET LACTENTES, BOVEMQUE et asinum et ovem. — Statuit ergo eam in *cherem,* sive *anathema* quia eam plane exitio excidioque addixit : et rabie et furore in Davidem, quo eum exagitabat spiritus malus, sive diabolus a quo possidebatur et regebatur.

20. Evadens autem unus filius Aciumelecu, etc., Vcn.!0. cujus nomen Abiathar, fugit ad David. — Hic a Abiathar» patri Achimelech successit in Pontificatu, quo functus est toto tempore Davidis; sed eo privatus a Salomone, eo quod contra ipsum favisset Adoniæ regnum invadenti : ideoque salomon Pontificatum ab Abiathar, qui erat dc familia el posteris Heli ct Ithamar, transtulit et reduxit ad Sadoc, qui erat ex posteris Eleazar, lib. Ill *Req.* cap. n.

22. Ego sim reus omnium animarum patris tui,— Vcn.îi- *q. d.* Ego non causa, sed occasio (ita Chaldæa, Hebræa et Septuaginta) fui mortis filiorum el cognatorum patris lui; cum scilicet anima, id est vita singulis a Saule sil adempta. Occasio, inquam, sed involuntaria et contra meam intentionem, ideoque sine mea culpa : nam cavi eis eorunique vitæ quantum potui, simulando coram eis me non profugum, sed a Saule missum : unde licet scirem Doeg id Sauli renuntiaturum, tamen probabiliter credebam vel sperabam Saulem sacerdotibus innoxiis non irascilurum, aut certe

tain crudele faciuus cædis sacerdotum non alten- laturum. Reus ergo fuit David non formalitcr, sed matcrialiter : quia materiam ct occasionem dedit Sauli occidendi eos, sed prætcr,imo contra mentem suam, necessitate famis adactus. Mortis enim co- rum causa prcpriaetdirectafuilimprobitasSaulis.

CAPUT VIGESIMUM TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

David liberat Ceiiam a Philistoeis. Saul id audiens destinat eum ib-.dem cingere et capere. Quare David, *vers.* 42, *consulens Dominum, audit se a Ccilanis tradendum Sauli: quocirca fugit* ipse in montem Ziph, *ubi cum visitat ct confortat Jonathas. Mox, vers.* 19, *Ziplati indicant Sauli Davidem apud se latere; se- quitur ergo eos Saul cum copiis, cingitquc Davidem; cumque jam cum capturus esset, nuntius occurrit dicens, Philistæos invasisse Judaam; unde Saul ut cis resistat, Davidem persequi desinit.*

1. Et annuntiaverunt David, dicentes : Ecce Philistiim oppugnant Ceiiam et diripiunt areas. 2. Consuluit ergo David Dominum, dicens : Num vadam, el percutiam Philistæos istos? El ait Dominus ad David : Vade, et percuties Philistæos, et Ceiiam salvabis. 3. Et dixerunt viri, qui erant cum David, ad cum : Ecce nos hic in Judæa consistentes timemus ; quauto magis si ierimus in Ceiiam adversum agmina Philistinorum? 4. Rursum ergo David consuluit Domi- num. Qui respondens, ait ei : Surge et vade in Ceiiam; ego enim tradam Pliilistæos in manu tua. 5. Abiit ergo David, et viri ejus in Ceiiam, ct pugnavit adversum Philistæos, et abegit jumenta eorum, el percussit eos plaga magua; et salvavit David habitatores Ceilæ. 6. Porro eo tempore, quo fugiebat Abiathar illius Achimelech ad David in Ceiiam, Ephod secure ha- bens descenderat. 7. Nuntiatum est autem Sauli, quoti venisset David in Ceiiam, et ait Saul : Tradidit eum Deus in manus meas, conclususquc est, introgressus urbem in qua porta? et sera' sunt. 8. Et præcepit Saul omni populo, ut ad pugnam descenderet in Cedam; et obsideret David, ct viros ejus. 9. Quod cum David rescisse), quia preparare! ei Saul clam malum, dixit ad Abiathar sacerdotem : Applica Ephod. 10. Et ait David : Domine Deus Israel, audivit famam servus tuus, quod disponat Saul venire in Ceiiam, ut evertat urbem propter me. 11. Si tradent me viri Ceilæ in manus ejus, et si descendet Saul, sicut audivit servus tuus? Domine Deus Israel, indica servo tuo. El ait Dominus : Descendet. 12. Dixitque David : Si tradent me viri Ceilæ,ct viros qui sunt mecum in manus Saul? Et dixit Dominus : Tradent. 13. Surrexit ergo David et viri ejus quasi sexcenti, cl egressi de Ceila, huc atque illuc vagabantur incerti; nunlialumque est Sauli quod fugisset David dc Ceila , cl salvatus esset ; quam ob rem dissi- mulavit exire. 14. Morabatur autem David in deserlo in locis firmissimis, mansitque in monte solitudinis Ziph, in monte opaco ; quærebat cum tamen Saul cunctis diebus : et non tradidit cum Deus in manus ejus. ! . Et vidit David quod egressus esset Saul, ut quæreret animam ejus. Porro David erat in deserto Ziph in silva. 1G. Et surrexit Jonathas filius Saul, el abiit ad David in silvam, el confortavit manus ejus in Deo; dixitque ei : 17. Ne timeas, neque enim inveniet te manus Saul patris mei, et tu regnabis super Israel, el ego ero tibi secundus, sed et Saul paler meus scit hoc. 18. Percussit ergo ulerque fœdus coram Domino, mansitque David in silva; Jonathas autem reversus est in domum suam. 19. Ascenderunt autem Ziphæi ad Saul in Gabaa, dicentes : Nonne ecce David latitat apud nos iu locis tutissimis silva), in colle Bachila, quæ est ad dexteram deserti? 20. Nunc ergo, sicut desideravit anima tua ut descenderes, descende; nostrum autem erit ut tradamus eum in manus regis. 21. Dixilquc Saul : Benedicti vos a Domino, quia doluislis vicem ineam. 22. Abile ergo, oro, el diligen- tius preparate, et curiosius agile, cl considerale locum ubi sil pes ejus, vel quis viderit eum ibi; recogitat enim de me quod callide insidier ei. 23. Considerate et videte omnia latibula

ejus, in quibus absconditur; et revertimini ad me ad rem certam, ut vadam vobiscum : quod si etiam in terram se abstruserit, perscrutabor eum in cunctis millibus Juda. 24. Atilii surgenles abierunt in Ziph ante Saul ; David autem el viri ejus erant in deserto Maon, in campestribus, ad dexteram Jesimon. 25. Ivit ergo Saul cl socii ejus ad quærendum eum, cl nuntiatum est David, slatimque descendit ad petram, et versabatur in deserto Maon : quod cum audisset Saul, persecutus est David in deserto Maon. 26. Et ibat Saul ad latus montis ex parle una; David autem et viri ejus erant in latere montis ex parte altera : porro David desperabat se posse evadere a facie Saul ; itaque Saul et viri ejus in modum corona) cingebant David el viros ejus, ut caperent cos. 27. Et nuntius venit ad Saul, dicens : Festina, et veni, quoniam infuderunt se Philisliim super terram. 28. Reversus est ergo Saul desistens persequi David, et perrexit in occursum Philistinorum; propter hoc vocaverunt locum illum Petram dividentem.

v«n i. *i*. Philistum oppugnant Ceilam. — « Ceilain, ait S. Hieronymus, Eusebius et Adrichomius in *Locis Hebr.,* civitas est in tribu Juda, quondam sedes David ; et nunc villula Ceila ad Orientalem plagam Eleutheropolios pergentibus Ilebron, quasi octavo milliario : in qua sepulcrum Habacuc prophet® demonstratur. »

Et diripiunt areas. — Vatablus, *horrea,* id est diripiunt messem et frumenta in areis et horreis reposita.

ver«. »• 2. Consuluit ergo David Dominum, — per Abiathar Pontificem ad se profugum, ut patet vers. 6.

viri s. s. Et salvavit David habitatores Ceils, — quasi contribules et cives suos; erant enim utrique cx tribu Juda. Meruit ergo hic David coronam civicam liberando cives suos a Phiüstæis, ideoque paulo post mortuo Saule David a tribu Juda evectus est ad regnum, H *Ileg.* ii.

ven ». G. Ephod secum iiabens, — *q. d.* Abiathar fugiens Saulcm venit ad Davidem portans vestem Pontificiam, in qua erat *Ephod* cum Urim et Tummim, ut patre Achimelech jam occiso a Saule, ejus loco in Pontificatum succederet, ac Deum pro Davide per Ephod consuleret.

Ven ». 9. fjixiT (David) ad Abiathar sacerdotem : Applica Ephod, — id est explica et indue te Ephod, ut per ejus Urim et Tummim consulas Dominum quid in tanto periculo et tam arcta Saulis persecutione mihi facto sil opus. Hinc Miat/iar hebraice id m est quod *pater explorationis vel contemplationis,* quia ipse orando consuluit Dominum, ejusque voluntatem et consilium exploravit pro Davidis salute. Vide hic pietatem Davidis erga Deum, utpote qui in arctis confugit ad Deum : item erga cives suos Cédanos, utpote cos liberans a Philistris; adhuc erga Saulcm, utpote fugiens ejus furorem quasi subditus, ncc ci resistens, sed ei parcens, cum cum haberet in manibus, cap. xxiv,S. Quocirca recte Davidi in virtutibus omnibus consummato hoc tribuas elogium, quod nuper Stcphano Battoreo insigni Poloni® regni assignavit Bomfacius Vannotius in *Miscellaneis epist.*

r -tu Di' '"»

« In templo fuit plus quam Sacerdos.
In república, plus quam Rex.
In sententia dicenda, plus quam Senator.
In judicio, plus quam Jurisconsultus.
In exercitu, plus quam Imperator.
In acie, plus quam miles.
In adversis perferendis injuriisque condonandis, plus quam vir.
In publica libertate tuenda, plus quam civis.
In amicitia colenda, plus quam amicus.
In convictu, plus quam familiaris.
In venatione ferisque domandis, plus quam leo.
In tota reliqua vita,plus quam Philosophus.»

12. Si tradent me viri Ceil.e, etc., in manus Saul, et dixit Dominus : Tradent, — certo et infallibiliter. Talis enim est Dei scientia et præscienlia, cum hominum sit incerta et fallibilis; ideoque reipsa sœpc fallat. Hinc colligunt Suarez, Vasquez, Molina, et alii insignes Theologi Deum cognoscere futura contingentia non tantum absoluta, sed etiam condilionata, v. g. quid ego facturus essem, si forem Jerosolymis, Alexandria?, Antiochi®, etc., positis talibus et talibus circumstantiis et conditionibus, etiamsi illæ nusquam ponendæ sint reipsa. Sic enim hic præsci vit et prædixil Deus quod Ceilani tradituri essent Davidem, licet contribulem et liberatorem suum, Sauli, ex metu ne ab co occiderentur, uti occisi fuerant cives Nobo : etsi de facto cum non tradiderint, quia David audiens a Deo se ab eis tradendum, traditionem prævcnit et aufugit. Vide dicta *Jercm.* cap. xxxviii, vers. 17, et *Malth.* xi, 12.

Veri ii. ®e?enlU ¡ COQ* ¿¡tiow u.

13. Porro David erat in deserto Ziph in silva. — « Ziph d crat civitas in tribu Juda, sila in p^ripmonte nemoroso et opaco, dumis et arboribus infructuosis consito; juxta urbem erat ergo « deserium Ziph» nemorosum, saltuosum, feris cl ibicibus pervium, antris et speluncis plenum, et plurimum cavernosum, in quibus David vagabundus et fugitivus a facie Saul latitavit, seseque abscondit. Ita Brocantas, Brcdcnbachius et Adrichomius.

15* deierti z'Ph*

16. Et surrexit Jonathas filius Saul, et abiit ad David in silvam, et confortavit manus ejus IN Deo. — Chaldæus, *indicto Domini,* quia scilicet

VerM«.

Deus dixerat et prrcdixcrat Davidcm successurum Sauli in regno, cum cum per Samuelcm unxit in regem, *q, d.* Jonathas jussit Davidem esse bono fortique animo, eo quod Deum haberet tutorem, contra quem Saul nihil potcrat. « Manus n ergo hic significant robur et fortitudinem tum animi, tum corporis; hæc enim inanibus exeritur et ostenditur.

vert. <9. 19. Ascenderunt autem Ziph ei ad Saul, — nuntiantes ei Davidcm apud se latere, seque illum in manus ejus tradituros. Vide hic ut omnes Judæi persequantur Davidem, æque ac persecuti sunt Christum ejus anlitypum. Undo lune David, ad Deum unicum desolatorum asylum confugiens, composuit psalmum un : «Deus, in nomine tuo salvum me fac, etc. Quoniam alieni insurrexerunt adversummc,ctfortesquæsicruntanimam meam.»

Hoctem. cowposl- tui rm nui Lm'

Id ita esse patet cx titulo psalmi, qui sic habet: *In carminibus intclletus David, cum venissent Zipheei, et dixissent ad Saul: Nonne David absconditus est apud nos ?*

Vers. 13. **23. REVERTIMINI AD ME AD REM CERTAM, — re** CCPlO comperta, quam mihi nuntiare possitis, ubi scilicet lateat David, et quomodo a me capi possit ; ne incertus vager, ct copias frustra educam magno sumptuum impendio, et fame meæ dispendio (I).

vers. is. 25. Saul persecutus est David in deserto Maon, — aMaon,» ut aitS. Hieronymus in *Locis Hebr., et cx eo* Adrichomius, erat civitas in tribu Juda, sita in campestribus ad dexteram Jesimon, contra solis ortum Daromæ : juxta urbem, desertum crat nemorosum ct cavernis plenum, in quo delituit David : confine est deserto Carmeli, ct deserto Pharan. Quarc minus recte nonnulli putant Maon fuisse in Arabia, ct Davidcm relicta Judæa ob Saulis metum fugisse ad Arabes, idque significaro, *Psalm,* cxix, 3, cum ail : alleu mihi! quia incolatus meus prolongatus est, habitavi cum habitantibus Cedar, n id est cum Cedarenis sive Agarenis, hoc est Arabibus.

26. David desperabat se posse evadere a facie Saul, — sua virtute et sapientia; sperabat tamen so Dei one evasurum. Sciebat enim se a Deo unetum in regem, ut Snili m regno succederei. vm.u. Ttl virtnu

27. Et nuntius venit ad Saul dicens : Festina ™.^ ET VENI, QUONIAM INFUDERUNT SE PHILISTUM SUPER terram. — Vide hic quam opportune Deus in arc- ven. it . lis, suis fidelibus opituletur ct c periculis Uberet, Dea> quod vulgo dicitur : «Deus ex machina.» Unde Philo missus a Judaeis ad Caium Imperatorem ne Jmt U Judfros cogeret se adorare ut deum, cum a Caio irúui14 sperneretur, conversus ad suos dixit : « Confidite, socii; nam tunc vicinum est Dei auxilium, cum deesl humanum, » itaque factum ; nam paulo post Caius interiit, ita refert ipse in *Legat, ad Caium.* Ecce tibi hic David undique cinctus a Saule, et jamjam ab eo capiendus, a Deo liberatur miro modo, nimirum immittendo Sauli nuntiumct cogitationem dc Philistinis arcendis, itaque cum a Davide divertendo, cl ad Philistinos persequendos convertendo. Fecit ergo Deus, perinde ac faciunt Hispani in agitatione tauri : dum enim Laurus aliquem furibundus insequitur ut cum laniet, illico a tergo alius laurum stimulo pungit, cogitque taurum retrorsum converti. Ita fecit Lie Deus Sauli, qui quasi taurus furebat in Davidcm. Audi S. Chrysostomum, hom. 4G *in Genes. :* a Maxima securitas ct inexpugnabilis murus est gratia Dei. Videamus quomodo David de loco in locum transiens, el quasi erraticus vagans, manu superna munitus fuerit; Saul autem cum esset in mediis civitatibus, et tantum secum duceret exercitum; cl satellites habens ct armigeros, quotidie timebat cl tremebat inimicorum insidias, *lllegum* cap. XVIII, vers. 12 cl 29. Et ille quidem, qui solus eral, non indigebat humano præsidio; hic vero coronatus purpura indutus, illius auxilio indigebat; et regi opus crat pastoris opera; et diademate redimito, privati adjumentum.»

(1) In hoc versu 13 legitur in *cunctis millibus Juda* pro in *cunctis domibus familiisve,* quia tribus Judi sic dividebantur facientes in totum nullo viros, cujus unus ex eis *dux millium* vocabatur.

CAPUT VIGESIMUM QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

David fugit in desertum Engaddi : insequitur cum Saul; cumque in spelunca purgaret ventrem, David in ea latens oram chlamydis ejus abscindit. Mox, vers. 9, *cam Sauli ostentans, cum illo expostulat quod se innoxium injuste persequatur: si enim ci nocere voluisset, in spelunca cum occidisset. Quare, vers.* 17, *Saul compunctus ct flens:* Justior, *inquit,* tu es, quam ego; *asseritque ipsum post sc regnaturum : quare ab eojuramentum exigit, quod non delebit suam stirpem, itaque cum liberum dimittit.*

1. Ascendit ergo David inde, cl habitavit in locis tutissimis Engaddi. 2. Cumque reversus esset Saul, postquam persecutus est Philistæos, nuntiaverunt ei, dicentes : Ecce David in deserto est Engaddi. 3. Assumens ergo Saul tria millia electorum virorum ex omni Israel,

perrexit ad investigandum David et viros ejus, etiam super abruptissimas petras qu® solis ibicibus pervi® sunt. 4. Et venit ad caulas ovium, qu® se offerebant vianti; eratquc ibi spelunca quam ingressus est Saul, ut purgaret ventrem; porro David cl viri ejus in interiore parte spelline® latebant. 5. Et dixerunt servi David ad eum : Ecco dies de qua locutus est Dominus ad te : ego tradam tibi inimicum tuum, ut facias ei sicut placuerit in oculis tuis. Surrexit ergo David, et praecidit oram chlamydis Saul silenter. 6. Post hæc percussit cor suum David,eo quod abscidisset oram chlamydis Saul. 7. Dixitque ad viros suos : Propitius sil mihi Dominus, ne faciam hanc rem domino meo, chrislo Domini, ut mittam manum meam in eum, quia christus Domini est. 8. Et confregit David viros suos sermonibus, et non permisit cos, ut consurgerent in Saul ; porro Saul exsurgens dc spelunca, pergebat empto itinere. 9. Surrexit autem et David post eum ; cl egressus de spelunca, clamavit post tergum Saul, dicens : Domine mi rex. Et respexit Saul post se: et inclinans se David pronus in terram, adoravit, 10. dixilque ad Saul : Quare audis verba hominum loquentiam : David quærit malum adversum te? 11. Ecce hodie viderunt oculi tui quod tradiderit te Dominus in manu mea in spelunca : et cogitavi ut occiderem tc, sed pepercit libi oculus meus ; dixi enim : Non extendam manum meam in dominum meum, quia christus Domini est. 12. Quin potius, paler mi, vide el cognosce oram chlamydis tu® in manu mea ; quoniam cum praescinderem summitatem chlamydis lu®, nolui extendere manum meam in te : animadverte, et vide quoniam non est in manu mea malum, neque iniquitas, neque peccavi in te ; tu autem insidiaris animæ me®, ut auferas eam. 13. Judicet Dominus inter me et te, el ulciscatur me Dominus ex tc; manus autem mea non sit in te. 14. Sicut cl in proverbio antiquo dicitur ab impiis egredietur impietas; manus ergo mea non sil in te. 15. Quem persequeris, rex Israel? quem persequeris? canem mortuum persequeris, el pulicem unum. 10. Sit Dominus judex, et judicet inter me et te; ct videat, cljudicet causam meam, et eruat me de manu tua. 17. Cum autem complesse! David loqueos sermones hujuscemodi ad Saul, dixit Saul : Numquid vox hæc tua est, lili David? El levavit Saul vocem suam, et flevit ; 18. dixitque ad David : Justior tu es quam ego ; tu enim tribuisti mihi bona ; ego autem reddidi tibi mala. 19. Et tu indicasti hodie qu® feceris mihi bona, quomodo tradiderit me Dominus in manum tuam, et non occideris me. 20. Quis enim, cum invenerit inimicum suum, dimittet eum in via bona? Sed Dominus reddat tibi vicissitudinem hanc, pro eo quod hodie operatus es in me. 21. El nunc quia scio quod certissime regnaturus sis, cl habiturus in manu tua regnum Israel ; 22. jura mihi in Domino, ne deleas semen meum post me, neque auferas nomen meum de domo patris mei. 23. El juravit David Sauli. Abiit ergo Saul in domum suam; et David ct viri ejus ascenderunt ad tutiora loca.

Veri. 3. Nuiml- l -«‹■« i ** An.<- vim dodtur.

3. SIPER ABRIPTISSIMAS PETRAS, QU.E. SOLIS IDICÍ-bis PERViAJ sint. — *Ibex* est species caprarum sylveslrium, quæ in rupes praeruptas aufugit : unde (a|cs vcnanj0 insectans Maximilianos I imperatorem rupes invias deducius, cum descendere nequiret, ductu Angeli, ut creditur, descensum reperii : ideoque crucem eo loci in perenne monumentum erigi jussit. Exstat hæc crux juxta (JEnipontum, ubi, cum Romam pergerem, illa mihi ostensa fuit. Audi Plinium, lib. Vili, cap. 1 u i: ‹ Capræ in plurimas species transfigurantur. Sunt caprae, sunt rupicapra?, sunt ibices pernicitatis mirandæ, quanquain onerato capite, vastis cornibus, gladiorumque vaginis, in hæc sc librant, ut tormento aliquo rotati , in petras potissimum c monte aliquo in alium transilire quærenles, atque recussu pernicius quo libuerit exsultant. »

Vers. 4. **4.** Et **VEXIT AD CAULAS OVIUM, QU.E SE OFFERE-**dant vianti, — id est, viam facienti, itineranti, per viam eunti. Unde llebrœa, Chaldæa el Septuaginta habent, *quæ erant in via.*

Porro David et viri ejus in interiore parte **fpELUNCÆ** latebant: — ‹| Clamabo, inquii David, ad Deum altissimum, Deum, qui benefecit mihi,» *Psalm.* LVi, vers. 3. Chaldæus transfert, *a4 Deum qui accersivit araneam, ut conficeret in ore spelimi œ telam propter me ;* quasi sic interpretatur, ut David, fugiens Saulcm, in speluncam sc abdiderit, cujus aditum subitis aranearum telis ita Deus pertexuerit, ut Saul nullum ibi latibulum suspicatus, irritus præterierit. Quemadmodum ct aliquando in lege gratiæ martyrem Felicem in angusto loco

latitantem aranearum tela divinitus expansa ab inscquenlibus hostibus occultavit :

Et acrio ceuit vii ferrea illo,

ait S. Paulinos, *Natali* 5S. Felicis, qui et apposite concludit:

Sic ubi Christus adest nobis, et aranea muro est.
AI cui Christus abest, et murus aranea fiet.

Verum hujus tel® arane® speluncam Davidis obtegentis fides sit penes Chaldæum. Nam huic tel® Rabbini sua attexunt commenta de musca el insano, quæ refert, ct ut fabulosa confutat Abulcnsis, *Quæst.* VI.

5. Ecce dies de qua locutus est Dominus ad te : Ego tradam tibi inimicum tuum. — Ibi cl quando ei locutus sil Deus, Scriptura nusquam exprimit. Nonnulli censent Deum id dixisse Davidi per Gad prophetam,alii per Nathan, alii per Samuelem, alii ipsime! Davidi id a Deo revelatum obejus patientiam arbitrantur, ut ipse animaretur ad majora certamina. Abulensis censet per Nathan id dictum ; Serarius per Gad, Sanchez per Samuelem.

SURRBXIT ERGO DAVID ET PR.ECIDIT ORAM CHLAMYDIS Saul silenter. — Abulensis putat a Deo levitatem inditam Davidi, et surditatem Sauli, ne audiret cl Davidem incedentem ct scindentem. Addit Abulensis Davidem surrexissc et ivisse ad Saulcm co animo, ut cum occideret, non autem ut oram chlamydis ejus dunlaxal præciderel : sed in hac præcisionc Deum illi cor immutasse, ut dc voluntate hac, licet non plane deliberata, dolerci ct pœnilcrel, ct hoc significari illis verbis : « Percussit cor suum David. » Verum Scriptura ibidem slatini addit, « co quod abscidisset oram chlamydis ejus. » Dc hac ergo abscissionc pœnituit David, non autem de voluntate occidendi Saulcm, quam absolute nunquam habuit. Nam semper eam detestatus est, imo capite vigesimo sexto, versu decimo et undecimo, jurat David se nunquam manum extensurum contra Saulem per omnem ejus vitam. Quare hic fuit ordo rei gestæ: Cum socii Davidem incilarent ut Saulcm quem in manu habebat occideret, ille sensit quidem primos motus cl inclinationem appetitus irascibili^ ad cum occidendum ; sed appetitu rationali et voluntate deliberata in eos non consensit. Surrexit ergo el ivit ad Saulem, non ca mente determinata ut eum occideret, voi ut oram chlamydis abscinderet, sed anceps animi in ili nere deliberaturus ct capturus consilium quid facturus esset, cum ad Saulcm venisset ; quo cum venit, videns oram chlamydis, eam quasi rem levem et primo obviam abscidit. Illico vero ejus conscientia ipsum remordet, quod oram hanc chlamydis regis sui abscidisset, quare mentis oculos Deo illustrante aperiens, vidensque quam turpo foret regem occidere, firmiter proposuit ncc eum occidere, ncc in alio quopiam læderc; unde sociis volentibus Saulcm occidere fortiter restitit, cosque omnino a rode ct vulnere cohibuit. Hinc, versu 11, ait sc cogitasse quidem cum occidere, non autem statuisse, vel decrevisse: enim cogitavi significat simplicem cogitationem ct inclinationem appetitus sensitivi, qualem nobis suggerit tantalio ir® el vindici®, ante ejus examen et deliberatum consensum.

G. Post hec percussit cor sugi David, eo quod Vm.s. ABSCIDISSET ORAM CHLAMYDIS SAUL, — *q. d.* COHscienlia Davidem remordit, quod ausus fuisset regis el domini sui Saulis vestem conscindere, itaque majestatem regiam temerare. « Cor ® enim hic est idem quod conscientia. Unde « cor » est nominativi casus : «David» vero est accusativi, quasi dicat : «Cor suum,» id est cor ejus, scilicet Davidis « percussit » ipsum « Davidem; » id est conscientia pupugit Davidem. Id ita esse patet ex llebroo cl Septuaginta. « Bonarum enim mentium, ait S. Bernardus, csl agnoscere culpam, ubi culpa non est ; » absciderat enim David cram chlamydis, non ut Saulcm occideret, sed ut benevolentiam suam erga cum demonstraret, qua eum habens in manu sua, ei pepercerat; itaque frangeret pertinax odium Saulis, cumque sibi placatum devinciret, uti de facto fecit. Fabulantur ergo Rabbini, dum aiunt Davidem peccasse abscindendo oram chlamydis Saulis; unde in pœnam ei datum fuisse, ut cum senuisset non posset vestibus calefieri. Mitius Abulensis censet Davidem hic pernitere dc voluntate occidendi Saulem, quæ illi obrepserat, ut audiemus vers. 11 : minus tamen recte; causa enim percussionis subditur, dum dicitur : « Eo quod abscidisset oram chlamydis Saul. »

Allegorico Eueberius : a David, inquit, abscinde is oram chlamydis Saulis significat Christum Judæos non occidisse, sed eis gloriam regni abstulisse , chlamydis enim abscissio regni est amputatio. D

Tropologice S. Gregorius, III part. *Pastor.* Admon. N : «Quid, ail, per Saul, nisi mali rectores; quid per David, nisi boni subditi designantur? Saul igilur ventrem purgare, est pravos propositos conceptam in corde malitiam, usque ad opera miseri odoris extendere, et cogi tata apud se noxia factis extarioribus exsequendo monstrare. Quem tamen David ferire metuit, quia pi® subditorum mentes ab omni se peste obtrectationis abstinentes, propositorum vitam nullo lingu® gladio percutiunt, etiam cum do imperfectione reprehendunt. Qui et si quando pro infirmitate sese abstinere vix possunt, ut extrema quædam atque exteriora propositorum mala, sed tamen humiliter loquantur quasi oram chlamydis silenter incidunt : quia videlicet duiu prolat® dignitati saltem innoxie el latenter derogant, quasi regis superpositi vestem socant,sed tamen adsemetipsos redeunt, sequo vehementissime vel de tenuissima verbi laceratione reprehendunt. » Sic et Eucherius cl Angelomus.

7. Propitius sit mihi Dominus, ne faciam banc **ven.7.**

ci--/-a- rtrerrr.- s* P»* '* ‘ ’

BEH. — Vido hic *et* miraro clementiam et reverenham Davidis erga Saulem regem, quem, licet infensissimum persecutorem habens in manibus, Jæderc non vult. Unde gloriosior fuit hæc Davidis de Saule victoria, illa quam retulit de Golia. Audi S. Chrysostomnm, hom. De *Davide et Saule : u* Saul egressus est c spelunca, egressus est autem post illum et David, liberis oculis cœlum intuens, ac tunc temporis magis exsultans, quam cum Goliath dejecisset, ac barbari caput amputassel. Siquidem hæc illa munificentior erat victoria, hæc magnificentiora spolia,hæc proda illustrior, hoc gloriosius trophæum. » Cujus rei rationem reddit quod illa victoria armis constiterit, hæc virtutibus, ct concludit : a Itaque rediit non barbari illius caput gestans, sed animi commotionem morlificatam, sed iram enervatam ; neque hæc spolia reposuit Hierosolymæ, sed iu cielo, inque superna illa civitate; nunc haudquaquam in choris obviam veniebant feminee, excipientes illum cum laudibus; sed angelicus populus o sublimi applaudebat, admirans ejus philosophiam ct humanitatem. » Et paulo post : « Illustriorem tulit victoriam, servato Saule, quam si illum mactasset. Quod enim tanti pretii lucrifecisset premium, occiso hoste, quantum nunc tulit illi parcendo?»

Porro *ñ propitius sit mihi Dominus,* aliqui putant esso juramentum, cl esse antiphrasin, quasi dicat: *propitius,* id est adversus mihi sit Deus omninquemea disturbet, si manus in regem meum injecero. Planius alii explicant, 7. d. Deus mihi sit propitius, ut sua gratia me coerceat cl prohibeat, ne tantum facinus in meum regem committam. Patelex ilebrœo qui habet : *Prohibitio sit mihi a Domino,* id est, ut Chaldæus, *absit a me per Dominum; ¡'agirions, absit inihi « Domino;* Vatablus, *prohibeat Dominus, ne id faciam,* non permittat, ut id designem.

’, 8. Et confregit David vinos suos sermonibus, et NON PERMISIT EOS UT CONSURGERENT IN SAUL.— Nota *rt confregit,* significat socios Davidis plano animatos et resolutos fuisse ad occidendum Saulem; ita ut David vim eis adhibere debuerit, ut hos eorum animos infringeret. Hebraice enim J *scasa,* significat rumpere, findere, frangere, discerpere; undo Vatablus vertit, attutai. Hinc disce quam initis fuerit David et pius in Saulem, ut pro ejus a quo assidue impugnabatur vita, tanta vi et virtute pugnaret; nimirum hoc signum erat animi placidi, excelsi et regii.

nrrm Dini» • -“-c ı

Eleganter Seneca, lib. I De *Clementia,* cap. v : » Magni, ait, animi est proprium, placidum esse, tranquillum, ct injurias atque offensiones s< mp< r despicere. Muliebre est furere in ira. Ferarum vero, nec generosarum quidem promordere et uro re projectos. Elephantes, leonesquc transeunt quem impulerunt. Ignobilis bestiæ pertinaci l est. Non decet regem sæva, nec inexorabilis ira; non multum emm supra cum eminet, cui sc irascendo ad-equ.iL At si dat vitam meritis amittere, facit quod nulli nisi rerum polienti licet; vita enim etiam superiori eripitur, nunquam nisi inferiori datur; servare proprium excellentis fortume, quæ nunquam magis suspici debet, quam cum illi contingit idem posse quod Deo, cujus beneficio in lucem edimur, lain boni quam mali. »

Quærcs, an David licite potuisset occidere Sau- An u-
lem? Respondet Abulcnsis, *Quæst.* XI, negativo. Ratio ejus est *prima,* quia David ab hac cædu quasi «cij.r«
turpi abhorruit; *secunda,* quia Saul crat rex, Da-8*ll.l 'a!
vid subditus ; cui non licet regem licet srevum occidere; *tertia,* quia David necdum crat rex, sed privata persona, nemini autem privato, licet privata auctoritate aliquem reum occidere; ad hoc enim requiritur auctoritas publica. Esto enim David a Samuele unctus esset in regem, id tamen erat ad hoc duntaxat, ut regnaret post mortem Saulis, non autem ipso vivo. Sic ct Dionysius.

Alii censent licuisse Davidi Saulem occidere cx AUiafireo quod S. Thomas, Franciscus Victoria, Covar-®’n,‘ rnvias, S. Antoninus, Sylvester, Corduba, Navarros, ct ex iis Lessius, lib. H *Dc Justitia,* cap. ix, dub. 8, num. 45, docent invasum posso provenire invadentem, etiamsi is nondum accedat, sed instructus sil ad invadendum, si aliter non possit mortem evadere, nisi eum proveniendo; talis autem crat hæc invasio quam assidue David sustinebat a Saule, ut naturaliter non posset mortem effugere, nisi cum proveniret. Ut ut est, dico Dicennon decuisse, tum quia non decebat Davidcm privatum occidere regem Israelis; tum quia scie- cato»,
bat David se Deo esse curo, ac Deum præsliturum promissum sibi regnum, ideoque se ab omnibus insidiis Saulis liberaturum; tum quia decebat cum perfectæ patientiæ ct mansuetudinis dare exemplum, ut ca sibi conciliaret animos Hebræorum, itaque sibi pararet viam ad regnum ; atque ul esset typus ct procursor Christi, qui noluit Pilato et Caiphæ resistere, sed ab cis permisit se occidi. Ex his patet responsio ad argumenta Abulcnsis.

9. Et inclinans se David pronus in terram ado- v«n.o.
ravit, — Saulem, 7. *d.* David prosternendo se in terram, summam demissionem, honorem ct reverentiam Sauli quasi regi exhibuit. Disco hic Sapqioquomodo Prolatos ct Superiores, licet impios et infensos, colere et revereri oporteat. Sic enim mmeri flectentur ad pietatem ct u quilatem, uti hic flexus fuit Saul a Davide ut fieret, et odium in amorem converteret. Quocirca David tunc dictavit psal. l vi, in quo Deo gratias agit dc sui liberatione, ct hostium confusione. 1'nde ait vers. 4 : a Misit de ccelo, elliberavitmc; dedit in opprobrium conculcantes mc. » Et vers. 7 : « Foderunt ante faciem meam foveam, ct inciderunt in eam. Exurge, gloria mea, exurge, psalterium el cithara. » Titulus enim hujus psalmi est : *In finem cum fugeret David a facie Saul in speluncam.*

11. Ecce iiudie viderunt oculi tui, quod TRA-Ven.it. DIDER1T TE DuMLNUS IN MANU MEA IN SPELUNCA : ET

COGITAVI UT OCCIDEREM TE, — id CSt SUTTCpslt, Vel potius suggesta est mihi a sociis li ve cogitatio do to occidendo. Undo Chaldæus vertit, *cl dixerunt alii ut occiderem tc.* Nam David ipse voluntate deliberata constanter residit huic cogitationi, ct suggestioni sociorum, adeoquo vim cis intulit, cosque confregit, ut dixi vers. 8.

Dixi enim : Non extendam manum meam in dominum meum, quia CHRISTUS Domini EST. — a Christus, » id est, uncius in regem a Deo per Samuclem. Duas causas affert David cur non læseril Saulem : prior, quod ipse sit a dominus » suus; posterior, quod sil a christus, d id i st unctus Domini, g. *d.* Mihi religio fuit tangere eum, quem unctio Dei sibi sacravit. Recto S. Augustinus, lib. II *Contra Litteras Peliliani,* cap. x l v iii : «David Saulem, inquit, propter sacrosanctam unctionem ct honoravit vivum, ct vindicavit occisum. El quia vel panniculum ex ejus veste præscidit, percusso corde trepidavit. »

Ven. 12. 12. Tu AUTEM INSIDIARIS ANIM.F. MED, AUFERAS eam. — Singula verba Davidis magnam habent emphasin, ejusque clementiam et virtutem adaugent. Ostendit enim se sua beneficentia certare cum insidiis ct maleficentia Saulis, lamquc se in ipsum esso beneficum, quam ipse in sc erat sævus ct maleficus. S. Chrysostomus prrolcr hom. *De Davide et Saule, scripsit* hoiniliam insignem, cujus titulus est : *Quod David magnificentius erexerit trophœum parcendo Sauli, quam occidendo Goliath;* ubi repetens illa quæ citavi vers. 7, addit Davidein hic insignem plagam diabolo, qui non nisi erodes sitit et suscitat, inflixisse : « Ascendit, inquit, hosto vulneribus innumeris sauciato; ut qui licet servasse! Saulem, tamen illum revera hostem diabolum mullis plagis confixit. Egressus est ergo David e spelunca dexteram illam totius orbis pretio parem, simul cum capito coronatam gestans corona juslitiæ et mansuetudinis, » etc.

Divid » idem Chrjrsostomus, hom. proximo sequenti, jocct Davidcm hic martyrii lauream non simplicem , sed multiplicem meruisse : « Illud, inquit, considera, quod ex insidiis Saulis tripla quadruplaque martyrii corona redimitus est. Etenim qui servavit hostem, eum, qui semel, atque iterum, imo frequenter lanceam in caput illius vibrarat, rum esset occidendi potoslalem naclus, tamen pepercit. Idque cum sciret post eam pneslitam clementiam foro, ut denuo ab illo impeteretur : perspicuum est quod millies coronam meruit animi proposito, millies autem interfectus propter Deum, plurimas tulerit martyrii coronas; qui quemadmodum ct Paulus ait : Quotidie mortuus est propter Deum. Cum enim posset hostem sibi in^idianlem o medio tollere, propter Deum noluit; maluit quotidie periclitari, quam justa erode a tot mortibus liberari. »

Vnt n. David I*3- Judicet Domines inter me et te. — Appellat David ad Dei judicium, quia humanum non habebat. Nam Saul, qui debebat esse judex, crat ejus hostis et persecutor. Faci* hoc, ut acriter cum Saule expostulet, ostendens persecutionis summam injustitiam; utque cum terreat ct a persequendo avertat, minando Dei judicium et vindictam. Sic S. Athanasius Const ialino Imperatoci ab Atianis seducto, jubtnlique ut irei in exilium, dixit : « Judicet Dominus inter nie et le, o Imperator, quia calumniis inimicorum meorum credidisti. n lia Socrates, lib. I *Ihstor.* cap. xxv, et Baronins, tom. Ill, pag. 426. appelbt tiD4

Er ulciscatur me Dominis ex îe. —Videtur David commolior ex passione petere a Deo vindictam de Saule, sed ex primo animi impetu cl actu mdcl.borato, ideoque leviter peccat, ait Abulensis. Nam deliberate notuit Dei vindictam de Saule; unde audita ejus morte, serio graviterque indoluit. Adde Davidcm videri ultionem hanc pelcre ex recto justiliro zelo, ut Deus tantum Saulis scelus castiget ad aliorum exemplum, ne pios persequi audeant, ut satisfiat scandalo quod Israeli dederat Saul. Sic enim Moyses, *Num.* cap. xvi, Jeremías, cap. xvn, cl David in *Psalmis,* subinde recte tancteque petunt a Deo justam de impiis vindiciam. Et uu rin<bc- Un.

I i. Sicut et in proverbio antiquo dicitur : Ab Yen impiis egredietur impietas. — Impietas hic accipi potest simpliciter: *primo,* proprie pro ipsa culpa; *secundo* metonymico pro ejus prona : si pro culpa accipias, sensus erit, quasi dicat : Impietas occidendi non egreditur nisi ab impio homicida, qualis es tu, o Saul, non vero a mc, qui me cl hic ct alibi semper pium ct observantem erga te croterosque omnes ostendi ; ul hæc gnome pertineat ad illud vers. 12 : « Vide quoniam non est in manu mea malum, neque iniquitas, neque peccavi in te ; tu autem insidiaris animæ mero. »

Si pro prona, sensus est quasi dicat : Impios sequitur prona impietatis su®; culpam enim comitatur prona, sicut reum carnifex. Non est ergo opus ul ego manum meam in le, o Saul, extendam, loque occidam ; quia tua impietas, vindicante Deo, te occidet. Occideris enim ab impio, non a me qui pius sum. Nam impius Saul impia sua manu seipsum occidit, fuitquo suro impietatis ultor ct carnifex, ut patebit cap. XXXJ.

Proverbium hoc ex usu el ore vulgi petitum directe servit ad hæc tria, ait Cajetanus, manifestanda : *primo,* pietatem Davidis abstinentis a erode Saulis omniquo specio impietatis; *secundo,* impietatem adulatorum illorum, qui David detrahebant apud Saulem, cumque instigabant ad illius erodem ; *tertio,* ad confutandum ipsum Saulem, qui impie Davidcm pium persequebatur.

15. Quem persequeris, rex Israel? canem mor- yt/ft ILUM PERSEQUERIS ET FULICEM UNUM, ——*d.* Hominem vilissimum, abjectissimum, debilissimum, instar canis et pulicis qualis sum ego, persequeris. IT quid ergo mc persequeris? Indignum est

rege cum pulice pugnare, sicut indignum fuit Domitiano muscas venari.

u», n. f7. Dixit Saul : Numquid vox n.rc tua est, fili mi David? Et levavit Saul vocem suam, et flevit. cxiriui — Vide hic quam effleax fuerit vox Davidis; vide pariter quam potens fuerit ejus profunda huinili- darituni tas, et incensa chantas, quæ adamantinum Saulis Siuiij. cor confregit, ac mite pladdumquo reddidit, ut in lacrymas amoris difflueret. Unde S. Chrysosto- mus *hom.* jam citata : a Quanta, ait, subito facta est mutatio? qui nunquam sustinuerat illum vel simplici vocare nomine, ipsam etiam appellatio- nem habens exosam, nunc adoptat cum in cog- nationem , appellans cum filium. Quid igitur Da- vide felicius, qui cx homicida fecit patrem, e lupo ovem? qui fornacem iracundia? multo im- plevit rore, quique tempestatem vertit in tran- quillitatem, quique tumorem omnem ine exaes- tuantis animi restinxit? Verba quippe Davidis ingressa in animum istius efferati totam hanc perfecerunt immutationem. » Ecco hos carbones ignis juxta monitum S. Pauli, Doni, xn, 20, con- gessit David super caput Saulis, quibus cum ad sc redamandum accendit. Subdit deinde Chry- rostomus exempla quibus ostendat, quam potens sil vox piorum : a Vox Sanctorum frequenter, cl elementa stare fecit, ct potestates illorum immu- tavit. Locutus est tantum Jesu Nave, cl constitit sol cl luna. Sic el Moyses mare ingressus est, et cessit ; sic 1res illi pueri ignis vim exstinxerunt hymnis illis suis hac voco. Itidem cl Saul ad earn- dem vocem incaluit, dicens : Vox tua ista, fdi David? Quid igitur David? Servus tuus, Domine, mi rex. Post hæc certamen oritur, ct contentio uter alterum majore prosequatur honore. Saul quidem ad cognationem ascivit, filium appel- lans; David autem dominum eum appellat. Quod autem dicit talo est. Unum, inquit, unum illud quæro , salutem luam, ac virtutis profectum ; fi- lium me appellagli, mihi vero satis est, si me pro famulo habeas, tantum ul iram ponas, lanium ut nc quid de me suspicere mali, neve me ducas hostem aut insidiatorem. »

In&rtn Inde colligit Chrysostomus in nostra potestate nf- c<5£0 ,n⁀cuin nobis reconciliare, si cum Davide 1UIC3Q nos corarn co humiliemus, ct charitatcm in cum K«00CÍ- ostendamus, juxta illud Prou. xv, I : Reâponsio liare. *mollis frangit iram, n* In nobis ergo, ait ChrysostO- nius, situm est, ul vel exstinguatur ira inimico- rum, vel ad majus irritetur incendium, si verbis asperis cum invadamus.» Probat id exemplo ig- nis quod subjicit; si enim a infles in scintillam ignis, excitas incendium; contra si inspuas, ex- stinguis, cl utrumque tibi in manu est; quoniam utrumque, inquit, ex ore luo proficiscitur. Idem fit et in inimicitia proximi, si inflatos ac vecordes ingeras sermones; excitas ignem illius, accendis carbones; sin mites ac modoratos admoveas ser- mones priusquam exardescat, iram omnem ex- stinxeris.

18. Justior tu es quam ego. — Pergit S. Chry- Ven.ti. sostomus : « Vides ut suam ipsius damnat mali- tiam, acjusti virtutem predicci, nulloque cogente seso purgat. Idem tu facito cum hostis inciderit in munus tuas : noli accusare illum, sed teipsum purga, ut illum perpellas ad sui ipsius condem- nationem. Nam si nos accusamus, exasperatur; si nos excusaverimus, ille reveritus nostram hu- manitatem, moxseipsum condemnabit. » El non- nullis interjectis : a Neque enim simpliciter dixit : fecisti mihi bona, sed retribuisti mihi bona. Hoc est pro insidiis, pro redo, pro malis innumera- bilibus, magna mihi rependisti beneficia. At ego ne sic quidem factus sum melior, sed post illa tua beneficia perseveravi in malitia : tu vero ncc sic quidem es immutatus, sed constanter tuum obtinuisti morem, nos iterum atque iterum tibi insidiantes beneficiis prosequens. In hisce sin- gulis verbis, quot coronis dignus apparuit Da- vid ? »

20. Quis enim cum invenerit inimicum slum, di- Vers.to. mittet eum in via dona? — sinet cum abire sal- vum et incolumem : « via » enim « bona » est que ducit ad vitam, mala vero, quæ ducit ad mortem. Loquitur Saul ex suo ct similium homi- num mundanorum ingenio, qui inimicos suos data occasione occidunt. Nam sancti contrarium MalifaL faciunt, cl vincunt in bono malum, uti fecit hi: r0,cos David. Quem præ aliis imitatus est S. Joannes Guai- bcrlus, qui armatus occurrens inimico inermi, «neti cum ille vitam sibi donari posceret per amorem P*rcuaU Chrbti pro inimicis suis crucifixi, eidem pepercit. Unde ingredieris ecclesiam oransque ante imagi- nem Crucifixi, vidit Crucifixum ad sc caput incli- nare, ac quasi applaudere ct gratias agere, quod hosti sui amore pepercisset. Quo viso commotus Joannes sæculo renuntiavit, et ordinem Vallis umbrosœ instituit sub annum Domini 1020.

Sed Dominus reddat tibi vicissitudinem hanc, PRO EO QUOD HODIE OPERATUS ES IN ME, —. 7. *d.* EgO non possum tibi retribuere par; retribuat ergo illud tibi Deus. Causam dat S. Chrysostomus, *hom.* jam citata, dicens : « Quid enim poterat Saul reponere dignum meritis, etiamsi regnum dedis- set cum omnibus oppidis? Neque enim oppida modo, et regnum, verum ct vitam ipsam donarat illi David; ille vero non habebat alteram vitam, quam rependeret; coque illum relegat ad Deum; et ab illo manaturis premiis honorat, pariter ct hunc laudans, cl universos crudiens, quod tum majora nobis apud Deum premia reposita sunt, cum pro innumeris beneficiis in hostem collatis diversa recipimus. »

Igitur David hic, subditus licet, major fuit Saule rege: nil enim ita magnum et magnani- mum facit, ut amor inimicorum et injuriœ con- injuria donatio. Audi Martinuin Dumensem Abbatem , cl cowiom- postca Braccarcnscm Episcopum anno Domini ll°’ S72, lib. De *Quotui-r Virtutibus,* cap. ll : a Nil aliud magnum in rebus humanis nisi animus magna

dcspiciens, si magnanimus fueris, nunquam judicabis tibi contumeliam fieri. De inimico dices: Non nocuit mihi, sed animum nocendi habuit;et cum illum in potestate tua videris, vindictam putabis vindicare potuisse; scito enim honestum el magnum vindicte genus esse, ignosccrc. »

Yeri j| 21. Et nunc quia scio quod certissime regnaturus sis. — «Scio, » cx singulari illa Dei erga te cura cl providentia, qua te tutatur, measque insidias eludit, ac te in omnibus prosperat facitque hos-

El Dei erg> Dic'n'coiiigu Sankara regnaturam.

libus omnibus superiorem , œque ac Israelitis omnibus amabilem et admirabilem ob tuain div*nam patientiam et mansuetudinem, qua eliam mihi hosli tuo infensissimo vitam condonasti. Ila Abulensis. Audi S. Chrysoslomum, *homil.* jam citata : « Dic, obsecro, unde istud scis? Penes le sunt pecunia, arma, civitates, equi, milites, breviter universa vis apparatus regii : hic conira desertus ac nudus, nec civitatem, ncc domum, ncc familiam habens. Unde igitur, te quæso, ista loqueris? Nimirum ex ipsis Davidis moribus. Neque enim nudus, cl inermis ac desertus mo armatum, tantaque circumvallatum potentia superasse!, nisi Deum haberet adjutorem. Porro qui Deum habet faventem omnibus est potenlior. Vides ad quantam philosophiam Saul post insidias deducius sil? Vides qui fieri possit ut inimicus omnem expual malitiam; immulatusquc ad meliora sese recipiat? Ne velimus itaque nostram ipsorum salutem per iracundiam devorare. »

Yen. Ìì. Saul sabinillit so Daiidi.

22. Jura mihi in Domino, ne deleas semen meum. — Vide quam Saul rex hic se submittat Davidi, cique fiat supplex. Unica ergo ratio expugnandi inimicos, cosque amicandi, est humilis ct incensa in cos charitns. Audi S. Chrysostomum *homilía* jam citata: « Ilex privatum rogat; qui diademate cinctus est, supplicem agit, pro filiis suis obsecrat exulcm. Et hoc ipsum arguit virtutem Davidis, quod hostis ausus sit hæc ab hosto petere. Nam quod jusjurandum exigit, non eo faciat, quod diffidat Davidis moribus, sed quod reputet quot malis illum affecisset. Jura mihi te non aboliturum semen meum post me. Hostem filiis suis relinquit tutorem, suasque proles in illius deponit manus, dum his verbis filiorum ac Davidis manus apprehendens, Deum sequestrum inducit, d

Vers. Î3. David plora Sitili pr*>li-^niâni™ jnrarit.

23. Er juravit David Savli,—ncc tantum juravit, sed ct plura quam juraverat praestitit. Ita S. Chrysostomus: «Quid igitur, inquit, David? Num vel leviter dissimulatione ct ironia ad hæc usus

Nequaquam, sed protinus annuit, quodque petebatur concessit; ac mortuo Saule non modo non occidit illius posteros, sed tum phira praestitit quam erat pollicitus; siquidem filium ejus,cum esset claudus ac debilis cruribus, in suam ipsius domum induxit, suœquc mensæ fecit participem, summo illum honore dignatus, nec erubuit, ncc occultavit, ncc arbitratus est regiam mensam claudicatione pueri dehonestari, sed decorari potins ac lautiorem fieri. Quotquot enim cum illo discumbebant, abibantmagnam philosophi® doctrinam consecuti. »

Moralitcr, David docet hic subditos, quam modeste, humiliter, reverenter, amanter sc gerere debeant erga suos principes cl prælatos Um sæculares quam Ecclesiasticos, etiam rigidos el£prr.umolestos, imo iniquos, sœvos et tyrannos, ul cos quasi christos Domini, cl in cis quasi vicariis suis Deum ipsum colanl cl venerentur. In eis enim quasi vivis imaginibus potestas et majestas divina relucet. Sic Moyses veneratus esi Pharaonem, Isaias Manassen, Daniel Cyrum, Jeremías Nabucbodonosorcm, Jaddo Alexandrum, S. Paulus Neronem, S. Joannes Domitianum,S. Ignatius Trajanum, SS. Cornelius et Cyprianus Valerianum, SS. Sixtus ct Laurentius Decium, S. Sebastianus Diocletianum, adcoque omnes Romani Pontifices ac Sacerdotes ct Christiani a S. Petro usque ad S. Sylvcstrum per trecentos annos modeste, et patienter toleravere perpetuas persecutiones et martyria ab Imperatoribus Gentilibus, nec cis restiterunt unquam vel quidquam mali intulerunt; sed fugerunt ct abdiderunt se in speluncis et cryptis, quas hodie Rom® cernimus, et veneramur. Hoc est, quod ait Apostolus, *llebr.*cap. xi: aCircuicrunt in melotis, ia pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus, in solitudinibus errantes, in montibus ct speluncis, et cavernis terræ. p Hoc est quod Christianos docet S. Petrus, epist I, cap. 11, vers. 17: a Deum, inquit, timete, regem (Neronem) honorificate. Servi, subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis el modestis, sed etiam dyscolis. Hæc est enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias patiens injuste, etc. in hoc enim vocali estis; quia ct Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus, etc., qui cum malediceretur, non maledicebat; cum pateretur, non comminabatur, tradebat autem judicanti se injuste, n Atque hac sua patientia Christiani meruerunt apud Deum, ut ipse Imperatores ad Christum converteret, sicut per S. Sylvcstrum convertit Constantinum Imperatorem, adeoque Romam tolumque orbem effecit Christianum.

sciiti lutundebeant

Idem faciunt Religiosi suis Superioribus et Reetoribus. Climachus, gradu i *De obedientia,* naral Religiosum quemdam nomine Abba-Cyrum a cyn mo- Superioribus suis valde exercitum, adeo ut quo- ««chipalidie expelleretur ex mensa, et sæpe incœnatus J” dormire cogeretur: quæomnia ille valde palien- ututio» 1er tulit, ac roganti Climacho, quomodo illa tolerarcl, respondit: «Crede mihi, Pater, probant mo Patres mei, utrum monachus esse cupiam, non autem vero id faciunt, quam ego Patris aliorumque intentionem non ignorans, levissimo ac sine ulla molestia omnia tolero. Et ecco decimum quintum jam annum ago, istud cogitans sicut ct ipsi, quando monasterium intravi, dixerunt mihi

Erra-

qxiod usque ad trigesimum annum renuntiantes probare solerent. Et recte quidem paler Joannes. Sino probatione enim aurum non perficitur. Hic igitur egregius Abba-Cyrus secundo anno postquam adveneram, migravit ad Dominum in monasterio hoc, Patribus cum deficeret dicens : Gratias ago Domino et vobis, Patres, quod mead salutem meam tentastis jugiter. Hac enim ex causa immunis a tentationibus dœmonum hactenus mansi. Quem etiam tanquam confessorem, et cum his, qui illic obierunt sanctis dignissime æquissimus pastor sepeliri jussit. »

Ibidem magis mirabilem patientiam et obedienliam recenset cujusdnm Achatii, qui a suo sene directore non tantum aspere, sed et crudeliter tractabatur; quotidie enim non solum contomelih, sed ct verberibus afficiebatur: a Ego igitur, ait Climachus, obvians illi sæpissime dicebam : Quid est, frater Achati? quomodo tibi est hodie? Ille vero continuo nunc quidem liventem, tumidiimque oculum, aliquando vero faciem fractam et cervicem , sæpe ictum caput ostendebat. Ego itaque sciens curn pûtientiœ operarium, aiebam illi : Bone, sustine viriliter, ct proderit tibi. Cum igitur egisset annos novem, sub immiti et acerbo sene, migravit ad Dominum, scpultusquo est in Patrum cœmeterio. Post quinque autem dies abiit ad magnum quemdam illic senem Achatii magister, dixitque illi : Frater Achatius mortuus est. Quod cum audisset senior respondit : Vere, senex, non id mihi persuades. Qui ait: Veni ct vide. Continuo surroxit senex, venitque cum beati pugilis magistro ad coemeterium. Clamavit tanquam viveret ad cum qui vere in beata requie vivebat. Dicens, frater Achati: pulasne mortuus est? Tum vero gratus ille obediens, etiam post mortem obedientiam ostendens magno illi ita de sepulcro respondit : Et fieri quomodo potest, Pater, ut moriatur homo obedientiæ deditus?»

In *Vitis Patrum,* lib. VII, cap. x l iiî, Pimenius Abbas, rogans Nesteronem quomodo tam leniter injurias in monasterio toleraret, ab eo audivit: « In principio, quando ingressus sum, dixi cogitationi meæ : Ecce tu ct hic asinus estis pares; sicut enim hic asinus vapulat, ct non loquitur; injuriatur, et nihil respondet; ita ergo esto et tu, nam sic dicit ct psalmus: Ul jumentum factus sum apud te, ct ego semper tecum. »

Ibidem Abbas Agathon dixit : « Si vis vivere inter monachos, esto sicut statua lapidea, quæ, si injuria afficitur, non irascitur : si laudatur, non extollitur.» Ibidem lib. Ill, num. 81, ex Buffino narratur hæc sancti vox : « Porta cœli est injuriarum perpessio.» Ibidem, lib. V, cap. vm, num. 2 : a Laudatus est, ait, quidam frater a monachis apud Abbatem Antonium; ille autem, cum venisset ad eum, tentavit si porlaret injuriam, ct cum cognovisset quia non posset ferre, dixit cis : Similis est domui quæ a facie quidem ornata est; de retro vero a latronibus despoliata. »

CAPUT VIGESIMUM QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Montur Samuel. David a Nabal tondente oves petit annonam; tile tn *eum convicia et contumelias jacit. Quare David iratus jurat se cum cum omnibus suis occisurum. Audit hoc Abigail uxor Nabal, suaque blandiloquentia et munificentia Davidem placat. Post decem dies Deus occidit Nabal, vers.* 38. *David Deo gratias agit, ac duas uxores ducit, Abigail et Achinoam, pro Hichol quam Saul ei abstulit, tradiditquo Phalti.*

I. Mortuus est autem Samuel, et congregatus est universus Israel, el planxerunt eum, et sepelierunt eum in domo sua in Ramalha. Consurgensque David descendit in desertum Pitaran. 2. Erat autem vir quispiam in solitudine Maon, et possessio ejus in Carmelo, el homo ille magnus nimis : crantque ei oves tria millia et mille capræ; et accidit ut tonderetur grex (jus iu Carmelo. 3. Nomen autem viri illius erat Nabal, et nomen uxoris ejus Abigail ; eratque mulier illa prudentissima et speciosa : porro xir ejus durus, et pessimus, et malitiosus : erat autem de genere Caleb. 4. Cum ergo audisset David in deserto, quod tonderet Nabal gregem suum, 5. misit decem juvenes, ct dixit eis : Ascendite in Carmelum, et venietis ad Nabal, el salutabitis eum ex nomine meo paciOce. G. Et dicetis : Sit fratribus meis et tibi pax, ct domui tuæ pax, et omnibus, quæcumque habes, sit pax. 7. Audivi quod tonderent pastores tm, qui erant nobiscum in deserto : nunquam eis molesti fuimus, nec aliquando defuit

quidquam eis de grege, omni tempore quo fuerunt nobiscum in Carmelo. 8. Interroga pueros tuos, et indicabunt tibi. Nunc ergo inveniant pueri tui gratiam in oculis tuis: in die enim bona venimus, quodcumque invenerit manus tua da servis tuis, et filio tuo David. 9. Cumque venissent pueri David, locuti sunt ad Nabal omnia verba hæc ex nomine David, et siluerunt. 10. Respondens autem Nabal pueris David, ait : Quis est David? et quis est filius Isai? hodie increverunt servi qui fugiunt dominos suos. 11. Tollam ergo panes meos, et aquas meas, et carnes pecorum, quæ occidi tonsoribus meis, et dabo viris quos nescio unde sint ? 12. Regressi sunt itaque pueri David per viam suam, et reversi venerunt, et nuntiaverunt ei omnia verba quæ dixerat. 13. Tunc ait David pueris suis : Accingatur unusquisque gladio suo. Et accincti sunt singuli gladiis suis, accinctusqueesl et David ense suo, et secuti sunt David quasi quadringenti viri : porro ducenti remanserunt ad sarcinas. 14. Abigail autem uxori Nabal nuntiavit unus de pueris suis, dicens : Ecco David misit nuntios de deserto, ut benedicerent domino nostro; et aversatus est eos. 15. Homines isti boni salis fuerunt nobis, et non molesti ; nec quidquam aliquando periit omni tempore quo fuimus conversati cum eis in deserto. 16. Pro muro erant nobis tam in nocte quam in die, omnibus diebus quibus pavimus apud eos greges. 17. Quam ob rem considera, et recogita quid facias: quoniam completa est malitia adversum virum tuum, et adversum domum tuam, et ipse est filius Belial, ita ut nemo possit ei loqui. 18. Festinavit igitur Abigail, et tulit ducentos panes, et duos utres vini, et quinque arietes coctos, et quinque sata polentæ, et centum ligaturas uvæ passæ, et ducentas massas caricarum, et posuit super asinos. 19. Dixitque pueris suis : Procedite me; ecce, ego post tergum sequar vos : \iro autem suo Nabal non indicavit. 20. Cum ergo ascendisset asinum, et descenderet ad radices montis, David et viri ejus descendebant in occursum ejus, quibus et illa occurrit. 21. Et ait David : Vere frustra servavi omnia quæ hujus erant in deserto, et non periit quidquam decimetis quæ ad cum perlinebant; et reddidit malum pro bono. 22. Hæc faciat Deus inimicis David, et hæc addat, si reliquero de omnibus quæ ad ipsum perlinent usque mane, mingentem ad parietem. 23. Cum autem vidisset Abigail David, festinavit, et descendit de asino, et procidit coram David super faciem suam, et adoravit super terram, 24. et cecidit ad pedes ejus, et dixit : In me sit, domine mi, hæc iniquitas ; loquatur, obsecro, ancilla tua in auribus tuis, et audi verba famulæ tuæ. 25. Ne ponat, oro, dominus meus rex cor suum super virum istum iniquum Nabal : quoniam secundum nomen suum stultus est, et stultitia est cum eo ; ego autem ancilla tua non vidi pueros tuos, domine mi, quos misisti. 26. Nunc ergo, domine mi, vivit Dominus, et vivit anima tua, qui prohibuit te ne venires in sanguinem, et salvavit manum tuam tibi, et nunc fiant sicut Nabal inimici tui, et qui quærunt domino meo malum. 27. Quapropter suscipe benedictionem hanc, quam attulit ancilla tua tibi domino meo; et da pueris qui sequuntur te dominum meum. 28. Aufer iniquitatem famulæ tuæ : faciens enim faciet Dominus tibi domino meo domum fidelem, quia prælia Domini, domine mi, tu præliaris; malitia ergo non inveniatur in te omnibus diebus vitæ tuæ. 29. Si enim surrexerit aliquando homo persequens te, et quærens animam tuam, erit anima domini mei custodita quasi in fasciculo viventium, apud Dominum Deum tuum : porro inimicorum tuorum anima rotabitur, quasi in impetu et circulo fundæ. 30. Cum ergo fecerit Dominus tibi domino meo omnia quæ locutus est bona de te, et constituerit te ducem super Israel : 31. non erit tibi hoc in singultum, et in scrupulum cordis domino meo, quod effuderis sanguinem innoxium, aut ipse te ultus fueris : et cum benefecerit Dominus domino meo, recordaberis ancillæ tuæ. 32. Et ait David ad Abigail : Benedictus Dominus Deus Israel, qui misit hodie te in occursum meum, et benedictum eloquium tuum, 33. et benedicta tu, quæ prohibuisti me hodie ne irem ad sanguinem, et ultiscerer me manu mea. 34. Alioquin vivit Dominus Deus Israel, qui prohibuit me ne malum facerem tibi : nisi cito

venisses in occursum mihi, non remansisset Nabal usque atl lucem matutinam, mingens ad parietem. 35. Suscepit ergo David de manu ejus omuia quæ attulerat ei, dixitque ei : Vade pacifice in domum tuam ; ecce audivi vocem luam, el honoravi faciem tuam. 36. Venit autem Abigail ad Nabal, et ecce erat ei convivium in domo ejus, quasi convivium regis, el cor Nabal jucundum : erat cnim ebrius nimis; et non indicavit ei verbum pusillum aut grande usque mane. 37. Diliculo autem cum digessisset vinum Nabal, indicavit ei uxor sua verba hæc, ct emortuum est cor ejus intrinsecus, ct factus est quasi Iapis. 38. Cumque perlransissent decem dies, percussit-Dominus Nabal, et mortuus est. 39. Quod cum audissel David mortuum Nabal, ait: Benedictus Dominus, qui judicavit causam opprobrii mei de manu Nabal, et servum suum custodivit a malo, et malitiam Nabal reddidit Dominus in caput ejus. Misit ergo David, ct locutus est ad Abigail, ut sumeret eam sibi in uxorem. 40. Et venerunt pueri David ad Abigail in Carmelum, et locuti sunt ad eam, dicentes : David misit nos ad tc, ut accipiat te sibi in uxorem. 41. Quæ consurgens adoravit prona in terram, et ait : Ecce famula tua sil in ancillam, ut lavet pedes servorum domini mei. 42. El festinavit, et surrexit Abigail, et ascendit super asinum, et quinque puellæ ierunt cum ea, pedissequæ ejus, ct secula est nuntios David, et facta est illi uxor. 43. Sed el Achinoam accepit David de Jezrael; et fuit utraque uxor ejus. 44. Saul autem dedit Michol filiam suam, uxorem David, Phalli (ilioLais, qui erat de Gallina.

vrn i. Oomio ¡«if-tuia,

1. Mortuus est altem Samuel. — Quoto anno j-egnj Saulis mortuus sit non satis liquet. Nam Samuel ct Saul junclim profuerunt Israeli 40 annis : nonnulli hos annos ita distribuunt, ut ex eis 20 dent Samueli et 20 Sauli; alii duos duntaxat cx cap. xin, vers. 1, dant Sauli, alii decem, alii octodecim, caleros Samueli. Alii, verisimilius cum Saliano, Samueli dant annos 22, cæteros octodecim Sauli.

llursum quot annis post creatum regem Saulcm supervixerit Samuel non constat. Probabiliter Salianus opinatur emn supervixisse sedecim annis; ac biennio ante Saulcm obiisse anno retatis sure 77, cui favent Clemens Alexandrinus, Rullinus, Beda, Abulensis ct Josephus, quos ipse cilat. Obiit cnim Saul anno regni sui 18.

Et CONGREGATUS EST UNIVERSUS ISRAEL, ET PLANXERUNT EUM ET SEPELIERUNT EUM IN DOMO SUA IN Hamatua. — Vide hic amorem et observantiam totius populi erga Samuelem quasi suum Judicem, Prophetam et omnis boni auctorem. Vide pariter lucius pompam, ct mortui venerationem. Porro 05sa Samuelis sub Arcadio Imperatore, anno Domini 406, ex Judæa, magua et Imperatoris ct populi pompa el devotione, translata sunt Constantinopolim. Unde S. Hieronymus scribens *contra Vigilantium* (quem nostri haeretici sequuntur) docet ejus ct crelerorum Sanctorum lipsana sive reliquias fidelibus esse venerandas. Audi S. Hieronymum : b Sacrilegus dicendus est nunc Augustus Arcadius, qui ossa B. Samuelis longo post tempore de Judæa transtulit in Thraciam? Omnes Episcopi non solum sacrilegi, sed et fatui judicandi, qui rem vilissimam el dissolutos cineres in serico et vase aureo portaverunt? Stulti omnium Ecclesiarum populi, qui occurrerunt sanctis reliquiis, ct tanta lætitia sunt jucundati, quasi præsentem viveutemque Prophetam cernerent atque suspicerent, ut de Palæstina usque ad Chalcedonem jungerentur populorum examina, ct in Christi laude una voce resonarent?»

Triaditί» °»-uudu.*

Et possessio ejus in Carmelo. — Duo erant montes in Israel dicti *Carmelus* Unus celebris in tribu Issachar juxta mare, distans a Ptolemaide stadiis 120, vineis, oleis aliisque arboribus odoriferis abuudans, adeo ul in proverbium abierit, ut cum locum fertilem significare velint, dicant cum esse a Carmel» vel «Carmelum : » in hoc versati sunt Elias et Elisreus, ibique Carinelitarum fuit origo HI Heg. cap. xvni. Alter mons, ct in monte urbs fuit in tribu Juda, fertilis in pascuis, fructibus et herbis, feraxque vini delicatissimi. In hoc Saul victoria politus de Amalecitis, fornicem triumphalem erexit, l *lleg.* xv. In hoc pariter habitavit et suas possessiones habuit Nabal. ita S. Hieronymus, Borchardus, Bredenbachius, Adrichoniius in *Descriptione terra: sancta.* iabnel.

2. Et homo illi: magnus nimis, — quasi dicat : Erat propotens ct ditissimus ; unde explicans subdit : « Erantque ei oves tria millia et mille capræ.» Olim enim opes sitæ erant in pecudibus ct pecoribus : unde ab iis nomen accepit peculium ct pecunia, quia «omnis pccunire pecus fuit fundamentum,» ait Columella, lib. VI. Vcn.L

6. Omnibus quæcumque hades sit pax. — Fait illo ævo hæc usitata salutatio, qua dicendo : « Pax tibi ct tuis,» omne bonum salutato apprecabantur; pax enim vehit sccuin omnem prosperilalem, fertilitatem, rerum copiam, omnequo bonum; sicut his adversa omnia invehit bellum. Ven. «. rix °®- belinm'

8. In die bona venimus, — quasi dicat : Ad diem Iretam venimus, qua tondis oves, ac liberalità- vin.i.

torn erga tonsores exerces dando cis splendidum epulum : oramus ergo ut nos egenos cl famelicos, quasi tuos vicinos, amicos et defensores, hujus tuæ læliliæ ct epuli facias esse participes. Hilaria celebras illarum, ergo particulam in nos deriva, nosque locum exhilara.

Bonum cnim sæpe sumitur pro læto, hilari, jucundo : sicut *malum* pro tristi cl funesto. Unde illud : « Ecco quam bonum et quam jucundum habitare fratros in unum,» *Psal.* cxxxii, vers. 1. Et illud : «Sufficit diei malitia sua,» id est miseria ct tristitia sua, *Matth.* cap. vi.

Quodcumque invexerit manis tua, (id est quod habes in promptu, quod commode dare potes), DA NODIS SERVIS TUIS.

Veri. 10. 10. HODIE INCREVERUNT SERVI QUI FUGIUNT DOMINOS suos, — quasi dicat : Hodie increvit David, cs* servus Saulis, ut audeat se regi suo opponere, ct contra cum exercitum ducere ac regnum ejus ambire. Atrox fuit hæc calumnia ct injuria quam Nabal jecit in Davidem.

Calnm-Albinil iu Davidem.

Ven. n. 14. Ut benedicerent, — ut salutarent, ut bene cl fausta precarentur.

Vers. u. 1G. Pro muro erant nobis, — id csl nos defendebant ab incursu hostium. Juro ergo annonam ab cis poscebat David : cives enim alere debent milites presidiarios, qui cos corutnquo bona contra hostes tutantur et propugnant.

Ven.n. 17. Completa est malitia, — id est malum ct vindicia acris a Davide dccrela, ct plene ccrtoquo ab eo concepta imminet tuo viro et domui tuæ.

Ipse est filius Belial, — id csl, avarus, ingratus, durus, malitiosus ct pessimus, ut dictum est versu 3. *Bclial* proprie idem csl quod *sine jugo.* cifrænis, indomitus, quasi dicat : Nabal cervicosus renuit audire bonas noslras suggestiones de cavenda Davidis vindicta illi parata. Quare idipsum tibi quæ mulier cs sapiens cl docilis suggerimus, ul illam a tc tuaque domo avertas.

Ven. is. 18. Festinavit igitur Abigail, — ul Davidem iratum adventantem et exitium minitantem sua beneficentia prevenirci, ct eloquentia leniret: itaque Nabal mariti sui inhumanitatem expiaret.

Eiymoo Abigail tum. Hinc apte dicta est *Abigail* id est *pater exsultationis*, ait Pagninus, quia ipsa exsiliens, cxsullationem peperit tam Davidi, quam toti domui suæ; idque fecit virili prudentia el fortitudine quasi virago, ut non tam mater, quam paler esse videretur.

Quinque sata polenta.—*Satum* erat genus mensure, continens libras 2G, hoc est uncias 320.

Et centum ligaturas uv.e tasse, — id est, centum fasciculos uvarum siccatarum in furno vel in sole. Alii tamen per a ligaturas uvæ, » accipiunt certas uvarum massas certi ponderis vel mensure. Unde Septuaginta vertunt, *gomor unum uvæ passas.* Aquila vertit, *ephi.* Quare Thcodorctus hic asserit *gomor* idem esse quod *ephi* ct satum, cilatquc Ezechiclem, sed falso; nam *Ezechiclis* XLY, 11, dicitur: « Ephi ct satus æqualia sunt,» non autem *gomor.* Nam ex Erodi xvi, 1G, constat *gomor* fuis-e decimam partem *ephi : gomor* ergo continebat octo libras, hoc est uncias Û6, *satum* autem continebat 26 libras, hoc est, uncias 320. *Ephi* vero continebat libras 80, hoc est uncias 960. Vide dicta dc ponderibus et mensuris in fine Pentateuchi. Aliud ergo est *gomor,* aliud *homor,* she corns; hic cnim continebat libras 800, hoc est, uncías 9600. *Gomor* igitur *uvæ passa* continebat 96 uncias uvæ passæ. Unde alii llcbreum D71» *tsimmukim,* id est *ligaturas*,vertunt, *botros,* quod inis colliguntur grana; aut quod botri sicci colligentur in massam. Ha Pagninus, Arias, Marinus cl alii. Centum enim botri facile ponderant 96 uncias : quisque cnim botrus fere ponderat unciam. Huc facit quod I *Paral,* xxx, 17, Hebræi dederint illi .Egypto duo *tsimmubm,* id est, duos botros, ut videtur : nam uuœ *passæ* ct botri sunt quasi bellaria, quæ in fine mens» pauca apponuntur. Aut potius dicendum est *gomor* apud Septuaginta non significare determinatam mensuram, sed vas quodlibet commune, quale erat gomor. Sic cnim Itali *boriile* vocant omne vas minus. Hic sensus valde planus et appositus est. Nam *ligatura* significat colligationem plurium botrorum; ut in regno Neapolitano duos pluresvc botros colligant simul ad siccandum. Nam pro sexcentis Davidis militibus, valde parum fuissent centum botri. *Unum* ergo *gomor* vocatur hic unum vas, una massa, una mensura communis uvarum passarum.

Et ducentas massas caricarum,—id est, ficuum aridarum vel siccatarum ad solem, ex quibus fiunt inassœ ficuum, et formæ quasi caseorum.

22. Hæc faciat Deus inimicis David,—id est, ipsi Davidi, alioqui cnim ridicula esset hæc imprecatio. Est euphemismus. David enim hic jurat juramento esecratorio more vulgi : vulgus autem non audet jurando imprecari mala sibi ipsi, quia anxie timet quod si aliquod malum sibi imprccetur, illud revera sibi eveniet : jurat ergo imprecando malum aliis, sed per alios intelligit se ipsum. Sic ergo David imprecatur malum «inimicis suis, » id csl sibi ipsi. Ita Abulensis. Simili cuphemismo, ait Daniel, cap. ¡v, vers. IG, regi Nabuchodonosori: «Domine mi, somnium his qui le oderunt, cl interpretatio ejus hostibus luis sil, » cum tamen sit de ipsoinct rege. Vers. st. Jnnl Dmt H m.Qto 00 ,r*

Si reliquero de omnibus qu.l ad ipsum pertinent USQUE MANE, MINGENTEM AD l'ARIITTEM, — *q. d.* David : Juro quod omnes in domo Nabal occidam ante auroram ; ita ut nec canem vivum in ca relinquam. Canes enim elevata -tibia commingunt parietem, cum cætera animalia mingant in terram. Sic vulgo dicimus : adeo omnes occidit, ut nec felem neo canem vivum reliquerit. Ita Lyranus, Cajetanus, Vatablus. Alii per « mingentem ad parietem, » intelligunt hominem masculum sive magnum, sive parvum. Unde Chaldæus vertit, *cognoscentem cognitionem,* id est, hominem sive

r ı «m virum *cognitione.* cl judicio præditum. Peccavit
ıi sine dubio David sic jurando, ul palet vers. 31,
¿n-'.' *ct* magis pcccosset, si juramentum rcipsa explesse! : nam in domo Nabal erani mulli, imo omnes, excepto ipso, innocentes. Solus enim Nabal contumeliam fecerat Davidi : nam servis ejus ipsius responsum displicuerat. Unde illud Abigail retulerunt, ut ipsa illud corrigeret; Nabal tamen merebitur castigari. Unde Theodorelus, *Qiueil.* LVH, ait Davidem juste voluisse Nabalum occidero propterindignissima convicia ct contumelias, quitto pò- bus Davidem actu impetebat. Verum poterat Dat'Ht n- vjj aliter j)fEC refutare ct compescere : quare non videtur potuisse licite Nabalum occidere ; quia Illam, ipse necdum crat rex, ut publica auctoritate ntori, ppsset Nabalum damnare ad mortem. Juravit ergo cx impetu cl *fervore* juvenili et militari, ab tract cholera abreptus ob injuri® atrocitatem, sed rediens ad se, sedalaque ira pœniluil, manumque a crede cohibuit, ut patet cx sequentibus.

Atn!l«- Sic Aurelianus Imperator Tyanensibus sibi por-
°riunî" ,as occludentibus, iratus dixit : « Canem in hoc
&upu,oppido non relinquam. » Urbe capta, militibus *ex* promisso direptionem oppidi flagitantibus, respondit : a Agite, canem negavi me relicturum, canes omnes occidite. » Et sic suæ promissioni satisfecit, cl clementer hostes suos tractavit, ait Flavius Vopiscus in *Aureliano.*

V«» 21. **î4. Ix ME sir,** Domine mi, ii.ec INIQUITAS, — *q. d.* Mihi imputa iniquitatem mariti mei Nabal, non ipsi : ipse enim stultus est, ct nescii quid faciat; me ergo quæ uxor ejus sum , culpa, me puni, ego luam quod ipse peccavit. Hebraice enim est: *In me, tgO* (subaudi peccavi), *domine mi, sit hac iniquitas.* Aut, *q. d.* Esto peccarim, audi tamen benigne verba, qu® ad mei excusationem et ad tuum commodum eloquar. Ita Vatablus.

Vtn 25. 25. Ne ponat, oro, domisis meis rex (a Samuele unctus in regem, etsi necdum regni possessionem adieris) cor suum strui virum istum iniquum *(Belial* Hebraice, id est, indomitum, cffrœnem, improbum) Nabal, qioniam secundum nomen suum stultus est. — *Nabal* enim llebraice idem est quod *stultus,* seu malus cl malignus, sive *nebulo, q. d.* No apprehendas, ne cures, ne te affligas, ne irascaris Nabal ob ejus inhumanitatem et conviseiia qu® in te jecit; quia ipse vere est *Nabal,* id suiti •- i est, stultus; nemo autem curat dicteria ct probra amentis ; quia stultus caret ratione instar bruti, et ignorat quid agat et loquatur. « Hebraice Nabal, ait S. Ambrosius, epist. 35, Latme mdpiens, durus, inhospitalis, inhumanus, ingratus, qui officia nesciret referre. »

Tropologice ri *rex* urget S. Ambrosius in *Psal.* cxvni, serm. I i, *q. d.* Tu, o David, rex es ; rege ergo tuas passiones, frena iram, doma vindictam. Nam, ul ait S. Ambrosius : « Quicumquc proprium corpus subegerit, nec ejus passionibus turbari animam suam rector sui congrua vivacitate permiserit; ia bene regia quadam potestate sc cohibens, rex dicitur: quod regere se noverit, arbiter sui juris sit; no non captivus trahatur in culpain, neo pnteeps feratur in vilium. Hujus anima non perit in relcrnum; nec quisquam rapit eam, do manu Patris omnipotentis aut Filii. Manus enim Dei quæ solidavit cœlum, quos tenuerit, non amittit. »

20. Vivit Dominus et vivit anima tua, — *q. d.* ven »‹_ Juro per vitam Dei et per vitam luam quod verum dicam, quodque res ita gesta sit ul dixi, scilicet, quod non viderim pueros tuos, nec conscia fuerim inhumanitatis a Nabal in te exercito.

Et salvavit manum tuam tibi, — *q. d.* Deus continuit manum tuam, ne tu per illam te ipsum foedares cæde ct sanguine innocentium filiorum cl famulorum meorum.

Er nunc fiant sicut Naual inimici tui, *q. d.* Sicul Nabal est in tua potestate ct misericordia, sic omnes inimici tui tibi subdantur, tuamquo grati im ct misericordiam implorare cogantur, uli ego camdoin pro Nabal imploro. Ha Cajclanus. Aut, *q. d.* Omnes inimici lui lestimenturut Nabal, stulti et fatui dc quibus quid dicant vel agant, nemo sapiens curat vel considerat. Ita Abulensis.

17. Suscipb benedictionem, — id od, bene-v«r«.w. ficium : sive donum annoti®, quod libi tuisque attuti.

28. Aufer iniquitatem famul.f. tu.e, — *q. d.* Vm.i». Remitte cl condona iniquitatem Nabal mariti mei, quam ego in me transferri cupio, ut illius culp® pœnam exsolvam.

Domum fidelem , — id est familiam, stirpem et posteritatem tirmam et stabilem; ut scilicet lilii ct nepotes ex te progignendi continua serie regnent in Braci, exclusa Saulis posteritate ob ejus iniquitatem.

Malitia ergo nox inveniatur in te. — « Mali- vindici» lia, » id est, peccatum, cl ultio qu® dedecet personam regiam, ad quam u Deo destinatus es, quieque te a regno impediet : omnes enim cupiunt regem clementem et injuriæ immemorem, non memorem et vindici® cupidum.

29. SI ENIM SUBREXERIT ALIQUANDO UOMO PERSE- Vrri.1» **QUENS TE, ET QUÆRENS ANIMAM TUAM, ERIT ANIMA DOMINI MEI CUSTODIIA QUASI IN FASCICULO VIVENTIUM** apud Dominum Deum tuum : porro inimicorum tuorum **ANIMA ROTABITI R QUASI IN IMPETU ET CIRCULO FLNDÆ,** — *q. d.* Si vitam Nabalo hosti tuo condonas, cum ipse suis in te probris mortem mercatur; Deus congruam libi mercedem rependet, ul vicissim vitam tuam contra omnes te persequentes, ac præsertim contra Saulem tueatur, illamque inter tot pericula securam et longævam diutissime conservet: nam res recondita a in fasciculo, » sive in ligamine « viventium, » quo scilicet ligantur vito seu vivi, ad hoc reconditur ul iltosa servetur inter vivos (t); res vero qu® ponitur in funda,

(Il Hæc locutio *eiutodtla quitti in fatctculo* devenit ab antiquo usu custodiendi abruptam pecuniam in fasciculis.

ad hoc in ca ponitur, ul funda illud ejiciat et ejaculetur : simili ergo modo Deus rotet quasi in funda vitam inimicorum tuorum, ul animam c corpore eorum expellat et evibret, cosque moi i cogat. Ila Cojetanus. *Fasciculus* ergo *viventium apud Deum,* est Dei providentia et cura, in qua Ipso cos, quorum vitam conservat, quasi colligatos habet, ne quis pereat.

Citilo- csl caln*°8U8J vel potius cœlus ct concilium Sanem fu* torum Dei amicorum, cl electorum ad vitarn denla» æternam (vice versa, *fasciculus morientium* est 7'm* catalogus damnatorum ad mortem æternam. Ili enim, a t Isaías cap. xxiv, vers. 22, a congregabuntur in congregatione unius fascis in lacum »); lapis vero in funda rotatus, sunt impii ct reprobi ejiciendi in gehennam cl mortem adornara. Ita Eucherius, Angelomus, Glossa, idque Primi, propter quinque anologias. *Prima* est, quia, ut ail Eucherius, a fasciculus astringitur ut conservetur ; sic enim electi pressuris tribulationum conslrigunlur, ul iis admoniti per manus redemptoris in perpetuum conserventur \ quia vero reprobi, quo lautiores in vita sunt, eo longius a divino visionis gloria projiciuntur; idcirco lapidi fundo comparantur : quo videtur allusisse regius vales, *Psal.* lxxxvii : Ipsi vero dc manu tua repulsi sunt. Secundi. *Secunda,* quæ est ejusdem : Quia sicut fasciculus vinculo quodam cl nexu colligatur, ita sanctorum cœlus eadem fide, eadem spe, eodem charilalis vinculo constringitur, et uno codcniquc divino Terti», presidio undique cingilur. *Tertia,* quia sicul fasciculus florum in manu ad oblectationem gestatur; ita electos omnes Deus in manu sua gestat, ct virtutum odore, qui cx illis afflatur, continuo delectatur, juxta illud *Sapient,* in : Justorum animo in manu Dei sunt, quamvis sit ibi proprie sermo do protectione, qua Deus sanctos luetur, unde subditur : Non tanget illos tormentum mor- Coarti, lis. *Quarta,* quia sicul fasciculus non nisi cx certis iisque lectissimis floribus conficitur, itaprredestinatorum numerus ex certis, iisque charilalis, virtutumquo cælerarum odore, ac suavitate re- golato. dolentibus exislit. u *Quinto,* fasciculus notat ordinem gradusque glorio Sanctorum : sicut enim in fasce flos uni alteri ordinate inseritur, cl unus pro alio emicat; sic et in cœlo Sancti pro meritis suum tenent locum cl ordinem, unusque pro alio dotibus gratile et glorio resplendet : a Stella enim a stella differt in claritate; sic cl resurrectio morluorum, » l *Cor.* xv, 41. Hoc plura dixi Amos cap. ix, vers. 5, ad illa : a Fasciculum suum super terram fundavit. » *Fasciculus* ergo *viventium* idem est quod *liber vita.*

Porro Sebastianus Munstcrus, licet horclicus, hic quippiam notatu dignum affert pro suffragiis defunctorum, veteriquo ritu orandi pro mortuis: Munito Per *fasciculum,* inquit, *viventium* intclligunt Herus h®- bræi solium majestatis, sub quo aiunt justorum reUcu' animas in soculo alio quiescere. Dine etiam est, ut in lurnbis suis passim insculpant hanesenten- «irarh tiam : « Anima ejus sit in fasciculo viventium; » *t?* siculi « requiescat anima ejus, » ele. de quibus liber qui inscribitur: *Precationes ludmrum pro* i*** *defundis,* quem vertit Genebrardus. loco

Moralilcr : Nota hic modos quibus Abigail in- mj, fregit iram accensam Davidis, cumque a cœdo collibuit, quos imitemur, ut furorem furentium *"**■ quasi injecta aqua restinguamus ct sopiamus: *primo* enim obtulit Davidi mulla ct ampla dona quæ negami Nabal, ideoque Davidi bilem moverat : dona criim iram sopiunt cl amorem conciliant; *secundo,* summo se humiliavit prosternendo se in terram coram Davide, qua humiliatione extersit superbum Nabal responsum, quo Davidem irritaret; *tertio,* rationes alfcrl sapientes et blandas, quibus ostendit Davidi quam noxia ei futura sit ira cl vindicta, quamque salutaris et commoda ejus oblivio ct condonatio, scilicet *primo,* quod Nabal sil stultus, stulti autem dicta ct probra sapienti non sunt curanda, sed contemnenda; m- *eundo,* quod ipsa se offerat pro Nabal ad luendam poenam; *tertio,* quod ipsa non viderit servos a Davide ad Nabal missos, nec maledicta Nabal audierit : quare rogat ut sibi domuique suæ innocenti parcat; *quarto,* quod si vilarn Nabalo condonarit, Deus vicissim vitam Davidis contra Saulem cælerosque hostes tutabitur; *(pùnto,* quod David præliclur præha Domini, scilicet ad defendum Israelem, qui eral populus Dei : quote hoc suum decus non inquinet malitia ct ultione privata, nec maculet conscientiam suam puram cæde tot innocentium qui erant in domo Nabal; *sexto,* quod si iræ suæ indulgcat, populum a se avertet, ne eum in regem occeptet; *septimo,* quod hæc vindicia erit ei m singultum et cordolium per omnem vitam , quodque Dei iram provocabit, ut cum puniat pœna talionis, ac domum ejus exscindat : sin autem eam condonet ct vitam loi innocentium servet, Deum pariter daturum ei domum fidelem ac posteros ejus in vita et in regno perpetuo servaturum.

31. Et cum benefecehit Dominus domilo mko, ver». lh (scilicet libi, ut lo ad regnum evehat), recoadaiieris ancilla tua , — ul scilicet mihi benefacias; videtur præsagire et tacite petere Abigail, ul asciscatur m uxorem Davidis, eique regi fiat regina.

37. Indicavit ei uxor sua verba hac, et emor- Yrn n. TULM est cur ejus, — quasi dicat: Timore Davidis attonitus fuit Nabal, et quasi emortuus; ipse enim male sibi conscius audiens justam Davidis conira so iram, metuit no illam lotam in se solum effunderet: putavit enim hac de causa eum pepercisse Abigail et familiæ suæ innocenti, ut caput nocens, id est Nabal, pelerei. Simili modo ait Ovidius, lib. I *Tristium,* cleg. 3.

Non aliter Hupui, quam qui Jovb igmbu» lelo», Vivit, el esl vil® nei lus ipie au c.

Ver», s-. .18. Percussit Dominus Nabal, — morbum Ic-llnlem ei immisit, qui subitaneam ei mortem afferret.

v n. s>. 39. An Abigail, ct sumeret eam sibi in uxorem. — David ducens Abigail, repræsentavitChristum, qui sibi Ecclesiam cx gentibus despondit. « Hæc cnim, amisso viro cui ante juncta fuerat, transivit ad Christum, censu pio dives, humilitatis et fidei, misericordia; quoque dotata patrimonio, etc., cui sponsus jucunditatem confert et gratiam, emundans eum ab omnibus pulchritudinis ejus impedimentis,» aitS. Ambrosius, epist. 35 *cui fren.* Qui et subdit Achinoam alleram Davidis uxorem significasse Synagogam Judæorum. a Achinoam enim, inquit Ambrosius, Hebraice idem est quod fratris mei commotio: talis autem fuit Synagoga, quam nutantem inveniens diabolus, sicut Ico diruit, et jucunditatem ejus abstulit: clarescere *fecit* fructus ejus juxta illud *Psalm,* xlv: Posuisti nos in parabolam gentibus, commotionem capitis in populis. » Aptius tamen Pagninus in *Nom. Jlcbr. : u* Achinoam, inquit, Hebraice idem est quod frater jucunditatis, sive pulchritudinis; aut, frater meus decor sive jucunditas; » quod Judiéis ad Christum conversis apte congruit.

rti».4i. **41.** Ecce famula tua sit ix ancillam, ut lavet pedes si.Kvoulu domini mei.——Abigail absentem ifonui,!. Davidem, quasi praesentem in legatis ab eo missis Lu au-alloquitur, ejusquo sevocat famulam el ancil-ttf0 lam: atque hac sua humilitate meruit fieri ejus uxor ct regina Israelis. Unde ipsa typus fuit B. Fuit tj. Virginis, quæ electa a Deo in sponsam, et a Verbo i;"' ® in ea incarnando in matrem, dixit Gabrieli Ar- VU<wU changélo : «Ecco ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.» Idcoque ipsa ancilla Dei facta est mater Dei.Vere Ecclesiasticus, cap. xxvi, vers. 1 : *a* Mulieris bona», inquit, beatus vir, numerus cnim annorum illius duplex : mulier fortis oblectat virum suum, et annos vitœ illius in pace implebit, pars bona, mulier bona, » etc., ct vers. IG: «Gratia mulieris seduta* delectabit virum suum. Gratia super gratiam, mulier saucia et pudorata. » Talis cnim fuit Abigail.

i l. Saul autem dedit Miciioi. itliam suam uxo- Vcn n. rem David, Piialti filio Lais. —Tradunt, vel potius more suo fabulantur Rabbini, Phalli non co-,ubbiBl' gnovisse Michol, eo quod gladius inter ipsum el cuituu Michol interjaceret, idcoque ipsum mansisse illi- rtiiüu berem sine liliis. Alii asserunt id cum fecisse cx studio pietatis ct castitatis. Alii alia comminiscuntur: sunl cnim ipsi non vasorum, sed opinionum ct somniorum figuli.

CAPUT VIGESIMUM SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

David dormienti Sauli parcens, tollensque ejus hastam ct scyphum, illacpic ostendens **Sauli,** *ac suam innocentiam et clementiam allegans, ejus iram* **odiumque** *expugnat, ul dicat :* Benedictus tu, fili mi David.

1. El venerunt Ziphæi ad Saul in Gabaa, dicentes : Ecco, David absconditus est in colle Bachila, quæ osi ex adverso solitudinis. 2. El surrexit Saul, el descendit in desertum Ziph, el cum eo tria millia virorum de electis Israel, ut quæreret David in deserto Ziph. 3. Et castrametatus est Saul iu Gabaa lïachila, quæ erat cx adverso solitudinis in via ; David autem habitabat in deserto. Videns autem quod venisset Saul post se in desertum, 4. misil explorato-, res, el dedicil quod illuc venisset certissime. 5. Et surrexit David clam, ct venit ad locum ubi erat Saul : cumque vidisset locum in quo dormiebat Saul, ct Abner filius Ner, princeps militi® ejus, ct Saulcm dormientem in tentorio, cl reliquum vulgus per circuitum ejus, G. ait David ad Achimelech llethæum, cl Abisal filium Sarviæ, fratrem Joab, dicens : Quis descendet mecum ad Saul in castra? Dixitque Abisai : Ego descendam tecum. 7. Venerunt ergo David ct Abisai ad populum nocte, cl invenerunt Saul jacentem, el dormientem in tentorio, cl hastam fixam iu len a ad capul ejus : Abner autem cl populum dormientes in circuitu ejus. 8. Dixitque Abisai ad David : Conclusit Deus inimicum tuum hodie in manus tuas; nunc ergo perfodiam eum lancea in terra semel, cl secundo opus non erit. 9. Et dixit David ad Abisai : N(interficias eum ; quis enim exlendet manum suam in christum Domini, ct innocens erit? 10. El dixil David : Vivit Dominus, quia nisi Dominus percusserit cum, aul dies ejus venerit ut moriatur, aul in prælium descendens perierit : 11. propitius sit mihi Dominus ne extendam manum meam iu christum Domini. Nunc igitur tolle hastam quæ estad, caput ejus,

cl scyphum aquæ, ct abeamus. 12. Tulit igitur David hastam, cl scyphum aquæ, qui eral ad caput Saul, ct abierunt : et non crai quisquam qui vidcrct, et intelligeret, el evigilaret, sed omnes dormiebant, quia sopor Domini irruerat super cos. 13. Cumque transisset David ex adverso, cl stetisset in vertice montis de longe, ct esset grande intervallum inter eos, 14. clamavit David ad populum, ct ad Abner filium Ner, dicens : Nonne respondebis, Abner? El respondens Abner, ail : Quis es tu, qui clamas, el inquietas regem? 15. Et ait David ad Abner : Numquid non vir tu es? ct quis alius similis tui in Israel? Quare ergo non custodisti dominum tuum regem? Ingressus est cnim unus de lurba, ul interficeret regem dominum tuum. 16. Non est bonum hoc quod fecisti : vivit Dominus, quoniam filii mortis estis vos, qui non custodistis dominum vestrum, christum Domini. Nunc ergo vide ubi sit hasta regis, cl ubi sil scyphus aquæ, qui erat ad caput ejus. 17. Cognovit autem Saul vocem David el dixit : Numquid vox hæc tua, fili mi David? El ait David : Vox mea, domine mi rex. 18. Et ail : Quam ob causam dominus meus persequitur servum suum ? Quid feci? aut quod est malum in manu mea? 19. Nunc ergo audi, oro, domine mi rex, verba servi tui : Si Dominus incitat te adversum me, odoretur sacrificium; si autem filii hominum maledicti sunt in conspectu Domini : qui ejecerunt me hodie, ut non habilem in hœreditale Domini, dicentes : Vade, servi diis alienis. 20. Et nunc non effundatur sanguis meus in terram coram Domino ; quia egressus est rex Israel, ul quærat pulicem unum, sicut persequilur perdix in montibus. 21. Et ait Saul : Peccavi; revertere, fili mi David ; nequaquam enim ultra tibi malefaciam, eo quod pretiosa fuerit anima mea in oculis tuis hodie : apparet cnim quod stulte egerim, et ignoraverim multa nimis. 22. Et respondens David, ait : Ecco hasta regis, transeat unus dc pueris regis,et tollat eam. 23. Dominus autem retribuet unicuique secundum justitiam suam ct fidem ; tradidit euim te Dominus hodie in manum meam, el nolui extendere manum meam in christum Domini. 24. El sicut magnificata est anima tua hodie in oculis meis, sic magnificetur anima mea in oculis Domini, et liberet me de omni angustia. 25. Ait ergo Saul ad David : benedictus lu, fili mi David; et quidem faciens facies, ct potens poteris. Abiit autem David in viam suam, et Saul reversus est in locum suum.

Ven o. Abbor- . TM'.] c*de Saolb.

9. Quis enim extendit manem suam in christum Domini (in Saulein, quia a Deo per Samuclem unctus erat in regem), et innocens erit ? — David ab hac cædc abhorruit, co quod indecens ct in(lignum ci videretur occidere regem suum a Deo constitutum et unctum : religioni ergo sibi duxit Saulein Iredcre, no Deum in eo Iredere videretur: ita pire mentes, et ut ait S. Bernardus, agnoscunt culpam, ubi non est culpa, ejusquo umbram horrescunt.

Tritati etiam improbi. bnnnnn- di.

Moralitcr, disco hic a Davide quam prrelalos ct principes etiam improbos ct nobis adversantes, revereri debeamus, quasi *christos Domini,* nec cos verbo, multo minus verbere lædere.

Deus ei* •(oi f î wag * de linai.

Rursum, quantopere Deus cos quos parat ad inaBna› a^os exerceat adversitatibus et persecutionibus. Sic cnim per Saulcm exercuit Davidem, ut ejus virtutem acueret, dignumque regno efficeret: quare hre persecutiones Saulis non fuerunt aliud Davidi, quam exercitationes, praeparationes ct dispositiones ad regnum, idquo Saul agnovit dicens vers. 15: a Faciens facies, ct potens poteris. » Simili modo solent Principes, Episcopi, Rectores, subditos quos ad regimen parant, variis gravibusque imperiis, oneribus, increpationibus, mortificationibus exercere, ut eorum virtutem probent, augeant, perficiant, utquo ipsi discant in regimine subditis compati. Nemo cnim recte imperat, nisi qui recte paret. Nemo sentit jugum obcdicnlire quod aliis imponit, nisi qui prius illud subiit ct expertus est; qui cnim illud non subiit, imperiose regit et « dominatur in cleris,» ait S. Petrus. « Bibentes vinum in phialis, ct optimo unguento delibuti, inquit Amos cap. vi, vers. G, ct nihil patiebantur super contritione Joseph. »

11. Pnopinus SIT MIHI DOMIXUS, NE EXTENDAM Vers, ii MANOM MBAM IN CliIUSTIM DOMINI. — Quasi dicat : Precor Deum ut det mihi gratiam ct constantiam, no vicius persecutionibus Saulis, cum aliquando velim occidere. Unde hebraico est,*prohibeat Dominus ne extendam,* etc.; Chaldæus, *nefas mihi ab ante Dominum,* etc. Oratio est, et ut nonnulli volunt, simul juramentum, quo David jurat se non occisurum Saulein, ut per illud sc m bono hoc proposito confirmet, utquo Abisai et alios volentes occidere Saulein prorsus ab ejus crede avertat.

»

íctjJ u ^1"¡* ÇJ„ ? ' ». r'“

Et sctphlm aquæ. — Perperam Castalion el Calviniste vertunt, *matulam.* Quærcs, quis fuerit hic *aqua: scyphus? Primo,* Serarius putat fuisse clcpsydram horariam, ad vigilias nodis Sauli indicandas. Nam Julius Cæsar et prisci Duces olim in castris ad illum finem clepsydris utebantur, teste Vegetio, lib. III. Veterum enim clepsydrae indicabant horas ex fluxu non arenai (ut faciunt nostra'), sed aquae, ut nomen ipsum indicat : clepsimilitudine dicitur quasi xXíscúsa id est suffuraris aquam. Erat ergo clepsydra , horologium aquarum, horas aqua: fluxu dimetiens. *Secundo,* Auclor *Antiq. Convitai,* lib. II. Verisimile est, inquit, Judæorum polum in militia fuisse aquam, non vinum. Unde lib. I *Samuel,* scyphus aquæ ad caput Saulis stetisse dicitur non vini, ut hodie sa> penumero magni viri noctu quoque ad lectum solent habere vini cantharos atque pocula ad potandum, el inexplebili illi suæ siti, quam sibi assidua, immoderataque vini ingurgitatione compararunt, satisfaciendum.

Oqwj- ftp s candoVm.it. snpor i Iko itn- Sauli com

Tertio, planius Josephus : Hic aquæ scyphus, ait, crai ad lavandum; mane enim et subinde per diem aqua manus el faciem abluere solemus. Judæi vero etiam noctu non raro se lavabant,præsertim si quæ iis pollutio accidisset. Unde Clemens Alexandrinus, libro IV *Strom.* cap. vu : « Judæi, inquit, etiam in lecto purgantur. » Idem, ErAorL *ad Gentes* : a Semper, inquit, a cubili lavantur Ilebræi. » Idem factitant ctiamnum Judæi, adeoque ex eis religiosiores crebro totum corpus abluunt.

12. Quia sopor Domini irruerat super eos. — a Sopor Domini, » id est sopor magnus ct gravis. jtaChaldœi sic vocantur *montes Dei cl cedri Dei,* id cst magni et excelsi. Aul mehus, a sopor Domini,» est sopor a Domino immissus. Naturaliter enim vix fieri poterat ut iu castris tam numerosis omnes omnino etiam vigiles dormirent. Deus ergo fuit qui omnibus soporem immisit in gratiam Davidis. Similem soporem immisit Deus Adæ, cum cx ejus dormientis latere accepit costam, ex caque formavit Evam, *Genes,* n. Vide hic, mirare ct revcrcre providentiam Dei, qua Davidem ct suos contra tot hostium millia tuetur, immittendo omnibus soporem, ut David Saulem omnesque ejus milites mactare posset, si voluisset; atque ejus insignis bonitas et clementia, parcendo Sauli, tam ipsi quam toti populo patefieret, itaque ab eo in regem eligeretur.

Vera 11. **13. CUMQUE TRANSISSET DAVID EX ADVERSO ET STETISSET IN VERTICE MONTIS DE LONGE. — Prudenter** id fecit David, ne, si in castris Saulis mansisset, ab aliquo militum ejus occideretur. Secessit ergo in montem, ut fugere posset, si quis eum insecutus fuisset, ut eminus e monte clamans per tota Saulis castra monti subjecta audiretur. Vide hic ut David in omnes formas se transformet, ad Saulem placandum , sanandum et salvandum. Vere Comicus : « Illud nimirum est sapere, si ubicumque opus sit, animum possis flectere. »

Allegorico Eucherius : a Venit, ait, David, id est, Christus ad Judæos hostes suos dormientes in sua infidelitate; non eos occidit, sed tulit ab cis scyphum aquæ, id est, gratiam legis, tulit et sceptrum regale, regni scilicet potestatem, quam pro magno habebant, et unde se protegebant temporaliter, et quam adversus Deum per incredulitatem gerebant. Deinde victor noster David dc castris eorum regressus, transcendit in altitudinem montis coelorum. »

1G. ÌÌLII MORTIS ESTIS VOS, QUI NON CUSTODISTIS Ver».U. dominum vestrum. — Erant custodes hi dormientes excusabiles et extra culpam, quia vigilare non oral in eorum potestate ct libertate. Nara Deus Cwiodn sopore immisso cogebat cos dormire, ut dictum est vers. 12. David autem vocat eos *filios,* id est dormíareos, *mortis,* quia actus hic dormiendi sccun- d». dum sc spectatus damnabilis crat, dignusque morte : unde vigiles qui in castris noctu excubant, si a capitaneo dormientes inveniantur, trucidantur, quia illorum somnus creat periculum evidens totis castris, ne ab hoste invadantur et evertantur.

19. Si Dominus incitat te adversum me, odoretur sacrificium, —hoc est, præsto sum ut occidar, Ven.ii. et Deo immoler quasi victima, quæ ipsi placeat velat odor suavitatis sacrificii. Loquitur anlhropopalhûs. Deus enim cum non habeat corpus et nares, proprie non odoratur nidorem sacrificii ; sed dicitur odorari metaphorice; quia sicut odor suavis delectat odoratum hominis, sic suavitas sacrificii oblectat Deum. Alii sic exponunt, *q. d. Odoretur sacrificium,* id est offeram sacrificium pro peccato, si aliquod contra Deum, vel contrate, o Saul, commisi.

Si autem filii uominum (incilant te adversum **me), MALEDICTI SUNT IN CONSPECTU DOMINI (utpotc** qui me innocentem et a Deo in regem unctum inique persequuntur), dicentes : Vade, servi, diis alienis. — « Dicentes, n non verbis sed factis, ait Thcodorclus et Procopius ; fugando enim Davidem ex Judæa, cogebant cum fugere ad Philistæos aliasquc gentes a quibus David sollicitabatur ad colendum eorum deos et idola.

20. Er nunc non effundatur sanguis meus, — Veri,»». *q. d.* Quia non habes justam causam me persequendi, sed solum te incitant filii hominum in me malevoli ct maligni ; idcirco tibi supplico ne meum sanguinem innocentem effundas.

Sicut persequitur perdix. — a Persequitur, » passive, hoc est persecutionem patitur. Comparat enim David se pulici et perdici, quæ a venatore quæritur ad necem (1).

21. Et ignoraverim multa nimis', — id est non vcn.R<> cogitarim tuam innocentiam et benevolentiam erga me.

24. Et sicut magnificata est anima tua hodie in v«n. 11,

(t) Perplurcs Interpretes censent hanc locutionem prrrfix sumendam esso pro avi quadam Palesimi proprio. V. g. gallina «ilve^lri.

oculis meis (quasi dicat : Sicut vita tua magno ©stimata fuit mihi, ut illam tangere et lædcrc noluerim, cum illam haberem in manu et potestate mea) : sic magnificetur anima mea in oculis Domini (ut Deushancmcæclcmenliœcongruam mercedcm et talionem rependat, ul vitam meam contra tuos luorumquoel hostium cœterorum insidias illæsam conservet; itaque ostendat so cam valde ©stimare ct magni facere), et liberet m- je omni angustia.

25. Faciens facies , et potens poteris, — 7. *d.* v-n.u. Preclara facies opera et res præclaras geres, ac valde potens evades, præsertim cum mihi in regnum succedes. Unde Chaldæus vertit, *regnanda regnabis, ct prosperando prosperabis;* Tigurina, fodes, *ct omnino perficies;* Vatablus, *valendo valebis,* id est magnis viribus pollebis.

CAPUT VIGESIMUM SEPTIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

David fugit ad regem Geth, ab coquo oblinet urbem Siccleg, ex qua assidue pradatum excurrit in hostes Israelis, omnes occidendo, ne quis eum apud regem accuset.

1. Et ait David in corde suo : Aliquando incidam una die in manus Saul ; nonne melius est ut fugiam, et salver in terra Philistinorum, ut desperet Saul, cessctque me quærere in cunctis finibus Israel? fugiam ergo manus ejus. 2. Et surrexit David, et abiit ipse, et sexcenti viri cum eo, ad Achis filium Maoch, regem Geth. 3. Elhabitavit David cum Achis in Geth, ipse et viri ejus, vir cl domus ejus, et David, et duæ uxores ejus, Achinoam Jezrahelitis, et Abigail uxor Nabal Carmeli. 4. Et nuntiatum est Sauli, quod fugisset David in Geth, et non addidit ultra quærere eum. 5. Dixit autem David ad Achis : Si inveni gratiam in oculis luis, detur mihi locus in una urbium regionis hujus, ul habilem ibi : cur enim manet servus tuus in civitate regis tecum ? G. Dedit itaque ei Achis in die illa Siccleg: propter quam causam facta est Siccleg regum Juda, usque in diem hanc. 7. Fuit autem numerus dierum quibus habitavit David in regione Philistinorum quatuor mensium. 8. Etascendil Davidel viri ejus, el agebant prædas de Gessini, et de Gerzi, et de Amalecilis : hi enim pagi habitabantur in terra antiquitus, euntibus Sur usque ad terram Ægypti. 9. Et percutiebat David omnem terram, nec relinquebat viventem virum et mulierem : lollcnsque oves, et boves, et asinos, et camelos, et vestes, revertebatur, et veniebai ad Achis. 10. Dicebat autem ci Achis : In quem irruisti hodie? Respondebat David : Contra meridiem Judæ, el contra meridiem Jcrameel, et contra meridiem Ceni. 11. Virum cl mulierem non vivificabat David, nec adducebat in Geth, dicens : Ne forte loquantur adversum nos : Hæc fecit David, et hoc eral dccrelum illi omnibus diebus quibus habitavit in regione Philistinorum. 12. Credidit ergo Achis David, dicens : Multa mala operatus est contra populum suum Israel ; erit igitur mihi servus sempiternus.

Ve», i. Divid ^onem" non^r»! omnino certuido poMiden- do.

1. Aliquando incidam una die in manus Saul. — Licet enim ipse a Deo per Samuclem unctus esset in rc8cm » tamcn id crat eo casu duntaxat, quo ’PEC superviveret rogi Sauli. Aut putabat David sc hac unctione ct promissione Dei posse excidere pCr pecca(a sua, U(permissu Dei in manus Saul incideret, regnoque et vita excideret, uti exciderat Saul. Ita Abulensis.

Virv i.

-• Et subbexit David et adiit ipse, et sexcenti VIRI CUM EO, AD ACUIS FILIUM Ma OCII , REGEM GETII, — quæ erat una ex quinque urbibus et satrapiis Philistinorum. Hic est *Achis,* ad quem antea fUgcrat David, cap. xxi, ac accusationes Philistinorum metuens coram co simulans se stultum qui liber evaserat. Jam vero idipsum non timuit, co quod nunc ubique ctiain in Philistœa constaret inveteratum et continuum odium Saulis in David- dem : quarc a Davide licet jam cognito nihil sibi metuebat Achis, imo sperabai co sc duce fideli contra Saulem hostem suum usurum.

Addi hic id.m Prt m.

3. Et habitavit David cum Aenis in Geth, ipse et vini ejus; vir et domus ejus, — id est quisque cum sua uxore et familia. A *Geth,* dicti sunt Gettai *Gethcri* fidissimi ct fortissimi milites Davidis, quia scilicet cum fugientem in Geth secuti erant, ibique cum eo habitabant, indeque prædatum Ven. i. dicit “» •

› ia- excurrebant; nam expresse, vers. 2, dictum est ,irü<¿ sclccn(os hosce viros ex Judæa cum Davide pro-*fugisse* in Gcth. Erant ergo ipsi origine Judaei, non Gethæi ct Philistini, ut vult Abulcnsis. Quis enim credat Davidem regem fidelem ct sanctum ad sui custodiam accivisse Gelhæos Philistinos, qui erant infideles ct jurati Israelis hostes? ili ergo Judæi dicuntur *Gelhmi,* quia ex Judæa fugientem Davidem secuti sunt in Gcth, ibique cum co habitarunt usque ad mortem Saulis, postquam cum Davide cx Gcth redierunt in Judæam, cumque ad regnum promoverunt ac bella ejus gesserunt, uti satis indicatur II Ilcg. xv, 48.

V-». 5. s. CUR ENIM MANET SERVES TUUS IN (CIVITATE REGIS tecum? — Cupiebat David ab Achis ejusque aula separari mullis de causis. *Prima* crat, ut liberius excurrero posset in Philistæos ct Amalecitas, ex cisque agere prædas, quibus sc cl suos sexcentos milites cura uxoribus sustentaret : has eniin agere non poterat in Gcth; id enim rescivisset Achis, ideoque Davidcm ut gentis suæ hostem expulisset vel occidisset; *secunda,* ut pudori uxorum suarum militumque suorum consuleret : illi enim insidiantur sæpe aulici infideles ct luxuriosi, quales erant Philistini. *Tertia,* nc milites sui aulicorum fastu invidiaque, gula, luxuria cæterisque vitiis, ac præsertim infidelitate et idololatria inficerentur.

Cur D»- v l oo- lc,r,t in tab?

Verum has causas David non fuit ausus allegare Achis regi, aliam ergo prælexuit; scilicet quod non conveniret exterum et peregrinum, imo oriundum cx gente Judæorum, quæ Philistæis ct Gcthæis erat summe infensa et exosa, in regia Gcthæorum urbe commorari; præsertim quia facile lites et pugnæ inter milites regis et Davidis exoriri potuissent, atque difficile fuisset Davidi sibi suisque victum comparare in Gcth, ubi aula regis omnem annonam ad se trahebat. His rationibus motus Achis dedit Davidi Siccleg, quæ exinde tribui Judro cessit in possessionem hæreditariam cl perpetuam.

Vtfí. 0 Skrkch uiti <u · e* a^en,Pla C5*› nu.

G. Dedit ei itaque Acuis in die illa Siceleg. — «Sicclcg,» sive «Sicclcch» urbs primo sorte obtigil tribui Judœ, Josuc cap. xv, vers. 31; deinde data tribui Simeonis, Josuc cap. xn» vers. 3; po.dca cum in Philistinorum esset confinio, ab cis fuit occupata, puta a Gcthæis cl Achis corum rege, qui proinde eam hic rursum Davidi cessit, el concessit. Porro *Sicclcj* Hebraice idem csl quod *angustia sextarii,* ail Pagninus in Aomin. Defer., idque congrue ad hunc locum. In ea enim resedii David cum suis militibus, laborans angustia vicius ct polus.

v»»* T. Fuit autem numerus dieresi, quides habitavit David in hegionb Philistinorum, quatuor mensium. — Hebraice dicitur mansisse *dies et quatuor memes,* hoc est, per anuum ct quatuor menses (i).

(i) Qua opinio probabiliaiini csl; attamen rccenliorcs plorimi scriptores opinantur tantummodo pro sensu *quatuor nuntium.* Ita Glaire Theologicus doctor Parisiis.

Hebraice enim *jamim,* id est *dies,* in plurali sæpe annum significat, inquit Lyranus, Pagninus, Cajclanus ct Novatores. Verum alii possim dicunt Davidem tantum mansisse apud Achis quatuor mensibus et aliquot diebus. Hoc enim exigit versio Latina vulgata, itaque censent Abulcnsis, Serarius, Salianus, Adrichomius, Sanchez, Torniellus ct alii ; qua dc rc rursum dicam cap. xxix, vers. 3.

Di<id h uut™ ouul- dklai

8. Et agebat prjjdas de Gessuiu et db Gerzi et Amalecitis. — *Gcssur* urbs crai in valle (ge enim est vallis) trans Jordanem, u qua tota vicina regio dicta est « Gcssuri » vel « fessuri : » quæ quidem regio Israelíticas lcrræ quæ trans Jordanem csl versus septentrionem terminus fuit, atque licet dimidiæ tribui filiorum Manasse in possessionem fuerit data, pristini tamen terne habitatores nunquam inde expulsi fuisse videntur, Josué cap. mu, vers. 13. Erant ergo incolæ «Gessuri,» æque ac «Gerzi» et «Amateci!®» hostes Israelis, ac proinde David de iis juste agebat prædas. Porro noster Salianus aliam hanc esse censet « Gcssuri » a « Gcssuri » Manassensiura : hæc enim, inquit, crat vicina Amalee, et extra terminos Israelitarum meridiem versus, cujus nulla in Scriptura, nisi hoc loco fit mentio, sicut nec dc « Gerzi. »

Vw».o.

9. Nec rellnquedat viventem virum et siulie- rem. — Quærcs, quo jure fecit id David? nam ipse non crat absolutus princeps nec rex, ac per consequens non habebat jus indicendi vel movendi belli. Respondeo, Davidem a Samuele unc- turn fuisse in regem, ac a Saule creatum belli conira hostes Israelis ducem; quare auctoritatem bellandi habuisse. Licet enim Saul jam Davidem ci odio privato persequeretur, gratum tamen ct ratum habebat tum ipse, tum totus populus, quod David supprimeret et opprimeret Philistinos, aliosquo hostes suos, quos ipse magno labore et periculo subjugaro debuisset. Sed quo jure omnes omnino occidit? Respondeo, cum jus habuisse cx lege *Deui.* cap. xx, vers. 17 ct 23, quæ jubet omnes incolas terræ Hebræis a Deo proiniss®, etiam parvulos et feminas occidi, coruinquc bona diripi : Gcssuræi autem et Gcrzrei (qui *Josuc* cap. xin, vers. 13, vocantur *Machati,* ait Abulcnsis, licet id neget Salianus) habitabant in terra Judæis promissa, ut patet *Josué* cap. xin, vers. 13. Araa- Iccitæ autem licet extra eam degerent, tamen cos omnes jusserat Deus occidi, ut audivimus cap. xv. David ergo quasi belli Israelis dux a Saule auctoratus, publicam auctoritatem habuit hæc omnia faciendi, Deiquc jussa exsequendi. Ita Abulcnsis, Cajelanus et alii.

Lrptim viï«;i. dit ta- cl AinI*. l«du».

Etiin MJ. ’

10. In quem irruisti hodie? Respondebat David: Contra meridiem Judaí, — hoc est coutra Judæos meridionales, sive qui habitabant versus meridiem. Mentitur David se in Judæos hostes Achis regis irruisse, cum irruisset in Philistæos, Chanaæos et Amalccitas socios Achis. Nisi sic exponas, quasi dicat David : Irrui contra Philistæos, qui

Ver», to Meni»- c,a“ Da' "

crani ad meridiem Judœ. Mendacium hoc officiosum crai, quod David necessarium pulabat ad tuendam vitara.

Jeraveel — urbs erat in tribu Juda, spectans meridiem.

Ven. II. II. VIRDM ET MULIEREM NON VIVIFICABAT DAVID,— id est in vita non conservabat, vivere non sinebat, sed omnes occidebat, ne quis superstes cum quasi hostem apud Achis et Gelhæos accusaret.

Ven. i». 12. Credidit ergo Acuis David. — Mirum fuit cx tot cladibus et eredibus Philistinorum a Davide editis, nullam permanasse ad aures Achis regie : humanitus vix fieri id poterat; sed Deus qui D*|" omnia Davidis opera dirigebat, ita hæc pariter direxit, ut nil resciret Achis. Sicut enim soporem imnusu immisit in toti castra Saulis ad salvandum Davi- Achu,«« dem, cap. xxvi, vers. 12; sic hic immisit quasi inadvcrtentiain et caecitatem in Achis omnesque »id aulicos, nc scirent Davidcm in socios sibi fcede- dcTeU ratos irruisse.

CAPUT VIGESIMUM OCTAVUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Suul instante pralio de qus eventu sciscitatur Deum ; sed co non respondente consulit Pythonissam, qua ei suscitat Samuelcm, qui, vers. **4G,** *Sauli ejusque castris perniciem calemque pratlicit.*

1. Factum est autem in diebus illis, congregaverunt Philisliim agmina sua, ut præpararentur ad bellum contra Israel ; dixitque Achis ad David : Sciens nunc scito quoniam mecum egredieris in castris tu, et viri tui. 2. Dixitque David ad Achis : Nunc scies quæ facturus est servus tuus. Et ait Achis ad David : Et ego custodem capitis mei ponam te cunctis diebus. 3. Samuel autem mortuus est, planxilque eum omnis Israel, el sepelierunt eum in Ramatila urbe sua. Et Saul abstulit magos ct ariolos de terra. 4. Congregatique sunt Philisliim, el venerunt, el castrametati sunl in Sunam : congregavit autem et Saul universum Israel, et

v venit in Gelboe. b. El vidit Saul castra Philisliim, et limuit, ct expavit cor ejus uimis. G. Consuluitque Dominum, ct non respondit ei, neque per somnia, neque per sacerdotes, neque per prophetas. 7. Dixitque Saul servis suis : Quærite milii mulierem habentem pythonem, ct vadam ad eam, cl sciscitabor per illam. El dixerunt servi ejus ad cum : Est mulier pythonem habens in Endor. 8. Mutavit ergo habitum suum; veslitusque est aliis vestimentis, cl abiit ipse, ct duo viri cum eo, veneruntque ad mulierem nocte, cl ait illi : Divina mihi in pythone, ct suscita mihi quem dixero tibi. 9. El ait mulier ad eum : Eccc, tu nosti quanta fecerit Saul, et quo modo eraserit magos et hariolos dc terra ; quare ergo insidiaris animæ meæ, ut occidar? 10. Et juravit ei Saul in Domino, dicens : Vivit Dominus, quia non veniet libi quidquam mali propter hanc rem. 11. Dixitque ci mulier : Quem suscitabo tibi? Qui ait : Samuelcm mihi suscita. 12. Cum autem vidisset mulier Samuelcm, exclamavit voce magna el dixit ad Saul : Quare imposuisti mihi ? tu es enim Saul. 13. Dixitque ei rex : Noli timere ; quid vidisti? Et ait mulier ad Saul : Deos vidi ascendentes dc terni. 14. Dixitque ei : Qualis csl forma ejus? Quæ ait : Vir senex ascendit, ct ipse amicius est pallio. Et intellexit Saul quod Samuel esset, cl inclinavit sc super faciem suam in terra, ct adoravit. 15. Dixit autem Samuel ad Saul : Quarc inquietasti me ut suscitarer? Et ait Saul : Coarctor nimis; siquidem

-ó Philisliim pugnant adversum me, et Deus recessit a ine, et exaudire me noluit, neque in manu prophetarum, neque per somuia : vocavi ergo tc, ut osteuderes milii quid faciam. 16. Et ait Samuel : Quid interrogas me, cum Dominus recesserit a te, cl transierit ad œmulum tuum? 17. Faciet enim tibi Dominus sicut locutus est in manu mea, cl scindet regnum tuum dc manu lua, cl dabit illud proximo luo David ; 18. quia non obcdisli voci Domini, neque fecisti iram furoris ejus in Amalee. Idcirco quod pateris, fecit libi Dominus hodie. 19. Et dabit Dominus etiam Israel tecum in manus Philisliim : cras autem tu el filii tui mecum erilis ; sed cl castra Israel tradet Dominus in manus Philisliim. 20. Slatimquc Saul cecidit porrectus

in terram ; extimuerat enim verba Samuelis, et robur uon erat in eo, quia non comederat panem lota die illa. 21. Ingressa est itaque mulier illa ad Saul (conturbatus enim erat valde), dixitque ad eum : Ecce obedivit ancilla tua voci tuæ, et posui animam meam in manu mea, et audivi sermones tuos, quos locutus es ad me. 22. Nunc igitur audi et tu vocem ancillæ tuæ, et ponam coram te buccellam panis, ut comedens convalescas, et possis iter agere. 23. Qui renuit, était : Non comedam. Coegerunt autem eum servi sui et mulier, et tandem audita voce eorum surrexit de terra, et sedit super lectum. 24. Mulier autem illa habebat vitulum pascualem in domo, cl festinavit, cl occidit eum ; tollensque farinam, miscuit eam, et coxit azyma, 25. et posuit ante Saul el ante servos ejus. Qui cum comedissent, surrexerunt, et ambulaverunt per totam noctem illam.

Vu». : **2.** Nu.NC SCIES QUÆ FACTURUS est SERVUS TUUS, — David hic ambigue loquitur, ne Achis regem offeudal, et se in vitæ periculum inducat. Nam non intendebat (licei id putei Lyranus) ipso verepugnare cum Achis contra suos Israelitas ; impium enim fuisset præliari contra patriam suam, Deique populum : neque se voluit ulcisci de Saule, 1,1 Pa,ct ex præccd. et seq.; unde eo cæso valde de ejus morte indoluit. Ita Abulensis.

ron io- | Actii pnznire raking

Ven. 3. 3. Lt Saul abstulit jiagos, — quia id jusserat Deus, *Levit,* xix cl xx. Fecit id Saul initio regni sui, ait Abulensis, licet Serarius velit id eum fecisse post peccatum suum.

V»n. «. **6.** Et non respondit ei neque per somnia, neque per sacerdotes. — Hebraice, *ncque per Urim,* id est per pontificem indutum Rationali in quo erant Urim, id est *illuminationes,* quibus Deus ejus interrogationibus respondebat, ct futura de quibus consulebatur prædicebat. Vide dicta *Exodi* xxvm, 30. Licet enim Abiathar fugisset ad Davidem cum Ephod, quando Saul ejus patrem Achimelech ob datos Davidi panes occidit, cap. xxii, 20; tamen alius erat pontifex cum Ephod in tabernaculo apud Saulem, per quem ipso Deum consulebat; alioquin enim Garnissent Hebræi pontifice et sacr*s' nan1 Dav*d cum Abiathar pontifice, ob melum Saulis, cx Judaea profugerat in Philistaeam ad Aclris regem Gelh. Noluit Deus respondere Sauli ob ejus inobedientiam ct impietatem, qua occiderat sacerdotes et Davidem persequebatur. Quare Said, videns se a Deo sperni, confugit ad *Pythonem,* id est ad diabolum, juxta illud allici :

Fugiente ilini tif-V-X eitiiiiw.

Flectere ei nequeam soperos, Acheronta movebo.

Saulem imitatus est OEdipus apud Senecam; qui oraculis aliis frustra leniatis, tandem nccromantiam tentavit.

T,,, 7 **7.** Dixit que Saul servis : Quirite mihi mulierem habentem pythonem , — hoc est doemonem familiarem, quem Septuaginta vocant id est *ventriloquum,* qui scilicet ex ventre mulieris quasi cx utre (hunc enim significat hcbraice 31N ob; unde Latinum *obba)* loquebatur, dabatque oracula de futuris, cum de iis consuleretur. Hinc Apollo vocatus est *Pythius,* eo quod ederet oracula, ejusque ministri et ministrai vocati sunt *Pythiæ* et *Pythonissa.* Hinc rursum omnes magi et divini vocati sunt *Pythii,* adcoque *Python* quodlibet divinationis genus significat, sive fiat per necromautiam et suscitationem mortuorum, uti hic fiebat per suscitationem Samuelis, sive per sortilegio, sive per incantationes, sivo quo alio modo. Vide dicta *Isaiæ* vin, 19, ct *Actor,* xvi, 16.

Mulierem. — Fabulantur R. Eliczer, R. Kimchi aliique Rabbini mulierem hanc fuisse matrem Abner, cui Saul ob cognationem pepercerit. Sed errant : nam mater Abner habitabat in sua tribu Benjamin, hæc vero in *Endor,* quæ erat in tribu Issachar. Rursum mater Abner erat matrona nobilis, hæc vero vilis operaria, ait Josephus. pytho- «»'« tí- h» bb. h»*

Dices : Saul Pythonissam, id est magam, consuluit; cur ergo vers. 3, tales interfecit? Justinus Martyr, Quæst. IATI *ad Orthodoxos:* «Sustulit, inquit , divinatrices, quod hoc facto Deum placaturum sc esse ita speraret, ut sententiam suam, quæ eum regno privaret, abrogaret : non quod divinatricum scelus odisset, sed quod regnum amaret. » Quæ ratio vera est, ct Saulis ambitioni consentanea. Sed illa est ad rem præsenlcm congruentior, quam Hebræi apud Lyranum tradiderunt. « Saul, inquiunt, ea causa sustulit hariolos, quod illi prædicerent ejus familiam evertendam et regnum transferendum ad Davidem.»

11. Samuelem mihi suscita. — Quærcs, an verus fuerit Samuel quem Pythonissa suscitavit? Mulli negant, censcntquc fuisse dæmonem, sive phantasma, larvam et umbram Samuelis effictam a dæmone. Ita Procopius, Theodoretus, nuperius, Tertullianus, Cyrillus, Beda et alii. Verius alii plurcs et potiores affirmant, quia sequentia clare id significant, et clarius Ecclesiasticus, cap. xLvr, vers. 23, ubi inter laudes Samuelis assignat hanc quod post mortem prophetarit : «Exaltavit, inquit, de terra vocem suam in prophetia, ad cessare faciendum peccata, p Pluribus idipsum probavi ibidem, cl argumenta in contrarium dissolvi. Estque hæc sententia Abulensis, Lyrani, Cajelani, Dionysii, Serarii hic, clS. Augustini, lib. *De Cura pro mortuis,* cap. xv, 5; Basilii, *epist.* 80; Nazianzeni, *orat.* 3; Joscphi, lib. VI *Antiq.*cap. xv; Justini, dial. *Contra Tryphonem;* S. Ambrosii in cap. i *Lucæ;* S. Hieronymi in cap. vu *Isaiæ;* S. Thoiuæ, VerJ Venu s*®nrl

I part. *Qurvst.* LXXXlX, art. 8,ad2. Suarez, lll *part.* tom. Il, (lisp, x l ii, sect. II; Bcllarmini, lib. Il *De Purgat,* cap. vi.

Porro non per somnia, sacerdotes et prophetas, sed per Samuelcm Deus respondit Sauli, ut tanto magis illo commoveretur cl percelleretur, ait Cyrillus et Abulensis, dum eum cujus prmccptacontempsisset, prædiclionesdcregno amittendo hactenus non maximi fecisset, sibi jam extrema minitantem audiret.

Vers. U. Samuel a Deo suscitatu», non autem per Incantationes Pythonissae.

12. Cum altum vidisset mulier Samuelem. — Pray venit Deus incantationes Pylhonissæ, quro moros® et longæ esse solent, ne vi carum suscitatus videretur Samuel : statini ergo roganti Sauli stitit Samuelem, qui eum puniret tum ob alia crimina, tum ob hoc magiæ, denuntiatione cladis secuturae. Ita Abulensis, Cajctanus ct alii. Hac de causa turbata mulier «exclamavit,» ut sequitur.Quæres, cur id fecerit? *Primo,* Rabbini : quia, inquiunt, creteri mortui per magiam cl nccromantiam evocati , solebant erectis in coelum pedibus ascendere: Samuel vero capite in coelum erecto ascendit : sed hæc sunt eorum figmenta. Dico ergo eam turbatam exclamasse, eo quod videret Samuelem suas incantationes praevenisse, et necdum vocatum se sistere : sua enim veneranda ct augusta specie perculit Pythonissam; Saul tamen putabat eam exclamare, eo quod agnosceret ipsum esse Saulem, ac ab co sibi dc vita ob magiam metueret : unde jussit eam metum hunc deponere.

Tu es exim Saul. — Quo indicio id Pythonissa cognoverit incertum est. Abulensis putat Samuelcm id ci indicasse.

Vtrs. 13. 13. Deos vidi ascendentes de terra. — «Deos,» id est « Deum (1). » Hebraice enim est *Elohim,* id est *Deum,* id est hominem quemdam divinum, puta Samuelem : hunc enim duntaxat vidit, ut patet cx seq. Fabulatur ergo R. Kimchi, dum ait illam duos vidisse (scilicet Mosen ct Samuelem : sic ct alii Rabbini docent cum Sanniclc ascendisse Mosen, qui in eodem carcere clausus morabatur; undo in libro *Jalcut* sic dicitur : «Deos vidi ascendentesde terra. Hinc habetur non fuisse solum Samuelem qui ascendit, sed duos fuisse, unum Samuelcm, alterum Mosen, cui Samuel dixit: Forsitan ad judicium vocor; veni ergo mecum, ut testificcris nullum esse verbum in lege scriptum , quod non servaverim. » Verum hic est Judaismos. Jam enim in morte sua Samuel ut cætcri homines judicatus acceperat suam sententiam, ccrtusque crai dc sua felicitate, sicut et alii Patres qui cum eo in limbo versabantur. Rursum in libro *Hidras Samuel* dicitur : < Mulli justi ascenderunt cum illo. »

11». Quare inquietasti me ut suscitarer ?— id est, cur fuisti non causa, sed occasio ut suscitarer? nam propria causa, caque eiUcax suscitationis Samuelis crat Deus. Porro Samuel ait se inquietalum a Saule, quia commotus fuit et iratus indignitate modi, quo Saul per magiam eum suscitare conabatur. Vm.is. s‘mnel ^,5,.,h ob »wci-

19. Cras autem tu et filii tui mecum eritis, — in altero sæculo et vita, puta apud inferos, sed non in eadem inferni parte et loco, *q. d.* Tu et filii tui moriemini ct apponemini ad mortuos, ac mecum critis in loco statuque mortuorum, puta apud inferos, sed dispari sorte ct receptaculo : ego enim in limbo sum, tu descendes ad hennam : «Nec enim ibi Saul malus, ubi Jonathan bonus meruit recipi,» ait Beda. Et S. Augustinus, loco citato, ait Simplicius, rò *mecum eris,* ait, a non ad æqualitatem felicitatis, sed ad parem conditionem mortis referatur, quod uterque homo fuerit, ct uterque mori potuerit, jamque mortuus mortem vivo prænuuliabat. » vm. w. Morum s*«b pr»i =i». tampon morU

21. Ingressa est itaque mulier. — Hinc probabili 1er opinatur Abulensis Pythonissam non fuisse præsentem eo loco cl tempore, quo Saul cum Samuele loquebatur, eo quod nollet Saul ut quis se cum co loquentem audiret : volebat cnitn secreto cum co agere, ct secreta sua cum co solo conimicare. Recedente ergo Samuele, et finito ejus cum Saule colloquio, ingressa est Pythonissa ad locum in quo erat Saul. Ven.’t. Sinl °' ba>n« ne Pj’ u»» .^1 1BlJcrn-

Er POSUI ANIMAM MEAM IN MANU MEA, — id CSt CXposui me periculo mortis, quasi maga suscitando Samuelem : sciebam enim Saulem omnes magos occidisse.

ti) Hebraice frequentissime venerandum tiujus nominis plurale sumitur pro siugulari.

CAPUT VIGESIMUM NONUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

A'Afs *ducit secum Davidem ad prolium contra Saulem ; sed sociis ejus Philistinis de Davidis fide dubitantibus, ideoque contradicentibus, eum domum remittit.*

i. Congregata sunl ergo Philistiim universa agmina in Aphcc (1) ; sed et Israel castrarne* Latus est super fontem qui erat in Jezrahcl. 2. Et satrapæ quidem Philistiim incedebant in centuriis ct millibus ; David autem et viri ejus erant in novissimo agmine cum Achis. 3. Dixeruntque principes Philistiim ad Achis : Quid sibi volunt Hebræi isti? Etait Achisad principes Philistiim : Num ignoratis David, qui fuit servus Saul regis Israel, et est apud me mullis diebus, vel annis, et non inveni in eo quidquam, ex dio qua transfugit ad me, usque ad diem hanc?4. Irati sunt aulem adversus eum principes Philistiim, et dixerunt ei : Revertatur vir iste, ct sedeat in loco suo in quo constituisti eum, ct non descendat nobiscum in prælium, ne Cat nobis adversarius, cum præliari emporiums; quomodo enim aliter poterit placare dominum suum, nisi in capitibus nostris? 5. Nonne iste est David, cui cantabant in choris, dicentes : Percussit Saul in millibus suis, et David in decem millibus suis? 6. Vocavit ergo Acbis David, et ait ei : Vivit Dominus, quia reclus es tu, et bonus in conspectu meo ; ct exitus tuus, ctintrAlus tuus mecum est in castris; et non inveni in te quidquam mali, ex dic qua venisti ad me, usque in diem hanc ; sed satrapis non places. 7. Revertere ergo et vade in pace, et non offendas oculos satraparum Philistiim. 8. Dixitque David ad Achis : Quid enim feci, el quid invenisti in me servo tuo, a die qua fui in conspectu tuo usque in diem hanc, ut non veniam, el pugnem contra inimicos domini mei regis? 9. Respondens autem Achis, loculus est ad I.ivid : Scio quia bonus es tu in oculis meis, sicut Angelus Dei ; sed principes Philistinorum dixerunt : Non ascendet nobiscum in prælium. 10. Igitur consurge mane tu, et servi domini lui qui venerunt tccum; et cum de nocte suiTcxeritis, et coeperit dilucescere, pergite. 11. Surrexit itaque de nocte David ipse et viri ejus, ut proficiscerentur mane, et reverterentur ad terram Philistiim. Philistiim autem ascenderunt in Jezrahcl.

Vt-i i 3. Et est apcd be multis biebus vel annis.— Hebraice, *diebus vel jam mnis,* hoc est dies aliquot, imo vero annos aliquot. Unde Lyranus, Pagninus cl Novatores putant Davidem pluribus anni: mansisse apud Achis. Favent Septuaginta, qui vertunt, *mansit apud nos dies,* plurimos scilicet, hic quippe secundus annus csl. *Secundo,* Vatablus et R. David sic exponunt : *Fuit apud me mullis diebus, id est quatuor mensibus, quibus æque mihi notus est, ac si piares annos apud me mansisset. Tertio,* Sanchez censet Achis hic esse mentitum, ad fidem faciendam Philistæis : idquc probabile censet Abulensis cl Torniclllus. *Quarto,* planius Salianus respondet Achis respexisse ad primam commorationem David, quæ ante annos sex apud ipsum inchoata fuerat, ut dicium csl cap. xxvii, aut certe computasse finem anni elapsi quo ad se venerat David, et initium anni sequentis sive currentis, quo adhuc secum manebat. Id enim exigunt Septuaginta dum vertunt, *hic quippe secundus annus est;* nam Davidem quatuor tantum menses ct aliquot dies mansisse apud Achis diserte dictum est, cap. xxvn, 7; idqucaffirmat Josephus, AbuIcnsis, Serarius, Salianus, Torncllius et alii. Videtur ergo David sub finem anni fugisse ad Acbis, v. g. in novembri vel decembri, ac deinde apud cum mansisse toto Januario ct februario.

•L Revertatur via iste. — Nota hic miram Dei erga suum Davidem providentiam. David enim hic erat in casu plane periculoso ct implexo, ut cogeretur vel Achis regis esse proditor, si in prælio ad Saulem et Hebræos deficeret; vel patene ct civium suorum esse hostis, si contra cos pugnaret. Sed Deus nodum hunc perplexum ense quasi abscidit. Immisit enim Philistæis diifiden- Vcn. 4. Provi-(bolli Dei erg* Divilem.

(I) \ph»x ñu erat mira montes Thabor et Gclboc, in valle JezinheL

tiam do Davidis fide, ot periculi metum quod subibant, si David in prælio ad suos Hebræos terga verteret, cum iisque arma in Philistæos converteret, uti ante fecerat. Quare jubent illum c prælio recederò, ot domum remitti. Fecit id Achis magno cum honore ct laudo Davidis æque ac ejus utilitate ct commodo. David enim c prælio recedens persecutus est Amalecitas, cirque spolia quæ cx sua Siceleg rapuerant, abstulit cum opima ipsorummet præda : auod si mansisset cum Achis, facere nequivisset.

Vm o. 9. Scio quia bonus es tu in oculis mlis, sicut Angelus Dei, — *q. d.* Summe mihi gratus cs, summe mihi places, imo veneror te a quasi Angelum Dei (1). « Est comparatio et phrasis Hebræa, qua utuntur cum quempiam valde hudare cl extollere volunt. Sic Jacob, ut Esau fratrem sibi ob primogenituram ereptam infensum leniat, ei blanditur dicens : « Vidi faciem tuam quasi viderim vultum Dei,» *Genes,* xxxm, 10. Et mulier Tbcuítis pro Absalone supplicans Davidi, ait : a Sicut Angelus Domini, sic est dominus meus rex,» II Rcj. xiv, 1.

(l)Iïæc vox *Angelus* sumitur pro nuniim, dicit D. Glair* scholæ Thcoluglcæ Parisienas profeaor.

CA.PUT TRIGESIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Amalecitæ succendunt Siceleg ct prados abigunt; cos Timid aim suis insequitur, et cyu.:.:antes cadit spo *liatque ; mox spolia inter cos qui pvgnarant, et cos qui ad sarcinas manserant, agualiter dividit,* vc.». '21, *ac eorum partem ad alias Juda:æ urbes transmittit.*

1. Cumque venissent David ct viri ejus in Siceleg die tertio, Amalccitæ impetum fecerant ex parte australi in Siceleg, et percusserant Siceleg, ct succenderant cara igni. 2. Et captivas duxerant mulieres ex ea, a minimo usque ad magnum, et non interfecerant quemquam, sed secum duxerant, cl pergebant itinere suo. 3. Cum ergo venissent David et viri ejus ad civitatem, cl invenissent eam succensam igni, el uxores suas, el filios suos, el filias ductas esse captivas, 4. levaverunt David et populus qui erat cum eo voces suas, et planxerunt donec deficerent in eis lacrymæ. 5. Siquidem et duæ uxores David captivos ductæ fuerant, Achinoam Jezraclitcs, et Abigail uxor Nabal Carmeli. 6. Et contristatus est David valde ; volebat enim cum populus lapidare, quia amara erat anima uniuscujusque viri super filiis suis et filiabus; confortatus est autem David in Domino Deo suo. 7. Et ait ad Abiathar sacerdotem filium Achimelech : Applica ad me ephod; cl applicavit Abiathar ephod ad David, 8. et consuluit David Dominum, dicens : Persequar latrunculos hos, cl comprehendam cos, an uou? Dixilque ei Dominus : Persequere; absque dubio enim comprehendes eos et excuties prædatn. 9. Abiit ergo David ipse, et sexcenti viri qui erant cum eo, el venerunt usque ad torrentem Bcsor, ct lassi quidam substiterunt. 10. Persecutus est autem David ipse, el quadringenti viri; substiterant enim ducenti, qui lassi transire non poterant torrentem Besor. 1Í. El invenerunt virum Ægyplium in agro, cl adduxerunt cum ad David, dcderuntque ei panem ut comederet, cl biberet aquam ; 12. sed et fragmen massa» caricarum, et duas ligaturas uvæ passæ. Quæ cum comedisset, reversus est spiritus ejus, et rcfocillatus est ; non enim comederat panem, neque biberat aquam tribus diebus el tribus noctibus. 13. Dixit itaque ei David : Cujus cs tu? vel unde? el quo pergis? Qui ait : Puer Ægyplius ego sum, servus viri Amalccitæ; derclirpxit autem me dominus meus, quia ægrolarc ccepi nudiustertius. 14. Siquidem nos erupimus ad australem plagam Cerelhi, ct contra Judam, el ad meridiem Caleb, el Siceleg succendimus igni. 15. Dixilque ei David : Potes mo ducere ad cuneum istum? Qui ait : Jura mihi per Deum, quod non occidas me, el non tradas mo in mantis domini mei, et ego ducam te ad cuneum istum, ct juravit ci David. 10. Qui cum duxisset eum, ecco illi discumbebant super faciem universæ terræ, comedentes et bibentes, et quasi festum cele-

branles diem, pro cuncta præda et spoliis quæ ceperant de terra Philistiim, et de terra Juda. 17. Etpercussit eos David a vespera usque ad vesperam alterius diei, ct non evasit ex cis quisquam, nisi quadringenti viri adolescentes, qui ascenderant camelos, ct fugerant. 18. Eruit ergo David omnia quæ tulerant Amateci!®, et duas uxores suas eruit. 19. Ncc defuit quidquam a parvo usque ad magnum, tam de filiis quam de filiabus, ct de spoliis, et quæcumque rapuerant, omnia reduxit David. 20. Et tulit universos greges et armenta, ct minavit ante faciem suam, dixerunlque : Ilæc est præda David. 21. Venit autem David ad ducentos viros qui lassi substiterant, ncc sequi potuerant David, et residere eos jusserat in torrente Dcsor ; qui egressi sunt obviam David, et populo qui erat cum eo. Accedens autem David ad populum, salutavit cos pacifice. 22. Respondcnsque omnis vir pessimus ct iniquus, de viris qui ierant cum David, dixit : Quia non venerunt nobiscum, non dabimus eis quidquam de præda quam eruimus ; sed sufficiat unicuique uxor sua et filii, quos cum acceperint, recedant. 23. Dixit autem David : Non sic facietis, fratres mei, de his quæ tradidit nobis Dominus, ct custodivit nos, et dedit latrunculos qui eruperant adversum nos in manus nostras, 24. ncc audiet vos quisquam super sermone hoc ; æqua enim pars erit descendentis ad prælium, ct remanentis ad sarcinas, et similiter divident. 25. Et factum est hoc ex die illa, el deinceps constitutum et præfinilum, et quasi lex in Israel usque in diem hanc. 2G. Venit ergo David in Siceleg, ct misit dona de præda Senioribus Juda proximis suis, dicens : Accipite benedictionem de præda hostiunrDomini. 27. Dis qui erant in Bethel, et qui in Ramoth ad meridiem, et qui in Jether, 28. et qui in Aroer, et qui in Sephamolh, et qui in Esiliamo, 29. et qui in Rachal, et qui in urbibus Jerameel, et qui in urbibus Ceni, 30. et qui in Arama, et qui in lacu Asan, elqui in Atach, 31. elqui in Ilebron, el reliquis qui erant in his locis, in quibus commoratus fuerat David ipse, ct viri ejus.

Veri. 6. Roboratur Iurid à

G. COXFORTATUS EST DAVID IX DOMIXO DEO SUO,— id csl resumpsit animum , fretus spe ac fiducia in Deum, ait Vatablus : injecit Deus hoc robur et hanc spem animo Davidis, ut, sperans se Amálenlas orsurum, eos insequeretur, eisque prædam cx Siceleg abactam extorqueret. Quare David animum tam suum quam sociorum, ad eos insequendum erexit. Ubi ex hebræo vertas, *confortavit sc ipstnn David in Domino suo,* sperans scilicet in Dei ope se per illam hostes assecuturum et debellaturum. Ubi enim humana desuni præsidia, ad divina confugere oportet. Sapienter Seneca, *epist.* 88 : « Ego, inquit, annum faustum el felicem reddo bonis cogitationibus ct animi magnitudine; qui nunquam major est quam ubi aliena seposuit; et fecit sibi pacem, nihil timendo; fecit sibi divitias, nihil concupiscendo.» Et inferius: • Quare ergo sapiens magnus est, quia magnum animum habet. »

Vtn 7. 7. Applica ad me Ephod, — Hebraice, *adduc ad me Ephod,* ut scilicet eo indutus, per illud ut Pontifex pro me consulas Deum, an Amalecitas persequi debeam, necne.

i«î> il 13. Dereliquit autem me Domixus meus, quia mgbotare coepi.—Tropologice, Eucherius : a Quid est, ait, quod Ægyptius Amalecita puer in itinere lassatus residet, nisi quod amator prresentis sæculi peccati sui nigredine opertus sæpe ab eodem sæculo infirmus despectusque relinquitur, ut cum eo nequaquam currere valeat, sed fractus adversitate torpescat? Hos ergo eligit Deus quos despicit mundus, quia plerumque ipsa despectio hominem revocat ad semetipsum ; is enim qui patrem reliquit, et partem substanliæ quam perceperat, prodige expendit, postquam esurire cœpit, in se reversus dixit : Quam mulli mercenarii patris mei abundant panibus ! » Et pluribus interjectis : « Quem tamen David invenit, eique cibum et polum præbuit, quia manu fortis Domiuus abjecta mundi non despicit, et plerumque eos qui mundum sequi minime valentes quasi in via rein ment, ad amoris sui gratiam convertit, eisquo verbi sui cibum porrigit, cl quasi duces sibi in via dirigit, dum suos etiam prædicatores facit ; dum enim Christum peccatorum cordibus inserunt, quasi David super hostes ducunt, qui convivantes Amalecitas, velut David gladio feriunt, qui superbos quosque qui se in mundo despexerunt , Domini virtute prosternunt. »

14. Erupimus ad aushialem plagam Ceretiii. — Ver», u. « Cerethi » erat certa Philistinorum regio sita ad meridiem, ex qua David collegit legiones fortissimas, inde dictas *Cerethim* cl *Pheletim,* id est interfectores et liberatores, quas proinde deinceps secure semper habuit, quasi milites pratorianos el regii corporis custodes, ut patebit lib. II *Ileg.* cap. xiv. Unde nonnulli censent ab hisce *Cerethim* ortos diclosque esso *Cretes* sive *Cretenses,* ac *Cretam* eorum insulam. Vide dicta *Sophon.* cap. n, vers. S.

Ceretti '.¡'l iuuoo- *»»•

Vtii. io* 10. Comedentes et didentes. — Nota stratagems Davidis, quo corn paucis cx inopinato aggressus plurimos Amalecitas convivantes, omnes cecidit. Simili modo Abraham cum trecentis servis insecutus quatuor reges, qui ceperant Lot, noctu eos aggressus, dormientes occidit, Gen. xiv, 14. Sic Tomyris regina Scytharum simulans fugam, cum in castris suis mensas opipare instructas reliquisset, sequentem Cyrum et Persas ac convivantes in mensis oppressit ad unum omnes, teste Justino.

Uri.il. 24. ÆQUA ENIM PADS EDIT DESCENDENTIS AD PRÆLIUM, ET DEMANENTIS AD SARCINAS, ET SIMILITER DIVIDENT, — quia æqualitcr ad victoriam cooperati sunt; nisi enim ipsi sarcinas prœliantium custodiissent, proeliantes non vicissent; sed metu perdendi sarcinas timidius pugnassent, ct terga hosti vertissent. Hinc patet ducentos qui lassi resederant ad torrentem Besor, vers. 10, etiam sarcinas sociorum cum Davide ad prælium pergentium custodivisse. Si enim lassi dunlaxat substitissent, hæc ratio in eis locum non habuisset. Ita Abulensis, Cajctanus ct alii. Simili modo narrat Polybius, lib. X, Romanos prædam bello acquisitam non iis solis qui prælio interfuerant, sed iis quoque qui castrorum praesidio relicti erant, qui iegroti, qui ministeria publica obibant, divisisse.

Vera. 15. 25. Et factem est hoc ex die illa, et deinceps constitutum. — Pro detneq» hebraico est nbjtì *mala,* id est *supra.* Unde Vatablus sic vertit, *fueratque ab co die ct supra, et posuit illud in statutum ct consuetudinem,* idque sic explicat, *q. d.* Id observatum fuerat ab inilio mundi usque in cum diem, ct David constituit ab co die eam legem, quæ consuetudo servatur ct hodie quoque in Israel. Verum hanc legem a Davide, non ab Adamo ccepissc significat Noster, Septuaginta et Chaldæus, qui 70 *mala,* id est *supra,* interpretantur *deinceps.*

Izi diridmdl spolia oDi© cuito dientibus sareius, copi! i Diride.

Vera. •«. 26. Misit dona de præda Senioribus Juda. — Nota hic Jibcralitatem Davidis, quam illi injecit Deus, ut hac munificentia sibi devinciret animos contribulium suorum, ut ipsi eum in regem sibi mox deligerent. Nam eodem die quo David prælianclo vicit Amalecitas, ct spolia distribuit, Saul prælium cum Philislæis iniit, in coque cœsus occubuit, cui proinde mox in regno Judæ successit David Dei consilio, ne Philistœi victoriam prosecuti totam Judæam vastarent et everterent; eis enim Deus opposuit Davidem in Juda dominantem.

Divil

Lai deviodl libi inituba-ham.

CAPUT TRIGESIMUM PRIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Philistini cadunt Hcbraos : unde Saul, ne tn *eorum manus incidat, gladio incumbens seipsum occidit, liat, vers.* 9, *Philistini caput Saulis pracisum in Philisltram mittunt, ct arma in templo Astaroth, corpus vero in muro llelsan suspendunt; sed illud inde auferunt viri Jabcs Galaad, ac combustum sepeliunt.*

I. Philistiim autem pugnabant adversum Israel, et fugeruut viri Israel aule faciem Philistiim, et ceciderunt interfecti in monte Gelboe. 2. Irrueruntque Philistiim in Saul, et in filios ejus, et percusserunt Jonathan), el Abbiadali, el Melchisua, filios Saul, 3. tolumque pondus prælii versum est in Saul ; cl consecuti sunt eum viri sagittarii, et vulneratus est vehementer a sagittariis. 4. Dixitque Saul ad armigerum suum : Evagina gladium tuum, et percute me, ne forte veniant incircumcisi isti, et interficiant me, illudentes mihi. Et noluit armiger ejus; fuerat enim nimio terrore perterritus : arripuit itaque Saul gladium, el irruit super eum. 5. Quod cum vidisset armiger ejus, videlicet quod mortuus esset Saul, irruit etiam ipso super gladium suum, cl mortuus est cum eo. 0. Mortuus est ergo Saul, ct 1res filii ejus, ct armiger illius, el universi viri ejus in dic illa pariter. 7. Videntes autem viri Israel, qui erant trans vallem, el trans Jordanem, quod fugissent viri Israelita), et quod mortuus esset Saul, el lilii ejus, reliquerunt civitates suas, cl fugerunt; vencruntque Philistiim, el habitaverunt ibi. 8. Facta autem die altera, venerunt Philistiim ut spoliarent interfectos, el invenerunt Saul ct tres filios ejus jacentes in monte Gelboe. 9. Et præciderunt caput Saul, et spoliaverunt eum armis, et miserunt in terram Philistinorum per circuitum, ut annuntiaretur in templo idolorum, et in populis. 10. El posuerunt arma ejus in templo Astaroth, corpus vero ejus suspenderunt in muro Bcthsan. 11. Quod cum audissent habitatores Jabes Galaad, quæcumque fecerant Philistiim Saul, 12. surrexcrunl omnes viri fortissimi, el ambulaverunt tota node, el

tulerunt cadaver Saul, et cadavera filiorum ejus, de muro Bethsan; veneruntque Jabea Galaad, et combusserunt ea ibi, 13. el tulerunt ossa eorum, et sepelierunt in nemore Jabea» et jejunaverunt septem diebus.

Vm. s. ia) con- >i! j íl,¡ ‹ J<ru'î n pm- l x

2. Percusserunt Jonatham et Adinadab, et Melcniscꓤ filios Saul. — Id Dei consilio factum, nt, omnibus filiis Saulis occisis, Davidi viam ad regnum complanaret ct sterneret : nam Isboscth quartus Saulis filius, domi desklens minus videbatur bellicosus, et regno tot bellis implicito inidoneus.

Ver». ». t s,ul occi'^L

4. Et irruit SUPER eum. — Vatablus, *irruit in aim,* cum in pectus adigendo. Hine palet Saulcm seipsum occidisse. Negat hoc Josephus cl'R. Levi dicentes Saniem conatum quidem se occidere, sed non perfecisse, sive quod lorica armatus esset, sive quod gladium non satis firmasset; occisum ergo esse ab illo Amalecita qui nuntium mortis Saulis Davidi attulit, dixitque so Saulcm occidisse, de quo lib. II, cap. i. Verum bæ sunt fabulœ in honorem Saulis, ct geniis Judaicro a Joscpho Judæo conficco. Clare enim Hcbrœa, Septuaginta, Chaldæa el Latina hoc vers. 4 ct 5, aiunt Saulem irruendo in gladium mortuum fuisse, ac proinde armigerum id videntem, se quoque simili modo interemisse. Ita omnes Interpretes, quin et cæteri Rabbini; Unde R. Radak, pag. 40 *in Psal.* vu, vers. 46, a Lacum aperuit et cUbdil eum, ct incidit in foveam quam fecit; » sic explicat : uProphetat David, ait, moriturum Saulcm in gladio suo. » Justum fuit hoc Dei judicium, ut S:iU^ B^Uiuin quem injuste strinxerat in Davidem, converteret inscipsuin, uti fecit Nero eodem anno, quo SS. Petrum el Paulum occiderat, imo eodem mense junio recurrente occidens seipsum. a Gladio, inquit Hugo, quo Amalccilis contra prteceptuin Domini pepercerat cap. xv, merito seipsum occidit; si qui potestate pro communi utilitate accepta, aut non utitur, aut abutitur suo se nimirum gladio confodit, quo ab hoste defendi debuerat, hostem potius juvat. » Unde et coram Amalecila cui pcrperccrat, occidit se, cl Amalccitcs ipsi diadema abstulit, tulilquo ad Davidem, ut dicetur cap. scq. vers. 13. Ha tropologice in hora mortis passiones cl vitia, quæ in vita occidere ct mortificare negligis, te alUigent, tibique decus, pacem vilamquc præscnlem et œlcrnam auferent; hi enim sunt nostri Amalccike.

Justo Cinj,mò) 0 « ll ''

An Siul Ikite «e diti Afir- anni iLlbial.

Quœres, an Saul peccavit se occidendo? Negant, imo Saulcm ab animi magnitudine, morlisque contemptu, laudant Josephus et Rabbini, quibus favet Lyranus. Hinc R. Isaac Saulem vocat justum : a Saul, inquit, David cl Salomon justi regnarunt. « Sic Cato se occidit, ne vicius in manus Julii Cœsaris veniret, cique Ceri supplex cogeretur, quem idcirco laudat Seneca, lib. *Da Divina Providentia:* a Licet, ait, omnia in unius conditionem concesserint, custodiantur legionibus terræ, classibus maria, ct Caesarianus portus miles obsideat, Cato qua exeat habet. Una manus latam nostram libertatem faciet. Ferrum istud etiam civili bello purum ct innoxium bonas tandem ac nobiles edet operas. Libertatem quam palriæ non potuit dare, Catoni dabit. Aggredere animo diu meditatum opus, eripe te rebus liumanis.» Vide cumdem, *epist.* 71, ubi inter cœtera ait : « Ille vir magnus est, qui mortem sibi non tantum imperavit, sed invenit. » Quin et ipse Julius Cæsar, accepto nuntio de Catonis morte, fertur dixisse : « Invideo, Calo, gloriœ tuæ, nam et tu invidisti meæ, ne inter mea preclara facinora numeraretur et illud me Catonem servasse. » Sic Brutus et Cassius cæsores Julii Cæsaris victi ab Augusto Julii nepote, mucrone in viscera adacto morte spontanea redemerunt ignominiam, quam sibi a victore irrogandam praevidebant.

Verum hanc sententiam damnat fides orthodoxa, quin et melioris noke Philosophi, ut Plato in *Phadone,* Aristoteles, libro V *Ethicor.* cap. ult. Vide Lactantium, lib. Ill, cap. xvni, et lib. VI, cap. xi. Kalio est, quia homo non est dominus vita) suæ, sed Deus; ergo illam sibi, imo Deo eripere nequit. *Secundo,* quia Deus animam ct vitam nobis dedit in custodiam, ut ejus usura ad Dei obsequium el laudem utamur. *Tertio,* quia Deus cuique statuit diem et modum tam nascendi, quam moriendi ; ergo illum accelerare vel preterire non licet.» Nam ipse solus vitæ et necis potestatem habet, » *Sapient,* cap. xvi. Ratio est, quia Deus solus nobis vitam donavit, quasi ingens et suminum donum quod nulla industria comparare sibi potuit homo, nulloque modo ab ipsius consensu pendet. Quare noluit Deus ut ipsa esset in hominis potestate ct arbitrio, uti sunt res inferiores, sed illius jus et dominium ipse sibi reservavit. *Quarto,* quia quinio Decalogi precepto : «Non occides, » tam, imo magis velatur ne quis occidat seipsum, quam alinm. *Quinto,* quia occidens se facit injuriam Reipublicæ; nam illa invita, velut quoddam ipsius membrum abscindit. Peccat ergo contra justitiam, si non commutativa!», certe legalem. Vide S. Augustinum, lib. I *De Civitate,* a capite xYii usque ad caput xxvm. Audi cum, cap. XXVI : « Hoc dicimus, hoc asserimus, hoc modis omnibus approbamus neminem spontaneam mortem sibi inferre debere velut fugiendo molestias temporales, ne incidat in perpetuas. Neminem propter aliena peccata, no hoc ipso incipiat habere gravissimum proprium, quem non polluebat alienum. Neminem propter sua peccata preterita propter quæ magis hac vita opus est, ut possint pœnitendo sanari. Neminem velut desiderio vitæ meliori, quæ post mortem speratur, quia reos suæ mortis, melior post mortem vita non suscipit. »

Kcsp0Q. deo L'- Kallw- iuuo PrIlua- secundi, Teni*, own. oniuu.

Quin ct Cicero, Tusad. cap. i : « Vetat, ait, dominans illo in nobis bous injussu hinc nos suo demigraro.» Et Plato in *Phvdonc* : «Nefas esso, dicit, hominem sibimet manus afîerre, ncc aliter irasci Benin si id fiat, quam dominum si quod se mancipiorum occiderit. » Aliisque mullis in locis ait « migrare cx hac vita nulli hominum licere injussu Dei. Sumus enim hic omnes velut in acie, loco unicuique suo ab Imperatore Deo assignato; majorique supplicio afficiendum desertorem vitæ, quam desertorem militine. »

Onderò ¡urs? niintu. Porro quod Saul, Cato cl similes se occiderint vitandam servitutem vel infamiam, indicium fuit animi non foriis cl magni, sed mollis, pusillanimis, non valentis sustinere illusiones Philistinorum. Id ipsum cx facto Catonis evincit S. Augustinus, lib. I Dc *Civitate,* cap. xxvin : a Amici ejus, inquit, etiam docti quidam viri, qui hoc fieri prudentius dissuadebant, imbecilliori^ quam fortioris animi facinus esse censucmnt, quo demonstraretur non honestas turpia prœcavens, sed infirmitas adversa non sustinens. Iloc cl ipse Cato in suo diarissimo filio judicavit. Nam si turpe crat sub victoria Cæsaris vivere, cur auctor hujus turpitudinis pater filio fuit, quem de Cæsaris benignitate omnia sperare præccpitî cur non cl illum secum coegit ad mortem?»

Neque dici potest, inquit Serarius, id Saulcm fecisse, ne dedecore Deus afficeretur. Nam ait: «Ne interficiant me illudentes mihi,» neque illum in Deum dedecus redundare poterat, si divinorum præceplorum contemptor a Deo puniretur, Saul non hostiumquo ludibriis dederetur. Adde quod Saul laniavi ct celeritate mortem sibi consciverit, ul tempus pœnitcntiæ tempus habuisse non videatur. Denique ignominiam Philistinorum non evasit Saul; i.©nitcu- hc' nam mortuo ejus cadaveri illuserunt, ut patet vers. 9 et 10; imo caput Saulis prrecisum in templo Dagon, quasi anathema suspenderunt ct obtulerunt, ul dicitur I *Paralip.* cap. x, vers. 10.

An Saul dimna- Quœres, an Saul sit damnatus? Debra i ct Lyranus negant, censentquc cum pœniluisse ct esse salvatum. Verum alii passim damnatum asserunt, <ko afflr- ac nominatilo Euchcrius, Boda, Ruperlus, Abumiiire. lensis, Dionysius, Cajetanus, Brugensis, Serarius, Salionus, Sanchez hic, ct S. Bernardus, sermone 20 in *Cantica;* S. Brigitte, libro V *Revelationum,* interrog. 13, ad *Quast.* 1; S. Augustinus, lib. II, *ad Simpl.,* Quœst. II; Pineda, lib. VIH, *De Rebus Salomon,* cap. i, num. 8.

Hallo. Ratio est, quia mortuus est in peccalo maghe, qua paulo ante conflictum Pythonissam consuluerat, imo in flagranti delicio quo seipsum occidit, ut pœnitendi ncc animum, nec tempus habuerit, Quare cum Aoliitophol ct Juda damnatus videtur. Secus csl de Jonathn, qui per omnem Jonthai vitam præclare se gessit, pugnando pro Israelites, talvjtas. ct Davidem contra Saulcm tuendo, ac mortuus est in aclu meritorio, proeliando scilicet pro patria; unde spoliatus vita ct regno terreno, videtur adeptus cadeste cl œternu n : quare ipse salvatus videtur , ct ad limbum Patrum in sinum Abrahæ descendisse. Ita S. Augustinus, Beda, Rabanas, Lyranus, Salíanos cl alii.

linee omnia confirmantur cx I *Paralip.* x, 13, ubi dicitur : « Mortuus est ergo Saul propter iniquitates suas » (Ilebnca el Septuaginta, *in iniquitatibus suis),* eo quod praevaricatus sit mandatum Domini, quod præccperat, el non custodierit illud ; sed insuper etiam Pythonissam consuluerit, nec speraverit in Domino propter quod interfecit eum, et transtulit regnum ejus ad David filium Isai. »

Unde liquet Saulcm maxime occisum fuisse, Swt naco quod per Pythonissam d emonem consulatsset, ideoque mortem ci accelerasse Deum, qui si id non fecisset, diutius vM irus craL Sic Deusu* r» mortem acceleravit Ochosiæ regi arrotanti, co quod de sanilate sua consuluisset Beelzebub deum Accaron,lV Reg.cap. i. Denique mortuus csl Saul biennio post Samuclem, ait Clemens Alexandrinus B-da, Josephus, Abulcnsis, Silianus ct alii, ul dixi cap. XXV, I. Pius cl felix exstitit initio regni, sed impius cl infelix in exitu; ut posteris esset in exemplum cl speculum, quod omnes , sed præsertim reges cl principes crebro intuerentur. Quare de Saule dicas quod cecinit Virgilius de Priamo, capia Troja, a Neoptolemo occiso :

> Hic Gnis Priami fatorum; bic exitus illum
> Sorte tulit, Trojim inceoum el prolipix videntem
> Perpmx, tot quondam populis, terrbqne superbum
> Regnatorem Asi»; jacet ingens littore truncus,
> A\uhumque bumens caput, ct sine nomine corpus.

5. Quod cum vidisset aruigea ejus. — Fabulantur Hebræi armigerum hunc Saulis fuisse Doeg Idumaeum, de quo cap. xxn, 18. Ha 5.

II. QIOD CUM AtDISSI VT HABITATORES JaBES Ga- Ver», ii. LAAB , clC. , TULERUNT CADAVER SvUL. — HOC fcce- runt Sauli gratitudinis ergo : Saul enim eos liberara! a Naas rege Ammon, cap. xi, vers. I. Unde ct juxta numerum dierum induciarum inter ipsos ct Naas inilarum, jejunarunt, puta septem diebus.

Er conni sser i xr ea .— Hebræi enim regum $110- iPbrxi rum cad ivera comburebant, ne, dum pompa fu- c,J‘ïeri neris regii mullis diebus paralur, illa insepulta terra putrescerent, et a vermibus corrodereniur; n-Uat. quod fœtidum et horridum videbatur. Hic ergo ca de causa cadaver Saulis ante triduum occisi, ideoque fœtenlis, combusserunt, ac deinde ossa reliqua in nemore sepelierunt. Sic cadaver Asa regis cum aromatibus combusserunt, II *Paralip.* xvi, i, hoc vero honore combustionis cornil Juram rex, II *Paralip.cap.* xxi. 19. Idem ante Saulcm fecit .Eneas in funero Miseni, dc quo Virgilius, Pn*‘ lib. VI *Æneid. :*

> t calait*
> Ingentem struxere pyr.im, cui frondibus atris
> Intexunt latera, cl ferales ante cupressos
> Constituunt, decoranique super fulgentibus armi».

El inferius :

Aversi tenuere facem, congesta cremantur
Thurea dona, dapes, fuso enteres olivo.
Postquam oallapsi aneres et fiamma quievit,
Reliquias vino, el bibulim lavere favillam ;
Oisaque lecta cado texti Cbonncus abeno.

Idem *fecere* Greci. Unde Lucianos, dialog. *De Luctu:* a Grecos, inquit, exurit, Persa defodit. » Et Silius Italicus, lib. Xill :

Cecropidi; ob patriam Mavortis sorte peremptos.
Decrevero simul communibus urere Oammis.

Idem secuti sunt Romani. Audi Servium in lib. lll *¿'neid. : a* Romani contra faciebant comburentes cadavera, ut slatini anima in generalitàlem, id est, in suam rediret naturam. » Respexit huc Ovidius lib. X *Trist., eleg. 4 :*

Spintus hic vacuas prius extenuandus in auras
Ibit, ct in lepido deseret ossa rogo :
Quam subeant animo meritorum oblivia nostro, etc.

El Silius Italicus, lib. X tn *funere Pauli :*

Hæc Lybys: Atque recens crepitantibus undique flaminis,
Ætliereis anima ciulbQ, ev.sit in auras.

Causam dat Quintilianus, *Declamat.* x : a Veteres , inquit, senserunt corpus in morte resolvi ; animam vero flammei vigoris impetum perennitatemque non ex nostro igne sumentem, sed quo sidera volant, et quo sacri torquentur axes inde venire, unde omnium rerum auctorem pnrentemque spiritum ducimus , nec interire, uco slvoi, nec ullo mortalitatis affici fato ; sed quoties humani pectoris carcerem effregerit, et exonerata membris mortalibus levi se igne lustraverit, petere sedes inter astra. »

Rursum, Servius in libro XI *Ætieïd. :* « Heraclitus , ait, qui omnia vult cx igne constare , dicit debere corpora in ignem resolvi ; Thales vero, qui confirmat omnia ex humore procreari, dicit obruenda corpora , ut possint humore resolvi. » Censebant ergo illi idcirco cadaver esse comburendum, ut anima hoc modo a corporis sordibus purgaretur, et ad igneam suam naturam rediret.

13. Et jejuna vehumt septem diebus,—non tantum ob dolorem et luctum, sed etiam ut Saulis anima; suffragarentur ; nesciebant enim ipsum se occidisse, et mortuum in peccato mortali, sed bene pieque dc ejus salute sperabant. Ita Reda, qui ct addit : « Hoc etiam modo pium Christianorum genus deflet cos qui, repugnantes dremonibus, fabuntur in sœculo, quod est lubricum; Gelboc enim montes interpretantur lubrici montes. «Vide Bellarminum, lib. I *Dc Purgatorio,* cap. m. V«». ij. u|oU Slul“'

Quoad Synchronismum historiie profano), sub Samuele et Saule regnavit Athenis Codrus, qui ex oraculo audiens Athenienses in prælio fore victores, si ipse in eo occumberet, pro patria se morti cædique obtulit, itaque victoriam ct imperium sua morte sancivit ; tunc quoque desiit regnum S-cioniitm cl Mycæneum, cœpitque Corinthium. Ila Eusebius in *Chronia,*

COMMENTARIA

IN

LIBRUM SECUNDUM SAMUELIS

SIVE

REGUM.

Liber primus descripsit gesta Samuelis et Saulis regis ; bic vero secundus describit gesta Davidis regis. Occasus enim Saulis fuit ortus Davidis. Eodem enim die, quo occidit Saul, exortus est David, quasi novus sol oriens Israeli, qui proinde mox Sauli in regno Judæ successit.

CAPUT PRIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

David Saulis mortem, occiso *nuntio qui cum* se *occidisse dicebat, ulciscitur; mox, vers.* **17,** cum *toto Israele solemni pompa ct carmine funebri ejus morían luget,*

1. Factum est autem, postquam mortuus est Saul, ut David reverteretur a cade Amalee, et maneret in Sicelcg duos dies. 2. In die autem tertia, apparuit homo veniens de castris Saul, veste conscissa, el pulvere conspersus caput; et ut venit ad David, cecidit super faciem suam, et adoravit. 3. Dixitque ad eum David : Undo venis? Qui ait ad eum : De castris Israel fugi. 4. El dixit ad eum David : Quod est verbum quod factum est, indica mihi. Qui ait : Fugit populus ex prælio, el mulli corruentes e populo mortui sunt ; sed et Saul el Jonathas filius ejus interierunt. 5. Dixitque David ad adolescentem qui nuntiabat ei : Unde scis quia mortuus est Saul, cl Jonathas filius ejus? 6. Et ait adolescens qui nuntiabat ei : Casu veni in montem Gelboe, ct Saul incumbebat super hastam suam ; porro currus et equites appropinquabant ei, 7. et conversus post tergum suum, vidensqueme vocavit. Cui cum respondissem : Adsum, 8. dixit mihi : Quisnam es tu? Et aio ad cum : Amaleóles ego sum. 9. Et locutus est mihi : Sta super mc, ct interfice mc, quoniam tenent me angustia), ct adhuc tota anima mea in mc est. 10. Stansquc super cum, occidi illum : sciebam enim quod vivere non poterat post ruinam ; ct tuli diadema quod erat in capite ejus, et armillam dc brachio illius, el attuli ad te dominum meum huc. 11. Apprehendens autem David vestimenta sua scidit, omnesque viri qui orant cum eo; 12. et planxerunt, cl fleverunt, el jejunaverunt usque ad vesperam super Saul, cl super Jonalham filium ejus, et super populum Domini, el super domum Israel, eo quod corruissent gladio. 13. Dixitque David ad juvenem qui nuntiaverat ei : Unde es tu? Qui respondit : Filius hominis advenæ Amalecitæ ego sum. 14. Et ait ad cum David : Quare non timuisti mittere manum tuam ul occideres christum Domini? 15. Vocansque David unum de pueris suis, ail : Accedens irrue iu eum. Qui percussit illum, el mortuus est. 16. El ait ad

cum David : Sanguis tuus super caput tuum ; os cnim tuum loculum est adversum le, dicens : Ego interfeci christum Domini. 17. Planxit autem David planctum hujuscemodi super Saul, ct super Jonatham filium ejus (18. et præcepit ul docerent filios Juda arcum, sicut scriptum esi in libro justorum). Et ait : Considera, Israel, pro bis qui mortui sunt super excelsa tua vulnerali. 19. Inclyti, Israel, super montes tuos interfecti sunt : quo modo ceciderunt fortes? 20. Nolite annuntiare in Geth, neque annuntietis in compitis Ascalonis; ne forte lælcnlur filiæ Philistiim, ne exultent filiæ incircumcisorum. 21. Montes Gelboe, nec ros nec pluvia veniant super vos, neque sint agri primitiarum ; quia ibi abjectus est clypcus fortium, clypeus Saul, quasi non esset uncius oleo. 22. A sanguine interfectorum, ab adipe fortium, sagitta Jonalhæ nunquam rediit retrorsum, el gladius Saul non est reversus inanis. 23. Saul et Jonalhas amabiles, et decori in vita sua, in morte quoque non sunt divisi ; aquilis velociores, Iconibus fortiores. 24. Filiæ Israel, super Saul ficte, qui vestiebat vos coccino in deliciis, qui præbebat ornamenta aurea cultui vestro, 25. Quomodo ceciderunt fortes in prælio? Jonathas in excelsis tuis occisus est? 2G. Dolco super te, fralrer mi Jonatha decore nimis, et amabilis super amorem mulierum. Sicut mater unicum amat filium suum, ita ego te diligebam. 27. Quomodo ceciderunt robusti, et perierunt arma bellica?

Vlr: j, **2. In dib autem tertia apparuit homo veniens** de castris Saul. — Fabulantur Rabbini bunc hominem nuntiantem Davidi mortem Saulis fuisse filium Doeg Idumaei, sicut fingunt Doeg fuisse armigerum Saulis, qui se cum eo occidit, ut dixi lib. I, cap. XXXI, vers. 4.

va».e. 8. Amalecites ego sum. — Philo, vel potius Pseudophilo, in *Antiquit. Bildicis,* ait Amalccitæ huic nomen fuisse Edab, cumque fuisse filium Agag regis Amalccitarum, quem Samuel interfecerat; et Saulcm, audito istum esse Amelccitam filium Agag, dixisse : u Ecce nunc venerunt super me verba Samuelis, quando dixit: Qui natus erit cx Agag, erit tibi in scandalum ; vade autem et dic David : Ego occidi inimicum tuum ; ct dices ei : Hæc dicit Saul, ne memor sis odii mei, ct injustitias mcæ. »

•/„.». °- Sta super me, ET interfice me, — *q d.* Incumbo gladio super me, cumque mihi infige, itaque me interfice. Josephus, lib. Vil, cap. i ct u, censet adolescentem hunc dicere verum, quasi Saul præ pavore et debilitato non valens gladio suo sc ipsum occidere, advocarit hunc juvenem, qui cum occiderit. Sic et R. Levi. Verum potius Sacræ Scriptum;, quam huic juveni, qui Davidi adulatur, credendum est, quæ lib. I, cap. xxxi, vers. 2 cl 31, diserte asserit, quod Saul se ipsum occiderit. Mentitur ergo hic juvenis dicens sc Saulcm occidisse, ut gratiam Davidis per hostem ejus Saulein a se occisum aucupetur, inquiunt Theodoretus, Eucherius, Procopius, Augelomus, Lyranus, Abulensis, Serarius, Torniclllus, Salianus cl alii. Vere tamen ipse diadema Saulis detulit ad Davidem, quia peracto prælio, et cæso Saule, sponte vel casu venit in montem Gelboe, ibique Sauli diadema detraxit, inquit Abulensis ct Cajetanus.

Quoniam tenent me angustiai. — Chaldæus, *trem r,* Septuaginta, teneôrœ; llebræus ya© *scahats.* id est, conclusio, constrictio, angustia, tum cordis, tum hostium, qui me undique cingunt. Porro *scabats,* significat quoque vestem ocellatam, quasi ocellis inclusam et conclusam, qualis est lorica reticulata militum, et Ephod pontificis, sicque hic accipiunt Rabbini; sed varie. *Primo* cnim R. Levi exponit de lorica reticulata Saulis, *q. d.* Saul : Occide me, quia ego me transfodere nequeo ob loricam reticulatam qua tegor. *Secundo,* alii exponunt de loricis hostium, *q. d.* Cingunt ct constringunt me loricati hostium equites; unde ct Tigurina vertit, *apprehendit me corona,* scilicet equitum. *Tertio,* alii in *Hidras* explicant de Ephod pontificis, *q. d.* Tenent ct terrent me sacerdotes, ct pontifex Achimelech quos injuste cap. xxii, occidi : hi a me pœnas exigunt, quasi Saul cx sceleris conscientia cognoverit se adigi ad necem, ob cæsos sacerdotes. Addit Abulensis, *Quast.* V, Saulcm vidisse umbras ct spectra sacerdotum vestibus sacerdotalibus indutorum, quæ ipsum terrebant; verum planius Noster *scabats* vertit, *angustia;* unde ci consentit Chaldæus ct Septuaginta. Hinc ct Vatablus vertit, *apprehendit me tremor,* vel *trepidatio.*

Et adhuc tota anima mea in me est, — *q. d.* Licet vehementer vulneratus sim a sagittariis, ut dictum est cap. xxxi, vers. 3, tamen adhuc totus vivo, metuoque ne vivus in manus hostium incidam, illique me probrose excrucient ct necent; tu ergo cito transfode ct occide me. Alludit ad morem mortuorum : hi cnim sensim per partes emoriuntur. *Primo* cnim anima recedit ab oculis, ul non videant; inde ab auribus, ut non audiant; et ita pedclentim recedit a cœtcris partibus, donec ipsum cor deserat; quo facto homo plene moritur. Unde Aristoteles: « Cor, inquit, in homine est primum vivens, ct ultimum moríais. » Ex adverso oculi sunt ultimum vivens, et priinum moriens : in embryone cnim, ultimo

formantur oculi. Hinc Seneca, epist. 30: «Senilis, ait, anima in primis labris est, nec magna vi distrahitur a corpore, n Nam, ut ait S. Ambrosius: « Mors senibus præ foribus est, juventus in insidiis. p

14. Ut occideres ciiristum Domini, — puta Saniem, qui a Domino per Samuelem chrismate, sive oleo, unctus erat in regem Israelis, ideoque quasi sacer erat et inviolabilis.

16. Sanguis tuus super caput tuum, — *q. d.* Sanguinis lui effusionem libi luoque capili imputa, quia fassus cs te occidisse Saulcm regem: par cnim est ut sanguinem Saulis, quem fudisti, tuo sanguine ct morte luas. Hæc cnim est lex talionis a Deo sancita. Dices: Volenti non fit injuria ; Saul autem volebat ct rogabat occidi. Respondeo *primo,* Saul non poterat hoc velle, nec poterat hic cedere jure suo ; secundo, esto hic Sauli volenti occidi proprie non fierei injuria; fiebat tamen injuria Deo, qui erat dominus vilæ Saulis; ct reipublicœ cujus caput erat Saul. Ita S. Thomas, III part., *Quasi.* xlvii, art. 6, ad 3.

Quaeres, an licite David Amalecitam hunc occidi jusscrit, cum nondum esset rex, nec haberet auctoritatem regiam? Respondeo affirmative. Habuit cnim hanc potestatem, quia sciebat post mortem Saulis regnum ad se perlinere cx dispositione Dei. Ad hoc cnim in regem unctus erat a Samuele, ut Sauli a Deo rejecto, vel adhuc vivo, ut volunt nonnulli, vel potius morienti, in regno succederet. Ita Abulensis, Cajetanus, Serarius ct alii. Adde Davidem a Saule fuisse auctoratum belli ducem, ut contra hostes Israelis pugnaret, cosque occideret : hostis autem erat hic Amalccila, quia regem Israelis sc occidisse fatebatur. Denique jusscrat Deus omnes Amaleólas occidi, ut audivimus cap. xv; ac reus ipse Davidem pro rogo et judice agnoscebat, ulpote ad quem diadema, regite dignitatis insigne, detulerat.

18. Et præcbpit ut docerent filios Juda arcum. — Chaldæus, *adjaciendum arcum.* Unde Deda, Lyranus, Abulensis, Vatablus, Salianus ct alii sic exponunt : Præcepit ul docerent filios Juda artem militarem, sive artem sagittandi, quia mullus erat tum sagittarum usus; ct tribum Judo hoc tempore præsidium esse oportebat totius populi contra victores Philistæos, *q. d.* Hortatus est ne desponderent animos in adversis rebus, sed ad futura se bella instruerent, ne, quemadmodum nunc contigerat vinci a Philislæis arte sagittandi, cum Saul ipso iis vulneratus fuerit, totusquo exercitus fusus ac fugatus, ita in posterum eveniret (1).

Verum, aptius cum Serario, Sanchez ct Mariana, per *arcum,* accipias ipsum *planctum,* sivo thronum, ct carmen funebre Davidis; hujus cnim titulus crat *arcus,* co quod in co laudaretur arcus ct fortitudo bellica Saulis et Jonalhæ. Simili modo Psalmi suos habent titulos a quibus denominantur. Sic apud Græcos Ode quædam dicta est *llarmodium,* quia heroica facta Harmodii celebrat. Aliæ Odæ dictæ sunt *Daphnis* ct *Niobe,* quia cos dilaudant. Aliæ vocantur *fistula* cl *scutum,* apud Theocritum ; sic psalmos ct hymnos in Ecclesia cani solitos vulgo vocamus : *Te Deum laudamus. Magnífica!, Benedictus, De profandis, Miserere,* ab eorum inilio et titulo sive argumento. Id ita esse patet *primo,* quia alioqui nulla est hic connexio ; quid cnim arcus faciet ad planctum Davidis? *Secundo,* quia in Septuaginta habetur Davidem edidisse non simpliciter threnum, sed thronum hunc, seu, ul Noster, *hujusmodi;* deinde in iisdem nullum aliud nomen quod arcui respondeat , præter threnum. Adhæc subjungitur David ideo dixisse, ul doceret filios Juda; quam rem? ipsum scilicet, quem solum nominarunt, Ihrcnum. *Tertio,* tradidit Josephus Judœos ita diligenter thronos istos didicisse, ut ad sua usque tempora haeserint. *Quarto,* quia simili modo Jeremías imminente excidio Hierosolymæ jubet ut filios doceant threnum, et modum plangendi: « Docete, inquit cap. ix,vcrs. 20, filias vestras lamentum, et unaquæque proximum suum planctum. » Tales sunt throni Jcremiæ. *Quinto,* quia moris fuit hujusmodi carmina docere et discere, ut patet *Deuteron,* cap. xvii, et II *Parai,* xxxv, 25, ubi dicitur Jeremías dictasse thronos de morte Josiæ regis : « Cujus, inquit, omnes cantores atque cantatrices usque in præsentem diem, lamentationem super Josiam replicant. »

Tropologice S. Hieronymus, el cx eo Ruperlus : Trc¡»b- David, inquit, dixit ul Dominus « doceret filios Juda arcum, » id est reges Juda doceret fortitudinem, ul fortes ct intenti essent in timore Domini, et in præceptis Dei, ne per inobedientiam reges Juda a fortitudine et limore Domini, sicut Saul, recederent, cl eo modo quo ipse perierat perirent. Fortitudo cnim decst omnibus qui tentationibus cedunt ct in peccata corruunt; si cnim fortiter iis resisterent, non peccarent. Quare qui tentatur, maximo eget fortitudine, quam precibus impetrare debet a Deo.

Sicut scriptum est in libro Justorum. — « Liber Justorum, ait S. Hieronymus, est liber Samuelis, » ubi continentur Prophetæ justi, Samuel videlicet, Gad et Nathan ; in quo libro scriptum esse perhibetur, qualiter Saul recedens a timore per inobedientiam suam periit. Verum incongruum est ul idem liber el auctor citet seipsum; quare alius hic liber esse videtur. Quis el qualis fuerit dixi, *Josué* x, 13. In hoc ergo libro totus hic Davidis thronus cl epicedium Saulis conscriptus fuit, cujus pars dunlaxal hic recensetur.

Considera, Israel, pro uis qui mortui sunt super excelsa (excelsum montem *Gelboe*) tua vulnerati.

19. Inclyti, Israel, super montes tuos inter- Ven.ip.

(1) Hio liber *Justorum* do quo fit mentio ia hoc versu, ct jam elutus in libro Josué, nusquam invenitur nostris temporibus.

FSCTl SUXT : QUOMODO CRECIDERÜNT FORTES? — HÍC versus in re et sensu idem est cum priore. Unde pro his duobus versibus, unus duntaxat est in Hebreo, Septuaginta ct Chaldæo. Quare duplex hic versus orlus est cx duplici versione textus hebraici. Prior ex versione Aquilæ (quam sequitur Procopius), ideoque eum nonnulli codices Vulgate editionis, ul Regii, omittunt ; posterior ex ven one S. Hieronymi Hebrea ad verbum habent, *decus Israelis in excelsis tuis vulneratum est; quomodo corruerunt heroes?* Ha Vatablus. Alloquitur David terram Israel, *q. d.* o inclyta terra Israel, in tuo monte Gelboe vulneratus occubuit Saul cum Jonalha, qui crat decus, desiderium et gloria (hæc omnia enim significat *tsebi)* tua; hi duo enim erant invicti tui heroes. Chaldæus vertit, *steterunt super Israel, super domum fortitudinum vestrarum elevati sunt occisores, quomodo ceciderunt fortes?* Septuaginta Romana habent, *sta, Israel, super mortuos tuos, in excelsis vulneratos; quomodo ceciderunt potentes? Pro sta,* Grece est anxam, *q. d.* insiste ct incumbe fixe in hanc considerationem ; Aquila oxpt&cm, id est diligenter expende. Est hoc carmen spiritu militari conscriptum, nipote a Davide milite do robustis militibus Saule et Jonatha.

Ven.ii. 21. Montes Gelboe, nec pluvia, nec ros veniant SUPER VOS, NEQUE (in Vobis) SINT AGRI PRIMITIARUM,— cx quibus fructus nascantur, quorum pri-
ModIm miti® Deo ex lege offerantur. « Montes Gelboe » Gdboe in longum porrecli ab Occidente in Orientem per undecim leucas, sunt in confinio dimidiæ tribus
Dirid? Manasse ct tribus Issachar, quorum initium est ab urbe Jesrahel, et fere usque ad Jordanem pertingunt. Videtur David maledicere et sterilitatem imprecari montibus « Gelboe, » id est creature irrationali, non quatenus creatura Dei est, sed quatenus illa fuit occasio ct locus tante cladis Saulis ct Hebraeorum ; quod non est peccatum. Vide D. Thomam, II II, *Quæst.* LXXVI, ari. 2. Audi S. Ambrosium, lib. II *De Cain,* cap. vin : « Natura, inquit, cx innocentis soli damnatione, ostendit futura supplicia noxiorum ; propter igitur hominum peccata, el ipsa elementa damnantur. Denique David montibus Gelboe perpetuo) sterilitatis poenam optavit, n

Simili modo Job, cap. m, maledixit diei nativitatis su®, œque ac Jeremías, cap. xx, vers. 14, eo quod illa sibi tot malorum fuisset occasio ct for a : vide ibi dicta. Addit S. Gregorius, lib. IV *Mord.* cap. iv, per montium sterilitatem, homines, puta Judœos, puniri; hi enim sua iniquitate meruerunt ut rex eorum ibidem occideretur.

¿ °
,

Verius tamen est Davidem hic vere et serio montibus Gelboe non maledixisse, ncc eis imprccatum fuisse sterilitatem; sed lusisse militariter, ut animi dolorem significaret, 7. *d.* Æquum et dignum cs<et, ut vos, o montes Gelboe, in memoriam tante cladis privaremini semper rore ct pluvia, ac frugibus et fructibus, eo quod in vobis hæc clades peracta sit. Ita Abulensis, Cajetanus et alii.

Porro Rabanus cl Glossa dicunt hanc exsecrationem fuisse quasi vaticinium, quoad reipsa completum sil. Nam montes Gelboe fuisse antea valde fertiles, postea summe steriles ; idque sentire videtur S. Ambrosius, lib. Ill *Ofiic.* ix. Certum enim est montes Gelboe multis in locis esse petrosos, aridos ct steriles, teste Bredenbachio, Adrichomio et aliis terre sanctæ Chorographis. Verum alii asserunt montes hos talos fuisse ante Davidem : alii censent sterilitatem hanc cis obtigisse a tempore Elice, qui loti Israeli sterilitatem el siccitatem sua imprecatione induxit III *Reg.* xvn, 1. Ita Magister *Hist. Scholast.* Porro Abulensis asserit se nosse viros, super quos in monte Gelboe pluvia ceciderit.

Allegorico S. Gregorius, lib. IV *Moral,* cap. iv : Allegor!
a Gelboe, inquit, interpretatur decursus; per**-
Saul autem unctum ct mortuum, mors nostri mediatoris exprimitur : non immerito per Gelboe montes superba Judæorum corda signantur, quæ dum in hujus mundi desidcriisdefluunl,in Christi, id est uncti, se morte miscuerunt. Et quia in cis unctus rex corporaliter moritur, ipsi ab omni gratiæ roro siccantur. »

Porro Pagninus in *Nomin. llebr. :* « Gelboe, inquit, hebraice idem est quod *acervus tumoris,* vel, *inflationis;* ibi enim cadunt et ruunt impii, uti superbus Lucifer e summo cœlorum, ideoque in Gelboe cæsus est Saul.

Mystice S. Bernardus, serm. 54 *in Cant.,* per Myriioc,
a montes Gelboe, n accipit dæmoncs, item lepidos cl irreligiosos; hi enim sunt aridi ct steriles graliæ el bonorum operum. Audi S. Bernardum : « Peccator videbit ct irascelur, dentibus suis fremet et tabescet. Quam miser, cum suspicit cœlos, in quibus innumeros montes intuetur divina clarilate fulgentes, divinis laudibus resultantes, sublimes in gloria, abundantes in gratia! Quam miserior, cum respicit terram, monies nihilominus quamplurimos de populo acquisitionis habentem, fide solidos, spe excelsos, diari late spatiosos, cultos virtutibus, bonorum operum fructibus refertos, de rore cœli, tanquam de saltu sponsi quotidianam capientes benedictionem? »

Pergit deinde S. Bernardus, idque exaggerat : « Cum quanto putamus dolore ct rancore aspiciat ille cupidissimus glori®, istos in circuitu suo tam gloriosos montes, cum se cl suos c regione incultos, tenebrosos, bonis omnibus infecundos despicial, ita ut se sentiat esse opprobrium hominum, ct Angelorum qui omnibus exprobrat, secundum illud in Psalmis : Draco islcqiicm formasti ad illudendum ci ! »

Neque sint agri primitiarum, — id esi fructuum, 0 quibus Deo seligantur ct offerantur primiliæ. Chaldæus vertit, *challeta* (pro quo Interpres Latinus in *Bibliis Regiis* perperam posuit

Ualcha) id est *placenta* vel collyrida quæ offerebalur quasi fructuum primiliæ.

Quasi non esset unctus oleo, — supple Saul, qui unctus fuita Samuele in regem. Aliqui to uncius referunt ad *clypcus :* unde R. Salomon cl Vatablus censent in creatione regis, non solum regem, sed el clypeum ejus, solere ungi oleo, ut cx hac unctione fieret lubricus ad excutiendum tela hostium; sed sic omnium militum clypei debuissent ungi, uti recte id confutans argumentatur Abulensis, qui quoque clypeum regis ungi solitum asserit; sed alia de causa, scilicet ut ejus dignitas œque ac fortitudo bellandi hac unctione repraesentaretur, 7. *d.* Clypcus Saul olim uncius oleo, jam adeo sanguine hostium perunctus est, ut prior illa Dei unctio in eo non appareat; atque perinde ac si 0 non esset unctus oleo. » Favet Isaias, cap. xxi, vers. 5, dicens : « Sorgile, principes, arripite (Hebraico *ungite)* clypcos, » ut scilicet sint politi, tersi et fulgentes. Unde Chaldæus vertit, *tergile ct lucida facite arma.* Vide ibi dicta.

Veri. 22. 22. A SANGUINE INTERFECTORUM, AD ADIPE FORTIUM, SAGITTA JONATILR NUNQUAM REDIIT RETRORSUM, — sed penetravit corpora hostium etiam fortissimaet pinguissima, cosque sanguine suo cruentavit, transfixit et interemit, *q. d.* Jonathas ct Saul suis sagittis ct gladiis mullum sanguinis elicuerunt cl fuderunt, multosquo vulnerarunt ct occiderunt. Minus recte ergo nonnulli, ti *a sanguine interfectorum, ab adipe fortium*, referunt nectuntque cum versu praecedenti, quasi hæc verba dent causam cur pluvia ct ros super montes Gelboe descendere non debeant, scilicet ob effusum sanguinem Saulis, Jonalhæ ct Hebraeorum, qui in cis interfecti sunt. Porro Saul facile eral septuaginta annorum, Jonathas plus quam quadraginta; nam mox frater ejus junior, scilicet Isbosclh, Sauli in regno succedens crat quadraginta annorum, ut audiemus cap. 11, vers. iO.

Veri. 23. 23. In MORTE QUOQUE NON SUNT DIVISI, — *q. d.* Saulem ct Jonatiiam sicut sociavit vita, ita et mors. Amici enim gaudent simul vivere, cl simul mori , quia anima amantis magis est in amico amato, quam in amante. Sic apud Gallos celebrantur *Soldurii*, quasi fortissimi milites, qui sibi mutuo fidem jurabant in praelio, ut vel vincerent, vel simul incumberent, leste Cæsare, hi), v *ne Bello Gallico.*

Symbolice, Ecclesia in officio Ecclesia» hæc verba adaptat SS. Apostolis Petro el Paulo, qui codem die, mense cl anno a Nerone martyrio laureati sunt : « Gloriosi, inquit, principes terne, quomodo in vita sua dilexerunt se, sic et in morte non sunt separali. »

a Aquilis velociores, leonibus fortiores, n Est hyperbole, *q. d.* Saul et Jonathas erant velocissimi el fortissimi. Similo opitaphiumsuo Daphnidi, ul e t, Julio Cæsari viginti tribus vulneribus in curia confosso, vel Quintilio Varo, cum tribus legionibus in Germania cæso, dat Virgilius, *Ecloga v,* ubi inter cætcra ila de eo canit :

Dipboi loum Panos etiam ingemnbse leonei
Interitum, mon'esque feri lyiraque loquuntor.
Daphnis et Armenias curru subjungere Lgr<_s
Instituit, etc. - Ji r j .

Et inferius asserit cum in cœlum inter Deos translatum :

Candidili insuetum mirator limen Olympi,
Snb pcdibosqoe videt nubes tlsiden Dapnnii, etc.
Semper bonos, nomenque tuum, budesque manebunt.

2G. Amabilis super amorem mulierum. — «Amo- Ven. ts rem p accipe vel active, *q. d.* Quantum mulieres amare solent suos sponsos ct filios, tantum ego amavi te, o Jonalha; vel passive, *q. d.* Quantum mulieres amari solent a sponsis cl filiis, tantum ct amplius tu mihi cras amabilis in deliciis cl dilectus. Ha Theodorelus.

Moraliter, vide hic, mirare et imitare, quam David tot injuriarum Saulis fuerit immemor, quamque de ejus, licet sibi inimicissimi, morte non sit gavisus, sed eam tam serio luxerit, el tam eleganti epicedio honestarit, ideoque meruit ei in regnum succedere, ac favorem tribus Juda sibi conciliavit, quæ illico cum in regem suum unxit. Quocirca S. Chrysostomus, hom. *De Virtute et vitiis,* docet invidiam Saulis nocuisse ipsi Sauli, non Davidi ; ipsa cirim Sauli infamiam et necem, Davidi vero gloriam cl regnum peperit : « Vulgus, inquit, nescit quanto cœtcris miseriores habendi sunt, qui, dum aliis nocere existimant, scipsos gladiis transverberant : quod suprema prorsus amentia est, scipsum percutere, cl hoc ipsum nescire ; sed cum alium injuria credat allicere, tum vero scipsum omnino jugulare, p Id deinde demonstrat exemplo et anlilhcsi Saulis ct Davidis : « Nonne hic molestia cl iniquo dæmonc angebatur; ille autem vel sole clarior crai in troplueis; ct qua Deum præcipue colebai, ingenii pietate super ælhera notus? Nonne hic tabescebat invidia : ille vero, dum tacite omnia ferret, omnes sibi charilate vinciebat? » Causam subjicit : « Quia hic (Saul) milites tremendos armis, ille, scilicet David, vero justitiam innumeris legionibus validiorem, sociam sibi el auxiliarem asciverat. » Idem Chrysostomus, tom. Il *De Saule et Davide :* « Si mille, inquit, habuissent vitas, an non prompte impendissent pro suo duce, tam cx reverentia quam hosti praestitit, reipsa perspectum habentes, quam benevolum animum gereret erga suos? Cæterum, qui mitis ac mansuetus est in eos a quibus molestia affectus est, mullo magis erit erga benevolos eum affectum gesturus. Quæ profecto res fuit illi maximum securitatis pignus. » Et paulo post : «Davidi, inquit, non jam ul homini, sed ul Angelo parebant. » Denique S. Ambrosius in *Apolog. Davidis,* cap. vi : « Inimici, inquit, ullus est mortem, flebiliter satis deploravit interitum; et debitum sibi imperium

diu distulit, quod sciebat Deo auctore deberi, Quo solo docuit omnes homines ad non prærripiendum regnum, etiamsi debeatur, sed exspectandum, ut suo tempore deferatur.» rtinam hunc virum imitati essent posteri! non tantas bellorum pertulissemus acerbitates.

CAPUT SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

David in *Ilebron ungitur rex super tribum Juda, cæteris vero undecim tribubus Abner, vers.* 8, *regem creat Isboscth Saulis (ilium. Max, vers.* 14, *Abner et Joab per duodecim utrimque milites duellum, indeque bellum ineunt, in quo vincunt Joabitcr; Asael, persequens Abner, vers.* 19, *ab eo hasta confoditur. Denique Joab, rogante Abncr ne se suosque ad desperationem, quee victori periculosa est, adigat, canit receptui.*

1. Igitur post hæc consuluit David Dominum, dicens : Num ascendam in unam dc civitatibus Juda? Et ait Dominus ad eum : Ascende. Dixitque David : Quo ascendam? Et respondit ei: In Ilebron. 2. Ascendit ergo David, et duœ uxores ejus, Achinoam Jczraclitcs, et Abigail uxor Nabal Carmeli ; 3. sed cl viros, qui erant cum co, duxit David singulos cum domo sua, et manserunt in oppidis Ilebron. 4. Vcneruntque viri Juda, et unxerunt ibi David, ut regnaret super domum Juda. Et nuntiatum est David, quod viri Jabes Galaad, scpelissent Saul. 5. Misit ergo David nuntios ad viros Jabes Galaad, dixitque ad cos : Benedicti vos Domino, qui fecistis misericordiam hanc cum domino vestro Saul, et sepelistis eum. 0. Et nunc retribuet vobis quidem Dominus misericordiam ct veritatem ; sed et ego reddam gratiam, eo quod fecistis verbum istud. 7. Confortentur manus vestræ, et estote filii fortitudinis; licet enim mortuus sil dominus vester Saul, tamen me unxit domus Juda in regem sibi. 8. Abncr autem filius Ner, princeps exercitus Saul, tulit Isboseth filium Saul, et circumduxit cum per castra, 9. regemque constituit super Galaad, et super Gessuri, ct super Jezracl, et super Ephraim, et super Benjamin, et super Israel universum. 10. Quadraginta annorum crat Isboseth filius Saul, cum regnare coepisset super Israel, et duobus annis regnavit; sola autem domus Juda sequebatur David. 11. Et fuit numerus dierum quos commoratus est David, imperans in Hebron super domum Juda septem annorum ct sex mensium. 12. Egressusque est Abncr filius Ner, et pueri Isboseth filii Saul, de castris in Gabaon. 13. Porro Joab filius Sarviæ, ct pueri David egressi sunt, et occurrerunt eis juxta piscinam Gabaon. Et cum in unum convenissent, e regione sederunt, hi ex una parte piscinæ, et illi ex altera. 14. Dixitque Abncr ad Joab : Surgant pueri, et ludant coram nobis. Et respondit Joab : Surgant. 15. Surrcxerunt ergo, et transierunt numero duodecim de Benjamin, exparte Isboseth filii Saul, et duodecim de pueris David. IG. Apprehensoque unusquisque capite comparis sui, defixit gladium in latus contrarii, ct ceciderunt simul : vocalumque est nomen loci illius, Ager Robustorum, in Gabaon. 17. Et ortum est bellum durum satis in die illa ; fugatusque est Abncr, et viri Israel, a pueris David. 18. Erant autem ibi 1res filii Sarviæ, Joab, ct Abisai, ct Asael; porro Asael cursor velocissimus fuit quasi unus dc capreis quæ morantur in silvis. 19. Persequebatur autem Asael Abner, et non declinavit ad dexteram neque ad sinistram omittens persequi Abncr. 20. Respexit itaque Abner post tergum suum, ct ait : Tunc es Asael? Qui respondit : Ego sum. 21. Dixitque ei Abner : Vade ad dextram, sive ad sinistram, et apprehende unum de adolescentibus, ct tolle tibi spolia ejus. Noluit autem Asael omittere quin urgeret eum. 22. Rursumque locutus est Abner ad Asael : Recede, noli me sequi, ne compellar confodere te in terram, et levare non potcro faciem meam ad Joab fratrem tuum. 23. Qui audire contempsit, et noluit declinare ; percussit ergo cum Abncr aversa hasta in inguine, et transfodit,

ct mortuus est in eodem loco ; omnesque qui transibant per locum illum in quo ceciderat Asael, et morluuserat, subsistebant. 24. Persequentibus autem Joab et Abisai fugientem Abner, sol occubuit, et venerunt usque ad Collem aquæduclus, qui est ex adverso vallis itineris deserti in Gabaon. 25. Congregatique sunt filii Benjamin ad Abner, et conglobali in unum cuneum, steterunt in summitate tumuli unius. 26. Et exclamavit Abncr ad Joab, et ait: Num usque ad internecionem tuus mucro desæviet? an ignoras quod periculosa sit desperatio? usquequo non dicis populo ut omittat persequi fraires suos? 27. Et ail Joab : Vivit Dominus, si loculus fuisses, mane recessisset populus persequens fratrem suum. 28. Insonuit ergo Joab buccina, et stetit omnis exercitus, nec persecuti sunt ultra Israel, neque iniere certamen. 29. Abner autem et viri ejus abierunt per campestria, tota nocte illa, et transierunt Jordanem, cl lustrata omni Belh-horon venerunt ad castra. 30. Porro Joab reversus, omisso Abncr, congregavit omnem populum ; ct defuerunt de pueris David decem et novem viri, excepto Asacle. 31. Servi autem David percusserunt de Benjamin, el de viris qui erant cum Abncr, trecentos sexaginla , qui ct mortui sunt. 32. Tulerunlque Asael, et sepelierunt cum in sepulcro patris sui in Bethlehem; ct ambulaverunt tota nocte Joab ct viri qui crani cum co, ct in ipso crepusculo pervenerunt in Hebron.

Ven. t. **i.** Consuluit David Dominum, — per *Uhm,* puta per Abialhar pontificem indutum Rationali, in quo erant *Uhm* et *Tummim,* ut sæpius dixi.

In Hebron. — Jubet Deus Davidi ul eat in Ilebron, quia ibi, ait Procopius, vixerant et sepulti erant Patriarch®, eralque tum Ilebron metropolis tribus Juda; ut scilicet in ea David consecraretur rex, in caque consecratus a lota deinde tribu facile ut rex acceptaretur.

Vers. 3. **3.** Et **MANSERUNT IN OPPIDIS I1EBR0N, — puta in** urbibus Hcbroni vicinis, ct ab llebrone dependentibus, quæ alibi vocantur *filia.*

Vcxs. i. Veneruntque viri Juda, **rr** unxerunt iri David, — quasi contribulem suum; maluerunt enim Davidem nipote sum tribus, regnare, quam Isbosclh filium Saulis, qui eral ex tribu Benjamin. Sciebant enim Jacobum patriarcham tribui Juda regnum assignasse, *Genes,* cap. xlix, vers. 10. Sciebant insuper Davidem jam pridem a Samuele unctum fuisse in regem, tot lanlasquo de hostibus retulisse victorias : qua de causa mulli ex aliis tribubus, descrío Isboseth, ad Davidem transierunt, quorum numerus recensetur, I *Paralip.* cap. xn.

vm.e. o. Et nunc, retribuet vobis quidem Dominus misericordiam et veritatem. — Hebraico, *pietatem cl fidelitatem,* ut scilicet sicut vos ulramque exhibuistis Sauli regi vestro in auferendo ct sepeliendo ejus corpore; sic ct ulramque vobis rependat Deus, ac vobis se pium ct misericordem æque ac fidelem in remuneranda vestra virtute exhibeat. Nota: *Misericordia ct veritas* significant omne opus virtutis, tam liberale (qualis esi *misericordia)* quam debitum (qualis est *vetitas)* id est œquitas et fidelitas cl justitia.

Vers. s. 8. Adner autem filius Ner princeps exercitus Saul (ejusque consobrinus; nam *Ner* pater *Abncr* erat fraler Cis, qui crat pater Saulis). Tulit ISBOSETU FILIUM SAUL, ET CIRCUMDUXIT EUM PER castra, — Hebraice est C3URD *Machanaim,* id est *castra,* ut vertit Noster cl Septuaginta. Verum Chaldæi, Serarius et Vatablus, *Machanaim* accipiunt ut nomen proprium loci, in quo Jacob vidit castra Angelorum se contra Esau defendentium, ideoque locum vocavit *Machanaim,* id e*l « castra, » *Gen.* cap, xxxii, vers. 2, quasi in eodem loco, ulpole tam celebri ct sancio, in regno unc- ius sit Isboseth ab Abncr ad populi favorem illi conciliandum : unde ct ibidem regiam sedem constituit, ail Josephus.

9. Regemque constituit super Galaad, et super Gessuri, etc., ir super Israel universi». — Pro Gessuri Hebræi, Septuaginta et Chaldæa legunt, *Assuri.* « Gessuri n erat regio trans Jordanem in Manasscnsium ditione, scdManassensesChananœis in Gessuri degentibus prævalere non potuerunt : unde cx Gessuri (piasi Israelis hosto prædas egit David, ut audivimus libro 1, cap. xxvit, vers. 8; indeque abduxit tiliam regis, quum sibi in uxorem ascivit, ct ex ca genuit Absalonem, qui proinde occiso Amnon fratre suo,Davidis patris iram fugiens, se contulit ad regem Gessuri quasi ad avum suum maternum, ut audiemus cap. m, vers. 3, cl cap. xiir, 37. Quare Isboseth nomine tenus factus fuit rer *Gessaci,* non reipsa (I).

Er super Israel, — hoc esi, super cœteras undecim Iribus. Hic ergo facia est regni Israelis divisio et schisma. David enim creatus fuit rex tribus Juda, Isboseth vero cæteraruni undecim; unde ct postea schisma hoc renovatum fuit sub Roboam nepote Davidis; huic, enim adhaesit sola tribus Juda, cœterævoro tribus elegerunt sibi regem Jeroboam. Illud dictum est regnum Juda, hoc *regnum* Israel, nomino communi scilicet majori tribuum patri appropriato.

(I) Hoc nomen *Assuri.* vel *Gessuri* significare triboni Aier dicunt plurimi Interpretes.

Porro Abulensis, Serarius ct alii excusant Isboselh a tyrannide et invasione regni, co quod illud jpsi bæreditario jure deberetur : licet enim David unctus esset a Samuele in regem, tamen illa unctio occulta erat, ncc publicata authentice, ita ut Isbosclh teneretur ulli credere et Davidi regnum paternum cedere. Unde et David cap. iv, vers. 11, cum vocat a virum innoxium, » el ejus cœdem ullus est. Similiter excusant Abner, cujus pariter necem vindicavit David morte Joab; alioqui enim Abner graviter pcccasset procurando Isbosclh regnum, si scivisset illud Davidi a Deo esse datum, imo si postea id rescivisset, licite non potuisset Isboseth regem fovere cl defendere; sed debuisset cum monere ut Davidi cederet regnum. Porro fabula est R. Salomonis, quod, cum populus Davidem vellet regem, Abner probarit Isboseth deberi regnum cx *Genes,* xxxv, 18, ubi Jacob filium a Rachele in partu moriente vocatum a Benoni, » id csl filium doloris, nuncupat « Benjamin, » id est filium dexter®. Dexicra tcnim symbolum est regis ct regni ; Isboseth cnim et Saul erant prognati ex Benjamin, David vero cx Juda.

Ven. io. 10. Et duobus annis regnavit. — Hinc R. Salomon et Hebræi in *Seder Olam* cap. xiii, censent Isboseth duobus lanium annis regnasse, ita ul iis exactis illo occiso, undecim tribus camerini rege per annos quinque cum dimidio, quibus finitis Davidem sibi in regem crearunt.

Sed verius est Isboseth totidem annis regnasse in Israel, quot annis David regnavit in Juda, scilicet annos septem cum dimidio; nam mortuo Isbosclh, stalim in regnum illi successit David, tatuque in Juda quam in cœleris tribubus omnibus regnavit. Unde cl Josephus asserit undecim tribus, statim post cœdem Isboseth, sibi in regem elegisse Davidem. Quod ergo hic dicitur, Isboseth duobus annis regnasse, intellige, tranquille et pacifice, antequam Davidem bello lacesseret; hoc enim fecit post biennium, uti narratur vers. 12. Porro bellum hoc utrimque duravit quinque annos cum dimidio usque ad mortem Isboseth; unde cap. m, vers. 1, dicitur : *a* Facta est longa concertatio inter domum Saul et inter domum David, n puta inter Isboseth et David.

Ven. h 14. Dixitque Abner ad Joab : Surgant pueri (juvenes bellicosi), ET LUDANT CORAM NOBIS. — « LUdant d lusu militari et duello, hoc est duellent inter sc. Duellum enim speciem lusus et ludicri spectaculi curiosis spectantibus exhibet : idcoque Homæ populo pugnæ gladiatorum duellanlium in amphitheatro quasi ludi exhibebantur. Rursum, duellum vocatur « lusus, » quia in eo duellantcs ostendunt quam sint periti artis gladiatori®, quam nobiles quasi lusum exercent, ct exercendo addiscunt. Ita Vatablus. *Tertio,* quia Abner duellum hoc non tam ad victoriam, quam ad lusum militarem referebat, scilicet ut ostenderet suos milites esse fortiores militibus Davidis et Joab. Ita Josephus. *Quarto,* quia duellum hoc erat quasi velitatio et prolusio ad bellum et prolium generale, quod illico secutum csl, ul patet cx seq.; ac forte, inquit, Serarius, ct quasi divinatorium quoddam victori® indicium, quo Germani uti olim solebant, uti tradit Cornelius Tacitus; lib. *De Moribus Germanorum :* « Est, inquii, cl alia observatio auspiciorum, quæ gravium bellorum eventus explorant. Ejus gentis, cum qua bellum csl, captivum quomodo interceptum, cum electo popularium suorum patriis quemque armis committunt , victoria hujus vel illius pro præjudicio accipitur. »

Porro peccavit Abner, tum quia volens fortitudinem suam ostentare, œque'ac regni Isboseth, primus provocavit Joabutn ad duellum el bellum, unde justo Dei judicio in eodem cœsus viclusque est; peccavit el Joab, sed minus, quia consensit duello et bello, ac morti injustæ eorum, qui in eo occidendi erant; necdum enim processerai justa belli causa, verbi gratia, damna vel injuri® ab Abner vel Isboseth illat®. Bellum enim capessere non licet, nisi justa et gravi de causa. Ha Abulensis. Si tamen Abner prior invasisset Joabuin, licite potuisset, imo debuisset Joab se ac regem suurii Davidem defendere, ac vim vi repellere : sed id non fecit Abner. J

1G. APPREUENSOQUB UNUSQUISQUE CAPITE COMPA- Ven. 16.
r is sui. — Josephus, Rabanus ct Angelomus, TM *unusquisque* restringunt ad eos qui erant cx parte Joab, hos cnim singulos a apprehenso capite comparis sui, » id est sui antagoniste ex parte Abner, cos transfodisse, ita ul salvi ct victores fuerint Joabitæ, cæsi vero omnes cl soli Abncritæ. Verum alii passim to *unusquisque* gcneraliin ul sonat accipiunt, tamquo ad Abneritas, quam ad Joabilas referunt, ita ut omnes ad unum cassi sint, et utrimque mutuis vulneribus conciderint. Talis fuit Cadmœa pugna. Fabulantur cnim Poche Cadmum Agenoris filium et Thebarum conditorem, cum vidisset socios a dracone interfectos, draconis dentes secuisse, cx quibus orti sc mutuis ictibus confoderent.

17. Et ortum est bellum. — Eccc hic duellum ven.iT transit in acre bellum totale; unde ad illud fuit quasi ludus ct prolusio, ut dixi.

18. Porro Asael cursor velocissimus fuit. — Vcrt. is Josephus ait Asaelcm adeo fuisse velocem, ul non lanium homines, sed ct equos cursu superaret; quales eliamnum sunt in Hibernia et India. S. Bachiarius, epist. *De lapsis : a* Asael, inquit, velox sicut cervus a Scriptura esso perhibetur, ob hoc, credo, quod incoinquinati corporis puritas donum ei velocitatis indulscrat ; corpus cnim quod corrumpitur aggravat animam, » *Sap.* ix, 15; el colligit hanc Asaelis puritatem ex eo quod cum cervo, ut ipse legit, comparetur : « Velox, inquit, erat sicut cervus, id est, qui non solum perspicacia mentis, inimici laqueos evitabat, verum etiam serpentoni, id est, adversariarum virtutum interfector existit. » Nam cervus et visus acumine excellit,

et perpetuas cum serpentibus inimicitias exercet.

Tropologice, *Asueles* sunt, qui procurrunt alacres ad quovis charitatis officia, qualis fuit Cardamas , quem S. Paulus, epist. 5 *ad Amandum,* Asaeli comparans, ei dat pedes cervorum. « Nam positus est, inquit, in tant® ministerio charitatis, ut in libertate serviat, in senectute discurrat, et requiem vacationis emerit® malit in peregrinationis labore quam in domestica sede consumere; quia pigrorum vias spinis stratas calcare declinat, ne convertatur io œrumnam, dum ci dc inerti® infructuoso otio miser® sollicitudinis spina configitur. Exultai itaque impiger ad currendam viam, ne illi segne otium conterenti, pedissequa pigrorum inopia tanquam bonus cursor occurrat. »

Veri. 23. **23. PERCUSSIT ERGO EUM ABNEU AVERSA HASTA IN** inguine. — Hebraice, ‹n *quinta,* scilicet costa, ubi resident jecur et fel. Tropologice, a Asael » repraesentat niinis ferventes, precipitantes el furentes, qui non directe sed indirecte, et cx obliquo reprimendi sunt; nam ut ait S. Gregorius, III part. *Pastor.* Admonit. 17, ct cx eo Angelomus ct Enchorius : « Ex mucrone (directe) percutere, est impetu aperi® increpationis obviare; aversa vero hasta persequentem ferire, est furentem tranquille cx quibusdam tangere cl quasi parcendo superare. Asael autem protinus occubuit, quia commot® mentes dum parci sibi sentiunt, el tamen responsorum ratione in intimis sub tranquillitate tanguntur, ab eo, quod sc erexerant, slatini cadunt.» Unde *Abner* hebraice idem est quod pain's *lucerna,* qualis est prudentia lenis cl mansueta corripientis.

Vers. 2(1. **26.** An **IGNORAS QUO!) PERICULOSA SIT DESPERATIO ?** — Milites enim desperati acerrime pugnant ut vel vincant, vel, si vincantur, ne inulti moriantur, sed care vitam suam hosti vendant : quare cx desperatione nascitur spes victoria', imo desperatio sæpe est causa victori®. Quocirca preclari duces hoc habent principium : «Cum desperato ne pugna. Fugienti hosti aureum sterne pontem. • Ita Tryphon, occiso Jonatha, non fuit ausus aggredi paucos ejus socios desperatos. Nam «videntes hi, qui insecuti fuerant, quia pro anima res est illis, reversi sunt, » I *Machab.* xn, 15. Nec Lysias cum multis Judam Machabæum cum paucis invadere sustinuit. Audi Scripturam ibidem, cap. iv, 35 : «Videns autem Lysias fugam suorum, cl Judæorum audaciam, ct quod parati sunt aut vivere aut mori fortiter, abiit Antiochiam, ct elegit milites, ut multiplicati rursus venirent in Judæam. » Similia sæpe vidimus in bellis Belgicis. Causam dat Vegetius, lib. HI De *De milit.* cap. xxi : « Ex desperatione, inquit, crescit audacia ; et cum spei nihil sit, sumit arma formido. Idcoque Scipionis laudata sententia est, qui dixit, viam hostibus, qua fugiant, esse muniendam. » Bene Curtius, Lb. IV : « Effugit, inquit, mortem quisquis contempserit: timidissimum quemque consequitur.» El rursus, libro V : « Ignaviam, inquit, hcccssitas acuit, et sæpe desperatio spei causa csL » Adde Senecam philosophum, lib. II Natural. Quast, cap. i.ix : « Nullus, inquit, perniciosior hostis, quam quem audacem angusti® faciunt; lougequc violentius semper ex necessitate, quam ex virtute corripimur.» Narrat Justinus, lib. XX *Hist.,* quindecim millia Locrensium cecidisse centum millia Crotoniensium, causamquc subjicit : «Quia, inquit, amissa spe victori®, in destinatam mortem conspirarunt; tantusque ardor ex desperatione singulos cepit, ut victores sc putarent, si non inulti morerentur. Sed dum mori honeste quaerunt, feliciter vicerunt. » Hinc est illud Maronis, libro II *Æncid. :*

Una salus victis, nullam sperare salutem.

Et illud Sallustianum : « Gravissimi sunt morsus irritat® necessitatis. »

Vu *l'i-*

CAPUT TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Sex Davidis uxores, ct totidem filii in llebron genit» recensentur. Isboseth culpat Abner lururia; ille deficit ad Davidem, cum cogue fudus mit, totumquo Israclcm illi subjicit. Mox, vers. 23, *Joab Abncrum apud Davidem proditionis insimulat, cumque dolose occidit, sed David cum amare plangit.*

1. Factu est ergo longa concertatio inter domum Saul et inter domum David; David proficiscens, et semper scipso robustior ; domus autem Saul decrescens quotidie. 2. Natique sunt filii David in llebron; fuitque primogenitus ejus Atnnon dc Achinoam Jezraelitide. 3. Et post eum Chcleab de Abigail uxore Nabal Carmeli ; porro tertius Absalom, filius Maacliafiliæ Tholmai regis Gessur. 4. Quartus autem Adonias, filius Maggitb ; ct quintus Saphatia, filius Abitai. 5. Sextus quoque Jcthraam, de Egla uxore David; hi nati sunt David in llebron. 6. Cum ergo esset prælium inter domum Saul et domum David, Abner filius Ner regebat

domum Saul. 7. Fuerat autora Sauli concubina nomino Respha, filia Aia. Dixitquo Isboscth ad Abner: 8. Quare ingressus es ad concubinam patris mei? Qui iratus nimis propter verba Ishosclh ait : Numquid caput canis ego sum adversum Judam hodie, qui fecerim misericordiam super domum Saul patris lui, el super fratres et proximos ejus, et non tradidi te in manus David, et tu requisisti in me quod argueres pro muliere hodie? 9. Hæc faciat Deus Abner, et hæc addai ei, nisi quomodo juravit Dominus David, sic faciam cum eo, 10. ul transferatur regnum de domo Saul, et elevetur thronus David super Israel, ct super Judam a Dan usque Dersabee. 11. Et non potuit respondere ei quidquam, quia metuebat illum. 12.Misit ergo Abner nuntios ad David pro se dicentes: Cujus est terra ? et ul loquerentur : Fac mecum amicitias, el erit manus mea tccum, et reducam ad te univorsum Israel. 13. Qui ait: Optime, ego faciam tccum amicitias; sed unam rem peto a tcdicens : Non videbis faciem meam, antequam adduxeris Michol filiam Saul; ct sic venies, et videbis me. 14. Misit autem David nuntios ad Isboscth filium Saul, dicens : Redde uxorem meam Michol, quam despondi mihi centum præputiis Philistiim. 15. Misit ergo Isboscth, et tulit eam a viro suo Phaltiel, filio Lais. 16. Sequebaturque eam vir suus, plorans usque Rahurim ; et dixit ad eum Abner : Vade, el revertere. Qui reversus est. 17. Sermonem quoque intulit Abner ad seniores Israel, dicens : Tam heri quam nudiustertius quaerebatis David, ul regnaret super vos. 18. Nunc ergo facite, quoniam Dominus loculus est ad David, dicens : In manu servi mei David salvabo populum meum Israel de manu Philistiim, el omnium inimicorum ejus. 19. Loculus est autem Abner etiam ad Benjamin. El abiit, ut loqueretur ad David in Hebron omnia quæ placuerant Israeli el universo Benjamin. 20. Venitque ad David in Hebron cum vigiliti viris; ct fecit David Abner, el viris ejus qui venerant cum eo, convivium. 21. Et dixit Abner ad David : Surgam ut congregem ad te dominum meum regem omnem Israel, et ineam tccum fœdus, ct imperes omnibus, sicut desiderat anima tua. Cum ergo deduxisset David Abner, dille isset in pace, 22. statim pueri David ct Joab venerunt, cæsis latronibus, cum præda magna nimis; Abner autem non eral cum David in Hebron, quia jam dimiserat cum, ct profectus fuerat in pace. 23. El Joab, et omnis exercitus qui erat cum eo, postea venerunt; nuntiatum est itaque Joab a narrantibus : Venit Abner filius Ner ad regem, el dimisit eum, et abiit in pace. 24. Et ingressus est Joab ad regem, et ait : Quid fecisti? Ecco venit Ahuerad te; quare dimisisti eum, et abiit, et recessit? 25. Ignoras Abner filium Ner, quoniam ad hoc venit ad te, ut deciperet te, et sciret exitum tuum et introitum tuum, ct nossct omnia quæ agis? 26. Egressus itaque Joab a David, misit nuntios post Abner, et reduxit eum a cisterna Sira, ignorante David. 27. Cumque rediisset Abner in Hebron, seorsum adduxit eum Joab ad medium porlæ, ut loqueretur ei in dolo, ct percussit illum ibi in inguine, et mortuus est in ultionem sanguinis Asael fratris ejus. 28. Quod cum audissel David rem jam gestam, ait : Mundus ego sum, ct regnum meum, apud Dominum, usque in sempiternum, a sanguine Abner filii Ner, 29. et veniat super caput Joab, et super omnem domum patris ejus, nec deliciat dc domo Joab fluxum seminis sustinens, et leprosus, ct tenens fusum, ct cadens gladio, cl indigens pane. 30. Igitur Joab cl Abisai fraler ejus interfecerunt Abner, eo quod occidisset Asael fratrem eorum in Gabaon, in prælio. 31. Dixit autem David ad Joab, et ad omnem populum quierat cum eo ; Scindite vestimenta vestra, el accingimini saccis, et plangite ante exequias Abner ; porro rex David sequebatur feretrum. 32. Cumque scpelisscnt Abner in Hebron, levavit rex David vocem suam, cl flevit super tumulum Abner ; flevit aulem et omnis populus. 33. Plangcnsque rex et lugens Abner, ait : Nequaquam ut mori solent ignavi, mortuus est Abner. 34. Manus luæ ligatæ non sunt, et pedes tui non sunt compedibus aggravati; sed sicut solent cadere coram filiis iniquitatis, sic corruisti. Congeminansque omnis populus flevit super cum. 35. Cumque venisset universa multitudo cibum

capere cum David, clara adhuc die juravit David, dicens : Hæc faciat mihi Deus, et hæc addat, si ante occasum solis gustavero panem vel aliud quidquam. 36. Omnisque populus audivit, ot placuerunt eis cuncta quæ fecit rex in conspectu totius populi. 37. Et cognovit omne vulgus et universus Israel in die illa, quoniam non actum fuisset a rege ut occideretur Abner filius Ner. 38. Dixit quoque rex ad servos suos : Num ignoratis quoniam princeps et maximus cecidit hodie in Israel? 39. Ego autem adhuc delicatus, el uncius rex ; porro viri isti filii Sarviæ duri sunt mihi, retribuat Dominus facienti malum juxta malitiam suam.

Ter». 3. 3. Porro tertius Absalon, filius Maacha fii.iv. Tholmai regis Gessur. — Vetuerat Deus Hebræis conjugium cum Chananæis, no carum idololatriam sequerentur : David tamen duxit hic -Ifaachatn *filiam regis Gessur* Chananæi, quia ipsa facta est proselyta, otad Judaismum sc convertit, ut tradunt Hebræi apud S. Hieronymum in Tradit. Sic Salmon duxit Rahab Chananæam, et Booz Ruth Moabitidem, *Matlh.* i. Putant nonnulli Maacha a Davide in prædationo cx Gessuri fuisse abductam, ac deinde in uxorem acccptain, juxta ritum a Deo præscriptum *Ucut.* cap. xxi, vers. 10; licet id neget AbuIcnsis, qui cum Cajetano,Saliano ct aliis aliter Davidem excusat, dicendo Deum non vetuisse Judæis connubia cum gentibus omnibus, sed tantum cum illis quæ incolebant terram promissam; extra eam autem fuisse Gessuri : quare hanc Gessur esse aliam a *Gessuri,* quam tribui Manasse attribuit Josué, cap. xm, vers. 11 otia.

ven s. 5. Sextus quoque Jetiiraam de Egea uxore David, — præcipua scilicet ct prima ac præ cæteris dilecta. Nam et aliæ jam recensito» crant uxores Davidis; unde Sanchez tò uxore pcr Zeugma refert ad omnes precedentes Davidis uxorcs. Hine Rabbini, Angelomus, Lyranus, Cajctanus, Dionysius putant *Eglain* esse *Michol,* quam David valde diloxil : ideoque dictam esse *Eglam,* id csl *vitulam,* quod juvencula csscl cl pulchra : sed errant : *Egla* enim fuit fecunda; *Michol* vero sterilis, cap. vi, vers. 23, adeo ut etiam ab ca adoptati, occisi fuerint ll *neg.* xxi, ac dc Michol reducta agitur inferius vers. 1 i. Ha Josephus, AbuIcnsis, Vatablus, Serarius, Sanchez ct alii.

Ver» ». 8. Quare ingressus es ad concubinam patris mei? — vel libidinis causa, vel ut eam in uxorem ducas, itaque ad regnum aspires, illudquc mihi eripias? Calumniam hanc fuisse, ct Abner ab ea fuisse innoxium tradit Josephus in Greco cl Vatablus.

Numquid caput canis sum ego adversum Judam hodie? — Nonnulli, tò *caput canis* sic exponunt, ul Abncr non sc, sed Isboscth vocet canem, ç. d. Numquid ego sum caput ct dux hominis vilis et abjecti, qui instar canis csl? puta Isboscthi, qui cum suis vilibus asseclis quasi canibus, allatrat Davidem, ejusque regnum Juda, ac impudenter quasi canis, objicit mdii insonti tam infamem libidinem.

Melius alii censent Abner de se loqui, seseque vocare « caput canis » (nec enim caput a cane separari potest), idquc ob libidinem et impudentiam , quam canes capite maxime pre sc ferunt, *q. d.* Numquid ego tam luxuriosus ct impudens sum, ul regis ct consobrini mei Saulis uxorem vitiarim, cum totis viribus ejus tuumque honorem cl regnum propugnare satagam? Rursum, *q. d.* Numquid ego sum tam vilis et rixosus, ut sim quasi tuus canis, qui pro tuo regno tuendo jugiter pugnando allatrem Davidem et Judæos? Ha S. Hieronymus in *Tradit.,* Angelomus, AbuIcnsis et Vatablus. Audi S. Hieronymum : « Propter le ct propter domum patris tui, dicor caput canis esse conlra Judam, eo quod non reducam domum Israel ad David «piem scio unctum esse regem, et regnaturum super universum Israel. » « Caput canis » sc dicit esse, id est vilem, eo quod a domo Juda sic haberetur, sicut latratus canis, eo quod princeps esset canum, id est stultorum hominum.

14. Rhode uxorem beam Michol, quam despondi ven.it. mm centum pnxpuTiis. — David repetiit Michol, tum quia illam diligebat, tum quia illa injuste a Saule ab eo erat ablata, tum quia ipsa erat filia regis Saulis, quam ipse ab eo emerat cæde centum hostium, ut hac ratione per ipsam quasi filiam regis a se care emptam ab Israelitis eveheretur ad regnum, ac libentius ut rex susciperetur; utpote qui regire stirpi jam esset insertus.

18. Quoniam Dominus locutus est ad David (de Vers. is. Davide) ntCENS : In manu (per manum) servi mei David salvabo populum meum Israel .—Verisimile est id Deum dixisse per Samuelem, cum ipse jussu Dei ipsum unxit in regem, etsi hæc verba superius in ejus unctione non sint expressa. Scivit tamen Abner ca Deum dixisse, ex communi sermone et fama quam sensim ipse inaudivit, praesertim cum vidit Deum ubique Davidem prosperaro, ac victoriis contra sc ct Isboscth ornare : quare occasione hujus contumelia) ab Isboscth acceptio, statuit Deo parere, ac regnuin ablsboselh ad Davidem transferre.

27. In ultionem sanguinis Asael fratris ejus.— v«r*. w. Hæc fuit vera causa cur Joab occiderit Abnor, quia scilicet Abncr occiderat Asaclcm fratrem Joab, cap. it, vers. 23. Aliam causam addunt Josephus, Theodoretus ct Procopius, Dionysius, Lyranus, Serarius ct Salianus, scilicet, quia metuebat Joab

ne David se amoto Abnerem sibi reconciliatum, utpotc insignem belli ducem, castris suis præflcerct, uti prit fecerat Saul : ut hac ratione omnes milites et Israelitas, quibuscharuscrat Abner, magis sibi devinciret; sciebat enim fore, ait Theodoretus, ut illo præessct exercitui qui universum bradera adducebat ad regem ; hac enim de causa Joab occidit Amasara cap. xx.

Fabulantur llcbræi Joab jussisse Abner, ut so doceret modum', quo se excalcearo solebat is qui nolebat ducere uxorem fratris sui sine liberis defuncti; cumque Abner ei obsequens caput ad calceum inclinaret, dolose a Joab fuisse obtruncatum.

s». 29. Nec deficiat de domo Joad fluxum seminis PATIENS, ET LEPROSUS, ET TENENS FUSUM, ET CADENS gladio, et indigens panb. — Videtur David, quasi propheta, prophetice maledicere Joabo, ejusque posteris, ac prœdicero vindictam quam eis Deus ob cæsum Abner illaturus crat; nisi malis cum nonnullis, verba hæc non tam maledictionem sonare, quam meritum Joab, cum scilicet mereri ut his poenis castigetur, scilicet eum mereri morbum seminis et lepram, item ignominiam, cædem cl pauperiem. Porro « fluxum seminis patiens, » est is qui laborat gonorrhæa, qui morbus est fœdus, et apud Hcbræos infamis, ac laborantem faciebat legali ler immundum ct irregularem multipliciter, ul patet *Levit,* x. Adde, fluxu seminis laborans inutilis est ad generandum, quia semen profundit. Punitur ergo Joab hic sterilitate ct ¿T0C% vix, idque congrue et apposite, ut scilicet liberi ejus nullis filiis suis dent vitam, quam ipse Abncii ademerat.

Er leprosus. — Lepra apud Judæos crat frequens, eratque morbus horridus, qui hominem faciebat immundum plane ct irregularem. Vide dicta *Levit.* xin.

Et tenens fusum. — Septuaginta, ornto, id est scuticam, seu flagellum quale gestant bubulci ct agasones, vel peram cx corio qualem ferunt mendici, vel virgam ct baculum, quem tenent cœci cl podagrici, qui morbo pedum laborant, ut in incessu non offendant ad lapides ct muros : unde Aquila vertit, *cœcus.* Verum *Proverb,* xxxi, 19, Hebraice "ibOpetecA; Septuaginta, IS'oster, Pagninus, Vatablus, Marinus ct alii passim vertunt, *fusum,* uti hic vertit Noster. Jam Hugo per *fusum* accipit tympanum, quod subinde pulsat leprosus, ut a sui contactu transeuntes arceat, utque eleemosynam postulet. Magister *Utitor. Scholast. perfusum* accepit ventilabrum ad abigendus muscas, quæ leprosos infestant : muscæ cniin ad carnes saniosas cl putridas, quales sunt leprosorum, advolant, ut saniem sugant. Verum fusus est proprio instrumentum mulierum, quo nent ct fila contorquent, 7. d. Quia Joab non ut vir aperto moi te, sed occulte ct dolose, ut femina occidit Abneghine posteri ejus per ignominiam damnantur ad vilia feminarum ministeria, ut tractent fusum et colum, ac mulieribus in filando subsemant, uti fecit mulierosus Sardanapalus rex Assyriorum, teste Justino, lib. I, ac subinde faciunt eunuchi, quibus feminarum regiarum cura committitur ; inio ut fecit Hercules, qui a filia regis Ætoliæ, quam deperibat, ita effeminatus est, ut ejus jussu fusum torqueret et filaret, uti tradunt vel fabulantur Poetæ. Porro David non occidit Joabum, Uti merebatur, quia Joab in manu habebat exercitum , ac potuisset se defendere et rebellare Davidi, uti Abner robollarat Isbosclho, cique regnum abstulerat. Distulit ergo vindictam, ac moriens Salomoni jussit ul Joabum occideret, III *Bcg.* cap. n, vers. 33. Ha Thcodorelus ct Josephus, qui asserit Joab cum fratre suo plus potuisse in regno, quam poterat ipse David.

33. Plangensqle rex bt lugens Abner, — licet ve'tn. antea sibi adversarium ct ducem hostium suorum. « Quo facto, ait S. Ambrosius in *Apolog. David,* cap. vu, docuit etiam adversariis fidem promissam esse servandam, honorandamque et in hoste virtutem. »

35. Cumque venisset universa multitudo cibum ver», j». capere cum David. — Hebraice, *ut cibaret Davidem pane,* id est, ut cogeret eum comedere. Ha Vatablus; sed melius vertit Noster, *cibum capere cum* David, quia tota civitas cum Davide luxit mortem Abncr, ideoque funebre convivium instituit, quod Septuaginta vocant «zpxJttn-mv, de quo vide Pollucem, Suidam et Athenæum, lib. VII *De Dipnosophistis* : Judæos enim funebre epulum celebrasse patet, *Tobice* cap. iv, 18, et ex Josepho lib. Il *De Bello;* cl idem factitasse Gentiles, cx historiis notissimum est. De Christianis res est clarissima. Ha llcbræi, Serarius, Sanchez et alii. Idem liquet cx *Jcremiæ* cap. xvi, 15, ct *Ezcch.* cap. xxiv, 17. Vide hic in Davide hujus ritus, ct convivii quo defunctis per alimoniam pauperum suffragabatur, antiquitatem. Huc faciunt Parentalia Romanorum, per quæ parentibus vita functis parentabant.

39. Ego autem adhuc delicatus, et unctus rex,— Vcw. 39. scilicet ego rex sum tenellus cl noviter unctus, ideoque debilis ct infirmus in regno et potestate regia, nec in ca firmatus, 7. *d.* Tu, o Joab, occidendo Abncr ducem belli Israelis, creasti mihi periculum, ne totus feraci me regem repudiaret, atque ob hanc cædem me quasi illius secreto conscium a regno in perpetuum excluderet. Alii cum Yalablo vertunt : *Ego facilis et clemens sum, licei unctus sim factusque rex; at Joab et Abitai, qui sunt nepotes mei, inclementiores me sunt.* Ego enim peperceram Abner, illi autem eum occiderunt; tí enim *clemens* directe opponitur rô *duri* quod sequitur.

CAPUT QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Baana *ct Rcchab dolose occidunt Isboseth, caputque (jus deferunt ad Davidem, qui pro boni nuntii premio illis mortem rependit.*

1. Audivit aulentiIsbosellifilius Saul, quod cecidisset Abner in Hebron, el dissoluta; snnl manus ejus, omnisque Israel perturbatus est. 2. Duo autem viri principes latronumeranl filio Saul, nomen uni Baana, et nomen alteri Rcchab, filii Remmon Berothilæ de fdiis Benjamin ; siquidem et Bcroth reputata est in Benjamin ; 3. ct fugerunt Berothilæ in Gcthaim, fuerunt- que ibi advenæ usque ad tempus illud. 4. Erat autem Jonalhæ filio Saul filius debilis pedibus ; quinquennis enim fuit, quando venit nuntius de Saul cl Jonatha cx Jezrahcl : tollens itaque eum nutrix sua, fugit; cumque festinaret ul fugeret, cecidit, et claudus effectus est, habuilquc vocabulum Miphiboselh. 5. Venientes igitur filii Remmon Berolbilæ, Rcchab el Baana, ingressi sunt fervente die domum Isboseth, qui dormiebat super stratum suum nn ridie. El ostiaria domus purgans trilicum, obdormivit. G. Ingressi sunt autem domum latenter assumentes spicas trilici, ct percusserunt eum in inguine Rcchab ct Baana frater ejus, et fugerunt. 7. Cum autem ingressi fuissent domum, ille dormiebat super lectum suum in conclavi, clpercutientes interfecerunt cum ; sublatoque capite ejus, abierunt perviam deserti tota nocte, 8. el attulerunt caput Isboseth ad David in Ilebron ; dixeruntque ad regem : Ecce caput Isboseth filii Saul inimici lui, qui quærebat animam tuam; ct dedit Dominus domino meo regi ultionem hodie de Saul, ct dc semine ejus. 9. Respondens autem David Rechab, cl Baana fratri ejus, filiis Remmon Berothilæ, dixit ad cos : Vivit Dominus, qui eruit animam meam de omni angustia, 10. quoniam cum qui annuntiaverat mihi, et dixerat : Mortuus est Saul; qui putabat sc prospera nuntiare, tenui, et occidi eum in Sic-eleg, cui oportebat merccdem dare pro nuntio. 11. Quanto magis nunc, cum homines impii interfecerunt virum innoxium, in domo sua, super lectum suum, non quæram sanguinem ejus de manu vestra, ct auferam vos de terra? 12. Præcepit itaque David pueris suis, ct interfecerunt eos ; præcidenlcsque manus cl pedes eorum, suspenderunt eos super piscinam in Ilebron : caput autem Isboseth tulerunt, cl sepelierunt in sepulcro Abner in Ilebron.

Ver». 2. 2. Duo autem vibi pbikcipes latronum uiiant filio Saul. — Septuaginta, *duoviri principis turmarum erant Isboseth filio Saul* ; Chald ei, *duo viri principes capita duorum exercituum, fuerunt cum filio Situlis ;* Vatablus, *profe ti copiarum. Latrones* ergo hicvocantur milites, qui huc illuc prædatum excurrero solent (latrones enim proprio dictos non tolerassct rex Isboseth) : mm hi hebraico vocantur 'HI) *gedudim :* sic olim Romani per *latrones* inlellig, han! milites mercenarios, eo quod nt latrones ct cx insidiis ad pra dandum excurrebant , ait Varro , Festus ct Nonius Macellus. Sic Jephte vocatur, « princeps latronum , » id est, militum prædantium, *Judie,* xt, 3. Forte hi duo fuero duces, sivo capitanci, custodi® regi e, puta militum prætorianorum, qui Isboselhum stipabant et custodiebant, ut modo faciunt Helvetii : sic cniin facilis eis fuit in domum ingressus, el ad Isboseth secretus accessus. Ita Saiianus.

3. Er fugerint BenorniTÆ, — puta u Baana» et « Ilcehab » jam dicti ; fugerunt autem a facio Isboseth apud quem militaran!, ob facinus aliquod commissum , quod Isboseth punire volebat. Ita Rabanus, Abulensis, Serarius cl alii. Perperam ergo R. Salomon ct Cajetanus, per *Berolhilas* accipiunt omnes cives ct incolas urbis *Berofh.* Cut enim omnes cives fugissent? Et quid fuga eorum facit ad historiam præsentem ? Nam quod ait R. Salomon , et ex eo Lyranus, cos fugisse mortuo Saule metu Philistæormn, co quod eis vicina esset *Beroth* , cx eo refellitur, quod hi duo duces erant militum Isboseth post mortem Saulis, uti dictum est vers. 2.

4. ehat autem jonatilk filio savi. hui's dfci V«r». I.

us pedibus, — nomine a Mipliiboseth, » ut sequitur. Cur hic inducitur mentio Mipliiboseth ? Respondeo, ut significetur ex stirpe Saulis nullum superfuisse masculum regno idoneum : nam « Miphiboseth, » qui solus supererat, erat claudus ct deformis, ineptusquo ad bella Israelis gerenda; quare mortuo Isboseth (cujus caedes hic narratur) necessario a stirpe Saulis regnum fuit transferendum ad Davidcm. Ita Abulcnsis. Aliter llebræi apud S. Hieronymum in *Tradit.,* Rabanus, Cajelanus, R. Salomon, ct alii respondent, scilicet, Baana ct Rechab militasse non sub Isboseth. sed sub Jonatha, quare favisse ejus filio Mipliiboseth, ct voluisse eum creare regem, ideoque conspirasse in necem Isboseth : sed Mipliiboseth conspirationem corum detulisse ad Isboseth, cujus vindictam illos metuentes fugisse, ac secreto redeuntes eum occidisse, ut Davidis gratiam inirent. Sed hæc mera est conjectura, nullum in Scriptura habens fundamentum.

Ym. s B- Qui dormierat super stratum suum meridie,— uti multi in Italia aliisque regionibus calidis meridiantur, ct meridie levem somnum capiunt ; nam alioqui sanctio medicorum est : « Somnum fuge meridianum. » Chaldæus hunc somnum vocat, *somnum regum,* dicens, *ct ille* (Isboseth) *dormiens somnum regum; reges* enim vigilantes, qui noctu sæpe pro salute ct negotiis regni excubare ct noctes ducere insomnes coguntur, somnum captant a meridie. Sicut Epaminondas dux Thebanorum, iis festa cl convivia celebrantibus, indeque dormitantibus, excubare solebat, dicens : u Ego contra hostes pervigilo, ut vos secure convivemini ; » vero aurea principis sententia. Idem Epaminondas cum quemdam c vigilibus dormientem transfixisset, ideoque nimiæ severitatis argueretur: « Talem, inquit, cum reliqui, qualem inveni; nimirum vita viventium vigilia, ideoque vita dormientium mors potius est, quam vita; «unde Christus in Evangelio crebro vigilare nos jubet.

Et ostiaria domus purgans triticum (jam trituratimi, eximendo lapillos, paleas, ctc., ac singula quasi grana seligendo, ut plane sint pura ad delicias) obdormivit, — scilicet cx labore purgandi, æque ac ex astu fessa in somnum incidit. Pulchram el perutilem hac de rc tropologiam affert S. Gregorius, lib. I *Moral,* cap. xvni : a Ostiaria, ait, trilicum purgat, cum mentis custodia discernendo , virtutes a vitiis separat. Quæ si obdormierit, iu mortem proprii domini insidiatores admittit ; quia cum discretionis sollicitudo cessaverit, ad interficiendum animum malignis spiritibus iter pandit. Qui ingressi spicas tollunt; quia mox bonarum cogitationum germina auferunt, atque in inguine feriunt ; quia virtutem cordis delectatione carnis occidunt. In inguine quippe ferire, est vitam mentis delectatione carnis perforare. » Damnum vero dormitantis hujus custodis subjicit, dicens : 0 Nequaquam vero Isboseth iste hac morte succumberet, si non ad ingressum domus mulierem, id est, mollem custodiam ad mentis aditum deputasse!. Foriis namque virilisque sensus præponi cordis foribus debet, quem nec negligenti© somnus opprimat, ncc ignoranti© error fallat. Unde bene ct Isboseth appellatus est, qui custode femina hostilibus gladiis nudatur : Isboseth quippe vir confusionis dicitur. Vir autem confusionis est, qui forti mentis custodia munitus non est; quia, dum virtutes se agere æstimat, subintrantia vilia nescientem necant. Tota itaque virtute muniendus est aditus mentis, ne quando eam insidiantes hostes penetrent foramine neglect© cogitationis. Hinc Salomon ait : Omni custodia serva cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit. »

Eadem ad verbum ex S. Gregorio transcripsit Angclomus, Rupertos ct Eucherius; unde liquet Eucherium hunc non esse S. Eucheriuin Lugdunensem Episcopum, qui centum et amplius annis S. Grcgorium antecessit ; sed Bedam vel quem illius ævi.

Politice discant hic principes vel per se vel per fidos amicos excubare, præsertim iis temporibus queis cæteri dormiunt, ut meridie ct noctu ; hæc enim tempora captant hostes , ut incautos invadant ct opprimant. Sic Philippus rex Macedonum, paler Alexandri Magni, cumin exercitu dormivisset, experrectus : « Tuto, ait, dormivi, vigilavit enim Antipater.» Ita Plutarchus in Apop/d. Idem cum inlerdiu dormiret, Græcique ad fores convenientes criminarentur illum, Parmenio cum defendens : « Nolite, inquit, admirari si nunc Philippus dormiat ; nam quando vos dormiebatis, ille vigilabat. » Vera est enim Platonis sententia, quam recenset Laertius lib. HI : « Nemo dormiens ulla re dignus est, quia similis est mortuo. Somnus enim est imago mortis, uti aiebat Alexander Magnus, dictitans cx somno se colligere quod esset homo mortalis, non Jovis filius, uti nonnulli adulantes dicebant, teste Plularcho. lino sæpe a somno itor in mortem. Unde Gorgias Leontinus sentiens soporem lethalem obrepere, amico percunctanti : « Quo pacto haberet ? Somnus, inquit, jam incipit me fratri suo (morti) commendare. » Ita Ælianus, lib. II.

G. Ingressi sunt autem domum latenter, assu—Ver» mentes spicas tritici, — ut fraus et cædis Isboseth machinatio lateret, si cui vigili occurrerent; videbantur enim esse tritici messores, vel emptores ct mercatores, ut vertit Chaldæus, R. Salomon ct alii ; unde ex Ilebræo vertas, *ingressi sunt* in *medium domus accipientium frumenta,* licet Hebræi apud S. Hieronymum putent cos gestasse spicas trilici, quod fingerent se eas quasi primitias et munera regi Isboseth oblaturos. Alii, ut spicis faciem tegerent, ne agnoscerentur. Alii censent cos spicas virentes detulisse osliariæ, ut illa solita purgare trilicum, spicas exfolliculareret ct tereret; itaque faceret polentam quæ priscis crat

in deliciis; hoc enim feminarum crat opus. Undo Abigail polentam obtulit Davidi, ut ejus iram leniret, lib. I, cap. XXV, 18. Ita Sanchez. Quæ conjectura est apposita cl verosimilis.

Et percusserunt bum in INGUINE. — Hebraice, *sub quinta,* scilicet costa, quæ est ultima sub qua nihil est osseum, sed venter mollis, ideoque ictui et perforationi lethali opportunus.

Vers. n. 11- Quanto magis nunc, cum homines impii interfecerunt virum innoxium (1), etc. — Isboseth crat hostis cl noxius Davidi, cum coquo de regno digladiatis; David tamen cum vocat «innoxium,» quia censebat cum bona fide existimare, ad se, quasi ad Saulis regis defuncti filium regnum pertinere; ncc enim ei liquido constabat illud ex Dei dono ad Davidem esse translatum : licet enim forte audissct Davidcm a Samuele unctum in regem, tamen jus Davidis ei non crat liquidum; nam excipere poterat acdiccre Davidem unctum quidem in regem, sed sure Iribus Judæ duntaxat, calleras ergo tribus ad se spectare ; aut, Davidem unctum quidem esse in regem, sed ut regnaret eo casu, quo stirps regia Saulis deficeret ut illi succederet : jam autem hanc stirpem necdum defecisse, sed in se perdurare, quare Davidem non posse, exclusa stirpe regia, regnum suum invadere.

ve», n. 12. Interfecerunt eos. — Fecit id David, ut amoliretur a se suspicionem populi, quod ipse secreto auctor vel conscius fuisset cædis Isboseth. Rursum ut amorem suum erga Saulcm cl Isboseth, licet sibi inimicos ostenderet; itaque clementiae et bencficcnliœ famam sibi apud omnes tribus conciliaret, quæ magnam regi apud subditos benevolentiam ct auctoritatem conciliat. *Tertio,* ut quasi rex ct judex puniret tantum scelus, ac iniquam cædem regis ulcisceretur. Corpus enim regium omnibus inviolabile esse debet.

Porro Theodoretus ct Abulcnsis censent Davidcm hos regicidas crucifixisse. Josephus, lib. VII, cap. ¡i, ait eos exquisitissimis tormentis fuisse aíTectos; sed nil tale habet Scriptura, quæ innuit cos illico fuisse occisos, ideoque gladio vel lancea confossos, ac mox manus quibus cædem patrarunt, cl pedes, quibus ad eam contenderant, fuisse præûisos, cl suspensos ad perpetuam sceleris memoriam cl vindictam.

Caput autem Isboseth tulerunt et sepelierunt in sepulcro Abner in Hebron ,— quia Hebron crat locus quasi sanctus, consecratus sepultura Abrahæ, Isaac el Jacob, ct ut mulli volunt, Adæ. Vide dieta *Josuc* XIV, 15.

Porro pompam funeris David non exhibuit Isboseth, quam exhibuerat Abner, tum quia Abner in dilionc sua erat occisus juxta Hebron, Isboseth vero extra limites regni sui; tum quia Isboseth perpetuo adversatus erat Davidi ; Abner vero ab Isboseth transierat ad Davidem, ad cumque rateras tribus traducere satagebat. Denique cum Abner occideretur, vehemens omnino crat multorum suspicio, Davidis jussu vel nutu, eum fuisse occisum; quare ut hanc suspicionem eis demeret, opus fuit illi summe honorare Abnerem in funere. Ha Abulcnsis, Salianus ct alii.

(1) **Vere erat innoxius, sui enim amici contendebant acriter ad illum perlinere Saulis regnum.**

CAPUT QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Undecim tribus creant sibi unguntque Davidem regem in llebron. Mox, vers. 6, *David Jebusœis emis extorquet arcem Sion, in qua Miram curat adificari domum Davidi; ubi David, vers.* 13, *multiplicat uxores et filios. Denique, veis.* 18, *cadit Philistæos primo, et secundo, vers.* 23, *dante Deo signum Davidi, sonitum gradiente in cacumine pyrarum.*

1. Et venerunt universa) tribus Israel ad David in llebron, dicentes : Ecce nos, os tuum el caro tua sumus. 2. Sed ct heri ct nudiusterlius, cum esset Saul rex super nos, tu cras educens ct reducens Israel ; dixit autem Dominus ad te : Tu pasces populum meum Israel, cl tu eris dux super Israel. 3. Venerunt quoque el seniores Israel ad regem in llebron, el percussit cum eis rex David fœdus in Hebron coram Domino ; unxerunlque David in regem super Israel. 4. Filius triginta annorum crat David, cum regnare cœpisset, ct quadraginta annis regnavit. 5. In llebron regnavit super Judam septem annis cl sex mensibus; in Jerusalem autem regnavit triginta Iribus annis super omnem Israel ct Judam. 6. El abiit rex, ct omnes viri qui erant cum eo, in Jerusalem ad Jebusæum habitatorem terne, dictumque est David ab eis : Non ingredieris huc, nisi abstuleris cæcos et claudos dicentes : Non ingredietur David huc. 7. Cepit autem David arcem Sion, hæc est civitas David. 8. Proposuerat enim David in

die illa premium, qui percussisset .Tebtisæum', et tetigisset domatum fistulas, et abstulisset *cæcos cl* claudos odientes animam David; idcirco dicitur in proverbio : Cæcus ct claudus non intrabunt in templum. 9. Habitavit autem David in arce et vocavit eam, Civitatem David ; et ædificavit per gyrum a Mello et intrinsecus. 10. Et ingrediebatur proficiens atque succrescens, el Dominus Deus exercituum erat cum eo. 11. Misit quoque Hiram rex Tyri nuntios ad David, el ligna cedrina, cl artifices lignorum , artificesque lapidum ad parietes, et ædificaverunt domum David. 12. Et cognovit David quoniam confirmasset cum Dominus regem super Israel, et quoniam exaltasse! regnum ejus super populum suum Israel. 13. Accepit ergo David adhuc concubinas et uxores de Jerusalem, postquam venerat de Hebron, natique sunt David elalii filii et filia); 14. et hæc nomina eorum qui nati sunt ci in Jerusalem, Samua, ct Sobab, et Nathan, et Salomon , 15. ct Jebahar, cl Elisua, ct Nepheg, 10. ct Japhia, ct Elisama, et Elioda, ct Eliphalelh. 17. Audierunt ergo Philistiim quod unxissent David in regem super Israel, ct ascenderunt universi ut quærerent David; quod cum audisset David, descendit in præsidium. 18. Philistiim autem venientes diffusi sunt in valle Raphaim. 19. Et consuluit David Dominum, dicens : Si ascendam ad Philistiim? ct si dabis cos in manu mea? Et dixit Dominus ad David : Ascende, quia tradens dabo Philistiim in manu tua. 20. Venit ergo David in Baal Pharasim, ct percussit cos ibi, ct dixit : Divisit Dominus inimicos meos coram me, sicut dividuntur aquæ. Propterea vocatum est nomen loci illius Baal Pharasim. 21. Et reliquerunt ibi sculptilia sua, quæ tulit David, et viri ejus. 22. Et addiderunt adhuc Pliilis-Uim ut ascenderent, et diffusi sunt in valle Raphaim. 23. Consuluit autem David Dominum : Si ascendam contra Philislæos, et tradas eos in manus meas? Qui respondit : Non ascendas contra eos, sed gyra post tergum eorum, et venies ad cos ex adverso pyrorum. 24. Et cum audieris sonitum gradientis in cacumine pyrorum, tunc inibis prælium, quia tunc egredietur Dominus ante faciem tuam, ut percutiat castra Philistiim. 25. Fecit itaque David sicut præcepcral ei Dominus, et percussit Philistiim, dc Gabaa usque dum venias Gezer.

vetJ ! 1. Et venerunt universa tribus Israel ad David in Hebron, — uleum sibi regem crearent communi omnium consensu. Vide I *Paral,* xii, 23 ct seq., ubi fuso hic tribuum adventus et ordo describitur.

Dicentes : Eccb nos , os tuum et caro tua sumus, — hoc est, nos cognati lui sumus, ita Chaldæus : ne enim putaret quis David sanguine contingere tribum Juda dunlaxat, ex qua oriundus erat, ideoque cum solius tribus Juda esse rcgein, hac de causa cæteræ undecim tribus hic asserunt Davidem quoque suum esse consanguineum; omnes enim tribus erant consanguinea), eo quod ex duodecim fratribus Patriarchis filiis Jacob prognatæ essent. Hæc est ergo *prima* ratio, cur David sibi in regem eligant, quod ex eis sit ortus, cisque sanguine junctus : sequitur ratio *secunda.*

veix • 2. Sed et heri et nudiustertius , cum esset Saul rex super nos, tu eras educens et reducens Israel ,— *q. d.* Tu sub rege Saule magis rexisti populum, quam Saul, pro coque feliciter semper pugnasti ; par ergo est ut Saule mortuo quasi rex nos regere pergas. Sequitur *tertia* ratio petila ex Dei decreto ct oraculo de Davidis regno per Samuelem edito.

Dixit autem Dominus ad te : Tu pasces populum ■eum Israel. — «Pasces, » id est reges; hoc enim est Hebnoum îljHD *tire* et grœcum mante. Unde sciant reges se debere regero pascendo populum, eo modo quo pastor pascit oves; quocirca Homerus Agamemnonem rcgein «i¡xí/x ›.xí›v, id est, pastorem populorum vocat.

3. Percussit cum eis rex David foedus in Ite-v(t m ERON coram Domino, — id est, coram toto coetu et synagoga populi fidelis, sive duodecim tribuum, cui præsidebat Deus; nam arca Dei non erat in Ilcbron ; quare coram ca hoc foedus sanciri non potuit. Hoc « foedus n erat mutua promissio, qua David promittebat sc fideliter regnum Israel administraturum juxta leges a Deo sancitas *Douter.* xv», 1G ct seq. Israelitas vero vicissim promittebant sc illi obedientes ct fideles fore.

Unxeruntque David in regem super Israel. — David ter unctus est in regem Israel : primo, secreto in domo patris a Samuele ; sectoido, publico a sola ct tota tribu Juda; *tertio,* hic ab omnibus tribubus. David fuit typus Christi, qui tripliciter quoquo unctus est : *primo,* gratia unionis personalis, propter quam jus adeptus est in omnes Dei electos, ut eorum princeps et caput; *secundo,* gratia redemptionis in morte : propter quam « Deus exaltavit illum ct donavit ei nomen, quod est super omne nomen,» cl reipsa regnare cœpit super patres, quos c subterraneis locis eduxit, cl

paucos Apostolos atque discipulos; *tertio,* gratia supremi triumphi: Cum « data est ei omnis potestas in cœlo ct in terra, n ct Spiritu Sancio misso de coelo, omnes gentes servierunt ei; ct impletur illud indies juxta *Psalm.* n : a Postula a me, ct dabo tibi gentes hæredilatem tuam et possessionem tuam terminos terræ. » Quin ct rex triplici jure fuit: *primo,* ut Deus : « Rex regum ct Dominus dominantium ;» *secundo,* ut homo, filius cl successor Davidis regis, unde Nathanael, *Joan.* cap. i, vers. 49 : a Rabbi, lu es rex Israel; » cl turbo) ventura erant *Joan.* cap. vi, vers. 15: ‹ί Ut raperent cum ct facerent cum regem; » quæ divinitatem ejus non norant : eædemque ingredienti Ilicrosolymam succlamabant *Joan.* cap. x ii, vers. 13 : « Benedictus qui venit in nomine Domini rex Israel; » *tertio,* ut Homo Deus, ex quo dicebat Mallhæus, cap. xxviii : a Data csl mihi omnis polcstas in cœlo ct in terra. » Ita Noster, Salianus in *Annalibus,* anno Salomonis 2, num. 98.

ver».a. 4. Filius triginta anxorum erat David, cum regnare coepisset. — a Filius triginta annorum, » id est, vir triginta annorum. Est llcbraismus, quem explicui lib. I, cap. xi, vers. 1. Hinc patet Davidem fuisse juniorem Jonatha, qui erat quadraginta annorum cl amplius, uli ostendi cap. n, vers. 10. Mirum ergo nonnullos censere Davidem fuisse seniorem Jonatha, quibus favet S. Ambrosius, lib. I *Offic.* cap. XXXII, dicens : « David, cum esset prudentior, Jonathne tamen junioris conciliis acquiescebat. »

Allegorico, David hic uti ct in aliis omnibus typus fuit Christi; audi Angclomum: a Quod David triginta annorum regnare cœpit, præfigurabal quod Dominus noster triginta annorum venit ad baptismum, et incipiebat Evangelium regni predicare; cujus regnum sempiternum, et potestas ejus alteri non dabitur. Quadragenarius enim numerus, qui ex qualordenis constat, plenitudinem temporum, et rerum perfectionem significat. » Hoc representavit regnum Davidis, quod fuit quadraginta annorum.

Er quadraginta annis regnavit ,— additis septem mensibus; nam septem annis ct sex mensibus regnavit super Judam, deinde triginta tribus annis super totum Israel ; nisi dicas hos triginta 1res annos non fuisse integros, ct defuisse cis sex menses ; sic enim pracise regnavit quadraginta annis, mortuusque est anno œtatis septuagesimo. Debrai apud S. Hieronymum in *Tradit,* dicunt Davidem regnasse quadraginta annis ct sex mensibus ; sed hos mensos non computari, eo quod David per sex menses Absalomum fugerit, vel morbo laborarit. Planius dicas Scripturam sæpc numeros integros consignare, ct fractiones sive minutias numerorum omittere.

Veri. 6. **9.** Et **ABIIT REX ET OMNES VIRI QUI ERANT** cum eo in Jerusalem, — ut cx Hebron sedem regni (.•ansíecrei in Jerusalem, eamquo faccrct regni

ct synagoga metropolim. Vide qu® de Jerusalem dixi *Judie,* cap. i cl alibi.

Non ingredieris nuc, nisi abstuleris cæcos et Ctú ‹i claudos dicentes: Non ingredietur David huc. — Quieres, quinam Iu cæci ct claudi? Primo, non- q i » nulli putant fuisse imagines cl statuas cæcorum ct claudorum effictas in maris, ut per eas significarent Jebusæi, arcem Sion ita esse celsam ct munitam, ut ipsis nihil agentibus, a statuis istis defendi posset. *Secundo,* Abcn-Ezra, R. Salomon Sera»!», cœtcrique Rabbini consent fuisse duas imagines duorum Patriarcharum, unam Isaaci cæci, alteram Jacobi claudi, ut per eas admonerentur Israelita fœderis, quod cum Isaac et Jacob eorum, pepigerat Abimelech ipsorum avus, Genes, xxvi, ac proinde abstinerent a bello el invasione suæ arcis in Sion. *Tertio,* Burgcnsis censet fuisse idola, quæ Jebusæi quasi deos tutelares collocarmi in inuris. *Quarto,* Chaldæus raeos et claudos accepit non corporales, sed spirituales : qui scilicet mente cæculirenl ct claudicarent; unde vertit, *peccatores ct culpatos. Quinto* et genuine, ven et Qiinu> proprie dicti Lie intelligunlur cæci et claudi ; tales enim milites, quibus in prælio effossi erant oculi, et libi® fracta, Jebusæi collocarunt in muris ct turribus alfissimis arcis Sion, præûdentes loci munitioni, ad sarcasmum et hostilem irrisionem Davidis, *q. d.* Frustra tentas, o David, oppugnare nostram arcem quæ ita loci natura munita est, ut a solis cæcis cl claudis quos in ea vides, defendi possit. Age ergo, si tibi cor est arcem oppugnare, vola in ejus muros, ct cx cis tolle cæcos cl claudos, itaque arcem ingredere et occupa; sed scito, post cæcos ct claudos, nos oculatos pedibusque cl manibus valentes libi occursuros, et te tuosque e muris deturbaturos: ita Josephus, lib.Vil *Antiquit.* cap. n. Procopius, Theodorelus, Angelomus, Abulensis, Serarius ct alii. Sic Tyrii, ait Lyranus, in inuris Tyri munitissimis constituerunt pygmæos, quasi dii soli cos propugnare sufficerent. *Ezech.* xxvn, 11. Vide ibi dicta.

Addunt Hebræi apud S. Hieronymum in *Tradit.,* cl Glossa, Jebusæos a Davide vocalos fuisse *cæcos ct claudos,* id est debiles ct inermes, ideoque ipsos hoc convicium in Davidem per sarcasmum retorsisse, eique suos cæcos ct claudos objecisse, *q. d.* Posuimus in muris nostris defensores cæcos ct claudos, quia tu nos cæcos et claudos vocitas; age ergo, experire an tales simus, et cum cæcis cl claudis hisce dimica, ac videbis non nos, sed tuos milites fieri claudos et cæcos; est hoc scomma militare. Addunt alii Jebusæos vocasse Hebræos *cæcos ct claudos.* Sic enim Manethon : Lysimachus cl alii apud Joscphum, lib. l *Contra Appion.,* conviciantur Moyscn cl Hebræos ob lepram, scabiem aliosquc morbos a rege fuisse ejectos. Quare Moyseu octoginta millia leprosorum, mancorum et mutilorum, v. g. cæcorum ct claudorum ex Ægypto eduxisse. Scomma ergo hoc in Hebræos detorserunt Jebusæi, *q. d.*

Vo*. Hebræi, cum Moyse vestro estis leprosi, inutili, acri et claudi, ideoque ab Ægyptiis ejecti; vultis ergo occupare arcem nostram Sion ? sane nos experiemini valenliorcs Ægyptiis, qui vos quasi cæcos et claudos facile bine propulsabimus. Insultarunt ergo Davidi, 7. d. Tu cum cæcis et claudis tuis Hebræis non ingredieris huc: facesso ergo hinc, el abi redique ad tuos Ægyplios.

*Ven.*7. 7. Cepit autem David arcem Sion. — Nota: D;-vid conviciis Jcbusæorum animum non demisit: sed extulit, ac propositis ingentibus præmiis milites incitavit ad arcem Sion invadendam, qui promissis illecti animoso in arcem conscenderunt, camque occuparunt, ac cæcos ct claudos ibidem a Jebusæis positos deturbarunt. Porro David anno primo regni sui super totum Israel, qui fuit vitæ ejus trigesimus octavus, cepit Sion ct Jerusalem, ac sedem regni cx ll ?bron in illam transtulit, in iliaque regnavit triginta tribus annis, ut dictum est vers. K.

Ver» 8. **8. PROPOSUERAT EMM DAVID IN' DIE ILLA PREMIUM, QU! PERCUSSISSET JeBUSÆUU , ET TETIGISSET** domatum fistulas, — id est, lectorum imbrices vel canales, per quos aqua c tectis in terram defluebat, 7. *d.* Proposuit David præmium ci qui primus summitates murorum cl canalium Sionis apprehendisset, ac cos transiliens in arcem infrassot. Præmium erat ut is fieret dux ct princeps mililiæ Davidis. Fecit hoc Joab, qui proinde licet ob cædcm Abner mereretur hoc principatu privari, tamen ob superatam arcem Sion, quod scilicet primus in eam, non per cedrum ab Hebræis ad hoc excisam, ut nugantur Hebræi, sed per admotas arci scalas conscendisset, meruit a Davide in principatu hoc suo confirmari, ut patet I *Paral.* cap. xi, vers. C. Cum enim undique scalæ ab Hebræis arci admoverentur, mullique per cas in muros evadere contenderent, Joab omnes superavit, primusque in muros ascendit, ut notam sceleris occisi a sc Abncr hac generositate ct victoria deleret, atque Jcbusæos arcis custodes occidit ad unum omnes, excepto unico Arcuna, qui Jâdœis erat amicissimus, ail Josephus. Hic enim Davidi vendidit aream in morite Sion, ad fabricandum in ea templum, de quo cap. xxiy.

Et abstulisset cucos et claudos odientes animam David. — Hinc patet veros cæcos et clan-Jos, milites Jcbusæos positos fuisse in muris Sionis, quos David per Joab abstulit, cl, ut aiunt Septuaginta Romana, pugione *occidit.* Objiciebat Mardon Christum non esse filium Davidis, vel certe ab eo esso degenerem, co quod David occidisset cæcos ct claudos quos Christus sanabat. Redondel Tertullianus, lib. IV *Contra Mareion.* xxxvi, Davi-Icmoccidisse Jcbusæos cæcos ct claudos « odien-'es animam David ; n al cæci ct claudi curati a Christo non odiebant, sed amabant Christum, ib coque visum poscebant. Quare *caci* illi el ‹ laudi Jebusæi resistentes Davidi rcprœsenlabant, ait Angelum is, Scribas el Pliai s « os, qui spiritiialiter erant *cæci,* quia non agnoscebant Christum, ct *daudt,* quia ad bona opera crant (ardi ct inepti, quos proinde Christus redarguit et moite (Cierna punivit, de quibus ipse ait: «Cæci sunt d duces cæcorum, n *Matth.* cap. xv, vers. 14, ct cap. XXII!, vers. 13: « Væ vobis, Scribæ et PJiarisœi hypocrite, quia clauditis regnum cœlorum ante homines; vos enim non intratis, ncc introeuntes cinitis intrare. »

Mystice ergo, *cæci ct claudi* sunt infideles, hæretici ct fideles prave vívenles, qui factis negant, quæ sc credere profitentur, quique in via Dei claudicant, nunc Deo, nunc mundo servire el placere conantcs. Hi non ingrediuntur templum coeleste. Quocirca S. Paulus, *Hcbr.* cap. xii, 13, dixit: a Propter quod remissas manus, et soluta genua erigite, ct gressus rectos facite pedibus vestris, ut non claudicans quis erret, magis autem sanetur. » Oremus ergo cum Psalte Deum, « ut non infirmentur vestigia nostra, » *Psalm,* xvii, 37; « cl ut ponat pedes nostros quasi cervorum, » ibidem vers. 34; a ut viam mandatorum Dei curramus,)) *Psalm,* cxviii, 32. Sapienter S. Ambrosius, *serm.* 68: « Petrus, ait, petra est super quam aedificatur Ecclesia, ideoque sicut in Ecclesia fidei fundamentum continet, ita ct in homine membrorum fundamenta confirmat, uti claudo gressum restituit, *Ad.* ni, 7; ct ut Christianus non jam trepidus ct imbecillis possit super petram Ecclesia;, sed robustus ct fortis incedere, n

Idcirco dicitur in proverbio : Cjbcus et claudus **NON INTRABUNT IN TEMPLUM. — Hebraice,** *in domum;* quod Salianus ct alii accipiunt de domo, sive palatio Davidis; Vatablus dc arce Sion, 7. *d.* Quia cæci ct claudi Jebusæi restiterunt Davidi in arce Sion, cumque irriserunt; hinc sanxit David, cisque hanc pernam statuit, ut nemo eorum deinceps arcem Sion, cl domum suam in areo sitam ingrederetur. Verum Noster ct Septuaginta domum Dei intelligunt, scilicet *templum.* Porro poterant Hebræi cæci cl claudi ingredi templum vetus; nam cos in illo curavit Christus, *Matlh.* cap. xii, vers. 14. David ergo templi ingressu arcuit cl prohibuit non Hebrœos, sed Jcbusæos cæcos cl claudos, qui ipsum irriserunt, 7. *d.* Vos Jebusæi cæci el claudi superbe insultastis Davidi, quod ipse nequiret occuparo arcem Sionis : idcirco ipse ea occupata vobis in congruam pœnam hoc scomma in vos retorquet, staluilque ne quis vestrum in arcem Sion, cl multo minus in tabernaculum, vel templum in monte Sion ædificalum ingrediatur; quare vestrum dicterium in proverbium abiit, ut, cum quem stulte suæ ostentationis meritas dare poenas, illainquc in caput ostentantis retorqueri homines vident, dicant: aCœcus ct claudus non intrabunt in templum, n 7. *d.* Hic jactabundus donum suum, quod superbe ostentabat, perdidit, coque in pœnam jaclanliæ suæ spoliatus e l. Idipsum tamen ad litteram dicitura sacerdotibus, qui, si cæci essent vel claudi, arce-

bantur ministerio templi, *Levit.* cap. xxi, vers. 18. Alii putant hoc proverbium dici dc re impossibili, ut, cum quid impossibile quis lentat, dicatur ei: «Cœcus cl claudus noa intrabunt in templum, » 7. *d.* Rem impossibilem lentas cainque possibilem efficere satagis, sed frustra. Hic fuit primus actus regni Davidis super totum l rad, scilicet occupatio Sionis, ac regii throni translatio ex Hebron in Sion ct Jerusalem. Volebat enim Deus in ea statuere caput regni et synagogæ, ro quod Christus Davidis anlilypus in eadem erat prædicaturus el erecturus Ecclesiam, ibique regnum suum spirituale inchoaturus, juxta illud *Isaiæ* cap. 11, vers. 3: « Dc Sion exibit lex, ut verbum Domini de Jerusalem.» Ecclesia enim est *Sion,* id est *specula,* quia per fidem speculatur Deum in terris, et per visionem cumdcm sp :culabilur in cœlis. Et cap. 1 x ii, vers. I : « Propkr Sion non tacebo, ct propter Jerusalem non quiescam, donec egrediatur ut splendor justus ejus, ct Salvator ejus ut lampas accendatur. »

vers. 0. 9. Et ᴬedificavoᵎ per gvrum a Mello. — De *Mello* el totius Hierosolymæ situ et structura, vide Adi idiomium, Ariani et Vilalpandum, lib. II *De Templo,* cap. 11, in Apparatu : prefectos hujus œdificationis fuit Joab, I *Paral,* xi.

Porro Chaldæus, *Cant.* cap. vu, vers. 4, vertit: *Ædificavit arcem Sion, quæ vocatur Migdala de Libnan, id est turris Libani, quia omnis qui steterit in ea potest numerare omnes turres quæ sunt in Damasco.* Melius idem cap. iv, vers. 15, ait ipsam Jerusalem vocari *Libanum.*

Mello. — Hebraico idem est quod plenitudo; unde Hebræi per « Mello » accipiunt locum comitiorum, quia illic congregabatur populus ad consultandum de rebus agendis. Alii intelligunt aggerem qui cingebat arcem. Alii putant fuisse fossam circa arcem, quæ dicta sil *Mello* quod aqua impleretur. Alii antumant « Mello » fuisse summitatem sive verticem montis Sion. Verum dico cum Josepho, Vilalpando, Saliano, Sanchez, Richardo, Adrichomio cl aliis Chorographis : u Mello » erat vorago ac vallis profunda et lata valde, quæ montem Sion a civitate inferiori discernebat, atque a porta aquarum, Occidentem versus, usque ad portam piscium extendebatur. Ab hac voragine David montem Sion per gyrum ¿edificavi! ac munivit. Hujus concavitatem Salomon, ut commoda esset platea coæquavit (unde etiam *platea portæ aquarum vocatur),* camque ædificiis ornavit; quæ collapsa ab Ezechia restaurata sunt. Hic Joas rex Juda a suis servis in descensu Sela occisus est; Josephi autem alate hæc vallis *Tyropœon* appellabatur, in quam, ut scribit, domus crcberrimæ desinebant, cratque latissima, et habitationibus hominum frequentissima; verum nunc vorago ipsa lota rejileta est, relictis tamen prioris concavitatis vestigiis, indegno dicta est *Mello,* id est plenitudo, eo quod ruderibus, saxis et domibus impleta esset. Il e enim liber scriptus est post fabricam Sionis ct templi, cum jam «l Mello » esset « Mello, • id esi plena.

13. Et concubinas. — *Concubina* non erant me- Ten. n retrices ct pellices, sed secondaria; uxores, nipote inferioris sortis el status, uh jam sæpius monui. Quocirca harum filii non numerantur l Para/. cap. m, vera. 9.

Porro l *Taralip.* ***ut,*** *G* et 8, repet tur et bis ponitur *Elisama* unus Davidis filius, quia scilicet David duos habebat filios, quibus idem nomen *Elisamæ* indidit, vel quia, priore mortuo, posteriori idem nomen imposuit, cil Vatablus.

17. AUDIERUNT AUTEM PHILISTIIM QUOD UNXISSENT Veri. tT. David in regem super Israel, et ascenderint **UNIVERSI, LT QUXRERENT DAVID, — Ut CUm IIlitlO FCgOi** adhuc invalidum ct quasi inennein opprimerent, ne viribus auctis et regno confírmalo ab eo opprim Tentar, uli ab eo oppressi fuerant occiso Goliath, I *Regum* xvn et seq. I nde David videns se hostibus cinctum, ad Deum confugit, dictavilque psalmum 11 : a Quare fremuerunt gentes,» etc., ubi ad litteram Philistæoium contra se conspirationem, allegorico Judæoium el Gentium contra Christum ct Apostolos conjurationem, suamque et Christi de iis victoriam describit.

QtOD Ctn AUDISSET Da VID **DESCENDIT IN FRXSI-**Diun, — id est, locum munitum. Ha Septuaginta, puta *in arcem,* ut vertit Chaldæus et Vatablus, nimirum in arcem Sionis; hæc enim erat munitissima sedes Davidis, juxta quam castrametabantur ejus hostes Philistei in valle vicina dicta R<i*phaim.* Sic Noster, a præsidium » passim sumit pro arce vel loco inunito. Aut potius « præsidium » hoc erat arx inunita juxta speluncam Odolloni, in quam se recipere solebai David, perseguente Saule. Ha X atablas ct Salianus.

18. PUIUSTIIM AUTSM VENIENTIS DIFFISI SENT IN Vert. U. valle Ruiiadi. — Vallis, quæ adjacet Hierosolymæ, dicta est « Raphaim, » id est Gigantum, a cœsis ibidem a Josuc vel quo alio Gigantibus : Septuaginta vertunt, in *valle Titanum,* id est, Gigantum. Alludunt enim ad fabulam Tilanum, qu un poche mutuati sunt a Gigantibus, *Genes,* vi. Lingunt enim ipsi Gigantes fuisse homines vastissimos et superbissimos, qui cum Jove beltarint, ideoque ab eo fulmine percussi sint.

20. Divisit Dominis inimicos meos sicut dividin- io. rm (disperguntur) aqiæ (vase rupto, vel rivis ex torrente in varias fossas deductis). Propterea vocatum **EST NOMEN LOCI ILLIUS, BAAL PIIARASIM,** — id est habens rupturam vel fracturam, *q. d.* Vallis fracturarum, vel planities divisionum. Ita Chaldæus et abi, ubi scilicet Deus divisit ct dispersit Philistæos per armad milites Davidis. Hujus vallis divisionis meminit Isaías cap. xxviii, vers. 21.

21. **Er RELIQUERUNT ID! SCULPTILIA SUA (idola,** Vert.îl. sive lares, et deos Penates sive tutelares suos), que tulit David, — *et combussit,* ut addit Chaldæus, idquo diserte dicitur I *Paralip. xiv,* 12. Lex

enim *Deut.* vn, 25, idola jubebat comburi. Reppendit David vicem Philîstæis : hi enim I *Kcg.* v, 2, ceperant arcam fœderis, eamque dicaranl deo suo Dagon.

WnuU. **Î3. GVRA TOST TERGUM EORUM, ET VENIES AD EOS** ex **Annuso** pyrorum. — Hebraice *bechaim,* quod Aquila elNoster vertit, «pyrorum;» Pngninus et Vatablus vertunt, *mororum,* quæ cum stillant humor* m quo turgent, flere videntur; Chaldæus, ar*borum;* Septuaginta, xàauOuûvçç, id est fletus et plorationis, a radice r"D3 *hacha,* id est flevit, vagiit; unde Josephus, lib. VII *Antiq.* iv, locum hunc vocat, « sylvam fletus; » quod Hebræi apud S. Hieronymum sic explicant, ut locus hic dictus sit *plorationis,* eo quod in eo Philistæi deplorarmi tam suam, quam suorum idolorum btragem; idola ergo suis cultoribus sunt omnis miserim ct fletus causa, ait Angelomus. Adduntque Davidcm irrupsisse in castra Pbilistœorum eo loci, ubi erant idola, in quibus Philistæi maxime confidebant : quare iis illico disturbatis facile reliqua castra disturbasse. Alii censent Pbilistœorum idola dici fletus, quod iis non nisi lacrymis sacrificari oporteret; alii, quod arbores istæ cum oculis et lacrymis habeant sympathiam; liquorem enim quasi lacrymas distillant, unde et lacrymari dicuntur.

Porro *Clauthmon* nomen crat loci dicti a fletu, ut docent S. Hieronymus, Eusebius, Adrichomius in *Locis Hebr.,* et alii passim : locus hic crai juxta Hierosolymam in valle Raphaim ad occidentem, vel, ut S. Hieronymus, ad scplenlrioncm. Unde hic videtur esse a locus Flentium, » de quo *Judie,* n, i; ibi enim Septuaginta vertunt xXxuOpwa; vide ibi dicta.

Ven 2». **24. Et cum audieris sonitum gradients in cacumine pirorum, tunc inuus prælium : quia tunc egredietur dominus ante faciem tuam. — Per huiIC** gressum, *primo* Josephus et Thcodorctus inlelligunl ipsarum arborum in cacuminibus agitationem, cum nullus flaret ventus. Secundo, Hebræi apud S. Hieronymum compactionem ul deletionem idolorum per Angelos. *Tertio* el genuine : Angeli quasi Dei legati, cl duces belli, excitabant fragorem quemdam in verticibus arborum, periode ac per cos incessissent et processissent ad prælium, pugnaturi cum Davide contraPhilislœos, utipsi percclllercnlurcuin a fronte tolel lautos hostes sibi imminere audirent, et a tergo instantem Davidcmadverterent; unde Chaldæus vertit:Cum *audieris vocem clamoris in capitibus arborum, tunc confortaberis ; quia tunc exibit Angelus Domini ad prosperandum ante te, ut occidat castra Philistœorum.*

c . u •rt* ¡¡›- h l \ "T Vide hic mirum Dei a Davide invocati iu prælio auxilium cl præsidium : voluit enim Deus pro suo Davide pugnaus, ut Philistæi concluderentur hinc pyretis, inde exercitu Davidis, ut ipse strepitu Angelorum, quem ipsi quasi armati progredientes cx adverso Philislæorum edebant, in pyrorrnn arboribus, qua«i valida hostium manu cos invadente perculsi diffugerent, ct in Davidis manus inciderent, ibique parlim ab eo, partim ab Angelis Davidis tutelaribus caederentur. Ita Abulensis ct alii. Sed cur Deus signum hoc dedit in sonitu pyrorum, potius quam amigdalorum, cerasorum, ficuum, etc. Respondeo *primo,* quia R^p» juxta Jerusalem in valle Raphaim eral copia py- Pri®*« rorum, adeo ut pyretum hoc dictum sit *vallis pyri,* teste Adrichomio in *Descriptione Jerusalem,* num. 238. Ita Lyranus. *Secundo,* quia pyri echio- Secuxufo. res sunt ficubus, cerasis, amygdalis, etc., unde magis conveniebant Angelis, qui ex celsis cœlis in pyros descendebant, ul excelsum et coelestem strepitum in pyris excitarent, quo Philistæi percellerentur, cogitantes Angelos e cœlis contra se pugnare. *Tertio,* quia pyrus est mascula, ct mas- Tertio, culi saporis, ita ul pomus femina esse videatur; unde repræsentat eos qui masculo sunt animo et virtute, quales sunt Angeli et Apostoli. *Quarto,* Qnirto. quia *pyrus* dicta est quasi *pyra,* eo quod flammee similitudinem reddit c lato in acutum tendens, ait Sipontinus. Sic flammei sunt Angeli et Apostoli, juxta illud : « Qui facit Angelos suos spiritus, et ministros suos flammam ignis, » *Psal.* cin, vers. 4, *Hebr.* i. *Quinto,* in pyris est proprietas vini, Qninio. ait Plinius, lib. XIV, cap. xiv, præsertim in fulernis ita dictis a potu, quoniam tanta vis succi abundat. Sic Apostoli recepto Spiritu Sancto videbantur musto pleni, *Actor,* n, æque ac Angeli. *Sexto,* Seiio. pyra sunt densa, ideoque ponderosa, adeo ul nonnulla dicantur libralia. Adhæc pyrorum mult© sunt species. Denique « serotina ad hiemem usque ad inartem pendent gelu maturescentia, graca, ampullacea, laurea, p ait Plinius; sic graves, varii ct perdurantes, imo ©terni sunt Angeli.

Simili modo Angeli cx alto pugnarunt contra Pharaonem pro Moyse, *Exodi* xiv, 24, et contra Chananæos pro Josué, cap. x, vers. 14, el pro Barac contra Sisaram, *Judie,* v, 20, ct pro Juda Machabæo contra Lysiam, ll *Machab.* xi, 8.

Tropologice Angelomus : a Per sonitum gradients in cacumine pyrorum, inquit, adventum Domini significai super celsitudinem Prophetarum ct Apostolorum, virtute divinitatis su© supergradientem sicut in Canticis Canticorum scriptum est cap. n : Ecce iste veniet saliens in montibus, transiliens colles. Pyrorum autem cacumina arborum significant summitates. Quid per arbores nisi sublimes Patresinlclliguntur? in quorum cacuminibus dum sonitus auditur, id est, dum in sublimilate vil© sonus, flante Spiritu Saucio, prædicationis intonuit, David noster virtute suæ divinitatis, qua celsitudinem Sanctorum transcendit, Philislœos, id est, immundos spiritus superavit. »

23. Percussit eos de Gabaa, — quæ alibi vo- Ven 0. calur *Gaboon* vel certe Gabaa vicina crai Gabaon.

Usque dum venias Gezer, — quæ crai urbs Philistinorum, ail Josephus, cl patet III *Peg,* ix.

CAPUT SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

David arcam fadcris religiose solemni pompa cx domo Abinadab transfert in domum Obededom ; inde, vers. 14, *in Sion ludens ct saltans coram ca: unde ipsum irridet uxor Michol, vers.* 20, *sed eam arguendo compescit David.*

1. Congregavit autem rursum David omnes electos cx Israel triginta millia. 2. Surrexitque David, établit, et universus populus qui erat cum eo de viris Juda, ut adducerent arcam Dei, super quam invocatum est nomen Domini exercituum, sedentis in cherubim super eam. 3. Et imposuerunt arcam Dei super plaustrum novum, tuleruntque eam de domo Abinadab, qui erat in Gabaa : Oza autem et Ahio filii Abinadab minabant plaustrum novum, 4. Cumque tulissent eam de domo Abinadab, qui oral in Galiaa, custodiens arcam Dei Ahio præccdebat arcam. 5. David autem et omnis Israel ludebant coram Domino, in omnibus lignis fabrefactis, ct citharis et lyris et tympanis el sistris et cymbalis. G. Postquam autem venerunt ad aream Nachon, extendit Oza manum ad arcam Dei, et tenuit eam, queniam calcitrabant boves, et declinaverunt eam. 7. Iratusque est indignatione Dominus contra Ozam, et percussit cum super temeritate : qui mortuus est ibi juxta arcam Dei. 8. Contristatus est autem David, eo quod percussisset Dominus Ozam, ct vocatum est nomen loci illius, Percussio Ozæ, usque in diem hanc. 9. Et extimuit David Dominum in die illa, dicens : Quomodo ingredietur ad me arca Domini? 10. Et noluit divertere ad se arcam Domini in civitatem David ; sed divertit eam in domum Obededom Gethæi. I !. Et habitavit arca Domini in domo Obcdedom Gethæi tribus mensibus; cl benedixit DominusObededom, et omnem domum ejus. 12. Nuntialumque est regi David quod benedixisset Dominus Obededom, et omnia ejus, propter arcam Dei. Abiit ergo David, el adduxit arcam Dei dc domo Obededom in civitatem David cum gaudio; et erant cum David septem chori, ct victima vituli. 13. Cumque transcendissent qui portabant arcam Domini sex passus, immolabat bovem el arietem. 14. Et David saltabat totis viribus ante Dominum; porro David erat accinctus ephod lineo. 15. Et David et omnis domus Israel ducebant arcam testamenti Domini in jubilo et in clangore buccinæ. 16. Cumque intrasset arca Domini in civitatem David, Michol filia Saul prospiciens per fenestram vidit regem David subsilientem, atque saltantem coram Domino, el despexit eum in corde suo. 17. Et introduxerunt arcam Domiui, el imposuerunt eam in loco suo in medio tabernaculi quod tetenderat ei David; et obtulit David holocausta, ct pacifica coram Domino. 18. Cumque complesse! offerens holocausta et pacifica, benedixit populo in nomine Domini exercituum. 19. Et partitus est universa) multitudini Israel, tam viro quam mulieri, singulis collyridam panis unam, cl assaturam bubulæ carnis unam, cl similam frixam oleo ; ct abiit omnis populus, unusquisque in domum suam. 20. Reversusque est David, ul benediceret domui suæ; ct egressa Michol filia Saul in occursum David, ait : Quam gloriosus fuit hodie rex Israel, discooperiens se ante ancillas servorum suorum, cl nudatus est, quasi si nudetur unus de scurris. 21. Dixitque David ad Michol : Ante Dominum, qui elegit me potius quam patrem tuum, ct quam omnem domum ejus, cl præcepil milii ul essem dux super populum Domini in Israel; 22. et ludam, et vilior fiam plus quam factus sum ; ct ero humilis in oculis meis, et cum ancillis de quibus locuta es, gloriosior apparebo. 23. Igitur Michol filiæ Saul non est natus filius usque in diem mortis suœ.

Vir», j. 2. Ur adducerent arcam Dei — cx Gabaa in Sion, turn ut David haberet arcam apud se, et coram ea Deum religiose coleret et invocaret; tum ut magis honoraretur arca et Deus in ca, nipote in urbe regia; tum ut evaderet maximas calamitates, quas Deus Israeli immiserat ob neglecte habitam arcam in Gabaa, ait Josephus, licet id neget Abulcnsis.

Sira quam invocatum est nomen Domini exercituum. — Est Ilebraismus, *q. d.* Quæ vocatur arca Domini, qui dicebatur sedere super alas Cherubim, sive super propitiatorium, ita ut haberet arcam pro scabello pedum suorum; quia inde Angelus in assumpto corporo de nube pro Deo dabat oracula ct responsa. Ita Abulcnsis, Valablus et alii.

ver», j. 3. Et imposuerunt arcam Dei super plaustrum novum. — Fuit error Davidis cx ignorantia, vel potius Levitarmi) peccatum; quia arca non debebat vehi plaustro, sed poi tari humeris sacerdotum vel Lcvitarum, ul patet *Numer.* iv, 13 ct scq.

Tuleruntque eam de domo Abinadab, qui erat in Gabaa. — a Gabaa o crat locus vel collis in urbe Carialhiarim : ibi enim crat domus Abinadab el arca, ut patet I *lieg.* cap. vii, vers. 1.

Minabant (agebant, ducebant) plaustrum, — Oza cl Ahio fratres, quod Abinadab pater eorum jam crai mortuus, ul ex hoc loco colligitur.

Vru «. G. Venerint ad aream Naciion. — Ha Hebræi, Aquila, Angelomus et alii, licci Septuaginta Romæ correcti habeant *Machor,* pro quo I Para/. cap. .\vm, vers. 9, legitur *Chidon,* quia ibidem scutum suum, quo hostes profligavit, Josué cap. vm, 18 posuit, ail S. Hieronymus in *Tradit. ;* sive quia Nachon eral nomen viri el heri areæ, qui alio nomine vocabatur *Chidon.*

Extendit Oza manum ad arcam Dei, et tenuit EAM, QUONIAM CALCITRABANT BOVES. — Oza HOn Crat sacerdos, ul vull Angelomus el Glossa, sed Levita, ul docet S. Hieronymus, epist. *ad Sabinianum;* S. Gregorius, lib. V *Moral,* cap. x; Auctor *Mirabilium S. Scriptura,* lib. It, cap. xii; Josephus, Serarius cl alii, idque satis liquet ex I *Paral,* cap. navi, vers. 13. Quare mirum est D. Soto in IV dist. lui, *Quast.* HI, cui favet Sanchez, asserere Ozam non fuisse Levitam, sed laicum.

Calcitrabant boves, — id est calcitrando videbantur dejecturi arcam in terram ; Septuaginta, *circumflectebat eam vitulus;* Chaldæus, *propulerant eam boves;* Vatablus, *declinabant eam.* R. Kimchi ex R. Jona censet boves ob sanctimoniam arc.e viribus destitutos coepisse deficere ct fatiscere, ul membra cl juncturo eorum videientur luxari, dissolvi el dividi, eo quod non boves, sed Levita) deberent humeris suis gestare arcam. Verum lib. I *Paral.* cap. tu, vers. 9, alia causa datur, cum dicitur : « Bos quippe lasciviens paululum inclinaverat eam. »

Vtn.7, 7. Irailsque est indignatione (id est vehementer iratus ct indignatus csl) Dominus, et percussit eum super temeritate. — Quæres, quare a Deo occisus sil Oza, cum arcain labantem susicniaret, quod erat ofllcium religiosum? R. Salomon respondet cum percussum ob peccatum Davidis, qui arcam plaustro imposuerat. Sed hoc est improbabile. Rursum Theodorctus ait eum occisum ob provimi) aliquod peccatum nobis ignotum et occultum, præsertim quod in eo existons ausus sit tangere arcam, ait Auctor *Mirabil. S. Scriptura,* lib. H, cap. xii (1).

Verum alii certum peccatum assignant; sed varii varium. *Primo,* S. Hieronymus, *epist.* -18, hoc dat, quod Oza arcam humeris non portant, sed plaustro vexerit. Addunt alii quod id fecerit prava Philistæorum imitatione, de quo lib. I, cap. vi et vu. Ita Theodoretus, Procopius, Lyranus. *Secundo,* alii apud Abulensem, quod ipse arcam tangeret illo die, quo nocte præccdcnte cum uxore rem habuerat, ideoque immundus esset el irregularis; nam et Gentilium sacerdotes, dum sacrificabant, debebant esse casti, teste Macrobio, lib. I *Satur.* cap. xxiii. *Tertio,* quod eam tangeret non examinata et expurgata prius conscientia, ait Pacianus *inParanesi. Quarto,* alii cumAbulensi censent cum percussum ob irreverentiam, quod irreverenter tetigerit arcam, idque sine necessitate; levis enim erat boum calcitralio, nam ut dicitur I *Paral,* xni : a Dos, etc., paululum inclinaverat arcam. » Addunt, vel potius fingunt Rabbini, quod arca potius portaret quam portaretur. *Quinto,* alii, quod arcam tetigerit, cum non esset indutus Ephod el vestibus sacris. *Sexto* ct verius, quod Oza non erat sacerdos, sed Levita; solis autem sacerdotibus licebat tangere arcam, ut diserte asserit Josephus, qui erat sacerdos, ideoque legis apprimo peritus, lib. VII *Anliq.* cap. iv; ideoque clare exprimitur *Num.* cap. iv, vers, io, et cap. xvni, 3, ubi jubentur sacerdotes arcam velo obvolvere, cl vectes per angulos arcæ immittere, ne videlicet Lcvilæ arcam humeris portantes, eam contingerent, idque sub poma mortis. Et hoc est quod dicitur : «Percussit eum super temeritate.» Ita Josephus ct Ribera, lib. IH *De Templo,* cap. m. Addit Serarius Ozam tetigisse arcani nudam : licet enim ipsa obducta esset velis, tamen vela hæc non erant colligata, sed ita superposita, ut huc illuc vento aut plaustri agitatione, agitarentur cl ventilarentur. Cum ergo boves calcitrarent, inclinarunt in unam partem velamina, sicque accurrens Oza per imprudentiam et incautum zelum nudam arcæ partem tetigit. Ad hoc enim debuissent evocari ct adhiberi sacerdotes, qui videntur non affuisse, quia nulli hic nominantur; idque salis insinuat David, I *Paralip.* cap. xv, vers. 13: unde Angelomus ct Glossa aiunt cum prresumptiiose ct incaute tetigisse arcam. Salvianus, lib. VI

Risp. Secunb. Tertio, Quitto, Quinto, Sah

(1) **Quidam censent Oza Levitam esse, utpoto filium Atniiiad.il›; soli vero familia) Caath fœderis arcam tribus velis tectam tullere licitum crai.**

De *Providentia :* «Oza, inquii, ilio Levitas Dei, ipso in officio inofficiosus fuit, qui injussa præsuinpsil. »

Porro Angelomus, Abulcnsis, Dionysius el alii censent Ozam illa temporali morio casligatum, reternam evasisse. Denique locus iste vocatus est «Percussio Ozæ» ul sequitur, vel «Divisio Ozœ» ul dicitur I *Paral,* cap. xni, vers. 11. «Divisio,» qua scilicet Deus divisit animam Oze a corpore, ac Ozam ab hominibus cl hujus sacculi vita; non autem quod ejus brachium aruerit, cl ab humeris, quibus arcam ferre debuerat, sit divisum, ul aiunt Rabbini nonnulli; Auctor *Mirabit.* S. *Script.* eum suffocatum asserit.

Allegorico, hinc disce quanta puritate ct reverentia accedendum sit adS. Eucharistiam, in qua non est manna terrestre, quod erat in arca, sed cadeste et divinum, imo ipse Christus Deus ct homo. Audi S. Pacianum in *Parames. :* « Vos appello qui criminibus admissis poenitentiam recusatis, vos, inquam, post impudentiam timidos, post peccata verecundos, qui cum mala conscientia Dei sancta contingitis, et altare Domini non timetis, qui ad manus sacerdotis in conspectu Angelorum sub fiducia innocenti® acceditis, etc., tanta infuit cura divinæ providenliæ, ut audaces manus, nec ob auxilium sustineret. » Sic ct Angelomus.

Morales conda- Tropologice, varia hinc documenta eliciunt fatres : *primo»* S. Dionysius Areopagita, *epist.* 8, laicos non debere se miscere rebus sacris; *sr< undo.*

Secunda non esse tangendas virgines, quæ sunt arca spiritalis Christi. Audi S. Hieronymum epist. S2 ad *Eustochium de custodia virgin.* : « Obtestor te coram Deo ct Christo Jesu, ct electis Angelis ejus, ne vasa templi Domini, quæ solis sacerdotibus videre concessum est, facile in publicum proferas; ne sacrarium Dei quisquam profanus aspiciat. Oza arcam, quam non licebat tangere, attingens, subita morte prostratus csl; neque enim vas aureum ct argenteum lain carum Deo fuit, quam templum corporis virginalis. Processit umbra, nunc veritas est.» Idem, epist. 18 *ad Sahinianum sollicitatorem virginis :* «Oza Levites, ait, arcam Domini quam portare ipse debuerat quasi ruentem sustentare voluit, et percussus est; quid do te futurum putas, qui stantem arcam Domini procipitaro conatus es?» *Tertio,* sacra vasa temere non esse tangenda. Ha S. Ephrem, tract. *De Sacerdo-*

Terlia

Qaarii. *it0»toul-l • Qllarlo›* superiorum ct sanctorum facta, licet nonnihil a recto declinare videantur, non esse a subditis aliisque judicanda. Audi S. Gregorium, lib. V *Moral,* cap. x : « Quid est, inquit, mens justi, nisi arca testamenti? Quæ gestata a bobus calcitrantibus inclinatur : quia nonnunquam etiam qui bene præcst, dum subjectorum populorum confusione concutitur, ad dispensationis condescensionem ex sola dilectione permovetur. Sed in hoc quod dispensatorie agitur, inclinatio ipsa fortitudinis casus putatur imperilis. Unde et nonnulli subditi contra hanc manum reprehensionis mittunt, sed a vita protinus ipsa sua temeritate deficiunt. Levites ergo quasi adjuvans manum extendit, sed delinquens vitam perdidit; quia dum infirmi quique fortium facta corripiunt, ipsi a viventium sorte reprobantur. » Deinde sanctis idipsum applicans : «Quid est, inquit, justum do sua condcsc:nsionc vello corrigere, nisi inclinatam arcam superba reprehensionis manu relevare? Quid est justum de incognita locutione reprehendere, nisi motum ejus fortitudinis, errorum lapsum putare? Sed perdit vitam, qui arcam Dei tumide sublevat; quia nequaquam, qui sanctorum corrigere recta praesumeret, nisi de se prius meliora sensisset. Unde recte et Levites idem Oza dicitur, quod videlicet robustus Domini interpretatur; quia praesumptores, quique nisi audaci mente robustos se in Domino crederent, nequaquam meliorum facta vel dicta velut infirma judicarent. »

Symbolice, arca testamenti est S. Scriptura, s.mMiquam reverenter tangere, id est legere el audire"^ * tenemur; et consequenter arca est anima viri in scripuca eruditi et sancti. Unde S. Antonius de Padua, n. ob insignem citationem el explicationem S. Scriptum? in predicando, a Pontifice vocatus fuit « arca testamenti. » Sic ctGennadius, in Catalogo Honorati Episcopi Massiliensis, os vocat « armarium Scripturarum.» Et Cassianus, *Collât.* XIV, cap. x : « Continua, inquit, meditatio Scripturarum mentem facit arcam testamenti. » Et S. Hieronymus, in tine cap. n *ad Ephes. :* « Condatur, ait, iu nobis arca testamenti, custos legis Domini, et Cherubim scicntiæ multitudo, et interiora pectoris nostri in novum vocabulum transeant, dicamurquc dc*bir,* id csl oraculum, sive, id est locutorium. »

Denique arca testamenti est B. Virgo, quæ Chri- Ht D. slum novi fœderis et testamenti auctorem utero Virs°- suo complexa mundo peperit : qui hanc irreverenter tangit, utique percutietur a Deo. Sic Neslorius negans illam esse De;param percussus fuit, eum lingua ejus blasphema a vermibus erosa computruit. Sic Constantinus Copronymus illam comparans bursæ, quæ exempto auro non nisi vilis est bursa, carbunculo ictus vociferabatur vivum se inexstinguibili igni traditum esse propter Mariam Deiparam, jubens exinde cam honorari ac celebrari ut Deiparam, ait Glycas ex Cedrone. Vide Paulum Diaconum, lib. XX.', ct Zonaram, lib. HI. Sic Cajanus mimus blasphemans B. Virginem, ab eadem iu somnis correptus, cum se non corrigeret, manibus et pedibus mane se truncatum reperii, uti refert Joannes Moschus in *Prato Spirit,* cap. iv.

10. Divertit eam in domvm Obededom Getux1 — Ver*, io. Erat hæc domus vel in ipsa urbe Jerusalem, vel in loco urbi vicino, ut ait Josephus, qui ct addit Obededom initio fuisse pauperem, sed justum; ac Lcvitam, idque liquet ex lib. I *Paral, cap.* xvi,

vers. 3, et cap. xvr, vers. IS. Dices: Quomodo ergo vocatur hic *Gethaus,* id est Philistæus, hoc est, ut Theodoretus et Procopius, *Allophylus,* id est alienigena? Respondeo, gente erat Judæus, sed domo fuit Gcthæus, quod in Geth natus sil vel habitant, sicut Eliinelec Judæus habitavit in Moab, *Ruth cap.* i. Ita Serarius. Porro *Obededom* hebraice idem est quod *serviens, colens* vel *operans rubrum,* ait Pagninus in *Nominibus llebr.,* idque apposite, ut rubea et ardens ejus devotio, pietas et charitas denotetur.

Mystice, *Gcth* hebraice idem est quod *torcular,* quod significat crucem, in qua Christus vitis vera, ait Eucherius, calcari et exprimi dignata csl, a qua cunctus gentium populus merito Gcthæus appellari potest, cum dicit : «Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi;» arca Dei ergo, ipseque Deus requiescit in anima Gethæi, id est fidelis qui amat cruccili et mortificationem.

Vfrt.ll. **H. Er BENEDIXIT DOMINUS OBEDEDOM, ET OMNEM** domcm ejus, — id est prosperavit, cl magnis opibus rerumque copia subito eum cumulavit. Ha Josephus. Tradunt Hebræi apud S. Hieronymum omnes ejus uxores, ancillas ct nurus peperisse masculos, animalia vero gemellos.

ver», i:- 12. Adduxit (illectus benedictione et felicitate, quam ab arca perceperat Obededom) abcam Dei de domo Obededom in civitatem David, — in Sion, hæc cnim a Davide in urbem exstructa, dicta est civitas David, sicula Romulo condita dietaque est Roma, a Nino Ninive, ab Alexandro Magno Alexandria, ab Antiocho Antiochia, a Seleuco Selcucia, a Ptolemæo Ptolemais, a Constantino, Constanlinopolis.

Et ebant cum David sedtem chori, — musicorum, qui describuntur lib. I *Paral,* cap. xv, scilicet primus, vers. 17; secundus, vers 18; tertius, vers. 19; quarius, vers. 20; quintus, vers. 21 ; sextus, vers. 22; septimus, vers. 21; ubi «janitores n vocantur Lcvitæ illi qui arcani antecedebant ct sequebantur, ul turbam submoverent, ct Levitis arcíe bajulis iter panderent ; item ii qui postea in Sion ostiis tabernaculi ct templi in quo erat arca, praeficiendi erant.

Et victima vitil i. — Addunt Septuaginta, *el agni.* Hæc verba desunt in Hebræo cl Chaldaeo. Est enallage numeri : « victima vituli, » id est victimae vitulorum; erant enim plures, ul patet ex sequenti.

v/n 13 **13. CUMQUB TRANSCENDISSENT QUI PORTABAN F ARCAM SEX PASSUS, IMMOLABAT BOVEM ET ARIETEM.** — Ecce hic monitu sacerdotum, qui jam erant praesentes, orca non fuit vecta plaustro, ut facium erat per errorem vers. 3, sed portata humeris Lcvitarum, puta Caathilarum, uti Deus jusserat *Numer.* it , 15.

Immolabat, — in gratiarum actionem sospitalis omnium, quod nemo a Deo percuteretur, uti porculus fuerat Oza, atque in supplicem precem, ut Deu* continuaret istam suam erga arcam, presbyteros et comitosprotec.tionemct clementiam. Unde I *Para/,* xv, 26, dicitur: a Cumque adjuvisset cuín Deus ad ambulandum, immolarunt soptem tauros ct septem arietes, » videlicet per singulos Lcvitarum psallentium choros unum laurum ct unum arietem. Erant cnim septem chori. Quatuordocim ergo victimas obtulerunt, ideoque plura altaria erexerunt, in quibus simul omnes immolarentur, cremato dunlaxal adipe, quod ex lege fiebat in hostiis pacificis, quales hæ erant; alioqui enim in tot victimis mactandis, excoriandis, secandis, cremandis nimis longa fuisset tanke processionis mora. Ita Abulensis. Denique Serarius censet ad singulos sex passus has victimas fuisse iteratas. Verum nil tale habet Scriptura, ac sic processio hæc per totum diem, imo per plures dies durare debuisset; magna enim erat distantia a domo Obededom usque ad arcem Sion.

Porro loco citato *Paral.* fusius describitur pompa ct jubilus hujus processionis ct translationis arca*. Lege illum : hic tantum obscura quædam, quæ ibi dicuntur, explicabo. Ibidem ergo vers. 20, dicitur de Levitis : « In nablis arcana cantabant; » quod Abulensis ct alii accipiunt sic, *q. d.* Cantabant arcana mysteria, ideoque voce submissa, ac verbis involutis ct obscuris. Germanius noster Sanchez per *arcana* accipit Psalmos, quorum titulus est *alamoth,* id est arcana et occulta, quales stiul ix ct xi.v, qui ita apte solcmni huic arca» translationi congruunt, ut tunc a Davide compositi videantur; unde pro *arcana* in lib. *Paral.* Hebraice pariter est *alamoth.*

Rursum vers. 21, dicitur : «In citharis pro octava canebant epinicium, » id est carmen triumphale pro victoriis de Philislæis a Davide adeptis. Tale carmen sunt Psalmi, qui inscribuntur *Victori,* scilicet Deo et Davidi dicatum, qiiales sunt psalmi vi et xi. Horum cnim tituli ex Septuaginta sunt, *In finem pro octava,* ubi Hebraice estnJOOl? *lamnatscach,* id csl *victori,* vel *vincenti,* ut vertit S. Hieronymus ct alii ; sed de his plura in Psalmis. Videntur ergo tunc psalmos jam dictos quasi epinicium cecinisse Deo pro Davidis victoriis. Mox versu 22, dicitur : « Chononias autem princeps Lcvitarum prophetiæ præcrat ; prophetiæ, » id est inclodiæ; unde explicans subdit : « Ad præcinendum melodiam; » nam prophetare sæpe idem est quod laudare ct jubilare Deo. Sic einm Samuel ct Saul dicuntur prophetasse, libro I, cap. xix, vers. 21. Cogita quantus fuerat hic tot instrumentorum el cantorum concentus cl harmonia. Inde vers.26, dicitur: «Cumque adjuvisset Deus Levitas, qui portabant arcam fœderis Domini, immolabantur septem tauri ct arietes. » Hebræi -rt *adjuvisset,* sic explicant, *q. d.* Deus elevavit arcam super humeros Lcvitarum,ut illi nullum ejus sentirent onus, sed arca seipsam portaro ct movere videretur. Verum dico Dciun adjuvi- ^e Levitas in gestatione arcæ, quia arca tabulis Decalogi lapideis in se inclusis, æque ac auro quo tegebatur,

crai gravis ct ponderosa, ac ascensus in montem Sion erat arduusct difficilis: Deus ergo animavit ct roboravit Levitas, ut hilariter et fortiter arcam in ipsam Sionis arcem sursum deferrent. Ita Abulensis, Salianus, Sanchez ct alii. Redeamus jam ad nostrum textum et versum.

Et abietem. — Hebraice cstXHO *meri,* quod æque ac *bari* significat animal pingue el saginatum, sive bos, sive ovis sil; hic nequii esse bos, quia ispræcessit : igitur est ovis; unde Septuaginta hic ct alibi sæpe vertunt, *agnum,* qui csl aries junior.

li. 14. Et David saltabat totis viribus. — Nonnulli codices addunt : a Et David percutiebat in organis armigatis, » id est ad armos sive humeros ligatis, *q. d.* In organis porlatilibus : quia enim David simul saltabatel simul organa pulsabat, debebant illa, utpotc gravia, cx humero suspendi, ne saltum vel pulsumimpedircnt.Verum hrac verba delenda sunt cum Hebræo, Chaldæo, Septuaginta, Romano, Habano, manuscriptis et aliis passim. Videtur ™*armigatis* irrepsisse cx Septuaginta, qui habent in organis xpopccplw;, id est concinnis ct concinne modulantibus.

Saltabat (Vatablus, *tripudiabat)* totis viribus (Hebræus ctCholdœus,tn *omni fortitudine)* ante Dominum,—id est, ante arcam Domini. Quid fecisset David, si veram Dei arcam, puta S. Eucharistiam, ipsumque inca Christum Dominum conspexisset? Et quid facere convenit Chrislanos, cum eamdem in templis consecrari , ct per plateas solemnilcr circumduci conspiciunt? Si David tanta pompa con?repantibus tot musicis instrumentis, concinentibus tot Lcvitarum choris cum tot victimis toliusque populi concursu cl plausu circumtulit arcam, quid nos facere convenit, cum ipse Christus in Eucharistia circumfertur?

Nola cl imitare hic insignem Davidis humilitatem , æque ac devotionis fervorem quo meruit fieri pater Christi; quia in arca typica mentis oculis prospiciebat ct honorabat Christum antilypum cx sc nasciturum. ita Euchcrius : « Hic, inquit, humilitas approbata, superbia damnata cl temeritas vindicata monstratur; quia elapse David coram arca Domini humiliter saltando non erubuit, mox promissionem Filii Dei ex sua stirpo nascituri suscipere promeruit, et conjux quæ eamdem illius humilitatem despexit, ejus semine fecundari non merita, perpetuo) sterilitatis pœnam luit, *v*

Porro S. Ambrosius, lib. I *Apolog. Davidis,* vi : a Docuit, ait, David contuitum regalis potenliæ non habendum, ubi religione exhibetur officium. Honestum est enim pro religione facere, etsi incongruumsit potestati.» Idem,lib.IV,epist. 30ad *Sabinum,* causam litteralem hujus saltus dat, dicens : u Ludebat enim Domino puer suus, el ideo amplius placuit, quia ita se humiliavit Deo, ut regale post haberet fastigium, ct ultimum exhiberet Deo quasi servulus ministerium. » Idem S. Ambrosium, serra. 23 *De Sanctis,* causam hujus saltus sublimem, sed mysticam assignat : « Elatus gaudio, inquit, in saltationem prorupit. Prævidcbalcnim in spiritu Mariam de germine suo Christi thalamo sociandam. Unde ait : Et ipse tanquain sponsus procedens de thalamosuo.Idco ipseprra cæteris prophetiarum auctoribus plus cantavit, quia lælior cunctis per hæc gaudia suos posteros conjugabat ; cl ad propria vota solito dulcius invitan?, docuit nos quid in ipsis nuptiis facere deberemus, cum ille ante nuptias tanta exaltatione saltaverit ante arcam. Ergo saltavit propheta David ante arcam. Arcam autem quid nisi sanctam Mariam dixerimus? Siquidem arca intrinsecus portabat testamenti tabulas, Maria autem ipsius testamenti gestabat hœredem. Illa intra semel legem; hæc Evangelium retinebat. Illa Dei vocem habebat, hic verbum. Verumlamen arca intus forisque auri nitore radiabat, sed ct sancta Maria intus forisque virginitatis splendore fulgebat. Illa terreno ornabatur auro, ista coelesti. » Audi S. Gregorium, lib. XXVII *Moral.* cap. xxvn (cujus dicta ad verbum more suo transcripserunt Angclomus ct Euchcrius) : a Intueri libet quanta virtutum munera David perceperat, atque in his omnibus quam forti se humilitate servabat. Quem enim non extolleret ora leonum frangere, ursorum brachia dissipare, despectis prioribus fratribus eligi, reprobato rege ad regni gubernacula ungi, tinnndum cunctis uno lapide Goliam sternere, a rege proposita exstinctis Allophylis numerosa præputia reportare, promissum tandem regnum percipere, cunctumquo Israelilicum populum sine ulla contradictione possidere. Et tamen cura arcam Dei in Jerusalem revocat, quasi oblitus prelatura se omnibus admixtus populis ante arcam saltat. Et quia coram arca saltare, ut creditur, vulgi mos fuerat, rex sc in divino obsequio per salium rotat. » Et non ita mullis interjectis subjicit: « Ego David plus saltantem stupeo , quam pugnantem. Pugnando quippe hostes subdidit, saltando autem coram Domino scmelipsum vicit. »

Porro saltus hic Davidis fuit militaris, quasi militis pro arca Dei pugnantis, cxultanlis et triumphantis. Davidem imitati sunt Salii Romani, qui orant sacerdotes Martis, sic dicti, quod in portandis ancilibus saliare solerent; saltuscnim militem denotat vegetum, expeditumclanimosum. Unde Ovidius, lib. Ill *Fastorum:*

Jam dederint Saliis a saltu nomina dicta.

Hinc et a Virgilio, lib. Vili *Æneid.,* « exultantes Salii» appellantur. Audi Livium, lib. l : «Numa item Salios duodecim Marti Gradivo legit, lunicraque pietra insigne dedit, et super tunicam rancura pectori tegumen, cœlesthque arma(quæ ancilia nuncupantur) ferre ac per urbem ire canentes carmina cum tripudiis solemnique saltatu jussit.»

Denique noster Serarius hic : Qui hodie, ait,

ad nos veniunt ex Syria, testantur Christianos, qui degunt in illis regionibus, die Resurrectionis *Domini, nec* non aliis celebribus festis, venire in templum cum lyris ct citharis, ct psalmos inter se cantare, ac una saliare, sobrie tamen et modeste; saltarc illos aiunt seorsim viros, et seorsim mulieres. Sic in Hispania ct India pueri ante Vcncr. Sacramentum saltando choros cl choreas sacras agunt.

Anagogice S. Ambrosius, pigri desidia torpent, fervidi exiliunt ad mulla ct magna virtutum opera, utpcrca in cœlum transiliant, n Hæc gloriosa, ait S. Ambrosius, lib. IV, epist. 30 *ad Sabinum,* sapientis saltatio quam saltavit David, ct ideo usque ad sedem Christi sublimitate spiritualis saltationis ascendit, ut videret atque audiret dicentem Dominum Domino suo : Sede a dextris meis, d Idem S. Ambrosius, lib. Il *De Pamitentia,* cap. vi, (tomo HI) : «Totum decet, inquit, quidquid defertur religioni, ul nullum obsequium quod proficiat ad cultum ct observantiam Christi erubescamus. Non ergo illa deliciarum comes, atque luxuries prædicatur saltatio; sed qua unusquisque corpus attollat impigrum, nec humi pigra jacere membra, vel lardis sinat torpere vestigiis. Saltabat spiritualiter Paulus, cum se pro nobis extenderet , ct posteriora obliviscens, priora appetens, contenderet ad bravium Christi. Tu quoque, cum ad Baptismum venis, manus elevare; pedes quibus ad æterna conscendas, velociores habere moneris. Hæc saltatio fidei socia, gratiæ comes. Hoc est ergo mysterium : Cantavimus vobis, novi utique canticum Testamenti, ct non saltastis, hoc est, non elevastis animum ad spiritalem gratiam,» *Luca:* cap. vu. Idem Ambrosius, lib. VI *in Luram,* cap. vu, docet hanc Davidis saltationem non fuisse lascivam, scenicam vel histrionicam, sed honestam, modestam ct piam. « Est honesta, ait, saltatio qua tripudiat animus, ct bonis corpus operibus elevatur, n

Porro David erat accinctus Ephod lineo, — sive a byssino, » ut dicitur I *Paralip.* xv,27; byssus enim fit ex lino candidissimo et subtilissimo. Kam cphod polymitum vestis erat solius Pontificis, *Exodi* XXVIII, 30. Sacerdotes vero et Lcvitæ vestiebantur cphod lineo, a quo hoc Davidis, nipote laici, ephod crai diversum.

Ven. i\. 15. Ducebant arcam testamenti Domini in jubilo, IT IN CLANGORE BUCCIN.E.— Addit JOSCphUS, lil). Vili, cap. n, aitque : « Asccndunlque illo cum victimis, tam rex quam universus populus ac Levitas, libaminibus ct mullo hostiarum sanguine viam perfundentes, cl infinitam vim odoramentorum adolcnlcs, ut circumquaque lotus aer suavitate repletus cliam longe remotis sentiretur, n Additque, « divino auxilio ita roboratos omnes in hac supplicatione, ut nemo lassesceret, ex quo contUns esset omnium opinio, adventare Deum ad inhabitandum recens exstructum ac dicatum sibi locum; nam neque hymnos canentibus, neque choreas ducentibus lassitudo est oborta, dum ad templum pervenirent. »

Allegorico, arca significabat Ecclesiam novi Testamenti militantem, quam Christus in Sione instituil,ad eamqiio gentes omnes per Apostolos adduxit, et Judæos in fine mundi adducet. Audi Enchorium : «David arcam in civitatem David inducit; quia Dominus, Henoch et Elia prædicanlibiis, convertet corda patrum in filios, boves ct arietes immolans, hoc est, cos qui arcam Domini triturant, et ovium ejus ducatum gerunt, martyrii sanguine coronans, ct ipse quoque suæ incarnationis ct passionis exemplum calentis Judæis non creditum palam manifestans. Hoc enim significat, quod et ipse David accinctus crat cphod lineo, quod de terra procreatum multiplici labore, ad candorem vestis pervenit, sicquo veritatem humante carnis inter flagella triumphantis ostendit.»

Anagogice, arca significabat Ecclesiam Beatorum triumphantem,quam Christus in Sionem coelestem cum triumpho deduxit, præsertim cum ipse in illud gloriose cum omnibus sanctis Patriarchis et Prophetis quadragesimo dic post resurrectionem ascendit. Imo arca Testamenti repraesentabat Christi humanitatem gloriosam, in qua quasi arca continebatur et abscondebatur ejus divinitas. Rursum, arca significabat B. Virginem, quam verus David, id est Christus, cum jubilo Angelorum omnium et Sanctorum in cœlum deduxit cl assumpsit.

17. Et IMPOSUERUNT EAM IN LOCO SUO IN MEDIO TA- Vers. 17.
BERNACULt, QUOD TETENDERAT EI DAVID. — HOC t'lbernaculum Davidis novum crai, et diversum ab co quod fabricara! Moyses, *Exodi* xxv. Hoc enim Mosaicumcral in Gabaon. Fuit ergo a Davide erectum in Sion, ut in eo arcam honorifice collocaret, simulque ante illud erexit altare holocaustorum, in quo victimas immolaret; nam altare a Moyse fabricatum cum tabernaculo mansit in Gabaon, indeque postea a Salomone translatum est in templum a se erectum, ut patet lib. I *Paralip.* cap. xv!, vers. 3G et 40.

Et obtulit David holocausta et pach ica coram Domino, — puta coram arca Domini. Porro David tunc dictavit ct cani curavit psalmum xxvm : «Afferte Domino, filii Dei, aderte Domino filios arietum,» ut palet cx titulo psalmi qui est : *In consummatione tabernaculi.* Tunc pariter constituit Levitas, qui coram arca cancreni psalmum : «Confitemini Domino, ct invocate nomen ejus,» qui recensetur I *Paralip.* xvi, 8, ac conflatus est ex psalmis civ ct xcv, ac insuper alios psalmos.

18. Benedixit populo,— puta, bene precatus est Vcu. ia.
populo. Verisimile est Abialhar pontificem in tanta solemnitate pariter benedixisse populo, dicendo : « Benedicat tibi Dominus ct custodiat tc. Ostendat Dominus faciem suam libi, ct misereatur tui. Convertat Dominus vultum suum ad tc, cl det libi pacem, n uli præscripscrat Deus, *Num.* vi, S3.

19. Et partitus est, etc., singulis collyridam Ven. n

Panis unam. — *Collyrida* crat torta panis vel placenta}, cui dulccaria erant mixta ad gustus delicias. AudiRhodiginum, lib. IX *Anti'].* cap. xvi: «Collyra dicta minuti pane-, qui dari pueris consuevere. Alicubi tamen collyria dicuntur Mangia ; unde et verbum, quo in sartagine lalangiorum percoctio significatur. »

Er assaturam UUBULÆ (id est hovintn; male ergo in Regiis legitur *Imbola;* non enim do bubalis, sed dc bobus hic est sermo) causis unam. — Sic ct Septuaginta hic œque ac l *Paralip.* x, 3. Hebraice est IDwK *espar,* quod compositum ex ÜK *es,* id est igne (7. *d.* Assum igne) et ID par, id c-l juvencus; vel, ut Marinus in *Lc.rico,* conflatum ex ins *echad,* id est una, FTwù' *scissa,* id c t sex, cl ID par. id est juvencus, 7. *d.* I na ex sex partibusjuvenci; Pagninus vertit, *f>ustum c.nuspulchrum.*

Et similam frixam oleo. — Hebraice HXX asi*sa,* quod Vatablus, Pagninus, Arias ct alii ilebraizantes vertunt, *lagenam vini.* Hanc enim David pro potu eis dedit cum cibo. Verum Noster hicœque ac Septuaginta, tam hic, quam l *Paralip.* cap. xvi, vers. 3,constanter vertunt, *similam frixam oleo,* quibus utpotc priscis cl Hebraica; linguas parilissimis, magis credendum est, quam rccentioribus conjectantibus. Vide dicta *Cantic.* cap. n, vers. l>, ct *Osce* cap. in, vers. I. Potum cis ergo non dedil David, sed sivit ut quisque cum domi ad libitum sumeret, vel si dedit, is hic non exprimitur.

Vm.so. 20. Reversusqub est David ut demdiceret domui suæ, — ut sicul populo bene precatus fuerat, ita bene precaretur suis quoque domesticis qui custodia} causa in arce rem inserant. Rursum, « ut benediceret, i> id est benefaceret largiendo ipsis eadem vel plura munera quin largitus fuerat singulis e populo ob celebritatem et ketitiam translata} arca}. Ha Scrarius, Cajetanus, Abulcnsis et alii.

Et nudatus est quasi si nudetur unus de scurris. — a Nudatus,» non quod David omnino esset nudus; hoc enim indecens et turpe fuisset, sed quod deposuisset extimam vestem regalem ul indueret cphod; perinde ac si hodie rex deposito paludamento vestitus thorace, et caligis duntax.d desuper indueret suporhum ralcm amictum lineum, itaque in processione vel sacrificio Missos appareret, ac cum canioribus supcrpcllicco vestitis caneret. Ita Cajetanus. Michol eral filia regis Saulis, et uxor regis Davidis; unde indignum putabat regia sua ct Davidis majestate, quod ipse saltaret ante arcam. «Nesciebat ipsa, ait Theodorelus ct Procopius, divini amoris stimulos, qui magnos cliam ad parva excitant. »

Allegorico Angelomus : David transferens arcam, a Michol irrisus est. «Sic Dominus Jesús Christus, inquit, cum testamentum Dei in Ecclesiam suam transferro voluit, hoc est, cx veteri Testamento Evangelica præccpta; velili qui nova conderet, a plebe Judaica comprehensus, atque in cruce suspensus, ludibrium eis fuit. In qua cruce velnt nudus cis apparuit, dum potentiam divinitatis suæ illis abscondens, infirmitatem tantum camis ostendit. »

22. Et ludam et viuon fiam (8« Ambrosius, lib.1 *Apolog. Paridis,* cap. vi, legit: «Ero nugax ante oculos tuos») plus quam factus slm; et ero HUMILIS IN OCULIS MEIS ET CUM ANCILLIS DE QUIBUS i.oct.TA es, gloriosior apparebo; — vera enim gioì ia est humilitas, qu e Davidem ct sanctos glorio, os cficcil, dumper heroicam demissionis virtutem se inferioribus associant et quasi œquant, cum cisque abjecta et in speciem vilia obeunt ministeria ad Dei honorem et cultum. Audi S. Gragorium (cujus verba transcribunt Eucherius ct Angelomus) l b. XXVII *Moral.* cap. ult., ubi Davidis sensa sic explicat : « \ descere coram hominibus appeto, quia servare me coram Domino ingenuum per humilitatem quæro. Sunt vero nonnulli, qui dc semclip-is humilia sentiunt, quia in honoribus positi nil sc esso nisi pulverem favillamque perpendunt; sed tamen coram hominibus despecti apparerò refugiunt, ct contra hoc quod dc se interius cogitant, quasi rigida exterius venuslatc palliantur. Et sunt nonnulli qui viles videri ab hominibus appetunt, atque omne quod sunt, dejectos se exhibendo, contemnunt; sed tamen apud se introrsus quasi ex ipso merito, ostensae vilitatis intumescunt, et tanto magis in corde elati sunt, quanto amplius in specie elationem premunt. Quæ utraque unius elationis bella, magna David circumspectione deprehendit, mira virtute superavit. » Probat idipsum dum subjicit : « Quia cmm de semetipso intus humilia sentiens honorem exterius non quærit, insinuat dicens : Ludam ct vilior fiam. Et quia per hoc quod vilem se exterius præbuit, nequaquam interius intumescit, adjungit : Eroque humilis in oculis meis; ac si dicat : Qualem me cxteiius despiciens exhibeo, talem me et interius attendo. Quid ergo acturi sunt quos doctrina elevat, si David ex carne sua venturum Redemptorem noverat, ejusque gaudia prophetando nuntiabat, i t tamen in semetipso cervicem cordis valida discretionis calce deprimebat, dicens : Eroque humilis in oculis meis.»

Tropologice S. Bernardus, epist. 87 *ad Ogcrium ;* l ora» « Ludam, inquit, ut illudar. Bonus ludus quo Michol irascitur et Deus delectatur. Bonus ludus, qui hominibus quidem ridiculum, sed Angelis illuder?, pulcherrimum spectandum probet. Bonus, inquam, ludus quo efficimur opprobrium abundantibus ct despectio superbis. Nam revera quid aliud sæcularibus, quam ludere videmur, cum quod ipsi appelant in hoc sæculo, nos per contrarium fugimus; ct quod ipsi fugiunt, nos appetimus. » Et nonnullis interjectis : « Non est hic ludus puerilis; non est dc theatro, qui femineis fccdisquc anfractibus provocet libidinem, actus sordidos repraesentet. Sed est ludiis jucundus,

honestus, gravis, spectabilis, qui coelestium spectatorum delectare possit aspectus. Hoc casto ct religioso ludo ludebat, qui dicebat: Spectaculum facti sumus Angelis ct hominibus. Hoc ludo ct nos interim ludamus ut illudamur, confundamur, humiliemur, donec veniat, qui potentes deponit ct exaltat humiles, qui nos lætificet, glorificet, in æternum exaltet. »

rm.n. 23. ÍGITÜR MfCHOL FILLE SAUL NON EST NATUS FILIUS OSQUE IN' DIEM MORTIS SUÆ. — Michol, ait S. AllVbrosius, lib. IV, epist. 30 *ad Sabinum;* a sterilitatis damnata non edidit sobolcm regiam ne superbos crearet n sibi similes, nipote superba. Communiter docent interpretes Michol nec ex Davide, nec cx Phalli, nec ex alio viro ullos procreasse liberos. Videtur Michol natura fuisse sterilis; nam per undecim annos nupta Davidi hucusque nullos ei dedit filios, quod sterilitatis vitium Deus illi hic in poenam irrisionis Davidis confirmavit. Addit Pineda, lib. VII *De Debus Salomonis,* cap. iv, Davidem deinceps ejus usu ct copula maritali abstinuisse; sed hoc incertum est.

Dices : Cap. xxi, vers. 8, numerantur quinque filii Michol. Nugantur Rabbini, dicentes Michol tantum fuisse sterilem eo tempore quo irrisit Davidem. Verius Debrai prisci apud S. Hieronymum et Abulcnsem respondent illos filios fuisse ex ipsius sorore Merob, sed ab ipsa adoptatos; Josephus vero non ex Davide, sed cx altero viro susceptos vult. Si enim, aiunt Theodorelus ct Procopius, ex Davide ct ipsa nati filii fuissent, facilius in reges postea fuissent ascripti, quia ct patrem regem ct matrem regis filiam habuissent. Sed prior Hebraica responsio est verior, ut patebit cap. xxi, vers. 8.

Symbolice, Michol représentât Paganos, Judíeos, Hæreticos cæterosque impios qui Ecclcsiæ fidem, cæreinonias, piorumque hominum facta irrident el calumniantur. Ita Eucherius, Angclomus ct S. Ambrosius, lib. I *Apolog. Davidis,* cap. vi. Unde *Michol* hebraico idem est quod *omnis agua,* ait Eucherius; aqua autem symbolum est persecutionis et persequentium, qui ut aqua in vilia carnalia diffluunt, ideoque veros, pios ct spirituales quasi sibi ex diametro adversos persequuntur.

Denique, sensus Michol fuit sensus Gentilium, qui indignum regum æquo ac deorum majestate censebant canere, psallero, choros agere. Tritum est illud : « Jupiter non cantat, ncc citharam pulsat. » Philippus rex filium suum Alexandrum Magnum reprehendit, eo quod cantasscl. Nero quoque ob cantum male audivit, teste Suetonio. At contrarius fuit in divinis fidelium etiam magnatum zelus et usus. Ul alios taceam, ante centum annos Thomas Morus Angli® Cancellarius et martyr Davidem imitatus est. Audi quid de eo scribat Tboni» Thomas Slaplctonius in ejus Vita, cap. vi, pag. 87: Moripie- « Sed cl in ipsa sua ecclesia sacerdoti canenti indutus superpelliccum concinebat. Quod cum etiam regni Cancellarius faceret, monitus a Duce Northfolciæ, qui aliquando superveniens eum sic cuín superpelliceo in choro canentem deprehenderat, hunc ejus agendi inorem regi haud dubie displiciturum, ut nimis humilem, ac dignitati qua fungeretur minus congruum, respondit: Domino meo regi displicere non potest, quod ipsius regis Domino obsequium impendo. Jam vero sacerdoti sacrificanti (supplens locum idiotœ) ad altare ministrabat; ct interdum in supplicationibus de more publicis, sed parochiœ suæ, crucem sacerdoti praeferebat, vulgaris clerici vel œditui officium fticcre nihil recusans, nihil detrectans, nihil erubescens, imo vehementer gaudens; quasique cum David tripudians ante arcam Domini ct dicens : Vilior fiam plus quam factus sum, ct ero humilis in oculis meis, » Hucusque Stapleton.

CAPUT SEPTIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

David destinat fabricare templum, idque probat Nathan propheta; sed admonitus a Deo id revocat, asseritque non Davidem, sed filium ejus Salomonem templum adificalurum. Secundo, Deus Davidi, vers. **16,** *promittit posteritatem continuam ct regnum perpetuum.*

1. Factum est autem cum sedisset rex in domo sua, et Dominus dedisset ei requiem undique ah universis inimicis suis, 2. dixit ad Nathan prophetam : Videsne quod ego habitem in domo cedrina, et arca Dei posita sil in medio pellium ? 3. Dixilque Nathan ad regem : Omne quod est in corde luo, vade, fac, quia Dominus tecum est. 4. Factum est autem in illa nocte; etecce sermo Domini ad Nathan, dicens: 5. Vade, et loquere ad servum meum David : Hæc di< il Dominus : Numquid tu aedificabis mihi domum ad habitandum? G. Neque enim habitavi in domo ex die illa qua eduxi filios Israel de terra Ægypti usque in diem hanc ; sed amLulabam in tabernaculo, ct in tentorio. 7. Per cuncta loca quæ transivi cum omnibus filiis

Israel, numquid loquens loculus sum ad unam do tribubus Israel, cui præcepi, ut pasceret populum meum Israel, dicens : Quare non ædilicaslis mihi domum cedrinam? 8. Et nunc hæc dices servo meo David : Hæc dicit Dominus exercituum : Ego tud te ne pascuis sequentem greges, ut esses dux super populum meum Israel; 9. ct fui tecum in omnibus ubicumque ambulasti, et interfeci universos inimicos tuos a facie tua ; fecique libi nomen grande, juxta nomen magnorum qui sunt in terra. 10. El ponam locum populo meo Israel, el plantabo cum, ct habitabit sub eo, cl non turbabitur amplius ; nec addent filii iniquitatis ul affligant eum sicut prius, II. ex dic qua constitui judices super populum meum Israel; et requiem dabo tibi ab omnibus inimicis tuis; prædicilque libi Dominus, quod domum faciat tibi Dominus. Í2. Cumque completi fuerint dies lui, ct dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero luo, ct firmabo regnum ejus. 13. Ipse ædificabit domum nomini meo, et stabiliam thronum regni ejus usque in sempiternum. 14. Ego ero ei in patrem, el ipse erit mihi in filium : qui si inique aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, et in plagis filiorum hominum. 15. Misericordiam autem meam non auferam ab eo, sicut abstuli a Saul, quem amovi a facie mea. 16. Et fidelis erit domus tua, elregnum tuum usque in æternum ante faciem tuam, et thronus tuus erit firmus jugiter. 17. Secundum omnia verba hæc, cl juxla universam visionem istam, sic locutus est Nathan ad David; 18. Ingressus est autem rex David, ctsedit coram Domino, el dixit : Quis ego sum, Domine Deus, cl quæ domus mea, quia adduxisti me hucusque? 19. Sed et hoc parum visum est in conspectu tuo, Domine Deus, nisi loquereris etiam de domo servi tui in longinquum; ista est enim lex Adam, Domine Deus. 20. Quid ergo addere poterit adhuc David, ul loquatur ad te? tu enim scis servum tuum, Domine Deus. 21. Propicr verbum tuum, ct secundum cor tuum fecisti omnia magnalia hæc, ita ut notum faceres servo tuo. 22. Idcirco magnificalos es, Domine Deus, quia non est similis tui, neque est Deus extra te, in omnibus quæ audivimus auribus nostris. 23. Quæ est aulcm, ut populus tuus Israel, gens in terra propter quam ivit Deus, ut redimeret eam sibi in populum, el pouerel sibi nomen, faccrelque cis magnalia ct horribilia super terram, a facie populi tui, quem redemisti tibi ex Ægyplo, gentem, ct Deum ejus. 24. Firmasti enim tibi populum tuum Israel in populum sempiternum, el tu, Domine Deus, factus es eis in Deum. 25. Nunc ergo, Domine Deus, verbum quod loculus es super servum tuum, et super domum ejus, suscita in sempiternum, et fac sicut locutus es, 26. ut magnificetur nomen tuum usque in sempiternum, atque dicalur : Dominus exercituum, Deus super Israel. Et domus servi lui David erit stabilita coram Domino, 27. quia tu, Domine exercituum Deus Israel, revelasti aurem servi tui, dicens: Domum ædificabo tibi; proplcrea invenit servus tuus cor suum inorarci te oratione hac. 28. Nunc ergo, Domine Deus, tu es Deus, et verba tua erunt vera; locutus es enim ad servum tuum bona hæc. 29. Incipe ergo el benedic domui servi tui, ut sit in sempiternum coram te, quia tu, Domine Deus, loculus es, el benedictione tua benedicetur domus servi tui in sempiternum.

Idem narratur et repetitur I *Paralip.* cap. xvn, quod proinde totum huc pertinet.

Ven í. 2. Et AUCA Dei posita sit in medio peluem?— Tabernaculum enim in quo erat tegebatur pellibus arietum rubricatis ct ianthinis instar papilionis, *Exodi* «xvi, 14, *q. d.* Hoc indignum videtur, volo ergo ædificare templum magnificum, ut in co honorifice collocem arcam Hei. Porro David fabricam templi non tantum voluit, sed ct vovit, ut patet *Psalm.* cxxxi, 2 cl seq. Josephus asserit Davidem voluisse ex Dei præcepto; sed errat : nusquam enim Deus pracocpit ei ut templum fabricaret, imo volentem inhibuit, ul patet vers. 5. Voluit ergo vovilquo David hanc fabricam cx mero ardentique devotionis Dcique cultus zelo, qui cum adegerat ut ante arcam coram toto populo lotis viribus saltaret, indeque in dies crevit in eo hic zelus, prœserlhn quia præsente arca ipse majora Dei in se indies experiebatur beneficia. Quare indignum judicabat ut ipso habitaret in domo cedrina, Deus vero Dciqua arca degeret in tabernaculo pelliceo ct papilione.

Historiam hanc ih narrai Eupolcmus apud Euscbium, lib. IX *Fra-par. Etang.,* sub finem : « Cum velici David templum ¿edificare Deo, rogavit Deum ul locum ci altaris ostenderet, ibi ci Angelus appanni stans super locum ubi altare statuerat Hierosolymis, jussitqiie ei templum non statuero, quod humano sanguino pollutus esset, mullaque bella gessisset. Nomen vero illi fuit Dianathan,cique imperavit ut filio ludificationem permitteret, ipse vero, quæ ad apparatum pertinerent, adornaret. »

Ver» a. 3. Dixitque Nathan ad rogem : Omne quod est ingorde tco, vade, fac. — Nathan erat propheta Davidi familiaris, et a consiliis, teste S. Epiphanio, Isidoro ct Dorotheo in VWs *Prophetarum;* sed quia hic Deum non consuluit, hinc ncc a Deo fuit illustratus, sed erravit; errorem tamen illico admonitus a Deo correxit. Sic Prophets subinde loquuntur ex instinctu non Dei, sed judicii el spiritus proprii, imo propter usum prophetiæ putant se loqui ex spiritu Dei, cum loquantur cx suo; tunique errare possunt, et quandoque errant, uti docci Tncodorclus hic, ct S. Gregorius, homilía I in *Ev.dùclcm,* ac D. Thomas, Il li, *Quast.* CLXXI, ai 1.5. Causam dat Angclomus dicens : a Quod omnipotens Deus ex magna pietatis dispe nsatione disponit, quia dum prophetiæ spiritum aliquando dat, ct aliquando subtrahit, prophetantium montes ct elevat in celsitudine, ct custodit in humilitate; ut accipientes spiritum, inveniant quid de Deo sint, ct rursum prophetiæ spiritum non habentes, cognoscant quid de semetipsis sint, u

Ve», s, 5. Numquid tu ædipicabis mihi domum? — Volitimi votumque Davidis de fabricando templo quoad rem probavit laudavitque Deus, ut religiosum ct pium sanctumquc, sed non quoad personam. Noluit cnim illud a Davide fabricari, sed a Salomone. Causa assignatur I *Paralip.* cap. x.\n, vers. 8, scilicet quod David continuus in bellis mullum effuderat sanguinis : quare indecens erat ut David tanto hominum sanguine cruentatis manibus fabricaret Deo purissimo, mansuetissimo, sanctissimo et clementissimo domum, sive templum. Idipsum ergo voluit fieri a Salomone, .qui pace fruens fuit rex pacificus, idcoque typus Christi, qui venit in mundum totus mitis ct benignus, ul Ecclesiam fidelium Deo exstrueret, camque in pace gubernaret, juxta illud : « Factus est in pace locus ejus. » Ita Eucherius, Rupertos el Prosper, *De Frumis,* part. It, cap. xxvii.

Tropologice significatur, ait cx S. Gregorio, lib. VH *Dural,* cap. xvi, Angclomus, quod «qui vir sanguinum csl, hoc csl, qui adhuc carnalibus actibus incubat, templum Deo, sanciam scilicet Ecclesiam, per prædicationis officium construere non debet; scu etiam moralilcr innuitur, quod mundus in sc esse a vitiis debet, qui aliena curat corrigere; terrena non cogitet ut desideriis infimis non succumbat, quatenus lanio perspicacius aliis fugienda prævidcal, quanto hæc ipso per scientiam et vitam verius declinat. Nequaquam pure maculam in membro considerat oculus, quem pulvis gravat; cl superjectas sordes tergere non valent manus quæ lutum tenent. »

Simili modo Deus Geiza* duci Hungarian, qui fuit pater S. Stcphani primi Hungarorum regis, volenti ædificare templum idipsum per visionem inhibuit : « Habes enim , inquit, manus sanguine pollutas, sed filius tuus Slephanus id faciet, idemque in præmium primus Hungarorum rex coronabitur. » Idem confirmavit S. Slephanus Proto- s. sumartyr apparens Geiza?, jubensque ut filio nomen il»»»»» suum imponeret, cumque ex se Stcphanum vocaret. Ilie fuit rex sanctus, qui Húngaros ad Christum convertit. a ¡. tu- ›“‹ Undo Pontifex Romanus coronam ci regiam mittens : « Ego, inquit, sum Apostólicas; Slephanus vero est Hungariæ Apostolus.» Ita habet Vita S. Stcphani apud Surium ad diem 20 augusti.

Anagogice, significatur Ecclesia triumphans in cœlo gloriose nidificanda a Christo pacifico, in summa omnium Beatorum pace et securitate, unione et concordia, æque ac puritate, innocentia et sanctitate.

7. Numquid loqubns locutus sum, etc., quare vtraj. NON XDIFICASTIS JIIUI DOMUM CEDRINAM? — DeUS 110luit aedificari templum a Josuc, Gedeone, vel aliquo alio Judice, quia omnes versati in bellis mullum sanguinis fuderunt, fuereque viri sanguinum. Ita Angclomus.

10. Et ponam locum populo meo Israel, — « lo- ver», to. cum, » scilicet stabilem cl felicem; ut scilicet Isaclitæ amplius non vagentur, non abducantur captivi, non miseram vitam agant, uti fecere hactenus vexati a Philistæis aliisque gentibus. Unde explicans subdit :

Et plantabo eum, — *q. d.* Instar plantæ et arboris radical® firmabo Israclcm in Judæa, ut in ea firmiter et feliciter conquiescat, ac opulenter cl hilariter vivat.

Er UADiTADis sub eo, — id est in eo, scilicet loco suo, quasi umbraculo, ut eo undequaque tectus, stabilis ct securus permaneat.

11. l'nrDiciTQUE tibi Dominus, quod domum fa- vera.it. ciat tibi Dominus, — «domum,» id est prolem ct familiam regiam ; illa cnim vocatur *dumus* antonom isticc. Caji (anus per « domum » accipit .Messiam, sive Christum, quasi hic Deus promittat Davidi Christum ex §e nasciturum. Hoc verum est, at in sensu non litterali, ut vult Abulensis, sed allegorico, quem tamen Deus hic una cum litterali videtur revelasse ct patefecisse Davidi, ut patebit cx sequentibus.

12. Cumque completi fuerint oils tui, etc., sus- Vlrt CITABO SEMEN TUUM POST TE, — id OSt suscitabo Salomonem ad regnum ut regnei post tc; licet cnim Salomon jussu Davidis viventis unctus sit in regem, non tamen plene regnavit Davide vivo, sed unctus est ad hoc ut post eum regnaret, ciqne mortuo in regno succederet.

v*» 13. 13. Ipse ædificadit domum nomini meo, — Salomon scilicet, ul patet II *Paralip.* cap. xxvm, G. David tamen Salomoni dedit ideam perfectissimam a Deo acceptam lotius templi, item maximam auri argcnliquc copiam ad fabricandum templum, ut patet 111 Ilcg. cap. vin, vers. 10 cl scq., cl I *Parai,* cap, xxii, vers. 8 cl seq , ac II *Paralip.* cap. xxxm, vers. 7.

Allegorico Salomon, id est Christus, ædificavil Ecclesiam, quasi regnum ct thronum Dei sempiternum, iliique Daus verus ct proprius csl pater, ul sequitur. Unde Angclomus, Eucherius, Rupcrtus censent hæc per hyperbolen dici de Salomone, proprie vero cl integre de Christo. Hujus cnim thronus absolute est sempiternus, cum Salomonis thronus respective tantum fuerit sempiternus, nimirum respectu suæ gentis dunlaxal, quia scilicet semper duravit, quandiu duravit Israelis respublica el regnum.

Ven. il 1 i. Ego ero ei in patrem, et ipsi run nun in filium.—Quires, de quo ad litteram hic Deus loquatur, an dc Salomone, an de Christo? Primo, aliqui putant quædam cx hisce quæ hic dicuntur, ad litteram compelere Christo, quædam Salomoni. Ita Theodoretus et Procopius. *Secando,* alii omnia ad litteram attribuunt Christo; ille cnim est solus verus Dei Filins, et regnum ejus ætTnum. Ita Angclomus ct Glossa. *Tertio,* Lyranus cl Abulensis hæc ad litteram accipiunt tam de Christo quam de Salomone.

Quarto, Hebræi ct mulli ex Latinis ad litteram irticrprclaniur dc Salomone, allegorico do Christo. Hæc sententia verior est, ul patet ex lib. I *Paralip.* cap. xxvili, vers. 6, ubi h ec omnia Salomoni expresse attribuuntur : «Salomon, inquit, filius tuus ædificabit domum meam ; ipsum cnim elegi in filium, et ego ero ei in patrem, ct firmabo regnum ejus usque in œternum.» El patet, quia Deus loquitur de co qui post Davidem erat fabricaturus templum, quod ædificare volebat David, sed prohibitus fuit a Deo. Ilie autem non alius fuit, quam Salomon. Verum, quia Salomon erat typus Christi, qui ædificaturus erat Ecclesiam novam Dei, quæ longe erat potior templo, idque in spiritu prævidcbat Propheta, coque aciem mentis ct spiritus sui intendebat; hinc allegorico, sed potiorc sensu hæc dicuntur do Christo : unde nonnulla, quæ hic dicuntur, tenuiter et inchoato dunlaxal competunt Salomoni ; pleno vero et perfecto Christo, ut ri *Ego ero ci in patrem, ct ipse erit mihi in filium;* el : *Firmabo thronum regni ejus usque in sempiternum.* Dc tide ergo est hunc locum intclligi dc Christo. Nam dc eo explicat illum S. Paulus, *Ihbr.* cap. i, vors. S, ubi fuse cumdeiu explicui. Unde S. Augustinus, lib. XVH *De Civitate,* cap. vin cl ix, asserit hic quædam dici de Saiomone uti erat privala persona; quædam vero uti erat typus Christi. Vide hic quam tenero el ardenter diloxerit Deus Salomonem, ul illum præ omnibus sibi asciscat in filium , velitque ejus esse pater, nc paterna in cum officii exercere. QCI SI INIQUE ALIQUID GESSERIT , ARGUAM EHI 15 VIUGA VIRORUM, ET IN PUGIS FILIORUM DOMINUS, — quibus silicei homines soient castigare suo* filios, ut cos non occidant, sed emendent, *q. d.* Castigabo Salomonem, si peccet, paterne ut pater, non severe ct rigide ul judex. Rursum, castigabo cum sicut caslig re soleo homines, scilicet humano inore, pœna humana, temporaria ct clementi, puta morbo, fame bello; non autem sicut castigavi angelos, quos coelesti regno privavi, ct gehennæ in sternum addixi; ncc sicut castigavi Saulcm, quem abjeci cl regno spoliavi irremisàbiliter et in œternum ilinc Burgcnsis et alii colligunt Silomonem non esse damnatum, sed salva tum; verum hic proprie non agitur dc salute, srd dc regno Salomonis j>erpelujndo in posteros, quandiu duratura erat llebræorum respublica ct regnum; unde explicans subdit :

Ven. is. 1o. Misericordiam autem meam non auferam ad EO, SICUT ABSTULI a SaULE, QIEM AMOVI AFACICMLa.

16. Ct fidelis erit domus tua et regnum tlum Vo l i*. USQUE IN JETERNUM. — *Fidc'is* hebraica I C*man,* id est firma, stabilis, perennans, a terna, juxta sensum quem dedi vers. 13. Et hoc significat Cræcum wcrcûixm.

Allegorico, de Christi persona hæc dici nequeunt; fuit cnim ipsa impeccabilis, sed de ejus membris, puti fidelibus, quos peccantes Deus clementer castigat quasi pater, ut cos emendet.

18. Ingressus est autem David et sedit coram venis Domino, et dixit : Quis ego sum, Domine? — nimirum sedit in tabernaculo coram arca Dei, non ob desidiam, vel mollitiem, sed ul quietius, secretius, attentius ct intentius oraret, totumque cor suum coram Deo effunderet. Ad hæc eu m juvat sessio. Il i S. Augustinus loco mox citando, ct ex eo Eucherius : a Sedit, inquit, sive propter secretum semotis arbitris, sive propter intimum cordis, ubi erat orantis affectus. » Sic S. Bernardus Dirli loiedll orini. sedendo solebat m ditari, tum quia corpore erat . è7rt infirmo, lasso cl debili; tum ut silentius, quictins, devotius ct diutius meditaretur. Corpore cnim quiescente, quiescit ct spiritus, ut libere totus Deo attendat et intendat. Addunt Sanchez cl alii Davidem sedisse non in solio aut sedo, sed humi in terra ct pulvere, idque studio humilitatis æque ac reverentiæ Dei, uti fecit *Job* cap. n, vers. 8 ct 13. El Jerusalem vastata aCbaldærs, idcoque lugens cl pœnitons juxta illud *Thrcn.* cap. t, 1 : «Quomodo sedet sola civitas.» Quocirca Josephus ait Davidem in faciem suam procidisse, cl statum humi more supplicantis orasse Deum.

Aliam sessionis Davidis causam dat Vatablus, dicens : «Nemini sedenti licebat oraro Deum, nisi regi. » Sed hoc falsum est. Nam ct Elias qui non erat rex, sedens sub junipero oravit Deum, 111 *Peg.* cap. .vix , 4, ct Fsa/. cxxxvi, 1, Hebræi in Babylone captivi [¿angentes et orantes dicunt : « Illic sedimus et flevimus, dum recordaremur Sion. »

Et Moyas, Krorfi cap. xvn, vers. 12, sedens orabat, vincebatque Amalee : sedit ergo David animo magis quam corpore, tacite ct tranquille Dei in se beneficia meditando, ct gratias agendo, juxta illud *Thren.* cap. in, vers. 28 : aSadebit solitarius, ct tacebit; quia levavit super se... » Unde Angelomus : *a Sedera* coram Domino, inquit, est beneficia ejus in humilitate cordis confiteri.»

S. Simplicianus, qui S. Ambrosio in Episcopatu Mediolanensi successit, proposuit hanc qurestionem S. Augustino, cur David tam pius sedendo oraverit, cum fideles gcnuflcxi orare soleant, uti oravit Christus in horto, *Matth.* cap. xxvi, et Stephanos in martyrio, *Actor,* cap. v ii, cl S. Paulus in ergastulo, *Ephes,* cap. nr, vers, i l?Cui respondet S. Augustinus, lib. Il *adSimpliaanum,* Quæst. IV, nullum gestum oranti ih Lege fuisse praescriptum, sed liberum fuisse quodlibet, uli qui cujusque conditioni et devolioni foret accommodus : «Nam ct stantes, inquit, oramus, sicut scriptum est : Publicanus autem dc longinquo stabat, ct flexis genibus sicut in Actibus Apostolorum legimus : Et sedentes, sicut ecco David ct Elias. Nisi autem jacentes oraremus, non scriptum esset in Psalmis : Lavabo per singulas noctes Iccium meum, lacrymis meis stratum meum rigabo. Cum enim quisque orationem qurerit, collocai membra sicut ei occurrcril, accommodata pro tempore positi corporis ad movendum animum. » Idem fecere Gentiles : unde rex Ninive pœnitens, prredicantc Joua, cap. m, vers. 5, sedil in cinere. Plutarchus in *Vita Numæ Pompilii,* qui Romulo Romæ in regno successit, pag. 23, scribit Numam sanxisse cos qui Deum adorant in orbem sc vertere oportere, deinde vero sedere : quo ritu, inquit, cl ralas preces, cl in bonis perseverantiam fore significant, vel non esse Deum interpellandum obiter, ct cum aliis occupamur, sed cum adest tempus opportunum, quo quiescimus, ct ab aliis negotiis curisque feriamur. Denique Philosophus : «Anima, inquit, sedendo fil sapiens.» Subsidenlibus enim sessione humoribus, sedantur annnœ affectiones, quæ rationem turbant, quibus sedatis clarius mens videt id quod verum sanctumquc csl. De vario orantium situ rituque fuse disserit Hieronymus Mcr. lib. Ili *De Gymnastica,* cap. m. Denique rerum spiritualium magistri hanc dant orandi regulam : «In orando ct meditando ille corporis habitus tenendus est, qui aptus videtur ad excitandam in nobis internam devotionem. »

. ádrelo 6t Pi

18. Qms ego sum, Domine Decs, et quæ domus MEA, QUIA ADDUXISTI ME HUCUSQUE? — Ut CX pastore ovium faceres regem populorum, cx paupere divitem, ex vili nobilem, cx incognito celebrem ct famosum. Dicant hoc illi, quos Deus cx humili imoque loco ad fastigium dignitatis, v. g. ad Episcopatum, Principatum, Apostolatum, extollit non ipsorum merito, sed gratuito Dei dono. S* ripsil in hanc Davidis sententiam Romiliam S. Chrysostomus (vel quisquis est auctor; stylus enim indicat fuisse Latinum, non Graecum, ao citat S. Cyprianum, quod insolens est apud S. Chrysòslomum), quæ exstat tom. I, ubi inter crelcra ait: «Agnoverat isle sanctus, quod *Genes,* xvm, dixit Abraham Deo : Ego sum terra ct cinis. El singuli ita Deo dixerunt, ut forma esset porfccko humilitatis. Ergo quis sum ego, Domine mi? Ecco so nihil esse dixit, ct servum se esse non negavit: quia omnis qui confitetur servitutem, meretur gralire libertatem. Ergo dicit : Quis sum ego, Domine mi? Videtis ubique regnare gratiam, ubique pia viscera possidere, cor humile illustrare, benignos sibi redigere, confessores suos ditare.» Et paucis interjectis : « Noverat se pastorem esso ovium, ct non genere nobilitatum. Sed quando factus est nobilis, agnovit se cx nihilo fuisse sublevatum ; ct quia non est oblitus quis natus erat, perseveravit in culmine regali. » Vide qure dixi *Joan.* cap. i, vers. 19, ad illa : *Tu quis cs?*

19. Ista enim est lex Adam, Domine Deus. — Ven.it *Primo,* Angelomus sic explicat, *q. d.* « Ista est lex hominis, Domine Deus, ut tibi in simplicitate cordis et puritate serviat ; et tu facias ci misericordiam luam , sicut mihi dignatus cs facere servo luo. » *Secundo,* Vatablus, *q. d.* Ista conditio ctsors regalis est hominis preclari el excellentis, non vilis el abjecti, qualis ego sum. Unde Vatablus, Hebraice FTlVi *thorat,* id est lex, vertit, *directio;* Chaldœus vero vertit, *visio,* a radice FINÌ *raa,* id csl vidit. *Tertio,* alii, *q. d.* « Lex Adre, » id est hominis, est ut sit mortalis el moriatur. Quid est ergo, o Domine, quod me meumque regnum velis esse æternum? «Lex Adre » est ut sit miser, pauper ct abjectus; quid est ergo quod me tantis opibus ct honoribus cumulas? « Quid est homo quia ila magnificas eum? »

Lex Ahr? jJsp› Primo, SfCnab Tertio,

Quarto et genuine, *q. d.* Tu, Domine, volis meis obsecundasti; imo ea prævcnisli. « Lex » enim, id est inclinatio, homini a natura insila ista est, isto communis hominum est mos et usus, ul non putent sibi omnino satisfactum, esto opulenti sint, honorati ct felices, nisi cliam dc posteris, corumque felicitalo et gloria prospectum sit, quod tu, Domine, mihi facere dignatus cs, promittens posteros meos semper fore reges, ct continua serie perpetim mihi in regno successuros. Ita AbuIcnsis, Hugo, Cajclanus, Dionysius et alii. Ratio est, quod homo naturaliter amet suos filios et posteros perpetim gloriosos, ut in iis semper superstes sil, ct tulcrnilalem quamdam memorile, famre cl glorias assequatur. Filii enim sunt quasi pars ct membra parentum, qui proinde filios amant ut seipsos, imo magis quam scipsos.

Qmru verau·

20. Quid ergo addere poterit adhuc David , ut LOQUATUR AD TE? TU ENIM SCIS SERVUM TUUM, DOMINE. — « Scis, » id est, cognoscis, curas, amas, dirigis, exaltas, glorificas. Sic enim explicatur lib. I *Parat,* xvn, vers. 18, cum dicitur : « Quid ultra addere potest David , cum ila glorificaveris scr-

ven.u

viim tuum ct cognoveris eum ? n Hæc enim Dei cognitio ct scientia non est speculativa ct arida, sed practica et fecunda, ac proinde Dei amorem ct beneficentiam involvit. Sic Apostolus de praedestinatis ct electis ad gloriam ait : a Cognovit Dominus, qui sunt ejus, i› II *Timoth.* n , 19; reprobis vero dicet Christus in die judicii : « Nescio vos, » *Matth,* XXV, 12.

Ven.n. 21. Propteû verbum tuum, *q. d,* Hœc magnalia mihi praestitisti non propter merita mea, sed ut impleres promissiones luas, quibus promisisti mihi benefacere, cum per Samuelem me instituisti ct unxisti regem.

Ita ut notum faceres servo tuo, — ut scilicet mihi exhiberes hæc magnalia promissa, ut ego illa cognoscerem, imo oculis cernerem cl manibus palparem.

Et poneret sidi nomen, — ul Israel esset ct vocaretur populus Dei, quæ est dignitas eximia, ac titulus sumini honoris, æque ac utilitatis. Ha Vatablus. Aut, « ut nomen, » id est, famam cl gloriam sibi pararct ; ita Abulcnsis.

Veri. 23. **23. QUEM REDEMISTI TIRI EX ÆGYPTO GENTEM , ET** Deum ejus,—ut scilicet Israel sit tua gens ct populus, ac ut vicissim sis Deus ejus. Unde explicans subdit: « Et tu, Domine Deus, factus es cis in To gen- Deum. » *Secundo,* alii referunt ad tô *faccretque cis* trm ct *magnalia ct horribilia,* scilicet percutiendo Ægyp- b hostis eorum «gentem ct Deum,» hoc csl deos, çvW? *q. d.* Tu , o Domine, pro tuis Hebræis pugnans F ïuA percussisti Ægypli gentem , ct deos qui Hebræis Sc indo, adversabantur. Unde rcccntiorcs passim cum Chaldæo cx llebræo vertunt in ablativo, *gente ct Deo ejus, q. d.* Redemisti Israel cx Ægypto, ac consequenter ab Ægyptia gente ct Deo, id csl, diis ejusdem gentis. Aut planius referas ad tú *faccretque cis magnalia ct horribilia super terram, q. d.* Deus pro Hebræis magna ct horribilia patravit miracula lum super terram Ægypli ct Chanaan, tum super a gentem cl Deum,» id est, deos ejusdem. Deus enim inultis plagis per Moyen ct Josuc afflixit tum ipsam terram Ægypli el Chanaan, lum ipsam gentem Ægypliorum cl Chananæoruin, tum deos cl idola eorum, ca evertendo ct confringendo. Ita Sánchez. Ilie sensus præ cætcris planior videtur, ct magis congruere llcbræo, Chaldæo ct Septuaginta, qui pro *gentem,* habent *gentes* in plurali, quod magis septem gentibus Chananæorum et Ægypliorum, quam uni llebræorum genti congruunt.

Terito. *Tatio,* alii per *Deum,* Hebraice *Elohim* inlelligunl Moyscn, qui a Deo constitutus csl Deus Pharaonis æque ac Israelis, nipote ejus legislator ct dux vice Dei, *Exodi* cap. iv, 16, et cap. vu, 1. Vide ibi dicta, *q, d.* Redemisti cx Ægypto gentem Hebraeam, ct « Deum ejus, » id csl .Moyscn qui ejus erat princeps, dux el ductor loco Dei.

Qoirto. *Quarto,* nonnulli per *Deum* sive *Elohim* intelligunt S. Michaclem, qui vice Dei erat dux, custos et presses Israelis. Hie enim, dum Israelite captivi in Ægypto ex ca liberarentur cl liberi exirent, cum cis cgrcdicns ex Ægypto quasi liberari videbatur.

Quinto, Septuaginta pro VîTTN *Elohau,* id csl Quinto *Deum (jus,* per melalhesin legentes *aholau,* id est, *tabernacula ejus,* vertunt, *redemisti tibi ex Ægypto gentes ct tabernacula ejus.* Hebræi enim ex Ægypto exierunt cum supellectile non tantum sua, sedet Ægypliorum, quam commodato, jussu Dei acceperant, ul spoliarent Ægyptum, *Exodi* xii.

25. Suscita.—Hebraice tZDpH *hakem,* id est sta- Vtn- u. lue, stabili, confirma.

27. Revelasti aurem servi tui (hoc est, secreto Veo.37. cl quasi in aurem ci dixisti) : invenit servus tuus cor suum (scilicet paratum, gratumcl alacre), ut oraret te oratione HAC, — ct orando , pro tot magnalibus sibi praestitis gratias ageret non condignas, sed sibi possibiles. Alii, a invenit cor suum, » id est, invenit consilium, inquiunt, sibi deinceps usui futurum. Idem argumentum gratiarum actionis ob beneficia sibi præstita, praesertim ob promissa de domo et regno suo perpetuando, ac consequenter de Christo ex se nascituro, traclat David *Psalm,* lxxxyiîi : «Misericordias Domini in æternum cantabo,» atque hac gratitudine meruit hæc promissa a Deo sibi confirmari ct augeri.

29. Benedicetur domus servi tui in sempiter—v«>. num, — ul semper cx domo et familia mea in regno succedant, ac super Israelem regnent posteri mei, quamdiu durabit Israelis regnum.

Abulensis hic, Quasi. uli., tractai quæslionem, an Salomon sit damnatus? cl respondet affirmative, idquc maxime probai cx co quod ipse idola ase erecta moriens non destruxerit, quod utique facere debuisset, cl rcipsa fecisset, si vere pomituissct ; nam idola hæc trecentis fere post cum annis destruxit Josias rex, IV *Reg.* xxiii. Si dicas, cliam Asa, Josaphal cl Ezechiam pios reges hæc non destruxisse : respondet id eos facere non potuisse , co quod idololatria inducta per Salomonem , roborata ct aucta fuerit per Jeroboam, qui schisma fecit erectis aureis vitulis quasi idolis in Dan cl Bethel. Salomon vero ca destruere poterat et debebat, tum quia erat potenlissimus, tum quia nullum habebat æmulum, sed in plena pace omnibus sibi obcdienlibus regnabat. Idem censent Angelomus el Euchcrius, IV *Regum* xxin, Beda in *Allegoriis* lib. *Regum,* sub finem, ac Prosper, lib. *Prædic,* parleII,cap.xxvn: «Salomon, inquit, elatus in senio, fornicatus mente cl corpore, Domino ipsum deserente, male obiit, metuendum exemplum posteris relinquens, ne felicitate hujus vitæ turbati Christum deserant, qui est suorum «eterna felicitas, p Verum moderni Interpretes in Salomonem mitiores sunt, meliusque de ejus salute sperant. Vide dicta Ecd. cap. xLvii, vers. 22.

CAPUT OCTAVUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Jmi *id a Deo exclusus a fabrica templi, convertii se ad bella, quibus pacem et spolia paret Salomoni ad illud fabricandum. Quare hoc capite quinque ejus bella recensentur, quibus totidem gentes vicinas subjugavit et tributarias fecit; scilicet primo, Philistaos, vers. 1; secundo, Moabitas, vers.* 2; *tertio, Adareter regem Soba, vers.* 3; *quarto, Syriam Damasci, vers.* 5; *quinto, Idumœos, vers, 14, corumque spolia fecit anathemata, Deoque consecravit.*

1. Factum est autem post hæc, percussit David Philisliim, cl humiliavit eos, et tulit David frenum tribuli de manu Philisliim. 2. El percussit Moab, et mensus est cos funiculo, coæquans terræ; mensus est autem duos funiculos, unum ad occidendum, et unum ad vivificandum : factusque est Moab David serviens sub tributo. 3. Et [ercussit David Adarezer filium Rohob, regem Soba, quando profectus csl ul dominaretur super flumen Euphraten. 4. El captis David ex parle ejus mille septingentis equitibus, et viginti millibus peditum, subnervavit omnes jugales curruum; dereliquit autem ex eis centum currus. 5. Venit quoque Syria Damasci, ut præsidium ferret Adarezer, regi Soba; et percussit David de Syria viginti duo millia virorum. G. Et posuit David præsidium in Syria Damasci, factaque esi Syria David sreviens sub tributo ; servavitque Dominus David in omnibus ad quæcumque profectus csl. 7. El tulit David arma aurea quæ habebant servi Adarezer, el detulit ea in Jerusalem. 8. Et de Bete et de Beroth, civitatibus Adarezer, tulit rex David æs mullum nimis. 9. Audivit autem Thou, rexErnath, quod percussisset David omne robur Adarezer; 10. et misitThou Joram filium suum ad regem David, ut salutaret eum congratulaos, et gratias ageret, eo quod espugnassi Adarezer, ct percussisset cum. Hostis quippe erat Thou Adarezer, et in manu ejus erant vasa aurea, et vasa argentea, et vasa ærca ; 11. quæ et ipsa sanctificavit rex David Domino cum argento et auro quæ sanclificaverat de universis gentibus quas subegerat. 12. De Syria, et Moab, el filiis Ammon, et Philisliim et Amalee, et dc manubiis Adarezer filii Rohob, regis Soba. 13. Fecit quoque sibi David nomen, cum reverteretur capia Syria in valle Salinarum, cœsis decernet octo millibus ; 14. ct posuit in Idumæa custodes, statuitque præsidium : et facta est universa Idumæa serviens David ; el servavit Dominus David in omnibus ad quæcumque profectus est. 15. El regnavit David super omnem Israel; faciebat quoque David judicium cl justitiam omni populo suo. 16. Joab autem filius Sarviæ cralsuper exercitum : porro Josaphat filius Ahilud erat a commentariis; 17. el Sadoc filius Achitob, el Achimelech filius Abiathar, erant sacerdotes, el Saraias, scriba; 18. Banaias autem filius Joiadæ, super Cerelbi el Phelethi ; filii autem David sacerdotes erant.

Verri. Frr-uotn 'T li' ¡, I ' ◊.

1. Et TULIT DAVID FKEXUJI TRIBUTI DE MAXU Pmustum.— Hebraico est rnONmno *mcteghaamma,* quod Vatablus, Pagninus ct alii accipiunt ul nomen proprium urbis, qure fuit quasi *meteghaamma,* id est *frenum* cœterarum urbium vicinarum in Phi-Vistea. Secundo, alii accipiunt ut nomen appellativum significans *frenum cubiti (meteg* enim est frenum, *amma* est cnbitus, *ha* est articulus *amena",* indeque «frenum tributi,» quod pretium tributi limitatum et definitum sit instar cubiti ; *amina* ergo certam pensionem tribuli significat. Aquila vertit, *frenum aipixdw.tus,* quod per illam urbem aqua per canales et rivos deduceretur in totam Philistaeam, ad eam irrigandam et fecundandam; canali cniin aquam ducimus quo volumus, ceu freno equum. Unde ct Clialdreus vertit, *instauratio,* vel, *dispositio ct commoditas rivi.*

Tertio, R. Eliezer in *Midras* proprie accipit *frenum,* scilicet Isaac Patriarchal : Isaac cniin, inquit, feriens juransquo pactum cum Abimelech rege Palaestinorum de non invadenda Philistaea, *Genes.* XXVI,28, a incidit cubitum unum freni,» sive achami, » id est, capistri asini super quo equitabat, cl dedit illis ut esset in manu illorum signum pacti Terti».

juramenti. Cælcrum cum rex David vellet ingredi terram Philisliim, non poterat propter vim pacti juramenti Isaac. Sed cum ab illis capistrum hoc abstulit (quia scriptum est, et « tulit David frenum, » vel, « chamuin cubili, ») tunc accepit terram Philistinorum. Verum nemo non videt hanc fabellam esse et cerebri Rabbinici commentum.

Quarto grnuiw. *Quarto* ctgenuino, «frenum tributi» vocatur ur]S Geth, quæ erat in confinio Judææ et Philislææ, ideoque per eam Philisttei frenabant Judæam : David vero illam occupans per eam frenavit Philistæam. Abstulit ergo hoc frenum aPhilislæis, eodemque frenavit Philistæos, imponens illi militare præsidium, quod ipsos sub jugo ct tributo contineret. Id ita esse liquet ex eo quod sic hic locus explicatur l *Parat,* xvm, 1, ubi dicitur : « Factum est autem post hæc ut percuteret David Philisliim, ct humiliaret eos, et tolleret Geth, et filias ejus (oppida subjecta) de manu Philistum. » Ita S. Hieronymus in *Tradit.,* Sanchez, Serarius el alii. Geth ergo a Davide et llebræis vocata est *metegamma,* id csl, *frenum tribuli,* nomine non proprio, sed appropriato, quia ipsa fuit frenum Philistinorum, cogens illos ad pendendum Davidi tributum.

Denique nonnulli *metegamma* proprie vertunt, *frenum cubili,* ct per illud accipiunt dominium et gubernationem; quia sicut nobis subjicimus id quod cubito imposito metimur ct premimus ; sic frenamus cos quibus dominamur. Simili catachresi *aurigari* significat regere ct imperare; sicut enim auriga freno ct flagello regit equos, sic rex imperio suo gubernat populos. Sic Elias ab Elisœo vocatur « auriga Israelis. » « Pater mi, inquit, currus Israel, cl auriga ejus, » IV *Ilegum* u, 12.

Ver». î. 2. Et percussit Moaii, — scilicet Moabitas, qui Judææ erant ad orientem, sicut Philistæi ad occidentem, Syri vers. 4 ct 5, ad septentrionem, Idumæi vers. 14, ad meridiem. Per omnes ergo mundi plagas, vicinas gentes subjugando David victricia arma circumtulit. Ubi nota Davidem hisce omnibus præliis interfuisse, imo præfuisso, ideoque feliciter ea confecisse. Mullum enim ad celerem dubiorum occurrentium resolutionem, ad facilem rerum decretarum cxccutioncm, ad milites animandos, cl ad difficultates omnes superandas facit ipsapræsontia et præstanlia principis; nam, ut ait Virgilius, « urget præsentia Turni, *n* Sane Carolus Quinius tot victoriis fuit illustris, quia ipso præliis peno omnibus interfuit et præfuit. Exstat Syncsii ad Arcadium Imperatorem insignis exhortatio, ul ipso bellis intersit, ubi inter alias rationes hanc affert Onosander Strategelæus, cap. xui : « Si quid, ait, subito confici optet imperator, primus ipso manu operi admota conspicialur. Neque enim militum vulgus adeo polcnliorum comminationibus cogitur, atque præstantium dignitate virorum exemplis verecundiam pulsantibus. Conspiciens enim aliquis ducem suum in re attrectanda omnium principem, festinandum esse animadverterit, cessare erubescit, imperatisque non parere veretur : nec jam ut servus aut imperi® subditus, sed commilitonis instar ad opus quoque provocatus accedit. »

ET MEXSCS EST EOS PENICULO COXQUAXS TEURX. — Fosîeu. *Primo,* Theodorelus, *Quast.* XXlll, ad litteram verba, ut sonant, accipit. «Tanta, inquit, erat vis victoriæ, et tanta erat multitudo eorum qui capti erant vivi, ul cos numerare non permitteret. Quare jussit cos pronos dejici in terram divisos trifariam, ct duas quidem partes occidit, unam vero vivam reservavit. » *Se rundo,* Lyranus et Cajetanus hæc accipit dc turribus et arcibus Moabilarum, quas David plane dejecit, itaque prostravit, ut eas plane terræ coæquaret. *Tertio,* alii accipiunt dc agris, *g. d.* David agros, pagos omniaque loca Moab quasi victor occupavit, et ad libitum suis distribuit, perinde ac agros terre coæquatos facile funiculo metimur cl distribuimus. Aut, *q. d.* David omnino subjugavit Moabitas sibi, adeo ut posset terram et regionem eorum tanquam suam libere funiculis dimetiri, distribuere, vertere et invertere ad libitum. Ita Angelomus : «Significat, inquit, quod tam libera dispositione David regiones Moabilarum hæredibus, quibus vellet, divisit, quasi possessor quilibet agros proprios ad nutum suum ducto huc atque inde funiculo dirimit, »

101 ' (puoi terra. q», t

" J' Sbandò, Terno.

Quarto ct genuine, *q. d.* David plane Moabitas O»utu subegit, humiliavit el prostravit, ita ut ipsi ab eo viderentur dejecti in terram, terræque coœquati, adeo ul ipse cos in terra quasi stralos funiculo dimetiri, distribuere, occidere, vel vivificare posset, ut sequitur. Ita Bcda, Serarius, Sanchez et alii. Est inetalepsis et metaphora pelila ab agricolis, et mensoribus sive geometris, qui terram æquam funiculo demetiuntur, ut tot jugera sementi, tot pascuis, tot vincis, etc., destinent, idque ad libitum; terra enim nulli resistit, et cum sit æqua, facile se mensurari dislribuique patitur. Simili enim modo Davidi, quasi victori, omnes Moabita» subjecti fuere, ut de eis facere posset, quod liberet : unde ipse cos quasi funiculis dimensus est, hoc est, cos in duas sortes distribuit, una sors fuit eorum, quos morti addixit, altera eorum quos in vita servavit. Hinc sequitur :

Messis AUIEM EST DV0S FUNICULOS, VNVM AD OCCIDENDUM, ET UNUM AD VIVIFICANDUM. — « McnSUS est, » id csl, mensuram adhibuit duorum funiculorum, sive mensus est Moabitas duobus funiculis : unus fuit funiculus mortis, ut eo quasi mensi, hoc est a Davide designati ct damnati, occiderentur; alter vero funiculus fuit vitæ, ut eo mensi, id est, a Davide designati, vivificarentur, id est, in vita servarentur. Est catachresis vel metalepsis : per « duos funiculos » enim intelligit duas sortes Moabilarum, unam occidendorum, alteram servandorum in vita; fecit, inquam, pro libilo suo quasi victor, sed cum mensura justitiæ et æquitalis, quæ principem victorem decet, ut scilicet magis noxios sibique resistentes occideret; minus

vero noxios, ct seso subdentes, in vita servaret. Ita Cajelanus. *Funiculus* enim significat hæreditatern ct sortem, quia hæc olim non virgis et perticis, uti nunc fit, sed funibus mensurabatur et dividebatur, illisquo mensores cuique hæredi suam sortem ct portionem admetiebantur.

Tropologice Angclomus, David, id est Christus, in dic judicii, *Matth.* xxv, faciet duas sortes, unam salvandorum ct beandorum, alteram damnandorum. Nam, ut ait Psalles Psal. xxx, 16 : a In manibus luis sortes meæ. »

Porro Hebrea hic obscura sunt. Sic enim ad verbum habent: Mensus est *duos funiculos ad occidendum, cl plenitudinis funiculum ad vivificandum.* Quæ verba bifariam dispungi exponique possunt. Uno modo, ut ponatur comma post *occidendum,* fiantque tres sortes, *q. d.* David Moabitas in tres funiculos, sive sortes partesque distribuit, duas addixit morti, tertiam vitæ. Ita Chaldæus, Septuaginta, Theodoretus, Procopius, Josephus cl Græci. Allero, ut comma ponatur post *duos funiculos,* ct subaudiatur to *unum, q. d.* David *mensus est duos funiculos,* unum *ad occidendum,* alterum *ad vivificandum.* Hunc sensum ut aptiorem secutus est Noster ct Latini, cumque exigit tí *plenitudinis, q. d.* David paucos Moabitas morti addixit, longe plores vero in vita servavit. Hoc enim sibi honorificum crat ac utile, ut a vivis tributa exigeret, quæ occisi cl mortui prestare non potuissent; funiculus ergo occidendorum fuit imminutus ct exiguus; vivificandorum vero plenus, magnus ct integer, cl hoc significat tò *plenitudinis;* hoc enim decebat clementem victorem ct principem, qualis crat David. Porro hac de causa a Moab » a Davide plano subacta, ab eo *Psalm,* lix, 10 (tunc enim cum dictavit, ut patet ex ejus titulo) vocatur, a olla spei meæ, » id est, mancipium meum vilissimum, quasi ad res tantum culinarias et ollares aptum. Unde S. Hieronymus ct Aquila vertunt, Moafr *olla lotionis meae,* in qua scilicet quasi in olla laver; ct Chaldæus, *dum conculcarentur Moabita:, fœdatisunt pedes mei sanguine procerum ejus, sicut in olla lotionis.*

Vtn.y Et percussit David Adarezer FILIUM RonOB, regem Sobv ,— additur I *Paral,* xvm, 3, «regionis Hemath, » id est Syriæ. A Josepho, libro MI, capì. v, vocatur, « rex Sophonorum, « quæ est Syria cis Euphratem, ait Strabo, libro XVI. Sota sive « Suba » et « Subal » est pars Syriæ , quæ inter Libanum ct Antilibanum ac Hermon interjacet, et Grece Coelesyria, id est cava Syria dicitur ob demissam a declivitate montium planitiem, ait noster Christophorus a Castro in *Amos* ix, 17. KwXii enim csl cavum, idemque Hebreum innuit « Soba, » quod Pagninus interpretatur *abscondens,* eo quod planities inter montes se abscondat. Potius *Soba* Hebraico idem est quod *tumida,* co quod. «Soba> montibus vicinis elevetur ct intumescat, cum ipsa regio interjecta sit campestris, humilis, depressa et concava, utpote altissimi* montibus quaquaversum vallata. Verum « Soba » non est tota Coelesyria, sed pars ejus duntaxat. Nam Coelesyria late sumpta mullas regiones, imo omnes quæ inter Libanum ct Hermon montes interjacent complectitur, ail Plolemæus. « Soba » ergo erat trans Jordanem, confinis dimidiæ tribui Manasse, pergendo ad Euphratem fluvium. Vide Adrichomiumin *Tabula cosmographica tribus Manasse,* num. 87,ubi «Soba» collocat juxta Palmiram, ac Amana et Hermon montes ac Trachonitidem regionem, non longe a Damasco. Unde ct Salomon, cum ad Palmiram condendam pergeret, huc ducens exercitum, urbem cl regionem liane sibi ascivit. Sed cum in senio a Deo ad idola deflexit, Deus suscitavit Hazon fugitivum servum regis « Soba, » qui Israelem infestavit, HI *Regum* xi. Postremo IIolophernes, *Judith* v, populabundus per Syriam « Sobal » exercitum traduxit. Ex a Sobal » ortus est Igaal unus cx fortissimis militibus ct heroibus Davidis, lll *Regum* xxm, 36.

Quando profectus est ut dominaretur super flumen Euphratem. — Hinc patet a Soba » fuisse mediam inter Jordanem ct Euphratem, ideoque comprehensam fuisse inter limites terre promissæ Judæis a Deo assignatœ; hujus enim limites erant mare Mediterraneum ad Occidentem, ct Euphrates ad Orientem, ul palet *Deut.* i, 7, ctxr, 24. Qiiare quidquid inter mare hoc cl Euphratem interjacebat, jure divino ad Judæos perlinebat. Hæc ergo justa belli causa fuit Davidi invadendi « Soba, » tanquam ad se cl Judæos pertinentem.

Porro vi *profectus est,* ambiguum csl; potest enim referri ad Adarezer, uti referunt Dionysius et lingo; polcst quoque referri ad Davidcm, uti referunt Abulcnsis, Vatablus cl Mariana.

4. Et captis (a Davide) ex patre ejus mille septingentis equitibus. — Tot fuere primarii et præcipui equites; nam alioqui universi in a Davide captæ fucrc mille quadriga, et septem millia equitum, utdicilur I *Paralip.* xvm, 4. Ha Abulcnsis. Aut eerie cum Serario per *equites* intcllige equitum decurias; multiplica enim septingentas decurias equitum per decem, habebis septem millia. Ven.4.

Subnervavit omnes jugales curruum, — hoc est, ut explicatur l *Paral,* cap. xvm, 4 : a Subnervavit omnes equos curruum, exceptis centum quadrigis, quas reservavit sibi. » Porro *subnervare,* est nervos vel suffragines equorum incidero ut progredi nequeant, cl inutiles liant tam ad bellandum , quam ad currus trahendum, quod alii *subpernare* vocant. Idem fecit Josuc cap. xi.

5. Venit quoque Syui.e Damasci, — id est, venerunt Syri qui Damascum inhabitabant, quorum rex crat Adad, ail Josephus. • Vert. 5*

9. Audivit autem Tnou (a Josepho vocatur « Thonus ») rex Ematii. — « Emath » dieta est a conditore Amatho, *Genes, x.* Eratque duplex, scilicet major, quæ est Antiochia, ct minor, quæ est Epiphania. Ila Josephus, S. Hieronymus in *Locis,* Procopius et alii. Vcn.«.

Veri. IO. **io.** Et **MISIT TnOU JORAM FILIUM SUUM (qui** I *Parai.* xviii, 10, vocatur a Adoran), »), et in manu ejus erant vasa aurea, — *q. d.* JoraiD fcrcbal sccum vasa aurea, ut ea quasi niuncra offerret Davidi; qure David destinavit tempio a Salomone codificando, ut patet 111 *Rcq.* xv, Ib; 1 *Paral.* xxvi, 27 ct scq.

Ven. 13. 13. Fecit quoque David sidi nomen,—id est, arcum triumphalem erexit, ait Abulcnsis ct Auctor *Tradit,* apud S. Hieronymum. Aut, ut Serarius, Sanchez ct alii, *q. d.* David hac victoria magnum sibi nomen et famam comparavit apud omnes gentes.

In valle Salinarum. — Audi Adrichomium in tribu Juda, num. 211 : a Vallis Salinarum, seu Salis, hebraice Gemela, alias Mela dicta, in qua David percussit octodecim millia Idumæorum, ct rediens erexit sibi fornicem triumphalem. Ibidem ct Joab duodecim millia delevit, et Amasias decem ct viginti Idumæorum millia, atque alia decem millia præcipitavil derupe ct petra Jcclchcl,» II *Paral,* xxv, IV *Rcg.* xiv. Mystice S. Gregorius, librili *Moral.* xiv: «David, inquit, valles Salinarum percussit; quia videlicet Redemptor noster suæ districtionis examine, in his qui dc illo prava sentiunt, stultitiam immoderati saporis exstinguit, » juxta illud *Roman.* xn : « Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. » Vallis ergo Salinarum représentât « calorem immoderatæ sapienti©. » Verba S. Gregorii moro suo transcripsero Enchorius ct Angclomus.

Vers. n. **14.** Facta est universa Idumæa serviens David. — Hic impletum csttoraculum ct benedictio Isaaci dicta Jacobo, *Gen.* xxvn, 29 : «Esto dominus fratrum tuorum, ct incurventur ante te filii matris tuæ. » Idumæi enim, ex Esau fratre Jacobi prognati hic, servierunt Davidi cx Jacob descendenti. Ita Procopius ct Theodoretus. Unde tunc David composuitpsal. l ix, ubi inter cælcra ait: a In Idumæam extendam calceamentum meum, d id est Idunucam quasi viclor possidebo, subjiciam ct calcabo. Adibant enim possessionem impositione calcei, sive calcco calcando rem possessam : undo Chaldæus vertit, *super Edum projeci calceum meum;* R. Emmanuel vertit, in *Edom projeci chirothecam meam;* quia, inquit, mos crat regum, cum urbem aliquam munitam obsidebant, ut chirothecam in urbem projicerent, quo significabant se ab urbe non recessuros, nisi ea capta, ct chirolhcca recepta. Et hoc est, quod dixit Cicero in *Philip.* : *a* Solet enim ipse cito accipere manicas (chirothccas), ncc diutius obsidionis metum sustinere. » Hæc ille. Verum Hcbreumhw *naal,* calceum, non chirothecam significat.

Tropologice, David, id csl Christus, regnat in Idumæa, id est rubeis ct carnalibus gentium cordibus, dum per gratiam ea efficit spiritualia ct cœlcslin. ItaS. Augustinus, S. Hieronymus ct alii in *Psalm,* l ix.

v«rt. 16. 1G. JOSAViIAT FILIUS AUILUP ERAT A COMMENTARIIS, — id est res gestas Davidis quotidie per diaria scribebat, crat commentator, vel commemorator factorum memorabilium Davidis; hoc enim significat Hebraice T310 *maskir.*

17. Et Sadoc filius Achitob, et Achimelech fi- Ven. it.
lius Abiathar, erant sacerdotes,—scilicet summi, id csl pontifices. Erant ergo lura ex dispensatione vel connivenza Dei, simul duo Israelis pontifices, scilicet Sadoc et Abiathar. Cum enim Abiathar abnepos Heli, descendens cx llhamar, metuens iram Saulis, l *Rtg.* xxn, 20, fugisset ad Davidem, Saul cum suis pontificem constituit Sadoc, qui descendebat cx Eleazar seniore filio Aaronis : Sadoc hic postea sub Salomone solus obtinuit pontificatum excluso Abiathar, co quod ipse cum Adonia novo rege contra Salomonem conspirassct. Sub Davide ergo erant duo pontifices connivente Deo; nam cx lege ct prima institutione unus tantum debebat esse pontifex. Ha Abulcnsis ct alii. Ministrabant autem in tabernaculo el munia pontificia obibant successive sive alternis vicibus.

Sadoc filius Achitob. — Alius est hic « Achitob » ab « Achitob » filio Phinees, filii Heli; hic enim cx llhamar descendit : « Sadoc » vero cx Eleazar, ideoque Sadoc præcipuus el primarius erat pontifex, ut Abiathar videretur ejus concessu pontificatu fungi, esseque quasi ejus vicarius, ut colligitur cx l *Paral,* xvi, 39. Hinc el Sadoc hic cl alibi Abiatharo proponitur, licet co ©tate esset minor, ut palet l *Parai,* xn, 28, ubi « Sadoc » vocatur « puer egregi© indolis. »

« Achimelech filius Abiathar. » Ipse « Abiathar » crai pontifex, ut patet ll *Rcg.* xv, 35. Sed « Achimelech filius» patris sui vices obibat; sive ob patris senium vel infirmitatem, sive ob alias graves ejus occupationes, cratque ci proximo in pontificatu successurus. Ita Abulcnsis. Addunt Beda, Theodoretus ct Euthymius in cap. n *Marci,* « Abiathar » fuisse nomen commune familia?, proprium vero nomen hujus pontificis fuisse « Achimelech.» Idem ergo pontifex cx familia vocabatur a Abiathar, » ex nomine proprio autem a Achimelech,» ut sensus sit, *q. d.* Achimelech, qui etiam dicitur Abiathar filius Achimelech, qui etiam a familia communi nomineAbiathar dicebatur,eratsacerdos.

18. BANAIAS autem filius Joiadf, super Cl r et iii et Phelethi» — Erant hi fortissimi, fidissimi el Venus, pretoriani milites Davidis. Inde *Cerethi* Hebraice idem est quod *cxcindenles ; Phelethi,* idem quod *liberantes.* Quocirca Josephus cos vocat awaxrcçû Xxju ;, id csl corporis regii custodes. Hinc forte a *Ccrethis* dicti sunt *Cardaces,* qui erant fortissimi milites apud Persas, teste Strabone, lib. XV. Vide dicta *Ezcchiel.* cap. xxv, vers. 1G, ct Sophonias, cap. u, vers. 5.

Filii autem David sacerdotes erant. — « Sacerdotes, » id esi principes el aula primarii. Vide I *Paral,* xvm, 17. Vocantur a primi ad manum regis, » id est primi ad latus regis, quia illud stipabant cranlquc proximi Davidi, quasi filii ab eo

educandi et instruendi. Nam primogenitus crut circiter 15 annorum. Ita Salianus. Quocirca sacerdotes hi a Septuaginta vocantur <w>jíy«, id est *aure principes,* Palatini; a Chaldreo, *magnates.* Filii enim Davidis, cum non ex Levi, cui addictum erat sacerdotium, sed cx Juda descenderent, non poterant esse sacerdotes proprie dicti. *Sacerdos ergo* hio, per catachresin, idem est quod princeps. Causam sive analogiam affert Forerius in cap. lui *Isaiæ,* vers. 6, quod sacerdos sit minister ct familiaris Dei; rex autem est quasi quidam Deus in terra : ejus ergo familiares vocantur sacerdotes. Sic ct Pineda, *Job* xu, 19, num. 1 : Hex, inquit, est quidam Deus; qui ergo regi familiares, ii quidam sacerdotes ejus sunt. Simile est III *Hcg.* iv, : « Zabud, inquit, filius Nathan sacerdos (id est Palatinus) amicus regis. » Addit Glossa, leg. *Sacra Loca, ff. dc dist.* leg. i ct 8, regem David fuisse sacerdotem, quia scilicet erat propheta pius, qui Psalmos dictavit, et ofllcia canendi inter Levitas distribuit. Sic Christiani omnes sunt sacerdotes, sed mystici, juxta illud : « Vos genus electum, regale sacerdotium, n I *Pctr.* ii, et illud : « Fecisti nos Deo nostro regnum ct sacerdotes, » *Apoca!.* v, 10. Unde S. Hieronymus, dialogo *Contra Lucifer. :* « Sacerdotium laici, inquit, baptisma est. » Quia ct apud Romanos laici, qui aliquid sacri curabant , vocabantur sacerdotes, esto non sacrificarent. Erant enim apud cos varia sacerdotum genera, nimirum Flamines, Diales, Martiales, Salii, Quirinales,Pontifices, Reges sacrorum, Sacrificuli, Galli. Unde Musarum sacerdos vocatur «poetan ab Horatio,lib. III *Carm.* Hinc ct Ovidius, lib. HI jlm. : « Purus musarum, inquit, Phœbique sacerdos. n Hinc quoque vates, augures, aruspices a Plularcho ct Homero Iliade a vocantur «pt?;, id est sacerdotes. Denique quia olim idem erat sacerdos ct princeps uti fuit Joü, Abraham, Moyses, etc., hinc Hebræum (HIO *cohén,* id est *sacerdos,* significat quoque principem.

CAPUT NONUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

David Miphiboseth fdium Jonathce mensas sua convivam facit, eique omnia pradia patris Jonatha; ct avi Saulis restituit.

I. Et dixit David : Putasne est aliquis qui remanserit de domo Saul, ut faciam cum eo misericordiam propter Jonatham? 2. Erat autem de domo Saul, servus nomine Siba, quem cum vocasset rex ad se, dixit ei : Tuno es Siba? ct ille respondit : Ego sum servus tuus. 3. Et ail rex : Numquid superest aliquis de domo Saul, ut faciam cum eo misericordiam Dei? Dixitque Siba regi : Superest Clius Jonathæ debilis pedibus. 4. Ubi, inquit, est? Et Siba ad regem : Ecce, ait, in domo est Machir filii Ammiel in Lodabar. 5. Misit ergo David, ct tulit eum de domo Machir filii Ammiel de Lodabar. G. Cum autem venisset Miphiboseth, filius Jonathæ filii Saul ad David, corruit in faciem suam, et adoravit. Dixilque David : Miphibosclh? Qui respondit : Adsum servus tuus. 7. Et ail ei David : Ne timeas, quia faciens faciam in te misericordiam propter Jonatham patrem tuum, ct restituam tibi omnes agros Saul patris tui, et tu comedes panem in mensa mea semper. 8. Qui adorans cum, dixit : Quis ego sum servus tuus, quoniam respexisti super canem mortuum similem mei? 9. Vocavit itaque rex Sibam puerum Saul, et dixit ei : Omnia quæcumque fuerunt Saul, et universam domum ejus, dedi Clio domini tui. 10. Operare igitur ei terram tu, et filii tui, et seni lui; et inferes filio domini tui cibos ut alatur; Miphiboseth autem filius domini lui comedet semper panem super mensam meam. Erant autem Sibæ quindecim filii, el viginti servi. 11. Dixitque Siba ad regem : Sicut jussisli, domine mi rex, servo luo, sic faciet servus tuus; el Miphiboseth comedet super mensam meam, quasi unus de filiis regis. 12. Habebat autem Miphiboseth filium parvulum nomine Micha; omnis vero cognatio domus Siba serviebat Miplnboselh. 13. Porro Miphiboseth habitabat in Jerusalem, quia dc mensa regis jugiter vescebatur ; el erat claudus utroque pede.

v... i 1. Prottir Joxatuam?— Eccc quam fidus ct non tantum vivo, sed et mortuo benefaciat, di-
'•^n'.tnns n amicitia Jonatha* fuit Divid,ulpotcqui lando ejus filium. Nam, ut ait Theodorelus : «Qui

in hostes benignus erat, amicorum nunquam oblivisceba-
tur; n et, ut inquit Josephus, « eorum qui bene unquam ipsi fecissent, memor erat maxime.»

Veri* 7. 7. Restituam tidi omnes agbos Saul patris tui. — quos, antequam fleret rex, habebat ex paterna hærcdilatc, vel sibi acquisierat; nam quos rex laetus comparavit, quasi bona regia ad successorem regem, puta Davidem, jure communi devoluta sunt.

Veri. 8. 8. Respexisti super canem mortuum similem mei? — *q. d.* Respexisti super canem mortuum, qualis ego sum:ita Vatablus; se enim assimilai,vocatquc canem mortuum, ut sc humiliet suaraque vilitatem indicet, utpotc qui avo ct patre mortuis orphanus, imo parvulus, claudus, miser et egens relictus, ac ab omnibus neglectus, spernebatur quasi canis mortuus. Sic nuper adolescens derelictus ct miser, rogatus quis esset, respondit sc esse filium consiliarii mortui. Chaldæus vertit, *respexisti ad virum idiotam, qualis ego sum.* Videtur Miphiboseth hoc tempore fuisse circiter viginti annorum; nam moriente Saule et Jonatha, erat quinquennis; adde 15 circiter annos regni Davidis, quibus exactis David ad sc Miphiboseth accivit, habebis annos viginti.

Vi». 9. 9. Dedi filio domini tui, — id est dedi Miphiboseth, qui est filius Jonathæ olim domini tui.

Vers» <0* 10. Et inferes filio domini tui. — Hic alius intelligitur dominus, scilicet præsens et vivus, puta Miphiboseth, cum prior, puta Jonathas, de quo versu 9, jam esset mortuus. Sensus ergo est, *q. d.* Colliges agrorum Saulis fruges a filio domini tui, » hoc est Michos filio Miphiboseth : hic enim jam erat dominus Sibæ, « ut alatur,» scilicet Micha cum suis famulis. Nam Miphiboseth pater Michæ alebatur in mensa Davidis, non a Siba, ut sequitur. Ita Sanchez.

Ven. 11. 11. Dixitque Sida ad regem : Sicut jüssisti, domine **HI REX , SERVO TUO (mihi), SIC FACIET SERVUS TUUS; ET** Mipiiidoseth comedet panem super mensam meam quasi unus de filiis regis.—Est hic antilogia; quomodo enim Siba bic dicit Miphiboseth comesturum super mensam suam, cum cura paulo ante mensæ sute assignavit David? Varii varie hæc conciliant : *Primo,* Abulensis et Auctor *Tradit,* apud S. Hieronymum, pro *mensam meam,* legunt *mensam tuam.* Sed Hebrea ct Romana habent, *mensam meam. Secundo,* Vatablus, Cajctanus, Lyranus et alii interjiciunt ct repetunt cx vers. 9. «Dixit David, » sic ergo legunt : « Et dixit David : Miphiboseth comedet panem super mensam meam.oVcrumTidúríl David, hicnonestinHcbræo, Chaldæo ct Septuaginta- *Tertio,* alii accipiunt ut verbiSibæ,sed ita conciliant, *q.* d.Siba : Miphiboseth cibos ex mensa regis allatos comedet super mensam meam. Verum hoc repugnat vers. 13, ubi dicitur Miphiboseth habitasse in Jerusalem, « quia dc mensa regis jugiter vescebatur. » *Quarto,* Septuaginta cl Chaldæus vertunt, *et Miphiboseth comedebat super mensam regis, sicut unus de filiis regis.* Hoc verum est, sed non respondet textui Hebræo et Latino. *Quinto,* Valablus t í *et* explicans per *quamvis,* sic vertit, *sicut jussisli,* sic *faciet* servus tuus (ut scilicet alam Micham et Miphiboseth, quem hactenus alui, mittam ad mensam tuam), quamvis ego ipsum Miphiboseth hucusque in mensa mea aluerim tam splendide, ac si esset unus ex filiis regis; verum hoc dissonat a Vulgata, quæ vertit, ‹t ct Miphiboseth comedet panem super mensam meam. »

Dico ergo t í *et,* hic capi pro imo, uti et alibi per auxeUm accipitur, *q. d.* Siba: Sicut jussisti, rex, sic faciet servus tuus, ut alat Micham filium Miphiboseth ; quin imo si voles, « Miphiboseth comedet super mensam meam, » *q. d.* Si voles, ego pergam alere Miphiboseth ipsum tam magnifice , ac si esset filius regis. Ita Sanchez.

Allegorico, David, extollens abjectum et claudum Miphiboseth, representa! Christum, qui infirma et contemptibilia mundi eligit, ut confundat fortia, l *Corinth.t,* cum scilicet ipse, ut ait Augelomus, « eum quem ad sæculi ministeria et mundana negotia exercenda, sermone et actione debilem conspicit ad divinum ministerium eligit; quia quem mundus per fastum elationis spernit,hunc Deus propter devotionem humilitatis acquirit. Interpretatur enim Miphiboseth, decor ignominia:. Is ergo, cujus loquelam et praesentiam superbia mundi despicit, Dei dono utilis ad spiritale ministerium in Ecclesia apparebit. » Et pluribus interjectis : « Suscitat de pulvere egenum , ct de stercore erigit pauperem, ut sedeat cum principibus et gloriæ solium teneat. Contemptibiles personas de mundo auferens, possessores virtutum efficit, ct scientia spirituali super mensam Scripturarum sanctarum quotidie secura reficit. Unde evenit ut tales sobolem gignant, qui vocetur Micha. Micha enim, quis est, Latine resonat ; quia frequenter et in admirationem populi tales veniunt : qui nuper e despectu mundi ablati, gloriosi in Ecclesia Dei dono apparebunt. »

Qmaio.

suta rrou-

**•

Ubi comedit Niphibo-KÜi?

Help. Primo.

Senndo.

CAPUT DECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Manon rex Ammon legatos Davidis vestibus ct barba mutilat; David hanc injuriam bello ulciscitur, ac per Joab, regem cum Syris profligat : rex, vers. **13,** *advocato Adarezer, bellum reparat; sed a Davide rursum , magis quam ante, caditur.*

1. Factum est autem post hæc, ut moreretur rex filiorum Ammon, et regnavit Ilanon filius ejus pro eo. 2. Dixitque David : Faciam misericordiam cum Ilanon filio Naas, sicut fecit pater ejus mecum misericordiam. Misit ergo David, consolans eum per servos suos super patris interitu. Cum autem venissent servi David in terram filiorum Ammon, 3. dixerunt principes filiorum Ammon ad Ilanon dominum suum : Putas quod propter honorem patris tui miserii David ad te consolatores, et non ideo ut investigaret ct exploraret civitatem, et everteret eam, misit David servos suos ad te? 4. Tulit itaque Ilanon servos David, rasitque dimidiam pariem barbæ eorum, et præscidit vestes eorum medias usque ad nates, el dimisit eos. 5. Quod cum nuntiatum esset David, misit in occursum eorum ; erant enim viri confusi turpiter valde, et mandavit eis David : Manete in Jericho, donec crescat barba vestra, et tunc revertimini. 6. Videntes autem filii Amnion quod injuriam fecissent David, miserunt, et conduxerunt mercede Syrum Rohob, ct Syrum Soba, viginti millia peditum, et a rege Maacha mille viros, et ab Islob duodecim millia virorum. 7. Quod cum audisset David, misit Joab et omnem exercitum bellatorum. 8. Egressi sunt ergo filii Ammon, et direxerunt aciem ante ipsum introitum porlæ; Syrus autem Soba, el Rohob, cl Islob, et Maacha, seorsum erant in campo. 9. Videns igitur Joab quod preparatum esset adversum se prælium, cl ex adverso et post tergum, elegii ex omnibus electis Israel, et instruxit aciem contra Syrum; 10. reliquam autem partem populi tradidit Abisai fratri suo, qui direxit aciem adversus filios Ammon. 11. Et ail Joab : Si prævaluerint adversum me Syri, eris mihi in adjutorium ; si autem filii Ammon prævaluerint adversum te, auxiliabor tibi. Í2. Esto vir foriis, et pugnemus pro populo nostro, et civitate Dei nostri ; Dominus autem faciei quod bonum est in conspectu suo. 13. Iniit itaque Joab, el populus qui erat cum eo, certamen conira Syros, qui slatina fugerunt a facie ejus. 14. Filii autem Ammon videntes quia fugissent Syri, fugerunt et ipsi a facie Abisai, et ingressi sunt civitatem; reversusque est Joab a filiis Ammon, et venit Jerusalem. 15. Videntes igitur Syri quoniam corruissent coram Israel, congregali sunt pariter. 16. Misitque Adarezer, et eduxit Syros qui erant trans fluvium, et adduxit eorum exercitum; Sobada autem, magister mililiæ Adarezer, erat princeps eorum. 17. Quod cum nuntiatum esset David, contraxit omnem Israelem, ct transivit Jordanem, vcnilque inllelam; el direxerunt aciem Syri ex adverso David, el pugnaverunt contra eum. 18.Fugeruntque Syri a facie Israel, ct occidit David de Syris septingentos currus, el quadraginta millia equitum, et Sobach principem mililiæ percussit, qui statini mortuus esi. 19. Videntes autem universi reges qui erant in presidio Adarezer, se victos esse ab Israel, expaverunt et fugerunt quinquaginta et octo millia, coram Israel. Et fecerunt pacem cum Israel, et servierunt cis, timucruntque Syri auxilium prebere ultra filiis Ammon.

T.r, j. **2. SICVT FECIT PATER EK'S (Naas) MECVJ1 MISERICORDUM** , — cum me fugientem Saulem benigne suscepit, et tutatus est. Ites gesta in Scriptura non narratur, sed ex traditione eam recenset S. Hieronymus, in *Tradit,* (quem sequitur Angelomus , Abulcnsis, Glossa, Lyranus, Sanchez ct alii). «Quando fugit David a facie Actiis regis Getti, venit ad Naas regem Ammon, qui fecit

cum co misericordiam, multa impertiens ci bona. Dc Naas itaque venit in speluncam Odollam,ubi venerunt ad cum pater ejus et mater, ct omnis domus ejus. Indo venit ad Moab,ct dimisit apud eum patrem ct matrem, ct omnem domum suam.» Alias Rabbinorum prresertim R. Salomonis solutiones affert Lyranus, sed ab cis confictas, uti ostendit Abulcnsis.

Ven. 4. ■i. Rasit quh dimidiam patitesi DAnn.p.. — I *Paral.* cap. IX, 4, additur : « Dccalvavit, ct rasit, et præcidit tunicas eorum. » Triplex ergo fuit hæc ignominia, quam Ilanon contra jus gentium legatis Davidis ad se consolandum missis irrogavit. *Prima,* fuit capitis decalvatio; *secunda,* barbæ non totius, sed dimidiæ ad ludibrium rasio. *Tertia,* vestium longarum et ad pedes (more Orientalium) promissarum usque ad nates præcisio, ideoque natium denudatio. Hebræi enim laici non utebantur femoralibus, nisi sacerdotes : quæ omnia tunc temporis erant valde foeda, ignominiosa et infamia, præsertim apud Hebræos ; quia eis jusserat Deus « non radere caput nec barbam, » *Levit.* XX!, 5; idque sciebant Ammonita:, nipote llebræis vicini, ideoque ad majus dedecus apud suos hanc cis insolentiam irrogarunt, imo apud omnes nationes probrosum est barbam vellere. Unde illud : « Leoni mortuo barbam vellis, » id est, mortuo insultas.

Allegorico, Ilanon repræscntal Judæos, qui Christo in passione genas vulserunt, *Isaia l* , C.

Tropologico, Ilanon est diabolus, qui subindo benefacere volentibus, barbam abradit, id est, fortitudinem adimit; barba enim virilitatis ct fortitudinis est symbolum. Audi Eueherium : « Sicut Ilanon , ita ct diabolus princeps hujus mundi, pleroaquo religiosos ct praedicantes per subrepentia vitia deturpare consuevit. Qui dum eorum latentia mala, in aperta ct flagitiosa perpetrataque luxuria detegit, quasi eorum indumenta usque ad nates abscissa, nudos a dignitate castitatis derelinquit; ct in oculis hominum turpia facta, quæ ipse persuaserat, revelat. Et dum pristinam eorum fortitudinem eripit, velul barbam radit. Quos tamen verus David, Dominus scilicet ct Salvator noster, elementi respectu, per poenitentiam, ab indulgentia non excludit, quos et in Jericho, hoc est sub anathemate poenitentiae, et opprobrio meliorum residere jubet; donec sacramenta spiritualia, ct fortitudinem mentis, quam peccato perdiderant, satisfaciendo recipiant, ct sic demum in conspectu ejus stare valeant. » Hæc omnia ad verbum ex Euchcrio (verius Beda) transcripsit Angelomus, qui et addit : « Sed Christus vindicat suorum injuriam, cum non solum adversarios suos, nunc per sanctorum suorum victoriam confundit, sed etiam in extremo judicio per justam sententiam, perpetuis ignibus cruciandos tradet. »

9 ct 10. Instruite aciem costra Syrum : reliquam Vm. » AUTEM PARTEM POPULI TRADIDIT ABISAI FRATRI SUO , 'I '° QUI DIREXIT ACIEM ADVERSUS FILIOS AMMON. — Ostendit Joab in hac divisione exercitus insignem belli peritiam. Duces enim belli, cum vident se cingi a fronte et a tergo, dividunt copias, unamque partem hostibus a fronte, aliam vero iis qui a tergo imminent, opponunt. Nec enim iidem milites a fronte el a tergo pugnare possunt ; si enim cædant hostes a fronte, credentur ab hostibus, qui tergo instant. Rursum quod selegerit fortissimos milites , quibus invasit , illicoque stravit Syros; illis enim prostratis, fugit altera acies Ammonitarum quibus instabat Abisai, frater Joab. Idem fecit Judas Machabæus, quin et Gentiles, ut Scipio, Annibai, Alexander, etc.; acpræ cæteris Claudius Nero, consul Romanus, qui Annibali oppositus, cum audiret Asdrubalem cum novo exercitu 56 millium adventare, ut sc cum copiis fratris Annibalis conjungeret, secreto et celerrime Annibaie inscio profectus cum selecta suorum manu , se cum castris Livii Salinatoris socii Consulis conjunxit, itaque inopinato invadens Asdrubalem, cum 56 millibus cecidit, ac victor rediens caput occisi ante Annibalis fratris stationes projecit, itaque eum obstupefecit et perculit, ut dc fortuna Carthaginis actum esse diceret, seque in extremum Itali® angulum ad Brutios contraheret, uti narrat Livius, decade 3, in line lib. VII.

18. Et occidit David de Syris septingentos cur- Vera, b RUS, ET QUADRAGINTA MILLIA EQUITUM. — Dices : I *Parol,* cap xix, 18, plurcs numerantur, sic enim habet : « Et interfecit David de Syris septem millia curruum et quadraginta millia peditum. » Respondeo, liber Paralipomenon, ul palet ex nomine, supplet ea quæ in libris Regum omissa sunt, illa vero quæ ct ibi dicta sunt obscurius, explicat clarius. Ergo, quod dicuntur hic occisi 700 currus, intcllige milites pugnantes o curribus : milites enim occiduntur, non currus ; unde id confirmat liber Parafipom. dicens : «Interfecit septem millia curruum, » id est septem millia militum pugnantium o curribus. Erant igitur currus septingenti, sed militum septem millia erant; quilibet enim currus continebat decem milites. Porro praeter quadraginta « millia equitum, » quæ habet liber Regum, liber Paralipomenon addit quadraginta « millia peditum, » ita ut universitá tam peditum, quam equitum cæsa sint 80 millia, praeter septem millia pugnantium e curribus. Ita Abulcnsis, Sanchez, Serarius ct alii. Denique Josephus asserit bellum hoc Ammoniticum finitum esse, ineunte hiemo.

CAPUT UNDECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Lapsus Davidis in adulterium cum Hcthsabee, et homicidium Urice.

i. Factum est autem, vertente anno, eo tempore quo solent reges ad bella procedere, misit David Joab, et servos suos cum eo, ct universum Israel, ct vastaverunt filios Ammon, et obsederunt Habba ; David autem remansit in Jerusalem. 2. Dum hæc agerentur, accidit ut surgeret David de strato suo post meridiem, ct deambularet in solario domus regiæ ; viditque mulierem sc lavantem, cx adverso super solarium suum; erat autem mulier pulchra valde. 3. Misit ergo rex, ct requisivit quæ esset mulier. Nunlialumquc est ei, quod ipsa esset Belhsabee filia Eliam, uxor Uriæ Ilelhæi. 4. Missis itaque David nuntiis, tulit eam; quæcum ingressa esset ad illum, dormivit cum ea : slalimque sanctificata est ab immunditia sua, 5. ct reversa est in domum suam concepto fœlu. Mittensquc nuntiavit David, ct ait : Concepi. 0. Misit autem David ad Joab, dicens : Mitte ad me Uriam Hethæum. Misitquc Joab Uriam ad David. 7. El venit Urias ad David. Quæsivitque David quam recte ageret Joab et populus, et quomodo administraretur bellum, 8.et dixit David ad Uriam : Vade in domum tuam, et lava pedes tuos. Et egressus est Urias de domo regis, secutusquc est cum cibus regius. 9. Dormivit autem Urias ante portam domus regiæ cum aliis servis domini sui, el non descendit ad domum suam. 10. Nuntiatumque est David a dicentibus : Non ivit Urias in domum suam. El ait David ad Uriam : Numquid non de via venisti? quare non descendisti in domum tuam? 11. Et ail Urias ad David : Arca Dei el Israel et Juda habitant in papilionibus, et dominus meus Joab, el servi domini mei super faciem terræ manent; et ego ingrediar domum meam, ut comedam cl bibam, el dormiam cum uxore mea? per salutem luam, et per salutem aniinæ tuæ, non faciam rem hanc. 12. Ait ergo David ad Uriam : Mane hic eliam hodie, el eras dimittam te. Mansil Urias in Jerusalem in die illa et altera; 13. et vocavit cum David ut comederet coram se ct biberet, cl inebriavit eum : qui egressus vespere, dormivit in strato suo cum servis domini sui, cl in domum suam non descendit. 14. Factum est ergo mane, et scripsit David epistolam ad Joab, misitque per manum Uriæ, lo. scribens in epistola : Ponite Uriam ex adverso belli, ubi fortissimum est prælium, et derelinquite cum, ut percussus intereat. 16. Igitur cum Joab obsideret urbem, posuit Uriam in loco ubi sciebat viros esse fortissimos. 17. Egressiquc viri dc civitate, bellabant adversum Joab, et ceciderunt de populo servorum David, ct mortuus est eliam Urias Ilelhæus. 18. Misit itaque Joab, et nuntiavit David omnia verba praelii, 19. præcepilque nuntio, dicens : Cum compleveris universos sermones belli ad regem, 20. si cum videris indignari, ct dixerit : Quare accessistis ad murum, ut præliarcmini? an ignorabatis quod mulla desuper ex muro tela mittantur? 21. Quis percussit Abimelech filium Jerobaal? nonne mulier misit super eum fragmen molœ de muro, el interfecit eum in Thebes? quare juxta murum accessistis? Dices *i* Eliam servus tuus Urias Ilelhæus occubuit. 22. Abiit ergo nuntius, el venit, et narravit David omnia quæ ei præceperat Joab. 23. Et dixit nuntius ad David : Prævaluerunt adversum nos viri, ct egressi sum ad nos in agrum ; nos aulem facto impetu persecuti eos sumus usque ad portam civitatis. 24. El direxerunt jacula sagittarii ad servos tuos cx muro desuper, morluique sunt de servis regis, quin etiam servus tuus Urias Ilelhæus mortuus est. 25. Et dixit David ad nuntium : Ilæc dices Joab : Non te frangat isla res ; varius enim eventus csl belli : nunc hunc, el nunc, illum consumit gladius ; conforta bellatores tuos adversus urbem, ut destruas

cam, ct exhortare cos. 26. Audivit autem uxor Uriæ, quod mortuus esset Urias vir suus, et planxit cum. 27. Transacto autem luctu, misit David, et introduxit eam in domum suam, et facta est ei uxor, peperitque ei Glium ; et displicuit verbum hoc, quod fecerat David, coram Domino.

Víh .i. i. Factum est autem, vertente asso eo tempore, QUO SOLENT REGES AD BELLA PROCEDERE, — scilicet exacta hieme, in vere sequentis anni, puta in marlio, quo Mars dominari solet, ct reges ad bella procedere.

Misit David Joab, eie., — David vero domi remansit, ideoque incidit in adulterium cl homicidium; unde Theodoretus, *Quæst. XXV* : « David, ait, cum esset in acie, mentemquo exerceret in belli cura, ex legibus divinis vitam suam administrabat; parvas autem assecutus inducias, passus est lapsum, » Vide hic quam bellum ,aut negotium præstet otio : negotium Davidem fecit castum, otium adulterum.

Obsederunt Rarba. — Erat hæc urbs potens, regia ct metropolis Ammonitarum, ita dicta a magnitudine : a Rabba » enim, vel « Rabbath, » hebraico idem est quod *multa,* id est magna, per enallagen quantitatis discreto) pro continua : quanquam vero erat quoquo *inulta* in numero incolarum ct civium. Eadem dicta quoque est a Ammon » vel « Amman, » et a urbs aquarum, » cap. xi!, vers. 27, eo quod Jaboc torrens eam circumfluat. Denique a Plolemæo Philadelpho, secundo Ægypti rege, qui Biblia ex llcbræo in Græcum per septuaginta Interpretes transferri curavit, subjugata, dicta est *Philadelphia,* quod nomen hucusque retinet.

VII«. o. Accidit ut surgeret David de strato suo tost meridiem (1), — somno et cibo pastus distentusquo, ideoque in venerem proclivis : hujus enim stimuli sunt deliciæ regales, desidia ct somnus : in somno enim fit cibi concoctio, cujus ultima pars est semen ; quod enim corpori alendo superfluit, vertitur in semen. Quapropter somnus matutinus castis periculosus est : tunc enim peracta concoctione reliquum alimenti in semen transit, quod venéreas cogitationes motusque efficit. Qui ergo student castitati non stertant in multam lucem, sed mane surgant, imo auroram cum philomclis Deum laudando preveniant : ac ituri cubitum so B. Virgini ct Angelo Custodi serio commendent, ut nocturnas carnis tcnlalioncs cl diaboli illusiones impediant : denique cum primum evigilant, illico mentem ad Deum ct Christum orando convertant, ut a carnalibus cogitationibus eam avertant ; has enim cl caro somno adhuc semisopita, et dæmon lentator suscitaro solent.

VIIHTQUE MULIEREM SE LAVANTEM EX ADVERSO (domus enim Urite erat vicina, et ex adverso palatii Davidis, ut notat Adrichomius in *Tabulis Geographicis*) super solarium scum , — refer hoc ad *vidit, non* ad *mulierem ;* nec enim mulier erat super solarium Davidis, sed David ambulans super solarium, vidit cx adverso palatii mulierem se lavantem, ut patet cx llebneo. Minus recte ergo Abulensis censet Davidem vidisse Bcthsabee lavantem se super solarium domus Uriæ mariti sui ; hoc enim indecorum et incommodum fuisset. Lavabat ergo sc vel in domo, ut vult Vatablus, vel in horto ad fontem, qui etiamnum ostenditur, ait Adrichomius, et ex eo Serarius et Pineda. Unde Septuaginta habent : *Vidit David a solano mulierem lavantem se,* Hebraice, e *tecto vidit lavantem.* Ilæc fuit nova causa lapsus Davidis, nimirum visio mulieris seminudæ : oculi enim sunt in amore duces ; ac proinde impossibile est lascivam cogitationem arcere a mente, nisi ab oculis arceatur lascivus mulieris aspectus. Unde *Job* cap. XXXI, i : a Pepigi, ait, foedus cum oculis meis, ut no cogitarem quidem dc virgine. » '

Audi Clementem Alexandrinum, lib. Ill *Ptdag.* cap. xi, sub medium : « Lascivi autem aspectus, wii« ct versatilibus, ct tanquam conniventibus oculus intueri, nihil est aliud quam oculis moechari, cum per cos cupiditas ineat primæ pugnæ preludia. » Quin ct Cyrus apud Xenophontem, lib. V Perdi® : « Ignis, ait, tangentes urit, pulchri vero etiam cos qui procul aspiciunt, incendunt, ut amore ardeant. » Sigillatilo vero de Davide S. Chrysostomus in *Psal.* L : « Aperuit,ait,in vano oculos, cl suscepit ictum sagitta; audiant curiosi, qui pulchritudines alienas considerant,» etc. Et S. Augustinus, /iomil.21, inter. 50 : «Sit, inquit,casus majorum, tremor minorum,» etc. « Boni viri, Ecclesia: filii, cl in Christi amore perfecti, audientes tam sancti viri ruinam, abstinent oculos, non cos defigunt in pulchritudine carnis alicnæ, etc. de longe vidit illam David, de qua captus : mulier longe, libido prope; numquid tu fortior Davide, Salomone sapientior? Si illos tam sanctos viros incauta famil aritas mulierum , ct perniciosa blandimenta vicerunt ; quid de se cogitant illi qui cum extraneis mulieribus, non solum conversari , sed in eadem domo manere ncc metuunt, ncc erubescunt,» etc. Addit S. Augustinus nimiam prosperitatem ct abundantiam fuisse Davidi ruinæ causam : « Idcirco, inquit, adversus felicitatem acrius vigilandum est. »

Denique Torniclllus censet Davidem peccasse cum Bcthsabee anno regni sui 15; Salianus vero ct Pineda anno regni 19, ætatis vero 49; et hoc verius videtur, uti ostendam cap. xii, vers. 24. Hic enim annus est septimus climactericus, qui

(I) **Regionum ad meridiem usum nuuc adhuc habent incolæ dormiendi per diei æstus.**

magnam inducit naturæ indeque affectuum morumque mutationem, sicut nonus climactericus est annus 63, qui multis magnam altcrationcm, ac non paucis mortem affert.

Bet hsadee fil ia El ia m. — Tradunt Hebræi apud S. Hieronymum hunc Eliam fuisse filium Achilophel, ideoque Achitophel postea conjurasse cum Absalomo contra Davidem, ut vitium nepti suæ a Davide illatum ulcisceretur. Id probabile esse censet ex ¡lagone Salianus. Poterat enim Achitophel avus 60 esse annorum, Eliam pater 40, Belhsabco filia 18. Idem censent Abulensis, Dionysius ct alii. Porro a Eliam, » transpositis litteris, « Ammiel » vocatur I *Parai,* in,5 : «Ammiel» enim Hebraice idem est quod *populus meus Deus :* « Eliam n vero idem quod *Deus meus populus.* Denique « Eliam filius Achitophel » fuit unus ex triginta fortibus Davidis, œque ac Urias Hethœus, ut patet II Rej. xxin, 34 et 39, fierique potest ut inde coaluerit affinitas Uriæ cum Eliam, ducta ejus filia in uxorem, quod uterquo esset in cohorte et domo fortium Davidis, ejusque paler Achitophel esset vir sapiens, celebris el consiliarius regis. Tandem Belhsabee (quæ corrupto a Græcis et mullis Latinis nominatur *Bersabee)* Hebraice dicitur *Bath Sceba,* id est filia saturitatis, vel *Bat Scua,* id est filia divitiarum vel salulis, ait Pagninus, ac talis evasit, postquam pœnitens Davidis uxor facta, sanctam cum eo egit vitam, imo evasit prophetissa, cl Salomonem filium ad omnem pietatem erudivit, uti ostendi Prov. xxxi, 1 et seq.

Uxor Ur iæ Het iiæi, — hoc est Gclhæi, inquiunt nonnulli, qui scilicet erat cx fortissimis ct antiquissimis militibus Davidis, qui cum in Geth fugientem secuti fuerant, ideoque dicebantur < Gclhæi » vel « Hetliæi. d *Geth* Hebraice significat *torcular,* idque hic est appositum : nam ibi cum Davide torculari persecutionis Saulis pressus fuit Urias, ac simili, imo majori torculari hic oppressus a Davide. Verius Adrichomius in *Descriptione tribus Juda,* num. 128. *Eth,* inquit, sive *Heth* locus est in regione llebronis, quem *Ethcei* sive *Hethæi* populi, ab *Ethcco* sive *llelhæo* filio Chanaan orli, incoluerunt : a quibus Abraham speluncam duplicem emit. Ex hoc etiam loco Urias, vir Bclhsabce, fuit oriundus, qui Ethicus sive Hethœus, teste Hieronymo, vocitatus est. Hoc, ut dixi, videtur verius. Nam *Geth* cl *Gelhæus* Hebraice scribitur per *ghimel, Heth* vero et *Hethæus* per *chet ; Heth* autem Hebraico idem est quod *pavor, terror, contritio :* unde *Hethæus* idem est quod *pavorem incutiens, terribilis, conterens,* qualis fuit Urias vir fortissimus. Ha sentiunt S. Hieronymus, Adrichomius, Salíanos et alii. Minus recte ergo Procopius ct Theodoretus censent Uriam dici Helhæum, quod oriundus esset cx llelhæis, qui erant una cx septem gentibus Chananæorum, quos Hebræi duce Josué expulerunt, ted Uriam ad Judaismum fuisse conversum factumque proselytum : el Abulensis qui putat Uriam dici Helhæum, non quod esset llethæus, sed quod in terra Helhæorum habitasset. Serarius vero putat Uriam dici Helhæum, quod ipse aut ipsius pater contra lletbœos præclari quippiam gessisset, quemadmodum Archias dictus est Samius apud Herodotum, lib. III, cum esset alioqui Laccdæmonius. Denique Josephus: « Urias, inquii, crai civis Hierosolymitanus magna, ob fortitudinem tam apud regem, quam contribules, gloria. » a Hierosolymitanus, p inlelligc habitatione, aut nativitate, quod ibi natus esset, licet oriundus cx *Heth,* uti dixi.

4. Dor mivit cum ea. — Adulterium cum ea commisit. Mirus el profundus fuit hic sancti regis, Psallis ct Prophetic Davidis lapsus, qui docet nos in timore et tremore operari salutem nostram. Nam S. Rasilius, hom. 22 *De Humilitate,* ct in/te*gulis brevior,* resp. 81, docet causam lapsus cl negationis S. Petri fuisse pnesumptionem qua dicebat : a Et si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor. » Sio et causam lapsus Davidis in homicidium ct adulterium fuisse eaindem prœsumptionem, quod scilicet semel gratia singulari visitatus dixerit illud *Psal.* xxix, vers. 7 : « Ego dixi in abundantia mea : Non movebor in æternum. » Unde mox poenam subdit : « Avertisti faciem tuam a me, ct factus sum conturbatus.p Idem *Psalm.* cxvni,67 : «Priusquam, inquit, humiliarer, ego deliqui; propterea eloquium tuum custodivi, p Hinc S. Franciscos suis dabat hoc documentum : « Cum gratiam accepeven-i. pr». Dandis, Contra ris a Deo, dic : Domine, custodi in me thesaurum tuum, quia ego illius latro sum. p IlaS. Bonaventura in ejus Vila, cap. *De studio errationis.* Quocirca S. Colombano adolescenti (ut habetur in ejus Vita cap. n), pia femina hoc dedit salutis et castitatis monitum : « Reminisceris suasu Evœ Adam dilapsum, Samsonem a Dalila seductum, David a pristina justitia pulchritudine Dethsabcœ corruptum, sapienlissimum Salomonem, etc. Perge, o juvenis, perge, evade ruinam, per quam multos compcris corruisse; deelina viam qu® inferi ducit ad valvas. p Nugantur hic Rabbini in Talmud, qui, ut Davidem excusent a peccato, dicunt Uriam œque ac cætcros milites ad bellum euntes, uxori dedisse libellum repudii ; quare illam jam repudia*tam et lege solutam potuisse nubere Davidi; verum hoc falsum esse liquet, cx eo quod David Uriam c bello accitum jusscrit domum ad uxorem suam redire, idque se facturum neget Urias vers. 11.

Porro S. Epiphanius in *Vita Nathan Prophètes,* ct cx eo Abulensis asserit Nathan absentem in spiritu prævidisse concupiscentiam Davidis, quare ul ejus peccatum impediret, festinanter perrexisse Hicrosolyinam; sed Bcliar, vel potius Belial, id est diabolum ei objecisse remoram, nimirum mortuum quemdam nudum, quem dum sepelit Nathan, David adulterium commisit. Cujus rei fides sit penes S. Epiphanium.

Mystice (quod novum ct mirum est), Patres ple- Pitrei

roptIce Molle* num Dividis explicuit de elidilo despoountc libi Gentiles.

riquo adulterium Davidis interpretantur de Christo Ecclesiam gentium sibi desponsante. UndeS. Ambrosius libro III *in Lucam: a* Mysterium, ait, in figura, peccatum in historia; culpa per hominem, Sacramentum per Verbum. » Quasi totum mysterium in eo fuerit, ut Verbum alienam naturam ad suam hypostasin, sicut David alienam uxorem ad suum thalamum conjugarit : deinde idem typum gesserit Christi Domini Ecclesiam sibi cx Gentibus iu sponsam cooptantis. Ila quoque S. Augustinus, lib. XXII *Contra Faustum,* cap. lxxxvh : a Iste, inquit, David graviter scelcralcquepcccavit ; veruintamen ille desiderabilis omnibus gentibus, adamavit Ecclesiam super lectum sc lavantem, id est, mundantem se a sordibus srcculi, ct domum luteam spiritali contemplatione transcendentem atque calcantem. » Ac si diceret : Quamvis David alienam sibi uxorem assumendo graviter deliquerit, tamen Christum Dominum sibi Ecclesiam pro Synagoga desponsantem significavit. Addit S. Augustinus et ex co Bcda, David occidisse Uriam, id est Christum occidisse diabolum, eique extorsisse sponsam, scilicet Ecclesiam gentium. *Tertio,* S. Gregorius, lib. Ill *Moral,* cap. xxi : a David, ait, est Christus, Bethsabee est lex vetus, quam Christus ab Uric, id est, a Judreis abstulit sibique conjunxit, quia per se illam prædicari declaravit. » Idem cxS. Gregorio descripserunt Eucherius, Angelomus, Rupcrlus elalii; aesimilia habet S. Ambrosius, *Apolog.* -l *Davidis,* cap. m. Pergit S. Gregorius : « Urias ad Joab cum epistolis, cx quibus occidi debeat, mittitur; quia idem ipse Judaicus populus legem potiat, qua convincente moriatur. Dum enim mandata legis retinens, implere renititur,ipse defert judicium, unde damnetur. » Undo concludit : « Quid per factum istud Davide scelestius? quid Uria mundius dici potest? Sed rursum per mysterium, quid Davide sanctius, quid Uria infidelius invenitur? Quando et ille per vitu culpam, prophetias signat innocentiam, ct iste per vitæ innocentiam, in prophetia exprimit culpam. »

Htc allegoris al improprii.

Verum h® allegoria! non sunt propri® el print® classis, sed secundae et impropriæ, quia laxiores sunt, neccx æquo respondent littera? ct historias. Est enim in eis aliqua quidem proportio et analogia, at non per omnia similis, sed iu mullis dissimilis. Quod enim David fecit cum peccato, hoc Christus fecit ex sanctitate el misericordia. Quare in liis allegoriis David non tam spectandus est, ut initio adulterans cum Belh<abeo, quam ut postea eam sibi copulans matrimonio. Sic enim rcprajsentavit Christum despondentem sibi Ecclesiam ex Gentibus.

Ilursuin Urias vir fortis, fidelis et pius, non apte repræsonlat diabolum, nisi quatenus ipse fuit Hcthœus. Si enim per Ilcthæum accipias Gcthæuin, oriundum cx Geth, urbe Philistinorum; vel Hcthæum, id est oriundum ex llelhæis, qui erant una ex septem gentibus Chananæorum, quas Deus deleri jusscrat, uti nonnulli accipiunt; sic recte Urias repræsentat diabolum, utpotc patrem impiorum ct infidelium, quales erant Ilelhæi ct Chananæi. Vide nostrum Salmeronem, *Prolegomena* 9, capite X cl xi. Simili modo Osce jussu Dei cap. r, meretricem duxit in uxorem, ut repraesentaret Deum ct Christum, qui in Ecclesia sibi copulavit idololalras, qui antea cum idolis mystice fornicabantur.

STATIMQUP. SANCTIFICAT! EST AB IMMUNDITIA SCA , — *q. d.* Abluit corpus aqua lustrali, ritu legis veteris a sanclificata, » id est benedicti, itaque emundavit se ab irregularitate legali, contracta cx congressu cum David, juxta legem *Levit,* cap. XV, vers. 18, verum peccatum, sive culpam adulterii non abluit; hæc enim non aqua, sed pœnitmlia ct laervmis abluenda est.

5. Mittensque nuntiavit Davi», et ait : Concepi, — *q. d.* Ait S. Chrysostomus in *Psal.* l : < O rex, perii. Et ille ait : Quid habes? Praegnans, inquit, sum. Peccati mei pullulat fructus, accusatorem intrinsecus habeo, in ventre profero proditorem. Si venerit cl viderit vir meus, quid dicam, quid loquar? quam excusationem prætcndam? Inveniet me gravidam, cl occidet me. » Unde moralilcr infert Chrysostomus : « Videte cl admiramini, Fratres, quantum mali sil delictis ct peccatis obnoxium fieri. Bcx militem timet, et formidat subditum, Imperator coronam capite gestabat, et confusionis opprobria metuebat, p Vch.x Vtw.il. Ven.«.

G. Mitte ad sie Uriam IIethsum. — Causa fuit, ait Abulensis, ut David liberaret se infamia adulterii, et Bethsabee a morte, ob idem adulterium ab ea perpetratum : vocavit ergo Uriam, ut is putaretur rem habuisse cum Bethsabee uxore sua, itaque infans quem ex Davide secreto conceperat Bethsabee, putaretur esse filius Uriæ mariti, non Davidis adulteri. Si enim Urias post longiorem temporis moram rcdiisscl uxore gravida vel pariente, omnibus notum fuisset hunc filium non esse Uriæ, sed alicujus adulteri, ac tandem inquisitione facta deprehensus fuisset David adulter esse hujus fertus parens. Ita Chrysostomus in *Psalm.* i..

11. Er ait Uiuas (vir robustior spiritu quam corporo) ad David ; Arca Dei et Israel (milites et decem tribus obsidentes Babba) et Jcda habitant in papilionibus. — Hinc patet arcam per Abiathar pontificem ductam fuisse ad castra et obsidionem Ilibba, ut Dei ductu et ope eam expugnarent.

Er ego ingrediVn domisi meam , ut comedam et DIRAM, etc., PER SALUTEM TUAM ET TEII SALUTEM ANIME tuti (juro quod) non faciam rem hanc. — O militem fortem et sanctum, qui tamen indignam sua fide el robore inercedein retulit a Davide, utpoto ab eo morti destinatus. Ita pii hic opprimuntur, ut in futuro Christi judicio exaltentur, beentur et glorificentur coram omnibus Angelis et hominibus. Idem quod Urias, dicat faciatque Christianus generoso pro Deo et animarum saluto

laborans, ac labori succumbens ct occumbens, sed oriens quieti et gloriæbcatææterni tatis. Unde *Unas* Hebraice idem est quod, *lux mea Deus,* vel *ignis mais Deus; Hethaus* idem est quod, *abscissus,* ail S. Augustinus, lib. XXII *Contra Faustum,* cap. lxxxvii.

Vtv. ta. 13. Er inebriavit eum, — ut ebrius domum rediret, ct cum uxore dormiret, itaque ipsa cx eo, non ex Davide fœlum concepisse putaretur. Vide hic ut unum peccatum trahat aliud. En David ut adulterium tegat, procurat foetum suum supponere Urite; quod crat crimen injustices. Sic hodie adultere filios ex adulterio susceptos supponunt et arrogant suis maritis; itaque fraudem et injustitiam committunt, dum hac suppositione efficiunt ut maritus cos quasi suos alat, et hæredes instituat cum damno verorum filiorum; ad cujus damni restitutionem tenentur adultere, quia ejus causam dederunt. Rursum David, ul hanc fœtus sui suppositionem adornet, Uriam inebriat, quod tertium fuit ejus peccatum. Nam, ut ait S. Augustinus, serm.23I *De Temp.: a* Qui alterum cogit, ut se plus quam opus est, bibendo inebriet; minus malum ei crat,si carnem ejus vulneraret, quam ejus anima? per ebrietatem noceret. » El inferius ait eum sacrificare diabolo. Et S. Ambrosius, *Apolog.* 2 *David* cap. m : « Oculis, ait, excitatur libalo, sed ebrietate succenditur; Noe ebriatus est, et qui non inebriatus est diluvio, inebriatus est vino. »

Ver» il. 15. Scripsit David epistolam ad Joad, bisitqub peu maxim Unui, — quia scribebat Joab, ut curaret Uriam ab Ammonitis occidi. Unde *littera Uria* æque ac *Bellerophontis* apud Lucianuni, abierunt in proverbium,ac dc iis dicuntur, qui litteras sui damni nccisve causas perferunt. Opinatur noster Sanchez ex hisce litteris Uriæ Gentiles finxisse fabulam Bellerophontis, quod scilicet ipse acceptis commcndatitiis a l'rælo rege litteris ad Jobathan (quod nomen alludit ad Joab hic) in mortem precipitatus sit. Sic cx Moyse cum Deo loquente acceperunt fabulam Minois cum Jove colloquenlis; ex Samsone, fabulam Herculis, aliaque plura similia, teste Clemente Alexandrino, hb. Il *Strom.* Fuit hoc quartum ct gravissimum Davidis peccatum, quo ut celaret adulterium ac adultera secure et jugiter frucretur, curavit occidi Uriam militem fortissimum, sibique fidissimum, ne scilicet ipse post bellum domum rediens, vidensque uxorem gravidam vel pariantem, sciens se cum ca rem non habuisse, eam ut adulteram traduceret, imo occideret, neve ipsa ad sui tutelam Davidem auctorem prolis concepta? Urite assignaret et proderet. Porro homicidium Davidis valde aggravavit modus hic, quo eum occidit, qui fuit fraudulentus ct proditorius : a Sic cx vitio vitium gignitur, ait Isidorus, sicut David non evitavit adulterium, perpetravit et homicidium. » Nide hic rursum quam libido, sibi blanda, aliis sil sa.va cl crudelis ; ut enim suæ voluptati sola indulgent, alios ca excludens, ablegat vel occidit. Mystice Rupcrtus, libro XI *De Divin. Officiis,* cap. i : « Tulit David uxorem, inquit, Uriæ Etbæi, ipsumque Uriam fecit occidi ferentem in manu sua scriptam mortis suæ sententiam; gravo quidem committens piaculum secundum rem gestam, sed grande presignans mysterium per Christum regem vitæ, manu fortem atque desiderabilem, suo tempore peragendum,» etc. Rursum D. Thomas, *Praf. inepist. Canon. :* «Litteras mortis suæ, ait, portant viri litterati qui sciunt ct docent, ct non faciunt. Istæ sunt littore sine sigillo, id est scientia sine vita, et ideo non creditur ei. »

16. POSGIT URIAM IX LOCO, OBI SCIEBAT viros Ven ie. esse fortissimos. — Addit Josephus, Joab Uriæ commendasse tidein el strenuitatem, ut usque ad mortem pro Davide et Israele pugnaret, ac socios Uriæ secreto monuisse ut eum in pugna desererent, atque ab hostibus cingi cædique permitterent. Quid hac re magis proditorium aut scelestum dici fingique potest? Porro S. Hieronymus, lib. I *Contra Jovinianum,* asserit Davidem propter homicidium Uriæ a Deo prohibitum æditicatione templi, sed graviores ejus pœnas audiemus cap. sequenti.

17. Et mortuus est etiam Urias. — Ecce hic Ven. n. consummatum Davidis ingrati homicidium, cujus indignitatem graphice depingit et exaggerat Abulcnsis hic, *Quast.* V in cap. xii. Porro permisit C1USJ(Deus tam graviter labi Davidem : *Primo,* ut cum humiliaret, ut scilicet ipse sciret se, licet per gratiam esset sanctus Propheta, el Psalmographus, tamen per naturam esso hominem fragilem ct v¡dtlu* proclivem in peccata, uti sunt cæteri. Unde ipse idipsum jam lapsus confitetur in *Psal.* l : « Ecce, inquit, in iniquitatibus conceptus sum, ct in peccatis concepit me mater mea. » *Secundo,* ut in ejus lapsu et erectione Deus suam justitiam æque ac misericordiam ostenderet; justitiam in peccati castigalione, misericordiam in culpæ condonatione : sicut quo major est morbus vel vulnus, eo major medici curantis peritia el efficacia ostenditur, ait S. Chrysostomus in *Psalm,* i.. *Tertio,* ad Ter,ilaliorum exemplum, ut omnes a Davide lapso discant cavere lapsus occasiones, ac præsertim incautos feminarum aspectus. Audi S. Ambrosium *Apolog.* 2 *Davidis,* cap. ni : «Non le vincat concupiscentia formæ, si non vis vinci ; non congrcdiare peccatis, uc de te vilia coronentur : neque capiaris oculis, neque abripiaris palpebris. Vilis tibi mulier videtur ad pretium, sed fortis ad vitium : quæ virorum pretiosas animas capit. » Probat id ex Proverò. cap. vi : «Ligabit quis ignem in sinu, vestimenta autem non comburet? vel ambulabit quis super carbones ignis, pedes autem non comburet? Cave ergo et tu ne intra sinum tuæ mentis ignem libidinis et amorem accendas. » El inferius : «Si David infirmus, tu fortis? si Salomon lapsus est, tu immobilis? si Paulus primus peccatorum, tu poles primus esso sanctorum ? »

Qunu. *Quarto,* ut, si nos labi contingat, non desperemus, sed cum Davide pœnilcndo resurgamus, ac lapsus sit nobis stimulus ad majorem rigorem ct virtutem. Unde S. Augustinus, *homil.* 21 inter 30: «Multi, ait, cadere volunt cum David, et nolunt surgere cum David, etc. Audiant, qui uon ceciderunt, ne cadant : audiant qui ceciderunt, ut surgant. Peccatum cum desperatione certa mors,» eie. Et S. Prosper, lib. Il *De Prcedict.* cap. xxvi : «David, ait, positus est in exemplum fidelibus, ut discant magis timere prospera, quam formidare adversa. Periculosum cnitn est animae dimitti in voluptatibus suis, dicente Domino : Ecce quem diligo castigo, » Proverb, cap. m, vers. 10; *Apoc.* cap. ni, vers. 19.

Vide S. Ambrosium in duabus *Apologiis* quas pro Davide conscripsit, ubi priore libro cap. n, sic ait : « Sancti sicubi forte, ut homines, corruerunt naturae magis fragilitate quam peccandi libidine; acriores ad currendum resurgunt, pudoris stimulo majora reparantes certamina; ut non solum nullum attulisse aestimetur lapsus impedimentum, sed elinm velocitatis incentiva cumulasse. » Et nonnullis interjectis : «Propositi enim ad imitandum nobis suut, ct i leo curatum est ut et ipsi aliquando laberentur. Nam si inoffensum a vitiis inter tot lubrica hujus sæculi curriculum peregissent, dedissent nobis occasionem infirmioribus restimandi, cujusdam superioris naturæ ac divinae fuisse, ut delictum recipere, cl culpæ consortium habere non possent.» Unde post pauca concludit : « Praeteriit igitur paulipser illos Dei gratia, ut nobis ad imitationem vita eorum fieret disciplina, ct sicut innocentiae, ita ct poenitentiae magi terium dc eorum actibus sumeremus. Ergo, dum lapsus eorum lego, consortes etiam illos infirmitatis agnosco : dum credo consortes, imitandos esse præsumo. »

Ver» !6. 26. Planxit eum, — Uriam maritum suum. Planctus hic apud Hebræos crat septem dierum, ul ait Ecclesiasticus, cap. xxn.vors. 13.Romani tamen, et postea Christiani Imperatores, ul Gratianus ct Theodosius, statuerunt uxori annum ad lugendum mortem mariti, ita ut non nisi exacto anno luctus, posset alteri nubere. Causam dedi *Eccli.* cap. XXII. Verum ncc David ncc Hebræi exspectabant annum, unde mox a morte Uri® duxilBelhsabec, sicut mox amorte Nabal duxit Abigail, lib. l *Dcg.* xiv, vers. 39.

27. Facta est ei rxon, pepebitque ei filium. — v«». Filius ergo hic conceptus fuit in adulterio, sed natus in matrimonio, cum scilicet David Betbsabce, mortuo Uria, duxisset in uxorem. Qua in re peccavit David, quod scilicet cam, cum qua adulterium commiserat, occiso marito, illico duxerit in uxorem, tacite approbando prius adulterium ct homicidium. Unde sequitur:

Er DISPLICUIT VERBUM HOC, QUOD FECERAT DAVID, coram Domino. — Fuit ergo hoc quintum Davidis peccatum : Judaeis enim vetitum erat ducere illam, quam adulterio polluissent; non tamen crat irritum cum ca matrimonium, uti jam csl apud Christianos, ut patet Extr. *de co, gui uxorem duxit, quam polluit per adulterium.* Unde cap. sequenti, Nathan arguit Davidem, non tantum quod occiderit Uriam, sed etiam quod occisi uxorem a se adulterio maculatam duxerit : sic enim ait vers. 9: «Uriam Hcthaeum percussisti gladio, ct uxorem illius accepisti in uxorem tibi. » Et versu 10 : « Non recedet gladius de domo tua usque in sempiternum, co quod despexeris me, ct tuleris uxorem Hethrei, ut esset uxor tua. » Videtur enim David pulchritudine Belhsabec illectus, cam concupisse in uxorem, ideoque occidisse Uriam. Nonnulli tamen cum Saliano Davidem excusant, quod illam duxerit, ul ejus fam®, pudori et vit® consuleret, nc ul adultera lapidaretur; at pie ut injuriam Uri® illatam repararet, uxorem ejus honorando, cl sibi in reginam asciscendo, ejusque liberos, si quos reliquerat, sibi arrogando. Verum hos fines postea intendisse, sibique præfixisse videtur David, cum cap. scq. a Nathan hac de re reprehensus, pœniluit : animumque adulterinis Bcthsabco amoribus imbutum in castum conjugii ejus usum commutavit. Nam hucusque concupiscenti® su® obsecutus videtur : ncc enim ullum dedit pernitenti® signum, nisi postquam correptus fuit a Nathan, ut audiemus cap. scq.

CAPUT DUODECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

David a Nathan correptus panitet; Deus percutit ejus filiolum, vers. 15, *cui vitam flendo et jejunando flagitat David, sed frustra; quare David cx Dethsabce generat Salomonem Deo dilectum. Denique, vers,* 27, *David expugnat Dabbath, (jusque cives atrociter trucidat.*

1. Misit ergo Dominus Nalban ad David; qui cum venisset ad eum, dixit ei : Duoviri erant in civitate una, unus dives, et alter pauper. 2. Dives habebat oves, cl boves plurimos valde. 3. Pauperantem nihil habebat omnino, præ1er ovem unam parvulam, quam emerat

el nutrient, et quæ creverat apud eum cum filiis ejus simul, de pane illius comedens, et de calice ejus bibens, et in sinu illius dormiens ; cratque illi sicut filia. 4. Cum autem peregrinus quidam venisset ad divitem, parcens ille sumere de ovibus et de bobus suis, ut exhiberet convivium peregrino illi qui venerat ad se, tulit ovem viri pauperis, ct praeparavit cibos homini qui venerat ad se. 5. Iratus autem indignatione David advenus hominem illum nimis, dixit ad Nathan : Vivit Dominus, quoniam filius mortis est vir qui fecit hoc. G. Ovem reddet in quadruplum, eo quodfecerit verbum istud, et non pepercerit. 7. Dixitautem Nathan ad David : Tu es ille vir; hæc dicit Dominus Deus Israel : Ego unxi te in regem super Israel, ct ego erui te de manu Saul, 8. et dedi tibi domum domini tui, el uxores domini tui in sinu tuo, dedique tibi domum Israel et Juda; et si parva sunt ista, adjiciam tibi mullo majora. 9. Quare ergo contempsisti verbum Domini, ut faceres malum in conspectu meo? Uriam Ilelhæum percussisti gladio, ct uxorem illius accepisti in uxorem tibi, cl interfecisti cum gladio filiorum Ammon. 10. Quam ob rem non recedet gladius de domo lua usque in sempiternum, eo quod despexeris meet tuleris uxorem Uriæ Helhæi, ul esset uxor tua. 11. Itaque hæc dicit Dominus: Ecco, ego suscitabo super te malum de domo tua, et tollam uxores tuas in oculis tuis, ct dabo proximo tuo, ct dormiet cum uxoribus luis in oculis solis hujus. 12. Tu cnim fecisti abscondite ; ego autem faciam verbum istud in conspectu omnis Israel, el iu conspectu solis. 13. Et dixit David ad Nathan : Peccavi Domino. Dixitque Nathan ad David : Dominus quoque transtulit peccatum tuum; non morieris. 14. Verumlamen quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini, propter verbum hoc, filius qui natus est tibi, morte morietur. 15. El reversus est Nathan in domum suam. Percussit quoque Dominus parvulum quem pepererat uxor Uriæ David, et desperatus est. 16. Deprecatusque est David Dominum pro parvulo ; el jejunavit David jejunio, et ingressus seorsum, jacuit super terram. 17. Venerunt autem seniores domus ejus, cogentes eum utsurgcrctde terra ; qui noluit, nec comedit cum eis cibum. 18. Accidit autem die septima ut moreretur infans; limueruntque servi David nuntiare ei quod mortuus esset parvulus ; dixerunt enim : Ecce, cum parvulus adhuc viveret, loquebamur ad eum, el non audiebat vocem nostram, quanto magis si dixerimus : Mortuus est puer, se affliget? 19. Cum ergo David vidisset servos suos mussitantes, intellexit quod mortuus esset infantulus; dixitque ad servos suos : Num mortuus est puer? Qui responderunt ei : Mortuus est. 20. Surrexil ergo David de terra, cl lolus unctusque est ; cumque mutassel vestem, ingressus esi domum Domini, el adoravit, el venii in domum suam, pclivilquc ut ponerent ei panem, et comedit. 21. Dixerunt autem ei servi sui : Quis est sermo quem fecisti? Propter infantem, cum adhuc viveret, jejunasli et flebas; mortuo autem puero, surrexisti, el comedisti panem. 22. Qui ait: Propter infantem, dum adhuc viveret, jejunavi et flevi; dicebam enim : Quis scit si forte donet cum mihi Dominus, cl vivat infans? 23. Nunc autem quia mortuus est, quare jejunem ? Numquid potero revocare eum amplius? ego vadam magis ad eum; illevero non revertetur ad me? 24. Et consolatus est David Belhsabee uxorem suam, ingressusque ad eam, dormivit cum ca ; quæ genuit filium, ct vocavit nomen ejus Salomon, et Dominus dilexit eum. 25. Misitque iu manu Nathan prophetæ, et vocavit nomen ejus, Amabilis Domino, eo quod diligeret cum Dominus. 2G. Igitur pugnabat Joab contra Rabbatti filiorum Ammon, et expugnabat urbem regiam. 27. Misitque Joab nuntios ad David, dicens: Dimicavi adversum Rabbatti, et capienda est urbs Aquarum. 28. Nunc igitur congrega reliquam partem populi, et obside civitatem, et cape eam, ne, cum a me vastata fuerit urbs, nomini meo ascribatur victoria. 29. Congregavit itaque David omnem populum, et profectus est adversum Rabbath; cumque dimicasset, cepit eam. 30. El tulit diadema regis eorum de capite ejus, pondo auri talentum, habens gemmas pretiosissimas, el impositum est super caput David. Sed et praedam civitatis asportavit multam valde; 31. populum quoque ejus

(ulducens serravit, ct circumegit super eos ferrata carpenta, divisitque cultris el traduxit in typo laterum ; sic fecit universis civitatibus filiϵ Ammon. Et reversus est David, et omnis exercitus in Jerusalem.

Ven. 1. 1. Misit ergo Dominus Nathan ad David.—Vide quam cœcus per peccatum evaserit David. Nam per novem menses quibus Rcthsabee cx eo conceptum foetum utero gestavit ct peperit, quasi Dei el sui oblitus, non cogitavit quanta scelera adulterii ct homicidii commisisset, sed securus voluptatibus cum Bethsabcc indulgcbat. Idcirco Deus ejus miserens misit ad eum Nathan, qui scelerum gravitatem ei ostenderet, ac pœnas a Deo decretas denuntiaret.

« Nathan » hic alius fuit a Nathan filio Davidis ct fratre Salomonis, utpote parvulo, ct foitc necdum genito. Hic enim Nathan fuit propheta familiaris Davidi, cum quo negotia sua tractare ejusque consilia sequi solebat David : ideoque meruit hic ab eo corripi, et a via gehennæ in semitam salutis reduci. David cnim ita diligebat Nathan, ut ab eo unum filiorum suorum vocant Nathan, ut ait Gcncbrardus.

Duo vini erant in civitate. — Natlian sapienter non aperte, sed per ambages orditur correptionem, ut regis animum amoribus sopitum ct superbum a somno peccatorum excitet. Festivam ergo ei proponit parabolam, per quam gratiose ei sceleris sui enormitatem ostendit, ne, si clare idipsum faceret, rex excandesceret, ct correptionem sperneret, diceretque, ait S. Augustinus, Aorni/. 21 inter. 50: «Tu cum sis pauper ct humilis, quomodo ausus es mihi loqui regi? » Quare sermonem inducit, quasi de alio aliquo, non de Davide ageret : ut David alium videretur damnare, non seipsum; unde Græci codices nonnulli hic præfigunt : *Ilenuntia,* vel *responde mihi judicium.* Usus est ergo parabola, ut suo seipsum judicio rex damnaret, neque ipsum irritaret : « Ad secandum ct sanandum vulnus cordis ejus, ferramentum fecit Deus de lingua ejus, « inquit Augustinus, *homil.* 21. « Sed velut prudens medicus ferrum tegebat, » parabolico scilicet velamento.

Porro hic est sensus, et hæc applicatio Parabolo; : « Duo viri, » sunt David et Urias; ille dives, hic pauper ; David mullas habebat oves, id csl, uxores; Urias unicam, scilicet Bethsabec : hanc ei ademit David per adulterium, itaque gravem ci intulit injuriam, ac seipsum reum fecit mortis præsentis et ælernro. Ita Abulensis ct alii.

Vrr«. s. 5. Filios mortis est vir qui hoc fecit, — *q. d.* Reus csl mortis. Vox enim «filius,» llebræiscum jungitur genitivo pœnæ vel præmii, idem est quod *reus,* vel *dignus.* Sic filius mortis, irre, gehennæ, est reus mortis, iræ, gehennæ : filius vitæ, gloriæ, resurrectionis, idem csl quod dignus vita, gloria, resurrectione.

Ven.#. 0. Ovem reddet in quadruplum. — Hæc cnim restitutio furi ovis indicitur, Exodi xxu, 1. Vide ibi dicta.

8. Et dedi tibi domlm domini tui, et uxores do- Vtr» ». mini tui in sinu tuo. — Pro *uxores* Hebraice est t=)*O3 *nasrim,* quod non tantum uxores, sed ct feminas quaslibet significat. Femina autem, id est *fil a* Saulis fuere Merob ct Michol quas Deus Davidi dedit uxores : Merob cnim a Saule fuit desponsata Davidi, licet postea per fraudem Saul illi camdem abstulerit. Rursus Hebræi tradunt Eglam, uxorem Davidis, fuisse prius uxorem Saulis, æque ac Respham : sed hoc refutat Abulensis hic, *Quast.* 111. Denique hic non tam significatur actus, quam jus ct potestas, quod scilicet David succedens Sauli in regno, habuerit jus in ancillas et uxores Saulis, ut posset eas, si vellet, sibi matrimonio copulare. Ha Lyranus, Abulensis ct alii.

10. Qua MOBREM non recedet gladius de domo v,rt '°- tua usque in sempiternum, — non absolute, sed respective, scilicet respectu domus Davidis et Israelis, *q. d.* Quamdiu durabit tua regia stirps, ct quamdiu durabit regnum Israelis, faciam ul gladius semper incumbat tibi, domuiquo tuæ, nec ab ca recedat, *q. d.* Tu gladio Ammonilarum Uriam occidisti, idcirco in pœnam non unus, sed mulli c tiliis et posteris tuis gladio occidentur. Ila facium : nam cx filiis Davidis occisi qualuor, cl Adonias, ct forte plures alii. Deinde posteri Davidis excepto Salomone continua cum hostibus gessere bella, in quibus multi Israelite, ct prognati ex Davide ct fratribus ejus occisi sunt. Ita Abulensis, Salianus ct alii.

11. Ecce ego suscitabo super te malum de domo v«h.<i. tua, — ut scilicet Absalom filius tuus persequatur te. Nam, ut ail S. Chrysostomus in *Psalm.* ni : « Unde csl fons peccati, illinc csl plaga supplicii ; quia ergo a præccpto Domini exui fugilivusque luerat, propterca filium fugiebat. » Et mox : « Nisi peccatorum scintillas occultasse!, domus non conflagraret.» Morale deinde documen- fomiemtum subdit, cos, qui in juventute cum mulieribus peccarunt, postea incidere in uxores molestas et rixosas, a quibus preterita libido per Deum castigatur, juxta illud *Ecclesiast.* vn, 27 : « Qui autem peccator est, capielur ab illa, » quasi ab amorum antidoto, quod peccatorum malos humores consumat. Audi Chrysoslomum : « Uxor tecum bellum gerit, ingresso tanquam fera occurrit, linguam tanquam gladium acuit. Res quidem valde molesta ac difficilis, quod auxiliatrix adversaria facta est : teipsum tamen examina, numquid in juventute in mulierem novi quid attentaris, ct quod mulieri a te vulnus indictum

est, curelur per mulierem, cl alienum ulcus propria uxor chirurgi officio fungens medicetur; et quamvis quæ, .seed ignores, novit tamen Deus medicus. Ipse enim ea tanquain ferro adversus (e usus est; et quemadmodum ferrum nescit quid agat, futuram autein per ferrum medelam novit medicus; ita etiam licet ignoret uxor qu® ferit, ct manius qui feritur, causam idus, Deus tamen ut medicus novit quid conferat. »

vir*, it. 12. Ego autem faciam, etc., in conspectu solis.— Absalom enim publice in solario coram toto Israel violavit uxores patris sui, cap. xvi, 22, nimirum sic congrua talione solarium supplicii correspondit solario adulterii, unde David prospexit cl concupivit Belhsabce. Atque parum lioc est : Insuper respondit sol solario, vel potius meridianus sol vespertino jam tempori, cum post meridiem David deambulavit in solario. Dictum enim est illi : « Tu fecisti abscondite ; ego autem faciam verbum istud in conspectu Israel, cl in conspectu solis. » Ergo adulterio nullum est operimentum, sed Deus illud licet occultum in lu< em educit d propalat, sicut propalavit hic omnibus non tantum Israeliti*, sed d gentibus, adeoque sœculis futuris mœchiam et cædem Davidis. Quanta ergo erit confusio adulteris ct sceleratis m dic judicii, ubi coram omnibus Angelis el hominibus Christus cujusque crimina patefaciet, arguet et damnabit ?

v«r». U. 13. Et dixit David ad Nathan : Peccavi Domino, — in Dominum, contra Dominum, idque coram Domino, eo vidento et intuente, esto coram hominibus idipsum celarim d absconderim. Hoc verbum, «peccavi, » breve est; sed cx intimo cordis sinu profectum, ac profundo humilitatis, compunctionis, poenitentia), religionis ct charitatis sensu refertum, uti liquet ex *Psalm.* 1 , quem tum dictavit : « Miserere mei, Deus, » ubi inter cœlera ait : « Tibi soli peccavi, et malum coram lo feci. »

Tnion* ti d .m- ¿u s Am- Quoc'rca banc Davidis vocem, « peccavi, » Patri C'examinantes, mii ¡tico exaggerant cl celebrant, « *Primo,* S. Ambrosius, *Apoloj.* 1 *David,* cap. n : o me* inquit, rex lanius et potens, no exiguo quidem momento manera penes se delicti passus est conscientiam : sed præmatura confessione, atque immenso dolore reddidit peccatum suum Domino. Quem mihi nunc facile roperías honoratum ac divitem, qui, si arguatur alicujus culpæ reus, non molesto ierat? At ille regio clarus imperio, tot divinis probatus oraculis, cum a privato homine corriperetur ; quod graviter deliquisset : non indignatus infroinuit, sed confessus ingemuit. « Idem S. Ambrosius, ibidem cap. iv : « Peccavit David, inquit, quod soient reges : sed pœnitentiam ges<it, flevit, ingemuit, quod non solent reges. Confessus est culpam, obsecravit indulg. ntiam, humi stratus deploravit ærumnam, jejuuavit, oravit, confessionis suæ testimonium in pern-tua sæcula vulgato dolore transmisit. Quod erubescunt facere privali, rex non erubuit confiteri. Qui tenentur legibus, audent suum negare peccatum, dedignantur rogare indulgentiam , quam petebat qui nullis legibus tenebatur humanis. Quod peccavit, conditionis est; quod supplicavit, correctionis. Lapsus communis, sed specialis confessio. Culpam itaque incidisse, natura) est; diluisse, virtutis. » Idem rursus cap. ix, sic ait : « Quidquid personuerit, quidquid increpuerit, culpa ei propria semper occurrit; quidquid fuerit dictum aut lectum , in se dictum putat : quidquid intenderit, sc nutu , se oculis, signari putat : si epuletur, si cogitet, si oret, ac deprecelur, ante oculos ejus semper est error proprius : ct momentis omnibus culpa pulsat conscientiam ; nec quiescere, nec oblivisci sinit : vehit gravis censor exagitat se terrore perpetuo. » Causam subdit Ambrosius : « Bonæ mentis csl vulnus sentire peccati. Nam qui expertes doloris sunt, non sentiunt vulneris acerbitatem : quod est immedicabilis ægritudinis. Qui autem aliquo dolore punguntur, sicut doloris sensu non carent, ita etiam non carent sanitatis profectu. Ubi enim doloris sensus, ibi etiam sensus est vitœ. » Denique S. Ambrosius, *Exhortât, ad pamitent :* « Peccavi in tribus syllabis, ait, fiamma sacrificii ad ccelum ascendit, n

Secundo, S. Augustinus, lib. XXII *Contra Faus* tum,* cap. Lxvi : « Ilie csl, inquit, pœnitcnliæ sacrificium, » et cap. lxvii : « Cordis ejus, inquit, profunda cernebat spiritus Dei, quando correptus per Prophetam dixit : Peccavi, conlinuoquc ad hoc verbum audire meruit, quod acceperit veniam : ad quam rem , nisi ad sempiternam salutem ? neque enim prætcrmissa est in illo secundum comminationem, flagelli paterni disciplina; ut el confessus in œternum liberaretur, cl alllictus temporaliter probaretur. » Si dicas etiam Saulem ct Judain proditorem dixisse, « peccavi, » nec tamen ita pccnituisse, ut veniam sint adepti. Respondet S. Augustinus : « In simili voce, quam sensus humanus audiebat, dissimile pectus crat, quod divinus oculus discernebat. » Idem Augustinus, *homil.* 21 inter t>0: « Audi, inquit, Davidem clamantem, cl simul clama; audi gementem, ct congemisco; audi flentem, ct collacrymare. » Unde liquet Davidem ex vehementia doloris interni prorupisse in profusas lacrymas, gemitus ct singultus, qui vocem illi interciperent, ut non aliud diari posset, quam ri *peccavi Domino.* Id ita esse liquet ex *Psal.* vi, 7, ubi ait : « Lavabo per singulas noctes lectum meum (in quo scelus commisi) ct lacrymis meis stratum meum rigabo , » ubi pro *lavabo,* Hebraice csl Ftn©X *asdie,* id est, *notan faciam, q. d.* Tot fundam lacrymas non tantum nunc, sed per omnem deinceps vitam , ut iis lectus sceleris conscius obruatur, imo innatet. Exs. Aa8luti' n '

Undo *tertio,* S. Chrysostomus in *Psalm,* vi, ct homil. 77 *ad Populum :* a No consideres, ait, quod cecidit ut torpeas; sed quantum postea E< g, Cbryw»-'oin0.

Incrymarum fuderit, quantum pœnitcnliæ nodes jungens diebus, fontes emittens lacrymaruin, lectum lacrymis abluens, saccum indutus, » etc.

L* &L nui». *Quarto, S.* Salvianus, lib. Ili *Uc Gubernat. Dei:* ⟨ Agnoscit, inquii, David reus culpam, humiliatur , compungitur, confitclur, luget, pœnitet, gemmas regias abdicat, crepantia auro textili indumenta deponit, purpura exuitur, diademate exoneratur, cordo cl cultu mutatur, totum regem cum ornatibus suis abjicit, jejunio exugitur, ariditata siccatur, fletu clfunditur, solitudine carceratur. »

EiS.mbrio. *Quinto, S.* Hilarius in *Ps.* cxvm, littera *P,* vers, *aquamtn ¡ a* David, inquit, tunc cum Nathan propheta arguente crimen suum recognovit et flevit ; nunc quoque non desinit vene pœnilcntiæ lacrymis facli veteris crimen abluere, dicens ⁝ Exitus aquarum transierunt oculi mei : fontes scilicet lacrymaruin suarum fontes fluminum esse transgressos, llæc enim pœmteutiæ vox est lacrymis orare, lacrymis ingemiscere, el per hanc confidentiam dicere : Lavabo per singulas noctes lectum meum, cl lacrymis meis stratum meum rigabo. Ilæc venia peccati est foute fletuum flere, et largo lacrymaruin imbre madefieri. »

Dixitque Nathan au David : Dominis qloqve TRANSTULIT PECCATUM TUUM. — PrO *transtulit* Hebraice est *heibir,* id csl, transire fecit, id csl, amovit, *abstulit,* ut vertunt Septuaginta hic, ac Noster ct alii passim, *'¿achar.* cap. n, vers. 4, et *Psalm,* civili, vers. 39. Hinc patet quanta fucril in Davide doloris vehementia, utpotc cui dicenti : « Peccavi, » Deus statini peccatum remiserit. Ita S. Ambrosius, *Apoloq.* l *David.* cap. n : « Maturitas vente, inquit, profundam fuisse regis pœnitentiam declaravit, quæ tanti errons offensam traduxerit. » Idem docet S. Augustinus, lib. XXII *Contra Faustum,* capito lxvii, imo ipso David *Psal.* L, diccns : *a* Sacrificium Deo spiritus contribulatus; cor contritum ct humiliatum, Deus, non despicies. » Undo liquet contritionem perfectam , quæ scilicet ex amore Dei super omnia procedit, delere peccata omnia quamvis gravissima, uti fuere adulterium cl homicidium Davidis : ita nimirum ut Deus contrito illico omnem culpam et poenam roternam condonet, eamquo inpuenam temporariam commutet : hanc enim ad disciplinam ct satisfactionem pœnitenti luendam esse, uti luit hic David, docent S. Ambrosius ct Augustinus, jam citati, ac S. Gregorius, lib. IX *Moral.* cap. xxYii : u Delinquenti, ait, Dominus nequaquam parcet, quia delictum sino ultione non deserit. Aut enim ipse hoc loco in se pœnitens punit, aut hoc Deus cum Domino vindicans percutit. » Vide Bellarmiuum, lib. IV *De Pamit.* cap. n, m et iv.

Quocirca S. Ambrosius Theodosium Imperatorem arguens, quod ex ira tot millia Thcssaloniccnsium ob dejectam uxoris suæ statuam occidisset, cum ille diccrct Davidem quoque peccasse cædo Uriæ, subjecit : «Qui secutus es errantem, sequere poenitentem. » Et revera secutas est. Nam injunctam sibi ab Ambrosio poenitentiam humiliter suscepit el explevit. Vide S. Ambrosium in orat. *De funere Theodosii,* ac Bellarminum.lib.De *principe Christiano* in Vita Theodosii, sub finem.

Non morieris. — Hinc videtur quod Deus, per Nathan intentans Davidis domui poenam gladii usque in sempiternum, etiain in ipsum Davidem tulerit sententiam mortis, decreveritque ut ipse quoque gladio Ainmonilarum vel Absalonls, etc., occideretur, sicut eodem occiderat Uriam : hæc enim est lex talionis, ut qui alium occidit, occidatur, *Exodi* xsl, vers. 23; sedob eximiam ejus poenitentiam, pœnam hanc mitigarit, condonando scilicet ei vitan, di endo : « Non morieris; » ac simul temperando et minuendo alias cædes, quas domui ejus per gladium se immissurum comminatus fuerat, ita Serarius, Abulensis,Lyranus, Cajetanus.

14. VeRUMTAHEN , QUONIAM BLASPHEMARE FECISTI V«tI». inimicos Domini, — ul dicerent : Ecce quam scelesti sunt Israelite Dei cultores, ac imprimis eorum rex ct propheta David, llæceiuc est sanetitas populi Dei? Hæccinc píelas regum el prophetarum? Certe nostri dii tales non sunt, nee nos tales esse patiuntur.

Disce hic quam grave sil peccatum scandali, præserlim quo iidelcs infidelibus dant occasionem blasphemandi Deum. Audi Salvianum, lib. IV *De Gubernatione Dei,* sub linem, explicantem « *quia blasphemare fecisti :* a Deposito diademate, splendoris regii dignitate, cum pro his omnibus solitarius, gemens, clausus, sacco squalidus,fletu madidus, cinere sordidatus, vitam parvuli sui tot lamentationum suffragiis pelerei, el piissimum Deum tanta precum ambitione pulsaret : sic rogaus et obsecrans oblinere non potuit, cum tamen, quod fortissimum petentibus adjumentum est, impetraturum se, quod sic a Deo peteret credidisset. Ex quo intelligi potent, quod nullum penitus majoris piaculi crimen est, quam blasphemandi causam gentibus dare. Quicumque enim sine blasphemia aliorum graviter erraverit, sibi tantum atteri damnationem ; qui autem alios blasphemare fecerit, mullos seeum praecipitat in mortem; et Decesse erit ul si pro tanlis reus, quantos seeum traxerit in reatum. » Et nonnullis interjectis : « Qui vero blasphemare alios peccans fecerit, necesso est peccatum hujus supra criminis humani esse mensuram; quia per convicia plurimorum, inaestimabilem Deo facit injuriam, lloc autem, ut dixi, malum peculiariter tantum Christianorum est, quia per cos tantum blasphematur Deus, qui bona dicunt, ct mala faciunt : qui, ut scriptum est, Deum verbis confitentur, et factis negant. » Addunt S. Hieronymus et Procopius, Davidem dedisse occasionem Ammonilis, PhilisUeis, etc., invadendi se suumque regnum,

tripote qni jam se divina gratia et favore pcr tantum scelus privasse!.

FiUUS, QUI NATCS EST TIBI, MORTE MORIETUR, — id est, certo et irremissibiliter morietur, ut sicut ipse sceleris tui fuit objectum, sic ct ejusdem sit piaculum. Fuit hæc pœna temperata clementia. Nam cessit in bonum infantis, utpote qui in innocentia mortuus, salvus evasit; alioqui forte instar patris peccaturus ct damnandus; atque ipsius Davidis, utpote adulterium ejus, morte infantis quasi obliterans ct sepeliens, uti docet Theodorelus : sic enim consultum fuit famæ et honori Davidis ; filium enim ex adulterio genitum, quasi dedecus ipsius Deus sustulit, ac pro co alium legitimum et longe præstantiorem dedit, scilicet Salomonem. Addunt nonnulli Davidem ipsum tunc gravi morbo ad castigandam ejus libidinem fuisse percussum a Deo ; id enim ipse significat *Psal.* iv, qui est primus pœnitentialis, quem proinde mox a peccati poenitentia composuisse videtur, dum ait : « Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. Miserere mei, quoniam infirmus sum : sana me, Domino, quoniam conturbata sunt ossa mea. » Et *Psal.* xxxvii : « Non est sanitas in carne mea a facie iræ tuæ : non est pax ossibus meis. » Ita Salianus.

Vu» JJ. 23. NUNC AUTEM QUIA MORTUUS EST, QUARE JEJUNEM?— Nec enim cum a morte revocare potero, necapoenis Purgatorii liberare,utpotequi in innocentia mortuus nullas sustinet ; secus est de Absalomo, cujus mortem planxit David inconsolabiliter, quia in peccato parricidii crat mortuus, ideoque damnatus ad gehennam. Ila S. Hieronymus, *epist.* 24.

vm. u. 24. Er consolatus est Da ii» Bethsabee. — Tradunt Hebræi Bethsabee, metuentem no et aliæ proles similiter morerentur, statuisse abstinere consortio Davidis, sed Davidem hunc melum ei exemisse, promittendo cx Deo primum ejus fcelum fore vilalem et felicissimum. Ita Pineda ct Salianus.

Qua genuit filium, et vocavit (non mater Bethsabee, ut vult Abulensis, sed ipse pater David, Siîc-0-ait Serarius, Cajetanus ct alii, ut palet ex mas-
ti» culino Nlp'l *votera,* idque jussu Dei, cl oraculo Dei edito pcr Nathan prophetam, I *Paral,* cap. XXII, 9) NOMEN EJUS SALOMON, —id CSt *pacifICUS,* quia scilicet jam David Deo per poenitentiam reconciliatus, pacem et veniam sui peccati acceperat ; unde in signum pacis Deus dederat ei hunc filium, qui toto tempore regni sui futurus erat pacificus, ideoque typus Christi, qui est «pax nostra. » Rursum *pacificus,* id est, dives , felix ornniumque rerum copia (hanc enim Hebraice sjgn ficat pax) abundans, ait Abulensis, Pineda ct alii. Audi Deum, lib. I *Paralip.* cap. xxu, 9: « Filius qui nascetur tibi erit vir quietissimus ; faciam enim cum requiescere ab omnibus inimicis suis per circuitum : ct ob hanc causam (Salomon, id est) pacificus vocabitur, et pacein, et otium dabo in Israel cunctis diebus ejus. * Notat S. Hieronymus in *Tradit, in Genes,* cap. xvii, in veteri Testamento quatuor, antequam nascerentur, a Deo nomen accepisse, scilicet Ismael, Isaac, Salomonem ot Josiam.

Et Dominus dilecit eum, — prævcnit eum Deus sua gratia et dnnis, quia destinabat eum successorem Davidis, fabricatorem templi ct typum Christi. Unde pergit Deus loco *Paralip.* jam citato : « Ipse ædificabit domum nomini meo, et ipse erit mihi in filium, et ego ero illi in patrem, firmaboque solium regni ejus super Israel in æternum. » Vide dicta cap. vu.

25. Misitque in manu Nathan (id est per Na- v«».u.
than : *manus* enim significat medium, vel instru-
mentum) PROPUETÆ, ET VOCAVIT NOMEN EJUS, AMABILIS Domino. — Hebraice fPTT *Icdidia,* quod Aquila, teste Theodc elo et Procopio, vertit, *in Domino.* Symmachus vero, *segregatus ad regnum;* sed clarum est hcbraicc peritis significare, *amabilis Domino,* ut vertit Noster, Septuaginta, Vatablus, Chaldæus, Pagninus ct alii. Abulensis censet hoc nomen esse appellativum, Pineda vero proprium, ita ut puer hic propria nomina habuerit duo, scilicet Salomon ct ledidia. Utrumque concilia dicendo, Icdidia esse nomen commune quidem, sed a Deo appropriatum Salomoni.

Apposite *Icdidia,* puta *Salomon,* fuit filius David, quasi dilectus dilecti ; *David* enim *dilectum* significat, sed *ledidia* amplius, scilicet *dilectum Dei* vel *a Deo.*

Nota *primo :* Ex hoc loco vers. 24, liquet quod Salomon paulo post mortem infantis cx adulterio concepti genitus sit, adeoque ei successerit, ut luctum inatris leniret ct aboleret. Unde sequitur Salomonem fuisse primogenitum Davidis ex Bethsabee. Ita Pineda, Salianus, Serarius et alii.

Dices: Salomon ultimo loco ponitur inter filios Bethsabee, lib. I *Paralip.* cap.m, C,ubi dicitur: «Nalisunt ei (Davidi) filii Simmaa, et Sobab, et Nathan, ct Salomon; quatuor dc Bethsabee. » Respondent aliqui tres priores, scilicet Simmaa, Sobab et Nathan, non fuisse filios Davidis, sed Uriæ prioris mariti, quos ipse ex Bethsabee uxore sua genuerit. Ita Abulensis, Lyranus, Vatablus, Torniclus, Hugo ct alii. Sed hoc repugnat textui, qui habet : *nati sunt ci,* scilicet Davidi, qui præcessit. Item quod Lucas genealogiam Christi cap. m, deducat ex Davide per Nathan ; quod falsum esset, si Nathan foret filius Uriæ, non Davidis. Quare dicendum ibi non servari ordinem temporis, ct nativitatis, uti ncc alibi subinde. Sic enim Genes, x l ix , alio ordine recensentur et benedicuntur filii Jacob a patre, quam ab eo geniti sint Genes, xxix ct xxx. Sic etiam in filiis Thare ordo generationis non servatur, ut dixi *Genes.* xi, 2G. Ita Theodorelus, Procopius, Cajetanus, Pineda, Salianus ct alii.

Nota *secundo* : Ex hoc loco patet illico post

mortem infantis conceptum fuisse Salomonem. Hoc enim exigit vers. 24, ubi dicitur : « Et consolatus est David Bethsabee uxorem suam (lugentem infantis sui mortein), ingressusque ad eam, dormivit cum ea; qure genuit filium, et vocavit nomen ejus Salomon. » Quare perperam nonnulli inter mortem infantis et nativitatem Salomonis quadriennium interponunt.

Nota *tertio :* Hinc probabiliter colligitur Salomonem conceptum fuisse anno 50 retatis Davidis, qui fuit regni ejus vigesimus, natum vero anno 51 retatis Davidis, qui fuit regni ejus21. Nam David mortuus est anno 40 regni sui. Tuncque successit ei Salomon, qui erat circiter viginti annorum, ut liquet ex eo quod jam tum genuerat Roboam filium, qui ei in regno successit : quia mortuus est Salomon anno regni sui 40, tumque succedens ei Roboam erat 41 annorum, ut dicitur Ill *Ilcg.* iv, 12. Quare ncccsse est ut Roboam uno anno ante regnum Salomonis ab eo genitus sit. Ila fere Pineda, Salianus ct alii, licet alii aliter sentiant, ct varii varie. Uree magis patebunt lib. lll *Ilcg.* cap. i.

Quocirca accipe verisimilem hanc de Davide chronotaxin Saliani et aliorum.

Chrono* bxíí gestorum Dividis.

David anno retatis 49, qui fuit regni 10, in restate peccavit cum Bethsabee, ex qua anno sequenti in vere natus est filius : quo, post paucos dies, mortuo, mox Bethsabee de Davide concepit Salomonem, quem post novem menses pcperit anno Davidis 51, qui fuit regni ejus 21.

I

Eodem anno quo natus est Salomon, paulo post ejus natalem, Deus in poenam adulterii Davidis permisit ejus filiam Thamar violari a fratre Ammon, ut audiemus cap. scq.

Post biennium ab hac violatione, scilicet anno Davidis 53, qui fuit regni 23, Ammon ab Absalomo fratre germano, ct uterino Thamar, occisus est, ut patet cap. xiii, vers. 23.

Absalom ob fratrem Ammoncm a se occisum fugit ad avum suum maternum regem Gcssur, ct apud eum mansit exui tribus annis, puta usque ad annum Davidis 56, qui fuit regni ejus 2G, ul patet cap. x iii, vers. 38.

Finiente hoc anno Davidis 56, Joab Absalomum Davidi reconciliavit per mulierem Thccuitem, sed ita ut Absalom non sit permissus videro faciem patris per biennium, ul patet cap. xiv, 28.

Post hoc biennium, nimirum anno Davidis 58, qui fuit regni 28, Absalom per Joab inductus est ad Davidem, qui osculando eum sibi reconciliavit.

Absalom cœpit, anno sequente, qui fuit Davidis 59, ambire regnum, ct patri machinari mortem; quare captavit, sibiquo devinxit animos plurium Hebræorum per omnes tribus : quo facto, anno proximo, qui fuit Davidis 60, regni 30, Absalom publicum bellum in patrem movit, in quo ipso cresus csl ct suspensus, ac Iribus lanceis a Joab confossus occubuit, ul patebit cap. xvm, 14

David deinde vixit adhuc ct regnavit annis dtr ccm; morluus est enim anno relatis 70, regni 40; cui successit Salomon annum agens vigesimum, qui regnavit annis 40, mortuusque csl agens annum sexagesimum; junior caderis illius revi, quia libido ejus corpus exhauserat, ut cito senesceret ct deficeret.

26. Expugnabat (id est expugnare satagebat, v»r<. i», acriter oppugnabat : nam postea a Davide expugnata est vers. 29; significatur ergo hic actus non perfectus, sed inchoatus) urbem regiam. — Rabbatti, sive Philadelphia. Sic dicitur Psal. cxxvin, vers. 1, asrepe expugnaverunt,» id est oppugnarunt, « me, » unde sequitur : « Etenim non potuerunt, » id est non prrevaluerunt, «mihi.»

27. Et capienda est crbs Aquarum. — Septuaginta et Chaldæus, ct *cepi urbem aquarum.* Unde Cajetanus et Serarius opinantur urbis Rabbath duas fuisse partes, unam interiorem, alteram exteriorem , quae dicta sit « urbs Aquarum, » quam ceperit Joab ; sed interiorem capiendam réservant Davidi. Verum versio Vulgata, qure habet,capienda *est* (ct hoc exigit tau convcrsivum in Hcbrreo, quod est in **Oil** *tegam;* hoc enim vertit prreteritum in futurum), contrarium indicat, scilicet Joab non cepisse quidquam, sed totam urbem capiendam reservasse Davidi; quare a urbs Aquarum » non est alia quam « Rabbath. » Ita Josephus, Lyranus, Hugo, Abulensis, Dionysius ct alii. ▼ «».

Dices, l *Parat,* xx, 1, dicitur :« Percussit Joab Rabba.» Respondeo :« Percussit,» quia, ut paulo ante ibidem prrecessit, Joab vastavit totam regionem circumcirca et multos civium Rabba occidit, ac tandem advocato Davide eam cepit. Totaenim virtus ct laus expugnatae cl vastatae urbis Rabba debebatur Joab, licet ipse cx modestia laudem hanc dederit Davidi ; sed cur u Rabbath » vocatur «urbs aquarum? » Respondet Abulensis, eo quod alluatur Tigri cl Euphrate, sicut iisdem alluitur liaran sive Charrre in Mesopotamia, et Babylon in Chaldxa. N erum Tigris et Euphrates longe absunt a Philadelphia. Aliter respondent nonnulli cum Lyrano. scilicet, quod urbs hæc sila esset iu locis palustribus, ideoque aquis abundaret.Verum dico cum Serario, Saliano, Adrichomio et aliis, causam esse quod Philadelphiam circumfluat torrens Jacob, qui ortus ex Arabias montibus regionem Ammonitarum terminat, et in Jordanem influit, uti docet S. Hieronymus in *Locis Hebraicis.* Porro Ammonita! his aquis praitidenlcs putabant urbem esse inexpugnabilem, ideoque Joab et Hebræos obsidentes contempserunt, eoi umque obsidionem per annum sustinuerunt.

28. Nunc igitur, etc., cape eam, ne, cum a me vm.« VASTATA FUERIT URBS, NOMINI MEO ASCRIBATUR VICTORIA. — Mirare hic fidelitatem et modestiam ducis Joab, qui refutans gloriam urbis mox capiendae sibi debitam, quam belli duces adeo ambire solent, eam in solidum transcribit in regem suum Davidem.

Unde tropologice discant Christiani gloriam suorum operum, licet heroicorum, totam resignare in Davidem verum, id est in Christum et Deum, quia ipse eorum est causa totalis ; licet enim homo per naturam et liberum arbitrium ea libere operetur, tamen tota dignitas corumdem est a gratia Christi. Opus enim charitatis v. g. libertatem habet ab homine, quod scilicet sit opus liberum non coactum vel necessarium, sed a Christi gratia habet quod sit supernaturale, Deo gratum et meritorium glori® œternæ. Soli Christo ergo debetur ejus decus, laus et gloria. Hoc est quod ipse ait: «Gloriam meam alteri non dabo,» *Isaiæ* xi.vnr,ll. Ipse enim totam utilitatem, meritum et premium operis boni liberaliter donat homini operanti ; omnem vero ejus gloriam sibi reservat, l'nde vigiliti et quatuor seniores « mittebant coronas suas ante thronum, dicentes : Dignus es, Domine Deus noster, accipere gloriam, ct honorem, ct virtutem, quia tu creasti omnia, » *Apocal.* cap. iv, 10, ac consequenter creasti ipsum liberum arbitrium nostrum, eique vim cooperandi grati® tribuisti, ac gratia tua preveniente illud ct excitasti ad bene operandum, ac operanti per gratiam cooperantem cooperatus cs. Dicamus ergo cum Psalte, cum quid boni agimus : « Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam,» *Psal.* cxm. Undo allegorico Angelomus : « Dux David, inquit, contra hostes bellum agit, cum ordo sanctorum prodicatorum, contra mundi potentes, scutum fidei opponit. Sed finis certaminis et triumphus belli ad regem Christum solummodo defertur; quia ipsi omnis potestas et potentia regni ascribitur. Deus est enim (secundum Apostolum) qui operatur in nobis et velle et perficere, et ipso triumphat non semper in Christo Jesu. »

30. Et tulit diadema necis eorum (Hebraice *Melchow,* id est *idoli,* sive dei eorum qui habebat formam *mclcch,* id est regis) pondo (habens in pondere, sive ponderans) auri talentum. — Audi ! *Paralip.* xx, 2 : «Tulit David coronam Melchom de capite ejus, cl invenit in ca auri pondo talentum, et pretiosissimas gemmas, fecitquo sibi inde diadema,» puta cx parte ejus; totum enim auri pondus, puta talentum David capite suo gestare non potuisset. Talentum enim llebræorum continebat libras 123 (I), uli ostendi tractatu Dc *Mensuris,* in fine Pentateuchi. Quis rex ferret in capite coronam 125 librarum? partem ergo talenti David impendit coron® suæ, reliquum vero in alia templi vel palatii sui ornamenta distribuit. Nisi quis dicat Davidem hoc diadema non gestasse in capite, sed supra caput alligari vel afligí jussisse m throno ct conopeo regio, ut capiti sedentis Davidis in throno jugiter immineret, quod sat est verisimile.

(1) **Alii dicunt octoginta libras, et forte quidem duo cl triginta libras. Ita Jjhn cl Glaire Paridis Scholx Theologica: Professor.**

Allegorico Angelomus : « Coronam, inquit, regis populi hostilis David do capito tulit, et diadema indo sibi formavit, cum Redemptor noster ex contraria potestate regnum auferens sibimet insigne decorum paravit. Qu® autem melius corona David intolligilur, quam conventus populi Catholici? qu® caput nostrum regem, videlicet Christum, corde credulo nobiliter ambit, el digno conversans decenter coronat? Omnis enim sanctorum labor, cl certamen atquo victoria, ad honorem coelestis regis refertur; quia ipse est, cui omne genu flectitur coelestium, et terrestrium atque infernorum; cl omnis lingua confitetur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris. » Hucusque Angelomus.

31. Populum quoque ejus adducens servavit, et CIRCUMEGIT SUPER EOS FERRATA CARPENTA, — qu® scilicet rotis ferreis ct dentalis ad frumentum c spicis excutiendum instructa erant, ait S. Hieronymus in *Amos* cap. i. Unde I *Paralip.* xx, 3, dicitur : «Et fecit super cos tribulas, cl trahas, et ferrata carpenta transire, ita ut dissecarentur ct contererentur, » juxta illud Virgilii, *Georg.* I : Ver». 3«

Tribulæque trabæque, ct iniquo pondere rastri.

Sic Damasceni « trituraverunt in plaustris ferreis Galaad, » *Amos* i, 3.

Et traduxit in typo laterum. — Vatablus, conjecit *eos in fornacem lateritiam,* vel *calcariam,* in qua scilicet coquuntur lateres vel calx, ut in ea ustularentur. Sic et Serarius, Sanchez ct alii. Hebraice enim pbo *malben* (pro quo perperam Cajetanus legit pSo *malchen)* significat *laterificinam,* hoc est locum ubi fiunt lateres. Verum quia duplex est hic locus : nam *primo* lateres formantur cxluto in area, deinde coquuntur in fornace; hinc incertum est, ait Marinus in *Léxico,* an *malben* priorem locum, an posteriorem significet : plures censent priorem significare, *q. d.* Sicut in loco ubi cx argilla formantur lateres, massa limosa cum paleis identidem a figulis finditur, ut fiat debita commixtio, et divers® materi® unio, cx qua formantur lateres; ita David Ammonitas instar massas limos® dissecuit, el crebris gladiorum ictibus discidit et laceravit. Hoc exigit Vulgata, vertens, *in typo laterum; typus* enim vel significat similitudinem *(q. d.* instar laterum), vel potius officinam, formam et formationem laterum, *q. d.* Sicut in officina lateritia formantur lateres, crebro massam limosam traducendo, id est volvendo, subigendo, calcando, adæquando, miscendo, findendo, scindendo ; sic pariter David Ammonitas in arca, ct forte officina lateritia « traduxit, » id est volutavit, subegit, calcavit, discidit et dissecuit. Ita S. Hieronymus in *Tradit. :* « Divisit, inquit, cos cultris sicut lateres dividi solent, qui ex paleis ct luto conficiuntur. » Sic et Angelomus, Lyranus et alii. Explicat enim w *divisitque cos cultris,* et omnia procedentia latcralioncm significant, non ustionem. Accedit Chaldæus, qui vertit, teste Pagamo

in *Léxico : Serravit,* vel *raptavit,* vel *laceravit cos in plateis,* id est laterificinis; has enim Chaldœus vocat *plateas,* co quod in eis ordinate ponantur strata laterum, uti ponuntur ct ordinantur lapides in pavimento platearum; unde figuli suos lateres in quadrum dispositos ita ordinant ut plateas facevo videantur. Accedunt Septuaginta, qui vertant, *transire fecit,* vel *traduxit* eos, ii» Tw rkwOiw (perperam Complutensia el alii legunt kXMUv, quod Gr.ecc nihil significat, licet ipsi vertunt, *aciem),* id est per laterificinam. Addit Theodoretus in cap. xxi, significaro quoque aciem quadratam, sicut quadrantur lateres : quasi David coegerit Ammonitas trandro per hanc llebræorum aciem, ut ab ca hastis et gladiis confoderentur, quod Galli dicunt : *Passer par les piques.*

Porro noster Sánchez censet Davidem hæc fecisse ante peccati sui poenitentiam, quo tempore David in fermento erat, et in medio peccatorum rcslu alius a scipso, quique libentius suis affer tibus, quantumcumque immoderate profusis, quam Dei voluntati serviebat. Quare putat Davidem in hac suppliciorum acerbitate gravissimum commisisse peccatum. Verum alii censent Davidem hæc fecisse co ordine, quo hic narratur, scilicet post poenitentiam (in ejus enim mcrccdem ct premium hanc Davidi victoriam dedisse videtur Deus), ideoque eum a peccato sœvitiœ excusant, co quod atrocibus hisce suppliciis castigare debuerit atroces injurias ct opprobria, legatis suis ex amicitia missis contra omne jus gentium irrogata, Item alia, quæ Naas pater timon Galuaditis erat comminatus scilicet eff «ssionem oculorum, bb. I, cap. xi, quodque Ammonii® crebro invasissent hida am, ac Hebræis sæpe bellum movissent, ac vicinas gentes cl reges ad inferendum Davidi bellum concitarsene Ita Theodoretus, Cajetanus cl Salianus, qui ct addit : Dicamus quoque cum Lyrano et Dionysio hæc supplicia non toti populo, sed aliquibus de singulis civitatibus illata fuisse; iis videlicet qui auctores fautoresve fuerant injuri® et contumelie Davidis legatis illate; quorum quia vestes medias ignominiose dissecuerant, medii serris dissecari meruerunt; et quia cultris ct novaculis eorum capita abraserant, jure cultris ct gladiis capita aut aliis etiam membris truncati. Quod si curribus, ut fieri solet, vel trahis impositos legatos circumduxerant, et aulicis tolique populo deridendos exhibuerant, ferratis curribus et carpentis merito substerni et conteri potuerunt. Et cum Ammonii® in suis sacrificiis deo Moloch, sive Melchom, offerendis crudelissimi fuissent, ut qui suos infantes per ignem traducere, vel inter brachia candentis idoli concremarc soliti essent, ut ait David Kimchius, merito et ipsi per incensam fornacem traducti, aut in eam etiam conjecti fuerunt.

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Amnon vim infert Thainari quare ub Absalomo fratre Thamar invitatus ad convivium, vers. 23, m eode»n *occiditur,* ilfox, vers. 31, *Absalom fugit ad avum suum maternum regem Gessur.*

1. Facium est autem, posthœc, ut Absalom filii David sororem speciosissimam vocabulo Thamar, adamaret Amnon filius David, 2. et deperirei eam valde, ila ul propler amorem ejus ægrolarct; quia cum esset virgo, difficile ei videbatur ulquippiam inhoneste ageret cum ea. 3. Eral autem Amnou amicus, nomine Jonadab, filius Semmaa fratris David, vir prudens valde. 4. Qui dixit ad eum : Quare sic attenuaris macie, fili regis, per singulos dies? cur non indicas mihi? Dixilque ei Amnou : Thamar sororem fratris mei Absalom amo. 5. Cui respondit Jonadab : Cuba super lectum tuum, ct languorem simula ; cumque venerit pater tuus ut visitet te, dic ei : Veniat oro, Thamar soror mea, ut det mihi cibum, ct faciat pulmentum ul comedam de manu ejus. G. Accubuit itaque Amnou, et quasi ægrotare cœpit ; cumque venisset rex ad visitandum eum, ait Amnon ad regem : Veniat, obsecro, Thamar soror mea, ul faciat in oculis meis duas sorbitiunculas, et cibum capiam de manu ejus. 7. Misit ergo David ad Thamar domum, dicens : Veni iu domum Amnon fratris tui, et fac ei pulmentum. 8. Venilque Thamar in domum Amnon fratris sui ; ille aulem jacebat : quæ tollens farinam commiscuit, et liquefaciens, iu oculis ejus coxit sorbitiunculas. 9. Tollensque quod coxerat, effudit, et posuit coram eo, ct noluit comedere: dixilque Amnon : Ejicite universos a me.

Cumque ejecissent omnes, 10. dixit Amnon ad Thamar : Infer cibum in conclave, ut vescar de manu tua. Tulit ergo Thamar sorbitiunculas quas fecerat, et intulit ad Amnon fratrem suum in conclave. 11. Cumque obtulisset ei cibum, apprehendit eam, et ait : Veni, cubame-cum, soror mea. 12. Quæ respondit ei : Noli, frater mi, noli opprimere me, neque cnim hoc fas est in Israel; noli facere stultitiam hanc. 13. Ego enim ferre non potero opprobrium meum, el tu eris quasi unus de insipientibus in Israel; quin potius loquere ad regem, et non negabit me tibi. 14. Noluit autem acquiescere precibus ejus; sed prævalens viribus oppressit eam, el cubavit cum ea. 15. Et exosam eam habuit Amnon odio magno nimis ; ita ut majus esset odium quo oderat eam, amore quo ante dilexerat. Dixitque ei Amnon : Surge, et vade. 16. Quæ respondit ei : Majus est hoc malum quod nunc agis adversum me, quam quod ante fecisti, expellens me. El noluit audire eam; 17. sed vocato puero qui ministrabat ei, dixit : Ejice hanc a me foras, et claude ostium post eam. 18. Quæ induta erat talari tunica; hujuscemodi cnim filiæ regis virgines vestibus utebantur. Ejecit itaque eam minister illius foras, clausilque fores post eam. 19. Quæ aspergens cinerem capiti suo, scissa talari tunica, impositisque manibus super caput suum, ibat ingrediens, et clamans. 20. Dixit autem ei Absalom frater suus : Numquid Amnon frater tuus concubuit tecum? sed nunc, soror, tace: frater tuus est ; neque affligas cor tuum pro hac re. Mansit itaque Thamar contabescens in domo Absalom fratris sui. 21. Cum autem audisset rex David verba hæc, contristatus est valde, et noluit contristare spiritum Amnon lilii sui, quoniam diligebat eum, quia primogenitus erat ei. 22. Porro non est loculus Absalom ad Amnon, nec malum nec bonum ; oderat enim Absalom Amnon, eo quod violasset Thamar sororem suam. 23. Facium est autem post tempus biennii, ut tonderentur oves Absalom in Baalhasor, quæ est juxta Ephraim, et vocavit Absalom omnes filios regis ; 24. venitque ad regem, et ait ad eum : Ecce tondentur oves servi tui ; veniat, oro, rex cum servis suis ad servum suum. 25. Dixitque rex ad Absalom : Noli, fili mi, noli rogare ut veniamus omnes, et gravemus te. Cum autem cogeret eum, et noluisset ire, benedixit ei. 20. Et ait Absalom : Si non vis venire, veniat, obsecro, nobiscum saltem Amnon fratrer meus. Dixitque ad eum rex : Non est necesse ut vadat tecum. 27. Coegit itaque Absalom eum, et dimisit cum eo Amnon el universos filios regis. Feceratque Absalom convivium quasi convivium regis. 28. Præceperat autem Absalom pueris suis, dicens : Observate cum temulentus fuerit Amnon vino, ct dixero vobis : Percutite cum, et interficite; nolite timere, egoenimsumqui præcipio vobis, roboramini, clestote viri fortes. 29. Fecerunt ergo pueri Absalom adversum Amnon sicut præceperat eis Absalom. Surgcnlesque omnes filii regis ascenderunt singuli mulas suas, el fugerunt. 30. Cumque adhuc pergerent in itinere, fama pervenit ad David, dicens : Percussit Absalom omnes filios regis, et non remansit ex eis saltem unus. 31. Surrexit itaque rex, et scidit vestimenta sua, ct cecidit super terram; et omnes servi illius qui assistebant ei, sciderunt vestimenta sua. 32. Respondens autem Jonadab filius Semmaa fratris David, dixit : Ne æslimel dominus meus rex quod omnes pueri filii regis occisi sint; Amnonsolus mortuus est, quoniam in ore Absalom erat positus ex dic qua oppressit Thamar sororem ejus. 33. Nunc ergo ne ponat dominus meus rex super cor suum verbum istud, dicens : Omnes filii regis occisi sunl, quoniam Amnon solus mortuus est. 34. Fugit autem Absalom, et elevavit puer speculator oculos suos, et aspexit; et ecce populus mullus veniebai per iter devium ex latere montis. 35. Dixit autem Jonadab ad regem : Ecce filii regis adsunt; juxta verbum servi tui sic factum est. 36. Cumque ccssasset loqui, apparuerunt et filii regis : el intrantes levaverunt vocem suam, et fleverunt; sed et rex cl omnes servi ejus fleverunt ploratu magno nimis. 37. Porro Absalom fugiens, abiit ad Tholomai filium Animimi regem Gessur. Luxit ergo David filium suum cunctis diebus. 38. Absalom autem cum fugisset, et venisset in Gessur, fuit ibi tri-

Dus annis. 39. Ccssavitquo rex David persequi Absalom, co quod consolatus esset super Amnon interitu.

v»»- I» **j.** Factum est autem, post hæc, ut Absalom filii David sororem speciosissimam, vocabolo Thamar, adamaret Amnon filius David. — Ergo erat « Thamar » soror Amnon agnata, puta cx eodem patre Davide, sed cx alia matre ; Amnon cnim natus erat ex Achinoam Jezraelitide. Eadem Thamar soror erat germana Absalomi cx eodem patre Davide, ct eadem matre, scilicet Tholmai filia regis Gessur, ut dictum est cap. in, vers. 2, ideoque Absalom sororis suæ germanae stuprum ullus est cœde Amnon fratris sui. Porro *Thamar* Hebraice idem est quod *palma : Absalom* (quem concise el corrupte multi nominant Absalon) *pdtrts pax ; Amnon fidelis ct stabilis :* quare hæc nomina non nisi per antiphrasin dictis personis competunt, sicut bellum dicitur, quasi minime bellum ct pulchrum. Amnon cnim fuit infidelis et instabilis : Absalom turbavit regnum Davidis, Thamar vilium passa csl, quod palma invicta non patitur.

*• 2. Ita ut propter amorem ejus ægrotaret. — Hic morbus amoris a medicis vocatur <?<»;, id est amor, quo homo totus languescit, macrescit, marcescit, contabescit cx amoris vehementia, lloc morbo laborabat sponsa Canticorum, cap. 11, vers. B, dicens : « Fulcite mc floribus, stipate me malis, quia amore langueo. » Vide ibi dicta. Simili morbo, sed carnali laborabat Antiochus Seleuci regis filius cx amore Stratoniccs novcrcæ suæ contabescens, idque præ pudore exprimere non audens. Causam hanc morbi deprehendit Erasistralus medicus, cum ad introitum Stratoniccs videret Antiochum languentem rubore perfundi, cl spiritu increbrescere, eaque egrcdicnlc pallere, ct cxcilaliorcm anhelitum reciprocare, protinusque rem Seleuco patri exposuit, qui Slratoniccm concessit filio, ut cum in vita servaret, teste Appiano in *Syriacis,* ct Valerio Maximo, lib. VI, cap. vu. Eumdcm morbum diabolus immisit sanctimoniali cuidam, utsc morituram clamaret, nisi ad cam veniret Benedictus Monachus, id csl, damion quidam, qui speciem monachi assumpserat, seque vocabat Benedictum; quamS. Equiliussuis precibus cl meritis sanitati, menti ct castitati restituit, uti narrais. Gregorius, lib. l *Dialog,* cap. iv.

Cum esset virgo, — quæ domi a patre Davide in Gynecæo, vel potius Parthenone inter caderas virgines filiasquc regis magna cura ct custodia scrvabalur.

V ▾ tri. 13. Loquere ad regem, et non negabit me tibi.— Existimabat puella simplex ct ¡gnara legis id posse fieri; licitum cnim osse conjugium inter fratrem et sororem, si illa duntaxat esset agnata cx alia scilicet matre, uti erat Thamar; hoc cnim licitum esso ccnsuil R. Salomon apud Lyranum; sed erravit. Lex cnim *Levit,* xvni, 17, expresse omne conjugium inter fratres et sorores, etiam cx altero dunlaxat parente, vetat sub pœnamorlis. Certe,si Thamar idipsum scivit, hanc excusationem sute violationi prætexit, ut tempus redimeret, ct ex periculo tam evidenti elaboretur, ac manus Amnon amore furentis evaderet, ut innuit Josephus ct asserit Serarius.

11. Oppressit eam. —Ecce stuprum Amnonis Vm* vim inferentis sorori sute. Permisit hoc Deus ad castigandum adulterium Davidis patris. Amnon enim fuit filius Davidis primogenitus, eique dilectissimus, qui patris libidinem secutus vitiavit suam sororem. Hinc discant parentes esse casti, ut filios exemplo magis quam verbo doceant castitatem. Si enim sint incesti, filii eorum incestus imitabuntur.

15. Et exosam wi habuit Amnon onto magno ni- ver». 0. sus. — Naturalis ratio hujus odii, ait Cajetanus, a philosophis redditur, quod in tanto amore multa fiat seminis effusio, quæ valde alterat et immutat dispositionem eltcmperienrintcriorumhumorum: ct consequenter affectus mutat in contrarium, puta amorem in odium, quia sentiunt damna ingentia sui amoris ct libidinis effusæ. Audi Aristotelem, lib. IV, *Problem.* 11 : « Cur adolescentuli, cum primo concumbere incipiunt quibuscum fuerint congressi, eas re peracta odio habent? An quod mutatio summa exstiterit, sequentis tristitia» memores, eam fugiunt tanquam sontem, ad quam sese applicuerunt? « Idem ibidem, Proti. 6 : « Cur, inquit, omnium maxime animantium homo, postquam concubuit, dissolvitur ct languescit? An quod semen proportione sui corporis plurimum emittit? »

Addit Abulensis ex peculiari Dei providentia ct castigatione id factum esse, ct fieri solitum, ut scilicet ad illum amorem, qui excessive irrationabilis est, cxcessivum odium consequatur; ut hac ratione peccanti pœna congrua detur per opposita. Dei enim statatimi est, ut illi qui valde inique agunt, sibi ipsis nullo etiam puniente pœna sint. Unde S. Augustinus in *Confession.* : a Jussisti, Domine, et sic est, ut pœna sibi sil omnis inordinatus animus, n idem, serm. i i *Dc Verbis Domini secundum Matth.* : a Unicuique sua cupiditas, ait, tempestas est. »

Similes amantium conversiones in odia extrema ncccsquc mutuas recensentur passim in *Tragicis,* uti apud Senecam in *Medea,* quæ amasium suum Jasonem postea ita odit, ut in ejus vindictam communes filios ipso cernente, nec tamen impedire valente, jugularit. Atque has pœnas Poclæ vocant « Furias, » quia ex furentibus cogitationibus promanant. Sic Semiramis amasios suos, et inter eos filium suum atrociter occidit. Vide Abu¿J nsem iu fine cap. fuse disserentem de vi ct proprietatibus amoris. Aliam odii causam com-

mini$cunturRabbini,scilicetqiiodThaniarstiipro Amnon resistens, cum eo luctando ejus genitalia ita lœserit, ut ea debuerint abscindi; sed hæc cerebri Rabbinici crassæ sunt imaginationes et *figmenta.*

'**• 1«. **10. QI'S RESPONDIT EI : MAJUS EST HOC MALUM QUOD NUNC ACIS ADVERSUM ME, QUAM QUOD ANTE FECISTI, IX-**peulens me, — tum quia expulsio hæc erat publica ct infamis,cum violatio fuisset secretaci occulta; tum quia probrosa expulsio augebat dolorem ex violatione conceptum; cum enim Amnon debuisset eam a sc violatam solari, cique blandiri, hostiliter ct ignominiose expulit eam; tum quiaThamar sperabat quod Amnon vitium sibi illatum legeret, vel illud celando, vel se in uxorem ducendo : jam autem expulsa videbat et vitium publicari, et conjugium suum ah Amnone refutari ; tum denique quia per hanc expulsionem cernebat se ab omnibus contemnendam et repudiandam, ut nullus eam sibi postularet uxorem. Putabant enim plerique Amnon vitium aliquod in ea deprehendisse, ob quod eam ita inhumaniter expulisset. Quare quisque, hoc vitium fugiens, eam spernebat; unde ipsa domi incesta cl desolata contabuit, ut dicitur vers. 20.

Ver». I». **19. ImPOSITISQUE MANIBUS SUPER CAPUT SUUM, — ut** præ pudore manibus velaret faciem, in qua est sedes verccundiæ.

Vm. so 20. Sed nunc, soror, tace : frater tuus est, — g. *d.* Gravior esset injuria, si ab extraneo, vel homine vili oppressa fuisses : jam autem violata es a filio regis primogenito, fratreque luo, a quo cavere non debebas. Quare facile scient omnes te non consensisse, sed vi oppressam a filio regis, cui omnia licent. Hac ergo cogitatione solare ct mitiga dolorem tuum. Ha Abulcnsis.

v»n. ii. 21. Noluit contristarespmutum Amnon filii sui. — Hæc verba non sunt in Ilebræo, Chaldeo cl Septuaginta. Peccavit David non corrigendo, nec castigando Amnon filium suum dc hoc tam infami stupro, prœscrlim cum lex, *Levitici* xx, 17, id jubeat. Quare justo Dei judicio inde secuta sunt tot tanlaquc mala, damnaque tam Davidi quam Amnoni : nam hic occisus vitam perdidit, illo pene regnum cum vita amisit, ulciscente sororis snæ violationem Absalomo. Ita Abulcnsis, qui censet Davidcm debuisse Amnonem ob stuprum morte punire, uti sancit lex ; licet Cajetanus eum excuset a tam gravi punitione, eo quod crimen esset occultum, nec ullo testo probari posset. Adde quod Amnon esset primogenitus, lucres ct successor in regnum, ideoque in vita ob publicum reipublicra bonum servandus, ct mitiori poena castigandus.

23. Factum est autem post tempus biennii. — Vet* Hinc patet cædem Amnon contigisse biennio post stuprum ab eo illatum Thamar : tam cito Dei vindicta persecuta est scelestum ct incestum, cumque vita ct regno privavit. Erat enim primogenitus, ct D ividi in deliciis, ideoque in ejus regnum successurus.

21. Ef.CE TONDENTUR OVES SERVI TUI. — Absalom V«ML ergo filius regis crat pccorarius, curamquc habebat ovium ct pecorum, uti et «eteri principes illius wvi candidi ct simplicis.

23. Benedixit f.i, — *q. d.* David Absalomo bene Ver».!5. precatus est, itaque cum dimisit, dicendo, v. g. Vade in pace. Unde Vatablus vertit, *valedixit ci.*

29. Fugerunt, — timentes ne occiderentur, uti V«n.tt. Amnon; quasi Absalom solus cuperetcsso superstes, ut patri in regnum succederet, ne quis alius fratrum præferrclur. Sicut Turea, cum habet prêtera, omnes fratres occidit, ne ipsi regnum invadant.

32. Quoniam in ore Absalom erat, — *q. d.* Am- Ver». «. non crat in Absalomi oculis et ore, ut frequenter de ultione stupri ab eo sorori sum illati loqueretur. Quod enim est in corde, hoc ebullit in os.

37. Absalom fugiens abiit ad Tholomai filium Veri. 37. Ammiud regem Gessur .—Fugit ergo ad avum suum maternum; ipso enim erat filius filiæ Tholomai regis Gessur, uti dictum est capite m, vers. 3. Hic cuim nepotem suum recepit, el tutatus est, eo quod ipse Thamar neptis pariter suœ stuprum ultus fuisset cædc Amnon stupratoris.

38. Fuit ibi tribus annis. — Hinc patet diro- Ver». js. notaxis rerum tunc gestarum, quam assignavi cap. su, vers. 23.

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Jgoô per *Thecuitis blandiloquentiam Absalomum reconciliat Davidi, sed ita ut ipse cum ad conspectum non admittat. Deinde, vers.* 2J, *describitur Absalomi pulchritudo, casarios, proles ac succensio segetum Joab; qua re excitus Joab eum ad Davidis osculum admitti procurat.*

I. Intelligcns autem Joab, filius Sarviae, quod cor regis versum esset ad Absalom, 2. misit Thecuam, cl tulit inde mulierem sapientem, dixitque ad eam : Lugere te simula, et induere veste lugubri, et ne ungaris oleo, ut sis quasi mulier jam plurimo tempore lugens mortuum,

3. cl ingredieris ad regem, ct loqueris ad cum sermones hujuscemodi. Posuit autem Joab verba in ore ejus. 4. Itaque cum ingressa fuisset mulier Thecuitis ad regem, cecidit coram eo super terram, ct adoravit, cl dixit : Serva me, rex. 5. El ait ad eam rex : Quid caus® habes? Quæ respondit : Heu ! mulier vidua ego sum ; morluus est enim vir meus. 6. El ancili® tu n crani duo filii qui rixati sunt adversum se in agro, nullusque crat qui eos prohibere posset; et percussit alter alterum, el interfecit cum. 7. Et ecco consurgens universa cognatio adversum ancillam tuam, dicit : Trade cum qui percussit fratrem suum, ut occidamus eum pro anima fratris sui quem interfecit, et deleamus hæredem ; et quærunt exstinguere scintillam meam quæ relicta est, ul non supersit uro meo nomen, el reliqui® super terram. 8. El ait rex ad mulierem : Vade in domum tuam, el ego jubebo pro tc. 9. Dixitque mulier Thecuitis ad regem : lume, domine mi rex, sil iniquitas, ct in domum patiis mei; rex autem et thronus ejus sil innocens. 10. Et ait rex : Qui contradixerit libi, adduc eum ad me, et ultra non addet ul tangat tc. 11. Quæ ait: Recordetur rex Domini Dei sui, ul non multiplicentur proximi sanguinis ad ulciscendum, et nequaquam interficiant filium meum. Qui ait : Vivit Dominus, quia non cadet de capillis filii tui super terram. 12. Dixit ergo mulier : Loquatur ancilla tua ad dominum meum regem verbum. Et ait : Loquere. 13. Dixitque mulier : Quare cogitasti hujuscemodi rem contra populum Dei, el loculus est rex verbum istud, ut peccet, et non reducat ejectum suum? 14. Omnes morimur, et quasi aquæ ditabimur in terram, que non revertuntur ; ncc vult Deus perire animam, sed retractat cogitans ne penitus pereat qui abjectus est. 15. Nunc igitur veni, ut loquar ad dominum meum regem verbum hoc, presente populo. El dixit ancilla tua : Loquar ad regem si quomodo faciat rex verbum ancillæ su®. IG. Et audivit rex, ut liberaret ancillam suam de manu omnium qui volebant de hæreditate Dei delere me, et filium meum simul. 17. Dicat ergo ancilla tua, ut fiat verbum domini mei regis sicut sacrificium. Sicut enim Angelus Dei, sic est dominus meus rex, ut nec benedictione nec maledictione moveatur ; unde et Dominus Deus tuus est lecum. 18. Et respondens rex, dixit ad mulierem : Ne abscondas a me verbum quod tc interrogo. Dixitque ei mulier : Loquere, domine mi rex. 19. El ait rex : Numquid manus Joab tecum est in omnibus istis? Respondit mulier, ct ait : Per salutem anim® tuæ, domino mi rex, nec ad sinistram, nec ad dexteram est, ex omnibus his quæ locutus est dominus meus rex; servus enim tuusJoabipse præcepil mihi, el ipse posuit in os ancili® tu® omnia verba hæc. 20. Ut verterem figuram sermonis hujus, servus tuus Joab præcepit istud ; tu autem, domine mi rex, sapiens es sicut habet sapientiam Angelus Dei, ut intelligas omnia super terram. 21. El ait rex ad Joab : Ecce placatus feci verbum tuum ; vade ergo, cl revoca puerum Absalom. 22. Cadensque Joab super faciem suam in terram adoravit et benedixit regi, el dixit Joab : Hodie intellexit servus tuus quia inveni gratiam in oculis tuis, domine mi rex ; fecisti enim sermonem servi tui. 23. Surrexit ergo Joab el abiit in Gessur, et adduxit Absalom in Jerusalem. 24. Dixit autem rex : Revertatur in domum suam , ct faciem meam non videat. Reversus est itaque Absalom in domum suam, ct faciem regis non vidit. 25. Porro sicut \bsalom, vir non crai pulcher in omni Israel, cl decorus nimis ; a vestigio pedis usque ad verticem non erat in co ulla macula. 2G. El quando tondebat capillum (semel autem in anno tondebatur, quia gravabat cum cæsarics), ponderabat capillos capitis sui duceulis siclis, pondere publico. 27. Nati sunt autem Absalom filii tres, el filia una nomine Thamar, elegantis form®. 28. Mansitque Absalom in Jerusalem duobus annis, cl faciem regis non vidit. 29. Misit itaque ad Joab, ut mitteret eum ad regem, qui noluit venire ad eum. Cumque secundo misisset, et ille noluisset venire ad eum, 30. dixit servis suis : Scitis agrum Joab juxta agrum meum, habentem messem hordei : ite igitur, et succendite cum igni. Succenderunt ergo servi Absalom segetem igni. Et venientes servi Joab, scissis vestibus suis, dixerunt : Succenderunt servi Absalom

partem agri igni. 3!. Surrexitque Joab, et venit ad Absalom in domum ejus, et dixit: Quare succenderunt servi tui segetem meam igni? 32. Et respondit Absalom ad Joab : Misi ad te obsecrans ut venires ad me, et mitterem te ad regem, et diceres ei : Quare veni de Gcssur? melius mihi erat ibi esse ; obsecro ergo ut videam faciem regis : quod si memor est iniquitatis meæ, interficiat me. 33. Ingressus itaque Joab ad regem nuntiavit ei omnia; vocalusquc est Absalom et intravit ad regem, et adoravit super faciem terræ coram eo; osculatusquo est rex Absalom.

V(«. I. **1. COB REGIS VERSUM ESSET AD ABSALOM, — tum** quia ipso erat tertius ab eo genitus filius, ideoque proximus fero ut succederet ei in regnum; tum quia ipse erat pulcher el specie regia, uti diciturvers. 25; tum quia justam habuerat ex parte cædis occasionem, scilicet stuprum sorori suæ illatum, cujus pndicitiæ vindex exstiterat. Hoc enim apud omnes magnæ ducebatur laudi, censebaturque opus heroicum. Unde Gentiles celebrant Lucretiam, quæ a Sexto Tarquinio Tarquinii Superbi regis filio per vim violata, ob dolorem ct amorem pndicitiæ sese confodit. Qua do causa Tarquinius cum suis urbe pulsus est, ct Pr0 rcS*bus consules surrogali sunt Junius Brutus diifihl:-! d b. Collatinus, Lucrcliæ maritus. Vide Valeria* ◊ violi- num Maximum, lib. VI, cap. i, ubi inter alia hoc rt,ur- memorabile recenset : « Virginius, inquit, plebeii generis, sed patricii vir spurius, ne probro contaminaretur domus sua, proprio sanguini non pepercit. Nam cum Appius Claudius decemvir filino ejus virgini stuprum, potestatis viribus fretus pertinacius expeteret, deductam in foro puellam occidit : pudicieque interemptor, quam corruplæ pater esso maluit. »

Vm.1. 2. Misit Thecuam, et tulit inde mulierem sapientem. — *Thecua* erat urbs in monte sita, uberrimis abundans pascuis, distans a Bethlehem sex millibus passuum, a Jerusalem vero novem. Ita S. Hieronymus, Adrichomius et alii. Hinc fabulantur R. Salomon cl R. David mulieres ct viros Thecuæ fuisse cætcris sapienliores ; eo quod Thccua sit fertilis olearum ct olivarum : regiones enim oleis fertiles gignere sapientes; uli eadem Thecua genuit Amos ct Habacuc Prophetas : imo Rabbini asserunt Thccuitcm hanc fuisse aviam Amos prophetæ, sed nullo id argumento, nisi hoc quod uterque ortus sit ex Thecua, probant.

Veri «. **6. ANCILLJB TU.« ERANT DUO FILII QUI RIXATI SUNT, etc., ET PERCUSSIT ALTER ALTERUM. — Hebræi, et CX** eis Rabanus et Angclomus, cousent hanc uon esso fabulam, sed veram historiam, quæ mulieri huic, ejusque duobus filiis contigerit, quam ipsa cx pari applicarit Absalomo et Amnoni. Verum calieri passim censent esse tabulam ad rem apposite confictam, idque catis indicat ipsa narratio.

Porro prudenter utitur parabola hac, qua rex contra scipsum sententiam proferret, ut, postquam indicasse! servandum esse filium mulieris qui occiderat fratrem, cx hac lata a sc sententia animadverteret, servandum quoque sibi esse Absalomum qui fratrem Amnonem occiderat. Simili parabola usus est Nathan, cap. xii, qua Davidi persuasit adulterii sui poenitentiam. Disco hic, cum magnates, divites, potentes, superbos sibique præfidcntes de quopiam vitio corripere cupis, illis non loqui in secunda, sed in tertia persona ; quasi non ipsos, sed tertium aliquem hujus vitii reum arguere velis. Sic enim ipsi eam æquanimiter ferent, ac sagaciter conjicient id do se dici, sed corripientem ex modestia et verecundia non audere se nominare, quod vulgo dicitur : a Vapulet canis, ut Ico metuat ct sapiat. »

7. Et **QUÆRUNT EXSTINGUERE SCINTILLAM MEAM,** Ver»-' qu.« relicta est, — id est, filium unicum, qui mihi relictus est, ut sit scintilla, qua meam virique mei familiam pene exstinctam reaccendam, redintegrem ct propagem. Sicut enim consumpto igne relinquuntur favillæ et scintillæ sub cinere, ex quibus ignis per sulphurata reaccendi et resuscitari possit ; sic exstinctis filiis cætcris ultimus relinquitur, quasi scintilla, ex qua familiæ propago suscitetur, ac nomen et memoria conservetur. Sic Cicero, « scintillas belli, » vocat belli reliquias. Nota appositam metaphoram. Anima enim et vita comparatur igni, quia ipsa in calore,qui igni est proprius, consistit. Rursus Anlm» sicut ignis ignem inflammando, sic homo horninem gignendo propagat; *tertio,* quia sicut ignis primo, lucet ct splendet, sic et vita; *quarto,* sicut una Scnnjo lucerna deficiens accendit aliam, in qua quasi superstes lucet ct fulget, sic ct homo morions, in filio quasi superstes manet ct vivit : in filio enim videtur parens, sicut in imagine videtur exemplar; unde illud *Psal.* cxxxi, 17 : « Illud producam corliu David, paravi lucernam Christo meo.» Eadem metaphora usi sunt Gentiles, ut per lucernam vel lampadein quam in cursu alter alteri succedenti tradebat, significarent propaginem generationis et vitæ. Unde Lucretius :

El quasi cursores vital lampada (radunt.

Sic Plato, lib. VI *De Legibus,* ait, « oportere cives operam dare generandæ proli, ut vitam quam ipsi a majoribus accepere posteris tradant, quasi lampada ardentem, in qua ipsi luceant. »

8. Vade in domum tuam, et ego jubebo pro te, Ver».« — *q. d.* Curabo filium tuum servari, tibique reddi incolumem. Quærcs, an justum sit hoc Davidis judicium , quia lex Dei jubebat homicidam occidi, mullo magis fratricidam, qualis erat hic? Respon-

deo : Lex jubebat occidi homicidam publicum, cujus scilicet homicidium publice in judicio per testes probari poterat. Nam lex *neuter.* xvn,6, jubet ne quis occidatur, nisi duobus testibus convictus. Ilie autem erat fratricidium secretum, cui nullus interfuerat testis, ut dictum est vers. G. Quare hic juridice damnari occidiquc non poterat. Ha Vatablus. Rursum lex jubebat occidi homicidam voluntarium, non vero repentinum et casualem, qui scilicet absque ullo precedente odio, casu aliquem occiderat (uti erat hic);unde ad cum salvandum, *Numer.* xxxv, 11, Deus constituerat urbes refugii, ut ad illas confugiendo maneret illæsus et supplicii expers. Ha Cajelanus et alii.

Ve»*»- **9. Is ME, DOMINE MI REX, SIT INIQUITAS, ET IN DOMUM PATRIS MEI : REX AUTEM ET THRONUS EJUS** sit innocens. — Dicit hoc Thccuilis amice blandiendo Davidi, ut illi omnem eximat scrupulum condonationis homicidii, ipsumque in ea plane confirmet ac reconciliet Absalomo fratricidae, *q. d.* Si quid in hac condonatione peccatum est, opto ut peccati hujus poena non in te, o rex, sed in me meamquo domum tota devolvatur. Nolim enim in te propter me quidquain mali recidere; sed oro Deum ut illud omne in meum caput reflectat. Sic Rebecca filio suo Jacob timenti patris maledictionem, si se ipsi pro Esau fratre substitueret, respondit : « In me sit ista maledictio, fili mi, » Gen. xxvn, 13. Et Pilato trepidanti ad Christi condemnationem, Judæi, ut eum ad illam animarent, succlamarunt : « Sanguis ejus super nos, et super filios nostros, » *Matth.* xxvn.

Ye» 13. **13. Et LOCUTUS EST REX VERBUM ISTUD UT PECCET,**— scilicet « contra populum Dei,» ut precessi!. Thccuitis hæc post parabolam descendit ad ejus scopum, ut scilicet rex eam applicet Absalomo fratricidas, eique cædem condonet : quare novas hic rationes affert ct multiplicat, quibus Davidem ad ei parcendum impellat. *Prima* est hæc, ‹j. d. Absalom post Amnonem quasi proximus est ut tibi in regnum succedat, cumque populus amat, et optat ut succedat : consule ergo posteritati tuæ, consulo regno tuo, consulo populo tuo, ut scilicet ei idoncuin hæredein tuum cl successorem conserves, qualis est Absalom : alloqui peccabis et in tc ct in populum tuum, quod cum tanto principe, quantus est Absalom, privaris. Alii ts *ut pcccet,* sic explicant, *q. d.* Nisi Absnlomum illico revoces, idololatriæ ct aliorum peccatorum cris ei occasio. Ipso enim exsul degit apu i avum suum maternum regem Gessar, qui est i/ololatra, æque ac ejus aulici, qui Absalomum «d suam idololatriam cælcraquo sua vitia pellico ‹ satagunt.

Ven II. 14. **D.' NES MORIMUR, ET QUASI AQU.E DILABIMUR IN TERRAM . QUE NON REVERTUNTUR.** — Est hæC SCcunda Thecuilis ratio, ut David Absalomo det veniam, *q.* d.Vita hominum fluxa est ct evanida : Amnon, etiamsi non esset occisus, æque tamen debuisset brevi mori, uti omnes morimur ; Absalom quoque brevi morietur : non ergo quaerenda est a tc credis vindicta, ct mors Absalomi, quam ipsa natura eidem brevi irrogabit, *q. d.* Quam, o rex, dc Absalomo ultionem quæris? moderane? at jam moritur. « Omnes enim morimur, et quasi aquæ dilabimur. » Hebrea habent : *Omnes morimur, ct instar aquæ in terram effusa, quæ rursum colhgi et congregari nequit,* subaudi dilabimur ct dillluimus in mortem, ct terram cx qua plasmati sumus, *q. d.* Omnes quasi flumina precipiti cursu devolvimur in mare mortis cl sepulcri, quæ est a domus Aeternitatis » nostre, *Ecdi.* xn, 5. Rursum anima nostra brevi in morte exibit e corpore, ncc in illud revertetur ante generalem resurrectionem, ait Vatablus, aut potius *aquas* hic inlellige non fluminis, sed pluviæ; hæ enim in terram dilapsæ colligi nequeunt, *q. d.* Sicut terra absorbet pluviam, ut nil ex ca remaneat, quod rursum congregari cl colligi possit ; ita quoque vita nostra et corpus in mortem ct terram, cx qua formatum est, redit, ut revedi et rursum colligi, animæquc vitaliter uniri nequeat, nisi super naturam per Dei omnipotentiam, quarn ipse ostendet in communi omnium resurrectione. Comparat ergo vitam nostram aquæ non fluminis pertranseunli, sed pluviæ dclabenti in terram, ibique absorptæ et evanescenti, *q. d.* Amnon jam mortuus est, nec potest revocari ad vitam, sicut ncc aqua effusa rursum colligi potest, ait Procopius : utquid ergo Absalomum persequeris, nisi ut mortem morti, ct dolorem dolori tuo addas? brevi enim Absalom quoque morietur, et instar aquæ dilabetur in terram, nec ad vitam revocari poterii.

Nec vult Deus perire animam. — Est hæc tertia ratio petita ab imitatione clementiæ Dei,quæsæpe ad preces vel peccatorum, vel sanctorum pro peccatoribus orantium mitigat, vel revocat sententiam mortis contra eos latam.

17. Ut fiat verbum domini mei regis, sicut sa- v«». it CRiFiciuM, — quod in odorem suavitatis Deo offertur, *q. d.* Sicut sacrificium pro peccato oblatum, Deo est gratissimum ; si hoc votum meum pro Absalomi peccato condonando, tibi, o rex, oblatuinsit,quæso, pariter gratissimum. Tu enim es quasi Deus Noster terrestris, ct quasi numen quoddam Israelis, noster legit cum Septuaginta nriJD'7 *lemincha,* id est «n *sacrificium ;* jam cum Clialdæo aliis punctis legunt *limnucha,* id est in requiem ; undo vertunt, *q. d.* Jubeat rex Absalomum esso in quiete cl salvum.

Sicut enim Angelus Dei, sic est dominus meus **REX, UT NEC BENEDICTIONE, NEC MALEDICTIONE MOVEATUR.** — Thecuilis adulando captat Davidis benevolentiam, *q. d.* Libere loquar, quia human - tas tua, o rex, instar Angeli omnia tranquille audit, tam mala quam bona, nec laudibus vel vituperiis minisque flectitur, sed sincere dc omnibus judicat, uti spero quod hic pro me judi-

cabit,scilicet decere clementiam tuam, ut Absaldino *filio* parcat.

Ven. 19. **19. NIMQUID MANUS JOAB TECOM EST?** — *q. d.* Numquid opera et directione Joab hæc omnia agis el dicis?

Nec ad sinistram, nec ad dexteram est ,—q.d. Non est aliud quam quod sagacissime es odoratus, scilicet mo hæc omnia agere instinctu Joab.

Ver», si. 21. Ecce placatis feci verbum tuum , — ut parcam Absalomo, cumque ab exilio ad me revocem. Quæres, an peccarii David parcendo Absalomo homicida?, cum lex jubeat homicidas occidi? Respondet Cajelanus leges generati m decernere quod communiter et regulariter agendum est, singulares autem casus prudenti® Principis relinqui. Talis erat hic : crat enim fratricidium a filio regis commissum, qui fugerat ad avum suum regem Gessur Gentilem. Quare periculum erat ne avus juvaret Absalomum quasi nepotem suum, itaque post mortem Davidis bella orirentur dc successione in regnum inter filios Davidis, quæ ut vitaret David, sapienter pepercit Absalomo.

Vers. n. 25. Porro sicut Absalom, vir non erat pulcher in omni Israel, — q. d. Erat pulcherrimus omnium Israclitarum. Meminit hic Scriptura pulchritudinis Absalomi incidenter, ut innuat quam ob causam ipse omnibus fuerit acceptus et gratiosus, utquo tropologice indicet quam vana sint omnia bona hujus vitæ, et quam malis permixta. Absalom enim pulcherrimus corpore erat, aterrimus mente, ideoque in mortem funestissimam incidit, nimirum, sicut ait S. Augustinus, lib. XXII De *Civit.,* ut ostendatur hujus vitæ dulcedinem amaritudinibus et œrumnis respersam esse, ut alia vita quæralur, quæ nulla amaritudine perturbatur. Vide Abulensem hic, Quœst. XX, aliis exemplis id illustrantem.

Porro eximia hæc corporis pulchritudo arguebat animæ deformitatem. Natura enim omnem suam vimexerucrat in exornando corpore; undo animam inornatam reliquerat, ut patet ex ejus ambitione. Et solet Deus sua bona partiri. Unde mulieribus dat pulchritudinem, viris judicium, juvenibus robur, senibus prudentiam. Audi S. Chrysostomum, homil. in illud, *Utinam to'erassetis,* II *Corinth,* cap. xi : « Quid enim, inquit, ape utilius, quid pavone pulchrius? quid formica sapientius? El apis dulcedinem in se habet, pavo vero solummodo in pennis est, non in fructu decorus; formica vero contemptibilis hominibus, sed magistra virtutum est.» Idem præclare, homil. 37 *in Genes,,* sub finem : « Hoc, inquit, studium in ornando corpoic internam indicat deformitatem : el hujus delicia?, illius manifestam faciunt famem ; cl hujus vestium sumptus, illius indicat nuditatem. Impossibile enim est aliquam agere curam anime, et lanii facere corporis pulchritudinem cl ornatum. » EtS. Hieronymus, epist. *ad Furiam,* loqueos de Magdalena : a Meretrix, inquit, illa m Evangelio baptízala lacryinis suis, non habuit crispantes mitras, etc. Quanto fœdior, tanto pulchrior. » Et paulopost: «Ornatus, inquit, iste non Domini est; velamen istud Antichrist! osi. Quæ fiducia erigit ad coelum vultus, quos conditor non agnoscit.»

26. Semel autem in anno tondebatur, quia gravadat eum cæsaries. — Hebraico, *a fino dierum in dies tondebatur,* id est quotannis, sive anno recurrente, tondebatur. Ita Cajelanus, Arias, Pagninus, Vatablus et alii. Perperam ergo llebræi apud S. Hieronymum vertunt, *tondebatur de triginta in triginta diebus,* id est singulis mensibus. Perperam quoque Josephus, lib. VII *Antiq.* cap. vin, ait : a Cujus capitis tanta erat cæsaries, ul ex octo diebus tonderi potuisset. » Ut hanc absurdilatem tegeret Galenius Josephi ex Græco in Latinum interpres, ex se hæc substituit : *Tanta fuit ejus caesaries, ut intra octavum quemque mensem ad ducentos siclos, hoc est ad quinque pondo accresceret;* quod pariter falsum est, et Scriplune hoc loco repugnat. Porro Absalom gestabat comam per annum, non quod Nazareus esset, ut volunt Rabbini, sed quod pulchritudinis et comæ esset studiosus. Unde cl in poenam ex ea suspensus occubuit cap. xvm. Vm. a

Ponderabat capillos capitis sui ducentis siclis. — Narratur hic capillorum multitudo, ad designandam Absalomi pulchritudinem ; ad hanc enim non parum facit pulchra coma, et cæsaries densa. Porro siclus crat moneta ponderans quatuor drachmas, hoc est dimidiam unciam : quare siclus, si erat argenteus, crat ejusdem pretii et ponderis, cujus nunc sunt Romæ 4 julii, et in Hispania 4 regales Hispanici : sin aureus esset, pendebat el valebat 4 coronatos Erancicos quorum quisque valet duodecim julios, sive regales. Ducenti ergo sicli ponderabant centum uncias, quæ faciunt octo libras cum quatuor unciis, si libram accipias communem duodecim unciarum. Unde nonnulli apud Abulensem et Lyranuiu quos sequitur noster Sanchez et Salianus, censentes hoc pondus comæ esso nimium, pro pondere substituunt pretium, quasi coma Absalomi fuerit flava, densa et rutilans, ideoquo a feminis ad capillaturam sibi ex ea faciendam expetita, ac tanti œslimala, ul venderetur ducentis siclis argenti, qui faciunt octoginta aureos Romanos, (piorum quisque continet decem julios. Verum hoc refutant Lyranus et Abulcnsis (piasi pretium injustum, improbabile, et rem ineptam muliebribus ornamentis , nec Scriptura comam Absalomi commendat a colore, quod fuerit flava et rutila, sed a pondere. Et sane illa sententia videtur vim facere et torquere verba Sciipturæ, nam llebrœum hpœ *sakal* non significat *appretiabatur ,* vel *vendebatur,* sed *ponderabat,* uti vertit Noster, Septuaginta, Chaldæus, Josephus, Vatablus, Pagninus, Cretanus et abi passim.

Neque hoc pondus comæ mirum videri dcbel, tum quia illud, ut rem raram el novam hic recenset Scriptura, lum quia erat pondus comæ

totius anni ; coma nutem Absalomi crai densa, gravis, crebra et promissa, quæ toto .anno succrescens facile in tine anni ponderabat octo libras, quod pondus Absalom sentiebat quidem, ideoquo gravabatur, ct ulse onere levaret, tondebatur : minus tamen sentiebat, quam si pondus aliquod cx Irinsecum octo librarum capiti suo imposuisset; quia hæc coma orat capili ei connaturali, unde facile ab anima capitis sustentabatur. Sic enim non sentimus pondus corporis, quod est plus quam 50 librarum, quia anima illud informans, idipsum quasi suum, sibique intime unitum sustentat : unde cum anima separala est a corpore, sentitur ipsum pondus corporis sive cadaveris, ut vix ab homine robusto portari possit,

ven. i7. 27. Nati sunt autem Absalom filii tues. — Hi omnes statim ante patrem mortui sunt. Unde Absalom, cap. xvm, vers. -18, sine liberis fuisse dicitur. Ila Theodoretus.

Et filia una nomine Tramar elegantis forma. — Verisimile est nomcn hoc ci inditum a Thamar amila et sorore Absalomi : imo Sanchez opinatur filiam hanc aliud nomen proprium habuisse, scilicet *Maacha,* cognominatam vero fuisse *Thamar,* id est palmam, ab elegantia ct pulchritudine. Tradunt enim llebræi ct Josephus, lib. VII, cap. vin, quos sequitur Sanchez hic ct Abulcnsis cap. xiv, vers.20, *hanc Thamar* esse *Maacha,* qu e fuit uxor Roboam cl mater Abiæ. Hæc en in, Il *Parali]).* cap. xi, vers. 20, vocatur filia Absalom. Videtur ergo Absalom natus cx Maacha lilia regis Gessur, ut dictum est cap. ni, vers. 3, nomen matris suæ Mancha indidisse filiæsuæ, quæ oh speciem cognominala sii *Thamar.* Josephus lamen inferius agens de Roboam et Abia, lib. Vili, cap. m, assent hanc Thamar filiam Absalomi fuisse non Maacha, sed matrem Mancha, quæ fuit uxor Roboam cl mater Abiæ. Alii timen censent quod Absalom , qui H *Paral,* cap. xi, vers. 20, vocatur pater Maacha uxoris Roboam, alius cl diversus sit ah hoc Absalomo filio Davidis : nam idem, II *Paral,* cap. xui, vers. 2, vocatur «Uriel de Gabaa. Nomen matris ejus (Abiæ) inquit; Michaia (sive *Maacha,* vel, ut Josephus vocat *Micha),* filia Uriel dc Gabaa. p Atqui Gabaa crai tribus Benjamin. Ergo Absalom hic pater Maacha, qui alio nomine dictus csl *Urici,* fuit ex tribu Benjamin. Hic autem Absalom pater Thamar, filius Davidis, fuit cx tribu Juda. Ergo diversus est ab Absalomo, qui fuit pater Maacha, ct alio nomine dictus csl Uriel. Ita sentit Salianus cl Abulcnsis, qui sententiam suam revocat II *Paral,* cap. Xî, *Quæst.* XX, ct in cap. xin, *Quast.* V!. Si quis, Josephuin, lib. MH, cap. m, sequens, dicerei Maacba non esse Thamar, sed filiam Th uñar, ad hoc argumentum respondere posset, Thamar hanc fuisse filiam Absalomi filii Davidis, ac nupsisse Uriel Bcnj imitie, ex coque genuisse Maacha, quæ fuit uxor Roboam ct mater Abiæ : quare Maacha hinc, H *Paral,* cap. xi, vers. 20, dici *filiam,* id est *neptem* Absalomi. El hoc omnia adequai, ideoque valde csl verosimile, uli dicam lib. Ill, cap. xv, vers. 2 et 10.

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

A*bsalom sollicitat populum, cum coque conjurat contra Davidem in Hebron ; quare* David aun *suis, vers.* 11. *fwjit, ac, vers.* 24, *sacerdotes se sequentes cum* arca *remittit* in *urbem. Denique, vers.* 30, *ascendens montem Oliveti, nudis pedibus, flens ct operto capite, Chusai remittit in urbem, ut dissipet consilium Achitophel.*

1. Igitur post hæc fecit sibi Absalom currus, cl equites, et quinquaginta viros qui procédèrent cum. 2. El mane consurgens Absalom, stabat juxta introitum porlæ, et omnem virum qui habebat negotium ut veniret ad regis judicium, vocabat Absalom ad se, el dicebat : De qua civitate es tu? Qui respondens aiebat : Ex una tribu Israel ego sum servus tuus. 3. Rcspondebalquo ci Absalom : Videntur mihi sermones tui boni et justi. Sed non est qui te audiat constitutus a rego, dicebalque Absalom : 4. Quis me constituat ju licem super terram, ut ad me veniant omnes qui habent negotium, cl juste judicem? 5. Sed et cum accederet ad cum homo, ul salutaret illum, extendebat manum suam, el apprehendens, osculabatur eum. G. Faciebalque hoc ornili Israel venienti ad judicium, ut audiretur a rege, el sollicitabat corda virorum Israel. 7. Post quadraginta autem annos, dixit Absalom ad regem David : Vadam, el reddam vota mea quæ vovi Domino in llebron. 8. Vovens enim vovit servus tuus, cum esset in Gessur Syriæ, dicens : Si reduxerit me Dominus in Jerusalem, sacrificabo Do-

mino. 9. Dixitque ei rex David : Vade in pace. El surrexit, ct abiit in Hebron. 10. Misit aulem Absalom exploratores in universas tribus Israel, dicens : Slatini ut audieritis clangorem buccina!, dicite : Regnavit Absalom in Hebron. 11. Porro cum Absalom ierunt ducenti viri dc Jerusalem vocati, euntes simplici corde, et causam penitus ignorantes. 12. Accersivil quoque Absalom Achilophel Gilonitem consiliarium David, de civitate sua Gilo. Cumque immolaret victimas, facta est conjuratio valida, populusque concurrens augebatur cum Absalom. 13. Venit igitur nuntius ad David, dicens : Toto corde universus Israel sequitur Absalom. 14. Et ait David servis suis, qui erant cum eo in Jerusalem : Surgite, fugiamus; neque enim erit nobis effugium a facie Absalom : festinate egredi, ne forte veniens occupet nos, et impellat super nos ruinam, ct percutiat civitatem in ore gladii. 15. Dixcruntquc servi regis ad eum : Omnia quæcumquc praeceperit dominus noster rex, libenter exsequemur servi tui. 1G. Egressus est ergo rex, et universa domus ejus, pedibus suis; et dereliquit rex decem mulieres concubinas ad custodiendam domum. 17. Egressusque rex el omnis Israel pedibus suis, stetit procid adorno; 18. et universi servi ejus ambulabant juxta eum, et legiones Cercthi et Phelelhi, et omnes Gelhæi, pugnatores validi, sexcenti viri qui secuti cum fuerant de Geth pedites, praecedebant regem. 19. Dixit autem rex ad Elhai Getbacum : Cur venis nobiscum ? revertere, el habita cum rege, quia peregrinus es, cl egressus es de loco tuo. 20. Heri venisti, et hodie compelleris nobiscum egredi? ego autem vadam quo iturus sum; revertere, et reduc tccum fratres tuos, ct Dominus faciet tccum misericordiam cl veritatem, quia ostendisti gratiam et fidem. 21. El respondit Elhai regi, dicens : Vivit Dominus, ct vivit dominus meus rex ; quoniam in quocumque loco fueris, domine mi rex, sive in morte, sive in vita, ibi erit servus tuus. 22. Et ait David Elhai : Veni, ct transi; el transivit Elhai Gelhæus el omnes viri qui cum co erant, et reliqua multitudo. 23. Omnesque flebant voce magna, et universus populus transibat; rex quoque transgrediebatur torrentem Cedron, ct cunctus populus incedebat contra viam quæ respicit ad desertum. 24. Venit aulcm cl Sadoc sacerdos el universi Lcvitæ cum eo, portantes arcam fœderis Dei, el deposuerunt arcam Dei ; ct ascendit Abiathar, donec expletus esset omnis populus qui egressus fuerat de civitate. 25. El dixit rex ad Sadoc : Reporta arcam Dei in urbem ; si invenero gratiam in oculis Domini, reducet me, ct ostendet mihi eam ct tabernaculum suum. 2G. Si aulcm dixerit mihi : Non places, praesto sum, faciat quod bonum est coram se. 27. Et dixit rex ad Sadoc sacerdotem : 0 Videns, revertere in civitatem in pace; el Acbimaas filius tuus, el Jonathas filius Abiathar, duo filii vestri, sini vobiscum. 28. Ecce ego abscondar in campestribus deserti, donec veniat sermo a vobis indicans mihi. 29. Reportaverunt ergo Sadoc cl Abiathar arcam Dei in Jerusalem, ct manserunt ibi. 30. Porro David ascendebat clivum Olivarum , scandens ct flens, nudis pedibus incedens, el operio capite, sed el omnis populus, qui erat cum eo, operto capite ascendebat plorans. 31. Nuntiatum est aulcm David, quod et Achilophel esset in conjuratione cum Absalom, dixitque David : Infatua, quæso, Domine, consilium Achilophel. 32. Cumque ascenderet David summitatem montis in quo adoraturus erat Dominum, ecco occurril ei Chusai Arachilcs, scissa veste, cl terra pleno capite. 33. El dixit ci David : Si veneris mecum, eris mihi oneri ; 34. si autem iu civitatem revertaris, ct dixeris Absalom : Servus tuus sum, rex; sicut fui servus patris tui, sic ero servus tuus, dissipabis consilium Achilophel. 35. Habes autem tccum Sadoc et Abiathar sacerdotes ; et omne verbum quodeumque audieris de domo regis, indicabis Sadoc et Abiathar sacerdotibus. 3G. Sunt autem cum cis duo filii eorum, /Vchiinaas filius Sadoc, el Jonathas filius Abiathar ; cl mittetis per eos ad me omne verbum quod audieritis. 37. Veniente ergo Chusai amico David in civitatem, Absalom quoque ingressus est J ‘fusalem.

Ver», I. !• IGITUR POST II.F.r. FECIT SUH ABSALOM CIRRUS.— quasi ambiens regnum, præsertim quia mortuo Amnonc primogenito, secundo etiam Cheliab vel mortuo, vel ininus apto ad regnum , ipse tertio loco genitus cap. ni, vers. 2, videbatur proximum habere jus ad regnum. Adde Absalomum fuisse superbum : nam ambivit regnum, vivente adhuc patre, illudque ipsi armis et vi extorquere conatus est : qu® fuit insignis ejus tum arrogantia, tum injustitia, tum impietas. Unde S. Chrysostomus, homil. De *Absalomo,* tom. I : «Perdidit, ait, consilium Absalom, dum parricidio cupit mercari imperium. » Et inferius ostendit eum fratricidio addidisse parricidium, saltem mente destinatum, atque hoc fuisse pœnam illius : « Dum, inquit, in Absalom fratris occisi facinus non vindicatur, in parricidium patris recidivum facinus iteratur. » Nimirum hæc inter alias fuit pœna a Deo inflicta Davidi, ad puniendum ejus adulterium ct homicidium. *Priina* enim pœna fuit mors infantis ex adulterio nati; *secunda,* Amnonis incestus,et stuprum Thamar; *tertia,* Amnonis cædes per Absalomum; *quarta,* fuit Absalomi rebellio. Ambitio enim hominem cxcæcat, iliique rationem eripit, uti eripuit Lucifero, de quo S. Bernardus, serm. 2 *De Verbis Isaiæ:* «Miser, inquit, ipse qui sine Deo esse maluit, quam sub Deo. » Idem fit iis, qui ambiunt prtelaluras. Unde S. Bernardus, *epist.* 42: « Curritur, inquit, in clero passim ab omni ætatc et ordine, a doctis pariter et indoctis, ad ecclesiasticas Curas, tanquam sine curis jam quisque victurus sit, cum ad Curas pervenerit, n

Ver». 7. **7.** Post quadraginta autem annos dixit Absalom ad regem. —Nonnulli ex Josepho pro *quadraginta* legunt, *quatuor, Sic* enim habet Josephus, lib. VII *Anliq.* cap. vin : « Absalom quarto post reconciliationem anno oravit patrem, ut llcbroncm adiret. » Joscphuin sequiturTheodoretus,Hugo, Abu-Icnsis, Adrichomius cl alii, qui putant hanc rebellionem Absalomi contigisse quarto anno post ejus reconciliationem, qui fuit regni Davidis 32, ut patet ex dictis cap. xii, vers. 24. Verum Hebræa, Chaldæa, Septuaginta, constanter habent *quadraginta,* non *quatuor,* itaque legunt S. Hieronymus, Glossa, Lyranus, Cajctanus, Dionysius, cæteriquc Interpretes prisci ct moderni. Sed dissentiunt unde hi 40 anni computaudi sint. Nam Vatablus numerat cos ab eo tempore, quo Hebræi a Samuele petierunt regem, quod ipse facium putat anno decimo principatus Samuelis. Sed errat in calculo : plurcs enim exinde fluxere anni; secundo,S. Hieronymus in Trudit.computat ab eo tempore, quo Saul occidit sacerdotes in Nobe, turbamque evertit. Alii numerant a morte Saulis, alii a cæde Goliath, alii a navitate Absalomi. Verum numerus annorum non respondet.

Dico ergo hos 40 annos computandos esso a prima unctione Davidis in regem, facta a Samuele I *Deg.* XVI, 13. Hæc enim faeta est, cum David ageret annum vigesimum; inde computa annos hos 40, pervenies ad annum ætatis Davidis sexagesimum, quo factaest Absalomi conjuratio, cum David in regno ageret annum trigesimum (regnum enim adiit agens annum trigesimum), post quem adhuc decem annis regnavit, mortuusque est anno ætatis70. Ita Torniellus,Salianus, Emmanuel Sa, Paulus Burgensis, Abulensis ct alii.

Lnde opinantur nonnulli Absalomum hoc prætexlu suam tyrannidemet rebellionem excusasse, quod sicut pater suus David Sauli socero suo Deo inobi dienti, ideoque impicet tyrannice imperanti a Deo ' urrogatus esset, unctusque a Samuele in regem atino ætatis su® 20, sic pariter jam ipse patri impie et tyrannice imperanti, ac præsertim cum Bcthsabee adulteranti, cl Uriam occidenti, pari jure el modo succederet. Unde et Semei Davidi Absalomum fugienti idem improperavit.

Ex dictis sequitur Absalomum, cum bellum movit Davidi, fuisse fere triginta annorum. Nam rebellavit, cum David in regno ageret annum trigesimum. Ipse aulcm sub inilium regni Davidis al) eo genitus est, ut palet cap. in, vers. 3.

10. Regnavit Absalom in Hebron ,— quia in He- Ven. i», bron natus eral Absalom, cap. ni, vers. 3, ubi pariter pater David regnai® cœperat, et sacrificia obtulerat. Hebron enim ob sepultos in ea Patriarchas habebatur locus sanctissimus, el abbiadili* frequentabatur : hic ergo Absalomi fuit praetextus, et hæc commoditas sceleris et conjurationis conflandæ. Ha Abulensis. Vide Absalomi scelus, tyrannidemet parricidium exaggerantem S.Chrysoslomum, hom. *De Absalomo,* tom. 1, vel quisquis ejus est auctor; nam styli latini elegantia, ct vocum allusioncs indicat auctorem fuisse Latinum, non Græcum.

13. Toto corde universis Israel sequitur Arsa- Ven. »3. LOM. — Causam dat Abulensis, *Quæst.* XIX,primam, quod Absalom apud populum erat gratiosus, ejusque corda sollicitaret, suaque humanitate sibi devinxerat, ut patet ex dictis initio capitis. *Secundam* causam assignat, punitionem Dei: Deus enim hac ratione volebat implere pœnam Davidi intentatam cap. x ii, 11. Quare objecit menti populi dotes, et gratiam Absalomi, vitiavero Davidis, cæteraque quæ in eo displicebant vulgo : quo factum ut vulgus, uovitatisappetens, Davidem fastidiret, et novum regem Absalomum ambiret. Objecit hæc ei Deusob bonos fines a se intentos, sed providebat populum iis abusurum ad rebellandum Davidi, idquo permittere decrevit ad punienda Davidis peccata. Vide dicta *Exod.* cap. vu, vers. 3.

14. Et ait David, etc. : Sorgiti, fugiamus. — Ver», u. Causam fug® dat S. Chrysostomus in *Psalm,* m, quem tunc David dictavit invocans Deum in tanta persecutione, ut patet ex ejus titulo : « Rugiebat, ait, David filium suum, quoniam castitatem fugerat; fugiebat filium, quoniam matrimonium pudicum violaverat. Rugiebat filium, quoniam legem Dei, qu® dicit : Non occides, Non adultera-

bis, *fugerat.* Quoniam enim alienam agnain in domum suam introduxerat, ct ejus pastorem interfecerat, qui crai e domo sua agnus, pastorem cornu petebat. Alionas domui bellum intulit, sed ex domo sua in ipsum bellum incitatur, » etc.

Moralitcr, disce hic quam vanum sil quod parentes glorientur in filiis suis, quamque verum illud : « Heroum lilii noxæ. » Nam sæpe filii sunt degeneres, cl parentum hostes. En tibi David lres genuit filios, quorum primus Amnon incestu soror, m violavit; *secundus* Absalom fuit fratricida ei parricida; *tertius* Salomon fuit idololatra et plane mulierosus. Quod mystico Judæis applicat S. Ambrosius, lib. I *Apolog. David,* cap. tn : «Genuil David, inquit, duos filios, unum incestum, alium parricidam, eo quod incestusel parricidalis populus (Jud torum) affixo patibulo crucis, carnem proprii jugulaturus esset auctoris. »

i;. **17. Er LEGIONES** Cerethi et Phelethi. — **Quæ**nam istæ fuerint dixi cap. vm, vers. 28.

Er omnes Getiiæi. — Erant bi milites, non Philistini, sed Judaei, qui in omni perseculiono Saulis Davidi adhæserant. Dicti sunt « Gclhæi, » quod Davidem cx Judrea in Gelh urbem Philistinorum fugientem secuti fuerant, ibique mullo tempore cum eo habitarant. Ita Abulcnsis.

vei 20. Heri vexisti, et hodie compelleris nobiscun egridi? — Hinc videtur quod Ethai fuerit PhilistZEUs,scilicet Gethæus, atque paulo ante cx Gelh migrarit llierosolymam, factusque sit proselytus, ut Davidi se sociaret. Plura de co disputat Abulcnsis, sed conjectando.

DOMINIS FACIET TECUM MISERICORDIAM ET VERITATEM (id est æquitatem, fidelitatem), quia ostendisti GRATIAM ET FIDEM, — *q. d.* Opto OFOqUC Ut Deus libi rependat gratiam ct fidem quam mihi exhibuisti, ut scilicet sit in tc misericors, cl constans in benefaciendo, sicut tu mihi fuisti.

v«..!j 23. Rex quoque transgrediebatur torrentem Cedron. — David hic fugiens Absalomum transivit torrentem Cedron, ul per montem Oliveti fugeret in dc'crlum, ibique se absconderet. Unde Init typus Christi, qui fugiens Judam proditorem et Júcheos,cumdem torrentem transivit. Absalom enim, ait Eucbcrius, fuil typus Judæ proditoris. Hinc el *Absalom* hebraico idem est quod *patris* pier, scilicet simulata ct licta; quia pater Christus pacem habuit, quam Judas non habuit, sed simulavit, cum scilicet eum osculando ab eo proditus est Judæis.

v..». u. 25. Reporta arcam Dei ix urbem, — scilicet in locum suum honorificum, a me illi erectum et ornatum, ne cum me cxule exularc cogatur.

v«<t :■ **20. SI AUTEM DIXERIT MIHI : NOX PLACES, PII.ESTO** stM — ad ti ob'cqucndum ul regno ejiciar, ct exui vagusque per orbem oberrem, ac fiam pauper et inops, ut etiam victum mendicare cogar. A ide hic miram Davidis humilitatem, obedientiam ct re- gnationem, qua meruit in regnum restitui, inagisque quam antea exaltari. David m imitatus Fcrdinandus II, modernus Imperator, cum nuper undique abìiostibus cingeretur, et quasi ad manticam redigeretur, totum se Deo resignavit, ct paratum ad imperium relinquendum, imo ad fortunam tenuissimam cl paupertatem subeundam ultro *so* obtulit, ideoque sereno ac tranquillo semper animo æque ac vultu omnes hostium incursus sustinuit el superavit ; quare a Deo tot victoriis ornari, ac tot beneficiis donis cl gratiis, quales cernimus ct miramur, cumulari meruit.

27. O Videns, revertere, — *q. d.* O sacerdos, o Ven.ii pontifex, revertere in urbem, ut ei æque ac mihi prosis. Pontifex enim vocatur « Videns, » id est, Propheta, quia indutus rationali, in quo crat Urim ct Tummim, Deum consulens excipiebat ejus oracula, caque edicebat et prophetabat.

30. Porro David ascendebat clivum Olivarum, Ven. w — scilicet montem Oliveti, cujus pars crat hic clivus, sive collis. Eo ascendit, tum ut per cum fugiens Absalomum, iret in desertum ibique lateret. Absalom enim veniebat in Jerusalem ex Hebron, quæ erat ad meridiem, mons vero Oliveti erat ad orientem ; tum ul in monte Olivarum, id est oleis el olivis abundante, Deum adorarci, ut dicitur vers. 31, Deique opem cl misericordiam (cujus symbolum est oliva et oleum) in tanto discrimine imploraret. Solebant enim prisci ad Orientem versi adorare ob causas quas recensui *Ezech.* vm, 1G. Mons Olivarum autem crai ad orientem Ilierosolymœ; tum denique ut esset typus Christi, qui in eodem monte Oliveti Patrem orans cum lacrymis ct sudans sanguinem, inchoavit passionem et redemptionem nostram, ideoque cx eodem monte post 40 dies u resurrectione gloriosus in cœlum ascendit. Audi S. Cyrillum Hierosolymitanum Catechesi 2 De *poenitentia :* « Cum, inquit, Absalom adversus illum, in est Davidem, arma cepit; quamvis inultæ illi ad fugam viœ paterent, per montem tamen Olivarum fugere maluit, firma invocans mente liberatorem illum qui istinc coelos ascensurus crat. »

Scandens et flens, nodis pedibus incedens et operto capite. — Hebræi enim rcque ac postea Romani nudo capite incedebant quasi liberi ct expediti; in luctu vero caput operiebant et legebant, ut palet cap. xix, vers. 4, ct *Jerem.* cap. xxiv ct seq. : « Luxit, ail, Judæa, etc., ct afflicti operuerunt capila sua. » Vide hic miram Davidis humilitatem, poenitentiam, patientiam, qua flens, nudipes ct tcclo capite lugens fugam capessit, itaque populum se sequentem ad idem faciendum suo exemplo compellit; quia

Regis ad exemplum lotus componitur orbis.

Nimirum sciebat David sibi non tam cum Absalomo, quam cum Deo rem esse : eum itaque prius hisce pœnitentiæ armis expugnare decrevit; Deo enim expugnato exarmatus crat Absalom. Audi Salvianum, lib. H *Dc Providentia :* « Jam si addenda est ct ipsius fugæ facies, quale illud fuit,

cum tantus rex et tanti nominis cunctis regibus altior, mundo major, omnes admodum suos, cum paucissimis suis fugeret, in comparatione dudum sui egestuosus, in comparatione sui solus, fugiens cum metu, cum dedecoro; cum luctu, operto, inquit Scriptura, capite, ct nudis pedibus incedens, super istis prioris status a seipsocxulans, pene jam post se vivens, dejectus usque in servorum suorum, vel, quod gravo est, contumeliam, vel quod gravius misericordiam : ut vel Siba eum pasceret, vel maledicere Semei publice non timeret. Ita Dei judicio a so aliter effectus, ut ei, quem timuerat totus orbis, unus in faciem insultaret inimicus. »

Addit S. Chrysostomus, homil. 3 in *Matth.,* Davidem non tantum in tantis ærumnis patientem fuisse, sed et Deo gratias egisse : a Cum illum tyrannum, inquit, fratricidam et parricidam pro se regnantem videret, nec sic quidem scandalum mente concepit. Sed si, inquit, hoc visum fuerit Deo, me quidem errare semper et esulare, illum vero regnare, amplector atque suscipio, et habeo pro innumeris, quæ mihi a Deo inferuntur, tribulationibus gratiam. Longe aliter, quam plurimi impudentes pariter ct arrogantes : qui, cum ne minimam quidem pariem de illius vii lute possideant, si quos videant prospere agentes, se vero parvam sufferre maestitiam, animas suas non metuunt mille vulnerare blasphemiis. »

Ver» 31. 31. Quod ACHITOPHEL ESSET IX CONJIHIATIONE. — Causam dant Hebræi, quod Achitophel ulcisci voluerit vitium nepti suæ a Davide illatum :Bethsabee enim erat filia Eliam filii Achitophel. Vide dicta cap. xi, vers. 3.

Infatua, qujeso, Domine, consilium Achitophel. — Erat enim ipso vir valde prudens ct magni consilii. Porro Deus varios habet modos infatuandi prudentum consilia, idque sine peccato; v. g. objiciendo alia consilia, alias cogitationes, alias rationes cl modos, qui prima fronte videantur magis commodi et speciosi, ac tegendo corumdem incommoda, difficultates et pericula. Ex adverso vero objiciendo alterius boni consilii, quod a prudentibus suggeritur, difficultates el incommoda, ac tegendo ejus utilitatem et commoda. Sic fecit hic Deus. Effecit enim ut Chusai, amicus secretus Davidis , opponeret se consilio prudenti Achitophelis, illudque suis rationibus everteret. Effecit enim ut Absalomo ejusque asseclis magis probaretur noxium consilium Chusai, quam utile Achitophelis, ut patebit cap. seq. Tà *infatua* alludit ad nomen *Achitophel;* hoc enim hebraico idem est quod *frater incus res insulsa,* ait Pagninus, vel *frater meus ruina,* ait Angelomus ct Pagninus.

Sic experimur in nobis, nos nna re et ratione aliquando moveri, alias eadem non moveri, quia ejus vis el efficacia aliquando nobis speciosa videtur, alias non videtur; vel ex alia ct alia corporis menlisque dispositione, vel cx instinctu Angeli, dæmonis, vel alicujus socii ct amici.

Plura tunc dixit David, si non ore, certe corde, quæ postea in *Psalmo* uv conjecta sunt. Huc enim spectant illa in co : a Elongavi fugiens el mansi in solitudine. » El : «Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique. Tu vero (o Achilopel mihi domesticus et a consiliis) homo unanimis, dux meus, et notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos, v pro quo S. Hieronymus vertit : « qui simul habuimus dulce secretum. » Deus ergo perfidiæ Achitophel fidem Chusai, qu® illam superavit, opposuit.

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

S3a *occurrit Davidi fugienti cibos offerens. Mox, vers. 5, Semei maledicit Davidi ; unde Abitai eum ad necem deposcit, sed vetat David. Inde, vers.* 15, *Absalom Jerusalem ingreditur, ac concubinas patris publice violat.*

1. Cumque David transisset paululum montis verticem, apparuit Siba puer Miphiboseth in occursum ejus, cum duobus asinis qui onerati erant ducentis panibus, el centum alligaturis uvæ passæ, et centum massis palatharum, ct utre vini. 2. Et dixit rex Sibae : Quid sibi volunt hæc? Responditque Siba : Asini, domesticis regis ul sedeant; panes ctpalathoe, ad vescendum pueris tuis ; vinum aulem, ul bibat si quis defecerit in deserto. 3. Et ait rex : Ubi est filius domini tui? Responditque Siba regi : Remansit in Jerusalem, dicens : Hodie restituet mihi domus Israel regnum patris mei. 4. Et ait rex Sibæ : Tua sint omnia quæ fuerunt Miphiboseth. Dixitque Siba : Oro ut inveniam gratiam coram te , domine mi rex. o. Venit ergo rex David usque IJahurim; elecce egrediebatur inde vir de cognatione domus Saul, nomine Semei, filius Gera, procedebalque egrediens, ct maledicebat. 0. Millebatque

lapides contra David, et contra universos servos regis David ; omnis autem populus, et universi bellatores, a dextro et a sinistro latere regis incedebant. 7. Ita autem loquebatur Semei, cum malediceret regi : Egredere, egredere, vir sanguinum, el vir Déliai. 8. Reddidit tibi Dominus universum sanguinem domus Saul; quoniam invasisti regnum pro eo, ct dedit Dominus regnum in manu Absalom filii tui ; et ecce premunt te mala tua, quoniam vir sanguinum es. 9. Dixit autem Abisai filius Sarvi® regi : Quare maledicit canis hic mortuus domino meo regi? vadam, et amputabo caput ejus. 10. Et ait rex : Quid mihi et vobis est, filii Sarviæ? dimittite eum, ut maledicat; Dominus enim præccpit ei ut malediceret David : et quis est qui audeat dicere quare sic fecerit? 11. Et ait rex Abisai, et universis servis suis : Ecce filius meus, qui egressus est dc utero meo, quærit animam meam, quanto magis nunc filius Jemini ? dimittite cum, ut maledicat juxta præccplum Domini; 12. si forte respiciat Dominus afflictionem meam, ct reddat mihi Dominus bonum pro maledictione hac hodierna. 13. Ambulabat itaque David ct socii ejus per viam cum eo. Semei autem per jugum montis ex latere contra illum gradiebatur, maledicens, et mittens lapides adversum eum, terramque spargens. 14. Venit itaque rex, et universus populus cum eo lassus, el refocillati sunt ibi. 15. Absalom autem et omnis populus ejus ingressi sunt Jerusalem, sed el Achitophel cum eo. 1G. Cum autem venisset Chusai Arachiles amicus David ad Absalom, loculus est ad eum : Salve, rex; salve, rex. 17. Ad quem Absalom : Hæc est, inquit, gratia tua ad amicum tuum? quare non ivisti cum amico tuo? 18. Responditque Chusai ad Absalom : Nequaquam; quia illius ero quem elegit Dominus, et omnis hic populus el universus Israel, cl cum eo manebo. 19. Sed ut el hoc inferam, cui ego serviturus sum? nonne filio regis? sicut parui patri luo, ita parebo et tibi. 20. Dixit autem Absalom ad Achitophel : Inite consilium quid agere debeamus. 21. Et ait Achitophel ad Absalom : Ingredere ad concubinas patris tui, quas dimisit ad custodiendam domum; ut cum audierit omnis Israel quod fœdaveris patrem tuum, roborentur tecum manus eorum. 22. Tetenderunt ergo Absalom tabernaculum in solario, ingressusque est ad concubinas patris sui coram universo Israel. 23. Consilium autem Achitophel, quod dabat in diebus illis, quasi si quis consuleret Deum, sic erat omne consilium Achitophel, et cum esset cum David, el cum esset cum Absalom.

Ven i **i.** Apparuit Sira pieu Mipiiiboseti. — « Puer, » id est servus et curator, qui omnia bona Miphiboseth curabat ct administrabat. Improbus hic servus inhians heri sui claudi ct miseri prædiis, ut ea a Davide oblineret, e Jerusalem egressus, imo antegressus Davidem fugientem, ex villa quapiam heri sui, occurrit Davidi cum annona copiosa, crimen falsum perduellionis hero suo imponens, ul palet cap. six, vers. 26.

Palatiiarim, — id est carycarum, sive ücuum aridarum. Hebraice, *fructuum astitorum.*

3. Dicens : Hodie restituet mihi domus Israel regnum patris mei, — Junalhæ et avi Saulis. impudens el inopia fuil hæc Sibæ in herum suum .Mipbibosclh calumnia, tum quia ipse, utpote claudus et elumbis, ineptus erat ad regnum; tum quia dc eo iu regem evehendo nemo cogitabat : nam omnes Absalomum sequebantur ul eum regem crearent : quare jure servum hunc ut iniquum et meudacem apud Davidem accusat herus Miphiboseth cap. xtx, vers. 26.

vt.„_ « **4.** Tea sint omnia, QU£ fuerunt Mipuiboseth. — Nimis cito David credidii Sibne criminanti suum herum Miphibosclh : ideoque eum ul ingratum suis prædiis privavit, caque dedit avaro Sibæ, qui illa ambiebat. Quare peccavit David, cum temere Miphibosclh innocentem et inauditum ac miserabilem, atque amantissimi Jonathæ sui lilium bonis omnibus spoliavit, caque in Sibam ejus servum maledicum transtulit; ideoque permisit Deus ut hanc injustitiam gravissima ab alio servo injuria compensaret, nimirum ul Semei servus malediceret Davidi suo principi. Postulabat cnim divina justitia, ut qui unum servum injuste locupleterai, per alterum gravissime castigaretur. Discant hic principes non temero credere suis servis, dum alios criminantur, ut in eorum opes vel officium succedant. Credula est prigeipum suspicio et ambitio, ubi de eorum honore agitur, uti hic agebatur de regno Davidis, cui nisi prudenter ct fortiter ipsi principes resistant, facile se in falsitatem et injustitiam adduci sinent. Unde S. Bernardus, lib. I *De Considerat.,* in fine : u Cujus, inquit, callidissimœ vulpeculæ (nimis facilis creda-

litatis, quæ datur calumniæ) magnorum neminem comperi satis cavisse versutias. Inde cis ipsis pro nihilo iræ multa, indegno innocentium frequens addictio, inde prœjudicia in absentes, d Pressius et magis ad rem præsentem Auctor Imperfecti apud S. Chrysostomum, *homii.* 2 : « Rex, inquit, quidquid adversus regnum suum putaverit, totum verum (estimai. Animus ejus semper suspectus est, regni zelo repletus. Dum omnia limet, omnia suspicatur, facile credit, quidquid fuerit suspicalus. Sicut vir, si zelet uxorem, aut uxor virum, omnem auditionem turpem credit de illo, etsi non sit auditio digna ct idonea ut credalur, tamen fidem auditionis zelus commendat. »

Veri.». 5. Nomine Semei. — S. Hieronymus in *Tradit.* ait hunc Semei esse Nabath patrem Jeroboam, qui schisma fecit a Roboam nepote Davidis : cique decem tribus abstulit, seque earum regem effecit, III *Reg.* cap. xi cl seq. Verum id falsum esse liquet, ex co quod Semei fuerit filius Jcmini, ideoquo de tribu Benjamin, ac cognatus Saulis, ut hic dicitur. Jeroboam vero ejusquo pater Nabath fuero cx tribu Ephraim, ut patet III *Reg.* cap. xi, vers. 26. Ita Abulensis ct alii.

Dices : Semei, cap. xix, vers. 20, ait sc esso cx domo Joseph; Joscphi autem filius erat Ephraim: ergo Semei eral cx tribu Ephraim. Respondeo, Joseph ibi significare omnes decem tribus quarum una erat Benjamin, cx qua prognatus erat Semei, de quo plura ibidem.

Et maledicebat mittebatquf. lapides contea David. — Hebræi tradunt Semei quinque atrocia maledicta cl convicia in Davidem conjecisse : vocitasse cnim cum *primo* adulterum, *secundo* Moabitam, *tertio* homicidam, *quarto* leprosum, *quinto* abominabilem ; idque colligunt ex HI *Rcg.* cap. i, vers. 8, uti ibidem ostendam. Fuit magna hæc Semei protervia, impietas, impudentia, calumnia, audacia, maledicentia æque ac imprudentia ct stultitia : poterat cnim cl debebat cogitare Davidem, vel quem ex ejus asseclis tantam improbitatem cædc ejus ulturum, uti camdem ullus csl Salomon : sed ira ct furor cum cxcæcavit, ut malum hoc sibi obventurum non prospiceret, ncc metueret, ideoque non caveret.

ven. io. 10- Et ait rex : Quid mihi et vobis est, filii Sarviæ? — *q. d.* Quid mihi cum vestra indignatione ct contentione contra Semei? nolo illam mihi adscribí, nolo illius esso particeps.

Muchíi* Dnidi» ad male- Dimittite eum, ut maledicat. — Mira hic Davidis tRntæ injuri® tolerantia elucet. Audi S. Ambrosium, lib. I De *Davide,* cap. vi : « Quam moraliter, inquit, docuit quod injuriarum tempora, examina probationum sint. Exercetur bonus athleta conviciis, cxcrcctur laboribus et periculis, ul dignus sil cui deferatur corona justillo, n Unde mox citans hæc Davidis verba : « Quid mihi ct vobis,» etc., exclamat : a0 altitudo prudentiæ! 0 altitudo patientias! 0 devorandæ contumelia) grande inventum ! Ecce verborum contumelia parricidii levavit ærurnnam. Quis sccum talem non compenset injuriam, ut quem homo kesit, cum Deus meliorum retributione soletur?»

Aurea est sententia S. Basilii, senn. *Contra* tra- *sccntes,* in editione Basileensi : «Neque, inquit, in solitudinibus echo sic integra ad cum, qui vocem emisit, refracta csl, velut contumeliae ad conviciatorem revertuntur. » Similis est Tertulliani, lib. De *Patientia,* cap. vin. « Si parum, inquit, œquanimiter audiam dictum aliquod in me protervum aut nequam, reddam ct ipse amaritudinis vicem ncccssc est, aut cruciabor impatientia mula. At qui hujusmodi dictis aures obstruxerit ab utroque incommodo eripietur, neque loqueos maledicet, neque tacens affligetur.» Ila David suas aures obstruebat : a Ego autem, inquit, sicut surdus non audiebam, et sicut mutus non aperiens os suum; ct factus sum sicut homo non audiens, el non habens in ore suo redargutiones,» *Psal.* XXXVII, vers. Li ct 15.

Dominus enim prmcepit ei, ut malediceret David. — David, sui adulterii ct homicidii conscius, cx humilitate cl poenitentia cogitabat Deum misisse Semel (etiamsi res sc aliter haberet) cique jussissc ul hæc scelera sibi exprobraret, itaque cum pro meritis castigaret : Semei ergo fuisse quasi lictorem Dei; sed quod Deus volebat cx justa vindicia, hoc Semei fecit ex injusto odio cl malevolentia, ac plura quam Deus jusscrat in eum scelera congessit per calumniam, quorum reus non erat David. Sic t» *praccpit* active et proprie accipitur.

Secundo, rò *præcepit* improprie ct permissive accipi potest pro *permisit,* vel potius pro *decrevit permittere* hanc maledictionem, *eamque positive* emit *ordinavit* ad meam pœnam et supplicium. Deus cnim videns Semei infensum Davidi, quod a Saule Ure' cognato suo regnum ad sc transtulisset, ideoque propensum ad ci expulso ct fugitivo maledicendum, ex proposito voluit permittere, ul hæc ejus malevolentia in opus maledicenti® exiret, idque directe cl positive ordinavit ad hunc finem, ut scilicet Davidis peccala per cam castigarentur et punirentur. Undo proprœeepïf, Hebræi ct Septuaginta habent, *dixit,* id csl decrevit, statuit, ordinavit, scilicet permittere hanc malignitatem, ul per eam me pro peccatis affligat, *q. d.* Ego peccatis meis hæc ct plura commerui; maledictio hæc est justa scelerum meorum vindicta mihi a Deo decreta ct irrogata : quare me camdem patienter tolerare, et dc manu Dei suscipere oportet, ut filius peccans patienter et amanter suscipit flagellationem patris : Deus cnim utitur impiorum impietate, quasi tortore ad piorum errala puniendum. Sic *proripere* vol *mandare* accipitur pro *ordinare* sive *jubendo* sive *permittendo, Matth.* cap. xix, vers. 7 : a Moyses mandavit dare libellum repudii;» « mandavit, » id est permisit repudiare uxorem, sed id permittens, mandavit ut non repudietur nisi per libellum publica auctoritate ju-

dicis conscriptum. Sic I *Regum* cap. xin, vers. 14, *dicitur Deus* « percepisse, » id est ordinasse Davidi ut regeret Israel; et corvis amandasse,» id est ordinasse ut pascerent Eliam, III *Reg.* cap. xvn, vers. 4; alioqui enim corvi, cum carcant ratione, præcepti proprii sunt incapaces. Sic III *Rcg.* xxu, 22, Deus daemoni volenti decipere regem Achab ait : a Egredere, ct fac ita, » id est permitto ul ita *facias.* Impii enim ita pendent et reguntur a Dei providentia, ut non possint quidquam agere nisi habeant ejus *placet,* hoc est permissionem non negativam, sed positivam. Sicut in Republica non possunt degere usurarii el meretrices, nisi habeant *placet,* cl permissionem positivam principis et aula? terrestris. Et hoc significat, *-¿præccpit,* id est ordinavit. Ita S. Ambrosius, *Apolog. David.* cap. w: a Non accusat Dominum, inquit, quasi auctorem injuriæ, sed magis laudat, quod patiatur nos minora perpeti, ut majorem veniam peccatorum adipiscamur. » EtS. Bernardus, *serm.* 34 : a Prorsus, ait, vir secundum cor Dei, qui de corde Dei ferebat sententiam. Sæviebat lingua maledica, cl ille intendebat quid in occulto ageret Deus. Vox maledicentis in auribus, et animus inclinabat se ad benedictionem. Numquid in ore blasphemi Deus? Absit; sed eo usus est ad humiliandum David. Nec latuit Prophetam, quippe cui incerta et occulta sapienti® suæ manifestaverat Deus. Et ideo dicit : Bonum mihi quia humiliasti me. »

Ta injatía momeato jrrejtornio tuorum.

Tropologice imitemur Davidem qui, cum malediceretur a Semei, cogitabat dc peccatis suis, quibus id meritus erat, ideoque patienter idipsum tulit. Ita S. Gregorius, lib. XXXI *Moral,* cap. XVII : a Tunc, ait, illata convicia bene toleramus, cum in secreto mentis ad mala perpetrata recurrimus, cl majora nos meritos videmus.» Dicat ergo patiens et pœnilcns sibi : Ego Deum lelhaliler offendi; ego meritus sum in æternum ardere in gehenna, subsannari cl cruciari a dromonibus. Non feram ergo verbulum hoc maledicum cl mordax? Imo vero patiar verba quælibet ct quantalibet, potius quam verbera. Verba enim aurem feriunt, verbera pulsant dorsum. Audi S. Chrysoslomum in *Psal.* xxxv, vers. 2 : a Cum maledictis me incesseret Semei, peccatum a me commissum revocavi in memoriam, considerans quod propter ipsum maledictis appelor cl punior, et regia expulsus, fuga cogor me® saluti consulere. » El Theodorelus : «Conviciis, inquit,affectus, peccati memini, cl stimulis c peccato emissis configebar, reputans hanc esse causam, cur ego maledictis afficiar, ct tyrannide opprimar, et a regiis domibus exactus fugere cogar. » Accedit S. Gregorius, lib. XXXI *Moral,* cap. x\ii : «David, inquit, exsurgentem contra se filium fugiens, reduxit ad animum malum quod perpetravit, et æquanimiter pertulit quod audivit, et contumeliosa verba non tam convicia quam adjutoria credidit, quibus sc purgari, sibique misereri posse judicavit. Leve quippe videtur quod injuria percutimur, dum in actione nostra perspicimus, quia pejus est quod meremur; sicquo fit ut contumeliis gratia magis quam ira debeatur. » Hæc ad verbum cx S. Gregorio transcripserunt Eucherius (verius Buda) cl Angclomus. Audi denique S. Ambrosium, lib. I *Offic.* cap. vi : «Ibat, inquit, tanquam mulus ct humiliatus, ibat tacens : ncc movebatur, cum vir appellaretur sanguinis, qui crat conscius propri® mansuetudinis. Non ergo movebatur conviciis, qui abundabat bonorum operum conscientia. Itaque is qui cito injuria movetur, facit se dignum videri contumelia, dum vult ea indignus probari. Melior est itaque qui contemnit injuriam, quam qui dolet. Qui enim contemnit, quasi non sentiat, ita despicit : qui autem dolet, quasi senserit, torquetur. »

Dices : S. Augustinus, lib. *De Gratia et lib. arb.* cap. XX, ait : « Deus voluntatem Semei vitio suo malam in hoc peccatum maledicendi Davidi inclinavit. » Ergo positive fuit auctor maledictionis et peccati, quod absit. Respondeo, «inclinavit,» id est inclinatam ad maledicendum tenuit, direxit, frenavit, cl impedivit nc in alium quam Davidem seso exsereret, ac permisit ut in cum omne rancoris virus sui effunderet. Sicut qui Iconem ligatum catena manu tenet, cum objectis variis canibus non permittit cum in illos insilire, sed tantum in certum aliquem molossum, tuncque funem laxat, cumque dimittit ut cum invadat, cum coque duellcl, hic dicitur leonem immisisse in molossum, etiamsi active ct positive non immiserit, sed tantum laxato fune dimiserit et permiserit ut molossum aggrederetur : simili modo Deus hic egit cum Semei, agitque cum ejus similibus. Unde subdit S. Augustinus : a Dixit Deus Semei, ut malediceret Davidi, id est cor ejus malum misit vel dimisit. » Tantum enim vult S. Augustinus docere corda hominum etiam impiorum cl malevolorum esse in manu Dei, caque ita concludi et cocrccri, ul non nisi ad id quod ipso voluerit, convertantur, nec alio quam quo ei libuerit ferri el erumpere nequeant; Deum enim cis uti ad puniendos illos, quos ille punire voluerit. Hinc cap. xxm, S. Augustinus *Deus obdurat,* exponit, *obdurari permittit* Pharaonem cl similes reprobos, addilquc non Deum, sed liberum eorum arbitrium proprie el positive scipsum obdurare. Denique addit cap. xx, Deum hæc operari in cordibus impiorum per Angelos bonos vel malos. Boni hæc mala operantur indirecte cl objective, mali, directe ct impulsive.

II. Ecce filius meus qui egressus est de utero meo, qil erit animam meam. Ven.H — Tunc psalmum. m, composuit David, coque Dei opem invocavit dicens : « Domine, quid multiplicati sunt qui tribulant me?» Ubi S. Chrysostomus : a Qui ex me genitus est, inquii, conira me est, sed tu es pro me. Mea mccum viscera bellum gerunt, meus populus. Post Absalomum meus contra me armatur exer-

i itus. Oves mere lupi facti sunt, ct Icones agni, et canes rabie perciti, agnelli, ctcornu petentes tauri, arietes; non propter mcipsum affleior tristitia, sed illorum dolco exitium.»

v«i. is. 12. Si forte uespiciat Dominus. — S. Ambrosius, lib. I De *Ofllc.* cap. xl mii, notat hie 1res rationes, quibus David probat sibi tolerandam esse hanc Semei maledicentiam. «Vide, inquit, quomodo el humilitatem et justitiam ct prudentiam emc- rendre a Domino grafite reservaverit. Primo dicit: Ideo maledicit mihi, quia Dominus dixit illi ut maledicat; habes humilitatem, quia ea quæ divinitus imperabantur, aequanimiter quasi servulus ferenda arbitrabatur. Iterum dixit : Ecco filius meus, qui exivit de ventre meo, quaerit animam meam. Habes justitiam; si enim a nostris graviora patimur, cur indigne ferimus quæ inferuntur ab alienis? Tertio ait : Dimitte illum ul maledicat, quoniam dixit illi Dominus; ut videat humiliationem meam et retribuat mihi Dominus pro maledicto hoc. Nec jam solum conviciantem pertulit, sed etiam lapidantem, et sequentem illæsum reliquit, quin etiam post victoriam petenti veniam, libenter ignovit. Quod eo inserui, ut Evangelico Spiritu sanctum David non solum inoffensum, sed etiam gratum fuisse convicianti docerem, ct delectatum potius quam exasperatum injuriis; pro quibus mcrccdem sibi reddendam arbitrabatur. »

21. Ingredere ad concubinas patris tui.—Quinta est hæc pœna Davidis, iliaque congrua culpæ. Sicut enim ipse violaverat secreto Bethsabee; sic Absalom violavit ejus concubinas, id est secundarias uxores, non secreto, sed publico in conspectu totius populi ; quæ magna fuit impudentia, impietas ct libido. Dedit Absalomo hoc consilium vafer, sed impius Achitophel, ejusque causam subjecit dicens :

Ut, cum audierit omnis Israel quod foedaveris PATREM TUUM, ROBORENTUR TECUM MANUS EORUM, — ul scilicet sciant te implacabile contra patrem odium concepisse, itaque excludatur omnis spes ct timor reconciliationis cum eo, atque hac ratione confirmentur ct roborentur in conspiratione tua contra ipsum promovenda ct perficienda. Multi enim prudentes metuebant se jungere Absalomo, eo quod cogitarent : Absalom quasi filius facile reconciliabitur patri, idque curabit paler; sed ipse tunc suam iram ct vindictam in nos convertet ct evomet. At jam videntes cum violasse uxores patris, judicabant cum esse irreconciliabilem patri, ideoque roborabantur in sua cum eo contra patrem conjuratione. Ha Theodorelus : «Timens, inquit, Achitophel ne natura cos (Davidem ct Absalomum) rursus conjungeret, deinde si fieret conciliatio, poenas daret proditionis, extremam illam suggerebat iniquitatem, ut reconciliationi nullus pateret aditus. Statini autem dedit poenas illius impiæ ct nefari® suasionis : cl quoniam in patrem armavit filium, ipse rursus in se armavit manus, ct iis laqueum collo injiciens miserrimum sustinuit finem. Nam cum ad rerum finem providendum esset idoneas, non admissa ejus suasione Davidis futuram credidit victoriam; et timens proditionem sua manu de se sumpsit supplicium. »

22. Tetenderunt ergo Absalom (in dativo) tabernaculum in solario, — hOC CSt ÍD tabulato sive tecto (tecta enim in ludæa erant plana quasi tabulata), ut a toto populo conspici posset; popii lus enim videbat concubinas ingredientes tabernaculum , et post eas sequentem Absalomum, uti faciunt fornicatores sequentes suas pellices in fornicibus ; actum vero ipsum turpem non videbat, quia tabernaculum velabatur cortinis : alioqui enim res hæc fuisset nimis impudens ct populo exccrabilis, uti idcirco fuit Cynicorum secta,quorum parens fuit Diogenes, qui ob caninam hanc inverecundiam dictus est Cynicus, id est caninus. -:-

I.NGRESSUSQUE EST AD CONCUBINAS PATBIS SUI CORAM universo Israel. — Audi Salvianum, lib. Il *De Providentia :* « Impurior nescias, an cruentior filius ; quia interficere patrem non potest parricidio, fcedat incestu, et quidem incestu prater incesti nefas, per industriam accumulandi sceleris elato; cum utique facinus, quod etiam secreta abominabile facerent, persecutor parentis publice perpetraret : scilicet ut feralissimo crimine non pater tantum absconsus deformaretur, cum oculi etiam totius orbis publico foedarentur incestu.»

23. Consilium autem Aciutoprel, etc., quasi si v?:' «. quis consuleret Deum, — id est, habebatur ab omnibus prudentissimum et divinum, *q. d.* Consilium Achitophel œstimabatur quasi oraculum. Nimirum homo versipellis et impius accommodabat se tempori ct personis, ac Davidi pio pia dabat consilia, Absalomo autem impio, impia : quæ prudentia erant secundum diabolum, at non secundum Deum. Erant euim apposita ad fovendam ejus ambitionem et tyrannidem, sed opposita virtuti, pietati et obedientiæ, quam filius debet patri. Sic et hodie in aulis Principum non desunt consiliarii ; qui ad omnem ventum auramque Principis se suaque consilia inflectant, ut cum probo sint probi, cum improbo improbi. Notus fuit nuper in Anglia Consiliarius magni nominis, qui cum Maria regina Catholica erat Catholicus, fingebatque se mire devotum et pium; ac succedente Elisabelha infide heterodoxa larvam detraxit, gessitquo sc ut hærcticum, et Catholicos persecutus est : idem tamen volebat haberi aCalholicis Catholicus. Cupiebat enim audire politicus, et omnibus placere, omniumque gratiam inire. Unde cum quidam e Patribus Societatis nostr® (qui mihi hæc in Belgio olim narravit) in Anglia captus ab co secreto rogaretur, quid Tiansmarini et principes Catholici de sc sentirent, argute, sed apposite vereque respondit : Domine, ipsi asserunt te imitari orbes inferiores coelorum qui sequuntur

motum primi mobilis; sic enim te sequi nutum molumquc Reginæ. Talis quoque fuit Volsæus ille, qui Henrico Vili, ut ejus libidini assentaretur, repudii Catharina? uxoris, indeque omnium Angli® malorum fuit causa. Unde justo Dei judicio in Ilenrici Vili indignationem incidit, miserequc periit dicens : a Quia magis placere studui regi quam Deo, hinc juste Dei iram incurri, et regis gratiam amisi,» uti refert Sanderus in *Schismate Anglicano.* Ulinam nostri Achilophelcs, ejus exitum intuentes, ejusdem mores ct consilia politica detestarentur, ac ejus suspendio saperent, ne similem mortem praesentem et ¿ternam sibi consciscerent !

CAPUT DECIMUM SEPTIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Achitophel vafrum utileque consilium dat Absalomo; sed illud dissipat Chusai, qui illud, vers. 15, *curat renuntiari Davidi, ut sibi fuga consulat, transeatque Jordanem. Quarc, vers,* 23; *transit cum David, sequitur Absalom. Mox, vers. 27, Sebi, Machie cl Berzcllai annonam castris Davidis inferunt.*

1. Dixit ergo Achitophel ad Absalom : Eligam mihi duodecim millia virorum, et consurgens persequar David hac nocte. 2. Et irruens super cum (quippe qui lassus est, et solutis manibus) percutiam eum ; cumque fugerit omnis populus qui cum eo est, percutiam regem desolatum. 3. Et reducam universum populum, quomodo unus homo reverti solet ; unum enim virum tu quæris, et omnis populus erit in pace. 4. Placuitque sermo ejus Absalom, et cunctis majoribus natu Israel. 5. Ait autem Absalom : Vocate Chusai Arachiten, ct audiamus quid etiam ipse dicat. 6. Cumque venisset Chusai ad Absalom, ait Absalom ad cum : Hujuscemodi sermonem locutus est Achitophel : Facere debemus, an non? quod das consilium? 7. Et dixit Chusai ad Absalom : Non est bonum consilium, quod dedit Achitophel hac vice. 8. Et rursum intulit Chusai : Tu nosti patrem tuum, et viros qui cum eo sunt, esse fortissimos el amaro animo, veluli si ursa raptis catulis in saltu sæviat, sed et pater tuus vir bellator csl, nec morabitur cum populo. 9. Forsitan nunc latitat in foveis, aut in uno, quo voluerit, loco; el cum ceciderit unus quilibet in principio, audiet quicumque audierit, et dicet: Facta esi plaga in populo qui sequebatur Absalom. 10. Et fortissimus quisque, cujus cor est quasi leonis, pavore solvetur; scit enim omnis populus Israel fortem esse patrem tuum, et robustos omnes qui cum eo sunt. 11. Sed hoc mihi videtur rectum esse consilium : congregetur ad te universus Israel, a Dan usque Barsabee, quasi arena maris innumerabilis, et tu eris in medio eorum. 12. Et irruemus super eum in quocumque loco inventus fuerit, ct operiemus eum, sicut cadere solet ros super terram : et non relinquemus de viris qui cum eo sunt, ne unum quidem. 13. Quod si urbem aliquam fuerit ingressus, circumdabit omnis Israel civitati illi lunes, et trahemus eam in torrentem, ut non reperiatur ne calculus quidem exea. 14. Dixitquc Absalom, et omnes viri Israel: Melius est consilium Chusai Arachitæ consilio Achitophel ; Domini autem nutu dissipatum est consilium Achitophel utile, ut induceret Dominus super Absalom malum. 15. El ait Chusai Sadoc el Abiathar sacerdotibus : Hoc elhoc modo consilium dedit Achitophel Absalom, el senioribus Israel ; et ego tale et tale dedi consilium. 16. Nunc ergo mittite cito, el nuntiate David dicentes : Ne moreris nocte hac in campestribus deserti, sed absque dilatione transgredere; ne forte absorbeatur rex, et omnis populus qui cum eo est. 17. Jonathas autem et Achimaas stabant juxta fontem Rogel ; abiit ancilla et nuntiavit eis ; et illi profecti sunt, ul referrent ad regem David nuntium ; non enim poterant videri, aut introire civitatem. 18. Vidit autem eos quidam puer, el indicavit Absalom; illi vero concito) gradu ingressi sunt domum cujusdam viri in Bahurim, qui habebat puteum in vestibulo suo, et descenderunt in eum. 19. Tulit aulem mulier, ct expandit

velamen super os putei, quasi siccans ptisanas; el sic latuit res. 20. Cumque venissent servi Absalom in domum, ad mulierem dixerunt : Ubi est Achimaas et Jonathas? Et respondit eis mulier : Transierunt festinanter, gustata paululum aqua. At hi qui quærebant, cum non reperissent, reversi sunt in Jerusalem. 21. Cumque abiissent, ascenderunt illi de puteo, et pergentes nuntiaverunt regi David, et dixerunt : Surgite , el transite cito fluvium, quoniam hujuscemodi dedit consilium contra vos Achitophel. 22. Surrexit ergo David elomnis populus qui cum eo erat, et transierunt Jordanem, donec dilucesceret; el ne unus quidem residuus fuit, qui non transisset fluvium. 23. Porro Achitophel, videns quod non fuisset facium consilium suum, stravit asinum suum, surrexitque ct abiit in domum suam el in civitatem suam; el disposita domo sua, suspendio interiit, et sepultos est in sepulcro patris sui. 24. David aulem venit in castra, et Absalom transivit Jordanem , ipse et omnes viri Israel cum eo. 23. Amasam vero constituit Absalom pro Joab super exercitum ; Amasa autem erat filius viri, qui vocabatur Jelra de Jesraeli ; qui ingressus esi ad Abigail filiam Naas, sororem Sarviæ, quæ fuit mater Joab. 2G. Et castrametatus est Israel cum Absalom in terra Galaad. 27. Cumque venisset David in castra, Sobi Clius Naas de Rabbatti filiorum Ammon, et Machir filius Ammihel de Lodabar, et Berzellai Galaadites de Rogelim, 28. obtulerunt ei stratoria, et tapetia, et vasa fictilia, frumentum, el hordeum, el farinam, ct polentam, et fabam, ellentem, et frixum cicer, 29. el mei, et butyrum, oves, et pingues vitulos, dederuntque David, et populo qui cum eo erat, ad vescendum ; suspicati enim sunt populum fame el siti fatigari in deserto.

I. Persequar David.—Erat hoc utile consilium. Si enim Achitophel fugientem Davidem e vestigio, cum lecto milite fuisset insecutus, utique cum inermem, desertum et imparatum oppressisset : at cum, suadente Chusai, interjecta fuit mora, David undique subditos ad se convocavit, armavit , in aciem disposuit, itaque confligens cum rudi populo Absalomi cum prostravit. Celeritas enim in bellis plurimum valet. Unde illud Julii Cæsaris: « Veni, vidi, vici. » Et illud Caroli V : « Veni, vidi, sed vicit Christus. «Audi ipsum Caesarem contra Pompeium dimicantem, apud Lucanum, lib. I :

Dum trepidant nullo Crmalæ robore partes,
Tolle moras : semper nocuit differre paralis.

Cum enim , ut narrat Plutarchus in *Apophteg. Boni.,* Pompeius instructam aciem apud Pharsalum inibi consistere, ct hostem operiri jussisset, Osar dixit illum errasse, qui vim , impetum ac divinum afflatum animorum ad incursionem paratorum mora relaxasset.

9. Forsitan nunc latitat in foveis, — *q. d.* Etiamsi invadamus castra Davidis,ul suadet Achitophel, forte non inveniemus eum, quia ipse sese in antris absconderit ; scit enim se a te quæri, ncc tibi posse resistere. Differamus ergo donec totum Israelem congregemus, qui cum distributis aciebus per omnes montes, valles, sylvas, antra ct speluncas perscrutentur, obsideant ct capiant.

II. Congregetur ad te universus Israel.—Non hoc volebat Chusai, sed id suæ sentontiæ prætcxuil, ut daretur mora Davidi ad fugiendum ct comparandum prœlium. Politica discant hic principes rebellionem et seditionem omni ratione ct modo esse præcavendam, curandumque ne oriatur; si autem jam orta sit et conflata, injiciendas ei esse moras et remoras ; tum quia furor populi ct animorum ardor tempore languescit et subsidit ; tum quia princeps contra illam interim se munire et armare potest, ac consilia multa captare ad eam discutiendam. Multis id exemplis demonstrare possem. Unum tantum afferam Fabii Maximi, qui a mora quam tumultuantibus, ac praesertim Annibali ad prælia ferventi et ardenti injiciebat, cognominatus est *Cunctator,* de quo illud :

Unas homo nobis cunctando restituit ren.

Ipse enim, ut ait Plutarchus in ejus Vita, « cum hostes inleliigeret difficultate laborare stipendii, cunctandum censuit Romanis, nec pugnandum cum homine qui exercitum haberet multis ad id ipsum duratum praeliis; cæterum submittenda sociis auxilia, oppidaque in potestate tenenda, dum vigor illo per se Annibalis, sicut flamma exigua ct levi excitata vi marcesceret. » Audi rursum quid do eo scribat Julius Frontinus, lib. VI *Stratag.* cap. i : « Fabius Maximus non ignarus Gallos ct Samnites primo impetu praevalere, suorum autem infatigabiles spiritus Inter moras decertandi etiam incalescere, imperavit militibus ut contenti essent primo congressu sustinere, ul hostem mora fatigarent ; quod ubi successit, admoto etiam subsidio suis, in prima acie universis viribus oppressum fudit hostem. « Sic Chusai hic injiciens moras rebellioni Absalomi, eam dissipavit.

13. CIRCUJIDAUIT OJLNIS Israel CIVITATI ILLI FU- Veri.

ses. — Est hyperbole significans magnitudinem virium et exercitus, *q. d.* Tantum populi numerum, tantas copias colligemus, ut possimus funibus civitatem circumdare (ut ita loquar) et trahere in ruinam (1).

Ve», ii. **14.** Domini autem nutu dissipatum est consilium AcniTOPHEL utile. — Qua ratione id fecerit Deus, dixi cap. sir, vers. 31.

Ver», is. **is.** et ait Cdusai Sadoc et Ariatiiar sacerdotibus,—scilicet summis, hoc est Pontificibus; erant ergo tunc duo Pontifices, scilicet Sadoc descendens ex Eleazar primogenito Aaronis filio,el Abiathar descendens ex Heli ct Ithamar juniore Aaronis filio : quare potior et dignior eral Sadoc, unde priore loco semper ponitur ante Abiathar. Causam dedi superius.

Ver». 17. **17.** Xon ENIM POTERANT VIDERI, AUT INTROIRE CIVITATEM, — *q. d.* Achimaas ct Jonathas, exploratores Davidis, non audebant palam ingredi urbem, seque ostentaro Jcrosolym®, quia port® ejus arcte a vigilibus custodiebantur, a quibus fuissent agniti captique : idcirco missa est ad eos ancilla, qu® ad cos dicta factaque Chusai deferret, ul ipsi eadem renuntiarent Davidi.

Ver», is. |g Vjdjt autem eos quidam puer. — Hebræi apud S. Hieronymum tradunt hunc puerum fuisse filium ancili®, qu® nuntium a Pontificibus perferebat ad eorum filios Jonathan et Achimaas, ul ipsi idipsum referrent Davidi : verum incertum csl quis inerii hic puer; grandior enim fuit, nipote qui idipsum retulit Absalomo, ul ejus gratiam iniret, nec verisimile est eum voluisse accusare matro n suam, eamque in periculum vil® conjicere.

*'• 19. Quasi siccans ptisanas. — *Ptisana* vox Græca est, significans hordeum vel triticum decorticatum; enim est purgo, decortico, tundo. Fit cnim ptisana ex aliis frugibus, ait Dioscorus lib. II. Apud Columellam, *ptisana est* pullis genus cx farina hordeacea, cui maxima restaurandarum virium vis inest et nutriendi ; ejus cremor sive succus datur febricitantibus. Vulgo medici *ptisanam* vocant hordeum a gluma separatum, in aqua decoctum, qui potus csl saluberrimus, cujus laudes Hippocrates integro volumine conscripsit. Causas dat Plinius, lib. XXII, cap. xiv : «Quoniam ptisana, inquit, lubrica cx facili hauriretur, quoniam sitim arceret, quoniam in alvo non intumesceret, quouiam facile redderetur, et assuctis hic solus cibus in febri bis die posset dari. »

Vrr». ti. 21 Subgitb et TRANSITE cito pluvium, — Jordanem. Hoc consilium Davidi dat Chusai, quia licet ipse evertisset consilium Achilophelis suadentis Absalomo, ut illico persequeretur Davidem , tamen verebatur nc Absalom urgente Achitophele et sociis mutaret mentem , et illico milites post Davidem submitteret ad eum capiendum.

tí) Veteres seplssime utebantur fttnibus connexis ungutbtu ferreis ad diruenda urbium momia.

23. Porro Acihtonil1 videns quod non fuisset vm». » FACTUM CONSILIUM SUUM, CtC., SUSPENDIO INTERIIT.— ne scilicet a Davide caporetur, et quasi proditor suspenderetur; prævenit ergo ct redemit suspendium infamo ct violentum suspendio spontaneo et voluntario. Ipso cnim, ut erat prudens et sagax, prrevidebat Davidem bellicosum ex mora sibi data collecturum validas copias ac rebellem Absalomum debellaturum. Ha Procopius, Theodoretus cl alii. Vido hic quam verum istud : « Malum consilium consultori pessimum. »

Symbolice Achitophcl, proditor Davidis, fuit typus Jud® proditoris, qui pariter laqueo sc suspendit, ait Angclomus et Ruperlus.

Porro Elias in Thisbi Hebraice p2CP *techante* vertit, *suffocatus est;* undo putat catairho fuisse suffocatum. Verum Septuaginta, Josephus, Noster et alii constanter vertunt, asseruntque eum se suspendisse ; huc enim cum adegit mala conscientia, desperatio ct justa numinis vindicta, ut ipse sibi fauces strangularet, quibus impium consilium dederat, ct dominum suum Davidem prodiderat. Unde videntur ipsi legisse in Cal active pan' *iechanac,* id est, *strangulavit se,* licet jam legant passive in niphal *icchancc,* id est *strangulatus est.* Verum Chaldæus, Vatablus, Pagninus, Lyranus, Abulensis et alii legentes licet *iechanec,* vertunt tamen active, *strangulavit se,* sive *strangulatus est a seipso;* significatur cnim actio reciproca sive passio, quam agens sibi ipsi infert. Audi Josephum, lib. VII *Antiq.* cap. ix : « Convocatis omnibus domesticis, exposuit eis qu® Absalomo consuluerat, addens, quia non persuasisset, certo se brevi fore periturum. Davidem enim omnino superiorem hoc bello fore, ct amissum regnum recepturum esse. Præstat igitur, inquit, magno animo, ut virum ingenuum decet, e vita exire, quam Davidi ob filio navatam contra cum operam excarnificandum se præberc. n

24. David autem venit in castra. — Hebrrea el Septuaginta, *venit in Mahanaim,* id est in urbem qu® dicta est *Mahanaim,* id est *castra,* eo quod Jacob fugiens fratrem Esau ibidem vidisset duas acies, et quasi duo castra Angelorum pro sc contra fratrem dimicantium, *Genes.* xxxn, 1. Idcoque David fugiens Absalomum filium in caindcm urbem secessit, sperans Deum ibidem sibi affore, sicut affuerat avo suo Jacobo, uti reipsa affuisse audiemus cap. sequenti. Adde : *Mahanaim* erat urbs munitissima æque ac pulcherrima, ut docet Adrichomius, in tribu Gad, sita in Galaadite.

Tropologice, discant a Davide hic Duces in periculis et prœliis nili Angelorum tutelarium ct præsiduiu ope, eamque invocare ; ipsi enim victoriam conciliant, uti hic conciliarunt David ; qua de re plura dixi *Daniel* cap. x ; *Josuc* cap. i ct x, *et Judie,* cap. v.

Et Absalom transivit Jordanem,— non statini, sed post aliquot dies, ut suaserat Chusai, quibus David paravit copias ad ci resistendum ; undo

(res validas acies instruxit, quibus debellavit Absalomum, ut audiemus cap. xvm, vers. 1 et seq.

vtri. is. 25. Amasa autem erat filius vim, qui vocabatur Jetra (vel *Jcthcr)* de ferrarli. — I *Parai,* n, 17, vocatur hic a Jcthcr Ismaélites, n Unde noster Sanchez suspicatur in llebræo hic pro *lisracli,* id est Israelites, legendum "SpO'CP JtMiaeli, id est Ismaélites : facile enim lilteræ n altera vicina 0 supponi potuit. Verum omnes Codices Hebræi, Chaldæi, Græci, Latini constanter hoc loco habent *Israelites,* vel *Jcsrachtis,* non *Ismaélites.* Quocirca aliter respondet Vatablus cl alii, scilicet father fuisse Ismaclilem origine, Israelilem vero fide ct religione, quod ab Ismaelitis transierit ad Israelitas, factusquc sit proselytus per circumcisionem ct professionem legis Mosaica; aut Jcthcr origine fuisse Israelilem, sed vocari Ismoelitem habitatione, quod in Arabia habitant. Rursum Hebræi apud S. Hieronymum censent Jcthcr dici Ismaclitcm, eo quod ejus filius Amasa, opera Ismaelis imitatus, David fugientem nequaquam csl comitatus; quod ejus peccatum a Joab Amasam occidente deletum est, idcoque Jcthcr hoc loco vocatur Israelites. Verum hæc symbolica sunt figmenta.

Dico ergo Jcthcr origine el genere fuisse Ismaclitem, sed migrasse in Judæam, nimirum in Jcsracl, ibique facium proselytum et circumcisum. Id patet ex versione Vulgata, quæ hoc loco cum vocat *Jetra dc Jcsraeli.* Ergo domus ejus erat in Jcsrael vel Jcsraeli. Nam quod nonnulli cum Valabio censent cum hic vocari *Israelitem ,* id nimis commune ct generale csl, ncc cum a caderis discriminat. Omnes enim qui hic nominantur, erani Israelita. Pro *Israel* ergo aliis punctis cum Nostro legendum *Jesracl* vel *Jcsraeli ;* ukinam hic locus vel urbs fuerit, non constat. Probabiliter Adrichomius in *Descript, tribus Juda,* num. 169, eam ponit in tribu Juda : « Jezrael, iuquil, sive Jesraeli, dc qua *Josuc* cap. xv, xvn cl xix, nomen accepit a Jezrael filio Ephrata aut Ethan. Ex hoc fuil Achinoam uxor Davidis, mater Amnon, quem ob stuprum cumThamar occidit Absalom. Fuil etiam hæc patria fortissimi viri Amasa? principis militia Absalom, v Hæc Adrichomius. Tantum obstat quod *Jezrael* hæc scribatur per Zam ct *Ain,* hic vero *Jcsraeli* scribatur perScAùi et *Aleph.* Verum ha? lilteræ affines sunt, ct inter se commutabile!».

Alia est ergo hæc *Jezrael* a *Jezrael,* urbe regali ct metropoli decem tribuum, quæ erat terminus tribus Manasse et Issachar, sita in pede montis Gclboe ad Occidentem, in qua Jezabel uxor Achab curavit lapidari Naboth , ut ejus vineam occuparet, idcoque ibidem ipsa a Jehu occisa projecta est canibus devoranda, IV Rej. iv, 8, 9 cl seq.

Qu *(Jetra* vel *Jcthcr)* ixgressus est (quasi maritus vel concubinus) ad Abigail filiam Naas (ex caque genuit Amasam) sororem Sarvim, qc.e fuit mater Joab. — *Sartia* et *Abigail* erant sorores Davidis, Sarvia fuit mater Joab, Abigail mater Amas® : quare David erat avunculus tam Joab quam Amas e : ipsi vero inter sc erant consobrini, ut patet l *Paral,* n, 13. Atque idcirco eorum matres hic nominantur, non patres, ut significetur eos per matres fuisse nepotes Davidis. *Abigail* ergo vocatur hic filia *Naas,* id est *Jcsse* sive *hai,* qui fuit paler Davidis : hic cnim alio nomine vocatus est *Naas,* cujus nominis causam symbolicam dantHebræi apudS. Hieronymum m *Tradit.:* hic fesse, inquiunt, vocatus est *Naas,* Hebraice unJ *nachas,* id est *coluber,* eo quod nullum admisisse mortiferum perhibetur peccatum, nisi id quod originaliter de serpente antiquo contraxit. Talis ergo meruit esse pater Davidis regis, indeque Christi.

27. Cumque vexisset David ix castra (Hebræi v«r» :r. ct Septuaginta, *in Mahanaim)* Soni filius Maas de Raddath filiorum Ammox. —Audi S. Hieronymum in *Tradit. :* alsie Sobi fuil filius Naas regis, cum quo pugnavit Saul. Ipse etiam Naas fecit misericordiam cum David, quando fugit a facie Saul ; quo mortuo dixit David : Faciam misericordiam cum Hanon sicut fecit pater ejus Naas mecum. Interempto vero a David Hanon, qui ei in decalvandis servis suis injuriam fecerat, constitutus est ab eodem David in loco fratris, iste Sobi, qui ad David legitur cum cælcris venisse, et stratoria, et tapelia, ct vasa fictilia, cl cætcra, quæ dicuntur, ei obtulisse, n Atque hinc factum est ut David suo filio Salomoni uxorem dederit Naaman \mmonitidem, lll *Bcg.* xiv, 21, quæ videtur soror aut filia fuisse hujus Sobi, cx qua Salomon genuit Roboam anno Davidis ultimo, nimirum eum Naama priun facta esset proselyto, atque ad Judaismiun vel sincere vel ficte et simulate conversa, dc quo ill cap. xiv.

CAPUT DECIMUM OCTAVUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

David tres instruit acies, ac tres earum duces, quibus confligii aim copiis Absalomi, visque prosternit. Fugit Absalom, vers 9, sed condensa quercui capillis implicitus adhasit, ibique suspensus a Joab tribus laneas confoditur. Inde, vers. **17,** *in fossam cadaver projicitur, et lapidibus obruitur. Mox, vers.* **21,** *Joab victoria: nuntium mittit ad Davidcm; ille audiens occisum Absalomon, inconsolabiliter lamentatur, ct victoriam funestat.*

1. Igitur considerato David populo suo, constituit super cos tribunos, et centuriones, 2. et dedit populi tertiam partem sub manu Joab, el tertiam partem sub manu Abisai filii Sarviæ fratris Joab, et tertiam partem sub manu Elhai, qui eral deGcth, dixitque rex ad populum : Egrediar et ego vobiscum. 3. Et respondit populus : Non exibis ; sive enim fugerimus, non magnopere ad eos de nobis pertinebit, sive media pars ceciderit e nobis, non satis curabunt; quia tu unus pro decem millibus computaris; melius est igitur ut sis nobis in urbe praesidio. 4. Ad quos rex ait : Quod vobis videtur rectum, hoc faciam. Stetit ergo rex juxta portam; egredicbalurquc populus per turmas suas, centeni, ct milleni. 5. Et praecepit rex Joab, et Abisai, et Elhai, dicens : Servate mihi puerum Absalom. Et omnis populus audiebat praecipientem regem cunctis principibus pro Absalom. G. Itaque egressus cstpopulus in campum contra Israel, et factum est prælium in saltu Ephraim. 7. El caesus est ibi populus Israel ab exercitu David, factaque est plaga magna in die illa, viginti millium. 8. Fuit autem ibi prælium dispersum super faciem omnis terrae, et mullo plures erant quos saltus consumpserat de populo, quam hi quos voraverat gladius in die illa. 9. Accidit autem ut occurreret Absalom servis David, sedens mulo; cumque ingressus fuisset mulus subter condensam quercum et magnam, adhæsit caput ejus quercui ; ct illo suspenso inter coelum et terram, mulus, cui insederat, perlransivit. 10. Vidit autem hoc quispiam, el nuntiavit Joab, dicens : Vidi Absalom pendere de quercu, i 1. Et ait Joab viro, qui nuntiaverat ei : Si vidisti, quare non confodisti cum cum terra, ct ego dedissem tibi decem argenti siclos, clunum balteum ? 12. Qui dixit ad Joab : Si appenderes in manibus meis mille argenteos, nequaquam mitterem manum meam in filium regis : audientibus enim nobis praecepit rex libi, et Abisai, el Elhai, dicens : Custodite mihi puerum Absalom. 13. Sed el si fecissem contra animam meam audacter, nequaquam hoc regem latere potuisset, et tu stares cx adverso. 14. Et ait Joab : Non sicut tu vis, sed aggrediar eum coram te. Tulit ergo tres lanceas in manu sua, ct infixit eas in corde Absalom ; cumque adhuc palpitaret hærens in quercu, 15. cucurrerunt decem juvenes armigeri Joab, et percutientes interfecerunt eum. 16. Cecinit autem Joab buccina, et retinuit populum, ne persequeretur fugientem Israel, volens parcere multitudini. 17. El tulerunt Absalom et projecerunt eum in saltu, in foveam grandem, ct comportaverunt super eum acervum lapidum magnum nimis : omnis autem Israel fugit in tabernacula sua. 18. Porro Absalom erexerat sibi, cum adhuc viveret, titulum qui est in valle Regis : dixerat enim. Non habeo filium, et hoc erit monimentum nominis mei. Vocavilque titulum nomine suo, el appellatur Manus Absalom, usque ad hanc diem. 19. Achimaas autem filius Sadoc, ail : Curram, et nuntiabo regi, quia judicium fecerit ei Dominus de manu inimicorum ejus. 20. Ad quem Joab dixit : Non eris nuntius in hac dic, sed nuntiabis in aba : bodie nolo te nuntiare; filius enim regis est mortuus. 21. Et ait Joab Chusi : Vade, el nuntia regi quæ vidisti. Adoravit Chusi Joab.el cucurrit. 22. Rursus autem Acliimaas

filius Sadoc dixit ad Joab : Quid impedit si etiam ego curram post Chusi? Dixitque ei Joab : Quid vis currere, fili mi? non eris boni nuntii bajulus. 23. Qui respondit : Quid enim si cucurrero? Et ait ei : Curre. Currens ergo Achimaas per viam compendii, transivit Chusi. 24. David autem sedebat inter duas portas ; speculator vero, qui erat in fastigio porlæ super murum, elevans oculos, vidit hominem currentem solum. 25. El exclamans indicavit regi, dixitque rex : Si solus est, bonus est nuntius in ore ejus. Properante autem illo, et accedente propius, 2G. vidit speculator hominem alterum currentem, et vociferans in culmine, ait : Apparet mihi alter homo currens solus. Dixitque rex : El iste bonus est nuntius. 27. Speculator autem : Contemplor, ait, cursum prioris, quasi cursum Achimaas filii Sadoc. El ait rex: Vir bonus est, el nuntium portans bonum venit. 28. Clamans autem Achimaas, dixit ad regem : Salve, rex, et adorans regem coram eo pronus in terram, ait : Benedictus Dominus Deus tuus, qui conclusit homines qui levaverunt manus suas contra dominum meum regem. 29. Et ait rex : Esine pax puero Absalom? Dixitque Achimaas : Vidi tumultum magnum, cum mitteret Joab servus tuus, o rex, me servum tuum ; nescio aliud. 30. Ad quem rex : Transi, ait, et sta hic. Cumque ille transisset, cl staret, 31. apparuit Chusi : et veniens ait: Bonum apporto nuntium, domine mi rex : judicavit enim pro te Dominus hodie de manu omnium qui surrexerunt contra te. 32. Dixit autem rex ad Chusi : Esine pax puero Absalom? Cui respondens Chusi : Fiant, inquit, sicut puer, inimici domini mei regis, et universi qui consurgunt adversus eum in malum. 33. Contristatus itaque rex ascendit cœnaculum portæ, et flevit. Et sic loquebatur vadens : Fili mi Absalom, Absalom fili mi, quis mihi tribuat ut ego moriar pro te, Absalom fili mi, fili mi Absalom?

Veri. s. 5. Servate mihi puerum Absalom. — Certat hic Davidis pietas paterna cum impietate hostili Absalomi, in flagranti parricidali ejus scelere cl prælio. AudiS. Chrysostomum, hom. *De Absalom.* tom. I : « Inde dementia contra genitorem exsurgit, hinc clementia, ut parricidæ parcatur, exposcit. Inde furor, hinc pietas operatur. Inde insania, hinc misericordia interponitur. Inde crudelitas, hinc bonitas ostentatur. Parricida non lassus insanit. David læditur et mitescit. Debellatur ab impietate pietas, nec movetur pietas patris, nec gladio vincitur, nec terrore mutatur. Parricida nec ratione frangitur, nec imminenti interitu deterretur. »

Viti. 0. G. Et FACTUM EST PRÆLIUM IX SALTU EPHRAIM. — Saltus hic non crai in tribu Ephraim, hæc enim habitabat cis Jordanem; exercitus autem ulerquc transierat Jordanem in Galaaditen, uti dictum est cap. præccd. vers. 2,4. Erat ergo hic saltus trans Jordanem, in tribu Gad juxta urbem Mahanaiin, in quam se receperat David, non longe a mari Galilee®: vide Adricbomii tabulas geographicas. Dictus est *a* Ephraim » ab aliquo eventu, sive quod esset oppositus tribu Ephraim, sive quod tribus hæc eo pabulatum mitteret sua pecora, sive quod prælium aliquod in eo commisisset. Ita Abulensis, Vatablus et alii.

Vtti. g. 8. Et multo plures eraxt, quos saltus consumpserat. — « Saltus, » id est feræ saltus : puta leones, lupi, tigrides in saltu latitantes, quod arguit divinam hanc fuisse vindictam, ait S. Hieronymus, Cajetanus, Angelomus. Rursum « saltus, » id est præcipitia et fossæ saltus occulta, in quas corruerunt fugientes. Ita Abulensis, Vatablus el alii.

9. Aduxsit caput ejus quercui. — Septuaginta, *implicatum est caput ejus* martore;Chaldæus, *el apprehensum est caput ejus in quercu ;* Vatablus, *detentum est caput ejus a quercu;* llebræus, *adhæsit casarles ejus in ramis perplexis queráis.* Densi ergo ct promissi capilli Absalomi, densis ct implexis ramis quercus impliciti adhæscrunl. Per crines ergo, in quibus gloriatus crat Absalom, punitur ct suspenditur. Ita Abulcnsis et Josephus. Addit Cajetanus caput ejus detentum fuisse inter duos ramos, nimirum capite plectitur, qui illud superbe contra patrem efferro voluerat. Audi S. Chrysostomum, hom. *De Absalom,* tom. I : « Inseritur ramis, obligatur lignis, transfixo gutture colligatus. Pendens jam mortuus ab hominibus invenitur, quem jam nec cœlum potuit conspicere vivum, nec terra ulterius sustinere. 0 nefandum meritum parricidæ! Injuriam patris, non pugnantis gladius, non hostilis manus, non jaculantis ictus defendit, sed vindicant ligna, arbor ulciscitur, rami defendunt, n

Et ILLO SUSPENSO INTER COELUM ET TERRAM, MULUS, cui insederat, pertraxsivit. — Septuaginta, *ct suspensus est* in *arbore inter calum et terram,* etc. Sic et Chaldæus. Adverte hic supplicium justa Dei vindicta sceleri Absalomi per omnia co
patris solium affectavit; thronus ei datur patibulum. Diademate coronari ambivit, en corona ejus fuit coma capitis arbori implexa. Sceptrum opta-

vil, en sibi lanceæ tres pro triplici sceptro quibus confoditur. Satellitium regium concupivit, idip-
Aiu-siim ci præstant armigeri Joab. Supplicium ergo
hai p»»- c¡ versum est inscpulcrum eteriminisepitaphium.
fr /inj* Audi Chrysostomum, hom. *in Psalm.:* « Absalom
P>. Davidem aggressus est, occisus a Joab, et in alto ligno suspensus est, qui adversus patrem erigebatur; ct ab arbore delinebatur, qui cum radice pugnabat; ct vinctus erat a ramo ramus, qui erat a paterna affectione abruptus, ct capite tenebatur, qui genitoris caput auferre contendebat; et tanquam fructus pendebat ab arbore, qui naturæ agricolam volebat exscindere; ct in corde jaculo confossus est, illic occisus, ubi cædcin parabat. Et tunc videri poterat spectaculum admirabile. .Mulo enim equitans ex pilorum coma, a coma arboris tenebatur, et coma tenebat coma Tyrannum, illic cum contundens, ubi diadema paternum gestare contendebat.» Causam deinde cur suspensus sit Absalom, subjicit : a Polerat ergo videri Absalom suspensus in medio cœli et terræ. Ccelum eum non admittebat. Si enim primum insurrcclorem ejecit diabolum, quomodo ipsum insurrctorem secundum admisisset?Terra cum adversabatur, non ferens pollui passibus parricidæ. Si enim Dathan devoravit, qui contra Moscn orat locutus, et os suum aperuit adversus cum qui os improbe aperuerat; quomodo potuisset ferre pedes currentes adversus genitorem? »

v<n.ii. n. Quare non confodisti eum cum terra, — ut in terram decideret, ibique confossus exspiraret; patet ex Ilebræo.

vin. n. 14. Tl1it ergo tres lanceas (breviores, unde Septuaginta vertunt, tria *jacula;* Chaldæus, *tria tela;* Vatablus, tria *spicula;* hæc enim significat iiebræuin O't53'0 *sccbatim),ET* infixit eas in corde Absalom, — ut cor fictum el duplex imo triplex, quo coram patre exterius simularat obedicntiain, interius vero foverat regni ambitionem et rebellionem; cor, inquam, proditorium triplici telo confoderet. Causam hanc dat S. Chrysostomus, loco jam citato, dicens : u In cor excordis tres sagittas infixit, illic eum feriens, ubi erat receptaculum iniquitatis, ct cum in arbore sublimis penderet, pulehrum epitaphium ei David cecinit : Vidi impium superexaltatum et elatum tanquam cedros Libani; ct transivi, et ecce non erat. » Idem Chrysostomus in *Psal.* vn, tom. I : a El ut scias quod factum est, non fuisse humanæ industrio:, sed totum fuisse divini judicii, capilli el lignum cum alligarunt, et brutum eum animal tradidit, ct pro fune quidem coma, pro ligno autem arbor exstitit. Pro milite autem eum adduxit mulus. Considera autem (id quod est admirabile), cum hæc passus est, nemo suorum ad eum accedere ausus est, cum tantum fuisset spatium. Hoc autem Deus providerat, ut neque detraheretur, ncc vinctas ad patrem afferretur, quoniam paterna viscera ei parci velle ultra modum indicaverant; cl quod est admirabilius, qui patrem ei reconciliavit, is ipsum interfecit, propemodum instans vehemens accusator : sed is quidem eum occidit, Deus autem tulit sententiam. » Probat id cx Psalmis Davidis : *a* Quod enim *e* superis lata sit sententia, audi quomodo id ipse ostenderit. Cum enim dixisset: Et in verticem ipsius iniquitasejus descendet, dicit (Conliteborl)omino secundum justitiam ejus, ct psallam nomini Domini altissimi) : Gratias agam, inquit, non aliorum gaudens cædibus, sed Dei sententiam suscipiens. »

Mystice Glossa : « Arbor Absalomi, ait, significat patibulum gehennæ; tres lanceæ triplicem damnatorum pamam, scilicet ignis, vermis, ct carentia visionis beatiticæ. » Porro peccavit Joab occidendo Absalom, quia cum occidit contra praeceptum regis jubentis cum servari; quare non habebat auctoritatem ct jus cum occidendi, ait Abulensis, qui opinatur hac dc causa Davidem ei abstulisse ducatum et regimen exercitus, cap. xix, vers. 13. Excusat tamen Joab Cajetanus, quod ipse dictum Davidis de servando Absalomo acceperit, non ut præcepttjm, sed ut monitum cl desiderium aut pietatis paternæ indicium. Rursum, quod cura occiderit ardore prælii ex zelo vindicte tanti sceleris et parricidii. Denique quod metueret, si ei parceretur, cum redintegraturum bellum, vel alias patri suo insidias moliturum : timebat etiam Joab sibi, ne ab Absalomo occideretur.

Quieres, an Absalom sit damnatus? Nonnulli negant; nam lanceis confossus non statini exspiravit; habuit ergo tempus pœnitendi. Verum in flagranti delicto confossus, nec animum, nec consilium, nec rationem do Deo et sua salute cogitandi videtur habuisse; sed vulneribus oppressus sopita sepultaquc mente videtur infelicem animam exhalasse, esseque damnatus. Ita censent S. Augustinus, lib. ili *De Doctrin. Christ,* cap. xxi, et lib. XXII *Contra Faustum,* cap. Livi; Silvianus, lib. II *De Provid.;* S. Chrysostomus, hom. 69 et 70 *ad Popul.;* S. Bernardus, serm. 26 *in Cant.;* Theodorelus, Procopius et alii hic. Nam, ut ail S. Augustinus : a Justum est hoc Dei judicium,ut peccator qui in vita oblitus est Dei, in morte oblivisc atur el sui. » Simile prorsus scelus fuit Chramni filii Clotharii regis Franche, qui patri rebellans simili vindicta occubuit; de quo audi Gregorium Turonenscm, lib. IV *llistor. Franc,* cap. xx : « Ibat Clotharius tanquam novus David contra Absaloniuni filium pugnaturus, plangens atque dicens : Respice,Domine, decœlo, ct judicacausam meam, quia injuste a filio injurias patior; respice et judica juste; illudquc impone judicium quod quondam inter Absalomum ct patrem ejus David posuisti. Confligentibus igitur pariter; Britannorum comes terga vertit, ibique ct cecidit : denique Chramnus fugam iniit, naves in mari paratas habens; sed dum uxorem et filias suas liberare voluit, ab exercitu patris oppressus, c iplus atque ligatus est. Quod cum Clothario regi nuntiatum lb'''''

fuis ct, jussit cam cum uxore et filiabus igni consumi , inclusisque in tugurio cujusdain panpcrculæ, Chramnus super scamnum extensus orario suggiilalus est, ct sic postea super cos incensa casula, cum uxore et filiabus interiit, n

ver*. i«. 16. Retinuit populum ne persequeretur fugientem Israel. — Politicum enim praeceptum est, ut in rebellione universali capita plectantur; parcatur vero multitudini, ne princeps suis subditis destituatur, ac rex sit sine regno. Ita Moyses principes, qui populo fuerant duces ad cultum Beclpliegor, suspendit, populo vero pepercit, *Numer.* XXV, 4. Idem fecit Joab in seditione Seba, ut audiemus cap. xx. Sic ct Elias occidit sacerdotes Baal, qui populum fovebant in idololatria, III *Ikg. XVIII,* 40.

Idem fecere Gentiles (unde lex Lycurgi fuit : « Hostem fugientem noli trucidare ; n testis csl Polyanus, lib. 1), præscrlim Romani. Ut alios taceam, illustre est quod refert Livius, *Decade* 1 De Tarquinio ultimo Romanorum rege, a quo cum Sextus Tarquinius ejus filius ad Gabinos transfugisset, misit Clius ad patrem nuntium sciscitatum quid a se Geri vellet. At pater non verbo, sed facto respondit : nam inambulans per hortum summa papaverum capita discussit. Id a nuntio audiens filius, intellexit patrem velle ut primores Gabinorum o medio tolleret ; quod cum rcipsa fecisset, filius cœteram plebem facile sibi patrique subjecit. Ovidius, lib. II *Fuslor.,* camdem referens historiam pro papaveribus ponit lilia :

Et virga, *inquit,* lilia stimma metti.

Vers. 17. **17. PROJECERUNT EUM IN FOVEAM GRANDEM, ET COMPORTAVERUNT SUPER EUM ACERVUM LAPIDUM;** — ut hoc acervo cum ejusque scelus, nomen cl memoriam obruerent, et retorna oblivione æque ac infainiæ nota sepelirent : quippe qui, ut ait S. Hieronymus, sceleratissimus erat et geminæ neci obnoxius; scilicet qui ct patrem contra legis praeceptum valde dehonorarit, ct turpitudinem ejus rcvelarit, violando publice ejus concubinas.

Ven. te. 18- Dixerat enim : Non habeo ituim, et hoc erit monumentiM nominis mei. — Audivimus cap. XIV, vers. 27, Absalomuin 1res habuisse filios, ct unam filiam. Ergo hi filii jam mortui erant, vel certe Absalom hoc monumentum erexit antequam eos genuisset. Ita Abulensis, Cajelanus, Dionysius. Undo Chaldæus vertit, *non habebat filium sujv-rstilem.* Aliter Rabbini ct Lyranus, qui censent Absaloinum reliquisse filios post se, sed ineptos ad regnandum, vel mox morituros ob patris rebellionem. Audi eorum historiam, vel potius fabellam, quam referís. Hieronymus in *Tradit.* .•«Tradunt Hebra-i, quod depositus de quercu, petierit sibi inducias, antequam perimeretur, ut faceret sibi titulum ob memoriam sui, eo quod non haberet filium talem, qui regno dignus esset; putabat enim filios suos non solum rojno indignos, verum etiam ob peccatum suum, quod in patrem gesserat, præscnli vita indignos, in quo titulo manum dicitur defixisse, ct figuram manus sua» expressisse, et ob hoc, titulum hoc modo vocari. »

Et noe erit monimentum nominis mei. — Exstat cliamnum hic Absalomi titulus,sive monumentum, *a* in valle Regis, d vers. 18, id est in valle Josaphat, cum nomine sepulcri ejusdem, quod floribus in summo sculptis exornatur, uti scribit testis ocu-latum Znallardus, lib. Ili, peregrinationis suæ die secunda. Audi Adrichomium in *Descript. Hierusalem,* num. 227. Monumentum sive manus Absalom, columna erat ct statua marmorea cum inscriptione, duobus ab Hierosolyma stadiis distans, quam Absalom vivus sibi in monumentum in valle regia erexerat. Ubi etiamnum turris et magnus lapidum exstat acervus qui quotidie magis ac magis augetur. Nam pagani ct peregrini illae transeuntes pro more habent, ut quisque lapidem in cum projiciat, el quasi juxta legem vindicantes ipsius adversus David patrem suum rebellionem, hujusmodi maledictione illum exsccrcntur : « Maledictus sit parricida Absalom; et quicumque injuste parentes suos persequuntur, maledicti sint in ælcrnum. p Hinc patet titulum sive monumentum Absalomi fuisse columnam marmoream, cui i nsistebat statua ejusdem; unde Josephus ait fuisse statuam. Alii vocant œdiûcium. Vatablus nuncupat arcum triumphalem vel pyramidem, cx caque colligit Absalomum fuisse superbum et ambitiosum, nimisquo avidum laudis et gloriæ, ideoque pro monumento hoc superbo repensum ei fuisse vilem rudemque acervum lapidum.

Et appellatur manus Absalom. — « Manus, » id est monumentum manu operaque Absalomi excitatum. Est metonymia. Tropologice ambitiosi, uti erat Absalom, erigunt sibi titulos et pyramides, ut nomen suum œternent, illosque vocant « manus p suas, dicentes : « Manus nostra excelsa fecit hoc. p Ita Dionysius.

Simile sepulcrum habuit Ruffinus, celebris ille Imperatoris tutor, qui proinde ipsum , el per ipsum orbem totum regebat : sed postea ambiens imperium, a militibus periit; de quo Claudianus, lib. II *Contra Rufftnutn,* ita canit:

Triviis calcandas spargitur ecco
Qui sibi py.amidas, qui non cadentia templis
Ornatura suos exstruxit culmina Manes.
Et qui Sidonio velari credidit ostro,
Nudos pascit aves; jacet en, qui possidet orbem,
Exigoæ telluris inops, cl pulvere raro
Per partes tegitur, uusquam totusque sepultas.

25. Si solus est, bonus est nuntius. — Signum Vcr*- ·'J enim est meos esso victores, ac victos hostes persequi; si enim mei cresi victiquo essent, utique iste non solus veniret, sed multi eum eo fugientes se reciperent in urbem, ut vitam salvarent.

33. Fili mi Absalom. — Flebat David mortem Vc**M non tam pnvscntcm, quam ælcrnam Absalomi, quod inflagranti delicto parricidii occisus foret;

undo nietncbat, imo credebat eum esse damnatum. Porro S. Chrysostomns, hom. *De Absalom,* Davidi respondet ejusque lamenta inhibet dicendo : « Quid plangis, gloriose pater, quid lamentaris, quasi Absalom quod ausus est, comprobares? Quid fles scelestum, quasi cum parricidium perpetrare volueris: plangis gloriam victoris exercitus, si fletur hostis interitus, nec lælitia esse poterit in notoria, si parricidæ plangitur poena. Ille tuus non fuit filius, qui sic violavit paternos affectus. Ille tuus dici non meruit, qui jus patris sanctissimi violavit. Te non contempserunt exercitus, non duces, quibus parci scelesto mandasti, sed illa arbor, illa te primum ulta est ; illa defendit, illa Itesi patris injuriam, quæ te uon audierat, vindicavit. » Et paulo post, causam subjicit dicens : « Novo enim supplicio debuit interire, qui saeculo novum scelus per patris exitium voluit inferre, n

Denique paternus affectus in filium licet sceleratum urgebat Davidem. Nam, utait Quintilianus, *Deciam.* 322 : « Paler crat; nunquam hi affectus in tantum vincuntur, ut non ad naturam suam tandem revertantur. »

CAPUT DECIMUM NONUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

David *luget mortem Absalomi ; mox, vers.* 9, *Israel ct tribus Juda Davidem in regnum reducit; occurrit ci Semet, vers.* 1G, *veniam maledicenti* petens, eique parcit David; et Miphiboseth, vers.* 21> *excusans suam tarditatem, ct Siba servum suum accusans. Denique, vers.* 31, *Berzellai invitatus a Davide se per servum excusat, et loco sui Chamaam filium substituit.*

i. Nuntiatum est autem Joab quod rex fleret et lugeret filium suum, 2. et versa est victoria in luctum in die illa omni populo ; audivit enim populus in die illa dici : Dolet rex super filio suo. 3. Et declinavit populus in die illa ingredi civitatem, quomodo declinare solet populus versus et fugiens de prælio. 4. Porro rex operuit caput suum ct clamabat voce magna : Fili mi Absalom ; Absalom fili mi, fili mi. 5. Ingressus ergo Joab ad regem in domum, dixit : Confudisti hodie vultus omnium servorum tuorum, qui salvam fecerunt animam tuam, et animam filiorum luorum, ct filiarum tuarum, et animam uxorum tuarum, et animam concubinarum tuarum. 0. Diligis odientes te, ct odio habes diligentes tc, et ostendisti hodie, quia non curas de ducibus tuis et de servis tuis; et vere cognovi modo, quia si Absalom viveret, et omnes nos occubuissemus, tunc placeret libi. 7. Nunc igitur surge, et procede, et alloquens satisfac servis luis ; juro enim tibi per Dominum, quod si non exieris, ne unus quidem remansurus sil tecum nocte hac, el pejus erit hoc tibi, quam omnia mala quæ venerunt super tc, ab adolescentia tua usque in præsens. 8. Surrexit ergo rex et sedit in porta, et omni populo nuntiatum est quod rex sederet in porta ; venitque universa multitudo coram rege ; Israel autem fugit in tabernacula sua. 9. Omnis quoque populus certabat in cunctis tribubus Israel, dicens: Ilex liberavit nos de manu inimicorum nostrorum, ipse salvavit nos dc manu Philistinorum, et nunc fugit de terra propter Absalom. 10. Absalom autem , quem unximus super nos, mortuus est in bello; usquequo siletis, et non reducitis regem? 11. Rex vero David misit ad Sadoc cl Abiathar sacerdotes, dicens : Loquimini ad majores natu Juda, dicentes : Cur venitis novissimi ad reducendum regem in domum suam? (Sermo autem omnis Israel pervenerat ad regem in domo ejus.) 12. Fratres mei vos, os meum, et caro mea vos, quare novissimi reducitis regem? 13. Et Amasæ dicite : Nonne os meum, et caro mea es? Hæc faciat mihi Deus, cl hæc addat, si non magister mililiæ fueris coram me omni tempore pro Joab. 14. Et inclinavit cor omnium virorum Juda, quasi viri unius, miserunique ad regem, dicentes : Revertere tu, et omnes servi tui. 15. Et reversus est rex; ct venit usque ad Jordanem, et omnis Juda venit usque in Galgalam, ul occurreret regi, et traduceret eum Jordanem. 1G. Festinavit autem Semci filius Gcra filii Jcmini de Bahurim, et descendit cum viris Juda in occur-

sum regis David, 17. cum mille viris de Benjamin, elSiba puer dc domo Saul ; el quindecim filii ejus, ac viginti servi orant cum eo; cl irrumpentes Jordanem, anle regem, 18. transierunt vada, ul traducerent domum regis, cl facerent juxta jussionem ejus : Scmei autem filius Gora prostratus coram rege, cum jam transisset Jordanem, 19. dixit ad eum : Ne reputes mihi, Domine mi, iniquitatem, neque memineris injuriarum servi tui in die qua egressus es, Domine mi rex, de Jerusalem, neque ponas rex in corde tuo. 20. Agnosco enim so-vus tuus peccatum meum ; cl idcirco hodie primus veni de omni domo Joseph, desccndiquc ia occursum domini mei regis. 21 .Respondens vero Abisal filius Sarviæ dixit : Numquid pro his verbis non occidetur Scmei, quia maledixit chrislo Domini? 22. Et ail David : Quid mihi, et vobis filiiSarviæ? cur efficimini mihi hodie in Satan? Ergono hodie interficietur vir in Israel? An ignoro hodie me facium regem super Israel ? 23. Et ail rex Scmei : Non morieris. Juravitque ei. 24. Miphiboseth quoque filius Saul descendit in occursum regis, illotis pedibus, et intonsa barba, vestesque suas non Inverala die qua egressus fuerat rex, usque ad diem reversionis ejus in pace. 25. Cumque Jerusalem occurrisset regi, dixit ei rex : Quarenon venisti mecum, Miphiboseth? 20. Et respondens ait : Domine mi rex, servus meus contempsit me; dixique ei ego famulus tuus, ut sterneret mihi asinum, cl ascendens abirem cum rege; claudus enim sum servus tuus. 27. Insuper et accusavit me servum tuum ad tc dominum meum regem; tu autem, domine mi rex, sicul angelus Dei es, fac quod placitum est tibi. 28. Neque enim fuit domus patris mei, nisi morti obnoxia domino meo regi; tu autem posuisti rac servum tuum inter convivas mensæ tuæ; quid ergo habeo justæ quærelæ? aut quid possum ultra vociferari ad regem? 29. Ait ergo ci rex : Quid ultra loqueris? fixum est quod locutus sum; tu et Siba dividite possessiones. 30. Responditquc Miphiboseth regi : Eliam cuncta accipiat, postquam reversus est dominus meus rex pacifice in domum suam. 31. Berzellai quoque Galaadites, descendens de Rogelim, traduxit regem Jordanem, paratus etiam ultra fluvium prosequi cum. 32. Erat autem Berzellai Galaadites senex valde, id est octogenarius, et ipse præbuit alimenta regi, cum moraretur in Castris, fuit quippe vir dives nimis. 33. Dixit itaque rex ad Berzellai : Veni mecum, ut requiescas securus mecum in Jerusalem. 34. Et ait Berzellai ad regem : Quot sunt dies annorum vitæ meæ, ul ascendam cum rege in Jerusalem? 35. Octogenarius sum hodie ; numquid vigent sensus mei ad discernendum suave, aut amarum? aut delectare potest servum tuum cibus et polus? vel audire possum ultra vocem cantorum atque cantatricum ? quare servus tuus sit oneri domino meo regi ? 36. Paululum procedam famulus tuus ab Jordane tecum : non indigeo hac vicissitudine, 37. sed obsecro ul revertar servus tuus, cl moriar in civitate mea, et sepeliar juxta sepulcrum patris mei et malris meæ. Est autem servus tuus Chamaam, ipse vadat tecum, Dotuine mi rex, ct fac ei quidquid tibi bonum videtur. 38. Dixit itaque ei rex : Mecum transeat Chamaam, et ego faciam ei quidquid libi placuerit, cl omne quod petieris a me impetrabis. 39. Cumque transisset universus populus ct rex Jordanem, osculatus csl rex Berzellai, et benedixit ei : et ille reversus est in locum suum. 40. Transivit ergo rex in Galgalam, et Chamaam cum eo; omnis autem populus Juda traduxerat regem, ct media tantum pars affuerat de populo Israel.

41. Itaque omnes viri Israel concurrentes ad regem dixerunt ci: Quare te furati sunt fraires nostri viri Juda, et traduxerunt regem et domum ejus Jordanem, omuesque viros David cum eo? 42. Et respondit omnis vir Juda ad viros Israel : Quia mihi propior est rex, cur irasceris super hac re? numquid comedimus aliquid cx rege, aut munera nobis data sunt? 43. Et respondit vir Israel ad viros Juda, cl ail : Decem partibus major ego sum apud regem, magisque ad me perlinet David quam ad te ; cur fecisti milii injuriam, cl non mihi nuntiatum csl priori, ul reducerem regem meum? Durius autem responderunt viri Juda viris Israel.

ver. 3. .7. Erdeclinavit populus, eie. — Hcbræa et Chaldán a habent : *Et furatus est sese populus in clic illa ut entrarti in urbem, sicut sc furanturpopuli, qui pudefacti sunt, dum fugiunt in pradio, ct* terga vertunt hosti. *Furatus est,* hoc est furlim se subduxit, furtim ingressus est urbem; non cum triumpho, ul victores solent, sed ut illi qui fuga elapsi sunt cl victi.

Ver», s. 5. Confi nisu (Vatablus, *pudefecisti)* hodie vol- tes OMNIUM SERVORUM TUORUM QUI SALVAM FECERUNT animam tuam, — qui scilicet pugnando pro te salvarunt vitam tuam, quam libi eripere satagebat hostis el proditor Absalom, cujus tu mortem hodie luges,quasi malles nos omnes victos occubuisse, ut ille foret superstes el victor.

ver*, n. 11. Sermo autem omnis Israël (qui præcessit do reconciliatione el reductione regis) pervexerat ad REGEM IX DOMO EJUS, — *q. d.* IdCO liberius David acccrsivitcl per modum amicæ querela) accusavit suos contribules ct tribum Juda, quod tarde venirent ad se reducendum in regnum, csscntquu hac in re novissimi, eo quod sciret cætcras tribus Israel communi consensu decrevisse se reducere. Quarc hæc verba cum Romanis parenthesi includenda sunt. Subdunt Complutensia, *epica dixerat rex: Sic dicitis ad populum;* sed hæc verba delenda sunt cum llcbræis, Chaldæis ct Romanis.

Venis. 12. Quare novissimi reducitis regem? —Tribus Juda, aepræsertim cives Hîerosolymæ Davide fugiente Absalomum cum exercitu magno veniencem acccptaranl, cique urbem el arcem Sion tradiderant, quam ille firmo militum præsidio munit rat; quarc male sibi conscii, quod scilicet Davidem ollendissent, ac metuentes præsidium Absalomi arcem Sionis occupans, non audebant Davidem revocare. David ergo omnes benigne ad sc invitat, vocans eos suos consanguineos, ct impunitatem pollicens, ut se in urbem et regnum reciperent.

Vtt». i). 13. Et Amasie dicite : Nonne os meum et caro mea es? — Erat enim Amasa filius Abigail, quæ crat oror Davidis, uti dictum est cap. xyii, 25.

II£C FACIAT MIHI DeUS, ET U£C ADDAT, SI NON MAGISTER MILITIS FUERIS CORAM ME OMNI TEMPORE PRO Joab,—id est, loco el vico Joab, inquit Abulensis, Dionysius ct alii. Perperam Lyranus, rs *pro Joab* interpretatur *sub Joab,* quasi Amasa Joabo fuerit subditus. Erat Amasa dux exercitus Absalomi : quarc cum ad so revocaro satagit David, promittens ei ducatum exercitus sui, loco Joab; sciebai enim ab Amasa pendere exercitum Absalomi, et præscrlim milites qui erani in arce Sion, indeque uibem llierosolymam omnesque ejus cives; quarc eum sibi promisso honoi is amplissimo præmio devincire sategit David, ut ipse ad se omnem AL-alomi exercitum, llierosolymam totamque tribum Juda reduceret; quod el reipsa Amusa præslilil. Amasa ergo finem rebellioni imposuit, oninesque Israelitas Davidi reconciliavit, quod sine co David tarde ct difficile, nec nisi periculoso bello confecisset. Addunt Rabbini Davidem ducatu excreitusspolias<o Joab, eo quod ipse Absalommn contra jussum suum occidisset, uti dixi cap. xvm, 11. Addit Theodorctus aitque : « David audaciam Joab perpetuo odio habuit ; tolerabat autem propter ejus ingenium cl prudentiam, ct suspectum cuín habens ne quid novi in eum moliretur. »

I I. Et inclinavit (scilicet Amasa , vel, ut alii, Ver».n. Sadoc pontifex) cor omnium virorum Juda, quam viri unius, — ut unanimiter cl communi omnium consensu revocarent regem suum Davidem.

17. Et Siba puer de domo Saul ,—id est, a Siba, » K<,>- *', servus Miphiboseth, qui cx Jonatha erat nepos Saulis. Praevenit Siba suum herum Miphiboseth, ut Davidis gratiam conservaret, ac ut David eum sibi fideliorem quam Miphiboseth existimaret, itaque donationem bonorum Miphiboseth sibi ab eo faciam confirmaret.

20. Idcirco hodie primus veni de domo Joseph, Ven.». — id est, dc decem tribubus Israelis, quarum caput erat tribus Ephraim, qui crat filius Joseph : nam alioqui Semei oriundus erat cx tribu Benjamin, non ex Ephraim vel Joseph, uti dixi cap. xvi, vers. 5. Opponit ergo domum Joseph domui Juda, boo est Israel, sive decem tribus opponit tribui Juda. Rursum *domus Joseph* potest accipi domus Ephraim, Benjamin ct Manasse : hæc enim unum habebant vexillum, unamque aciem in castris duodecim tribuum, ut patet *Num.* vu, 18 ct 22.

22. Cur efficimini mihi hodie in Satan? — *q. d.* Ver».si- Cur mihi meæque clementi», commodis ct glori» adversamini? *Satan* enim Hebraice idem csl quod *adversarius.* Unde Christus Peiro ait *Matthæi* cap. xvi, vers. 23 : « Vade post me, Satana, n idcsl, noli mihi adversari, sed sequere me euntem ad mortem ct crucem. Inde diabolus vocatus ct *Satanas,* quia summus et juratus est fidelium hostis.

23. Et ait rex Semei : Non morieris, — id est, Ver».linón occidens a mc hodie, ncc quamdiu ego vivam, ne lœtum hunc reditus mei diem tua cæde funestem; ulque hac clementia? specie omnes Israelitas perduellionis reos, ideoque sibi pariter necem a mc metuentes, ad me revocem. Respicit enim David ad Abisai, qui illico volebat occidere maledicum Semei : unde illum retundens ait : « Ergono hodie interficietur vir in Israel? » quarc fidem Semei datam non fefellit David, cum moriens jussit Salomoni ut cum commodo aliquo prætexlu occideret, HI *Ilcg.* n. Potuit enim David, gratiam veniainque dans Semei, illam limitare ad libitum suum : nam gratiam magnam ci præstilit, quod non illico, ut urgebat Abisai, cum occiderit, imo per omnem vitam eum intactum reliquerit Ergo quod in vita pepercerit Semei,opus fuit magna) clementi» : quod vero in morte jusscrit cum occidi, opus fuit justitiis et justæ castigationis. Rex scelestos punire debet : nec enim tam effrons ejus maledicentia, (atnque atrox in regiam majestatem injuria relinqui debuit impunita ad aliorumexem-

plum; ne scilicet quis auderet deinceps l'ilo quid in Salomonem et alios reges perpetrare. Ita Abulensis, *Quast.* XXVI, ubi fuso aliorum sententias refutat, ac praesertim illam Cajclani dicentis, Semei a Salomone occisum esso non ob maledicentiam in Davidem, sed ob novum peccatum, quo Jordanem contra praeceptum Salomonis tran iorat. Hoc enim falsum est : nam vera causa necis Semei fuit maledicentia; praetextus vero fuit transitus Jordanis a Salomone vetitus : hoc enim csl quod David recensens maledicentiam Semei mandat Salomoni, dicens : « Juravi per Dominum, dicens : Non te interficiam gladio; tu noli paticuin esse innoxium, » III *Ilcg.* n, 9. Ecce hic claro explicat David quid juraverit ct promiserit Semei, nimirum quod ipse non interficeret cum gladio, non autem quod Salomon sibi succedens eum non interficeret; imo voluit, intendit et jussit ul ipso cum morte puniret.

veo 2*. 24. MirmnosETn quoque filius Saul descendit IN OCCURSUM REGIS, ILLOTIS PEDIBUS. — SÌC CI Chaldaeus; Septuaginta vero, non curavit *pedes suos;* Hebraice est, non fecit *pedes suos;* Pagninus, *non aptaverat pedes suos.* Solebant enim Judæi, quia cx complexione olent œque ac Arabes instar hircorum (unde Judæi a Poetis et vulgo *fadentes* vocabantur), corpus et præsertim pedes utpotc pejus olentes crebro lavare, maxime quia multi in Judea, quasi regione calida, incedebant nudis pedibus, aut non nisi solea tectis, uti incessit Chiistus cl Apostoli; pedes ergo, incedendo per lutum ct pulverem, sordidabant, quare cos sœpe abluere oportebat.

Minus recte ergo llcbræi apud S. Hieronymum , ct Angclomum pro *illotis,* vertentes, *infectis pedibus,* per eos intclligunt, *ligneos pedes,* quos sibi fecerit Miphiboseth pro veris quibus carebat, vel quibus ægre uti poterat, utpotc debilibus ct claudis. Septuaginta addunt, negué *fecerat ungues,* id est, non prœsccucrat ungues in signum luctus ob exilium Davidis, ul squalidus ct hirtus appareret.

Vestesque suas non laverat ; — interiores intcllige, puta lineas, quæ carni adhærcnt, uti sunt camisiœ : hæ enim lavari solent, non vero cxlimæ et lancœ.

Ver». 27. 27. Tu AUTEM DOMINE MI REX, SICUT ANGELIS DEI es, — *q. d.* Tu sapientissimus cs, et prudentissime judicas cl statuis; quare fac de me quod « placitum est tibi : » quidquid enim statueris, accipiam quasi de manu angeli ut sapientissime ct optimo factum.

vtr». 2». 29. Tu l.T Siba dividite possessiones. — Nonnulli censent Davidem, ob speciosas rationes Sibæ, dubitasse an illi, an Miphiboseth credere deberet, ideoque sententiam dimidiasso ; sed videtur David cognovisse innocentiam Miphiboseth, tum cx ejus sordibus ct illuvie, quæ nullam habebant speciem affectati regni, quod ipsi impegerat servus Siba; tum quia Siba accusator qui erat præsens, ut patet versu 17, nil ad objecta sibi a Miphiboseth respondit. Unde multi putant Davidem liic peccasse Injustitia, quod innocenti Miphiboseth abstulerit dimidium bonorum, illudque dederit Sibæ ejus criminatori : nimis enim facile et temere ei suum herum accusanti crediderat , ejusque donis illectus bona heri sui tradiderat cap. xvi, vers. 4. Quare cx verecundia, ne videretur errasse, noluit in totum revocare primam'sententiam a se latam; sed eam œque ac bona dimidiavit, dimidium scilicet relinquendo Miphiboseth, dimidium vero dandoSibæ. Ita Abulensis, Cajetanus ct alii. Qua in re amicitiam cl fidem datam Jonathæ patri Miphiboseth videtur violasse. Probabile tamen csl, quod suspicatur Abulensis, *Quast.* XXX, damnum hoc Miphiboseth Davidem aha donatione vel beneficio compensasse.

Porro llcbræi apud S. Hieronymum et cx cis Angclomus et Glossa censent in poenam hujus injuslitiæ Davidis,Deum regnum ipsius paulo post divisisse in Roboam el Jeroboam, ei dando decem tribus, Roboam vero relinquendo solam tribum Judie; adcoque tradunt quod, cum David dixit : a Tu ct Siba, dividite possessiones, » audita sit vox c coelo : « Roboam et Jeroboam regnum divident. » Verum alia hujus divisionis cl schismatis fuit causa, nimirum idololatria Salomonis, ut audiemus hb. Ill, cap. xi. Imo ob merit i Davidis Deus reliquit Roboamo tribum Juda, alioqui eam cura caeleris illi ablaturus, ut patet III *llcg.* xi, 32.

Et iam cuncta accipiat. — Dixit hoc Miphiboseth suboffenso in Davidem animo; unde S. Hieronymus ct Angclomus : Dixit hoc, inquiunt, non gratulanti animo, sed insultanti, ct quasi contra Dominum murmuranti, quod Dominus Davidem in paco reduxisset ; ideoque Miphiboseth, I *Paral,* ix, 40, vocatur a Mcribbaal, n id est litigans cum Domino : verum non videtur Miphiboseth voluisse insultare Davidi, ct murmurare contra Deum, sed amariori corde hæc dixisse.

33. Octogenarius sum hodie, numquid vigent v,r'-35 sensus mei? — In senio enim, ul ait Ecclesiastes, cap. vu, vers. 3 : « Tenebrescent videntes per foramina, » puta oculi, « ct obsurdescent omnes filiæ carminis,» scilicet aures, « el dissipabitur capparis, » nimirum appetitus, in cujus locum succedit ciborum, voluptatum et rerum omnium fastidium; unde Solon « senectutem » aiebat esse « vilie hiemem, » sicut ejusdem ver csl juventus. Diogenes rogatus : a Quid csl senectus? Est, inquit, vita brumalis, tempestatibus obnoxia. » Alexis poeta senex, rogatus quid ageret? respondit : « Pedclenlim morior, » significans senes non tam vivere, quam lente mori. Vide dicta *Eccles,* xii.

37. Est altem servus tuus Coamaam, — scilicet ver». 37 filius meus, *q. d.* Meus filius Chamaam pro mo senio confecto comitabitur te, et quæ mihi beneficia rependere cogitabas, iu illum confer. Quod

illi *feceris, mihi feceris.* Ita Abulensis, Cajelanus *et alii. Mystica S.* Hieronymus, et ex eo Angelomus : « Chamaarn, inquit, interpretatur *suspirans :* quamdiu enim cum patre permansit, suspirans vocatus est; postquam vero in doctrinam David regis transiit, non Chamaarn sed Chamaan, quod interpretatur *fidelis,* appelatus est. »

Vcn 43. 43. Decem partibus ego major sum, — quia in Israele erant decem tribus ; in J^ida vero una duntaxat, dando Judæ tribum Benjamin, ait Theodoretus et S. Hieronymus. Ecce ex hoc jurgio ccepit dissensio inter Juda et Israel, quæ sub Iloboam in apertum schisma erupit, imo capite sequenti seditionem Sebæ concitavit. Unde hæc narratio sternit viam ad bellum, quod per Israel Seba movit contra Judam el Davidem. Moraliter, disce in hac superba Judæ cum Israel rixa, quam verum sil istud *Proverb,* cap. xv, vers, i : « Responsio mollis frangit iram, sermo durus suscitat furorem. »

CAPUT VIGESIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Seba seditionem movet contra Davidem, qui ei opponit Amasam, quem Joab dolo occidit. Seba, vers. 14, *Abelam occupat, obsidet cam Joab, cives caput Sebæ præscindunt, traduntque Joab: quare ille per eadem Seba sopita seditione victor ad Davidem redit.*

1. Accidit quoque ut ibi esset vir Belial, nomine Seba, filius Bochri, vir Jemineus, et cecinit buccina, ct ait : Non est nobis pars iu David, neque hæreditas in filio Isai : revertere in tabernacula tua, Israel. 2. Et separatus est omnis Israel a David, seculusque est Seba filium Bocbri ; viri autem Juda adhaeserunt regi suo a Jordane usque Jerusalem. 3. Cumque venisset rex in domum suam in Jerusalem, tulit decem mulieres concubinas, quas dereliquerat ad custodiendam domum, el tradidit eas in custodiam, alimenta eis præbens : et non est ingressus ad eas, sed erant clausæ usque in diem mortis suæ in viduitate viventes. 4. Dixit autem rex Amaste : Convoca mihi omnes viros Juda in diem tertium, et tu adesto praesens. 5. Abiit ergo Amasa ut convocaret Judam, ct moratus est extra placitum quod ei constituerat rex. 6. Ait autem David ad Abisai : Nunc magis afflicturus est nos Seba Illius Bocbri quam Absalom ; tolle igitur servos domini lui, et persequere eum, ne forte inveniat civitates munitas, el effugiat nos. 7. Egressi sunt ergo cum eo viri Joab, Ccrcthi quoque el Phclethi, cl omnes robusti exierunt de Jerusalem ad persequendum Seba filium Bochri. 8. Cumque illi essent juxta lapidem grandem, qui est in Gabaon, Amasa veniens occurrit eis. Porro Joab vestitus erat tunica strida ad mensuram habitus sui, et desuper accinctus gladio dependente usque ad illia,in vagina, qui fabricatus levi motu egredi poterat, el percutere. 9. Dixit itaque Joab ad Amasam : Salve, mi frater. Et tenuit manu dextera mentum Amasa) quasi osculans eum. 10. Porro Amasa non observavit gladium quem habebat Joab, qui percussit eum in latere, el effudit intestina ejus in terram, nec secundum vulnus apposuit, ct mortuus est: Joab autem, et Abisai frater ejus, persecuti sunt Seba filium Bochri. 11. Interca quidam viri, cum stetissent juxta cadaver Amasa), de sociis Joab, dixerunt : Ecce qui esse voluit pro Joab comes David. 12. Amasa autem conspersus sanguine, jacebat in media via. Vidit hoc quidam vir quod subsisteret omnis populus ad videndum eum, et amovit Amasam de via in agrum, operuilque eum vestimento, ne subsisterent transeuntes propter eum. 13. Amolo ergo illode via, transibat omnis vir sequens Joab ad persequendum Seba lilium Bochri. 14. Porro ille transierat per omnes Iribus Israel iu Abelam, et Belhmaacha ; omnesque viri electi congregali fuerant ad eum. 15. Venerunt itaque cl oppugnabant eum in Abela, el in Belhmaacha, ct circumdederunt munitionibus civitatem, el obsessa est urbs; omnis autem turba, quæ erat cum Joab, moliebatur destruere muros. 1G. Et exclamavit mulier sapiens dc civitate : Audite, audite, dicite Joab : Appropinqua huc, et loquar lecum. 17. Qui cum accessisset ad eam,

ait illi : Tu es Joab ? Et ille respondit : Ego. Ad quem sic locuta est : Audi sermones ancilla: tuæ. Qui respondit: Audio. 18. Rursumque illa : Sermo, inquit, dicebatur in veteri proverbio : Qui interrogant, interrogent in Abela, ct sic perficiebant. 19. Nonne ego sum quæ respondeo veritatem in Israel, et tu quæris subvertere civitatem, et evertere matrem in Israel? Quare precipitas hærcdilalcm Domini? 20. Rcspondensque Joab, ail : Absit, absit hoc a me, non precipito, neque demolior. 21. Non sic se habet res, sed homo de monte Ephraim Seba, filius Bochri cognomine, levavit manum suam contra regem David; tradite illum solum, et recedemus a civitate. Et ait mulier ad Joab : Ecce caput ejus mittetur ad te per murum. 22. Ingressa est ergo ad omnem populum, ct locuta est eis sapienter, qui abscissum caput Seba filii Bochri projecerunt ad Joab, ct ille cecinit tuba, ct recesserunt ab urbe unusquisque in tabernacula sua, Joab aulcm reversus est Jerusalem ad rogem. 23. Fuit ergo Joab super omnem exercitum Israel, Banaias autem filius Joiadæ super Cerethæos et Plielclhæos. 24. Aduram vero super tributa; porro Josaphat filius Ahilud a commentariis. 25. Siva autem, scriba ; Sadoc vero el Abiathar, sacerdotes. 2G. Ira autem Jairiles erat sacerdos David.

VtM- *• 1. Srda filius Bocnni, vm Jemineus,—scilicet do tribu Benjamin, qui œgre ferebat regnum aSaulo et tribu sua Benjamin translatum ad Davidem ct tribum Juda; undo videtur hic Seba fuisse unus o ducibus Absalomi contra Davidem, ac forte primus post Amasam (1).

Nox est nodis pads in David, — *q. d.* Tribus Juda, in fine capitis præcedenlis, ct dictis et factis luculenter ostendit Davidem, quasi contribulem, ad se, non ad nos qui sumus Israel, sive decem tribus, perlinere, nullaque parte esse nostrum, sed totum esse suum. Abeamus ergo singuli in nostra tabernacula el domos, ac Davidem tanquam alienum, ad nos non perlinentem, abjiciamus. Sexta fuit hæc pœna Davidis, scilicet rebellio decem tribuum, concitata per Sebam, cujus initium ct occasio fuit tum rebellio Absalomi, cum quo paulo ante conspiraran! dcccin tribus, necdum plane exstincta; tum jurgium decem tribuum cum tribu Juda, eo quod ipsa sola cætcris non vocatis Davidem Hierosolymam in regnum reduxisset. Contendebant enim dc primatu, quia Juda prætendebat sc esso principem tribuum omnium, præsertim quia David rex oriundus erat cx Juda; cætcræ vero tribus decem sese Judæ præfcrebant, eo quod numero essent poliores, ct decuplo piltres. Ac pupugit illas quod David cap. præccd. vers. 11, Sadoc et Abiathar misisset ad solam tribum Juda, ut sc in regnum reduceret, non vero ad cæteras tribus; unde ipse cis videbatur in tribum Judæ esse plus æquo propensior, illamquo cætcris omnibus anteferro.

Politice hinc discant principes ct reges cavero et sopire æmulationcm nationum diversarum quas regunt, ut omnibus similem affectum, curam et providentiam demonstrent, nec unam alteri praeferant, sed eas pavi benevolentia prosequantur, itaque eas ct sibi ct invicem uniant. Aristoteles in *Politias,* hæc duo principia reclæ gubernationis tradit : primum, ut princeps omnium sibi subditorum diligentem habeat curam, ommbusque pro- 0,..n.bllt
videat, etneminem negligat; *secundum,* ut sit om- «
nibus par cl requabilis, nec unam gentem alteri, Ie‘‘''ht'
aut principem unum alteri anteponat; sed se singulis indifferentem et œquum exhibeat. Si enim majorem affectum uni quam alteri ostendat, alteri iram et invidiam movebit, imo schismata, seditiones ct rebelliones concitabit. Exemplum quod imitetur, est Deus, de quo Plutarchus in *Moral. :*
a Ut Deus, inquil, in cœlo pulcherrimum ac jucundissimum sui simulacrum constituit solem;sic in republica principem qui prudentia, justitia, benignitate se erga omnes repræsentet. » Sicut igi- ,‘‘t›r
tur sol non est alius pauperi, alius diviti, sed om- *l ‘○'
nibus communis, ita princeps personam spectare non debet, sed omnibus se communem exhibere.

Cyrus apud Xenophontem ait similia esse boni Exwpf».
pastoris el boni regis ofllcia : sicut ergo pastor æqualem omnium ovium habet curam, sicetrex eamdem habeat omnium subditorum.

Alexander Magnus, ut Persas devictos sibi devinciret, eorum vestitum assumpsit, cum cisque matrimonia suorum instituit, ut scirent se sibi esse curæ el cordi æque ac Macedones.

Themistocli, teste Plutarcho, hoc vir sapiens dedit monitum : « Bene principatum geres Athenis, si cunctis communis esse velis ct mansuetus.»

Singularis hac in re fuit Carolus V qui, cum tam diversis nationibus imperaret, singubs tamen sc parem, imo patrem exhibebat, ut Hispanis videretur esse Hispanus, Italis Italus, Germanis Germanus, Gallis Gallus, Belgis Belga. Sane viri prudentes censent hujus moniti neglectum, originem et occasionem dedisse bellis Belgicis, quæ jam 70 annis durant, imo flagrant magis quam unquam.

(1) **Quidam Interpretes censent distinguendum esso *filium jeminti* do *riro Jemini,* eo quod prima vox indicat hominem do tribu Benjamin, ultima autem hominem urbis Jemini Ita D. Glairo, ScholæTheologica Parisiensis Professor.**

ven.s. 3. Abht ergo Amasa, ut convocaret Judam, — ut *scilicet* ipse quasi dux exercitus pro Joab a Dande constitutus, per milites e tribu Juda Davidi *et* sibi adhaerentes rebellionem Sebæ in suo ortu comprimeret et suffocaret, ne, si ei daretur tempus, adeo cresceret, ut superari non posset. Vidi ego in Belgio viginti duas militum regiorum rebelliones ob tardatam stipendii solutionem, quarum nonnulla) statini suppress® sunt misso contra paucos rebellantes exercitu, ct capitibus carum plexis, cæteræ vero pleraque data temporis mora ita crevere, ut urbem aliquam occupantes ct munientes, facte sint inexpugnabiles, et hostibus ipsis noccntiorcs cl formidabiliores; adeo ut princeps integrum stipendium illico cis exhibere, et omnia eorum postulata concedere coactus fuerit, cum magno Belgii damno.

Simili modo crevere hæreses : nam, utaitS. Hieronymus, Arius Alexandri® scintilla fuit, quæ quia non statini exstincta est, in Hammam erupit, quæ totum orbem populata est. Unde « ingemuit totus orbis, et Atianum se esse miratus est,» ait idem contra Luciferum.

Ven. e. G. Ait autem David ad'Abisaî, — quia Amasa, qui abierat convocaturus ex Juda exercitum, ultra triduum sibi a Davide proscriptum morabatur, ncc redibat, timens David ne Seba se roboraret contra cum, illico promisit Abisai fratrem Joab cura parte copiarum, quæ ad manum crat, ut illum persequeretur.

Vara. 8* **8. Qui FABRICATUS** levi motu egredi poterat et percutere. — Ilebræus, *qui egrediebatur et cadebat,* hoc est, qui ita fabricatus erat, ut levi motu e vagina educi posset, et quasi ex ea excidebat, ut scilicet Joab dextra apprehendens mentum Amas®, quasi cum osculaturus, sinistra gladium breviorem sive pugionem levi motu c vagina educeret, coque Amasara inscium dolose confoderet. Hcbræi varie hæc vertunt cl explicant ; sed sensum clare reddidit Noster. Causa cædis fuit, quod Joab indigne ferret Amasara sibi a Davide prælatum, ac se amoto, creatura exercitus ducem : quam ipse magnam æstimabal ignominiam, æque ac injuri >m; ideoque Amasara licet consobrinum suum occidit. Discant hic principes caute duces suos loco movere, ncc nisi specie honoris, quasi altius eos evecturi. Peccavit graviter Joab occidendo Amasara, ideoque David moriens jussit Salomoni, ul cum occidcrct. Amasa tamen justas quoquo perfidi® suæ pœnas dedit, quod in Davidem avunculum suum rebellosset, ct rebellantium dux exstitisset.

Vfn, 9 **9.** Et **TEtVIT MANU DEXTERA MENTUM AMASA!, QUASI** osculans eum. — Hic enim priscus erat mos salutandi. Audi Plinium, lib. XI, cap. v : a Antiquis Græcis in supplicando mentum attingere mos crat. » Rine deThebi quæ supplicabat Jovi, ait Homerus , *Iliade* t : «Dextra apprehendit mentum, ct supplex allocuta est Jovem.» Mentum enim mentis indicium, hinc mentum ab eminendo dicitur, quod gulæ colloque emineat : hinc ct mentum soli homini datum, nulli alteri animali, testo Plinio, lib. XI, cap. xxxvii.

11. Ecce qui esse voluit pro Joab comes David, Vtn n — scilicet Davidis in bello vicarius ct Capitaneas generalis. Aliter cx Ilebræo vertit Vatablus Halii, nimirum : *qui favet ipsi Joab, quique Davidi, sequatur ipsum Joab,* et cum eo persequatur rebellem Seba.

•13. Oppugnabant eum in Abela, et in Bbtomaa- Venus* cha. — *Et,* significat, *id csl;* nam *Abela* alio nomine vocabatur *Beth,* id est domus, *Maacha : ncc* enim Seba crat in duabus urbibus, sed in una quam obsedit Joab. Audi Adrichomium, pag. 101, num. 2, *Abela,* quæ ct *Abel Belhmaacha,* sive, Abel Domus Maacha, Josepho *Abelmachca,* Hieronymo *Bclhmacha;* aliis vero *Abelinaacha cl Machanedum* vocatur : insignis ac munita, superioris Galilææ urbs est, ac Israelilarum metropolis, sita in tribu Nepbtalira, in planitie regionis Berlin, non procul a Ciesarea Philippi, a Jordane autem sexaginfa stadiis distans. Ad quam usque Davidici exercitus dux Joab persecutus est perduellem Scbam.

18. Sermo, inquit, dicebatur in veteri prover- Veraia. nio : Qui interrogant, interrogent in Abela, et sic perficiebant. — Ita Romana, licet Regia legant, *proficiebant.* Ilcbræa hic concisa sunt cl obscura, ideoquo varie a variis vertuntur.

Primo, Vatablus cl llebræi apudS. Hieronymum vertunt, *interrogando interrogabant, ct finiebant, q. d.* Olim oppugnantes aliquam urbem, interrogabant cara juxta legem *Deuter.* xx, 10, an conditiones pacis accipere vellet, seseque dedere : si tu, o Joab, nunc idem hic fecisses, jam bellum linivisses; urbs enim hæc parata est conditiones pacis accipere : semper enim Davidi fuit fidelis el subdita. Alii alitor.

Vei um Noster clare ct germano vertit, *q. d.* Nostra urbs « Abela » ab olilanis temporibus habita fuit domicilium virorum sapientum, gymnasium ct quasi oraculum sapienti®, ut, si quid in religione, in moribus, in rebus agendis esset ambiguum ct diilicile, id ad Abclanos sapientes resolvendum deferrent, cl quidquid ipsi resolvissent, id exsequebantur, et « perficiebant, » idque felici ct optimo successu : hoc enim innuit ct involvit re *perficiebant, q. d.* Cur ergo tu, o Joab, audes oppugnare hanc urbem quæ est oraculum fidei el sapienti®? patet ex scq. Ita Angclomus, Abulensis, Cajelanus et alii.

19. NONNE EGO SUM QUÆ. RESPONDEO VERITATEM IN Ven. I».

Israel ?—Septuaginta, Ilebræa, *ego pacificans fideles Israel,* vel, ut vertunt Septuaginta, *ego sum pacifica de firmamentis Israel.* Loquitur mulier in persona suæ urbis et palriæ, scilicet *Abeles, q. d.* Ego *Abela* sum quæ Israelitarum dubia el lites omnes decido, itaque litigantes pacifico, dum cis veritatem veramque dubii resolutionem respondeo, *q. d.* Ego A*bela* abundo viris sapientibus

et prudentibus, sumque doctorum Academia, ideoque quasi mater et universitas, a qua omnis Israel documenta el consilia petat. Pete ergo lu quoquo, o Joab, ab ea consilia, cl illico bellum finies. Porro Vatablus et Pagninus vertunt, *ego sum cx pacificis et fidelibus Israel, q. d.* Ego semper in fido Davidis perstiti, cum coquo fui pacifica : cur ergo me evertere conaris? Sic Sylla, cognomento felix, linee duo maxima fortuna munera existimavit: *primum,* amicitiam Metelli pii ; *secundum,* quod non delevisset Athenas quas occuparat, sed urbi pepercisset, utpote Academi® sapienti®. Ita Plutarchus in Apopft. *Horna».*

Sic Attila postulante S. Leone pepercit Rom®, quasi gymnasio ver® fidei ct religionis. Sic ct Gcnsericus, rex Gothorum, ad preces ejusdem S. Leonis Romam occupans licet, ab incendio t imen, ignominiis et cædibus abstinuit, ut babel Vita S. Leonis.

Et tu quæïus, etc., evertere matrem in Israel, — matrem scilicet ct altricem sapienti®, religionis et virtutis. Tales enim sunt Academi® orthodoxie, qualis erat *Abela,* et qualis ante Davidem tempore Josué fuit urbs *Dabir,* id est oraculum, ct *Carialh Sepher,* id est, urbs litterarum, *Josué* cap. xv, vers. 15.

Quare fabella est R. Salomonis el Rabbinorum priscorum apudS. Hieronymum, qui aiunt, vel potius fingunt, mulierem hanc fuisse Soram filiam Aser, de qua Gen. cap. xi.vi, 17, qu® fuerit prophetissa, ct Jacob revelaril Joseph filium vivere ct regnare in Ægyplo, quœque ostenderit Moysi locum in quo condita erant ossa Joseph in Ægypto, ut ea inde transferret in Chanaan, idque non aliunde probant quam ex his ejus verbis : « Ego sum qu® respondeo veritatem in Israel; » qu® sane inanis et frivola est probatio, præsertim quia *Sara* jam dicta debuisset esse septingentorum annorum : tot enim fluxere ab Aser filio Jacob usque ad Davidcm.

22. Er locita est eis sapifnter — dicendo, ut ait Josephus : a Vultis, mali, male perire cum liberis ac conjugibus propter hominem malum ct ignotum, cumque pro Davide, cujus tanta in vos exstant beneficia, regnare ? Speratis unam urbem tam valido exercitui resistere posse? »

2G. Ira autem Jairitls erat sacerdos David.— a Sacerdos, » scilicet proprie dictus, per quem David sua sacrificia Deo offerebat. Sicut hodie reges suos habent saccllanos, qui pro cis ct coram eis Missas celebrent. Ita Theodoretus et Abulcnsis, *g. d.* Saccllanorum Davidis primus et præcipuus erat a ira; v aut a sacerdos, ▮ id est, intimus cubicularius, ct primus consiliarius Davidis, quomodo filii Davidis dicuntur fuisse « sacerdotes, » lib. Il *hcg.* viu, 17. Ha Vatablus et Lyranus. Inde Chaldæus pro *sacerdos* vertit, *princeps,* scilicet familiaris el peculiaris amicus Davidis.

CjVPUT vigesimum primum.

SYNOPSIS CAPITIS.

Posteri Saulis, ob occisos ab eo contra datam fi lem Gabaonitas, jussu Dei crucifiguntur. Mox, vers. 15, *quatuor Davidis contra Philistæos bella recensentur.*

1. Facia est quoque fames in diebus David tribus annis jugiter, et consuluit David oraculum Domini. Dixitque Dominus : Propter Saul, et domum ejus sanguinum, quia occidit Gabaonitas. 2. Vocatis ergo Gabaonilis, rex dixit ad eos (Porro Gabaonitæ non erant de filiis Israel, sed reliquiæ Amorrhæorum; filii quippe Israel juraverant eis, et voluit Saul percutere eos zelo, quasi pro filiis Israel el Juda). 3. Dixit ergo David ad Gabaonitas : Quid faciam vobis? et quod erit vestri piaculum, ut benedicatis hæredilati Domini? 4. Dixeruntque eiGabaonitæ : Non est nobis super argento et auro quœstio, sed contra Saul, el contra domum ejus ; neque volumus ul interficiatur homo dc Israel. Ad quos rex ait : Quid ergo vultis ul faciam vobis? 5. Qui dixerunt regi : Virum qui attrivit nos cl oppressit inique , ila delere debemus, ut uc unus quidem residuus sit de stirpe ejus in cunctis finibus Israel. 6. Dentur nobis septem viri dc filiis ejus, ut crucifigamus cos Domino in Gabaa Saul, quondam electi Domini. Et ait rex: Ego dabo. 7. Pcpcrcilque rex Mipliiboseth filio Jonalhæ filii Saul, propter jusjurandum Domini, quod fuerat inter David cl inter Jonathan filium Sani. 8. Tulit itaque rex duos filios llesplia fili® Aia, quos peperit Sauli, Armoni, et Mipliiboseth, el quinque filios Michol fili® Saul, quos genuerat Iladrieli filio Berzellai, qui fuit de Molatili, 9. el dedil eos in manus Gabaonitarum, qui crucifixerunt eos in monte coram Domino, et ceciderunt hi septem, simul

occisi in diebus messis primis, incipiente messione hordei. 10. Tollens autem Respha filia Aia cilicium, substravit sibi supra petram, ab initio messis, donec stillaret aqua super eos de cœlo, et non dimisit aves lacerare eos per diem neque bestias per noctem. 11. Et nuntiata sunt David quæ fecerat Respha, filia Aia, concubina Saul. 12. El abiit David, et tulit ossa Saul, et ossa Jonathæ filii ejus a viris Jabes Galaad, qui furati fuerant ea de platea Bclhsan, in qua suspenderant cos Philistiim cum interfecissent Saul in Gelboc, 13. et asportavit inde ossa Saul, et ossa Jonathæ filii ejus : et colligentes ossa eorum qui affixi fuerant, 14. sepelierunt ca cum ossibus Saul et Jonathæ filii ejus in terra Benjamin, in latere, in sepulcro Cis patris ejus, feccrunlque omnia quæ præcepcrat rex, et repropitiatus est Deus terræ post hæc. 15. Facium est autem rursum prælium Philistinorum adversum Israel, et descendit David, et servi ejus cum eo, et pugnabant contra Philistiim. Deficiente aulem David, 16. Jesbibenob, qui fuit de genere Arapha, cujus ferrum haslæ trecentas uncias appendebat, el accinctus erat ense novo, nisus est perculere David. 17. Præsidioque ei fuit Abisai filius Sarviæ, el percussum Philislæum interfecit. Tunc juraverunt viri David, dicentes: Jam non egredieris nobiscum in bellum, ne extinguas lucernam Israel. 18. Secundum quoque bellum fuit in Goh contra Philislæos; tunc percussit Sobocai de Ilusati, Saph de stirpe Arapha de genere gigantum. 19. Tertium quoque fuit bellum in Gob contra Philislæos, in quo percussit Adeodatus filius Saltus polymitarius Belhlchcmites Goliath Gethæum, cujus hastile haslæ crat quasi liciatorium texentium. 20. Quartum bellum fuit in Geth, in quo vir fuit excelsus, qui senos in manibus pedibusque habebat digitos, id est, viginti quatuor, cl erat de origine Arapha. 21. El blasphemavit Israel ; percussit autem eum Jonathan filius Samaa fratris David. 22. Ili quatuor nati sunt de Arapha in Geth , et ceciderunt in manu David, et servorum ejus.

ven. i. 1. Facta est quoque fames m diebus David tribus asms.—Immisit Deus hanc famen toti Israeli, quia rex ejus Saul Gabaonitas inique occiderat. Rex autem est publica persona, ct rempublicam représentât. Quod ergo rex peccat, hoc respublica pcccat; ideoque publicum regis peccatum publica fame castigavit Deus.

Et consuluit David oraculum Domisi, — per Sadoc, vel Abiathar Pontificem, indutum Rationali in quo erant Urini ct Tummim quasi oraculum, ut dixi *Exodi* XXVIII, 30.

Dixitque Dominus : Propter Saul et domum ejus sanguinum; quia occidit Gabaonitas, — *q. d.* Fames hæc immissa est in pcenam peccati, co quod Saul ejusque familia multum sanguinem injuste effuderit. Hinc peccatum hoc sanguine expiandum erit, ac familia occidens erit occidenda.

Filii quippe Israel (Josuc ct principes Hebraeorum, ul dictum est Josué ix) juraverant eis — se eos, licet Amorrbæos, non occisuros; sed in suam rempublicam admissuros, ut aquatores cl lignatores.

, 2. Et voluit Saul eos percutere zelo, quasi pro filiis Israel lt Juda. — Zelus hic Saul fuit, quod veUet Gabaonitarum domos, vicos et praedia adjicere tribui Judæ cœterisque tribubus, quibus a Deo asúgnata erant, quasi Josué contra legem et jussum Dei Gabaonitis pepercisset, itaque Judæ et Judæis hæredilatcm eis a Deo datam ademisset. Sed insipiens el stultus fuit hic zelus, lum quia crai contra fidem Gabaonitis a Josuc et Hebraeis datam; tum quia Gabaonitæ in coloniam æque ac religionem ct fidem Hebræorum sponte transibant, quibus proinde Deus volebat parci ; tum quia Gabaonitæ oppida ct praedia sua cesserant Hebræis, eorumque erant servi, atque hac servitute vitam ab eis redemerant, ut dixi *Josué* cap. ix. Quare in hoc zelo Saulis verum fuit istud : « Summum jus, summa injuria. » Porro cum Saul occideret Gabaonitas, David cum fugiens latebat in sylvis et antris, ct si forte id postea rescivit, sibi persuasit injuriæ huic morte Saulis et filiorum fuisse satisfactum ; unde dc ulteriore satisfactione non cogitavit, donec Deus pacato jam ejus regno illam ab co hoc loco exegit. Quare minus recte Lyranus ct Abulcnsis censent hanc famem in diebus Davidis contigisse, eo quod ipse injustitiam hanc Saulis non casligasset.

3. Ut benedicatis hereditati Domini, — ut scilicet bene prccemini Israeli ; itaque Deus ab co avertat famem triennalem, quam eidem propter vos induxit (i). Ven' '

5. Virum(Saulcm) qui attrivit nos et oppresSIT inique, ita delere debemus, ut nb unus quidem residues sit de stirpe ejus. —Novem supererant c stirpe Saulis, scilicet Miphiboseth ejusque filius, quinque filii Michol ex Hadriclc, cl duo filii Saul Ve-»-5-

(t) Probabilissimum videtur hoc factum esso a Saule tempore quo ubcrnacuii translatio Gabaon facia est.

cx Respha concubina. Hos omnes sibi ad necem dedi initio postularunt Gabaonitæ ; sed videntes Davidem intercedere pro Miphiboseth ejusque filio, ulpoto prognato ex Jonatha, cui David amicitiam el fidem juraverat, idcirco utrique pepercerunt, et reliquos septem ad crucem postularunt.

Quæres, an æqua et justa fuerit hæc eorum postulatio? Respondeo partirci fuisse justam, eo quod nonnulli cx posteris Saulis cooperati fuissent ei in cæde Gabaonitarum ; hoc enim significatur vers. 1, ubi familia Saulis vocatur « domus sanguinum : » partira iniquam , quia verisimile est aliquos ex posteris Saulis fuisse a cæde Gabaonitarum immunes ct innocentes, qui proinde pro peccato patris vel cognatorum jure humano non poterant occidi. Nam, ut ait Ezechid, cap. xvni : « Filius non portabit iniquitatem patris, sed anima quæ peccaverit, ipsa morietur. » Nullus enim princeps vel rex potest filium condemnare ad mortem propter peccatum patris solius ; unde in nullo *fidelium* tribunali filius pro patre occiditur. Dico fidelium; nam apud infideles et barbaros, uti apud Japones, patro peccante non solum ipse, sed ct filii ejus plectuntur. Quare postulatio hæc Gabaonitarum aliquid habet rancoris, vindicte ct furoris insolentis, barbari ct Turcici : nisi dicas ipsos non ex se, sed ex Dei instinctu, id postulasse, idque innuitur versu 9, cura dicitur : « Qui crucifixerunt cos in monte coram Domino, » ct vers. 6, ubi ipsi aiunt : « Ul crucifigamus cos Domino, » Septuaginta, *ct placabimus in illis Dominum;* Chaldæus, *ct suspendemus illos ante Dominum,* quasi anathemata, catharmata ct piacula Israelis. Nam ex parte Dei justa ct sancta fuit hæc postulatio. Deus enim idcirco famem hanc immiserat Israeli, ut pro peccati Saulis piaculo occiderentur ejusdem posteri; cum ipse Saul jam nipote mortuus plecti cl occidi non posset. Deus enim omnium tam noccntum quam innocenlum vite ct mortis est Dominus; quare potest patres nocentes punire in filiis innocentibus, juxta illud *Deut.* v, 9: «Ego sum Dominus Deus tuus, Deus (emulator (Septuaginta, *zelotes)* reddens iniquitatem patrum super filios in tertiam ct quartam generationem. » Vide ibi dicta.

CurD«n» ^cidi00" Sauii» rntrros? rnnw.' Deus ergo volebat hic picctcrc Saulcm in filiis, mu^*s '1° causis. *Prima* est, ul ostenderet quantum sibi displiceret oppressio pauperum Gabaonitaruin facta a Saule, ct violatio juramenti cis a dosilo prestiti; ostenderet, inquam, per publicum et infame supplicium posterorum Saulis, nimirura cos crucifigendo. *Secunda,* ul indicaret quam profundum in Saulcm odium concepisset, utpotc cujus stirpem funditus vellet exscindi, ut jure dixerit Miphiboseth : «Neque enim fuit domus patris mei nisi morti obnoxia Domino Deo. » *Tertia,* ut daret exemplum futuris sæculis, quo patres a sui offensa ct sceleribus cohiberet, *q. d.* Quod feci Sauli hosti meo, ejus familiam exscindendo, hoc faciam cuilibet regi, principi cl privaio, ut, si ipse me offendat, non solum ipsum, sed ejus filios postcrosque omnes affligam el disperdam, uti hoc sæculo sæpe factum vidimus; Deum scilicet ob peccata parctitum antiquissimas ct nobilissimas familias plane evertisse ct succidisse. *Quarta,* ut consuleret quieti publicæ, ne Q-urU inter Saulis ct Davidis posteros bella civilia suscitarentur, qualia fuerant inter Davidem ct Isboselh filium Saulis. Denique filiis innocentibus non fiebat injuria, tum quia Deus vite eorum erat dominus; tum quia ob peccatum originale omnes sumus rei mortis; tum quia ipsi alia propria habebant peccata, ob quæ juste morte et cruce puniri a Deo poterant : hanc cuim apud ipsum merebantur.

Srcundo.

Tertio,

8. TULIT ITAQUE REX DL'05 FILIOS RESPHA. — Non Ven. *. peccavit David tradendo filios Saulis, etiam innocentes, Gabaonitis ad crucem, quia videbat hauc esse Dei voluntatem, qui idcirco famem Israeli immiserat. Conformabat igitur se voluntati divinai, quæ justissima el sanctissima crat ob causas datas vers. 5. Fecit ergo hoc David monitu Dei, ct, ut videtur, habito oraculo per pontificem cl Urim, dc quo vers. 1 ; fecit, inquam, tanquam executor justitiæ Dei, qui peccata punit in tertiam ct quartam generationem. Saul enim mortuus non poterat puniri nisi in filiis; ac proinde hic justitiæ Dei satisfieri non poterat, nisi occidendo ejus filios. Sed hæc principibus, magistratibus, et justitiæ humana imitari non licet, quia ipsum caput nocens plectere debent, non vero ejus filios ct posteros. Ha Abulcnsis, Cajetanus et alii.

Et quinque filios Michol fille Saul, qvos genuerat Hadrieli. — Erant hi filii non Michol, sed Merob sororis Michol, quos Michol, ulpote carens prolibus, in filios adoptaral; Merob enim fuit uxor lladriclis, Michol vero Davidis. Quare cum dicitur : « Quos genuerat Hadrieli, » intcllige ejus soror Merob, in cujus locum Michol cos adoptans successerat. Alii censent Aferoò alio nomine vocatam fuisse *Michol.* Cajetanus vero putat essa mendum, cl pro *Michol* substituendum, *Merob.* Verum omnes codices Hebræi, Græci, Latini, habent *Michol,* non *Merob.* Chaldæus tamen habet, *et quinque filios Merob, quos educaverat Michol filia Saul;* quia cos adoptara!, ut dixi.

9. Qui crucifixerunt eos ix monte coram Do-V<M-'' mino, — nimirum ad placandum Dominum, vel in honorem Domini, ul ejus justitiæ vindicative, ct offensæ a Saule cl familia ejus faclæ per hanc familiæ ejus crucifixionem, quasi per publicum piaculum, cl hostiam pro peccato satisfieret. Ubi nota honorari et glorificari Dcuin cxeculione justitiæ. Dum enim sontes plectuntur, clucetDei plectentis justitia el sanctitas, nipote qui peccata ct peccatores odit, et impunitos esse non sinit. Hinc *Deut.* cap. xni, vers. 16, jubel Deus idololatras sibi comburi curatola urbe. «Consumes, inquit, omnia Domino Deo luo. »

Ix monte, — scilicet in colle Gabaa, quæ fuerat

patria *ct sedes* Saulis, ut eo loco puniretur peccatum, ubi a Saule fuerat commissum, omnesque idipsum ex loco supplicii colligerent.

Incipiente messione iioRbEi, — id csl sub initium veris in Paschale, ut indicetur eos in cruce quasi piaculum mansisse per plurcs menses, ul patebit ex sequenti.

|0- 10. Tollens autem Respha (duorum crucifixorum mater, et cæterorum cognata) cilicium, slb-

STRAHT SIBI SUPRA PETRAM, AB INITIO MESSIS, DONEC SIILLARET AQUA SUPER EOS DE COELO, — UI Scilicet

ipsa manens cubansquc in cilicio, jugiter custodiret filiorum cadavera, ne ab avibus, canibus cl feris laniarentur. Intellige ipsam non solam mansisse, sed cum famulis ct famulabus, ait Cajelanus.

Donec stillaret. — Jusserat David corpora hæc famis el peccati expiatoria manere in cruce, donec Deus ostenderet se placatum per pluviam, quam hactenus negando, sterilitatem cl famem Israeli immiserat, itaque se iratum ostenderat. Unde non comprehenditur hic casus lege *Douter.* cap. xxi, vers. 23, praecipiente ut crucifixi eadem die sepeliantur. Ibi enim agitur de eo qui ob proprium scelus crucifigitur in pœnam; hic vero de iis qui ob alienam et publicam culpatu, ideoque totius populi fiunt piaculum ad reducendam pluviam cl fertilitatem. Ha AbuIcnsis et alii. Unde Josephus ait : « Confestimque, pluente Deo, terra posito squalore ad pristinam fertilitatem rediit. » Porro tradunt Hebræi corpora hæc mansisse in cruce per sex menses, scilicet a martio ad sept mbrem : tunc enim in Palæslina pluviæ incipiunt, quæ per æslatem cessarunt. Vide hic ergo el miraro pietatem et patientiam Respire, qui tamdiu sub dio immota perstitit perdia et pernox, ut filiorum corpora intacta servaret. Hæc sunt viscera pietatis maternæ.

Mystice, Respha est pia sollicitudo sanctorum Pastorum et Patrum spiritualium, qui filios quos Christo genuerunt, mundo crucifixos custodiunt, cisque succurrunt rigore jejunii el instantia precum, donec misericordiam Dei impetrent super eos de cielo, compescendo pravos homines, nec non malignos spiritus, nc pravis suggestionibus cos de cruce rapiant, lacerent ct devorent. Ha Angelomus. Hinc Iksp/ia Hebraice idem csl quod pruna, vel *carbo ignitus,* qui ardentis amoris csl symbolum; aut *pavimentum* in quo ipsa se affligens pro filiis cilicio incubabat.

12. Et abiit David, et tlii ossa Saul. — David cxcitatus exemplo pietatis Resphæ, quæ tam sedulo corpora filiorum suorum custodivit, curavit eorum æque ac Saulis et Jonalhæ ossa colligi, cl honorifice sepeliri in sepulcro Cis patris ejus; ut odenderet se injuriarum sibi a Saule illatarum e--e immemorem, ac illi pro tantis maleficiis eximia beneficia rependere; qui est actus hcroicæ charitalis.

tj. Factum est autem rursum prjelum. — Dceps recensentur quatuor Davidis contra Philistæos praelia, quæ eo ordino, quo hic. narrantur, contigisse videntur. Hoc enim exigit simplex historian narratio, licet alii putent hic non servari ordinem temporis, sed quiedam anterius, qutndam posterius accidisse; sed quod dixi verius est, itaque censent Josephus, Severus Sulpilius, Sigonius, Lyranus, AbuIcnsis, Cajelanus, Serarius,Vatablus, Dionysius, Adriohomius, Salianus.

Deficiente altem David, — cum scilicet David jam senescens, pugnans in prrelio, labore, œslu, fame el siti fatigatus deficeret viribus, nec posset vira hostium ingruentium sustinere amplius; tunc irruit in eum Jesbibenob gigas dc stirpe Rapha, sive Rapiiaim, id est gigantum, prognatorum ex primo gigante Rapha *(Arapha* enim idem est quod *Jlap/ia).* Hebraice enim ÌlD1H *Uarapha,* ubi prima littera n *be* non est radicali?, sed servilis, gerens vicem articuli sive pronominis demonstrativi, sed Davidi succurrit Abisai, ctgiganlem occidit. Audi Theodorctum in *manuscripto :* « Qui factum est ut David deficeret in acie? Senex erat, vincebat autem animi alacritate corpus. Cum autem in conflictu mullum sustinuisset laborem, erat enim primus in acie pugnans, defessus est, ac defecit non ferens laborem. Cum aulem in periculum venisset, nc occideretur ab eo qui primus pugnabat inter alienigenas, praeter opinionem servatus est, cum cum protexisset Abisai, ct maximum iUum hostem interemisset. »

17. Ne exstinguas lucernam Israel, — hoc csl, 'er», n. splendorem ct gloriam Israelis, qualis erat rex David : Chaldœus, *nc pereat tecum regnum Israel.*

19. In quo percussit Adeodatus filius Saltus Vers

POLYMITARIUS BeTHLEUEMITES **GOLIATH** GeHIÆUM. — Per *Adeodalum* multi cum Chaldæo inlclligiint Davidem, qui a Deo est datus Israeli ad ejus salutem (Sic S. Augustinus filium suum vocavit *Adeodatum).* David enim fuit Belhlchemites, et occidit Goliath. Ha Hebræi apud S. Hieronymum, Angelomus, Lyranus, Glossa, Rabanus, Ruperlus, Hugo, Dionysius ct alii. Audi S. Hieronymum : *u* Adeodatus ipse est David. Idcirco dicitur Adeodatus, quia a Deo est electus in regnum. Filius Saltus, quia dc saltu, ubi oves pascebat, csl eductus. Polymitarius, quia de genero Deselect mater ejus fuit. Bethlchcmitcs, quia Nocini ctRuth tempore ubertatis reversæ sunt in Bethlehem. » p7v¡1?

Verum melius Vatablus, AbuIcnsis, Pagninus, n «p.ne-Cajetanus, Serarius, Sanchez,Salianus ct alii COO-6'11' * sent *Adeodatum,* llebr. *Elchanan,* fuisse alium a David : Chaldœus, *nc pereat tecum regnum Israel.* Hic enim bella recensentur, quæ David post inituin regnum, imo jam senex gessit : illa autem Davidis cum Goliath pugna, non bellum fuit, sed duellum ante regnum a Davide juvene susceptum. *Adeodatus* hic fuit *filius Saltus;* Hebraice, *filius lare,* ubi *lare* est nomen proprium patris Adeodati, ut vellunt Septuaginta, Vatablus, Chaldœus ct alii, lare autem Hebraice significat *saltum,* vel sylvam; unde Noster vertit *filius Sallus.* Pater enim Adeo-

ciati dictus est *lare,* id est sylva, vel saltus, co quod natus sit in sylva, vel quod in sylva versari et venari consueverit. To igitur *Saltus* e t nomen proprium patris Adcodali, ideoque majuscula littera scribendum, uti habent Romana. *Adeodatus* vocatur *polymitarius.* Hebraice, *grrgim,* id est *textorum,* quia scilicet oriundus erat cx textoribus, aut potius quia ipse unus erat cx textoribus, qui *polymita,* id est licia variegata contexunt, indeque faciunt pannos et vestes *polymitas,* hoc est, variorum colorum et liciorum.

Idem occidit u Goliath Gethæum,» hoc csl, fratrem Goliath giganti* quem occidit David, ut expresse dicitur I *Paralip.* cap. xx, vers. 5. Frater ergo Goliath pariter vocatus est « Goliath ; n aut potius vocatur a Goliath,» eo quod proceritate, robore ct viribus snmlis esset Goliæ quem stravit David. Sic vulgo de viro eximie forti dicimus: Iste est alter Hercules, vel alter Samson. Unde Josephus eum vocat Palæslinoium robustissimum.

Ven. 11. 21. Percussit autem eum Jonathan i il iis Samaa fratris David. — Hebræi apud S. Hicronymui i censent hunc «Jonathan» esse Nathan prophetam. «Jonathan, inquit S. Hieronymus, ipse est Nathan propheta, qui habuit duos fratres Joci et Jonadab. Idcirco ei hic nomen patris ponitur, quia inter prœliatores describitur. Ubi vero de prophetia ejus scribitur, non ei annotatur pater, eo quod pater ejus propheta non fuerit.» Verum, longe verius, imo mihi certum est « Jonathan n non fuisse Nathan prophetam, nec Adeodatum, de quo vers. 19, ut volunt alii, sod ab utroque diversum. Addit Josephus : «Hoc praelium cum gente (Philistaea) fuit ultimum, non ausa postea se contra Israelitas movere. »

22. Hi quatior nati sunt de Arapha in Geth. Ven-U- — Mulli censent *Arapham* esse *Orpham,* socrum Noemi et cognatam Ruth, ideoque Goliath quem occidit David, fuisse filium Orph®. Ita Hebræi, Philo Biblica* cl Prudentius in *IIamariigenia ;* verum id refutavi, *liufh* cap. i, vera. 4, quibus adde « Arapha» non esse feminam, ut innuit Serai ius et Sanchez, sed virum, nimirum « Rapha,» a quo orti dictique sunt « Rapbaim » gigantes, *y. d.* Hi quatuor gigantes jam dicti nati -uni ex primo ilio potenkque gigante *Iiapha,* qui proinde per antonomasiam præpoMto articulo fife dictus est *Ilarapha, q. d.* Ille giga*, ille Titan. Id ita esse patet, *pruno* ex aliis Scripturae locis ubi « Raphaim » dicuntur nati ex Rapha gigante, ut Gena, cap. xiv, vers. 5; Josué cap. xii, vers. 4, ct cap. xm, vers. 12. *Secundo,* quia Scriptura in assignanda stirp i ct familia filiorum assignat eorum patres, non matres; cl hoc significat *de genere Arapha. Tertio,* quia Septuaginta Romana vertunt, *qui erat de posteris* Px^xi, id est viri *Hapha :* reí enim est masculinum, et virum significat. Regia habent "¿*prr»r», id est *qiqantnm,* cl Tittfuy, id Cbt *Titanum.* Ita quoque Josephus, Chaldœus et alii. Denique, qui hic vocatur «Amplia, » I *Paralip.* cap. xx, vers. 4, G et 7, vocatur « Rapii u » a quo « Raphaim » sunt prognati.

Hi quatuor, etc., ceciderunt in MANC (per manum, robur et pugnam) David et servorum mus; — licci enim David neminem horum per se occiderit, occidit tamen omnes per suos servos ct milites jam dictos. Quod enim miles facit, hoc dux facit. Adde Davidem hos milites erudivisse, cisque exemplo præivisse occidendo Goliath gigaclem. Ila Eucherius ct alii. Hoc enim Davidis factum secuti ejus milites, alios gigantes occiderunt.

CAPUT VIGESIMUM SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Hoc caput continet Hymnum, sive Psalmum Eucharisticum, quo David post Itila, parta plena pace de tot victoriis Deo gratias agit. Poiro hic Psalmus inter Psalmos ponitur, esigue in ordine xvn. Quare *ibidem commodius loco suo, quasi Psalmus inter Psalmos explicabitur.*

1. Loculus est nutem David Domino verba carminis hujus, in dic qua liberavit cum Dominus de manu omnium inimicorum suorum, et de manu Sani, 2. cl ait :

t Dominus petra mea, ct robur meum, ct salvator meus.

3. Deus fortis meus, sperabo in eum ; scutum meum, et cornu salutis meæ; elevator meus, el refugium meum, salvator meus, de iniquitate liberabis me.

4. Laudabilem invocabo Dominum ; ct ab inimicis meis salvus ero.

5. Quia circumdederunt me contritiones mortis; torrentes Belial terruerunt me.

(». Funes inferni circumdederunt me ; praevenerunt me laquei mortis.

7. In tribulatione mea invocabo Dominum, cl ad Deum meum clamabo; el exaudiet de templo suo vocem meam, et clamor meus veniet ad aures ejus.

8. Commota est et contremuit terra ; fundamenta montium concussa sunt, et conquassata, quoniam iratus est eis.

9. Ascendit fumus de naribus ejus, ct ignis de ore ejus vorabit; carbones succensi sunt ab eo.

10. Inclinavit cœlos, et descendit; et caligo sub pedibus ejus.

11. Et ascendit super cberubim, ct volavit ; et lapsus est super pennas venti.

12. Posuit tenebras in circuitu suo latibulum ; cribrans aquas dc nubibus coelorum.

13. Prae fulgore in conspectu ejus, succensi sunt carbones ignis.

14. Tonabit de cœlo Dominus ; et excelsus dabit vocem suam.

15. Misit sagittas, et dissipavit eos; fulgur, et consumpsit cos.

16. Et apparuerunt effusiones maris, cl revelata sunt fundamenta orbis, ab increpatione Domini, ab inspiratione spiritus furoris ejus.

17. Misit de excelso, et assumpsit me; et extraxit me de aquis mullis.

18. Liberavit me ab inimico meo potentissimo, et ab his qui oderant me ; quoniam robustiores me erant.

19. Prævcnit me in die afflictionis meæ, et factus csl Dominus firmamentum meum.

20. Et eduxit me in latitudinem ; liberavit me, quia complacui ei.

21. Retribuet mihi Dominus secundum justitiam meam; cl secundum munditiam manuum mearum reddet mihi.

22. Quia custodivi vias Domini, et non cgi impie, a Deo meo.

23. Omnia enim judicia ejus in conspectu meo ; et præeepla ejus non amovi a me.

21. Et ero perfectus cum eo; et custodiam me ab iniquitate mea.

25. Et restituet mihi Dominus secundum justitiam meam ; et secundum munditiam manuum mearum, in conspectu oculorum suorum.

26. Cum sancto sanctus eris ; et cum robusto perfectus.

27. Cum electo electus eris ; et cum perverso perverteris.

28. Et populum pauperem salvum facies ; oculisque tuis excelsos humiliabis.

29. Quia tu lucerna mea Domine ; et tu Domine illuminabis tenebras meas.

30. In te enim curram accinctus ; in Deo meo transiliam murum.

31. Deus, immaculata via ejus, eloquium Domini igne examinatum ; scutum est omnium sperantium in se.

32. Quis est Deus præter Dominum ; et quis foriis præter Deum nostrum ?

33. Deus qui accinxit me fortitudine ; et complanavit perfectam viam meam.

34. Coæquans pedes meos servis, et super excelsa mea statuens me.

35. Docens manus meas ad prælimn, et componens quasi arcum æreum brachia mea.

36. Dedisti mihi clypcum salutis tuæ; et mansuetudo tua multiplicavit me.

37. Dilatabis gressus meos sublus me; ct non deficient tali mei.

38. Persequar inimicos meos, cl conteram; et non convertar donec consumam eos.

39. Consumam cos et confringam, ut non consurgant ; cadent sub pedibus meis.

40. Accinxisti me fortitudine ad prælium; incurvasti resistentes mihi sublus me.

41. Inimicos meos dedisti mihi dorsum ; odientes me, ct disperdam eos.

42. Clamabunt, et non erit qui salvet ; ad Dominum, et non exaudiet cos.

43. Delebo eos ul pulverem terræ ; quasi lutura platearum comminuam eos atque confringam.

4 ». Salvabis me a contradictionibus populi mei ; custodies me in caput gentium ; populus, quem ignoro, servici mihi.

45. Filii alieni resistent mihi, auditu auris obedient mihi.

4G. Filii alieni defluxerunt, ct contrahentur in angustiis suis.

47. Vivit Dominus, et benedictus Deus meus; et exaltabitur Deus foriis salutis meæ.

48. Deus (¡ni das vindictas mihi, et dejicis populos sub me.

49. Qui educis me ab inimicis meis, et a resistentibus mihi elevas me; a viro iniquo liberabis me.

50. Propterca confitebor tibi Domine in gentibus; et nomini tuo cantabo.

51. Magnificans salutes regis sui, cl faciens misericordiam christo suo David, cl semini ejus in sempiternum.

CAPUT VIGESIMUM TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Recensentur ultima Davidis dirla ac, vers. 8, *ejus heroes, nimirum tres ejus fortissimi milites, turumjue heroica facinora, ac vers.* 2i, *cateri ejus triginta Fortes numerantur. Confer hoc caput cum* I Paral, xi, *ubi alio ordine et methodo idem catalogus Fortium Datidis texitur.*

1. Hæc autem sunt verba David novissima. Dixit David filius Isai : Dixit vir, cui constitutum est de christo Dei Jacob, egregius psaltes Israel : 2. Spiritus Domini loculus est per me, cl sermo ejus per linguam meam. 3. Dixit Deus Israel mihi, loculus csl Foriis Israel, dominator hominum, justus dominator in timore Dei. 4. Sicul lux aurora:, oriente sole, mane absque nubibus rutilat, et sicut pluviis germinat herba de terra. 5. Nec tanta est domus mea apud Deum, ul pactum ælcrnum iniret mecum, firmum in omnibus atque munitum. Cunela enim salus mea, et omnis voluntas; nec est quidquam ex ea quod non germinet. G. Praevaricatores autem quasi spinæ evellentur universi, quæ non tolluntur manibus. 7. Et si quis tangere voluerit eas, armabitur ferro elligno lanceato, ignequesuccensæ comburentur usque ad nihilum. 8. Hæc nomina fortium David. Sedens in cathedra sapicnlissimus princeps inter 1res, ipse est quasi tenerrimus ligni vermiculus, qui octingentos interfecit impetu uno. 9. Post hunc, Eleazar filius patrui ejus Ahohiles inter tres fortes, qui erant cum David quando exprobraverunt Philistiim, et congregati suul illuc in prælium. 10. Cumque ascendissent viri Israel, ipse stetit et percussit Philistæos, donec deficeret manus ejus, cl obrigesceret cum gladio ; fecilque Dominus salutem magnam in dic illa ; ct populus qui fugerat, reversus csl ad cæsorum spolia detrahenda. **II.** Et post hunc, Semma filius Age de Arari, ct congregati sunt Philistiim in statione; eral quippe ibi ager lente plenus. Cumque fugisset populus a facie Philistiim, 12. sletil ille in medio agri, cl tuitus csl eum, percussitque Philistæos, olfecit Dominus salutem magnam. 13. Nec non cl ante descenderant 1res qui erant principes inter triginta, cl venerant tempore messis ad David in speluncam Odollam, castra autem Philistinorum erant posita in Valle gigantum. 14. El David crat in præsidio ; porro statio Philistinorum tunc oral in Bethlehem. 15. Desideravit ergo David, et ail : 0 si quis mihi daret potum aquœ, dc cisterna quæ est in Bethlehem juxta portam ! 1G. Irruperunt ergo tres fortes castra Philistinorum, et hauserunt aquam de chema Bethlehem, quæ eral juxta portam, cl attulerunt ad Da\id ; at ille noluit bibere, sed libavit cam Domino, 17. dicens : Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hoc ; num sanguinem hominum istorum qui profecti sunt, ct animarum periculum bibam ? Noluit ergo bibere; hæc fcccruni 1res robustissimi. 18. Abisai quoque frater Joab filius Sarviæ, princeps eral de Iribus ; ipse est qui levavit hastam suam contra trecentos, quos interfecit nominatus in Iribus, 19. ct inter 1res nobilior, eratque eorum princeps, sed usque ad 1res primos non pervenerat. 20. El Banaias filius Joiadæ viri fortissimi,

magnorum operum, dc Cabseel; ipse percussit duos leones Moab, et ipso descendit, et percussit leonem in media cisterna in diebus nivis. 21. Ipse quoque interfecit virum Ægyptium, virum dignum spectaculo, habentem in manu hastam ; itaque cum descendisset ad eum in virga, vi extorsit hastam de manu .Egyplii, et interfecit eum hasta sua : 22. hæc fecit Banaias filius Joiadæ. 23. Et ipse nominatus inter 1res robustos, qui erant inter triginta nobiliores ; verumtamen usque ad 1res non pervenerat ; fecitque eum sibi David auricularium a secreto. 24. Asael frater Joab inter triginta, Elehauau filius patrui ejus de Bethlehem, 23. Semina de Ilarodi, Elica de Ilarodi, 26. Elcs de Phalli, Hira filius Accès de Thccua. 27. Abiezerde Anatholh, Mobonnai dc Husali, 28. Selmon Aholiites, Maharai Nelophalhiles, 29. Hcled filius Danna, et ipse Netophathites, Ilhai filius Ribai dc Gabaath filiorum Benjamin, 30. Banaia Pharalhoniles, Ileddai de torrente Gaas, 31. Abialbon Arbathites, Azmavethdc Bcromi, 32. Eliaba de Salaboni, filii Jassen, Jonathan, 33. Semina de Orori, Aiam filius Sarar Aroritcs, 34. Eliphelet filius Aasbai filii Machati, Eliam filius Achitophel Gelonites, 35. Ilesrai dc Carmelo, Pharai de Arbi, 36. Igaal filius Nathan de Soba, Bonni dc Gadi, 37. Selce de Ammoni, Naharai Berolhiles armiger Joab filii Sarviæ, 38. Ira Jelhrites, Gareb et ipseJelhriles, 39. Urias Ilethæus. Omnes triginta septem.

Ven. i. 1. Hæc autem sunt verba David novissima ,—quia, ut ait S. Hieronymus in *Tradit.,* « post psalterium et cætcra metra hoc metrum composuisse dicitur.» Addit Chaldæus dici *novissima,* quia prophetiam continent dc Christo in novissima el ultima mundi retate nascituro, juxta illud S. Joannis, *epist.* I,cap. n, vers. 18 : «Filioli, novissima hora est ; » ct illud Pauli : a Novissime diebus istis locutus csl nobis in Filio,» *llebr.* i, 2. Addit tertio Lyranus dici *novissima,* quiamemoriæ maxime commendanda, uti sunt apud filios novissima parentum monita.

Dixit vir , cui constitutum est be curisto Dei Jacob .—*Pruno,* plane sic de Christo exponas, *q. d.* Dixit David, cui facta est promissio de Messia, sivo « Christo » ex se nascituro, qui est « Christus Dei » veri quem coluit «Jacob» Patriarcha, quia unctus esta Deo in summum mundi regem cl pontificem. *Secundo,* de ipso Davide, *q. d.* Dixit David qui constitutus est, ut esset «chrislus Dei,» id est rex a Deo uncius, qui regeret posteros «Jacob,» sive populum Israel. Unde Septuaginta vertunt, *dixit vir, quem suscitavit Dominus in christum Dei;* sic et Chaldæus, Vatablus ct alii. *Tertio,* Hebnei apud S. Hieronymum in *Tradit,* vertunt : *Dixit vir, cui constitutu est scuta christo Dei Jacob,* idque sic explicant, g. *d.* uScala eidem christo Dei Jacob, id est Davidi, constituta est, per quam conscenderet ad Deum, eo quod idem scilicet confessus sit se peccasse Domino. » Unde additur-6 *Jacob, q. d.* Scala Davidis similis csl scake Jacob, *Genes,* cap. xxvm, per quam nimirum ipse vidit ascendentes Angelos ad Deum scake innixum, ut per eam repræsenlarctur Filii Dei descensus ia terram et carnem, per Jacob ct Davidem, qui futuri erant ejus parentes, ut eos cætcrosque homines peccato Adæ aliisque propriis perditos redimeret, et per pœnilenliam salvaret. *Scala* ergo peccatoris est poenitentia ct confessio; per hanc enim ad Deum in cœlum conscendit.

Primus sensus planissimus est, cumque exigit vi. *de Christo,* vel ut Hcbræum est *super Christum,* ct vi *dixit,* pro quo Hebraice csl ond *ncum,* id est dictum, effatum, sermo certus ct irrefragabilis, oraculum.

Egregius Psaltes Israel. — *Egregius* Hebraice O'i'J *naiin,* id csl pulcher, speciosus, suavis, jucundus. Tales enim sunt Psalmi quos David composuit, eteani jussit a Levitis in Israel; unde ¡idem canuntur in Ecclesia Christiana per omnia sæcula, loca ct templa, ipsique sunt exsultatio Ecclcsi® ct fidelium.

2. Spiritus Domini locutus est per me, et sermo EJUS PEU LINGUAM MEAM, — SUpplO, insonuit, *q. d.* Deus loculus est per me, ac per meam linguam, quasi organum el instrumentum, Psalmos dictavit,juxta illud : « Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis,» *Psalm.* xuv, *q. d.* Ego non cx me meoque ingenio et sensu, sed alUalu numinis, Deo psallere, Deumque hymnis cl psalmis laudare didici el docui. Ver». i.

3. Dixit Deus, etc., justus dominator in timore Del — Pagninus, *dominator timoris Dei, q. d.* Deus est « dominator » eorum qui timent Deum, sive eorum quos invenit fundatos «in timore Dei;» hos cnim ita provide, benigne et amanter regit ac gubernat, ut cætcrorum quasi immemor videatur. Vcr».l.

QuæreSj quid dixit Davidi Deus? Respondeo : ca quæ dicta sunt vers. 1 et 2, ac quæ dicentur vers. 4 ct seq., ac prœsertim oraculum de Christo ex co nascituro. Unde Chaldæus vertit : *Dixit quod constitueret mihi regem; ipse est Mcssias^ qui futurus est ut surgat, ct dominetur in timore Dei.* Aliter vertit Vatablus, nimirum : *Dixit Deus : Dominator super homines justus sit › dominator habeat timorem Dei, q. d.* Deus prædixit me Davidem fore dominatorem, id esi regem} justum et timentem Deum.

Vrii. 4. **4. SICUT LUX AURORÆ, ORIENTE SOLE, MANE ABSQUE** nubibus rutilât. — *Primo,* Lyranus, 7. *d.* Sicut lux auroræ resplendet, sic Ileus dare mihi Davidi locutus est ct revelavit futura. *Secundo* ct melius, Chaldæus, Abulensis ct alii, 7. *d.* Sicut lux aurorae rutilat, subaudi, sic rutilabit regnum meum (Davidis) et, ut vers, b, sequitur, dornus mea et aliorum justorum, crilquc splendida, fecunda et gloriosa instar solis.

Et sicut pluviis (irrigata) germinat herba de terra, — subaudi, sic germinabit ct fecunda erit domus ct posteritas mea, uti explicat versus sequens. Ex quo liquet ad lilteram, Davidem hic de se suaque stirpe loqui; allegorica vero et praecipue de Christo cx stirpe sua nascituro; Christi cnim ortus fuit ex coelesti gratia Spiritus Sancti, coque irrorante B. Virgo concepit ct pepe rii Christum, juxta illud : «Virtus Altissimi obumbrabit tibi, » Et : « Visitavit nos Oriens ex alto,» *Lucæ* 1.

Mystice Angclomus : « Aurora, inquit, est Ecclesia, quæ oriente sole, hoc est, Christo resurgente a mortuis, absque nubibus rutilat, id est, absque peccato infidelitatis resplendet in miraculis. Pluvia est Evangelica prædicatio : herba credentem significat populum, terra vero Ecclesiam.»

Tropologice idem Angclomus : a Qui, inquit, in timore Domini dominationem in subditis exercet, lucis opera per solem justitia illuminata profert; nec in cis aliquid remanebit obscurum, sed imbre ecclesiis gratiæ irrigatus, germina virtutum in carne vivens fructificat. »

Vcr$. 5. g. nec tanta est domus mea apud Deum, ut pactum ÆTF.RNUM INIRET MECUM, — *q. d.* EgO Ct dOffIUS mea non sumus tam magni, laniique meriti, ut ob illud Deus mccum iniret pactum, mihique promitteret *domum,* id est posteritatem et stirpem regiam perpetuandam usque ad Christum, indeque in ælernum; Christus cnim omnium hominum dignitatem et merita longe transcendit. Hoc ergo pactum iniit mccum Deuscx mera sua misericordia, gratia ct liberalilate, qua me unum e toto mundo eligere voluit, ut Christi generationi subservirem.

Cuncta enim salus mea, et omnis voluntas.—repete, in omnibus firma est et munita, aut uti præccssit, aut, impletur el germinat, ul sequitur, *q.d.* Cuncta mihi ad salutem proficiunt, omniaque mihi ad votum ct voluntatem Deo prosperante succedunt.

Nec est quidquam ex ea (ita lege cum Romanis, non eo) quod non germinet, — 7. *d.* Quidquid ego volo, hoc Deus secundat, omnesque actiones, desideria cl intentiones meæ prospero proficiunt ct succrescunt instar germinis c terra pluviis irrigata frondose erumpentis ; persistit cnim in metaphora germinis, unde Chaldæus vertit, *omnes indigeniiæ mcœ, ct omnes petitiones mcœ unte ipsum facta; sunt.* Sic S. Dominicus dictabat sc a Deo impetrare quidquid peteret. Idem dixere abi sancti eximii ; Deus cnim « voluntatem timentium sc faciet, » *Psalm.* CXLIY, 17.

G. PRXVARICATORES AUTEM QUASI SPINE. EVELLENTUR Veri. G. universi. — a Deo, vel in hac vita, vel in die judicii, ubi cose terra ejiciet in abyssum gehennæ.

7. Qux NON TOLLUNTUR MANIBUS. Et **SI QUIS TOLLERE VOLUERIT EAS, ARMABITUR FERRO ET LIGNO LANCEATO, IGNEQUE SUCCENSE. COMBURENTUR.— Significat impios quasi spinas, mollis correctionis esse incapaces, ct contactum eorum esse aculeatum; ac proinde non blande, sed rigide, cum cis agendum ut ferro succidantur, vel igne comburan-(ur : sicut qui spinas vult tollere, non manibus eas evellit, ne iis pungatur; sed manus armat *f-rro* quo cas succidat, vel *ligno lanceato;* Vat iblus, *bastili lancea,* quo cas abigat ct amoveat, ne ab iis lædatnr : denique non tollet eas, sed igne comburet. Sic Deus succidet domo* impiorum, casque igne gehennæ succendet ; rae autem meamque et cæterornm justorum domum prosperabit ct perpetuabit.** 7.

Lsqcb ad annum.—Ilcbræus, *in habitaculo suo,* id est in stirpe sua exurentur, ct quasi ad nihilum redigentur, g. d. Omnino penbunt, si non in hac vita, saltem in futura. Paraphrastice et eleganter hæc omnia a vers, ***i*** hucusque vertit Chaldæus, justisque ct sanctis, qualis erat David adaptai : « B -ali, inquit, critis vos, justi; fecistis vobis facta bona. quia vos futuri estis, ut luceatis in luce gloriæ vcslræ sicut splendor aurora, qui ambulat ct constat; ct sicut sol qui splendet absque nubibus in splendore gloriæ suæ. Ecce sicut ager qui exspectat in annis siccitatis, ut descendat pluvia super terram. » Deinde antilhesin impiorum sanctis opponit : a Improbi, ait, faetores peccati erunt similes spinis, quæ in ortu suo molles ad eruendum, ct omnis filius hominis parcit super cis, ct sinit eas; procedunt ct invalescunt u<quequo non sil possibile appropinquare ad cas manu; ctsic omnis homo qui incipit appropinquare ad peccata progredientia et so roborantia super sc usquequo operiant cum tanquam vestis ferrea; non (quiaChaldaeus putat negationem praecedentem hic esse repetendam) praevalent illi in lignis hastarum ct lancearum : ideo non est necessc ultio eorum in manu hominis, sed in igne incendendo incondolur, cum apparuerit domus judicii magni, ut sedeat super solium judicii ad judicandum sæculum. »

8. 11.EC XOMfXA FORTUM DAVID. — Additur I Prt- Vert. *ralip.* xi. 10 : « Qui adjuverunt cum, ut rex fieret super omnem Israel. » Porro hi fortes habitabant in domo una quæ, *Nclicm.* m, 16, vocatur « domus fortium, » ubi etiam quasi iu palæstra athleta' ct pugiles, exercitii causa, digladiationibus certabant, ait ex I.yrano Adrichomius, qui eam sitam ait in monte Sion juxta palatium Davidis, ibique eamdem graphice depingit. Texilur hic catalogus fortium militum sive heroum Davidis, *primo,* ad historia.'integritatem, ut scilicet constet

qui fuerint milites et duces, per quos David prælia tanta confecit, et tot victorias obtinuit; *secundo,* ut virtuti eorum hæc laus detur, quæ omnes ad fortitudinem eorum imitandam excitet. Allegorice,ut hi fortes Davidis repraesentent Christi Apostolos et viros Apostólicos per quorum heroica facta ipse suæ fidei subegit totum orbem. Tropologice , ut eorum exemplo animentur fideles ad fortiter certandum contra carnem, mundum et dæmones. *a* Regnum enim coelorum vim patilur, ct violenti rapiunt illud, » *Matth.* xr. Coelum enim sublime est et forte, quare a fidelibus mente sublimioribus et fortioribus expugnandum est. Igitur coelum est civitas fortium, in qua nemo imbellis ct imbecillis admittitur, juxta illud fsarœxxvi, 1 : « Urbs fortitudinis nostra? Sion salvator, in ea ponetur murus, et antemurale. » In Vita S. Astionis el Epicteti Martyrum, qui acerba pro Christo tormenta fortissimo tolerarunt, nil aliud ingeminantes, quam a Christianismus, » refertur, quod Vigilantius Astionis mortem parentibus adhuc infidelibus nuntiarit parabolice, dicens eum in remotam regionem migrasse, in qua felicissime viveret. Rogavit mater, dixitque : *a* Quæ est regio illa, quopcrrçxit dulcissimus meus ct unicus Astion?» Vigilantius respondit: « Regio robustorum,» seu « fortium virorum, » quam deinde ex *Apoca/, xxi,* graphice depingit, ac tandem explicans illam esso coelum, ad quod per martyrium transierit fortis Astion, parentes ejus ad Christi fidem convertit. Abbas Athanasius in *Prato Spiritali* apud Joanncm Moschum, cap. cxxx, narrat se in exstasi ab Angelo ductum ad coelum, cumque pulsans illud ingredi vellet, audiisse ab ostiario : « Non huc ingredietur quispiam in negligente degens; sed, si intrare vultis, abite, certate, nihil {estimantes vanitates sæculi. » Hinc in cado canunt Beati : « Transivimus per ignem ct aquam, el duxisti nos in refrigerium. »

Ite nunc, fortes, tibi celsa magni
Duxit exempli via; quid inertes
Terga nutatis? superata tellus
Sidera donat,

ait Boetius, lib. IV *De Consolat,* metro 7. Vide dicta *Apocal.* m, 21.

v** • 8. SEDENS IN CATHEDRA SAPIENT1SSIMUS PRINCEPS inter tres. — Quis hic? David rex, inquiunt Hebraei apud S. Hieronymum,Chaldæus, Euchcrius, Lyranus, Rupcrtus, Dionysius, Vatablus. Alii putant esse Joab ducem exercitus. Verum dico : Hic sedens non est David, sed *Jesbaam,* primus fortium Davidis. Id ita esse claro liquet tam cx Septuaginta qui hic vcitunt, *Jcsbaab filius Ttchmani, primus trium hic;* tum ex I *Paral,* Xi, 11, ubi clare dicitur : « Mo numerus robustorum David; Jesbaam filius II ichamoni princeps inter triginta; » tum cx Josepho qui cum vocat *Issemum,* vel ut mendose legit Abulensis *Eusebium* filium Achiinac. Recensentur enim hic fortes Davidis, quorum princeps fuit *Jesbaam.* Ita Beda, Angelomus, Abulensis, *Quæst.* X, Hugo, Glossa, Cajetanus, Arias, Serarius, Sanchez, Salianus. Ubi nola *primo : Jesbaam* hebraico significat *sedens in populo,* quod hic dicitur, *sedens in cathedra,* quasi cæleris dignior, et fortium princeps : rò ergo J-MJÜ3 ©' *Josceb bassccbeth,* id est *sedens in cathedra,* est nomen tam proprium, idemque quod *Jesbaam,* quam appellativum ; quia vero Jesbaam erat sedens in cathedra, quasi dux ct princeps militum. *Secundo, Jesbaam* qui hic dicitur *sapientissimus,* I *Paral,* xi, 11, vocatur *filius Ilachamoni,* id *est sapientis,* tum quia paler ejus vocabatur *Ilachamoni,* id est *sapiens* per excellentiam ; tum quia ipse Jesbaam crat sapientissimus, ut vere filius sapientis ct sapientia? vocari posset, ideoque apposito pater ejus vocatus fuit *Ilachamoni,* id est *sapiens;* quare r» *filius sapientis,* hic tam ut nomen proprium, quam ut appellativum accipiendum est, æquo ac « *sedens* in *cathedra.*

Daridit

Tertio, Jesbaam, qui hic dicitur *princeps inter tres,* nimirum primos et omnium fortissimos, libro I *Paralip.* cap. xi, dicitur princeps inter *triginta;* quia ipse erat primus fortium omnium Davidis, qui erant triginta.

Ipse (Jesbaam sive sedens in cathedra) est quasi tenerrimus ligni vermiculus. — Hcbræus, *ipse Adino llaetsni,* quod Septuaginta, Pagninus ct Vatablus retinent ut nomen proprium, vcrlunlque *Adino Ilesnita,* vel *Adino Hasoncus,* ut *Jesbaam* nomino proprio vocatus sit *Adino,* cx patria vero *Ilesnita,* cx virtute et dignitate denique cognominatus sit *Jesbaam,*id est *sedens in cathedra. Secundo,* Noster « *Adino llaetsni,* æque ac rò *sedens in cathedra,* accipit verifique ut appellativum significans ad verbum, *delicatus lignaceus,* hoc est, *tenerrimus ligni vermiculus.* Laudatur enim *Jesbaam* hic a tribus egregiis animi corporisque dotibus, scilicet *primo* a sapientia; *secundo,* ab humilitate ct mansuetudine, qua se aestimabat ct gerebat ut ligni vermiculum, id est ut teredinem, qui, licet tener ct vilis, tamen rodendo sensim durum terit cxcditque lignum, indequo dictus est *teredo,* ait Angelomus; *tertio,* a robore, quod 800 occiderit, *q. d. Jesbaam* amicis crat facilis, mitisct benignus, quasi vermiculus, sed idem hostibus erat terribilis ut leo. Ita Euchcrius, Lyranus, Abulcnsis ct Beda in *Allegoriis.*

Tropologice, Sancti qui in sapientia ct virtute eminent, apud se ct alios sunt humillimi cl mansuetissimi, quasi vermiculi; iidem tamen contra vitia et dæmones sunt fortissimi instar Iconum.

Qui octingentos interfecit impetu uno. — Ergo errat Josephus, qui pro octingentis ponit nongentos. Dices *primo* : I *Parai,* xi, numerantur tantum trecenti. Respondeo, Jesbaam una vice occidisse 800, alia 300; sic ul univer-im occiderit 1100. Allegorico, Jesbaam fuit typus Christi, «qui uno impetu, » id est sermonis imperio, legionem expulit dæmonum, *Luca* vin, 30, ait Angelomus, imo in

cruce superavit omnes dæmones, oinnia peccata, mortem ct infernum. Audi Rupcrtum, libro II, cap. xxxvhi : « In Christo fuit spiritus humilitatis quasi tenerrimus ligni vermiculus, quo duce quasi vermem, ct non hominem, sc conteri perpessus est : in hoc Verbum Dei est in unam eamdemque personam unitum homini, quod cl fortitudo ejus est, in qua percussit octingentos impetu uno; mortuus enim semel spoliavit inferos, cl nunc sedens in cathedra omnes judicaturus est, vivos ct mortuos. Quis omnium fortium angelorum aut hominum hucusque pervenit? Fuerunt post cum 1res fortissimi, videlicet Apostoli primi pnedicalores Trinitatis, quorum fortitudinem, ct nominibus propriis tres illi primi ordinis fortes pulchre exprimunt. » Hi tres Apostoli sunt, SS. Petrus, Jacobus ct Joannes.

Ver/. «• 9. Post hunc, Eleazar, filius patrui ejus.—Hebraice, *filius Dodo,* quod Vatablus, Pagninus et ahi accipiunt ut nomen proprium, quasi *Dodo* fuerit pater Eleazari. Noster vero cum Septuaginta accipit ul appellativum, verifique *patrui ejus,* scilicet Jesbaam jam dicti, *q. d.* Jesbaam ct Eleazar erant filii duorum fratrum, ideoque inter se consobrini. *Primus* ergo fortium fuit Jesbaam, *secundus* Eleazar, *tertius* Semma, de quo vers. 11. Et hic fuit primus fortium ternio, de quo, cum de aliis minus fortibus est sermo, dicitur : « Vcrumtamen usque ad 1res non pervenerat ; » ul patet vers. 23. Fuit deinde secundus fortium ternio, de quo vers. 18. Post hos duos fortium terniones vers.24 numerantur alii triginta fortes.

Et congregati sunt illuc, — ubi crai David, scilicet in *Phesdomin,* ul dicitur Hb. I *Paral, cap.* xi, vers. 13.

Ver», io. 10. Cumque ascendissent (id est, fugissent, ut patet ex I *Paral,* xi, nimirum cætcri milites), tunc ipse (Eleazar) stetit ,—unacum Jesbaam, et fugavit totum exercitum Philistinorum. Unde sequitur :

Percussit Philistsos, donec deficeret manus ejus, et obiugesceret cum gladio.—« Obrigesceret, » stupore el spasmo, ait Vatablus. Experimur enim nimio labore ct fatigatione manus contrahi ac stupere, ut explicari nequeant : stupor ergo manum Eleazar astrinxit gladio, ut ab eo amoveri non posset. Minus recte Josephus, lib. Vil, cap. x, ait manus ejus adhæsisse capulo ob sanguinem ab eo confusum in gladio concrescentem, manumque Eleazari sibi astringentem. Nec enim eruor ita concrescit, ul manum gladio astringat.

Ver», n. 11. Et l'Ost hunc Semma. — Tertius hic est in primo ternione fortium.

Erat quippe ibi ager lente plenus, — quem scilicet Philistini succendere vel deprædari volebant, sed fugientibus cætcris, tutatus est cum Semma. Ita Abulcnsis.

Ver». 13. 13. NECNON ET ANTE DESCENDERANT TRES, QUI erant Principes inter triginta. — Putant nonnulli hos tres non esse tres fortes primi ternionis m. jam recensitos, sed 1res proxime sequentes, qui secundum ternionem fortium constituebant, nimirum Abisai (hic enim ad Davidcm venii in speluncam Odollam , I Regum xxn), Banaiam et Jonathan; ut sensus sit, *g. d.* Antequam 1res primi fortes, scilicet Jesbaam, Elcazir el Semma, Philislaeos in agro sternerent; alii 1res fortes, scilicet Abisai, Banaias et Jonathan Davidi sitienti aquam e cisterna Bethlehem per media hostium castra attulerunt. Ita Hebræi apud S. Hieronymum. Verum melius Josephus, lib. VII, cap. x , Serarius, Salianus et alii hoc facium referunt ad 1res primos, sive primi ordinis fortes, *q. d.* Præter particularia horum trium heroum facta, q iæ quisque eorum sigiUalim gessit, uti jam recensui, hi 1res heroes simul juncti jam ante penetrarunt castra Ph listín orum, clhau-eranl aquam dc cisterna Bethlehem, eamque sitienti Davidi attulerant.

I i. Et David erat in prxsidio, — hoc est in v«.u. loco munito, puta in arca et spelunca *Odollam,* de qua sermo præcessit, licet Josephus et Abulensis per *præsidium* intelligent Jerusalem, ct arcem Sion, cui vicina est Bethlehem.

15. O SI QUIS MIHI DARET POTUM AQUÍ, DE CISTERNA Ver». 15.

Qix est in Bethlehem. — Audi Joscphum : « Dixit ad suos David : 0 quam bonam aquam habemus in patria mea, maxime in cisterna porlæ vicina! 0 si quis eam mihi afferret! id certe mallem quam mullum argenti accipere. » Omnes enim amant fontes cl bona patriæ suæ : patria autem Davidis crat Bethlehem. Verum Davidis, utpote cordati regis desiderium, magis ferebatur in ipsam Bethlehem, quam in aquam ejus; nimirum optabat ipse patriam suam c manibus Philistinorum extorqueri, et sibi ac Israeli reddi. Porro tres fortes audito hoc Davidis desiderio, ut suam in cum fidem et promptitudinem ostenderent, ipso inscio, ct, ut mox patuit, invito, per medios hostes hanc aquam ei attulerunt.

At ille nollit dibere : sed libavit eam Domino, David *l- — ne aquam bibens videretur sudorem et san-| guinem suorum heroum, quo comparata erat, bi- iqtua. bere cl haurire, ac ne militi sitienti eamdem aquam appetendi desiderium injiceret, sed ul sitiens doceret illos secum tolerare sitim. Idem fecit Julius Cassar et Alexander Magnus, te»,te Curtio, lib. VU, qui in aquæ penuria, ct communi militum siti, oblatam sibi aquam noluit bibere, a Tunc, ait Curtius, poculo pleno, sicut oblatum est, reddito. Nec solus, inquit, bibere sustineo, ncc tam exiguum dividere possum omnibus. » Sic ct Cato ad suos milites ait apud *Lucan,* lib. IX:

Faloque pericula vestra
Prxtcnlate meo, sitiat quicumque bibeulem
Viderit.

Et paulo ante :

O quibus una salus placuit mea castra secutis
Indomita cervice mori, componite mentes
Ad magnum virtutis opus, summosque labores»

Quare David hic heroicum actum elicuit non unius, sed multarum virtutum. *Primo,* niortifi-
iiniiM jim rir- calonis ; nam U(a¡t Angclomus, « in sacrificium
«e cieli- Domini effusa aqua conversa est, quia culpam
cnit. concupiscentiie mactavit per poenam reprehensionis suæ. n&eundo,satisfactionis pro peccatis. Nam, ut ail S. Gregorius, lib. IX *Registri,* epist. 39 : a Licebat ei bibere, si voluisset; sed quia illicita so fecisse meminerat laudabiliter et a licitis abstinebat. El qui prius pro culpa sua morientium militum sanguinem fundi non timuit, postmodum si aquam biberet, etiam viventium militum sanguinem se fudisse judicavit, dicens : Num sanguinem istorum hominum qui profecti sunt, ct animarum periculum bibam? » *Tertio,* bonæ ædificationis et exempli. Nam, ut ait Eucherius : a Vicit naturam, ul sitiens non biberet,et exemplum dose præbuit, quo omnis exercitus disceret sitim tolerare. » Addit S. Ambrosius, *Apol.* 1 *Ravidis,* cap. vu : a Exercuit etiam subditos ad virtutis oflìcium, ut etiam per pericula regali imperio voluntarii milites obtemperarent. Quod autem noluit bibere, declaravit probandorum militum se imperasse gratia, non silis vicium necessitate ; prospexisse etiam ne cui regum bibendi usus alienis periculis quaerereretur. Postremo, piæ vulnus conscienti® deprecatum, co quod aqua tot virorum qu®sita sanguine, suavitatem bibendi habere non posset, qure proposita mortis horrore constarci. »

Alhgo- Allcgoricam causam S. Ambrosius ibidem as-
ruciou. s¡gna▌. a sitiebat David, inquit, non aquam do lacu qui est in Bethlehem, sed oriundum ex virgine Christum spiritu prœvidebat. Volebat ergo bibere non aquam fluminis, sed polum grati® spiritalis : hoc est, non aquarum sitiebat elementum , sed sanguinem Christi. Denique non bibit oblatam aquam, sed Domino libavit, significans sitire se Christi sacrificium, non naturæ fluentum : illud sacrificium, in quo esset remissio peccatorum ; illum sitire sc fontem æternum, non qui periculis quarcrctur alienis ; sed pericula aliena depelleret. » Eadem cx Ambrosio habet et transcripsit Eucherius, Bcda et Angclomus. Quocirca Methodus, orat, *in Ilypupantem,* Deiparam ita alloquitur : «Tu Bethlehemitica illa cisterna, quam vclut vita refocillatricem David desideravit, ex qua immortalitatis poculum cunctis emanivi!!»

Vtn. n 18. Abisai quoque frater Joab, fimus Sarylb, princeps EtiAT e TRIBUS fortibus,—secundi gradus ct ordinis. Nam in primo ordine et ternione, primiquo 1res fortissimi erant Jcsbaam, Eleazar et Semma. Ad quos nemo alius pervenit, ut sequitur. Hic ergo describuntur 1res fortes secundi ordinis , ct primis jam dictis proximi ; secundum ergo hunc fortium ternionem constituebant Abisai, Banaias ct Jonathan : de Abi-ai constat hoc loco : de Banaia vero vers. 20 ct 23, ct clare I *Paralip.* xi, 24. Banaias enim pollebat robore, œque ac consilio, unde præeral legionibus Cerelhi et Phelelhi, cratque secretarios Davidis, ut patet vers. 23. De tertio Jonathan, est dubium. Nam Abulensis, *Quæst.* XXVI, censet terlium esse Asaelem fratrem Joab, de quo vers, ii, hic enim ibidem ponitur primus inter triginta, id est, fortior et præstantior cætcris triginta fortibus. Serarius vero censet terlium esse Joiadam patrem Banaiœ: Joiada enim vers. 20, vocatur « vir fortissimus, n Alii censent esse Sobochai de quo cap. xxi, 18. Alii esse Joab ex vers. 24. Melius noster Salianus cl Sanchez censent terlium esso Jonathan filium Samaa fratris Davidis. Ilie enim unum giganlem, imo duos interfecit, uti dictum est cap. xxi, 19 et 21, si credimus Ilebræis, qui dicunt Jonathan cumdcin esso cum Adeodato ; sed verius est esso diversum. Nam *Elehanan,* id est *Adeodatus,* ponitur non inter 1res, sed inter triginta fortes, I *Paralip.* xi, 2G, requo ac Sobochai vers. 29; quare superest solus Jonathan cx cap. xxi, vers. 19, qui cum Abisai ct Banaia constituat secundum ternionem fortium, ideoque diversus est a Jonathan filio Sago Ararithœ, qui pariter I *Paralip.* xi, 31, inter triginta fortes numeratur. Porro Hebræi apud S. Hieronymum in *Tradit.,* Rupertus, lib. 11, cap. xxxvn, ct Lyranus censent 1res hosce fortes secundi ordinis esse tres illos, qui 1res, imo quatuor gigantes interfecerunt, cap. xxi,nimirum Abisai, Sobochai et Adcodatuin sive Jonathan; putant enim ipsi hos duos ultimos non fuisse duos, sed unum cumdemque. *Jonathan* enim Hebraice idem est quod Latine *Adeodatus,* qu® sententia est probabilis, sed prior probabilior; nam *Adeodatus* Hebraice vocatur *Elehanan,* non *Jonathan,* fuilquc filius *Jaare,* id est *Saltus,* ut dicitur cap. xxi, 19. Jonathan vero fuit filius Samaa, ut ibidem dicitur vers. 21.

Sed usque ad tres primos non pervenerat. — *q. d.* Abisai non crat cx primo ternione fortium, sed cx secundo, in eoque erat primus.

Mystice, tres fortes Davidis sunt 1res ejus eximi® virtutes, scilicet sapientia, humilitas et fortiludo, quas celebratas audivimus vers. 8. Ita Angclomus. Unde Rupertus, lib. II, cap. xxxvn, r« *usque ad tres primos non pervenerat,* sic exponit, *q. d.* « Quamvis Abisai inter 1res fortes Davidis nobilior, cl eorum princeps fuerit, tainen nec fortitudo ejus fortitudini Davidis, ncc sapientia ejus sapienti® Davidis, nec humilitas ejus humilitati Davidis coæquari potuit : » multo minus Sanctorum sanctitas sanctitati Christi, a quo dimanat, comparari potest.

Porro David hic non numeratur, quia rex; nec Joab, quia militum ct fortium dux, licet Rupertos, lib. II, cap. xxxvn, censeat Joab, etsi fortissimum, non nominari, eo quod ipso inique occiderit Abner ct Amasam. Ha ct Abulensis.

20. IrsE (Banaias) percussit duos leones Moad, Ver», s». — leones enim Moabitici fortiores ct ferociores sunt Indicis, æque ac sunt Punici, uti ex Alberto et Avicenna docet Gcsnerus, tract. *Re Icone,* lib. I. Unde in Hcbræo hi leones vocantur *Ariel,* id est

leones Dei, id cat magni, vasti et sœvi; quæ enim Dei sunt, magna sunt. Nonnulli per *duos leones* accipiunt duos duces fortissimos, qui idcirco *Icones Moab* vocentur, quod Moabitis opem tulerint, cum a Davide oppugnarentur, II *Bcg.* vm, 2 Ila Debrai apud S. Hieronymum, Josephus, Glossa, Lyranus, Cajctanus.

Et percussit leonem in media cisterna in mots nivis. — Rem gestam ita narrat Josephus : «Cum ningeret, leo in quemdam puteum illapsus est, cujus os quod angustum esset, videbat brevi fore, ut id nivibus opploretur. Atque ideo deplorato exitu el salute, rugire coepit. Banaias autem forte fortuna iter faciens accurrit ad rugitum bestiæ, ct cum descendisset in puteum, repugnantem ictu baculi, quem gerebat, exanimavit, p

In diediJS nivis. — Addit hoc ad commendandam Banaiæ fortitudinem, quod tempore nivis, quo maxime ob famem et prædæ defectum sævire etiam in homines solent leones, leonem occiderit. Leo enim cum sit calidissimus cl igneus tempore nivis et frigoris robustissimus csl; homo vero frigore contrahitur cl obtorpescit.

Porro Hebræus apud S. Hieronymum ct cx iis Rupertus, lib. H, cap. xxxvn, per a leonem » intclligunl Joab, quem jussu Salomonis occidil Banaias, III *Ilcg.* n, 29, idque, inquit, « in media cisterna, id est in domo Domini, ubi cornu altaris tenebat. Cisterna ideo dicitur, quia, sicut aqua cisternæ immunditiam aufert, ita etiam nihilominus hæc cisterna, id esi, sanctuarium Domini peccata expiabat : in diebus nivis, quia per mortem peccatum expiavit. » Verum hoc symbolicum est.

Ven. S3- **23. QUI ERANT INTER TRIGINTA (de quibus VCTS.** 24) nobiliores, — *q. d.* Banaias a inter triginta » fortes erat a primus, » ul dicitur I *Parai,* xi, 24.

Ven. 24. 24. Asael frater Joab inter triginta. — Prater duos terniones fortium jam recensitos, hic subjungit terlium, sed decuplo majorem, continentem scilicet cætcros triginta fortes, qui tamen cum sex jam dictis non erant coæquandi, quorum primus erat Asael. «Triginta » præcise sunt triginta duo, ut palet numeranti; sed Scriptura numeros integros assignat, quales sunt denarii vel simplices, vel duplicati, aut triplicati, uti sunt triginta.

Elehanan — hic videtur esse *Adeodatus* de quo cap. xxi, vers. 19, ille enim ibidem iu llebræo vocatur *Elehanan,* fuilquc Belhlehemiles.

Filius patrui ejus, — scilicet Asaelis, *q. d.* Asael ct Elehanan crant filii duorum fratrum, ideoque consobrini. Hcbraum est *Dodo,* quod ut nomen proprium retinent Septuaginta, lib. I *Parai,* xi.

Mystico Rupcrlus, lib. H, cap. xxxvm, per primum ternionem fortium Davidis accipit Apostolos, qui fuerunt fortissimi ; nam totum orbem subegerunt Christo : per secundum ternionem fortium accipit Martyres. Causam subdit : a Post Apostolos quippe, martyres incedunt pugnatores ejusdem Trinitatis : fortes quidem ct ipsi, ul merito lotum in illis glorietur regnum David, id est omnls Ecclesia Christi, verumtamen inferiores Apostolis. Post illos ordinantur ct alii triginta fortes, omnes videlicet gloriosi ejusdem sanctæ cl individuili Trinitatis confessores, fideliter credendo, ct praecepta Decalogi fortiter adimplendo,facti insignes, ac proinde nos infirmiores ac plebeios, magni David milites, meritis præcipuis protegere valentes. »

32. Filii Iassen, Jonathan. — « Filii, * id est ex filiis, ait Serarius; vel « filii, p id est « filius. » Est enallage numeri. Sic *Genes.* xlvi, 23, dicitur, « filii Dan llusitn, * quia Dan unicum tantam habebat filium, scilicet « Chusim. • Ra Cajctanus. Verius Emmanuel, el ex eo Serarius, censent ?» (tr *Bene lotsen,* id C3t /i/ii *lassen,* ut vertit Noster, esse nomen proprium hujus viri et herois, unde illud nomen proprium ei non datur,sed tantum a patria cognominatur < Gezonites, * I *Paral.* xi, 33. Nam *Jonathan* qui sequitur, diversus est *a Bene lassen.* Ibidem enim mox vocatur Jonathan, filius Sage, *Arantes,* non *Gezanifa.*

34. Eliam filius Achitophel. — Hic « Eliam » vcn.n fuit paler Bethsabee uxoris Uriæ, et postea Davidis, uti tradunt Hebræi.

39. Urias Heihels. — Audi Rupertum, lib. II, Ven cap. XXXIX : « Triginta fortium ultimus positus crai Urias Elhæus, videlicet propter id quod sequitur : et addidii furor Domini irasci contra Israel. Jam enim ultio facta fuit in David, el in domo ejus : in populo vero, qui noluit resistere David in perimendo Uria Ethæo, necdum ultio divina facta fuerat. » Ex S. Hieronymo hausit id Rupertus, æquo ac Angclomus, Hugo ac Abulensis. Verum aliam pestis causam afferam cap. seq.

Omnes triginta septem. — Sunt enim triginta duo fortes, deinde quinque (nam sextus non nominatur) fortissimi, in primis duobus ternionibus jam recensitis, quibus additis fiunt universim triginta septem. Josephus numerat 38, quia insuper addit Joab. Porro I *Paral,* xi, plores numerantur : nam post 37 hic recensitos, ct ultimum Uriam, alios sedecim adjungit, quia liber *Paral,* supplet ea quæ in libris Regum subticenlur. Pracipui ergo fortes Davidis fuere 37 qui hic recensentur; sed prater illos fuere alii fortitudine quoque praestantes, qui in *Paral,* adduntur. Hi enim socii fuero Davidis fidelissimi, ac venerunt ad eum a Saule profugum, cumque «adjuverunt, d ul fieret rex super totum Israel, ul ibi dicitur cap. xi, vers. 10, unde expleto horum 37 fortium numero dicitur ibidem, vers. 42 : « Adina filius Siza Rubenites, princeps Rubendarum, ct cum co triginta, » *q. d.* « Adina » princeps erat Rubenilarum, non omnium, sed illorum triginta quos sccum ducebat, esto illi non essent o numero triginta fortium.

Allegorico, hi foilcs Davidis représentant heroes Christi, qui non tantum pro se, sed et pro aliis tuendis salvandisquo fortiter decertant. Ita Eucherius. «Domus fortium* ergoesl Ecclesia Christi tum militans, tum triumphans, ut dixi vers. 8.

n • • •ty® x

Hinc ejus caput est Roma, qu® Hebraico idem eS(qU0tj *excelsa;* Grace vero idem quod t , id est *robur* et fortitudo (undo ct Roma primitus vocabatur *Valentia),* quia Romana Ecclesia fortiter semper cum suo Pontifice contra errores et hæreses omnes decertavit, casque profligavit, juxta promissum Christi, *Matth.* xvi : a Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, ct port® inferi non pravalcbunl adversus eam. Et libi dabo claves regni coelorum, » etc. Via ergo ad cœlum ct felicitatem sternam est fides, doctrina et virtus Ecclesia Roman® ; per hanc enim pergimus ad Jerusalem el Romam cœlestem.Unde in Vita S. Dunstani Canluariensis Episcopi leigmus, eurn a Cherubinis ct Seraphims invitatum in cœlum ipso die Ascensionis Christi, cum ipsi dicerent : « Eia paratus esto, presto sis hinc nohiscum Romam venire ct coram summo Pontifice (Christo) sanctus, sanctus, sanctus, in œternum cantare. » Quare moriens sursum cum lecto c terra in altum elevatus est, ac ad circumstantes ait: a Vos videtis quo vocor, si vultis mccum ire, ite via qua incessi; » via scilicet fortitudinis, generose certando contra cupiditates ct tentationes universas.

Symbolice, ab hisce Davidis fortibus Gentiles mutuati sunl suos heroes, quibus Pocla : « Salvete, inquit, Heroes Deum genus. » Qualis fuit Hercules, qui in Gadibus suis statuit columnas, cum hoc lemmate : aNihil ultra. » Do quo Propertius, lib. IV :

> Audilisnc aliquem, tergo qui sustulit orbem
> Ille ego sum, Alciden terra recepta vocaL

Hinc finxerunt Argonautas, ct heroica eorum facinora : sdilicel quod Jason cum 54 heroibus in navi dicta Argo navigant Colchos ad auferendum vellus aureum; quorum precipui fuere Castor, Pollux, Typhis, Hercules, etc., de quibus Virgilius, *Ecloga* 4 :

> Alter erit tum Typhis, el altera quæ vehat Argo
> Delectos Heroas.

Vide Diodorum, lib. IV, et Hyginum, *Fabul.* 14.

Porro tales futuros Christi discipulos prodixit Sibylla Cumana, cujus versus Virgili! loco citato ad Pollionem exercitus ducem adulando transtulit ; sed revera illi non nisi Christo congruunt ; sic enim de eo inter cotera canit :

> Te duce si qua manent sceleris vestigia nostri,
> Irrita perpetua solvent formidine terras.
> Ille Deum vitam accipiet, divisque videbit
> Permixtos heroas, el ipse videbitur illis.

Et inferius :

> Cara deum soboles, magnum Jovis incrementum.

CAPUT VIGESIMUM QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Deus ob numeratum a Davide populum iratus, trium pmnarum optionem Davidi offert, scilicet famis, belli ct pestis. David pestem elegit; guare illa ingruens 70 *millia occidit. Mox, vers. 17, David orat ut a populo* in se *pcena transferatur, ac in arca Areuna sacrificat; itaque Deum sibi populoque reconciliat.*

1. Et addidit furor Domini irasci contra Israel, cominovilque David in eis dicentem : Vade, numera Israel et .ludam. 2. Dixitque rex ad Joab principem exercitus sui : Perambula omnes tribus Israel a Dan usque Bersabee, et numerale populum, ul sciam numerum ejus. 3. Dixitque Joab regi : Adaugeat Dominus Deus tuus ad populum tuum, quantus nunc est, ilerumque centuplicet in conspectu domini mei regis ; sed quid sibi dominus meus rex vult in re hujuscemodi? 4. Obtinuit autem sermo regis verba Joab, et principato exercitus ; egressusque est Joab, et principes militum, a facie regis, ut numerarent populum Israel. 5. Cumque pertransissent Jordanem, venerunt in Aroer ad dexteram urbis quæ est in valle Gad ; 6. el per Jaser transierunt in Galaad, el in terram inferiorem llodsi, et venerunt in Dan silvestria. Cir umeuntesque juxta Sidonem, 7. transierunt prope moenia Tyri, cl omnem terram Hevæi et Chanauæi, veneruntque ad meridiem Juda in Bersabee ; 8. et lustrata universa terra, affuerunt post novem menses el viginti dies in Jerusalem. 9. Dedit ergo Joab numerum descriptionis populi regi, et inventa sunt de Israel octingenta millia virorum fortium qui educerent gladium, et de Juda quingenta millia pugnatorum. 10. Percussit autem cor David eum, postquam numeratus est populus, el dixit David ad Dominum : Peccavi valde in hoc facto ; sed precor, Domine, ut transferas iuiquilatcm servi lui, quia stulte egi nimis. 11. Sur-

rexit itaque David mane, et sermo Domini factus est autem ad Gad proph&tam, et Videntem David, dicens : 12. Vade, et loquere ad David : Hæc dicit Dominus : Trium tibi datur optio, elige unum quod volueris ex his, ul faciam tibi. 13. Cumque venisset Gad ad David, nuntiavit ei, dicens : Aut septem annis veniet libi fames in terra tua; aul Iribus mensibus fugies adversarios tuos, et illi tc persequenlur ; aul certe tribus diebus erit pestilentia in terra tua. Nunc ergo delibera, et vide quem respondeam ei qui me misit, sermonem. 14. Dixit autem David ad Gad: Coarctor nimis ; sed melius est ul incidam in manus Domini (mullæcnim misericordi® ejus sunl) quam in manus hominum. 15. Immisilque Dominus pestilentiam in Israel, de mane usque ad tempus constitutum , ct mortui sunt ex populo, a Dan usque ad Bersabee, septuaginta millia virorum. 16. Cumque extendisset manum suam Angelus Domini super Jerusalem ut disperderet eam, miserius est Dominus super afflictione, était Angelo percutienti populum : Sufficit ; nunc contine manum tuam : erat autem Angelus Domini juxta aream Areuna Jebusæi. 17. Dixitque David ad Dominum, cum vidisset Angelum cædentem populum : Ego sum qui peccavi, ego inique egi; isti qui oves sunt, quid fecerunt? vertatur, obsecro, manus tua contra me el contra domum patris mei. 18. Venit autem Gad ad David in die illa, et dixit ei : Ascende, et constitue altare Domino in area Areuna Jebusæi. 19. Et ascendit David juxta sermonem Gad, quem præceperat ei Dominus. 20. Conspiciensque Areuna, animadvertit regem el servos ejus transire ad se ; 21. et egressus adoravit regem prono vultu in terram, el ait : Quid causæ est ut veniat dominus meus rex ad servum suum? Cui David ait : Ut emam a te arcam, et ædifîcem altare Domino el cesset interfectio quæ grassatur in populo. 22. Et ait Areuna ad David : Accipiat el offerat dominus meus rex, sicut placet ei; habes boves in holocaustum, el plaustrum, ct juga boum in usum lignorum. 23. Omnia dedit Areuna rex regi, dixitque Areuna ad regem : Dominus Deus tuus suscipiat votum tuum. 24. Cui respondens rex, ait : Nequaquam ul vis, sed emam pretio a te, el non offeram Domino Deo meo holocausta gratuita. Emit ergo David aream el boves, argenti siclis quinquaginta ; 25. et ædificavit ibi David altare Domino, el obtulit holocausta et pacifica ; el propitiatus est Dominus terræ, et cohibita est plaga ab Israel.

v«r». i. **I.Et addidit furor Domisi irasci costra Israel** (1). — Qurercs cur, ct ob quod peccatum Israelis? Respondet Theodoretus, eo quod Israel cuín Absalomo contra Davidem regem suum rebellasse!. Sed ob hoc peccatum cœsa sunt viginti millia ct amplius, cap. xvm, licet forte hæc pœna tantm culpæ non suffecerit, nec satisfecerit. Secundo, Lyranus ct Cajetanus respondent fuisse peccatum , quo Israel cum Seba conspiravit contra Davidem : in hac enim conspiratione solus Seba punitus est ; populo ergo a Deo castigatio hæc fuit reservata. *Tertio,* Abulensis censet insuper alia fuisse populi peccata, qualia sæpe grassari solent in Republica.

COMMOVITQUE DAVID IN EIS DICENTEM (Ut diceret ct juberet Joabo) : Vade, numera filios Israel et Juda.—a Commovit» Deus Davidem, non perso suggerendo ei, et dicendo : a Vade et numera populum » (sic enim incitasse! cum ad peccatum, quod facere nequit), sed permittendo diabolo ad id parato, et anhelanti, ut Davidem ad superbam hanc populi numerationem incitaret. Deus ergo indirecte, diabolus vero directe excitavit Davidem ad hanc numerationem, uti expresse dicitur l Paral. xvi, 1 : « Consurrexit, inquit, Satan contra Israel, ct concitavit David, ut numeraret Israel. » Tribuitur tamen hic idipsum Deo, ut ostendatur justo Dei judicio contigisse, ut permitteretur peccare David in numerando populum, hoc fine ut puniretur populus. Deus cnim ila manu sua continet diabolos ct malos hommes, ut, licet ardeanl ad malefaciendum, tamen nusquam crumpcrc possint, nisi quo ipsos, ut eant, miserit, vel positive ipso permiserit ad peccatorum castigationem Atque hæc positiva Dei permissio vocatur actio ct commotio, ut dixi cap. xvi, vers. 10, ubi dicililr « Deus præcepissc Semei, ul malediceret Davidi.»

Hinc sapienter advertit S. Gregorius, lib. X.XI.X *Moral,* cap. iv, subditos non debere irasci principibus, cum in aliquem errorem vel vitium labuntur, sed lapsus causam sibi suisque peccatis ascribere. « Ille, inquit, Deo attestante laudatus, ille supernorum mysteriorum conscius, David pro-

(t) **Interpres Iloubiganl nomine consci per lapsum Scriptorum hic omissionem faciam fuisse, el legendum esse : *Et addidit furor Domini irasci contra Israel,* consurrexitque Salan contra Israel, *ct concitavit David in cis, dicentem.***

phcla, *tumore repentina»* elationis inflatus, populum numerando peccavit; ct tamen vindiciam populus, David peccante, suscepit. Cur hoc?quia videlicet secundum meritum plebium disponuntur corda rectorum. Justus vero judex peccantis vilium ex ipsorum animadversione corripuit, ex quorum causa peccavit. Sed quia ipse scilicet sua voluntate superbiens, a culpa alienus non fuit, vindictam culpæ etiam ipse suscepit. Nam ira saeviens, quæ corporaliter populum perculit, rectorem quoque populi intimo cordis dolore prostravit. n Unde concludit subjiciens : « Certum vero est quod ita sibi invicem et rectorum merita connectantur et plebium, ut saepe ex culpa pastorum deterior fiat vita plebium, et sæpe ex plebium merito mutetur vita pastorum. Sed quia rectores habent judicem suum, magna cautela subditorum est; non temere vitam judicare regentium.» Eadem ad verbum ex S. Gregorio transcripsit Angelomus et Eucherius, vel potius Beda. NamS. Eucherius ætatc antecessit S. Gregorium, Beda vero secutus est.

Numerate populum, ut sciam numerum ejus. — Scriptura, precedenti cap. xxiii, recensuerat fortes et heroes Davidis; nunc ipse David cæterum populum sibi subditum numerari jubet, ut sciat quotet quantos ipso habeat subditos, quoique ex iis apti sint ut in milites conscribantur, ¡nàcque sciat sunm robur, quot scilicet milites in aciem educere possit. Peccavit tamen, quia id fecit cx vanitate et superbia. AudiS. Augustinum, lib. XXII *Contra Faust.,* cap. lxvi : albi in gregem sibi commissum tanta dilectio pastoralis, ut pro cis ipse vellet mori, quando populo numerato, peccatum elationis ejus, sic punire placuit Deo, ut eumdem numerum minueret morte multorum, cujus multitudine cor regis fuerat superbia pertentatum. In quo occulto judicio Deus, apud quem non est iniquitas, ct quos noverat indignos hac vita, subtraxit huic vitæ; et in illo qui de hominum copia se extulerat, tumorem animi humani, ejusdem copile diminuitone sanavit. » Peccatum ergo Davidis fuit superbia. Aliud peccatum assignant Josephus, Cajctanus ct Abulensis, scilicet quod in hac numeratione ct censu neglecta fuit lex *Exod.* cap. xxx, vers. 13, quæ jubet ut in censu quisque solvat dimidium siclum. Verum nulla hujus neglectus fit hic mentio. Adde, licet David solvi jussissct dimidium siclum lege praescriptum, populusque cum solvisset, pcccasset tamen David, cogens sua numeratione populum ad solvendum dimidium siclum hunc sine causa; secus fuisset si David justam habuisset populi numerandi causam : v. gr.si volens proficisci ad bellum, et scire numerum eorum qui militare vel arma ferre possent, consuisset populum : vel si tributum fuisset toti populo imponendum ob causam publicam, tunc enim non peccasset.

Simili modo Romani faciebant lustrum, ct censum omnium provinciarum, singulaque hominum capita numerabant cl describebant, tum ut scirent quam numerosæ essent provinciæ, quoique milites dare possent; tum ut censum ab cis exigerent, uti fecit Augustus, in plena orbis paco jubens describi lotura orbem sibi subditum, cique censum indicens, in qua descriptione ct censu natus est Christus, qui, ut ait S. Gregorius, suos fideles numerat et describit in beata rctemilate, *Luca* cap. n, vers. 1.

3. Et inventa sunt de Israel octingenta (perVen. l peram Josephus habet a nongenta ») millia virorum fortium. — Igitur pueri et feminæ non fuerunt numerali. Dices : l *Paralip.* cap. xxi, vers. 5, dicitur : « Omnis numerus Israel mille millia ct centum millia virorum. » Ergo fuere trecenta millia amplius. Respondent Hebræi apud S. Hieronymum hic tantum recenseri vivos : in *Paralip.* vero tam vivos quam mortuos, nimirum qui peste a Deo percussi mortui sunt, unde colligunt ipsi peste mortuorum numerum fuisse trecenta millia; sed repugnat Scriptura, quæ hic vers. 15, numerat duntaxat 70 millia.

Secundo, alii respondent hic non numerari tribum Benjamin et Levi; in *Paral,* vero numerari; ideoque trecenta millia amplius recenseri. Verum in lib. *Paralip.* post numerum undecim centenorum millium, illico subditur Levitas ct Bcnjaminitas non fuisse numeratos. Ergo illi ncc hic, nec in *Paral,* numerantur.

Dico igitur duplicem hic fuisse descriptionem, sive censum Israelis : prior fuit, qua principes exercitus per singula oppida ct vicos in privatis libris singulorum nomina describebant, et juxta hanc descriptionem fuere undecim centena millia populi numerata, ut habet liber *Paralip.;* posterior fuit qua cx privatis hisce catalogis sive libris singulorum nomina transcribebantur in librum majorem, quem habebat Joab, ut cum traderet regi, itaque in fastos ct annales publicos referrentur, el horum numerus fuit tantum octingentorum millium, ut hic dicitur. Causa fuit, partim quod Joab invitus hanc descriptionem perageret, ideoque in ea regi transcribenda moras necteret, ut sedaret fastum regis : partim, quod saeviente peste a Deo immissa inhibita et incisa fuerit hæc transcriptio, quare omittuntur in ea trecenta millia jam dicta. Id liquet ex I *Paralip.* cap. XXVII, vers. 21 : «Joab, inquit, cceperat numerare, nec complevit (unde nec Benjamin ncc Levi numeravit), quia super hoc ira (pestis) irruerat in Israel, cl idcirco numerus eorum, qui fuerant recensiti, non est relatus in fastos regis David. » Scriptor vero *Paral,* cx privatis catalogis illa trecenta millia addidit ct supplevit.

Et de Juda quingenta millia pugnatorum, — qui scilicet apti erant ad ferenda arma et pugnandum, ut precessi!, esto actu non essent milites et pugnatores. Dices : I *Paralip.* cap. xxi, vers. 5, numerantur duntaxat 470 millia cx Juda. Respondet Abulensis, ibi non numerari cos qui cx Juda

familim ct militino Davidis erant ascripti, co quod illos David apud so jam haberet in numerato : hos antem fuisse triginta millia, quæ juncta cum 470 millibus faciunt quingenta millia. Ita Abulensis et Lyranus. Aliter alii respondent, nimirum, primo Hebræi npud S. Hieronymum, et cx eis Angeloinus, aiunt noluisso Joab summam integram, quæ erat 500 millium, tradere Davidi, ne ipse cx sua tribu Juda tam numerosa superbiret; unde decerpsisse cx cis triginta millia.

Secundo, alii asserunt triginta hæc millia fuisse proselytorum, id est Gentilium ad Judaismum conversorum, qui se tribui Judæ aggregarunt, ideoque illa hic non numerari.

Tertio, Serarius respondet hic selcctiorcs tantum numerari cosque fuisse 470 millia: in *Parat.* vero omnes omnino, ct cos fuisse 500 millia.

Quarto, Salianus : Tribus Juda, inquit, secundum antiquos suos terminos hicœslimatur; intra quos tribus Dan et Simeon, quasi in sinum Judæ receptæ sunt; idque confirmatur ex eo quod Joab cum suis dicitur venisse ad meridiem Juda, in Bersabee, cum tamen constet id oppidum fuisse in tribu Simeonis, non Judæ.

Ven. io. io. Percussit autem cor David eum, — *q. d.* Conscientia Davidis momordit, dictavitque ei quod male egisset numerando populum cx superbia ct prœsumptiono. Josephus addit aGad» prophetam aliosque Davidi ostendisse quod in hac numeratione pcccasset, ac hunc conscientiæ scrupulum ei movisse.

UT TRANSFERAS INIQUITATEM , — Ut scilicet eam auferas, remittas ct condones.

Ven. it. jo. Trium tidi datur optio. — a Trium,» scilicet cladium ct calamitatum, nimirum pestis, famis cl belli; quodeumque enim cx his tribus elegeris, demet el demetet numerum hunc ingentem Israelis, in quo tu quasi rex superbis cl gloriaris, itaque sternet tuam superbiam. Ila S. Augustinus, lib. XXII *Contra Faustum,* cap. lxvi.

Vtr>. 13. J3 AUT septem anxis veniet TIBI FAMES. — Pro «septem, » l *Paralip.* cap. xxi, vers. 12, dicitur «tribus, » quia prior propositio Dei cl Gad prophetæ continebat «septem : » sed hanc deindo Deus petente Gad aut Davide mitigavit cl redegit ad tres annos, sicut numerum 50 justorum in Sodoma ob preces Abrabes diminuit ct redegit ad dccom, Gen. cap. xviii. Unde Josephus, Orígenes, Ambrosius, Theodoretus ctalii lres tantum annos famis Davidi propositos asserunt.

Ven. H. 14. Melius est ut incidam in maKUS Domini (multæ enim misericordi.!! ejus sunt) quam in manus hominum.— Bellum ergo hominum, puta Philistinorum, Syrorum ct Ammonitarum deprecatur; de cœtcro David resignat se Deo, ut vel famem, vel pestem infligat. Sed urgento Gad propheta, ut alterum horum definite eligeret, elegit pestem, nam Septuaginta addunt, *ct elegit sibi David mortem,* id est pestem quam vulgo *mortem,* sive mortalitatem, appellamus. Idem tradit Josephus, qui ct aliam causam hujus electionis Davidis assignat, quem audi : « Rex cogitans quod si famem peteret , sui magis quam aliorum rationem habuisse videri posset, quandoquidem ipsi nihil periculi esset; mullum frumenti in horreis habenti, illis non item. Quod si per lres menses ab hoste vinci elegisset, sic quoque sibi consuluisse, qui arces ct fortissimam circa se cohortem haberet : optavit malum regnantibus æque ac regnatis commune, in quo omnibus par metus immineret, praefatus, melius esso incidere in manus Dei, quam in manus hominum.» Sic et Theodoretus, Abulensis ct Cajctanus. David ergo eligens *incidere* »n *manus Dei,* videtur elegisse pestem : hæc enim est plaga, qua homines percutit manus Dei, ait Lyranus et Vatablus; nam fames sæpc non proxime a Deo, sed ab hostium dcprædationc, vel terne siccitate, vel aeris intemperie oritur.

Dices : *Daniel,* cap. xm, vers. 23, contrarium David elegit Susanna dicens : « Melius est mihi absque opere incidero in manus vestras, quam peccaro in conspectu Domini. » Responsio est facilis : Susanna enim loquitur de eo qui incidit in manus hominum per pœnam, ut ab cis occidatur; hoc enim satius est quam incidere in manus Dei per culpam, puta per fornicationem, ad quam ipsa a senibus urgebatur, *q. d.* Satius est occidi ab hominibus, quam peccare in Deum : cædes enim hominum temporalis est; offensa vero ct vindicia Dei est œterna : quare præstat offendere homines, quam Deum. At vero David loquitur de pœna, non de culpa, *q. d.* Satius est puniri a Deo, quam ab homine, puta ab hoste : hic enim sæpc sævus est et implacabilis ; Deus autem misericors, et poenitentia placatur. Hinc S. Chrysostomus, hom. 20 *in epist. ad Hom.,* ostendit Davidem fuisse bonum pastorem, quia juxta Christi Domini sententiam, *Joan.* cap. x, vers. It, animam suam dabat pro ovibus suis : « Propterea, inquit, in optione suppliciorum illorum non famem elegit, non hostilem persecutionem; sed immissam a Domino mortem, per quam sperabat alios quidem fore securos ; se vero ante reliquos omnes e medio tollendum. » Undo ait : « Ego sum qui peccavi : ego inique egi : isti qui oves sunt, quid fecerunt? Vertatur, obsecro, manus tua contra me. » Nam, ut bene D. Chrj-sostomus addit, «vellicabantur viscera ipsius cadentibus illis, tanquam si genuini necarentur filii. » Unde S. Ambrosius, *Apolog.* l *David,* cap. vu : «Quo facto, inquil (id est oralione pro subditis), statim dignus sacrificio judicatus est, qui absolutione œstimabalur indignus. » Et inferius : « Ncc mirum, inquit, si tali oblatione pro populo, peccali sui adeptus est veniam; cum Moyses offerendo se Domino pro plebis errore, etiam plebis peccata deleverit. »

15. Immisitque Dominus pestilentiam in Israel, Ver». 13. de mane usque ad tempus constitutum. — Septuaginta, *a mane usque in horam prandii;* Chaldæi, *a tempore quo mactatur juge* (sacrificium) *usguequo*

adoleatur, id est u«qiicquo adolendo plene comburatur, quod erat sub tempus prandii. Sic cl Josephus. Hinc mulli putant pestem hanc durasse tantum per sex horas : tot enim sunt a mane ad prandium. Ita Thcodoretus : a Trium dierum, inquit, mortem Deus minabatur, sex autem horis solum mortem intulit. Si dies numerentur cum noctibus, invenitur pars solum duodecima minarum illata esse populo. Ita Deus benignus et clemens majoribus quidem usus est minis peccatores terrens, minis autem longe minora inferi supplicia. » Idem Ambrosius in *Psal.* xxxvn : «Qui proposuerat, inquit, mortem triduo exercere in terra, ne unum quidem diem passus est preterire, sed ad horam prandii libenter induisit, et, ut verbo Scriptum utar, habuit poenitentiam super malitiam. » Et aliquanto post : « Vide, inquit, Domini gratiam, quod et ipso a proposita conditione deflexit. Numquid aliquod miserationis est crimen, quia plus minatur, ct minus exigit, qui in remuncratione præmiorum sua promissacustodit.in exactione pœnarum præscriptum remordet.» Alii, ut Lyranus, Ruperlus, Vatablus, Sanchez per «tempus constitutum» accipiunt tempus statum sacrificii vespertini, quo scilicet vespere alter agnus Deo offerebatur injuge sacrificium, quasi vi istius sacrificii cessant pestis : Hebraice enim TPIO *mocci,* significat *tempus statum,* quale est festorum ct sacrificiorum. Verum simplicius ct aptius, per «tempus constitutum» accipias triduum a Deo constitutum plagæ pestis, vers. 13. Ita Abulensis, qui in idipsum ratione confirmat : Quia, inquit, si nulla prius facta fuisset mentio temporis, quo durare deberet pestilentia, esset divinationi locus, et nominato mane quo cœpit pestis, posset intelligi durasse ad tempus vespertini sacrificii a lege definiti ; præserlim cum eo tempore David sacrificasse videatur. At cum paulo ante dictum fuerit, triduo duraturam, moxque dicatur durasse ad tempus constitutum, vis utique affertur Scripluræ, si tempus constitutum, alio quam ad praedictum triduum referatur : ita quoque Cajelanus, Dionysius, Salianus et alii, qui censent pestem hanc durasse per duos integros dies, et per partem diei tertiæ, donec Deus dixit Angelo percudenti : «Sufficit,» versu 16.

Et mortui sunt ex populo, etc., septuaginta millia virorum. — Perperam ergo Rabbini numerant trecenta millia, ut dixi versu 9.

Ven. **16. CUMQUE EXTENDISSET MANUM SUAM ANGELUS** Domini (hinc patet Angelum hunc infligentem pestem fuisse bonum, non malum. Sic bonus Angelus cremavit Sodomam, *Genes,* cap. xix; idem magis patet versu 17, ubi David ab Angelo vernam precatur) super Jerusalem, ut disperderet e*m, misertus est Dominus. — Hinc patet Angelum prius peste percussisse cœleras tribus, ex cisque occidisse 70 millia, ac tandem tertio die percussisse quoque Iherosolymam multosque in ea necasse : nam et Hierosolymilœ peccarunt in Deum, conspirando cumAbsalomo contra Davidemsuum regem, aliisque pluribus peccatis.

Et ait Angelo percutienti populum : Sufficit.— Hinc colligitur Deum,antequam oraret David, ex spontanea misericordia jussissc Angelo, ut plagam pestemque sisteret. Porro Angelus hic infligebat Israclitis poster.), « applicando eorum corpori ct cordi aliquid valde pestiferum, ait Abulensis , quod subito corrumperet viscera, idque sine sensu, sicut nou sentitur acr infectus cum attrahitur; cl quia illud quod applicabat Angelus, erat magis corruptum quam acr qui in tempore pestilenti® attrahitur, velocius et insensibilius homines cadebant, tanquam nullum habuissent languorem. » Hinc vocatur pestis hæc « gladius, n tum quia qui percutiebantur peste ab Angelo, sentiebant quasi ictum gladii ; tum quia in Scriptura omne quod pungit, cruciat, affligit, per catachresin vocatur gladius. Similo contigit in peste Romana, quæ Pelagium Pontificem sustulit, ad quam sedandam S. Gregorius publicas Litanias ad basilicam S. Petri instituit, ipseque gestabat imaginem B. Mari® a S. Luca depictam, de qua audi Baronium anno Christi 590 : « Tunc vero et mirandum istud accidisse tradunt, ut cum pervenisset procedendo Gregorius ad molem Hadriani Tiberi adjacentem, in signum reconciliati Numinis, visus fuit Angelus nudatum gladium in vaginam reponere, coque symbolo morbum cessasse, significare voluisse, » quemadmodum (ut superius cx eodem Gregorio, *Dialog,* lib. IV,cap. xxxvi, dictum est) per sagittas visas cœlitus lapsas idem fuerat divinitus præmonstratus.

Patii caillai mila.

Eicaph.

Simile factum in peste illa universali per Orientem, imo per totum orbem, qu® contigit anno Christi 591, qui fuit 18 Justiniani Imperatoris, de qua ita scribit Procopius, lib. Il Dc *bello Persico,* et ex co Baronius : « Phantasmata dæmonum multis humana specie visa sunt : quot enim in ipsa inciderent, percutí se ab aliquo viro putabant, morbusque subito irruebat. Nonnulli ab initio verbis sanctis ac aliis (ut poterant) supplicationibus eum avertere frustra quærebant : ac lanquam lymphati seu spiritu maligno agitati, amicos vocantes minime audiebant : in locis quoque angustis coercebantur. Nonnullis vero in somnis hæc endem accidebant. » Et inferius : « Tribus igitur mensibus hujuscemodi lues Conslantinopoli prævaluit, et ab initio quidem pauci, deinde in singulos dies quinque sæpius etiam decem millia efferebantur : adeo ut plurcs etiam divites, ministris jam omnibus exstinctis curatorum penuria magis, quam morbo perirent, et insepulti manerent. » Remedium fuit imploratum B. Virginis auxilium, quo lues exstincta est, unde in memoriam tanti beneficii Græci instituerunt festum fwasxvTT,;, id est Occursus Domini, quod nos festum Purificationis B. Virginis nuncupamus, die 2 februaçii. Vide Baronium in *Martyr.* ct in *Annalibus,* anno Christi Ü44, in fine. Similis pestis con-

tigli anno Domini 605, de qua ita Regino in *Chronico :* « Tunc, ait, visibiliter multis apparuit quod bonus ct malus Angelus noctu per civitatem pergerent, ct cx jussu boni Angeli malus Angelus, qui videbatur venabulum manu ferre, quoties de venabulo ostium domus cujuscumque percussisset, tot dc eadem domo sequenti die homines interirent, n Idem prorsus Homie contigisse sub Agathone Pontifice, anno Domini 689, iisdem verbis, quibus utitur Regino (unde suspicio est unum idemque ab utroque narrari, sed alio anno consignari), scribit Paulus Diaconus, lib.VI, cap .v, ct Anastasius Bibliotheca in *Agathone,* atque ex iis Baronius anno Christi jam dicto, qui et addunt : «Tunc per revelationem cuidam dictum csl, quod pestis ipsa prius non quiesceret, quam in basilica quæ B. Petri ad Vincula dicitur, S. Sebastiani martyris altarium poneretur. Factumque csl, ct delatis ad urbem Romam beati Sebastiani martyris reliquiis, mox ut in jam dicta basilica altarium constitutum est, pestis ipsa quievit. » Hucusque Paulus : « Exslat adhuc integrum ipsum aliare, ncc non ejusdem sancii martyris imago inciso opere expressa. Sed ex hoc propagata ad posteros religio est, ut peslis tempore voti causa imago ejusdem sancii Sebastiani diversis in locis pingi soleret, sed ct in ejus memoriam altaria erigi, imo etiam ct ecclesias fabricari. Eadem de tempore et peste habet Anastasius in *Agathone Pontifice.* » Hæc Baronius.

Ven. 17. **n.** Dixitque David ad Dominum, cum vidisset ANGELUM CADENTE» POPULUM : EGO SUM QUI PECCAVI. — Angelus jam jussu Dei stiterat plagam ; quo facto, ostendit tamen se Davidi vultu truci et igneo, cum stricto gladio, quasi minans adhuc populum ferire : quare territus David cum suis supplex in terram procidit, peliitque populo veniam ct impetravit. Ita Abulensis, Salianus ctalii. Hebræi tradunt Davidem cx hac visione ct dolore populi percussi perculsum incurrisse morbum incurabilem. Quare ipsum ad Deum ingemuisse : « Miserere mei, quoniam infirmus sum,» *Psalm.* vi, 3. « Infirmum se appellat, inquit Lyranus, juxta sententiam veterum Rabbinorum, qui cx visione Angeli porcutionlis populum pro numeratione praedicta fuil ila perterritus, ul de cætero languidus remaneret : adeo ut nullis vestibus calefieret, ut HI *Peg.* i,vcrs. 1, dicitur. » «Aiunt Hebræi, inquit Hieronymus, Sadoc sacerdotem infulatum Dominum deprecatum fuisse cl imitatum fuisse patrem suum Aaron, et illius preces cl devotionem Dominum vidisse ct misertum fuisse. »

Ego sum qui peccavi, —scilicet numerando populum^ quo peccato immunis erat populus, qui tamen reus ob alia scclcra ab eo commissa , quro hic castigare volebat Deus. Conciderent hic, admircnlur et imitentur Principes et Prœlati profundam humilitatem, pœnilenliain ct diarilatem Davidis pro populo supplicantis, ct poenam ab eo in sc transferri postulantis. Audiant S. Ambro- Murn in *Apol. Davidis,* cap, vn: « Quam illud admirabile quod Angelo ferienti plebem sc obtulit. Hoc facto statim dignus sacrificio judicatus est, qui absolutione æstimabatur indignus. Ncc mirum, cum ct Moyses offerendo se Domino pro plebis errore, etiam plebis errata deleverit. • Eadem pene Theodoretus, *Qtuest.* XXXVII : « Digna, ait, sunt admiratione ipsa verba regis, ignorans causam, suum peccatum vocavit, quod fuerat factum ; et ut in suum genus justa ferretur sententia, supplicavit, utens verbis boni pastoris, imitans Filium suum et Dominum , qui animam suam posuit pro ovibus. » Additur 1 *ParaJip.* xxi, 1G : a Et ceciderunt tam ipse (David) quam majores natu vestiti ciliciis , proni in terram. » Sic S. Carolus Borromæus ad avertendam pestem, aliasque clades in publica supplicatione nudis pedibus, fune m collum injecto, bajulans crucem processit.

18. Ascendi (in montem Moria, qui est pars Ven d. montis Sion) et constitue altare Domino in area Areuna Jedusjei, —quia ob Angelum gladio minantem adhuc erat pestis metus, imo reliquia». Licet enim Deus dixisset Angelo : « Sufficit, » ut neminem ulterius peste inficeret ; tamen qui jam ab eo peste infecti fuerant, non erant sanati. Jubet ergo Gad propheta Davidi Dei instinctu, ut altare erigat, ul libertatem a se concessam confirmet. Alii tamen ex hoc loco censent necdum cessasse Angelum a percussione et inflictione pestis, ideoque pestem necdum cessasse, nec Deum adhuc dixisse Angelo : « Sufficit, » sed id dixisse post preces cl sacrificium Davidis. Quamvis enim jam ante id narrant Scriptura, versu 16, tamen id fecisse videtur per anticipationem, qua voluit prius complere narrationem gestorum et dictorum inter Deum ct Angelum ; deinde subdere media praevia ad id a Deo ordinata, scilicet supplicationem ct victimam Davidis, quibus placatus Deus dixit Angelo : a Sufficit, » stilitque pestem. Hæc expositio est probabilis, eique favet quod ait David versu 21 : « Et cesset interfectio quæ grassatur in populo ; » ct versu 25 : « Et propitiatus est Dominus terræ, ct cohibita est plaga ab Israel. » Ita Cajelanus.

Ix area Areuna Jebusæi. — Fuit « Areuna » princeps Jcbusæorum, undo versu 23, in Hebraeo vocatur *rex.* fuitquo amicus et familiaris Davidis, quare videtur factus proselytus, elad Judaismura Deumque verum conversus. Ita Abulensis, Dionysius, Salianus. Porro, qui ab Hebraeis vocabatur *Arcana,* id est *collectio,* vel *arca,* a Jebusæis paulum inflexo nomine dictus csl *Oman,* ulpatet l *Paral.* xxi, 18. Hinc Vatablusputat eum fuisse regem Jcbusæorum, antequam Jerusalem a Davide capcrctur, qua capta factum Davidi tributarium. Idem docci S. Auguslinus, serm. 198 *De Tempore,* Serarius cl alii.

Quærcs, cur arcam hanc Arcunœ præ aliis elegit | Deus ad sacrificium? Respondeo *primo,* quiahæc tfcut

area crat in monte Moria, ubi ohm ante 8o0 annos Abraham jussus fuit a Deo immolaro filium suum, *Genes,* xxii. *Secundo,* quia in eodem loco decreverat Deus a Salomone ædificari templum, cujus hic quasi specimen et præludium a Davide jaci darique voluit. Id patet II *Paral,* m, 1, ubi dicitur : *a* Et coepit Salomon ædificare domum Domini in Jerusalem, in monte Moria, qui demonstratus fuerat Davidi patri ejus, in loco quem paraverat David in arca Ornan Jebusæi. » Symbolice , significaro voluit Deus in ‹t arca Jebusæi, » id est, in regione Gentilium a vero Davide et Salomone , id est Christo, templum, id est Ecclesiam Catholicam verorum Israclitarum et Abrah® filiorum per fidem, cx vivis fidelium lapidibus ædificandam fore. Ita Angclomus, et S. Augustinus, serm. 198 *De Temp.*

Tropologice, idem Angclomus : « Areuna, inquit, interpretatur arca, ct Ornan Latine resonat lumen nobis. Bene ergo cum Deum pro offenso, quo peccavit, placare vellet, altare jubetur in arca Areuna vel Ornan construere, ut inde unusquisque conjiciat, quia aliter Divinitas ab homine placari non potest, nisi in arca cordis, per lumen reclæ fidei et vene dilectionis, altare illi devolæ humilitatis constituat, in quo sacrificium piæ confessionis ac laudis Deo acceptabilo offerat. Quod recto per cumdem Prophetam in Psalmis manifestatur, ubi dicitur ex persona Domini : Sacrificium laudis honorificavit me. Et iterum : Sacrificium , inquit, Deo spiritus contribulatus, cor contritum ct humiliatum Deus non spernit. »

Allegorico, David hic sacrificans in arca Areunæ iramque Dei placans, et pestem sedans, typus eral Christi, qui eodem in loco (Calvariæ enim mons vicinus est monti Moriæ ejusque quasi pars cl jugum) seipsum in hostiam pro peccato Patri immolaturus, iram ejus erat placaturus, mortemque præsentem ct rcternam a nobis ablaturus.

v«i.!i. 21. Et cessit interfectio. — Nesciebat David Deum dixisse Angelo percudenti : «Sufficit : » imo post hoc dictum Angelus apparuit Davidi stricto gladio quasi minans percutere, unde David putabat eum revera adhuc percutere ; imo nonnulli putant eum revera adhuc percussisse, uti dixi versu 18, idque satis innuit Scriptura, dicens ad preces ct sacrificium Davidis Deum placatum sustulisse pestem hic vers, ult., et I *Parol,* cap. xxi,ubi post sacrificium Davidis subditur versu 27 : « Præcepitque Dominus Angelo, cl convertit gladium in vaginam. » Ut ut est, certum est ante preces et sacrificium Davidis, necdum Deum fuisse reconciliatum , sed per Angelum stricto gladio adhuc minitatum populo; verum per preces et hostias Dividis plene fuisse placatum, ac jussisse Angelo ut gladium fulminantem in vaginam reconderet.

r»-j i». 24. Emit ergo David aream et boves argenti sicus quinquaginta. — Dices: l *Paral.* xxi,25, dicitur : « Dedit ergo David Ornan pro loco siclos auri justissimi ponderis sexcentos, n Facilis ct plana est communis responsio, Davidem pro arca altaris et bobus dedisse siclos argenteos 50, ut hic dicitur : at vero postea pro tota arca Areunæ, ut in ea a Salomone fabricaretur templum illud orbis miraculum, dedisse siclos aureos sexcentos. Ita S. Hieronymus, Glossa, Lyranus, Hugo, Dionysius, Cajetanus, Salíanos, Serarius cl alii.

Aliter respondent Andreas Masius in *Josué,* cap. vu, versu 21; Alcazar, *De Ponderibus el mensuris,* propos. 22, pag. G0; Vilalpando, tom. HI, pag.411, scilicet hos 50 siclos vocari a argenti, » id est pecuniæ(Hebræi enim æque ac Franci pecuniam vocant *argentum*), revera tamen fuisse aureos. Jam 50 sicli aurei valent 600 siclos argenti ; una enim libra, drachma vel uncia auri valet duodecim argenteos, testo Platone in *Hipparcho.* Quare siclos sexcentos, quorum fit inentio in *Paralip.,* fuisse argenteos, eos tamen vocari auri, quia in auro persoluti sunt ; nam, ut dixi, 50 sicli aurei dati a Davide valent sexcentos siclos argenteos. Hic sensus subtilis est cl profundus, ciquc favent Hebræi, Septuaginta et Chaldæi, quæ hoc loco habent, *emit boces,* etc., *in argento* (id est pecunia) *siclis quinquaginta,* scilicet aureis, qui valent G00 argenteos, uti fusius in fine Pentateuchi dixi, tract. *De Ponderibus.* Verum hic sensus duro cl difficulter applicatur versioni Vulgate, quæ habet hoc loco : *Emit,* etc., *argenti siclis quinquaginta.* Quare prior sensus uti communior, ita simplicior ct clarior est.

25. Et propitiatus est Dominus terr.«.—Signum Ver».« hujus propitiationis fuit ignis a Deo c coelo missus, qui hostias Davidis consumpsit ct quasi ad Deum, cui offerebantur, assumpsit. Id patet cx lib. *l Paral,* xxi, 26, ubi dicitur : « Et exaudivit cum in igne dc coelo super altare holocausti. » Sic Deus ostendit sibi placere sacrificia Abolis, non Caini; Aaronis, non Nadab; Eliæ, non sacerdotum Baal, per ignem e coelo in eorum victimas missum, *Gen.* iv, 4; *Levit.* ix, 24; HI *Peg.* cap. xvi, vers. 29.

Simul hoc ignis signo ostendit Deus vello se eodem loco erigi a Salomone templum , in quo hostiro sibi offerrentur, et igne codesti cremarentur, idque David populo nuntiavit, cura, ul dicitur I *Paral,* xxii, 1, ait : « Hæc est domus Dei, ct hoc csl altare in holocaustum Israel. » Unde mox latomos, ferrum, ligna cætcramquo materiam ad fabricam templi necessariam comparavit, ut ibidem subditur. Audi Joscphuin, lib. VII, cap. xx : « David autem cum animadvertisset sc exauditum ct gratum fuisse sacrificium, decrevit totum illum locum, altare universi populi appellare, ct Deo templum ibi cxædiflcari. Quam ejus vocem Deus in futurum ratam esse voluit. Mox enim Propheta ad eum misso, illic templum exstruendum prædixit a filio, quem regni successorem esset relicturus.» Jam autem idipsum Deus revelaverat Davidi volenti ædificarc templum, ut

dictum est cap. v ii, scilicet se vello in monte Moria et Sion ædificari templum, sed hoc ipsum David hic populo annuntiavit, cl locum ab Areuna emitGOO siclis, ut palet ex loco *Paral,* jam citato. Ita Pineda lib. De *Salomone,* cap. v, num.3!, el cx eo Salianus.

Hic terminantur acta politica Davidis, quæ scilicet spectant bella et regimen populi. Acta enim Ecclesiastica, ct spiritualia hic omittuntur, uti sunt compositio Psalmorum; distributio Levitarum et sacerdotum, ad sacrificandum el psallendum; praeparatio auri, argenti, ieris, ferri, operarum ad fabricam templi, qnæ proinde supplentur ct fuse enarrantur I *Paral,* cap. xxiii, usque ad finem libri. Insuper in eodem libro, cap. xxvn, recensentur nomina præfectonnn tum exercitus, tum tribuum, ac cæterorum officialium Davidis.

Hic ergo finitur liber secundus Regum, qui lotus continet acta ct gesta politica Pavidis, ab inito regno usque ad finem vite. Ea per singulos ipsius annos apposite et probabiliter (nil enim certi hic definiri potest) distribuunt noster Salianus, Torniellus, Gordonus cæterique Chronologi, cx quibus hæc pauca sed præcipua accipe.

Anni Davidis.	Anni Samuelis.	Anni Saulis.
Primus: nascitur David Annoœtatis 13, David pacil oves,	undecimo anno Samuelis Judicis qui fuit vigesimus tertius annus Samuelis Judicis,	Saul agros colit ct pascit asinos, quo Hebræi petunt regem. Saul crcatur rex, ct varia bella feliciter conficit.
Anno 20, a Samuele in regem privatim ungitur.	Samuel Saulem regno privat.	Saul a dæmone vexatur.
Anno 22, duellai cum Goliat cique caput amputat.	Samuel pergit judicare.	Saul Davidi invidet.
Anno 23, fit tribunus et gener Saulis.		
Anno 24, fugit ad Samuclem in Najolh.	Samuel prophetat.	Saul prophetat.
Anno 23 , fugit in Ceilam : latet in deserto Engaddi.	Samuel luget lapsum Saulis.	Saul occidit sacerdotes in Kobe.
Anno 28, parcit Nabalo, ct ducit Abigail.	Samuel moritur.	Saul persequitur Davidem.
Anno 30, vindicat cladem Siccleg : audit mortem Saulis.		Saul se occidit in Gelboe.
Anno 31, David creatur ungiturque rcx Juda in Hcbron.		Decem tribuum regem Abncr constituit Isboseth Saulis filium.
Anno 38, ab omnibus tribubus rcx crcatur.		Ishosclh dolose occiditur.
Anno 39, arcem Sionis expugnat, in caque regni sedem locat.		
Anno 42, transfert Arcam in Sion , ante cam saltat, accipit oraculum do nascituro Saiomone.		

Anno 43 et seq. bollo superat Philistæos, Ammonites, Syros, Idumæos.
Anno 48, Hanon regem Ammon ob violatos legatos castigat cl subjugat.
Anno 50, Belhsabee violat, cl Uriam occidit.
Anno 51, a Nathan correptus pernitet.
Anno 52, nascitur Salomon. Ainnon violat sororem suam Thamar.
Anno 54, Absalom occidit Amnon, fugilquc in Gessur.
Anno 59, Absalom post quatuor annos exilii a regno, ct duos al) aula patris, plane plcncquc reconciliatur Davidi.
Anno Cl ætatis, qui fuit regni 31, Absalom regnum invadit, fugit David, prælium parat, cum Absalomo confligit cl vincit; Absalom fugiens, capillis arbori implectitur, et tribus lanceis a Joab configitur. - /x,.
Anno 63 ætatis, qui fuit regni 33, ob famen a Deo immissam David Gabaonilis tradit septem Saulis filios crucifigendos.

Anno *64 retatis,* qui fuit regni 34, quatuor bella cum Philistæis, cæsis totidem corum gigantibus *feliciter* conficit. Narrantur cap. xxi, vers. IB et sequentibus.

Anno 67 ætatis, qui fuit regni 37, lustrum agit totius populi : quare Deus immissa peste 70 millia occidit ; sed David supplicans et sacrificans in area Areuna Dei iram ct postem sedat.

Anno 69 retatis, qui fuit regni 39, David Salomoni agenti annum retatis 19 , uxorem dat Naamam Ammonilidcm, ex qua ipse eodem anno generat Roboam, qui ei post 40 annos in regno successit.

Anno 70 relatis, qui fuit regni 40, David Salomonem rogem constituit, ac paulo post moritur, qui fuit a mundo condito annus 2929, ante Romam conditam 270, ante Christi ortum 1021, juxta tabulam Chronologicam quam prrefixi Pentateucho. Hanc annorum Davidicorum seriem digessimus ex Annalibus Saliani, Cordoni et Tondelli, qui omnes eum anno retatis 70 mortuum docent. Synchroni autem reges ei fuerunt : Codrus quidam apud Athenienses annis aliquot, inde Medon annis 20, poslque eum Acastus : apud Assyrios, Dercilus, ac post eum Eupales ; apud Latinos Sylvius : Ixion apud Corinthios, ut ex Eusebio colligere est; atque in his liber secundus Regum terminatur.

COMMENTARIA

IN

LIBRUM TERTIUM REGUM.

ARGUMENTUM.

Libro primo Regum audivimus acta duorum ultimorum Judicum, scilicet Heli pontificis et Samuelis prophetœ, ac gesta Saulis primi regis Israelis. Continet ergo primus liber clironologiam octoginta annorum : nam Heli præfuil Israeli annis 40, totidem Samuel ct Saul simul. Hisce actis intexuntur gesta Davidis in adolescentia, antequam crearetur rex, nimirum unctio ejus in regem facta a Samuele, duellum cum Goliath, bellum cum Philistæis, fugæ et latebrœ cum eum persequeretur Saul.

Libro secundo Regum audivimus acta Ravidis ab inito regno usque ad ejus finem et mortem , quod fuit spatium 40 annorum ; tot annis enim regnavit David.

Sequuntur jam duo libri ultimi, scilicet tertius et quartus Regum, qui gesta Salomonis cæteroruinque Davidis posterorum Regum omnium enarrant, usque ad captivitatem Babylonicam, in qua a Nabuchodonosorel Chaldæis eversa est Jerusalem, Judæique traducti sunt in Babylonem, quod fuit spatium 430 annorum. Tot ergo annorum historia regurn Israelis his duobus libris pertexitur, ideoque hi duo libri ab Ilebræis proprie Regum, a Græcis, Regnorum vocantur, cum priores duo libri Samuelis appellentur (1).

(1) **Uber iste tertius ultimus est lihrorum quos vocant Hebræi** *Prophetas priores,* **qui ab ipsis dicitur x 007D** *Regum primus;* **a Lilinis** *Regum tertius,* **ct a Lxx ftaOtu» V** *Regnorum tertius.* **Quod sero duos tantum posteriores regum appellant, priores Samuelis nomine insigniunt, hæc esse potuit ratio, quod ct historiam duorum regum a Samuele unctorum duo primi libri contineant, et quæ tam in hoc de Saule quam in altero de Davide referuntur, Samuelis vera esse vaticinia comprobent.**

Accipe horum regum ordinem, æqüe ac temporis quo regnarunt seriem.

1. Salomon regnavit	40 annis,	III Reg. cap. xi, vers. 42.
2. Roboam ejus filius	17 annis,	III Reg- cap. xiv, vers. 21.
3. Abia	3 annis,	III Reg. cap. xv, vers. 2.
4. Asa	41 annis,	III Reg. cap. xv, vers. 10.
5. J isaphat	25 annis,	III Reg. cap. axil, vers. 42.
G. Jorain	8 annis, sed Iribus cum patre, ac post eum solus quinque annis,	IV Reg. cap. vm, vers. 17.
7. Ochozias	uno anno parimi cum paire, parliti! solus,	IV Reg. cap. vm, vers. 26.
8. Athalia	G annis,	IV Reg- caP- xl» vers. 4.
9. Joas	40 annis,	IV Reg. cap. xn, vers. 1.
10. Amasias	29 annis,	IV Reg- cap. xiv, vers. 2.
11. Azarias, sive Ozias	52 annis,	IV Reg- MP- xv› veis. 2.
12. Joalham	1G annis,	IV Reg- cap. xv, vers. 33.
13. Achaz	1G annis,	IV Reg- cap. x'b vers. 2
14. Ezechias	29 annis,	IV Reg- cap. xvm, vers. 2.
15. Manasscs	55 annis,	IV Reg- ‘‘P- XXI› vers. 1.
1G. Amon	2 annis,	IV Reg- caP- XXI› vers. 19.
17. Josias	31 annis,	IV Reg- caP- xx"> vers. 1.
18. Joachaz	tribus mensibus,	IV Reg- enp- xxni, vers. 31.
19. Joakim	11 annis,	IV Reg. cap. xxm, vers. 36.
20. Joachin	Iribus mensibus,	IV Reg- ‘‘P- XX1V› vers. 8.
21. Scdecias	li annis,	IV Reg- cap- ixiv, vers. 18.

Collige hos omnes annos et invenies 430, quos dixi hisce duobus libris pertractari.

Porro plerique horum regum fuere impii, pauci tamen pii, scilicet Josaphat, Joatham, Ezechias, Josias.

Rursum duodecim precessore Romulum et Romam; hæc enim condi ccepit sub annum undecimum Joatham. Undo sequitur primos undecim reges processisse initium Olympiadum. Olympiades enim celebrari et computari coeperunt sub annum 40 Azariæ sive Oziæ : quare Olympiades 23 annis procedunt conditionem Romæ, uti omnes Chronologi fatentur. Vide tabulam Chronologicam quam prolixi Pentateucho. Favet S. Hieronymus, qui in cap. i *Isaiæ,* vers. **I**, asserit Ezechiam regnare coepisse anno 12 Romuli : ergo Romulus Romæ regnare cœpit anno 4 Achaz, qui fuit pater Ezechiœ. Illo igitur anno jam condita Roma; nimirum sub annum undecimum Joatham illa condi ccepit, duravitque ejus fabrica per septem vel octo annos, ita ul finita sit sub annum quartum Achaz, ac tum in ca regnare cœpit Romulus. Eusebius tamen paulo posterius hæc consignat, nimirum initium Olympiadum collocat anno 49 Azariæ, conditionem Romæ anno 5 Achaz. Alii aliter, sed exiguo paucorum annorum discrimine.

Auctorem libri tertii et quarti Regum fuisse Jeremiam, qui cos ex antiquis annalibus et diariis collegerit, censent Procopius, Isidorus, Abulensis et Rabbinus Moyses Kimchi, quos citat Sixtus Senensis, libroI, unde et caput ultimum Jcremiæ idem est cum cap. ultimo libri IV *Regum.* Verum hac de re dixi in proœinio, lib. I (I).

Denique quia sub Roboam regnum Israelis, sive duodecim tribuum, scissum et divisum est in duo, nam dcccm tribus constituerunt sibi regetn Jeroboam; solavero tribus Juda cum Benjamin adhæsit regi Roboam : unde hoc regnum ejusque reges vocantur Juda, cæteri vero vocantur reges Israel sive duodecim tribuum, quorum pariter gesta his duobus ultimis Regum libris recensentur; hinc eorum pariter ordinem el tempus quo regnarunt subjiciam. Profuerunt ipsi decem tribubus per annos 256. Nam coeperunt anno 1 Roboam, eldestiterunt anno 6 Ezechite, quo, ul dicitur IV *Ueg.* xvni, 10, Samaria et regnum Israel eversum est a Salmanazar rege Assyriorum, ac decem tribus abductae sunt in Assyriam. Quare hæc dcccm tribuum captivitas Assyriaca præcessit captivitatem Babylonicam, in qua Juda et Benjamin abductæsunt in Babylonem anno ultimo Sedecim, annis 131.

(1) Pro certo a plurimis habetur auctorem istorum librorum non vixisse co tempore quo evenere facta quas ab ipso referuntur, el sal probabile illis videtur ab Esdra scriptos fuisse.

PilIMVS ICITUR REX ISRAEL SIVE DECEM TRIBUUM FUIT :

1. Jeroboam, qui regnavit	22 annis,	IH Reg. cap. xiv, vers. 20.
2. Nadab	2 annis.	HI Reg. cap. xv, vers. 25.
3. Baasa	24 annis,	III Reg. cap. xv, vers. 33.
4. Eia	2 annis,	HI Reg. cap. xvi, vers. 8.
5. Zarabri	septem diebus,	III Reg. cap. xvi, vers. 15.
6. Arari	12 annis,	Hl Reg. cap. xvi, vers. 23.
7. Achab	22 annis,	HI Reg. cap. xvi, vers. 29.
8. Ochozias	2 annis,	HI Reg. cap. xxn, vers. 52.
9. Joram	12 annis,	IV Reg. cap. ill, vers. 1.
10. John	28 annis,	IV Reg. cap. x, vers. 36.
11. Joachaz	17 annis,	IV Reg. cap. xm, vers. 1.
12. Joas	10 annis,	IV Reg. cap. xni, vers. 10.
13. Jeroboam	41 annis,	IV Reg. cap. xiv, vers. 23.
14. Zacharias	sex mensibus,	IV Reg. cap. xv, vers. 8.
15. Selluni	uno mense,	IV Reg. cap. xv, vers. 13.
16. Manahem	10 annis,	IV Reg. cap. xv, vers. 17.
17. Phaccia	2 annis,	IV Reg. cap. xv, vers. 23.
18. Phacce	20 annis,	IV Reg. cap. xv, vers. 27.
19. Osee	9 annis,	IV Reg. caP- XY"> vers. 1.

Addendum est interregnum undecim annorum quod intcrZachariamct Jeroboam intercessit, uti ostendam lib. IV *¡leg.* xv, 8.

Denique hi reges Israel ad unum omnes impii fuere, utpotc schismatici et idololatria,

CAPUT PRIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Davidi seni frigido guaritur tutor pudla. Mot, vers. K, Adonias ambit invaditque regnum adjutus ab Abiathar Pontifice ct Joab militum duce. Verum David ad preces Bclhsabce, vers. 30, *jubet per Sadoc Pontificem, Nathan Prophetam ct Bonaiam Ducem ungi et coronari regem Salomonem. Quare Adonias fugit ad altare; sed eum Salomon domum suam remittit.*

1. Et rex David senuerat, babebatque ætalis plurimos dies; cumque operiretur vestibus, non calefiebat. 2. Dixerunt ergo ei servi sui: Quæramus domino nostro regi adolescenlulam virginem, et stet coram rege, el foveat eum, dormiatque in sino suo, cl calefaciat dominum nostrum regem. 3. Quæsicrunl igitur adolescenlulam speciosam in omnibus finibus Israel, cl invenerunt Abisag Sunamilidcm, cl adduxerunt eam ad regem. 4. Erat aulem puella pulchra nimis, dormiebatque cum rege, cl ministrabat ei ; rex vero non cognovit eam. 5. Adonias aulem filius Ilaggilb elevabatur, dicens: Ego regnabo. Fccilque sibi currus ct equites, cl quinquaginta viros qui currerent ante cum. 6. Ncc corripuit cum pater suus aliquando, dicens : Quare hoc fecisti? Erat aulem ct ipse pulcher valde, secundus natu post Absalom. 7. Et sermo ei cum Joab filio Sarviæ, cl cum Abiathar sacerdote, qui adjuvabant parles Adoniæ. 8. Sadoc vero sacerdos, ct Banaias filius Joiadæ, et Nathan propheta, cl Semei el Ilei, ct robur exercitus David, non erat cum Adonia. 9. Immolatis ergo Adonias arietibus el vitulis, ct universis pinguibus, juxta Lapidem Zohclclh, qui crat vicinus Fonti Ilogcl, vocavit universos fratres suos filios regis, el omnes viros Juda servos regis. 10. Nathan aulem prophetam, ct Banaiam, et robustos quosque, cl Salomonem fratrem suum, non vocavit. 11. Dixit itaque Nathan ad Bcthsabcc matrem Salomonis : Num audisti, quod regnaverit Adonias Clius Ilaggilh, el dominus noster David hoc ignorat? 12. Nunc ergo veni, accipe consilium a me, el salva animam tuam, filiique tui Salomonis. 13. Vade, ct ingredere hd regem David, et dic ei : Nonne tu, domine mi rex, jurasti mihi ancillæ tuæ, dicens : Salomon filius tuus regnabit post me, cl ipse sedebit in solio meo? quare ergo regnat Adonias? 14. Et adhuc ibi te loqucnlc cum rege, ego veniam post te, cl complebo sermones tuos. 15. Ingressa est itaque Betbsabec ad regem in cubiculum ; rex aulem senuerat nimis, el Abisag Sunamilis ministrabai ei. 10. Inclinavit se Bcthsabcc, cl adoravit regem. Ad quam rex : Quid libi, inquit, vis? 17. Quæ respondens, ait: Domine mi, tu jurasti per Dominum Deum tuum ancillæ tuæ : Salomon filius tuus regnabit post me, ct ipse sedebit in solio meo. 18. El ecce nunc Adonias regnat, te, Domine mi rex, ignorante. 19. Mactavit boves, cl pinguia quæque et arietes plurimos, ct vocavit omnes filios regis, Abiathar quoque sacerdotem, cl Joab principem militias ; Salomonem autem servum tuum non vocavit. 20. Verumlamen, domine mi rex, in le oculi respiciunt lotius Israel, ul indices cis, quis sedere debeat in solio luo, domine mi rex, post te. 21. Eritquc cum dormierit dominus meus rex cum patribus suis, erimus ego ct filius meus Salomon peccatores. 22. Adhuc illa loqucntecum rege, Nathan propheta venit. 23. El nuntiaverunt regi, dicentes: Adest Nathan propheta. Cumque introisset in conspectu regis, cl adorassct eum pronus in terram, 24. dixit Nathan : Domine mi rex, tu dixisti : Adonias regnet post me, el ipse sedeat super thronum meum ? 25. Quia descendit hodie, cl immolavit boves, el pinguia, ct arietes plurimos, ct vocavit universos filios regis, cl principes exercitus, Abiathar quoque sacerdotem : iliisque vescentibus, el bibentibus coram eo, cl dicentibus :

Vivat rex Adonias? 26. Me servum tuum, et Sadoc sacerdotem, el Banaiam filium Joiadæ, cl Salomonem famulum tuum, non vocavit. 27. Numquid a domino meo rege exivit hoc verbum, et mihi non indicasti servo tuo, quis sessurus esset super thronum domini mei regis posi cum? 28. Et respondit rex David, dicens : Vocale ad me Bethsabce. Quæ cum fuisset ingressa coram rege, et stetisset ante eum, 29. juravit rex, cl ait : Vivit Dominus, qui eruit animam meam de omni angustia, 30. quia sicut juravi tibi per Dominum Deum Israel, dicens : Salomon filius tuus regnabit post me, et ipse sedebit super solium meum pro me, sic faciam hodie. 31. Summissoque Bethsabcein terram vultu, adoravit regem, dicens : Vivat dominus meus David in ælernum ! 32. Dixit quoque rex David : Vocale mihi Sadoc sacerdotem, et Nathan prophetam, el Banaiam filium Joiadæ. Qui cum ingressi fuissent coram rege, 33. dixit ad eos : Tollite vobiscum servos domini vestri, et imponite Salomonem filium meum super mulam meam, et ducite eum in Gihon. 34. Et ungat eum ibi Sadoc sacerdos, et Nathan propheta, in regem super Israel; et canetis buccina, atque dicetis : Vivat rex Salomon! 35. El ascendetis post eum, ct veniet, ct sedebit super solium meum, et ipse regnabit pro me, illique præcipiam ut sit dux super Israel cl super Judam. 36. El respondit Banaias, filius Joiadæ, regi, dicens : Amen : sic loquatur Dominus Deus domini mei regis. 37. Quomodo fuit Dominus cum domino meo rege, sic sit cum Salomone ct sublimius faciat solium ejus a solio domini mei regis David. 38. Descendit ergo Sadoc sacerdos, et Nathan propheta, et Banaias filius Joiadæ, et Cerethi, et Phelethi, et imposuerunt Salomonem super mulam regis David, et adduxerunt eum in Gihon. 39. Sumpsitque Sadoc sacerdos cornu olei de tabernaculo, et unxit Salomonem ; et cecinerunt buccina, el dixit omnis populus : Vivat rex Salomon! 40. Et ascendit universa multitudo post eum, et populus canentium tibiis ct Retantium gaudio magno, et insonuit terra a clamore eorum. 41. Audivit autem Adonias, ct omnes qui invitali fuerant ab eo, jamque convivium finitum erat ; sed cl Joab, audita voce tubæ, ait : Quid sibi vult clamor civitatis tumultuantis? 42. Adhuc illo loquente, Jonathas filius Abiathar sacerdotis venit; cui dixit Adonias : Ingredere, quia vir foriis es, et bona nuntians. 43. Respondilque Jonathas Adoniæ : Nequaquam ; dominus enim noster rex David regem constituit Salomonem, 44. misitque cum eo Sadoc sacerdotem, cl Nathan prophetam, el Banaiam filium Joiadæ, et Cerethi, ct Phelethi, et imposuerunt eum super mulam regis. 45. Unxerunlque eum Sadoc sacerdos et Nathan propheta regem in Gihon, ct ascenderunt inde lactantes, el insonuit civitas; hæc est vox quam audistis. 46. Sed ct Salomon sedet super solium regni. 47. Et ingressi servi regis benedixerunt domino nostro regi David, dicentes : Amplificet Deus nomen Salomonis super nomen tuum, et magnificet thronum ejus super thronum tuum. El adoravit rex in lectulo suo; 48. et loculus est : Benedicius Dominus Deus Israel, qui dedit hodie sedentem in solio meo, videntibus oculis meis. 49. Territi sunl ergo, el surrexerunt omnes qui invitati fuerant ab Adonia, cl ivit unusquisque in viam suam. 50. Adonias autem timens Salomonem, surrexil, et abiit, tenuitque cornu altaris. 51. El nuntiaverunt Salomoni, dicentes : Ecce Adonias timens regem Salomonem, tenuit cornu altaris, dicens : Juret mihi rex Salomon hodie, quod non interficiat servum suum gladio. 52. Dixitque Salomon : Si fuerii vir bonus, non cadet ne unus quidem capillus ejus in terram ; sin autem malum inventum fuerii in eo, morietur. 53. Misit ergo rex Salomon, el eduxit eum ab altari, el ingressus adoravit regem Salomonem ; dixitque ei Salomon : Vade in domum tuam.

Ven. i. 1. Et rex David senueeat. — Erat 70 annorum, qu® cliain tum crat periodus cl terminus communis vit® human®, ut ipse ail *Psalm,* lxxxix, 10, dicens : « Dies annorum nostrorum in ipsis, septuaginta anni; » qui eliamnum est terminus vitæ hominis : quare ab ætate Davidis huc usque (quod est spatium 2G00 annorum) vix decrevit hominum ætas et vita.

2. Cumque operibetub vestibus nor calefiebat, ven.». — Fabulantur Rabbini hanc pœnam a Deo inflic-

tam fuisse Davidi; eo quod ipse in spelunca clam resecuisset vestem Saulis regis sui se persequentis, I *Reg.* XXIV. Alii causam frigiditatis assignant quod a parentibus senibus ct frigidis ultimo loco esset genitus. Verum Scriptura hic causam dat relalcm senilem : « Habebat, ait, retatis plurimos dies, » atque illos in continuis aerumnis, bellis, laboribus expenderat, viresque exhauserat. Addit Abulcnsis eum morbo fuisse afflictum.

Ven. 3. eur Abi- Mff UâU Davidi T

3. QUÆSIEIIUXT IGITUR ADOI.F.SCEXTUMM. — Hujus ifjgfopiæ naturalem medicam causam datGelenus et Francisais Valesius medicus Philippi I, regis Hispanire. Causam moralem assignat S. Hieronymus; tropologicam S. Procper. Audi Valedum, *Sacræ Philosophia; cap.* xxix. Suaserunt, inquit, Davidi adolescentulam potius quam vinum aut vestes pelliceas accipere, quia ille calor humanus in substantia est simillimus calori hominis naturali, ejusque gradum non sufftraL Inde Gitenus, lib. VII *Methodi,* ubi imbecillitatem frigidi et sicci ventris curat, ait : a Ex iis vero qure extrinsecus applicantur, boni habitus puellus una sit accubans, ut semper abdomen ejus contingat; n quod, ut ait Valesius, in ea relate Davidis effectum est, qua non potuerit virginem cognoscere: alioqui multo magis eum laesisset congressus et copula maritalis, quam contulisset admotio adolescentulre. Sic Rudolphus Habspurgensis, primus Austriacre families Imperator, solebat, inquit Serarius ex Cuspino, filiolas nobilium et principimi, etiam uxores, ipsis prresenlibus caste osculari, quod heclica febre ct senio confectus diccret se suaveolentes spiritus ex earum ore haurire. Uree ergo est litteralis et communis expositio Abulcnsis, Dionysii, Lyrani, Serarii, Saliani, Sanchez, etc.

Ciu m Iittcra- ll,'

Moralis.

Moralem dat causam S. Hieronymus, epist. 2 *ad Ncpotianum* : « Nonne, ait, libi videtur, si occidentem sequaris litteram, vel figmentum esse do mimo vel Atellanarum ludicra? frigidus senex obvolvitur vestimentis el nisi complexu adolescentulre non tepescit. Vivebat adhuc Bethsabce, supererat Abigail, et reliquie uxores ejus, cl concubina?, quos Scriptura commemorat ; omnes quasi frigid® repudiantur, ct in unius tantum grand.nvus calescit amplexibus. Abraham inulto David senior fuit, el tamen vivente Sara aliam non quresivil uxorem; Isaac duplices David annos habuit, et cum Rebecca jam vetula nunquam friguit. » Ubi adverte S. Hieronymum, æque ac Angclomum et alios, olevaro hic, cl quasi evertero sensum litteralem, qui omnino loco fundamenti statuendus est : quare hisco verbis tantum significant litteralem ut minus utilem hic obiter prretcrcundum esso, ac morali, qui præcipuus csl, inhrerendum, quem sic assignat ibidem S. Hieronymus: «Qu© est igitur ista Sunamilis uxor ct virgo, tam fervens ul frigidum calefaceret, tam sancta ut calentem ad libidinem non provocarci? Exponat Salomon sapientissimus patris sui delicias, ct pacifl-

cos bellatoris viri narret amplexus. Posside sapientiam, posside intelligentiam. Ne obliviscaris ac ne declinaveris a verbis oris mei, neque derelinquas illam, cl apprehendet te; ama illam, et servabit te. Principium sapientis, posside sapientiam, cl in omni possessione tua posside intolligentiam; circumda illam, ct exaltabit te; honora illam, et amplexabitur te, ut det capiti tuo coronam gratiarum. Corona quoque deliciarum protoget te ; omnes quoque virtutes corporis mutantur in senibus, ct crescente sola sapientia decrescunt crelcra. p

Probat idipsum ex etymologia nominis Abisag ct Sunamilis, dum post plura subjicit : «Sed ct ipsius nominis Abisag sacramentum, sapientiam senum indicat ampliorem ; interpretatur enim pater meus superfluus vel patris mei rugitus : verbum superflui ambiguum est, sed in prosanti loco virtutem sonat, quod amplior sit in senibus, ct redundans ac larga sapientia. In alio autem loco superfluus, quasi non necessarius ponitur. Abisag autem, id est rugitus, proprie nuncupatur; quod ut maris fluctus resonat, et, ut ita dicam, dc pelago veniens fremitus auditur. Ex quo ostenditur abundantissiinum, et ultra hurnanam vocem divini sermonis in senibus tonitruum commorari. Porro Sunamilis in lingua nostra coccinea dicitur, ul significet calere sapientiam, ct divina lectione fervere; quod licet Dominici sanguinis indicet Sacramentum , tamen ct fervorem ostendit sapienti® : P unde optando concludit : a Amplexetur me modo sapientia; ct Abisag nostra, qure nunquam senescit, in meo requiescat sinu. Impolluta est, virginilatisque perpelu® cl qure in similitudinem .Mari®, cum quotidie generet semperque parturiat, incorrupta est. Hinc reor dixisse Apostolum : Spiritu ferventes, n

Uree omnia ad verbum cx S. Hieronymo transcripsit Angclomus, qui el addit : Hinc Dominus ait *Luca* xu : « Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut ardeal? qui discipulorum corda succendens cogebat dicere : Nonne cor nostrum ardens crai in nobis, dum loqueretur in via cl aperiret nobis Scripturas? Hanc siquidem puellam amplecti ac diligere debemus, qure sapientiam significat senum ampliorem; non pueriles declamationes, el sapientium flosculos dialecticorum, ac verborum lenocinia. * Deinde idipsum probat exemplis Philosophorum : «Si enim Cato, inquit, Romani generis disertissimus (ut quidam doctorum protulit), octogenarius jam cl senex Grrecas litteras ncc erubuerit, ncc discere desperaverit ; et si certe, ut aiunt, Homerus refert, quod do lingua Nestoris jam vetuli el pene decrepiti dulcior mello oratio fluxerit; et sapiens quidam Grreoire, cum completis centum ct septem annis se cerneret mori, dixisse fertur, dolere quod tunc egrederetur e vita, quando sapere cœpisscl ; Plato etiam octogesimo anno scribens mortuus est; Socrates septuaginta ct novem annos in docendi sen-

bendique labore complevit : quanto magis, calescente corporis juventute inter bella corporis ct inter incentiva viliorum sapientiam ediscere debemus; ut in senectute etiam frigescentibus, in sinu mentis nostra requiescat, et foveat dormiatque nobiseum, imo cibum spiritalis intelligentiæ nobis ministret! Potest nimirum etiam ista mulier contemplative vitæ gestare figuram, quam omnes perfecti incredibili amore complectentes, in ejus dilectione flammescunt. » David ergo ducit Abisag, quæ sapientiam senilis ætatis propriam repræsentat. Nam « Abisag, » interpreto I). Hieronymo proxime citato, idem est quod a abundans n et quod « rugitus, o «In senibus autem, inquit, abundantissimum ct ultra humanam vocem divini sermonis tonitruum commoratur. »

TropcrJo-£IM' Tropologicam causam dat S. Prosper, lib. 11 *Prædestinat,* cap.xxvn. « Abisag, ait,significat animam Dei gratia castitatis calore succensam, quæ frigidas in fide potentias, ut membra regis magni suo accendit affectu, n

Symboli-‘‘• Symbolicam dat Angelomus cl Rupcrtus : David, inquiunt, id est Christus, mortua et rejecta veteri Synagoga Judæorum, despondit sibi adolescentulam Abisag, id est Ecclesiam novam Christianorum : a Et tante ardore fidei in ejus dilectione caluit, ut propter illius amorem variis periculis sc ultro committeret, cl ad ultimum pro ejus nomine mo' i non recusaret. »

Ver». 4. 4. Er a t AUTEM PUELLA PULCHRA KIMIS. — Physici tradunt, ait Dionysius, puellas virgines calidiores esse corruptis quæ pepererunt, pulchras quoque plus movere appetitum, ct adducendo hilaritatem calorem naturalem exsuscitare; etiam citra venereum congressum. Plura hac de re vide apud Abulonsem, *Quæst.* IV et V.

DoRMIEDATQUE CUM REGE, ET MINISTRABAT EI. — Quærcs, an Abisag fuerit uxor Davidis, an ancilla? Uxorem fuisse negat Abulensis, cap. ¡i, *Quæst.* XXIII,probatquo *primo,* quia si fuisset uxor Davidis, Adonias ejus filius non potuisset, nec ausus fuisset eam sibi poscere uxorem : hoc enim vetitum est *Levit.* svili, 7, quod tamen ipse fecit, cap. n, 17.

Secundo, quia David frigidus impotens erat ad copulam conjugalem; ergo inhabilis ad contrahendum matrimonium.

Verum Abisag fuisse uxorem Davidis passim docent «eteri Interpretes, ut S. Hieronymus, Procopius, Thcodorctus, Angelomus, Lyranus, Dionysius, Serarius, Cajetanus, Salianus ct Pineda, lib. V *De Salomone,* cap. i, numer. 4. Hoc enim insinuat Scriptura cum ait : a Dormicbatque cum rege, etc., ct non cognovit cam ; » *q. d.* Poterat eam cognoscere ut maritus, sed rcipsa non cognovit nipote frigidus ct inhabilis ad generandum. Addo, honestas hoc exigebat, ul non dormiret cum muliere, nisi quæ esset uxor: ut scilicet periculum knlationis cl adulterii evitaret, si tentatio copulæ in presentii virginis tam pulchra eum invasisset.

Ad primum argumentum Abulcnsis respondet Cajetanus legem illam Levitici, ut filius non ducat uxorem patris, intelligi do ea quæ perfecte fuit uxor, nimirum quæ per copulam matrimonium cum eo consummavit : aut certe Adoniam fuisse legis hujus ignarum, eo quod esset laicus, el juvenis aulicus, regisque filius; qui non tam legem quam regnum spectabat, ideoque Abisag petiit uxorem, ut per eam quasi patris uxorem ct regnam in regnum evaderet, patrique succederet; quo l non potuisset sperare, si Abisag Davidis fuisset ancilla duntaxat, non uxor. Verum hac de re plura dicam cap. n, 17.

Ad secundum respondet Davidcm non fuisse natura frigidura aut impotentem ad copulam, i no potuisse uti actu conjugali; hoc enim insinuat Scriptura cum ait : « Et non cognovit eam; » qua«i dicat : Potuit eam cognoscere, at rcipsa non cognovit, ne ei virginitatem adimeret, sed conservaret. Multi enim frigidæ complexionis potentes sunt ad actum conjugii. Unde in senibus ct sterilibus, non est impotentia impediens et irritans matrimonium.

Pro quo nota: In senibus, qui ita frigidi et exhausti sunt, ut nec natura nec arte juvari possint ad emittendum semen, nullum est matrimonium si quod ineant ; at vero in senibus, qui seminare possunt, licet non generare, eo quod semen eorum ineptum sit ad generandum, validum est matrimonium, uti docet Sylvester verbo *Matrimonium,* Scotus et Dominicus de Soto in IV tractat. *Dc Malrimon.,* Sanchez et alii : sed hoc vitium ct impotentia seminandi rara est. Unde Ecclesia ordinarie concedit senibus etiam decrepitis facultatem contrahendi matrimonium. Vide nostrum Thomim Sanchez tract. De *Malrimon.,* lib Vil, disp. xcii,num. 19 et scq.; imo Navarras, Vega cl alii opinantur semper in senibus valere contractum matrimonii, eo quod ipsi retineant potentiam intrinsecam seminandi, ct per accidens sil, quod illa senio impediatur ne in actum exire queat. Sed verius est, quod ait Sanchez ct alii, ad matrimonium requiri veram cl propriam potentiam ad copulam conjugalem, quæ fit per seminationem.

5. Adonias autem filius Haggitii elevabatur dicens : Ego regnabo, — quia ipse licet esset quartus Davidis filius, mortuis tamen jam tribus primis Davidis filiis, erat ejus primogenitus; unde jure piimogenilur.æ videbatur ad cum regnum spectare ; sed quia illud superbe ambivit cl præpropere adiit, idcirco eodem excidii, illudque Salomon animi sui modestia meruit obtinere, ad se translata primogenitura dignitate et honore. Unde S. Ambrosius, *Apolog,* l *de David,* cap. v : « Eousque, inquit, pracavit David, ul cum Adoniam filium regnum sibi usurpare comperisset, conventus, non eum qui prariperc gestiebat, sed eum qui exspectaret, eligeret. » Sciebat enim Salomoni deberi regnum ex Dei ordinatione ct decreto; hoc enim ei Deus revelarat, lib. II, cap. v ii, 12, ideo- ».

quo David Bethsabec jurarnt quod ejus filium Salomonem ad regnum eveheret.

Ven. io. 10. Et Salomonem fratrem suum non vocavit ,— utpoto suum in regno æmulum. Sciebai enim ei a Davide el a Deo promissum esso regnum, ideoque illud ei praeripere satagebat.

Ven. 2i, 21. Erimus ego et filius meus Salomon peccatores, — g. *d.* Ego el Salomon habebimur, cl ab Adonia puniemur ullpcccalores et rebelles, co quod ipsi regnum invadenti non consenserimus. Rursum a peccatores» ob adulterium, quod olim tecum commisi; hujus enim peccali infamia ab Adonia renovabatur ct exaggerabatur, ul Salomonem regno privaret, dicendo populo : Cavete ne Salomonem, utpotc adultero* filium, ideoque infamem vobis regem creetis. Ita Cajetanus. Unde S. Hieronymus in *Tradit,* legit : « Erimus manzeres, » id est, habebimur spurii ct infames.

Ven. 30. 3G. Sic loquatur Dominus Deus, — g. *d.* Approbet el confirmet Deus id quod tu loqueris, scilicet ut Salomon tibi in regno succedat.

Ven. 39. 39. SUMPSITQUB SADOC SACERDOS CORNU OLEI DE tabernaculo (crat ergo oleum hoc sacrum, quo ungendus ct consecrandus crat rex Salomon), et unxit Salomonem.—Nota : Unctio regum Juda ordinarie videtur facta a Pontifice oleo sancto. Id probatur, quia de Davide dicitur : « Oleo sancio meo unxi cum, » *Psalm,* lxxxviii , 21. Idem patet de Salomone, quem hic unxit Sadoc oleo tabernaculi quod erat sanctum. Erant enim reges quasi

Reget Judaoieo Vucih

christi Domini, utpotc vice Dei duces ct rectores populi Dei fidelis et sancti. Extraordinarie tamen a Propheta aliqui uncti sunt, ct tum subinde usi videntur oleo non tabernaculi, sed alio communi, quod tamen a Propheta benedictum videtur, v. g. si a templo, ubi erat hoc oleum, longius abesset, uti Elias aberat agens in Samaria et monte Carmelo, cum misit Elisæum ut ungeret Uazael Damascaci Jehu in Ramolli Galaad; imo communiter reges Israel, utpotc schismatici et hostes Juda, videntur uncti oleo non tabernaculi, quod eral in Jerusalem, sed alio. Sic Absalom, ll Jlqj. rap. nix, 10, uncius est, sed non oleo sancto, nipote in rebellione absente Pontifice, ct fugiente cum David. Josuo quoque non fuit unctione, sed impositione manuum consecratus a Mose dux populi, *Numer.* cap. xxvn.

Porro David, ait Abulensis, in prima unctione non fuit a Samuele unctus oleo sancio, quia privata fuit hæc unctio; cl si Saul illam rescisse!, omnes male mulclassct : nec in secunda, cum a tribu Juda fuit unctus in Hebron; quia tunc tabernaculum, in quo crat oleum sanctum, erat in Gabaon,ubi regnabat Jsboselh hostis Davidis: sed in tertia, cum a toto Israele fuit uncius acceptusquo in regem.

Denique alio oleo ungebantur roges, alio Pontifices et sacerdotes; reges enim oloo simplici, sacerdotes vero oleo composito cx aromatibus, scilicet cx myrrha, cinnamomo, casia, calamo, quæ oleo olivarum miscebantur, ut patet Erodi cap. XXX, 23 ct 3! ac 32, ubi hoc oleum vocatur sanctum, vetaturque sub pœna capitis ne quis laxetis eo ungalur. Quare rex co ungi non poterat, sed oleo laico ct vulgari, quod tamen dicebatur sanctum, quia c sancto tabernaculo acceptum, ct certo aliquo ritu sanclificatum ad ungendum regem fidelem, qui populo Dei imperaret, a Pontifice consecrato adhibebatur. Longe ergo sane- An n-tior crat consecratio sacerdotum, quam regum, ul palet ex ejus ritu , qui describitur loto capite XXIX *Exodi,* cl vin *Latitici.* Ha censent Oleaster, Cajetanus, Ystella ct l.ipomanus in *Exodi* xxx, et favet S. Augustinus, Quœst. CXXXV in *Exodum,* ac Lorinus *in Psal.* lxxxvih , 21. Contrarium tamen opinantur Rabbini, quos citat ct sequitur Genebrardus *in Psal.* lxxxviii, 21, Lyranus, Dionysius lucci Isidorus, lib. Ill De *Officiis, cap.* xxv, qui censent eodem oleo unctos fuisse Davidcm et Salomonem corumquc posteros, quo ungebantur Pontifices. Aiunt enim ex Samuelis et prophetarum illius sæculi consilio dispensatum fuisse in lege id velante, *Erodi* cap. xxx, xxxi el xxxii, cum regibus Davidicœ fumili®, in Christi Domini ex ea oriluri gratiam, cujus spiritualis et divin® unctionis illa exterior typus fuit, ct cujus tum illi, tum postea etiam reges omnes cognoscerent se vicarios et ministros esse. Addit Isidorus cos idcirco cognominatos esse Christos, quia eodem chrismate quo Sacerdotes ungerentur, ut ideo nefas esset illos tangere, *Psal.* civ, 15. Idem censet Pineda, lib. Il De *Salomone,* cap. vi, cl Barradius loin. 11, lib. HL cap. xLi. Verum hi omnes nituntur traditione Hebræorum, quæ sæpe falsa est et fallax, præsertim hoc loco, ubi fingit dispensationem legi Dei directe contrariam. Quare prior sententia, uti S. Scriptum conformior, sic et verior est.

Denique hac unclione significabatur regem debere induere misericordiam, cælerasquc virtutes, quæ oleo rcprœsentantur, seque debere subditorum esse medicum, ut ait Isaías cap. ni, 7. Vide de Christianorum regum unctione nostrum Joannem Azor, tom. Il *Insta. moral,* lib. X, cap. v, Quæst. I, art. 3, cl lib. XI, cap. v, Quæst. III.

Quærcs, quot annorum erat Salomon cum unctus fuit in regem? Hebræi tradunt eum fuisse duodecim annorum. Hebræos secutus estS. Ignatius, epist. *ad Magncsianos;* S. Hieronymus, epist. 132 *ad Vitalem;* Eusebius, lib. IX De *Præpar.* cap. iv; Clemens Romanus, hb. Il *Consta. Apost.* cap. i; Ccdrenus, Zonaras, Abulensis et Serarius. Rursum Josephus ait Salomonem regem creatum anno ætalis I L Serverus Sulpilius vero anno 16, Josephus enim, lib. Mil, cap. n, in fine, ait Salomonem vixisse 94 annis, regnasse 80; cœpil ergo regnare anno ætalis 14. Sed hic manifestus est error.

Dico igitur Salomonem , cum rex creatus est, n fuisse viginti annorum. Probatur, quia jam uxorem duxerat, et ex ea genuerat Koboam; hic ,ur tel-

enim, cum post 40 annos ci in regnum successit, crai 41 annorum; ergo uno antequam pater regnaret, ab co genitus fuit. Quod cnim Rabbini et eorum sequaces dicunt, Salomonem genuisse Roboam anno ætalis duodecimo, incredibile est, ct communiter habetur impossibile. Et quis credat sapientissimum Davidem uxorem dedisse Salomoni non nisi duodeno?

Secundo, quia David cum vocat virum cap. ii, 9, dicens: a Vir sapiens es, ut scias quæ facies ci.»

Tertio, quia Salomon mortuus est senex, ct in senectute corruptus fuit a feminis. Ergo fuit tunc circiter G0 annorum. Ipse autem 40 annis regnavit. Igitur creatus est rex anno ælalis vigesimo. Ita Lyranus, Torniclus, Gordonus, Salianus, Pineda, lib. VIII, cap. ¡v, et alii, qui censent Salomonem ineuntem regnum fuisse 20 vel plurium annorum. Natus ergo est Salomon paulo post adulterium Davidis, cum ipse ageret annum ælalis quinquagesimum, ut ostendi II *Ilegum* cap. xn, vers. 24. Si cnim regnare cœpisset anno 12, mortuus esset anno 52 ; quæ ælas est virilis, non senilis.

Dices : I *Paral.* xxix, i, Salomon vocatur « puer.» Respondeo «puer, » id est juvenis, ul vertunt Septuaginta, quia respectu templi tam magnitiei quod fabricare debebat Deo, erat instar pueri ad lautum opus.

Veri. 39. **39. Er DIXIT OMNIS POPULIS : VIVAT HEX SALOMON!** — Hinc patet Salomonem publice unctum, et a loto populo acceptum in regem illico reipsa regnaro campisse, ac Davidem jam senio fessum regnum regnique adminislrationem in eum transtulisse. Id docent sequentia. Nam mox Salomon ut rex Adoniæ pepercit, cumque domum remisit. Unde S. Ambrosius, lib. Ill *in Lucam;* S. Augustinus, lib. XVII De *Civi(at.* cap. vin; S. Hieronymus, *epist.* 132; Severus Sulpitius et alii asserunt Salomonem vivente adhuc patre regnare empisse, ac diserte Josephus, lib. VII, cap. x, in fine : u Deducto, inquit, deinde in regiam Salomone, et in solio paterno collocato, ex ea die in posterum obedientes ei fuerunt. »

Symbolice Rupcrlus : a Vivente adhuc patre, inquit, rex Salomon constituitur; quia profeclo Deus Pater, qui Christum constituit regem hærcdem universorum, nunquam mortuus, nunquam est moriturae. »

Porro ita David transtulit regnum in Salomonem , ut tamen ipse auctoritatem et jus regium , æque ae onus curamque regni non deposuerit, sed usque ad mortem retinuerit, ita tamen ut Salomonem sccum regnare permiserit, ct in eum inulta regni negotia transmiserit. Id patet cx cap. n, ubi David morions multa mandala dal Salomoni.

VU3 U. **43. ÜNXERLNTQUB ELM SADOC SACERDOS (SUIIUDUS,** scilicet Ponlifex) et Nathan propheta regem in Giuon. — Gihon erat nions, ct in eo fons vicinus monti Calvaria*, in quo Christus crucifixus a regnavit a ligno Deus, » ut ex Sepluaginla canit Ecclesia. Unde in cruce hunc ci Pílalos dedit titulum : « Jesus Nazarenus rex Judæorum. » Hoc ergo Christi cx se nasciluri regnum præfiguravit hic Salomon unctus in Gihon : Salomon enirn, id est pacificus rex, expressus fuit typus Christi, qui est a Pax nostra, qui fecit ulraque unum,» *Ephes.* n, 14 : scilicet tam Judíeos quam Gentes in scipso uniens ct reconcilians Deo. Porro Salomonis nomen sibi usurparunt Turearum Imperatores, a Salomone dicti Solymi et Solimanni ; Germanorum Fridcrici (*fridericus* cnim Germanice idem est quod *pacis dives);* Græcorum Irene etlrenæi.

Denique bis unctus fuit Salomon : *primo,* hic coram tribu Juda subito et tumultuarie, ut a regno excluderet Adoniam; *secundo,* publice coram toto Israele, ut is cum regem acceptaret, quem ad hoc paulo ante mortem convocavit David, quando et Sadoc unctus est in pontificem, ut expresse dicitur I *Paral.* xxix, 22. Cœpit regnare Salomon anno mundi 2930, ante Romam conditam anno 269, ante ortum Christi 1020, juxta tabulam Chronologicam quam præfixi Pentateucho.

47. Er INGRESSI SERVI REGIS BENEDIXERUNT DOMINO V<rM NOSTRO REGI DAVID DICENTES : AMPLIFICET DEUS NOMEN Salomonis super nomen tuum , et magnificet TÌIRONUM EJUS SUPER THRONUM TUUM. — Sciebant hoc Davidi non fore invidiosum, sed gratum el optatum. Optant cnim parentes ul filii opibus et gloria crescant, ac a se relicta superent. Crescente cnim gloria filii crescit cl gloria patris Porro volo huic populi respondit eventus : Salomon cnim Davidem regni amplitudine, opibus, deliciis, magnificentia, sapientia et gloria superavit, at non virtute et sanctitate, saltem in senecta. Sic Honorio Imperatori accinit Claudianus in quarto ejus Consulatu :

> Aspice, completur votum, Jam naiusadæquat
> Te meritis, el quod magis est optabile, vincit.

Et Sidonius Apollinaris, lib. VIII, cpislol. 7 Audaci *Praefecto :* « Deum posco, inquit, ut le filii consequantur, aul, quod magis decet velle, transcendant. n Vide Senecam, lib. Hl De *Beneficiis,* cap. XXXVI cl xxxvn, ubi cl varia filiorum exempla recenset, qui párenles suos virtute et beneficiis vicerunt, ac posteros ut idem faciant adhortatur, addilque : a Felices qui vicerint, felices qui vincentur. » Et causam dat : « Natura cnim gloriosa virtus est, et anteire priores cupit. »

Porro I *Paral.* xxix, 24, additur : « Sed ct universi principes , et potentes , ct cuncti filii regis David dederunt manum, ct subjecti fuerunt Salomoni regi. » Hebraice habetur : *Dederunt manum sub Salomone retjc.* Vulgata exponendo addidit, « subjecti fuerunt, » ut illa porrectio manusfuerit in signum subjectionis; *secundo,* « dederunt manum, » id est, data manu fidelitatem promiserunt Salomoni, ait Lyranus; *tertio,* «dederunt manum, » in signum gratulationis ctexultalionis,congratulantes scilicet Salomoni fratri suo de adepto regno.

Et ADORAVIT HEX IN LECTULO SUO, — ‹/♦ *d.* David Deum adorans laudavit ciquc gratias egit, quod dedisset sibi ante mortem videre successorem filium Salomonem sedentem in throno regio cum tanto populi applausu.

Vers.H. 52. Si flebit vir bonis, non cadet ne unis quidem capillus ejus in TERRAM, — *q. d.* Si Adonias deinceps probe, fideliter ct obcdicnlcr se erga me gesserit, ut me regem agnoscat, ncc quid rebellionis contra me moliatur, condonabo ei quod regnum invaserit, nec quid mali ei inferam. Sin autem rursum per artes el insidias regnum am • Liverit, puniam cum pro meritis. Et quia hoc fccil Adonias, ideo a Salomone occisus est, ut audiemus capite sequenti,

53. Vade in domum tuam. — Sunl verba Salo- Veu.
monis Adoniæ subofîensi, ejusque ambitionem castigantis, ac minitantis si quid novi moliatur justum supplicium, 7. d. Ego tibi, o Adonia, hac vice ambitionem tuam el injuriam mihi illatam condono; sed si deinceps quid tale attentaris, scito me hujus injuriæ memorem fore, ac tc pro utraque acrius castigaturum. Vadeergo in domum luam, ibi quiesce, ct res tuas age, ncc tc publicis regni mei negotiis immisceas, alioqui ju^am meam vindictam experieris.

CAPUT SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

David moriturus ultima Salomoni dat monita. Primum, ut Dei *praeopta observet ;* sic *enim* in rrg-io f,rc *felicem; secundum, ut scelera Joab et Semei castiget; tertium, ut filiis Bcrzellai sibi benefici gratiam rependat. Denique mortuo Davide regnat Salomon, vers.* 11, *gui Adoniam petentem Abisag sibi dari in uxorem jubet occidi. Mox, vers.* 26, *Abiathar Pontificem cum Adonia conspirantem ablegat in Anatoth, Ct vers.* 28, *mandat trucidari Joab, denique, vers.* 3G, *Semei sua jussa violantem necari imperat.*

1. Appropinquaverunt autem dies David ut moreretur, præcepitque Salomoni fdio suo, dicens : 2. Ego ingredior viam universa teme; confortare et esto vir. 3. Et observa custodias Domini Dei lui, ut ambules in viis ejus, ut custodias cæremonias ejus, et præcepta ejus, et judicia, el testimonia, sicut scriptum est in lege Moysi; ul inlelligas universa quæ facis, cl quocumque te verteris; 4. ut confirmet Dominus sermones suos quos loculus est deme, dicens : Si custodierint filii tui vias suas, ct ambulaverint coram me in veritate, in omni corde suo, el in omni anima sua, non auferetur tibi vir de solio Israel. 5. Tu quoque nosti quæ fecerit mihi Joab filius Sarviæ, quæ fecerit duobus principibus exercitus Israel, Abner filio Ner, et Amasie filio Jellier, quos occidit, et effudit sanguinem belli in pace, el posuit cruorem prælii in balteo suo, qui erat circa lumbos ejus, cl in calceamento suo quod erat iu pedibus ejus. 0. Facies ergo juxta sapientiam tuam, et non deduces canitiem ejus pacifice ad inferos. 7. Sed et liliis Berzellai Galaadilis reddes gratiam, crunlquc comedentes in mensa tua; occurrerunt enim mihi (piando fugiebam a facie Absalom fratris lui. 8. Habes quoque «pud tc Semei lilium Gera filii Jemini de Balhurim, qui maledixit mihi maledictione pessima, (piando ibam ad castra; sed quia descendit mihi in occursum cum transirem Jordanem, et juravi ei per Dominum, dicens : Non te interficiam gladio; 9. tu noli pati eum esse innoxium. Vir autem sapiens es, ul scias quæ facies ei, dcduccsque canos ejus cum sanguine ad inferos. 10. Dormivit igitur David cum patribus suis, clsepultus est in civitate David. 11. Dies autem quibus regnavit David super Israel, quadraginta anni sunl : in llebron regnavit septem annis; in Jerusalem, triginta tribus. 12. Salomon autem sedit super thronum David patris sui, ct firmatum csl regnum ejus nimis. 13. Et ingressus est Adonias filius llaggith ad Bethsabce matrem Salomonis. Quæ dixit ei : l'acificusne est ingressus tuus? Qui respondit : Pacificus. 14. Addidilquc : Sermo mihi estad te. Cui ait : Loquere. El ille ; 15. Tu, inquit, nosti quia meum erat regnum, et me proposuerat omnis Israel sibi in regem ; sed translatum est regnum, et facium est fratris mei; a Domino cnim constitutum est ei. 16. Nunc ergo petitionem unam precor a tc, ne confundas faciem meam. Quæ dixit ad eum : Loquere. 17. E' ille

ail : Precor ut dicas Salomoni regi (neque enim negare tibi quidquam potest) ut det mihi *Abisag* Sunamitidem uxorem. 18. Et ait Bcthsabee: Bene, ego loquar pro te regi. 19. Venit ergo Bcthsabee ad regem Salomonem, ut loqueretur ei pro Adonia; et surrexit rex in occursum ejus, adoravitque eam, ct sedit super thronum suum ; posilusquc est thronus matri regis, quæ sedit ad dexteram ejus. 20. Dixitque ei : Petitionem unam parvulam ego deprecor a te; ne confundas faciem meam. El dixit ei rex : Pete, mater mea; neque enim fas est ul avertam faciem tuam. 21. Quæ ait : Detur Abisag Sunamilis Adoniæ fratri tuo uxor. 22. Respondilque rex Salomon el dixit mairi suæ : Quare postulas Abisag Sunamitidem Adoniæ? postula ei et regnum ; ipse est enim frater meus major me, el habet Abiathar sacerdotem et Joab filium Sarviæ. 23. Juravit itaque rex Salomon per Dominum, dicens : Hæc faciat mihi Deus, et hæc addat, quia contra animam suam locutus est Adonias verbum hoc. 24. Et nunc vivit Dominus, qui firmavit me, ct collocavit me super solium David patris mei, ct qui fecit mihi domum, sicut locutus est, quia hodie occidetur Adonias. 25. Misitquerex Salomon per manum Danai® filii Joiadæ, qui interfecit eum , et mortuus est. 2G. Abiathar quoque sacerdoti dixit rex : Vade in Analholh ad agrum tuum, equidem vir mortis es; sed hodie te non interficiam, quia portasti arcam Domini Dei coram David patre meo, et sustinuisti laborem in omnibus in quibus laboravit paler meus. 27. Ejecit ergo Salomon Abiathar, ut non esset sacerdos Domini, ut impleretur sermo Domini quem loculus est super domum Ileli in Silo. 28. Venit autem nuntius ad Joab,-quod Joab dcclinasset post Adoniam, et post Salomonem non dcclinasset; fugit ergo Joab in tabernaculum Domini, ct apprehendit cornu altaris. 29. Nunliatumquc est regi Salomoni, quod fugisset Joab in tabernaculum Domini, et esset juxta altare; misitque Salomon Banaiam filium Joiadæ, dicens : Vade, interfice cum. 30. El venit Banaias ad tabernaculum Domini, et dixit ei : Hæc dicit rex : Egredere. Qui ait : Non egrediar, sed hic moriar. Renuntiavit Banaias regi sermonem, dicens : Hæc locutus est Joab, et hæc respondit mihi, 31. Dixitque ei rex : Fac sicut loculus est, et interfice cum, et sepeli, et amovebis sanguinem innocentem qui effusus est a Joab, a me, et a domo patris mei. 32. Et reddet Dominus sanguinem ejus super caput ejus, quia interfecit duos viros justos, melioresquese; et occidit eos gladio, patre meo David ignorante, Abner filium Ner principem militi® Israel, et Amasam filium Jelher principem exercitus Juda : 33. et revertetur sanguis filorum in caput Joab, et in caput seminis ejus in sempiternum. David autem ct semini ejus, et domui in throno illius, sit pax usque in ælcrnum a Domino. 34. Ascendit itaque Banaias filius Joiadæ, et aggressus eum interfecit, sepullusque est in domo sua in deserto. 35. Etconslituil rex Banaiam filium Joiadæ pro eo super exercitum, ct Sadoc sacerdotem posuit pro Abiathar. 30. Misit quoque rex, et vocavit Semei, dixitque ei : Ædifica tibi domum in Jerusalem, et habita ibi ; ct non egredieris inde huc atque illuc. 37. Quacumque autem die egressus fueris, el transieris torrentem Cedron, scito te interficiendum : sanguis tuus erit super caput tuum. 38. Dixitque Semei regi : Bonus sermo, sicut loculus est dominus meus rex, sic faciet servus tuus. Habitavit itaque Semei in Jerusalem diebus mullis. 39. Factum est autem post annos tres, ut fugerent servi Semei ad Achis filium Maacha regem Geth ; nunliatumquc est Semei, quod servi ejus issem in Geth. 40. El surrexit Semei, et stravit asinum suum, ivitque ad Achis in Geth ad requirendum servos suos, el adduxit cos de Geth. 41. Nuntiatum est autem Salomoni quod isselSemel in Geth de Jerusalem, et rediisset. 42. Et mittens vocavit eum, dixitque illi : Nonne testificatus sum tibi per Dominum, et prædixi tibi : Quacumque die egressus, ieris huc el illuc, scilo te esse moriturum? El respondisti mihi : Bonus sermo quem audivi. 43. Quare ergo non custodisti jusjurandum Domini, et præceptum quod præceperam tibi? 44. Dixitque rex ad Semei : Tu nosti omne malum cujus tibi conscium est cor tuum , quod fecisti David patri meo : reddidit Dominus malitiam tuam in caput tuum.

45. El rcx Salomon benedicius, cl thronus David crii stabilis coram Domino usque in sempiternum. 40. Jussit itaque rex Banaiæ filio Joiadæ, qui egressus, percussit eum, et mortuus est.

Ven. j. 2. Ego ingredior viam universa terra, — Id est omnium terrigenorum, sive hominum omnium in terra habitantium, *q, d.* Ego tendo ad mortem, uti cælcri homines qui terram incolunt, ut a terra c qua plasmatus sum in terram et pulverem redeam. Est metonymia significans idem quod alibi dicitur : a Ego ingredior viam universo) carnis, n id esi viam mortis, quam ingrediuntur omnes qui carne constant. Salubris est hic mortis scPulCpi memoria, juxta illud *Eccles,* cap. vu, vers. 40 : « In omnibus operibus memorare novissima tua, cl in ælernum non peccabis. » Et cap. xiv, vers. 12 : « Memor esto quoniam mors non tardat, etc., testamentum enim hujus mundi est,» quod omnis homo «morte morietur.» Simili modo S. Antonius moriturus, testcS. Alhanasio, ait discipulis : « Ego quidem, filioli, secundum eloquia Scripturarum, patrum gradior viam. Jam enim Dominus me invitat, jam cupio videro cœlcstia, sed vos, o viscera mea, admoneo, ne tanti temporis laborem repente perdatis. Hodie vos religiosum studium arripuisse arbitramini, et cœpta voluntatis fortitudo succrescat. » EtS. Paulus primus Eremita sub mortem Dei instinctu visitatus a S. Antonio, leste S. Hieronymo : «En, inquit, quem tanto laboro quæsisti, pulridis senectute membris operit inculta canities. En vides hominem pulverem mox futurum.» Et paulo post : « Quia dormitionis meæ tempus advenit, cl quod semper cupiebam, dissolvi ct esse cum Christo, peracto cursu superest mihi corona justitia» ; tu missus es a Domino, qui humo corpusculum meum tegas, imo terræterram reddas, n EtS. Maria Ægyptiaca ad Zosimam : « Sepeli, inquit, Abba Zosima, miseræ Mariæ corpusculum. Redde terræ quod suum est, ct pulveri adjice pulverem. Ora tamen Dominum pro me. » El Barlaam ad Josaphat : «Non jam, inquil, diarissime fili, nos in hac vita eadem domus ac mensa conjunget. Jam enim ultimam patrum meorum viam ingredior. Quocirca libi faciendum est, ut per mandatorum divinorum observationem, atque in hoc loco ad extremum usque vitæ diem commorationem, tui erga me amoris specimen exhibeas; sic nimirum vitæ tuæ rationes instituens quemadmodum didicisti, neo unquam objecte atque ignava) animai meæ memoriam intermittens. Mullum itaque vale, atque in Chrisio delectare ct exsulta; quoniam terrena ct interitui obnoxia cum sempiternis ct ob interitu alienis bonis commutasti, ao propinqua est operum tuorum merces, ac jam jamquo adest qui merccdcm refert. » lia Damascenus in eorum historia.

AtanorU •dubrii

Exem-

Ve». 3. 3. Et observa custodias Domini Dei tul — «Custodias,» id est, præcepta quæ Deus ate et cæteris observari et custodiri jussit. Patet ex sequentibus. *Custodiae* ergo vocantur hic res custodiend/B, per metonymiam.

Ut intelligas universa que facis, —hoc est, ut intclligenter ct prudenter agas quæcumque ages; hoc enim significat Hebraica vox bzxsn *taschekü,* unde Chaldæus vertit, *ut prospera reddas omnia quæ feceris;* alii, *ut felix sis in omnibus quæ agis.* Qui enim prudenter sua agit, hic prospere ea agit. Prudentia enim est mater prosperitatis et felicitatis, sicut imprudentia infelicitatis.

5. Er EFFUDIT SANGUINEM BELLI (qui SOíIíCCI po- Vert-L terat esse causa belli) in pace, et posuit cruorem PRALII IN BALTEO SLO, CtC., ET IN CALCEAMENTO SCO, — *q. d.* Joab proditorie occidit Abner ct Amasam, præ se ferens amicum ct arctum adeo eorum complexum, ut in complexu hoc dolose eos transfodiens, balteus et calcei ejus sanguino caesorum lingerentur. Ha Lyranus, Vatablus et alii : vocat autem hunc sanguinem « belli et prælii, » quia periculum belli erat ex hac cœde; ne scilicet totus Israel Davidi rebellaret, vellelque ulcisci proditoriam hanc cœdem suorum ducum Abner et Amasæ factam a Joab, ideoque David eum hic jubet occidi. Rursum t» *belli* alludit ad bellum, in quo juste Abner occidit Asaelem fratrem Joab, cujus necem proinde Joab ullus est cœde Abneris, *q. d.* Joab ulcisci voluit sanguinem fratris sui Asaelis occidendo Abner, sed perperam ct inique. Nam Abner juste in bello occidit Asaelem; Joab autem inique et proditorie occidit Abner in pace, cum Abner jam reconciliatus esset Davidi, imo totum Israel ad eum reduceret. Quare Joab Abnerem et Amasam in pace occidit quasi in praelio, adeoque pacem proditorie convertit in prælium, quo prælions ct gladium stringens utrumque fraudulenter occidit, cum ipsi putarent se esse in pace, omniaque sibi cum David et Joab esse pacifica, ob pacem cum co initam, idquo præ se ferret Joab ulrumquo dolose complexans ct osculans, quæ magna fuit Joabi fraus, injustitia et perfidia.

G. Facies ergo juxta sapientiam tuam (ut qua> sila commoda occasione, ct justo pretexta eum punias), ET NON DEDUCES CANITIEM EJUS PACIFICE ad inferos, — *q. d. Non* sines eum senem pacifice in lecto mori, sed violenta morte plectes; nam ante Christum omnes morientes descendebant ad inferos, saltem ad limbum patrum. Lex enim talionis a lege naturæ divina et humana lata est, ut, qui alium occidit, occidatur.

Dices : Cur David non occidit Joab, sed id mandavit Salomoni? Respondeo, quia cum Joab occidit Abnerem ct Amasam, David non habebat potentiam ct vires ad id sufficientes. Necdum enim in regno erat plane confirmatus, sed metuebat

Joab, ne is *conira se* Israelem concitaret, uli paulo ante concitara! Abner; postea vero David bellis continuis implicitus id facere non potuit, præscrtim quia Joabo egebat; nec enim alium habebat tam idoneum quem castris preficeret. Mandavit ergo id Salomoni, qui plena pace potiebatur, ideoque plena dignitate el auctoritate pollebat. ItaJO'cphus. Aliam causam, cur David jusscrit occidi Joab, affert Theodoretus, quia timuit, inquit, ne is solita usus malitia despiceret juventutem Salomonis, e! vel eum per speciem benevolenti® interficeret, sicut prædiclos occiderat; vel apertam instrueret aciem, ct divideret Israclem intrudendo regem Adoniam, cui favebat, qui regni spem non plano abjecerat, ut sequentia declarabunt.

Vtr». 8. **8, Qui MALEDIXIT MIHI MALEDICTIONE PESSIMA.** — Septuaginta eíúvr¿n>, id est *dolorosa;* Chaldœus, *amara; Hebraice* est J15HOJ *nimretscct,* quod Hebræi apud S. Hieronymum sic explicant, ut per quinque litteras, quibus hæc vox constat, quinque convicia quæ Semei jecit in Davidem , significentur. Nimirum per primam *nun* significet *nocph,* id est adulter, propter adulterium cum Belhsabeo; per secundam *meni,* »3X10 *Moabi,* id est Moabita, eo quod David ex ignobili Ruth Moabilide genus duceret; per tertiam *resh,* nim *rothscach,* id est homicida, propter Uriam et tot alios c medio sublatos; per quartam *tsade,* JTDV *tsarva,* id est leprosus, eo quod David jam non aliter ejectus ex urbe videretur quam soleant leprosi, quorum consortium omnes horrent ct exsecrantur; per quintam *tau,* P3jnn designatur *tohaba,* quod abominabile significat.

Non te interficiam gladio. — Hiuc patet Davidemcum dixit Semei : «Non morieris,» non plenam ei dedisse veniam el impunitatem, sed limitatam el restrictam ad tempus vitæ Davidis, *q. d.* Ego non interfeciam te, per omnem vitam meam tibi condonabo vitam; sed post mortem meam cave tibi, quia Salomon filius meus meo instinctu quærct occasionem tuum scelus et maledictum castigandi : cum eniin hæc promissio non sit debita, sed gratuita et liberalis, ex mente promittentis interpretanda et limitanda est, ait Abulensis. Commendat ergo David hic Salomoni justitiam in omnes, sed præserlim in maleficos, quos ipse hucusque clementer vivere permiserat, ul nunc ipse satisfaceret justitiæ; quo* iu sua clementi permissione tacite intcliigebatur, juxta illud *Psal.* lxxi, 1. « Deus judicium tuum regi da, et justitiam tuam filio regis. »

v«n. io. io. Dormiyit igitur David cum patribus suis et sepultcs est in civitate David, — puta in Sion • dormivit. » S. Scriptura mortem vocat somnum, ob fidem et spem resurrectionis. Nam in die judicii a morte quasi e somno evigilabimus ad vitam æternam. Hinc pia fidelium consuetudo habet , ul cum quis moritur dicant : « Obdormivit in Domino. »

Porro Josephus in fine lib. VII Davidi hoc dat elogium quasi epitaphium : David fuit « vir opiimus et omnibus virtutibus praeditus, quas regem tot gentium incolumitati prospicientem habere oportebat. Nam foriis erat, ut nemo alius : cl in certaminibus pro subjectorum tutela susceptis primus sc periculis objiciebat, exemplo suo militem ad preclara facinora excitans, el non tanquam dominus pro imperio ad ofticium cogens. Idem in consiliis prudentissimus, et egregie callens quid in presens quidve in futurum conduceret. Ad hæc sobrius, initis, benignus erga calamitosos, justus, humanus ; quæ quidem precipuos sunt regum virtutes, nec in tanta potestate unquam ab aquilate deflexit, nisi quod ad Urite uxorem attinet. Tantas pretérea divitias reliquit, quantas nullus alius rex, vel llebræorum, vel aliarum gentium. » Eioiinu

De sepultura deinde ejusdem hæc illico subjicit : « Sepelivit eum Salomon Hierosolymis magnifice, preter solemnia illa in regum funeribus, illatis etiam in monumentum ejus maximis divitiis, quarum magnitudinem facile sit conjectare ex hoc quod dicemus. Nam post annos mccc Hyrcanus pontifex oppugnatus ab Antiocho cognomine Pio, Demetrii filio, volens pecuniam ei dare, ut abducto exercitu obsidionem solveret, nec valens aliunde sumere, aperta cella monumenti Davidis, et prolatis inde tribus talentorum millibus, corumqueparte Antiocho numerata, oppugnationis periculo se exemit, sicut et alibi indicavimus. Ac rursum post multos annos elapsos Herodes rex alia cella aperta magnam pecuniam sustulit : ad loculos tamen, qui regum cineres continebant, neuter eorum pervenit. Singulari enim arte ita erant sub terram conditi, ut ab ingredientibus monumentum inveniri nequirent. » Verum horum fides sit penes Josephum : tot enim talentorum multitudo in scjiulcrum defossa videtur pene incredibilis; ac cell® eam ægrc capere potuissent. Porro 1 *Paral.* xxix, 28, de Davide dicitur: « Et mortuus est in senectute bona, plenus dierum, et divitiis, et gloria. » Fuit enim ipse regum omnium idea et exemplar, ideoque in omnibus fere typus Christi, uti per singula fuse ostendit noster Salianus anno mundi 3021, nuincr. 92 et seqq. Vide elogia Davidis *Eccli.* xlyii , 2 et seq. ubi eadem explicui. s«pniurl*

17. Ut det mihi Abisag Sunamitidem uxorem. — Fuerat Abisag uxor Davidis regis : unde eam postulat Adonias filius Davidis, ut per eam quasi reginam evadat ad regnum, et a populo sibi favente acclametur rex. Consilium hoc Adoni® suggessisse Joab, qui ejus paries fovebat, cralque vir sagax ct callidus, censent Theodoretus, Hugo, Abulensis, Dionysius; Joab enim sibiaSaloinonc metuebat, et merito, uti mox patebit. V«* w

Quæres, quomodo Adonias ausus est petere uxorem patris sui, cum id veletur *Levit.* xvm,7? Respondent Josephus, Cajetanus et Serarius, ibi

tantum velari no quis uxorem ducat illam quæ cognita est a patre. Abisag autem non fuit cognita a Davide, sed mansit virgo. Unde ejus matrimonium illa Levitici lege non fuisse velitum. Ut ut est, Adonias hujus legis ignarus videtur putasse hoc matrimonium es® licitum, aut certo amore pulchritudinis Abisag, ct ambitione regnandi excæcatus illam parvipendit.

An consummatura kritumt

Porro, an jure natur® licitum ratumque sit matrimonium filii ducentis uxorem patris, vari® sunt Doctorum sententi®. Nam nostcrThomas Sanchez, lib. VII De *Imped. matrimon.,* disp. GG, docet matrimonium in primo gradu affinitatis in linca recta, pula soceri cum nuru, vel socrus cum genero, non esso irritum jure naturæ, ideoque esse dispensabile. Probal, quia tale fuisset matrimonium Adoni® cum Abisag uxore patris sui Davidis. Si enim hoc fuisset irritum, utique Adonias non postulasse! illam sibi in uxorem. Cilat Sanchez in hanc sententiam S. Thomam, Alensem, Abulensera, Gabrielem, Tapperum et plurcs alios.

Ex adverso Bellarminus, lib. I De *Matrim.* cap. xxvnr, docet matrimonium tale esso irritum jure natur® et indispensabile, quia nunquam in eo dispensatum legimus. Est enim plane contra honestatem naturalem ct pudorem paternum maternumque. (dem tenet P. /Egidius Coninck, qui ex Josepho a Cosía, lib. VI *Indic,* cap. xxr, narrat Paulum IV Pontificem cum concilio Limcnsi ila decidisse, scilicet ut Indi Pcruani, qui matrimonium contraxerant cum noverca vel cum nuru , non admitterentur ad baptismum, nisi prius solverent tale matrimonium, velul jure natur® irritum. Ad Abisag, respondet Bellarminus, *primo,* illam non fuisse uxorem Davidis; non enim in Scriptura vocatur uxor, sed tantum calefaclrix senis; secundo, si fuit uxor, Adoniam illicite petiisse uxorem, utpote contra legem *Levit.* xvm, 7 cl 15, ideoquejuste a Salomone jussum occidi : plus enim hic valere debet sententia Salomonis regis sapientissimi, quam postulatio Adonia*. Hanc sententiam sequitur Paludanus, Solus, Valentia, Navarras, Covarruvias,Sylvester, Vnsquez ct plurimi alii, quos citat Sanchez loco citato et .Egidius Coninek, disput. 32 Dc *Imped, matrimon.,* dubio 4, conclus. 3.

Problema ergo est, an matrimonium soceri cum nuru, vel generi cum socru sil juro natura» irritum. Utrimque enim sunt graves auctores, his, el quidem pluribus asserentibus, illis negantibus. Utraquc ergo sententia probabilis est, cl utramque in praxi sequi potest Pontifex, ut in eo vel dispenset, si justa pragnansque causa subsit; vel dispensationem neget, sicut hucusque negavit (ct quidem adhuc recenter his diebus, quibus Rom® versor) ob rei indecentiam ; certo publicum hujus dispensationis non exstat exemplum, quod sciam.

Illud certum est apud omnes mali imoniuin hoc jure natur® vetari, ac mullo magis lege veteri, ut patet LetrfL xnn, 15, ct xx, 14, ct *Deut.* cap. xwu, vers. 20. Quare Adonias volens hanc legem violare, juste a Salomone repelli ct plecti potuit ac debuit, prœsertim quia per hoc tacite ambiebat regnum.

Multo magis jure natur® vetitum et irritum est, ideoque indispensabile matrimonium in primo gradu consanguinitatis line® reel®, ut si paler velit ducere filiam, vel mater suum filium, uli omnes doctores docent. Quocirca ab Ecclesia colitur ct celebratur S. Dymphna, qu® cum esset filia regis Hiberni®, ab co ob formam in conjugem appetita, cum ipsa id constanter abnueret, a patre gladio obtruncata pro castitate Martyr occubuit, cujus sanctitatem Deus multis illustravit, et etiamnum illustrat miraculis; unde magnus energumenorum ct maniacorum ad sepulcrum ejus (quod Geel® in Brabantia exstat) csl concursus, uli oculis meis conspexi.

Infamis igitur et porcina fuit responsio illius aulici ct adulatoris, qui Henrico VIH, Angli® rogi, volenti ducere Annam Bolenam (quam ejus esse filiam spuriam vehemens erat suspicio) rogatus quod et quale peccatum foret, si quis matrem cognoscerctct ejus filiam, respondit : Tale, ac si quis pullum comedat cum gallina. Sed Deus contrarium ostendit, cum Iknricum (otamque Angliain ob hoc conjugium gravissime afflixit, omnemque Henrici prosapiam funditus exstinxit. Ita Salideras, lib. I *De Schism. Anglic.*

19. Er SUBREXIT REX IX OCCURSUM EJUS, ADORA-Versvitque eam, —se ci inclinando, el reverentiam filialem exhibendo. Privalim enim eam excepit ct honoravit ut matrem. Nam, ut ait Taurus Philosophus apud Gellium, lib. II, cap. n : « Privalim inter filium magistratum et patrem privatum publici honores cessant, naturales el genuini exoriuntur. V Secus faciendum in publico. Unde Gellius ibidem laudat filium Fabii Maximi, qui Consul existons, ac patri Proconsuli in publica via occurrens, jussit cum ex equo descendere ; atque Fabius imperio lilii paruit, cumque collaudavit, cum imperium, quod populi esset, retineret.

Hinc apud Persas filio coram matre sedere non licebat, nisi illa annuente. Unde Alexander Magnus Darii matrem Sislgambim, quam colebat ut matrem, sic alloquitur apud Curtium, libro V : « Quoties ad te veni, donec ut consederem annueres, restiti. »

20. Pete, mater mea : meque exim fas est ut AVERTAM FACIEM TUAM. — **Hebraico,** *nOll CHim fCverti faciam faciem tuam,* id est, ut te tuainquo faciem confundam et pudore alliciam negando quod postulas. Cum enim quid alicui negatur, ille confusus faciem suam retrahit, avertit, et domum ledit. Promittit Salomon omnia so concessurum, quæ mater postulabit; intellige, si œqua et utilia postulet : non aulem si sibi inalrique noxia, uti erat de danda Abisag uxore Adoni®. **Verato.**

Si Salomon omnia matris postulata implet,

multo macis *Christus* concedit matri suæ omnia *quæ pro nobis* supplicando petit. Illam ergo adeamus, et per illam omnia impetrabimus. Nec enim Christus confundet et pudcfaciet faciem matris suæ, uti sæpe inculcat S. Bernardus; nec enim ipsa aliquid petit aut petere potest, quod sit præter dignitatem filii et suam.

Ver». 2*. w posnXA FJ ET REGNUM, — q. *d.* Si postulas Abisag dari uxorem Adoniæ, póstalas ci regnum. Ipse enim ambit uxorem patris nostri regis Davidis, ut per eam quasi reginam elevetur in celsitudinem regiam, fiatquo rex ; præsertim quia ad hoc ei auxiliantur Abiathar Pontifex, ct Joab dux militiæ. Ita Rupertus ct alii.

Ver». ĩ5. **25. MISITQUE HEX SALOMON PER MANUM BANALE,** — hoc est, misit Banaiam, ut per manum ejus occideretur Adonias. *Est* hebraísmos. Cajctanus asserit Salomonem peccasse temeritate judicii, quod unico judicio fratrem læsœ majestatis damnaril, nisi tamen id moris fuerit. At vel unicum, ait Serarius, si id certum sit, hodie sufficiat, præsertim ubi periculum est regi, no regno ab æmulo privetur, uti hic erat. Adde Salomonem hic punivisse primam regni invasionem faciam ab Adonia, qua se curaverat ungi et coronari regem. Licet enim Salomon illam ei condonasse!, tamen id fecit sub conditione, si deinceps sibi foret fidelis, ac domi quiete se continens nullam deinceps ambitionis el affectati regni de se daret suspicionem; quod si illam daret, puniretur non tantum ob suspicionem, sed et ob invasionem regni præteritam. Adonias autem postulans Abisag uxorem, justam dedit Salomoni occasionem suspicandi ipsum rursus ambire regnum. Cur enim inverecunde ct arroganter contra legem natur» ct divinam postulat reginam uxorem patris sui, nisi ut per eam thronum patris occupet, fiatque rex ? quare jure merito plexus est a Salomone. Timebat enim Salomon eum, nipote ambitiosum ct inquietum, semper res novas moliturum, cl ad regnum jure primogeniture sibi debitum aspiraturum : quare se eo vivente nunquam in regno fore securum. Occidit ergo eum ut sibi securitatem ct regno quietem pareret. Vide hic rursum quam David infelix fuerit in filiis. Amnon enim vitiavit Thamar, Absalom eum occidit ct patri rebellavit, Adonias ambivii regnum, ideoque a fratre interemptus est. Fuit hæc pœna, ct poenitentia Davidi ob adulterium ct homicidium Like a Deo inflicta, II *Regum,* xn, 10, dicente : aQuamobrcm non recedet gladius de domo tua.» En modica brevisquo voluptas quantas ei peporit clades, ac quantarum calamitatum post se syrma caudamque protraxit.

2G. Abiathar quoque sacerdoti (pontifici) dixit rex : Vade in Anathotu ad agrum tuum, equidem vir mortis es, — 7. *d.* Mereris occidi, quia contra me conspirasti cum Adonia, cumque in regem unxisti. Ego tamen te non occidam, quia pontifex Davidi patri meo fidelis exstitisti; sed tantum a Jerusalem te ablegabo, ne in ea rursum res novas inter fratres ct cives meos contra mo moliaris. Vado ergo ad agrum tuum in Anatholh, ibique quiesco et res tuas ago, ncc rebus meis ct regni te deinceps immisce. Porro hoc ipso Salomon indirecte exauctoravit ct privavit Abiathar pontificatu, quia pontifex debebat residere Jerosolyinis, ut sacerdotes in templo ministrantes dirigeret, Synagogæ ct concilio Sanhedrim præsiderct, regi forot a consiliis, populum doceret, etc. Quare ablegato Abiathar, Salomon surrogavi! ei Sadoc.

27. Ut impleretur sermo Dei, quem locutus est Ven. il super domum Heli in Silo, — I *Reg.* cap. II, 30, ubi Deus minatur Heli ct posteris ejus privationem vitæ, æquo ac pontificatus, additque vers. 35 : « Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem,» scilicet Sadoc. Igitur Salomon vir sapiens usus hac occasione rebellionis Abiathar, ex Dei instinctu has ejus contra Heli minas, hocquo ejus de Sadoc in pontificatum restituendo promissum implevit, itaque pontificatum a familia Ilhamar et Heli, cx qua crat Abiathar, ad primævam et genuinam Eleazar stirpem, cx qua erat Sadoc, reduxit. Fecit hoc in poenam peccatorum tum Heli, tum Abiathar; hic enim reus erat capitis et læsæ majestatis, quia faverat Adoniæ contra Salomonem, qui a Deo cl a patre Davide constitutus erat rex : quare eum ejecit in exilium, sed honestum; misit enim cum in patriam ad predia sua, ut ibi vitam, quam ei condonabat, quiete traduceret. Nemo ergo hinc concludat (1) Imperatores el Reges habere jus in Pontifices, ut cos creare et cxauctorare possint. Nam Salomon exauctoravit Abiathar auctoritate non sua, sed Dei. Deus enim primitus Aaroni, indeque Eleazaro quasi primogenito, ejusque posteris pontificatum assignarat. Inde deviavit pontificatus ad Heli, qui erat cx Ilhamar, jussit ergo Deus cum reduci ad familiam Eleazar, puta ad Sadoc; idque fecit Salomon instinctu jussuque Dei, non ut Rex, sed ul Propheta, ut divinæ justitiæ executor, uti ostendit Bellarminus, lib. H *DcPonlif.* cap. xxix. Adde, nunc in lege nova longe sanctior et sublimior est pontificatus, quam fuerit in lege veteri : quare etiamsi tunc pontifex fuisset subditus regi, ut censet Abulensis, jam tamen non est, quia Pontifex est jam vicarius Christi, qui est Rex regum, el Dominus dominantium. Vide dicta *Numer.* xxvu, 21.

28. Venit autem nuntius au Joab (eo) quod Vm. b Joab declinasset post Adoniam, et post Salomonem non declinasset, — ita legendum cum Hebreo, Chald/ro, Septuaginta, Romanis cl cœlcris: perperam ergo in Regiis el aliis nonnullis legitur: *Ve/ut autem nuntius ad Salomonem.* Sensus est. 7. *d.* Venit nuntius ad Joab, nuntians ei occisum esse Adoniam, ut ipse qui faverat Adoniæ, et cum eo contra Salomonem conjurara!, fuga sibi consuleret, ne ipse quoque ut socius cl particeps conjurationis Adoniæ occideretur a Salomone.

(i) Ut Anglicani et Piiffen'lorf, qui ex hoc asserunt reges habere auctoritatem supra sacerdotes etiam in exercitio muneris sacerdotalis.

Post Salomonem, — ita legendum cum Septuaginta Romanise! cætcris. At vero Hebræus et Chaldæus jam habent, post *Absalomcm,* quod Vatablus sic explicat, q. d. Joab etsi initio fuerit Davidi fidelis, nec dcclinarit post Absalomcm; tamen postea fuit infidelis, quia cum Adonia conjuravit contra Salomonem, qui a Davide constitutus erat rex. Alii censent Salomonem vocari Absalomcm, co quod Absalom Hebraice idem sit quod pater pacis : Salomon vero idem sil quod *pacifiais^* ideoque palcr et arbiter pacis. Sic Ochosias per metathesin dictus est Joacbaz.

Verisimilius est Hebrea cl Chaldæa moderna esse corrupta, ac S. Hieronymum in Hebreo pro post *Absalomcm,* legisse post *Salomonem.* Sic enim legerunt Septuaginta, ct antithesis id exigit. Ita Sanchez.

ver». 30. 30. Non egrediar. — Sperabat Joab quod loci sanctitas cum lutaretur, nec Salomonis religio permitteret cum ibidem occidi, ideoque co egre Ji noluit. Sed eum fefellit opinio : ob scelerum enim atrocitatem ibidem occisus est.

Vers. ai. 31. Fac sicut locutus est, et interfice eum, — in tabernaculo, cx quo Joab egredi non vult, sed in eo occidi ct mori. Homicida enim voluntarius, qualis crat Joab, dolose occidens Abner et Amasara, non gaudebat impunitate et immunitate loci sacri, juxta illud : a Si quis per industriam occiderit proximum suum ct per insidias, ab altari meo evelles cum, ut moriatur, » *Exodi* cap. xxi, 1Í. Multo magis id sancitum est lege, non divina, sed humana in novo Testamento, in qua Christiani sanctiores esse debent Judæis, ct ab homicidio spontaneo magis alieni. Vide cap. intcr alia, *De Immunit. Ecclesiarum,* ac Franciscos Suarez, tract. De *Immunit.* Ecclí.cap. ix el x. Porro tune non erat lata lex quod tab^naculum polluretur cæde humana, sicut jam lata est ut Ecclesia Christiana, in qua commissa est cædes, censeatur polluta, iterumque debeat benedici. Nec juste, ait Salianus, fuso sanguine profanari poterat aliare illud, quod perpetuo solebat sanguine cruentari : tota loci violatio consistebat in vi, quæ directe loci privilegium irritabat; inde enim A^yla dici certum est, quod ab eorum quasi sinu reos abstrahere non liceret. Ideoque recte credidit Salomon perinde esse Joabum ad aram occidere, vel cum inde extractum alibi jugulare; utrovis enim modo locus violabatur, nisi legis dispensatio intervenisset, quæ hic ob scelerum enormitatem non requirebatur, ut dixi.

4L Reddidit Dominus malitiam tuam tn caput Ven u tuum, — 7. *d.* Fecit Deus ut pœna malitiæ et maledictionis, qua maledixisti patri meo Davidi, in caput tuum noxium recideret. Ita enim omnia disposuit, ut tu pœnam mortis a me tibi propositam, si Jordanem transires, acceptans, tua te sententia condemnaris, el transeundo Jordanem reum mortis effeceris. Duplici ergo titulo Semei reus erat mortis. *Pnmo,* quod Jordanem contra preceplura Salomonis sub pœna mortis datum et a sc acceptatum transgressus esset. Ha Thcodorctus, Josephus, Serarius et alii. *Secundo,* quod Davidi maledixisset, et hoc maxime lue punire cx patris precepto intendebat Salomon ; sed tamen quia David pater per omnem suam vitam ei veniam dederat, noluit Salomon eam a patre datam simpliciter mutare, sed honesta conditione limitare, quam quia violavit Semei, hinc Salomon veniam patris abrogavit, ac Scjuei culpam et poenam revocavit.

CAPUT TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Salomon postulans a Deo sapientiam impetrat. Moi, vers. 16, *litem duarum puerperarum de filio viventi litigantium mira sagacitate dirimit, itaque summam sibi auctoritatem et gratiam* iipud *omnes conciliat.*

1. Confirmatum est igitur regnum in manu Salomonis, et affinitate conjunctus est Pharaoni regi Ægypti; accepit namque filiam ejus, et addimi iu civitatem David, donec compleret aedificans domum suam, et domum Domini, el murum Jerusalem per circuitum. 2. Attamen populus immolabat in excelsis; non enim œdiffcalum erat templum nomini Domini usque in diem illum. 3. Dilexit autem Salomon Dominum, ambulans in praeceptis David patris sui, excepto quod in excelsis immolabat, ct accendebat thymiama. 4. Abiit itaque in Gabaon, ul immolaret ibi ; illud quippe eral excelsum maximum : mille hostias in holocaustum obtulit Salomon super altare illud in Gabaon. 5. Apparuit autem Dominus Salomoni per somnium nocte, dicens : Postula quod vis ut dem tibi, G. El ait Salomon : Tu

fecisti cum servo tuo Davit! patre meo misericordiam magnam, sicut ambulavit in conspectu tuo in verilate, el justitia, et redo corde tecum : custodisti ci misericordiam tuam grandem, el dedisti ei filium sedentem super thronum ejus, sicut est hodie. 7. Et nunc, Domine Deus, tu regnare fecisti servum tuum pro David patre meo ; ego autem sum puer parvulus, et ignorans egressum el introitum meum. 8. Et servus tuus in medio csl populi quem elegisti, populi infiniti, qui numerari ct supputari non potest pr® multitudine. 9. Dabis ergo servo luo cor docile, ut populum tuum judicare possit, et discernere inter bonum ct malum ; quis enim poterit judicare populum istum, populum tuum hunc mullum? 10. Placuit ergo sermo coram Domino, quod Salomon postulasse! hujuscemodi rem. II. Et dixit Dominus Salomoni : Quia postulasti verbum hoc, ct non petisti libi dies mullos, nec divitias, aut animas inimicorum tuorum, sed postulasti libi sapientiam ad discernendum judicium, 12. cccc feci libi secundum sermones tuos, cl dedi libi cor sapiens el inlclligcns, in tantum ut nullus ante te similis tui fuerit, nec post te surreclurus sit. 13. Sed cl hæc quæ non postulasti, dedi tibi : divitias scilicet, el gloriam, ut nemo fuerit similis tui in regibus cunctis retro diebus. 14. Si autem ambulaveris in viis meis, et custodieris præcepta mea, et mandata mea, sicut ambulavit pater tuus, longos faciam dies tuos. 15. igitur evigilavit Salomon, cl intellexit quod esset somnium; cumque venisset Jerusalem, stetit coram arca foederis Domini, etoblulit holocausta, ct fecit victimas pacificas, et grande convivium universis famulis suis. 10. Tunc venerunt duæ mulieres meretrices ad regem, sleleruntquc coram eo; 17. quarum una ait : Obsecro, mi domine, egoel mulier hæc habitamus in domo una, ct peperi apud cam in cubiculo. 18. Tertia autem die postquam ego peperi, peperit et hæc; cl eramus simul, nullusque alius nobiscum in domo, exceptis nobis duabus. 19. Mortuus csl autem filius mulieris hujus nocte, dormiens quippe oppressit eum. 20. Et consurgens intempestæ noctis silentio, tulit filium meum de latere meo ancili® tu® dormientis, et collocavit in sinu suo; suum autem filium, qui erat mortuus, posuit in sinu meo. 21. Cumque surrexissem mane ul darem lac filio meo, apparuit mortuus : quem diligentius intuens clara luce, deprehendi non esse meum quem genueram. 22. Rcsponditque altera mulier : Non est ita ut dicis; sed filius tuus mortuus est, meus autem vivit. Econlrario illa dicebat : Mentiris; filius quippe meus vivit, et filius tuus mortuus est. Atque in hunc modum contendebant coram rege. 23. Tunc rex ait : llæc dicit : Filius meus vivit, et filius tuus mortuus est. Et ista respondit : Non ; sed filius tuus mortuus est, meus autem vivit. 24. Dixit ergo rex : Afferte mihi gladium. Cumque attulissent gladium coram rege. 25. Dividite, inquit, infantem vivum in duas partes, cl date dimidiam partem uni, ct dimidiam pariem alteri. 2G. Dixit autem mulier cujus filius erat vivus ad regem (commota sunt quippe viscera ejus super filio suo) : Obsecro, domine, date illi infantem vivum, et nolite interficere eum. E contrario illa dicebat : Nec mihi nec libi sit, sed dividatur. 27. Respondit rex, el ait : Date huic infantem vivum, et non occidatur ; hæc est enim mater ejus. 28. Audivit itaque omnis Israel judicium quod judicasse! rex, el timuerunt regem, videntes sapientiam Dei esse in eo ad faciendum judicium.

Vtw- '• 1. Affinitate conjunctus est Phahaoni kegi ÆGYPTI : ACCEPIT NAMQUE FILIAM EJUS, — in 11X0-rcm. Eupolcmus apud Eusebium, lib. IX De Præpar. cap. ull., asserit Pharaoncin hunc fuisse eum, qui cognominatus est Vaphrcs, qui diversus est, et longe anterior Pharaone Vaphrcs, sive Ephree, vel Apries, qui fuit nepos Pharaonis Ncchao occisoris Josi® regis Juda, ullimusque Pharaonum, utpote a Nabuchodonosor vicius el subactus, uti dixi *Jerem.* xliy , vers. 30.

Voluit Salomon per boc matrimonium devincire sibi Pharaoncin, nipote regem vicinum ct potentem, cujus ope regnum suum stabiliret, illudque contra Chaldaeorum, Assyriorum, Medorum, etc., vim et potentiam tueretur.

Porro licitum fuit hoc matrimonium fidelis cum infideli, tum quia Deus expresse tantum vetuerat Judæis ne ducerent in uxores filias Chananæorum, a quibus majus perversionis et idololatriæ periculum, non autem cœteraruin gentium, etsi id quoque sibi non placere ob simile periculum satis ostendebat, ut patebit cap. xi.vers. 1,

turn quia verisimile est Ægyptiam hanc sponsam Salomonis ad judaismum esse conversam : quo facto licitum erat cam ducere; hoc enim permittit Deus *Deutor.* xxi, vers. 20 el sequent. Sic enim Salomon jam duxerat Naaman Ammonitidem, ct David filiam Tholmai regis Gessur, et Booz Ruth Moabitidem, et Salmon Raab Jeruchuntinam , el Joseph filiam PutipharisÆgyptii, et Moyses filiam Jethro Madianilidem. Ha Abulensis, Pineda, Serarius, Salianus, Sanchez cl alii. Minus recle ergo Hebræi in *Sedcr-Olam,* Theodoretus ct Procopius, censent Salomonem peccasse ducendo alienigenam , co quod Deus id vetuisset *Exod.* xxxiv, ct *Deuteron,* vn, 3.

Putant Hebræi harum nuptiarum Salomonis cum filia Pharaonis epithalamium concini in Confico *Canticorum;* sed errant, uti in *Cant,* ostendi. Fateor tamen ibidem ad cas alludi, ut cum ait *Cant,* i, 8 : « Equitatui meo in curribus Pharaonis assimilavi te. » Et cap. m, 11 : « Egredimini, el videte, filiæ Sion, regem Salomonem in diademate, quo coronavit cum mater sua in dic desponsationis illius; » quæ licet ad litteram competant nuptiis Christi cum Ecclesia, alludunt tamen ad connubium Salomonis cum /Egyplia, quod illarum fuit typus.

Denique Salomonem hanc Ægyptiam duxisse anno regni sui primo, vivente adhuc Davide, opinatur Josephus, Serarius ct Sanchez, licet Abulcnsis, Ccdrenus et Salianus in annum tertium id conferant.

Donec compleret ædificans domum suam. —Salomon enim post (edificatimi templum domum propriam œdificavil filiæ Pharaonis, de qua cap. vu, 8 : interim locum ei assignavit in palatio suo, quod crat in arce Sion.

Vers. s. -• Attamen populus immolabat in excelsis; non ENIM ÆDIFICATUM ERAT TEMPLUM.—QIlærCS, qilænam fuerint hæc excelsa, quorum tam crebra in libris Eicelu quæ? Regum ct Prophetarum fit mentio? Respondeo, excelsa erant luci, sive sylvæ ct nemora in excelsis montibus, collibus ct umbrosis recessibus consita, in quibus gentes pleraque solebant sacella et altaria erigere, teste Homero , Virgilio ct aliis, qui docent veteres in nemoribus sepulcra suis defunctis exstruxisse, in quibus primo parentalia celebrabant, sive parentabant heroibus populi, ac mox iisdem quasi diis sacrificaro cœpcrunl. Id fecerunt, tum quia loca excelsa ca leris altiora sunt el vicinioracoelo, ideoque plus venerationis apud rudem populum obtinent. Unde *altare* dictum est ab altitudine, quasi *alta ara,* in qua altissimo Deo sacrificatur : cl Græcuin id est altare, dictum est ab Hebræo *Dama,* id est excelsum; quanquam altare proprie non erat excelsum. Nam Scriptura, IV *Iieg.* xxm, 15, distinguit inter altare et excelsum, sed potius altare erat in excelso, scilicet collo aut monte. Rursum nemora, quia condensa el silentia, sacrum quemdam horrorem Gentibus injiciebant, qui superstiliose censebant ibi habitare deos, quos Satyros ct Faunos quasi sylvamm deos nuncupant. Unde templa dicta sunt fana a Faunis; nisi malis a fando, id est oracula dando, nomen sortita. Tertio, sylvæ copiosam suppeditant lignorum materiam ad fabricandum sacella, altariael strues pyrarum, quibus victim® comburantur, idcirco in iis excelsa erigebant.

Denique sylvæ, quia frondosa et amœnre, excitabant Gentiles ut in cis sacra sua carnalia, quibus Baccho per symposia et crapulam , Venerici Priapo per luxuriam serviebant, exercerent.

Sic Cyrus et Persa, teste Xenophonte, lib. VIII, sacrifie ibant in locis excelsis. Idem de aliis docet Apollonius, lib. Il *De fíomanü.* Idipsum constat cx Capitolio, in quo colebant Jovem Capitolinum. Audi Virgiliani, lib. VIH *Æneid. :*

> Hinc al T.irpeiam pj-rn et (bpitóla dacit,
> Aurea nunc, olim sylvestribos horridi damis.
> Jim tum rcllipo pavidos terrebat agrestes
> Dira loci : jam turn sylvam. saxamque tremebant.
> Hoc nemus, hunc, inquit, frondoso vertice collem
> (Quis Deus incertum csl) habitat Deus; Arcades ipsum
> Credunt se vidisse Jovem.

Idem Virgilios Ec/oga 7, arbores proprias, quas Gentiles diis suis in his lucis sacrabant, ita recenset :

> Populus Alcida gnlixsima, vilis Iaccho (Baccho),
> Formosa myrtus Veneri, sua Laurea Phoebo.
> Phyllis amat corylos#

Chananæos pariter in excelsis lucis sylvisque suos deos coluisse patet cx eo quod Deus crebro jubeat llebræis ut illas succendantctexstirpent,ut patet *Exodi* xxxiv, *Deuteron,* vu, 5, ct cap. xii, vers. 2, ct cap. xvi, 21 : quibus locis directe quidem et expresso vetat Deus no excelsa habeant talia qualia habebant Chananæi, in quibus scilicet suos deos falsos colebant; indirecte tamen velat quoque ne sibi pariter in excelsis sylvis et lucis sacrificent, sed tantum in tabernaculo ct altari ad id a se destinato, cl a Moyse fabricato, ac præserlim in templo mox a Salomone fabricando.

Excelsa ergo Ilebræorum, de quibus in libris Bial» Regum et Prophetarum crebra est mentio, erant Juilbcia duplicis generis. Una in quibus instar Gentium colebant earum deos ct idola. Hæc manifeste erant illicita, quia idolis dicala in Dei veri injuriam. Undo in ea gravissime invehuntur el detonant Prophet®, ul *Jerem.* cap. vu, 31, *Ezechiel.* cap. vi,3, Osce cap. x, 8. Hinc Salomon gravissime peccavit, quod in gratiam uxorum suarum Gentilium carum diis el idolis fecerit lucos et excelsa, ibiquo cos adorarit, quæ proinde Ezechias rex dissipai it, Manasses ejus filius impius restituit, Josias funditus abolevit.

Altera excelsa erant, in quibus Hebræi, non idolis, sed Deo vero sacrificabant. Sic Gcdoon in excelsa petra sacrificium Deo obtulit, *Judie,* vi, 26.

Idem fedi Samuel in excelso, I *Reg.* ix, 19, ct Salomon hic sacrificavit in excelso Gabaon, id est in tabernaculo Moysis, quod tum silum crat in excelso el frondoso colle Gabaon.

Porro Deus hæc secunda excelsa non amabat ob periculum gentilismi et idololatriæ; tolerabat tamen donee œdificaretur fixum ct stabile templum a Salomone in Jerusalem, nam ante illud tabernaculum Moysis crai mobile, cl ab uno loco transportabatur in alium, imo separatum crat ab altari, ut superius dixi. Unde mullis incommodum crai et difficile in eo sacrificare, ideoque alio loco excelso suas hostias immolabant.

Hinc pii reges, ut Asa ct Josaphat, permiserunt excelsa Deo vero erecta : vel si illa erant idolis statuta, permiserunt ea, quia ob inveteratam populi idololatranlis consuetudinem, metuentes ejus seditionem ct rebellionem, illa impedire et tollere non potuerunt. Verius tamen est, quod censet Abulensis, *Quæst.* H et V, hos reges tantum permisisse excelsa, in quibus Deo vero sacrificabatur, non idolis; quæ tamen non permiserunt reges pientiores, sed everterunt; scilicet David, Ezechias et Josias, qui proinde soli c cæteris regibus Juda dicuntur non peccasse, *Eccli.* xlix, Porro quod Samuel in Ramatila, Bethlehem aliisque in locis sacrificavit, I *Reg.* cap. xvi, vers. 4 et 5, ac. Elias in monte Carmelo, HI *Rcg.* xvm, 23, et David in arca Areuna, l *Reg.* cap. ult. 18; credendum est id cos fecisse ob graves ct urgentes causas, idque cx Dei instinctu ct dispensatione , ul patet de Davide loco citato.

Hac dc causa, ut scilicet excelsa otnnia tollerentur, voluit Deus a Salomone ædificari templum, in coque solo sibi sacrificari, ut in uno templo servaretur unitas religionis et Judaismi, ac Judæi plane arcerentur a profanis el excelsis sacrificiis Gentilium. Idem ante templum jusscrat Deus fieri in tabernaculo a Moyse fabricato, *Levit.* XVII, 3 ct4. Vide ibi dicta.

Vers. 3. 3. Excepto quod in excelsis (Deo vero dicatis de quibus jam dixi) immolabat .— Hinc Theodoretus, Procopius, Abulensis ct Ribera, lib. I *De Templo,* cap. n, censent ante fabricam templi in excelsis sacrificare fuisse illicitum, ct peccatum saltem veniale, co quod hic carpatur Salomon quod in excelsis immolarit, esto in cæteris dilexcnt Dominum, et præccpta ejus servarit. Hebræi tamen, Lyranus, Serarius ct alii censent id fuisse licitum, non quasi Deo absolute gratum, sed lanquam ab co concessum ct permissum, donec ædifiearclur templum firmuin ct stabile. Sic et S. Augustinus, Quæstion. XXXV in *Judie. :* a Deus, ait, consuetudinem populi sui, quæ præter ejus tabernalum, tamen non diis alienis offerebant, sed Domino Deo suo ; sustinebat potius quam vetabat, etiam sic exaudiens offerentes. » Post templi vero fabricam excelsa fuere illicita, ideoque David, Ezechias el Josias ca sustulerunt, licet Asa, Amasias ct Jo-aphat ca tolerarint metu majoris mali, ne scilicet si excelsa Dei tollerentur, populus ad excelsa deorum ct Gentium, hoc est ad idola deflecteret. Undo de iis dicitur : « Fecit rectum ante conspectum Domini, ctc., verumtamen excelsa non abstulit; » cap. xv, 11 ct 14, etc.

4. Abiit itaque in Gabaon lt immolaret ibi, — vς,m quia in Gabaon crat tabernaculum et altare Moysis, unde ibi immolare licebat, ideoque mox vocatur excelsum magnum, id est maximum el religiosissimum, licet arca foederis non esset in Gabaon, sed e Carialhiarim a Davide translata in Sion, ut diserte dicitur lib. II *Paral,* cap. i, 4 ct *5.* Nola hic pietatem Salomonis, qui regnum auspicatur a cultu ct invocatione Dei; obtulit cniin mille hostias, ut sequitur, ideoque a Deo obtinuit sapientiam tantam, quantam nulli unquam concessit Deus.

Ii. Apparuit autem Dominus Salomoni per somntum nocte dicens : Postula quod vis ut dem tibi.— **Ven »**

Quieres, quale fuerit hoc Salomonis somnium, ct an in eo habuerit usum arbitrii, ut libere postulavit a Deo sapientiam, ideoque eam impetravit?

Quæstio hæc csl problema. Mulli enim affirmant, mulli negant, ct utriquo pro se rationes afferunt probabiles.

Primo ergo nonnulli censent hoc somnium fuisse naturale, ex speciebus diurnis noctu in somnis naturaliter recurrentibus; aut naturaliter a Deo immissum, ad hoc ut sciretur sapientiam omnibus hominibus, sed præserlim regibus et principibus ad sapienter gubernandum prie aliis rebus expetendam esse, utpotc ad bonum regimen sumine necessariam. Ita Abulensis. Quia enim Salomon in Gabaon orans et sacrificans per diem crebro cl instanter a Deo flagilarat sapientiam, hinc effecit Deus ul naturaliter noctu ipsi cædem cogitationum species recurrerent; ut scilicet Salomon dormiens videretur sibi postularo sapientiam, Deumque illam ipsi annuere, juxta illud Claudiani :

Omnii quæ sensu volvuntur sensa diurno,
Tempore nocturno reddit amica quies.

Idemquc docet Aristoteles, lib. *Dc Somniis,* et Hippocrates, lib. *De Insomniis.* »,

Si dicas postulationem hanc Salomonis placuisse Deo, ac ipsum per eam reipsa impetrasse sapientiam, respondent illam postulationem in somnis per se non placuisse Deo, quia crai actus somniantis, non libere postulantis; sed ob aliam Salomonis ejusdem in vigilia sapientiæ postulationem, ex qua illa in somnis ortum habuit, et quasi effectus ex causa, naturaliter prolluxit. Ita S. Thomas, l 11, *Quast.* CXIII, ari. 3, ad 2: a Salomon, ait, dormiendo non meruit sapientiam , nec accepit, sed in somno declaratum est quod per praecedens desiderium ei a Deo sapientia infunderetur. n Idem repetit *De veritate,* Quœst. XXVIII, art. 3, et H II, *Quœst.* CLIV, art. b, ad 1. Favet S. Au-

gustinus, lib. XII *De Genesi ad Litter,* cap. xv, quem cîtatS. Thomas. Rem S. Bonaventura in II, di>t, xv, *Quæst.* VJ, num. 72; Alcnsis in IV, *Quæst.* (J, membro 3, art. 3; Ricbardus, quodlib. \> *Quæst.* XVII ; Sanchez, Salianus, Serarius, Pineda, lib. Ill *Dc Salomone,* cap. vin; Pererius, lib. I *in Daniel.* Quœst. VII.

Probatur *primo,* quia Salomon dormiebat, cratque in somnio; omnia ergo hæc non reverá, sed per somnium ci repræsentabantur.

Secundo, quia vers. 15, diserte ait Scriptura : a Evigilavit Salomon, et intellexit quod esset somnium.»

Rrsp. af. ⁋7 â l Verum contraria sententia non minus est probabilis, imo validiores affert rationes, nimirum somnium hoc non fuisse naturale, sed divinum, ac proprie a Deo (licet natura quoque et naturalibus per diem cogitationibus Salomonis Deo subservientibus) immissum, ideoque non tam fuisse somnium, quam visionem propheticam vel cxstasin, qualis fuit somnus Adíe, cum cx ejus costa Deus formavit Evam, quem Septuaginta vocant exslasin : in eo enim Adam Deo revelanti cognovit Christi incarnationem, cl Ecclcsiæ cx ejus latere formationem, uti docent S. Augustinus, S. Thomas, Rupertos cl alii passim. Tale quoque fuit somnium Abrahæ, *Genes,* xv, 12, iuqiio Deus Abrahæ revelavit, ct promisit magnam posteritatem cl Chananææ possessionem. Tale quoque fuit somnium Josephi de futuro suo principatu in /Egypto, *Genes.* xxxvii, 5, ct Jacobi, *Genes,* xxvm, 12, ubi Deus in somnis idem ci promisit quod Abrahæ, imo plura.

Prob. lrui:0⁑ Probatur *primo,* quia hoc diserte significalScriptura cum ait : «Apparuit autem Dominus Salomoni per somnium node dicens. » Ergo fuit hæc vera Dei apparitio ct locutio, quam Salomon excepit, uti prophète excipiebant Dei oracula per visiones tam nocturnas, quam diurnas; ergo non fuit somnium commune ct naturale.

S canio. *Secundo,* quia sequens prolixa narratio recenset historiam veram, non somniatam. Ait enim Deus revera loquen? Salomoni : « Postula quod vis ut dem tibi, » ac Salomon respondet prolixe, postulatquc sapientiam, ac hujus postulationis suæ inultas cl graves causas affert, idque tam sapienter cl prudenter, ut vigilans prudentius loqui non potuisset. Ex qua narratione, d ex longo Salomonis sermone ad Deum constat,ipsum habuisse perfectissimum discursum el judicium, cum consideratione divin® majestatis, ct beneficiorum ejus, et propri® infirmitatis ac necessitatis in illo regio statu, in quo crat constitutus; et cx hoc perfecto discursu ac judicio petitionem illam Deo proposuisse, cl ideo illi placuisse.

W *Tertio,* quia vers. 11, Deus Salomoni præmium hujus suæ postulationis tam sapientis d sancte largitur, cl volis ejus annuit dicens : « Quia postulasti verbum hoc, ctc., ccce feci libi secundum sermones tuos,» ncc tantum hoc, sed ct longo plura adjicit, scilicet divitias, gloriam, longœvilaletn d magnificentiam præ omnibus regibus : quæ omnia ut revera, et non per somnium gesta fuse et accurate narrat Scriptura, ut vix alio torqueri possint, ac omne somnium superent et transcendant. Et hoc voluit Scriptura dicens vers. 15: « Evigilavit Salomon ct intellexit quod esset somnium, n scilicet non humanum, sed divinum, uti eo versu ostendam.

Quarto, quia revera Deus in sommo hoc Salo- Qurto. moni indidit sapientiam, ut significat Scriptura, nec enim aliud tempus, quo eam acceperit Salomon, reperire vel assignarc possumus; ergo pariter revera Salomon in somno oravit, peliilquc sapientiam; nam per orationem cam impetravit, ut dicitur vers. 11 el 12 : « Ecce, inquit, feci secundum sermones tuos, et dedi libi cor sapiens.» Ita sentit Lyranus, Dionysius, Salmeron, tom. Ill, tract. XXII; Antonius Fernandius, lib. *De Visionibus,* Prœludio 7, num. 8 ct scq.; Hugo, Glossa, Consalvus Cervantes in Sapient, cap. vu, vers. 7, ac fuse et solide Suarez, turno 11 *be Religione;* lib. 11 *Dc Orat.* cap. xix, ubi docet primo, Deum in somno posse elevare intellectum et phantasiam ad perfectum usum rationis, et ad plenum judicium de veritate sive speculativa sive pracita , idque fecisse in somno Adami, *Genes.* n. Posse enim Deum ita confortare cl clarificare phantasiam,ct vapores omnes, qui illam in somno impediunt, depellere, ut vere res non lanium apprehendere, sed ct recte de iis judicare possit, conservatis interim sensibus externis in eadem dispositione, quam in somno naturali habent. Accedit S. Ambro.dus in *Psal.* cwui, Octonario 18, in fine, ubi asserit Salomonem «orasse » tunc ct «promeruisse.» Imo Octonario 2, vers. 2, addit: «Ex toto corde exquirens Deum, sapientiam postulavit, cl quia non opes sibi regias, sed divina? munus prati® depoposcit, accipere mciuit sapienti® disciplinam.» Tertullianus etiam, lib. IV *Contra Marcion.* cap. xv, aperte sentit habuisse tunc Salomonem liberam electionem dicens : «Quapermissa sibi optione, maluit ca postularo, que sciebat Deo grata, sapientiam, meruit etiam divitias consequi. » Ad cum modum loquitur Eucherius, Quœst. II in 111 lib. *Regum,* dicens Salomonem deprecatum esso Deum, ctc.

DcniquB II *Parabp.* î, 7, ubi eadem hrc historia narrat ir, nulla somnii iit mentio : «Ecce, inquit, in ipsa nocte apparuit ei Deus.» Fuit ergo somnium hoc vera Dei apparitio ct visio, qualem habuere cæteri Prophète.

In hanc quoque smtenliam tandem propendent S. Bonaventura, Alcivis el Richardus, locis jam citat.s, dum addunt Salomonem ex divino privilegio potuisse in somnis uti rationed mereri, atque S. Thomas, qui, I II, *Quæst.* CXIlI, art. 3, ad 2, secundam dat responsionem, dicens : « Ycl potest dici quod ille somnus non fuit naturalis, sed somnus prophofiæ, secundum quod dicitur *Num.*

cap. xn : Si quis inerii inter vos propheta Domini, per somnium aut in visione loquar ad eum. In quo casu aliquis usum liberi arbitrii habet. »

Dices : Somnus impedit usum rationis et liberi arbitrii, quia in somno sopiuntur et quasi ligantur sensus et phantasia, sine quibus ratio non potest libere operari. Respondeo naturaliter,et in somno naturali hoc verum est, at non in supernatural! et divino, quale fuit hoc Salomonis. In eo enim Deus Prophetis infundere potest species sino conversione ad phantasmata somnum non impedientes, sicut nec visionem in Christo somnus impediebat, qui de se ait *Cant,* v, 2 : « Ego dormio ct cor meum vigilat. » Sic et B. Virginem dormientem libere Deum amasse, itaque meruisse, censet S. Bernardinus ct alii, idque probabile judicat Suarez, III part. *Quæst.* XXXVII, art. i, disp.xviir, sect. 2. Aut potius Deus Adæ, Salomoni et Prophetis ita roborabat et clarificabat phantasiam in somnis, ut libere intelligere, eligere ct operari possent, ut paulo ante dixi ex Suarez. Hoc enim magis est homini connaturale.

Porro totum hoc somnium Deus Salomoni immisit per Angelum, qui Deum repraesentabat, ac nominatim Deum filium cx Salomonis stirpe incarnandum, uti docent S. Chrysostomus, homil. 16 *in Acta,* S. Leo, S. Ambrosius, Tertullianus, Orígenes, Thcopbylactus, Eusebius, Clemens, Niccphorus cl alii, quos citat Pineda, lib. III *De Ilebus Salomonis,* cap. vm, num. 4.

Quceres, cur ergo hæc visio Salomoni exhibita est per noctem, non per diem? Respondeo, causa litteralis est, quia per diem Salomon occupatus fuerat in immolatione mille hostiarum. Unde tunc indispositus erat ad hanc visionem; per hostias tamen hasce se disposuit, cl dignum reddidit ad visionem hanc recipiendam : quare in præmium suie pietatis hanc visionem nocte sequenti, utpote quiescens, a Deo accepit.

Symbolica causa fuit, quia Deus licet in se sit lux summa et infinita, mens tamen creata, præserlim humana, ad eam caligat; sicut oculus caligat cl hebetatur ad intuitum solis. Quare Deus sanctis, præsertim veteris Testamenti, ut Abrahæ, Mosi, Jacobo apparebat noctu, vel in caligine. Unde S. Dionysius, lib. *Dc Mystica Thcolog.* docet eum qui Deum vult contemplari, ingredi debere cum Mose in caliginem, qua Deus tegitur ct velatur.

Mystice S. Gregorius, lib. II *Moral,* cap. n, notat noctem signum esse mali ominis cl infelicis exitus : a Non rediturus, inquit, ad veniam Judas, quod ad traditionis perfidiam nocte exiisse perhibetur, dicente Joanne cap. xiii : Erat autem nox. Ut iniquo diviti dicitur *Lucæ* xn : Hac node repetent animam tuam abste; anima quippe quæ ad tenebras ducilur, non in die repeti, sed in nocte memoratur. Hinc est quod Salomon, qui sapientiam non perseveraturus accepit, in sonine hanc et nocte accepisse describitur. » Hæc Gregorius, ex quo Ruperlus, Eucherius ct alii cadem descripserunt.

Addit Ruperlus carpitquc Salomonem, quod sapientiam, non sanctitatem petierit : « Tamen in eo, inquit, reprehensibilis est, quod data sibi optione tam prona ad dandum largitate Domini bonum illud, quod verum et summum est, non postulavit. »

Verum hoc bonum includitur in sapientia, quam postulavit Salomon, uti docet S. Ambrosius in *Psalm,* cxvm, ad illa : a In loto corde meo exquisivi te. » Unde *Sapient,* ix, Salomon postulans a Deo sapientiam ail : « Ut sciam quid acceptum sit coram te omni tempore,» dc quo mox plura.

7. Ego autem sum puer parvulus, — g. *d.* Sum valde juvenis, rudis ct inexpertus, ideoque quasi puer ad tantum onus, scilicet ad regimen tanti populi Israelis, ex me inidoncus : Salomon enim hoc tempore crat viginti annorum, ut superius dixi : unde explicans subdit. Yer*.r,

IGNORANS EGRESSUM ET INTROITUM MEUM. — Est Hebraica phrasis significans omnes hominis actiones, *q. d.* Nescio quo modo me gerere debeam in administralione tanti regni. Unde II *Paralip. i,* 10, ait : «Da mihi sapientiam ct inlclligcntiam, ut ingrediar cl egrediar coram populo tuo, » quasi ejus rex cl paslor. Chaldæus vertit : *Non ego scio egredi nec ingredi.* Alludit ad puerum (quem se vocavit) qui docento matre, discit egredi et ingredi in domum.

Ü. Dabis ergo servo tuo cor docile — id est vcr$.o. doctrinam excipiens, quod scilicet doctrinam, id csl prudentiam et sapientiam, a te audiat cl in se hauriat, puta cor prudens, intelligcns cl sapiens : Hebraice est, *cor audiens,* quod nimirum audiat et accipiat sapientiam. Unde II *Paral,* i, 10, hoc explicans ait : « Da mihi sapientiam et intclligcntiam.» Et hic vers. 11, respondens ei Deus dicit : « Postulasti tibi sapientiam, » clc.

Porro Salomon postulans hic sapientiam proprie postulat prudentiam, qua sapienter tam se quam totum populum regere possit, ut scilicet prudenter omnes suas actiones instituat, tum privatas, turn publicas, juxta legem ct voluntatem Dei. Unde *Sapient,* cap. ix, 4 ct 10, explicans hanc suam sapientiæ postulationem ait : « Da mihi sedium tuarum assistricem sapientiam, etc., ut mecum sit, et mecum laboret, ut sciam quid acceptum sil apud te. » Causam subdit vers. 17, dicens : «Sensum tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, ct miseris Spiritum Sanctum tuum de altissimis?» Vide Ibi dicta. Sapientia enim in libris Sapientialibus præcipue practicam sive ethicam significat, quæ docet nos sapienter, id est juste saneteque vivere, quæ proinde *Sapient,* x, vocatur a scientia Sanctorum,» et *Lucæ* i, « prudentia justorum.» Deus tamen qui suorum preces superat et vota, longe ampliorem sapientiam Salomoni concessit, ut jam dicam.

12. Dedi tidi cur (id est mentem) sapiens et in- Yen. B.

telligens (Chaldæus, *el considerans;* Septuaginta, *et peritum)* in tantum ut nullus ante te similis tui FUEBIT, NEC POST TE SUBRECTURUS SIT. — II *l'arai.* I, 12, dicitur, u Sapientia et scientia data sunt tibi. » Per quæ *primo,* intellige Ethicam et Politicam, ad gubernandum tam se quam populum : hanc etiam præcipue postulabat Salomon. *Secundo,* Physicam, Medicinam, Logicam, Rhetoricam, Poeticam, Mathematicam; Architectonicam (hac enim egebat ad fabricandum templum) otnnesque scientias ct aries naturales, llm enim ab Ilᴷ bræis vocantur sapientia, ut patet *E-rodi* cap. xxxi, vers. 3. Nam de his ipse ait, *Sapient,* cap. vu, vers. 17 : « Ipse enim dedit mihi horum, quæ sunt, scientiam veram, ut sciam dispositionem orbis terrarum, et virtutes elementorum, initium et consummationem et medietatem temporum, vicissitudinum permutationes et commutationes temporum, anni cursus et stellarum dispositiones, naturas animalium et iras bestiarum, vim ventorum et cogitationes hominum, differentias virgultorum, et virtutes radicum, ctquæcumque sunt absconsa et improvisa didici : omnium enim artifex docuit me sapientia. » *Tertio,* sapientiam et prudentiam supernaturalem fidei mysteriorum, imo ct donum propheliæ. Salomonem enim eximium fuisse Theologum patet ex ejus Proverbiis et Sapientia : Prophetam quoque exlilisse palet *Proverb,* cap. xxx, vers, i. Vide ibi dicta, llorum ergo omnium scientiam infusam a Deo hac nocte accepit Salomon, idque in gradu valde intenso, ul eorum oblivisci non posset. Ha Abulensis, Serarius, Pineda, Salianus et alii. Addit Josephus, Salomonem a Deo didicisse exorcismos ad conjurandum expellendumque dæmones, et alia plura, quorum meminit Orígenes, tractat. 35 *in Matlh.;* Justinus, Dialog. De *Veritate Christianae Relig.;* Epiphanius in *llccresi Ebionitarum.* Vide Uaronium anno Christi 56, et Sixtum Senensem in *Bibliolh.,* verbo *Salomon.* Unde nonnulli putant Salomoni inditam gratiam gratis datam, ad componendum exorcismos, quibus pelleretur dæmon. Addidit Josephus Salomonem incantationes ad morbos abigendos composuisse, quod est magicum : sed Josephus per incantationes forte accepit preces, quas postea vulgus superstitiose vertit in incantationes vel carmina magica.

Sipientia qui ‹t sXu''-ni».

Addunt, vel potius fabulantur Rabbini Salomonem cognovisse garritus avium, latratus canum, cwterarumque bestiarum voces ct sermocinationes intellexisse. Verum, quis intclligat brutorum voces, quæ ratione ct intellectu carent? frustra ergo id de se jactitant magi.

Ut nullis ante te similis tui fuerit. — Salomon ergo sapientia superavit non tantum Trismegistum, Orpheum, Homerum, Platonem, Solonem, Lycurgum, Aristotelem omnesque Graecorum, Ægyptiorum, Chanaæorum, etc., sapientes, utpote quorum sapientia fuerit studio acquisita, cum Salomoni fuerit a Deo immediate infusa; sed etiam Abraham, Moysen, Davidem, Adamum, saltem post lapsum. Etsi enim hi certis in rebus cxccllucrint ut Abraham in eminenti fide, Moyses in accipiendis a Deo legibus, David in psalmis dictandis, tamen Salomon cos superavit amplitudine sapienti®, quia omnem omnino complexus est, ac Christum Dominum, ejusque sapientiam, unionemque cumS. Ecclesia, ad vivum tam verbis quam factis expressit.

Nec post te subrecturus sit. — Hinc recte infert Abulensis Salomonem sapientiorem fuisse non tantum Adamo ct Moyse, sed etiam Prophetis et Apostolis, solumque Christum excipit, ejusque matrem B. Virginem, licet dc ea dubitet Suarez, tomo 11, disput. xvm, sect. 5. Idem assent S. Hieronymus in cap. mLpAes.vers. 8 : « Salomonem , inquit, omnibus Apostolis sapientiorem fuisse, ut retro Patriarchis vox divina pollicita est, qui de se ipso quoque loquitur confidenter : Deus docuit me sapientiam et intellectum sanctorum cognovi, » Sapient. cap. vu. Intellige in rebus naturalibus et politicis, nam in mysteriis fidei et Evangelii Salomone sapientior erat Paulus et Apostoli. Lyranus tamen, Dionysius et Pererius, lib. V ta *Genes., Quæst.* Ill .censent hic Salomonem dici sapientiorem omnibus, sed ita ut pauci aliqui excipiantur, scilicet Apostoli, etc. Alii hic limitant : a Nullus similis tui,n scilicet in regibus : sed hoc nimis est arctum. Alii cum Serario melius sic : a Nullus; b scilicet eorum qui humano studio suaque industria sapientes evaserunt, ‹t similis erit tui,B qui eam accepisti a Deo infusam : quare hic non fieri comparationem cum Adamo, B. Virgine et Apostolis, quorum sapientia fuit a Deo infusa. Vide Pinedam, hb. HI *Dc Saloni,* cap. vm, qui cl addit Salomoni cum sapientia datum fuisse Spiritum Sanctum, id est majorem gratiam ct sanctitatem : hanc enim ipse in sapientia et cum sapientia præcipue postulabat. Audi Remigium, qui ad illud *Coloss.* cap. n, vers. 9 : *In ipso habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter,* sic scribit: « Aliter habitat in singulis electorum, aliter in Chi isto : quia illis datur spiritus ad mensuram, in illo autem pleniter habitat. Habitavit enim in Salomone per sapientiam, in Daniele per castitatem, in Prophetis per sanctitatem, in Moyse per mansuetudinem; in Christo vero per omnem virtutem et innocentiam. »

13. Sed et il ec, quæ non postiusti, dedi (id est v«r» dare decrevi et illico sensim dabo) tidi, divitias scilicet et gloriam, ut nemo fuerit similis tui in regibus cunctis retro diedls. — Hinc Abulensis putat Salomonem superasse opibus et gloria Nemrod, Ninum, Saulem, Davidem cæterosque reges anteriores, non autem posteriores, qui Salomonem secuti sunt, uli fuit Alexander Magnus, Julius Cœsar, Augustus. Verum Serarius et uhi melius censent Salomonem omnibus omniuo regibus tam futuris, quam prœtcrilis anteferri, om-

ncsquc superasse opibus ct gloria. Nam II *Paral.* cap. r, vers. 12, clare dicitur : « Divitias autem ct substantiam ct gloriam dabo tibi, ita ut nullus in regibus, ncc ante te ncc post te fuerit similis tibi : p ubi ex Hebræo vertas : *Et gloriam quæ non fait sic* (similis) *regibus ante ct post (e non erit sic,* id est similis tui.

Moralitcr, disce hic quantum bonum Dciquo donum sit sapientia, quamque cætcris omnibus anteferendum, imo cælcra omnia secum adducat, atque illud comparari oratione magis quam studio. Auctor enim datorque sapicnliæ est Deus, qui est pater luminum, *Jacobi* cap. i, vers. 5 et 17. Vide ibi dicta; ct S. Augustinus, Præfat. in lib. I *De Doctrina Christiana.*

ver« is. 15. Igitur evigilavit Salomon, et intellexit quod esset SOMNIUM.— Vatablus ct alii exponunt, *q. d.* Evigilans Salomon recordatus est sui somnii, sive se somniasse de sapientia, puta non fuisse rem veram, sed somnium fugax, mendax et evanidum. Verum hoc dici nequit : Salomon enim vere hic adeptus est sapientiam, ul patet ex verbis Scripturas vers. 12 : a Dedi, inquit, tibi cor sapiens et intelligent, » etc., qu ire hic sensus dircele adversatur S. Scripluræ, eamquo elidit ct evertit.

Dico igitur : a Evigilans Salomon intellexit quod esset somnium, » scilicet non naturale, sed supernaturale et divinum, puta visio realiter ct efficaciter una cum re ipsa, scilicet cum sapientia a Deo immissa sibique indita. Undo llcbrœus, Septuaginta et Chaldæus habent : *Igitur evigilavit Salomon, ct cccc somnium,* scilicet consecutum est effectum suum, ac verum apparuit, *q. d.* Salomon evigilans vidit revera sc sapientem effectum siculi sornniarat, id csl sicut dormiens per visum divinum viderat. Vidit enim omnium rerum species menti suæ seso ingerentes et obvolitantes, quibus clare res quaslibet perspiciebat, quas ante non cognoverat; intellexit ergo somnium hoc fuisse reale cl verum, nipote supernaluralc, et a Deo simul cum re somniata immissum. Unde mox intricatam meretricum litem sapientissime diremit, ac cælcra omnia sapientissime administravit, ut palet cx sequent. Ita Suarez, Serarius, Pineda.

Similia somnia non somniata ct falsa, sed rcalia cl vera exstant in S. Scriptura, ut cum S. Petrus ab Angelo liberandus c carcere, jubebatur se vestire cl exire, «existimabat sc visum videre,» cl somniaro, *Actor,* cap. xii, vers. 9, cl tamen vere se vestiebat et exibat. Sic Hebræi e Babylone liberati redeuntes in Jerusalem, dicunt : «In convertendo Dominus captivitatem Sion facti sumus sicut consolali; » Hebræus, *sicut somniantes, q. d.* Adeo Lotus, novus, mirus et inexspectatus fuit nobis reditus ab exilio in patriam, ul videretur esse somnium, ul non revera rediro, sed reditum somniare nos putaremus. Sic Salomon hic evigilans videbatur sibi somniasse; sed mox vidit somnium versum esse in rem veram. Sic S. Hieronymus in somnio correptus a Deo quod Ciceronem præ S. Scripturas legeret, audiensque : « Ciceronianus es, non Christianus,» acriter vapulavit et flagellatus est, non per somnium, sed reipsa. Audi eum, epist. 18 *ad Eustochium :* «Nec vero sopor illo fuerat, aut vana somnia, quibus sœpo deludimur, testis est tribunal illud ante quod jacui ; testis judicium triste, quod timui. Ita mihi nunquam contingat in talem incidero quæstionem. Liventes fateor habuisse me scapulas, plagas sensisse post somnum, cl tanto dehinc studio divina legisse, quanto non ante moralia legeram. »

Cumque venisset (ex Gabaon, ubi a Deo postulaverat sapientiam el impetraverat) Jerusalem, stetit CORAM ARCA FOEDERIS DOMINI, ET OBTULIT HOLOCAUSTA — in gratiarum actionem pro tanto sapiential dono sibi a Deo indito. Arca enim erat in Sion, tabernaculum vero et altare in Gabaon, uli dictum est vers. 4.

JG. Tunc venerunt pua mulieres meretrices ad vcn. i«. regem. — Deo ita disponente ad Israeli patefaciendam Salomonis sapientiam illi paulo aule ab eo inditam, per solerlem lilis meretricum diremptionem. Pro *meretrices* Hebraice est r*D3ïT *zonot,* quod Chaldæus vertit, *tabernarias* sive cauponas: *zona* enim, sive meretrix, dicitur illa, quæ meretur prostituendo vel edulia, vel operas, vel corpus, qualis est caupona, lotrix, sartrix, textrix, purpuraria quæ arte ct opificio suo victum lucratur. El tales has duas fuisse censet noster Sanchez, quia meretrices proprie dicîæ vix suscipiunt filios ob vagum concubitum et seminum commixtionem, nam cuilibet se prostituunt : secus csl de concubinis, quæ uni soli amasio adhærcnl : Ire enim concipiunt perinde ut uxores.

Verum S. Gregorius, Ambrosius, Prosper, Pineda, Salianus el alii passim censent has duas fuisse meretrices proprie dictas, ut vertunt Septuaginta et Noster; idque arguit quod maritorum nulla hic fit mentio, sed ipsæ per se litem contestantur. Meretrices enim, quia sunt avaræ, cupidæ, impudentes, iracundo?, hinc pariter sunt liligiosæ, imo mullarum lilium, lixarum, duellorum, cædium et bellorum causa, uli experientia quotidiana docet.

19. Dormiens quippe oppressit eum, — quia sci- Ven. w. licet volvendo sc incubuit super infantem, cumque mole corporis sui suffocavit. Quocirca Jure Canonico velatur ne matres cum infantibus dormiant, ob periculum oppressionis eorumdem, ul patet Ii, *(jucest.* V, Can. *Consuluit.*

Contenderant coram rege, — quia deerant testes aliirque probationes cl indicia, hinc vocis el clamoris contentione more suo certabant inter se hæ muliercula?»

Allegorico, duæ hæ mulieres rcpræscntanl Sy- Allogo nagogam Judæorum el Ecclesiam Christianorum, ril drtl' quæ inter se contendunt dc puero Jesu ct Messia ™Pmn™" vivo et vero : sed Salomon, id csl Christus, hiem dirimit dicens *Matth.* cap. x : «Non veni pacem mittere, sed gladium. » Veni enim dividere legem

et gratiam, Judreos ct Christianos, fideles ct infideles, uti pulchro docet S. Hieronymus, epist. 131 *ad Ilufllnum,* ubi cl addit Salomonem hoc judicium peregisse anno œtatis suæ duodecimo, hoc enim regnare empisse; sed superius ostendi id factum anno œtatis vigesimo.

Rursum repraesentant Ecclesiam Catholicam, et hæresim Arianam, Nestorianain, ct cadera*, quæ Christum dividunt in duos, ut alius in eo sit Deus, alius homo, ac veros fideles qui sunt vivi Ecclesiæ filii, sibi arrogare et ad suam hæresim pertrahere, ideoque perdere el interimere satagunt. ita S. Augustinus, serm. 200 *De Temp.* : « Impia, ait, et crudelis hæresis clamat ut dividatur. Quid est dividatur, nisi non Filius œqualis sit Patri? dum enim filio subtrahit æqualihtcm, cl bonum omnipotentemque denegavit Patrem. Deus enim Pater si potuit filium sibi similem gignere et noluit, non est bonus : si voluit, et non potuit, non est omnipotens. » At vera mater, scilicet Ecclesia Catholica clamat : a Dato illi puerum, ct nolite dividere eum. Filius meus csl, sed melius apud illam migret natus, migret totus, tamen apud me maneat maternus affectus. Date illi puerum, non auferantur vola membrorum, illius integritas non dividatur, ne mihi pictas auferatur. Quod dicit : Date illi puerum ct nolite dividero, ecce et ego dico. Totum posside, el noli dividere Deum. » Hæc ad verbum ex S. Augustino transcripsit Angelomus, Eucherius vel potius Beda, et S. Prosper, lib. *De Trædcst.*

Tropoio-6icc- Tropologice S. Gregorius, lib. XXI .Vora/, cap. vm, per duas has mulieres accipit veros el falsos doctores : veri enim ct boni discipulorum salutem, falsici mali suam gloriam et lucra quierunt, cum discipulorum perditione, a Quia nimirum, ait S. Gregorius, magistri vigilantes quidem scientia, sed vita dormientes, auditores suos, quos per vigilias prædicationis nutriunt, dum quod dicunt facere negligunl, per somnum torporis occidunt, et negligendo opprimunt, quos alere verborum lacte videbantur. Undo plerumque dum ipsi reprohcnsibiliter vivunt et habere discipulos vitæ laudabilis nequeunt, alienos s bi altrahero conantur : quatenus dum bonos se habere sequaces ostendunt, apud judicia hominum excusent mala quæ agunt, el quasi per subditorum vitam mortiferam tegant negligenliam. Unde illic mulier filium, quia exlinxil proprium, quæsivil alituum : sed tamen veram matrem Salomonis gladius invenit ; quin videlicet cujus fructus vivat, vel cujus intereat, extremo examine ira districti judicis demonstrat. « Solcrtcr deinde advertendum monet S. Gregorius, a quod vivens filius, prius dividi praecipitur, ut soli poslmodum matri reddatur : quia in hac vita quasi partiri conceditur vita discipuli, dum cx illa nonnunquam alter apud Deum meritum, alter vero apud homines laudem habere permittitur. Sed falsa mater cum quem non genuit, occidi non metuit : quia arrogantes magistri el charilalis ignari, si plenissimum nomen laudis cx alienis discipulis consequi nequeunt, eorum vitam crudeliter insequuntur. Invidiai enim face succensi, nolunt aliis vivere, quos se conspiciunt non posse possidere. * Eadem ex S. Gregorio transcripsit Angelomus et Eucherius.

Symbolice S. Ambrosius, lib. HI *Dc Virginitate:* SymU».»- « Du», ait, mulieres sunt fides ct tentalio, quæ a postquam posteritatem suam carnalis vitio conversationis et somno mentis amisit, posteritatis fructus auferre conatur alien». Itaque dum tentatio litigat, fides fluctuat, donec machæra Christi latentes distinguat affectus. Quæ est hæc machæra Christi? illa de qua scriptum est: Gladium veni mittere in terram. Est enim gladius de quo scriptum est : El luam ipsius animam pertransibit gladius. Quis autem sil hic gladius, quæ machæra, cognosce : Verbum, inquit, acutum ct validum, ct penetrabilius omni gladio acutissimo, penetrans usque ad divisionem anione et spiritus artuumque ct medullarum, b

2?i. Dividite (inquit) ixfaxtem vivvm ix düas **PAUTES, ET DATE DIMIDIAM PARTEM VM, ET DIMIDIAM** partem altèri. — Dixit hoc Salomon non serio ut ferens sententiam, sed simulate ,ul exploraret in utra resideret maternus affectus, ul illi filium vivum adjudicaret : nec enim alia probatio, aut aliud medium litem hanc decidendi suppetebat. Nam a natura insita est matri arcanus erga prolem suam amor cl commiseratio, cujus expers est illa quæ non est mater» Naturam ergo hic interrogavit Salomon, cl illa respondens matrem genuinam suo affectu monstravit. Nam, ut ait S. Ambrosius, lib. Ili *Dc Spiritu* Sancto,cap. vu: <Consideravit Salomon quod vera mater plus consuleret filio quam solatio, et gratiam juri, non grati» jura praeferret At vero illa quæ matris simularat affectum, vincendi studio cieca parvi duceret ejus exilium, in quo nesciret pietatis dispendium. Itaque vir ille spiritalis qui dijudicaret omnia (spiritalis enim dijudicat omnia) naturam in affectibus quæsivil, quæ latebat in vocibus, et pietatem interrogavit ut proderei veritatem. Vicit itaque mater charilalis affectu, quæ fructus est spiritus. »

Dices : matri vera' injiciebatur hic metus iniquus dissectionis filii. Respondeo id necessarium erat hoc loco el tempore ad bonum matris; ut scilicet hac ratione perpetua lite cum sua æmula, el jugi periculo perdendi filium liberaretur, quod longe majus ei erat malum. Quare melius erat illam modico tempore hunc melum pati, ut per eum mater esse ognoscerelur, eique filius suus redderetur.

Simili indicio veritatem veramque matrem vel patrem explorarunt et deprehenderunt Imperatoros. Claudius enim Cæsar, ait Suetonius in ejus Vita, cap. xv, a feminam non agnoscentem filium suum, dubia utrimque argumentorum fide, ad confessionem compulit, indicio matrimonio juvenis; d eo enim negato, quod horrebat natura, similia cja judicia, el

filiam agnovit. Claudius igitur matrem negantem quemdam juvenem, qui vero ei filius erat, proprium filium esse, coegit ad confessionem veritatis indicto ei cum ipso juvene matrimonio. Carolus item Magnus certus quod vel pater vel filius, quos captos delinebat quemdam occidisset, incertus tamen uter eorum id fecisset, jussit utrumque suspendi. At cum pater, qui vere deliquerat, nullam videret redemptionis spem, fassus est ct agnovit propriam culpam, et ita filium ab imminente supplicio liberavit. Ita cx vita Caroli refert Joannes Molanus, Rodor Lovaniensis, lib. I *De fide hœrct. servanda,* cap. vm, ct Martinas Delrio, tom. HI *Disguis. Magic,* lib. IV, in præarab., ex Andrea Barbatio in cap. *Praesenti,* de Probatione.

Tertio, hoc Salomonis judicium imitatus est AIphonsus, rexAragonum, qui, ut scribit Antonius Panormitanus in ejus *Gestis,* lib. II, cap. xxxix,cum serva quísdam cx hero suo concepisset, ct filium peperissot, ideoque ex lege Hispaniensi ad libertem proclamaret : herus vero ne matre cum filio privaretur, negaret puerum ex senatum, decrevit ut infans sub hasta venderetur, cumque uni qui majus pretium obtulerat infans traderetur, pater pietate naturali victus a lacrymis temperare non potuit, ct suum osso filium fassus est. Quare rex ct patri filium, ct debitam matri libertatem illico adjudicavit.

Huc pertinet judicium Ariophamis, regis Thraciae, qui cum tres Cimmeriorum regis filii de paterno regno altercarentur, jussit patris cadaver o sepulcro extractum arbori alligari, cl cos arcu contendere, ul qui patris cor transfigeret, ei in regno succederet. Primogenitus guttur transfixit, secundus pectus; tertius junior, sed pientior, noluit in cor patris jaculari, dicens impium esse cor patris transfigere. Itaque huic Thrax regnum adjudicavit. Hoc exemplum recenset *Theatrum vita: humana,* vol. VH, lib. IV, post initium, ac auctorem citat Diodorum, lib. XX; sed Diodorus prieter nomina Ariophamis ct filiorum regis Cimmeriorum nil tale habet; quare mihi idipsum de fide historica suspectum cl mythicum videtur.

VtH.!8. **26.** Dixit autem mulier cujus erat filius vivus AD REGEM (COMMOTA SUNT QUIPPE VISCERA EJUS SUPER filio suo) : Obsecro, domine, dite illi infantem VIVUM, ET NOLITE INTERFICERE EUM. E CONTRARIO ILLA DICEBAT : Nec miui, NEC tibi SIT, SED DIVIDATUR. — Hinc patelhmc non lanium falsam fuisse matrem, sed etiam invidiaci odio laborasse in veram matrem, ideoque petiisse ut ejus filius occidere ur, sicut suus crat mortuus : alioqui enim petiisset sibi servari infantem, cum mater vera illum ei dari a rege postularet, ne filius suus occideretur. Voluit ergo ut filius ejus moreretur, sicut suus filius crat mortuus. Ita Abulcnsis. Audi S. Ambrosium, hb. HI *Dc Virg. :* « Quo audito illa quro petebat alienum non solum acquievit, sed etiam divisionem parvuli depoposcit nullo affectu commola makrno. Illa quæ suum sciebat infantem, non vinci metuens, sed orbari: nec jam solatio suo proprio, sed pignori suo consulens orare occepit, ul incolumis magis puer traderetur aliena;, quam sectus in partes matri propri© redderetur. Unde Salomon qui non majestate divina, sed argumentis ut homo interiorem interrogabat affectum, illi potius judicavit parvulum esso reddendum, quam veram matrein dolor proprius prodidisset : illam vero, quam morituri parvuli misericordia non movebat exortem pronuntiavit esse natura, quam exortem vidit esse pietatis. Veritas ergo non latuit, sed tamen per simulationem alterius fluctuavit : diuquc etiam bona mater eventu hæsit ambiguo, dum judicii periclitatur incerto.»

Tropologice S. Gregorius, lib. XXI *Moral,* cap. vm, per duas has mulieres accipiens falsos el veros doctores : « Perversa mulier, inquit, clamat : Nec meus sit, nec istius. Ut enim diximus, quos sibi obsequi non vident ad gloriam temporalem, cos aliis invident vivere per veritatem. Vera autem mater satagit, ut ejus filius saltem apud extraneam sit, cl vivat; quia concedunt veraces magistri, ut ex eorum discipulis alii quidem inagisterii laudem habeant, si tamen integritatem vitro iidem discipuli non amittant. Per quro pietatis viscera hæc eadem vera inalcr agnoscitur, quia omne magisterium in examine charitatis approbatur : ct sola recipere totum meruit, quro quasi lotum concessit, quia fideles propositi pro eo quod cx bonis discipulis suis non solum aliis laudem non invident, sed utilitatem cis etiam profectus exorant ipsi et integros ct viventes filios recipiunt, quando in supremo examine cx eorum vita perfect© retributionis gaudia consequuntur. »

Simili modo, sed dissimili affectu, et dispari effectu mater Antonini Caracallæ et Gæke Cæsarum, ait Herodianus, ut eos discordes ct imperium dividentes uniret, se ab illis dividi postulavit, ut uterque eorum sui pariem in suo regno haberet. Sed frustra; Caracalla enim metuens fratrem suum Gtelam, utpole populo gratum, cum in sinu matris occidit, atque ut scelus velamine pietatis legeret, eum inter Divos retulit dicens : a Ut non sil vivus, sit Divus. »

27. Respondit rex et ait : Date uuic infantem Ver, t7 VIVUM, ET NON OCCIDATUR : H.F.C EST ENIM MATER ejus. — Natura enim et naturalis compassio certo indicat hanc esse matrem. Vide hic solertiam el sapientiam Salomonis. «Itaque non immerito, ait S. Ambrosius, lib. II *De Oflic.* cap. vin, ©stimalus est intellectus Dei in eo esse, in quo occulta sunt Dei. Quid autem occultius quam internorum viscerum testimonia, in quro sapientis intellectus, velut quidam pietatis descendit arbiter, et velut quamdam genitalis alvi vocem eruit, qua maternus patuit affectus qui elegerat filium suum vel apud alienam vivere, quam in conspectu matris necari. Sapienti© igitur fuit, latentes distinguere conscientias, ex occultis eruere veritatem, el vclultqnaiiam machrora, ita spiritus gladio pe-

netraro non solum uteri, sed etiam animæet mentis viscera. Justitiæ quoque, ut quæ suum necaverat, alienum non tolleret, sed vera mater reel* peret suum. Denique etiam Scriptura hoc pronunw tiavit: Audivit, iuquit, omnis Israel hoc judicium quod Judicavit rex; et timuerunt a facie regis eo quod intellectus Deo in eo esset ut faceret justitiam. »

CAPUT QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

RcMisenlur, vers. 1, *officiales ct principes Salomonis, et vers.* 7, *prafei ti annona* 12 per *singulas tribus. Mox. vers.* 20, *Israelis pax ct felicitas, ac Salomonis quotidiana impensa, regni amplitudo, opulentia, magni¡icentia, præsertim equorum ct curruum. Denique, vers.* 29, ejus sapientia, *parabola, carmina ct libri.*

1. Erat autem rex Salomon regnans super omnem Israel, 2. et hi principes quos habebat : Azarias filius Sadoc sacerdotis; 3. Elihoreph et Ahia filii Sisa scriba ; Josaphat filius Ahilud a commentariis ; 4. Banaias filius Joiadæ super exercitum ; Sadoc aulem, cl Abialhar sacerdotes. 5. Azarias filius Nathan, super eos qui assistebant regi ; Zabud filius Nathan sacerdos, amicus regis; G. et Ahisar præpositus domus, et Adoniram filius Abda super tributa. 7. Habebat aulem Salomon duodecim præfeclos super omnem Israel, qui præbebant annonam regi et domui ejus ; per singulos enim menses in anno, singuli necessaria ministrabant. 8. El hæc nomina eorum : Benhur, in monte Ephraim ; 9. Bendecar, in Macees, et in Salebim, el in Belhsames, et in Elon, et in Belhanan; 10. Benhesed in Arubolh : ipsius erat Socho, et omnis terra Epher ; 11. Benabinadab, cujus omnis Nepbalhdor, Taphet filiam Salomonis habebat uxorem ; 12. Bana filius Ahilud regebat Thanac et Migeddo et universam Beih-an, quæ esi juxta Sarlhana subler Jezrael, a Belhsan usque Abelmehula o regione Jecmaan ; 13. Bengaber in Ramolh Galaad ; habebat Avothiair filii Manasse in Galaad ; ipse præeral in omni regione Argob, quæ est in Basan, sexaginta civitatibus magnis atque muralis, quæ habebant seras æreas; 14. Abinadab Clius Addo præeral in Manaim ; 15. Achimaas in Nephtali ; sed cl ipse habebat Basemath filiam Salomonis in conjugio ; 16. Baana filius Busi, in Aser, el in Baloth ; 17. Josaphat filius Pharue in Issachar. 18. Semei filius Eia, in Benjamin ; 19. Gaber filius Uri, in terra Galaad, in lerra Schon regis Amorrhæi el Og regis Basan, super omnia quæ erant in illa lerra. 20. Juda cl Israel innumerabiles, sicut arena maris in multitudine, comedentes, et bibentes, atque helantes. 21. Salomon autem crai in ditione sua habens omnia regna a flumine terræ Philistiim usque ad terminum Ægypti, offerentium sibi munera, et servientium ei cunctis diebus vit® ejus. 22. Erat autem cibus Salomonis per dies singulos, triginta corisimilæ, et sexaginlacori farinæ, 23. decem boves pingues, et vigilili boves pascuales, ct centum arietes, excepta venatione cervorum caprearum, atque bubalorum, et avium altilium. 24. Ipso enim obtinebat omnem regionem quæ erat Irans flumen, a Thaphsa usque ad Gazan, et cunctos reges illarum regionum ; ct habebat pacem cx omni parto in circuitu. 25. Habitabalque Juda ct Israel absque timore ullo, unusquisque sub vite sua, et sub iìcu sua, a Dan usque Bcrsabcc, cunctis diebus Salomonis. 2G. El habebat Salomon quadraginta millia præsepia equorum currilium, ct duodecim millia equestrium. 27. Nulricbanlque cos supradicli regis præfecti; sed cl necessaria mens® regis Salomonis, cum ingenii cura præbebant in tempore suo. 28. Hordeum quoque et paleas equorum el jumentorum, deferebant in locum ubi erat rex, juxta constitutum sibi. 29. Dedit quoque Deus sapientiam Salomoni, et prudentiam multam nimis, el latitudinem cordis, quasi arenam quæ est in bttore maris. 30. Et praecedebat sapientia Salomonis sapientiam omnium Orientalium et

Ægypüorum, 31. et erat sapientior cunctis hominibus, sapieulior Ethan Ezrahita, et Heman, et Chalcol, et Dorila filiis Mahol ; el erat nominatus in universis gentibus per circuitum. 32. Locutus est quoque Salomon tria millia parabolas, el fuerunt carmina ejus quinque et mille. 33. Et disputavit super lignis, a cedro quæ est in Libano usque ad hyssopum quæ egreditur de pariete, et disseruit de jumentis, el volucribus, el reptilibus, et piscibus. 34. El veniebant de cunctis populis ad audiendam sapientiam Salomonis, ct ab universis regibus terræ, qui audiebant sapientiam ejus.

♦ 4. Sadoc autem et Abiathar sacerdotes, — scilicet sumini, id est pontifices. Dices: Salomon jam ablegarat Abiathar, cumque pontificatu privarat, cap. ii, vers. 27. Respondeo, recensentur hic omnes officiales Salomonis, sive qui jam tum erant, sive qui fuerant,sive qui futuri erant, ut patebit vers 11 ct 15. Voluit enim eos omnes Scriptura hic simul enumerare. Nominat ergo Abiathar, quia is tempore Davidis fuerat Pontifex, cumque ut sibi fidelem David Salomoni commendami : sed quia ipse cum Adonia conira Salomonem conspirara!, hinc cum Salomon pontificatu privavit. Ita Abulcnsis. Alii respondent Abiathar ab exilio a Salomone revocatum, non ad pontificatum, sed ad simplex sacerdotium, uti Deus minando prædixerat ejus abavo Heli, I *Bcg.* ir, 36 : « Futurum est ut quicumque remanserit in domo tua, etc., dicat : Dimitte me ad unam partem sacerdotalem. n Ita Theodoretus cl Procopius. Tertio, Serarius respondet Abiathar vocari sacerdotem, quia fuerat sacerdos.

Ver'-5' 5. Zabud filius Nathan sacerdos, — id csl princeps intimus regi, ut vertunt Septuaginta. Sic filii David vocantur sacerdotes, id est aulre principes cl proximi regi, H *Peg.* cap. vin, vers, ultim.

Veri. 11. **il.** Ta I'IIETH **FILIAM SALOMONIS HABEBAT UXOREM.** — Est prolepsis, necdum enim eam habebat, sed poslea habuit. Nam Salomon hoc tempore eral duntaxat 20 annorum circiter. Unde non poterai habere filiam qure esset nubilis. Idem dico de Acbimaas,qui alteram habuit Salomonis filiam vers. 15. Recensentur enim hic omnes officiales et principes Salomonis simul, sive qui tum erant, sive qui postea facti sunt, uti dixi vers. 4.

v*r>,w. 20. Juda et Israel innumerabiles sicut arena maris, — 7. *d.* Tempore Salomonis crevit tribus Juda et cæteræ undecim Iribus Israelis in innumerabilem quari multitudinem : cratque tum summa rerum omnium abundantia, ita ut omnes in suis opibus ct deliciis gauderent et exultaren!. Allegorico regni Salomonis felicitas repraesentavit felicitatem summam regni Christi in Ecclesia per gratiam, in cocio per gloriam.

v. n. 21. Salomon autem erat in ditione sua uabens **OMNIA REGNA A FLUMINE TERR.E PIIILISTIIM , USQUE** ad TEiiMLNLM Ægypti. — Quæres, quodnam sit **/iunior** terree Philisliim? *Primo,* Gaspar Sanchez censet esse mare Philistinorum, huic enim adjacent Philistini. Secundo, Abulensis censet esse Rinocoluræ rivum, qui disterminat Philislæam ab Arabibus. *Tertio,* alii censent esse Jordanem, vel potius originem Jordanis in Libano: ubi oriuntur duo rivi Jor et Dan; qui mox confluentes faciunt Jordanem. Vero dico tluincn hoc esse Euphralcm. Nam r» *terra Philisliim* non est referendum ad ri *flumine,* ut patet ex Ilebræo (in Ilebræo enim est irto *nahar* in absoluto, non ina *nehar,* uti esse deberet in regimine genitivi, si regeret genitivum terræ) sed ad ri *regna, q. d.* Salomon oblinebat omnia regna terrre Philisliim, allumine, id est qure interjacent a flumine Euphrate usque ad terram Philisliim inclusivo, sive Salomon oblinebat omnia regna regionum inchoando a flumine Euphrate usque ad terram Philisliim. Maluit dicere *terra,* quam *usque ad terram ;* tum ut indicet in terra Philistinorum non fuisse finitum regnum Salomonis, sed per illam extensum usque ad fines Ægypti, *q. d.* a flumine tendendo per terram Philisliim usque ad fines Ægypti; tum quia loquitur concise , et ex aliis Scripturæ locis quasi pervulgatis, concise terminos regni Salomonis a Deo promissos consignat. Scriptura enim terminos terrre sanctæ Judreis promissos assignat flumen Euphratem ab Oriente, ct Philistream ab Occidente, Ægyplum a Meridie. Hoc enim promiserat Deus Abrahæ, Genes, xv, 18, dicens : a Semini tuo dabo terram hanc a fluvio Ægypti usque ad fluvium magnum Euphratem. » Itaque se explicat Auctor hujus libri Regum mox vers. 2-4, dicens : « Ipse enim obtinebat omnem regionem, qure erat trans flumen, a Thapsa usque ad Gazan, » quæ est ultima satrapia Philistinorum. Ita clare non tantum intclligit, sed ct legit S. Augustinus in Quæsl. *in Josuc, Quasi.* XXI : « Et erat dominans, inquit, in omnibus regibus a flumine usque ad terram Philisliim, et usque ad fines Ægypti. Ecce ubi impletum est, quod in Genesi Deus ad Abraham loquens promiltensque prredixerat. A flumine quippe hic intelligitur ab Euphrate. » Neque enim de Jordane hic accipi potest, cum ct citra Jordanem, ct ultra Jordanem jam terras Israelita; obtinerent etiam ante regnum Salomonis. Sic et Chaldæus, a *Pcrath* (id est Euphrate), inquit, *terra Philisliim, usque ad fines Ægypti.* Sic ct Benedictus : A *(lumine terra,* inquit, id est, *usque ad terram Philistiim.* El Isidorus clarius : A *flumine usque ad terram Philisliim.* Sic ct Lyranus ac Mariana Vatablus : A *flumine et terra Palastinorum usque ad Ægyplum.* Dat enim hic tres terminos regni Salomonis, scilicet Euphratem ab

Oriente, Philistinos ab Occidente, et Ægyplum a Meridie, ut dixi.

Vers.!!. 22. ERAT AUTEM CIBUS SALOMONIS (hoc CSt atllæ, sive aulicorum, puta principum, asseclarum ct famulorum Salomonis) triginta cori simila et SEXAGINTA CORI FARINA, DECEM DOVES PINGUES, ET viginti doves pascuaees (alili el saginati in pascuis) et centum arietes.—Hinc patet multitudo eorum quos alebat Salomon, ejusque magnificentia.

Simila csl flos, sive albior et purior farina tritici. cx qua fit panis similigancus et delicatus, de qua Martialis, lib. XIII :

Non poteris simili doles numerare ncc usus.

Et Plinius, libro XVIII, cap. x : a Similago ex tritico fit laudatissimo. Ex Africo justum est e modiis redire semimodios, ct pollinis sextarios quinque. Ita enim appellant in tritico, quod florem in siligine. » Unde Seneca, *epist.* 110:« Utrum panis hic, inquit, plebcius sit, an similigancus ad naturam nihil perlinet. » Sic nobiles comedunt panem similiganeum, plebeiiel rustici triticeum ct siligineum. Porro *conis est* mensura continens modios Romanos triginta. Vide dicta *De Mensuris,* in fine Pentateuchi.

Excepta venatione cervorum, caprearum atque bubalorum. — *Bubalus* hic non est is quem vulgus *Duffalum* vocat, animal stolidum et pauperum cibus, cum hic inter delicias cervorum et caprearum venatione captas ponatur. Unde bubalum esse a caprearum genere asserit Oppianu% lib. Il *Dc Venatione.* Et Plinius, lib. VIH, ait a Africam gignere bubalos, vituli, cervivo potius similitudine, bobus autem sylvesiribus imperitum vulgus nomen bubalorum imponere. » liebraico estilen' *iachmur,* quod Rabbinus Jona vertit, *capram magnam;* Tigurina, *ibicem,* alii, *damam;* alii, *hircum sylvestrem.*

vtrs.u. 2i. Ipse enim obtinebat omnes regiones trans FLUMEN A TBAPHSA USQUE AD GaZAN.—**Thophsa Op**ponilur hic Gazœ; unde videtur sila fuisse juxta Euphratem. Ilie enim limitabat regnum Salomonis ad Orientem, sicut Gaza ad Occidentem. Nonnulli suspicantur Thaphsa esso illam quæ Tharsacus dicitur a Plolemœo, Strabone, Xenophonte ct Slephano. Alia fuit Thaphsacis Jordanem, cujus incolas Manahem occidit, IV *Bcg.* xv, IG. Hinc videtur Salomon regnasse ultra flumen, scilicet ultra Euphratem, ac partem Mesopotamiae obtinuisse, a Thaphsa scilicet usque ad Gazam.

ycri,16. 2G. Et habebat Salomon quadraginta millia PRÆSEPIA EQUORUM CURRILIUM, ET DUODECIM MILLIA equestrium, — hoc est, habebat 40 millia equorum in præsepiis. Sic enim explicatur II *Paralip.* IX, 25 : « Habuit, inquit, Salomon quadraginta millia equorum in stabulis, et curruum equitumque (tum ad pompam, tum ad bellum) duodecim millia.» Est hypallage : « Habebatpræsepia equorum, » id est habebat equos in præsepiis, sive in equilibus. Aut certe per «præsepia, » intelligc septa, quæ in equili cuique equo ad manducandum assignantur: præsepium enim commune in varia septa, quæ cuique equo deputantur, dividitur, ut unus equus ab alio sive muro exiguo, sive trabe interjecta separetur, ne equi vicini septum ct pabulum invadat, cumeoque pugnet et calcitret. Ha Vatablus.

Porro II *Paral.* ix, 25, in Ilebræo jam est : *Habebat Salomon quatuor millia prasepium,* quia scilicet in quolibet presepi sive equili habebat decem equos, ita ut universim haberet 40 millia equorum currilium, ul vertit Noster ct Septuaginta. Nam quatuor millia multiplicata per decem faciunt 40 millia. Ita Vatablus.

Curriles equi vocantur, qui currus trahunt, equestres qui equitem sustinent. Currilibus tot opus habuit Salomon ad vehendum suas reginas, quas habuit 700, et concubinas, id est secundarias uxores, quas habuit trecentas. Item ad annonam, aquam, ligna, lapides, etc., ad fabricam templi cl palatiorum suorum convehenda. Equestribus ad milites ct equites, item ad principes et famulos honorarios, qui in iis se honoris ct maguificenti® causa stiparent et comitarentur.

Censent nonnulli Salomonem in copia tot equorum peccasse contra legem *Deuter.* cap. xvn, 16: « Cum fuerit constitutus rex, non multiplicabit sibi equos,» sed magis peccavit in causa, scilicet in multiplicatione lot reginarum et uxorum, tantoque fastu et pompa regia, quam alere debebat populus. Unde cl murmuravit contra Roboam Salomonis filium, imo ab eo defecit ad Jeroboam, ul audiemus cap. xxii, vers. 4. Abulcnsis tamen excusai Salomonem a peccato, saltem graviore, quod bona intentione id fecerit, ct ob necessitatem, idque in rerum omnium abundantia el summa opulentia. Volebat enim Deus in Salomone suam et Israelis gloriam ct magnificentiam toti mundo ostendere.

29. Df.dit quoque Deus sapientiam Salomoni et Veo. w. PRUDENTIAM MULTAM NIMIS, ET LATITUDINEM (Chaldæus, *dilatationem)* cordis, quasi arenam, qua est in littore maris. — « Latitudinem cordis » vocat magnificentiam et magnanimitatem, puta cor regium, amplum, magnificum, magnanimum; ad tantum regimen ac tanta onera et opera, fabricarum præsertim, magno animo sustinenda et superanda, ut sicut arena plurima est et latissime se porrigit, sic ct cor Salomonis plurima etiam minutissima complecteretur, et ad omnia quæ mento concipiebat opere exequendum sese extenderet. Parum enim prodest mulla mente concipere ct inlelligcro, nisi adsit virtus el strenuitas ad ea in praxim redigendum.

31. Sapientior Ethan. — Hic Ethan fuit insignis Ver*. 3L poeta et musicus, ut palet I *Paralip.* xv, 19; undo el *Psalm,* lxxxvhi, hoc Ululo pnenotatur : « Intellectus Elhan. »

32. Locutus est (dictavit ot scribi fecit) quoqub Ven.lt. Salomon tria millia parabolas. — Partem earum

habemus in *Proverbiis,* ubi a cap. x incipiunt parabola?, et se porrigunt ad libri finetn per versus 658, qui totidem quasi continent parabolas.

Et fuerunt carmina ejus quinque et mille. — Vatablus, *quinque super mille.* Sic et Hebræus, Chaldæus ct Josephus, *q. d.* Liber Odarum Salomonis continebat mille odas ct quinque. Septuaginta vero vertunt, *erant carmina ejus quinque millia.* Hinc patet Salomonem fuisse Poetam. Poesis prisca Hebræorum intercidit: ncc jam numeros carminis in psalmis aliisque carminibus advertimus, nisi in rhythmo.'

Ver». 33. 33. Et disputavit super lignis a cedro que est in Libano, usque ad hyssopum qu.b egreditur de pariete, — hoc est a maximis usque ad minimas. « Hyssopum » hic inlcllige parietariam, quam nonnulli apud Abulenscm vocant origanum vel spartum. Levinus Lemnius, cap. xxvi *Dc Herbis, cl* Pineda vocant adianlhum, Serarius saturtiam, quæ idcirco Arabice nuncupatur *tsatar.*

Er disseruit de jumentis, et volucribus, et reptilibus, et piscibus. — Verisimile est hæc olim in libris fuisse conscripta, uti dc iisdem nuper fuse scripsit Ulysses Aldrovandus, Conrados Gcsncrus, Gulielmus Rondcletius, Julius Scaliger ct alii. Verum hæc omnia pene interciderunt tot sæculorum intervallo, præsertim quia turn non erat lypographia, sed pauca exemplaria manuscripta duntaxat, quæ facile intereunt. Sic et intercederunt omnia Patriarcharum et Sapientoni Hebræorum, Ægyptiorum, Chaldæoruin, Arabum, Graecorum scripta ante Moysen, cujus fere solius cx prisco illo ævo libri et scripta exstant. Addit Abulensis Dei providentia cos interiisse, eo quod nimis curiosa continerent, vel quod nos tanta scientiarum luce, quam ipse per revelationem acceperat, indigni essemus. Glossa censet cos combustos fuisse a Chaldæis ; Eusebius vero, et ex co Glycas ab Ezechia rege.

Hinc patet Salomonem tum privatim suos, tum publice omnes docuisse Physicam et scientiam rerum naturalium, hoc enim significat r» *disputavit* et *disseruit.* Ad hoc enim ipse ledificavit scholam sive acadeiniam in monte Sion, in qua ipso docebat, ut dixi *Proverb,* ix, 1; unde ab eo suam doctrinam hauserunt Pythagoras, Socrates, Plato, Aristoteles, teste Eusebio, S. Ambrosio, Clemente Alexandrino ct aliis.

Addit Pscllus Salomonem scripsisse libros de geminis, ct gentis sive dæmonibus evocandis, certo loco affigendis, el ad opera cogendis. Sed ct magi nonnulli proferunt Salomonis incantationes, claviculam et annuluin : verum hæc magica sunt et Salomone indigna. Vide Pinedam (1).

(I) 31. *El veniebant de cunelis populis ad audiendam sapientiam Salomonis, et ab universis regibus terra qui audiebant sapientiam ejus.* — Subintclligo missi ab universis regibus qui aliquid audierant de sumina ejus sapientia; quin etiam et multi reges, prater reginam Saba, de qua cap. x, venerunt videre Salomonem. Sic legimus apud Lict-se scriptorem Sincnscm, Mou-vang Imperatorem anno 1001 ante Christum, visitasse Sy-vang-mou, cujus regnum, juxta alium scriptorem, Se-ma-lsien, qui scribebat 200 circiter annos ante Christum, ad occidentem maris Caspiani erat positum, in Syria vel Arabia, et multos peritos artifices inde reduxisse, nec non omnimodam scientiam circa res naturales reportasse. (Gaubil, *C/iconologia Sinensis.*) Porro hæc omnia optime conveniunt Salomoni.

CAPUT QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Paciscitur Salomon cum Ilirain dc lignis ct operariis ad fabricam templi.

I. Misit quoque Hiram rex Tyri servos suos ad Salomonem; audivit enim quod ipsum unxissent regem pro patre ejus, quia amicus fuerat Hiram David omni tempore. 2. Misit autem Salomon ad Hiram, dicens : 3. Tu scis voluntatem David patris mei, clquia non potuerit ædificare domum nomini Domini Dei sui propter bella imminentia per circuitum, donec daret Dominus eos sub vestigio pedum ejus. 4. Nunc autem requiem dedit Dominus Deus meus mihi per circuitum ; et non est satan, neque occursus malus. 5. Quamobrcm cogito ædificare templum nomini Domini Dei mei, sicut loculus est Dominus David patri meo, dicens : Filius tuus, quem dabo pro te super solium tuum, ipse ædifieabit domum nomini meo. G. Præcipc igitur ut præcidant mihi servi tui cedros de Libano, et servi mei sint cum servis luis ; mercedum autem servorum tuorum dabo libi quamcumque petieris : scis enim quomodo non est in populo meo vir qui noverit ligna cædere sicut Sidonii. 7. Cum ergo audissel Hiram verba Salomonis, l etatus est valde et ait : Benedictus Dominus Deus hodie, qui dedit David filium

sapienlissimum super populum hunc plurimum. 8. El misit Hiram ad Salomonem, dicens : Audivi quæcumque mandasti mihi ; ego faciam omnem voluntatem tuam in lignis cedrinis el abiegnis. 9. Servi mei deponent ea de Libano ad mare, et ego componam ea in ratibus in mari, usque ad locum quem significaveris mihi, et applicabo ea ibi ; et tu tolles ea, præbebisque necessaria mihi, ut detur cibus domui meæ. 10. Itaque Hiram dabat Salomoni ligna cedrina, et ligna abiegna, juxta omnem voluntatem ejus. 11. Salomon autem praebebat Hiram coros tritici viginti millia in cibum domui ejus, ct viginti coros purissimi olei; hæc tribuebat Salomon Hiram per singulos annos. 12. Dedit quoque Dominus sapientiam Salomoni, sicut locutus est ei; el erat pax inter Hiram ct Salomonem, et percusserunt ambo fœdus. 13. Elegiique rex Salomon operarios de omni Israel, ctcrat indictio triginta millia virorum. 14. Mittcbatque cos in Libanum, decem millia per menses singulos vicissim,ita ul duobus mensibus essent in domibus suis ; cl Adoniram erat super hujuscemodi indictione. 15. Fucruntque Salomoni septuaginta millia corum qui onera portabant, et octoginta millia latomorum in monte, 16. absque præposilis qui præerant singulis operibus, numero Irium millium el trecentorum, præcipiculium populo, el his qui faciebant opus. 17. Præcepilque rex ul tollerent lapides grandes, lapides pretiosos, iu fundamentum templi, etquadrarcnl cos, 18. quos dolaverunt cærnentarii Salomonis et cæmentarii Hiram; porro Giblii præparavcrunt ligna el lapides ad aedificandam domum.

v¿rí. i. **j.** Misit quoque Hiram rex Tyri servos suos ad Salomonem,— ut ei quasi novo regi de inauguratione gratularetur. Litteras Hiram ct Salomonis ex Archivis Tyriorum acceptas recenset Josephus et Eupolemus apud Eusebium, lib. IX *De Præpar.* Earum titulus est : *Sttron Salomoni regi magno salutem,* ubi vocat cum regem magnum, quasi regem regum, ob sapientiam œquo ac opes et potentiam. Hiram enim Hebraice ct a Septuaginta vocatur *Chiram* vel *Churam,* quasi Chironi vel Tyrom, id est Tyriorum rex, ait Serarius. A Phoenicibus Hiram vocatur *Suiom* (Tyrus enim Hebraice dicitur ITO sor, id estpetra, quia in rupe sita :undc *Sarranum ostrum* vocatur Tyria purpura); a Theophilo Antiocheno, Hieromus cl Iliomenus, cujus filiam Salomoni nupsisse asserit Tatianus. A Josepho,lib. VIH *Antiquit.* cap. n, ct lib. I *Contra Apionem* vocatur Iromus Abibali filius.

Vers. 4. **4.** Et non est satan, — *g. cl.* Non est adversarius, non est mihi hostis, cum quo bella geram, vel qui me a fabrica templi impediat.

Vers. 7. **7. BENEDICIUS DOMINUS DI.US IIODII QUI DEDIT DA-**VID filium sapientissimvm. — Hinc videtur quod Hiram partim ex familiaritate cum Davide, partim cx sapientia ct felicitate Salomonis cognoverit Deum verum, quem ipsi colebant. Vocat enim eum *Jchova* (ut habent Hebræi), quod est nomen proprium Dei Moysis et Hebræorum. Hinc quoque strenue cooperatus est Salomoni ad fabricam templi Dei veri, mittendo tot millia operariorum, ligna, lapides; quod utique non fecisset, si ipse pulassct Deum Salomonis non esse verum, sed falsum : pro templo enim (edificasse! idolum. Simile fecit Seleucus rex Asiœ, Il *Machab.* m, 3. Antea enim Hiram coluerat Herculem cl Astarlcm deos Tyriorum, cisque templa œdificarat, uti asserit Josephus, lib. I *Contra Apion.* Porle etiam Hiram cum hisce diis suis patriis simul coluit Deum Hebræorum, uti fecerunt Assyrii translati in Samariam, ut audiemus lib. IV, cap. xvn.

Hinc Eucherius et Angelomus allegorico per Hiram inlelligunt reges Gentium, ul Constantinum , Theodosium , Gratianum , Cardum, qui Christum ct Apostolos, in œdificanda ct propaganda Ecclesia adjuverunt. Unde ct Hiram vel Chiram Hebraice idem est quod *vita excelsus,* aut *vitæ celsitudo;* vel *principatus,* aut *nobilitas,* aut *candor corum,* ait Pagninus in *Nominib. Ilebr.*

10. Itaque Hiram dabat Salomoni ligna cedrina Veri.t0 et ligna abiegna, — scilicet cedros el abietes. Addit lib. il *Paral,* n, 8:aLigna arceuthina,» id est *juniperina,* ut vertunt Septuaginta, scilicet juniperos, quæ ibi in magnam altitudinem ct crassiliemexcrescunt, ul inde fiant trabes pro fabricis. Licet enim David ligna reliquamquo materiam ad fabricam templi præpararit, ut dicitur I *Paralip.* xm, l i, tamen hæc non suffecerunt Salomoni, majora, et plures fabricas palatiorum suorum meditanti. Ha Abulensis.

Allegorico, Eucherius cl Angelomus : a Conversa Gentilitas, inquil, misit ad Christum viros quosdam, ct secundum sæculum claros, sed securi Dominica) increpationis, de monte suæ superbi® jam dejectos el humiliatos, qui ad normam evangelic® veritatis insliluli, in œdificalione Ecclesiæ pro suo quisque merito vcl tempore collocarentur. Misit etiam artifices : quia conversos ad veram sapientiam philosophos, qui gratia eruditionis populis quoque regendis jure præponerentur, Domino Gentilitas obtulit, qualis fuit ipsis Apostolorum temporibus Dionysius Areopagita, qualis

deinceps doctor suavissimus ct fortissimus martyr Cyprianus, oliiquo quamplurimi. Misit cl aurum, quod in eadem pene significatione accipitur, quia nimirum viros sapientia ct ingenio præclaros ostendit, pro quibus cunctis oblationibus Gentilitas a Deo dona exspectat gratiæ coelestis. »

vt». n. H. Salomon altem pr.ebebat Hiram conos tritici viginti millia. — Tyrus enim tunc crat insula cl undique cincta mari, ut in ea nccseri ncc meti posset. Unde Hiram petens a Salomone triticum in sua epistola apud Josephum ait : « Tritico indigemus, quippe insulares sumus : o postea vero Tyrus a Nabuchodonosor per Ircdecim annos obsessa, comportatis in mare terræ aggeribus, ut adiri ct expugnari posset, facta est Peninsula, ul dixi *Eicch.* XXIX, 17 ct 18, et *Isaiæ* xxiii, 10.

Ven 13. 13. ELEGITQIEREX SALOMON OPERARIOS DE OMNI ISRAEL, ET ERAT INDICTIO TRIGINTA MILLIA VIRORUM. — Per « operarios » infellige primarios ct artifices, vel præfectos operum. Nam, ut dicitur cap. ix,22, « de filiis Israel non constituit Salomon servire quemquam, sed erant viri bellatores, el ministri ejus,et principes, et duces, ctpræfecti curruum el equorum, *n*

Vfr» IS. 15. I'UERUNTQUB SaLOM0.NI SEPTUAGINTA MILLIA EORUM, QLI ONERA PORTABANT, ET OCTOGINTA MILLIA latomorum in monte, — hoc est lapicidarum, qui lapides ex monte sive rupe exciderent. Hi cnitn n n erant Israelita), uti jam dixi, sed proselyti, ut patet II *Paralip.* it, 17 et 18. Proselyti igitur hi eranlGabaonilæcætcriquo Chananæi llebræis subjecli, ct ad judaismum conversi. Proselytorum ergo onera portantium et latomorum in fabrica templi erant universim 150 millia, Hebræorum vero triginta millia, ut dictum est vers. 13, quæ addo 450 millibus, fient 180 millia. His adjice Tyrios ct Sidonios, quos Salomon ab Hiram postulara!, ipseque ei submiserat,ut patet vers. Get9, ac .Egyplios, quos Ph irao socer Salomonis ei destinara!, evadent ducenta millia et amplius eorum qui laborarunt in fabrica templi, imo, si credimus Eupolemoapud Eusebium,lib. Il De *Pra-par.,* evadent trecenta ct quadraginta millia : Eupolcmus enim asserit Hiram misisse Salomoni octoginta milia Tyriorum , ac Pharaonem totidem millia Ægypliorum, qui juncti faciunt 1G0 millia, quæ si addas 180 millibus a Salomone destinatis, fient 310 millia. Verum hic numerus videtur nimius ct quasi incredibilis. Unde nonnulli opinantur errorem esse in numeris Eupoleini vel Ettsobii, ut octoginta millia irrepserint pro ocio vel octodecim millibus. Sub latomis, id est lapicidis, intellige lignorum cœsorcs, sed hic latomi soli numerantur, quia erant plurcs lapicidæ quam lignicidas. Sic sub onera portantibus intellige aurigas, nautas, muliones, agasones, etc.

16. Absque præpositis, etc., numero trium mil– Ver», i* lium et trecentorum. — Dices : Il *Paral,* n, numerantur tria millia ct sexcenti. Respondeo, cx sexcentis erant trecenti,qui ipsispræposilis præerant, quos addit ct supplet liber *Paralip.* Ita Vatablus, Dionysius, Cajetanus et Salianus.

17. Ut tollerent lapides grandes, lapides pre- Ver». tinosos, IN FUNDAMENTUM TEMPLI. — Ergo hi lapides pretiosi non erant adamantes, carbunculi, smaragdi, sed marmorei : hi enim sunt duri ct fortes, ut in fundamenta mittantur ibique fabricam omnem sustineant. Porro marmor est magni pretii ct varii generis. Aliud enim dicitur Ophites, eo quod habeat maculas instar serpcnlum : êçucnim est serpens. Aliud dicitur Porphyrites, quod rubeat, ac candidis punctis dispungatur. Aliud est Parium et album, aliud nigrens, aliud viride. Aliud dicitur sphengiles, quod splendet et tralucet.

ts. Porro Giblii pr.«paraverunt ligna et lapi- Ver», u. des. — Putant nonnulli fabros hos dictos Giblios ab Debraio bw'jcòu/, id est terminus, quod dolando lapides cos eleganti figura terminarent. Verum dico Giblios sive Biblios (littera enim *g* subinde commutatur cum littera 6) dici ab urbe Biblo, de qua Adrichomius, pag. 185, num. 11: « Biblus, inquit, sive Byblos, ct Biblium, olim Evo seu Evasa, nunc Gibcl, Giblec ct Bibleth dicta, inclyta Phoenices civitas est, quæ Hebraice Gebal et Gobcl; incolæ vero ejus Biblii seu Giblii in sacris litteris vocantur. Hæc versus Aquilonem a Cane iluvio iribus, contra Austruin vero a civitate Botro quatuor millianbus super mare sita, ab Evæo sexto filio Chanaan fundata scribitur, de qua in tertio Regum libro hoc modo legimus. Porro Biblii præparaverunl (Salomoni) ligna et lapides ad ædificandam domum Domini. » Denique in Biblo erant Adonidis templa, ait Strabo, hb. XVI. Hodie Gaela dicitur (1).

(1) Hodie ab Arabibus *Djebteh,* vel *Djebel,* vel *Djcbait* nuncupatur, inter Trioolim ‹n Berytum sita, a Tripoli distans 53 kil.

CAPUT SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Salomon fabricat templum.

1. Facium esi ergo quadringentesimo ct octogesimo anno egressionis filiorum Israel de terra Ægypli, in anno quarto, mense Zio (ipse est mensis secundus), regni Salomonis super Israel, ædificari empii domus Domino. 2. Domus autem quam ædificabat rex Salomon Domino, habebat sexaginta cubitos in longitudine, et viginti cubitos in latitudine, ct triginta cubitos in altitudine. 3. Et porlicus erat ante templum viginti cubitorum longitudinis, juxta mensuram latitudinis templi, ct habebat decem cubitos latitudinis ante faciem templi. 4. Fccilque in templo fenestras obliquas. 5. Et ædificavit super parietem templi tabulata per gyrum, in parietibus domus per circuitum templi ct oraculi, cl fecit latera in circuitu. 6. Tabulatum quod subter eral, quinque cubitos habebat latitudinis , el medium tabulatum sex cubitorum latitudinis, el tertium tabulatum septem habens cubitos latitudinis. Trabes autem posuit in domo per circuitum forinsecus, ut non bærerent muris templi. 7. Domus autem cumædificaretur, de lapidibus dolatis atque perfectis ædificata est ; et malleus, et securis, elomne ferramentum, non sunt audita in domo cum ædificarelur. 8. Ostium lateris medii in parte erat domus dextræ, ct per cochleam ascendebant in medium cœnaculum, et a medio in tertium. 9. Et ædificavit domum, et consummavit eam; texit quoque domum laquearibus cedrinis. 10. Et ædificavit tabulatum super omnem domum quinque cubitis altitudinis, et operuit domum lignis cedrinis. Í1. Et factus est sermo Domini ad Salomonem, dicens : 12. Domus hæc quam ædificas, si ambulaveris in præceptis meis, et judicia mea feceris, et custodieris omnia mandata mea gradiens per ea, firmabo sermonem meum libi quem loculus sum ad David patrem tuum. 13. El habitabo in medio filiorum Israel, ct uon derelinquam populum meum Israel. 14. Igitur ædificavit Salomon domum, el consummavit eam. 15. El ædificavit parietes domus intrinsecus tabulatis cedrinis, a pavimento domus usque ad summitatem parietum, et usque ad laquearia, operuit lignis cedrinis intrinsecus, el texit pavimentum domus tabulis abiegnis. 16. Ædificav iique viginti cubitorum ad posteriorem partem templi tabulata cedrina a pavimento usque ad superiora, et fecit interiorem domum oraculi in Sanctum sanctorum. 17. Porro quadraginta cubitorum erat ipsum templum pro foribus oraculi. 18. El cedro omnis domus intrinsecus vestiebatur, habens tornaturas et juncturas suas fabrefacta-, el calaturas eminentes ; omnia cedrinis tabulis vestiebantur, nec omnino lapis apparere poterat in pariete. 19. Oraculum autem in medio domus, in interiori parte fecerat, ul poneret ibi arcam foederis Domini. 20. Porro oraculum habebat viginti cubitos longitudinis, et viginti cubitos latitudinis, el viginti cubitos altitudinis, et operuit illud, atque vestivit auro purissimo ; sed et altare vestivit cedro. 21. Domum quoque ante oraculum operuit auro purissimo, el affixit laminas clavis aureis. 22. Nihilque erat in templo quod non auro tegeretur; sed et totum altare oraculi texit auro. 23. Et fecit in oraculo duos cherubim de lignis olivarum, decem cubitorum altitudinis. 24. Quinque cubitorum ala cherub una, et quinque cubitorum ala cherub altera ; id est, decem cubitos habentes, a summitate alæ unius usque adalæ alterius summitatem. 25. Decem quoque cubitorum erat cherub secundus; in mensura pari, et opus unum erat in duobus cherubim; 26. id est, altitudinem habebat unus cherub, decem cubitorum, el similiter cherub secundus. 27. Posuilque cherubim in medio templi interioris; extendebant autem alas suas cherubim, el tangebat ala una parietem, ct ala cherub secundi

tangebat parietem alterum : alæ autem alteræ in media parte templi se invicem contingebant. 28. Texit quoque cherubim auro. 29. Et omnes parietes templi per circuitum sculpsit variis cælaturis et torno, ct fecit in eis cherubini et palmas, et picturas varias, quasi prominentes de pariete, el egredientes. 30. Sed et pavimentum domus texit auro intrinsecus cl extrinsecus. 31. Et in ingressu oraculi fecit ostiola de lignis olivarum, postesque angulorum quinque. 32. Et duo ostia de lignis olivarum, et sculpsit in eis picturam cherubim, et palmarum species, et anaglypha valde prominentia ; ct texit ea auro; ct operuit tam cherubim quam palmas et cætera auro. 33. Fccitque in introitu templi postes dc lignis olivarum quadrangulatos, 34. ct duo ostia dc lignis abiegnis altrinsecus, el utrumque ostium duplexerai, et se invicem tenens aperiebatur. 35. Et sculpsit cherubim, ct palmas, et caelaturas valde eminentes; operuitque omnia laminis aureis opere quadro ad regulam. 36. Et aedificavit atrium interius Iribus ordinibus lapidum politorum, ctuno ordine lignorum cedri. 37. Anno quarto fundata est domus Domini in mense Zio, 38. et in anno undecimo, mense Bul (ipse est mensis octavus) perfecta csl domus in omni opere suo, et in universis utensilibus suis, œdificavilque eam annis septem.

IDEA TEMPLI.

templum Salomonis fuit instar tabernaculi Moysis : tabernaculum cnim erat quasi templum mobile llebræorum peregrinandum in deserto : templum vero erat quasi tabernaculum fixum ct stabile eorumdem quieto habitantium in terra promissa. Quare sicut Deus ideam tabernaculi dedit Moysi, *Exodi* cap. xxv et seq., sic ct idem templi fabricandi dedit Davidi, ut is eam traderet Salomoni ut palet I *Parol,* cap. x.xvin, vers. 19. Templum ergo æque ac tabernaculum proprie duas habebat partes, una anterior dicebatur Sanctum, altera posterior dicebatur Sanctum sanctorum, id est sanctissimum, uti est chorus in templis nostris. In Sancto erant tria, scilicet *primo,* candelabrum septiceps totidem lucernis impositis lucens. *Secundo,* mensa panum propositionis, continens duodecim panes, quos duodecim Iribus offerebant Deo ingratiarum actionem, quasi protestantes sc in terra promissa ali a Deo. *Tertio,* altare thymiamatis vicinum et obversum Sancto sanctorum, in quo quotidie mane et vespero immolabatur thymiama Deo residenti in Sancto sanctorum. Jam in Sancto sanctorum erat arca hederis cum suo operculo, id est propitiatorio, sustinens duos Cherubinos, qui junctis alis exhibebant quasi sedem et thronum Deo inde danti oracula et responsa de iis, quæ ab eo sciscitabatur pontifex indutus Rationali Urim cl Tummim. Nam in Sanctum sanctorum nemo ingredi poterat nisi pontifex, in Sanctum vero nemo nisi sacerdos : qua pro populo ante Sanctum adjectum fuitalrium sub dio, quod erat quasi populi sive laicorum templum, ulin co orarentet sacrificia spectarent.

Atrium hoc erat duplex. Prior cnim ejus pars vicina Sancto cedebat sacerdotibus : in eo enim erat altare holocaustorum, in quo sacerdotes victimas immolabant, ac labrum sive marc œncum, in quo sacerdotes tam se quam victimas abluebant. Posterior ct remotior a Sancto atrii pars cedebat laicis, qui inde spectabant sacrificia, quæ fiebant in atrio sacerdotum; unde ab eo distinguebatur muro alto 1res cubitos dunlaxal, ita ut laici ultra cum spectare possent sacerdotes corumque actiones. In hoc atrio Christus docuit. Nam in Sanctum ingredi non poterai, eo quod non esset sacerdos Leviticus. In atrium utrumque nemo ingredi poterat nisi mundus. Quare pro immundis et Gentilibus Herodes adjecit tertium atrium, quod erat extimum et remotissimum a Sancto; ac separatum ab atrio Judaeorum mundorum.

Porro ad muros vel latera horum atriorum erant exedra), quæ et gazophylacia et pastophoria dicuntur, hoc est cubicula sacerdotum, et supellectilium templi, ut vestium sacrarum, quas hic induebant sacerdotes, ac deinde exuebant et reponebant.

Templum majus cl magnificentius erat tabernaculo. Tabernaculum enim longum erat cubilis triginta (Sanctum cnim longum erat cubitis viginti, Sanctum sanctorum decem) totidem altum; latum vero dcccm cubitis. Quare tam in tabernaculo, quam in templo, Sanctum erat quadrangulum, quia duplo longius erat quam latius, Sanctum sanctorum vero erat quadratum, quia tam latum erat quam longum. Templum autem longum erat sexaginta cubitis (Sanctum cnim longum erat quadraginta cubitis, Sanctum sanctorum vero viginti) latum erat viginti cubitis, altum triginta usque ad primam contignationem, inde vero sursum per tabulata extendebatur ad nonaginta cubitos, ita ut universitâ in altitudine haberet centum cl viginti cubitos.

Rursum in tabernaculo unum erat candelabrum

et una mensa, in templo vero erant deeem mens® ct totidem candelabra.

Insuper atria in templo majora erant quam in tabernaculo. Erant enim atria quasi amplissima are®, partira sub dio apertæ et patentes, partira porticibus ad latera conleclæ, unde ct porticus nominantur, ut tempore pluvi® ad cas so recipere posset populus. Ad atrium sacerdotum ingressos quoque fuisse Levitas, eo quod ipsi sacerdotibus in immolatione victimarum subservirent, censent Theodoretus, *Quæsf.* XXII, Angclomus, cap. i, ct Serarius : qui idem censet de Natbinœis, hi cnim plurima ligna ct aquas comportare debebant ad tot victimarum immolationem, quæ fiebat in atrio sacerdotum; Joannes Budinius, lib, I *De Gloria Christi Domini,* cap. v, unicum atrium sacerdotum fuisse vult quatuor stadiorum, ita ut nimirum totus templi ambitus quinque stadiorum fuerit. Adrichomius, lib. *De Jerusalem,* num. 101, dicit atrium profanum fuisse quatuor stadiorum.

Allegorico, templum representaba! Ecclesiam militantem; anagogice triumphantem in culis; tropologice, animam sanctam, quæ per fidem in hac vita, et per speciem in altera Reum facie ad faciem contemplatur, el hac contemplatione beatur.

Fuse et accurate templi fabricam describunt Josephus, lib. VIII *Antiq.* cap. n; Pineda, lib. V *Dc Rebus Salomonis;* Franciscos Ribera,lib. *De Templo;* Joannes Baptista Vilalpandus, Abulensis, Arias Montanus, Christianus Adrichomius, Richardus de S. Victore, Cajctanus. Mysticam templi explicationem fuse affert Ueda libris Iribus *De Tabernaculo,* Eucherius, Angclomus, Rupertos et Francisent Ribera, lib. V *De Templo.* Vide etiam si libet quæ annotavi *Exodi* xxv ct seq., ubi tabernaculum omnesque ejus partes tam ad litteram quam mystice explicui. Multa quoque addidi *Ezcchiclis* cap. XL et seq.

Magnificentia templi quanta cl quam eximia
ccrah. fuerit ex variis conjici potest. *Primo,* quod lera-
Primo. pium fuerit opus Salomonis, qui fuil rex sapientissimi, opulentissimus cl magnificentissimus.

Secundo. *Secundo,* quod templum facium sit ad ideam non hominis, sed Dei ipsius, qui illam dedit Davidi, ul eam traderet Salomoni, uti dixi. Volebat enim Deus ut Judrois cl hominibus rudibus, qui Deum ct divina (estimare cl ponderare nesciunt, divina majestas in templi magnificentia repraesentaretur, ul ex illa discerent cum (estimare, revereri cl admirari. Hanc causam dat Salomon, II *Paralip.* n, 5, dicens : « Domus quam ædificare cupio magna est. Magnus est cnim Deus noster super omnes deos, p

Terto. *Tertio,* cx eo quod templum hoc ab omnibus habitum sit orbis miraculum. Insuper parietes ut laquearia ejus tegebantur auro, ita ul omnia renilerent auro, et intrantium oculos fulgor undique occurrens perstringeret, ail Josephus, lib. VIII, cap. n.

Quarto, cx numero operariorum et prefecto- Owu.
rum : laborarunt cnim in co ducenta hominum millia cl amplius, per septem continuos annos, uti ostendi cap. v, 15.

Quinto, cx opibus ad templi fabricam Salomo- Quiote,
ni relictis. Reliquit cnim ci paler David, ul dici*
tur I *Paralip.* xxn, U, centum millia talentorum auri, quæ ad nostram monelam redacta facilini mille ct ducentos milliones. Millioncm voco decies centena millia aureorum. Insuper reliquit ci mille millia talentorum argenti, qua* lantumdem efficiunt, puta mille cl ducentos milliones auri. Libra enim una auri olim valebat decem libras argenti. L'ni versim ergo reliquit ci bis mille et quadringentos milliones aureorum, preterms, ligna, lapides cætcramquc fabric® materiam innumeram. Inde I *Paralip.* xxn, 14, additur : « .Eris vero et ferri non csl pondus : vincitur enim numerus magnitudine.®

Sexto, < malleus ct securis, ct omne ferramentum non sunt audita in domo cum ædificaretur.» Addit Josephus in fine lib. XV, aiolo tempore»» quo templum struebatur, nunquam inlcrdiu pluisse, noctu lanium imbribus descendentibus, ne interrumperetur œdificatio, licet Josephus ibi proprie loquatur de templo Herodis.

Septimo, Hebræi decera mira ct quasi miracula templi recensent, penes quos sit fides. *Primum,* a Nunquam abortivit mulier propter carnis nidorem in sanctuario. *Secundum,* nunquam fœluil caro sanctuarii. *Tertium,* neque conspecta fuit musca in domo mactationis. *Quartum,* non accidit casus nocturnus sacerdoti magno in die expiationis. *Quintum,* non extinxerunt pluvi® ignem qui erat in strue lignorum. *Sextum,* Lon vicit ventus columnam fumi. Sepftmtmi, non repertum ullum vilium in Gomer, ncc m duobus panibus, ncc in panibus facierum. *Octueum,* stabant coarctati ct adorabant dilatati. *Nonum,* nunquam læsit aliquem serpens ct scorpio in Jerusalem. *Decimum,* nec dixit homo socio suo : angustior mihi est locus quam ut possim pernoctare Hierosolymis. »

1. Factum est eiigo quadrijcgextesimo et octo- L
GI SIMO AXXO EGRESSIONIS FILIORUM ISRAEL DE TERRA Æg\PTI, IX ANXO QUARTO, MENSE ZIO (IPSE EST MENSIS SECUNDIS) RiGM Salomonis si per Israel, adificari coepit domus Domino. — Perperam ergo Josephus ab exitu Hebreorum usque ad fabricam templi numerat annos 592(sic cnim legendum m Josepho ostendit Ribera, lib. I *De Templo,* cap i, non GI2 uli jam habent Codices Latmi Josephi), ac Reda numerat annos 490, Sulpilius 588, Theophilus 602, Ccdrenus 672, Philaslrius 713, Scrariushio in cap. mi, numerat annos 680. Hæc cnim omnia repugnant huic loco, ubi Hebræi, Septuaginta, Chaldæi et Latina constanter numerant annos dunlaxat 480, quorum compulum precise per annos Judicum assignavi *Judie,* cap. in, 13. Ubi nola Septuaginta Romana hic habere annos ÍÍ0 dunlaxat, sed non numerant annos 40, qui-

bus *Hcbr&i* peregrinati sunt in deserto; quare egressum ex Ægypto completum intelligunt, et sub co comprehendunt ingressurn in ter am promissam, qui contigit anno quadragesimo ab egressu ex Ægypto. Verum Septuaginta, Complutensia cl Regia habent ut Noster et Hebræi scilicet annos 480.

Crcpil igitur Salomon ¿edificare templum anno ¿piarlo*regni* sui, mense secundo; perfecit vero illud anno undecimo mense octavo, ut dicitur vers. 37. Unde sequitur œdificalionem hanc durasse septem annos, cl septem menses praecise. Sed Scriptura septem menses quasi quid minutum subticct, ct integrum annorum duntaxat numerum assignat. Cœpil ergo templum fabricari anno mundi 2933, qui fuit a diluvio annis 1276, ante Christi nativitatem anno 1017, juxta tabulam Chronologicam, quam præfixi Pentateucho.

Porro Josephus ait fabricatum fuisse templum anno 12 Hiram regis Tyri, indeque numeral 143 annos usque ad œditicationcm Carthaginis, quam fccil Dido ex Tyro navigans in Africam. Sed error irrepsit in compiliti Joscphi, nam non 113, sed 125 duntaxat fluxere anni, uti cx regum Tyri, qui Hiram successere, annorum numero, quem recenset Josephus, arithmetice demonstrat S ilianus anno mundi 3166, in fine quo ipse Carthaginem conditam asserit, qui fuit annus decimus Joas regis Juda, ct28 Elisæi prophelæ, licet varii varie hac de re scribant.

Porro, cur hic numerentur anni fabricæ templi ab egressu Hebræorum ex Ægypto, causam dant Beda, Abulensis,clcxeisPineda,lib.V, cap.v, quod tunc primum suum populum redigeret Deus sub forma rcipublicæ ac certis ritibus, certisque sanctæ religionis ct fidei legibus communiret. Ideo ubi illiusmct religionis templum amplissimum atque sanctissimum œdificabalur, ct cujus erectione cl opportunitate aha vel altaria vel loca religiosa cessare debebant; denique maximum incrementum religio el respublica perceptura erant, oportuit ejusdemmet religionis et rcipublicæ initia designari.

Locus fabricæ templi describitur II *Paral,* cap. m, vers, i, ubi dicitur : a Et coepit Salomon (Edificare domum Domini in Jerusalem in monte Moria i ubi Abraham jussus fuit immolare Isaac *Genes.* xxii), qui demonstratus fuerat David patri cjus, in loco quem paraverat David in area Ornan Jebusæi. d Hinc ct Clnistus ibidem, pula in monte Calvariæ, qui pars est montis Muria, crucifixus seipsum victimam Deo obtulit pro mundi sainte. Hcc enim adumbrabat immolatio Isaac, ct victimarum omnium in templo. Denique templum «i-dificatum fuit m loco perlinente ad tribum Benjamin, uti omnes Interpretes docent, et palei DeuUr. xxxni, 12. Sic cl Pialo, lib. VII Public., el Aristoteles, lib. M *be Legibus,* docent in montibus ædiücanda esse templa, ut eminus sint conspicua, et cœlo Deoque viciniora.

Rursum II *Paral.* m, 3, dicitur Salomon «codificasse longitudinis cubitos sexaginta in mensura prima, » id est ante distinctionem Sancti a Sancto sanctorum, prima mensura longitudinis totius templi fuit sexaginta cubitorum, quæ mensura deinde distincta cl divisa est co modo, ul ex ea Sanctum haberet 40 cubitos, reliquos vero viginti haberet Sanctum sanctorum. Ha Vatablus; aliter Abulensis. Prima mensura templi, inquit, fuit longitudo, quia *primo* in longum rcdificarunt utrumque templi parietem, deinde in latum parietes transversos.

Ix mense Zio,— jam legunt Hebræi *in mense zif,* quia pro 1 *vau* vocali cum puncto *cholem,* legunt *vau* consonantem sine puncto. Idem mensis Hebraice dicitur TN *iiar* ab UN *or,* id est lux, splendor. Unde Chaldæus vertit, *in mense aperiionis sive splendoris florum,* eo quod isto mense germina et flores sc aperiant, eorumque viror el decor tunc splendescat.

Ipse e^t mensis secundus — qui parlim respondet nostro aprili, parlim maio, sicut primus Hebræorum mensis dictus Nisan, parlim respondet nostro marlio, parlim aprili, quod tempus est aptissimum ad fabricam.

2. Domus (templum) autem, etc., madebat sevagixta cubitos in longitudine, et viginti cubitos in latitudine, et triginta cubitos in altitudine. — Dices : II *Paralip.* iv, 4, dicitur : « Porro altitudo centum viginti cubitorum crat. » Respondeo, altitudo templi usque ad primam contignationem, sive usque ad primum tabulatum, erat triginta cubitorum, uti hic dicitur : altitudo vero ejusdem usque ad summam contignationem, sive usque ad summum tectum el pinnaculum, crat 120 cubitorum, ut in lib. *Paralip.* dicitur. Erat enim quasi aliud nidificium supra templum; ubi repositi fuere templi thesauri, donaria, vola, item velus tabernaculum Moysis et Davidis altare, etc. : ita Eucherius, Angclomus, Abulensis cl passim Interpretes. Vide Hiberam, lib. I *De Templo,* cap. v, et Vilalpandum, pag. 2G7. Ilie etiam latuit Joas puer, et postea rex, ait Cajctanus, fugiens Alhaliam occidentem filios regis, IV *Jicg.* n, 3. Tanta altitudo ct moles templi sustentabatur crassis parietum muris, quibus incumbebat. Muri quoquo fulciebantur per suas parastados (vulgo *pilastres)* et anlhtridcs, de quibus vide Vilalpandum.

Porro ex templo hoc ad tabulata conscendebatur per cochleam, de qua vers. 8 : « Et per cochleam, inquit, ascendebant in medium cœnaculum (tabulatum), el a medio in terlium. »

Denique cum Judæi post reditum cx Babylone templum a Chaldieis combustum reædificarunt, ad sexaginta duntaxat cubitos altitudinis illud evexerunt, eo quod Cyrus vetaret altius erigi, timens ne Judæi rebellantes cx templo facerent arcem, ut palet I *Esdræ* cap. vi, et ex Josepho.

Allegorico Angclomus : « Longitudo domus Dei, inquit» longanimitatem designat Ecclesiæ, quia

in exilio peregrinationis ejus patienter adversa quæque tolerat, donec ad patriam quam exspectat perveniat. Latitudo insinuat charitatcm, quæ dilatato sinu mentis non solum amicos in Deo, sed et inimicos diligere gaudet propter Deum : donec veniat tempus, quando sive ad pacem suam conversis, sive funditus omnibus cxlinctis inimicis, cum solis gaudeat amicis in Deo. Altitudo spem denuntiat futura retributionis, cujus intuitu libenter infima quæque, sive quæ demulcent, sive qure adversantur, contemnit : usque dum utrisque transcensis sola mercatur videre bona Domini in terra viventium. »

Vers. 3. 3. Et porticus erat antb templum viginti CUBITORUM LONGITUDINIS, JUXTA MENSURAM LATITUDINIS TEMPLI : ET HABEBAT DECEM CUBITOS LATITUDINIS ante faciem templi, — ita scilicet, ut hi decem cubili latitudinis porticus adjungerentur non latitudini, sed longitudini templi, quia latitudo porticus crat minor, nipote decem cubitorum duntaxat, quam latitudo templi, qure erat viginti cubitorum, quare ct jungi et adaequari non poterat : adjuncta est ergo longitudini templi. Eadem vero erat longitudo porticus, qu® latitudo templi, scilicet viginti cubitorum ; quare illa huic adjuncta et adrequata fuit : latitudo vero porticus, qurecrat decem cubitorum, adjuncta fuit longitudini templi, qure crat sexaginta cubitorum, ita ut adjuncta latitudine porticus, templum cum porlicu haberet septuaginta cubitos in longitudine cl viginti cubitos in latitudine. Ita Ribera et alii.

Erat hrec porticus templi vestibulum ad elegantiam et magniiìcen'iam, reque ac ad usum addila Sancto, sive anteriori parti templi. Id imitati sunt Christiani primi, qui suis templis iisdem de causis adjecere porticus, qu des videre csl Romre in BasilicaS. Petri, S. M irire Majoris, S.Joannis Lateranensis, S. Laurentii, S. Creciiiæ, etc., idque ad multiplicem usum. In porticibus enim manebant excommunicali, pernitentes, catechumeni, quibus templum ingredi et Missam audire fas non eral. Item pauperes, mendicantes et peregrini, qui a prandio vel noctu basilica clausa, in porlicu orabant el pernoctabant. Ad hæc, qui in templo litteras ct nuntios accipiebant de rebus domesticis vel similaribus, o templo, ubi illa expedire cl tractare non decebat, egrediebantur in porticum, ibiquo ea peragebant. In porlicu etiam parabantur sedes, scamna, ornamenta creteraque inferenda in templum.

Porro templum, inquit Angclomus cl Eucherius, «eral conversum ad Orientem, sicut ct tabernaculum, habebalquc ostium porticus al) Oriente contra ostium templi, juxta quod historicus Judaeorum Josephus apertissimo docet, ita ul sol requinocliidis oriens directis radiorum suorum lineis per ostia tria, porticus videlicet, el templi cl oraculi arcam testamenti perfundere posset. »

Unde allegorico per porticum hanc significantur sancti, qid Christum precessernnt, puta Patriarchi et Prophet®, qui orientem huic mundo solem justitire primi su-ccpcrunt, et nascenti m carne Domino testimonium, sive vivendo, sive predicando, sive nascendo, sive etiam moriendo, prebuemnt, ait Angclomus et Eucherius.

Denique nonnulli censent hanc esse porticum Salomonis, in qua docuerunt Christus et Apostoli; ita Abulensis, Titelmanus, Janscnius, cap. xeni *Concord. Evangel.;* sed hallucinanliir : hare enim porticus crat vicina Sancto ante atrium sacerdotum , in quorum neutrum ingredi licebat Christo ct Apostolis, eo quod non essent sacerdotes veteris legis. Vide qure de porlicu Salomonis dixi *Actor.* cap. m, vers. 11.

4. Fecitque in templo fenestras obliquas. — vm Hebraice *seekuphim atumùn,* id est *aspicientes clausas,* hoc est, ut Chaldæus, *intrinsecus aperta*, extrinsecus clausas,* puta introrsum latiores. cxlrorsum angustiores (forte etiam cancellis obductas : unde Septuaginta vertunt, *cancellatas vel reticulatas)* ideoque a *attigua*,* » ut vertit Noster, ul videlicet plus luminis admitterent : quia, ut docent Optici sive Perspective in obliquis hisce fenestris radii solares venientes forinsecus intersecint se in superficie extimi fenestra, ubi est locus angustior, ac deinde dilatantor, e longe latcque se per domum dispergunt (unde Symmachus pro *obliqua*,* vertit *sagittarias,* qure scilicet lucem quasi sagittam emittunt), sic enim lux solis in domum intrat per modum pyramidis inversa. Iti S. Hieronymus in cap. xl *Ezceh.,* Ribera, lib. l De *Templo,* cap. xiii, Eucherius, Angelomus ct abi. Audi S. Hieronymum in cap. xli *Ez^hicl :* « Fenestra* quoque erant facte m modum retis, instar cancellorum, ul non speculari lapide, nec vitro, *ed lignis interrasilibus cl vermiculatis clauderentur (pro qn bus in Hebraico obliquas fenestras habes), qure in tribus tantum erant partibus templi, ad dexteram videlicet, el ad sinistram, et post tergum, id est ad Meridiem cl ad Aquilonem, ct ad Occidentem. Orientalis autem pars non habebat fenestras, quia ipse introitus clarum immiti bat lumen intrinsecus, et cuncta interiora templi januarum lumine complebantur, ita ut per singulas fenestras et cancellorum foramina intro quis posset aspicere. »

lire fenestra erant in Sancto duntaxat. Nam Sanctum ¿auctorum carebat fenestris ad-sui reverentiam : Deus enim habitat in caligine nobis invisibili : per ostium tamen lux aliqua immittebatur in Sanctum sanctorum. \ide dicta *Levit.* cap. xvi, vers. 13.

Allegorico, h® fencslræ obliqua* repræsentont sanctos Doctores, per quos Deus fideles docet et illuminat, a qui, ul ait Angelomus, dum ea qure in occulto vident publice fidelibus pandunt; quasi suscepto lumine solis fenestra, juncta templi penetralia replent. Inde bene eredem fenestra obliquae, id csl intus latiores, fuisse perhibentur, quii

nimirum noccsse *esi,* ut, quisquis jubar supernæ contemplationis vel ad momentum perceperit, mox sinum cordis amplius castigando dilatet, atque ad majora capessenda solerli exercitatione se præparel. » Vide dicta *Ezech.* xli, 17.

v"» *• 5. Et ædificavjt super parietem templi tabulata FER GYRUM, IX PARIETIBUS DOMUS PER CIRCUITUM templi (id est Sancti) et oraculi (id est Saucii sanctorum, ex quo Deus dabat oracula) et fecit latura lx circuitu. — Describit hic cellas œdiflcalas circa templum : hoc enim significat w *fecit latera in circuitu.* Erani cnim hæ cellæ laterales templo : illudque laleralilcr ambiebant per tria latera, sive per 1res mundi plagas, scilicet ad Occidentem, Meridiem el Septentrionem. Nam plaga ad Orientem, ubi erat ostium cl ingressus, celias in circuitu habere non poterat. Quod ergo ait, « *super pandem,* n idem est quod juxta parietem, vel circa parietem templi. Simili cnim modo de Christo dicitur *Luca* iv, 39 : aStans super,« id est juxta «illam, imperavit febri.» Et *Psalm,* cxxxvi, 1 : «Super,» id csl juxta, «flumina Babylonis sedimus et flevimus,» etc. Sensus ergo esi, g. *d.* Salomon ædificavil juxta cl circa 1res parietes templi spectantes ad 1res mundi plagas ordinem quemdam collarum, cumque circumcirca interna tabulala crexil ct divisit, idque fecit tum ob pulchritudinem, tum ob firmitatem ct custodiam templi. In his cnim cellis poterant orare sacerdotes et in ipsum templum per fenestras inspicere. In iisdem cellis reponebantur divili® templi. Unde ili e a Septuaginta vocantur *apotheca,* et a Nostro, I *Paralip.* xxvni, 11,« cellaria. » Patet cx Joscpho, lib. VIII *Anliq.* cap. n.

Er fecit latera in circuitu. — «Latera» vocat tabulata cellarum, ut palet cx Hebræo et Septuaginta. Hæc enim latera explicat dum subdil : *Tabulatum quod subter erat quinque cubitos habebat latitudinis. ct medium tabulatum sex cubiturum latitudinis9 d tertium tabulatum septem habens cubitos latitudinis.* Ubi pro *«tabulatum»* Hebræi ct Septuaginta habent *latus,* tabulata ergo vocat *latera,* tum quia laleralilcr circuibant tria templi latera, tum potius quia unum super aliud laleralilcr extabal el prominebat, ac superius erat latius quam inferius, unde Chaldæus vocat *appendices.*

Sensus ergo est, g. *d.* Hæ cellæ, sive ordines cellarum, habebant tria latera, id est tria tabulata circumcirca, quorum latus sive tabulatum infimum erat quinque cubitorum latitudinis; secundum vero sex, tertium autem septem cubitorum; hoc est, 1res erant ordines cellarum in tribus carum tabulatis, quorum secundus ordo erat latior primo, ct tertius latior secundo ob trabes extanlcs, de quibus mox subdit : a Trabes autem posuit,» etc. Ha Salianus, Ribera, Cajetanus ct ahi.

Porro hujus inæqualilalis tabulatorum causa fuit, angustia areæ in monte Moria : hæc cnim fecit ut imæ cellæ essent anguste : quarc superiores oportuit facere latiores per trabes prominentes. Ita Ribera.

6. Trabes autem posuit in Domo per circuitum Vcn.< FORINSECUS, UT NON IIÆRERENT MURIS TEMPLI. — «Trabes,» id est capita Irabium ultra parietes, quibus incumbebant, extantia ct prominentia : Unde Hebraice vocantur mruo *migrot,* id csl *deficientia,* quia scilicet non pertingebant ad vicinum parietem templi, sed ab eo deficiebant, crantque capita Irabium extantia dunlaxat. Sensus est, *g. d.* Fecit ut trabes ultra suum parietem porrigerentur ct exlarent per sua capila, ul in iis imponerentur ligna transversa, itaque tabulata superiora fierent majora, cl majorem haberent latitudinem quam tabulala inferiora. Neque cnim hæ trabes ct tabulata herebant muris templi, sed cellæ hæ earumque tabulata distantes erant, licet parvo intervallo, a parietibus templi. Unde necesse est ul cellæ hæ habuerint fenestras c regione fenestrarum templi, ut in eas lumen suum transmitterent. Hinc patjl cellas ct tabulata hæc non fuisse prominentia ex ipso templo, uti volunt Beda, Angclomus, Lyranus et Abulensis, sed fuisse separata a muro templi, uti diserte hic asserit Scriptura.

Porro in imo ordine, sive in pavimento, quod suo tabulato legebatur, erant cellæ sive cubicula 14, totidem in secundo ordine, sive in medio tabulato, totidem in tertio sive supremo, ita ut universim essent 42 cellæ, quæ omnes erant pervi®, ita ut cx una sine oslio Iransiretur in aliam, ct inde in sequentem, etc.; licet Josephus asserat in singulis ordinibus triginta fuisse cellas sive domunculas, quæ quinque habebant cubitos in longitudine et totidem in latitudine. Sed errat in hoc, uti et in pluribus aliis Josephus, uti ostendit Salianus.

Tropologice, 1res cellarum ordines sive tria earum tabulata, notant 1res status ct gradus fidelium in Ecclesia, scilicet imum conjugatorum, medium sive secundum continentium, tertium cl summum virginum. Ita Beda, Rupertos et alii. Vide dicta *Ezech.* XLi, 7.

7. Domus (templum) autem cum ædificaretur, Vm.7. DE LAPIDIBUS DOLATIS ATQUE PERFECTIS (qui SCiliCCt jam dolati et perfecti erant in monte Libano vel alibi, antequam in Sion ad fabricam templi adducerentur) edificata est, et (id est, idcirco) malleus, ET SECURIS, ET OMNE FERRAMENTUM NON SUNT audita in domo cum ædificaretur ; — quia, ut dixit, jam lapides dolati erant, unde nec malleo, ncc securi, ncc ferro ad cos dolandos ct aptandos opus eral, sed lanium calce ad cos inter se conglutinandos, idque ad fabric® reverentiam, ac ne Salomonis et cætcrorum fabricam spectantium aures strepitu malleatorum cl ferratorum offenderentur. Fabulantur Rabbini malleum non auditum in templo, eo quod Hebræi sanguine vermiculi, quem ipsi *Janni* vocant, lapides secuerint. Theodoretus, Quasi. XXI cl XXII, Proco-

pius ct Glyeas opinantur omnes lapides Deo ita disponente sic fuisse in montibus natos vel excisos, ul ferro non esset opus. Verius Lyranus, Abulensis ct Ribera, lib. 1 *Do Templo,* cap. xii, respondent non fuisse auditum malleum vel securim, scilicet ad dolandum vel secandum lapides, quia jam in monte dolati ct secli crant, ul dixi.

Anagogice , templum hic repræsenlat cœlum, ubi nulla erit passio vel afflictio, quia, ut ait Eucherius ct Angclomus, « hic tundimur adversitatibus, ct disciplina veritatis excreemur, ut illic locis juxta meritum congruis disponamur, ct castigatione cessante solo amoris glutino quo ad invicem copulemur, uno impleti spiritu perfundamur. Hic enim foris tundimur, ul illic sine reprehensione inveniamur. Ilie malleus, hic securis, hic omnia tunsionum resonant ferramenta : in domo autem Dei nulli ictus audiuntur, quia in æterna patria omnes jam percussionum strepitus conticescunt. »

Hoc est quod canit Ecclesia in Dedicatione Ecclesiae : « Tunsionibus, pressuris expoliti lapides, suis coaptantur locis, per manus artificis disponuntur permansuri sacris œdificiis. »

Vers. 8. **8. OSTIUM LATERIS MEDII IN PARTE ERAT DOMES DEXTRÆ : ET PER COCHLEAM ASCENDEBANT IN MEDIEM COENACULUM, ET A MEDIO IN TERTIEM.** —Describitur hic cochlea, per quam ascendebatur in tabulata tum ipsius templi, tum cellarum templi adjacentium, de quibus dictum est vers, fi ct seq., ac cochleæ ostium, quod erat in ipso pariete templi. Paries enim templi crassus erat novem vel decem cubitus. Unde in eo fieri poterat cochlea sine damno parietis, uti Romæ in BasilicaS. Petri aliisque, imo in columna Trajani, æque ac Antonini videmus cochleas, per quas ab imo in summum per 185 gradus intrinsecus ascenditur. Vocat hoc « ostium lateris medii, » id est, tabulati medii, quia per hoc ostium ejusque cochleam ascendebatur in medium, sive secundum tabulatum tam templi, quam cellarum, el cx secundo in tertium sive summum : nam infima pars templi, æque ac cellarum, non egebat cochlea ncc ascensu, eo quod sila esset in ipso pavimento. Hoc ergo ostium cum sua cochlea erat « in parte domus dextrae, » id est in muro templi dextro, hoc csl Meridionali; nam spectantibus ad Orientem Meridies csl ad dexteram, Septentrio ad sinistram. In Meridionali ergo templi pariete cl muro erat hæc cochlea, ejusque ostium, quæ ab imo assurgebat per gradus usque ad summum tam templi quam cellarum fastigium. Triplex enim erat cellarum, ut dixi, æque ac templi, ordo cl tabulatum, scilicet infimus, medius ct summus. De ostio infimi ordinis cl tabulati nil hic dicitur, quia illud erat in terra, unde non egebat ascensu ct gradibus cochleæ. « In parte ergo domus dexiræ, » hoc est in crassitic parietis Meridionalis ipsius templi, cx imo, sive cx pavimento, surgebat cochlea cum suo ostio, asccndebatque intra crassitiem parietis templi, de quibus dictum est vers. 7, ct seq., ac cochleæ ostium, quod erat in ipso pariete templi. Paries enim templi crassus erat novem vel decem cubitus. Unde in eo fieri poterat cochlea sine damno parietis, uti Romæ in BasilicaS. Petri aliisque, imo in columna Trajani, æque ac Antonini videmus cochleas, per quas ab imo in summum per 185 gradus intrinsecus ascenditur. Vocat hoc « ostium lateris medii, » id est, tabulati medii, quia per hoc ostium ejusque cochleam ascendebatur in medium, sive secundum tabulatum tam templi, quam cellarum, el cx secundo in tertium sive summum : nam infima pars templi, æque ac cellarum, non egebat cochlea ncc ascensu, eo quod sila esset in ipso pavimento. Hoc ergo ostium cum sua cochlea erat « in parte domus dextrae, » id est in muro templi dextro, hoc csl Meridionali; nam spectantibus ad Orientem Meridies csl ad dexteram, Septentrio ad sinistram. In Meridionali ergo templi pariete cl muro erat hæc cochlea, ejusque ostium, quæ ab imo assurgebat per gradus usque ad summum tam templi quam cellarum fastigium. Triplex enim erat cellarum, ut dixi, æque ac templi, ordo cl tabulatum, scilicet infimus, medius ct summus. De ostio infimi ordinis cl tabulati nil hic dicitur, quia illud erat in terra, unde non egebat ascensu ct gradibus cochleæ. « In parte ergo domus dexiræ, » hoc est in crassitic parietis Meridionalis ipsius templi, cx imo, sive cx pavimento, surgebat cochlea cum suo ostio, asccndebatque intra crassitiem parietis templi, de quibus dictum est vers. 7, ct seq., ac cochleæ ostium, quod erat in ipso pariete templi. Paries enim templi crassus erat novem vel decem cubitus. Unde in eo fieri poterat cochlea sine damno parietis, uti Romæ in BasilicaS. Petri aliisque, imo in columna Trajani, æque ac Antonini videmus cochleas, per quas ab imo in summum per 185 gradus intrinsecus ascenditur. Vocat hoc « ostium lateris medii, » id est, tabulati medii, quia per hoc ostium ejusque cochleam ascendebatur in medium, sive secundum tabulatum tam templi, quam cellarum, el cx secundo in tertium sive summum : nam infima pars templi, æque ac cellarum, non egebat cochlea ncc ascensu, eo quod sila esset in ipso pavimento. Hoc ergo ostium cum sua cochlea erat « in parte domus dextrae, » id est in muro templi dextro, hoc csl Meridionali; nam spectantibus ad Orientem Meridies csl ad dexteram, Septentrio ad sinistram. In Meridionali ergo templi pariete cl muro erat hæc cochlea, ejusque ostium, quæ ab imo assurgebat per gradus usque ad summum tam templi quam cellarum fastigium. Triplex enim erat cellarum, ut dixi, æque ac templi, ordo cl tabulatum, scilicet infimus, medius ct summus. De ostio infimi ordinis cl tabulati nil hic dicitur, quia illud erat in terra, unde non egebat ascensu ct gradibus cochleæ. « In parte ergo domus dexiræ, » hoc est in crassitic parietis Meridionalis ipsius templi, cx imo, sive cx pavimento, surgebat cochlea cum suo ostio, asccndebatque intra crassitiem parietis templi, de quibus dictum est vers, fi ct seq., ac cochleæ ostium, quod erat in ipso pariete templi. Paries enim templi crassus erat novem vel decem cubitus. Unde in eo fieri poterat cochlea sine damno parietis, uti Romæ in BasilicaS. Petri aliisque, imo in columna Trajani, æque ac Antonini videmus cochleas, per quas ab imo in summum per 185 gradus intrinsecus ascenditur. Vocat hoc « ostium lateris medii, » id est, tabulati medii, quia per hoc ostium ejusque cochleam ascendebatur in medium, sive secundum tabulatum tam templi, quam cellarum, el cx secundo in tertium sive summum : nam infima pars templi, æque ac cellarum, non egebat cochlea ncc ascensu, eo quod sila esset in ipso pavimento. Hoc ergo ostium cum sua cochlea erat « in parte domus dextrae, » id est in muro templi dextro, hoc csl Meridionali; nam spectantibus ad Orientem Meridies csl ad dexteram, Septentrio ad sinistram. In Meridionali ergo templi pariete cl muro erat hæc cochlea, ejusque ostium, quæ ab imo assurgebat per gradus usque ad summum tam templi quam cellarum fastigium. Triplex enim erat cellarum, ut dixi, æque ac templi, ordo cl tabulatum, scilicet infimus, medius ct summus. De ostio infimi ordinis cl tabulati nil hic dicitur, quia illud erat in terra, unde non egebat ascensu ct gradibus cochleæ. « In parte ergo domus dexiræ, » hoc est in crassitic parietis Meridionalis ipsius templi, cx imo, sive cx pavimento, surgebat cochlea cum suo ostio, asccndebatque intra crassitiem pa-

rictatis sive muri usque ad medium, hoc est secandum tabulatum sive ordinem cellarum (unde patet cellas has licet a templo separatas, per cochleam tamen ipsi fuisse conjunctas : erant enim illi vicinte) templo vicinarum, clcx secundo protendebatur ct ascendebat ad tertium el supremum tabulatum sive ordinem cellarum. Sufficiebat autem unum ostium ct unus ingressus in singula tabulata, quia ceibe crant perviæ, ut dixi. Ita Cajetanus, Ribera, lib. I *De Templo,* cap. xv, ct alii.

Porro an una fuerit, cidemque cochlea, qua ad ipsa templi tabulata, et simul ad tabulata cellarum templo vicinarum ascendebatur, an vero duæ, non plane liquet. Verisimile est duas fuisse. *Primo,* quia in Hebræo pro cochlea est /u-*lim*> in plurali, id est, cochleæ. *Secundo,* quia hoc erat commodius, ct ad majorem templi majestatem. *Tertio,* quia id insinuat Josephus, lib. Vili, cap. n, qui crebro in templo versabalur. Ita Salíanos. Una ergo cochlea ascendebatur in tabulata templi, altera in tabulala cellarum.

Tropologice, cochlea accendens in gyrum significat non nisi per tortuosam laborum ct dolorum viam ad perfectionem virtutis, clad gloriam Beatorum in cœlum conscendi. Ha Eucherius ct Angclomus, cujus rei appositum extat visum in \ita S. Perpcluæ, quæ per scalam cultris obsitam, vidit Satyrum in carcere socium suuin in cœlum ascendere, ac per hanc visionem accepit omen martyrii. Ita habet Vita ejus apud Surium die 7 martii.

10. Et **ÆDIFICAVIT TABULATUM SUPER DOMUM QUIN-** Ve». 10. que cubitis altitudinis. — Videtur hoc inlelligendum de tabulatis cellarum : nam tabulatum templi erat altum 90 cubilis, ut dixi : imo videtur loqui do summo duntaxal cellarum tabulato, ait Abulensis et Cajetanus; nam Josephus asserit totam altitudinem ceUarum fuisse sexaginta cubitorum.

15. Et **ÆDIFICAÏIT PARIETES DOMUS INTRINSECUS TA-** Veri. it. BULATis cedrinis. — « .Edificavi!, n id est texit, vestivit, ornavit : nam parietes (edificati crant ex lapidibus : Lapides deinde vestivit tabulis cedrinis, sicut pavimentum vestivit tabulis abietum sive abiegnis, ut sequitur. Id ita esset patet cx vers. 18, ubi explicans ait : a omnia cedrinis tabulis vestiebantur, nec omnino lapis apparere poterat in pariete. »

IG. ÆDIFICAV1TQUE VIGINTI CUBITORUM AD 1'OSIe- Vers. 1«. **RIOREM PARTEM TEMPLI TABLLATA CEDRINA,** — *q.* (1. Sicut texit priorem partem templi tabulis cedrinis, uti jam dixi vers. IS, sic ct iisdem texit posteriorem partem templi, id est oraculum sive Sanctum sanctorum, ex quo Deus dabat oracula. Describitur enim hic Sanctum sanctorum, quod erat interior sive posterior pars templi, habebatque in longitudine viginti cubitos, totidem in latitudine, sed Iriginla in altitudine, ut el reliqua templi sive Sancti pars : lotum enim templum erat altum triginta cubitos, ul dictum est vers. 2. Dicitur tamen hic

tantam ad viginli cubitos œdiflcalum ; quia videlicet ad viginli cubitos duntaxat a pavimento sursum (cetum fuit tabulis e cedro (ut hac parte tabulatum videretur esse quadratum, uli fuerat in tabernaculo Moysis); reliquis vero decem cubitis in altum assurgebat nudus paries sive murus. Ita Ribera, lib. I *De Templo,* cap. vi. Nonnulli tamen putant Sanctum sanctorum lanium habuisse viginli cubitos in altitudine, sicut totidem habebat in longitudine et latitudine, ut perfecte esset quadrum, sive quadratum, totumque fuisse obtectum tabulis cedrinis : Sanctum vero solum habuisse triginta cubitos altitudinis, cl proinde decem cubilis altius fuisse Sancto sanctorum, sicut Romæ in mullis templis tribuna, sive chorus, dimissior est reliquo templo. Cui sententi® favent hic versus, qui viginti cubitos assignat Sancto sanctorum, ct quod deforme fuisset, si ejus pars una fuisset (ceta cedro, altera vero nuda.

Verius videtur Sanctum sanctorum per omnia quadratum fuisse quoad tabulatum cedrinum, assurrexisse tamen ultra hoc tabulatum ad decem cubitos, ut absolute esset altum triginta cubitos, uti erat Sanctum; sed tabulato huic viginti cubitorum tabulis cedrinis obtecto tam in Sancio, quam in Sancio sanctorum impositam fuisse fornicem cedrinam, quæ coelorum formam imitaretur et repræsentaret : fornix autem hæc ascendebat ad decem cubitos, qui supra viginti reliquos exlabant usque ad tabulatum, uti solide ostendit Vilalpandus in cap. xli *Ezech.,* Azor, lib. VI, cap. Uli; nec aliud vult Ribera, lib. I *Dc Templo,* cap. vi, et Barradius, tom. II, lib. XII, cap. xm.

Er FECIT INTERIOREM DOMUM ORACULI IN SANCTUM sanctorum, — g. *d.* Fecit ut interior domus, quæ oraculum dicebatur, esset Sanctum sanctorum, hoc est sanctissima templi pars. Hæc enim nunc vocatur oraculum, nunc interior domus, nunc secundum tabernaculum, nunc Sanctum sanctorum.

Ver› n. 17. Porro quadraginta cubitorum erat ipsum TEMPLUM PRJE FORIBUS ORACULI, — *q. (I.* Anterior pars templi, quæ erat ante craculum sive Sanctum sanctorum, quodque dicebatur Sanctum, habebat quadraginta cubitos in longitudine.

Porro fores oraculi, sive Sancti sanctorum, erant magnr, semperque apertœ : unde capita vectium arcæ fœderis prominentia, ct velo tecta prope stantibus apparebant, sive quia velum erat transparens, sive potius quia ultra velum prominebant. Hinc et velo hoc scisso in passione Christi apparuerunt Sanctasanctórum : alioqui enim si fores oraculi fuissent clausæ, illa non patuissent : ita Ribera, lib. 1, cap. vi.

vin n. 10. Oraculum (Sanctum sanctorum) autem in medio domus (id est in ipsa domo, sive in ipso templo) fecerat,—non enim oraculum erat in medio, sed in fine templi; est liebraismus.

Tai d 20* Sed et altare vestivit cedro,—intellige altare thymiamatis quod erat in Sancto obversum Sancio sanctorum, ut ex co fumus thymiamatis ascenderet ad Deum residentem super arcam in Sancio sanctorum. Hinc videtur quod Salomon fecerit novum altare thymiamatis, illud enim dicitur vestisse tabulis cedrinis, quas deinde auro texit vers. 21, perinde ac fabricavit novam mensam panum propositionis, novumque candelabrum majus : nam Mosaica minora erant ct viliora, quam ut congruerent magnitudini et magnificenti® templi sui novi ; quare Salomon illa e templo removit, et cum tabernaculo Moysis reposuit in tabulatis. Id ita esse clare liquet ex cap. vu, vers. 48, ut ibi ostendam.

21. Et affixit laminas clavis aureis,— quod Venti sine malleo el sonitu vix fleri poterat. Quod ergo dixit vers. 7, malleum; securim et ferrum non esse audita in templo, intellige quoad scindendum vel dolandum, ut ibidem præccssit, non autem quoad affigendum clavos : hi enim cum essent plurimi malleo affigendi erant, ait Ribera, lib. I, cap. xii, nisi quis dicat verifies fuisse clavos el vcrlilia foramina, quibus inferendi erant, ut sola eorum gyrationo sine malleatione suis locis infigerentur. Sic enim Cyzici, ait Plinius, lib. XXXVI, cap. XV : « Buleuterium (domus concilii) ædificatum est sine clavo ferreo, ita disposita consummatione, ut eximantur trabes sine fulturis, ac reponantur. »

23. Et fecit in oraculo (in Sancto sanctorum) Ven.!) duos Cherubim de lignis olivarum. —Ita Hebræa, Chaldæa ct cretera. Perperam ergo Regia cl Comphitcnsia habent, *de lignis cupressinis :* quare illud delent Septuaginta Romana.

Nola duo Cherubim jussu Dei a Moyse fabricati *Erod.* XXV, 18, erant du® statu® habentes speciem el formam imberbis et alati juvenis: significabant enim angelos Deum stipantes. Arca enim fœderis erat quasi cista, cujus operculum erat propitiatorium : propitiatorio insistebant erecti duo Cherubini, qui alas extendentes el jungentes, iis quasi solium, in quo sederet Deus, ita ut arcam haberet pro scabello pedum suorum, exhibebant; quare positi erant eo situ, perinde ac si duo homines vultibus in se mutuo conversis sese invicem aspiciant, seque inanibus quasi alis teneant ct complectantur.

Arcam hanc cum propitiatorio ct Cherubinis (hæc enim a se invicem divelli non poterant) posuit Salomon in Sancto sanctorum : ibi enim ea collocari jusscrat Deus Moysi. Salomon vero ad majestatem arcæ, propitiatorii et Cherubim Mosaicorum, in templo suo addidit duos alios Cherubino? longe majores, qui arcam cum Cherubinis suis (utpote exiguis et vix lres cubitos altis) suo corpore ct alis velarent, ct quasi umbella tegerent ct obumbrarent : quare vultibus suis respiciebant arcam ct Orientem , sed tergo murum Sancti san'torum et Occidentem. Porro alium situm habebant ct diversum a situ Cherubim,quos fabricara! Moses : Mosaici enim erant supra ar-

cam alis expansis utrimque se mutuo prensantes ct complectentes : hi vero Salomonis consistebant pedibus erectis in pavimento Sancti sanctorum , unusque stabat juxta alterum in eodem latere quasi ejus collatcro : stabat autem uterque alis in longum exporreclis, ita ut unus extremitate alæ suæ attingeret extremitatem ahe ulterius Cherubim, altera vero extremitate alterius alæ attingerei parietem templi : quare unus extremitate alæ suæ attingebat unum templi parietem, altcr vero extremitate alæ suæ attingebat alterum templi, puta Sancti sanctorum, parietem. Quisque enim ala erat quinque cubitorum,quare duæ alæ unius Cherubim erant cubitorum decem, ct totidem cubitorum erant alæbinæ alterius Cherubim : quare utræque expansæ erant viginti cubitorum, quæ erat longitudo æque ac latitudo Sancti sanctorum : hoc enim longum erat viginti cubilis, el totidem latum. Ita Reda, Abulensis, Adiichomius, Ribera et alii.

Hinc Deus ex propitiatorio ad interrogata pontificis respondens, dansque oracula, dicebatur sedere super Cherubim, id est sapientísimos spiritus, et Angelos etiam Cherubinos longe scientia transcendere cosque quasi pedibus premere. Hinc etiam Heus hic vocatur Dominus *Sabaoth,* id est exercituum, scilicet Angelorum, quos plurimos habet et quasi innumerabiles, eosque sapienlissimos atque potentissimos.

Anagogice, Sanctum sanctorum repræscnlabat coelum empyrcum, arca Ecclesiam beatam, sive homines beatos, propitialorium aureum humanitatem Christi gloriosam; Cherubini duo Angelos sanctos summo concordes in Dei obsequio ct laude. His Deitas nobis invisibilis eminet el insidet, ac beatis tam Angelis, quam hominibus summa inter se charitale flagrantibus, quod binario numero cl faciebus Cherubinorum ad se invicem conversis significatur, videndum fruendumquo se exhibet, liacquc gloriosa visione eos in œternum beat. Ita Beda, Angelomus, el ex iis Ribera, lib. Il *De Templo,* cap. vu. Vide quæ de Cherubinis dixi *Exodi* cap. xxv, 18, *Ezcchicl.* cap. i, 5 ct scq., et *Apocal.* iv, G ct 7, quanquam hi Cherubini Salomonis ab illis Mosaeis et Ezechielis tam forma et statura, quam situ el habitu fuerint diversi, ul patet cx dictis. Ex hisco perspicua suul ea quæ sequuntur usque ad vers. 29.

Decem cubitorum altitudinis, — 7. d. Duo Cherubini erani alti quindecim pedes, cubitus enim est sesquipes. Erant ergo gigantea magnitudine. Quis enim gigas est quindecim pedum? idque ut magnitudinem ac majestatem, tum angelicam, tum divinam repraesentarent.

24. Dece»} cubitos habentes a summitate alai UNIUS USQUE AD AL.E ALTERIUS SUMMITATEM. — « SUIUmitutem » vocat extremitatem, *q.* d. Extremitas unius alæ Cherubini distabal ab extremitate allerius alæ decem cubilis : singulæ enim alæ erant quinque cubitorum, cralquo utraque in rectum exporrccta : quare sub alis corpus s've dorsum Cherubini inter alas interjacensintellige: alioqui enim plusquam decem cubitorum fuisset distantia, ut patet. Ha AbuIcnsis.

27. POSUTTQUE CIIERUBIM IN MEDIO TEMPLI INTE- v<r' Rioms (puta oraculi, sive Sancti sanctorum) : extendebam ALTEM ALAS SUAS CHERUBIM, ET TANGEBAT ALA UNA PARIETEM, ET ALA CIIERUB SECUNDI TANGEBAT PARIETEM ALTEREM : ALÆ AUTEM ALTERE IN MEDIA PARTE TEMPLI SE INVICEM CONTINGEBANT. — Cherubini enim expendebant alas suas per totam oraculi latitudinem, ita ut unus Cherub ahe unius extremitate tangeret parietem oraculi Meridionalem, alter vero alæ unius extremitate tangeret parietem oppositum Septentrionalem. Latitudo enim oraculi erat viginti cubitorum, et totidem cubitorum erant quatuor alæ duorum Cherubinorum : quæquc enim ala erat quinque cubitorum : quare hi duo Cherubini in medio oraculi tangebant se invicem per duas extremitates aliarum duarum alarum, iliisque velabant arcam cum propitiatorio et Chcrubnis Mosaieis illi insistentibus, ila ul arca interciperetur duabus alis Cherubim super arcam a Moyse extensis, quasi sub umbella, ait Josephus, lib. Vili, cap. iv. Cheiubinos enim a Moyse cx auro fabrefactos fuisse cum arca in templo a Salomone repositos, sub alis duorum Cherubinorum majorum ab eo fabricatorum docent Beda, Abulensis, Cajetanus ct alii. Et ipsa Cherubinorum cum arca connexio idipsum poscit.

Porro H *Paral,* m, 13, additur : a Ipsi (duo Cherubini Salomonis) aulem stabant erectis pedibus, ct facies eorum erant vers® ad exteriorem domum, » hoc est ad Sanctum. Unde liquet situs horum Cherubinorum, scilicet eos locatos fuisse a Salomone ad extimum parietem Sancti sanctorum, ita ut faciebus suis respicerent tam arcam, quæ eral ante sc, quam Sanctum faciei suæ obversum, ul videlicet pontificem per Sanctum in* gredientem in Sanctum sauciorum, æque ac populum ante Sanctum in atrio orantem obverso vultu comiter respicerent et quasi salutarent. Vultu ergo respiciebant Orientem, tergo vero Occidentem. Nam Sanctum erat ad Orientem, Sanctum sanclorum vero, præsertim ejus extima pars, fuit exiremus murus ad Occidentem. Ita Ribera, libro 11, cap. vi, ct alii.

Denique Judæi conversi ad Sanctum sanctorum, ut adorarent Deum in eo residentem, convertebantur ad Occidentem : Christiani vero orant conversi ad Orientem : unde et templa eorum spectant Orientem, ob causas quas alibi dixi. Vide Rcllarminum, lib. HI *Dc Sanctis,* cap. vi. Sic et Vitruvius, lib. IV, cap. v, docet Gentiles eo unde terra illuminatur, id est, ad ortum solis, templa sua exlruxisse.

29. Et OMNES PARIETES TEMPLI PER CIRCUITUM SCULP- V<w 19 sit variis CÆLATURis, et torno, — id est tornatura sive opere tornatili, quo per tornum res in ligu-

ram orbicularem tornantur et rotundantur; sub torno tamen quamvis calaturam et sculpturam accipe. Unde Vatablus vertit, *calaturis et sculpturis. Tornus* enim subinde idem est quod coelum sive scalprum, puta instrumentum quo res calantur cl sculpuntur. Sic enim Virgilios, *Ecloga* 3, vitem torno elaboratam dicit, cum constet vitem non esse rotundam, sed figura variantis. Et Horatius, lib. *De Arte,* asserit, carmina *tornari,* id est poliri et perfici, dum ait :

Et male tornatos incadi reddere versus.

Ita Sanchez, unde explicans subdit :

Er fecit in eis Cherubim *(q. d.* Sculpsit in parietibus templi effigies Chcrubinorum jam dictorum), et falsías (figuras palmarum), et picturas varias. — Hebraice, *apertiones floruin;* Chaldaice, *liliorum.*

Ven. ao. 30. Sed et pavimentem domus (templi) texit auro INTRINSECUS ET EXTRINSECUS, — hOC CSt, tam in Sancto sanctorum, quam in Sancto. Sanctum cniin erat extrinsecus, sive exterior domus; Sanctum sanctorum vero erat intrinsecus, sive interior domus, uti dixi. Igitur Salomon pavimentum templi totius stravit tabulis abiegnis, quas dcindo auro texit, æque ac parietes templi obduxit tabulis cedrinis, quas deindo auro vestivit. Ita Vatablus, Sanchez ct alii.

Ten. 31. **31.** Et in ingressu oraculi fecit ostiola de lignis OLIVARUM, POSTESQUB ANGULORUM QUINQUE.

Ver*. 31. 32. Et DUO OSTIA DE LIGNIS OLIVARUM, ET SCULPSIT IN EIS PICTURAM CHERUBIM, ET PALMARUM SPECIES, ET ANAGLYPHA VALDE PROMINENTIA, — *q. d.* Salomon in ingressu oraculi, id est Sancti sanctorum, fecit duo « ostiola, » id est parva ostia cx eisdem lignis, caque pentagona, id est quinque angulos et totidem postes habentia; atque in cis exsculpsit effigies Cherubinorum, palmarum et *a* anaglypha. » Anaglypha vox est Graea, significans imagines et picturas c superficie parietis tabulæ vel ostii extantes ct prominentes. Hæc de ostiis Sancti sanctorum, nunc dc ostiis Sancti hæc subdit :

Yen.33. **33. FECITQUE IN INTROITU TEMPLI POSTES DE LIGNIS OLIVARUM QUADRANGULATOS.**

Ve». 3i. 31. Et duo ostia de lignis adiegnis altrinsecus : ET UTRUMQUE OSTIUM DUPLEX ERAT, ET SE INVICEM TENENS aperiebatur, — *q. d.* Salomon in ingressu Sancti fecit postes quadrangulos ex olea, cisque annexuit duo ostia ex abiete, « altrinsccus, » ita scilicet ut unum ostium esset ex uno latere, alterum ab allero priori respondens ct obversum.

Et utrimque ostium duplex erat, et se invicem TENENS APERIEBATUR, — *q. d.* UlrUmqUC OSlitlU erat plicatile, ct habebat vertebras, quibus una pars tenebat aliam, crantquc in cis quasi duæ plicatura, ut vertunt Septuaginta, llcbrœus, *erant dua, geldim,* id est valvæ volubiles sive convolviles.

Addit Josephus huic ostio Sancti etiam appensum fuisse x'clum, simile velo quod appensum crai Sancto sanctorum. Cæterum porticus, quæ eral ante Sanctum, nullum habebat velum, sed tota patebat anterius, ct sine ulla contignatione surgebat in altitudinem 120 cubitorum, quæ crat altitudo templi : latera ejus duntaxat claudebant parietes. Erat enim hæc porticus quasi vestibulum additum templo ad ejus decorem, majestatem ct venerationem augendam.

Nota :Tres erant partes templi præcipuæ. *Prima* Hebraice vocabatur "V3T *debir,* vel, ut Septuaginta efferunt, *dabir,* id est oraculum, puta Sanctum sanctorum. *Secunda* Hebraico V'ocabatur bo'H *hechal,* id est templum, puta Sanctum. *Tertia* ablX *ulani,* id est atrium, do quo vers. 3G. Duo priora habebant tectum, non acuminatum, sed planum, ut in co ambulare possent : sic cnim cætcræ domus in Palæstina crani planæ, sed circumcirca habebant septum sive murum exiguum, juxta legem *Deut.* xxii, 8, ne quis in tecto inambulans incaute cx tcclo in terram labcrctur ct collideretur. In Sanctum sanctorum solus ingrediebatur pontifex, idque semel in anno, scilicet in festo Expiationis, *Levit.* xvi ; in Sanctum vero cæteri sacerdotes ; in atrium populus, unde in eo docuit Christus el Apostoli. Igitur Sanctum sanctorum crat ultima, intima ct sacratissima pars templi, postquam sequebatur Sanctum, post Sanctum porticus, post porticum atrium sacerdotum, post hoc atrium laicorum mundorum, post hoc ultimum erat atrium immundorum et Gentilium.

36. ET ÆDIFICAVIT ATRIUM INTERIUS TRIBUS ORDÌ-Ver*. 3« NIBUS LAPIDUM POLITORUM, ET UNO ORDINE LIGNORUM cedri.— *ülam,* sive atrium jam dictum cratduplcx, scilicet interius vicinum Sancto, quod crat atrium sacerdotum et Levitarum, in coque crat altare holocaustorum, in quo sacerdotes immolabant victimas. Alterum atrium erat exterius, in quo populus et laici versabantur, orabant et spectabant sacrificia, quæ fiebant in atrio sacerdotum, ideoque crat amplissimum, et plura stadia ambitu suo complectebatur, ut tantam populi multitudinem caperet : unde II *Paralip.* iv, 9, vocatur a basilica grandis. » Atrium utrumque oral sub dio, tum ut fumus tot victimarum in aerem exhalaret, tum quia crat amplissimum, ut tegi non posset; habebat tamen ad latera porticus tectas, ut ad eas populus se tempore pluviæ cl œslus reciperet.

Atrium hoc laicorum, sive populi Israel, non tantum a parte anteriore, ut putat Hibera ; sed ex tribus partibus sive plagis muudi, ambiebat atrium sacerdotum, scilicet ab Oriente, Meridie et Septentrione : nam ab Occidente atrium sacerdotum claudebatur Sancto et Sancto sanctorum. Ita Josephus, Theodoretus, Serarius, Salianus, Vilalpandus. Hinc atrium laicorum in septem quadra vel quadratas arcas, ut Vilalpandus el Salianus, crat distributum; quare in eiscrat locus feminarum separatus a viris, Uoueslatis et castitatis

causa, uti Romtn fit in templis picrisque. Porro nulli Gentili, sed solis Judicis, iisque mundis, licebat ingredi atrium laicorum. Quare pro immundis Herodes, vel ipse Salomon , ut vult Vilalpandus, pag. 20G, adjecit tertium atrium, sive porticum Gentium; quia Josephus docet Salomonem implesse voraginem Mello, eamque exlimo muro cinxisse, alioqui enim inde in voraginem labi potuissent. Hic ergo murus fuit atrii Gentium, de quo et *Ezechiel* cap. XL, 5. Ex quo patet murum hunc fuisse quadratum ct in quolibet latere longum fuisse sexcentos cubitos, id est, ut Josephus ait, habuisse stadium cum dimidio. Stadium enim continet 400 cubitos : murus autem atrii Israel, separans illud ab atrio Gentium, crat 500 cubitorum in longitudine a quolibet latere.

Ex hoc tertio Gentium atrio gradibus ascendebatur ad secundum atrium Israel sive Judæorum, eratque intermedium vallum lapideorum cancellorum tres cubitos altum, cui inscriptum erat : ‹i Ne quis Gentilis illud transiret sub poena mortis. » Ita Josephus. Hinc intelligimus illud Actor. XXI, vers. 28, quomodo et cur murmurarint Judæi contra S. Paulum, eo quod putarent ipsum Trophimum socium suum, qui erat Gentilis, induxisse in templum, hoc est in atrium Israel. Atria hæc multas habebant portas, inter quas una erat nomine Speciosa, *Actor,* m, 2.

Tr IDUS **ORDINIBUS LAPIDUM POLITORUM , ET UNO ORDINE** lignorum cedri, — *q. d.* /Edificavi! Salomon inter atrium sacerdotum et atrium laicorum murum 1res cubitos altum, teste Joseph©, ne laici ingredi possent atrium sacerdotum; sed sacrificia, quæ in eo fiebant ultra murum conspicerent : atque hic murus habebat tres ordines lapidum politorum, quorum alter alteri impositus crat, ct super omnes lapidum ordines imposuit ordinem unum lignorum a cedro.

Atrium sacerdotum crat altius atrio laicorum, ut sacerdotes in eo celsiores essent populo, ct ab eo digna afficerentur reverentia : sic ct atrium laicorum altius erat atrio Gentium, quare cx atrio Gentium ad atrium Israel ascendebatur septem gradibus : ex atrio vero Israel ad atrium sacerdotum octo gradibus, inde ad Sanctum decem gradibus, uti docet Vilalpandus, pag. 218, el patet *Ezech.* xL, 6. Quare ab atrio Gentium ad Sanctum ascensus crat graduum 25, sed usque ad atrium sacerdotum quindecim, in quibus decantabant quindecim psalmos graduum sive Graduales, ut tradunt Hebræi, S. Hieronymus et alii.

Intra hæc atria, puta in ipsis porticibus atriorum, ad eorum muros vel latera erant exedræ, l *Paralipom.* xxvm, vers. 12. Exedra autem dicebatur cubiculum columnis fultum ct epistyliis pluribus, in quibus vacua erant spatia, quibus prospectus erat in viam. In his exedris parlim manebant sacerdotes eo tempore quo ministrabant in templo, qui hic vestes sacras induebant cl exuebant; parlim servabatur supellex, oblafioro et dona templi : unde et vocabantur «gazophylucia, » quia in eis servabatur gaza, id est opus templi, in cisque erant arcœ, in quas populus pecuniam, quam templo offerebat, injiciebat. Hinc intelligimus illud *Joamis,* cap. vin,vers. 20 : « El hæc verba locutus est Jesus in gazophylacio docens in templo : » gazophylacium enim nunc exedram, nunc arcam vel cistam quæ gazam continet, significat.

Hæ exedræ dicebantur quoque *pastophoria,* uti vertunt Septuaginta, a id est thalamus, quia habitabant in eis sacerdotes cum templo deservirent, qui ideo vocabantur pastophori. Ita S. Hieronymus, lib. VII tn limam.

Allegorica, atrium repræsentat vitam incipientium Deo servire, Sanctum vitam proficientium, Sanctum sanctorum vero perfectorum : unde in atrio erat altare holocaustorum, quod significat mortificationem cupiditatum, et mare æneum sive lavacrum, quod symbolum est pœnitentiœ. Vide dicta *Exodi* xxvi, initio capitis.

37. Anno quarto (regni Salomonis) fundata est vos- w. domus Domini. —Ad templi fundamenta, ait Vilalpandus, lib. IV, cap. Lxxi et sequenti, pertinent subterranea loca plurima opere firmissimo constructa, et superioribus operibus accurate respondentia, ubi cryptoporticus, et culinæ, ct gazophylacia, horrea, cellæ vinaria et oleari®, exedræ, officina, ct id genus alia loca, quæ adeo ampla fuerunt atque capacia, ut in illa inferri possent ac conservari omnes primiliæ ac decimæ totius Israelis, ut suis temporibus mullis sacerdotum, ac Levitarum miUibus distribui possent.

Similia videmus llomæ in cryptis priscis Martyrum , Pontificum ct fidelium, adeo ut Roma subterranea non tantum Urbis, sed et orbis sil miraculum.

38. Et in anno undecimo (Salomonis), mense bul Vers, ss» (ita legendum cum Hebræo, Septuaginta et Romanis, male ergo Regia habent Elal), ipse est mensis octavus , — qui nostro parlim octobri, parlim novembri respondet. Hebræi enim mensibus utebantur lunaribus, nos vero solaribus. October dicitur S13 *bui* a *nabal,* id est defluere, quod in octobri defluant folia et depluant imbres. Ita Serarius: Chaldæus vertit, menseguo *congregantur nover fruges.*

Ædificavitque eam annis septem. — Adde, et septem mensibus, ut patet computanti a secundo mense quarti anni Salomonis usque ad mensem octavum anni undecimi ejusdem : sed Scriptura integros numeros anuorum consignat, minutias omittit.

Allegorico, Radulphus in Præfat. lib. XVII *in Levit.:* Templum Salomonis, iuquit, septem annis, ct septem mensibus, constructum est, quia a Christi adventu usque'ad ejus reditum ad judicium per septiformem Spiritus gratiam Ecclesia construitur, donec in fine consummetur; idquo fiet toto hoc sæculo, quod septem dierum cursu peragitur, ait Eucherius; sic ct Angclomus.

CAPUT SEPTIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Salomon adiftcat domum suam, ct domum regina, ct domum saltus Libani; mox, vers, **la,** *fabricat duas columnas, ac vers.* **23,** *mare ancum, et vers.* **38,** *decem luteres, catcraque vasa templi.*

1. Domum autem suam ædificavit Salomon tredccim annis, et ad perfectum usque perduxit. 2. Ædificavit quoque domum saltus Libani centum cubitorum longitudinis, et quinquaginta cubitorum latitudinis, et triginta cubitorum altitudinis; et quatuor deambulacra inter columnas cedrinas : ligna quippe cedrina exciderat in columnas. 3. Et tabulatis cedrinis vestivit totam cameram, quæ quadraginta quinque columnis sustentabatur. Unus autem ordo habebat columnas quindecim 4. contra se invicem positas, ü. et e regione se respicientes, acquali spatio inter columnas, ct super columnas quadrangulata ligna in cunctis æqualia. 6. Et porticum columnarum fecit quinquaginta cubitorum longitudinis et triginta cubitorum latitudinis, ct alteram porticum in facie majoris porticus et columnas, et epistylia super columnas. 7. Porticum quoque solii in qua tribunal est, fecit ; et texit lignis cedrinis a pavimento usque ad summitatem. 8. Et domuncula, in qua sedebatur ad judicandum, erat in media porticu, simili opere. Domum quoque fecit filiaj Pharaonis (quam uxorem duxerat Salomon) tali opere, quali et hanc porticum. 9. Omnia lapidibus pretiosis, qui ad normam quamdam atque mensuram tam intrinsecus quam extrinsecus serrati erant, a fundamento usque ad summitatem parietum, et extrinsecus usque ad atrium majus. 10. Fundamenta autem de lapidibus pretiosis, lapidibus magnis decem sive octo cubitorum. 11. Et desuper lapides pretiosi æqualis mensura secli erant, similiterque de cedro. 12. Et atrium majus rotundum, trium ordinum de lapidibus sectis, et unius ordinis dc dolata cedro, necnon cl in atrio domus Domini interiori, ct in porticu domus. 13. Misit quoque rex Salomon, et tulit Hiram de Tyro, 14. filium mulieris viduæ de tribu Nephlali, patre Tyrio, artificem ærarium cl plenum sapientia, et intelligentia, et doctrina ad faciendum omne opus exærc. Qui cum venisset ad regem Salomonem, fecit omne opus ejus. 15. Et finxit duas columnas æreas, decem clocto cubitorum altitudinis columnam unam, et linea duodecim cubitorum ambiebat columnam ulramque. 1G. Duo quoque capitella fecit, quæ ponerentur super capita columnarum, fusilia ex ære : quinque cubitorum altitudinis capitellum unum, et quinque cubitorum altitudinis capitellum alterum ; 17. et quasi in modum retis, et catenarum sibi invicem miro opere contextarum. Utrumque capitellum columnarum fusile erat : septena versuum retiacula in capitello uno, et septena retiacula in capitello altero. 18. Et perfecit columnas, et duos ordines per circuitum retiaculorum singulorum, ut tegerent capitella quæ erant super summitatem malogranatorum; eodem modo fecit et capitello secundo. 19. Capitella autem, quæ erant super capita columnarum, quasi opere lilii fabricata erant in porticu quatuor cubitorum. 20. Et rursum alia capitella in summitate columnarum desuper juxta mensuram columnæ contra retiacula; malogranatorum autem ducenti ordines erant in circuitu capitelli secundi. 21. Et statuit duas columnas in porticu templi ; cumque statuisset columnam dexteram, vocavit eam nomineJachin : similiter erexit columnam secundam, et vocavit nomen ejus Booz. 22. Et super capita columnarum opus in modum lilii posuit, perfectumque est opus columnarum. 23. Fecit quoque mare fusile decem cubitorum a labio usque ad labium, rotundum in circuitu : quinque cubitorum altitudo ejus, et resticula triginta cubitorum cingebat illud per circuitum. 24. Et sculptura subter labium circuibat illud decem cubilis ambieus mare :

duo ordines sculpturarum striatarum erant fusiles. 25. Et stabat super duodecim boves, e quibus tres respiciebant ad Aquilonem, ct tres ad Occidentem, et tres ad Meridiem, et 1res ad Orientem ; et mare super eos desuper erat, quorum posteriora universa intrinsecus latitabant. 20. Grossitudo autem luteris trium unciarum crat : labiumque ejus, quasi labium calicis, cl folium repandi lilii, duo millia batos capiebat. 27. Et fecit decem bases æneas, quatuor cubitorum longitudinis bases singulas, et quatuor cubitorum latitudinis, et trium cubitorum altitudinis. 28. Et ipsum opus basium interrasile erat ; et sculptura interjuncturas. 29. Et inter coronulas et plectas, leones, et boves et cherubim ; et in juncturis similiter desuper, et subter leones ct boves, quasi lora ex ærc dependentia. 30. Et quatuor rotæ per bases singulas, et axes ærci ; et per quatuor partes quasi humeruli subler luterum fusiles, contra se invicem respectantes. 31. Os quoque luteris intrinsecus crai in capitis summitate : cl quod forinsecus apparebat, unius cubili erat lotum rotundum, pariterque habebat unum cubitum cl dimidium, in angulis autem columnarum variœ cælaturæ erant : et media intercolumnia, quadrala non rolunda. 32. Quatuor quoque rotæ, quæ per quatuor angulos basis erant, cohærebant sibi subter basim : una rota habebat altitudinis cubitum cl semis. 33. Tales autem rotæ erant, quales solent in curru fieri : ct axes earum, et radii, et canthi, et modioli, omnia fusilia. 34. Ñam et humeruli illi quatuor per singulos angulos basis unius, ex ipsa basi fusiles et conjuncti erant. 35. In summitate autem basis erat quædam rotunditas dimidii cubiti, ita fabrefacta, ut luter desuper posset imponi, habens cælaturas suas, variasque sculpturas ex semclipsa. 36. Sculpsit quoque in tabulatis illis quæ erant ex ærc, et in angulis,cberubim, et leones, et palmas, quasi in similitudinem hominis stantis, ut non cælata, sed apposita per circuitum viderentur. 37. In hunc modum fecit decem bases, fusura una, et mensura, sculpluraquc consimili. 38. Fecit quoque decem luteres æncos : quadraginta batos capiebat luter unus, cralquc quatuor cubitorum : singulos quoque luteres per singulas, id est, decem bases, posuit. 39. Et constituit decem bases, quinque ad dexteram partem templi, ct quinque ad sinistram ; mare autem posuit ad dexteram pariem templi coutra Orientem ad Meridiem. 40. Fecit ergo Hiram lebetes, cl secutras, ct hamulas, et perfecit omne opus regis Salomonis in templo Domini. 41. Columnas du as,et funiculos capitellorum super capitella columnarum duos, et retiacula duo, ul operirent duos funiculos qui erant super capita columnarum. 42. Et malogranata, quadraginta in duobus retiaculis : duos versus malogranatorum in retiaculis singulis, ad operiendos funiculos capitellorum, qui erant super capita columnarum. 43. Et bases decem, et luteres decem super bases. 44. Et mare unum, cl boves duodecim subler mare. 45. Et lebetes, et scutras, et hamulas : omnia vasa, quæ fecit Hiram regi Salomon in domo Domini, dc aurichalco erant. 46. In campestri regione Jordanis fudit ea rex in argillosa terra, inter Sochoth ct Sarlhan. 47. Et posuit Salomon omnia vasa, propter multitudinem autem nimiam non crat pondus æris. 48. Fccitquc Salomon omnia vasa in domo Domini, altare aureum, ct mensam, super quam ponerentur panes propositionis, auream; 49. et candelabra aurea, quinque ad dexteram, ct quinque ad sinistram, contra oraculum, ex auro puro; ct quasi lilii flores, et lucernas desuper aureas, ct forcipes aureos; 50. et hydrias, clfuscinulas, ct phialas, cl mortariola, et thuribula, de auro purissimo; et cardines ostiorum domus interioris Sancti sanctorum, et ostiorum domus templi, cx auro erant. 51. Et perfecit omne opus quod faciebat Salomon in domo Domini, et intulit quæ sanclificaveral David pater suus, argentum et aurum, et vasa, reposuitque in thesauris domus Domini.

Ven. i. 1. Domum autem suam ædificavit Salomon tuedecIm annis. — Tres domos lusec tredccim annis ædificavit Salomon, scilicet domum suam, domum filiæ Pharaonis reginae, ct domum saltus Libani, patet vers. 2 et 8; has enim tres domos fuisse distinctas patet ex scq. Itaque censent Lyranus, Abulensis, Cajetanus, Dionysius, Hugo, Vatablus et olii passim. llæ lamen 1res domus, 111 Reg. ix,10,

et II *Paraìip.* vm, 1, vocantur una domus, quia erant configuro et connexro, ita ut non tam tres domus, quam 1res partes vel tria membra unius ejusdemquc domus esse viderentur. Sic enim palatium regis vel Pontificis plurcs in se habitationes, et quasi plura palatia comprehendit. Ita Josephus, Vilalpandus, Pineda cl alii.

Porro sicut David domum suam regiam rodificavit in Occidentali parte montis Sion juxta templum, sic Salomon suum palatium aedificavit in Orientali parte ejusdem montis Sion justa templum, tum ul templum fotumque montem Sion hisce duabus domibus, quasi duabus arcibus muniret; tum ut cx iis urbem Jerusalem eis subjectam defenderet, ut in officio contineret; tum ut facile templum adire, Deoquc litare ct sacrificare posset.

Tredecim annis. — Pluribus annis, ideoque tardius rodificata est regia quam templum; hoc enim septem annis perfectum fuit, ut dictum est cap. vi, 37. Causa fuit *prima,* devotio et fervor Salomonis urgentis opus templi, quasi domus Dei; *secunda,* quia ad templi fabricationem materiam omnem et sumplus jam ante prroparaverat David; *tertia,* quia populus fabricam templi ardentius juvit ct promovit. Ita Josephus. Adde, Salomonem his tredecim annis 1res domos aedificasse, scilicet suam, reginae, et saltus Libani. Ita Abulcnsis.

v«». :. 2. Ædificavit quoque domum saltus Libam. — Erat haec domus ad elegantiam, amœnitatem et recreationem comparata. Sed cur dicitur a saltus,» sive sylva «Libani?» Despondeo *primo,* quia in loco sylvoso montis Sion, ac instar Libani arboribus ct viridariis cincta. Nam «saltus» proprie dicitur densior sylva cl invia, quod ibi arbores saliant, in quo «stivare ct pasci pecudes solent, ait Valla, lib. IV. Unde II *Paralipom.* ix, 1G, ubi nos habemus « posuitque ea (scuta) rex in armamentario, quod erat consitum nemore; » Hebraei ct Septuaginta habent, posuit *scuta in domo saltus Libani.* In hac enim domo Salomon reposuit arma militaria, ibique erat ejus armamentarium. *Secundo,* quia domus hæc constructa crat ex lignis Libani. Ita Abulcnsis el Serarius. *Tertio,* quia suis nemoribus, amoenitate, viriditate, umbra speciem Libani referebat. *Quarto,* quia multitudine columnarum cedrinarum cedros Libani imitabatur. Ita Thcodorctus. *Quinto,* quia ex ea prospici poterat Libanus, ejusque aura ct frigus tempore cestivo captari ct excipi. Ita Arias. Unde Josephus et Chaldæus eam vocant domum refrigerii. Perperam ergo Guiliclmus Tyri Episcopus, lib. XVIII *Delii sacri,* censet hanc domum dici « saltus Libani,» quod in monte Libano furet rodificata. Sita enim crat in Jerusalem ct in monte Sion.

Er quatuor deambulacra inter columnas cedrinas. — Nota : Domus saltus Libani inferne, sive sub sc habebat hæc quatuor deambulacra, ita videlicet ut inferne in longum porrecti essent tres ordines columnarum intercepti inter duos parietes domus : inde enim spatiis intermediis necessario exsurgebant quatuor deambulacra. Quisque autem columnarum ordo habebat quindecim columnas in longum, aequaliter ex adverso columnarum aliorum duorum ordinum dispositas, ita ut inter 1res columnarum ordines duo essent ambulacra, atque tertium foret inter unum columnarum ordinem el parietem domus ex uno latere, quartum vero inter alium columnarum ordinem et parietem ex altero adversoque latere. Quare hroc ambulacra tam longa erant, quam crat ipsa domus. Vide Abulcnsem, *Quccst.* II et scq.

3. Et tabulatis cedrinis vestivit totam cameram. Vw».i — « Cameram » vocat fornicem : hroc enim fit opere concamerato, estque ipsa domus concameratio.

c. Et porticum columnarum fecit quinquaginta VerM. cubitorum longitudinis, et triginta cubitorum latitudinis. — Ita videlicet ut longitudo porticus hujus annecteretur latitudini domus saltus Libani, quro etiam crat quinquaginta cubitorum : latitudo vero porticus annecteretur longitudini domus ejusdem transversim : unde fiebat ut domus centum cubitorum longitudinis, additis hisce 30 cubitis latitudinis porticus, evaderet longa 130 cubitos.

Et alteram porticum in facie majoris porticus, — *q. d.* Salomon « in facie, » id est ante hanc porticum majorem adhaerentem domui saltus (crat enim porticus hroc domus ipsius quasi introitus ct vestibulum) fecit aliam minorem porticum, ad majoris porticus proporlionatam gradationem, decus ct ornamentum.

7. Porticum quoque solii in qua tribunal est Ver». 7. fecit. — Est hroc tertia porticus, non vestibularis, sed judiciaria, ideoque non domui saltus Libani annexa, uti duro priores jam dietro, sed separata, et per se consistens, non longo tamen ab aliis duabus, et a domo saltus Libani dissita. Hæc porticus vocatur « solii, » quia in ca erat solium Salomonis regalo ct judiciarium, statuis leonum circumscptum, do quo cap. x, 18. Ita Abulcnsis ct Pineda.

8. Et domuncula in qua sedebatur ad judican- Ver», b. dum, erat in media ponTicu, — *q. d.* In tertia hac porticu erat domuncula, in qua crat solium sive thronus Salomonis jam dictus, juxta quem ct circa quem humiliores erant throni sive sedes, in quibus sedebant consiliarii et principes cum Salomone judicaturi, quasi ejus assessores : cx quibus omnibus conflabatur judiciale tribunal, pluribus judicum sedibus constans, quod domuncula quadam claudebatur, et quasi tegebatur, ut assessores cum Salomone dc re quapiam inter so secreto consultaturi, vel sententiam dictaturi, semoti essent a litigantibus, et a populo, qui circumcirca in porticu ambulabat, vel ad judicium veniebat. Quare domuncula hroc fuit minor quodam rodicula; compacta ex cedro, cl undecum-

que clausa, ut contineret solum regem cum suis consiliariis, habens tamen suum ostium, per quod litigantes aliique jus suum vel gratiam quampiam postulantes ad solium regis accederent, et ab eo vel jus vel gratiam flagitarent et impetrarent. Habens etiam fenestras plurcs, ut iis apertis rex sententiam pronuntians, vel jus dicens, aut quid aliud promulgans a toto populo videri el audiri posset. Erat enim hoc quasi prætorium Salomonis. Ita Lyranus, Dionysius, Salianus et Pineda, lib. VII *De Rebus Salomonis,* cap. vii.

Domum (palatium) quoque fecit filiæ Piiaraonis, — quasi primari® suæ uxori et reginœ. Causa datur H *Paral,* vm, II, ubi dicitur : «filiam vero Pharaonis transtulit de civitate David in domum quam aedificaverat ei. Dixit enim rex : Non habitabit uxor mea in domo David regis Israel, eo quod sanctificata sit, quia ingressa est in eam arca Domini. »

Vers.0. g* Omnia lapidibus pretiosis ,— scilicet facta erant e marmore, vel pario, vel porphyretico, vel ophite, sive serpentino, etc., nimis enim pretiosum fuisset In domo tam vasta omnia cx gemmis, scilicet ex smaragdis, carbunculis, adamantibus, etc., fabricare. « Lapis ergo pretiosus d vocatur hic marmor pretiosum.

Et extrinsecus (male quidam legunt, *intrinsecus)* usque ad atrium majus. — Hinc palet, pralcr 1res porticus jam dictas fuisse in domibus hisce Salomonis atrium majus, de quo vers. 12; porticus enim cx eodem lapide pretioso sive marmore factæ videntur, cx quo ipsa domus, ut hic locus insinuat.

Ver, IL II. SiMILITERQUE DK CEDRO, — Q. d. Cedri adhibit® ad fabricam domorum Salomonis æquali mensura sectæ et aptate sunt, sicut secti erant lapides pretiosi earumdem.

Ven. iî. 42. Et atrium majus rotundum (in domibus Salomonis jam dictis vers. 9, subaudi fabricavit Salomon), trium ordinum de lapidibus sectis, et UNIUS ORDINIS DE DOLATA CEDRO : NEC NON IN ATRIO domus Domini interiori, et in porticu domus ,— *q.* d. Sicut Salomon in atrio templi interiori, id est in atrio sacerdotum, fecit murum habentem tres ordines lapidum sectorum, et unum dc dolata cedro, ut hoc muro separaret atrium interius sacerdotum ab atrio exteriori laicorum, uti dictum est, cap. vi, 36; sic prorsus idem fecit in atriis domorum a so ædificatarum, ct in porticu.

Dices : Atrium sacerdotum æque ac laicorum, erat quadratum, ut dixi cap. vi, vers. 36, quomodo ergo hic dicitur rotundum? Respondeo : Erat quadratum constans septenis arcis quadratis; dicitur tamen rotundum, quia circumcirca cinctum crat tribus ordinibus lapidum jam dictis. Unde pro *rotundum* Hebraico *sabib,* id est circumcirca, sive in circuitu, qui circuitus Ideerai quadratus, non rotundus. Ita Pineda, lib. V,cap xvi, in line.

ver». n. n. misit quoque rex Salomon, et tulit Hiram de Tyro filium mulieris vidua de tribu Neprtali, patre Tyrio. — To *de tribu NqpMali* refer non ad *mulieris viduae,* sed ad *Hiram* artificem. Hic enim fuit cx tribu Nephtali, ut palet ex Hebreo, Chaldæo et Septuaginta; mater vero ejus fuit ex tribu Dan, ut dicitur II *Paral,* it, 13.

Dices: Quomodo ergo paler Hiram dicitur fuisse Tyrius? Respondeo : Hiram gente erat Judaeus, puta Nephtahla; sed habitatione ct exercitio artis erat Tyrius. Tyri enim habitabat, ibique artem affabre laborandi didicerat ct exercuerat. Ita S. Hieronymus, Hebræi, Lyranus, Cajetanus et alii. Sic S. Paulus vocatur Tharsensis, quia Tharsi erat natus et educatus, cum gente et genere esset Hebreos.

15. Et finxit duas columnas .breas, — Booz et Ven. is Jachin. Hæ duæ columnce templi fuse hic describuntur usque ad vers. 23.

Decem et octo cubitorum altitudinis columnam unam. — Intellige quoad stipitem sive scapum column®, nam H *Paralip.* ni, 15, dicitur quæhbet columna fuisse 35 cubitorum, scilicet addendo quoque ct supputando quantitatem basis, capitis et coronæ, qua in apice ornabatur. Ha Abulcnsis, Lyranus et Cajetanus. Verum hæc in justa architectura proportione non possunt ascendere ad tantam altitudinem, ut ipsi columnæ pene æquentur. Quare melius alii respondent quod ulraque columna simul juncta crat 35 cubitorum : licet enim universi™ esset 36 cubitorum (nam bis octodecim faciunt 36), tamen in utraque medius cubitus insertus erat suo capitello, in coque absconditus non apparebat. Ha Vatablus et Ribera, lib. II *De Templo,* cap. xii. Tertio, et vcrisimillime, Vilalpandus, lib. V, cap. v, et ex co Salianus respondent singulas columnas cum basi sua fuisse seplemdecim cubitorum cura dimidio, seclusa plintho quæ absolvit decimum octavum. Seclusionis aulem plinthi causa fuit, quod reliqua columna cum sua basi cava foret, quam propterea oportuit super solidam plinthum inniti, ideoque seorsim a columna plinthum fundi ; plinthus enim est ultima pars basis, quæ spiris subjacet, ila dicta quod id est laterem, forma sua repræsentet (unde ct Gallice vocantur *phnthes);* plinthus enim est exæquala latitudine velut tabula. Unde et apud Vitruvium, lib. Hl, cap. n, spirarum plinthides, sunt plinthi basium. Plinthus ergo, id est ima pars basium hic non computatur, quia hanc architectus prudenter solidam fundere voluit, ut totum opuscolumnæ, quæ cava crat, firmius sustentaret ct contineret : ulraque igitur columna simul juncta crat 35 cubitorum seclusa plintho, quia quœlibot erat alta seplemdecim cubitos cura dimidio; hos enim duplica, ct habebis35 cubitos.

Et linea duodecim cubitorum ambiebat columnam utramque. — Hebraico, *ct filum duodecim cubitorum circuibat columnam secundam :* si secundam, ergo et primam : erant cnira hæ duæ columnæ omnino œquales el pares. Per *lineam,* vel,

ul Hebraice est, *filum,* intclligc mensuram : filo enim mensuramus rerum crassitiem, 7. d. Columnal ha? in ambitu et crassitie habebant mensuram duodecim cubitorum : alinea» ergo notat peripheriam, sive circumferentiam. Jam Vilalpandus, et ex eo Salianus volunt non unam, sed *a* utramque» columnam simul junctam habuisse hanc duodecim cubitorum mensuram, ita ut dimidia pars linea? sive fili 12 cubitorum ambiret unam columnam, altera pars fili alteram : sic ut una columna fuerit crassa sex cubitos, el totidem altera, ac consequenter atraque simul crassa fuerit 12 cubitos : hoc eniin exigit symmetria et proportio, ut cum quaelibet columna esset alta 18 cubitis, crassa non esset nisi sex cubitis : altitudo enim est tripla ad crassitiem.

Verum unamquamque columnam crassam fuisse 12 cubitos diserte docet Josephus ct Jeremías, eap. Ltr, vers. 21, ubi columnas has a Chaldaeis Jerusalem vastantibus abductas describens ait : « Funiculus duodecim cubitorum circuibat eam,» scilicet columnam unam. Sic ct Septuaginta hic : *Et perimetrum,* inquiunt, *duodecim cubitorum filum ambiebat eam* (columnam primam), *et sic columna secunda,* scilicet erat parilcr 12 cubitorum, ctc., et Chaldæus, *et filum,* inquit, *duodecim cubitorum ambiebat illam, et sic fecit columnae secunda.* Erant ergo hæ non tam coluinnæ ad symmetriam et proportionem architectonicam columnarum fabricatp, quam moles et turres, vel arces quædam ingentes œneæ ad templi magnificentiam el munimen ercctæ. Sic Roma? columna Trajana (æque ac alia Antonini Imperatoris) est crassissima instar turris, adeo ut plurcs viri expansis brachiis cam in circuitu complecti nequeant. Undo et intrinsecus continet cochleam, qua per gradus ab imo ad summum conscenditur. Denique prisci alias fabricarum suarum rationes et proportiones spectabant, diversas ab iis quas spectavit Vitruvius et posteriores architecti. Ila Sanchez, Vatablus, Pagninus et alii.

Porro addit Jeremías, columnas has intrinsecus cavas fuisse, ita tamen ut grossitudo reris extrinsecus esset quatuor digitorum in circuitu. Undo Vilalpandus, lib. V, cap. xxxvn, hascc mensuras justa proportione in sua opinione librans, censet singulas hasce columnas ponderasse quinque talentorum millia, utramque vero decem talentorum millia. Addit Eupolemus apud Eusebium, Salomonem totas columnas vestivisse auro ad crassitudinem digiti unius. Unde colligit Vilalpandus m columnis his auro vestiendis expensos fuisse 95 milliones.

Denique si columna in circuitu habebat 12 cubitos crassitiei : ergo in circuitu sive circuli hujus diametro habebat 4 cubitos : diameter enim est tertia pars peripheria? sive circuli : circulus enim continet diametrum ter, et insuper septimam ejus partem; quare inter diametrum et circulum illa est proportio, quæ est inter seplctn et viginti duo. Ita Abnlensis, Ribera, Vatablus. Porro in proportione et symmetria crassitiei ad altitudinem spectatur crassities non tam circuli, vel circuitus, quam diametri. Cum ergo columna hæc in diametro crassa fuerit duntaxat 4 cubitos, alta vero 18 cubitos, fuit ea proportio inter crassitiem ct altitudinem, qure est inter 4 el 18, quæ satis est æqua et congrua. Columnarum enim proportiones ab hominum dimensionibus et proportionibus desumpto sunt. Videmus autem inter homines alios esse graciles, sed altos, alios vero crassos el breves; quia quod natura dat crassitiei, hoc demit altitudini : his ergo similis fuit hæc columna crassa et brevis. Addo, columnam hanc præter 18 cubitos sui scapi sivo stipitis, insuper habuisse li cubitos capitelli, qui juncti 18 faciunt 23, ergo columna quælibet alta erat 23 cubitis.

17. Er quasi in modum hetis et catenarum, etc. Ven. n — *q. d.* Capitella hæc cingebantur fasciis quibusdam æneis (ait Josephus) in modum retis sive catenarum, quæ habebant per intervalla aperturas quasi annulos et cancellos, per quos capitellorum elegantia (erant enim liliata, ait Josephus, sive habebant formam liliorum) appareret.

Septena versuum retiacula in capitello uno,— *q. d.* Ito fascis jam dicto septies circuibant capitella singula, ita ut quasi septem fasciarum versus sive ordines et gyros efficerent : versus ergo vocat gyros.

18. Et perfecit columnas, et duos ordines per Ven. is. CIRCUITUM RETIACULORUM SINGULORUM, UT TEGERENT capitella, — *q. d.* Singula capitella, et consequenter singulæ columnæ, habebant duo retiacula, sive duplicem coronam reticulatam ct cancellatam, quæ instar retis ambiebat capitellum, illudque tegebat et ornabat. Ita Sanchez. Melius Ribera per «duos ordines retiaculorum» accipit duos ordines malogranatorum ex retiaculis dependentium. Id palet ex Ilebræo ct Septuaginta, qui habent : Duo *ordines malogranatorum ancorum retibus contexti, opus pensile, ordo super ordinem;* etex Josepho, qui ait : «Dependebant inde duæ series malorum punicoruin ducentorum numero.» Sensus ergo est, *q. d.* Singuli septeni versus, sive gyri, retiaculi ulriusque columnæ habebant duos ordines malogranatorum : centum enim malogranata in medio singulorum versuum sive gyrorum interposita ct quasi inserta erant, ut patet Il *Paralipom.* cap. m, vers. 16, reliqua vero centum malogranata ex iisdem versibus sive gyris alterne suspensa dependebant, « ita ul bini ordines malogranatorum singulis retiaculis jungerentur, » ut dicitur ll *Paralipom.* cap. iv, 13.

Ut tegerent capitella, quæ erant super summitatem malogranatorum, — *q. d.* Fecit hæc duo retiacula, ul tegerent ct circumdarent capitellum, quæ retiacula in septenos versus, sivo gyros, distributa erant super summitatem malogranatorum: nam superior versus, sive gyri pars erat super summitatem malogranatorum appensorum, sivo

ex gyro inferno dependentium. Ita Ribera, lib. XII, cap. xiv.

Additur II *Paral,* in, 1G : « Ncc non » fecit «quasi catenulas in Oraculo, » *q. d.* Hæ fasciæ catenarum, sive hæc retiacula catenata erant talia, qualia erant illa quæ fabricata erant in Oraculo, sive in Sancto sanctorum. Ita Ribera, lib. II, cap. xiv. Aliter Cajelanus : a Fecit, ait, catenas in Oraculum,» id est ad mysterium ct significationem, scilicet ut calcnæ illæ significarent, ct tacite loquerentur fuluram regni illius sive Israelis captivitatem.

Eodem modo fecit et capitello secundo. — Puta in capitello sccundæ columnæ.

ven. i®. 19. Capitella altem, qux edant suped capita COLUMNARUM, QUASI OPERE LILII, FABRICATA EDANT IN PORTICU QUATUOR CUBITORUM. — LOCUS hic totUS valde obscurus ct implexus est : unde a variis varie exponitur, sed ut breviter cl clare eum explices : Nota, quælibet harum duarum columnarum habebat tria capitella ; primum ct imum crat, quod proxime stipiti, sive stylo ct scapo columna' crat impositum, unde proprie vocatur *epistylium,* II *Paralipom.* cap. iv, vers. 12, cralquealtum 1res cubitos, ut dicitur IV *Regum* cap. ult. vers. 17. Secundum capitellum crat imo, sive epistylio, impositum , ac legebatur retiaculo jam dicto, in quo visebantur duo ordines malogranatorum; supra hoc secundum exstabat tertium capitellum. Ita Ribera.

Hoc vers. 19, describitur capitellum imum, sivo epistylium. Sensus ergo est, *q.d.* In duabus hisco columnis capitella ima, quæ erant super capita columnarum, id est quæ summitati scapi sive stipitis columnarum incumbebant, ideoque *epistylia* vocantur, erani fabricata in formam lilii, idque «in porticu quatuor cubitorum,» id est ita ut versus porticum, hoc est in latum, non vero in altum, essent quatuor cubitorum : nam in altum erant trium dunlaxal cubitorum, ul dixi. Unde Septuaginta pro «in porlicu » vertunt, *juxta vestibulum.* De secundo capitello jam dicium est vers. 16 ct seq., nam circa illud crat retiaculum

hui'' Giurnuirum. habens duos ordines malogranatorum. Dc tertio, sivo summo, capitello dicetur vers. proximo. Sic Vitruvius, et ex eo Architecti columnis triplex imponunt capitellum, nimirum epistylium, zophorum cl coronicen). Epistylium est capitellum, quod proxime stylo, sive scapo, columnæ impo-

ZophoquH ? uHur. Zophorus est illud, quod inter epistylium ct coronicen) interponitur, quod pulvinatis sæpc figuris visitur ornameniisque diversis instructum. Galli vocant *la fnze,* sicut hic capitellum secundum quasi zophorus retiaculis septenorum gyrorum ac duobus ordinibus malogranatorum ornabatur. Coronicen) vocant ipsam coronidem capitelli.

Vilalpandus censet tria hæc capitella simul juncta fuisse quinque cubitorum, ut dicitur vers. 16, ita ut epislyliuDA fuerit trium cubitorum, ut habetur IV *Rcg.* ult. 17, zophorus vero duorum cubitorum, coronis denique unius. Alii tamen illos quinque cubitos soli secundo capitello, utpotc quod solum habebat retiaculum, attribuunt, cui addunt 1res cubitos epistylii, et aliquot coronicis. Verum sic capitellum fuisset in quantitate dimidium columnæ : hæc enim erat 18 dunlaxal cubitorum. Quare ul inter capitella et columnam congrua sit proportio, potius dicendum videtur, omnia capitella non excessisse mensuram quinque cubitorum, hæc enim proportionem archi-tectonicam habent cum columna 18 cubitorum.

20. Et RURSUM ALIA CAPITELLA IN SUMMITATE CO- Ven.1% LUMNARUM DESUPER, JUXTA MENSURAM COLUMNS CONTRA retiacula. — Hic agitur de tertio, sive summo capitello, quod crat quasi coronis columnæ addita, a contra retiacula, » id est super retiacula ct c regione retiaculorum, quod capitellum crat a juxta mensuram columnæ,» id est habebat camdem crassitiem, quam columna, scilicet duodecim cubitorum.

Malogranatorum autem ducenti ordines erant in circuitu capitelli secundi, — hoc enim secundum capitellum, ut dixi, ambiebatur retiaculo, ex quo dependebant centum malogranata, et totidem inserta sive interposita erant : quodque enim retiaculum habebat ducenta malogranata. Altera ergo columna pariter in suo secundi capitelli retiaculo habebat totidem malogranata, puta ducenta. Ergo utrisque junctis erant universim 400 malogranata ex ære fabrefacta, ul dicitur vers. 42, cl II *Paralip.* cap. iv, vers. 13. Porro dependentia malogranata præciso fuerunt lanium 96, sed Scriptura numerat centum, ut numerum integrum sive plenum assignet, el forte quatuor reliqua erant quidem, sed lecta non apparebant. Hoc est enim quod dicitur *Jcrem.* cap. ult. 23 : « El fuerunt malogranata nonaginta sex dependentia ct omnia malogranata centum retiaculis circumdabantur,» hoc est illa, quæ interposita erant retiaculis, erant centum; dependentia vero præcise non erant centum, sed 96. Ita Ribera, lib. I De *Templo,* cap. xiv.

21. Et STATUIT DUAS COLUMNAS in PORTICU TEMPLI, Vtrfcll. — quæ scilicet porticus erat templi vestibulum, ideoque eral ante Sanctum, nimirum interjecta inter Sanctum et atrium sacerdotum, do qua cap. vi, vers. 3, ila ut una columna uni porlæ porticus, altera alteri astaret. Ila Vilalpandus. In primo, inquit, vestigio sanctuarii eas constituit ab utroque latere porlæ aulæ sanctæ. Sic et Salianus, Adrichomius cl alii. Male ergo nonnulli has columnas statuunt ante atrium sacerdotum, alii ante atrium laicorum.

Cumque statuisset columnam dexteram, vocavit eam nomine Jaciun; similiter erexit columnam secundam (a sinistris), et vocavit nomen ejus Booz.— /t *Machín* Hebraice idem est quod *directio cl rectitudo,* a radice po *cun,* id est dirigere. Unde Septuaginta ¡I *Paral,* cap. m, vers. ult. vertunt id est

correctio, *directio,* reda affectio. *Booz* Hebraice idem *est quod in co fortitudo.* Unde Septuaginta vertunt, id est, vis et robur. Nonnulli, ut Beda, Abulensis, Vatablus, Ribera, censent Salomonem idem significasse duobus hisce nominibus «Jachin» el a Booz» scilicet optare se firmitatem et stabilitatem templi. Nam etiam « Jachin » subindo significat firmitalcmetfortitudinem. Melius Cajctanus el alii hæc duo distinguunt, ac per a Jachin, » id est directionem, accipiunt prudentiam et sapientiam; per «Booz» vero fortitudinem et firmitatem; ut Salomon per « Jachin » significant templum hoc miro artificio ct sapientia esso elegantissime fabricatum ; per a Booz » vero fortissime fundatum, munitum ct stabilitum : ulque iisdem nominibus suum desiderium, ct votum patefecerit, *q. d.* Utinam Deus meum hoc templum, quasi suum Jachin dirigat, ac quasi suum Booz roboret, ut a nullo hoste, a nullo fulmine dejiciatur. Utinam Deus diutissime hoc meum, imo suum templum tueatur, dirigat ct confirmet!

Rursum dextra columna «Jachin,» ailCajetanus, significabat dircctivum imperium tum Dei circa omnes creaturas ct homines, sed maxime Israelitas eorumque templum; tum regum regnique Israel : unde utraqne columna coronata crat. Sinistra vero columna « Booz» significabat fortitudinem ad excqucndum ea, quæ per a Jachin, » id est per dircctivum imperium prudenter sunt ordinata : utrumque enim in Deo est Deique providentia, quæ sapienter et foriiter omnia gubernat : utrumque quoque regibuscsl necessarium. Utrumque ergo Salomon Deo est gratulatus, ac simul optavit et petiit, ut utrumque Deus in templi et populi regnique custodia ostenderet, sibique ct suis successoribus ad bene regendum eadem communicaret.

Allegoc ’ Allegorico, column© hæ templi significant Ecdesi® sapientiam æque ac firmitatem : ipsa enim est columna ct firmamentum veritatis, uti huc alludens ait Apostolus, I *ad Timoth.* cap. nr, vers. 15. Vide ibi dicta. Quare Jachin representat Doctores ct Rectores Ecclcsiæ : hi enim alios docent ct dirigunt in viam virtutis cl salutis; Booz significat Martyres virosque fortes. Unde S. Hieronymus, Beda, Euchcrius ct Angclomus: Column©, inquiunt, sunt Apostoli et Doctores, quia contemplatione ad superna sunt erecti, ac fortes fide ct opere. Sunl duæ, quia Judæos ct Gentiles fulciunt. Sunt ante fores templi, ut utrosque in templum, id est, in cadum inducant. Rursum sunt duæ ita disposite, ut nobis in prosperis ct adversis ingressum patri© coelestis ante oculos mentis jugiter habendum esse doceant, ul nec adversis dejiciamur, ncc prosperis extollamur, sed inter utraque constantes in fide ct virtute ad cœlum tendamus. Ita auctores citati. Linea 12 cubitorum, ait Beda,norma est Apostolic© institutionis. Column© capitellum imponitur, quia « qui perseveravo! it uc4[ue ad Unem, ct legitime certaverit, coronabitur, n sicut ait Apostolus : « Nam qui certat in agone, non coronatur nisi legitimo certaverit.» Altitudo capitelli quinque cubitorum est ; quia corona pro quinque sensuum voluptatibus animose contemptis atque superatis redditur. Lascia cingens capitellum bcalitudo est, quam Theologi accidentalem vocant : septies illud cingit, quia plurimis ex rebus hæc bcalitudo oritur, et multai sunt cans© gaudendi, septem enim pro mullis ponitur.

Insuper quilibet sancti in fide eminentes virtute column© sunt, ©ne© propter firmitatem in bonis operibus, erect© per intentionem, all© per contemplationem, striat© seu excavat© per mortificationem, qua pravas appetitiones coercent ct seso per carnis macerationem extenuant, qure excavatio potest etiam ad humilitatem referri. Secundó, duo capitella duo sunt testamenta, quorum meditationi ct observationi Doctores sancti ct animo subduntur ct corpore. *Tertio,* species catenarum et similitudo retis in capitellis, varietas est virtutum spiritualium in sanctis. *Quarto,* malogranata ducenta magnam ct multiplicem corum charitalem, unionem, concordiam, zelum significant. *Quinto,* capitella in ilorem lilii desinebant. Quid enim per lilium nisi ©terna felicitas, et immortalitatis floribus redolens amoenitas designatur, in quam Sancti omnes tandem desinunt, camdcmquc cum aliis predicant, quasi in summo ostentant ct promerendam proponunt. Ita Angclomus ct Beda : «Quid, inquiunt, per lilia nisi superna claritas patri© atque immortalitatis floribus redolens paradisi designatur amoenitas. » Plura minutiora vide apud Ribcram, lib. II *De Templo,* cap. xv.

22. Et super capita columnarum opus in modum lilii posuit, — *q. d.* Toti operi columnarum ct capitellorum quasi coronidem imposuit lilium, sive formam lilii cx eodem ©re fabrefacti, tum ut decorem templi ostenderet, tum ut ejus florem a Deo postularet, ut scilicet in eo floreret pietas ct Dei cultus purus el castus. Lilium enim puritatis et virginitatis est symbolum, ©que ac glorios© resurrectionis Christi et Sanctorum, juxta illud quod Martyribus accinit Ecclesia in Ofllcio Ecclesiastico : «Sanctorum velut aquila juvenius renovabitur, et florebunt sicut lilium in civitate Domini;» ct tempore Paschali : «Sancti lui, Domine, florebunt sicut lilium, ct sicut odor balsami erunt ante te, Alleluia.» El illud Sponsi : «Ego flos campi ct lilium convallium,» *Cantio.* n, I. Vide ibi dicta; ct *Eccli.* xxxix, 19, cl *Osce* xiv, G, ubi inulta de symbolis liliorum dixi. Salomon ergo lilium imponens templo præsentavil Christi, B. Virginis, ct Sanctorum puritatem, splendorem, felicitatem cl gloriam ©tcrnrun : templum enim fuit figura cceli, ac coelestis conversationis, resurrectionis et glori©. Ven. u.

Tropologice, quilibet fidelis cl sanctus indiget TrapM columna duplici, ul fiat templum Dei, scilicet Jagfce.

chin, id est prudenti reclaque direclionc ad decernendum id quod agendum est; ct Booz, id est fortitudine ad illud exequcndum. Prudentia enim præil quasi lux, viam virtutis et sanctitatis ostendens, unde dexteram occupat : fortitudo vero sequitur quasi sinistra, ul id quod prudentia faciendum ostendit, fortiter in opus conferat. Ulraque est opus Salomonis, id est Christi ; quare ab eo supplicibus ct assiduis precibus cuilibet est flagitanda. Neutra enim sola sufficit, sed si utraque jungatur, omnia perficit, omnia superat, hominemque ad culmen sanctitatis et in coelum evehit : Spirilus Sanctus enim nos dirigere debet in viam salutis, ac deindo roborare, ul eam per tot hostes, tentationes, difficultates constanter prosequamur. Unde Salomon, Prov. in, 6 : a In omnibus viis tuis, inquit, cogita illum, cl ipse diriget gressus tuos. » Et parens ejus David crebro in Psalmis idipsum postulat, ut *Psalm,* civili, 5 : « Utinam dirigantur viæ meæ ad custodiendas justificationes tuas.» Elvers. 133: «Gressus meos dirige secundum eloquium tuum.» *Psalm,* xxvi, vers. 11 : a Dirige me in semitam rectam. » *Psalm.* Lxxxix, 17 : a Opus manuum nostrarum dirige.» Ad Josuc vero ait Deus, cap. i, vers. G, 7 et 9 : « Confortare ct esto robustus » ad debellandos Chananæos, «noli meluere ct noli timere, quoniam tccum est Dominus Deus tuus in omnibus ad quæcumque perrexeris. » Et ad David : «Brachium meum confortabit eum, » *Psalm.* lxxxviii, vers. 22.

Vers. 23. **23.** Fecit quoque mare fusile decem cubitorum A LABIO USQUE AD LABIUM, ROTUNDUM IN CIRCUITU. — Mare tneum. « Mare» vocat concham ingentem, quæ magnam vjin aquarum capiebat, ad manus cl pedes sacerdotum (hi enim nudis pedibus ministrabant in templo) aqua inde profluente abluendum. Unde vers. 2G ct 31, vocatur «luter,» id est, lavacrum a fine ct usu, sed a capacitate hic vocatur « mare,» idque «fusile,» id est fusum ex ære. Erat «rotundum : » undo diameter ejus eral decem cubitorum a labio usque ad labium, id est ab uno extremo peripheriæ usque ad aliud ci oppositum : altitudo ejus crat quinque cubitorum.

Rursum insistebat duodecim bobus ex ære fabrefactis, qui vultibus suis respiciebant quatuor mundi plagas» Adde huic mari sive conduc insculpte erant effigies Cherubim, leonum, boum cl palmarum. Denique mare hoc crat in atrio sacerdotum juxta altare holocaustorum, ac respondebat labro ænco, quod Moyses fecit ex speculis mujicrum in tabernaculo, *Exodi* xxx, IS, ubi ostendi labrum hoc æque ac mare non tam repraesentasse baptismum, ut volunt Eucherius cl Angclomus (crat enim labrum hoc æque ac mare non ante atrium, sed in ipso atrio), quam poenitentiam, quæ fidelibus præmittcnda est sacrificio ct sacramento Eucbaristiæ, uti docet S. Gregorius, hom. 17 *in Evangel.,* ac Beda, lib. Ill *De Tabernae.* cap. ult. Vide Biberam singula applicantem, lib. 11 *De Templo,* cap. xvn. Concha hæc vasta et plena aquis, ideoque vocata « mare,» significat amaram ct magnam debere esso contrif.onem et poenitentiam peccatoris, quæ flumina lacrymarum si non ex oculis, certe ex corde profundat, juxta illud : «Magna est velut mare contritio tua,» *Thrcn.* n, 13.

Er resticula (Hebraice mpiouckaoua, id est, finca; Chaldaice, *filum,* quod Noster vocat *resticulam.* id est, parvam restem sive funiculum mensorium) TRIGINTA cubitorum cingebat illud per circuitum, — *q. d.* Mare hoc , sive concha ænca funiculo triginta cubitorum circumcirca cingi et mensurari potcrat, hoc est, in ambitu vel circuitu continebat triginta cubitos. Circuitus enim sive circumferentia circuli est triplex ad diametrum : quare cum diameter hujus conchæ fuerii decem cubitorum , ut dixi, sequitur ejus pcripheriain sive circuitum fuisse triginta cubitorum.

Notat Abulensis circuitum precise fuisse triginta cubitorum et unius cum dimidio , quia circuitus continet diametrum ter, et insuper septimam diametri partem : sed Scriptura more suo minorem numerum omittit cl supprimit. Hinc Josephus ait hanc concham fuisse semi orbis, vel potius, ut Grece est, hemisphaerii forma el specie.

24. Er sculptura subter labiim circuidat illud Ven. ÎL decem cuditis ambiens mare, — ç. d. In summitate continuo posi labium maris vel conchæ eral sculptura quædam cingens mare, non lotum, sed quasi tertiam ejus partem, quæ erat decem cubitorum : hæc autem sculptura erant duo ordines sculpturarum striatarum, de quibus proxime sequitur. ita Ribera. Aliter Cajelanus el Abulensis, qui pera subter labium» inlelligunl imam partem conchæ, quæ crat decem cubitorum, ita ut sculptura hæc totam illam ambicrit.

Duo ORDINES SCULPTURARLM STRIATARUM ERANT FUSILES, — *q. d.* Sculptura jam dicta erant duo ordines sculpturarum striatarum ex cere fuso.«Striatarum , » ita legendum cum Ilebræo el Romano, non *histriatarum,* ut legunt codices Regii, nec *historiatarum,* quasi ibi depicte essent bistorte, ut legunt voluntque alii. « Striatarum » ergo, hoc est habentium strias : slriæ autem sunt canaliculi aut sulci, qui per lignum aut æs ducuntur ad elegantiam , ita ut una pars emineat, altera subsidat, quales videmus Romæ in columnis basilico? S. Petri ex ære fusis. Ita Hibera el alii, quin et Vitruvius, lib. VI, cap. ullim.; unde Apuleius *striatam frontem* vocat contractam caperalamque, ct quasi sulcos facientem pre tristitia.

25. Er STABAT SI PER DUODECIM BOVES — qui OD- Vu«. -*■ tcriori sui parte, id est, faciebus suis terni respiciebant quaternas mundi plagas, sed posteriori sui parte latitabant, id est, abscondebantur sub concha quam sustinebant. Allegorico, 12 boves sunl duodecim Apostoli, qui jussu Christi fidem et poenitentiam per omnes mundi plagas predicarmi!.

ver», c.% 2G* Grossitudo autem luteris, trium unciarum erat.—b Luteris,» id est, lavacri ; Grrecc enim tafo», est lavo ; inde tarò? esi lavacrum, u Luteris» ergo, id est, maris renei jam dicti, ut palet ex Hebrreo, Chaldæo ctScptuagintfl. Frustra ergo Adrichomius luterem a mari reneo distinguit, ac luterem ponit ad Septentrionem,mareveroæneum ad Meridiem in *atrio* sacerdotum, ita ut inter utrumque medium fuerit altare holocaustorum, in lutere enim ablutas fuisse victimas, in mari reneo vero ipsos sacerdotes. Verum ad utramque sufficiebat mare reneum cum decem luteribus, de quibus vers. 27. Sensus igitur est, 7. *d.* Maris renei crassities erat trium unciarum, id est, quatuor digitorum, sive palmi, ut vertunt Septuaginta, hoc est triuin pollicum, qure est quarta pars pedis, sive palmaris crassitudo : nam uncia est duodecima pars pedis, pes autem sedecim digitos continet : 1res ergo uncire sunt quarta pars pedis, puta quatuor digiti. Hoc est, quod dicitur II *Paral,* iv, 5, « vastitas, » id est crassities «ejus habebat mensuram palmi.»

Labiumque ejus quasi labium calicis, et folium repandi 1il ii, — *q. d.* Labium sive labrum maris renei erat quasi labium calicis, et quasi repandum, id est apertum recurvumque lilium, a Repandum» enim idem est quod recurvum et sinuosum, quodque retrorsum patet. Sic cervix repanda est incurva : pectus vel dorsum repandum est incurvum. Unde Plinius, lib. XIV, cap. xxii : « Ad hrec pertinet, inquit, pectorosa cervicis répandre ostentatio. »

Mystice, Euchcrius ct Angelomus : « Per labium calicis, inquiunt, gustus Dominiore passionis, per folium repandi lilii patefacta claritas resurrectionis ipsius exprimitur. » Ulraque enim in lavacro baptismi et pœnitentire abluimur. Nam, ut ait Eucherius : Christus, « qui ante passionem quidem suam quasi clausum adhuc lilium fuit : cum signis miraculorum qure fecit clarus homo refulsit, post resurrectionem vero et ascensionem suam repandum se lilium superare patriæ civibus exhibuit, quod iu assumpta humanitate potentiam divin d claritatis, quam habuit apud Patrem priusquam mundus esset, ostendit.Unde in amoris Cantico lilii se vocabulo designare voluit dicens : Ego flos campi et lilium convallium. Labium ergo maris in quo sacerdotes lavabantur, quasi labium fuit calicis, ct folium repandi lilii : quia lavacrum salutare quo membra summi sacerdotis efficimur, in fide nos sacrosancte passionis ejus a peccatorum omnium labe purificat, ac purificatos ad visionem glorire ipsius perennis intromittit. »

Duo millia datos capiebat. — Batus, ephi ct metreta requalia sunt, suntquo decima pars cori, *ízediíel.* XLV, 11, scilicet crat mensura continens 1res modios : corus enim continebat decies amplius, nimirum 30 modios. Batus erat mensura liquidorum, sicut ephi aridorum, continens tantum quantum amphora Romana, scilicet 48 sextarios, hoc est aquæ uncias 960, uti multis probat Alcazar, tract. *Dc Mensuris,* propos. 14; licet Vilalpandus longe majorem faciat batum. Dices II *Parui.* iv, 3, dicitur mare reneum continuisse *(ria millia metretas,* id est batos. Respondeo cum Vilalpando, Alcazario ct aliis, batuin fuisse duplicem, majorem et minorem, major erat sesquialter alterius, ut duo majores requarent tres minores. Jam Vilalpanduscensetbatummajorem continuisse 108 sextarios, minorem 72; Alcazar vero, tract. *De Mensuris,* propos. 14, censet hos batos non fuisse communes, sed extraordinarios et minores, adeoque batum hunc fuisse tantum decimam partem bali. Rursum hos batos fuisse duplices, nimirum majorem ct minorem, ita scilicet ut major esset sesquialter minoris. Decima autem pars bali est goiner, sive assaron, qui continet 96 uncias, hoc est octo libras duodecim unciarum. Quare putat Alcazar mare reneum continuisse Romanas amphoras 208, cum Vilalpandus ei tribuat amphoras Romanas 4300. Verum uti hæc mensura Vilalpandi est nimis magna et immanis, ita illa Alcazarii est nimis exigua, et exilior, quam ut mare vocari possit. Quare ab ordinaria et vulgari mensura bali recedendum non esse censeo, dicoque batum hic accipi communem, qui requalis erat amphorre Romana), conlmens 48 sextarios ct uncias 960, qure faciunt libras 80. Quare mare hoc continens duo millia batorum continebat bis mille amphoras Romanas, hoc est sextariorum nonaginta sex millia, librarum aqure vero centum et sexaginta millia. Ili sunt bali majores bis mille, qui ¿equivalent balis minoribus ter mille : habent se enim sicut duo ad tria : quare batus minor continebat duntaxat 640 uncias, qure faciunt 52 libras et 4 uncias, ut palet proportionem utriusque supputanti et inter sc conferenti.

Aliter respondent Cajetanus ct Ribera, scilicet mare reneum cepisse duo millia batorum duntaxat, si communi modo moderate tantum implebatur; sin vero ad summum omnino apicem, cepisse tria millia batorum : el hoc significare Hebraice p'ïriQ *machaziq,* II *Paralip.* iv, 5, *machaziq* enim idem est quod *forti/ieante,* id est fortiter planeque implenti capiebat tria millia batorum. Peripheria enim superior,quiacrat amplissima, exiguo suo limbo paucorum digitorum facile capiebat mille batos. Liber enim *Paralipomcnon* est supplementum libri *llcgum,* supplet enim vá
id est qure in eis relicta ct omissa sunt. Unde srepe majorem recenset numerum. Ita Vatablus (I).

27. Et fecit decem bases jeneas. — Pro decem ven. ¡t luteribus, qui his basibus sustinebantur. Id patet ex vers. 38, et II *Paral,* iv, G, ubi dicitur : « Fecit quoque conchas decem, ct posuit quinque a dex-

(1) Quin ct absoluto dici potest hic addi quod praetermissum videbatur in libro *liegum :* ca enim est mens auctoris hujus libri, licet ahi dicant hoc maro fusile tria millia metretas cepisse, quia Loves ex parte cancan erant, et aquam marii continuisse, quæ, juxta Rabbinos, per ora boum effluere poterai.

(oris, cl quinque a sinistris, ul lavarent in cis omnia quæ in holocaustum oblaturi erant : porro in mari sacerdotes lavabantur. » Luteres ergo erani magna? concha, sive labra cl pelves, in quibus sacerdotes abluebant victimas jam excoriatas, cl carnes carum dissecias, ul lote imponerentur altari holocaustorum ad eas Deo offerendum cl cremandum : in mari œneo vero soli sacerdotes lavabant suas manus cl pedes : licci enim Xathinæi victimas immolandas prius abluissent in probatica piscina, antequam induccrcniur in templum, tamen illi animalia inlegra et viva abluebant : quare in templo, id est in atrio rursum a sacerdotibus eadem jam mactata cl dissecta a sanguine et sordibus abluenda erant, ut pura offerrentur Deo in altari. Quocirca marc reneum crat in medio luterum, ac quinque luteres habebat a dextris, quinque a sinistris. Ita Ribera. Quisque autem luter capiebat quadraginta batos, ut dicitur vers. 38. Idem habet Josephus in versione Ruffini : male enim Gclcnius pro balis substituit congios.

Quatuor cubitorum longitudinis bases singulas, ET QUATUOR CUBITORUM LATITUDINIS, ET TRIUM CUBITORUM altitudinis. — Erant ergo bases luterum quadrata, quia lata quatuor cubitos, totidem longæ : quare cx quaternis tabulis æneis inter sc junctis conflata et compacta fuerunt, ideoque juncture hæ, ul non apparerent, lecta fuerunt sculpturis variis, ut sequitur :

Vers.18. 28. Et ipsum opus basium, interrasile erat : et SCULPTURA INTER JUNCTURAS.

Vers.îo. 29. Et inter coronulas et plectas, leones, et BOVES ET CIILRUBIM : ET IN JUNCTURIS SIMILITER DESUPER : ET SURTIR LEONES ET BOVES, QUASI LORA IX JERE DEPENDENTIA. — LOCUS 11ÍC implcXUS CSt Ct difficilis. Omissis variis variorum explicationibus, ut breviter et clare rem totam expediam. Nota

Opus inquoi ? *primo,* « opus interrasile » vocari, quod inter tabulas ligneas, aurcas vel æneas planas cl quasi rasas protuberat, exstat ct eminent, ut in conchis exstant el eminent capita Iconum, hominum ct boum, ele. Unde Hebraice est *misgcrot,* id est *clausura*,* vel, ut Vatablus, *cinctunc. Clausuras* Hebræi vocant sculpturas exstantes, et eminentes, quia hæ quasi claudunt ct terminant tabulam planam cl rasam, puta spatia intermedia tabula plana. Unde Noster opus hoc interrasile, id est sculpturas has vocat « coronulas el plectas, » tum quia coronulis ct floribus aliisque rebus contextis cl implexis cingebantur, tum quia ipsa sculptura sive effigies sculpta vocantur coronae et coronamenta, id est ornamenta, quia tabulam vel rem cui adduntur coronant cl ornant. Quocirca pro his omnibus est Hebraice una vox *misgcrot,* quam Noster vertit nunc « opus interrasile, » nunc a sculPlecti. pturas, « nunc « coronulas, n nunc « plectas. » Quadam enim erant in modum corona* rotunda, quadam alia figura cl forma implexa, quæ a piccia) » dicebantur. Hæ ergo quatuor voces idem hic significant. Possunt tamen per « plectas » accipi juncture ipsa tabularum, uti est in Hebreo, ut plecta derivetur a rifej, id est plico, conciono, necto, jungo : nam inter juncturas tabularum erant hæ sculpturae.

Nota *secundo,* pro *juncturas* Hebraice est CZPaS*? *scclabbim,* quod Pagninus vertit, *testes;* Marinut, *gradus;* Vatablus, *prominentias;* sed credendum est Nostro ac Septuaginta, qui constanter vertunt, june* *turas,* ac Chaldæus, qui vertit, *commissuras.* Unde *Erodi* XXVI, 17. Noster et alii passim vertunt, *incastraturas.*

Hebræa ergo ad verbum sic habent : *Et hoc opus basis : clausura cis, ct clausura: inter juncturas et super* (id est juxta vel inter) *clausuras, quae erant inter juncturas, Icones, bos ct cherubim. Et super* (id est juxta vel inter) *juncturas sic desuper: ct subter leonibus et bobus copulationes, opus descensionis. Cl ausuras,* ut dixi, vocat sculpturas Iconum, boum ct cherubim, etc., quæ tegebant juncturas tabularum ænearum, ne apparerent esse compaclæ, sed viderentur esse continua, ct ex codem are producta, sive ut non mulla, sed una integra, cl solida tabula esso videretur. Sensus ergo est, *q. d,* Salomon sculpsit in basibus decem luterum varias sculp'uras, ul illis tegeret juncturas tabularum ancarum, inter quas sculpturas eminebant sculptura Iconum, boum el Cberubinorum. Itaque fecit has sculpturas ct effigies tam inter juncturas superiores et altiorcs, qua erant desuper, quam inter inferiores quæ erant subter : addidilque sub Iconibus el bobus copulationes, id est lora quadam inter se copulata ct connexa dependentia, id est deorsum tendentia; hoc est enim *opus descensionis.* quod habent Hebræa. Apposite sculpsit hæc lora, quia boves cl leones loris alligari el copulari solent. Ita Ribera, lib. 11 *De Templo,* xmi.

30. Et quatuor rota per bases singulas, — Ven. 30. *q. d.* Singulæ bases imposita erant quatuor rotis, ut huc illuc rotari ct moveri viderentur.

Et PER QUATUOR PARTES quasi iiumeruli subter LUTEREM FUSILES, CONTRA SE INVICEM RESPECTANTES, — q. *d.* Erant in basibus luterum partes quadam exstantes, quibus quasi humeris luteres sustentabantur, ex are fusa, ct sibi invicem obversa.

3!. Os QUOQUE LITERIS INTRINSECUS ERAT IN CAPI- Veti. IL Tis summitate, — *q. d.* Os luteris, id est ipsa superior pars basis, cui luter, sive concha luteris imponebatur, crai concava instar oris, ut ei luter pariter concavus apte inseri posset, cralque in capitis summitate, hoc est : crat in summitate basis. Sic enim Auctor sc explicat vers. 35.

Et quod forinsecus apparibat, unius cubiti erat TOTUM ROTUNDUM, PARITERQUE IIADEDAT UNUM CUBITUM et dimidium. — Id clare explicat Josephus, dicens lib. VIH, cap. n : a Qua parte effigies leonum ct aquilarum, sic erant adaptata, ul connatas putares, intervenientibus inter eas palmarum arbusculis. Atque hæc rotunditas habebat altitudinis cubitum et dimidium, sed dimidius cubitus

tegebalurcælaturis,ettantumcubilus apparebat.»

/if ANGULIS AUTEM COLUMNARUM VARIÆ CÆLATURÆ erant. — Nam, ut ail Josephus, tabula; basium cum essent quadrate in angulis habebant columnas, id est columellas quasdam ad elegantiam, quibus latera basium utrimque inserebantur et quasi incastrabantur; et hæ habebant suas sculpturas quibus ornabantur.

Et media intercolumnia quadrata, non rotunda. — « Intercolumnia » vocat ipsos scapos, sive stipites basium, qui inter columnas in angulis annexis quasi medii intercedebant, *q. ‹l.* Ipse scapus basium quadratus erat, non rotundus. Hebræus et Chaldæus : *Ipsæ clausura,* id est sculpture, *erant quadrata, non rotunda:. Clausuras,* sive sculpturas, vocat ipsas bases sculptas ct effigiatas.

Vera. 33, 33. Tales autem erant rots, — *q. d.* Tales erant rote basium, ul viderentur posse rotari el moveri, cum rcipsa essent fixæ, ncc rotari possent : et idcirco habebant omnia, quæ habent rote vere et rotabiles, scilicet suos axes, radios, canthos et modiolos. Modiolus in rota vocatur ipso nodus sive centrum rote, cx quo oriuntur radii, qui inde perducuntur ad canthum, id est ad peripheriam sive circumferentiam exteriorem rote.

V'». 35. 35. Varias sculpturas ex semeiipsa, — id est non addititias, sed quasi agnatas et simul cum ipsa, ut ex ipsa basi fusæ viderentur.

Ven. 3?. 3G. Sculpsit quoque in tabulatis illis quæ ebani- ex ære, — *q. d.* Sculpsit super summas tabulas basium effigies leonum, palmarum, clc. « Tabulata enim ex ære » vocat ipsas tabulas æncas inter se connexas cl contabulatas.

Vera. 33. 38. Fecit quoque decem luteres. — Ecce hi sunt luteres, quorum bases huc usque descripsit.

Ytra. 3». 39. Mare (æneum) autem posuit ad dexteram PARTEM TEMPLI CONTRA ORIENTE)! AD MERIDIEM,—*q. d.* Ita posuit marc æneum ad Meridiem, ut tamen verteretur ad Orientem, *q. d.* Non plane obversum erat Meridiei, sed ei parti Meridiei, quæ nonnihil declinat cl vergit ad Orientem.

Denique mari ænco et decem luteribus ad abluendum victimas, adde ex Aristea, lib. *De Septuag. Interpret.,* post initium, fuisse in templo occulta receptacula aquarum, quæ ad diluendum sanguinem jugulatarum hostiarum funduntur, quarum fluxus tam assiduus, inquit, est, ut perennis fons videatur. Et ad hoc sunt juxta aræ basim frequentes aperture solis ministris cognite. Sed mirabilius est, ct fere inenarrabile subterraneorum conceptaculorum magnitudo, quæ ad quinque usque stadia per circuitum templi cuncta penetrat. Plumbcæ ad ea Cstulæ quacumque per muros ct templi solum, quibus omnia abluantur, mundenturque, descendunt. De hisce superius quoque mentionem feci.

Allegorico cl tropologice luteres decem idem significant quod mare æneum, nimirum multiplicem et crebram poenitentiam, qua in hac vita fragili ob multiplices lapsus et labendi pericula indigemus. Quadraginta bali, quos singuli luteres capiunt, significant dies 40 Quadragesimo*, qui omnes pœnitentiæ sunt addicti, tolera vide apud Eucherium, Angelomum et Hiberam, lib. II *De Templo,* cap. xix, qui minulim singula applicant.

Primus hoc saeculo pœnitentiæ sacramentum negavit ct sustulit Martinus Lutherus, quare ipse non fuit luter, ncc lotor, sed luteus et lutulentus, imo pollutor et profanator sacrorum, utpote suis poculis, ventri et Veneri totus indulgens, iisquo corpus ct animam conspurcans quasi a sus lota in volutabro luti,» ulait S. Petrus, *epist.* II, cap. n, vers. 22.

•Í0. Fecit ergo Hiram lebetes, et scutras et iia- Vcaw. mulas. — Pro scutras.Hebraicc est *iaini,* quod Chaklieus et rcccntiorcs vertunt, *scopas;* Septuaginta, *calfactoriola;* alii vertunt, *fuscinas, phialas, thuribula;* S. Hieronymus nunc *scutras, forcipes, tridentes,* nunc *trullas* ct *creagras* vertit. Nomina enim Hebræa sunt polysema, et multa significant. s«tr' *Scutra* genus est vasis profundi ct circularis, cujus qn'J? diminutivum est scutella; quare aliud est *scutra,* aliud *scruta,* licet Calepinus hæc duo pro eodem habeat. *Scruta* enim sunt usu attritæ vestes, jumentorum solcæ, clavi refixi, sulphurata, vitrorum fragmenta cæteraque similia, quæ vilissimi proxenetæ venialia habent, quos *scrutarios* appellant, quales Romæ videmus Judæos, de qualifies ait Horatius, lib. II, *epist.* 7 :

Vilia vendentem tunicato scuta popello.

Scutra ergo vel *scuta* est scutella magna, ita a scuto dicta, quod instar scuti rotunda sit ct concava. Hinc Lucilius, lib. VI, ait : « Scutam (scutellam) ligneolam cerebro inflixit. » Et Papias : « Scutra, ait, vas æneum æquale fundo, latum ct apertum desuper. » Et Priscianus, in fine lib. III : «A scuto, ait, dicitur scutula et scutella, quasi parva scuta vel scutra.«Scutra enim litteram r mutuatur « a scelra, quæ est scutum loreum sine ligno, quo utuntur Afri et Maurilani, » ait Isidoras, lib. XVIII *Etymol.* cap. xii, de quo Pocla : a Lævam scctra tegit. » Porro diminutiva r simplicis mutant in /;sica mitra diminutivum fit mitella, a capra capella, a sacrum sacellum, ab ager agellus, a piger pigellus, a miser misellus.

Hamula:, Hebraice J—npi'0 *miraskolh* sunt vasa sparsoria vel infusoria, quibus aqua, vel vinum, vel Ilius spargitur et funditur. Radix enim pii *zarac* significat spargere, aspergere, quales sunt ampulke, quibus in Missa aqua et vinum in calicem spargitur ct infunditur. Septuaginta vertunt, *phialas;* Chaldæi, *pelves ;* S. Hieronymus hic, *hamulas,* alibi *phialas,* alibi *thuribula.* Audi Columellam :

Aut habilem lymphis hamulam, Baccbovc lagenam.

42. Ad operiendum puniculos capitellorum. — Vers.u « Funiculos » vocat spiras orbiculares, quæ ca-

pilollo incisiB ipsum in orbem circuibant et ornabant. Unde Hebraice est mino mba *gulloth ketorelh,* id est *convolvolo: corona;* Septuaginta, *vertibilia ;* Chaldæus, vasa *rotunda coronarum* ; Vatablus, *globos coronatos.* «Funiculos capitellorum n ergo vocat media capitella, eo quod in modum funis spiras et gyros haberent; hæc enim Hebraice vocantur *gulloth ketorct,* quasi revolutiones coronte, vel capita suis spiris in gyrum circumdata et-coronata.

Vtri 45. 45. Omnia vasa quii fecit Hiram (nam alii artifices fabricarunt vasa ex auro et argento, etc.) de aurichalco erant. — Hebraice de *are* tonoo *memorat,* id est terso et polito, hoc est optimo, ut vertit Chaldæus ct Septuaginta, quod *aurichalcum* vocatur, quia rubet et fulget ul aurum. Vide dicta *Ezcch.* i, 27, et *Apocal.* i, 15.

Porro, « Hiram, » II *Paralip.* n,13, a rege Tyri vocatur « paler meus, » quia scilicet rex eum ob præstantiam artis colebat ut patrem : « pater » enim Hebræis siepe significat magistrum, ducem, præsidem, præfeclum. Sic Joseph a Pharaonc vocabatur « pater, » ob præstantiam prudenliæ ct providentiæ tempore famis, Genes, xlv, 8. Sic IV *Iicg.* xm, 14, rex Israel Eliseum vocat «patrem, » quia eum ut Prophetam ct magistrum reverebatur. Porro Josephus his vasis mulla alia adjicit, *primo,* mensarum aurearum, super quibus instrumenta varia essent, numerum extendit ad 10000. *Secundo,* phialarum el spondiorum aureorum 20000, argentearum 40000, candclabrolum 10000; œnochoarum 80000; phialarum aurearum 100000, argentearum 200000; lancium aurearum 50000, argentearum 1G0000; craterum aureorum G0000, argenteorum 120000; metrorum seu mensurarum Moysis, Hin, cl assaron aurearum 20000, argentearum 40000; tlniribulorum quibus thus ndolerctur aureorum 20000, argenteorum 40000. Quibus vero ad altare holocaustorum ignis auferretur, aureorum 50000, stolarum Hierarchicarum pro sacerdotum principibus 10000; pro sacerdotibus aliis 10000; tubarum 20000, organorum musicorum, nablorum et cinyrarum ex electro 30000.

Vei». 43. 48. Fecitqub Salomon omnia vasa aurea in domo Domini : altare aureum, etc., — puta altare thymiamatis in Sancto, ante Sanctum sanctorum, dc quo dixi *Exod. xxx,* 1. Hinc patet Salomonem fecisse novum altare thymiamatis in Sancto pro veteria Moyse fabricato, illudquc vetus Moysis reposuisse in tabulato Sancti. Salomon enim omnia vasa templi nova fecit, excepta arca cum propitiatorio ct cherubim; in arca enim servabatur lex in tabulis lapideis, digito Dei scripta. Arcam ergo a Moyse factam reposuit in templo, ncc novam fabricavit; cætera vero omnia innovavit Unde sequitur :

49. Et mensam sufer quam ponerentur paxes ?«*• <'I proposition is (novam fabricavit pro vetere a Moyse facta), ET CANDELABRA AUREA, QUINQUE AD DEXTERAM ET QUINQUE AD SINISTRAM. — MoySCS unum dUUtaxat fecit candelabrum cx auro septiceps, sive habens septem calamos ct totidem lucernas; sed Salomon pro uno hoc fabricavit quinque. De mensa hac panum ct de candelabro fuse dixi *Exod.* cap. XXV, vers. 23 et 31. Quare hic ea non repetam.

Forcipes, — hoc est emunctoria, ait Abulensis el Vatablus. Forceps enim est instrumentum, quo forvum, id est calidum tenetur, ait Festus, quod non solum forcipibus, quibus ignem struimus, sed ct emunctoriis, quibus favillas lucernarum et candelarum capimus et cirpimus, convenit.

50. Mortariola — sunt vasa proprie, in qui- Ver», sa. bus pilo teruntur quæ solvenda sunt, ait Nonius Marcellus. Unde S. Isidorus, lib. IV *Etymol.* xi : « Mortaria, inquit, dicuntur quod ibi jam semina in pulverem redacta cl mortua condiantur. » Verum hoc loco Hcbræum est *caphoth,* quæ vox significat vascula curva (i) 23 cap/iopA enim significat curvare) ct concava, iu quibus thus vel incensum vel quippiam tale reponitur, ita Vatablus el alii; unde Septuaginta vertunt, *phialas;* Cdialdæus et Vatablus, *cochlearia.* « Mortariola » ergo sunt parva mortaria, itaque vocantur vasa instar mortariorum curva cl concava.

51. Qu.® SANCTIFICAVERAT DAVID, — id est quæ V«I*.5I. David dicaverat, destinaverat el quasi consecraverat Deo in usum templi. Septuaginta : Intulit *Salomon sancta (*HebraicectChaldaice, *sanctitates) David patris sui.* Quæ enim Deo dicantur, adeo sunt sancta, ut sint quasi ipsæ sanctitates.

Nola : In templo ml videri poterat prœlcr marmor, cedrum, aurum, argentum; ut discas in anima sancta cl religiosa dicataque Deo, nil nisi purum, solidum et pretiosum reperiti debere.

CAPUT OCTAVUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Dedicatio templi, in qua supplicat Salomon Deo, ut orantes in illo, vel versus illud exaudiat.

1. Tunc congregali sunt omnes majores natu Israel eum principibus tribuum, et duces familiarum filiorum Israel, ad regem Salomonem in Jerusalem, ul deferrent arcam fœderis

Domini, de civitate David, id csl, dc Sion. 2. Convenitque ad regem Salomonem universus Israel in mense Ethanim, in solemni die, ipse est mensis septimus. 3. Veneruntque cuncti senes de Israel, cl tulerunt arcam sacerdotes, 4. et portaverunt arcam Domini, et tabernaculum fœderis, et omnia vasa sanctuarii, quæ erant in tabernaculo; ct ferebant ea sacerdotes et levito. 5. Rex autem Salomon, et omnis multitudo Israel, quæ convenerat ad eum, gradiebatur cum illo ante arcam, ct immolabant oves et boves absque æstimalione cl numero. 6. Et intulerunt sacerdotes arcam fœderis Domini in locum suum, in oraculum templi, in Sanctum sanctorum subter alas Cherubim. 7. Siquidem Cherubim expandebant alas super locum arcæ, et protegebant arcam et vectes ejus desuper. 8. Cumque eminerent vectes et apparerent summitates eorum foris Sanctuarium ante oraculum, non apparebant ultra extrinsecus, quiet fuerunt ibi usque in præsentem diem. 9. In arca autem non erat aliud, nisi duæ tabulæ lapidea, quas posuerat in ea Moyses in Iloreb, quando pepigit Dominus fœdus cum filiis Israel, cum egrederentur de terra Ægypti. 10. Facium est autem, cum exissent sacerdotes de Sanctuario, nebula implevit domum Domini, 11. ct non poterant sacerdotes stare et ministrare propter nebulam; impleverat enim gloria Domini domum Domini. 12. Tunc ait Salomon: Dominus dixit ul habitaret in nebula. 13. Ædificans ædificavi domum in habitaculum tuum, firmissimum solium luum in sempiternum. 14. Convertitque rex faciem suam , et benedixit omni Ecclcsiæ Israel ; omnis enim Ecclesia Israel stabat. 15. Et ait Salomon : Benedicius Dominus Deus Israel, qui loculus est ore suo ad David patrem meum, et in manibus ejus perfecit, dicens : 10. A dic qua eduxi populum meum Israel de Ægypto, non elegi civitatem de universis tribubus Israel, ul ædificaretur domus, ct esset nomen meum ibi ; sed elegi David ut esset super populum meum Israel. 17. Voluilque David pater meus ædificare domum nomini Domini Dei Israel ; 18. ct ait Dominus ad David patrem meum : Quod cogitasti in corde tuo ædificare domum nomini meo, bene fecisti, hoc ipsum mente tractans. 19. Verumlamen tu non ædiûcabis mihi domum, sed filius tuus, qui egredietur de renibus tuis, ipse ædificabit domum nomini meo. 20. Confirmavit Dominus sermonem suum quem loculus est; sletique pro David patre meo, et sedi super thronum Israel, sicul loculus est Dominus ; et ædificavi domum nomini Domini Dei Israel. 21. Et constitui ibi locum arcæ, in qua fœdus Domini est, quod percussit cum patribus nostris, quando egressi sunt de terra Ægypti. 22. Stetit autem Salomon ante altare Domini in conspectu Ecclcsiæ Israel, et expandit manus suas in cœlum, 23. ct ail : Domine Deus Israel, non est similis tui Deus in cœlo desuper, cl super terram deorsum : (pii custodis pactum et misericordiam servis tuis, qui ambulabant coram te in toto corde suo. 24. Qui custodisti servo tuo David patri meo quæ loculus esci : ore loculus es, et manibus perfecisti, ut hæc dies probat. 25. Nunc igitur, Domine Deus Israel, conserva famulo luo David patri meo quæ loculus es ei, dicens : Non auferetur de te vir eorum me, qui sedeat super thronum Israel; ita tamen si custodierint lilii tui viam suam, ut ambulent coram me sicul tu ambulasti in conspectu meo. 2G. Et nunc, Domine Deus Israel, firmentur verba tua quæ locutus es servo luo David patri meo. 27. Ergono putandum csl quod vere Deus habitet super terram? si enim cœlum, cl cœli coelorum te capere non possunt, quanto magis domus hæc quam ædificavi? 28. Sed respice ad orationem servi tui, et ad preces ejus, Domine Deus meus; audi hymnum ct orationem quam servus tuus orat coram te hodie, 29. ut sint oculi tui aperti super domum hanc nocte ac die, super domum de qua dixisti : Erit nomen meum ibi, ul exaudias orationem quam orat in loco isto ad te servus tuus ; 30. ul exaudias deprecationem servi lui et populi tui Israel, quodeumque oraverint in loco isto, cl exaudies in loco habitaculi tui in cœlo, et cum exaudieris, propitius eris. 31. Si peccaverit homo in proximum suum, cl babueril aliquod juramentum quo teneatur astrictus, et venerit propter juramentum coram altan tuo in domum tuam, 32. Iu exaudies in cœlo ; et facies, cl judicabis servos

tuos, condemnans impium, et reddens viam suam super caput ejus, juslificansque justum, et retribuens ei secundum justitiam suam. 33. Si fugerit populus tuus Israel inimicos suos (quia peccaturus est tibi) et agentes poenitentiam et confidentes nomini luo, venerint, et oraverint, et deprecati te fuerint in domo hac, 34. exaudi in cmlo et dimitte peccatum populi lui Israel, ct reduces cos in terram quam dedisti patribus eorum. 35. Si clausum fuerit cœlum, et non pluerit propter peccata eoruin, cl orantes in loco isto, poenitentiam egerint nomini tuo, et a peccatis suis conversi fuerint propter afflictionem suam, 36. exaudi eos in coelo, et dimitte peccata servorum tuurum, et popuh tui Israel, ct ostende eis viam bonam per quam ambulent, et da pluviam super terram tuam quam dedisti populo tuo in possessionem. 37. Fames si oborta fuerit in terra, aut pestilentia, aut corruptus aer, autærugo, aut locusta, vel rubigo, et afflixerit eum inimicus ejus portas obsidens, omnis plaga, universa infirmila^, 38. cuncta devoratio, et imprecatio, quæ acciderit omni homini de populo tuo Israel, si quis cognoverit plagam cordis sui, et expanderit manus suas in domo hac, 39. tu exaudies in cœlo in loco habitationis tuæ, et repropitiaberis, et facies ut des unicuique secundum omnes vias suas, sicut videris cor ejus (quia tu nosti solus cor omnium filiorum hominum), 40. ut timeant te cunctis diebus quibus vivunt super faciem terræ quam dedisti patribus nostris. 41. Insuper et alienigena, qui non est de populo luo Israel, cum venerit de terra longinqua propter nomen tuum (audietur enim nomen tuum magnum, ct manus tua fortis, et brachium tuum 42. extentum, ubique), cum venerii ergo, et oraverit in hoc loco, 43. tu exaudies in cœlo, in firmamento habitaculi lui, ct facies omnia pro quibus invocaverit te alienigena, ul discant universi populi terrarum nomen tuum timere, sicut populus tuus Israel, et probent quia' nomen tuum invocatum est super domum hanc quam ædificavi. 4i. Si egressus fuerit populus tuus ad bellum contra inimicos suos, per viam, quocumque miseris cos, orabunt te contra viam civitatis quam elegisti, et conira domum quam ædificavi nomini tuo, 45. ct exaudies incœlo orationes eorum, et preces eorum, et facies judicium eorum. 46. Quod si peccaverint tibi (non est enim homo qui non peccet), et iratus tradideris eos inimicis suis, et captivi ducti fuerint in terram inimicorum longe vel prope, 47. et egerint poenitentiam in corde suo in loco captivitatis, et conversi deprecati te fuerint in captivitate sua, dicentes : Peccavimus, inique egimus, impie gessimus ; 48. et reversi fuerint ad te in universo corde suo, et tota anima sua, in terra inimicorum suorum, ad quam captivi ducti fuerint; et oraverint te contra viam terræ suæ, quam dedisti patribus eorum, et civitatis quam elegisti, et templi quod ædificavi nomini tuo : 49. exaudies in cœlo, in firmamento solii tui, orationes eorum, et preces eorum, et facies judicium eorum : 50. et propitiaberis populo tuo qui peccavit tibi, et omnibus iniquitatibus eorum, quibus praevaricati sunt in te; et dabis misericordiam coram eis qui eos captivos habuerint, ul misereantur eis. 51. Populus enim tuus est, et h ereditas tua, quos eduxisti de terra Ægypti, de medio fornacis ferreæ, 52. ul sint oculi tui aperti ad deprecationem sen i tui et populi tui Israel, et exaudias eos in universis pro quibus invocaverint te. 53. Tu enim separasti eos tibi in hæreditatem de universis populis terræ, sicut loculus es per Moyseu servum tuum, quando eduxisti patres nostros de Ægypto, Domine Deus. 54. Facium est autem, cum complesse! Salomon orans Dominum omnem orationem et deprecationem hanc, surrexit de conspectu altaris Domini; utrumque enim genu in terram fixerai et manus expanderat in cœlum. 55. Stetit ergo, et benedixit omni Ecclcsiæ Israel voce magna, dicens : 56. Benedicius Dominus, qui dedii requiem populo suo Israel, juxta omnia quæ locutus est : Non cecidit ne unus quidem sermo ex omnibus bonis quæ locutus est per Moysen servum suum. 57. Sit Dominus Deus noster nobiscum, sicut fuit cum patribus nostris, non derelinquens nos, neque projiciens. 58. Sed ir.clinet corda nostra ad se, ut ambulemus in universis viis ejus, et custodiamus mandata ejus, et cæremonias ejus, cl judicia quæcuraquc mandavi;

patribus nostris. 59 Et sint sermones mei isti, quibus deprecatus sum coram Domino, appropinquantes Domino Deo nostro die ac nocte, ut faciat judicium servo suo, ct populo suo Israel per singulos dies; 60. ut sciant omnes populi terræ, quia Dominus ipse est Deus, ct non est ultra absque eo. 61. Sit quoque cor nostrum perfectum cum Domino Deo nostro, ut ambulemus in decretis ejus, ct custodiamus mandata ejus, sicut ct hodie. 62. Igitur rex, ct omnis Israel cum eo, immolabant victimas coram Domino. 63. Maclavilque Salomon hostias pacificas, quas immolavit Domino, boum viginti duo millia, et ovipm centum viginti millia; ct dedicaverunt templum Domini rex ct filii Israel. 6i. In die illa sanclificavit rex medium atrii quod erat ante domum Domini ; fecit quippe holocaustum ibi, ct sacrificium, ct adipem pacificorum, quoniam altare ærcum, quod erat coram Domino, minus erat, ct capere non poterat holocaustum, el sacrificium, ct adipem pacificorum. 65. Fecit ergo Salomon in tempore illo festivitatem celebrem, ct omnis Israel cum eo, multitudo magna ab introitu Emath usque ad Divum Ægypli, coram Domino Deo nostro, septem diebus et septem diebus, id est, qualuordecim diebus. 66. Et in die octava dimisit populos : qui benedicentes regi, profecti sunl in tabernacula sua lætantes, ct alacri corde super omnibus bonis quæ fecerat Dominus David servo suo, et Israel populo suo.

*• 2. In MESSE Et HANIM, IX SOLEMN! DIE, IPSE EST MENSIS septimis. — Male nonnulli legunt, *Bethanim.* Legendum enim cum llebræo, Septuaginta el Romanis « Elhaniin, n id est *fortium,* quia hoc menso septimo fructus sunt *fortes,* id est maturi, ac cum frugibus collecti reponuntur in horrea, quibus cor hominis ct vita confirmatur cl roboratur, ait Vatablus, vel propter crebra festa quæ mense septimo celebrabantur, quibus a *fortibus* et piis Deus colebatur : festa enim quasi roborant homines in pietate ct Dei cultu, ita Cajetanus; vel quia eo mense manifestatur fortitudo el sanitas hominum, quæ maxime leniatur ægriludinibus autumni, :mn folia defluunt, ct hominum vires sole recedente deficiunt. Mensis ergo septimus, sive *Tisri,* vocatur «Elhaniin,» hisco de causis, ac parliin respondet nostro septembri, parlim oclobri, eratque olim primus mensis anni vulgaris, antequam Deus primum mensem anni sacri constitueret Ntan, sive martium vel aprilein, ob celebritatem Pasche, *Erodi* xn, 2; unde Chaldæus hoc loco vertit, *congregatus est Israel in mense quem veteres » orabant mensem primum, ct nunc ipse est mensis septimus.*

Dices: Templum perfectum est menso octavo, ut dictum est cap. vi, vers, ult., quo modo ergo dicitur hic dedicatum mense septimo? Respondent Abulensis, Salianus ct alii, templum cum fuil dedicatum, fuisse quidem perfectum quoad part' s principales, non tamen habuisse omnimodam •nam perfectionem, sed hanc post dedicationem illi additam, ita ut mense octavo omnino fuerit perfectum. Voluisse cnim Salomonem anticiparo omnimodam perfectionem ob solemnilatem festi Tabernaculorum in mense septimo, ul in ilia coram toto populo templum suum dedicaret.

Aliter respondet Serarius, scilicet dilatam fuisse dedicationem in annum sequentem, mensemquo ejus septimum, ut inierim parieles melius siccarentur, et cætera omnia ad dedicationem necessaria plenius compararentur. Quare dedicatum esse templum anno 12 regni Salomonis menso septimo.

In solemni die, — id est, in festo Tabernaculorum, ait Abulensis. Verum id dici nequit : nam hoc festum incipiebat dic 15 mensis septimi; hic autem celebrata csl dedicatio templi per I f dies, ut palet vers. 65, qua peracta dimissus est populus die 23 ejusdem mensis, ut patet II *Paralip.* vn, 10, jam a dio 15 mensis usque ad diem 23 non intercedunt 14 dios, sed octo duntaxal. Ergo dies soleinnis hic intelligilur festum hoc dedicationis, quod ob hanc dedicationem magnificentissimam fuitsolemnissimum. Ita Vatablus,Torniclus,Serarius, Salianus, qui censent festum hoc dedicationis incidisse in diem octavum mendis septimi, five «Elhaniin:» indocniinusque ad diein23, quo perfecta fuit dedicatio, intercedunt 14 dies, de quibus vers. 05. Igitur in 14 hisco diebus includitur festum Tabernaculorum, quod erat solcinnissimum, ct incipiebat die 15 mensis septimi, durabafquo per septem dies : undo eodem tenebantur oinnes masculi cx toto Israele adiro templum juxta legem *Deuteron,* xvi, 1G; quare hanc temporis festique occasionem studio captavit Salomon, ut soleinnior esset dedicatio majoiiquo populi frequentia celebraretur.

Allegorico, dedicatio templi significabat dedicationem Ecclesia!, et cujuslibet templi Christiani, de qua vide nostrum Martinum de Roa, lib. *De Natali die,* cap. xxi.

Tropologice, significabat dedicationem nnirnæ sanctæ, præscrlim B. Virginis, de qua vide Petrum Datnianuni, serm. Il *Dc Nativil, II. Virginis,* ubi illam cum templo Salomonis comparat. Quomodo anima flat domus ct templum Dei, docet

Philo, lib. De *Cherubim ;* S. Macarius, *homil.* 1 et 10; S. Bernardus, serm. *De Dedicai.*

Vffi.4. 4. Er portaverunt arcasi Domini sacerdotes, — sicut camdcin tulerant tempore Davidis in Sion, II *Reg. ni,* sed major fuit pompa Salomonis, quam Davidis.

Et tabernaculum foederis,—scilicet fabricatum a Mose, hoc. cnim proprie dicitur « foederis. » Ita Josephus, Hibera, Abulensis, Serarius, Vilalpandiis, Sanchez, el alii, licet Salianus et Emmanuel Sa intolligant tabernaculum quod David fabricarat arem fœderis in Sion. Nam tabernaculum Moysis non erat in Sion, sed in Gabaon. Varum non est dubium illud cx Gabaon fuisse a Salomone translatum in Sion, indeque in templum. Adde utcumque tabernaculum tam Moysis quam Davidis, a Salomone fuisse translatum in templum, perinde ac antera omnia vasa sacra a Moyse fabricata, præscrlim altarii in templum translata sunt, id est in tabulatum templi, idque prudenti consilio, ne scilicet alibi quam in templo, Dei cultus celebraretur, itaque caveretur periculum superstitionis ct idololalriic, ait Cajelanus.

Veri. «. **6. Ef INTULERUNT ARCAM IN ORACULUM TEMPLI,** (hoc est) in Sanctum sanctorum subter alas Cherubim, — quos scilicet Salomon novos fabricarat, altoFque decem cubitos, ut arcam, quæ alta erat cubitum unum cum dimidio duntaxat, velarent alisque suis tegerent.

Veri. 9. **0.** In **AUCA AUTEM NON ERAT ALIUD NISI DU.P. TABU-**LA! lapidem. — Hac de re affatim dixi *Hcbr.* ix, vers. 4 cl 5.

Ven.io. io. Nebula implevit domum Domini. — Nebula cnim Deus sc suainque gloriam repraesentabat et simul velabat. Caligo cnim Deitatis est velamentum, æque ac sacramentum. Significat enim eam hominibus esse invisibilem ct inaccessam.

Ver». II. II. Et NON potiRANT SACERDOTIs STARE it MINISTRARE propter nebulam, — tum ob reverentium divinæ majestatis se ostendentis per nebulam; tum quia nebula hæc sensibilior offendebat oculos sacerdotum, corumquc aciem obtundebat ct hebetabat. Ita Cajelanus.

Impleverat enim gloria Domini domum Domini. — Nebulam vocat u gloriam Domini, » quia ipsa erat index ct symbolum gloria* Domini, ul dixi : idcoque erat lucida el splendida. Ita Cajet mus. Nebula hæc, inquit, ct nebula, cl caligo, et gloria Domini appellatur. Ex quibus nominibus colligitur, quod erat nebula per modum caliginis lucida), ct ratione lucis appellatur gloria, scu polius honor Domini; ratione vero forma: appellatur caligo; ratione autem materia*, nebula : erant enim vclut vapores nebulosa: caliginis cum splendore, ct propterca sensibiliter offendebant oculos sacerdotum ministrantium in altari.

Ver», it. 12. Dominus dixit, ut habitaret in nedula. — Dixit hoc *Lev.* xvi, 13, ubi jubet Deus pontifici ut non nisi thurifleando ingrediatur Sanctum sanctorum, idque ad hoc, ut vapor ct nebula tbyiniamalis operiat propifiatorium, ac Deum in co residentem; ne si pontifex cum videat, fulgore ct terrore divinitatis exanimetur et moriatur. Idem dixit Pial, cm, 3 : « Qui ponis nubem ascensum tuum.» ElPsaL xvn,10, a caligo sub pedibus ejus.n Ll vers. 12 : « Posuit tenebras latibulum suum. » Hinc Deus Moysi cl Hebræis loquebatur per caliginem, Eradi xxn, 16; *Deut.* iv rl v.

13. Firmissimum solium tuum. — Hcbr., dire<z<o-Tcn- »* *nemad soliumtuum.* Officium templi, aitCajctanus, manifestatur esse, non prestare Deo habitationem, sed præberc hominibus directionem mentis eorum, ad solium divinum sempiternum, quod in cœlis est : ad dirigendos siquidem homines in Deum, qui creavit cœlcs el terram, rcgilquc universum , effectum est templum.

22. Stltit altem Salomon ante altare (holo- '*«««« caustorum. Stetit ergo inter altare cl populum a tubus lateribus circumfusum. Additur II *Paral, vi,* 13, cum stetisse in suggesto œrco, ibidem pro persona regis collocato, ul videretur ab universo populo) in conspectu (Hebraice, e regione ZoZiu») ecclesia Israel , — faciem siquidem versus altare ct sanctuarium ad Occidentem habens (in qua cliara plaga erant isacerdotes ac Levile); populus autem per lres alias plagas Orientis, Meridiei ct Septentrionis erat. Sic cnim inorpit faccro quod faciendum ab ahis in line subjuncta oraliono docuit ; videlicet quod versa facie ad templum preces Deo funderentur.

Porro Salomon orationem hanc fudit quasi rex Israelis, idcoque diadema gerebat in capite. Undo Chaldæus, *Cantic.* cap. ni, vers. II, cum per ferculum Salomonis intellexisset ejus templum, pro eo quod Noster, Septuaginta et Hebræi habent : *Egredimini et videte fllite Sion, regem Salomonem in diademate,* etc., sic vertit : *Quando venit Salomon rex, utfaterei dedicationem domus sanctuarii, pracc egressus est* in *fortitudine, et sic ait : Egredimini et videte habitatores provinciarum terra Israel ct* jx>pu- *lus Sion diadema et coronam, qua coronaverunt domus Israel regem Salomonem* in *die dedicationis sanctuarii; ct txtatus est in laetitia solemnitatis tabernaculorum, quam fecit rcr Salomon in tempore illo* !4 *diebus.* El cap. iv, vers. 1, addit : *Et in illo die obtulit rex Salomon mille holocausta, et suscepta est cum beneplacito oblatio ejus coram Domino; irruit vox de calis et ait : Quam pulcher est catus Israel, ct quam pulchri sunt principes congregationis cl sapientes habitantes in concilio : quia ipse semper illuminant i opulum domus Israel,* elc.Videant hic reges cl principes miram pietatem Salomonis, qua ipse rex quasi sacerdos ct pontifex templum a so fabricatum Deo dicat clconsecrat; ac supplicat, ut Deus orantium in eo preces exaudiat, totique populo benedicit, idcoque a Deo exauditur, ac miracolosa caligine et igne de cado in victimas delapso decoratur. Imitentur cum principes, et similiter a Deo benedicentur.

Er expandit manus suas in coelum , — llexitqiic

genua, ut dicitur II *Paralip.* vi, vers. 13, ut hoc gestu testaretur reverentiam et devotionem suam erga Deum Dcique templum; ac populum ad eamdem exemplo suo excitaret. Salomonem imitati sunt primi Christiani, qui flexis genibus ct elevatis in cœlum manibus orabant, cujus cæreinoniæ varias causas cx Patribus recensui I *Timoth.* n, 8, ad illa : « Levantes puras manus, n

SIENIM COELUM ET COELI COELORUM (id CSt Slimmi, vastissimi ct capacissimi cœli) te capere now possint, **QUANTO MAGIS DOMUS HÆC QUAM .EDIFICAVI,—** non capiet te. Deus cnim est immensus, ideoque est ubique, ct omnia implet, ac ultra omnia per immensa vacui spatia extenditur, ideoque mille ct milliones infinitos novorum mundorum in iis creare potest. Idem dixere philosophi, unde Aratus :

Jupiter est qaodeamque vides : Jovis omnia plena.

Et Æschylus apud Clementem Alexandrinum lib. V *Stromatum :*

Jupiter est ether, est terra,
Cœlumque cl omnia Jupiter, el si quid supra.

Et Orpheus ibidem :

Oceani ad Ones expansa est, et manus illi
Undique dextera, sub pedibus subjeclaque terra est.

v«. s? 29. Erit nomen meum ibi, —g. d. in domo mea ero præsens : ibi colar, illic respondebo, illic preces exaudiam, operabor mirabilia, cl gloriam meam ostendam. Hinc rursum : « Nomen meum erit ibi, » id est ipsum ex nomine meo vocabitur, « templum Domini, » juxta illud : « domus mea : domus orationis vocabitur, » *Matth.* cap. xii, vers. 13.

Veri. 31. **31. Si PECCAVERIT HOMO IN PROXIMUM SUUM, ET HABUERIT ALIQUOD JURAMENTUM,** — q. *d.* Si qillS VOCatus ad templum ut juret, ibidem jurarit se non peccasse in proximum, nec rem ejus abstulisse vellæsisse, *q. d.* Salomon: ODomine, oro ct supplico, ut in templo hoc ostendas veritatem vel falsilalem juramenti, ut videlicet pejerantem in templo punias quasi sacrilegum et profanantem domum tuam, ut omnibus pateat, quanta religio et reverentia templo tuo debeatur, quamque in ea tu sis præsens, ct virtutem tuam spiritalem ostendas. Ita enim phrasis hæc explicatur libro II *Paral,* cap. vi, vers. 22 ct 23. Ita Abulensis. Sic olim suspecti dc aliquo crimine ducebantur ad oratorium S. Slephani, ut ibi juramento sc purgareni : nam si falsum jurabant, illico a Deo puniebantur, cujus rei exempla recenset S. Augustinus, lib. XXH *De Civit. Dei,* cap. vin. Idem îlebal pejerantibus in templo S. Martini ad ejus reliquias, uti narrat Gregorius Turonensis, lib. VIII, cap. XVI.

v-› 38. Cuncta devotatio (perperam nonnulli legunt, *devoratio)* et imprecatio. — Hebraico, *omnis oratio et supplicatio quæ facta fuerit a quocumque l' mine,* in templo, etc. Sic et Septuaginta ac Chaldæus. n Devotatio» enim est oratio et voti nuncupatio, el hæc vox olim fuit in usu, uti ex Apuleio ct Cicerone ostendi *Prov.* xx, 23, ad illa : « Ruina est homini devoraro, » vel, ut legunt Beda, Lyranus el alii, « devotaro sanctos. »

« Imprecatio » vero idem est quod *precatio :* ponitur cnim nomen compositum pro simplici : minus genuine ergo per eam accipit anathematismum S. Augustinus, *Quast.* XXL

Si quis cognoverit plagam cordis sui, — id est si quis acrem animi dolorem senserit, cumquo orationo coram te effuderit in templo, tu exaudies et ab eo liberabis eum.

43. Nomen tuum invocatum est super domum hanc, Ven.u. — *q. d.* Domus hæc vocatur domus tua.

45. Facies judicium eorum, — id est jus eis di- Vcn.c ccs ct facies, ulciscendo injurias cis factas, ipsosque liberando ab oppressoribus injustis et violentis.

48. Et oraverint te contra viam terræ suæ, etc., Ver» «• **ET CIVITATIS QUAM ELEGISTI, ET TEMPLI,** — *q. d.* Si Judæiexira Judæam apud gentes constituti te oraverint faciem suam convertentes ad terram suam, puta ad Jerusalem ct templum. Sic Daniel, cap. vi, vers. 10 : « in Babylone captivus contra Jerusalem tribus temporibus in die flectebat genua sua. » Et Psaltes, *Psal.* cxxxm, 2 : In noctibus, inquit, extollito manus vestras in Sancta, » id est versus templum sanctum. Quin clTurcæ hodie in suis mo'chæis orantes superstitiose convertunt se ad Meridiem, ut respiciant versus Mecham et suum Mahometcm ibi sepultum.

50. Dabis misericordiam coram eis. — Hebraice, v«n.so *dabis eos in misericordias, q. d.* Conciliabis eis gratiam apud hostes, ut ab eis misericordiam consequantur, ac misericorditer tractentur et liberentur.

54. ÜTRUMQUE ENIM GENU IN TERRAM FIXERAT. — Veri. 51. Notent hoc nobiles delicatuli et gloriosuli, qui orant uno genu in terra fixo, altero elevato quasi pugnaturi cum Deo, ne concedat quod petunt. Rex regum Salomon orans ecce utrumque flexit genu, et utrasque manus in cœlum expandit, atque hoc gestu supplex perstitit toto tempore prolixæ orationis suæ : cl nos viles pauperesque homunculi dedignabimur utrumque genu flectere, ut uno supplicare Deo, allero minari eidem videamur?

55. Benedixit omni ecclesiæ Israel ,—*q. d.* Bene Ver». s». precatus est toti coetui, sive conventui populi Israel.

59. Sint sermones mei, etc., appropinquantes Vm. s». Domino, — *q. d.* Sit Domiuus jugiter memor hujus orationis mcæ, quam ad eum pro fuluris posteris sæculisque effudi. Ha Vatablus.

60. Quia Dominus ipse Deus, et non ultra est Ven.eo. absque eo, — q. d. Non est alius Deus præter cum, sed ipse unus et solus est Deus verus.

61. Sicut et hodie, — subaudi, facilis, ut ita ver».6i quoque faciatis in posterum, ut perfecto coni'

Deum ametis, ejusque mandata universa custodiatis. Additur II *Paral.* vi,41 : u Nunc igitur consurgo, Domine Deus, in requiem tuam, tu ct arca fortitudinis tuæ; » ut scilicet super arcam residens requiescas in tempio hoc a me tibi fabricato, vocat « arcam fortitudinis,» quia per eam Deus Jcrichunlem et Chananæam duco Josuc fortiter expugnavit. Pergit *Paral. : a* Sacerdotes lui, Domino Deus, induantur salutem,» ut undique sint sani ct salvi, ac saluto quasi veste circumquaque induantur et cingantur, ut eam quoque aliis, præserlim laicis, impertiri valeant:» Domine Deus, ne averteris faciem Christi, » *q. d.* No meas, puta Salomonis, qui sum tuus Christus, id est rex Israelis a te unctus ct creatus, preces jam recensitas, o Domino, avertas, sed exaudias ct adimpleas : stimulum adhibet concludens : « Memento, misericordiarum (Hebraice '"1DF1 *chasde,* id cglpie-*tatum)* David servi tui,» *q. d.* Concede mihi quod peto propter merita Davidis patris mei, qui fuit vir pietatum ct misericordiarum, tam active quam passive, quia opera misericordiæ mulla et preclara in Saulcm cæterosque Israelitas exhibuit, ideoque vicissim a te, Domine, magnam misericordiam ct gratiam consecutus est.

Porro Deum exaudisse orationem Salomonis patebit capito sequenti, vers. 2. Nota hic, Deum magis exaudire orationes quæ in templo quasi in domo sua fiunt, quam quæ alibi, ob causas quas recensui I *Timoth.* n, I ct 2.

Ver». 63. 03. Mactavitque Salomo* hostias pacificas (quæ pro paco, id est saluto et felicitato sua et populi tam obtenta quam deinceps obtinenda offerebantur juxta legem *Levit,* ni) boom viginti dco MILLIA, ET OVIUM CENTUM VIGINTI MILLIA. — Vide hic rursum Salomonis pietatem et magnificentiam in cultu Dei.

Vers. 64. GL I.N DIE ILLA SANCTIFICAYIT REX MEDIUM ATRII QUOD ERAT ANTE DOMUM DOMINI , — *q. d.* Illo d¡C dedicationis templi Salomon per pontificem ct sacerdotes dedicavit mediam pai lem atrii sacerdotum , quæ erat ante Sanctum, ut in ca multa erigerentur altaria ad tot millia victimarum in eis offerenda. Unum enim altare a Dco prescriptum, *Exod.* cap. avvìi, vers. 1, omnia hæc capero non poterat. Quare, necessitas presens excusavit Salomonem a peccato, ut non faceret contra Dei legem vetantem erigi aliud altare, præserlim quia simul offerebat in altari a Deo prescripto victimas tot quot illud capere poterat, cætcras vero obtulit in altaribus juxta illud in atrio sacerdotum a se erectis : unde tunc totum atrium sacerdotum, vel potius dimidia ejus pars erat quasi unum altare. Ita Abulensis.

Deinceps vero Salomon in templo hoc quotidie sacrificia obtulit ; sed plura el majori solemnilate ter in anno, scilicet in Paschale, Pentecoste, ct festo Tabernaculorum, ut palet II *Paral,* tui, 13.

G3. Fecit ergo Salomon in tempore illo festi- Ven. » VITATE» CELEBREM, CtC., SEPTEM DIEDU5, ET SEPTEM diebus.—Priores septem dies fuere dedicationis templi, posteriores septem festi Tabernaculorum. Ita Abulensis, Cajetanus ct abi.

Denique in hac dedicatione Levito ct Cantores ac 120 sacerdotes concinebant tam voce, quam tubis, cymbalis, organis, citharis, psalteriis c«-terisque musicis instrumentis personabant, ut dicitur II *Parai,* v, 11. Fabulantur Rabbinico tempore poi tas templi sponte fuisse clausas, cumque cantaretur psalmus cxxxi, sponte apertas. Miracula vero quæ tunc contigerunt fuere, quod Deus igne cadesti omnes victimas consumpserit, ct suam majestatem ostenderit in nube splendida ct gloriosa. Audi II *Parai,* vu, 1 : «Cumque complesse! Salomon fundens preces, ignis descendit do coelo, ct devoravit holocausta ct victimas : ct majestas Domini implevit domum. Nec poterant sacerdotes ingredi templum Domini, eo quod implesset majestas Domini templum Domini. Sed ct omnes filii Israel videbant descendentem ignem, ct gloriam Domini super domum : ct corruentes proni in terram super pavimentum stratum lapide, adoravciunt, ct laudaverunt Dominum : Quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus. »

CAPUT NONUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Deus appare] Salomoni, promittitque ci thronum aternum s» in *lege sua ambulet; sin autem, minatur* e* *regni templique exterminium. Moi,* vers. 10, *Salomon offert Hiram regi Tyri 20 civitates; inde, vers.* 17, *adificat munitque varias urbes, ac omnes Chañamos reliquos sibi facit tributarios. Denique, vers.* 26, *classem mittit in Ophir, qua ei affert* 420 *talenta.*

1. Factum est autem, cum perfecisset Salomon axlificium domus Domini, etædificium regis, cl omne quod optaverat et voluerat facere, 2. apparuit ei Domiuus secundo, sicut apparuerat ei in Gabaon. 3. Dixitque Dominus ad eum : Exaudivi orationem tuam et deprecationem tuam quam deprecatus es coram me; sanctificavi domum hanc, quam ¿edificasti,

ut ponerem nomen meum ibi in sempiternum, et erunt oculi mei et cor meum ibi cunctis *diebus.* 4. Tu quoque si ambulaveris coram me, sicut ambulavit pater tuus, in simplicitate cordis, et in æquitate, et feceris omnia quæ præcepi tibi, el legitima mea, el judicia mea servaveris, 5. ponam thronum regni tui super Israel in sempiternum, sicut locutus sum David patri tuo, dicens : Non auferetur vir de genere tuo de solio Israel. 6. Si autem aversione aversi fueritis vos et filii vestri, non sequentes me, nec custodientes mandata mea, et cæremonias meas, quas proposui vobis, sed abieritis et colueritis deos alienos, et adoraveritis eos, 7. auferam Israel de superficie terne quam dedi eis ; et templum quod sanctificavi nomini meo, projiciam a conspectu meo, eritque Israel in proverbium, et in fabulam cunctis populis. 8. Et domus hæc erit in exemplum : omnis qui transierit per eam stupebit, et sibilabit, et dicet : Quare fecit Dominus sic terræ huic, ct domui huic? 9. Et respondebunt : Quia dereliquerunt Dominum Deum suum, qui eduxit patres eorum de terra Ægypti, et secuti sunt deos alienos, el adoraverunt eos, et coluerunt eos; idcirco induxit Dominus supéreos omne malum hoc. *10.* Expletis autem annis viginti postquam ædificaverat Salomon duas domos, id est domum Domini, et domum regis 11. (Hiram rege Tyri præbcnte Salomoni ligna cedrina et abiegna, et aurum juxta omne quod opus habuerat), tunc dedit Salomon Hiram viginti oppida in terra Galilææ. 12. Et egressus est Hiram dc Tyro, ut videret oppida quæ dederat ei Salomon, et non placuerunt ei, 13. et ait : Hæccine sunt civitates quas dedisti mihi, frater? Et appellavit eas terram Chabul, usque in diem hanc. 14. Misit quoque Hiram ad regem Salomonem centum viginti talenta auri. 15. Hæc est summa expensarum quam obtulit rex Salomon ad ædificandum domum Domini, et domum suam, et Mello, et murum Jerusalem, et Ileser, et Mageddo, et Gazer. 16. Pharao rex Ægypti ascendit, el cepit Gazer, succenditque eam igni; etChananæum, qui habitabat in civitate, interfecit, et dedit eam in dotem filiæ suæ uxori Salomonis. 17. Ædificavit ergo Salomon Gazer, et Bethoron inferiorem, 18. ct Baalath, et Palmiram in Terra solitudinis. 19. Et omnes vicos, qui ad se pertinebant, et erant absque muro, munivit, et civitates curruum et civitates equitum, et quodeumque ei placuit ut ædificarel in Jerusalem, et in Libano, el in omni terra potestatis suæ. 20. Universum populum, qui remanserat de Amorrhæis, et Hethæis, et Pherezæis, et Hcvæis, et Jebusæis, qui non sunt de filiis Israel : 21. Horum filios, qui remanserant in terra, quos scilicet non potuerant filii Israel exterminare: fecit Salomon tributarios, usque in diem hanc. 22. De filiis autem Israel non constituit Salomon servire quemquam, sed erant viri bellatores el ministri ejus, et principes, et duces, et præfecti curruum et equorum. 23. Erant autem principes super omnia opera Salomonis præposili quinginli quinquaginta, qui habebant subjectum populum, et statutis operibus imperabant. 24. Filia autem Pharaonis ascendit de civitate David in domum suam, quam ædificaverat ei Salomon : tunc ædificavit Mello. 25. Offerebat quoque Salomon tribus vicibus per annos singulos holocausta, et pacificas victimas, super altare quod ædificaverat Domino, el adolebat thymiama coram Domino : perfectumque est templum. 26. Classem quoque fecit rex Salomon in Asiongaber, quæ est juxta Ailath in littore maris Rubri, interra Idumææ. 27. Misitque Hiram in classe illa servos suos viros nauticos el gnaros maris, cum servis Salomonis. 28. Qui cum venissent in Ophir, sumptum inde aurum quadringentorum viginti talentorum detulerunt ad regem Salomonem.

Ves t. 2. Appariit bi Domus secundo, sicut apparuerat ei (primo) in Gabaon, — scilicet apparuit ei «nocte, # ut diciturII *Paralip.* vu, 12, insomnis : sic enim ei apparuerat in Gabaon cap. ni, vers. 4.

Ver» j. 3. Sanctificavi domum uanc, — id est a elegi locum istum mihi in domum sacrificii,» ut exponitur Il *Parai, vu,* 12-

Ut ponerem nomen meum ibi in sempiternum, — quamdiu scilicet templum erit ct subsistet, vocabitur domus Domini, ibique ego me meamque præsentiam, gratiam et gloriam ostendam.

Et erunt oculi mei et cor meum ibi cunctis diebus, — *q. d.* Conjiciam oculos in domum meam, ipsaque erit mihi chara, cordi et curæ.

Veri.4 **4. Tu QUOQUE SI AMBULAVERIS COBA'1 ME, SICUT AMBULAVIT PATCH TUUS IM SIMPLICITATE** (Hebraice 0103 *bctom,* id est *in integritate:* Chaldaice, *in veritate;* Septuaginta, *in sanctitate)* contus, et in æquitate. — Hebraice TJV3 *beiosccr,* id est *in rectitudine* : hoc est, si integro, vero, sancio ct perfecto corde mihi servieris, ut totum cor mihi liadas, nec illud dividas, ut ejus partem unam mihi, alleram idolis ct cupiditatibus tradas. Deus enim totum cor, tolumquc amorem nostrum poscit, juxta illud : « Diliges Dominum Deum cx toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex lota fortitudine tua, » *Deut.* vi, 5. Vide ibi dicta. Unde explicans subdit :

Et feceris omnia quæ præcepi tibi, et legitima (leges) mea, et judicia (jura ct leges judiciales a mo latas) mea servaveris.

Ven. 6. **c. Si AUTEM AVERSIONE AVERSI FUERITIS,** — a mo meaque lego.

Vers.7. **7,** auferam Israël db superficie terræ, quam **DEDI EIS : ET TEMPLUM QUOD 6ANCT1FICAT1 (dicavi)** nomini meo projiciam, — uti jam ob occisum Christum videmus Judæos toto orbo errones ct vagos, et templum eorum excisum. Sic ct Christianos ad hæresim aliaquo scelera dilabcntcs Deus sæpius punivit, ctetiamnum punit, excidio gentis cl regni, ac templa ct monasteria succendi evertique sinit.

vers.io. **to.** Expletis autem annis viginti (ab inchoata templi fabrica, puta anno 21 regni Salomonis) **POSTQUAM ÆDIFICAVERAT SALOMON DUAS DOMOS, ID** est domum Domini, et domum regis, ctc.

ver», ii. **n.** Tunc dedit Salomon Hiram viginti oppida in terra Galilææ. — Quieres, an licite Salomon has urbes ab Israele abalienaverit, ct tradiderit Hiram regi Tyri gentili? Respondeo illum licite non potuisse illas in œternum abalienare, ut faceret terram Phoenicum, quia injuriam fecisset Israclitis contra legem Dei, qui illas cis assiguaral el dederat. Rursum Hiram Galilæos hos pertraxisset ad sua idola ct geutilismum. Quare non tradidit Hiramo absolutum plenumquc earum dominium, sed tantum usumfruclum, ut scilicet Hiram ex eis redditus et jura, quæ Salomon percipere solebat, reciperet, donec expensas suas pro Salomone factas compensaret ; vel certe usque ad vitam suam, ut eo mortuo redirent ad regnum ct reges Israelis. Ha Abulensis, Serarius, Salianus el alii.

Ver». IJ. **13.** Et **APPELLAVIT EAS TERRAM CHABUL.**—«Chabul» Phoenicum lingua, ait Josephus, lib. Vili, cap. v, significat *non placens,* vel displicens. Ita Abulensis, Cajetanus ct alii : Hebræorum vero lingua ShH *chebcl* significat *competios,* inde *chabul* significat *terram tenacem* el lutosam, qu.e gradientes remoratur, cisque quasi compedes injicit, ut vix progredi queant. Ita R. David, Vatablus cl Pagninus. Posset quoque *chabul* per metathesin deduci a 3^3 *kcleb,* id est canis, *q. d. Terra canina,* vilis ct spurca instar canis; unde Josephus ait Hiram noluisse has urbes acceptare, itaque eas mansisse Israeli.

15. **II.EC EST SUMMA EXPENSARUM, QUAM OBTULIT** rex Salomon ad ædificandam domum Domini, et **DOMLM SLAM, ET MELLO, ET MURUM JERUSALEM, ET** IIezer, etc. — *g. d.* Hæc csl causa vel materia tot expensarum et sumptuum, quos fecit Salomon; nimirum fabrica templi, domus suæ, Mello, etc. In his enim fabricis maximas expensas fecit, el œrarium suum opulentissimum exhausit. Hebraice enim est, *hoc est verbum tribuli,* id est, hæc csl ratio ct causa tributi tanti, quod Salomon populo indixit (ob quod populus murmuravit, ct a Roboam ad Jeroboam defecit), nimirum, utexeo fabricaret templum ct tot urbes. Fabrica enim opes etiam regias ct maximas exhaurit. Ita Vatablus, Serarius, Sanchez et alii.

Posset secundo, cum Septuaginta verti, *hac e-t summa distributionis,* in quam scilicet Salomon suas opes tantaque tributa distribuit ct expendit, ul *summa expensarum* sit summa rerum, in quas expensœ sunt facta, nimirum fabrica templi ct tot urbium. Nam alioqui proprie nulla summa tributorum vel opum Salomonis hic texitur.

1G. Et **DEDIT EAM IN DOTEM FILIÆ SUÆ UXORI** SaLO- Vtri- '* monis. — Jam ante cum nuberet Salomoni, dederat ei dotem, *a* In dolem » ergo, id est in augmentum dotis. Unde Hebræi habent, *dedit ei ttFtTO scilluchim ;* Septuaginta âucçuàî, id est *missilia,* scilicet munera, hoc est, *dedit ei dono,* ut vertit Chaldæus.

18. Et Palmiram. — Hebræi ct Septuaginta, '*"• u *Thamor,* id est *Palma.* Videtur ergo urbs hæc dicta *Palmira,* a palmarum copia, et palmetis ibidem abundantibus, ait S. Hieronymus in *Ecceh.* cap. XLVii et XLViii. Sita erat trans Jordanem in finibus Israel perlinebatque ad dimidiam tribum Mauassc, distans a Damasco 27 millibus passuum. Ædificavit eam ergo Salomon ibidem tanquam in extremo imperii sui limite, ct validissimis moenibus cinxit : postea ab Hadriano Imperatore restaurata dicta fuit Hadrianopolis. Ab hac urbe celebri tota regio el solitudo vicina dicta est Palmiiena. Vide Adrichomium, pag. 92, num. 73.

21. Fecit Salomon tributarios, — scilicet Cha- v«.i.ii. uanæos omnes, qui residui erant in Judæa, quos Hebræi non potuerant exterminare. Quæres,an peccarit hic Salomon? nam Deus jusserat omnes Chananæos occidi. Respondet Abulensis non peccasse, quia ncc David pater ejus illos occiderat : unde vel Deum in lege sua dispensasse, vel potius tunc legem non obligasse, eo quod tunc cessaret omne periculum, quod timebatur Israeli a Chananæis, ne scilicet ipsi Hebraeos ad sua idola pellicerent : jam enim erant omnino a Davide et Salomone suppressi, ut id facere et capita elevare non auderent. Rursum metuere poterat Salomon, ne, si ipse omnes Chananæos occideret, Philistini aliæque gentes, in vindictam simili modo omnes Judæos apud se degentes trucidarent, imo ipsi

bellum moverent. Adde, legem jubentem occidi Chananæos maxime pertinuisse ad Chananæos, qui tempore Josué vivebant et deinceps, cum expugnanda ct possidenda erat terra, ut indicatur hoc versu. Ita Cajetanus et alii.

Ven m. 26. Classem quoque fecit rex Salomon. — Pineda censet Salomonem hanc classem instruxisse inilio regni, ad colligendum aurum pro fabrica templi. Verum hoc aliunde jam ante comparara! David : unde Salianus opinatur ipsum hanc classem adornasse post fabricam templi anno regni sui 24, idque colligit ex vers. 10, quod intellige dc classibus posterioribus et majoribus. Nam ante fabricam templi pro ejus æque ac palatiorum urbiumque ædificandarum immani sumptu, cum hanc classem instruxisse ad aurum comparandum, liquet ex cap. x, vers. 12, ubi dicitur Salomon cx lignis thyinis allatis ex Ophir fecisse fulcra domus Domini ct domus regiæ.

vtn Î7. 27. Gxaros maris. — Tyrii enim ct Phcenices, utpote accolæ maris, in arto nautica et navigatione omni ævo apud omnes gentes fuere celebres.

v.n. ÎS. 28. Qui CUM VENISSENT IN OpiIIR, SUMPTI M IXDE AURUM QUADRINGENTORUM VIGINTI TALENTORUM, DE-
Ophir TULERUNT AD REGEM SALOMONEM. — QuærCS, qtlæ
u T cl ubi sit Ophir? Nonnulli putant fuisse Angolam, in qua sunt /Elhiopcs, qui in mancipia adducti sunt Salomoni, uti ct hodie inde adducuntur in Hispaniam. Alii ccnscnt fuisse Malacam, alii Scfalam, alii cum Eugubino imam Persiam, alii Africam.

In Pera. Duæ sententi® sunt probabiliores. Prior, Ophir esse regnum Peru in India Occidentali, tum quia ibi csl aurum plurimum ct laudatissimum, quod iude quotannis fere in Hispaniam exportatur, tum quia Ophir per metathesin litterarum est Peru ; tum quia aurum Ophir vocalur aurum Dna *Pcruaim,* id est duarum Peru, scilicet minoris ct majoris, ll *Paralip.* m, 7. Ita Vatablus, Arias, Gcnebrardus ct alii, qui censent novum orbem a Salomone fuisse apertum ct cognitum.

Vei po- Posterior ct communior sententia est, Ophir
Süct iu Í fulsse *n India Orientali, adcoque plurcs ejus auriferas regiones complecti, uti auream Chersonesum, ita dictum ab auri copia, Sumatram ct Taprobanam, Pegu, Ceylam aliasque Indite Orientalis regiones auriferaces. Ita Sanchez, Serarius, Salianus, Gaspar Varcrius, lib. De *Opltir* Josephus Acosta, lib. I Dc *Natura novi orbis,* cap.xm ct xiv. Favent Josephus, Hesychius, Theodoretus, Procopius ct S. Hieronymus, epist. 140 *ad Principiant,* qui Ophir dictum asserit ab Ophir filio Heber, Gen. cap. x, vers. 29.

i.-tirar Probatur *primo,* quia hæc classis solvebat cx
v‘“' Asiongaber sita in mari Rubro, sive in sinu Arabico : cx hoc autem facilis, directa ct vicina csl navigatio per promontorium Comorinense in Sumatram clTaprobanain, utpote directe ei objacentem, ut palet ex tabulis cosmographicis; longissima vero, ct plane periculosa et anfractuosa fuisset navigatio ex mari Rubro in Pern : oportuisset enim vel per Orientem gyraro totam Indiam Orientalem, Malacam, Japones ct Sinas, ibiquo reflectere iter in Americani : vel certe per Occidentem circumnavigare promontorium Bon®-Spci totamque Africam ac Oceanum vastissimum; inde per Brasiliani, Patagones, Chili et fretum Magellanicuin tendero in Pern : longe autem facilior et vicinior in Peru fuisset navigatio cx Joppo cl Tyro, puta cx mari Mediterraneo, uli hodio est cx Hispali in Hispania.

Secundo, quia tunc incognitus erat usus magne- Seraod»
tis : quare suos cursus navigantes metiebantur polo et stellis polaribus : unde lillora vicina legebant, nec audebant transire Gades (ubi Hercules suas columnas, quasi navigationis terminum, quem nemo transire auderet, fixit), multo minus lineam æquinoclialcm. Hinc Gades habito sunt extremus terræ terminus, ipsis cliam Tyriis, uti testatur Strabo, lib Ill, Diodorus, lib. V, Paterculus, lib. 1. Unde vetus Proverbium : «Ad Gades.n Apud Petrum Apianum, lib. I *Antiq.* exstat hoc Gadibus monumentum : « Heliodorus insanus Carthaginensis ad extremum orbis sarcophago testamento, mc hic condi jussi, ut viderem si quis me unquam insanior, ad mc visendum ad hæc usque loca penetraverit. »

Tertio, si India Occidentalis, et navigatio in eam Tertio,
a Salomone fuisset reperta et trita, utique mansisset ejus memoria ct continuatio : auri enim cupido ad cam omnes cxcilassel. Jam autem nulla ejus exstat memoria, imo ante Araericum Vespucium (unde dicta est America) terra illa ab omnibus habita fuit ut nova ct incognita. Accedit, quod cx sinu Arabico sive mari Rubro, crebra tum erat Tyriorum aliorumquo in Indiam Orientalem navigatio, uti ex priscis auctoribus ostendit Pineda.

Quarto, quia Sumatra, Taprobana ct loca vicina 0alr,9>
abundant auro præstanti, gemmis, lignis thyinis, cborc aliisque rebus pretiosis, quæ in OpLir ct Tharsis esse dicuntur cap. x, vers. 11 et 22, cum Peru careat lignis thyinis, simiis, pavonibus, cborc ct elephantis, teste Joscpho Acosta loco citato, qui in Peru vixit per 15 annos. Accedit, quod Maffæus, lib. XVI *Ilist. Indic.,* scribat Pegusios ex majorum traditione stirpem suam referre ad Judæos exules, a Salomone damnatos ad aurifodinas Ophirinas, missosque ad aurum in Peru loeisque vicinis effodiendum. Porro ab Ophir aurum præslans vocatur Ophirisium, indequo obrizum, ait S. Hieronymus loco citato.

Quinto, Ophir dicta est ab Ophir filio Jcctam, Qaint».
ut nepote Heber. Porro frater Ophir dictus est Bevila, amboqne incoluerunt Indiæ et plagæ Orientalis regiones ad Gangem fluvium, quæ ipsorum nominibus appellata, fuere auri ct gemmarum feracissima:.

Hinc patet responsio ad argumenta prioris sententi®. Adde, Ophir nomine suo tam ad Peru al-

ludere quam ad Africam, quasi Africa sit Opiática, sive Africa. Nam in Ophir prima littera est Aleph, quæ est in Africa. Unde Septuaginta et Josephus pro « Ophir » vertunt, SopAir vol J5o/ira, quam nonnulli putant esse Sofalam, quæ est Africa* regio, per quam e mari Rubro venientes navigant in Sumatram cætcramque Indiam Orientalem. De auro *Pcruaim* dicam, 11 *Parat,* m, 7. Denique nomen Peru fuit incognitum, imo eliamnum Peruanis ignotum est : Hispani enim nuper illud isti regioni indiderunt a flumine quodam ibidem sito, cui nomen est Peru, teste Acosta et aliis.

Denique cur Salomon rex sapientissimus, relictis opibus Indiæ Orientalis sibi vicinæ, iisque prieslantissimis, quæsivisset eas in India Occidentali remotissima, ubi navigatio erat periculosissima; si quis tamen omnino velit Ophir esse Peru, dicat partem hujus classis navigasse in Peru, ali.ìm in Sumatram ct Indiam Orientalem, sicut nunc cx divisione Pontificis Alexandri Vi, Lusitani navigant in Indiam Orientalem, Hispani cis vicini in Occidentalem. Plura de Ophir vide apud Pinedam, lib. IV *Dc Rebus Salomonis,* cap. xvi.

Al tum quadrixgextorum vigixti talextorvm,— supplet lib. II *Paralip.* cap. vili, vers. 18, more suo, numeratque 430 talenta. Mystice, Salomon hac navigatione repræsentavit, imo viam aperuit Hispanis ct Lusitanis in Indiam, tura ut aurum, tum potius ut Indorum animas omni auro pretiosiores Christo, qui verus csl Salomon, acquireret.

CAPUT DECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Regina Saba visit Salomonem, ejusque sapientiam ct magnificentiam admiratur. Mox, vers 14, *recensentur Salomonis annui redditus et opes; ac vers.* 18, *thronus eburneus, vers.* 22, *classis in Tliarsis, atque vers.* 26, *equites ct equitatus.*

I. Sed ct regina Saba , audita fama Salomonis in nomine Domini, venit tentare eum in aenigmatibus. 2. El ingressa Jerusalem mullo cum comitatu, ct divitiis, camelis portantibus aromata, et aurum infinitum nimis, ct gemmas pretiosas, venit ad regem Salomonem, ct locuta est ei universa quæ habebat in corde suo. 3. El docuit eam Salomon omnia verba quæ proposuerat : non fuit sermo, qui regem posset latere, cl non responderet ei. 4. Videns autem regina Saba omnem sapientiam Salomonis, cl domum quam ædificaveral, 5. cl cibos mensæ ejus, ct habitacula servorum, ct ordines ministrantium, vestesque eorum, et pincernas, el holocausta quæ offerebat in domo Domini : non habebat ultra spiritum. G. Dixilque ad regem : Verus est sermo quem audivi in terra mea, 7. super sermonibus luis et super sapientia tua : cl non credebam narrantibus mihi, donec ipsa veni, et vidi oculis meis, et probavi quod media pars mihi nuntiata non fuerit; major est sapientiacl opera tua, quam rumor quem audivi. 8. Beati viri tui, et beati servi tui, qui stant coram te semper, el audiunt sapientiam tuam. 9. Sit Dominus Deus tuus benedicius, cui complacuisti, cl posuit te super thronum Israel, eo quod dilexeril Dominus Israel in sempiternum, cl constituit te regem, ut faceres judicium cl justitiam. 10. Dedit ergo regi centum viginti talent i auri, et aromata mulla nimis, et gemmas pretiosas : non sunt allata ultra aromata tam mulla, quam ca quæ dedit regina Saba regi Salomoni, i I. (Sed el classis Hiram, quæ portabat aurum de Ophir, attulit ex Ophir ligna Ihyina multa nimis, cl gemmas pretiosas. 12. Fecilque rex de lignis thyinis fulcra domus Domini, ct domus regiæ, et cytharas lyrasque canioribus : non sunt allata hujuscemodi ligna ihyina neque visa usque in præsenlcm diem). 13. Rex autem Salomon dedit reginæ Saba omnia quæ voluit et petivit ab eo : exceptis his quæ ultro obtulerat ei munere regio. Quæ reversa est, et abiit in terram suam cum servis suis. 14. Erat autem pondus auri, quod afferebatur Salomoni per annos singulos, sexcentorum sexaginta sex talentorum auri : lo. excepto eo quod afferebant viri qui super vectigalia erant, et negotiatores universique scruta vendentes, ct omnes reges Arabiæ, ducesque terræ. 16. Fecit quoque rex Salomon ducenta scuta de auro purissimo, sexcentos auri siclos dedit in laminas scuti unius.

17. Et trecentas peltas exauro probato : treccili® minæ auri unam peltam vestiebant : posuitque eas rex in domo saltus Libani. 18. Fecitetiam rex Salomon thronum de chore grandem: et vestivit cum auro fulvo nimis. 19. Qui habebat sex gradus : cl summitas throni rotunda crat in parte posteriori : et du® manus hinc atque inde tenentes sedile : et duo leones stabant juxta manus singulas. 20. Et duodecim leunculi stantes super sex gradus hinc atque inde : non est factum tale opus in universis regnis. 21. Sed et omnia vasa, quibus potabat rex Salomon, erant aurea : ct universa supellex domus saltus Libani de auro purissimo : non eral argentum, nec alicujus pretii putabatur in diebus Salomonis ; 22. quia classis regis per mare cum classe Hiram semel per 1res annos ibat in Tharsis, deferens inde aurum, et argentum, et dentes elephantorum, et simias, et pavos. 23. Magnificalus est ergo rex Salomon super omnes reges terræ, divitiis et sapientia. 24. Et universa terra desiderabat vultum Salomonis, ut audicret sapientiam ejus, quam dederat Deus in corde ejus. 25. Et singuli deferebant ei munera, vasa argentea et aurea, vestes, et arma bellica, aromata quoque, et equos et mulos, per annos singulos. 26. Congregavitque Salomon currus et equites, ct facti sunt ei mille quadringenti currus, ct duodecim millia equitum : ct disposuit eos per civitates munitas, cl cum rege in Jerusalem. 27. Fecitque ut tanta esset abundantia argenti in Jerusalem, quanta et lapidum : el cedrorum præbuil multitudinem , quasi sicómoros quæ nascuntur in campestribus. 28. El educebantur equi Salomoni de Ægypto, el de Coa. Negotiatores enim regis emebant de Coa,cl statuto pretio perducebant. 29. Egrediebatur autem quadriga ex Ægypto sexcentis siclis argenti, et equus centum quinquaginta. Atque in hunc modum cuncti reges Iletbæorum et Syriæ equos venundabant.

Vwi. i. 1. Sed et regina Saba, audita fama Salomonis in nomine Domini (hoc est, audita fama do mira Salomonis sapientia illi a Deo indita, deque ejus stupendis fabricis et operibus quæ faciebat «in nomine, » id est ope et virtute « Domini :» nam tô in *nomine Domivi,* referendum ad *fama,* nou ad venti, ut patet cx Ilebræo) venit tentare eum in ÆMGMATIBUS, — ut per œnigmata obscura el intricata probaret ejus sapientiam.

Bénin» sit» eu- Quæres, cujas crat, et ex qua regione venit hæc regina?

Nota : Ex S. Hieronymo in *Tradit, in Genes.,* duplex est Saba, una est civitas Arabice Felicis, et tum scribitur per litteram *sehin,* unde ejus incolse dicti suut Sabæi (juxta illud :

India mittit ebur, molles sua thura Sabæi),

Dupla a Süba filio Regma ejus fundatore, *Genes,* x, 7.

61U Altera Saba est in /Ethiopia, quæ scribitur per litteram *samedi,* vel ci æquipollentcm *sin,* fundata ct appellata a Saba filio Chus, *Genes,* x, 7, cx quo orti videntur Abyssini, quorum rex est Prelo-Jancs. Hæc fuit /Ethiopiæ metropolis, ct postea a Cambyse nomine sororis suæ vocata est Meroe, teste Josepho, lib. H *Antiq.* cap. x, el Strabone, lib. XVI et XVII. Utriusquc fit mentio, *Psal.* 1 x x i, I0 : « Reges Arabum et Saba dona adducent. » Hebraice enim est *rajes* xyj *Saba,* (id est Arabias) et X3O *Seba* (id est /Ethiopiæ) *dona offerent.*

Jam nonnulli censent reginam hanc venisse ex Saba, quæ est in Arabia Felice : hæc enim abundat thure ct aromatibus ; ct quia « Saba » hic scribitur per *schin.* Il i censent Cajetanus, Eugubimis, Pcrerius, Gagneius, Baronius, Suarez et alii quos citat et sequitur Pineda, lib. V *De Rebus Salomonis,* cap. XIV, num. 5 et b.

Alii vero passim censent reginam hanc venisse ex Saba, quæ est in /Ethiopia. ',,u.

Probant *primo,* quia regina hæc venit ex finibus terræ, ut ait Christus *Matth.* xn, 42. Ergo non i'inb› lnuw‘ venit ex Arabia; hæc enim vicina est Judææ; sed cx .-Ethiopia quæ longissime ab ea distat. *Secundo,* StCüait- quia /Ethiopia præ Arabia auro abundat, aliudque nihil fere quam aurum mercatui exponit, ait Genebrardus in *Psalm,* 1 x x i. Eadem thurifera ct aromatica est. *Tertio,* quod in /Ethiopia ferninæ Ter,l°' dominari soleant, unde ejus regime communi nomine vocabantur *Candaces,* ut patet *Act.* cap. vin, et ex Plinio, lib. Vi, cap. xxix. *Quarto,* quod illa Qiurt0, sit apud /Ethiopes , sive Abyssinos, continuad constans traditio de qua mox plura. Rursum quod regina hæc a Christo vocetur « regina Austri. » .Ethiopia autem Judujæ est ad Austrum, cum Arabia potius sit ei ad Orientem. Ad hæc, cum vocatur « regina Austri, » videtur latissime per totam quasi Meridionalem plagam regnasse, qualis est vasta /Ethiopia , non parva Arabia. *Quinto,* quia Qalat0› ab hac regina /Ethiopes acceperunt circumcisionem a Salomone, ac cognitionem S. Scriptum cultumque veri Dei Israelis; unde Eunuchus Candacis regime /Ethiopum in curru veniens llierosolymam Deum adoraturus, legebat Isaiam prophetam, quando ad eum accessit Philippus, cumque in fide Christi instruxit, *Act.* vin. Hic enim pri-

mus e Gentibus tactus est Christianus , et Christi fidem in Æthiopia propagavit. Undo do eo cecinit Psaltes : a /Ethiopia praeveniet manus ejus Deo, W *Psal.* lxvii, 32. Atque hujus rei typus fuit hæc regina : sicut enim ipsa prima ex longinqua regione venit ad Salomonem ut ejus sapientiam audiret : sic et Æthiopia prima venit ad Christi fidem ct cultum. Ita censent hoc loco Josephus, Robanus, Abulensis, Hugo, Dionysius, item Maldonatus, Toletus, Jansenius, Baradius, Franciscas Lucas in *Maith,* xn, S. Hieronymus in *Isaia* xliii, Orígenes, horn. Sin *Cantio.,* S. Augustinus, serm. 152 *De Tempore,* ail, a venisse a partibus .Ethiopia^ » Nazianzenus, *orat.* 40, appellans « Æthiopum reginam, » Nyssenus, horn. 7 in *Cantica,* vocans et Ælhiopissam, dicensque eam transmisisse magnum quod intercedebat spatium, ul ad Salomonem accederet (1).d

Dices : Saba hic scribitur per *schin ;* ergo notat eam quæ est in Arabia. Respondeo : Rabbinos male hic posuisse punctum in dextro cornu, itaque fecisse *schin,* cum ponendum esset in sinistro, legendunique *sin.*

Porro regina hæc a Josepho vocatur *Nicaule,* a Rabbinis in libro Juchasin, *Nicola*,* a Damiano Goes in legatione Ælhiopica, *Magueda.* Addit Josephus ab hac regina fuisse in Judæam primum allatum opobalsami radicem, quod tamen verisimile haud videri alibi dicetur. Addit Glycas eam fuisse Sibyllam, et de dignoscendis puellorum cl puellarum faciebus œnigma proposuisse.

Fabulantur nonnulli reginam hanc pnedixisse in Cedrone suspendendum (Christum) qui Salomone foret sapientior. Vide Grctserum, lib. I *De Cruce,* cap. iv.

Causa adventus ejus fuit, ut audiret disccretque sapientiam Salomonis, ul ait Christus *Matth.* xn, 42. Hinc sapienter S. Bernardus scribens ad Hiorosolym® reginam, *epist.* 189, ipsi reginam hanc imitandam proponit : « Regina Austri, ait, venit audire sapientiam Salomonis, ul regi disceret et sic regeret : alioqui bene non regis, si bene non regeris, d Undo Cassiodorus, lib. X, *epist.* ultim. Amalesventham (id est cœli filiam) Gothorum reginam , sapientia ct pietate insignem comparat cum regina Saba.

Allegorico, sicut regina Saba ex Æthiopia venii ad Salomonem, ul ab eo discerct sapientiam : sic Ecclesia e Gentibus venit ad Christum, ul hauriret scientiam salutis. Ha Eucherius, Angclomus, Reda et S. Bernardus, serm. 22 *in Cantic.,* S. Ambrosius, lib. H *Oflic.* cap. x, S. Gregorius in *Psal.* vu *pœnit.* vers. 7, Prosper, lib. H *De Prædcst.* cap. XXVII. Idem salis insinuat Christus dicens, *Matth.* xn : « Regina Austri venit a finibus terræ audire sapientiam Salomonis; et ecco plus quam Salomon hic. » Vide præ caderis Eucherium, lib. III in libros *Regum,* ante finem. Imo Hebræi in *Peres-cil rabba,* id est in Genesi *magna,* ad illud cap. x\v, vers. 6 : « Emisil cos ad Orientalem plagam, » censent reginam hanc venisse ad Salomonem , eo quod ex fama tante sapienti® el virtutum ejusdem , suspicaretur ipsum esse Messiam sive Christum , idque significare *n in nomine Dei venit,* etc. Ha refert Galatinus, lib. Vili, cap. m.

5. Nox habebat ultra spiritum — q. d. Extra se Vm.* rapta est præ admiratione el stupore, ait Vatablus. Allegorico S. Gregorius in *Psal.* vnpœn. 7, per reginam hanc accipiens Ecclesiam : • Electorum Ecclesia, inquit, de Gentibus congregata, cognita Christi gratia ct Evangelic® doclrinæ inventi» magistris, abjecto superbi® spiritu, omnique elationis fastu deposito, didicit dc seipsa diffidere , cl in regis sui misericordia magna sperare. »

8. Beati viri tui, et diati servi tui, qui stant Ver*. *l* CORAM TE SEMPER, ET AUDIUNT SAPIENTIAM TUAM.—Id verius esi in Christo Salomonis antitypo, uti docet ipse *Luca* xi, 31. Anagogice, id verissimum erit in cœlo, ubi a videbimus Deum deorum in Sion, ct non habebimus ultra spiritum » præ admiratione gloriæ, a quam oculus non vidit, ncc auris audivit, nec in cor hominis ascendit. « Ita Angclomus. a Et revera, ait Eucherius, id quod parat Deus diligentibus se, fide non comprehenditur, spe non attingitur, caritate non capitur, desideria ct vota transgreditur; acquiri potest, œslimari non potest. Videbit homo merita sua insuspicabili retributionum largitate succrescere, habebit de perceptione frudum, non habebit dc satietate fastidium. »

11. Attulit ex Ophir ligna tutina. — Hebraice Ver*. n *almugim,* vel *algumim,* de quibus dixi Apoc. xvm, 12. Chaldæus vertit, *ligna coraliorum,* quæ sub aquis speciem habent ligni tanquam frutices, sed cum adaerem educuntur, durescunt in lapidem. Vatablus vertit, *lignum Brasilicum;* alii, *ebenum;* Septuaginta vertunt ttOxxxtx, id est *dolata.* Angclomus, *Thyina ligna, ait, sunt imputribilia, ct spinosa in similitudinem albos spinte.* Noster et Septuaginta *pinea* vertunt, II *Paral,* n, 8. Hic Noster vertit *thyina,* quia hæc ignota ligna quæ Hebraice vocantur *almugim,* similia erant lignis *cx thyia,* arbore de qua sic scribit Plinius, lib. Ill, 16 : « Theophrastus qui primus a Magni Alexandri ælate seribit, qu® circa urbis Rom® quadringentesimum quadragesimum gesta sunt annum, magnum jam huic arbori honorem tribuit, memoratas referens cx ea templorum veterum contignationes. » Transversas intclligit trabes, qualia etiam fulcradomus Domini explicantur; cx quo valde proceram fuisse arborem liquet. Addilque : a quamdamque immortalitatem materi® in rectis contra vitia omnia incorrupt®. Radice nihil crispius, ncc aliunde pretiosiora opera. » Ita Plinius cx Theophraste, unde recte colligas instrumenta musica cx hac arbore

li) Annales Abyssini® permulta continent de itinere regin® Saba, el nsserunl eam præ admiratione sapienti® el operum Salomonis ab idolis converrai esso ad verum Deum. (Bruce, tom. II, pag. 370.)

confecta. Theophrastus autem ipse ait hanc arborem in Ægypto nasci circa Ammonis delubrum, et in Cyrenæa regione, cupresso similem ramis cl foliis, el trunco, et fructu, maxime vero sicut cupressum sylvestrem. Ita Thcophrastcs, libro V, capite v.

Porro lib. II *Paralip.* n, 8, adduntur a Nostro ct *Septuaginta, ligna arceuthina,* id est *juniperina;* rcceniiores, *abiegna :* tma *bcros* enim est *abies :* quia Hcbræa nomina multis rebus competunt, pluresque res significant.

Vm. Iî. 12. FeciTQCE REX DE LIGNIS THYISIS FULCRA DOMLS Domini. — Per afulcra » intcllige trabes. Addilur II *Paralip.* ix, It, ex iisdem thyinis Salomonem fecisse gradus in domo Domini.

Ver», o. 13. quj, reversa est. — Postquam omnia Salomonis facía diclaque lustrasset, ideoque multos menses, vel annum, ut volimi nonnulli, cum eo mansit; familiariter et crebro cum eo agens et colloquons, imo ul multi tradunt, cx eo concipiens filium. Adeo enim indubitatum csl apud Æthiopcs, quod eorum Imperatores originem ducant a Salomone, ct regina Saba, ut res sil apud cos sine controversia, de quo omnes eorum libri pleni inveniuntur. Et propterea Imperatores eorum *Israelites* dicuntur, coque nomine gloriantur.

r£^*j Etne a*lKluan^° regnum ad alios hœredilate pervenire possit, in monte Guixen-Amba asservari
m». solent filii Imperatorum, ut deficiente prole mascula, quæ Imperatori præsenli succedat, inde Imperatorem accipere possint.

Historiam vero regime Saba, ct qua ratione prolem susceperit a Salomone, ita narrant antiquissimi libri, qui in ecclesia Agsum asservantur. Narraverat mercator quidam Tamarin nomine, reversus ab Hierosolymis, reginæ Saba quam viderat et audierat Salomonis gloriam et sapientiam : illa vero tanto regem visendi studio exarsit, ut statim dc capessenda via agere ccepcrit, tandemquepalriam ac regnum relinquens, llierosolymam profecta est magno suorum procerum comitatu et pompa vere regia stipata, adeo ut vel in ipsis Hierosolymis admirationi fuerit. Ibi a Salomone magnificentissime excepta, et post septem menses edocta jam dc vero unius Dei cultu, ct de iis omnibus quæ scire optarat, cum regressum ad patriam et regnum pararet, a Salomone ad comam lautissimam invitata in ejus palatio pernoctavit, et a Salomone prolem concepit, quam po>tea transaclis novem mensibus el quinque diebus in lucem edidit, cum jam regni sui fines ingrederetur.

Filius cx ca natus in libris qui asservantur in ecclesia Agsum plura habet nomina, nimirum *liainclehequem, Ebnaalehaquem, Ebnehaqucin, Menilchec,* quod ultimum nomeu frequentius auditur vulgo inter Ælhiopes. Et idem valet in lingua antiqua atque, *assimilatur illi :* reliqua nomina idem valent *ac, filius sapientis.* Is grandior factus matrem de patre suo sæpius interrogavit, tandemque annum 22 agens re cognita, ab ca precibus impetravit ad Salomonem eundi facultatem, ductusque a mercatore illo Tamarin, cum magno comitatu cl apparatu llierosolymam pervenit, ibique a patre exceptus, cognitus est esse ejus filius.

Cum ad matrem redire vellet, jussit cum Salomon in regem Ælhiopiæ solitis insignibus rite inaugurari, ac proinde introductus in templum per Sadoc ct Joas sacerdotes, unclusque est manu propria filii principis Salomonis, vocatusque fuit David nomine avi sui, et acclamante universo populo : Vivat *rex,* ductus est per civitatem mula regia vectus. Post hæc discessit ad matrem, cumulatus muneribus a patre acceptis, secumque filium sacerdotis Sadoc, Zachariam nomine, duxit : in domum suam introduxit ca omnia officia, quæ in domo Salomonis in usu erant, quorum aliqua ii Imperatores adhuc relinent.

Fingunt Æthiopcs secum asportasse cum Zacharia prædicto ipsam quoque arcam Domini, quam ipsi *Sionem* vocant; nisi dicas, arcam aliam similem illi Mosaicæ et Salomonicæ fabricatam, eique datam fuisse.

Exceptus a matre in regem evectus fuil, ctinde mos introductus creandi in regem filios regis, cum antea non nisi virgines, quæ semper innuptae remanserant, reginæ creari solerent, qualis post Christum fuit Candaces regina, *Actor,* cap. vin, vere. 27.

Hæc omnia tradit P. Emmanuel Paz c Societate nostra, qui multos annos in /Ethiopia vixit, adeoque nuper ejus Imperatorem ad orthodoxam fidem convertit, in historia Æthiopiæ, quam diligenter et exacte conscripsit, qui cl addit reginam Saba natam in regno Tigri, quod in Abyssia est primarium, eatnque vocari reginam Meridiei. Habui historiam hanc ejus manu scriptam Romæ a R. P. Assistente Lusilanke.

Eadem tradunt rerum Ælhiopicarum historici, ul Damianus Goes, Victorius, Franciscus Alvarez, Barrius, Abrahamus Ortelius, ac Gencbrardus in *Chronol.* anno mundi 3150, et Maluenda *De Antichristo,* lib. V, cap. xni; esto illa fabulosa æslimenl Thomas Bozius, lib. XXI Dc *Signis Ecclesiæ,* cap. i, ct Pineda, lib. V *DeHebits Salomonis,* cap. xiv, num. 1G. Fieri potest, ut Æthiopcs historio* huic plura addiderint fabulosa, sed tamen rem ipsam scilicet Abyssinos Imperatores oriundos esse a Salomone et regina Saba, tot sæculorum traditione continua apud Æthiopcs receptam ccrtamque, uti mihi Romæ asseruere Abyssini sacerdotes orthodoxi, durum est negare, præsertim cum Salomon trecentas habuerit concubinas, et septingentas uxores, quibus, si una hæc regina Saba inseratur vel addatur, Quid erit incommodi : potuit enim eam uti cæteras uxorem ducere, ut per eam, ejusque ct suos posteros fidem cullumque unius veri Dei apud Ælhiopes induceret et firmarci; per filium enim spurium id rite et efficaciter fieri non poterat. Favet quod Imperatori Abyssinie pro stemmate sit u leo stans et manu tenens

erectam cruccili : » leo enim fuit stemma Davidis et tribus Juda, Ge/ie*. xlix, 0; crux est stemma Christi ct Christianorum. Denique Preto-Janes, sivo Abyssinus Imperator, hos sibi usurpat titulos, quos cx priscis Æthiopum monumentis recenset Ortclius in *Theatro,* tabula 68, suntque hi :

David supremo* meorum regnorum a Deo unice dilecte,
Columna fidei, Ortuscx stirpe Juda,
I llius David, filius Salomonis, filius columnx Slonis,
Filius cx semine Jacob, Illius magnus Miri®,
Filius Nairn secundum carnem,
Filius sanctorum Petri ct Pauli secundum gratiam,
Imperator superioris cl majoris Æ.hiopiæ,
Et amplissimarum jurisdictionum cl terrarum;
Hex Goæ, Calíales, Fatigar, Angolæ, Dim,
Baliguanzæ, Ade®, Vango®, Goiamæ,
Ubi Nili fontes, Amar®, BiguameJri, Ambe®, Vagone!,
Tigremabon, S.ibaim patri® reginæ Sab®,
Birnagassi, cl dominus usque m Nubian),
Quæ in Ægyptum extenditur.

Denique a Salomone per reginam Saba Abyssini acceperunt circumcisionem aliosquc Judaicos ritus, quam cliamnum una cum Baptismo usurpant.

Favet tempus : nam venit regina Saba ad Salomonem anno regni ejus24, ut patet vers. 10; cum Salomon jam in mulieres pronus, uxores sibi multiplicaret, ac videret reginam hanc tot natur© dotibus instructam ad Judaismum conversam, optare illi connubio jungi, ut cx eo prolem honorat un, sapientem ct fidelem conciperet : sicut de illaThaleslri Amazonum regina scribit Joslinus, lib. XII, occurrisse Alexandro cum trecentis millibus mulierum, vigilili quinque dierum inter infestissimas gentes ilinere confecto, cx rege liberos quæsiluram : post triginta igitur dies utero pleno discessisse.

i. 14. Erat autem pondus auri, quod affereuatcr Salomoni (ex Ophir, Tharsis ct aliunde quam vx tribulis, hæc enim mox excipiuntur) per annos SINGULOS SEXCENTORUM SEXAGINTA SEX TALENTORUM auri, — quæ faciunt octo milliones aureorum coronatorum Francicorum, exceptis octo eorumdem millibus : jam octo milliones coronatorum Francicorum faciunt 21 milliones tlorenornm Belgicorum; unus enim coronatus Franckus valet 1res llórenos Brabanticos, sive Belgicos : licet enim initio ex Ophir tantum allata sint Salomoni 420 talenta, ul dictum est cap. ix,28, lamen paulalim crescente cura, et numero fossorum, plura aliala fuere. Imo Vilalpandus, tom. Il, lib. V, cap. xlvi, ct Pineda, lib. IV, cap. m, in fine, censent pro immensis sumptibus fabric© templi, palatiorum ct urbium Salomonem triplicem misisse classem, quarum singulæ terlio quoque anno redirent confecto cursu; singulis tamen annis una rediret, ct primam quidem classem quadringenta et vigilili auri talenta devexisse, alleram quadringenta quinquaginta, tertiam vero crescente hominum industria, ct fossorum multitudine, auri cupiditate etiam, sexcenta cl plura talenta reportasse, uti hic dicitur, nam 450 talentorum secundæ classis mentio est II *Parai,* vm, 18, sicut 420 talenta primo; classi assignantur lll Beg. ix, 28. Favet Anastasius Sinaita, lib, X Ifcxam. dicens classem Salomonis singulis annis rediisse ex Tharsis.

15. Excepto eo quod afferebant viri qui super Vch.is. vectigalia erant. — Septuaginta, aAv/ue *tributis subditarum ct mercatorum, qui negotiabantur.* Hinc patet tributaci vectigalia Salomonis excludi a sexcentis sexaginta sex talentis jam dictis; ideoque illa ei allata fuisse cx Ophir ct Tharsis, etc. HaSalianus. Torro tributa hæc ingentia erant, adeo ut propter ea populus contra Roboam rebellant, ut audiemus cap. xii.

Et negotiatores, — quos Salomon misit ad emendum ct comparandum aurum, vel qui partem auri a se comparati Salomoni pendebant pro tributo.

Et scruta (ita legendum cum Romanis, non *scuta,* uti legunt Lyranus, Abulcnsis, Hugo ct alii) tendentes, — qui scilicet non tantum res veteres, sed ct novas minutim per ulnas cl libras divendebant, quos Galli *les merciers,* id est mcrciarios vocant, qui merces quascumque parliculatim distrahunt. Hebraice csl, ex *negotiatione aromatariorum, q. d.* Salomon cx minimis diam mercibus cl institoribus, quales sunt aromatari!, colligebat tribulum. Nam, ul aiebat Vespasianus Imperator : a Lucrum cx qualibet re licet sordida bena olet,* quia adulcís odor lucri. »

Er omnes reges Arable ducesque terræ, — id est a satrapae terrarum,* ul dicitur UPara/. ix, 14. Tuti principes et præfecli terrarum Judææ vicinai urn.

Ex his omnibus palet quante ct quam immensa' fuerint opes Salomonis; Deus enim iu sinum ejus aurum ct argentum uudequaque congerere videbatur : cl ipse sua sapientia mille modos illud congerendi excogitabat. Vide Pinedam, lib. IV Dc *Salomone,* cap. xix, el Vilalpandus, torn. II, lib. \, cap. XLiv usque ad cap. Liv, ubi docet Salomonis opes majores fuisse quam fuerint Imperatorum Assyriorum, Babyloniorum, Medorum, Græcorum, Romanorum cætcrorumquo omnium.

Ilxc munerareg 's oblukruot Salomoni ob ejus divinam sapicutkun ct virtutem, optantes ab eo instrui el dirigi, nuo se et sua regua, ait Severus Sulpilius, Salomoni regenda offerebant; idque salis innuitur vers. 23.

Salomon hic fuit typus Christi, dc quo cecinit David, *Psalm.* lxxi,9 : a Coram illo procedent Æthiopcs. v Et : alleges Tharsis et insule munera offerent; reges Arabum cl Saba dona adducent. El adorabunt cum omnes reges terræ, omnes gentes servient ei.»

16. Fecir quoque rex Salomon ducenta scita,— Ven. lib. ll *Paralip.* cap. ix, vers. 15, pro scutis ponuntur «hada',» sed haste vocantur scuta acuminata instar hastarum; sic cliamnum sunt clypei hastati, id est umbonem el cuspidem habentes, tamque valent ad protegendum corpus, quam ad hostem

transfigendum. Idipsum ostendit Vilalpandus, pagina 527, ex Polybio qui ait, «umbone posse averti vebementiores hostium ictus, » ct cx Suetonio, qui in Julio Cæsare, cap. lxviii, ait codem posse «impelli bostem,» imo «sterni,» ut ait Livius, lib. X. Et hoc significat Hebraice ilJï *tsinna* a radice py *tsanan,* id est *acuere* ct *esse acutum.* Unde Noster *ttinna,* nunc vertit *scutum,* mine *hastam,* nunc *loricam,* nunc *contum.* Sic et Septuaginta. Vide Pinedam, lib. V *Salomonis* cap. vi, num. 1.

Sexcentos auiu siclos dedit in laminas scuti unius. — Siclus est semuncia, sexcenti sicli ergo sunt scxcentæ semunciae, quæ faciunt libras 25. Quare hæc scuta æque ac peltæ non tam ad bellandum (quis enim miles cum armis ferret scutum 25 librarum) quam ad magnificentiam ct ostentationem fabricata sunt. Unde ca Salomon reposuit in domo saltus Libani, ut sequitur.

Vm.i*. 17. Trecentas peltas. — Scutum est clypeus magnus totum pene tegens hominem, *pelta* est clypeus brevior, habens formam lunæ corniculalæ. Unde Virgilius, lib. I *Æneid. :*

Ducit Atnazonidum lunatis agmina peltis.

TnECF.NTÆ MINÆ AURI UNAM PELTAM VESTIEBANT.— Mina Hebræa continet G0 siclos, id est 30 uncias, puta duas libras cum media ; « trecentæ minæ auri » ergo faciunt libras 750.

Verum quia hoc pondus in pelta videtur enorme, hinc nonnulli per minam hic intclligunt siclum, cujus mentio facta est vers, præccd., nam hoc versu in Hebraeo similis prorsus est sermo : sicut enim ibi dixit quodlibet scutum fuisse sexcentorum aureorum, scilicet siclorum (pondus enim sicli apud Hebræos erat usitatissimum),sic hic ait quamlibet peltam fuisse trecentorum aureorum, scilicet siclorum. Sic et Josephus minam pro siclo usurpat, cum ait Josephum a fratribus venditum viginti minis, hoc est siclis argenti. Hinc Septuaginta ctChaldæi pro trecentis *siclis,* vertunt, *tres mina:* (unde suspicari quis posset Nostrum qui sequi solet Septuaginta vertisse *tres,* non triginta); porro mina Romana æque acAltica continebat siclos 25, hoc est 100 drachmas, puta centum aureos. Aureus enim habet pondus unius drachmte : quare lres mime Atlicæ pendent valenlque trecentos aureos. Melius, ut dixi, per trecentos aureos, intclligas siclos, quorum quisque pendebat, ct valebat quatuor drachmas, hoc csl quatuor aureos.

Vtr». n. 18. Fecit etiam rex Salomon thronum de ebore GRANDEM, ET VESTIVIT EUM AURO FULVO NIMIS, — tum ut in eo quasi rex magnifice, velut in solio regali consideret; tum ut in eo suorum lites causasque quasi judex decideret (judicum enim est sedere in soliis) ut omnibus eum videre, audire et consulere cupientibus, aures et responsa daret.

Allegorice, Salomon hic repræsentavit potestatem judiciariam datam a Deo Christo, qua homo est, ejusquo solium gloriosum, in quo residebit indic judicii, judicabitquo «omnes tribus terræ. » Ha Ruperlus, Eucbcrius ct Angelomus. Audi Euchcrium : «Thronus eburneus ademi judicii potestatem auro divinitatis fulgentem, quam Dominicus homo a Patre accepit figuram gestasse non dubium est. Sex gradus hujus throni, omnem creaturam visibilem et invisibilem, quæ sex diebus facta est ct Christo Domino a Patre subjecta, typico demonstrabant. Quod autem ipse thronus in posteriore sui parte rotundus esso describitur, hoc procul dubio datur intelligi, quia præsens mundus, qui per metas temporum volvitur, in sua extremitate a Domino sil judicandus. At vero duodecim leunculi per sex gradus bini stantes, sanctorum Apostolorum lineabant potestatem, quibus dictum est a Domino : Sedebitis super duodecim thronos, judicantes duodecim tribus Israel. »

Symbolice, thronus hic significat B. Virginem, THmmi ex qua verus Salomon, puta æterna Dei Sapientia, carnem assumpsit, in caque quasi in throno virgo, suo chore puriore, leonibus fortiore, et auro per charitatem fulgenliorc ad novem menses consedit: unde ipsa ab Ecclesia in litaniis vocatur ct invocatur « thronus Salomonis.» Ita Lyranus. HicB. Petrus Damianus egregium sermonem de hoc throno Salomonis habuit in *Nalivit. B. Virginis,* ubi illum Virgini eleganter accommodat ct subjicit : «Fecit, inquit, thronum, uterum videlicet intemeratæ Virginis in quo sedit illa Majestas. Hanc sessionem Filii ct probavit ct cognovit Pater, ipso dicente : Tu cognovisti sessionem meam. » Et : «Thronus tuus Deus in sæculum sæculi. » Et : « Thronus iste sicut sol in conspectu tuo.» Et post pauca : « Et vox de throno exivit dicens : Laudem dicite Deo nostro omnes sancti ejus. » Et cx throno, inquit, hoc csl ex Virgine laus Angelorum prorumpit cl hominum, quia dum hic restituitur, ille resarcitur, utrique gratiarum debent devotionem. Nosti quidnam dicat qui sedet in throno? Ecco nova facio omnia. Felix thronus, in quo sedit dominator Dominus, in quo et per quem non solum omnes, sed etiam omnia renovantur. » Et post nonnulla : « Quid grandius Virgine Maria, quæ magnitudinem summae divinitatis intra sui ventris clausit arcanum? Attende Seraphim, et in illius superioris naturæ supervola dignitatem, el videbis quidquid majus est, minus Virgine, solumque opificem opus istud supergredi. » Vide plura apud eumdem, ubi singula throni hujus applicat B. Virgini.

19. Et duo leones stabant. —Leo enim crat in- Veri. ‹’• signe tribus Juda, Davidis et Salomonis ob robur et regnum, *Genes,* cap. XLix,vers. 5. Ita et Christi eorum antilypi, Apec. cap. v, vers. 5. Vide ibi dicta. Symbolice, leo notat vigilantiam (leo enim apertis oculis dormit) et fortitudinem, quam debet habere rex et judex, ut vires impiorum retundat et frangat. Vide ¿cclí. cap. vu, vers. 6;

«Noli, inquit, quærerc fieri judex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates, ne forte extimescas faciem potentis, ct ponas scandalum in æquitale tua. » Vide ibi dicta.

Veri. ii. 21. Non erat argentum (scilicet in vasis cl supellectile Salomonis,quiahæc tota crat ex auro: vel potius, « non erat, » scilicet in æstimationc. Undo explicans subdit) : nec ai.ic.cjus pr et ii putabatur, — nam alioqui vers. 22, addit cx Tharsis Salomoni allatum fuisse tam argentum, quam aurum.

Ve», m. 22. Quia classis regis per mare cum classe Hiram **SEMEL PER TRES ANNOS IBAT IN T1IARSIS, DEFERENS INDE AURUM ET ARGENTUM , ET DENTES ELEPHANTORUM (Cbur) ET SIMIAS ET PAVOS.**

Quæres, an hæc classis Salomonis navigans in Tharsis sit eadem cum classe navigante in Ophir, de qua vers. 11 ? Putant nonnulli fuisse unam camThinii demque : a Ophir » enim ct «Tharsis» vocari imsit mensum mare, vastissimas regiones cl valde pcregrinas, qualis est India sive Orientalis sive Occidentalis. Ita Josephus Acosta, lib. Ill De *Novo* ortie, cap. xiv, el alii. Hi ergo per «Ophir cl Tharsis » accipiunt marc Indicum, ejusque emporia ad quæ navigant classis Salomonis solvens ex Asiongaber sita in mari Rubro, uli ex eadem solvens classis Josaphal navigavit « in Tharsis, » id est in Indiam Orientalem, uli dicitur II *Paralip. cap. xx,* 3G. Idem insinuat Josephus Hebræus.

an 01'llir '

Planius alii censent fuisse duas classes : nam Rcipon- ¡Ha jbat in Ophir, hæc in Tharsis : illa ex Ophir gitlwe' affcrc^al aurum Ophirinum et ligna thyina ; hæc B ex Tharsis aurum et argentum, cbur, simias ct pavos : illa quotannis ibat in Ophir, ut patet vers. 14. Ilæc semel in triennio ibat in Tharsis, ut hic dicitur : illa solvebat ex Asiongaber sita in sinu Arabico, hæc cx Joppe sita ad mare Mediterraneum. Quare per Tharsis accipe hie mare Mediterraneum. Tharsis enim fuit filius Javan, *Gen.* x,4, qui primus post diluvium incoluit Ciliciam, cujus metropolis est Tharsus; inde mare vicinum, ct tandem reliquum mare Mediterraneum dictum est Tharsis : Cilices enim olim hoc toto fere dominabantur. Sic Jonas cap. ir, vers. 3, « fugit in Tharsis, » id est in mare Mediterraneum. Ita Ribera ibidem, Salianus ct alii.

Hæc ergo classis solvens ex Tyro, vel cx Joppe, navigabat « in Tharsis,» id est in vicinum sibi mare Mediterraneum, variaquo littora, portus et emporia tum Afric®, turn Europio, tum Asi®, ut Arabia,, Anatoli®, Grrecire, Dalmati®, Galli®, Italial, Hispani.®, Mauritania, Cypri, Crei®, Sicili®, Sardiniæ, Cycladum, etc., mare huic adjacentia obibat, ct quidquid alicubi præclarum preliosumquo eral, pro Salomone coemebat. Quare mullis stationibus usa, non nisi tertio anno, ul ait Josephus, domum redibat. Quod si quis velit eam cx mari Mediterraneo ulterius perrexisse in Oceanum, ct navigasse in Brasiliani, Peru ct Mexico, uli modo faciunt Hispani, non repugnabo, acfacilius id concesserim de hac classe, quam dc altera navigante in Ophir; hæc enim triennium impendebat in itu et reditu, illa vero in Ophir unum annum dunlaxal.

Porro nova est opinio Pinedœ, lib. IV De *Salomone,* cap. xiv, ubi multis argumentis probare contendit « Tharsis » esse Tartessum, et Hispa- An dt niam Bxlicam, ubi est sita Hi-palis, vulgo *Sevilla,* quæ olim auro abundabat, ul patriæ suæ hoc decus Salomonie® classis arroget. Censet ergo ipse unam dunlaxal camdemque fuisse Salomonis classem, qu® cx Asiongaber sila in sinu Arabico, sive mari Rubro, solvens, primo navigarit in Oceanum, ac per promontorium Bon®-Spei omnia Afric® liltora Gades usque circumvecta, venerii «in Tharsis» id est Tartessum ct Hispalini ; inde rediens, eadem Afric® liltora relegens navigaverit in Indiam Orientalem, puta in Taprobanam ct Sumatram, indeque tertio demum anno in portum Asiongaber, cx quo solverat, redierit.

Verum sic prius debuisset hæc classis ex Tharsis redire in Asiongaber, ibique merces suas in Tharsis cl Tartesso comparatas exponere, ac deinde in Ophir, id est in Sumatram navigare. Cur enim merces in Tharsis comparatas nov® long®que navigationis in Indiam ct Sumatram periculo exposuisset, cum facile eas exponere posset in Asiongaber, qu® nautis ex Tharsis sive cx Tartesso tendentibus in Indiam necessario prætervigaoda crai ? Sane fuisset hæc periculosa nimis, ul videtur, temeraria ct imprudens navigatio, qua lot prelios® merces credebantur navi cl mari infido, cum in portum vicinum secure deponi possent.

27. FeCITQUE **UT TANTA ÉSSET ABUNDANTIA ARGENTI** Von. W. in Jerusalem , quanta et capidum. — Est hyperbole , g. *d.* Fecit ut maxima esset abundantia argenti, qualis est lapidum. Nam alioqui lapidum major erat copia quam argenti.

28. Negotiatores enim regis emebant (equos) ven. m. **DE** Coa , **ET STATUTO PRETIO PERDUCEBANT. — PtO** *de Coa,* Hebraice est mpD, quod Noster ct Septuaginta accipiunt, ut nomen proprium loci punctantque ct legunt mpo miccoa, vcrluntquo, *de Coa,* licet in Septuaginta corrupte legatur, *de Ecuc* vel *Thecuc.* Videtur Coa fuisse urbs vel regio occidentalis .Egypt! in qua crat equorum negotiatio celeberrima, de qua Stephanus Byzantius. Ita Serarius.

Chaldæus vero aliis punctis legens nipD *micue,* vertit, *collectio mercatorum regis emebant collectionem pretio.* Chaldæum secuti R. David, R. Salomon, R. Joseph, ct R. Levi apud Pagninum varie exponunt; sed omnium summa hæc csl, multitudinem mercatorum dato pretio ex Ægypto eduxisse multitudinem vel byssi, vel tel®, vel equorum, vel aliarum rerum. Sed standum est versioni S. Hieronymi el Septuaginta. Nonnulli putarunt Coam esse Goam, qu® est sedes proregis regis

Lusitante in India Orientali; sed hæc longissime abest ab Ægypto ct Jerosolymis.

Porro dignitatem cl magnificentiam regis maxime consistere in satellitum, equitum, curruum numero et pompa, cx Athcnæo, Æliano, Xenophonte et aliis docet Brissonius, lib. I Pe *Regno Persarum.Unde* Julianus Apostata «cum removisset fastum palatii, contemptibile reddidit imperium, » ait Socrates, lib. lit *Hist.* cap. i, etCassiodorus, Lb. VI *Tripart.* cap. i, sed hac in rc, uti et in aliis omnibus, modus servandus est.

Vtf» 89.' **29. EGREDIEDATLR AUTEM QUADRIGA EX ÆGYPTO SEXCENTIS SICLIS ARGENTI, ET EQUUS CENTUM QUINQUAGINTA.**—« Quadriga, » id est qualuor equi, qui currum sive quadrigam trahunt. Quisque enim equus stabat 150 siclis : quatuor ergo equi stabant sexcentis siclis; quocirca ipse currus sive quadriga, alio pretio comparanda erat; ita Abulensis. Siclus argenti csl semuncia, sive quatuor draebmæ argenti, puta qualuor julii Romani, sive qualuor regales Hispanici, qui faciunt florenum Brabanticum sive Belgicum. Sexcenti sicli igilur sunl sexcenti floreni Brabantici.

Atque in hunc modum cuncti reges Hetiiæorum et Svriæ equos venlmdabant. — Recle vertit Noster Interpres. Nam articulus *lamed* præfixus, licet ordinarie sit nota dativi, tamen subinde est nota ablativi, idemque valet quod *a, ex, de.* Unde sic ex llebræo verlas , *et sic de cunctis regibus Uethaorum et Syrorum per manus eorum exibant,* id est vendebantur Salomoni.

Porro Septuaginta, Chaldæus et Rabbini *lamed* accipientes ut nolam dativi, contrarie vertunt: *Sic* (600siclis) *educebant ex Ægypto* equos *cunctis regibus Hethaorum ct Syrorum;* vide Abulenscin qui egregie Vulgatam versionem hic propugnat.

Denique tanta rerum omnium opulentia, felicitas ct gloria a Deo data fuit Salomoni ob ejus sapientiam ct virtutem, ul omnes Israelita; eamdcin imitarentur ob spem corumdcm prremiorum : ideoque Deo vero servirent, non idolis, videntes Deum verum majora dare soli Salomoni, quam omnia idola suis cultoribus. Israeliti enim crassi et rudes non nisi terrena capiebant ct sapiebant, uli et modo faciunt posteri eorum Judœi. Gioii» cmu P'l»*-

Secundo, ut reges Syrorum, Ægyptiorum, Arabum, imo totius mundi incitarentur ad colendum Deum Salomonis, ut similem magnificentiam a Deo adipiscerentur, qualem adeptus crat Salomon, uti fecit regina Saba, aliiquo reges cordati. Stcu&j».

Tertio, ut in Salomone daret specimen et tc-Terth. nucm ideam felicitatis et gloriæ æternre, quam suis electis ah œterno præparavit in cœlo.

Quarto, ut ostenderet in Salomone quam vana csscl omnis opulentia ct gloria hujus mundi, utpote quæ mox cum ipso Salomone instar fumi evanuit,ut dicerent : « Sic transit gloria mundi.» Quare veram felicitatem ct gloriam silam esse in bonis coelestibus et reternis, ut ca homines ambirent; idque clare ostendit Deus in Salomone, cujus felicitas mera fuit infelicitas, uli jam palebit: gloria enim ejus mox facta est ingloria, ct fama infamia, ac opulentia paupertas : nam filius ejus Roboam, amissis decem tribubus Israel, unam solam tribum Judaægrc retinuit. QmiU.

CAPUT UNDECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Salomon senex, a mulieribus alienigenis illectus, colit earum idola. Quare, vers. 11, *Deus minatur ei regni amissionem, ac vers.* 11, *adversarium ci suscitat Adad Idumaeum, et vers.* 23, *Hazon Syrium; denique vers.* 26, *Jeroboam üebraum, cui Deus per Ahiarn scindentem pallium in duodecim partes, quarum decem dedit eidem, promittit regnum decem tribuum, ita ut sola; dum reliqua, scilicet Juda ct Benjamin, adhareant filio Salomonis, scilicet Roboam.*

1. Rex autem Salomon adamavit mulieres alienigenas multas, filiam quoque Pharaonis, et Moabilidas, et Ammonitidas, Idumias, cl Sidonias, et Ilethæas, 2. dc gentibus super quibus dixit Dominus filiis Israel : Non ingrediemini ad eas, neque de illis ingredientur ad vestras; certissime enim avertent corda vestra ut sequamini deos earum. Ilis itaque copulatus csl Salomon ardentissimo amore. 3. Fucrunlque ei uxores quasi reginæ septingenti, et concubini trecenti, et averterunt mulieres cor ejus. 4. Cumque jam esset senex, depravatum est cor ejus per mulieres, ul sequeretur deos alienos : nec crat cor ejus perfectum cum Domino Duo suo, sicul cor David patris ejus. 5. Sed colebat Salomon Astarlben deam Sidoniorum, cl Moloch idolum Ammonitarum. 6. Fecilque Salomon quod non placuerat coram

Domino, ct non adimplevit ut sequeretur Dominum, sicul David paler ejus. 7. Tunc ædificavit Salomon fa.mm, Charnos idolo Moab, in monte qui csl contra Jerusalem, eiMolochidolo liliorum Ammon. 8. Atque in hunc modum fecit universis uxoribus suis alienigenis, quæ adolebanl thura, et immolabant diis suis. 9. Igitur iratus est Dominus Salomoni, quod aversa esset mens ejus a Domino Deo Israel, qui apparuerat ei secundo, 10. cl præceperat de verbo hoc ne sequeretur deos alienos, et non custodivit quæ mandavit ei Dominus. 11. Dixit itaque Dominus Salomoni : Quia habuisti hoc apud tc, cl non custodisti pactum meum, et præccpta mea quæ mandavi tibi, disrumpensscindam regnum tuum, et dabo illud servo tuo. 12. Verumtamen in diebus luis non faciam, propter David patrem tuum : de manu filii lui scindam illud, 13. nec lotum regnum auferam, sed tribum unam dabo filio tuo, propter David servum meum, el Jerusalem quam elegi. 1 *i*. Suscitavit autem Dominus adversarium Salomoni, Adad Idumæum de semine regio, qui cr.it in Edom. 15. Cum enim esset David in Idumæa, et accendisset Joab princeps militiæ ad sepeliendum cosqui fuerant interfecti, et occidisset omne masculinum inIdumæa 16. (sex enim mensibus ibi moratus est Joab et omnis Israel, donec interimeret omne masculinum in Idumæa), 17. fugit Adad ipse, et viri hiuinæi de servis patris ejus cum eo, ut ingrederetur Ægyptum : eral autem Adad puer parvulus. 18. Cumque surrexissent de Madian, venerunt in Pharan, luleruntque secum viros de Pharan, et introierunt Ægyptum ad Pharaonem regem Ægypti, quidedit ei domum, et cibos constituit, et terram delegavit. 19. Et invenit Adad gratiam coram Pharaone valde, in tantum ul daret ei uxorem, sororem uxoris suæ germanam Tapîmes regime. 20. Genuitque ei soror Taphrns Genubalh filium, et nutrivit eum Tapîmes in domo Pharaonis : eratque Genubath habitan.-, apud Pharaonem cum filiis ejus. 21. Cumque audisset Adad in Ægypto dormisse David cum patribus suis, cl mortuum esse Joab principem militiæ, dixit Pharaoni : Dimitte me, ut vadam in terram meam. 22. Dixitque ei Pharao : Qua enim re apud me indiges, utquxras ire ad terram tuam? At ille respondit : Nulla; sed obsecro te ut dimittas me. 23. Suscitavit quoque ei Deus adversarium Hazon filium Eliada, qui fugerat Adarezer regem Soba dominum suum; 24. et congregavit contra eum viros, et factus est princeps latronum, cum interficeret cos David : abieruntque Damascum, et habitaverunt ibi, clconstituerunt eum regem in Damasco. 25. Eratque adversarius Israeli cunctis diebus Salomonis; et hoc est malum Adad, et odium contra Israel, regnavitque in Syria. 26. Jeroboam quoque filius Nabalh, Epbratæus, de Sareda, servus Salomonis, cujus mater erat nomine Serva, mulier vidua, levas it manum contra regem. 27. El hæc est causa rebellionis adversus eum, quia Salomon ædificavit Mello, et coxqnavit voraginem civitatis David patris sui. 28. Erat autem Jeroboam vir fortis et potens ; vidensque Salomon adolescentem bonx indolis cl industrium, constituerai cum præfcctum super tributa univers® domus Joseph. 29. Factum est igitur, in tempore illo, ut Jeroboam egrederetur de Jerusalem, et inveniret eum AhiasSilonitcs prophetam via, opertus pallio novo : erant autem duo tantum in agro. 30. Apprehendensquo Ahias pallium suum novum, quo coopertus crat, scidit in duodecim paries. 31. Et ail ad Joroboam : Tolle tibi decem scissuras; hæc enim dicit Dominus Deus Israel ; Ecce ego scindam regnum de manu Salomonis, et dabo libi decem iribus. 32. Porro una tribus remanebit ei, propter servum meum David, et Jerusalem civitatem quam elegi ex omnibus tribubus Israel; 33. eo quod dereliquerit me, ct adoraverit Astarthen deam Sidoniorum, et Chamos deum Moab, cl Moloch deum filiorum Ammon ; cl non ambulaverit in viis meis, ut faceret justitiam coram me, cl præccpta mea, et judicia sicut David paler ejus. 34. Nec auferam omne regnum dc manu ejus, sed ducem ponam cum cunctis diebus vitæ suæ propter David servum meum, quem elegi, qui custodivit mandata mea et præcepta mea. 35. Auferam autem regnum dc manu filii ejus, et dabo tibi decem Iribus. 36. Filio autem ejus dabo tribum unam, ut rema-

neat lucerna David servo meo cunctis diebus coram me in Jerusalem civitate, quam elegi ut esset nomen meum ibi. 37. Te autem assumam, et regnabis super omnia quæ desiderat anima tua, erisque rex super Israel. 38. Si igitur audieris omnia quæ præccpcro tibi, el ambulaveris in viis meis, ct feceris quod rectum est coram me, custodiens mandata mea, et præccpta mea, sicut fecit David servus meus : ero tccum, et ædificabo libi domum fidelem quomodo ædificavi David domum, *el* tradam libi Israel. 39. El affligam semen David super hoc, verumtamen non cunctis diebus. 40. Voluit ergo Salomon interficere Jeroboam : qui surrciit et aufugit in Ægyplum ad Sesac regem Ægypti, et fuit in Ægypto usque ad mortem Salomonis. 41. Reliquum autem verborum Salomonis, ct omnia quæ fecit, cl sapientia ejus : ccce universa scripta sunt in Libro verborum dierum Salomonis. 42. Dies autem, quos regnavit Salomon in Jerusalem super omnem Israel, quadraginta anni sunt. 43. Dormivitque Salomon cum patribus suis, etsepullus est in civitate David patris sui, regnavilque Roboam filius ejus pro eo.

Va*. i. 1. Rex autem Salomon adamavit mulieres alienigenas multas,—Gentiles scilicet et Chananæas, quæsuos deos ct idola colebant, et ad eadem colenda Salomonem maritum suum induxerunt. Vide hic quam periculosum sit uxores ducere infideles, vel haereticas.

vcn. ». 2. De gentibus super quibus dixit Dominus filiis Israel : Non ingrediemini ad eas. — Lex ista exslat *Exod.* XXXIV, 16, loquiturque duntaxat de Chananæis, ut ibidem patet, quales erant Sidoniæ et Hethææ : quare peccavit Salomon contra legem cas ducendo. Alias aliarum gentium feminas in uxores duci lex permittebat Hebræis, dummodo illic prius abjuratis idolis, ad Deum verum ct religionem Hebraeorum converterentur. In hoc quoque peccavit Salomon, quia duxit eas persistentes in sua idololatria; unde ab cis ad idola colenda pertractus est. Ita Abulensis.

Ven. 3. 3. Fueruntque ei uxores quasi reginÆ septingenta: ET CONCUBINS TRECENTI, — id Csl UÙIVCFsim mille. « Rcginæ n vocantur primari® uxores, quæ regum cl principimi erant fili®, ideoque regio cullu et nomine utebantur : a concubinas » erant secundariæ uxores , utpote plebeiæ. Licet S. Hieronymus, *epistola* 132, eas vocet a scorta. »

Su «i- v ' 5' Miserabilis fuit hic lapsus Salomonis viri sacl sanctissimi, quo in sex gravia scelera prolapsus est. Primum, ejus scelus fuit, quod contra legem duxerit alienigenas et idololatras. *Secundum,* quod nimis mullas, puta mille. Lex enim *Deut.* cap. xvn, vers. 17, jubebat regi diccbalque : o Non habebit uxores plurimas. » Tertium, quod eis potestatem fecerit colendisuaidola, imo eis delubra in monte Oliveti œdificorit. *Quartum,* quod ipse eadem adorarit. *Quintum,* quod suo exemplo multos Hebræos ad eadem colenda impulerit. *Sextum,* quod immania tributa populo indixerit, quia ad tot reginas ornandas et magnifice alendas, immensis opibus erat opus. Et hoc est grave jugum, de quo capite sequenti, apud Roboam filium queruntur llebræi, ideoque ab eo schisma faciunt. In Salomone videre est, quam verum sit illud vetus dictum :

Vestis pulchra, jocus, potus, cibus, otia, somnus,
Enervant menletn luxuriamque fovent.

Et AVERTERUNT MULIERES COR EJUS; —a DeO VOTO ad idola mentem ct voluntatem ejus deflexerunt.

4. Cumque jam esset senex, depravatum est cor EJUS PER MULIERES, UT SEQUERETUR DI-OS ALIENOS. — Hinc patet Salomonem vere coluisse idola, quare mirum est id ipsum hic negare Robertum Stephanum. Nam id ipsum affirmat S. Ircnæus, lib. IV, cap. XLV, Justinus, dial. *Contra Tryphon.,* Tertullianus, lib. V *Contra Ìl arción.,* S. Rasilius, epist. *ad Chelidon.,* S. Augustinus, lib. XIV *De Civit. Dei,* cap. xi. Adoravit ea autem, non quod in eis aliquid inesse divinitatis censeret, sed ul suis concubinis morem gereret. AudiS. Augustinum, lib. XI *De Genesi ad litteram,* cap. xlii : « Ita Salomon vir tantæ sapienti®, numquid nam credendum est qnod in simulacrorum cultu credidit esse aliquid utilitatis? sed mulierum amori ad hoc malum trahenti resistere non evaluit, faciens quod sciebat non esse faciendum, no suas, quibus deperibat atque diffluebat, mortiferas delicias contristaret.» Confirmat idipsum exemplo Adæ, dum subdii : a Ita et Adam, posteaquam de ligno prohibito seducta mulier manducavit, ciquc dedit ut simul ederent, noluit eam contristari, quam credebat posse sine suo solatio contabescere; si ab ejus alienaretur animo, ct omnino illa interire discordia. Non quidem carnis victus concupiscentia, quam nondum senserat in resistente lege, membrorum legi mentis suæ : sed amicali quadam benevolentia, qua plerumque fit, ut offendatur Deus, ne homo ex amico fiat inimicus; quod cum facere non debuisse, divin® sententiæ justus exitus indicavit. »

S. Sed colebat Salomon Astarthen deam Sidonto- Ver», s. rum. — Hæc erat Venus de qua dixi *Judie,* cap. n, vers. 13.

Et Moloch,—sive «Mclchom,» cui filios concre-

mando immolabant, do quo dixi Levit, xvm, 21. Unde ct Salomonem eidem filium vel filios suos immolasse ct concremasse censet Pineda ct Salianus.

Ver*- 7. 7. Tunc ædificavit Salomon panum Ciiamos. — **adiamos» est** kúu deus temulenti®, puta Dacelms; unde ab eo dicta est comcssatio. Vide dicta *Ilo n.* xin, 13, ad illa : « Non in comessalionibus. »

Causa tanti lapsus fuit nimia Salomonis prosperitas, opulentia, delici© et libidines. Proxima causa fuere uxores, quas ardentissime amabat: h© enim eum dementarunt juxta illud : « Vinum cl mulieres faciunt apostatare sapientes. »

Disce hic, quam cavend® sint femin©; amor carum enim est insuperabilis, ct quidvis licet pretiosissimum et scelestissimum ab amasiis extorquet : fuge ergo illas, quia ncc sapicnlior cs Salomone, ncc fortior Samsonc, ncc sanctior Davide; qui omnes per feminas ceciderunt. Sapienter Eucherius hic : « Admonendi sunt, inquit; quibus hoc sæculum prosperatur, qui nullis adversitatibus hujus mundi feriuntur, quod Salomon post acceptam sapientiam usquo ad idololatriam cecidisse describitur, quia nihil in hoc mundo, priusquam caderet, adversitatis habuisse memoratur : sed concessa sapientia cum funditus deseruit,eo quod cum nulla saltem minima tribulationis disciplina custodivit, nisi postquam Deum deseruit, et se a Deo desertum esse cognovit. »

El S. Bernardus, lib. II *De Consider, ad Eugenium,* sub finem : « Adverte, ait, quam rarus semper exstiterit, qui non vel modico in prosperitate animum relaxaverit a sui custodia ct disciplina. Quando hoc incautis non fuit ad disciplinam, quod ignis ad ceram, quod solis radius ad nivem vel glaciem? Sapiens David, sapiens Salomon fuit : sed blandientibus nimis secundis rebus alter ex parte, alter ex toto desipuit. Magnus qui incidens in adversa, non excidit vel parum a sapientia. Nec minor cui præsens felicitas arrisit, non irrisit. Quanquam facilius inveneris qui sapientiam retinuerunt contraria sibi fortuna, quam qui propitia non perdiderunt. »

YcM.tt, 1|• Q|'<a habuisti noe apud TB, — quia in animum tuum induxisti a mo apostatare et coiero idola. Aut, quia in te inventum csl scelus apostasi© et idololatri©.

Scindam regnum tuum (in duo; scilicet in regnum Judact Israel, sive decem tribuum); et dabo illud servo tuo. — Jeroboam, quem creabo regem Israelis, cap. xn.

Ver». 13. **13. TRIBUM UNAM DABO FILIO TUO, — a Ullam, »** scilicet præter suam, *q. d.* Præter tribum Juda, cx qua quia ortus est David, hinc ipsa nepotum ejus propria censetur, adjiciam ct unam aliam tribum, scilicet Benjamin. Ha Abulensis, vel, ut Cajelanus, tribus Juda et Benjamin censebantur una cademque, ct vocabantur « regnum Juda. »

Porro Abulcnsis, Torniellus ct Salianus censent Deum hæc dixisse Salomoni, non per so ncc per Angelum, co quod eo indignus esset Salomon, sed per Ahiam Silonitcm, de quo vers. 29. Pineda tamen, lib. Ill, tap. n, num. 5, censet, Deum hic per se tertio apparuisse Salomoni; hoc enim simpliciter verba significant, cum dicitur vers, **1i** : « Dixit itaque Dominus Salomoni. » Denique Salomon nil Deo respondit, unde videtur in suo scelere perstitisse.

Qiurres, an Salomon sit damnatus an salvatus? Ans»io- Problcma hoc est priscum. Damnatum censent “ Tertullianus, lib. Il *Dc Prescript.* cap. n; Cypria- ♯ nus, epist. 7 ; S. Augustinus,lib. XVII *De Civit. Det,* cap. vin el xv ; S. Chrysostomus, serra. *De Pemil.;* Beda in lib. Ill Reg. cap. vi; Rabanus in IV *Reg.* cap. xxm; Isidorus, De Vita *ct morte Proph.* cap. XXIV ; Lyranus, Abulcnsis, ct alii hic.

Ratio est *prima,* quia Scriptura commemorans ejus lapsum tam gravem, non adjicit ejus poenitentiam , sicut adjicit in lapsu Davidis. *Secundo,* quia ipse sua delubra idolis ædificata non destruxit : nam ea destruxit tandem Josias. Respondent aliqui, ipsum ca obserasse, vel destruxisse usque ad rudera, quæ ab impiis reædificata, vocantur «excelsaSalomonis;» sed id dicunt, non probant. *Tertio,* quia ad hoc videtur Deus Salomonem in hac vita cumulasse omnibus bonis, ul ejus merita remuneraretur in hac vita, et scelera puniret in futura, juxta illud Abrahæ ad divitem epulonem : « Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris. » *Quarto,* quia amor ardens feminarum longa consuetudine roboratus pene est insuperabilis : talis autem fuit Salomonis, qui tot suis amasiis perdite amatis undique cingebatur, ut etiamsi poenitere vellet, non posset. Iluc facit, quod ante paucos annos in Italia uni o nostra Societate contigit. Vocabatur ille ut concubinario cuidam in morte adesset. Adfuit, ct totis viribus cum ad poenitentiam horlatalus est, ul amoribus illicitis valediceret, nunc blandiendo, nunc minando iuslans Dei judicium ct gehennam. Sed el concubina flens rogabat eum ut pœnilerct, et moriendo animæ saluti consuleret : omnia frustra surdo cecinerunt. Ille enim dixit, se nec velle nec posse amicam tamdiu dilectam abdicare. Quare impœnitcns miseram exhalavit animam.

Ex adverso cum poenituissc ct salvatum esse opinantur Rabbini veteres, ct ex eis S. Hieronymus, S. Gregorius Thauiualurgus, Ruperlus, Pineda, Salianus, Barradius, Serarius, Sanchez, Delrio et alii, qui asserunt eum post lapsum scripsisse Ecclesiasten, in quo quasi poenitens so vanis amoribus ct idolis vacasse exclamat : « Vanitas vanitatum, ct omnia vanitas. » Hoc argumentum forct validum, si constaret Ecclesiasten a Salomone scriptum post lapsum, non ante, qua de re dixi prooemio in Ecclesiasten : nam dicta ct scripta ejus recensita sunt initio libri hujus cap. iv et v, ante lapsum : lapsus vero ejus in senio demum hoc eap. xi narratur.

Probant primo, quia Deus, Il *Bcg.* v ii, promiserat Davidi se Salomonem, si peccaret, correpturum « in virga virorum, x qua scilicet homines castigari solent ut emendentur.

Secundo, quia *Proverb,* cap. xxiv, 23, Septuaginta addunt: *Novissime ego quoque egipoenitentiam, respexique ut eligerem disciplinam.*

Tertio, quia Salomon fuit *Ididia,* id est *dilectus Peo,* Christi typus cl scriptor canonicus tot sacrorum librorum. Pluribusid probat Pineda, lib. Vili *fíe Bobus Salomon.* cap. i, sect. G. Meam sententiam aperui £cdï.xLvn,22,ad illa : a Dedisti maculam in gloria tua. » Romæconcionalor quidam insignis, publice inter condonandum asseruit, nuper cuidam sanet® person® revelatum esse, Salomonem ad h®c usque tempora acres pcenas in purgatorio subiisse, at jam iis absolutum abiisse in ccrlum. Sed h® revelationes examinand® sunt, nec feminis eas asserentibus facile credendum.

v»» ii. 14. Suscitavit autem Dominus adversarium Salomon Avad Idomæum, — ab Austro, sicut ab Aquilone hostem ci suscitavit Razon, vers. 23. Hæc poma a Deo inflicta fuit Salomoni adhuc viventi; prior, scilicet regni scissio, eidem irrogata est post mortem.

Quomodo Deus suscitet Israeli et fidelibus hostes, exposui *Judie,* m, 8.

Porro Pineda, lib. VII, cap. svili, num. 7, censet has Dei minas de regni scissane Salomoni intentatas anno regni ejus 32, ul rel quis octo annis maximas molestias ct animo ct corpore sustineret. Idem tamen iu suaChronologia, hanc objurgationem ad finem anni 37 Salomonis refert. Trigesimo octavo vult suscitatos Salomoni adversarios, trigesimo nono ipsum resipuisse, quadragesimo denique defunctum esse : qu® videtur plurimum rationi consentanea distributio, ait Salianus.

Vers. is. 15. Et ascendisset Joab ad sepeliendum eos qui fuerant interfecti. — Probabile est, quod censet Cajctanus, tunc accidisse , ut presidiarli Davidis relicti in Idumæa a se subacta, post ejus obitum cæsi sint ab Idumæis : itaque Joab ivisse eo ad illos sepeliendos, ct ad vindicandam illorum necem : unde omnes Idum tormn masculos occidisse, exceptis forte parvulis, qui excipiuntur lege *Dealer.* xx, 14.

vm.n. 21. Dixit Puaraoni : Dimitte me ut vadam in terram meam. — Hæc videtur fuisse series historice quam Scriptura hic paucis convolvit. Adad ex semine regio Idumææ puer fugit, vel potius a servis abductus est in Ægyptum, cum David vastaret Idumxom. In Ægypto gratiam invenit apud Phataonem, adeo ut Pharao ei sororem conjugis su® dederit uxorem. Hic audiens Davidem vastatorem Idumææ mortuum, petiit a Pharaone veniam redeundi in suum Idumææ regnum, quam Pbarao tandem concessit. Anno ergo Salomonis tertio in Idumaeam rediit, trigesimum circiter, ut ait Abulensis, agens annum, ubi cum bona venia Salomonis, interventu Pharaônis, qui ulrumquo siili affinitate conjunxerat, videtur in Idumæa regnasse tributarius eadem lego ac conditione tribuli, quam imposuerat David; nihil enim ab eo tempore in Idumæa mutatum aut turbatum invenitur. Hic ultimis Salomonis annis, videns eum effeminatum, infatuatum ct contemptibilem factum, tribulum ei negavit, ac rebellans sc suamque Idumæam in libertatem vindicavit. Ita Abulensis, Salianus ct alii (1).

23. Suscitavit quoque ei Deus adversarium Ra- V«n.!j, zoN, — qui, ut sequitur, factus princeps latronum, constituit se regem Damasci. Justa congruaque fuit hæc pœna, ut Salomoni Deo rebellanti rebellarent pariter tam subditi quam bello subacti. Sic Deus peccatori suscitat adversarios, qui eum stimulent, et ad Deum redire cogant.

25. Eratque (Razon) adversarius Israeli cuno Ven, is Tis dieres Salomonis : et hoc est malum Adad, et odium contra Israel, regnavitqle in Syria. — Josephus, Cajctanus et alii sic exponunt, *q. d.* Adad junxit se cum Razon, ac ejus ope roboratus rebellavit Salomoni, fccitquo se regem Syri®. Sed abinant : nam Syria*, ¡iuta Damasci, regem sc fecit Razon, ut dictum est vers, præced. Adad vero ut filius regis Idumææ, in sua Idumæa regnavit. Sensus ergo est, *q. d.* Razon fuit adversarius Israelis el Salomonis, sicque adauxit malum hostilitatis Adad contra Israel, « regnavitque in Syria,» scilicet ipse Razon, non autem Adad. Unde Chaldæus vertit, *ct fuit* (Razon) *adversarius Israeli cunctis diebus Salomonis, et cum malo quod fecit Hadad, rebellavit in Israel, et regnavit super Aram,* id est Syriam, *q. d.* Razon cuín Hadad rebellavit Salomoni, ct afflixit Isracicm, fecitque sc regem Syri®. Ita Vatablus, Pineda ct Salianus. Id claro significant Septuaginta Romana, quæ hæc verba transponunt junguntque vers. 22, ubi sic legunt : *Et reversus est A der in terram suam , hoc est malum quod fecit Adcr, et aggravavit, sive afflixit Israel, ct regnavit in terra Edom :* Pro 018 *Aram* enim legerunt, OTX *Edam* : lilleræcnim T et 7 sunt persimiles, ut una sœpo pro alia substituatur; sicut hic pro *Adad* Septuaginta legunt *Adcr.* Concludit ergo Scriptura jungendo duos Salomonis hostes, Adad scilicet ct Razon, ac tertium maximumquo addendo vers, sequenti, nimirum Jeroboam. Denique utraque sententia conciliari potest, dicendo Adad primo regnasse in Idumæa, deinde cx ea, utpote montosa ac sterili migrasse in Syriam, nipote divitem et fertilem, ac mortuo Razon rebellionis socio successisse ci in regno Syriæ. N.im ejus filius Bcnadad fuit rex Syriæ, ut palet lll *Beg.* xx, i, imo ab Adad cœteri reges Syriæ post cum dicti sunt Bcnadad, id est filii ct successores Adad, ideoque infesti Israeli, Ita S. Hieronymus in cap. i

(!) Sed resilli pro voto cessisse non videtur, cum Idumaei subiliti regibus Juda diu etiam post Salomonem uy que ad regnum Juram innuerint.

Amos, Rabbini ct Vatablus, lib. IV Reg. cap. vi, vers. 28.

20. Jeroboam quoque filius Nabati Ij Eporatiixus. — Hic tertius fuit hostis Salomonis. Hebræi apud S. Hieronymum in *Tradit.* censent « Nabathn esso Semei, qui maledixit Davidi, ideoque occlusesi a Salomone, quare ejus (ilium Jeroboam grave, et quasi ex patre ingenitum in Davidem ct Salomonem odium concepisse, ideoque ei rebellasse. Verum errant : nam Semei t rat ex tribu benjamin, Jeroboam vero erat « Ephratœus » id est ex tribu Ephraim, quæ tribus fuit arrogans, æmula Judie, et avida imperii. Unde in Jeroboamo illud occupavit, tenuilque pene loto tempore regum Israel. Pluribus exemplis Ephraiinitarum arrogantiam et turbulentum ingenium ostendit Salianus anno mundi 3057, num. 22.

Mulier vidua.—Ita Hebrœus, Chaldæus,Septuaginta hic; sed cap. seq. Septuaginta Romana habent, *mulier fornicaria,* sive *meretrix :* ct sic legit Lucifer Calaritanus, lib. *De Regibus Aptetaticis.*

Levavit manum contra regem, — postquam ab Ahia propheta decem pallii scissuras, el per eas regni decem tribuum promissionem a Deo accepit, ut sequitur; tunc enim videtur sollicitasse decem tribus per revelationem hujus propheliæ, ut a Salomone tam duro tribulorum cxaclore ad sc quasi mitiorem futurum deficerent : forte etiam aperto rebellavit Salomonici regnum invasit, uti hæc verba insinuant. Ita Josephus, Pineda cl Salianus; licet etiam ante Ahi® prophetiam Jeroboam rebellasse censeant Abulensis cl Torniellus.

Qua in re peccavit : Deus cniiu hic ei tantum per Ahiam promisit regnum deccm tribuum, non autem illud reipsa ipsi nunc dedil, sed demum post mortem Salomonis sub Roboam. Quare iniquo et injuste Jeroboam conira Salomonem regem suum insurrexit. Ita Abulensis. Sicut cum Samuel secreto unxit Davidem in regem, non eo ipso dedit ci jus ad regnum, sed ut regnaret post mortem Saulis : unde David, vivente Saule, nihil circa regnum attentavit.

Denique opinatur Salianus Jeroboam pariter nil contra Salomonem allentasse, sed tantum dici « levasse manum contra regem, » co quod ab Ahia designatus sit rex contra Salomonem, ct designationem hanc Ahi® acceptant. Vulgi enim sermone qui regnum alicujus, licet sibi oblatum, acceptat, dicitur regi rebellare ; Serarius vero ait cum a levasse manum» contra Salomonem, quia eam levavit conira Roboam Salomonis filium. Verum eum aliquid mox contra Salomonem molitum esse, hac phrasi proprie significat Scriptura, idque confirmat subdens : « El hæc est causa rebellionis adversus cum. » Rebellavit ergo ipso Salomoni. Undo Josephus, lib. VHI,cap.n: « His, ail, Prophet® verbis erectus ad spes magnas Jeroboamus, cum esset alioqui inquieto et ambitioso ingenio, quamprimum in suam provinciam pervenit, non immemor prœsagii prophetici, soUicilare populum ccepit, ut a Salomone deficeret, ipsique principatum deferret. » Josephum sequuntur Torniellus, Pineda, Abulensis ct alii.

31. Tolle tibi decem scissuras, — ut per hoc cognoscas te sub Roboam e duodecim tribubus Salomonis regno sublaturum, cl tibi arrogaturum decem tribus Israel, ut mox explicat Ahite.

Symbolice, hæ decem scissura significabant regnum decem tribuum in decem familias sibi invicem succedentes, fore scindendum, ac decies dividendum, ait Ruperlus. Hic enim fuit ordo et successio regum Israil sive decem tribuum. Primam scissuram decem tribum a duabus fecit Jeroboam, i Hujus filium, ail Ruperlus, lib. V, cap. iv, nomine Nadab percussit Baasa. Hac secunda Israel scissura regni est. Ejusdem Baasa filium Hela occidit Zambri, regnavitque pro co. Zambri sc in palatio incendit obsidente Amri, qui cl pro eo regnavit. Post hunc regnavit Achab, cl posi eum filius ejus Ochozias, ct post eum frater ejus Joram. Sed istum occidit Jehu, regnavitque pro eo usque ad quartam generationem. Quintum ab illo percussit Sellam, regnavitque pro eo. Sed et Ltuin percussit Manahem, regnavitque pro co. filium quoque hujus Phaceiam percussit Phacec filius Romeliæ, regnavitque pro co, sed ct contra istum conjuravit Ozec, pcrcussitque cum el interfecit, regnavitque pro co. Contra istum ascendit rex Assyriorum el transtulit Israel in Assyrios. Hæc decima fuit scissura. Nam in Jeroboam prima, in Baasa secunda, in Zambri tertia, in Amri quarta, iu Jehu quinta, in Scllum sexta, in Manahem septima, in Phacee filio Romeliæ octava, in Ozec nona, in rege Assyriorum, qui divisos a Deo ct David rege suo, divisit etiam loco, Iransferendo in Assyrios, recle computatur decima. »

Tropologice, Jeroboam primus schismaticus notat hœrclicos, qui Ecclesiam suam hæresi discindunt : ac præsertim principes, qui ut regnum sui regis orthodoxi invadant, hæresim inducunt ac hœrclicos in auxilium vocant, uti fecit Jeroboam (idem facium vidimus in Belgio) qui idcirco regnum perdidit, uti Deus hic ei prodicendo comminatur. Hinc apposite, ait Angelomus, a Jeroboam Hebraice interpretatur dijudicans populum. Nam et lueretici dijudicare populum videntur, cum erroris sui sequacem faciunt.» Tunc enim fit illud: « Tolle tibi decem scissuras. » Sic ct Ruperlus; lib. V, cap. v, Eucherius, Beda el alii.

32. Porro una tribus (Juda cum Benjamin sibi associata) remanebit ei, — scilicet Salomoni, puta Roboam Salomonis filio et successori. Yw, 31

3G. Ut remanlat lucerna David servo meo. — Vers. 31 a Lucerna » vocatur Davidis regis posteritas, non qualiscumquo, sed regalis, splendida et gloriosa. Sicut enim lux solis sc propagans, novam in acre spargit lucem, et sicut candela vel lucerna una accendii aliam, et hæc aliam et aliam; sic pariter David rex genuit Salomonem regem, cl Salomon

penuit Roboam regem, et ila de creteris ejus posteris. « Lucerna n ergo appellatur hic successio *regia* posterorum Ravidis, quæ erat quasi lucerna ct quasi residuum quoddam lucis, id est splendoris et glorire Davidis refulgens iu Jerusalem. Ita Cajetanus.

v« 3«. 38. /Edificado tibi domum fidelem, —id est familiam regalem, continuamet stabilem, ut scilicet posteri tui in regno decem tribuum continua serie succedant. Mirum est, quod Jeroboam ct Principes ei similes non credant hisce Dei, qui prima est veritas, verbis et promissis ; sed contrariis modis per impietatem, fraudes ct scelera conentur sibi parare regni regiæque sobolis stabilitatem ; *quo* fit, ut Deum conira se concitent, itaque ab eo funditus evertantur, uti contigit Jeroboam, omnibusque regibus Israel ejus successoribus.

irr«. 31. 39. Et affligam semen David super hoc, — id est propter hoc, scilicet propter te, si mihi fueris fidelis, *q. d.* Si mihi fideliter servieris, te exaltabo, cl posteros Davidis rcmulos tuos humiliabo et deprimam.

Verumtamen nox cunctis diebus. — Rabbini in *Scder-Olam,* cap. xv, hoc referunt ad regnum Asa regis Juda, qui valde regnum Juda evexit. Salianus ct alii referunt ad Ezechiam; nam ejus anno sexto decem tribus abducte sunt in Assyriam, tuneque desiit regnum, ct reges decem tribuum œmuli regum Juda. Mystice, hoc maxime impletum est a Messia, puta a Christo, qui quasi Davidis filius rursum regnavit super totum Israel, universumque orbem, ab coque colitur ut Deus, Mes-ias et Rex regum. Ita Cajetanus, Abulensis, Serarius ct alii. Unde a Christo in cœlum ascensuro qurerebant discipuli : a Domine, si in tempore hoc restitues regnum, Israel? » Actor. r.

Porro Deus tam serio Jeroboam inculcat veram sui religionem ct cultum, quia prrevidebat eum schisma facturum a Dco cl templo propter regnum , cum tamen Deus vellet per cum schisma a Salomone in Dei cultu factum resarcire. At cur Deus id præscicns nihilominus eum regem constituit? Respondeo, ut puniret populum, cique impio similem, scilicet impium daret regem, æque ac jam ante eidem dederat impium Saulcm, ait Rupcrtus, ct cx eo Salianus. Populus cnim jam magna ex parte erat corruptus, tam regis imitatione, quam propria malitia, ad quam cum pellexit otium, delicte, clrcrumomnium abundantia. Volens ergo Deus castigare populum impium, dedit regem Jeroboam, qui populi cupidinibus et desideriis ad idola colenda obsequeretur, itaque tot calamitatum, et tandem extremi excidii eidem fieret causa, juxta illud J06 xxxiv, 30 : « Qui regnare facit hypocritam (id est impium) propter peccata populi. »

v,.. » to. Voluit ergo Salomon (re intellecta, quod scilicet Ahias Jeroboamo detulisset regnum decem tribuum) interficere Jeroboam, — quasi regni sui æmulum et invasorem. Addit Chaldæus, *Cant.* cap. vin, vers. 12, eum quoque voluisse occidere Ahiam, eo quod ipse regnum detulisset, ideoque Ahiam pariter fugisse in Ægyptnm : sed de Ahia nil habet hic Scriptura; est tamen id probabile. Nam delicati sunt reges, el quoslibet etiam sanctos, qui alios reges inducere satagunt, persequuntur, ut perduellionis reos; qui enim tangit regnum, tangit pupillam eoruin. Verum hæc magna, ait Dionysius, fuit Salomonis cxcrecatio, ambitio et impatientia, quasi vellet et posset impedire propositum Dei de regni divisione.

■11. In libro verborum (id est factorum vel gestorum) Salomonis, — puta in Diariis, Chronicis et Annalibus Salomonis. Venui,

•13. Oormivitqub (soinno mortis) Salomon cum PATBiBus suis, — anno retatis 60, aiunt Lyranus, Abulensis, etc. Narrant Zonaras et Cedrenus, ejus sepulcrum sub Hadriano Imperatore dissiliisse ac concidisse, eamque rem motus et tumultus Judaicos portendisse. Sic et Dio in *Hadriano,* lib. LXIX, de Judæorum desertione tractans, ob quam omnes fere ab eo interempti sunt, ct tota Judæa desolata : « Id eis, inquit, antequam bellum gereretur, fuerat denuntiatum ex eo quod monumentum Salomonis, quem illi summa reverentia colunt, sua sponte divisum corruerat. » Ven.4).

Figuram et formam Salomonis ex *Cant,* v, 10 : « Dilectus meus candidus et rubicundus, » etc. Ita colligit Pineda, lib. VI, cap. iv, et ex eo Salianus. Salomon fuit colore candido et rubicundo, natura calida et húmida, sed paulo calidiore, cresarie densa; capillis aurescentibus, ct modice crispantibus, sicut elate palmarum; oculi juste magnitudinis, implentes orbem suum, splendentes ac cœsii, leni placidoquc intuitu ; genæ efflorescentes atque hilares, sicut lilia mixta rosis : labia ejus tenuia et mollia, ut rubentia Syrte lilia; os ipsum afflans suavis odoris halitum; manus delicate, molles, articulate, quasi torno polite; digiti longiores, deductiora brachia; pectus el thorax candida, velut pixis eburnea, moderat® magnitudinis et fornire; crura illius quasi columnre marmoreo:, vel Patire candidissimae; pedes sicut bases aurore elaboratissima!, mediocri magnitudine ; incessus firmus et constans; statura procera ct erecta; vox suavissima : dignus qui speciosum forma prre filiis hominum reprresentarct. Sed pleraque horum supervenientes anni vitiaque Salomoni ademerunt : ac prresei tim effusa libido atque morbi, moerores et angores ob idololatriam illi a Deo in senio immissi ; unde Ecclesiasticus, cap. xlvii, ejus elogia hac flebili catastrophe threnoque concludit : « Et inclinasti femora tua mulieribus : potestatem habuisti in corpore tuo, dedisti maculam in gloria tua, profanasti semen tuum inducere iracundiam ad liberos tuos, el incitari stultitiam tuam, ut faceres imperium bipartitum. » Vide ibi dicta. Form*

Sub annum regni Salomonis vigesimum natus Sub s*-

mmono
luuu' est Homerus, poeta Græcorum sapientissimus, Quem passim imitatus et Latino versu consectatus est Virgilios, Latinorum poetarum princeps. Quare de Homeri natali loco certant septem Greci® urbes, nimirum « Smyrna, Rhodus, Colophon, Salamin, Chios, Argus, Athon® : « Imo letas, id est incolæ insulæ Io, Homero aram excitasse, cique quasi deo sacrificasse, testatur Gellius, lib. III, cap. xi. Homero coævus et suppar fuit Hesiodus. Ha decuit ul sub Salomone Ilebræorum, imo mortalium omnium, sapientissimo, sapientia apud Grecos nasceretur, indeque ad Latinos transferretur. Ita ex S. Cyrillo, lib. VII *Contra Julian.* cl aliis Salianus anno Salomonis vigesimo, qui fuit ab excidio Trojæ annus 168, ante Romam conditam 160, tunc quoque regnabat in Latio sextus rex Sylvius, Æncæ Sylvii filius, ac Dido condidit Carthaginem, ail Eusebius in *Chronico.*

Denique Josephus, lib. Vili, cap. in, hoc Salomoni epitaphium ponit : a Moritur Salomon regum omnium felicissimus, opulentissimus et prudeniissimus, excepto peccato, ad quod a mulieribus jam senescens pertractus est. » Jam ante proclamerai, totique mundo concionalus erat Salomon : « Vanitas vanitatum et omnia vanitas, » et tamen vanitas vanaque species mulierum eum in senio dementavit, vanumque reddidit, ut seipsum fecerit summum vanitatis speculum. Evanuit enim ejus sapientia, evanuit ejus sanctitas, evanuit ejus potentia, evanuit ejus felicitascl gloria, evanuit denique sanitas cl vita praesens, ulinam non œterna. Quid est homo etiam sapientissimus, ditissimus, potcnlissimus, si Deum deserat, et a Deo deseratur? utique non est aliud quam mancipium vanitatis, imago stalliti®, præda mortis, œrumnarum abyssus. Oh! si Salomoni liceret axi vitam redire, qualem ageret poenitentiam, qualem institueret vitam, quid mortalibus inclamaret! utique illud S. Salvii a morte ad vitam revocati apud Gregorium Turoncnscm, lib. VII *Histor.* cap. i : a Audite, filii Ad®, et intelligile, quia nihil csl quod cernitis in hoc mundo; sed omnia vanitas. Omnia ergo ut vana contemnite, ut veram gloriam Dei mercamini adipisci in cœlo. » Vana sunt sceptra, van® tiaræ, vana Venus, vanæ opes, vana vina, vanus orbis universus, a 0 curas hominum, o quantum est in rebus inane! » Nd verum, nil bonum, ml magnum, nisi œternum. /Eterna cogitate, œterna ambite : ut Deus vos beet in œtcrnujn, per omnia sæculorum saecula. Amen.

CAPUT DUODECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Popu/us *a Roboam poscit tributorum gravium Salomonis relaxationem : ille negat et duriora minatur; quare decem tribus, eo relicto, regem sibi creant Jeroboam : parat contra eas bellum noboam, vers.* 21; *sci revocat cum Deus per Scmciam prophetam. Mox, vers.* **il**, *Jeroboam metuens* ne *populus, veniens ad templum, rediret pariter ad Roboam, vitulos aureos quasi idola erigit in Dan et Rethel.*

1. Venit autem Roboam in Sichem : illuc enim congregatus eral omnis Israel ad constituendum cum regem. 2. At vero Jeroboam filius Nabal, cum adhuc essel in JEgyplo profugus a facie regis Salomonis, audita morte ejus, reversus est de .Egypto. 3. Miseruniquecl vocaverunt cum : venit ergo Jeroboam, et omnis multitudo Israel, et locuti sunt ad Roboam, dicentes: 4. Paler tuus durissimum jugum imposuit nobis; tu itaque nunc imminue paulum de imperio patris tui ilarissimo, et dejugo gravissimo quod imposuit nobis, el serviemus tibi. 5. Qui ait eis : Ile usque ad tertium diem, el revertimini ad me. Cumque abiisset populus, 6. iniit consilium rex Roboam cum senioribus, qui assistebant coram Salomone patre ejus, cum adhuc viveret, et ait : Quod datis milii consilium, ut respondeam populo huic? 7. Qui dixerunt ei : Si hodie obcdicris populo huic, el servieris, el petitioni eorum cesseris, loeutusque fueris ad eos verba lenia, erunt tibi servi cunctis diebus. 8. Qui dereliquit consilium senum, quod dederant ei, et adhibuit adolescentes, qui nutriti fuerant cum eo,el assistebant illi. 9. Dixitque ad eos : Quod mihi datis consilium, ut respondeam populo huic, qui dixerunt mihi : Levius fac jugum quod imposuit pater tuus super nos? 10. El dixerunt ei juvenes qui nutriti fuerant cum eo : Sic loqueris populo huic, qui locuti sunt ad te, dicentes : Pater tuus aggravavit jugum nostrum, tu releva nos. Sic loqueris ad eos : Minimus digitus meus grossior est dorso patris mei. **• Et nunc paler meus posuit super vos jugum

grave, ego autem addam super jugum vestrum : paler meus cecidit vos flagellis, ego autem cædam vos scorpionibus. 12. Venit ergo Jeroboam, et omnis populus ad Roboam die tertia, sicut locutas fuerat rex, dicens : Revertimini ad me die tertia. 13. Responditque rex populo dura, derelicto consilio seniorum, quod ei dederant. 14. Et locutus est cis secundum consilium juvenum, dicens : Pater meus aggravavit jugum vestrum, ego autem addam jugo vestro ¡ pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cædam vos scorpionibus. 15. Et non acquievit rex populo; quoniam aversatus fuerat cum Dominus, ut suscitaret verbum suum, quod locutus fuerat in manu Ahiæ Silonitæ, ad Jeroboam filium Nabat. 16. Videns itaque populus quod noluisset eos audire rex, respondit ei; dicens : Quæ nobis pars in David ? vel quæ hæreditasin filio Isai? Vade in tabernacula tua Israel, nunc vide domum tuam David. Et abiit Israel in tabernacula sua. 17. Super filios autem Israel, quicumque habitabant in civitatibus Juda, regnavit Roboam. 18. Misil ergo rcx Roboam Aduram, qui erat super tributa: et lapidavit eum omnis Israel, et mortuus est. Porro rcx Roboam festinus ascendit currum, et fugit in Jerusalem : 19. recessitque Israel a domo David , usque in præsenlem diem. 20. Factum est autem cum audisset omnis Israel, quod reversus esset Jeroboam, miserunt, et vocaverunt eum congregato coetu, et constituerunt eum regem super omnem Israel, nec secutus est quisquam domum David prætcr tribum Juda solam. 21. Venit autem Roboam Jerusalem, cl congregavit universam domum Juda, cl tribum Benjamin, centum octoginta millia electorum virorum bellatorum, ut pugnarent contra domum Israel, et reducerent regnum Roboam filio Salomonis. 22. Factus est autem sermo Domini ad Semciam virum Dei, dicens : 23. Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Juda, el ad omnem domum Juda, et Benjamin, el reliquos de populo, dicens : 24. Hæc dicit Dominus : Non ascendetis, neque bellabitis contra fratres vestros filios Israel; revertatur vir in domum suam, a me enim factum est verbum hoc. Audierunt sermonem Domini, cl reversi sunt de itinere, sicut cis præceperat Dominus. 25. Ædificavit autem Jeroboam Sichem in monte Ephraim, el habitavit ibi ; el egressus inde ædificavit Phanucl. 26. Dixitque Jeroboam in corde suo : Nunc revertetur regnum ad domum David. 27. Si ascenderit populus iste ul faciat sacrificia in domo Domini in Jerusalem : ct convertetur cor populi hujus ad dominum suum Roboam regem Juda, interficienlquc me, el revertentur ad eum. 28. Et excogitato consilio fecit duos vitulos aureos, cl dixit eis : Nolite ultra ascendere in Jerusalem ; ecco dii lui, Israel, qui le eduxerunt de terra Ægypli. 29. Posuilquc unum in Bellici, ct alterum in Dan. 30. Et factum est verbum hoc in peccatum : ibat enim populus ad adorandum vitulum usque in Dan. 31. Et fecit fana in excelsis, et sacerdotes de extremis populi, qui non erant de filiis Levi. 32. Constituitqne diem solemnem in mense octavo, quinta decima dic mensis, in similitudinem solemnitatis, quæ celebrabatur in Juda. Et ascendens altare, similiter fecit in Bethel, ut immolaret vitulis quos fabricatus fuerat : consliluitquc in Bethel sacerdotes excelsorum quæ fecerat. 33. Et ascendit super altare quod exstruxerat in Bethel, quinta decima die mensis octavi, quem finxerat dc cordo suo; et fecit solemnitatem filiis Israel, et ascendit super altare, utadoleret incensum.

Ven. I. 1. Venit actes Roboam in Sichem,—Sichem enim crat locus Patriarcharum incolatu ct sepultura celebris, ct quasi sacer; unde illic conventum egit Josuo, cap. ult. vers. I; Abimelech, *Judie,* cap. ix, ver.-. 1. Igitur hic Israelita; comitia regni celebrant in Sichem, ut ibidem Roboam sibi regem creent.

Ver». 4. I Pater tuus durissimum jugum imposuit nobis. — Salomon enim ad suam ct mille uxorum suarum magtudeeubam in vestitu, mensa, famulis, equis ct curribus sustentandam, immania populo tributa imposuerat, a quibus ex parte liberari hic jure suo postulat populus.

7. Si hodie odedieris populo, ctc., Cocutusqur Veri. t. FUERIS AU EOS VERBA LEMA, ERUNT TIBI SERVI CUNCTIS diebus. — Prudentissiinum fuit hoc senum consilium, quia utilissimum, tum ad tollendam populi exacerbationem contra Salomonem ct Roboam, turnad oppressionem ejus sublevandam. Nimia cuim tribula exsugunt subditorum opes,

spiritum cl sanguinem, ac subinde vitam : quare iis corumque tribulis ct servitiis privat se rex, dum eos iisdem opprimit. Commoditas enim subditorum est bonum ct commoditas principum; quare lenitas ct clementia est summa dos principum , qua subditos sibi conciliant, ut regi se sinant, ct ad omnia principis sui jussa exsequenda faciles se preboant. Prudentia politica ergo dictat, ut a lenitate auspiceris regnum, ac lenitate libi subditos devincias; postea jam libi devinctis onera necessaria facile imponens. Notum esi illud Lucani :

> Nil pudet assuetos sceptris; mitissima sors est
> Regnorum sub rege novo.

Longum enim imperium robur sibi comparavit et auctoritatem, æque ac audaciam quidlibet imperandi : recens vero sensim lenitate hæc tria sibi comparare debet.

Audi S. Hieronymum, epist. 62, Episcopi cujusdam clementiam in subditos celebrantem : Amari, inquit, parens ct Episcopus debet, non timeri. Antiqua sententia est : Quem metuit quis, odit ; quem odit, petiisse cupit. Unde et in nostris litteris cum initia parvulorum in timore consistant, perfecta dilectio foras mittit timorem. Non quœris monachos libi esse subjectos, ct ideo magis subjectos habes. Tu offers osculum, illi colla submittunt; exhibes militem, ct ducem impetras; quasi unus in pluribus es, ut sis unus ex pluribus. Cito indignatur libertas, si opprimitur. Nemo plus impetrat a libero quam qui servire non cogit. Novimus canones Ecclesiasticos, non ignoramus ordines singulorum, cl lectione et quotidianis exemplis mulla didicimus, multa usque ad hanc aetatem experti sumus. Qui scorpionibus cædil, el lumbis patris habere se putat digitos crassiores, cito regnum mansueti David dissipat. Certe Romanus populus ne in rege quidem superbiam tulit. Dux illo Israelitici exercitus, qui decem plagis afflixerat Ægyptum, et ad cujus imperium codum et terra et maria serviebant, inter cunctos homines quos tunc terra generavit mansuetissimus predicatili'; et ideo per quadraginta annos obtinuit principatum : quia potestatis superbiam lenitate ct mansuetudine temperabat. Lapidabatur a populo, ct pro lapidantibus rogabat, quia potius deleri ipse vult de libro Dei, ne commissus sibi grex pereat; cupiebat enim illum imitari pastorem, quem sciebat etiam errantes oves suis humeris portaturum : Pastor, inquit, bonus ponit animam suam pro ovibus suis. »

S. **8. QUI DERELIQUIT CONSILIUM SEXUM, LT ADIUIU IT ADOLESCENTES, QUI NU1IUTI FUERAM CUM BO.— Vido** hic stultitiam et fastum Roboam, qui maturo senum consilio spreto, sequitur juvenilem ct stolidam adolesccntum sententiam, ideoque subditos offendit, avertit, et ad Jeroboam sibi regem creandum adegit. Vide ergo hic vanitatem a Salomone oredictam, in ipsomel impletam: nuam desericbit Ecclesiastes, cap. n, vers. 1ft, dicens: a Rursus detestatus sum omnem industriam meam, qua sub sole studiosissime laboravi, habiturus hæredem post mc, quem ignoro utrum sapiens, an stultus futurus sit, et dominabitur in laboribus meis, quibus desudavi et sollicitus fui : ct est quidquam tam vanum ! »

Audi Spartianum in Severo : « Reputanti mihi, Diocletiane Auguste, neminem prope magnorum virorum optimum et utilem filium reliquisse, satis claret. Denique aut sine liberis viri interierunt, aut tales habuerunt plcrique, ut melius fuerit de rebus humanis sine posteritate decedere.»

Hebræorum est gnome; sicut bona sunt quatuor, scilicet opes, scientia, senum consilium, animus demissus, sic cx adverso quatuor sunt mala eis contraria, scilicet paupertas, ignorantia, juvenile consilium, ct animus superbus, quæ Rcmpublicam æque ac privatum quemque evertunt; uti Romanum imperium eversura est per juvenes imprudentes et arrogantes. Hinc in porticu taberna» meritoriae, in qua olim alebantur veterani ct emeriti milites, olim hæc carmini litteris aureis descripta erant :

> Roma vetus, veteres duro te rexere Quirites,
> Nec bonus immunis, nec malus ullos eraL
> Defunctis patribus successit pana juvenius,
> Cujus consilio precipitila ruis.

Vide Ciceronem, lib. De *Senet tute,* Plntarchum in *Nicia,* ct Thucydidem, lib. VI. Hac de causa Angustus Ceesar, teste Suetonio, consiliarios habuit graves et senes, Agrippam et Mecœnatem, quorum consiliis tanta ct tam preclara gessit : nude iis mortuis in infamiam ob filiæ libidines prolapsus ingemuit, dictitans sibi hanc infelicitatem non fuisse obventuram, si Agrippa cl Mecomas vixissent. oocthi jQTtOQQ (ap*a-

Crœsus Lydorum rex, nimia felicitate ebrius, Solonis senis sapientissimi monita négligeas, ac juvenibus ipsius potentiæ adulantibus aures præbens, dum Cyri imperium perdere conatur, suum perdidit. Itaque sublatus in pyram, ul illic vivus creman tur, inclamato Solonis nomine, et re tota detect.i, singularem victoris Cyri clementiam expertus est, uti refert Herodotus, lib. I. Ei*aipla.

Si Xerxes patrui sui senis Artabani prudentia consilia, quam juveniles Mardonii adulationes audire maluisset, utique Grecos bello tot centenorum millium non Incessisset, nec c Grecia summa cum infamia fugere coactus fuisset, teste Herodoto, lib. VII.

Dionysius Sicilia» tyrannus, si Platonis sonis sapientissimi consiliis obtempérasse!, acceptum a patre imperium liberis suis firmius reliquisset, at quia ipsi juvenum adulationes anteposuit, regno dejectus, compulsus est fieri ludimagisler.

Feliciter imperasse! Nero, si seni Senecte cl Burrhi consiliis perpetuo, ul coeperat, paruisset. At dum cis primo rejectis, deinde interfectis, ju-

venis juvenum adulantium voces sequitur, sibi acceleravit exitium, et perpetuam apud posteros ob tot flagilia et dedecora infamiam peperit. Ita Suetonius in ejus Vita.

Quocirca sapienter Cornelius Tacitus : « Adulatio, inquit, perpetuum malum principum, quorum opes sœpius assentatio quam hostis evertit. » Et reges abundant omnibus rebus in aula, excepta veritate. Quid Neronem castissime educatum crudelem fecit? Adulatio. Quid Caesarem contra patriam rebellaro fecit? Adulatio. Quid Roboam tyrannum reddidit? Adulatio. In aula igitur unus Clytus præfcrendus sexcentis Aristippis. Vero Ovidius :

Agmea adulantam media procedit in aula.

vrn ‹0. t0. Minimis (Hebraico 'JDp *Malanni,* id est parvus, sive minimus, scilicet) digitus meus grossior est dorso PATnis mei, — csl adagium, 7. d. Ego mullo sum fortior et excellentior paire meo : ego majorem habeo majestatem et magnificentiam præ illa quam habuit pater : quare majora vobis imponam tributa et onera, quam imposuerit pater meus Salomon Unde Chaldcus vertit, *debilitas mea fortior est robore patris mei;* Septuaginta, *parvitas mea grossior est dorso patris mei;* Vatablus, *exiguum meum crassius erit lumbis patris mei. Ecce* ul faustus Roboam faciat stolidum et stultum.

ven. n. 14. Ego cædam vos scorpionibus, —id est *flagris aculeatis,* ut vertit Vatablus. Vox hæc dignior est carnifice, quam rege.

ven. 1«. to. Quæ nobis pars in David, vel quæ iæreditas in filio ISAi? — 7. d. Quæ nobis csl communio, quæ societas, quæ spes et utilitas in Davidis stirpe, puta in Roboam, ut eum nobis regem creemus? *g.d.* Nulla : non ergo illum nobis regem constituamus. Contemplilo Davidem vocant « filium bai,» sive Jcssc, 7. *d.* David fuit vir plcbeius et pauper, utpote filius lesso civis nostri : nos cum eveximus in regem, ut nos protegeret : jam autem Roboam ejus nepos ob Davidis nomen insolescens, nos non protegit, sed laniat et diripit. Cur cum igitur nobis regem statuamus, eo quod sit c familia Davidis, cum recenter illa a nobis ad regnum sit promota. Deprimamus ergo cum cum sua familia, ac redigamus in ordinem, et ad statum pristinum vitæ plcbeiæ reducamus, atque ex alia familia modestiorem et benigniorem nobis regem eligamus.

Nunc vide domum tuam David. — Chaldæus, nunc *regna super viros domus tua* David; Septuaginta, nunc pasce (id est rege) *domum tuam David,* 7. d. Tu, o Roboam fili Davidis, rege tuos contribules, puta tribum Juda; nos decem tribus dc alio clemenliore nobis providebimus.

v«ri I». i '. ReCESSITQUE ISRAEL A DOMO DAVID, — ptO ROboam creans sibi regem Jeroboam.

Quieres, an decem tribus licite fecerint schisma, seque separarmi a Roboam, qui erat legitimus regni bæres et Salomonis successor? Respondet Abulensis id licite cos fecisso : quia ipsi, inquit, liberi erant : Roboam vero volebat eos in servitutem redigere : poterant ergo ab eo recedere : populus enim vel respublica regem creans illi dat imperium et jus regendi. Ergo illa idipsum ei potest auferre vel minuero, si is eo abutatur in populi perniciem : populus enim non absolute, sed certis conditionibus se principi regendum tradit, quas si princeps non servat, potest eum abdicare. Hæc Abulensis de quibus alibi dicendum. Verius dicas id factum esse cx voluntate cl decreto Dei, ut patet vers. 24.

Præclarc monet Principem Cornelius Tacitus, lib. IV. *Annal. :* a Dura, inquit, vectigalia populo non imponant : nimia enim in exigendo tributo severitas, et nimium ipsum tribulum impositum movet subditos frequenter ad seditionem. »

20. PRETER TRIBUM JUDA SOLAM. —Adde, Et Benjamin : hæc enim unita cum Juda unum cum eo constituit regnum (i). Veri. 10.

26. Dixitque Jeroboam in corde suo : Nunc he- **ver»,** w. VERTETUR REGNUM AD DOMUM David.

27. Si ASCENDERIT POPULUS ISTE UT FACIAT SACRI- Veri Î7. FiciA in domo Domini in Jerusalem. — Timuit Jeroboam, ne populus vadens Jerusalem ad templum, rediret pariter ad regem Roboam regnantem in Jerusalem, diceretque : Volumus adhærere Jerosolymæ et templo : ergo et regi ejus Roboam : hinc jussit ne quis adiret Jerusalem et templum, sed ut in Dan et Bethel vitulis a se erectis omnes sacrificarent. Videbatur hoc ejus consilium politice prudens, et ad regnum suum slalumque politicum tuendum salutare : sed revera fuit imprudens et perniciosum, slalumque et regnum ejus prorsus labefactavit et evertit. Hoc enim ei comminatus erat Deus, « in cujus manu sunt omnium jura regnorum, » et ita contigit : nam quia Jeroboam ad schisma regni sui tuendum, fecit schisma pariter in religione et fide, idcirco a deleta est » universa ejus « domus » et familia « dc superficie terne, » ul dicitur cap. xni. Regnavit enim ipso 22 annis duntaxal cum mullis doloribus cl incommodis. Successit ei filius Nadab, qui vix per biennium regnavit, et a servo suo Baasa regno el vita privatus est, qui mox omnem familiam Jeroboam adeo exstinxit, ut ne unus quidem cx ca fuerit superstes, uti jam ante idipsum ei per Ahiam prophetam Deus comminatus fuerat : quæ omnia patent III *Regum,* cap. xv, vers. 23 et scq. Fuit ergo ipse stolidus æque ac impius, quod Deo promittenti stabilitatem regni in posteris suis, si sibi soli serviret, non crediderit. Esto enim populus ejus ivisset in Jerusalem adoratum Deuin in templo, tamen Deus populum ipsi subjectum et obedien-

(I) Regnaverunt Roboam et ejus successores etiam super advenas aliarum tribuum qui eo migraverant, et in partem ditionis Simconis et Levi. Quique etiam Isracliiarnm renuerant conscios se prabere cultui vitulorum Jerolioain, recipientes so in ditionem Juda cæteris Roboam subditis accesserunt.

lem fecisset, impedivissetque ne ad Roboam rediret : hoc cniin expresse ei promiserat, ac milio modos id pnestandi in mente el manu habebat. Talia fere sunt consilia politicorum ct Machiavellistarum (quorum iste Jeroboam clarissimum est exemplar) qui religionem faciunt servire politico*, et talem fidem ct religionem amplectuntur, qualem regno vel obtinendo, vel retinendo, vel augendo, aliisquo scopis sibi propositis putant aptiorem. Etsi enim eorum consilia initio videantur speciosa ct utilia, tamen plerumque successu temporis maximis difficultatibus principes involvunt, et eis perniciem afferunt ita disponente divina Providentia, quæ omnibus hominum consiliis dominatur. Audiunt ipsi Nazianzenum in laudem S. Athanasii, *orat.* 21 : a Constantius Imperator, inquit, de Iribus in morte doluil; *primo,* quod propinquis suis necem intulisset; *secundo,* quod Julianum Apostatam imperatorem nominasset; *tertio,* quod novis fidei dogmatibus studuisset, simulque cum his vocibus e vita discessit. Princeps enim religionem roborando, ab eo quoque roboratur.» Jeroboam in schismate secuti sunt Donatisi® dc quibus S. Augustinus, epist. 171 : « Ponat slæ, ait, Episcopum contra Episcopum ordinaverunt, altare contra altare erexerunt, » idque «in civitate Carlhagincnsi, in capite Afrie®, » sicut Jeroboam erexit altare contra altare.

Denique veram religionem, Deique cultum cl pietatem, regni cl reipublic® esse fundamentum docet S. Augustinus, lib. 1 *Dc Civit,* cl seq.,S. Ambrosius, *Dcl'ide ad gratiun.,* S. Cyrillus, Ad *reginas,* quin et Philosophi. Audi Platonem, lib. IV *De Legibus* • «Ante omnia Deum invocemus, ut civitatem nostram stabiliamus, obsecrcmusque ut nos exaudiat, et nobis propitius sit atque benignus , ad nos veniat et leges ipso nos doceat, nostramque civitatem adornet. » Et Mercurium Trismegistum apud Rhodigum, lib. IX, cap. xix : « Est hominis mensura ante omnes religio, quam sequitur bonitas : ca demum tunc videtur esse perfecta, si etiam cupiditatem omnium alienarum rerum despectui habeat virtute munita. Unusquisque pielate, religione, prudenti i, cultu cl veneratione Dei clarescit, quasi oculis vera ratione perspecta, ct fiducia credulitatis suæ catenus inter homines præstans, quatenus astra reliqua sol luminis majestate agnoscitur præcellerc.» Pylhagor® sententia est, accedendo ad Deum effici unumquemque optimum. Xenophon, lib. \ III *Pedia:Cyri,* Cambysen filio suo Cyro ad Asliagon avum proficiscenti, ita loquentem facit : «Hoc unum præcipuc commendo, idque tanquam pretiosum thesaurum a patre donatum in tua memoria perpetuo recondi cupio : Dei esto amicus, in eumdem pius, nihilquc aggrediaris nisi Dei numine implorato, imbecilla enim est et hebes mortalium natura, nil Dei sapientiam latet; omnia ex sententia iis cedunt, quibus illa præsto est. » Qu® paterna admonitio tam alte libi animo insedit, ut non absque admiratione passim lectoribus inculcet Xenophon, qua pietate Cyrus deos coluerit, ct quo studio ac diligentia operam dederit, ut cos volis, precibus, sacrificiis placaret. Cicero, orat *De Aruspicum resp. :* a Quam, inquit, volumus, licet P. C. ipsi nos amemus, tamen nec numero Hispanos, ncc robore Gallos, nec calliditate Pœnos, nec artibus Graecos, nec denique hoc ipso hujus gentis a terræ domestico nativoque sensu Italos ipsos ac Latinos, sed pietate ac religione atque hac sapientia quod deorum immortalium numine omnia regi gubernarique perspeximus, omnes gentes mlione<que superavimus.» Valerius Maximus, lib. **I**, cap. i : • Omnia, ait, post religionem ponenda semper nostra civitas duxit, etiam in quibus summæ majestatis conspici decus voluit, quapropter non dubitarunt sacris imperia servire : ita se humanarum rerum futura regimen existimantia, si divin® potenti® bene atque constanter fuissent famul ila.» Et eodem in loco : «Non mirum igitur, si pro ejus imp.rio augendo cuslodiendoque pertinax deorum indulgentia semper excubuit, quod tam scrupulosa cura parvula quoque momenta religionis examinare videtur, quia nunquam remotos ab exactissimo cultu cæremoniarum oculos habuisse nostra civitas existimanda est. »

Porro omnia præcepla regibus danda his duobus concluduntur : Memento quod es homo : memento quod est Deus, judex ct vindex. Prius ad refrænandam eorum potentiam, posterius ad voluntatem perlinet.

28. Fecit duos vitulos aureos.—Fecit Jeroboam vri. .3- vitulos potius quam arietes vel equos, quia vitulum aureum patres Judæorum confiaran! et adoraran! in deserto, idque ad similitudinem Apis, quam specie vituli vel bovis coluerant in /Egyplo, ¿*rodi* XXXII, 4. \ ide ibi dicta. Undo contra hos vitulus detonat Osce, cælerique Prophet®. Hinc enim iisdem verbis hic utitur Jeroboam, quibus usi erant majores ejus, Exodi xxxn, dicendo: ulli sunt dii lui Israel, qui te eduxerunt do terra .Egypli. » De his mulla dixi in Osce et Prophetis. Rursum Jeroboam fugiens Salomonem ivit in .Egyptum ad Sesac regem, ibiquo vidit coli (et forte ipse ad conciliandam sibi gratiam Sesac, coluit) Apin specie vituli : unde mortuo Salomone rediens in Judæam, faciensque schisma a Juda ct Jerusalem, erexit vitulos aureos quos viderat coli in Ægypto, ut /Egyptiorum auxiliis fretus resisteret Roboamo et Judæis.

29. POSUITQUE UNUM IX BETHEL, ET ALTERUM IX Ven. 29. Dan, —quasi in duobus regni sui limitibus : Bethel enim erat limes Israelis ad Meridiem, Dan vero ad Austrum. Rursum, Bethel erat locus celebris, et sacer ob visionem Dei in scala exhibitam Jacobo patriarch®, *Genes,* xxxn, mdeque dicta est « Bethel, » id est « Domus Dei ; » sed Jeroboam, ex *Bethel,* ides! 9 Domo Dei, » fecil *Bethaven,* id est a domum iniquitatis,» et idoli, ut ait Osee. Bethel nunc

ponilor in tribuBenjamin, nunc in tribu Ephraim, unde mulli putant duas fuisse Belhcles, atque hic intclligi eam, quæ est in Ephraim : hujus enim rex erat Jeroboam. Alii tamen cum Adrichomio unam camdemquc censent fuisse Bethelj quæ nunc Benjamin, nunc Ephraim attribuitur, co quod sita esset in confinio utriusque Iribus, aut quod hæc una ex Benjamin adhæscrit Jeroboam permiscritquc apud se collocari hoc idolum vituli.

Vtr». ». so. Et factum est verbum hoc (id est res hæc; est tnetonymia) in peccatuji, — g. *d.* Occasione horum vitulorum Jeroboam lotus Israel lapsus est in idololatriam, ¡Rosque ut deos suos adoravit. Quare gravissime peccavit Jeroboam peccato non tantum idololatriæ, sed ct scandali, quia causa fuit, cur tofus Israel deinceps usque ad sui excidium, vitulos hos quasi idola cl deos suos coluerit per annos 256, quibus novemdecim reges Jeroboam secuti, ejus vitulos coluerunt.

vtr». 3i. 31. Et fecit fana (vitulorum et idolorum delubra, non sacra, sed profana ct sacrilega) in excelsis ,—montibus el collibus, in quibus idololatrae solebant idola sua collocare et adorare.

Et sacerdotes dé extremis populi, — g. d. Non cx tribu Levi, ut statuerat Deus, sed cx qualibet alia vilissimos homines constituit sacerdotes suorum vitulorum ct idolorum. Ita profanantes religionem profanant antera omnia. Sed id decebat vilissimos vitulos, ul vilissimos haberent sacerdotes. Fuit ergo hoc justum Dei judicium. Sic ct hærclici hoc ævo ministros suæ hæresis insipientis constituerunt cerdones, sutores, apostatas ct quisquilias hominum. Dignum tali patella operculum.

Sane Aristoteles cx mero lumine naturæ et philosophiae, lib. VII *Politic,* 1x, praecipit, ut homines viles non constituantur sacerdotes, propter honorem qui religioni et majestati divin® debetur.

Vide ergo unum cumdcmque utrobique spiritum diaboli, qui, quia contemptor sacrorum, ea oinnia ad vilitatem traducit, ut irrideat et omnibus irridenda proponat, utquo cos sensim deducat ad atheismum, ut nihil credant, negenlquo anirnæ immortalitatem, gehennam et omne numen, uli hoc ævo mullos hærclicos fieri videmus atheos, ut sapienter advertit et annotavit Cardinalis Ilosius.

Audi Tertullianum, lib. *De Prascript. adversus harcticos,* cap. xLi : « Ordinationes eorum temerari®, leves, inconstantes, nunc neophytos collocant, nunc srcculo obstrictos, nunc apostatas nostros, ut gloria cos obligent quia veritate non possunt. Nusquam facilius proficitur, quam in castris rebellium, ubi ipsum esso illic, promoveri csl. Itaque alius hodie Episcopus, cras alius : hodie Diaconus, qui cras lector : hodie presbyter, qui cras laicus : nam ct laicis sacerdotalia munera injungunt. »

V<r»,JL 32. CONSTITUITQUE DIEM SOLCMNEM IN MENSE OCTAVO, QUINTA DECIMA DIE MENSIS IN SIMILITUDINEM SOLEMNITATIS QU.E CELEBRABATUR IN JUDA, — Scilicet festi Tabernaculorum, quod Judæi ex Dei decreto celebrabant die 15 mensis septimi; sed Jeroboam cx proprio cerebro illud transtulit in diem 15 mensis octavi, no videretur Judæos sequi, sed ipso esse auctor novi festi æque ac novæ religionis et novorum deorum, sed ridiculorum, scilicet vitulorum. Quid enim stolidius vitulo? utique non aliud, nec alius quam is, qui vitulos irrationales ut rationales habet, ac eis rationem, providentiam et divinitatem attribuit.

VeH* 3)' 33. Er ASCENDIT SUPER ALTARE UT ADOLERET INcensum. — Vide hic ut Jeroboam ex uno peccato schismatis, labatur in profundum scelerum. Arrogat cniin hic sibi non tantum regnum, sed et pontificatum, seseque facit pontificem et caput Ecclesiae. Nam ut pontifex, adolet incensum, festa instituit, sacerdotes consecrat, fana ædificat. Ita Josephus. Quare in Jeroboam recte torqueas illud Senesi! Episcopi, epist. 101 *ad Pylaemenem :* «Alia ratione in foro vere ditescere non licet, nisi cuncta ct divina cl humana jura confundas, ct pro ingenuo veterator evadas. »

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Propheta altari Jeroboam scissionem, et excidium per Josiain regem intentat. Jubet eum capi Jeroboam; sed manus ipsius exarescit, quam illi veniam precanti restituit Propheta, qui contra jussum Dei comedens tum alio propheta in Bethel, rediens domum a leone occiditur.

1. Et cccc vir Dei venit de .Tuda in sermone Domini in Bethel, Jerohoam stante super altare, et thus jaciente. 2. El exclamavit contra altare in sermone Domini, el ait : Altare, altare, Irce dicit Dominus : Ecco fdius nascetur domui David, Josias nomine, et immolabit super te sacerdotes excelsorum, qui nunc in te thura succendunt, cl ossa hominum super te incendet.

3. Dcditque in illa dic signum, diceris : Hoc erit signum quod loculus csl Dominus : Ecce altare scindetur, ct effundetur cinis qui in eo est. 4. Cumque audissctrcx sermonem Dominis Dei quem inclamaverat contra altare in Bethel, extendit manum suam de altari dicens : Apprehendite cum. El exaruit manus ejus, quam extenderat contra eum, nec valuit retrahere eam ad sc. 5. Altare quoque scissum est, et effusus est cinis de altari, juxta signum quod prædixerat vir Dei in sermone Domini. G. Et ait rex ad virum Dei : Deprecare faciem Domini Dei lui, el ora pro me, ul restituatur manus mea mihi. Oravilque vir Dei faciem Domini, et reversa est manus regis ad cum, cl facta est sicut prius fuerat. 7. Loculus csl aulem rex ad virum Dei : Veni mecum domum ut prandeas, et dabo tibi munera. 8. Responditque vir Dei ad regem : Si dederis mihi mediam partem domus tuæ, non veniam lecum, nec comedam panem, neque bibam aquam in loco isto. 9. Sic enim mandatum est mihi in sermone Domini praecipientis : Non comedes panem, neque bibes aquam, nec reverteris per viam qua venisti. 10. Abiit ergo per aliam viam, et non est reversus per iter quo venerat in Bethel, **li.** Prophetes aulem quidam senex habitabat in Bellici, ad quem venerunt filii sui, et narraverunt ei omnia opera quæ fecerat vir Dei illa die in Bethel : et verba quæ locutus fuerat ad regem narraverunt patri suo. 12. Et dixit cis pater eorum : Per quam viam abiit? Ostenderunt ci filii sui viam per quam abierat vir Dei, qui venerat de Juda. 13. Et ait filiis suis : Sternite mihi asinum. Qui cum stravissent, ascendit. 14. Et abiit post virum Dei, el invenit eum sedentem subtus terebinthum : et ait illi : Tunc cs vir Dei qui venisti de Juda? Respondit ille : Ego sum. 15. Dixilque ad eum : Veni mecum domum, ul comedas panem. 16. Qui ait : Non possum reverti, neque venire tccum : nec comedam panem, ncque bibam aquam in loco isto. 17. Quia loculus est Dominus ad mc in sermone Domini, dicens : Non comedes panem et non bibes aquam ibi, ncc reverteris per viam qua ieris. 18. Qui ait illi : Et ego propheta sum
j similis lui, et angelus loculus csl mihi in sermone Domini, dicens : Reduc cum lecum in domum tuam, ut comedat panem, et bibat aquam. Fefellit cum. 19. El reduxit secum : comedit ergo panem in domo ejus, ct bibit aquam. 20. Cumque sederent ad mensam, factus est sermo Domini ad prophetam, qui reduxerat cum. 21. Et exclamavit ad virum Dei, qui venerat de Juda, dicens : Hæc dicit Dominus : Quia non obediens fuisti ori Domini, ct non custodisti mandatum quod præcepit tibi Dominus Deus Inus. 22. El reversus cs, et comedisti panem, et bibisti aquam, in loco in quo præcepit tibi ne comederes panem, neque biberes aquam, non inferetur cadaver tuum in sepulcrum patrum tuorum. 23. Cumque comedisset el bibisset, stravit asinum suum prophetic, quem reduxerat. 24. Qui cum abiissct, invenit cum leo in via, ct occidit : cl erat cadaver ejus projectum in itinere : asinus aulem stabat juxla illum, et leo stabat juxta cadaver. 25. Et ecco viri transeuntes viderunt cadaver projectum in via, cl leonem stantem juxla cadaver. Et venerunt, ct divulgaverunt in civitate, in qua prophetes ille senex habitabat. 26. Quod cum audisscl propheta ille, qui reduxerat cum de via, ait : Vir Dei est, qui inobediens fuit ori Domini, el tradidit cum Dominus leoni, cl confregit eum, et occidit juxla verbum Domini quod locutus est ei. 27. Dixilque ad filios suos : Sternite mihi asinum. Qui cum stravissent, 28. cl illcabmset, invenit cadaver ejus projectum in via, el asinum cl leonem stantes juxla cadiver : non comedit leo dc cadavere, ncc laesit asinum. 29. Tulit ergo prophetes cadaver viri Dei, ct posuit illud super asinum, ct reversus intulit in civitatem prophetic senis ut plangeret cum. 30. Et posuit cadaver ejus in sepulcro suo, ct planxerunt cum : Heu ! heu ! mi frater. 31. Cumque planxissent cum, dixit ad filios suos : Cum mortuus fuero sepelite me iu sepulcro, in quo vir Dei scpullusest: juxla ossa ejus ponile ossa mea. 32. Profecto enim veniet sermo, quem pr.edixit iu sennone Domini contra altare quod est in Bethel, ct contra omnia fana excelsorum, quæ sunt in urbibus Satnariæ. 33. Post verba hæc non est reversus Jeroboam de via sua pessima, sed e contrario fecit de novissimis

populi sacerdotes excelsorum: quicumque volebat, implebat manum suam, et fiebat sacerdos excelsorum. 34. El propter hanc causam peccavit domus Jeroboam, cl eversa est, ct deleta do superficie terræ.

V«rt i. !• Et ecce vir Dei (propheta a Deo missus ad nascentem idololatriam Jeroboam castigandam ct comprimendam) vexit de Juda (cx Judæa) ix sermone (instinctu ct jussu) Domini in Bethel. — Propheta hic a Josepho « Jadon » vocatur; a S. Hieronymo, II *Parai, x,* « Jaddo; » ab Ilugonc, Lyrano, Dionysio, Serario et Sánchez, « Addo, » qui II *Paral.* ix, 29, dicitur scripsisse gesta Salomonis in visione quam habuit contra Jeroboam. Verum cum noster hic propheta slatiin a visione ct prophetia sua contra Jeroboam occisus sil a Icone, non videtur habuisse tempus el vitam ad scribenda gesta Salomonis, uti habuit Addo, qui insuper scripsit gesta Abite, filii ct successoris Roboam, ut patet II *Paral,* xin, 22; quare non potuit esse is, de quo hoc cap., utpote qui initio regni Roboam occisus csl. Addit S. Hieronymus cl Glossa in cap. i *Zachar.* vers. 1 : Addo hunc fuisse avum Zachariæ propheta», qui ibidem nominatur. Verum inter Addo hunc cl Zachariam hunc fluxere anni plusquam quadringenti. Verisimilius est quod ait Epiphanias in *Vitis Prophetarum,* sub initium, prophetam hunc fuisse « Joara » (quem Theodoretus cl Glycas vocant « Joel »), qui ibidem ejus vitam ex hoc cap. xin describit. Denique Tertullianus, libro *De Jejuniis contra Psychicos,* cap. xvi, cum vocat *u* Semciam.» Sic ct Clemens Alexandrinus, lib. I *Strom,* cap. i, cum nuncupat «Semeiam, » filium Amame.

Yen.?. 2. Altare, altare, iiec dicit Dominus : Ecce FILIUS NASCETUR DOMUI DaVID, JOSIAS NOMINE, ET IMMOLANT (mactabit) SUPER te SACERDOTES excelsorum. — Edita est hæc prophetia dc Josia rege trecentis annis ante ejus nativitatem , simulque ejus nomen est editum, scilicet quod vocaretur o Josias; » id est « salus Dei, n quia ipse idola evertens, fidem veri Dei ejusque salutem omnibus attulit. Sic Isaías, cap. xlv, vers. 1, ducentis annis ante Cyrum ejus nomen edidit, et de eo plura preclara vaticinatus est, quæ Judiéis postea ostendentes Cyro, ab eo liberationem e Babylone obtinuerunt, teste Josepho.

Ven. 3. 3. Hoc ERIT SIGNUM , QUOD LOCUTUS EST DOMINUS : Ecce altare scindetur. — Signum hoc edidit Propheta, non sub Josia, sed hoc ipso tempore cum Jeroboam in cum extenderet manum, ut dicitur vers. 5.

Ve* 4, 4. Et exaruit manus Eius. —Audi S. Chrysoslomum, homil. *in verba Isaia : a* Christus, inquit, cum ipse quidem in faciem colaphis cæderetur, m servum qui colaphum impegerat, nihil durius fecit : Jeroboam vero cum extenta manu conaretur apprehendere prophetam, a quo coarguebatur, manus illi exaruit. Per hæc te erudiens, ut quæ tibi ipsi invehuntur cum mansuetudine feras; quæ vero in Dominum ingeruntur, mulla cum vehementia ulciscaris. »

6. Et REVERSA EST MANUS REGIS AD EUM. — Causam datS. Ambrosius, lib. II *De Virg.,* ad finem : « Rogavit, inquit, veniam, statiinquc manus ejus, quæ aruerat sacrilegio, sanata est religione. Tam maturum in uno misericordias divinæ, et indignationis exemplum exstitit, ut sacrificanti subito dextera adimeretur, poenitcnli venia daretur. » Vert. 4.

Porro Propheta hic tria insignia miracula patravit : *primo* cnim, scidit altare, ut Jeroboam videret illud a Deo vclut sibi exosum, scindi et disrumpi : *secundo,* manus ejus contra Prophetam extensam obriguit : *tertio,* illa per preces Prophet® sanata est. El tamen Jeroboam hæresiarcha a sua hærcsi et idololatria non resipuit, sed in ea mansit obtirmalus et obduratus. Mira ergo fuit ejus cæcitas, durities ct malignitas.

9. Non comedes panem, neque dides aquam, nec REVERTERIS PER VIAM QUA VENISTI. — JuSSCrat 110C ven.». Prophetæ Deus ad detestationem idololatriæ, ul ipso facto ostenderet Bethelitis idololatras adeo esse detestabiles, et a Deo quasi cxcommunicatos, ut nullam fidelibus cum cis cibi vel potus, imo ncc viæ communionem habere velit. Jussit ergo cum in reditu aliam inire viam, quasi via in Bethel ob ejus idola esset polluta et exsecranda, nec ullo modo revisenda. Adeo severe vetuit Deus ei comedere in BeUiel, ut, si a Jeroboam conjectus fuisset in carcerem, debuisset polius mori fame, quam cibum a Bethelitis oblatum sumere. Figura hæc erat Ecclesiastic© censura;, et excommunicationis, qua Ecclesia velat cum excommunicatis communicare et cibum sumere, ut illi bonorum consortio exclusi confundantur cl resipiscant. Ita S. Cyprianus, *epist.* 7.*!; Lucifer Calarilanus, lib. *De non conveniendo cum hareticis;* cl ex iis Ruperitis, lib. V, cap. vi, cl Abulensis hic, *Quast.* Vili ; quare hoc cis maleficium non csl, sed beneficium, uti fuit ipsi Jeroboam, de quo Josephus : *a* Rex, ait, miratus viri continentiam, co magis dc sc cœpit esse sollicitus, ex iis quæ viderat et audierat, parum felicem rerum suarum exitum augurans. »

11. Prophetes autem quidam senex habitabat in Bethel. — Chaldæus, *prophetafalsus nomine Michal,* etc. Josephus quoque eum vocat *pseudoprophetam.* Sic ct S. Gregorius, Rupertus, Angelomus, Eucherius, Lyranus, Hugo, Dionysius,Cajelanus et alii. Unde nonnulli opinantur cum fuisse idololatrem et vatem diaboli. Abulensis vero fidelem fuisse putat, sed malum cl impium. Verum id redarguunt sequentia, arguuntque cum fuisse fidelem et prophetam Dei, non pseudoprophetam, eo quod, ut ait Theodoretus, « Deus per insum Vw». ii

prcedixerit homini Dei, id quod esset eventurum, el quod crediderit ea quæ prendida fuerant dc Josia, ct quod filii» suis mandavit, ut, cum decessisset, se cum ejus corpore sepelirent. » Quæ omnia ostendunt cum fuisse fidelem ct pium. Vocatur ergo a S. Gregorio, Ruperto ct aliis jam citatis *pseudopropheta,* id est mendax propheta, quia mentitus est, dicendo sibi ab angelo revelatum esse Deum velle ut sccum cibum sumeret. Thcodoreto consentit S. Augustinus mox citandus, S. Hieronymus, Serarius, Tornicllus, Salianus ct alii.

ven. is. 18. Angelus locutus est miui in sermone (jussu) Domini, dicens : Reduc eum tecum in domum tuam, ut comedat panem. — Mentitur hic propheta, ul alium prophetam ad prandium deducat. Videbat cnim eum de via fessum, fumescentem cl sitientem nolle in Bethel comedere nec bibere, sed jejunum redire : quare motus compassione, ex studio hospitalitatis virum Dei ad hospitium suum invitat, ct per mendacium quasi compellit. Sic subinde viros religiosos carnibus vinoque abstinentes decipiunt sæculares, ut carnes liquatas sub oleribus absconditas comedant. Cum agerem in Belgio, exstitit quidam eremita ob simplicitatem cognominatus Joannes Simplex, qui in monasterium B. Virgini dicatum veniens, vinum a procuratore oblatum recusavit, dicens se profiteri jugem a vino abstinentiam. Unde procurator eum fallens : Dabimus ergo tibi, inquit, lac B. J Virginis nostræ, jussitque ei aliud vinum suavius apponi : Bibe, inquit, lac a B. Virgine libi propinatum loco vini quod respuis. Quod ille ut gustavit valde exhilaratus : Ulinam, inquit, in cremo nostra tale lac haberemus, cum vinum non bibamus.

Verum fuit intempestiva cl imprudens prophète hujus hospitalitas; nam alteri prophetæ mortem pepcril ; sed id ipse ignorabat : quare venialiler tantum peccavit; atque officiosum fuit ejus mendacium dunlaxal, non perniciosum.

Porro permisit id Deus, ut prophetiæ suæ veritatem prophetæ ipsius inobedientis, ct contra jussum suum in Bethel cibum sumentis morte sanciret, ut exea cognosceret Jeroboam, eum verum fuisse prophetam a Deo missum, ac minas ab eo sibi intentatas vere obventuras.

Kola: Josephus quem sequitur Glossa,et Abulensis censent hunc prophet un ex malo dolo invitasse prophetam, ut cum faceret mendacem vel perderet. Audi Glossam : « Iste pseudopropheta princeps erat sacerdotum, ct valde a rege colebatur tanquam divinus; timens autem ne per sermonem viri Dei rex ab idolorum cultura recederet, ct sc tanquam maleficum interficeret, excogitavit ut virum Dei deciperet satis acute agens ut dum transgrederetur præceptum Dei, illius iram incurreret; sicut postea fecit, cum magis homini quam Deo credidit; ac per hoc monstrarentur esse falsa, quæ prædixit ; sicque regi perni.

suadere posset sicut fecit. » Verum prius quod dixi, longe verius est (1).

19. Fefellit eum et reduxit secum : comedit Vtn. ip. ERGO PANEM IN DOMO EJUS. — PCCCavitluC pFOpheta, quia nimis facile cl temere credidii alteri propilei® menticnli Deum revocasse suum praeceptum ci datum de non comedendo in Bethel : debuisset cnim magis cum ejusque oraculum suo contrarium examinare. Cum cnim Deus ipse ipsi* met clare jussisset non comedere in Bethel, non debebat credere alteri prophetæ, dicenti Deum hoc præceptum revocasse. Poterat cnim ct debebat cogitare: Deus mentiri nequit; hic homo menliri cl fallere potasi : cur ergo Deo meo relicto credam homini mendaci? cur pro certo incertum ct dubium amplectar? Certo enim mihi constat, Deum absolute mihi velasse comedere in Bethel : quare hic homo dicens contrarium a Deo esse decretum, utique de fraude, el de mendacio suspectus est. Nam, ut notat Abulensis, Deus omnia quæ praeceptis ejus supervenire possunt, prævidet et praecogitat. Quare in ejus praceptis non est utendum interpretatione ctepiikii: secus est in mandatis hominum : qui omnia futura praevidere nequeunt, idcoque patiuntur epiikiam.

Fuit autem hoc ejus peccatum veniale duntaxat, quia prophetam credidit esse veracem non mendacem. Unde ob peccatum a leone quidem occisus est; sed corpus ejus quasi sancti a leone integrum inlaclumquc servatum est. ItaS. Augustinus mox citandus, Eucherius, Angelomus, Cajetanus, Salianus, Serarius cl alii.

Cumque sederent ad mensam, factus est sermo Domini ad propuetam, qui reduxerat eum.—Propheta in mensa peccans per inobedientiam, comedensque contra jussum Domini, in mensa pariter punitur, ct a Deo sententiam mortis accipit, idque ab hospite suo, puta a propheta qui cum seduxerat et inviterai, a ut inde pœnam veraciter sumeret, unde culpam negligenter admisit,» ait S. Gregorius, et ex co Eucherius el Angclomus.

24. Qui cum adiisset, invenit eum leo in vu et VokU occidit, —puta suffocavit, vel morsu interemit; at non devoravit, sed corpus integrum servavit: ita punitus fuit a Deo propheta, ul Jeroboam ex hac ejus punitione cognosceret, ipsum verum fuisse prophetam. Ipse enim inter alia dixerat sibi a Deo mandatum ne comederet in Bethel, ut ostenderet quam odisset Bethel. Nola : Deus hic peccatum veniale dunlaxal punit morte, quia ipse summus est vite necisquo omnium Dominus; secus est de principe cl judice, qui debet peccata pro sui merito proporlionaliter punire, gravia

(i) Existimant tamen plurimi istum hominem licei vere prophetam, fuisse sceleratum ct callidum; sceleratum quidem, quia cum sciret prophetam aliud a Deo habuisse præceptum, no quid gustaret in Bethel, repeterctquc viam quwn ante decurrisset, decepit tamen hominem parum cautum, et plus salis credulum, quem primum in peccatum, deindo in corporalem mortem induxit.

graviter, levia leviter, Unde lex humana peccala venialia morte punire nequit. Sic Deus Moyseu ob peccatum veniale incredulitatis punivit morte in deserto, *Numcr.* xx. Sic uxor Loth, quia respexit retro, quod tantum veniale fuit peccatum, exanimata est, et in statuam salis conversa, *Genes,* xix. Ita Cassianus, *Collât.* Vii, cap. xxv, et S. Thomas, IH part. *Quast.* VIH, art. 2, ad 3.

Moraliter S. Chrysostomus, in *Psal.* in : « Sicut, inquit, canis aul quælibet fera, quam homo beneficiis cicuravit, sibique in omnibus obsequentem reddidit, si vultum simulet alienum, aut proprium mutet vel obscuret fuligine, puta, aut cœno,aut colore non proprio, non minus illum allatrat morsuque appetit domesticus canis, aut lacerat mansuefactus leo, quam si esset alienus. Sic, inquit Chrysostomus, quia propheta iste per inobedientiam vultum fuligine foedaverat, non agnovit leo tanquam dominum suum, atque ideo tanquam alienum interfecit. Longe aliter sese leones habuere cum Daniele, cum tamen essent in lacu famelici, quia in eo talem invenerunt speciem ct vultum, qualem venerari ct osculari jussi sunt : neque enim foedaverat aut mutaverat faciem fuligine peccati, sicut hic propheta, qui vultui prius puro ac candido, inobedientiæ stercus aul ccenum aspersit. »

Rursum S. Hieronymus, lib. II *Contra Jovin.* ‹t Qui, inquit, jejunus miracula fecerat, pransus illico saturitatis poenas luit. » Denique S. Brigidæ, lib. *V Revel.* Inter. XIV, *Quæst.* I, quærenti cur subinde justi mula morte, injusti bona morte moriantur? Christus respondit : « Quandoque justis flebilis exitus contingit ad majus eorum meritum, ut qui semper per vitam in virtutibus fuere solliciti, per mortem contemptibilem Uberi evolent ad cœlum; » atque exemplum affert hujus prophclæ a leone occisi.

ASIXIS AUTEM STABAT JUXTA ILLUM, ET LEO STABAT juxta cadaver, — quasi custos cadaveris viri sancti, æque ac asini ipsius : quare prædo factus est prædœ suæ custos. Hic ergo Deus prophclæ sanctitatem ostendit : nam, ul ait Thcodorctus, « cum honoravit post mortem, quia occisorem (leonem) ci induxit custodem : hac quidem ratione honorans, ul prophetam ; illa vero puniens ut transgressorem, cl eos qui nunc sunt terrens, ut ne parva quidem Dei mandata despidan!.» PergilTheodorelus, ct post cum Procopius, cx hoc loco ostendere quantam Deus corporum sanctorum habeat curam, uletiam leones cis custodes apponat. Leo ergo qui fuit carnifex vivi, factus est defensor mortui, ut qui pro inobedientia cæsus cernebatur, pro poenitentia salvus crederetur. Ita Lyranus; pœnilcns enim pro culpa, mortem a Deo unssam patienter excepit.

Audi S. Augustinum, lib. *De Cura pro mort.* cap. vu: • Hactenus enim voluit Dominus servum suum plectere, qui non sua contumacia spreverat præ‹eptum ejus implere, sed aliena decipiente fallacia obedire se credidit, quando non obedivit. Neque enim putandum est ita fuisse interemptum morsu bestiai, ut ad supplicium tarlareum ejus deinde anima raperetur; quandoquidem ipsum ejus corpus, idem leo qui occiderat custodivit, jumento etiam, quo vehebatur, illreso, ct simul cum illa immani fera intrepida præsenlia ad sui domini funus astante. Quo mirabili signo apparet, hominem Dei coercitum potius temporaliter usque ad mortem quam punitum esse post mortem. »

Audi et S. Gregorium, IV *Dial,* xxiv : « Steli! leo juxta asinum, ct non comedit de cadavere. Ex qua re ostenditur, quod peccatum inobedientiæ in ipsa fuerit morte laxatum, quia idem leo, quem viventem præsumpsil occidere, contingere non præsumpsit occisum. Qui enim occidendi ausum habuit, de occisi cadavere comedendi licentiam non accepit : quia is qui culpabilis in vita fuerat, punita inobedientia erat jam justus ex morte. Leo ergo qui prius peccatoris vitam necaverat, custodivit postmodum cadaver justi. »

Eadem ex S. Gregorio transcripserunt Eucherius ct Angelomus, qui ct addunt morale documentum, neminem se alicujus virtutis aestimaro debere, licet quid fortiter gesserit : nam hic propheta permissus est labi ct occidi, qui gloriabatur se regem Jeroboam contempsisse et increpasse. Simile exemplum S. Eremitæ ob levem culpam a Deo lethali morbo percussi, el tamen multa miracula patrantis recenset Cassianus, *Collât.* VII, cap. xxYi.

29. Tulit ergo prophetes cadaver viri Dei, — Ven, tí. ut honorifice sepeliret el de more plangeret, præserlim, quia ipse necis ejus per mendacium fuerat causa. Unde cx sequentibus liquet prophetam hunc fuisse fidelem et pium, qui per praeposteram hospitalitatem seduxerat prophetam. Quare Josephus, lib. VIH *Antiq.* cap. m, valde a narratione S. Scripturæ discrepate! aberrat, dum ait quod pseudopropheta hic regem Jeroboam minis cl miraculis prophclæ territum volentemque ab idolis resipiscere, in idololatria confirmarit, ac miracula prophclæ apud eum elevarit el confularit. « Aiebat enim, inquit Josephus, præ lassitudine manum ejus obtorpuisse duin altari inferret victimas, ac deinde post quietem, vigorem pristinum recepisse. Altare quoque recentis etiam tum structure, quod tot ac tantarum victimarum molem non ferret, disruptum concidisse. Postremo vatis mortem indicat, a leone esso necatum : adeo nihil divinum, ncc in vita, nec in verbis ejus fuisse. His dictis regi persuasit, et mentem ejus a Deo cl justis ac piis operibus in lotum aversam, in extremam impietatem praecipitavit. In tantum enim posthac contra omne jus ac fas debacchatus est, ul nihil aliud qua-reret quam quomodo in dies magis ac magis semetipse novis sceleribus superaret. » Verum hæc a narratione S. Scriptura* in seq. aliena sunt et quasi contraria.

Et reversus imulit ix civitatem propiieiai eb-

ms, — id est in civitatem suam, puta in Bethel, ut palet vers. 32, ipse enim erat « propheta senex,n qui eum suo mendacio seduxerat, ideoque cum a leone occisum sepelivit cl planxit.

Ytn. 3i. 31. Cum mortuus fuero ,sepelite me in sepulcro, m quo vm Dei (propheta a leone occisus) sepul-tos est. — Id jussit hoc flue, ne ossa sua crema-rentur a Josia : omnia enim cælerorum, utpote idololatrarum, sepulcra effodit, ct ossa in Bethel combussit Josias, excepto sepulcro propheta», qui conlm Jeroboam hic detonuerat, cl Josiam ejus idola cl idololatra* eversurum prædixerat, ut pa-tet lib. IV *Reg.* cap. XXIII; quare in ejus sepulcro sua quoque ossa sepeliri voluit, ut ossa ejus ser-varentur intacta.

Vers. 33. 33. Quicumqle volebat implebit manum suam, (oleo ct victimis, curando scilicet manus suas ab alio sacerdote inungi, seque consecrari, ac manu sua victimas in consecratione offerri solitas offe-rendo. Unde sequitur : et hoc ritu) fiebat sacer-dos excelsorum, — id csl vitulorum, qui in ex-celso monte Bethel erecti adorabantur. Jeroboam enim expulit Levitas et sacerdotes Aoroaicos, qui proinde cum cætcris Israeliti* fidelibus idola Je-roboam detestanlibus profugerunt in Jerusalem ad Roboam, ejusque regnum firmarunt, ut dici-tur II *Paraltp.* xi, 13.

31. Et PROPTER HANC CAUSAM PICCAVIT DOMUS JE- Veri. 34. roboam (peccatum grande idololatriae, quia scili-cet vitulos aureos erexit, ad cosque adorandos compulit totum populum), et (idcirco) eversa est lt deleta de superficie terrx, — quasi de terra funditus abrasa, ut nemo cx ca remaneret super-stes, uli patet cap. seq. vers. 10.

Nota hic veram causam interitus et excidii fa-miliarum etiam regalium, qualis fuit Jeroboam, esse idololatriam, hærcsin, et scolerà cociera ex ca consequentia ; idque toto hoc libro, et quarto sequenti, per exempla omnium regum Israel, qui Jeroboam in idololatria vitulorum ¡eque ac in re-gno secuti sunt, ostenditur. Ubi mira eorum cæ-citas liquet, quod cum audirent basco Dei minas, ac reipsa exs in Jeroboam cœlerisque antecesso-ribus suis impleri viderent, ipsi tamen quasi de-mentati, eorum idololatriam secuti sint; ideoque ipsi pariter cum suis familiis a Deo excisi sint.

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Uxor Jeroboam adiens Ahiam prophetam pro salute filii, diras ab eo Dei minas excipit. Mox, vers. 29, *reliqua gesta tarn Jeroboam, quam Roboam recensentur.*

1. In tempore illo ægrolavil Abia filius Jeroboam. 2. Dixitque Jeroboam uxori suæ : Surge, et commuta habitum, ne cognoscaris quoti sis uxor Jeroboam : et vaile in Silo, ubi est Alúas propheta, qui loculus est mihi, quod regnaturus essem super populum hunc. 3. Tolle quoque in manu tua decem panes, et crustulam, et vas mellis, ct vade ad illum : ipse enim indicabit tibi quid eventurum sit puero huic. 4. Fecit ul dixerat uxor Jeroboam : et consurgens abiit in Silo, ct venit in domum Ahiæ : at ille non poterat videre, quia caligaverant oculi ejus pr.v senectute. 5. Dixit autem Dominus ad Ahiam : Ecco uxor Jeroboam ingreditur ul consulat te super filio suo qui ægrotat; hæc et hæc loqueris ei. Cum ergo illa intraret, ct dissimularet se esse quæ crat, 6. audivit Alnas sonitum pedum ejus introeuntis per ostium, et ait : Ingre-dere, uxor Jeroboam , quare aliam te esse simulas? ego autem missus sum ad te durus nun-tius. 7. Vade et dic Jeroboam : Ilæc dicit Dominus Deus Israel : Quia exaltavi te de medio populi, et dedi te ducem super populum meum Israel : 8. ct scidi regnum domus David, cl dedi illud tibi, et non fuisti sicut servus meus David, qui custodivit mandata mea, cl secutus est me in toto corde suo, faciens quod placitum esset iu conspectu meo; 9. sed operatus es mala super omnes qui fuerunt ante te, el fecisti tibi deos alienos ct conflatiles, ut me ad ira-cundiam provocares, me autem projecisti post corpus tuum : 10. idcirco ccce ego inducam mala super domum Jeroboam, cl percutiam de Jeroboam mingentem ad parietem, et clan sum, el novissimum in Israel : el mundabo reliquias domus Jeroboam, sicut mundari solet fimus usque ad purum. 11. Qui mortui fuerint de Jeroboam in civitate, comedent cos canes: qui autem mortui fuerint in agro, vorabunt cos aves cœli : quia Dominus locutus est. 12. Tu

igitur surge et vade in domum tuam : et in ipso introitu pedum tuorum in urbem morietur puer, 13. et planget eum omnis Israel, et sepeliet : iste enim solus inferetur de Jeroboam in sepulcrum, quia inventus est supereo sermo bonus a Domino Deo Israel, in domo Jeroboam. 14. Constituit autem sibi Dominus regem super Israel, qui percutiet domum Jeroboam in hac die, et in boc tempore : 15. et percutiet Dominus Deus Israel, sicut moveri solet arundo in aqua : et evellet Israel dc terra bona hac, quam dedit patribus eorum, ct ventilabit eos trans flumen : quia fecerunt sibi lucos, ut irritarent Dominum. 16. El tradet Dominus Israel propter peccata Jeroboam, qui peccavit, el peccare fecit Israel. 17. Surrexil itaque uxor Jeroboam, ct abiit, et venit in Thersa : cumque illa ingrederetur limen domus, puer mortuus csl, 18. et sepelierunt cum. El planxit eum omnis Israel juxta sermonem Domini, quem loculus est in manu servi sui Ahiæ prophelæ. 19. Reliqua aulem verborum Jeroboam, quomodo pugnaverit, et quomodo regnaverit, ecce scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel. 20. Dies autem, quibus regnavit Jeroboam , viginti duo anni sunt : el dormivit cum patribus suis : regnavilque Nadab filius ejus pro eo.21. Porro Roboam, filius Salomonis, regnavit in Juda. Quadraginta el unius anni eral Roboam, cum regnare coepisset : dcccm et septem annos regnavit in Jerusalem civitate, quam elegii Dominus ut poneret nomen suum ibi, ex omnibus tribubus Israel. Nomen aulem matris ejus Naama Ammaniti?. 22. Et fecit Judas malum coram Domino, cl irritaverunt cum super omnibus quæ fecerant patres eorum in peccatis suis quæ peccaverunt. 23. Ædificaverunt enim et ipsi sibi aras, el statuas, el lucos, super omnem collem excelsum, el subleromnem arborem frondosam. 24. Sedet effeminati fuerunt in terra, feceruntque omnes abominationes gentium, quas attrivit Dominus ante faciem filiorum Israel. 25. In quinto autem anno regni Roboam, ascendit Scsac rex Ægypli in Jerusalem , 26. et tulit thesauros domus Domini, et thesauros regios, et universa diripuit : scuta quoque aurea, quæ fecerat Salomon : 27. pro quibus fecit rex Roboam scuta ærea, ct tradidit ea in manum ducum scutariorum et eorum qui excubabant ante ostium domus regis. 28. Cumque ingrederetur rex in domum Domini, portabant ea qui præeundi habebant officium, et postea reportabant ad armamentarium scutariorum. 29. Reliqua autem sermonum Roboam, cl omnia quæ fecit, ecce scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Juda. 30. Fuitque bellum inter Roboam et Jeroboam cunctis diebus. 31. Dormivitque Roboam cum patribus suis, et sepultus est cum eis in civitate David : nomen aulem matris ejus Naama Ammanitisi et regnavit Abiam filius ejus pro eo.

1. Ægrotayit Am nues Jeroboam, — puniente Deo idololatriam Jeroboam per morbum et mortem filii.

Commuta habitum (ut deposita regali vesto plebeian) induas, abcasque sola sine comitatu) ne COGNOSCARIS QUOD SIS UXOR JEROBOAM, — DC SCIlicet Alúas, qui nubi regnum detufit cum obligatione servandi veram fidem cultumque Dei, videns me erexisse vitulos aureos in idola, te et me acriter objurget aut repellat, nec responso dignetur. Hanc uxorem Septuaginta Romana asserunt fuisse sororem regime Ægypli natu majorem, eamque vocant Ano; Lucifer Calaritanus, De *Regibus Apostatías,* vocat Annani. Ita Serarius cl Silianus.

». 3. Et crustulam. — Chaldaice, ct *placentas;* Septuaginta, ct *collgna;* Vatablus, *dulciarios panes;* Gallice, des *Qauffres :* nam solebant illis imprimere formam quamdam in qua erant foramina. Ikbra ce enim nfdkudini significat *punctula,* puta liba vel crustulas punctis notatas ct distinctas. Regina hæc munera non regia, sed plebeia ct rusticana (qualem sc simulabat) offert, scilicet panes, placentas, vas mellis.

G. Ego autem missus sum ad te durus nuntius,— v*r».«. ut denuntiem lilium, pro quo me consulis moriturum, ct alias longe majores clades Dei jussu infligam : quia Jeroboam Deo fuit durus ct refractarius : duro autenr nodo durus quærcndus est cuneus.

11). Et percutiam de domo Jeroboam mingentem ver», i* ad parietem , — id est omnem masculum : soli enim masculi ad parietem mingunt, ait Elias in Thcsba. Aut potius, *q. d.* Occidam omne vivens in domo Jeroboam, usque ad canem, ut ne canem vivum in ea relinquam : soli enim canes elevata tibia parietem aqua sua conspergunt, *q. d.* Ne canibus quidem parcam. ItaTheodorelus, Vatablus, Serarius.

Et clausum, — id est carcere conclusum, vel domi abditum.

Et novissimum, — id est ultimum, qui scilicet usque ad finem belli relictus fuerit, g. *d.* Reliqui omnes tandem peribunt. Aut « novissimum, » id csl vilissimum, abjectissimum. Hac phrasi utitur Scriptura cum omnes omnino vult significare, 7. *d.* Delebo omnes reliquias ct quisquilias tu® familue. Simili modo Deus occidit omnes primogenitos Ægypli, « a primogenito Pharaonis usque ad primogenitum captivæ quæ crat in carcere, n *Exodi* x ii, 29.

Et mundabo (scopabo, scopis everram, evertam) **BBUQUIA8 DOMUS JEROBOAM, SICUT MUNDARI SOLET FI**MUS (Chaldaice *stercus)* usque ad purum, — ul nil fimi remaneat, sed totum domus pavimentum sit purum.

Ven. IS. **12. IN IPSO INTROITU PEDUM TUORUM IN URBEM MORIETUR** puer, — ut pateat a Deo per mo mortem filio intentatam ct immissam ob tua ct tui mariti idola, ideoque gravius doleatis, quod vestri fdii fueritis quasi parricidæ. Sic Valens Imperator morbum filio suo ob Avianismum immissum depulit per preces S. Dasilii ; at mox vocans Arianos ad cum visendum, cumdcm perdidit.

Vers. 13. **13.** Ille enim solus inferetur de Jeroboam in **SEPULCRUM, QUIA INVENTUS EST SUPER EO SERMO BO**NUS a Domino. — Aliqui putant filium hunc aliquid boni gessisse, ob quod meruerit apud Deum sepulturam, v. g. quod fideles euntes in Jerusalem ad adorandum Deum in templo, ire permiserit. Ita Rabbini. Verum filius hic crat puer, ul dictum est vers. 12. Melius alii, non filii, sed alicujus domestici meritis id attribuunt; hoc enim significat th *in domo Jeroboam, q. d.* Aliqui e familia Jeroboam nonnulla bona fecerunt, ob quæ Deus cos remunerabitur hac mercede, ul filius hic Jeroboam sepultura digna donetur. Ita Vatablus.

Vcrs.u. 11. Constituit (constituere decrevit) autem sibi Dominus regem Israel (Baasa servum Jeroboam) **QUI PERCUTIET DOMUM JEROBOAM IN HAC DIE, ET IN HOC** tempore, — hoc est brevi, post paucos dies, post modicum tempus. Pro *in hoc tempore,* Hebræi ad verbum habent, *ct quid? diam nunc, q. d.* Quin imo cx nunc, cx hoc instanti incipiam percutere Jeroboam, occidendo filium ejus parvulum ®grotantem. Aliler Vatablus, 7. d. *Quid nunc?* id est quantula ct quam parva est hæc pœna cl tribulatio, præ illis quæ regi Jeroboam parantur in futurum, puta in gehenna? Aliter quoque Chaldæus qui vertit: *Exterminabit domum Jeroboam cum qui vivit hodie, ct diam qui gignetur cx nunc d ultra.*

Ver». 15. **13.** Et **PERCUTIET DOMINUS DEUS ISRAEL, SICUT MO**VERI solet arundo, — *q. d.* Deus pcrcdtlct regem Jeroboam, ejusque populum Israel assidue ab omnibus partibus undequaquo, sicut assidue ab omnibus ventis agitatur arundo, ut nulla ei sit requies, sed continuis hostium incursionibus, deprædationibus, præliis conquassetur, donec cadat et intereat.

Rursum, ventilabit (id est in omnem ventum disperget, ac per quatuor mundi venlique plagas dissipabit) eos (Israelitas) trans flumen, — scilicet Euphratem, qui eral terminus terræ Judæis promissæ. Id reipsa præstitit, cum sub Oec ultimo rege decern tribus abduclæ sunt a Salmanasar in Assyriam anno 6 Ezcchiæ regis, uti audiemus cap. xvi cl xvir.

Quia fecerunt sibi lucos, — pata sylvas arboribus consitas, umbrosas, amœnaset nemorosas, in quibus more Gentium sua colebant idola, quibus hoscc lucos dicabant. Unde in iis comisando, inebriando, fornicando serviebant Baccho et Priapo, ul patet cap. XV, vers. 13. Causas alias lucorum affert Plinius, lib. XII, cap. l : « Hæc, ait, fuere quondam numinum templa, priscoque ritu simplicia rura; etiam nunc Deo praecellentem arborem dicant : ncc magis auro fulgentia atque ebore simulacra, quam lucos ct in iis silentia ipsa adoramus. Arborum genera numinibus suis dicata, perpetuo servantur, uti Jovi esculus, Apollini laurus, Mincrvæ olea, Veneri myrtus, Herculi populus. Quin clsylvanosfaunosquect dearum genera sylvis, ac sua numina non secus ac cœlo attributa credimus. »

Causas vero cur Dens lucos adeo vetuerit, re- Lud
consci Philo, lib. *De Monarch. : « Primo,* inquit, quoniam verum Dei templum non amoenitates «m postulat, sed severam castimoniam. Deinde quia non est fas illuc importare quæ faciunt ad virorem arborum, hoc est brutorum et hominum excrementa. *Tatio,* quia sylvestris materi® nullus csl usus, cum sit, ut poet® loquuntur, telluris inutile pondus : fructifer® autem arbores parum cordatos ct pios ab intentione animi religioneque sacris debita retraherent. Præterea condensa sylvarmn maleficis conveniunt cx latebris securitatem ct insidiarum occasionem quaerentibus : at patentia ct oculis exposita loca, qu® introgressi ct videri ab aliis ct videre alios possunt, sacris maximo apta sunt ct accommodata. »

1G. Et tradet Dominus Isr ael (hoc csl Israelem, Vtn. imputa decem tribus in manus hostium, scilicet Assyriornm), propter piccata Jeroboam. — Nota hic quatuor plagas gravissimas, quibus Deus castigavit idololatriam publicam Jeroboam. *Primo* enim pnudicit filium ejus puerum moriturum. *Secundo,* ipsum periturum cum omnibus posteris, idque cum infamia, ut carcant sepultura atque a canibus et feris lanientur. *Tertio,* regnum a Jeroboam, ejusque familia ad alium regem transferendum. *Quarto,* lotum populum in captivitatem abducendum.

19. Reliqua autem verborum (id csl factorum; vvj u>- est metonymia) Jeroboam, etc., scripta sunt in Libro verborum (factorum) dierum regum Israel, — puta in Annalibus, Chronicis et Diariis, in quibus scribebantur gesta regum populique Israel per singulos dies. Aliqui putant hunc librum esse librum Paralipomenon; sed errant, quia hic liber

citatur in libro Paralipomcnon, quare ante librum Paralipomcnon æquc ac ante libros Regum (nam in iis hic ct alibi citatur) conscriptus est. Vide Abulcnscm, l'roœm. in lib. *Paralip.*

Ven.il. 21. Porro Roboam, — finitis gestis Jeroboam primi regis Israel, transit ad gesta Roboam primi regis Juda;

Ut poneret nomen slum ibi. — « Nomen, » id est nominis sui cognitionem, fidem, cultum, adorationem æquc ac celebritatem, famam, gloriam, miracula, oracula, etc. In Jerusalem enim erat templum, sacerdotes, pontifices et prophelæ, qui populum in Dei fide cultuquc instruerent et promoverent.

Nomen autem matris ejus Naama Ammamtis, — nimirum soror aut filia Sobi, quem David loco llanon bello victi regem Ammonilarmn constituerat, qui proinde ul arctius sibi Davidem devinciret, petiit, ut Naama daretur uxor Salomoni filio Davidis, ut dixi II Jlcg. xvn, 27. Concessit id David, eo quod Naama adJudaismum sc converti velle diceret; sed Vatablus et Emmanuel Sa, alligno suspicantur fictam ct simulatam fuisse ejus conversionem, adeoque ipsam in corde mansisse gentilem, cl deorum suorum cultricem; imo ad eorum cultum Roboam filium suum traduxisse : atque hanc fuisse causam invalescentis in Juda idololatriae. Idcirco enim statini hic subdit Scriptura : « Et fecit Judas malum corain Domino, etc.

Groja- /Edificavertmt enim, ct ipsi sibi aras, et statuas,
tl l,,cos* " Discant hic Principes, quam periculo-
1,,/p' r- sum sit et Deo ingratum ducere filias infidelium
nidau. vel hiercticorum, licet dicant se velle ad fidem converti : hoc enim dicunt ob spem regni vel principatus; quia difficile est ut hœresim, quam a puero imbiberunt, serio cx animo eradicent.

Eum- Hinc et David ducens Mancha filiam regis Gessur, et ex ea genuit Absalomcm. At qualis fuit Absalom? utique fratricida ct patricida, quia in necem patris cum toto Israele conjuravit. Porro Absalomis filia vel neptis fuit Mancha, quæ hoc nomen ab avia, puta matre Absalomis accepit, fuitque uxor Roboam, atque avke idololatriam ct scelera imitata, facta csl ipsa, vel potius ejus soror aul neptis, princeps ct saccrdolissa sacrorum Priapi, quam proinde Asa filius loco movit, ut audiemus cap. scq. vers. 13. Propago ergo idololatriae œque ac hæresis(uli exS. Hieronymo ostendi II *Timoth.* ni, G), facta est per feminas, utpote novitatis amantes ct in suo sensu pertinaces.

Vete!». 22. Et fecit Judas malum, — pula idola, quæ anlonomasticc vocantur « malum, » sive « peccatum, » quia ipsa summum sunt scelus. Nota Roboam primus tribus regni sui annis, cum sua tribu Juda in fide ct cultu veri Dei perstitit : sed iis elapsis, illam deseruit, variasque elleminatolum spurcitias permisit : qua de causa Deus in cum anno regni sui quinto immisit Sesac regem Ægypti, qui Jerosolymam cepit et spoliavit, quæ omnia patent ex scq. cl ex II Pura/. cap. xi, vers. 17, ct cap. xn. Causa idololatriæ fuit partim mater Roboam, puta Naama jam dicta; partim uxor Maacha, de qua vers. 21; partim vicinia idololaIrarum : omnes enim Gentes in circuitu, ac prœserlim decem tribus Israel colebant idola, ac multe ex cis florebant pace, opibus, deliciis, atque Judæos sibi vicinos illiciebant ad sua idola colenda, promittentes cis a diis suis similem rerum abundantiam.

24. Sed et effeminati fuerunt in terra, —*q. d.* vsik n. Idololatræ permittente Roboam constituerunt lupanaria, non tantum meretricum, sed ct puerorum meritoriorum, scuscorlormn masculorum, calamitorum, ad præposlcram ct exsecrandam libidinem, qualia constituit impius Simon, II *Macltab.* iv, 9.

Eccc fructus idololatriae, æquc ac luercsis.csl libido, caque infamis ct horrenda; hac enim coli volunt spurci dæmoncs, quos in idolis adorabant, ut homines ad omnem spurcitiam omueque scelus impellant, ad Dei creatoris sui injuriam, æquc ac ad ejus offensam et vindictam concitandam.

25. In quinto autem anno regm Roboam (puniente Vers.». Deo ejus apostasiam et idololatriam) ascendit Sesac rex Ægypti in Jerusalem,— cum sexaginta millibus equitum ct peditatu innumerabili cx Ægyptiis, Libyis, Troglodytis et Ælhiopibus collecto, ut dicitur II *Paralipom.* xn,3. « Sccac » Herodotus apud Josephum vocat « Sesostrim, n a Diodoro, lib. I, vocatur «Scsoosis, » quiet addit columnas ab eo in Palæstina erectas, quibus insculpta erant genitalia muliebria, ut notaret incolarum libidinem, ct per effeminationem ct ignaviam, quasi qui virilitatem amisissent, ac pavidi instar feminarum non fuissent ausi arma capere, et sibi resistere. Videtur hic Scsac cognatus fuisse Roboam : nam ejus paler Salomon duxerat filiam Pharaonis, cujus in regno Ægypti Sesac videtur fuisse successor et filius (I).

2G. Et tulit thesauros domus Domini, etc. — Vrr. Sesac diripuit Jerusalem, non tamen eam evertit, tum quia in Jerusalem inventa sunt opera bona pœnilcntiæ, scilicet religionis, deprecationis, sacrificiorum, eleemosynarum, quibus viri pii evol-

ti) D. Champollion-Figcac, vir in enucleandis hicroglyphis Ægypti peritissimus, ' isitans anno 1S?9 antiquum palatium Karnac propo Thobam, invenit anoglyptam imaginem in clypeo sculptam,regis JudaaSesonchis devicti, cum ista inscriptione ad litteram :

I-OÜ-DA-HA-ME-LA-K

id est Juda Rex ; qu.n inscriptio posita erat supra signa bieroglyphica regionem montuosam figurantia, id est Judteam. Porro iste Sesouchis non est, ut Arbitrati sunt Bo^uetius ct Ncwtonius, Sesostris, utpote multo antiquior, sed rex Ægypti a Manethonc Sesonchis ct a Biblia Sesac nuncupatus, et iste rex Juda a Sesonchi devictus non potest esse nisi Roboam, ut fusius videre est in Epistolis *de Ægypto et Nubla,* a Champollion-Figeac scriptis, Parisiis, Didot, 1833 ; apud Annatei *Philotophleo ehrislíame,* tom. VII, pag. 150, tom. Vili, pag. 113; ct in opere a Cardinale Wiseman edito, cui titulus ¡ *Relatione» ínter icicnliaj et religionem revelatam.*

donem deprecali sunt a Deo, Il *Paral,* xn, 12, tum <fuiu rex Roboam videns Sesac vastare Judœam, cum suis resipuit dicens : « Justus est Dominus, d ul dicitur Il *Paral,* xn, G, ubi et additur : « Cumque vidisset Dominus, quod humiliati essent, factus est sermo Domini ad Semelam dicens : Quia humiliati sunt, non disperdam cos, daboque eis pauxillum auxilii, cl non stillabit furor meus super Jerusalem per manum Sesac. Vcrumtamcn servient ci, ut sciant distantiam servitutis meæ,ct servitutis regni terrarum : • quid scilicet intersit inter servire Deo ct servire homini, puta Sesac regi. Deus enim suos servos ditat et exaltat, Se-ac vero deprimit et spoliat. Denique ibidem de Roboam vers. 14, dicitur : « Fecitque malum, et non preparavi! cor suum ut quœrerct Dominum. »

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Impio Roboam SUttidU filius impius Abiam, huic pius filius Asa, *qui vers.* 12, *aufert idola ct effeminatos, ac Maaeha matrem suam saccrdotissam Priapi. Asai pio succedit pius filius Josaphat, vers.* 21. *Jeroboam vero impio regi Israel succedit impius filius Nadab, quem Baasa occidit, totamqae ejus familiam succidit*

1. Igitur in octavo decimo anno regni Jeroboam filii Nabat, regnavit Abiam super Judam. 2. Tribus annis regnavit in Jerusalem : nomen matris ejus Maacha filia Abcssalom. 3. Ambulavilquc in omnibus peccatis patris sui, quæ fecerat ante eum : nec crat cor ejus perfecturo cum Domino Deo suo, sicut cor David patris ejus. 4. Sed propler David dedit ci Dominus Deus suus lucernam in Jerusalem, ut suscitaret filium ejus post cum, et statueret Jerusalem. 5. Eo quod fecisset David rectum in oculis Domini, et non declinasse! ab omnibus quæ praeceperat ei cunctis diebus vil® suæ, excepto sermone Uriæ Helhæi. G. Attamen bellum fuit inter Roboam cl Jeroboam, omni tempore vit® ejus. 7. Reliqua autem sermonum Abiam, el omnia quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda? Fuilque prilium inter Abiam et inter Jeroboam. 8. Et dormivit Abiam cum palribus suis, et sepelierunt cum in civitate David : regnavitque Asa filius ejus pro eo. 9. Iu anno ergo vigesimo Jeroboam regis Israel regnavit Asa rex Juda, IO. et quadraginta et uno anno regnavit in Jerusalem. Nomen matris ejus Maacha, filia Abcssalom. 11. Et fecit Asa rectum ante conspectum Domini, sicut David pater ejus : 12. ct abstulit effeminatos de terra, purgavitque universas sordes idolorum, quæ fecerant patres ejus. 13. lusuper cl Maacham matrem suam amovit, ne esset princeps in sacris Priapi, cl in luco ejus, quem consecraverat : subvertitque specum ejus, cl confregit simulacrum turpissimum, et combussit in torrente Cedron. 14. Excelsa autem non abstulit. Verumtamen cor Asa perfectum erat cum Domino cunctis diebus suis: 15. ct intulit ea quæ sanctificavcral pater suus, cl voverat in domum Domini, argentum et aurum, et vasa. 1G. Delium autem crat inter Asa ct Baasa regem Israel cunctis diebus eorum. 17. Ascendit quoque Baasa rex Israel in Judam, cl ædificavit Rama, ut non posset quispiam egredi vel ingredi dc parte Asa regis Juda. 18. Tollens itaque Asa omne argentum et aurum, quod remanserat in thesauris domus Domini, ct in thesauris domus regi®, dedit illud in manus servorum suorum : cl misit ad Bcnadad filium Tabremon filii Ilezion, regem Syriæ, qui habitabat in Damasco, dicens : 19. Fœdus est interme ct te, et inter patrem meum et patrem tuum : ideo misi tibi munera, argentum et aurum : et peto ut venias, et irritum facias fœdus quod habes cum Baasa rege Israel, et recedat a me. 20. Acquiescens Bcnadad regi Asa, misit principes exercitus sui in civitates Israel, et percusserunt Ahion et Dan, et Abeldomum Maacha, ct universam Cenerolh, omnem scilicet terram Nephtali. 21. Quod cum audissel Baasa, intermisit ædificare Rama, et reversus est in Thersa. 22. Rex autem Asa nuntium misit in omnem Judam, dicens : Nemo sit excusatus, et tulerunt lapides de Rama

et *ligna ejus,* quibus ædificaverat Baasa, et exstruxit de cis rex Asa Gabaa Benjamin, et Maspha. *23.* Reliqua autem omnium sermonum Asa, et universa fortitudines ejus, et cuncta quæ fecit et civitates quas exslruxit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda? Verumlamen in tempore senectutis suæ doluit pedes. 24. Et dormivit cum patribus suis, et sepullus csl cum cis in civitate David patris sui. Rcgnavilque Josaphat filius ejus pro eo. 25. Nadab vero filius Jeroboam regnavit super Israel anno secundo Asa regis Juda : regnavilque super Israel duobus annis. 26. Et fecit quod malum est in conspectu Domini, et ambulavit in viis patris sui et in peccatis ejus, quibus peccare fecit Israel. 27. Insidiatus csl aulem ei Baasa filius Ahiæ de domo Issachar, et percussit cum in Gebbethon, quæ est urbs Philistinorum : siquidem Nadab et omnis Israel obsidebant Gebbethon. 28. Interfecit ergo illum Baasa in anno teilio Asa regis Juda, cl regnavit pro eo. 29. Cumque regnasse!, percussit omnem domum Jeroboam : non dimisit ne unam quidem animam dc semine ejus, donec deleret eum juxla verbum Domini, quod loculus fuerat in manu servi sui Ahiæ Silonilis, 30. propter peccata Jeroboam , quæ peccaverat, et quibus peccare fecerat Israel : et propter delicium, quo irritaverat Dominum Deum Israel. 31. Reliqua autem sermonum Nadab, cl omnia quæoperatus est, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel? 32. Fuitque bellum inter Asa, el Baasa regem Israel cunctis diebus eorum. 33. Anno tertio Asa regis Juda, regnavit Baasa filius Ahiæ, super omnem Israel, in Thersa, viginli quatuor annis. 34. El fecit malum coram Domino, ambulavilque in via Jeroboam, cl in peccatis ejus, quibus peccare fecit Israel.

Vers. I. **1. iGITin IN OCTAVO DECISIO ANNO JEIIOBOAM FI1.II** Nabat (regis Israel) hegnavit Abiam (filius Roboam) **SCPEH JIDAM.**

ver». !. 2. TniBVS annis kegnayit .— Dices : Vers. 9, Abia dicitur mortuus anno vigesimo Jeroboam, ergo non tribus, sed duobus tantum annis regnavit : nam ab anno 18 ad 20, sunt tantum duo anni. Respondeo numerandum hic esse annum 18, cumque fuisse primum regni Abiam, secundum vero fuisse 19, tertium vero 20 regni Jeroboam. Ita Abulcnsis, Cajetanus, Salianus et alii. Ubi nota in chronologia annum subinde a principio, subinde a fine computari : quocirca unus annus additus vel demptus in Chronologia nullam facit diversitatem. Porro Abulcnsis hic tres alios modos conciliandi diversam chronologiam assignat, valde utiles el notandos.

Tre» c». *Primus,* est per synecdochen, qua pars anni, “ z mensis, vel diei ponitur pro integro anno, mense, 11 n ii. vel die. Sic Christus dicitur tribus diebus fuisse iir** in sepulcro, quia per partem diei primæ ct ter- V tiæ luit sepulcro, solo aulem die secundo integro m eodem mansit.

Secundus, quod aliquando numerentur anni, da‘* quibus filius regnavit cum patre, aliquando vero anni quibus solus ipse regnavit post patrem.

Tertii» Tertius, quod quandoque interregnum jungitur annis sequentis regis vel judicis, uti ostendi *Judic.* cap. ut, quandoque non. Eosdem modos tradii Richardus de S. Victore, tractat. De *Concordia* temporum regum Juda.

Numen matius ejes Maacha, filia Abessalom, — id est « Absalom, » ut dicilur II *Paralip.* xi ,21. Hebraice enim Atnsalom, idem est quod *ALsalom.* Quare vix dubitandum est, quin Absalom hic sit filius Davidis, dc quo libro II crebra facta est mentio : nec enim alium legimus Absalom. Ideo ergo Absalom hic nominatur, quia ipse ex gestis ejus recensitis libro II toti Israel fuit notissimus. Quare « Maacha » hæc eadem est cum «Thamar : » hanc enim solam filiam genuit Absalom, ul patet II *lieg. xiv,* 27. Ita censent Hebræi, Josephus, Lyranus, Cajetanus, Sanchez et alii. Minus recte ergo Abulensis et Salianus censent alium esse hunc Absalom ab Absalome filio Davidis.

Dices : 11 *Paral,* xni, 2, hæc « Maacha » vocatur « Michaia filia Uriel de Gabaa. » Respondet Cajetanus, Absalom fuisse binomium, alioque nomine vocatum esse « Urici, » forte ob pulchritudinem, quod adeo esset pulcher, ut Angelus videretur, diciquc posset « Uriel, » id est « lux ct splendor Dei.» Aut certe Absalom fuisse patrem naturalem Maachic; Urielem vero ejusdem fuisse patrem legalem : quod dilli, ile est concipere, cum nullus Davidis filius legatur vocatus « Uriel, » cui quasi fratri sine liberis defuncto Absalom semen suscitare debuerit.

Posset planius dici Maacham dici « filiam, » id est a neptem » Absalomis, inore Scriptural quo nepotes vocantur « filii. » Videtur enim Thamar Absalomis unica filia nupsisse Uriel!, cx coque genuisse Maacham hanc Roboami uxorem, et Abi® matrem. Id variis conjecturis confirmatur. Nam Urei Urici hic fuit dc Gabaa, quæ crat urbs in tribu 'llll* I Benjamin, fuit ergo ipse Benjaminita; ergo Uriel non est Absalom : hic enim crat dc tribu Juda, æque ac David.

Secundo, quia Thamar videtur fuisse hoc lem-

porc grandævior, quam ul nuberet Roboamo. Nata csl enim fucile 12 vel 13 annis ante mortem Davidis (nam paler ejus Absalom occisus est novem annis ante mortem Davidis, uti dixi in *Chron. Davidis,* sub finem lib. It Rcg.). Adde annos 40 regni Salomonis, habebis 52 annos vit® Thamar. Esto enim Roboam eam videatur duxisse ante mortem Salomonis : nam ex ea genuit Abiam, qui post triennium morions regni successorem reliquit filium Asa. Roboam aulem regnavit 17 annis duntaxat : quarc Abia a Roboam ante initum regnum genitus videtur, ut co moriente esset plusquam 17 annorum : nam post triennium morions reliquit filium Asa jam grandœvum, ct habilem ad regnum. Esto, inquam, id ita sit; tamen non videtur diu ante mortem Salomonis earn duxisse, eo quod illam duxerit tertio loco, ul patet ll *Paral,* n, 20; filii enim regum ante regnum ct ante mortem patris, non solebant multiplicare uxores.

Tertio, quia hæc semper vocatur «Maacha,» nunquam Thamar, ergo non fuit ipsa 'Ihamar, sed Thamaris filia.

Quarto, quia hic vers. 10, de Asa filio Abi® idem dicilur quod hic do Abia, scilicet : « nomen matris ejus Maacha, filia Abessalom.» lîæc ergo Maacha vel fuit eadem cum Maacha matre Abiæ, ut dicatur « mater, n id est « avia » Asæ; vel certe fuit ejus soror junior, ait Cajetanus, ul possol duri ab Asa filio Abiæ. Ergo Maacha non fuit Thamar, nipote quæ nullam sororem habuit, sed fuit unica lilia Absalomis : fuit ergo Maacha filia Thamaris.

Quinto, id diserto asserit Josephs, qui cum prius Maacham vocasset filiam Absalomis, mox lib. VIII, cap. m, caindcm vocat Absalomis neptem, scilicet cx Uriele ct Thamar progenitam.

Vers. 3. **3. A'DI TAVITQUE IX OMNIBUS PECCATIS PATRIS SUI,** — colendo idol i Roboami, permittendo effeminatos, etc., hos cum idolis sustulit filius ejus Asa, ut sequitur.

Veri. 4. 4. Dedit ei Dominus Deus suus lucer WI (id csl prolem gloriosam cl regiam,scilicet) ut suscitaret filium ejus post eum (ut Asa filius ei in regno succederet); et (per eum) statueret Jerusalem, — stabiliendo cam in fide cl cullu veri Dei, itaquo pariter stabiliendo ejus pacem, opes ct regnum.

Veri. ». b. Excepto sermone (id est re cl facto, puta homicidio) Uriæ IIet il ei. — Dices : David mulla alia peccata commisit, ut dum ex superbia numeravit populum, quod peccatum Deus punivit poste cl morte 70 millium hominum, II *lleg.* xxiv, 15, dum voluit occidero Nabal omnesque ejus domesticos, I *Peg.* XXV, 21, dum Miphiboseth innocenti pariem dimidiam facultatum ademit, II *Peg.* xix, 29. Verum hæc peccata nec tam gravia fuerunt, quam fuit adulterium ct homicidium Uriæ, ncc tam certa et a vulgo laxata; quin imo habebant velum et prælexium aliquem honestatis et justitiæ, saltem apud homines, qui proindo ca vel excusabant, vel non æsfimabant. Hoc vero peccatum contra Uriam ab omnibus habitum fuit ut injustum, enorme et infame; ideoque Deus qui peccala tmta ct tam scandalosa non sinit impunila, acriter illud punivit. Ob hoc enim omnia mala Davidi acciderunt, cique dictum est a Deo, quod nunquam recederet gladius a domo ipsius, idque ita accidisse rcipsa hic ostendit, dum subdit, inter Roboam et Jeroboam æque ac Abiam perpetua fuisse bella, c&des ct spoliationes. Ita Abulcnsis, Cajetanus et alii.

6. Attamen bellum fuit inter Roboam lt Jero- **Vezut, BOAM OMNI TEMPORE VITA EJUS,** — *q.* **d. DeUS ob** merita Davidis voluit ci dari «lucernam.» id est posteritatem regiam, sdlicet Salomonem, Roboam el Abiam; sed tamen ob eorum peccata, præsertim idololatrias, fecit ul perpetua haberent bella cum Jeroboam.

7. IUITQUE PRÆLIUM INTER ABIAM ET INTER JeRO-V««-7. boam. — Illud enarratur fuse II *Paralip.* xm, ubi dicitur Abiam in aciem eduxisse 400 millia, Jeroboam vero 800 millia, cumque hi utpote plurcs, illos cingerent, ipsos invocasse Deum, ac ejus ope cx 800 millibus cecidisse 500 millia.

10. Nomen matris ejus Maacha filia Abessalom, Tenuo. — id est Absalom filii Davidis. «Filia,» id est neptis, ul liquet, linee enim Maacha mater A<®, vel est eadem cum Maacha maire Abiæ, ul vult Lyranus et Serarius, ut dicatur « mater, n id est avia Asæ, sicut vers. 3, David dicilur Abiæ « paler,» id est avus; vel potius ejus soror junior, cx eadem maire Thamar Absalomis filia genita, ut ex Cajetano dixi vers. 2, aut certe ejus neptis. *Maarha* Hebraico idem est quod compressio, attritio, fixio, ait Pagninus. Videtur hoc nomen commune fuisse reginis sive filiabus regum Gessili* : unde filia regis Gessur, quam duxit David, vocata est Maacha, quæ fuit mater Absalomis, indeque Thamar filia Absalomis suam filiam, quæ nupsitRoboamo,vocavit Maacha,ac ejus sororem, qu® nupsit Abiæ, vocavit quoque Maacha : hanc enim tam Hebræi, quam Septuaginta, Noster ct Josephus constanter vocant matrem Asæ. Simili modo S. Paula, Melania, Macrina S. Dasilii amita, Eudoxia, Constantia, suum nomen ad filias ac neptes transmiserunt.

Porro nominatur hic Maacha « mater, » vel avia Asæ, ut Asæ insignis virtus el religio ostendatur, quod a tam impia maire educatus, tamen tam pius evaserit, adeoque ipsam matrem a sacerdotio idolorum amoverit. Sic Plinius, lib. VII *epist.,* laudat Quadratum juvenem, quod in deliciis avi® degens, viveret tamen severissime.

13. Insuper et Maacham matrem suam amovit, Vfrl U ne esset princeps (socerdolissa prima) in sacris Priapi. — Hebraico ad verbum csl, *nc esset domina, quia fecit idolum horrendum :* ubi Septuaginta, Chaldoms, Valablus, Pagninus et alii *nc esset domina,* exponunt, *nc esset regina,* ne regeret regnuin. Unde el Noster, II *Paralip.* xv, 16, vertit,

«

sed et Maacham matrem Asa regis de augusto deposuit imperio, co quod fecisset in luco simulacrum Priapi. Hic tamen vertit, *ne esset princeps in sacris Priapi;* hic enim principatus sacrorum Priapi apud Judæos el idololatras erat augustum imperium, et summa dignitas, ut *ascer,* id est *quia, quod,* capiatur pro *baascer,* id est *in co quod fecit idolum,* puta in cultura suo Priapi. Pro *Priapi* Hebraice est nvbiJO *miphlclset,* id est *tremor,* horror; sic vocatus Priapus, tum quia pingebatur vel sculpebatur turpi ct horrenda forma; tum quia horrore suo terrorem incutiebat furibus ct avibus volentibus deprædari hortos, quorum ipse erat deus et tutor; undo illud Horatii, lib. I, satyra 8 *De Priapo :*

> **Deus inde *ergo* furum anumquo**
> **Maxima formido.**

Hinc et ab Ilebræo *miphlctset,* Priapus Latine dictus est *Phallus et Mutinus :* sic enim eum appellat Juvenalis, *Satyra* 8, Virgilius ct Ovidius. Ita Serarius, Vatablus et Sanchez. Fuit ergo Maacha obscena ct sacrilega, imo obscenitatis ct sacrilegii princeps, ac merctricum ct scortorum regina, ideoque suo Priapo sacravit lucum; quia libido, utpote pudenda, quærit lucos, id est sylvas umbrosas cl tenebras, quibus suam turpitudinem tegat. Undo a lucus» dicitur per anliphrasin, eo quod luce carcat, sitque opacus. Ita Eucherius.

Porro llebræi coluerunt Priapum nomine Beelphegor,quasi deum obscenitatis,ritibus ct actibus obscenissimis. Vido dicta *Numer.* xxv, 3. Fecit autem hæc Asa inilio regni, cum esset pene puer; eo major fuit ejus zelus ct pictas. Quocirca Deus hunc Asæ zelum remuneratus est : *primo,* pace felici et longa; *secundo,* ædificatione mullarum urbium; *tertio,* victoria illustri, qua decies centena millia .Elhiopum prostravit, II *Paral,* xiv, 7.

V'«- H. 14. Excelsa autem non abstulit. — Abulensis per «excelsa» accipit templa a Salomone exstructa idolis, quæ manserunt usque ad Josiam, qui ca evertit; qua in rc, inquit, non peccavit Asa, ncc Josaphat, nccEzcchias, quia templa hæc jam eviluerant, crantquo clausa, ncc in eis colebantur idola; quaro cum jam non casoni amplius scandalosa, permissa sunt ad futuram rei gesto memoriam.

Melius Cajelanus «excelsa,» intclligit templa in montibus el locis excelsis Deo vero dicata, in quibus Israelite Deo vero sacrificabant, quæ licet a Deo essent vetita, prudenter tamen ca permisit Asa, ne populi delectatio ct consuetudo immolandi in excelsis cum abduceret a cultu Dei ad idololatriam : zclosi tamen reges, quales fuere Ezcchias ct Josias, eadem sustulerunt : quanquam dici posset Asa peccasse, quod excelsa permiserit, sicut in pluribus aliis peccavit, uti jam dicam.

Vebumtamen con Asa perfectum erat cum Domino cunctis diebus suis. — « Perfectum, » intelligc in fido ct cultu unius veri Dei, ac in cxlirpationc idololatriæ; nain in aliis mullis peccavit Asa, ut cum ægrotans non speravit in Domino, sed confisus est in arte medicorum, do quo mox. Item cum diffidens Deo vasa sacra dedit regi Syriæ vers. 18, ad evadendum bellum regis Israel. Rursum, cum prophetam se increpantem conjecit in nervum, id est in carcerem, ct vincula, multosque e populo interfecit, II *Paral,* xvi, 10. Vide Abulenscm, *Quæst.* XVIII.

13. Et intulit ea quæ sanctificaverat (id est Ver'-11
dicaverat, consecraverat) pater suus, et voverat in domum Domini.

18. Aurum quod remanserat in thesauris domus "I
Domini (aurum templi) etc., misit ad Benadad. — Peccavit hac in re Asa, tum quod aurum templi usurpant et aliénant; tum quod magis in Benadad impio, quam in Deo spem reposuerit, ideoque increpitus est a propheta, II *Paral,* xv, 1.

23. Vebumtamen in tempore senectutis suæ do- Vcr ,î}>
luit pedes. — Res hæc fusius narratur II *Paral.* xvi, 12 : « Ægrolavit, inquit, Asa anno trigesimo nono regni sui, doloro pedum (podagra) vchcincntissimo, ct ncc in infirmitate sua quæsivit Dominum, sed magis in medicorum arto confisus est; n ideoque mortuus : unde illico subjungitur: « Dormi vilque cum patribus suis ct mortuus est anno quadragesimo primo regni sui. »

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Jchu filius Ilanani propheta Baasa regi Israel minatur exitium, ideoque ab ejus filio Eia occiditur : hinc, veri. 9, *Eia a Zambri regno ct vita mulctatur. Mox, vers.* 16, *Zambri obsessus ab Amri se rum domo suecc/idit. Inde, vers.* 24, *Amri rex creatus adifirat Samariam. Denique, vers.* 29, Amri *morienti succedit impius Achab cum sua Jezabele. Additur, vers, ult.. Ilici edificasse Jericho, ideoque filios omnes amisisse.*

1. Factus est autem sermo Domini ad Jehu filium Anani contra Baasa, dicens : 2. Pro co ijuod exaltavi te de pulvere, et posui te ducem super populum meum Israel, tu autem

ambulasti in via Jeroboam, cl peccare fecisti populum meum Israel, ut me irritares in peccatis corum. 3. Ecce ego demetam posteriora Baasa, ct posteriora domus ejus : ct faciam domum luam sicut domum Jeroboam filii Nabat. 4. Qui mortuus fuerit de Baasa in civitate, comedent cum canes : el qui mortuus fuerit ex eo in regione, comedent eum volucres cœli. 5. Reliqua autem sermonum Baasa, ct quaecumque fecit, et præliacjus, nonne hæc scripta sunl in Libro verborum dierum regum Israel? 6. Dormivit ergo Baasa cum patribus suis, sepullusque csl in Thersa : cl regnavit Eia filius ejus pro eo. 7. Cum autem in manu Jchu filii Banani prophet® verbum Domini foetum esset conira Baasa, cl contra domum ejus, cl contra omne malum, quod fecerat coram Domino, ad irritandum cum in operibus manuum suarum, ul fieret sicut domus Jeroboam : ob hanc causam occidit cum, hoc csl, Jchu filium Hanani, prophetam. 8. Anno vigesimo sexto Asa regis Juda, regnavit Eia filius Baasa super Israel in Thersa duobus annis. 9. El rebellavit contra eum servus suus Zambri, dux medie partis equitum : oral autem Eia in Thersa bibens, et temulentus, in (’orno Arsa præfecti Thersa 10. Irruens ergo Zambri, percussit et occidit cum, anno vigesimo septimo Asa regis Juda, ct regnavit pro eo. 11. Cumque regnassel, el sedisset super solium ejus, percussit omnem domum Baasa, et non dereliquit cx ca mingentem ad parietem, el propinquos elamicos ejus. 12. Delevilque Zambri omnem domum Baasa, juxta verbum Domini, quod locutus fuerat ad Baasa in manu Jchu propheta'. 13. Propter universa peccata Baasa, et peccata Eia filii ejus, qui peccaverunt, cl peccare fecerunt Israel provocantes Dominum Deum Israel in vanitatibus suis. 14. Reliqua autem sermonum Eia, ct omnia quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel ? 15. Anno vigesimo septimo Asa regis Juda, regnavit Zambri septem diebus in Thersa : porro exercitus obsidebat Gcbbclhon urbem Philistinorum. 16. Cumque audisset rebellasse Zambri, cl occidisse regem, fecit sibi regem omnis Israel Amri, qui erat princeps militi® super Israel in die illa in castris. 17. Ascendit ergo Amri, et omnis Israel cum co, de Gebbethon, cl obsidebant Thersa. 18. Videns autem Zambri quod expugnanda esset civitas, ingressus csl palatium, et succendit se cum domo regia, etmortuus est, 19. in peccatis suis, quæ peccaverat faciens malum coram Domino, el ambulans in via Jeroboam, et in peccato ejus, quo fecit peccare Israel. 20. Reliqua autem sermonum Zambri, el insidiarum ejus, el tyrannidis, nonne hæc scripta sunl in Libro verborum dierum regum Israel? 21. Tunc divisus est populus Israel in duas partes : media pars populi sequebatur Thebni filium Gineth, ut constitueret eum regem : et media pars Amri. 22. Prævaluit autem populus qui erat cum Amri, populo qui sequebatur Thebni filium Gineth : morluusque est Thebni, et regnavit Amri. 23. Anno trigesimo primo Asa regis Juda, regnavit Amri super Israel, duodecim annis : in Thersa regnavit sex annis. 24. Emilque montem Samariæ a Somer duobus talentis argenti : et ædificavit cum, et vocavit nomen civitatis, quam exstruxerat, nomine Semer domini montis, Samariam. 25. Fecit autem Amri malum in conspectu Domini, cl operatus est nequiter super omnes qui fuerunt ante eum. 26. Ambulavitque in omni via Jeroboam filii Nabat, cl in peccatis ejus quibus peccare fecerat Israel : ul irritaret Dominum Deum Israel in vanitatibus suis. 27. Reliqua autem sermonum Anni et prælia ejus quæ gessit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel? 28. Dormivilque Amri cum patribus suis, ct sepullus est in Samaria : regnavilquc Achab (ilius ejus pro co. 29. Achab vero filius Amri regnavit super Israel anno trigesimo octavo Asa regis Juda. El regnavit Achab filius Amri super Israel in Samaria viginti el duobus annis. 31). El fecit Achab filius Amri malum in conspectu Domini, super omnes qui fuerunt ante eum. 31. Ncc suffecit ei ut ambularet in peccatis Jeroboam filii Nabat : insuper duxit uxorem Jezabel filiam Elhbaal regis Sidoniorum. El abiit, et servivit Baal, ct adoravit eum. 32. El posuit aram Baal in templo Baal, quod ædificaverat in Samaria, 33. et plantavit lucum : el

addidit Achab in opere suo, irritans Dominum Deum Israel, super omnes reges Israel qui fuerunt ante cum. 34. In diebus ejus aedificavit Hiel dc Bethel, Jericho : in Abiram primitivo suo fundavit eam, el in Segui) novissimo suo posuit portas ejus : juxta verbum Domini, quod locutus fuerat in manu Josué filii Nun.

Vrr». • **2. Tu AUTEM AMBULASTI IX VIA JEROBOAM, — Ç.** *d.* Tu secutus es ejus idololatriam, et coegisti populum adadorandum vitulos aureos a Jeroboam in idola erectos.

»n. 3. **3.** Et **FACIAM DOMUM TUAM SICUT DOMUM JEROBOAM,** — g. *d.* Sicut per te funditus excidi familiam Jeroboam ob idololatriam vitulorum , sic ob camdem stirpitus evertam tuam progeniem per Zambri, tuo filio Eire rebellantem vers. 9. Mira fuit perversitas et stoliditas regum Israel, quod, cum viderent jussu Dei plane everti familias rogum precedeifium ob cultum vitulorum, imo ipsi easdem everterent, ipsi tamen eosdem vitulos colerent, ct colendos proponerent populo, no ad teinphim, et Asa regem Jerusalem rediret; esto reclamarent propheta), ct excidium cis minarentur, nimirum diabolus ct ambitio regnandi cxcæcabat ct dementabat cos. Hinc jnsto Dei judicio factum est, ut omnes sibi invicem fuerint carnifices : Baasa cnim fuit carnifex filiorum Jeroboam, Zambri fuit carnifex filiorum Baasa?, Zambri vero carnifex fuit Amri : sic apud Romanos Julius Cæsar sustulit Pompeium, Julium Brutus et Cassius, hos Augustus. Mox Neronem ad ncccrn adegit Senatus, Galbam Otho, Othonem Vitellius, Vitellium Vespasianus, Titum Domitianus, Domitianum Nerva ct Trajanus, uti narrat Sextus Aurelius Victor in *Epitome Cossarum :* ecco hic verum illud Juvenalis :

> **Ad generum Cereris (Plutonem) sine cæde et sanguine pauci**
> **Descendunt reges, et sicci morte tyranni.**

Unde de Galba dixit Tacitus : a Omnium consensu capax imperii nisi imperasse!, n Da Vespasiano vero : Solus imperantium, inquit, mutatus in melius. » Sed hac de rc fusior erit sermo vers. 31 in Achab.

vSrt *• B.SGBIPTA **SUNT** in libro verborum dierum regum Israel, —puta in Diariis cl Annalibus regum Israel, ul superius dixi.

7 7. Ob hanc causam occidit eum,—puta obprophetiara, quaEkeidololatræ intentabat excidium. Fuit ergo Jehu hic vero propheta æque ac martyr, ac prophetia cum martyrem effecit.

* 9. Et rebellavit contra eum seryus suus Zambri. — Nota lúe justa Dei judicia in reges infideles et idololatras : quia em m Elarcbellavit Deo summo Domino suo; hinc justa Dei vindicta ei vicisdm rebellavit servus ct chiliarcha suus Zambri : sicut Eia occidit Jehu prophetam Dei, sic el ipse occisus est a Zambri Dei nutu.

Veri B **18. \IDLM ALTEM ZkMBIU QUOD EXPUGNANDA ESSET CIVITAS, IXGRESbUS EST PALATIUM, ET SUCCENDIT SE** cum domo regia. — Nimirum Zambri tyrannus ambiens aulam, invenit urnam, ac ascendens in regiam resili:t in pyram. Idem fecit Sardanapalus ultimus rex Assyriorum, qui in Ninive obsessus ab Arbaco militiæ suæ Prefecto, ne in ojus manus veniret, rogum in regia ingentem exstruxit, quo aurum et argentum omne, ct quidquid erat regiæ supellectilis coiigèssit. Tum concubinis et eunuchis in domunculam, quam in medio pyræ exstruxerat, conclusis, se regiamquo cum illis omnibus absumpsit incendio. Ita Diodorus, Justinus, Strabo, et cæteri passim. Sic uxor Asdrubalis capta a Scipione îneensaqueCarthagine, dextra lævaque 1res filios mortem non recusantes trahens, « incendio se flagrantis patrim objecit, d ait Valerius Maximus, lib. 11, cap. n. Sic Numantini per It annos a Romanis obsessi, cum fame deficerent, maluerunt se suaque omnia incendere, quam Scipioni so tradere. Vide Florum, lib. II.

22. Mortlusque est Thebni, occisus a factione verSt!! adversa Amri, teste Joscpho. Addunt Septuaginta fratrem quoque Thebni occisum, nomino Joramum.

23. Anxo trigesimo primo Asa regis Juda regnavit Ym n Amri super Israel. Licet cnim Amri occiso Zambri, a populo acclamatus sit rex anno 27 Asæ, uti dictum est vers. 1Î5 et 1G, tamen regni æmulum habuit Thebni, cum quo colluctatus est per quinque annos, donec eo mortuo solus regnavit, quod factum anno 31 Asæ, ul hic dicitur. Ita Abulensis, Richardus do S. Victoro, Tomiellus, Salianus ct alii. Undo explicans subdit : Super Israel regnavit duodecim annis: — cccpit enim regnaro inorluo Zambri anno 27 Asæ, ul dictum est vers. 15 cl 1G; mortuus csl autem anno 38 As:e, ul dicitur vers. 29, jam a 27 anno Asæ usque ad 38 sunt 12 anni inclusive. Vide hic, ut Deus prolonget regna piorum regum, abbreviet vero impiorum. Ecce libi Asa 41 annis regnavit in Juda, quibus aunisoclo reges successive regnarunt in braci, scilicet Jeroboam, Nadab, Baasa, Eia, Zambri, Thebni, Amri ct Achab, «piorum omnium ortus et occasus (excepto Achab) vidit Asa.

In Tiiersa regnavit sex annis. — « Thersa » ante Amri erat metropolis ct regia rogum Israel. Quare in ea regnavit Amri qujnquo annis, quibus cum Thebni de regno contendit, eo vero mortuo, anno sexto regni sui cx Thersa regiam transtulit in Samariam, quam œdificavit, ut sequitur, ibiquo regnavit aliis sex annis, hoc csl universim tam in Thersa quam in Samaria, 12 annis, uti dictum est. Causa translationis fuit, quod Zambri regiam in Thcisa aecum combussisset, moxquo urbs capta ab Amri, spoliata et vastata fuisset, ul

dictum est vers. 18. Rursum, quod Samaria ob montem cui insidebat, munitior foret. Unde ipsa diu hostium postea eam obsidentium insultus sustinuit. Ha Salianus. Ilis ergo de causis Amri ex Thersa regnum cl regiam transtulit in Samariam.

\-ri. ii. 24. Emitqur montem Samarle a Somer (nomen est viri, quierat dominus montis) duobus talentis argenti.— Talentum Hebraeum continebat tria millia siclorum, sive mille quingentas uncias (siclusenimcstsemuncia)quæfaciunll2milha drachmarum. Drachma argenti est Julius Romanus, sive regalis Hispanicus, quare talentum argenti continebat tria millia fiorenorum Brabanticorum, sive Francorum Gallicorum, quæ faciunt aureos Romanos mille ducentos : ergo duo talenta argenti faciunt 6 millia fiorenorum Brabanticorum, quæ conficiunt bis mille et quadringentos aureos.

Er VOCAVIT NOMEN CIVITATIS, QUAM EXSTRUXERAT, nomine Semer (vel Somer) domini moniis, Samariam. — Putant aliqui prius Samariam fuisse œdlticatam, nam nominis Samariae mentio facta csl cap. xin, vers. 32, sed hic urbi velcri ab Amri adjunctum fuisse montem vicinum, ct civitatem cousque extensam, ac totam deinde vocatam Samariam. Ita Sanchez. Abi vero putant urbem lotam primitus œdificatam ab Amri, ac nominatam Samariam : quare cap. xin per anticipationem vocari Samariam, co quod postea cum Auctor libri hæc scribebat vocata sit Samaria. Hæc csl celebris illa metropolis regum Israel, contra quam delonat Isaias cæterique propheta*.

vers.ai. 3j. Et adiit et servivit Baal. — *a* Baal, » sive « Bal, Bel, cl Belus, » est Jupiter Belus, pula « Nemrod. » Nemrod enim csl Belus, qui fuit pater Nini primi regis Assyriorum, a quo condita ct appellata fuit a Ninive, d cujus uxor fuit Semiramis. Nemrod ergo dictus est « Baal, » id est dominus, fuitque auctor idololatriæ sub anuum trecentesimum a diluvio, ut dixi Genes, x, 9. Undo ab co cadevi deinceps gentium dii ct idola dicta, vel agnominata sunt « Baal » vel a Baalim. » Unde Abulensis in lib. IV *Ilcg.* cap. ni, QucrsL 111, censet Baal hunc Sidoniorum cl Tyriorum fuisse Herculem, hic cnim apud cos magno in honore fuit. Undo Hiram rex Tyri tempore Salomonis eidem statuam erexit testo Josepho, lib. Vili, cap. il. Hinc in Tyro quinquennales ludi Herculi celebrabantur, ul patet ll *Machab.* iv, 18, ergo idolis cl vitulis Jeroboam adjunxit idolum Baal sive Jovis Beli, quod more gentis suæ Sidonice colebat Jezabel ejus uxor.

Tngiti cu Im n » viu. Tropologice, hinc disco quam Deo invisa, ideoqUe infelix sit impietas, nimirum quod continua ct funestissima sil tragœdia impiorum principum vita; pauca cx dictis cap. xii, xv, xn, cl lib. IV, cap. IX, x, xi, xv, hæc tragica accipe.

Eiem- Ph- Postquam occupavit regnum Israel Jeroboam propter delicium Salomonis, vindicatum per eum in persona Roboam filii ejus, translatis decem tribubus in Jeroboam, regnavit cl filius ejus in Israel. Vindicta in persona filii successit, et ipse cum omni semine el domo Nabal erasus fuit per regem novum Biasa. Baasa lyranni finita potestas in filio Eia, qui necatus est cum omni semine per Zambri ejus servum. Zambri tantum per septem dies regnavit, el obsessus ab Amri, coactus se in palatio comburere sustulit regiam progeniem. Amri ct Achab stirpem sustulit Jehu, servus Joram regis, qui erat cx progenie Achab. Advenit autem in quarta generatione vindicta super progeniem Jehu, juxta verbum Domini, ct ideo Zacharias, qui ex Jehu descenderat, obtruncatus est a servo suo, nomine Sellum, qui t mtum regnavit pro co m Israel per unum mensem, occisus pariter a Manahcn filio Gadi inThersa,qui regnavit pro eo dcccm annis in brad, cl post cum Phaceia filius ejus biennio tantum : nam eum occidit Pbaceas filius Romchæ dux ejus; sedet hunc occidit Oseas filius Eia, hic autem translatus cum populo in Assyrios. Sic Saladillos, ait.tnnlius, lib. \ I, domito Oriente tandem mortuus, et omnes ejus filii a patruo eorum necati ; uno evadente tautuui c manibus Sephadmi patnu. Vetus est dictum, tyrannos principes quam rarissime senescere, propter varia pericula quibus involvuntur, ct quam œgerrime communem livoris et periculi sortem possunt evadere, el paucissimi omnino fuerunt qui suo fato seu morte naturali perierunt. Quare el Saturninus apud Flavium Vopiscum cum a suis purpura esset indulus : « Nescitis, inquit, amici, quid mali sil imperare. Nam cl gladii lela cervicibus nostris impendent, imminent basto», undique spicula, ipsi custodes timentur, ipsi comites formidantur : non cibus pro voluptate, non iter pro auctoritate, non bella pro judicio, non arma pro studio. Adde, quod omnis ætas in imperio reprehenditur: senex est quispiam, inhabilis videtur : si juvenis, inest furor. Nam quod imperatorem me cupitis, in mortis necessitatem me trahitis: sed habeo solatium hoc mortis, solus perire non potero. » Subit mentem quod .Elianus lepide refert do tyrannis ex Æsopi scriptis : si quis suem comprehendat, eam vociferari, idque non temero. Etenim cum nec lanam portet, neque quidquam aliud ejus generis, slatini conjectura mortem augurari, scientem seipsum usui el esui esse capientibus. Similes autem videri suibus tyrannos; qui semper in suspicionibus ct metu versantur, cum sciant sicut sues, suam vitam solam omnibus deberi. Ita Æiianus, lib. IX Kur. *Histor.*

Ven.W 31. In diebus ejus JBDIFICATIT HiEL de Bethel, Jericho : IN Adirar PRIMITIVO SUO FUNDAVIT RAM, ET in Segui novissimo suo posuit portas ejus : juxta verbum Domini, quod locutus fuerat in manu Josué. — Josuc evertens Jericho statuit eam anathema, ac maledixit ei qui illam modificare vellet, dicens cap. vi. vers. 26 : a Maledictus vir coram Domino, qui suscitaverit cl ædificaveril urbem

Jericho. In primogenito suo fundamenta illius *jaciat,et in* novissimo liberorum ponat portas ejus. « Quare nemo usque ad tempora Acbab ausus fuit rcædificare Jericho, tunc autem id ausus fuit Hiel illectus fertilitate loci. Jericho enim erat fecundissima et amœnissima, adeoque sola proferebat balsamum. Addit hoc ScripturajUtindicel quanta fuerit sub Acbab scelerato idololatra Dei et prophetarum oblivio, ac quam corrupti mores avaritia : hæc enim stimulavit Ilici ad reaedificandum Jericho contrajussum Josuc. Rursum ut ejus punitione terreret Achab ct idololatras. Si enim Ilici ob reœdilicatam Jericho contra jussum Josué, mulctatus est filiis omnibus, multo magis filiis omnibus se mulctandum a Deo cogitare debebat Achab, qui in Dei injuriam Baalcm suum pro Deo coli volebat.

In AbIIIAM PRIMOGENITO SCO FUNDAVIT EAM , ET IN SEGÜB NOVISSIMO SUO POSUIT PORTAS EJUS, —*q.* ‹l. Hiel jaciens fundamenta Jericho, statini perdidit filium suum primogenitum, nomine « Abirani : » deinde pergens illam ædificare, ox ordine perdidit cæteros usque ad ultimum a Seguii,»quem amisit dum portas urbis locaret. Quantum ergo crescebat Jericho, tantum decrescebat familia Hiel, adeoque ipsa perfecta, plane hæc exstincta est, *mira pertinacia,* ait Rupertos, *fulciente conditoris nomen, ut totum quod cum effectu perderet genitoris /tonorem.* Ubi mira apparet llielis cæcitas, avaritia et ambitio, qui cum videret in sc impleri minas Josué, ac sensim filios suos omnes emori, ab ædificationc tamen urbis non destitit, maleas eam perficere cum amissione omnium filiorum, quam illa omissa filios in vita retinere ; forte cliam hoc fecit ut placeret impio Achab, eique ostenderet se, æque ac ipsum, esse Dei el prophetarum ejus contemptorem.

Tropologice Eucherius : «Ille,inquit, qui postquam in Ecclesia habitum religionis assumpserat, ad agenda scelera quæ ei Dominus Jesus in die baptismatis condonaverat, redit, quasque ipse anathematizaverat diaboli pompas, luxuriose vivendo repetit : cum errorum dogmata, vel gentilium fabulas, veritati Ecclesiastic®, qua imbutus est, quasi de Bethel egrediens ruinas Jericho resuscitat. Meritoque talis coram Domino maledictus, ct primum filiorum in fundatione nefarhe civitatis, et novissimum in portarum positione amittit, quia ct fundamenta fidei, a quibus bona ædificia inchoare, ct claustra borne actionis, quibus perfici debuerat, perdit. » Eadem ad verbum habet Angelomus.

CAPUT DECIMUM SEPTIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Elias inducit Jsraeli siccitatem ct sterilitatem. Vnde jussu Dei in torrente Carith sc abscondit, pasciturque a corvis. Mot , vers. 40, m *Sarephta, vidua: farinam in hydria, ct oleum in lecytho multipliait. Denique, vers.* 17, *filium ejus mortuum, expandens sc super eum, ad vitam revocat.*

1. Et dixit Elias Thesbiles dc habitatoribus Galaad ad Achab : Vivit Dominus Deus Israel, in cujus conspectu sto, si erit annis his ros et pluvia, nisi juxta oris mei verba. 2. El factum est verbum Domini ad cum, dicens : 3. Recede hinc, et vade contra Orientem, et abscondere iu torrente Carith, qui est contra Jordanem, 4. et ibi de torrente bibes : corvisque præcepi ul pascant te ibi. 5. Abiit ergo, ct fecit juxta verbum Domini : cumque abiisset, sedit in tórrenle Carilhqui est contra Jordanem. 6.Corvi quoque deferebantei panem el carnes mane, similiter panem el carnes vesperi, ct bibebat de torrente. 7. Post dies aulem siccatus est torrens : non enim pluerat super terram. 8. Factus est ergo sermo Domini ad eum dicens : 9. Surge, el vade in Sarephta Sidoniorum, cl manebis ibi : præcepi enim ibi mulieri viduæ ul pascat te. 10. Surrcxit, ct abiit in Sarephta. Cumque venisset ad portam civitatis, apparuit ei mulier \idua colligens ligna, et vocavit eam, dixilqueei : Da mihi paululum aquæ in vase, ul bibam, i 1. Cumque illa pergeret ut afferret, clamavit post tergum ejus dicens : Affer mihi, obsecro, et buccellam panis in manu tua. 12. Quæ respondit: Vivit Dominus Deus tuus, quia non habeo panem nisi quantum pugillus capere potest farinæ in hydria, ct paululum olei in lecytho : en colligo duo ligna, ut ingrediar et faciam illum mihi et filio meo, ul comedamus, et moriamur. 13. Ad quam Elias ait : Noli timere, sed vade, et fac sicut dixisti : verumtamen milii primum fac de ipsa farinula subcinericium panem parvulum, et affer ad me : tibi aulem

cl (ìlio tuo facies postea. 14. Hæc aulem dicit Dominus Deus braci ; hydria farinæ non deficiet, ncc lecythus olei minuetur, usque ad diem in qua Dominus daturus est pluviam super faciem terræ. 15. Quæ abiit, et fecit juxla verbum Eli® : el comedit ipse, dilla, ctdomus ejus : et ex illa dic, 16. hydria farinæ non defecit, cl lecythus olei non est imminutus, juxta verbum Domini, quod locutus fuerat in manu Eliæ. 17. Factum est autem post hæc, ægrotavit filius mulieris matris familias, ct erat languor fortissimus, ita ut non remaneret in eo halitus. 18. Dixit ergo ad Eliam : Quid mihi cl tibi, vir Dei? ingressus esad mc, ut rememorarentur iniquitates meæ, et interficeres filium meum? 19. El ail ad eam Elias : Da mihi filium tuum. Tulilque cum de sinu ejus, cl portavit in cœnaculum ubi ipse manebat, ct posuit super lectulum suum. 20. El clamavit ad Dominum, el dixit : Domine Deus meus, cliamne viduam, apud quam ego utcumque sustentor, afflixisti ut interficeres filium ejus? 21. Et expandit sc, atque mensus est super puerum tribus vicibus, ct clamavit ad Dominum, ctait : Domine Deus meus, revertatur, obsecro, anima pueri hujus in viscera ejus. 22. Et exaudivit Dominus vocem Eli® : et reversa cslanima pueri intra cum, ct revixit. 23. Tulitquc Elias puerum, ct deposuit cum de cconaculo in inferiorem domum, ct tradidit mairi suæ, cl ait illi : En vivit filius tuus 24. Dixilque mulier ad Eliam : Nunc in isto cognovi, quoniam vir Dei es tu, et verbum Domini in ore luo verum csl.

Veii. i. 1. Et dixit Elias Tiiesbites de habitatohibis Galaad ad Achab.—Quœres pomo, cur Deus suscitant Eliam, cumque miserit ad Achab ? Despondeo, ut ejus æque ac Jczabelis ardorem in propaganda idololatria reprimerei et restingueret, ac Israclcm in vera unius Dei fide ct religione conservaret, ideoque eum armavit zelo cl spiritu fortitudinis admirabili, ut solus ipse sc opponeret tyrannis, sacerdotibus ct idololati is omnibus. Sic Pharaone opprimente fideles Hebræos, Deus suscitavit Moysen, qui se illi opponeret, ct populum cx ejus servitute educeret. Sic Jeroboam vitulos pro diis erigenti opposuit Ahiam prophetam, Menassi Isaiam, Antiocho Macini» vos. Sic toti orbi pene Ariano unum opposuit Athanasium fidei Orthodoxa? atlantem, Pelagianis S. Augustinum *j* Ncslorianis S. Cyrillum , Iconomachis S. Joannem Damascenum, AlbigensibusS Dominicum, Lulheraniset Calvinislis S. Ignatium el similes. Fuit ergo Eliasfquod S. Bernardus scribit Eugenio Pontifici in line lib. IV *De Consider.)* r forma justitiae, sanctitatis speculum, pietatis exemplar, assertor veritatis, fidei defensor, doctor Israelis, magister insipientium, refugium oppressorum, pauperum advocatus, judex viduarum, oculus cæcorum, lingua mutorum, ultor scelerum, malorum metus, bonorum gloria, virga potentium, malleus tyrannorum, regum paler, sal terræ, orbis lumen, propheta Altissimi, proscursor Christi, Christus Domini, Deus Achab, Baalitarum terror, idololatrarum fulmen. »

nii 10£,a'

Fttseip Quieres *secundo,* quid significet Elias? Rc-pondeo, *D/ias* Hebraice dicitur IH'hx *iliahu,* id est *Deus Domini,* vel potius *Deus incus Dominus,* ait Pagninus. Aut, *q. d. El ia hu,* id est *potens est Deus ipse. El* enim csl nomen Dei, qua fortis est ct potens ad omnia debellandum : ia est abreviatura Mova; Au csl ipse. Elue enim officium fuit ostendere Acini) et Israeli non Baal, sed Deum riraelis esse verum Deum, fortem, ct omnipotentem omnium Dominum. Ha S. Hieronymus, Angelomus cl alii. Unde Hebræi censent Eli® nomen StmiU sumptum cx illa populi ad Eliam acclamatione : «Dominus ipse csl Deus, Dominus ipse est Deus, » cap. win, vers. 39, nam antea cum vocatum fuisse *labcrscyth,* tradunt ¡idem in *Genesi magna,* cap. xxvn. Hinc S. Hieronymus, *Michza* cap. v : « Elias, inquit, idem csl quod Dominus Deus. »

Audi S. Isidorum, lib. VII *Orig.* cap. viu : «Elias interpretatur Dominus Deus. Ex futuri ergo presagio sic vocatur. Nam dum altercaretur in sacerdotio cum quadringentis sacerdotibus Baal, invocato nomine Domini, descendit ignis de cado super holocaustum. Quod cum vidisset omnis populus, cecidit in faciem suam et ait : Dominus ipse est Deus. Ex hac ergo causa tale prius nomen accepit, pro eo quod per cum postea cognoverit populus Dominum Deum : idem et fortis Dominus interpretatur, vel proplerca quod interfecit eosdem sacerdotes, vel propterea quod Achabi adversitatem toleravit. »

Bursum, « Elias» idem est quod « fortis Do-Tertia, mini, n ail S. Hieronymus, vel « Deus Domini, » ait Pagninus, quia sicut Moyses a Domino constitutus est Deus Pharaonis, *Exodi* vii, 1 ; sic ab eodem Elias constitutus est Deus Achabi cl Jczabelis : sicut enim Moyses decem plagas codesteset terrestres infligens Pharaoni, coegit cum dimittere Hebræos : sic et Elias omnia elementa commovit per stupenda miracula, quasi eorum esset Deus cl Dominus, quibus Achab ct Baalitas perculit, imo occidit.

Aliam causam tropologicam dal S. Ambrosius, Tr^io lib. 1 *De Cain* cap. ii, ubi Eliam hisce elogiis or-1 °*'

nat : » Victor passionum, inquit, ncc ullis captus *illecebris, qui* omnem istam secundum corpus *habitationem coelestis* puritate convcrsationisobduxerat, mentem regens, carnem subjiciens et regia quadam auctoritate castigans, nomine Dei vocatus est, ad cujus similitudinem se perfect® virtutis ubertate formaverat, et ideo non legimus de eo sicut de caderis, quia deficiens mortuus est.» Deo enim persimilis est, qui ab omni vitio purus ctsanctus est. Audi S. Dionysium, epist. ult. *ad S. Joannem Euangelistam,* Quæst. X : « Quicumque viri studiosi sunt, ab omni quidem rerum corporearum voluptate abducuntur; liberi autem ab omnibus malis, Deique amore impulsi, omnium bonorum pacem diligunt ct sanctimoniam; atque ab hac vita principium futur® faciunt, cum inter homines Angelorum vitam imitentur cum omni animi tranquillitate, Dei nominis appellatione digni, cum benignitate cæterisque virtutibus,» etc. Rursum, Eli® competit fortitudo Dei, quam depingens Isaías, cap. xxv, vers. 4, ait : «Factus es fortitudo pauperi, fortitudo egeno in tribulatione sua, spes a turbine, umbraculum ab æstu; spiritus enim robustorum quasi turbo impellens parietem. Sicut æstus in sili tumultum alienorum humiliabis, ct quasi calore sub nube torrente propaginem fortium marcescere facies. » Simili enim fortitudine Elias dejecit Achab, Jezabclem ct Baalitas, juxta illud *Eccli.* XLvni, 2 : « Irritantes illum (Eliam) invidia sua, pauci facti sunt; non enim poterant sustinere præcepta Domini. » Et paulo post : a Qui dejecisti reges ad perniciem, ct confregisti facile potentiam ipsorum , et gloriosos de lecto suo. »

EiiM . Sol. Porro Beda ct Angelomus in lib. IV *Reg.* cap. xxnb Qu*n ct S. Chrysostomus, hom. 3 *De Elia,* asserunt *Eliam* dici quasi id est solem, eo quod ipse fuerit sol Israelis ct curru igneo vectus sit in cœlum, indeque a poetis fingi solem vehi curru igneo, quem quia Phaethon solis filius regere nescivit, hinc sc et orbem combussit, de quo plura, lib. IV, cap. n. Hæc per alhisioncm dicuntur : constat enim *Elias* esse nomen llcbræum, non Græcum.Simili modo Nazianzenus Hebraicum nomen pascha derivat a Græco id est patior, quod in paschale passus sit Christus.

Eli* doUi' Quaeres *tertio,* quæ fuerint eximi® virtutes ct dotes Eli®, quibus debellavit idololatriam? Respondeo, *prima* ejus dos fuit vitæ innocentia, aus- Irritas el sanctitas. Audi S. lsidorum,lib. *De Ortu el interitu prophet.,* cap.xxxv : a Elias, inquil, sacerdos magnus atque propheta, habitator solitudinis, fido plenus, devotione summus, in laboribus foriis, industria solers, excellenti ingenio prædilus, in exercitatione disciplinen rectus, in sancta meditatione assiduus, metuque mortis intrepidus. »

SecuA*. Secunda Eliæ dos fuit solitudo ct contemplatio. Scceden^ enim in Carmelum vacabat orationi ct contemplationi, ibique Eliseuin et alios discipulos collegit quasi auctor vit® monastic® et eremitic®. Unde Cormelil® suum nomen el institutum ab Elia in monte Carmelo accepisse profitentur, do quo plura cap. xvm.

Tertia fuit ejus dicendi ct arguendi libertas, Tertii, qua inter cætera ait Achab regi ct Jezabcli in faciem, quod venundati sunt sub peccato, et quod Deus omnem corum stirpem exscindet, quodque canes lingent sanguinem Jezabelis, cap. xxi, 20.

Quarta, invicta animi patientia ct fortitudo, Qoiru. qua omnes regum cl idololatrarum persecutiones generose sustinuit et superavit, imo omnes sacerdotes Baal occidit, cap. xviir.

Quinta, zelus honoris et cultus divini, qui cum Qoiou. ad omnia certamina cum rege el Baalitis ineunda compulit, unde ipse ad Deum ait : «Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt pactum tuum filii Israel, etc., prophetas tuos occiderunt gladio, derelictus sum ego solus, ct quærunt animam meam, » cap. xix, vers. 14. Hinc Elias a nonnullis vocatur Angelus; ac de Joanne Baptista ait Angelus, quod præccdet Christum « in spiritu et virtute Eli®, » *Lucæ* i. Hinc raptus est Elias, ut prrocurrat Christum ad judicium, ccrtctquo contra Anlichristum, a quo proinde occidetur, ct martyrio laureabitur Jerosolymro; sed tertia die coram toto populo gloriose a morte resurget et conscendet in cœlum, uti dixi *Apocal.* ir, 3. Denique vide elogia Eli® apud *Eccli.* cap. xtviii, 1 : «Surrexit, inquit, Elias quasi ignis, et verbum ejus quasi facula ardebat. » Vide ibi dicta. Fuit enim Elias totus igneus et fulmineus.

Hinc allegorico Elias fuit typus Christi, qui vere fuit «Elias,» id est a Dominus Deus.» Christus, enim, instar Eli® magna certamina habuit dc fide Messi® cum Scribis et Pharisæis, ac continuas ab cis persecutiones sustinuit, tandemque mortem crucis, sed ab ea die tertia gloriosus resurrexit, ct die 40 in cœlum conscendit. Ita Angelomus, Eucherius, Rupcrtus ct alii.

Denique Elias fuit dux ct princeps Propheta- geju. rum cætcrorum : atque hac dc causa una cum Moyse legislatore apparuit in transfiguratione Christi, cique nomine omnium prophetarum testimonium perhibuit, quod ipso verus esset Messius ab eis prophetatus, *Matth.* xvu.

Tiie s d it f .s ,—oriundus exThcsba vel Thcsbe vico, silo in tribu Gad inter Jaaba ct Saron, ait Adrichomius in *Descript, terræ Sanctæ.* Hinc S. Epiphanius, Dorotheus, Isidorus, Metaphraslcs et alii in Vita Eli® docent Eliam natum in Thcsbe, qu® Arabi® est contermina. Audi S. Epiphanium : a Elias ex Thesbis erat c continente Arabi® : morabatur autem in Galaad, quoniam Thesbis erant ædes sacerdotibus consecrat® ac destinat®. » Sed clarius Melaphrastes : « Elias, inquit, a sacerdotibus (Hierosolymitanis scilicet, ad quos de visione consulendos Sobachus parens profectus est) appellatus estThesbiles, eo quod esset domus, quæ sorte obtigerat sacerdotibus in qua is habitabat,

virtutem exercens ab adolescentia, et flammeam cfllciens animam per ignem spirantem Spiritus Sancti gratiarn. d

Falluntur ergo Abulensis, Hugo, Lyranus, qui censent Eliam oriundum cx urbe Thebe, in qua occubuit Abimclcch Gedconis filius, *Judie,* ix, SO. Thebe enim erat in tribu Ephraim juxta Sichem, Thcsbe vero patria Eliæ crat trans Jordanem in Gnlaadile, puta in tribu Gad. Quare Elias videtur fuisse Gaddita, indeque nascendo viriles, fortes et militares hausisse spiritus. Tales enim erant Gadditæ juxta illud *Genesis* x l ix, 19 : «Gad accinctus (hoc enim Hebraice significat *Gad)* præliabitur ante eum, cl ipse accingetur retrorsum.*

Porro, *Thesbites* Hebraice idem est quod *captivans,* vel *convertens,* ait Angelomus ct alii. Elias enim captivavit et a convertit cor patrum in filios, ct cor liliorum ad patres corum, » ut ait *Malaeh.* cap. iv, vers. G. De nativitate ct educatione Eliæ hæc babel Dorotheas in ejus Vila : «Cum nascituras esset Elias, pater ejus Sabacha vidit illum ab angelis albicantibus salutari, ct igne tanquam fasciis involvi, ct flamina ignis voluti cibo ali, ct Hicrosolymara profectus, rem istam indicavit, dictumque illi est cx oraculo, nc timeret; fore enim ut puer nesciturus in luce habitaret, et quæ diccrct, firmam sententiam haberent, judicarctquc Israclcm in gladio ct igne.» Eadem habet S. Epiphanias ct Mctaphrastes in *Vita Eliæ.* Hinc Eliam perpetuam coluisse virginitatem consentiunt Patres, scilicet S. Hieronymus, lib. I *Contra Jovin.* ct adEuslochium, *Dc Ousted. Virgin.,* Ambrosius, lib. I *De Virgin.* Idem asserit S. Chrysostomus, lib. *De Virgin,* lomo V, S. Ephrein non uno loco : pulchre *Parœn.* I, tomo H, fol. 90, ait : «Donum optimum monachi est virginitas, curru ipsum ad cœlum cum Elia vehens; » ct fol. 91 : «Elias tc sua pelle caprina cooperiens in codos introducet. »

Eliis hæc igae vesalitus f

Virgines quoque vel cælebes fuisse Eliscum cæterosque Eliæ discipulos, non est dubium : quin ct cx ipsis plura pro vera Dei religione a Jezabelc occisos martyrii lauream adeptos esse, satis liquet (X cap. XVIII, vers. 13.

Porro, Elias non videtur fuisse sacerdos, ait Abulensis, Sanchez ct alii, quia non oriundus ex Levi, sex ex Gad : unde ct Scriptura nusquam oum vocat sacerdotem, uti vocat Jeremiam clZachariam patrem Joannis Baptistæ. S. Epiphanias tamen, S. Isidoras cl alii eum vocant sacerdotem, ortumque ex Levi, quia Levitas ct sacerdotes, cum propriam non haberent possessionem, spargebantur per omnes tribus, ut eas in fide et Dei cultu erudirent. Poterat ergo in tribu Gad nasci Elias Levita.

Denique Hebræi censent Eliam esso Phineos, filium Eleazari filii Aaron, sed errant, ut ostendi *Humer.* xxv.

Du habitatoribus Galaad. — Migravit Elias a patria sua Thcsbe in vicinam Galaaditim. Cur? Respondeo primo, quia Galaaditæ tunc valde corruptio erant moribus, idololatræ cl homicidae. Ivit ergo ad eos Elias, ul ipsos per fc ct suos discipulos ad meliorem frugem revocaret. Id liquet cx Osco propheta, qui sub Ozia rege paulo post Eliam prophetavit, ac cap. vi, vers. 8, sic ait : « Galaad civitas operantium idolum, supplantata sanguine. Et quasi fauces virorum latronum, particeps sacerdotum, in via interficientium pergentes de Sichem. » Vide ibi dicla.

Rursum, Galaad erat ferax rcsinæ, opobalsami cl aliorum aromatum, ex quibus conficiuntur emplastra et mcdicinæ ad curandos morbos et vulnera. Hinc représentai Prophetas, qui quasi medici spiritales animarum vulnera et ægriludines curant. Hoc est, quod ait Jeremías, cap. vin, vers. 22 : « Numquid resina non est in Galaad, aut medicus non est ibi? Quare ergo non est obducta cicatrix filiæ populi mei?» Unde ibi Chaldæus Paraphrastes vertit, *Desiderabam doctrinam Eliæ prophète, qui fuit de Galaad, cujus verba erant medicina.* Elias ergo ct Elissus, ali in Carmelo, Bethel, Jericho, Galgalis, sic ct in Galaad commorali sani, ut incolas ad verum Dei cultum traducerent, ul « ubi superabundavit delictum, superabundare! gratia,» *Rom.* cap. v, 20, ideoque ¡lisce in locis Collegia discipulorum, qui proinde « filii prophetarum » vocantur, instituit : unde ad cos spectat illud *Cantic.* iv, l : «Capilli lui sicut greges caprarum, quæ ascenderunt de monte Galaad. » Hac do causa Elias rapiendus in cœlum, Collegia hæc in Bethel, Jericho, Galgalis, etc., obivit IV *Reg.* xxii, ut suis discipulis valediceret, cosque iu aspero vitæ eremitica et cœnobiticæ studio prosequendo confirmaret. Ita Abulensis,

Vivit Dominus Deis Israel; in cujus conspectu STO, SI ERIT ANNIS HIS ROS ET PLUVIA, NISI JUXTA ORIS mei verba. — Non dubium est Eliam zelo æsluantem prius Achab regem monuisse de abdicando cultu Rial, et colendo Deo vero : sed cum ille surdas adhiberet aures, Elias a verbis ad verbera venit, ac totam terram percussit sterilitate, ul Achab et idololatræ discerent non Baal, uti ipsi putabant, sed Deum verum dare pluviam, messeti! cæleraquc terra) bona, ideoque ad hæc obtinenda eum invocarent, non Baal ; ail ergo : « Vivit Dominus, » id est juro per vitam Dei, quod non crit pluvia fecundans terram, nisi juxta meum beneplacitum, quando scilicet ego precibus meis cœlum ad pluendum aperiam, sicut nunc illud precibus meis clausi : Eliam enim precibus hæc omnia a Deo impetrasse docet Jacobus in *epist.* cap. v, vers. 17 : a Elias, inquit, homo erat similis nobis passibilis : el oratione oravit ut non plueret super terram, ct non pluit annos 1res ct menses sex. El rursum oravit, et cœlum dedit pluviam, et terra dedit fructum suum. »

In cujus conspectu sto. —Septuaginta, cui *astiti coram eo;* Chaldæi, *ante quern ministro, q. d.* Ego semper mente Deum habeo praesentem, conorquo

ni.

illum íinrre, laudare, revereri, cique per omnia placere, ideoque illum invocavi et invoco, ut mihi banc potestatem distendi laxandique pluvias, ad evertendum culluni Baal, concedat, uti de facto concessit. Nec enim Elias juraret it i fore, nisi i eus ci id concessisset, cumque fecisset quasi Dominum aeris. Unde exclamat Euchcrius : « Magna vis prophetico dignitatis, humanus sermo est, divinus effectus. In terris homo loquitur, ct impe-rio ejus cœlcslcs obediunt potestates. Commovit omnem creaturam unus sermo prophète, et miro modo humi sonans aera ccelumque concussit, turbatus est humani ministerii ordo, et asoculis instituta elementorum harmonia contabuit, cum sicco humidum, calido frigidum negaretur : sed elementa poenam suam tela suscipiunt, dummodo vel in salutchominum, vel in honore proficiat conditoris. »

Si erit annis ms ros et pluvia. — Hebraice si idem est quod *non.* Causam dat Auctor *De Mirabit. Script,* lib. II, cap. xv : a Quatenus, inquit, qui Deum per mala in terra exacerbassent, coeli clementia ct acris commoditate carerent. »

Nisi juxta oms mei verba, — ut nulla futura sit pluvia, nisi quando ego verbis et precibus meis illam adduxero. Concionatorie S. Chrysostomus, hom. 1 *DcElia,* ait cum cx rigido zelo vindicandi idololatriam, noluisse Deo (utpotc quem misericordem, facile precibus flectendum ad dandam veniam et pluviam sciebat) relinqui, sed sibi reservari ; utpote qui jam mentem obfirmarat dc non danda idololatris venia, nec pluvia. Quare ipsum tamdiu precibus Deum fatigasse, donec id ei concederet, quo obtento constanter ct severe edixisse : Juro per Deum, quod non pluet nisi quando ego voluero : non volam autem nisi sacerdotibus Baalitis occisis, et cultu Baal subverso, ut patet cap. xvni, vers.41. II ecS. Chrysostomus qui *homil.* 2, graphice hæc depingens ait : « Cum Elia' propheta sanctissimus populum pnevaricatum aspiceret, cumque Baal el lucos despecto Domino coli a sacrilegis pervideret; cumque creatore despecto figmentis seso nemoribusque omnis populus addixisset; zelo Dei commotus Judteam terram siccitatis sententia, ct pluviarum sterilitate addixit. Tunc subito anhelat terra, siccatur cœlum, sitiunt omnes, fontes arescunt, omnis humor ima petit, supera deserit, aer fervet, serenitas torquet, tranquillitas pœna est, æstuant noctes, dies arescunt, sata torrentur, arbusta ivgrotant, etc., iram Dei universa creatura testatur. »

Ven. J* **3. ABSCONDERE IX TORRENTE CaRITII. — Qllærct** enim te, quasi sterilitatis auctorem rex Achab, et si inven<*rit, occidet. Fuge ergo et late, ne in tuurn caput siccitatis causa revolvatur. Torrens Canili descendit de montibus Ephraim juxta urbem Phalesum, unde juxta eum multe erant caverne ct spelunca;, in quas se abdere poterat Elias. Hic ergo latuit per triennium siccitatis, pastus a corvis. Unde in ejus memoriam S. Helena ibidem ecclesiam exstruxit, teste Nicephoro, lib. VIII, cap. XXX. *Carith* Hebraico idem est quod *excisio, succisio,* quia hic Elias torno germina el sata per ariditatem a so inductam succidit. Undo S. Chrysostomus , homil. *De Petro ct Elia,* ait Eliam igneum ardorem cl quasi febrim terne induxisse : « Vix dum, ait, exierat sermo ejus, cum subito mutatur aer, cœlum æneuin factum, idemquo scrino in terrai viscera tanquam febris incubuit. Et c vestigio exaruerunt omnia, omnia solitudine ac vastitate horruerunt, herbo siccatæ sunt, plante simul ct arbores tum frugiferæ, tum steriles. »

Meminit hujus sterilitatis cl famis Menander historicus Gentilis, apud Josephum, lib. VIII, cap. vn, sed mutile et imperfecte, more Gentilium cum do rebus judaicis loquuntur. Ait enim famem hano durasse uno tantum anno, cum S. Jacobus,cap. v, 17, asserat eam durasse tres annos cl sex menses. Videtur hæc fames tantum fuisse in Israele, ejus enim idololatriam Elias puniebat. Quaro quod *Luca:* iv, 25, dicitur eam fuisse « in omni terra,» accommode accipe, scilicet in omni terra Achab regi subjecta, et peccatis idololatriæ ejus contaminata.

4. Corvisque præcepi,— id est instar procipien- Ven. i.
tis ordinavi, ct instinctum hunc cis indidi, ut tibi afferant panem. Ita Cajetanus.

G. Corvi quoque deferebant panem et carnes Ven.e.
MANE, SIMILITER PANEM ET CARNES VESPERI. — Corvus est avis vorax, inhumana, maligna; illa ergo Corri
usus est Deus ad cibandum Eliam, ul ostenderet ,lorra
se omnibus animalibus imperare , corumque indolem mulare el convertere eo quo lubet, ac ph
sanctis, qualis erat Elias, omnes creaturas Deo jubente servire cl obsequi. Sic corvi offerebant quotidie dimidium panem ad S. Paulum primum eremitam, integrum vero adveniente S. Antonio. Unde ad cum conversus S. Paulus ait : « Eia Dominus nobis prandium misit vere pius, vere misericors. Sexaginta anni sunt, cum accipio quotidie dimidii panis fragmentum, nunc ad adventum tuum militibus suis Christus duplicavit annonam. » Ita S. Hieronymus in *Vita S. Pauli.* S. Benedicius vero, corvo qui hora prandii ad sc venire ct cibum c manu sua sumere solebat, jussit panem veneno infectum a Fiorendo invido sibi submissum tollere,ct in locum, ubi a nemine inveniri posset, asportare : cui obediens corvus idipsum prostitit, uti refert S. Gregorius, libro II *Dial.* cap. vin, hujus corvi progenies ctiamnum superest, ac a Bcncdictinis continuo alitur in monte Cassino.

Porro quod corvis potius quam aliis avibus Deus usus sit, causa litteralis fuit, quo<l corvi ament loca solitaria, ac præsertim torrentes, eo quod siccissimo ct calidissimo sint naturo. Undo *Proa.* XXX, 17, dicitur : « Oculum qui subsannat patrem, etc., effodiant eum corvi de torrente. »

Corvis ergo, quasi maximo obviis avibus, usus

fuit ad alendum Eliam in torrente Carith, ut cx corvo cibum, ex torrente polum in tanta omnium siccitate caperet. Aqua enim ad potum sufficit, estque potus maxime naturalis, quo ante Noe omnes prisci usi sunt.

Tropolo- Tropologico vide hic, ct reverere miram Rei in suos tideles providentiam : corvi enim Deo instigante quotidie bis apportabant panem ct carnes Eliæ, scilicet mane ad prandendum, cl vespere ad comandum. Angeli autem hos paneset carnes apparabant, ideoque meliores et sapidiores erant nostris, qui a pistoribus et cocis apparantur, juxta illud *Psal.* lxxvii, 25 : « Panem Angelorum manducavit homo : » mox eosdem corvis ad Eliam deferendos dabant, cosque continebant ne illos attingerent, ac impellebant ut ad Eliam intactos deferrent. Nam ul in Vila S. Onuphrii legimus, Deus el Angeli singularem habent curam eremitarum, qualis erat Elias, eo quod ipsi omnia deseruerint, cl ab omnibus sint deserti, juxta illud : « Tibi derelictus est pauper, orphano tu eris adjutor,» *Psalm.* ix, vers. !I. Quocirca S. Rasilius, hom. 8 *in Divites avaros :* « Carmelus, ail, mons sublimis ac desertus Eliam habuit, cui viaticum cibusque fuit spes in Deo; cl cum ita viveret, fame tamen exstinctus non est, sed avium rapacissimi corvi cibum ei attulere, et qui alienas solebant escas invadere, viro justissimo ministri fuere : naluræ quoque obliti, in pane carneque ei afferendis Dominico precepto paruerunt. »

Et causes. — Deus ergo non lanium panes ad vitam necessarios, sed etiam carnes ad lautitiam pro obsonio Elice submittebat. Quierit Abulensis quid comederit Elias diebus jejuniorum, quibus non licet vesci carnibus; ac respondet eum comedisse quidquid corvi afferebant : Deus enim mittendo carnes ad Eliam, hoc ipso cum eo in jejunio dispensabat, volebalque ut eas comederet, ac dono suo tam liberali frucrelur, ne frustra eas misisse videretur.

Allego- *r,cr'* Allegorico S. Prosper, lib. H *De Prædict. ct promiss,* cap.xxvni : « Panis Eliæ, inquit, est corpus Christi, quod Judæi ut corvi gentibus ministrarunt, carnem in crucis ligno decoctam gentibus préparantes, ac ut corvi una ct raucisona voce clamantes ad Pilatum: Crucifige,crucifige eum.»

Aliter S. Augustinus, serin. 101 *De Tempore,* ubi omnia gesta Eliæ allegorico applicat Christo cl Ecclesiae: * B. Elias, inquit, typum habuit Domini Salvatoris. Sicut enim Elias a Judæis persecutionem passus est, ita et verus Elias Dominus noster ab ipsis Judæis reprobatus est et contemptus. Elias reliquit gentem suam, el Christus deseruit Synagogam. Elias abiit in deserto, et Christus venit in mundum. Elias in deserto corvis ministrantibus pascebatur, ct Christus in deserto mundi hujus gentium fide reficitur. Corvi enim illi, qui beato Eliæ jubente Domino ministrabant, gentium populum figurabant. Propterea el de gentium Ecclesia dicitur : Nigra sum sed formosa, filiæ Jerusalcm. Unde nigra? Ecco in iniquitatibus conceptus sum, elin deliciis peperit me mater mea. Unde formosa? Asperges me hyssopo, ct mundabor; lavabis me, el super nivem dealbabor. » Et mox : a Vere Ecclesia gentium corvis similis crai, quando viventem Dominum contemnebat, ct ante acceptam gratiam, velut morticinis cadaveribus, idolis ministrabat. »

Symbolice Auctor *Mirabit.* S. *Scrip,* apud S. An- Syabuii-
gustinum, lib. Il, cap. xvn : a A corvis, ait, ministrari prophet® prœcipitur, ut scilicet culpam, quam in diluvio commiserat in terra, purgare avis illa videretur, dum ul fidelis minister edicitur Eliæ, qui négligeas et fallax erat ante Noe. Præterea quoquo in hoc ministerio illud etiam ostenditur, qualiter homo si non peccasse!, etiam infructuosorum animalium nunc ministeriis uteretur. Unde vero eas carnes et panes ille corvus detulerit, ipse viderit qui tale officium committebat. In quo tamen intuendum est, quod ex aliquorum hominum scientium aut nescientium industria coivi hæc acciperent, qui coelos panes el carnes quaslibet qualitercumque præparabant. »

9. Vade in Sarepht a Sidoniorum. — Urbs hæc sita cr.it inter Tyrum et Sidonem in via publica, non procul a littore maris, et ab Eleuthero fluvio, duobus milliaribus distans a Sidone. Dicta est *Sarephta,* id est *conflatoria,* a {py *tsaraph,* id est *conflare,* quod in ea essent officili® conflatori® vasorum ex ære, ferro aliisque metallis.

Jubet ergo Deus Eliam extra Israelis fines et Achab persecutoris sui dominium, abire in ditionem Sidoniorum, ut ibi sub rege gentili secure et quiete degeret. Rine allegorico Elias significat Christum, qui persecutionem patiens a Judæis, Evangelium suum transtulit ad gentes, uti explicat ipse Christus, *Luca* iv, 25.

Audi Auctorem *Mirabit. S. Script.* lib. 11, cap. xvni : « Idcirco ad Sarephtam Sidoniorum saturandus propheta mittitur , ut per illum bona ct fidelis vidua pasceretur. Ne vero quem moveat, quod Sidoniorum terra hanc eamdem plagam pariter cum Israel perpessa crat, dum inde Jezabel persecutrix prophetarum , et totius vindici® et facinoris causa, Sidoniorum regis tilia paternam originem ducebat. »

PILECEPI ENIM IBI MULIERI. — « PræCepI, » id CSt ordinavi, disposui, providi : non enim proprie Deus præceperat viduæ, cum ei non esset locutus, imo vidua petenti Eliæ frustum panis, negavil se illud habere vers. 12. Si quis tamen contendat Deum revelasse viduæ adventum Eliæ, ac jussisse ut eum exciperet ct pasceret eo modo quo Elias postulaturus crat, non repugnabo. Euii hæc mulier gentilis, nipote Sidonia, sed religiosa et devota, ail S. Chrysostomus, hom. 3 De £/ia, cl Abulensis, *Quæst.* XXIV.

12. Er COLLIGO DUO LIGNA, UT FACIAM (coquam) Vert. U ILLUM MIHI ET FILIO MEO, UT COMEDAMUS ET MORIAMUR, — *q. d.* Postquam modicum hoc farinæ co-

mcdcrimus, moriemur fame, quia non habemus aliud quod comedamus.

Allegorico S. Augustinus, serm. 101 *fíe Temp.* notat « duo ligna » significare crucem Christi ; in ea enim sunt duo ligna, scilicet unum erectum, alterum transversum. « Ideo, inquit Augustinus, duo ligna colligebat, quia in typo Elia Christum excipiebat. Duo ligna volebat colligere, quia crucis mysterium desiderabat cognoscere. Crux enim Domini Salvatoris duobus lignis aptata est, ideo duo ligna colligebat vidua illa, quia in illum qui in duobus lignis pependit creditura erat Ecclesia. Dixit ergo vidua illa : Colligo duo ligna ut faciam cibum mihi et filio meo, ct manducabimus, ct moriemur. Verum csl, fratres dilectissimi, nemo in Christum crucifixum credere merebitur, nisi huic sáculo moriatur: nam quicumquc corpus Christi digne manducare voluerit, neceóse csl ut moriatur proteritis, ct vivat futuris. »

Et filio meo, — sic et Chaldæus; hoc enim est Hebraice '33*7 *libni.* Verum Septuaginta aliis punctis legentes *lebanai,* vertunt, *filiis meis ;* significant ergo eam plures habuisse filios, quibus panem eripuit, ut daret Eliæ. Eo major fuit ejus virtus. Ita Eucherius.

ven u. 13. Verumtamen midi primum fac de ipsa farinula SUBCINERICIUM PANEM, — qui Scilicet Sub Cìnere festinato citoque coquitur, ut prosenti urgentique fami Elico statim succurreret. Sic Abraham Angelis festinantibus coxit panes subcinericios, *Genes,* xvm, 6.

Mystice Eucherius : « Panis subcinericius, inquit, est pœnitenlium satisfactio, juxta illud *Psal. ci :* Quia cinerem sicut panem manducabam, et potum meum cum fletu temperabam; his enim satisfactionibus Dominiis sc pasci hortatur. »

Mnu primum fac. — Causam datS. Prosper, part. Il *Prædict.* cap. xxix : « Ut misericordia, ait, primum occupet locum, quam præire ante faciem Dei Scriptura testatur; cx ipso enim omnis copia. » Sic S. Ludovicus, rex Francia, priusquam ipse pranderet, centum pauperibus prandium dabat.

v»rt. 15. **15. Q(jæ ABIIT, ET FECIT JUXTA VERBUM** El l e. — Mira fuit hujus vidua fides, obedientia, liberalitas, ut modicum farina sibi ad vitam necessarium daret Eliæ qui famem hanc induxerat. Unde exclamat Eucherius : a O magnificum mulieris animum, o immutabile mentis propositum, o vere venerabile per saecula factum! poculum petit, mox offert : et quod regibus jam forsitan deerat, quod divites non habebant, hoc vidua ex abundantia erogabat. Pascit pane, quæ cum filio die postero crat moritura, nec habere se negat ; sed fatetur simpliciter, nec metuit prodere veritatem, et non tam postulanti, quam quadammodo exigenti omnem causam pandit in medium ; quantitatem victus, et numerum personarum, ut nou tam hospitem velit habere quam judicem, n Et inferius : « Erat m illo tempore spectaculum angelis hominibusque gratissimum, quod inter gentes in terra profana vidua mulier jam tunc esset filia Abrah® multo hospitalior ipso parente, mullo humanior fidei genitore. Erat quidem Abraham hospitalis, cl erga peregrinos magno detentus affectu; sed crat vere opulentus, erat dives. » Et paulo post : a Studio humanitatis omnem vim despexit naturalis affectus, non de sc, non dc parvulis sollicita : nihil eam a mentis proposito revocavit, nec proprii sexus infirmitas, nec materna erga parvulos viscera pietatis : occidit in se naturo officia hospitalitatis intuitu, el effectus est devotus erga hospitem matris animus filiorum crudele sepulcrum. »

16. Et ex illa die hydria farinæ non defecit, **ET LECYTHUS OLEI NON EST IMMINUTUS, — IIOH pCT** rarefaclioncm, sed additionem nova farinæ cl olei continuam, ait Abulensis. Unde cx eo deinceps sustentata fuit vidua cum filio, quin cl Elias ipse, ut patet vers. 20. Merebatur hoc fides ct sanctitas Eliæ, item inobedientia el eleemosyna viduæ, qua modicum farinæ quod habebat, dederat Eliæ. Ita S. Prosper, lib. Il De *Prædict. ct promiss.* cap. xxix, quem audi : « Sic anima feneratur Deum, sic dum dat in necessitate, sibi consulit ad salutem. Sic repletur anima quæ corpore abscedente Domino, castigantem diligens, unius lliori fidem pudico amore custodit, sacramento farris el olei unctione munita, secura exspectans gratam pluviam, cum ei dixerit Dominus : Euge, serve bone, quia in modico fuisti fidelis, intra in gaudium Domini tui. »

Audi ct Eucherium libcralilatein ct virtutem hujus viduæ admirantem, ct hoc elogio remunerantem : a Facta est igitur manus viduæ perenne torcular, et mola jugiter fundens. Ecquid dico mulieris manum? In verbo prophetæ tota domus viduæ piorum cellarium facta est. Non ibi ros, non pluvia, non veris aura, non callidi soles, non nimbus necessarius, non aratrum, non agricola, non colonus, sed omnia ct in omnibus sermo propheta affatim viduæ ministrabat. » Pascentem se viduam pavit Elias.

AudiS. Hieronymum, epist. 10 *ad Furiam :* « Recordemur viduæ Sarcphtanæ, quæ el suæ ct filiorum saluti Eliæ protulit famem, ut in ipsa nocte moritura cum filio superstitem hospitem relinqueret, malcns vitam perdere, quam eleemosynam ; ct in pugillo farinæ seminarium sibi messis Dominica praparavit. Farina seritur, ct olei capsaces nascitur : in Judaa frumenti est penuria : granum enim tritici ibi mortuum fuerat, cl in gentium vidua olei fluenta manabant, n Simili modo S. Euthymius (cujus sanctitas toti orbi sub Justiniano Imperatore inclaruit) farina in monasterio deficiente, illam multiplicavit, dicens : a Bono estote animo : quantum enim egentibus impertilis, duplum nobis Dominus elargietur. Spero cniin, quod sicut olim hydria farinæ non defecit, ita nunc minime sit defectura. » Ita Eustachius in ejus Vita, ct ex eo Baronius, anno Christi 504. Pari ratione Ma-

symas Anachoreta instar Elire in duobus doliis pro pauperibus multiplicavit frumentum, ct oleum, ut refert Theodorctusin *Histor. Religiosa,* xiv, quem audi : « Hospitum autem et pauperum tam alacri animo curam gerebat, ut patefaceret portas omnibus qui aderant. Dicitur enim habuisse duo dolia : unum quidem frumenti, alterum vero olei. Ex hissemper quidem suppeditabat omnibus egentibus : habebat autem ca semper plena benedictione, quæ data est viduæ Sarephlantc, ct immissa fuerat in hæc dolia, ipse enim Dominus omnes opes effundit in omnes eos qui ipsum invocant : ct sicub illius hydriam, ct guttam jussit scaturire, præbcns manipulos seminum hospitalitatis, ita etiam huic viro admirabili exhibuit suppeditationem , quæ cx æquo respondebat ejus animi alacritati. »

Similia sæpe fecit S. Joannes Eleemosynarius Archiepiscopus Alexandrinus, teste Lconlio in ejus Vita. Unde ejus axioma erat : « Quo plura erogo in pauperes, co plura semper ct majora a Deo recipio.n Unde S. Basilios homil. *Dc Eleemosyna,* cum comparat puteo, vel fonti qui quo plus aquæ effundit, eo amplius aquæ ebullientis admittit et recipit. Vide S. Chrysostomum, hom. cui titulus : *Quod eleemosyna sit ars omnium (incestuosissima.*

Allcgorice, hydria farinæ significabat panem Eucharistias, qui quotidie a fidelibus comeditur, nec tamen consumitur, aut deficit unquam. Ita Lanfrancus, Algerus ct alii scribentes contra Bercngarium.

QUOD LOCUTUS FUERAT IN MANU ELLE, — id CSt, per Eliam : manus enim est instrumentum instrumentorum; unde notat causam instrumcnlalem; talis enim respectu Dei fuit Elias.

Veri. 17. 17. Ægrotavit filius mulieris matris familias, — puta viduæ jam diet® : h<ec enim mortuo marito crat sola materfamilias. Permisit, vel immisit hunc morbum Deus puero hoc fine, ut mortuus ab Elia suscitaretur; itaque Eliæ fides ct virtus apud Achab ct Baalitas splendesceret. Ita Eucherius ct alii. Audi S. Augustinum *ad Simplician.* Quœst. V : « Non malefaciendi causa morlificavit filium ejus, sed exhibendi miraculi ad gloriam nominis sui, quo tantum prophetam, ct tunc viventibus, cl posteris commendaret. Sicut dicit Dominus, non ad mortem mortuum fuisse Laxarum, sed ut glorificaretur Deus in Filio, ct ideo consequentia probant, et ipsa etiam fiducia, qua credidit Elias non ad hoc illud contigisse, ut acerbo luctu ejus hospita affligeretur, sed potius ad hoc factum esse, ul Deus magnificentius ostenderet viduæ, qualem Dei famulum suscepisset. »

Nonnulli censent hunc viduæ filium suscitatum ab Elia fuisse Jonam prophetam, a Tradunt Debrai, inquit S. Hieronymus in præfat. *in Jonam,* hunc esso filium viduæ Sarephlanie, quem Elias propheta mortuum suscitavit, matre postea dicente ad cum : Nunc cognovi quia vir es tu, et verbum Dei in ore tuo est veritas; ct ob hanc causam etiam ipsum puerum sic vocatum. Ama' thi enim in nostra lingua veritatem sonat, et ex eo quod verum Elias loculus est, ille qui suscitatus csl filius esse dicitur veritatis. j› Sic ipse, utique recitando non probando. Jonas enim Hebræus erat, hic vero filius crai Sidonius. Vide dicta proœmio in *Jonam.*

18. Ingressus es ad me, ut rememorarentur iní- ven. ia
QUITATES ME.E, ET INTERFICERES FILIUM MEUM, — 7. *d.* Num venisti ad me, o Elia, tanquam minister Elohim, id est, Dei summi judicis et vindicis, ut ad tuum ingressum puniar morte filii? Videbat enim ipsa Eliam quasi ministrum Dei punire scelera et scelestos, ul cum toti Israeli ob cultum Baal induxit sterilitatem tl famem. Est enim naturalis quasi antipathia inter sanctitatem et iniquitatem , ac inter sanctos el iniquos, ut una prædominans aliam excludat cl quasi interimat. Sic Eliæ severa sanctitas, el sancta severitas videbatur hic elidere omnem iniquitatem familiæ viduæ, ac in ejus punitionem occidere viduæ filium. Notat Theodorelus humilitatem el pœnilcntiæ spiritum in hac vidua, quod mortem filii suis peccatis ascribat; ideoque meruit eum resuscitari. Audi Theodorelum hic, *Quæst.* LU : a Sunt, inquit, admiratione digna verba viduæ : tuo, inquit, lumine aperta sunt mea peccata, quæ occulta erant. Non dixit, fuisti mihi malum auspicium; mala conciliavit mihi tuus adventus; sed potius suis peccatis tribuit quod acciderat. Tantum enim ei profuit prophclæ doctrina : » quasi præ humilitate doluerit, se prophetam in domum suam indigne suscepisse.

21. Et expandit se, atque mensus est super pue- Sl*
rum. — Hebraice TtlDTP *iitmodcd,* id est *seipsum admensus est* (est enim conjugationis *Ilitpacl,* quæ notat actionem reflexam agentis in scipsum), super puerum commensus est, el coaequavit seipsum puero, scilicet os suum ori pueri, manibus .manus, pectus pedori, tibias tibiis, pedes pedibus applicando, el quoad fieri poterat per contractionem coæquaudo. Unde Chaldæus vertit, *coarctavit sc super puerum;* Septuaginta, tn/tavtt *puero ter;* Vatablus, *incubuit puero.*

Quæres, cur id fecit Elias? Respondeo : Vari® fuere causæ. *Prima* ethica ct pathetica, ut ostendercl eximium suum in viduam ct filium ejus amorem, indeque dolorem dc ejus morte. Quos enim sumine diligimus, hos amplexamur, arcteque complectimur, nec nos ab eis avelli patimur, quasi eis nostras vires, spiritum cl vitam inspiraro velimus. Sic S. Ambrosius, *Orat, fùnebri in obitu fratris sui Satyri,* idem se illi fecisse commemorat : « Nihil, inquit, mihi profuit ultimos hausisse anhelitus, nihil flatus meos inspirasse morienli. n p"r^. Cima,

Scanala physica causa fuit, ait Abulensis, quod Elias hoc suo in puerum incubitu, cl insufflatione volebat corpus ejus cx morte frigidum calefacere, itaque disponere ad animam vitamquo recipien- Secanb.

dam, sicut *disponil* mater corpus embryonis in ulero, ut Oeus deinde jam calefacio ct disposito, infundat animam rationalem; hoc cnim est opus solius Dei, matris vero opus est materiam disponere. Sic gallina ova incubando calefacit, ut deinde in pullos formentur et animentur.

Tutu. *Tertia* symbolics, ut ostenderet quam ardua ct difficilis res esset mortuum e morte suscitare ad vitam. Unde idem fecit Elisœus imitans Eliam magistrum suum, IV Reg. iv, 31. Rursum, ut liqueret quanta esset distantia inter miracula Elite et Christi : Elias enim laboriose se fatigando et sudando suscitavit mortuum; Christus vero facillime solo jussu et verbo, utpote mortis vitaque Dominus.

Onarti. *Quarta* theologica, ut sancti corporis sui contactu cadaver pueri Deo commendaret, ait Serarius. Corpora enim sanctorum non tantum viva sunt, sed ct vivifica ; adeo ut corpus Elisei jam mortui mortuum suscitant quondam a latronibus occisum, qui in sepulcrum Elisei projectus, dum sacra ejus ossa tetigisset, divina virtute revixit, uti narratur IV *lieg.* xm, 20. Aliam magisque propinquam causam dat Abulensis : Elias, ait, 1er puero incubuit : nam primo ei incubuit orans Deum, ut cum resuscitaret : sed cum id videret non fieri, secundo incumbens puero, oravit ferventius. Verum cum nec tum quidem surgeret puer, tertio eidem incumbens oravit ardentissime, sicque tandem vitam puero impetravit. Idem fecit Eliseus. Idem nos imitari el facere convenit. Deus cnim in rebus arduis vult sæpius et ardentius rogari, ut illud ferventibus, et zelo quasi armatis et inflammatis precibus ab co extorqueamus. Hoc cnim res meretur, sicque crescit nostra devotio, virtus ct meritum. Atque hic est fructus perseverantias et orationis perseverantis, se seque intendentis ct ardentis.

Jainu. *Quinta* mathematica ; ut cnim corpus majus æquetur minori, debet illud amplecti, ac vicissim minus majori se subjiciat, oportet. Id patet in circulo minori incluso in majori. Hic cnim subjicit sc majori: unde major cum amplectitur ct propoilionalitcr sibi æquat, quia ulerque idem centrum ambit, et ad illud circumcirca gyrat, ita ut nulla linea diamclralis a majori circulo ad centrum duci possit, nisi illa prius circulum minorem intermedium secet ct perlranseat. Quare nulla pars in circulo majori assignari potest, cui non pars similis ct proportionalilcr aqualis in minori respondeat. Quare docemur, quod ut inferiores Superioribus uniantur, ct quasi adaquentur, nccesse sit ut Superiores ad inferiores se per amorem inclinent, cosque complectantur; inferiores vero Superioribus debita obedientia, ct subordinatione sc submittant et substernant. Ila ergo sunt duæ virtutes sublimes, quæ omnia complanant, adaquant ct uniunt, nimirum charitas et humilitas. Sicut Elias charitate amplexans puerum, et puer naturaliter se submittens Elia, ei se quasi adaquavit, itaque ab eo animam, spiritum et vitam recepit.

Allegorica!» ct praecipuam causam dat S. Pro- Alieni,
spolparle 11 *Prædict.* cap. xxxi, scilicet, ul Elias “
suo gestu repraesentaret mysterium Incarnationis, quo Dei Filius suam deitatem commensus est, ct quasi coaequavit nostra humana natura, quam assumpsit, ut per eam nos peccato mortuos vivificaret. « Elias ct post cum Eliseus, ait Prosper, ul mortuum parvulum suscitaret, juvenilia membra contexit. Et Dominus Jesus seipsum exinanivit formam servi accipiens : parvum sc illi paivo coaptavit, ut efficeret istud corpus humilitatis nostra conforme corpori gloria sua. Jacens subter se frigidum suo calore succendit : similiter et noster Salvator Dominus mundum, a cujus calore non csl jam qui sc abscondat. Insufflavit ille tertio jacenti, ut trina confessio infunderetur credenti : sic suscitatus est mortuus, dum a morte perpetua justificatus est impius. »

Unde Chaldæus vertit, *coarctavit se super pusrum;* Septuaginta, *insufflavit ter in puerum.* Sicut enim gallina incubat ovis, totamque sc super ea expandit, et quasi commensurai, ut ea calefaciat el vivificet : sic ct deitas Christi se expandit super totam humanitatem nostram, eique quasi scipsam admensa est et coaquavit, ut eam frigidam calefaceret , exanimem animaret, mortuam vivificaret : singula enim hominis membra omnesque anima potentia per peccatum spiritaliter erant mortua, frigida, arida ct exanimes; quare in singulas deitas incumbens, insufflavit in eas, ct inhalavit spiritum gratia et vita spiritualis. Tertio autem Elias incubuit puero eique seipsum coarelando admensus est, quia Christus tertio seipsum coarctavit, ct commensus est humana natura, scilicet primo in utero ; *secundo,* in prasepio ; *tertio,* in cruce : itaque mortuum genus humanum vivificavit, eique spiritum charitatis, paupertatis, ct patientia inspiravit, « ct cum clamore valido ac lacrymis pre. ei offerens, exauditus est pro sua reverentia. » Ita Lyranus, Angclomus, Eucherius, Salianus.

AudiS. Augustinum, serm. 201 *Dc Temp.*:« Filius vidua defunctus jacebat, quia filius Ecclesia, id est populus Gentium, inultis peccatis ct criminibus mortuus est. Orante Elia filius vidua suscitatur, veniente Christo filius Ecclesia, id est populus Christianus, de carcere mortis reducitur; Elias inclinatur; in oratione, ct vivificatur vidua filius; ct Christus procumbit in passione, el suscitatur populus Christianus. » Et post nonnulla : « Nam quod tribus vocibus inclinatur, mysterium Trinitatis ostenditur. Vidua cnim filium, id est populum Gentium, ncc solus Pater sine Filio, nec Pater et Filius sine Spiritu Sancto; sed tota Trinitas suscitavit. Denique hoc etiam in sacramento Baptismatis demonstratur, dum tertia vice vetus homo mergitur, ut novus surgere mereatur. » Hoc igitur est verbum obbrevialum, de quo

Apostolus, *Boin.* ix, 28 : « Ut quod cœlo non capiebatur, presepio caperetur, ail S. Cyprianus, lib. II *Contra Judíeos,* cap. in, nimirum Verbum infans , puer sapiens, Deus lactens.

Tropologica causa fuit, ul ostenderet Elias virum zelosmn ct charitate flagrantem, qui convertere satagit aniinas vitiis et concupiscentiis mortuas, debere per magnam compassionem, commiserationem ct zelum iis quasi se coæqu.ire ct commetiri, ut cis frigidis ct torpentibus spiritum vile inhalet: peccator enimcslquasi cadaver mortuum ct frigidum : quare ingenti ct crebro contionatoris , confessarsi ct monitoris ardore opus csl, ul calorem pccnitentiœ ct devotionis ei aspiret, quo ad vitam gratiæ a Deo recipiendam sc disponat. Sic cnim ignis frigidum lignum prius calefacit, ul deinde illud igniat, ct gallina ova diu calefacit, ut animentur. Ita faciebat Paulus dicens : « Factus sum infirmus infirmis, ut infirmos lucrifaciam. Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos, » I CorinlA. ix, 22. El: « Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, cl ego non uror?» II *Corinth.* xi, 29. Et: « Filioli mei, quos iterum parturio, donec formelur Christus in vobis, » *Calai.* iv, 19.

Tropologice.

Anagogica causa fuil, ut significarci Christum in resurrectione commensurum, cl quasi coæquaturum nos su e gloriæ et corpori glorioso, juxta illud : a Reformabit corpus humilitatis nostre, configuratum corpori claritatissuæ,* *Philip.* m,21.

‹lce‹

22. Et REVERSA EST AMBA PLERI IXTRA BUM. — Ven.» a Reversa , » scilicet e limbo. Hinc palet animæ hominis immori ditas. Rie puer est primus ab origine mundi a morte ad vitam suscitatus, nec cnim alium co priori m suscitatum legimus. Ita Cajelanus. Denique cœnaculum, sive locus in quo Elias hunc puerum c morte suscitavit, etiamnum ostenditur, ait Adrichomius, in Sarephta.

CAPUT DECIMUM OCTAVUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Elias sistit so regi Achat), ct non so, sed ipsum suis idolis turbasse Israelem asseverat. Mox, vers. 21, *miraculo evocationis ignis c calo in victimam certat aim prophetis Baal, vineensque jubet omnes mactari. Denique, vers.* 41, *pluviam Israeli a se siccitate damnato indeque fecunditatem restituit.*

1. Posi dies mullos facium csl verbum Domini ad Eliam, in anno terlio, dicens : Vade, el ostende te Achab, ut dem pluviam super faciem terræ. 2. Ivit ergo Elias, ul ostenderet sc Acbab : eral aulem fames vebemens iu Samaria. 3. Vocavilque Achab Abdiam dispensatorem domus suæ. Abdias autem limebai Dominum valde. 4. Nam cum interficeret Jezabel prophetas Domini, tulit ille centum propbetas, et abscoudit cos quinquagenos et quinquagenos in speluncis, el pavit eos pane ct aqua. 5. Dixit ergo Achab ad Abdiam : Vade in terram ad universos fontes aquarum, el in cunctas valles, si forte possimus invenire herbam, et salvare equos et mulos, el non penitus jumenta intereant. G. Diviserunlque sibi regiones, ut circuirent eas : Achab ibat per viam unam, et Abdias per viam alteram seorsum. 7. Cumque esset Abdias in via, Elias occurrit ei : qui cum cognovisset cum, cecidit super faciem suam, et ait : Num tu es, domine mi, Elias? 8. Cui ille respondit : Ego. Vade, ct dic domino tuo : Adest Elias'. 9. Et ille : Quid peccavi, inquit, quoniam tradis me servum tuum iu manu Achab, ulinterficiat me? 10.Vivit Dominus Deus tuus, quia non est gens aut regnum, quo non miserit dominus meus te requirens? el respondentibus cunctis : Non est hic : adjuravit regna singula et gentes, eo quod minime reperireris. 11. Et nunc tu dicis mihi : Vade, et dic domino tuo : Adest Elias. 12. Cumque recessero a te, Spiritus Domini asportabit te in locum quem ego ignoro : el ingressus nuntiabo Achab, el non inveniens te, interficiet me: servusaulem tuus timet Dominum ab infantia sua. 13. Numquid non indicatum est libi domino meo, quid fecerim cum interficeret Jezabel prophetas Domini, quod absconderim de prophetis Domini centum viros, quinquagenos ct quinquagenos in speluncis, ct paverim cos pane et aqua? 14. Et nunc tu dicis : Vade, et dic domino tuo : Adest Elias : ut interficiat me? 15. El dixit Elias : Vivit Dominus exercituum, ante cujus vultum sto, quia hodie apparebo ci. 1G. Abiit ergo Abdias in occursum Achab, el indicavit ei : venilquc Achab in occursum Elias. 17. Et cum

vidisset eum, ait : Tune es ille qui conturbas Israel ? 18. Et ille ait : Non ego turbavi Israel, sed tu, et domus patris tui, qui dereliquistis mandala Domini, et secuti estis Baalim. 19. Verumtamen nunc mitte, et congrega ad me universum Israel in monte Carmeli, el prophetas Baal quadringentos quinquaginta, prophelasque lucorum quadringentos, qui comedunt de mensa Jezabel. 20. Misit Achab ad omnes filios Israel, et congregavitprophclas in monte Carmeli. 21. Accedens autem Elias ad omnem populum, ait : Usquequo claudicatis in duas partes? si Dominus est Deus, sequimini eum : si autem Baal, sequimini illum. El non respondit ei populus verbum. 22. Et ait rursus Elias ad populum : Ego remansi propheta Domini solus : prophclæ autem Baal quadringenti cl quinquagenla viri sunt. 23. Dentur nobis duo boves el illi eligant sibi bovem unum, et in frusta cædentes, ponant super ligna, ignem autem non supponant : el ego faciam bovem alterum, ct imponam super ligna, ignem autem non supponam. 24. Invocate nomina deorum vestrorum, elego invocabo nomen Domini mei : et Deus qui exaudierit per ignem, ipse sil Deus. Respondens omnis populus ait : Optima propositio. 25. Dixit ergo Elias prophetis Baal : Eligite vobis bovem unum, et facile primi, quia vos plures estis : et invocate nomina deorum vestrorum, ignemque non supponatis. 2G. Qui cum tulissent bovem, quem dederat eis, fecerunt : etinv ocabant nomen Baal demancusquc ad meridiem, dicentes : Baal, exaudi nos. Et non crat vox, nec qui responderet : transilicbantque altare quod fecerant. 27. Cumque esset jam meridies, illudebat illis Elias, dicens : Clamate voce majore : Deus enim est, et forsitan loquitur, aut in diversorio est, aut in itinere, aut certe dormit, ut excitetur. 28. Clamabant ergo voce magna, ct incidebant se juxta ritum suum cultris et lanceolis donec perfunderentur sanguine. 29. Postquam autem transiit meridies, et illis prophetantibus venerat tempus quo sacrificium offerri solet, nec audiebatur vox, nec aliquis respondebat, ncc attendebat orantes; 30. dixit Elias omni populo: Venite ad me. El accedente ad se populo, curavit altare Domini quod destructum fuerat. 31. Et tulit duodecim lapides juxta numerum tribuum filiorum Jacob, ad quem factus est sermo Domini, dicens : Israel erit nomen tuum. 32. Et ædifîcavit de lapidibus altare in nomine Domini : fecitque aquæduclum, quasi per duas aratiunculas, in circuitu altaris, 33. cl composuit ligna : divisitque per membra bovem, et posuit super ligna. 34. Et ait : Implete quatuor hydrias aqua et fundite super holocaustum et super ligna. Rursumque dixit : Etiam secundo hoc facite. Qui cura fecissent secundo, ait : Etiam tertio idipsum facile. Feceruntque tertio. 35. Et currebant aquæ circum altare, et fossa aquæduclus repleta est. 3G. Cumque jam tempus esset ul offerretur holocaustum, accedens Elias propheta, ait : Domine Deus Abraham, el Isaac, et Israel, ostende hodie quia tu es Deus Israel, et ego servus tuus, el juxta præceptum tuum feci omnia verba hæc. 37. Exaudi me, Domine, exaudi me : ut discat populus iste, quia tu es Dominus Deus, et tu convertisti cor eorum iterum. 38. Cecidit autem ignis Domini, et voravit holocaustum, et ligna, et lapides, pulverem quoque, ct aquam quæ crat in aquæductu lambens. 39. Quod cum vidisset omnis populus, cecidit in faciem suam, et ait : Dominus ipse est Deus, Dominus ipse est Deus. 40. Dixilque Elias ad cos : Apprehendite prophetas Baal,el ne unus quidem effugiat cx eis. Quos cum apprehendissent, duxit cos Elias ad torrentem Cison, el interfecit eos ibi. 41. Et ait Elias ad Achab : Ascende, comede, et bibe : quia sonus multæ pluviæ est. 42. Ascendit Achab, ut comederet et biberet : Elias autem ascendit in verticem Carmeli, ct pronus in terram posuit faciem suam inter genua sua, 43. el dixit ad puerum suum : Ascende, el prospice conira mare. Qui cum ascendisset, cl contemplatus esset, ait : Non est quidquam. Et rursum ait illi : Revertere septem vicibus. 44. In septima autem vice, ecce nubecula parva quasi vestigium hominis ascendebat de mari. Qui ail : Ascende, el dic Achab : Junge currum tuum et descende, ne occupet te pluvia. 45. Cumque se verterci huc atque illuc, ecce coeli contenebrati sunt, et nubes,

ct venlus, ct facta est pluvia grandis. Ascendens itaque Achab abiit in Jezrahel : 46. cl manus Domini facta est super Eliam , accinclisque lumbis currebat ante Achab, donec veniret in Jezrahel.

ver», i. **i**. In asso tertio, — siccitatis ct famis ab Elia inducite Israeli.

Ver». î. **3, ADDIAS AUTEM TIMEBAT DOMINUM VALDE. — 1ÏC-** brrei, Lyranus et Ruperlus putant hunc a Abdiam n esse Abdiam prophetam, qui inter minores propbetas ordine est quartus. Addit Lyranus Abdiam merito hujus beneficente in prophetas a Deo in prremium accepisse donum prophetiæ : S. Epiphanius vero, lib. *De Prophetis,* censet Abdiam hunc fuisse quinquagenarium illum qui libro IV, cap. i, Eliæ supplex mortem effugit. Sed hunc Abdiam ab utroque esse diversum, ostendi prooemio in Abdiam.

ven. ». 4. tulit ille centum prophetas, et abscondit eos. — Abulensis putat prophetas hosce fuisse prophetas proprie dictos. Planius Lyranus et Cajetanus censent, cos fuisse viros religiosos, qui, abdicatis curis terrenis seorsim simul habitantes divinis laudibus insistebant, uti faciunt jam Coenobitæ. Simili modo legimus, 1 *Ilcgum* cap. xix, vers. 20, chorum prophetarum non tantum vocali cantu, sed et musicis instrumentis una cum Samuele et Saule laudasse Deum. Sic Hernán et Idithun cantores dicuntur *a* prophetasse, » id csl cecinisse psalmos in citharis et psalteriis, I *Paralip.* cap. XXV.

I,

Ven. ií. 18. Non lgo turbavi Israel, sed tu, et domus patris tui, qui dereliquistis siandata Domini, et secuti estis Baalim, — puta idola, et deos gentium. Vide hic libertatem Eliæ qua Achab regi culpam, causamque siccitatis ct famis a se inductae in faciem objectat. Idem fecere Lucifer Calaritanus, S. Athanasius ct S. Hieronymus in epistolis ct libris scriptis *ad Constantium Imperatorem Arianum.*

ver». 19. 19. Congrega ad me universum Israel in monte Carmeli, et prophetas Baal quadringentos quinquaginta, 1'ROI'HETASQUE LUCORUM QUADRINGENTOS. — Petiit hoc Elias, ut omnes occideret; ac iis occisis excideret pariter idola Baal, et a lucorum, n id est aliorum deorum, qui in sylvis ct lucis colebantur. Fuere ergo universitâ pseudoprophetæ, sive pseudodoctorcs hæresis et idololatriæ 830; quos omnes Elias partim per se, partial per populum interemit. Esto enim soli subindo Baalitæquasipræcipui nominentur, (amen cæteros quoque fuisse interemptos palet cap. xix, vers. 1.

v«n. w. 23- ego faciam alterum bovem,— o faciam, » id est sacrificabo. Summum enim cl nobilissimum opus, quod facit homo, est sacrificium. Sic Virgilius :

> **Cum faciam (id est, sacrificabo) vitulo pro frugibus, ipse venito.**

ver», u. 24. Deus, qui exaudierit per ignem ipse sit Deus, — qui scilicet ignem in hostiam sibi oblatam c cœlo demiserit. Hic enim hoc ipso ostendet se ignis æque ac cœli esse Dominum, ac sacrificium illud esso suum, id csl verum cl divinum. Solebat enim Deus in igne apparere, ac per ignem c cœlo missum absumere sacrificia sibi oblata, uti fecit in sacrificio Abdis, Genes, iv, 4; Aaronis, Levir, ix, 24; Salomonis, Il *Paralip.* vn, 1 ; Davidis, 1 Partibp. xxt, 20; Gedeonis, *Judie,* vi, 21; Manue, *Judie,* xin, 20, el aliorum. Ignis enim représentai majestatem Dei. Undo *Dcuter.* iv, 24, Moyses ait Hcbræis : a Dominus Deus tuus ignis consumens est. » Ignis enim symbolum est castitatis et puritatis, æque ac efficacitatis divinæ, uli per 17 analogias ostendi Levit, ix, 23. Hinc cl Spiritus Sanctus in specie ignis descendit in Apostolos die Pentecostes , *Actor,* n. Vide ibi dicta.

El hæc populus sciebat, alque illa tum ex Scripturis, tum ex Levilis audierat; unde statim succlamavit, dixitque : a Optima propositio. » Miraculo enim hæc lis de Deo vero decidenda erat, uti hic Eli® suggessit Deus, eo quod Achab, Jezabel ct Baalil® in cultu Baal essent obstinati, nec ullas rationes in contrarium ad aures admitterent.

26. QUI CUM TULISSBNT BOVEM, QUEM DEDERAT EiS, Ven. SC. fecerunt, — id est immolarunt Baal. Tradunt, vel potius more suo fabulantur (teste Lyrano ct Abulensi) Rabbini, bovem hunc fugisse a Baalilis ad Eliam, quasi qui dedignaretur immolari Baal, velletque ab Elia immolari Deo vero, ut hoc prodigio adverteret populus Baal non esse Deum, ct ad Deum verum, quem colebat Elias, rediret.

Transiliebant altare quod fecerant. — Sic et Septuaginta; sed Hebncuscl Chaldæus habent, guod *fecerat,* scilicet Elias, ait Serarius et Sanchez, qui censent Baalitas insultasse hic altari Eli®, illudque saltando diruisse, ideoque paulo post Eliam vers. 30 illud restaurasse. Favet Chaldæus qui vertit : *Insaniebant superaram, quam fecerat,* scilicet Elias. Verum vers. 30, contrarium potius significat, scilicet Eliam necdum erexisse suum altare.

Quare Vatablus, Hcbrœum *quod fecerat,* exponit subaudiendo *unus eorum,* scilicet Baalitarum, vel eorum dux, re® *Achab.* Saltabant ergo Baalil® incondili quasi amentes, ul vertit Chaldæus, cimi viderent Baal a se invocatum non respondere; tum ex pudore et anxietate, ne ab Elia male mulctarentur, uti reipsa eis mox contigit; tum ut Baalem anxio hoc suo transullu placarent, commoverent ct quasi cogerent ad respondendum : hoc enim gestu significabant suum erga Baalem ejusque aliare studium et devotionem, quasi qui cuperenl ipsimel fieri victim®, ct in altari immolare sc Baali, ideoque lanceolis sc incidentes, sanguine suo altare cruentaban^ ut

sequitur. Similes salitis ct gestus inconditos more bacchandum edebant Corybantes, Luperci et Saliiapud Rora inos. ItaSalianus, Vatablus ct alii.

yen. n. *a-j* gT FOnslTXX loquitur ,— colloquitur cum aliquo, ut ad vestras preces attendere nequeat. Aut in diversorio est ,— ut comedat, bibat et cpulelur. Putabant enim Gentiles deos instar hominum manducare et potare, ac vesci nectare et ambrosia. Unde Homerus, *Iliad.* II, inducit Jovem apud Ægyptios et /Ethiopes, epulantem cum aliis diis.

Ven. 23. 28. INCIDEBANT SE JUXTA RITUM SUUM CULTRIS F.T lanceolis, — ut Baali se suumquo sanguinem litarent ct offerrent, itaque cum flecterent ad respondendum. Idem fecere Syri, Graeci et Romani, (este Apuleio, lib. VIH, Luciano in *Dca Syria,* Plutarcho, lib. *DcSuperstitione.* Audi Lactantium, *lib.* I. *De falsa rclig.* cap. xxi : « Alia virtutis (sacrificia) quam camdem Bellonam vocant, in quibus ípsi sacerdotes non alieno, sed suo cruore sacrificant. Sectis namque humeris, et utraque manu districtos gladios exerentes currunt, efferuntur, insaniunt. » De hac Tibullus, ubi feminam sacrificantem induxit :

Ipsa bipenne suos cædii violenta lacertos,
Sanguineque effuso spargit inepta Deam.
Slatqiie latos præflxa veru, stat saucia pectus,
Et canit eventus quos Dea magna movet.

Nimirum dæmon æmulus Dei, et invidus homini, divinis honoribus gaudet, ideoque humano sanguine sibi quasi Deo litari vult; itaque simul homines sibi exosos excruciat, vulnerat et sæpe necat.

vers. 29. 29. Et illis (Baalilis) prophetantibus, — id csl Baalem laudantibus et invocantibus. Chaldaice, *insanientibus.*

ver». 30. Curavit (Elias) altare (Domini) qlod destructum fuerat. Abulensis, Quies L XXVII, putat hoc altare primitus crcctuin a Saule, I *Ucj.* xv, 12, sed Saul ibi erexit fornicem triumphalem, non altare. Dico ergo Eliam, ul populum avocaret ab altari, et cultu Baal, jam aule instinctu Dei erexisse altare in monte Carmelo, et ad illud populum convocasse, ul in eo Deo vero sacrificaret : quare Jczabclem et Baalitas Eliæ indignantes hoc ejus altare destruxisse; Eliam vero illud hic rursum erexisse et instaurasse.

vtn.ai. 3j et tvlit dvodecim lapides juxta numerum tribuum filiorum Jacob. — Duodecim enim filii Jacob per suos filios, nepotes ct abnepotes constituerunt 12 tribus Israel. Fecit hoc Elias, ut ostenderet sc Deum verum colere, iliique sacrificare, quem coluerat Jacob cœterique Patriarchas, et prisci Israelite, ac proinde praesentes quoque Israelitas, utpotc eorum posteros, debere iisdem vestigiis insistere, ac cumdem Deum colere. Unde subditur :

Ad quem factus est sermo Domini dicens : Israel erit numen tuum. — Apposite, g. *d.* Sicut Jacob luctans cum Deo (id est Angelo Del vicario) cumque volentem vincens, vocatus est Israel, id csl dominans Deo, *Genes,* xxxn, sic pariter vos, si Patriarchal vestri Jacobi fidem et cultum veri Dei imitari fueritis, fietis veri Israelite, id est dominantes Deo, ac omnia, quæ ab eo postulaveritis, impelrabitis:quod ut facialis,ecce bxma» *iisrael,* id est *dominabitur Deus* in hoc ineo sacrificio, per ignem c cœlo in illud missum, ac Baalitas prosternet: licet enim el ipsi ope sui Baal, id est dæinonis potuissent ignem e cœlo in bovem suum demittere (hoc enim faciet Anlichristus opo dæmonis, *Apocalypsis* xm, 13), tamen sciebat Elias cx Dei revelatione, Deum id non permissurum, ut Baalem confunderet, et se solum Deum verum ostenderet.

32. Fecitque aquæductum quasi per duas ara-Vws. jl tiunculas, in circuitu altaris, — scilicet quasi per duos sulcos, sive per duo spatia, quæ arari poterant. In Hebræo significatur aquæductus fuisse tantus, ut caperet duo sala. Habet enim, *juxta domum :* id est saccum vel mensuram *duorum salorum seminis, q. d.* Fecit alveum vel areolam excavatam circum altare tantam , ut caperet saccum continentem duo sata, id csl duos modios seminis. Ita Vatablus. Male ergo quidam sic exponit, *q. d.* Fecit tantum alveum, quantus est in quo seminantur duo sala. Sic enim alveus hic fuisset major alveo Tiberis vel Rheni. Salum enim est mensura Ilcbræa capiens tantum, quantum modius apud Romanos. Jam modius, dum seminatur, integrum agrum implet. Porro Hebræi *domum* vocant saccum vel vas quodlibet, quod semen aliainvc rem continet.

Fecit hoc Elias, tantumque aquæ circa altare offudit, ne quis putaret eum sub altari abscondisse ignem, ac proinde ignem ab eo e cœlo evocatum, non e cœlo descendisse, sed in terra ab co absconditum, inde in altare more suo ascendiste. Audi S. Chrysostomum, hoinil. *Dc Petro el Elia,* quam ex Melaphraste recitat Surins, die 1 augusti : « Attende quid dicturus sum, vidi enim ipse quod dicam. In idolorum altaribus foramina quiedam sunt cx inferiore parte altaris, et fovea quadam obscura; descendunt autem erroris artifices in foveam illam, et ex foraminibus ignem sufflant ad sacrificium conficiendum, ita ut mulli decepti ignem illum cœleslcm existiment esse. Ne igitur et Elias in suspicionem veniret, quod et ipse aliquid tale machinatus esset, aquam effudit, ul aqua illa, nulla esse infra altare foramina ostenderet; ubi enim aqua foramen invenerit, illic aqua non consistit, sed per foramina ipsa defluat, necesse csl. »

Fabulatur R. Salomon Eliam, cum tantum alveum aqua in hydria allata implere non posset, fecisse ulpars aquæ ex hydria a sc effusæ manus suas attingeret, itaque novo miraculo ex Eliæ manibus, quasi e duobus fontibus aquas largissimas emanasse, quæ totum alveum implerent, ideo-

quo IV Reg. in, H, dici ab Eliseo in Eli® manus aquam effusam.

Vers. 38. 38. Cecidit autem ignis Domini, et voravit holocaustum,— quasi cibum Dei. Victim® enim sunt quasi cibus Dei. Scribit Josephus, lib. Vili *Antiq.* cap. xm, locum hunc igne Dei consumptum usque ad sua tempora perdurasse. Vide dicta *Isaiæ* LXiv, 2, ad illa : « Aquæ ardermi igni, n

Vrri.39. 39. QUOD CUM VIDISSET OMNIS POPULUS, CECIDIT IN FACIEM SUAM, ET AIT : DOMINUS IPSE EST DEUS,DOMI-NUS ipse est Deus. — Hebraice, *Jehova ipse est Etch him, Jehova ipse est Elohim, q. d.* mTP *Jehova* qui primus hoc nomen suum indicavit Moysi, *Exodi* vi, 3, ac hoc nomine ab eo et cætcris Israeliti* invocatus est, ipse est solus verusque Elohim, id est Deus, et Numen omnia gubernans, ccelum ct terram moderans, a quo proinde nos cætcriquo homines omnem alimoniam omneque bonum exspectare el postulare debemus; *Elohim* enim significat Deum, quatenus habet providentiam rerum omnium, omniaque regit, judicat ct vindicat. Hinc Hebræi dicunt sumptum nomen Eliæ, sive, ul Hebraice vocatur, w Sn *Eliahu* qui prius vocabatur *Jaberscuah. Eliahu* enim idem esi (lu°d fi* est *fortis Deus ipse.* Jam *El* est abreviatura *Elohim, Ia* est contractum *Jehova, hu* est *ipse.* Sic > *Machabí,* id est *Machaban* nomen a Juda et fratribus sumplum est cx illo *Exodi* XV, rnn» »0 Ail *camocha Baelim Jehova,* id est, *Quis similis tui in fortibus, Domine?* Hoc enim velut insigne ct emblema suæ pngnæ et victori® præferebanl Machaban, nullam in sua fortitudine spem, sed totam in Deo collocantes. Elias enim Dei ope fortior evasit Achabo, Jczabele ct Baalilis, non tantum passive, corum persecutiones fortiter sustinendo, sed ac- (¡ve, omnes maciando, sic S. Liduina, qui in morbis plurimis ct acerbissimis per annos 30, et amplius admirabile fuit patienti® speculum, hoc nomen quasi omen futur® sapienti® accepit. *Liduina* cnim Belgice idem csl quod *lata polientia,* uti habet ejus Vita in initio apud Surium,tom VII, dic Aaprilis. Sic Mars Græcc dictus csl thx;, quod naturam habeat «p?™, id est infractam, invictam et immutabilem, ait Plato in *Cratylo.* Unde ad hoc etymon alludens Yirgilius :

Eiiæetych"bx? L rum.

Et aliorum*

Infractos adverso Marte Latinos,

nuncupat. Sic Agamemnon, ait Plato, hoc nomen accepit ob laborum, quos perpessurus erat, tolerantiam; decem cnim annis obsidens Trojam multa perpessus csl. Unde áqxuíaw dictus quasi ¿yxvuwtbv , id est *valde manens* in obsidione Trojæ. Sic *Elias* athleta divinus idem est quod *fortis Domini,* vel *fortis Dominus,* in co ejusque operibus.

Notat Benjamin in *Itinerario,* in Carmelo antrum Eliro adhuc visi, altarisque diruti vestigia; cujus locus circularis fuerit, diametro fere cubitorum quatuor.

fer», io. 40. Apprehendite prophetas Baal ,—cl lucorum, puta universim 850, ul dixi ven. 19, quos omnes Elias jussu Dei, ul ipse ait vers. 36, præcepit occidi ; quia ipsi erani antistites, doctores ct auctores idololatria», ideoque blasphemi in Deum, quos Deus per Moyscn jusserat occidi : ita Abulensis ct alii. Audi Auctorem *De Mirabil.* S. *Script.* lib. II : « Quippe quia Elias erat in ea lcge,qu® dicit *Levit.* cap. xxiv, blaspbemum non patieris vivere. Nullus hominum ¡dolora colit, nisi Dei blasphemus exstiterit. Ac per hoc qui idololatri® cultores mactaverat , blasphcmo3 et sacrilegos de terra purgabat. d El S. Basilios, hora. 20 *De Ira :* < illum, qui tanquam pharmaco, ad ea quæ oportet, ira utitur, Dominus minime condemnat, Moyses omnium hominum mansuetissimus, vituli idololatriam damnans, Levitarum manus in cædcm fratrum armavit. Phinecs justa contra publice fornicantes ira, ut oportebat, usus, protinus utrumque trucidavit. Samuel regem Amalee justa iraiu medium trahens occidit. Sic itaque fit ira sæpenumero bonarum actionum ministra. Elias vero zelotes quinquaginta supra quadringentos turpitudinis sacerdotes, et quadringentos sacrorum nemorum comedentes de mensa Jezabel, justa sapientique indignatione in totius Israel utilitatem, ut morte mulctarentur, effecit. »

Duxit eos ad torrentem Cison (ubi Barac cecidit Sisaram cum suis copiis *Judie,* iv, vers. 7); Er INTERFECIT EOS IBI,—DC tCTTU SúDCta COHim scelesto sanguine pollueretur, neve eorum cadavera acrem inficerent, idcirco ea devolvit in «torrentem Cison, d ncc in terra, sed in aquis decurrentibus sepelivit.

41. Et ait Elias ad Achab : Ascende, comede Ves.4i< ET BIBE,QUIA SONIS MULTX PLUYLR EST, — *q. d.* Jam peract i est justa vindicta de impiis idololatris Deo injuriis : quare Deus jam quasi placatus reconciliari cupit Israeli, ac pluviam cl fecunditatem illi denegatam restituere. Quocirca nunc mihi Deus revelavit pluviam mox venturam, imo ego eam video quasi venientem, ac sonitum venti vel tonitrui, qui ingentem pluviam praire solet, videor mihi audire : nullum cnim adhuc signum pluvi® in aere apparebat, ut palet ex sequentibus: «Ascende » ergo, o Achab, «comede, bibe, » et exulta ob tam lœlum pluvi® ct fertilitatis nuntium, quod tibi affero.

42. Elias autem ascendit in verticem Carmeli, **Vers.4!** **ET PRONUS IN TERRAM POSUIT FACIEM SUAM INTER GENUA** sua, —**ut attentius et ardentius oraret Deum** pro pluvia ab eo promissa, ut eam staliin exhiberet. Hicenim gestus significabat humilitatem ct attentionem orantis Eliæ, et Dei misericordiam, toto affectu implorantis : hoc cnim situ est embryo in ventre matris, eoquo quasi tacite suam miseriam ostendens, implorat Dei misericordiam, ut sc in lucem educat. Audi S. Isidorum, lib. XI *Oriq.* cap i : a Genua sunt commissiones femorum et crurum, ct dicta genua, eo quod sint in ulero genis opposita; cohærent enim sibi, et cognata

sunl oculis lacrymarum indicibus ct misericordia!: nain a genis genua dicuntur. Denique complicatum gigni formarique hominem dicunt, ita ut genua sursum sint, quibus oculi formentur, ul cavi et reconditi fiant. Ejus genua comprimit arcta gena : inde est quod homines, dum ad genua se prosternunt, statim lacrymantur. Voluit enim eos natura uteri materni remorari, ubi, quasi in tenebris considebant, antequam ad lucem pervenirent. » Hoc ipsum dixit Aristoteles, lib. VII *De Ilistor. animal,* cap. Yin : « Homo in semel conglobatus sic gestatur, ut nasus inter genua, aures extra genua habeat. »

Cimelitrorinncirmeiol

Porro Abulensis hinc colligit Eliam, ab hoc tempore quo in monte Carmelo cœlitus ignem devorav*l • coque Baalitas prostravit, habitationem suam in eodem ad memoriam tanti beneficii el miraculi deinceps fixisse, atque eodem confluxisse ad ipsum plurcs viros religiosos, qui se totos Deo, orationi, ct divinis rebus laudibusque tradebant. Quos post Christum imitati sunt, qui in eodem monte religiose Deum coluerunt; indeque orta est antiqua, et sancta Carmelitani!» religio et familia. Unde septem Summi Pontifices Sixtus IV, Joannes XXII, Julius HI, Pius V, Gregorius XIII, Sixtus V ct Clemens VIII, in Bullis huic Ordini concessis, de professoribus hujus sacri instituti ita loquuntur : « Tanquam religionis speculum , cl exemplar claritate fulgentes, sanctorumque prophetarum Eliæ et Eliso], et aliorum patrum, qui montem sanctum Carmeli juxta Eliæ fontem habitarunt, successionem hæreditariam tenentes, n Unde et Sixtus huic Religioni concessit, ut Eliam ct Eliscum tanquam suæ institutionis patronos coleret, dies festos in corum honorem celebrando, propriaque officia in eorum memoriam recitando, quod ct ipsa Religio studiose servat, cl in ipso officio nomen ct solemnilatem patroni Eliæ tribuunt.

Hinc et Niccphorus, libro Vili, cap. in, asserit Helenam, Magni Constantini matrem, in Carmelo templum redificasse Eliæ prophetœ. Sane tempore Eliæ el Elisei in Carmelo fuisse oratorium, vel synagogam, ad quam festis diebus populus conveniret tum orationis causa, tum ut Eliam, Eliseum ct similes concionatorcs audiret, satis significatur lib. IV fleg. iv, 23; idque ibidem docent Lyranus, Abulensis et alii. Porro ctiamnum Carmelite Eliæ festum solemne celebrant die 20 julii, quo die Elias Martyrologio Romano ascriptus est. Vide Suarez, lib. H De *Ilelig.* cap. x.

Exstat in *Biblioth. Patrum,* tom. IV editionis terti® Coloniensis, pag. 725, liber Joannis XLIV, Jerosolymorum Episcopi *aci Caprasium,* de institutione monachi, in quo Carmelitarum institutum per omnia ab Elia derivatum ostenditur, quem librum nonnulli reccntiores vetustum esse autumant, auctoremque faciunt Joannem Jerosolymitarum Episcopum, qui vixit tempore S. Hieronymi, et ab eo velut Origenista notatus est : sed id multis refutant Doctores Colonicnscs in præfat. libri,' ac Baronius tom V, anno Christi i l i, cl Bollarminus, *De Script. Eccles,* pag. 9*›, qui censent, stylum esse hominis Latini, et posteriorum temporum.

Denique Salomon montis hujus meminit *Cardie.* cap. vu, 15, dicens : « Caput tuum ut Carmelus. » Vide ibi dicta. Porro Carmeli nomen apte représcntât statum Religionis, tum quia hic piis institutis et meritis abundat, sicut Carmelus frugibus ct fructibus ; tum quia *Carmel* Hebraice idem est quod *scientia circumcisionis,* scilicet mortificationis, passionum , cupiditatum ct affectuum terrenorum, quæ dicitur in Religione, quasi in propria hujus rei schola.

Quamobrera jure S. Hieronymus hos omnes quos diximus, veteris Testimonii « monachos» vocat, idemque alio loco scipsum monachis annumerans : « Noster, inquit, princeps Elias, noster Eliseus, nostri duces lilii prophetarum; » quod iisdem pene verbis dicit Isidorus, lib. Il, cap. xv, qui in libro *De Ecclesiasticis officiis,* hunc utrumque et cæteros prophetas « monachorum » appellat « principes. » Ad quos etiam accedit aperte Cassianus, lib. I, cap. n,qui ab iis ait monaslicæ professionis primordia esse fundata. Elias enim sine uxore, sine liberis, sine familia casiam cælibemque semper egit vitam : in tanta insuper paupertate, ut vestium loco, zona pellicea amictus describatur ; victum autem modo a vidua, modo a corvo quasi mendicatum acciperet.

Hinc et S. Chrysostomus ait, hom. 2 *ad Populum :* « Quid, dic mihi, Elia pauperius? sed propterea omnes divites vincebat, quoniam pauper erat; ipsam vero paupertatem cx mentis opulentia elegit, etc., rex pauperis indigebat, ct verbis nihil plus quam meloten habentis inhiabat. »

Addit Adrichomius in *Carmelo :* In hoc monte spelunca est et fons, ubi habitabant Elias et Eliseus, et filii prophetarum : postea habitaverunt (et ctiamnum habitant) ibi Eratrcs Carmelitæ; unde ct originem ct nomen habent.

43. Prospice contraharé — Mediterraneum : Venus, inde enim in terra sancta nubes et pluviæ ex maris vaporibus exoriri solent. Sciebat Elias cx Dei revelatione, mox venturam pluviam ; sed ul regem ct populum cara avidissime exspectantem solaretur, et in pluviæ spe confoveret, utquo appareret a Deo per preces Eliæ hanc pluviam singulari dono dari; hinc mittit puerum septies, ut in mare signumpluviæ, put i nubes prospectet, illudque cum apparuerit, sibi populoque renuntiet.

41. Ecce NUBECULA PARVA QUASI VESTIGIUM (pedis) Ven. 4L hominis ascendebat de mari. — Ilebræus,*parvula quasi vola hominis;* Vatablus, *ad magnitudinem volar hominis;* Chaldæus, *nubes parva sicut vola manus hominis ascendit de Occidente,* id est do mari Mediterraneo; hoc enim est ad Occidentem Judææ.

Nota : vola tam de pedibus quam de manibus dicitur : Hebraice enim ip *caph,* id est *vola,* proprie est curvitas, sive concavitas tam pedum,

quam manuum, imo et cochlearium aliarumquc rerum curvarum; Chaldæus hic accipit volam manus: Noster vero « volam pedum. » Unde vertit, « vestigium hominis; » idque congruentius : videbatur enim Deus hic in nube, quasi pedibus descendero ad dandam Israeli pluviam ct terram fecundandam»

Filili typi Christi. Allegorico S. Augustinus, serm. 201 *De Temp.* : « Elias, inquit, figuram habuit Domini Salvatoris. Elias oravit el sacrificium obtulit, ct Christus pro universo mundo scipsum immaculatum sacrificium tradidit. Elias oravit in monte Carmeli cl Christus in monte Oliveti. Elias oravit, ut pluvia in terram veniret, el Christus, ul in cordibus humanis gratia divina descenderet. Quod nutem Elias dixit ad puerum suum : Vade, ct considera septies, septiformem Sancti Spiritus gratiam quæ danda erat Ecclesiæ, designabat. El quia ipse dixit se vidisse nubeculam parvulam ascendentem de mari, carnem Christi figurabat, quæ in mari mundi istius nascitura eral. » Probal idipsum ox Evangelio, dum subdit : a Qiiamobrcm ne forte aliquis dubitet, nubem illam vestigium hominis habuisse dixit, illius utique hominis, qui dixit : Quem dicunt homines esse lilium hominis? sicut ergo orante Elia, post tres annos el sex menses pluvia de coelo descendit : ita ct in adventu Salvatoris tribus annis ct sex mensibus, quibus predicare dignatus csl, pluvia verbi Dei totum mundum feliciter irrigavit. Et sicut tunc in adventu Eliæ omnes sacerdotes idolorum interfecti sunl el deleti, ita in adventu veri Eliæ, id csl Domini nostri Jesu Christi observatio sacrilega Paganorum destructa est. » Eadem ex S. Augustino transcripsere Beda, Angclomus, Euchcrius.

Simile ct quasi parallelum Eliæ fuit Aniani Episcopi facium. Cum enim Attila rex Hunnorum obsideret Aureliam ad Ligerim, Auianus cives liorI dus est, ut sperarent in Deum, ejusque opem implorarent, quod cum illi humi prostrati fecissent, lum ad eos conversus dixit : a Prospicite de muris num subsidium adveniat. » Putabat enim Aelium adventare. Prospicientes autem,neminem viderunt. At ille : ‹t Orale iterum cum fide : vos enim hodie Dominus liberabit. * F.l cnm fecissent : « Prospicite iterum , * inquit. Nemine autem apparente dixit illis: nSi cum fide orabitis,Dominus sine dubio nobis aderit. ® Illi vero cum fletu magno misericordiam Dei invocare cceperunt. Inde cx sancti Episcopi præccpto dc integro prospicientes, nebulam quasi de terra surgentem viderunt; quod renuntiantibus dixit : a Atqui hoc Domini auxilium est. » Hunnis proinde i l oppidum invadentibus, lania vis aqum de coelo decidit, ut coacti sint in castra reverti. Sequenti die trementibus ct fatiscentibus assiduisjam ictibus arietum muris,ecco Aelius Valentiani lll dux,ct Theodoricus Gothorum rex, ac Thorismundus filius ejus cum suis quisque exercitibus prodierunt, commissoque certamine Allilam ab urbe propulerunt. Hæc ita acta Gregorius Turoncnsis refert, libro II, cap. vu.

46. Et manus Domini facta est super Eliam, ac- v«n u. CINCTISQUE LIMBIS CURREBAT ANTE ACHAB. — « MInus. » id est vis, virtus, alacritas, agilitas ad currendum, *q. d.* Deus dedit robur, vires el alacritatem Eliæ, ut licet ipse esset jejunus, fessus et debilis ex longa concertatione cum Bialitis, item ex prolixa oratione, sacrificio et impetratione pluviæ, tamen curreret, imo præcurrerct currum Achab, qui concitatis equis procurrebat, ut pluviam evaderet, a Currebat 0 ergo Elias, ut Achab cl Israclitæ agnoscerent auctore Deo datam esse pluviam per preces Eliæ :item ut officium honorarium prostaret regi suo Achab, eum stipando, præeundo el procurrendo.

CAPUT DECIMUM NONUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Jezabel minatur mortem Eliæ; ille fugit ac sub junipero pastus ab Angelo, pergit in montem Horcb : ubi, vers. 10, *rogatur a Deo quid ibi agat, queritur prophetas occisos, se quoque posci ad necem; mox Deus, ci apparens in sibilo auree tenuis, jubet ut ungat llasacl in regem Syria, ct Jehu in regem Samaria, ac Elisaum in prophetam sibi successurum ; idipsum mox exequitur, vers.* 19, *ac projecto in Eliseum pallio illum sibi socium adoptat.*

1. Nuntiavit autem Achab Jezabel omnia quæ fecerat Elias, et quo modo occidisset universos prophetas gladio. 2. Misilque Jezabel nuntium ad Eliam, dicens : Hæc mihi faciant dii, et hæc addant, nisi hac hora cras posuero animam tuam sicut animam unius ex illis. 3. Timuit ergo Elias, et surgens abiit quocumque eum ferebat voluntas; vcnilque in Bersabce Juda el dimisit ibi puerum suum. 4. Et perrexit in desertum, viam unius diei. Cumque venisset, el sederet subter unam juniperum, petivit animæ suæ ut moreretur, cl ait : Sufficit

mihi, Domine, tolle animum meam ; neque enim melior sum quam patres mei. 5. Projecil-çiie se et obdormivit in timbra juniperi; et ecce Angelus Domini tetigit eum, et dixit illi ; Surge, ct comede. 6. Respexit, et ecce ad caput suum subcinericius panis, et vas aqtiæ : co-medit ergo, et bibit, et rursum obdormivit. 7. Reversusquc est Angelus Domini secundo, et tetigit cum, dixitque illi : Surge, comede ; grandis enim libi restat via. 8. Qui cum surrexis-scl, comedit, ct bibit, et ambulavit in fortitudine cibi illius, quadraginta diebus ct quadra-ginta noctibus, usque ad montem Dei Horeb. 9. Cumque venisset illuc, mansit in spelunca; et ecce sermo Domini ad cum, dixitque illi : Quid hic agis, Elia? 10. At ille respondit : Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt pactum tuum filii Israel; altaria tua destruxerunt, prophetas tuos occiderunt gladio, derelictus sum ego solus, et quærunt animam meam ul auferant eam. 11. Et ail ei : Egredere, et sta in monte coram Domino; el ecco Dominus transii, el spiritus grandis cl fortis subvertens montes, cl conterens petrasante Dominum : non in spiritu Dominus. Et post spiritum commotio; non in commotione Domi-nus. *12. El* post commotionem ignis: non in igne Dominus. Et post ignem sibilus aune tenuis. 13. Quod cum audisst Elias, operuit vultum suum pallio, et egressus stetit in ostio spelonca', et ecce vox ad eum dicens : Quid hic agis, Elia? Et ille respondit: 14. Zelo zelatus sum pro Domino Reo exercituum, quia dereliquerunt pactum tuum filii Israel ; altaria tua destruxerunt, prophetas tuos occiderunt gladio, derelictus sum ego solus et quærunt animam meam ut auferant eam. 15. El ail Dominus ad eum : Vade, et revertere in viam tuam per desertum in Damascum ; cumque perveneris illuc, unges Ilazael regem super Syriam. 16. Et Jehu filium Namsi unges regem super Israel : Eliseum autem filium Saphal,qui estdcAbel-meula, unges prophetam pro te. 17. Et erit : quicumque fugerit gladium Ilazael, occidet eum Jehu ; cl quicumque fugerit gladium Jehu, interficiet eum Eliscus. 18. Et derelinquam mihi in Israel septem millia virorum, quorum genua non sunt incurvala ante Baal, et omne os quod non adoravit cum osculans manus. 19. Profectus ergo inde Elias, reperii Eliseum filium Saphat, arantem in duodecim jugis boum, el ipse in duodecim jugis boum aranti-bus unus erat : cumque venisset Elias ad cum, misit pallium suum super illum. 29. Qui slatini relictis bobus cucurrit post Eliam, et ait : Osculer, oro, patrem meum ct matrem meam, el sic sequar tc. Dixitque ei : Vade, el revertere; quod enim meum crai, feci tibi* 21. Reversus autem ab eo, tulit par boum, et mactavit illud, et in aratro boum coxit car-nes, el dedit populo, ct comederunt : consurgeusque abiit, et secutus est Eliam , el minis-trabat ei.

V»n. a. 3. TimiT ERGO Elias (furorem et potentiam Jezabelis, de quo vers. 4. Vide Abulensem, *Q unsi.* Ill) , ET DIMISIT PLERUM , — Scilicet famulum, Ut solus secretus fugeret ct lateret.

v,r! 4 4. Perrexit ix desertum, etc., cumque vexisset, ET SEDERET SUBTER VXAM JUMPERIM. — « JUIlipC-rus» enim amat loca calida el sicca; unde abun-det in Syria, ac presertim in deserto. Unde Pli-nius, lib. XVI, cap. XXX : « Junipero, ait, eadem virtus quæ cedro. » Et cap. x1 : u Cariem vetus-tateinque non sentiunt cupressus, cedrus, ebcnu«, lotus, buxus, taxus, juniperus.» Hinc baccæ ju-n peri sunt calidæ, robusta: cl efficaces ad stoma-chum calefaciendum, siccandum el roborandum instar piperis cl sinapis. Telis est vir zelo-us, de quo vere dicas illud Arabum adagium : » Prte-stal granum piperis (vel juniperi) decem peponi-bus. » Z-.loeus euim instar parvi piperis, vel ju-niperi, si frangatur, x'cl confricetur, ignes amoris divini exhalat, quibus auditores ad bonum sti-mulat, pungit, accendit.

Appesile ergo sub juniperi umbra quievit Elias; juniperi enim baccæ, quæ ardent instar piperis, représentant ardorem ct zelum Eliæ; sed hic temperandus eral umbra patienliæ ct humilita-tis : juniperus enim cum sit parva, parvam hu-milcmque dat umbram. Talis fuit Juniperus, unus c primis sociis S. Francisci, de quo in *An-nalibus Wadditifji* ita legimus,anno Domini 1210, num. 33 : a Sutu etiam tunc aggregavit (S. Fran- B ciscus) Sodalitati B. Juniperum tantæ humilitatis ct simplicitatis virum, ul ab imperilo vulgo fa-tuus crederetur. Incredibilia pene videntur quæ fecit, et dixit ad imam sui dejectionem, nec alius quisquam tam honoris avidus, quam hic. vitupc-rii. Proinde cum ab aliquo afficeretur opprobriis,

fimbrias pauperis lacerna* expandens dicebat ci : Amice, projicias huc libcraliter, imple gremium lapidibus istis pretiosis, impio, ne timeas : injurias cl opprobria, lapides appellans pretiosos. Quando redibat domum, hujusmodi secum habebat sermonem : 0 inutilis frater, qua fronte redis ad patres? quo tc admittent titulo? cello si hospitii gratia te sub lecto colligant, ct panem arctum cl aquam brevem dederint, rem magnam cl tuis meritis majorem præstabunt : juste certe tc repellent tanquam sua indignum societate. Ejus simplicitatem S. Franciscas admiraos,adstantibus dicebat : Utinam, fratres, de hujusmodi Juniperis integram sylvam haberemus! » alludens ad nominis etymologiam ct proprietatem, quia teste B. Isidoro, ut cinis juniperi diutissime accensos ejusdem ligni carbones servat, sic hic in sacro pectore accensum servabat amorem. El sicul juniperus est obsita aculeis, cl secundum Hieronymum semper floret, semper novos affert fructus, cl nunquam deponit virorem suum : sic hic pccnitcnliæ compunctione cl asperitate fovebat in se divin® charilalis viriditatem. Pro *Juniperum* Hebraice est **om** *rothem,* quod retinentes Septuaginta vertunt *Hatham,* ut habent Complutensia, vel *Bathmem,* ut habent Romana : hinc aliqui putarunt *Bathmon* esse *rhamnum.* Audi S. Methodium, tract. *J)e Castitate,* apud Pholium in *Bibliotheca :* «Rhamnus virginitatem denotat (quia enim aculeatus est ct pungit, hinc denotat vitam asperam ct mortificationem , quæ parens est ct nutrix castitatis) : Rhamnus enim arbor casta csl, cl fortasse cx simili quadam cum virgine natura slirps hæc ápó; appellatur; rhamnus quidem propter robur cl fortitudinem contra voluptates: ype; vero, quod omni ex parte casta ct pura sit. Unde ct Eliam ferant a facie Jezabelis mulieris fugientem ad Rhamnum primum venisse, atque exauditum fuisse, cibumquo accepisse; quia fugientibus stimulum carnis cl feminam et voluptatem, perfugium ct tegumentum castitatis lignum germinavit, quod ab auctore virginitatis Christo plantatum csl cis, qui virginitatem complectuntur.» Sicquc explicat illud *Judie,* ix, **H:** « Dixerunt omnia ligna ad rhamnum : Veni cl impera super nos, » quia cum ficus, id est, lex natura* in paradiso, cl vilis, id est lex natur® data Noe post diluvium, qui reperii vitem el vinum, ac olea, id csl, lex Moysis cl Prophetarum (hi enim ungebantur oleo) foetentia hominum vulnera curaro nequivissent: « Misit quarto Deus rhajnnum, id csl castitatem, quæ illis imperaret, quæ voluptatibus superatis, cliam in reliquum tempus illis interminata csl, quod nisi sibi parerent omnes, cl sincere ad se accederent, futurum, ul omnes flammis absumerentur : nullam enim post hanc aliam legem secuturam, sed judicium et ignem. Hinc cœpil homo justitiam colere, Dcoque conslanlcr per fidem adhærcrc, cl se a diabolo sejungere. » Hucusque S. Methodius.

Allegorica Ruperlus, lib. V, cap. x, per juni- **Jap-**
peram accipit sanciam et vivificam Dei crucem, ro'.niMl
ad quam confugit fidelis, dum timore aliavo chrbti.
tentaliono pulsatur : illic ambit mortem, illic optat commori Christo, quia ejus cruci totam se subjicit, optalque ci configurari ct concrucifigi.

Pet ivit anima scjb (id c l *sibi;* csl llcbraismus) ur mor er etur. — Unde lanius pavor, tanta consternatio in Elia, qui paulo ante impavidus certarat cum Achab cl Baalitis, cosque superaverat? Respondeo *primo,* quia subduxit Deus illi robur a sc inditum, ut agnosceret Elias illud fuisse donimi Dei, sc vero cx natura sua timidum, uti sunt alii homines. Hac dc causa solet Deus sanctos, qui preclara gesserunt, objicere timoribus ct laniationibus ul cos conservet in humilitate, ne efferantur, sed cogantur ad Deum recurrere. Ha S. Chrysoslornus, homil. *De Elia ct Petra,* quæ exstat apud Surium dic prima augusti : « Deus, inquit, declarare voluit miracula illa, quæ ostensa iucrani, non ab Elia, sed a sua ipsius potentia ficta fuisse. Vide quid faciat, quo tempore Deus ipso opcrabalur, Reges, Principes cl populi Elie succumbebant ; cum vero Deus abscessisset, etiam mulier una prophelæ illi terribilis visa est. Abscessit Deus, cl natura humana redarguta fuit.» El paulo post : « Non uno, aul altero, sed quadraginta diebus aufugit, cl ad regionem omnino desertam se contulit, non nutrimentum, non cibum aliquem sccum ferens; nim tanquam ebrius præ metu, cælera nihil curabai, sed desertas tantum regiones sequebatur.» Idem pene hic habent Angelomus ct Rabanas : «Sancti, inquiunt, viri,sublevante spirited summa rapiuntur, quamdiu vero in hac vita sunt, ne superbiant, tentalionibus reprimuntur. »

Addit S. Chrvsostomus Deum voluisse hoc metu punire crudelitatem Eliæ, qua 800 pseudoprophetas occiderat. Verum hoccsl improbabile, cum hoc fecerit jussu Dei ex zelo, ad tollendam idololatriam.

Secundo, quia Jezabel videns prophetas suos omnes ab Elia occisos, furebat contra Eliam, ad eum dirissime excarnificandum, cl habebat in manu Achab regem maritum suum, per quem poterat innumeros milites in Eliam immillerò. Quare magis timuit Elias Jczabelem, quam Achab cl Baalilas. Nam, ut ait Ecclesiasticus, cap. xxv, vers. 23 : « Non csl caput nequius super caput colubri, cl non est ira super iram mulieris. » Unde S. Ambrosius, *epist.* 23, graviores ail esso tentationes mulierum, quam virorum, utpote quibus viri fortes victi proslrclique sint. Sic ci S. Bernardus, *serin.* 61 inter parvos. Hinc S. Petrus, qui pugnarci contra lotam cohortem, el Malcho aurem amputarci, timuit ancillam, ejusque mela Christum negavit.

Ut mor er et ur. — Dices : Elias fugiebat Jezabel volentem sc occidere, fugiebat ergo mortem. Cur ergo camdcm hic optat? Respondeo *primo,* quia

in fuga ejusque difficultatibus, ct viæ ærumnis crevit labor, indeque dolor, ct mœror Eli®, qui ita cum depressit, ut optaret mortem ad ærumnas tot fantasque evadendas, quam prius fugerat. Sic videmus cos, qui pestem morlemque evaserunt, si postea in graviores tribulationes cl pericula incidant, optare dicereque : Utinam mortuus fuissem cum sociis, utinam pestis me cum cæteris abstulisset. Tales fuere Græci, qui capta Troja redeuntes, acerrima tempestate jactati optarunt se in obsidione Trojæ occubuisse :

> **Quid fita possunt? invidet Pyrrhus patri;**
> **Ajaci Ulysses, Hectori Atrides minor :**
> **Priamo Agamemnon. Quisquis ad Trojam jacet**
> **Felix putatur, (aitSeneca in *Agamemnone).***

Secunda cl potior causa fuit, quod Elias timeret occidi a Jezabelc, non quod mortem metueret, sed nc videretur superatus ct vicius a Jezabelc, el cum ipso vera Dei religio. Jezabel enim jactasset se occidisse Eliam, ct cuín eo supplantasse Dei fidem et cultum. Optat ergo a Deo sibi mortem immitti, nc illa a Jezabelc inferatur non tam sibi, quam Dei cultui ct religioni. Sic Herodias occidit S. Joanncm Baptistam Eli® antitypum, ct Eudoxia, S. Chrysoslomum. Vide S. Petrum Damianum, tom. II, semi. 2 *Dc S. Vitali.*

Allegorico, Elias repræsentat hic infirmitatem Christi paventis in horto. Ita Rupertus, lib. V, cap. X.

Sufficit mm, Domine (huc usque vixisse, ac tot tanlisque beneficiis a te ornatum fuisse. Sufficit mihi vicisse Achab, ct pseudoprophetas occidisse). Tollb (ergo) animam meam , — ne cam tollat Jezabel cum meo æque ac tuo dedecore ct infamia.

Neque enim melior sum quam patres mei, — tum prisci Abraham, Isaac, Jacob, etc.; tum proximi, nimirum prophet® jam ante a Jezabelc occisi, quos ego ut me seniores et patres, imo ut martyres veneror.

Ven, S. 5. Projecitque se et obdormivit in umbra juniperi, — ex lassitudine itineris, ct ex mœrorc animi. Porro umbra juniperi exilis est, cum juniperus pro frondibus spinas habeat, ct noxia. Nam, ut ait Virgilios, *Ecloga* 10: « Juniperi gravis umbra : n quarc umbra hæc potius capitis dolorem cl mœrorein in Elia auxit, quam minuit. Unde umbra hæc typus est humanorum præsidiorum, quæ cum vana sint ct noxia, ad eam tamen confugiunt homines, dum potius ad Dei Chrisliquc umbram et protectionem, velut utilem et solidam confugere deberent cum sponsa, quæ ait *Cantic.* cap. n , vers. 3 : «Sub umbra illius, quem desideraveram sedi, ct fructus ejus dulcis gutturi meo. » Et cum Jeremía, *Thrcn.* iv, 20 : «Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est in peccatis nostris, cui diximus : In umbra tua vivemus in Gentibus.» «Christus enim, ut ait S. Bernardus, serm. 2 Super *missus est,* parvulos ad se confugientes sub umbra alarum suarum protegere non desinit, sive ab æslu carnalium desideriorum, sive a facie impiorum, qui eos atllixerunt. Bona cl desiderabilis umbra sub alis Jesu, ubi tutum est fugientibus refugium, gratum fessis refrigerium.» Hinc rursum Jeremías, cap. xvn, vers. 5 : «Maledictus, inquit, homo qui confidit in homine, clc. Erit enim quasi myricæ in deserto, ct non videbit cura venerit bonum. Benedictus vir qui confidit in Domino. »

7. Grandis tiri restat via, — usque in mon- ven.?, lem Iloreb, ut ibi videas et audias Deum vers. 11, uti vidit cl audivit Moyses. Sic cuique fideli grandis restat via ad culmen sanctitatis ct perfectionis, ct grandior via restat in coelum cmpyrcum.

8. Ambulavit in fortitudine cibi illius quadra- Ven. i. GINTA DIEBUS ET QUADRAGINTA NOCTIBUS USQUE AD montem Dei Iloreb. — Hinc patet huic cibo ctpani admirandam a Deo inditam fuisse virtutem, ut Eliæ vires sufficerent ad iter agendum sine alio alimento per 50 dies et noctes. Unde Auctor *Mirabilium S. Scriptur.* lib. II, cap. XIX, asserit panem hunc mirabiliter factum manibus Angelorum , licet Abulcnsis naturalem et communem putet fuisse, cui Deus hanc vim ad confortandum Eliam indiderit, ut alio cibo non indigeret.

Tropologiam totius historiæ habet S. Bernardus toto *serm.* G4 inter parvos.

Allegorico per panem hunc Eliæ, Patres accipiunt Eucharistiam, cujus virtute per 40 dies, id est per totam vitam, quæ nobis est tempus jejunii et pœnitcntiæ, ambulamus «ad montem Dei Iloreb, » ut scilicet videamus a Deum deorum in Sion. » Ita Paschasius Radberlus, lib. *Dc Sanguine ct Corpore Domini,* cap. x; Algcrus, lib. Il *Dc Sacramento Altaris,* cap. i; Rupertus, lib. V, cap. x; R. Samuel Marochius, lib. *Dc Adventu Messiae,* cap. XX.

Anagogice, panis hic repræsentat suavissimam refectionem Sanctorum in coelo, per quam non 40 diebus, sed per omnem æternilatem sine cibo sani, fortes, læli et gloriosi permanebunt. Ita Rupcrlus.

Quadraginta diebus, — sine alio cibo, ideoque jejunus. Paucorum dierum iter est a Bersabcc usque in montem Iloreb, scilicet quatuor, vel quinque; præsertim cum Elias tam nocte quam die ambularet, cl timor ei adderet alas, ait Serarius. Unde patet eum metu, pavore, moerore cl angore perculsum, vagabundum incessisse, huc illucquc divertendo, quo eum voluntas ferebat, non aulem rectum tenuisse iter; ac forte ncc sibi in animo præfixisse viæ terminum, scilicet ire in Iloreb. Ita Abulcnsis.

Nota hic Eliam jejunasso 40 diebus, æque ac fecit Moyses, ct postea Christus, cujus imitatione Ecclesia instituit jejunium Quadragesimæ.

Scripsit S. Ambrosius librum De *Elia ct jejunio,* in quo ostendit commoda jejunii, afferlque varia hac de re e sacra Scriptura exempla, æque ac nocumenta ebrietatis et intemperanti®.

IIoreb. — aIIoreb» est mons Sinai, uti ostendi *Exodi* cap. XVII, vers. G, in quo Moyses legem a Deo accipiens cum co collocutus est, *Exodi* xix, ut scilicet in eodem Elias pro lege Dei patiens el pugnans, cum eodem colloqueretur, ct modum ad eam propugnandam ab co acciperet.

Ver» 9. 9. Mansit in spelunca. — In hac spelunca (ul videtur) Moyses a Deo obtectus, *Exodi* xxxiu, 22, vidit tergum ct gloriam Dei pertranseunlis, ideoque in illa camdem vidit hic Elias, sed alio schemate. Moyses enim vidit in specie ingentis lucis ct splendoris. Elias vero in specio sibili auræ tenuis; ila R. Salomon, Lyranus cl alii. Hinc spelunca hæc priscis fuit in magna veneratione, adeoque Josephus, lib. H *Antiq.* cap. x ii, tradii, ante Moysis ælatem, locum illum ila antiquis visum esse sacrum, ul pastores religione quadam prohiberentur greges ad illum montem appellere, quia ibi divinum esse aliquid suspicabantur.

Symbolice S. Gregorius, lib. H *in Ezech.* homil. 13 : a Elias, ail, cum vocem Domini secum loquenlis audiret, in speluncæ suæ ostio stetisse describitur, el faciem velasse; quia cum per contemplationis gratiam vox supernæ intelligentiæ fit in mente, totus homo jam intra speluncam non est, quia animam carnis cura non possidet, sed stat in ostio, quia mortalitatis angustias exire meditatur. Sed jam qui in ostio spelunc® consistit, ct verba Dei in aure cordis percipit, ncccsso est ut faciem velet : quia dum per supernam gratiam ad alliora inlelligenda ducimur, quanto sublimius levamur, tinto semper per humilitatem nosmelipsos intellectu nostro premere debemus, ne conemur plus sapere, quam oportet sapere. » Et nonnullis interjectis : a Aurem enim intendere, ct facium operire, csl vocem interioris substanti® audire per mentem, el tamen ab omni specio corporea oculos cordis avertere, ne quid sibi in illa corporale animus fingat, quæ ubique lota, cl

Ven. in. 10. Zelo zelatis sum tro Domino Deo exercituum, — ul tollerem cultum Baal el idolorum, ct ideo 850 eorum antistites occidi. Rursum verti potest cum Valablo, *mira zelotypia teneor pro Domino Deo, q. d.* Crucior in honorem Dei quadam quasi zelotypia, cl quasi sustinerem Dei personam; crucior, cum videam synagogam, quæ sponsa csl Dei, ab eo deficere, et ad Baal quasi ad adulterum transiré.

Altaria tua destruxerunt. — Præter altare enim a Deo constitutum in templo Jerosolymæ, mulli ab ca remoti in montibus vicinis altaria Deo vero erexerant, quæ vocabantur « excelsa, » in iisque sacrificabant, qu e licet Deo minus placerent, tamen ipse ea spiritu haeretico ct impio, quasi illa essent Dei falsi, non veri, everti nolebat. Ita Abulcnsis ct Serarius.

Vm. il **il.** Et ait (Angelus Dei vicarius) ei : Egredere KT STA IN MONTE CORAM DuMINO : ET ECCE DOill.NUS TRANSIT, FT SPIRITUS GRANDIS ET FORUS SUDVERIENS ill. MONTES. HT CONTERENS PETRAS ANTT.DOMTNUM : 5ÔN IN spiritu Dominis; et post spiritum commotio, non in commotione Dominus; et post commotionem ignis, non in igne Dominus; et post ignem sibilis avrje tenuis. — Hebraice, *sibüus,* vel voæ *ta ita,* sive submissa el gracilis. Septuaginta addunt x«£ Kupo;, id est *et ibi* (in cibilo) *Dominus.*

Nota finem et scopum hujus visionis fuisse, ul Deus Eliam ira, tedio et dolore ob licentiam, impunitatem ct scelera Jezabelis, ct Bialitarum succensum consolaretur, mitigaret et erudirci. Cur• *Primo* ergo ipsius oculis cl sensibus, offert ventum validissimum, adeo ul is videretur subversurus montes, cl contriturus petras; mox ingentem terræ motum; deinde ignem ardentem el flagrantem, *q. d.* Mihi, o Elia, venti, terra, ignes, adeoque omnia elementa, omnesque creaturo medis, summæ et imæ ad manum sunt, ul idolatrasct Jezabelcm perdam : at hic modus providenti® et elementiæ mcæ non csl ordinarius ct usitatus, nec congruus; ideoque nolo co uti, unde ait : a Non in eo Dominus. » Quarto denique loco Deus auribus Eliæ offert lenem auram, sive spiritum et sibilum rcpræsenlantem se, cl suam clementiam ac providentiam : spiritus enim hic lenis significat Dei patientiam et longanimitatem ad punienda peccata, quam imitari cl induere debeat Elias, ct quivis vir Apostolicus. ItaS. Irenœus, lib. IV *Contra futres.* cap. xxxvn : a Docebatur, ait, propheta turbatior el concitatior ad vindiciam mitius agere. » Et Tertullianus, lib. *De Patùntia,* cap. xv : a Sedet in throno spiritus ejus (id est Dei) mitissimi et mantuelissimi, qui non turbino glomeratur, non nublo livet, sed est tencræ serenitatis apertus cl simplex, quem tertio vidit Elias : nam ubi Deus, ibi et alumna ejus, patientia scilicet. » El S. Macarius, *homil.G* : a Ecco, inquit, vox auræ tenuis, ct in ea Dominus. Liquet ergo quod quies Domini sila est in paco cl tranquillitate. » Et Theodoretus, *Quast.* LVH : a Per hoc, ait, ostendens quod lenitas, benignitas cl clementia sola est Deo grata : unumquodque autem aliorum attrahit hominum improbitas. » S. Chrysostomus, bomil. *i. De Elia,* in fine asserit, ideo Deum cito rapuisse Eliam, nc, si diutius viveret, igne cl zelo ejus perderetur orbis, sed in zelum severum Eliæ severior csl Chrysostomus. Sic cl Procopius.

Secuodi. *Secundo,* hic lenis spiritus sive sibilus detulit vocem Dei ad Eliam, qua Deus cum nimis perturbatum, pusillanimem, putantemqueso unicum superesse Dei cultorem et prophetam, erudivit; unde ait : a Deliqui mihi septem millia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal, » *Roman.* cap. xi, vers. 4.

Tcrt U. *Tertio,* spiritus hic subtilis significabat Dei virtutem, efficacitatem et vindictam omnia penetrantem. Unde indicavit Ella* modum vindicte in Baalilas exercendæ per ilazacl, Jehu et Eusæum, non per venlum, terræ moluin et ignem. Ha Ca-

jctonus et Antonins Fernandius in *Visionibus veteris Testamenti,* visione 9.

Igitur spiritus hic lenis simul erat subtilis ct acer. Deus enim Deique sapientia ct providentia operatur et castigat tam fortiter, quam suaviter. Igitur Deus hac visione non volebat Eli® zelum vindici® improbare, sed moderari duntaxat, ut non fieret ex ira ct perturbatione animi, qualis erat in Elia; sed ex lenitate et amore justitiæ. Unde mos eidem vindici® rationem ct modum præscribit, scilicet ut ungat in regem llazacl et Jchu, acElisæum in prophetam, ut ipsi eamdem peragant.

Porro hæc omnia per Angelos, utpote Dei administros, ut ait Apostolus, *Hcbr.* cap. i, 14, facta sunt. Unde Chaldœus vertit : *Ecce gloria Domini revelatur, et ante cum erat exercitus Angelorum venti disrumpentium montes, et confringentium petras ante Dominum : non erat in exercitu Angelorum venti majestas Domini, ct post exercitum Angelorum venti erat exercitus Angelorum commotionis* (excitantium terr® motum) : non *erat in exercitu Angelorum commotionis majestas Domini : ct post exercitum commotionis, exercitus Angelorum ignis : non erat in exercitu Angelorum ignis majestas Domini : ct post exercitum Angelorum ignis vox canentium in silentio ,* quasi demulcentium Eli® animum mœrentem et perturbatum.

Sputali- Symbolice, hac visione significabatur Dei natura ct majestas, qu® non est ventus, nec terra, nec ignis, ncc aliud corpus, sed subtilissimus, mitissimus ct purissimus spiritus, llæc ergo Dei apparitio fuit quasi «scintillatio divinitatis, n ut loquitur Tertullianus, qu® sui reverentiam a nobis extorquet. Rursum, significatur hic Dei indoles, cui propria est lenitas ct clementia. Tonat Deus, fulminat, fulgurat, concutit montes, sed id quodammodo facit invitus et « tactus dolore cordis intrinsecus, » quia proprium est illius miserere ct parcere; atque ideo non inhabitare dicitur in turbine et igne, quia hæc aliquid sonant horribile el humanis commodis importunum, sed in aura tenui, qu® recreat et reficit laborantem spiritum, ait Sánchez cxTheodoreto, etc. Sic et S. Gregorius, libro V *Moralium,* cap. xxvi, cujus verba mox recitabo.

AUcffori- Allegorico, repræsentabatnr Christi Salvatoris in mundum venturi spiritus fore diversus, et adversus spiritui Moysis, Eli® et legis veteris. Deus enim in lloreb, sive Sina, dans legem Moysi, audiri fecit tonitrua, micare fulgura, ignes coruscare, montem tremere, *Exodi* xix et xx, ut duros Judaeos sui suæque legis metu percelleret. Idem fecit hic Elias, cum per eum violatam legem, suique cultum restaurare vellet. At vero cura Filius Dei in carnem descendit, venit in spiritu lenitatis el mansuetudinis, juxta illud *Isaia* xm, 1, quod citat S. Matthæus, cap. xii, 19 : « Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in platea vocem ejus; arundinem quassatam non confringet, ct linum fumigans non exstinguet. » Unde, cum Joannes et Jacobus vellent ut Christus in Samaritanos eum non recipientes instar Eli® o cœlo vibraret ignes et fulmina, ipse eos repressit, dixitque : « Nescitis cujus spiritus estis. Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare, n *Luca;* ix, *SS.* Ita S. Irenæus, lib. IV, cap. xxxvtt ; a Domini, inquit, adventus significabatur post legem, qu® data est per Moysen, mitis et tranquillus, et regni ejus mitis ct mansueta requietio. » Et Rupertus : « Non in variis, inquit, Judæorum captivitatibus erat finis, nondum venerat Messias; sed in spiritu aur® lenis, id est occultus ct secretus fuit ejus adventus, quem quasi de aura tenui, id est de Spiritu Sancto Maria Virgo concepit. » Hunc spiritum lenitatis Christus commendavit ct impressit S. Petro, Paulo cæterisquo Apostolis ct fidelibus. Unde hic est spiritus legis grati® ct navi Testamenti, qui longe potentior et cfilcacior est spiritu timoris ct terroris veteris Testamenti. Huc facit apologus dc Euro vento validissimo certante cum sole, uter esset polentior, uter scilicet viatori pallium exenteret. Sane non excussit Eurus, imo viator Euro flante magis pallio sc involvit, ut Euro resisteret; sed illud ei suo ardore et calore sudorem ei excuticns extorsit sol : simili modo plus valet, plus potest lenitas quam violentia; plus amor quam timor, plus ardor quam terror. Recitat fusius hunc apologum B. Petrus Damianus, lib. I, epist. IGad *Alexandr.* II *Dont,* additque : «Si Roboain senum consiliis acquiescens populo milia respondisset, totum Israel sui juris imperio subdidisset ; sed quia co®vorum suorum superbi® credidit, divisis a sc decem tribubus, sublimem regni potentiam humilem fecit. Rhinoceros etiam qui rabida persequentium canum ora celerrima pernicitate contemnit, capi se gremio bland® virginis non pavescit. »

Porro S. Gregorius, lib. V *Moral,* cap. xxv, explicans illud *Job.* cap. iv : *Et vocem quasi aura lenis audivi* : « Quid, inquit, per vocem aur® lenis nisi Spiritus Sancti cognitio designatur. Qui tamen super Apostolos veniens per exteriorem sonum, tanquam per vehementem demonstratur, cum dicitur : Factus est repente de coelo sonus tanquam advenientis spiritus vehementis. Sanctus enim Spiritus cum se notiti® human® imbecillitatis insinuat, et sonitu vehementis spiritus, cl voco aur® lenis exprimitur, quia scilicet veniens ct vehemens est et lenis; lenis, quia notitiam suam quatenus cognosci utcumque valeat nostris sensibus temperat vehemens, quia, quanlumlibct hanc temperet, adventu tamen suo infirmitatis nostr® cæcitatem illuminando perturbat. »

Tropologice significatur hic *primo,* modus quo Deus poenitenles ct perfectionis studiosos exercet et disponit, ut eos ad perfectionem suamque familiaritatem perducat. Primo enim eos terrore mortis, judicii ct gehenn® quasi vento validissimo terræ motu ct igne percellit, compungit, Trcpolo- Bice'

ciet lacrymal, ac deinde ut spiritus auræ lenis eos mulcet, adoptat, recreat, el ad altum contemplationis verticem sustollit. Audi S. Grcgorium, lib. V HfpnH.xxvi : aSpiritus ante Dominum evertit montes, cl petras conterit, quia pavor qui ex adventu ejus irruit, ct altitudinem cordis nostri dejicit, el duritiam liquefacit; sed spiritui commotionis, cl igni non ¡nesse Dominus dicitor; esse vero in sibilo auræ tenuis non negatur. Quia nimirum mens cum in contemplationis sublimitate suspenditur, quidquid perfecte conspicere prævalel Deus non est. Cum vero subtile aliquid conspicit, hoc est quod de incomprehensibili substantia reternitatis. Quasi enim sibilum tenuis auræ percipimus, cum saporem incircumscripta) veritatis contemplatione subila degustamus. »

Idem præslitit Deus Eliæ, dum eum, post terrores, luctas ct pugnas cura Baalitis, curru igneo rapuit in coelum, ubi aura leni, id est plena pace mentis et corporis frullar. Simili modo ergo, qui tentationibus agitatur, non demittat animum; sed sciat ei successurum « spiritum auræ lenis, » id est consolationem, quietem et gaudium.

Secundo, traditur hic forma, ait Sanchez, viris Apostolicis et l'rælalis, quæ iu corrigendis, aut puniendis divinæ legis transgressoribus servari debeat; nempe ut illa imitetur, quæ maxime sunt in rerum natura violenta, ventum nimirum, qui concutit atque subvertit montes; et ignem, qui consumit el dissipat omnia, idquc celeritate incredibili, neque suavitatem assumat tenuis cl refrigerantis auræ, donec Deum advenire videat, quem antecedunt quasi stratores viarum et præcnrsores ad parandum hospitium, ventus, commotio , ignis.

vers. n. quod com avdissbt Elias. — Audiebat enim ventum valide perstrepentem, terræ motum locum conquassantem, auram tenuem sibilantem; ignem vero partira audiebat, utpote stridentem, partira vero videbat, utpote lucentem.

Operuit vultum suum pallio , — ut Deo sc hisco signis ostendenti reverentiam exhiberet, quasi indignus qui in cum aspiceret, cumquo contueretur.

Ve». 14. **j.|. PnoPDETAS TUOS OCCIDERUNT GLADIO (quia SCSO** opponebant cultui Baal), derelictus sum ego solus (propheta ct zelator veræ religionis, qui mc valide eidem oppono), et quærunt animam meam, — ut mc occidant; me ergo occiso nullus supererit propheta, nullus zelator, qui tuum cultum propugnet et Baalitis sese opponat. Actura ergo est de vera religione, dc tuo cultu, de tota Synagoga; omnia occupat impia Jezabel; ubique colitur Baal; ubique exundat pcrtidiactidololatria. Hæc est causa mei doloris ct moeroris, meæ fugæ ct exilii, ul mori optem potius quam vivere, et videre tanta mala gentis meæ ct populi Dei. Ita Elias moerore, ira ct zelo confectus.

Ve», ii el ,fl' 15 et 16. Unges Hazael regem super Syriam, et Jehu filium Namsi unges regem super Israel : Eliseus autem, ele., UNGES prophetam pro te, — ut hi ultionem justarn rie Baalitis, quam tu, o Elia, adeo desideras, reipsa peragant. Unde in Eliæ laudibus dicitur *Ecclesias/.* cap. xlviii, vers. 8 : « Qui ungis reges ad poenitentiam, » id est ad pœnam ct ultionem impiorum, ut sint divini cultus vindices, a Unges regem, » id est regem designabis, regnum ei deferes. Est catachresis : quia enim unctione creabantur reges, hinc *ungere* est regem creare. Nam llazacl non fuit uncius ab Elia, sed designatus rex ab Eliseo, quem ad eum misit Elias : Jehu vero in regem Israel unctusfuilab uno Elisei discipulo, ul palet IV *Reg.* vm, 13 ct seq. Itaque Elias hæc jussa Dei exsecutus fuit per Eliseum, quem idcirco jussu Dei sibi subrogavit Sic Eliseum non legimus unctum, sed immisso ab Elia in eum pallio designatum prophetam, vers. 19. Ita Theodoretus, Rabanas, Dionysius, Abulensis, Salianus.

Sanchez tamen « *unges* proprie accipit, censelquc omnes hos 1res ab Elia fuisse unctos, licet id Scriptura fartum non narret. Ideo enim videtur Elias jussu Dei rediisse per desertum in Damascum, quæ longior el inamoenior erat via, ut ibi Hazaelem in regem ungeret; esto enim Ilazael postea rursum ab alio unctus sit, tamen nil prohibet eum prius ab Elia fuisse unctum. Sic enim David el Saul bis uncti fuere. Hæc sententia probabilis est, atque hunc versum proprie ad litteram accipit.

Qui est de Abelmeula. — Erat hæc urbs in tribu Manasse cis Jordanem. Fuit ergo Eliseus de tribu Manasse, sicut Elias de tribu Gad. Ita S. Hieronymus , Salianus, Adrichomius et alii ; licet S. Epiphanius ct Isidorus in *Vita Elisei,* dicant eum fuisse oriundum ex tribu Ruben, qui et addunt iu ortu Elisei mugiisse unum e vitulis aureis, quos conflavit Jeroboam, et illius mugitum auditum fuisse Hierosolymis, et cx eo Sacerdotem quemdam prudentem conjectasse, eo die aliquem esse natum, qui futurus esset sculptilibus omnibus atque idolis exterminium.

17. Et **CRIT, QUICUMQUE FUGERIT GLADII» IIAZAEL,** occidet eum Jehu. — Quomodo Ilazael et Jehu occiderint idololatras, audiemus in sequentibus. **Vert. 17.**

Et **QUICUMQUE FUGERIT GLADII» JEHU, INTERFICIET** eum Eliseus, — gladio non corporali, sed spirituali, pula gladio linguæ, qua eos acriter redarguet minabiturque mortem præsentem et «ternam, inquit Angelomus, Rabanus ct Hugo. Planius accipias hæc de gladio et morte corporali; illo enim idololatras occiderunt Hozacl ct Jehu, quibus hic Eliseus comparatur. Eliseus enim occidit 42 pueros idololatrarum filios sibi insultantes, dicentesque: a Ascende, calve, » IV *Reg.* n, ac verisimile est cum, instar Eliæ magistri sui, juxta hoc oraculum plurcs alios idololatras interfecisse, etsi Scriptura id non commemoret. Ha Abulensis, Lyranus, Cajetanus, Sanchez ct alii.

18. Et derelinquam mihi in Israel septem millia **Vm. te**

VIRORUM, QUORUM GENUA NON SUNT CURVATA ANTE Baal. — Opponi! Deus septem millia illi, quod dixerat Elias vers. 14 : « Derelictus sum ego solus, » *q. d.* Falleris, Elia, non es solus. En Eliseus tibi accedit : en septem millia virorum Deicolarum, quæ a derelinquam. » Hebraice 'JTWÜ'H *lutarli,* id est remanere faciam, reservabo, custodiam, no a Jezabel occidantur, aut pervertantur, et ad cultum Baal traducantur.

Er OMNE OS QUOD NON ADORAVIT EUM, OSCULANS manus, — repete « derelinquam, » id est custodiam et in vita conservabo. Sensus totius versus est, *q. d.* Et custodiam septem millia virorum, qui non flexerunt genua ante Baal, nec osculando manum eum adorarunt : erat cnim hoc duplex genus adorationis, genuflexio ct osculatio manus. *Osculans manus,* Hebraice *osculans eum,* scilicet Baal, ut eum osculo hoc salutet ct adoret, quasi suum Deum ct Dominum. Noster vertit, «osculans manus, » ut notet ritum inodumque adorandi, qui erat osculari manum idoli, vel manum propriam eo ritu ct gestu quasi oscularetur manum idoli, nipote remoti, vel longe positi. Hunc ritum insinuat Job, cap. xxxi, vers. 26 : « Si vidi solem cum fulgeret, ct lunam incedentem clare, ct telatura est in abscondito cor meum, el osculatus sum manum meam ore meo. » Hujus consuetudinis externi quoque meminerunt Plinius lib. XXVIII, cap. n : « Inter adorandum dexteram ad osculum referimus, n Minutius in *Octavio* : « Ciecilius, simulacro Serapidis viso, ut vulgus superstitiosus solet, manum ori admovens, osculum labiis impressit. »

Vei*, i®- 19- Ruperit Eliseum filium Sapiiat arantem in (cum) duodecim JUGIS BOUM. — Erat ergo Eliseus agricola locuples, nipote qui haberet duodecim juga boum, iisque agrum ingentem coleret. Nam boves hos ipsius fuisse palet ex vers, ull., ubi ipso par boum mactavit pro epulo, quo suis valedixit.

Et IPSE IN DUODECIM JUGIS BOUM ARANTIBUS UNUS erat. — Nam quodque jugum boum, sive par boum suum habebat aurigam ct aratorem ; quare duodecim crani hic juga boum, el pariter duodecim aratores, e quibus unus erat Eliseus.

Misit pallium suum super illum, — ut eum vocaret ad se sequendum, cumque faceret sibi socium silique incliluli participem, uti jamnovitiis in Religione datur pallium, sive vestis ejusdem Religionis. Simili modo olim sponsus, sponsam sibi adoptans, legebat earn pallio suo. Inde illud Ruth ambientis nuptias Booz, cap. ut, vers. !) : « Expande pallium tuum super famulam luam; el illud *Ezech.* xvi, 8 : « Expande amictum inclini super te. » Hac ergo caeremonia institutus est Eliseus propheta socius et successor Elii», ejusque cor omnino a Dco immutatum est, atque ex laico factus est Religiosus, ex agricola Propheta, ex idiota Theodidaclos. Unde slatini reliquit boves, domum, parentes, et secutus est Eliam. Addit Sanchez eum fuisse unctum ab Elia; hoc cniin jusserat Deus, vers. 1G. Unctio, inquit, Eliseum fecit Prophetam (hic enim ungi solebat); pallium autem, Eli® contubernalem ct monachum.

20. Quod enim meum erat, feci tìiii, — *q. d.* Ego Ven» non nisi pallio te tetigi ; sed Deus cor tuum tetigit, illudquo ex carnali fecit spirituale et coeleste, ut omnia relinquas, et alacer me sequaris, certesque ut ego cum idololatria.

21. Tulit par boum et mactavit illud, et in ara- Verr TRO BOUM COXIT CARNES, ET DEDIT POPULO ET COMEDERUNT. — Eliseus, quia festinabat ct gestiebat illico sequi Eliam, idcirco usus est aratro pro lignis, ad coquendum carnes boum. Dedit ergo typum et exemplum nobis, ut Dei vocationem illico, resolute et constanter sequamur, uti notant Cajetanus ct Abulensis. Celebravit enim convivium quo suis valedixit, ut ostenderet se boves, aratrum, agrum omniaque relinquere, ac Indum sequi Eliam. Hinc colligit Abulensis eum fuisse juvenem cl efyaux», id est sine uxore et caelibem : alioqui cnim petiisset ab Elia-facultatem salutandi tam uxorem etlilios, quam patrem ct matrem. Rursum Eliseus, ait Abulensis, nihil voluit sibi reliquum manere in sreculo, ut liber ct expeditus transiret totus ad Dominum : idcirco aratrum et boves consumpsit, qua in re exemplum dedit Religiosis, ut idem faciant. Hinc et S. Ignatius, epist. *ad Philadelph.,* Eliseum asserit fuisse cælibem ct virginem : nimirum Eliseus Dei vocantis instinctu jam superior erat omni terrena cupiditate. Nam, ut ait S. Cyprianus, tract. *De Oratione Domiti.,* ad illa : « Adveniat regnum tuum : Qui renuntiavit jam sieculo, inajor cstcl honoribus ejus ct regno; ct ideo qui se Deo et Christo dedicat, non terrena, sed coelestia regna desiderat; » imo Deum ipsum, «quia in illo regnaturi sumus.n EtS. Ambrosius, lib. VI *De Sacram.* cap. v : « Si Deus in nobis regnat, locum habere adversarius non potest. Culpa non regnat, peccatum non regnat ; sed regnat virtus. regnat pudicitia, regnat devotio, *t*

CAPUT VIGESIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Benadad rex Syriæ obsidet Samariam ct Achab; sed ab eo Dei ope caditur. Unde, vers. 23, dicens Deum Israel esse Deum montium, in valle reparat bdlum, in qua rursum Dei ductu pro/Uqatur; captusque ab Achab veniam vilamque contra jussum Dei impetrat, vers. 35. *Achab a propheta vulneralo redarguitur, audilquc sc simili modo vulnerandum, imo occidendum, eo quod Benadad dignum morte liberum dimiserit.*

1. Porro Benadad rex Syriæ congregavit omnem exercitum suum, ct triginta duos reges secum, et equos, et currus : ct ascendens pugnabat conira Samariam, et obsidebat eam. 2. Miltensque nuntios ad Achab regem Israel in civitatem, 3. ail : Hæc dicit Benadad : Argén. genium tuum, el aurum tuum meum est; ct uxores tuæ, ct lilii lui optimi, mei sunt. 4. llesponditque rex Israel : Juxta verbum tuum, domine mi rex, tuus sum ego, el omnia mea. 5. Revcrtentesque nuntii, dixerunt : Hæc dicit Benadad, qui misil nos ad le : Argentum luum, ct aurum tuum, cl uxores luas, cl filios tuos dabis milii. G. Cras igitur hac eadem bora mittam servos meos ad le, et scrutabuntur domum luam, cl domum senorum tuorum; et omne quod eis placuerit, ponent in manibus suis, et auferent. 7. Vocavit aulem rex Israel omnes seniores terræ, cl ait : Animadvertite, cl videte, quoniam insidictur nobis; misit enim ad me pro uxoribus meis, el filiis, et pro argento et auro; et non abnui. 8. Dixeruntque omnes majores natu, cl universus populus, ad eum : Non audias, neque acquiescas illi. 9. Respondit itaque nuntiis Benadad : Dicite domino meo regi : Omnia propter quæ misisti ad me servum luum in inilio, faciam; hanc autem rem facere non possum. 10. Reversique nuntii retulerunt ei. Qui remisit, et ait : Hæc faciant milii dii, et hæc addant, si suffecerit pulvis Samariae pugillis omnis populi qui sequitur me. 11. El respondens rex Israel, ait : Dicite ei: Neglorielur accinctus æque ut discinctus. 12. Factum est autem, cum uudisset Benadad verbum istud, bibebat ipse ct reges in umbraculis, et ait servis suis : Circumdate civitatem. Et circumdederunt eam. 13. El ecce propheta unus accedens ad Achab regem Israel, ait ei : Hæc dicit Dominus : Certe vidisti omnem multitudinem hanc nimiam? ecce ego tradam eam in manu tua hodie, ut scias quia ego sum Dominus. 14. El ait Achab : Per quem? Dixitque ei : Hæc dicit Dominus : Per pedissequos principum provinciarum. Etait : Quis incipiet præliari? Et ille dixit : Tu. 15. Recensuit ergo pueros principum provinciarum, et reperii numerum ducentorum triginta duorum ; el recensuit post cos populum, omnes filios Israel, septem millia; 16. el egressi sunt meridio. Benadad autem bibebat temulentus in umbraculo suo, ct reges triginta duo cum eo, qui ad auxilium ejus venerant. 17. Egressi sunt autem pueri principum provinciarum iu prima fronte. Misit itaque Benadad. Qui nuntiaverunt ei, dicentes : Viri egressi sunt de Samaria. 18. Et ille ait : Sive pro pace veniunt, apprehendite eos vivos; sive ulpræliclntur, vivos cos capite. 19. Egressi sunt ergo pueri principum provinciarum, ac reliquus exercitus sequebatur. 20. Et percussit unusquisque virum, qui contra se veniebat ; fugeruntque Syri ; el persecutus est cos Israel. Fugit quoque Benadad rex Syria) in equo cum equitibus suis. 21. Ncc non egressus rex Israel, percussit equos et currus, cl percussit Syriam plaga magna. 22. (Accedens aulem propheta ad regem Israel, dixit ei : Vade, el confortare, et scito, cl vide quid facias ; sequenti cnim anno rex Syriæ ascendet contra te.) 23. Servi vero regis Syriæ dixerunt ei : Dii montium sunt dii eorum, ideo superaverunt nos; sed melius csl ul pugnemus conira eos in campestribus, et obtinebimus cos. 24. Tu ergo verbum hoc fac ; Amove reges singulos ab exercitu tuo, el pone principes pro cis ; 25. el instaura numerum

militum *qui* ceciderunt de luis, et equos secundum equos pristinos, et currus secundum currus quos ante habuisti : et pugnabimus contra eos in campestribus, et videbis quod obli-
nebimus eos. Credidit consilio corum, el fecit ita. 26. Igitur postquam annus transierat, re-
censuil Bcnadad Syros, et ascendit in Aphec, ut pugnaret contra Israel. 27. Porro filii Israel
recensiti sunt, ct acceptis cibariis profecti exadverso, castraque metati sunt contra eos, quasi
duo parvi greges caprarum : Syri autem repleverunt terram. (28. Et accedens unus vir Dei,
dixit ad regem Israel : Hæc dicit Dominus : Quia dixerunt Syri : Deus montium est Dominus,
et non est Deus vallium ; dabo omnem multitudinem hanc grandem in manu tua, et scietis
quia ego sum Dominus). 29. Dirigebantque septem diebus cx adverso hi atque illi acies, sep-
tima autem die commissum est bellum : percusseruntque fdii Israel de Syris centum millia
peditum in die una. 30. Fugerunt aulcm qui remanserat in Aphec, in civitatem : et cecidit
murus super viginti septem millia hominum, qui remanserant. Porro Bcnadad fugiens in-
gressus est civitatem in cubiculum quod erat intra cubiculum. 31. Dixcruntquc ei servi sui :
Ecce audivimus quod reges domus Israel clementes sint; ponamus itaque saccos in lumbis
nostris, el funiculos in capitibus nostris, et egrediamur ad regem Israel ; forsitan salvabit
animas nostras. 32. Accinxerunt saccis lumbos suos, et posuerunt funiculos in capitibus
suis, veneruntque ad regem Israel, ct dixerunt ei : Servus tuus Bcnadad dicit : Vivat, oro te,
anima mea. Et ille ait : Si adhuc vivit, frater meus est. 33. Quod acceperunt viri pro omine;
et festinantes rapuerunt verbum cx ore ejus, atque dixerunt : Frater tuus Bcnadad. Et dixit
eis : Ile, et adducite eum ad me. Egressus est ergo ad eum Bcnadad, et levavit eum in currum
suum. 34. Qui dixit ei : Civitates, quas tulit pater meus a patre tuo, reddam, et plateas fac
tibi in Damasco, sicut fecit pater meus in Samaria, et ego foederatus recedam a te. Pepigit
erg° fædus, et dimisit eum. 35. Tunc vir quidam de filiis prophetarum dixit ad socium suum
in sermone Domini : Percute me. At ille noluit percutere. 36. Cui ait : Quia noluisti audire
vocem Domini, ecce recedes a me, et percutiet te leo. Cumque paululum recessisset ab eo,
invenit cum leo, atque percussit. 37. Sed elaltcrum inveniens virum, dixit ad eum : Percute
me. Qui percussit eum, et vulneravit. 38. Abiit ego propheta, ct occurrit regi in via, et
mutavit aspersione pulveris os ct oculos suos. 39. Cumque rex transisset, clamavit ad regem,
et ait : Servus tuus egressus est ad præliandum cominus ; cumque fugisset vir unus, adduxit
eum quidam ad me, et ait : Custodi virum istum ; qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro
anima ejus, aut talentum argenti appendes. 40. Dum autem ego turbatus huc illueque me
verterem, subito non compartiti. Et ait rex Israel ad eum : Hoc est judicium tuum, quod ipse
decrevisti. 41. At ille statini abstersit pulverem de facie sua, ct cognovit eum rex Israel quod
esset de prophetis. 42. Qui ait ad cum : Hæc dicit Dominus : Quia dimisisti virum dignum
morte de manu tua, erit anima tua pro anima ejus, el populus tuus pro populo ejus. 43. Re-
versus est igitur rex Israel in domum suam, audire contemnens, et furibundus venit in
Samariam.

I. Porro Bekadad rex Syria, etc., pugnabat uomra Samariam. — u Bcnadad n idem est quod « Ben Adad, » id est filius Adad, ait Josephus, lib. Vili, cap. vin, nimirum rebellis illius Idumæi, qui, debellata a Davide Idumæa, fugit in Ægyptum, indeque mortuo Davide rediens, animo-. regnumque resumens, rebellavit Salomoni, cap. xi, vers. 25. Ideoque paternam indolem, el odium contra Israelem fovens, graviter ct continuo cum afflixit. Unde cap. xi, versu 25, de co dxlum et prædictum est: s Hoc est malum Adad, el odium contra Israel, n

Politice, disce hic quam rebellio obstinata principum sit periculosa, et in filios per multa smelila derivetur. Experiuntur idipsum Hispani in Hollandia. Rebellio ergo iu suo principio vel succidenda, vel concilianda est juxta illud : « Principiis obsta. »

3. Hac dicit Benadad (ad Achab ejusque populum Israel) : Argentum tuum, et aurum tuum meum est, — non jure, sed potestate ct imperio ; quia ego illud habere volo et deposco, qui te sum polentine ut mihi resistere nequeas. Erant enim res Achab cl Israelis afflictae, ita ut in aciem

Veri. 3.

educere non posset nisi septem millia, vers. 1N. Hie ergo incipit Deus punire Achab ct Israelitas ob cultum Baal.

Ven.*. b. Kevertf.ntf.sque munti! (missi a Bcnadad obsidento Samariam ad Achab in ca obsessum), DIXERUNT.

veri. e. **6.** Chas igitur hac eadem dora mittam servos MEOS AD TE, ET SCRUTABUNTUR DOMUM TUAM, CtC. — Est hæc nova Bcnadad petitio, qua petit ab Achab ut permittat a suis diripi non tantum regiam, sed ct totam Samariæ civitatem, ait Josephus, ut scilicet spoliet urbem,el pretiosissima quæquc ex ca ad libitum auferat.

Veri. io. **10.** flJEC FACIANT Mini DII, CtC., SI SUFFECERIT pulvis Samariæ pugillis omnis populi, qui sequitur me, — *q.* c/. Juro me deleturum totam Samariæ urbem,itaque eam eversurum, ul nec parum pulveris in eo remaneat, sed quidquid in ca est auferatur in pugillis exercitus mei numerosissimi. Unde Chaldæus vertit : Si *suffecerit pulvis Somcron* (Samariæ) *ut feratur soleis plantarum pedum* populi *qui mecum erit.* Ha Abulensis. Est hyperbole ct proverbialis locutio, quo gloriosus Bcnadad in 32 regibus se sequentibus, cl copiis innumeris superbiens, jactat, juratque se Samariam eversurum, spoliaturum ct rasurum, ut nihil in ca rapina dignum remaneat. Ncc enim tam curiosi vel oliosi erant ejus milites, ut omnem pulverem c Samaria, quam ut omnes thesauros et omnia pretiosa exea efferrent. Aurum enim quærebant, non arenam.

Yen. II. **11.** Ne GLORIETUR ACCINCTUS ÆQUE UT DISCINCTUS. — Esi adagium, 7. d. No canas triumphum ante victoriam : «accinctus» enim miles vadit ad prælium; parta vero victoria se discingit, arma ponit, et spoliis hostilibus incubat. Unde Chaldæus : *Ne laudet,* inquil, *sc expeditus, ct descendens in praelium, sicut vir qui vincit ct ascendit* (victor) *ex co;* Vatablus : *Ne glorictur qui initurus est prælium perinde ac is qui jam vicit.*

virs. S3. 23. Servi vero regis Syris (Bcnadad) dixerunt ei : Dii montium sunt du eorum, ideo superaverunt nos; sed melius est ut pugnemus contra eos in CAMPESTRIBUS, ET OBTINEBIMUS EOS, — *q. d.* Victi sumus a Samaritis montanis, quia pugnavimus in Samariam, quæ sita est in monte, ideoque in tutela est deorum qui montibus cl montanis pnesunt ; descendamus ergo in valles, ubi dii vallium nobiscum erant, ul montanos cl deos montium in vallibus superemus. Ha isti stolidi putabant

Dii montmm nn- |)CUH1 Hebræorum esse Deum montium duntaxat. Sed unde hic corum error ct stulta persuasio ? Respondeo ex mullis conglobatis, nimirum *primo,* quia Moses Hebræorum dux in monte Sina cum Deo collocutus ab eo legem acceperat. *Secundo,* quia in monte Sion erectum a Salomone erat templum, in quo Deus habitabat. *Tertio,* quia Hebræi Deum colebant in excelsis, scilicet collibus. *Quarto* denique, et quod maxime ad præsentem cladem facit, quia Syri in monto Samariæ hanc stragem ab Praelitis acceperant. Hæc fuit Gentilium superstitio, ut montibus deas oreados, id est montanas, sylvis sylvanos, mari marinos , ut Neptunum, clc., præflcerent, de quibus S. Augustinus, lib. IV *De Civit. Dei.* cap. vili, ubi eos montium jugis Jugalinum deum, Collibus Collatinam, Vallibus Valloniam deam preferisse asserit. De iisdem canit Ovidius, lib. I *Pastor.,* cosque sic loquentes inducit :

D soma? agrestes, ct qri dominantur in altis
Montibus, Imperium est iu sua tecta Jovi.

21. Tu ERGO VERBUM HOC FAC : ÂMOYI REGES SIN- Vert. 14. GULOS AB EXERCITU TUO, ET PONE PRINCIPES PRO F.I5, — qui scilicet belli sint periti, ct in rebus bellicis experti, non vero quieti et deliciis assueti, uti sunt reges, quique spe gloriæ ct honoris a te adipiscendi fortius pugnent. Ha Abulensis. Hos enim significat Hebraice DinD *phachot,* id est *Duces:* Chaldæus, *imperatores.*

28. Quia dixerunt Syri : Deus montium est Domi- Vers 1«. nus (Hebraice *Jehova,* id est Deus Israelitarum),ET (idem *Jehova)* non est Deus vallium; dabo omnem MULTITUDINEM HANC GRANDIM IN MANU TVA, — Ut 05- tendam me tam esse vallium Deum, quam montium, utque tu, o Achab, me Deum verum agnoscas ct colas, non vero Baal.

30. Porro Benadad fugiens ingressus est civi- Vert. lo* TATEM (Aphec jam dictam) in cubiculum, quod ERAT INTRA CUBICULUM, —id CSl in intimum Ct secretissimum cubiculum, ut ibi se absconderet.

31. Ponamus ergo saccos in lumbis nostris, — ven. 31. quasi serviles vestes, ct luctus ac pœnitentiæ indices, ut iis profiteamur nos poenitere facti, quod scilicet Israeli bellum moverimus, cique quasi victori nos victos in servitutem dedamus.

Et FUNICULOS IN CAPITIBUS NOSTRIS. — Ut pPOfiteamur nos reos esse mortis, merilosque esse restan ct laqueum, qui fauces nobis recludat nosque strangulet. Audi Joscphum ; « Illi induti saccos, ct restibus capita redimiti, qui priscus apud Syros supplicandi mos fuit, Achabum adeunt, et salutis tantum gratiam petere Adadumsignificant, deditilium ejus in perpetuum futurum. »

32. Si adhuc vivit, frater meus est. — Putabat Vergit» Achab ex tanta hostium strage occubuisse Bcnadad. Unde audiens cum cladi superstitem, de tanta victoria exsultans, ejus misertus, inconsulte cl temere in hanc vocem erupit : «Si adhuc vivit, frater meus est, » *q.d.* Chorus mihi erit ut frater, tractabo cum quasi fratrem. Solent reges sc mutuo fratres vocare. Hoc dictum Achab servi Benadad cx ore ejus illico rapuerunt, acceperunlque ul omen vel augurium, quasi illud verbum amicum quod ipsi exciderat, signum esset misericordi® ct salvationis Benadad,quem proinde statim ad Achab adduxerunt, illeque eum supplicem, ut dicto staret, quasi fratrem excepit, et in currum suum sustulit:sed paulo post panos hujus temo-

litatis dedit, cum bellum renovante Benadad, in eo Achab occubuit, ut dicitur cap. ult.

Symbolice, Benadad est typus diaboli, qui semper fideles et sanctos persequitur, nunc vi, nunc fraudo ct dolo. Quare qui cum eo pacem vel foedus init, uti fecit Achab, certo certius ab eodem evertetur. Ita Euchcrius.

Vrf* «• 34. Plateas facti ri in Damasco, — in quibus jus etjudices, item forum rerum venalium ac vectigalia constituas in signum subjectionis, *q. d.* Partem urbis mcæ regite, scilicet Damasci, tibi concedam, ut ostendam illam tibi æque ac mihi esse subjectam, imo me tibi esse subditum, ideoque pendere hoc tributum. Ita Abulensis, Cajetanus et Vatablus.

Vtt». 35. 35. TI XC VI|. QtlDAM DE FILUS PROPHETARUM. — Josephus censet hunc fuisse prophetam Michæam, qui cap. ult. Achab exitium prædixit. Idem tradit *Glycos,* et Hebræi in *Scder-Olam,* et colligitur ex cap. ultim. vers. 2G, ubi pro *tollite* Hebraice est iriOvill *vahascibchu,* id est facite cum redire. Verum res incerta est. Unde Serarius ct alii censent hunc alium fuisse a Michæa, ideoque nou nominari.

Dixit ad socium suum in sermone Domini (ex oraculo ct jussu Dei) : Percute me, — ut proprii capitis mei vulnere repræsentem Achab regi vulnus ipsius, quod parcendo Benadad accepit in anima sua, ac vulnus populi, quod scilicet populus totus accepit in Achab rege quasi capite suo, ac tertio vulnus, quod tam Achab quam populus accipiet, cum a Benadad reparante bellum occidetur, ut patebit cap. ult. ctlib. IV, cap. vi, vers. 8 ct seqq. Itu Cajelanus. Addit Abulensis aliam causam hujus vulneris, scilicet ut per illud Propheta ab Achab non agnosceretur, sed videretur esse miles, itaque accessum haberet ad eum, eique parabolam hanc vulneris exponeret : si enim fuisset agnitus, noluisset cum Achab idololatra audire. Tertia et potissima causa hujus percussionis et vulneris fuit exemplum, ut scilicet Deus, in propheta hoc tam percutiente quam percusso, daret exemplum et speculum perfectui obedientiie. Unde credendum est, ait Abulensis, quod paulo post Deus hoc vulnus supernaturalit r curarit, ita ul ne cicatrix quidem ejus remaneret, idque ad hoc, ul ostenderet quanti meriti sit pura el simplex obedientia, quamque ex adverso Deo exosa sit inobedientia, cum propter eam, illum qui Prophetam percutere noluerat, leoni mactandum objecerit. Audi S. Chrysostomum, orat. 1 *Contra Judicas,* sub initium : « Qui percussit Prophetam, evasit incolumis : qui pepercit, dedit pœnas; nimirum ul intelligercs in jussis divinis non oportere curiosum esso, examinareque rerum quæ prrecipiuntur naturam, sed nihil aliud quam obtemperare. Etenim ne prior ille veritus parceret Prophclæ, non dixit illi simpliciter : Percute me, sed addidit : In verbo Domini, hoc csl, Deus præcipit, ne quærc ulterius. Rex est qui hanc præscribit legem : Reverere jubentis auctoritatem, summaque cum animi promptiludinc obtempera. At id facere non sustinuit, coque pœnas dedit gravissimas, suoque exemplo secuturos adhorlins, ut quidquid præceperit Deus, per omnia obtemperarent, moremque gererent in posterum. »

Denique R. Salomon et Lyranus volunt Prophete hujus sanguinem pro populi Israelitici peccatis satisfecisse, ne cum Acbabo periret cap. ult., sed populus ille vicius est,et pro eo satisfacere istiusmodi plaga non potuit, ncc voluit Propheta.

42. Quia dimisisti virum dignum morte, — Benadad regem Syria), qui reus erat mortis tum ob continuum odium et bellum contra Israelitas, tum præcipuc ob blasphcmiam, qua dixit me esse Deum montium, non vallium; hæc enim valde Deum irritavit, ut patet vers. 28. Ita Hebræi, Rupcrtus, Lyranus, Dionysius et alii. v«re.tt.

Erit anima tua uno anima ejus. — Occideris pro Benadad quem occidere debuisti.

Er populus tuus pro populo ejus, — occidetur pro Syris Benadad subjectis, quos occidere debuit. Ha reipsa contigit, ul audiemus capite ultimo.

Est hoc exemplum neglcclæ justitiæ justaque vindicta notandum, alteque infigendum mentibus regum et judicum : « Homicida es, eo quod hostem dimiseris, » ait S. Chrysostomus, loco citato.

43. Reversus est igitur rf.x Israel (Achab) in do- Vers. n.
MUM SUAM, AUDIRE CONTEMNENS. — **Addit JOSCpllUS,** lib. Vili *Antiq.* cap. vili, eum adeo indignatum, ut Prophetam incarcérant ; fuisse enim Michæam existimat; quem ab eo incarceratimi audiemus, cap. ult. Ra Hugo, Dionysius ct alii.

CAPUT VIGESIMUM PRIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Achab petit vineam a Naboth; ille negat : unde Jezabel aim per *falsos testes (jua^ blasphemum lapidari curat, agrumque ejus Achabo tradit. Quocirca, vers. 11, mittit* Deus *Eliam, qui Achab et Jezaleh exitium denuntiet, quodque canes lingent sanguinem eorum in agro Naboth,* Quo audito, panitot *Achabi vers.* 27; *quare Deus ab co in filium pmam comminatam transfert.*

1. Post verba autem hæc, tempore illo vinea erat Naboth Jczrabelitæ, qui crat in Jezrahel, juxta palatium Achab regis Samarite. 2. Loculus est ergo Achab ad Naboth, dicens : Da mihi vincam tuam, ul faciam mihi hortum olerum, quia vicina est, et prope domum meam, daboque tibi pro ea vincam meliorem ; aut si commodius tibi putas, argenti pretium, quanto digna est. 3. Cui respondit Naboth : Propitius sil mihi Dominus, ne dembæreditatem patrum meorum libi. 4. Venit ergo Achab in domum suam indignans, el frendens super verbo quod locutus fuerat ad eum Naboth Jczraheliles, dicens : Non dabo libi hæreditatem patrum meorum. Et projiciens se in lectulum suum, avertit faciem suam ad parietem el non comedit panem. 5. Ingressa est autem ad cum Jezabel uxor sua, dixitque ei : Quid est hoc, unde anima tua contristata est? et quare non comedis panem? G. Qui respondit ei : Locutus sum Naboth Jezrahclitæ ; cl dixi ei : Da mihi vineam tuam, accepta pecunia; aut, si libi placet, dabo tibi vineam meliorem pro ea. Et ille ait : Non dabo tibi vineam meam. 7. Dixit ergo ad cum Jezabel uxor ejus : Grandis auctoritatis es, ct bene regis regnum Israel. Surge, ct comede panem, et æquo animo esto ; ego dabo tibi vineam Naboth Jezrahclitæ. 8. Scripsit itaque litteras ex nomine Achab; et signavit eas annulo ejus, ct misit ad majores natu et optimates (pii erant in civitate ejus, ct habitabant cum Naboth. 9. Litterarum autem hæc crat sententia : Prædicalc jejunium, ct sedere facite Naboth inter primos populi, 10. etsubmittite duos viros filios Belial contra cum, cl falsum testimonium dicant: Benedixit Deum et regem : et educite cum, cl lapidate, sieque moriatur. 11. Fecerunt ergo cives ejus majores natu et optimates, qui habitabant cum co in urbe, sicut praeceperat eis Jezabel, et sicut scriptum crat in litteris quas miserat ad cos : 12. prædicav erunt jejunium ct sedere fecerunt Naboth inter primos populi. 13. Et adductis duobus viris filiis diaboli, fecerunt cos sedere contra eum ; at illi, scilicet ul viri diabolici, dixerunt contra cum testimonium coram multitudine : Benedixit Naboth Deum et regem ; quam ob rem eduxerunt eum extra civitatem, el lapidibus interfecerunt. 14. Miserui) tquo ad Jezabel, dicentes : Lapidatus est Naboth et mortuus est. 15. Factum est autem, cum audissel Jezabel lapidatum Naboth, et mortuum, locuta est ad Achab : Surge, et posside vineam Naboth Jczrabelitæ, qui noluit tibi acquiescere et dare eam accepta pecunia : non enim vivit Naboth, sed mortuus est. 10. Quod cura audisset Achab, mortuum videlicet Naboth, surrexit, ct descendebat in vineam Naboth Jezrahclitæ, ut possideret eam. 17. Factus est igitur sermo Domini ad Eliam Thcsbilen, dicens : 18. Surge, el descende in occursum Achab regis Israel, qui est in Samaria : ecce ad vineam Naboth descendit, ut possideat eam ; 19. cl loqueris ad eum, dicens : Ilæc dicit Dominus : Occidisti, insuper ct possedisti. Et post hæc addes : Ilæc dicit Dominus : in loco hoc, in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque sanguinem tuum. 20. Et ait Achab ad Eliam : Num invenisti me inimicum tibi? Qui dixit : Inveni, eo quod venundatus sis, ut faceres malum in conspectu Domini. 21. Ecce ego inducam super te malum, el demetam posteriora tua, el interficiam dc Achab mingentem ad parietem, et clausum et ultimum in Israel. 22. Et

dabo domum luam sicut domum Jeroboam filii Nabath, et sicut domum Daasa filii Ahia : quia egisti, ut me ad iracundiam provocares, et peccare fecisti Israel. 23. Sed et de Jezabel locutus est Dominus, dicens : Canes comedent Jezabel in agro Jezrahcl. 24. Si mortuus fuerit Achab in civitate, comedent eum canes : si aulem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres cœli. 25. Igitur non fuit alter talis sicut Achab, qui venundatus est; ul faceret malum in conspectu Domini: concitavit enim eum Jezabel uxor sua, 26. ct abominabilis factus est, in tantum ut sequer'tur idola, quæ fecerant Amorrhæi, quos consumpsit Dominus a facie filiorum Israel. 27. Itaque cum audisset Achab sermones istos, scidit vestimenta sua, et operuit cilicio carnem suam, jejunavitque el dormivit in sacco, el ambulavit demisso capite. 28. El factus est sermo Domini ad Eliam Thcsbilen dicens : 29. Nonne vidisti humiliatum Achab coram me? quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus ejus, sed in diebus filii sui inferam malum domui ejus.

fui. i. 1. Vinea erat Naroth. — « Naboth » hic fuil vir probus, ut patet ex sequentibus. Undo *Naboth* Hebraice idem est quod *prophetia!,* vel *loquela: fructus,* ait ex Hieronymo Pagninus. Vincam ejus, quia sibi vicinam, concupivit Achab : inexplebilis enim est divilum avaritia et cupiditas; qua de re in hoc caput insignem tractatum scripsit S. Ambrosius *de Naboth,* sive *de Nabuthe,* in quo acriter perstringit divites avaros et rapaces, qualis erat Achab ; unde cap. n : « 0 dives, ait, nescis quam pauper sis, quam inops libi ipsi videaris, qui te divitem dicis ! quanto plus habueris, plus requiris; et quanquam acquisieris, tamen tibi adhuc indiges. Inflammatur lucro avaritia, non restinguitur. Quasi gradus quosdam cupiditas habet, quo plurcs ascenderit, eo ad altiora festinat, unde sit gravior ruina lapsuro. » Et post nonnulla: « Denique docet nos Scriptura divina quam misero egeat, mendicet abjecte. Hex Achab in Israel erat, ct pauper Nahoth. Ille regni opibus affluebat, iste angusti soli cespitem possidebat : nihil patiper de possessionibus divitis concupivit, rex sibi egere visus est, quia vineam habebat pauper vicinus. Quis igitur tibi pauper videtur? qui contentus est suo, an qui concupiscit alienum? Alter certe pauper censu videtur, alter est pauper affectu. »

rer». ». 2. Da siiiu vineam tuam. — Hæc verba urget egregie S. Ambrosius, cap. n jam dicto : « Quæ, inquit, vox alia est stipem publice postulantis, nisi : Da mihi, hoc est : Da mihi, quia egeo? da mihi, quia aliud vivendi subsidium habere non possum; da mihi, quia non est mihi panis ad victum, nummus ad potum, sumptus ad alimentum, ad indumentum substantia; da mihi, quia tibi Dominus dedit unde largiri debeas, mihi non dedit; da mihi; nisi tu dederis, habere non potero; da mihi, quia scriptum est : Date eleemosynam. Hæc quam abjecta, quam vilia. »

Ven j. 3. Ct faciam nini hortum olerum. — Notat S. Ambrosius, cap. m, regis avari impudentiam. « Hæc erat igitur, inquit, omnis insania, hic omnis furor, ut spatium vilibus oleribus quærerelur. Non tam ergo ipsi cupitis quasi utile possidere, sed ahos vulbs excludere. Major vobis cura de pauperum spoliis, quam de vestris emolumentis, injuriam vestram putatis, si quid pauper habeat, quod dignum possessione divitis aestimetur. Damnum vestrum creditis, quidquid alienum est. «

Propitius sit mihi Dominus. — Hebraico, *prohibeat Dominus,* id est absit; Septuaginta, *non mihi fiat a Domino;* Chaldæus, *absit mihi a Domino.*

NE DEM II.EREDITATEM PATRUM MEORUM TIRI, — *q. d.* Hieredilas a parentibus consignata mihi conservanda est, non tam ut mea, quam ul eorum hæredilas : hanc enim memoriam ct reverentiam filius debet parentibus , ut eorum bona tueatur, et ad posteros transmittat. Porro idemS. Ambrosius, cap. m jam citato : « Quasi contagionem quamdam, inquit,sui,pecuniam esse divitis arbitratur; quasi dicat : Pecunia tua tecum sil in perditionem; ego autem hærcditatem patrum meorum non possunt vendere. »

Tropologice, vinea est anima, quæ est tota hæredilas nostra ; quare cave ne eam vili pretio voluptatis, vel honoris vendas diabolo, morti ct gehennæ. Unde S. Ambrosius, Ec/iorl. *ad Virgines,* per vineam accipit virginitatem, per Jezabel concupiscentiam, per Naboth Christum : « Vinea, inquit, quidam fructus virginalis est; conjugia vehit olerum plantaria sunl, in quibus frequens zelus est : el ideo olera herbarum cito cadunt atque marcescunt, nisi finem imponat senectus, aut ad perfectum vehat continentia. Non veniat ergo in vos Achab, qui concupiscat vineam vestram delere et exstinguere : ncc veniat in vos Jezabel vanum illud cl sojculare profluvium; hoc cnim significatur vocabulo vana et vacua redundantia, sed veniat Nabuthe, qui venit a Patre, sicut indicat nominis ipsius interpretatio, qui vincam sanguine defendat suo, ct pro ca mortem offerat. Hic est qui lapidatus pro nobis est, pro nobis mortuus, pro nobis falsis appetitus testimoniis. »

Ver» 4 4. Er non comedit panem , — ex ira cl tristitia, quod Naboth ejus cupiditati restitisset, atque cum quasi contempsisset. Audi S. Ambrosium, cap. vi : « Non manducavit panem suum, quoniam quaerebat alienum. Etenim divites magis alienum pa-

nem quam suum manducant qui raptu vivunt, et rapinis sumptum exercent suum. Aut certe non manducavit panem suum, volens se morte mulctare, quod ei aliquid negaretur, n Et eleganter, cap. vi : u Ditem, inquit, dicunt Gentiles inferorum præsulem, arbitrum mortis. Ditem appellant et divitem, quod nisi mortem dives inferre non noverit, cui regnum de mortuis, cui sedes inferi sint. Quid est enim dives, nisi quidam inexplebilis gurges divitiarum, inexplebilis auri fames? Quo plus hauserit, plus inardescit. » Et nonnullis interjectis : « Dulcis enim somnus servi, etsi modicum vel mullum edat; at satiato divitiis non est, qui cum sinat dormire : excitat cum cupiditas, exagitat cura pervigil aliena rapiendi, torquet invidia, mora vexat, sterilitas proventuum infecunda perturbat, sollicitat abundantia. »

vers. 7. 7. Dixit ergo ad eum Jezabel uxor ijus. — Impio marito Jezabel fuit impientior, avaro avarior, crudeli crudelior, rapace rapacior, cupido cupidior. Unde S. Ambrosius, cap. ix , docet Jezabel esse typum avariliæ, quæ divitibus promittit contra justitiam possessionem, quam desiderant. Ipsa enim Achab et Israeli fuit fax et incenlrix idololatriæ ct malorum omnium quasi furia quædam inferni, ut patet vers. 25.

ven 9. 9. Predicate *(indicite)* jejunium,— ut sceleri (puta cædi injustæ Naboth) prætcxalis speciem pietatis ct zeli Dei ; jubet cnim Jezabel indici jejunium, ut per illud quasi per publicam populi pœnilenliam expietur blasphemia Naboth. Quam illi falso impingi curabat. Blasphemia enim erat Hebræis horrenda; unde, ea audita, vestes scindebant, aliaque publici doloris cl detestationis rei tam indignae signa edebant.

vers. io. io. Benedixit (Naboth) Deum f.t regem. — a Benedixit, » id csl maledixit. Est cuphonismus per antiphrasin : quia enim blasphemia res csl adeo horrenda ; hinc eam Judaei no nominaro quidem audebant, sed eam significabant per contrarium, puta per benedictionem ct laudem : ita S. Hieronymus, epist. 34 *ad Julianum.*

Veri. 13. **13.** Et **LAPIDIBUS INTERFECERUNT. — BlaSphcmUS** enim lapidibus obruendus erat cx lego *Levit,* xxiv, 1G. Additur IV *Reg.* ix, 26, filios Naboth quoque fuisse interfectos, ul sic vinea eorum ab iis ad Achab transiret, quasi, deficiente hæredc, hærcs foret rex.

Simili modo Eudoxia uxor Arcadii Imperatoris, ambiens vineam Calhtropcs v:duæ,S. Chrysostomum, qui viduæ causam agebat, in exilium egit, ct per mille œrumnas itinerum, famis, silis, militum cum vexantium, etc., ad mortem adegit; ut vero S. Chrysostomus non tantum sit Confessor, sed cl Martyr; utpote pro justitia injuste occisus, non una morte, sed centum.

Allegorico, Naboth fuit typus Christi, qui a Scribis et Pharisæis ambientibus ejus vincam, id est Synagogam, per falsos testes accusatus blasphcmiæ, quod sc diceret filium Dei, idcoque occisus est juxta parabolam vines, quam hac ipsa de re cis objecit Christum, *Matth.* xxi, 23. Scribarum cnim de Christo vox est vers. 38 : a Hic est hæres; venite, occidamus cum, ct habebimus hzercdilalem ejus. » Hinc et canes, id est Gentiles (hos cnim Judæi despiciebant quasi canes) Romani, duce Tito ct Vespasiano, linxerunt sanguinem Judæoruin Chrislicidarum, in eodem loco, puta Jerosolymæ el in eodem tempore, scilicet in Paschale, quo ipsi occiderant Clirislum. Ita Angelomus.

15. Surge, et posside. — Hebraice un reach; id v«n is. est *hæredita,* scilicet titulo confiscationis; quia Naboth accusatus erat criminis læsæ majestatis tam divinœ, quam regiæ,idcoque condemnatus.Quare vinea ejus a Jezabele fisco regis Achab fuit addicta.

19. Occidisti, insuper et possedisti. — Occidisti Ven.if. Naboth, ut ejus vincam invaderes et possideres, itaque iniquæ cædi iniquam possessionem addidisti : quare lege talionis tu pariter occideris, et vincam omniaque amittes, larnque possessione, quam vita privaberis.

In loco noe, in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque tuum. — Id ita reipsa per congruam justamque Dei vindictam contigisse narratur, cap. xxn, vers. 38. Dices : Ibi dicitur quod canes linxerint sanguinem Achab in Samaria, at vero Naboth sanguinem canes linxerunt in Jezrahel, ubi occisus est. Respondeo Jezrahel pertinuisse ad Samariam, quæ erat metropolis cl caput totius regni Israel. Idem ergo locus hic intelligendus est in genere, non in individuo. Ita Abulensis, Lyranus, Vatablus. Aliter respondent Hebræi , scilicet arma Achab sanguine ejus lincta abluta fuisse in piscina Jezrahel, cum co ad armamentarium deferrentur : quare tunc canes sanguinem ejus ablutum linxisse; sed id confutat Abulensis, ex eo quod cap. xxxn, vers. 38, prophetia hæc impleta dicatur, cum ejus sanguinem linxerunt canes in Samaria, pro qua perperam Josephus substituit Jezrahel. Posset quoque dici Deum mitigasse cl revocasse hanc pœnam ob poenitentiam Achab, uli insinuatur vers. 29.

Denique planius ct plenius Salianus et Sanchez censent id impletum in Joram filio Achab : lúe cnim occisus est in agro Jezrahel. Sanguis cnim sæpe significat filios; hi enim cx sanguine parentum gignuntur; unde illud Anchisae de Julio Cassare :

> Projice teli manu, sanguis meus,

hoc est, o fili mi Julc, *Æneid.* lib. VI. Idipsum probatur tum ex vers. 29, ubi Deus mitigans pœnam hanc Achabo intentatam ob ejus pœnitenliam, ait se illam ab Achab translaturum in ejus filium Joram, tum ex lib. IV cap. ix, vers. 23 ct 26, ubi occiso Joram jussit Jehu ejus cadaver projici in agrum Naboth lingendum et vorandum canibus, ut hæc de eo Dei prophetia impleretur.

Sic *Arhfobulus primus c* Machabæis Judæorum rex *occidit fratrem* Antigonum, sed justo Dei ju *dicio doloribus* excruciatus vomuit sanguinem qui eodem loci effusus est, quo ipse fratris san guinem effuderat. Unde ipse ingemiscens exclamavit, ait Josephus, lib. XIII *Antiq.* xix : « Ergo non latet Deum, inquit, meum impium ct sceleratum facinus, quando tam cito reposcor ad preñas cognati sanguinis. 0 corpus impudens, quousque retinebis animam, quam materni simul ac fraterni manes flagitant? cur non semel eam reddis, ne sic per partes opus sit libare meum sanguinem, atque ita parentare oppressis per nefas ct parricidium? Vix ea fatus crat, cum exhalavit animam uno tantum anno in regno exacto. »

VfmtO. 20. Eo QUOD VENUMDATUS SIS, UT FACERES MALUM. — a Vonunidatus, « quasi servus addictuspeccalo. UndeCajetanus: avenumdatus,»inquit, id est traditiispcccato; nam quod venditur,(raditur ementi quasi Domino, *q. d.* Tu, o Achab, tua mala voluntate totus addictus es peccato, quasi ad nihil aliud venditus vel locatus sis quam ad peccandum. Alludit ad servos, qui ad certa opera se elocant, iisque totos sc addicunt: sic cniin Achab scipsum addixerat non tantum idolis, sed et suæ Jezabeli, ut quasi servus ab ca ageretur ad omne scelus; ita Abulensis. Sensus ergo est, q. d. Tu, o Achab, revera non es rex nec Israelita, id est liber, ct ingénu® conditionis, sed mancipium Baal et Jczabelis; quia iis tc totum addixisti et mancipasti, ut cis per omnia obsequaris, ac facias quid- quid ipsi volunt. Causa fuit,- quod Ithobaal rcx Tyri ct pater Jczabelis, ideoque soccr Achab, esset sacerdos Aslharlcs, ut ait Josephus, lib. I *Contra Apionem,* ac nomine suo profiteretur cultum Baal; ideo enim dictus est *Ithobaal,* vel, ul Noster vertit, cap. xvi, vers. 31, *Ethbaal.* Ilie ergo pater Baali et Aslarthæ addictissimus, imo consecratus sacerdos, suam impietatem et idololatriam transfudit in filiam suam Jezabel, ct in maritum ejus Achab; unde Josephus, lib. IX, cap. mi : a Baal, ait, Tyriorum deus erat quem Achabus in gratiam ilhobalis Tyriorum ct Sidoniorum regis, soceri sui coluit, templo ei Samari® dedicalo, ct prophetis cum reliquo cultu assignatis. »

Intuere hic et admirare libertatem Eliæ, qui Achab regem in faciem objurgat, cique objectat quod sil peccati mancipium, adeoque extremam perniciem denuntiat. Sic S. Athanasius, S. Hilarius ct Lucifer Calarilanus acriter objurgant Constantinum Imperatorem Arianum, cumque vocant Herodem, Neronem cl Anlichrislum. Eorum verba recitavi *Apocal.* cap. xi, vers. 8.

Tropologice, vide hic quam vilis, miser ct infelix sit peccator, qui instar Achab ob modicam voluptatem, imo ob unum aureum, vendit sc suainquc animam diabolo, eamque ul mancipium tradit sue cupiditati, ut fiat pabulum mortis el fomentum gehennæ.

21. Demetam posteriora tua, — id csl, posteritalem tuam funditus exscindam,

29. Scidit vestimenta sua. — Videtur hæc Achab Vomi. pernitentia fuisse ex metu pœnæ, non ex amore juslitiæ, ideoque servilis, imperfecta ct extorta; unde non videtur Deus ei condonasse culpam, sed pœnam tantum distulit, eamque ab eo in filium transtulit, ut dicitur vers. 29. Ita Lyranus, Dionysius, Cajetanus, imoS. Gregorius, hom. 19 *in Eiechid. :* « In quibus verbis, ait, pensandum est quomodo ei in electis suis moeror amaritudinis placeat, qui amittere timent Deum, si sic ei ct reprobi pernitentia placuit, quia timebat perdere præsens sæculuin; aut quomodo cis grata sit spontanea afflictio pro culpis in eis qui placent, si hæc ad tempus placuit ct in cis qui displicebant. »

Veram tamen ct seriam fuisse hoc tempore Achab poenitentiam censent Abulensis, Hugo, Vatablus, Sanchez, Serarius, imo S. Chrysostomus, epist. *ad Theodorum (Mopsuestcnum)* lapsum, ubi ait : « Achab, perturbatus ipsius sceleris immanitate, pœnituit, ct cilicio circumdatus facinus suum flevit, atque ita erga se Domini misericordiam provocavit, ut a cunctis cum absolverit peccatis. Sic enim ait Deus ad Eliam : Vidisti quomodo compunctus est Achab a facie mea, quia flevit in conspectu meo, non inducam mala in diebus ejus.n

Sic quoque S. Ambrosius, lib. *DeNabuthe,* cap. XVII, ac Tertullianus, lib. IV *Contra Marcion.* cap.x. Quæ sententia pariter probabilis est, eamque insinuat id quod Deus ait ad Eliam, vers. 29 : a Nonne vidisti humiliatum Achab?» ctc. Nec obstat quod Achab post poenitentiam mox ad pristina scelera redierit. Erat enim homo levissimus, aitThcodorelus, ct lotus a sua Jczabclc agebatur. Sic enim hodie mulli vere pœnilent, sed mox data occasione, in sua solita peccala retabuntur.

Utramque sententiam concilies , dicendo poenitentiam Achab fuisse veram attritionem, at non assurrexisse ad contritionem charitato formatam. Serio enim de peccatis doluit ob imminentes sibi clades ab Elia intentatas; at non doluit de iis amore Dei, quod scilicet eum, qui est summum bonum, offendisset. Quare pœnam evasit, at culpam non delevit, nec justificatus est : quæ sententia videtur verissima et sanctæ Scriptum summe consentanea. Quare perperam Calvinus censet hanc Achab poenitentiam fuisse fictam.

29. Quia igitur humiliatus est mei causa (scili- Vcn cet mei non tam amore, quam metu et timore; unde ct temporalem tantum veniam clpræmium ei rependo, scilicet), non inducam malum in diebus ejus, sed in diebus filii sui. — Quarc jure cxclamat S. Hieronymus, epist. 30 *ad Oceanum :* aO felix poenitentia, quæ ad se Dei traxit oculos; quæ furentem Dei sententiam confesso errore mutavii! » Loquitur autem de poenitentia Achab.

CAPUT VIGESIMUM SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Ac/iaft *regi eunti ad bellum pseudopropheta: prcedicunt lictoriam, Michæas* cero *propheta exitium. Quare in prælio Achab sagitta transfixus occumbit, cancsguz lingunt sanguinem ejus. Mox,rers.* 41, *describuntur gesta Josaphat regis Juda, ejusque classis missa* in *Ophir. Denique ei rnorienti, vers.* 51. *succedit filius Joram, Achab vero succedit filius Ochozias.*

1. Transierunt igilur tres anni absque bello inter Syriam el Israel. 2. In anno autem tertio, descendit Josaphat rcx Juda ad regem Israel. 3. Dixitquc rex braci ad servos suos : Ignoratis quod nostra sit Ramolh Galaad, cl negligimus tollere eam de manu regis Syria* ; 4. cl ait ad Josaphat : Veniesne mecum ad præliandum in Ramolh Galaad ? 5. Dixitquc Josaphat ad regem Israel : Sicut ego sum, ita cl tu ; populus meus, ct populus tuus , unum sunt : cl equites mei, equites tui. Dixitquc Josaphat ad regem Israel : Quaere, oro te, hodie sermonem Domini. G. Congregavit ergo rex Israel prophetas, quadringentos circiter viros, ct ait ad cos: Ire debeo in Ramolh Galaad ad bellandum , an quiescere? Qui responderunt : Ascende, ct dabit eam Dominus in manu regis. 7. Dixit autem Josaphat : Non est hic propheta Domini quispiam, ut interrogemus per eum? 8. El ait rcx Israel ad Josaphat : Remansit vir unus, per quem possumus interrogare Dominum ; sed ego odi cum, quia non prophetat mihi bonum, sed malum, Michæas filius Jemla. Cui Josaphat ait: Ne loquaris ita, rex. 9. Vocavilergo rex Israel eunuchum quemdam, cl dixit ei : Festina adducere Michæam filium Jemla. 10. Rex autem Israel, ct Josaphat rex Juda, sedebant unusquisque in solio suo, vestiti cultu regio, in area juxta ostium portæ Samariæ, ct universi prophetæ prophetabant in conspectu eorum. 11. Fecit quoque sibi Scdccias filius Chanaana cornua ferrea, et ait : Hæc dicit Dominus : His ventilabis Syriam, donec deleas eam. 12. Omnesque prophetæ similiter prophetabant, dicentes : Ascende in Ramolh Galaad, ct vade prospere, ct tradet Dominus in manus regis. 13. Nuntius vero, qui ierat ut vocaret Michæam, loculus est ad eum, dicens : Ecce, sermones prophetarum ore uno regi bona prædicanl; sil ergo sermo tuus similis eorum, el loquere bona. 14. Cui Michæas ait : Vivit Dominus,quia quodeumque dixerit mihi Dominus, hoc loquar. 15. Venit itaque ad regem, el ait illi rex : Michæa, ire debemus in Ramolh Galaad ad præliandum, an cessare? Cui ille respondit : Ascende, el vade prospere, et tradet eam Dominus in manus regis. IG. Dixit autem rcx ad cum : Iterum atque iterum adjuro le, ul non loquaris mihi nisi quod verum est, in nomine Domini. 17. Et ille ait : Vidi cunctum Israel dispersum in montibus, quasi oves non habentes pastorem , ct ait Dominus : Non habent isti dominum ; revertatur unusquisque in domum suam in pace. 18. Dixit ergo rex Israel ad Josaphat : Numquid non dixi libi, quia non prophetat milii bonum, sed semper malum ? 19. Ille vero addens, ait : Proplerea audi sermonem Domini : Vidi Dominum sedentem super solium suum, et omnem exercitum cceli assistentem ei a dextris et a sinistris; 20. ct ait Dominus : Quis decipiet Achab regem Israel, ul ascendat, cl cadat in Ramolh Galaad? El dixit unus verba hujuscemodi, ct alius aliter. 21. Egressus csl autem spiritus, et stetit coram Domino, et ait : Ego decipiam illum. Cui locutus est Dominus : In quo? 22. Elille ait : Egrediar, et ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum ejus. El dixit Dominus : Decipies etprævalebis; egredere, el fac ita. 23. Nunc igilur eccededit Dominus spiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum, qui hic sunt, cl Dominus loculus est contra te malum. 24. Accessit autem Scdccias filius Chanaana, el percussit Michæam in maxillam, eldixit ; Mene ergo

dimisit Spiritus Domini, et loculus est libi? 25. Et ait Michæas: Visurus os in die illa, quando ingredieris cubiculum, intra cubiculum ul abscondaris. 20. Et ait rex Israel : Tollite Michæam, el maneat apud Amon principem civitatis, et apud Joas filium Amelech. 27. Et dicite eis: Hæc dicit rex : Mittite virum istum in carcerem, et sustentate eum pane tribulationis, et aqua angusti®, donec revertar in pace. 28. Dixitque Michæas : Si reversus fueris in pace, non est locutus in me Dominus. Et ait : Audite, populi omnes. 29. Ascendit itaque rex Israel, et Josaphat rex Juda, in Ramoth Galaad. 30. Dixit itaque rex Israel ad Josaphat : Sume arma, et ingredere prælium, ct induere vestibus tuis; porro rex Israel mutavit habitum suum, el ingressus est bellum. 31. Rex autem Syriæ præceperat principibus curruum triginta duobus, dicens : Non pugnabitis contra minorem el majorem quempiam, nisi contra regem Israel solum. 32. Cum ergo vidissent principes curruum Josaphal, suspicati sunt quod ipse esset rex Israel, et impetu facto pugnabant contra eum, ct exclamavit Josaphat. 33. Intcllexerunique principes curruum quod non esset rex Israel, et cessaverunt ab eo. 34. Vir autem quidam tetendit arcum, in incertum sagittam dirigens, ct casu percussit regem Israel inter pulmonem el stomachum. At ille dixit aurigæ suo : Verte manum tuam, et ejice me de exercitu, quia graviter vulneratus sum. 35. Commissum est ergo prælium in dic illa, et rex Israel stabat in curru suo contra Syros, et mortuus est vespere : fluebat autem sanguis plagæ in sinum currus, 3G. et præco insonuit in universo exercitu antequam sol occumberet, dicens : Unusquisque revertatur in civitatem, et in terram suam. 37. Mortuus est autem rex, et perlatus est in Samariam : sepelieruntque regem in Samaria, 38. el laverunt currum ejus in piscina Samariæ, et linxerunt canes sanguinem ejus, et habenas laverunt, juxta verbum Domini, quod locutus fuerat. 39. Reliqua autem sermonum Achab, ct universa quæ fecit et domus eburnea quam ædificavit, cunclarumque urbium quas cxlruxil, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel ? 40. Dormivit ergo Achab cum patribus suis, et regnavit Ochozias filius ejus pro eo. 41. Josaphat vero filius Asa regnare cœperatsuper Judam anno quarto Achab regis Israel. 42. Triginta quinque annorum erat cum regnare ccepisset, et viginti quinque annis regnavit in Jerusalem : nomen matris ejus Azuba filia Salai. 43. El ambulavit in omni via Asa patris sui, et non declinavit ex ea : fecilque quod rectum erat in conspectu Domini. 44. Verumtamen excelsa non abstulit : adhuc enim populus sacrificabat, et adolebat incensum in excelsis. 45. Pacemque habuit Josaphal cum rege Israel. 46. Reliqua autem verborum Josaphat, et opera ejus, quæ gessit, et prælia, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda? 47. Sed el reliquias effeminatorum, qui remanserant in diebus Asa patris ejus, abstulit de terra. 48. Nec erat tunc rex constitutus in Edom. 49. Rex vero Josaphat fecerat classes in mari, quæ navigarent in Ophir propter aurum ; et ire non potuerunt, quia coufraclæ sunt in Asiongaber. 50. Tunc ait Ochozias filius Achab ad Josaphal : Vadant servi mei cum servis tuis in navibus. El noluit Josaphal. 51. Dormivitque Josapbat cum patribus suis, el sepullus esi cum eis in Civitate David patris sui : regnavilque Joram filius ejus pro eo. 52. Ochozias autem filius Achab regnare coeperat super Israel, in Samaria, anuo septimo decimo Josaphat regis Juda, regnavilque super Israel duobus annis. 53. Et fecit malum in conspectu Domini, et ambulavit in via patris sui et matris suæ, el in via Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel. 54. Servivit quoque Baal, et adoravil eum, et irritavit Dominum Deum Israel, juxla omnia quæ fecerat pater ejus.

3. Dixit qve Josaphat ad regem Israel : sicvt ego sim, ita et tu. — Hebraice, Sicut *ego, sicut tu,* hoc e-t, ego sum, sicut tu,et tu cs sicut ego. Hebraei enim in comparatione repetunt w *sicut,* vel ita. Sensus ergo est, ‹/. ‹l. Quod tu facturus es, faciam et ego : si tu eas in bellum contra Syros, ibo ct ego; omnia erunt nobis communia, et communis quoque erit belli alea et periculum. Causa datur ll *Paralip.* xvni, 1, quod Josaphat erat regi Achab affinitate conjunctus; nam Athaliam filiam Achab dederat filio suo Joram uxorem , ideoque ipse Achabum hic invisit, ct cum eo ivit ad bel-

lum. Qua in re peccavit prebendo auxilium, cl amiciliam fovendo cum impio Achab, ideoque pene in prælio fuit occisus, ul dicitur vers. 32. Hinc el revertens a bello, obvium habuit Jchu prophetam, qui eum graviter increpuit dicendo : « Impio præbes auxilium, ct his qui oderunt Dominum , ami ilia jungeris ; et idcirco iram quidem Domini merebaris ; sed bona opera inventa sunt in te, » etc. Ubi vides quam Deo displiceant connubiact Redera cum impiis, quamque eadem toti regno sint periculosa. Nam impia Athalia exstinxit omne semen regium, id est omnes suosex Joram filios et nepotes, unico Joas excepto et abscondito, ut ipsa sola regnaret, IV *hcg.* xi, vers. 1. Eadem de causa, naves quas misit Josaphat cum navibus Ochoziæ filii Achab in Tharsis confracte sunt, ut dicitur II Parahp. xx, 37. Ibi enim Eleazar propheta ad Josaphat dixit : a Quia habuisti fcedus cum Ochozia, percussit Dominus opera tua, contritequc sunt naves, nec potuerunt ire in Tharsis. » E contrario Deus benedicit ct prosperat connubia et foedera cum probis ct sanctis, ac sancti suam sanctitatem et felicitatem suisconjugibus et foederatis aspirant, uti aspiravit Abraham Hcthæis, *Genes,* xxiii, 0, Jacob Latrano, Genes. XXX, 27, Joseph Putiphari, *Genes,* xxxix, 3, Moses llebræis quos cx Ægypti servitute eduxit, *Exodi* x», Samuel Davidi, David Sauli, etc. Hoc est quod sanxit Apostolus, II *Corinth,* vi, t i, dicens : « Nolite jugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio justifia» cum iniquitate? Aut quæ societas luci ad tenebras? Quæ autem conventio Christi ad Belial ? aut quæ pars fideli cum infideli? quis autem consensus templo Dei cum idolis ? vos enim estis templum Dei vivi. »

^tr». 5. Quæm, etc., sermonem Domini, — oraculum a Deo per prophetam aliquem, an felix sit futurus belli eventus, an infelix : si enim sit felix, ibimus ad illud ; sin infelix, domum redibimus.

Vrt.6. G Congregavit ergo rex Israel (Achab) prophetas quadringentos , — non Dei, sed Baal sive daemonis, ideoque pseudoprophetas, idololatras et hæreticos. Hinc Lucifer Calaritanus, lib. I *De Apostat. Regibus,* notat principes hærcticos suis adhærere pseudoprophetis, id est prædicanlibus hærctieis, ac veros Dei Prophetas despicere, imo persequi ct occidere, uti fecere Constantius, Valens, Julianus ct alii, qui proinde a suisArianis seducti misere perierunt.

Ascende, et dabit eam Dominus in manu regis,— puta tuam, o Achab. Diabolus ab his pseudoprophetis per auguria et sortilcgia eis consueta consultus de belli eventu, victoriam promittit, sed mentitur. Quare ipse decipit prophetas, et hi decipiunt Achab, cumque nimis sibi credentem in decipulam cædis quasi murem inducunt.

ver». 7. 7. Dixit autem Josaphat : Non est hic prophetа Domini quispiam, ut interrogemus per eum?— Josaphat erat veri Dei cultor; quare displicuit ei, quod Achab prophetas Baal, ipsumque Baal, hoc c4, dæmonem con-uluissct, nec eis utpote mcndacibus credidit. Petiit ergo quteri verum veri Dei Prophetam ejusque oraculum sciscitari et sequi.

8. Michjeas. —Est hic alius ct diversus a Michæa, Ven. « qui inter minores Prophetas numeratur sextus, imo hic cum præcessit 150 annis; hic enim prophetavit sub Josaphat et Achab, ille vero sub Joatham ct Acbaz : hic in Israel, die in Juda.

15. Ascende, et vade prospere, et tradet eam Vu».n. Dominus in manus regis.— Primo Cajetanus censet Michæam id dixisse antequam aDeo oraculum accepisset, ideoque aliis prophetis assensum fuisse, errasse, cl falsum prædixisse; at mox adjuratum a rege, a Deo illustratum, verum oraculum dc regis nece a Deo accepi«sc cl pronuntiasse.

Secundo, Dionysius ait hanc responsionem esse ambiguam, lamque de Benadad rege Syrte, hoste regis Achab, quam de ipso Achab accipi posse. Sic enim dæmon consultus ambigue respondendo fefellit Crasum, dicens :

Crasus Baljm penetratis, magnim disperdet opnm vim.

Et Pyrrhum, dicens, teste Ennio :

Aio te, Æacida, Romanos vincere posse.

Vide Ciceronem, lib. II *De Divin.*

Tertio , Thcodorctus cl Lyranus censent Michæam hic nil asserere, sed ul ostendat sc non odisse regem Achab, ul ipse putabat, optare illi duntaxat prosperum belli successum, ut *Iradet* idem sit quod, *opto ut tradat.*

Quarto cl genuine, Michæas hic loquitur ironice, g. *d.* Quandoquidem, o Achab, prophète tui libi victoriam spondent, tuque cis credis, vade ad prælium ; illi enim dicunt tc victorem redituрum. Experire ergo eorum oraculum, quia mihi incoque non credis. Ego enim scio te in prælio periturum ; sed illud nolo tibi edicere, quia tu indignus es qui audias a Deo veritatem, cum mend iccm Baalem consulas, ejusque oracula mendacia audire malis, quam mea ex Deo vero verissima. Ha Abulensis, Vatablus, Sanchez, Serarius.

16. Iterum atque iterum adjuro te. — Videbat V«r*.i9. rex cx vultu, gestu et modo dicendi Michæam non serio, sed figurato ct ironice loqui. Adjurat ergo eum, ut non nisi veritatem verumquo oraculum serio cx animi sui sensu depromat.

17. Vidi cunctum Israel dispersum in montibus, Voj.it. QUASI OVES NON HABENTES PASTOREM. — Prædicit Michreas Israelis fugam et mortem regis Achab, cumque occidendum in prælio, *q. d.* Pastor, id est rcx occidetur; quare ejus subditi ct milites, quasi oves sino pastore e prælio montis Samarte diffugient.

19. Vidi Dominum sedentem super solium suum, Ver», i». ET OMNEM EXERCITUM COELI ASSISTENTEM EI A DEXTRIS et a sinistris. — A dextris erant Angeli, a sinistris diaboli ; unde inde exivit is qui dixit vers. 22: « Egrediar, el ero spiritus mendax, in oro omnium Prophetarum ejus. » Sic *Job* i : « Cum

filii *Dei* (Angeli) assisterent coram Domino, affuit inter eos et Satan. » Ubi S. Gregorius. lib II *Moral.* cap. iv i, citans hanc Michææ visionem : « A dextera ergo Dei, inquit, et sinistra Angelorum exercitus stat, quia cl voluntas electorum spirituum divinæ pietati concordat, et reproborum sensus suæ maliliæ serviens judicio districtionis ejus obtemperat. »

Nota banc visionem Michææ non fuisse rem veram vereque gestam, sed imaginariam : Deus enim in imaginatione Michææ pingebat hanc speciem et formam concilii, ul videretur sibi videre Deum cum Angelis et dæmonibus consultantem dc modo decipiendi regem Achab. Nec enim vere Deus concilium cum Angelis, mullo minus cum dæmonibus celebrat, neque cum cis consultat, nipote qui sciat certissimo omnes modos rei conficicndæ, quique sint futuri eillcaces cl habituri effectum, qui non. « Quis enim consiliarius ejus fuit? » *Homan,* xi, 34. Idem patet ex Angelorum dissensione ct ignorantia, quæ hic tacite inducitur, cum corum omnium sententiis dæmonis consilium præferatur, versu 22.

Igitur fuit imaginaria et symbolica hæc visio, a Deo immissa Prophète, ut per eam rex Achab intelligeret se decipi a suis pseudoprophetis victoriam promittentibus, idque fieri Deo permittente cl disponente ad justam ejus castigationem ct interitum. Accommodat enim Deus se suumque oraculum Achab regis captui ct conceptui. Ita Serarius, Sanchez et alii.

Xm S0 20. Et ait Dominus : Quis decipiet Achab? — Illa Dei inquisitio præler demerita ct scelera Achab, quibus meruit decipi ct perire, duo significat : Prius, quod decipere alienum est a Deo. Unde Deus illud hic inquirit quasi idipsum non habeat in se, nec inter divina illud reperiatur; sed in cœtu dæmonum,qui hic inter se agitabant consilium de modo decipiendi Achab : unde Deus eos in hac visione interrogans inducitur, *q. d.* Quis cx vobis, o dæmones, decipiet Achab? scio enim vos hac de re agitare consilium.

Posterius, quod ipsum decipere daemonum fuerit exacte cognitum et ordinatum a Deo ad Achab punitionem; Deus enim volebat punire Achab, ideoque permisit cum consulere dæmoncm per suos pseudoprophetas, ac dæmoni permisit mentiri cl decipere Achab , promittendo victoriam in pnelio, quo ipse crat occidendus. Ita S. Augustinus, Quœsl. XLIV in lib. Judicum. Unde Theodoretus et Procopius docent hic significari divinam voluntatem fuisse causam exitii Achab; hæc enim voluit Acbabi impietatem punire, ideoque nonnulla ejus peccata, quæ tamen libere fiunt, permisit, nimirum ut consuleret suos magos, cisque crederet, itaque deciperetur ct periret. Hæc duo, ait Cajetanus, significat ista Dei inquisitio. Nam alioqui Deus proprie nihil inquirit, cum omnia perfecte perspiciet et sciat. Loquitur ergo hic Scriptura anthropopath»;, sive humano more, quia homines in re dubia et futura inquirunt et consultant do modo congruo rei peragendæ.

Er dixit unus vbrba hujuscemodi, et alius aliter .— Varii modi decipiendi Achab ab adstantibus non tam Angelis, quam dicmonibus in symbolica hac visione Deo suggesti narrantur, qui in particulari non recensentur, quia iis uti noluit Deus. In genere tamen referuntur, ut pateat omnes modos decipiendi a Deo esse cognitos, el in promptu ad manum, ul iis exsequatur decretum suæ providentiæ, ct vindicte de occidendo impio Achab. Ita Cajelanus.

21. Egressus est autem spiritus, — *q. d.* Obtulit Ven.il. se Domino ad decipiendum Achab diabolus quispiam; hujus enim officium est mentiri et decipere : hoc enim facere nequeunt Angeli boni, ideoque veraces cl fideles. « Neque enim, ut ait S. Gregorius, lib. H *Moral,* xvi, fas est credere bonum spiritum fallaciæ deservire voluisse, ut diceret : Egrediar, et ero spiritus mendax in ore omnium Prophetarum ejus, sed quia Achab cx præcedentibus peccatis dignus crat, ut tali debuisset deceptione damnari, quatenus qui sæpe volens ceciderat in culpam, quandoque nolens caperetur ad pœnam. Occulta justitia licentia malignis spiritibus datur, ut quos volentes in peccati laqueo strangulant, in peccati pœnam etiam nolentes trahant. Idem docet S. Augustinus, lib, LXXXIII, *Quast.* IV, art. 53.

22. Egrediar, et ero spiritus mèndax in ore Ven.M. omnium Prophetarum ejus, — g. d. Suggeram mendacium ct mendax promissum omnibus pseudoprophetis Achab, ut illi uno ore regi promittant victoriam in prælio, cum ipse in eodem sit necandus. Porro Philastrius, lib. *De llærcsibus,* hæresi de Pythonissa, hæc addit, incertum unde : « El ait immundus spiritus ad Dominum : Faciam me quasi Angelum lucis, ct verba similia eloquar, et ducam eum in prælium, et ibi eum deseram, ct sic morietur. Et ait Dominus : Vade, sic facies. » Rursum S. Epiphanius, *baresi* 25 : a Spiritus, inquit, erroris est velut flatus in tibia, diversis modis unumquemque stolidum concitans adversus veritatem ; nam ct ipsa tibia imitamentum est draconis, per quem locutus est diabolus cl decepit Evam. n

Et dixit Dominus : Decipies, et prxîvalebis; egrrdere, et fac ita, — verba sunt Dei non jubentis, sed permittentis diabolo parato decipere, ut decipiat Achab. Sie Christus ait Judæ : «Quod facis fac citius,» *Joan.* cap. mi, 27, id est permitto ut illico me prodas.

23. Nunc igitur eccb dedit Dominus spiritum ver». 23, mendacii in ohe omnium prophetarum tuorum. — « Dedit » laxando dæmoni habenas, non impediendo, sed volenti decipere permittendo deceptionem. Dæmon eniin neminem decipere vel tentare potest, nisi positive id ei permittat Deus. Quare sicut qui leonem fune ligatum manu tenet, si funem laxet, ut leo aliquem invadat el occidat,

dicitur is qui funem laxavit eum occidisse, sic et Deus dicitur « dare spiritum mendacii, » cum funem laxat diabolo eiquo paratissimo ad mentiendum permittit ut mentiatur et decipiat. Hisce enim phrasibus significat Scriptura altissimam Dei providentiam ita sua manu continere omnium hominum voluntates, tam malorum quam bonorum , ut nihil omnino velle aut agere possint, nisi quod Deus permiserit.

Ver». 14. 24. Percussit Micbjbam in maxillam,—quæ ignominiosa et probrosa est percussio, ut dixi *Thrcn.* ili, 30.

ver». *5. 25. Visurus es in die illa , quando ingredieris cubiculum intra cubiculum (id est intimum, obslrusissiinum cubiculum, quoniam non invenies locum in quo possis esse tutus a metu Syrorum hostium) UT ABSCONDARIS.

Ven. 17. 27. Sustentate eum pane tribulationis , et aqua angustisi,—vel afflictionis. Vatablus, *qualis afflictis dari solet, q. d.* Sustentato eum exiguo pane, et exigua aqua. Chaldæus , *pane qui erit in afflictione,* id est non ad saturitatem, sed ad necessitatem tantum, ut vivere possit, ncc fame vel sili moriatur.

Ven. î8. 28. Audite , populi omnes , — hoc meum oraculum illudque notate, ul cum illud vere evenire videritis, me verum pronuntiasse fateamini.

Veri. 30. **30. DIXIT ITAQUE REX ISRAEL AD JOSAPHAT, CtC. :** Induere vestibus tuis, —regiis cl solitis quasi belli dux, ul animos militibus addas ad fortiter pugnandum.

PeRRO rex Israel (Achab) mutavit habitum suum , — ac deposito regio induit plebeium gregarii militis. Fecit hoc Achab non ad honorandum Josaphat, quasi ipse esset imperator et belli dux (esto id ipse coram Josapbat simularet), sed ex terrore prophetiœ Michææ. Esto enim non plane crederet cum vera dicere, scilicet se occidendum in prælio; tamen idipsum timuit, præserliin accedente prœcepto regis Syriæ, quo jusserat ut omnes sui in unum Achab arma converterent, lloc enim praeceptum videtur ei innotuisse. Porro Josephus addit id eum fecisse ut facilius et certius prophetiam Michææ eluderet, et falsam fuisse ostenderet, cum mutato habitu, et in ultimo agmine positus, procul esset a gladiis el ictibus hostium, ut nihil ei de vulnere et inorle metuendum videretur.

Vm.3i. 31. Non pugnabitis, etc., nisi contra regem Israel solum,—puta contra Achab, ut eum solum occidatis vel capiatis ; ille enim est fax belli. Josaphat enim sequitur eum ut comes ducem. Quare illo sublato, auferetur omne bellum. Rursum, jussit hoc rex Syriæ instinctu Dei, ut videtur, volentis Achab impium punire et trucidare. Unde Josephus addit solum Achab in prælio occubuisse, idque prodixisse Michæam.

Vert. 34. **34 V|R AUTEM QUIDAM TETENDIT ARCUM» IN INCERTUM SAGITTAM DIRIGENS, ET CASU PERCUSSIT REGEM** Israel . — Fuit hic casus fortuitus respectu militis Syri sagittam ex arcu jacientis, ac respectu Dei non fuit rasus, sed destinatus ictus: Deus coire per Angelos direxit hanc sagittam, ul non aliurc feriret, quam impium Achab. Sic Julianos Apo» stata, quasi novus Achab, idolorum cultum restituens, cadesti telo, ait Nazianzcous, oral. 2 ü *Julianum,* in bello Persico ictus occubuit anno Do* mini 3G3, nimirum a S. Mercurio Martyre confossus, ul ex Helladio docet Damascenus, orat. 1 De *Imagin.,* Nicephoros, libro X, cap. xxxv,el alii; ideoque fremens el frendens manum sanguine suo implens, eumque in aerem jaciens : « Vicisti, inquit, Galilæe » (ita ipse Christum per contemptum vocabat), teste Theodorcto, lib. Ill, cap. xx. Porro occisus est Julianus eodem die, quo ipso anno procedente SS. Joannein et Paulum S. Constanti® Constantini Magni fili® primicerios occiderat, et martyrio coronarat, nimirum die26junii, uti solerter advertit Baronías.

Inter pulmonem et stomachum.—Hebraice ¡HCT1 pm ÎZPpyi J'3 *ben dcbakim uben hassirian,* quod Rabbini vertunt, *inter juncturas et thoracem;* Chaldæus , *inter juncturas lorica;* Noster, II *Paralip.* xvm, 33, vertit, *inter cervicem ct scapulas.* Utrumque verum est, ait Abulcnsis; nam sagitta hæc adunca intravit inter cervicem et scapulas Achabi, exiit vero inter stomachum et pulmonem ejusdem: hic ergo sngitt® exitus, in *Paralip.* vero ejusdem ingressus narratur.

38. Et LAVERUNT **CURRUM UUS IN PISCINA** Sa MARIX **Vers. 38.** (perperam Josephus habet : *Jczare* vel *Jczael),* et **LINXERUNT CANES SANGUINEM EJUS, ET HABENAS LAVE-**runt, juxta verbum Domini.—Pro *habenas,* Hebraice esimali *zonoth,* quod Septu ignitaclJosephus vertunt, *meretrices. Meretrices,* inquiunt, *Mae sunl in sanguine ejus.* Josephus vero, *Meretrices posthac ex co fonte aquabantur,* quia islæ « noctem flumine purgant, dum mane se lavant,» ail ex Proeopio et Theodorcto Serarius. Chaldœi et Rabbini vertunt *arma,* addunlque hæc relata esse in armamentaiium, quod erat in Jczrael; ibique canes sanguinem iis inhærentem linxisse, itaque ad amussim impletum esse Eliæ oraculum.

Vmim Noster optime vertit, ohibenas. » Agitur enim hic de curru, ejusque h ibenis sanguine Achab cruentatis, ideoque lotis in piscina Samari®; unde canes ibidem eum linxisse. Atque sic impleta est prophetia Eliæ non per omnia, sed ex parte ; quoad omnia vero impleta esi iu cæde Ochoziæ filii Achab, uldixi cap. xxi, vers. 19.

39. Domus eburnea. — Quomodo domus fiant ex Ve», io. eborc dixi *Amos* iu, ad illa: « Peribunt domus eburne®. »

42. Nomen matris ejus Azuba.—In libris Regum VemU. nominatur crebro eorum mater, quia a matre pendet educatio prolium, vel in bonum, vel in malum ; et qualis est mater, talis est proles. Ita Spartani fortes fuerunt in bellis ct laboribus, quia matres habebant, qu® ex instructione Lycurgi , laboribus et duritiei se el proles assuefa-

dobant. Unde Gorgon Leonid® uxor dicenti sibi cuidam : * Vos sol® Spartana; vestris viris imperatis, » respondit : « Quia sol® etiam viros parimus. » Ha Plutarchus in *Apophthcg.* Clarius exemplum est in S. Wenceslao duce Bohemia?, ejusque fratre Boleslao ; Ille cnim a pia avia Ludmilla pie educatus, pius et sanctus effectus est : hic ab impia matre Dabronucia impie enutritus, impius et fratricida evasit : nam, ut regnum occuparet, S. Wenceslauin occidit, sed Martyrem effecit, uli habet Vita S. Wenceslai, quam ex Ænea Sylvio recenset Surius die 28 septembris. Hoc est quod ait Apostolus : « Quod si delibatio sancta est, et massa ; et si radix sancta, el rami, » *Rom.* xi, 16. Sic Machabæa, S. Symphorosa, S. Felicitas, tres inquam matres et heroin®, septem filiis suis fuere duces ad martyrium.

VU*. 44. 44. Verumtamen excelsa nox abstulit ,— Dices : *II Paralip.* cap. xvu, vers. 6, dicitur ea abstulisse. Respondeo : Non abstulit ea initio regni, ne seditionem populi contra se concitaret; sed in progressu, cum sat regnum suum firmasset. Unde in *Paralip.* additur : « cum sumpsisset audaciam. » Aut abstulit ea, sed non ita, quin rursum succreverint ex nimia populi ad illa propensione, ut insinuatur 11 *Paralip.* cap. xx, vers. 33. Denique Lyranus et alii respondent Josaphat sustulisse « excelsa n idolis erecta, permisisse vero excelsa Deo vero dicata. Hæc responsio uti planior, ita verior est. Nam cum Scriptura dixisset II *Paralip.* cap. xm, vers. 6, Josaphat sustulisse a excelsa et lucos, » scilicet idololatricos, postea cap. xx, 33, subjicit : « Verumtamen excelsa, o scilicet Deo vero dicata, sed ab eo vetita, o non abstulit. »

Ten. M. 46. Reliqua avtem VERDORES (id est rerum et factorum; est metonymia in hisce libris frequens) Josaphat, etc., nonne hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum Juda? — Nimirum in Chronicis et Diariis in quibus *verba,* id est gesta regum Juda per singulos dies descripta erant.

Plurima enim heroica facta Josaphat hic brevitatis studio subticentur, e quibus nonnulla recensentur II *Para/,* cap. xvii, vers. 2, ubi celebratur zelus Josaphat in cultu Dei propagando, ct in erudiendo populo, ideoque gloria illi in prtemium a Deo retributa. Rursum eodem libro, cap. xix, narratur quod ipse in Juda reformant tribunalia, ac Judices constituerit Levitas, aliosque viros pios et incorruptos. Ad hæc cap. xx recensetur insignis victoria, quam ipse sua pietate ct prccc a Deo contra Ammon ct Moab obtinuit, ubi inter alia vers. 12, orans ait : a In nobis quidem non est tanta fortitudo, ul possimus huic multitudini resistere qu® irruit super nos. Sed cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te. » Quocirca Deus suscitavit prophetam Jahaziel, qui ait vers. 17 : a Confidenter state, et videbitis auxilium Domini super vos. » Fidens ergo ipse castra praecessit, sed ita ul præmilleret cantores Deum laudantes ct concinentes : a Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia ejus. • Cumque hi cœpisscnt canere, Deus hostium insidias convertit in ipsosmet, ut se invicem invaderent et mutua se cœde truncarent. Unde ad unum omnes perierunt, ac supervenit Josaphat cum suis ad spolia eis detrahenda.

48. Nec erat tunc rex constitutus in Edom, — Ven. 4L quia Idumæa subacta a Davide regebatur ab ejus Præfcctis; sed mox, sub Jorain filio Josaphat, « recessit Edom, ne esset sub Juda; et constituit sibi regem, » ut dicitur IV *Reg.* vin, 20.

49. Quæ navigarent in Ophir. — Ubi sit Ophir Ver». 4». dixi cap. ix, vers. 28.

Confractæ sunt in Asionoaber, — quia foederata; et juncte erani classi impii regis Israel, nimirum Odiosi® filii Achab, ut dicitur II *Paralip.* xx, 37. Unde Ochozias, videns naves suas confractas, petiit a Josaphat ut sui servi irent cum servis Josaphat in ejus navibus; sed id noluit Josaphat, ut sequitur; nimirum quia timebat eamdem vel pejorem Dei vindiciam ob societatem cum impio Ochozia.

51. Dormivitqub Josaphat cum patribus suis, et Ven.M. SEPULTES EST CUM EIS IN CIVITATE DAVID, — putain Sion; mausokeum tamen ipsi erectum est in valle, qu® inde dicta est *Josaphat;* qu® sita est inter Jerusalem et montem Oliveti, ubi fiet judicium universale, uti ex Beda ct aliis dixi, *Joelis* m, 2.

Hic finitur liber tertius Regum, qui complectitur historiam regum Juda per annos 126. Salomon enim regnavit annis 40, Roboam 17, Ahia 3, Asa 41 , Josaphat 25; junge hos omnes, habebis annos 126.

Denique quoad synchronismumhlstori® Gentilium, hæc tradit Eusebius in *Chron,,* Genebrardns, Salianus et alii. Tempore Josaphat imperavit in Israel Achab et Oehozias illius filius, in Assyria Orphratancs, in Lacedemone Archelaus, Athenis Mechades, Corinthi Agelas; apud Latinos Capetus Sylvius, et Tiberinus Sylvius, qui fluvio Tibri nomen dedit, cum prius vocaretur Albula; et Agrippa Sylvius; in Ægypto Nephcr, Oberas, Amenophis, Osochor, Spinaces.

FINIS.

INDEX

LOCORUM SACRÆ SCRIPTURÆ

QUI B LIBRIS JOSUE. JUDICUM. RUTB, ET IN LIBRIS I. II. III RIGUM IIPLIOSTCI

Prior numerus paginam, secundus columnam designat : ubi unus est, ad proxime nominatam equiam signum esto.

EX VETERE TESTAMENTO.

eA GENESI.

Cap. xxvn, verr. 29. Esto dominus fratrum tuorum, el incurventur ante te filii matris tu®, 169, 1.
xxxui, 10. Vidi faciem luam, quasi viderim vultum Dei, 427, 2.
xlix, 10. Non auferetur sceptrum de Juda, 337, 1.
—, 15. Vidit requiem quod esset bona 97,1.

EX EXODO.

Cap. xi!, *vers.* 40. Habitatio filiorum braci in Ægypto fuit quadringentorum triginta annorum, 111, 1.

EX LEvmco.

Cap. xix, *vers.* 14. Non maledices surdo, sed timebis Dominum Deum (uum, 25,1.

EX DEUTERONOMIO.

Cap. xxxm, *vers.* 18. Et Issacbar in tabernaculis luis; cl *vers.* 19. Populos vocabunt ad montem, 115, 2.

EX LIBRO JUDICUM.

Cap. xi, *vers.* 8. Congregalique sunt ad eum (Jephte) viri inopes et latrocinantes, 158, 2.

EX LIBRO RUTH.

Cap. m, *vers.* 9. Expande pallium tuum super famulam tuum, 660,

EX LIBRO III REGUM.

Cap. iv, *vers.* 5, Zabud filius Nathan sacerdos, amicus regis, 470, 1,
xi, 1. Rex Salomon amavit mulieres alienigenas, ct filiam Pharaonis, 12, 1.

EX LIBRO 1 PARALIPOMENON.

Cap. XV, *vers. 20.* In nablis arcana cantabant; elven. 21. In citharis pro octava canebant cpinicion ; et *vers.* 22. Cboncnias ault-m princeps Lev Rarum prophetis præcrat; et *vers.* 26. Cumque adjuvisset Deus Levitas, qui portabant arcam fœderis Domini, immolabantur septem tauri et septem arietes, 456, 2.
xvu, 18. Quid ultra addere potest David, cum ita glorificaveris servum tuum , et cognoveris eum, 464, 2 ct 465, 1.
lix, 18. Et interfecit David dc Syris septem millia curruum, ct quadraginta millia equitum, 473,2.
Cap. xx, 1. Percussit Joab Rabba, <85,2.
—, *veri.* 2. Tulit David coronam Melcbom de capite ejus, el invenit in ea auri pondo Ulenlum , cl pretiosissimas gemmis, fecitque inde nbl diadema, 486, I, 2.
xxi, 5. Omnis numerus Israel, mille millia et centum millia virorum, 534, 2.
lin, 24. Sed ei universi principes, el pótenles, el cuucti filii regis David dederunt manum, et subjecti fuerunt Salomoni regi, 584, 2.

EX LIBRO II PÀRALIPOMENON.

Cap. n, *vers.* 8. Ligna arceuthina, 560, 2.
—, 13. Hiram patrem meum, 593,1.
m, 3. Longitudinis cubitos in mensura prima Sexaginta, 574, 2.
—, 4. Porro altitudo centum vlginli cubitorum crat, *ibid.*
—, 16. Nec non el quasi catenulas in oraculo, 587, i.
iv, 5. Capiebatque (more) Ina millia metretas, 590. 2.
vi, 41 el42. Nunc igitur consurge, Domine Deus in requiem luam, tu el arca fortitudinis tu® : Sacerdotes lui, Domine Deus, induantur salutem. Domine Deus, ne averteris faciem Christi lui : memento misericordiarum David servi tui, 599,1.
xm, 2. Nomcuque matris ejus Michaia, filia Uriel de Gabaa, 495, 2.

EX LIBRO JOB.

Cap. vu, vera. 5. Induta est caro mea putredine, 153, 2.
xm, 26. Si vidi solem cum fulgeret, ct lunam incedentem claro, et lælatum est in abscondito cor meum ; el osculatus sum manum meam ore meo, 660, 1.
XXXIV, 30. Qui regnare facit hypocritam propter peccata populi, 616, 1.

EX LIBRO PSALMORUM.

Psalm, n, *vers.* 1. In finem m carminibus, Psalmus David pro octava , 456, 2.
—, 7. Lababo per singulas nodes ledum meum, lacrymis meis stratum meum rigdbo, 483, 1.
xi, 1. In finem pro octava, Psalmus David, 456, 2.
xvu, i. Eripuit cum de manu hostium d de manu Saul, 12, 1.
—, 10. Moab olla spei me®, 468, 1.
lix, 10. In Idumaeam extendam calceamentum meum, 469, 1.
lxxi, 10. Reges Arabum ct Saba dona adducent, 604, 1.
Luxvui, 5. lu «ternum præparabo semen tuum, 537, i.

Psalm, cxnr, r?rj. 22. Factus est in caput anguli, 220, !.
¿Aixf, 17. Illuc producam cornu David, paravi lucernam Christo meo, 492, 2.
¿xxriti, 2. In noctibus extollite manus vestras in sancta, 598, 2.

EX ECCLESIASTE.

Cap. xn, *vers.* 3. Tenebrescent videntes per foramina, et obsurdescent omnes filiæ carminis, el dissipabitur cap-paris, 515,2.

EX ECCLESIASTICO.

Cap. XXXIX, *vers.* 18. Quasi Libanus odorem suavitatis ha-bete, etc.. 6, 1, 2.
XLviii, 8. Qui ungis reges ad poenitentiam, 659, 1.

EX ISAIA.

Cap. xn, *vers.* 5. Surgile, principes, arripite clypeum, 437, 1.

EX JEREMIA.

Cap. ix, ivrs. 20. Docete filias vestras lamentum, cl una-quæqne proximam suam planctum, 135.2*
xiv, 2 etseq. Luxit Jtidæa, etc., et afllicti operuerunt ca-pita sua, 498, 2.

EX EZECHIELE.

Cap. xvi, *vers.* 8. Expandi amictum meum super te, 660, 2.

EX DANIELE.

Cap. xiii, *vers.* 23. Melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quam peccare in conspectu Domini 535, 2.

EX JONA.

Cap. i, *vers.* 3. Fugeret in Tharsis, 609, !•

EX ZACHARIA.

Cap. x, *vers. tj.* Ex ipso angulus, 229, 1.

EX NOVO TESTAMENTO.

EX S. MATTHÆO.

Cap. revers. 34. Sufficit diei malitia sua, 415,1.
xvi, 23. Vade po«t me, Satana, 514, 2.
xix, 7. Moyses mandavit dare libellum repudii, 501, 2.

EX S. MARCO.

Cap xvi, vers. 7. Dicite discipulis ejus, et Petro, 12, 1.

EX S. LUCA.

Cap. iv, *vers.* 25. Cum facta esset fames magna in omni terra, 642, 2.

EX S. JOANNE.

Cap. vin, vers. 44. Ille (diabolus) in veritate non stetit, 15, 1.
Sill, 27. Quod facis, fac citius, 673, 2.

EX EPISTOLA II AD TIMOTHEUM

Cap. ii, *vers.* 19. Cognovit Dominus qui sunt ejus, 465, 2.

EX EPISTOLA AD HEBRÆOS.

Cap. ix, *vers.* 4. In qua urna aurea habens manna, 89, 1.
xi, 30. Fide muri Jericho corruerunt circuitu dierum septem, 34,2.

EX EPISTOLA I S. PETRI.

Cap. n, *vers.* 9. Vos autem genus electum, regale sacerdo-tium, 470, 2.

EX APOCALYPSI S. JOANNIS.

Cap. v, *vers.* 10. Fecisti nos Deo nostro regnum et sacer-dotes, *ibid*9

INDEX

RERUM ET VERBORUM

QUI IX LIBRIS JOSUE JUDICUM. RETD. ET IX LIBRIS **I. II.** III REGUM COXTWEXTER.

A.

Abela oraculum sapienti®, 518,3. crat academia, 44,2.
Abias rex Juda , quomodo tribus annis regnarit, 632. 1. colit idola, 633, 1. vincit Jeroboam in bello, *ibid.* 2.
Abintbar indirecte amollis a pontificati! per Salomonem, 554, 2. est nomen familias 469, 2.
Abimelcch filius legitimus Gedeonis, 168, 2. regnum ambii malis artibus, 171, 1. auspicatur a sacrilegio cl fratricidio, 172. i. non fuit verus princeps neca toto I<rael receptus, *ibid.* 2. ingloria mnrie Juste punllus, 178, 2.
Abisag cur data David, 515, 1. fuit uxor Davidis, 546.1. significat sapientiam , 545,1, 2.
Abncr non pcccavil procurando Isbotetho regrinm, 440,1. sed pcccavil provo* nudo milites Joab ad duellum, *ibid.* 2. occisione conluineliæ accept® «b Isboseth ejus regnum transfert ad Davidem, 443, 2. juste occidit Asaclum, 441, I.
Absalom filius Davidis ex Maacha filia regis Gessar, sed prosehta, 443, 1. quare David cor suum vertent nd Absalom, 492, I. fuit m porculo idololatria in Gessar, 403, 1. non debuit occidi propter necem fratris Amnon, 491, 1. semel in anno tornirli dur, *ibid.* 2. non tamen crai Naxaræus, sed com® studiosus, ideoque ex ea suspendus, *ibid.* 2. ducenti sicli pondu* sunt, non pretium coni® Absalomi, *ibid,* ejus unica filia Thamar fuit uxor Roboam , vel mater uxoris Ojus, *ibid.* 695, 1, 2. ejus ambitio et parricidium, 497, l.lyramiidcm suam tyrannide patris excusat, *ibid.* 2. cur populus cum fuerit secutus, *ibid,* per Ingressum ad concubinas patris intendit excludere reconciliationem. 503, I. ingressus ille fuit publicus, sed non ipse actus turpis, *ibid.* 2. publicus ingressus aggravavit incestum, *ibid.* plectitur in capite, quod contra patrem extulerat, 509. 2. ejus puma, congrua culp®. 510, 1. ejus cor congrue transfixum, *ibid,* est damnatus, *ibid.* 2. ejus munimentum exsecrabile, 511,2. fuit typus Jud®, 498,1.
Abstinenti® commoda, 192,1.
Abulensis opinio de Deo movente ad peccatum veniale, reprobatur, 13.9.
Academia prima orbis fuit Cariati) Sepher in Cbananxa, M, 1.
Achab rcV Israel inducit cultum Jovis Beli, 637, 1. ejus tempore homines scelestissimi, *ibid.* 2. tp«e est causa famis in braci, 649, 1. subditum habet Benadad, 663, 1, 2. invadit vineam Naboth occisis omnibus liliis, 667, 2. el paciento jure fisci, *ibid* servus peccati cl uxoris, 668, 1. ejus pœnftentia fuit attritio lautum, *ibid.* 2. mortem ei prædicil Michras, 671,1. punitur inend iciis pseudoprophetarum 672,1. mutai vestem territus prophetia Mich®®, *ibid,* sagitta casu jacta ab homine dirigitur a Deu ad cum feriendum, *ibid.* X
Achan alii damnatum putant, alii rvlvum, dubitat Augustinus, 44, 2. <*jus forium 490 aurei, 45, 1. primo lapidatus fuit, deinde combustus, *ibid.* 2.
Achilophelis prudentia, sed diabolica, 503, 1. typu< Jute proditoris, 506, 2.
Adad Idumæ® rex fugit in Ægyptum, 614, 1. recuperat regnum suum , *ibid.* 2.
Adam protoplastus non fuit giga», 78, 1, 2. Adam lex quid, 464, 2.
Adeodatus qui Goliath percussit, non est David, 522, 2.
Adonias ambit regnum, 546, 2. cl 552. 2. idque cx consilio Joab, *ibid,* contra legem petit Abisag uxorem, ideoque ¡sotuíl occidi a Salomone, 553, 1. juste occisus est a Salomone , 554, t.
Adonibcsec 70 regulis pollices amputerai, 114,2. punitus pœna talionis, *ibid,* videtur pœniluisse, 115, 1.
Adrichomius male punit Sartham juxta Betbbarv, 20. 2. item Cariathiarim male porit in tribu Dan, 222, t. itera mile distinguit mare ®neum a 'utere, 590. !•
Adulatio aulici Henrici Vili, Angtl® regis, 553, 2. ejus mala, 620,2.
Adversarius humilitate placatur, 164,2.
Adversis el prosperis bene utendum, 128,2.
Aflinitas in primo gradu line® red® impedimentum matrimonii m quo hactenus uon dispensatum, 553, 1 et seqq.
Agricultura laus, 321,1.
'AbJ.^in significatio duplex, 38,2.
Alberici Gentilis impia senlcntia. quod Turea juste possideat regna quæ Christianis eripuit, 184, 1.
Allegoria quæsita in adulterio Davidis non est propria, 477, 1.
Altare extra tabernaculum licebat ædificare, dummodo non fieret ad sacrificandum, 99, 1; 15?, 1.
Amalee 1er juMUs a Deo deleri, 354, 1, 2. nepos Esiu, *ibid.* 2. jussus deleri, quia Hebræos recenter Deo copulatos voluit ab eo avertere, *ibid.* 2. non omnes Amalecil® interfecti a Saule , 356, 1.
Amalocites mentitur dicens se occidisse Saulem, 434, 1. detulit tamen diadema Saulis ad Davidem, *ibid,* licite occisus est a Davide, 435, 1«
Aman de stirpe Agag, 362, 1.
Amantes cur maxime oderint amatas post copulam, ratio naturalis, 489, 2. ratio providenti® divin® , *ibid.*
Amasa cur sollicitatus a Davide per promissa, 514, 1, 2. d it pœnas perfidi®, 518,1.
Ambidextri furies, led viri lautum, nunquam femin®, 12«, 2.

Ambitio infitiabilis, 70, 1. ambitio excæcat etiam prælatos, 497, f. item ambitio regnandi, 636, 1.
Ammonilicæ partem quam bello eis ademerat rex Basan, Hrbr.Ti occuparunt et licite possederunt,74, 2; 184, 1.
Amnon quare po<l copulam, exosam habuerit «ororem Thamar quam oppressit, 489, 2. quomodo plus peccarli ejiciendo Thamar quam opprimendo, 490, 1. debebit eum castigare David, sed non necessario morte, ïôùf.
Amor divinum quid possit, 459,1. amor plus trahit quam timor, 658, 2, amorem debent superiores subditis, 646, 1.
Amphibologie in casu licita, nunquam mendacium, 129, 2.
Amri rex braci quinque annis pugnavit cum temuto Thebni, 636, 2. transfert regiam ex Tbersa in Samariam. *ibid,* et 637, I.
Anathemata in templis Deo dicanda, 396, 2.
Andreas Masius in Josué caute legendus, 3, 2. probat Josué non esse libri sui auctorem, 1, 2; 68, 2.
Angelus bonus fuit qui pestem populo Israel inflixit, 53 », 1, 2. quomodo eam inflixerit, 537. 1. Angeli custodes pnesunt exercitibus fidelium, 32, 1. Angelo viso, hominem moriturum, vulgi opinio apud Hebræos male fundata el falsa, 152, 1. Angeli percellunt Philislæos ct juvant Davidem in prælio, 452, 1, 2. el alios mullos, *ibid.* Angelorum ope nitantur duces in bello el periculis, 506, 2.
Anima «edendo fit sopiens, 464, 1. Anima similis igni, 492, 2. sil pura instar lempli, 593,2. ejus immortalitas, G47,2.
Knnæ interpretado, 257, 2. significai Ecclesiam cl vitam contemplativam, Anna votum fuit de filii Nazarealu si ei daretur, 259, 2. quia flens inconditos gestus edebat, ebria reputabatur, 260, 1. ejus modestia, *ibid,* iram omnem quam contra Phenennam conceperat, coram Deo effudit, 260, 1, 2. accipit fiduciam, preces suas exauditas esse, *ibid.* 2. non tenebatur lege puerperii de primogenito redimendo, quia Levita, 262, 1, donum propbetiæ accepit, 266, 1. prima nomen Christi expressit, 274, 2.
Annulus a S. Arnulpho in Mosellam projectus, ei redditus in signum remissionis peccatorum, 156, 1.
Anni vita computandi qui bene exacti, 331, i, 2.
Antagonistas opponit Deus bæreticis, 639, 1.
Antiochus Seleuci filius amansStratonicem novercam, eam a pitre oblinet, 489, 1.
Antipathia inter sanctitatem el iniquitatem, 645, 2.
Antoninus Caracalla Gelam fratrem quem occidit, inter ditos retulit, 564, 2.
Antonius (S.) de Padua arca Testamenti, 455,2.
And secundus Israelis Judex, 128, 1. fuit ambidexter, *ibid.* el 2. ejus gladius duas habebat aciei, *ibid.* Dei instinctu Eglon occidit, 130, 1. evasit per posticum, *ibid.* 2.
Apes libenter mellificant in ore animalium, 199,1. apis analogia et leonis, 200, 2. apum el ursorum pugna, 347, 2.
Apologus primo propositus a Joatham Sichiinitis ante omoes gentium apologos, 172,2. ejus explicatio, 173,1,2.
Ipostoli significati per duas columnas, 588, 1. per boves miris «nei t 589, 2.
Arca fœderis ordinarie portabatur a Cnathitis, ac in re grati a sacerdotibus, 17,2. arca mystice significat Christi huminitalem,2b*, barca stetit in medio Jordane, non in ripa, dum Josuc cum suis transiret, 19,1. reverentia Hebraeorum erga arcam, 18, 1 significat «anctos, 18,1. arca cur capta a Philistæis, 287, I. arca ponitur juxta Dagori Unquam ab eo debellata, 289, 1. illam injuriam viudicat Deus, 290, 2. arcam nudarunt Belbsamitæ, el ideo sunt percussi, 297, 1. arca Dei transfertur e Gabaa ad arcem Sion, 454,1. vehebatur plaustro errore Davidis vel Levitarmi! peccato, *ibid.* solis sacerdotibus licebat eam Ungere, idque sub pœna mortis, et ideo percussus Oza,tbuL 2. est symbolum s.icræ Scripturae et viri in ea eruditi, 455, Í. et B. Virginis, *ibid,* ponitur in domo Obededom, *ibid,* quæ domus ideo benedicitur, 456, 1. undo enm adduxit David In Sion, *ibid,* non tamen iterum in plaustro, sed in humeris Levitarum, *ibid.* Significat Ecclesiam militantem, 458, 2. ct Ecclesiam triumphantem, *ibid.* Hom humanitatem Christi ct B. Virginem, *ibid,* arra fuit in castris Joab oblidentis Rabba, 477, 2. David fugiens, eam remittit Jcrosolymam ne securn exsulet, 498, 1. arcam posuit Salomon iu Sancto sanctorum , 578, 2. solam arcam posuit in templo, cetera vasa templi innovavit Silomon, 593,2. arca quare vocetur arca fortitudinis, 597, 1. arca quolies et quo translata, 299, 1.
Arcus quem docuit David filios Juda est planctus incipiens, a nomine arcus, 335, i.
Arduis (in) consulendus Deus ct viri docti, 56, I. in arduis Deo parendum, 346, 1.
Areuna rex Jebusæorum factus proselytus, 537, 2. ejus area cur electa ad sacrificium pro peste avertendo, *ibid.* est symbolum Ecclesia? gentium, 538, 1.
Arianus thronum S. Allumasti confringens, c fragmento ejus occisus, 293, 1«
Arias non bene affirmat Salmon et Salomon esse idem nomen , 258, 1.
AriophamisJudicium suspecta fidei, 565, 1«
Arma Dei sunt fulgora, tonitrua, etc., 116, 2. arma priscorum brachia, ungues, etc., 334, 1. et instrumenta ruralia, 339, 2.
Asa rex Juda pius ex impia matre, 633, 2. eam amovet a sacerdotio Priapi, *ibid,* ejus pietatem remuneratur Deus, 634, 1. fuit in fide perfectus, sed in mullis aliis peccavit, *ibid.* 2. regnavit 41 annis propter pietatem, *ibid.*
Astaroth Philistinorum est Venus, 120, 1,2.
Albas Hebræorum est alphabetaria revolutio, 327, 1.
Atheismi causa, 276, 1, 2.
Athenis pepercit Sylla, ob idque semper gavisus, 519, 1.
Atria tria Sacerdotum, laicorum et immundorum, 580, 2.
Attributum Dei nobilissimum sanctitas, 266, 2.
Aureliani Imperatoris ira mitigata, 416, 1.
Avaritia difficulter prohibetur, 45, 2. avaritia ficus, 174, 2. cx avaritia Hiet ædificavit Jericho,638,1,2,avariti® insatiabilitas, 667, 2. ejus typus Jezabel, *ibid,*

D.

Baal est Jupiter Belus sive Nemrod , 637, 1.
Bacchum coluit Salomon, 613, 1.
Barac non fuit consanguineus Debbono, sed externus, 131, 1.
Barlaami morientis pulcherrimum monitum datum Josaphuto, 551, 1.
Beata Virgo est arca Testamenti, 455, 2; 458, 2. exempla varie punitorum, quod eam inhonorarint, 453, 2. canones 1res concjliandi diversa tempora. 632, 1. est cisterna Bethlehem, 530,1. ejus festum purificationis quomodo institutum, 536, 2. debemus eam orare, quia Christus ei nihil negat, 553, 2. ipsam libere amasse Deum in somnis est probabile, 560, 1. ejus puritas significatur per lilium impositum columnis, 588, 2. significatur per thronum Salomonis, 608, 2. ejus typus Jahel, 136, 2. ilem Debbora, 139, 1, 2. el vellus Gedeoni*, 154, 2. tilulus matris admirabilis ei gratissimus, 194, 2. ad eam confugiendum in periculis 346, 2. Abigail ejus typus, 418, 2.
Belli Belgici origo el occasio, 518, 1. eo durante viginti duæ militum regiorum rebelliones ob tardata stipendia, *ibid,* belli duces specie honoris amovendi, *ibid.* belli duces periti, si delicati, non ponendi, 663, 2. bellum pœna peccati, 633, 2. in bello celeritas valet plurimum , 505, 1.
Benadad rex Syria?, filius Adad rebellis, 662, 1. quo jure petierit aurum, etc., Simari®, ibid, 2 est typus diaboli 664, 1. subdit sc Achab» j *ibid,* reus mortis, *ibid.* 2,

Benjamin tribus minima numero cl infamis, 311, 1.
Bernardus (S.) seden* meditabatur, 463, 2.
Bethel et Belhaven stinl loca distincta, 50, 2. unica fuit Bethel caque in tribu Ephraim, 116,2. est limcji regni Israel,
Betb'abee neptis fuit Achitophel, 476, 1. post pœnilenli.im fit prophdissa, *ibid.* Eliam ejus pater unus ex fortibus Davi i. 5ii, 2.
Blasphcrnia peccatum horrendum, 667, 1. Judci no nominabint quidem, *ibid.*
Bona hujus vitæ vana sunt et malis permixta, 494, 1.
Bona temporalia cur data Salomoni, 610, X fuerunt ipsi causa lapsus, 613,1.
Dooz castitas, 244, 2. ejus laudes, 247, 1, X

C

Cæcos et claudos quare Jobusæi constituerint in arce Sion, cl qui illi cæci el claudi, 449. 2. occisi a Davide, quia cum odiebant, 450, 1. >uut figura Scribarum ct Pbari?æorum, ct infidelium, hærelicorum, ct fidelium male viventium, *ibid.* 1, 2.
Cajel.ini sententia de mendis Scripture rejicitur, 521, X
Calchi senectus præmium virtutis, 77, 1. ejus pictas, 7S. 2.
Calenda? unde dictæ, 391, 2.
Calepinus malo confundit scruta ct scutra, 593, 2.
Calumnia redit ad calumniantcm, cl quid operetur in calumniato, 500, 2. quomodo in calumnia considerandum quid intendat Deus, 501, 1. ct in memoriam revocanda propria peccata, *ibid.* X
Calumniatoribus non facile credant Principes, 500, 2,
Calvini error blaspbemus de Deo vilium non imputante ad culpam, 13, I. alius ejus error do obduratione, 68, 2
Canones 1res conciliandi diversa tempora, 633, 4;
Cantare non decet magnates, 460, 2. sed omnino decet in divinis, *ibid.*
Cantus Ecclesiastici fructus, 316, ì
Capitella tria ponunt architecti in columnis 587, 1.
Cardamos currit ad opera cbaritalis, 441. 1.
Cardines terra? sunt Saucii, 272,1.
Carmeli duo in Palæslina, 414, 2.
Carmelilariiin Ordo ortus ex Elia, 652, i. ejus laus, *ibid* patroni Elias ct Eliscus, *ibid.* k Uiuc hodie speluncam Eliæ in Carmelo inhabitant, *ibid.* 2.
Carnifex unius regis, rex aller, 636, I.
Carolus V Imperator frudum summum cepit ex lectione librorum Keguin, 251, 1. omnium nationum hominibus æqualii, 517. X
Cgsinenses alunt progenies corvi qui S. Benedicto obe-<!ivit, 642,2
Castitatem (ob)ju* primogenitor* datum Josepho, ablatum ob incestum a Ruben, 76, 1. castitas Boos, 244, 2. castitatis studioso, quid facto opu«, 475, 1. ob castitatem occisa S. Dymphna a palrc, 553, 2.
Castra figendi modus, 55, 1. juxta etymon sint casta, 286. 3.
Catalogus electorum est fasciculus viventium. 417, 1.
Caudati in Anglia ob amputationem cauda? equi quo vehebatur S. Thomas Cantuariensis, 293, 2.
Cedroni error de S(h imane judice post Samsonem, 218,1,2.
Celeritas necessaria in belli duce, 62, 1.
Ccroihi cl Phelelbi erant milites pretoriani, 469. 2.
Chamos est Bacchus, 613, 1.
Chananæa jure hæreditario crat Hebræorum, 9, 1. ideoque per Jubilæi buccinai expugnata Jericho, 91, 1, Cbananæa non omnino tola a Josué subacta, 68, I, X ejus longitudo et latitudo, fuitque minor Belgio, 70, 2. Satrapi® Philistiim ad Cliaiuiiiæam pertinent; nec eos Hi bræi possederunt, nisi forte exiguo tempore, 73. 1,2. Tyrus el Sidon ad eam quoque pertinent quas Hebræis nunquam possederunt, *ibid.* toto Chamnæa Hehr®ii data quoad dominiumf 93, 93,1.
Chananæonjtn lingua affinis Hebnikz, 14, 1. — Chananæi erant Phœoices 27,1. muli» ejos incolæ patriam dwereolei ob timorem Josué, varias mundi partes hibitarunt, 67, 2. cur a Deo non lolaliUr ejecti e terra, 691,2« 124. 1. tempore Salomonis non debebant occidi, 601,1.
Charibs primo tibi providet, moi aliis, 154,2. ea vincuntur inimici, 410,1.
Cherubini Mosaici et Salomonis quales enent, et qualiter Collocali, 678, S; 570, i, 2.
Chirotheca projiciebatur a regibus obsidentibus in urbem obsessam, 469, 1.
Chramnus propter affectahim regnum cum uxore el illiti a patre Clolhario exustus, 510, 2.
Cbristi proio adumbrata per funiculum coccineum, 15,2- elevatio cljpei Josué fuit signum Christi crucifigi, 51, 2. crucifixus in crure visibiliter, diabolos invititiliter, 52, 3. typus Christi Ju tices Israelis, 125, 1. item Olhoniel, 126.1. ch*orum Christi typus, clavus ferreus quo percussus Sisara, 136, 3. Christi typus, petra Gedeonis, 151,1. item vetius ejusdem, 154, 1; 155, 1« item filia Jrphte. 186, X in Christo omnia sunt mirabilia, 195, 1, ejus typus leo a Samsoqe occisus, 1», 1 el Ipse Samson. Vide cerò Samson. Christus priraUm cultus ab Akxandro Severo cum ahi' idolis, 219, 1. maleficia Jodæonim beneficiis superavit, 3&6, I. X Vide cerio Darid typus Christi. Ter unctus, fils. X rex fuit triplici jare, 659, 1. ejus crux designatur per Gelh, 556. 1. ejus jaúlcium adumbratnm per David. 568, t. regnat in carnalibus gentium cordibus, 569, 1. contemptos eligit et exaltat, 671, 2. illusos a diabolo per peccata ad ponitentiam adducit, 173, 1. ejus corona qu», ass. 2. Christi typus Jesinam, 528. X ejus passio et resurrectio per labrum maris mei. 596, 1. est rex Israelis et lotius mundi, 610, 1. ejus crux significata. 6*6, X per Diam. Hde *I*d. verbo Eliai.* Crux Christi significala Per Junipe-rum, 655, S
Christiani omnes sunt sacerdotes, 280, X
Chronologia «totis Josué, 106, 1. chronologia Judicum annorum 356 vel 360, 110, 1, 2. anni servitutis Hebræorum, includendi annis quibus Judices pncfuerunl, 126, 2. canon pro chronologia sacre Scriptura?, *tbid.* et lit, 1, 2. chronologia Israelis cx Ægypto ad templi ædificationem, 480 annorum, singulis principibus partit*, 126, 1,1
Cinæi qui ? fuere viri religiosi, 115, 3.
Circumcisio in deserto omissa ob incertitudinem quando castra movenda erant, 28, 2. cur Hebræi cultro lapideo circumcisi, 27, 2. circumcisio secunda quae, *ibid.*
Clamor utilis in bello, 86, 1. 2.
Clementia* laus/ 619,1.
Climactericus annus, 475, 2,
Clypeuf regum ungi solebat, et quo fine, 437, 1.
Calum fortitudine expugnandum, 528, 1. significatum per templum, 577, 1. et per cochleam templi, *ibid.* 2. el per Sanctum sanctorum, 579, 1. cœli gaudia, 605,2. cadi idea, gloria Salomonis, 610, 2.
Collyridi quid sit, 458, 1.
Columna nubis quæ solebat castra praecedere evanuit, 18, I.
Columnæ du® erant in porticu, 587, 2. eorum nomina Booti! cl Jachin quid significent, 587, 2 ; 586, I.
Communitas tota ob unius peccatum punitur, 319, 1.
Conciliantur diversa tempora tribus modis iu Scriptura, 632, 1.
Condonator loquax fructu carcbit, 271, 1, vanus, 339, I.
Concubinarii impoenitentia in Italia, 613, 2.
Condilionalium scientia in Deo, probatur cx Scriptura, 404, 1.
Confessio peccatorum Deum glorificat, 44, 1.
Conjugium puellarum portus, ne castitatis faciant nau-

fragiam, 242, 1, 2. an conjugium nurus cum sncero iit jure naturæ irritum, 553, K conjugia cum infidelibus perniciosa, 630, 1.
Con‹anguinci in beneficiis postponendi extraneis opliòri- bttf, 619.2.
Coo‹ilia senum bona, non juvenum, *ibid.*
Cm «ilia politica perniciosa, 620, I.
Comlans vultus index animi constantis, 261. 1.
Conslantinui Copronjmus punitus ob inhonoratam B. Virginem, 455, 2.
Consi intius Imperator de tribus in morte doluit, 621, 1.
Conk nipl.itio imperfectiones absumit, 63, 2. ca omissa fabitur homo in peccata carnis, 211, 1,2.
Contemplili mundi, 5, 2; 6, 1.
Contritio delet omnia peccata, 483, 1.
Contumelia juvat nos, ideoque ei gratia debetur, 502, 1, 2; 503, 1. contumelia illata Aimer ab Istxbctho occasio translati nb eo regni ad Davidem, 443, 2. contumelia Illata Achitophel a David viciante cju‹ neptem Dallifflibee per adulterium, fuit ratio quaro conjuravit cum Absalomo, 476, i ; 503, !
Conversationis malæ incommoda 77, 1,
Convicia (ad) surdescendum, 319, 2
Convivii funebris antiquitas, 444, 2
Corpora Sanctorum sunt cur® Deo, 626, 1. sunt vivifica, 6l(F, t, 2.
Correctio sil mixta severitate ct lenitate, 277, 2. ejus no- cc–iI.k , 3i0, 1j 2.
Corvi attulerunt cibum sanctis, 642, 2.
Crotoniensium 100,000 cæsa a 15,000 Locrensium, hujusque stragis causa, 441, 2.

D.

Dagon Philistinorum est Venus, 290, 1. fatetur se victum ab arca, *ibid.*
Cabla non fuit Samsonis uxor, sed verius ejus concubina, 210, 1.
Dan urbs est Caesarea Philippi, 221, 1. Din¡tarum captivi* tus quando, 223, 1.

De Davide historica.

David vir secundum cor Dei, 337, 2. uncius secreto a Sumióle coram patre et frali ibus, 3C0. 1. habuit septem fnlres,iliSjl,uncius vigesimo ælalis anno, *ibid.* 2. ex lælitii vultus agnitus 366, I. fuit 1er unctus, *ibid.* in unctione accepit spiritum fortitudinis bellica», animi regii, poetica* et musica», prndentho, et spiritum propheli®, idquc sl ibiliter cl subito, *ibid.* 2. etymon Davidis ab amore, 367, 1. cithara ejus parlim naturaliter, parlim lupernalnraliter curavit Saulem, 369, t. fuit procerus corpore, 375, 2; 39C. 2. instinctu Dei iniit certamen cum Goliath, 377, t. fuit peritus fuixlibularius, *ibid. 2.* Goliath suo ipsius gladio occidit, 378, 1. caput per urbes circumtulit, *ibid.* 2. gladium Deo sacravit, *ibid,* percussit totum exercitum Philistinorum, percutiendo Golialb, 380, 2. non potuit psallendo Saulem curare, quia invidus manebit Saul, 382, 1. septies cum persecutus e»l Sani, *ibid,* cx omni perserulione gloriosior evasit, *(bid.* 2. amovetur ab aula, *ibid,* til Chiliarcha, 383, I. ‹lun quæ præslitit ut fieret gener regis sunt cæ les Guliæ et 100 præpulia Philistinorum, 384, 2. nplime instruxit ad se conveniente*, 400, I. quindecim ejus fugs, *ibid* 2. non fuit causa occisionis sacerdotum, *cd occasio, 402, 2. meretur coronam civicam ob liberationem Ceils, 40», 1. nunquam ab«dulo voluit uccidere Saulem, 407, 1. conscientia eum mordet propter absclniooem chlamydis Saulis, 407, 2. glnrinsior fuit ejus victoria de Saule, quum «lo Golinth, 408, 1. regiux ejus animus, *ibid.* Saulem occidere ei non licebat secuudum quosdam, *ibid,* secundum alios licebat, stid, dicendum non decuisse, *ibi I.* appellat Saulem ad judicium Dei, 409,1, 2. Saul sc ei submittit, ct filiorum suorum facit tutorem, 4l I. 1. plura præsthl quam pro* miserat, *ibid.* non poterat juste occidere Nabal, 4I6, 1, Dei erga eum providentia, 426, 1. David non erat omnino certus «le regni pos*e«Mune, 421, 1. exit cum suis aulam regis Geth propter periculum idololatria», 422, I. ut eum tueatur Deus, inadvertentium immittit regi Acbis, 623, 2. nunquam intendit pugnare contra Israelem, 424, 1. Dei erga Davidem providentia, 42», 1. David muneribus devincit sibi animos tribulium, 420, 2. David regnante Saul, plus rexit populum quam ipse Saul/iM, t. ter cslunctos In regem, *ibid, 2* luit jnnioi Jonatlia, 639, 2. capit arcem Sion anno 38 stalli, 650, i ; adjuvatur a Deo in prælio contra Philislæos, 451, 2; 452, 1. erravit David vel Levito», dum arca Dei imponitur plaustro, 454, I. illectus benedictione Obededom per arcam, eam ex ejus domo adduxit in Sion, 456, 1. ferii tabernaculum novum pro arca, 458, 2. occupat Gelli, cl per hoc frenavit Philhdæos, 467, 1. per omnes mundi plagas victricia arma circumfert, *ibid.*, 2. debellat Moabita*, *ibid.* 2. justo invasit Sobam, IG8,2. fit famosus per illam victoriae., 469, 1. victor poMÍdct Idum.ram, *ibid,* ejus filii quo sensu sacerdote*, 469, 2. rependit Hanoi* misericordiam qua u a patre Cjus Aaas r« ge Amnion acceperat, 672, 1, 2 llanon c nlra legatos Davidis contumelia afficit, 473, 1. «piare David eum bellonggrcssu‹, cecidit eum ad octoginta septem millia, 473, 2. chronotixls gestorum cjib, 485, t. cx corona Melchom quomodo sibi feci rii diadema, 486, 1. cur fugerit Absalomum, 497, 2. fames triennalis ejus temporis qunro immissa, 520, 1. quatuor ejus praelia contra PhilMæos, quando contigerint, 522,2. ejus vires deficiunt : in senio, quare ei succurrit Abitai, *ibid.* David non est Adeodatus *ibid,* domus ejus illustris el fecundi, 527, 1. omnia ad votum Davidi procedunt, *ibid,* cur recuset bibere aquam de cisterna Brtlilehem, 529, 2. oligli pestem, 535, 1, 2. ex visione Angeli el dolore pòpoli percussi incin i il moi bum incurabilem, 537, 1. cur ei data Abisag, 515, L prima et Fecunda unctio Daviilis non est facta oleo sarro, sed solo tertia, 517, 1. transfert adhuc vivens regnum in Salomonem, 518,1. non tamen omne jus regium, *ibid,* cur non occiderit Joab, scii id mandarli Salomoni, 551, 1. ejus elogium apud Josephum, 552, 2. infelix in (Iliis, 554, 1. idquc in pœnam adblterii, *ibid,* relinquitur ei lucerna, 615, 2. per contemptum vbcatur filius Isii, 620, 1.

navidis virtutes.

Modestia, 3 ›b, 1. humilitas, 384,1. ejus patientia, 386, 2; 401, t. píelas, 10», 1. in Deum fiducio, 405, 2. «ju* clementia cl rev. rrntia erga Saiilein, 108, 1. inm lyriiim, 409, t. cbarilate fregit duritiem Siulis, (10, 1. David injuriarum innnemor inimicum suum honoravit, 437, 2. el etiam ullus est, 447, 1. humilitas ejus coram arca «altanti». 457, 1. eam pulchre ponderat S Gregorito, *ibid.* cl 459, 2. vovil ¿edificara templum, 461, I, 2. pl irmi id votum Deo «pma l rem, non quoad personam, 462, 1. cur non permissus id impl«*re, *ibid,* amicitiam amico exhibet postmortem, 470, 1,2. ejus r«*«ignatio, 498,2. ejus humilita*et n«i Donni rcnir-iis, *ibid,* gratinili babel Deo tn fuga, í6íd.ejus oralin in monte Oliveti, 498, 2. patienter feri calumniam Semei, 501, I. ejus pidas erga Absalom patricidam, 500, t. (lol /etorndm ejus mortem, 511. 2. per clementiam non statini occidit Semel, per justitiam autem jussit a Salomone occidi propter maledicentiam, 511. 2. imitatur exemplum Rrsphæ, 522, 1. ejus heroica charilns erga iniiiih inn Saul, *ibid.* ejus mortificatio et nliæ virtutes, in effusione nquæ de cisterna Belhleliem, 53U, 2. ejus humilitas, poenitentia et duritas post numeratum populum, 537, 1. 2.

David excusatus n peccato.

Non peccavit fingendo stultitiam in Gelli, 398, 1. nec recipiendo oppressosi are alieno, 400, 1. ncc abscindendo partem chlamydia Saulis, 407, 2. prims vindictam Sauli*. 400, 2. occidens Gc*surila«, Gerzitas cl Amnici itas dum esset apud Achis, 422, 2. David qua auctoritate occiderit Amalccilain, 435, 1. non peccavit ducendo in uxorem Maicliam filiam regis Gessur, 443, 1. quo son*u maledixerit Joab ob interfectum Abncr, 444, 1. quare non occiderit Joab, *ibid.* 2. acerbe puniens Ammonita», excusatur n peccato, 487, 1, 2. non peccavit in Judicio Thccuitis deprecanti» tie filius suns fratricida occideretur, 492, 2. nec peccavit parcendo Absalomo fratricidae, 494, 1. nec mandando Salomoni ut occidat Semei, 514, 2. non peccavit tradendo posteros Saul Gabaonitls ad crucifigendum , 521, 1. nec mandando ut corpora remanerent insepulta usque dum plueret, 522,1.

David peccans et punitus.

Mendacium ofDciowm, 395, 2. peccat jurando se occisurum Nabal cum tote domo, 416, 1. aliud mendacium, 422, 2. David adulter primo, quia otiosus, 475, I. secundo, quia aspexit mulierem seminudam, *ibid.* 2. tertio, quia nimis prosper, *ibid,* quarto, quia prxsumptiiosus. 476, 2. peccavit peccato înjustitiæ, dum vult suam prolem supponere Unæ, 478, t. et inebriando Uriam , *ibid.* ot homicidii curando occidi Uriam, *ibid.* proditorie occidit Uriam, consummat homicidium, *ibid.* 2. causæ lapsus, *ibid,* peccavit ducendo Bcthsabce quam polluerat per adulterium, 479. 2. fuit novem mensibus in peccatis sine pœnitentia, 481, 1. ejus peccati Deus publicavit, 482, 1. peccatum quomodo punitum, 483, 2. mors infantis ex adulterio con» opti fuit pern i temperala clementia, 481, 1. fuit punitus per gravem moi bum, *ibid,* punitur ejus adulterium per stuprum illatum Thamar ab Amnon, 489, 1, 2. peccavit non puniendo Amnon propter stuprum, 490. 1. fuit pnmlu* per rebellionem Aliatomi, 497,1, 2. David peccavit tenu re spoliando Miphibo'eth suis bontf, 500, t. 2 Dividis peccata punita per maledicentiam Semei, 501,2. adulterium Davidis per violationem concubinarum, 503, 1. auferendo Miphiboseth dimidium bonorum peccavit injustitia, et violavit amicitiam Jonalhæ,515, 1, 2. id factum ex verecundia, *ibid,* peccatum David punitum per seditionem Sebæ, 517, 1. numerans populum peccavit superbia, 534, 1, 2. mordet eum conscientia, 535, I.

David pandens.

Pœnitentia DaviJfc, 482,1,2. fuit continua, *ibid.* 2. magna fuisse probatur cx secuti statini remissione, 483, i per eam evasit pœnnm talionis, *ibid.* 2 ejus satisfactio pro peccatis, 530, 1. ejus pœnitentia ob numeratum |x>puluin , 537, 1, 2.

David typus Christi.

David typus Christi patientis in colore rufo, 366, 1. ejus cithara typus crucis Christi, 370, 1. ejus pugna cum Goliath, pugna Christi contra diabolum, 375, 1. persecutiones ejus a Saule, typus persecutionum Christi a Judæis, 882, 2. benefaciens Sauli, 360, I, 2 recipiens oppresso* ærc alieno, 400, 1. fugiens Divid, 401, t. ducem Abigail uxorem, 418, t. David typus est Christi in trina unctione, 418, 2. et in regno quod trigesimo anno auspicatus est, cl quadraginta administravit, 449,1. in translatione regni nd arcem Sion, 451, I. transferens nrram significat Christum transferentem Evangelium, 458, 2. Christum judicem, 468, 1. Christum regnantem in carnalibus cordibus, 469, 1. Christum contemptibilia mundi eligentem ut confundat fortin, 471,2. Clunium inducentem peccatorem ad pœnitentàm, 473, 1. Gliristum auferentem regnum diaboli, 486, 1, 2. Christum transeuntem tnrrentem Cedron, 498, 1. Christum orantem in monte Olivarum, *ibid.*2.Christum »e immolantem pro peccatis nostri», 538. 3. Chrbtum rejicientem Synagogam. et desponsantem sibi Ecclesiam. 546, 1.
Davidi* Chytrei commentam de etymo Palladis, 194, 2.
Debbora uxor Lapidoth, non Barar, 133,1,2. non fuit Judex ; lite» tamen composuit ex dono prophetias, non vi (urisdiclionis, *ibid.* 2.
Debellatis civitatibus parcentes laudantur, 518.2; 520. 1.
Decem Iribú» licite elegerunt alium regem, 620, 1. idquc cx decreto Dei, *ibid.* 2.
Dedicatione (in) templi Salomoni» quae miracula, 599, 2.
Delirino unguentorum et odorum cavendae, 300,1, 2.
Deliciosi sepe crudeles, 362, 2.
Derelinquit Deus se derelinquentes, 7,1.
Desperati milites acerrime pugnant, 441,1. confirmatur exemplis, i*bid.* 2.
Deu* fidelis m promissi» servandi», 2,2; 5,2. in veteri lege semper per angelos, nunquatr per se hominibus apparuit, 5, 1. Angelus vice Eei apparens rcpræ*enlabat Filmili non Patrem aut Spiritum, Sanctum, 6. 2. exigit memoriam bénéficiait. 22, 2 ; 23,1. non deest io necessariis. nec redundat h »upcrflui«, 30. 1. Deus manifeste Jericbuntem expugnavit, non aulem homine», 34, 2. vult homines tibi cooperari, 35, 2. omnia a Deo pendent in »ui conservatione. 39, 1. Deus nunquam jubet occidi filiosub peccata parentum mortuorum, 46.1. Deu duce quaevis superamus, 77, 1. Deu» pœnmi in gloriam convertit, 96, I. ejus liberalius.in pios, vindicta in impios '09, 1. peccata permittit, non intendit, 119, I. tyrannoa permittit linquam lictores ut malos castiget, 125, I. quomodo confortet tv ranno* adversus populum Hebnr^itn, 126. 1, 2. audit imprecationes justorum contra impios, 176,1. quomodo immittit spiritum discord'^, *ibid.* 2. ad eum confugiendum in periculis. 241, 1. sanctitas ejus nobilissimum attributum, 266, 1. semper haoendu* in memoria, 275, 2. in D. um Scriptura omuie refert, cl quare, 278? I, 2. m solo Deo quies, 299, 2. co».cedil quod male petitur m vindictam petentium.307 Aej-'omiiipotenlia adomniase extendit, 345, 1. Deo in ardui» parendum, 346, 1. peccata servat in memoria, 3;s. I- ejus pœnitentia non propria, v?d anlhropopatho4 256, 2. est cardiognosles. 365, I. Deus invocatus a DavUe eum juvat in prælio, 405, 2. ¿edificai David domum, cl qu un, 462, 2. dilexit Salomonem et ardenter, 463, !. Dei scientia qualis, 465, I. permittit homme* labi in peccali, el quare, 478, 2. permisit violari Thamar ab Amnon fratre, in pœnam adulterii Davidis. 489, 2. statuit ut peccator sibi Ipsi sit p<rni. *ibid.* partitur sua bona, dans singulis aliquid, non omnibus omnia, 491. 1. Deo expugnato, cvaruiatus erat Absalom, 498, 2. variis modi* Infatuat Deus consilia prudeidum. 499, 2. quomodo præcepit Semei ul miledicerel David, 501,2. utitur impiis nd punienda peccala justorum, *ibid.* propter peccata regi» punit populum,520, 1. Deus potevi punire pires nocentes in filiis innocentibus, 521, t. quire voluerit occidi posteros Saulis, *ibid,* honoratur Deus executions juslituc, *ibid. 2.* quomodo commovit David ut numeraret populum. 533. 1, 2. ignem mittit in signum quod Mcriflcium ei sit gratum, 538, 2 designat locum templi, *ibid,* ad Deum caligat omnis creatura, 560, 1; 575, 2; 597, I. Deus in spatiis vacui, 598, t. Deus ¡Miscit totum cor, 601, 1. Deus per se locutu» Salomoni, 613, 1,2. «olebat in igne apparere, 649, 2. Deu* in sibilo auræ tenuis représentât suam tmiganiinilateni, 6S7, 2. eju» clementia, *ibid,* decipere alienum a Deu, 672, 1. permittit mala, *ibid.*
Diabolus superbus mullos capit, 115, t. csl tyrannus suorum cultorum, 121, 1. ei traditur homo ut humilietur, 124, 2. significatur per Madian, 148, i. cvl fur, 168,1«

díAboírs* generodl formica est, non loo, 98, 2. multos vinal cnntininn*ln tentatíóncm, 211, 1, nufert bonus concinnatores, dum procurai ut vano condonentur, 8i0. 2 utitor melancholia ad homines lentandos, 367,2; 368, I. invidia ei propria, 381, 2. vulneratur hominum dementia, 409. 2. turpia facta quæ suasit, posloa revehi, 473, L ejus invidia, 650, 1. non permittitur ignem mittere ad bovem paratum a prophetis Baal, *ibid.* 2. decipit pseudoprophetas, 671, 1. ejus officium est decipere, 672, 1, 2. nil potest nisi Deo pcrmillmle, *ibid.*
Dies JoMianut 28 horarum, 63,2. longior Ezcchiano. 64,1.
Diigentium colebantur sub figura ulriusque sexus, 290, 2.
Dii montium undo, 663, 1,
Dionysius Tyrannus irrisor idolorum, 329, 1.
Doctores Ecclesiae repraesentati per duas columnas, 588, 1.
Dominus vobiscum primus usurpavit Booz pro salutatione, 240, 1.2.
Donni* saltus Libmi, 584, 2. non in Libano, *ibid.*
Donatisi» schismatici instar Jeroboam, 621, L
Dux belli uni Deo nitatur, 10, 1. præoat in periculis, 24. 1. *habere* curet a tergo ventum et solem, 63, 2. quomodo boíles fugientes insequi debeat, 64, 2. victoria utatur, 65, 1. prærat exemplo, 383, 1. duces abstinentes a potu exercitu sitiente, 529, 2. Fide *verbum Principes.*
Duellum aliquando licitum, 374, 1.
Duo summi Pontifices Sadoc et Abialhar tempore Davidis, et unde, 469, 2. ita tamen el Sadoc esset primanus, *ibid.*

E.

Ebrietatis mata, 473, 1.
Ebriosi sunt filii Belial, 260, 2.
Ecclesia est specula, cl quare, 451,2. Ecclesia ex gentibus colligenda significatur per aream Aretina Jrbusæi, 538,1.
Ecclesia* sapientia et firmitas significatu per duas columius 588, 1.
Educatio prolium, 262, 2; 277, 2. permittantur religionem intrare, 263, 2.
Effeminato Salomone Idumæam suam recuperat Adad rex, 614, 1, 2. effeminati, id est, scorta mascula iu Judæa sub Roboam, 630, 2.
Eglon roboratus a Deo ad bellum Israeli inferendum, 126, 1, 2.
Eleazar pontifex dignior Josué, 75, 2; 76, 1.
Elementa saluti hominum et Dei glori» libenter inserviunt, i.
Elias missus ad Achab ul impediret idololatriam, 639, 1. ejus elogia, *ibid,* ejus etymon, *ibid.* Eliasgro.ee sonui solem, 640, 1. ejus virtutes, *ibîd.* fuit typus Christi, *ibid.* 2; 653, 1. igne vestiri videtur, 641, 1. non vidi tur *fuisse* sacerdos, *ibid,* habet Deum sibi præsentem, 611.2. factus dominus aeris, *ibid.;* 642,1. fugit Acbabum , *ibid.* 2. pascitur a corvis pane et carnihus, *ibid.* 2. propter ejus gloriam ægrotal filius Sareptainc, 645, 1. cur incubuerit mortuo filio, vari» causa), *ibid.* 2. primus mortuum resuscitavi!, 647, 2. ejus libertas in arguendo Afltab, 619, 1; 668, 1. aedificavit altare in Carmelo, 650, 1. prxdicil Achabo pluviam, 651, 2. ponit faciem inter genua ex humilitate el attentione, *ibid,* ex eo orlus Ordo Carmelitarum, 652, 1. est cum Elisæo patronus Cannelitarum, *ibid.* 2. ipsius castitas et paupertas, *ibid.* honor il regem suum Achab, 653, 2. permittitur timere Jezabelcm ad rufodimi humilitatis, 655, 2. mortem fugien* a Jezabcle infligendam, optat mortem a Dm ut finem miseriarum, et ne occisus a Jezabele, victa putetur Dei religio, *ibid,* el 656, 1. zelulypia ejus, 057, 1.
Eliseus oriundus ex Manasse, 659, 2. in nativitate mugiit vitulus aureus, ibid, affecit idololatra» morte corporali, *ibid,* erat lives agricoli, 660, 1. fuil Calebs, *ibid.* 2. asi eieiupUr Religiosorum, *ibid.*
Emalh alii major, alia minor. 468, 2.
Epuninonda* laudatur nb vigilias, 446, 1. excusat sc ob occisum vigilem dormientem, *ibid.*
Ephod lineum vestis Lcvitarum, 276, 2.
Episcopi qui sc immiscent sæcularlbni, similes rhamno, 17 4, Î.
Epiikia exploratores interpretantur legem Dei de delendis omnibus Ch.manæi , ut Rahab eximant, 14, 1
Eremita particulariter sunt Deo cura, 643,1.
Epw; morbus ex amoris vehementia, 489, 1.
Eucharistia quam puro accipienda, 455, 1. quam reverenter colenda, 457, I. significati per farinam quam Elias multiplicavit. 645, 1. Eucharistia significata per panem Eli», 657, 2. ad Eucharistiam fuge in periculis, 2-
Euchcrius et S. Euchcrius Lugdunensis non sunt ¡idem, 440. 2.
Eunuchorum vilitas et vitia, 306, 2.
Examen quotidianum conscienti», 326, 1, 2.
Excalcealio duplex, alia in pamam,alia in signum cessionis juris, 246, 2.
Excæcatio Salomonis, 616,2. Jeroboam regis Israel, *ibid.* 1; 624, 2. Hielis qui Jéricho reædilicavii, 038, 2. regum Li i l, 636, 1.
Excelsa in Scripturis quid significent, 557, 1. crant duplicia , *ibid.* 2. Excusantur pii reges qui oxceha tolerarunt. 558, 1. fuere illicita post ternplum aedificatum, *ibid.* 2. excelsa sunt templa ‹ib llebræis dicala Deo, contra suum præceplum, 634, 1, 2.
Excommunicationis figura, 624, 2.
Ex' usalio peccati, Deo exosa , 336, *2.*
Exedrae, gazopbylacm et pa«topburca, idem, 581, 1.
Exemplum punitorum Sfiperstilum plus movet quam non vivorum, 114, 2. exemplorum vis, major quam verborum, 161, 1, 2. exemplo Saul in posteris puniti, discant patres non peccare, 521, 1, 2.
Exploratoribus ulalur dux militi», 12, 1. ars detegendi exploratores hostium, *ibid.*

F.

Fabius Maximus a cunctatione laudatur, 505, 2.
Fabrica exhaurit opes regias, 601,2.
Fabula Rabbinica de Phinees et Caleb exploratoribus Jcrichuntis refutata, 11,2. alia de invisibilitate Sacerdotum, 13, 1. alia de Borea, qui non flarit 40 annis peregrinationis Hebraeorum in deferto, 28, 2. alia quod Judæis non licuerit expugnare Jerusalem, 86, I, 2. error eomm de fili i Jephte non immolata, sed facta religiosa, 1Ò3, i fabula obscena de Samsone molente apud Phili.'læos, 213, 2; 214, 1. alia de statione solis impetrata ab Elimelech , 234, I. alia de nomine Samuelis, 262, 1. alia de duobus ultimis filiis Annæ exoratis a Phenenna, 270, 1. alia de Davide in senio non calefacto vestibus, ob abicissionem or» chiamidis Saul, 407, 2; 545, I. alia de castitate Phalli ct Nichol, 418, 2. alia quod Saul seipsum non interfecerit, 430, 1. de occisore Saulis, 434, 1. de freno Isaac, 466, 2. alia do libello repudii dato uxoribus a militibus ad bellum euntibus, 476, 2. alia de Sara, 519, I, 2. alia de Salomone intelligente voces brutorum, 561, 1. alia de sanguine Janni vermiculi, secante lapide* templi, 576, 1, 2. Alia de apertis el clausit porli* templi, 599, 2. alia de bove BuhLiruin fugiente ad Eliam, 649, 2. alia de aqua manante e manibus Eli» , 650, 2.
Fdbul.i ArgonauLirum occ isione velleris Gedeonis. 156, 2. fabula Herculis ex historia Samsonis, 196, 2; 215, 2, ct 216, 1. sacra Vnlpinalia Romanorum, a vulpibus Samsonis, 204,2. fabula de corna Nisi» ex coma Samsonis, 213, i. uti el pleraque Gentilium tabui», *ibid,* fabula diaci cx bulorm Samuelis, 328, 1« item fabulæ

de Heroibus ex historia fortium David, 532, 1, 2.
Far mulla , dic pauca, 175, 1.
Facinorum funestus exitus, 213, 1.
Familia* ellam regia* ob peccata evert®, 627, 2.
Fornirne cavendæ, 613, 1. propagantidololatriam et h«-rctim, 630, 1.
Femoralibus non utebantur Judæi laici, sed soli Sacerdotes, 473,1.
Fenestra templi quales, 575, 2. significant Doctores *ibid.* null® erant in Sancio sanctorum, et quare, *ibid.*
Ferdinand! II Imperatoris resign itio, 498, 1, 2.
Fervidi exiliunt ad liona opera, 458, 1.
Fervor necessarius ad docendos subditos legem Dei, 7, 2.
Festa corroborant hominem, 596,1.
Fictio non semper est peccatum, 398,1, 2.
Fides hostibus servanda, 58. 2. fides vera Reipnblicr fundamentum, ejus neglectus excidium , 109,1 ; 251, 1.
Fiducia in Deo habenda; 377, 1.
Filii siepe parentibus degeneres, 304, i. vanum in iis gloriari, 498 , 1. filius Magistratum gerens, privatum patri, non publicum honorem debet, 553, 2. illius plus Asa ex impia matre, 633, 2.
Fluxus maris cessavit in solstitio Josuano, 63, 2.
Fondera cum impiis loti regno perniciosa, 671, 1; 673, 2; 67'., 1.
Fornicationis tentatio, laboribus vincenda, 375, 2. fornicatio juvenum punitur per uxore* molestas, 481, 2.
Fortitudo bellica grdis data, 126, 2; fortitudinis virtus deest peccatori, 435, 2. lentatus eam a Dco petat, *ibid,* ea cœlum expugnindutn, 528, 2 fortitudo el prudentia omnibus necessaria, 588, 2; 589, 1«
Fortuna contraria utilior prospera, 613, I.
Francisci (S,) documentum contra praesumptionem, 476, 2.
Fratricidarum exempla, 172, 1.
Frugalius priscorum, 241, t.
Fugiunt dignitates, devoti, studiosi S. Scripturae ct vere humiles, 174, 2.
Fulmina (per) contrivit Deu< varios exercitus, 301, 2.
Funiculus coœquans terrs quis, 467, 2.

G.

Gabaonit® postulantes omnes posteros Saul ad crucem non excusantur ab injustitia, nisi forte per instinctum Dei, 521, 1 et seqq,
Galilaea duplex, 72, 2.
Gaspar (P.) Barzeus Armnxii Samson, 214, 1.
Gaia n Josué capta mox occupati a gigantibus, 66, t. i.
Gedeonis fortitudo, 149.1, 2. licite petit signum ab Angelo, 150, 2. non sacrificavit dum carnes Angelo obtulit, 150, 1. a Deo fartus est Sacerdos, 152. 2. accipit donum fortitudinis, 153, 2. non peccavit petendo signum roris in solo vellere, 153, 2; 154, 1. qui instar canum biberunt, manu aquam injicientes, a Gedeone electi in milites, 158, 2. apposite significatus per panem hordeaceum, 159, 2. ejus fides promerita est victoriam contra Madian, 163, t. typus Christi, *ibid.* 2. placavit Ephraimitas humiliando se, 161, 2. ejus peritia in hello, 166, I. offertur ei monarchia post debellatum Madian, quam non habebat, 166, 2. sed eam recusat, *ibid.* Ephod quod fecit fuit vestis Pontificalis, 167, 1, 2. Serarius opinatur euin etiam po*t victoriam per se sacrificasse, *ibid.* non peccavit faciendo Ephod, *ibid.* 2. nisi forte veni.ilitcr, ‹›♭ eamque culpam punitus est deletione posterorum, 168, 1. mortuus in senectute bona, *ibid.* 2.
Gehenna significitur per arborem Absalom, 510. 2.
Geisa dux Hungari® non permittitur a Deo ædificare ecclesiam, 462, 2.
Gelboe monies ubi riti, 436, 1. eis videtur maledicere David, *ibid,* sed non serio maledixit, ibid, sunt multis locis steriles, *ibid.* 2. sed super eos aliquando plnit, *ibid.* significant superba Judaeorum corda, *ibid,* item lepido* et irrrligiotos, »<•/.
Genealogiis fm) Scriptura aliquorum generantium nomina *æpe Ucet, 248, 2
Genu utrumque flectendam In oratione, 598, 2.
Germani auspkda observabant olim ex duellis, 410. 2.
Grth, id est, torcular, significai crucem Cbrhtl, 456, 1.
Gethei Davidis milites sie dicti non a loco nativitatis, sed a loco habitationis, 421, 2; 422, t. Jud» erant, non Pbilisüei, 498. L
Gladius in Scriptura quid significet, 536, 2.
Gloria bbnorum operum debetur Deo, 486. 1.
Gr iti® agend® Deo in rrntnnis, 499. 1.
Gul® incommoda, 129, 1, 2. mater aliorum peccatorum, 276, 1.

IL

Harpocrates deni silentii, 222. 2.
H®reditaria bona po<teris transmittenda, 666. 2.
Htt csìs incipit a vitibus ministris, 622. 1, 2.
IIi retici designiti per vulpes Samsonis, 205.1. inter eos periculo*um habitare, 237. 2. herética uxor perit u lo m, 612.1 bæretici multi fiunt athei, 622, 2. opponit illis Deus suos antagonistas, 639, 1.
Hai tempore Esdr® reædiflcaU, 52, 2. infideliter ejus excidium narrat Josephus, *ibid,* et 53. 1.
Hirnula est vas infusorium, 592, 1«
H bræi aliqui indeserto manna contenti non fuerunt.sed emptis carnibus vescebantur, 8, 1, 2. pr® ignavia neglexerunt occupare aliqui loca sibi debita, 54, t. Ikbræo ruin verba sæpe actum inchoatum tantum sgnificant, non perfectum, 104, 1. eorum prima servitas sub Chusan propter idololatriam, 124.2. variis servierunt tyrannis, 111 annis, 126, 2; 127, 1. inermes, armatissimos milites Sisar® debellarunt, 139. 1. virgines eorum poterant vins alterius tribus nubere, 183, 1. juramentum, 238, 1. tota gens, magnus Propheta, 251, 2. filii eorum triennio lactabantur, 262, 1. vix habebant equites in exercitu, sed pedites, 287, 1. ob quatuor causas petierunt regvm, 304, 2. sed peccarunt petendo *ibid,* prisci assidebant mens®, non accumbebant, 311.2. cærvmoniæ eorum m unctione regi*,314,2. comburebant regum suorum cadavera, 431, 2. Hebræa uxor septem diebus plangebat tnaritum mortuum, p j*t quod tempus poterat alii nubere, 479, t. Hebræa poesis perni, 568, l. Hrbrxorum error quod Semei fuerit pater Jeroboam, 615, 1. eorum gnome de quatuor bonis, 619, 2. Ikbræi nomina mulla significant, 592, 2,
Hebron a Josué expugnata, mox recuperata a gigantibos, 65, 2 est locus sanctissimus, 497, 2.
Heli primus pontifex cx 4irpe Itbamar. 258. 1. fuit simul princeps Ecclesiasticus et srcuhris, *ibtd.* interpretatio nominis, quadrat ejus moribus, *ibtd.* peccavit non corripiendo suos filio», 277, 2. promisit Deus successionem pontificatus eju* filin, se<l condilionate, 279, 1. puuilu< propter peccata filiorum, 2S3, 1. resignat se in manus Det punituri, 284. mijorem habebat curam aran quam filiorum. 28* 2- aliqui asserunt damnalum .288,1.mehu» alii salvatum, *ibid,* et 2. in principatu ri succedit Samuel, in pontificatu Achitob, 288. 2.
Henricus Vili, rex Augii®, punitus ob incestum cum Botona, 553, 2.
Herodotus depravat res Judaicas, 291, 2; 292, L
Heroica opera, calumniis exposita, 165. 1,2.
Hrthri viri pugnacissimi, 6. i, 2.
Hiberni aliqui currunt celerius quam equi, 440, 2.
Hieronymus (S.) non temere addidit aliqua verba Jud.nf, vers. 16, 128,2. Dum viJetur destruere seinum litteralem S. Scripturæ, quomodo explicandus, 545, 1. 1.

Hiram rex Tyri cognovit Deum verum, 569, 1. fuit usufructuarius urbium Gâlilææ, 601, 1. secundum Josephinn urbes non acceptât it, *ibid. Z*
fíitptni rustid justa de causa incedunt gladiati, *131,I.*
Historias sacra et prof.in® differentia, 25!, 1.
Historici gentiles imperfecte res Judaicas tradant, 612, 2.
Homerus poeta sapientissimus, quando natus, «16. i
Humilia *de Absalomo* inter opera Chrysoslomi, non videtur ejus, sed Latini auctoris, 407, *Z*
Homo a natura inclinatur ad amorem filiorum, ut eos gloriosos post se relinquat, 464, 2. homines ad Deum dirigere finis templi, 597, 2. homo morluus per peccatum, 646, 2. hominis summum opus sacrificium, 619, 1. non ad hominem, sed ad Deum confugiat, 655, 2. non ponit legem Deo, sed accipit, 656, 1.
Honorum et dignitatum pericula, 304, 1.
Roreb est mons Sinai, 658, 1.
Hospitalitas laudata, 614, 1, 2; 645, 1.
Humans viis brevitas, 391, 1.
Ilumilitatlscxempla, 94,1,2. humilitas vera gloria, 459,2. humilitas Miphiboseth coram David, 471, 1. humilitas Jesbaam et sanctorum, 528, 2. humilitas B. Juniperi Franciscain, 654, 2. humilitas conservatur in Sanctis a Deo per subtractionem grati®, 655, 2.
Hungarorum laus ob invocatum nomen Jcsu ante conflictum , 162, 1.

Idololatria maximum peccatum, 147, 1.
Idolorum vanitas, 329, 1.
Ignis a Deo missus in signum quod sacrificium sit gratum, 649, 2. symbolum Deitatis, 651, 1.
Imperfectiones aliqu® manent in homine ad ejus utilitatem, 121, 2.
Impii n sacris non defenduntur, sed puniuntur, 287, 2. sunt lictores Dei ad punienda peccata justorum, 501, 1, 2. pendent a providentia divina, *ibid,* eorum regna bi‡ › i 636, 1, 2.
Imprecationes piorum exaudit Deus, 176, 1.
Impili i sacerdotes, gravissime puniendi, 290, 2.
Incipiendum a Deo, 29, 1. sed bene incipere, non sufficit, nisi bene finiatur, 356, 1, 2
Inconstantia hominum, 3S7
Indi aliqui celerius currunt equis, 410
Infduat Deus consilia prudenlum, 499, *l* 2
Infidelitas regum, 616
Ingloria morte mortui. 178 2
Ingratitudinem impiorum sanctis compensat Deus, 410 Q
Inimici charitate expugnandi, 410, 1, 2.
Initium dissensionis Juda el Israel, 516, I, 2.
lujuri® condonatio, vera magnanimitas, 410, 2. Quomodo ferenda, 411, 1, 2; 416, 1. sunt contcmnciid®, 319,2.
Inobcdiens similis ariolo, 359, 1. propria voluntas ejus idolum, *ibid.* 2.
Inobedientiæ mala, 277, 2.
luubedientia similis idolatri® et magi®, 359.1. ejus inda, *ibid,* inobedientia punita, 625, 2; 626, 1.
Insidiarum exempla. 50, 1.
Inspirationibus obediendum , 283, 1.
Interrasile opus idem quod sculpture, coronulæet pled®, 591, 1, 2.
Invidia est malum diabolicum, 381, 2. est comes virtutis, 38«, 1. ' jib mal v, 401. 2.
In coram Deo effundenda, 260, 1, estros virtutis, 322, 1. e im lepide mitigavit Aurelianus Imperatur, 416, 1. modi eam placandi, 417, 2.
l»U>*etb rex Ge*<uri, 439,2. non tenebitur regnum cedere Davidi, 440, 1. reguavil annis septem et dimidio • *ibid.*

Jabin rex Asor princeps aliorum Chinan®® regulorum, 67. 1. erat nomen commune omnibus regibus Asor. *ibid.* 2.
Jagello Polonos docuit legem Christi, 7, 2, et seq.
Jahel non oblante pace potuit Sisaram occidere, 135, 2. fecit id instinctu Dei, *ibid,* typus fuit Ecclesia* et B. Virginis, 136. 1, 2.
Jejunii commoda^ 300, 2. paril victoriam do hostibus, 847, 2.
Jephte spurius, 183, 1. filius Galaad, *ibid,* accipit donum fortitudinis, 185, 1, vovet immolare primum animal vivens, c domo sua sibi occursurum, *ibid,* votum illud mulli censent impium, *ibid.* 2. alii pium, *ibid,* alii votum damnant, sed intentionem excusant, 186, 1. mysteria latent in fili® Jephte immolatione, *ibid.* 2. animositas filiæ ejus, 167,1. Jephte tv pus Christi, 188, 2.
Jericho ob fecunditatem ¿edificata ab Ilici, 638, 1. Jericbuittis circuilusad quid, 37,1, cur Jericho combusta, *ibid.* 2.
Jeroboam non est filius Semci, 615,1. peccavit rebellando Salomoni, *ibid,* est figura hæreticoriim ,íóú/,2jnira ejus infidelitas, 616, 1. quare Deus ei suum cultum sic inculcet, *ibid,* datus Israeli rex in pœnam peccatorum, *ibid,* ejus consilium politicum de vitulis adorandis sibi • et suis perniciosum. 620, 2. ejus stoliditas ct impietas, *ibid,* est exemplar Macbiavellislarum, 621. 1. cur vitulos colendos proposuerit, *ibid.* 2. ejus idololatria el scandalum, 622, 1. viles constituit sacerdotes, *ibid,* se facit caput Ecclesia), *ibid.* 2. ejus obduratio, 624, 2. expellit sacerdotes A ¡irónicos, 627, 1. ejus familia eversa ob idololatriam, *ibid,* 2. el ejus filius occisu.* ob idololalriam, 629, 1, 2.
Jerusalem urbis varia nomina, 61, 2. ejus descriptio, *ibid,* pertinet nd tribum Benjamin, sed jure belli occupato est a tribu Juda connivenlibus Benjaminilis, 83, 1. H-», I. aliqua .ejus pars vere perlinet ad tribum Juda, sed polior ad Briij unin , *ibid,* fuit expugnata a Josué, sed non ejus arx, 86, 1,2. combusta ob rebellionem , et ut purgetur ub idololatria. 115, 2. est a Domino electa, 630. 1. capitur a Sesac, *ibid,* 2. diripitur, sed non ever- ' tilur, *ibid.*
Jesbaam filius Ilachainoni princeps fortium David, 528, 1, ejus sapientia, tW/J^jushumilitas, *ibid,* tvpus Christi, *ibid.*
Jesse alio nomine vocatur Naas, 507, 2. nunquam peccavit mortaliter juxta Hebræos, *ibid.*
Jcsu nomon quid possit, 329, 1, 2.
Jerichuntis descriptio laus et etymon, 12, 1, 2.
Jezabel impia et typus avarili®. 667, 1.
Joab peccavit acccpUndo duellum quod ejus inililibns obtulit Abuer, 4 40, 2. occidit Abner, ne David eum prehcial exercitui loco suo, 444, 1. pœna quam ideo meretur, *ibid,* priinus intravit arcem Sion per scalas, Omnesque occidit excepto Areuna; inde confirmatur in principatu militi®, 450. 1. peritia belli, 473, 2. ejus modestia et fidelitas, 485, 2. peccavit occidendo Absalom, licet aliqui excusent, 510,2. erat suspectus Davidi, 514, 1, 2. cur occiderit Amasam, 518, 1. in eo tamen peccavit, *ibid,* cur non numeretur inter fortes Davidis. 530, 2. proditorie occidit Abner ct Amasam, 555, 1.2. cur David non per se, sed per Salomonem, eum occiderit, *ibtd.* cx ejus consilio Adonias ambit regnum, 552,2. (kiteoccisus in tabernaculo, 555, i.
Joanr.es Lucidus male nfllrmat Adam fuisse gigauleiii, 78, I. 2.
Joannes (S.) Chrysostomus improbabiliter arguit Eliam Crudelitatis, 655, 2. item zeli nimii, 657 , 2. ipse est martyr, 667, 1.
Joantiis Simplici* Belg® lepida simplicitas, 625, 1.
Jouas propheta non esi filius Sarephthanæ vidu®, 645, 1, 2.

Jonatha* PhillslhtüOi presidiarlos e Gabaa eje it. 334. 1. instinctu Doi cum armigero invasit rastra Philistiim, 313. 1. eodem instinctu rapit omen, 345, 1. ipsius conspectus. hostibus formidabili*, 345, 2. Philislæos unitos agressus e*t, 34(L miraculoso terræ rnolu eos turbavit Deus, 346, 1. non peccavit comedendo mei, <cd patris legem reprehendendo coram populo, 348, 1. voluit Deus ejus comcUioncm manifestari, ut scandalum cesset, ctqiiia male patris legem reprehenderat, 351,1. amor ejus in Davidem fundalus in similitudine morum, 380. 1. patri dissimili*, *(bid.* plus dilexit Davidem, quam impium patris mandatum, 386, 1. vaticinatur Davidi regnum, 392. 1. mentitur ut salvet Davidem, 393, 2. est salvalus, 431. 1, 2. typus Christi, 345, 2.
Jonathon unus cx fortibus David secundi ordinis, 529, 2; 530, 2.
Jordanis divisio miracolosa, 19. 1. mons cx aqua natus, visus ad viginti leucarum spatium, 20, 2.
Josapliat rex Juda peccavit, eo quod amicitiam cl fœdera, etc., fecerit cum impio Achab, 671, 1. ideoque punitur, *ibid,* non abstulit excelsa Deo dicala, sed idolorum tantum , 674, 1.
Josepln error de altari a Josué facto dc lapidibus Jordanis, 25, 1. fal*o narrat excidium urbis Hai, 52, 2. error elironologicus, 127, 1. ejus mendacium, 323, 1. aliud cjn» figmentum, 345, 2. ormi suorum gesta, 351, 1, 2. aliud mendum, 355, 2. Scripture contrarius, 434, 1 ; 494, 2. alius error, 528.2. iterum alius. 534,2. alius, 576.2. alius. 014, 2. aliu«, 626. 2. mule numerat annos ab egressu Israelis ad templum ædiflcatum, 573, 2. alius error in rompiliu Joseplii, 575, 1.
Jomic exemplar optimi Imperatoris, 1,1-2. conscripsit sua diaria, *ibid,* ejus Inudes.1, 2. primus hominum servavit virginitatem, *iWd.* vl 107» 1. ejus nomen miraculosum, 2, 1. in nullo culpabilis, in omnibus laudabilis , *ibid.* 2. septem annis debellavit Chananæam, *ibid,* electus immediate a Deo, non ab hominibus, 5, 1. Josué typus Christi, 7, I. ob virtutes eligitur a Deo dux Israelis, *ibid.* 2. ejus vexillum, exemplum legis, 8, 1. ut Propbeta, non ut Princeps, sacerdotibus imperavit, 18,2. ejus animositas, 31, 1. apparet ci angelus Michael, *ibid.* 2. ejus religio erga Angelum, 32, 2. Dei instinctu Jericbuntcin combussit, 37, 2. licite inivit fœdus cum Gabaonitis, 56. 2. mandat soli in virtute Del, 63, 1. quia solem stitit, sol ejus sepulcro insculptus, 64, 2, ct 106, 2. quasi rex coelorum illis impcr.il, *ibid,* non cx insolentia jussit suos colla quinque regum calcare , sed ob justas causas, 65, 1. sapienter usus victoria, *ibid.* 2. ejus victoriæ, *ibid,* non omnino totam Ch inanxam subegit, 68, 1. chronologic gestorum ejus, 77, 1. nihil dedit carni cl sanguini, 89, 1. ejus modestia, 94, I. exemplar principum, *ibid. 2.* clironologia «tatis cju«, 106, 1. miracula duo in ejus memoriam, *i6id.* 107, f.
Judæi Christo vellentes genas, repnesentantur perHanon, 473, 1. Judæi ct Arabes cx complexione fœtent, 515, 1. Judæi poterant ducere gentiles uxores prosclvla*, 556,2, Cl 557. 1.
Judices Israelis populi vindices, 109, I. eorum officia in bello praesse, cl lite* judicare, 109,1, 2. regimen eorum eral monarcliicum, *ibid.* 2. præfuerunl annis 350 vel 360. oinnes sancti pneter Ablmelech, 110, 2. auctor libri incertus, sed limen aliquis propheta, *ibid.* 2. durante eorum regimine, Idololatria in Dan tolerata, 213, 1, 2. typi Christi Salvatoris, 125, 1,232, 2. cis necessaria vigilantia ct fortitudo, 608, 2. judicia Dei alia, alia hominum. 365. 1. sunt justa, 636, 1. judicia varia quæ veritatem manifestarunt, nd exemplum judicii Salomonis de infante meretricum, 563, 2; 564, 1.
Julianus Apostate contemptibile reddidit imperium, 610, L occhus a S. Mercurio, 673, 2.
Juniperus e*l crux Christi 655, I.
Juramentum Gabaonilis datum an obligavit, 57. 1.
Jurandi forma quam tiw Elias, 641, 2.
Jurantes hi»a ad S. Slepbaniim et Marlinnm Dca pii-niti, 503, 1.
Ju* regis iniquum, 305, 2.
Jii*li patiuntur, ul in virtute perficiantur, 583. I.
Jiulitiæ cureulione honoratur Drus, 521, 2.
Juvenes pro senio sibi comparent sapientiam, 545.1,2.
Juvenum concilia fugienda, 610, 2.

L

Lapides olim positi ut vias indicarent, et locorum distantiam. 393, 1. e lapide cultro* acutissimos faciunt Arabes, 27. 2.
Lapsus in peccatum non desperet, se«l pœniteal, 478, 2. 479, 1. acrior ad currendum resurgat. ífcíd.
Liquens Syri se profitentur mento* ab Achab 663, 2.
*Latrocinante** videtur in textum irrepsisse, 183, 2.
Laudatu*, defectus suos inspici.it, 238. 2.
Legio fulminatos, 135. 1.
Leo insigne iribus Juda el Christi, 608, 2.
Lex humani patitur epiikiam, non divini, 623, 1.
Libanus et Antilibanus idem mons, 6, 1. Libani etymon, *ibid.,* 3.
Liber Justorum intercidit, 63. 3.
Librorum Regum ordo cum aliis Scripturis, 250, 1, 2. utilissime teguntur a principibus, 251,1. eorum auctor, (6 d. 3.
Libere .arguuntur peccatores a «anctis, 649, 1.
Libido acceleravit mortem Stîonvvnis, 485.2, libido varie punita, 489, I , 2. libido exsecrabilis Dioeenís Cynici. 503, 2. libido fructus idololalrÛB et hærosi*, 630,1. f ide *verbo* Luxuria.
Lilium impositum columnis, 5SS, 2. quid «ignillcel, iôcrf.
Littera Oriae, 478, 1. fuerunt occasio fabule Bellerophontis, *ibid.*
Litterali portant litteras mortis suæ. qui non faciunt quod docent, *ibid.* 2.
Longanimitatem Dei imitetur vir sanctus, 657, 2.
Luci velili cl quare, 6Î9. 2.
Lucrum ex qualibet re, 607. 3.
Ludovlcus (S.)dal prandium piupcribns, priusquam sibi, 6M, I.
Luteres decem, 592, !. significant poenitentiam, *ibid. i.*
Lulhcrus hoc sæculo prima* negavit pœnitentiam, *ibid,*
Luxuria filia gulas cl inobeJicnliæ, 277, 1.
Luxuria significatur per caput canis, 443, 1,2.]per con* suetudinein robórala pene induperabitis, 613, i.

M.

Machabæorum etymon, 65t, Í.
MachiavellisUrum exemplar Jeroboam, 620, 2.
Madrid in Hispania academia Maurorum, 81, L
Magna operatur Deus, per res viles, 207, ad magua destinati prius exercentur, 419, L
Magnates quomodo corripiendi, 492. 2.
M dleus auditus in templo Salomonis dum clivi infigerentur, nisi fuerint tornatiles, 576, 2, et 577, L
Malogranatum speciem habet regis, 344, 1.
Manna defecit cur. 30, L
Manus significat causam inslrumentalem, 645, 1. ejus oscillatio genus adorationis idolorum, 660, L
Marc Æneum quale, 589,1. signiflcit pœnitenGam, 590, I.
Marisca licui insipida et morbus ani, 291, 2.
Miriti olim debebant emere uxores, 331, 2. poterant primo anno ad indium procedere, sed non poterant.vi hoc cogi, 385, t,î.
M irtinum (vl S. pejerantes puniti, 598, 1.
Mirlyres fuere cives Nube, propter Davidem occisi. 402, 2.

Mdsphath quatuor In Judæa, 301, 1.
Miter et pater Samuelis Anna, 256, I et M'p<(.
Mater per se debet lactare prolem, 262, 1. ab ca pendet educatio prolium, *ibid.* 2.
Matrimonia cum infidelibus noxia, 198, 1.
Matrbadmirabili!, titulus B. Virgini gratissimus, 194, 2,
MallhiefS) gnomede exemplo bono dando proximis, 41, 2.
Maximilianos I Imperator ab Angelo in vitam reducius,

Melancholicorum varia phantasmata, 367, 2. melancholia utitur diabolus ad (entationes, 368, 1.
Mclcbior Canus omnes annos servitutis numerans ul chronologicos, impugnatur, 127, 2.
Mendacium subinde esse licitum quidam veteres opinati, 13, 2. sed probatur nullo casu licitum mentiri, *ibld.*
Mensa (a) orandurn, 259, t. et ante iter, 261, 1.
Mentum inter animalia solus homo habet, 518, 1. illud tangendo oliin salutabant, *ibid.* 2.
Meretricum regina Maicha, 634,1.
Mich® idololatria quando contigit, 217, 2.
Michael (S.) est princeps exercitus Domini, 31, 2; 32, 1.
Michol Davidem amat maritaliler, 387, 1. ejus prudentia in procurando spatio ut fugiat David, *ibid,* el 2. mentitur ul salvet vitam mariti, 388, I. propter superbiam sterilitatis damnata, 460, 1. représentai irrisores cæremoniarum Ecclesiæ, *ibid.* 2.
Mdes quod facit, dux facit, 523, 2. milites pugnæ promittant confessionem, 158, 1. sint similes agnis, 355, 2. quo sensu dicantur latrones, 445, 1.
Miphiboseth, quia filius Jonalh? amici David, accipit ab eo agros patris, 471, I. humiliat se coram David, *ibid,* iu qua mensa comedent, *ibid.* extUMitur ab affectato regno, uti calumniabatur Siba, 500, 1, et 515, 1, 2. temere spoliatur a David omnibus suis bonis, 300, 2. injuste spoliatur dimidia parle bonorum, 515, 2. non videtur contra Deum murmurasse, *ibid,* significat infirma mundi quæ verus Daiid Christus elegit, 471, 2. oral David Gabaonitas ne occidant Miphiboseth cum suo film, 5Ì1, I.
Misericordia præit alia opera, 644, 1, 2. varia exempla misericordia» prastitæ, *ibid.* 6â5, 1
Moab mancipium Dividis vilissimum, 468, 1
Monachi veteris Testamenti, 652, 2
Mons Olivarum, 498, 2
Montes terra umbilici, 177, 2
Moritur homo sensim, el quo ordine, 434, 2
Mors cita beneficium peccaturis, 354, 2. ejus memoria, 551, I. est somnus, 552, 1. justis aliquando contingit mors mala, 626, 2.
Mortariola quid, 593, i.
Mortificatio Religiosorum quorumdam, 411, 2. Sanctorum, 588, 2«
Moyses in principatus successione pralulit extraneum Josué propriis filiis, 5, 2.
Mulier quam perniciosa, 210, 2.
Mulier Sarcpbtbana præferlur viris, 644, 1, 2.
Mulieres prophetissa, 133. t, 2. aliquarum infidelitas, 202, 1, 2. varix forms, *ibid.* malitia, 212, 1. epitheta mali mulieris, 212, 2. origo idololalris in Israel, 219, I
Munera respuere sanctitatis indicium, 326, 1.
Munsteri liæretici testimonium prosuffragiis defunctorum, 417, 1.
Mures quas clades subinde intulerint, 292, 1.
Mumci excitat animi affectus, 368, 2. lethargum ex tarantulae morsu curat, 369, 1«
Musoni» hsretici a muribus, 292,1.

N.

Nais fecit misericordiam cum David fugitivo, 472, 1> 2«
Naboth fuit vir probua, 666, 1, 2. typus Christi, *ibid>* lapidatur et ejus lilii occiduntur, 067, 1.
Nathan erravit, quia Deum non consuluit, 462, 1. fuit ha amatus a Davide, ul filium suum ejus nomino incori!, 481, t. e<t allusa Jonatha, 523, 1.
Nationem nationi Princeps non præferat, 517, 1, 2.
Nebula in templo Salomonis Deum tegit el rcpræscnlat, 597, 1, 2. qualis fuerit, *ibid.*
Nestorius blasphemans B. Virginem punitus, 455, 2«
Nilus fluvius turbidus, 72, 2. ratione cujusdnm sui rivi est terminus terra promiss», 73, 1. fecundat Ægyptiim, *ibid.*
Nobiles imitentur Salomonem orantem utroque genu lloxo, 508, 1.
Nobilitas omnis ex vili iuitio, 310, 1.
Noemi quinque virtutes, 235, 2.
Novillos a religione abstrahere, magnum scelus, 354, 2.
Novum altare thymiamatis, mensam propositionis, cl candelabrum fecit Salomon pro templo, 578, I, 2.
Nox signum mali ominis, 560, 1.
Nudipedum Religiosorum laus, 244, 2.
Numerus rotundus assignatur in Scriptura, etiamsi ei aliquid desit vel supersit, 172, 1.

O.

Obdurationis suæ causa Chanansi, non Deus, 68, 2.
Obededom Gethæus fuit Levila, 456, 1. qua benedictione benedictus prnplcr arcam, 456, i.
Obediendum Deo stallili etiam in arduis, 134, 2. et periculis, !40, 2. el ul caro nobis obedial, 337, 2. non obedire Deo stultissimum, 336, 2«
Obedientin melior victimis, 358, 1« ejus fructus, 64, 1«
Obrizum nurum unde, 602, 1, 2.
Occasiones lapsus cavendæ, 478, 2.
Occulta peccata hominis quo fine diabolus manifestet, 473, 1. Deus autem ea manifestat congrua talione, 482, 1.
Oculi ultimum vivens, primum moriens, 434, 2. sunt duces amoris, et custodiendi, aut castitas est impossibilis, 475. 1.
Odollam speluncae descriptio, 400, 1.
Oleo sacro ungebantur reges Juda, 547, 1. sed non sacerdotali, *ibid.*
Opliir unde aurum habuit Salomon, est India Orientalis, G02, i, 2. inde aurum dicitur obrizum, *ibid.*
Orandum non certo aliquo situ corporis, sed eo qui nptus est ad excitandam devotionem, 464, 1.
Orationis vis, 64, 1. silens cx intimo corde, 259, 2. ejus fructui, *tbid.)* 260, 1. ut exaudiatur, ne inimici odio obfuscari potest, 329, 2. debet esse assidua, 340. 1. in arduis sil fervens et assidua, 646, 1. oratione sua impetrat Anlanus Episcopus liberationem Aurelio» obsessa), 653, 1, 2.
Ornatus modestus decet matronam honestam, 243, 1.
Ornatus exterior signum internae deformitatis, 404, 1.
Orpha non erat mater Goliath, 236, t.
Othonicl fortitudine bellica donatura Deo, 126, 1. primus princeps Israelis post Josué, *ibid,* typus Christi, *ibid.*
Otium malum, 475, 1.
Ozi fuit Levita, 454, 2. quare a Deo percussus, *ibid.* censent aliqui eum mortem sternam evasisse, 455, 1.
Oza» percussio el divisio quid, *ibid.*

P

Palmiram munit Salomon, 601. eam postea Hadrianus vocat Hadrianopolim, *ibid.*
Palmus ct palma mensura sunt, et quomodo differant, 129. 1.

Parniipomrnon libri sepe majorem numerum recensent quam libri Regum, 590, 2.
Parentes permittant filios religionem intrare, 263, I. ·jus fructus Dei benedictio, 276, 2. parentes incesti suo exemplo cau*a liliorum incestorum, 489, 2. parmtum peri ata morte filiorum puniunt Japones 821, 1.
Parochi® studiosus Thomas Morus, 460, 2.
Parsa mandata non contemnenda, 625, I, *t,*
Passionis comes est gloria, 382, 2.
Pa*tores Ecclcsi® solliciti sint pro filiis spiritualibus, 522. 1.
Pasturili® vil® laus, 321,2; 322, 1.
Patientia, 258, 2. patientia in convicio, ÎC0, 2. in adversi*, 284, 1. exempla ejus, *ibid.* 2. acuitur persecutionibus, 383, 2; 401,1, 2. patientia in mortificationibus, 411, 2. patientia et pietis Respliæ, 522, 1.
Patres (SS.) dicentes Filium in veteri Testamento apparuisse explicantur, 6, 2.
Patris spes in filiis vana, 168, 1, 2. 222, 2. patris affectus invincibilis, 511 , 2; 512, 1. optat superari a filio in gloria, 548,2. fllii patribus degeneres, 619, 1,2. paler llebræis multa signiticat, 593, 1
Pauci si generosi, inulta possunt, »45, 1
Paupertas spiritus, omnium est domina
Pauperum oppressio displicet Deo, 521, I, 2.
Peccata Hebiæorum punita, 6, 2. Jericho exusta propter peccata, 37, 2. peccatum Achan punitum, 44, 2. peccati gravitas, 46, 2. peccata Israelis punita per varias servitutes, 109, 1. eorum idololatria punita, 122, 1. endrin punita servitute, 124, 2; 147, 1, 2. GeJeonis Ephod fabricantis inadvertentia, deletione posterorum, 168, 1. ambitio Abimelech, morte ingloria, 178,2. petulantia lingua, 190, 2. Samsonis concupiscentia excæcatione, 212, 1. Heli, 279, 1, 1; 284, 1. Philistinorum ponentium arcam (anquam debellatam juxta Dagon, 290. 2; 292, 2. præcipitalio Saulis, 335, 2; 336, 1. ejusdem inobediencia, 8'17, 5; 359, 1,2. impietas, 409, 2. peccatum Dividis punitum, el quomodo, 4S2, 1. mors infantis ex adulterio concepti fuit pœna temperata clementia, 484, 1. fuit punitus per morbum gravem, *ihid.* punitur libido varie per lotum cap. xm lib. 11 *Rrg.* com® studiosus Absilom per comam punitur, 494, 2.
Precatorum ttoonim memmento In Injuria, 502, 1. pcccntum regis luit popnlu*, 520, i. peccata patrum puniuntur in tiliis, 521, 1. punitur peccatum in loco ubi perpetratum, *ibid.* 2, cl 522, 1. peccata populi cans® lapsus Principnm, 533, 2. 534, 1. peccatum Salomonis punitum, 613, 1, 2; 614,1, 2. peccatimi Jeroboam eversione familiae el aliorum regum Israel, 627, 2. qmtuor plagio peccati Jeroboam, 629, 2 idololatria Roboam punita, 630, I, 2. peccata regum Israel punita, 637, I, 2. idololatria fame punita, 642, 1, 2. peccatum mors hominis, 647 , t. peccatum Josaphat punitum, 670, I. peccata Actmb punita, 671, t. peccatum trahit ad peccatum, 478, 1. cxcæcat, 481, 1. vulnus peccati sentire signum bona mentis, 482, I, 2.
Peccator ex liomino lit quasi bestia. 537. 1. ejus miseria, 436, 2, et 477, 1. scipsum punit, 489, I. ejus <cata est poenitentia, 526, 1. peccatorum interitus, 527, 2. instar spinarum igne comburentur, *ibid,* peccator est cadaver mortuum, 647, t.
Peccavi alio sensu dixit David, alio Saul ct JuJas, 482, 1, 2.
Peccandum potius contra homines quam contra Deum, 535, 2.
Perfectionem (adì via incipit a timore judicii, etc., perducens ad contempi itionem, 658, 2; 659, 1.
Persecutione (in) dolendum non propter scipsum, sed propter exitium persequentium, 502, 2.
Pestem cur David elegerit, 835, 1, 2. duravit ca Induo, 536, 1. pestis quomodo sedata a Gregorio Magno, 536, 2
pestis npiversalls a B. Virgine remedium, *ibid,* et t S. Sebastiano, 537, 1. quid contra pestem egerit S. Ca mlü< Borromæus, *ibid. 2,*
Prtrus (B.) Damianos Phineem putat eve Eliam, 100. 1.
Phnr-niíii pertinet ad terram prominim, sed nunquam fuit subacta, 124, 1, X
Phitailrii locus restitutus, 292.1.
Philistinorum quinque Satrapi» pertinebant ad tribum Juda, 83, Î-
Philo bíblicos nugator et erro, 125, 2.
Philn«ophia. Mathesis, Poesis, etc., necessario subserviunt dottrino» sarr® contra gentiles et hær<»tiros, 310, î.
Phocas imius flt Imperator ob peccata pkb«s. 307, 2.
Piorum regna prolongat heus,
Pined® opinio dc Tharsis improbatur, 609, t.
Pœna ut auferatur a Deo, pnus peccata auferenda per Principes a populo, 43,1, 2. ponas immittit Deus, ut id sc recurratur, 148, 2. pœna peccati solvendi post remlssam culpam et pfenam ætern im, 483, 1. pœna hujus vit® parva respectu eterne, 629, Í.
Poenitenlie typus Jordanis, 25, 1. ejus vis, 44, 2
Politica consilia perniciosa, 619, 1,2
Politici consiliarii in aulis Principara, 503, 1
Pollices amputati Adonibescc,
Polonorura hu* ob invocatum nomen Jesu ante conflit Ium, 162, 1.
Poltroni» etymon, IH, 1.
Pompeii stratagema, 162 1.
Pontificatus est onus onerum, 338, 2,
Puntiti* um Synagoga» series. 279, t.
Populus et rcx quasi una persona , 32Í), I.
Porli» u (de) sententia AbulenM» Titelmani et Janscnii impugnatur, 575, 2
Possessio adibatur calcando rem possessam, 469, 1.
Precipllatiohil mah, 335, 2. 336, 1, 2.
Pretiicalor est maxilla Ecclesie, 207, I. Predicalor est tropilogice fiber, 340, i.
Prelatura spernetis, Deum spernit, 305, 1. rjus e*t or.ire pro populo, 329, 2, sit bonus licet subditi sint mali, 341. t
Prelaturam nemo ambiat, sed exspectet donec cogatur, 305. 1.
Presentía Dei, 611, 2.
Presentii Principis ad multa utilis in belìo, 467, 1. confirm dur exemplo Caroli V, *ibid.* presentía viri magni, virtutis «limulus, 273, 2.
Presumptionis mata, 476,2. contra cam monita, *ibid,* ne quidem de virtute præ*umcn<liun, 626, 2.
Preto Janes film* Salomonis, 606, 1. ejus Ululi, *ibid,* cl 2.
Priapi Sacerdotisa Maacha, 630, i. amovetur n sacerdotio, 633, 9. sacerdotium Priapi augustum, 634, 2. horrendus Priapus, *ibid.*
Prim es u< spiritus in Religiones et viroa Ecclesiasticos revocandus, 156, 1.
Primis (in) statuit Deus exempta, ut sequentes sint cautiores 338, 2,339,1.
Principes peculiariter tenentur servare legem Dei. 7» I, 2. ct plebem docere Dei legem servaro, *ibtd.* soli Deo nitantur, 10, 1. non stertant tti multam lucem, 17,1. Principe* politici sacri'«e non immisceant, 18, 2. a Deo incipiant, 29, 1. in bellis invocent angelos custodes, 32, 1. suos subditos laboribus exerceant, 35. 2 (Meni hostibus servent, 39, 2. publica* calanutale* deprecan* tur, 42, 2. scelera auferant e populo, ut Deus auferat scelerum pœna*, 43, 1, 2. imitentur modestiam Josué, 94, 1. fidem veram tueantur ut basim republic®, 109, I. inconsulto Deo bellum non suscipiant, 113, 1,2. diu cum eodem hoste non pugnent, ne artem militarem hostis discat, 122, 2. non .«e immisceant sacris, 168, 1. quomodo debeant regere, 173, 1,2. utilissime legunt libros Regum, 251, i. sunt bases reipublicæ, 272,1. pa-

orantur propter precata subditorum, 283. 2. castra eonim sint rasta, 286, 1, 2. quomodo debeant rcmpubliam adminblr.iro, 302, 1, 2. quid injuste usurpent et quid juste ch rnmpel.it, 305, 2. eminere drheni in magnanimitate, 312,2. eminere debent aliis, 319, 1. norint multa disimulare, *ibid.* 2. regnum inchoent in clementia, 823 2. eorum potestas dchel dirigi a sacerdotali, 336, 1. sciant a Deo dari victoriam, 348, 2. benignila* eorum virtus, 353, 1. pulchritudo arguit eos bene imperaturos, deformitas male. 376, 1, 2. vehementissime desiderant regnaro, 381, 1. dedecet eos vindicta, 417, 2. æmulationes nationum sopire debent, 517, 1. omnibus sibi subjectis sint squales, *ibid.* 2. eorum lapsus propter peccata populorum, 533,2 *el* /cg.imitentur pietatem Salomonis, 597, 2. eorum dos lenitas, 619, 1.
Pinata persona sibi potest vivere, non publica, 173, 2.
Probi cædnnlur in bello ob 1res causas, 229, 1, 2.
Propheta magnus lots gens Hebreorum, 251, 2. Prophet® erant Religiosi Dei laude* canentes, 316, 1. Propheto missus m Bethel contra Idola Jeroboam non est Jadon, 624, 1. verisimilius est Joas, *ibid,* tria facit miracula, *ibid.* 2. præceptum a Deo ei datum de non comedendo in Bethel, obligoful cum ad mortem, 6'4. 2. mors ejus permissa in testimonium verbalis, 6:5,2, ct 626, 1. peccavit comedendo, sed wnlalliur tantum, 023, 2. Propheta in Bellici fuil fidelis. 6'2'i, 2, *et irguent.* mentitur officiose, cl vcnialiler t ninni, 625, 1; sepelivit prophetam Dei, 626, 2. falso affirmai Josepliu* eum impedivisse Jeroboami conversionem ad Deum, *ibid,* cur sepidius sit in sepulcro propilei® Dei, 627, 1. PropheI® aliqui erant quasi Religiosi laudibus Dei vacantes, non futura prodicentes, 316, I. subinde errant, ct quare, 462, 1.
Prophetia est melodia, et prophetare est laudare, 456, 2. prophetia de Josia 300 annis ante ejus nativitatem, 624. 1. prophetiæ spiritus impiis etiam datur, 389, 1, 2.
Prosperis et adversis bene utendum, 128, 2.
Propcrilas periculosa, 475, 2; 479, 1; 613, 1,
Prudentia mater felicitatis, 551, 2. omnibus necessaria, 558. 2; 559, 1. prudentia diabolica, 503, 2.
Psalmus trigesimus tertius, quando compositus, 397, 1. item quinquagesimus primus, 402, 1. item quinquagesimus tertius, 405, 1. Item quinquagesimus quintus, 397, 1. item quinquagesimus octavus, 388, 1. nonage* simus snb noctem recitatur contra dxrnoues, 62, 2. eorum laus, 526, 2.
Ptisana, quid? 506, 1. ptisana medie® salubritas, *ibid.*
Puerilia (a) Deo serviendum, 264, 1. 2.
Pueror uni bona institutio, eorum salus et reipublicæ, 247,2.
Pulchritudo in rege indicat cum bene imperaturum, deformitas male, 376. 1, 2.
Puniri a Deo satius quam ab hominibus, 535, I, 2.
Puniti in re qua excellebant, 111,2.
Purgatorio (••) nuper liberatum Salomonem concimi itor Italus dixit ex revelatione futa mulieri, 6î4, I.
Pusillanimitas est seipsum occidere, 431, 1.

Q.

Quadraginta annis quibus Hebræi peregrinati sunt in deserto, defuerunt quinque dies, 24, 2.
Qnalitis quilibet el gratia in Scriptura significatur per Spiritum, 125,2; 126, 1.
Quies nusquam, nisi in Deo, 299, 2.

R.

ilabba a Philadelpho capta, dicta est Philadelphia, 475, I. alio nomiue vocatur urbs Aquarum, ct quare, 485, 2.
Rabbi Salomonis error quod tribus Simeon non habuerit iorum ut relique tribus, 93, 1. est fabulator, 440. 1.
fUbab fml merelnx, 12, 2. ejus eljmoii, *ibid,* fuit a Deo illuminata ut exploratores Hcbræos reciperet, etc., *(bid.* ejus mendacium fuil Inntnm veniale, *ibid,* et 13 1. ejus fides et conversio, *ibid.* 2. revelat'o n Deo illi fa Ia, *ibid.* 2. illuminatur a Deo ut ejus divinitatem conoscat, *ibid,* cum illa liberali ninne* cognati cl nílinrs, 14, 1. typus csl Ecclesia*, 15, 2. et exemplum peccatorum. *ibid,* eadem quæ in genealogia Christi, 39 2. nupsit Salmoni, *ibidt*
Raptus Silunlinarum virginum licuit Benjamiuilis, 232,
Rnxin rex Syri®, 614.2.
Rebellio precavenda ne oriatur : si orta est, remora ei injicienda, 505, 1, 2. in rebellione capita plectenda, multitudini parcendum, 511, 1. statini in ortu comprimenda, 518, 1. in principiis ei obstandum, 662,2.
RegiHinnus per lusum Iit verus rex, 168, 2.
Regni cupido vchemeniissim.t in regibus, 381, I.
Religio vera fundamentum reipublicæ, 621, 1. Religionis status est holocaustum, 358. 2. Religionis status representatiis per Carmelum, 652, 2. Religiosi primi orbis sunt Prophetæ laudibus Dei vacantes, non semper futura præ!licenles, 316, 1.
Reliquiæ Sanctorum veneratione dignæ, 414, 1.
Respublica Iola ob unius peccatum punitur, 349, 1.
Reum indicare superiori ut corrigatur, est actus sanctitatis» 350, 1.
Revelationes feminis fact® exnmlnandæ sunt, ncc lis facite credendum t 614,1.
Rex deus terrestris, 166. 2. reges Juda typi Christi, 251,2. regia potestas duplex, finita et infinita, 305, i. inter reges Saul et David immediate a Deo jus regium nacli non posteri Dividis, 307,2. rex el populus quasi una persona, 329, 2. sil pastor populorum, 448. 2. ejus dignitas consistit in pompa, 610, 1. aliquorum regum mir i infidelitas. 615, 2. abundant omnibus, preterqiiam veritate, 620, 1. duo præcepta ois (lamia, 621. 2. regum Israel perversità* et cxcæcatio, 636, 1. reliqua, *vide verbo* Principes.
Romæetvmon, 532, 1. primitus vocabatur Valentia, *ibid.* Romana Udes via ad rœlum, *ibid.* Romain voratus S. Dunstamis, id est in cœlum» *ibid.*
Romani inultos habebant sacerdote* v , 470, 2.
Ros in vellere cl in area Gcdeonis lîllcralitcr Dei opem significat, 151, 1,2. allegorico Christi hinnanit.ilem ct B. Virginem. 154, 2. 155, 1.
Rudolpbus H.ibspurgcnsis caste osculabatur virgines ob sanitatem, 515, 1.
Ruforum laus, 366, 1.
Rustici lidio utiles , 131, 1, 2.
Ruth historia contigit tempore Abiridech, 235, 1. ejus conversio ad Jiidaisnium, 237, 2. amor erga Noemi, *ibid,* humilitas, 241, 1. officiosità*, *ibid.* 2. projiciens se ad pedes Booz ab aliquibus nccusalur, ab aliis excusatur, 213, 1. ejus elogia, ibid.; 244, 1. typus Ecclesiæ gentium, 238, 1 ; 248, 1.

S.

Siba duplex, alia in Arabia, alia in Æthiopia, 604, 1, 2. hæc postea vocata est Meroe, *ibid.* Saba regina venit ex Æthiopia. *ibid.* 2. ejus nomen proprium varium secundum varios, 605. 1. fuil longo tempore apud Salomonem, ex quo filium concepit, 606. 1, 2. fuit legitimi uxor Salomoni*, *ibid.* 2. filius nascitur in Æthiopia, *tUd.* 1. ad Salomonem vadit ab coque in regem inauRuralur, *ibid.* 1, 2.
Sacchari lota Scriptura nulla mentio, 201, 2; 202. 1.
Sacerdotes Judæorum dispersi per omnes Iribus, ul omnes legem docerent el cutium Dei, 96, I. Sacerdotes impuri gravissime puniendi, 290, 2. Sacerdotum peccatum gravius ratione scandali, 276, i. difficulter remissibile li

sit contra rei «acni, 278, 1. Sacerdotes quomodo fuerisit tibi David qui crani ex Juda oriundi, 4G9, 2. ct 470, 1. Sacerdotes nudis pedibus ministrabant in tempio, 589, 1. Sacerdotes viles non sunl constituendi, 622, t.
Sacra* res sacrilegos non tuentur, sed puniunt, 287, 2.
Sacrificaro licebat Hebræis extra tabernaculum, sanrtnm locum Angelo indicante, 119, 1.
Sacrilegia punita, 46, 2.
Salii sacerdotes Martis, 457, 2.
Salomoni» thronus quomodo sempiternus 463, 1. ipmm esse damnatum quorumdam sententia, 465, 2. Salomon, id est pacificus, ct quare, 484, 1. alio nomine vocatur Jedidia, *ibid.* 2. conceptus est statim post mortem infantis ex adulterio nati, *ibid,* non tam diu vixit quun cæleri propter libidinem, 485, 2. anno vigesimo ælalis creatur rex, *ibid.;* 547, 1, 2. regnat vivente patre, 548. Salomonis pacifici nomen a variis principibus sua lingua mutuatum, 518, 2. Salomon bis unctus, *ibid,* parcit Adoniæ condilionate, 549 , 1. juste cum postea occidit, 554, 1. Salomon auctoritate non sua, sed Dei, amovit Abialbar n pontificatu, 554, 2. cur duxerit filiam Pharaonis, 556, 1, 2. in eo non peccavit, *ibid.* 2. quando eam duxerit, 557. 2. ejus pietas auspicantis regnum, 558, 2. snninium, in quo sapientiam accepit, probabiliter fuil naturale, 558, 1, 2. sed divinum fuisse et exstasin etiam est probabile, 559, csl immissum Salomoni per Angelum, 560, 1. quare id factum de nocte, *ibid,* sapientia Salomonis comprehendit scientias naturales, mysteria fidei, donum prophetia*, etc., 5Gt, 1. sapientior fuit Adamo, David, etc., *ibid.* 2. non tamen B. Virgineel \postoli* in mysteriis fidei, *ibid,* superavit Salomon omnes omnino reges gloria cl divitiis, *ibid.* simulate, non serio mandavit dividi infantem, 563, 1. termini regni Salomonis, 567, 1. ejus equorum copia excusatur a peccato, *ibid.* 2. Salomon poeta, 568, 1. ejus scripta de jumentis cur perierint, *ibid,* ex Salomone docti omnes gentium sapientes, ib<(/?2docuil publice physicam, *ibid.* 2. Salomon rex magnus, 569, 1,2. fecit novum aliare thymiamatis, mensam propositionum el candelabrum pro templo, 578, 2. Salomon omnia vasa tabernaculi reposuit, et nova alia fecit pro templo præler arcam, 503, 1. quinque candelabra fabricavit pro templo, *ibid.* 2. urat facic versami templum, 597, 2. ejus pictas imitanda a principibus, *¿bid.* flexit utrumque genu in oratione, 598, 2. excusatur a peccato fabricans plura altaria in templo, 599, 2. dedit Hiram urbium Galilææ usumfruclum, dominium aulem dare non polecat, 601, 1. omnes opes expendit in fabricam, *ibid.* 2. munii Palmiram, *ibid,* fecit omnes Chananæos tributarios, ncc peccavit non occidendo, *ibid,* quando instruxerit classem pro colligendo auro, 602, 1, 2. ex Ophir, id csl India Orientali, habuit aurum, *ibid,* concepit cx eo filium regina Saba, 600, 1. nurum ei allatum, 607, 1. ejus diviliæ, *ibid.* 2. ejus thronus eburneus, 608, 1 , 2. gloria tanta el data ob virtutem, ut eam alii æmularenlnr, 610, 1, 2. ejus fama versa in infamiam, *ibid,* peccavit ducendo mulieres Cdiananæas, el gentiles non proselytos, 612, I. lapsus ejus in sex scelera, *ibid,* vere coluit idola ut suis concubinis morem gereret, *ibid.* 2. Moloch filium immolavit secundum aliquos, *ibid,* coluit Bacchum, 613, t. Salomonem damnatum ahi aiunt, alii negant, *ibid.* 2. nuper e purgatorio liberatum dixit Itomæ quidam condonator, ex revelatione mulieri facta, G14, Salomonis excæcatio, 616, 2. ejus forma, *ibid.* 2, ejus epitaphium, 017.

Salomon typus Christi.

Salomon pacificus ædificans templum typus est Christi exstruentis Ecclesiam fidelium^, 463, I; 484, 1. uncius in Gihon significat Chrislum^pacem nostram, 518, 1. ducens Ægyptitiu •tgnmcacChriMnm desponsantem sibi Ecclesiam, 557, 1. eju* regni felicitas typus Ecchsiæ, 566, 1. sedens in throno significat Christum judicem, 608, 1. gloria Silomonis idea ælernæ, 610, 2.
Sallant Christiani in Syria, in solemaltilibus, 457, 2. 458, 1. item Hispani et Indi coram venerabili Sacramento , *ibid.*
Saltus inconditus Baalitarum instar amentium, 649, 2.
Salvius (S.), quid dixerit redivivus, 617, 2.
Simaría fit urbs regia hradis per Aron, 637, 1.
Samgar tertius Israelis judex, 130, 2. per se solus 600 percussit, 131, 1. typus Christi, *ibid.* 2.
Samson Danila, 192,1. destinatus a Deo liberator Israelis, *ibid. 2.* fuit Nazaneus tripliciter, non autem in ulero sanclificatus, 193, 1. non plene liberavit brad nisi forte in morte, *ibid.* 2. nomen instinctu Dei accepit, ejusque etymon, 195, 2. dispensante Deo duxit Philbtinam, 198, 1. primus actus forliludiois fuit occisio leonis, 198, 2. juste occidit 30 Ascalonitas, 202, 2. Ungendo mortuorum corpora non peccavit contra leges Nazaræa-(us, *ibid,* ejus calliditas, 204, 1. binis vulpibus .singulas faces alligavit, *ibid.* 2. ab hoc ejus facto volpinola Gentilium, *ibid. 2.* illustre dedit exemplum justifie legalis, 206, 1. a Deo fuil confortatus dum occidit mille Pbilistæos, uti el maxilla, *ibid.* 2. non arroganter, »ed gratias Deo agens cecinit carmen, 207, 1. per fornicatio join non perdidit fortitudinem, quæ erat gratia gratis data, 209, 1. Dalila ejus uxor secundum quosdam, 210, 1. verius concubina, *ibid,* fortitudo ei data cum pacto Nazarxatus, 211, 1, 2, 212, 1. inebriatum a Dalila mulli affirmant, alii negant, 212, t. juste punitus in oculis, quibus peccaverat, 213, 1. domus in qua Pbilislhæos oppressit, erat templum Dagon, 211, 2. nun peccavit se occidendo, 215, I. ncc physice nec moraliler w occidit, *ibid,* indirecte se occidendo fortiter egit ctpro culpis satisfecit, *ibid,* non lamen fuit martyr, *ibid.* 2. est gentilium Hercules, *ibid,* ejus elogia, 216.2. figura Christi, 192, 2; 209, 2; 214, 2, resurrectionis. 209. 1. velationis in passione, 213, I. Christi morienlis, 214, 2; 216, 2.
Samuel oriundus ex tribu Levi, non ex Ephraim. 257, 1. ex Dei dispensatione sacrificavit, *ibid.;* 301,2. etyma ejus nominis, 2GI, I. lota vita servivit in templo , 264, I, 2. non tenebitur volo matris, *ibid.* X ejus Ephod lineum vestis Lcvitlca , non Sacerdotalis, 276, 2. ejus ¿inclitas inter imprnbos, 277, 1. non fuit summus pontifex, 280, 1. per obedienliam meruit prophetiam, 282, 2 crescit in virtutibus, 284 , 2. omnia eveniunt quæ prædicil, *ibid,* cl 285, 1. sæpius ei apparuit Dominus in Silo, *ibid,* et 2. idea perfecti judicis , 302. I. retiuuit judiciariam potestatem regnante Saule, *ibid.* 2. vixit ad annum 77 statis, 303, 1. filios suos fecit judices, ?ed non ex carnali affectu, 304, 1. non punitus propter peccata filiorum ut Heli, *ibid,* adest Sauli pugnaturo contra Naas, 322, 2. quasi se abdicai principatu, 325 , 1. ejus senectus laboribus accelerata, *ibid,* integritatis exemplum dat populo, 326, 2. ipse et Moyses ex omnibus Sanctis veleris legis pro inimicis orarunt, 329, 2. cliarilalis speculum pro inimicis oran<, *ibid,* separat se a Saule, ul eum ad pœnilcnliam flectat. 339, I. cx zelo occidit Agag, 362, 2. post hæc non amplius invisit Saulein ; vithl tamen, *ibid,* luget Saulcm quem timet vita sterna privandum, 363, 1. ejus chantas, *ibid.* 2. præest prophetantibus in Naioth, 388, I. quando mortuus incertum, 414, 1. populi erga cum amor, *ibid,* ossium translatio sub Anadio Imperatore, *ibid,* vere suscitatus fuil, 424 , 2. non tamen per Pythonissam , sed per Deum eam prævementein, 425, I. mortem Santi praedicit, non cumdcm statum post mortem, 425, 2. typus Christi, 257, 2.
Sanchez suspicio improbatur, 507, !•
Sancii cur in bello justo aliquando cædanturab impiis et

injurie, 229,1, 2. Tentai permittuntur ne superbiant, i fît, 2. fandorum Doctorum tans, 309, 2. Sanctorum bamilit.u et fortitudo, 528, 1 , 2. Sanctorum ordinal significali per fortes David, 529, 1. inter eos, *primo, Apostoli ; secundo.* Martyres ; *tertio^* Confessores, 531, Sanctorum felicitas significatur per lilium, 588, 2.
Sanctitas nobilissimum Dei attributum, 266, 2. sanctitas antipathiam habet cum iniquitate, 615. 2.
Sanctorum *ludn< est mundo* illudere, 459, 2.
Fandum cl Sanctum sanctorum. Ffafe Templum.
Sonita corpnris a paucitate ferculorum, 311, 2; 312, 1.
Sapiens multa dissimulat, 319, 2.
Sapientia quantum Dei donum, 560, 2; 561,1.
Sarephtbana vidua gentilis erat, sed pia, 643,2. duo ligna qu.-q collegit significant crucem Christi, 614,1. panis subcinericius quem coxit, significat satisfactionem pœni(enlium, *ibid,* ejus laudes, *ibid,* ct 2. meretur farinai additionem, *ibid.* 2. ejus filius permittitur ægrolare ad gloriam Eliæ, 645, 1. ejus humilitas et spiritus poenitentiæ, *ibid. 2.* ejus filius est primus resuscitatili, 647, 2.
Saul immediate a Deo jus regium accepit, 307, 1. fuit insigni corporis forma ct vir probus, 309, 2. melior singulis e populo, *ibid,* miserandi ejus lapsus causa, *ibid.* nihil unquam de regno cogilarat, 311, 1. ejus humilita meruit :egnum, *ibid,* mutatur in alium virum ,317.1. in periculis belli monetur se recipere in Galgala, 316, 2; 317, 2. silet de regno præ modestia ut secretum servet, et ne sibi invidiam conciliet, 313, 1. non ex humano affectu a Samuele constitutus rex, 318, 2. præ humilitate fugit regnum, 319, 1. fuit procerus cl quasi gigas, *ibid,* publice unctus el rex declaratus, *ibid.* 2. Saul typus Christi tripliciter, 319, 1. rex et arator, 32!, 1. quamdiu Samuelis moniti secutus est, bonus fuit,eisnegleclis reprobus, 322, 2. insignior Samuele non sanctior, *ibid,* boves minatur se occisurum, non homines, ul regnum auspicetur a clementia, *ibid,* ejus prudentia ct celeritas, 323, 1. pro tertia vice unctus in regem in Galgulis, *ibid.* 2. quot annis regnavit Saul, 333 , 2. peccavit non exspectando Samuelem usque ad finem diei scplimæ, 335, 2; 336, 1. ejus praecipitatio, *ibid,* auxit peccatum excusando, *ibid.* 2. ipse el posteri fuissent reges, si fuissent Deo obedientes, 337, 1. mansit rex tota vita sua, *ibid.* 2 cl 36(1, 2. propter inobedientiam privatur regno, 337, 2. jejunii lexdum Philisthæos insequitur, ub aliquibus laudatur, 347, 1. ab ahis damuatur severitatis et stultitiae, *ibid,* sed licet fuerit dura, fuit lamen justa, *(bid.* hactenus vir pius et bonus, postbac graviter peccavit inobedientia, *ibid.* 2. juramentum ejus de occidendo eo qui causa fuit silentii Dei, arguitur ab aliquibus, 349, 2. ab ullis laudatur, *ibid,* dicendum est fuüse incautum, *ibid,* morti addicens Jonathan), excusatur a peccato, 351, 2. ejus felicitas bellica, *ibid.* pepercit regi Agag, vel ex superbia, vel cx avaritia, vel ex humana commiseratione, 356, 1, ejus secunda inobedientia, *ibid,* miserandus lapsus, *ibid.* 2. si pœnituissct, gratia ci fuisset reddita, non tamen regnum, 357, 1. adulatur Samueli, *ibid,* avaritiam suam vaiai specie religionis. *ibid,* tenacia judicii cum perdidit, *ibid.* 2. auget inobedicnliam, excusando, *ibid,* privatur regno propter inobedicnliam, 360, 1. pœuitentia ejus non fuit serta , sed humana, *ibid.* 2. probabiliter anno septimo regni lapsus est. 361, 2. spiritus fortitudinis ab eo recedit, 367, 2. possidetur adæmone corporaliter, 368, cithara Davidis partim naturaliter, partim supernaturalitcr curatur, 3G9, 1, 2. liberatus fuit adæmone per cilhariialionem David , sed mox iterum possessui, 371, 1. limet sibi a Davide de regno, 381, 1. prophetat ul solent energumeni, *ibid.* 2. non ruratur per psalterium Davidi*, quia permanens in peccato Invidie, 382 , 1. ejus ingratitudo in Davidem, *ibid,* sepilo eum est persecutus, *ibid,* amovet Davidem ab aula, 882. 2. creat eum chiliarchnm, sperans in bello occfdendiirn , 383 , 1. proficit in pejus, *ibid,* insidiose despondet filiam David pro cenlum praeputiis, 384. 2. quia per se non potuit, nititur per alios occidere Davidem, 386. 1. ejus inconstantia, 3S7, vult Davidem coram so occidi, idque per sententiam judicis, *ibid,* prophetans non omnino omnibus vestibus nudavit se, sed tantum regiis, 398. 2. recidit in terram Deum adorando, *ibid.* ejus crudelitas major aliis peccatis, 401,2. suam ip*ius damnat malitiam cl ingratitudinem, 410, 2. colligit Dividen) regnaturum, quod videat ruin Deo esse cura?, 411, I. submittit se Davidi, *ibid,* immittit ei Deus soporem, 420, 1. selpsum occidit, 430, 1. idque justo Dei judicio, ttfd. laudant hoc Rabbini, *ibid,* sed hoc damnat fides orthodoxa, *ibid.* 2. ipse Saul est damnatus, 481, 1. potissima ratio occisionis ct mortis accelerationis est consuluisse Pythonissam, *ibid.* 2. pro anima ejus jrjiinnrunt septem diebus viri Jabes Galaad, 432, 2. typus Christi, 309, 1 ; 319. *t. scabat** quid significet, 434, 1, 2.
Scandali gravitas, 483, 2.
Scandalosa peccata punit Deus, 633, 1, 2.
Scelera auferenda, ul pœnæ auferantur, 43, 1, 2.
Scientia sine praxi parum prodest, 567, 2.
Scissio vestium in luctu usitata el ob sceleris detestationem, 42, 2.
Scorpiones quibus flagellati Martyres, erani virgæ ex spinis 105, 2.
Scriptum (S.) divisio secundum Hebraeos, 1, 2. numeri perfecti ponuntur in Scriptura, licet aliquid supersit vel desit, 172, 1. in Scriptum libris aliqute particulas compositis libris addita?, 251, 2. S. Scriptura omnia refert in Deum, ul manifestetur ejus providentia , 278, 2. *st arca Testamenti, 455, 2
Scrutarii, quales, 592, 2
Scutra est vas profundum circulare, *ibid*
Sebostinnus (S.) patronus pestis, 537, 1<
Secretum nulli fidendum, 199, 1.
Sedendo anima fit sapiens, 464, 1.
Sedens orare quomodo quis possit, *ibi¡l.*
Semei non est idem qui Nabath, 501, 1. convicia quinque conjecit in Davidem, *ibid,* ejus stultitia, *ibid,* quomodo Deus ei praecepit ut malediceret David, *ibid.* 2. occisus a Salomone propter maledicentiam in Davidem, prælexuit tamen transitum Jordanis, 514. 2 ; 515, 1. quinque ejus convicia in Davidem secundum Hrbræos, 552 , 1. ejus maledicentia non fuit absolute remissa a Davide, *ibid.*
Senectus Caleb virtutis præmium, 77,1. senectus bona, 108, 2. senectutis mala , 515, 2.
Septenarius numerus sacer ob quietem sabbati. 35. 2,
Septuaginta conciliati cum Vulgata, 6, 1, 2. septuaginta (in) mendum, 29, 1 ; 54, 2; 99, 2; 100, 2; 103, 1. aliter legunt quam Vulgata, 116, 1. aliud mendum, 140,1 ; 2S8, 2. addunt aliquid, 347, 2. aliud mendum in Compluténsfbus, 351 , 2. aliud mendum, 355, 1, 2. aliud mendum, 393, 2. aliud mendum, 402, I.
Sepulcris carent superbi quæ sibi exstruxerunt, 511, 1, 2.
Serarius-male numerat annos ab egressu Israel ad lemplmn œdifleatum, 573,2.
Servitutes Hebræorum vari© simul ascendunt ad 111 nunus, 127,1,2. servitutis Dei et hominis differentia, 031, 1,2.
Sextus Tarquinius primores Gabinorum occidit, 511, 1.
Siba calumniator, 500, 1 ; 514, 2.
Sidon magna cognomine, non relative ad aliam minorem, 67, 1, 2. ejus etymon, *ibid.*
Simulare fugam in bello licet, 49, 1.
Sion figura Ecclesia, 451, i.
Suba ubi sila, 468, I. jure divino erat Judæorum, ideoque juste eam invasit David, *ibid.* 2

Societati» honro utilitas, 317,2; 388, 2. «
Solem tacuisse, id est. Pythagorico non cecinisse in sol- I
slilio Josuano fabulatur B. Salomon, 63 , 1, 2. solo I
stante, steterunt reliqui cœlesles orbes, *ibid.* lem- I
pus tune non fuit, sed duratio, *ibid.* 2. I
Solduriorum laus, 437,1.
Sulymani nmbitio, 185,1,1
Somnium Salomonis fuit divinum et exstalicum, 559, 1. I
¿. potest per Deum humo in somniis uti ratione, 5G0,1. I
somnia multa vera in Scripturis, 562, 1.
Somnus matutinus castis periculosus, 475, 1.
Sors triplex, uliquro licit®, una illicita, 44,1. I
Spectra audacter invadenda, 31. 2.
Spei efficacia, 5, 2; 62, 2. facit nos contemnere inferiora, 575, 1.
Spiritualia pluris facienda quam temporalia, 321, 1.
Spiritus in Scriptura quamlibet qualitatem significat, 125, 2; 126, 1.
Spirituum (de) apparitionibus multa narrantur fabulosa, 152, 1.
Steli® pugnarunt contra Sisaram perventos, fulgetra, etc., 143, 1.
Steplianus (S.) prolomarlyr apparens Gcizro, vult ejus filium suo nomine nominari, qui fit Ilungarorutn apostolus et primus rex, 462, 2. ad S. Slcphanum pejerantes puniti, 598, 1.
Sterilibus (ex) mulli viri magni sunt nati, 192, 2. sterilium quæ ex volo conceperunt exempla, 261, 2; 262, 1.
Slrutageinata ¡miliaria Hannibalis ct aliorum, 160, 1, 2.
Stria» quid, 589, 2.
Stulti dicteria nemo curat, 416, 1.
Stuprum Lucreliæ Tarquinium regno privavit, 492, 1.
Subditi boni malos Prolatos non contemnunt, 408, 2. sed reverentur, 409, patiuntur asperitatem Superiorum, 411, 2. cl improbitatem, 419, 1, 2.
Subterranea loca plurima sub templo, 581, 2.
SulpiliierrordeJudiccSiminicharposlSimsonem,218,1,2.
Summus Pontifex solus intrabat iu Stnclum sanctorum semel in anno in festo Expiationis, 580, 2.
Superiores puniuntur propter peccata subditorum, 283, 2. superiores mali dantur in vindiciam peccatorum populi, 307, 1, 2. superiorum ira a Deo est, quando corrigunt subditos, 322, 2. superiori rcuin indicare ut corrigatur, est udus sanctitatis, 350, 1. corum præcepta etiam rigidi u subditis debent servari, 351, Deo sint obedientes, ut subditi illis obediant, 353, 2. superiores etiam impios revereri oportet, 408,2; 419, 1. superiores a subditis non sunt reprehendendi, 455, 2. superioribus debetur obedientia ab inferioribus, ipsi illis debent cbariUlem, 646,1.
Suscitatio seminis fratri defuncto fuit in usu ante legem Moysis ct post cum observata a Gentilibus, 236, 2, cl 327, 1.
Syrus textus ex Greco Septuaginta translatus est » non cx Ilebreo, 108,2.

T.

Tabernaculum Moysis cl Davidis, ct omnia vasa eo spectantia a Salomone reposita in tabulato templi, 597, 1.
Talenti Hebræi valor, 637, 1.
Talionis pœnæ exempla, 114, 2; 115, 1.
Tamerlanes cur Ihjazetum ferreas cave® incluserit, 114, 2.
Tarantulæ morsus sola musica curabilis, 369, 1.
Templum Deo ¡edificare vovit David, 461, 1. placuit id votum quoad rem, non quoad personam, 462, 1. Quare David prohibitus illud edificare, *ibid,* cur Josuo aut quis alius Judex id non «dificant, *ibid.* 2. cur Solomon jussus ¡edificare» 462, 1. significat Ecclesiam triumphantem, *ibid.;* 573, 1. quo line fuerit aedificatum, 558, 1 ; 596, 1, 2. numerus operariorum templi, 570, i. idea templi, 572, 1,2. atria templi, *ibid,* templi me nsurae, *ibid.* 2. quid significet mystice, 573,1. templi magnificentia ex variis capitibus, *(bid.* decem miracula in templo serunuum Hebrsos, *(bid.* 2. templi edificado duravit scplem anois et teptem loeosibui, 574, 1, 581, 2. ediflcatum est in monte Moria, in tribo Benjamin, 574, 1. altitudo templi ad primvm contignationem, 80 cubitorum, ad sommim 120. *ibid.* 2. templum secundum a Judsis rcftdiBcatum habuit Unium 60 cubitos altitudinis, *(bid.* 2. templum erat conversum ad Orientem, ut sol oriens squinoctialis arcam posset perfundere, 575, 1. cHlæ circa templum, 576, 1. malleus in templo non auditus, quia Lipides dolati in monte, *ibid. 2.* significat catum, 577, 1. cochlea templi, *(bid.* paneta templi vestiti cedro, *ibid.* 2. fornix cedrina Saudi sanctorum, 578, 1. pavimentum templi tectum auro, 580, 1. ostia Sancti sanctorum pentagona, *(bid.* 1res pirles templi descript®, *ibid.* 2. atria tria templi, 581, J. exedra, gaxophjLicia, pastophoria sunt idem, (bid. 2. sub templo subterranea loca plurima ad varios usus, el magnitudo, 592, 1. mulla millia vasorum recenset Josephus praeter ca quorum meminit Scriptura, 593, 1. praeter arcam Salomon omnia novi fecit pro templo, *ibid.* 2. in templo sola pretiosa videri poterant, *ibid.* templum perfectum mense octavo, et dedicatum mense septimo, 596, 1. templum Dei postulat severam castimoniam, 619, 2.
Temporalium bonorum vanitas, 319, 1.
Tenacia proprii judicii causa lapsus in Saule, 357, 2.
Tcntalionum omnium remedium, nomen Michaelis, 194,2. consolatio post eas superatas, 200, 1. semper durant ut sint occasio premii, 335,1,
Terra sancta quas)sorte divisa sit, 81, 1.
Terra sancta cur capta a Tureis, 287. 2.
Terra Promiss® termini secundum omnes mundi plagas. 6, 2. tota Hebræis non fuit data propter eorum peccata, 97, comprcheudit Phœniciam, qux nunquam fuit subacta, 124, 1, 2.
Tertulliani locus explicatus, 23, 2.
Tharsiscst mare Mediterraneum, el unde, 609, 1.
Theatrum vitæ human® narrat judicium Ariopharnis sine auctore, 561, 1.
Theodoretus sic vocatus, quia a Deo datus, 261, 2. ejus locus restitutus, 293, 2.
Theodosius Imperator explevit poenitentiam a S. Ambrosio impositam, 483, 1, 2.
Thcraphim erant idola domestica, 219, i.
Thomas Morus, Cancellarius Angli®, cantat et crucem preferì in processionibus su® parochi®, 460, 2.
Thyina ligna quæ, 605, 1.
Timidos a se rejicit Christus, 158, 1.
Timor Dei in veteri Testamento significat omnem Dei cultum, 25, 1. timoris Dei fructus, 317, Í. habere debet admixtam spem, 328, 2.
Torniellus impugnatur scribens Josué transisse Jordanem nona die mensis primi, 24, 2.
Tribus Israel omnes inter so consanguine®, 448, f·
Tributa nimii noxia populo el regi, 618,1. tributi frenum quid, 466, 1. occasio sunt seditionis, 620, 1. tributorum gravitas causa defectionis Israeli, 601, 2.
Triumphus non canendus auto victoriam, 063, 1.
Troja condita sub Aod, 130, 2.
Turcam juste possidere regna Christianorum, est impia sententia Alberici Gentilis, 184, 1.
Tyranni lictores Dei, qui eos confortat, 126, 1. raro senescunt, 637, 1, 2. sunt similes suibus, *ibid.*!*
Tyrus insula obsessa a Nabuchodouosor per 13 annos fit peninsula, 570, 1.

u.

Unctionis regum antiquitas et cau#®, 314, 1.
Unius ob peccatum tuta punitur communitos, 349, 1.

Urias Hetbrus non erat Chananœus, sed ex Heth in regione Hebron, 476, 1, 2. eJus laus, *ibid.*
Uxores ohm emebantur, 384, 2. uxor molesta est pœna perenti, 481, 2. uxor haeretica periculosa, 612, 1. uxores Salomonem fecerunt idoloUlram, *ibid.* 2. uxor infidelis perniciosa, 630, 1.

V.

Valens Imperator n subdilisquos Ariano? fecerat, combustus est, i75» 2. filii sui parricida per hærcsim, 629, 1.
Valentinianus punitus quia S. Martino non assurrexit, 130, 1.
Vanitas bonorum hujus vilæ ex gloria Salomonis, 610,1, 2. vanitas omnium terrenonum , 617, 1, 2.
Vasorum millia multa in templo secundum Josepbum, 593, 1.
Vellus Gedeonis occasio fabule Argonaularum, 156, 2. item institutionis ordinis Velleris aurei a Philippo Burgundo faci», *ibid.*
Velum templi scissum in passione, 578, 1. velum habebat Sanctum, ct Sanctum sanctorum porticus non habebat, 580, 1, 2.
Venialia peccata morte punita, 625, 2.
Veneris stimuli qui, 475, 1. sibi blanda, aliis crudelis, 478, 1, 2.
Veritas alia justitiæ, alia loquele, 15,1. csl sanctitas, 350,1.
Vermis conscientiae damnatorum, 176,2.
Vespertinum ct matutinum tempus optime ordinanda, 357, 1.
Victorem decet justitia, 469, 1.
Victoria utendum, 65, 2. victori» variæ a Deo ct Sanctis *conccssæ* fidelibus contra infideles, 142, *2.* victoria a Deo, 848 , *2;* 361, 1. victoria major scipsum vincere quam hostem, 408, 1.
Vilalpnndi conjectura de gladio idoli ab Achan sublato levis est et incerta, 45. 2.
'indicta reges decet, 416, 2. vindicta divina contra Absalom.509, 1, 2. vindicta tumenda, non dc propria, sed de Dei injuria, 624, 1, 2. non ex ira, sed ex amore jus* titiæ capienda, 658, L
Vir secundum cor Dei quis, 337, 2.
Virginius laudatur a Gentilibus eo quod filiam occiderit na violaretur, 492, 1.
Virginitas olim dedecori, nunc decori, 187, 2. figurata per rhamnum, 655, 1.
B. Virgo est arca spiritualis Christi, 455, 2.
Viri sancti iabuntur ct reprobantur, 309, 2.
Virtus usque ad finem perseverat, 357, 2.virtutis iter laboriosum, 577, 1»
Vit® brevitas in Principibus, 130, 2. vita hominis fluxa instar aquæ, 493, vita Sanctorumqualis, 639, 1.
Vitia in nobis supprimi possunt, non tamen moriuntur, 116, 1. vilia hominem enervantia, 612, 1, 2.
Vitulum aureum mugiisse in nativitate Elisei affirmant S. Epiphanius et Isidorus, 659, 2.
Volsæus gratiam Dei perdidit et sui regis, 504, 1, 2.
Voluntas propria est Deus inobedientis, 359, 2.
Voluptas mundi amara in fine, 347, 2.
Vomeris symbola, 131, 1.
Vulgata (in) mendum esse nonnulli suspicantur, 231, 2. Vulgata defenditur, 262, 2. Vulgata versio propugnata, 610, 1, 2.
Wenceslaus (S.) Bohemi» rex hosti in duello parcit, 374, 1.

Xenophontis error de Cyro inventore falcatorum curruum, 89, 2.

Z.

Zambri, invasor regni Israel, se occidit ne veniret in potestatem hostium, 636, 1, 2.
Zclosus quid lacero debeat, 647, 1, 2 ; 654, 2.
Zelus unius religionis avitae servandae inter Judæos, 99, 2. zelus Saulis stultus, 520, 1, 2. zelus Eliæ, 640, 2. Josaphdt, 674, 1, 2.

INDEX

MATERI4RUM MORALIUM

QUÆ LN nis COMMENTARIIS CONTINENTUR,

ET QUÆ AD EVANCELIOhUM DOMINICARUM, AC FESTORUM ET FERIARUM NONNULLARUM PER ANNUM OCOTUŒNTIUH, VERBA IK USUM ET GRATIAM CONCIONATORUM ADAPTANTUR.

DOMINICA 1 ADVENTUS

Erunt signa in sole et luna, et stellis. Signa tempore Josué, 63,1.

Videbunt Filium hominis venientem. Vemens Jesus mundum vincit, 35, 1. in secundo adventu se ulciscetur dc suis adversariis, 64, 1. et de iis qui neglexerunt pœnitcnliam, 854, 1. figura adventus Christi, 452, 1, 2.

Coelum et terra transibunt. Vanitas glorias mundi, 35, 2.

DOMINICA III ADVENTOS.

Tu QCis es? Hæc verba sæpc dicenda ab iis quos Deus ex vilibus assumpsit ad magna, 464, 1, 2.

IN NATIVITATE DOMINI.

Natus est vobis hodie salvator. Elias adumbravit Christum se homini commensuranlcm et cum vivificantem, 646. 2.

Plenum gratiæ et veritatis. Nos ab illa plenitudine gratis mullum distare significatum per arcam, 18, 1.

IN FESTO S. STEPHANE

Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum GALLINA CONGREGAT PULLOS SUOS SUB ALAS. Ad alas divin.T protectionis confugiendum, 24!, 1; 656, 1, 2.

IN FESTO CIRCUMCISIONES DOMINI.

Ut circumcideretur puer. Mens a vitiis circumcidenda, 27, 2. in Religione est scientia circumcisionis, 652, 2.

Vocatum est nomen ejus. Deus dans alicui nomen, dat simul rem nomine significatam, 149, 2.

Jésus. Nomen Jesus est formidabile dæihonibus, 125, 2. Jesus csl nomen magnum, 329, 1, 2.

DOMINICA I POST EPIPHANIAM.

Cum factus esset annorum duodecim secundum consuetudinem diei festi. Agi potest de educatione prolium, de qua vide, 264 , 1, 2. 247, 2. — Fide *Indicem Rerum, verbo* Educatio.

Et erat subditus illis. Sic Deus ubcdivil Josué, 64, 2.

Subditus. Inobcdienti® mala et pœn.v, 277, 2; 279, 2. 337, 2.— *Vide verb.* Obedicnlia *el* Iiiobcdicnlia. Josué electus in ducem Israel propter obedientiam, 7, 1. Hebræi propter inobedienliam exclusi a Terra Promissa, 9, 2.

DOMINICA II POST EPIPHANIAM.

VocAius est Jesus ad nuptias. Nupliæ Catholici cum hærelica periculusæ, 198, 1.

. DOMINICA ID POST EPIPHANIAM.

Tantum dic verbo. Quid possit vox Christi, 39, L

Filii actem regni ejicientur in tenebras exteriores. Reprobationis Judaeorum figura in vellere Gedeonis, 155, 1.

DOMINICA IV POST EPIPHANIAM.

Domine, salva nos, perimus. Deus immittit hominibus tribulationes ut ad se redeant, 127, 2.

Imperavit ventis et mari. Similia facit Deus in gratiam Sanctorum, 4 23, 1, 2.

DOMINICA V POST EPIPHANIAM.

Cum autem dormirent homines. Superiores quando possint dormire, quando non, 446, 1, 2-

Sinite utraque crescere. Potest Dens omnes impios perdere, sed id non sinunt regulæ ælernæ providenliæ, 657, 1; 658, 1, X

DOMINICA IN SEPTUAGESIMA.

Exiit primo mane. Tempus matutinum optime ordinandum, 357, 1.

In vineam suam. Vmea designai humiles, 174, 1. 2.

An oculus TUUS nequam est? Invidia csl scelus diabolicum, 381, 2. invidia multorum malorum mater, 401, 2.

DOMINICA IN SEXAGESIMA.

Aliud cecidit supra pktram. Terra dura cordis nostri scindenda vomere pœnilenliæ, 131, 2.

Venit diabolus et tollit verbum db corde eobum. Hujus rei figura ¿st Madtan devastans segetes Israelis, 148, Ia

DOMINICA IN QUINQUAGESIMA.

Cæcus quidam sedebat secus viam. Samson excreatm typus excæcalionis Judæorum, item de mentis excæcalione, 213, 1.

FERIA IV CINERUM.

Cinis assumitur in signum lucius cl pœnitentiæ, 42, 2,

Cum jejunatis. Jejunis parcunt bclluæ, devorant uon jejunantes, 625, 2; 626, 1. jejunium parit victoriam dc hostibus, 347, 2. stricte debel servari, 351, 2.

Nolite thesauriiare vobis thesauros in terra. Divitum hujus sæculi inexplebilis cupiditas, 666, 1.

FERIA VI POST CINERES.

Diligite inimicos vestros, exemplo Samuelis propheta, 329, X

DOMINICA I IN QUADRAGESIMA.

Ur TEXTAVETcn a diabolo. Sancti permittuntur tenlari ot ægnoscant w non suis viribus sed divina gratia stetisse, 635, 2. homo sæpe leniatur el quare, 335, I, 2.

Cm jejunasset, etc. Jejunium assumendum ad corpus domandum, 67,1. reddit hominem inexpugnabilem, 212, 1, 2. ejn< commoda , 300, 2.

Accedens testator. Intrepidus sit homo adversus fen-(ationem, 31, 2. nam Deo duce quævis superamus, 77, 2; 78, I. — Fide *plura verbo* Diabolus.

Illi soli servies. Deus suos servos ditat, 031, 2. diabo-* Ius suorum est tyrannus, * 121,1.

Ecce angeli accesserunt et ministrabant ei. Post tentaciones consolatio, 100, 2; 106, 1.

FERIA ITI.

Ejiciebat omnes vendentes, etc. Christi Judæos ejicientis typus fuit Jonathas oeden* *Pliilitlxof,* *315,* 2.

FERIA IV.

Regina Acmi sunget in judicio. De regina Austri, 606, 1, 2; 607, 1.

DOMINICA II IN QUADRAGESIMA.

Apparuerunt illis Moïses et Elias. De Elia, 639 el seq.. — Fide *Indicem Rerum, verb.* Elias.

Ecce nubes lucida. Christus iu lege nova opertam attulit veritatem, non umbra vel nube velatam, 18, 1.

FERIA III.

Super cathedram Motsis. Prelati honorandi, 305,1

FERIA V.

Epulabatur quotidie splendide. Pœna ventri deditorum, 291,2.

Habent Motsen et Prophetas, audiant illos. Uomo docendus per hominem, 282, 2.

Neque si quis eo mortuis resurrexerit credent. — Fide verto Exrecatio.

FERIA VI.

Hic est heres, etc. Hujus rei typus Naboth, propter vineam occisus, 666, 1, 2.

DOMINICA III IN QUADRAGESIMA.

Cum fortis armatus, etc. Fortitudine opus contra tentationes, 435,2.

FERIA II.

Sarephtha Sidoniæ ad mulierem viduam. Historia de ea, 848, 2.

FERIA III.

Corripe eum inter te et ipsum solum. Correptionis fraterna figura, 310, 1. reum Superiori indicare ul corrigatur, est actus sanctitatis, 350, 1.

DOMINICA IV IN QUADRAGESIMA.

Quinque panes uordfaceos. De pano hordeaceo Gedoo-■b, 159, 2 el scq. de frugalitate primeorum hominum, i'il ; primorum Christianorum, 311. 2; 312, 1.

Ut raperent eum et facerent eum REGEM. Quii vere dicendus rex, 13«. I. Gedcon etiam recusat regnum Israelis libi obi itum. 166,2. contra Abimelech ejus filius regnum non oblatum invasit, 171, 1. regnum Christi quale, 448,2.

FERIA VI.

Infirmitas htc non est ad mortem, sed pro gloria Del Sic mon hlii nutris familias tempore Eliæ, 6«5, 1.

DOMINICA PASSIONIS.

Nonne rene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, etc. Injuris tequanimiler ferendæ, 319, 1. idque exemplo B. Juniperi Franciscani, 651, 1, 2; 055, I.

Jesus autem abscondit se. Sic Christianus lentatus abscondat se in Christi vulneribus, 335, 2.

DOMINICA PALMARUM.

Ecce rex tuus venit tibi mansuetus. Mansuetudo Deo propria et Christo, 658, 1, 2.

FERIA VI IN PASSIONE DOMINI.

Passionis typus, Coccineus funiculus Rabab, 15, 1.

Jasus autem tacebat. Ad contumelias tacendum, 253, et 319, 2.

Accessit ad eum una ancilla. Sic timor in Sanctis n Deo permittitur, ct quare, 655, 2.

Judas, etc. dicens : Peccavi. Poenitentiam non seriam, sed humanam vide in Saule, 360, 1.

Coronam de spinis posuerunt super caput ejus. Christus qua coronandus corona, 486,2.

Crucifixerunt eum. Christus visibiliter crucifixus, diabolus invisibiliter, 52, 2.

Cum tetigisset auriculam ejus, sanavit eum. Christus Judæorum maleficia beneficiis superavit, 386. 1, 2.

Quid est veritas? Venias est sanctitas quam Christus docet, 850,1.

IN DIE SANCTO PASCILE.

Surrexit non est me. Samson figura Christi resurgentis, 209, i, 2. Christus nos coæquabil suæ gloriæ in resurrectione, 647, 2.

FERIA II.

Loquebantur ad invicem db his omnibus quæ acciderant. Colloquia spiritualia commendantur, 284, 2; 285, 1.

FERIA HI.

Favum mellis. Favus mellis Sim$onis,199,1, 2; 200,1.

DOMINICA III.

Tristitia vestra vertetur in gaudium. Gaudium in solo Christo, 26G, 2.

IN LITANIIS.

Elias homo f.rat similis nobis passibilis. — *Vide Indicem Rerumj verbo* Elias.

IN FESTO PENTECOSTES.

Factus est repente db cof.lo sonus. Hujus soni figura, 65«, 2.

Linguai tanquam ignis. Solet Deus in igne apparere, 649, 1.2.'

Sicut mandatum dedit mihi Pater, sic pació. Stultissimum csl Deo non obedire, 336, 2.

DOMINICA SS. TRINITATIS.

Eccb ego vobiscum sum. Deus non derelinquit justificatos. ni«i se prius derelinquentes, 7, I. Deo tlucc nihil timendum, 8,1. Deo duce omnia snppramuv, 79, 1. Idque quamvis numero Impares, 140, 2. nihil homini deest, ‹ inn quo est Deus, 285, 2. adjuloro Deo, inermis vincit armatum, 411, I.

DOMINICA 11 POST PENTECOSTEN.

Eadem quippe mensura» qua menm fueritis, remetietur vobis. Proluitur exempío Zainbn, 630, 1, 2. item riempio Adrab possidentis vineam N.iliolh, 667, 2; 608, I.

Ejice primum trabem dr oculo tuo, etc. Mundus sit a crimine, qui alios corrigit, 325, 1, 2; 326, 1.

FESTUM CORPORIS CHRISTI.

Eucharistia sumenda contra tcnlationes, 155, 2. digne sumenda, 297, 1.

DOMINICA II POST PENTECOSTEN.

Juga boum FMI quinqub. Eliseus secutus Eliam duodecim juga boum relinquit : quinque ergo non sint Christianis impedimento, 659. 2; 660, 1.

Uxorem duxi. Qui Deum propter uxorem deserit servus ejus csl, instar Achab, 668, S.

DOMINICA III POST PENTECOSTEN.

Gaudium erit in coelo super uro peccatore. Lacrym® pernitentium vinum sunt Angelorum, 119, 2.

DOMINICA IV POST PENTECOSTEN.

Ix verbo autem tuo laxado RETE. In arduis Deo parendum, 346, 1.

DOMINICA V POST PENTECOSTEN.

Nox occides. Exemplum S. Wcnceshl, 374, 1. Sancti inimicis parcunt, 410,1. Deus punit homicidium, 440, 1,2. 443, 2. punivit etiam David, 483.

Omnis qui irascitur fratri suo. Ira coram Deo effundenda, 260, 1. ira cos vivlulis, 322, 2. ira bonarum actionum ministra, 651, 2. justam vindiciam Reges non negliganl, 664, 2.

Frater tuus habet aliquid adversum te. Adversarius humilitato placatur, 410, 1, injuriarum memoria deponenda, 437, 2.

DOMINICA VI POST PENTECOSTEN.

Manducaverunt et saturati sunt. Sic Elias multiplicavit farinam viduae, 644 , 2.

DOMINICA VII POST PENTECOSTEN.

Non omnis qui dicit midi f Domine, Domine, ele. Ne quidem si iu nomine Domini prophetaverit, 389,1. scire Deum non juvat, nisi scientia sit practica, 275, 2.

Qui facit voluntatem, ele. Obedlentla Deo grata, 64,1; 358, 1.

DOMINICA VIII POST PENTECOSTEN.

Redde rationem, ele. Peccata venialia Deus punit morte, 625. 2; 626, 1.

Filii hujus sxculi prudentiores filus lucis in generatione sua sunt. Excæcalio filiorum hujus «oculi, 616, 2. Consilium politici prudens, revera imprudens, 619, 1, 2.

DOMINICA IX POST PENTECOSTEN.

Domus mea domus orationis est. Templum hoc fine ædificalum, et ejus sanctitas, III /Ir^. per lotum caput octa. vum, 596,1, 2 et seq.

DOMINICA X POST PENTECOSTEN.

Phartsxus stans hæc apud se obarat, etc. Excusatio peccatum auget, 386, 2. pœnitentia debet esse humilis ct Seria, 360, 1. faba pœnitentia Deus non movetur, *ibid.* 2; 360, 1.

Publicanus a longe stans. Peccatores sibi appropinquaties Deus adurit, 21, 2.

Percutiebat pectus suum. Cordo fervido orandum, 259, 2.

DOMINICA XI POST PENTECOSTEN.

Adducunt ei surdum. Surditas aliquando laudabiliter *imulaturt 319, 2.

DOMINICA XII POST PENTECOSTEN.

Diuges Dominum Deum tuum ex toto comdk tuo. Homo j debet cor suum conformare cordi difino, 337,2; 838, 1.

Et moxiMUM tuum sicut tiipsum. Currendum ad °P*ra charitatis, 441,1,2.

Infundens oleum et vinum. Oleum et vinum significant modum corripiendi proximum, 277, Î.

DOMINICA XHI POST PENTECOSTEN.

Non est inventus qui rediret, etc. Deus rigide cxlgll memoriam suorum beneficiorum, H, 2. 23,1. beneficia Dei assidue cogitanda, 318, 2.

DOMINICA XIV POST PENTECOSTEN.

Nemo potest duobus dominis servire. Delicis camis et spiritus se non compatiuntur, 30, 2. virtutes et vita se non compatiuntur, 290, S.

Ne solliciti bitis antmæ vestile, etc. Avaritia insatiabilis, 45, 2. Deus pro tuis sollicitus, per corvos aluit 642, 1.

Nonne anima plus est quam esca. Anima pluris faciend quam corpus, idque per figuram pulchre explicatur, 162, 2.

Nec Salomon in omni gloria sua, ctc. Gloria mundi fluxa, 25, 2. vanitas glori® mundi demonstrata in gloria Salomonis, 640, 1, t. admonitiones pro eis qui sunt gloriosi in mundo, 613, 1.

Quanto magis vos. Stupenda facit Deus In gratiam suorum, 23,1, 2.

His omnibus indigetis. Dens in necessariis non deest, 30, 1.

Regnum Dei, etc. Regnum terrenum etiamsi debitam sit, non est præripiendum, sed exspectandum, 438, 1; 437, 2. regnum cadeste desiderandum, 666, 2.

DOMINICA XV POST PENTECOSTEN.

Defunctus efferebatur. Mortis memoria salubris, 551.1.

Misericordia motus. Sic Elias motus misericordia erga viduam, ejus filium resuscitavi!, 645, i; 646, i, 2.

Adolescens. C-tdncilas vitæ human®, 391, i.

Surge. Humiliantes se jubet Deus turgere, 43, 1.

DOMINICA XVI POST PENTECOSTEN.

Omnis qui se exaltat. Tyranni qui se exaltarant, humiliati, 114, 2. 115, I. AngelisecxilUnlcsdetrusiad tartan, 269,1. Saul superbus misere cecidit, 309, 2.

Qui se humiliat exaltabitur. Exempli pauperum quos Deus dilivil, 272, 2. Saul electus in regem propter humilitatem , 357, X

DOMINICA XVU POST PENTECOSTEN.

Diliges Dominum Dfum tuum, etc. — *Vide* Dominicam duodecimam post Pentecosten.

DOMINICA XVIIl POST PENTECOSTEN.

Confide, fili. Deus voluit equos ab Hebrxis subnervari, ut in solo Deo fiderent, 67, 1. Del viribus non vero humanis vincitur inimicus, 377. t.

Cum vidisset Jesús cogitationes eorum, Deus omnia novit, adeoque omni loco timendus, 268, 1. præseutii viri magni stimulus virtutis, 275, i.

DOMINICA XXII POST PENTECOSTEN.

Non est tibi cura de aliquo. Nihil dandum carni et sanguini, sed justitiæ, SO, t. major cura bubenda de rebus sacris quam de propriis filiis, 288, 1. libertas Sanctorum, 619,1.

Reddite quæ sunt Cæsaris (Lembi. Regibus cura murorum incumbit, nun sacrorum, 18, 2. impium regem honoravit Elias, 653, 2.

Et quæ sunt Dei Deo. Filii quos Deus dedit, volentes ipsi servire, non sunt impcdicudi, 195. i.

DOMINICA XXIII POST PENTECOSTEN.

Et ipsi deridebant eum. David irrisus typus Christi irrisi, et irrisorum pœna, 459, 1, 2 etseq. usque ad finem capitis.

DOMJMCA XXIV POST PENTECOSTEN.

Surgent, etc., pseudoprophetæ. Pseudopropheta puniti ab Elia, 651, i, 2. Diabolus decipit pseudoprophetas, 672, 1.

CONCEPTIO D. MAREE.

Pro omnibus festis, *vide Indicem Rerum, verbo* B. Virgo.

Salmon altem genuit Booz de Rahab Quare sol» meretrices feininæ nominentur in Christi genealogia, 12, 2.

Genuit Obed ex Rutu. Ruth ignobilis a Deo nobilitata, a quo omnis vera nobilitas, 233, 1.— *Vide Indicem Rerum, verbo* Ruth. De sequentibus Christi progenitoribus, *vide Indicem Rerum ad eorum nomina.*

CONVERSIO S. PAOLI.

Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te. Hujus *rirtulis exemplum* habemus in Elíseo sequente Eliam, 660,1, 2.

IN FESTO S. MATTIIIÆ.

Venite ad me omnes qui laboratis. David recipiens afflictos typus Christi recipientis laborantes, 400, 1. in solo Christo salus, 655, 2.

Discite a me. Exemplorum vis, 161,1, 2.

IN FESTO S. MARCI.

Misit illos binos. Cœlus electorum chántate constringitur, 417, 1.

Nolite portare sacculum, neque peram. Mundani, e contra, inaila re satiabiles, 70, 1,2.

NATIVITAS S. JOANNIS BAPTISTÆ.

Non erat ei filius, eo quod esset Elisabeth sterilis. Viri magni cx sterilibus nati, 192, 2. proles sterilibus datæ, donum Dei, 261, 1,2.

Ipse præcedet, etc., in spirito et virtute Elle. Quantus fuerit Elias, 639, 1, 2; 640,1 , 2 cl seqq.— *ride Indicem Rerum-, verbo* Elias.

IN FESTO SS. APOSTOLORUM PETRI ET PAULI.

Toes Petros. Deus dans alicui nomen, simul dat rem nomine significatam, 149,2.

IN EESTO S. MARJÆ MAGDALENÆ.

Mulier, quæ ebat in civitate peccatrix. Peccati libidinis stimuli, et quomodo cavendi, 475, 1, 2. crudelitas libidinis, 478, 1, 2. varia de amore impuro, el quomodo vertatur in odium, 489, 2; 490, 1. mulieres seducunt corda virorum, C12,1, 2. unguentis ad delicias non utendum, 806, 1, 2.

Pedes ejcs. Conscientia quam calcat pes Jesu efficitur ejus possessio, 5, 2.

IN FESTO S. JACOBI.

Dic ot sldeant oi doo filii mel Beneficia Ecclesiastica non danda carni el sanguini, nec ad instantiam magnatum, sed merentibus, 5, 1.

Fm.ii mei. Filii sæpe parentibus degeneres, 30i, 1.

IN FESTO ASSUMPTIONIS B. VIRGINIS.

A<sumptio B. Virginis cum gaudio in coelum figurata per exaltationem arcæ Testamenti, 458, 1.

IN FESTO DECOLLATIONS S. JOANNIS BAPTISTÆ.

Non licet tibi habere uxorem fratris tui. Alii modi corripiendi magnate», quam per manifestam exprobratio- nem, 492, 2. libertas Eb'æ cl Sanctorum in arguendis magnatibus, 049, 4.

IN FESTO EXALTATIONIS S. CRUCIS.

Christus extensus in cruce, figuratus per elevationem clypei Josuc, 51, 2.

IN FESTO S. MATT11ÆL

Non est opus valentibus medico, sed male habentibus. De medicis animarum, 641, 2

IN FESTO S. MICHAELIS.

S. Michael præcst Ecclesiæ Dei, 31, 2; 32, 1. homines Angelorum vitam debent imitari, 156, 1. S. Michaelis nomen mire valet contra omnes tentaliones, 194, 2.

Nisi efficiamini sicut parvuli. Parvi magnificantur in conspectu Dei, 270, 2 ; 277, 1.

Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis. Deus gravissime punit scandalizantes pusillos, 354, 2. peccatum sacerdotis gravius ratione scandali, 276, 1.

IN FESTO OMNIUM SANCTORUM.

Sancti sunt arca continens Deum , adeoque nquæ deliciarum ab eis fugiunt, 19, 2. Sancti sunl cardines mundi, 272, 2.

Beati pauperes spiritu. Paupertas spiritus omnium domina, 5, 2; 6, 1.

Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam , etc. Sanctos hic jejunantes satiat Deus deliciis ælernis in cœlo, 269, 2,

Beati estis, etc., cum per-ecuii vos fuerint. Ex passionibus fd homo gloriosior, 382, 1, 2. per viam persecutionis el crucis eundum ad culmen sanctitatis, 401, 1, 2.

IN FESTO S. CATHARINÆ.

Prudentes vero acceperunt oleum, etc. Felicitas sequitur prudentiam, ul filia matrem, 8, 1. sapientia magnum Dei donum, 561, 1, 2. sed sine praxi parum prodest, 567, 1.

IN COMMUNI APOSTOLORUM.

Apostoli sunt salvatores, 125, 1, 2. eoruln typus milites Gedeonis, non suis, sed Dei viribus pugnantes, 158, 1, 2; 159, 1. illuserunt mundo, 459, 1, 2.

IN COMMUNI MARTYRUM.

Virtutis iter laboriosum , sed ad cœtum ducit, 577, 2. discipuhis Christi non llectit se ad terrenorum sitim , 158, 2.

Animæ detrimentum patiatur. Anima est tota Increditas nostra, ideoque nullo pretio vendenda, 666, 2.

IN COMMUNI CONFESSORIS PONTIFICIS.

Quod vobis dico, omnibus dico : Vigilate. Node maxime vigilandum contra hostes corporis et animæ, 62,1, 2.

IN COMMUNI DOCTORUM.

Doctor aliis utilis per doctrinam , sibi per conversationem, 300, 2. debet esse vitæ exeelsæ, el infirmis compati, *ibid,* non sapientia verbi, sed operibus debet præire peccatorem, 345, 2. est arca Testamenti, 455, 2.

Sic luceat lux vestra coram hominibus. Debent electi ita se gerere, ut propter eorum bonam vitam, alii abstrahantur a peccando, 41, 1, 2. milites Christi pugnare debent luce suorum operum , 159, 1. Doctores debent esse boni, etiamsi omnes subditi sint mali, 338, 1, 2; 339, 1.

IN COMMUNI CONFESSORIS NON PONTIFICIS.

Nolite timers pusillus grex. Magna operatur Deus per res viles, 207, X

IN COMMUNI VIRGINUM.

Puritas mentis meretur gratiam prophetiae, 183,1, 2.
Invehía Uka pretiosa. Unum pretiosum praestat multis vilibus, 7, 1.

IN DEDICATIONE TEMPLI.

Reverentia Locis unctis debita, 32, 1. Deos acriter vindici sacrilegia, 46,2. templi Salomonia magnificentia, 673, 1. in eo sola pretiosi videbantur, 503, 2.
Ecce kova paciq omnia. Renovatio viris Ecclesiasticis necessaria, 156,1.
iKGHE^Ufi Jescs pesambulabat Jrikho. Jericbuntii descriptio, etymon, fct quid symbolice, significet, 12,1, X

IN TEMPORE BELLI.

Deo adjuvante, etiam fortiti mi debellantor, 7, 1, exercitu* fidelium babeot suum Angelum cwdodem, qaem dux et milites continuo invocent, 3i, 1. juvat Deus <uos per grandinìi, fulmina, etc., 62,1. item per ape*, 133, 1, victori* varia a Dro Sanctis dal* contri hortes fitti, 142, 2. voluit Deus suos in «e confidere tempore belli, 2^7, 1, Angeli pro Divide pugnant contra Philisto*, 451, 2; 452, 1. bellum pana peceatoram, 633, 1, 2. Aurelia obsessi precibus S. Amam Episcopi Uberatur, 653,1, 2.
Jo.apbal precibus victorum insignem impetrat, 674,1, 2.

HNiS INDICIS.

r